Ε

ΕΤΑΙΡΕΙΑ Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ
«ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ»
1904

ΟΥ,,

ρος.

ραμματεύς.

ύς,

ΟΥ

Βουλευτής)

ην 'Αρεοπαγίτης)

'Αρείου Πάγου)

της)

('Υφηγητὴς τῆς Φιλολογίας)

ΑΡΗΣ (Λοχαγὸς τοῦ Πυροβολικοῦ).

ΟΥΜΠΟΥΡΑΣ ('Ιατρὸς)

ΛΟΥΔ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ (Γραμματεὺς τῆς 'Εθνικῆς Τραπέζης)

ΔΗΜ. ΜΑΚΡΗΣ (Διευθυντὴς 'Εκπαιδευτηρίου)

ΜΙΧ. ΚΑΤΣΙΜΠΑΛΗΣ (Δημοτικὸς Σύμβουλος)

ΘΕΜ. ΧΡ. ΡΗΓΑΣ ("Εμπορος)

1904

Ἐὰν δὲν ἔχω κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην τὸ θάρρος, ἐπισκοπῶν τὸ παρελθὸν ἔτος, νὰ στρέψω τὸ βλέμμα μου πρὸς τὰ ὀπίσω, νὰ ἐρευνήσω τὰ κατ᾽ αὐτὸ γενόμενα, νὰ ζητήσω λόγον, νὰ δικάσω, ν᾽ ἀπαγγείλω τὴν προσήκουσαν ἐτυμηγορίαν, μὲ ὀλιγώτερον ἀκόμη θάρρος τολμῶ νὰ στρέψω τὸ βλέμμα μου πρὸς τὸ προσεχέστατον μέλλον, πρὸς τὸ ἀρχόμενον ἤδη νέον ἔτος.

Τί νὰ εὐχηθῇ τις κατ᾽ αὐτό; τί νὰ ἐλπίσῃ, τί ν᾽ ἀναμείνῃ ὑπὸ τὰς συγχρόνους συνθήκας, ὑφ᾽ ἃς διατελεῖ τὸ ἐλεύθερον κράτος, ἐπιδεικνῦον παγερὰν ἀδιαφορίαν πρὸ τῶν τελουμένων, πρὸ τῶν τεκταινομένων κατ᾽ αὐτῆς τῆς τιμῆς καὶ ὑποστάσεως τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος;

Ἑπταετία ἤδη παρῆλθεν ἀπὸ τῆς συμφορᾶς, ἣν προὐκάλεσεν ἡ ἄνοια ἡμῶν, ἡ πώρωσις, τὸ ἀπαράσκευον. Ἀνελάβομεν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ἐν ἀγνοίᾳ τῶν πραγμάτων, τεράστιον ἀγῶνα, χωρὶς ν᾽ ἀναμετρήσωμεν τὸ παράπαν τὰς ἐθνικὰς ἡμῶν δυνάμεις, καὶ τὸ σπουδαιότατον πάντων, τὴν στρατιωτικὴν ἡμῶν σύνταξιν, τὴν πολεμικὴν ἱκανότητα. Τὰ ἐθνικὰ ἡμῶν συμφέροντα ὑπετάξαμεν εἰς τὰ κομματικά, τὴν ἰδέαν τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος κατεστήσαμεν ἕρμαιον τῆς μικρᾶς κομματικῆς Ἑλλάδος. Ἡττήθημεν, ἐταπεινώθημεν, ἐχλευάσθημεν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, ἔσχομεν τὸν οἶκτον τῶν φίλων. Ἡ συμφορὰ ἐκείνη ἔπρεπε νὰ μᾶς ἐξεγείρῃ, νὰ μᾶς συνετίσῃ, νὰ μᾶς καταστήσῃ νηφαλιωτέρους. Τί πράττομεν κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα; Ποία ἡ ἐνέργεια ἡμῶν, ἡ προπαρασκευή, πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ μεγάλου σκοποῦ τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως καὶ ἑνότητος; Ἐξακολουθεῖ κατέχουσα ἡμᾶς ἡ αὐτὴ ἀδράνεια. Ἀλλὰ δὲν πρέπει ν᾽ ἀγνοῶμεν, ὅτι καὶ ἐν τῷ φυσικῷ καὶ ἐν τῷ ἠθικῷ κόσμῳ ἡ ἀδράνεια εἶνε ἡ προάγγελος τῆς σήψεως, τῆς ἀποσυνθέσεως, τῆς καταστροφῆς.

Πόσα ἑκατομμύρια ἐδαπανήθησαν κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα πρὸς λειτουργίαν τοῦ ἐλευθέρου τούτου κράτους, ἐξ οὗ ἐξαρτῶνται αἱ ἐλπίδες τοῦ ὅλου Ἑλληνισμοῦ; Σχεδὸν δισεκατομμύριον. Καὶ ἦτο ἀδύνατον τὸ ἓν δέκατον τοῦ ποσοῦ τούτου νὰ διατεθῇ ὑπὲρ τῆς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως καὶ συντάξεως τῆς χώρας, ὑπὲρ συντόνου πολεμικῆς προπαρα-

σκευῆς πρὸς διεκδίκησιν τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν τιμῆς καὶ ἀξιοπρεπείας, πρὸς σωτηρίαν καὶ ἀποκατάστασιν τῆς μεγάλης πατρίδος; Καὶ πλέον ἴσως. Οὕτως ἡ Ἑλλάς, ἡ ἐλευθέρα πατρίς, ἐπιλήσμων τῶν καθηκόντων αὑτῆς, ἐξακολουθεῖ πολιτευομένη μὲ τὴν αὐτὴν ἀδιαφορίαν. Ἤχησαν οἱ κώδωνες τῶν κινδύνων. Οὐδεὶς ἀκούει. Θὰ ἠχήσῃ ὁ κώδων τῆς καταστροφῆς. Τότε μόνον θ' ἀνανήψωμεν καὶ θὰ ἐξεγερθῶμεν. Ἀλλὰ συγχρόνως θ' ἀκούσωμεν καὶ τὴν φοβερὰν καὶ ἀδυσώπητον κραυγὴν τῆς ἱστορικῆς Νεμέσεως—Εἶνε ἀργὰ πλέον!...

Εὐελπιστῶ ὅτι τὸ ἀρχόμενον ἤδη νέον ἔτος θὰ μᾶς ἐξεγείρῃ ἀπὸ τοῦ ληθάργου πάντας, νέους καὶ γέροντας, ἐπισήμους καὶ ἀνεπισήμους. Οὐδὲν ἄλλο εὔχομαι ἢ τοῦτο καὶ μόνον. Ἐθνικὴν ἐνέργειαν, κατὰ πάντα τρόπον διεκδίκησιν τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν δικαιωμάτων. Καίεται ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἡ Μακεδονία, ἐπαπειλεῖται ἡ Θρᾴκη νὰ ὑποστῇ τὴν αὐτὴν τύχην, διεκδικεῖται ἡ Ἤπειρος ὑπὸ ἀμειλίκτων ἐχθρῶν. Ἡμεῖς ἀναμένομεν τὸ πεπρωμένον. Καὶ ἀγνοοῦμεν οἱ μακάριοι, ὅτι τὸ πεπρωμένον τοῦτο εὐνοεῖ ἀείποτε τοὺς ἰσχυροὺς καὶ τοὺς τολμητίας. Καταφρονοῦμεν τὰ διδάγματα τῆς ἱστορίας. Ἀλλ' ἡ ἱστορία μᾶς διδάσκει, ὅτι τὰ ἔθνη ἐμεγαλούργησαν ἐξίσου διὰ τῆς πνευματικῆς, ὅσον καὶ διὰ τῆς φυσικῆς ἰσχύος.

Ὁ στρατὸς δὲν εἶνε μόνον φυσική, ἀλλὰ καὶ ἠθικὴ δύναμις ἑνὸς λαοῦ. Ἀλλ' ἐν Ἑλλάδι σήμερον στρατὸς δὲν ὑπάρχει. Παίζομεν ἢ σπουδάζομεν; Ἡ Ρωμουνία καὶ ἡ Βουλγαρία ἐντὸς μιᾶς γενεᾶς κατέστησαν ἰσχυρὰ στρατιωτικὰ κράτη. Ἡ Ἑλλὰς τοὐναντίον διαλύει ὁσημέραι τὸν στρατὸν αὑτῆς. Περιορίζεται μόνον εἰς τὴν σύνταξιν στρατιωτικῶν νομοσχεδίων, ἅτινα μένουσι πάντοτε νομοσχέδια. Ἀλλὰ πρὸς ὕπαρξιν στρατοῦ ἀπαιτεῖται χρῆμα· καὶ τὸ χρῆμα διατίθεται πρὸς θεραπείαν σκοπῶν, εἰς πᾶν ἄλλο ἀποβλεπόντων ἢ εἰς τὴν ἐθνικὴν ἰδέαν καὶ ἰσχύν

Πάντες οἱ ὁμοεθνεῖς ἑνὶ στόματι ἀξιοῦσι στρατιωτικὴν σύνταξιν, ἐνέργειαν, εὐθὺς ὡς ἐπιστῇ ἡ ἀνάγκη. Καὶ ἡ ἀνάγκη εὑρίσκεται εἰς τὰ πρόθυρα. Καλεῖται τὸ ἑλληνικὸν κράτος νὰ ἀνακύψῃ, νὰ ἐκτελέσῃ τὸ καθῆκον του. Στρατός. Ἐν τούτῳ κεῖται ἡ ἀπολύτρωσις, ἀλλ' ἅμα καὶ ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ τιμὴ τοῦ ἑλληνικοῦ γένους.

Μὲ τὴν λέξιν ταύτην χαιρετίζω τὸ ἀρχόμενον νέον ἔτος 1904.

Ν. Καζάζης

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ*

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΛΛ. ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΚΗΡΥΞΕΩΣ ΤΟΥ ΕΛΛ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΕΚ ΤΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ ΤΟΥ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ

ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ

Πρὸ τινος χρόνου ἐξεδόθη ἐν Πετρουπόλει Συλλογὴ ἐπισήμων διπλωματικῶν ἐγγράφων εἰς δώδεκα τόμους ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ καὶ ἰσοβίου μέλους τοῦ Συμβουλίου τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργείου τῆς Ρωσσίας κ. Martens. Ἡ πολύτιμος αὕτη συλλογὴ ἀναφέρεται εἰς τὰ ἀπὸ τοῦ προπαρελθόντος αἰῶνος μέχρι τοῦ 1895 γεγονότα.

Ἐν αὐτοῖς περιλαμβάνονται καὶ τ' ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν, τὴν ἵδρυσιν τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου, τὰς προτάσεις τῶν διαφόρων ὑποψηφίων τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου καὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ βασιλέως Ὄθωνος μέχρι τῆς ἐκλογῆς τοῦ βασιλέως Γεωργίου.

Ἕνεκα τῆς σπουδαιότητος, ἣν ἔχουσι ὡς πρὸς τὴν ἱστορίαν τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ θεωροῦμεν σκόπιμον νὰ μεταφέρωμεν εἰς τὰς στήλας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» ἅπαντα τὰ ἔγγραφα, τὰ σχετιζόμενα μὲ τὰς τύχας τῆς ἡμετέρας Πατρίδος.

(23 Μαρτίου (4 Ἀπριλίου) 1826. Πρωτόκολλον τῆς Πετρουπόλεως ἀφορῶν εἰς τὴν ἐξέγερσιν τῆς Ἑλλάδος).

Ἐὰν περὶ τὰ τέλη τοῦ πρώτου τετάρτου τοῦ παρόντος αἰῶνος ἐξεδηλώθη ἐν τῷ φανερῷ ἀμοιβαία δυσπιστία ἐν ταῖς μετὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς Κυβερνήσεως σχέσεσι τοῦ ἀνακτοβουλίου τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου, τοῦτο ἐξηγεῖται κατὰ μέγα μέρος διὰ τῶν περιπλοκῶν τοῦ περιφήμου ἀνατολικοῦ ζητήματος. Αἱ ἀνὰ μέσον τῆς Ρωσσίας καὶ τοῦ ὀθωμανικοῦ Κράτους σχέσεις εἶχον καταστῆ ἀπὸ τοῦ 1820 ὁσημέραι ἐχθρικώτεραι. Ἐξ ἄλλου ἡ ἀνικανότης τῆς Πύλης ἐν τῇ πρὸς τὸν πασᾶν τῶν Ἰωαννίνων καὶ τοὺς ἐπαναστατημένους χριστιανοὺς ὑπηκόους πάλῃ αὐτῆς προὐκάλει ἀεννάως φόβους, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐν τῷ μέλλοντι ὕπαρξιν τοῦ Κράτους τῶν Σουλτάνων ἐπὶ τοῦ Βοσπόρου.

Ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἐπενέβη ἀμέσως ἐν τῇ μεταξὺ τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Τουρκίας διαφορᾷ, ζητοῦσα διὰ τούτου νὰ προλάβῃ τὴν ὁριστικὴν πτῶσιν τοῦ τελευταίου τούτου Κράτους. Ὁ δοὺξ Οὐέλλιγκτων διέκρινεν ἐν τῇ ῥήξει ταύτῃ δύο στρατόπεδα, τὸ ῥωσσικὸν καὶ τὸ εὐρωπαϊκόν. Ἡ Ρωσσία εἶχε δίκαια ἐπὶ τὴν

* Παρελήφθησαν ἐκ τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ ἐκδιδομένης «Πατρίδος».

ἀνόρθωσιν τῶν ζημιωθέντων αὐτῆς δικαίων, ἀλλὰ τὸ συμφέρον τῆς Εὐρώπης ἀπήτει, ἵνα ὁ κρατὴρ ἐν τῷ νοτιανατολικῷ μέρει τῆς ἠπείρου μὴ ἐκραγῇ, διότι ἡ ἔκρηξις αὐτοῦ ἠδύνατο νὰ καταστρέψῃ ὁλοκλήρους χώρας καὶ λαούς. Ὅτε ἠγγέλθη ἐν Λονδίνῳ ἐξέγερσις ἐν Ἑλλάδι, οἱ ὑπουργοὶ μέχρι τοιούτου βαθμοῦ ἀνησύχησαν, ὥστε ἐφοβήθησαν καὶ νὰ συνομιλήσωσι μετὰ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ῥωσσίας περὶ τοῦ γεγονότος τούτου, περὶ οὗ ἔγραφον ἤδη ζωηρότατα αἱ ἀγγλικαὶ ἐφημερίδες, ὅπερ δ' ἐκίνησεν εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τὸ ἐνδιαφέρον τῆς πεφωτισμένης κοινωνίας τοῦ Λονδίνου. Ὁ πρεσβευτὴς διέκρινε παρὰ τῷ λόρδῳ Καστερλήγῳ «μέγαν δισταγμὸν εἰς τὸ νὰ ὁμιλήσῃ μετ' αὐτοῦ περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου».

Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ῥωσσίας κόμης Λίβεν ἐθεώρησεν ἐν τούτοις καθῆκόν του νὰ προκαλέσῃ εἰλικρινεῖς ἐξηγήσεις ἐκ μέρους τοῦ λόρδου Λονδόνδερρυ. Καὶ ἐπέτυχε τούτου. Ὁ πρεσβευτὴς ἦτο τῆς γνώμης, ὅτι ὑπῆρχον δύο ρεύματα ἐν τῷ ἀγγλικῷ ὑπουργείῳ. Ἐξ ἑνὸς μέλη τινὰ αὐτοῦ ἐπίστευον, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος, ὅπως λάβῃ παρὰ τῆς Πύλης ἱκανοποίησιν, ἤθελε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν σύμπραξιν τῶν συμμάχων του καὶ ἑπομένως καὶ τὴν τῆς Ἀγγλίας ἐπίσης· ἐξ ἄλλου ἐφαντάζοντο, ὅτι ἡ Ῥωσσία ὠνειροπόλει τὴν κατάλυσιν καὶ διανομὴν τοῦ ὀθωμανικοῦ Κράτους διὰ τῶν ἰδίων της πόρων. Καὶ μόνη ἡ ἰδέα τῆς πραγματοποιήσεως τῆς δευτέρας ταύτης ὑποθέσεως «ἐνεποίει ρῖγος» τοῖς Ἄγγλοις ὑπουργοῖς. Ὁ λόρδος Λονδόνδερρυ ἐδήλου τῷ κόμητι Λίβεν, «ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ τις τὴν κατάστασιν, ἐν ᾗ ἡ Ἀγγλία θὰ εὑρίσκετο, πραγματοποιουμένης τῆς καταστροφῆς ταύτης». Καὶ δὲν ἠρνεῖτο μὲν τὰ ἀνίατα δεινά, ὑφ' ὧν ὑπέφερε τὸ ὀθωμανικὸν Κράτος, ἀλλ' ἐνόει ν' ἀποδείξῃ ἅμα, ὅτι ὅλος ὁ κόσμος συνείθιζε νὰ βλέπῃ τὸ Κράτος τοῦτο ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ χορείᾳ. Οὐδεὶς ὡσαύτως ἐγίνωσκε τί ἠδύνατο νὰ ἱδρυθῇ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων του. Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ῥωσσίας συνεπέρανεν ἐκ τούτων, ὅτι οἱ Ἄγγλοι ὑπουργοὶ ἦσαν πεπεισμένοι, ὅτι ἡ ρωσσικὴ πολιτικὴ ἐπεδίωκε τὴν ἵδρυσιν «ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας» εἰς ἀντικατάστασιν τῆς ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας.

Ὁ κόμης Λίβεν, προσπαθῶν νὰ καταπείσῃ τὸν λόρδον Λονδόνδερρυ, κατεδείκνυεν αὐτῷ, ὅτι ἡ Ῥωσσία δὲν ἠδύνατο νὰ παραστῇ ἐν ψυχραιμίᾳ εἰς τὴν σφαγὴν τῶν Ἑλλήνων ὁμοθρήσκων της, καὶ ὅτι ἦτο αὐτῇ ἀδύνατον νὰ ἐπιτρέψῃ τῇ Τουρκίᾳ νὰ παραβιάσῃ ἀποινεὶ τὰ δίκαιά της. Ὁ εὐγενὴς λόρδος, προσποιούμενος ὅτι ἀπαντᾷ, ἠρώτησε μετὰ φόβου τὸν πρεσβευτήν: «Ποῖον μέσον λοιπὸν πρέπει νὰ ἐκλέξωμεν»; Ὁ πρεσβευτὴς ἀπήντησεν ἀφ' ἑαυτοῦ, ὅτι ἡ κατάληψις τουρκικῶν ἐπαρχιῶν πολὺ πιθανὸν νὰ καθίστατο ἀναγκαία καὶ ὅτι αἱ σύμμαχοι Δυνάμεις θ' ἀπεφάσιζον μετέπειτα περὶ τῆς ὁριστικῆς αὐτῶν τύχης. Ὁ λόρδος Λονδόνδερρυ ἀνέκραξε τότε: «Τοῦτο θὰ ἦτο λοιπὸν νέα διανομὴ καὶ ἐπανάληψις τῆς Πολωνίας». (Ἔκθεσις τοῦ Ῥώσσου πρεσβευτοῦ κόμητος Λίβεν ὑπὸ ἡμερ. 27 Νοεμβρίου (9 Δεκεμβρίου) 1821.)

Ἦτο ἄρα ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας, ὅτι ἡ ἀγγλικὴ κοινωνία συνεμερίζετο τοὺς φόβους

τῆς Κυβερνήσεώς της καὶ ὅτι οὐδαμῶς παρεδέχετο ἰδέαν τῆς καταστροφῆς τοῦ τουρκικοῦ Κράτους. Μόνη ἡ ἀντιπολίτευσις, ἥτις ἐπεζήτει νὰ διεγείρῃ πανταχοῦ δυσχερείας τῇ Κυβερνήσει, ἐξεδήλου τὰς συμπαθείας της πρὸς τοὺς ἐξεγερθέντας Χριστιανοὺς καὶ ηὔχετο ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεώς των. Ἀλλ' ὡς διεβεβαίου ὁ κόμης Λίβεν, ἅ π α ν τ α τὰ κόμματα ἦσαν σύμφωνα, «ὅτι ἐν τῷ συμφέροντι τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως ἡ διατήρησις τῆς ὀθωμανικῆς Δυνάμεως ἦτο ἐπιτυχία, ἡ δὲ πτῶσις της ἧττα. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ συνηνοῦντο ἐν τοῖς περὶ τῆς ρωσσικῆς πολιτικῆς φόβοις αὐτῶν, καίπερ ἔχοντες διαφόρους λόγους». (Ἔκθεσις τοῦ κόμητος Λίβεν ὑπὸ ἡμερ. 10) 22 Ἰανουαρίου 1822).

Ἡ αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις τῆς Ρωσσίας προσεπάθει νὰ καθησυχάσῃ τὸ Ἀνακτοβούλιον τοῦ Λονδίνου καὶ διαλύσῃ τοὺς φόβους του ὡς πρὸς τὴν κατάλυσιν τῆς ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Ἐδήλου αὐτῷ, ὅτι ἂν τὰ τουρκικὰ στρατεύματα ἐξεκένουν τὰς παραδουναβείους ἡγεμονίας, ἂν αἱ βάσανοι καὶ ὁ δεκατισμὸς τοῦ ἐγχωρίου χριστιανικοῦ λαοῦ ἔπαυον καὶ τὰ δίκαια τῆς Ρωσσίας, τὰ ἐπὶ τῶν συνθηκῶν βασιζόμενα, ἀπελάμβανον τοῦ δέοντος σεβασμοῦ, ἡ μετὰ τῆς Τουρκίας ρῆξις θὰ ἐξωμαλίζετο ἀμέσως.

Ἐν τούτοις ἡ Πύλη — προσέθετεν ἡ ρωσσικὴ Κυβέρνησις — οὐδεμιᾶς ἠξίωσε προσοχῆς εἰς τὰ ἐπισημότερα τῶν δικαίων τῆς Ρωσσίας, διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον ἡ Δύναμις αὕτη εὑρίσκετο ἐν τῇ ἀνάγκῃ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν δύναμιν τῶν ὅπλων. Ἀλλ' ὁ Αὐτοκράτωρ, ἠναγκασμένος νὰ δράξηται τῶν ὅπλων — ὡς ἐδηλώθη τῷ Ἀνακτοβουλίῳ τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1821 — ἐδράττετο αὐτῶν, οὐχὶ ὅπως ἐπεκτείνῃ τὰ σύνορα τῆς Ρωσσίας, οὔτε ὅπως αὐξήσῃ τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ ἐπιρροήν, ἀλλ' ἁπλούστατα, ὅπως ἐκπληρώσῃ τὰ καθήκοντα, ἅπερ ἐπίσημοι συνθῆκαι ἐπέβαλλον αὐτῷ ἀπέναντι τῶν λαῶν του ἐξ ἑνὸς καὶ τῶν ὁμοθρήσκων του ἐξ ἄλλου, καθήκοντα, ὧν οὐδέποτε ἡ Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικὴ Μεγαλειότης ἠδύνατο νὰ παραιτηθῇ.

«Ὁ αὐτοκράτωρ — ἔγραφεν ὁ κόμης Νέσσελρωδ ἐν τῇ ὑπὸ ἡμερ. 27 Νοεμβρίου διακοινώσει αὐτοῦ — οὐδέποτε θὰ πολεμήσῃ διὰ τ' ἀποκλειστικὰ συμφέροντα τῆς Ρωσσίας, ἀλλὰ διὰ τὰ συμφέροντα πάντων καὶ ὅτι θὰ ἐνεργήσῃ πάντοτε ἐν μέσῳ τοῦ στρατοῦ καὶ ὡσεὶ ἔβλεπε περὶ ἑαυτὸν τοὺς ἀντιπροσώπους Αὐστρίας, Γαλλίας, Μ. Βρετανίας καὶ Πρωσσίας. Ἡ δήλωσις αὕτη διερμηνεύει ἀλήθειαν, ἣν ὁ αὐτοκράτωρ δὲν θὰ παύσῃ ἐπαναλαμβάνων τοῖς συμμάχοις αὐτοῦ, διότι ἡ ἀλήθεια αὕτη καταδεικνύει πόσον βαθύ, εὐσταθὲς καὶ εἰλικρινὲς εἶνε τὸ σέβας, οὗ ἐμφορεῖται πρὸς τὴν ὁμοσπονδίαν, ἥτις προστατεύει τὰς τύχας τῆς Εὐρώπης».

Ἡ αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις διεμαρτύρετο ἐντονώτατα ἐναντίον τῆς ἀποδιδομένης αὐτῇ προθέσεως, ὅτι διανοεῖται τὴν καταστροφὴν τῆς ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ τὴν ἀντὶ ταύτης ἵδρυσιν οἱασδήποτε ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας. Ἡ Ρωσσία—ἔλεγεν— οὐδὲν παρεμφερὲς σχέδιον ἐξυφαίνει, ἅπασαι δ' αἱ προσπάθειαι

αὐτῆς εἰς ἕνα μόνον τείνουσι σκοπόν: νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν συστηματικὴν σφαγὴν τῶν χριστιανῶν, ὡς καὶ εἰς τὴν καταστροφὴν καὶ δῄωσιν τῆς περιουσίας των. «Κατὰ τοῦ συστήματος τούτου διεμαρτυρήθημεν — ἔγραφεν ὁ κόμης Νέσσελρωδ πρὸς τὸν Ρῶσσον πρεσβευτὴν ἐν Λονδίνῳ κόμητα Λίβεν, κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1821 — καὶ ἕνεκα τοῦ συστήματος τούτου διεκόψαμεν τὰς μετὰ τοῦ Διβανίου σχέσεις ἡμῶν. Ἅπαν τὸ ζήτημα ἔγκειται ἐν τούτῳ καὶ ὅπως πεισθῆτε περὶ τούτου, μετάβητε νοερῶς, ἀγαπητέ μου κόμη, εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὑποθέσατε πρὸς στιγμήν, ὅτι περιβάλλεσθε τὸν χαρακτῆρα ἀντιπροσώπου τοῦ αὐτοκράτορος παρὰ τῇ Πύλῃ καὶ καταστῆτε, ἂν δύνασθε, ἀπαθὴς μάρτυς τῶν παραλόγων καὶ σκληρῶν μέσων, ἅ περ ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις χρησιμοποιεῖ ἀπέναντι τῶν χριστιανῶν, ὧν ὁ ἡμέτερος μονάρχης ἐκηρύχθη προστάτης διὰ τῶν κατηγορηματικωτέρων συμβολαίων.

Ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἠρνεῖτο νὰ ἐννοήσῃ πῶς ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσσίας, ἐν μέσῳ τοῦ νικηφόρου αὐτοῦ λαοῦ, θὰ ἐξηκολούθει ὢν ὑπερασπιστὴς τῶν συμφερόντων ὁλοκλήρου τῆς Εὐρώπης καὶ νὰ τείνῃ οὖς εἰς τοὺς πόθους τῶν ἀντιπροσώπων τῶν συμμάχων Δυνάμεων, τῶν ἀφωσιωμένων εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. Οὐδ' ἠδύνατο νὰ παραδεχθῇ ἐπὶ πλέον, ὅτι ἡ Ρωσσία, ὑφισταμένη ἅπαντας τοὺς κινδύνους τοῦ πρὸς τὴν Τουρκίαν πολέμου καὶ καταβάλλουσα μεγάλας θυσίας εἰς ἄνδρας καὶ χρήματα, ἠδύνατο νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψει τὸ γενικὸν ἀγαθόν. Ἅπασαι αἱ θεωρίαι αὗται πᾶν ἄλλο ἢ καταπειστικαὶ ἦσαν διὰ τὸ πρακτικὸν πνεῦμα τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Ἀγγλίας καὶ διὰ τοῦτο οὗτοι ἀμφέβαλλον ὡς πρὸς τὴν εἰλικρίνειαν αὐτῶν.

Οὕτως ὁ κόμης Λίβεν προσέκρουσεν εἰς ἄρνησιν, ὅτε ἐθεώρησε πρέπον νὰ προτείνῃ τῷ λόρδῳ Λονδόνδερρυ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1822 τὴν ὑπογραφὴν «ἐμπιστευτικοῦ πρωτοκόλλου», δυνάμει τοῦ ὁποίου ἡ Ρωσσία καὶ Ἀγγλία θὰ συνεννοοῦντο, ὅπως ἀπαιτήσωσι παρὰ τῆς Πύλης να συμμορφωθῇ πρὸς τὰς ἀξιώσεις τῆς ρωσσικῆς Κυβερνήσεως «ἀξιώσεις, ὁριζομένας ὑπὸ τῶν συνθηκῶν της καὶ τοῦ δικαιώματος προστασίας, ὅπερ αὗται παρέχουσιν αὐτῇ ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων» καὶ ἐπιμένωσιν ἐπὶ τοῦ ἀπαραβιάστου τῆς θρησκείας καὶ τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν. Ὁ εὐγενὴς λόρδος δὲν ἐπίστευεν ὡσαύτως, ὅτ εἶνε δυνατὸν νὰ ὑποχρεωθῇ ἡ Πύλη νὰ ἐξασφαλίσῃ ἐν ταῖς χριστιανικαῖς αὐτῆς ἐπαρχίαις καλλιτέραν διοίκησιν, διότι τοῦτο θὰ παρεῖχε τῇ Ρωσσίᾳ τὸ δικαίωμα ἀναμίξεως εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ὑποθέσεις τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Τουρκίας καὶ θὰ καθίστα τὴν Ρωσσίαν Συμπολιτείαν (Coétat) εἰς μέρος τῆς τουρκικῆς κυριαρχίας».

Τὸ σχέδιον τοῦτο ἔμελε νὰ μελετηθῇ ἐν τῇ συνδιασκέψει τῆς Πετρουπόλεως. Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἀγλλίας κ. Μπάγκοτ ἔλαβε μέρος εἰς τὰς πρώτας αὐτῆς συνεδρίας καὶ ἀνεκοίνωσε μάλιστα τῇ συνελεύσει, ὅτι ἡ Κυβέρνησίς του ἐπεδοκίμαζε τὰς γενικὰς βάσεις τοῦ ὑπομνήματος τοῦ Ἰανουαρίου. Ἀλλ' ὅτε βραδύτερον ὁ Κάννιγκ ἠρνήθη νὰ μετάσχῃ τῆς συνδιασκέψεως τῆς Πετρουπόλεως, ὁ αὐτοκράτωρ

Ἀλέξανδρος οὐ μόνον ἐξεδήλωσε τὴν ἣν προυξένει αὐτῷ ἔκπληξιν ἡ ἀπόφασις αὕτη, ἀλλ' ἔλαβεν ἅμα τὴν συνετὴν ἀπόφασιν νὰ μὴ ἔχῃ πλέον τὴν ἐλαχίστην σχέσιν μετὰ τῆς Ἀγγλίας, ἐν σχέσει πρὸς τὰς ὑποθέσεις Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας. Ἡ Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικὴ Μεγαλειότης— ἔγραφεν ὁ κόμης Νέσσελρωδ πρὸς τὸν κόμητα Λίβεν τῇ 18)30 Δεκεμβρίου 1824— θεωρεῖ ἐφεξῆς ὁριστικῶς λήξασαν πᾶσαν μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Ἀγγλίας σύσκεψιν περὶ Τουρκίας καὶ τῆς εἰρηνεύσεως τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ κόμης Λίβεν ἔλαβε ρητὴν διαταγὴν νὰ μὴ περιέλθῃ ἐφεξῆς εἰς οὐδεμίαν ἐξήγησιν μετὰ τοῦ Κάννιγκ περὶ τῶν ὑποθέσεων Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος, ἐν ᾗ δὲ περιπτώσει ὁ ὑπουργὸς οὗτος ἠρώτα αὐτόν, ποῖα μέτρα ὁ Αὐτοκράτωρ διενοεῖτο νὰ λάβῃ ἀπέναντι τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἑτέρας τῶν προκειμένων χωρῶν, ν' ἀπαντήσῃ, ὅτι οὐδεμίαν περὶ τούτου ἔλαβεν ὁδηγίαν καὶ ὅτι ἠγνόει τὰς προθέσεις τῆς Κυβερνήσεως αὐτοῦ.

Ἡ διακοίνωσις τοῦ Δεκεμβρίου ἐνεποίησεν ἐν Λονδίνῳ ἰσχυροτάτην ἐντύπωσιν. Ὁ Κάννιγκ ἤκουσεν αὐτὴν ἀναγινωσκομένην «μετὰ μεμελετημένης ἠρεμίας», ἀλλ' ἔκρινεν ἀνωφελὲς ν' ἀπαντήσῃ αὐτῇ καὶ δικαιολογήσῃ τὴν συμπεριφορὰν τοῦ ἀγγλικοῦ ἀνακτοβουλίου. Ὁ λόρδος Λίβερπουλ εὗρεν, ὅτι ἡ ἀπόφασις τοῦ Αὐτοκράτορος ἦτο «λίαν αὐστηρὰ καὶ μέχρι βαθμοῦ τινος ἄδικος».

Ὁ δοὺξ Οὐέλλιγκτων καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας ἐλυποῦντο πρὸ πάντων, διότι ὁ Αὐκράτωρ Ἀλέξανδρος ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ διακόψῃ πᾶν εἶδος διαπραγματεύσεων μετὰ τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως. Ὁ δοὺξ ἐθεώρει τὴν ἀπόφασιν ταύτην ὡς δίκαιον πρᾶγμα καὶ ὡς ἀπάντησιν ὅλως φυσικὴν πρὸς τὴν διαγωγὴν τοῦ Κάννιγκ.

«Δὲν εἶνε τὸ πρῶτον πεπλανημένον βῆμα, ὅπερ ὀφείλομεν αὐτῷ—εἶπεν ὁ δοὺξ Οὐέλλιγκτων τῷ πρεσβευτῇ τῆς Ρωσσίας.—Ἐνέβαλε πλέον ἢ ἅπαξ ἡμᾶς εἰς παντοίας ἀμηχανίας, αἱ δὲ προκύψασαι ἐκ τούτων δυσάρεστοι συνέπειαι μοὶ εἶνε τοσούτῳ μᾶλλον ἀνιαραί, ὥστε ἐπιπλήττω ἐμαυτόν, ὅτι συνετέλεσα νὰ τεθῇ εἰς ἣν θέσιν εὑρίσκεται σήμερον. Τὰ προσόντα αὐτοῦ εἶνε ἀναμφισβήτητα, ἀλλὰ στερεῖται ἠρεμίας ἐν τῇ κρίσει καὶ ὀξυδερκείας, πράγματα ἀπαραίτητα εἰς τοιαῦτα ζητήματα». Ἔκθεσις τοῦ κόμητος Λίβεν ὑπὸ ἡμερ. 31 Ἰανουαρίου (12 Φεβρουαρίου) 1825.)

Ὁ βασιλεὺς καθήψατο ἔτι αὐστηρότερον τῆς πολιτείας τοῦ Κάννιγκ. Καίπερ ἀσθενῶν ὁ βασιλεὺς προσεκάλεσε παρ' ἑαυτῷ τὸν πρέσβυν τῆς Ρωσσίας, ὃν καὶ ὑπεδέχθη κλινήρης. Ἤθελε νὰ ἴδῃ αὐτὸν ἄνευ ἀναβολῆς καὶ ἐκφράσῃ αὐτῷ τὴν βαθεῖαν λύπην, ἣν ᾐσθάνετο, ἕνεκα τῆς πολιτικῆς τῶν ὑπουργῶν του ἐν ταῖς ὑποθέσεσι τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἀρνήσεως αὐτῶν τοῦ νὰ συμμετάσχωσι τῆς συνδιασκέψεως τῆς Πετρουπόλεως. Ἀπεδοκίμαζε καθ' ὁλοκληρίαν τὰς ἀμέσους σχέσεις τοῦ Κάννιγκ μετὰ τῆς προσωρινῆς Κυβερνήσεως τῆς Ἑλλάδος.

«Ὁ βασιλεύς ἐδήλωσέ μοι μετέπειτα ἐν φράσει ἥκιστα ἀμφιβόλῳ— ἔγραφεν ὁ

κόμης Λίβεν, ἐξιστορῶν τὰ κατὰ τὴν παρὰ τῷ βασιλεῖ τῆς Ἀγγλίας ἀκρόασιν αὐτοῦ ταύτην— ὅτι ἐνέκρινε πληρέστατα τὰς ἀποφάσεις τοῦ σεπτοῦ ἡμῶν Κυρίου καὶ ἀνεγνώριζεν, ὅτι ἦσαν αὗται φυσικὴ καὶ ἀναπόφευκτος ἀπόρροια τοῦ διαβήματος τῆς βρεττανικῆς Κυβερνήσεως . . . Μὲ παρεκάλεσε νὰ διαβεβαιώσω τὸν αὐτοκράτορα, ὅτι οὐδὲν ἀπολύτως ἔλαβε μέρος εἰς τὸ διάβημα τοῦ ἀνακτοβουλίου του καὶ ὅτι τὸ διάβημα τοῦτο ἦτο ὅλως ἀντίθετον πρὸς τὰς ἰδίας αὐτοῦ πολιτικὰς βλέψεις καὶ τὰς ἀρχάς, ἃς ἐπρέσβευε πάντοτε, ὅτι ἐνεφορεῖτο τοῦ πόθου νὰ ἐπιβάλῃ τοῖς ὑπουργοῖς του τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ νὰ ἐπανορθώσωσι τὸ λάθος των καὶ ἀναλάβωσι τὴν θέσιν, ἣν οὐδέποτε ὤφειλον νὰ ἐγκαταλίπωσιν, ἀλλ' ὅτι κατὰ δυστυχίαν, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἀπώλεσε τὸν ἀρχαῖον καὶ πιστόν του θεράποντα Καστελρῆγον, τὸ ἀνακτοβούλιόν του ἐβάδιζεν ἐν ὁδῷ, ὅλως ἐναντίᾳ πρὸς τὴν τῆς Συμμαχίας''.... Ἐπιζητοῦσι νὰ ἐμπνεύσωσι τῷ ἀγγλικῷ λαῷ δυσπιστίαν πρὸς τὴν συμμαχίαν ταύτην τῶν μοναρχῶν, ἥτις ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν βασιλέα εἶνε ἡ ἀρίστη ἐγγύησις τῆς εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας ὑπέμνησε τῷ πρεσβευτῇ τῆς Ρωσσίας, ὅτι ὑπῆρξεν ἀείποτε ἀντίθετος εἰς τὴν εἰς τὸ ὑπουργεῖον εἰσαγωγὴν τοῦ Κάννιγκ. «Συνειθισμένος νὰ ὁμιλῶ ὑμῖν μετ' ἐμπιστοσύνης — ἐξηκολούθει λέγων ὁ βασιλεὺς — θὰ ὁμολογήσω μάλιστα ὑμῖν, ὅτι δὲν θὰ ἐδίσταζον ν' ἀπομακρύνω τοῦ συμβουλίου μου τὰ πρόσωπα, ἅτινα ὠθοῦσιν εἰς πεπλανημένας ὁδοὺς τὴν πολιτικὴν τῆς Ἀγγλίας, ἂν ἡ παντελὴς ἔλλειψις πολιτικῶν ἀνδρῶν, ἀρκούντως πεπειραμένων, ὅπως ὑποκαταστήσωσιν αὐτοὺς καὶ ἀρκούντως ἰσχυρῶν, ὅπως κρατήσωσιν αὐτοὶ ἑαυτούς, μὴ ἐματαίου ἢ ἀνέβαλλε μέχρι τοῦδε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς θελήσεώς μου. Ἀναστελλόμενος ὑπὸ τοῦ προσκόμματος τούτου ἐδέησεν ἀκουσίως νὰ ὑπογράψω εἰς μέτρα ἀντίθετα πρὸς τὰ εὐχάς μου, ἀλλὰ θὰ ἐμμείνω τοὐλάχιστον εἰς τὰς προσπαθείας μου, ὅπως ἀναστείλω τὸ κακὸν καὶ ἀπομακρύνω τοὺς αὐτουργοὺς τούτου, εὐθὺς ὡς δυνηθῶ νὰ πράξω τοῦτο, χωρὶς νὰ ἐκθέσω εἰς κίνδυνον τὴν ἡσυχίαν τοῦ Κράτους.

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἀκρόασιν ταύτην, ὁ Βασιλεὺς ἔγραψεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν πρωθυπουργὸν τῆς Ἀγγλίας, αἰτῶν παρ' ἑνὸς ἑκάστου τῶν ὑπουργῶν του ἰδιαιτέραν ἀπάντησιν εἰς τὴν ἑξῆς ἐρώτησιν : ποία ἡ πολιτική, ἣν ἐννοοῦσι ν' ἀσκήσωσιν ἐφεξῆς ἐν τοῖς μεγάλοις εὐρωπαϊκοῖς ζητήμασι ; προσετίθει δ' ὅτι ἡ ἰδία αὐτοῦ θέλησις ἦτο νὰ ἐμπνέωνται ὑπὸ τῶν κηρυχθεισῶν τῷ 1813, τῷ 1814 καὶ τῷ 1818.

Ἅπαντες οἱ ὑπουργοὶ ἀπήντησαν ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν εἰς τὴν διατυπωθεῖσαν αὐτοῖς τόσῳ κατηγορηματικῶς ἐρώτησιν, ἀπεφάσισαν δ' εἶτα νὰ μὴ περιορισθῶσιν εἰς ἰδίαν ἕκαστος γνώμην, ἀλλὰ νὰ ὑποβάλωσι τῷ Βασιλεῖ τὴν ἀπὸ κοινοῦ ληφθεῖσαν ἀπόφασιν τοῦ νὰ συμμορφωθῶσι πρὸς τὴν πολιτικὴν τοῦ Βασιλέως καὶ ἀκολουθήσωσι ταῖς ἀρχαῖς αὐτοῦ. Ἐξέφρασαν ἀνεπιφυλάκτως τὴν συγκατάθεσίν των, ὅπως τὸ ἀγγλικὸν Ἀνακτοβούλιον μείνῃ ἀναλλοιώτως συνηνωμένον μετὰ τῶν τριῶν με-

γάλων στρατιωτικῶν Δυνάμεων τῆς ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης, ὡς καὶ μετὰ τῆς Γαλλίας.

Ὁ Βασιλεὺς ἐπέθεσεν ἰδιοχείρως τὴν ἑξῆς σημείωσιν ἐπὶ τῆς ταὐτοσήμου δηλώσεως τοῦ ὑπουργείου του: «Δηλῶ, ὅτι μένω εὐχαριστημένος ἐκ τῶν διαβεβαιώσεων τούτων, ἀρκεῖ νὰ πραγματοποιηθῶσιν ἀ κ ρ ι β ῶ ς». Δύο ἡμέρας μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς σημειώσεως ταύτης τοῦ Βασιλέως, ὁ ὑπουργὸς Κάννιγκ ἐφαντάσθη, ὅτι ἡ λέξις ἀκριβῶς περιεῖχεν ὑπαινιγμὸν περὶ τῆς πολιτείας αὐτοῦ καὶ ἑπομένως ἔγραψε τῷ Βασιλεῖ ἐπιστολήν, δι᾽ ἧς παρεκάλει αὐτὸν νὰ δεχθῇ τὴν ἐκ τοῦ ὑπουργείου ἀποχώρησίν του, ἢ νὰ τιμήσῃ αὐτὸν διὰ τῆς βασιλικῆς του ἐμπιστοσύνης. Ὁ Βασιλεὺς ἔκρινεν, ὅτι ἡ ἐπιστολὴ τοῦ ὑπουργοῦ του ἦτο ἀπρεπής, ἐπεφόρτισε δὲ τὸν λόρδον Λίβερπουλ νὰ εἴπῃ τῷ Κάννιγκ, ὅτι ὤφειλεν ἢ νὰ ἐκλιπαρήσῃ τὴν βασιλικὴν συγγνώμην, ἢ ν᾽ ἀποχωρήσῃ.

Ὁ Κάννιγκ διετήρησε τὴν θέσιν του, τοῦθ᾽ ὅπερ τεκμηριοῖ, ὅτι ὑπέβαλε τὴν ἐπιβληθεῖσαν αὐτῷ αἴτησιν συγγνώμης. Διετηρήθη ἐν τῷ ὑπουργείῳ, χάρις εἰς τὴν πρὸς αὐτὸν ἀφοσίωσιν τοῦ λόρδου Λίβερπουλ καὶ δὴ χάρις εἰς τὴν μεγάλην δημοτικότητα, ἧς ἀπήλαυε παρὰ τῷ λαῷ. (Ἔκθεσις τοῦ κόμητος Λίβεν ὑπὸ ἡμερ. 31 Ἰανουαρίου (12 Φεβρουαρίου) 1825.)

Τοιαύτη ἡ λογοδοσία τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ρωσσίας ἐπὶ τῆς διαλέξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς συγκρούσεως τούτου πρὸς τὸν Κάννιγκ. Εἶνε δύσκολον νὰ ἐξακριβώσῃ τις πάσας τὰς εἰς τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο ἀναφερομένας λεπτομερείας, ἀλλ᾽ ἐν οἱᾳδήποτε περιπτώσει, ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας κεῖται, ὅτι ἀπὸ τοῦ 1825 ἡ ἐν τῷ ἀνατολικῷ ζητήματι πολιτικὴ τοῦ Κάννιγκ εἶχε λάβῃ ἀλλοίαν ὅλως διεύθυνσιν. Ἐὰν ἐξ ἑνὸς ἡ ἀπόφασις τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσσίας, τοῦ νὰ παύσῃ τουτέστι πᾶν εἶδος διαπραγματεύσεως ἐν ταῖς ὑποθέσεσιν Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, παρήγαγε βαθεῖαν ἐντύπωσιν παρὰ τοῖς Ἄγγλοις ὑπουργοῖς, ἐξ ἄλλου ἡ ἐνεργὸς ἐπέμβασις τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας ἐπὶ τῆς πορείας τῆς πολιτικῆς τοῦ βρεττανικοῦ Ἀνακτοβουλίου ἐδέησε ν᾽ ἀσκήσῃ ἀποφαστικὴν ῥοπὴν ἐπὶ τῆς πολιτείας τούτου.

Οὕτως ἡ πολιτικὴ αὐτη ὑπέστη ἀμέσως πλήρη μεταβολήν. Ὁ Κόμης Λίβεν ἐξετέλεσε κατὰ τὸν μᾶλλον εὐσυνείδητον τρόπον τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ διαταγήν, ἀπέφευγε δὲ συστηματικῶς πᾶσαν πολιτικὴν συνδιάλεξιν μετὰ τοῦ Κάννιγκ· ἀλλ᾽ οὗτος ἐν τούτοις ἐξηκολούθει ποιούμενος αὐτῷ πᾶν εἶδος ἀνακοινώσεων περὶ τῶν πολιτικῶν ζητημάτων τῆς ἡμέρας καὶ ἰδίως περὶ τοῦ κατὰ τῆς Τουρκίας πολέμου τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1825, ὁ Κάννιγκ ἀνεκοίνωσε τῷ πρεσβευτῇ τῆς Ρωσσίας, ὅτι ἀπεποιήθη τοῖς Ἕλλησι τὴν ὑπ᾽ αὐτῶν αἰτηθεῖσαν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας, διότι ἡ Μεγάλη Βρεττανία ἀπόφασιν εἶχε νὰ μὴ ἀπομακρυνθῇ τῆς οὐδετερότητος αὐτῆς ἀπέναντι τῶν δύο ἐμπολέμων μερῶν. Ὁ Κάννιγκ ἐπωφελήθη πρὸς τούτοις τῆς εὐκαιρίας, ἵνα κατακρίνῃ αὐστηρῶς τὴν πολιτικὴν τῆς αὐλῆς τῆς Βιέννης, ἐχθρικῶς διακειμένης τῇ Ρωσσίᾳ, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ὑπόθεσιν τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἠρνήθη πρὸς τούτοις καὶ νὰ ὑπογράψῃ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος πρωτόκολλον, διότι περιεῖχε τοῦτο μεταξὺ ἄλλων καὶ τὴν φράσιν «χριστιανικαὶ ἐπαρχίαι, διατελοῦσαι ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Α. Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος». Ἐφρόνει, «ὅτι ἡ Ρωσσία δὲν ἦτο ποσῶς κεκλημένη ν' ἀσκήσῃ ἐπ' αὐτῶν προστασίαν ἄμεσον, προστασίαν ἀνήκουσαν μόνῃ τῇ κυριάρχῳ».

Ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἠρνήθη ταὐτοχρόνως νὰ λάβῃ «μέτρα ἀπὸ κοινοῦ» μετὰ τῆς Ρωσσίας καὶ ν' ἀνακαλέσῃ τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὴν αὐτῆς, ἐν ᾗ περιπτώσει ἡ Τουρκία μὴ συνεμορφοῦτο πρὸς τὰς ἀξιώσεις τῆς Ρωσσίας. Ἡ Ἀγγλία—ἔλεγε—δὲν ἔχει «κοινὰ δίκαια» μετὰ τῆς Ρωσσίας καὶ ἑπομένως δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ γείνῃ λόγος περὶ ληπτέων ἀπὸ κοινοῦ μετ' αὐτῆς μέτρων. Ἐξ ἄλλου τὸ ἀγγλικὸν ἔθνος, ὅπερ ἔχει μεγάλα ἐμπορικὰ συμφέροντα ἐν Τουρκίᾳ, θὰ ἐμεμψιμοίρει σοβαρῶς ἐν περιπτώσει διακοπῆς τῶν διπλωματικῶν διαπραγματεύσεων μετὰ τῆς χώρας ταύτης.

Τὸ ἀνακτοβούλιον τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου ἀπέρριψεν ἐπὶ τέλους πᾶσαν συμμετοχὴν «εἰς διακανόνισιν, δυνάμει τῆς ὁποίας ἡ ὕπαρξις τῶν ἐξεγερθεισῶν ἐπαρχιῶν θὰ ἐτίθετο ὑπὸ διαρκῆ ἐγγύησιν», διότι, κατὰ τὴν γνώμην του, ἡ διακανόνισις αὕτη θὰ ἰσοδυνάμει «πρὸς ἀναγνώρισιν ἀφομοιώσεως τῆς Ρωσσίας πρὸς νομοθετικὴν ἐξουσίαν ἐν τῷ ὀθωμανικῷ Κράτει». Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ἡ Ρωσσία θὰ εἶχε τὸν χαρακτῆρα συγκυριάρχου.

Ἅπασαι αἱ προσπάθειαι τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ρωσσίας ἔτεινον ν' ἀνασκευάσωσι τοὺς διαφόρους τούτους τρόπους τοῦ βλέπειν τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, ἐκτεθειμένους ἐν εἰδικῇ διακοινώσει, φερούσῃ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ λόρδου Λονδόνδερρυ καὶ ἐπιδοθείσῃ τῷ κόμητι Λίβεν. Οὗτος κατεδείκνυεν, ὅτι ὁ πόλεμος δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ προληφθῇ ἢ προστατευομένων τῶν Ἑλλήνων καὶ ὑποχρεουμένης τῆς Πύλης νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς νομίμους ἀπαιτήσεις τῆς Ρωσσίας· ἀλλ' ὁ ὑπουργὸς τῆς Ἀγγλίας ἔμενεν ἀκλόνητος, πεπεισμένος ὤν, ὅτι δὲν ἔπρεπε «νὰ θυσιασθῇ τὸ πραγματικὸν εἰς τὸ πιθανόν». (Ἔκθεσις τοῦ κόμητος Λίβεν ὑπὸ ἡμερ. 19 Ἀπριλίου (1 Μαΐου) 1822).

Ὁ διορισμὸς τοῦ Γεωργίου Κάννιγκ εἰς ὑπουργὸν τῶν ἐξωτερικῶν συνεβάλετο εἰς τὴν μεταβολὴν τῶν σκέψεων τοῦ ἀνακτοβουλίου τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος ἐν γένει, καὶ τῆς Ἐπαναστάσεως τῆς Ἑλλάδος ἰδιαιτέρως. Ὁ κόμης Λίβεν ἐτεκμηρίου κατ' ἀρχὰς πολλὴν δυσπιστίαν ἀπέναντι τοῦ Κάννιγκ. Εὕρισκεν, ὅτι ὁ νέος ὑπουργὸς ἦτο ἐμπεφορημένος «ἀρχῶν μᾶλλον νησιωτικῶν ἢ εὐρωπαϊκῶν». Εἶνε «ἀνὴρ νέος ἐν τῇ πολιτικῇ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν» ἔλεγεν. «Ἡ ἐνέργεια τοῦ πνεύματος τοῦ ὑπουργοῦ τούτου—ἔγραφεν ἐπὶ τέλους ὁ πρεσβευτὴς τῇ 24 Ἰανουαρίου (5 Φεβρουαρίου) 1823—μοὶ φαίνεται μᾶλλον συντελεστικὴ εἰς περιπλοκὴν τῆς πορείας τοῦ ὑπουργείου του ἢ εἰς διευκόλυνσιν αὐτοῦ». Διὰ τὸν λόγον τοῦτον «δίκαιον αἴσθημα συνέσεως μὲ ἀποτρέπει τοῦ νὰ συνάψω ἐγκαρδίους μετ' αὐτοῦ σχέσεις».

Αἱ πρῶται πράξεις τοῦ νέου ὑπουργοῦ ἐπεκύρωσαν τὴν περὶ τὴν ἐκτίμησιν ἀκρίβειαν τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ρωσσίας. Περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1823, τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀνακτοβούλιον ἀπετάθη τῷ τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου, προτεῖνον αὐτῷ νὰ ἐπιφορτίσῃ τὸν παρὰ τῇ αὐλῇ τῆς Πετρουπόλεως πρεσβευτὴν τῆς Ἀγγλίας σὶρ Μπάγκοτ, ἵνα λάβῃ μέρος εἰς τὴν ἐν Πετρουπόλει συγκληθεῖσαν διεθνῆ συνδιάσκεψιν, τὴν ἐντεταλμένην νὰ ἐνασχοληθῇ περὶ τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Κάννιγκ ἠρνήθη νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην ὑπὸ τὴν πρόφασιν, ὅτι ἡ Ρωσσία ἠξίου νὰ ἔχῃ θέσιν ὅλως προνομιοῦχον ἐν ταῖς τουρκικαῖς ὑποθέσεσιν, ὅτι αἱ διπλωματικαὶ σχέσεις δὲν εἶχον ἐπαναληφθῇ ἀνὰ μέσον τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Πύλης καὶ ὅτι ἡ συνδιάσκεψις αὕτη ἔδει κάλλιον νὰ συνέλθῃ ἐν Βιέννῃ. (Ἔκθεσις τοῦ κόμητος Λίβεν τῆς 2)14 Ἰανουαρίου 1824).

Ταῦτα συνέβαινον κατὰ μῆνα Ἰανουάριον τοῦ 1824. Κατ' Ἀπρίλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ αὐτὸς Κάννιγκ ἐδήλου τῷ πρεσβευτῇ τῆς Ρωσσίας, ὅτι ὁ σὶρ Μπάγκοτ ἦτο ἐντεταλμένος νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν συνδιάσκεψιν τῆς Πετρουπόλεως, διότι ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἀνεγνώριζε «τὸ πραγματικὸν δίκαιον τῆς Ρωσσίας τοῦ ν' ἀναμιγνύηται εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς Ἑλλάδος», καὶ ὅτι ἐθεώρει ἑαυτὸν εὐτυχῆ μανθάνων, ὅτι καὶ αἱ ἄλλαι σύμμαχοι Δυνάμεις εἶχον προσκληθῇ νὰ λάβωσιν ἐπίσης ἐν αὐτῇ μέρος. Καὶ ὁ Κάννιγκ ἐφαίνετο διακείμενος συμπαθῶς πρὸς τὸ σχέδιον τῆς Ρωσσίας τοῦ νὰ εἰρηνεύσῃ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἠρνεῖτο νὰ μετάσχῃ τῶν κατὰ τῆς Πύλης ἐκβιαστικῶν μέτρων καὶ διετύπου ὡς ὅρον τῆς συμμετοχῆς τοῦ Μπάγκοτ εἰς τὴν συνδιάσκεψιν τὴν ἐπανάληψιν τῶν ἀνὰ μέσον Ρωσσίας καὶ Τουρκίας διπλωματικῶν σχέσεων. (Ἔκθεσις τοῦ κόμητος Λίβεν ὑπὸ ἡμ. 21 Ἀπριλίου (3 Μαΐου 1824).

Κατ' Ἰούλιον τοῦ 1824, ὁ Κάννιγκ ἐγνώρισε τῷ κόμητι Λίβεν, ὅτι ὁ Στράτφορδ Κάννιγκ μετέβαινεν εἰς Πετρούπολιν, ὅπως παραστῇ εἰς τὴν συνδιάσκεψιν. Ὁ πρεσβευτὴς ἐνέκρινε πληρέστατα τὸν διορισμὸν τοῦτον, καθ' ὅσον ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος διπλωμάτης, κατὰ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμονήν του, εἶχεν ἀπείρως συντελέσῃ εἰς τὴν ἀνόρθωσιν τῶν ἀνὰ μέσον τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Πύλης εἰρηνικῶν σχέσεων.

Ἀλλὰ κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1824 ἐπῆλθε πλήρης ἀλλαγὴ προσώπων. Ὁ Κάννιγκ ἐδήλωσε κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τῷ πρεσβευτῇ τῆς Ρωσσίας, ὅτι ὁ Στράτφορδ Κάννιγκ δὲν θὰ μετέβαινεν εἰς Πετρούπολιν καὶ ὅτι ἡ Ἀγγλία δὲν προὐτίθετο νὰ μετάσχῃ εἰς τὴν συνδιάσκεψιν τῆς Πετρουπόλεως. Ὡς πρόφασις τῆς ἀρνήσεως ταύτης ἐδόθη: 1ον ἡ διαμαρτυρία τῆς Πύλης κατὰ τῆς συγκλήσεως τῆς συνδιασκέψεως ταύτης καὶ 2ον ἡ ἄρνησις τῆς προσωρινῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως τοῦ νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς συνδιασκέψεως ταύτης. Ὁ κόμης Λίβεν δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ πείσῃ βιαίως τὸν Ἄγγλον ὑπουργὸν περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς συνδιασκέψεως τῆς Πετρουπόλεως καὶ τῆς εἰς τὰς συνεδρίας ταύτας συμμετοχῆς τῆς Ἀγγλίας, καθ' ὅσον ὁ Κάννιγκ διετέλει ἀνένδοτος.

Πῶς ἐξηγητέον τὴν ριζικὴν ταύτην μεταβολήν, τὴν ἐπελθοῦσαν ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ Κάννιγκ; Ὁ Κόμης Λίβεν ἐξήγει τὸ πρᾶγμα ὡς ἑξῆς: «Οὐχὶ ὅτι ὁ Κάννιγκ διέκειτο πράγματι ἐχθρικῶς πρὸς τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα, ἢ διότι διημφισβήτει τὴν χρησιμότητα τῆς ἀπὸ κοινοῦ ἐνεργείας, διότι ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἡ πεποίθησις

αὐτοῦ δὲν διέφερε σχεδὸν τῆς ἡμετέρας· ἀλλ' ἡ περὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς Ἑλλάδος διαπραγμάτευσις ἦτο τὸ μόνον σημεῖον, ἐν ᾧ ἡ Ἀγγλία εὑρίσκετο εἰς ἄμεσον καὶ ἐμφανῆ συνεπαφὴν πρὸς τὰς συμμάχους αὐλάς, ἡ δὲ περίπτωσις αὕτη συνεκράτει εἰσέτι αὐτὴν ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ἑνώσεως, ἣν ἅπασαι αἱ προσπάθειαι τοῦ ὑπουργείου αὐτῆς ἔτεινον νὰ ματαιώσωσιν, ἐπέμεινε λοιπὸν μόνη εἰς τὴν πλήρη ἀνάπτυξιν τοῦ ἀπομονωτικοῦ συστήματος, οὗ εἶνε ὁ ἀπόστολος ἅμα καὶ ὁ αὐτουργός. Συνέφερεν ἑπομένως αὐτῇ νὰ καταρρίψῃ τὸ τελευταῖον τοῦτο πρόσκομμα, ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὸν θρίαμβον καὶ δὲν ἐδίστασε νὰ λάβῃ ὡς πρόφασιν τὴν διαμαρτυρίαν τῶν Ἑλλήνων, ὅπως διακόψῃ καὶ τὸ τελευταῖον νῆμα, τὸ συνδέον τὴν ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν πρὸς τὴν ἠπειρωτικὴν συμμαχίαν». (Ἔκθεσις τοῦ κόμητος Λίβεν τῆς 5)19 Νοεμβρίου 1824).

Ἂν δώσωμεν πίστιν εἰς τὰ ἔγγραφα, τὰ ἀγγλικὴν ἔχοντα πηγήν, ὁ Κάννιγκ δὲν ἤθελε μὲν νὰ ἐπιβάλῃ τῇ Πύλῃ τὴν ἐπέμβασίν του, ἦτο δ' ἀπ' ἐναντίας ὀπαδὸς ταὐτοσήμου ἐνεργείας τῶν μεγάλων Δυνάμεων ἐν ταῖς ὑποθέσεσι τῆς Ἑλλάδος. (Stapp'elon, ὁ πολιτικὸς βίος τοῦ Γεωργίου Κάννιγκ, τόμος α' σελ. 208 κτλ, τόμος β' σελ. 256).

Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, ὁ τρόπος τοῦ πολιτεύεσθαι τοῦ βρεττανικοῦ Ἀνακτοβουλίου δυσηρέστησε σοβαρῶς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον τὸν Α'.

Κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1824 ἐγένετο, τῇ διαταγῇ τοῦ Αὐτοκράτορος τούτου, ἡ τελευταία ἀπόπειρα τῆς ἑνώσεως πασῶν τῶν Δυνάμεων διὰ τὴν εἰρήνευσιν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ κόμης Λίβεν ἔλαβε τότε λεπτομερὲς ὑπόμνημα, ὑπὸ ἡμερ. 9)21 Ἰανουαρίου, ὑπόμνημα, ἀποβλέπον νὰ καταδείξῃ τὴν ἀπόλυτον ἀνάγκην εὐρωπαϊκῆς ἐπεμβάσεως ἐν τῇ ἑλληνοτουρκικῇ συρράξει καὶ διαχαράξῃ τὸ πλῆρες διάγραμμα τοῦ νέου διοργανισμοῦ τῆς Ἑλλάδος. Ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τοῦ ὅτι ἐν τῷ συνεδρίῳ τῆς Βερόνης, οὗ συμμετέσχε καὶ ἡ Ἀγγλία, ἐκπροσωπευθεῖσα ὑπὸ τοῦ δουκὸς Οὐελλιγκτῶνος, αἱ σύμμαχοι Δυνάμεις ἀνεγνώρισαν κατ' ἀρχὴν τὴν ἀνάγκην τῆς εἰρηνεύσεως τῆς Ἑλλάδος, ἡ αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις τῆς Ρωσσίας ἦτο τῆς γνώμης, ὅτι αἱ προσπάθειαι αὐτῆς ἐπὶ σκοπῷ κοινῆς ἐπεμβάσεως τῶν Δυνάμεων ἦσαν τρανώτατον τεκμήριον, ὅτι ἡ Ρωσσία οὐδεμίαν εἶχεν ἰδιαιτέραν βλέψιν. Ἡ Αὐτοκρατορία αὕτη προσεκάλει τὰς Δυνάμεις ν' ἀπαιτήσωσι παρὰ τῆς Πύλης τὴν ἀναγνώρισιν τῆς νομιμότητος τῆς ἐπεμβάσεως τῆς Εὐρώπης καὶ δεχθῇ τὰς θεμελιώδεις βάσεις τοῦ ρωσσικοῦ σχεδίου, τοῦ ἀφορῶντος εἰς τὴν ἄρσιν τῆς ἑλληνοτουρκικῆς περιπλοκῆς.

Ἰδοὺ εἰς τί συνίστατο τὸ σχέδιον τοῦτο· λαμβανομένου ὑπ' ὄψει τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ Τουρκία δὲν θ' ἀνεγνώριζέ ποτε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ὅτι καὶ οἱ Ἕλληνες οὐδέποτε πλέον θὰ ἐτίθεντο ἐκ νέου ὑπὸ τὴν ἐξάρτησιν τῆς Τουρκίας, ἡ ρωσσικὴ Κυβέρνησις προέτεινε νὰ κατατμηθῇ ἡ Ἑλλὰς εἰς τρεῖς ἐπαρχίας καὶ νὰ χορηγηθῇ ταύταις ἡμιανεξαρτησία τις, π α ρ ε μ φ ε ρ ὴ ς π ρ ὸ ς ἐ κ ε ί ν η ν, ἧ ς ἀ π ή λ α υ ο ν α ἱ π α ρ ὰ τ ὸ ν Δ ο ύ ν α β ι ν ἡ γ ε μ ο ν ί α ι. Ἡ Πύλη θὰ διετήρει τὴν κυριαρχίαν της ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν τούτων ἐπαρχιῶν. Ἀντιπρόσωπος τῶν τριῶν τούτων ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν παρὰ τῇ Πύλῃ θὰ ἦτο ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, εἰς ὃν θ' ἀνεγνωρίζετο ,,ἡ π ρ ο σ τ α σ ί α τοῦ διεθνοῦς δικαίου''. Δὲν θὰ ὑπῆρχον ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς ταύταις ἐπαρχίαις οὔτε Τοῦρκοι πασάδες, οὔτε τουρκικὰ στρατεύματα.

Η ΠΑΤΡΙΣ ΕΝ ΚΙΝΔΥΝΩ

(ΕΘΝΙΚΗ ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ)*

Κυρίαι καὶ κύριοι,

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ παρουσιασθῶ ἐνώπιον ὑμῶν ἐκ τοῦ ἀνὰ τὸν ἔξω Ἑλληνισμὸν καὶ τὴν Εὐρώπην ταξειδίου μου, ἔχων ἱερὰν ἐντολήν, τὴν ὁποίαν ἔλαβον παρὰ τῶν ἀλυτρώτων ἀδελφῶν, παρὰ τῶν ἐν διασπορᾷ Ἑλλήνων, ἐντολήν, τὴν ὁποίαν ἐπίσης μοὶ ἔδωκαν οἱ ἁπανταχοῦ φίλοι τῆς ἡμετέρας πατρίδος. Καταλαμβάνω λοιπὸν τὸ βῆμα τοῦτο καθ' ἣν ἔχω ἐντολήν, ὅπως ῥήξω φοβερὰν κραυγὴν ὑπὲρ τοῦ κινδυνεύοντος ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἡ πατρὶς ἡμῶν, ἡ τόσον ἄλλοτε ἔνδοξος καὶ τετιμημένη, ἡ γαλουχήσασα καὶ ἐκθρέψασα τὸν κόσμον σύμπαντα διὰ τῶν καρπῶν τῆς ἱστορίας αὐτῆς, ἡ φωτίσασα καὶ θερμάνασα ἀναριθμήτους γενεὰς ἀνθρώπων, κινδυνεύει ἀπό τινος χρόνου νὰ ἐξαφανισθῇ, νὰ ἐκλίπῃ ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς, ὁ δὲ ἐθνικὸς οὗτος κίνδυνος, ὃν πάντες κατανοοῦμεν καὶ ὁμολογοῦμεν, ἀλλ' οὐδὲν πράττομεν πρὸς ἀποσόβησιν αὐτοῦ, ἐπιβάλλει εἰς ἡμᾶς τὸ καθῆκον τῆς ἀμέσου ἐργασίας. Μὲ τὴν συνείδησιν ταύτην τῶν ἐπικρεμαμένων κινδύνων ἀνέλαβον κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρὸν τὸν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγῶνα. Δὲν ὠπισθοχώρησα πρὸ τῶν προσκομμάτων, ἠδιαφόρησα πρὸ τῶν κινδύνων, ἤλπισα καὶ ἐπίστευσα. Διότι γινώσκω, ὅτι μόνον διὰ τῆς πίστεως σώζονται οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ λαοί. Ἐὰν ὁ δισταγμὸς φονεύει, ἡ πίστις ἀναγεννᾷ καὶ ἐνισχύει. Καὶ ἰδοὺ ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον δὲν ἐδειλίασα πρὸ τῶν κινδύνων, οὐδ' ἀπηλπίσθην, μετὰ τὴν τελευταίαν συμφορὰν τῆς πατρίδος, νὰ κηρύξω, ὅσον μοὶ ἦτο δυνατόν, τὴν ἐπείγουσαν ἀνάγκην τῆς προπαρασκευῆς, τῆς ἐργασίας, τῆς ἐξακολουθήσεως τῶν μεγάλων ἀγώνων τοῦ παρελθόντος. Ἐχλευάσθην ἴσως ἐνίοτε ἐπὶ τῇ εὐπιστίᾳ μου ταύτῃ ὡς ἐστερημένος πρακτικοῦ πνεύματος, ὡς ἰδεολόγος. Ὑπάρχουσιν ἐποχαὶ ἐν τῷ βίῳ τῶν ἐθνῶν, κατὰ τὰς ὁποίας οἱ ἄπιστοι καὶ οἱ ἐγωϊσταὶ τιμῶνται ὡς πρακτικοὶ ἄνδρες, ὁπότε οἱ πιστεύοντες καὶ ἐνθουσιῶντες μυκτηρίζονται ὡς ὀνειροπόλοι, ὡς καταδιώκοντες φαν-

---

Σ.Ε. Κατ' ἀπαίτησιν τῶν Ἑταίρων καὶ πολλῶν ἄλλων ἐγκρίτων πολιτῶν, ὅπως τὸ ἑλληνικὸν δημόσιον γνωρίσῃ τὰ τοῦ ταξειδίου τοῦ Προέδρου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» κατὰ τὴν ἀνὰ τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Δύσιν ἑξάμηνον αὐτοῦ ἐθνικὴν περιοδείαν, ὁ κ. Καζάζης τῇ 7ῃ τρέχοντος μηνὸς ἐνεφανίσθη ἀπὸ τὸ βῆμα τοῦ δημοτικοῦ Θεάτρου καὶ ἀπήγγειλε τὸν ἀνωτέρω λόγον, ἐνώπιον χιλιάδων ἀκροατηρίου, ἀντιπροσωπεύοντος κατ' ἐξοχὴν τὸν κόσμον τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἐπιστήμης.

Ἡ Διάλεξις ἐπὶ δύωρον περίπου διαρκέσασα, ἠλεκτρίσασα τὸ καταχειροκροτοῦν ἀκροατήριον ἔσχε ζωηρὰν ἀπήχησιν ἐν ὅλῳ τῷ ἡμερησίῳ τύπῳ.

τάσματα καὶ χιμαίρας. Οὐαὶ εἰς τοὺς τοιούτους λαούς! ἤχησαν δι' αὐτοὺς οἱ κώδωνες τοῦ κινδύνου. Καὶ ἂν δὲν συνετισθῶσι, καὶ ἂν δὲν συνέλθωσιν εἰς ἑαυτούς, καὶ ἂν δὲν τάξωσι τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα ὑπὲρ τὰ ἀτομικά, ἡ καταστροφὴ δὲν θέλει βραδύνῃ.

Μὲ τοιαύτας σκέψεις καὶ πεποιθήσεις ἀνελάμβανον καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος τὴν συνήθη ἀνὰ τὸν ἔξω Ἑλληνισμὸν ἀποδημίαν μου, καὶ ἔτι πλέον ἀπεφάσιζον νὰ παρατείνω τὴν ἔν τισι χώραις τῆς Εὐρώπης διαμονήν μου πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν δικαίων, πρὸς φωτισμὸν τῆς δημοσίας γνώμης περὶ τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως τῶν πραγμάτων ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ, καὶ δὴ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ. Ἡ μελέτη καὶ ἡ ἐργασία, εἰς ἣν ἐπεδόθην πρὸ ἐτῶν, παρακολουθῶν τὰ συμβαίνοντα καὶ τὰ τεκταινόμενα ἐν ἑλληνικαῖς χώραις ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἐχθρῶν, οἵτινες εἶνε πολλοὶ καὶ ποικίλοι, μὲ ἐξώθουν ἔτι μᾶλλον εἰς τὸ τολμηρὸν τοῦτο διάβημα. Συγκεχυμένη τις προαίσθησις μοὶ ἔλεγεν, ὅτι δὲν θὰ ἀποτύχω, ὅτι θὰ ἀκουσθῶ, ὅτι θὰ μεταπείσω, ἴσως θὰ προσηλυτίσω. Δὲν ἐπλανήθην, Κύριοι, ἐν τῇ προαισθήσει μου ταύτῃ. Τὰ πράγματα μ' ἐδικαίωσαν. Ἠκούσθη ἡ φωνή μου· ἀπεκάλυψα τὴν ἀλήθειαν, ἡ ὁποία κατενοήθη. Δὲν ἀξιῶ, ὅτι κατέλαβον τὰς ἐχθρικὰς ἀκροπόλεις· ἀλλ' ὅπως δήποτε σᾶς βεβαιῶ, ὅτι ἤκουσα περὶ ἐμὲ ἀνθρώπους, εἰλικρινεῖς καὶ φιλοδικαίους, ὁμολογοῦντας, ὅτι ἐπείσθησαν ὑπὸ τῶν ἐπιχειρημάτων μου, πιστουμένων ὑπὸ τῆς ἀληθείας καὶ τῶν πραγμάτων.

Ἔχων ὑπ' ὄψει τὰ γενόμενα, τὴν μικρὰν ἐπιτυχίαν, ἣν ἔσχον ἐν τῇ τελευταίᾳ ἀποδημίᾳ μου, δὲν διστάζω νὰ κηρύξω ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου, ὅτι δὲν εἶνε πρώτη φορά, καθ' ἣν ἐκινδύνευσε τὸ ἡμέτερον ἔθνος, ἀλλ' ἐσώθη διὰ τῆς ἀφοσιώσεως αὐτοῦ καὶ τῆς ἐργασίας, ἀλλ' ἐνίκησε διὰ τῆς πίστεως αὐτοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς. Καὶ ἤδη ἐπιβάλλονται εἰς ἡμᾶς πάλιν τὰ αὐτὰ καθήκοντα. Ἔχομεν καθῆκον, μνήμονες τῶν πατρίων ἀρετῶν, συνεχίζοντες τὸ ἔργον τῶν προγόνων ἡμῶν, ν' ἀναλάβωμεν τὸν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγῶνα, ν' ἀντεπεξέλθωμεν κατὰ τῶν ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν, νὰ ἐπιτεθῶμεν κατὰ παντὸς πολεμίου, θέτοντος τὸν βέβηλον αὐτοῦ πόδα ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν κτήσεων, ἐπὶ τῶν ἀκροπόλεων τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος.

Κατὰ τὸ προπαρελθὸν θέρος ἐπεσκέφθην τὸ Ἅγιον Ὄρος, τὴν ἱστορικὴν ταύτην ἀκρόπολιν τῆς Μακεδονίας ὅσον καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Περὶ τὸ μεσονύκτιον ἐκαθήμην εἰς τὸ παράθυρον Μονῆς τινος ἐκ τῶν παλαιοτέρων καὶ γεραρωτέρων καὶ ἠτένιζον πρὸς τὴν ἀπαστράπτουσαν σελήνην, φωτίζουσαν τὰς ἄνω καὶ κάτω ἀπεράντους ἐκτάσεις. Διετέλουν ἐν ἀκατανοήτῳ ρεμβασμῷ· ὠνειροπόλουν. Προσεπάθουν νὰ διασχίσω διὰ τῆς σκέψεώς μου τὰ βάθη τῶν αἰώνων, τὴν σκοτίαν τοῦ μέλλοντος, καὶ ν' ἀποκαλύψω τὴν ἀλήθειαν. Ὕπνωττον συγχρόνως καὶ ἐγρηγόρουν· ἀλλ' ἀντελαμβανόμην ἀναντιρρήτως. Αἰφνιδίως ὁμιχλώδης σκιὰ παρήλασε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου. Ἦτο μία γεωγραφικὴ εἰκών, τὴν ὁποίαν πλέον ἢ ἅπαξ ἠρεύνησα καὶ ἐμελέτησα κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρόν· μὲ τὸν ἑλληνικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα,

μὲ τὴν δρᾶσιν αὐτῆς τὴν παγκόσμιον, μὲ τοὺς μεγάλους ἄνδρας, τὸν Ἀλέξανδρον, τὸν Ἀριστοτέλη, Βασίλειον τὸν Μακεδόνα, τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου. Ἦτο ἡ Μακεδονία. Διῆλθεν ἐνώπιόν μου μετ' ἀστραπιαίας ταχύτητος, καὶ ἐνῷ διετέλουν ὡς ἐν ἐκστάσει, μὲ πλησιάζει γηραιὸς μοναχὸς καὶ μοὶ λέγει μετὰ θλίψεως:

— Βλέπεις αὐτὴν τὴν εἰκόνα; Ἡ χώρα, τὴν ὁποίαν παριστάνει, ἦτο ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἑλληνικὴ πρὸ τριάκοντα, τεσσαράκοντα ἐτῶν. Οὐδεὶς ἐτόλμα ν' ἀμφισβητήσῃ τὸν ἑλληνικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα. Καὶ σήμερον... θεωρούμεθα ξένοι πρὸς αὐτήν, πολεμούμεθα μέχρι καταστροφῆς. Βλέπεις αὐτὴν τὴν ἀκτήν, αὐτὸ τὸ ἀπὸ αἰώνων ἑλληνικώτατον Ἅγιον Ὄρος; Οὐδεὶς ἐφαντάζετο νὰ τὸ καταλάβῃ· αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι τὸ ἐσεβάσθησαν. Ἀλλὰ βάσκανος δαίμων ἐφθόνησε τὴν εὐτυχίαν μας, καὶ ἤρχισαν αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν ξένων, ἐπιζητούντων παντὶ τρόπῳ νὰ μᾶς ἀποδιώξωσιν ἀπὸ τὰ προπύργια τῶν πατέρων μας. Ἀλλὰ δεν πταίουσιν αὐτοί· ἡμεῖς τοὺς εἰσηγάγομεν· ἡμεῖς παρέσχομεν εἰς αὐτοὺς ἐξ ἀκρισίας, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐξ εὐτελεστάτου συμφέροντος, ἄσυλον καὶ αἰγίδα. Περιωρίσθημεν εἰς λόγους, ἐνῷ ἠδυνάμεθα νὰ μεταχειρισθῶμεν πράγματα. Ἀλλ' ὑπάρχει ἀκόμη καιρός. Ἂς ἀναλάβωμεν τὴν παλαιὰν πίστιν, ἐκείνην, ἥτις ἐνέπνεε τοὺς γονεῖς ἡμῶν πρὸς τὰ ἔργα. Ἂς ἐργασθῶμεν πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ἐχθρῶν. Ἐὰν δὲν πράξωμεν τοῦτο, θὰ ἐκδιωχθῶμεν ὅλοι ἐκ τοῦ ἱεροῦ τούτου καταφυγίου, καὶ θὰ τὸ καταλαβωσιν οἱ ξένοι. Φεῦ! ἐκ τῆς ἀκηδίας κινδυνεύομεν ν' ἀπολέσωμεν τὰ ἐθνικὰ ἡμῶν προπύργια, καὶ τὰ σπουδαιότατα πάντων — τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν.

Καὶ ὁ γέρων ἐρημίτης, εἰπὼν ταῦτα, ἐξηφανίσθη. Ἦτο ἄνθρωπος μὲ σάρκα καὶ ὀστᾶ; Ἦτο σκιά; Ἀγνοῶ. Ἓν μόνον γνωρίζω. Ὅ τι ἤκουσα ἦτο ἀληθές. Φεῦ! ἡ ὀπτασία τῆς νυκτὸς εἶνε πολλάκις ἡ πραγματικότης τῆς ἡμέρας.

Ἐγκατέλιπον τὴν ἑλληνικὴν πρωτεύουσαν, ὅπως καὶ ἀνωτέρω ἔλεγον, οὐχὶ ὡς ταξειδιώτης, χάριν διασκεδάσεως, ἀλλὰ κρατῶν εἰς τὰς χεῖράς μου τὴν ράβδον τοὐπαίτου καὶ τοῦ συνηγόρου τῶν ἐθνικῶν δικαίων. Ὄπισθέν μου ἡ πρωτεύουσα τοῦ ἐλευθέρου καὶ τοῦ ἀλυτρώτου Ἑλληνισμοῦ, ἡ νέα Βαβυλών, διεσκέδαζε, κατατριβομένη εἰς συγκρούσεις πολιτικὰς καὶ κοινωνικὴν εὐθυμίαν. Πρὸς τὰς ἐπικρεμαμένας μεγάλας συμφορὰς τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐλάχιστοι παρεῖχον προσοχήν· καὶ οὗτοι ἐχλευάζοντο, ἂν μὴ κατεφρονοῦντο. Τὸ πολὺ τῶν κατοίκων συνεζήτει μετ' ἀδιαφορίας περὶ τῶν δυναμένων νὰ συμβῶσι. Τί πρὸς τοῦτο; Ἂν ἀπολεσθῇ ἡ ἑλληνικὴ ἰδέα, ἂν τὸ ἑλληνικὸν γένος περιέλθῃ ἀπὸ τῆς δεσποτείας τοῦ Τούρκου εἰς τὴν δεσποτείαν τοῦ Βουλγάρου, μεταβάλλομεν ἐθνικότητα· δὲν εἴμεθα ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀδελφοί, καὶ δὴ χριστιανοί; Θὰ καταστῇ ἡ Μακεδονία βουλγαρική. Ἐκ τούτου τί θέλομεν ἀπολέσῃ ἡμεῖς, οἱ κοσμοπολῖται τῆς πρωτευούσης τοῦ ἐλευθέρου κράτους;

Ἡ νέα Βαβυλὼν διασκεδάζει. Κατάρα εἰς τοὺς διασκεδάζοντας! Ἀνάθεμα εἰς τοὺς ἐφησυχάζοντας, καθ' ὃν χρόνον ὕψιστα ἐθνικὰ συμφέροντα, αὐτὴ ἡ πατρὶς κινδυνεύει! Πρέπει νὰ σκεφθῶμεν περὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ ἔθνους ἡμῶν, νὰ μὴ βαυ-

καλιζώμεθα μὲ τῆς προγονικῆς ἱστορίας τὴν δόξαν, μὲ τὰ τρόπαια τῶν πατέρων· κατέστημεν ἕνεκα τούτου ἡ χλεύη καὶ ὁ περίγελως τῶν ἐχθρῶν. Ἂς θέσωμεν τέρμα εἰς τὴν περίοδον τῶν ᾀσμάτων καὶ τῶν ἑορτῶν. Ἂς κηρύξωμεν μετὰ πίστεως τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἂς δώσωμεν εἰς τὴν ἀναγέννησιν ταύτην σάρκα καὶ ὀστᾶ. Ἡ ἱστορία, καὶ μάλιστα ἡ ἱστορία τῶν ἡμετέρων προγόνων, διδάσκει, ὅτι μόνοι οἱ λαοὶ ἐκεῖνοι ἔζησαν, ὅσοι εἰργάσθησαν, πιστεύσαντες εἰς τὰς ἰδίας ἑαυτῶν δυνάμεις. Οἱ εὐθυμοῦντες, οἱ διασκεδάζοντες, ἐκλείπουσιν ἀδόξως. Πατάσσει αὐτοὺς ἡ καταστροφή. Οὐαὶ εἰς τοὺς διασκεδάζοντας ! Διασκεδάζουσι σήμερον, ἀλλὰ θὰ ἔλθῃ ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποίαν θ' ἀποτίσωσιν ἀκριβὰ τὰς διασκεδάσεις των.

Πανταχοῦ τοῦ ἀλυτρώτου καὶ τοῦ ἐν διασπορᾷ Γένους ἤκουσα τὴν κραυγὴν τῆς ἀγανακτήσεως κατὰ τῆς ἀδιαφορίας τῆς ἑλληνικῆς πρωτευούσης. Ἤκουσα πανταχοῦ τὴν δικαίαν ταύτην ἐπιτίμησιν :

— Διασκεδάζετε σήμερον, εὐθυμεῖτε, ἀλλὰ θὰ κλαύσητε αὔριον. Ζῆτε μὲ τὸ παρελθόν, δὲν ἐργάζεσθε. Ἀλλ' εἶνε καιρὸς νὰ ἐργασθῆτε, ἄλλως κατεστράφημεν πάντες, ἐλεύθεροι καὶ μὴ ἐλεύθεροι. Δὲν θὰ βραδύνῃ ἡ ἐθνικὴ ἐξουδένωσις.

Αἶσχος εἰς τοὺς ἀναλγήτους, ἐθνικὴ κατάρα εἰς τοὺς κορυβαντιῶντας, καθ' ἣν ὥραν παίζονται αἱ τύχαι τοῦ Ἔθνους. (Ἐπευφημίαι· αἶσχος, αἶσχος, αἶσχος, κατάρα, ἐθνικὴ κατάρα).

Ὑπὸ τὸν ὀνειδισμὸν τῶν ἀποθρασυνθέντων ἐχθρῶν, ἐν τῷ μέσῳ τοιαύτης νοσηρᾶς, ἀθλίας καταστάσεως, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ἐγκληματικῆς ἀδιαφορίας, τῆς νάρκης, τῆς ἠθικῆς σηπεδόνος, δὲν θὰ βραδύνῃ ἡ ἀπαισία στιγμή, καθ' ἣν ἡ Νέμεσις τῆς ἱστορίας, ἀμείλικτος τιμωρὸς τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν κραιπάλης, θ' ἀναγράψῃ ἐπὶ τῶν προπυλαίων τοῦ ἐθνικοῦ οἰκοδομήματος τὸ τρομερὸν ἐπίγραμμα **Μανή, Θεκέλ, Φάρες** ! (Αἴσθησις, συγκίνησις βαθεῖα).

Εἶνε ἀληθές. Ἐὰν δὲν ἀνανήψωμεν, θ' ἀπολεσθῶμεν ! Καὶ εἶνε ὑπαίτιος τῆς τοιαύτης καταστάσεως τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἡ ῥαστώνη, ἡ ἀφροντισία τῆς ἑλληνικῆς πρωτευούσης. Δὲν φοβοῦμαι, λέγων ταῦτα. Ἐκπληρῶ καθῆκον, ἐκπληρῶ ἐντολὴν τῶν ἐκτὸς τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ὁμοφύλων...

Πρῶτος σταθμὸς τοῦ ταξειδίου μου ἦτο ἡ Σμύρνη, ἰσχυρὰ καὶ ἀκαταγώνιστος μέχρι τῆς σήμερον ἀκρόπολις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ ἑλληνικωτάτῃ Ἰωνίᾳ, ἐν ἁπάσῃ τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ὁσημέραι ἀναλαμβανούσῃ τὸν παλαιὸν αὐτῆς ἑλληνικὸν χαρακτῆρα. Ἡ πρώτη ἐρώτησις, ἣν μοὶ ἀπηύθυναν οἱ αὐτόθι ὁμόφυλοι ἡμῶν ἦτο : — Τί πράττετε σεῖς οἱ ἐν τῇ πρωτευούσῃ ; — Διασκεδάζομεν, εἶπον κατ' ἐμαυτόν, χωρὶς νὰ μὲ ἀκούσῃ κανείς. Ἡ σιωπή μου ὑπῆρξεν ἡ πρόχειρος ἀπάντησις.

Ἐκεῖθεν μετέβην εἰς Κωνσταντινούπολιν, τὴν πραγματικήν, τὴν ἱστορικὴν πρωτεύουσαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Εἶδον τὴν μεγαλοπρεπῆ ἑπτάλοφον, τὴν ἀλυσσόδετον νύμφην τοῦ Βοσπόρου, σεμνὴν ἱέρειαν τῆς ἐθνικῆς ἰδέας, διατηρήσασαν τὸν ἑλληνικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα διὰ τῶν θυελλῶν καὶ τῶν αἰώνων, ζῶσαν ἔτι καὶ τρεφομένην

μὲ τὰς γοητευτικὰς παραδόσεις τοῦ παρελθόντος, ἐγκαρτεροῦσαν, πιστεύουσαν, ἐμπνεομένην ἀπὸ τὰς ἱστορικὰς ὀπτασίας καὶ ἀναμένουσαν ἀπὸ τῶν Πυλῶν τοῦ ἁγίου Ρωμανοῦ τὸν Λυτρωτήν, τὸν ἐθνικὸν Παράκλητον... τὸν *ἡρωϊκῶν Κωνσταντῖνον,* λαμβάνοντα πάλιν σάρκα καὶ ὀστᾶ, ἵνα ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, ἵνα στήσῃ ἐπὶ τοῦ τρούλλου τῆς Ἁγίας Σοφίας τὴν κυανόλευκον τῶν ἐθνικῶν ἐλπίδων.

Ἀπὸ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων μετέβην εἰς Βουκουρέστιον, τὴν πρωτεύουσαν τῆς Νέας Ρωμουνίας, ἥτις ἄλλοτε ὑπέστη τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἐν τῇ ὁποίᾳ τοσοῦτον εὐδοκίμως ἐκαλλιεργήθησαν τὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Αἱ δύο παρίστριοι ἡγεμονίαι, αἱ ἀποτελέσασαι τὴν σημερινὴν Ρωμουνίαν, ὑπῆρξαν ἐπὶ ἀρκετὸν καιρὸν ἑστία ἐθνικῆς ἀναγεννήσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐργαστήριον, ἔνθα ἐσφυρηλατήθησαν οἱ μεγάλοι χαρακτῆρες, ἔνθεν ἐξεπήδησαν οἱ ἄλκιμοι νέοι, οἱ ἀγωνισταὶ καὶ μάρτυρες τοῦ Δραγατσανίου. Ἡ σημερινὴ Ρωμουνία εἶνε κράτος μόλις τριάκοντα ἐτῶν· ἀλλὰ διὰ προσφυοῦς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως καὶ συντάξεως κατέστη ἰσχυρά, ἐμπνέουσα ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν Εὐρώπην. Εἰς τί ὀφείλει τὴν σημασίαν ταύτην ἡ Ρωμουνία ; Εἰς τὸν στρατὸν αὐτῆς. Τὰ πάντα ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς ἐθνικῆς εὐρωστίας. Οἱ ἀγῶνες τοῦ πνεύματος εἶνε μηδὲν ἄνευ τῶν πολεμικῶν ἀγώνων. Σήμερον ὁ ρωμουνικὸς στρατὸς εἶνε ἀπαράμιλλος, εἰς τὴν ἀξίαν δὲ καὶ τὴν δύναμιν τοῦ στρατοῦ ἡ Ρωμουνία, μολονότι εὑρίσκεται ἐκεῖθεν τοῦ Ἴστρου καὶ ἔχει παρὰ τὸ πλευρὸν αὐτῆς τὴν Βουλγαρίαν, καλλιεργεῖ καὶ αὕτη μακεδονικὴν καὶ ἠπειρωτικὴν πολιτικήν! . . . ἡμῶν σιωπώντων καὶ ἀδρανούντων ! Ταῦτα ἀντελήφθην ἐν Ρωμουνίᾳ.

Μετά τινα διαμονὴν ἀνὰ τὴν Βουδαπέστην καὶ Βιέννην μετέβην εἰς Παρισίους, τὴν παγκόσμιον ταύτην, ὑπό τινας ἐπόψεις, πρωτεύουσαν, ἔνθα ἔχει στηθῆ κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρὸν τὸ κέντρον τῆς ἀνθελληνικῆς ἐργασίας. Ἡ παλαιὰ ἑστία τοῦ φιλελληνισμοῦ, ἡ πόλις, ἀφ' ἧς ἐξέπεμψαν τοὺς φλογεροὺς αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ἀναβιώσαντος Ἑλληνισμοῦ παιᾶνας οἱ περὶ τὸν Σατωβριάνδον καὶ τὸν Δελαβίγν, τὸν Βερανζέρον καὶ τὸν Βίκτωρα Οὑγγώ, ἡ χώρα, εἰς ἣν ὀφείλει ἡ ἀναγεννηθεῖσα Ἑλλὰς τὸν καθαρισμὸν τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ τῶν αἰγυπτιακῶν στρατευμάτων, ἥτις πρὸ ἑπταετίας ἀκόμη ἐξεδήλωσεν ἀπερίγραπτον ἐνθουσιασμὸν ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων, ἐξηγέρθη διὰ τοῦ τύπου αὐτῆς καὶ τῶν Συλλαλητηρίων ὑπὲρ τῶν βουλγαρικῶν ἀξιώσεων ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ. Ἐκ Παρισίων τὸ ἀνθελληνικὸν κήρυγμα ἐξηπλώθη ἐφ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην, μέχρι καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Ὅτε μετέβην εἰς Παρισίους, εὗρον οὕτως ἐπιτηδείως καλλιεργημένον τὸ ἔδαφος ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἐχθρῶν, ἦσαν οὕτως ἐρριζωμέναι αἱ φιλοβουλγαρικαὶ ἰδέαι, ὥστε κατὰ πρῶτον θέλων νὰ ὁμιλήσω, θέλων νὰ ἐκθέσω τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων, εὕρισκον πάσας τὰς θύρας μονονουχὶ κεκλεισμένας. Καὶ αὐτοὶ οἱ ἐν Παρισίοις ὁμογενεῖς μοὶ ἔλεγον περιλύπως :

— Τί ἤθελες κ' ἦλθες ;

Εἷς μάλιστα μοὶ εἶπε :

— Θαυμάζω τὸ θάρρος σου, νὰ ἔλθῃς ἐδῶ, διὰ νὰ ὑπερασπίσῃς τὰ ἑλληνικὰ δίκαια καὶ τὴν ἑλληνικὴν πολιτικήν, ἐνῷ ὅλος ὁ κόσμος ἐνθουσιᾷ καὶ εἶνε κεκηρυγμένος ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων.

Ἐλάχιστοι μ' ἐνεθάρρυνον, καὶ κατ' ἐξοχὴν ἡ σπουδάζουσα νεολαία. Ὁ ἄλλος κόσμος ἔλεγεν ὁμοφώνως :

— Ἡ Βουλγαρία, ἡ Ρωμουνία, ἡ Σερβία, τὸ Μαυροβούνιον ἀκούονται σήμερον καὶ τιμῶνται ἐν Εὐρώπῃ, διότι ἔχουσι στρατόν. Ἡμεῖς ἄνευ στρατοῦ δὲν λαμβανόμεθα ὑπ' ὄψει, χωρὶς στρατὸν οὐδὲν δυνατόν. Μὲ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἀφροντισίαν ἐχάσαμεν τὴν δύναμιν καὶ τὴν τιμήν μας.

Καὶ ἐν τούτοις δὲν ἀπηλπιζόμην. Ἀόρατος, πανσθενὴς δύναμις μ' ἐνίσχυε, προέβην εἰς τὸ ἔργον, εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ ἐθνικοῦ μου καθήκοντος μὲ τὴν ἐνδόμυχον πεποίθησιν, ὅτι ἡ ἐνέργειά μου, τὸ ἐθνικὸν κήρυγμά μου θὰ εὕρισκε προσηλύτους. Ἐπεσκέφθην πρωτίστως τοὺς ὀλίγους φίλους, οἵτινες εἶχον ἀπομείνῃ ἐν μέσῳ τῆς ἐθνικῆς πανωλεθρίας, πιστεύοντες ἀκόμη εἰς τὴν ἱστορικὴν ἀποστολὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἰδοὺ τί ἤκουσα παρὰ τῶν πλείστων : ἐκ τῆς ἀθλιότητός σας ἀπωλέσατε οὐκ ὀλίγα· ἐλησμονήσατε τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς παραδόσεις τῶν πατέρων σας καὶ δὲν ἐδιστάσατε νὰ συμμαχήσητε μετὰ τοῦ Τούρκου ! . . . Φρίκη ! ἡ ἐξέγερσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὸ 1821 ἐλησμονήθη. Ἐγκατέλιπον οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες τὰς ὑποχρεώσεις αὐτῶν, ἐλησμόνησαν τὰς ἑκατόμβας καὶ τὰ μαρτύρια τῶν προγόνων των. Ἔδοσαν τὴν χεῖρα εἰς τὸν δυνάστην.

Τοιαύτας ἤκουον καθ' ἑκάστην φοβερὰς κατηγορίας κατὰ τοῦ ἔθνους ἡμῶν, κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, τὰς ὁποίας ἔπρεπε ν' ἀναιρῶ κατὰ πᾶσαν στιγμήν. Οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν ἐκήρυττον τὸν ἐξευτελισμὸν τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, τὸν ἐκφυλισμὸν αὐτοῦ, ὑπεστήριζον τὴν γνώμην, ὅτι ἡ μέριμνα τῶν Ἑλλήνων τῆς πρωτευούσης εἶνε τὸ ροκάνισμα τῶν κοκκάλων τοῦ ἰσχνοτάτου προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους, καὶ οὐδὲν πλέον. Ἐν σπουδαιοτάτοις ὀργάνοις τοῦ παρισινοῦ τύπου ἀνεγράφετο, ὅτι οἱ φοιτηταὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πανεπιστημίου, οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐδήλωσαν εἰς τὴν σουλτανικὴν κυβέρνησιν, ὅτι ἦσαν ἕτοιμοι νὰ πολεμήσωσι μετὰ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ κατὰ τῶν ἐπαναστατησάντων Χριστιανῶν τῆς Μακεδονίας, ὅτι οἱ ῥήτορες τῶν Ἀποκαλυπτηρίων τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Διάκου δὲν ἐτόλμησαν νὰ εἴπωσι τὸ ἐλάχιστον κατὰ τῆς Τουρκίας ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, εἰς τὰ πρόθυρα τῆς ὁποίας πρὸ ἑπταετίας εἶχε κατασκηνώσῃ ὁ στρατὸς τοῦ Ἐττὲμ πασσᾶ, ὅτι ἐπὶ τέλους αὐτὴ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἔδωκε χεῖρα βοηθείας εἰς τοὺς Τούρκους, τοὺς δημίους τῆς Μακεδονίας, ὧν τὰ κυριώτατα ὄργανα ἐγένοντο οἱ μητροπολῖται καὶ οἱ ἐπίσκοποι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ὑπερήσπισα, κύριοι, τὴν ἀδίκως προσβαλλομένην ἑλληνικὴν τιμήν· εἰς τὸν τολμήσαντα δὲ νὰ εἴπῃ, ὅτι ὁ ῥήτωρ τῶν ἀπο-

καλυπτηρίων τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Διάκου ἀπέσχε νὰ εἴπῃ τι προσβλητικὸν ἢ δυσάρεστον κατὰ τῆς Τουρκίας, ἀπεκρίθην, ὅτι ἐγὼ ἤμην ὁ ρήτωρ ἐκεῖνος, ἕτοιμος νὰ ἐπιδείξω αὐτῷ καὶ τὸν Λόγον μου, ὅστις πᾶν ἄλλο ἦτο, ἢ ὅπως ἐκεῖνος ἰσχυρίζετο. Ἤλλαξεν ἀμέσως ὁμιλίαν, εἰπών, ὅτι ἐνεπνέετο μὲν ὁ λόγος ὑπὸ φιλοπατρίας, ἀλλ' ὅτι κατεκρίθη ὡς ἐκ τούτου ὑπό τινων κύκλων...

Κατὰ τοιούτων ἀγενῶν συκοφαντιῶν εἶχον νὰ παλαίσω, συκοφαντιῶν δυστυχῶς πιστευομένων, διότι ἐδημοσιεύοντο ἐν κυριωτάτοις ὀργάνοις τοῦ παρισινοῦ τύπου, εὑρίσκουσιν ἠχὼ καὶ ἔξω τῆς Γαλλίας. Ἀλλὰ πόθεν ὁ φιλοβουλγαρισμὸς οὗτος καὶ ὁ ἀνθελληνισμός; θὰ μ' ἐρωτήσητε ἴσως. Σᾶς ἀποκρίνομαι. Ζητήσατε νὰ πληροφορηθῆτε ποῦ διετέθησαν αἱ **350,000** φράγκων, τὰ λύτρα τῆς Ἀμερικανίδος ἱεραποστόλου μὶς Στόουν, ἅτινα ὑπεχρεώθη νὰ καταβάλῃ ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις. Ὅλος ὁ κόσμος γνωρίζει, ὅτι τὸ χρηματικὸν τοῦτο ποσὸν ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ κομιτάτου πρὸς ἐξαγορὰν εὐρωπαϊκῶν συνειδήσεων. Δὲν εἶνε βεβαίως πολὺ τὸ ποσὸν τοῦτο. Ἀλλὰ καὶ οἱ πόροι τῶν κομιτάτων εἶνε ἐπαρκεῖς, ὅπως, ἐκτὸς τοῦ ποσοῦ τούτου, διατεθῶσι καὶ ἄλλα. Ὁ σκοπὸς ἐξαγνίζει τὰ μέσα.[1]

Εὐτυχῶς ἡ ἀλήθεια, ὑποστηριζομένη μετὰ σθένους καὶ διὰ τῶν πραγμάτων, κατισχύει ἐπὶ τέλους. Μετὰ πολλοὺς κόπους καὶ στενοχωρίας κατώρθωσα ν' ἀκουσθῇ ἐπὶ τέλους ἡ φωνή μου, νὰ πείσω ἴσως, νὰ μεταπείσω.

Διὰ νὰ σᾶς παραστήσω μέχρι τίνος σημείου ἐχθρότητος καὶ διαστροφῆς τῶν πραγμάτων προέβησαν οἱ πολέμιοι ἡμῶν ἐν Παρισίοις καὶ ἀλλαχοῦ, περιορίζομαι νὰ σᾶς εἴπω, ὅτι ἐν σπουδαίῳ περιοδικῷ συγγράμματι τῶν Παρισίων ἐγράφησαν κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἑξῆς, δημοσιευθέντα ἤδη καὶ ἐν ἐν ἰδιαιτέρῳ τεύχει, φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν Pro Macedonia. «Τίνος τάχα λόγου ἕνεκα εἶχεν ἐνθουσιασθῇ ὁ φιλελεύθερος καὶ πεπολιτισμένος κόσμος ἐκ τῶν ἄθλων τοῦ Κανάρη καὶ τοῦ Βότσαρη, καὶ δὲν δύναται νὰ ἐνθουσιασθῇ καὶ σήμερον μὲ τὸν ἀνατινάξαντα διὰ δυναμίτιδος τὸ γαλλικὸν ἀτμόπλοιον Γκουαντα λκιβὶρ ἐν τῷ λιμένι τῆς Θεσσαλονίκης»; ! ! ! Φεῦ τῆς διαστροφῆς τῶν πραγμάτων! Ὁ Κανάρης, ὁ *πυρπολητὴς* τῆς τουρκικῆς ναυαρχίδος ἐν καιρῷ *πολέμου* καὶ ἐν μέσῳ πελάγει, ἐκδικητὴς τῶν καταστροφῶν τῆς Χίου καὶ τῶν Ψαρῶν, τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος του, ὁ ἀποπλεύσας εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἀλεξανδρείας νὰ πυρπολήσῃ τὸν αἰγυπτιακὸν στόλον, ὅστις ἐξεπέμπετο μετὰ στρατοῦ πρὸς λεηλασίαν τῆς Πελοποννήσου, κατατάσσεται εἰς τὸ αὐτὸ ἠθικὸν ἐπίπεδον μὲ τὸν ἀναρχικὸν Μινιέφ, τὸν καταστροφέα ἐμπορικοῦ πλοίου, πλήρους ἀθώων ἐπιβατῶν, τὸν δυναμιτιστὴν Στογιάν, τὸν καταστροφέα τῆς ὀθωμανικῆς τραπέζης τῆς Θεσσαλονίκης! . . . Δὲν ἦτο βεβαίως καὶ δύσκολον νὰ φιμωθῶσι τὰ στόματα τοιούτων διαστρεβλωτῶν τῆς ἱστορίας καὶ τῶν

1 ΣΗΜ. «Ἑλληνισμοῦ». Ὁ ἀγορεύων δὲν εἶχε δυστυχῶς ἀναγνώσῃ ἀκόμη τὸ ἀποκαλυπτικώτατον περὶ τοῦ ἀφιλοκερδοῦ, φιλοβουλγαρικοῦ ἐνθουσιασμοῦ τοῦ παρισινοῦ τύπου ἄρθρον τοῦ «Ἑσπερινοῦ Ταχυδρόμου» τῆς Σόφιας, τὸ ὁποῖον δημοσιεύομεν ἐν τῷ τεύχει τούτῳ.

ἐθνῶν, δὲν ἦτο δύσκολον νὰ καταδειχθῇ ἡ ὑπεροχὴ τοῦ Κανάρη καὶ τοῦ Κολοκοτρώνη πρὸ τοῦ Στογιάν, τοῦ Τσόντσεφ καὶ τοῦ Σαράφωφ, οὐδὲ νὰ πιστωθῇ διὰ τῶν πραγμάτων, ἐπιβεβαιουμένων ὑπ' αὐτῆς τῆς ἐπισήμου Εὐρώπης, ὑφ' ἁπάντων τῶν ἀνακτοβουλίων, ὅτι τὸ ἔργον τῶν ἀπελευθερωτῶν τῆς Μακεδονίας, ἔργον φόνων, ἐμπρησμῶν καὶ ληστείας, οὐδὲν ἄλλο ἐσήμαινεν ἢ τὴν βιαίαν κατάκτησιν, τὸν ἐκβουλγαρισμὸν τῆς περιμαχήτου ἑλληνικῆς χώρας.

Ἀκούσατε, παρακαλῶ, τὴν ἀκατανόμαστον ταύτην ἀπολογίαν συνηγόρου τῶν βουλγαρικῶν ἐγκλημάτων. Τὰ βουλγαρικὰ κομιτάτα, ὡς γνωστόν, ἐπιβάλλουσιν αὐθαιρέτους φορολογίας εἰς πάντα κάτοικον τῆς Μακεδονίας. Τὸ πραξικόπημα τοῦτο ἔπρεπε νὰ δικαιολογηθῇ. Καὶ ἐδικαιολογήθη ἐν ἐγκριτωτάτῳ περιοδικῷ συγγράμματι τῶν Παρισίων. Ἀκούσατε. Φορολογία ἐπεβλήθη κατ' ἀνάγκην εἰς τοὺς Μακεδόνας. Ἀλλ' ὅταν ἡ πατρὶς αὐτῶν ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ, ἀποκαταστῇ δὲ τάξις καὶ ἀσφάλεια, θὰ πολλαπλασιασθῇ ἡ περιουσία τῶν φορολογηθέντων . . . Ὑπάρχουσι περίοδοι ἐν τῷ ἐθνικῷ βίῳ τῶν κοινωνιῶν, καθ' ἃς αἱ ἠθικαὶ ἰδέαι μεταβάλλουσι σημασίαν...Γνωστότατος δημοσιογράφος καὶ βουλευτὴς ἐν Παρισίοις, ὁ κ. Πρεσσανσέ, ὁ πρὸ ἑπταετίας ἐν κυρίῳ ἄρθρῳ τοῦ παρισινοῦ «Χρόνου», καθ' ὃν χρόνον οἱ Ἕλληνες εἶχον ἀναλάβη τὸν πρὸς τὴν Τουρκίαν πόλεμον, ἀπευθύνας συγχαρητήρια πρὸς τοὺς Ρωμούνους, Σέρβους καὶ Βουλγάρους, ἐπὶ τῇ συνετῇ αὐτῶν στάσει, ὡς μὴ συμμετασχόντας εἰς τὸν πόλεμον μετὰ τῶν Ἑλλήνων, δὲν ἐδίστασε, πρό τινων ἑβδομάδων, ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς γαλλικῆς βουλῆς, ὡς εἰσηγητὴς τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, σιγώντων ἢ ἀγνοούντων τῶν παρισταμένων, νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ Μακεδονία οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἑλληνική, καὶ κατ' αὐτοὺς ἔτι τοὺς χρόνους τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου, οἵτινες ἦσαν οἱ μόνοι Ἕλληνες ἐν μέσῳ βαρβάρων· καὶ συνεχίζων τὰς τοιαύτας τερθρείας νὰ καταγγείλῃ τὸν Ἑλληνισμὸν ὡς ὑπνωτισθέντα ἐκ τῆς τουρκικῆς συμμαχίας, ἰσχυριζόμενος ἐπίσης, ὅτι οὐδεμία ὑπάρχει διαφορὰ μεταξὺ τῶν ἡρώων τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος τοῦ 1821 καὶ τῶν συγχρόνων Βουλγάρων λησταναρτῶν τῆς Μακεδονίας. Πρὸ τοιαύτης διαστρεβλώσεως τῶν πραγμάτων διεμαρτυρήθησαν οἱ ἐν Παρισίοις Ἕλληνες σπουδασταί, οὓς ὀφείλω νὰ εὐχαριστήσω ἐπὶ τῇ προθύμῳ συνδρομῇ, ἣν μοι παρέσχον κατὰ τὴν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ διαμονήν μου, χωρὶς νὰ λησμονήσω καί τινας ἄλλους ἐκ τῶν ἀφωσιωμένων εἰς τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα ὁμογενῶν. Διεμαρτυρήθησαν, λέγω, πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς γαλλικῆς Βουλῆς ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ τῆς ἱστορίας βεβηλώσει. Ἀλλ' αἱ ἁπλαῖ διαμαρτυρίαι δὲν ἐξαρκοῦσιν. Ἀπῃτεῖτο καὶ γενναιοτέρα τις ἐνέργεια, συστηματικὴ καὶ μεθοδική, ἵνα ἀνακτήσωμεν τὸ ἀπολεσθὲν ἐκ τῆς ἀκηδίας ἡμῶν καὶ ἀφροντιρίας ἐθνικὸν ἔδαφος,

Διακεκριμένος φιλέλλην μοὶ εἶπε περίλυπος :

— Οἱ Βούλγαροι κτυπιῶνται καὶ σεῖς κάθεσθε. Διατί δὲν διεκδικεῖτε τὰ δίκαιά

σας, ζητεῖτε δὲ τοῦτο παρὰ τῶν ξένων ; Διατί δὲν ἐργάζεσθε ν' ἀποκαλύψητε τὴν ἀλήθειαν ;

Ὑπὲρ τῆς ἀποκαλύψεως ταύτης εἰργάσθην πάσῃ δυνάμει· ἀποτέλεσμα δὲ ὑπῆρξε τὸ ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν δικαίων ἑλληνογαλλικὸν Συλλαλητήριον τῆς 26 Νοεμβρίου ἐν Παρισίοις. Ἡ ἀσθενὴς φωνή μου ἔσχεν εὐτυχῶς ἀπήχησιν παρὰ τῷ γαλλικῷ κοινῷ, διότι δὲν ἐπεκαλούμην τὰς σκιὰς τῶν Μαραθωνομάχων καὶ τῶν Σαλαμινομάχων, τὰ τρόπαια τοῦ 1821, τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον καὶ τὸν Ἀριστοτέλη, ἀλλὰ κατήγγελλον τὰ βουλγαρικὰ ἐγκλήματα, ἐπικαλούμενος ἐπίσημα ἔγγραφα, τὰς ἐκθέσεις τοῦ προξένου τῆς Ἀγγλίας ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐπισήμους ἀνακοινώσεις τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργείου τῆς Ρωσσίας, αὐτὰς ἐπ' τέλους τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ Μπάλφουρ καὶ τοῦ Ντελκασσέ. Ἀπεδείκνυον, ὅτι αἱ ἐν Μακεδονίᾳ βουλγαρικαὶ ταραχαὶ δὲν ἦσαν ἐκδηλώσεις ἐπαναστατικαὶ τοῦ μακεδονικοῦ στοιχείου, ἀλλ' ἐπιδρομαί, ἐκ Βουλγαρίας προερχόμεναι, λησταντάρτικῶν συμμοριῶν, ὑποθαλπόμεναι ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ κατ' ἐπισήμους διαβεβαιώσεις. Καὶ ἐπὶ τέλους ἀπεδείκνυον διὰ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ἀριθμῶν, ὅτι τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον ὑπερτερεῖ ἐν Μακεδονίᾳ τῶν ἄλλων πληθυσμῶν, καὶ ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς καθ' ἅπασαν τὴν Χερσόνησον τον Αἵμου εἶνε ἡ ἐκπολιτιστικὴ δύναμις καὶ ὁ πνευματικώτερος καὶ ἠθικώτερος τῶν παραγόντων.

Φρονῶ, ὅτι δὲν ἦτο ματαία ἡ ἐργασία μου αὕτη, καὶ ἂν ἐξακολουθήσωμεν ἐργαζόμενοι, ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, ἔστε βέβαιοι, ὅτι ἡ ἀλήθεια θὰ κατισχύσῃ καὶ ὅτι θὰ ἀναλάβωμεν καὶ πάλιν τὰς ἀπολεσθείσας ἡμῶν συμπαθείας.

Ἐκ Παρισίων μετέβην εἰς Λονδῖνον· καὶ ἡ ἀγγλικὴ αὕτη πρωτεύουσα ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τοῦ φιλοβουλγαρικοῦ ρεύματος. Πάντες ἐφρόνουν, ὅτι ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἐπωλήσαμεν ἀντὶ πινακίου φακῆς τὰς ἱστορικὰς ἡμῶν περγαμηνάς, ἐλησμονήσαμεν τὰς προγονικὰς παραδόσεις, γενόμενοι θεράποντες τῶν Τούρκων ! Πάντες ἐλοιδόρουν ἡμᾶς, καταγγέλλοντες ἐπὶ ἀδρανείᾳ καὶ νάρκῃ.

Ἐν Ἀγγλίᾳ ἔτυχον ἱκανῆς περιποιήσεως. Ἔσχον τὴν τιμὴν νὰ προσκληθῶ ὑπὸ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὀξωνίας, νὰ παραμείνω ἐπὶ δύο ἡμέρας, νὰ τύχω φιλικῶν περιποιήσεων ὑπὸ πολλῶν καθηγητῶν, καὶ δὴ τοῦ πρυτάνεως τοῦ γεραροῦ πανδιδακτηρίου, περισώζοντος μέχρι τῆς σήμερον τὴν ἀρχαίαν αἴγλην, ἀνθ' ὧν προσήνεγκεν ὑπηρεσιῶν εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν ἀνθρωπότητα. Οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες, ἐπίλεκτοι ἐν τῇ ἀγγλικῇ ἐπιστήμῃ καὶ κοινωνίᾳ, εἶχον πιστεύσῃ τὰ φληναφήματα, δι' ὧν ἐσυκοφαντήθημεν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν, θλιβόμενοι, ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς διέψευσε τὰς ἐπ' αὐτοῦ στηριχθείσας ἐλπίδας ὑπὸ τῶν κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα προμάχων αὐτοῦ, Ἑλλήνων καὶ ξένων. Ἀπέκρουσα καὶ ἐνταῦθα τὰς καθ' ἡμῶν συκοφαντίας, ἐπικαλεσθεὶς καὶ πάλιν τὰ πράγματα καὶ τὴν ἀλήθειαν. Δυστυχῶς δὲν ἠδυνήθην νὰ μεταβῶ καὶ εἰς τὸ ἕτερον πανεπιστήμιον, ἐφάμιλλον καὶ ἰσότιμον ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν τοῦ τῆς Ὀξωνίας, τὸ τῆς Κανταβριγίας, ἐξ οὗ ἐπίσης ἔλαβον τι-

μητικὴν πρόσκλησιν. Ἀλλ' ὑπεσχέθην ν' ἀνταποκριθῶ λίαν προσεχῶς εἰς τὴν πρόσκλησιν ταύτην τοῦ πανεπιστημίου τῆς Κανταβριγίας. Ἐν τῇ ἀγγλικῇ πρωτευούσῃ διατρίβων ἔσχον τὴν τιμὴν νὰ κληθῶ εἰς γεῦμα παρατεθὲν ὑπὸ τῆς *Βυρωνείου Ἑταιρείας*, ἀποτελουμένης ἐξ ἐγκρίτων προσώπων, Ἄγγλων καὶ Ἑλλήνων. Ὑπῆρξε τὸ γεῦμα τοῦτο, τὸ πρὸς τιμήν μου δοθέν, εἰς ὃ μετέσχον διαπρεπῆ πρόσωπα τῆς ἀγγλικῆς Κοινωνίας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐξεῖχεν ὁ πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας Στήφενσων, μέλος τοῦ ἀγγλικοῦ Κοινοβουλίου, ὁ ἀντιπρύτανις τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ὀξωνίας Δρ. Μονρώ, ὁ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Κανταβριγίας καθηγητὴς Βαλδστέϊν, εἶδος φιλελληνικοῦ Συλλαλητηρίου, ἐν ᾧ ὑπερήσπισα αὖθις τὰ ἐθνικὰ ἡμῶν δίκαια ἐν Μακεδονίᾳ, γενναίως δὲ οἱ τρεῖς μνημονευθέντες ἄνδρες ὑπερημύνθησαν τῶν ἑλληνικῶν δικαίων καὶ τῆς ἑλληνικῆς τιμῆς. Μεγάλη μερὶς τοῦ ἀγγλικοῦ τύπου, ὅπως καὶ πρότερον τοῦ γαλλικοῦ, ἐπιλαμβανομένη τῆς εὐκαιρίας τοῦ φιλελληνικοῦ γεύματος τῆς Βυρωνείου Ἑταιρείας, ἀνέλυσε μετ' ἐνδιαφέροντος τὴν πρόποσίν μου, ἥτις ὑπῆρξε συνάμα καὶ ὑπεράσπισις τῶν ἑλληνικῶν δικαίων καὶ ἐξήγησις διὰ τῶν πραγμάτων τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου.

Ὁ ἐπιμένων, ὁ ἀγωνιζόμενος θέλει νικήσῃ ἐπὶ τέλους. Δὲν πρέπει, κύριοι, νὰ τὸ ἀγνοῶμεν. Οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν δὲν ἐδίστασαν νὰ μεταχειρισθῶσι πάντα τα μέσα, ἵνα παραπείσωσι τὴν δημοσίαν γνώμην τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου. Ἄς μὴ διστάσωμεν ν' ἀντεπεξέλθωμεν κατ' αὐτῶν μετ' ἐπιμονῆς, μετὰ σθένους. Ἡ νίκη στεφανοῖ τοὺς μαχομένους.

Ἐπιθυμῶ ἤδη νὰ σᾶς εἴπω, τίνι τρόπῳ κατώρθωσαν καὶ τίνα μέσα μετεχειρίσθησαν οἱ ἐχθροὶ ἡμῶν, ὅπως σαγηνεύσωσι τὴν δημοσίαν γνώμην ἐν τῷ εὐρωπαϊκῷ κόσμῳ. Εἶνε εὐφυέστατοι καὶ πολυμήχανοι εἰς τὸ καταχθόνιον ἔργον αὐτῶν. Δὲν παρουσιάζονται ὡς ἐνδιαφερόμενοι ἢ ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς ἐπεκτάσεως τῆς Βουλγαρίας ἐν Μακεδονίᾳ, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς μακεδονικῆς αὐτονομίας καὶ ἐλευθερίας. Τὸ πολὺ τοῦ κόσμου πιστεύει εἰς τὰ ψεύδη ταῦτα, ἀγνοοῦν τὰ σατανικὰ σχέδια, ἅτινα ὑποκρύπτονται ὄπισθεν τῶν διαβεβαιώσεων τούτων. Μετέρχονται πάντα τὰ μέσα, ἵνα κερδήσωσι πάντας. Εἰς τοὺς δημοκρατικοὺς ὑποκρίνονται τὸν δημοκρατικόν, εἰς τοὺς βασιλικοὺς τὸν βασιλόφρονα, εἰς τοὺς κοινωνιστὰς τὸν κοινωνιστήν, εἰς τοὺς διαμαρτυρομένους τὸν διαμαρτυρόμενον, εἰς τοὺς καθολικοὺς τὸν καθολικόν. Κατὰ τὸ πρὸ τριῶν μηνῶν γενόμενον ἐν Παρισίοις ἀρμενομακεδονικὸν Συλλαλητήριον, ὁ βουλευτὴς καὶ τότε ἀντιπρόεδρος τῆς γαλλικῆς Βουλῆς κ. Ζωρὲς ἀνεκοίνου εἰς τὸ ἀκροατήριόν του, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀποτελούμενον ἐξ ἀνθρώπων, ἀγνοούντων τὰ πράγματα, ὅτι ἔλαβεν ἐπ' ἐσχάτων ἐπιστολὰς ἐκ τῶν ὁμοφρόνων του, *τῶν κοινωνιστῶν* ! ! ! τῆς Βουλγαρίας, ὅτι ἐν ᾗ περιπτώσει καταλάβωσι τὴν Μακεδονίαν οἱ Βούλγαροι, θέλουσι σεβασθῇ τὰς λοιπὰς ἐθνικότητας, ἀναγνωρίζοντες εἰς αὐτὰς τὰ δίκαια τῆς ἰσότητος καὶ τῆς ἐλευθερίας. Οἱ Βούλγαροι ἐπαγγέλλονται ἐν Παρισίοις τοὺς κοινωνιστάς, τοὺς πολεμίους τοῦ κεφαλαίου, ἐκπροσωπουμένου ὑπὸ τῶν Ἑλ-

λήνων ἐν Θράκῃ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ. Ἀλλ' ἠγνόει ὁ θεωρητικὸς τοῦ συγχρόνου κοινωνισμοῦ ἐν Γαλλίᾳ, ὅτι αἱ ἰδέαι αὗται, αἱ δῆθεν θεραπευόμεναι ἐν Βουλγαρίᾳ, βλαστάνουσι μόνον εἰς τὰ ἐδάφη ἐκεῖνα, ἐν οἷς ὑπάρχει μεγάλη βιομηχανία, λειτουργοῦσι μεγάλα κεφάλαια, καταπιέζοντα τὴν ἐργασίαν, ἐν δὲ τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ἀγροτικῇ καθ' ὁλοκληρίαν καὶ ποιμενικῇ, ἐλαχίστη μὲν εἶνε ἡ βιομηχανία, τὰ δὲ κεφάλαια ἐλάχιστα.

Τελευταίως ὁ Σαράφωφ, ἀφοῦ ἀπηυθύνθη πρὸς τὸν γενναῖον στρατηγὸν Γαριβάλδην, ζητῶν τὴν συνδρομὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἐπαναστάσεως, ὡς χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῶν κυρίων τούτων ἡ ληστρικὴ ἐπιδρομὴ τῶν ἀναρχικῶν ὀρδῶν, τῶν παρασκευαζομένων ἐν Βουλγαρίᾳ, ἐπεσκέφθη μετὰ ταῦτα καὶ τὸν Πάπαν τῆς Ρώμης, δηλώσας εἰς αὐτόν, ὅτι ἡ Μακεδονία εἶνε πρόθυμος ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐκκλησιαστικὴν αὐτοῦ ἐξουσίαν, ἀποτασσομένη τῷ Οἰκουμενικῷ Πατριαρχείῳ, καὶ τῇ Ἐξαρχίᾳ βεβαίως, ἐὰν οὗτος ἐνεργήσῃ τελεσφόρως πρὸς ἐπίτευξιν τῆς μακεδονικῆς αὐτονομίας! Ἀμφιβάλλω ἂν θὰ πιστεύσῃ τοῦτο ὁ Πάπας, ὅστις δύναται ν' ἀναμνησθῇ, ὅτι τοιοῦτο τέχνασμα ἐπενόησαν οἱ Βούλγαροι καὶ πρὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐτῶν ἀνεξαρτησίας ἐν ἔτει 1860, ἀπευθυνθέντες εἰς τὸν τότε Πάπαν Πίον τὸν ἔνατον, ζητοῦντες νὰ προσέλθωσιν εἰς τοὺς κόλπους τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας. Ὡς γνωστόν, ἐπίστευσε τότε ὁ Ρωμαῖος Ποντίφηξ τὰς ὑποσχέσεις τῆς βουλγαρικῆς ἐπιτροπῆς, εἰς ἣν συμμετεῖχε καὶ ὁ ἐπιζῶν ἀκόμη Βούλγαρος πολιτικὸς Τζαγκώφ, καὶ ἔπεμψε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἴδιον βουλγαροεπίσκοπον εἰς Κωνσταντινούπολιν, μέλλοντα νὰ διοικήσῃ τὴν νέαν βουλγαρικὴν ἐκκλησίαν, ἀποσπωμένην ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ προσπίπτουσαν εἰς τοὺς κόλπους τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας!

Εἰς τοὺς Ἄγγλους ἐπισκόπους ἐπαναλαμβάνουσιν ἐπίσης κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τὰ αὐτοῖς ἀρέσκοντα. Ὑπόσχονται, ἀπελευθερούμενοι ἀπὸ τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας, νὰ προσέλθωσιν εἰς τὸν προτεσταντισμόν, ὑποτασσομένης τῆς νέας μακεδονικῆς ἐκκλησίας εἰς τὴν εὐαγγελικήν. Εἰς τοῦτο δὲ συντελοῦσι δυστυχῶς καὶ εὐάριθμοί τινες εὐαγγελικοὶ ἱεραπόστολοι, ἀπό τινος χρόνου ἐπαγγελλόμενοι τὸν προσηλυτιστὴν ἐν τῇ βορείῳ Μακεδονίᾳ, ἐν ᾗ ἐκαλλιέργησαν τὰ δόγματα αὐτῶν μεταξὺ τῶν ἁπλοϊκῶν πληθυσμῶν τῶν διαμερισμάτων ἐκείνων. Οὗτοι ἐπιστέλλουσιν ἐκ Μακεδονίας εἰς τὸν διαμαρτυρόμενον κλῆρον τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς, ὅτι ἐὰν ἡ χώρα αὕτη κατορθώσῃ ν' ἀποκτήσῃ τὴν αὐτονομίαν της, ἅπαντες οἱ Μακεδόνες θὰ συνταχθῶσι μετὰ τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας.

Καὶ ταῦτα μὲν ὑπὸ κοινωνικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἔποψιν. Ἀλλ' ὑπάρχει ἐν τῷ μακεδονικῷ τούτῳ ζητήματι, τῷ τεθέντι ἐπὶ τοῦ διπλωματικοῦ τάπητος ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας, καὶ ἄποψις πολιτικὴ μεγίστης σημασίας. Οἱ Βούλγαροι, ἰδίᾳ κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπὸ τῆς πολιτικῆς αὐτῶν ἀποκαταστάσεως περίοδον, κατώρθωσαν νὰ πείσωσι πλείστους τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν, ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ πρῶτον, ἐν Γαλλίᾳ καὶ

Ἰταλίᾳ μετὰ ταῦτα, καὶ ἂν θέλετε ἅπαντας τοὺς φιλελευθέρους κύκλους τῶν χωρῶν τούτων, ὅτι τὸ ἐθνικὸν αὐτῶν πρόγραμμα εἶνε ἡ χειραφέτησις ἀπὸ τῆς ρωσσικῆς ἐπιρροῆς καὶ ἡ δημιουργία Μεγάλης Βουλγαρίας, τῆς περιφήμου Βουλγαρίας τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, περιλαμβανούσης τὴν Θρᾴκην καὶ τὴν Μακεδονίαν. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον θέλει δημιουργηθῇ ἐπὶ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου μεγάλη βουλγαρικὴ δύναμις, προπύργιον σὺν τῷ χρόνῳ καθισταμένη τῆς ρωσσικῆς δυνάμεως. Καὶ οἱ Ἄγγλοι πιστεύουσι! καὶ οἱ Γάλλοι ἐπευφημοῦσι, δηλ. οἱ ἀντιρρωσσικοὶ Γάλλοι, εἰς τὰς ἐρεσχελίας ταύτας, μὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι νέα δύναμις, νέα ἰδέα, ἡ βουλγαρικὴ ἰδέα, ἡ βασιζομένη ἐπὶ τῶν πραγμάτων, ἡ μεταχειριζομένη πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ αὐτῆς τὰς νεωτάτας μεθόδους τῆς Χημείας, δηλ. τὴν καταστροφὴν διὰ τῆς δυναμίτιδος, πέπρωται ν' ἀνακαινίσῃ τὴν Χερσόνησον τοῦ Αἵμου, ἀπαλλαττομένη ἀπὸ τῆς τυραννίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, χειραφετουμένη καὶ ἀπελευθερουμένη ἀπὸ τῆς ὀπισθοδρομικῆς ἑλληνικῆς μορφώσεως! Ταῦτα εἰς τοὺς Ἄγγλους καὶ τοὺς Γάλλους. Τοὺς δὲ Ρώσσους; Τοὺς λοιποὺς Σλαύους βεβαιοῦσιν ἐπίσης, ὅτι καταλαμβάνοντες τὴν Θρᾴκην καὶ τὴν Μακεδονίαν, θέλουσιν ἀποσπάσῃ τὰς χώρας ταύτας ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Τούρκων, καὶ θέλουσιν ὁδηγήσῃ τὸν πανσλαυϊσμὸν μέχρι τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Βοσπόρου, καθιστάμενοι ἐν ταῖς χώραις ταύταις πρόσκοποι καὶ ὁδηγοὶ τῆς σλαυϊκῆς ἰδέας.

Ἐν συντομίᾳ, τοιαύτη εἶνε ἡ βουλγαρικὴ πολιτικὴ κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρόν. Καὶ ἔσχεν ἐπιτυχίας· καὶ θὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπιτυγχάνουσα, ἂν δὲν ἀνανήψωμεν, ἂν δὲν συνετισθῶμεν, ἂν δὲν παρασκευασθῶμεν καὶ κατέλθωμεν εἰς τὸν μέγαν ἐθνικὸν ἀγῶνα.

Διότι πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι ἐκεῖνο, διὰ τὸ ὁποῖον ἀκούονται σήμερον καὶ λαμβάνονται ὑπ' ὄψει οἱ Βούλγαροι, ὁσημέραι ἐφελκύοντες εὐρυτέραν ἐμπιστοσύνην, ὅτι εἶνε σημαντικώτατος παράγων ἐν τῇ λύσει τοῦ Ἀνατολικοῦ προβλήματος, εἶνε ὁ στρατὸς αὐτῶν, καλῶς συντεταγμένος στρατός, ὅστις κατ' ἐξοχὴν ἀποτελεῖ τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν δύναμιν. Εὑρίσκουσιν ἀκρόασιν πανταχοῦ, διότι ἔχουσι δύναμιν, διότι ἔχουσιν στρατόν.

Ἀλλὰ ποῦ εἶνε ὁ ἑλληνικὸς στρατός; Ἆ! ὑπάρχει σκιὰ στρατοῦ, ἀξιωματικοὶ πολιτευόμενοι καὶ πολυπραγμονοῦντες, οὐχὶ δὲ σθεναροὶ πρόμαχοι τῶν κινδυνευόντων ἐθνικῶν δικαίων. Ἡ καταστροφὴ τοῦ 1897 δὲν μᾶς ἐσυνέτισε. Καὶ δὲν ἐννοοῦμεν, ὅτι φρικωδεστέρα καταστροφὴ ταύτης ἐπίκειται. Πῶς θὰ ἀντιταχθῶμεν κατὰ τῶν ἐπαπειλούντων τὰ ἐθνικὰ ἐδάφη πολεμίων; Βλέπω αὐτούς, ὑπερβαίνοντας τὰς ὀροσειρὰς τοῦ Ρίλου καὶ τῆς Ροδόπης. Τρέμει ὑπὸ τοὺς πόδας των τὸ μακεδονικὸν ἔδαφος. Ποῦ εἶνε ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ν' ἀποκρούσῃ τοὺς ἐπιδρομεῖς; Δὲν ἐξεφυλίσθη ὁ Ἕλλην· εἶνε ἕτοιμος νὰ δράμῃ, ὅπου τὸν καλεῖ τῆς πατρίδος ὁ κίνδυνος. Ἀλλὰ ποῦ εἶνε οἱ ἀρχηγοί του; τὰ ὅπλα του, τὰ πολεμοφόδιά του; Νομίζω ὅτι κατ'

αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἀκούω τοὺς θρήνους καὶ τοὺς ὀδυρμοὺς τοῦ ἐθνικοῦ μέλλοντος· τὸ πικρὸν παράπονον τοῦ δούλου, τὸ θλιβερὸν ᾆσμα τοῦ αἰχμαλώτου. *Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος* ἔσται τὸ ἐλεγεῖον τοῦ ἀπέλπιδος πατριώτου . . . Μὴ σᾶς καταλάβῃ ἡ φρίκη, Ἐπικούρειοι τῆς ἑλληνικῆς πρωτευούσης. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἐγκληματικῆς ἀδιαφορίας, ἐν ᾗ διετελεῖ ἡ ἑλληνικὴ πρωτεύουσα, ἐν τῷ μέσῳ τῆς μέθης καὶ τῶν διασκεδάσεων τῶν ἀδιαφόρων, τῶν μεγάλων ἐνόχων, προβαίνει ὁ ἐχθρός. Ἡμεῖς συζητοῦμεν ἐν τῇ βουλῇ, ἂν δὲν ἔχωμεν τὴν προσοχὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν ἀπόλαυσιν καὶ τὴν ῥαστώνην. Ἀλλὰ θ' ἀκουσθῇ ἐντὸς ὀλίγου τὸ ἀνάθεμα τῶν προγόνων, γενεὰ ἐγκληματοῦσα. Καὶ τὸ ἀνάθεμα τοῦτο εὔχομαι νὰ μὴ καταστῇ ἡ ἐπιτάφιος πλὰξ τῆς ἑλληνικῆς Ἱστορίας... (Συγκίνησις βαθεῖα)

Ἐξ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας μετέβην εἰς Ἰταλίαν, τὴν ἀδελφήν, τὴν γείτονα Ἰταλίαν. Καὶ ἐδῶ εἰσέδυσε τὸ δηλητήριον τοῦ βουλγαρισμοῦ. Καὶ ἐδῶ ἀποκρύπτονται οἱ Ἕλληνες, ἐπιλήσμονες τῶν προγονικῶν παραδόσεων, τῶν ἐθνικῶν αὐτῶν καθηκόντων· συντηρητικοὶ καὶ φιλελεύθεροι ἀπελπίσθησαν περὶ τῆς Ἑλλάδος. Ἐργάζονται οἱ Βούλγαροι, ἐνῷ οἱ Ἕλληνες εὐθυμοῦσι. Πολεμοῦσιν, ἐνῷ οἱ Ἕλληνες ἐπικαλοῦνται τὴν συνδρομὴν τῶν Εὐρωπαίων, αὐτῶν τῶν Τούρκων. Τοιαύτη ἦτο κα ἐν Ἰταλίᾳ ἡ κρατοῦσα γνώμη, ὅπως καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν Γαλλίᾳ.

Τοὐλάχιστον δὲν ἐμεριμνήσαμεν νὰ φωτίσωμεν τὴν δημοσίαν ἐν Εὐρώπῃ γνώμην. Ἐλαχίστη ὑπῆρξε καὶ ἡ ἐν τούτῳ ἐργασία ἡμῶν. Κατέστημεν *μοιρολάτραι* (κισμετλῆδες), ἀναμένοντες τὰ πάντα ἀπὸ τοῦ πεπρωμένου. Ἐκοιμώμεθα, καθ' ὃν χρόνον οἱ Βούλγαροι διέδιδον ἀνὰ τὴν Εὐρώπην, ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ καταγγελλόμενα ἐν Μακεδονίᾳ κακουργήματα εἶνε ἔργα τῶν Τούρκων, αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων, ὑποβοηθούντων τοὺς δυνάστας τῆς Μακεδονίας ἐν τῇ ἐγκληματικῇ αὐτῶν διοικήσει. Προσεπάθησα ν' ἀποδείξω διὰ πραγμάτων, δι' ἐπισήμων ἐκθέσεων, ὡς σᾶς εἶπον, τὴν ἀλήθειαν. Ἀπεζημιώθην, κύριοι. Ἤκουσα παρὰ παλαιῶν φίλων τῆς ἡμετέρας πατρίδος, διστασάντων ἐπί τινα στιγμήν, ἤκουσα συγχαρητήρια καὶ παροτρύνσεις. Ἄριστα. Ἐξακολουθήσατε τὸ ἔργον τῆς ἀποκαλύψεως τῆς ἀληθείας, καὶ θὰ νικήσητε.

Κατηγγέλθημεν ἐπίσης ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἐχθρῶν, ὡς σᾶς ἀνεκοίνωσα, ὅτι ὁ Ἑλληνισμός, ἐλεύθερος καὶ ἀλύτρωτος, συνεμάχησε πρὸς τοὺς Τούρκους, κατέστη ὄργανον αὐτῶν πρὸς καταστροφὴν τῶν δεινοπαθούντων κατοίκων τῆς Μακεδονίας. Ἀλλ' ἡ καταγγελία αὕτη δὲν δύναται νὰ ἐπιρριφθῇ εἰς τοὺς Ἕλληνας, μᾶλλον δύναται νὰ ἐπιρριφθῇ εἰς τοὺς Βουλγάρους καὶ τοὺς Σλαύους. Προσεπάθησα ν' ἀποδείξω, ἀποκρούων τὴν καταγγελίαν ταύτην, ὅτι ἐν ἔτει 1866 οἱ Βούλγαροι, μόλις λαβόντες συνείδησιν ἐθνικήν, διαρκούσης τῆς κρητικῆς ἐπαναστάσεως, ἀπηυθύνθησαν εἰς τὴν σουλτανικὴν κυβέρνησιν, ἵνα ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς νὰ λάβωσι μέρος μετὰ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ κατὰ τῶν Κρητῶν, ὑπὸ τὸν ὅρον, ἵνα ὁ Σουλτάνος παράσχῃ αὐτονομίαν εἰς τοὺς Βουλγάρους, ἀνακηρυσσόμενος Αὐτοκράτωρ τῶν Τούρκων καὶ

βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων. Ἀπέδειξα ὅτι ἐν ἔτει 1897, καθ' ὃν χρόνον ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἀνελαμβάνομεν τὸν ἀτυχῆ ἐκεῖνον καὶ ἀπαράσκευον πόλεμον πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ὁμαιμόνων Ἠπειρωτῶν τε καὶ Μακεδόνων, οἱ Σέρβοι, οἱ Βούλγαροι, οἱ Ρωμοῦνοι προσέφερον ἐπισήμως καὶ πανηγυρικῶς τὰς ὑπηρεσίας αὐτῶν εἰς τὸν Σουλτάνον, ὅστις καὶ ἐπηυφημήθη μάλιστα ἔν τινι τῶν Βουλῶν τῶν εἰρημένων κρατῶν. Καὶ τοῦτο, ὅπως λάβωσιν ἀνταλλάγματα διὰ τὴν ἀφοσίωσιν αὐτῶν εἰς τὸ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καταπολεμούμενον καθεστώς. Οἱ ἀκούσαντες καὶ ἀναγνόντες, ὅπως εἶπον καὶ ἔγραψα, ἀπεδέχθησαν αὐτά, οὐδεὶς δ' ἐκ τῶν ἐναντίων ἐτόλμησε νὰ ἀντεπεξέλθῃ διὰ τῆς λογικῆς καὶ τῆς ἐπιστήμης, ἵνα μὲ διαψεύσῃ.

Ἀλλὰ καθῆκον ἔχω κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ν' ἀνακοινώσω ὑμῖν, ὅτι ὁ εὐρωπαϊκὸς κόσμος, ἐν οἵᾳ διατελεῖ σήμερον ἠθικῇ καταστάσει, δὲν ἀρκεῖται μόνον εἰς τοὺς λόγους, ὅσον καὶ ἂν τυγχάνωσιν οὗτοι ἀληθεῖς. *Ζητεῖ ἔργα.* Καθῆκον ἔχομεν νὰ ὑποστηρίξωμεν τὰς ἀξιώσεις ἡμῶν ἐπὶ τῆς Μακεδονίας διὰ τῶν πραγμάτων, διὰ τῆς φυσικῆς ἡμῶν δυνάμεως. Γνωρίζετε πῶς μεταφράζεται ἐν τῇ πολιτικῇ γλώσσῃ ἡ λέξις δύναμις;

Ὅπλα, στρατός.

Ὁ στρατός, ἡ δύναμις τῆς λόγχης, ὁ κρότος τοῦ πυροβόλου, ταῦτα εἶνε ἡ λογικὴ τῆς ἱστορίας.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐδίδαξεν, ὅτι τὰ ἐθνικὰ καὶ ἱστορικὰ προβλήματα λύονται διὰ τοῦ ξίφους. Διὰ τοῦ ξίφους, καὶ οὐχὶ διὰ τῶν λόγων ἔκοψε τὸν γόρδιον δεσμὸν τῆς κατακτήσεως τῆς Ἀσίας.

Ἔπεσεν ἡ Κωνσταντινούπολις ὑπὸ τὴν δύναμιν τῶν ὅπλων, χωρὶς νὰ τὴν σώσωσιν αἱ παρακλήσεις καὶ αἱ εὐχαί, κατεστράφη τὸ ἑλληνικὸν κράτος τοῦ Βυζαντίου, ἀλλ' ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ δουλωθέντος γένους οὐδέποτε ἐξέλιπεν ἡ ἰδέα τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας. Τίνι τρόπῳ ἐξεδηλώθη αὕτη κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τῶν ἐθνικῶν παθῶν; Τὸ ἐθνικὸν ξίφος τοῦ *Μαρμαρωμένου βασιλέως*, νεκρανάστασις τοῦ φονευθέντος ἥρωος παρὰ τὴν Πύλην τοῦ Ἁγίου Ρωμανοῦ, ἐνέπνεε καὶ ἐνίσχυε τὴν τεταραγμένην ἐθνικὴν ψυχήν· καὶ ἐπίστευε τὸ ἑλληνικὸν γένος, ὅτι ὁ φονευθεὶς βασιλεὺς αὐτοῦ θ' ἀναστηθῇ ἀπὸ τοῦ τάφου, θὰ ἐκδιώξῃ τὸν Τοῦρκον ἐκεῖθεν τῶν ἑλληνικῶν συνόρων, θὰ ἀποκαθάρῃ ἀπ' αὐτοῦ τὸ πάτριον ἔδαφος. Μὲ αὐτὰ τὰ ὄνειρα ἐτρέφετο ἐπὶ αἰῶνας τὸ ἑλληνικὸν γένος· ἐπίστευσεν εἰς αὐτά, ἐνεκαρτέρησε καὶ ἀνεγεννήθη. Καὶ ἔπραξε τοῦτο οὐχὶ διὰ τῶν λόγων, ἀλλὰ διὰ τῶν ἔργων. Καὶ νομίζω ἀνάξιον ἐμοῦ καὶ ὑμῶν νὰ σᾶς ὑπομνήσω τοὺς ἐθνικοὺς ἐκείνους ἀγῶνας, τὴν μακρὰν ἐποποιΐαν τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ, δι' ἧς κατωρθώθη ν' ἀπελευθερωθῇ τὸ τμῆμα τοῦτο τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου.

«*Ἐργασία καὶ ἰσχύς,*» εἶνε ἡ στερεότυπος συμβουλή, ἣν ἤκουσα παρὰ πάντων, εἴτε ὁμογενῶν, εἴτε φιλελλήνων. *Τοὺς ἰσχυροὺς εὐνοεῖ ἡ τύχη.* Τῆς νίκης ὁ στέφανος τίθεται εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀγωνιζομένου. Ἂς τὸ ἐννοήσωμεν πάντες, μι-

κροὶ καὶ μεγάλοι, οἱ σήμερον τυρβάζοντες περὶ ἀσήμαντα καὶ εὐτελῆ, οἱ μόνην ἀποστολὴν ἑαυτῶν ἐθνικὴν φρονοῦντες τὸ ροκάνισμα τῶν κοκκάλων τοῦ κατίσχνου προϋπολογισμοῦ τοῦ ταλαιπώρου ἑλληνικοῦ κράτους (Ἐπευφημίαι). Αἱ ἱστορικαὶ περγαμηναί, αἱ στατιστικαὶ τῶν σχολείων, τῆς ἐκκλησίας, τοῦ πληθυσμοῦ δημιουργοῦσι μεταφυσικὰ μόνον δικαιώματα· πρωτίστως δύναται νὰ καταστήσῃ αὐτὰ σεβαστά, νὰ τὰ ἐπιβάλῃ ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας, ἡ δύναμις τῶν ὅπλων, ἥτις θὰ ἐξασκήσῃ τὴν μείζονα πειθὼ ἐπὶ τῶν διστάζόντων ἢ τῶν ἀρνουμένων. Τὸ πρώτιστον καὶ τὸ σπουδαιότατον ἐπιχείρημα ἐν τῇ διεκδικήσει τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν δικαίων εἶνε ἡ εἰς τὰ μακεδονικὰ σύνορα παράταξις δεκάδων τινῶν χιλιάδων στρατοῦ, συντεταγμένου πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν τυραννουμένων καὶ κινδυνευόντων ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Τούρκων ἀδελφῶν ἡμῶν ἐν Μακεδονίᾳ. Ἂς λέγωμεν ὅσον θέλομεν, ὅτι Μακεδονία εἶνε ἑλληνική, ἂς εἶνε ὅσον θέλει ἑλληνική, θὰ τὴν καταλάβῃ ὁ ἔχων στρατόν, ὁ ἰσχυρός! Ἂς μὴ ἐπικαλώμεθα τὸ παρελθόν· εἰς οὐδὲν θὰ μᾶς ὠφελήσῃ· ἂς σκεφθῶμεν περὶ τοῦ ἐνεστῶτος καὶ τοῦ ὑπανατέλλοντος ζοφεροῦ μέλλοντος.

Πρὶν ἀποπερατώσω τὸν λόγον μου τοῦτον, καθῆκον ἔχω νὰ ἐρωτήσω τί ἐπράξαμεν κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην ἑπταετίαν ἀπὸ τῆς ἀτυχοῦς συμφορᾶς; Φεῦ! τὸ λέγω μετὰ θλίψεως, μετ' αἰσχύνης. Ἀπωλέσαμεν πολύτιμον καιρόν. Καὶ εἶνε ἐγκληματικὴ ἡ τοιούτου καιροῦ ἀπώλεια. Δὲν ἐλάβομεν ὑπ' ὄψει τὴν ἱστορίαν τῶν ἐθνῶν, τὴν ἱστορίαν τὴν πάτριον. Ἐνικήθημεν καὶ δὲν ἐσυνετίσθημεν. Κατεχόμενοι ὑπὸ εὐτελῶν μεριμνῶν, περιεφρονήσαμεν τὸ πρώτιστον τῶν καθηκόντων, τὴν σύνταξιν στρατοῦ πρὸς ἀνόρθωσιν τῆς στρατιωτικῆς ἡμῶν τιμῆς, τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν γοήτρου. Ἐλησμονήσαμεν τὰ μαθήματα τῆς ἱστορίας.

Ὅτε ἔπεσεν ἡ Πρωσσία ἐν ἔτει 1807 εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Ἰένης, ἀπολέσασα ἐξ ὁλοκλήρου τὴν στρατιωτικὴν αὐτῆς αἴγλην, ὅταν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ περιφανοῦς οἰκοδομήματος τοῦ μεγάλου Ἐκλέκτορος καὶ τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου ἐπεκάθησε στυγνὴ καὶ ὑπερφίαλος ἡ στρατιωτικὴ δεσποτεία τοῦ Γάλλου κατακτητοῦ, ἡ ἀκρωτηριασθεῖσα Πρωσσία, καὶ μετ' αὐτῆς τὸ πλεῖστον τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους δὲν ἀπηλπίσθησαν, δὲν ἀπεκαρτέρησαν. Εὑρέθησαν κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην περίοδον τῆς γερμανικῆς ἱστορίας ἄνδρες γενναῖοι καὶ φιλοπάτριδες, ἐνθουσιώδεις καὶ ἀφωσιωμένοι, πιστεύοντες εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν. Ἦσαν μεγάλοι πνευματικοὶ ἥρωες, ὁ Φίχτης καὶ ὁ Οὐμβόλδος, μεγάλοι στρατιωτικοὶ ὀργανωταί, ὁ Σχιάρνχωρστ καὶ ὁ Γκναϊζε άου, ὁ ἐκ Θεοῦ ἀπεσταλμένος Βαρῶνος Στάϊν, καὶ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτῶν μία γυνή, ἡ βασίλισσα Λουΐζα.

Μετ' ἀπαραμίλλου σθένους καὶ πίστεως ἀφωσιώθησαν εἰς τὴν ἐθνικὴν ἰδέαν, ἀνεζωπύρησαν τὸ πεπτωκὸς ἐθνικὸν φρόνημα διὰ λόγων καὶ ἔργων, πρωτίστως διὰ τοῦ ἰδίου παραδείγματος ἐδημιούργησαν πραγματικὸν ἐθνικὸν στρατόν. Ἑπταετία παρήρχετο μόλις, καὶ ἡ Πρωσσία ἐξεδίκει τὴν αἰσχύνην τῆς Ἰένης, τὴν κατάλη-

ψιν τοῦ Βερολίνου, εἰς τὰς πεδιάδας τοῦ Βατερλώ, διὰ νὰ δημιουργήσῃ καὶ ἀνακηρύξῃ μετά τινας δεκαετηρίδας ἐπὶ ἐχθρικοῦ ἐδάφους, ἀκμαία καὶ νικηφόρος, τὴν ἐθνικὴν ἕνωσιν τῆς Γερμανίας.

Ἐν ἔτει 1849 ὁ βασιλεὺς τοῦ Πεδεμοντίου Κάρολος Ἀλβέρτος, ὁ ἡττημένος τῆς Νοβάρας, παρήτει τὸ στέμμα, κληροδετῶν εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ διάδοχον, τὸν ἱππότην βασιλέα, τὴν ἐντολὴν νὰ λάβῃ ἐκδίκησιν τῆς ἥττης, νὰ ἐπανορθώσῃ τὴν προσβληθεῖσαν ἰταλικὴν τιμήν. Ὁ βασιλεὺς Βίκτωρ Ἐμμανουήλ, ὁ πρωθυπουργὸς Καβούρ, πρωτοστατούντων τῶν φιλοπατρίδων τῆς ἐθνικῆς Ἀναγεννήσεως, ὑποβοηθούντων τὸ ἔργον αὐτῶν μετ' ἀφιλοκερδείας καὶ ἀφωσιώσεως, ἐδημιούργησαν ἐν ἐλαχίστῳ χρονικῷ διαστήματι σπουδαίαν στρατιωτικὴν δύναμιν, ἧς ἐν ἔτει 1854 ἐπεζητήθη ἡ σύμπραξις ὑπὸ τῶν δύο μεγάλων εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας, ἐν ἔτει δὲ 1859 καὶ 1860 διὰ τῶν νικῶν αὐτῆς, συμμαχούσης καὶ τῆς Γαλλίας, ὑποβοηθούσης καὶ τῆς Ἀγγλίας, ἐπραγμάτου τὸ παλαιὸν ἰταλικὸν ὄνειρον, τὴν ἑνότητα τῆς Ἰταλίας. Καὶ ἡ ἐπιτυχία αὕτη ὠφείλετο εἰς τὸ ξίφος μᾶλλον ἢ εἰς τὸν λόγον.

Θέλετε καὶ ἄλλα παραδείγματα; Αἰσχύνομαι νὰ τὰ μνημονεύσω, καὶ ἐν τούτοις ἔχω καθῆκον νὰ πράξω τοῦτο. Ἴσως φιλοτιμηθῶμεν ἐκ τοῦ παραδείγματος ἐκείνων, τοὺς ὁποίους χθὲς καὶ πρώην κατεφρονοῦμεν. Σήμερον ἂς λάβωμεν μαθήματα.

Ἡ Ρωμουνία μέχρι τοῦ 1867 οὐδεμίαν ἐκέκτητο πολιτικὴν ἢ στρατιωτικὴν δύναμιν καὶ σημασίαν. Ἀλλ' ἐν ἔτει 1877 διὰ τῆς ἀκαταπονήτου ἐργασίας τοῦ ἡγεμόνος αὐτῆς, συντάξαντος καὶ διοργανώσαντος ἀξιόμαχον στρατόν, οὐ μόνον ἐθριάμβευσεν ἐν Πλεύνᾳ, ἀλλὰ καὶ ἔσωσε τὴν τιμὴν τῶν ρωσσικῶν ὅπλων. Εἰς τὰ 1878 οὔτε ὑπῆρχεν ἡ Βουλγαρία, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐν βραδυτάτῳ χρονικῷ διαστήματι κατορθωθείσης στρατιωτικῆς αὐτῆς δυνάμεως κατελάμβανε, πάντων ἀποδεξαμένων καὶ ἐπευφημησάντων τὸ πραξικόπημα τοῦτο, καὶ αὐτῶν, τῶν ὁποίων αἱ ἰδέαι καὶ τὰ συμφέροντα προσεβάλλοντο, τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν, παρὰ τὰ κεκανονισμένα ὑπὸ τοῦ ἐν Βερολίνῳ συνεδρίου. Τί ἐπράξαμεν ἡμεῖς κατὰ τὸ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης διαρρεῦσαν χρονικὸν διάστημα; Ἐγκατελείψαμεν τὴν Ἤπειρον, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔχομεν ἀνεγνωρισμένα, ἀπαράγραπτα δικαιώματα. Καὶ σήμερον ἀμφισβητοῦσιν αὐτὴν Ἰταλοί, Αὐστριακοί, Ρωμοῦνοι, Ἀλβανοί! . . Αἶσχος εἰς λαὸν διασκεδάζοντα, μίαν μόνην ἀπόλαυσιν αἰσθανόμενον, τὸν παρασιτισμὸν εἰς βάρος τοῦ δημοσίου ταμείου . . .

Εἶχον καθῆκον, καὶ καθῆκον ὑπέρτατον, ν' ἀνακοινώσω εἰς ὑμᾶς πάντα ταῦτα. Ἦλθον μὲ μίαν ἐντολὴν ἐκ μέρους ἐκείνων, οἵτινες ὑπεδέχθησάν με κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρόν, μὲ περιεποιήθησαν, μὲ συνέτρεξαν ἐν τῷ ἀγῶνι, τὸν ὁποῖον εἶχον ἀναλάβῃ. Καὶ ἡ ἐντολὴ αὕτη εἶνε ἡ ἐπείγουσα ἀνάγκη τῆς ἀμέσου στρατιωτικῆς συντάξεως τῆς ἐλευθέρας πατρίδος. Καιρὸς νὰ καταστῶμεν ὅλοι στρατιῶται, νὰ συνεχίσωμεν τὰ διδάγματα καὶ τὰ παραδείγματα τῆς στρατιωτικῆς ἀρετῆς τῶν

προγόνων, ν' ἀναμνησθῶμεν των μεγάλων ὑποχρεώσεων τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῆς Σαλαμῖνος, τῶν Δερβενακίων καὶ τοῦ Μεσολογγίου, πάντες, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, νέοι καὶ πρεσβύτεροι. Ἂς μὴ μᾶς ἐγκαταλείπῃ οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἡ αἱματοσταγὴς εἰκὼν τῆς κινδυνευούσης πατρίδος· ἂς καταστῇ ἡ ἀπειλὴ τῶν ὀνείρων σας, ἡ τύψις τοῦ συνειδότος ἐν τῇ ἐγρηγόρσει. Σεῖς αἱ μητέρες, παρὰ τῶν ὁποίων ἀναμένμεν υἱοὺς σφριγῶντας καὶ εὐρώστους, ἓν μόνον μέλημα ἔχοντας, τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντος, ἀναμνήσθητε τὴν ἀρετὴν τῶν μητέρων τῆς Σπάρτης, καθ' ἣν στιγμὴν ἔδιδον τὴν ἀσπῖδα εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν, μεταβαίνοντα εἰς τοὺς πολεμικοὺς ἀγῶνας: *ἢ τὰν ἢ ἐπὶ τᾶς* (ἐπευφημίαι). Καὶ σεῖς ἡ νέα γενεά, καὶ κατ' ἐξοχὴν ἡ γενεὰ τοῦ πανεπιστημίου, τὴν ὁποίαν τόσον ἠγάπησα, ὑπὲρ τῆς ὁποίας τόσον ἐμερίμνησα καὶ συνεπάθησα, σεῖς ἡ γενεὰ τοῦ μέλλοντος, τῶν μεγάλων ἀγώνων καὶ ἐλπίδων, καθῆκον ἔχετε νὰ καταστῆτε στρατιῶται, οὐχὶ μόνον τῆς ἐπιστήμης,ἀλλὰ καὶ τῆς πατρίδος. Μιμήθητε τοὺς Ἰταλούς, μιμήθητε τοὺς Γερμανούς, οἵτινες ὀφείλουσι τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν ἑνότητα, τὸ μεγαλεῖον τῆς πατρίδος, εἰς τὴν πανεπιστημιακὴν νεότητα. Κατανοήσατε, ὅτι δὲν θὰ σώσωμεν τὴν κινδυνεύουσαν πατρίδα, τοὺς ὑπὸ τὴν δουλείαν ἀδελφούς, οὐδὲν θὰ ἐξασφαλίσωμεν τὸ ἐθνικὸν μέλλον διὰ τῶν λόγων, ἀλλὰ διὰ τῶν ὅπλων καὶ μόνον διὰ τῶν ὅπλων! (Ἐπευφημίαι).

Πολῖται φιλοπάτριδες, ὅσοι ἔχετε ζωηρὰν τὴν ἐθνικὴν φιλοτιμίαν, καιρὸς νὰ καταστῆτε στρατιῶται. Μεταβάλετε τὴν πατρίδα εἰς στρατόπεδον, πρὶν ἢ ἐπέλθῃ ἡ ταπείνωσις. Κατὰ τὰς κρισίμους ταύτας στιγμὰς τῆς ἐθνικῆς ἀγωνίας ἂς λάβωμεν τὸ ὅπλον ἀνὰ χεῖρας, ἂς προχωρήσωμεν ἐκεῖθεν τοῦ Ὀλύμπου, ἂς σπεύσωμεν νὰ σώσωμεν ἀδελφοὺς σφαζομένους, ἱερὰ βεβηλούμενα καὶ καταλυόμενα, ἑλληνικὰς χώρας πυρπολουμένας· ἂς συνταχθῶμεν πάντες περὶ μίαν ἰδέαν, ἂς βαδίσωμεν ὑπὸ μίαν σημαίαν, τὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς πατρίδος, ἵνα ἀποδιώξωμεν τοὺς ἐμπρηστὰς καὶ δολοφόνους ἀπὸ τοῦ μακεδονικοῦ ἐδάφους. Ἂς δημιουργήσωμεν στρατόν, ἂς ἀπαιτήσωμεν τοῦτο παρὰ τῶν δυναμένων, ἂς ἐπιβληθῶμεν εἰς αὐτοὺς ἐν ὀνόματι τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει κινδυνεύομεν νὰ ἴδωμεν τοὺς ἐκ Βόλγα ἐπιδρομεῖς, ὀργιάζοντας καὶ καταχραίνοντας τὸν ἱερὸν βράχον τῆς Ἀκροπόλεως, κατασκηνοῦντας ἐπὶ τῶν πλατειῶν τῆς ἑλληνικῆς πρωτευούσης, κινδυνεύομεν ν' ἀπολέσωμεν ἐλευθερίαν καὶ τιμήν, καὶ ν' ἀχθῶμεν αἰχμάλωτοι ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος . . . (Συγκίνησις ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ).

Ἐπιθυμεῖτε νὰ ἐννοήσητε μέχρι τίνος σημείου προέβη ἡ αὐθάδεια τῶν ἡμετέρων ἐχθρῶν ; Βούλγαρος, ἐνταῦθα ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐπαγγελλόμενος τὸν Ἕλληνα,τὸν ὁποῖον κατὰ τὸ προπαρελθὸν θέρος ἔσωσα ἀπὸ τοὺς ὄνυχας τῆς δικαιοσύνης, μεταβὰς εἰς Σόφιαν καὶ ἐνδυθεὶς τὴν ἐπαναστατικὴν βουλγαρικὴν στολήν, μοὶ ἔπεμψε πρό τινων ἡμερῶν τὴν φωτογραφίαν του, γράψας ὄπισθεν τὴν χλευαστικὴν ταύτην πρόκλησιν : «*Καλὴν ἀντάμωσιν· γρήγορα θὰ πιοῦμε τὸν καφὲν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος* (αἴσθησις). Μέχρι τοιούτου ἐξευτελισμοῦ μᾶς ὡδήγησεν ἡ ἐθνικὴ ἀκη-

δία, αἱ διασκεδάσεις, ἡ κοινωνικὴ καὶ πολιτικὴ κραιπάλη. Σφάζονται καὶ πυρπολοῦνται οἱ ἐν Μακεδονίᾳ ἀδελφοὶ καὶ ἡμεῖς εὐθυμοῦμεν! Κατάρα, ἐθνικὴ κατάρα εἰς τοὺς ἐμπαίζοντας τὰ ἱερά, εἰς τοὺς διασκεδάζοντας, εἰς τοὺς κορυβαντιῶντας! (Φωναὶ ἐκ τοῦ ἀκροατηρίου: *Κατάρα*).

Ἔνοπλοι καὶ στρατιωτικῶς συντεταγμένοι ἂς ἐκχυθῶμεν ἐκεῖθεν τοῦ Ὀλύμπου, ἐπιφωνοῦντες εἰς τοὺς ἀδελφοὺς Μακεδόνας:—Ἰδοὺ ἡμεῖς, ἐρχόμεθα νὰ σᾶς ἐλευθερώσωμεν!

Εἰς δὲ τὴν Εὐρώπην ἂς εἴπωμεν: —Δὲν ἐπιτρέπομεν Βουλγάρου ποῦς νὰ βεβηλώσῃ τὰ ἱερὰ τῆς Μακεδονίας ἐδάφη.

Ἐὰν δὲν ἀνανήψωμεν, ἐὰν δὲν παύσωμεν κατατριβόμενοι περὶ εὐτελῆ καὶ οὐτιδανά, ἐὰν δὲν ἐργασθῶμεν, ἐὰν δὲν συνταχθῶμεν ὡς τάχιστα στρατιωτικῶς, ἔστε βέβαιοι, κάτοικοι τῆς ἑλληνικῆς πρωτευούσης καὶ τῆς ἐλευθέρας πατρίδος: Θὰ ὑποδεχθῆτε τοὺς Βουλγάρους εἰς τὸν Ὄλυμπον, θὰ τοὺς ὑποδεχθῆτε εἰς τὴν Θεσσαλίαν, θὰ πίητε μετ' αὐτῶν τὸν καφὲν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος (Αἴσθησις), Συγκινεῖσθε;... Ἀλλ' ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας δὲν ἔχει ἐπὶ πλέον λόγον ὑπάρξεως τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος. (Παρατεταμέναι ἐπευφημίαι).

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΙΤΑΛΙΑ

Περίεργον βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον: «REGNO DI GRECIA», ἔργον τοῦ ἐνταῦθα Πρέσβεως τῆς Ἰταλίας κ. Γ. Σιλβεστρέλλη, υἱοθέτησε καὶ ἐδημοσίευσε τὸν Ὀκτώβριον τοῦ λήξαντος ἔτους 1903 τὸ ἰταλικὸν Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ διπλωμάτης συγγραφεὺς αὐτοῦ ἀποφαίνεται, ἡ δὲ Κυβέρνησις ἐγκρίνει καὶ παραδέχεται, ὅτι ἡ Ἐλευθέρα Ἑλλάς, ἡ ὡς ὁ μυθολογούμενος φοῖνιξ ἀναγεννηθεῖσα ἐκ τῆς τέφρας αὐτῆς διὰ μεγάλων καὶ ὑπερηρωϊκῶν ἀγώνων, ἀπὸ τῆς ἐπαύριον τῆς εἰς τοὺς Τούρκους πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τοῦ 1821, ὅτε ἤρξατο ὁ πανελλήνιος ἑπταετὴς ἀγών, ὁ διὰ τῶν ἄθλων αὐτοῦ ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀμερικὴν ἐκπλήξας, ἡ ἐλευθέρα, ἐπαναλαμβάνω Ἑλλάς:

1ον Συνορεύει βορειοδυτικῶς μετὰ τῆς Ἀλβανίας·

2ον Ὅτι αἱ πόλεις καὶ τὰ κατῳκημένα κέντρα εἰσὶν ἀνθυγιεινά, ἕνεκα τῆς γενικῆς ἐλλείψεως ποσίμου ὕδατος, ὑπονόμων καὶ παντὸς ὑπὸ τῆς ὑγιεινῆς ἀπαιτουμένου.

3ον Ὅτι τῶν ἀτμοπλοϊκῶν γραμμῶν, μὴ οὐσῶν οὔτε κἂν ἡμερησίων, τίθεται ἀναμφιβόλως ἡ χώρα ἐν ὑποδεεστέρᾳ μοίρᾳ τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, ἀναφορικῶς τῶν ὑλικῶν καὶ ἠθικῶν ἀπαιτήσεων τοῦ νεωτέρου βίου.

4ον Ὅτι ὁ κατοικῶν σήμερον τὸ ἑλληνικὸν Βασίλειον λαὸς εἶνε λίαν ἀναμίκτου φυλῆς, οὔσης ἤδη ἐκλατινισμένης ἀπὸ τῆς ρωμαϊκῆς κατακτήσεως, εἰς ἣν προσετέθησαν ἀργότερα οἵ τε Σλαῦοι, οἱ Ἀλβανοὶ καὶ οἱ Τοῦρκοι, μόνον τῶν πόλεων Πατρῶν καὶ Κορίνθου καὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου δυναμένων νὰ καυχηθῶσιν ὅτι δὲν συνανεμίγησαν μετὰ τῶν σλαυϊκῶν πληθυσμῶν.

5ον Ὅτι οἱ Ἀλβανοί, ὁδηγηθέντες εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τοῦ Ἐμμανουὴλ Καντακουζηνοῦ, ἀδελφοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Ἰωάννου, ἀπῳκίζοντο συχνάκις καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ αὐτὴν τὴν Εὔβοιαν καὶ τὰς νήσους, κατὰ δὲ τὸ 1770 οἱ Τοῦρκοι μετεκαλέσαντο μυριάδας Τουρκαλβανῶν ἐκ τῆς Ἀλβανίας εἰς τὴν Πελοπόννησον πρὸς καταστολὴν τῆς λεγομένης τοῦ Ὀρλὼφ πελοποννησιακῆς τότε ἐπαναστάσεως, μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁποίας οὗτοι, ἀρνηθέντες νὰ ἐπανακάμψωσιν εἰς τὰς ἑστίας των, ἐγκατεστάθησαν αὐτόθι καὶ ἐγένοντο κύριοι τῆς χώρας.

6ον Ὅτι μέχρι τοιούτου σημείου ἔχει φθάση ἡ ἐπιρροὴ τῶν Ἀλβανῶν ἐν Ἑλλάδι, ὥστε οἱ Ἕλληνες παρεδέχθησαν τὴν ἀλβανικὴν ἐνδυμασίαν ὡς ἐθνικήν, ἀποβαλόντες τὴν ἰδικήν των, κατὰ δὲ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἐθνικὸν ἀγῶνα τοῦ 1821 ἡ Ἀλβανία προσέφερεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀνδρείους στρατιώτας ὡς συμμάχους.

7ον Ὅτι ὑπάρχουσι πυκνοὶ κουτσοβλαχικοὶ πληθυσμοὶ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα, ἰδίως ἐν Ἀκαρνανίᾳ καὶ Ὀλύμπῳ.

8ον Ὅτι τὸ τουρκικὸν στοιχεῖον συνανεμίγη ἐλαφρῶς πρὸς τὸν ἑλληνικὸν πληθυσμόν, εἰς δὲ τὰς Ἰονίους Νήσους καὶ τὰς παραλίους τῆς Ἑλλάδος πόλεις εἰσέρρευσεν ἀρκετὸν ἰταλικὸν στοιχεῖον ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἑνετοκρατίας.

9ον Ὅτι ἐπιβεβαιοῦται ὑπό τινων ἐθνολόγων, ὅτι ὁ νῦν ἑλληνικὸς λαὸς οὔτε ἴχνος διατηρεῖ ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ αἵματος τῶν κλασικῶν χρόνων, ὢν ἀνάμικτος μετὰ πολλῶν ἄλλων στοιχείων καὶ ὡς ἐκ τούτου μὴ ἔχων ὡρισμένον καὶ ἰδιάζοντα τύπον, ἰδίως δὲ εἰς τὰς πόλεις.

Καὶ 10ον Ὅτι ἡ ἐν Ἑλλάδι ὁμιλουμένη γλῶσσα εἶνε ἡ νεολληνική, ἤτοι ἡ ἀρχαία ἑλληνική, ἀναμεμιγμένη μετὰ τῆς λατινικῆς, τῆς σλαυϊκῆς καὶ τῆς τουρκικῆς.

Ἐὰν τὸ περιοδικὸν τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας ἦτο προωρισμένον ν' ἀναγινώσκηται ὑπὸ ὁμογενῶν μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ ὑπὸ ξένων, δὲν θὰ ἐπεχειροῦμεν νὰ σχολιάσωμεν τὰ ἀνωτέρω ὑβριστικὰ διὰ σύμπαντα τὸν Ἑλληνισμὸν δέκα ἄρθρα τοῦ Ἰταλοῦ Διπλωμάτου, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ περιοδικὸν τοῦτο ἀναγινώσκεται καὶ ὑπὸ

ξένων, παράρτημα τοῦ ὁποίου ἐκδίδεται καὶ γαλλιστὶ ἐν Παρισίοις, εὑρισκόμεθα εἰς τὴν ἀναπόδραστον ἀνάγκην ν' ἀπαντήσωμεν, ἀναιροῦντες μίαν πρὸς μίαν τὰς ψευδολογίας τοῦ παραδόξου τούτου δημοσιεύματος τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἰταλίας, τὸ ὁποῖον καὶ ἐγράφη καὶ ἐδημοσιεύθη οὐχὶ πρὸς ἁπλῆν ἐξύβρισιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀλλ' ἐκ κατακτητικοῦ ὑπολογισμοῦ τῆς νεοϊταλικῆς πολιτικῆς, σκοπούσης τὴν ἐν καιρῷ τῷ δέοντι κατάληψιν ὑπὸ τῆς Ἰταλίας ἑλληνικῶν χωρῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἰς τὴν πρώτην τοῦ ἰταλικοῦ κατακτητικοῦ προγράμματος κατατάσσονται ἡ ὑπόδουλος Ἤπειρος καὶ ἡ ἐλευθέρα Κέρκυρα!

Ἀπαντῶντες κατὰ σειρὰν πρὸς τὰ πολιτικὰ ψεύδη τοῦ Ἰταλοῦ Διπλωμάτου, ἔχοντες πρὸς τοῦτο σύντροφον τὰ πράγματα, τὴν ἱστορίαν, τὴν ἀλήθειαν, λέγομεν:

1) Τὸ ἑλληνικὸν Βασίλειον δὲν συνορεύει βορειοδυτικῶς μετὰ τῆς Ἀλβανίας, ἀλλὰ μετὰ τῆς ἑλληνικωτάτης Ἠπείρου, ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς ὁποίας ἀποδεικνύεται ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς σήμερον διὰ τοῦ μαντείου τῆς Δωδώνης, διὰ τῶν πολεμικῶν ἐναντίον τῶν Ρωμαίων κατορθωμάτων τοῦ μεγάλου αὐτῆς βασιλέως Πύρρου, διὰ τῆς ἑλληνικωτάτης δράσεως τοῦ ἠπειρωτικοῦ Δεσποτάτου, ὅπερ συνετέλεσεν εἰς τὴν πτῶσιν τοῦ λατινικοῦ βασιλείου τῆς Μακεδονίας, διὰ τῆς τοῦ Πτολεμαίου μαρτυρίας «Ἀρχέγονος Ἑλλὰς Ἤπειρος (Κεφ. Γ' § 20) καὶ «ἀρχὰ Ἑλλάδος ἀπ' Ὠρικείας..» διὰ τῶν Ἀρματωλῶν καὶ Κλεφτῶν τῆς ΙΖ' καὶ ΙΗ' ἑκατονταετηρίδο, διὰ τῶν ἐθνικῶν ἀγώνων τοῦ Σουλίου, τῆς Χειμάρρας καὶ ἄλλων ἠπειρωτικῶν τμημάτων, διὰ τῆς συμμετοχῆς τῶν Ἠπειρωτῶν εἰς τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας πανελλήνιον ἑπταετῆ ἀγῶνα τοῦ 1821, διὰ τῶν ἠπειρωτικῶν ἐπαναστάσεων τοῦ 1854 καὶ τοῦ 1878 καὶ τέλος διὰ τοῦ 24ου ἄρθρου τοῦ ΙΓ' Πρωτοκόλλου τῆς βερολινείου Συνθήκης τοῦ 1878, δι' οὗ ἡ Ἤπειρος, ὡς χώρα ἀκραιφνῶς ἑλληνικὴ καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων κατοικουμένη, παρεχωρεῖτο εἰς τὴν Ἑλλάδα μετὰ τῆς Θεσσαλίας, πρωτοστατούντων τῶν ἐν τῷ βερολινείῳ Συνεδρίῳ ἀντιπροσώπων τῆς Γαλλίας καὶ αὐτῆς τῆς Ἰταλίας· ἐὰν δὲ ἡ ἀπόφασις ἐκείνου τοῦ εὐρωπαϊκοῦ Ἀρείου Πάγου δὲν ἐξετελέσθη ἢ κατ' ἐλάχιστον, ἕνεκα τῆς δυστροπίας τῆς Τουρκίας, οὐδόλως ἐνέχεται ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Ἠπείρου, ὅστις οὐδέποτε ἐπελάθετο τῶν ἐθνικῶν αὐτοῦ δικαίων.

2) Εἶνε πάντη ἀνακριβές, ὅτι αἱ πόλεις τοῦ ἑλληνικοῦ Βασιλείου καὶ τὰ κατῳκημένα ἐν γένει κέντρα εἰσὶν ἀνθυγιεινά, ἕνεκα τῆς γενικῆς ἐλλείψεως ποσίμου ὕδατος, ὑπονόμων καὶ παντὸς ὑπὸ τῆς ὑγιεινῆς ἀπαιτουμένου. Ὅτι μὲν τὸ ἑλληνικὸν Βασίλειον κέκτηται ἄφθονα πόσιμα ὕδατα ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ἀναριθμήτων ποταμῶν, οἵτινες περιβρέχουσι τὰς πλείστας τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, καὶ τῶν μεγάλων ὑδραγωγείων, ὡς τῆς Λαμίας, τῆς Σπάρτης, τοῦ Ναυπλίου κλ. ὅτι δὲ οὐδεμία ἑλληνικὴ πόλις καὶ οὐδὲν κατῳκημένον κέντρον τυγχάνει ἀνθυγιεινόν, μαρτυρεῖ τὸ ἀναμφήριστον γεγονός, ὅτι ἐνῷ πολλὰς εὐρωπαϊκὰς χώρας, ἐν αἷς καὶ

τὴν Ἰταλίαν, μαστίζουσι πλεῖσται ἀσθένειαι, πολὺ δὲ συχνὰ ἐνσκήπτουσιν ἤτε χολέρα καὶ ἡ πανώλης, ἡ Ἑλλὰς χαίρει ἄκραν ὑγείαν.

3) Εἶνε μὲν ἀληθὲς, ὅτι ἕνεκα τῆς δυστροπούσης Τουρκίας, ἥτις καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἰσχυρωτάτην Αὐστρίαν παρενέβαλε καὶ παρεμβάλλει προσκόμματα εἰς τὴν ἕνωσιν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μητροβίτσης-Βοσνίας, δὲν συγκοινωνοῦμεν ἡμερησίως μετὰ τῆς Εὐρώπης ἢ μόνον διὰ θαλάσσης, τετράκις τῆς ἑβδομάδος, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον δὲν εἶνε λόγος ἀποχρῶν νὰ εὑρισκώμεθα ἐν ὑποδεεστέρᾳ μοίρᾳ ἄλλων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν. Ὁμολογοῦμεν, ὅτι τὸ ἑλληνικὸν Βασίλειον, ἕνεκα τοῦ φοβεροῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ καὶ τῶν μαύρων τῆς μεγάλης δουλείας τεσσάρων αἰώνων, ὑπολείπεται κατὰ τὸν πολιτισμὸν τῶν δυτικῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, ἀλλ' ἐν συγκρίσει δὲν εἶνε ὑποδεέστερον, μάλιστα δὲ ὑπερτερεῖ κατὰ τοῦτο ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν τὰ τέως σύνδουλα κράτη τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου. Ἐὰν ὁ Ἰταλὸς διπλωμάτης διὰ τῶν λέξεων «*ὑλικῶν καὶ ἠθικῶν ἀπαιτήσεων τοῦ νεωτέρου βίου*» ἐννοεῖ, ὅτι τὰ ἤθη τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου τυγχάνουσιν αὐστηρότατα, καὶ δὲν δύναταί τις νὰ εὑρίσκῃ ἐν τῇ ἑλληνικῇ οἰκογενείᾳ ὅ τι εὑρίσκει ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ἄλλων ἐθνῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου, ἂς μάθῃ, ὅτι κατὰ τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἐπιθυμοῦμεν νὰ εἴμεθα ὀπισθοδρομικώτατοι μέχρι τῆς συντελείας τῶν αἰώνων.

4) Δὲν ἀρνούμεθα, ὅτι τὸ ἀποτελοῦν τὸ σημερινὸν ἑλληνικὸν Βασίλειον τμῆμα τῆς Ἑλλάδος κατεκτήθη ποτὲ ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ὅτι ἐδέχθη τὰς ἐφημέρους ἐπιδρομὰς τῶν Σλαύων καὶ τῶν Ἀλβανῶν, ὡς καὶ τὰς τῶν Οὔννων, τῶν Καταλανῶν, τῶν Φράγκων κλ. καὶ τὰς κατακτήσεις τῶν Ἑνετῶν καὶ τῶν Τούρκων, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε ἀπόδειξις, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ συνανεμίγη μετὰ τῶν ξένων τούτων, διότι εἶνε φυσικῶς καὶ λογικῶς ἀποδεδειγμένον, ὅτι ἡ μῖξις τῶν φυλῶν ἐπιτυγχάνεται οὐχὶ διὰ τῶν ἐπιδρομῶν, τῶν δῃώσεων καὶ τῶν πολέμων, ἀλλὰ διὰ τῶν ἀποικιῶν, τοῦ εἰρηνικοῦ βίου καὶ τοῦ ὁμοθρήσκου. Ρωμαϊκαὶ ἀποικίαι οὐδέποτε ἐγκατεστάθησαν ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ μόνον ρωμαϊκαὶ λεγεῶνες ἦλθον καὶ παρῆλθον, ὡς ἦλθον καὶ παρῆλθον καὶ οἱ ἄλλοι βάρβαροι ἐπιδρομεῖς, χωρὶς ν' ἀφήσωσιν ἢ ἐλάχιστα ἴχνη τῆς διαβάσεώς των, ἅτινα ἦσαν ἀνίσχυρα ν' ἀλλοιώσωσι τὸν ἑλληνικὸν χαρακτῆρα, τὸ δὲ ἑλληνικὸν ἔθνος διετήρησεν ἀλώβητον καὶ τὸ αἷμά του, καὶ τὴν γλῶσσάν του, καὶ τὴν θρησκείαν του καὶ πρὸ παντὸς τὴν ἐθνικήν του συνείδησιν. Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, ἀγωνισθὲν κατὰ τῶν ξένων καὶ ὑποκύψαν εἰς τὴν δύναμιν τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν, δουλωθὲν καὶ κακοδαιμονῆσαν, ὡς ἄλλος Ἀνταῖος ἐλάμβανε δύναμιν ἐκ τῆς πτώσεώς του καὶ διὰ τῆς δυνάμεως ταύτης κατώρθωσε νὰ διαφυλάξῃ τὴν ἱερὰν τῆς καταγωγῆς του παρακαταθήκην ἀπὸ τοῦ 146 π. Χ. ἔτους, ὅτε ἡ Ἑλλὰς ἐγένετο ρωμαϊκὴ ἐπαρχία μέχρι τοῦ 1821, ὅτε συνετελέσθη ἡ νέα αὐτοῦ ἀποκατάστασις. Ἔθνος, ὅπερ ἐπὶ δέκα ὀκτὼ ὅλους αἰῶνας, ἐπιβουλευόμενον ὑπὸ παντοίων ἐχθρῶν καὶ ἀγωνιζόμενον ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἑστιῶν, δὲν κατεβλήθη παντάπασιν, ἀλλ' ἀπέμεινε ξένον πρὸς τοὺς κατακτητὰς αὐτοῦ, ξένον πρὸς τὴν γλῶσσάν των, ξένον

πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ τὸ δόγμα των, πρὸς πᾶσαν μετ' αὐτῶν ἐπιμιξίαν, δὲν εἶνε οὔτε ἀληθές, οὔτε δίκαιον νὰ ὀνομάζηται ὡς σύμφυρμα Ρωμαίων, Σλαύων, Ἀλβανῶν, Ἰταλῶν καὶ Τούρκων.

Ὑπάρχουσιν ἴσως, ἐκτὸς τοῦ Ἰταλοῦ διπλωμάτου κ. Γ. Σιλβεστρέλλη καὶ ἄλλοι, φρονοῦντες, ὅτι μέγα τοῦ ἑλληνικοῦ Βασιλείου μέρος κατοικεῖται ὑπὸ Ἀλβανῶν. Δὲν ἀρνούμεθα, ὅτι ὑπάρχουσιν ἐν Ἑλλάδι εὐάριθμοι συνοικισμοί, οἵτινες, πρὸς τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ, χρῶνται κατ' οἶκον καὶ μόνον κατ' οἶκον τῇ ἀλβανικῇ γλώσσῃς, ἀποτέλεσμα τῆς ἐν τῇ ἀρχικῇ αὐτῶν πατρίδι ἀλβανικῆς ἐπιρροῆς καὶ οἵτινες, χάριν ἀκριβῶς τῆς διατηρήσεως τοῦ ἐθνισμοῦ αὐτῶν, μετηνάστευσαν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς εἰς τὴν Ἀττικήν, τὴν Βοιωτίαν, τὴν Ἀργολίδα καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ Βασιλείου, ἀλλ' οἱ συνοικισμοὶ οὗτοι οὐδέποτε ἔσχον ἀλβανικὴν συνείδησιν, τοὐναντίον μάλιστα εἶνε ἑλληνικώτατοι τά τε ἤθη καὶ ἔθιμα καὶ τὴν θρησκείαν· ἀλλὰ καὶ ἂν ὑποτεθῇ ἀκόμη, ὅτι οἱ συνοικισμοὶ οὗτοι εἶνε ἀλβανικοί, πάλιν οὐδεμίαν ἐπιρροὴν δύνανται νὰ ἔχωσιν ἐπὶ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ Βασιλείου, τὸ μὲν διότι κατοικοῦσι μεμονωμένως, ἕνεκα τοῦ ὁποίου καὶ διατηροῦσι τὴν ἀλβανικὴν γλῶσσαν, τὸ δὲ διότι τὸ ὅλον τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῶν ἀνέρχεται εἰς μόνον 133148 ψυχάς, κατὰ τὴν ἐπίσημον τοῦ Κράτους στατιστικὴν τῆς 5—6 Ὀκτωβρίου 1896 ὡς ἀκολούθως :

Ἀλβανόφωνοι ἐν Πελοποννήσῳ

Ἐν τῷ Δήμῳ Νάσωνος (Ἀρκαδίας)		κάτ.	1057
» Τριταίας (Ἀχαΐας)		»	2578
» Σολυγείας (Ἀργολίδος)		»	1700
» Περαχώρας »		»	1361
» Τροιζῆνος		»	6538
» Μεθάνων		»	2211
» Δρυόπης		»	1365
» Σπετσῶν		»	4431
» Διδύμων		»	1603
» Ἑρμιόνης		»	2802
» Κρανιδίου		»	2836
Ἐν τῷ Δήμῳ Ὕδρας		»	7177

Ἐν Ἄνδρῳ

» Ἄνδρου, χωρίον Βουρκωτὴ	872		
» Ἄρνης	2257		
» Γαυρίου	3184	»	5813
Εἰς μεταφορὰν Κάτοικοι			41472

Ἐν Ἀττικῇ

	Ἐκ μεταφορᾶς Κάτοικοι	41472
Ἐν τοῖς ἑξῆς χωρίοις τοῦ Δήμου Ἀθηναίων :		
Ἀμαρούσιον	»	712
Κηφισσιά	»	192
Μπραχάμι	»	388
Λιόσια	»	661
Χαλάνδρι	»	940
Ἐν τῷ Δήμῳ Ἀχαρνῶν	»	4725
» Κρωπίας	»	9789
» Μαραθῶνος	»	5151
» Φυλῆς	»	2891
» Ὠροπίων	»	3219
» Θυρικίων	»	5659
» Εἰδυλλίας	»	2205
» Ἐλευσῖνος	»	4975
» Ἐρυθρῶν	»	2566
» Σαλαμῖνος	»	6653
Ἐν Βοιωτίᾳ		
» Θηβαίων	»	6429
» Ἀκραιφνίων	»	1317
» Αὐλίδος	»	2254
» Θεσπιῶν	»	6324
» Θίσβης	»	4265
» Πλαταιῶν	»	3036
» Τανάγρας	»	4859
» Διστομίων	»	4342
Ἐν Λοκρίδι		
Ἐν τῷ χωρίῳ Λειβανάτες	»	1213
» Κολέμι	»	155
» Ἀρκίστα καὶ Μαρτίνο	»	355
Τὸ ὅλον Ἀλβανόφωνοι κάτοικοι		133148

οἵτινες πρὸς τῇ ἀλβανικῇ ὁμιλοῦσι καὶ τὴν ἑλληνικὴν καὶ ταύτην μόνην ἔχουσιν ἔν τε τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ σχολείῳ.

5) Δὲν εἶνε ἀκριβές, ὅτι οἱ Ἀλβανοὶ ἀπῳκίσθησαν καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα, διότι οἱ οὕτωσὶ ὡς Ἀλβανοὶ συκοφαντούμενοι ἀλβανόγλωσσοι ἐγκατεστάθησαν μόνον ἐν Ἀττικῇ, Βοιωτίᾳ, Ἀργολίδι καὶ ταῖς νήσοις Ὕδρᾳ καὶ Σπέτσαις, καὶ ἐν

ἐλαχίστοις τισὶν ἄλλοις σημείοις, ὡς ἐν τῷ ἀνωτέρῳ ἐπισήμῳ στατιστικῷ πίνακι λεπτομερῶς φαίνεται, καὶ ἂν μὲν εἶνε ἀληθές, ὅτι ἡ Τουρκία μετεκαλέσατο πεντήκοντα χιλιάδας Τουρκαλβανῶν ἐν Πελοποννήσῳ τῷ 1769, πρὸς καταστολὴν τῆς αὐτόθι ὑπὸ τῆς Αὐτοκρατείρας τῆς Ρωσσίας Αἰκατερίνης Β' διὰ τοῦ Ὀρλὼφ ὑποκινηθείσης ἐπαναστάσεως, εἶνε ὡσαύτως ἀληθές, ὅτι ὁ ἔπηλυς οὗτος ἀλβανικὸς πληθυσμός, ἕνεκα τῶν μεγάλων σφαγῶν καὶ δηώσεων, ἃς διέπραξεν ἐναντίον οὐχὶ μόνον τῶν ὑποτελῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν τότε Τούρκων κατοίκων τῆς Πελοποννήσου, ἐξωλοθρεύθη τῷ 1776 ὑπὸ τοῦ ἀρχιναυάρχου τῆς Τουρκίας Χασὰν Τζεζαερλῆ Πασσᾶ, ἐπίτηδες ἐκπεμφθέντος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἐπὶ κεφαλῆς ἰσχυρᾶς στρατιωτικῆς δυνάμεως, συντελεσάντων πρὸς τοῦτο καὶ τῶν Ἀρματωλῶν καὶ Κλεφτῶν Κολοκοτρωναίων, Ζαχαριᾶ καὶ λοιπῶν Πελοποννησίων ἀνταρτῶν, τοσαύτη δὲ ἦτο ἡ γενομένη τοῖς Ἀλβανοῖς τούτοις φθορά, ὥστε ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἐσφάγησαν ἐξ αὐτῶν ἐν τῇ τότε πρωτευούσῃ τῆς Πελοποννήσου Τριπόλει πέντε χιλιάδες, αἱ δὲ κεφαλαί των, κτισθεῖσαι δι' ἀσβέστου καὶ ἄμμου ἀπετέλεσαν, πρὸς παραδειγματισμόν, μεγάλην πυραμίδα, ἣν μόλις τῷ 1808 κατέστρεψεν ὁ διορισθεὶς Πασσᾶς τῆς Πελοποννήσου Βελῆ-Πασσᾶς, υἱὸς τοῦ διαβοήτου Ἀλῆ-Πασσᾶ τῶν Ἰωαννίνων. Καίτοι δὲ τοῦ ἀλβανικοῦ τούτου πληθυσμοῦ μέγα μὲν μέρος κατεσφάγη, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἐσώθη διὰ τῆς φυγῆς εἰς τὴν πατρίδα του, οὐχ ἧττον καὶ ἂν παραδεχθῶμεν, ὅτι ἐγκαθίστατο ὁριστικῶς ἐν Πελοποννήσῳ καὶ τότε πάλιν, ὡς ἐκ τοῦ διαφόρου καὶ ἐχθρικοῦ πρὸς τὸν Χριστιανισμὸν θρησκεύματός του, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ συναναμιγῇ μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ καὶ νὰ μεταβάλῃ τὸν ἐθνικὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα εἰς ἀλβανικόν.

6ον) Δὲν εἶνε ἐπίσης ἀληθές, ὅτι τὸ ἐθνικὸν ἔνδυμα τῆς Ἑλλάδος, ἡ φουστανέλλα, εἶνε ἀλβανικόν. Τρανωτάτη τούτου ἀπόδειξις εἶνε, ὅτι ἡ πλειονότης τοῦ ἀλβανικοῦ λαοῦ δὲν φορεῖ φουστανέλλαν, ἀλλὰ μόνον ἐκεῖνοι τῶν Ἀλβανῶν φουστανελλοφοροῦσιν, οἵτινες ἔσχον καὶ ἔχουσι τὴν ἐπίδρασιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, οἷον οἱ Τσάμηδες, οἱ Λιάπηδες καὶ λοιποὶ Τόσκηδες, ἐνῷ τὸ πλεῖστον τῆς ἀλβανικῆς φυλῆς, οἱ Γκέγκηδες, φοροῦσιν ἐνδυμασίαν παρεμφερῆ πρὸς τὴν σλαυϊκὴν τῶν Μαυροβουνίων, τῶν Σέρβων, τῶν Βοσνίων καὶ αὐτῶν τῶν Βουλγάρων, ἀναλόγως τῆς γειτνιάσεως, ἣν ἕκαστον τμῆμα τῆς Ἀλβανίας ἔχει.

7ον) Καίτοι οὐδεμία διαφορὰ ἐθνικῆς ἀντιλήψεως μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Κουτσοβλάχων ὑφίσταται, ἐν τούτοις χάριν στοιχειώδους φιλαληθείας αἰσθήματος ὀφείλομεν νὰ σημειώσωμεν ἐνταῦθα, ὅτι οὐδεμία κουτσοβλαχικὴ οἰκογένεια εὑρίσκεται ἐν Ἀκαρνανίᾳ, ὁ δὲ Ὄλυμπος, ὅστις κατὰ τὸν Ἰταλὸν Διπλωμάτην ἀνακριβῶς ἀναφέρεται ὡς κατοικούμενος ἀποκλειστικῶς ὑπὸ Κουτσοβλάχων, δὲν περικλείεται δυστυχῶς ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ σημερινοῦ ἑλληνικοῦ Βασιλείου.

8ον) Ἀνακριβέστατον τυγχάνει, ὅτι τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον συνανεμίγη μετὰ τοῦ τουρκικοῦ, καὶ τοῦτο, ἕνεκα τῆς μεγάλης ἀποστάσεως τῆς χριστιανικῆς καὶ τῆς μωαμεθανικῆς θρησκείας. Ἐὰν εἶνε ἀληθές, ὅτι ἄφθονον ἑλληνικὸν αἷμα

ρέει εἰς τὰς φλέβας τῶν σημερινῶν Τούρκω, ἕνεκα τῶν πολλῶν ἐξαναγκαστικῶν ἐξωμοσιῶν, οὐδὲ ρανὶς ὅμως τουρκικοῦ αἵματος ῥέει εἰς τὰς φλέβας τῶν Ἑλλήνων.

Τὸ αὐτὸ ρητέον καὶ περὶ τῶν Ἑπτανησίων, οἵτινες, καίτοι ἐπὶ αἰῶνας εὑρίσκοντο ὑπὸ τὸ κράτος τῆς Ἐνετικῆς Δημοκρατίας, οὐδέποτε συνανεμίγησαν μετὰ τῶν ἐπηλύδων Ἰταλῶν, ἀπόδειξις δέ, ὅτι αἱ ἐνετικῆς καταγωγῆς ἐλάχισται ἑπτανησιακαὶ οἰκογένειαι διατηροῦσιν εἰσέτι τὸ καθολικὸν δόγμα καὶ ἀποτελοῦσιν εἶδος ἰταλικῆς ἀποικίας, ὁπουδήποτε καὶ ἂν κατοικῶσι.

9ον) Αἱ ἰδέαι τοῦ σλαυομανοῦς μισέλληνος Φαλλμεράϋερ, ὅτι οὔτε ρανὶς ἑλληνικοῦ αἵματος ρέει εἰς τὰς φλέβας τῶν νεωτέρων ἡμῶν Ἑλλήνων, σήμερον θεωροῦνται ἰδέαι ἀστεῖαι, ἀναιρεθεῖσαι ὑφ' ὅλων τῶν διασήμων ἐθνολόγων τῆς Εὐρώπης. Ὅτι δὲ εἴμεθα Ἕλληνες γνήσιοι, κατ' εὐθεῖαν ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἀποδεικνύεται οὐχὶ μόνον ὑπὸ τοῦ τύπου, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῆς γλώσσης καὶ τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, πολλὰ τῶν ὁποίων ἀνάγονται εἰς τὴν ἐποχὴν πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν Ρωμαίων κατακτήσεως τῆς Ἑλλάδος, καὶ πρὸ παντὸς ὑπὸ τῆς ἀκραιφνοῦς ἑλληνικῆς συνειδήσεως. Ἐὰν ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ ἐπὶ στιγμὴν ἐλησμόνει τὴν καταγωγὴν αὐτοῦ, οὐδεὶς θὰ ὠνομάζετο σήμερον Ἕλλην. Ἡ καταγωγὴ δὲν κρύπτεται, τοὐναντίον μάλιστα, ὁσονδήποτε ταπεινὴ καὶ ἂν τυγχάνῃ, διαμαρτύρεται μετά τινος ἐγωϊσμοῦ. Ἄλλως τε εὑρισκόμεθα ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν ἡ ἐθνικὴ συνείδησις τυγχάνει τοσοῦτον ἀνεπτυγμένη καὶ αἱ ἐθνολογικαὶ καὶ γλωσσολογικαὶ θεωρίαι τοσοῦτον γνωσταί, ὥστε εἰς οὐδένα ἐπιτρέπεται νὰ θεωρῇ τινα Σλαῦον, Ἕλληνα ὄντα, καὶ τἀνάπαλιν. Σήμερον ἕκαστος εἶνε ὅ τι αἰσθάνεται καὶ θέλει καὶ οὐχὶ ἐκεῖνο, ὅ περ συμφέρει εἰς τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν ἐθναπόστολον, εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν πολιτικήν. Ἐὰν ἤμεθα ἄλλο τι ἢ Ἕλληνες, οἱ μεγαλείτεροι τῆς μὴ ἑλληνικῆς καταγωγῆς ἡμῶν κήρυκες θὰ ἤμεθα ἡμεῖς αὐτοί, ἀφοῦ βλέπομεν καὶ αὐτοὺς τοὺς περιφρονημένης καταγωγῆς Ἀθιγγάνους νὰ διακηρύττωσι τὴν καταγωγήν των, ἐ ᾧ ἠδύναντο νὰ συγχωνευθῶσι μετὰ τῶν φυλῶν, παρ' αἷς ζῶσιν, ἅτε μὴ διατηροῦντες οὔτε τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν γλῶσσαν, οὔτε τὴν ἐθνικὴν θρησκείαν, οὔτε ἄλλο τι διακριτικὸν τῆς φυλῆς, ἐκτὸς τῆς συνειδήσεως, καὶ μόνης τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως.

10ον) καὶ τελευταῖον. Ἀνακριβέστατον ὡσαύτως τυγχάνει καὶ ὅτι ἡ νέα ἑλληνικὴ γλῶσσα τυγχάνει συμπίλημα ἑλληνικῶν, λατινικῶν, σλαυϊκῶν, ἀλβανικῶν καὶ τουρκικῶν λέξεων καὶ τύπων. Ἡ νέα ἑλληνικὴ γλῶσσα δὲν εἶνε ἄλλο τι ἢ ἐξέλιξις τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης, διατηροῦσα ἐκείνης καὶ τὸ λεξιλόγιον καὶ τὴν γραμματικήν, ὅ περ ἡ σημερινὴ ἰταλικὴ γλῶσσα δὲν δύναται νὰ καυχηθῇ, ὅτι κέκτηται ὡς γλῶσσα λατινογενής, ἀπόδειξις δὲ τούτου εἶνε, ὅτι οἱ μὲν γνῶσται τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης ἐννοοῦσι μέχρι καὶ τῶν μικροτέρων λεπτομερειῶν τὴν νεοελληνικήν, οἱ δὲ λατινομαθεῖς δὲν δύνανται νὰ ἐννοήσωσιν οὔτε τὴν παραμικρὰν ἰταλικὴν φράσιν, ἐκτὸς μεμονωμένων τινῶν λέξεων. Δὲν ἀρνούμεθα, ὅτι ἡ νέα ὁμιλουμένη ἑλληνικὴ γλῶσσα προσέλαβε διὰ μέσου τῶν αἰώνων ξένας

τινὰς λέξεις καὶ δὴ λατινικὰς τοιαύτας, ἀλλ' αἱ λέξεις αὗται, μὴ ἀνερχόμεναι ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῶν εἰς περισσοτέρας δεκάδων τινῶν, εἰσήχθησαν ὑπὸ τῶν διαφόρων ἐποχῶν ὡς λέξεις τῆς ἀνάγκης καὶ οὐχὶ ἕνεκα μεταβολῆς τοῦ καθαροῦ ἑλληνικοῦ αἵματος εἰς ἑλληνολατινοσλαυοαλβανοτουρκικόν!

Ἡ ἔκθεσις αὕτη τοῦ ἐνταῦθα πρέσβεως τῆς Ἰταλίας Σιλβεστρέλλη, γνωσθεῖσα εἰς σύμπαντα τὸν Ἑλληνισμὸν διὰ τῆς ἀξιεπαίνου καὶ ὁμοθύμου ἐξεγέρσεως τοῦ ἡμερησίου ἀθηναϊκοῦ Τύπου, ἐξῆψε τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ἀγανάκτησιν ἐναντίον τοῦ γράψαντος αὐτὴν μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ κατὰ τῆς Κυβερνήσεως, ἧς τυγχάνει ὄργανον ὁ περίεργος οὗτος διπλωμάτης, καὶ ἧς τοὺς σκοποὺς μετὰ τοσαύτης τυφλῆς ἀφοσιώσεως ὑπηρετεῖ. Ὅ τι ἔγραψεν ἐν τῇ ἐκθέσει του ὁ Ἰταλὸς διπλωμάτης εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἰταλίας δημοσιευθὲν τεῦχος, ὅ περ πωλεῖται εἰς ὅλα τὰ βιβλιοπωλεῖα τῆς Ἰταλίας ἀντὶ 95 μόνον λεπτῶν, ἴσως δὲ καὶ διανέμεται δωρεὰν πρὸς εὐρυτέραν διάδοσιν τῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος λιβελλογραφημάτων παρὰ τῷ ἰταλικῷ κοινῷ, τῷ ἀείποτε ἐπιδείξαντι τὴν πρὸς τὴν ἡμετέραν πατρίδα ἁγνὴν συμπάθειάν του, ὅ τι ἔγραψε, λέγω, ὁ Ἰταλὸς διπλωμάτης, συμβαδίζει παραλλήλως πρὸς τὰς ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν βλέψεις καὶ ἐνεργείας τῆς ἰταλικῆς πολιτικῆς.

Διὰ τὸν ἀγνοοῦντα τὰ πράγματα Ἕλληνα ὁ Σιλβεστρέλλης εἶνε ἁπλοῦς ὑπάλληλος τῆς ἰταλικῆς Κυβερνήσεως, κατὰ παραδρομὴν ἴσως εὑρεθεὶς εἰς τὸ διπλωματικὸν στάδιον τῆς πατρίδος του.

Ἀλλὰ διὰ τὸν γνωρίζοντα τί κατεργάζεται ἡ ἰταλικὴ Κυβέρνησις ἐν τῇ ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν στεναζούσῃ Ἠπείρῳ, ὁ Σιλβεστρέλλης εἶνε διπλωματικὸν ὄργανον πρώτης τάξεως, ἄνθρωπος εἰς οὐδὲν λογιζόμενος τὴν ἀτομικότητά του, τὴν ὑπόληψίν του, τὴν ἀξιοπρέπειάν του, τεθωρακισμένος διὰ τοιούτου ἡρωϊσμοῦ, ὥστε νὰ προσποιῆται τὸν ἀνιστόρητον καὶ τὸν ἀγεωγράφητον ἐν τοῖς ὑπ' αὐτοῦ γραφομένοις.

Ἔρχομαι ἤδη, μεθ' ὅσα εἶπον, ἐπὶ τοῦ κυρίου πεδίου τῆς συζητήσεως τῶν ἰταλικῶν ἐνεργειῶν.

Ἡ ἰταλικὴ Κυβέρνησις, ὡς διάδοχος τῆς ἐνετικῆς Δημοκρατίας ἐν τῷ μεγαλεϊδεατικῷ αὐτῆς προγράμματι, θεωρεῖ ὡς ἀλύτρωτον Ἰταλίαν τὴν Ἑπτάνησον καὶ πάσας τὰς τοῦ Αἰγαίου νήσους καὶ ὅλας τὰς παραλίους ἑλληνικὰς πόλεις. Ἡ Κέρκυρα θεωρεῖται ἡ κατ' ἐξοχὴν ἰταλικὴ νῆσος τῆς Ἀνατολῆς, ὑπὸ τὸν ἑλληνικὸν.... ζυγόν! Ἀλλ' ἐκεῖνο, ὅπερ ἀμεσώτερον ἐνδιαφέρει τὴν ἰταλικὴν Κυβέρνησιν εἶνε... ἡ Ἤπειρος, ἥτις ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς σήμερον, καίτοι παντοίας ὑποστᾶσα μεταβολὰς καὶ συμφοράς, ἐν τούτοις οὐδέποτε ἔπαυσε νὰ εἶνε ἑλληνικὴ καὶ κατὰ τὴν φυλὴν καὶ κατὰ τὴν γλῶσσαν καὶ κατὰ τὴν θρησκείαν καὶ κατὰ τὴν ἐθνικὴν δρᾶσιν.

Ἡ ἰταλικὴ Κυβέρνησις, μὴ δυναμένη ν' ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ αὐστριακῶν ἐνεργειῶν, προβλέπουσα δὲ ἐνδεχομένην κατάληψιν τῆς χώρας ἐκείνης

ὑπὸ τῆς Αὐστρίας, καὶ ἐπιδιώκουσα ἀντάλλαγμα διὰ τὴν ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους τοῦ Ἀδρίου τυχὸν κάθοδον τοῦ αὐστριακοῦ κολοσσοῦ, ὅ περ θὰ ἐξέθετεν εἰς μέγαν κίνδυνον τὰ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ σκέλους αὐτοῦ ἰταλικὰ παράλια, ἐβάπτισε τὴν Ἤπειρον εἰς Νότιον Ἀλβανίαν, ὅπερ ὄνομα καὶ αὐτὴ ἡ Αὐστρία εὐχαρίστως παρεδέχθη, ἵνα ἔχῃ ἐν καιρῷ τῷ δέοντι ἀκεραίαν τὴν ἀλβανικὴν λείαν.

Οὕτως ἡ μέχρις Ἀῴου μόνον ἐκτεινομένη Ἀλβανία ἐπεξετάθη ὑπὸ τῶν δύο ἐριζουσῶν Μεγάλων Δυνάμεων Ἰταλίας καὶ Αὐστρίας μέχρις Ἀράχθου καὶ Πρεβέζης, καὶ ἔκτοτε ὅλοι οἱ ἐν Εὐρώπῃ ἐκδιδόμενοι γεωγραφικοὶ πίνακες ἀναγράφουσι τὴν Ἤπειρον ὡς Ἀλβανίαν, ἢ τὸ ἐλάχιστον ὡς ἀλβανικὴν ἐπαρχίαν. Ἡ μετονομασία αὕτη τῆς Ἠπείρου εἰς Νότιον Ἀλβανίαν ἐπιδιώκει τὴν ὅσον ἔνεστιν ἀθόρυβον κατάκτησιν αὐτῆς, ὡς χώρας δῆθεν ἀλβανικῆς, ἡμιαγρίου, ἀδεσπότου, καὶ τὴν διευκόλυνσιν τοῦ κατακτητικοῦ ἐπ' αὐτῆς ἔργου τῆς Ἰταλίας, ἐνῷ τοῦτο θὰ ἦτο ὁπωσδήποτε δύσκολον ὑπὸ τὸ ἀληθὲς τῆς χώρας ταύτης ὄνομα, τοῦ ὁποίου ἡ ἑλληνικότης τυγχάνει μεμαρτυρημένη καὶ ὑπὸ τῆς ἀρχαίας καὶ ὑπὸ τῆς νέας ἱστορίας, καὶ δὴ ὑπὸ τῆς ἀποφάσεως τῆς βερολινείου Συνθήκης, δι' ἧς ἡ χώρα αὕτη, ὡς Ἤπειρος, ὡς χώρα δηλονότι ἀνέκαθεν καὶ νῦν ἑλληνική, παρεχωρήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Οὗτός ἐστιν ὁ λόγος, δι' ὃν ὁ Σιλβεστρέλλης ἐν τῇ ἐκθέσει του γράφει, ὅτι τὸ ἑλληνικὸν Βασίλειον συνορεύει βορείως μετὰ τῆς Ἀλβανίας καὶ αὐτὸς εἶνε ὁ λόγος, δι' ὃν ἐγράφη ὁ κατὰ τῆς Ἑλλάδος οὗτος λίβελλος, ὃν τὸ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργεῖον τῆς Ἰταλίας ἔσπευσε νὰ δημοσιεύσῃ

Δὲν πρέπει ν' ἀπατώμεθα. Ὁ Σιλβεστρέλλης τυγχάνει μεγάλης μορφώσεως ἄνθρωπος καὶ μεγάλης αὐταπαρνήσεως ὡς διπλωμάτης, καὶ ὡς τοιοῦτος ἐστάλη εἰς τὴν Ἑλβετίαν, ὁπόθεν διὰ παρόμοιόν τι διπλωματικὸν πραξικόπημα ἀπεμακρύνθη, καὶ ὡς τοιοῦτος ἐστάλη καὶ ἐνταῦθα, ἵνα ὁμοιοτρόπως ἀπομακρυνθῇ καὶ ἐντεῦθεν. Ἐὰν ἡ προϊσταμένη αὐτοῦ ἰταλικὴ Κυβέρνησις δὲν ἐθεώρει αὐτὸν ὄργανόν της ἔξοχον, ἤθελε προβῇ εἰς τὴν παῦσίν του, εὐθὺς μετὰ τὴν ἐγερθεῖσαν ἐν Ἑλβετίᾳ κατ' αὐτοῦ φοβερὰν ἀγανάκτησιν. Ἀλλ' ὄχι μόνον δὲν ἐπαύθη, ἀλλ' ἐστάλη καὶ ἐνταῦθα, ὡς ὁ τολμηρότερος τῶν διπλωματικῶν ὑπαλλήλων τῆς Ἰταλίας, ἵνα πράξῃ ὅ τι ἠδυνάτει ἄλλος Ἰταλὸς διπλωμάτης νὰ πράξῃ. Ἀπόδειξις τούτου ἡ εἰς Μαδρίτην μετάθεσίς του. Διότι ἂν συνέβαινε τὸ ἐναντίον, δὲν θὰ ἐδημοσιεύετο ἡ κατὰ τῆς ἡμετέρας πατρίδος ἔκθεσίς του καὶ δὲν θὰ υἱοθετεῖτο ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἰταλίας.

Τί; Θέλετε νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἡ κεντρικὴ ὑπηρεσία τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργείου τῆς Ἰταλίας κατέχεται ἐκ τοιαύτης ἀγνοίας, ὥστε νὰ πιστεύσῃ, ὅτι τὸ Βασίλειον τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος συνορεύει μὲ τὴν Ἀλβανίαν, ἀγνοοῦσα τὴν ὕπαρξιν τῆς Ἠπείρου; ὅτι ὁ πληθυσμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ Βασιλείου εἶνε σύμμικτος ἐκ στοιχείων λατινικῶν, σλαυϊκῶν, ἀλβανικῶν, τουρκικῶν, καὶ οὐδόλως ῥέει εἰς τὰς φλέβας του αἷμα ἑλληνικόν; Ὅτι ἡ σημερινὴ ἑλληνικὴ γλῶσσα

δὲν εἶνε καθαρὰ ἑλληνική, ἀλλ' ἑλληνολατινοσλαυοαλβανοτουρκική; ὅτι δὲν ὑπάρχει ἑλληνικὸς τύπος ἐν τῇ φυσιογνωμίᾳ τοῦ νεωτέρου Ἕλληνος; ὅτι ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν ἐνδυμασία εἶνε ἀλβανική; ὅτι ἡ Πελοπόννησος, ἡ καρδία τοῦ σημερινοῦ ἑλληνικοῦ Βασιλείου, ἡ γενέτειρα τοῦ Κολοκοτρώνη, τοῦ Μαυρομιχάλη, τοῦ Δεληγιάννη, τοῦ Ζαΐμη, τοῦ Νικηταρᾶ, τοῦ Παπαφλέσσα καὶ τόσων ἄλλων προμάχων τοῦ ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως τοῦ ἑλληνικοῦ Γένους ἱεροῦ ἀγῶνος τοῦ 1821, κατοικεῖται σήμερον ὑπὸ τῶν ἀπογόνων, τῶν ἀποσταλέντων αὐτόσε τῷ 1769 ὑπὸ τῆς Τουρκίας πρὸς καταστολὴν τῆς πελοποννησιακῆς ἐκείνης ἐπαναστάσεως Τουρκαλβανῶν; Ὅτι ἡ Ἑπτάνησος, αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου καὶ ὅλαι αἱ παράλιαι πόλεις τοῦ ἑλληνικοῦ Βασιλείου λατινίζουσιν ἢ ταὐτὸ ἰταλίζουσιν; Ὅτι ἡ Ἀκαρνανία καὶ ὁ Ὄλυμπος κατοικοῦνται ὑπὸ Κουτσοβλάχων, ἤτοι, κατὰ τὸν Σιλβεστρέλλην, ὑπὸ φυλῆς λατινικῆς; Θὰ εἴμεθα πολὺ ἁπλοῖ νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἡ κεντρικὴ ὑπηρεσία τῆς ἰταλικῆς Κυβερνήσεως ἔπασχε τοιαύτην ἀσύγγνωστον ἄγνοιαν. Ἡ ἰταλικὴ Κυβέρνησις γνωρίζει κάλλιστα ποῖοί τινες εἴμεθα οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες, καὶ ὅτι οὐδὲν τὸ κοινὸν ἔχομεν οὔτε φυλετικῶς, οὔτε γλωσσικῶς πρὸς τοὺς Λατίνους, τοὺς Σλαύους, τοὺς Ἀλβανοὺς καὶ τοὺς Τούρκους καὶ ὅτι εἴμεθα ἑκατοντάκις πλειότερον ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἀφ' ὅτι οἱ σημερινοὶ Ἰταλοὶ τυγχάνουσιν ἀπόγονοι τῶν Λατίνων καὶ μερικώτερον τῶν Ρωμαίων. Γνωρίζει ὅλα αὐτὰ ἡ ἰταλικὴ Κυβέρνησις καὶ ἐν γνώσει, ὅτι ἡ ἔκθεσις τοῦ πρέσβεώς της δὲν ἦτο ἄλλο ἢ εἷς λίβελλος κατὰ τοῦ ἑλληνισμοῦ τῶν κατοίκων τοῦ ἑλληνικοῦ Βασιλείου, ἀκατονόμαστον ψευδολόγημα ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους καὶ ἐν γνώσει πάντων τούτων ἐδημοσίευσεν αὐτήν, διότι τοιαύτης ἀληθῶς ἐκθέσεως εἶχεν ἀνάγκην ἡ ἰταλικὴ Κυβέρνησις πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ σκοπῶν της.

Αἱ κατὰ τοῦ ἑλληνισμοῦ τῶν κατοίκων τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ὑπόλοιποι ὕβρεις τοῦ Ἰταλοῦ πρέσβεως ἄγονται ἐκ τοῦ ἑξῆς περίπου σκοποῦ:

Ἐπειδὴ ὁ φιλελληνισμὸς ἐν γένει ἔχει βαθείας τὰς ῥίζας του ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ κοινοῦ τῆς Εὐρώπης, καὶ ἂν σήμερον δὲν βλέπωμεν καὶ τοὺς ἀναλόγους κορμοὺς καὶ κλάδους τῶν ῥιζῶν τούτων, τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι ἡμεῖς δὲν ἐσκέφθημεν νὰ ποτίζωμεν τὰς ῥίζας ταύτας, καὶ διότι ἡ σημερινὴ γενεὰ ἡμῶν στερεῖται ἀνδρῶν ὄντως φιλοπατρίδων. Ἡ ἰταλικὴ Κυβέρνησις, προβλέπουσα ἐνδεχομένην ἐξέγερσιν παρὰ τῷ εὐγενεῖ, φιλελευθέρῳ καὶ ἐχθρῷ πάσης καταλήψεως ξένων χωρῶν ἰταλικῷ λαῷ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, ἐν περιπτώσει καταλήψεως τῆς Ἠπείρου ὑπὸ τῶν ἰταλικῶν στρατευμάτων, ἠθέλησε διὰ τῶν κατὰ τοῦ ἑλληνισμοῦ τῶν κατοίκων τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, τοῦ φυσικοῦ ἀντιπροσώπου συμπάσης τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς συνοφθυλευμάτων τοῦ Σιλβεστρέλλη, μέχρι τοῦ σημείου τοῦ νὰ κηρυχθῶσιν αἱ μὲν Ἀθῆναι ἀλβανικὴ πρωτεύουσα, ὁ δὲ Ὄλυμπος ... κουτσοβλαχικός, ἤγουν νεολατινικὸς (!) νὰ παραπλανήσῃ τὸν ἰταλικὸν Λαόν, ὅτι οἱ λεγόμενοι σήμερον Ἕλληνες δὲν εἶνε Ἕλληνες, δι' οὓς ὀφείλει νὰ συμπαθῇ πᾶσα φιλελευθέρα καὶ εὐγενὴς καρδία

ἀλλὰ κρᾶμα καὶ συμπίλημα ἑλληνολατινοσλαυοαλβανοτουρκικόν, διὰ τὸ ὁποῖον δὲν ἀξίζει τὸν κόπον νὰ γίνηται λόγος καὶ ν' ἀναπτύσσηται συμπάθεια φιλελληνισμοῦ ἐν ταῖς καρδίαις τοῦ ἰταλικοῦ Λαοῦ (!)

Ἡ ἔννοια τῆς ἐκθέσεως τοῦ κ. Σιλβεστρέλλη συνοψίζεται ἐν τοῖς ἑξῆς ὀλιγίστοις :

«Προπαρασκευὴ ἀφ' ἑνὸς τῆς Ἠπείρου εἰς Ἀλβανίαν, πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ὑπὸ τῆς Ἰταλίας ἐπιδιωκομένης κατακτήσεως αὐτῆς, ὡς ἀντάλλαγμα τῆς ἐπιδιωκομένης ὡσαύτως κατακτήσεως τῆς Ἀλβανίας ὑπὸ τῆς Αὐστρίας καὶ προσπάθεια πρὸς κατάσβεσιν τοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἰταλικοῦ Λαοῦ ὑπάρχοντος καὶ βαθέως ἐρριζωμένου φιλελληνισμοῦ, ὅπως μὴ οὗτος γείνῃ ἡμέραν τινὰ πρόσκομμα πρὸς τοὺς ἐπὶ τῆς Ἠπείρου κατακτητικοὺς σκοποὺς τῆς ἰταλικῆς Κυβερνήσεως».

Ἑπομένως ἡ πολυθρύλητος ἔκθεσις εἶνε οὔτε κλασικὴ ἄγνοια περὶ τὴν γεωγραφίαν, τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος, οὔτε μισελληνικὴ πρόληψις, ἀλλὰ προδιαγεγραμμένον κατακτητικὸν σχέδιον τῆς ἰταλικῆς Κυβερνήσεως, ὡς ἄριστα συνταχθέν.

Χ. Χρηστοβασίλης.

ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ

Ὁ κ. Μιχαὴλ Κέπετζης, καθηγητὴς τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Βέρνης καὶ μέλος τοῦ διαρκοῦς διαιτητικοῦ συνεδρίου τῆς Χάγης, προσκληθεὶς ὑπὸ τῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρείας τῆς Γενεύης ἐποιήσατο τῇ 9)22 Ἰανουαρίου σπουδαιοτάτην διάλεξιν ἐπὶ τοῦ φλέγοντος μακεδονικοῦ ζητήματος, ἐρευνῶν τὴν ἐνεστῶσαν γεωγραφικὴν καὶ ἐθνογραφικὴν αὐτοῦ θέσιν.

Ἡ αἴθουσα τῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρείας ἦτο κατάμεστος κόσμου ἐκλεκτοῦ, ἐν οἷς ὑπῆρχον καὶ πλεῖστα μέλη τοῦ συλλόγου τῶν Ἑλλήνων σπουδαστῶν ἡ «Ἀθηνᾶ». Προεξῆρχεν ὁ πρόεδρος τῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρείας κ. Ἀρθοῦρος δὲ Κλαπαρέδ, ὅστις ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει τοῦ ἀγορητοῦ ἔσπευσε νὰ εὐχηθῇ αὐτῷ τὸ ὡς εὖ παρέστη καὶ νὰ τὸν εὐχαριστήσῃ διὰ τὴν εὐγενῆ προθυμίαν, μεθ' ἧς ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν τῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρείας νὰ ὁμιλήσῃ ἐπὶ ζητήματος κοινοῦ διαφέροντος, προσέθηκε δέ, ὅτι ἐν τῇ πατρίδι τοῦ Γαβριὴλ Ἐϋνάρδου, ἐν τῇ πόλει ἐν ᾗ ἀνεκηρύχθη ἐπίτιμος πολίτης Ἰωάννης ὁ Καποδίστριας, πᾶς Ἕλλην

πάντοτε θὰ τυγχάνῃ ἐνθέρμου ὑποδοχῆς. Ἀκολούθως λαβὼν τὸν λόγον ὁ κ. Κέπετζης ἐπεζήτησε νὰ ἐρευνήσῃ τὰ αἴτια, τὰ δημιουργήσαντα τὴν ἐνεστῶσαν ἀνώμαλον κατάστασιν ἐν τῇ πολυπαθεῖ χώρᾳ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Καὶ ἐπέρριψε μὲν τὴν εὐθύνην εἰς τὴν κακοδιοίκησιν τῶν κρατούντων, οὐχ ἧττο παρετήρησε μετὰ μετριοπαθείας, ὅτι ἡ ἐπίτασις τῆς κακοδαιμονίας ὀφείλεται καὶ εἰς ἐκείνους, οἵτινες προσπαθοῦσι νὰ καταπιέσωσι τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν τῶν λοιπῶν φυλῶν καὶ νὰ ἐπιβάλωσι τὸ κράτος αὐτῶν διὰ τοῦ τρόμου.

Ὡς πρῶτον ὅρον τῆς βελτιώσεως τῆς καταστάσεως τῆς χώρας τονίζει ἰσχυρῶς ὁ κ. Κέπετζης *τὸν σεβασμὸν τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως ἑκάστου λαοῦ.*

Καὶ ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ λόγου του ἔρχεται νὰ ἐρευνήσῃ δύο ζητήματα:

1ον Τί ἐννοοῦμεν ὅταν λέγωμεν *Μακεδονία.*

2ον Ποῖος εἶνε ἀκριβῶς ὁ πληθυσμὸς τῆς Μακεδονίας.

Προβαλὼν πρὸ τῶν ἀκροατῶν τὸν μέγαν χάρτην τῶν εὐρωπαϊκῶν βιλαετίων τῆς Τουρκίας, παραχωρηθέντα ὑπὸ τοῦ διακεκριμένου πινακογράφου τῆς Γενεύης κ. Perron, λέγει, ὅτι ἡ Μακεδονία εὑρίσκεται μεταξὺ τῶν ἓξ ἐπαρχιῶν ἢ βιλαετίων, τῆς Ἀδριανουπόλεως, τῆς Θεσσαλονίκης, τοῦ Μοναστηρίου, τῶν Σκοπίων, τῶν Ἰωαννίνων καὶ τοῦ Σκουτάρεως. Ὁ κ. Κέπετζης ἐπικρίνει τὴν διοικητικὴν ταύτην διαίρεσιν, ἥτις οὐδαμῶς ἀνταποκρίνηται εἰς τὰ πράγματα. Ἔπρεπε νὰ διαρρυθμισθῇ εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀνταποκρίνεται κατ᾽ ἐθνικὰ ἀθροίσματα, διὰ νὰ ἔχωμεν οὕτω ἓν ἀλβανικὸν βιλαέτιον, ἓν σλαυϊκόν, καὶ ἓν ἑλληνικόν, ὅ περ, ἐννοεῖται, θὰ περιελάμβανε καὶ τὴν Ἤπειρον.

Ποῖος εἶνε ὁ πληθυσμὸς τῆς Μακεδονίας; Ἐκ τίνος συνίσταται ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς; Ποῖον ἀριθμὸν δέον νὰ ἀποδώσωμεν εἰς ἑκάστην ἐθνικότητα;

Κατὰ τοὺς χρόνους Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου ἡ χώρα ἦτο καθ᾽ ὁλοκληρίαν ἑλληνική. Μετὰ τὰς πρώτας ἐπιδρομὰς τῶν βαρβάρων ἦλθον οἱ Σλαῦοι εἰδωλολάτραι, οὓς οἱ Ἕλληνες προσείλκυσαν διὰ τῶν δεσμῶν τῆς θρησκείας. Ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην δὲ ἐξῆλθον οἱ ἀπόστολοι τοῦ σλαυϊκοῦ κόσμου, οἱ Ἕλληνες Κύριλλος καὶ Μεθόδιος. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπῆλθον οἱ Τοῦρκοι, οἵτινες μετεκόμισαν τουρκικὰς ἀποικίας ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς Μακεδονίας, κατόπιν οἱ Ἰουδαῖοι, διωχθέντες ἐκ τῆς Ἰσπανίας, εἶτα οἱ Κουτσόβλαχοι. Πρὸς δυσμὰς ἀνεπτύχθη λαός τις, ὃν νομίζουσι πελασγικῆς καταγωγῆς, οἱ Ἀλβανοί, ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἰλλυριῶν. Ἡ ὁμιλουμένη γλῶσσα παρὰ τῶν διαφόρων τούτων λαῶν δὲν εἶνε ἀκριβὲς διακριτικὸν σημεῖον, ὅπως ὁρίσῃ τις τὴν φυλὴν αὐτῶν. Ὑπάρχουσι Τοῦρκοι, παραδείγματος χάριν, οἵτινες ὁμιλοῦσι τὴν ἑλληνικήν, καὶ οἵτινες δὲν θὰ *ἤθελον* νὰ εἶνε Ἕλληνες. Ἐκεῖνο ὅ περ ὀφείλει τις νὰ συμβουλευθῇ, εἶνε ἡ **θέλησις** τῶν λαῶν τούτων. Ὑπάρχουσι πολλοί, οἵτινες ὁμιλοῦσιν ἰδίωμα βλαχικὸν καὶ οἵτινες ἔχουσι συνείδησιν ἑλληνικήν.

Ὅσον δ᾽ ἀφορᾷ εἰς τοὺς ἀριθμοὺς τοῦ πληθυσμοῦ, δὲν δύναταί τις νὰ βασίζηται εἰς τὰς στατιστικάς· καὶ πολὺ δικαίως. Οἱ Τοῦρκοι πολὺ ὀλίγον φροντίζουσι διὰ στα-

τιστικήν. Τὸ κενὸν δὲ τοῦτο πληροῦται διὰ τῶν στατιστικῶν τῶν προπαγανδῶν. Δυσυστυχῶς ἑκάστη προπαγάνδα συντάσσει στατιστικὴν κατὰ τὴν ἰδίαν φαντασίαν.

Ὁ κ. Κέπετζης παρουσιάζει πρὸ τοῦ ἀκροατηρίου του *γενικὸν πίνακα τῶν ἑλληνικῶν σχολείων ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ*, τόμον δίπτυχον, συγκείμενον ἐκ 280 σελίδων, φέροντα χρονολογίαν τοῦ 1902 καὶ περιέχοντα λεπτομερῆ περιγραφὴν τῶν σχολείων παντὸς βαθμοῦ μετὰ τοῦ ἀκριβοῦς ἀριθμοῦ τῶν διδασκάλων καὶ μαθητῶν τῶν δύο φύλων, καθὼς ἐπίσης καὶ τοὺς ἀριθμοὺς τῶν ἐξόδων διὰ τὴν ἐτησίαν διατήρησιν αὐτῶν. Ἐν αὐτῷ ἀναφέρονται ἐν ὅλῳ 1704 δῆμοι, πόλεις, κωμοπόλεις καὶ χωρία.

Παράρτημα τοῦ ἀνωτέρω τόμου περιέχει *πίνακα συγκριτικὸν τῶν ἑλληνικῶν καὶ βουλγαρικῶν σχολείων* εἰς τὰ βιλαέτια τοῦ Μοναστηρίου, Θεσσαλονίκης καὶ Ἀδριανουπόλεως. Οἱ ἀριθμοί, ὡς πρὸς τὰ βουλγαρικὰ σχολεῖα, ἔχουσιν ἐξαχθῇ ἐκ τῆς στατιστικῆς, ἣν ἔχει δημοσιεύση ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει βουλγαρικὴ Ἐξαρχία.

Εἰς τὸ βιλαέτιον τοῦ Μοναστηρίου οἱ Ἕλληνες ἔχουσι 447 σχολεῖα, 632 διδασκάλους καὶ 25,157 μαθητάς· οἱ Βούλγαροι 273 σχολεῖα, 424 διδασκάλους καὶ 9804 μαθητάς, παρόντας κατὰ τὴν στιγμὴν τῶν ἐξετάσεων, ἀπέναντι 15,151 ἐγγεγραμμένων εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους. Ὁ κ. Κέπετζης προσθέτει, ὅτι ἡ διαφορὰ αὕτη μεταξὺ τῶν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους ἐγγεγραμμένων Βουλγάρων μαθητῶν καὶ τῶν παρόντων κατὰ τὴν στιγμὴν τῶν ἐξετάσεων προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι οἱ γονεῖς ἀποσύρουσι τὰ τέκνα των κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους, ὅπως βοηθήσωσιν αὐτοὺς εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν γαιῶν των. Εἰς τὸ βιλαέτιον τῆς Θεσσαλονίκης οἱ Ἕλληνες ἔχουσι 521 σχολεῖα, 787 διδασκάλους καὶ 32,534 μαθητάς· οἱ Βούλγαροι 319 σχολεῖα, 493 διδασκάλους καὶ 9544 μαθητάς, παρόντας, ἀπέναντι 14,856 ἐγγεγραμμένων. Εἰς τὸ βιλαέτιον τῆς Ἀνδριανουπόλεως οἱ Ἕλληνες ἔχουσι 416 σχολεῖα μετὰ 644 διδασκάλων καὶ 31,210 μαθητῶν· οἱ Βούλγαροι 162 σχολεῖα μετὰ 226 διδασκάλων καὶ 4661 μαθητῶν, παρόντων, ἀπέναντι 8127 ἐγγεγραμμένων.

Ἤδη πλειονοψηφία μαθητῶν ἐπάγει ἀναγκαίως καὶ πλειονοψηφίαν πληθυσμοῦ; Ὁ κ. Κέπετζης φρονεῖ ὅτι ναί, διότι εἶνε πλέον ἡ πεπεισμένος περὶ τῆς ἀριθμητικῆς ὑπεροχῆς τῶν Ἑλλήνων ἐν Μακεδονίᾳ.

Ὁ κ. Κέπετζης ἀκολούθως τονίζει, ὅτι ἡ εὔλογος τουρκοφοβία, ἥτις βασιλεύει τὴν σήμερον ἐν Εὐρώπῃ, δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἐμβάλῃ τὴν λήθην τοῦ πανσλαυϊστικοῦ κινδύνου. Εἰς τὴν ρωσσικὴν ἐνέργειαν ὀφείλεται ἡ ἐξέγερσις τῶν Βουλγάρων ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων, ἥτις τοὺς ἀπέσπασεν ἐκ τῆς πρὸς τὸν Ἕλληνα Πατριάρχην ὑπακοῆς καὶ ἵδρυσεν αὐτοῖς τὴν βουλγαρικὴν Ἐξαρχίαν.

Ἡ συνθήκη τοῦ Ἀγ. Στεφάνου εἶχε δημιουργήση τὴν Μεγάλην Βουλγαρίαν, ἣν κατακερμάτισεν ἡ συνθήκη τοῦ Βερολίνου. Μ' ὅλον τοῦτο ὅμως, καὶ διὰ τὸν ἁπλοῦν λόγον, ὅτι ἡ Μεγάλη αὕτη Βουλγαρία ὑπῆρξεν ἐπὶ τοῦ χάρτου, ἐπὶ τέσ-

σαρας μῆνας, οἱ Βούλγαροι θεωροῦσιν ἑαυτοὺς ὡς ἀδικηθέντας. Βραδύτερον κατώρθωσαν νὰ προσαρτήσωσι τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν, ἣν ἐκάλεσαν νότιον Βουλγαρίαν. Ἤλπισαν νὰ ἐπιχειρήσωσι τὸ αὐτὸ καρποφόρως καὶ διὰ τὴν Μακεδονίαν. Οἱ Βούλγαροι κατώρθωσαν νὰ ἔχωσι προσηλύτους μεταξὺ τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ δι' ἀπειλῶν: «Θὰ εἶσαι ἀδελφός μου, εἰδεμὴ σὲ σκοτώνω.»

Οἱ Βούλγαροι δὲν ἐπιδιώκουσι μόνον τὴν αὐτονομίαν, ἀλλὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Μακεδονίας εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Οἱ εἰλικρινεῖς Βούλγαροι τὸ ὁμολογοῦσιν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι. Οἱ Ἕλληνες ὅμως θὰ ἐπροτίμων τὸ τουρκικὸν ἀπὸ τὸ βουλγαρικὸν πολίτευμα, ὅπερ δὲν θὰ ἦτο ἄλλο εἰμὴ ἡ πρόγευσις (l'avant-goût) τοῦ ρωσσικοῦ πολιτεύματος.

Τελειώνων ὁ κ. Κέπετζης λέγει, ὅτι δέχεται τὸν εὐρωπαϊκὸν ἔλεγχον ἐν Τουρκίᾳ, λύσιν, ἣν παραδέχεται τὴν σήμερον ὅλος ὁ κόσμος, ἀδυνατεῖ ὅμως ν' ἀποκρύψῃ, ὅτι θεωρεῖ τὸν ἔλεγχον αὐτὸν ὡς πρόσκαιρον μέτρον, οὐχὶ δὲ ὡς ὁριστικὴν λύσιν. Νὰ δοθῇ εἰς ἕκαστον ὅ τι τῷ ἀνήκει, ἰδοὺ ἡ ἀληθὴς λύσις.

Ὁ θερμὸς ἐπίλογος τοῦ κ. Κέπετζη, εὐχηθέντος, ὅπως ἀνατείλωσιν ἡμέραι εὐτυχεῖς ὑπὲρ τῶν στεναζόντων ἀτυχῶν τῆς ἀτυχοῦς Μακεδονίας πληθυσμῶν, ἐκαλύφθη ὑπὸ παρατεταμένων χειροκροτημάτων. Τὸ αὐτὸ ἐπανελήφθη καὶ διὰ τὸν Πρόεδρον κ. δὲ-Κλαπαρέδ, ὅστις εὐχαριστῶν τὸν ἐμβριθῆ ἀγορητὴν ἐξ ὀνόματος τῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρείας τονίζει, ὅτι *οἱ χριστιανικοὶ πληθυσμοὶ τῆς Μακεδονίας ὀφείλουσι τὴν ὕπαρξίν των καὶ τὴν διατήρησιν τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν συνειδήσεως εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ δὴ εἰς τὴν ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν*, ἥτις περιέσκεπεν αὐτοὺς ὡς μήτηρ φιλόστοργος κατὰ τοὺς θλιβεροὺς χρόνους τοῦ παρελθόντος.

Μετὰ τοῦτο ὁ Δρ. κ. Lardy διαμαρτύρεται διά τινα σημεῖα τοῦ λόγου τοῦ κ. Κέπετζη, ἐν οἷς οὗτος καθήπτετο τῶν Βουλγάρων ἀνταρτῶν, λέγων, ὅτι εἶνε ἄξιοι συμπαθειῶν! Καὶ ἐπεκαλέσθη τὴν γνώμην τοῦ περιφήμου ἐκείνου Βίκτωρος Bérard, ὅστις δὲν ἠρυθρίασε νὰ παραβάλῃ τοὺς τυραννομάχους ἥρωας τοῦ ἱεροῦ 21, τὸν Μπότσαρην καὶ τὸν Κανάρην, πρὸς τὸν Σαράφωφ καὶ Τσόντσεφ καὶ τοὺς λοιποὺς δολοφόνους καὶ ἐγκληματίας.

Τοῦτο ἀναγκάζει τὸν Ἕλληνα καθηγητὴν νὰ δευτερολογήσῃ, ἀπαντήσαντος δὲ τοῦ δόκτορος Lardy, νὰ τριτολογήσῃ, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῶν χειροκροτημάτων τοῦ ἀκροατηρίου.

ΠΕΡΙ ΕΛΛΗΝΟΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗΣ ΣΥΝΕΝΝΟΗΣΕΩΣ

Ὁ Ἰταλὸς στρατηγὸς Ριτσιώτης Γαριβάλδης, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Βουλγάρου ἐπαναστάτου Σαράφωφ, ἀπέστειλε πρό τινων ἡμερῶν πρὸς τὴν Ἑταιρείαν τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολήν, προτείνων τὴν σύμπραξιν Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων ἐν Μακεδονίᾳ. Ἐντολῇ τῆς Ἑταιρείας ὁ πρόεδρος ἀπεκρίθη δι' ἑτέρας ἐπιστολῆς, ἥτις καὶ δημοσιεύεται μετὰ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ φιλέλληνος στρατηγοῦ, πλανηθέντος ἀναντιρρήτως ἐκ τῶν ῥαδιουργιῶν τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων.

Ἐν Ριοφρέδῳ, παρὰ τὴν Ρώμην 5)18 Ἰανουαρίου 1904.

Πρὸς τὸν ἀξιότιμον κύριον Ν. Καζάζην, Πρόεδρον τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» κτλ.

Εἰς Ἀθήνας

Ἀξιότιμε κ. Πρόεδρε

Φίλος, ὅπως πάντοτε, τῆς ἀγαπητῆς ὑμῶν Πατρίδος, δὲν ἔλειψα νὰ παραστήσω ἐκεῖνο, ὅπερ κατὰ τὴν ταπεινήν μου γνώμην ἠδύνατο νὰ εἶνε συμφέρον αὐτῇ, κατὰ τὴν μετὰ τῶν ἀρχηγῶν τῆς μακεδονικῆς ἐπαναστάσεως συνέντευξίν μου, ἥτις, ὡς θὰ εἴδετε εἰς τὰς ἐφημερίδας, ἐγένετο πρὸ δύο ἡμερῶν ἐνταῦθα, ἐν Ριοφρέδῳ. Ἡ ἀπομόνωσις τῆς Ἑλλάδος ἐκτὸς τῆς κοινῆς συνεννοήσεως, ἥτις σήμερον προχωρεῖ μετὰ τόσης ἐπιτυχίας μεταξὺ ὅλων, τῶν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Τουρκίας καὶ Αὐστρίας φυλῶν, θὰ εἶνε κατὰ τὴν γνώμην μου λίαν ἐπιζήμιος εἰς τὰς βλέψεις της.

Ἡ ἑλληνικὴ φυλή, ἥτις ἕνεκα πολλῶν λόγων προώρισται νὰ ἔχῃ λίαν σπουδαίαν, ἂν ὄχι κυριαρχοῦσαν ἐπιρροὴν ἐν τῇ μελλούσῃ διευθετήσει τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος, ἂν αὕτη ἐπέλθη, ὡς ἐλπίζω, κατὰ τὸ ἡμέτερον πρόγραμμα καὶ ὄχι πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἀπλήστων Δυνάμεων, δὲν πρέπει ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ τοῦ ἀναβρασμοῦ ν' ἀνακόψῃ τὸν ἑαυτῆς δρόμον διὰ τῆς ἀποχῆς ἢ μᾶλλον διὰ τῆς ἐχθρικῆς της στάσεως κατὰ τῶν προσπαθειῶν, τὰς ὁποίας ποιοῦνται αἱ ἄλλαι φυλαί, διὰ νὰ ἐπιτύχωσιν, ἂν ὄχι ἄλλο τοὐλάχιστον σχετικήν τινα ἐλευθερίαν. Καὶ κατὰ τὴν σειρὰν αὐτὴν τῶν συλλογισμῶν ὑποβάλλω εἰς τοὺς φίλους μου Ἕλληνας τὰς ἑπομένας προτάσεις, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι, ὅτι θὰ τὰς σταθμίσωσι καὶ θὰ τὰς ἀποδεχθῶσιν.

Ἠθέλησα νὰ εὑρεθῇ βάσις πρακτική, βάσις πρὸς μίαν συμφωνίαν, ζητῶν νὰ

ἐξαλείψω τὸν μέγιστον λόγον τῆς ἐχθρότητος, ὅστις εἶνε ἡ διαφορὰ τῶν βλέψεων, ὡς πρὸς τὴν τελικὴν ἐδαφικὴν διαρρύθμισιν, ἤτοι νὰ ἐξασφαλίσω ἀπὸ τῆς σήμερον λογικήν τινα βάσιν, ἣν ν' ἀκολουθήσῃ ἑκάστη φυλή, ἐν περιπτώσει τελικῆς διευθετήσεως εἰς ὅ τι ἃ ἥκει ἑκάστη ἐκ τοῦ συνόλου τῆς οὕτωσὶ λεγομένης Μακεδονίας. Νομίζω, ὅτι ἡ βάσις αὕτη, λογικὴ ἅμα καὶ πρακτική, εὑρέθη, ἀφοῦ οἱ κ.κ. Σαράφωφ καὶ Γκερτσικώφ, ἐν ὀνόματι τῶν ἑταίρων των Μακεδόνων, ἐδέχθησαν τὴν πρότασιν, ὅτι **πᾶν ζήτημα ἐδαφικὸν θ' ἀποφασίζηται ὁριστικῶς διὰ δημοψηφίσματος τοῦ κατοικοῦντος τὴν χώραν λαοῦ.**

Ἡ βάσις αὕτη, γενομένη ἤδη δεκτὴ παρὰ τῶν ἐπισημοτέρων Κροατῶν, Δαλματῶν, Σέρβων κλπ. καὶ ἥτις εἶνε ἀξίωμα θεμελιῶδες τοῦ προγράμματος ἡμῶν (ματσινικοῦ καὶ γαριβαλδινοῦ) δυνατὸν νὰ ὑποστῇ τινας μεταβολάς, κανονιζομένας φιλικῶς, διὰ διαιτησίας ἐν ἀνάγκῃ, πρὸς διαχάραξιν ὁρίων μετά τινων ἐδαφικῶν ἀποκοπῶν κτλ.

Δύο ἀκόμη πράγματα ἐζητήθησαν, καὶ νομίζω ὅτι εἶνε δίκαια, παρὰ τῶν κυρίων Σαράφωφ καὶ Γκερτσικώφ.

1) Ὅτι τὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδος δὲν θὰ εἶνε κλειστὰ εἰς τοὺς πρόσφυγας Μακεδόνας καὶ

2) Ὅτι οἱ Ἕλληνες θὰ λάβωσι μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν διά τινος ἀνταρτικοῦ σώματος, ἂν ὄχι δι' ἄλλον λόγον, τοὐλάχιστον διὰ νὰ φανῶσι συμμετέχοντες.

Νομίζω, ὅτι οἱ ὅροι οὗτοι, ἵνα ἐπέλθῃ φιλικὴ συνεννόησις μεταξὺ τῶν ἐπαναστατῶν Μακεδόνων ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Μακεδονίας, εἶνε παραδεκτοί, διότι εἶνε δίκαιοι καὶ διότι δὲν ζημιοῦσι τὰς δικαίας βλέψεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἐφ' ὅσον οὗτοι δὲν προβαίνουσι μέχρι σημείου, ὅπου ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα νὰ τοὺς παρακολουθήσωμεν, δηλαδὴ τὴν μεγέθυνσιν τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ ζημίᾳ τῶν ἄλλων φυλῶν.

Μοὶ ἐπιτρέπεται νὰ πιστεύω, ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ κερδίσῃ πολύ, δημιουργοῦσα περιβάλλον συμπαθειῶν ἔν τε τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου καὶ ἐκτὸς αὐτῆς. Ἐπὶ τῇ προβλέψει τελικοῦ διακανονισμοῦ τῶν πραγμάτων ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Εὐρώπῃ, εἶνε ὁ εὐκολώτερος τρόπος νὰ κατορθώσῃ τοῦτο καὶ νὰ συμμεθέξῃ ἐκθύμως εἰς τὸ ἀντιρρωσικὸν κίνημα, καὶ ἰδίως εἰς τὸ ἀντιγερμανικόν, ὅπερ ἐγείρεται καὶ διοργανίζεται παρ' ἅπασι τοῖς ὑπὸ τὴν Τουρκίαν καὶ Αὐστρίαν λαοῖς.

Θὰ ἤμην λίαν εὐγνώμων πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ἠθέλετε λάβῃ τὴν καλωσύνην νὰ μοὶ ἀπαντήσετε ὅσον τάχιστα, διότι ὀλίγος ὑπολείπεται χρόνος, ὅπως ἕκαστος λάβῃ τὴν θέσιν του ἐν τῷ ἀγῶνι, διὰ νὰ μὴ προκαταληφθῶμεν ὑπὸ τῶν γεγονότων, ἅτινα προπαρασκευάζονται διὰ τὴν προσεχῆ ἄνοιξιν.

Βεβαιωθῆτε, Κύριε Πρόεδρε, περὶ τῆς ἀναλλοιώτου πρὸς τὴν ἀγαπητήν σας Πατρίδα φιλίας ἐμοῦ τε καὶ τῶν συντρόφων μου.

Μετὰ μεγίστης ὑπολήψεως

Ριτσιώτης Γαριβάλδης

Ἡ πρὸς τὸν Στρατηγὸν ἀπάντησις τοῦ Προέδρου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» ἔχει ὡς ἑξῆς :

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 19)1 Φεβρουαρίου 1904

Πρὸς τὸν Ἔντιμον Στρατηγὸν Ριτσιώτην Γαριβάλδην κτλ.
Εἰς Ριοφρέδον

Ἔντιμε Στρατηγέ,

Ἔχω ὑπ' ὄψει τὴν ἀπὸ 18 λήξαντος μηνὸς Ἰανουαρίου ὑμετέραν ἐπιστολήν, εἰς ἣν καὶ σπεύδω ν' ἀπαντήσω, ἀφοῦ προηγουμένως ἔλαβον τὴν γνώμην τοῦ Συμβουλίου τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας.

Εὐχαριστῶ ὑμᾶς ἐπὶ τῇ διατρανώσει καὶ πάλιν τῶν ὑμετέρων αἰσθημάτων ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος, ἥτις καὶ ἐν τῷ ὀνόματι καὶ ἐν τῷ προσώπῳ ὑμῶν γινώσκει, ὅτι κέκτηται προσφιλέστατον καὶ ἀφωσιωμένον φίλον.

Ἀνέγνων μετὰ προσοχῆς τὰς προτάσεις τῶν ἀρχηγῶν τῆς τελευταίας ἐν Μακεδονίᾳ βουλγαρικῆς ἐπιδρομῆς κ. κ. Σαράφωφ καὶ Γκερτσικώφ, τὰς διὰ τῆς ὑμετέρας ἐπιστολῆς διαβιβασθείσας καὶ κατὰ τὴν ὑμετέραν ἐπιθυμίαν ἀποκρίνομαι λίαν ἀσμένως.

Ἀτυχῶς, διελθὼν πρό τινων ἑβδομάδων ἐκ Ρώμης, δὲν ἔσχον τὴν εὐτυχίαν νὰ σᾶς συναντήσω ἐν τῇ ὑμετέρᾳ οἰκίᾳ. Εὑρίσκεσθε κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐν τῇ ἐπαύλει ὑμῶν Ριοφρέδῳ, τούτου δ' ἕνεκα δὲν ἠδυνήθην νὰ συνδιαλεχθῶ μεθ' ὑμῶν περί τινων ζητημάτων ἐνδιαφερόντων, καὶ δὴ τοῦ μακεδονικοῦ, ἵνα σᾶς ἐκθέσω τὰς περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου σκέψεις τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας. Οὐχ ἧττον πρὸς φωτισμὸν ὑμῶν κατέλιπον εἰς χεῖρας τοῦ ὑμετέρου ἀνεψιοῦ ἀντίτυπον τοῦ ἄρτι γαλλιστὶ ἐκδοθέντος βιβλίου μου : «L'Hellénisme et la Macédoine» καὶ τὸ ὁμώνυμον τῇ ἡμετέρᾳ Ἑταιρείᾳ περιοδικόν : «L'Hellénisme», ἐν Παρισίοις ἐκδιδόμενον. Ἐν ἀμφοτέροις τοῖς τεύχεσι τούτοις θέλετε εὕρῃ τὰ κατὰ τὴν τελευταίαν ἐξέλιξιν καὶ φάσιν τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος.

Οὐχ ἧττον ἐπανερχόμενος εἰς τὴν ὑμετέραν ἐπιστολήν, λαμβάνω τὴν τιμὴν ν' ἀπαντήσω, ὅτι τὸ ἑλληνικὸν Ἔθνος οὐδαμῶς ἤθελε διστάσῃ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸν ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως ἀγῶνα καὶ ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ τὸ ἐλεύθερον κράτος, ἕτοιμον νὰ ἀγωνισθῇ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τῆς ἀλυτρώτου πατρίδος. Τοῦτο ἔπραξεν, ὡς γινώσκετε, πλέον ἢ ἅπαξ κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας δεκαετηρίδας.

Δυστυχῶς ἐν τούτοις, παρὰ τὴν προθυμίαν του ταύτην, δὲν δύναται νὰ ἔλθῃ εἰς συνεννόησίν τινα μετὰ τῶν καλουμένων ἀρχηγῶν τῆς μακεδονικῆς ἐπαναστάσεως· τὸ μὲν διότι μακεδονικὴ ἐπανάστασις δὲν ὑπάρχει ἢ μόνον ἐπιδρομαὶ ἄτακτοι, ἐνίοτε φέρουσαι καὶ ληστρικὸν χαρακτῆρα· τὸ δὲ διότι οὐδεὶς ἐκ τῶν Ἑλλήνων δύναται νὰ συνεννοηθῇ μετ' ἀνθρώπων, οἷος ὁ Σαράφωφ, ὁ καταδικασθεὶς πρὸ τριετίας ὑπὸ

τῶν δικαστηρίων τοῦ Βουκουρεστίου, ὡς ἠθικὸς αὐτουργὸς τοῦ φόνου τοῦ καθηγητοῦ Μιχαλιτσιάνου. Οἱ Βούλγαροι, ὡς γινώσκετε βεβαίως, ἐν Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ δὲν διστάζουσι νὰ κηρύττωσιν, ὡς ἄρθρον ἐθνικῆς αὐτῶν πίστεως, τὴν καταστροφὴν τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν, τοῦτ' αὐτὸ διδάσκοντες διὰ τῶν διδασκάλων των ἐν τοῖς σχολείοις, καὶ μετὰ πρωτακούστου σατανικῆς ἐπιτηδειότητος ἐκτελοῦντες ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ ἔργα δολοφόνων καὶ δημίων. Ὀφείλω ἐπίσης νὰ παρατηρήσω, ὅτι οἱ Σαράφωφ καὶ Γκερτσικὼφ δὲν ἀντιπροσωπεύουσιν ἐξ ὁλοκλήρου τὴν βουλγαρικὴν ἰδέαν, πλείστων ἄλλων ἀρχηγῶν διχογνωμούντων, ἐνῷ ἡ ἐπίσημος Βουλγαρία πλέον ἢ ἅπαξ κατεδίωξεν αὐτούς, εἰ καὶ ἡ πολιτικὴ αὐτῆς κατ' οὐδὲν διαφέρει ἀπὸ τὴν πολιτικὴν τῶν Κομιτάτων.

Πρὸς τὴν βουλγαρικὴν πολιτικὴν διϊστάμεθα ἐπίσης καὶ κατὰ τοῦτο: Οἱ μὲν Σλαῦοι καὶ οἱ Βούλγαροι, λέγοντες Μακεδονίαν, ἐννοοῦσι τοὺς νομοὺς τῆς Παλαιᾶς Σερβίας (Κοσσυφοπεδίου), τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ Μοναστηρίου, ἐνῷ ἡμεῖς, οἱ Ἕλληνες περιλαμβάνομεν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ μόνον τοὺς δύο νομούς, Θεσσαλονίκης καὶ Μοναστηρίου. Οὗτοι ἐκπροσωποῦσι τὴν ἱστορικὴν ἑλληνικὴν Μακεδονίαν, ἐφ' ὧν μέχρι τῆς σήμερον ἐπικρατεῖ καὶ προεξάρχει τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον.

Οὕτω καθοριζομένων τῶν πραγμάτων, ἀσμένως ἀποδεχόμεθα τὴν πρότασιν τῆς λύσεως τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος διὰ δημοψηφίσματος, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον ἡ χώρα νὰ μείνῃ ἀνεπηρέαστος καὶ ἀπὸ τῆς τουρκικῆς διοικήσεως καὶ ἀπὸ τῆς βουλγαρικῆς τρομοκρατίας.

Ἡ νεωτέρα Ἑλλὰς εἶνε δημιούργημα τῶν μεγάλων καὶ ἀϊδίων ἀρχῶν τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, πρώτη κηρύξασα αὐτὰς καὶ ἀγωνισθεῖσα, χωρὶς νὰ πτοηθῇ ἐκ τῶν ἐπί τινα καιρὸν ἐπικρατησάντων δογμάτων τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας. Οὐδὲ εἶνε ἐπιτετραμμένον αὐτῇ καὶ ἐπὶ στιγμὴν νὰ παραγνωρίσῃ τὸ ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως ταύτης ἐξελθὸν πρόγραμμα τοῦ Ματσίνη καὶ τοῦ Γαριβάλδη, δι' οὗ ἀνέστη καὶ ἀνεγεννήθη ἡ ἀδελφὴ Ἰταλία. Εἶνε πρόθυμος ν' ἀναλάβῃ τὸν ἀγῶνα, συνεχίζουσα τὸ πρόγραμμα τοῦτο, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀναγνωρίζει τὸ πρόγραμμα τῆς μεγάλης ἐξεγέρσεως τοῦ 1821.

Ἀλλ' ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ εἶνε ὑποχρεωμένη νὰ μὴ συνεργασθῇ, δι' οὓς ἐξέθηκα λόγους, μετὰ τῶν ἀξιούντων τὴν ἀντιπροσωπείαν τῆς μακεδονικῆς ἐπαναστάσεως. Καὶ ἂν εἶχε τὴν ἀφέλειαν ν' ἀποδεχθῇ τὴν αἴτησιν ταύτην, ὁ ἐν Κων)πόλει ἀντιπρόσωπος τῆς ἐπισήμου Βουλγαρίας θὰ προσήρχετο αὐθωρεὶ εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην, ἐπισείων, ὡς ὅπλον, τὴν τοιαύτην συνεννόησιν, ἵνα τύχῃ μερικῶν ἀνταλλαγμάτων. Ἵνα παραλίπω τὰ παλαιότερα, περιορίζομαι εἰς τὴν βουλγαρικὴν πολιτικὴν τοῦ 1891 καὶ 1897. Ἐπὶ τῇ μεταβάσει τοῦ Τρικούπη εἰς Σόφιαν, πρὸς συνεννόησιν Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων, ὁ πρωθυπουργὸς Σταμπουλὼφ δὲν ἐδίστασε νὰ καταγγείλῃ τοῦτο εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην καὶ νὰ λάβῃ ἀνταλλάγματά τινα ἐν

Μακεδονίᾳ. Ἡ αὐτὴ ἐπίσης ἀπιστία διετρανώθη καὶ κατὰ τὸ 1897, ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει ἀνταλλαγμάτων.

Εἶνε θλιβερόν, Στρατηγέ, ὅτι οἱ χριστιανικοὶ λαοὶ τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης ὑφίστανται τὰ πάνδεινα ἐκ τῆς τουρκικῆς κακοδιοικήσεως, ἕνεκα τῶν διαιρέσεων αὐτῶν καὶ συγκρούσεων. Ἀλλὰ τὴν εὐθύνην τῆς καταστάσεως ταύτης δὲν φέρομεν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες. Πλέον ἢ ἅπαξ ἐξηγέρθημεν κατὰ τῆς Τυραννίας, ἀλλ' ἀείποτε ἀπεμείναμεν μόνοι, οὐδ' εὕρομεν παρὰ τοῖς ὁμοιοπαθέσι λαοῖς συναγωνιστάς· τοὐναντίον ἀντιδρῶντας πολεμίους. Καὶ διὰ νὰ περιορισθῶ εἰς ἓν μόνον γεγονός, ἀναφέρω τὴν ἀπὸ τεσσαράκοντα ἐτῶν σατανικὴν ἐνέργειαν τοῦ Πανσλαυϊσμοῦ πρὸς ἐκμηδενισμὸν τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου. Τὸ καταλληλότερον σκεῦος τῆς ἐκλογῆς ἐθεωρήθησαν οἱ Βούλγαροι, ὄπισθεν τῆς πολιτικῆς τῶν ὁποίων ἐλλοχεύει καταχθονιωτέρα πολιτική, **ἧς πρόγραμμα κατέστη ἡ καταστροφὴ καὶ ὁ ἐκμηδενισμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ Γένους.**

Μετὰ τιμῆς ἐξόχου καὶ ἀγάπης μεγίστης Ὑμέτερος

Ν. Καζάζης

ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΑΙ ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΓΑΛΛΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ

Ἡ «Βετζέρνα Πόστα» (Ἑσπερινὸς Ταχυδρόμος), μία τῶν μᾶλλον διαδεδομένων ἐφημερίδων ἐν Σόφιᾳ, ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἐξυπηρέτησις βασιλοφρόνων ἐν Γαλλίᾳ», δημοσιεύει ἐν τῷ φύλλῳ τῆς 3ης Ἰανουαρίου ἐ. ἔ. τὸ κατωτέρω περίεργον ἄρθρον, ἀποκαλυπτικώτατον τῶν ἐλατηρίων, ἅτινα ἐκίνησαν τὸν παρισινὸν τύπον νὰ παρασκευάσῃ σταυροφορίαν κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ;

Οὐδὲν νέον ἔμαθον καὶ οὐδὲν παλαιὸν ἀπέμαθον — εἶπεν ὁ Ναπολέων περὶ τῶν Βουρβώνων. Τὰ σφάλματα τοῦ παρελθόντος οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον τοὺς ἐσωφρόνισαν. Τὸ κράτος δι' αὐτοὺς εἶνε προνόμιον πρὸς ἐκμετάλλευσιν, ὁ δὲ λαὸς ποίμνιον, δωρηθὲν παρὰ θεοῦ.

Μικρὰ εὐτυχία εἶνε ὅτι ἡ Α. Β. Υ. ὁ Ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας δὲν εἶνε ἄμεσος ἀπόγονος τῶν Βουρβώνων, ἀφ' ἑτέρου μεγάλη ἀτυχία, ὅτι αὐτὸς ἐξακολουθεῖ νὰ ἐνισχύῃ τοὺς δεσμοὺς αὐτοῦ μετ' αὐτῶν διὰ θυσιῶν, αἵτινες ἐκθέτουσι τὸ βουλγαρικὸν κράτος καὶ τὴν βουλγαρικὴν τύχην;

Πρὸ δύο ἐτῶν ἐν ἐρεύνῃ κατ' οἶκον, γενομένῃ παρά τινι πράκτορι τῶν Ὀρλεανιδῶν μνηστήρων συνελήφθησαν δύο ἔγγραφα τοῦ Ἡγεμόνος τῆς Βουλγαρίας. Τὸ σκάνδαλον ἐκαλύφθη διὰ τῆς μεσολαβήσεως τῶν ξένων αὐλῶν. Ἐγένετο ἐν τούτοις

πολὺς λόγος περὶ τῆς κλείσεως τοῦ ἡμετέρου διπλωματικοῦ Πρακτορείου ἐν Παρισίοις.

Παρ' ὅλην τὴν νομοταγῆ σχέσιν πρὸς τὸ σημερινὸν πολίτευμα ἐν Γαλλίᾳ ἡ Α. Β. Ὑ. ὁ Ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας δὲν παύει νὰ ἐξυπηρετῆται διὰ τοῦ βασιλόφρονος τύπου ἐν Γαλλίᾳ, διὰ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτοῦ, διὰ διαφόρων Ἑβραίων, καὶ παρασίτων.

Ὅτε ἀρχομένου τοῦ παρελθόντος ἔαρος τὰ γεγονότα ἐν Μακεδονίᾳ ἤρξαντο ἀπειλοῦντα σύγκρουσιν πρὸς τὴν Τουρκίαν, ἡ Α. Β. Ὑψηλότης ὁ Ἡγεμών, περικυκλούμενος ὑπὸ ὑπουργῶν ταπεινῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀξιωματικῶν αὐλοκολάκων, ὡς ὁ Ναπολέων ὁ τρίτος, συνετάχθη καὶ ἀνεζήτησε τὸν στρατόν....

Ὁ ὑπουργός, ὅστις ὠργάνιζε λαμπρὰς παρατάξεις καὶ τὸ γενικὸν ἐπιτελεῖον, τὸ ὁποῖον ἐσχημάτιζε γυμνάσια μετὰ ἰδιαιτέρας τακτικῆς, ἐνεφανίσθησαν πρὸ τοῦ κυρίου αὐτῶν ὑψοῦντες τοὺς ὤμους.

Ὁ στρατὸς εὑρίσκετο ἄνευ πολεμοφοδίων!... Ἔσπευσαν βεβιασμένως νὰ προβῶσιν εἰς παραγγελίας. Ἐχρειάζοντο ὅπλα, πυριτιδοβολάς, ἐπενδύτας κλπ. πάντα ταῦτα ἐχρειάζοντο ἐντὸς ἑνὸς μηνός... Προσῆλθον ἄνθρωποι, προσφέροντες τὰ εἴδη ταῦτα ἐντὸς τῆς εἰρημένης προθεσμίας. Ἐγένοντο δεκτοί, διότι ἐκ Παρισίων εἶχε φθάση ὁ βασιλόφρων ἀνταποκριτὴς Α. Χέπ, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Βρουνώ, ἑτέρου ἐθνικόφρονος, οἵτινες ἀνέλαβον τὴν παραγγελίαν τῶν πυριτιδοβολῶν καὶ ὀβίδων μὲ τιμὴν 40 τοῖς ο/ο ἀκριβωτέραν τῆς ὑποβαλλομένης ὑπὸ τῶν αὐστριακῶν καὶ γερμανικῶν ἐργοστασίων. Παρηγγέλλοντο 30 ἑκατομμύρια πυριτιδοβολῶν καὶ ἓν ἑκατομμύριον ὀβίδων.

Ὁ πόλεμος ἦτο ἤδη ἐπὶ θύραις, ἡ δὲ προθεσμία τῆς παραδόσεως τῶν πυριτιδοβολῶν παρετάθη δι' ὁλόκληρον ἔτος. Ἡ διαφορὰ τῆς τιμῆς τῶν πυριτιδοβολῶν δύο ἑκατομμυρίων φράγκων (132 φρ. ἡ χιλιάς, ἀντὶ 92) ἐδιδεν ἀφορμὴν εἰς διαφόρους ὑποψίας καὶ παρεξηγήσεις. Ἡ δικαιολογία εἶχεν εὑρεθῆ· ἤρξαντο νὰ ψιθυρίζωσιν, ὅτι *ἔπρεπε ν' ἀλοιφῇ ἡ ἅμαξα τοῦ γαλλικοῦ τύπου*, καὶ ὡς μᾶλλον τίμιος νὰ μεσολαβήσῃ πρὸς τοῦτο ἐξελέγη ὁ Ἑβραῖος βασιλόφρων Ἀλέξανδρος Χέπ, ὅστις ἔμελλε νὰ ὑποβάλῃ τὰ *στρογγυλὰ* πειστήρια πρὸς τοὺς συναδέλφους αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας...

Ἡ φήμη αὕτη, ἡ ἀρκούντως ἐνοχοποιητικὴ διὰ τὸν γαλλικὸν τύπον καὶ προσβλητικὴ διὰ τὴν μακεδονικὴν ὑπόθεσιν, τῆς διεδίδετο ὑπὸ αὐλικῶν ἀξιωματικῶν, οἵτινες περιέφερον τὸν Χέπ καὶ Βρουνὼ ἐν τοῖς ὑπουργείοις.

Ἡ θύελλα παρῆλθεν, ὁ κίνδυνος τοῦ πολέμου ἀπεσοβήθη. Ἐνώπιον τῆς Σοβράνιε ἠγέρθη τὸ ζήτημα τῆς ληστρικῆς ταύτης παραγγελίας. Ὁ ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν ἐγερθεὶς ἐδήλωσεν, ὅτι ἡ παραγγελία ἐδόθη εἰς τὴν Γαλλίαν *ἕνεκα πολεμικῶν λόγων*. Ὄπισθεν τῶν παρασκηνίων διεδίδετο ἡ φήμη, ὅτι ἡ κυβέρνησις τοῦ Δάνεφ ἐν τῷ δανείῳ αὐτῆς ἐδέσμευσε τὴν Βουλγαρίαν νὰ ἐκτελῇ τὰς στρα-

τιωτικὰς αὐτῆς παραγγελίας ἐν Γαλλίᾳ. Τοῦτο ἦτο κατὰ τὸ ἥμυσι ἀληθές. Ἡ κυβέρνησις τοῦ Δάνεφ ὅμως εἶχε δεσμευθῇ νὰ προτιμᾷ τὴν Γαλλίαν, μόνον ἐν περιπτώσει ἐξ ἴσου ὁμοίων ὅρων....

Τίς ἔδωκε τὸ δικαίωμα εἰς τὸ ὑπουργεῖον νὰ χαρίζῃ ἐκ δύο κονδυλίων δύο ἑκατομμύρια φράγκων εἰς τοὺς Γάλλους βασιλόφρονας ; Ἡμεῖς εἴμεθα τὸ κράτος,ὅ περ πρέπει νὰ πληρώνῃ διὰ τοὺς ἀλληλομαχοῦντας τῆς Γαλλίας ;

Ἐν τῇ πολιτικῇ δύνανται νὰ ὑπάρχωσιν ὑπολογισμοὶ καὶ ἐμπνεύσεις,ὅπως ὑπάρχουσιν ἐν τῷ ἐμπορίῳ. Ἀλλ' εἷς ἡγεμών,ἐπιφορτισμένος μὲ τοὺς οἴακας ἑνὸς τοσοῦτον ἀπροστατεύτου πλοίου, ὁποῖον εἶνε τὸ βουλγαρικόν, οὐδέποτε πρέπει νὰ ὑποχρεώνῃ τὴν Βουλγαρίαν εἰς ζητήματα, τὰ ὁποῖα δυνατὸν νὰ ἐνδιαφέρωσιν ἕνα αὐρηλιανὸν οἶκον, ἕνα βοναπαρτικὸν κύκλον, ἢ μίαν βασιλόφρονα ὁμάδα. Εἷς ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας, ὅστις ἐπὶ ὁλόκληρον ὀκταετίαν δὲν ἐνθυμεῖται νὰ παρετήρησέ ποτε ἐν ταῖς ἀποθήκαις,δὲν δικαιοῦται νὰ συνιστᾷ τὰ ἐργοστάσια τοῦ *Καρόλου Προσπέρ*,ἢ *Σναΐδερ*, ἀπομείναντα ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς *δευτέρας αὐτοκρατορίας*...ἀπέναντι τῶν ἐργοστασίων ἐν Ρένν, Βισάν, Βαλεντίᾳ, Βούρζ ἢ Βιέννῃ.

Εἷς Ἡγεμών, ξένος τῆς διαφθορᾶς, δι' ἣν φημίζεται ἡ αὐλὴ τῆς Τουρκίας, δὲν εἶχε λόγον νὰ τὴν καλλιεργῇ ἐν Γαλλίᾳ. Διότι τὸ παράδειγμα εἶνε δελεαστικόν... Χθὲς αὐτὸς ἔρριψεν ἐν τοῖς ταμείοις τῶν Αὐρηλιανῶν δύο ἑκατομμύρια, σήμερον ἐμφανίζεταί τις *Ρεβόλ*, ἀντιπρόσωπος τοῦ *Σναΐδερ* ἐκ Κρεζῶ, ὅστις θέλει νὰ μᾶς φορτώσῃ πυροβολαρχίας τινὰς ἀχρήστων πυροβόλων, τὰ ὁποῖα ἀπέρριψεν ἐπιτροπή τις τῶν Βόερς.... Ὁ ἀντισυνταγματάρχης Σφέτκωφ, ἀπεσταλμένος νὰ τὰ ἐξετάσῃ, ἐχάθη μυστηριωδῶς, ἀφοῦ τὰ ἀπέρριψε κατηγορηματικῶς.... Θὰ ὑπάρχῃ ἄράγε ἕτερός τις ἀξιωματικὸς πρὸς ἀποστολὴν ἐκεῖ; Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὅστις θὰ μεταβῇ, θὰ χρειασθῇ νὰ ἑτοιμάσῃ προηγουμένως τὴν διαθήκην αὐτοῦ. Τοῦτο διὰ τὸν ἀξιωματικόν, ὅστις θὰ μεταβῇ. Διὰ δὲ τὸν Ἡγεμόνα, ὅστις μένει παρ' ἡμῖν, θὰ ὑπενθυμίσωμεν τὴν συμβουλὴν τοῦ *Βίσμαρκ*: Εἷς Ἡγεμών, ὅστις δὲν θέλει νὰ ἐκτίθηται εἰς προσβολάς,πρέπει νὰ προφυλάττηται, ὥστε νὰ μὴ ὑποπέσῃ ὑπὸ κριτικήν. Τί δὲ ἄλλο ἐπιδιώκει ὁ Ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας διὰ τῶν αἰωνίων αὐτοῦ ἀναμίξεων εἰς ἔργα ξένα πρὸς αὐτόν;...

Ὁ ἀετὸς εἶνε ἀετός, ἐν ὅσῳ μένει εἰς τὰ νέφη καὶ ἐπὶ τῶν βράχων· ἅμα πέσῃ ἐπὶ πτώματος, ἕκαστος κύων ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ δαγκάνῃ τὸ πτερὸν αὐτοῦ....

Ο "ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ,, ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

Α'.

Ὁ ἐν Καλάμαις κ. Π. Φ. Στροῦμπος ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἀνὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν κόσμον ἐπιτελεσθείσης ἐνεργείας τοῦ Προέδρου ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων ἐδημοσίευσεν ἐν ταῖς «Καλάμαις» τὸ κατωτέρω ἄρθρον :

Δὲν παρῆλθον ἢ δεκάδες μόνον ἐτῶν, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἀνὰ τὴν Εὐρώπην πᾶσαν ἐπρυτάνευε τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα, ἰθαγενὲς ἐν τῷ Αἵμῳ καὶ κυρίαρχον τῆς Ἀνατολῆς.

Λαοὶ ἕτεροι, πρὸ αἰώνων καὶ οὗτοι ἐν τῷ Αἵμῳ οἰκοῦντες, ἀφανεῖς τέλεον καὶ ἄσημοι κτηνοτρόφοι, ἐσκιάζοντο ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς δόξης καὶ ἀκμῆς, καὶ ἐπιλαθόμενοι τῆς ἐθνικῆς των ὑποστάσεως, ἐνησμενίζοντο εἰς τὴν μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἀφομοίωσιν, ἀπολαμβάνοντες πάντων τῶν γνωρισμάτων τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ Λαοὶ οὗτοι, εὐτελεῖς καὶ ἄσημοι, ἡγήτορας αὐτῶν ἔθεντο πανταχοῦ Ἕλληνας λογάδας, εὐγενεῖς τὴν καταγωγὴν καὶ τὸ πνεῦμα, καὶ ὑπὸ τούτους, ὡς δεσπότας καὶ ἄρχοντας, εἰς τὰς ὑπωρείας τῆς Ροδόπης καὶ τὰς ὄχθας τοῦ Δουνάβεως ἐβίωσαν. Καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἡμῶν, ἐπὶ πολλοὺς ἐνιαυτούς, ἐξηκολούθουν οἱ μεθ' ἡμῶν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ συνοικοῦντες νὰ ἀναγνωρίζωσι τὴν ὑπέροχον τῶν Ἑλλήνων ὑπόστασιν, καὶ παντοιοτρόπως νὰ ἐξωτερικεύωσι τὴν ἑλληνικήν των ἰθαγένειαν.

Μεσοῦντος τοῦ λήξαντος αἰῶνος, ἀνεφάνησαν αἱ μεγάλαι προσπάθειαι τοῦ πολιτικοῦ προσηλυτισμοῦ καὶ τῆς ἐθνικῆς χειραφετήσεως τῶν λαῶν τοῦ Αἵμου ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἐπιρροῆς. Πολυώνυμοι ἱδρύθησαν ἑταιρεῖαι καὶ μυριάδες βυβλίων διεσπάρησαν, ἵνα προσκτήσωσι πολιτικὴν ἐπίδρασιν οἱ διάφοροι σλαυϊκοὶ Σύλλογοι, ἀνὰ τὰς νομάδας φυλὰς τῶν Σλαύων καὶ τῶν Κουτσοβλάχων. Ἐμόχθησαν, ἵνα ἀφυπνίσωσι καὶ ἐξεγείρωσι τὴν ἐθνικὴν καταγωγὴν τῶν Βουλγάρων, τῶν Σέρβων καὶ τῶν Βλάχων, παντοιοτρόπως ραδιουργοῦντες τὴν ὑπερέχουσαν ἐν αὐτοῖς ἑλληνικὴν φυλήν.

Ἐν τῷ σταδίῳ τούτῳ τῆς διαδόσεως τῶν σλαυϊκῶν ἰδεῶν, μὴ προσέξαντες εἰς τὴν πληθυνομένην ἐπιδρομήν, ἡττήθημεν οἰκτρῶς. Οἱ ἕως τότε ταπεινοὶ συγκάτοικοι ἡμῶν ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου, οἱ τιμῶντες ἑαυτούς, προσαγορευόμενοι Ἕλληνες, ἀναπτυσσόμενοι διὰ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, ἀπεσκίρτησαν τῆς ἰδέας ταύτης, ἀποβαλόντες πᾶσαν ὑπόστασιν ἑλληνικήν, καὶ τὰ μέχρι τότε ἀπαρνησάμενοι πατροπαράδοτα. Πολιτικαὶ ὑποκινήσεις διέσπασαν τούτους, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς μετὰ τῶν

Ἑλλήνων ἐκκλησιαστικῆς συνοχῆς· οἱ Βούλγαροι ἀπεκήρυξαν τὴν μεγάλην Ἐκκλησίαν, ἐνθρονίσαντες, ὡς Ἐθνάρχην αὐτῶν ἐν Βυζαντίῳ, τὸν Ἔξαρχον Ἰωσήφ.

Ἔκτοτε οἱ ἀφυπνισθέντες λαοὶ δι' αἱμάτων καὶ ἀγώνων ρωσσικῶν, προσκτησάμενοι τελείαν πολιτικὴν ἐλευθερίαν, ἔβαινον γοργῶς πρὸς τὴν κοινωνικὴν πρόοδον καὶ ἀνάπτυξιν.

Συνετοὶ ἄρχοντες ἡγούμενοι αὐτῶν, ἠδυνήθησαν, πολὺ κατόπιν ἡμῶν ἐλευθερωθέντες, νὰ ὑπερβῶσιν ἡμᾶς ἐν τῇ κοινωνικῇ ἐξελίξει, ἀναπτύξαντες πάντας τοὺς κλάδους, τοὺς προκαλοῦντας τὴν εὐημερίαν τῶν Λαῶν.

Τὴν ἐσωτερικὴν πρόοδον τῆς Βουλγαρίας καὶ Ρωμουνίας διεδέχθησαν αἱ ἐξωτερικαὶ βλέψεις καὶ τὰ ἰδανικὰ τῆς ἀπελευθερώσεως δούλων ὁμαιμόνων.

Σχολεῖα καὶ κοινότητες πανταχοῦ τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης ἀνηγέρθησαν, καὶ χρῆμα πολὺ πρὸς πλουτισμὸν διατίθεται. Πτωχοὺς ἑλληνόπαιδας περιθάλποντες καὶ ἐκπαιδεύοντες, συγκεντροῦσι παρευθὺς εἰς κοινότητας, τοὺς ἀρίστους θέμενοι πρὸς διδαχὴν τῶν ἀρχαίων τροπαίων καὶ ἄλλων περγαμηνῶν τῶν προγόνων, τοῦ Βογόριδος καὶ τοῦ Τραϊανοῦ.

Καὶ ἐν τῇ διαμάχῃ ταύτῃ τῶν Ἐθνῶν ἐν τῇ περιμάχῳ τοῦ Ἀλιάκμονος χώρᾳ, ὁ Ἑλληνισμὸς ὑποχωρεῖ κατὰ γραμμήν.

Οἱ διαγωνιζόμενοι νέοι λαοί, πρὸς ἐπικράτησιν πολιτικὴν καὶ θρησκευτικὴν κατὰ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων βάλλοντες, ἄλλοτε διὰ τῆς δωρεὰν ἐκπαιδεύσεως, διὰ τῆς ἐξαγορᾶς πολλάκις τῶν ἐθνικῶν φρονημάτων προεστώτων καὶ προυχόντων, ἤδη δὲ διὰ τῆς σφαγῆς καὶ τοῦ τρόμου, ἐκούρασαν κατὰ πολὺ ἐν τοῖς ἐσχάτοις καιροῖς τὰς ἀκμαζούσας καὶ φιλογενεῖς κοινότητας. Οἱ Βούλγαροι συστηματικώτερον ἐργαζόμενοι, διὰ τοῦ χρήματος καὶ τῆς βίας, πολλοὺς προσηλύτους προσεπορίσθησαν καὶ κοινότητας ἵδρυσαν καὶ ἐν αὐτῇ ἔτι τῇ Θεσσαλονίκῃ, εἰς διάστημα μόλις μιᾶς δεκάδος ἐτῶν.

Ἠδυνήθησαν ἔτι πλέον νὰ διεγείρωσιν εἰς συζήτησιν τὴν εὐρωπαϊκὴν γνώμην περὶ τῶν βουλγαρικῶν δικαίων ἐν Μακεδονίᾳ, καὶ εἴδομεν συλλαλητήρια ἐν Παρισίοις καὶ Λονδίνῳ ὑπὲρ τῶν βουλγαρικῶν αἰτημάτων ἐπὶ τῆς πατρίδος τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Φιλίππου. Ἐν ὅλῳ τούτῳ τῷ ἐγερθέντι θορύβῳ ὑπὲρ τῶν τυραννουμένων Βουλγάρων τῆς Μακεδονίας, οἱ Ἕλληνες πολιτευόμενοι καὶ πολλοὶ ἐπίλεκτοι πατριῶται οὐδεμίαν ἀντέταξαν ἐπιχείρησιν, πρὸς διαφώτισιν τῆς εὐρωπαϊκῆς γνώμης, διὰ τὰ παρορώμενα ἑλληνικὰ δίκαια, ἱστορικὰ καὶ ἐθνολογικά. Πάντες, ἀσχολούμενοι μὲ τὴν πολιτικὴν ἀβεβαιότητα, ὡς ὀχληρὸν ὑπέλαβον πᾶσαν ἐξωτερικὴν πρόσβλεψιν πρὸς διάψευσιν τῶν ἀλαλαζόντων διὰ τὴν Μακεδονίαν Βουλγάρων.

Ἐν τῇ κουφότητι ταύτῃ τῶν ἐπισήμων καὶ ἀνεπισήμων τῆς Ἑλλάδος ἀντιπροσώπων, καθ' ἣν ἡ εὐρωπαϊκὴ γνώμη ἐθεώρησε τὴν Ἑλλάδα αἰωνίως κοιμηθεῖσαν, ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις ἓν ὄνομα ἠκούσθη, διαλαλοῦν ἐν Παρισίοις τὴν ὕπαρξιν τῆς Ἑλλάδος καὶ ὑπομιμνῆσκον τοῖς ἐπισήμοις Γαλάταις ἀρχαίας παραδόσεις καὶ φιλελληνικὰς τῶν Γάλλων ἐξάρσεις ἐν ᾠδαῖς καὶ ὕμνοις ὑπὲρ τοῦ αἰωνίου Ἄστεως. Ὁ

Καζάζης, ἀληθὴς τῆς Μεγάλης Ἰδέας ἀπολογητής, μόνος αὐτὸς ἐκπροσωπῶν τὴν φευγαλέαν καὶ ἐξατμιζομένην ἐθνικὴν τῶν Ἑλλήνων ὑπόστασιν, πάντοτε θαλερὸς καὶ ἐνθουσιώδης, ἀπὸ τοῦ θέρους διελθὼν τὴν Μακεδονίαν, Βουλγαρίαν καὶ Ρωμουνίαν, διδάξας καὶ κατηχήσας ταλαντευομένας συνειδήσεις περὶ τῆς ἀκμῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ συγκρατήσας πληθὺν ὁμογενῶν ἐν τῷ πατριωτικῷ φανατισμῷ, εἰσῆλθε βαρυθυμῶν εἰς Παρισίους διὰ τὴν ἐπιλήσμονα τῶν Γάλλων μετατροπήν. Διὰ στατιστικῶν ἐπισήμων καὶ διὰ τῆς στωμύλου αὐτοῦ ρητορείας ἀνέπτυξεν ἐν ἐπιλέκτῳ ἀκροατηρίῳ Γάλλων σοφῶν, τὰ δίκαια τὰ ἑλληνικὰ ἀπὸ χρόνων ἀρχαιοτάτων, τὰ ἱστορικά, καὶ τὰ σημερινὰ ὑπάρχοντα, μὲ ὅλην τὴν βίαν καὶ ἁρπαγήν, ἑλληνικὰ προπύργια ἐν Μακεδονίᾳ, εἰς Σχολεῖα εἰς Ναοὺς καὶ εἰς Κοινότητας, ἐπευφημηθείς.

Εἰς τὴν ἐπιβάλλουσαν φωνὴν τοῦ Καζάζη, φωνὴν ἐν τῷ ἀμφιθεάτρῳ τοῦ Μεγάρου τῶν σοφῶν, ἀπήντησαν ἐν ὁμοφώνῳ γνώμῃ Ἀκαδημαϊκοί, Γερουσιασταὶ καὶ ἄλλοι διαπρεπεῖς πολιτευταί, εὐφημοῦντες τὴν Ἑλλάδα μὲ τὸν θεῖον Λόφον, ἐξ οὗ ἀνεπέμφθη ἡ πρὸς τὴν Ἀθηνᾶν προσευχή, καὶ ἐν ψηφίσματι ἀνεκήρυξαν τὰ ἑλληνικὰ ἐν Μακεδονίᾳ δίκαια. Ἡ φωνὴ τοῦ Καζάζη ἐνεψύχωσε τοὺς ἐπτοημένους φίλους τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὴν ἑπομένην φιλελληνικὰ ἄρθρα ἀνέγραψαν αἱ περισπούδαστοι ἐκ τῶν γαλλικῶν ἐφημερίδων.

Ἐν τῇ πατρίδι τοῦ Βύρωνος οἱ Ἀγγλικανοὶ Ἐπίσκοποι διεκήρυξαν τὰς ὑπὲρ τῶν σφαζομένων Βουλγάρων συμπαθείας των καὶ ἔψεξαν τὴν Ἑλλάδα, συμμαχήσασαν μὲ τοὺς προαιωνίους δυνάστας. Πλάνη καὶ ἀπάτη ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ἐκφράσεσι τῶν φιλανθρώπων Ἐπισκόπων. Τίς ἄλλος ἢ ὁ Καζάζης θὰ ἐφλέγετο ἐκ τῆς ἀνυπομόνου προτροπῆς νὰ ἀνατρέψῃ τὰ ψευδολογήματα ταῦτα, ἃ ἐν τέχνῃ ἐπιτηδείῳ οἱ Βούλγαροι διέσπειραν; Καὶ ἤδη ὁ ζηλωτὴς τῆς ἰδέας ἀγορεύσας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Ὀξωνίας, ἐν τῷ φυτωρίῳ τούτῳ τῶν ἐξόχων Ἀγγλοσαξώνων, εὐφημούμενος, ἔφθασεν εἰς Λονδῖνον, ἀκούραστος ὁμιλητὴς τῶν πατρῴων θεσμίων, καὶ παρεσκεύασεν ἐν τῷ μυριανθρώπῳ Ἄστει νέαν σοφῶν Ἀγγλοσαξώνων ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἐξέγερσιν.

Ὁ σοφὸς καθηγητὴς καὶ πρόεδρος τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», ὃν ἡ πόλις μας πρὸ διετίας ἔσχε τὴν τιμὴν νὰ φιλοξενήσῃ καὶ ἐνωτισθῇ τῆς πατριωτικῆς φωνῆς του, ὁ θέμενος πάντοτε τὰ πάτρια ὑπὲρ τὰ ἴδια, καὶ προκινδυνεύσας ἐν Βουλγαρίᾳ, προσαγορεύεται νῦν μετὰ τιμῆς καὶ δόξης ὑπὸ μυριάδων Ἑλλήνων φιλογενῶν, ὑφ᾽ ὅλων ἐκείνων, οἵτινες μετὰ ψυχικῆς συντριβῆς καὶ ἄλγους πατριωτικοῦ καθορῶσι τὴν ὑποχώρησιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ διαβλέπουσι τὴν μαρασμώδη ἐθνικὴν ἀδιαφορίαν ὑπὲρ τῶν κοιμηθέντων προαιωνίων πόθων, οὓς ὁ Νεοκλῆς Καζάζης, τὰς μεγαλοπόλεις τῆς Ἑσπερίας περιτρέχων, διασαλπίζει ἐνώπιον σοφῶν ἀκροατῶν.

Π. Φ. Στροῦμπος.

Β΄.

Ὁ ἐν Τριπόλει κ. Μιχ. Γ. Πετρόπουλος δικηγόρος ἀπέστειλεν εἰς τὸν Πρόεδρον, ἅμα ἐπανακάμψαντα ἐν Ἀθήναις ἐκ τῆς ἀνὰ τὴν Εὐρώπην ὑπὲρ τῶν μακεδονικῶν συμφερόντων περιοδείας του, ἐπιστολήν, ἥτις, ὡς γράφει ἡ δημοσιεύσασα αὐτὴν ἐφημερὶς «Μορηᾶς», διερμηνεύει τὰ αἰσθήματα τῶν κατοίκων τῆς Τριπόλεως.

Ἐν Τριπόλει τὴν 29ην Δεκεμβρίου 1903.

Σεβαστέ μοι Καθηγητά.

Ἀθήνας.

Μετὰ παλλούσης καρδίας ἐξ ἱερᾶς συγκινήσεως καὶ εὐγνωμοσύνης ἐθνικῆς σπεύδω νὰ χαιρετίσω τὴν ἐπάνοδόν σας καὶ νὰ διατρανώσω αὖθις τὸν πρὸς ὑμᾶς θαυμασμόν μου διὰ τὸ γιγάντιον ἔργον, ὃ μετ' ἀφοσιώσεως παραδειγματικῆς ἀναλαβόντες ἠγάγετε εἰς θαυμαστὸν στάδιον.

Γνωρίσατε, ὅτι ἐπεσύρετε, καὶ πάνυ δικαίως, τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ λατρείαν ὁλοκλήρου τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ὁποίου ἤδη κατέχετε τὴν πρώτην βαθμίδα, ὡς ἀνακόψαντες τὸν χείμαρρον τῆς προγραφῆς τῶν ἐθνικῶν μας δικαίων, ὧν αἱ παραδόσεις λικνίζουσι τὰ νεανικώτερα ἔτη παντὸς Ἕλληνος, διαθερμαίνουσι τὸν ἀνδρικὸν βίον καὶ παραδίδονται ὡς ἱεραὶ παρακαταθῆκαι εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀπογόνων ὑπὸ τῶν θνησκόντων πρεσβυτῶν, ἐπὶ γενεὰς ἤδη ὁλοκλήρους καὶ ὡς ἀνασύραντες ἐκ τῶν δηλητηριωδῶν τελμάτων, ἃ τὸ δόλιον τῶν ἐχθρῶν χρῆμα παρεσκεύασε, τὴν ἀλήθειαν, ἀσάλευτον καὶ πεφωτισμένην, καθ' ὅλας αὐτῆς τὰς ἐκδοχάς.

Ἡ πρὸς ὑμᾶς γενομένη ἔνθερμος ὑποδοχὴ ὑπὸ τοῦ λαοῦ τῆς πρωτευούσης καὶ τοῦ Πειραιῶς, καθῆκον, ἐπιβληθὲν ἐκ τῶν ὑπὲρ ὑμῶν ὑπερεκχειλιζόντων αἰσθημάτων, ἐπιμαρτυρεῖ τὴν ἀλήθειαν, αἱ δ' ἐπαρχιακαὶ πόλεις, ἐν αἷς καὶ ἡ ἡμετέρα πατρὶς Τρίπολις, λυποῦνται, μὴ δυνάμεναι νὰ συμμετάσχωσι ταύτης καὶ διατρανώσωσιν ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν εὐγνωμοσύνην των.

Δὲν ἀμφέβαλλεν ἡ ἑλληνικὴ ψυχή, ὅτι ἡ ἀλήθεια ἤθελεν εὕρῃ ἠχὼ ἀγαθὴν ἐν τῇ συνειδήσει τῆς γηραιᾶς Εὐρώπης, δὲν ἐδίσταζε νὰ πιστεύῃ, ὅτι οἱ λαοί, οἱ ἀείποτε σεβασθέντες τὰ δίκαια τῆς καταδυναστευομένης ἀνθρωπότητος ἤθελον ἀφυπνισθῇ, ἤθελον ἀποτινάξῃ τὸν λήθαργον, ὃν ἐπέθηκεν ἐπὶ τῶν βλεφάρων των ἡ δολοφονικὴ χεὶρ τοῦ Σαράφωφ καὶ τῶν ὀπαδῶν του, εὐθὺς ὡς ἀκτὶς ἀληθείας ἤθελε διασχίσῃ τὰ ἐρέβη τῶν σκιερῶν κατακομβῶν, ἐν αἷς οἰμώζουσιν οἱ δολοφονηθέντες ἀδελφοὶ ἡμῶν καὶ τὸ κρουνηδὸν χυθὲν αἷμα των βοᾷ ἐκδίκησιν, διότι δὲν ὑπάρχει σχεδὸν φιλελεύθερος Εὐρωπαῖος, ὅστις νὰ μὴ ἀπεθαύμασε τοὺς ποιητικοὺς κρημνοὺς τῆς Ἀκροπόλεως, ὅστις νὰ μὴ ἔλουσε τὰ βλέμματά του εἰς τὸν ροδοκύανον οὐρανὸν τῆς Ἑλλάδος, ἢ δὲν ἐδόξασε τοὺς Μαραθωνομάχους, οἵτινες διὰ τοῦ αἵματος αὐτῶν ἀνέκοψαν,

κατὰ τοὺς προγενεστέρους χρόνους, τὴν ἔφοδον τῆς βαρβαρότητος κατὰ τῆς προόδου, τῶν ἐπιστημῶν, τῶν τεχνῶν, τοῦ καλοῦ, τῶν ἰδανικῶν, τῶν ἀγαθῶν καρπῶν, τῶν ὁποίων ἀπολαύει σήμερον ἡ ὑφήλιος καὶ δὴ ἡ χριστιανικὴ Εὐρώπη.

Φρονοῦσιν ἐπιπόλαιά τινα πνεύματα, ὅτι τὸ ζήτημα ἐκρίθη, ὅτι τὸ πᾶν ἐλέχθη, ὅταν ἀξιωματικῶς λέγωσιν, ὅτι τὸ ἑλληνικὸν Ἔθνος εὑρίσκεται εἰς στάσιμον κατάστασιν. Ἀλλ' ἡ πρόοδος εἶνε καταπλήσσουσα· λησμονοῦσιν, ὅτι ἀπὸ τῆς ἐλευθερίας τοῦ τμήματος τούτου τῆς ἑλληνικῆς γῆς διαρκῶς, ἀδιαλείπτως, ἀγωνιζόμεθα, ἐξαντλοῦντες καὶ αἷμα καὶ χρῆμα καὶ χρόνον ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν δικαίων, ὅτι εἶνε πρόσφατοι καὶ εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ κόσμου ὅλου οἱ ἀλαλαγμοὶ τῆς νίκης τοῦ Ναυαρίνου καὶ αἱ οἰμωγαὶ τῆς σφαγῆς τοῦ Μεσολογγίου, ὅτι σχεδὸν μόλις ἤδη τὸ ἀρχαῖον πνεῦμα ἀφυπνίζεται—μόλις ἤδη καὶ οὐχὶ τελείως ὁ πολεμιστὴς ἀπεδύθη τὴν πανοπλίαν, ὅτι μόλις οἱ καλλιτέχναι, οἱ συγγραφεῖς ἤρξαντο ὑποδαυλίζοντες τὰς ἐμπνεύσεις των, ὅτι προσφάτως ὁ γεωργὸς ἀνέλαβε τὸ ἄροτρον καὶ ὁ σιδηρουργὸς τὴν σφύραν.

Ἀλλ' ὅταν ἡ γηραιὰ Εὐρώπη ἐγέννησε τοὺς Βύρωνας, τοὺς Οὐγγώ, τοὺς Λαμαρτίνους, ὧν ἡ θεία λύρα ὕμνησε τὴν ἀπελευθέρωσιν ἡμῶν, τὰς στροφὰς τῶν ὁποίων ἐπανελάμβανον τὰ εὐρωπαϊκὰ στόματα ἐν συγκινήσει, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ ἐχαιρέτισαν αἱ μεγαλείτεραι ψυχαὶ καὶ αἱ εὐγενέστεραι καρδίαι τὴν πτῶσιν τῶν ἐχθρικῶν λαβάρων, ὅταν ἐν τῇ συνειδήσει τῆς γηραιᾶς Εὐρώπης εὑρίσκεται ἐρριζωμένη ἡ πεποίθησις, ἡ διὰ τοῦ στόματος τοῦ Μάξ-Νορδάου ἐξαγγελθεῖσα:

«Ἡ Ἑλλὰς εἶνε τόσον εὐγενής, ὥστε δίδει περισσότερα ἀφ' ὅσα λαμβάνει καὶ »τοῦτο τὴν ἀποκαλύπτει εἰς τὰ ὄμματα τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ὡς ἔθνος ἐκ φύ»σεως καὶ ἀνατροφῆς ἀριστοκρατικόν»· τότε οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὰ δίκαια τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῷ μακεδονικῷ ζητήματι δὲν θέλουσι παροραθῇ.

Ἀγωνισθῆτε, ὦ μεγάλε πατριῶτα, Σᾶς παρακολουθεῖ μετὰ συγκινήσεως πάλλουσα ἡ καρδία ὁλοκλήρου τοῦ Ἔθνους, συνοδεύουσι τὸ ἔργον Σας αἱ εὐχαὶ ὁλοκλήρου τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ποδηγετεῖ τοῦτο ὁ Θεὸς τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ ἔργον Σας ἀφυπνίζει τὰς νυσταλέας καὶ φιλάρχους ψυχὰς τῶν ἁρμοδίων, ἡ γηραιὰ Εὐρωπη, ἡ προσενεγκοῦσα καὶ τέκνα καὶ χρῆμα ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, δι' ὃ αἴδιον ἐπισύρει τὴν εὐγνωμοσύνην μας, δὲν θέλει ἀφήση ἡμιτελὲς τὸ ἔργον Σας.

Δεχθῆτε τὴν διαβεβαίωσιν ἀπείρου σεβασμοῦ.

Ὑμέτερος

Μ. Γ. Πετρόπουλος.

Γ΄

Συγχαρητήρια τηλεγραφήματα ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν.

Ἐπὶ τῇ ἐπανόδῳ τοῦ Προέδρου πανταχόθεν, ἔκ τε τοῦ ἐλευθέρου, τοῦ ἀλυτρώτου καὶ τοῦ ἐν διασπορᾷ Ἑλληνισμοῦ ἐστάλησαν συγχαρητήριοι ἐπιστολαὶ καὶ τηλεγραφήματα, ἐξ ὧν ἐμφαίνεται, ὅτι ἅπαν τὸ ἔθνος χαιρετίζει ἐνθουσιωδῶς τὴν ἐθνικὴν ἐργασίαν, πρόθυμον νὰ ὑποστῇ πᾶσαν θυσίαν ὑπὲρ τῶν ἐπιβουλευομένων ἡμῶν δικαίων. Τινὰ τῶν τηλεγραφαμάτων δημοσιεύομεν ἐνταῦθα.

ΕΚ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ. — Πρόεδρον «Ἑλληνισμοῦ» Ἀθήνας.

Ἐπὶ τῇ αἰσίᾳ ἐπανόδῳ σας, ἐκ τοῦ ἐπιτυχοῦς πατριωτικοῦ κηρύγματος χαιρετίζομεν ὑμᾶς, συγχαίροντες διʼ ἐθνικοὺς ἀγῶνας, οὓς μόνος ὑμεῖς τόσον ἐνθουσιωδῶς ἀνελάβετε.

Ἐντολῇ τῶν ἐνταῦθα
Δεστούνης

ΕΚ ΛΑΜΙΑΣ. — Πρόεδρον «Ἑλληνισμοῦ» Ἀθήνας.

Εὐγνώμονες διὰ τοὺς πατριωτικῶς ἐνεργοῦντας προσαγορεύομεν ὑμᾶς, ἐπανερχόμενον ἐκ ταξειδίου πατριωτικοῦ, μεγαλόστομε κῆρυξ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ γενναῖε πρόμαχε τῆς ἑνότητος αὐτοῦ. Καλῶς ἤλθατε.

Οἱ κάτοικοι Λαμίας
(Ἕπονται ὑπογραφαί)

ΕΚ ΚΑΛΑΜΩΝ. — Πρόεδρον «Ἑλληνισμοῦ» Ἀθήνας.

Χαιρετίζων αἰσίαν ἄφιξιν ὑμῶν εἰς φίλην πατρίδα, διερμηνεύω αἰσθήματα εὐγνωμοσύνης, σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης τοῦ ἐνταῦθα τμήματος τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» καὶ παντὸς Ἕλληνος, προσαγορεύων ὑμᾶς μέγαν πατριώτην, ἀληθὲς τέκνον Ἑλλάδος, ἀνθʼ ὅσων ἐμόχθησας προσφάτως ἐν ἀλλοδαπῇ πρὸς ὑποστήριξιν δικαίων Ἑλληνισμοῦ ἐν ἑλληνικωτάτῃ Μακεδονίᾳ, ἀπέναντι κακοβούλων προσπαθειῶν, διαστροφῆς ἀληθείας, μειώσεως ἐθνισμοῦ ἡμῶν. **Σ. Μελισσουργὸς**

ΕΚ ΚΑΛΑΜΩΝ — Πρόεδρον «Ἑλληνισμοῦ» Ἀθήνας.

Ὁ ἐμπορικὸς σύλλογος Καλαμῶν ἐπὶ τῇ πατριωτικῇ ὑμῶν δράσει ἐν Εὐρώπῃ συγχαίρει ὑμᾶς, τὸν ἀκραφνῆ πατριώτην καὶ πρόμαχον τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ὁ Πρόεδρος
Νικόλ. Παπαλετινὸς

Ὁ Γραμματεὺς
Πότ. Στροῦμπος

ΕΚ ΚΑΛΑΜΩΝ — Πρόεδρον «Ἑλληνισμοῦ» Ἀθήνας.

Εὐφροσύνως χαιρετίζω αἰσίαν ἄφιξίν σας ἐκ μακρᾶς πατριωτικῆς περιηγήσεως, εὐχόμενος εὐόδωσιν πολυμόχθων ἀγώνων σας. **Πότης Φ. Στροῦμπος**

ΕΚ ΤΡΙΚΚΑΛΩΝ — Πρόεδρον «Ἑλληνισμοῦ» Ἀθήνας.

Ἐντελῆ παροικίας ἐνταῦθα Μακεδόνων, εὐγνωμονούντων, χαιρετίζομεν γηθοσύνως ἄφιξιν προμάχου ἐθνικῶν δικαίων.

Δ. Κοντοπάνος, Γ. Λιοῦμπος, Ν. Ράδος, Εὐάγ. Λιοῦμπος

ΕΚ ΤΡΙΚΚΑΛΩΝ — Πρόεδρον «Ἑλληνισμοῦ» Ἀθήνας.

Διερμηνεύων καὶ τὸ φρόνημα ὅλων τῶν συναδέλφων μου, παρακαλῶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἀφίξεώς σας εἰς τὴν πατρίδα, νὰ δεχθῆτε τὰ ἐγκάρδια ἡμῶν συγχαρητήρια διὰ τὸ ἐξόχως πατριωτικὸν καὶ ἄκρως λυσιτελὲς ἔργον σας.

Πρόεδρος δικηγορικοῦ συλλόγου Τρικκάλων
Δ. Στρατουδάκης

ΕΚ ΤΡΙΚΚΑΛΩΝ — Πρόεδρον «Ἑλληνισμοῦ» Ἀθήνας.

Διοικητικὸν συμβούλιον ἐμπορικοῦ συλλόγου Τρικκάλων, διερμηνεῦον ἐπιθυμίαν ὁλομελείας αὐτοῦ τε καὶ τοῦ συλλόγου, χαιρετίζει γηθοσύνως αἰσίαν ἄφιξιν ὑμῶν καὶ συγχαίρει θερμότατα διὰ πατριωτικὴν δρᾶσίν σας.

Πρόεδρος ἐμπορικοῦ συλλόγου Τρικκάλων
Γ. Κυρνάσιος

ΕΚ ΤΡΙΚΚΑΛΩΝ — Πρόεδρον «Ἑλληνισμοῦ» Ἀθήνας.

Προσφωνοῦντες ὑμῖν τὸ ὡς εὖ παρέστητε, εὐγνωμονοῦμεν ἐπὶ ἐνεργείαις ὑμῶν ὑπὲρ τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ, καὶ ἰδίως ὑπὲρ τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ κινδυνεύοντος.

Οἱ ἐν Τρικκάλοις παρεπιδημοῦντες Ἠπειρῶται.

Μηνᾶς Σπυράκος (*ἕπονται ὑπογραφαί*).

ΤΙΜΗΤΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΟΥ "ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ,,

Α.'

Γεῦμα τοῦ Συμβουλίου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ»

Εἰς τὴν εὐρεῖαν καὶ πολυτελῆ αἴθουσαν τοῦ Ἑστιατορίου «Σπλέντιτ» παρετέθη μεγαλοπρεπὲς γεῦμα εἰς τιμὴν τοῦ Προέδρου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» ὑπὸ τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου καί τινων ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἑταιρείας.

Κατὰ τὰ ἐπιδόρπια ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς Ἑταιρείας κ. Μελισσουργὸς ἤγειρε πρόποσιν ὑπὲρ τοῦ κ. Καζάζη, ἔχουσαν ὡς ἑξῆς:

Ὁ ἡμέτερος συνάδελφος καὶ Πρόεδρος, ἐπανελθὼν ἄρτι ἐκ τῆς μακρᾶς ἀνὰ τὰ κέντρα τῆς Εὐρώπης πατριωτικῆς ἀποδημίας του, ἐγένετο πανδήμως τὸ ἀντικείμενον συμπαθεστάτης καὶ εὐλαβεστάτης δεξιώσεως.

Ἅπας ὁ ἑλληνικὸς λαός, καὶ ὁ ἔσω καὶ ὁ ἔξω, ἐξεδήλωσε παντοιοτρόπως καὶ περιτράνως ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ τὴν ἄπειρον πρὸς αὐτὸν ἀγάπην του καὶ ἐκτίμησιν τὸν σεβασμόν του καὶ τὴν εὐλάβειάν του, τὴν ἀπεριόριστον ἐμπιστοσύνην του πρὸς ἄνδρα, ὅστις μόνος αὐτός, ἀναλαβὼν τὴν ἱερὰν ἀποστολήν, ἵνα συνηγορήσῃ ἐν τοῖς κέντροις τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων τῆς Μακεδονίας μας, δὲν ἐδίστασε νὰ ἀπέλθῃ ἐκεῖ, ἔνθα ὁ ἐχθρός, ἐν τῇ δυσεξηγήτῳ ῥαθυμίᾳ καὶ ἀπουσίᾳ ἡμῶν, εἶχε προλάβῃ πρὸ καιροῦ παρεισδύσας, ἵνα δηλητηριάσῃ, καταχθονίως ἐργασθείς, διὰ τοῦ ψεύδους, διὰ τῆς προσποιήσεως, καὶ ἰδίᾳ διὰ τῆς ἐξ ἐπαγγέλματος κατὰ παντὸς ἑλληνικοῦ συκοφαντίας, τὴν ἀτμόσφαιραν, ἵνα ἀποπνίξῃ πᾶσαν φιλελληνικὴν φωνήν, ἀπεπειράθη δὲ διὰ παντὸς δόλου, ἵνα καταλάβῃ τὰς ἐκεῖ ἐπάλξεις τῆς ὑπὲρ τοῦ διεθνοῦς δικαίου καὶ τῆς ἐλευθερίας κοινῆς γνώμης, ἵνα ἀπείρξῃ ἡμᾶς, τοὺς πρωτοπόρους πάντοτε τοῦ τε δικαίου καὶ τῆς ἐλευθερίας.

Τὸ χαρτοφυλάκιον τῆς Ἑταιρείας, τὸ χαρτοφυλάκιον τοῦ Προέδρου ἡμῶν ἀνέκαθεν μέν, ἰδίᾳ ὅμως ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἐγκλείει κειμήλια πατριωτικῆς ἐξάρσεως, δάκρυα χαρᾶς καὶ εὐλογίας, ἀλλὰ καὶ λυγμοὺς ὀδύνης καὶ πόνου, ἀπελπισίας καὶ κατάρας ἐπίσης!

Εἶδεν ὁ κόσμος τί εἷς ἄνθρωπος, τί νοῦς καὶ θέλησις, ἐνθουσιασμὸς καὶ ἀφοσίωσις ἑνὸς ἀνθρώπου ὑπὲρ τοῦ δικαίου ἀγωνιζομένου, ἐν στιγμῇ ἐσχάτῃ δυστυχῶς προσερχομένου, ἠδυνήθη νὰ πράξῃ· ἐσκέφθη, ὑπελόγισε τί πλείονες μιμηταὶ γινόμενοι, θὰ ἠδύναντο νὰ ἐπιτελέσωσι, τί ἀσύγγνωστος, ἐγκληματικὴ

ἀληθῶς ραθυμία —καὶ ἐξακολουθοῦσα δυστυχῶς ἀδιαφορία—ἀφῆκε νὰ ἀπολεσθῇ! τί δὲ καὶ νῦν ἔτι νὰ κινδυνεύῃ τὸν ἔσχατον κίνδυνον!

Ἀλλὰ δὲν εἶδεν ὁ κόσμος ἢ τὸ φαινόμενον μόνον, δὲν εἶδεν ἢ τὸ ἀποτέλεσμα, τὸν καρπὸν τῆς ἐνεργείας τοῦ ἡμετέρου Προέδρου, δὲν εἶδε καὶ δὲν γνωρίζει τὰ μέσα, τοὺς ἀγῶνας, τοὺς μόχθους, δι' ὧν ἐκαλλιεργήθη καὶ ἐπετεύχθη τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο. Τούτων πάντων ὅμως ἡμεῖς κατ' ἐξοχὴν εἴμεθα ἐπὶ ὀκταετίαν ὅλην μάρτυρες αὐτόπται. Μαρτυροῦμεν λοιπὸν καὶ ὀφείλομεν νὰ μαρτυρήσωμεν τὴν ἀκράδαντον πίστιν του εἰς τὰ δίκαια τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τοὺς ἀτρύτους ἀγῶνας καὶ μόχθους του, τὴν φλογερὰν φιλοπατρίαν του, τὸ ἀνεξάντλητον θάρρος του, τὸ ψυχικὸν πρὸ παντὸς σθένος του, ὅπερ, πλημμυροῦν τὴν ψυχήν του, ἐπλεόναζεν, ὥστε νὰ μεταδίδῃ καὶ εἰς ἡμᾶς ἐξ αὐτοῦ, νὰ μᾶς ἐμψυχόνῃ, νὰ μᾶς ἐγκαρδιόνῃ, λιποψυχοῦντας καὶ ἀποκαρτεροῦντας ἐνίοτε πρὸ τῶν ἀδηρίτω δυσχερειῶν, πρὸ τῆς νάρκης, πρὸ τῆς μέχρι προδοσίας ἀδιαφορίας τῶν πέριξ! . . . .

Μαρτυροῦμεν ἡμεῖς καὶ ὀφείλομεν νὰ μαρτυρήσωμεν τὴν παντοειδῆ νυχθήμερον ἐργασίαν του καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὸ προσφιλὲς αὐτῷ θέμα τῆς ἐκ παντὸς τρόπου ὑπερασπίσεως τῶν ἐθνικῶν δικαίων, καὶ δὴ οὐ μόνον κατὰ τοῦ ἔξω πανούργου καὶ καταχθονίου ἐχθροῦ, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦ ἔσω, χείρονος ἔτι... τοῦ τῆς ἐνόχου ἀδιαφορίας!...

Μαρτυροῦμεν, ὅτι ἐβλέπομεν αὐτὸν καθ' ἑκάστην ἀπὸ τῆς 10—12 καὶ ἀπὸ τῆς 5—9 καρφωμένον ἐν τῷ ἐθνικῷ τῆς Ἑταιρείας ἐργαστηρίῳ του, νὰ μελετᾷ, νὰ γράφῃ, νὰ σχεδιάζῃ, νὰ ὑπαγορεύῃ, νὰ ἀλληλογραφῇ, νὰ ἀκροᾶται, νὰ συμβουλεύῃ, νὰ ἐμψυχώνῃ, νὰ ἐνθαρρύνῃ, νὰ προσηλυτίζῃ, νὰ ἀντιγράφῃ, νὰ διορθώνῃ, νὰ ἐπαιτῇ, διὰ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς ποικίλας ἀνάγκας τῆς Ἑταιρείας, ἄλλοτε δὲ νὰ ταξειδεύῃ, νὰ δαπανᾷ, νὰ κινδυνεύῃ, οὐχὶ δὲ ἅπαξ καὶ νὰ χλευασθῇ, καὶ νὰ ὑβρισθῇ, καὶ νὰ συκοφαντηθῇ....

Ὑπὲρ τοιούτου λοιπὸν φίλου καὶ συναδέλφου ἡμῶν, ὑπὲρ τοιούτου ἀνδρὸς ὑψόνω τὸ κύπελλον τοῦτο καὶ προκαλῶ πάντας ὑμᾶς, ἵνα προπίνοντες ἐπευφημήσωμεν κατὰ τὸ καθῆκον ἡμῶν, αὐτοὶ αὐτόπται γενόμενοι τῆς ἐργασίας του, καὶ νὰ ἐπιφωνήσωμεν ὁμοῦ.

Ζήτω ὁ συνάδελφος καὶ Πρόεδρος ἡμῶν.

Μεθ' ὃ ἐγερθεὶς ὁ κ. Καζάζης, ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς:

Εὐχαριστῶ ἐγκαρδίως τοὺς ἀγαπητοὺς συναδέλφους καὶ ἐκείνους, οἵτινες μὲ ἐτίμησαν διὰ τοῦ συμποσίου τούτου. Ἡ ἐκτίμησις αὕτη διὰ τοὺς κόπους, οὓς ὑπέστην, καὶ τὰς ἐνεργείας, ἃς ἐποίησα κατὰ τὸ τελευταῖον ἀνὰ τὴν Εὐρώπην ταξείδιόν μου, μὲ συγκινεῖ βαθέως. Πρὸ ἐννέα ἐτῶν ἡ Ἑταιρεία ἡμῶν εὑρίσκετο εἰς τὰ πρῶτα αὐτῆς βήματα. Μὲ πενιχρὰς συνδρομὰς ἤρξατο τοῦ ἔργου αὐτῆς, ἐμφορουμένη ὑπὸ μιᾶς καὶ μόνης ἰδέας, τῆς ἰδέας τῆς ὑπερασπίσεως τῶν ἁπανταχοῦ ἐθνικῶν ἡμῶν δικαίων. Ἀπῃτεῖτο ἄμυνα, καὶ ἄμυνα ἡρωϊκή, ἐναντίον τῶν ποικιλωνύμων ἡμῶν

ἐχθρῶν, οἵτινες ἐπηπείλουν τὰς ἐθνικὰς ἡμῶν ἀκροπόλεις. Τά τε ἠθικὰ καὶ ὑλικὰ ἐφόδια τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας ἦσαν ἐλάχιστα.

Κατειχόμεθα ὑπὸ δειλίας εὐλόγου, ὡς ἔχοντες νὰ παλαίσωμεν, ἀσθενεῖς κατὰ ἰσχυρῶν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐνίκησεν ἐν ἡμῖν ἡ πεποίθησις πρὸς τὰ ἐθνικὰ ἡμῶν δίκαια καὶ πρὸς τὸ ἱερὸν τοῦ ἀγῶνος.

Βαρεῖαι συμφοραὶ ἐκάλυψαν τὴν ἡμετέραν Πατρίδα μετ' ὀλίγον. Γενικὴ ἀπογοήτευσις διεχύθη ἐφ' ἅπαν τὸ Ἑλληνικόν, ἡ δὲ ἡμετέρα Ἑταιρεία ἀντὶ νὰ λιποτακτήσῃ ἐκ τοῦ ἀγῶνος, ὃν ἔχει ἀναλάβῃ, ἔμεινε πιστὴ εἰς τὰ δόγματά της καὶ ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς ἀθυμίας ἤρξατο νέου ἀγῶνος, πολὺ διαφόρου τοῦ πρώτου, ἵνα πείσῃ τὸν Ἑλληνισμὸν αὐτόν, ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς δὲν ἀπέθανε. Τὸ Πανελλήνιον εἰς τὸ σάλπισμα τοῦτο τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας ἔτεινεν εὐήκοον τὸ οὖς καὶ πανταχόθεν περιέβαλεν αὐτὴν δι' ἀφοσιώσεως καὶ ἐμπιστοσύνης. Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ ἀγών μας μέχρι τοῦ παρελθόντος θέρους, ἀγὼν ἀμύνης, ἀγὼν κατηχήσεως καὶ διαφωτίσεως. Κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος ἠρξάμην αὖθις τοῦ ἀποστολικοῦ ἔργου, ὅπως αὐτοπροσώπως ἐπεκτείνω τὰς ἰδέας τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας. Δαίμων τις ἀγαθὸς μὲ ἐνέπνεεν εἰς τὸ ἀποστολικὸν τοῦτο ἔργον. Ὁράματα ἐνεφανίζοντο πέριξ ἐμοῦ καὶ μὲ ἐνεκαρδίωνον εἰς τὸ ἔργον. Ἐπεσκέφθην κατ' ἀρχὰς τὸν δοῦλον Ἑλληνισμὸν καὶ ἤντλησα ἐξ αὐτοῦ μέγα θάρρος, μετὰ ταῦτα μετέβην εἰς τὴν Γαλλίαν. Εὗρον ἐκεῖ τὸ πεδίον κατειλημμένον ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν.

Βαρεῖαι κατηγορίαι εἶχον ἐπισωρευθῇ παρ' αὐτῶν ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ ἡμετέρου Γένους. Ἐσυκοφάντουν ἡμᾶς, ὡς λησμονήσαντας τοὺς προγόνους ἡμῶν καὶ τὴν ἱστορίαν αὐτῶν καὶ συμμαχήσαντας μετὰ τῶν καταστροφέων τῶν Ψαρῶν, τοῦ Μεσολογγίου, τοῦ Σουλίου καὶ τῆς Πελοποννήσου. Ἡ ἀγρία φυλὴ τῶν Βουλγάρων εἶχε κατορθώσῃ νὰ πείσῃ τὸν κόσμον, ὅτι ἡμεῖς ἐλησμονήσαμεν τὴν καταγωγήν μας.

Ὡμίλησα, συνεζήτησα, ἤκουσα ἀντιλογίας, ἐκοπίασα, ἐπὶ τέλους κατώρθωσα νὰ πείσω, ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς δὲν ἐλησμόνησε τὴν ἀποστολήν του, οὔτε τὴν καταγωγήν του, οὔτε τὰ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντά του. Εὗρον, ἐπαναλαμβάνω, τὸ ἔδαφος τοσοῦτον καλλιεργημένον παρὰ τῶν ἐχθρῶν, ὥστε ἐφημερίς τις ἔγραφε, παραινοῦσα τοὺς Ρωμούνους, ἵνα μιμηθῶσι τοὺς μὲν Ἕλληνας εἰς τοὺς λόγους, τοὺς δὲ Βουλγάρους εἰς τὰ ἔργα. Ἀφ' οὗ ἔθεσα τὰς βάσεις τῆς ἀμύνης τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν δικαίων ἐν Γαλλίᾳ, μετέβην εἰς Ἀγγλίαν.

Οἱ αὐτοὶ κόποι καὶ οἱ αὐτοὶ μόχθοι μὲ περιέμενον καὶ εἰς τὴν χώραν ταύτην· τέλος καὶ ἐκεῖ κατώρθωσα νὰ ἀκουσθῇ ἡ φωνή μου. Δὲν διστάζω δὲ νὰ σᾶς εἴπω, καίτοι εἶνε ἐγωϊστικόν, ὅτι ἄνδρες, ἀνήκοντες, ὡς ἐκ τῶν παραπείσεων τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν, εἰς τὸ ἀντίθετον στρατόπεδον, μὲ ἐνηγκαλίσθησαν καὶ μοὶ εἶπον: «Ἀληθῶς ἡ Μακεδονία εἶνε ἑλληνική. Ἀλλὰ τί ἐγείνατε τόσον καιρόν; Διατὶ ἀφήσατε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν νὰ καλλιεργῶσι τὴν εὐρωπαϊκὴν γνώμην ἐναντίον τοῦ Ἑλληνισμοῦ;»

Ὁ Γέρος τοῦ Μορηᾶ, ὁ στρατηλάτης Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, ἵνα πείσῃ τοὺς δειλιῶντας ὅπως ἐνστερνισθῶσι τὸν ἀγῶνα, ἔλεγεν.

«Ὁ Θεὸς ἔδωσε τὴν ὑπογραφήν του ν' ἀπελευθερωθῇ ἡ Ἑλλάς, ὁ θεὸς δὲν θὰ πάρῃ πίσω τὴν ὑπογραφήν του». Τὸ λόγιον τοῦτο τοῦ δαφνοστεφοῦς στρατηλάτου δὲν ἔμεινεν ἀτελεσφόρητον, διότι εἰργάσθησαν οἱ ὑπ' αὐτὸν ἄνδρες πρὸς ἐκδίωξιν τῆς τυραννίας. Ἵνα δὲ τελεσφορήσωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν ἀγῶνα, δέον ὁλόκληρον τὸ ἔθνος νὰ ἐργασθῇ. Τὸ τοιοῦτον εἶνε ἐπιτακτικὴ ἐντολὴ τοῦ Πανελληνίου, τοῦ ἐλευθέρου, τοῦ ἀλυτρώτου, τοῦ ἐν διασπορᾷ.

Τὸ δὲ ἀπαραίτητον πρὸς ἐπιτέλεσιν τῆς ὑψίστης ἐθνικῆς ἐργασίας εἶνε ἡ σύνταξις τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τοῦ ἐλευθέρου ἑλληνικοῦ Βασιλείου. Οὐδὲν δυνάμεθα νὰ ἐπιτελέσωμεν ἄνευ στρατοῦ. Ὁ στρατὸς ἔσεται ἡ δύναμις ἡμῶν. Προπίνω εἰς ὑγείαν ἐκείνου, ὅστις μέλλει νὰ ὁδηγήσῃ τὸν συντεταγμένον στρατὸν εἰς τὴν περιμάχητον χώραν, τὴν Μακεδονίαν, καὶ νὰ εἴπῃ εἰς τοὺς λῃστὰς τῶν βουλγαρικῶν ὀρδῶν : Ἔξω! Ἡ Μακεδονία εἶνε ἑλληνική!

Ζωηραὶ ἐπευφημίαι ἐκάλυψαν τὸν λόγον τοῦ κ. Προέδρου.

Ἐπηκολούθησαν κατόπιν καὶ ἄλλαι προπόσεις, γενόμεναι ὑπὸ τῶν κ. κ. Κατσίμπαλη, Μιστριώτου, Ἀνδρεάδου, Μακρῆ, Νικολαΐδου, Θεοδωρίδου, Θεοφιλάτου καὶ Παπαφράγκου. Τέλος δὲ ὁ ἀντιπρόεδρος κ. Μελισσουργὸς ἔφερε πρόποσιν ὑπὲρ τοῦ τύπου, τοῦ ὁποίου ἐμνήσθη εὐφήμως καὶ τὸ δεῖπνον ἔληξεν ἐν τῷ μέσῳ τῆς γενικῆς εὐθυμίας.

Β΄

Γεῦμα τῶν φοιτητῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου

Τὸ ἑσπέρας τῆς 14 Ἰανουαρίου οἱ φοιτηταὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου παρέθηκαν εἰς τὸν Πρόεδρον τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» τιμητικὸν γεῦμα ἐν τῷ «Ἀκταίῳ». Αἱ ἐγερθεῖσαι κατὰ τὸ γεῦμα προπόσεις ἔδωκαν εἰς αὐτὸ τὸν χαρακτῆρα διαμαρτυρίας διὰ τὰ παρορώμενα ἀπαράγραπτα τοῦ Ἑλληνισμοῦ δίκαια, τόσον ἕνεκα τῆς ἡμετέρας ὀλιγωρίας, ὅσον καὶ ἐκ τῆς κακοβούλου πολιτικῆς τῶν ἐπιζητούντων τὴν ταπείνωσιν καὶ τὴν ἐξουδένωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους.

Τὰ κατα τὸ γεῦμα, ἐν ᾧ ἀντικατοπτρίζεται ἡ ἐκ τῆς νάρκης ἐξεγερθεῖσα ἐθνικὴ συνείδησις, θεωροῦμεν σκόπιμον νὰ καταχωρίσωμεν ἐν τῷ ἡμετέρῳ περιοδικῷ, παραλαμβάνοντες αὐτὰ ἐκ περιγραφῆς, ὀφειλομένης εἰς τὸν ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς κ. Βλυσίδην:

Οἱ φιλότιμοι καὶ ἐνθουσιῶντες νέοι τῆς Ἐπιτροπῆς, τῆς διοργανωσάσης τὸ πρὸς

τιμὴν τοῦ κ. Ν. Καζάζη γεῦμα, τὸ δοθὲν εἰς τὰς αἰθούσας τοῦ «Ἀκταίου», δύνανται νὰ ὑπερηφανεύωνται, ὅτι καὶ ἐκ δευτέρου ἤγαγον εἰς θριαμβευτικὸν πέρας ἔργον περιποιοῦν εἰς αὐτοὺς τιμήν.

Διότι ὅ τι κατωρθώθη νὰ συντελεσθῇ εἰς τὸ «Ἀκταῖον» ἦτο ἔργον ἐκ παραλλήλου βαδίζον πρὸς τὴν θριαμβευτικὴν ὑποδοχήν, ἧς οἱ αὐτοὶ νέοι τῆς χθὲς ἔσχον τὴν πρωτοβουλίαν, τὴν στεφθεῖσαν ὑπὸ πανηγυρικῆς ἐπιτυχίας.

Ἀπὸ τῆς μεταμεσημβρινῆς ὥρας οἱ δηλώσαντες, ὅτι θὰ συμμετάσχωσι τοῦ γεύματος καὶ οἱ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ἰδιαιτέρως κεκλημένοι ἤρχισαν προσερχόμενοι. Πρῶτοι κατέφθασαν οἱ φοιτηταὶ Μακεδόνες, Θρᾶκες, Ἠπειρῶται, Μικρασιᾶται, Νησιῶται, σχεδὸν ἐκ πάσης ἑλληνικῆς γωνίας. Ὅλοι ζωηροὶ καὶ εὔθυμοι καὶ εὐσταλεῖς, μὲ τὸ μειδίαμα εἰς τὰ χείλη, καὶ μὲ τὴν χαράν, ἀκτινοβολοῦσαν εἰς τὰ πρόσωπά των. Ἡ ἰδέα, ὅτι τὴν στιγμὴν ἐκείνην μετεῖχον γεγονότος, τοῦ ὁποίου ἡ σημασία ἦτο ἰδιαιτέρως ἐθνική, τοὺς καθίστα ὑπερηφάνους. Καὶ ὑπὸ τῶν εὐγενῶν τούτων αἰσθημάτων διαπνεόμενοι ὑπεδέχθησαν διὰ παρατεταμένων χειροκροτημάτων καὶ ἐνθουσιωδῶν ζητωκραυγῶν τὸν κ. Ν. Καζάζην, ἅμα οὗτος ἐθεάθη εἰσερχόμενος εἰς τὸ «Ἀκταῖον» διὰ τῆς μεγάλης εἰσόδου αὐτοῦ.

Ἐν τῷ μεταξύ, ἤρχισαν καταφθάνοντες καὶ οἱ ἐπίσημοι ἐν τῇ θρησκείᾳ, τῇ πολιτείᾳ, ταῖς ἐπιστήμαις καὶ τοῖς γράμμασιν. Ὁ Σεβασμιώτατος Ζακύνθου, ἀντιπροσωπεύων τὴν Ἱερὰν Σύνοδον. Καθηγηταί, ἐκπροσωποῦντες τὸ Πανεπιστήμιον, οἱ κ. κ. Μιστριώτης, Πολυγένης, Ἀγγελόπουλος, Δημαρᾶς, Μεσολωρᾶς, Δέρβος, ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ κόσμου, ὁ ὑποστράτηγος Γιαννηκώστας, ὁ συνταγματάρχης Νικολαΐδης, ὁ ἀντισυνταγματάρχης Πεταλᾶς, οἱ ἀξιωματικοὶ Γραβάνης, Τσιριγώτης, Βασιλόπουλος, Καραϊσκάκης.

Ἐκ τῶν πολιτευτῶν οἱ κ. κ. Βουδούρης καὶ Φιλάρετος, ὁ πρόξενος κ. Στουρνάρας, ὁ δημοτικὸς σύμβουλος κ. Ὠριγώνης καὶ ἄλλοι ἀξιότιμοι καὶ φιλοπάτριδες ἄνδρες, ὁ κ. Μελισσουργός, ὁ κ. Ι. Πεσμαζόγλου, ὁ κ. Στεφάνου, οἱ ὑφηγηταὶ κ.κ. Καραβασίλης, Νικολαΐδης, Ἀνδρεάδης, Βασιλείου, Σαρίπολος, ὁ κ. Μάνος, ὁ Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου τῶν Ἐμποροϋπαλλήλων κ. Π. Κωνσταντινόπουλος.

Προσῆλθον ἔπειτα δικηγόροι, ἔμποροι, βιομήχανοι, ἀξιωματικοί, ἰατροί, λόγιοι, ὧν ἕκαστος ἀντεπροσώπευε καὶ μίαν φιλοτίμως ἐργαζομένην κοινωνικὴν τάξιν. Τὸ ἔθνος ὁλόκληρον ἀντεπροσωπεύθη διὰ τῶν ἐπιλέκτων ἀντιπροσώπων του, ἀπὸ τοῦ πρωτοετοῦς φοιτητοῦ, μέχρι τοῦ γηραιοῦ καθηγητοῦ, καὶ ἀπὸ τοῦ νεαροῦ δικηγόρου μέχρι τοῦ ἐμβριθοῦς νομοδιδασκάλου ἐκ πασῶν τῶν χωρῶν τοῦ ἁπανταχοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ὅταν ἡ ὀγδόη παρῆλθε, καὶ ὁ σιδηρόδρομος τῆς ὥρας ἐκείνης ἐκόμισεν ὀλίγους ἀκόμη συνδαιτυμόνας, αἱ θύραι τῆς ἀπεράντου αἰθούσης, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε στρωθῇ ἡ μεγάλη τράπεζα, ἠνοίχθησαν καὶ οἱ συνδαιτυμόνες ἐκλήθησαν νὰ καταλάβωσι τὰς θέσεις των. Ὅλον ἐκεῖνο τὸ πλῆθος, ὑπερβαῖνον τὰ 200 ἄτομα, παρεμέρισε διὰ νὰ διέλθῃ ὁ κ. Καζάζης, τὸν ὁποῖον ἠκολούθει λαμπρὸν ἐπιτελεῖον, καθηγητῶν, ὑφηγη-

τῶν, δικηγόρων, ἰατρῶν, ἐμπόρων, ἀξιωματικῶν, φοιτητῶν, καὶ ὁ ὁποῖος κατέλαβε τὴν τιμητικὴν θέσιν τῆς τραπέζης, ἔχων δεξιᾷ αὐτοῦ τὸν Σεβασμιώτατον Ζακύνθου καὶ ἀριστερᾷ τὸν κ. Μιστριώτην, μετ' αὐτοὺς δὲ τοὺς ἄλλους καθηγητὰς καὶ τοὺς λοιποὺς ἐπισήμους τοῦ γεύματος.

Ἀρξαμένου τοῦ γεύματος ἐν τῷ μέσῳ τῆς γενικῆς θυμηδίας καὶ τοῦ ἀκράτου ἐνθουσιασμοῦ, ἐγείρεται ὁ φοιτητὴς κ. Πολυουδάκης, ὁ ὁποῖος εἰς ἐπήκοον πάντων ἀνέγνωσε δύο τηλεγραφήματα, ἓν τοῦ βουλευτοῦ Μεγαρίδος κ. Γ. Ἀναστασοπούλου καὶ ἓν τοῦ κ. Μεγαπάνου, συγχαιρόντων τὸν κ. Καζάζην καὶ ἐκφραζόντων τὴν λύπην των, διότι δὲν ἠδύναντο νὰ συμμετάσχωσι τοῦ γεύματος.

Προσφώνησις τοῦ φοιτητοῦ κ. Βλυσίδου.

Ἐν τῷ μέσῳ ὁ κ. Βλυσίδης, τελειόφοιτος τῆς νομικῆς, μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς προσφέρει εἰς τὸν κ. Καζάζην ἀνθοδέσμην, προσφωνήσας ὡς ἑξῆς:

«Σεβαστὲ καθηγητά, ἱεραπόστολε τῆς ἐθνικῆς Ἰδέας.

«Τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον, ὃ ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ἀντιπροσωπεύω, ἐκτιμῶν τοὺς πρὸς τὴν κοινὴν ἡμῶν Πατρίδα κόπους καὶ ἀγῶνάς σου, διότι σὺ μόνος, ἐνδυθεὶς τὸν θώρακα τῆς ἀληθείας καὶ ὁπλισθεὶς μὲ τὸ δόρυ τῆς Θέμιδος, ὡς εἷς τῶν λαμπροτέρων λειτουργῶν αὐτῆς, ἀντεπεξῆλθες ἐναντίον τῶν προσπαθούντων νὰ διαστρέψωσι τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ παραστήσωσι πρὸς τοὺς εὐκόλως πειθομένους, ἢ δι' ἄλλων λόγων ἀσπαζομένους τὴν διαστροφὴν τῆς ἀληθείας, ὅτι δύνανται νομίμως νὰ καταπατήσωσι τὰ ἀπαράγραπτα δίκαια ἡμῶν, διότι σὺ μόνος ἔδωκας ἰσχυρὸν ῥάπισμα εἰς ἐκείνους, οἵτινες ἐξ ἐπισήμου θέσεως ἔπρεπε νὰ πράξωσι εἰς ὅ τι σὺ ἰδιωτικῶς καὶ ἀπὸ μεγίστην φιλοπατρίαν σου προέβης καὶ ἐπέτυχες, ἐπὶ τούτοις, ἅπασι τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον προσφέρει σοι τὴν ἀνθοδέσμην ταύτην δι' ἐμοῦ, τάσσον σε εἰς τὴν θέσιν τῶν νικητῶν καὶ τροπαιούχων, οὓς μετὰ τὴν νίκην ραίνουσι μὲ ἄνθη.»

Πρόποσις τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ζακύνθου.

Ἀκολούθως ἄρχονται αἱ προπόσεις, πρώτου τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ζακύνθου, δόντος τὸ σύνθημα, ὅστις εἶπε περίπου τὰ ἑξῆς:

«Κατὰ τὸ γεῦμα τοῦτο, τὸ διδόμενον ὑπὲρ τοῦ τετιμημένου ἐθνικοῦ ἀποστόλου καὶ διαπρεποῦς καθηγητοῦ, ὅστις διέτρεξε τὴν Εὐρώπην, κηρύσσων τὰ δίκαια τοῦ ἔθνους, γεῦμα, εἰς τὸ ὁποῖον συνηθροίσθη ὅ τι ἐπίλεκτον ἔχει ἡ Πατρίς, παρακαλῶ τοὺς ἀγαπητοὺς συνδαιτυμόνας νὰ ἐγείρωσι τὰ κύπελλα ὑπὲρ ὑγείας τοῦ Βασιλέως, τῆς σεπτῆς ἡμῶν Ἀνάσσης καὶ ἁπάσης τῆς βασιλικῆς ἡμῶν οἰκογενείας, ἥτις συγκεντροῖ τὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη.«

Πρόποσις τοῦ φοιτητοῦ κ. Κυπαρίσση.

Ἀκολούθως λαμβάνει τὸν λόγον ὁ φοιτητὴς κ. Κυπαρίσσης, μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς, προσφωνῶν τὰ ἑξῆς :

«*Σεβαστὲ καθηγητά,*

«Νοερῶς ἀνυψοῦσι μετ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο αἱ μυρίαι χεῖρες τῶν φοιτητῶν καὶ τροφίμων τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, καὶ δι' ἐμοῦ διαδηλοῦσιν ἅπαξ ἔτι τὰ εὐγνώμονα αὐτῶν αἰσθήματα πρὸς τὸν ἐπαξίως ἀντιπροσωπεύσαντα τὴν ἑλληνικὴν ψυχὴν καὶ ἐν τῇ ξένῃ βροντοφωνήσαντα τὰ ἱερὰ αὐτῆς δίκαια. Ἐκ τοῦ Πανελληνίου τεμένους, τοῦ τεταγμένου νὰ διαχέῃ τὸ φῶς τῆς ἀληθείας καὶ τῆς προόδου ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἀνατολήν, ἔσχες τὴν ἐπίζηλον πρωτοβουλίαν νὰ λάβῃς ἕνα πυρσὸν καὶ ἔσπευσας δι' αὐτοῦ νὰ διαλύσῃς τὰ τεχνητὰ σκότη, ἅτινα ἐν τῇ Δύσει συνεσώρευσαν ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων ἐχθροὶ χαμαίζηλοι, ὡς μόνην ἐθνικὴν ἀποστολὴν ἀντιτάσσοντες ἡμῖν τὴν διὰ τῆς διαδόσεως τοῦ σκότους ἐπικράτησιν.

«Ὑπερήφανος ἐπὶ τῷ ἔργῳ σου ἡ ἀκαδημαϊκὴ νεότης τοῦ ἔθνους, καὶ ποθοῦσα ὡς ἐπίδοξος ἐργάτης τῆς ἑλληνικῆς ἀποστολῆς νὰ γείνῃ καὶ ἀπὸ τοῦδε κοινωνὸς τῆς ἐθνικῆς ἐργασίας ἔν τε τῷ Ὀλύμπῳ καὶ τῷ Γολγοθᾷ τοῦ Γένους, ὑψοῦσα μετὰ συγκινήσεως τὸ ποτήριον, εἰς διαμαρτυρίαν μὲν εὔγλωττον κατὰ τῶν ἐν τοῖς ἀγῶσι καθυστερούντων, εἰς ἔπαινον δ' εὐλαβῆ τῶν ἀθλούντων, προπίνει ὑπὲρ σοῦ, ζηλευτὲ ἀπόστολε τῆς ἐθνικῆς Ἰδέας καὶ τετιμημένε Διδάσκαλε.»

Πρόποσις τοῦ καθηγητοῦ κ. Γ. Μιστριώτου.

Μετὰ τοῦτο ὁ καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων κ. Γ. Μιστριώτης, ὑπὸ τὰ βροντώδη χειροκροτήματα τῶν συνδαιτυμόνων, ἐγείρεται φέρων πρόποσιν ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς νεολαίας.

Ἐπικαλεῖται πρῶτον τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, τοὺς γνωματεύσαντας, ὅτι ἡ νεότης εἶνε τὸ ἔαρ τῆς Πατρίδος· ἐκφραζόμενος δὲ ἐνθουσιωδῶς ὑπὲρ της νεολαίας ἐπιλέγει :

«Ἡ ἑλληνικὴ νεολαία ἔδειξεν, ὅτι ἐν ταῖς φλεψὶν αὐτῆς σφύζει τὸ αἷμα ἐκεῖνο τῶν ἐνδόξων προγόνων ἡμῶν, τὸ ὁποῖον θὰ τὴν ὁδηγήσῃ ἐν παντὶ καὶ πάντοτε νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ καθῆκον αὐτῆς. Ἡ ἑλληνικὴ νεολαία δὲν ἐμφορεῖται ταπεινῶν σκέψεων ἀλλ' ἐμπνέεται ἀπὸ τὰ ἰδεώδη ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα φέρουσιν εἰς ἐπιτέλεσιν ἡρωϊκῶν κατορθωμάτων, ἀπὸ τὰ ἰδεώδη ἐκεῖνα τοῦ ἁγνοῦ καὶ ἀκραιφνοῦς πατριωτισμοῦ.

«Ἐφ' ὅσον ἔχομεν τοιαύτην νεολαίαν μὴ πιστεύητε τοὺς δειλοὺς καὶ ταπεινοὺς τὸ φρόνημα, οἱ ὁποῖοι βλέπουσι μετ' ἐνδοιασμῶν πρὸς τὸ μέλλον τοῦ ἔθνους. Ἔχει

εὐρὺ καὶ ἔνδοξον μέλλον τὸ ἔθνος ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὑπερήφανον ἐπιδεικνύει τοιαύτην ἐνθουσιῶσαν νεολαίαν.

Καὶ ὑπὲρ αὐτῆς τῆς νεολαίας ὑψώνων τὸ κύπελλον προπίνω.

Πρόποσις τοῦ φοιτητοῦ κ. Καταιβαίνη.

Μετὰ ταῦτα λαμβάνει τὸν λόγον ὁ ἐκ Σάμου τελειόφοιτος τῆς Νομικῆς καὶ μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς κ. Καταιβαίνης, προσφωνήσας ὡς ἑξῆς:

«*Σεβαστὲ καθηγητά,*

«Περιφανὲς τεκμήριον καὶ εὔγλωττος ἐκδήλωσις τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης, ἥτις ὀφείλεται πρὸς σέ, τὸν γενναῖον πρόμαχον τῶν παραγνωριζομένων ἐθνικῶν ἡμῶν δικαίων καὶ ἐμπνευσμένον τῆς ἐθνικῆς ἰδέας ἀπόστολον, ἀποτελεῖ ἡ ἐν τῷ τιμητικῷ τούτῳ γεύματι παρουσία τῶν σεβαστῶν καθηγητῶν, τῆς εὐγενοῦς ἀκαδημαϊκῆς νεολαίας καὶ τῶν ἐπιλέκτων τῆς κοινωνίας μελῶν.

«Ὡς φοιτητὴς τῆς Σχολῆς, ἥτις σεμνύνεται, διότι αἱ ἐνδείξεις αὗται τῆς τιμῆς, αἱ ἀπονεμόμεναι πρὸς τὸν διαπρεπῆ καθηγητὴν αὐτῆς, ἀντανακλῶσι καὶ εἰς αὐτὴν προπίνω ὑπὲρ σοῦ, εὐχόμενος, ὅπως ὁ Ὕψιστος μηκύνῃ τὰς ἡμέρας τῆς ἐνδόξου ζωῆς σου ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῆς Πατρίδος, πρὸς τὴν ὁποίαν οἱ φοιτηταὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανδιδακτηρίου ἀναμένουσι τὴν στιγμήν, ὅπως ἀποδείξωσι καὶ πάλιν διὰ τῶν πραγμάτων, ὅτι οἱ ἀναλαβόντες τὴν πνευματικὴν αὐτῶν μόρφωσιν καθιστῶντες αὐτοὺς στρατιώτας τῆς Ἐπιστήμης, καθιστῶσιν αὐτοὺς συγχρόνως καὶ στρατιώτας τῆς Πατρίδος.»

Πρόποσις τοῦ φοιτητοῦ κ. Πολυουδάκη.

Εἶτα ὁ ἐκ Κρήτης φοιτητὴς τῆς Νομικῆς κ. Πολυουδάκης, μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς ἐγείρει τὴν ἑξῆς πρόποσιν:

«*Σεβαστέ μοι καθηγητὰ καὶ ἀντιπρύτανι τοῦ Ἐθνικοῦ μας Πανεπιστημίου.*

«Ἡ ἐνθουσιῶσα φοιτητικὴ νεολαία, ἥτις τοσοῦτον σὲ λατρεύει, ἥτις τοσοῦτον σὲ ἀγαπᾷ, λαβοῦσα τὴν πρωτοβουλίαν σοὶ παρέθηκε τὴν ἑσπέραν ταύτην τόδε τὸ ἐπίσημον γεῦμα, εἰς ὅ, κατ' εὐτυχῆ συγκυρίαν, εὐηρεστήθησαν νὰ συμμετάσχωσιν ὅτι καλὸν καὶ τέλειον ἔχει ἡ Ἑλλὰς νὰ ὑποδείξῃ ἔν τε τῷ Στρατῷ καὶ τῇ Γυμναστικῇ ἔν τε τοῖς Γράμμασι καὶ τῇ Δημοσιογραφίᾳ.

«Διὰ τοῦ γεύματος τούτου ἡ ἐνθουσιῶσα φοιτητικὴ νεολαία σκοπεῖ, ὅπως διατρανώσῃ τὸ μέν, οἷα αἰσθήματα τρέφει πρὸς τοὺς ὑπὲρ τῶν κοινῶν συμφερόντων ἐργαζομένους τὸ δέ, ὅπως διαμαρτυρηθῇ διὰ τὴν αἰσχίστην τῶν συκοφαντιῶν, ὅτι δῆθεν φοιτηταὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, λησμονήσαντες τὰς προγονικάς των παραδόσεις καὶ τὴν

ἱστορίαν, προσεφέρθησαν νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὰς τουρκικὰς Λεγεῶνας, ὅπως πολεμήσωσι κατὰ Χριστιανῶν.

«Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐγὼ ἀποτελῶ μέλος τῆς φοιτητικῆς νεολαίας, καθῆκον μου θεωρῶ ὅπως τὸ μὲν διαμαρτυρηθῶ διὰ τὴν ἀστήρικτον ταύτην ὕβριν, τὸ δέ, ὅπως σὲ προτρέψω, ἵνα ὁπλιζόμενος διὰ τῆς ἐνθουσιώδους ὑποδοχῆς, ἣν παρὰ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. οὐ μόνον ἔτυχες, διὰ τοῦ τιμητικοῦ Διπλώματος, ὅπερ ἡ φοιτητικὴ νεολαία εἰς σὲ μόνον ἀπένειμε, διὰ τοῦ τίτλου τοῦ Ἀντιπρυτάνεως σπεύσῃς εἰς τὴν Ἑσπερίαν, ὅπως συμπληρώσῃς τὸ ἀρξάμενον ἔργον, ἀναμένων ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν καὶ πολλοὺς ἄλλους, οἵτινες θὰ σπεύσωσι νὰ σὲ μιμηθῶσι.

Ἐν ταῖς ἐνεργείαις σου ἔχε τοιοῦτον θάρρος καὶ τοιαύτην τόλμην, οἵαν ἔχει πᾶς, ὅστις ὄπισθεν αὐτοῦ κρύπτει στιβαροὺς βραχίονας, λόγχας αἱμοσταγεῖς καὶ βροτολοιγὰ τηλεβόλα, διότι ἡ ὅσονούπω συνερχομένη Βουλὴ θέλει ἀφήσῃ κατὰ μέρος τὰς προσωπικὰς ἔχθρας καὶ τὸ κόκκαλον τοῦ προϋπολογισμοῦ, καὶ θέλει ἐπιδοθῇ εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν τῆς χώρας, ὅπως ᾖ τὸ ἔθνος ἕτοιμον, ἵνα ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῶν ἐπιδρομέων λύκων, καὶ κατασπαράττον αὐτοὺς προσκομίσῃ ἀνὰ τὰ μακεδονικὰ πεδία τὴν ὡραίαν μας καὶ ὑπερήφανον κυανόλευκον.

«Τότε μόνον ἐλθέ, ἵνα ἐν μέσῳ τῶν συγκρουομένων λογχῶν, ἐν μέσῳ φοβεροῦ πατάγου τῶν κρημνιζομένων φρουρίων καὶ τῆς κλαγγῆς τῶν ὅπλων καὶ τοῦ πολεμικοῦ ἐνθουσιασμοῦ.

«Ναί τότε μόνον ἐλθέ, ἵνα μεθυσμένοι ἐκ τῆς νίκης καὶ τῶν τροπαίων συγκρούσωμεν τὰ κύπελλα ταῦτα χαρμοσύνως καὶ ἀναφωνήσωμεν: Ζήτω ἡ ἐλευθέρα Μακεδονία.»

Πρόποσις τοῦ δικηγόρου κ. Βλαχοπούλου.

Εἶτα ὁ δικηγόρος κ. Βλαχόπουλος ἤγειρε τὴν ἑξῆς πρόποσιν:

«Πεπλανημένως μέχρι τοῦδε ἐπιστεύομεν ἐκ φήμης, ὅτι οἱ Βούλγαροι ἐκ διαθέσεων φιλοκτημοσύνης μετήρχοντο ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἀγρίαν καὶ αἱμοχαρῆ βίαν κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, βασιζόμενοι δῆθεν εἰς ἰδιοτελῆ προστασίαν ἰσχυρᾶς ἐπιρροῆς.

«Ἐὰν τοῦτο ἠλήθευεν, ἤθελεν εἶσθαι αὐτόχρημα ἀναίρεσις τοῦ πολιτισμοῦ, διὰ τῆς περιφρονήσεως τῶν ἀνθρωπίνων καὶ τῶν διεθνῶν δικαίων τῆς παγκοσμίου ἱστορίας.

«Ἀντὶ τούτου ὅμως ἡ τελευταία περιοδεία ὑμῶν, κ. Πρόεδρε τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», ἀπέδειξεν, ὅτι ἡ Εὐρώπη διετέλει ἐν παντελεῖ ἀγνοίᾳ τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος.

«Ἀπέδειξεν ἀκόμη, ὅτι μικροῦ δεῖν ἡ Ἑλλὰς ἐθάπτετο ζῶσα, ἐκ τῆς ὀλιγωρίας τινῶν ἐκ τῶν ἀντιπροσώπων μας ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, οἱ ὁποῖοι οὔτε νὰ περιθάλψωσιν, οὔτε ν' ἀναζωπυρήσωσιν ἐφρόντισάν ποτε τὸ αἴσθημα τῶν ἀλυτρώτων ἑλληνικῶν πληθυσμῶν, οὐδὲ κἂν νὰ διαφωτίσωσιν ἀπεπειράθησάν ποτε τὴν πεπλανημένην δημοσίαν τῆς Εὐρώπης γνώμην.

«Ἀδιάσειστον ἔχω τὴν πεποίθησιν, ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαός, ὅστις μετ' ἐθνικῆς ὑπερηφανείας παρηκολούθησε τὴν πεφωτισμένην καὶ φιλοπάτριδα ὑμῶν, κ. Πρόεδρε τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», δρᾶσιν ἐν Εὐρώπῃ ὑπὲρ τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος, εὐχαρίστως θέλει ἀκούσῃ, ὅτι ἀνέλαβεν ἓν μέλος τούτου, νὰ τὸν ἀντιπροσωπεύσῃ ἐν τῷ γεύματι τούτῳ.

«Ἐξ ὀνόματος ὅθεν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ προπίνων ὑπὲρ τοῦ κατέχοντος νῦν τὴν τιμητικὴν ἐν τῷ γεύματι τούτῳ θέσιν κ. Καζάζη εὔχομαι, ὅπως πάντες οἱ Ἕλληνες πολῖται ἐμπνευσθῶμεν ἀπὸ τὰ αἰσθήματα αὐτοῦ, ἀπὸ τὸν ἀμηττὸν τῆς μεγάλης του ψυχῆς, καὶ ἀπὸ τὸ πατριωτικὸν πῦρ, ὅπερ διαφλέγει τὰ εὐρύστερνα στήθη του, καὶ ἀποβῇ οὕτω ὁ ὑπὲρ Μακεδονίας φιλόπατρις αὐτοῦ ἀγὼν ἀφετηρία πρὸς ἀπολύτρωσιν τῆς ἑλληνικῆς ταύτης χώρας.»

Πρόποσις τοῦ φοιτητοῦ κ. Βάσση.

Ὁ φοιτητὴς τῆς Νομικῆς κ. Βάσσης προσεφώνησε ὡς ἑξῆς:

«*Σεβαστὲ Καθηγητά*.

«Δὲν εἶμαι ἐγὼ ὁ κατάλληλος νὰ διερμηνεύσω τὰ αἰσθήματα τῆς τόσον ἐκλεκτῆς ὁμηγύρεως καὶ παντὸς τοῦ Ἑλληνισμοῦ πρὸς τὸν ἐθνικὸν ἄνδρα, τὸν ἐνθουσιώδη ἐργάτην τῶν ἑλληνικῶν πόθων.

«Θὰ μοὶ ἀναγνωρίσητε ὅμως τὸ δικαίωμα, ἀξιότιμοι Κύριοι, νὰ διατρανώσω τὴν ἰδίαν ὑπερηφάνειαν, ὡς τρόφιμος τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, διότι εἰς τὸ Πανεπιστήμιον κατ' ἐξοχὴν ἀνήκει ὁ ἀνήρ, ὁ τόσον σθεναρῶς ὑπερασπίσας τὴν ἑλληνικὴν ἰδέαν.

«Καὶ δικαίως καυχᾶται σήμερον τὸ Πανεπιστήμιον, ὅτι ὁ σοφὸς Διδάσκαλος τῶν ἀϊδίων ἀρχῶν τοῦ Φυσικοῦ Δικαίου ὑπῆρξεν ὁ διαπρύσιος κῆρυξ τῶν ἐξ ἴσου ἀϊδίων δικαίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

«Εἰς τὴν νάρκην, ἥτις ἀτυχῶς χαρακτηρίζει τὴν σύγχρονον κοινωνίαν, εἶνε μέγα, ὅτι ἀνεφάνη εἷς ἀνήρ, ὅστις διὰ τοῦ κύρους τῆς ἰδίας προσωπικότητος καὶ διὰ τοῦ φανατισμοῦ, μεθ' οὗ ἀφωσιώθη εἰς τὸ πατριωτικὸν ἔργον του ἠδυνήθη νὰ ἐξεγείρῃ τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν καὶ νὰ κρούσῃ τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου.

«Οἱ Ἕλληνες δὲν στερούμεθα πατριωτικῶν ἀρετῶν. Στερούμεθα μόνον ἡγητόρων, οἵτινες νὰ τίθενται ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ λαοῦ καὶ νὰ καθοδηγῶσιν αὐτὸν εἰς τὸ καθῆκον. Ὁσάκις ὑπῆρξαν τοιοῦτοι, οἱ Ἕλληνες ἐμεγαλούργησαν.

«Τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον, ὑπερήφανον, χαιρετίζει τὸ ἔργον τοῦ Διδασκάλου του.

«Οἱ φηταί, εὐγνώμονες, ἀτενίζουσι πρὸς αὐτόν.

«Προπίνω εἰς ὑγείαν καὶ κραταίωσιν τοῦ ἔργου τοῦ σεβαστοῦ καθηγητοῦ καὶ ἀκραιφνοῦς πατριώτου κ. Καζάζη.»

Πρόποσις τοῦ φοιτητοῦ κ. Ε. Μιχαήλ.

Τελευταῖος προσφωνεῖ τὸν κ. Καζάζην ὁ ἐκ Χαλκίδος τελειόφοιτος τῆς νομικῆς κ. Ε. Μιχαήλ, ταμίας τῆς Ἐπιτροπῆς, ὡς ἑξῆς :

«*Σεβαστὲ κ. Καθηγητά.*

«Ἡ φοιτητικὴ νεότης, ἥτις μετὰ τόσης προθυμίας ἔσπευσε νὰ παρασκευάσῃ τὸ δεῖπνον τοῦτο πρὸς τιμὴν ὑμῶν τοῦ πάντα μόχθον μοχθοῦντος, καὶ πάντ' ἀγῶνα ἀγωνιζομένου ὑπὲρ τῶν ἀπειλουμένων ἀπαραγράπτων δικαίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, σεβαστοῦ καὶ ἀγαπητοῦ καθηγητοῦ ἐκφράζει τὴν ἄπειρον αὐτῆς εὐγνωμοσύνην πρὸς τοὺς τιμήσαντας αὐτό, καὶ ἰδίᾳ πρὸς τοὺς πρῴην Ὑπουργούς, καὶ λοιπούς, τοὺς ἐν τῷ στρατῷ, τῇ πολιτικῇ, καὶ τῇ χορείᾳ τῶν γραμμάτων διακρινομένους, τοὺς ὁποίους, δραττομένη, τῆς εὐκαιρίας, παρακαλεῖ, ὅπως τὴν ἐκτὸς τοῦ κύκλου τῶν σπουδῶν δρᾶσιν τῶν φοιτητῶν κρίνωσι πάντοτε ἐπιεικῶς, μὴ λησμονοῦντες, ὅτι εἰς τοὺς νέους τὰ πατριωτικὰ ζητήματα ἐξαιρετικῶς ὑπαγορεύει καὶ διευθύνει ἡ καρδία, καὶ ὅτι ἡ νεότης δὲν πρέπει ν' ἀποφεύγῃ τὴν πολυκύμαντον ἀλλ' ὑγιεινὴν τῆς θαλάσσης δρᾶσιν, ἐπαναπαυομένη, κατὰ τὸν ποιητήν, εἰς τὰ ἤρεμα ἕλη τῆς ὠχρᾶς σκέψεως.

«Προπίνω λοιπὸν εἰς ὑγείαν Ὑμῶν τε καὶ πάντων τῶν παρευρεθέντων εἰς τὸ τιμητικὸν τοῦτο δεῖπνον.»

Προσφώνησις τοῦ Προέδρου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ».

Μετὰ τὸν κ. Μιχαήλ, ὅτε πλέον ὁ ἐνθουσιασμὸς εἶχε φθάσῃ εἰς τὸ κατακόρυφον καὶ ἀντήχει ἡ αἴθουσα ἀπὸ τὰ πατριωτικὰ τῶν φοιτητῶν ᾄσματα, ὁ κ. Ν. Καζάζης ἠγέρθη τῆς θέσεώς του. Πᾶς θόρυβος τότε κατέπαυσε καὶ πᾶσα ὁμιλία διεκόπη, καὶ ἐν μέσῳ τῆς ἐπελθούσης βαθυτάτης σιγῆς ὁ πρόεδρος τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» ὡμίλησεν ὡς ἑξῆς :

«Ἀγαπητοί μου φίλοι καὶ πρωτίστως σύ, πεφιλημένη ἀκαδημαϊκὴ νεολαία. Σᾶς εὐχαριστῶ πολὺ διὰ τὰς πρὸς ἐμὲ ἐκδηλώσεις σας. Εἶμαι ἀνίκανος νὰ ἐκφράσω τὸ αἴσθημα, εἶμαι ἀνίκανος νὰ ὑψωθῶ εἰς τὸ σημεῖον, εἰς ὅ μὲ ἀνεβιβάσατε Εἶμαι Ἕλλην ἁπλοῦς καὶ ἐξεπλήρωσα τὸ καθῆκόν μου, τὸ καθῆκον τοῦ ἀλυτρώτου, διότι εἶμαι ἀλύτρωτος, διότι ἠτένισα πρῶτον τὸ φῶς τῆς δουλείας. Σᾶς εὐχαριστῶ, προσφιλεῖς μου μαθηταί. Συνδέομαι μεθ' ὑμῶν ὄχι μόνον ὡς διδάσκαλος, ἀλλὰ καὶ ὡς ἐργάτης τοῦ δικαίου. Ἐνθυμοῦμαι τὴν ἑσπέραν ἐκείνην, καθ' ἣν παρέδωκα εἰς ὑμᾶς, τοὺς φοιτητὰς τοῦ Πανεπιστημίου, νὰ μεταφέρητε τὴν σημαίαν εἰς Κρήτην.

«Τὴν σημαίαν ἐκείνην τὴν ἐτιμήσατε. Ἐτάχθητε μεταξὺ τῶν πρώτων. Ὑπηρετήσατε τὸν ἀγῶνα τῆς πατρίδος. Μετὰ τοιαύτης γενεᾶς φιλοδοξῶ νὰ συνεργασθῶ,

μετὰ τοιαύτης νεότητος φιλοδοξῶ νὰ διεξαγάγω μέγαν ἀγῶνα. Δὲν ἀμφιβάλλω,ὅτ τὸ πρόγραμμά σας εἶνε τὸ ἐθνικὸν πρόγραμμα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔχει πᾶς Ἕλλην. Ἐὰν δὲν ἐμπιστευθῶμεν εἰς σᾶς,εἰς ποῖον θὰ ἐμπιστευθῶμεν; ὑμεῖς εἶσθε τὸ ἔαρ τῆς Ἑλλάδος καὶ μεταξὺ ὑμῶν σφυρηλατοῦνται οἱ ἀθληταί,οἱ μάρτυρες τῆς ἐθνικῆς ἰδέας.

«Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος δὲν ἐγεννήθη, ἵνα ἀποθάνῃ. Δὲν ἐκήρυξε τὸ μέγα δόγμα τῆς ἐλευθερίας διὰ νὰ τὸ παραιτήσῃ εἰς ἄλλους. Τὸ ἑλληνικὸν Ἔθνος ἔχει νὰ διεξαγάγῃ μεγάλας νίκας ἐν τῷ πολιτισμῷ. Τασσόμενοι ὑπὸ μίαν σημαίαν θὰ νικήσωμεν ἐπὶ τέλους.

«Ἡ Ἀθηνᾶ, ἡ θεὰ τῆς σοφίας, ἦτο καὶ θεὰ τῶν πολέμων. Ἐξελθε,νεολαία, ὡς ἡ Ἀθηνᾶ ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διός, πάλλουσα τὸ δόρυ.Τὰ δίκαιά μας προσβάλλονται. Καὶ πρέπει ἡ νεολαία νὰ ἠλεκτρίσῃ ἡμᾶς τοὺς ἀδιαφόρους, ἡμᾶς, οἵτινες φρονοῦμεν, ὅτι ὁ ἐνθουσιασμὸς εἶνε νόσος.

«Ἐπιβάλατε τὴν θέλησίν σας δι' ὅλων τῶν τρόπων.Πρὸ παντὸς ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἰδέαν ἔχομεν νὰ θεραπεύσωμεν τὴν ἰδέαν τοῦ πολέμου. Ἔχομεν ἐνταῦθα καὶ ἀντιπροσώπους τῶν ὅπλων, ἀγωνισθέντας ὑπὲρ τῆς πατρίδος κατὰ τὸ 1897. Σᾶς ὑπενθυμίζω τὴν Γερμανίαν.

«Χρειάζεται στερρὰ ἑνότης μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ὅπλων. Ὑπὸ μίαν ἰδέαν πρέπει νὰ ταχθῶμεν, τὴν ἰδέαν τῆς ἀμέσου στρατιωτικῆς μας συντάξεως. Πρέπει ὁ ἑλληνικὸς στρατός, ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ νὰ προσεγγίσῃ πρὸς τὰ σύνορα, νὰ προσεγγίσῃ πρὸς τὴν Μακεδονίαν. Οὐαὶ εἰς ἡμᾶς, ἂν ἡ φυλὴ ἐκείνη κατέλθῃ πρὸς τὰ σύνορα. Οὐαὶ ἂν τοῦτο θεωρηθῇ ὡς γεγονὸς τετελεσμένον. Οὐαὶ εἰς τοὺς νικωμένους.

«Βλέπω ἐνταῦθα τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς δημοσίας γνώμης, τῆς καθ' ἑκάστην κρουούσης τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου. Ζητοῦμεν καὶ αὐτῶν τὴν συνδρομήν. Καιρὸς τόλμης! Καιρὸς ἔργων.

«Ἂς ὑψώσωμεν τὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας. Ἂς ταχθῶμεν καὶ πάλιν ὑπ' αὐτὴν τὴν σημαίαν τοῦ Ἐπαμεινώνδου καὶ τοῦ Μιλτιάδου, τοῦ Μεγάλου Ἕλληνος Ἀλεξάνδρου, τὸν ὁποῖον μᾶς διεκδικοῦσιν οἱ Σλαῦοι, ὅπως τὸν Μάρκον Μπότσαρην μᾶς διεκδικοῦσιν οἱ Ρωμοῦνοι.

«Ἂς ἐργασθῶμεν ἀπὸ κοινοῦ πάντες. Σεῖς ἔχετε καθῆκον νὰ κηρύξετε τὸ δόγμα μιᾶς μεγάλης καὶ ἡνωμένης Ἑλλάδος.»

Τοιοῦτος περίπου ἦτο ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ὁ λόγος τοῦ κ. Καζάζη, τὸν ὁποῖον ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν διέκοπτον βροντώδεις καὶ συνεχεῖς ἐπευφημίαι καὶ παταγώδη χειροκροτήματα.

Λόγος μεστὸς πατριωτικῶν ἐννοιῶν, ὁ ὁποῖος ἀφῆκεν ἀνεξαλείπτους ἀναμνήσεις εἰς τοὺς εὐτυχήσαντας νὰ παρακαθήσωσιν εἰς τὸ πατριωτικὸν γεῦμα, τὸ ὁποῖον ἔληξε περὶ τὴν 11 ὥραν τῆς νυκτὸς μὲ τὸν ἐθνικὸν ὕμνον, τὸν ὁποῖον ἔψαλλον ἐνθουσιωδῶς οἱ φοιτηταί.

Γ'.

Γεῦμα τῶν κατοίκων τοῦ Πειραιῶς

Οἱ φιλότιμοι Πειραιεῖς, πρωτοστατοῦντες πάντοτε εἰς πᾶσαν εὐγενῆ ἰδέαν, παρέθηκαν τῇ 15 Ἰανουαρίου ἐν τῷ αὐτῷ «Ἀκταίῳ» τιμητικὸν γεῦμα εἰς τὸν Πρόεδρον τοῦ «Ἑλληνισμοῦ». Πάντες οἱ ἔγκριτοι πολῖται τῆς γείτονος πόλεως, ἐκ τοῦ κόσμου τῶν γραμμάτων, τῆς ἐπιστήμης, τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου ἔλαβον μέρος, διατρανώσαντες οὕτω καὶ αὖθις τὴν ἀκραιφνῆ φιλοπατρίαν αὐτῶν καὶ τὴν μέριμναν, ἣν ἔχουσι ὑπὲρ τῆς κινδυνευούσης Πατρίδος.

Πρόποσις τοῦ ποιητοῦ κ. Στρατήγη

Κατὰ τὸ γεῦμα τοῦτο τὸ ὁποῖον ἔλαβεν ἐπίσης χαρακτῆρα ἐθνικῆς διαμαρτυρίας πρῶτος τὸν λόγον ἔλαβεν ὁ ποιητὴς κ. Στρατήγης, προσφωνήσας τὰ ἑξῆς.

«Μοναχὸς τὸ δρόμο ἐπῆρες,
«Καὶ ξανάρθες μοναχὸς
«Ὅλοι σοῦ ἄνοιξαν τῆς θύρες
«Μπρὸς στὸ ψυχικό σου φῶς.»

«Τοὺς στίχους τούτους τοῦ μεγάλου ποιητοῦ μας μὲ ἀνεστραμμένην ὅμως ἔννοιαν, μοὶ ἀνεπόλησεν ἡ ἐθνική σου ἀνὰ τὴν Εὐρώπην ἀποδημία, ὦ ἀπόστολε ἀκαταπόνητε τῶν ἑλληνικῶν δικαίων Νεόκλεις Καζάζη, καὶ τὴν πυρφόρον δᾷδα τοῦ Προμηθέως μοῦ ἐσυμβόλιζες εἰς τὴν παρακολουθοῦσάν σε ψυχήν μου, ὅταν κατηύγαζες διὰ τῆς σθεναρᾶς καὶ εὐγλώττου φωνῆς σου τὸ ἐρεβῶδες χάος, τὸ ὁποῖον ἐδημιούργησαν κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον τῶν φώτων οἱ βάρβαροι καὶ οἱ αἱμοδιψεῖς τοῦ Κρούμμου ἀπόγονοι, διὰ τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀπάτης, διὰ δολοφονιῶν καὶ ἐμπρησμῶν καὶ δηώσεων εἰς τὴν ἑλληνικωτάτην τοῦ Ἀλεξάνδρου μας χώραν.

«Καὶ συνεκινήθη ἀπὸ τὴν διάτορον κραυγὴν τῆς πονεμένης ψυχῆς σου ἡ ἱπποτικὴ πατρὶς τοῦ Βερανζέρου, τοῦ Δελαβίγν καὶ τοῦ Βίκτωρος Οὐγγώ.

«Καὶ εἰς τὴν χρυσορρήμονα εἰλικρίνειαν τῆς γλώσσης σου ἀφυπνίσθη ἡ φιλελληνικὴ ψυχὴ τῆς μεγάλης Ἀλβιῶνος, ἡ φιλελεύθερος ψυχὴ τῆς πατρίδος τοῦ Μπάϊρον, τοῦ Κόδριγκτον καὶ τοῦ Κάνιγγς.

«Καὶ σὲ ὑπεδέχθη συμπαθῶς ἡ ὡραία πατρίς, οὐχὶ τοῦ ἱππότου Σιλβεστρέλλη, ἀλλὰ τοῦ Σανταρόζα, τοῦ Φράττη καὶ τοῦ Γαριβάλδη.

«Μοναχὸς τὸ δρόμο ἐπῆρες, ὅπως πρὸ ἑνὸς αἰῶνος ὁ μεγαλόστομος τῆς ἐλευθερίας ψάλτης, Ρήγας ὁ Φερραῖος, μὲ τὸν ὁποῖον δὲν θὰ ἦτο τολμηρὸν νὰ σὲ παρομοιά-

σω, ὁ περιπλανώμενος τότε, ὅπως καὶ σὺ τώρα, ἀνὰ τὴν φιλότουρκον Εὐρώπην τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας καὶ κράζων μὲ τὴν στεντορείαν φωνήν του τὰ παιδιά του, τὰ ὀρφανά του, τὰ σκορπισμένα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. Καὶ ἐξανάρθες μοναχός, ἀλλὰ μὲ γεμάτην τὴν ἀδάμαστον ψυχήν σου ἀπὸ τὴν μάγισσαν Θεὰν τῆς ἐλπίδος καὶ μὲ τὴν συνείδησιν ἀναπαυμένην, ὅτι ἐξεπλήρωσας τὸ ὕψιστον πρὸς τὴν πατρίδα καθῆκον. Μπρὸς στὸ ψυχικό σου φῶς, τὸ ἀνέσπερον καὶ ἀστερόεν, ὅλοι σοῦ ἄνοιξαν τῆς θύρες, αἱ ὁποῖαι ἐν τούτοις δὲν ἀνοίγονται εὐκόλως, ὅταν ἡ ἀνάγκη τὰς κρούῃ. Καὶ μετέπεισες μὲ τὴν ἀκαταμάχητον δύναμιν τῆς ἀληθείας καὶ μὲ τὴν δύναμιν τῆς μεγάλης ψυχῆς σου τὰ δύσπιστα πνεύματα τῆς φιλοβουλγάρου τώρα Εὐρώπης. Καὶ ἀπέδειξες περιτράνως τί δύναται ἡ ἑλληνικὴ ἰδέα, ὅταν ἐκπροσωπῆται ἀπὸ ἄνδρας τοῦ ἠθικοῦ ἀναστήματός σου, ὦ πατριωτικώτερε τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων.

«Καὶ συνεδόνησες καὶ συνεκλόνησες καὶ ἀνεπτέρωσες τὰς ληθαργούσας ψυχὰς τῶν Ἑλλήνων ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον, σεμνὲ τῆς ἐθνικῆς Ἰδέας ἱεροφάντα, ἀκάματε καὶ ἐμπνευσμένε τῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως Βάρδε! Καὶ δύνασαι ὑπὸ τοῦδε ν' ἀτενίζῃς εὔελπις πρὸς τὸ μέλλον τῆς πατρίδος, ἀφοῦ ὁ ἔνθεος σπόρος σου κατέπεσεν εἰς γῆν εὔφορον καὶ ἀγαθὴν καὶ ἐβλάστησεν εἰς τὰ στήθη τὰ γενναῖα τῆς ἑλληνικῆς νεολαίας, ἥτις πάντοτε ἐπρωτοστάτησεν εἰς πάντα ἐθνικὸν ἀγῶνα ἀπὸ τῆς Χαιρωνείας μέχρι τοῦ Δραγατσανίου.

«Καὶ ἀνεπόλησες μὲ τὰ ἐθνεγερτήρια ἔπη σου εἰς τὴν ἐλευθέραν καὶ εἰς τὴν ἀλύτρωτον Ἑλλάδα τοὺς μεγάλους ἐκείνους διδασκάλους τοῦ Γένους, εἰς τὴν σεπτὴν χορείαν τῶν ὁποίων θὰ σὲ κατατάξῃ μίαν ἡμέραν ἡ ἱστορία.

«Καὶ ὑψώθης, ὡς ὑψικάρηνος φοῖνιξ, ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην κεφαλὴν τῶν συγχρόνων Σου. Καὶ ἐγένεσο ἡ ἐνσάρκωσις μιᾶς ἰδέας. Καὶ ἐξιδανικεύθης εἰς φωτεινὸν σύμβολον. Καὶ ἐπυργώθης ὡς φάρος μιᾶς ἐλπίδος. Καὶ ἐτόνισες τὴν ἐθνικὴν μοῦσαν εἰς ὕμνους καὶ εἰς παιᾶνας.

«Καὶ εἰς ἐμὲ τὸν ταπεινὸν αὐτῆς ἐργάτην, ὅστις ἔχω τὴν ὑψηλὴν τιμὴν νὰ διερμηνεύω κατὰ τὴν σεμνὴν αὐτὴν δημοθοινίαν τὰ αἰσθήματα τῆς εὐγενοῦς καὶ πατριωτικωτάτης πόλεως τοῦ Πειραιῶς, τῆς βασιλίδος ταύτης τῶν ναυτικῶν, ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία ἀνέκαθεν πρωτοστατεῖ εἰς πᾶν ἐθνικὸν ζήτημα καὶ συγκινεῖται εἰς πᾶσαν ἐθνικὴν ἀνάγκην, καὶ εἰς ἐμέ, λέγω, ἐνέπνευσες σειρὰν μακεδονικῶν τραγουδιῶν, τῶν ὁποίων εὐλαβῶς σὲ παρακαλῶ νὰ δεχθῇς τὴν ἀφιέρωσιν, ὡς ἐλάχιστον δεῖγμα τῆς μεγίστης μου καὶ ὡς ἀτόμου εὐγνωμοσύνης, ὦ πρόμαχε τῆς Πατρίδος γενναῖε.

«Δέξου τα εὐμενῶς, σεβαστὲ καθηγητά, διότι σὺ μοὶ τὰ ἐνέπνευσες μὲ τὸ ψυχικόν σου ἐκεῖνο μεγαλεῖον, τὸ ὁποῖον ἀναπολεῖ εἰς τὴν νοσταλγὸν τοῦ παρελθόντος ψυχήν μου τὸν τελευταῖον τῶν Ἑλλήνων, ὦ νεώτερε Φιλοποίμην. Δέξου τα, διότι εἶνε ἰδικά σου. Μέσα εἰς τοὺς ταπεινοὺς στίχους μου θὰ πάλλεται ἡ ὑπέροχος ψυχή σου. Μέσα εἰς τὸν ἀλαμπῆ ρυθμόν των θὰ σελαγίζῃ ἡ ἀκτινοβόλος ἰδέα σου.

Καὶ ἂν καμμίαν ἡμέραν —τίς οἶδε— ἔχουν τὴν εὐτυχίαν νὰ ψάλλωνται πέρα, ἐκεῖ εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, οἱ νικηφόροι στρατιῶται τῆς Πατρίδος δὲν θὰ ἐνθυμοῦνται τὸν ἀφανῆ τραγουδιστήν των, ἀλλὰ τὸν ἔνδοξον ἐμπνευστήν των.

«Καὶ ἀνῆλθες διὰ τοῦ ψυχικοῦ σου σθένους εἰς περιωπὴν ἥρωος, ἐθνικοῦ ἥρωος, ἐξ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι οὐδὲν ἔχουν νὰ φθονήσουν ἀπὸ τοὺς ἀνδρείους στρατηγοὺς καὶ ναυάρχους.

«Καὶ διὰ τοῦ ἀπέφθου χρυσοῦ τῶν ἔργων καὶ τῶν λόγων σου, τὸν ὁποῖον ἀφειδῶς ἐσκόρπισες ὑπὲρ τῆς Πατρίδος, ὑψώθης ὡς ἐθνικὸς εὐεργέτης, ὑπεράνω καὶ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ γαλαξίου καὶ τῶν ἄλλων ἐκείνων μεγαλοκάρδων υἱῶν της, διότι τὸ πνεῦμα θὰ ὑψοῦται πάντοτε ὑπεράνω τῆς ὕλης μέχρι συντελείας τῶν αἰώνων. Καὶ κατώρθωσες εἰς τὸν αἰῶνα τοῦτον τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τῆς δυσπιστίας, τοῦ συμφέροντος καὶ τῆς ἰδιοτελείας, κατώρθωσες, ὦ πνευματοφόρε τῆς ἰδέας μῦστα, νὰ καταστήσῃς σεβαστὰ τὰ ἀπαράγραπτα δικαιώματα ἡμῶν, ὡς ἀνθρώπων καὶ ὡς Ἑλλήνων. Καὶ ἠδυνήθης νὰ ἀναπτερώσῃς τὸ καταπεσὸν ἐθνικὸν φρόνημα καὶ νὰ ὑποδαυλίσῃς τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην κατὰ τὴν στεῖραν ταύτην ἐποχὴν τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ καὶ τῆς ἀφιλοπατρίας, τῶν ῥιψασπίδων καὶ τῶν ἀπαλλαγέντων.

«Διερμηνεύων τὴν εὐγνωμοσύνην ὁλοκλήρου τῆς πόλεως τοῦ Πειραιῶς, ἀντιπροσωπευομένης κατὰ τὴν ἐθνικὴν ταύτην ἑσπερίδα ὑπὸ ἐπιλέκτων μελῶν τῆς κοινωνίας της καὶ διατρανῶν τὸν μύχιον αὐτῆς πόθον, ὅπως τὸ ἔθνος ὁλόκληρον καὶ ἅπαντες ἀνεξαιρέτως οἱ πολιτικοὶ αὐτοῦ ἄνδρες σωφρονήσωσι καὶ μιμηθῶσι τὸ φιλόπατρι παράδειγμά σου, ὑψούμενοι εἰς τὴν περιωπὴν τῶν ἐγκυμονουμένων εἰς τὸν Αἶμον σοβαρῶν γεγονότων διὰ συντόνου καὶ ταχείας ἐθνικῆς ἐνεργείας, ὑψῶ τὸ κύπελλόν μου πρὸς τιμήν σου, ὦ ἐθνικὲ ἀπόστολε, καὶ ἀναφωνῶ πάλιν τοὺς στίχους τοῦ ἀθανάτου Σολωμοῦ μας :

«Μοναχὸς τὸ δρόμο ἐπῆρες
«Καὶ 'ξανάρθες μοναχὸς
«Ὅλοι σοῦ ἄνοιξαν τῆς θύρες
«Ἀμπρὸς στὸ ψυχικό σου φῶς.»

Εὖγε καὶ οὐρανομήκεις ζητωκραυγαὶ ἐκάλυψαν τὴν θαυμασίαν ταύτην πρόποσιν, παιανιζούσης τῆς μουσικῆς τὸν ἐθνικὸν ὕμνον.

Ὁ δὲ κ. Στρατήγης, πλησιάσας εἰς τὴν τιμητικὴν θέσιν, ἣν κατεῖχεν ὁ κ. Καζάζης, ἔχων ἐκ δεξιῶν καὶ εὐωνύμων τοὺς συνεργάτας αὐτοῦ ἐν τῇ Ἑταιρείᾳ τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» τὸν Ἀντιπρόεδρον κ. Μελισσουργὸν καὶ τὸν Γενικὸν Γραμματέα ἀντισυνταγματάρχην κ. Πεταλᾶν, ἠσπάσθη τὸν μέχρι δακρύων συγκινηθέντα κ. Καζάζην.

Πρόποσις τοῦ Προέδρου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ».

Μετὰ τὸν κ. Στρατήγην ἔλαβε τὸν λόγον ὁ Πρόεδρος τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» εἰπὼν περίπου τὰ ἑξῆς :

«Εὐχαριστῶ ὑμᾶς ἀπὸ καρδίας, ἀγαπητοὶ συμπολῖται, φίλοι καὶ συνάδελφοι ἐν τῇ ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐργασίᾳ, εὐχαριστῶ διὰ τὸ τιμητικὸν ὑπὲρ ἐμοῦ γεῦμα. Εὐχαριστῶ ἐπίσης διὰ τὴν θαυμασίαν ὑπὸ τοῦ ἐμπνευσμένου ποιητοῦ σας προσφώνησιν, τῆς ὁποίας θεωρῶ τὸν ἑαυτόν μου πλέον ἢ κατώτερον. Δὲν ἔχω λόγους ἐπαρκεῖς νὰ ἐκφράσω τὸ αἴσθημα τῆς εὐγνωμοσύνης, τὸ κατέχον με κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην. Σᾶς εὐχαριστῶ ἔτι μᾶλλον, διότι ἤδη ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ἱδρύσεως τῆς Ἑταιρείας, τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» εὗρον ἐν τῇ πόλει τοῦ Πειραιῶς ἰσχυρότατον ἔρεισμα, συνεργάτας ἀφωσιωμένους καὶ πολυτίμους.

«Ὅτε πρό τινων ἑβδομάδων ἐν Λονδίνῳ ἐξῇρον ἐνώπιον φιλοπάτριδος ὁμογενοῦς τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν φιλοπατρίαν τῆς ἑλληνικῆς παροικίας τοῦ Λονδίνου πρὸ τῆς ἀδιαφορίας ἄλλων ἑλληνικῶν Κοινοτήτων καὶ ἐζήτουν ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου τούτου, ἔλαβον παρ' αὐτοῦ τὴν ἀκόλουθον ἀπόκρισιν—«*εἴμεθα φιλοπάτριδες, διότι εἴ*«*μεθα βιοπαλαισταί*, ἀγαπῶμεν τὴν πατρίδα μας, διότι ἀγαπῶμεν τὴν ἐργασίαν. Ἡ «ἐργασία εἶνε ἀρετή, εἶνε ζωή, εἶνε τιμή. Ὁ ἐργαζόμενος ἔχει συνείδησιν τῆς τιμῆς «του, τῶν καθηκόντων του, ὧν τὸ ὑπέρτατον εἶνε τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθῆκον».

«Τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἐδιδάχθην ἀπὸ σᾶς διὰ τῶν πραγμάτων, ἀγαπητοὶ Πειραιῶται. Πλέον ἢ ἅπαξ σᾶς ὑπέδειξα εἰς τὸν ἔξω κόσμον, Ἕλληνας καὶ μὴ Ἕλληνας, ὡς τὸ καύχημα, ὡς τὸ σέμνωμα τοῦ ἐλευθέρου κράτους. Ἐγὼ τὸ γ ωρίζω, διότι συνειργάσθην μαζῆ σας, διότι πλέον ἢ ἅπαξ ἀπεκάλυψα εἰς πλείστους ἐξ ὑμῶν τὰ μυστικά μου, τοὺς πόθους μου, τὰς ἐλπίδας μου, τοὺς φόβους μου. Καὶ εὗρον ἀείποτε μεταξὺ ὑμῶν φίλους ἐμπεπιστευμένους, οἵτινες μὲ παρηγόρησαν, οἵτινες μὲ ἐνίσχυσαν ἐν τῷ δυσχερεῖ ἔργῳ, τὸ ὁποῖον ἐπιδιώκει ἀπὸ ἐτῶν ἤδη ἡ ἡμετέρα Ἑταιρεία.

«Ἂν ἔπραξέ τι ἡ ἡμετέρα Ἑταιρεία κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρόν, ἔχετε καὶ σεῖς μέγιστον μέρος, ὦ Πειραιῶται. Τιμὴ εἰς τὴν φιλοπατρίαν σας. Εἶσθε ὑπὸ πάσας τὰς ἐπόψεις ἄξιοι τῆς μεγάλης πατρίδος !

«Τὸ γεῦμα τοῦτο, τοῦ ὁποίου τὸ *Ἐδεσματολόγιον** ἔχω ὑπ' ὄψει, δὲν θεωρῶ γενό-

*ΣΗΜ. Τὸ ἐδεσματολόγιον ἦν καλλιτεχνικώτατα ἐκτετυπωμένον καὶ παρίστα οἱονεὶ ζωντανὴν τὴν Μακεδονίαν. Ἐπὶ τοῦ ἐπιχρύσου πλαισίου ἦσαν ἀναγεγραμμέναι αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Μακεδονίας : Θεσσαλονίκη, Μεθώνη, Φίλιπποι, Μένδη, Τερώνη, Ἄκανθος, Νεάπολις, Οὐρανόπολις, Ὄλυνθος, Ποτείδαια, Ἀμφίπολις, Πύδνα, Πέλλα, κτλ. Ἐντὸς τοῦ πλαισίου ἐν ἐπικεφαλίδι ἔφερε τὴν προτομὴν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τὸ δὲ ὀνοματολόγιον τῶν φαγητῶν ἦτο ἐπίσης μακεδονικόν, ὡς π. χ. ζωμὸς ὀλυνθιακός, ἀτταγεὺς Θεσσαλονίκης, παραδόρπιον Πέλλης, ἀνθοκράμβη Ἀμφιπόλεως, ἀμνὸς ὀβελίας Ποτειδαίας, φυλλὰς Φιλίππων, παγωτὸν Ὀλύμπου, χιλιόφυλλον Πύδνας, κτλ.

μενον μόνον πρὸς τιμήν μου, εἶνε συγχρόνως καὶ μία εὐγενὴς καὶ βαρυσήμαντος διαμαρτύρησις ὑπὲρ τῆς μακεδονικῆς ἰδέας, ὑπὲρ τοῦ ἱστορικοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος τῆς κινδυνευούσης, τῆς ὑπὸ τῶν ξένων ἐπιβουλευομένης καὶ διεκδικουμένης Μακεδονίας. Κηρύσσεται ἐπ' ἐσχάτων, ὅτι οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἑλληνική. Ἀρκεῖ τὸ ἐδεσματολόγιον τοῦτο καὶ μόνον, διὰ ν' ἀποδειχθῇ τὸ βδελυρὸν τῆς ἱστορικῆς συκοφαντίας. Ἔχω ἐνώπιόν μου τὴν Πέλλαν, τὴν Πύδναν, τὴν Ποτείδαιαν, τοὺς Φιλίππους, τόσας ἄλλας πόλεις τῆς περικλεοῦς Μακεδονίας. Ἔχω ὑπ' ὄψει τὸ ἄριστον τῶν τέκνων αὐτῆς, τὸν μέγαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα ἀπόστολον καὶ φωστῆρα. Φαντάζομαι κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην τὸν ἕτερον μέγαν υἱὸν καὶ πρόμαχον τῆς Μακεδονίας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, Βασίλειον τὸν Βουλγαροκτόνον, τοὺς Μακεδόνας ἀριστεῖς τῆς τελευταίας παλιγγενεσίας. Ὕστερον ἀπὸ τόσας τρανὰς ἀποδείξεις τοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος τῆς Μακεδονίας, ἀμφισβητεῖται αὕτη ὄχι μόνον διὰ λόγων, ἀλλὰ καὶ δι' ἔργων, ἐγκλημάτων σατανικῶν καὶ ὀλεθρίων, κηρύσσεται ὡς μὴ ἑλληνική, ἐφ' ἧς ἔχουσι δικαιώματα πάντες, Σλαῦοι, Σκῦθαι, καὶ ἡ λοιπὴ πανσπερμία, *ἐκτὸς τῶν Ἑλλήνων*.

«Ἀλλ' ἂς μὴ περιορισθῶμεν, διεκδικοῦντες αὐτήν, ἀμυνόμενοι ὑπὲρ αὐτῆς μόνον διὰ τῶν λόγων. Ἂς πράξωμεν τοῦτο πρωτίστως διὰ τῶν ἔργων. Ἰδοὺ ὁ Ὄλυμπος. Εἶνε ἕτοιμος νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ τὸ μυστικὸν τῶν ἁρματωλῶν του, νὰ μᾶς διδάξῃ τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθῆκον. Μᾶς ἀναμένουσιν ἐπὶ τῶν ἀκρωρειῶν αὐτοῦ ἀδελφοὶ Μακεδόνες, ἵνα συνεχίσωμεν μετ' αὐτῶν ἐν τῇ ταλαίνῃ Μακεδονίᾳ τὴν μεγάλην ἀποστολὴν τῆς πλήρους τῶν Ἑλλήνων ἱστορικῆς παλιγγενεσίας. Διότι ἄνευ Μακεδονίας δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἑλληνικὴ ἑνότης, διότι ἡ ἀπώλεια τῆς Μακεδονίας εἶνε ἀπώλεια τῆς Ἑλλάδος.

«Ἂς ἐννοήσωμεν τοῦτο, φιλοπάτριδες Πειραιῶται, καὶ ἂς παρασκευασθῶμεν πρὸς μέγαν ἀγῶνα διὰ τῶν πραγμάτων, διὰ τῶν ὅπλων, διὰ τῆς ἀμέσου πολεμικῆς συντάξεως καὶ ἐνεργείας. Ἡ ἐλευθερία, τὸ μεγαλεῖον τῆς πατρίδος ἀποκτᾶται οὐχὶ διὰ τῶν λόγων, ἀλλὰ διὰ τῶν ἀγώνων, διὰ τῶν θυσιῶν, διὰ τῶν μαρτύρων.

(καὶ στραφεὶς πρὸς τὴν προτομὴν τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε'. τοποθετημένης ἐνώπιον αὐτοῦ προσθέτει :)

«*Τί μὲ θωρεῖς ἀκίνητος; Ποῦ τρέχ' ὁ λογισμός σου,*» κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην, σεπτὲ Πατριάρχα καὶ ἱερομάρτυ τοῦ ἑλληνικοῦ Γένους; Διατὶ ἡ ἐπὶ τοῦ μαρμαρωμένου μετώπου σου μυστικὴ θλίψις; Διότι ἐκεῖνοι, ὑπὲρ τῶν ὁποίων ἐμαρτύρησες, ἐδείχθησαν ἀνάξιοι σοῦ, ἀχάριστοι πρὸς τὴν θυσίαν, τὴν ὁποίαν προσήνεγκες ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς πατρίδος, ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς ἀποκαταστάσεως αὐτῆς;

«Σὲ ἀτενίζω οἱονεὶ ἐν ὁράματι κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην καὶ φρίττω. Ἔλεος, ἔλεος, συγγνώμην, ὦ περίδοξε νεκρέ! Συγγνώμην. Ἄφες τὴν θλῖψίν σου. Σοὶ ὑπόσχομαι, ὅτι θὰ σὲ μιμηθῶμεν, θὰ σὲ παρακολουθήσωμεν, δὲν θὰ φοβηθῶμεν πρὸ

τῆς ὀδύνης τοῦ μαρτυρίου, ἡ ὁποία θὰ καταστῇ διὰ τὸ *ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος* ἀγωνιζόμενον ἑλληνικὸν γένος ἡδονή.

«*Μὴ λησμονεῖτε τὸ σχοινί, παιδιά, τοῦ Πατριάρχη!*»

«Ἀδελφοὶ Πειραιῶται, ὁ μέγας Πατριάρχης μᾶς δίδει τὸ μάθημα καὶ τὸ παράδειγμα. Ἂς ἀγωνισθῶμεν, ὡς ἠγωνίσθη αὐτὸς καὶ οἱ περὶ αὐτόν. Ἂς συνεχίσωμεν τὸ ἔργον αὐτῶν. Προσεγγίζει ἡ ἄνοιξις, κινδυνεύει ἡ Μακεδονία. Φεῦ! καὶ μετ' αὐτῆς κινδυνεύει ὅλη ἡ Ἑλλάς. Ἀλλ' ἂς ἐννοήσωμεν, ὅτι δὲν ἐθραύσθη τὸ ξίφος τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὸ ξίφος τοῦ Βουλγαροκτόνου. Μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ ἂς ἀγωνισθῶμεν ἐπίσης ὑπὲρ τῆς μεγάλης πατρίδος. *Μὴ λησμονεῖτε τὸ σχοινί, παιδιά, τοῦ Πατριάρχη.*»

Μετὰ τὴν πρόποσιν τοῦ κ. Καζάζη, χειροκροτηθεῖσαν ἐνθουσιωδῶς, ἠγέρθη ὁ κ. Στρατήγης καὶ προέπιεν ὑπὲρ τῶν συνδαιτυμόνων ὡς ἑξῆς:

«*Ἀγαπητοὶ συμπολῖται,*

«Ἡ ζωή μας ἄνευ εὐαρέστων ἐκπλήξεων, δὲν θὰ ἦτο παρὰ μία ἔρημος, αὐχμηρὰ καὶ ἀμμώδης, χωρὶς ἀντικατοπτρισμοὺς καὶ ὀάσεις. Ἐγὼ τοὐλάχιστον τότε μόνον προσεγγίζω εἰς τὰ προπύλαια τῆς εὐτυχίας, ὅταν ὑφίσταμαι ὡραίαν τινὰ ἔκπληξιν ἀπὸ τοὺς ἀγαπητούς μου φίλους καὶ λατρευτοὺς οἰκείους, ἢ ὅταν προξενῶ εἰς αὐτοὺς καμμίαν τοιαύτην. Καὶ εἰς τὴν πρωτοφανῆ αὐτὴν καὶ ἀλησμόνητον λαϊκὴν καὶ ἐθνικὴν ἀγάπην ἐσκέφθημεν, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐπινοήσωμεν καμμίαν ἀπὸ ἐκείνας, ποῦ ἀφίνουν ἀνεξίτηλα ἴχνη εἰς τὴν μνήμην τῶν συνδαιτυμόνων. Ἐσκέφθημεν λοιπόν, ὅτι ἔπρεπε νὰ μὴ εἴμεθα ἀπόψε μόνον συμπόται καὶ πνευματικῶς ἑταῖροι, ἀλλὰ καὶ ὑλικῶς συνεταῖροι, ἀφοῦ μάλιστα ἀποτελοῦμεν μέλη μιᾶς κατ' ἐξοχὴν ἐμπορικῆς καὶ πρακτικῆς κοινωνίας.

«Μάλιστα, κύριοι, συνεταῖροι, ὁμόρρυθμοι, ἑτερόρρυθμοι, ἀνώνυμοι, ἢ μετοχικοί, ἢ ὅπως ἄλλως λέγονται οὗτοι ὑπὸ τῶν ἄλλοτε ἀξιοτίμων συναδέλφων μου δικηγόρων. Αἴ λοιπόν! ἀπόψε ἐγίναμεν συνεταῖροι, καὶ μάλιστα μὲ περιουσίαν, οὐχὶ εὐκαταφρόνητον καί, πρᾶγμα σπάνιον ἐν Ἑλλάδι, μὲ ὁμόνοιαν καὶ ἀγάπην, ἀφοῦ τὸ κεφάλαιόν μας ἀνέρχεται εἰς τὸ σεβαστὸν ποσὸν τῶν 750 δρ. περίπου κατὰ τὴν λεπτομερῆ λογοδοσίαν, τὴν ὁποίαν θὰ δημοσιεύσῃ ὁ ἀκάματος καὶ πολύτιμος συνεργάτης μας εἰς τὸ γεῦμα τοῦτο καὶ θησαυροφύλαξ μας κ. Τάκης Πουρῆς, καὶ εἶνε καθαρὸν περίσσευμα ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ αὐτοῦ συμποσίου, τὸ ὁποῖον ἐσκέφθημεν, ὅτι ἔπρεπε ν' ἀπαθανατίσωμεν δι' ἑνὸς ὡραίου ἐνθυμίου καὶ πέραν ἀκόμη τοῦ τάφου.

«Καὶ τὸ ἐνθύμιον αὐτό, μαζί μὲ τὸ θαυμάσιον ἐδεσματολόγιον, τὸ ὁποῖον ὀφείλομεν εἰς τὴν εὐγενῆ ἀφιλοκέρδειαν τοῦ ἀγαπητοῦ μου φίλου κ. Δημητρίου Καλοστύπη, τοῦ ἐνθουσιώδους ὑπερμάχου παντὸς καλοῦ, θὰ εἶνε καλλιτεχνικώτατον μετάλλιον εἰς μέγεθος ταλλήρου, ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως φέρον τὴν προτομὴν τοῦ ἐθνικοῦ ἀποστόλου μας, ἐπὶ τῆς ἄλλης τὴν σημερινὴν ἡμερομη-

νίαν ἐντὸς πλαισίου ἐκ δάφνης. Τὸ ἀναμνηστικὸν αὐτὸ μετάλλιον, τὸ ὁποῖον ἤρχισεν ἤδη νὰ χαράσσῃ ὁ διακεκριμένος τῆς πόλεώς μας καλλιτέχνης, ὁ μοναδικὸς εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα κ. Κελαϊδῆς, θὰ κοσμῇ τὰ στήθη ὅλων μας μετά τινας ἡμέρας καὶ θὰ εἶνε χρυσοῦν μὲν διὰ τὸν κ. Καζάζην, ἀργυροῦν δὲ δι' ὅλους τοὺς ἄλλους. Τὸ μετάλλιον αὐτό, κύριοι, τὸ ὁποῖον ὁ ὑλικὸς χρόνος δὲν μᾶς ἐπέτρεψε νὰ σᾶς προσφέρωμεν σήμερον, θὰ εἶνε παράσημον ὑψίστης μὲν τιμῆς καὶ λατρείας διὰ τὸν κ. Καζάζην, ἀγάπης δὲ καὶ ἀδελφοποιήσεως ὅλων ἡμῶν τῶν Πειραιέων, οἵτινες τόσον προθύμως συμμετέσχετε τῆς ἐθνικῆς αὐτῆς εὐωχίας. Θὰ εἶνε ἐθνικὸν παράσημον πολυτιμότερον καὶ ὑπέρτερον ἀπὸ τὰ ἀδαμάντινα ἐκεῖνα, ἅτινα κοσμοῦσι μερικὰ στήθη. Θὰ μᾶς ἐνθυμίζῃ τὰς ἀλησμονήτους ὥρας ποῦ ἐπεράσαμεν ἀδελφωμένοι εἰς μίαν εὐγενῆ ἰδέαν, εἰς ἕνα ὑψηλὸν σκοπόν. Θὰ μᾶς ἐνθυμίζῃ τὸν ἄνδρα, ὅστις τὰ πάντα θυσιάζει εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος. Θὰ μᾶς ἐνθυμίζῃ, ὅτι πρέπει νὰ μιμηθῶμεν τὸ φιλόπατρι παράδειγμά του καὶ τὴν φλογεράν του πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην.

«Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ προπίω, κύριοι, ὑπὲρ ὅλων ὑμῶν, τῶν ἀγαπητῶν συμπολιτῶν μου.

Πρόποσις τοῦ κ. Βραχνοῦ.

Ἀκολούθως ὁ κ. Βραχνὸς δημοτικὸς σύμβουλος ἤγειρε τὴν ἑξῆς πρόποσιν :

«*Κύριοι*

«Κατόπιν τῶν ὅσων ἐλέχθησαν παρά τε τοῦ μεγάλου πατριώτου καὶ ἐθνικοῦ μας ἀποστόλου κ. Νεοκλέους Καζάζη καὶ τοῦ ἐστεμμένου μας ποιητοῦ κ. Γεωργίου Στρατήγη, φρονῶ, ὅτι πᾶς λόγος θὰ ἐμείωνε τὴν ὅλην λαμπρότητα τοῦ ἐξόχως ἐθνικοῦ συμποσίου. Πλὴν ὁ ἐνθουσιασμός μου μὲ κάμνει πρὸς στιγμὴν νὰ λησμονήσω τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ νὰ ἐξυμνήσω τὸ ἔργον τῶν ὀλίγων ἐκείνων συμπολιτῶν μας, εἰς οὓς ὀφείλομεν τὴν ἀλησμόνητον αὐτὴν πανδαισίαν, ἡ ὁποία ἠδελφοποίησε εἰς ἕνα ὑψηλὸν καὶ εὐγενῆ σκοπὸν τὴν οὐχὶ πάντοτε εὐμενῶς διακειμένην πρὸς τὰ τοιαῦτα ἐμπορικήν μας πόλιν.

«Θὰ ἦτο ἀληθῶς ἔλλειψις ἐξ ἡμῶν καὶ ἐξ ἐμοῦ, καὶ ὑπὸ τὴν ἰδιότητά μου, ὡς δημοτικοῦ συμβούλου, ἐὰν δὲν ἀπήντων εἰς τὴν ἐμπνευσμένην καὶ φιλοπόλιδα πρόποσιν τοῦ συμπολίτου μας ποιητοῦ, ὅστις εἶχε τὴν πρωτοβουλίαν τῆς διοργανώσεως τοῦ ὡραίου τούτου συμποσίου καὶ τὴν εὐγενῆ καὶ πρόθυμον συνεργασίαν καὶ τῶν λοιπῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς.

«Οἱ ὡραῖοι λόγοι καὶ αἱ πατριωτικαὶ ἰδέαι, αἵτινες εἰσέτι κατακλύζουσι τὰ ὦτά μου, θὰ μείνωσιν ἀληθῶς ἀλησμόνητοι τόσον εἰς ἐμὲ, ὅσον καὶ εἰς ὑμᾶς, Κύριοι. Ἡ πρόποσις, ἡ γενομένη πρὸς τὸν κ. Καζάζην ἐκ μέρους τοῦ κ. Στρατήγη δὲν ἦτο μόνον πεζὸν ποίημα μὲ περιόδους λυρικωτάτας, ἀλλ' ἦτο μνημεῖον φιλολογικὸν ὑπὸ ἔποψιν ὕφους, ἐμπνεύσεως καὶ γλώσσης. Παρακαλῶ, Κύριοι, ὅπως ὑψώ-

σωμεν τὸ κύπελλον ὑπὲρ τοῦ ἐστεμμένου ποιητοῦ μας καὶ εὐφραδοῦς ἀγορητοῦ Γεωργίου Στρατήγη.»

Μετὰ τὸν κ. Βραχνὸν προέπιεν ὁ λυκειάρχης κ. Δραγάτσης δι' ὀλίγων ὑπὲρ τοῦ κ. Καζάζη, καὶ τὸ γεῦμα ἔληξε περὶ τὴν 11 μ. μ. ἐν τῷ μέσῳ τοῦ γενικοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς εὐθυμίας.

Ἐπιστολὴ Θεοδώρου Γ. Ρετσίνα.

Ὁ πρώην Πρόεδρος τῆς Βουλῆς κ. Θ. Γ. Ρετσίνας κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ γεύματος ἀπηύθυνε τὴν ἑπομένην ἐπιστολὴν πρὸς τὸν κ. Καζάζην:

«*Ἐν Πειραιεῖ τῇ 15 Ἰανουαρίου 1904.*

«**Ἀξιότιμε Φίλε**

«Ἡ συμμετοχή μου εἰς τὸ διδόμενον τὴν ἑσπέραν ταύτην γεῦμα ἐκ μέρους πολλῶν ἐκ τῶν συμπολιτῶν ἡμῶν πρὸς τιμήν σας, θὰ ἦτο δι' ἐμὲ οὐ μόνον εὐφρόσυνος, ἀλλὰ καὶ ἐπιβεβλημένη, ὅπως διὰ ζώσης ἐκφράσω ὑμῖν τὸν ἐνθουσιασμόν, ὃν αἰσθάνομαι διὰ τὸ πατριωτικὸν διάβημα, ὅπερ ἐπεχειρήσατε, καὶ μετὰ τόσης ἐπιτυχίας διεξηγάγετε. Ἀδυνατῶν ὅμως ἕνεκεν ἀδιαθεσίας νὰ πράξω τοῦτο, σᾶς παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἐξαιρετικῆς πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεώς μου, μεθ' ἧς διατελῶ ὅλως ὑμέτερος.» (Ὑπογρ.) «**Θ. Γ. Ρετσίνας.**»

"L'HELLÉNISME"

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΟΥ "ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ" ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ

(Ἐτησία συνδρομὴ φρ. χρ. 8)

Περιεχόμενα τοῦ μηνὸς Φεβρουαρίου

Les Réformes en Macédoine.
La Réponse de la Porte à la Note Austro-Russe.
Les Panslavistes contre les Réformes en Macédoine, par M. NICOLAS DOURNOWO.
Le dernier «Blue-Book.»
Lettre à M. Victor Bérard, par. M. NEOCLÈS KASASIS, président de la Société l' *Hellénismos.*
La Macédoine et le Schisme ecclésiastique bulgare par M. PAUL CAROLIDÈS, professeur d'Histoire à l'Université d'Athènes.
Les derniers Crimes bulgares, de nos correspondants.
L'Incident de Lakkos, d'un correspondant.
La Réunion Anglo-Hellénique du 18 Décembre.
Conférence de M. Fougères.
Les Affaires d'Orient et les déclarations du Comte Goluchowski.
La langue française et les Écoles grecques, discours du Comte d'AUNAY.
Les Crecs de Trébizonde.
Revue de la Presse.
Les meurtres commis contre les Hellènes en Macédoine (Suite).

ΟΙ ΕΝ ΤΗι ΚΑΤΩι ΙΤΑΛΙΑι ΚΑΙ ΣΙΚΕΛΙΑι ΕΛΛΗΝΑΛΒΑΝΟΙ

Α.΄

Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔαρ, γενόμενος ἐν Ἰταλίᾳ, εἶχον λάβῃ ἀφορμὴν νὰ ἐπισκεφθῶ τὰς ἐν Σαλεντίνῃ ἑλληνοφώνους κώμας, καὶ τὰς ἐντυπώσεις τῆς παρατηρήσεώς μου περὶ τῶν λειψάνων τούτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Κάτω Ἰταλίας ἐξέθηκα ἐν τῷ «Ἑλληνισμῷ». 1) Συμπέρασμα τῶν παρατηρήσεων ἐκείνων ἦτο, ὅτι τὰ λείψανα ταῦτα εἶχον μὲν μεγάλην ἱστορικὴν σημασίαν ὡς πρὸς τὸ παρελθόν, ἀλλ' ὡς πρὸς τὸ παρὸν ἠδύναντο μόνον νὰ κινῶσι τὴν περιέργειαν τοῦ παρατηρητοῦ. Ὡς πρὸς δὲ τὸ μέλλον, οὔτε ὑπὸ ἔννοιαν καθόλου ἱστορικήν, οὔτε ὑπὸ ἰδιαιτέραν ἔποψιν ἑλληνικὴν ἠδύναντο νὰ ἔχωσι σπουδαιότητα, ἅτε μὴ ἀνήκοντα πλέον οὔτε ἀμέσως, οὔτε ἐμμέσως εἰς τὸ ἐθνικὸν καὶ ἠθικὸν κράτος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ διηνεκῶς ἐξαφανιζόμενα ἐν τῷ πελάγει τοῦ περὶ αὐτὰ ἰταλικοῦ ἐθνικοῦ βίου. Οἱ Ἕλληνες οὗτοι, οἱ λαλοῦντες ἔτι διαλέκτους ἑλληνικάς, ἔχουσι συνείδησίν τινα ἑλληνικήν, οὐχὶ ἐν συναφείᾳ ἠθικῇ καὶ ἐθνικῇ πρὸς τὸν νῦν ἑλληνισμόν, ἢ τοὐλάχιστον πρὸς τὸν βυζαντινόν, ἀλλ' ἐξ ἐπιγνώσεως ἁπλῆς τῆς ἐκ τῶν Ἑλλήνων τῆς πάλαι Μεγάλης Ἑλλάδος καταγωγῆς αὐτῶν, ἐφ' ᾗ καὶ σήμερον ἔτι σεμνύνονται, ἄλλως ὁ ἐθνικὸς βίος αὐτῶν κατ' οὐσίαν, ἀφομοιούμενος πρὸς τὸν πολιτικόν, καθίσταται διηνεκῶς ἰταλικώτερος, διὰ δὲ τῆς ἀπὸ τοῦ 1620 ἐπικρατήσεως τῆς λατινικῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως (ritus) ἔν τε τῇ γλώσσῃ καὶ τῇ ἱερουργίᾳ ὁ βίος οὗτος καθίσταται λατινικώτερος. Ἡ γλῶσσα αὐτῶν ἡ ἑλληνική, ἡ μόνη ἀποτελοῦσα τὸ γνώρισμα τῆς ἑλληνικῆς αὐτῶν καταγωγῆς καὶ μόνη διατηροῦσα ἀσθενῆ τινα δεσμὸν ἀναμνήσεων πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν, καὶ δὴ τὸν ἀρχαῖον μόνον Ἑλληνισμόν, καθίσταται γλῶσσα ἁπλῶς οἰκογενειακή.

Τρεῖς δυνάμεις ἰσχυρώταται συνεργοῦσιν εἰς τὴν τοιαύτην περιστολὴν καὶ κατὰ μικρὸν ἐξαφάνισιν αὐτῆς, Ἐκκλησία, Σχολεῖον καὶ Πολιτεία. Ἐντεῦθεν ἡ ἠθικὴ δύναμις καὶ ἀξία τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης παρ' αὐτοῖς, τιθεμένης κατὰ μέρος τῆς ἐκ τοῦ ὀνόματος μόνον τῆς γλώσσης ταύτης, ὡς ἑλληνικῆς, προερχομένης αἴγλης καὶ γοητείας καὶ τῆς ἐντεῦθεν τρεφομένης ὑπερηφάνου ἀναμνήσεως τῆς ἀπὸ ἀρχαίων Ἑλλήνων καταγωγῆς, ὑπὸ καθόλου ἱστορικὴν καὶ ἐθνικὴν ἔποψιν εἶνε περίπου πρὸς τὰς ἔν τισιν ἑλληνικαῖς χώραις λαλουμένας οἰκογενειακὰς ἀλβανικὰς καὶ κουτσοβλαχικὰς διαλέκτους. Κατ' ἀξιοσημείωτον δὲ τῶν πραγμάτων ἐξέλιξιν ὁ λαός, ὅστις ἐξεπροσώπει μέχρι πρὸ μικροῦ ἐν Σικελίᾳ καὶ Κάτω Ἰταλίᾳ καὶ ἐκπροσωπεῖ ἔτι μέχρι νῦν τὴν ἀκραι-

1) Ἴδε «Ἑλληνισμοῦ» τεύχη Ἰουνίου καὶ Αὐγούστου τοῦ 1903.

φνῆ ἑλληνικὴν ἐθνότητα μετὰ συνειδήσεως ἑλληνικῆς, παραδόσεων ἑλληνικῶν, ἐθνικῶν, ἐκκλησίας καὶ γλώσσης ἑλληνικῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰσὶν οὐχὶ οἱ ἑλληνόφωνοι καθολικοί, ἀλλ' οἱ ἀλβανόφωνοι ὀρθόδοξοι τῶν εἰρημένων χωρῶν. Οἱ ἀλβανόφωνοι οὗ οι,οἱ καλοῦντες ἑαυτοὺς «Γραικοὺς» (Greci), κατ' ἀντίθεσιν τῶν ἑλληνοφώνων, τῶν καλούντων ἑαυτοὺς «Grici», εἰσὶν Ἕλληνες τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν, ἔχοντες καταγωγὴν ἑλληνικὴν ἐκ τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ, εἰσὶν ἄποικοι ἐξ Ἠπείρου, Πελοποννήσου καὶ ἄλλων ἑλληνικῶν χωρῶν κατὰ τὸν ΙΕ' καὶ ΙΣΤ' αἰῶνα εἰς Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν μεταναστεύσαντες καὶ ἰσχυρὸν ἔτι διατηροῦντες τὸν ἐθνικὸν πρὸς τὴν πρώτην πατρίδα δεσμὸν ἐν πάσαις ταῖς σχέσεσι τοῦ ἐθνικοῦ αὐτῶν βίου. Τοιούτους ἑλληνοαλβανοὺς ἐγνώρισα τὸ πρῶτον πρὸ ἐτῶν ἐν τῇ περιφήμῳ παρὰ τὴν Ρώμην ἑλληνικῇ μονῇ τῆς Κρυπτοφέρρης, ἐθαύμασα τὴν ἑλληνικὴν φυσιογνωμίαν, τὴν εὐχέρειαν, μεθ' ἧς ὡμίλουν τὰ ἑλληνικά, καίπερ ἐν σχολείοις μόνον παιδευόμενοι καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀκούοντες καὶ φθεγγόμενοι αὐτά, ὥσπερ οἱ ἀλβανόφωνοι, βλαχόφωνοι, βουλγαρόφωνοι, ἀρμενόφωνοι, τουρκόφωνοι Ἕλληνες τινῶν ἄλλων ἑλληνικῶν χωρῶν. Ἰδὼν ἐν Κρυπτοφέρρῃ καὶ γνωρίσας τοιούτους ἑλληναλβανούς, ἐθεώρησα ἔργον ἀναγκαῖον καὶ συμπληρωματικὸν τῆς περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ καθ' ὅλου πληθυσμοῦ τῆς Ἰταλίας μελέτης μου, νὰ ἐπισκεφθῶ καὶ τοὺς ἑλληνοφώνους τούτους Ἕλληνας καὶ ἐξετάσω καὶ μελετήσω ὑπὸ πᾶσαν δυνατὴν ἔποψιν τὰ κατὰ τὸν βίον αὐτῶν. Ἐπὶ τούτῳ κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος μεταβὰς εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐπισκεψάμενος τὰς ἑλληναλβανικὰς ταύτας κοινότητας ἢ δήμους, ἔρχομαι νῦν νὰ ἐκθέσω τὰ κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν μου ταύτην ἐν τῷ «Ἑλληνισμῷ», ἀποκαλύπτων εἰς τοὺς ἀναγνώστας αὐτοῦ νέον λαὸν ἑλληνικόν, ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ἀξιοσημείωτον, οὐ μόνον ὡς πρὸς τὸ παρελθόν, ὡς οἱ ἑλληνόφωνοι τῆς Ἰταλίας, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὸ παρὸν καὶ μάλιστα ὡς πρὸς τὸ μέλλον, δι' οὓς θέλομεν ἐκθέσῃ λόγου.

Ἀποπλεύσας ἐκ Πειραιῶς κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος Ἰουλίου ἐπὶ πλοίου ἰταλικοῦ, μετέβην, μετὰ διατριβὴν ὡρῶν τινῶν ἐν τῷ λιμένι τῆς ἐν Κρήτῃ Σούδας, ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν Κατάνην τῆς Σικελίας, τὴν κειμένην ὑπὸ τὴν ὑπώρειαν τῆς Αἴτνης. Τὴν πόλιν αὐτὴν ἐγίνωσκον καλῶς, οὐχὶ ἅπαξ καὶ ἐν τῷ παρελθόντι ἐπισκεψάμενος αὐτὴν καὶ δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐνδιατρίψω ἐν αὐτῇ. Διὰ τοῦτο ἔλαβον εὐθὺς τὴν πρὸς τὰς Συρακούσας ἄγο σαν, διελθὼν διὰ τῶν ἱστορικῶν δήμων τῶν Λεοντίνων (Lentini) καὶ τῶν Μεγάρων Ὑβλαίων. Ἐπισκεψάμενος ἐν Συρακούσαις κατὰ τὴν διήμερον ἐνταῦθα διαιριβήν μου τὰ μεγαλοπρεπῆ μνημεῖα τοῦ τε ἀρχαίου καὶ τοῦ χριστιανικοῦ Ἑλληνισμοῦ, διηυθύνθην ἐντεῦθεν πρὸς τὴν βορειοδυτικὴν Σικελίαν, ἥτις ἦτο ὁ κύριος σκοπὸς τῆς ὁδοιπορίας μου.

Ἡ Σικελία, ὡς καὶ ἡ κάτω Ἰταλία ἔχει, ὡς γνωστόν, μέγα ἑλληνικ ν παρελθὸν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ καὶ τῇ μεσαιωνικῇ ἱστορίᾳ, πολλὰ δὲ μέχρι νῦν πολλαχοῦ τῆς μεγάλης νήσου κεῖνται μνημεῖα, τρανῶς μαρτυροῦντα τὸν πάλαι Ἑλληνισμὸν τῆς νήσου. Οὐχὶ μόναι αἱ Συρακοῦσαι ἐξεγείρουσι τὸν θαυμασμὸν τοῦ περιηγητοῦ διὰ

τῶν μεγαλοπρεπῶν μνημείων τῆς ἑλληνικῆς τέχνης καὶ διὰ τῶν πολλῶν ἀρχαίων τε καὶ μεσαιωνικῶν ἑλληνικῶν ὀνομάτων, τῶ τε μυθικῶν καὶ τῶν ἱστορικῶν. Μεγαλοπρεπῆ μνημεῖα ἑλληνικῆς τέχνης κεῖνται καὶ ἐν Σελινοῦντι, παρέχοντα ὑπόθεσιν μεγάλων καὶ σπουδαίων ἀρχαιολογικῶν πραγματειῶν. Ὅμοια μνημεῖα ἀρχαίας τέχνης παρίστησι καὶ ὁ Ἀκράγας, τὸ Ταυρομένιον καὶ ἄλλοι ἧττονος λόγου ἄξιοι ἐκ τῆς ἀρχαιότητος γνωστοὶ τόποι, ἀλλὰ καὶ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ οὐκ ὀλίγας ἀναμνήσεις εὑρίσκει ὁ παρατηρητὴς ἐν τῇ νήσῳ. Ἑλληνόφωνοι πληθυσμοὶ δὲν ἐσώθησαν βεβαίως ἐν αὐτῇ, ὡς ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ, ἀλλ' ἱκανὰ ἔτι λείψανα μεσαιωνικοῦ βίου ἑλληνικοῦ ἐσώθησαν καὶ ἐν ταῖς διαλέκτοις, ταῖς σικελικαῖς καὶ ἐν τῷ βίῳ τῷ θρησκευτικῷ. (Αἱ λέξεις catogea (=τὸ ἰσόγαιον τῆς οἰκίας), catamìnas (=κατὰ δόσεις μηνιαίας), ὅρος καθιερωμένος ἐν Σικελίᾳ, προκειμένου περὶ τῆς κατὰ χρονικὰς προθεσμίας ἀποτίσεως τῶν φόρων, ἢ τελέσεως οἱασδήποτε πράξεως). Ἐγγυτάτω τῶν Συρακουσῶν ὑπάρχει σταθμός, (fermata) καλούμενος τῆς Santa Panajias, ἤτοι *Ἁγίας Παναγίας*. Εἶνε ἀξιοσημείωτον, ὅτι τὸ ὄνομα «*Παναγία*» οὐδαμοῦ ἄλλοθι οὔτε τῆς Σικελίας, οὔτε τῆς κάτω Ἰταλίας, οὐδὲ παρὰ τοῖς Ἑλληνοφώνοις, οἵτινες καλοῦσι τὴν Παναγίαν Madonna, ἐσώθη (βεβαίως ἐξαίρεσιν ἀποτελεῖ ἡ ἐκκλησία καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ γλῶσσα τῶν ἑλληνοαλβανῶν) ἐν δὲ τῷ εἰρημένῳ σταθμῷ τὸ ὄνομα ἐσώθη ὡς ὄνομα ἁγίας τινός, ἀγνώστου κατασταθείσης τῆς πραγματικῆς σημασίας τοῦ ὀνόματος, ἀφοῦ λέγεται San Panajia, ἤτοι ἁγία Παναγία. Ἄλλο ὄνομα τῆς Θεοτόκου, ἑλληνικῆς καταγωγῆς, σωζόμενον ἰδίως ἐν τῇ βορειοδυτικῇ Σικελίᾳ, ἐν ἰταλικῇ μεταφράσει, εἶνε τὸ τῆς «Παναγίας Γοργοεπηκόου». Τὸ βυζαντινὸν τοῦτο ἐπίθετον τῆς Παναγίας, τὸ σημαῖνον τὴν ταχέως εἰσακούουσαν τῶν γενομένων αὐτῇ δεήσεων, ἐσώθη ἐν τῇ σικελικῇ μεταφράσει «Maria d'udienza». Περὶ τῆς παρὰ τοῖς Ἀλβανοέλλησι Παναγίας Ὁδηγητρίας (Σιουμρία Ὁδηγήτρια) δὲν λέγομεν ἐνταῦθα, διότι αὕτη εἶνε γνωστὴ μόνον παρὰ τοῖς Ἀλβανοέλλησι καὶ δὲν εἶνε λείψανον βυζαντινὸν ἑλληνικόν, ἀλλὰ μετηνέχθη ἐκ τῆς ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν εἰς τὰς ἐν Σικελίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ ὀρθοδόξους ἀποικίας αὐτῶν. Καὶ πλεῖστα ἄλλα δύναταί τις νὰ εὕρῃ ὅμοια τοιαῦτα μνημεῖα τοῦ βυζαντινοῦ Ἑλληνισμοῦ, εἰδικώτερον τὰ τοιαῦτα μελετῶν, ἀλλ' ἡμῶν ὁ σκοπὸς ἀπέβλεψεν εἰς τὴν μελέτην τῶν ἐν τῇ νήσῳ Ἀλβανοελλήνων καὶ περὶ τούτων ἐφ' ἑξῆς γενήσεται ἡμῖν λόγος.

Ἀλλ' ὁ λόγος ἐνταῦθα οὐχὶ περὶ τῶν ἐν Σικελίᾳ λειψάνων καὶ μνημείων τοῦ βυζαντινοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ περὶ ἀποικιῶν ἑλληνικῶν κατὰ τὴν ἐθνότητα, ἀλβανογλώσσων, αἵτινες ἱδρύθησαν ἀκριβῶς καθ' οὓς χρόνους ἐξέπνεε τὸ βυζαντινὸν Κράτος καὶ οὐ πολὺ μετὰ τὴν τούτου πτῶσιν ἀπὸ τῆς παλαιᾶς καὶ νέας Ἠπείρου, καὶ ἐξ ἄλλων χωρῶν ἑλληνικῶν καὶ μάλιστα τῆς Πελοποννήσου. Αἱ πλεῖσται τῶν ἀποικιῶν τούτων ἐγένοντο ἐπὶ τοῦ Σκενδέρμπεη. Εἶνε γνωστόν, ὅτι ὁ Ἑλληναλβανὸς οὗτος ἥρως, καθ' οὓς χρόνους ἐπολέμει ἐναντίον τοῦ φοβεροῦ Ὀθωμανοῦ Σουλτάνου

Μουρὰτ Β΄, ζητήσας ἔλαβε βοήθειαν ἐν τῷ ἀνίσῳ τούτῳ ἀγῶνι παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Ἀλφόνσου. Ὁ γενναῖος ἡγεμὼν τῆς Ἀλβανίας, εὐγνωμονῶν ἐπὶ τούτῳ ἔπεμψε μετ' ὀλίγον τῷ 1448 εἰς τὴν Ἰταλίαν στρατὸν Ἀλβανοελλήνων πρὸς βοήθειαν τοῦ βασιλέως Ἀλφόνσου ἐναντίον τῶν θιασωτῶν τῆς Ἀνδεγαυϊκῆς δυναστείας. Ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐπικουρίας ταύτης Δημήτριος Ρέρες, τελεσφόρον πράγματι παρασχὼν ἀρωγὴν τῷ Ἀλφόνσῳ, ἠμείφθη διὰ τοῦ διορισμοῦ αὐτοῦ, ὡς ταγματάρχου τῆς Καλαβρίας, ἐπέμφθη δὲ συγχρόνως καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Γεώργιος ὡς στρατηγὸς εἰς τὴν Σικελίαν, ἵνα ὑπερασπίσῃ τὴν ἐν τῇ νήσῳ ἀρχὴν τοῦ Ἀλφόνσου ἐναντίον τῶν Ἀνδεγαυϊκῶν. Οἱ Ἑλληναλβανοί, οἱ μετὰ τοῦ Γεωργίου Ρέρε ἐξ Ἰταλίας εἰς Σικελίαν μεταβάντες, ἵδρυσαν αὐτόθι τῷ 1450 στρατιωτικὰς ἀποικίας, ἐξ ὧν ἔλαβεν ἀρχὴν καὶ ἡ μία τῶν τεσσάρων μέχρι νῦν σωζομένων ἐν Σικελίᾳ ἑλληναλβανικῶν ἐπαρχιῶν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλφόνσου ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος αὐτοῦ Φερδινάνδος ὁ Ἀραγωνικός, περιελθὼν εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Βαρώνους αὐτοῦ, ἐκάλεσεν εἰς βοήθειαν, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τὸν Σκενδέρμπεην. Οὗτος ἔπεμψε τῷ 1460 στρατὸν ὑπὸ τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ, ἐκ λογάδων πολεμιστῶν συγκείμενον, τὸ δὲ ἑπόμενον ἔτος, ἐνδοὺς εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ Πάπα Πίου Β΄. συμμάχου τοῦ Φερδινάνδου μετέβη εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐπολέμησεν ἐνταῦθα κατὰ τῶν θιασωτῶν τοῦ ἀνδεγαυϊκοῦ Οἴκου. Τότε δὲ ἀπὸ τοῦ πεδίου τῆς νίκης, μεταβὰς εἰς Νεάπολιν μετὰ τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου, πολλῶν ἔτυχε ἐνταῦθα τιμῶν παρὰ τῶν διαφόρων ἡγεμόνων τῆς Ἰταλίας, οἵτινες διὰ πρεσβειῶν ἰδιαιτέρων συνέχαιρον τῷ ἥρωϊ ἐπὶ τοῖς κατορθώμασιν αὐτοῦ, πέμποντες καὶ δῶρα πολύτιμα, ὁ δὲ βασιλεὺς Φερδινάνδος ἐδωρήσατο αὐτῷ τε καὶ τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ, ὡς φέουδα, πολλὰς πόλεις ἐν Ἀπουλίᾳ καὶ ἐν Καλαβρίᾳ, ἔνθα ἐγκατεστάθησαν ἱκανοὶ τῶν γενναίων αὐτοῦ στρατιωτῶν ὡς στρατιωτικοὶ ἄποικοι. Ἐξ Ἰταλίας ἔδραμεν αὖθις ὁ Σκενδέρμπεης εἰς τὴν Ἤπειρον ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τοῦ κινδύνου, ὃν διέτρεχεν αὕτη ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Μεχμὲτ Β΄. ἄγων μέρος μόνον τῶν ἐν Σικελίᾳ Ἀλβανῶν, διότι οἱ πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ ἐγκατεστάθησαν ἐν ταῖς εἰρημέναις τῆς Ἰταλίας χώραις. Τί ἐγένετο μετὰ τὴν εἰς τὴν πατρίδα ἐπιστροφὴν τοῦ ἥρωος εἶνε γνωστόν. Ἐν μέσῳ τῶν κατὰ τοῦ φοβεροῦ Σουλτάνου θριάμβων ἀπέθανε προώρως ἐν ἡλικίᾳ 63 ἐτῶν καὶ ὁ θάνατος αὐτοῦ ἐπήγαγε τὴν εἰς τοὺς Τούρκους ὑποδούλωσιν τῆς Ἠπείρου.

Ἀπὸ τῆς συμφορᾶς ταύτης ἄρχεται νέα περίοδος ἑλληναλβανικῶν ἀποικιῶν εἰς τὴν Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν. Πολλοὶ τῶν πολεμιστῶν τοῦ Σκενδέρμπεη ἔφυγον τότε (1467), παραλαβόντες καὶ τὸν ἑνδεκαστῆ υἱὸν αὐτοῦ Ἰωάννην, ἐντεῦθεν δὲ οὐκ ὀλίγοι τούτων μετέβησαν εἰς τὴν Σικελίαν. Τότε δὲ ἱδρύθησαν καὶ αἱ τρεῖς τῶν ἄλλων σωζομένων νῦν ἀλβανοελληνικῶν ἐν Σικελίᾳ ἀποικιῶν, ἤτοι τὸ Παλάτζο Ἀντριανὸ (Palajo Adriano), Μέγο-Γιοῦσο (Mego Juso) καὶ Πιάνα ντὶ Γκραίτσι (Piana di Greci), εἰ καὶ περὶ Μέγο Γιούσου ὑπάρχει καὶ ἑτέρα παράδοσις, ὅτι εἶχεν ἱ-

δρυθῇ ἤδη ἀπὸ τοῦ 1448, ἀπὸ τῆς πρώτης δηλονότι εἰς Σικελίαν, ζῶντος ἔτι τοῦ Σκενδέρμπεη, μεταβάσεως τῶν Ἀλβανῶν, κατὰ τὰ ἄνω εἰρημένα. Ἐννοεῖται, ὅτι οἱ νέοι οὗτοι ἄποικοι δὲν ἦσαν μόνον πολεμισταί, ὡς οἱ πρῶτοι, ἀλλὰ πρόσφυγες, φεύγοντες τὴν δουλωθεῖσαν πατρίδα καὶ ζητοῦντες καταφύγιον ἐν τῇ ξένῃ. Ἰδοὺ τί γράφει περὶ τῶν νέων τούτων ἀποίκων ὁ Πάπας Παῦλος Β΄. πρὸς τὸν Δοῦκα τῆς Βουργουνδίας Φίλιππον :

«Τῶν Ἀλβανῶν οἱ μὲν κατεκόπησαν ὑπὸ τοῦ ξίφους τῶν Τούρκων, οἱ δὲ περιήχθησαν εἰς οἰκτρὰν δουλείαν. Πόλεις, αἵτινες πρότερον ὑπὲρ ἡμῶν ὑπέστησαν τὰς » τῶν Τούρκων ἐφόδους, περιῆλθον εἰς τὸ κράτος αὐτῶν. Τὰ γείτονα ἔθνη, τὰ οἰ» κοῦντα παρὰ τὴν Ἀδριατικὴν Θάλασσαν, τρέμουσιν ἕνεκα τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου. » Πανταχοῦ τρόμος, πανταχοῦ θλίψις, πανταχοῦ θάνατος καὶ αἰχμαλωσίαι πρόκεινται » τοῖς ὀφθαλμοῖς τῶν ἀνθρώπων. Δεινὸν ἀκοῦσαι πόσον μεγάλη ἡ τῶν πραγμάτων » πάντων συντάραξις. Ἀξιοθρήνητον τὸ βλέπειν πλοῖα τῶν προσφύγων, προσπλέ» οντα εἰς τοὺς λιμένας τῆς Ἰταλίας καὶ οἰκογενείας ἐνδεεῖς, ἐκδεδιωγμένας τῶν ἑ» στιῶν αὐτῶν, σποράδην καθημένας ἀνὰ τὰς ἀκτάς, τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν τει» νούσας καὶ θρήνων τὰ πάντα πληρούσας.»

Καὶ αἱ μὲν εἰρημέναι ἀποικίαι τῆς τε πρώτης καὶ δευτέρας περιόδου ἀνάγονται εἰς τὸν ΙΕ΄. αἰῶνα, ἀλλὰ μετὰ τοῦ αἰῶνος τούτου δὲν λήγει καὶ ἡ ἱστορία τῶν ἀποικιῶν. Νέαι ἀποικίαι Ἀλβανοελλήνων ἐγένοντο κατὰ τὸν ΙΣΤ΄. αἰῶνα, ὧν ἡ ἐπισημοτάτη προῆλθεν οὐχὶ ἐξ Ἠπείρου, ἀλλ' ἐκ Πελοποννήσου. Τῷ 1532, καθ' ὃν χρόνον ὁ μέγιστος τῶν Ὀθωμανῶν Σουλτάνων, Σουλεϊμὰν Β΄. μετὰ φοβερᾶς στρατιᾶς διήλαυνε τὰς οὐγγρικὰς καὶ τὰς ἄλλας αὐστριακὰς χώρας, τὸ στάδιον τοῦ μεγάλου μεταξὺ τοῦ Ὀθωμανοῦ Σουλτάνου καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἀψβουργικοῦ Οἴκου Καρόλου Ε΄. πολέμου δὲν περιωρίσθη ἁπλῶς εἰς τὰς εἰρημένας χώρας, ἀλλ' ἐξετάθη καὶ εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας. Ὁ περίφημος ναύαρχος τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου Ε΄. ὁ Γενουήνσιος Ἀνδρέας Δόριας, ἐλθὼν μετὰ στόλου εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας, κατεδίωκεν ἐνταῦθα τὸν ὀθωμανικὸν στόλον καὶ ἐπειρᾶτο, συμμαχῶν μετὰ τοῦ παπικοῦ καὶ τοῦ τῶν Ἱπποτῶν τῆς Μελίτης, νὰ καταλάβῃ πόλεις καὶ νήσους ἐν ταῖς εἰρημέναις θαλάσσαις. Τότε ἐκυριεύθη καὶ ἡ Κορώνη καὶ αἱ Πάτραι. Οἱ Ἕλληνες τῆς Πελοποννήσου, ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει τοῦ χριστιανικοῦ στόλου, ἔλαβον τὰ ὅπλα κατὰ τῶν δυναστῶν αὐτῶν. Ἐν τῇ ἁλώσει μάλιστα τῆς Κορώνης ἠνδραγάθησαν οἱ γενναῖοι Ἕλληνες ὁπλαρχηγοὶ Θεόδωρος ὁ Ἁγιοπολίτης, Μιχαὴλ ὁ Καλόφωνος, Νικόλαος ὁ Μαμούνας καὶ Θεόδωρος ὁ Βοσκίτης. Διὰ τῆς συνδρομῆς τῶν Ἑλλήνων τούτων ἡ Κορώνη, μεθ' ὅλην ἀληθῶς τὴν γενναιοτάτην ἀντίστασιν τῆς τουρκικῆς φρουρᾶς καὶ τῶν Τούρκων κατοίκων, κατελήφθη ὑπὸ τοῦ χριστιανικοῦ στόλου κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1532, ἀλλὰ δυστυχῶς, τοῦ στόλου ἀπελθόντος, ἕνεκα τοῦ χειμῶνος, οἱ Κορωναῖοι ἀφέθησαν εἰς τὴν τύχην αὐτῶν μετὰ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ Διοικητοῦ καὶ τῆς μικρᾶς εὐρωπαϊκῆς φρουρᾶς. Τὸ ἑπόμενον ἔτος τὸ

φρούριον ἐγκατελείφθη ὅλως ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος, θεωροῦντος ἀδύνατον τὴν διατήρησιν αὐτοῦ καὶ ἀφοῦ ὁ γενναιότατος Ἱσπανὸς διοικητὴς Ροδερῖγος Μακικάος ἐποιήσατο τὴν ἡρωϊκὴν ἐκείνην ἔξοδον κατὰ τῶν ἐπερχομένων Τούρκων, ὁδηγούμενος ὑπὸ τοῦ ἀνδρείου Ἕλληνος ὁπλαρχηγοῦ Βαρβατίου, καὶ ἔπεσεν ἡρωϊκῶς ἐν τῇ ἐξόδῳ ταύτῃ, ἡ δὲ μικρὰ φρουρὰ τοῦ φρουρίου παρεσκευάσθη νὰ ἀπέλθῃ εἰς τὴν Δύσιν, ὑπερπεντακισχίλιοι τῶν λτυχῶν Ἑλλήνων κατοίκων τῆς Κορώνης, ἐν οἷς πολλοὶ ἦσαν οἱ ἀλβανόφωνοι, μετέβησαν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Καί τινες μὲν τούτων ἐγκατεστάθησαν ἐν τῇ νῦν Καλαβρίᾳ, ἔνθα ἡ κωμόπολις, ἡ καλουμένη νῦν Santo Demetrio Corone (Ἅγιος Δημήτριος τῆς Κορώνης) ἐν ᾗ ἑδρεύει νῦν ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῶν ἐν Καλαβρίᾳ Ὀρθοδόξων Ἑλληναλβανῶν, κεῖται μνημεῖον τῆς ἐκεῖσε μετοικεσίας ταύτης τῶν Κορωναίων. Ἄλλη μοῖρα φαίνεται, ὅτι ἐγκατεστάθη ἐν ταῖς ἤδη ὑπαρχούσαις ἑλληναλβανικαῖς ἀποικίαις τῆς Σικελίας, ὡς θέλει γείνῃ τοῦτο φανερὸν ἐκ τῶν κατωτέρω ρηθησομένων. Τρίτη τις μοῖρα μετέβη εἰς τὴν Νεάπολιν, ἔνθα ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος Ε΄. ἐδωρήσατο αὐτοῖς τὴν ὑπὸ τοῦ Θωμᾶ τοῦ Παλαιολόγου κτισθεῖσαν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν. Ἐν τῷ δωρητηρίῳ δὲ αὐτοκρατορικῷ ἐγγράφῳ λέγονται τὰ ἑξῆς, ἀναφερόμενα πρὸς τὴν ἱστορίαν τῶν Κορωναίων :

«Οἱ εἰρημένοι Κορωναῖοι, ἱκετεύοντες ταπεινῶς ἐξέθεσαν εἰς τὴν ἡμετέραν Μεγαλειότητα, ὅτι τοῦ στρατοῦ τῶν Τούρκων πρὸ ὀλίγου προσβαλόντος τὴν ἐν Ἑλλάδι πόλιν Κορώνην, οἵτινες πάσῃ δυνάμει ἠγωνίσθησαν, ἵνα ἡ ρηθεῖσα πόλις περιέλθῃ εἰς χεῖρας ἡμῶν, κατέφυγον εἰς τὴν ἡμετέραν ταύτην πόλιν, ἐν μέρει δὲ καὶ εἰς τὸ βασίλειον τῆς Σικελίας, ἵνα σώσωσι πάντα αὐτῶν τὰ ἀγαθά».

Τοσαῦτα ἐκ τῆς ἱστορίας γενικῶς γινώσκομεν περὶ τῶν εἰς τὴν Κάτω Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν ἀλβανοελληνικῶν ἀποικιῶν. Λεπτομερέστεραι εἰδήσεις περὶ τούτων δέονται λεπτομερεστέρων εἰδικῶν ἐρευνῶν· ἀλλ' ἡμεῖς, προτιθέμενοι κυρίως περὶ τῆς παρούσης καταστάσεως τῶν ἀποικιῶν τούτων νὰ ποιήσωμεν λόγον, θεωροῦμεν ἱκανὰ τὰ εἰρημένα περὶ τῆς προτέρας ἱστορίας αὐτῶν.

Β΄.

Ἑλληναλβανικαὶ ἀποικίαι ὑπάρχουσι νῦν ἐν Σικελίᾳ κατὰ τὰ δυτικὰ τῆς νήσου, ἐν τῇ νῦν Καλαβρίᾳ καὶ ἐν Ἀπουλίᾳ. Ὁ ὅλος πληθυσμὸς τῶν ἀποικιῶν τούτων δὲν εἶνε ἐξηκριβωμένος, ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἀκριβεστέρους ὑπολογισμοὺς κυμαίνεται μεταξὺ 120-160 χιλιάδων. Διακρίνονται δὲ οἱ Ἑλληναλβανοὶ οὗτοι ἀπὸ τῶν περὶ αὐτοὺς ἰταλικῶν πληθυσμῶν διὰ τοῦ ὀνόματος Ἕλληνες (Greci), ὡς καλοῦσιν αὐτοὶ ἑαυτοὺς γενικῶς, Ἀλβανοί, ὡς καλοῦνται ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, ἀλλὰ τὸ ὄνομα *Ἀλβανὸς* εἶνε ἐν χρήσει καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς Ἀλβανοέλλησι καὶ ἰδίως παρὰ τοῖς λογίοις, διακρίνονται δὲ καὶ κατὰ τὴν γλῶσσαν, ἔχοντες ὡς γλῶσσαν μὲν Ἐκκλησίας καὶ ἐκκλησιαστικῆς παιδεύσεως τὴν ἑλληνικήν, ὡς γλῶσσαν δὲ οἰκογε-

νειακὴν τὴν ἀλβανικήν. Διακρίνονται ἔτι καὶ κατὰ τὴν θρησκείαν, πρεσβεύοντες τὸ ἀνατολικὸν ὀρθόδοξον δόγμα καὶ χρώμενοι τῇ ἱερουργικῇ τάξει τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ἑνούμενοι δὲ ἁπλῶς κανονικῶς πρὸς τὴν δυτικὴν Ἐκκλησίαν διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ Πάπα, ὡς ὑπερτάτου ἀρχηγοῦ τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλ' αἱ διακρίσεις αὗται δὲν εἶνε παρ' ἅπασι τοῖς Ἀλβανοῖς ἀπόλυτοι. Ὑπάρχουσιν ἑλληνοαλβανικαὶ κοινότητες, ἐν' αἷς λαλεῖται μὲν ἡ ἀλβανική, ἀλλὰ τὸ δόγμα καὶ ἡ ἱερουργικὴ τάξις εἰσὶ λατινικαί. Ὑπάρχουσι καὶ κοινότητες, ἐν αἷς ἡ μὲν θρησκεία εἶνε ἡ ὀρθόδοξος, ἡ δὲ γλῶσσα ἡ ἰταλική, ἐπικρατήσασα ὁριστικῶς τῆς ἐθνικῆς γλώσσης. Ἐνταῦθα ὁ λόγος ὑπὸ γενικωτέραν ἔποψιν εἶνε περὶ τῶν ὀρθοδόξων Ἑλληναλβανῶν, εἴτε ἀλβανιστὶ λαλοῦσιν οὗτοι, εἴτε ἰταλιστί. Διότι παρὰ τούτοις διατηρεῖται ἀκμαία συνείδησις ἑλληναλβανική, παρ' αὐτοῖς δὲ καλλιεργεῖται καὶ ἡ ἑλληνική, ὡς γλῶσσα ἐκκλησιαστική, μέχρι τινὸς δὲ καὶ ἐθνική, ἐνῷ αἱ ἀκραιφνῶς καθολικαὶ κοινότητες, καίπερ λαλοῦσαι ἀλβανιστί, δὲν ἔχουσιν ἀκραιφνῆ συνείδησιν ἐθνικήν, πλὴν τῆς ἐπ' ἐσχάτων τεχνητῶς ἐξεγερθείσης παρά τισι καθολικοῖς Ἀλβανοῖς πολιτικῆς ἀλβανικῆς συνειδήσεως.

Οἱ ὀρθόδοξοι Ἀλβανοὶ κέντρον ἐκκλησιαστικὸν ἔχουσιν ἐν Σικελίᾳ μὲν τὸ Πάνορμον (Palermo), οὐχὶ διότι ἡ πόλις αὕτη οἰκεῖται ὑπὸ Ἑλληναλβανῶν, ἀλλὰ διότι ἐν αὐτῇ ἑδρεύει ὁ ὀρθόδοξος ἐπίσκοπος ἁπάντων τῶν ἐν Σικελίᾳ ὀρθοδόξων Ἑλληναλβανῶν, ἐνταῦθα δὲ εἶνε καὶ τὸ μέγα ἑλληνικὸν ἐκκλησιαστικὸν φροντιστήριον αὐτῶν (Seminario greco), οἱ δὲ ἐν Ἰταλίᾳ, κέντρον ἐκκλησιαστικὸν ἔχουσι τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν ἐν Καλαβρίᾳ κωμόπολιν Ἅγιον Δημήτριον τῆς Κορώνης ἢ Κορωναῖον (Santo Demetrio Corone), ἔνθα ὑπάρχει τὸ ἐκκλησιαστικὸν αὐτῶν ἑλληνικὸν φροντιστήριον, τὸ λεγόμενον Φροντιστήριον τοῦ Ἁγίου Ἀδριανοῦ, οὗ τινος διευθυντὴς (ἢ ὡς καλεῖται τιμητικῶς rector=Πρύτανις), εἶνε αὐτὸς ὁ ἐπίσκοπος. Ὥστε κυρίως εἰπεῖν δύο ὑπάρχουσιν ἐπισκοπαὶ καὶ δύο ἐπίσκοποι τῶν ὀρθοδόξων Ἑλληναλβανῶν τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας, οἱ ἐπίσκοποι δὲ οὗτοι διευθύνουσιν ἑκάτερος ἐν τῇ ἐπισκοπικῇ αὐτοῦ περιφερείᾳ τὴν ἐκκλησίαν αὐτῶν ἐσωτερικῶς, κατὰ τάξιν δηλαδὴ ἀκραιφνῶς ἱερουργικήν, οὐχὶ δὲ καὶ κατὰ τάξιν *κανονικήν*, διοικητικήν. Ἡ *κανονικὴ* διοίκησις, ἤτοι ὁ διορισμὸς ἱερέων ἐν ταῖς διαφόροις κοινότησιν, ἢ ἐνορίαις, ἡ πειθαρχικὴ καὶ ποινικὴ ἐπ' αὐτῶν δικαιοδοσία ἀνήκουσιν εἰς τὸν Λατῖνον ἐπίσκοπον τῆς περιφερείας ἐκείνης, τοῦ δὲ ὀρθοδόξου ἐπισκόπου ἡ ἁρμοδιότης περιορίζεται ἁπλῶς εἰς τὸ ἱερουργεῖν μετὰ τῶν ὀρθοδόξων ἱερέων καὶ εἰς τὸ χειροτονεῖν τοὺς ἱερεῖς τούτους, καθόλου δέ, ὡς εἴπομεν, εἰς τὴν ὅλην ἱερουργικὴν καὶ δογματικὴν τάξιν. Εἰς ταῦτα οὐδαμῶς ἀναμίγνυται ὁ καθολικὸς ἐπίσκοπος τῆς περιφερείας, οὐδὲ μετέχει οὐδαμῶς αὐτῶν. Δὲν συλλειτουργεῖ μετὰ τῶν ὑπὸ τὴν κανονικὴν αὐτοῦ δικαιοδοσίαν ἱερέων, ὡς οὐδὲ μετὰ τοῦ ἐπισκόπου, οὐδὲ μετέχει ἐνεργῶς καὶ τῶν ἁπλῶν ὑπὸ τούτων γενομένων ἐκκλησιαστικῶν δεήσεων, παρευρισκόμενος δὲ ἐν τούτοις παρίσταται ἁπλῶς ὡς οἱ λοιποὶ λαϊκοί. Καθόλου δὲ εἰπεῖν ἡ ἱερουργία τῶν ὀρ-

θοδόξων οὐδεμίαν ἔχει συνάφειαν πρὸς τὴν λατινικήν, ἥκιστα δὲ ἡ χειροτονία. Αὕτη ἔχει ἀρχὴν καὶ ἀκολουθίαν καθαρῶς ἑλληνικήν, κατὰ διαδοχήν, ἀπὸ τῶν πρώτων ὀρθοδόξων Ἑλληναλβανῶν ἐπισκόπων, τῶν μεταβάντων εἰς Ἰταλίαν. Ἀλλ' ἐνταῦθα βεβαίως ὁ ὀρθόδοξος ἀναγνώστης θὰ ζητήσῃ τὴν λύσιν μιᾶς ἀπορίας. Πῶς εἷς, ἢ δύο, ἢ πολλοὶ ἐπίσκοποι κατὰ τάξιν ἱερουργικὴν δύνανται νὰ διευθύνωσι τὴν Ἐκκλησίαν, ἐνῷ κατὰ τὰ θέσμια τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τρεῖς τοὐλάχιστον ἀρχιερεῖς πρέπει νὰ ἱερουργῶσι πρὸς χειροτονίαν ἑνὸς ἐπισκόπου; Ὅταν λόγου χάριν ἀποθάνῃ ὁ ἕτερος τῶν δύο ἐπισκόπων, πῶς δύναται ὁ εἷς, μόνος ἀπολειφθείς, νὰ χειροτονήσῃ τὸν διάδοχον τοῦ ἀποθανόντος; Τοῦτο γίνεται, κατὰ οἰκονομίαν ἐκκλησιαστικήν, ὑπὸ τῶν πραγμάτων καθιερωθεῖσαν καὶ ἐπιβληθεῖσαν. Ἡ χειροτονία ἐπισκόπου δηλονότι γίνεται ἢ ὑπὸ δύο ἐπισκόπων, ὧν εἷς μὲν εἶνε ὁ ἕτερος τῶν ἐν Σικελίᾳ καὶ Κάτω Ἰταλίᾳ δύο ἐπισκόπων, ὁ δὲ δεύτερος εἶνε ὁ τιτουλάριος ἐπίσκοπος, ὁ διευθύνων τὸ ἐν Ῥώμῃ ἑλληνοκαθολικὸν φροντιστήριον τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου, ὅταν δὲ εἷς καὶ μόνος ἀπολειφθῇ ἐπίσκοπος, τότε οὗτος, ὁ μόνος ἀπολειφθείς, συλλειτουργῶν μετὰ ἱερέων προβαίνει εἰς τὴν χειροτονίαν ἄλλου ἐπισκόπου. Καὶ ταῦτα μὲν κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν.

Ἡ δὲ ἐκκλησιαστικὴ παίδευσις γίνεται κυρίως μὲν διὰ τῶν δύο μνημονευθέντων ἐν Πανόρμῳ καὶ ἐν Ἁγίῳ Δημητρίῳ τῷ Κορωναίῳ ἱεροσπουδαστηρίων, ἐν οἷς παιδεύονται οἱ μέλλοντες ἱερεῖς τῶν ὀρθοδόξων κοινοτήτων, ὄντες τὸ πλεῖστον πρεσβύτεροι ἔγγαμοι, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν Ῥώμῃ ἑλληνοκαθολικὸν φροντιστήριον τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου καὶ ἡ ἐν τῇ ἑλληνοκαθολικῇ μονῇ τῆς Κρυπτοφέρρης ἑλληνικὴ Σχολὴ χρησιμεύουσιν ὡς φυτώρια παιδεύσεως τῶν ὀρθοδόξων Ἑλληναλβανῶν τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας. Ἡ πλειονότης μάλιστα τῶν πατέρων τῆς μονῆς τῆς Κρυπτοφέρρης σύγκεινται ἀπὸ Σικελιωτῶν Ἑλληναλβανῶν ὀρθοδόξων. Τὰ κυρίως ἑλληναλβανικὰ φροντιστήρια, τὰ ἱδρυθέντα, ὡς εἴρηται, ἐν Πανόρμῳ καὶ ἐν Ἁγίῳ Δημητρίῳ τῷ Κορωναίῳ εἶνε τὰ μόνα ἐκκλησιαστικὰ καὶ οὕτως εἰπεῖν ἐθνικὰ ἐκπαιδευτήρια τῶν ἐν Σικελίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ Ἑλληναλβανῶν. Ἐν τούτοις δὲ παιδεύονται κυρίως οἱ ἱερεῖς. Ὥστε ἡ δημοτικὴ καὶ πᾶσα ἐν γένει ἡ κοσμικὴ παίδευσις εἶνε ἰταλική. Τοῦτο δὲν ἐγίνετο ἀρχῆθεν. Αἱ ἑλληναλβανικαὶ ἀποικίαι, αἱ ἐγκατασταθεῖσαι ἐν Σικελίᾳ καὶ Κάτω Ἰταλίᾳ ἀπετέλουν μέχρι τέλους τοῦ ΙΗ.' αἰῶνος αὐτοτελεῖς καὶ αὐτονόμους, καὶ κατ' ἀκολουθίαν αὐτοδιοικήτους κοινότητας, ὧν οἱ αὐτόνομοι θεσμοὶ ἐστηρίζοντο ἐπὶ αὐτοῦ τοῦ δημοσίου δικαίου τοῦ κράτους, διότι αἱ χῶραι, αἱ δοθεῖσαι πρὸς τὰς ἀποικίας αὐτὰς πρὸς κάρπωσιν ἐδόθησαν διὰ συνθηκῶν καὶ συμβολαίων, οἱονεὶ ὡς φέουδα τοῦ βασιλείου τῶν δύο Σικελιῶν. Ἀλλ' ἀφ' ὅτου ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ' αἰῶνος ἐδημιουργήθη τὸ διοικητικὸν συγκεντρωτικὸν σύστημα τῆς βουρβωνικῆς δυναστείας, κατελύθησαν αἱ κατὰ τόπους αὐτονομίαι τῶν ἑλληναλβανικῶν κοινοτήτων, κατελύθη καὶ τὸ σύστημα τῆς δημοτικῆς ἐθνικῆς παιδεύσεως αὐτῶν. Οὕτω δὲ περιωρίσθη αὕτη μόνον εἰς τὰ μνημονευθέντα φροντιστήρια καὶ διετήρησε καθαρῶς ἐκκλησιαστικὸν χαρακτῆρα, ὅστις οὐχ ἧσσον συνετέλεσε σφόδρα εἰς τὴν διατήρησιν καὶ ἐνίσχυσιν τῆς ἐθνικῆς ἑλληναλβανικῆς συνειδήσεως.

Ἀλλὰ τί κατὰ βάθος δηλοῖ ἡ ἑλληναλβανικὴ αὕτη συνείδησις; Τὸ ζήτημα ἀκριβῶς τοῦτο ἀποτελεῖ ὑπὸ ἐθνικὴν καὶ πολιτικὴν ἔποψιν τὸ σπουδαιότατον μέρος τῆς ἡμετέρας πραγματείας.

Π. Καρολίδης

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΛΛ. ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΚΗΡΥΞΕΩΣ ΤΟΥ ΕΛΛ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΕΚ ΤΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ ΤΟΥ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ

ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ

(*Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους*).

«Ὁ κ. Μέτερνιχ—ἔλεγεν ὁ Κάννιγκ τῷ κόμητι Λίβεν—ἐμμένει πάντοτε ἐν τῇ ἰδέᾳ, ὅτι οἱ Τοῦρκοι εἶνε οἱ δεσπόται καὶ οὐχὶ οἱ ἐχθροὶ τῶν Ἑλλήνων. Ἐν τούτοις δὲ βλέπει ἀντάρτας καὶ οὐχὶ λαόν, ὑποστηριζόμενον διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ δυνάμεων. Ἀλλ' ἡμεῖς δὲν βλέπομεν τοιαύτην τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων. Θεωροῦμεν τὸν ἐνεστῶτα πόλεμον ὡς διαμαρτυρίαν, ὑποστηριζομένην ὑπὸ δύο διακεκριμένων Δυνάμεων, καὶ ὅπως προφυλάξωμεν ἀπὸ κινδύνου τὰ συμφέροντα τοῦ ἡμετέρου ἐμπορίου, ἀναγνωρίζομεν παρ' ἀμφοτέροις τοῖς ἐχθροῖς τὸ δικαίωμα τῶν ἐμπολέμων. Ὡς ἡμεῖς καὶ ἡ Αὐστρία ἐδήλωσεν, ὅτι ἐννοεῖ νὰ μείνῃ οὐδετέρα, ἀλλ' ἀμφιβάλλομεν ἐκ τῆς διαγωγῆς αὐτῆς, ὅτι θὰ τηρήσῃ αὐστηρῶς τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην, θὰ ἦτο δ' εἰς ἄκρον περίεργον νὰ μάθωμεν εἰς ποίας σχέσεις θὰ εὑρίσκετο μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ἂν οὗτοι κατώρθουν ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ν' ἀναλάβωσι τὴν ἀνεξαρτησίαν των».

«Δὲν δυνάμεθα ἄλλως τε νὰ κολακευθῶμεν —ἐπέλεγεν ὁ Ἄγγλος ὑπουργός,— ὅτι συνενοήθημέν ποτε μετ' αὐτῆς ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς οὐδετερότητος, διότι καὶ ἐν ᾗ περιπτώσει ἀναγνωρίσῃ ταύτην κ α τ' ἀ ρ χ ή ν, οὐδέποτε θὰ συμφωνήσῃ πρὸς ἡμᾶς, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν πρᾶξιν».

Ὁ κόμης Λίβεν ἤκουσε προσεκτικώτατα τὴν ἐνδιαφέρουσαν ταύτην ἀνακοίνωσιν τοῦ Ἄγγλου ὑπουργοῦ, ἀλλ' οὐδεμίαν ἔδωκεν αὐτῷ ἀπάντησιν. (Ἔκθεσις τοῦ κόμητος Λίβεν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 20 Σεπτεμβρίου 2 Ὀκτωβρίου 1825). Ἐξετέλει τὰς διαταγάς, τὰς δοθείσας αὐτῷ κατ' Ἀπρίλιον, τουτέστι νὰ τηρῇ βαθεῖαν σιγήν. «Ἡ ἐπιφυλακτικὴ ἡμῶν στάσις καὶ ἡ ἀπόφασις τοῦ νὰ διακόψωμεν πᾶσαν σύσκεψιν μετὰ τῆς αὐλῆς τῆς Ἀγγλίας, ἀφορῶσαν εἰς τὰ μέσα τῆς εἰρηνοποιήσεως τῆς Ἑλλάδος, παρήγαγε σωτήριον πράγματι ἀποτέλεσμα. Ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης θὰ εὐα-

ρεστηθῇ λοιπὸν ν' ἀποφύγῃ μέχρι νεωτέρας διαταγῆς πᾶσαν ἐξήγησιν, ἥτις θὰ ἔχῃ ὡς ἀντικείμενον τὴν ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν». (Διακοίνωσις τοῦ κόμητος Νέσσελρωδ τῇ 4)16 Ἀπριλίου 1825).

Εἶνε πρόδηλον, ὅτι ἡ πλήρης αὕτη σιγὴ ἐκ μέρους τῆς μιᾶς Δυνάμεως καὶ ἡ παρρησία ἐκ μέρους τῆς ἑτέρας θὰ παρῆγεν ἀναποφεύκτως παρεξηγήσεις. Καὶ παρήχθη πράγματι τοιαύτη παρεξήγησις, προκειμένου περὶ Στράτφορδ Κάννιγκ, διορισθέντος τὸ δεύτερον πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας ἐν Πετρουπόλει. Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις, λαμβάνουσα ὑπ' ὄψει τὴν πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας εὐχαριστήριον ἐπιστολὴν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσσίας, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει διαγωγὴν τοῦ Στράτφορδ, ἐπιστολὴν κομισθεῖσαν εἰς Λονδῖνον ὑπὸ τοῦ κόμητος Ὀζαρόφσκη, ἐνόμισεν, ὅτι ὁ διορισμὸς τοῦ ρέκτου τούτου διπλωμάτου παρὰ τῇ αὐλῇ τῆς Πετρουπόλεως θὰ ἦτο ἀρεστὸς τῇ ρωσσικῇ κυβερνήσει. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Στράτφορδ Κάννιγκ ἦτο γνωστὸς ὡς ἀνὴρ λίαν ἀνήσυχος καὶ ἀεικίνητος, εἶχε δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ὑπέρμετρον φιλοδοξίαν», ὁ κ. Νέσσελρωδ ἔγραψε τῷ κόμητι Λίβεν τῇ 4)16 Ἀπριλίου 1825, ὅτι «ἦτο ἀδύνατον νὰ δώσῃ πίστιν εἰς ἄνδρα, ὅστις δὲν κατώρθωσε νὰ ἀπολαύσῃ μηδὲ τῆς ὑπολήψεως τῶν ἰδίων αὐτοῦ συμπατριωτῶν».

Ἐν τούτοις ὁ Στράτφορδ Κάννιγκ διωρίσθη πρεσβευτὴς ἐν Πετρουπόλει, διέδωκε δὲ πανταχοῦ τὴν φήμην, ὅτι ὁ διορισμός του ἐγένετο τῇ αἰτήσει αὐτῆς τῆς ρωσσικῆς Κυβερνήσεως. Ἀφικόμενος εἰς Ρωσσίαν κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1825, ὁ νέος πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας δὲν εὗρε τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον τὸν Α'. ἐν τῇ πρωτευούσῃ του. Χωρὶς νὰ διστάσῃ τὸ παράπαν καὶ χωρὶς νὰ λάβῃ πρόσκλησιν, μετέβη εἰς Βαρσοβίαν, ἔνθα παρεπιδήμει ὁ αὐτοκράτωρ. Εὐθὺς ὡς ἀφίκετο πρὸ τῶν θυρῶν τῆς πόλεως ταύτης, ἐζήτησε παρὰ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ τῆς Ρωσσίας κόμητος Νέσσελρωδ συνέντευξιν, ὅπως ἀνακοινώσῃ αὐτῷ λίαν ἐνδιαφερούσας πληροφορίας περὶ τῆς ὑποθέσεως τῆς Ἑλλάδος. Ὁ κόμης Νέσσελρωδ ἐδέχθη τὸν πρεσβευτὴν τῆς Ἀγγλίας καὶ ἤρξατο τῆς μετ' αὐτοῦ συνδιαλέξεως ἀπὸ τῆς ἀναγνώσεως τῆς ὑπὸ ἡμερομηνίαν 16 Δεκεμβρίου 1824 διακοινώσεως, τῆς ἀνακοινούσης τὴν γνωστὴν ἀπόφασιν τοῦ αὐτοκράτορος (τοῦ νὰ μὴ πραγματευθῇ δηλονότι μετὰ τῆς Ἀγγλίας περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος). Ὁ Στράτφορδ Κάννιγκ ἐταράχθη εἰς ἄκρον, ὅτε ὁ Ρῶσσος ὑπουργὸς ἐδήλωσεν αὐτῷ, ὅτι εἶνε πρόθυμος νὰ συνδιαλεχθῇ μετ' αὐτοῦ περὶ τοῦ καθορισμοῦ τῶν συνόρων τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, περὶ τῆς δουλεμπορίας τῶν Μαύρων καὶ ἐν γένει περὶ παντὸς ἄλλου ζητήματος, ἐξαιρέσει μόνον τοῦ ζητήματος τῆς Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας.

Ὅτε δ' ὁ Στράτφορδ Κάννιγκ ἐπέμεινεν, ὅπως ὁ κόμης Νέσσελρωδ ἀκούσῃ τὴν ἀνακοίνωσιν, ἣν ἐντεταλμένος ἦτο νὰ ποιήσηται αὐτῷ, ὁ Ρῶσσος ὑπουργὸς ἀπήντησεν, ὅτι ὤφειλε πρὸς τοῦτο νὰ λάβῃ παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος εἰδικὴν ἐντολήν. Λαβὼν δὲ τὴν ἐντολὴν ταύτην, ἔσχε νέαν συνέντευξιν μετὰ τοῦ Ἄγγλου πρεσβευτοῦ, ὅστις ἤρξατο καταδεικνύων αὐτῷ, ὅτι ἡ εἰρήνη ἔδει ν' ἀποκατασταθῇ ἐν Ἀνατολῇ διὰ τῆς

ἐπεμβάσεως τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ἀλλὰ χωρὶς ν' ἀσκηθῇ οἷος δήποτε ἐξαναγκασμὸς ἐπὶ τῆς Τουρκίας. Ὁ κόμης Νέσσελρωδ, διακόψας τὸν πρεσβευτήν, εἶπεν αὐτῷ, ὅτι οὐδέποτε δύνανται νὰ συνεννοηθῶσι περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, διότι, ἅπαξ ἀποφασισθείσης τῆς ἐπεμβάσεως ταύτης, αἱ Δυνάμεις ὀφείλουσι νὰ συνεχίσωσι ταύτην, μέχρις οὗ ὁ ὁριστικὸς σκοπὸς ἐπιτευχθῇ.

Ὁ κόμης Νέσσελρωδ προσετίθει ἐν διακοινώσει αὐτοῦ πρὸς τὸν κόμητα Λίβεν ἀπὸ 2)14 Ἰουνίου 1825, διακοινώσει, ἐν ᾗ περιέγραφε τὰς μετὰ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας συνδιαλέξεις του, ὅτι «θὰ ἦτο ἐκ μέρους ἡμῶν ἀληθὴς ἀσυνεσία ν' ἀποκρούσωμεν τὴν Μεγάλην Βρετανίαν.» Ἑπομένως ὁ κόμης Λίβεν ὑπεχρεοῦτο ν' ἀποφύγῃ πᾶσαν ἐξήγησιν κατ' ἰδίαν, ἀλλ' ὅτι ὤφειλεν ὅμως νὰ ἀναμένῃ παρὰ τοῦ Κάννιγκ «ἐμπιστευτικὰς προτάσεις» πρὸς ἐπίτευξιν καταλληλοτέρου μέσου εἰρηνεύσεως τῆς Ἀνατολῆς. Ὤφειλε λοιπὸν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψει τοὺς ἑξῆς τρεῖς ὅρους.

1). Ὅσῳ περισσότερον τὸ ἀγγλικὸν ὑπουργεῖον νομίσῃ ἡμᾶς ἀπόφασιν ἔχοντας νὰ ἐπιληφθῶμεν τοῦ μεγάλου τούτου ζητήματος καὶ λύσωμεν αὐτὸ ἄνευ τῆς συμπράξεως τῆς Ἀγγλίας, τόσῳ περισσότερον ἐλπίζομεν, ὅτι θὰ ἴδωμεν αὐτὴν πλησιάζουσαν βαθμιαίως εἰς τὰς ἡμετέρας ἀρχὰς καὶ εὐχάς.

2) Ἐν περιπτώσει ἐσχάτης ἀνάγκης εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ καταφύγωμεν «εἰς καταναγκαστικά, ἠθικά, εἴτε ὑλικὰ μέτρα κατὰ τῆς Πύλης».

Ἐπὶ τέλους 3). Ἡ Ρωσσία δὲν εἶνε διατεθειμένη νὰ ἐγκαταλίπῃ ἀντὶ τῆς μετὰ τῆς Ἀγγλίας συνεννοήσεως αὐτῆς τὰς ἄλλας συμμάχους της.

Ὁ κόμης Λίβεν συνεμερίζετο πληρέστατα τὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι τῆς Κυβερνήσεώς του. Δὲν ἔπαυε βλέπων μέχρι τίνος σημείου ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ᾤκτειρε τὸ λάθος της καὶ ἐπεθύμει νὰ ἐπαναλάβῃ τὰς διακοπείσας διαπραγματεύσεις, ἐκ φόβου μὴ ἡ Ρωσσία ἀναλάβῃ ὅλως μόνη ἀπόφασίν τινα ἐν τῷ ζητήματι τῆς Ἑλλάδος. Ὁ πρεσβευτὴς ἦτο τῆς γνώμης, ὅτι ἡ Ἀγγλία ἦτο ἀκριβῶς ἡ Δύναμις, μεθ' ἧς ἡ Ρωσσία ἠδύνατο νὰ συνεννοηθῇ εὐχερέστερον. Εἶνε μᾶλλον ἀπρόληπτος ὡς πρὸς τὴν Ρωσσίαν ἢ αἱ ἄλλαι σύμμαχοι τῆς Δυνάμεως ταύτης. Αὐτὸς ὁ Κάννιγκ ὡμολόγει, ὅτι ἡ διαγωγὴ τοῦ ἀνακτοβουλίου τῆς Βιέννης ἀπέναντι τῆς Ρωσσίας ἦτο «ἀδεξία καὶ ὕπουλος, ὅτι οὐδὲν ἠλπίζετο ἐκ τῆς γαλλικῆς Κυβερνήσεως καὶ ὅτι τὸ ἀνακτοβούλιον τοῦ Βερολίνου ὀλιγίστην εἶχε σημασίαν».

«Ἅπασαι αἱ σκέψεις αὗται συλλήβδην — προσετίθει ὁ πρεσβευτὴς — μοὶ παρέχουσι τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἐκ πάντων τῶν ἀνακτοβουλίων τῆς Εὐρώπης μόνον μετὰ τοῦ ἡμετέρου ἡ Ἀγγλία εὑρίσκει, ὅτι διατελεῖ εἰς εὐνοϊκωτέρας σχέσεις. Κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν μετὰ τοῦ κ. Κάννιγκ ἐμπιστευτικῶν συνδιαλέξεών μου, οὗτος μοὶ εἶπεν ἀξιοσημείωτόν τινα λέξιν, ἥτις περιέχει πιθανῶς βαθεῖαν καὶ σπουδαίαν ἔννοιαν. ἡ πορεία τῶν γεγονότων θ' ἀποκαλύψῃ βεβαίως τὴν ἔννοιαν ταύτην· ὁμιλῶν δη-

λαδὴ περὶ τῆς θέσεως τῆς Ρωσσίας, μοὶ εἶπεν· «Ἰδοὺ ἡμεῖς· αἱ πύλαι εἶνε ἀνοικταί».

Ὁ κόμης Λίβεν ἀνεμίμνησκε πρὸς τούτοις τῇ Κυβερνήσει αὐτοῦ, ὅτι ἐκ πασῶν τῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, μόνη ἡ Ἀγγλία ἔδωκε τῇ Ρωσσίᾳ τὰ τρανώτερα τεκμήρια τῆς ἀγαθῆς πίστεως, καὶ ἂν ἡ Ρωσσία κατώρθωσε νὰ λάβῃ τι παρὰ τῆς Πύλης, τοῦτο ὀφείλεται τῇ ἀγγλικῇ Κυβερνήσει. «Ἡ μόνη Δύναμις — ἔλεγεν — ἡ πράγματι οὐδετέρα ἐν τῇ μεταξὺ Τούρκων καὶ Ἑλλήνων ἔριδι, εἶνε ἡ Ἀγγλία».

Ἐρειδόμενος ἐπὶ τῶν προμνημονευομένων θεωριῶν ὁ κόμης Λίβεν ἐπείσθη, ὅτι ἡ θέσις τῆς Ρωσσίας ἦτο λαμπρά, διότι ἦτο ἡ μόνη Δύναμις, ἡ δυναμένη νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον, διότι ἡ Ἀγγλία δὲν θὰ ἐκώλυεν αὐτὴν ἐν τῇ ἐνεργείᾳ ταύτῃ. Εἶνε ἀληθές, ὅτι πολλαὶ ἠπειρωτικαὶ Δυνάμεις ἠδύναντο νὰ συνασπισθῶσι κατὰ τῆς Ρωσσίας, ἀλλ' ὁ συνασπισμὸς οὗτος ἦτο δυνατὸν νὰ προληφθῇ.

«Ὁ Αὐτοκράτωρ — ἔγραφεν ὁ κόμης Λίβεν τῇ 18)30 Ὀκτωβρίου 1825 — οὐδεμίαν ἤρθρωσε μομφήν, οὐδεμίαν ἐξηρέθισε φιλαυτίαν, οὐδεμίαν ἐξήνεγκεν ἀπειλήν. Περιωρίσθη ἐν τῇ σιγῇ, ἥτις ἥρμοζε τῇ ἀξιοπρεπείᾳ αὐτοῦ. Ἡ σιγὴ αὕτη ἐπεβλήθη· ἴσως προξενήσῃ τρόμον. . . . Ἐπέστη ἡ στιγμὴ τῆς ἐνεργείας δι' ἡμᾶς. Ὁ κ. Κάννιγκ καὶ ἐγὼ εὑρισκόμεθα ἐν τῇ ὁδῷ τῶν ἐκμυστηρεύσεων».

Ὁ κόμης Λίβεν ἐδέησε νὰ καταπεισθῇ ὀλίγῳ ὕστερον, ὅτι «αἱ πύλαι ἦσαν πράγματι ἀνοικταὶ» πρὸς πλήρη συνεννόησιν ἀνὰ μέσον Ρωσσίας καὶ Ἀγγλίας, χάρις εἰς τὸ θάρρος καὶ τὸ ὕψος τῶν ἀρχῶν τοῦ αὐτοῦ Ἄγγλου ὑπουργοῦ, πρὸς ὃν δυσπίστως διέκειτο κατ' ἀρχὰς ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ρωσσίας, προσηνέχθη δὲ κακοβούλως.

Ὁ ἀπρόοπτος θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Α' παρήγαγε βαθυτάτην αἴσθησιν οὐ μόνον τῷ βασιλεῖ τῆς Ἀγλίας, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τῷ ἀγγλικῷ λαῷ.

Ἡ εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασις αὐτοκράτορος νεαροῦ καὶ δραστηρίου, Νικολάου τοῦ Α' ἦτο βέβαιον, ὅτι θὰ προὐκάλει σοβαροὺς φόβους ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὁριστικὴν λύσιν τῆς ἀνατολικῆς κρίσεως. Ὁ Κάννιγκ ἀνέλαβε μετὰ τόλμης νὰ λύσῃ τὸ ζήτημα καὶ προκαλέσῃ μάλιστα τὴν μετὰ τῆς Ρωσσίας συνεννόησιν. Καὶ ἔπραξε τοῦτο μετὰ τῶν προσόντων καὶ γνώσεων ὑπερόχου πολιτικοῦ ἀνδρός, ἑτοίμου ἐν ἀνάγκῃ νὰ ἀθετήσῃ τὰς παραδόσεις καὶ καταβάλῃ τὰς πεπαλαιωμένας προλήψεις.

Κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1825 ὁ Κάννιγκ ἔσχε μετὰ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ρωσσίας πολλὰς μυστικὰς συνδιαλέξεις ἐν Σήφορδ, ἔνθα διέμεινεν ὁ Ἄγγλος ὑπουργὸς καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Λονδίνῳ. Αἱ συνεντεύξεις αὗται ἔσχον ὡς ἀποτέλεσμα σχέδιον κοινῆς ἐνεργείας, ὅ περ ἐχρησίμευσεν ὡς βάσις εἰς τὸ κατωτέρω πρωτόκολλον τῆς Πετρουπόλεως, ἔσχε δ' ὡς συνέπειαν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Κάννιγκ εἶχε λάβῃ τὴν προκήρυξιν, τὴν προτείνουσαν τὴν ἵδρυσιν ἐν Ἑλλάδι κληρονομικῆς μοναρχίας, ἐχούσης τὸν δοῦκα τοῦ Νεμοὺρ ὡς κεφαλήν. Ἀλλ' ὁ Ἄγγλος ὑπουργός, χωρὶς νὰ ψιθυρίσῃ μηδὲ λέξιν τῷ κόμητι Λίβεν περὶ τῆς προκηρύξεως ταύτης, συνέταξεν ἔκθεσιν λίαν ἐπιτυχῆ περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν Αὐστρία,

Πρωσσία καὶ Γαλλία ἔβλεπον τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα, αἰφνιδίως δ' ἐδήλωσε τῷ πρεσβευτῇ, ὅτι ἀπόφασιν εἶχε ν' ἀποπειραθῇ ἐκ συμφώνου πρὸς τὴν Ρωσσίαν νὰ λύσῃ τὸ ζήτημα τοῦτο, χωρὶς νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν συνδρομὴν τῶν ἄλλων συμμάχων Δυνάμεων.

Προέτεινε τοὺς ἑξῆς ὅρους διὰ τὴν ἀγγλορρωσσικὴν συνεννόησιν· 1ον τὴν διατήρησιν μεγίστης ἐχεμυθείας ἐπὶ τῶν προτάσεων τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, προτάσεων, ἃς δὲν θὰ γνωρίσωσιν ἐν αὐτῇ τῇ Ἀγγλίᾳ ἢ μόνος αὐτός, ὁ Κάννιγκ, ὁ λόρδος Λίβερπουλ, ὁ δοὺξ Οὐέλλιγκτων καὶ ὁ Βασιλεύς, «πρὸς ὃν—ὡς ἔλεγεν ὁ Κάννιγκ—δὲν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν γενικὴν πληροφορίαν περὶ τοῦ ἀντικειμένου».

2ον «Ἐὰν αἱ εἰσηγήσεις—προσέθετεν ὁ Ἄγγλος ὑπουργὸς—ἃς θὰ διατυπώσωμεν ὑμῖν, ἐπενέγκωσι μεταξὺ ἡμῶν διαπραγματεύσεις περὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς Ἀνατολῆς, κρίνομεν, ὅτι θὰ ἦτο εὐκταῖον, ἵνα αἱ διαπραγματεύσεις αὗται γείνωσιν ἐπὶ νέας βάσεως». Αἱ διαπραγματεύσεις θὰ γείνωσιν εἴτε ἐν Λονδίνῳ, εἴτε ἐν Πετρουπόλει, ὡς θὰ εὐαρεστηθῇ ὁ Αὐτοκράτωρ. Ἐπὶ τέλους 3ον ἡ συνεννόησις αὕτη δέον νὰ περιορισθῇ μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Ἀγγλίας, διότι ἡ Πρωσσία οὐδὲν ἔχει συμφέρον ἐν Ἀνατολῇ, ἡ δὲ Αὐστρία *λίαν ἐχθρικῶς διάκειται τοῖς Ἕλλησιν*. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν γαλλικὴν Κυβέρνησιν δὲν δύναταί τις νὰ ὑπολογίζῃ ἐπ' αὐτήν.

Ὁ κόμης Λίβεν δὲν διεμαρτυρήθη κατὰ τῶν τριῶν τούτων ὅρων, ἀλλ' ὅτε ὁ Κάννιγκ ἐπέμεινεν, ὅπως γνωρίσῃ αὐτῷ ἐν εἰλικρινείᾳ τὴν γνώμην του, ὁ πρέσβυς παρετήρησεν αὐτῷ, ὅτι ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας λίαν εὐμενῶς διέκειτο πρὸς τὸν πρίγκηπα Ἐστερχάζυ, πρεσβευτὴν τῆς Αὐστρίας, ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀνακοινώσῃ αὐτῷ ὁλόκληρον τοῦτον τὸν συνδυασμόν. Ὁ Κάννιγκ ἀπήντησεν, ὅτι ὁ Ἐστερχάζυ ἔμελλε νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν ἐν Λονδίνῳ θέσιν του καὶ ὅτι, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν βασιλέα, ἐλήφθησαν τὰ δέοντα προφυλακτικὰ μέτρα.

Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ρωσσίας ἐζήτησεν ἐκτὸς τούτου νὰ ἐξηγήσῃ τῷ Ἄγγλῳ ὑπουργῷ, ὅτι οὔτε ἡ Ρωσσία οὔτε ἡ Ἀγγλία ἠδύναντο ν' ἀφήσωσι τὰ γεγονότα ν' ἀκολουθήσωσι τὸν φυσικὸν αὐτῶν ροῦν, ὅτι αἱ δύο Δυνάμεις ὤφειλον νὰ ἐπέμβωσιν, ὅτι ἡ συμμαχία των ἦτο ἐχέγγυον τῆς ἐπιτυχίας των καὶ ἐπὶ τέλους, ὅτι «ἡ προσωπικὴ δόξα» τοῦ Κάννιγκ θὰ διεβιβάζετο ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν.

Ὁ ὑπουργὸς τῆς Ἀγγλίας ἤκουσε προσεκτικώτατα τὰς σκέψεις τοῦ κόμητος Λίβεν, ἐνεπιστεύθη δ' αὐτῷ μετέπειτα λίαν περίεργον ὁμολογίαν, τὴν ἑξῆς: «ὀφείλετε νὰ ὁμολογήσητε, κύριε κόμη, ὅτι δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐπιχειρήσω παρομοίαν πρᾶξιν πρὸ ἓξ μηνῶν». Ὁ κόμης Λίβεν ἔγραψεν ὡς ἐπίλογον τῆς μακρᾶς αὐτοῦ ἐκθέσεως τὰς ἑξῆς λέξεις· «*Ἡ Ἀγγλία ἔρχεται πρὸς ἡμᾶς*».

Κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1826 ὁ δοὺξ τοῦ Οὐέλιγκτων διωρίσθη ἔκτακτος πρεσβευτὴς ἐν Πετρουπόλει μετὰ τῆς δεδηλωμένης ἐντολῆς, νὰ συγχαρῇ ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας τῷ αὐτοκράτορι Νικολάῳ τῷ Α' ἐπὶ τῇ εἰς τὸν θρόνον ἀναρρήσει αὐτοῦ. Ὁ Κάννιγκ δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐξηγήσῃ τῷ κόμητι Λίβεν, διατί ἀκριβῶς

ἐξελέγη ὁ δοὺξ τοῦ Οὐέλλιγκτων διὰ τὴν ἀποστολὴν ταύτην καὶ ποῖον ἄλλο ὑπούργημα εἶχεν ἀνατεθῇ αὐτῷ. Κατὰ τὸν Ἄγγλον ὑπουργὸν αἱ σοβαραὶ περιστάσεις τοῦ παρόντος ὑπεχρέουν αὐτὸν νὰ γνωρίσῃ βαθύτερον τὴν πολιτικὴν τοῦ νέου Τσάρου. Δὲν δυνάμεθα νὰ ὑπολογίζωμεν ἐπὶ τὸν Στράτφορδ Κάννιγκ — ἔλεγε — διότι δὲν ὑπακούει πάντοτε εἰς τὰς διδομένας αὐτῷ ὁδηγίας. Δι' ἔκτακτον ἀποστολήν, ὁποία ἡ τῶν συγχαρητηρίων πρὸς τὸν νέον Τσάρον, ἔδει νὰ ἐξευρεθῇ πρόσωπον, οὗ ἡ θέσις, ἡ τάξις καὶ ἡ ἀνεξαρτησία νὰ ἐπέτρεπον αὐτῷ νὰ μὴ πέσῃ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ λόρδου Στράτφορδ. Ὁ δοὺξ τοῦ Οὐέλλιγκτων ἀνταποκρίνεται ἀκριβῶς εἰς τὰς ἀπαιτήσεις ταύτας· αἱ γνῶμαί του ἀποπνέουσιν εἰλικρινείας, ἡ δὲ ἀνεξαρτησία τῆς γνώμης του εἶνε ἐγνωσμένη. Ἐκτὸς τούτου — ἐξηκολούθησεν ὁ Κάννιγκ — ὁ λόρδος Στράτφορδ τοσοῦτον ἐξετέθη «ἐν τῷ ζητήματι τῆς Ἀνατολῆς», ὥστε εἶνε ἀνάγκη νὰ διαβιβασθῇ ἡ ὑπόθεσις αὕτη εἰς χεῖρας ἑτέρου. «Ὑπεράνω παντὸς ἄλλου πράγματος τὸ εἰδικὸν ἐνδιαφέρον τοῦ ζητήματος τούτου — προσέθηκεν ἐπὶ τέλους ὁ ὑπουργὸς — μὲ ἠνάγκασε νὰ στρέψω τὰ ὄμματα πρὸς τὸν στρατάρχην. . .» Γινώσκετε ὡς ἐγὼ καὶ μοὶ ὑπεδείξατε μάλιστα ὑμεῖς αὐτὸς τὰς ἀντιθέσεις, ἃς αἱ γνῶμαι τοῦ δουκὸς τοῦ Οὐέλλιγκτων παρουσιάζουσιν ἐν τῷ θέματι τῆς συζητήσεως, ἥτις ἀπησχόλησεν ἡμᾶς κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας ἡμέρας. Κατὰ τὴν ἀπουσίαν του θὰ ἔχω ἐνταῦθα ἓν ὀλιγώτερον κώλυμα νὰ καταπολεμήσω ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ, ἐνῷ παρ' ἡμῖν δύνασθε νὰ ἐργασθῆτε ἐπὶ τῆς γνώμης του καὶ καταπείσητε αὐτὸν ν' ἀφήσῃ τὰς ὑπαρχούσας ἴσως παρ' αὐτῷ προκαταλήψεις» (Sic!),

Θὰ ἴδωμεν ἀπωτέρω, ὅτι ὁ πόθος τοῦ Κάννιγκ τοῦ νὰ ἐργασθῶσιν οἱ ἐν Πετρουπόλει «κατὰ τῆς γνώμης» τοῦ δουκὸς Οὐέλλιγκτων ἐξεπληρώθη κατὰ γράμμα. Ἀλλ' ἡ εἰλικρίνεια ἄλλως τε τῆς ἐπιθυμίας τοῦ Κάννιγκ, τοῦ νὰ ἐπενέγκῃ ἀντὶ πάσης θυσίας προσέγγισιν πρὸς τὴν αὐτοκρατορικὴν Κυβέρνησιν καὶ ἀπομακρύνῃ τὴν ψυχρότητα, τὴν ἐπικρατοῦσαν ἐν ταῖς σχέσεσι Ρωσσίας καὶ Ἀγγλίας ἀπὸ τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου τοῦ 1824, ἤρκει πληρέστατα νὰ ἐξηγήσῃ τὴν παρρησίαν ἐν ταῖς ἐξηγήσεσιν αὐτοῦ πρὸς τὸν πρεσβευτὴν τῆς Ρωσσίας. Ὁ Κάννιγκ δὲν ἔπαυσεν ἐπαναλαμβάνων πρὸς τὸν κόμητα Λίβεν, ὅτι «ἡ αὐτὴ ὡς ἐν τῷ παρελθόντι ἐμπιστοσύνη ἔδει νὰ ἐπικρατῇ ἐν ταῖς ἀμοιβαίαις σχέσεσι τῶν δύο Δυνάμεων. Τοὺς δεσμοὺς τούτους τῆς φιλίας καὶ ἐμπιστοσύνης, τοὺς συνενοῦντας τὰς δύο χώρας ἡμῶν, ἡ Ἀγγλία ἐζήτησε νὰ συσφίγξῃ ἔτι περισσότερον κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, ἡ δὲ συμφορά, ἡ ἐνσκήψασα ἐν Εὐρώπῃ (ὁ θάνατος τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου τοῦ Α') οὐδόλως ἐχαλάρωσε τὰς διαθέσεις ταύτας». (Ἔκθεσις τοῦ κόμητος Λίβεν τῆς 9)21 Ἰανουαρίου 1826.)

Ὁ δοὺξ τοῦ Οὐέλλιγκτων ἀνεχώρησεν ἐκ Λονδίνου, μεταβαίνων εἰς Πετρούπολιν, ἀρχομένου τοῦ Φεβρουαρίου 1826, συνοδευόμενος ὑπὸ λαμπροτάτης ἀκολουθίας. Τῇ ἐπομένῃ τῆς ἀναχωρήσεώς του ὁ Κάννιγκ προσεκάλεσε παρ' ἑαυτῷ τὸν πρεσβευτὴν τῆς Ρωσσίας, πρὸς ὃν ἐπανέλαβεν ἅπαξ ἔτι, ὅτι ὁ δοὺξ τοῦ Οὐέλλιγκτων ἦτο ἐπι_

τετραμμένος νὰ παγιώσῃ τὰς σχέσεις τῆς φιλίας καὶ συμμαχίας Ρωσσίας καὶ Ἀγγλίας καὶ ὅτι πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου οὐδὲν μέσον ὠφελιμώτερον ὑπῆρχεν ἢ εἰλικρινὴς διαμοιβὴ σκέψεων ἐπὶ πάντων τῶν πολιτικῶν ζητημάτων καὶ ἰδίως ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς Ἀνατολῆς. Ὁ δούξ, ὑπὸ τὴν ἰδιότητα αὐτοῦ ὡς μέλους τοῦ Ἀνακτοβουλίου, οὐ μόνον ἀπολαύει ὅλως ἰδιαιτέρου κύρους, ὅπως περιαγάγῃ τὰς διαπραγματεύσεις εἰς αἴσιον πέρας, ἀλλ' εἶνε ἐφωδιασμένος πρὸς τούτοις «καὶ δι' ὁδηγιῶν καὶ εἰδικῆς πληρεξουσιότητος διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο».

Τὸ ἀγγλικὸν ἀνακτοβούλιον, συντάξαν τὰς ὁδηγίας ταύτας, δὲν ἔπαυεν ἔχον ὑπ' ὄψει «τὰ συμφέροντα καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς Ρωσσίας» καὶ ἐπομένως ἤλπιζεν, ὅτι ἡ ρωσσικὴ Κυβέρνησις θὰ ἔμενεν ηὐχαριστημένη ἐκ τῶν προτάσεων, ἃς θὰ ὑπέβαλεν αὐτῇ ὁ δοὺξ τοῦ Οὐέλλικτων (ἔκθεσις τοῦ κόμητος Λίβεν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 30 Ἰανουαρίου —11 Φεβρουαρίου— 1826).

Τοιουτοτρόπως λοιπόν, τῇ ἐπιθυμίᾳ αὐτῆς τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, τὸ κέντρον τῆς βαρύτητος τῶν περὶ τοῦ ζητήματος Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας διαπραγματεύσεων μετηνέχθη ἐκ Λονδίνου εἰς Πετρούπολιν, ὅπου ἐπέμφθη ὁ περιώνυμος Ἄγγλος στρατάρχης μεθ' ὡρισμένων προτάσεων, διὰ τὴν ἀποκατάστασιν πλήρους συνεννοήσεως ἀνὰ μέσον Ρωσσίας καὶ Ἀγγλίας ἐπὶ τοῦ δυσεπιλύτου τούτου ζητήματος. Οὕτω δὲ ὁ κόμης Λίβεν, λαμβάνων ὑπ' ὄψει τ' ἀνωτέρω, ἐπωφελήθη τῆς χορηγηθείσης αὐτῷ ἀδείας ἀπουσίας, ἵνα ἀναχωρήσῃ καὶ αὐτὸς κατὰ μῆνα Μάρτιον εἰς Πετρούπολιν, ἔνθα ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ πρωτοκόλλου τοῦ Μαρτίου.

Μένει νὰ γνωσθῇ ἤδη πῶς ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος ὁ Α' ἐδέχθη τὴν σοβαρὰν ταύτην ἀπόπειραν τοῦ ἀνακτοβουλίου, τοῦ νὰ προσεγγίσῃ αὐτῷ, καὶ ὑπὸ ποίαν ἔποψιν ἔλαβε τὴν ἀποστολὴν τοῦ δουκὸς Οὐέλλιγκτων.

Μίαν μόνον ἀπάντησιν δύναταί τις νὰ δώσῃ εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην· ὁ αὐτοκράτωρ ηὐχαριστήθη εἰλικρινέστατα ἐκ τῆς ἀφίξεως τοῦ δουκὸς τοῦ Οὐέλλιγκτων καὶ τῆς πολιτικῆς ἀποστολῆς, δι' ἧς ἦν περιβεβλημένος. Ὁ κόμης Λίβεν ἐπεφορτίσθη νὰ ἐκφράσῃ τῇ ἀγγλικῇ Κυβερνήσει καὶ αὐτῷ τῷ βασιλεῖ τὴν ὅλως ἰδιαιτέραν εὐγνωμοσύνην τοῦ αὐτοκράτορος διὰ τὴν εἰς Πετρούπολιν ἀποστολὴν τοῦ διασήμου στρατάρχου καὶ νὰ δηλώσῃ, ὅτι «ἡ Α. Α. Μεγαλειότης ἐθεώρει τὴν ἀποστολὴν τοῦ δουκὸς ὡς μίαν τῶν ἰσχυροτέρων ἐγγυήσεων περὶ τῆς ἐξακολουθήσεως τῶν σχέσεων φιλίας καὶ ἐμπιστοσύνης, ἃς ἡ Α. Α. Μ. θὰ προσπαθήσῃ νὰ παγιώσῃ ὁσημέραι πλειότερον ἀνὰ μέσον Ρωσσίας καὶ Ἀγγλίας». (Διακοίνωσις τοῦ κόμητος Νέσσελρωδ τῆς 30 Ἰανουαρίου (11 Φεβρουαρίου) 1826).

Ἡ προσγενομένη ἐν Πετρουπόλει δεξίωσις πρὸς τὸν δοῦκα Οὐέλλιγκτων ὑπῆρξε λαμπροτάτη καὶ τὰ μάλα ἐγκάρδιος. Ἐχαιρετίσθη ἐν τοῖς συνόροις τῆς αὐτοκρατορίας ὑπὸ ἀντιπροσώπου τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργείου, πεμφθέντος πρὸς προϋπάντησιν αὐτοῦ. Ἐν Πετρουπόλει ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ δουκὸς λαμπρὰ

σίκία τοῦ Στέμματος, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Νικόλαος ἐξεδήλωσεν αὐτοπροσώπως τοσαύτην ἁβρότητα καὶ ὑπόληψιν πρὸς αὐτόν, ὥστε ὁ δοὺξ κατεγοητεύθη ἐκ τῆς ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς Ρωσσίας διατριβῆς του.

Αἱ μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου καὶ τῶν κομήτων Νέσσελρωδ καὶ Λίβεν προσωπικαὶ συνδιαλέξεις τοῦ δουκὸς τοῦ Οὐέλλιγκτων κατέληξαν εἰς τὸ περίφημον πρωτόκολλον τῆς Πετρουπόλεως, τὸ ὑπογραφὲν τῇ 23 Μαρτίου (4 Ἀπριλίου)1825. Ἐν τῇ λογοδοσίᾳ τοῦ κόμητος Νέσσελρωδ ἐπὶ τῆς πορείας τῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων τοῦ 1826, λογοδοσίᾳ, ὑποβληθείσῃ εἰς τὴν ἔγκρισιν τοῦ αὐτοκράτορος,αἱ περιπτώσεις,αἱ ἐπενεγκοῦσαι τὴν συνομολόγησιν τῆς συμφωνίας ταύτης,χαρακτηρίζονται ὡς ἑξῆς :

«Ὀλίγαι ἡμέραι ἤρκεσαν εἰς τὸν ἀντιπρόσωπον,(τὸν δοῦκα Οὐέλλιγκτων), ὅπως ἀποφασίσῃ ὁποῖον μέρος ὤφειλε νὰ λάβῃ. Εὗρε τὸν ταχυδρόμον, ὅστις ἔμελλε νὰ κομίσῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ τελεσίγραφον τῆς Ὑμ. Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος, ἕτοιμον ν' ἀναχωρήσῃ καὶ βλέπων, ὅτι ἦτο ἀδύνατον αὐτῷ νὰ διαμφισβητήσῃ τὴν νομιμότητα τῶν ἀξιώσεων τῆς Ρωσσίας κατὰ τῆς Πύλης, φοβούμενος μὴ αἱ ἀξιώσεις αὗται ἐπενέγκωσι τὸν πόλεμον, προβλέπων δ' ἐξ ἄλλου, ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, καίτοι ἡ Ρωσσία ἐτήρησε σιγὴν ὡς πρὸς τὴν εἰρήνευσιν τῆς Ἑλλάδος, ἠδύνατο ὅμως εὐκόλως καὶ διετίθει μάλιστα ἀσφαλῆ μέσα, ὅπως ἀποκαταστήσῃ αὐτὴ μόνη τὴν εἰρήνην κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῆς ἀρέσκειαν, διὰ τοὺς λόγους τούτους ὁ δοὺξ τοῦ Οὐέλλιγκτων ἔσπευσε νὰ προσκαλέσῃ τὸ αὐτοκρατορικὸν Ἀνακτοβούλιον, ἵνα συνεννοηθῇ καὶ μετ' αὐτοῦ περὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς Ἑλλάδος».

ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΝ

«Ἡ Αὐτοῦ Βρεττανικὴ Μεγαλειότης,προσκληθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἵνα παράσχῃ τὰς ἐκδουλεύσεις αὐτῆς καὶ συνδιαλλάξῃ αὐτοὺς μετὰ τῆς ὀθωμανικῆς Πύλης, προσενεγκοῦσα ἑπομένως τὴν μεσολάβησιν Αὐτῆς εἰς τὴν Δύναμιν ταύτην καὶ ἐπιθυμοῦσα νὰ συνεννοηθῇ ἐπὶ τούτῳ μετὰ τῆς Α. Α. Μεγ. τοῦ Αὐτοκράτορος πασῶν τῶν Ρωσσιῶν.

«Ἀφ' ἑτέρου ἡ Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικὴ Μεγαλειότης,ἐμφορουμένη ὡσαύτως τοῦ πόθου τοῦ νὰ παύσῃ διὰ συμβιβασμοῦ, συνᾴδοντος τοῖς ὅροις τῆς θρησκείας, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ὁ ἀγών, οὗ θέατρον διατελοῦσι σήμερον ἡ Ἑλλὰς καὶ τὸ Αἰγαῖον.

«Οἱ ὑποφαινόμενοι συνεφώνησαν, ἵνα :

§ 1. Ὁ μέλλων νὰ προταθῇ τῇ Πύλῃ συμβιβασμὸς—ἂν αὕτη δέχηται τὴν προσφερομένην αὐτῇ μεσολάβησιν—θέσῃ τοὺς Ἕλληνας εἰς τὰς ἑξῆς σχέσεις ἀπέναντι τῆς ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας.

«Οἱ Ἕλληνες θὰ ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς Αὐτοκρατορίας ταύτης καὶ θὰ ἐκτίωσιν αὐτῇ

τήσιον φόρον, οὗ τὸ ποσὸν θὰ καθορισθῇ ἅπαξ διὰ παντὸς διὰ κοινῆς συμφωνίας.

«Θὰ κυβερνῶνται ὑπὸ ἀρχῶν, ἃς θὰ ἐκλέγωσι καὶ θὰ διορίζωσιν αὐτοὶ μόνοι, ἀλλ' ἱς τὸν διορισμὸν τῶν ὁποίων ἡ Πύλη θὰ λαμβάνῃ μέρος τι.

«Ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον τῆς ὑπάρξεως, οἱ Ἕλληνες θ' ἀπολαύωσι πλήρους ἐλευθερίας συνειδήσεως καὶ ἐμπορίου καὶ θὰ διαχειρίζωνται ἀποκλειστικῶς τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῶν διοίκησιν.

«Ὅπως ἐπιτευχθῇ πλήρης χωρισμὸς μεταξὺ τῶν ἀτόμων τῶν δύο ἐθνῶν καὶ ὅπως προληφθῶσιν αἱ συγκρούσεις, μοιραία συνέπεια ἀγῶνος τόσῳ μακροῦ, οἱ Ἕλληνες θ' ἀποκτήσωσι τουρκικὰς ἰδιοκτησίας, κειμένας εἴτε ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ Ἑλλάδι, εἴτε ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς νήσοις.

«§ 2. Ἐὰν ἡ ἀρχὴ τῆς μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος μεσιτεύσεως γείνῃ ἀποδεκτὴ κατ' ἀκολουθίαν τῶν γενομένων ἤδη ἐπὶ τούτῳ διαβημάτων ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Αὐτοῦ Βρεττανικῆς Μεγαλειότητος, ἡ Ρωσσία θ' ἀσκήσῃ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὴν ἐπιρροὴν αὐτῆς πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς εἰρημένης μεσολαβήσεως.

«Ὁ τρόπος, καθ' ὃν ἡ Ρωσσία θὰ προσχωρήσῃ εἰς τὰς ἐκ τῶν ὑστέρων διαπραγματεύσεις, ἃς ἡ μεσολάβησις αὕτη θὰ προὐκάλει καὶ ἡ ἐποχή, καθ' ἣν θὰ ἐλάμβανεν εἰς αὐτὴν μέρος, θ' ἀπαφασισθῶσι κατόπιν ἐκ συμφώνου μεταξὺ τοῦ ἀνακτοβουλίου τῆς Πετρουπόλεως καὶ τοῦ Λονδίνου.

«§ 3. Ἐν ᾗ περιπτώσει ἡ ὑπὸ τῆς Αὐτοῦ Βρεττανικῆς Μεγαλειότητος προσενεχθεῖσα τῇ ὀθωμανικῇ Πύλῃ μεσολάβησις δὲν γείνῃ δεκτὴ ὑπὸ τῆς Δυνάμεως ταύτης καὶ ὁποία δήποτε ἄλλως τε καὶ ἂν ᾖ ἡ κατάστασις τῶν σχέσεων τῆς Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος μετὰ τῆς ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως, ἡ Ρωσσία καὶ ἡ Μεγάλη Βρεττανία θὰ θεωρήσωσι πάντοτε τοὺς ὅρους τῆς ἐν τῇ πρώτῃ παραγράφῳ τοῦ παρόντος Πρωτοκόλλου μνημονευομένης συμφωνίας ὡς τὴν βάσιν τῆς ἐπιτευχθησομένης τῇ μεσολαβήσει αὐτῶν, εἴτε ἀπὸ κοινοῦ, εἴτε κατ' ἰδίαν συνδιαλλαγῆς μετὰ τῆς Πύλης καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ θὰ δράξωνται πάσης εὐνοϊκῆς εὐκαιρίας, ὅπως ἐξασκήσωσι τὴν ἐπιρροὴν αὐτῶν παρὰ τοῖς δύο ἐνδιαφερομένοις, ὅπως πραγματοποιήσωσι τὴν αὐτὴν συνδιαλλαγὴν ἐπὶ τῆς εἰρημένης βάσεως.

«§ 4. Ρωσσία καὶ Μεγάλη Βρεττανία ἐπιφυλάσσονται νὰ λάβωσι βραδύτερον τὰ ἀναγκαιοῦντα μέτρα, ὅπως καθορίσωσι τὰς λεπτομερείας τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος συμβιβασμοῦ, ὡς καὶ τὰ ὅρια τοῦ ἐδάφους καὶ τὰ ὀνόματα τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, εἰς ἃς οὗτος θὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ ἅτινα θὰ προταθῇ τῇ Πύλῃ ν' ἀναγνωρίσῃ ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ἑλλάς*.

«§ 5. Ἐπὶ πλέον ἐν τῇ συμφωνίᾳ ἡ Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικὴ Μεγαλειότης καὶ ἡ Αὐτοῦ Βρεττανικὴ Μεγαλειότης δὲν θὰ ἐπιζητήσωσιν οὔτε ἡ μὲν οὔτε ἡ δὲ οὐδεμίαν αὔξησιν ἐδάφους, οὐδεμίαν ἐμπορικὴν ὠφέλειαν διὰ τοὺς ὑπηκόους των, ὁποίας οἱ ὑπήκοοι παντὸς ἄλλου νὰ μὴ δύνανται ὡσαύτως ν' ἀπολαύσωσι.

«§ 6. Ὅτι ἡ Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικὴ Μεγαλειότης καὶ ἡ Αὐτοῦ Βρεττανικὴ Μεγαλειότης, ἐπιθυμοῦσαι, ἵνα οἱ Σύμβουλοι αὐτῶν δύνανται νὰ μετάσχωσιν εἰς τὰς ὁριστικὰς συμφωνίας, ὧν τὸ παρὸν Πρωτόκολλον τυγχάνει τὸ πρῶτον σχεδίασμα, θὰ ἀνακοινώσωσιν ἐμπιστευτικῶς τὸ παρὸν Πρωτόκολλον εἰς τὰς αὐλὰς Βιέννης, Παρισίων καὶ Βερολίνου καὶ θὰ προτείνωσι ταύταις νὰ ἐγγυηθῶσιν ἐκ συμφώνου μετὰ τῆς Ρωσσίας τὸν ὁριστικὸν συμβιβασμόν, ὅστις θὰ συνδιαλλάξῃ Τουρκίαν καὶ Ἑλλάδα, τῆς Αὐτοῦ Βρεττανικῆς Μεγαλειότητος μὴ δυναμένης νὰ ἐγγυηθῇ τὸν συμβιβασμὸν τοῦτον.

«Ἐγένετο ἐν Πετρουπόλει τῇ 23 Μαρτίου (4 Ἀπριλίου) 1826.

«**Νέσσελρωδ**
«**Λίβεν**
«**Οὐέλλιγκτων.**»

(24 Ἰουνίου (6 Ἰουλίου) 1874. Σύμβασις τοῦ Λονδίνου συναφθεῖσα μεταξὺ Ρωσσίας, Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας περὶ εἰρηνεύσεως τῆς Ἑλλάδος).

Τὸ ἐν Πετρουπόλει ὑπογραφὲν Πρωτόκολλον ἀπετέλει στερεὰν βάσιν δι' ἅπαντα τὰ μέτρα, ἅπερ Ἀγγλία καὶ Ρωσσία θὰ προσεκαλοῦντο νὰ λάβωσιν ἀπὸ κοινοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὰς ὑποθέσεις τῆς Ἑλλάδος. Τὸ ἀνακτοβούλιον Πετρουπόλεως κατενόει ἐν τούτοις, ὅτι ἡ ὑπογραφὴ τοῦ ἐγγράφου τούτου ἦτο ἀνεπαρκὴς καθ' ἑαυτὴν καὶ ὅτι ἐπεῖγεν ἡ ἐξασφάλισις τῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ. Ὑπὸ τοιοῦτο πνεῦμα ἔδει νὰ ληφθῇ ἐκ τῶν προτέρων ὑπ' ὄψει ἡ περίπτωσις, καθ' ἣν ἡ Τουρκία, παρὰ τὰς ἐντόνους παραστάσεις τῶν δύο Δυνάμεων, θὰ ἐπέμενε νὰ ἐξακολουθήσῃ πόλεμον ἐξοντώσεως κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Κατὰ θετικὰς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως πληροφορίας, ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις εἶχεν ἀποφασίσῃ νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν συνδρομὴν τοῦ ἰσχυροῦ αὐτῇ ὑποτελοῦς Μεχμὲτ Ἀλῆ Πασᾶ τῆς Αἰγύπτου· οὗτος συγκατένευσε νὰ παράσχῃ τὴν συνδρομὴν ταύτην καὶ ἔθεσε σῶμα στρατοῦ καὶ στόλου ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ υἱοῦ του Ἰβραὴμ μετὰ τοῦ τερατώδους σχεδίου τοῦ νὰ ἐξοντώσῃ ἅπαντα τὸν πληθυσμὸν τῆς Πελοποννήσου. Ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἡ ἐπανάστασις ἔπαυεν ἀφ' ἑαυτῆς, ἡ δὲ Ἑλλὰς μετεβάλλετο εἰς ἔρημον κοιλάδα ἐρειπίων καὶ ἀνθρωπίνων πτωμάτων.

Ἐννοεῖται, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος ὁ Α΄ ἀπόφασιν εἶχε νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει τὴν πραγματοποίησιν τοιούτου σχεδίου. Τὸ Πρωτόκολλον τοῦ Μαρτίου ἔδιδεν αὐτῷ πλῆρες δικαίωμα νὰ σκεφθῇ, ὅτι ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις δὲν θὰ ἠρνεῖτο νὰ μετάσχῃ τῶν ἐντόνων μέτρων, ἅτινα ἡ κατάστασις αὕτη ἀπῄτει. Ἀλλ' ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις οὐδόλως ἐφαίνετο πρόθυμος νὰ ἐξαγάγῃ ἐκ τοῦ ἐν Πετρουπόλει ὑπογραφέντος ἐγγράφου τόσῳ τὰ ὑπὸ τῶν αἰσθημάτων τῆς φιλανθρωπίας, ὅσῳ καὶ ὑπὸ τῆς λογικῆς τῶν γεγονότων καὶ τῶν ἰδεῶν ὑπαγορευόμενα ἀποτελέσματα. Ἡ ἀγγλικὴ πολιτικὴ παρὰ τὴν ἱκανότητα καὶ τὸ ἐμβριθὲς πνεῦμα τοῦ διευθύνοντος αὐτὴν Γεωργίου Κάννιγκ, ἐδίσταζε πάντοτε ν' ἀκολουθήσῃ ἐν εἰλικρινείᾳ τὴν

ὁδόν, ἣν εἶχεν ἀποφασιστικῶς ὑποχρεωθῇ ν' ἀκολουθήσῃ κατὰ Μάρτιον τοῦ 1826.

Ὁ ὑπουργὸς οὗτος ἐδεικνύετο πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ δυσηρεστημένος ἐκ τῆς σπουδῆς, μεθ' ἧς ἡ αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις ἀνεκοίνωσε τὸ Πρωτόκολλον εἰς τοὺς παρὰ ταῖς αὐλαῖς Παρισίων, Βιέννης καὶ Βερολίνου ἀντιπροσώπους αὐτῆς, ὡς καὶ εἰς τοὺς ἐν Πετρουπόλει πράκτορας τῶν τριῶν τούτων Δυνάμεων. Ἐθεώρει τὸ διάβημα τοῦτο ὡς παράβασιν τῆς δοθείσης εἰς τὸν δοῦκα Οὐέλλιγκτων ὑποσχέσεως, ὅτι θ' ἀνέβαλλε τὴν ἀνακοίνωσιν μέχρι τῆς εἰς Λονδῖνον ἐπιστροφῆς τοῦ πρίγκηπος Λίβεν καὶ ὅτι θ' ἀνεκοίνου τὸ Πρωτόκολλον κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀπ' εὐθείας πρὸς τὰς τρεῖς συμμάχους αὐλὰς καὶ οὐχὶ πρὸς τοὺς ἐν Πετρουπόλει ἀντιπροσώπους αὐτῶν.

Ὁ πρίγκηψ Λίβεν προσεπάθει νὰ δικαιολογήσῃ τὸν τρόπον τοῦ πολιτεύεσθαι τῆς Κυβερνήσεώς του, χωρὶς νὰ κατορθώσῃ τοῦτο καθ' ὁλοκληρίαν. Ἐπεζήτει νὰ καταδείξῃ, ὅτι ἡ ὑπόσχεσις τῆς αὐτοκρατορικῆς Κυβερνήσεως δὲν ἀνεφέρετο ἢ εἰς τὴν ἐπίσημον ἀνακοίνωσιν τῆς εἰρημένης πράξεως καὶ εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ νὰ προσχωρήσωσιν εἰς αὐτήν. Ἀλλὰ μεταξὺ ἐμπιστευτικῆς καὶ συνοπτικῆς ἀνακοινώσεως —προσετίθει ὁ πρίγκηψ Λίβεν—καὶ ἐπισήμου καὶ πλήρους ἀνακοινώσεως, πρῶτοι πάντοτε ἡμεῖς διεκρίναμεν μεγάλην διαφορὰν καὶ διαφορὰν μάλιστα, ἣν ἐτηρήσαμεν πάντοτε μετ' αὐστηρότητος.

Μόνοι οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ρωσσίας παρὰ ταῖς τρισὶ Μεγάλαις συμμαχικαῖς Δυνάμεσιν ἔλαβον ὁδηγίας ν' ἀναγνώσωσι τὸ Πρωτόκολλον τοῦ Μαρτίου εἰς ἐπήκοον τῶν ὑπουργῶν τῶν ἐξωτερικῶν, χωρὶς ν' ἀφήσωμεν αὐτοῖς ἀντίγραφον τοῦ ἐγγράφου τούτου. (Ἐπιστολὴ τοῦ πρίγκηπος Λίβεν πρὸς τὸν Κάννιγκ ἐκ Τσάρσκοε Σέλο καὶ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 27 Μαΐου (18 Ἰουνίου) 1826).

Εἶνε δύσκολον νὰ πιστευθῇ, ὅτι ὁ Κάννιγκ ἐξεδήλωσεν εὐαρέσκειαν ἐκ τῶν ἀσαφῶν πως ἐξηγήσεων τούτων περὶ τοῦ διαβήματος τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀνακτοβουλίου, ὅπερ διὰ τῆς πρὸς τὰς ξένας Δυνάμεις ἀνακοινώσεώς του διενοεῖτο νὰ ἐνισχύσῃ τοὺς μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Ρωσσίας δεσμοὺς τῆς ἀλληλεγγύης, ἐπὶ τῇ προόψει τοῦ ἔργου, ὅπερ ἀπὸ κοινοῦ αὗται ἔμελλον νὰ ἐπιχειρήσωσιν. Οὕτω δὲν ἔπαυε δεικνύων τῷ ἀνακτοβουλίῳ τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου τὴν ἀναπόδραστον ἀνάγκην τοῦ νὰ ληφθῶσι τ' ἀπαιτούμενα μέτρα, ὅπως ἡ Πύλη ἐκτελέσῃ τὸ Πρωτόκολλον τοῦ Μαρτίου.

Κατ' Ἰούνιον τοῦ 1826 ὁ πρίγκηψ Λίβεν ἐπεφορτίσθη νὰ ἐρωτήσῃ τὴν ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν ἐπὶ τῶν ἑπομένων ὅρων :

1ον Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀγγλίας Στράτφορδ Κάννιγκ ἐπληροφορήθη παρὰ τῆς Πύλης περὶ τοῦ σχεδίου ταύτης τοῦ νὰ ἐξοντώσῃ ἀθρόους τοὺς Ἕλληνας καὶ ἐγκαταστήσῃ Μουσουλμάνους ἐν Πελοποννήσῳ ;

2ον Ὁ πρεσβευτὴς οὗτος ἐδήλωσε τῇ Πύλῃ, καθ' ἃς ἔλαβεν ὁδηγίας, ὅτι οἱ ἡνωμένοι στόλοι τῆς Ρωσσίας καὶ Ἀγγλίας θ' ἀνθίσταντο εἰς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σχεδίου τούτου;

3ον Ποία ἡ γνώμη τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως περὶ ἐκτελέσεως τῆς 3ης παραγράφου τοῦ Πρωτοκόλλου, τῆς συνιστώσης τῇ Ἀγγλίᾳ καὶ τῇ Ρωσσίᾳ νὰ συνασπίσωσι τὰς δυνάμεις των διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος;

4ον Ποῖαι αἱ προθέσεις τοῦ ἀγγλικοῦ ἀνακτοβουλίου, ἐν σχέσει πρὸς τὴν εἰρήνευσιν τῆς Ἑλλάδος; (Διακοίνωσις τοῦ κόμητος Νέσσελρωδ τῆς 10)22 Ἰουνίου 1826).

Ὁ Κάννιγκ δὲν διενοεῖτο νὰ ἐκκλίνῃ τῶν ὑποχρεώσεων, ἃς τὸ Πρωτόκολλον τοῦ Μαρτίου ἐπέβαλλε τῇ Ἀγγλίᾳ. Ὁ πρίγκηψ Λίβεν ἔσχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ πεισθῇ ἰδίοις ὄμμασι περὶ τούτου κατὰ τὴν εἰς Λονδῖνον ἐπιστροφήν του κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1826. Ὁ βασιλεὺς ἐδέξατο αὐτὸν μετὰ προδήλου εὐμενείας, ὁ δὲ Κάννιγκ καὶ οἱ συνάδελφοί του ὑπεδέξαντο αὐτὸν ὡσαύτως ἐγκαρδίως. Ἡ βρεττανικὴ Κυβέρνησις δὲν ἐδίστασε νὰ δηλώσῃ, ὅτι ἐπεδοκίμαζε καθ' ὁλοκληρίαν τὸ Πρωτόκολλον τοῦ Μαρτίου. «Αἱ βλέψεις τοῦ Κάννιγκ εἶνε σύμφωνοι ἐν πᾶσι σχεδὸν τοῖς γενικοῖς ζητήμασι πρὸς τὰς ὑπὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀνακτοβουλίου πραγματευθείσας», ἔγραψεν ὁ πρίγκηψ Λίβεν ὑπὸ ἡμερ. 27 Ἰουλίου (8 Αὐγούστου) 1826.

Ὁ Κάννιγκ ἐθεώρησε καθῆκόν του νὰ ἐπιμείνῃ ἐπὶ τῆς συμφωνίας ταύτης τῶν βλέψεων, ἐν διακοινώσει, ἀπευθυνθείσῃ πρὸς τὸν πρίγκηπα Λίβεν ὑπὸ ἡμερ. 4 Σεπτεμβρίου.

Προέτεινεν αὐτὸς οὗτος τῇ ρωσσικῇ Κυβερνήσει νὰ λάβῃ ἀπὸ κοινοῦ τὰ ἑπόμενα μέτρα;

1ον Νὰ δηλώσωσι τῇ Τουρκίᾳ, ὅτι οὐ μόνον τὰ αἰσθήματα τῆς φιλανθρωπίας, ἀλλὰ καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ ἐμπορίου, σοβαρῶς κινδυνεύοντα ὡς ἐκ τῆς πειρατείας, ἀναγκάζουσι τὰς δύο Δυνάμεις νὰ ἐπιμείνωσι παρὰ τῷ Σουλτάνῳ νὰ δεχθῇ τὴν μεσολάβησίν των διὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης μετὰ τῶν Ἑλλήνων.

2ον Νὰ δοθῇ νὰ ἐννοήσῃ ἡ Πύλη, ὅτι δὲν ὑπάρχει πλέον λόγος δι' αὐτὴν νὰ ἀπορρίψῃ τὴν μεσολάβησιν ταύτην, ἀφοῦ ἤδη οἱ Ἕλληνες ἐγνώρισαν τοὺς ὅρους αὐτῶν τοὺς ἀφορῶντας τὴν εἰρήνην.

3ον Νὰ πείσωσι τὴν Πύλην νὰ δεχθῇ τοὺς ὅρους τοῦ Πρωτοκόλλου τῆς Πετρουπόλεως, ὑποστηριζομένους ὑπὸ τῶν συνηνωμένων δυνάμεων Ἀγγλίας καὶ Ρωσσίας.

4ον Νὰ δηλώσωσι τῇ Πύλῃ, ὅτι ἂν ἀρνηθῇ νὰ δεχθῇ τοὺς ὅρους τούτους, οἱ ἀντιπρόσωποι Ἀγγλίας καὶ Ρωσσίας θ' ἀνακληθῶσιν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως· πράκτορες τῶν δύο χωρῶν θὰ διορισθῶσιν ἐν Ἑλλάδι καὶ ἴσως ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου ἀναγνωρισθῇ ἀμέσως ὑπὸ τῶν εἰρημένων Κυβερνήσεων.

Ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος ὁ Α' ηὐχαριστήθη πολὺ διὰ τὰς προτάσεις ταύτας, ἃς ἐδέχθη ὡς βάσιν διαμοιβῆς ἰδεῶν ἐκ τῶν ὑστέρων μεταξὺ τῶν δύο Κυβερνήσεων καὶ ἐδήλωσε κατηγορηματικῶς διὰ τοῦ πρίγκηπος Λίβεν, ὅτι καὶ ἂν ἐξερρήγνυτο πόλεμος μεταξὺ Ρωσσίας καὶ τῆς Πύλης, θὰ ἐθεώρει ἑαυτὸν πάντοτε ὑπόχρεον ἀπέναντι τῆς Ἀγγλίας διὰ τοῦ Πρωτοκόλλου τοῦ Μαρτίου.

Ἐν τούτοις ἡ αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις ἔκρινε χρέος νὰ διατυπώσῃ τροπολογίας τινὰς ἐπὶ τῶν ἀγγλικῶν προτάσεων. Ἤτοι ἔκρινεν ἥκιστα κατάλληλον νὰ ἀπειλήσῃ ταὐτοχρόνως τὴν Πύλην διὰ τῆς ἀνακλήσεως τῶν πρεσβευτῶν καὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος. Οὕτω δ' ὁ πρίγκηψ Λίβεν προέτεινε τῇ αὐλῇ τοῦ Λονδίνου νὰ προσκληθῶσιν οἱ παρὰ τῇ Πύλῃ ἀντιπρόσωποι Ρωσσίας καὶ Ἀγγλίας νὰ πείσωσιν αὐτὴν ἐν πρώτοις, ἵνα συνομολογήσῃ ἀνακωχήν, πρὸς ἀναστολὴν τῶν ἐχθροπραξιῶν, ὅπως ἀπαλλαγῶσιν οἱ Χριστιανοὶ τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου τῆς ἐξοντώσεως ἐκ μέρους τῶν τουρκοαιγυπτιακῶν στρατιῶν.

Ἐὰν ἐντὸς ὡρισμένης προθεσμίας ἡ Πύλη ἠρνεῖτο νὰ δεχθῇ τὴν ἀνακωχὴν οἱ ἀντιπρόσωποι Ρωσσίας καὶ Ἀγγλίας θὰ ἐγκατέλειπον τὴν Κωνσταντινούπολιν, δηλοῦντες τῇ τουρκικῇ Κυβερνήσει, ὅτι αἱ δύο σύμμαχοι Δυνάμεις προτίθενται νὰ συνάψωσιν ἀπ' εὐθείας σχέσεις μετὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀναγνωρίσωσι τὴν ἀνεξαρτησίαν της.

Ὁ πρίγκηψ Λίβεν ἦτο πρὸς τούτοις ἐντεταλμένος νὰ ἐξηγήσῃ τῇ ἀγγλικῇ Κυβερνήσει, ὅτι ἡ Ρωσσία ἔλαβε πλήρη ἱκανοποίησιν τῶν νομίμων της ἀξιώσεων διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Ἄκερμαν καὶ ὅτι δὲν ἠδύνατο ἑπομένως νὰ ἔλθῃ εἰς νέαν ρῆξιν πρὸς τὴν Πύλην, ἢ ὅταν θὰ ἐξηναγκάζετο πρὸς τοῦτο ἐκ λόγων φιλανθρωπίας καὶ θρησκείας ὑψίστης σοβαρότητος. Ἡ ἀνάγκη αὕτη δὲν θὰ παρουσιάζετο, ἐὰν ἡ Ἀγγλία συγκατετίθετο νὰ ἐνεργήσῃ ἐκ συμφώνου πρὸς αὐτὴν ταχέως καὶ ἐντόνως ἐν τῇ ὑποθέσει τῆς Ἑλλάδος.

«Ὀφείλετε λοιπόν, πρίγκηψ μου — ἔγραφεν ὁ κόμης Νέσσελρωδ τῷ πρίγκηπι Λίβεν τῇ 17)29 Σεπτεμβρίου — νὰ προσπαθήσητε νὰ πείσητε τὸν κ. Κάννιγκ, ὅτι ἡ ἰδέα, ἣν εἶχεν ἐκφέρῃ προηγουμένως, τοῦ νὰ παρακωλύσῃ δηλονότι διὰ στόλου, ὅπως ἡ ἐπικουρία τοῦ Πασᾶ τῆς Αἰγύπτου φθάσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, τοῦ ν' ἀπομονώσῃ τὸν στρατὸν τοῦ Ἰβραὴμ Πασᾶ καὶ δώσῃ νὰ ἐννοήσῃ τῇ Πύλῃ χωρὶς νὰ κηρύξῃ αὐτῇ τὸν πόλεμον, ὅτι ὀφείλει νὰ δεχθῇ τὰς εἰρηνικὰς προτάσεις Ρωσσίας καὶ Ἀγγλίας, ὅτι ἡ ἰδέα, λέγω, αὕτη εἶνε εὔκολος εἰς τὴν ἐκτέλεσιν, ὅτι ἔχει βέβαιον τὸ ἀποτέλεσμα καὶ δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ διὰ συμπράξεως τῶν στόλων πασῶν τῶν αὐλῶν, αἵτινες θὰ ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν εἰρήνευσιν τῆς Ἑλλάδος.

Ἐκ τούτου δύναταί τις νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι ἡ πρώτη ἰδέα τοῦ διασήμου «εἰρηνικοῦ ἀποκλεισμοῦ» τοῦ ἐπενεγκόντος τὴν ἐν Ναυαρίνῳ ναυμαχίαν, ἀπέρρεεν ἐκ τοῦ Γεωργίου Κάννιγκ, ὅστις ἐδείκνυεν εἰλικρινὲς ἐνδιαφέρον πρὸς τὴν ἐπανάστασιν τῆς Ἑλλάδος καὶ εἶχε πλήρη πεποίθησιν ἐπὶ τὴν πολιτικὴν τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου τοῦ Α'. Ἐπανελάμβανεν ἐνίοτε πρὸς τὸν πρεσβευτὴν τῆς Ρωσσίας, ὅτι, κατὰ τὴν γνώμην του, τὸ ἀσφαλέστερον ἐχέγγυον τῆς εἰρηνεύσεως τῆς Ἑλλάδος ἐνέκειτο εἰς τὴν ἀμοιβαίαν ἐμπιστοσύνην, ἧς ἐνεφοροῦντο αἱ δύο Κυβερνήσεις· ἠσμένιζε διαβεβαιῶν τὸν πρίγκηπα Λίβεν, ὅτι εἶχεν ἐγκάρδιον πεποίθησιν, ὅτι ἡ Ἀγγλία οὐδέποτε θὰ ἐγκατέλειπε τὴν αὐτοκρατορικὴν Κυβέρνησιν ἐν τῇ ἐπιδιώξει τοῦ ἀπὸ κοινοῦ ἀποφασισθέντος σχεδίου. (Ἔκθεσις τοῦ πρίγκηπος Λίβεν τῆς 15)27 Νοεμβρίου 1826).

Περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1826 αἱ διπλωματικαὶ διαπραγματεύσεις περὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς Ἑλλάδος εἰσῆλθον εἰς νέαν φάσιν· ἡ γαλλικὴ Κυβέρνησις προέτεινε τὴν μετατροπὴν τοῦ Πρωτοκόλλου τῆς Πετρουπόλεως εἰς διεθνῆ συνθήκην, περιβεβλημένην ἐπισημότερον χαρακτῆρα. Ἡ αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις ἀπεδέχθη τὴν πρότασιν ταύτην· ἀλλ' ὁ κόμης Νέσσελρωδ ἔκρινε καθῆκον αὐτοῦ νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι «δὲν ἤρκει νὰ συνομολογηθῇ συνθήκη ἐν τοιαύτῃ περιστάσει· ἔδει νὰ συνδυασθῇ καὶ ἡ ἐκτέλεσις». Ἐπανερχόμενος εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐκτελέσεως τοῦ Πρωτοκόλλου τοῦ Μαρτίου ὁ κόμης Νέσσελρωδ ἐξέφρασεν ἅπαξ ἔτι τὴν ἰδέαν, ὅτι ἡ ἀνάκλησις τῶν πρεσβευτῶν θὰ ἦτο ἀνεπαρκὴς πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἐσχεδιασμένου σκοποῦ. Ἡ ἐν τοῖς πράγμασι πεῖρα τῆς Ρωσσίας ἀπεδείκνυε μετὰ θετικότητος, ὅτι ἡ διὰ τοῦ πολέμου ἀπειλὴ ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν τὸ δραστικώτατον τῶν μέσων πρὸς ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως.

«Ὑπάρχει ἐκτὸς τούτου καὶ ἀναντίρρητος ἀλήθεια — ἔγραφεν ὁ κόμης Νέσσελρωδ πρὸς τὸν πρίγκηπα Λίβεν τῇ 9)21 Ἰανουαρίου 1827 — ὅτι ἡ συνήθεια τοῦ μετὰ τῆς Πύλης διαπραγματεύεσθαι ἀπεκάλυψεν ἡμῖν, ὅτι αἱ ἀνατολικαὶ Κυβερνήσεις ἐμφοροῦνται ἐκτάκτου αἰσθήματος, χαρακτηρίζουσι δὲ τὰς ἁπλᾶς παραστάσεις ὡς ἐπιβαλλομένας αὐταῖς ἀποφάσεις, ἃς καὶ ἐκπληροῦσιν ἅμα τῇ ἀναγγελίᾳ . . . Κατ' ἀκολουθίαν πολιτικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ δόγματος οἱ Ἀνατολῖται συμβιβάζονται μόνον ἐν ἀπολύτῳ ἀνάγκῃ. Τὸ σύστημα τοῦτο εὑρίσκεται ἐν τῇ θρησκείᾳ των, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἤθεσιν αὐτῶν, ἐν ταῖς παραδόσεσι, ὡς καὶ ἐν τῇ οὐσίᾳ τῆς κυβερνήσεως αὐτῶν».

Τοιοῦτοι οἱ λόγοι, δι' οὓς ἡ αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις εὑρίσκει πάντῃ ἀνωφελῆ τὴν μετατροπὴν τοῦ Πρωτοκόλλου τοῦ Μαρτίου εἰς ῥητὴν διεθνῆ συνθήκην, ἂν μὴ καθορισθῶσιν ἐκ τῶν προτέρων τὰ μέτρα, ἅτινα θὰ ἐξησφάλιζον ἐκ τῶν προτέρων τὴν ἐκ μέρους τῆς Πύλης ἐκτέλεσιν αὐτῆς. Θὰ ἦτο ἀπολύτως ἀπώλεια πολυτίμου χρόνου καὶ αὔξησις τῶν δυσχερειῶν τῆς καταστάσεως. «Ἡ ὑπόθεσις αὕτη δὲν ἀνάγεται ἐν τῷ κύκλῳ τοῦ κοινοῦ δικαίου», δυνάμει τοῦ ὁποίου οἱ μὲν Ἕλληνες εἶνε ἀντάρται, ἡ δὲ Πύλη, ἡ μόνη ἔχουσα δικαίωμα νὰ τιμωρήσῃ αὐτούς. Ἡ Εὐρώπη ἔχει οὐ μόνον τὸ δικαίωμα, ἀλλὰ καὶ τὸ καθῆκον νὰ ἐξασκήσῃ εὐεργετικὴν ἐπέμβασιν, ὅπως διακανονίσῃ τὸ ζήτημα τοῦτο συμφώνως πρὸς τὰ γενικὰ συμφέροντα τῆς ἠπείρου.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν θεωριῶν τούτων ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος ὁ Α'. συγκατένευσε νὰ δεχθῇ τὰς προτάσεις τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ μόνον ὑπὸ τὸν ὅρον, ὅτι εἰδικὸν μυστικὸν ἄρθρον θὰ προσετίθετο εἰς τὴν συνθήκην, ἄρθρον δι' οὗ θὰ ὡρίζοντο σαφῶς τὰ ληπτέα μέτρα, ἐν ᾗ περιπτώσει ἡ ἀνάκλησις τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντιπροσώπων καὶ ἡ ἀπειλή, ὅτι θ' ἀνεγνωρίζετο ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος, ἔμενον ἄνευ ἀποτελέσματος ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων τῆς Πύλης.

Ὁ πρίγκηψ Λίβεν ἐπεφορτίσθη νὰ ἐπιμείνῃ ἐπὶ σειρᾶς μέτρων, ληπτέων κατὰ τῆς

ἀντιστάσεως τῆς Πύλης κατὰ τὸν ἑξῆς προϊόντα βαθμόν: 1ον ἀπειλὴν διὰ προσεγγίσεως πρὸς τὴν Ἑλλάδα· 2ον ἀνάκλησιν τῶν πρεσβευτῶν καὶ 3ον σύμπραξιν τῶν συμμάχων στόλων, ἐν ᾗ περιπτώσει ἡ Πύλη ἠρνεῖτο νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὰς ἀξιώσεις των. (Διακοίνωσις τοῦ κόμητος Νέσσελρωδ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 9)21 Ἰανουαρίου 1827.)

Τοιοῦτον ἦτο τὸ πρόγραμμα, ὅπερ ὁ κόμης Λίβεν προσεκαλεῖτο νὰ προτείνῃ τῷ ἀνακτοβουλίῳ τοῦ Λονδίνου, ἐπιδίδων ταὐτοχρόνως τῷ Κάννιγκ καὶ αὐτὸ τὸ κείμενον τῆς διακοινώσεως τοῦ κόμητος Νέσσελρωδ. Ὁ πρίγκηψ Λίβεν ἔλαβεν ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἡμερομηνίαν καὶ ἑτέραν ἐμπιστευτικὴν διακοίνωσιν, περιέχουσαν εἰλικρινεστέραν ἔκθεσιν περὶ τῶν ἐν τῷ ἑλληνικῷ ζητήματι βλέψεων τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου Α'.

Διέκρινέ τις κατὰ πρῶτον τὰς ἀντιφάσεις καὶ ἀμφιταλαντεύσεις τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς ἐν ταῖς ὑποθέσεσι τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1826 ὁ Κάννιγκ, συγκινηθεὶς ἐκ τοῦ σχεδίου τῆς Πύλης τοῦ νὰ ἐξοντώσῃ ὁλόκληρον τὸν ἑλληνικὸν πληθυσμόν, ἀπηύθυνε πρὸς τὴν τουρκικὴν Κυβέρνησιν διακοίνωσιν ἀπειλητικωτάτην. Σήμερον φαίνεται, ὅτι ἐλησμόνησε τὴν ὕπαρξιν τοῦ ἐγγράφου τούτου. Ἠτιᾶτο τὴν ρωσσικὴν Κυβέρνησιν, ἐπιδοῦσαν εἰς τὰς τρεῖς συμμάχους Δυνάμεις τὸ Πρωτόκολλον τοῦ Μαρτίου, ἐδήλωσε δὲ μεγάλην εὐαρέσκειαν κατὰ τὴν παροῦσαν ὥραν, ὅτι αἱ εἰρημέναι Δυνάμεις θὰ κληθῶσι νὰ ὑπογράψωσι τὴν τῆς Γαλλίας σχεδιασθεῖσαν διεθνῆ συνθήκην. Κατὰ Σεπτέμβριον ἔδωκε διαταγὰς εἰς τὸν ἀντιπρόσωπον τῆς Ἀγγλίας νὰ πιέσῃ τὴν Πύλην, σήμερον ὅμως διακόπτει πᾶσαν πολιτικὴν ἐνεργείας ἐπὶ τῇ προβλέψει συμφωνίας μετὰ τῆς Γαλλίας, Πρωσσίας καὶ Αὐστρίας. Ἐν Παρισίοις ὁ Κάννιγκ ἠπλένιζε, θεωρούμενος ὁ ἐλευθερωτὴς τῆς Ἑλλάδος, ἐνῷ ἐν Λονδίνῳ ἐδίσταζε νὰ λάβῃ τὴν ἐλαχίστην πρωτοβουλίαν ἐν τῇ ὑποθέσει ταύτῃ.

Ἐπὶ πλέον ἐν Πετρουπόλει ὁ δοὺξ Οὐέλλιγκτων ἐλάμβανε τοὺς Ἕλληνας ὑπὸ τὴν προστασίαν του καὶ ὑπέγραφε τὸ Πρωτόκολλον τοῦ Μαρτίου· ἐνῷ «ἐν Λονδίνῳ ὠπισθοδρόμει ἐνώπιον τῶν ἀναγκαίων συνεπειῶν τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ἔργου».

Ἅπαντα τὰ γεγονότα ταῦτα ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῶν ἐνέπνευσαν τῷ αὐτοκράτορι τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ ὑπογραφὴ τοῦ Πρωτοκόλλου τοῦ Μαρτίου ὑπὸ τοῦ δουκὸς τοῦ Οὐέλλιγκτων δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξηγηθῇ ἄλλως ἢ ὡς ἀπόρροια τοῦ πόθου τῆς Ἀγγλίας νὰ ἐμποδίσῃ τὴν μονομερῆ ἐπέμβασιν τῆς Ρωσσίας ἐπ' ἀγαθῷ τῶν Ἑλλήνων. Ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ὤφειλεν ἀντὶ πάσης θυσίας νὰ συνδυάσῃ τὴν πολιτικήν της ἐνέργειαν κατὰ τρόπον, ὥστε ἡ εἰρήνευσις τῆς Ἑλλάδος νὰ μὴ ὀφείληται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν πρωτοβουλίαν καὶ τοὺς στρατιωτικοὺς πόρους τῆς Ρωσσίας.

ΟΙ ΛΕΓΟΜΕΝΟΙ ΡΩΜΟΥΝΟΙ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Ἱστορικῶς καὶ ἐθνολογικῶς ἀστήρικτος καὶ παράλογος εἶνε ἡ ὑπόθεσις, ὅτι ἐν Μακεδονίᾳ οἰκοῦσι Ρωμοῦνοι, ἕλκοντες τὴν καταγωγὴν ἀπὸ τῶν πέραν τοῦ Δουνάβεως μεταναστευσάντων ποτὲ Βλάχων, ὑπόθεσις ἐφ' ἧς, οὐκ οἴδαμεν πρὸς τίνα ἀποβλέποντες σκοπόν, στηριζόμενοι οἱ ἐν Ρωμουνίᾳ ἡγέται τῆς πολιτικῆς, ἀξιοῦσι προστατευτικὴν ἐνέργειαν ἐπὶ τοὺς λεγομένους Ρωμούνους τῆς Μακεδονίας, καὶ ἥτις ὑπόθεσις εὗρεν ἐκ νέου ἑρμηνείαν τινὰ ἐν τῷ ἐγκρίτῳ φύλλῳ τῶν Παρισίων *Χρόνῳ* «Temps» τῆς 9/22 Ἰανουαρίου ἐ. ἔ. Ὁ ἀρθρογράφος, ἐπιτηδεύων ἀμεροληψίαν εἰς ἀντικειμενικὴν ἁπλῶς θεωρίαν τῶν πραγμάτων, δὲν ἐπιχειρεῖ δι' ἱστορικῶν καὶ ἐθνολογικῶν ἐπιχειρημάτων νὰ στηρίξῃ τὴν θεωρίαν αὐτοῦ, ἀλλά, ὑποθέτων ταύτην ὡς ἀλήθειαν ὁμολογουμένην, δὲν διστάζει νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι ἀληθῶς οἱ Βλάχοι οὗτοι ἐθεώρουν ἑαυτοὺς ἀκραιφνεῖς Ἕλληνας, ἀλλὰ τοῦτο, κατὰ τὸν ἀρθρογράφον, ἐξηγεῖται τὸ μὲν διότι αἱ ρωμουνικαὶ χῶραι τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαυΐας, ὡς ἀφανεῖς καὶ ἄσημοι, οὐδεμίαν ἠδύναντο μέχρι πρὸ μικροῦ νὰ ἔχωσι ροπὴν ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος τῶν Ρωμούνων, τὸ δὲ διότι ἀνετρέφοντο ἐν τῇ ἰδέᾳ τῇ ἑλληνικῇ διὰ τῆς ἑλληνικῆς σχολῆς, τῆς μόνης ἐν Ἀνατολῇ πρότερον χριστιανικῆς σχολῆς, κατείχοντο δὲ καὶ ὑπὸ συμπαθείας παγκοσμίου, ἧς ἦτο ἀντικείμενον ἡ πατρὶς τοῦ Ὁμήρου καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους. Καταλείποντες τὰς κατὰ μέρος ἀνακριβείας τῶν περὶ καταγωγῆς ὀνομαστῶν τινῶν Ἑλληνοβλάχων ἰσχυρισμῶν τοῦ ἀρθρογράφου, ὡς καὶ τὸ ἄλλο γεγονός, ὅτι οὗτος, προσποιούμενος ἄγνοιαν τῆς περὶ τῆς γλώσσης τῶν λεγομένων Κουτσοβλάχων ἐρεύνης, ἀντιπαρέρχεται ὅλως τὸ γνωστότατον πόρισμα τῶν ἐρευνῶν τούτων, καθ' ὃ ἡ λεγομένη κουτσοβλαχικὴ γλῶσσα τὰ μέγιστα ἀφίσταται τῆς ρωμουνικῆς καὶ γραμματικῶς καὶ λεξιλογικῶς, ἐν δέκα λέξεσιν ἔχουσα τὰς πέντε ἀλβανικὰς ἢ ἑλληνικάς, τὰς δὲ ἄλλας ἑλληνικὰς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μετὰ λατινικῶν καταλήξεων, κατ' ἐπίφασίν τινα παριστῶσα ὁμοιότητα ἐξωτερικὴν πρὸς τὴν ἄλλην βλαχικήν, παραλείποντες, λέγω, ταῦτα, ἐρωτῶμεν τὸν ἔντιμον ἀρθρογράφον, πῶς ἦτο δυνατὸν ἀφ' οὗ τὸ τῶν Βλάχων ἔθνος, μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν κατάκτησιν τῆς Ἰλλυρικῆς Χερσονήσου, ἔμεινε τὸ μόνον ἐν Ἀνατολῇ ὁπωσοῦν ἐλεύθερον ἔθνος, ἀνέδειξε δὲ καὶ γενναίους ἡγεμόνας, πολεμήσαντας ἰσχυρῶς ἐναντίον τῶν

Τούρκων, ἔμεινεν ὅλως ἀφανὲς εἰς τοὺς δῆθεν ἐν Μακεδονίᾳ ὁμογενεῖς Βλάχους καὶ δὲν ἴσχυσεν ἐλαχίστην ῥοπὴν ἐπὶ τὸ ἐθνικὸν φρόνημα αὐτῶν : Ὁ ἀρθρογράφος βεβαίως ἐπιτηδεύει ἄγνοιαν πρὸς τὸ ἄλλο γεγονός, ὅτι ἀκριβῶς ἐν Μακεδονίᾳ οἱ ἰσχυρότερον διαμαρτυρόμενοι ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν, ὡς Ἑλλήνων, εἶνε οἱ λεγόμενοι Κουτσόβλαχοι καὶ ὅτι αὐτοὶ ἰδίαις δαπάναις διατηροῦσιν ἄριστα ἑλληνικὰ ἐκπαιδευτήρια· ἐὰν ἀληθῶς ἡ ἀνάπτυξις ἐθνικοῦ ρωμουνικοῦ αἰσθήματος παρὰ τοῖς Κουτσοβλάχοις προήρχετο ἀπὸ τῆς πρώην ἀφανείας τοῦ ρωμουνικοῦ κράτους ἰδού, ὅτι νῦν ὑπάρχει μέγα καὶ κραταιὸν ρωμουνικὸν κράτος, διατί λοιπὸν τὸ κράτος τοῦτο δὲν ἔχει ἐμπιστοσύνην ἐπὶ τὴν ἠθικὴν καὶ ἐθνικὴν ἐπίδρασιν αὐτοῦ, ἀλλὰ καταφεύγει εἰς προπαγάνδας καὶ εἰς ψήφισιν γενναίων χρηματικῶν εἰσφορῶν ; Ἀλλὰ πρὸς τί ψηφίζονται αἱ εἰσφοραὶ αὗται, ἀφ' οὗ οἱ Κουτσόβλαχοι τῆς Μακεδονίας εἶνε οἱ εὐπορώτεροι τῶν αὐτόθι κατοίκων καὶ διατηροῦσι τὰ σχολεῖα ἐκεῖνα τὰ ἑλληνικά, ἅτινα θεωροῦσι καὶ καλοῦσιν ἐθνικὰ αὐτῶν σχολεῖα ; Βεβαίως ἡ χρηματικὴ συνδρομὴ πρὸς ἄλλας ἀποβλέπει μεθόδους καὶ ἐνεργείας, αἵτινες ἐκ τῶν πραγμάτων ἀποδείκνυνται πάντοτε ἀτυχεῖς. Αἱ ρωμουνικαὶ προπαγάνδαι εἶνε ἀληθές, ὅτι ἵδρυσαν ρωμουνικὰ σχολεῖα ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἠπείρῳ· ἀλλὰ σχολεῖα ἄνευ μαθητῶν, ἐλαχίστων, ἐπὶ χρηματικῇ ἀμοιβῇ προσελκυομένων. Τίνα λοιπὸν δύναται νὰ ἔχῃ ἀξίαν, διαφέρον ἐθνικὸν ὑπὲρ ὁμοεθνῶν, μηδεμίαν αἰσθανομένων ἀλληλεγγύην πρὸς αὐτοκλήτους ὁμοεθνεῖς προστάτας ; Ἀλλ' ὁ ἀρθογράφος ὡς μόνον ἐπιχείρημα ἔχων τὴν γλωσσικὴν εὐγένειαν καὶ ταυτότητα, δὲν τολμᾷ ἐπὶ ταύτης νὰ στηρίξῃ τὰς γνώμας καὶ θεωρίας αὐτοῦ, ἀλλὰ διὰ τῆς εἰς ἄτοπον τρόπον τινὰ ἀπαγωγῆς τοῦ ζητήματος θέλει ν' ἀποδείξῃ, ὅτι δὲν δύνανται νὰ λέγωνται Ἕλληνες ἄνθρωποι, οἵτινες ἐν τοῖς καφενείοις καὶ ταῖς οἰκογενείαις αὐτῶν δὲν ὁμιλοῦσιν ἑλληνιστί. Νομίζομεν, ὅτι ὁ ἀρθρογράφος, λαλῶν πρὸς τοὺς Γάλλους τὰ τοιαῦτα, ἔδει νὰ εἶνε ἐπιφυλακτικώτερος, γινώσκων, ὅτι τῆς Γαλλίας ἀπὸ ἡμίσεως σχεδὸν αἰῶνος μέγιστον καὶ κυριώτατον πολιτικὸν καὶ ἐθνικὸν μελέτημα καὶ ζήτημα εἶνε τὸ ἀλσατικόν, ἤτοι ἡ ἐλευθέρωσις τῶν ἀδελφῶν Ἀλσατῶν, οἵτινες ἀνέκαθεν ἐλάλουν καὶ λαλοῦσιν ἐν τοῖς καφενείοις καὶ τῇ οἰκογενείᾳ τὴν γερμανικήν, καὶ ὅμως μεθ' ὅλην τὴν ἀπὸ τεσσάρων ἤδη δεκαετηρίδων εἰς τὰ σχολεῖα αὐτῶν βίᾳ ἐπιβαλλομένην γερμανικὴν γλῶσσαν δὲν παύουσι νὰ εἶνε Γάλλοι, διότι ἔχουσι διάνοιαν καὶ καρδίαν γαλλικήν. Ὁ ἀρθρογράφος δὲν ἔπρεπε νὰ λησμονήσῃ, ὅτι ἡ ἐθνικὴ γλῶσσα παντὸς ἔθνους καὶ μάλιστα πεπολιτισμένου εἶνε οὐχὶ ἡ ἐν τοῖς καφενείοις καὶ τῇ οἰκογενείᾳ λαλουμένη φυσικὴ γλῶσσα, ἀλλ' ἡ γλῶσσα ἡ ἑρμηνεύουσα τὸ πνεῦμα καὶ τὴν διάνοιαν τὴν ἐθνικήν, ἡ γλῶσσα, ἐν ᾗ ἀνατρέφεται πρὸς τὸν θεόν, ἐν ᾗ ἐκπαιδεύεται, ἐν ᾗ ἀναπτύσσεται καὶ ἐκδηλεῖ τὸν νοῦν καὶ τὸν πνευματικὸν αὐτοῦ βίον καὶ ὅτι τὴν κυριωτάτην ἐθνικὴν δύναμιν ἀποτελεῖ ἡ ἐθνικὴ συνείδησις καὶ τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα, καὶ Ἕλλην εἶνε πρώτιστα καὶ μάλιστα ὁ θέλων νὰ εἶνε καὶ νὰ λέγηται Ἕλλην. Οἱ

Κουτσόβλαχοι τῆς Μακεδονίας εἶνε τοσοῦτον Ἕλληνες, ὅσον Γάλλοι εἶνε οἱ κάτοικοι τῆς Ἀλσατίας.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀνθρωπολογικὴν θεωρίαν περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν Κουτσοβλάχων θεωροῦμεν περιττὴν πᾶσαν συζήτησιν, ἀφ' οὗ ὁ ἀρθρογράφος θεωρεῖ ἀμφίβολον τὴν ἐξ ἀνθρωπολογικῆς ἀπόψεως λατινικὴν καταγωγὴν αὐτῶν. Τὰ λεγόμενα περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Κουτσοβλάχων τῆς Μακεδονίας, ἀνερχομένων εἰς ἑκατομμύριον νομίζομεν, ὅτι ἄρδην ἀνατρέπουσι τὴν βάσιν τῶν θεωριῶν τοῦ συγγραφέως, διότι τοῦ ὅλου χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ, μὴ ὑπερβαίνοντος τὸν ἀριθμὸν τοῦτον, ἕπεται, ὅτι πάντες οἱ Χριστιανοὶ τῆς Μακεδονίας εἰσὶ Ρωμοῦνοι καὶ τότε λύεται οἴκοθεν οὐ μόνον τὸ μακεδορρωμουνικόν, ἀλλὰ καὶ τὸ μακεδονικὸν ζήτημα καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκην ὁ συγγραφεὺς νὰ προσφεύγῃ, ὡς πράττει, εἰς τὴν περὶ διοικητικῆς διαιρέσεως ρωσσικὴν διανοίωσιν, οὐδὲ νὰ ζητῇ τὴν ἰσότητα τοῦ ρωμουνικοῦ πρὸς τὰ ἄλλα χριστιανικὰ στοιχεῖα. Ἓν μόνον ἐλησμόνησεν ὁ ἀρθρογράφος, ὅτι ἐν τῇ ὑπερβολῇ τοῦ ψεύδους ἐξαφανίζεται καὶ ὁ ἐλάχιστος ὑπάρχων πυρὴν τῆς ἀληθείας.

Π. Καρολίδης

Η ΝΕΑ ΠΕΡΙ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΥΑΝΗ ΒΙΒΛΟΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΚΟΜΙΤΑΤΩΝ

Τὸ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργεῖον τῆς Μεγάλης Βρεττανίας ἐξέδωκε τελευταίως Κυανῆν Βίβλον, ἀναφερομένην εἰς τὰ γεγονότα τῆς Μακεδονίας, ἀπὸ Μαρτίου μέχρι Σεπτεμβρίου τοῦ 1903. Αἱ ἐν τῇ Κυανῇ ταύτῃ Βίβλῳ ἐκθέσεις τῶν διπλωματικῶν καὶ προξενικῶν πρακτόρων τῆς Ἀγγλίας εἶνε ἐπιβαρυντικώταται διὰ τὰ ἐπαναστατικὰ κομιτάτα, ἀποδεικνύουσι δὲ ὅ τι τοσάκις ἐπανελήφθη ὑπὸ τοῦ ἀνεξαρτήτου τύπου, ὅτι δὲν ὑπῆρξε δηλαδὴ μακεδονικὴ ἐπανάστασις, ὅτι ἡ ἐπαναστατικὴ κίνησις, ἡ διαταράξασα τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος τουρκικὴν ἐπαρχίαν, παρεσκευάσθη ἐν Σόφιᾳ καὶ οὐχὶ ἐν Μακεδονίᾳ, ὅτι ὑπῆρξε καθαρῶς τεχνητὴ καὶ ὅτι δὲν ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τῶν πληθυσμῶν τῶν ἐπαρχιῶν, ἃς διεκδικοῦσι νῦν οἱ Βούλγαροι. Ἡ Κυανῆ Βίβλος ἐπικυροῖ ἐπὶ τέλους τὸν εἰς ἄκρον εγκληματικὸν χαρακτῆρα τῆς ἐναντίον τοῦ ἑλληνικοῦ ἐν Μακεδονίᾳ στοιχείου κινήσεως τοῦ βουλγαρικοῦ Κομιτάτου.

Ἀναγράφομεν ὧδε ἀποσπάσματα ἐκ τῶν ἐγγράφων τῆς Κυανῆς Βίβλου:

Ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ γενικὸς πρόξενος τῆς Ἀγγλίας σὶρ Ἀλφρέδος Βιλλιώτης

ἔγραφε σὺν ἄλλοις τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτῇ αὐτοῦ τῇ 11 Μαρτίου 1903 τὰ ἑξῆς :

«Εἶμαι πεπεισμένος, ὅτι αἱ συμμορίαι θὰ κινήσωσι πάντα λίθον, ὅπως ματαιώσωσι τὸ ἔργον τῶν μεταρρυθμίσεων καὶ διατηρήσωσι τὰς ταραχάς, ἃς αὗται προὐκάλεσα, ὅπως ἐπιστήσωσι τὴν προσοχὴν τῆς Εὐρώπης. Τὰ κομιτάτα ἔχουσιν ἀναντιρρήτως πολιτικὸν σκοπόν· δηλαδὴ αὐτονομίαν ἢ προσάρτησιν, οἱ δὲ ἀρχηγοί των πολὺ πιθανῶς νὰ ἔχωσιν ὑψηλοὺς λόγους, ἀλλὰ μέγας ἀριθμὸς τῶν εἰς τὰς συμμορίας αὐτῶν κατατεταγμένων ἀτόμων εἶνε ἁπλοῖ λησταί, οὐδένα ἄλλον ἔχοντες σκοπὸν ἢ νὰ διαπράξωσι δολοφονίας κλπ. ἐπὶ ἰδίᾳ αὐτῶν ὠφελείᾳ. Ὁπωσδήποτε ἕκαστον κόμμα ἔχει ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον, νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀναρχίαν ἐν τῇ χώρᾳ καὶ καταπολεμήσῃ τὴν ἐκτέλεσιν παντὸς μέτρου, δυναμένου νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν ἡσυχίαν».

Ἀλλὰ μόνος ὁ κ. Βιλλιώτης δὲν εἶνε ὁ αὐστηρότατα στιγματίζων τοὺς ταραξίας τῆς Μακεδονίας. Τηλεγράφημα τοῦ ἐν Σκοπίοις Ἄγγλου προξένου πρὸς τὴν Κυβέρνησιν αὐτοῦ, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 14 Μαρτίου 1903, ὁμιλοῦν περὶ τῆς καταστάσεως καὶ τῶν γεγονότων, λέγει σὺν ἄλλοις καὶ τὰ ἑπόμενα :

«Τὰ γεγονότα ταῦτα ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἡ κίνησις εἶνε τεχνητὴ καὶ ὅτι οὐδαμῶς βασίζεται ἐπὶ τοῦ ὄγκου τοῦ πληθυσμοῦ. Ὅπως προσδώσωσι μείζονα ὀξύτητα εἰς τὴν κατάστασιν τὰ κομιτάτα καταφεύγουσιν εἰς βιαιοπραγίας καὶ θηριωδίας κατὰ τῶν Τούρκων. Οὕτω τελευταίως ἐν Περλεπὲ ἡ συμμορία ἀντάρτου τινός, ὀνόματι Γεωργίου, τυχόντος ἀμνηστίας, ἐφόνευσε πρόκριτον τῆς πόλεως ταύτης, τὸν ΣεφεδδὶνΜπαχτιάρ, οὗ τινος οἱ λησταὶ ἀπέσπασαν τοὺς ὄνυχας, ἐξώρυξαν τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἀπέκοψαν τὴν κεφαλήν. Αὐθημερὸν Δέτσκος Τράϊκός τις ἐκακοποίησε σκληρῶς πλούσιον κάτοικον τοῦ μέρους ἐκείνου· ὁ Βεσσὲλ Ἀβδῆς ἀπηγχόνισε τὴν μητέρα τοῦπροηγουμένου, γυναῖκα προβεβηκυίας ἡλικίας, ἀφοῦ ἠτίμασεν αὐτήν. Τὰ κομιτάτα προσπαθοῦσι παντοιοτρόπως νὰ προκαλέσωσι γενικὸν ἐρεθισμὸν παρὰ τῷ μουσουλμανικῷ λαῷ καὶ ἐξαναγκάσωσιν αὐτὸν νὰ σφάξῃ χριστιανούς».

Ὁ σὶρ Ἀλφρέδος Βιλλιώτης διαβιβάζει γαλλιστὶ τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτῇ τῆς Ἀγγλίας ἀποσπάσματά τινα διατάγματος τοῦ βουλγαρομακεδονικοῦ κομιτάτου.

«Θεωρῶ καθῆκόν μου — γράφει ὁ Βιλλιώτης — ν' ἀποκαλύψω τὰς προθέσεις καὶ τὰς πράξεις τῶνΒουλγάρων δολοφόνων, ὅπως σώσω τὴν ζωὴν μεγάλου ἀριθμοῦ ἀθώων.

«Πᾶς Μακεδὼν ἢ Θρᾷξ τῆς *πρώτης τάξεως* ὀφείλει νὰ καταβάλῃ τὸ ποσὸν 20—50 λιρῶν. Οἱ τῆς *δευτέρας τάξεως* ὀφείλουσι νὰ καταβάλωσι τὸ ποσὸν 10 — 30 λιρῶν. Οἱ τῆς *τρίτης τάξεως* θὰ ἐκτίσωσι 1 — 5 λίρας. Θανατικὴ ποινὴ ἐπιβάλλεται εἰς πάντα ἀρνούμενον.

«Οἱ φόροι οὗτοι ἐπιβλητέοι ὡσαύτως εἰς τοὺς Ἕλληνας, τοὺς Ρωμούνους καὶ τοὺς Ἀλβανούς.

«Ὅπως ἀποπλανήσωσι τὴν προσοχὴν τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχῶν, οἱ Βούλγαροι θ' ἀνάψωσι μεγάλας πυρὰς εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία κατὰ τὴν γενικὴν ἐξέργεσιν (;) ὁρισθεῖσαν διὰ τὴν μεγάλην Παρασκευήν. Προτίθενται προσέτι νὰ σφάξωσι τοὺς Ἕλληνας, χωρὶς νὰ φεισθῶσι μήτε τῶν παιδίων—ἀρρένων καὶ θηλέων—καὶ προσβάλωσι καὶ δηώσωσι τὰς ἐκκλησίας.

«Καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῶν σιδηροδρόμων τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης ἐξετέλεσαν μεγάλας προπαρασκευάς, ὅπως καταστρέψωσι τὰς σιδηροδρομικὰς γεφύρας καὶ τὰς γραμμάς. Ἔχουσιν εἰσέτι ποσότητα δυναμίτιδος καὶ βόμβας, ὅπως προσβάλωσι τὰς στρατιωτικὰς σκηνώσεις καὶ τὰ στρατεύματα.

«Οἱ πολυάριθμοι Βούλγαροι ὑπάλληλοι τῆς ἑταιρείας τῶν σιδηροδρόμων ἀνέλαβον νὰ τοποθετήσωσι τὰς βόμβας ὑπὸ τὰς γεφύρας, ἵνα ἀνατινάξωσι ταύτας εἰς τὸν ἀέρα, εὐθὺς ὡς δοθῇ αὐτοῖς τὸ σύνθημα τῆς ἐπαναστάσεως.

«Ἡ γενικὴ διεύθυνσις τῶν κομιτάτων εὑρίσκεται ἐν Θεσσαλονίκῃ. Δώδεκα ἐκ τῶν ἀρχηγῶν εὑρίσκονται ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. Τὰ ὑποκομιτάτα ἑδρεύουσιν εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης καὶ δίδουσι τὰς διαταγὰς διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν κακούργων αὐτῶν σχεδίων.

«Οἱ Μακεδόνες τὴν καταγωγὴν ἀξιωματικοί, οἱ ὑπηρετήσαντες ἐν τῷ βουλγαρικῷ στρατῷ, ἀνέρχονται εἰς 286. Τούτων 180, ἅμα δοθείσης αὐτοῖς ἀμνηστίας, εἰσέδυσαν εἰς τὸν Ἄθωνα. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἀξιωματικῶν τούτων φέρουσι τηλεσκόπια. Διευθύνονται πρὸς τὰ ὁριζόμενα αὐτοῖς μέρη, ὅπως ἐκτελέσωσι τὴν αἱματηρὰν ἀποστολήν των».

Τῇ 7 Ἀπριλίου ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ γενικὸς πρόξενος τῆς Ἀγγλίας ἐτηλεγράφησε τῷ πρεσβευτῇ αὐτοῦ τὰ ἑξῆς:

«Εἷς Ἕλλην μετὰ τοῦ υἱοῦ του ἐδολοφονήθησαν ἔν τινι μύλῳ παρὰ τὸ Κιοπρουλοῦ, ἡ δὲ σύζυγός του, ἔγγυος οὖσα, ἠτιμάσθη, μεθ' ὃ ἐξεκοιλιάσθη. Τὸ ἔμβρυον διεμελίσθη.»

Ἡ Κυανῆ Βίβλος ἀπαριθμεῖ καὶ ἄλλα πολλὰ παρεμφερῆ ἐγκλήματα, διαπραχθέντα καθ' Ἑλλήνων ὑπὸ ὀργάνων τοῦ βουλγαρικοῦ κομιτάτου.

Περὶ τοῦ ἠθικοῦ τῶν ἀρχηγῶν τῆς ἐπαναστατικῆς κινήσεως διαβιβάζει πολλὰς καὶ χαρακτηριστικὰς πληροφορίας ὁ ἐν Μοναστηρίῳ πρόξενος τῆς Μεγάλης Βρεττανίας κ. Mac. Gregor. Ἐν ἐκθέσει αὐτοῦ, ὑπὸ ἡμερομ. 19 Ἀπριλίου 1903, ὁ εἰρημένος πρόξενος περιγράφει νίκην τινὰ τῶν ἰθαγενῶν τοῦ καζᾶ τῆς Καστορίας κατὰ τῆς ἐπιτεθείσης κατ' αὐτῶν συμμορίας τοῦ Τσακαλάρωφ:

«Εἶνε βέβαιον—γράφει—ὅτι ὁ Τσακαλάρωφ δὲν θὰ παρίδῃ οἱανδήποτε παρουσιασθησομένην εἰς αὐτὸν εὐκαιρίαν, ὅπως ἐκδικηθῇ μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν θηριωδίας καὶ τυραννίας, δι' ἣν παραπονοῦνται καὶ αὐτοὶ οἱ ὀπαδοί του. Φαίνεται ὅτι ἀπολαύει τῆς ἰδιαιτέρας ἐμπιστοσύνης τοῦ Σαράφωφ, ὅστις ἐδολοφόνησε τῇ 11 τρέχοντος παρὰ τὸ Ἀρμένσκον (τῆς Φλωρίνης) ἄνθρωπόν τινα, ὀνόματι Γκελέ, σημαίνοντα κομιτατζῆν καὶ τὴν σύζυγόν του, ὡς τολμήσαντας νὰ ἐπικρίνωσι τὴν

θηριωδίαν, ἥν ὁ Τσακαλάρωφ ἔδειξε κατὰ τὴν δι' ἐκβιασμοῦ ἀπόσπασιν χρημάτων, προωρισμένων διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐπαναστάσεως».

Περὶ τοῦ αὐτοῦ Τσακαράλωφ ἀναγινώσκομεν καὶ τὰ ἑξῆς ἐξ' ὑπομνήματος, ἀφορῶντος εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Σμιρδές.

«Ὁ Τσακαράλωφ ἐκήρυττεν ἐν Σμιρδὲς καὶ τοῖς ἄλλοις χωρίοις, ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶνε οἱ ἀσπονδότατοι ἐχθροὶ τῶν Βουλγάρων, χείρονες καὶ αὐτῶν τῶν Τούρκων, ὅπως δὲ φέρῃ τις ἐπαξίως τὸ ὄνομα Βούλγαρος ὀφείλει νὰ βάψῃ τὰς χεῖρας ἐν τῷ αἵματι ἔστω καὶ ἑνὸς Ἕλληνος.

«Ὁ Τσακαλάρωφ, ἀναχωρῶν τελευταίως ἐκ Σμιρδές, μετέβη εἰς τὸ χωρίον Γάβρες. Οἱ χωρικοὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν ν' ἀναχωρήσῃ ἐκεῖθεν, αὐτὸς δ' ἀπήντησεν, ὅτι ἐπειδὴ τὸ χωρίον του Σμιρδὲς κατεστράφη, ὀλίγον φροντίζει ἂν καταστραφῶσι καὶ τὰ ἄλλα καὶ ὅτι ἡ ζωὴ 500 χωρικῶν δὲν ἀξίζει τὴν ζωὴν ἑνὸς κομιτατζῆ.

«Μετὰ τὸ Πάσχα, ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἕλληνος ἱερέως Παπᾶ Γερμανοῦ, ἡλικίας 70 ἐτῶν, ἐβασανίσθη θηριωδέστατα ὑπὸ τῶν κομιτατζήδων, οἵτινες ἔκοψαν τοὺς πόδας της εἰς τεμάχια, ἅτινα καὶ ἔθεσαν εἰς τὸ στόμα τῆς δυστυχοῦς γυναικός, μέχρις οὗ αὕτη ἀπέθανε. Ὑπώπτευσαν καὶ αὐτὴν ὡς καταγγείλασαν εἰς τὰς ἀρχὰς τὴν ἐν Σμιρδὲς ἔλευσιν τοῦ Σαράφωφ».

Εἶνε γνωστὸν, ὅτι οἱ Ἕλληνες τοῦ Μοναστηρίου, καταγανακτήσαντες διὰ τὰ ἐγκλήματα, ἅτινα ὑφίσταντο ἐκ μέρους τῶν Βουλγάρων ἠπείλησαν ἐπὶ τέλους, ὅτι θὰ προσφύγωσι καὶ αὐτοὶ εἰς ἐκδικήσεις. Ἐπὶ τούτῳ ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ γενικὸς πρόξενος κ. Βιλλιώτης ἔγραφε τῷ πρεσβευτῇ αὐτοῦ κ. Ὀκόννορ, ὑπὸ ἡμερ. 3 Ἀπριλίου 1903 τὰ ἑξῆς:

«Μοὶ ἀνηγγέλθη, ὅτι οἱ Ἕλληνες τοῦ Μοναστηρίου, τιθέμενοι ἐπὶ τέλους καὶ αὐτοὶ εἰς κίνησιν, ἀνήγγειλαν πρὸς τοὺς ἐν τῇ πόλει ἐγκατεστημένους Βουλγάρους, ὅτι διὰ πάντα πατριαρχικόν, φονευόμενον ὑπὸ τῶν συμμοριῶν ἐν τῇ ἐξοχῇ, θὰ ἐφόνευον δύο Βουλγάρους ἐν τῇ πόλει. Ἀγνοῶ ἂν ἡ εἴδησις αὕτη εἶνε ἀληθής, ἢ ψευδής· εἶνε ἐν τούτοις βέβαιον, ὅτι οἱ φόνοι εἶνε τελευταίως σπανιώτεροι ἐν τῷ εἰρημένῳ βιλαετίῳ καὶ ὅτι αἱ συμμορίαι περιορίζονται νῦν εἰς τὴν διὰ τῆς βίας απόσπασιν χρημάτων».

Ἡ Κυανῆ Βίβλος περιέχει ἐκτενῆ περιγραφὴν τῆς καταστροφῆς τοῦ Κρουσόβου, στιγματίζουσα ἀμειλίκτως τοὺς δολοφόνους Βουλγάρους διὰ τὸ βανδαλικὸν αὐτῶν ἔργον. Τὸ σχετικὸν περὶ Κρουσόβου ἔγγραφον εἶνε ἐν ἀτελεῖ γαλλικῇ γεγραμμένον, ἔχει δ' ὡς ἑξῆς:

ΚΡΟΥΣΟΒΟΝ

(Οἰκίαι 1600, κάτοικοι χριστιανοὶ 11 χιλ. ὧν τὰ δύο τρίτα πατριαρχικοί).

«Περὶ τὸ μεσονύκτιον τῆς Κυριακῆς πρὸς τὴν Δευτέραν 2 Αὐγούστου ἠκούσθησαν συνεχεῖς πυροβολισμοὶ διὰ πυροβόλου καὶ παρατεταμέναι κραυγαί. Οἱ κάτοικοι,

ἀφυπνισθέντες ἠγνόουν τί συμβαίνει. Ταὐτοχρόνως οἱ κώδωνες τῶν ἐκκλησιῶν—βουλγαρικῶν καὶ ἑλληνικῶν—ἐκρούσθησαν ἰσχυρῶς, μετὰ μικρὸν δὲ ἐθεάθησαν φλόγες, ἐξερχόμεναι τοῦ κτιρίου, τοῦ χρησιμεύοντος ὡς κονακίου. Πάντες ἐνόησαν εὐθύς, ὅτι Βούλγαροι ἐπαναστάται ἐκ τῶν παρακειμένων χωρίων εἶχον καταλάβη τὴν πόλιν.

«Ὁ τρόμος τῶν κατοίκων ἐπετάθη ἰδόντων, ὅτι τὸ πῦρ μετεδόθη ἀπὸ τοῦ κονακίου καὶ εἰς ἄλλα κτίρια, κατοικούμενα ὑπὸ Τούρκων ὑπαλλήλων. Οἱ κομιτατζῆδες ἀνήρχοντο εἰς 250—300, διοικούμενοι ὑπὸ τῶν Πιτοῦ-Γκουλέ, Γκιουρτσίν, Τοδώρ, Χαρὲ καὶ τοῦ Ἰβάνωφ, στρατιωτικοῦ ἐκ Βουλγαρίας.

«Ἀφοῦ παρεβίασαν οὗτοι ἐργαστήριά τινα, ἐξ ὧν ἐπρομηθεύθησαν πετρέλαιον, ἐχρησιμοποίησαν τὴν πυροσβεστικὴν ἀντλίαν τοῦ δημαρχείου, πληρώσαντες αὐτὴν τοῦ εἰρημένου ὑγροῦ, ὅπως καύσωσι τὰ οἰκοδομήματα, οὕτω δὲ μέχρι τοῦ ὄρθρου κατεστράφησαν τὸ κονάκιον, τὸ ὡς στρατὼν χρησιμεῦον κτίριον καὶ δέκα ἐκ τῶν γειτονευόντων κτιρίων. Εἴκοσι στρατιῶται καὶ ὑπάλληλοι Τοῦρκοι ἐφονεύθησαν.

«Μεταξὺ τῶν θυμάτων συγκαταλέγονται καί τις Ὀθωμανὶς καὶ μία κόρη. Κατὰ τὴν νύκτα ταύτην ἐφονεύθησαν περὶ τοὺς ὀκτὼ κομιτατζῆδες. Δέκα πέντε περίπου στρατιῶται καὶ ὑπάλληλοι τοῦ τηλεγραφείου κατώρθωσαν νὰ σωθῶσι. Τῇ πρωΐᾳ οἱ ἐπαναστάται ἀνύψωσαν ἐρυθρὰς σημαίας πολλαχοῦ τῆς πόλεως καὶ ἐσχημάτισαν εἶδος προσωρινῆς Κυβερνήσεως, διορίσαντες ἐκ τῶν κατοίκων ἐπιτροπήν, συγκειμένην ἐκ δύο Βουλγάρων, δύο Ἑλλήνων καὶ ἑνὸς Ρωμούνου, ἐπιτροπήν, ἥτις ἔλαβε διαταγὴν νὰ μεριμνήσῃ περὶ τῶν τρεχουσῶν ἀναγκῶν καὶ ὑποθέσεων. Ἐννοεῖται, ὅτι ἐξαιρέσει ἴσως τῶν δύο Βουλγάρων, τὰ ἄλλα μέλη ἐδέχθησαν βίᾳ τὴν ἐπιβληθεῖσαν αὐτοῖς ἐντολήν.

«Δευτέρα εἰδικὴ ἐπιτροπὴ ἤνοιξε κατάλογον ἐράνων, ἀπειλήσασα θανάτῳ πάντα, ὅστις θὰ ἠρνεῖτο τὴν συνεισφοράν του. Ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν συνελέγησαν 20—25 χιλιάδες φράγκων. Ἄλλοι κατεγίνοντο εἰς τὴν κατασκευὴν τηλεβόλων ἐκ ξύλου, (κερασέας) αἱ δὲ χάλκιναι χύτραι τῶν οἰκιῶν ἡρπάγησαν πρὸς κατασκευὴν ὀβουζίων καὶ φυσιγγίων. Φρουραὶ καὶ περίπολοι ἐπετήρουν τὴν τάξιν καὶ τὴν ἡσυχίαν τῆς πόλεως, ἐφ᾽ ᾧ οἱ ἀρχηγοὶ διωργάνουν συλλαλητήρια καὶ ἀπήγγελλον πατριωτικοὺς καὶ ἐνθουσιαστικοὺς λόγους πρὸς ἐνθάρρυνσιν τοῦ λαοῦ. Ἐδήλωσαν εἰς τοὺς κατοίκους, ὅτι μετά τινας ἡμέρας ἐπικουρίαι θὰ ἤρχοντο ἐκ Σερβίας καὶ Βουλγαρίας, ὅτι ἅπαντα τὰ χωρία μέχρι τῆς Ὄχριδος καὶ τῆς Καστορίας ἐξηγέρθησαν, ὅτι ὁ Περλεπὲς καὶ τὸ Μοναστήριον κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν, ὅτι εἰς Κιουπρουλοὺ ἀφίκοντο δισχίλιοι Βούλγαροι καὶ Σέρβοι ἀξιωματικοί, ὅτι ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων κατελήφθη ὑπὸ τρισχιλίων Ἑλλήνων, ὅτι ἐπίκειται ἡ πτῶσις τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας, ὅτι ἡ θέσις τοῦ Κρουσόβου εἶνε τόσῳ ὀχυρά, ὥστε οὔτε δεκακισχίλιοι Τοῦρκοι θὰ ἠδύναντο νὰ διώξωσιν αὐτοὺς ἐκεῖθεν, κλπ. κλπ. Ἑκατοντὰς νέων τῆς πόλεως ἐξηναγκάσθη νὰ δράξηται τῶν ὅπλων καὶ ἐργασθῇ διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ὀχυρωματικῶν ἔργων, ἐνῷ αἱ γυναῖκες κατεσκεύαζον ἄρτον. Δέον νὰ ὁμολογήσωμεν,

ὅτι ἐκτὸς τῶν φονευθέντων κατὰ τὴν πρώτην νύκτα Τούρκων καὶ τῶν ἐμπρησθέντων ὀλίγων κυβερνητικῶν κτιρίων, οἱ κομιτατζῆδες δὲν διέπραξαν θηριωδίας κατὰ τῶν χριστιανῶν.

«Τῇ ἑπομένῃ Κυριακῇ 9 Αὐγούστου οἱ ἱππεῖς διετάχθησαν νὰ τελέσωσι μνημόσυνον ἐν τοῖς τρισὶ ναοῖς, ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν κομιτατζήδων, τῶν πεσόντων κατὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ Κρουσόβου. Ἀποσπάσματα ἐνόπλων ἐπαναστατῶν παρῆσαν εἰς τὰ μνημόσυνα.

«Κατὰ τὸ δεκαήμερον τοῦτο τῆς βουλγαρικῆς ἀντιβασιλείας ἡ ἀγορὰ ὑπῆρξε κλειστή, τὰ τρόφιμα ἠλαττοῦντο, αἱ δὲ ἀπόπειραι πρὸς εἰσαγωγὴν ἀλεύρου ἀπέτυχον, διότι οἱ ἀποστελλόμενοι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συνελαμβάνοντο ὑπὸ τῶν ἐν τοῖς πέριξ τῆς πόλεως στρατιωτῶν.

«Τῇ 12 Αὐγούστου, ὁ ἐκτὸς τῆς πόλεως στρατός, ἐνισχυθεὶς καὶ εἰς τρισχιλίους συμποσούμενος ἄνδρας ἐπολιόρκησε στενῶς τὸ Κρούσοβον διὰ δέκα καὶ ὀκτὼ τηλεβόλων, ὧν τὰ ἓξ ὀρεινά. Ὁ Μπαχτιὰρ Πασᾶς ἐξέδωκε διάγγελμα, δι' οὗ προσεκάλει τοὺς ἐπαναστάτας, ἵνα παραδοθῶσι. Ληφθείσης ἀρνητικῆς ἀπαντήσεως, διετάχθη ἡ προσβολὴ τῆς πόλεως διὰ τηλεβόλων. Μετὰ μίαν ὥραν οἱ πλεῖστοι τῶν κομιτατζήδων διεσκορπίσθησαν ἀνὰ τὰ ἐγγὺς ὄρη, οἱ δὲ κάτοικοι, τρέμοντες, ἐκρύπτοντο εἰς τὰ ὑπόγεια καὶ ἄλλα κρησφύγετα τῶν οἰκιῶν. Τῇ 3 ὥρᾳ μ. μ. τῆς Τετάρτης 12 Αὐγούστου, ὁ στρατὸς εἰσήλασεν εἰς τὴν πόλιν, συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν βασιβουζούκων τῶν γειτόνων χωρίων Ἀδάλτζας, Βιρμπόσκας, Νερόβουν Κοτσίστε, Βελουτσίνας, Νοβοσσέλ, κλπ.

Ὁ Μπαχτιὰρ Πασᾶς ἔστησε τὴν σκηνήν του ἐπὶ λίαν εὐαέρου λόφου τῆς πόλεως, ὁ δὲ στρατὸς καὶ οἱ βαζιβουζοῦκοι ἤρχισαν τὸ ἔργον των.

«Οἱ στρατιῶται ἀνοίγοντες τὰ ἐργαστήρια καὶ τὰς οἰκίας διήρπαζον τὸ περιεχόμενον, τῇ βοηθείᾳ τῶν βαζιβουζούκων, μεθ' ὃ ἔκαιον τὰς οἰκίας. Ἔτυπτον καὶ ἐτραυμάτιζον τοὺς πάντας, ὅπως ἐξαναγκάσωσιν αὐτοὺς νὰ δηλώσωσιν ὅσα χρήματα, κοσμήματα καὶ πολύτιμα ἀντικείμενα εἶχον. Ἁρπάζοντες ἐκ τῶν ἀγκαλῶν τῶν μητέρων τὰ βρέφη των, ἠπείλουν αὐτάς, ὅτι θὰ ἐφόνευον τὰ μικρά των, ἂν ἐπέμενον ἀρνούμεναι. Αἱ σκηναὶ αὗται ἐξηκολούθησαν καθ' ὅλην τὴν νύκτα. Ὁλόκληρα φορτία ἤχθησαν εἰς τὰ πέριξ τουρκικὰ χωρία, τάπητες, ἐφαπλώματα, ἐσώρρουχα, ἐπιτραπέζια, σκεύη κλπ. Ὅσα ἀντικείμενα δὲν ὑπῆρξε δυνατὸν νὰ μετακομισθῶσιν εὐκόλως, ἐθραύσθησαν, ὡς κάτοπτρα, τράπεζαι, ἑρμάρια κλπ.

Τὰ ἐγκλήματα καὶ ἡ πυρκαϊὰ ἐξηκολούθουν· τὸ πῦρ ἐπετείνετο· οἱ κάτοικοι ἔτρεχον ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν, ὅπως σωθῶσιν ἐκ τῶν φλογῶν, οἱ κατοικοῦντες ἐν ταῖς ἐσχατιαῖς τῆς πόλεως κατώρθωσαν νὰ ἐξέλθωσιν αὐτῆς εὐκολώτερον, ἀλλὰ παρεδόθησαν εἰς τοὺς ἔξω στρατιώτας, οἵτινες ἀπεγύμνωσαν αὐτοὺς τῶν περιττῶν ἐνδυμάτων, τῶν ὡρολογίων των, ἢ τῶν χρημάτων, ἂν εἶχον τοιαῦτα. Ὅσοι τῶν κατοίκων εἶχον τὰς οἰκίας των ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πόλεως προσεπάθησαν καὶ αὐτοὶ νὰ ἐξέλθω-

σιν, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν τοῦτο, ἢ ἂν κατώρθωσαν ἀπεγυμνώθησαν καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν.

«Τὴν πρωΐαν τῆς Παρασκευῆς, οἱ Κρουσοβῖται, ἡμίγυμνοι, πειναλέοι, καταβεβλημένοι καὶ ἄϋπνοι, συνηθροίσθησαν ἐπὶ τῶν λόφων ἐκτὸς τῆς πόλεως, μετὰ δακρύων βλέποντες πόρρωθεν τὰς φλόγας, αἵτινες κατέστρεφον τὴν περιουσίαν των· στρατιωτικαὶ ζῶναι περιεκύκλουν αὐτούς.

«Τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ ἐξηκολούθει ἐν τῇ ἐρημωθείσῃ πόλει τὴν λεηλασίαν καὶ τὸν ἐμπρησμόν, δὲν ἀνέστειλε δὲ τὸ καταστρεπτικὸν ἔργον του . . . ἢ πρὸ τῆς βουλγαρικῆς συνοικίας, ἥτις ἔμεινεν ἀνέπαφος. Τὸ θαῦμα τοῦτο, ὡς βεβαιοῦται, ὀφείλεται εἴς τινας μυστικὰς συνεννοήσεις μετὰ Βουλγάρων καὶ εἰς βροχὴν χρυσοῦ, ἥτις ἔπεσεν ἐπὶ τῶν Τούρκων, ὅπως οὗτοι χαρισθῶσιν εἰς τὴν βουλγαρικὴν συνοικίαν.

«Τὸ γεγονὸς τοῦτο εἶνε χαρακτηριστικώτατον, ἀποδεικνύει δὲ τὴν διαφθορὰν τῶν Τούρκων καὶ τὴν κακοήθη εὐφυΐαν, τὴν πονηρίαν καὶ τὸ πρακτικὸν πνεῦμα τῶν Βουλγάρων, ἐφευρισκόντων μέσα ἐν ὥραις κρισίμοις. Ἀλλ' ἡ λεπτομέρεια αὕτη — ἣν ἰσχυρίζονται πολλοὶ ὡς ἀληθῆ — ἀποδεικνύει ταὐτοχρόνως τὴν κακεντρέχειαν τῶν Βουλγάρων πρὸς τὰ ἄλλα στοιχεῖα. Καὶ πράγματι, διατί τὸ χρῆμα δὲν ἐδόθη κατὰ τὰς ἀρχάς, τουτέστι κατὰ τὴν εἰς Κρούσοβον εἴσοδον τῶν Τούρκων καὶ πρὸ τῆς καταστροφῆς τῶν μεγάλων ἑλληνοβλαχικῶν συνοικιῶν; Διατί ἐσκέφθησαν τὴν σωτηρίαν τῆς πόλεως μόνον μετὰ τὴν καταστροφὴν μεγίστου μὴ βουλγαρικοῦ τμήματος τῆς πόλεως; Τὸ δοθὲν τοῖς Τούρκοις χρῆμα, ὅπως μὴ κακοποιήσωσι τοὺς Βουλγάρους, προήρχετο ἐκ συνεισφορῶν τῶν κατοίκων, οὐ μόνον τῶν Βουλγάρων, ἀλλὰ καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Βλάχων, τὸ πλεῖστον μάλιστα τοῦ χρήματος προήρχετο παρὰ τούτων. Τὸ ἐνόπλως ἀποσπασθὲν κοινὸν τοῦτο χρῆμα ἐχρησίμευσε μόνον εἰς ἐκείνους ἀκριβῶς, οἵτινες ὑπῆρξαν ἡ αἰτία τῆς καταστροφῆς τῶν ἄλλων.

«Τεσσαράκοντα περίπου ἢ πεντήκοντα κομιτατζῆδες ἐφονεύθησαν, ἢ ἐτραυματίσθησαν κατὰ τὸν πυροβολισμὸν ἐπὶ τῶν ὀχυρωμάτων καὶ τῶν λόφων, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων καταλήψεως τῆς πόλεως. Ὁ Ἰβανὼφ καὶ ὁ Πίτου Γκοῦλε συγκαταλέγονται μεταξὺ τῶν φονευθέντων. Οἱ ἄλλοι ἐτράπησαν *γενναίως* (;) εἰς φυγήν, ἢ παρεδόθησαν, ἀφήσαντες τὰ πάντα εἰς τὴν διάθεσιν τῶν Τούρκων, ἀφοῦ προητοίμασαν τὴν καταστροφήν. Καὶ ἐκ τῶν στρατιωτῶν ὑπάρχουσιν ὡσαύτως εἴκοσι περίπου νεκροὶ καὶ τραυματίαι.

«Κατὰ τὸ εἰκοσιτετράωρον, καθ' ὃ οἱ στρατιῶται καὶ βασιβουζοῦκοι ἐλεηλάτησαν τὴν πόλιν, 300 οἰκίαι ἐκάησαν καὶ 600 ἐλεηλατήθησαν, 203 μαγαζία καὶ ἐργαστήρια ἐκάησαν καὶ ἐλεηλατήθησαν, 41 ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἐφονεύθησαν ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ταῖς οἰκίαις, ὧν 41 πατριαρχικοὶ καὶ 3 μόνον Βούλγαροι.

«Ἐγένοντο 4 ἀτιμώσεις γυναικῶν καὶ μία ἀπόπειρα ἀπαγωγῆς τῆς δεσποινίδος Ξανθίππης Π. ἣν ἀπεπειράθησαν νὰ προσηλυτίσωσιν εἰς τὸν ἰσλαμισμόν. Ὁ ἐπεμβὰς θεῖός της Νικόλαος Π. ἐφονεύθη.

«Ἑκατοντάδες προσώπων ἐκακοποιήθησαν καὶ ἐδάρησαν.

«Ἐκ τῶν 116 παραδοθέντων ἢ συλληφθέντων 111 ἤχθησαν εἰς τὸ Μοναστήριον καὶ ἀπελύθησαν τῇ ἐπαύριον, 4 δὲ ἢ 5 ἐφονεύθησαν καθ' ὁδόν.»

Περὶ τῶν ἐγκληματικῶν ἐνεργειῶν τῶν κομιτάτων ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ γενικὸς πρόξενος τῆς Μεγάλης Βρεττανίας κύριος Βιλλιώτης γράφει καὶ τὰ ἑξῆς :

«Αἱ τελευταῖαι περὶ Σαράφωφ εἰδήσεις ἀγγέλλουσιν, ὅτι εὑρίσκεται οὗτος ἐν Φλωρίνῃ καὶ ὅτι πιέζει τόσῳ σκληρῶς τοὺς κατοίκους, ὥστε βλέπουσιν οὗτοι ἑαυτοὺς ἐν τῇ ἀνάγκῃ νὰ πωλήσωσι τὰ κτήνη των ἀντὶ 10 καὶ 15 σελινίων ἕκαστον, ὅπως ἱκανοποιήσωσιν αὐτόν. Εἰς τὸν Σαράφωφ καὶ τοὺς ὀπαδούς του ἀποδίδεται ὁ φόνος πέντε ρεδίφιδων, οἵτινες ἐπέστρεφον εἰς τὰς ἑστίας των ἐκ Καστορίας καὶ ἑνὸς ἄλλου ἐκ Κλεισούρας.

«Ἔγκλημα ἐξαιρετικῶς φρικαλέον διεπράχθη πρὸ δέκα πέντε ἡμερῶν ἐν Περλεπέ. Νεαρὸς Μουσουλμᾶνος, ἐπιστρέφων ἐκ τῆς ἐπαύλεώς του μετὰ τῆς μητρός του, ἐφονεύθη ὑπὸ Βουλγάρων. Ἡ μήτηρ του ἀνεσκολοπίσθη καὶ διεμελίσθη κατὰ τὸν συνήθη παρὰ Βουλγάροις τρόπον.

Ὁ ἐν Σέρραις πρόξενος τῆς Ἀγλίας κ. Θεοδωρίδης ἀνήγγειλε τὸν ἐν Σαβιὰκ (Δεμὶρ Χισσὰρ) φόνον Ἀγγέλου τινός, ἐγκρίτου ὀπαδοῦ τῶν Πατριαρχείων, φονευθέντος ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, διότι ἠρνήθη νὰ συνταχθῇ μετ' αὐτῶν».

* * *

Ὑπὸ ἡμερ. 22 Ἰουνίου ὁ ἐν Μοναστηρίῳ πρόξενος κ. Mac. Gregor ἔγραφε τῷ κ. Βιλλιώτῃ.

«Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ἀνακοινώσω ὑμῖν, ὅτι τῇ 12 τρέχοντος ὁ Ζζεκὶ Μουλᾶς, ἐπίτροπος τῆς πατριαρχικῆς κοινότητος τοῦ χωρίου Μαλοβίστης, κειμένου εἰς τρίωρον ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ Μοναστηρίου, ἀπήχθη ὑπὸ τῆς συμμορίας τοῦ Ἀρσὼφ ἐκ Γερεζένι παρὰ τὴν Ρένσναν. Τῇ 15 τρέχοντες ἡ οἰκογένειά του ἔλαβε παρ' αὐτοῦ ἐπιστολήν, βουλγαριστὶ μεθ' ἑλληνικῶν χαρακτήρων γεγραμμένην, δι' ἧς προσεκάλει αὐτὴν νὰ καταθέσῃ εἰς ὡρισμένον μέρος τὸ ποσὸν τῶν 1200 λιρῶν· ἄλλως ἡ κεφαλὴ τοῦ αἰχμαλώτου θὰ ἐκινδύνευεν.

«Ἡ σύζυγος τοῦ Μουλᾶ καὶ ἡ οἰκογένειά του κατώρθωσαν νὰ ἐξεύρωσι τὸ ποσόν, ὅπερ καὶ ἐκομίσθη εἰς τὸ ὡρισμένον μέρος ὑπὸ τοῦ Σπύρου Τύρσχε, κοτζάμπαση τοῦ χωρίου, καὶ ἐνεχειρίσθη εἰς δύο Βουλγάρους ὡπλισμένους. Ἐν τούτοις ὁ Μουλᾶς δὲν ἀνεφάνη, ὑποτίθεται δ' ὅτι ἐδολοφονήθη.

«Οἱ χωρικοί, ὡς ἤκουσα, ὑπέβαλον τῷ βαλῇ ἀναφοράν, ἐν ᾗ, ἀφηγούμενοι τὰ γεγονότα ταῦτα, ἐπικαλοῦνται τὴν διὰ στρατοῦ προστασίαν, ἀλλ' ἡ αἴτησίς των δὲν εἰσηκούσθη μέχρις ὥρας».

* *
*

Εἶνε ἀναρίθμητα τὰ ἐν τῇ Κυανῇ Βίβλῳ μνημονευόμενα ἐγκλήματα. Ἐν ἑκάστῃ σχεδὸν τῶν 300 καὶ ἐπέκεινα σελίδων ἀναφέρονται δύο καὶ τρία ἐγκλήματα, δύο ἢ τρεῖς φόνοι.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐπαναστατικὴν κίνησιν καὶ τὴν ἀποτυχίαν τῆς προπαγάνδας τῶν σχισματικῶν, ὁ ἐν Σέρραις πρόξενος τῆς Ἀγγλίας κ. Θεοδωρίδης ἔγραφε τῷ κ. Βιλλιώτῃ τὰ ἑξῆς ὑπὸ ἡμερομηνίαν 26 Μαΐου 1903 :

«Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλω ὑμῖν ὧδε γενικὴν ἔκθεσιν τῆς πολιτικῆς καταστάσεως τοῦ σαντζακίου τῶν Σερρῶν μετὰ τὰ τελευταῖα γεγονότα.

«Ἡ τελευταία προσπάθεια τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων, ἅτινα ἀπεπειράθησαν δι' ἀναρχικῶν πράξεων ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ ἀλλαχοῦ νὰ ἐφελκύσωσι τὴν δημοσίαν γνώμην καὶ ἀναγκάσωσι τὰς εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις νὰ ἐπέμβωσι, συνετρίβη ἐπὶ τέλους· ἡ ἐν Μακεδονίᾳ παρασκευασθεῖσα καὶ διὰ τρομοκρατίας διατηρηθεῖσα κίνησις ὑπέστη ἔκτρωσιν, τὰ δὲ θύματα καταρῶνται τοὺς ἐπεξεργασαμένους τὴν αἱματηρὰν ταύτην τραγῳδίαν.

«Μετὰ τὴν πλήρη ἐν Γκαπρόβῳ, Βαλδέβῳ καὶ Μπανίτσῃ ἐξόντωσιν τῶν συμμοριῶν, αἵτινες κατὰ τὰ κατασχεθέντα ἔγγραφα καὶ τὰς μαρτυρίας τῶν αἰχμαλώτων ἀπέβλεπον εἰς τὴν διὰ δυναμίτιδος καταστροφὴν τῶν κυριωτέρων πόλεων τοῦ σαντζακίου τούτου καὶ μετὰ τὰ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ληφθέντα σύντονα μέτρα κατὰ τῶν ἑταίρων τοῦ κομιτάτου, ὧν αἱ συλλήψεις ἐξακολουθοῦσιν ἐν τῷ καζᾷ τούτῳ, ἡ ἡσυχία ἀποκατέστη καθ' ὅλον τὸ σαντζάκιον, οὐδ' ἴχνος δ' ἀνταρσίας φαίνεται πλέον ἐν τοῖς ὁμόροις διαμερίσμασι.

«Ἡ ἀδράνεια τῆς Κυβερνήσεως, καὶ ἰδίως ἡ τελευταίως ἐκδοθεῖσα ἀμνηστία ἐχρησίμευσαν εἰς τὰ μέλη τοῦ κομιτάτου ὡς ἀφετηρία, ὅπως διαδώσωσιν εἰς τοὺς δυστυχεῖς χωρικούς, ὅτι ἡ Εὐρώπη ἀπεφάνθη κατὰ τῆς ὀθωμανικῆς κυριαρχίας τοῦθ' ὅπερ ἐβεβαίουν καὶ δι' ἐντύπων, γεγραμμένων βουλγαριστὶ καὶ περιεχόντων ἄρθρα τοῦ «Χρόνου» τῶν Παρισίων, ἅτινα παρίστανον τὴν ἐφημερίδα ταύτην ὡς ἐκπροσωποῦσαν πράγματι τὴν γνώμην τῶν εὐρωπαϊκῶν ἀνακτοβουλίων.

«Ἀλλὰ μετὰ τὰ τελευταῖα γεγονότα ἅπαντες οἱ κάτοικοι τοῦ σαντζακίου ἀπηλλάγησαν τοῦ ἐφιάλτου τούτου καὶ κατενόησαν, ὅτι ὑπάρχει πράγματι μία Κυβέρνησις ἐνταῦθα, ἥτις εἶνε κυρία ἐν τῷ κράτει αὐτῆς καὶ δύναται νὰ τιμωρήσῃ ἅπαντας τοὺς κακοποιούς. Βλέποντες δ' οἱ εἰρημένοι κάτοικοι, ὅτι ἀπηλλάγησαν τῶν ἀληθῶν δυναστῶν των, οἵτινες, προερχόμενοι ἐκ τῆς ἡγεμονίας ἐπεβάλλοντο μόνον διὰ τῆς τρομοκρατίας, τοῦ ψεύδους καὶ τῶν δολοφονιῶν, ἐνόησαν ἀμέσως τὴν ἀληθῆ κατάστασιν τῆς ἐπαρχίας ταύτης καὶ ἤρξαντο καταγγέλλοντες εἰς τὰς ἀρχὰς πᾶν ὅ τι ἐγίνωσκον. Οὕτω δ' ἔκτοτε τὰ ὄργανα τῆς κυβερνήσεως εὑρίσκουσι καθ' ἑκάστην πυ-

ροβόλα, πολεμεφόδια, δυναμίτιδα καὶ ἐνοχοποιητικὰ ἔγγραφα, συλλαμβάνουσι δὲ πρὸ πάντων Βουλγάρους ἱερεῖς καὶ διδασκάλους.

«Παρατίθημι ὧδε τὸν ἀριθμὸν καὶ τὰ ὀνόματα τῶν χωρίων, ἅτινα ἀπηύθυναν τῷ μητροπολίτῃ Σερρῶν ἀναφοράς, δι᾽ ὧν ἀνακοινοῦσιν, ὅτι, ἐπανερχόμενα εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὁρκίζονται αὐτῷ ἀφοσίωσιν καὶ πίστιν.

«Τὰ χωρία ταῦτα εἶνε τὰ ἑξῆς :

«Λάκκος χωρίον ἐξ οἰκιῶν 80. Δοντλὶ 60. Ραχόβιτσα 50. Μπρονδοὺ 1000. Μερτὰτ 200. Ἄνω Φραστοὰν 80. Κάτω Φραστοὰν 250.

«Οὕτω δὲν ὑπάρχει πλέον ἐν τῷ Καζᾷ τούτῳ χωρίον, ἀνῆκον εἰς τὴν σχισματικὴν Ἐξαρχίαν.

«Καθ᾽ ἃ πληροφοροῦμαι, καὶ εἰς ἄλλους καζάδες πολλὰ χωρία προετοιμάζουσι τοιαύτας ἀναφορὰς πρὸς τοὺς οἰκείους μητροπολίτας των».

* * *

Ἕτερον ἐνδιαφέρον ἔγγραφον, δημοσιευόμενον ὑπὸ τῆς Κυανῆς Βίβλου, διαλαμβάνει ὁδηγίας ἐκ μέρους τῶν ἀρχηγῶν πρὸς τοὺς ὀπαδοὺς τῶν συμμοριῶν. Τὸ ἔγγραφον τοῦτο, βουλγαριστὶ γεγραμμένον, εὑρέθη ἐπὶ τοῦ πτώματος ἀρχισυμμορίτου, ὀνόματι Βόριδος Σφετκώφ, φονευθέντος κατά τινα συμπλοκὴν κατὰ Ἰούνιον τοῦ παρελθόντος ἔτους. Ἐκ τοῦ ἐγγράφου τούτου ἀποσπῶμεν τὰ ἑξῆς ἐδάφια :

«Θὰ φονεύηται ἐκ προμελέτης πᾶς χριστιανὸς ἐπιβλαβὴς ἢ ἄχρηστος ἐν οἱῳδήποτε χωρίῳ, ὅπως τὸ ἔγκλημα ἀποδίδηται εἰ δυνατὸν εἰς τὸν δασοφύλακα, τὸν ἱμάμην, ἢ τὸν Δερὲ Βέην, ἐπὶ τούτῳ δὲ δέον νὰ παρουσιάζωνται δύο μάρτυρες, οἵτινες θὰ προσπαθῶσι νὰ πείσωσι τὸ δικαστήριον, ὅτι ὁ φόνος διεπράχθη ὑπὸ τυράννων τοῦ εἴδους τούτου. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ μαρτυρία δέον νὰ γίνηται μετὰ πειθοῦς καὶ βεβαιότητος.

«Ἡ συμμορία ὀφείλει νὰ ἐγκαταστήσῃ ἐν ἑκάστῳ χωρίῳ ἀφωσιωμένα μέλη, ἅτινα θὰ ἐκδικῶνται προσωπικῶς τοὺς δυνάστας. Ἓν τῶν μελῶν τούτων θὰ θυσιασθῇ διὰ τὸν ἐξαφανισμὸν ἑνὸς Δερὲ Βέη, ἢ ἑνὸς καταγγελέως τοῦ χωρίου, ἢ τοῦ γείτονος χωρίου. . . Κατὰ τοιοῦτον τρόπον ἡ εὐθύνη θὰ διανέμηται, δὲν θὰ σύρηται δ᾽ οὕτως ἀθρόος ὁ λαὸς ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων.

«Τοιουτοτρόπως θὰ ἐπιτευχθῶσι τὰ ἑξῆς δύο ἀποτελέσματα :

«1ον. Θὰ ἔχωμεν ἀφωσιωμένους πράκτορας, ἑτοίμους νὰ θυσιασθῶσιν ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον ἐπὶ κοινῷ ἀγαθῷ.

«2ον. Ἐκτὸς τούτου θὰ ὑπάρχῃ μείζων ἐλπίς, ὅτι οἱ νεοσύλλεκτοι (οἱ διαπράξαντες ἤδη ἕνα φόνον) θὰ διατηρήσωσι τὸ θάρρος καὶ τὴν ψυχραιμίαν των ἐν ταῖς στιγμαῖς καὶ ταῖς μᾶλλον κρισίμοις. Μόνον ἐν ἐξαιρετικαῖς περιπτώσεσι θὰ γείνωσι δεκτὰ καὶ πρόσωπα, μὴ διαπράξαντα φόνον ἐν οἱῳδήποτε χωρίῳ ἢ ἐν τοῖς πέριξ».

Ο "ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ" ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ

ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ

'Εκ Πειραιῶς.

Χθὲς οἱ Πειραιεῖς ἔσχομεν τὴν εὐτυχίαν νὰ φιλοξενῶμεν ἐν τῇ πόλει ἡμῶν τὸν πρόμαχον τῶν ἐθνικῶν δικαίων, τὸν σεβαστὸν Πρόεδρον τῆς φιλοπάτριδος Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ».

Προθύμως ἀνταποκριθεὶς εἰς παράκλησιν πολιτῶν τοῦ Πειραιῶς κατῆλθεν ἐξ Ἀθηνῶν, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου καὶ πολλῶν μελῶν τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» καὶ ἀπήγγειλεν ἐν τῷ Δημοτικῷ Θεάτρῳ λόγον φλογερὸν ἐν τῷ μέσῳ χιλιάδων ἀκροατηρίου. Μουσικὴ τοῦ Ὁμίλου ἐχαιρέτισεν ἀπὸ τῶν προπυλαίων τοῦ Θεάτρου τὴν ἐμφάνειαν τοῦ Συμβουλίου, τοῦ προέδρου καταλαβόντος μετ' ὀλίγον τὸ βῆμα ὑπὸ τὰ χειροκροτήματα τοῦ ἐνθουσιῶντος ἀκροατηρίου του.

Ἀρχόμενος τοῦ λόγου εὐχαριστεῖ τοὺς Πειραιεῖς διὰ τὴν θερμὴν ἀγάπην, ἣν ἀείποτε ἔδειξαν πρὸς τὴν Ἑταιρείαν τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», πρὸς τὸ ἱερὸν ἔργον, τὸ ὁποῖον αὕτη ἀπὸ δωδεκαετίας ἤδη ἐπιδιώκει. Αἱ πρόοδοι τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» ὀφείλονται οὐ σμικρὸν καὶ εἰς τοὺς φιλοτίμους Πειραιεῖς, συντρέχοντας πάντοτε ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς διὰ πάσης θυσίας εἰς ἔργα, ἀποβλέποντα εἰς τὸ μεγαλεῖον τῆς Πατρίδος. Ἐν τῇ κοινότητι τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος οἱ Πειραιεῖς, ἀντιπροσωπεύοντες τὴν ὑγιεστέραν ἐθνικὴν μερίδα, πεπροικισμένοι διὰ ζηλευτῶν ἠθικῶν καὶ ὑλικῶν δυνάμεων, εἶνε κεκλημένοι νὰ πρωτοστατῶσι πάντοτε εἰς πᾶσαν ἐθνικὴν ἐκδήλωσιν, εὐγενῆ, γενναίαν, ἀποσκοποῦσαν εἰς τὴν βελτίωσιν, εἰς τὴν ἀνασύνταξιν καὶ ὀργάνωσιν τῆς Πατρίδος. Παρ' ὑμῖν ὑφίσταται βαθεῖα ἡ συναίσθησις τοῦ μεγάλου ἀγῶνος τοῦ ἡμετέρου Γένους καὶ διαυγὴς ἡ ἀντίληψις, ὅτι τὰ μεγάλα ἔργα ἀείποτε

Σημ. Ἑλ. Ὁ Πρόεδρος μετὰ τὴν ἐθνικὴν λογοδοσίαν, τὴν ὁποίαν ἐξεφώνησεν ἐν τῷ δημοτικῷ θεάτρῳ Ἀθηνῶν, δημοσιευθεῖσαν ἤδη εἰς τὸ τεῦχος τοῦ Ἰανουαρίου, προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν φιλοτίμων κατοίκων τοῦ Πειραιῶς, ποθούντων ν' ἀκούσωσιν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ τὰς ἐκ τῆς μακρᾶς ἀνὰ τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Δύσιν περιοδείας ἐντυπώσεις του περὶ τῶν καθόλου ἐθνικῶν ἡμῶν πραγμάτων, κατῆλθε τῇ 14 Ἰανουαρίου εἰς τὴν γείτονα πόλιν καὶ ἐποιήσατο τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ Διάλεξιν ἐν τῷ Δημοτικῷ Θεάτρῳ, πεπληρωμένῳ ἀσφυκτικῶς ὑπὸ ἐκλεκτοῦ ἀκροατηρίου.

Ὁ λόγος τοῦ Προέδρου, ἀπαγγελθεὶς ἐκ τοῦ προχείρου, δημοσιεύεται ἐνταῦθα ἐν περιλήψει, γραφείσῃ κατὰ τὰς ἐντυπώσεις ἀκροατοῦ, ὅστις κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἠδυνήθη ν' ἀπεικονίσῃ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀγορητοῦ.

ἐτελέσθησαν διὰ μεγάλων θυσιῶν. Πρὸ τῶν θυσιῶν δὲ οὐδέποτε ἐδίστασαν οἱ φιλότιμοι κάτοικοι τῆς πόλεως ταύτης. Διότι ἡ πόλις ὑμῶν, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐλλείπουσιν οἱ ἀργόμισθοι καὶ οἱ παράσιτοι, εἶνε ναὸς τῆς ἐργασίας. Κατὰ φυσικὴν δὲ ἀκολουθίαν ἐκεῖ, ἔνθα τιμίως δι' ἱδρώτων ἀποκτᾶται ὁ ἄρτος καὶ δι' εὐγενοῦς ἁμίλλης συντελεῖται ἡ ὑλικὴ ἑκάστου εὐημερία, ἐκεῖ καὶ αἱ ἠθικαὶ ἰδέαι παραμένουσιν ἄσπιλοι, καθαραὶ ἀπὸ πάσης ἐπιδράσεως τοῦ ψευδοῦς πολιτισμοῦ, τοῦ ἀρνουμένου ὅτι ἱερόν, εὐγενές, τίμιον καὶ ὑψηλὸν διδάσκει ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμός, ἡ ἱστορία τῶν πατέρων ἡμῶν ἀπὸ τρισχιλίων ἤδη ἐτῶν.

Ἐν τῷ ναῷ τῆς τιμίας ἐργασίας, ἔνθα διατηρεῖται καθαρὰ ἡ ἀντίληψις τῆς ἠθικότητος, διαφυλάττεται ζωηρὰ πάντοτε καὶ μία τῶν εὐγενεστέρων ἰδεῶν, τὴν ὁποίαν κατ' ἐξοχὴν ἐκαλλιέργησαν οἱ πρόγονοι ἡμῶν, ἡ ἰδέα τῆς Πατρίδος. Πολλάκις ὁμιλῶν, εἴτε εἰς τὸν ἐλεύθερον, εἴτε εἰς τὸν ἀλύτρωτον ἢ τὸν ἐν διασπορᾷ Ἑλληνισμόν, ἐπανελάμβανον, ὅτι ἡ φιλοπατρία, δι' ἧς τοσοῦτον ἐδοξάσθησαν οἱ πρόγονοι, εἶνε κατ' ἐξοχὴν ἑλληνικὴ ἀρετή. Καὶ τὴν ἀρετὴν ταύτην, δι' ἧς τὰ ἔθνη μεγαλύνονται καὶ μεγαλουργοῦσι, διαβλέπω ἀκμαίαν παρ' ὑμῖν. Ὁ Πειραιεὺς δύναται νὰ κληθῇ τὸ κέντρον τῆς φιλοπατρίας τοῦ Ἔθνους· καὶ τὸ φαινόμενον τοῦτο παρέχει παρήγορον ἐλπίδα ἐν τῇ μέσῳ τῆς ἀδιαφορίας, ἥτις κατέχει ἡμᾶς, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀναλγησίας τῶν τεταγμένων διὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς Πατρίδος, ἐν τῷ μέσῳ τῆς νάρκης τῶν μακαρίως καθευδόντων, ἐν τῷ μέσῳ διασκεδάσεων, χορῶν καὶ ἐθνικῶν ὀργίων, καθ' ἣν ὥραν παίζονται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ αἱ τύχαι τῆς φίλης Πατρίδος.

Πολλάκις περιερχόμενος τὸν ἔξω Ἑλληνισμόν, σᾶς ὑπέδειξα μεθ' ὑπερηφανείας ὡς πρότυπον ἀληθοῦς φιλοπατρίας.

Ὁσάκις ἡ ἰδέα τῆς πατρίδος, ἥτις κατὰ τὸν ἀθάνατον πατέρα τῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας εἶνε τὸ σεμνότερον καὶ ἁγιώτερον καὶ τιμιώτερον τῶν ἐπὶ τῆς γῆς ἀγαθῶν, ἐθεωρεῖτο ὡς τὸ ἐθνικὸν παλλάδιον, ὑπῆρχεν ἀκμή, δόξα καὶ ἀληθὲς μεγαλεῖον. Ὁσάκις δὲ ὁ κοσμοπολιτισμός, ὁ ἀρνούμενος τὴν ἰδέαν τῆς Πατρίδος καὶ πάσης ἠθικότητος ἐνέσκηψεν εἰς τὰς κοινωνίας, ἐκεῖ ἐσημειώθη ἡ σῆψις, ἡ παρακμή, ἡ πτῶσις, ὁ θάνατος. Ἡ ἱστορία εἶνε ὁ ἀψευδὴς τῶν λεγομένων μάρτυς. Καὶ ἵνα παραλίπω ἄλλα παραδείγματα, ἀναφέρω μόνον τὰ διδάγματα, ἅτινα μᾶς παρέχει ἡ πάτριος ἱστορία. Πότε ἐπιφαίνεται ἡ ἀκμὴ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ; πότε τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἑλλάδος ἐξικνεῖται εἰς τὸ ἀνέφικτον σημεῖον καὶ δημιουργοῦνται τὰ ἀθάνατα μνημεῖα ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀκροπόλεως βράχου καὶ ἀκμάζει ἡ τέχνη καὶ παρατηρεῖται ἡ ἐκπληκτικὴ ἐπίδοσις τοῦ Ἔθνους εἰς τὴν δημιουργίαν ἐπὶ παντὸς κλάδου τοῦ ἐπιστητοῦ καὶ ἀναφαίνονται οἱ μεγάλοι φιλόσοφοι καὶ ἱστορικοί, οἱ μεγάλοι καλλιτέχναι, οἱ ῥήτορες, οἱ ποιηταί, οἱ μεγάλοι πολιτικοί, οἱ κυβερνήσαντες πολιτείαν ἰδεώδη, οἵα ἡ ἀθηναϊκὴ Δημοκρατία, πότε ταῦτα συντελέσθησαν; Τὸ μεγαλεῖον ἐπετεύχθη μετὰ τὴν πολεμικὴν κλαγγὴν ἐν Μαραθῶνι καὶ ἐν Θερμοπύλαις, μετὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς ἀγῶνας ἐν πεζομαχίαις καὶ ναυμαχίαις, μετὰ

τοὺς ἄθλους τῆς Σαλαμῖνος καὶ τῶν Πλαταιῶν, τοὺς ὁποίους κατήγαγον ἄνδρες, ἐμπνεόμενοι ὑπὸ τῆς ἰδέας τῆς πατρίδος. Ἡ ἀκμὴ καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς πατρίδος ἐπεφάνη καθ' οὓς χρόνους ὁ Αἰσχύλος ἠγωνίζετο παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Κυναιγείρου καὶ ἐναυμάχει ὁ Σοφοκλῆς εἰς τὰ ὕδατα τῆς Σαλαμῖνος καὶ ἔφερε γενναίως τὴν ἀσπίδα ἐν Δηλίῳ ὁ Σωκράτης καὶ μετεβάλλετο εἰς μεγαλοφυᾶ στρατηγὸν ὁ Ξενοφῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ. Ὅτε δὲ ἐπέδραμον ὡς ἀκρίδες οἱ σοφισταί, οἱ ὀργόσχολοι καὶ οἱ λοιποὶ λυμεῶνες καὶ τὰ κοσμοπολιτικὰ διδάγματα ἐξέθρεψαν τὰς ἐπελθούσας γενεάς, ὅτε ἡ ἰδέα τῆς πατρίδος ἐθεωρήθη ὡς νοσηρὰ ἐκδήλωσις τῶν ἐκφάνσεων τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, ὅτε ὑπὸ τὴν ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν διδασκάλων, ἀναγαγόντων εἰς δόγμα τὸ «νόμῳ καλόν, νόμῳ κακόν», δόγμα ἀναιροῦν τὴν ὑπόστασιν τῶν ἐμφύτων ἠθικῶν ἰδεῶν, ὅτε ὑπὸ ἀπαίσια διδάγματα κοσμοπολιτισμοῦ ἀπημβλύνθη ἡ ἰδέα τῆς πατρίδος καὶ ἐλησμονήθη ἡ Μυκάλη καὶ ὁ Μαραθών, ἡ ἱστορικὴ Πρόνοια, ἀκολουθοῦσα ἀπαραβάτους ἱστορικοὺς νόμους, ἐπέγραψε τὴν πτῶσιν. τὴν ταπείνωσιν, τὴν παρακμὴν καὶ ἐπὶ τέλους τὴν ὑποδούλωσιν καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Τοιοῦτοι εἶνε οἱ ἀΐδιοι νόμοι, οἱ διέποντες τὰς τύχας τῶν λαῶν, τοὺς ὁποίους δὲν δύναταί τις ἀκινδύνως νὰ παρίδῃ. Ὅτε δὲ πάλιν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, ἀχθὲν εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ 1453, διῆλθεν ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας διὰ τῆς καμίνου τοῦ τουρκικοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου, καὶ ἐλησμόνησε διὰ τῆς σκληρᾶς δοκιμασίας τὴν μικρολογίαν, τὴν ματαιότητα καὶ τὴν δουλοπρέπειαν περιόδου, ἥτις παρεσκεύασε τὴν οἰκτρὰν ἐκείνην ταπείνωσιν, ὅτε ἐπελάθετο τῶν παραπλησίων πρὸς τὸν ἐνεστῶτα ἡμῶν νοσηρὸν πολιτικὸν βίον ἀσκόπων συζητήσεων τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἀπεδύθη τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον καὶ ἐπεζήτησε ν' ἀνασυνδέσῃ τὸ θλιβερὸν ἐνεστὼς μετὰ τοῦ ἐνδόξου παρελθόντος τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ὅτε ἐνωτίσθη τῆς ἰδέας τῆς πατρίδος καὶ ἐνεθυμήθη τὴν Σαλαμῖνα καὶ τὰς Πλαταιάς, τότε ἐξήστραψε καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς ἐν ὅλῃ τῇ παλαιᾷ αὐτοῦ δόξῃ καὶ τῇ μεγαλοπρεπείᾳ. Καὶ τότε εἶδεν ὁ κόσμος, κατάπληκτος ὑπὸ θάμβους, τρόπαια καὶ ἡρωϊκοὺς ἀγῶνας νέους, ἐνδοξοτέρους τῶν παλαιῶν.

Τὸ μυστήριον τῶν θαυμάτων τοῦ Μεσολογγίου καὶ τῆς Γραβιᾶς, τῶν Δερβενακίων καὶ τοῦ Φαλήρου, τῆς Κλεισόβας καὶ τῆς Σάμου, τὸ μυστήριον τῶν ὁλοκαυτωμάτων τῶν Ψαρῶν καὶ τῆς Χίου ζητητέον εἰς τὴν μεγαλουργὸν ἐκείνην ἰδέαν, ἥτις ὑπὸ τὸ ἔμβλημα «*μάχου ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος*» διεθέρμαινε τὰ στήθη τῶν ἡρώων τῆς Ἐθνεγερσίας. Ἡ ἱστορία ἀντέγραψεν ἑαυτὴν καὶ οἱ παλαιοὶ ἀγωνισταὶ καὶ τυραννομάχοι ἐνεσαρκώθησαν ἐν τῷ προσώπῳ τῶν ἀνδρῶν τοῦ ἱεροῦ 21, τῶν καταβαλόντων τὸν κολοσσὸν τῶν νεωτέρων Περσῶν. Ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης, ὁ Μιλτιάδης καὶ ὁ Λεωνίδας, ὁ Ξάνθιππος καὶ ὁ Λεωτυχίδας μετεμψυχώθησαν εἰς τοὺς ζηλωτὰς τῆς δόξης αὐτῶν καὶ ἐνεφανίσθησαν καὶ αὖθις ὡς Κολοκοτρώνης καὶ Μιαούλης, ὡς Καραϊσκάκης καὶ Ἀνδροῦτσος, ὡς Μπότσαρης καὶ Κανάρης. Καὶ ἐγέ-

νοντο ἐφάμιλλοι τῶν παλαιῶν ἡρώων, διότι μία καὶ ἡ αὐτὴ ἐνέπνεεν ἅπαντας ἰδέα, διότι ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἐνεφοροῦντο ἀγάπης, τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα, ἀγάπης ἀληθοῦς, θερμῆς, εἰλικρινοῦς, εἰς οὐδὲν λογιζομένης τὰς θυσίας καὶ τὰ μαρτύρια.

Ἐὰν δὲ σήμερον παριστῶμεν τὸ θλιβερὸν φαινόμενον τῆς ἐγκαταλείψεως τοῦ μὴ περατωθέντος εἰσέτι μεγάλου ἀγῶνος, οὗτινος τοσοῦτον λαμπρῶς κατῆρξαντο οἱ δημιουργοὶ τοῦ ἐλευθέρου τούτου πολιτικοῦ πυρῆνος, ἐὰν κινδυνεύωμεν νὰ καταστῶμεν ἡ χλεύη καὶ ὁ περίγελως τῶν ἐθνῶν καὶ νὰ προκαλῶμεν τὸ ὄνειδος μὲν τῶν ἀποθρασυνθέντων ἡμῶν ἐχθρῶν — τέως δουλοπαροίκων τῶν Τούρκων — τὸν οἶκτον δὲ τῶν ὁσημέραι ἐξατμιζομένων φίλων τῆς Ἑλλάδος, ἐὰν κινδυνεύωμεν νὰ ἀπολέσωμεν τὴν ἐθνικὴν κληρονομίαν, βεβαπτισμένην ἐν τῷ αἵματι τῶν μαρτύρων τῶν προηγουμένων γενεῶν, προέρχεται διότι ἡμεῖς σήμερον, ἀμνήμονες τῶν ὑποχρεώσεων, ἃς ἐπιβάλλει ἡμῖν ἡ τιμὴ τῆς προγονικῆς ἱστορίας, κατατριβόμεθα περὶ τὰ εὐτελῆ καὶ τὰ μικρά, διότι κατελήφθημεν ὑπὸ τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ ἐκείνου, τοῦ προπαρασκευάσαντος τὸν τάφον τῆς ἀρχαίας τῶν προπατόρων δόξης, διότι ἡ ἰδέα τῆς πατρίδος ἔπαυσε νὰ διαφλέγῃ τὰ στήθη τῆς νέας γενεᾶς, διότι ἀπωλέσαμεν τὴν ἐθνικὴν πυξίδα, διότι ἐν τῷ σχολείῳ, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ἔπαυσε νὰ διδάσκηται ἡ ἰδέα τῆς πατρίδος, διότι ἡ μεγαλουργὸς τῶν προπατόρων ἱστορία ἐλησμονήθη, διότι οἱ πάντες ἀπὸ τῶν ἀνωτέρων μέχρι τῶν κατωτέρων κατέστημεν ἔνοχοι, προτιμῶντες τοὺς χοροὺς καὶ τὰς ἀπολαύσεις τῶν σοβαρῶν ἔργων τῆς φροντίδος τῆς περισυλλογῆς καὶ τῆς ἀνορθώσεως, διότι τέλος, καταφρονοῦντες τὴν Μεγάλην Ἰδέαν καὶ μυκτηρίζοντες ὡς ἀνισορρόπους τοὺς ὀνειρευομένους εἰσέτι τοὺς θόλους τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ τὸν ἥρωα Παλαιολόγον, ἀρκούμενοι εἰς τὰ στενὰ ὅρια μικρᾶς Ἑλλάδος, ἀσήμου, ταπεινῆς, περιφρονουμένης, σφαγιάζομεν, — οἱ ἀνάλγητοι, οἱ ἔνοχοι, οἱ ἐπικατάρατοι—τὸν Ἑλληνισμὸν τὸν ἀλύτρωτον, τὸν ἐγκαρτεροῦντα, τὸν ἀκμαῖον, τὸν ἀναμένοντα τὸν λυτρωτήν, τὸν ἐθνικὸν Παράκλητον, σφαγιάζομεν τὴν πατρίδα, μὴ φιλοτιμηθέντες — οἱ ἀναίσθητοι, οἱ ἐπικούρειοι — μετὰ ἑπταετῆ ἀπὸ τῆς ἐθνικῆς καταισχύνης πάροδον νὰ ἀγοράσωμεν οὔτε ἓν ὅπλον χάριν τοῦ στρατοῦ τῆς πατρίδος, ὅστις ἔπρεπε νῦν νὰ ἐκχυθῇ εἰς τὰς μακεδονικὰς πεδιάδας καὶ νὰ στήσῃ ἐπὶ τῆς Ροδόπης τὴν κυανόλευκον ὡς ἔμβλημα ἡμερώσεως, πολιτισμοῦ καὶ προόδου. (Ζωηραὶ ἐπευφημίαι, χειροκροτήματα παρατεταμένα).

Ἐλησμονήσαμεν, Κύριοι, τὸ ἐθνικὸν λάβαρον, ἡ ἱερὰ φλὸξ τῆς φιλοπατρίας, ἡ ὁποία ἔπρεπε νὰ κατακαίῃ τὰ στήθη ἡμῶν κινδυνεύει νὰ ἀποσβεσθῇ ἐκ τῆς καρδίας τῶν Ἑλλήνων, τὸ δὲ σύνθημα τῶν πατέρων ἡμῶν, τὸ «μάχου ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος» κινδυνεύει νὰ λησμονηθῇ καὶ νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς πεπαλαιωμένη πλάνη. . .

*
* *

Μὲ τὸ περίαπτον αὐτὸ τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος, τὸ ὁποῖον σκέπει τὰς

ἐργασίας τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», ἧς ἔχω τὴν τιμὴν νὰ προεδρεύω, ἐξῆλθον κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος, κρατῶν ἀνὰ χεῖρας τὴν βακτηρίαν τοῦ ἐθνικοῦ ἐπαίτου, ἐπαιτῶν δικαιοσύνην παρὰ τῶν λεγομένων πεπολιτισμένων, δικαιοσύνην διὰ τὴν πατρίδα τῆς δικαιοσύνης, διὰ τὰ παραγνωριζόμενα τοῦ Ἑλληνισμοῦ δίκαια, δικαιοσύνην καὶ σεβασμὸν πρὸς τὴν Ἀλήθειαν, ἐπισκοτισθ ῖσαν ἐπιτηδείως δι' ὅλων τῶν θεμιτῶν καὶ ἀθεμίτων μέσων ὑπὸ βασκάνων συκοφαντῶν τῆς ἑλληνικῆς τιμῆς.

Πρὶν ἢ μεταβῶ εἰς τὴν Δύσιν, ἔνθα κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους ἔχει κατασκηνώσῃ ὁ ἐχθρός, ἐπεσκέφθην πολλὰ τμήματα τοῦ ἀλυτρώτου καὶ τοῦ ἐν διασπορᾷ Ἑλληνισμοῦ. Πανταχοῦ, ἔνθα ἐστηθοκόπησα τοὺς ἀδελφούς, εὗρον αὐτοὺς μὲ φρόνημα ἀκμαῖον, ἔχοντας πλήρη τὴν συναίσθησιν τῆς θλιβερᾶς περιόδου, ἣν διέρχεται ὁ δοκιμαζόμενος σήμερον Ἑλληνισμός. Νέον θάρρος καὶ δύναμιν ἤντλησα ἐκ τῆς μετὰ ὑγιῶν στοιχείων τοῦ ἔθνους ἐπικοινωνίας μου. Ὅτε δὲ διὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, Θράκης, Ρωμουνίας καὶ Αὐστροουγγαρίας κατήντησα εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς γαλλικῆς Δημοκρατίας οὐδὲν ἄλλο ἐφόδιον εἶχον ἢ τὴν συναίσθησιν περὶ τῆς ἀληθείας τῶν ἐθνικῶν δικαίων, καὶ τὸ θάρρος, ὃ περ ἀγαθός τις δαίμων μοὶ ἐνέπνεεν. Εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐκηρύχθησαν τὰ δόγματα τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ καὶ ἐπεβλήθησαν διὰ ποταμῶν αἱμάτων εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, ὁ Ἑλληνισμὸς διεσύρετο καὶ περιϋβρίζετο. Ἀπὸ τῆς χώρας ἐκείνης, ἀφ' ἧς ὁ φιλελληνισμὸς ἐκηρύσσετο ὡς συνώνυμος πρὸς τὴν λατρείαν τῆς Ἰδέας, ἀφ' ἧς συνετέθησαν ᾠδαὶ καὶ ἀνεκρούσθησαν ὕμνοι ὑπὲρ τῆς νεκραναστάσεως τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, ἡ δὲ Μοῦσα τοῦ Σατωβριάνδου, τοῦ Βερανζέρου καὶ τοῦ Οὐγκὼ ἔψαλλε τὰ παλαιὰ καὶ τὰ νεώτερα κλέη τῆς ἀναγεννωμένης Ἑλλάδος, ἀπὸ τῆς χώρας ἐκείνης κατὰ τοὺς ἐνεστῶτας χρόνους ἠκούσθησαν κατάραι καὶ ἀναθέματα καὶ σαρκασμοὶ καὶ λόγοι, μεστοὶ ὕβρεων καὶ καταφρονήσεων κατὰ τῆς ἡμετέρας Πατρίδος.

Οἱ προσήλυτοι τοῦ βουλγαρισμοῦ, ζηλώσαντες τὴν ἀθανασίαν ἐν τῷ βουλγαρικῷ Πανθέῳ, κεκοσμημένῳ ὑπὸ κρανίων, θυμάτων τῆς παλαιᾶς καὶ νέας ὠμότητος καὶ θηριωδίας, ἐνεφανίσθησαν ὡς κήρυκες νέας ἰδέας, τῆς βουλγαρικῆς, ἥτις, κατ' αὐτούς, πέπρωται ν' ἀνακαινίσῃ τὴν γεγηρακυῖαν Ἀνατολὴν καὶ νὰ ὑποκαταστήσῃ τὸν ἐκφυλισθέντα Ἑλληνισμὸν ἐν ταῖς χώραις τοῦ ὁσημέραι καταρρέοντος ὀσμανικοῦ Κράτους!

«Τρέμετε Ἕλληνες, πρὸ . . . τῆς βουλγαρικῆς ἰδέας», ἀνεφώνει κακεντρεχῶς ἐν φιλοβουλγαρικῷ συλλαλητηρίῳ, συγκροτηθέντι κατὰ τὸν παρελθόντα Ὀκτώβριον ἐν Παρισίοις, ὁ Βίκτωρ Μπεράρ, ὅστις ἐν τούτοις πρό τινων ἐτῶν ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «Ἡ Τουρκία καὶ ὁ σύγχρονος Ἑλληνισμός», ἀνεπηρέαστος τῶν νέων ἐπιδράσεων, ὁρμώμενος δὲ καθαρῶς ἀπὸ ἠθικῶν ἐλατηρίων ἔγραφεν, ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς χωρεῖ εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ οὐχὶ διὰ τῶν ἀρχαίων μέσων, τῶν πολέμων καὶ τῶν ἀναστατώσεων καὶ τοῦ ξίφους τῶν ὑπὸ τῆς Προνοίας ἀπεσταλμένων ἐκτάκτων

ἀνδρῶν, ἀλλ' ἐπιτελεῖ τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ, ἀκολουθῶν τὴν τελευταίαν φιλοσοφικὴν ἐξέλιξιν τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ διὰ κατακτήσεως, ἑδραζομένης ἐπὶ τοῦ πνεύματος, ἐπὶ τῆς ἡμερώσεως, ἐπὶ τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ.

Τοιοῦτος ὁ ἐχθρός, κατασκηνῶν ἐν ταῖς δημοσίοις συναθροίσεσι, καραδοκῶν ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, ἐμφωλεύων εἰς τὰ δημοσιογραφικὰ γραφεῖα, ὁπόθεν ἐξετόξευε μύδρους πεπυρακτωμένους κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἐδηλητηρίαζε τὴν ἀτμόσφαιραν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, ὅστις, μὴ γινώσκων ἐπακριβῶς τὰ πράγματα, σχηματίζει συνήθως γνώμην κατὰ τὰ ἑκάστοτε κρατοῦντα ρεύματα καὶ ρυμουλκεῖται εὐχερῶς ὑπὸ τῆς δημοσιογραφίας. Καὶ κατὰ τοιούτου ἐχθροῦ φοβεροῦ, βάλλοντος φανερῶς ἢ ἀφανῶς δι' ὅλων τῶν θεμιτῶν ἢ ἀθεμίτων μέσων, ἤμην ὑποχρεωμένος ν' ἀγωνισθῶ κατηχῶν, γράφων, φωτίζων, ἐπιτιθέμενος, προσβαλλόμενος, ἀγορεύων, προσάγων πᾶν ὅ τι ἠδύνατο ν' ἀποκαλύψῃ τὴν ἀλήθειαν, σκοτισθεῖσαν κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ λάμψεως ἐκθαμβωτικῆς, τῆς λάμψεως τῶν ἀργυρῶν λογχῶν.... (Φωναὶ ἐκ τοῦ ἀκροατηρίου: αἶσχος...)

*
* *

Ἀλλ' ἴσως οὕτωσὶ ὁμιλοῦντα περὶ τῶν βουλγαρικῶν ἐπιτυχιῶν θὰ μοὶ ἐρωτήσητε: Πόθεν οἱ Βούλγαροι, οἱ ὕπνον βαρὺν κοιμώμενοι κατὰ τὴν μακρὰν περίοδον τῆς τουρκικῆς τυραννίας, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐπαύσαντο διαμαρτυρόμενοι ἐνόπλως καὶ διεκδικοῦντες τὴν ἐλευθερίαν δι' ἀγώνων ἀτελευτήτων; Πόθεν ἔχει τὴν ἀφετηρίαν αὐτῆς ἡ τοιαύτη κίνησις τῶν Βουλγάρων ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ; τίνα τὰ πρὸς τοῦτο διατιθέμενα μέσα καὶ πρὸς τίνα αὕτη διήκει σκοπόν;

Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην, ἣν ἔθεσεν ὁ ἐθνικὸς ἀγορητὴς ἀπαντῶν διὰ μακρᾶς παρεκβάσεως διηγεῖται ἐνώπιον τῶν ἀκροατῶν, ἐν ἀδιαπτώτῳ σιγῇ καὶ μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας παρακολουθούντων ζητήματα ὑψίστου ἐθνικοῦ διαφέροντος, διηγεῖται ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ τὰ κατὰ τὴν γένεσιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ βουλγαρισμοῦ ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ τὴν αἰγίδα τῆς καταχθονίου ἐκείνης πολιτικῆς, ἥτις ἤδη ἀπὸ τοῦ 1842 ἠσπάσθη τὸ πρόγραμμα τοῦ Πορφυρίου Οὐσπένσκη, ὑποβαλόντος τὴν τολμηρὰν ἰδέαν, ὅπως ἐπιδιωχθῇ ἀντὶ πάσης θυσίας καὶ ἀποξενωθῶσιν οἱ Ἕλληνες τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ Πατριαρχείων. Τούτου ἐπιτυγχανομένου ἡ βαθμιαία ἐξόντωσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς θὰ ἦτο ζήτημα χρόνου.

Πρὸ τεσσάρων ἢ πέντε δεκαετηρίδων οὐδεμία ὑπῆρχε βουλγαρικὴ ζωή· διὰ πολλῶν δὲ ἱστορικῶν τεκμηρίων ἀποδεικνύεται, ὅτι οὔτε κἂν ἀμυδρὰ σημεῖα βουλγαρικῆς συνειδήσεως ὑφίσταντο παρὰ τῷ ἀκατεργάστῳ ἐκείνῳ ὄγκῳ, ὅστις οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἐπεδείξατο κίνησιν τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ ζωῆς καὶ ἄλλοτε μέν, ἰδίᾳ δὲ καθ' ὃν χρόνον διέσχιζον τὴν νῦν Βουλγαρίαν αἱ στρατιαὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Α', διελαύνοντος νικηφόρως μέχρις Ἀδριανουπόλεως· ἡ κλαγγὴ τῶν ρωσσικῶν ὅπλων ἀντήχησε

μόνον εἰς τὰς καρδίας τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων· οὗτοι καὶ μόνον κατὰ τὴν ἀντίληψιν Ἀλεξάνδρου τοῦ Α΄. ᾐσθάνθησαν ἐν ἑαυτοῖς σφαδασμόν, καὶ συνεκινήθησαν, καὶ ὠνειροπόλησαν, καὶ ἀνέπνευσαν καὶ ἔψαλλον νοσταλγοῦντες τὸ ᾆσμα τῆς ἐλευθερίας, τὴν ὁποίαν ἔβλεπον πτερυγίζουσαν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ ὁμοδόξου νικητοῦ.

Ἐὰν δέ που ἐν τῷ μέσῳ τῆς τοιαύτης ἐθνικῆς ἀναισθησίας τοῦ ἀκινητοῦντος βουλγαρικοῦ ὄγκου ἐτύγχανόν τινες σχετικῆς μορφώσεως καὶ ἀναπτύξεως, ἐνησμένιζον εἰς τὴν προσωνυμίαν τοῦ Ἕλληνος, ἀπολακτίζοντες ὡς τὴν βαρυτέραν ὕβριν τὴν προσωνυμίαν τοῦ Βουλγάρου.

Τοιαύτη ἦν ἡ θέσις αὐτῶν μέχρι πρὸ πεντηκονταετίας σχεδόν, ὁπότε τὰ πράγματα ἤρχισαν λαμβάνοντα νέαν τροπήν.

Οἱ ἐν Μόσχᾳ καὶ Πετρουπόλει ἐξηκολούθουν ἠρέμα μὲν πλὴν ἀσφαλῶς θέτοντες εἰς ἐνέργειαν ἅπαντα αὐτῶν τὰ μέσα πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν ἐπιδιωκομένων.

Νέοι ἐκ Βουλγαρίας προσελαμβάνοντο εἰς τὰς ρωσσικὰς ἀκαδημίας καὶ ἐξεπαιδεύοντο καταλλήλως, ὅπως χρησιμεύσωσιν ὡς ὄργανα τοῦ σχεδίου· οὗτοι φανατιζόμενοι ὑπὸ τῶν κατηχητῶν τοῦ Πανσλαυϊσμοῦ κατὰ παντὸς ὅ τι ἑλληνικόν, ἐπανερχόμενοι εἰς τὰς ἑστίας αὐτῶν ἤρξαντο νὰ ἐμπνέωσιν ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν εἰς τοὺς ἑαυτῶν τὸ μῖσος κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ δὴ κατὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τὸ ὁποῖον ἐσυκοφάντουν καὶ παρίστων ὡς τυραννικόν, ὡς μεταχειριζόμενον αὐτοὺς ὡς εἵλωτας καὶ διατηροῦν ἐν κτηνώδει ἀμαθείᾳ. Τὸ ρεῦμα ὁσημέραι ἐξωγκοῦτο, καθόσον παραλλήλως εἰργάζοντο καὶ οἱ πράκτορες τῆς ἐπισήμου Ρωσσίας, τῶν αὐτῶν ἐμφορούμενοι ἰδεῶν, οἵτινες, περιτρέχοντες καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις τοὺς ἀξέστους πληθυσμούς, ἀφύπνιζον τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν συνείδησιν, ἐδηλητηρίαζον αὐτοὺς κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ γενικῶς εἰπεῖν ἐπεδίωκον συστηματικῶς τὸ διὰ τῆς ὑποβολῆς θαῦμα τῆς ἀναστάσεως. Ἄλλοι παράδοξοι ἀπόστολοι καὶ ἐνθουσιασταὶ ἐκήρυττον καὶ ἔψαλλον τὴν ἀρχαίαν ἀκμὴν καὶ λαμπρότητα τοῦ βουλγαρικοῦ πολιτισμοῦ, τὸν ὁποῖον, ἐπιδραμόντες οἱ Ἕλληνες, ἐξηφάνισαν! Θρῦλοι προϊστορικῆς δῆθεν ἐποχῆς καὶ ἀμυδραὶ ἀναμνήσεις τῆς βουλγαρικῆς μυθολογίας ἐπλήρωσαν τὴν ἀτμόσφαιραν καὶ ἐξῆψαν τὴν φαντασίαν τῶν ἀμαθῶν· καὶ προσήγοντο ἱστορικαὶ περγαμηναί, ἀποδεικνύουσαι, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐσφετερίσθησαν τὸν Ἀλέξανδρον καὶ τὸν Ἀριστοτέλη καὶ ἐψελλίζοντο τὰ ὀνόματα τοῦ Ὁμήρου, τοῦ Ὀρφέως, τῆς συζύγου του Ὀρφένιστας (!) κοσμοῦντα τὴν μυθολογίαν τῶν ἀρχεγόνων κατοίκων τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν, τῶν Βουλγάρων, οὓς ἡ ἐπελθοῦσα ἐπιδρομὴ τῶν ἐπηλύδων Ἑλλήνων παρέδωκεν εἰς τὴν ἀφάνειαν, ἐθρυλοῦντο δὲ καὶ πολλὰ ἄλλα παραπλήσια περὶ τῆς ἀρχαίας αὐτῶν εὐκλείας, τὰ ὁποῖα, ἀφελῶς πιστευόμενα, συνετέλουν θαυμασίως εἰς τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπόν.

Ἡ ἐργασία ἐχώρησεν ἤδη ἀρκούντως· μετὰ τὴν κατήχησιν ἡ δευτέρα γενεά, παρῳδοῦσα τὸν ἑλληνικὸν στίχον, ἀνεφώνει πλέον: «ἐσεῖς τὸν Γραικὸν σφάξατε, τὸν τύραννον σπαράξατε», ἐν δὲ τῷ βουλγαρικῷ παιᾶνι παρωρμᾶτο ἡ νεότης πρὸς κατά-

ληψιν τοῦ Βυζαντίου διὰ τῆς εἰς ἕκαστον στίχον ἐπῳδοῦ: «ἐμπρός, ἐμπρός, ἡ Κωνσταντινούπολις εἶνε ἰδική μας!» Τὸ ἡφαίστειον, τὸ παρασκευασθὲν διὰ τόσων μόχθων πολυετῶν, δὲν ἠδύνατο εἰμὴ νὰ ἐκραγῇ καὶ νὰ δημιουργήσῃ τὴν μεγάλην ἐκείνην τῶν Βουλγάρων ἐκκλησιαστικὴν ἀνταρσίαν, ἥτις ἀπέληξεν εἰς τὸ σχίσμα τοῦ 1872.

Ἡ μεγαλοφυὴς πολιτεία τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, προβάσης εἰς τὴν ἀποκοπὴν τῶν ἀνταρτῶν ἐκ τοῦ σώματος τῆς Ὀρθοδοξίας, ἐφαίνετο μέν, ὅτι ἐματαίου τὰς βλέψεις τῶν μεγαλομανῶν, ἀποβλεπόντων κυρίως εἰς τὴν βαθμιαίαν ὑποκατάστασιν τῶν ἐν Κων]πόλει Ἑλλήνων Πατριαρχῶν διὰ Σλαύων καὶ εἰς τὸν διὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐκσλαυϊσμὸν τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας, ἀλλὰ βραδύτερον ἡ πρὸ τῶν θυρῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως κάθοδος τῶν Ρώσσων καὶ ἡ ἐν Ἁγίῳ Στεφάνῳ Συνθήκη ἐδείκνυεν, ὅτι ἐπραγματοποιεῖτο τὸ ἀρχικὸν σχέδιον. Ὁ Ἰγνάτιεφ, συνομιλῶν μετὰ Ἕλληνος κληρικοῦ ἠκούσθη λέγων: «ἤδη ὁ διὰ τοῦ Σχίσματος ἐπιδιωχθεὶς σκοπὸς ἐπετεύχθη»· «οἱ Ἕλληνες δύνανται ἤδη κολυμβῶντες νὰ καταλάβωσι τὴν Κωνσταντινούλιν». Πράγματι ὁ Ἑλληνισμὸς θὰ διέτρεχε τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων, καὶ θὰ καθίστατο προβληματικὴ καὶ ἡ ἱστορικὴ αὐτοῦ ζωή, ἐὰν ἡ ἀγγλικὴ πολιτικὴ δὲν κατεξέσχιζε τὴν Συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου.

Ἀλλὰ μεθ' ὅλην τὴν διὰ τοῦ Βερολινείου Συνεδρίου ἐπελθοῦσαν ἀναστολὴν τῆς καθόδου τῆς «Λευκῆς Ἄρκτου» εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας, τιθεμένης ὡς πρωτοπόρους τοὺς ἐκ τοῦ Βόλγα ἐπιδρομεῖς τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, τὸ ἀρχικὸν σχέδιον δὲν ἐγκατελείφθη· μόνον φάσεις διαφόρους προσέλαβεν ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτοῦ ἐξελίξει. Ἡ πραγμάτωσις τῆς Συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ἐπεδιώχθη δι' ἄλλων μεθόδων.

* *
*

Τῷ 1885 ὅτε ὁ σλαυϊκὸς κόσμος ἑώρταζε τὴν χιλιετηρίδα τῆς διὰ τῶν Ἑλλήνων ἀποστόλων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου ἐπιστροφῆς αὐτοῦ εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ἐξεδόθη βιβλίον, συνταχθὲν ἐν τοῖς γραφείοις τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας. Ἐν αὐτῷ ἐξιστοροῦντο αἱ συντελεσθεῖσαι τοῦ Βουλγαρισμοῦ πρόοδοι ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς ἐκκλησιαστικῆς χειραφετήσεως, ὑπεδεικνύοντο δὲ καὶ τὰ μέσα τῆς ἐπικρατήσεως ἐν τῷ κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἀγῶνι. Σὺν ἄλλοις ὑπεδεικνύετο καὶ ἡ πρὸς τὸν Σουλτᾶνον προσέγγισις καὶ ἡ *μετὰ τῶν Τούρκων συμμαχία*, ὅπως ἀπὸ κοινοῦ καταπολεμήσωσι τὸν κοινὸν ἐχθρόν, τὸ ἑλληνικὸν Ἔθνος. Συνιστᾶτο δὲ καὶ ἡ ἐνίσχυσις τῶν σχολείων καὶ τῆς ἐκκλησίας, ὅπως διὰ τοῦ διδασκάλου καὶ τοῦ ἱερέως ἐξουδετερωθῇ ἡ δύναμις τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Τοιαῦτα ἐσκέπτοντο νὰ μετέλθωσι μέσα οἱ ἐπίσημοι τοῦ Βουλγαρισμοῦ τῷ 1885. Παρῆλθον ἔκτοτε ἀρκετὰ ἔτη καὶ οἱ φιλοπάτριδες Βούλγαροι δὲν ἔβλεπον τοὺς καρποὺς τοῦ διὰ τοῦ σχολείου καὶ τῆς ἐκκλησίας προσηλυτισμοῦ ἀρκούντως ἀποτελεσματικούς. Ἐσκέφθησαν ὅθεν νὰ ἐμφανισθῶσιν ὑπὸ νέαν φάσιν καὶ νὰ θέσωσιν εἰς ἐνέργειαν συντελεστικώτερα μέσα πρὸς τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπόν. Ἐν τῷ εἰρηνικῷ

ἀγῶνι τοῦ πνεύματος κα ἐν τῷ σταδίῳ τοῦ διὰ τῶν φώτων καὶ τῆς ἐπιστήμης ἀνταγωνισμοῦ εἶνε πάντη ἀδύνατον, ἔλεγον, νὰ παρακολουθήσωμεν τὰς ἑλληνικὰς προόδους.

Ὁ Ρίζωφ, εἷς τῶν ἐπισήμων τῆς Βουλγαρίας, εὗρον, εὗρον, ἠκούσθη ἀναφωνῶν, εὗρον τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος. Μετὰ πρωτοφανοῦς θρασύτητος χειροκροτούσης καὶ τῆς ὄπισθεν τῶν Βουλγάρων ἐπευλογούσης τὰ σχέδια αὐτῶν πολιτικῆς, ἐξηγίαζε τὰς μεθόδους τοῦ *δολοφονικοῦ ἐγχειριδίου* καὶ ἀνῆγε τὴν *δυναμίτιδα* καὶ πάντα τὰ μέσα τοῦ μηδενισμοῦ καὶ τῆς ἀναρχίας εἰς περιωπὴν ἐκπολιτιστικῶν στοιχείων, ὑψηλῇ ἐπινεύσει καὶ προστασίᾳ τῶν ἐν Μόσχᾳ, ἐν Παρισίοις καὶ ἐν Λονδίνῳ συνηγόρων τῆς Βουλγαρίας, ἣν ἀνερυθριάστως ἐβάπτισαν εἰς Πεδεμόντιον τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου! (Φωναὶ ἐκ τοῦ ἀκροατηρίου: αἶσχος εἰς τοὺς συνενόχους).

Τὰς ἐντίμους ταύτας μεθόδους τοῦ ἐγχειριδίου τοῦ δολοφόνου καὶ τοῦ δαυλοῦ τοῦ ἐμπρηστοῦ ἐκήρυττεν ὡς τὰς δραστικωτέρας καὶ ὁ Βόρις Σαράφωφ, διερχόμενος πρὸ διετίας ἐκ Βελιγραδίου.

Καὶ δὲν εἶνε, Κύριοι, ταῦτα πάντα φῆμαι ἀδέσποτοι, ἐπιδεχόμεναι ἀμφισβήτησίν τινα. Αὐτὸς οὗτος ὁ Σαράφωφ, ὁ ἠθικὸς αὐτουργὸς τῶν φόνων ἑκατοντάδων Χριστιανῶν, τῶν πλείστων Ἑλλήνων, δὲν ἐδίστασε νὰ ὁμολογήσῃ τὰ ἐγκλήματα τῆς βουλγαρικῆς θηριωδίας ἔν τε τῇ Γαλλίᾳ, τῇ Ἀγγλίᾳ καὶ τῇ Ἰταλίᾳ.

Προσχώρησις εἰς τὸν βουλγαρισμὸν ἢ θάνατος! ἰδοὺ τὸ ἀπαίσιον ἐρώτημα τῶν δολοφονικῶν κομιτάτων! Οὐαὶ τοῖς ἀνθισταμένοις εἰς τὸ κήρυγμα τῶν δολοφόνων. Ἀνασκολοπισμοὶ καὶ ἀτιμώσεις καὶ μυρία ἄλλα βασανιστήρια, ταῦτα ἔσονται ὁ κλῆρος τῶν ἀνθισταμένων.

Ὑπὸ τοιαύτην δὲ τρομοκρατίαν δέον νὰ θαυμάσωμεν τὴν ἀντοχὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, προτιμῶντος μεθ' ἡρωϊκῆς αὐταπαρνησίας τὴν ἀγχόνην παρὰ τὴν ἐθνικὴν ἀλλαξοπιστίαν.

Τιμὴ εἰς τοὺς προμάχους τοῦ Ἑλληνισμοῦ, πεσόντας θύματα τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν πίστεως. Αἰωνία ἡ μνήμη τῶν νεομαρτύρων τῆς Πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος (Συγκίνησις βαθεῖα).

Καὶ μεθ' ὅλα ὅμως τὰ μαρτύρια τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν οἱ ἐχθροὶ δὲν ἐδίστασαν νὰ ἐξενέγκωσι καὶ βαρείας συκοφαντίας καὶ νὰ δηλητηριάσωσι τὴν κοινὴν γνώμην, ὅτι δῆθεν ἀξιωματικοὶ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ὅτι φοιτηταὶ τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, ὅτι οἱ μητροπολῖται τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου, ὅτι αὐτὴ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις κατέστησαν δορυφόροι τῆς σουλτανικῆς τυραννίας!

Καὶ ἠμφισβήτησαν καὶ αὐτὴν τὴν ὕπαρξιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ κατέταξαν ἡμᾶς εἰς βαθμίδα κατωτέραν καὶ αὐτῶν τῶν Ἀθιγγάνων!

Πρὸ τῶν τοιούτων συκοφαντιῶν δὲν ἦτο δυσχερὲς ν' ἀντιτάξῃ τις ἐπιχειρήματα τῆς ἀληθείας, ἔγγραφα ἐπίσημα καὶ βίβλους καὶ ἀριθμοὺς καὶ ἐκθέσεις καὶ ὅλα τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα, ἅτινα καταδεικνύουσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ δίκαια τοῦ Ἑλληνισμοῦ

τὰ ἀπαραχάρακτα καὶ τὴν νομοταγῆ αὐτοῦ πολιτικήν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ ἐγκληματικὸν ἔργον τῶν δολοφόνων. Τὸ ἐν Παρισίοις συγκροτηθὲν μέγα γαλλοελληνικὸν συλλαλητήριον τὴν 15 Νοεμβρίου ὑπῆρξεν ὁ θρίαμβος τῆς ἐσκοτισθείσης Ἀληθείας.

Ἡ ἐπιτυχία ἐκείνη δέον νὰ μᾶς ἐμπνεύσῃ νέον θάρρος, ὅπως συνεχίσωμεν τὸν ἀγῶνα.

Δὲν εἶνε πλέον καιρὸς ν' ἀντιτάττωμεν σιωπὴν καὶ περιφρόνησιν εἰς τοὺς ἐπιβούλους τῆς πατρίδος. Καιρὸς ἔργων, καιρὸς ὀργανώσεως, συντάξεως, ἀμύνης, ἐπιθέσεως.

«Ἅπας ὁ λόγος ἂν ἀπῇ τὰ πράγματα μάταιόν ἐστι καὶ κενόν», ἐδογμάτιζεν ὁ φιλόπολις ῥήτωρ. Ἔχομεν καθῆκον νὰ ἐργασθῶμεν οἱ πάντες, ἄλλως ὁ Ἑλληνισμὸς τετέλεσται. Καὶ πρωτίστως ὀφείλομεν νὰ καταστήσωμεν στρατιωτικῶς ἰσχυρὰν τὴν πατρίδα, διότι ἡ τύχη εὐνοεῖ τοὺς ἰσχυροὺς πάντοτε, αἱ δὲ μεγάλαι νίκαι ἐν τῇ ἱστορίᾳ συνετελέσθησαν ὄχι μόνον διὰ τῆς Μούσης τοῦ Ποιητοῦ, διὰ τοῦ χρωστῆρος τοῦ καλλιτέχνου, ἢ τῆς γραφίδος τοῦ φιλοσόφου, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς κλαγγῆς τῶν ὅπλων εἰς τὰ πεδία τοῦ Ἄρεως.

Τὸ μεγαλεῖον τῆς πατρίδος καὶ ἡ νίκη τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος δὲν συνετελέσθη μόνον διὰ τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀναξαγόρου, τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Φειδείου, τοῦ Πινδάρου καὶ τοῦ Σωκράτους, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ Μιλτιάδου καὶ Λεωνίδα, τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Βουλγαροκτόνου, τοῦ Μιαούλη καὶ τοῦ Κολοκοτρώνη, τοῦ Διάκου καὶ τοῦ Κανάρη.

«Κτυπήσατε καὶ σεῖς διὰ τῶν ὅπλων» μᾶς συμβουλεύουσιν οἱ εἰλικρινεῖς τῆς πατρίδος ἡμῶν φίλοι.

Ὀργανωθῶμεν στρατιωτικῶς καὶ ὑπὸ τοὺς πολεμικοὺς παιᾶνας τῶν ἀρχαίων τροπαίων ἐκχυθῶμεν εἰς τὰς αἱμοσταγεῖς μακεδονικὰς πεδιάδας, πλησιάσωμεν πρὸς τὴν Ῥοδόπην καὶ σώσωμεν τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν ἀπὸ τὸ φάσγανον τῶν σφαγέων. . .

Χειροκροτήματα παρατεταμένα ἐκάλυψαν τὸν ἐνθουσιώδη ἐπίλογον τοῦ ἐθνικοῦ ἀγορητοῦ, προτρέποντος ἐνέργειαν στρατιωτικήν, μεθ' ὃ ὁ δημοφιλὴς ποιητὴς κ. Στρατήγης ἀπήγγειλεν ἓν τῶν ὡραίων ποιημάτων του, ἀναμιμνῄσκον τὰ κλέη τῆς γενεᾶς τῶν ἀγωνιστῶν καὶ ἔληξεν ἡ ἐθνικὴ ἑσπερίς, ἀφήσασα ἀλήστους ἐντυπώσεις πατριωτικῶν ἐξάρσεων καὶ ἱερῶν συγκινήσεων.

Πειραιώτης

ΑΓΝΩΣΤΟΙ ΗΡΩΕΣ[1]

ΜΑΤΡΟΖΟΣ

Ἕνας Σπετσιώτης γέροντας, σκυφτὸς ἀπὸ τὰ χρόνια,
Μὲ κάτασπρα, μακρυὰ μαλλιά, μὲ πύρινη ματιά,
Σὰν πλάτανος θεώρατος γυρμένος ἀπὸ τὰ χιόνια,
Περνοῦσε πάντα στὸ νησὶ τὰ ἔρμα γηρατειά.
Εἶν' ἀπὸ 'κείνη τὴ γενηὰ ὁ γέρω Καπετάνος,
Ποῦ ἀκόμα καὶ 'στὸν ὕπνο του ἐτρόμαζε ὁ Σουλτάνος.

Εἶνε ἀπὸ ἐκείνους, ποῦ ἔχυσαν τἀθάνατό τους αἷμα,
Ἀπὸ τοὺς χίλιους ποῦ ἔβγαλες, πατρίδα μου χρυσῆ.
Εἶνε ἀπ' ἐκείνους ποῦ ἔβαλαν 'στὴν κεφαλή σου στέμμα,
Καὶ ἄγνωστοι ἐσβύσθηκαν 'στὸ δοξαστὸ νησί.
Εἶχες ἀστέργια ὁλόλαμπρα 'στὸν οὐρανό σου κι ἄλλα,
Μὰ κεῖνα ποῦ δὲν ἔλαμψαν ἤτανε πειὸ μεγάλα.

Ἀφοῦ ἔγραψαν μὲ τὸ δάκτυλο τὴν ἱστορία μόνοι,
Χωρὶς γι 'αὐτοὺς τοὺς ἥρωας μιὰ λέξι αὐτὴ νὰ πῇ,
Μὲ τὴν πληγή τους γιὰ σταυρὸ κι' ἀτίμητο γαλόνι,
Ἄλλοι στὰ δίχτια ἐγύρισαν καὶ ἄλλοι στὸ κουπί.
Καὶ στολοκαύτες τῶν Σπετσῶν, τ' ἀτρόμητα λιοντάρια,
Μὲ τῆς βαρκοῦλες ἔπιαναν 'στὸ περιγιάλι ψάρια.

Ὁ γέρος μας παράπονο ποτὲ δὲν λέει κανένα,
Μὰ καπετάνιους 'σὰν ἰδῇ μέσ' 'στὰ βασιλικὰ
Ἐκείνους ποῦχε ναῦτές του, μὲ δάκρυα βουρκωμένα
Εἰς τὰ παληά του 'γύριζε καὶ 'στὰ πυρπολικά.
Καὶ ξαπλωμένος δίπλα μου μοῦ ἔλεγε 'στὴν ἄμμο,
Πόσα καράβια ἔκαψε 'στὴν Τένεδο, 'στὴ Σάμο.

Σ. Ε. Δημοσιεύομεν ἐνταῦθα ὁλόκληρον τὸ ποίημα, ὅπερ ἀπήγγειλεν ὁ δημοφιλὴς ποιητὴς μετὰ τὴν ἐθνικὴν διάλεξιν τοῦ Προέδρου.

«Παιδί μου, τώρα γέρασα... παιδί μου, θ'ἀποθάνω..
Ὁ γέρως πάντα μούλεγε μ' ἕν'ἀναστεναγμό.
«Ἕνας Ματρόζος δὲν μπορεῖ νὰ κάνῃ τὸ ζητιάνο.
Μὰ νὰ βαστάξω δὲν μπορῶ τῆς πείνας τὸν καϋμό.
Κλαίω π'ἀφίνω τὸ νησὶ... θὰ πάω στὴν Ἀθήνα...
Πρὶν πεθαμένο μ'εὕρετε μιὰ 'μέρα ἀπὸ τὴν πεῖνα...

«Μοῦ λὲν ὁ Καπτὰν Κωνσταντῆς ἀπ'τὰ Ψαρὰ ἐκεῖ πέρα,
Πῶς ὑπουργὸς ἐγίνηκε μεγάλος καὶ τρανός...
Κι'ἂν θυμηθῇ πῶς τὴ ζωὴ τοῦ ἔσωσα μιὰ μέρα,
Νὰ κάνῃ τίποτε γιὰ μέ... ἴσως νὰ δώσουν κἄτι,
Σ' ἐκεῖνον ποὖχε τάλλαρα τὴ στέρνα του γεμάτη»...

Πέντ'ἔξη 'μέρες ὕστερα ἐμπῆκε 'στὸ βαπόρι,
Κι'ἀκουμπιστός, περίλυπος ἐπάνω 'στὸ ραβδί,
Ὡς ποῦ στὴν Ὕδραν ἔφθασεν ἐγύριζ' ἀπ' τὴν πλώρη.
Τὸ λατρευτό του τὸ νησί ὁ γέροντας νὰ δῇ.
Καὶ σκύβοντας τὰ κύματα δακρύβρεχτος ἐρώτα,
Πῶς φεύγει τώρα ἀπ' τὸ νησὶ καὶ πῶς ἐρχόταν πρῶτα...

«Τὶ θέλεις, γέροντα, ἐδῶ;» —Ρωτᾶ τὸν καπετάνο
Στὸ ὑπουργεῖον ἐμπροστὰ ἕνας θαλασσινός,
Ντυμένος μέσα 'στὰ χρυσᾶ. «Παιδὶ μου, εἶν' ἐπάνω
«Ὁ Κωσταντῆς;»..—Ποιὸς Κωσταντῆς; —«αὐτὸς... ὁ ψαριανός»..
—«Δὲ λὲν κανένα ψαριανό, ἐδῶ'νε ὑπουργεῖο,
Νὰ ζητιανέψῃς πήγαινε εἰς τὸ πτωχοκομεῖο»...

Ὁ γέρος ἀνεσήκωσε τὸ κάτασπρο κεφάλι
Καὶ τὰ μαλλιά του ἐσάλεψαν 'σὰν χαίτη λιονταριοῦ,
Καὶ μὲ σπιθόβολη ματιὰ μέσ' ἀπ'τὰ στήθη βγάλει
Μὲ στεναγμὸ βαρύγνωμο φωνὴ παληκαριοῦ:
«—Ἂν οἱ ζητιάνοι 'σὰν κ' ἐμὲ δὲν ἔχυναν τὸ αἷμα,
Οἱ Καπετάνοι σὰν κ'ἐσὲ δὲ θὰ φοροῦσαν στέμμα...»
Καὶ ὁ Κανάρης πάκουσε τὴν ὁμιλία κάτου,
Στὸ παραθῦρι ἔσκυψε νὰ δῇ ποιὸς τὸν ζητεῖ.

Καὶ μόλις εἶδε γέροντα λαχτάρισε ἡ καρδιά του
Κ'επάνω τὸν προσκάλεσε μὲ τὸν ὑπασπιστή,
Ἐβγῆκε ἀπ' τὸ γραφεῖό του ὁ ἴδιος ὡς τὴ σκάλα,
Κ'ἐπάνω εἰς τὸν καναπὲ τὸν ἔβαλε 'στὴ σάλα.

Τὸν κύταξε τὰ μάτια του μεσ' τὰ μακρά του φρύδια
Ποῦ 'σὰν ἀητοὺς ἐμοιάζανε κρυμμένους στὴ φωληά,
Εἰς τὸ Σπετσιώτη ἐφάνηκαν μὲ τὴν φωτιὰ τὴν ἴδια,
Ὅταν τὰ ἐφώτιζε ὁ δαυλὸς 'στὰ χρόνια τὰ παληά,
Κ' ἕνας τὸν ἄλλο κύταξαν 'στὰ μάτια οἱ δυό γέροι,
Ὁ δράκοντας τὸ γέροντα, ὁ ἥλιος τὸ ἀστέρι.

—«Δὲ μὲ θυμᾶσαι, Κωσταντῆ;» σὲ λίγο τοῦ φωνάζει,
Σὺ γρήγορα μ' ἐξέχασες, μά σὲ θυμοῦμαι ἐγώ.
Ποιὸς τὤλπιζε νὰ δῇ κανεὶς—ὁ γέροντας στενάζει
Τὸν Καπετάνιο ζήτουλα τὸ ναύτη ὑπουργό;».
Καὶ σκύβοντας τὴν κεφαλὴ 'στὰ διάπλατά του στήθη,
Ἐξέχασε τὴ φτώχεια του, τὴ δόξα του 'θυμήθη.

—«Ποιὸς εἶσαι καπετάνο μου, καὶ ποῖό 'νε τὸ νησὶ σου;»..
Ὁ ψαριανὸς τὸν ἐρωτᾷ μὲ τόνο θλιβερό·
«Πενῆντα χρόνια, μιά ζωὴ ἐπέρασε, θυμήσου,
'Απ' τῆς χρυσῆς μας ἐποχῆς ἐκείνης τὸν καιρὸ
Μήπως 'στὴ Σάμον ἤσουνα τὴν ἐποχὴν ἐκείνη,
Μήπως 'στὴν 'Αλεξάνδρεια, 'στὴ Χιό, 'στὴ Μυτιλήνη;»

—«'Απ' ἔξω ἀπὸ τὴν Τένεδο... πενῆντα πέντε χρόνια
'Επέρασαν ἀπ'τὴ στιγμὴν ἐκείνη 'σὰν φτερό..,
Σὰν νὰ σὲ βλέπω, Κωσταντῆ .. δὲ θὰ ξεχάσω αἰώνια
'Επάνω 'στὸ μπουρλότο σου ἀκόμη σὲ θωρῶ...
Χρόνος δὲν ἦταν π' ἔκαψες 'στὴ Χιὸ τὴ ναυαρχίδα...
Κ'ἦταν ἡ πρώτη μου φορὰ ἐκείνη ποῦ σὲ εἶδα..

'Απ'έξω ἀπὸ τὴν Τένεδο... μιὰ τούρκικη φρεγάδα
Σ' ἔβαλε ἐμπρὸς μ' ἀράπικου ἀλόγου γρηγοράδα
Μ'ὀχτὼ βατσέλα γύρω της... ἐμοιάζαν περιστέρια
Καὶ σὺ γεράκι γύρω τους... ἐπάνω 'στὸ μπουρλότο
Ποῦ τὴν κορβέτα ἐτίναξες προτήτερα 'στ' ἀστέρια,
Σὰν δαίμονας μέσ'στὸν καπνὸ γλιστροῦσες καὶ 'στὸν κρότο..

Σὲ καμαρόνω ἀπὸ μακρυά... οἱ ναῦτες κι' ὁ λοστρόμος
Μ' ἐξώρκισαν νὰ φύγουμε... τοὺς εἶχε πιάση τρόμος
Γιατὶ ἡ ἁρμάδα ζύγωνε... ἐπάνω' στὸ τιμόνι·
Θάρρος 'στοὺς ναῦτές σου ἔδινες...δὲ βάσταξε ἡ καρδιά μου ..
Σὲ μιὰ στιγμὴ χανόσουνα... σὲ μιὰ στιγμὴ καὶ μόνη...
Καὶ ὄρτσα! μάϊνα τὰ πανιά!.. φωνάζω στὰ παιδιά μου...

Στὸ στρίψιμο τοῦ τιμονιοῦ μᾶς ζύγωσες... μ' ἀντάρα
Ὁ Τοῦρκος κοντοζύγωνε...ἡ μαύρη μου καμπάρα
'Αστροπελέκι καὶ φωτιὰ ἐπάνω του πετοῦσε...
Μὰ 'σὰν δελφίνι γλήγορα κ' ἐκεῖνος ἐγλυστροῦσε...
Οἱ ναῦτές μου ἐφώναζαν : τί κάνεις καπετάνο ;...
Κ' ἐγὼ τοὺς λέω : τὸν Ψαριανὸ νὰ σώσω κι' ἂς πεθάνω...

Καὶ σοῦ πετῶ τὴ γούμενα... καὶ δένεις τὸ μπουρλότο...
Κάνω τιμόνι δεξιᾷ... τὸ φλογερὸ τὸ χνῶτο
Τοῦ Τούρκου θὰ σὲ βούλιαζε... θυμᾶσαι; σοῦ φωνάζω,
Πρῶτος ἀνέβα, Ψαριανέ! μὰ δὲ μ' ἀκοῦς κι' ἀφίνεις
Ἄλλοι ν' ἀνέβουν... ἔσκυψα κι' ἀπ' τὰ μαλλιὰ σ' ἀδράζω
Καὶ σ' ἔσωσα κ' ἐφύγαμε... Μὰ δάκρυα βλέπω χύνεις»!..

—«Ματρόζε μου!..» ὁ Κωνσταντῆς δακρύβρεχτος φωνάζει,
Καὶ μεσ' στὰ στήθια τὰ πλατιὰ σφιχτὰ τὸν ἀγκαλιάζει.
Κ' ἐνῶ οἱ δύο γίγαντες μὲ τὰ λευκὰ κεφάλια
Στ' ἄσπρα τους γένεια δάκρυα κυλοῦσαν 'σὰν κρυστάλλια,
Δυὸ κορφοβούνια ἐμοιάζανε γεμάτα ἀπὸ τὸ χιόνι,
Ὅταν τοῦ ἥλιου τὸ φιλὶ τὴν ἄνοιξη τὸ λυόνει...

Γεώργιος Στρατήγης

ΑΓΓΛΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ

Ἐν προηγουμένῳ τεύχει ἀνεγράψαμεν τὴν ἐν Λονδίνῳ γενομένην ἀγγλοελληνικὴν ἕνωσιν ὑπὲρ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἐθνικῶν δικαίων. Τὰς πληροφορίας ἐκείνας παρελάβομεν ἐκ τῆς ἐν τῷ Λονδινείῳ «Χρόνῳ» περιγραφῆς.

Ἤδη ἔχοντες ὑπ᾽ὄψει λεπτομερῆ τῶν γενομένων ἀναγραφήν, θεωροῦμεν σκόπιμον νὰ καταστήσωμεν γνωστὰ καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀναγνώστας, ὅπως δειχθῇ, ὅτι τὴν εὐθύνην τῶν ἐθνικῶν συμφορῶν ὑπέχομεν ἡμεῖς, ἀφήσαντες μέχρι τοῦδε τὸ στάδιον ἐλεύθερον εἰς τὸν ἐχθρόν, ὅτι ἠδυνάμεθα νὰ ἔχωμεν πολλοὺς φίλους τῆς πατρίδος καὶ νὰ προλάβωμεν συμφοράς, ἐὰν ἐκινούμεθα, ἐὰν εἰργαζόμεθα, ἐὰν εἴχομεν τὴν πρόνοιαν ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ νὰ ἐπικαλεσθῶμεν δικαιοσύνην ὑπὲρ τῆς ἀδικουμένης Πατρίδος.

Εἶνε γνωστὰ ἤδη ἐκ προηγουμένου τεύχους τὰ ὀνόματα τῶν διαπρεπῶν Ἄγγλων, ὅσοι ἔλαβον εἰς τὸ πρὸς τιμὴν τοῦ Προέδρου δοθὲν γεῦμα ὑπὸ τῆς «Βυρωνείου Ἑταιρείας». Ὁ λόρδος Λανσδάουν, ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας καὶ ὁ Ἑρβέρτος Γλάδστων, υἱὸς τοῦ μεγάλου Γλάδστωνος, κωλυθέντες νὰ παραστῶσιν, ἀπέστειλαν τὰς ἑξῆς ἐπιστολάς:

Foreign Office

Ἐν Λονδίνῳ τῇ 14 Δεκεμβρίου 1903.

Ὁ λόρδος Λανσδάουν λυπεῖται πολύ, ὅτι ἕνεκεν ἀπουσίας του ἐκ Λονδίνου δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ παραστῇ εἰς τὸ γεῦμα, τὸ διδόμενον τῇ ἑσπέρᾳ τῆς 18 τρέχοντος παρὰ τοῦ Συλλόγου «ὁ Βύρων».

Ἐν Λονδίνῳ τῇ 16 Δεκεμβρίου 1903.

Φίλε κ. Ἄτκιν,

Λυποῦμαι ὑπερβαλλόντως, ὅτι τῇ 18 τρέχοντος θὰ εὑρίσκωμαι ἐν Leeds καὶ κατ᾽ ἀκολουθίαν δὲν θὰ δυνηθῶ νὰ δεχθῶ τὴν πρόσκλησιν ὑμῶν. Θὰ ἔβλεπον μετ᾽ εὐχαριστήσεως τὸν κ. Καζάζην· λυποῦμαι πολὺ διὰ τὴν ἀπουσίαν μου.

Θὰ σᾶς εἶμαι λίαν ὑπόχρεως, ἐὰν τῷ εἴπητε σεῖς ὁ ἴδιος πόσον λυποῦμαι, ὅτι δὲν θὰ λάβω τὴν εὐχαρίστησιν νὰ τὸν ἴδω καὶ νὰ ἐκδηλώσω πόσον ἅπασα ἡ οἰκογένειά μου ἐκτιμᾷ τὴν πρὸς τὸν πατέρα μου ἀγάπην του.

Διατελῶ κτλ.

[Ὑπογρ.] *H. J. Gladstone*

Λόγος τοῦ ἀντιπρυτάνεως τῆς Ὀξωνίας.

Κατὰ τὸ γεῦμα μετὰ πρόποσιν τοῦ Προέδρου κ. Στήβενσων, εὐχηθέντος ὑπὲρ τῶν βασιλέων Ἑλλάδος καὶ Ἀγγλίας, ἔλαβε πρῶτος τὸν λόγον ὁ ἀντιπρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὀξωνίας Δρ. Monro, προσφωνήσας τὰ ἑξῆς:

Ἐξοχώτατε κύριε Πρόεδρε, Κυρίαι καὶ Κύριοι.

Ὑψίστην μου θεωρῶ τιμήν, ὅτι μοι ἀνετέθη ἡ πρόποσις ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας. Ἀναλογίζομαι ἐν ταὐτῷ τὰς δυσχερείας καὶ τὴν εὐθύνην, ἣν ἀναλαμβάνω.

Οἱ θιασῶται καὶ θαυμασταὶ τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας δὲν θὰ εὕρισκον τὸν ἔπαινον ἐπαρκῆ, καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἐλάχιστός ἐστιν ὁ ἔπαινος, ὅπου ὀφείλονται ἐγκώμια. Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα εἰς ὑπερβολὰς δὲν εὐαρεστεῖται. Ὀχυρεῦμαι πρὸ τοῦ ἀρχαίου ρητοῦ; «χαλεπὰ τὰ καλά».

Ἀλλὰ μήπως ὁ ἰσχυρισμός μου περὶ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ τῆς φιλολογίας ἐφ' ὅλων τῶν ἄλλων δὲν ἐπικυροῦται ὑπὸ τῆς αὐθεντίας πάντων τῶν αἰώνων; Τεκμαίρεταί τις τοῦτο ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων ρωμαϊκῶν χρόνων ἐκ τοῦ Πλαύτου καὶ τοῦ Κάτωνος, διδαχθέντος ἐν προβεβηκυίᾳ ἡλικίᾳ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα. Τοῦτο δείκνυται μετέπειτα ἐν τῇ ἐποχῇ τοῦ Αὐγούστου διὰ τοῦ Ὁρατίου καὶ τοῦ Βιργιλίου, καὶ κατόπιν διὰ τῆς εἰς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐπιδόσεως κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Ἀντωνίνων. Αἱ αὐταὶ ἰδέαι ἐπεκράτησαν κατὰ τὸν μεσαίωνα διὰ τοῦ Ρογήρου Βάκωνος ἐν Ἀγγλίᾳ, διὰ τοῦ Πετράρχου καὶ Βοκκακίου ἐν Ἰταλίᾳ, διὰ τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν τῆς ἰταλικῆς Ἀναγεννήσεως, διὰ τῶν ἐξόχων Γερμανῶν διδασκάλων τοῦ 18ου καὶ 19ου αἰῶνος. Νῦν νέαν ἐπίδοσιν διαγινώσκομεν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ἀναγέννησιν τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ. Εἰς τί λοιπὸν ὀφείλεται ἡ ὑπεροχὴ αὕτη; Λυποῦμαι, ὅτι φίλος μού τις, ἐπισκεφθεὶς μετὰ τοῦ Renan τὸ βρεττανικὸν Μουσεῖον ἀπουσιάζει ἐκ τοῦ συμποσίου τούτου. Ἀμφότεροι ἐξεπλάγησαν διὰ τὴν ὁμοιότητα τῆς ἀρχαιοτάτης ἑλληνικῆς τέχνης πρὸς τοὺς ἀρχαίους αἰγυπτιακοὺς καὶ ἀνατολικοὺς τύπους, ὧν ἡ συλλογὴ ἐν τῷ εἰρημένῳ Μουσείῳ εἶνε πλουσία. Ἐν τέλει ὁ Renan ἔνθους ἐκ τῶν ἀνωτέρω παρατηρήσεων ἐξεφώνησε: «τῇ ἀληθείᾳ, οἱ Ἕλληνες οὐδὲν ἐπενόησαν εἰ μὴ τὸ ὡραῖον.»

Γενικῶς οὐδὲν ὑπελείφθη πρὸς ἐφεύρεσιν. Τὸ ὡραῖον, περὶ οὗ δύσκολον νὰ ἐκφρασθῇ τις ἀγγλιστί, τυγχάνει τὸ ἰδεῶδες χαρακτηριστικὸν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα προώρισται ἵνα κυριαρχῇ ἐσαεί.

Ἐν τῇ αἰσιοδοξίᾳ ἡμῶν καὶ τῇ εἰς τὴν πρόοδον πεποιθήσει πιστεύομεν, ὅτι, ὅπως

αἱ ἐπιστῆμαι τελειοποιοῦνται, οὕτω καὶ ἡ ἡμετέρα λογοτεχνία θὰ ἐξακολουθήσῃ προοδεύουσα. Τοῦτο δὲν εἶνε ἀκριβές.

Τὴν λογοτεχνίαν ἡ ἀρχαία Ἑλλὰς ἀνύψωσεν εἰς τοιαύτην τελειότητα, ὥστε εἶνε καὶ θὰ μείνῃ ἀνέφικτος, ὡς ἡ γλυπτικὴ τοῦ Φειδίου. Δύναταί τις τῶν ἁρμοδίων νὰ ἰσχυρισθῇ, ὅτι θὰ ἀναλάμψωσι καὶ πάλιν ἔργα, ἐφάμιλλα τῆς ἐπικῆς τοῦ Ὁμήρου ποιήσεως, τῶν τραγῳδιῶν τοῦ Σοφοκλέους, ἢ ὅτι οἱ διάλογοι τοῦ Πλάτωνος καὶ ἡ ρητορικὴ τοῦ Δημοσθένους θὰ ὑπερβληθῶσιν ;

Αἱ μορφαὶ αὗται τῆς τέχνης, αἵτινες ἐπραγματοποιήθησαν ἐν τῇ διανοίᾳ καὶ τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ, ἔσχον τὴν τελειοτάτην ἀκμήν. Ὅπως ἡ ὡραιότης καὶ ἡ δρόσος λεπτοφυοῦς ἄνθους καταπατηθέντος ἀπόλλυται διὰ παντός, οὕτω καὶ αἱ μορφαὶ αὗται τῆς τέχνης οὔτε ν' ἀναζήσωσιν, οὔτε νὰ τελειοποιηθῶσι δύνανται.

Οὗτοι εἰσὶν οἱ λόγοι, διὰ τοὺς ὁποίους ἡ ἑλληνικὴ φιλολογία θὰ εἶνε πάντοτε ἡ ἀναγκαία βάσις τῆς ἀνωτέρας παιδεύσεως.

Ἐὰν ἐκπαίδευσιν ἀποκαλῶμεν τὴν καλλιέργειαν τῆς διανοίας καὶ τῶν συναισθημάτων, πρέπει νὰ προσπαθῶμεν νὰ μορφώσωμεν τὰς δυνάμεις ταύτας συμφώνως πρὸς τὰ ὑψηλότερα πρότυπα, πρὸς τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ τείνωμεν νὰ ἐξομοιωθῶμεν. Ὀφείλομεν νὰ ἀναδιφῶμεν αὐτά, ὡς λέγει ὁ Ὁράτιος, ἡμέρας τε καὶ νυκτός.

Ἡ ἐναντίον τῆς χρήσεως, ἢ κάλλιον εἰπεῖν, τῆς ἀποκλειστικῆς χρήσεως τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐσχάτως γινομένη ἐκστρατεία ἐν τῇ ἐκπαιδεύσει, στηρίζεται ἐπὶ δύο σαθρῶν ἐπιχειρημάτων, ἐντελῶς διαφόρων ἀλλήλοις, ἀλλ' ὑποκειμένων εἰς σύγχυσιν.

Ὑπάρχουσιν οἱ φρονοῦντες, ὅτι ἡ ἐκπαίδευσις πρέπει νὰ εἶνε χρησιμοθηρική.. Ὑπάρχουσιν ἕτεροι, εὐαριθμότεροι, ἐπίσης ὅμως πεπλανημένοι, οἵτινες ἀπαιτοῦσι νεωτερισμοὺς ἐν τῇ ἐκπαιδεύσει.

Ὀφείλομεν ὁμολογουμένως νὰ ὑποχωρήσωμεν κατά τι δι' ὅ τι ἀφορᾷ εἰς τὸ χρήσιμον.

Ἀληθὲς εἶνε, ὅτι πρὸς ἐκμάθησιν τῆς γαλλικῆς καὶ γερμανικῆς δέον νὰ ἐξευρεθῇ χρόνος καὶ τολμῶ εἰπεῖν, ὅτι τοῦτο εὐκόλως ἐπιτυγχάνεται. Ἀλλ' ὀφείλομεν διαρρήδην νὰ διαμαρτυρηθῶμεν ἐναντίον τῶν ἰσχυριζομένων, ὅτι ἐπιβάλλεται ἡ ἀντικατάστασις τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας διὰ τῆς μεσαιωνικῆς καὶ τῆς νεωτέρας τοιαύτης. Ὄχι, αἱ φιλολογίαι αὗται εἶνε ἀνάξιαι μελέτης, διότι ἂν καὶ ἔχωσι καὶ αὗται τὴν θέσιν των ἐν τῷ εὐρεῖ τῆς σπουδῆς πεδίῳ, δὲν ἀποτελοῦσιν ὅμως τὸ καταλληλότερον ὑλικὸν πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς καλαισθησίας καὶ τῆς νοημοσύνης τῆς νεολαίας.

Ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι λόγοι, διὰ τοὺς ὁποίους ἡ ἑλληνικὴ φιλολογία δέον νὰ θεωρῆται ἡ βάσις τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους καὶ διὰ τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς ἀνέτειλε το πνεῦμα, εἰς τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὀφείλεται ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη καὶ λογοτεχνία. Αἱ μορφαί, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐγένετο ἡ ἐξέλιξις τοῦ πνεύματος τούτου ἀπὸ τῶν εἰκασιῶν τῶν ἀρχαιοτάτων φιλοσόφων μέχρι τῶν ὁρι-

σμῶν τῆς λογικῆς τοῦ Ἀριστοτέλους εἰσὶν αἱ μορφαὶ τῆς διανοίας, δι' ἧς ἀφυπνίσθη ἡ ἀνθρωπότης ἀπὸ τῆς ἀναισθησίας καὶ τῆς βαρβαρότητος, ἐξαρθεῖσα εἰς τὴν ἐλευθέραν σκέψιν καὶ ἔρευναν, εἶνε αἱ μορφαί, αἵτινες προωρίσθησαν νὰ καθοδηγήσωσι καὶ ἐνισχύσωσι τὴν πνευματικὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀτόμου.

Προπίνω ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας. (Ζωηραὶ ἐπευφημίαι).

Λόγος τοῦ Προέδρου τῆς «Βυρωνείου Ἑταιρείας».

Ἀκολούθως ἔλαβε τὸν λόγον ὁ Πρόεδρος τῆς «Βυρωνείου Ἑταιρείας» ὅστις μὴ στενογραφηθέντος τοῦ λόγου αὐτοῦ ἔπεμψεν εἰς τὸν κ. Καζάζην τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολήν, περιλαμβάνουσαν τὸ πνεῦμα τῆς ὁμιλίας του.

Prayford Mount, near Woudbridge Suffolk

Τῇ 24 Δεκεμβρίου 1903.

Ἀγαπητὲ Κύριε,

Ἀποκρινόμενος εἰς τὴν ὑπὸ χρονολογίαν 6|19 τρέχοντος φιλόφρονα ὑμῶν ἐπιστολήν, λυποῦμαι μεγάλως, μὴ δυνάμενος νὰ στείλω ὑμῖν τὰς ζητηθείσας μοι σημειώσεις, διότι δὲν ἐκράτησα τοιαύτας ἐκ τοῦ λόγου μου κατὰ τὸ γεῦμα τῆς παρελθούσης Παρασκευῆς. Ἴσως ὅμως θέλει χρησιμεύση ὑμῖν ἡ ἑπομένη περίληψις τῶν ἐπὶ τοῦ ζητήματος λεχθέντων.

Μετ' ὀλίγας ἀπευθυνθείσας ὑμῖν λέξεις, δι' ὧν ηὐχόμην ὑμῖν τὸ καλῶς ἤλθετε καὶ μετὰ σχετικὴν παραπομπὴν εἰς τοὺς πολλοὺς δεσμούς, οἵτινες συνδέουσι πολυτρόπως τὴν Ἑλλάδα μετὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ οἵτινες ἐξεδηλώθησαν ἐν τῇ φιλολογίᾳ καὶ ἐν τοῖς ἔργοις ἀνδρῶν, οἷοι ὑπῆρξαν ὁ Βύρων, ὁ Τσιάρτς καὶ ὁ Γλάδστων, ἔστρεψα τὸν λόγον εἰς τὰς παρεξηγήσεις, αἵτινες φαινομενικῶς εἶχον ἐπηρεάση ὁμάδας τινὰς τῆς γνώμης τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ καὶ τὰς ὁποίας πολὺ θὰ συντελέσῃ νὰ ἄρῃ ἡ ὑμετέρα ἐνταῦθα παρουσία καὶ ὁ ὑμέτερος λόγος.

Εἶχε διαδοθῇ φήμη, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ στάσις τῆς Ἑλλάδος ὡς πρὸς τὸ μακεδονικὸν ζήτημα ἠδύνατο νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἀρνητικὴ ἀντίστασις εἰς πᾶσαν μεταβολὴν καὶ ὡς σιωπηρὰ ἀναγνώρισις τοῦ καθεστῶτος.

Ἤμην βέβαιος, ὅτι θὰ ἠδύνασθε νὰ διορθώσητε τὸ σφάλμα ὑμεῖς ἀποδεικνύοντες, ὅτι ἡ πεφωτισμένη ἑλληνικὴ γνώμη, ἥτις ἐν τῷ παρελθόντι τοσαῦτα ἔχει πράξῃ ὑπὲρ τῆς χειραφετήσεως οὐχὶ μόνον τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν ἑλληνικὴν φυλήν, ἀλλὰ καὶ τῶν ξένων ἀκόμη, ἦτο ἑτοίμη νὰ προτείνῃ μέτρα σωστικὰ καὶ καλῶς μελε-

τημένα πρὸς θεραπείαν τῆς ἐλεεινῆς καὶ οἰκτρᾶς καταστάσεως, ἥτις ἐξακολουθεῖ διαρκῆς εἰς τὰς τόσον ὑπὸ τῆς τύχης δεδοκιμασμένας χώρας.

Ὁμιλῶν δὲ περὶ τῶν ἰδεῶν μου, ἔλεγον, ὅτι συμμερίζομαι τὴν γνώμην τοῦ ἀειμνήστου Γλάδστωνος, ὅστις, ἐνῷ βαθέως ἐλυπεῖτο, ὅτι τμῆμά τι τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας, ἅπαξ ἀποσπασθὲν τῆς ἐπικυριαρχίας αὐτῆς, ἐπεστράφη πάλιν εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς διὰ τῆς βερολινείου Συνθήκης, ἦτο ἐπίσης καὶ τῆς ἰδέας, ὅτι ἡ Συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου δὲν ἦτο ἔργον δικαιοσύνης, διότι παρεχώρει εἰς τοὺς βουλγαρικοὺς πληθυσμοὺς πλεονεκτήματα ἄδικα, μὴ λαβοῦσα ὑπ' ὄψει τὰς δικαίας ἀπαιτήσεις τῶν ἐν Μακεδονίᾳ κατοικουσῶν ἑτέρων φυλῶν, καὶ ἰδίως τὴν ἐθνολογικήν, ἱστορικὴν καὶ ἐκπολιτιστικὴν ἐπίδρασιν τῆς ἑλληνικῆς αὐτόθι φυλῆς.

Ὁ κ. Δραγούμης ἔχει προτείνη ἐσχάτως σχέδιον καθορισμοῦ σφαιρῶν ἐπιρροῆς, διέκρινε δὲ ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ βιλαέτια Θεσσαλονίκης καὶ Μοναστηρίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ βιλαέτιον τοῦ Κοσσόβου, ἀποδεχόμενος συνάμα, ὅτι εἰς μὲν τὰ δύο πρῶτα ἐπικρατεῖ τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον, εἰς δὲ τὸ τρίτον τὸ σλαυϊκόν.

Δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω διατί τὸ ἐν λόγῳ σχέδιον δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει μετὰ πνεύματος ἐπιεικείας ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων καὶ διατί βασιλόπαις τοῦ Β. Οἴκου τῆς Ἑλλάδος δὲν θὰ ἠδύνατο ν' ἀναλάβῃ ἐν τῇ Νοτίῳ Μακεδονίᾳ* τὰ καθήκοντα, τὰ ὁποῖα τόσον ἐπιτυχῶς καὶ τόσον ἀποτελεσματικῶς ἐξασκεῖ ὁ βασιλόπαις Γεώργιος ἐν Κρήτῃ. Ἦτο ὅμως ἐπάναγκες νὰ διαλυθῇ ἡ ἰδέα, ὅτι οἱ Ἕλληνες ὑποστηρίζουσι τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν. Ἡ «Βυρώνειος Ἑταιρεία» θὰ ἐξακολουθήσῃ ὑποστηρίζουσα τὰ ἀληθῆ συμφέροντα τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τὴν προαγωγὴν τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας.

Ἀπουσιάζων δὲν ἔλαβον ἐγκαίρως τὴν ἐπιστολήν, παραδοθεῖσαν μοι χθὲς τὸ ἑσπέρας, χαίρω δὲ μεγάλως, ὅτι ἐπέτυχε τὸ συμπόσιον τῆς Παρασκευῆς καὶ νομίζω, ὅτι μεγάλως ὠφέλησε τὴν ἰδέαν, ὑπὲρ ἧς ἐμαχόμεθα.

«Δέξασθε κτλ.»

Ὁ πρόεδρος τῆς «Βυρωνείου Ἑταιρείας».

(ὑπογρ.) F. S. Stevenson

---

* Σημ. «Ἑλλ.» Ὁ Πρόεδρος τῆς «Βυρωνείου Ἑταιρείας» λέγων Νότιον Μακεδονίαν ἐννοεῖ τὰ δύο βιλαέτια Θεσσαλονίκης καὶ Μοναστηρίου, ἔνθα τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον πλειοψηφεῖ καταπληκτικῶς. Ὅτι δὲ τοιοῦτον εἶνε τὸ πνεῦμα τοῦ φιλέλληνος Ἄγγλου δείκνυται ἐναργῶς ἐκ τῶν ἀνωτέρω.

Λόγος τοῦ Waldste

Εἶτα ὁ Δρ Waldstein, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Κανταβριγίας, εἶπε περίπου τὰ ἑξῆς:

Σεβαστὴ ὁμήγυρις

Διὰ τοῦ συμποσίου τούτου, τὸ ὁποῖον δίδεται πρὸς τιμὴν τοῦ διακεκριμένου πρυτάνεως τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, νομίζω, ὅτι ἐπιθυμοῦμεν νὰ τιμήσωμεν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος. Ὁ πολυμαθὴς φίλος μου, ὁ ἀντιπρύτανις τῆς Ὀξωνίας, ὅπου ἐπίσης διδάσκεται καὶ τιμᾶται ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, ὅπως καὶ ἐν Κανταβριγίᾳ, ὡμίλησε περὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ γραμματολογίας ὡς δεσμοῦ φιλικοῦ καὶ συμπαθείας τῆς χώρας ἡμῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ κύριος πρόεδρος ἐπελήφθη τοῦ ζητήματος πολιτικῶς. Συναισθάνομαι ὅτι οἱ δεσμοὶ τῆς χώρας ἡμῶν μετὰ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος εἰσὶν ἰσχυρότατοι, διαρκεῖς καὶ ἀδιάρρηκτοι. Τοὺς δεσμοὺς τούτους ἐδημιούργησεν ὁ ἀληθὴς πολιτισμός, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ Ἑλλὰς ὑπερέχει τῶν ἄλλων λαῶν τῆς νοτίου Εὐρώπης. Οὐδὲν ἔθνος, ἐξ' ὅσων γνωρίζω, ἐκτιμᾷ τὴν μόρφωσιν καὶ τὴν παιδείαν, ὅσον ὁ τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος λαός. Ἀπὸ τῶν κατωτάτων μέχρι τῶν ἀνωτάτων στοιχείων ἐμφοροῦνται τῆς ἰδέας ταύτης. Ἤκουσα χωρικοὺς πτωχούς, λέγοντας πρὸς ἔπαινον προσώπου τινός, ὅτι: ἂν ἔχῃ παιδείαν ἔχει γνῶσιν, ἔχει λόγον. Αὗται εἰσὶν αἱ ἰδιότητες, αἱ τὰ μάλα τιμώμεναι παρὰ τῷ λαῷ. Μόλις ἡ βασιλεία τοῦ Ὄθωνος διεδέχθη τὴν κυβέρνησιν τοῦ Καποδιστρίου, καὶ τῷ 1837 ἱδρύθη τὸ Πανεπιστήμιον. Τὸ Πανεπιστήμιον τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων σχολῶν ἐπὶ πληθυσμοῦ πολὺ κατωτέρου τῶν 3,000 000. Τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν ἀριθμεῖ 3,000 φοιτητάς. Ἐκτὸς τούτου πλεῖστοι Ἕλληνες ἐκπαιδεύονται ἐν Εὐρώπῃ Ἄλλο ἔθνος ἐν τῇ Ἀνατολῇ δὲν δύναται νὰ ἐπιδείξῃ τοιαύτην εἰς τὴν παιδείαν ἐπίδοσιν. Γνωρίζω, ὅτι πολλοὶ πτωχοὶ σπουδασταὶ ἐξασφαλίζουσι τὴν ἀνωτάτην ἐκπαίδευσιν τοῦ Πανεπιστημίου, ἀποζῶντες διὰ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν των. Τοιοῦτος εἶνε ὁ πρὸς τὴν πνευματικὴν τελειοποίησιν πόθος τῶν Ἑλλήνων. Ἡμεῖς οἱ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ πάντες οἱ πεπολιτισμένοι λαοὶ ὀφείλομεν νὰ αἰσθανώμεθα, ὅτι ἔθνος οὕτως ἀντιπροσωπεῦον τὰς ὑψηλὰς τοῦ πολιτισμοῦ ἀρχάς, δύναται καὶ πρέπει νὰ ἡγεμονεύσῃ τῶν λαῶν τοῦ μέρους ἐκείνου τοῦ κόσμου.

Ἡμεῖς, οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων, χαιρετίζομεν τὸν καθηγητὴν κύριον Καζάζην ὡς τὸν ἀντιπρόσωπον τῆς ἐν Ἑλλάδι παιδείας. Διότι εἴμεθα ἐργάται τῶν γραμμάτων, δὲν ἕπεται, ὅτι παρῃτήθημεν τοῦ δικαιώματος τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου. Εὐτυχῶς ἐν τῇ χώρᾳ ἡμῶν καθηγηταὶ πολλάκις κατέστησαν ἡγέται Κυβερνήσεων. Ὁ Henry Fawcett, ὁ σὶρ William Harcourt, καθηγηταὶ τῆς Κανταβριγίας, διετέλεσαν ὑπουργοί. Οἱ καθηγηταὶ τῆς Ὀξωνίας, ὁ σὶρ William Anson καὶ ὁ σὶρ

Bryce ἐχρημάτισαν ἐπίσης μέλη τῆς Κυβερνήσεως. Ὁ Gladstone ἠδύνατο νὰ σχολιάζῃ τὸν Δάντην καὶ τὸν Ὅμηρον, ὁ Σαλισβουρῆς κατεγίνετο εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας καὶ ὁ νῦν πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως κατέχει ἅπαντα τὰ στοιχεῖα καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Κανταβριγίας, συγγράψας καὶ φιλοσοφικὰ ἔργα. Δὲν ἐπιβεβαιοῦμεν, ὅτι ὀφείλει τις νὰ εἶνε ἀπαίδευτος διὰ νὰ εἶνε καλὸς πολιτικός (γέλωτες).

Ὁ καθηγητὴς κ. Καζάζης διὰ τῶν ἄρθρων του καὶ τῶν διδαχῶν του ἐγένετο γέφυρα μεταξὺ τοῦ καθαρῶς ἐπιστημονικοῦ πνεύματος τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ πρακτικοῦ βίου καὶ αἱ διδαχαί του θέλουσι χρησιμεύσῃ εἰς τοὺς φοιτητὰς νὰ καταστῶσι χρηστοὶ πολῖται. Ἐλπίζω, ὅτι οἱ νεαροὶ ἰδίᾳ φοιτηταί, καταλείποντες τὴν πολιτικὴν καὶ ἐπιδιδόμενοι εἰς τὰς ἁγίας καὶ ὑψηλὰς ἐνασχολήσεις τῆς ἐπιστημονικῆς των μορφώσεως, θὰ διαφυλάξωσιν ἀμίαντον τὸ γόητρον τοῦ Πανεποστημίου καὶ θὰ κατακτήσωσι διὰ παντὸς τὸν σεβασμὸν καὶ θαυμασμὸν τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ φίλων των.

Κύριοι, πίωμεν ὑπὲρ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ τοῦ καθηγητοῦ κυρίου Καζάζη (ἐπευφημίαι).

Λόγος τοῦ Προέδρου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ».

Μετὰ τὸν προλαλήσαντα ἔλαβε τὸν λόγον ὁ Πρόεδρος τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» ὁμιλήσας ὡς ἀκολούθως:

Κύριε πρόεδρε, κυρίαι καὶ κύριοι,

Εὐγνωμονῶ ὑμῖν ἀπὸ καρδίας, κύριε πρόεδρε, ὡς καὶ τῇ «*Βυρωνείῳ Ἑταιρείᾳ*», τῇ κοσμουμένῃ τῷ ὀνόματι ἀνδρός, προσφιλεστάτου μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων, δικαίως καταλεγομένου μεταξὺ τῶν λαμπροτάτων πρωταγωνιστῶν τῆς ἑλληνικῆς Ἀναγεννήσεως. Εὐγνωμονῶ ὑμῖν ἐπὶ τῇ τιμῇ τῆς προσκλήσεως εἰς τὸ γεῦμα τοῦτο, εἰς ὃ βλέπω παρισταμένους τοσούτους περιφανεῖς ἀντιπροσώπους τοῦ βρεττανικοῦ ἔθνους.

Εὐχαριστῶ τὸν γεραρὸν καὶ ἐπιφανῆ ἀντιπρύτανιν τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ὀξωνίας, τὸν δόκτορα Μονρώ, εὐδοκήσαντα νὰ τιμήσῃ διὰ τῆς παρουσίας αὐτοῦ τὴν ὁμήγυριν ταύτην, ὅπως ἐπίσης εὐχαριστῶ τὸν ἐπιφανῆ φίλον τῆς Ἑλλάδος, τὸν καθηγητὴν κ. Βελδστόϊν, ἀληθὲς σέμνωμα τοῦ πανεπιστημίου τῆς Κανταβριγίας, ἐπὶ τοῖς ὡραίοις λόγοις, οὓς ἀπήγγειλαν περὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας καὶ ὑπὲρ τοῦ πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν. Κρίνω περιττὸν νὰ εἴπω ὑμῖν, κύριοι, ὅτι κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην δὲν ἐκδηλῶ μόνον τὰς προσωπικάς μου εὐχαριστίας. Ἔστε βέβαιοι, ὅτι ἡ φωνή μου διερμηνεύει τὰ αἰσθήματα ὁλοκλήρου τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους (ἐπευφημίαι).

Τὸ ἑλληνικὸν γένος ὀφείλει, κύριοι, μεγάλας χάριτας εἰς τὰ φιλελεύθερα καὶ φιλάνθρωπα αἰσθήματα τῶν μεγάλων ἐθνῶν ἐπὶ τῇ γενναίᾳ αὐτῶν συνδρομῇ κατὰ

τὸν μέγαν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα. Μεταξὺ τῶν ἐθνῶν τούτων ἐξέχουσαν κατέλαβε θέσιν τὸ βρεττανικὸν ἔθνος.

Δὲν λησμονοῦσι τοῦτο, κύριοι, οἱ Ἕλληνες. Καὶ ἀπόδειξις τούτου εἶνε, ὅτι ἐπανέρχονται νὰ ζητήσωσιν ἐν μέσῳ ὑμῶν πολύτιμον συνδρομὴν ἐν στιγμῇ ἐθνικοῦ κινδύνου. Ἔσχον τὴν τιμὴν νὰ τύχω ἐγκαρδιωτάτης φιλοξενίας ἐν τῷ γεραρῷ πανδιδακτηρίῳ τῆς Ὀξωνίας, τῇ περικλεεῖ ταύτῃ ἀκροπόλει τοῦ ἀγγλικοῦ πνεύματος. Φιλοφρονεστάτη ἐπίσης πρόσκλησις μοὶ ἀπηυθύνθη ὑπὸ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Κανταβριγίας. Εὐελπιστῶ, εὐάρεστον καθῆκον ἐπιτελῶν, νὰ ὑπακούσω ἐν καιρῷ εἰς τὴν εὐγενῆ ταύτην πρόσκλησιν. Ἡ ἀνάμνησις τῆς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ διαμονῆς μου, τῆς φιλοφροσύνης, ἣν πανταχοῦ συνήντησα, θέλει διαμείνῃ ζωηροτάτη, θέλει καταριθμεῖσθαι μεταξὺ τῶν μᾶλλον εὐαρέστων ἡμερῶν τοῦ βίου μου. Γινώσκω, κύριοι, ὅτι αἱ ἀποδοθεῖσαι ἐμοὶ τιμαὶ δὲν ἦσαν προσωπικαί· ἀπευθύνονται εἰς τὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ ἀθηναϊκοῦ πανεπιστημίου, προσπαθοῦντος νὰ συνεχίσῃ ἐν τῇ συγχρόνῳ ἐκπολιτιστικῇ τῶν λαῶν σταδιοδρομίᾳ τὴν εὐεργετικὴν καὶ ἔνδοξον ἀποστολὴν τοῦ τεμένους ἐκείνου τῆς ἀρχαίας σοφίας καὶ σκέψεως, δι' ἧς ἐν τῷ παρελθόντι εἶχε φωτίσῃ τὴν ἐν τῇ σκοτίᾳ τῆς βαρβαρότητος διατελοῦσαν ἀνθρωπότητα.

Ἐξ ὀνόματος, κύριοι, τοῦ πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν ἐκφράζω τὴν ἐγκάρδιον εὐγνωμοσύνην μου εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Ὀξωνίας καὶ τῆς Κανταβριγίας, ἅτινα ἀπὸ αἰώνων πρωταγωνιστοῦσιν ἐν τῷ ἐθνικῷ καὶ πνευματικῷ βίῳ, οὐ μόνον τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, ἀλλ' ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος, πάντων τῶν τμημάτων αὐτῆς, ἐφ' ὧν καταυγάζει τὸ ἐκπολιτιστικὸν πνεῦμα τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, τὸ πνεῦμα ἐκεῖνο, ἐξ οὗ προῆλθον οἱ μεγάλοι τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς σκέψεως ὑποφῆται, οἱ περὶ τὸν Νεύτωνα καὶ τὸν Σαιξπεῖρον, τὸν Βάκωνα καὶ τὸν Δαρβῖνον. (Ἐπευφημίαι).

Ἀλλὰ δὲν προσῆλθον πρὸς ὑμᾶς, κύριοι, κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ὡς ἀντιπρόσωπος μόνον τοῦ ἑλληνικοῦ πανεπιστημίου. Προσέρχομαι ἐπίσης ὡς συνήγορος τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, τοσοῦτον αὐστηρῶς κριθέντος καὶ συκοφαντηθέντος κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον καιρόν.

Οὐδεὶς ἀγνοεῖ, οὐδ' ἀμφισβητεῖ σήμερον, κύριοι, τὴν ἀνικανότητα καὶ τὴν διαφθορὰν τῆς σουλτανικῆς κυβερνήσεως. Ἀπὸ μακροῦ ἤδη χρόνου ἡ δημοσία γνώμη τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου καταγγέλλει τὸ ἀκατονόμαστον τοῦτο πολιτικὸν καθεστώς. Ἀλλ' ἂν ὑπάρχῃ λαός, ὅστις ἐπανειλημμένως καὶ μετ' ἀγανακτήσεως κατεξανέστη κατὰ τοῦ καθεστῶτος τούτου, οὗτος εἶνε ὁ ἑλληνικὸς λαός. Δὲν ἀγνοεῖτε τοῦτο σεῖς, κύριοι, τῶν ὁποίων οἱ πατέρες ἐθυσίασαν τὸ χρῆμα αὐτῶν καὶ τὸ αἷμα ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας, οἵτινες ἐδράμετε πρὸς ὑποστήριξιν αὐτοῦ, καθ' ὃν χρόνον ἠγωνίζετο ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος κατὰ τοῦ ἀπανθρώπου τυραννικοῦ καθεστῶτος, σεῖς, οἵτινες προσηνέγκετε ὁλοκαύτωμα ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς ἑλ-

ληνικῆς ἐλευθερίας ἐν τῇ ἱερᾷ πόλει τοῦ Μεσολογγίου ἕνα τῶν εὐγενεστάτων καὶ ἁγνοτάτων πνευμάτων τῶν νεωτέρων χρόνων (ζωηραὶ ἐπευφημίαι.)

Ἡ ἀναγεννηθεῖσα Ἑλλὰς ἐξηγόρασε τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῆς καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀντὶ ἡρωϊκωτάτων θυσιῶν καὶ ἀγώνων, οὐδὲ δύνανται οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες νὰ λησμονήσωσι τὰς ἐθνικὰς αὐτῶν παραδόσεις. Καὶ ἐν τούτοις ἀπό τινος χρόνου καταγγέλλονται ὅτι συνεμάχησαν πρὸς τὸν τύραννον κατὰ χριστιανικῶν πληθυσμῶν, ἐπιζητούντων ν' ἀποσείσωσι τὸν ζυγὸν αὐτῶν. Τολμῶσι νὰ καταγγέλλωσιν ἡμᾶς ὡς συμμάχους τῶν Τούρκων κατὰ τῶν Βουλγάρων, ἀγωνιζομένων ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Μακεδονίας!

Εἶνε θλιβερὸν δι' ἡμᾶς, κύριοι, ὅτι τοιαῦται συκοφαντίαι εὗρον ἠχὼ μεταξὺ τῶν ὀργάνων τῆς δημοσίας γνώμης τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου καὶ μέχρις ἀκόμη τῶν κοινοβουλίων καὶ τῶν συναθροίσεων τῶν φιλελευθέρων λαῶν!

Ὁ Ἑλληνισμὸς ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἀντέταξεν ὑπερήφανον σιωπὴν κατὰ τῶν ψευδῶν τούτων φημῶν. Ἀλλ' ἐπείγει ἤδη ὁ χρόνος, ἵνα ῥήξῃ τὴν σιγὴν ταύτην καὶ ὑπερασπίσῃ τὸν ἀγῶνα αὐτοῦ καὶ τὰ δίκαια πρὸ τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν, ἐπικαλούμενος τὴν εὐθυκρισίαν αὐτῶν καὶ τὴν δικαιοσύνην. (Κάλλιστα, κάλλιστα).

Τούτου τοῦ λόγου ἕνεκα, κύριοι, εὑρίσκομαι σήμερον ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ πόλει, ἐν τῇ πρωτευούσῃ ταύτῃ μεγάλου ἔθνους, οὗ ἡ ἰσχὺς συνηθέστατα ἐτέθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ἀνθρωπίνων δικαίων. Ἦλθον ἐνταῦθα νὰ κηρύξω τὴν ἀλήθειαν περὶ τοῦ φλογεροῦ ζητήματος, τὸ ὁποῖον ἀπασχολεῖ ἀπό τινος χρόνου λαοὺς καὶ κυβερνήσεις— περὶ τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος.

Γινώσκετε, κύριοι, τὰ πολιτικὰ γεγονότα τῶν τριῶν τελευταίων δεκαετηρίδων τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος. Γινώσκετε τὰ κατὰ τὴν περίφημον ἐκείνην Συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, δι' ἧς ἐπὶ ζημίᾳ τῶν δικαίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐδημιουργεῖτο πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἡ *Μεγάλη Βουλγαρία*, μονονουχὶ περιλαμβάνουσα, πρὸς τῇ ἰδίως βουλγαρικῇ χώρᾳ, τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης. Ἂν ἡ Συνθήκη αὕτη ἐλάμβανε πραγματικότητα, ὁ Ἑλληνισμὸς θὰ ἦτο μετά τινα καιρὸν κατεξηντλημένος καὶ ἀπερροφημένος ὑπὸ τοῦ πανσλαυϊσμοῦ. Ἀλλ' ἐν τῇ κρισίμῳ ἐκείνῃ στιγμῇ τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν κινδύνων παρέστη, ὡς ἐκ μηχανῆς θεός, ἡ Μεγάλη Βρεττανία καὶ διὰ τοῦ Μαρκησίου Σώλσβαρυ κατήγγειλε πρὸ τῶν εὐρωπαϊκῶν ἀνακτοβουλίων τὴν ἑλληνοκτόνον Συνθήκην, ἥτις ἀπέμεινε χάρτης ἄγραφος.

Ἡ Ἀγγλία διεμαρτυρήθη κατὰ τῆς συνθήκης ταύτης, καὶ διεμαρτύρετο ἐξ ὀνόματος ἰδίᾳ τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου, ὧν δὲν ἐδίσταζε νὰ ἐξάρῃ τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν ὑπεροχήν. Μετά τινα χρόνον τὸ Συνέδριον τοῦ Βερολίνου, πρὸς ταῖς ἄλλαις τροποποιήσεσι τοῦ γεωγραφικοῦ χάρτου τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου, ἐπεκύρου τῇ Ἑλλάδι τὴν Ἤπειρον καὶ τὴν Θεσσαλίαν, ἐκανόνιζε δὲ τὰ τῶν ὑπὸ τὴν τουρκικὴν διοίκησιν ἀπομεινασῶν ἐπαρχιῶν, ἐξ ὧν ἡ Θράκη καὶ ἡ Μακεδονία ἐκηρύσσοντο ἐν τῷ Συνεδρίῳ τούτῳ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Σώλσβαρυ ὡς ἑλλη-

νικαί, ὅπως καὶ ἡ Κρήτη, διὰ τοῦ πασιγνώστου 23ου ἄρθρου τῆς Συνθήκης, διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν προσηκουσῶν μεταρρυθμίσεων, παραπλησίων τῷ Ὀργανικῷ Κανονισμῷ τῆς Κρήτης τοῦ 1868.

Ἡ Βόρειος Θράκη, ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀνατολικὴ Ρωμυλία, καθίστατο προνομιοῦχος ἐπαρχία ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Τουρκίας.

Ἐν ἔτει 1885 ἡ ἐπαρχία αὕτη κατελαμβάνετο διὰ πραξικοπήματος ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Ἡ εὐρωπαϊκὴ διπλωματία, ἀντὶ νὰ διαμαρτυρηθῇ διὰ τὴν ἀθέτησιν ταύτην τῆς Συνθήκης τοῦ Βερολίνου, ἀπεδέξατο τὸ τετελεσμένον γεγονός. Δὲν ἐξετάζω τὰ αἴτια τῆς παλιμβουλίας ταύτης. Ἀλλ' ὀφείλω νὰ παρατηρήσω κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην, ὅτι τὰ ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν θλιβερά.

Ἐκ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ πραξικοπήματος τούτου ἡ νέα Βουλγαρία ἐνθαρρυνθεῖσα, καθίστατο τολμηροτέρα ἐν τῇ κατακτητικῇ αὑτῆς πολιτικῇ, ἐνισχυομένη ἅμα ὑπὸ φανερῶν καὶ κρυφίων ὑποστηρικτῶν. Ἀποφασιστικότερον ἤδη ἔστρεφε τὴν προσοχὴν αὑτῆς πρὸς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην. Καὶ κατὰ πρῶτον μὲν προσεπάθησε νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ἐθνικὴν αὑτῆς ἐπιρροὴν διὰ τοῦ σχολείου, συμμαχοῦσα ἅμα μετὰ τῶν Τούρκων εἰς τὸν κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ φυλετικὸν αὑτῆς ἀγῶνα. Τοιαῦτα ἐδίδασκεν ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐξαρχία, ἀπεδέχοντο δ' ὡς ἐθνικὸν αὐτῶν πρόγραμμα οἱ ἐπίσημοι καὶ ἀνεπίσημοι κύκλοι τῆς Βουλγαρίας.

Ἀλλὰ δὲν παρήρχετο πολὺς χρόνος καὶ κατενοεῖτο, ὅτι ἡ προπαγάνδα τοῦ σχολείου καὶ τῆς Ἐκκλησίας, μεθ' ὁποιουδήποτε καὶ ἂν ἐξησκεῖτο φανατισμοῦ, εἰς οὐδὲν κατέληγεν ἀποτέλεσμα, συντελεστικὸν εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ βουλγαρικοῦ στοιχείου καὶ ἐν Θράκῃ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ. Καὶ ἔκτοτε ἐτέθη εἰς ἐνέργειαν θετικωτέρα καὶ σκοπιμωτέρα πολιτική, ἡ πολιτικὴ τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου, τῆς δολοφονίας, τῆς ἀτιμώσεως καὶ τῆς καταστροφῆς. Τοῦτο ἐδίδαξαν οἱ πρωταγωνισταὶ τῆς τοιαύτης πολιτικῆς, τοῦτο ἐκήρυξεν ἐν Βελιγραδίῳ ὁ διαβόητος Σαράφωφ: *Ἀφήσωμεν τὸν διδάσκαλον καὶ τὸν ἱερέα· ἂς ζητήσωμεν τὴν ὑποστήριξιν τοῦ ἐγχειριδίου καὶ τῆς δυναμίτιδος.*

Οὕτως ἤρξατο ἀπὸ τοῦ ἔτους 1881 ὁ διὰ τῆς βίας καὶ πάσης ἀνοσιουργίας ἐξολοθρευμὸς τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ, ἐν Θράκῃ καὶ ἐν Μακεδονίᾳ. Πρωτοστάτης αὐτῆς ὑπῆρξεν ὁ Σταμπολώφ, τὰ δὲ διδάγματα αὐτοῦ ἐξετελέσθησαν μετὰ πρωτοφανοῦς ψυχραιμίας ἐν Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ, ἐν ᾗ ἡ κατάστασις τῶν ἐγκαταβιούντων Ἑλλήνων εἶνε χείρων τῆς τῶν Χριστιανῶν, καὶ αὐτῶν τῶν Ἀρμενίων τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας, φρικωδέστερον δ' ἔτι ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ. Δὲν δύναμαι κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ν' ἀπαριθμήσω τὰ τελεσθέντα ὑπὸ τῶν ὀργάνων τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων τῆς Σόφιας ἐγκλήματα· σᾶς ὑπομιμνήσκω μόνον τὰς ἐν Θεσσαλονίκῃ καταστροφάς, ἀλλὰ πρωτίστως σᾶς παραπέμπω εἰς τὰς ἐκθέσεις τῶν ἐν Μακεδονίᾳ προξένων τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, τὰς καταχωρισθείσας ἐν ταῖς *Κυαναῖς Βίβλοις*, ὡς καὶ εἰς τοὺς ἐν ταῖς ἀγγλικαῖς καὶ γαλλικαῖς βουλαῖς

λόγους τῶν ἐντίμων ὑπουργῶν Μπάλφουρ καὶ Ντελκασσέ. Θέλει καταληφθῇ ἐκ φρίκης καὶ ὁ ἀναισθητότατος τῶν ἀνθρώπων.

Αἱ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ ἐγκληματικαὶ αὗται βιαιοπραγίαι τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων, διατασσόμεναι ὑπὸ τῆς κεντρικῆς ἀρχῆς αὐτῶν, τῆς ἑδρευούσης ἐν τῇ βουλγαρικῇ πρωτευούσῃ, ἀπεκλήθησαν, κατ' εὐφημισμὸν βεβαίως — *μακεδονικὴ ἐπανάστασις*. Τὸ τοιοῦτον ἀποκρούω διαρρήδην, ἐπικαλούμενος τὸ κῦρος αὐτοῦ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ γενικοῦ προξένου τῆς Ἀγγλίας. Δὲν ὑπάρχει μακεδονικὴ ἐπανάστασις.

Ἡ Μακεδονία διατελεῖ ἥσυχος, οὐχὶ βεβαίως, διότι μένει εὐχαριστημένη ἐκ τοῦ λειτουργοῦντος κυβερνητικοῦ συστήματος, ἀλλὰ διότι ἀποκρούει πᾶσαν μετὰ τῶν Βουλγάρων σύμπραξιν.

Διότι, προσέξατε κύριοι, ἡ Μακεδονία καὶ κατὰ πληθυσμὸν καὶ κατὰ πολιτισμὸν ἀνήκει εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν μᾶλλον ἢ εἰς οἱανδήποτε ἄλλην φυλὴν καὶ πολιτικήν, ἐκ τῶν διεκδικουσῶν αὐτὴν ἀπό τινος χρόνου. Ἡ πραγματική, ἡ ἱστορικὴ Μακεδονία, τουτέστιν οἱ ἀποτελοῦντες αὐτὴν νομοὶ τοῦ Μοναστηρίου καὶ τῆς Θεσσαλονίκης διότι ὁ νομὸς τοῦ Κοσσόβου ἀποτελεῖται ἐκ σλαυικῶν, μωαμεθανικῶν καὶ ἀλβανικῶν στοιχείων, φέρει ἑλληνικὸν μᾶλλον χαρακτῆρα. Ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς, ὑπολογιζομένου εἰς 1,700,000 κατοίκων, αἱ ἑπτακόσιαι χιλιάδες εἶνε Ἕλληνες, συμπεριλαμβάνοντες δεκάδας τινὰς χιλιάδων Κουτσοβλάχων, ἑλληνικωτάτων τὸ φρόνημα, τῶν λοιπῶν ὄντων Μωαμεθανῶν, Σλαύων, Ἀλβανῶν καὶ Ἰουδαίων, ἰδίᾳ ἐγκατεστημένων ἐν Θεσσαλονίκῃ. Ἐκ τούτων 600,000 εἶνε Ὀθωμανοί, οἱ δὲ λοιποὶ 400,000 ἀνήκουσιν εἰς τοὺς Σλαύους, ἐν οἷς καὶ 60,000 Ἰουδαῖοι. Ἐν τοῖς δυσὶ τούτοις μακεδονικοῖς βιλαετίοις οἱ μὲν Ἕλληνες διατηροῦσιν 989 σχολὰς μετὰ 59,043 μαθητῶν, ἐν ᾧ οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ Σλαῦοι διατηροῦσι μόνον 545 σχολὰς μετὰ 28,050 μαθητῶν. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες, μὴ ἀμφιβάλλετε περὶ τούτου, κύριοι, δὲν ὑπερέχουσιν ἀριθμητικῶς μόνον τῶν ἄλλων ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ φυλῶν· πρωτοστατοῦσιν ὑπὸ πάσας τὰς ἐπόψεις, πρωτεύουσιν ἐν τοῖς ἐλευθερίοις ἐπαγγέλμασιν, ἐν τῷ ἐμπορίῳ, τῇ βιομηχανίᾳ, ἐν παντὶ κλάδῳ τοῦ κοινωνικοῦ καὶ διανοητικοῦ βίου (Ἐπευφημίαι). Οὐδ' εἶνε ἡ Μακεδονία ἡ μόνη ἀτυχὴς ἐπαρχία, ἡ ταλαιπωρουμένη ἐκ τῆς τουρκικῆς κακοδιοικήσεως. Ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι ἐπαρχίαι, ὑπὲρ τῶν ὁποίων εἶχεν ἐπίσης προνοήσῃ ἡ Συνθήκη τοῦ Βερολίνου διὰ τοῦ 23ου ἄρθρου αὐτῆς, ἥτις δὲν ἀποβλέπει αὐτὴν καὶ μόνην τὴν Μακεδονίαν.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, εὐνόητον, ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς εἰς οὐδεμίαν δύναται νὰ ἔλθῃ συνεννόησιν πρὸς τοὺς Βουλγάρους. Οἱαδήποτε σύμπραξις, ἔστε βέβαιοι, θὰ κατέληγεν εἰς ἐθνικὴν αὐτοκτονίαν (κάλλιστα! κάλλιστα!). Ἀλλ' ἐπαναλαμβάνω καὶ πάλιν νὰ εἴπω, ὅτι ἡ τοιαύτη τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους πολιτικὴ πᾶν ἄλλο ἐμφαίνει ἢ φιλίαν πρὸς τοὺς Τούρκους καὶ συμμαχίαν.

Περατῶν τὸν λόγον μου δράττομαι τῆς εὐκαιρίας νὰ ἐκφράσω καὶ πάλιν τὴν βαθυτάτην εὐγνωμοσύνην μου εἰς τὴν «*Βυρώνειον Ἑταιρείαν*», ὡς καὶ εἰς πάντα τὰ

παρευρισκόμενα ἐν τῇ ὁμηγύρει ταύτῃ ἔντιμα πρόσωπα. Εὐχαριστῶν ἐγκαρδίως τοσούτους διακεκριμένους φιλέλληνας, οἷοι τυγχάνετε πάντες οἱ ἐνταῦθα παρευρισκόμενοι, διαβεβαιῶ ὑμᾶς ἅμα περὶ τῶν εὐγενῶν αἰσθημάτων τοῦ συγχρόνου Ἑλληνισμοῦ. Δὲν λησμονεῖ τὸ ἑλληνικὸν γένος τὴν ἐκπολιτιστικὴν αὐτοῦ μεταξὺ τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς ἀποστολήν, οὔτε τὸ παρελθὸν αὐτοῦ, οὔτε τὸ μέλλον, οὔτε τοὺς ἀγῶνας, οὔτε τὰς θυσίας, ἃς προσήνεγκεν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας· οὐδέποτε θέλει λησμονήσῃ τὰ καθήκοντα αὐτοῦ, τὰς πρὸς τὸν πολιτισμὸν ὑποχρεώσεις, ἃς ἐπέβαλεν εἰς αὐτὸ ἡ κτῆσις ἐλευθέρου βίου. Καὶ ἔσται πρόθυμον ἀείποτε νὰ προσενέγκῃ τὴν συνεργασίαν αὐτοῦ εἰς πᾶν ἐκπολιτιστικὸν ἔργον, εἰς πᾶν τὸ δυνάμενον νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ἀνύψωσιν τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς· οὐδὲ θέλει παρεκβῇ τῆς πορείας ταύτης, ἀναμιμνησκόμενον τὰς ὑποχρεώσεις αὐτοῦ πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα, ἐμμένον ἐν τῷ σεβασμῷ πρὸς τὰς διεθνεῖς συνθήκας. Ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῶν καθηκόντων τούτων πέποιθε, ὅτι συνεχίζει τὸ ἔργον τῶν προγόνων αὐτοῦ, καθιστάμενον ἄξιον τῶν συμπαθειῶν καὶ τῆς ἀγάπης τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου

Ὑπὸ τοιούτους οἰωνοὺς ὁ Ἑλληνισμός, κύριοι, ἀποβλέπει μετὰ πεποιθήσεως καὶ ἐλπίδων πρὸς τὴν μεγάλην ταύτην χώραν, τὴν ἔχουσαν τὴν πρωτοπορείαν ἐν τῇ τρίβῳ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας, παρακολουθεῖ ἁπανταχοῦ τὸ ἔργον τοῦ μεγαλόφρονος βρεττανικοῦ ἔθνους.

Ἐρωτήσατε παρακαλῶ τοὺς ἐν ταῖς ξέναις χώραις ἀντιπροσώπους τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, καὶ φέρω πρόχειρον παράδειγμα τὴν Αἴγυπτον, ζητήσατε πληροφορίας περὶ τῶν ὑπηρεσιῶν, τὰς ὁποίας προσφέρει ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν τῇ προοδευτικῇ σταδιοδρομίᾳ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους· καὶ θέλετε μάθῃ, ὅτι πανταχοῦ ἀγωνίζεται καὶ ἐγκαρτερεῖ ὑπὲρ τῆς προόδου, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἐλευθερίας.

Τὴν ἀποστολὴν ταύτην ἐπιδιώκων ὁ Ἑλληνισμός, εὐελπιστεῖ, ὅτι θέλει τυγχάνῃ ἀείποτε τῆς συνδρομῆς τοῦ γενναίου καὶ μεγαλοψύχου ἀγγλικοῦ ἔθνους. τῆς Ἀγγλίας τοῦ Βύρωνος καὶ τοῦ Κάνιγγος, τοῦ Γλάδστωνος καὶ τοῦ Σώλσβαρυ· ἔστε δὲ βέβαιοι, ὅτι θέλει φανῇ ἄξιον τῆς πολυτίμου ταύτης συνδρομῆς.

Εὐγνωμονῶ ὑμῖν καὶ πάλιν, ἔντιμοι κύριοι, ἐξ ὀνόματος τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. (ζωηραὶ ἐπιδοκιμασίαι).

Λόγος τοῦ Δόκτορος Walter Payne

Ὁ Δόκτωρ Walter Payne ἐγερθείς, ἵνα ἀπαντήσῃ ἐν ὀνόματι τῶν συνδαιτυμόνων, εἶπε τὰ ἑξῆς :

Δὲν ἐννοῶ διατί ἐγὼ ὁ νεώτερος τοῦ συμβουλίου τοῦ σωματείου ἡμῶν καλοῦμαι νὰ ἀπαντήσω εἰς τὸν ἔξοχον λόγον τοῦ ἀντιπροέδρου μας. Τιμὴν ἀληθῶς ἐξαιρετι-

κὴν θεωροῦμεν, ὅτι συναντώμεθα μετὰ τοῦ πρυτάνεως τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἵνα ἀκούσωμεν τὴν μελῳδικὴν ἁρμονίαν τῆς γλώσσης τῶν Ἑλλήνων, λαλουμένης ὑπὸ τοῦ Δόκτορος Καζάζη. Μᾶς ὑπενθυμίζει τὸ σπινθηροβόλον πνεῦμα, τὸ ὁποῖον διέφλεξε τὰς καρδίας τῶν μεγάλων ὁμηγύρεων τοῦ Δημοσθένους. Μετὰ μεγίστης χαρᾶς, κύριε πρόεδρε, ἐκφράζω τὰς εὐχαριστίας μου διὰ τὴν εὐγενῆ πρόσκλησιν κατὰ τὴν ἑσπέραν ταύτην. Ὅσοι ἐξ ὑμῶν ἀνέγνωτε τὴν ἔκθεσιν τοῦ λόρδου Κρόμερ περὶ τῆς διοικήσεως τῆς Αἰγύπτου καὶ τοῦ Σουδάν, γνωρίζετε κατὰ πόσον τὸ ἔργον του αὐτὸ ὑπεστηρίχθη ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Νείλου καὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης ὑπὸ τῶν εἰλικρινῶν ἐκδηλώσεων τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων τῆς Αἰγύπτου, συντελεσάντων εἰς τὴν ταχεῖαν κατάπνιξιν τῆς ἐπαναστάσεως, καὶ πόσον ἡ διοίκησις τῶν μερῶν ἐκείνων ἐνισχύθη διὰ τοῦ νομιμόφρονος ἑλληνικοῦ στοιχείου. Φρονῶ, ὅτι ὄχι μόνον ἔχομεν πάντες καθῆκον ἀλλὰ καὶ συμφέρον νὰ ὑποστηρίξωμεν τὰ ἑλληνικὰ δίκαια ἐν Μακεδονίᾳ καὶ τὸν διορισμὸν Ἕλληνος ἡγεμόνος ἢ διοικητοῦ τῶν νοτίων βιλαετίων τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας (Ζωηραὶ ἐπευφημίαι).

Σᾶς εὐχαριστῶ ἐγκαρδίως διὰ τὸ ζωηρὸν ἐνδιαφέρον, μεθ' οὗ ὑπεδέχθητε τὸν λόγον μου. Προπίνω ὑπὲρ τῶν μελῶν, τῶν τιμησάντων τὸ συμπόσιον τοῦτο. (Ἐπανειλημμέναι ἐπευφημίαι).

Λόγος τοῦ γραμματέως τῆς «Βυρωνείου Ἑταιρείας».

Ὁ κύριος Atkin ἐγείρων πρόποσιν ὑπὲρ τῶν συνδαιτυμόνων εἶπεν :
Ἐν ὀνόματι τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τοῦ συλλόγου ὁ «Βύρων» προπίνω ὑπὲρ τῆς ὑγείας τῶν κυριῶν καὶ κυρίων, οἵτινες διὰ τῆς εὐμενοῦς ὑποδοχῆς τῆς προσκλήσεώς μου ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς συνελεύσεως ταύτης. Δυστυχῶς ἀδύνατον κατέστη εἰς τὸν ἀγαπητὸν μας πρόεδρον, τὸν σεβαστὸν ἐπίσκοπον τοῦ Aberdeen, ν' ἀναλάβῃ ἐν μέσῳ χειμῶνι τοὺς κόπους μακροῦ ταξειδίου ἐκ τῆς βορείου Σκωτίας. Πάντες θέλετε μετ' ἐμοῦ ὁμολογήσῃ, ὅτι ὁ κύριος Stevenson, ὁ προεδρεύων κατὰ τὴν παροῦσαν συνέλευσιν, ἐξεπλήρωσε τὸ ἔργον τοῦ προέδρου μετὰ ζηλευτῆς ἐπιτυχίας. Ἡ τιμή, ἣν ὁ δόκτωρ Καζάζης προσεπόρισεν εἰς τὸ σωματεῖον ἡμῶν, ὁμιλήσας δημοσίως τὸ πρῶτον ἐν Λονδίνῳ διὰ τοῦ γευματος ἡμῶν, εἶνε ὑψίστη. Ἐπίσης μεγάλη εἶνε ἡ ἐπιδαψιλευθεῖσα ἡμῖν τιμὴ διὰ τῆς παρουσίας τῶν διακεκριμένων ἀνδρῶν τῶν γραμμάτων, τοῦ κ. Monro, ἀντιπρυτάνεως τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Oxford, τοῦ καθηγητοῦ Waldstein, τοῦ κ. Oscar Browning, τοῦ δόκτορος Gintburg καὶ τοῦ δόκτορος Rae, ὧν τὰ ἔργα καὶ ἡ φήμη ἐξικνοῦνται πέραν τῶν ὁρίων τοῦ ἡνωμένου βασιλείου· ἐπίσης διὰ τῆς παρουσίας τῆς Α. Ε. τοῦ πρέσβεως τῆς Ἑλλάδος, τοῦ κ. Σκληροῦ, βουλευτοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοβουλίου, τοῦ γενικοῦ προξένου τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν μελῶν τῆς ἐν Λονδίνῳ ἑλληνικῆς παροικίας.

Εὐχαρίστως ἐπίσης ἀναφέρω τὴν παρουσίαν τῶν δύο τετιμημένων φίλων μου, τῶν ἀρχιμανδριτῶν Παράσχη καὶ Μοσχοβάκη, ἀνταξίων διαδόχων τῆς ἐνδόξου γενεᾶς τῶν προμάχων τῆς ἐκκλησίας, οἵτινες ἀπὸ 80 ἐτῶν ἔπεσαν μαχόμενοι ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος καὶ οἵτινες διὰ τῆς αὐταπαρνήσεως αὐτῶν προὐκάλεσαν τὸν θαυμασμὸν τῶν φιλελλήνων τῆς Ἀγγλίας. Εὐχαριστῶ τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν τεχνῶν καὶ τῶν γραμμάτων τῶν Πανεπιστημίων τῆς Ἀγγλίας, τοῦ βασιλικοῦ Ἰνστιτούτου τῶν ζωγράφων, τοῦ ἐπιτελείου τοῦ λονδινείου καὶ ἐπαρχιακοῦ τύπου σὶρ Ἰακώβου Linton, τοῦ δόκτορος Morisson, τοῦ σὶρ Yoxall, βουλευτοῦ, τοῦ σὶρ Paterson καὶ πολλῶν ἄλλων, ὧν ἡ παρουσία συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς συνελεύσεως ταύτης.

Περατῶν τὴν πρόποσίν μου προπίνω ὑπὲρ τοῦ νεαροῦ καὶ ἐμπνευσμένου ἐργάτου τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας, ὅστις πρ.ώρισται νὰ καθέξῃ περιφανῆ θέσιν ἐν τοῖς δημοσίοις πράγμασι τῆς χώρας ἡμῶν, ὑπὲρ τοῦ φίλου μου κ. Walter Payne (χειροκροτήματα παρατεταμένα).

Λόγος τοῦ πρωθιερέως Mac - Coll.

Εἶτα λαμβάνει τὸν λόγον ὁ αἰδεσιμώτατος Mac-Coll, ὅστις ἐξυμνεῖ τὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ Βύρωνος, τὴν μεγάλην αὐτοῦ καρδίαν καὶ τὴν ἀγάπην, ἣν ἔτρεφε πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Ἐνθυμίζει τὰς ἐλπίδας, ἃς ἐστήριξεν ἐπὶ τῆς νεκραναστάσεως τῆς κλασικῆς χώρας καὶ τὰ ὄνειρα τοῦ ποιητοῦ διὰ τὸ μεγαλεῖον αὐτῆς. Εἶδεν ἐκεῖνος τὴν γῆν τὴν ἱεράν, τὴν πατρίδα τῶν ποιητῶν καὶ φιλοσόφων, τῶν ῥητόρων καὶ ἱστορικῶν, τῶν καλλιτεχνῶν καὶ τῶν ἡρώων βεβηλουμένην ὑπὸ τῶν τυράννων· θλίβεται, λέγει, ἀναλογιζόμενος, ὅτι ἡ Δύσις ὑπῆρξεν ὁ αἴτιος τοσούτων κακῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ ῥήτωρ ὁμιλεῖ ἀκολούθως περὶ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Σταυροφόρων, ἐνθυμίζει τὰς βαρβάρους αὐτῶν πράξεις, ὅτε κατέλαβον τὸ Βυζάντιον καὶ ἐν γένει μετὰ βδελυγμίας ἀναφέρει πᾶν ὅ τι συνετέλεσεν, ἐξ αἰτίας τῆς Δύσεως, εἰς τὸν ἐκ θεμελίων κλονισμὸν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους καὶ τὴν παράδοσιν αὐτοῦ εἰς τὰς ἐκ τῆς Ἀσίας ὀρδάς. Ἡ Εὐρώπη ὀφείλει πολλὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα· τούτου δ' ἕνεκα ἔχει τὸ καθῆκον νὰ ἐπανορθώσῃ τὸ ἄδικον, τὸ προξενηθὲν κατὰ τὸ παρελθὸν εἰς τὸ ἑλληνικὸν Ἔθνος. Τοσοῦτο δὲ μᾶλλον τὸ καθῆκον τοῦτο τυγχάνει ἐκ τῶν πρωτίστων, καθόσον σύμπας ὁ σύγχρονος πολιτισμὸς εἶνε κληροδότημα τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος.

«Εἴμεθα, ἐξακολουθεῖ ὁ αἰδεσιμώτατος Mac-Coll, ἁπλούστατα μιμηταὶ τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ παντὸς κλάδου τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας, ἐκτὸς ἴσως τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Ἀλλὰ καὶ τούτων τὴν ὁδὸν προπαρεσκεύασαν οἱ Ἕλληνες.

Εἴμεθα εὐγνώμονες διὰ τὰ διδάγματα αὐτῶν, τῶν ὁποίων δὲν ἐπεμελήθημεν δυστυχῶς εἰσέτι τὴν πλήρη ἐφαρμογήν, καθόσον ὑφίστανται ἀκόμη ἐν τῇ συγχρόνῳ κοινωνίᾳ αἱ φρικαλεότητες καὶ ἡ ἰδέα, ὅτι ἡ ἀληθὴς ὑπεροχὴ εἶνε ἡ ἑδραζομένη ἐπὶ τῆς ἰσχύος καὶ τῆς ἀριθμητικῆς δυνάμεως τοῦ κράτους. Καὶ ὅμως ἡ Ἀττική, καίπερ μικροτάτη, ἐξηπλοῦτο ἐπὶ ἐκτάσεως, ἣν καὶ ἡ μᾶλλον ἀχανὴς Αὐτοκρατορία οὐδέποτε περιέλαβεν, ἐξ ὅσων μνημονεύει ἡ ἱστορία, κυριαρχήσασα διὰ τῆς ἰδέας.

Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς πρὸς τὴν Ἑλλάδα ὀφειλῆς ἡμῶν ἔχομεν τὸ καθῆκον νὰ ἐπανορθώσωμεν καὶ τὴν προξενηθεῖσαν αὐτῇ ἀδικίαν.

Ἡ δυσμικὴ Εὐρώπη, ἀπὸ συναισθήματος φθόνου ὁρμωμένη καὶ ἀπὸ συμφερόντων ποταπῶν, ἐξησθένωσεν, ὡς σᾶς εἶπον, τὴν ἑλληνικὴν Αὐτοκρατορίαν μέχρι τοσούτου, ὥστε ἐπὶ τέλους νὰ καταστῇ τοῖς Τούρκοις εὐχερὴς ἡ ἐκπόρθησις τοῦ προπυργίου τούτου τοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τῆς ἀσιατικῆς βαρβαρότητος.

Ἡ κακεντρέχεια τῆς Χριστιανωσύνης τῆς Δύσεως ἐκώλυσε τότε τὴν Ἑλλάδα ν' ἀπωθήσῃ τὰς ὀρδὰς τῆς βαρβαρότητος, ὅπως ἔπραξε τὸ πάλαι ἐν Μαραθῶνι καὶ ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Σαλαμῖνος.

Ὁ Ἑλληνισμὸς μᾶς ἐξεδικήθη εὐγενῶς. Μᾶς ἐξαπέστειλε τοὺς λογίους καὶ φιλοσόφους, φορεῖς ἀνεκτιμήτων θησαυρῶν. Εἰς τὸ γεγονὸς δὲ τοῦτο ὀφείλεται ἡ Ἀναγέννησις, τῆς ὁποίας ἤδη δρέπομεν τοὺς καρπούς.

Ὁ Βύρων ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πρώτων, ὅστις ἀνεγνώρισε τὴν πρὸς τὴν Ἑλλάδα ὀφειλὴν τῆς Δύσεως.»

Ἀκολούθως ὁ ῥήτωρ ἀπαγγέλλει στίχους τοῦ ποιητοῦ καὶ ἐξυμνεῖ τὸν θάνατον τοῦ ἥρωος τοῦ Μεσολογγίου. «Ἡ «Βυρώνειος Ἑταιρεία», εἰς μνήμην τοῦ ἐνδόξου ἀνδρός, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ ὁποίου διατελεῖ, θέλει ἐξακολουθήσῃ, λέγει, τὸν ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀγῶνα». Καὶ ἐξακολουθεῖ ὁ ῥήτωρ:

«Ἔχω συνειθίσῃ νὰ θεωρῶ τὴν Ἑλλάδα ὡς τὸ Πεδεμόντιον τῆς νοτιανατολικῆς Εὐρώπης, ὡς ἔθνος τοῦ ὁποίου ἡ μεγαλοφυΐα, ἡ τόσον ἡρωϊκὴ ἱστορία καὶ οἱ ἔνδοξοι ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνες παρέχουσιν ἅπαντα τὰ στοιχεῖα τῆς κυριαρχίας αὐτοῦ ἐπὶ ὅλων τῶν ἄλλων Χριστιανῶν τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους.

Ὠνειροπόλησα πολλάκις, ὅτι καθ' ὃν χρόνον ἡ Κρήτη θὰ ἡνοῦτο μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος—καὶ εὐχόμεθα ὅπως τοῦτο πληρωθῇ ἐφ' ὅσον τὸ δυνατὸν ἐνωρίτερον—ὁ πρίγκηψ Γεώργιος, ὅστις μετὰ τοσαύτης συνέσεως καὶ δικαιοσύνης ἐκυβέρνησε, ἠδύνατο ν' ἀναπτύξῃ τὰς ἀρετὰς ταύτας καὶ εἰς ἄλλην χώραν τῆς τουρκικῆς ἐπικρατείας.»

Καὶ ἀφοῦ ὁ ῥήτωρ ἔρριψε τὴν ἰδέαν, ὅτι ὑπὸ Χριστιανὸν Διοικητὴν θὰ ἦτο δυνατὸν τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον νὰ ἔλθῃ εἰς προσέγγισιν μετὰ τῶν ἄλλων ἀνταγωνιζομένων ἤδη φυλῶν, κατέστρεψε τὸν λόγον αὐτοῦ διὰ τῶν ἑξῆς:

«Ἐπιτρέψατέ μοι τελευταῖον νὰ ὑποβάλω σύστασιν εἰς τοὺς ἁπανταχοῦ γῆς Ἕλληνας. Ἄς ἑνωθῶσιν οἱ πάντες ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ βασιλέως Γεωργίου, ὅστις κατὰ τὴν ἀντίληψίν μου εἶνε ὁ συνετώτερος τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἱκανότης καὶ τὸ διπλωματικὸν ἔμφυτον, ὅ περ ἀπεκάλυψε καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν βασιλείαν, εἶνε ἀξιοσημείωτα, καὶ δὴ ὅτε ἡ Ἑλλὰς διήρχετο δυσχερεῖς περιόδους. Εἰς τὸ θάρρος αὐτοῦ, εἰς τὴν σύνεσιν καὶ τὴν ψυχραιμίαν τοῦ πνεύματος ὀφείλεται ἡ εὐημερία τῆς Ἑλλάδος. Ἄς ἐνισχύσωσι τὸν θρόνον αὐτοῦ οἱ Ἕλληνες καὶ τολμῶ νὰ εἴπω, ὅτι ἐφ' ὅσον βασιλεύει Γεώργιος ὁ Α', μέγα μέρος ἑλληνικῶν χωρῶν ἀλυτρώτων θὰ ἑνωθῶσι μετὰ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος»(ζωηρὰ χειροκροτήματα).

Τέλος ὁ Ἀρχιμανδρίτης κ. Παράσχης ἐγείρει πρόποσιν ὑπὲρ τοῦ Προέδρου κ. Στήβενσον καὶ ἔληξε—προκεχωρηκυίας ἤδη τῆς ὥρας—ἡ σεμνὴ ἐκείνη ἀγγλοελληνικὴ ἕνωσις, ἐν ᾗ ἠκούσθησαν τόσοι λόγοι συμπαθείας ὑπὲρ τῆς τοσοῦτον σκληρῶς ἀδικουμένης σήμερον ἡμετέρας Πατρίδος.

Ο "ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ„ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

Ἐκ παντὸς σημείου τοῦ ὁρίζοντος, ἔνθα ζῶσιν ἀδελφοὶ ἡμῶν, ἔκ τε τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος καὶ ἐκ τῆς ἀλυτρώτου καὶ ἐκ τοῦ ἐν διασπορᾷ Ἑλληνισμοῦ ἐξακολουθοῦσι τὰ τηλεγραφήματα καὶ αἱ ἐπιστολαί, διατρανοῦντα τὴν πρὸς τὴν ἡμετέραν Ἑταιρείαν πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν τοῦ Πανελληνίου κραταιωθεῖσαν ἰδίᾳ διὰ τῆς τελευταίας δράσεως τοῦ Προέδρου, μετενεγκόντος ἐν Εὐρώπῃ τὸ πεδίον τοῦ ἀγῶνος. Εἶνε παρήγορον τὸ φαινόμενον τοῦτο, καθόσον καταδηλοῖ, ὅτι τὸ ἔθνος σύσσωμον ἤρχισε κινούμενον καὶ ἐνδιαφερόμενον μετὰ πόνου περὶ τῆς τύχης τῆς Πατρίδος, καὶ ἰδίως περὶ τῆς χώρας ἐκείνης, ἐν ᾗ μέλλει νὰ κριθῇ τὸ μέλλον τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Δημοσιεύοντες ἐνταῦθα τινὰς τῶν ἀπείρων ἐπιστολῶν, δὲν σκοποῦμεν τὴν διαφήμισιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», ἐργαζομένου ἤδη ἀπὸ δεκαετίας ἀθορύβως τὸν εὐγενῆ ἀγῶνα καὶ ἐπιδιώκοντος τὴν ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἔθνους ἐκτίμησιν καὶ ἐπιβολὴν μόνον διὰ τῶν πραγμάτων, ἅτινα ἤδη ἐξησφάλισαν αὐτῷ ἠθικὴν δύναμιν ἀκλόνητον, ἀλλ' ὅπως καταδείξωμεν, ὅτι τὸ Ἔθνος συναισθάνεται καὶ κινεῖται καὶ ἐνδιαφέρεται καὶ εἶνε ἕτοιμον πᾶσαν θυσίαν νὰ ὑποστῇ, ὅταν σχηματίσῃ τὴν πεποίθησιν, ὅτι δὲν διαβουκολεῖται, ὅτι οἱ ἀναλαβόντες τὴν διεκδίκησιν τῶν ἐθνικῶν δικαίων δὲν ἐπιδιώκουσι τὴν ἀποπλανῶσαν ἐπίφασιν, οὐδὲ μετέρχονται τὰ μέσα ἐκεῖνα, δι' ὧν οἱ ἐπιτήδειοι γίνονται πρόξενοι ἐθνικῶν συμφορῶν καὶ καταιγίδων.

Α'.

ΕΞ ΕΛΒΕΤΙΑΣ

Παρὰ τοῦ Συλλόγου τῶν ἐν Λωζάννῃ Ἑλλήνων σπουδαστῶν ἡ «Ἀθηνᾶ» ἐστάλη ἡ κατωτέρω ἐπιστολή :

Ἐν Λωζάννῃ Ἰανουάριος 1904

Μεγάτιμε Πατριῶτα,

Καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ ποικίλοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐχθροὶ διὰ παντὸς θεμιτοῦ καὶ ἀθεμίτου μέσου λυσσωδῶς καταπολεμοῦσιν αὐτόν, ὡς παρήγορος σάλπιγξ ἀντηχεῖ ἡ

πατριωτικὴ ὑμῶν φωνή, διαλύουσα τὰ ψεύδη καὶ τὰς συκοφαντίας, διδάσκουσα τὴν ἀλήθειαν καὶ φωτίζουσα τοὺς μυωποῦντας ἰσχυροὺς τῆς Εὐρώπης ὑπὲρ τῆς εὐγενεστάτης τῶν φυλῶν.

Αἱ ἐθνικαὶ ὑμῶν ἐνέργειαι, ἡ μέχρις αὐτοθυσίας ἀφοσίωσις ὑμῶν εἰς τὸ κοινὸν τῆς πατρίδος συμφέρον, δικαίως προὐκάλεσαν τὴν ἐθνικὴν εὐγνωμοσύνην, καὶ ἐστὲ βέβαιος, ὅτι εἰς τὴν καρδίαν παντὸς Ἕλληνος ἔχει ἐγχαραχθῇ χρυσοῖς γράμμασι τὸ ὄνομά σας, ὡς τοῦ εὐγενεστάτου τῆς πατρίδος τέκνου.

Τὸ ὑμέτερον παράδειγμα, μεμονωμένον δυστυχῶς, καθότι ἐν τῇ ἐποχῇ ταύτῃ τοῦ ὑλισμοῦ τὸ στενὸν ἀτομικὸν συμφέρον καὶ ὁ κακῶς νοούμενος ἐγωϊσμὸς καταπνίγουσι πᾶν ἰδεῶδες συναίσθημα καὶ ρυθμίζουσι τὰς πράξεις τῶν πολλῶν, τὸ ὑμέτερον λέγομεν παράδειγμα εἴθε νὰ παρορμήσῃ πάντας πρὸς ἀπομίμησιν καὶ εἴθε ν' ἀποσείσῃ τὴν νάρκην, τὴν κατέχουσαν, ὡς μὴ ὤφελε, μικρούς τε καὶ μεγάλους ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν.

Ἡ ὑμετέρα αὐτοθυσία ἔχει συγκινήσῃ βαθύτατα καὶ πάντας τοὺς ἐν Λωζάννῃ πολυπληθεῖς Ἕλληνας σπουδαστάς. Διερμηνεὺς δὲ τῶν συναισθημάτων, ὑφ' ὧν κατέχονται οὗτοι, γενόμενος ὁ ἡμέτερος Σύλλογος λαμβάνει τὴν τιμὴν νὰ ἐκφράσῃ ὑμῖν τὴν ἄπειρον αὐτοῦ εὐγνωμοσύνην καὶ νὰ εὐχηθῇ, ὅπως ὁ φύλαξ ἄγγελος τῆς Ἑλλάδος ἐνισχύῃ ὑμᾶς πρὸς συνέχισιν τῆς ὑπὲρ αὐτῆς εὐεργετικωτάτης δράσεως ὑμῶν.

Ὁ Πρόεδρος
Α. Κάζογλους

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
Κ. Ζ. Ζαβιτζιάνος

Β'.

ΕΚ ΘΡΑΚΗΣ

Ὁ ἐν Ἀδριανουπόλει ἀνταποκριτὴς τῆς Τεργεσταίας «Ἡμέρας» ἐπιστέλλει εἰς τὴν ἔγκριτον συνάδελφον τὰ ἑπόμενα:

Ἂν δὲν παρέστημεν οἱ ὑπόδουλοι κατὰ τὴν εἰς τὸ ἰοστέφανον ἄστυ ἐπάνοδον καὶ θριαμβικὴν ὑποδοχὴν τοῦ κ. Καζάζη, ἐχαιρετίσαμεν ὅμως νοερῶς αὐτὴν μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἴσου καὶ συγκινήσεως βαθυτέρας τῆς τῶν μακαρίων ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν πανηγυριστῶν. Καὶ εἰκότως· διότι ἡ πατριωτικὴ περιοδεία τοῦ τετιμημένου ἐθνικοῦ ἀποστόλου ἀφεώρα ἀμέσως εἰς τὰς μελλούσας τύχας ἡμῶν τῶν ὑποδούλων, εἰς οὓς ἡ ὑπὲρ τῆς βουλγαρικῆς ὑποθέσεως ἀπροκαλύπτως ταχθεῖσα μεγάλη μερὶς τῆς ἐν Εὐρώπῃ κοινῆς γνώμης ἀπειλεῖ, ὑποκαθιστῶσα εἰς τὴν τουρκικὴν τὴν βουλγαρικὴν τυραννίαν, νὰ παρασκευάσῃ νέαν, αἰσχροτέραν δουλοσύνην.

Τὸ πατριωτικὸν ἐγχείρημα τοῦ κ. Καζάζη θὰ ἐκτιμηθῇ ἀκριβοδικαίως μόνον, ὅταν ἀναλογισθῇ τις τὰς δυσχερεστάτας συνθήκας καὶ περιστάσεις, ὑφ' ἃς ὁ Ἕλλην καθηγητὴς ἀνέλαβε νὰ ὑπεραπολογηθῇ τῶν ἀσυστόλως ἀδικουμένων Μακεδόνων ἀδελφῶν. Μετὰ πολυχρόνιον συστηματικὴν ἐργασίαν καὶ ἀκατάβλητον δραστηριότητα καὶ ἀφειδῆ χρήματος δαπάνην ἐπέτυχον οἱ Βούλγαροι νὰ παραπείσωσι τὸ εὐρωπαϊκὸν κοινὸν — τὸ σπεῦδον νὰ μορφώσῃ γνώμην ἐκ τῆς ἐπιφανείας μᾶλλον παρὰ ἐκ τῆς οὐσίας τῶν πραγμάτων — περὶ τοῦ δικαίου τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἀξιώσεών των· ἐξογκοῦντες δὲ τὰς καταπιέσεις, ἃς ὑφίστανται οἱ ὁμόφυλοί των ὑπό τε τῶν Τούρκων ὑπαλλήλων καὶ τῆς ἀρχούσης φυλῆς, προκαλοῦντες τὸ πλεῖστον ἐντέχνως τοιαύτας καὶ διασαλπίζοντες αὐτὰς ἐπὶ τὸ τρομακτικώτερον πρὸς κύρωσιν τῶν λεγομένων των, κατώρθωσαν νὰ ἐφελκύσωσι ζωηρὸν τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ζωηροτέραν τὴν συμπάθειαν ἱκανῆς τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου μερίδος, μὴ διστασάσης ν' ἀναλάβῃ τὴν ἐνεργὸν υἱοθέτησιν καὶ ἔκθυμον ἀντίληψιν τῆς βουλγαρικῆς ὑποθέσεως. «Τὸ δίκαιον ἔχουσιν οἱ περισσότεροι, ἔστωσαν οὗτοι βάρβαροι καὶ ἡμιάγριοι», φωνοῦσι σήμερον οἱ ἰσχυροὶ τῆς γῆς, μὴ ὀκνοῦντες νὰ καταστήσωσι δούλους τῶν περισσοτέρων τοὺς ἐν τῇ ἡμερώσει καὶ τῷ πολιτισμῷ ὑπερέχοντας. Ἐν τῇ διαγνώσει καὶ ἐκτιμήσει τοῦ στυγνοῦ τούτου πολιτικοῦ δόγματος ἐφάνησαν οἱ Βούλγαροι ὀξυδερκέστεροι ἡμῶν καὶ ἀναλόγως προέβησαν ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ σχεδίου των. Τὴν πλαστογράφησιν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἐθνικοτήτων μετὰ τόσης σατανικῆς δεξιότητος καὶ ἀληθοφανείας ἐμηχανεύθησαν, ὥστε παρ' ἐπισήμων πλέον ἀνδρῶν ἐπιστεύθη ὡς πλειοψηφοῦσα τῆς ἑλληνικῆς ἡ βουλγαρικὴ φυλή, αὐτὸς δὲ ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας ἐπροθυμήθη νὰ κηρύξῃ τοὺς ἐν Μακεδονίᾳ Βουλγάρους, ὡς ἀποτελοῦντας τὴν μεγίστην τῶν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ὁμάδων, εὐθὺς κατόπιν τῆς τουρκικῆς ἐρχομένην. Ὤνιοι μὲν ἀλλ' ἰσχυροὶ ὁπωσδήποτε θιασῶται τῆς βουλγαρικῆς ἰδέας ἐνεκολπώθησαν μετὰ τόσης θέρμης τὴν ὑπόθεσιν τῶν πελατῶν των, ὥστε, ἐκτυφλωθέντες καὶ συγχύσαντες τὰ φαῦλα ἐλατήρια καὶ τὸν ἀνόσιον σκοπὸν ταύτης πρὸς τὰ εὐγενῆ ἐλατήρια καὶ τὸν ἱερὸν σκοπὸν τῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἐπιχειρουμένων ἀγώνων, δὲν ἐδίστασαν νὰ θεωρήσωσι καὶ κηρύξωσι τὸ χυδαιότερον τῶν ληστρικῶν κινημάτων ὡς ἱερὰν ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἑστιῶν ἐπανάστασιν καὶ καμμύοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς νὰ ἀνέχωνται ἀλλὰ καὶ νὰ θαυμάζωσι τὰ βδελυρότερα τῶν κατὰ Χριστιανῶν συνδούλων κακουργημάτων. Τὸ δ' ἔτι ἀποτροπαιότερον οἱ πάτρωνες καὶ πελάται τῆς ἠθικῆς κατὰ τῶν Ἑλλήνων κακουργίας μετὰ τόσης ἐπιτηδειότητος ἐπέτυχον νὰ ἐξαπατήσωσι καὶ δηλητηριάσωσι τὴν εὐάλωτον ἄλλως κοινὴν ἐν Εὐρώπῃ γνώμην, ὥστε νὰ διατυπωθῶσι δριμεῖαι κατὰ τῶν Ἑλλήνων μομφαί, ὅτι δῆθεν, ἀντιπράττοντες οὗτοι κατὰ τοῦ βουλγαρικοῦ ἀγῶνος, φωρῶνται διαψεύδοντες καὶ καταισχύνοντες τὰ ἑλληνικὰ ἰδεώδη, τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν καὶ τὰς προγονικὰς αὐτῶν παραδόσεις.

Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, ὅτε πλέον — χάρις πρὸ πάντων εἰς τὴν ἡμετέραν αὐτόχρημα προδοτικὴν ἀδράνειαν καὶ σιωπὴν — σχεδὸν που ἐπαγιώθη ἡ ὑπὲρ τοῦ

δικαίου τῶν βουλγαρικῶν ἀξιώσεων εὐρωπαϊκὴ γνώμη, ἡ δὲ δικαιοτάτη κατὰ τούτων ἑλληνικὴ ἄμυνα καὶ ἀντίδρασις, σκοπίμως παρερμηνευθεῖσα, ἤρξατο γεννῶσα καχυποψίαν καθ᾿ ἡμῶν καὶ δυσμένειαν καὶ ποιάν τινα ἀγανάκτησιν, ὑπὸ τοιούτους, λέγομεν, δυσμενεστάτους οἰωνοὺς ἀνέλαβεν ὁ κ. Καζάζης νὰ διαδράμῃ τὴν Εὐρώπην καὶ ἐξάγων τὸ ἐξαπατηθὲν εὐρωπαϊκὸν κοινὸν τῆς πλάνης του νὰ φωτίσῃ αὐτὸ περὶ τῶν ἀληθῶς συμβαινόντων, νὰ κλονίσῃ ἐὰν μὴ καταρρίψῃ τὴν ὁπωσδήποτε ριζοβολήσασαν ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων εὔνοιαν καὶ συμπάθειαν, νὰ ἐπαορθώσῃ τὴν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν προῖκα γιγνομένην ἀδικίαν, ν᾿ ἀποκαλύψῃ τέλος τὸ ἐνδότατον σχέδιον καὶ τὸν ἔσχατον σκοπὸν τῶν Βουλγάρων πατριωτῶν, ἀγωνιζομένων νὰ παρασύρωσι τὸν πεπολιτισμένον κόσμον εἰς στυγερὰν σύμπραξιν πρὸς νέαν ὑποδούλωσιν τοῦ ἔθνους ἐκείνου, ὑπὲρ τῆς ἀναστάσεως τοῦ ὁποίου τοσοῦτον ἄλλοτε ἐμόχθησεν ἡ γηραιὰ Εὐρώπη, εἰς τοσαύτας ὑπεβλήθη θυσίας καὶ τόσον ἔχυσεν αἷμα ἐπιλέκτων τέκνων της.

Ἂν ἤδη τὸ τετιμημένον ἐγχείρημα τοῦ ἐθνικοῦ ἀπολογητοῦ ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ του καὶ μέλλει νὰ τελεσφορήσῃ, τὸ ἀμέσως προσεχὲς μέλλον θὰ φανερώσῃ. Πόσον ὅμως ἀλλοῖα θὰ παρίσταντο σήμερον τὰ πράγματα ἐν τῇ μακεδονικῇ χώρᾳ, ἐὰν ὅ τι ἐφιλοτιμήθη νὰ πράξῃ εἷς Ἕλλην κατὰ τὴν δωδεκάτην ὥραν ἐφιλοδόξουν νὰ τὸ πράξωσι πλείονες τοῦ ἑνὸς πατριῶται διὰ συστηματικῆς ἐνεργείας, ἐν τῷ προσήκοντι χρόνῳ καὶ ὑπὸ εὐνοϊκωτέρας συνθήκας; Πόσον δ᾿ ἀλλοῖαι θὰ ἦσαν σήμερον αἱ καθόλου ἑλληνικαὶ ἀπόψεις, ἐὰν οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες τῆς Ἑλλάδος, κατανοοῦντες ἐνωρίς, ὅτι ἄνευ τῆς μακεδονικῆς χώρας ἡ πολιτικὴ ὑπόστασις τοῦ ἐλευθέρου βασιλείου δὲν δύναται νὰ νοηθῇ, καθίστων εὐθὺς ὑπὸ τῆς ἐπιούσης τῆς ἱδρύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου κύριον αὐτῶν σκοπὸν καὶ πρώτιστον μέλημα σὺν τῇ πνευματικῇ προαγωγῇ καὶ τὴν ὑλικὴν προκοπὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἀριθμητικὴν ἐπικράτησιν καὶ ὑπεροχὴν—ταύτην μάλιστα πρώτιστα πάντων—τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ ὁμογενοῦς πληθυσμοῦ; Οὐδεὶς κατὰ τοὺς παρῳχημένους ἐκείνους χρόνους ὑπῆρχεν ἀνταπαιτητὴς καὶ ἀντίπαλος ἐν τῇ περιμαχήτῳ σήμερον ἐκείνῃ χώρᾳ· ἡ δ᾿ ἑλληνικὴ Πολιτεία καὶ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καταστρώνοντα τότε, κοινῇ συνεννοήσει, ὡρισμένον σχέδιον συστηματικῆς ἐθνικῆς δράσεως, σκοπούσης τὴν ἀντὶ πάσης θυσίας ἐθνικὴν ἐν Μακεδονίᾳ ἐπικράτησιν, ἐσκεμμένως καὶ σκοπίμως δρῶντα καὶ παραλλήλως ἀγωνιζόμενα, ἔχοντα δὲ καὶ πολύτιμον σύμμαχον, μακρότατον πρὸ αὐτῶν χρόνον, θὰ κατώρθουν πάντως τὴν ἐπίτευξιν τοῦ τιμιωτάτου, τοῦ ἐθνικωτάτου ἔργου. Ἀντὶ τούτων πῶς ἔδρασαν καὶ πῶς ἐπολιτεύθησαν οἱ ἐν Φαναρίῳ καὶ ἐν Ἀθήναις θὰ ἦτο ὀδυνηρότατον νὰ ἐκτεθῇ ἐνταῦθα. Ἀναντιρρήτως μᾶς διέφυγον εὐκαιρίαι καὶ περιστάσεις, τῶν ὁποίων ἡ σώφρων καὶ λελογισμένη ἐκμετάλλευσις θὰ ἠσφάλιζεν εἰς τὸ ἔθνος ἀτίμητα κέρδη. Τὴν πατρικὴν κληρονομίαν ἀφήκαμεν ἀφρούρητον ν᾿ ἁρπάσωσιν ἀντίπαλοι, ὧν οὐδὲ τὴν ὕπαρξιν κἂν ἐστάθημεν ἱκανοὶ νὰ διαγνώσωμεν ἡμεῖς. Ἔγραφον ἄλλοτε, ὅτι ἡ πόλις, ἐξ ἧς ἐπιστέλλω, ὅτε ὑπεγρά-

φετο ἐν αὐτῇ ὁ ὅρος τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος ὑπῆρχε κέντρον Ἑλληνισμοῦ, ἐξικνουμένου μέχρι καὶ πέραν τοῦ Ἴστρου· σήμερον δ' ἀπέμεινεν ἡ ἀκροτάτη σκοπιὰ τοῦ ἐν Θράκῃ Ἑλληνισμοῦ. Ἰδοὺ ποῦ ἐφθάσαμεν ἀπὸ ἀπωλείας εἰς ἀπώλειαν· ἰδοὺ ποῦ ἤγαγε τὰς ἑλληνικὰς τύχας ἡ μωρία, ἡ ἀστοργία, ὁ ἀπαίσιος Ἀβδηριτισμὸς τῶν εἴτε ἐν Φαναρίῳ, εἴτε ὑπὸ τὴν Ἀκρόπολιν Ἑλλήνων ἰθυντόρων.

Χαράττων τὰς γραμμὰς ταύτας δὲν ἐφιλοδόξησα νὰ ὑποδυθῶ πρόσωπον συγχρόνου Ἱερεμίου. Προτίθεμαι μόνον νὰ ὑπομνήσω εἰς τοὺς εἰλικρινῶς πονοῦντας τὸ πολυπαθὲς ἔθνος καὶ δυναμένους νὰ πράξωσί τι ὑπὲρ αὐτοῦ, ὅτι καὶ ἕτερον τμῆμα χώρας ἑλληνικῆς, τὸ κατάλοιπον τόδε τῆς Θράκης, φέρεται μοιραίως πρὸς τὸν αὐτὸν ἀφανισμόν, πρὸς ὃν ἤχθη ἤδη ἡ Μακεδονία. Ἀναλλοίωτος ἔκπαλαι ὡμολογήθη ὁ νόμος, ὁ διέπων τὰς σχέσεις αἰτίων καὶ ἀποτελεσμάτων. Ἐὰν δ' ἡμεῖς, συνετιζόμενοι ἐκ τῶν πικρῶν τῆς πείρας διδαγμάτων, δὲν σπεύσωμεν νὰ μετέλθωμεν ἐν τῇ χώρᾳ, ἐξ ἧς γράφω, καὶ ἕως ἀκόμη καιρός, τὴν ἐνδεικνυομένην ὑπὸ τῶν μακεδονικῶν πραγμάτων πολιτείαν, ἀναμφιβόλως καὶ τῆς Θράκης τὴν ὁλοσχερῆ ἀπώλειαν ἔχομεν νὰ θρηνήσωμεν μετ' οὐ πολύ.

Ἐὰν ἐξακολουθήσωμεν ἀδρανοῦντες, δὲν εἶνε παράδοξον ἂν οἱ Βούλγαροι ἔχωσι τὴν ἀξίωσιν νὰ καταστῶσι δεσπόται ἐν τῷ οἴκῳ ἡμῶν· θαυμάζω μόνον, ὅτι εὑρισκόμεθα εἰσέτι ἡμεῖς ἐν αὐτῷ καὶ λαλοῦμεν τὴν προγονικὴν γλῶσσαν καὶ εἴμεθα ἀκόμη Ἕλληνες.

Καὶ ὅμως, ὁπωσδήποτε καὶ ἂν κριθῶσιν αἱ πολιτικαὶ τύχαι τῆς Μακεδονίας, εἴτε ὑπὲρ ἡμῶν, εἴτε καὶ καθ' ἡμῶν, δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ εἶνέ τις ἀριστεὺς τῆς πολιτικῆς, ἵνα ἀποφανθῇ, ὅτι σπουδαίαν θ' ἀσκήσῃ ῥοπὴν ἐπὶ τῶν καθόλου τυχῶν τοῦ μέλλοντος Ἑλληνισμοῦ ὁ ἐθνολογικὸς χαρακτὴρ τοῦ καταλοίπου τούτου τῆς Θράκης, τὸ ὁποῖον, διὰ ταύτην ἀκριβῶς τὴν αἰτίαν, ὀφεῖλον νὰ διατηρηθῇ ἐκ παντὸς τρόπου ἑλληνικόν, ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην τῆς ἀγρύπνου μερίμνης καὶ τῆς συντόμου ἀντιλήψεως τῶν ἀνεπισήμων τοῦ Ἔθνους φυλάκων, εἰς οὓς καὶ μόνους ἐπιτρέπεται νὰ ἐλπίζωμεν σήμερον οἱ ἀλύτρωτοι.

Γ'.

ΕΚ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Ὁ φιλόπατρις ἐκ Κύπρου ὑποστράτηγος κ. Χατζῆ-Ἰωάννου ἀπέστειλε τὴν ἑξῆς ἐπιστολήν, ἐν ᾗ διαλάμπει ἡ πρακτικότης τοῦ πνεύματος καὶ ἡ εὐγένεια τῆς ψυχῆς αὐτοῦ.

Ἀξιότιμε κ. Ν. Καζάζη

Ἀνέμενον νὰ σᾶς συγχαρῶ ἐγκαρδίως διὰ τὰς ἐν τῇ Δύσει ἐνεργείας σας, μετὰ τὴν λῆξιν τῶν γενομένων κατὰ τὴν ὑποδοχήν σας συλλαλητηρίων καὶ τῶν τιμητι-

κῶν συμποσίων, ἅπερ οἱ πάσης τάξεως πολῖται καὶ ἀκαδημαϊκοὶ ἐπεδαψίλευσαν εἰς ὑμᾶς, ἀμοιβὴν τῶν ὑπὲρ τῆς προσφιλοῦς μας Ἑλλάδος ἀποστολικῶν ἀγώνων σας.

Μεγάλως ἐξωταγωγήσατε, κ. Καζάζη, τὰ ἐν Μακεδονίᾳ ἀπαράγραπτα τοῦ Ἑλληνισμοῦ δικαιώματα, καὶ ἐπατάξατε εἰς τὰς παρ' ὑμῶν προκληθείσας ὁμηγύρεις παντοίων ἐξοχοτήτων, τὰς δολοφονικὰς ἐπιθέσεις τοῦ Βουλγαρισμοῦ, τοῦ δρῶντος ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἐλευθερίας.

Ἀνεμνήσατε εἰς τοὺς ἀποναρκωθέντας φιλέλληνας τὴν ζῶσαν Ἑλλάδα, ἣν δυστυχῶς διέγραψαν ἐκ τῆς διανοίας των, ἕνεκεν τῆς ἀσυνειδήτου πολιτείας, ἣν τὰ τέκνα της διώγουσι, λησμονήσαντα τὸν ἐκπολιτιστικὸν προορισμόν των καὶ τὴν ἐν τῷ Αἰγαίῳ θέσιν των, καὶ ἐνταφιάσαντα διὰ τῆς ἐξαχρειώσεως καὶ τοῦ πρὸς συναλλαγὴν συστήματος, παρελθόν, παρὸν καὶ μέλλον.

Αἱ πλήρεις ἐνθέρμου πατριωτισμοῦ καὶ πειστικότητος ἀγορεύσεις σας, ἐν μέσῳ τῶν συναθροισθέντων ἐπισημοτήτων, ἐπέφερον, ὡς εἰκός, ἀγλαοὺς καρποὺς καὶ ἐξήγειραν τὰ εὐαίσθητα νεῦρά των πρὸς δήλωσιν τῶν προϋπαρξάντων φιλλελληνικῶν αἰσθημάτων, ἀλλ' ἅτινα δυστυχῶς ἄνευ τῶν ἔργων δὲν θὰ ἐπικρατήσωσιν.

Ὁ ἀναμενόμενος πολὺ προσεχῶς περὶ τῶν ὅλων ἀγὼν εἶνε μέγας, καθόσον πρόκειται περὶ ζωῆς ἢ θανάτου τῆς πεφιλημένης μας Ἑλλάδος, ἐὰν μὴ ὁ ἀνώτατος ἄρχων καὶ οἱ κυβερνῶντες τὴν Ἑλλάδα δὲν διοργανώσωσι συντόμως καὶ πυρετωδῶς στρατὸν καὶ στόλον μὲ ἁρμονικὴν λειτουργίαν ἀμφοτέρων τῶν δυνάμεων ἔν τε τῇ ξηρᾷ καὶ τῇ θαλάσσῃ.

Στερούμεθα δυστυχῶς παντὸς ἐφοδίου πολεμικοῦ καὶ οἰκονομικοῦ καὶ ἀπρακτοῦμεν εἰσέτι οἱ Ἐπιμηθεῖς, συζητοῦντες περὶ ὄνου σκιᾶς, ἐνῷ τὸ πᾶν ἀπόλλυται.

Εἰς τὴν ἐγερτήριον φωνὴν τοῦ Βασιλέως, πρωτοστατοῦντος, τίς πατριώτης ἐκ τῶν ἔσω καὶ ἔξω Ἑλλήνων δὲν ἤθελε καταθέσῃ εἰς τὸ ταμεῖον Ἀμύνης τὸ τίμημα, ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέχρι τῶν ἑκατὸν ὅπλων, ὅπως ἡ κυβέρνησις προμηθευθῇ τὸ νεώτερον καὶ καταλληλότερον διὰ τὸ ἔθνος μας σύστημα ; Τίς ἐκ τῶν πολυταλάντων μας ὁμογενῶν δὲν ἤθελε προσφέρῃ τὸ τίμημα μιᾶς πυροβολαρχίας ;

Τίς ἕτερος τοὺς ἵππους αὐτῆς πρὸς διάσωσιν τῆς κινδυνευούσης Μακεδονίας ;

Παρ' ἐλπίδα ὅμως περιοριζόμεθα πάντες εἰς ἀτελεσφορήτους συζητήσεις καὶ κωλυσιεργίας, προτάττοντες τὰ ἀτομικὰ πρὸ τῶν γενικῶν ἐθνικῶν συμφερόντων, ἅτινα θὰ συνεπιφέρωσι νέαν ἧτταν, νέαν καταισχύνην, ἴσως τὸν ἐξ ἀσφυξίας θάνατον τῆς ταλαίνης πατρίδος, ἥτις μὲ ὅλα τὰ ζωτικὰ στοιχεῖα, ἅπερ ἐν ἑαυτῇ περιέχει θ' ἀποσυντεθῇ, ἐὰν τὸ ἔθνος, ἐξεγειρόμενον, δὲν πραγματοποιήσῃ τὸ ἀξίωμα: «φωνὴ λαοῦ, φωνὴ Κυρίου».

Πρῶτος ἐγώ, ὁ ἐπὶ πεντηκονταετίαν περίπου ὑπηρετήσας τὴν πατρίδα, θέλω καταβάλῃ ἐκ τοῦ ὑστερήματός μου εἰς πᾶσαν βασιλικὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου πρόσκλησιν, τὴν ἀξίαν δέκα ὅπλων, κατὰ τὸ γενησόμενον ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως γνώρισμα αὐτῆς.

Τελευτῶν πέμπω ὑμῖν δι᾽ ἐπιταγῆς ὑπὲρ τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» δραχμὰς ἑκατόν, μὲ τὰ συγχαρητήριά μου διὰ τὴν ἐπαξίαν προαγωγήν σας εἰς τὸν Σταυρὸν τῶν Ταξιαρχῶν.

Διατελῶ μετὰ βαθυτάτης ὑπολήψεως καὶ ὑποσημειοῦμαι.

Ἐν Πάτραις τῇ 27 Ἰανουαρίου 1904.

Ὅλως ὑμέτερος

(Ὑπογρ.) **Κ. Χατζῆ Ἰωάννου**

ἀπόστρατος ὑποστράτηγος

Εἰς τὴν ἀνωτέρω ἐπιστολὴν ὁ Πρόεδρος ἀπήντησε διὰ τῆς ἀκολούθου :

Στρατηγέ,

Κατ᾽ ἀληθῶς περίεργον εὐτυχῆ σύμπτωσιν, καθ᾽ ἣν στιγμὴν ἐλάμβανον τὴν ὑπὸ χρονολογίαν 26 λήξαντος μηνὸς ὑμετέραν ἐπιστολήν, δι᾽ ἧς μοὶ ἀνηγγέλλετε τὴν ἐκ δραχμῶν ἑκατὸν εὐγενῆ ὑμῶν προσφορὰν ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας, ἐλάμβανον συγχρόνως καὶ ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας ὑμῶν πατρίδος Κύπρου δύο ἐπιστολάς, τὴν μὲν προερχομένην ἐκ μέρους τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Κιτίου καὶ ἐγκρίτων μελῶν τῆς Κυπριακῆς Βουλῆς, συγχαιρόντων μοι διὰ τὴν τελευταίαν μου ἀνὰ τὴν Εὐρώπην δρᾶσιν, τὴν δὲ ἐκ μέρους τοῦ Προέδρου τοῦ Κυπριακοῦ Συλλόγου Λευκωσίας κοινοποιοῦντος μοι τὴν διὰ τὸν ἴδιον λόγον εἰς ἐπίτιμον μέλος τοῦ εἰρημένου Συλλόγου ἀναγόρευσίν μου.

Ἡ ἀληθῶς περίεργος αὕτη σύμπτωσις ἀποδεικνύει ἡμῖν ἐναργῶς, ὅτι ἡ ἑλληνικωτάτη ἡμῶν Κύπρος, ἡ ἀείποτε διὰ τῆς συμμετοχῆς αὐτῆς τιμήσασα τοὺς ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ἀγῶνας τοῦ Πανελληνίου, πρωτοστατεῖ καὶ σήμερον ἐν τῇ ἐθνικῇ ἰδέᾳ.

Ἡ ἑτέρα ἡμῶν προσφορά, ἣν διὰ τῆς αὐτῆς ὑμῶν ἐπιστολῆς μοὶ ἀναγγέλλεται τῶν δέκα δηλονότι ὅπλων ὑπὲρ τοῦ ἐπικειμένου μεγάλου ἐθνικοῦ ἀγῶνος, εἶνε μία ἔτι μαρτυρία παρ᾽ εἰδικοῦ καὶ δεδοκιμασμένου ἀνδρός, σχόντος ἀείποτε ὡς μέλημα αὐτοῦ τὸ μεγαλεῖον τῆς πατρίδος, ὅτι οὐδὲν δύναται νὰ κατορθωθῇ ἄνευ τῆς στρατιωτικῆς συντάξεως τοῦ ἐλευθέρου Κράτους, εἶνε ἰδέα φωτεινὴ ὑπὸ πρακτικὴν ἰδίως ἔποψιν ἥτις, πιστεύω δὲν θὰ παρέλθῃ ἀπαρατήρητος καὶ ἄνευ μιμήσεως ὑπὸ τοῦ Πανελληνίου, ἐφ᾽ ᾧ καὶ συγχαίρω ὑμῖν ἀπὸ μέσης καρδίας.

Ἐκφράζω ὑμῖν τὰς ἐγκαρδίους εὐχαριστίας ἐμοῦ τε καὶ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑταιρίας, ἧς ἔχω τὴν τιμὴν νὰ προΐσταμαι, διὰ τὴν εὐγενῆ ὑπὲρ ταύτης εἰσφοράν, ἐλπίζω, δὲ ὅτι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι δὲν θέλομεν στερηθῇ τῆς πολυτίμου ὑμῶν ἀρωγῆς.

Παρακαλῶ, Στρατηγέ, νὰ δεχθῆτε τὴν ἔκφρασιν τῆς πρὸς ὑμᾶς ἐξαιρέτου ὑπολήψεως καὶ ἀγάπης μου.

(Ὑπογρ.) **Ν. Καζάζης**

Κατὰ τὰς ἐν Ἀθήναις παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ ἐνεργουμένας ἐγγραφὰς γίνονται πληρωμαὶ δεκταὶ καὶ εἰς ἐπιταγὰς τραπεζικὰς ὄψεως ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰς χρυσόν, τῆς τιμῆς κανονιζομένης κατὰ τὴν ἐν τῷ Χρηματιστηρίῳ Ἀθηνῶν τιμὴν τοῦ ἐξωτερικοῦ συναλλάγματος.

Ἐγγραφαὶ γίνονται ἐπίσης δεκταὶ ἀπὸ σήμερον δι᾽ αἰτήσεων ἢ ἐπιστολῶν πρὸς τὸ ἐν Ἀθήναις Κεντρικὸν Κατάστημα τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, συναποστελλομένου τοῦ ἀντιτίμου τῆς πρώτης δόσεως ἢ τοῦ ὅλου ἀντιτίμου τῶν ἐγγραφομένων ὁμολογιῶν.

Ἡ ἀποστολὴ τοῦ ἀντιτίμου γίνεται διὰ τραπεζικῶν ἢ ταχυδρομικῶν ἐπιταγῶν.

Ἐγγραφαὶ γίνονται δεκταὶ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ μόνον ἐπὶ καταβολῇ κατὰ τὴν ἐγγραφὴν δραχ. 99,50 διὰ τὸ ὅλον τίμημα *ἑκάστης ὁμολογίας δι᾽ ἐπιστολῶν πρὸς τὴν Διοίκησιν τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος εἰς Ἀθήνας, συναποστελλομένης ἐπιταγῆς ὄψεως τραπεζικῆς ἐπὶ Ἀθηνῶν εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια ἢ ἐπὶ Λονδίνου, Παρισίων ἢ Βερολίνου, εἰς χρυσόν. Τὰς εἰς χρυσὸν ἐπιταγὰς ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα θέλει τρέψῃ εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια ἐπὶ τῇ τιμῇ τοῦ συναλλάγματος τῆς ἡμέρας τῆς λήψεως, ἀποστελλομένου λογαριασμοῦ τῷ ἐγγραφομένῳ.*

Κατὰ τὴν ἐγγραφὴν παραδοθήσονται τοῖς ἐγγραφομένοις προσωριναὶ ἀποδείξεις, ἀνταλλαχθησόμεναι δι᾽ ἀνωνύμων προσωρινῶν τίτλων κατὰ τὴν καταβολὴν τῆς δευτέρας δόσεως, ὅτε θέλουσι παραδοθῇ οἱ προσωρινοὶ ἀνώνυμοι τίτλοι ἐντελῶς ἐξωφλημένοι καὶ πρὸς τοὺς καταβαλόντας ὁλόκληρον τὸ τίμημα ἀπ᾽ ἀρχῆς.

Οἱ ὁριστικοὶ ἀνώνυμοι τίτλοι παραδοθήσονται τοῖς ὁμολογιούχοις κατὰ τὴν καταβολὴν τῆς τελευταίας δόσεως ἐπὶ ἐπιστροφῇ τοῦ προσωρινοῦ ἀνωνύμου τίτλου. Κατὰ τὴν προθεσμίαν τῆς πληρωμῆς τῆς τελευτέας δόσεως παραδοθήσονται οἱ ὁριστικοὶ ἀνώνυμοι τίτλοι καὶ πρὸς τοὺς καταβαλόντας ἀπ᾽ ἀρχῆς τὸ ὅλον τίμημα τῶν ὁμολογιῶν.

Εἰς τοὺς ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐγγραφομένους ἀποστέλλονται αἱ ἀποδείξεις τῆς ἐγγραφῆς. Τοὺς προσωρινοὺς καὶ ὁριστικοὺς ἀνωνύμους τίτλους ὀφείλουσιν οὗτοι νὰ παραλάβωσιν ἐν Ἀθήναις παρὰ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, ἐὰν δὲν προτιμῶσι νὰ καταθέσωσι τοὺς τίτλους τούτους πρὸς φύλαξιν εἰς τὸ ταμεῖον τῶν τίτλων τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης ἐπὶ ἀποστολῇ πρὸς αὐτοὺς τῆς σχετικῆς ἀποδείξεως καταθέσεως.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΛΑΧΝΩΝ

Λαχνοὶ κατὰ τὸ ἔτος **1904**. Τρεῖς κληρώσεις.

1 Ἰουνίου: Ὁμολογίαι μετὰ λαχνοῦ	Λαχνοὶ	Σύνολον λαχνῶν	1 Ὀκτωβρίου: Ὁμολογίαι μετὰ λαχνοῦ	Λαχνοὶ	Σύνολον λαχνῶν	1 Δεκεμβρίου: Ὁμολογίαι μετὰ λαχνοῦ	Λαχνοὶ	Σύνολον λαχνῶν
1	**50000**	50000	1	**50000**	50000	1	**50000**	50000
5	3000	15000	5	3000	15000	5	3000	15000
10	1000	10000	10	1000	10000	10	1000	10000
16		75000	16		75000	16		75000

Λαχνοὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους **1905—1918**. Τέσσαρες κληρώσεις κατ' ἔτος.

1 Φεβρουαρίου: Ὁμολ. μετὰ λαχνοῦ	Λαχνοὶ	Σύνολον λαχνῶν	1 Ἰουνίου: Ὁμολ. μετὰ λαχνοῦ	Λαχνοὶ	Σύνολον λαχνῶν	1 Ὀκτωβρίου: Ὁμολ. μετὰ λαχνοῦ	Λαχνοὶ	Σύνολον λαχνῶν	1 Δεκεμβρίου: Ὁμολ. μετὰ λαχνοῦ	Λαχνοὶ	Σύνολον λαχνῶν
1	**50000**	50000	1	**50000**	50000	1	**50000**	50000	1	**50000**	50000
5	3000	15000	5	3000	15000	5	3000	15000	5	3000	15000
10	1000	10000	10	1000	10000	10	1000	10000	10	1000	10000
16		75000	16		75000	16		75000	16		75000

Λαχνοὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους **1919—1928**. Τρεῖς κληρώσεις κατ' ἔτος.

1 Φεβρουαρίου: Ὁμολογίαι μετὰ λαχνοῦ	Λαχνοὶ	Σύνολον λαχνῶν	1 Ἰουνίου: Ὁμολογίαι μετὰ λαχνῶν	Λαχνοὶ	Σύνολον λαχνῶν	1 Δεκεμβρίου: Ὁμολογίαι μετὰ λαχνοῦ	Λαχνοὶ	Σύνολον λαχνῶν
1	**50000**	50000	1	**50000**	50000	1	**50000**	50000
5	3000	15000	5	3000	15000	5	3000	15100
15	1000	15000	25	1000	25000	15	1000	15000
21		80000	31		90000	21		80000

Λαχνοὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1929—1938. Τρεῖς κληρώσεις κατ' ἔτος.

1 Φεβρουαρίου			1 Ἰουνίου			1 Δεκεμβρίου		
Ὁμολογίαι μετὰ λαχνοῦ	Λαχνοὶ	Σύνολον λαχνῶν	Ὁμολογίαι μετὰ λαχνοῦ	Λαχνοὶ	Σύνολον λαχνῶν	Ὁμολογίαι μετὰ λαχνοῦ	Λαχνοὶ	Σύνολον λαχνῶν
1	**50000**	50000	1	**50000**	50000	1	**50000**	50000
3	3000	9000	10	1000	10000	3	3000	9000
11	1000	11900				11	1000	11000
15		70000	11		60000	15		70000

Λαχνοὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1939—1943. Δύο κληρώσεις κατ' ἔτος.

1 Ἰουνίου			1 Δεκεμβρίου		
Ὁμολογίαι μετὰ λαχνοῦ	Λαχνοὶ	Σύνολον λαχνῶν	Ὁμολογίαι μετὰ λαχνοῦ	Λαχνοὶ	Σύνολον λαχνῶν
1	**50000**	50000	1	**50000**	50000
5	3000	15000	5	3000	15000
10	1000	10000	10	1000	10000
16		75000	16		75000

Λαχνοὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1944—1953. Δύο κληρώσεις κατ' ἔτος.

1 Ἰουνίου			1 Δεκεμβρίου		
Ὁμολογίαι μετὰ λαχνοῦ	Λαχνοὶ	Σύνολον λαχνῶν	Ὁμολογίαι μετὰ λαχνοῦ	Λαχνοὶ	Σύνολον λαχνῶν
1	**10000**	40000	1	**40000**	40000
1	3000	3000	1	3000	3000
7	1000	7000	7	1000	7000
9		50000	9		50000

Λαχνοὶ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1954—1958. Μία κλήρωσις κατ' ἔτος.

1 Δεκεμβρίου		
Ὁμολογίαι μετὰ λαχνοῦ	Λαχνοὶ	Σύνολον λαχνῶν
1	**40000**	40000
1	3000	3000
7	1000	7000
9		50000

ΠΡΩΤΗ ΚΛΗΡΩΣΙΣ ΜΕΤΑ ΛΑΧΝΩΝ ΤΗ, 1 ΙΟΥΝΙΟΥ 1904

ταύτης δὲ καὶ τῶν ἑπομένων κληρώσεων τοῦ 1904 μετέχουσι καὶ οἱ προτιμήσαντες τὴν κατὰ δόσεις καταβολὴν τοῦ ἀντιτίμου, ἐὰν κατέβαλον πρὸ τῆς κληρώσεως πάσας τὰς πρὸ τῆς χρονολογίας τῆς κληρώσεως ληξιπροθέσμους δόσεις.

ΟΡΟΙ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΤΟΥ ΔΑΝΕΙΟΥ

Ἐν ὑπερημερίᾳ περὶ τὴν καταβολὴν μιᾶς, ἢ πλειόνων δόσεων, οἱ ὁμολογιοῦχοι βαρύνονται διὰ τόκου ὑπερημερίας πρὸς 6 %/0 κατ' ἔτος.

Ἐὰν αἱ καθυστερούμεναι δόσεις δὲν καταβληθῶσι μετὰ τῶν ὀφειλομένων τόκων ὑπερημερίας τὸ βραδύτερον μέχρι τῆς 15 Ἰανουαρίου 1905 ἡ ἐκδοθεῖσα προσωρινὴ ἀπόδειξις ἢ ὁ ἐκδοθεὶς προσωρινὸς τίτλος δὲν μετέχουσι τῶν κληρώσεων, καὶ ἀποβαίνουσιν αὐτοδικαίως ἄκυροι, τὸν δὲ ὁριστικὸν τίτλον ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα δικαιοῦται ἄνευ εἰδοποιήσεώς τινος τοῦ ὁμολογιούχου νὰ ἐκποιήσῃ διὰ δύο μεσιτῶν ἐν τῷ χρηματιστηρίῳ Ἀθηνῶν διὰ λ/σμὸν τοῦ ὁμολογιούχου, ἀφοῦ δὲ πληρωθῇ αὕτη ἐκ τοῦ τιμήματος τὸ ὀφειλόμενον μέρος τοῦ ἀντιτίμου μετὰ τῶν τόκων διὰ συμψηφισμοῦ ἐκ τοῦ ἐπιτευχθέντος τιμήματος, τὸ τυχὸν ὑπόλοιπον καταθέτει παρ' ἑαυτῇ ἀτόκως εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ καθυστερήσαντος ἐπὶ προσαγωγῇ καὶ παραδόσει τῆς προσωρινῆς ἀποδείξεως ἢ τοῦ προσωρινοῦ τίτλου.

Οἱ παραδοθησόμενοι τοῖς ὁμολογιούχοις ὁριστικοὶ ἀνώνυμοι τίτλοι θὰ φέρωσι προσηρτημένα τὰ μέχρις ἐξοφλήσεως τοῦ δανείου ἐτήσια τοκομερίδια πρὸς δρ. 2½ ἕκαστον, τοῦ τόκου ἐπὶ τῶν ὁμολογιῶν ἀρχομένου ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1905.

Αἱ κληρούμεναι εἰς τὸ ἄρτιον ὁμολογίαι ἐξοφλοῦνται κατὰ τὴν λῆξιν τοῦ πρώτου μετὰ τὴν κλήρωσιν τοκομεριδίου μετὰ τοῦ τοκομεριδίου τούτου. Ἡ πληρωμὴ τῶν λαχνῶν γίνεται τῶν μὲν κληρουμένων κατὰ τὴν Α'. Ἑξαμηνίαν τῇ 30 Ἰουνίου, τῶν δὲ κληρουμένων κατὰ τὴν Β' Ἑξαμηνίαν τῇ 30 Δεκεμβρίου ἑκάστου ἔτους. Εἰς τὰς μετὰ λαχνοῦ κληρουμένας ὁμολογίας καταβάλλεται πρὸς ἐξόφλησιν μόνον ὁ λαχνός.

Ἡ πληρωμὴ τῶν εἰς τὸ ἄρτιον ἢ μετὰ λαχνοῦ ἐξοφλητέων ὁμολογιῶν γίνεται ἐπὶ τῇ προσαγωγῇ τοῦ τίτλου τῆς ὁμολογίας φέροντος προσηρτημένα πάντα τὰ μεταγενεστέρας λήξεως τῆς ὡρισμένης διὰ τὴν πληρωμὴν ἡμέρας τοκομερίδια Τὰ ἐλλείποντα ἐκ τῶν τοκομεριδίων τούτων ἐκπίπτονται ἐκ τοῦ πληρωτέου κεφαλαίου ἢ λαχνοῦ.

Ἡ ὑπηρεσία τοῦ Δανείου γίνεται παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ καὶ τοῖς Ὑποκαταστήμασιν αὐτῆς.

Αἱ ἑκάστοτε κληρώσεις, ὧν μετέχουσιν ἀπ' ἀρχῆς αἱ 205,000 ὁμολογίαι ἐνεργηθήσονται κατὰ τοὺς συνημμένους πίνακας.

Αἱ κληρώσεις γίνονται δημοσίᾳ ἐν τῇ Στοᾷ τοῦ ἐν Ἀθήναις Καταστήματος τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος ἐνώπιον τοῦ Διοικητικοῦ αὐτῆς συμβουλίου συμπαριστάμένου τοῦ Βασιλικοῦ Ἐπιτρόπου καὶ Ἐπιτροπῆς,ἀποτελουμένης ἐκ τοῦ Προέδρου τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, τοῦ Προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου, τοῦ Νομάρχου Ἀττικῆς καὶ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ἀστυνομίας.

Οἱ κλῆροι θέλουσι τοποθετηθῇ ἐντὸς κληρωτίδος πρὸ τῆς πρώτης κληρώσεως μετὰ προηγουμένην ἐξέλεγξιν ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Τραπέζης, τοῦ Βασιλ. Ἐπιτρόπου καὶ τῆς ἐν τῇ προηγουμένῃ παραγράφῳ ἀναφερομένης Ἐπιτροπῆς.

Μεθ' ὃ ἡ κληρωτὶς κλείεται διὰ δύο κλειδῶν, ὧν τὴν μίαν φυλάττει ὁ Διοικητὴς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης καὶ τὴν ἑτέραν ὁ Βασιλ. Ἐπίτροπος καὶ σφραγίζεται διὰ τῶν σφραγίδων τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, τῆς Νομαρχίας Ἀττικῆς, τοῦ Διοικητοῦ τῆς Ἐθν. Τραπέζης καὶ τοῦ παρὰ τῇ Τραπέζῃ Βασιλικοῦ Ἐπιτρόπου.

Καθ' ἑκάστην κλήρωσιν ἀνοίγεται ἡ κληρωτὶς μόνον μετὰ προηγουμένην βεβαίωσιν τοῦ ἀλυμάντου τῶν σφραγίδων ὑπὸ τῆς ἀνωτέρω Ἐπιτροπῆς σφραγιζομένη καὶ κλειομένη αὖθις μετὰ τὸ πέρας τῆς κληρώσεως.

Τὸ δάνειον ἐξοφληθήσεται ἐντὸς πεντήκοντα πέντε ἐτῶν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ οἰκείου χρεωλυτικοῦ πίνακος, τῶν εἰς τὸ ἄρτιον ἐξοφλουμένων ὁμολογιῶν,κληρουμένων κατὰ τὴν κλήρωσιν τῆς 1 Δεκεμβρίου ἑκάστου ἔτους. Ἡ πρώτη κλήρωσις ὁμολογιῶν εἰς τὸ ἄρτιον θέλει γείνῃ τῇ 1 Δεκεμβρίου 1908.

Ἐὰν ἐγγραφῶσιν ὁμολογίαι πλείονες τῶν ἐκδιδομένων εἰς δημοσίαν ἐγγραφὴν 105,000, ἡ Διοίκησις τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης ἐπιφυλάσσει ἑαυτῇ τὸ δικαίωμα τῆς κατανομῆς,ἐνεργηθησομένης πρὸ τῆς προθεσμίας τῆς Βας δόσεως.

Ἡ καταβολὴ τῶν ἑπομένων τῇ πρώτῃ δόσεων καὶ ἡ παράδοσις τῶν προσωρινῶν καὶ τῶν ὁριστικῶν τίτλων γενήσονται κατ' ἐπιλογὴν τοῦ ἐγγραφέντος ἢ παρὰ τῷ ἐν Ἑλλάδι καταστήματι, ἔνθα ἐγένετο ἡ ἐγγραφή, ἢ παρὰ τῷ κεντρικῷ καταστήματι τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης.

Κατὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν προσωρινῶν τίτλων πρὸς τοὺς ὁριστικοὺς ἡ Τράπεζα δύναται νὰ μὴ τηρήσῃ τὴν ταυτότητα τῶν ἀριθμῶν.

ΠΙΝΑΞ ΧΡΕΩΛΥΤΙΚΟΣ

Ἔτος κληρώσεως	Ὁμολογίαι κληρούμεναι μετὰ λαχνοῦ	Ὁμολογίαι κληρούμεναι εἰς τὸ ἄρτιον	Σύνολον κληρουμένων ἐτησίως ὁμολογιῶν	Ἔτος κληρώσεως	Ὁμολογίαι κληρούμεναι μετὰ λαχνοῦ	Ὁμολογίαι κληρούμεναι εἰς τὸ ἄρτιον	Σύνολον κληρουμένων ἐτησίως ὁμολογιῶν	Ἔτος κληρώσεως	Ὁμολογίαι κληρούμεναι μετὰ λαχνοῦ	Ὁμολογίαι κληρούμεναι εἰς τὸ ἄρτιον	Σύνολον κληρουμένων ἐτησίως ὁμολογιῶν
1904	48	—	48	Ἐκ μεταφορᾶς ...			24594	Ἐκ μεταφορᾶς ...			85192
1905	64	—	64	1923	73	2301	2374	1941	32	4816	4848
1906	64	—	64	1924	73	2361	2434	1942	32	4936	4968
1907	64	—	64	1925	73	2422	2495	1943	32	5061	5093
1908	64	985	1049	1926	73	2484	2557	1944	18	5683	5706
1909	64	1218	1282	1927	73	2548	2621	1945	18	5831	5849
1910	64	1251	1315	1928	71	2614	2687	1946	18	5977	5995
1911	64	1284	1348	1929	41	3181	3222	1947	18	6127	6145
1912	64	1317	1381	1930	41	3260	3301	1948	18	6280	6298
1913	64	1352	1416	1931	41	3344	3385	1949	18	6438	6456
1914	64	1388	1452	1932	41	3427	3468	1950	18	6599	6617
1915	64	1423	1487	1933	41	5514	3555	1951	18	6764	6782
1916	64	1461	1525	1934	42	3603	3644	1952	18	6934	6956
1917	64	1499	1563	1935	41	3695	3736	1953	18	7108	7125
1918	64	1538	1602	1936	41	3787	3828	1954	9	7786	7729
1919	73	2079	2152	1937	41	3884	3925	1955	9	7981	7990
1920	73	2132	2205	1938	41	3983	4023	1956	9	8181	8190
1921	73	2187	2260	1939	32	4582	4114	1957	9	7385	8394
1922	73	2244	2317	1940	32	4697	4229	1958	9	8595	8604
Πρὸς μεταφορὰν...			24594	Πρὸς μεταφορὰν...			85192	Σύνολον ὁμολογ..			205000

Ὁ Διοικητὴς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος

Σ. ΣΤΡΕΪΤ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 14/27 Φεβρουαρίου 1904.

Η ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Γνωστοποιεῖ

Ὅτι κατετέθη παρ' αὐτῇ τὸ ἀπαιτούμενον ποσὸν διὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ τοκομεριδίου λήξεως 1ης Ἀπριλίου 1904 *(1)* τῶν ἑξῆς Ἐθνικῶν Δανείων: α'] Παγίου (Rente) 4% 1889 φρ. χρ. 4 40 β'] Κεφαλαιώσεως (Funding) 5% 1893 φρ. χρ. 3.40

Ἐν Ἀθήναις τῇ 1ῃ Μαρτίου 1904

(Ἐ τοῦ Γραφείου)

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ
ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Κατὰ τὴν 31 Ἰανουαρίου 1903

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ		30 Νοεμβρίου 1903	31 Ὀκτωβρίου 1903
Ταμεῖον εἰς μεταλλικὸν	Δρ.	1,397,279.35	1,366,886.75
» τραπεζικὰ γραμμάτια Ἰονικῆς Τραπέζης	»	227,605.—	314,450.—
» κερματικὰ γραμμάτια, δίδραχμα καὶ μονόδραχμα	»	3,469,109.—	3,511,763.—
Ἐξωτερικοὶ λογαριασμοὶ Ἀντίτιμον μεταλλικοῦ εἰς τὸ Ἐξωτερικὸν	»	16,575,257.98	17,211,159.94
Προϊὸν ἐκδοθέντος Ἐθνικοῦ Δανείου εἰς χρυσὸν Ἑλληνικῶν Σιδηροδρόμων 4 0/0 τοῦ 1902	»	4,001,366.95	4,177,861.59
Δάνειον πρὸς τὴν Ἑλλ. Κυβέρν. ἐπ' ἀναγκ. κυκλ. τρ. γραμματίων	»	68,778,575.42	68,778,575.—
» » » » διδράχμων καὶ μονοδράχμων	»	12,750,000.—	12,750,000.—
Ὁμολογίαι Ἐθνικῶν δανείων Εἰς χρυσὸν Δρ. 23,767,036.80; » τραπ. γραμ. » 29,416.125.—	»	53,183,161.80	53,263,536.80
Προεξοφλήσεις	»	19,249,834.34	21,032,842.89
Καθυστερήσεις προεξοφλήσεων	»	2,941,551.20	2,783,451.25
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λ]σμοὶ ἐπ' ἐνεχύρῳ χρηματογράφων	»	12,681,849.66	12,838,454.30
Δάνεια ἐπ' ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων	»	1,562,091.15	1,666,579.55
Δάνεια πρὸς τὴν Σταφιδ. Τράπεζαν ἐπὶ ἐγγυήσει τοῦ Κράτους	»	4,843,323 24	2,578,510.85
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ	»	50,600,785 64	51,143,697.18
Δάνεια εἰς δήμους, λιμένας καὶ λοιπὰ νομικὰ πρόσωπα	»	41,947,812.26	42,694,673.41
Χορηγήσεις εἰς γεωργοκτηματίας	»	9,330,926.95	8,665,024.45
Καθυστερήσεις χορηγήσεων εἰς γεωργοκτηματίας καὶ γραμματίων Πρ. Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας	»	4,553,562.09	4,835,001.19
Μετοχαὶ εἰς ἐγχωρίους ἑταιρείας	»	4,060,202.25	4,040,202.25
Συμμετοχὴ εἰς Τράπεζαν Κρήτης	»	1,500,000.—	1,500,000.—
Τοκομερίδια ἐν γένει	»	179,623.37	1,116,351.12
Καταστήματα Τραπέζης καὶ κτήματα ἐξ ἀναγκαστ. ἐκποιήσεων	»	8,327,082.67	8,211,299.91
Ἀπαιτήσεις ἐπισφαλεῖς	»	2,739,842.47	2,675 504.91
Ἔξοδα ἐγκαταστάσεως (ἰδίως δαπάνη κατασκευῆς τρ. γραμματ.)	»	1,643,130.45	1,640,922.05
Διάφοροι λογαριασμοί	»	661,206 85	445,319.02
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ	»	1,4[illegible]4,723.89	
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς χρυσὸν	»	46,623 45	
Λογαριασμὸς ἐξαγορᾶς συμμετοχῆς Κυβ. εἰς κέρδη ἐκ τρ. γραμματ.	»	1,863,680.—	1,863,680.—
Ἐξαγορὰ προνομίου Προν. Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας	»	1,440 000.—	1,440,000.—
Προμήθεια τροπῆς λαχειοφόρου δανείου εἰς τραπεζ. γραμμάτια	»	600,000.—	600,000.—
Διάφορα	»	190,252.48	235,888.90
	Δραχ.	333,770,468.91	333,401,636.79

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

Μετοχικόν κεφάλαιον		Δρ.	20,000,000.—	20,000,000.—
Ἀποθεματικὰ κεφάλαια		»	13,500,000.—	13,500,000.—
Τραπεζικὰ γραμμάτια ἐν κυκλοφορίᾳ :				
I. διὰ λογαριασμὸν τῆς Κυβερνήσεως	Δρ. 68,778,575,42			
II. » » Τραπέζης	» 57,112,806,84*	»	125,891,382.26	127,997,789.18
Κερματικὰ γραμμάτια δίδραχμα καὶ μονόδραχμα		»	12,750,000.—	12,750,000.—
Καταθέσεις ἄνευ τόκου εἰς μεταλλικόν		»	1,025,447.37	757.479.12
Καταθέσεις ἄνευ τόκου		»	12,680,093.03	13,886,066.74
Ἐπιταγαὶ πληρωτέαι		»	949,609.81	1,483,882.42
Μερίσματα πληρωτέα		»	792,624,86	2,029,114.86
Καταθέσεις Δημ. διὰ χορηγήσεις δανείων κατὰ τὸν „ΒΦΜ' Νόμον		»	283,749.94	283.749.84
Διεθνὴς Οἰκ. Ἐπιτροπὴ { λ/σμὸς καταθέσεων ἐκ. δημοσ. ὑπεγ. προσόδων) } { Εἰς χρυσόν . . . Δρ. 201,100 06 » τραπ. γραμ. » 8,418,924.23 }		»	8,620,024.29	3,627,112,16
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς χρυσόν		»		74,484.40
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια		»	605 125.40	2,284,318,35
Καταθέσεις Δημοσίου εἰς Χρυσόν		»	79,611.17	223,978.05
Καταθέσεις Δημοσίου ἐπὶ τόκῳ εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια		»	1,107.388 79	107.388.79
Ἔντοκος κατάθεσις Δημοσ. εἰς χρυσὸν διὰ τὴν κατασκ. τοῦ Σιδ. Πειρ-Δεμερ-Συνόρ.		»	4,001,366.95	4.137,851.95
» » » » τρ. γρ)τια » » »		»	2,947,808 54	3,407,647 72
Καταθέσεις Δημοσ. εἰς τρ. γραμμάτια κατὰ τὸν Νόμον ‚ΒΨΕ'		»	5,474,080 55	5,474,080.55
Καταθέσεις ἔντοκοι		»	66,833,032.62	66,596,967.75
Λαχειοφόρον δάνειον Τραπέζης		»	47,647,770.—	47,047,770.—
Ὑπηρεσία λαχειοφόρου δανείου Τραπέζης		»	1.904,782.—	2,163,736.—
Καταθέσεις ταμιευτηρίου		»	3,503,872.14	3,477,970.58
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ		»		1.279.620.32
Συμμ. τῶν Τραπ. Ἰονικῆς καὶ Ἀθηνῶν εἰς δάνειον Σταφ. Τραπέζης		»	1,687,293.50	
Διάφορα		»	1,085,405.67	768,617.91
		Δρ.	333,770.468,91	333,401,686.79

* Διὰ λογαριασμὸν τῆς Τραπέζης ὡς ἄνω . . . . Δρ. 67,874,242.06
Ἐκπιπτομένων τῶν ἐν τοῖς Ταμείοις τραπεζικῶν γραμματίων Ἰονικῆς Τραπέζης καὶ τῶν κερματικῶν γραμματίων. » 8,400,062.—
Ὑπόλοιπον ἐν κυκλοφορίᾳ διὰ λ)σμὸν τῆς Τραπέζης... Δρ. 59,474,180.06

Ἐν Ἀθήναις τῇ 6 Φεβρουαρίου 1904.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Λογιστηρίου
Π. Α. ΚΟΥΤΣΑΛΕΞΗΣ

ΤΟ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΜΕΓΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΥΛΛΑΛΗΤΗΡΙΟΝ

ΚΑΤΑ

ΤΩΝ ΘΗΡΙΩΔΙΩΝ ΤΩΝ ΒΟΥΛΓΑΡΩΝ

Οἱ Ἕλληνες τῆς Θεσσαλονίκης, ἀπαυδήσαντες πλέον ἐκ τῶν ἀτελευτήτων ἀνοσιουργιῶν τοῦ βουλγαρικοῦ Κομιτάτου, προέβησαν τελευταίως εἰς πρᾶξιν τολμηρὰν καὶ γενναίαν, διαμαρτυρηθέντες ἐντονώτατα ἐνώπιον τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου διὰ τὰ κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους τελούμενα ἐγκλήματα ἐν τῇ δυστήνῳ Μακεδονίᾳ. Τὸ εὐθαρσὲς διάβημα περιποιεῖ τιμὴν εἰς τοὺς πολυπληθεῖς κατοίκους τῆς Θεσσαλονίκης, δόντας τὸ σύνθημα τῆς ἐξεγέρσεως, ἥτις ἐλπίζομεν, ὅτι θὰ εὕρῃ μιμητὰς καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἑλληνικὰς Κοινότητας τῆς καταστρεφομένης χώρας.

Ἡ ἡμετέρα Ἑταιρεία χαιρετίζει μετὰ ἰδιαιτέρας χαρᾶς καὶ ὑπερηφανείας τὸ γεγονός, καθόσον οὐχὶ ἅπαξ ἀπὸ τῶν στηλῶν τούτων ἔχομεν ἐκφράσῃ τὴν εὐχὴν τοιούτου τολμηροῦ διαβήματος, οὐ μόνον πρὸς τοὺς τουρκοκρατουμένους, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς βουλγαροκρατουμένους ἀδελφοὺς ἡμῶν, οἵτινες ὑπὸ τὴν αἰγῖδα τοῦ βουλγαρικοῦ συντάγματος ἐκηρύχθησαν ἐν διωγμῷ, πυρπολούμενοι, δῃούμενοι, ἀδικούμενοι, τυραννούμενοι.

Τὰ ἐν Θεσσαλοννίκῃ τελεσθέντα ἔχουσιν ὡς ἑξῆς, κατ' ἀνταπόκρισιν, ἐκεῖθεν ἀποσταλεῖσαν.

Γεγονὸς ὑψίστης ἐθνικῆς σημασίας ἐπετέλεσεν ὁμόθυμον τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον τῆς ὀρθοδόξου ἑλληνικῆς κοινότητος Θεσσαλονίκης, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ σταθμὸν εἰς τὴν μέχρι τοῦδε ἀναγκαστικὴν πλὴν ἔνοχον ἀνοχὴν ἡμῶν κατὰ τῶν βουλγαρικῶν ἀτιμιῶν.

Τὸ γεγονὸς τοῦτο εἶνε τὸ διοργανωθὲν σύσσωμον τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Θεσσαλονίκης συλλαλητήριον πρὸς τὴν αὐτοκρατορικὴν Κυβέρνησιν.

Πρὸ πολλοῦ εἶχε ληφθῇ ἡ ἀπόφασις, ὅπως ἐπιδοθῇ εἰς τὸν Γενικὸν ἡμῶν Διοικητὴν Χασὰν Φεχμῆ Πασσᾶν Ὑπόμνημα τῆς ἑλληνικῆς Κοινότητος Θεσσαλονίκης, δι' οὗ νὰ στηλιτεύηται ἡ ἀπάνθρωπος καὶ ἄνανδρος διαγωγὴ τῶν κακούργων Βουλγάρων κατὰ τοῦ ἡμετέρου ἔθνους καὶ νὰ ἐκφράζηται ἡ εὐχή, ὅπως ἡ Κυβέρνησις ἐν τῷ δικαιώματι αὐτῆς λάβῃ ἀποτελεσματικὰ μέτρα πρὸς ἀποσόβησιν ἀντεκδικήσεων καὶ αὐτοδικιῶν ἐκ μέρους τῶν ἠγανακτημένων Ἑλλήνων.

Ἡ ἀπόφασις αὕτη παρέμενεν ἀνεκτέλεστος, καθ᾽ὅσον πολλὰ τὰ προσκόμματα παρουσιάζοντο, μέχρις οὗ ὁμὰς ἀληθῶς θαρραλέων πατριωτῶν, ἀψηφήσασα πρὸς στιγμὴν τοὺς τύπους, βαδίσασα ὅμως νομοταγῶς καὶ νομιμοφρόνως, υἱοθέτησε τὸ ζήτημα καὶ ἀπεφάσισε τὴν διοργάνωσιν τοῦ ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας στεφθέντος συλλαλητηρίου.

Καθῆκον θεωρῶ νὰ ἀναφέρω καὶ δημοσίᾳ τὰ ὀνόματα τῶν λαβόντων τὴν γενναίαν πρωτοβουλίαν προς ἐπιτέλεσιν τῆς φυλετικῆς ταύτης νίκης. Ἡ διοργανωτικὴ ἐπιτροπὴ ἀπηρτίζετο ἐκ τῶν δικηγόρων κ. κ. Κωνσταντίνου Σ. Τάττη, Ἰωσὴφ Ἀδαμίδου, Σπύρου Τζαμτζῆ, Ἀθαν. Γ. Βόγα καὶ ἐκ τῶν ἀξιοτίμων πολιτῶν κ. κ. Κωνστ. Α. Φωκᾶ, Ἀθαν. Π. Καλλιδοπούλου καὶ Μιχαὴλ Τσοπάνογλου, ἥτις μετὰ πολλῆς εὐθυκρισίας καὶ διοργανωτικῆς ἱκανότητος διερρύθμισε τὰ πάντα. Ἀπὸ τῆς πρώτης συσκέψεως λίαν καταλλήλως ἐτέθη τὸ θέμα εἰς τὸν διψῶντα ἐθνικῆς διαδηλώσεως λαὸν ὑπὸ τοῦ δικηγόρου κ. Ἰωσὴφ Ἀδαμίδου, ὅστις ἐν περιλήψει ὡμίλησεν ὡς ἑξῆς :

« Οὐδεὶς ἀγνοεῖ, κύριοι, ὅτι ἀφ᾽ ἱκανοῦ χρόνου ἱστάμεθα θεαταὶ εἰς τὴν ἐκτύλιξιν καθ᾽ ὅλην τὴν Μακεδονίαν ἐγκληματικῶν γεγονότων, πρωτοφανῶν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἐθνῶν, καὶ ὧν αὐτουργοὶ τυγχάνουσι λησταντάρτικαὶ συμμορίαι, εἰσάλλουσαι ἐκ τῆς ὁμόρου Ἡγεμονίας.

Ἡ φυλὴ αὕτη, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ παγκόσμιος ἱστορία ἀρνεῖται, ὅτι συνεισέφερέ τι ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος, εὐνοηθεῖσα ἐν τούτοις ὑπὸ καιρικῶν καὶ πολιτικῶν περιστάσεων, ἐπιδιώκει διὰ παντοίων ἐγκλημάτων τὴν ἐπικράτησιν αὐτῆς καὶ τὴν ἐξόντωσιν τοῦ ἑλληνορθοδόξου στοιχείου ἐκ τῆς χώρας ταύτης, μεθ᾽ ἧς ἀπὸ τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς ἔχει συνδέσῃ καὶ συνταυτίσῃ τὴν τύχην καὶ τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ, εἰς βαθμόν, ὥστε ἐσεβάσθησαν καὶ οἱ κατὰ καιροὺς κατακτηταί, ὡς καὶ τὸ ὀθωμανικὸν κράτος αὐτό, ἀναγνωρίσαντες τὰς ποικίλας ἀρετὰς καὶ τὴν ἐκπολιτιστικὴν αὐτοῦ δύναμιν.

Βάλλουσι λοιπὸν δολοφονικῶς κατὰ τῶν ἱερέων ἡμῶν, ἵνα ταπεινώσωσι τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων ἡμῶν.

Βάλλουσι δολοφονικῶς κατὰ τῶν διδασκάλων ἡμῶν, διὰ νὰ ἐπιβάλλωσι σιγὴν εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Βάλλουσι τέλος κατὰ παντὸς προκρίτου καὶ ἀδελφοῦ, ἵνα ἐξαφανίσωσι τὸ γένος ἡμῶν.

Κατὰ τῶν κακουργημάτων τούτων ἡ μὲν πεπολιτισμένη Εὐρώπη ἐξήνεγκεν ἤδη τὴν γνώμην αὐτῆς, ἡ δὲ Σ. Α. Κυβέρνησις διαρκῶς ἐργάζεται πρὸς περιστολὴν αὐτῶν καὶ τιμωρίαν τῶν ἐνόχων. Ἡμεῖς δὲ τί ἐπράξαμεν μέχρι τοῦδε, φρικιῶντες ἐπὶ τῷ ἀκούσματι αὐτῶν ;

Ἀντετάξαμεν εὐαγγελικώτατα καὶ χριστιανικώτατα αἰσθήματα, τὴν ἀγαθὴν ἡμῶν νομιμοφροσύνην καὶ τὸν σεβασμὸν πρὸς τοὺς νόμους τῆς Σ. Α. Κυβερνήσεως, θέλοντες διὰ τῆς διαγωγῆς καὶ πολιτείας ἡμῶν νὰ καταδείξωμεν εἰς πάντα, ὅτι τὸ μακιαβελλικὸν δόγμα, καθ' ὃ ὁ σκοπὸς ἁγιάζει τὰ μέσα, δὲν εἶνε ἠθικόν, πολλῷ δὲ μᾶλλον χριστιανικόν.

Διὰ νὰ διατρανώσωμεν ἀκριβῶς καὶ πάλιν τὰ εὐγενῆ ταῦτα αἰσθήματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, συνήλθομεν σήμερον, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ διὰ νὰ σκεφθῶμεν περὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν δυνάμεθα νὰ ἐκδηλώσωμεν πανδήμως τὸν πόνον καὶ τὸν στεναγμόν, τὸν ὁποῖον πᾶς Ἕλλην αἰσθάνεται, ἐπὶ τοῖς κακουργήμασι τῶν δολοφόνων, ὑψώσωμεν δὲ φωνὴν διαμαρτυρίας νομοταγῶς πρὸς τὴν Σ. Α. Κυβέρνησιν καὶ πρὸς πάντα φιλοδίκαιον, τοῦ ἀδικουμένου τὴν φωνὴν ἐνωτιζόμενον.

Μετὰ τοὺς λόγους τούτους τοῦ κ. Ἀδαμίδου σύσσωμον τὸ πολυπληθὲς ἀκροατήριον ἐψήφισε διὰ βοῆς καὶ ὁμοφώνως τὴν μελετωμένην διαδήλωσιν, ἐξουσιοδοτήσασα τὴν ἐπιτροπήν, ὅπως προβῇ εἰς τὰς λεπτομερείας τῆς διοργανώσεως.

Καὶ πράγματι καταλλήλως εἰδοποιήθη σύμπας ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς περὶ τοῦ ἀποφασισθέντος καὶ ἐκλήθη, ὅπως προσέλθῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ὅπου ἐτελεῖτο χειροτονία τοῦ νέου ἐπισκόπου Κίτρους καὶ ἡ λειτουργία τοῦ πολιούχου τῆς πόλεως Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ.

Ἀθρόως ἀπὸ πρωΐας ἔσπευδε τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον, ὅπως ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπολαύσῃ τῆς ἐκκλησιαστικῆς λειτουργίας, ἀφ' ἑτέρου δέ, ὅπως ἐπιτελέσῃ καὶ τὸ ἐθνικὸν καθῆκον, δι' ὃ εἶχε προσκληθῇ.

Ὑπὲρ τὰς 15 χιλιάδας Ἑλλήνων συνέρρευσαν, πληρώσαντες τόν τε ἱερὸν ναὸν καὶ τὰ πέριξ προαύλια τοῦ ἑλληνικοῦ Διδασκαλείου καὶ λοιπῶν καταστημάτων καὶ τοὺς διαδρόμους καὶ ἀναμένοντες μετ' ἀγωνίας τὴν ἔξοδον τῆς Α. Σ. τοῦ Μητροπολίτου ἡμῶν κ. Ἀλεξάνδρου.

Ἦτο ἡ ὥρα 11 π.μ., ὅτε τὸ ἐπιβλητικώτατον αὐτὸ ἑλληνικὸν πλῆθος, ἔχον ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς προκρίτους τῆς Κοινότητος, κατέλαβε τὴν εὐρεῖαν ὁδὸν καὶ ἔκαμψε, διὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν προξενείων ἐν σιγῇ καὶ εὐταξίᾳ, κατευθυνόμενον πρὸς τὴν ἱερὰν Μητρόπολιν, ὅπως ἐπιδώσῃ τὸ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς συνταχθὲν ὑπόμνημα πρὸς τὴν Α. Σ. ἐντελλόμενον αὐτήν, ὅπως μεταβιβάσῃ αὐτὸ εἰς τὸν Γενικὸν ἡμῶν Διοικητὴν Χασὰν Φεχμῆ Πασσᾶν.

Ἡ ἄφιξις τοῦ πλήθους πρὸ τῆς μητροπόλεως καὶ αἱ φρενιτιώδεις αὐτοῦ ζητωκραυγαὶ ὑπὲρ τῆς Α. Μ. τοῦ Σουλτάνου, τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους καὶ τοῦ Μητροπολίτου ἡμῶν εἰσὶν ἀνώτερα πάσης περιγραφῆς. Εἶτα ἐπιτροπή, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν κ. κ. Σπ. Τζαμζῆ, Κωνστ Τάττη, Ι. Ἀδαμίδου, Α. Βόγα, Σ. Σιμώτα, Δημ. Ζαρήφα καὶ Δημοσθ. Πλάτση, ἀνῆλθεν εἰς τὴν ἱερὰν Μητρόπολιν, ὅπως ἐπιδώσῃ εἰς τὴν Α. Σ. τὸ ὑπόμνημα, τουρκιστὶ μεταπεφρασμένον καὶ φέρον πλέον τῶν 60 σφραγίδων τῶν Σωματείων, Συντεχνιῶν, Ἐκκλησιῶν κτλ.

Μετὰ τὴν ἐπίδοσιν τοῦ ὑπομνήματος εἰς τὴν Α. Σ. ὁ Μητροπολίτης ἐξελθὼν ὡμίλησεν ἀπὸ τοῦ ἐξώστου λίαν σεμνοπρεπῶς καὶ καταλλήλως πρὸς τὸ συγκεντρωμένον πλῆθος, εἰς τὸ ὁποῖον συνέστησεν ὑπακοὴν καὶ ἡσυχίαν καὶ παρεκάλεσεν, ὅπως διαλυθῇ, βεβαιώσας, ὅτι τὰ παράπονα ταῦτα θέλουσι ληφθῇ ὑπ' ὄψει ὑπὸ τῆς ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως.

Ὁ λαὸς ἐπὶ πολὺ ἐπέμενεν, ὅπως παραλαμβάνων τὸν Ἀρχιερέα μεταβῇ σύσσωμος εἰς τὸ Διοικητήριον καὶ ἐπιδώσῃ τὸ ὑπόμνημα πρὸς τὴν Α. Ε. πλὴν ἄλλαι σκέψεις ἐπεκράτησαν πείσασαι τοὺς πολλούς, ὅπως ἀπὸ τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως διαλυθῶσιν, ὅ περ καὶ ἐγένετο.

Τὸ κείμενον τοῦ ἐπιδοθέντος πρὸς τὸν Βαλῆν ὑπομνήματος ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ἐξοχώτατε,

Οἱ ὑπογεγραμμένοι πιστοὶ ὑπήκοοι τῆς Σεβ. Αὐτοκρατορικῆς Κυβερνήσεως, Μουχταροδημογέροντες, Ἐπίτροποι ἱερῶν ναῶν καὶ Πρόεδροι ὅλων τῶν συντεχνιῶν καὶ σωματείων τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης, διερμηνεύοντες τὸ φρόνημα καὶ τὸ ἄλγος σύμπαντος τοῦ οἰκοῦντος τὴν χώραν ταύτην πολυπληθοῦς ὀρθοδόξου ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἀναγνωρίζοντες τὰς πατριωτικὰς καὶ φιλολάους διαθέσεις τῆς Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος τοῦ Σουλτάνου καὶ τῶν πεφωτισμένων Αὐτοῦ ὑψηλῶν λειτουργῶν, οἵτινες πάντοτε ἐξετίμησαν δεόντως τὴν νομοταγῆ καὶ φιλόνομον πολιτείαν τοῦ Γένους ἡμῶν, λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ καθυποβάλωμεν τῇ Ὑμετέρᾳ Ἐξοχότητι τὰ ἑξῆς.

Ὡς τοῖς πᾶσι γνωστόν, ἀπό τινων ἐτῶν τὸ ὁμόδοξον ἑλληνικὸν στοιχεῖον ὑφίσταται συστηματικὸν καὶ ἀπηνῆ καταδιωγμὸν ὑπὸ διοργανουμένων ἐπὶ τούτῳ βουλγαρικῶν συμμοριῶν, ἐκ Βουλγαρίας ὁρμωμένων, γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Κομιτᾶτα», ὅστις διωγμὸς τείνει νὰ καταστήσῃ προβληματικὴν τὴν ὕπαρξιν ἡμῶν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, εἰς τὴν ὁποίαν

εἶνε γνωστὴ ἡ ἐκ παλαιοτάτων χρόνων πρωτεύουσα καὶ ἐκπολιτιστικὴ θέσις ἡμῶν.

Ἐξοχώτατε.

Διὰ τοῦ πρωτοφανῶς ἀγρίου τούτου ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Ἐθνῶν φυλετικοῦ καταδιωγμοῦ ἐπεδιώχθη καὶ ἐπιδιώκεται ἀπανθρώπως πρὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, οὐδὲν πλέον, οὐδὲν ἔλαττον, ἢ ἡ ἐξόντωσις τῆς ἡμετέρας φυλῆς ἀπὸ τῆς χώρας ταύτης. Διότι τίς δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ, ὅτι καθ' ἑκατοντάδας ὅλας ἀριθμοῦνται οἱ ἱεροὶ ναοὶ καὶ τὰ μοναστήρια, τὰ ὁποῖα βίᾳ καὶ ἀτιμωρητεὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἥρπασαν ἀφ' ἡμῶν καὶ ἐσφετερίσθησαν, καὶ ἅτινα ἀνέκαθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἀνῆκον τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ Γένει ἡμῶν ;

Τίς ἐπίσης δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ, ὅτι διὰ παρομοίων τρόπων κατέλαβον καὶ κατέχουσιν ἤδη σχολεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα διεμορφοῦντο τὰ τέκνα ἡμῶν, ἐν ἡμερώσει καὶ νομιμοφροσύνῃ, ἐκδιώξαντες βίᾳ καὶ ἀπειλαῖς Ἕλληνας διδασκάλους καὶ διδασκαλίσσας, ὅσους τυχὸν εὕρισκον ἀπροστατεύτους ;

Τίς δύναται νὰ ἀνασκευάσῃ, ὅτι ἐμόλυναν καὶ μολύνουσιν ἔτι τὰς χεῖρας αὐτῶν διὰ τοῦ αἵματος τῶν ἱερέων τοῦ Ὑψίστου, οὓς ἀγριώτατα κατασφάζουσι, διότι ἀρνοῦνται νὰ καταπατήσωσι τὸν ὅρκον, ὃν ὤμοσαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ περὶ τῆς εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Γένος πίστεως αὐτῶν, διὰ νὰ ἐξυπηρετήσωσι τοὺς σκοπούς, οὓς αὐτοὶ γιγνώσκουσι ;

Πόσοι δὲ καὶ ἐκ τῶν διδασκάλων ἡμῶν δὲν πίπτουσιν ἤδη θύματα τῆς θηριωδίας τῶν ἀγρίων ὀργάνων τοῦ Κομιτάτου, διὰ νὰ ἐξαλείψωσι τὴν ἑλληνικὴν ἐκπαίδευσιν ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς χώρας ταύτης ; Μήπως δὲν ἀπωρφάνισαν πλείστας ὅσας ἑλληνικὰς Κοινότητας, δολοφονήσαντες προκρίτους καὶ σημαίνοντα μέλη αὐτῶν, ἐμπνεύσαντες οὕτω τὸν τρόμον καὶ τὴν φρίκην ;

Τὰ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἀναγραφέντα ἀνωτέρω ἐγκλήματα τῶν Βουλγάρων κατὰ τῶν ὁμογενῶν ἡμῶν, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσι μελανὴν σελίδα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ διαπιστώσωμεν, προσάγοντες ὀνόματα, ἀριθμοὺς καὶ λεπτομερείας, ἀλλὰ θεωροῦμεν τοῦτο περιττόν, καθότι εἶνε ταῦτα πασίγνωστα.

Ἐξοχώτατε,

Πάντα τὰ ἀνωτέρω ἀκατονόμαστα ἐγκλήματα τῶν Βουλγάρων κατὰ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, ὡς καὶ αἱ ἁρπαγαὶ καὶ οἱ σφετερισμοὶ περιουσιῶν, ἀνηκουσῶν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ Γένει ἡμῶν, δὲν δύνανται νὰ ἀφήσωσιν ἡμᾶς ἀδιαφόρους καὶ ἀναλγήτους, διότι προαιώνιοι καὶ ἀδιάρρηκτοι δεσμοὶ θρησκείας καὶ αἵματος συνδέουσιν ἡμᾶς μετὰ τῶν δεινοπαθούντων ἀδελφῶν ἡμῶν. Τοῦτο δὲ δύναται νὰ ἐξηγήσῃ τῇ Ὑμ. Ἐξοχότητι καὶ τὸ παρὸν διάβημα.

Καίτοι ὑπὸ τοιούτων ἰσχυρῶν συναισθημάτων κατεχόμενος ὁ ἑλληνικὸς ὀρθόδοξος πληθυσμὸς τῆς χώρας ταύτης, σεβόμενος ὅμως τοὺς νόμους τῆς Σεβ. Αὐτοκρατορικῆς Κυβερνήσεως καὶ ὑπείκων αὐτοῖς, οὐδὲ τὴν νόμιμον κἂν ἄμυναν ἀντέταξε μέχρι τοῦδε κατὰ τοῦ ἀφορήτου τούτου διωγμοῦ τῶν Βουλγάρων, προσδοκῶν παρὰ τῆς Σεβ. Αὐτοκρατορικῆς Κυβερνήσεως τὴν ἀποτελεσματικὴν προστασίαν καὶ ἱκανοποίησιν τῶν καταπατουμένων αὐτοῦ δικαίων.

Ἐξοχώτατε,

Μετὰ λύπης παρατηροῦμεν, ὅτι αἱ ἐλπίδες ἡμῶν αὗται ὄχι μόνον δὲν ἐδικαιώθησαν μέχρι σήμερον, ἀλλὰ τὸ καθ᾽ ἡμῶν κακὸν ὁσημέραι ἐντείνεται, ὡς μαρτυροῦσι τὰ γεγονότα τῶν τελευταίων τούτων ἡμερῶν. Συνέτεινε δὲ πιθανῶς εἰς τὸ νὰ ἀποθρασυνθῶσιν οἱ κακοῦργοι καὶ ἡ μεγαθύμως ἐπιδειχθεῖσα πρὸς αὐτοὺς ἐπιείκεια τοῦ Ὑψηλοῦ Κράτους καὶ ἡ μετ᾽ ἐλαφρᾶς ἀντιλήψεως τοῦ καθήκοντος ἐνέργεια ἐνίων κυβερνητικῶν ὀργάνων.

Ἐξακολουθοῦμεν διατρέφοντες τὴν ἐλπίδα, ὅτι ἐπὶ τέλους θέλουσι παταχθῇ οἱ κακοῦργοι, θέλουσιν ἀναπνεύσῃ οἱ φιλήσυχοι καὶ φιλόνομοι κάτοικοι τῆς χώρας ταύτης, ἐπανέλθῃ δέ, προνοίᾳ κυβερνητικῇ, πλήρης ἡ τάξις, ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ἡσυχία κατὰ τοὺς διακαεῖς πόθους καὶ προσδοκίας αὐτῶν, πρὸς πρόληψιν πάσης αὐτοδικίας, εἰς ἣν τὸ αἴσθημα τῆς αὐτοσυντηρήσεως συνήθως ἐξωθεῖ τὸν ἄνθρωπον.

Ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ, ὅτι τὰ ἀνωτέρω θέλουσι ληφθῇ ὑπ᾽ ὄψει ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων, ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ διατελῶμεν τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος ταπεινοὶ θεράποντες.

Ἕπονται αἱ ὑπογραφαί.

Τοιοῦτον αὐτολεξεὶ τὸ εὐθαρσὲς ὑπόμνημα. Εὐγνωμοσύνη ὀφείλεται πρὸς τοὺς λαβόντας τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἐντόνου ταύτης ἐθνικῆς διαμαρτυρίας. Τὸ διάβημα τῆς Κοινότητος Θεσσαλονίκης καθῆκον ἔχουσι νὰ μιμηθῶσι καὶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Μακεδονίας ἑλληνικαὶ Κοινότητες, ὅπως καταδειχθῇ ἀριθμητικῶς ἥ τε πλειονότης τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἡ ἀγανάκτησις αὐτοῦ διὰ τὰς τελουμένας ἑκάστοτε βουλγαρικὰς ἀτιμίας.

ΨΗΦΙΣΜΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Ἡ ἡμετέρα Ἑταιρεία ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ ἀνωτέρω συλλαλητηρίου ἀπηύθυνε τὸ κατωτέρω ψήφισμα:

ΕΤΑΙΡΕΙΑ "ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ,,

Ἀριθ. Πρωτ. 150

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» ἐπὶ τῇ πληροφορίᾳ, ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς Θεσσαλονίκης διεμαρτυρήθησαν κατὰ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἀπό τινος χρόνου τελεσθέντων καὶ τελουμένων ἐγκλημάτων κατὰ τοῦ αὐτόθι ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ Κομιτάτου·

Συνελθὸν

Εἰς ἔκτακτον συνεδρίαν, σήμερον 25 Φεβρουαρίου 1904, ἡμέραν Τετάρτην καὶ ὥραν 6 μ. μ.

ΨΗΦΙΖΕΙ

Συγχαίρει τὸν ἑλληνικὸν πληθυσμὸν τῆς Θεσσαλονίκης ἐπὶ τῇ ἐθνικωτάτῃ ταύτῃ πράξει τῆς διαμαρτυρίας πρὸς τὸν πεπολιτισμένον κόσμον διὰ τὰ ἀκατονόμαστα ἐγκλήματα φόνων, ληστειῶν, ἐμπρησμῶν καὶ δηώσεων, ἅτινα διέπραξαν κατὰ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλλήνων αἱ συμμορίαι τοῦ βουλγαρικοῦ Κομιτάτου τῆς Σόφιας καὶ εὔχεται ὅπως καὶ αἱ λοιπαὶ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ ὁμογενεῖς Κοινότητες, αἵτινες ὑφίστανται τοὺς αὐτοὺς διωγμοὺς καὶ τὰς αὐτὰς καταστροφὰς ὑπὸ τῶν ἐπιβουλευομένων τὴν ἐθνικὴν καὶ θρησκευτικὴν αὐτῶν ὕπαρξιν, μετὰ τοῦ αὐτοῦ σθένους διαμαρτυρηθῶσι πρὸ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου.

Ὁ Πρόεδρος
Ν. Καζάζης

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
Κ. Πεταλᾶς

Η ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΙΑΔΗΛΩΣΙΣ ΚΑΙ Ο ΞΕΝΟΣ ΤΥΠΟΣ

Ἡ ἐν Θεσσαλονίκῃ κατὰ τὴν 22 Φεβρουαρίου γενομένη παρὰ τῆς ἑλληνικῆς Κοινότητος μεγάλη διαδήλωσις ἐναντίον τῶν βουλγαρικῶν κακουργημάτων, δι᾽ ἧς, εἰ μή τι ἄλλο, ἀνεκουφίσθη τοὐλάχιστον ἡ καρδία τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων, διότι ἐδόθη διέξοδος εἰς τὸ πρὸ καιροῦ κατέχον τὸ στῆθος αὐτῶν βαθὺ ἄλγος διὰ τοὺς φόνους καὶ τὰς δεινὰς συμφοράς, ἃς ὑφίστανται οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν ἕνεκα τῆς ἀνηκούστου θηριωδίας τῶν Βουλγάρων, παρέσχεν ἀφορμὴν νὰ ἐκδηλωθῶσι καὶ πάλιν αἱ πρὸς ἡμᾶς διαθέσεις τοῦ ξένου τύπου. Ὁ «Νέος Ἐλεύθερος Τύπος» τῆς Βιέννης ἀνέφερε κατ᾽ ἀρχὰς μὲν ψυχρῶς τὴν εἴδησιν, ὅτι *ἑκατοντάδες τινὲς* Ἑλλήνων διεμαρτυρήθησαν κατὰ τῶν Βουλγάρων πρὸ τοῦ μητροπολιτικοῦ μεγάρου· βραδύτερον δὲ παρέσχε μὲν λεπτομερεστέρας πληροφορίας, δὲν ἠξίωσεν ὅμως οὐδὲ μικροῦ τινος σχολίου τὸ γεγονός· ὁ δὲ γαλλικὸς τύπος, ἰδίως ὁ «Χρόνος» καὶ ἡ «Πρωΐα» τῶν Παρισίων, φύλλα εὐμενέστατα πρὸς τοὺς Βουλγάρους διακείμενα, ἀείποτε ὑπὲρ αὐτῶν συνηγοροῦντα, μὴ διστάσαντα πολλάκις νὰ ἐξισώσωσι τὰ κακουργήματα ταῦτα, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἐγένετο ἡ διαδήλωσις, μὲ τὰ ἀθάνατα κατορθώματα τοῦ Μιαούλη καὶ τοῦ Κανάρη, ἐτόλμησαν καὶ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ νὰ ἐπιδείξωσι τὴν ἐπιτηδειότητα, ἣν ἔχουσιν εἰς τὸ διαστρέφειν τὴν ἀλήθειαν καὶ ἐπομένως παρέστησαν τὴν αὐθορμήτως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων γενομένην διαδήλωσιν κατὰ τῶν βιαιοπραγιῶν τοῦ βουλγαρικοῦ Κομιτάτου ὡς ὑποκινηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ὀρθοδόξου κλήρου, διότι δῆθεν αἱ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀφαιρεθεῖσαι ἀπὸ τῶν Βουλγάρων ἐκκλησίαι καὶ τὰ σχολεῖα ἀποδίδονται ὑπὸ τῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως· οὕτω λοιπὸν τὰ γαλλικὰ ταῦτα φύλλα καὶ αὐτὴν τὴν θερμὴν ἐκδήλωσιν τῆς συμπαθείας τῶν Ἑλλήνων Μακεδόνων ὑπὲρ τῶν καταπιεζομένων ἀδελφῶν αὐτῶν ἐπεχείρησαν δολίως νὰ ἑρμηνεύσωσιν ὑπὲρ τῶν ὑπ᾽ αὐτῶν προστατευομένων. Ἡ Πύλη ἀποδίδει εἰς τοὺς Βουλγάρους τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ σχολεῖα, ἅτινα τὸ πατριαρχεῖον ἀφήρπασε κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, λέγουσιν οἱ βουλγαρίζοντες Γάλλοι, τούτου δ᾽ ἕνεκα οἱ Ἕλληνες ἀδημονοῦσι καὶ διαμαρτύρονται. Διὰ τῆς συνήθους λοιπὸν καὶ πάλιν μεθόδου τοὺς μὲν κακουργοῦντας εὐνοουμένους αὐτῶν παρουσιάζουσιν ὡς ἀδικουμένους, ἡμᾶς δὲ τοὺς ἐπικαλουμένους βοήθειαν καὶ προστασίαν τῶν δολοφονουμένων ἡμῶν ἀδελφῶν ὡς ἀδικοῦντας· ὁποία ἀληθῶς θαυμασία λογική!

Δὲν ἐπιζητοῦμεν, γράφοντες ταῦτα, νὰ καταπείσωμεν τοὺς φιλανθρώπους Γάλλους δημοσιογράφους νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ δίκαιον, οὐδὲ νὰ μεταβάλωσι τὰ φρονήματα αὐτῶν, διότι γνωρίζομεν ποῖοι *ἀδαμάντινοι* δεσμοὶ συνδέουσιν αὐτοὺς πρὸς τοὺς ἐν Σόφιᾳ, ἐπιθυμοῦμεν μόνον, διὰ μυριοστὴν ἴσως φοράν, νὰ καταστήσωμεν γνωστὴν εἰς τοὺς ἐν Ἀθήναις διέποντας τὴν τύχην τοῦ ἡμετέρου ἔθνους τὴν οἰκτρὰν κατάστασιν τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλληνισμοῦ, ὅστις καταπιεζόμενος, καταδιωκόμενος, δολοφονούμενος ὑπὸ ἀγρίων ἐχθρῶν, οὐδὲ τὸ δικαίωμα, ὡς φαίνεται, ἔχει νὰ διαμαρτυρηθῇ, ἄλλως κατηγορεῖται ὡς ἀδικῶν. Ποῦ θὰ καταλήξῃ ἡ τραγῳδία αὕτη; Πρὸ καιροῦ ἤδη οἱ ἐν Μακεδονίᾳ Ἕλληνες ὑφίστανται, ὡς γνωστόν, τὰ πάνδεινα, ἀλλ' ἐπέδειξαν ὑπομονὴν ἰώβειον, διὰ τὸν λόγον, ὅτι ἡ πολιτικὴ τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἀπαιτεῖ τοῦτο. Τίς οἶδεν, εἴπομεν καθ' ἡμᾶς αὐτούς. Πιθανὸν ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις νὰ ἔχῃ ὑψηλήν τινα ἐθνωφελῆ πολιτικήν, ἀκατάληπτον εἰς τοὺς ἀμυήτους κοινοὺς θνητοὺς καὶ ἡ πολιτικὴ αὕτη ἀπαιτεῖ νὰ κρύπτωμεν τοὺς πόνους, νὰ περιορίζωμεν τὴν θλῖψιν, νὰ καταπνίγωμεν τοὺς στεναγμοὺς καὶ νὰ ἀπομάσσωμεν τὰ δάκρυα ἡμῶν· ἡ διαθρυληθεῖσα μάλιστα συμμαχία Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας ἐνίσχυε τὴν ἰδέαν ταύτην καὶ διὰ τοῦτο ὁσάκις τὸ δολοφόνον ἐγχειρίδιον τῶν Βουλγάρων ἔπληττε τὰ στήθη τῶν ἀδελφῶν, κατεπνίγομεν τὴν συγκίνησιν ἡμῶν ἐπὶ τῇ ἐλπίδι, ὅτι ἀλλαχοῦ ὠφελοῦνται τὰ γενικώτερα τοῦ ἔθνους συμφέροντα. Δυστυχῶς ἡ ἐλπὶς αὕτη ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν μᾶς ἐγκαταλείπει· τὰ μέχρι τοῦδε γεγονότα ἀποδεικνύουσιν, ὅτι βαυκαλιζόμεθα ὑπὸ κενῶν ὀνείρων. Οἱ Βούλγαροι ἐξακολουθοῦσι τὸ ἀποτρόπαιον ἔργον αὐτῶν, ἡ Τουρκία ἀντὶ νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ διαπραγματεύεται πρὸς αὐτοὺς περὶ ἀμνηστείας καὶ παραχωρήσεων, οἱ ἐν Εὐρώπῃ φίλοι αὐτῶν ἐξακολουθοῦσι θαυμάζοντες τὸν ἡρωϊσμόν των, οἱ πολιτικοὶ πράκτορες ἐργάζονται ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ μόνη ἡ μήτηρ ἡμῶν Ἑλλὰς καθεύδει ὕπνον νήδυμον. Καθεύδει δυστυχῶς! καὶ δὲν ἴσχυσαν νὰ ἐξυπνήσωσιν αὐτὴν οὔτε οἱ φλογεροὶ ἐξορκισμοὶ τοῦ κ. Καζάζη, οὔτε τὰ νευρώδη ἄρθρα ἐν τῷ «Κράτει» τοῦ κ. Σπηλιωτοπούλου, οὔτε ἡ πατριωτικὴ φωνὴ τοῦ κ. Καρολίδου. Θὰ δυνηθῇ ἆρά γε νὰ πράξῃ τοῦτο ἡ κραυγὴ τῆς ὀδύνης, ἥτις ἀντήχησε πρό τινων ἡμερῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ ὑπὲρ τῶν ταλαιπωρουμένων τέκνων αὐτῆς; Ἀγνοοῦμεν· φοβούμεθα ὅμως μήπως, ὅταν τέλος ἐξυπνήσῃ, τρίψῃ μετ' ἐκπλήξεως τοὺς ὀφθαλμούς, διότι θὰ ἴδῃ, ὅτι οἱ μὲν Βούλγαροι διὰ τὰ ἀνδραγαθήματα αὐτῶν ἔλαβον νέα τινὰ βεράτια ἐν Μακεδονίᾳ, ὡς ἤδη ἀπό τινος διαδίδεται ἐνταῦθα, εἰς αὐτὴν δὲ ὑπολείπεται, ὡς μόνη ἀμοιβή, ὁ ἔπαινος τοῦ κ. Γουλοχόφσκη διὰ τὴν καλὴν αὐτῆς συμπεριφοράν, καὶ ὡς μόνη παρηγορία ἡ τέλεσις τοῦ μνημοσύνου ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τῶν δολοφονηθέντων τέκνων της.

Μὴ γένοιτο.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 6 Μαρτίου 1904. **Ἀλκαῖος**

ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

Ἕνεκεν τῆς τελευταίως γενομένης κινήσεως ἔν τε τῷ Πανεπιστημίου ὑπὸ τῶν φοιτητῶν καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ Βουλῇ πρὸς εἰσαγωγὴν τῆς Ἐθνικῆς Κατηχήσεως ὡς ὑποχρεωτικοῦ μαθήματος ἐν ἅπασι τοῖς σχολείοις τοῦ Κράτους, θεωροῦμεν σκόπιμον νὰ δημοσιεύσωμεν τμηματικῶς ἐνταῦθα τὸ περιεχόμενον αὐτῆς, γραφείσης ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας, χάριν τῆς μείζονος διαδόσεως τῶν ἰδεῶν ἐκείνων, αἵτινες πρέπει νὰ διαπαιδαγωγήσωσι τὸ Ἔθνος, ἐὰν ἐπιθυμῶμεν νὰ παρασκευάσωμεν χαρακτῆρας καὶ ἀληθεῖς φιλοπάτριδας, οἵτινες μόνοι καθίστανται ἐργάται ἀφωσιωμένοι τοῦ μεγαλείου τῆς Πατρίδος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ὁ Ἄνθρωπος.

— Τί εἶνε ὁ ἄνθρωπος;

Ὁ ἄνθρωπος εἶνε τὸ τελειότατον δημιούργημα ἐπὶ τῆς γῆς, λογικὸν ὄν, πλασθὲν κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν Θεοῦ, ἐκ φύσεως προωρισμένον νὰ πράττῃ τὸ ἀγαθὸν καὶ νὰ μισῇ τὸ κακόν.

— Ποία λέγεται ἀγαθὴ πρᾶξις;

Ἐκείνη, ἡ ὁποία συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἠθικὴν καὶ δὲν βλάπτει τοὺς ὁμοίους μας, δηλαδὴ δὲν προξενεῖ εἰς αὐτοὺς λύπην, ἀλλ' εὐχαρίστησιν.

— Ποία εἶνε κακή;

Ἐκείνη, ἡ ὁποία ἀντιβαίνει εἰς τὴν ἠθικήν, βλάπτει δὲ καὶ λυπεῖ τοὺς ὁμοίους μας.

—Μόνον εἰς τοὺς ὁμοίους του πρέπει ὁ λογικὸς ἄνθρωπος νὰ πράττῃ τὸ ἀγαθόν;

Ὄχι· ἀλλ' εἰς ὅλα τὰ ἐπὶ τοῦ κόσμου τούτου εὑρισκόμενα, ζῷα, φυτά, ὡς καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἄψυχον φύσιν.

—Ἔχει συμφέρον πρὸς τοῦτο;

Μάλιστα. Τὰ ζῶα, τὰ φυτά, τὸ ὕδωρ, πᾶν τὸ ὁποῖον ἐδημιούργησεν ὁ πανάγαθος Θεός, συντελοῦσιν εἰς τὴν ζωήν, τὴν ὑγίειαν καὶ τὴν εὐτυχίαν τοῦ ἀνθρώπου.

—Ἀγαθὸς ἢ κακὸς ἐπλάσθη ὁ ἄνθρωπος;

Ἀγαθός. Διότι ἔχει νοῦν, ὅστις συμβουλεύει αὐτόν, ὅτι τὸ κακὸν δὲν βλάπτει μόνον τὸν ὅμοιόν του, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον, διότι ἡ δυστυχία τοῦ ἑνὸς εἶνε δυστυχία ὅλων. Ἔχει ἐπίσης καρδίαν, ἡ ὁποία αἰσθάνεται λύπην, ὅταν γίνηται τὸ κακόν.

—Πῶς λέγεται ὁ ἄνθρωπος τοιαῦτα φρονῶν καὶ πράττων;

Ἠθικὸς ἄνθρωπος.

—Ποία εἶνε ἡ ἰδιότης τοῦ ἠθικοῦ ἀνθρώπου;

Νὰ πράττῃ τὸ καθῆκόν του, ὅπως διατάσσουν αὐτὸν ἡ χριστιανικὴ θρησκεία, ὁ νοῦς καὶ οἱ ἀνθρώπινοι νόμοι.

—Τί εἶνε καθῆκον:

Τὸ πρόσταγμα τῆς ἠθικῆς, τὸ κανονίζον τὰς πράξεις τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὸ ὁποῖον ὑποχρεοῦται οὗτος νὰ ὑπακούῃ.

—Ποῖα εἶνε τὰ πρῶτα καθήκοντα;

Σέβας πρὸς τὸν Θεόν, τιμὴ τῶν γονέων καὶ ἀφοσίωσις ὑπὲρ αὐτῶν. Ὁ ἄνθρωπος ἐπίσης πρέπει ν' ἀγαπᾷ τὸν πλησίον του ὡς ἑαυτόν· ἐκεῖνο δέ, τὸ ὁποῖον μισεῖ, νὰ μὴ πράττῃ εἰς τοὺς ἄλλους.

—Πρέπει νὰ ἐπιβάλλωνται τὰ καθήκοντα ταῦτα;

Ναί. Ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν διὰ τῆς ἀνατροφῆς καὶ ὄχι διὰ τῆς τιμωρίας.

—Τί σημαίνει ἀνατροφή;

Ἐπίδρασις τῶν ἐνηλίκων ἐπὶ τῶν ἀνηλίκων ἐπ' ἀγαθῷ αὐτῶν καὶ τῆς κοινωνίας, δηλαδὴ πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ παιδεία.

—Πῶς δύναται νὰ ἐπιτύχῃ ἡ παιδεία αὕτη, μορφόνουσα ἀγαθοὺς ἀνθρώπους;

Ἐν τῇ οἰκογενείᾳ διὰ τῶν γονέων καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ διὰ τῶν σχολείων, τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν νόμων.

—Ποῖοι λέγονται νόμοι;

Αἱ διατάξεις ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι ἀπορρέουσιν ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης συνειδήσεως, ἀναγνωρίζονται δὲ ἀπὸ τὴν κοινωνίαν, τῶν ὁποίων τὴν τήρησιν ἐπιβάλλει αὕτη διὰ τῆς πολιτείας εἰς ὅλα τὰ μέλη της. Τὸ σύνολον τῶν νόμων τούτων λέγεται δίκαιον.

—Πᾶς ἄνθρωπος πρέπει νὰ ὑποτάσσηται εἰς τοὺς νόμους;

Μάλιστα. Ἡ προσβολὴ κατ' αὐτῶν εἶνε προσβολὴ κατὰ τῶν δικαίων τοῦ ἀνθρώπου.

—Ἔχει πᾶς ἄνθρωπος δίκαια;

Μάλιστα.

—Ποῖα εἶνε ταῦτα;

Τὸ δίκαιον τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς, τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἰσότητος, τῆς παιδείας, τῆς περιουσίας καὶ τῆς προόδου.

— Εἶνε ἀπαραβίαστα τὰ δίκαια ταῦτα ;

Μάλιστα, διότι συγγεννῶνται μὲ τὸν ἄνθρωπον. Πᾶς ἄνθρωπος λογικὸς πρέπει νὰ ἐπιζητῇ αὐτὰ καὶ νὰ τὰ διεκδικῇ καὶ διὰ θυσίας ἀκόμη τῆς ζωῆς του.

— Ποῖος εἶνε ὁ σκοπὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς;

Ἡ πρόοδος αὐτοῦ, δηλαδὴ ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ πνευματικὴ τελειότης καὶ ἡ ὑλικὴ εὐημερία.

— Πῶς ἐπιτυγχάνεται ἡ πρόοδος;

Διὰ τῆς ἐνισχύσεως τῶν σωματικῶν, ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν δυνάμεων, ἐκ τῆς ὁποίας προέρχεται ἡ αὔξησις τῆς εὐτυχίας ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ.

— Πῶς λέγεται ἡ ἐνέργεια αὕτη τοῦ ἀνθρώπου.

Παιδεία. Αὕτη εἶνε ἡ ἀνατροφὴ τοῦ ἀνθρώπου· ἐνίσχυσις τοῦ σώματος καὶ βελτίωσις τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας. Μόνον ὁ ἄνθρωπος τοιουτοτρόπως ἐξέρχεται ἀπὸ τοῦ σκότους εἰς τὸ φῶς, φωτίζεται καὶ τελειοποιεῖται.

— Εἶνε ὑποχρεωτικὴ δι' ἕκαστον ἄνθρωπον ἡ παιδεία ;

Μάλιστα· ὁ ἐστερημένος αὐτῆς στερεῖται τῶν προσόντων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου.

— Ποῖον τὸ μέγιστον καὶ ἱερώτατον τῶν καθηκόντων τοῦ ἀνθρώπου :

Τὸ πρὸς τὴν πατρίδα.

— Πῶς γίνεται ὁ ἄνθρωπος χρήσιμος εἰς τὴν πατρίδα του ;

Διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῶν σωματικῶν καὶ πνευματικῶν αὐτοῦ δυνάμεων καὶ τῆς καλλιεργίας τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος.

— Πῶς ἐπιτυγχάνεται τοῦτο ;

Διὰ τῆς ἀσκήσεως τοῦ σώματος, ἥτις λέγεται γυμναστικὴ καὶ στρατιωτικὴ παίδευσις, διὰ τῆς ἀσκήσεως τοῦ πνεύματος, ἥτις λέγεται ἐπιστημονική, καὶ τῆς θρησκευτικῆς διδασκαλίας.

— Ποῖα τὰ ἀποτελέσματα ;

Ἰσχὺς σώματος, σθένος ψυχῆς, περιφρόνησις τῶν κινδύνων, κατανόησις τοῦ ἐθνικοῦ προορισμοῦ.

— Πῶς ἐπιτυγχάνεται ἡ στρατιωτικὴ ἄσκησις τοῦ λαοῦ ;

Διὰ τῆς γενικῆς στρατολογίας καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτῆς ὀργανώσεως.

— Εἶνε ὑπόχρεως πᾶς πολίτης εἰς τὴν στρατιωτικὴν ἄσκησιν ;

Μάλιστα· ὁ ἔχων δικαιώματα ἐν τῇ πολιτείᾳ ἔχει καὶ ὑποχρεώσεις πρὸς αὐτήν. Πρωτίστη δὲ ὑποχρέωσις εἶνε ἡ ὑπεράσπισις τῆς πατρίδος διὰ τῆς ἰδίας ζωῆς.

— Δικαιοῦταί τις νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν τάξιν, εἰς ἣν ἐν πολέμῳ ἢ ἐν εἰρήνῃ ἐτάχθη ὑπὸ τῆς πολιτείας ;

Ὄχι. Ὁ καταλείπων τὴν τάξιν, ὁ παραβαίνων τὰ πρὸς τὴν πατρίδα στρατιωτικὰ καθήκοντα, τὰ ἱερώτατα πάντων, πρέπει νὰ θεωρῆται ἄτιμος, ἐπομένως νὰ στερῆται τὰ πολιτικά του δικαιώματα.

— Ποῖος λέγεται πολίτης ;

Ὁ ἐκπληρῶν τὰ πρὸς τοὺς ὁμοίους του, τὴν πολιτείαν καὶ τὴν θρησκείαν καθήκοντα, ὁ ἀγαπῶν τὴν πατρίδα του ὑπὲρ τὸν ἑαυτόν του καὶ τὴν οἰκογένειάν του, ὁ φροντίζων διὰ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς, τὴν τιμήν, τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ἀκεραιότητα καὶ τὸ μεγαλεῖον, ὁ συντρέχων ὑλικῶς καὶ ἠθικῶς τὴν κυβέρνησιν, παρὰ τῆς ὁποίας λαμβάνει ἀσφάλειαν, δικαιοσύνην, παιδείαν, συγκοινωνίαν.

— Διὰ τίνος τρόπου δύναται νὰ ἐκπληρώσῃ ὁ ἄνθρωπος ἀσφαλῶς τὸν προορισμόν του ;

Ζῶν συμφώνως μὲ τοὺς θείους νόμους, μὲ τὴν ἀλήθειαν, τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ προσπαθῶν νὰ καταστήσῃ εὐτυχεῖς τοὺς ὁμοίους του.

— Διὰ τίνος ἄλλου τρόπου ;

Διὰ τῆς ἐργασίας.

— Τί λέγεται ἐργασία ;

Ἡ ἐνέργεια τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματος, ἡ καταβαλλομένη ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον πρὸς εὕρεσιν τῶν μέσων τῆς συντηρήσεως ἑαυτοῦ καὶ ἐκείνων, πρὸς τοὺς ὁποίους ἔχει ὑποχρεώσεις, δηλαδὴ πρὸς θεραπείαν τῶν σωματικῶν καὶ πνευματικῶν αὐτοῦ ἀναγκῶν.

— Πῶς εὑρίσκει ταῦτα πάντα ὁ ἄνθρωπος :

Κατοικῶν εἴς τινα χώραν, ὅπου ἐγεννήθη αὐτὸς καὶ οἱ προπάτορές του, συζῶν μετὰ συγγενῶν καὶ ὁμοφύλων καὶ συνεργαζόμενος μετ' αὐτῶν, ἐνδιαφερόμενος καὶ ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ αὐτῶν.

Εἶνε ὑποχρεωμένος νὰ ἐργάζηται ὁ ἄνθρωπος ;

— Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγει : «Ὁ μὴ ἐργαζόμενος μὴ ἐσθιέτω». Ὁ μὴ ἐργαζόμενος εἶνε ἄχρηστος καὶ ἐπιβλαβὴς ἄνθρωπος.

— Αἰσθάνεται εὐχαρίστησιν ἢ ὀδύνην ὁ ἐργαζόμενος ἄνθρωπος ;

Ὁ ἀγαθὸς αἰσθάνεται εὐχαρίστησιν, διότι δὲν ὠφελεῖ μόνον ἑαυτόν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὁμοίους του, εἰς τοὺς ὁποίους γίνεται εὐεργετικὸς καὶ χρήσιμος. Μόνον ὁ κακὸς αἰσθάνεται ὀδύνην· οὗτος δὲ εἶνε ἄχρηστος καὶ ἐπιβλαβής. Ἡ ἀργία εἶνε μήτηρ πάσης κακίας.

— Πρέπει νὰ τιμᾶται ὁ ἐργαζόμενος ;

Μάλιστα· ἀπὸ ὅλην τὴν κοινωνίαν.

— Ὁ δὲ μὴ ἐργαζόμενος ;

Νὰ περιφρονῆται.

— Ἐὰν ἔχῃ τις τὰ μέσα τῆς συντηρήσεως, ἐπιτρέπεται νὰ μὴ ἐργάζηται ;

Ὄχι. Καὶ αὐτὸς εἶνε ἄχρηστος, ἑπομένως ἐπιβλαβής. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ μὴ ἐκτιμᾶται·

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Κοινωνία

— Τί λέγεται κοινωνία ;

Ἡ μετ' ἄλλων ἀνθρώπων συμβίωσις καὶ συνεργασία πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ, τῆς ἠθικῆς προόδου καὶ τῆς ὑλικῆς εὐημερίας.

— Πῶς ἐσχηματίσθη ἡ κοινωνία ; ἐκ φύσεως ἢ ἐξ ἀνάγκης ;

Ἐκ φύσεως. Ὁ ἄνθρωπος εἶνε φύσει κοινωνικός.

— Πότε ὁ ἄνθρωπος εἶνε εὐτυχέστερος ; ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἢ ἐν τῇ ἀπομονώσει ;

Ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Καὶ τὰ θηρία, καὶ αὐτὰ τὰ φυτά, ἔχουσι κοινωνικὰς ἰδιότητας. Πολλὰ τῶν θηρίων ἀρέσκονται εἰς τὴν μετὰ τῶν ὁμοίων ἢ τῶν ἀνθρώπων συμβίωσιν.

— Πῶς ἐπιτυγχάνει τὸν σκοπὸν αὐτῆς ἡ κοινωνία ;

Ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἐκπληρῶσι τὰ καθήκοντα αὐτῶν καὶ σέβωνται τὰ δίκαια τῶν ὁμοίων των.

— Ἂν τις ἀρνῆται νὰ σεβασθῇ ταῦτα, εἶνε τοῦτο ἐπιτετραμμένον ;

Ὄχι. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ἐξαναγκάζεται ὁ σεβασμὸς ὑπὸ τοῦ νόμου.

— Ἂν τις ἀρνῆται νὰ σεβασθῇ ταῦτα, εἶνε τοῦτο ἐπιτραμμένον ;

Ἐμποδίζεται ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως καὶ τιμωρεῖται ἡ παραβίασις αὐτῶν.

— Τί λέγεται κυβέρνησις ;

Ἡ ἐξουσία ἐκείνη, ἡ ὁποία κατὰ θέλησιν τοῦ λαοῦ μεριμνᾷ περὶ τῶν συμφερόντων αὐτοῦ, ἐξασφαλίζει τὴν ἐλευθερίαν του, παρέχει εἰς αὐτὸν δικαιοσύνην, παιδείαν, συγκοινωνίαν, φροντίζει περὶ τῆς στρατιωτικῆς του ὀργανώσεως.

— Ὀφείλει ὑπακοὴν εἰς αὐτὴν ὁ πολίτης ;

Ἐφ' ὅσον πράττει πάντα ταῦτα καὶ δὲν παρεμποδίζει τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν πρόοδον αὐτοῦ.

— Πρέπει ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀναμένῃ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σκοποῦ του, δηλαδὴ τῆς προόδου καὶ τῆς εὐημερίας του μόνον ἀπὸ τὴν κυβέρνησιν ;

Ὄχι. Κατ' ἐξοχὴν ἀπὸ τὸν ἴδιον ἑαυτόν του.

— Ἀλλ' ὅταν δὲν ἐπαρκῇ ;

Δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν πρόοδόν του διὰ τοῦ συνεταιρισμοῦ.

— Τί λέγεται συνεταιρισμός ;

Ἡ συνένωσις τῶν δυνάμεων, ὑλικῶν καὶ ἠθικῶν, σωματικῶν καὶ πνευματικῶν,

πολλῶν ἀτόμων ἐπὶ τὸ αὐτό, εἰλικρινῶς ἐργαζομένων πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ κοινοῦ σκοποῦ. Διὰ τῆς ἀτομικῆς ἐνεργείας τὸ πρῶτον, διὰ τῆς συμπράξεως ἀκολούθως καὶ ἐπὶ τέλους διὰ τῆς κυβερνήσεως κατορθοῦται ὁ κοι ω ικὸς σκοπός.

— Πῶς ἐπιτυγχάνει πάντα ταῦτα ὁ ἄνθρωπος;

Διὰ τῆς καταλλήλου ἀνατροφῆς καὶ διὰ τῆς νομοθεσίας.

— Ποῦ περιλαμβάνεται ἡ νομοθεσία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ;

Εἰς τὸ ἑλληνικὸν Σύνταγμα τοῦ 1864 καὶ εἰς τοὺς νόμους, οἱ ὁποῖοι ἐτέθησαν καὶ ἐφαρμόζονται χάριν τῆς εὐημερίας του.

— Τί ὁρίζει τὸ ἑλληνικὸν Σύνταγμα;

Πλὴν ἄλλων τὰ ἑπόμενα, τὰ ὁποῖα εἶνε τὰ κυριώτατα καὶ πρέπει νὰ τὰ γνωρίζῃ καὶ νὰ τὰ τηρῇ πᾶς Ἕλλην:

1) Ἡ ἐπικρατοῦσα θρησκεία ἐν Ἑλλάδι εἶνε ἡ τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας· πᾶσα δὲ ἄλλη θρησκεία εἶνε ἀνεκτὴ καὶ τὰ τῆς λατρείας αὐτῆς τελοῦνται ἀκωλύτως ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν νόμων. Ἀπαγορεύεται ὁ προσηλυτισμὸς καὶ πᾶσα ἄλλη ἐπέμ ασις κατὰ τῆς ἐπικρατούσης θρησκείας.

2) Οἱ Ἕλληνες εἶνε ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου καὶ συνεισφέρουσι ἀδιακρίτως εἰς τὰ δημόσια ἄρη ἀναλόγως τῆς περιουσίας των.

3) Ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία εἶνε ἀπαραβίαστος· οὐδεὶς καταδιώκεται, συλλαμβάνεται, φυλακίζεται, ἢ ἄλλως πως περιορίζεται, εἰμὴ ὁπόταν καὶ ὅπως ὁ νόμος ὁρίζει.

4) Ποινὴ δὲν ἐπιβάλλεται ἄνευ νόμων, προηγουμένως ὁριζόντων αὐτήν.

5) Οἱ Ἕλληνες ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι ἡσύχως καὶ ἀόπλως, τοῦ συνεταιρίζεσθαι, τηροῦντες τοὺς νόμους τοῦ Κράτους.

6) Ἡ κατοικία ἑκάστου εἶνε ἄσυλον.

7) Ἕκαστος δύναται νὰ δημοσιεύῃ προφορικῶς ἢ ἐγγράφως καὶ διὰ τοῦ τύπου τοὺς στοχασμούς του, τηρῶν τοὺς νόμους τοῦ Κράτους· ὁ τύπος εἶνε ἐλεύθερος.

8) Οὐδεὶς στερεῖται τῆς ἰδιοκτησίας του, εἰ μὴ διὰ δημοσίαν ἀνάγκην, προσηκόντως ἀποδεδειγμένην, ὅταν καὶ ὅπως ὁ νόμος διατάσσῃ, πάντοτε δὲ διὰ προηγουμένης ἀποζημιώσεως.

—Τί λέγει τὸ τελευταῖον ἄρθρον τοῦ ἑλληνικοῦ συντάγματος;

Ἡ τήρησις τοῦ Συντάγματος ἀφιεροῦται εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων.

—Τί σημαίνει τοῦτο;

Ἕκαστος Ἕλλην πολίτης πρέπει νὰ τηρῇ τὰς διατάξεις αὐτοῦ, ν' ἀπαιτῇ δὲ παρὰ πάντων — καὶ παρ' αὐτῆς τῆς κυβερνήσεως — τὴν τήρησιν αὐτοῦ.

Ἀκολουθεῖ

ΟΙ ΕΝ ΤΗι ΚΑΤΩ ΙΤΑΛΙΑι ΚΑΙ ΣΙΚΕΛΙΑι ΕΛΛΗΝΑΛΒΑΝΟΙ

Γ΄.

Τὸ ζήτημα τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τῶν νῦν Ἀλβανοελλήνων τῆς Σικελίας καὶ τῆς Ἰταλίας εἶνε ζήτημα σπουδαιότατον ὑπὸ ἔποψιν ἑλληνικὴν ἐθνικήν, ὑπό τε θεωρητικὴν καὶ πρὸ πάντων ὑπὸ πρακτικὴν ἔποψιν. Ὑπὸ ἁπλῶς θεωρητικὴν ἔποψιν ἀποβλέποντες πρὸς τὰ πράγματα, εὑρίσκομεν νῦν ἐν ταῖς ἀποικίαις ταῖς ἑλληνοαλβανικαῖς ἀκριβῶς τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν ἱστορικὴν συνείδησιν τῶν χρόνων ἐκείνων, καθ' οὓς ἡ γενναία πολεμικὴ φυλὴ τῶν Ἀλβανῶν, ἐλθοῦσα ἕνεκεν πολλῶν αἰτίων ἱστορικῶν εἰς στενὴν συνάφειαν γεωγραφικήν τε καὶ πολιτικήν, θρησκευτικήν τε καὶ καθόλου ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν πρὸς τὸ ἔθνος τὸ ἑλληνικόν, παρέσχε νέον στοιχεῖον καὶ νέαν δύναμιν σπουδαίαν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ νέου ἑλληνικοῦ βίου, ἤτοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν νεωτέρων χρόνων. Ἡ συνάφεια αὕτη, ἀρξαμένη ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ ΙΑ' αἰῶνος διὰ τῆς ἐν τῷ βυζαντινῷ στρατῷ ἐμφανίσεως τῶν Ἀλβανῶν πολεμιστῶν, ὡς καὶ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ὀνόματος τούτου ἐν τῇ αὐτῇ ἱστορίᾳ, διήκει διὰ πάσης τῆς περιόδου τῶν ἑπομένων αἰώνων μέχρι τῶν χρόνων, καθ' οὓς Ἕλληνες καὶ Ἀλβανοί, ἀπὸ τῆς νέας Ἠπείρου μέχρι τῶν ἐσχατιῶν τῆς Πελοποννήσου καὶ μέχρι τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, ἀπετέλουν ἐθνικῶς, ἤτοι κατὰ ἐθνικὴν συνείδησιν ἔθνος ἑνιαῖον, συγκείμενον ἐκ δύο φυλῶν, διακρινομένων μὲν κατὰ τὴν γλῶσσαν τὴν οἰκογενειακὴν καί τινα ἄλλα ἀνθρωπολογικὰ γνωρίσματα, ὡς καί τινας συνηθείας τοῦ ἐξωτερικοῦ βίου, ἀλλὰ ἡνωμένων ἠθικῶς καὶ πνευματικῶς, διὰ τῆς ἑνότητος τῆς θρησκείας, ἐκπροσωπούσης δύναμιν ἐθνικὴν καὶ τῆς ταύτην ἑρμηνευούσης ἑλληνικῆς γλώσσης. Τί ἦσαν οἱ Ἀλβανοί, οἱ ἀπὸ τοῦ ΙΓ'. αἰῶνος σποράδην ἐνοικοῦντες ἐν Ἠπείρῳ, εἶτα δὲ καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς ἑλληνικαῖς χώραις; Τί ἦσαν οἱ Ἀλβανοὶ τοῦ Σκενδέρ-μπεη, ὧν ἱκανοὶ καὶ πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἥρωος καὶ μετ' αὐτὸν μετηνάστευσαν εἰς Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν; Τί ἦσαν οἱ Ἀλβανοὶ οἱ ἀπὸ Κορώνης, ὡς εἴρηται, μεταναστάντες κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα εἰς Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν;

Πάντες οὗτοι οἱ Ἀλβανοὶ ἦσαν, ὡς εἶνε καὶ σήμερον πάντες οἱ ὀρθόδοξοι Ἀλβανοί, ὡς ἦσαν οἱ ἥρωες τοῦ Σουλίου, ὡς ἦσαν οἱ Σπετσιῶται καὶ οἱ Ὑδραῖοι, ἥρωες πολεμισταὶ τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος, Ἀλβανοὶ δηλονότι Ἕλληνες τὴν θρησκείαν καὶ τὴν γλῶσσαν τὴν θρησκευτικήν, ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἐθνικήν, Ἕλληνες τὴν συνεί-

δησιν τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἐντεῦθεν τὴν ἐθνικήν, Ἀλβανοί, ἔχοντες συνείδησιν τῆς τε φυσικῆς φυλετικῆς αὐτῶν ἀπὸ τῶν λοιπῶν, ὑπὸ ἔποψιν φυλετικῆς μόνον διαφορᾶς εἰδικώτερον νοουμένων Ἑλλήνων, διακρίσεως καὶ τῆς ἐθνικῆς ὑπὸ ἔννοιαν πνευματικὴν καὶ καθόλου ἱστορικὴν ἑνότητος αὐτῶν, πρὸς τὸ τῶν Ἑλλήνων ἔθνος, διάγοντες μετὰ τῶν Ἑλλήνων ὡς φυλὴ ἰδία καὶ ἔθνος ἕν· Ἀλβανοὶ λαλοῦντες τὴν ἀλβανικὴν ἐν τῷ φυσικῷ βίῳ, ὡς γλῶσσαν φυλετικὴν φυσικήν, ἀλλ' ἔχοντες, ὡς γλῶσσαν ἐθνικήν, ὡς γλῶσσαν δηλονότι ἐθνικοῦ βίου, ἱστορικοῦ τὴν ἑλληνικὴν καὶ ἐν ταύτῃ, ὀργάνῳ τοῦ ὑψηλοτέρου πνευματικοῦ βίου ζητοῦντες πᾶσαν τὴν πνευματικὴν παίδευσιν αὐτῶν καὶ ταύτην καθόλου θεωροῦντες γλῶσσαν ἐθνικήν. Ἡ τοιαύτη ἑρμηνεία τῆς τε φυλετικῆς καὶ ἐθνικῆς ἰδιότητος τῶν Ἀλβανῶν καθίσταται ἀλήθεια καταφανεστάτη εἰς τοὺς νοοῦντας τί ἀκριβῶς νῦν ἐν ταῖς γλώσσαις τῶν πεπολιτισμένων ἱστορικῶν λαῶν σημαίνει φυλὴ (race, stamm).

Καὶ τί ἐστιν ἔθνος, ἢ ἐθνότης; (nation, nationalité).

Φυλὴ εἶνε στοιχεῖον φυσικόν, ἐκτὸς τῆς ἱστορίας κείμενον, ἀποτελοῦν τὸ φυσικὸν κεφάλαιον τῆς ἐξ ἑνὸς φυσικοῦ λαοῦ δημιουργίας λαοῦ ἱστορικοῦ, ἤτοι λαοῦ βιοῦντος ἐν ἱστορικῷ βίῳ καὶ ὑφισταμένου ἐξέλιξιν ἱστορικήν· ἔθνος τοὐναντίον εἶνε ὁ ἐκ τῆς φυλῆς, μιᾶς ἢ πολλῶν δι' ἱστορικοῦ βίου παραγόμενος ἱστορικὸς λαός. Κατὰ ταῦτα τὸ ἔθνος εἶνε στοιχεῖον ἠθικόν, ἐκπροσωποῦν τὸν πνευματικὸν βίον καὶ τὴν πνευματικὴν ἐξέλιξιν κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν φυλήν. Αἱ φυλαὶ δὲν ἀναπτύσσουσι καθ' ἑαυτὰς ἱστορίαν, ἐὰν δὲν μεταστῶσιν εἰς ἔθνος. Ἐν τῷ ἔθνει ἡ ὁρμέμφυτος οὕτως εἰπεῖν φυσικὴ συνείδησις τῆς φυλῆς μεταβάλλεται εἰς συνείδησιν ἱστορικήν, διὰ συνεχοῦς παραδόσεως ἱστορικῆς διαιωνιζομένην καὶ ἐν ταύτῃ καὶ ἐν τῷ καθόλου πνευματικῷ βίῳ τῆς ἱστορίας, εὑρίσκουσαν τὴν πνευματικὴν αὐτῆς ἔκφρασιν. Ἐν τῷ ἔθνει ἡ φυσικὴ γλῶσσα τῆς φυλῆς μεθίσταται εἰς γλῶσσαν πνευματικήν, παρακολουθοῦσαν τὴν καθ' ὅλου πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἔθνους, καθισταμένην ὄργανον τοῦ πνευματικοῦ ἱστορικοῦ βίου καὶ ἐκφαίνουσαν καὶ ἐκφράζουσαν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν ὁλόκληρον πνευματικὸν κόσμον καὶ ὁλόκληρον ἱστορίαν. Σπανίως τὸ ἔθνος παράγεται ἐκ μιᾶς φυλῆς, ἀλλὰ καὶ οὕτω παραγόμενον δὲν δύναται ν' ἀναπτύξῃ πλούσιον ἱστορικὸν βίον, συνήθως δὲ τὸ ἔθνος συγχωνεύει ἐν ἑαυτῷ διὰ τῆς πνευματικῆς ἐν αὐτῷ ἑνότητος τὰς φυλάς. Αἱ φυλαί, αἱ παράγουσαι τὸ ἔθνος δύνανται νὰ ὦσι συγγενεῖς φυσικῶς, ἀνθρωπολογικῶς τε καὶ γλωσσικῶς, ἀλλὰ δύνανται νὰ ὦσι καὶ ἑτερογενεῖς ὑπ' ἀμφοτέρας τὰς ἐπόψεις, εὑρίσκουσαι τὴν ἑνότητα μόνον ἐν τῷ ἔθνει. Τὸ ἅπαξ δὲ δημιουργούμενον δι' ἱστορικοῦ οὕτως εἰπεῖν ὀργανισμοῦ ἔθνος, δύναται ἐν τῇ πορείᾳ αὐτοῦ τῇ ἱστορικῇ νὰ προσλαμβάνῃ καὶ νὰ συγχωνεύῃ ἐν ἑαυτῷ πολλὰς ἑτερογενεῖς φυλάς, ὁτὲ μὲν ταχέως καὶ ὁλοσχερῶς, ὁτὲ δὲ βραδέως καὶ κατὰ μέρος, ἀναλόγως τῆς ἠθικῆς δυνάμεως τοῦ ἔθνους καὶ τῆς φυσικῆς ἀντοχῆς τῆς συγχωνευομένης φυλῆς. Οὕτω συνεχωνεύθησαν ἐν τῷ Ἑλληνισμῷ τῷ μεσαιωνικῷ αἱ ἐπι-

δραμοῦσαι εἰς τὴν Ἑλλάδα σλαυϊκαὶ φυλαί, οὕτω συνεχωνεύθησαν ἐν τῷ Λατινισμῷ τῆς Δύσεως πλεῖστα κελτικὰ καὶ ἄλλα μὴ λατινικὰ ἰδίως γερμανικὰ ἔθνη.

Καὶ ὁ μὲν συγχωνεύων τὰς φυσικὰς φυλὰς ἱστορικὸς λαός, ἤτοι τὸ ἔθνος, διὰ τῆς συγχωνεύσεως ταύτης προσκτᾶται μείζονα ῥώμην καὶ σφρῖγος φυσικόν, ἡ δὲ συγχωνευομένη φυλὴ μεθίσταται εἰς τὸν πνευματικὸν βίον τοῦ ἔθνους, διατηροῦσα πολλάκις καὶ τινα στοιχεῖα ἰδιαίτερα τοῦ φυλετικοῦ αὐτῆς φυσικοῦ βίου, μηδαμῶς ἐπηρεάζοντα τὴν ἐθνικὴν αὐτῆς ἑνότητα, πρὸς τὸ ἔθνος μεθ' οὗ συγχωνεύεται. Τοιαῦτα στοιχεῖα λ. χ. εἶνε τὰ ἀνωτέρω μνημονευθέντα, ἡ γλῶσσα δηλονότι ἡ φυσικὴ καὶ ἐν γένει ἡ οἰκογενειακή, ἀνθρωπολογικά τινα διακριτικὰ γνωρίσματα καί τινες φυσικαὶ ἕξεις και ἔθιμα καὶ ἤθη τοῦ βίου. Ἀλλ' ἐν πᾶσι τούτοις ἡ συνείδησις ἡ ἐθνική, τὸ **ἐγὼ** τὸ ἐθνικὸν δεσπόζουσι παντὸς πνευματικοῦ βίου.

Τοιαύτη ἀκριβῶς εἶνε ἡ διὰ μέσου τῶν αἰώνων παραχθεῖσα καὶ ἐξελιχθεῖσα μεταξὺ τῆς ἀλβανικῆς φυλῆς καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους σχέσις. Ἡ ἀλβανικὴ φυλή, ἢ κάλλιον αἱ ἀλβανικαὶ φυλαὶ δὲν παρήγαγον ἱστορικὸν βίον, πρὶν ἢ ἔλθωσιν εἰς συνάφειαν ἱστορικὴν καὶ πνευματικὴν πρὸς τοὺς Ἕλληνας καὶ μετὰ τούτων ἐ θ ν ι κ ῶ ς συγχωνευθῶσι.

Ἆρα οἱ Ἀλβανοὶ ὡς ἔθνος ὑπῆρξαν Ἕλληνες καὶ οὐδεὶς δύναται νὰ γείνῃ λόγος περὶ ἔθνους ἀλβανικοῦ ὑπὸ τὴν ἀκριβῆ ἔννοιαν τοῦ ὀνόματος, τὴν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἑρμηνευθεῖσαν. Ἀλλ' οἱ Ἀλβανοί, οἱ ἀποτελέσαντες ἐξ ἀρχῆς τοῦ ἱστορικοῦ βίου αὐτῶν ἔθνος ἓν μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ἔμειναν Ἕλληνες καὶ εἰσὶ πάντες οἱ Ἀλβανοὶ σήμερον ἐθνικῶς Ἕλληνες ; Εἰσὶν Ἕλληνες τὴν ἐθνότητα οἱ Τουρκαλβανοί ; Εἰσὶν Ἕλληνες οἱ δυτικοὶ Ἀλβανοὶ τῆς βορείου Ἀλβανίας ;

Εἰς τὰς ἐρωτήσεις ταύτας εἶνε ἁπλουστάτη ἡ ἀπάντησις

Εἰς τοὺς Ἀλβανούς, γενομένους Ἕλληνας ἐθνικῶς, συνέβη ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας συμβάν. Ὅπως δηλονότι τὸ ὅλον ἑλληνικὸν ἔθνος δεινὴν ὑπέστη ἀπαλλοτρίωσιν μεγίστου τμήματος τοῦ ἀποτελοῦντος τὴν ἐθνότητα ταύτην πληθυσμοῦ κατ' ἀκολουθίαν τῆς ὀθωμανικῆς κατακτήσεως, τοῦ τοιούτου παθήματος μετέσχον καὶ οἱ Ἀλβανοί. Εἶνε δὲ γνωστόν, ὅτι τὸ ὀθωμανικὸν κράτος εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς συστάσεως αὐτοῦ ηὐξήθη, ἐνισχύθη καὶ ἐκραταιώθη δι' ἀφθόνου ἑλληνικοῦ αἵματος, εἰσρεύσαντος εἰς τὰς φλέβας τῆς ὀθωμανικῆς ἐθνότητος. Ἕλληνες ἦσαν οὐκ ὀλίγοι τῶν πρώτων ἡρώων τῆς ἡρωϊκῆς περιόδου τῆς ἱστορίας τοῦ Κράτους τούτου. Μετὰ τὴν ἅλωσιν δὲ ἰδίως τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἱ ἄριστοι καὶ κράτιστοι τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀνδρῶν, οἱ περιφανέστεροι τῶν Βεζυρῶν, ὑπῆρξαν Ἕλληνες τὸ γένος. Τί δὲ νὰ εἴπωμεν περὶ τοῦ τάγματος τῶν Γενιτσάρων, τῆς φοβερᾶς ταύτης στρατιωτικῆς δυνάμεως, τῆς συντελεσάσης εἴπέρ τι ἄλλο εἰς τὸ ἔκπαγλον στρατιωτικὸν μεγαλεῖον τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, τῆς συγκροτουμένης ἐκ τῶν καθ' ἕκαστον ἔτος στρατολογουμένων ἑλληνοπαίδων, τῶν δι' ἀναγκαστικῆς ἐξωμοσίας μεταβαλλομένων εἰς φοβεροὺς στρατιώτας τοῦ Ἰσλάμ ;

Καὶ ὁλόκληροι δὲ ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ ἐν Κρήτῃ, ἐν Ἠπείρῳ, ἐν Κύπρῳ, μεταστάντες εἰς τὸ Ἰσλάμ, ἐγένοντο οὐ μόνον Μωαμεθανοί, ἀλλὰ καὶ Ὀθωμανοί, ἤτοι μετέβαλον οὐ μόνον θρησκείαν, ἀλλὰ καὶ ἐθνότητα. Τοῦ τοιούτου παθήματος μετέσχον καὶ οἱ Ἀλβανοὶ ὡς Ἕλληνες, ἐν τισι δὲ χώραις ἀλβανικαῖς αὐτὸ τὸ ἄριστον καὶ κράτιστον στοιχεῖον τῆς ἑλληναλβανικῆς ἐθνότητος, ἵνα διατηρῶσι τὰ ἀριστοκρατικὰ αὐτῶν προνόμια, μεταστάντες εἰς τὸ Ἰσλάμ, ἐγένοντο Τουρκαλβανοί, ἀπολέσαντες τὴν ἑλληνοαλβανικὴν αὐτῶν ἐθνότητα. Πλὴν τούτων μοῖρά τις, οὐχὶ πλέον τοῦ ἑλληνοαλβανικοῦ ἔθνους ἀλλὰ τῆς ἀλβανικῆς φυλῆς, μὴ προσχωρήσασα εἰς τὸν Ἑλληνισμόν, οὔτε εἰς τὸν Τουρκισμόν, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς ὑπαχθεῖσα ὑπὸ λατινικὴν ἐπίδρασιν, ἀπετέλεσεν ἴδιον στοιχεῖον ἀλβανικόν, οὐδεμίαν ἔχουσα ἐθνότητα, ὅπως οἱ φραγκολεβαντῖνοι τῆς Ἀνατολῆς, οὐδέποτε οὔτε αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν Ἔθνος γενομένη, οὔτε μετ' ἄλλης ἐθνότητος συγχωνευθεῖσα, ἀλλ' ἐν φυλετικῇ ἔτι κατ' οὐσίαν καταστάσει καὶ βίῳ διατελοῦσα καὶ μόνον ἰδέαν καὶ αἴσθημα ἀμυδρὸν ἐθνότητος ἔχουσα ἐν τῇ λατινικῇ αὐτῆς θρησκείᾳ.

Ἐντεῦθεν ἐξάγεται, ὅτι ἀλβανικὴ ἐθνότης δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ ἱστορίᾳ, διότι δὲν ἐδημιουργήθη ἐν αὐτῇ, ἀλλ' ὑπάρχει ἀλβανικὴ φυλή, διῃρημένη εἰς δύο ἐθνότητας μεγάλας, τὴν τουρκικὴν καὶ τὴν ἑλληνικήν, τῆς τρίτης μοίρας τῆς λατινοαλβανικῆς οὔτε καθ' ἑαυτὴν ἀποτελούσης ἐθνότητα, οὔτε μετ' ἄλλης ἐθνότητος συγχωνευομένης, ἀλλ' ἐν τῇ θρησκευτικῇ αὐτῆς συνειδήσει καὶ τῷ βίῳ ἐθνικῶς ἐξαφανιζομένης. Τὸ ὄνομα *Λατῖνοι*, ὅπερ φέρουσιν ἐν ἑαυτοῖς ὡς ὄνομα διακριτικὸν ἀπὸ τῶν ἄλλων τμημάτων τῆς ἀλβανικῆς φυλῆς, εἶνε ἀρκούντως ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην χαρακτηριστικόν, ἀνάλογον πρὸς τὸ φραγκοχιώτης, φραγκολεβαντῖνος, φραγκοτηνιακὸς κτλ.

Ἀλλ' ἐὰν μέχρι νῦν δὲν ἐδημιουργήθη ἀλβανικὴ ἐθνότης ἐν τῇ ἱστορίᾳ, καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀλβανικὸς βίος ἱστορικὸς καὶ ἀλβανικὴ ἐθνότης ἱστορική, μετὰ γλώσσης καὶ φιλολογίας ἐθνικῆς ἀλβανικῆς, εἶνε ἀδύνατον ἆρά γε νὰ δημιουργηθῇ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τοιαύτη ἐθνότης ;

Ἀφοῦ ὑπάρχει ἀλβανικὴ φυλή, δὲν δύναται αὕτη νὰ διαπλασθῇ εἰς ἔθνος ἀλβανικόν ; Μήπως οἱ Βούλγαροι, πρὸ τῆς πολιτικῆς αὐτῶν αὐτονομίας κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας ἀπετέλουν ἔθνος ; Δὲν ἦσαν καὶ αὐτοὶ ἁπλῆ φυλὴ βουλγαροσλαυϊκή, ὡς μόνον φυλετικὸν διακριτικὸν γνώρισμα ἔχουσα τὴν γλῶσσαν ; Πῶς σήμερον ἡ φυλὴ αὕτη ἀποτελεῖ ἔθνος βουλγαρικό , διαπλάσσον γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν ἐθνικὴν καὶ ἀποτελοῦν κράτος ἐθνικόν ; Βεβαίως ὑπὸ ἀπόλυτον ἔποψιν κρινομένη ἡ ἀλβανικὴ φυλή, ἡ οὖσα ἀπείρως φύσει εὐγενεστέρα τῆς βουλγαρικῆς καὶ μετὰ πολλῷ ὑπερτέρων φυσικῶν ἀρετῶν καὶ προτερημάτων πεπροικισμένη, ἔπρεπε νὰ ἔχῃ φυσικῶς πολλῷ μείζονα κεφάλαια ἐθνικῆς διαπλάσεως. Σήμερον ἡ εἰς ἔθνος διάπλασις καὶ μετάπλασις μιᾶς φυλῆς εἶνε τοσούτῳ μᾶλλον εὐχερής, ὅσῳ δὲν εἶνε ἔργον τῆς ἱστορίας, ἤτοι τῆς μακρᾶς ἱστορικῆς ἀναπτύξεως, παρὰ τέχνης καὶ ἐργασίας. Ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις χρόνοις, ὅτε δὲν ὑπῆρχε πεπολιτισμένος καθολικὸς

κόσμος καὶ ἑνιαία πεπολιτισμένων λαῶν οἰκογένεια καὶ κοινωνία, ὡς νῦν ὁ εὐρωπαϊκὸς χριστιανικὸς κόσμος, ἡ ἱστορικὴ διάπλασις καὶ ἀνάπτυξις ἐθνῶν, τελουμένη οἴκοθεν διὰ τῶν ἰδίων δυνάμεων τοῦ ἔθνους καὶ διὰ τῆς ἐμμέσως μόνον καὶ πόρρωθεν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀσθενοῦς ἐπιδράσεως ξένων πολιτισμῶν, ἦτο ἔργον μακροῦ χρόνου καὶ μακρᾶς ἐξελίξεως, προαπῄτει δὲ καὶ φυσικὰ κεφάλαια ἰσχυρὰ πρὸς ἱστορικὴν ἀνάπτυξιν προσφυᾶ. Οὕτω παρήχθη ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς καὶ ὁ ἱστορικὸς βίος, οὕτω δὲ παρήχθησαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τὰ μεγάλα ἱστορικὰ ἔθνη, καὶ ἀκριβῶς ἐν τούτῳ ἔγκειται ὁ ἰδιαίτερος ἱστορικὸς χαρακτὴρ καὶ ἡ ἰδιαιτέρα ἀξία τῶν μεγάλων ἱστορικῶν ἐθνῶν, ἰδιαίτατα δὲ τοῦ ἑλληνικοῦ, ὅτι παρήγαγον βίον καὶ πολιτισμὸν αὐτογενῆ καὶ αὐτοτελῆ, τὴν ἰδιοφυΐαν τὴν ἐθνικὴν ἔχοντα ἐν τῇ πρωτοτυπίᾳ τοῦ πολιτισμοῦ. Ἀλλὰ νῦν, ὅτε ὑπάρχει μέγας πεπολιτισμένος εὐρωπαϊκὸς κόσμος, ἐπεκτείνων τὸ ἠθικὸν καὶ ἐκπολιτιστικὸν αὐτοῦ κράτος ἐπὶ σύμπαντα τὸν κόσμον δύναται πᾶς λαός, διατελῶν ἔτι ἐν τῷ φυσικῷ φυλετικῷ βίῳ, νὰ μεταστῇ εἰς βίον ἐθνικόν, διὰ τῶν στοιχείων τοῦ πολιτισμοῦ, τῶν λαμβανομένων ἀπὸ τοῦ καθολικοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ δύναται σήμερον καὶ ὁ βαρβαρώτατος τῶν λαῶν, ἔχων φυσικόν τι γνώρισμα, διακριτικὸν φυλῆς ἰδίας, πρὸ πάντων γλῶσσαν, δύναται, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ ὅλου εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ νὰ διαμορφοῖ τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ, νὰ δημιουργῇ φιλολογίαν, νὰ συγκροτῇ πολιτείαν, κατὰ μίμησιν τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν καὶ κατὰ τὰς γενικας ἀρχὰς καὶ κεφάλαια τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Οὕτω διεπλάσθη ἐν τοῖς νεωτάτοις χρόνοις ἐν Ἀνατολῇ ὁ βίος ὁ ἐθνικὸς ὁ ρωμουνικός, οὕτω διαπλάσσεται ὁ βουλγαρικός, οὕτω δὲ ἠδύνατο νὰ διαπλασθῇ, ἐξ ἀπολύτου ἐπόψεως κρινομένων τῶν πραγμάτων, καὶ ἐθνικὸς ἀλβανικὸς βίος καὶ πολλῷ μάλιστα γονιμώτερος καὶ γενναιότερος τοῦ ρωμουνικοῦ καὶ τοῦ βουλγαρικοῦ, καθόσον ἡ ἀλβανικὴ φυλὴ εἶνε φύσει γενναιοτέρα καὶ τῆς βλαχικῆς καὶ τῆς βουλγαρικῆς. Καὶ ὅμως διάπλασις ἀλβανικοῦ ἔθνους καθίσταται ἀκριβῶς πρᾶγμα παγχάλεπον, ἵνα μὴ εἴπω ἀδύνατον, οὐχὶ διότι ἡ ἀλβανικὴ φυλὴ δὲν ἔχει τὰ πρὸς τοῦτο φυσικὰ κεφάλαια, ἀλλὰ διότι ἤδη διεπλάσθη εἰς ἐθνότητας ἄλλας. Τὰ κράτιστα στοιχεῖα τῆς ἀλβανικῆς φυλῆς ἐγένοντο Ἕλληνες καὶ Τοῦρκοι κατὰ τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν καὶ τὸν ἐθνικὸν βίον, μία δὲ τρίτη μοῖρα ἐδημιούργησεν ἐθνότητα ἀσθενῆ θρησκευτικήν, εἶνε δὲ ἀδύνατον αὗται αἱ τρεῖς ἀπὸ τοῦ μὴ ὑπάρχοντος πλέον κοινοῦ κορμοῦ ἀποσχισθεῖσαι μερίδες τῆς ἀλβανικῆς φυλῆς νὰ ἐπαναχθῶσι τεχνητῶς εἰς τὴν πρώτην φυσικὴν κατάστασιν, ἵνα ἄρξωνται τοῦ ἔργου τῆς δημιουργίας ἑνιαίας ἀλβανικῆς ἐθνότητος. Οἱ ὀρθόδοξοι Ἀλβανοὶ εἶνε Ἕλληνες, οὐδὲν πλέον οὐδὲν ἔλαττον. Ὁμοίως καὶ οἱ Τουρκαλβανοὶ εἶνε Τοῦρκοι. Δύνανται νὰ ὑπάρχωσί τινες Ἕλληνες ἢ Ἀλβανοέλληνες, οἵτινες, εἴτε ἐκ πεποιθήσεως, εἴτε ἐξ ἐρασιτεχνίας πολιτικῆς, εἴτε καὶ ἐκ συμφέροντος νὰ πρεσβεύωσιν ἀρχὰς καὶ δόγματα ἀλβανικῆς ἐθνότητος, ἀλλὰ τὸ ὅλον ἀλβανικὸν ὀρθόδοξον στοιχεῖον οὐδὲν ἐκ τούτων πάντων αἰσθάνεται.

Ὁμοίως δύνανται νὰ ὑπάρχωσι μπέηδες Τουρκαλβανοὶ ἐπαγγελλόμενοι, ὅτι ὑπερμαχοῦσι τῆς ἀλβανικῆς ἐθνικῆς ἰδέας, ἐλατήρια τῆς τοιαύτης αὐτῶν πράξεως ἔχοντες πρὸ πάντων τὰ ἑκάστοτε πολιτικὰ ἐλατήρια τῶν συμφερόντων αὐτῶν, ἀλλ' ὁ Τουρκαλβανὸς κατὰ βάθος εἶνε πάντοτε Τοῦρκος καὶ ἡ ἀνατολικὴν ρωμαντικὴν χροιὰν ἐνίοτε λαμβάνουσα δῆθεν ἐθνικὴ ἀλληλεγγύη μεταξὺ Μωαμεθανῶν καὶ Χριστιανῶν, ἡ ἐκδηλουμένη ἐν ταῖς λεγομέναις «*κουμπαριαῖς*» (1) δὲν ὑπερβαίνουσι τὰ ὅρια σχέσεων προσωπικῶν ἢ τὸ πολὺ τοπικῶν. Τοσοῦτον δὲ εἶνε κενὸν καὶ ἀπατηλὸν τὸ τεχνητὸν τοῦτο φάσμα τῆς ἑνιαίας ἀλβανικῆς ἐθνότητος, τὸ κατὰ καιρούς, κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῶν τοπικῶν συμφερόντων τῶν Τουρκαλβανῶν μπέηδων, ἢ τῆς γενικωτέρας πολιτικῆς τῆς Τουρκίας ἐμφανιζόμενον, ὥστε αὐτὴ ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις, ἡ ἔχουσα τὸ μέγιστον καὶ πρώτιστον συμφέρον νὰ μὴ δημιουργηθῇ ἀλβανικὴ ἐθνότης, ὡς βάσις ἀλβανικοῦ κράτους, αὐτὴ εἶνε ἡ δημιουργοῦσα ἀλβανικὸν ἐθνικὸν ζήτημα, ἀκριβῶς διότι γινώσκει, ὅτι πραγματικὴ οὐσία δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ, χρησιμοποιεῖ δὲ αὐτὸ ὑπὲρ ἰδίων σκοπῶν

Ἀληθῶς δὲ ὁσάκις Ἀλβανοί, ἰδίως Τουρκαλβανοὶ μπέηδες, ἐφάνησαν ἐξεγειρόμενοι ὑπὲρ ἰδέας ἀλβανικῆς ἐθνικῆς, συγκροτοῦντες ἀλβανικοὺς Συνδέσμους, ὄπισθεν αὐτῶν πάντοτε ἐκρύπτετο ἡ τουρκικὴ πολιτική, ἵνα ἀντιτάσσῃ τὸν δῆθεν Ἀλβανισμὸν ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων καὶ Σλαύων, ἐκεῖ ὅπου δὲν ἐτόλμα νὰ ἀντιτάσσῃ ἐναντίον τῶν ἀξιώσεων τῶν λαῶν τούτων φανερὰν δύναμιν πολεμικὴν τουρκικήν, ἢ ὅπερ ταὐτό, τουρκαλβανικήν· ἅμα δὲ παυομένης τῆς πολιτικῆς ἀνάγκης τῆς Τουρκίας, τῆς προκαλεσάσης τὴν συγκρότησιν ἐθνικῶν δῆθεν ἀλβανικῶν συνδέσμων, οὗτοι ὡσεὶ καπνὸς διελύοντο ἀφ' ἑαυτῶν, ἢ ἐὰν ἐτήρησεν ἴχνος τι ὑπάρξεως χάριν ἐπιτοπίων προσωπικῶν συμφερόντων, διελύοντο ὑπ' αὐτῆς τῆς Πύλης. Ὁλόκληρος ἡ ἱστορία τῶν ἑλληνικῶν ἐπαναστάσεων, ἰδίως τῆς τοῦ 1769 καὶ 1821 καὶ πάντων τῶν μετὰ τὴν γένεσιν τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου ἠπειροθεσσαλικῶν ἑλληνικῶν ἐπαναστατικῶν κινημάτων, εἶνε ἐντονωτάτη διαμαρτυρία ἐναντίον πάσης περὶ ἐθνικῆς Ὀρθοδόξων ἢ Καθολικῶν, ἢ Τούρκων, δυναμένης νὰ ὑπάρχῃ ἀλληλεγγύης, διότι ἐν πάσαις ταύταις ταῖς ἐπαναστάσεσι καὶ τοῖς ἐπαναστατικοῖς κινήμασι Ἀλβανοὶ Ὀρθόδοξοι ἐπολέμησαν ὡς ἥρωες ἐθνικοὶ Ἕλληνες ὑπὲρ ἐθνικῆς ἰδέας ἑλληνικῆς ἐναντίον Τούρκων ἐνίοτε δὲ καὶ Καθολικῶν (1821) ὡς ὑπερμάχων τοῦ τουρκικοῦ κράτους καὶ τῆς τουρκικῆς ἐθνότητος. Ὅσα δήποτε δὲ καὶ ἂν λέγωσι σήμερον οἱ ἐπαγγελλόμενοι τὴν πολιτικὴν ἐρασιτεχνίαν, ἢ ἐκ συμφέροντος ἀτομικοῦ ἐπιτηδεύοντες φανατισμὸν ἐθνικὸν ἀλβανικὸν (τοῦτο δὲ ποιοῦσί τινες Ἕλληνες ἰδίως) ἡ φύσις τῶν πραγμάτων δὲν μεταβάλλεται, ἡ ἱστορία καὶ ὁ ἱστορικὸς βίος δὲν δημιουργοῦνται κατὰ τὰς ὀρέξεις καὶ τὰ συμφέροντα τῶν ἀτόμων. Οἱ Τουρκαλβανοί, ὡς λέγει ὁ περὶ ταῦτα ἐμπειρότατος κ. Χρηστοβασίλης, ὁ τοσοῦτον ὀρθῶς νοήσας καὶ κρίνων τὰς τῶν διαφόρων τῆς Ἀλβανίας λαῶν πρὸς ἀλλήλους σχέσεις, εἶνε τοσοῦτον δύσκολον νὰ ζῶσιν ἐν πολιτείᾳ κοινῇ πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς Ἀλβανούς, ὅσον

οἱ Κοῦρδοι πρὸς τοὺς Ἀρμενίους. Οἱ τἀναντία λέγοντες οὐδὲν γνωρίζουσιν, ἢ ἂν ἐννοοῦσί τι ψεύδονται ἐν γνώσει χάριν ἰδιοτελῶν συμφερόντων.

Ἐν τούτοις, ἂν ὑπάρχωσιν εἰς τὸν κόσμον Ἀλβανοὶ ἐν εὐθύτητι καὶ ἐν καλῇ πίστει καὶ μετ' ἀκραιφνοῦς φιλογενείας περὶ ἀλβανικῆς ἐθνότητος σήμερον λαλοῦντες, ἀνεξαρτήτως τῆς πραγματικῆς καὶ πρακτικῆς ὀρθότητος ἢ πλημμελείας τῶν φρονημάτων αὐτῶν, οὗτοι εἶνε οἱ ἐν Σικελίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ Ἑλληναλβανοί!

Μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν οἱ Ἑλληναλβανοὶ οὗτοι εἶχον ἀκραιφνῆ συνείδησιν ἑλληνικὴν ἢ ἑλληναλβανικὴν κατὰ τὸν ἀνωτέρω σκιαγραφηθέντα χαρακτῆρα καὶ ἀνάπτυξιν τῆς τοιαύτης συνειδήσεως. Τ' ὄνομα δηλονότι, δι' οὗ ἐκάλουν ἑαυτοὺς ὑπὸ ἔννοιαν ἐθνικὴν ἦτο τὸ ὄνομα «*Ἕλληνες*» (Greci). Τὸ «*Ἀλβανὸς*» ἦτο γνωστὸν μόνον εἰς τοὺς λογίους, κατὰ ἔννοιαν περιωρισμένην, γεωγραφικήν, ἢ τὸ πολὺ φυλετικήν.

Αὐτὸ δὲ ὡς καὶ τὸ ἕτερος «*Σκίπ*», «*Σκιπετὰρ*» εἶνε παντελῶς ἄγνωστα εἰς τὸν λαόν, ὅστις γινώσκει ὡς ἐθνικὸν ὄνομα αὐτοῦ μόνον τὸ «Greci».

Ἀναφορικῶς πρὸς τοῦτο ἂς προσθέσω καὶ τὸ ἑξῆς χαρακτηριστικὸν ἐπεισόδιον, ὅπερ μοὶ συνέβη κατὰ τὴν πρόσφατον ἐν τοῖς Ἑλληναλβανοῖς τῆς Σικελίας περιοδείαν μου. Ἐπιστρέφων ἀπὸ τῆς σπουδαίας ἑλληναλβανικῆς κοινότητος «Πιάνα ντέϊ Γραίτσι» (Piana dei Greci) εἰς Πάνορμον, ἔτυχε νὰ ἔχω ἐν τῷ λεωφορείῳ συνοδοιπόρον σεβασμίαν τινὰ πρεσβύτιδα. Δὲν ἐγίνωσκον, ὅτι αὕτη ἦτο Ἑλληναλβανίς, ἀλλ' ὁ συνοδεύων αὐτὴν Ἰταλὸς ἀνήρ, συνάψας μετ' ἐμοῦ ὁμιλίαν καὶ μαθὼν ἐκ ταύτης, ὅτι εἶμαι Ἕλλην, ἐφώνησεν, ὅτι ἠδυνάμην νὰ ὁμιλήσω πρὸς τὴν εἰρημένην ἑλληνιστί, διότι ἦτο καὶ αὐτὴ Ἑλληνίς. Ἐγώ, οὐδαμῶς σκεφθεὶς βαθύτερον τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ἐκπλαγεὶς ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ, ὅτι εὑρισκόμην ἀπέναντι Ἑλληνίδος, ἀπέτεινα τὸν λόγον πρὸς αὐτὴν ἑλληνιστί, οὐδεμίαν δὲ ἀπάντησιν λαμβάνω· εἶπον εἰς τὸν διαλεγόμενον μετ' ἐμοῦ Ἰταλόν, ὅτι ἡ γλῶσσά της δὲν ἦτο κυρίως ἑλληνικὴ ἀλλ' ἀλβανική.

Ἡ ἀγαθὴ πρεσβῦτις, μόλις ἤκουσεν ἐμοῦ λέγοντος, ὅτι ἡ γλῶσσα αὐτῆς δὲν ἦτο κυρίως ἑλληνική, διαμαρτυρομένη ἐν ἀγανακτήσει ἀνεφώνησε: Io sono propria Greca. (Εἶμαι γνησία Ἑλληνίς!)

Τότε δὲ ἐννοήσας τὸ ἁμάρτημα, εἰς ὃ ἄκων περιέπεσα, ἀπήντησα, ὅτι ἦτο γνησία Ἑλληνίς, ἀλλ' ὅτι ὑπῆρχέ τις διαλεκτικὴ διαφορὰ μεταξὺ τῆς ἐμῆς γλώσσης καὶ τῆς ὑπ' ἐκείνης λαλουμένης, ὥστε νὰ καθιστᾷ δυσχερῆ τὴν συνεννόησιν. Ὁ λαὸς λοιπὸν οὐδὲν ἄλλο ἐθνικὸν ὄνομα ἔχει ἢ τὸ «*Ἕλληνες*» (Greci). Εἶνε ἀληθές, ὅτι καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ ἐννοοῦσι τὴν διάκρισιν τῆς ἑλληνικῆς ἀπὸ τῆς ἀλβανικῆς καὶ δὲν θεωροῦσι γνησίως ἑλληνικὴν τὴν ἀλβανικήν, ὡς ἡ μνημονευθεῖσα ἀγαθὴ πρεσβῦτις, ἀλλὰ τὴν ἑλληνικὴν θεωροῦσιν οὐχ ἧττον ἐθνικήν, ἂν μὴ ἐθνικωτέραν τῆς ἀλβανικῆς, καὶ ἀκριβῶς ἡ γυνὴ τοῦ ξενίζοντός με ἐν Πιάνα ντέϊ Γκραίτσι μοὶ ἔλεγε.

—Εἴμεθα καὶ ἡμεῖς Ἕλληνες, ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ ὁμιλοῦμεν τὴν ἑλληνικὴν ὡς ὑμεῖς.

Ἀληθῶς τὴν ἑλληνικὴν λαλοῦσι μόνον οἱ λόγιοι, πρὸ πάντων δὲ οἱ ἱερεῖς, οἱ ἔχοντες ὡς γλῶσσαν παιδεύσεως τὴν ἑλληνικήν. Καὶ τοιαύτην μὲν σημασίαν νῦν ἔτι παρὰ τῷ λαῷ ἔχει τὸ ὄνομα «*Ἕλληνες*» (Greci), οὐχ οὕτως ὅμως συμβαίνει καὶ παρὰ τοῖς λογίοις. Οὗτοι βοῶσι σήμερον καὶ κράζουσιν:

—Εἴμεθα Ἀλβανοὶ καὶ μόνον Ἀλβανοὶ (Albanesi).

Τὸ «*Σκιπετὰρ*» δὲν εἶνε οὔτε παρὰ τοῖς λογίοις ἐν χρήσει. Τὸ ὄνομα Greci (Ἕλληνες) λέγουσι προῆλθε μόνον ἐκ τῆς ἑλληνικῆς αὐτῶν θρησκείας καὶ ἐνῷ ὁ λόγιος, ὁ ἔχων μὲν παίδευσιν ἀρίστην, ἀλλὰ σφοδρότατος τὸν χαρακτῆρα Ἰωσὴφ Σκυρός, ὁ ἀπὸ Πιάνα ντέϊ Γκραίτσι (Piana dei Greci) καταγόμενος καθηγητὴς τῆς ἀλβανικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Νεαπόλεως, δημοσιεύων ἔγγραφα ἱστορικά, ἐν οἷς γίνεται λόγος περὶ τῶν Ἀλβανῶν τῆς Σικελίας ὡς Ἑλλήνων, φροντίζει μετὰ σπουδῆς νὰ ἑρμηνεύσῃ ἐν ὑποσημειώσεσι, ὅτι τὸ ὄνομα ἔχει μόνον θρησκευτικὴν ἔννοιαν, ὁ καλὸς κἀγαθὸς ἀδελφὸς αὐτοῦ, ὁ ἐπίσης λόγιος ἰατρὸς Ἰωάννης Σκυρὸς ἐζήτει νὰ πείσῃ ἐμέ, ὅτι καὶ τὸ ὄνομα «Piana dei Greci» ἦτο κυρίως «Pia nadei Alban esi» καὶ ὅτι κατὰ σύγχυσίν τινα ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ λαοῦ μετέστη εἰς «Piana dei Greci». Ἀναφέρω τὰ παραδείγματα ταῦτα, ἵνα ἐκ τῶν προτέρων καταστήσω γνωστὸν ὁποία ἐν τοῖς ἐσχάτοις χρόνοις ἐπῆλθε μεταβολὴ ἐν τῇ συνειδήσει τῶν λογίων Ἑλληναλβανῶν τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας, ὡς πρὸς τὴν περὶ καταγωγῆς αὐτῶν καὶ ἐθνότητος συνείδησιν καὶ γνώμην. Τὸ ζήτημα τοῦτο χρῄζει ἰδιαιτέρας ἀναπτύξεως.

Π. Καρολίδης

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΛΛ. ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΚΗΡΥΞΕΩΣ ΤΟΥ ΕΛΛ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΕΚ ΤΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ ΤΟΥ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ

(*Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους*).

Ἐπὶ τέλους, ἐν ᾗ περιπτώσει ὁ Κάννιγκ θὰ ἠρνεῖτο καὶ οὕτω νὰ καθορίσῃ τὰ ὑπὸ τοῦ Πρωτοκόλλου τοῦ Μαρτίου ἀπαιτούμενα μέτρα, ἓν μέσον τελευταῖον ὑπεδεικνύετο τῷ πρεσβευτῇ διὰ τὰς διαπραγματεύσεις του, ἀλλὰ μετὰ τῆς διαταγῆς νὰ κρατῇ αὐτὸ ὑπὸ ἐπιφύλαξιν καὶ μὴ χρησιμοποιήσῃ, ἢ κατὰ τὴν ἐσχάτην στιγμήν. Καὶ τὸ μέσον τοῦτο ἦτο νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ Κάννιγκ ἐπὶ τῆς 3ης παραγράφου τοῦ Πρωτοκόλλου τῆς 23 Μαρτίου (4 Ἀπριλίου) ὑποδεικνύων αὐτῷ, ὅτι κατὰ τὴν παράγραφον ταύτην τὰ συμβαλλόμενα μέρη ἐπιφυλάσσουσιν ἑαυτοῖς, ὁποῖαι δήποτε καὶ ἂν ὦσιν αἱ μετὰ τῆς Πύλης σχέσεις τῆς Ρωσσίας, νὰ ἐπωφεληθῶσιν, εἴτε ἀπὸ κοινοῦ, εἴτε μονομερῶς, πασῶν τῶν εὐνοϊκῶν περιστάσεων, ὅπως ἐξαναγκάσωσι τὸ Διβάνιον νὰ ὑπογράψῃ τὸν συμβιβασμόν, ὃν θὰ ἔκρινον εὔλογον πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης ἐν Ἑλλάδι. Ὑπὸ τοιούτους ὅρους, ἐὰν αἱ περιστάσεις ὑπεχρέουν τὴν Ρωσσίαν νὰ ἐνεργήσῃ μονομερῶς, ἡ ἐνέργεια αὕτη θὰ ἦτο σύμφωνος πρὸς τὸ Πρωτόκολλον τῆς Πετρουπόλεως. Ἐνδιέφερε πρὸ πάντων νὰ μὴ ἀφεθῇ ἡ ἐλαχίστη ἀμφιβολία τῷ Κάννιγκ περὶ τῆς ἀκλονήτου ἀποφάσεως τοῦ Αὐτοκράτορος, ὅπως μὴ συγχωρήσῃ τὴν λῆψιν ἡμιμέτρων ἐν τῷ ἔργῳ τῆς εἰρηνεύσεως τῆς Ἑλλάδος.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν πρότασιν τῆς Γαλλίας τοῦ νὰ δοθῇ ἐγγύησις περὶ τῆς ἀκεραιότητος τῆς Τουρκίας καὶ περὶ τῆς αὐστηρᾶς ἐκτελέσεως τῆς σχεδιαζομένης ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἑλλάδος συνθήκης, ἡ Ρωσσία οὐδέποτε θὰ δώσῃ εἰς τοῦτο τὴν συγκατάθεσιν αὐτῆς. Ἡ Ρωσσία οὐδὲν ἔχει συμφέρον νὰ ἐπιθυμῇ τὴν πτῶσιν τῆς ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Τοὐλάχιστον ἂν ἡ πρόφασις αὕτη καθίστατο ἀναπόφευκτος, ἕνεκα τῆς ἐσωτερικῆς αὐτῆς ἀποσυνθέσεως, οὐδεμία διεθνὴς συνθήκη θὰ κατώρθου νὰ ἐπιβραδύνῃ αὐτήν. Ἐξ' ἄλλου ἑκάστη τῶν δυνάμεων, τῶν

συμμετασχουσῶν εἰς τὸ ἔργον τῆς εἰρηνεύσεως τῆς Ἑλλάδος ἐγγυᾶται, τὸ ἐπ' αὐτῇ, τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὑποχρεώσεων, ἃς ὑπέχει, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἀνάγκη γενικῆς ἐγγυήσεως.

Τοιαῦται ἦσαν αἱ ὁδηγίαι, ἃς ὁ πρεσβευτὴς πρίγκηψ Λίβεν ἔλαβε παρὰ τῆς Κυβερνήσεώς του, ἥτις εἶχε πλήρη πεποίθησιν ἐπὶ τὴν διπλωματικὴν ἱκανότητα τοῦ παρὰ τῇ αὐλῇ τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου ἀντιπροσώπου αὐτῆς, δὲν παρημέλει δὲ οἱασδήποτε εὐκαιρίας, ὅπως ἐκδηλώσῃ αὐτῷ τὴν εὐαρέσκειάν της. Ὁ τίτλος τοῦ πρίγκηπος ἀπενεμήθη αὐτῷ κατὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Πρωτοκόλλου τῆς Πετρουπόλεως. Ἡ κατηγορηματικὴ ἄρνησις, ἣν οὗτος ἀντέταξεν εἰς τὸ περὶ μεσολαβήσεως σχέδιον τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ ἔριδι τῆς Ρωσσίας πρὸς τὴν Περσίαν, ἐπεσπάσατο αὐτῷ τὴν ὅλως ἰδιαιτέραν ἐπιδοκιμασίαν τοῦ Αὐτοκράτορος. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Κάννιγκ ἐπέμεινεν ἐπὶ τῆς μεσολαβήσεως ταύτης, ὁ πρίγκηψ Λίβεν ἐθεώρησε χρέος του νὰ δηλώσῃ αὐτῷ, ὅτι αἱ ὑποθέσεις τῆς Περσίας ἀπετέλουν ἀποκλειστικὰ συμφέροντα τῆς Ρωσσίας καὶ ὅτι ἡ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις οὐδέποτε θὰ συνεχώρει τὴν εἰς αὐτὰ ἐπέμβασιν οἱασδήποτε ξένης Δυνάμεως. Εἶνε τὸ γενικὸν δόγμα τῆς ρωσσικῆς πολιτικῆς ἐν Ἀσίᾳ. (Ἐκθέσεις τοῦ πρίγκηπος Λίβεν τῆς 14)26 Δεκεμβρίου 1826 καὶ τῆς 31 Ἰανουαρίου /12 Φεβρουαρίου 18)27).

Ἡ ἀποστολή, δι' ἧς ὁ πρίγκηψ Λίβεν ἦτο ἐντεταλμένος διὰ τὴν διακανόνισιν τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος πᾶν ἄλλο ἦτο ἢ εὔκολος. Ἐκεῖνο, ὅπερ συνεβάλλετο κατ' ἀνάγκην εἰς τὴν περιπλοκὴν αὐτῆς, ἦτο ἡ ἀστάθεια, ἡ ἐπικρατοῦσα κατὰ τὴν περιπλοκὴν ἐκείνην ἐν τοῖς κυβερνητικοῖς ἐν Ἀγγλίᾳ κύκλοις. Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1827, ὁ λόρδος Λίβερπουλ εἶχε προσβληθῆ ὑπὸ ἀποπληξίας, ἐδέησε δὲ νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν θέσιν τοῦ πρωθυπουργοῦ. Ἐμπαθὴς ἀγὼν πρὸς κατάληψιν τῆς θέσεως ταύτης συνήφθη τότε μεταξὺ τῶν πολλῶν μνηστήρων, ἐν οἷς ὁ Κάννιγκ ἐφαίνετο ἔχων πλείονας ἐλπίδας ἐπιτυχίας. Ἐν τούτοις ὁ Κάννιγκ ἠσθένει πολλάκις, στενὴ δὲ προσέγγισις δὲν εἶχε γείνῃ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μεταξὺ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ, τοῦ ὑπερόχως διακριθέντος. Εἶχεν ἐκτὸς τούτου σοβαρὸν ἀντίπαλον ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ δουκὸς Οὐέλλιγκτων, ὅστις εἰργάζετο πυρετωδῶς, ὅπως αὐτὸς καταστῇ πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως.

Ἐν τούτοις ὁ Κάννιγκ ἐξῆλθε νικητὴς ἐκ τῆς πάλης ταύτης, τῆς ἀπορροφησάσης ἅπασαν αὐτοῦ τὴν προσοχήν. Μετὰ μακροὺς ἐνδοιασμούς, ὁ βασιλεὺς κατέληξεν εἰς τὸ νὰ διορίσῃ αὐτὸν εἰς τὴν θέσιν ταύτην κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1827, ὅτε ἡ θέσις τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν ἀνετέθη εἰς τὸν λόρδον Δούδλεϋ, φίλον τοῦ Κάννιγκ. Ὁ δοὺξ τοῦ Οὐέλιγκτων τοσοῦτον ἠγανάκτησεν ἐκ τῆς ἀποτυχίας ταύτης, ὥστε ἐζήτησεν ἀμέσως ν' ἀπαλλαγῇ οἱουδήποτε καθήκοντος.

Ἡ παραίτησις αὕτη τοῦ δουκὸς τοῦ Οὐέλλιγκων δὲν ὑπῆρξεν ἀντικείμενον μερίμνης διὰ τὸν πρεσβευτὴν τῆς Ρωσσίας, διότι ἂν ὁ δοὺξ ὑπῆρξεν ἄλλοτε φλογερὸς ὑπερασπιστὴς τοῦ ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων, κατέστη ὅμως προϊόντος τοῦ χρόνου ὁ

λυσσώδης αὐτῶν πολέμιος. Ἀπεφαίνετο ἐντόνως κατὰ τοῦ ρωσσικοῦ σχεδίου, συνθήκης, ἣν εἶχεν ἀνακοινώση αὐτῷ ὁ πρίγκηψ Λίβεν καὶ ἐδήλου, ὅτι ἡ Ἀγγλία οὐδέποτε θὰ συγκατετίθετο εἰς τὸ νὰ λάβῃ καταναγκαστικὰ μέτρα κατὰ τῆς Τουρκίας.

Εἶχε μεταστῇ οριστικῶς εἰς τὸ πεδίον τοῦ πρίγκιπος Μέττερνιχ καὶ ἐφαίνετο λησμονήσας, ὅτι ὑπῆρξεν εἷς τῶν ὑπογραψάντων τὸ Πρωτόκολλον τοῦ Μαρτίου. Ἐξεγειρόμενος νῦν ἐναντίον πάσης κοινῆς ἐνεργείας μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Ἀγγλίας, δὲν ἔπαυεν ἐπαναλαμβάνων τὰς αὐτὰς παρατηρήσεις, ἃς διετύπου καὶ ὁ παρὰ τῇ αὐλῇ τοῦ Λονδίνου πρεσβευτὴς τῆς Αὐστρίας πρίγκηψ Ἐστερχάζυ ἐν ταῖς προγενεστέραις αὐτοῦ συνδιαλέξεσι μετὰ τοῦ πρίγκηπος Λίβεν. Ἀνθίστατο ὡσαύτως καὶ εἰς τὴν σύμπραξιν τῶν συμμάχων στόλων, ὅπως ἀποτρέψωσι τὸν Ἰμβραὴμ Πασᾶν τοῦ νὰ ἐκτελέσῃ τὸ καταχθόνιον αὐτοῦ σχέδιον, ἤτοι τὴν ἐξόντωσιν τῶν Ἑλλήνων.

Ἐὰν παρὰ τὴν προδηλοτάτην ταύτην ἀντίστασιν τοῦ δουκὸς τοῦ Οὐέλιγκτων καὶ πάντων σχεδὸν τῶν Ἄγγλων ὑπουργῶν κατωρθώθη νὰ ὑπογραφῇ τῇ 6 Ἰουλίου ἡ μνημονευομένη κατωτέρω σύμβασις τοῦ Λονδίνου, ἅπασα ἡ ἀξία τοῦ ἀποτελέσματος τούτου, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, δέον ν' ἀποδοθῇ τῷ Κάννιγκ, καὶ πρὸ τοῦ διορισμοῦ αὐτοῦ ἔδιδε τῷ πρίγκηπι Λίβεν τὴν διαβεβαίωσιν, ὅτι, εὐθὺς ὡς θὰ προσεκαλεῖτο εἰς τὴν θέσιν τοῦ πρωθυπουργοῦ, θὰ ἐθεώρει καθῆκόν του νὰ παράσχῃ πλήρη ἱκανοποίησιν εἰς τὰς βλέψεις τῆς ρωσσικῆς Κυβερνήσεως. (Ἐκθέσεις τοῦ πρίγκηπος Λίβεν ὑπὸ ἡμερ. 22 Μαρτίου (3 Ἀπριλίου) καὶ 22 Ἀπριλίου [4 Μαΐου] 1827).

Τὸ γεγονὸς ἐπεκύρωσε τὰς ὑποσχέσεις του. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Μαΐου σοβαραὶ διαπραγματεύσεις διημείφθησαν ἐν Λονδίνῳ ἀνὰ μέσον τοῦ Κάννιγκ, τοῦ πρίγκηπος Λίβεν καὶ τοῦ πρίγκηπος δὲ Πολινιάκ, πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας, ἀπ' ἀρχῆς δ' εἶχεν ἀποφασισθῆ, ὅτι ἡ μελετηθεῖσα σύμβασις, ἡ μέλλουσα νὰ ὑποκαταστήσῃ τὸ Πρωτόκολλον τῆς Πετρουπόλεως, ἔδει νὰ συναφθῇ μεταξὺ τῶν τριῶν Δυνάμεων Ἀγγλίας, Ρωσσίας καὶ Γαλλίας. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Πρωσσίαν καὶ τὴν Αὐστρίαν, θὰ ἐγίνετο μετέπειτα αὐταῖς σχετικὴ ἀνακοίνωσις περὶ τῆς συμβάσεως, μετὰ τῆς προσκλήσεως, ἵνα προσχωρήσωσιν εἰς αὐτήν, ἂν ἐγκρίνωσι τὴν προσχώρησιν ταύτην.

Ἐκ μέρους τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως προέκυψαν αἱ πλείονες δυσχέρειαι διὰ τὴν οριστικὴν λύσιν τῆς ὑποθέσεως ταύτης. Καὶ ἐν μὲν Παρισίοις ἔσπευσε νὰ δώσῃ ἀμέσως τὴν συγκατάθεσιν αὐτῆς εἰς τὸ περὶ συμβάσεως ρωσσικὸν σχέδιον, ὅπερ ὁ πρίγκηψ Pozzo di Borgo εἶχεν ἐπιφορτισθῇ ν' ἀνακοινώσῃ αὐτῇ· ἀλλὰ δὲν συνέβη τὸ αὐτὸ ἐν Λονδίνῳ, ἔνθα ὁ πρίγκηψ δὲ Πολινιὰκ διετύπου μίαν δυσχέρειαν μετὰ τὴν ἄλλην, ὅπως ἀναχαιτίσῃ τὸν ροῦν τῶν διαπραγματεύσεων.

Ἤρξατο ἀνθιστάμενος εἰς τὴν εἰσαγωγὴν ἐν τῇ συμβάσει ἄρθρου, ὑποχρεοῦντος νὰ ἐπικαλῶνται τὴν ἀρωγὴν τῆς Ἀγγλίας, ἐν οὐδεμιᾷ δὲ περιπτώσει τὴν τῆς Γαλλίας. Ὁ πρίγκηψ Λίβεν ἠρώτησεν ἐπὶ τούτῳ, διατί οἱ Ἕλληνες νὰ μὴ δύνανται ν' ἀπευθυνθῶσι καὶ τῇ Ρωσσίᾳ. Ὁ Κάννιγκ συγκατένευσε γενναιοφρόνως εἰς τὴν γαλ-

λικὴν πρότασιν. Ὁ πρίγκηψ δὲ Πολινιὰκ προέτεινεν εἶτα, ἵνα οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν τριῶν αὐλῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει διαβιβάζωσι τὰς δηλώσεις αὐτῶν οὐ μόνον ταυτοχρόνως ἀλλὰ καὶ ἀπὸ κοινοῦ. Ὀπισθοβουλία τις ἐκρύπτετο ὄπισθεν τῆς προτάσεως ταύτης, τουτέστι τοῦ νὰ προκληθῇ δυσχέρεια ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας, ἥτις ὑπῆρξε πάντοτε πολεμία τῶν ταυτοσήμων διαβημάτων. Ὁ Κάννιγκ ὅμως ἔδωκε τὴν συναίνεσίν του καὶ εἰς τὴν αἴτησιν ταύτην, ἀλλ' ἀπέρριψεν ἑτέραν πρότασιν τοῦ Γάλλου πρεσβευτοῦ, ἀπαιτήσαντος, ἵνα τὸ ζήτημα τῶν ἐγγυήσεων διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς συμβάσεως ἀφεθῇ εἰς τὰς μετέπειτα διπλωματικὰς διαπραγματεύσεις.

Ἀλλ' ἡ γαλλικὴ Κυβέρνησις διετύπωσε καὶ ἑτέραν παρατήρησιν, πολλῷ σοβαρωτέραν κατὰ τοῦ ἀγγλορωσσικοῦ σχεδίου τῆς συμβάσεως. Εἰδικὸν μυστικὸν ἄρθρον θ' ἀπηγόρευε τὴν εἰς Τουρκίαν λαθρεμπορικὴν εἰσαγωγὴν πολεμικοῦ ὑλικοῦ. Ὁ πρίγκηψ δὲ Πολινιὰκ ἐδήλωσεν, ὅτι κατὰ τὸν γαλλικὸν νόμον ἡ Κυβέρνησίς του δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ ἀπαγορεύσῃ εἰς τοὺς ὑπηκόους της τὸ λαθρεμπόριον πολεμικῶν ἀντικειμένων ἢ μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου καὶ ὅτι ἑπομένως δὲν ἠδύνατο ν' ἀναλάβῃ αὐτὸς τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ νὰ ἀπαγορευθῇ εἰς τὰ γαλλικὰ πλοῖα νὰ παραδίδωσι τοῖς Τούρκοις πολεμεφόδια. Ἡ παρατήρησις αὕτη συνεκίνησεν εἰλικρινῶς τὸν Κάννιγκ, ὅστις ἀπηυθύνθη πρὸς τοὺς νομοδιδασκάλους τοῦ Στέμματος, ὅπως φωτισθῇ περὶ τῶν σχετικῶν διατάξεων τοῦ ἀγγλικοῦ νόμου. Οὗτοι ἀνεγνώρισαν πληρέστατα τὴν ὀρθότητα τῶν βλέψεων τῆς γαλλικῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐξέθηκαν τῷ Ἄγγλῳ πρωθυπουργῷ, ὅτι οὔτε ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις εἶχε τὸ δικαίωμα ν' ἀπαγορεύσῃ εἰς τοὺς ὑπηκόους της τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ ἐμπορίου. Κατ' ἀκολουθίαν τῆς συμβουλῆς ταύτης, ὁ Κάννιγκ ἐπέμεινε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἐκ τοῦ κειμένου τῆς συμβάσεως διαγραφὴν τοῦ ἄρθρου τούτου.

Ἅπασαι αἱ προσπάθειαι τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ρωσσίας πρὸς διατήρησιν τοῦ ἄρθρου τούτου ἀπέβησαν ἄγονοι. Βλέπων τὰς δυσχερείας ταύτας ἔκρινε πρέπον νὰ ἐπιμείνῃ ἐπὶ τοῦ ἑπομένου συμβιβασμοῦ· νὰ διαγραφῇ μὲν ἐκ τῆς συμβάσεως τὸ περὶ ἀπαγορεύσεως λαθρεμπορίου πολεμικοῦ ὑλικοῦ ἄρθρον, ἀλλὰ νὰ προστεθῇ τοῦτο κατὰ γράμμα εἰς τὰς πρὸς τοὺς ναυάρχους τῶν τριῶν συμμάχων Δυνάμεων δοθησομένας ὁδηγίας. Ὁ Κάννιγκ καὶ ὁ πρίγκηψ δὲ Πολινιὰκ προσεχώρησαν εἰς τὴν πρότασιν ταύτην. Εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ὑποχωρήσεως ταύτης ἐκ μέρους τοῦ πρίγκηπος Λίβεν, οὗτος κατώρθωσεν, ἵνα ἡ σύμβασις τεθῇ ἐν ἰσχύϊ εὐθὺς μετὰ τὴν ὑπογραφὴν αὐτῆς ὑπὸ τῶν τριῶν πληρεξουσίων καὶ οὐχὶ μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν αὐτῆς, τοῦθ' ὅπερ θὰ ἐκέρδιζε δίμηνον χρόνον. (Ἐκθέσεις τοῦ πρίγκηπος Λίβεν τῆς 1)13 Ἰουλίου 1827.)

Ο ΛΟΡΔΟΣ ΣΑΛΙΣΒΟΥΡΗ ΚΑΙ ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ[1]

Κυρίαι καὶ Κύριοι,

Ὁ Ροβέρτος Ἀρθοῦρος Τάλβοτ Σέσιλ, τρίτος Μαρκήσιος Σαλισβουρῆ, περὶ τοῦ βίου, ἰδίᾳ δὲ περὶ τῆς ἀνατολικῆς πολιτικῆς τοῦ ὁποίου θὰ λάβω τὴν τιμὴν νὰ ὁμιλήσω πρὸς ὑμᾶς, ἐγεννήθη ἐν Hatfield τὴν 13 Φεβρουαρίου 1830. Ἀπόγονος ὢν τοῦ πρωθυπουργοῦ τῆς Ἐλισάβετ Buleigh καὶ μέλος οἰκογενείας, ἥτις ἐπὶ δέκα γενεὰς εἶχεν ἀξιωθῇ τοῦ ὑπουργικοῦ ἀξιώματος, προώριστο, καίπερ μὴ πρωτότοκος, νεώτατος νὰ πολιτευθῇ. Ἐν Ἀγγλίᾳ ἄλλως τε τὸ παροδικὸν τῆς νεότητος ἐλάττωμα, ὑπαρχούσης ἱκανότητος, δὲν κλείει τὰς θύρας τῆς πολιτικῆς, καὶ ὁ μετέπειτα Λόρδος Σαλισβουρῆ, μιμούμενος τὸ παράδειγμα τοῦ Πίττ, τοῦ Πήλ, καὶ πολλῶν ἄλλων περιφήμων συμπατριωτῶν του, ἐξελέγη βουλευτὴς πρὶν ἢ ἔτι συμπληρώσῃ τὸ εἰκοστὸν τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας.

Ἀναδειχθεὶς δ' οὕτω νεώτατος, ἀλλ' ἤδη μεμεστωμένος, κατηρτισμένος διὰ μακρῶν ταξειδίων καὶ ἐπιμελῶν σπουδῶν, ὁ τότε Ροβέρτος Σέσιλ πολὺ ταχέως ἐπέδειξε τὰ σπάνια ἐκεῖνα δῶρα καὶ τὰ μικρὰ ἐλαττώματα, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζουσι τὴν ὅλην αὐτοῦ δρᾶσιν.

Ἐλάχιστοι πολιτικοὶ ἄνδρες ἠλλοιώθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ σταδίου των ὀλιγώτερον αὐτοῦ.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, εἰθισμένος εἰς τὰς αὐστηρὰς μεθόδους τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν ὁ νέος ῥήτωρ δὲν ἔκρυπτε τὴν περιφρόνησίν του πρὸς τὴν φρασεολογίαν, τοὺς πλατυασμοὺς τοὺς κοινοὺς τύπους καὶ τοὺς ἄλλους ἐπιουσίους ἄρτους τῶν κοινοβουλευτικῶν ἀγορητῶν. Οἱ λόγοι του, φέροντες τὸ σῆμα διανοίας ὑψηλῆς ἅμα καὶ θετικῆς, εἶχον ἰδιάζουσάν τινα μεγαλοπρέπειαν καὶ ἁπλότητα, μαγεύουσαν καὶ πείθουσαν, ἣν δὲν εἶνε εὔκολον νὰ λησμονήσῃ τις. Ὡμίλει, νομίζω ὅτι τὸν βλέπω ἀκόμη, μὲ τὸ πελώριόν του ἀνάστημα, τὴν οὐλότριχα καὶ μακράν του γενειάδα, μὲ τοὺς θαυμασίους ἐκείνους ὀφθαλμούς, τοὺς δίδοντας ἀπερίγραπτον ζωὴν εἰς τὴν ἤρεμον καὶ μεγαλοπρεπῆ του φυσιογνωμίαν, παρεμφερὴς πρὸς ἀγαθὸν γίγαντα, γίγαντα ὅστις εἶχε τὸ *πνεῦμα νάνου*, ὡμίλει ἄνευ σχημάτων, ἄνευ ἀλλαγῆς φωνῆς, ἄνευ ῥητορικῶν τεχνασμάτων. Ἀποτεινόμενος εἰς τὸν νοῦν, εἰς τὴν καρδίαν ἀλλ' ὄχι εἰς τὰ νεῦρα, ἀνύψωνε τοὺς ἀκροατὰς

1) Διάλεξις γενομένη ἐν τῷ φιλολογικῷ συλλόγῳ «Παρνασσῷ», τῇ 11ῃ Φεβρουαρίου.

του εἰς τὴν συναίσθησιν, ὅτι ἦσαν ἐλεύθερα, ἀλλὰ κα ὑπεύθυνα, μέλη μεγάλης πολιτείας.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀνεφαίνετο παρ' αὐτῷ καὶ ἡ χαρακτηριστικὴ ἐκείνη εἰρωνεία, ἧς τόσοι πεφημισμένοι ῥήτορες καὶ διπλωμάται ἔμελλον νὰ ὑποστῶσι τὰ θανατηφόρα τραύματα. Ἔκτοτε μία του εὐφυολογία εὕρισκε περισσοτέραν ἀπήχησιν ἢ μακρὰ σειρὰ λόγων. Νεώτατος εἶχε συνοψίση τὴν ἀλαζόνα πρὸς τοὺς ἀδυνάτους (1), ἀλλὰ δειλὴν πρὸς τοὺς ἰσχυροὺς πολιτικὴν τοῦ Λόρδου Ῥῶσσελ, λέγων ὅτι ὁ εὐγενὴς Λόρδος εἶχε θεσπίση τιμολόγιον αὐθαδείας ἐν τῇ ἀνταποκρίσει του πρὸς τὰ ξένα κράτη. Πλέον ἢ τεσσαράκοντα ἔτη βραδύτερον, βολιδοσκοπηθεὶς ὑπὸ τῆς Ἰταλίας, ὡς πρὸς μερικὸν διαμελισμὸν τῆς Τουρκίας, ἀπήντησεν, ὅτι ὑπῆρχεν ἐν Ἀγγλίᾳ σφοδρὸν ρεῦμα κατὰ τῶν πειραμάτων τῆς ζῳοτομίας.

Σημειωτέον, ὅμως ὅτι οἱ σαρκασμοὶ καὶ αἱ εὐφυολογίαι τοῦ Σαλισβουρῆ δὲν ἦσαν, ὅπως τοσάκις συμβαίνει, ἐπιμελῶς στιλβωθέντα κοσμήματα ὀζούσης ἐλαίου ῥητορικῆς περιόδου, ἀλλὰ μορφή, ἣν ἐλάμβανον φυσικῶς, ἐν ᾧ ὡμίλει, αἱ ἰδέαι του. Καὶ διὰ τοῦτο οὐδέποτε ἔλεγεν εὐφυολογίαν, ἂν μὴ ἡ εὐφυολογία αὕτη ἢ τὸ σκῶμμα περιεῖχον ἰδέαν, ἣν ἐθεώρει ὀρθήν.

Ὅτι δὲ ἠσπάζετο μίαν ἰδέαν μόνον κατόπιν ὡρίμου σκέψεως μαρτυρεῖ καὶ τὸ ὅτι, ἀνόμοιος κατὰ τοῦτο πρὸς τὸν Γλάδστωνα καὶ τὸν Δισραέλην, ὁ Σαλισβουρῆ ἔμεινε μέχρι θανάτου πιστὸς εἰς τὰς ἰδέας, ἃς εἶχεν ὑπερασπίση κατὰ τὴν νεότητά του. Ὑπῆρξε πάντοτε συντηρητικός, ἀλλ' ἐν τῇ ἀγγλικῇ ἐννοίᾳ τῆς λέξεως. Εἶνε δὲ γνωστόν, ὅτι οἱ Ἄγγλοι Τόρεις, ἐννοήσαντες, ὅτι αἱ ἀντιδραστικαὶ ἀρχαὶ τῶν ἐν τῇ ἄλλῃ Εὐρώπῃ αὐτοκαλουμένων συντηρητικῶν οὐδὲν ἄλλο ἢ ἐπαναστάσεις προεκάλεσαν, ὄχι μόνον δὲν ἐναντιοῦνται εἰς πᾶσαν ὥριμον καὶ βαθμιαίαν μεταρρύθμισιν, ὄχι μόνον δὲν ἀνατρέπουσι τὰ τυχὸν ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων αὐτῶν ψηφισθέντα κοινωφελῆ μέτρα, ἀλλὰ καὶ ἀπολαύοντες πλείονος ἐμπιστοσύνης παρὰ τῷ λαῷ, ἠδυνήθησαν νὰ πραγματοποιήσωσι ῥιζικὰς πλὴν ἀναγκαίας μεταβολάς, ἃς οἱ φιλελεύθεροι εἶχον τὸ θάρρος μόνον νὰ προτείνωσι.

Ἐὰν δὲ παρὰ πάντα ταῦτα ὁ Σαλισβουρῆ δὲν ἐγένετο ὑπουργὸς ἢ μετὰ δεκατρία ὅλα ἔτη κοινοβουλευτικῆς δράσεως, τοῦτο κυρίως ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι κατὰ τὴν περίοδον, περὶ ἧς ὁμιλοῦμεν ὁ κοινοβουλευτικὸς βίος δὲν ἀπερρόφα αὐτὸν ἐντελῶς. Ἀπὸ τοῦ 1857 εἶχε νυμφευθῇ τὴν θυγατέρα τοῦ διακεκριμένου δικαστοῦ Alderson, ὁ δὲ γάμος οὗτος, ὅστις, ἔμελλε νὰ δώσῃ εἰς τοὺς νεονύμφους τεσσαρακονταετῆ τελείαν εὐτυχίαν, κατεδίκασεν αὐτοὺς κατ' ἀρχὰς εἰς ἀληθῆ πενίαν. Ἀμφοτέρωθεν οἱ γονεῖς ἐγκατέλιπον αὐτούς. Καὶ ὁ μὲν Μαρκήσιος τοῦ Σαλισβουρῆ, ὅστις οὐδέποτε ἔστερξε νὰ μεταχειρισθῇ τὸν σιδηρόδρομον, ἵνα ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν πύργον

(1) Ἰδίως τὴν Βρασιλίαν.

τοῦ Hatfield, δὲν ἠδύνατο ν᾽ ἀνεχθῇ τὸν γάμον τοῦ υἱοῦ του μετὰ θυγατρὸς ἁπλοῦ δικαστοῦ. Ὁ δὲ δικαστὴς Alderson δὲν εὕρισκε ζηλευτὴν τὴν ἀποκατάστασιν τῆς θυγατρός του μετὰ νεωτάτου καὶ ἀπόρου δευτεροτόκου. Ἐπὶ δέκα σχεδὸν ἔτη ὁ μέλλων πρωθυπουργὸς τῆς Βικτωρίας ἠναγκάσθη νὰ κερδίζῃ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ὡς δημοσιογράφος. Τὰ δὲ ἄρθρα του, πολιτικὰ ἢ καὶ ἐπιστημονικὰ (διότι ἡ χημεία, ἥτις κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ὑπῆρξεν ἡ μόνη του διασκέδασις, ἀνέκαθεν τὸν ἀπησχόλει) ἦσαν ἐφάμιλλα τῶν λόγων του. Ἀκόμη σήμερον συχνάκις ἀναφέρεται προφητική του διπλωματικὴ μελέτη, ἐν τῇ Quarterly Review κατεχωρισθεῖσα, ἐν ᾗ ἀπὸ τοῦ 1864 προμαντεύει, ὅτι ἡ Πρωσσία ἡγεμονεύουσα τῆς ὅλης Γερμανίας καὶ νικηφόρος τῆς Γαλλίας, θὰ διεφιλονείκει μίαν ἡμέραν τῇ Ἀγγλίᾳ τὰ σκῆπτρα τῆς θαλάσσης.

Τὰ ἔτη ταῦτα τοῦ κοινωνικοῦ σκιόφωτος καὶ τῆς οἰκονομικῆς δυσπραγίας ὑπῆρξαν ἴσως τὰ εὐτυχέστερα τῆς ζωῆς του. Εἶχεν εὕρῃ ἐν τῇ συζύγῳ του, ἥτις ἦτο γυνὴ μεγάλης ἀναπτύξεως καὶ εὐφυΐας, τὸν πιστότερον τῶν φίλων καὶ τὸν συνετώτερον τῶν συμβούλων. Κερδίζων, ἐνίοτε μετὰ κόπου ἀλλ᾽ ἀξιοπρεπῶς, τὸν ἄρτον τῆς πολυμελοῦς οἰκογενείας του, διότι ταχέως ἀπέκτησεν ὀκτὼ τέκνα, ἔλαβε τὴν σπανίαν δι᾽ ἄνθρωπον τοῦ κόσμου του τύχην, νὰ γνωρίσῃ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰ πράγματα καὶ τὴν κοινωνίαν. Πράττων πάντοτε μόνον ὅ τι ἐθεώρει καθῆκόν του, εἶχε τέλος τὴν ἔτι σπανιωτέραν ἱκανοποίησιν νὰ εἶνε καθ᾽ ὅλα ἄξιος τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐκτιμήσεως.

Ὁ θάνατος τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ του, μεταβαλὼν αἴφνης τὸν Ροβέρτον, Σέσιλ εἰς ὑποκόμητα Crambourne, ἐπίδοξον κληρονόμον μεγάλης περιουσίας καὶ ἔτι μεγαλειτέρου ὀνόματος, ἔθηκε βίαιον τέρμα εἰς τὰς ἀλκυονίδας ἀλλὰ κάπως περιπετειώδεις ἐκείνας ἡμέρας. Ὅ τε πατὴρ καὶ ὁ πενθερός του τὸν ἐνεκολπώθησαν, καὶ ὁ λόρδος Δέρβυ, ἀναγνωρίζων τὴν ἔκτακτόν του ἱκανότητα, ἀνέθηκεν αὐτῷ ἓν τῶν βαρυτέρων χαρτοφυλακίων, τὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἰνδιῶν. Ἦτο τότε τριάκοντα ἑπτὰ ἐτῶν.

Ἡ πρώτη του ὑπουργεία δὲν ὑπῆρξε μακρά. Μόλις σχεδὸν γενόμενος ὑπουργός, παρῃτήθη, θεωρήσας, ὅτι ὁ Δέρβυ καὶ ὁ Δισραέλη ἐγκατέλιπον τὸ πρόγραμμά των. Ἡ δὲ συντηρητικὴ κυβέρνησις μετὰ τὴν παραίτησιν αὐτοῦ ὀλίγον ἠδυνήθη νὰ μείνῃ ἐπὶ τὴν ἀρχήν. Κατόπιν ἐκλογῆς διεδέχθη αὐτὴν πανίσχυρον τὸ πρῶτον ὑπουργεῖον Γλάδστωνος, ὅπερ ἐκυβέρνησε τὴν Ἀγγλίαν ἐπὶ ἓξ ὅλα ἔτη ἀπὸ τοῦ 1868 μέχρι τοῦ 1874. Αἱ μακραὶ κυβερνήσεις, λίαν εὐεργετικαὶ διά τινα χώραν, ἔχουσι καὶ τὸ προσὸν νὰ συγκολλῶσι τὰς μᾶλλον διεσπασμένας τῶν ἀντιπολιτεύσεων. Πράγματι, ὅτε κατὰ τὸ 1874 ἐπανῆλθον εἰς τὰ πράγματα οἱ συντηρητικοί, τὰ ἐπεισόδια τοῦ 1868 εἶχον λησμονηθῆ, καὶ ὑπὸ πρωθυπουργὸν τὸν Δισραέλη, ὃν ἐνδομύχως περιεφρόνει ὁ Σαλισβουρή, ὅστις ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε διαδεχθῆ τὸν πατέρα του εἰς τὴν βουλὴν τῶν

Λόρδων, ἐδέχθη προθύμως τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἰνδιῶν. Τὸ χαρτοφυλάκιον τοῦτο ἔμελλε, μετὰ τέσσαρα ἔτη, ν' ἀνταλλάξῃ ἀντὶ τοῦ τῶν ἐξωτερικῶν. Ἀπὸ τοῦ 1876 ὅμως καίπερ ὢν ὑπουργὸς τῶν Ἰνδιῶν, ἐπέπρωτο ἤδη ὁ Σαλισβουρῆ, νὰ διαδραματίσῃ πρωτεῦον πρόσωπον ἐν τῇ θλιβερᾷ κωμικοτραγῳδίᾳ τοῦ Ἀνατολικοῦ ἐκείνου Ζητήματος, μετὰ τοῦ ὁποίου ἔμεινε στενῶς συνδεδεμένος σχεδὸν μέχρι θανάτου, καὶ ἐν σχέσει μὲ τὸ ὁποῖον θὰ μελετήσωμεν αὐτὸν μέχρι τοῦ τέλους τῆς παρούσης διαλέξεως.

* *
*

Περὶ τὸ 1876 ἡ θέσις τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ἦτο οἰκτρά. Ἡ καταφανὴς ἀδυναμία τῆς ἀναγεννήσεως ἐκείνης, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐβάσιζον τόσας ἐλπίδας οἱ σύμμαχοι τοῦ 1854, καὶ ἔτι πλέον ἡ πρόσφατος χρεωκοπία εἶχον ἀποσβέση τὰς ἰδιοτελεῖς ἀλλ' ἰσχυρὰς συμπαθείας, ἃς ἐκέκτητο ἄλλοτε ἡ Πύλη ἐν τῇ Δύσει. Ἡ σύστασις βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας, τὴν ὁποίαν, τὸ μὲν ἕνεκα ἀδυναμίας, τὸ δὲ ἐπὶ τῇ διαψευσθείσῃ ἐλπίδι ν' ἀδυνατίσῃ τοὺς Χριστιανούς, ἐπέτρεψεν ἡ Πύλη, ἀντὶ νὰ φέρῃ τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα, εἶχε δώσῃ εἰς τὴν βουλγαρικὴν φυλὴν συναίσθησιν τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς δυνάμεώς της.

Στάσεις ἤδη, παρασκευασθεῖσαι ὑπὸ τῆς αὐτῆς χειρός, ὑφ' ἧς καὶ τὸ Σχίσμα, ἐξερράγησαν ἐν Ἑρζεγοβίνῃ καὶ Βουλγαρίᾳ. Καὶ τὰ κινήματα μὲν ταῦτα ἦσαν σποραδικά, ἀλλ' ὁ βαρβαρώτατος τρόπος, καθ' ὃν ἀντὶ νὰ κατευνασθῶσιν κατεπνίγησαν, παρήγαγε γενικὴν ἐν Εὐρώπῃ ἀγανάκτησιν, 1) παρέσυρε τὴν Σερβίαν καὶ τὸ Μαυροβούνιον εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, καὶ φανατίσας τοὺς Μουσουλμάνους, προεκάλεσεν ἐμμέσως τὴν ἐν Θεσσαλονίκῃ διπλῆν δολοφονίαν τοῦ Γάλλου καὶ τοῦ Γερμανοῦ προξένου.

Ὡσεὶ δὲ μὴ ἤρκουν πάντα ταῦτα, διπλῆ ἐσωτερικὴ ἐπανάστασις ἤγαγε διαδοχικῶς δύο Σουλτάνους, τὸν μὲν εἰς τὸν τάφον, τὸν δὲ εἰς ἰσόβιον ἀποκλεισμόν, καὶ ἀνεβίβασεν ἀπροόπτως εἰς τὸν θρόνον Ἀβδοὺλ Χαμὶτ τὸν Β'.

Τὸ δὲ δεινὸν τῶν πραγμάτων ἐπεδεινοῦτο ὑπὸ τῆς στάσεως τῆς Ρωσσίας, ἥτις ἀπὸ τῶν τελευταίων ἐτῶν ἐφαίνετο καραδοκοῦσα τὴν ὥραν, καθ' ἣν θὰ ἠδύνατο νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ διακαέστατον τῶν πολιτικῶν αὐτῆς ὀνείρων, καὶ ἥτις ἤδη διὰ τελεσιγράφου εἶχε σταματήσῃ εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ Βελιγραδίου τὰς νικηφόρους τουρκικὰ στρατιάς. Αἱ δυνάμεις προσεπάθησαν νὰ ἐφεύρωσι εἰρηνικὴν λύσιν, ἀφ' οὗ δὲ ματαίως ἐζήτησαν ταύτην ἐν τῇ διακοινώσει τοῦ κόμητος Ἀνδράσσυ καὶ ἐν τῷ ὑπομνήματι τοῦ Βερολίνου, ἀπεφάσισαν τέλος τῇ προτάσει τῆς Ἀγγλίας, νὰ πέμψωσιν ἀντιπροσώπους εἰς διεθνὲς συνέδριον, οὗτινος ἕδρα ὡρίσθη ἡ Κωνσταντινούπολις.

1) Ἡ ἐναντίον τῆς Τουρκίας καταχραυγὴ αὕτη ὀφείλεται κατὰ μέγα καὶ εἰς τὸν Γλάδστωνα, τὸν τότε γράψαντα τὰ Bulgarian Atrocities.

Ἐν τῷ διεθνεῖ τούτῳ συνεδρίῳ, 1) ἐν ᾧ ἡ Ρωσσία ἀντεπροσωπεύθη ὑπὸ τοῦ Ἰγνάτιεφ, ἡ Αὐστρία ὑπὸ τοῦ Ζίχυ ἡ Γαλλία ὑπὸ τῶν Βουργουὶν καὶ Σωδορδύ, ἡ Ἀγγλία ἀντεπροσωπεύετο ὑπὸ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεως αὐτῆς Σὶρ Ἑνρὺ Ἔλλιοτ καὶ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἀποικιῶν ὑπουργοῦ. Ἡ ἐμφάνισις δ' αὕτη τοῦ Λόρδου Σαλισβουρῆ ἦτο χαρακτηριστικὴ τῆς παρασκευαζομένης ἐν τῇ ἀγγλικῇ πολιτικῇ ἀλλαγῆς. Παρὰ τὸν Ἔλλιοτ, διάδοχον τοῦ Στράτφορδ καὶ τοῦ Βούλβερ, ὅστις ἀντεπροσώπευε τὴν ἐπίσημον Ἀγγλίαν, τὴν μετ' ἀκραδάνδου πίστεως καὶ ποιᾶς τινος ἀκαμψίας φυλάττουσαν τὴν συνθήκην τῶν Παρισίων, ἐστέλλετο ἄλλος ἀντιπρόσωπος, ὀλιγώτερον ἐκτεθειμένος καὶ εὐστροφώτερος, μέλλων νὰ μετριάσῃ τὸ ἀτενὲς τῶν θεωριῶν καὶ δι' ἐπιτηδείων παραχωρήσεων νὰ συμβιβάσῃ, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἀγγλίας, ἐννοεῖται, τὰ σλαυϊκὰ συμφέροντα καὶ τὴν ὀθωμανικὴν ὑπερευαισθησίαν.

Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ συνεδρίου τοῦ 1876 ὑπῆρξαν εἷα ἠδύνατό τις νὰ προμαντεύσῃ; ἴσα τῷ μηδενί. Ἡ Τουρκία προετίμα νὰ ἐκτεθῇ εἰς πόλεμον καὶ νὰ ἀπολέσῃ τὸ ἥμισυ τῶν εὐρωπαϊκῶν αὐτῆς κτήσεων, ἢ νὰ ἐπιτρέψῃ ἑκουσίως τὴν ἐπέμβασιν τῶν Δυναμεων εἰς τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῆς διοίκησιν. Ἡ δὲ διχογνωμία τῶν Δυνάμεων καὶ ἡ ὕποπτος στάσις τῆς Ρωσσίας, κxθίστων ἀδύνατον πᾶσαν καταναγκαστικῶς ἐπιβαλλομένην μεταρρύθμισιν.

Τὸ ἀδύνατον πάσης συνεννοήσεως κατέστη καταφανὲς ἀπὸ τῆς πρώτης συνεδριάσεως, ἥτις, γενομένη τῇ 23 δεκεμβρίου 1876 εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ναυτικῶν, διεκόπη αἴφνης ὑπὸ κανονοβολισμῶν, ριπτομένων ἀπὸ τῆς, ἐπὶ τῆς ἄλλης ὄχθης τοῦ Χρυσοῦ Κέρατος κειμένης, πλατείας τοῦ Σερασκεράτου. «Οἱ κανονοβολισμοὶ οὗτοι, εἶπεν ἐγερθεὶς ὁ πρόεδρος τοῦ Συνεδρίου καὶ ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν Σαβφὲτ Πασσᾶς, ἀγγέλλουσι τὴν ἀνακήρυξιν συντάγματος, ὅπερ ὁ Σουλτάνος χορηγεῖ εἰς τοὺς ὑπηκόους του. Ὁ θεσμὸς οὗτος μεταβάλλει κυβερνητικὸν καθεστώς, ὅπερ διήρκεσε ἕξ αἰῶνας καὶ ἐγκαινίζει νέαν ἐποχὴν διὰ τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ὀθωμανικῶν λαῶν».

Ἡ Πύλη δηλαδὴ ἐματαίου, κατὰ τὸ ἤδη πασίγνωστον αὐτῆς σύστημα, ὡρισμένας καὶ θετικὰς μεταρρυθμίσεις, ὑπισχνουμένη τὴν ἀπὸ βάθρων ἀναμόρφωσιν τοῦ τουρκικοῦ πολιτεύματος.

Τὸ πέρας τοῦ συνεδρίου ὑπῆρξεν ἀντάξιον τοιαύτης ἀπαρχῆς. Μάτην οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν Δυνάμεων ἐγκατέλειπον τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην τάς, ὡς μάλιστα ἐπειγούσας, προηγγελμένας ἤδη μεταρρυθμίσεις, τὴν κοινοτικὴν αὐτονομίαν, τὴν διεθνῆ ἀστυνομίαν, τὸν καθορισμὸν ἐπαρχιακῶν προυπολογισμῶν 2). Μάτην ὁ Ἰγνά-

1) Τὰ κατὰ τὸ συνέδριον τοῦτο περιέγραψε διὰ ζωηροτάτων χρωμάτων ὁ γραμματεὺς αὐτοῦ γενόμενος Κόμης de Mouy. Βλ. Un Essai de Regime Parlemetaire en Turquie ἐν τῇ Revue des Deux Mondes

2) Κατήντησαν νὰ περιορισθῶσιν εἰς τὸν διορισμῶν τῶν προξένων ἁπλῶς ὡς ἐπικουρικῶν ἐπιτρόπων τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν, εἰς τὸν διορισμὸν ὀλίγων ξένων ἀξιωματικῶν διὰ τὴν ἀστυ-

τιεφ, ὅστις θερμῶς ἐπεθύμει ῥωσσοτουρκικὴν σύρραξιν, παρεπονεῖτο δῆθεν ὅτι τοῦ *ἀφήρουν ὅλα τὰ πτερά* [1]. Ἡ Πύλη ἔμενεν ἀκλόνητος. Ἐρωτηθεῖσα ποῖαι ἦσαν τέλος αἱ ἐγγυήσεις, ἃς ἦτο διατεθειμένη νὰ παράσχῃ εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀπήντησεν ὑπερηφάνως: «Μόνον ἐγγυήσεις *ἠθικαί*, ὁ χρόνος καὶ οἱ νόμοι».

Πᾶσα περαιτέρω συζήτησις ἦτο περιττή. Τῇ 20 Ἰανουαρίου 1877 οἱ πληρεξούσιοι ἐγκατέλιπον τὰς ἕδρας των, δηλοῦντες ὅτι ἡ ἀποστολή των ἔληξε. Τρεῖς μῆνας βραδύτερον ὁ ῥωσσοτουρκικὸς πόλεμος ἦτο τετελεσμένον γεγονός.

Ὁ πόλεμος οὗτος εὗρε τὴν Ἀγγλίαν σφόδρα ἀμφιταλαντευομένην ὡς πρὸς τὴν τηρητέαν στάσιν. Καὶ ἡ μὲν ἐπιθυμία τοῦ νὰ συνεχίσῃ τὰς παραδόσεις τοῦ κριμαϊκοῦ πολέμου δὲν ἔλειπε βεβαίως, ἀλλὰ τὰ πράγματα εἶχον ἀλλάξῃ πολὺ ἀπὸ τοῦ 1854. Ἡ διαγωγὴ τῆς Τουρκίας εἶχεν ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ ἀναγέννησις τῆς ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, ἤτοι ἡ κυριωτέρα δικαιολογία τοῦ κριμαϊκοῦ πολέμου εἰς τὰ ὄμματα τῶν φιλελευθέρων, ἦτο χίμαιρα. Ἀφ' ἑτέρου ἡ ἔλειψις συμμάχου, καθ' ὅτι ἡ Γαλλία περισυνελέγετο, ἡ δὲ οὐδετερότης τῆς Αὐστρίας εἶχεν ἐξασφαλισθῆ ὑπὸ τῆς Ρωσσίας, κατόπιν πολλῶν ὑποσχέσεων, κατεπράϋνε τὴν φιλοπόλεμον ὁρμὴν τῆς ἄλλης μερίδος. Ἡ διχογνωμία αὕτη, ἡ βασιλεύουσα παρὰ τῷ κοινῷ, ἀνευρίσκετο καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ὑπουργείῳ Βίκονσφιλδ. Ἐν ᾧ ὁ πρωθυπουργὸς ἐφαίνετο τείνων πρὸς τὸν πόλεμον, ὁ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς Λόρδος Δέρβυ, φοβούμενος ἴσως τὴν ὑπὸ τὸν Γλάδστωνα καὶ τὸν Καρλάϊλ [2] ἀντιπολίτευσιν, ἦτο κεκηρυγμένος ὑπὲρ τῆς εἰρήνης.

Ἐφ' ὅσον τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πολέμου ἔμενεν ἀμφίβολον, ἡ ἀνάγκη δράσεως δὲν ἐπεβάλλετο καὶ τὰ πράγματα ἔβαινον ὁμαλῶς. Ἀφ' ἧς ὅμως ὥρας ἁλωθείσης τῆς Πλεύνας, ἐπεβλήθη ἡ ἀνάγκη ὁριστικῆς σκέψεως περὶ τοῦ πρακτέου, ἡ ἐν τῷ ὑπουργείῳ κρατοῦσα διχογνωμία κατέστη καταφανής, καὶ ἐπὶ δύο μῆνας προεκάλεσε σειρὰν ἀντιφατικῶν καὶ σπασμωδικῶν ἀποφάσεων [3]. Ἐν τούτοις ὁ ῥωσσικὸς

νομίαν καὶ εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς συγκαταθέσεως τῶν Δυνάμεων διὰ τῶν ἐκλογῶν τῶν βαλήδων τῆς Βοσνίας καὶ τῆς Βουλγαρίας.

1) On m'a enlevé toutes mes plumes, ἔλεγεν οὗτος, ὁ δὲ Chaudordy, ὅστις ἐγνώριζεν ὅτι ὁ Ἰγνάτιεφ εἶχε κατὰ νοῦν, τῷ ἀπήντησεν εὐφυῶς. Il vous en restera toujours assez. (—Θὰ σᾶς μείνουν πάντοτε ἀρκετά).

2) Ὁ φιλόσοφος Carlyle, ὅστις ἀπήλαυε τότε μεγίστης φήμης ὡς ἱστορικὸς καὶ φιλόσοφος, εἶχε γράψῃ ἐν τῷ Τάϊμς τῆς 5 Μαΐου 1877, σφοδρὰν ἐπιστολὴν ἐναντίον τῆς φιλοπολέμου πολιτικῆς τοῦ Δισραέλη.

3) Οὕτω κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1878 τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον ἀποφασίζει, ἀπόντος τοῦ Derby, νὰ σταλῇ ὁ ἀγγλικὸς στόλος εἰς τὰ Δαρδανέλλια. Ὁ Derby καὶ ὁ Carnavon μαθόντες τοῦτο παραιτοῦνται. Ὁ Κορζακὼφ τότε δηλοῖ, ὅτι ἡ Ρωσσία δὲν θὰ καταλάβῃ τὴν Καλλίπολιν ἀλλὰ θὰ θεωρήσῃ τὴν εἰς τὰ Δαρδανέλλια εἴσοδον ξένου στόλου ὡς παραβίασιν τῆς οὐδετερότητος, ὁ Beaconsfield ὑποχωρεῖ καὶ οἱ Λόρδοι Derby καὶ Carnavon ἀναλαμβάνουσι πάλιν τὰ χαρτοφυλάκιά των. Ἡ ὁμόνοια ὅμως δὲν διαρκεῖ πολύ. Τῇ 23 Ἰανουα-

στρατὸς προχωρεῖ νικηφόρος, καὶ τῇ 3η Μαρτίου 1878 ὑπογράφεται ἡ συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, δι' ἧς ἀθετοῦνται πᾶσαι αἱ πρὸς τὸν Φραγκῖσκον Ἰωσὴφ δοθεῖσαι ὑποσχέσεις. Ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ φιλοπόλεμον ρεῦμα, βλέπον τοὺς Σλαύους φθάσαντας μέχρι τῆς Μεσογείου καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπομεμονωμένην,μαίνεται ἀκράτητον, ὁ Γλάδστων ὑβρίζεται ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἡ Κυβέρνησις τοῦ Βίκονσφηλδ,εὑρίσκουσα παρὰ τῇ Αὐστρίᾳ πρόθυμον συνδρομήν, καλεῖ τὰς ἐφεδρείας εἰς τὰ ὅπλα καὶ φαίνεται ἀποφασισμένη νὰ ἐπέμβῃ. Δὲν ἔμενεν εἰς τὸν Δέρβυ εἰμὴ νὰ ὑποκύψῃ ἢ νὰ ἀποσυρθῇ· μετὰ πολλῆς ἀξιοπρεπείας ἔπραξε τὸ δεύτερον, καὶ τῇ 29 Μαρτίου ὁ Σαλισβουρῆ ἀνέλαβε τὸ ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν.

Ἡ πολιτική, ἣν ἔμελλε ν' ἀκολουθήσῃ ὁ νέος ὑπουργός, ὡς ἐκ τῆς ἄκρας ἐπιφυλακτικότητος, ἣν εἶχε τηρήσῃ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης, ἦτο ἀμφίβολος. Ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ ἐγκυκλίῳ, ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ ἐκείνῃ τῆς 1 Ἀπριλίου 1878, ἥτις μένει ἓν ἐκ τῶν μᾶλλον ἀξιοθαυμάστων διπλωματικῶν ἐγγράφων,ἅτινα ἐγράφησάν ποτε, ὁ νέος ὑπουργὸς ἐφαίνετο λίαν πολεμικός, κατέρριπτεν ἓν μετὰ τὸ ἄλλο τὰ ἄρθρα τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου καὶ ἐτόνιζε τὰ καταπατηθέντα δίκαια τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐνομίσθη πρὸς στιγμήν,ὅτι ὁ κόσμος ἦτο εἰς παραμονὰς εὐρωπαϊκοῦ πολέμου. Ἡ πρόσκλησις τοῦ Βερολινείου Συνεδρίου,ἐνῷ ὁ Βίκονσφηλδ καὶ ὁ Σαλισβουρῆ ἔμελλον ν' ἀντιπροσωπεύσωσι τὴν Ἀγγλίαν, δὲν διεσκέδασεν ἐντελῶς τοὺς φόβους τούτους. Ἀλλὰ τὰ φαινόμενα ἦσαν ἀπατηλά. Ὁ Σαλισβουρῆ ἦτο διπλωμάτης κατ' ἐξοχήν, αἱ ἀπειλαί του ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ διπλωματικὰ τεχνάσματα, κατὰ βάθος δὲν ἠγάπα τὸν πόλεμον καὶ ἦτο πάντοτε ἕτοιμος νὰ συμβιβασθῇ, ἰδίως εἰς βάρος τῶν τρίτων. Ἡ ἰδέα Βουλγαρίας ἀνεξαρτήτου οὐδόλως ἐφόβιζεν αὐτόν, ἀπὸ τοῦ 1876 εἶχε προτείνῃ τὴν σύστασιν προνομιούχου καὶ ἐκτεταμένης βουλγαρικῆς ἐπαρχίας, δὲν ἤθελεν ὅμως νὰ φθάσῃ ἡ Βουλγαρία μέχρι τῆς θαλάσσης. Ἐπὶ τῶν βάσεων τούτων ἦτο πρόθυμος νὰ ἔλθῃ εἰς συνεννόησιν μὲ τὴν Ρωσσίαν, καὶ εἰς τὰς παραμονὰς τοῦ βερολινείου Συνεδρίου συνῆπτε μετὰ τοῦ Ρώσσου πρέσβεως Σουβάλωφ συνεννόησιν,ἐν ᾗ ἐκανονίζοντο ἐκ τῶν προτέρων αἱ μέλλουσαι ἀποφάσεις τοῦ διεθνοῦς συνεδρίου [1]). Ἀφ' ἑτέρου συνωμολόγει μετὰ τῆςΤουρκίας ἄλλην συνθήκην, δι' ἧς ἡ Ἀγγλία ἠγγυᾶτο τὴν ἀκεραιότητα τῶν ἐν Ἀσίᾳ ὀθωμανικῶν κτήσεων καὶ ἐλάμβανεν ὡς ἀντάλλαγμα τὴν Κύπρον. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁ Σαλισβουρῆ ἐξηκολούθει καὶ ἐν τῷ Συνεδρίῳ νὰ φαίνηται πλήρης ὑπὲρ αὐτῆς ζήλου. Τὴν 17 Ἰουνίου ὑποστηρίζει, ὅτι πρέπει ν' ἀντιπροσωπευθῶμεν ἐν τῷ Βερολινείῳ συνεδρίῳ, καθ' ὅτι οἱ Σλαῦοι ἔχουσιν ἀντιπρόσωπον λαὸν ἰσχυρὸν καὶ νικητήν, οἱ δὲ Ἕλληνες οὐδένα ἐν τῇ Συνελεύσει ἔχουσιν ὁμόφυλον. Τῇ δὲ 19η βαίνων ἔτι περαιτέρω δηλοῖ,ὅτι τὸ Συνέδριον πρέπει νὰ ἐνασχοληθῇ ὄχι μόνον περὶ τῶν

ρίου ἡ αὐτὴ κωμῳδία ἐπαναλαμβάνεται ὁ στόλος στέλλεται εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὁ Derby παραιτεῖται, ὁ στόλος ἀνακαλεῖται, καὶ ὁ Derby ἀποσύρει τὴν παραίτησίν του.

1) Βλ. τὰ δύο ὑπογραφέντα ὑπὸ τοῦ Σαλισβουρῆ καὶ τοῦ Σουβάλωφ ὑπομνήματα ἐν τῷ γνωστῷ ἔργῳ τοῦ Avril «Le Traité de Berlin» σελ. 445 κτλ.

ὁμόρων τῷ ἐλευθέρῳ βασιλείῳ, ἀλλὰ περὶ ὅλων τῶν ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν, καὶ προσθέτει τὰς βαρυσημάντους ταύτας φράσεις: «ὑπάρχουσιν ἐπαρχίαι ἑλληνικαὶ ὄχι ὅμοροι [non limitrophes], ἡ Μακεδονία, ἡ Θράκη, ἡ Κρήτη».

Δυστυχῶς ὁ λαμπρὸς αὐτὸς ζῆλος ὀλίγον διήρκεσε. Τὴν 29 Ἰουνίου μετὰ τοὺς λόγους τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἑλλάδος, ὁ Σαλισβουρῆ ἐζήτησε νὰ γίνωσι δεκτοὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ρωμουνίας, προσθέτων, μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ εἰρωνείας, μετὰ τοὺς ἀντιπροσώπους ἔθνους, ὅ περ ἀπαιτεῖ ξένας ἐπαρχίας, μοὶ φαίνεται δίκαιον νὰ ἀκουσθῶσι καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι χώρας, ἥτις ζητεῖ μόνον νὰ κρατήσῃ τὰς ἐπαρχίας, αἵτινες τῇ ἀνήκουσι. Τὴν δὲ 5 Ἰουλίου ὁ Βίκονσφηλδ ἐπισυνῆπτεν εἰς τὰς εἰρωνείας τοῦ Σαλισβουρῆ νέα σκώμματα. Ἡ Ἑλλάς, ἔλεγεν οὗτος, ἀπατᾶται ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ Συνεδρίου· τὸ Συνέδριον ἔγεινε πρὸς στερέωσιν ἀρχαίας αὐτοκρατορίας καὶ οὐχὶ πρὸς διαμελισμὸν κράτους γεγηρακότος. Οὐδεὶς ἀμφιβάλλει περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς Ἑλλάδος· τὰ κράτη καθὼς τὰ ἄτομα, τὰ ἔχοντα μέλλον δύνανται νὰ περιμένωσιν.

Ἡ Ἑλλάς, λέγει ὁ Κ. Σουβλιὲ ἐν τῷ σπουδαίῳ αὐτοῦ ἔργῳ περὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ Ζητήματος ἀπὸ τοῦ Βερολινείου Συνεδρίου (1), φαίνεται ἐγκαταλειφθεῖσα αἰφνιδίως ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας. Θὰ ἦτο ἀκριβέστερον νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῶν Ἄγγλων ἀντιπροσώπων, διότι ὅτε μετὰ διετίαν ἐπανῆλθεν ὁ Γλάδστων εἰς τὴν ἐξουσίαν, ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις, ἀντὶ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Ἑλλάδα, συνετέλεσε τὰ μάλιστα εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Θεσσαλίας.

Οὐχ ἧττον ὅμως ἡ στάσις τῶν ἀρχηγῶν τοῦ συντηρητικοῦ κόμματος εἶνε τοσούτῳ μᾶλλον κατακριτέα, καθ' ὅσον ἡ Ἀγγλία εἶχεν ἐνεργήσῃ, ὅπως ἡ Ἑλλὰς μείνῃ κατὰ τὸν πόλεμον οὐδετέρα, καὶ ἡ ἡμετέρα οὐδετερότης, τῇ μαρτυρίᾳ τοῦ Baron d'Avril, (2) ἐθεωρήθη ὡς ἐπιτυχία διὰ τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν.

Μετὰ νέαν καὶ μακρὰν πρωθυπουργίαν τοῦ Γλάδστωνος, ὁ Σαλισβουρῆ ἦτο διὰ πρώτην φορὰν πρωθυπουργὸς ὅτε, διὰ τῆς προσαρτήσεως τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ἐξερράγη νέα ἀνατολικὴ κρίσις.

Ἐν τῇ κρίσει ταύτῃ ὁ Σαλισβουρῆ μεταβάλλων πολιτικὴν ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων, τὴν δὲ 7 Ὀκτωβρίου 1885 ἐδικαιολόγει πρὸ τῆς βουλῆς τῶν Λόρδων τὴν μεταβολὴν τούτων διὰ τῶν ἑξῆς λόγων: «Δὲν ἠλλάξαμεν ἡμεῖς, ἀλλ' αἱ περιστάσεις· ὁ σκοπός μας ἔμεινεν ὁ αὐτός, νὰ ἐμποδίσωμεν τοὺς Ρώσσους νὰ βαδίσωσιν ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ὅσον μία Βουλγαρία συνηνωμένη πρὸς τὴν Ρωσσίαν διὰ τῶν δεσμῶν τῆς εὐγνωμοσύνης μᾶς ἐφαίνετο ἐπικίνδυνος, τόσον μία Βουλγαρία, ἡνωμένη ὑπὸ ἡγεμόνα εὐπειθῆ εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν ἐπιρροὴν καὶ πιστὸν σύμμαχον τοῦ Σουλτάνου, παρουσιάζει σοβαρὰν ἐγγύησιν ἐναντίον ρωσσικῆς ἐπιθέσεως».

Λέγων ταῦτα ὁ Ἄγγλος πρωθυπουργὸς ἐπλανᾶτο πλάνην δεινήν. Ἡ Ρωσσία

1) βλ. La question d'Orient depuis le Traité de Berlin σελ. 79.
2) βλ. σελ. 248.

διέκειτο μὲν ἐχθρικῶς πρὸς τὸν δυστήνιον Βούλγαρον ἡγεμόνα, ἀλλ' ὄχι καὶ πρὸς τὸν βουλγαρικὸν λαόν, ἡ δὲ προσάρτησις τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ἣν ἀπὸ τοῦ 1878 εἶχε προετοιμάση ὁ πρίγκηψ Δουνουκόφ [1]), δὲν εἶχε κατ' ἀρχήν τι τὸ δυσάρεστον διὰ τὴν ρωσσικὴν πολιτικὴν [2]). Φαίνεται μάλιστα ὅτι ὁ Τσάρος εἶχεν ἤδη ὑποσχεθῆ, ἓξ ἑβδομάδας πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως, τὴν προσάρτησιν τῆς Ρωμυλίας εἰς τοὺς Βουλγάρους ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ ἐκδιωχθῇ ὁ Ἀλέξανδρος Βάττεμβερ ([3]).

Πόσον δὲ ἠπατᾶτο ὁ Σαλισβουρῆ νομίζων, ὅτι ἡ Βουλγαρία θὰ καθίστατό ποτε προπύργιον κατὰ τῆς ρωσσικῆς ἐπιρροῆς, θὰ ἐνόησεν ὁ ἴδιος, ἰδὼν τὸν Τσάρον ἀνάδοχον τοῦ Βουλγάρου διαδόχου καὶ τὰς ὀλίγους μῆνας πρὸ τοῦ θανάτου του ἐν Σίπκᾳ τελεσθείσας ἑορτάς. Ἐν γένει οἱ Ἄγγλοι πολιτευταὶ καὶ δημοσιολόγοι, οἱ ἑκάστοτε πιστεύοντες εἰς τὰς ἀντιρρωσικὰς δηλώσεις τῶν Βουλγάρων, παραδόξως ὑπενθυμίζουσι τοὺς Γάλλους ἐκείνους, τοὺς ἄλλοτε ὀνειροπολοῦντας τὴν σύμπραξιν τῶν Βαυαρῶν καὶ τῶν Σαξώνων κατὰ τῆς Πρωσσίας.

Οὐχ ἧττον ὅμως κατὰ τὸ 1885 ὁ Σαλισβουρῆ ὄχι μόνον ὑπεστήριξε τοὺς Βουλγάρους, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἧτταν τῶν Σέρβων, ἐπεδίωξε καὶ ἐπέτυχε καὶ τὴν ἀπ' εὐθείας του ἐννόησιν μεταξὺ Βουλγαρίας καὶ Τουρκίας. Συνεπείᾳ τῆς συνεννοήσεως ταύτης, ὁ Ἀλέξανδρος Βάττεμβεργ ἐλάμβανε παρὰ τῆς Πύλης τὸν τίτλον τοῦ Διοικητοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, συνήπτετο δὲ ὡς ἀντάλλαγμα μεταξὺ τῆς Πύλης καὶ Βουλγαρίας συμμαχία ἀμυντικὴ καὶ ἐπιθετικὴ κατὰ πάσης ξένης δυνάμεως.

Παρατηρητέον ἐν παρόδῳ, ὅτι τὸ κείμενον τῆς συνθήκης ταύτης ἐδημοσιεύετο τὴν 2 Φεβρουαρίου [4]) 1886, ἤτοι καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ Ἑλλὰς ἐπεστρατεύετο, καὶ ἐν

1) Ἰδοὺ τί ἔλεγε τότε, εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ τοὺς προὔχοντας τῆς Φιλιππουπόλεως ὁ διοργανωτὴς τῆς Βουλγαρίας καὶ Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας Πρίγκηψ Δονδουκόφ: «Χάρις εἰς τὴν συνεργασίαν ὑμῶν ἠδυνήθην νὰ εἰσάξω ἐν Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ ὀργανισμὸν προσωρινόν, καθ' ὅλα ἀνάλογον πρὸς τὸν ἐν Βουλγαρίᾳ . . . Ὁ προσωρινὸς οὗτος ὀργανισμὸς θὰ μεταβληθῇ πιθανῶς εἰς ὁριστικόν, διότι τὸ ῥεῦμα τῆς ἱστορίας εἶνε ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρωπίνων συνδυασμῶν». βλ. Choublier, σελ. 239.

2) «Τὰ αἰσθήματα τῆς Ρωσσίας, ἔλεγεν ὁ Τσάρος εἰς τοὺς Βουλγάρους ἀντιπροσώπους, παρὰ τὴν ἐσφαλμένην ὁδόν, ἣν ἔλαβεν ἡ ἡγεμονικὴ κυβέρνησις, δὲν μετεβλήθησαν Ἡ ἐπιθυμία τῆς ἑνώσεως τῶν δύο τμημάτων τῆς Βουλγαρίας εἶνε νόμιμος, καὶ ἡ Ρωσσία συμμερίζεται αὐτῶν, ἀλλὰ τὰ μέσα, εἰς ἃ προσέτρεξαν οἱ Βούλγαροι παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ αὐτοκράτορος δὲν δύνανται νὰ ἐπιδοκιμασθῶσιν» βλ. Choublier σελ. 247. Ὅτι δὲ ἡ Ρωσσία ἀντεπολιτεύετο τὴν βουλγαρικὴν κυβέρνησιν καὶ ὄχι τὸν βουλγαρικὸν λαόν, ἐδείχθη καὶ ἐν μακρᾷ ἀνταποκρίσει, γραφείσῃ ἐκ Πετρουπόλεως πρὸς τὸν παρισινὸν «Χρόνον» κατ' ὀκτώβριον 1885.

3) Βλ. Blue Boo τοῦ 1886, ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, μέρος α' ἀριθ. 65, καὶ Minchin Growth of freedom in the Balkan Peninsula.

4) Βλ. τὴν ἐγκύκλιον τοῦ Σαΐδ Πασσᾶ— Livre Jaune, σελ. 419, ἀριθμ. 399. Κατόπιν τῶν διαμαρτυριῶν τῆς Ρωσσίας καὶ τῶν συμβουλῶν τῆς Γερμανίας, ἡ Τουρκία ἠναγκάσθη ν' ἀποσβέσῃ τὸν περὶ συμμαχίας ὅρον.

τούτοις δὲν ἠκούσθησαν οὔτ' ἐν Ἀγγλίᾳ οὔτ' ἀλλαχοῦ αἱ ἔντονοι καὶ χριστιανικαὶ ἐκεῖναι διαμαρτυρίαι, ἃς ἤρκεσεν ἐσχάτως νὰ γεννήσῃ ἡ ἀπονομὴ τουρκικῶν παρασήμων εἰς ἐπισήμους Ἕλληνας.

Ἡ λύσις αὕτη τοῦ ζητήματος τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, γράφει ὁ Comte de Mouy (βλ. τὸ ἄρθρον του περὶ τοῦ Ἀποκλεισμοῦ τῶν Ἀθηνῶν, ἐν τῇ Revue des Deux Mondes τῆς 15 Μαρτίου 1901), κατέστρεψε τὴν οἰκονομίαν καὶ τὸ πνεῦμα τῆς Βερολινείου Συνθήκης, ἀφίνουσα μόνον τὸ γράμμα αὐτῆς ἀμετάβλητον. . . Πρὸς τούτοις ἡ λύσις αὕτη, θεραπεύουσα τὰ βουλγαρικὰ συμφέροντα, ἐγέννα τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα. Οἱ Ἕλληνες δὲν ἐλάμβανον οὔτε ἀντιστάθμημα, οὔτε κἂν ἐλπίδα ἀντισταθμήματος. Δὲν ἠδύναντο ν' ἀπατηθῶσι περὶ τῆς ἀληθοῦς σημασίας τῆς ἐπιτηδευτῆς ἀποφάσεως τῶν ἀνακτοβουλίων, τὸ statu quo εἶχε μεταβληθῆ πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἐν Σοφίᾳ καὶ ζημίαν τῶν ἐν Ἀθήναις [1]. Οἱ Ἕλληνες, ἐξακολουθεῖ ὁ Κόμης de Mouy, ἀπήτουν τουλάχιστον ὡς ἀντιστάθμημα τὴν ἤδη παραχωρηθεῖσαν ὑπὸ τῶν συνθηκῶν Ἤπειρον καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς θεωρητικῆς συζητήσεως ἦτο δύσκολόν τις νὰ τοὺς νικήσῃ. Τὸ δίκαιον τῶν συνθηκῶν ἀπῄτει τὴν διατήρησιν τοῦ statu quo. Ἀφ' ἑτέρου δὲν ἠδύνατό τις νὰ ἐφαρμόζῃ τὴν ἀρχὴν τῶν ἐθνικοτήτων εἰς τοὺς Βουλγάρους καὶ ν' ἀρνῆται τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῆς εἰς τοὺς Ἕλληνας.

«Ἀλλ' ἐν τῇ πολιτικῇ αἱ θεωρίαι εἶνε σπανίως σύμφωνοι πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς ὥρας, καὶ τὰ ἀνακτοβούλια, ἀπέχοντα πάσης ἀντιφατικῆς συζητήσεως, προετίμησαν ἄνευ ἄλλων ἐξηγήσεων ν' ἀπορρίψωσι τὰς ἑλληνικὰς ἀπαιτήσεις δυνάμει μόνης τῆς πανισχύρου αὐτῶν θελήσεως».

Ἐννοεῖται ὅμως, ὅτι τοιαύτη πολιτικὴ δὲν ἠδύνατο νὰ φανῇ ἀνεκτὴ εἰς τὸν ἑλληνικὸν λαόν, τοσούτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον αἱ Δυνάμεις ἐξέφρασαν τὰς ἀποφάσεις των κατὰ τρόπον μέλλοντα μᾶλλον νὰ ἐξοργίσῃ ἢ νὰ καταπείσῃ τοὺς Ἕλληνας. Πρῶτον διὰ τῆς αὐτῆς ἐγκυκλίου προσεκάλεσαν τοὺς Ἕλληνας, Σέρβους καὶ Βουλγάρους νὰ καταθέσωσι τὰ ὅπλα. Συνεχέοντο οὕτω πως οἱ ἡττημένοι Σέρβοι, οἱ ἐπὶ μεγίστῃ ἑαυτῶν ὠφελείᾳ διαταράξαντες τὴν εἰρήνην Βούλγαροι, καὶ οἱ δυστυχεῖς Ἕλληνες, τῶν ὁποίων αἱ ἀπαιτήσεις ἐστηρίζοντο ἐπὶ διεθνῶν συνθηκῶν. Le style impérial de la note, κρίνει ὀρθότατα ὁ de Mouy s'appliquait bien aux prétentions abusives des Bulgares mais non point aux Hellènes déçus.

Ἕκαστον τῶν λαβόντων τὴν διεθνῆ ἐντολὴν τριῶν κρατῶν ἐξήρτησε τὴν συγκατάθεσίν του ἐκ τῆς τῶν δύο ἄλλων, τοῦθ' ὅπερ ἰσοδυνάμει πρὸς ἄρνησιν. Καὶ δὲν ἀπεδόθη μὲν μεγάλη σημασία εἰς τὴν ἄρνησιν τῶν Σέρβων καὶ τῶν Βουλγάρων, ἐκ

1) Ταυτόσημα ἔλεγε καὶ ὁ Καλνόκυ τὴν 7 Νοεμβρίου 1885 εἰς τὰς Αὐστριακὰς ἀντιπροσωπείας: «Ἡ συνθήκη τοῦ Βερολίνου ἐσκόπει τὴν σύστασιν ἑνὸς εἴδους ἰσοζυγίου μεταξὺ τῶν κρατῶν τοῦ Αἵμου, τὸ ἰσοζύγιον τοῦτο δὲν δύναται νὰ καταστραφῇ ὑφ' ἑνὸς τῶν κρατῶν τούτων πρὸς ἀποκλειστικήν του ὠφέλειαν, χωρὶς νὰ διεγερθῇ ὁ ἐρεθισμὸς τῶν γειτόνων.»

τῶν ὁποίων οἱ μὲν πρῶτοι ἦσαν ἐξηντλημένοι, οἱ δὲ δεύτεροι κεκορεσμένοι, ἀλλ' ἡ ἐπιμονὴ τῶν Ἑλλήνων ἐφαίνετο πλέον ἐπικίνδυνος, πρὸς κατανίκησιν δ' αὐτῆς ἡ Ἀγγλία δὲν εὗρέ τι καλλίτερον ἢ νὰ δηλώσῃ εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν, ὅτι ὁ κατὰ θάλασσαν πόλεμος τῇ ἦτο ἀπηγορευμένος.

Ἡ δήλωσις αὕτη, ἡ κατὰ τὸν Γάλλον διπλωμάτην ἀνεπαρκὴς ὑπὸ πρακτικὴν ἔποψιν καὶ ἀπαράδεκτος ὑπὸ νομικήν, [1]) ἐγέννησεν ἐν Ἑλλάδι γενικὴν κατακραυγὴν ἐναντίον τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας. Ἡ κατακραυγὴ αὕτη ἔφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφον, ὅτε ἡ ἄφιξις τοῦ ἀγγλικοῦ στόλου εἰς Σούδαν καὶ ἡ σκαιὰ γλῶσσα τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἄγγλου πρέσβεως ἔδειξαν, ὅτι αἱ ἀπειλαὶ τῆς Ἀγγλίας θὰ ἐξεπληροῦντο. Τέλος αἱ δηλώσεις τοῦ Σαλισβουρῆ ἐν τῷ κοινοβουλίῳ [2]), ἐνθυμίζουσαι τὸ περίφημον τιμολόγιον τοῦ Λόρδου Ρῶσσελ, ἔτεινον εἰς τὸ νὰ παραστήσωσι τὸν Ἄγγλον πρωθυπουργὸν ὡς τὸν πρωταίτιον τῆς ἀνθελληνικῆς στάσεως τῆς Εὐρώπης. Ταῦτα πάντα προστεθέντα εἰς τὰς ἀναμνήσεις τῆς ὀλίγον ἱπποτικῆς διαγωγῆς του κατὰ τὸ 1878, κατέστησαν τὸν Σαλισβουρῆ ἐν Ἑλλάδι τὸν ἀντιδημοτικώτατον τῶν ἀνθρώπων, ἐνθυμοῦμαι δὲ κάλλιστα, καί τοι ἤμην τότε μόλις ἐννεατής, μεθ' ὁπόσης ἀγαλλιάσεως καὶ πόσων ἐλπίδων ἐγένετο δεκτὴ παρ' ἡμῶν ἡ ἀγγελία τῆς πτώσεώς του καὶ τῆς ἀνόδου τοῦ Γλάδστωνος. Δυστυχῶς ἡ κατακραυγὴ ἦτο ἄδικος καὶ αἱ ἐλπίδες φροῦδαι.

Κατὰ τὸ 1886 ὁ Σαλισβουρῆ ἠκολούθει πολιτικὴν ἄδικον, ἀλλ' ὄχι προσωπικήν, ἠκολούθει πολιτικήν, ἥτις ἐσφαλμένως, ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων, ἐθεωρεῖτο ἀνταποκρινομένη εἰς τὰ ἀγγλικὰ συμφέροντα. Διὰ τοῦτο τὴν αὐτὴν πολιτικὴν ἐνόμισαν ἀναγκαῖον ν' ἀκολουθήσωσιν ὁ Γλάδστων καὶ ὁ διὰ πρώτην φορὰν γενόμενος ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν Λόρδος Ρόσβερυ. Ἀμφότεροι δ' ἐφρόντισαν ἀμέσως νὰ μὴ ὑπολειφθῇ περὶ τούτου ἡ παραμικρὰ ἀμφιβολία. Ὁ Γλάδστων, διὰ προσωπικῆς του ἐπιστολῆς πρὸς τὸν διακεκριμένον ἐν Λονδίνῳ ἀντιπρόσωπον τῆς Ἑλλάδος, ἐδήλωσεν, ὅτι οἱ λογισμοὶ τῆς Ἀγγλίας, ἥτις εἶχεν ἀναλάβῃ ὑποχρεώσεις πρὸς τὰς Δυνάμεις, οὐδόλως ἠλλοιώθησαν· ὁ δὲ Ρόσβερυ, ἐκ μέρους τοῦ πρωθυπουργοῦ, ἀνενέωσε παρὰ τῷ πρεσβευτῇ τῆς Γαλλίας τὴν παράκλησιν τοῦ Λόρδου Σαλισβουρῆ, ὅπως ὁ γαλλικὸς στόλος συντρέξῃ τὸν ἀγγλικὸν εἰς ἐπίδειξιν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος [3]).

1) Insuffisante en fait, inadmissible en droit.

2) «Εἶνε λυπηρόν, ἔλεγεν ὁ Σ. εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Λόρδων τὴν 21 Ἰανουαρίου 1886, ὅτι ἡ Σερβία καὶ ἡ Ἑλλὰς δὲν ἀντιλαμβάνονται καλλίτερον τὰ συμφέροντα καὶ τὰ καθήκοντά των καὶ διακινδυνεύουσι τὴν ἐλευθερίαν των καὶ τὴν εἰρήνην ἐν τῷ Αἵμῳ, ἴσως καὶ τὴν εἰρήνην ἐν Εὐρώπῃ διὰ τῆς ὑπερβολῆς τῶν ἀπραγματοποιήτων ἀπαιτήσεων των. Οὔτε ὁ κυβέρνησις οὔτε ὁ ἀγγλικὸς λαὸς θὰ αἰσθανθῶσι συμπάθειαν διὰ τοιαύτας ἀπαιτήσεις, θὰ μεταχειρισθῶμεν δὲ ὅλην τὴν ἐπιρροήν μας διὰ νὰ ἐμποδίσωμεν πᾶσαν ἀδικαιολόγητον διατάραξιν τῆς εἰρήνης ἐν τῇ Ἀνατολῇ».

3) 9 Φεβρουαρίου 1886 βλ. Livre jaune σελ. 435, ἀριθμ. 418.

Τί ἐσήμαινεν ἡ λέξις ἐπίδειξις καὶ τὰ ἐπακολουθήσαντα γνωρίζετε πάντες.

Μετὰ τὰς δεινὰς ἐκείνας συμφορὰς εἰσήλθομεν εἰς δεκαετῆ περίοδον σχετικῆς ἠρεμίας. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὁ Σαλισβουρῆ ἐχρημάτισε σχεδὸν πάντοτε πρωθυπουργός. Ἡ κατεσπευσμένη ἰρλανδικὴ πολιτικὴ τοῦ Γλάδστωνος καὶ τὸ ἐπισυμβὰν σχίσμα εἶχον ἐξασθενίση τὸ φιλελεύθερον κόμμα εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε καὶ μετὰ τὴν νίκην του, κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1892, δὲν ἠδυνήθη τὸ κόμμα τοῦτο νὰ συντηρηθῇ εἰς τὴν ἀρχήν. Ἡ ἀποχώρησις τοῦ Γλάδστωνος ἀπὸ τῆς πολιτικῆς, ἐπεδείνωσεν ἔτι τὴν θέσιν τῶν φιλελευθέρων, ἐπενεγκοῦσα, πρὸς τῷ σχίσματι τῷ προκληθέντι ὑπὸ τοῦ home rule καὶ ἐσωτερικὰς διενέξεις. Ὥστε ὅτε τὸ Ἀνατολικὸν Ζήτημα ἤρχισε ζωηρότερον ν' ἀνακινῆται περὶ τὸ 1895, εὑρίσκομεν τὸν Σαλισβουρῆ ὄχι μόνον πρωθυπουργόν, ἀλλὰ καὶ πραγματικὸν δικτάτορα, ἔχοντα ἐν τῇ βουλῇ πλειονοψηφίαν 135 ψήφων καὶ στερούμενον ἀντιπάλων.

Καὶ ἡ μὲν νέα ἀνατολικὴ κρίσις, ἥτις ἀρχίσασα μὲ τὰς ἀρμενικὰς σφαγὰς ἐπερατώθη διὰ τῆς καθόδου εἰς Κρήτην τοῦ βασιλόπαιδος Γεωργίου ὡς Ὑπάτου Ἁρμοστοῦ, εἶνε τόσον πλησίον ἡμῶν, ὥστε εἶνε συνάμα δύσκολον καὶ περιττὸν νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ αὐτῆς. Ὑπῆρξεν αὕτη ὁμολογουμένως σκοτεινὴ σελίς, ὄχι μόνον τῆς ἡμετέρας ἱστορίας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἱστορίας ἐν γένει τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ κατ' αὐτὴν δρᾶσις τοῦ Σαλισβουρῆ ἐκρίθη ἐνίοτε μετὰ πολλῆς αὐστηρότητος: κατηγορήθη οὗτος ὡς διὰ λόγων μᾶλλον ἢ δι' ἔργων προσπαθήσας νὰ βοηθήσῃ τοὺς δυστυχεῖς Ἀρμενίους, καὶ ὡς τηρήσας ἀμφίβολον στάσιν ἐν τῷ κρητικῷ ζητήματι, μὴ ἐμποδίσας οὔτε τὴν κατάληψιν τῆς Κρήτης, οὔτε τὸν ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον. Ἴσως ὑπάρχει ποιά τις βάσις εἰς τὰς κατηγορίας ταύτας, ἴσως ὁ Σαλισβουρῆ κατὰ τὰς μακρὰς περὶ Ἀρμενίας διαπραγματεύσεις εἶχε κυρίως ὑπ' ὄψει τὴν ὁριστικὴν κατάληψιν τῆς Αἰγύπτου, ἣν ἄλλως τε ἐπέτυχε βραδύτερον δι' ἄλλης ὁδοῦ, τῆς ἐκστρατείας τοῦ Καρτοὺμ καὶ τοῦ ἐπεισοδίου τῆς Φασόδας. Θὰ ἦτο ὅμως ἄδικον ἡ Ἑλλὰς νὰ ἐπιρρίψῃ ἐπὶ τοῦ Λόρδου Σαλισβουρῆ τὸ βάρος ἁμαρτημάτων, διὰ τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον εὐθύνονται ἀνεξαιρέτως πάντες οἱ Ἕλληνες, οὐδὲ θὰ ἦτο δίκαιον νὰ λησμονηθῶσιν αἱ σπουδαιόταται ὑπηρεσίαι, ἃς προσέφερεν ἡμῖν ἡ ἀγγλικὴ διπλωματία μετὰ τὴν λυπηρὰν ἔκβασιν τοῦ πολέμου. Πασῶν τῶν ὑπηρεσιῶν τούτων ἡ ἀφορῶσα εἰς τὴν ἐκκένωσιν τῆς Θεσσαλίας, ἣν ἡ Τουρκία ἐζήτει νὰ ἐξαρτήσῃ ἐκ τῆς ὁλικῆς πληρωμῆς τῆς ἀποζημιώσεως, εἶνε ἡ σπουδαιοτάτη. «Αἱ Δυνάμεις, γράφει ὁ κ. Πολίτης ἐν τῇ ἀρίστῃ μελέτῃ του περὶ τοῦ ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ διεθνοῦς δικαίου, (σελ. 126), ἦσαν διατεθειμέναι νὰ ἐπιτρέψωσιν εἰς τὴν Τουρκίαν νὰ κρατήσῃ τὰς κυριωτέρας πόλεις τῆς Θεσσαλίας. Εὐτυχῶς διὰ τοὺς Θεσσαλοὺς ἡ ἐνεργητικὴ ἐπέμβασις τῆς Μεγάλης Βρεττανίας ἠμπόδισε τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἐπικινδύνου παραχωρήσεως, ἣν αἱ ἄλλαι Δυνάμεις ἦσαν ἕτοιμοι νὰ παραδεχθῶσιν». Ἡ αὐτὴ ἐνεργητικὴ ἐπέμβασις διηυ-

κόλυνεν ἐπίσης τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος τῆς πολεμικῆς ἀποζημιώσεως καὶ πολλῶν ἄλλων προβλημάτων, ἐν οἷς καὶ τοῦ κρητικοῦ.

Ἡ λύσις τοῦ τελευταίου τούτου προβλήματος ἐσημείωσε τὸ τέλος τῆς δράσεως τοῦ Σαλισβουρῆ ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἴσως δὲ σημειώσῃ καὶ βαθεῖαν μεταβολὴν τῆς ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου ἀγγλικῆς πολιτικῆς. Ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ φέρεται πρὸς ἄλλας διευθύνσεις, ἀπὸ δὲ τῆς οριστικῆς κατοχῆς τῆς Αἰγύπτου τὰ ἄμεσα συμφέροντά του ἐν ταῖς ἡμετέραις χώραις σημαντικῶς ἐμειώθησαν. Ἴσως, λέγω ἴσως διότι δὲν δύναται τις νὰ ὁμιλήσῃ περὶ τηλικούτων ζητημάτων μετά τινος θετικότητος, ἕνεκα τῶν προμνησθέντων λόγων, ὁ Σαλισβουρῆ ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος Ἄγγλος πολιτευτής, ὅστις ἔθετε τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν σκέψεών του. Ἴσως δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἐψυχράνθη, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του, τὸ ἐνδιαφέρον.

Τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη τοῦ βίου τοῦ Σαλισβουρῆ, παρὰ τὰς μεγάλας ἐπιτυχίας τῆς καταλήψεως τοῦ Καρτούμ, τὸν διπλωματικὸν θρίαμβον τῆς Φασόδας, τῆς προσεγγίσεως τῶν δύο μεγάλων Ἀγγλοσαξωνικῶν κρατῶν καὶ τῆς συσφίγξεως τῶν δεσμῶν, τῶν ἑνούντων τὴν Ἀγγλίαν πρὸς τὰς ἀποικίας αὐτῆς, ἐπεσκιάσθησαν ὑπὸ πολλῶν θλίψεων. Ἀντελαμβάνετο εἴπερ τις καὶ ἄλλος, ὅτι ἡ θέσις τῆς Ἀγγλίας, ἐν μέσῳ δύο νέων καὶ δραστηρίων ἀντιπάλω, δὲν ἦτο ὁποία πρὸ τεσσαρακονταετίας. Ἔβλεπε τὴν Ρωσσίαν ταχέως ἀναπτυσσομένην καὶ προχωροῦσαν. Αἱ φυσικαί του δυνάμεις τὸν ἐγκατέλειπον ὁσημέραι. Εἶνε πιθανόν, ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου του, ὅστις ὑπῆρξε δι' αὐτὸν τραῦμα ἀνίατον, ἦτο πολὺ διατεθειμένος ν' ἀποσυρθῇ ἀπὸ τοῦ δημοσίου βίου. Ἀλλ' ὁ πόλεμος τοῦ Τράνσβααλ, ὅστις, καθὰ μὲ ἐβεβαίωσεν ἐξέχων ἀντίπαλός του, ἐγένετο παρὰ τὴν θέλησίν του δὲν εἶχε τελειώσῃ. Τὸ συντηρητικὸν κόμμα, πάσχον ἀπὸ δεινὴν λειψανδρίαν, ἐστερεῖτο ἀνθρώπου ἱκανοῦ διὰ νὰ τὸν διαδεχθῇ καὶ ὁ Σαλισβουρῆ ἐνόμισε καθῆκόν του νὰ μείνῃ εἰς τὴν θέσιν του, οὕτως εἰπεῖν, μέχρι θανάτου.

Ὁ θάνατός του, ἤρεμος καὶ ἀξιοπρεπής, ὑπῆρξεν ἐφάμιλλος τῆς ζωῆς του. Δὲν ἦλθεν ἀκόμη ἡ ὥρα, καθ' ἣν θὰ εἶνε δυνατὸν αὕτη νὰ κριθῇ. Ἐξετάζοντες ὅμως αὐτὴν ὑπὸ διπλωματικὴν ἔποψιν, εὑρίσκομεν ὅτι ὁ Σαλισβουρῆ ὑπῆρξε μᾶλλον διπλωμάτης ἢ πολιτικὸς καὶ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι σπανίως ἀνὴρ ὑπηρέτησε τὴν πατρίδα μετὰ πλείονος συνέσεως καὶ ἐπιτυχίας καὶ ὅτι ὀλίγοι εἶνε οἱ ἄνδρες, οἵτινες μᾶλλον αὐτοῦ συνετέλεσαν εἰς τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης ἐν τῇ Εὐρώπῃ κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσαετίαν. Ὑπὸ τὴν διπλῆν ταύτην ἔποψιν δικαιοῦται τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν τε συμπατριωτῶν του καὶ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Ἔχει ἐπίσης ἀναντιρρήτως τίτλους τινὰς εἰς τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Εἶνε ἀληθές, ὅτι διάδοχος τοῦ Καστλερέγκ μᾶλλον ἢ τοῦ Κάνιγγ δὲν διενοήθη ποτὲ ν' αὐξήσῃ τοὺς τίτλους τούτους, θυσιάζων, ἔστω καὶ ἐλάχιστα, εἰς τὸν βωμὸν τῆς Δικαιοσύνης τὰ καλῶς ἢ κακῶς ἐννοούμενα ἀγγλικὰ συμφέροντα. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο δὲν δυνάμεθα νὰ τὸν κατακρίνωμεν, ὅπως δὲν εἶνε εὔκολον νὰ τὸν εὐγνωμονήσωμεν. Ἂς ἔχωμεν ὅμως πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι ἡ στάσις τοῦ Σαλισβουρῆ, ὅπως καὶ ἄλλων πολιτικῶν ἐν τῷ παρόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, θὰ ἦτο καὶ ἔσται πιθανῶς διάφορος, ἐὰν διὰ μείζονος συνέσεως καὶ μεθοδικωτέρας ἐργασίας πείσωμεν τὴν Εὐρώπην, ὅτι ἡ Ἑλλὰς εἶνε ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὄχι μόνον ἐκπολιτιστικός, ἀλλὰ καὶ πολιτικὸς παράγων.

Α. Ἀνδρεάδης.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΙΔΕΑ

ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ
εἰς τὸν ἐξοχώτερον ἀντιπρόσωπόν της
κ. ΝΕΟΚΛΗ ΚΑΖΑΖΗΝ
Πρόεδρον τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ».

Ψηλὰ σὲ σπίτια τρίπατα καὶ γυάλινον ἐξώστη,
Κένταγε κι' ὡριοκένταγεν ἡ λυγερὴ Χρυσάϊδω,
Πανώρια κόρη, προεστοῦ μοναχοθυγατέρα,
Ὁποῦ δὲν εἶχε ταίρι της σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύση
Στὴν ὡμορφιὰ καὶ στὴν τιμὴ καὶ στὸ γλυκὸ τραγούδι,
Κι' ἀπάνω στὰ κεντήματα, καὶ στὰ ξομπλιάσματά της
Γλυκὸ τραγούδι ἔσερνε, τραγούδι τῆς ἀγάπης,
Μὲ μιὰ φωνὴ χαρμόσυνη, σὰν ἀπ' ἀγγέλου στόμα.

Κένταγε κι' ὡριοκένταγε μεταξωτὸ μαντήλι
Ποῦ εἶταν ψιλὸ καὶ διάφανο, σὰ φεγγαριοῦ ἀχτίδα,
Ποῦχε τὸ χρῶμα τοῦ χιονιοῦ, τοῦ Ἥλιου τὴ λαμπράδα,
Μαντήλι μοσχομάντηλο, μαντήλι τῆς ἀγάπης,
Ποῦ θάδινε τοῦ Κωσταντῆ, τοῦ ἀρραβωνιαστικοῦ της,
Τὴ μέρα ποῦ θὰ φόρεγαν τὰ τίμια τους στεφάνια,
Καὶ θὰ τοὺς βλόγαε ὁ παπᾶς μὲ τὸ δεξί του χέρι,
Μπρὸς τὸ Βαγγέλιο τὸ ἱερὸ καὶ μπρὸς στὴν Παναγία,
Καὶ στὸν ἀφέντη τὸ Χριστὸ καὶ σ' ὅλους τοὺς Ἁγίους.

Κένταγε κι' ὡριοκένταγεν ἡ λυγερὴ Χρυσάϊδω
Τ' ὥριο μαντήλι τοῦ γαμπροῦ, τοῦ γάμου τὸ κανίσκι,
Μ' ὁλόχρυσες κι' ὁλάργυρες κλωστὲς καὶ μεταξένιες,
Ὁποῦ εἶχαν τόσα χρώματα, ὅσα καὶ τὰ λουλούδια
Τῶν λειβαδιῶν τὴν ἄνοιξη, τὸ Μάη, τὸ καλοκαίρι,

Στὴ μιὰ τὴν ἄκρη τὸ Σταυρό, στὴν ἄλλη τὸ Βαγγέλιο,
Καὶ μὲς τὴ μέση ἀπὸ τὰ δυὸ Χριστὸ καὶ Παναγία
Κι' ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ Χριστὸ κι' ἀπὸ τὴν Παναγία
Γάμου στεφάνια ὁλόχρυσα, σταυροστεφανωμένα,
Ποῦ εἶχαν σὲ κάθε βελονιὰ σπειρὶ μαργαριτάρι,
Καὶ γύρα γύρα στοὺς σταυροὺς τῶν στεφανιῶν μὲ χάρη
Χίλια ἀγγελούδια φτερωτά, ποῦ βάσταε τὸ καθένα
Μὲ τὸ δεξὶ τὸ χέρι του κι' ἕνα χρυσὸ στεφάνι,
Κι' ἀνάμεσα στὰ χαρωπὰ τοῦ γάμου τὰ στεφάνια
Δυὸ δαχτυλίδια ὁλόλαμπρα μὲ διαμαντένιες πέτρες,
Καὶ μὲς στὲς πέτρες ἔλαμπαν ἀγκαλιαστὰ μὲ χάρη
Ὁ Ἥλιος ὁ χρυσάχτιδος καὶ τὸ λαμπρὸ Φεγγάρι.

Κένταγε κι' ὡριοκένταγε μὲ χάρη καὶ μὲ γνώση
Δυὸ ἄσπρα σπίτια τρίπατα μ' αὐλὲς καὶ μὲ παραύλια,
Μὲ τοίχους μαρμαρόχτιστους, μὲ μαρμαρένιες σκάλες,
Καὶ παραθύρια μὲ γυαλιὰ καὶ γυάλινους ἐξῶστες,
Τῶνα στὰ πόδια τοῦ Χριστοῦ, τ' ἄλλο στῆς Παναγίας...
Τὸ πρῶτο εἶταν τοῦ Γαμπροῦ, τὸ δεύτερο τῆς Νύμφης,
Γεμᾶτα κόσμο καὶ τὰ δυὸ κι' ἀπὸ χαρὰ γεμᾶτα,
Καὶ στὲς πλατύχωρες αὐλὲς χοροὺς καὶ πανηγύρια,
Καὶ ψησταριὲς μ' ἀμέτρητα κριάρια σουβλισμένα.

Καὶ μὲς στὴ μέση ἀπὸ τὰ δυὸ τ' ἀγαπημένα σπίτια
Κένταγε γάμο ἀρχοντικό, ξεφαντωμένο ψίκι
Μὲ δώδεκα ζυγὲς βιολιὰ καὶ χίλιους καλεσμένους.
Μπροστὰ τραβοῦσεν ὁ νουνὸς καὶ πίσω οἱ φυλαχτᾶδες
Στὴ μέση πήγαινε ὁ Γαμπρὸς μὲ τὴν πανώρια Νύφη,
Σὰ μῆλα, σὰν τριαντάφυλλα, σὰ δροσερὰ λουλούδια,
Καὶ πλειὸ μπροστὰ τὸ φλάμπουρο, σταυροστεφανωμένο,
Γαλάζιο, καταγάλαζιο, μ' ἄσπρο Σταυρὸ στὴ μέση.
Καὶ μὲς στὴ σμίξη τοῦ Σταυροῦ κεντοῦσε τὸν Ἄη Γιώργη
Σὲ σιδερόψαρο ἄλογο ἀπάνω καβαλλάρη
Ποῦ βάσταε στὰ χέρια του ὁλάργυρο κοντάρι,
Καὶ χτύπαε τὸ Δράκοντα στ' ἀλόγου του τὰ πόδια.

Κένταγε κι' ὡριοκένταγε μὲ προσοχὴ μεγάλη
Τὸν ὁλοστρόγγυλο οὐρανό, τὸν ἀστροστολισμένο,
Καὶ κάτω ἀπὸ τ' οὐρανοῦ τὴ διάπλατη τὴ σκέπη,

Χειροπιασμένες δυὸ ἀδερφές: τὴ Μέρα καὶ τὴ Νύχτα.
Ἡ μιά εἶταν ἄσπρη—ξέξασπρη καὶ φόραγε χιονᾶτα,
Κι' εἶχε τὸν Ἥλιο πρόσωπο μὲ τὲς χρυσές του ἀχτίδες,
Ἡ ἄλλη εἶταν μελαχροινή, στὰ ὁλόμαυρα ντυμένη,
Μὲ τὸ Φεγγάρι πρόσωπο κι' ἀστέρινο στεφάνι,
Καὶ στὴν κορφὴ τοῦ στεφανιοῦ, στὴ μέση τοῦ μετώπου,
Ὁ λαμπερὸς Αὐγερινὸς τὴ λάμψη του σκορποῦσε,
Κι' ἀνάμεσα στὲς δυὸ ἀδερφὲς τὲς πολυαγαπημένες,
Κατακαθάρια ἀνατολή, ἀχτιδοστολισμένη,
Κι' ἡλιοβασίλεμα λαμπρὸ καὶ συννεφοχτισμένο,
Ἁπλόνονταν ὁλόλαμπρα σὰ χρυσαφένιες λίμνες.

Κένταγε κι' ὡριοκένταγε στ' ἀνάερα τὰ πόδια
Τῆς Νύχτας τῆς μελαχροινῆς καὶ τῆς καθάριας Μέρας
Τὲς τέσσαρες τὲς ἐποχές, γλυκὰ χεροπιασμένες,
Τὴν Ἄνοιξη τὴ δροσερή, τῶν λουλουδιῶν τὴ μάνα,
Ντυμένη φόρεμα λαμπρό, λουλουδοστολισμένο,
Τὸ Καλοκαίρι τὸ χρυσό, τὸ ἡλιοφλογισμένο
Τὸ κίτρινο Χινόπωρο μὲ τὰ πεσμένα φύλλα,
Καὶ τὸν Χειμῶνα τὸν ψυχρὸ μὲ τ' ἄσπρα του τὰ γένια,
Κι' ὁλόγυρα στὲς ἐποχές, τὲς ἀεροβατοῦσες,
Ἡλιολαμπὲς καὶ συννεφιές, βροχές, χαλάζια, χιόνια,
Καὶ μὲς στὰ μαῦρα σύννεφα κόκκινα ἀστροπελέκια,
Σὰ φείδια ὁλοφώτεινα βαθυὰ 'νὰ τ' αὐλακόνουν.

Στὴν ἄκρη κάμπου διάπλατου, σὲ ριζοβούνι δίπλα,
Κένταγε λίμνη ὥμορφη σὰ νύφη στολισμένη,
Μ' ἄλλα νερὰ κατάργυρα, μ' ἄλλα νερὰ γαλάζια,
Κι' ἀπάνου της νὰ τρέχουνε βαρκοῦλες πέρα—δῶθε,
Ἄλλες μὲ κάτασπρα πανιά, σὰν ἄσπρα περιστέρια,
Κι' ἄλλες μ' ὁλάργυρα κουπιὰ νὰ δέρνουν τὰ νερά της.
Γλυκὰ ἀνακαθρεφτίζονταν στὸ διάφανο βυθό της
Λόγγα, χωριά, βουνόπλαγα, ράχες καὶ κορφοβούνια,
Κοπάδια γιδοπρόβατα κι' ἀμέτρητες ἀγέλες.
Καὶ σὲ μιὰν ἄκρη ἁπλόνονταν πανώρια πολιτεία,
Μὲ σπίτια μαρμαρόχτιστα καὶ κάστρο ἁρματωμένο.

Κένταγε κι' ὡριοκένταγε μ' ὑπομονὴ μεγάλη
Θάλασσα ἀπέραντη, πλατειά, βαθύμακρα λιμάνια,

Ἀκρογιαλιὲς πανέμορφες, νησιὰ χαριτωμένα,
Κι' ἀπάνω στὸν νερόκαμπο νὰ ούριοταξειδεύουν
Κάθε λογῆς πλεούμενα, κάθε λογῆς καράβια,
Ἄλλα νὰ τρέχουν μὲ πανιά, κι' ἄλλα μὲ τὸν ἀγέρα,
Νὰ ξαπετοῦν ἀπάνω τους οἱ πεινασμένοι γλάροι,
Καὶ δίπλα στὲς ἀκρογιαλιὲς τὰ κύματα νὰ σπάζουν.

Ἀπὸ τὴν ἀκροθαλασσιά, κι' ὥς μὲς στὰ ριζοβούνια
Κένταγε κάμπο διάπλατο, λουλουδιασμένον κάμπο,
Μ' ἀμέτρητα ἄνθια κι' εὔοσμα, μ' ἀρίφνητα λουλούδια,
Ποῦ πιάνονταν τὰ χρώματα καὶ γένονταν κομμάτια
Τὸ ἄσπρο μὲ τὸ πράσινο, τὸ κίτρινο μὲ τ' ἄσπρο,
Τὸ θαλασσὶ μὲ τὸ σταχτί, τὸ κόκκινο μὲ ὅλα
Κι' οἱ παπαροῦνες χαρωπές, στὰ κόκκινα ντυμένες,
Ἁπλόνονταν περίφανες στ' ἀπέραντα χωράφια,
Σὰ νὰ εἶτανε βασίλισσες τοῦ μυρωμένου κάμπου.

Ἐδῶ κι' ἐκεῖ σποραδικὰ στὸν μυρωμένον κάμπο
Κένταγε ὥμορφα χωριά, χωριὰ καὶ χωριουδάκια,
Μὲ περιβόλια, μὲ νερά, μὲ δέντρα καὶ μὲ κάμπους,
Καὶ γύρα σ' ὅλα τὰ χωριά, κι' ὅλα τὰ χωριουδάκια,
Χωράφια μὲ γεννήματα πυκνὰ καὶ μεστωμένα,
Κι' ἀμπέλια χοντροκούτσουρα, πλατύφυλλα, γεμᾶτα
Σταφύλια κατακόκκινα καὶ κίτρινα σταφύλια,
Κι' ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ χωριὰ καὶ τὰ καλὰ χωράφια
Κοπάδια γιδοπρόβατα, καὶ βώδια καὶ φοράδια
Κι' ἀνθρώπους ν' ἀναδεύωνται καὶ νὰ μοχτοῦν μὲ πόνο,
Καὶ κἄπου—κἄπου κένταγε γυναῖκες νὰ λευκαίνουν,
Μ' ἄσπρα ποδάρια ὁλόγυμνα μὲς στὸ νερὸ χωμένα,
Καὶ κοπελλιὲς πανέμορφες στὲς ράχες νὰ χορεύουν.

Ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ χωριὰ κι' ἀνάμεσα ἀπ' ὺς κάμπους
Κένταγε κι' ὡριοκένταγεν ἕνα ἀργυρὸ ποτάμ
Μ' αὐλάκια, μὲ παραύλακα καὶ μὲ πολλὰ γεφ α,
Μὲ καταρράχτες ὑψηλούς, ποῦ πέφτουν ἀφρισμένοι,
Σὲ μύλους, σὲ νεροτριβὲς καὶ σὲ πολλὰ μαντάνια,
Κι' ἀπόδιπλα τοῦ ποταμοῦ, κατὰ σειρὰ στοὺς ὄχτους,

Χιλιάδες δέντρα πράσινα, ἰτιές, πλατάνια, λεῦκες,
Κι' ἀπάνω στὰ κλωνάρια τους νὰ στέκουν, νὰ πετοῦνε
Χίλιων λογιῶν πετούμενα, χιλιῶν λογιῶν πουλάκια.

Κένταγε κι' ὡριοκένταγε σὲ μιὰ τοῦ κάμπου ἄκρη
Ἕνα πανέμορφο βουνό, ποῦ εἶνε ψηλὸ καὶ μέγα,
Πὤχει χιλιᾶδες δυὸ κορφὲς κι' ἀμέτρητες βρυσοῦλες.
Κάθε κορφὴ καὶ φλάμπουρο, κάθε δεντρὶ καὶ κλέφτη
Καὶ στὴν ψηλότερη κορφή, στοῦ Ἅη—Ἠλιᾶ τὴ ράχη,
Ὁπὤχει αἰώνια σκέπασμα σαράντα πῆχες χιόνι,
Κένταγε ἀητὸ δικέφαλο μὲ δυὸ χρυσὲς κορῶνες,
Ποῦ κράταγε στὰ νύχια του κεφάλι ἀντρειωμένου.

Κένταγε τὸ ψηλὸ βουνό, τὸ κλεφταγαπημένο,
Κι' ἔβανε ἀντάρα στὴν κορφὴ καὶ κατακνιὰ στὴ ρίζα,
Στὴ μέση τοὺς Ἀρματωλοὺς καὶ στὰ ψηλὰ τοὺς Κλέφτες,
Στὰ πλάγια γιδοπρόβατα μὲ κύπρους, μὲ κουδούνια,
Κι' ἀνάμεσα στὰ πρόβατα, κι' ἀνάμεσα στὰ γίδια
Κένταγεν ἄξιους πιστικοὺς καὶ σκύλλους καὶ κουτάβια,
Κι' ἕναν καθάριον πιστικὸ σ' ἕνα ψηλὸ κοτρώνι
Νὰ κάθεται καὶ νὰ λαλῇ γλυκόφωνη φλογέρα.

Καὶ τέλειονε τὸ κέντημα, τὸ χιλιοξομπλιασμένο,
Κεντῶντας πόλη κάτασπρη κοντὰ σὲ περιγιάλι,
Μὲ μάρμαρα πελεκητὰ καὶ χρυσοσκαλισμένα,
Καὶ στὴν κορφὴ πανέμορφο βασιλικὸ παλάτι,
Ποῦ ἔχει μέσα βασιλιᾶ κι' ἀπανωθιὼ σημαία
Γαλάζια, καταγάλαζια, μ' ἄσπρο Σταυρὸ στὴ μέση,
Καὶ μὲς στὴ μέση τοῦ Σταυροῦ κορώνα σταυροφόρα,
Κι' ἀντίκρυ ἀπὸ τοῦ Βασιλιᾶ τὸ κάτασπρο παλάτι,
Κένταγε βράχον ἔνδοξο, περίφανο, μεγάλον,
Ἀπὸ τὸν ἥλιο κόκκινο κι' ἀπὸ τὰ χρόνια μαῦρο,
Καὶ στὴν κορφή του κένταγε τὸ θεῖο Παρθενῶνα,
Τῆς Τέχνης ἅγιο λείψανο, τοῦ Ὡραίου ἅγιο βῆμα,
Προσκυνητάρι σεβαστὸ τοῦ κόσμου πέρα ὥς πέρα,
Κι' ἐμπρός του τὸν Πολιτισμὸ γονατοκαθισμένο,
Νὰ σκύβῃ τὸ κεφάλι του καὶ νὰ τὸν προσκυνάῃ.

Κι' ἐκεῖ ὁποῦ ἀργοτέλειονε τ' ὠριόπλουμο μαντήλι,
Ὅλη τὴ γνώση βάνοντας κι' ὅλη τὴν ἐξυπνάδα,
Νά σου καὶ μπαίνει ὁ Κωσταντῆς, ἀρματοφορεμένος,
Μὲ τὴ χαρὰ στὸ πρόσωπο, γλυκὰ ζωγραφισμένη,
Καὶ τὴν ἀγάπη στὴν καρδιά, σὰ ριζωμένο δέντρο:

—Καλή σου μέρα, Λυγερή!

—Καλῶς μου τὸν λεβέντη!

—Τί νἆναι αὐτὸ τὸ κέντημα;

—Τοῦ γάμου τὸ κανίσκι,
Ποῦ θὰ σοῦ δώσω, Κωσταντῆ κι' ἀρραβωνιαστικέ μου,
Τὴν Κυριακὴ τοῦ γάμου μας, τὴν ἅγια ἐκείνη μέρα,
Ποῦ θὰ μᾶς βάλῃ ὁ παπᾶς τὰ τίμια μας στεφάνια,
Μπρὸς στὸ Βαγγέλιο τὸ ἱερὸ καὶ μπρὸς στὴν Παναγία,
Καὶ στὸν ἀφέντη τὸ Χριστὸ καὶ στοὺς Ἁγίους ὅλους.
Ἰδὲ καὶ πέ μου, Κωσταντῆ, καμάρι τῆς καρδιᾶς μου,
Σοῦ ἀρέσουν τὰ κεντήματα; Σοῦ ἀρέσει τὸ μαντήλι;
Μαρτύρους βάνω τὸ Χριστὸ καὶ τὴν Κυρὰ—Παρθένα,
Ὅτι σοῦ τ' ὠριοκέντησα μὲ τὴν καρδιά μου ὅλη...
Πέ μου σοῦ ἀρέσει, Κωσταντῆ, τ' ὠριόπλουμο μαντήλι;—

Ρίχνει τὰ μάτια ὁ Κωσταντῆς ἀπάνω στὰ κεντίδια
Κυττάζει καὶ θυαμαίνεται τῆς κόρης τὴν ἀξιάδα,
Ὁποῦ δὲν ἔχει ταίρι της σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύση
Στὴν ὠμορφιὰ καὶ στὴν τιμή, στὴ γνώση καὶ στὸ ξόμπλι.
Κυττάζει, συλλογίζεται καὶ δὲν ἀπολογιέται,
Σὰ νά εἶταν κάποιο φταίξιμο, κάποιο βαρὺ ψεγάδι,
Μὲς στ' ἄπειρα κεντήματα, τὰ χιλιοξομπλιασμένα,
Κι' ἡ κόρη ἀπὸ τὴ βιάση της καὶ τὸν πολὺν καημό της,
Τοῦ λέγει μὲ ἀνυπομονησιὰ καὶ μὲ κρυφὴ λαχτάρα:

—Μὴ δὲ σοῦ ἀρέσει, Κωσταντῆ, τοῦ γάμου τὸ μαντήλι;

Κι' ὁ Κωσταντῆς περίφανος γιὰ τὰ κεντήματά της,
Πνιγμένος ἀπὸ τὴ χαρὰ γυρίζει καὶ τῆς λέγει:

—Τί λές, Χρυσάϊδω μου γλυκειά; Τί λές, χρυσό μου ταίρι;

Καὶ ποιὰ ἄλλη μπόρεσέ ποτε καὶ ποιὰ ἄλλη θὰ μπορέσῃ
Στὸν κόσμο τέτοιο κέντημα χιλιόπλουμο νὰ φκιάσῃ ;

—Κι' ὅμως μοῦ φαίνεσαι νὰ λές, σὰν κἄτι νὰ τοῦ λείπῃ.

—'Αλήθεια κἄτι λείπεται π' αὐτὸ τὸ κέντημά σου...
'Αλήθεια μὲς στ' ἀμέτρητα καὶ πλούσια του κεντίδια
Τοῦ λείπεται ἕνα, ποῦ ἔπρεπε καθόλου νὰ μὴ λείπῃ...
"Αχ! ἕνα ποῦ εἴχαμέ ποτε καὶ ποῦ μᾶς λείπει τώρα!

Γεμίσαν ἀπὸ δάκρυα τοῦ Κωσταντῆ τὰ μάτια
Καὶ στὰ πλατυὰ τὰ στήθια του σπαρτάριζε ἡ καρδιά του,
Σᾶ νά ἤθελε νὰ πεταχτῇ, καὶ σὰν πουλὶ νὰ φύγῃ...
Κι' ἡ κόρη κατατρόμαξεν ἀπὸ τὴν ταραχή του,
Καὶ τοῦ εἶπε παρακαλεστὰ καὶ μὲ πολλὴν ἀγάπη:
—Μή. Κωσταντῆ μου θλίβεσαι καὶ βαρυαναστενάζῃς...
Μὸν πέ μου τί τοῦ λείπεται καὶ ποιὸ εἶνε τὸ ψεγάδι,
Κι' ἂν δὲν τὸ φκιάσω, Κωσταντῆ, κι' ἀρραβωνιαστικέ μου,
Τὴν ἀρραβῶνα γύρνα μου καὶ μὴ μὲ κάνῃς ταίρι,
Κι' ἀπὸ τὴ λύπη τὴν πολλὴ κι' ἀπὸ τὴν ἐντροπή μου,
Θὰ κόψω τὰ μαλλάκια μου καὶ θὰ φορέσω μαῦρα
Καὶ θὰ τραβήσω μακρυὰ μ' ἀπελπισιὰ μεγάλη
Σὲ μαναστήρι ἄγνωστο τὰ νειᾶτά μου νὰ κλείσω.
"Αν ὅμως δώσῃ ὁ Θεὸς κι' ἡ Παναγιὰ ἡ Παρθένα
Καὶ σοῦ τὸ φκιάσω, Κωσταντῆ, κατὰ τὴν ἀρεσιά σου,
Ρόϊδο καὶ μῆλο κόκκινο θὰ σοῦ ξεπροβοδήσω,
Τὸ ρόϊδο γιὰ τὸ κέντημα, τὸ μῆλο γιὰ τὸ γάμο.—

Τότε γυρίζει ὁ Κωσταντῆς καὶ δακρυσμένος λέγει :
—Πᾶρε κλωστὲς ὁλάργερες. χρυσὲς καὶ μεταξένιες,
Ποῦ νἄχουν τόσα χρώματα, ὅσα ἔχουν τὰ λουλούδια·
Τῶν λειβαδιῶν τὴν ἄνοιξη, τὸ Μάη, τὸ καλοκαίρι,
'Ασπροκαθάριες, κίτρινες, σταχτιές, γαλάζιες, μαῦρες,
'Ασπρόμαυρες, κεραμιδιές, μουντές, κροκιές, γεράνιες,
"Αλικες. βαθυκόκκινες, τριανταφυλλιές, κρασᾶτες,
Πράσινες, μαυροπράσινες, καφιὲς καὶ καστανᾶτες,
Κι' ὁλόγυρα στὸν ἔνδοξο καὶ θεῖον Παρθενῶνα
Κέντα μιὰ Ἑλλάδα ἀπέραντη, πανένδοξη, μεγάλη,

Ἑλλάδα τοῦ Θεμιστοκλῆ, Ἑλλάδα τοῦ Ἀλεξάντρου,
Ποῦ νὰ ξαπλώνεται βαρυὰ σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύση.
Κι' ἀνάμεσα ἀπ' Ἀνατολὴ κι' ἀνάμεσα ἀπὸ Δύση. . . . .
Κέντα μιὰ πόλη ξακουστή, ἑφτάλοφη, μεγάλη,
Μὲ κυπαρίσσια ἀρίφνητα, μ' ὁλόχρυσα παλάτια,
Μὲ πύργους, κάστρα καὶ τζαμιὰ κι' εὐρύχωρα λιμάνια. . .
Κέντα, σὰν κέρατο χρυσὸ κι' ἕνα βαθὺ λιμάνι,
Κι' ἀπάνω του δυὸ μακρυὰ γεφύρια ξαπλωμένα,
Γεμᾶτα κοσμοσυννεφιά, νὰ πάη πέρα—δῶθε. . .
Στὸ στόμα αὐτοῦ τοῦ λιμανιοῦ καὶ παραμέσα ἀκόμα,
Καὶ παραέξω στὸ βαθύ, ποῦ μοιάζει σὰν ποτάμι,
Κέντα βαρκοῦλες ἄμετρες, κέντα καράβια μύρια,
Ἄλλα νὰ τρέχουν μὲ φωτιὰ κι' ἄλλα μὲ τὸν ἀγέρα,
Ἄλλα νὰ πᾶνε πίσω—μπρὸς κι' ἄλλα νὰ σταματοῦνε,
Ἀνθρώπους καὶ φορτώματα νὰ μπάζουν καὶ νὰ βγάζουν.
Κι' ἀπὸ τὴ δέξια τὴ μεριά, στοῦ λιμανιοῦ τὸ ἔβγα,
Κέντα μιὰ ράχη ὤμορφη μὲ σπίτια καὶ παλάτια,
Κι' ἀπάνω της κατάρραχα μιὰν Ἐκκλησιὰ μεγάλη
Μὲ τετρακόσια σήμαντρα κι' ἑξῆντα δυὸ καμπάνες,
Κάθε καμπάνα μὲ παπᾶ καὶ σήμαντρο μὲ διᾶκο.
Κέντα μπροστὰ στὴν Ἐκκλησιὰ μι' ἀπέραντη πλατεία,
Γεμάτη ἑλληνικὸ στρατό, πεζούρα καὶ καβάλλα,
Σημαῖες καὶ σπαθιὰ γυμνά, ντουφέκια καὶ κανόνια,
Κι' ἐμπρὸς στὴ θύρα τὴν τρανή, στὴ μεσιανὴ τὴ θύρα,
Κέντα φρουρὰ περίφανη, σὲ δυὸ γραμμὲς μεγάλες,
Δυὸ τάγματα εὐζωνικὰ μ' ὅλο παιδιὰ βουνίσια,
Κατακαθάρια κι' ὤμορφα, μ' ἀφρᾶτες φουστανέλλες. . .
Καὶ κάτω ἀπὸ τὴν Ἐκκλησιά, μὲς στὸν πλατὺν τὸ δρόμο,
Κέντα μὲ νοῦ καὶ μὲ καρδιὰ δυὸ μακρυὰ φουσᾶτα,
Τῶνα ντυμένο στὰ χρυσᾶ, τ' ἄλλο ντυμένο μαῦρα,
Στὸ ἕνα τὸ χρυσόντυτο νὰ εἶν' ὁ Βασιλιᾶς μας,
Καβάλλα σ' ἄτι ἀράπικο, μὲ τὸ σπαθὶ βγαλμένο,
Καὶ στ' ἄλλο ὁ Πατριάρχης μας μὲ τὸ σταυρὸ στὸ χέρι. . .
Κι' ὁλόγυρα στὴν Ἐκκλησιά, σὰ σύννεφο μεγάλο,
Κέντα χιλιάδες Χριστιανούς, ἄντρες, παιδιά, γυναῖκες,
Νὰ προχωροῦν, μ' ἀλλαλαγμὸ γιὰ νάμπουν ὅλοι μέσα
Στὴν Ἐκκλησιὰ τὴ διάπλατη, στὸ μέγα Μαναστήρι,

Ν' ἀκούσουνε τὴ λειτουργιά, ποῦ εἶταν κυνηγημένη,
Τόσους αἰῶνες σκοτεινούς, τόσους αἰῶνες μαύρους. . .
Ν' ἀκούσουνε τὴ λειτουγιά, τὸ νιὸ « **Χριστὸς—ἀνέστη** ».

Κέντα, Χρυσάϊδω μου καλή, κέντα χρυσό μου ταίρι,
Κέντα στὲς τέσσερες γωνιὲς τῆς σκλάβας Ἐκκλησιᾶς μας,
Τέσσερα κάτασπρα τζαμιά, θεώρατα, μεγάλα,
Γερμένα ξάπλα καταγῆς, συθέμελα πεσμένα,
Σὰ νά εἶταν ξεθεμέλειωτοι, σεισμοδαρμένοι πύργοι. . .
Κάθε τζαμὶ κατάκοιτο νὰ δείχνῃ κι' ἕναν τόπο:
Τὤνα νὰ δείχνῃ τὴ Φραγκιὰ καὶ τ' ἄλλο τὴ Ρωσσία,
Τὸ τρίτο τὴν Ἀνατολὴ τὸ τέταρτο τὴ Μέκκα. . .
Κάθε τζαμὶ ἀπὸ κάτω του νἄχῃ κι' ἀπὤνα Χότζα
Μὲ πασουμάκια κίτρινα καὶ πράσινο σαρίκι,
Αἱματωμένον, κάτωχρον καὶ νεκροτεντωμένον. . .
Κι' ἐμπρὸς στὴ θύρα τὴν τρανή, τὴ μεσιανὴ τὴ θύρα
Κέντα σημαία κόκκινη, κατάχαμα ἁπλωμένη,
Ποῦ νἄχῃ μισοφέγγαρο κι' ἀστέρι μὲς στὴ μέση. . .
Κέντα στὴν ἄκρη τοῦ ἱεροῦ πρὸς τοῦ βοριᾶ τὸ μέρος
Μιὰ θυροπούλα ἀπόκρυφη κι' ἕναν παπᾶ νὰ μπαίνῃ,
Κεῖνον τὸν ἴδιο τὸν Παπᾶ, τὸν ἅγιο, τὸ φευγᾶτο,
Νὰ ξαναπῇ τὰ γράμματα καὶ νὰ ξακολουθήσῃ
Τὴ λειτουργιά, ποῦ ἄφησε μισοτελειωμένη
Ὅταν ἐμπῆκε ὁ Ἀμιρᾶς στὴν Πόλη καβαλλάρης. . .
Κι' ἀπανωθιῶ στῆς Ἐκκλησιᾶς τὸν χρυσαφένιον τροῦλλο,
Ὁποῦ σηκόνει ἀδιάκοπα αἰῶνες τώρα πέντε,
Ἀφωρισμένο φόρτωμα, καταραμένο βάρος
Ἕν' ἄγριο Μισοφέγγαρο, μ' ὀλάνοιχτο τὸ στόμα,
Φοβέρα τοῦ Πολιτισμοῦ καὶ τῆς Χριστιανωσύνης,
Κέντα σημαία μὲ Σταυρό, μεγάλη, ἀσπρογαλάζια,
Μὲ κάμπο καταγάλαζιο καὶ τὸ Σταυρό της ἄσπρο,
Καὶ κέντα την ὁλάνοιχτη, σ' ὑπέρψηλο κοντάρι
Ποῦ νἄχῃ ἀπάνω στὴν κορφὴν ἀητὸ μὲ δυὸ κεφάλια,
Καὶ πλειὸ ψηλὰ ἀπὸ τὸν ἀητό, ὡσὰν οὐράνιο τόξο,
Κέντα μι' ἀχτίδα ὁλόχρυση, τοῦ Ἥλιου θυγατέρα
Καὶ μὲς στὸν ἀχτιδόκαμπο γράψε ἕναν ἅγιο στίχο:
«Πάλε μὲ χρόνους καὶ καιρούς, πάλε δικά μας θὰ εἶναι»
Ποῦ φώτιζε τὸ γένος μας σὲ χρόνους μαυρισμένους,

Καὶ μᾶς θερμαίνει τὴν καρδιὰ καὶ μᾶς γεννάει ἐλπίδες,
Ἐλπίδες χρυσοφτέρωτες, χρυσοστεφανωμένες.

Κι' ἐκεῖ κοντὰ στὴν Ἐκκλησιὰ καὶ δίπλα στὴν πλατεία.
Κέντα ἕναν τάφο πενιχρό, λησμονημένον τάφο,
Μ' ἕνα καντήλι, ταπεινὸ νὰ καίῃ στὸ κεφάλι,
Κι' ἀπάνω στὴν κατάλευκη καὶ τὴν τρισάγια πλάκα,
Κέντα μι' ἁπλῆ ἐπιγραφή, μ' αὐτὲς τὲς λέξες μόνο:
«**Μαρμαρωμένος Βασιλιᾶς —Ὁ Μάρτυρας τοῦ Γένους**».

. . . .

Κι' ἐνῷ μιλοῦσε ὁ Κωσταντῆς, τὰ μάτια τῆς Χρυσάϊδως
Πλημμύρισμένα δάκρυα ἐτρέχανε σὰ βρύσες,
Γιατὶ τὴν ἔκαψε βαθυὰ ὁ πόνος τῆς Πατρίδας,
Ποῦ βρίσκεται ἁλυσόδετη στ' Ἀγαρηνοῦ τὰ χέρια,
Κι' ὁ πόνος τοῦ Μοναστηριοῦ τοῦ κοσμοξακουσμένου,
Ποῦ τὸ πατοῦν οἱ ἄπιστοι καὶ τὤχουνε τζαμί τους,
Κι' ὅταν ἀπόειπε ὁ Κωσταντῆς τὲς ὤμορφες ὡρμήνιες,
Γυρίζει μὲ πολλὴ χαρὰ καὶ λέγει του ἡ Χρυσάϊδω:

—Μετὰ χαρᾶς σου, Κωσταντῆ, καμάρι τῆς ψυχῆς μου,
Κι' ἂν δὲ σοῦ τἄχω ἕτοιμα σὲ τρεῖς βδομάδες μέσα,
Ὅπως μοῦ τά εἶπες ταχτικὰ μὲ τὴν ἀράδα ὅλα,
Νὰ μὴ μὲ ποῦνε ταίρι σου, νὰ μὴ μὲ ποῦν Χρυσάϊδω! —

Ἅμ' ἄκουσε τῆς λυγερῆς τ' ἀγαπημένα λόγια,
Ὁ Κωσταντῆς ξεκίνησε καὶ πάη στ' ἀρχοντικό του,
Καὶ πρὶν νὰ σώσῃ ὁ καιρὸς καὶ κλείσουν τρεῖς βδομάδες,
Ἡ λυγερὴ ἀποκέντησε τ' ὡριόπλουμο μαντήλι
Κατὰ πῶς τὴν ὡρμήνεψε καὶ τό ἤθελε ἡ καρδιά του,
Κι' ἀμέσως τοῦ προβόδησε τὸ ρόϊδο καὶ τὸ μῆλο,
Τὸ ρόϊδο γιὰ τὸ κέντημα, τὸ μῆλο γιὰ τὸ γάμο.

Κι' ὁ Κωσταντῆς, λαβαίνοντας τὸ μήνυμα τῆς Κόρης,
Τῆς ἔστειλε γι' ἀντιλογιὰ φλωρὶ κωσταντινᾶτο,
Ἐκάλεσε τοὺς φίλους του καὶ τὴ γενιά του ὅλη,
Κι' ἔστησε γάμο καὶ χαρὰ καὶ μέγα πανηγύρι,
Καὶ κίνησε χαρούμενος, γαμπρὸς καμαρωμένος,
Μὲ φλάμπουρο καὶ μὲ βιολιὰ καὶ χίλιους καλεσμένους,
Καὶ πάη νὰ πάρῃ ταίρι του τὴ λυγερὴ Χρυσάϊδω.

Χ. Χρηστοβασίλης.

Ο "ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ,, ΚΑΙ Ο ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ

Ὁ βουλγαρικὸς τύπος, ὅστις καθ᾽ἑκάστην σχεδὸν ἐξεμεῖ τὰς χυδαιοτέρας τῶν ὕβρεων κατὰ παντὸς ὅ τι ἑλληνικόν ἦτο ἑπόμενον ὅτι μὲ βάσκανον ὀφθαλμόν θὰ ἔβλεπε καὶ τὴν ἐν Εὐρώπῃ τοῦ Προέδρου δρᾶσιν ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων.

Ἀγνοῶν παντάπασι τί ἐστιν ἀνθρωπίνη εὐπρέπεια καὶ ἁβρότης ἐπεξένεινε τὸ ὑβρεολόγιον αὐτοῦ καὶ κατὰ τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας καὶ δὴ κατὰ τοῦ Προέδρου.

Πρὸς ταῦτα ἡ ἔγκριτος συνάδελφος τῆς Φιλιππουπόλεως «Εἰδήσεις τοῦ Αἴμου», ἡ ἀείποτε χαρακτηρισθεῖσα ἐπὶ ἐχεφροσύνῃ καὶ εὐτολμίᾳ ἀπαντᾷ ἐν δυσὶν ἄρθροις κατωτέρω δημοσιευομένοις, ἐφ᾽ οἷς ἐκφράζομεν τὰ συγχαρητήρια τοῦ Συμβουλίου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ».

Α΄.

Ἀπό τινος πολλαὶ βουλγαρικαὶ ἐφημερίδες, καὶ δὴ ὁ «*Ἑσπερινὸς Ταχυδρόμος*», ἡ «*Ἡμερησία*», ἡ «*Ἡμέρα*», κτλ. συχνάκις ἀναφέρουσι τὸ ὄνομα τοῦ κ. Νεοκλέους Καζάζη. Ἐννοεῖται δέ, ὅτι πάντοτε ἡ ἀναγραφὴ αὐτοῦ ἐν ταῖς στήλαις των συνοδεύεται μὲ σχόλια ἐχθρικά. Διότι δὲν συγχωροῦσιν εἰς τὸν κ. Καζάζην τὴν προθυμίαν, μεθ᾽ ἧς ἀνέλαβεν ἀπαντῶν εἰς τὰς κατὰ τῶν Ἑλλήνων καθ᾽ ἑκάστην ἐκτοξευομένας συκοφαντίας ἐντεῦθέν τε καὶ ἔκ τινων εὐρωπαϊκῶν κέντρων, νὰ ἐξηγήσῃ εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν κόσμον, διατί οἱ Ἕλληνες δὲν ἐδέχθησαν νὰ συμπράξωσιν ἐν τῷ ἐπαναστατικῷ ἔργῳ τῶν Βουλγάρων ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ. Ἀλλ᾽ ὁ κ. Καζάζης καθ᾽ ἡμᾶς δὲν πταίει καὶ πολύ, ἐὰν κατώρθωσεν ἐν μέρει νὰ καταδείξῃ εἰς τὸ εὐρωπαϊκὸν κοινόν, ὅτι ἡ διαγωγὴ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὰ ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου ἐκτυλιχθέντα ἐπὶ δύο καὶ πλείονα ἔτη ὑπηγορεύθη ἐκ λόγων ἐπιβεβλημένης ἐθνικῆς ἀμύνης. Δὲν ὑπεβοήθησαν οἱ Ἕλληνες τὸ ἐπαναστατικὸν ἔργον ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, διότι δὲν ἐζητήθη ἡ βοήθεια αὐτῶν. Εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι εἰς διακηρύξεις τινὰς ἐνίων Βουλγάρων, πρωταγωνιστούντων ἐν τῷ ἐπαναστατικῷ ἔργῳ, ἐτονίζετο, ὅτι ὁ ἀγὼν πρόκειται ὑπὲρ ὅλων τῶν ἐθνικοτήτων ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ καὶ οὐχὶ μόνον ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων, ἀλλ᾽ ἐπίσης εἶνε ἀληθέστερον, ὅτι αἱ ἐνέρ-

γειαι πρὸ τῶν στάσεων καὶ κατὰ ταύτας τῶν τονιζόντων τοῦτο οὐδόλως συνεφώνουν πρὸς τὰς διακηρύξεις. Καὶ τίνες ἦσαν αἱ ἐνέργειαι αὗται οἱ πάντες γνωρίζουσι: Πῶς νὰ ἐνισχυθῇ τὸ βουλγαρικὸν στοιχεῖον δαπάνῃ τοῦ ἑλληνικοῦ. Οἱ Βούλγαροι, καὶ οὐδεὶς ὑβρίζει αὐτοὺς διὰ τοῦτο, ἐξεμεταλλεύθησαν δεξιῶς τὴν κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἀπέχθειαν τῶν Τούρκων κατ' ἀκολουθίαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 21, τῆς στάσεως τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸν κριμαϊκὸν πόλεμον καὶ τῶν κατὰ σειρὰν ἐπαναστάσεων τῆς Κρήτης. Ἕνεκα ταύτης καὶ τῇ βοηθείᾳ τῆς Ρωσσίας ἐπέτυχον πρὸ τοῦ τελευταίου ρωσσο-τουρκικοῦ πολέμου προνόμια, ἄρδην ἀφοπλίζοντα τὸν Ἑλληνισμὸν ἀπὸ παντὸς ὅπλου ἀμύνης. Καὶ μετὰ τὴν πολιτικήν των δὲ ἀπελευθέρωσιν, κατ' ἀκολουθίαν τοῦ ρωσσο τουρκικοῦ πολέμου, δὲν ἔπαυσαν ἐκμεταλλευόμενοι πᾶσαν δυσχερῆ περίστασιν διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν αὐτῶν σκοπῶν. Τοῦ Τρικούπη τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ τὸν τελευταῖον ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον τόσον ἀστόργως ἐπωφελήθησαν, ὥστε ἀρκετὰ ἐπισκοπικὰ βεράτια καὶ ἀρκετὰς ἀδείας πρὸς ἐγκατάστασιν προξενικῶν πρακτορείων ἐν Τουρκίᾳ ἐπέτυχον, δι' ὧν πάλιν μυριοτρόπως ἐπέδρασαν τῇ βοηθείᾳ καὶ τῆς τουρκικῆς ἀρχῆς πρὸς προαγωγὴν τοῦ ἐθνικοῦ αὐτῶν σκοποῦ ἐν Μακεδονίᾳ. Τὸ πρὸς ἐπιτυχίαν δὲ οὕτως εἰπεῖν ὅλων τούτων συμβολὸν ἐπιχείρημα ἦτο ἕν, καὶ τοῦτο ἐστρέφετο κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ὅπως ἀποκοιμίσωσι τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς ὑποστηρίζοντας τὸ καθεστὼς ἐν Τουρκίᾳ Εὐρωπαίους καὶ καταστήσωσιν αὐτοὺς οὕτω καὶ ἄκοντας συνεργοὺς εἰς τὸ ἐθνικόν των ἔργον, διέδιδον διὰ τῶν στομάτων τοῦ Λαβελέη καὶ ἄλλων πανταχοῦ, ὅτι ὁ βουλγαρικὸς λαὸς δὲν ἐπιδιώκει κατακτήσεις, ἀλλὰ χειραφέτησιν τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ ἀπὸ τοῦ βασανίζοντος αὐτὸν ἑλληνικοῦ κλήρου.

Γνωρίζοντες τὸ μῖσος, τὸ ὁποῖον τρέφουσι ἀπ' αἰώνων κατὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας οἱ φανατικοὶ καθολικοὶ καὶ διαμαρτυρόμενοι δὲν ἀπεδυσπέτησαν νὰ ἐκμεταλλευθῶσι αὐτὸ καὶ κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη, ἀφ' ἑνὸς συκοφαντοῦντες παντοιοτρόπως τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν καὶ τοὺς πιστοὺς αὐτῇ Ἕλληνας καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ τῶν διαφόρων προσηλυτιστικῶν ἐν Βουλγαρίᾳ ὀργάνων τοῦ Καθολικισμοῦ καὶ Εὐαγγελισμοῦ δίδοντες ἐλπίδας εἰς τοὺς ἐν Εὐρώπῃ φανατικοὺς περὶ ἀποκτήσεως ὑπ' αὐτῶν μείζονος ἐν αὐτῇ ἐδάφους θρησκευτικῆς ἐπιρροῆς ἐν περιπτώσει καθ' ἣν θὰ συνήργουν πρὸς ἐξόντωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Ἀπέναντι λοιπὸν τοιαύτης διαγωγῆς πρὸς τὸ ἑλληνικὸν γένος ἐκ μέρους τῶν Βουλγάρων πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ σύμπραξις ἐν τῷ ἐπαναστατικῷ ἔργῳ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ; Καὶ ἐὰν δὲν διηύθυνον κυρίως τοὺς ἀγῶνας των κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ γένους οἱ Βούλγαροι, πάλιν δὲν ἔπρεπε νὰ ἔχωσιν ἀξίωσιν, ὅπως τοὺς βοηθήσωσιν οἱ Ἕλληνες. Διότι καὶ αὐτοὶ οὐ μόνον δὲν ἐβοήθησαν τὸ ἑλληνικὸν γένος, ἀλλὰ καὶ πάντοτε ἐξεμεταλλεύθησαν τὰς ἀτυχίας του. Ὑπὸ τοιούτους λοιπὸν ὅρους καὶ ἡ ἐλαχίστη βοήθεια ἐκ μέρους τοῦ ἑλληνικοῦ γένους ὑπὲρ τοῦ βουλγαρικοῦ ἀγῶνος

ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ θὰ ἐθεωρεῖτο ὡς αὐτοκτονία. Διότι οἱ Βούλγαροι καθ' ἑκάστην διακηρύττουσιν, ὅτι Ἕλληνες δὲν ὑπάρχουσιν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ὅτι ἡ ἐπαρχία αὕτη εἶνε βουλγαρική. Ἀφοῦ λοιπὸν ἔχει οὕτω, διατὶ ζητοῦσι τὴν βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων καὶ διατί κατηγοροῦσιν αὐτοὺς ἐπὶ ἀπραξίᾳ: Ἐὰν εἶνε βουλγαρική, ἂς τὴν λάβωσι καὶ ἂς ἀφήσωσιν ἡσύχους τοὺς Ἕλληνας. Εἰς τὸ τελευταῖον ὅμως τούτων οἱ φρονιμώτεροι ἐξ αὐτῶν ἀπαντῶσιν, ὅτι δὲν ἀρνοῦνται τὴν ὕπαρξιν Ἑλλήνων ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ὅτι ὅπερ ἀγανακτεῖ αὐτοὺς εἶνε τὸ ἑξῆς: ὅτι οἱ Ἕλληνες μὲ ὅλον τὸ ὀλιγάριθμον αὐτῶν ἐν Μακεδονίᾳ οὐ μόνον κηρύττουσιν, ὅτι ὑπερέχουσι κατ' ἀριθμὸν τῶν Βουλγάρων, ἀλλὰ καὶ ἀναφανδὸν μαρτυροῦσιν, ὅτι προτιμῶσι τὴν κυριαρχίαν τοῦ ἀλλοπίστου Τούρκου ἀπὸ τῆς τοῦ χριστιανοῦ Βουλγάρου καὶ παντὶ σθένει ἀγωνίζονται, ὅπως μὴ προσαρτηθῇ ὁλόκληρος ἡ Μακεδονία εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Ἀλλὰ διὰ νὰ καταντήσῃ ὁ Ἕλλην τοιαῦτα νὰ φρονῇ, βεβαίως πρέπει νὰ ὠθῆται πρὸς τοῦτο ἐξ ἐθνικῆς ἀνάγκης ἢ ἐκ πικρᾶς πείρας. Θὰ ἴδωμεν δὲ ἐφεξῆς, ὅτι καὶ ὑπὸ τῶν δύο φαίνεται νὰ παρακινῆται, ὅπως ἢ ἄγρυπνος φρουρός, ἐὰν δὲν θέλῃ νὰ περιπέσῃ ἀπὸ τῆς παλαιᾶς σκληρᾶς μὲν ἀλλὰ προσωρινῆς δουλείας εἰς νέαν, διαρκῆ καὶ ἐθνοκτόνον. Καὶ δὲν ἀμφιβάλλομεν, ὅτι οἱ ἐχέφρονες τῶν Βουλγάρων θὰ δικαιώσωσι τὰ ἐπιχειρήματα ἡμῶν ὡς μὴ παραγνωρίζοντες καὶ τοῦτο, ὅτι παρὰ τῶν ἀμνησικάκων Ἑλλήνων πολλὰ ὅπλα ἐπρομηθεύθησαν οἱ ἐπαναστάται, ὅτι πολλο ἐξ αὐτῶν ἐσώθησαν, καταφυγόντες ἐν Ἑλλάδι καὶ ὅτι σχεδὸν ὅλοι οἱ δυνάμενο ἐκ τῶν Ἑλλήνων προσήνεγκον τὸν ὀβολὸν αὐτῶν εἰς τοὺς ζητήσαντας αὐτὸν παρὰ ὑπὲρ τοῦ ὡς μαρτυροῦσι νῦν πανσλαυϊστικοῦ αὐτῶν ἔργου.

Β΄.

Ἐν τῷ προηγουμένῳ ἡμῶν ἄρθρῳ ἀνεπτύξαμεν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, καθ' ὅσον ἐπιτρέπει ὁ στενὸς χῶρος μικρᾶς ἐφημερίδος, διατί αἱ βουλγαρικαὶ ἐφημερίδες δὲν ἔχουσι δίκαιον καταφερόμεναι κατὰ τοῦ κ. Ν. Καζάζη. Ὑπεδείξαμεν πλαγίως ἐν ἐκείνῳ, ὅτι ὁ κ. Καζάζης, ὑπερασπιζόμενος τὸν συστηματικῶς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν συκοφαντούμενον Ἑλληνισμόν, δὲν μεταχειρίζεται ἐπιχειρήματα ψευδῆ, ἀλλὰ μόνον ἐκεῖ α, ὅσα στηρίζονται ἐπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων. Τὴν καθαρὰν ἀλήθειαν μαρτυρεῖ ὁ κ. Καζαζης ἐνώπιον τοῦ κόσμου, λέγων, ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς δὲν ὑπεβοήθησε τὸ ἐπαναστατικὸν ἔργον τῶν Βουλγάρων ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, διότι τοῦτο στρέφεται ἐκεῖ κυρίως κατὰ παντὸς ὅ τι ἑλληνικόν. Τὸ νὰ ἀναγκασθῇ λοιπὸν τὸ ἑλληνικὸν γένος, ἐκ λόγων ἐπιβεβλημένης ἐθνικῆς ἀμύνης, ἧς τὴν ἐπιβολὴν μείζονα ἔτι ἀπῄτει παρ' αὐτοῦ αὐτὴ ἡ ἐκ τῶν πραγμάτων πικρὰ πεῖρα, νὰ μὴ ὑποβοηθήσῃ τὸ ἐπανα-

στατικὸν τῶν Βουλγάρων ἔργον ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, νομίζομεν, ὅτι δὲν ἦτο ἔγκλημα. Ὅτι δὲ πρῶτον ἐπιβεβλημένη ἀνάγκη ἐθνικῆς ἀμύνης ὤθησε τοὺς Ἕλληνας εἰς ἀδράνειαν ἐν Τουρκίᾳ κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη, κατεδείξαμεν ἀρκούντως ἐν τῷ προηγουμένῳ ἡμῶν ἄρθρῳ. Ὅταν οὐ μόνον ἀρνῶνται τὴν ὕπαρξίν σου ἔν τινι χώρᾳ, ἀλλὰ καὶ προσπαθῶσι παντὶ σθένει νὰ ἐξοντώσωσι ταύτην, τότε βεβαίως αὐτοκτονία θὰ ἦτο ἐκ μέρους σου, ἐὰν ὑπεβοήθεις νὰ καταληφθῇ αὕτη ὑπὸ τῶν τοιαῦτα ὑποστηριζόντων καὶ πραττόντων κατὰ σοῦ. Εἰς τοιαύτας περιπτώσεις καὶ ἡ ἀποχή σου ἀπὸ τοιούτου ἔργου καὶ ἡ ὑπεράσπισις τῆς ὑπάρξεώς σου ἀπὸ τῶν ἀρνουμένων αὐτὴν ἢ βυσσοδομούμενων κατ' αὐτῆς ὑπαγορεύονται ἐκ λόγων μόνον προσωπικῆς ἀμύνης, ἣν καὶ ἡ ἠθικὴ καὶ οἱ νόμοι ὅλου τοῦ κόσμου ἀναγνωρίζουσιν ὡς τὸ πρώτιστον τῶν καθηκόντων παντὸς μετέχοντος ζωῆς ἐν τῷ κόσμῳ. Ἀλλ' οἱ ἀντίπαλοι τῆς ἐθνικότητος ἡμῶν προσεπάθησαν νὰ ἀποδείξωσιν, ὅτι λόγοι ἐθνικῆς ἀμύνης δὲν ὑφίσταντο πρὸς δικαιολογίαν τῆς ἀδρανείας τοῦ ἑλληνικοῦ γένους· πρῶτον, διότι ὁ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ βουλγαρικὸς ἀγὼν δὲν ἀπέβλεπεν εἰς τὴν προσάρτησιν τῶν ἐπαρχιῶν τούτων εἰς τὸ βουλγαρικὸν κράτος, ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν αὐτονομίαν αὐτῶν καὶ δεύτερον, διότι ἡ κατὰ τῶν Ἑλλήνων διαγωγὴ τῶν Βουλγάρων ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἐκείναις ἀπεσκόπει μόνον τὸν ἐξαναγκασμὸν καὶ αὐτῶν, ὅπως ὑποβοηθήσωσι τὸν γενικὸν καὶ οὐχὶ φυλετικὸν ὑπὲρ τῆς αὐτονομίας ταύτης ἀγῶνα. Ἀλλὰ τὰ ἐπιχειρήματα ταῦτα μόνον τοὺς μὴ γνωρίζοντας τὴν ἱστορίαν δύνανται νὰ παραπλανήσωσιν, οὐχὶ δὲ καὶ τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες ἐκτὸς τῶν ἐκ τοῦ παρελθόντος διδαγμάτων ἔχουσι καὶ τὰ ἐκ τῆς σκληρᾶς πείρας τοῦ παρόντος. Τὰ δὲ ἐκ τῆς τελευταίας ταύτης διδάγματα εἶνε τόσον σκληρά, ὥστε μόνον ἐθνικότης ἀπολέσασα πᾶσαν ἐλπίδα ὑπάρξεως, δύναται νὰ παραγνωρίσῃ. Τί διδάσκει ἡ σκληρὰ αὕτη πεῖρα; Διδάσκει, ὅτι πᾶν ὅ τι ἱερὸν καὶ ἐθνικὸν ὁ Τοῦρκος δὲν δύναται νὰ ἀφαιρέσῃ ἡμέραν τινὰ ἀφ' ἡμῶν, θὰ τὸ ἀφαιρέσῃ ὁ Βούλγαρος, ἐὰν περιέλθωμεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ. Τὰ δὲ ἱερώτερα καὶ ἐθνικώτατα κειμήλια, δι' ὧν γνωρίζεται καὶ ὑπάρχει φυλή τις, ἔθνος τι ἐν Ἀνατολῇ, εἶνε ὡς γνωστόν, ἡ γλῶσσα καὶ ἡ ἐκκλησία, ἅτινα ἀπὸ οὐδενὸς χριστιανικοῦ γένους ἐν Τουρκίᾳ ἐπολεμήθησαν ὑπὸ τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως. Καὶ ἐν μὲν τῇ Τουρκίᾳ οὕτως ἔχουσι τὰ πράγματα· τί δὲ συνέβη καὶ συμβαίνει ἐν τῇ χριστιανικῇ Βουλγαρίᾳ, τῇ ἀπελευθερωθείσῃ δυνάμει τῶν ἀρχῶν τῆς ἀνεξιθρησκείας, τῆς φυλετικῆς ἀνεκτικότητος κτλ; Ἐν αὐτῇ οὐ μόνον οὐδεμία βοήθεια δίδεται πρὸς συντήρησιν τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ἑλληνικῶν σχολείων, ἀλλὰ καὶ κατεβλήθη ἀπ' ἀρχῆς ἔτι πᾶσα προσπάθεια, ὅπως στερηθῇ τούτων τὸ ἑλληνικὸν γένος.

Ἡ πρώτη πρᾶξις τῆς ἑνώσεως τῆς Βουλγαρίας μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας ἦτο ἡ κατάργησις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ὡς ἐπισήμου. Πᾶσαι δ' αἱ γενόμεναι κατόπιν ἀναφορικῶς πρὸς τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον φέρουσι τὴν σφραγῖδα συστηματικῆς καὶ σατανικῆς ἐξοντώσεως τοῦ ἐν Βουλγαρίᾳ ἑλληνικοῦ στοιχείου. Ὅ τι κρύφιον, ὅ τι πλάγιον, ὅ τι σατανικὸν μέσον εἶνε γνωστὸν ἐν τῷ κόσμῳ ὡς κατάλληλον πρὸς

ἐξόντωσιν φυλῆς τινος ἐτέθη εἰς ἐνέργειαν ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ ἐξακολουθεῖ ὂν ἐν ἐνεργείᾳ, βραδέως μὲν βαῖνον, ἀλλ' ἀσφαλῶς καὶ ψυχραίμως. Ἐπειδὴ τὰ ἀναφανδὸν βίαια μέσα θὰ ἤγειρον τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, κατέφυγον εἰς τὰ πλάγια, εἰς τὰ ὕπουλα, τὰ μακιαβελλικά. Δὲν κλείουσι τὰς ἐκκλησίας, ἀλλὰ τὰς ἀφαιροῦσι βαθμηδόν, δὲν κλείουσι τὰ σχολεῖα, ἀλλ' οὔτε τὰ ἀναγνωρίζουσιν, οὔτε τὰ ὑποστηρίζουσιν, ὡς ὤφειλον, ἀφοῦ λαμβάνουσι σχολικὸν φόρον καὶ παρὰ τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἀφοῦ βοηθοῦσι τὰ τουρκικὰ καὶ ἑβραϊκὰ σχολεῖα, ἐπιζητοῦσι δὲ τὴν καταστροφὴν αὐτῶν διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τῶν κτημάτων των, ἀναφανδὸν κηρύττουσιν, ὅτι Ἕλληνα τὸ γένος δὲν ἐννοοῦσι νὰ διορίσωσι πλέον εἰς δημοσίαν ὑπηρεσίαν καὶ ἀπ' ἀρχῆς δὲ πάντα Ἕλληνα τὸ γένος ἀπέκλεισαν ἀπὸ πάσης ὑποτροφίας πρὸς σπουδήν.

Προσθέσατε εἰς ταῦτα τὴν προπαγάνδαν, ὅπως ἀποφεύγωσιν οἱ Βούλγαροι πᾶσαν ἐμπορικὴν πρᾶξιν καὶ συναλλαγὴν πρὸς τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον καὶ τὴν προσπάθειαν, ὅπως βαρυτέρους φόρους τελῇ τοῦτο καὶ θὰ ἔχητε πλήρη τὴν εἰκόνα τῆς τύχης τοῦ Ἕλληνος ὑπηκόου τῆς Βουλγαρίας.

Μὴ δὲ νομίσῃ τις, ὅτι ταῦτα εἶνε συκοφαντίαι. Πολλάκις ἤδη ἐγράψαμεν τὸν κατάλογον τῶν ὑπεξαιρεθέντων ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ γένους βίᾳ τε καὶ δόλῳ σχολείων, ἐκκλησιῶν καὶ ἐθνικῶν κτημάτων, πολλάκις κατηγγείλαμεν τὰς κατὰ τῆς ἐξοντώσεως τῆς φυλῆς ἡμῶν φανερὰς καὶ κρυφίας ἐνεργείας ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ πολλάκις ἠναγκάσθημεν ἐν ἄλγει ψυχῆς νὰ μαρτυρήσωμεν, ὅτι ἡ τουρκικὴ δουλεία εἶνε μυριάκις προτιμωτέρα τῆς βουλγαρικῆς, διότι ἐκείνη τοὐλάχιστον δὲν καταδιώκει πλέον τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν γλῶσσαν καὶ δὲν προετοιμάζει διὰ τὰς ξένας ἐν αὐτῇ φυλὰς θάνατον γενικὸν καὶ βαθμιαῖον. Ἐὰν πλήττῃ, πλήττει συνήθως ἐκ βαρβαρικοῦ ἐνστίκτου, προσωρινῶς. Καὶ πλήττει τὰ ἄτομα, ἃ θεωρεῖ ὡς ἔνοχα ἐγκλήματος καθοσιώσεως καὶ οὐχὶ ὁλόκληρον τὴν φυλήν. Μετὰ τοιαύτην λοιπὸν σκληρὰν πεῖραν ἦτο ἀδύνατον ὁ Ἑλληνισμὸς νὰ ὑποστηρίξῃ ἔργον, ὅ περ θὰ ὑπεβοήθει κατόπιν τὴν καταστρατήγησιν καὶ τὴν ἰδίαν ἐθελοθάνατον (?) — ἐθελέτειραν τύχην καὶ ἄλλων ἑλληνικῶν πληθυσμῶν. Ποῦ εἶνε αἱ ἄλλοτε τόσον πολυπληθεῖς ἑλληνικαὶ κοινότητες ἐν Βουλγαρίᾳ ; Ἠναγκάσθησαν νὰ διαλυθῶσι καὶ νὰ ἐξαφανισθῶσι, διότι οὐ μόνον βοήθειά τις δὲν ἐδόθη εἰς αὐτὰς ἐκ μέρους τοῦ κράτους, ἀλλὰ καὶ ἀφῃρέθη ἀπ' αὐτῶν πᾶν ὅ τι κατεῖχον πρὸς συντήρησιν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ σχολείων των, ἐπὶ τῇ προφάσει, ὅτι καὶ οἱ Βούλγαροι συνεισήνεγκον εἰς τὴν ἵδρυσιν αὐτῶν ὡσεὶ εἰς τὴν ἵδρυσιν ὅλων τῶν βουλγαρικῶν σχολείων καὶ ἐκκλησιῶν νὰ μὴ συνεισήνεγκον ἄλλοτε καὶ οἱ Ἕλληνες διὰ συνεισφορῶν καὶ νῦν νὰ μὴ συνεισφέρωσι, τελοῦντες τοὺς σχολικοὺς καὶ τοὺς πρὸς συντήρησιν τοῦ βουλγαρικοῦ ἱερατείου φόρους τοῦ κράτους, χωρὶς οὐδὲ λεπτὸν νὰ λαμβάνωσι διὰ τὰ ἴδιά των σχολεῖα καὶ τὸ ἰδικόν των ἱερατεῖον. Τίς δὲ ἀγνοεῖ, ὅτι χωρία τινά, καθαρῶς ἑλληνικὰ ἐν Βουλγαρίᾳ, σήμερον στεροῦνται ἑλληνικῶν σχολείων, ἕνεκα τῆς ἀπαγορεύ-

σεως πάσης δημοτικῆς συνδρομῆς πρὸς αὐτὰ ἢ ἕνεκα τῆς ἀρνήσεως παροχῆς ἀδείας πρὸς λειτουργίαν ἢ ἵδρυσιν αὐτων ; Μέχρι δὲ τοιούτου βαθμοῦ καταδιώξεως κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐν γένει ἔθνους ἔφθασαν, ὥστε πρὸς παροχὴν ἀδείας ἐλευθέρας ἐξασκήσεως ὡρισμένων ἐπαγγελμάτων εἴς τινας ἐκ Μακεδονίας καταγομένους Ἕλληνας νὰ ζητῆται παρ' αὐτῶν διὰ σωματείων τινῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ κοσμικῶν ἡ ὑπόσχεσις, ὅτι ὅλη ἡ ἐν Μακεδονίᾳ οἰκογένεια αὐτῶν θ' ἀναγνωρίζῃ εἰς τὸ ἑξῆς τὴν Ἐξαρχίαν. Ὁ βίος λοιπὸν τοῦ αὐτόχθονος ἑλληνικοῦ στοιχείου ἐν Βουλγαρίᾳ δὲν δύναται νὰ λογισθῇ ὅτι εἶνε εὐτυχέστερος τῶν Παριῶν. Οὐδὲν τὸ φυλετικῶς ἀσφαλὲς δύναται νὰ ἔχῃ τοῦτο ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ. Αἱ ἐκκλησίαι, τὰ σχολεῖα, καὶ ἡ ἄλλη ἐθνικὴ αὐτοῦ περιουσία ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς αὐθαιρεσίας τῆς τυχούσης ἀρχῆς. Ἐκτὸς τούτου καὶ οὐδὲν τὸ ἀσφαλὲς δύναται νὰ ἔχῃ τις καὶ ἀτομικῶς. Μισεῖται καὶ ἀποκλείεται πανταχόθεν· ἐννοεῖται δέ, ὅτι τοιαύτην τύχην δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἐπιζητήσῃ καὶ ἄλλος ἑλληνικὸς πληθυσμὸς καὶ τὴν τύχην ταύτην ἐπιμαρτυρῶν ὁ κ. Καζάζης ἐν τῇ ὑπερασπίσει τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, οὐδένα ὑβρίζει καὶ οὐδένα συκοφαντεῖ. Δὲν εἶνε ἐχθρὸ τῆς βουλγαρικῆς φυλῆς ὁ κ. Καζάζης, ἀλλ' οἱ Βούλγαροι ψευδοπατριῶται, οἱ ὁποῖοι διὰ τῆς κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου ἐν Βουλγαρίᾳ συστηματικῆς καταδιώξεως ἠνάγκασαν τὸ ἑλληνικὸν γένος νὰ πρεσβεύῃ, ὅτι ἡ τουρκικὴ δουλεία εἶνε μᾶλλον ὑποφερτὴ τῆς χριστιανικῆς τῶν Βουλγάρων.

Ο "ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ" ΚΑΙ Ο ΡΩΣΣΙΚΟΣ ΤΥΠΟΣ

Εἰς ἓν τῶν τελευταίων αὐτῆς φύλλων ἡ «Νόβογε Βρέμια» (Νέος Χρόνος) τῆς Πετρουπόλεως γράφει τὰ ἑξῆς, ἱκανὰ νὰ χαρακτηρήσωσι τὴν κακεντρέχειαν τῶν Ῥώσσων, οἵτινες οὐδεμίαν ἀφίνουσιν εὐκαιρίαν, δπως ἐπιτεθῶσιν ἐμπαθῶς κατὰ τοῦ ἡμετέρου Ἔθνους.

»*Τὸ ἑλληνο-ιταλικὸν ἐπεισόδιον, ὅ περ τοσοῦτον ἐξέπληξε τὴν ἐνταῦθα δημοσιογραφίαν, οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ μία τῶν πολυαρίθμων ἐκείνων ἐκφάνσεων τοῦ σωβινισμοῦ, τὸν ὁποῖον πάσχουσιν οὐ μόνον οἱ Ἰταλοὶ καὶ οἱ Βούλγαροι, ἀλλὰ πρὸ πάντων οἱ Ῥῶσσοι. Ἐξαίρεσιν ἀποτελεῖ ὁ Παγγερ-*

μανισμός, ἀπολαύων τῆς συμπαθείας τῆς ἑλληνικῆς ἀριστοκρατίας καὶ τοῦτο εἶνε λίαν εὐνόητον, ἐπειδὴ ἡ ἑλληνο-τουρκικὴ συμμαχία συνετελέσθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου κατὰ τῶν σλαυικῶν βλέψεων.

Δέον δὲ νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἀκριβῶς τὸ ἑλληνο-ἰταλικὸν ἐπεισόδιον ἔλαβε χώραν, καθ' ὃν ἀκριβῶς χρόνον διέτριβεν ἐν Ρώμῃ ὁ Βόρις Σαράφωφ καὶ ὁπότε οὗτος ἐπέτυχεν ὑποστηρίξεως ὑπὸ τοῦ Ριτσιώτη Γαριβάλδη. Ἰδοὺ ἀπόσπασμα ἐκ τῆς ἐκθέσεως τοῦ Ἰταλοῦ Πρεσβευτοῦ ἐν Ἑλλάδι Σιλβεστρέλλη, προκαλεσάσης τὴν μῆνιν τῆς μερίδος τῶν Ἑλληνιστῶν, ἐχόντων ἐπὶ κεφαλῆς, ὡς πρόεδρον, τὸν Καθηγητὴν τοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου Καζάζην.

«Ὁ λαός, ὁ νῦν κατοικῶν τὴν Ἑλλάδα, εἶνε φυλὴ λίαν σύμμικτος, ἐπειδὴ μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, ἐκλατινισθέντος ἀπὸ τῶν χρόνων ἔτι τῆς ρωμαϊκῆς κατοχῆς, συνενεμίγη καὶ σλαυϊκὸν καὶ ἀλβανικὸν στοιχεῖον. Οἱ Σλαῦοι ἔγειναν οἱ μόνιμοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ Η'. αἰῶνος, ἤτοι μετὰ τὴν πανώλη τοῦ 746 — 747, τὴν ἐρημώσασαν τὴν χώραν. Οὗτοι κατῴκουν τὴν Θεσσαλίαν, Βοιωτίαν καὶ Πελοπόννησον».

«Καθαροὺς Ἕλληνας, ἄνευ σλαυϊκοῦ μίγματος θεωροῦσιν ἑαυτοὺς μόνοι οἱ κάτοικοι τῶν Πατρῶν, Κορίνθου καὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου. Εἰς τὸν πληθυσμὸν τῆς Ἑλλάδος συνανεμίγη κατὰ μικρὸν καὶ τουρκικὸν στοιχεῖον, κατὰ δὲ τὸν χρόνον τῆς ἑνετικῆς Δημοκρατίας αἱ νῆσοι τοῦ Ἰονίου πελάγους καὶ αἱ παρὰ τὴν θάλασσαν πόλεις ἐπλημμύρισαν ἐξ Ἰταλῶν.

«Ὑπό τινων μάλιστα ἐθνολόγων ἀπεδείχθη, ὅτι οἱ νῦν Ἕλληνες δὲν ἔχουσιν ἐν τῷ αἵματί των οὐδὲν τὸ κοινὸν μὲ τοὺς Ἕλληνας τῶν κλασικῶν χρόνων. Ἀποτελοῦσι κρᾶμα πολλῶν στοιχείων καὶ στεροῦνται ἀκριβοῦς καὶ ὡρισμένου τύπου, ἰδίᾳ δὲ ἐν ταῖς πόλεσιν».

Ἡ ἔκθεσις αὕτη, ὡς ἕκαστος δύναται νὰ κρίνῃ, οὐδεμίαν δίδει αἰτίαν προσβολῆς.

Εἰς τὴν ἑλληνικὴν μερίδα θὰ ἦτο καλλίτερον νὰ μὴ ἐγείρῃ τοιοῦτον ἐπεισόδιον, ἐπειδὴ τοῦτο δυσηρέστησε τὴν κοινὴν γνώμην τῆς Ἰταλίας, ἔνθα ὑπάρχει στοιχεῖον, συμπαθῶς διακείμενον τῇ Ἑλλάδι

Τὸ εἰρημένον ἐπεισόδιον, προκληθὲν ὑπὸ τοῦ ρηθέντος καθηγητοῦ Κα-

ζάζη, μοὶ παρέχει τὸ ἐνδόσιμον ν' ἀναφέρω τὴν γνώμην Ῥώσσου ταξειδιώτου, καλῶς μελετήσαντος τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀρτίως ἀφικομένου ἐκεῖθεν.

Ἐγένετο ἀκριβῶς λόγος περὶ τῆς δράσεως τοῦ Καζάζη, ἐχθρικῶς διακειμένου πρὸς τὴν Ρωσσίαν.

Ὁ Καζάζης τυγχάνει πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας «Ἑλληνισμός», εἶνε δὲ ὁ μόνος ἄσπονδος τῆς Ρωσσίας ἐχθρὸς ἐν τῇ χώρᾳ, ἐν ᾗ ὅλαι αἱ τάξεις τῆς κοινωνίας εἶνε κατὰ τῆς Ρωσσίας, λησμονοῦσαι τὰς ὑπηρεσίας, ἃς παρέσχεν ἡ Ρωσσία τῇ Ἑλλάδι, ἰδίως ἐν Κρήτῃ, ὡς καὶ χρηματικὰς βοηθείας. Ὁ καθηγητὴς Καζάζης ὑπεκκαίει τὸ μῖσος κατὰ τῆς Ρωσσίας διὰ τῶν συγγραμμάτων του, φυλλαδίων καὶ δημοσιογραφικῶν ἄρθρων, διαδίδων αὐτὰ πανταχοῦ. Οὗτος δὲν δύναται νὰ χωνεύσῃ τὰς προόδους τῶν Ρώσσων μοναχῶν ἐν Ἄθωνι, μὴ θέλων συγχρόνως ν' ἀναγνωρίσῃ, ὅτι πρὸς τοῦτο συντελεῖ ἡ ὀκνηρία καὶ παράλυσις τῶν Ἑλλήνων μοναχῶν. Εἶνε θηριώδης κατὰ τῆς Παλαιστινείου Ἑταιρείας, κατὰ τῆς ἱδρύσεως ἐθνικοῦ ἀραβικοῦ Πατριαρχείου ἐν Ἀντιοχείᾳ· δὲν ἀρέσκει αὐτῷ τὸ ὅτι τὰ ρωσσικὰ ἑκατομμύρια δαπανῶνται εἰς τοιούτους φιλανθρωπικοὺς σκοποὺς ἐν Παλαιστίνῃ, ὡς εἰς ἵδρυσιν σχολῶν κλπ. καὶ δὲν δαπανῶνται ἀποκλειστικῶς ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων μοναχῶν, ὡς συνέβαινε πρότερον.

Ἡ Βουλγαρία, ἡ βουλγαρικὴ Ἐξαρχία ἐν Κων)πόλει, ὁ διορισμὸς ἐνίων ἐπισκόπων Βουλγάρων καὶ Σέρβων ἀντὶ Ἑλλήνων, πάντα ταῦτα ἀποτελοῦσιν ἐφιάλτην ἐπὶ τοῦ στήθους τοῦ καθηγητοῦ Καζάζη, αἰτία δὲ πάντων τούτων φαίνεται αὐτῷ ἡ Ρωσσία.

Χάρις εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», ὅλος ὁ ἑλληνικὸς κλῆρος καὶ ὅλα τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ αὐτὰ τὰ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ἐλέγχονται ὡς σπορεῖς τῆς ἔχθρας πρὸς τὴν Ρωσσίαν καὶ πρὸς πᾶσαν σλαυϊκὴν ἐπιρροήν.

Οἱ χείριστοι ἐπικριταὶ τῆς Ρωσσίας ἐν παντὶ τυγχάνουσι περιστοιχίζοντες τὸν Ἕλληνα Πατριάρχην ἐν Κωνσταντινουπόλει· καὶ οἱ δύο δὲ πρῴην Πατριάρχαι, τῆς Ἀντιοχείας καὶ Κων)πόλεως, καίπερ λαμβάνοντες ἐπιχορήγησιν παρὰ τῆς ρωσσικῆς Κυβερνήσεως, δὲν διστάζουσιν ἐν πάσῃ εὐκαιρίᾳ νὰ ἐκφράζωσι τὴν ἔχθραν αὐτῶν πρὸς τοὺς Ρώσσους

Οἱ Ἕλληνες καὶ αὐτῶν τῶν κατωτάτων τάξεων διὰ τῆς φαντασίας των ἐχάραξαν ὁλόκληρον σχέδιον κατακτήσεων. Ἔχουσιν ἀνάγκην τῆς Θράκης, Θεσσαλίας (!!!) Ἠπείρου, Ἀλβανίας, Μακεδονίας. Δὲν τοὺς φοβίζει

δὲ νὰ ἐγείρωσι πόλεμον καὶ κατ' αὐτῆς ἔτι τῆς Ρωσσίας. «Μήπως τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος δὲν εἶνε ἔθνος ἡρωϊκόν;»

Ὁ Καθηγητὴς Καζάζης εὗρεν ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, μεταξὺ στοιχείων ἐχθρικῶν τῇ Ρωσσίᾳ, ἰδίᾳ δὲ μεταξὺ τῶν Γάλλων καὶ Ἄγγλων Ἑβραίων, ἀπολογητὰς τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀλλὰ τὸ λυπηρότερον πάντων εἶνε, ὅτι μεταξὺ τῶν πανελληνιστῶν ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχουσι καὶ ρωσσικαὶ οἰκογένειαι, αἵτινες ἴσως ἀνυπόπτως ἐγένοντο τυφλὰ ὄργανα ἐν ταῖς χερσὶ τῶν ἡγητόρων Ἑλλήνων κατὰ τῆς Ρωσσίας καὶ κατὰ πάσης σλαυϊκῆς κινήσεως.

Ἠκούσαμεν ὡσαύτως ἐν τῷ ἐνταῦθα διπλωματικῷ κόσμῳ, ὅτι ἡ Αὐστρία λαμπρῶς ἐνόησε τὴν ἰδίαν αὐτῆς ὠφέλειαν ἐν τῷ κατὰ τοῦ Πανσλαυϊσμοῦ ἑλληνικῷ ἀγῶνι, δι' ὃ καὶ ὁ Καθηγητὴς Καζάζης ἔτυχε συμπαθείας (;) καὶ ὑποστηρίξεως οὐχὶ μόνον ἐκ μέρους τῶν Ἑβραίων τῆς Βιέννης, ἀλλὰ καὶ ἐκ μέρους τοῦ πολιτικοῦ κόσμου.

ΣΗΜ. ΕΛΛ. Εἰς τὸ ἀνωτέρω κακόπιστον τοῦ πανσλαυϊστικοῦ ὀργάνου ἄρθρον ὁ ἡμέτερος συνάδελφος καὶ πολύτιμος συνεργάτης, ὁ ἔνθερμος φιλέλλην κ. Ν. Δουρνοβώ, ἀπήντησεν εὐστόχως καὶ εὐθαρσῶς ἐν τῷ Grajdanine (Πολίτῃ) τῆς Πετρουπόλεως δι' ἄρθρου μακροῦ, ἐν ᾧ κατεδεικνύει, ὅτι οὐχὶ οἱ Ἕλληνες εἶνε οἱ ἀδικοῦντες, ἀλλ' οἱ συστηματικῶς τὸν Ἑλληνισμὸν ἐν τῇ Ἀνατολῇ καταδιώκοντες Πανσλαυϊσταί, ὅτι ὁ Πρόεδρος τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας, δὲν κατέφυγέ ποτε νὰ ζητήσῃ τῶν Ἑβραίων τὴν ἐπικουρίαν, ὡς συκοφαντεῖ τὸ ρωσσικὸν φύλλον, ἀλλ' ὅτι Ἑβραῖοι εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ περὶ τὴν «Νόβογε Βρέμιαν» σπεῖρα καὶ ἡ ἄλλη τῶν Πανσλαυϊστῶν χορεία. Ἐν γένει τὸ ἄρθρον τοῦ διακεκριμένου ἡμῶν ἑταίρου, ὅπερ ἐλπίζομεν νὰ καταχωρίσωμεν ὁλόκληρον προσεχῶς, διαπνέει ὁ εἰλικρινὴς ἐκεῖνος καὶ ἁγνὸς φιλελληνισμός, ὅστις ἀείποτε διαφλέγει τὰ στήθη τοῦ ἐγκρίτου τῆς Μόσχας δημοσιολόγου.

ΤΙΜΗΤΙΚΑ ΓΕΥΜΑΤΑ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Δ΄.

Γεῦμα ὀργανωθὲν ὑπὸ τῶν δημοσιογράφων.

Τῇ εὐγενεῖ πρωτοβουλίᾳ τῶν δημοσιογράφων παρετέθη ἐν τῷ Ἀκταίῳ γεῦμα πρὸ τιμὴν τοῦ ἡμετέρου Προέδρου.

Κατ᾽ αὐτὸ παρεκάθησαν ὁ πρόεδρος τῆς Βουλῆς κ. Χατζῖσκος, οἱ βουλευταὶ κ. κ. Β. Βουδούρης, Ι. Ροῦφος, Ι. Λάππας, Π. Πετρίδης, Ν. Δαούτης, Φ. Μοσχούλας, Κ. Κρίτσας, Π. Σπυράκης, Γ. Πολυγένης, Ε. Καρπετόπουλος, Ἀθ. Ζέρβος, Ἰσιδ. Κολιάτσος, Δ. Πολυχρονόπουλος, Ν. Μαμούνης, Μιχ. Στεφανίδης, Γ. Ραδινός, ὁ ὑποστράτηγος Γ. Γιαννηκώστας ἐν μεγάλῃ στολῇ, ὁ κ. Πεσμαζόγλου, ὁ κ. Δούνης, πρώην βουλευτὴς καὶ νομάρχης, ὁ κ. Σχλῆμαν, ὁ κ. Ταρόπουλος, οἱ ἀξιωματικοὶ κ. κ. Γρηγοριάδης ἴλαρχος, Γραβάνης ὑπολοχαγός, Φραγκόπουλος καὶ Καραϊσκάκης ἀνθυπολοχαγοί, Κολιάτσος ἀνθυπίλαρχος, ὁ ἰταλὸς δημοσιογράφος κ. Πατερνόστρο, ὁ πρόεδρος τοῦ Συλλόγου τῶν Ἐμποροϋπαλλήλων κ. Κωνσταντινόπουλος, οἱ δημοτικοὶ σύμβουλοι κ. κ. Κατσίμπαλης καὶ Ἠλιόπουλος, ὁ ἐργοστασιάρχης κ. Παπασπυρόπουλος, ὁ ὑφηγητὴς κ. Μπαλάνος καὶ πλεῖστοι ἄλλοι ἐπιστήμονες.

Ὁ κ. Καζάζης εἶχεν ἐκ δεξιῶν τὸν πρόεδρον τῆς Βουλῆς κ. Χατζῖσκον καὶ ἐξ ἀριστερῶν τὸν κ. Γιαννηκώσταν καὶ ἀπέναντι τὸν κ. Βουδούρην.

Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ γεύματος ὁ κ. Κ. Οἰκονόμου ἀναγινώσκει εἰς ἐπήκοον πάντων ἐπιστολὴν τοῦ πολιτευτοῦ κ. Κ. Μαυρομιχάλη, ἔχουσαν οὕτω:

Ἀξιότιμε φίλε,

Ὑπερβαλλόντως λυποῦμαι, διότι ἕνεκεν ἀδιαθεσίας, ἥτις ἀπό τινων ἡμερῶν μὲ ἀναγκάζει νὰ ἀπέχω καὶ ἀπὸ τῶν ἐργασιῶν τῆς βουλῆς, ἀδυνατῶ ὅπως παραστῶ εἰς τὸ πρὸς τιμὴν ὑμῶν παρατιθέμενον συμπόσιον.

Λυποῦμαι τοσούτῳ μᾶλλον, καθόσον ἐπεθύμουν καὶ δημοσίᾳ νὰ συγχαρῶ ὑμᾶς ἐπὶ τοῖς ἀτρύτοις κόποις, οὓς καταβάλλετε ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἰδέας.

Βεβαιωθῆτε, ἀξιότιμε φίλε, ὅτι αἱ αὐταὶ ἰδέαι θερμαίνουσι τὰ στήθη παντὸς Ἕλληνος καὶ ὅτι μετὰ παλμῶν παρακολουθοῦμεν πάντας τοὺς εὐγενεῖς ὑμῶν ἀγῶνας.

Ὅλως ὑμέτερος

Κ. Π. Μαυρομιχάλης

Ἀκολούθως ὁ κ. Χατζῖσ·ος, ποιούμενος ἔναρξιν τῶν προπόσεων, εἶπε τὰ ἑξῆς :

— Κύριοι, προπίνω ὑπὲρ τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως, ὑπὲρ τῆς Α. Μ. τῆς Ἀνάσσης, ὑπὲρ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Ἔθνους, ὑπὲρ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ τύπου, ὑπὲρ τοῦ ἐργάτου τῆς Ἐθνικῆς ἰδέας, τοῦ στύλου τούτου τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων.

Παταγώδη χειροκροτήματα διεδέχθησαν τοὺς λόγους τοῦ διακεκριμένου πολιτευτοῦ.

Κατόπιν ὁ κ. Γ. Τσίμας ἐγείρει πρόποσιν ὑπὲρ τοῦ κ. Καζάζη ἐκ μέρους τῆς διοργανωσάσης τὸ γεῦμα ἐπιτροπῆς τῶν δημοσιογράφων.

Μετὰ τοῦτον ὁ κ. Ροῦφος ἐγείρει συγκινητικὴν πρόποσιν ὑπὲρ τῆς Μαεδοαίας.

«Μάρτυρες, εἶπε, τῆς ἐθνικῆς ἰδέας καθημερινῶς πίπτουσιν εἰς τὴν δούλην Ἑλλάδα καὶ μὲ τὸ αἷμά των ποτίζουσι τὸ ἔδαφος, τὸ ὁποῖον σκοτίζουσι τὰ νέφη τῆς δουλείας. Ἀλλ' ἤδη φαίνεται, ὅτι θὰ ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεω. καὶ θὰ ἐγκακαταστήσῃ ἐκεῖ τὴν ἐλευθερίαν.

Ἔπειτα ὁ κ Βλαχόπουλος ἐγείρει τὴν ἀκόλουθον πρόποσιν υπὲρ τῆς δημοσιογραφίας.

«Εἶνε γεγονὸς ἀνεπίδεκτον πάσης ἀμφισβητήσεως, ὅτι ἡ δημοσιογραφία ἑκάστου τόπου ἀποτελεῖ τὸ διαυγέστερον κάτοπτρον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου βλέπει τις τὴν πραγματικήν, τὴν ἀληθῆ εἰκόνα τῆς καταστάσεως τοῦ λαοῦ. Κατὰ τίνα τρόπον τουτέστιν ἐδίδαξε τὸν λαὸν αὐτὸν αὕτη, κατὰ τίνα τρόπον τὸν ἐμόρφωσε καὶ ἂν τὸν παρεσκεύασεν ἀρκούντως, ὅπως συνεχίσῃ τὰς παραδόσεις αὐτοῦ καὶ τὴν ἀποκτηθεῖσαν ἔν τε τοῖς Σχολείοις καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ παίδευσίν του καὶ πρὸς ἐπίτευξιν μεγάλων κατορθωμάτων προόδου καὶ μεγαλείου.

Οἱ διδάσκαλοι τῆ Ἐκκλησίας καὶ τῶν Σχολείων εἰς οὐδὲν βεβαίως ὠφελοῦσιν ἄνευ τῆς ἀρωγῆς τῆς δημοσιογραφίας, τοῦ μεγάλου τούτου διδασκάλου, ὅστις ἀπὸ τῆς ὑψηλῆς αὐτοῦ σκοπιᾶς τῆς δημογραφικῆς ἕδρας προώρισται νὰ συνεχίσῃ τὸ ἔργον τῶν πρώτων. Ἐπάναγκες εἶνε νὰ λεχθῇ, ὅτι ἑκάστη λέξις ἀπὸ τοῦ δημοσιογραφικοῦ βήματος ρητορευομένη εἶνε προωρισμένη νὰ εἰσέλθῃ ἐν ταῖς ψυχαις χιλιάδων ἀναγνωστῶν, τοὺς ὁποίους ἢ θὰ διαπλάσῃ κα παραμυθήσῃ, ἐμψυχώσῃ καὶ ἐνθαρρύνῃ, ἢ θὰ διαφθείρῃ, θὰ δηλητηριάσῃ καὶ ἀπογοητεύσῃ. Ὀρθῶς ἄρα καὶ εὐλόγως ἐλέχθη, ὅτι ἡ δημοσιογραφία ἕνεκεν τῆς σπουδαιότητος καὶ τῆς ἀκαταγωνίστου αὐτῆς δυνάμεως, ἀποτελεῖ τὸν τέταρτον ἢ νὰ μὴ εἴπω τὸν πρῶτον τροχὸν τῆς ἐθνικῆς μηχανῆς καὶ τῆς ἐν γένει δράσεως τοῦ ἔθ ους, τοῦ προωρισμέ ου ὑπὸ τῆς θείας δυνάμεως νὰ ἐπιτελέσῃ μεγάλα καὶ εὐγενῆ ἔργα. Προπίνων δὲ τὴν στιγμὴν

ταύτην ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου εὔχομαι, ὅπως ταχέως ἀνέλθῃ εἰς ὑψηλότερον σημεῖον ἐπιβολῆς καὶ σοβαρότητος καὶ οὕτω χαράσσῃ πάντοτε τὴν καθ᾽ ὅλου πορείαν εἰς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως.

Ἀκολούθως ὁ κ. Κωστῆς Οἰκονόμου λαβὼν τὸν λόγον εἶπε τὰ ἑξῆς:

«Ἡ ἀποστολὴ τοῦ προέδρου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ αἱ πατριωτικαὶ αὐτοῦ ἐνέργειαι, τὰς ὁποίας μετὰ τόσων παλμῶν παρηκολούθησαν οἱ ἁπανταχοῦ Ἕλληνες, ἔταμον νέαν ὁδὸν πρὸς τὴν ἐθνικὴν ἐργασίαν. Τὴν ὁδὸν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν, ὡς μὴ ὤφειλε, δὲν ἠκολούθησαν μέχρι τοῦδε οἱ ἐπίσημοι τοῦ Κράτους ἀντιπρόσωποι ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ (εὖγε, εὖγε.) Τὴν ὁδὸν ἐκείνην τῆς διαφωτίσεως τῆς κοινῆς γνώμης τῆς Εὐρώπης, της καταρρίψεως τῶν πεπλανημμένων ἰδεῶν καὶ τῆς καταρρίψεως τῶν ἀτίμων ψευδῶν, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησαν οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τὴν ὁδὸν ταύτην ἔρχεται καὶ πάλιν σήμερον νὰ ἀκολουθήσῃ διὰ τῆς νέας αὐτοῦ ἀποστολῆς εἰς Εὐρώπην ὁ ἀκάματος σκαπανεὺς τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας καὶ σεβαστὸς πρόεδρος τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» κ. Καζάζης.

Καθ᾽ ὃν χρόνον πάντες ἔχομεν ἐστραμμένα τα ὄμματα ἡμῶν πρὸς τοὺς ἐξωτερικοὺς κινδύνους, οἱ ὁποῖοι ἀπειλοῦσι τὸ ἔθνος, καθ᾽ ὃν χρόνον θεωροῦμεν πάντες ἐπιτακτικὴν τὴν ἀνάγκην της π ρ α γ μ α τ ι κ ῆ ς στρατιωτικης ὀργανώσεως της χώρας, ἡ διαφώτισις τῆς κοινῆς γνώμης της Εὐρώπης περὶ τῶν ἀπαραγράπτων δικαίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶνε ἐργασία κατ᾽ ἐξοχὴν ἐθνική. Εἶνε ἐργασία σοβαρωτάτη. Διότι βεβαίως δὲν εἶνε τῆς παρούσης στιγμῆς να λεχθῇ ὅ τι πολλάκις ἐπανελήφθη καὶ ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ βήματος τῆς Βουλῆς καὶ ἀπο τοῦ ὑψηλοτέρου βήματος τοῦ Τύπου, ὅτι ἔχομεν ἀνάγκην στρατοῦ, οὔτε βεβαίως ἐνταῦθα εἶνε τοῦ παρόντος νὰ γίνῃ ὑπόμνησις τῶν καθηκόντων, τὰ ὁποῖα ἐπιβάλλονται καὶ πρὸς ἡμᾶς καὶ πρὸς ὑμᾶς. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ διαλαληθῇ εἶνε, ὅτι ἔχομεν ἀνάγκην ἀνδρῶν κατ᾽ ἐξοχὴν ἐθνικῶν, οἱ ὁποῖοι νὰ ἐργασθῶσιν ὑπὲρ τῆς μεγάλης ἰδέας.

Ἔχομεν ἀνάγκην πρὸ παντὸς ἀνδρῶν ἐθνικῶν, οἱ ὁποῖοι νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ἄτλαντες τῆς ἐθνικῆς ἐργασίας. (Εὖγε εὖγε).

«Διὰ τοῦτο τὸ ἔθνος σύμπαν ἀτενίζει σήμερον μετ᾽ ἐλπίδων πρὸς τὸν ἀγῶνα τοῦ προέδρου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» καὶ ἀναπέμπει εὐχάς, ὅπως ὁ Ὕψιστος κρατύνῃ τὸ ἔργον αὐτοῦ καὶ ἐπανέλθῃ ἐκ τοῦ νέου ταξειδίου του νικητής, νικητὴς τῆς ἰδέας τῆς Πατρίδος».

Τους τελευταίους λόγους τοῦ κ. Κωστῆ Οἰκονόμου ἐκάλυψαν ραγδαῖα χειροκροτήματα.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Π. Γιάνναρος, διευθυντὴς τῆς «Ἑσπερινῆς», προέπιεν ὑπὲρ τοῦ προέδρου τῆς ἑλληνικῆς Βουλῆς καὶ τῶν βουλευτῶν, οἵτινες διὰ τῆς συμμετοχῆς αὐτῶν εἰς τὸ γεῦμα ἔδωκαν ἐξαιρετικὴν σημασίαν εἰς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ.

Ὁ βουλευτὴς κ. Μοσχοῦλας διὰ προπόσεως ἐξόχου προέπιεν ὑπὲρ τοῦ κ. Καζάζη, συγχαρεὶς αὐτὸν διὰ τους μεγάλους του ἀγῶνας. Ὁ κ. Δασύτης ὑπὲρ τοῦ Ἰταλοῦ

δημοσιογράφου κ. Πατερνόστρο, ἀναμνησθεὶς τῶν δεσμῶν, τῶν συνδεόντων Ἰταλοὺς καὶ Ἕλληνας.

Ὁ κ. Καρπετόπουλος διὰ τῆς διακρινούσης αὐτὸν εὐφραδείας ὑπὲρ τοῦ κ. Καζάζη.

Ὁ κ. Πατερνόστρο ἤγειρεν ἰταλιστὶ ἐνθουσιώδη πρόποσιν, συχνότατα διακοπτόμενος ὑπὸ τῶν χειροκροτημάτων τῶν παρακαθημένων. Ἀνεμνήσθη τῆς κοινῆς καταγωγῆς Ἑλλήνων καὶ Ἰταλῶν καὶ ἐβεβαίωσεν, ὅτι ὁ ἰταλικὸς λαός, ἂν ὄχι ἡ ἰταλικὴ διπλωματία, θεωρεῖ τὴν Ἑλλάδα ἀδελφήν.

Ὁ ἔμπορος κ. Ἀναστασιάδης ἐξ ὀνόματος τῆς ἐμπορικῆς τάξεως προέπιεν ὑπὲρ τοῦ κ. Καζάζη, βεβαιώσας ὅτι οἱ ἔμποροι καὶ βιομήχανοι εἰσὶν ἕτοιμοι πᾶσαν νὰ ὑποστῶσι θυσίαν ὑπὲρ τῆς πληρώσεως τῶν ἐθνικῶν πόθων. Ὁ κ. Κατσίμπαλης ηὐχήθη νὰ παύσωσι οἱ λόγοι καὶ νὰ ἐργασθῶμεν πάντες, ἰδίᾳ δὲ οἱ βουλευταὶ ὑπὲρ τῆς ἀνασυντάξεως τῆς χώρας.

Τελευταῖος ἠγέρθη ὁ πρόεδρος τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» κ. Καζάζης, ὅστις ηὐχαρίστησε τὸν τύπον ἐπὶ τῷ παρατεθέντι γεύματι καὶ ἐξῆρε τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ. Ηὐχαρίστησεν εἶτα τὸν πρόεδρον τῆς Βουλῆς καὶ τοὺς βουλευτὰς διὰ τὴν συμμετοχὴν αὐτῶν, καθὼς καὶ τοὺς ἀξιωματικούς, οἱ ὁποῖοι ἀντεπροσώπευσαν τὸν στρατὸν εἰς τὸ γεῦμα.

Ἐβεβαίωσε συγκεκινημένος, ὅτι δὲν ἔπραξε τίποτε ἄλλο, εἰμὴ μόνον τὸ καθῆκόν του, τὸ καθῆκον τοῦ Ἕλληνος πολίτου.

Ἔφερεν ἀκολούθως τὸν λόγον περὶ τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ καὶ παρέστησε τὴν ἀνάγκην τῆς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως τῆς χώρας, ἐκάλεσε δὲ πάντας εἰς ἐργασίαν καὶ δρᾶσιν.

Ἐν τέλει ἐδήλωσεν, ὅτι μετ' ὀλίγον θ' ἀπέλθῃ εἰς νέαν περιοδείαν καὶ ἤθελε θεωρήσῃ ἑαυτὸν εὐτυχῆ, ἐὰν οἱ ἀγῶνες αὐτοῦ ἤθελον στεφθῇ ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας.

Ραγδαῖα χειροκροτήματα ἐκάλυψαν τοὺς τελευταίους λόγους τοῦ κ. Καζάζη καὶ ἐνθουσιώδεις ζητωκραυγαὶ ἐπηκολούθησαν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἀλυτρώτου Μακεδονίας, μεθ' ὃ ἐψάλη ὁ ἐθνικὸς ὕμνος καὶ οἱ προσκεκλημένοι ἀπεσύρθησαν εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ «Ἀκταίου» καταυγαζομένην ὑπὸ ἀπλέτου ἠλεκτρικοῦ φωτός.

Ὁ κ. Πατερνόστρο ἐπὶ τοῦ κλειδοκυμβάλου ἔπαιξεν ἐκλεκτὰ τεμάχια συνοδεύσας αὐτὰ δι' ᾀσμάτων, ὅπερ ἐσφράγισε τὴν ὡραίαν ἐκείνην συνάθροισιν ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἰδέας.

ΕΟΡΤΗ ΑΠΟΝΟΜΗΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΛΛΙΟΥ

Τῇ Κυριακῇ τῆς 30 Φεβρουαρίου ἐτελέσθη ἐν Πειραιεῖ σεμνὴ καὶ ἐπιβάλλουσα ἡ ἑορτὴ τῆς ἀπονομῆς τοῦ ἀναμνηστικοῦ μεταλλίου, φέροντος τὴν προτομὴν τοῦ Προέδρου, εἰς τὰ μέλη τὰ λαβόντα μέρος κατὰ τὸ παρατεθὲν ὑπὸ τῶν Πειραιέων γεῦμα πρὸς τιμὴν αὐτοῦ.

Τὰ κατὰ τὴν τελετὴν ἀναγράφει δι' ὀλίγων ὡς ἑξῆς ἡ ἔγκριτος «Σφαῖρα» τοῦ Πειραιῶς:

Σεμνὴ καὶ ἐπιβλητικὴ ἅμα δὲ καὶ πατριωτικὴ τελετὴ ἐγένετο χθὲς ἐν τῷ δημοτικῷ Θεάτρῳ τῆς ἡμετέρας πόλεως.

Ἐτελεῖτο μία ἱερὰ πατριωτικὴ μυσταγωγία, οἱ εἰς τὴν ὁποίαν παρκστάντες ἀπῆλθον συγκεκινημένοι βαθύτατα δι' ὅσα εἶδον καὶ δι' ὅσα ἤκουσαν.

Τὸ θέατρον ὁλόκληρον ἦτο πλῆρες κόσμου ἐκ πασῶν τῶν κοινωνικῶν τάξεων τῆς πόλεως ἡμῶν, ὅτε τὸ ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοποθετημένον βῆμα κατελαβεν ὁ συμπολίτης ποιητὴς κ. Γ. Στρατήγης ὁ ὁποῖος ἀφ' οὗ εἶπεν ὀλίγα τινὰ ἐν προλόγῳ, ἀπήγγειλεν εἶτα ποιήματα ἐκ τῆς συλλογῆς του «Μακεδονικὰ Τραγούδια», τὴν ὁποίαν ἔχει ἀφιερώση εἰς τὸν ἀπόστολον τῆς ἐθνικῆς ἰδέας κ. Ν. Καζαζην. Τὰς ὡραίας στροφὰς τῶν ποιημάτων τοῦ κ. Στρατήγη, καθισταμένας ἔτι ὡραιοτέρας διὰ τῆς ἐξόχου ἀπαγγελίας ἐκάλυψαν ἐπανειλημμένως ραγδαῖα χειροκροτήματα.

Μετὰ τὴν ἀπαγγελίαν τῶν ποιημάτων, ὁ ἐθνικὸς ἀνὴρ κ. Καζαζη ἐκ τοῦ βασιλικοῦ θεωρείου, εἰς τὸ ὁποῖον παρέμενε, προσῆλθεν εἰς τὴν σκηνήν. ἀπὸ τῆς ὁποίας εἰς ἄκρον συγκεκινημένος ηὐχαρίστησε θερμῶς τοὺς Πειραιεῖς, οἱ ὁποῖοι τόσον ἐτίμησαν αὐτὸν διὰ τὸ πατριωτικὸν ἔργον του, ἐν τέλει δὲ ἐπρότεινεν, ἵνα τὰ «Μακεδονικὰ Τρραγούδια» διασκορπισθῶσι κατὰ χιλιάδας ἁπανταχοῦ τοῦ Πανελληνίου.

Μετὰ τὸν κ. Καζάζην ὁ δημοτικὸς σύμβουλος κ. Βραχνός, ἐπρότεινε τὸν μεγαλοπρεπῆ ἑορτασμὸν τῆς φιλολογικῆς εἰκοσιπενταετηρίδος τοῦ Πειραιώτου ποιητοῦ κ. Γ. Στρατήγη, ἐξελέγη δὲ πρὸς τοῦτο ἐπιτροπή, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν δημοτικῶν συμβούλων και τῶν κ.κ. Π. Ἀποστολίδου, Δ. Καλοστύπη, Α. Ἀντωνιάδου, Σ. Σημίτη, Ι. Μάνου καὶ Γ. Πολίτου.

Ἐπηκολούθησεν εἶτα ἡ ἀπονομὴ τῶν ἀναμνηστικῶν μεταλλίων εἰς τοὺς μετασχόντας τοῦ τιμητικοῦ διὰ τὸν κ. Καζάζην πειραϊκοῦ ἐν τῷ Ἀκταίῳ γεύματος, μεθ' ἣν ἔληξεν ἡ ὡραία αὐτη ἑορτή, ἀνακρουούσης τῆς φιλαρμονικῆς τοῦ Δήμου καὶ τῆς μουσικῆς τοῦ Ζαννείου Ὀρφανοτροφείου διάφορα τεμάχια.

ΣΤΟΝ ΝΕΟΚΛΗ ΚΑΖΑΖΗ

Μεταξὺ τῶν κατὰ τὴν ἀπονομὴν τοῦ ἀναμνηστικοῦ μεταλλίου ὑπὸ τοῦ δημοφιλοῦς ποιητοῦ κ. Στρατήγη ἀπαγγελθέντων ποιημάτων τυγχάνει καὶ τὸ κατωτέρω δι' οὗ ἀφιερεῖ τὴν συλλογὴν τῶν «Μακεδονικῶν Τραγουδιῶν» εἰς τὸν Πρόεδρον :

Ἐσένα ποῦ ἄγνωστους ρυθμοὺς μοῦ χάρισες 'στὴ λύρα
Καὶ νέους δρόμους μἄνοιξες 'στὰ χρόνια αὐτὰ τὰ στεῖρα,
Βάρδε σεμνὲ τοῦ Ἑλληνισμοῦ·
Ἐσέ, ποῦ νέα μοὔχυσες κρυφὴ 'στὰ στήθη ἐλπίδα
Καὶ νὰ λατρεύω μἔκανες ἀκόμη τὴν πατρίδα,
Σαὐτὰ τὰ χρόνια τοῦ Ὑλισμοῦ·
Ἐσέ, ποῦ φέγγει τὸ Ἔθνος σου τἀδάμαστό σου θάρρος
Καὶ θεώρατος πυργώθηκες 'σὰν μέσ' σ' ὁμίχλη φάρος
Γιὰ τὴ φτωχή μας Μάννα·
Ποῦ θύρα μιὰ δὲν ἄφησες κλειστὴ μέσ' στὴν Εὐρώπη
Καὶ τὄνομά σου ἀντιλαλοῦν Στρυμόνας καὶ Ροδόπη
Σὰν βροντερὴ καμπάνα·
Σέ, ποῦ μὲ μυστικὴ χαρὰ καὶ κρύφια περιφάνεια
Ἡ Πιερίδες πλέκουνε ὁλόχρυσα στεφάνια
Γιὰ τὴ λευκή σου κορυφή·
Ἐσένα ποῦ προσεύχουνται 'στὸν Πλάστη νύχτα μέρα,
Ὡσὰν Μεσσία σὲ χαιρετοῦν, λατρεύουν 'σὰν πατέρα
Σκλάβοι χιλιάδες ἀδελφοί·
Ποῦ τὄνομά σου μὲ φτερὸ θὰ γράψῃ ἡ Ἱστορία,
Ποῦ ἀπ' τὴ φτερούγα τὴ λευκὴ θὰ δώσῃ ἡ Ἐλευθερία
Στοῦ Ἀλεξάνδρου μας τὴ χώρα·
Στὴ γῆ τοῦ Ἀριστοτέλη μας, ποῦ οἱ δυὸ θἀναστηθοῦνε,
Ὁ ἡμίθεος κι' ὁ φιλόσοφος γιὰ νὰ Σ' ἀγκαλιασθοῦνε,
Στῆς ἐκδικήσεως τὴν ὥρα·

Στῆς ἐκδικήσεως τὴ στιγμὴ ποῦ ἐγκυμονοῦν αἰῶνες,
Καὶ περιμένουν μὲ βουβὴ λαχτάρα οἱ Μακεδόνες.
Χιλιάδες ἄμοιροι ραγιάδες·
Τὴν ὥρα ποῦ ἀ'πτὸ μνῆμά τους θὰ βγοῦν οἱ σκοτωμένοι,
Νὰ ψάλλουν μὲ τοὺς ζωντανοὺς μαζὺ κ' οἱ πεθαμένοι:
Κόρες, παιδιά, γέροι, παπάδες.
Σὲ μιὰ βροντόφωνη βαρειὰ σαλπίγγων συμφωνία
Καὶ σ' ἀρχαγγέλων καὶ λευκῶν θυμάτων λιτανεία
Στὸ μέσο φλογερῶν λαβάρων·
Ποῦ ὁ 'Εκδικητὴς τῶν Χριστιανῶν τοὺς κεραυνοὺς θὰ δράξῃ
Καὶ μὲ τὴ φοβερή του ὀργὴ 'στὰ στήθη θὰ τινάξῃ
Τῶν δολοφόνων τῶν βαρβάρων·
Σέ, τ' ἄτεχνα τραγούδια αὐτὰ ποῦ χάριν ἔχουν μόνη,
Πῶς σκλάβων πάθη τὰ γεννοῦν μαρτύρια, θρῆνοι, πόνοι,
Χωρὶς τῆς τέχνης τἄλλα δῶρα·
Ποῦ μόνον ἔχουνε σκοπὸ νὰ ψάλλουν τὴν πατρίδα
Καὶ νὰ σκορπίσουν πέρα ἐκεῖ παρηγοριὰ κι' ἐλπίδα
Στὴν ἄμοιρη τὴ χώρα·
'Εσένα οἱ στίχοι μου, ποῦ κλαῖν αἷμα, φωτιὰ καὶ δάκρυ,
Θὰ ψάλλουν καὶ θὰ ὑμνολογῦν πέρα 'στοῦ 'Ολύμπου μιὰ ἄκρη
Τὴν ὥρα αὐτή, ἀπ' ἀγνάντια·
Σέ, ποῦ τὴ φλόγα τους χρωστοῦν τὰ δάκρυα καὶ τὸ αἷμα
Κι' ἀπὸ πετράδια τἄκανες μὲ τὄνομά σου στέμμα:
Χρυσά, ρουμπίνια καὶ διαμάντια·
Κι' ἂν ἴσως--ἄχ νὰ γίνονταν αὐτὸ τὸ θάμα!--ἂν ἴσως
Ψάλλουν αὐτοὺς τοὺς στίχους μου ποῦ ἄσβεστο ἐμπνέει μῖσος
Οἱ νικηταὶ τὴν ὥρα αὐτή.
Τῆς Λευθεριᾶς οἱ πρόμαχοι δὲν θὰ θυμοῦνται ἐμένα,
Τὸν ταπεινὸ τραγουδιστή, μὰ θὰ δοξάζουν Σένα
Τὸν Ἥρωα καὶ τὸν 'Επνευστή.

Γεώργιος Στρατήγης

ΤΟ ΜΙΣΟΣ

'Αγάπη γλυκειὰ τῆς Πατρίδας,
Στὰ στήθη μου κρύψου βαθειὰ
Μὲ σένα, ὦ θεὰ τῆς 'Ελπίδας
Κι' ἀνάφτε τῆς ἔχθρας φωτιὰ
'Αγάπη γλυκειὰ τῆς Πατρίδας.

Τὸ Μῖσος, τὸ Μῖσος νὰ ψάλλω,
Τῶν σκλάβων τὸ μαῦρο θεό,
Ποῦ κάνει τρανὸ καὶ μεγάλο
Τὸν κάθε γενναῖο λαό.
Τὸ Μῖσος, τὸ Μῖσος θὰ ψάλλω!

Τοῦ Μίσους τὸ πνεῦμα μᾶς δίνει
Φτεροῦγα τοῦ θάρρους γοργή,
Καὶ δύναμι ὁ Πόνος μᾶς χύνει
Στὰ στήθη καὶ δημιουργεῖ.
Τὸ Μῖσος τὸ θάρρος μᾶς δίνει.

Καϋμοί, στεναγμοὶ καὶ μαρτύρια
Τὸ ἐδύζαξαν τόσων αἰώνων
Καὶ βάσανα ἀνήκουστα, μύρια,
Τ' ἀνέθρεψαν χιλίων ἀγώνων,
Καϋμοί, στεναγμοὶ καὶ μαρτύρια.

Τοῦ Γένους ἐσεῖς οἱ δασκάλοι,
Βαφτίστε μ' αὐτὸ τὰ παιδιά,
Σὰν γείνουν μιὰ μέρα· μεγάλοι,
Νὰ τὤχουν βαθειὰ στην καρδιά,
Τοῦ Γένους ἐσεῖς, ὦ δασκάλοι!

Μ' αὐτό 'νε γεμάτη ἡ 'Ιστορία
Σὲ κάθε σελίδας γραμμή,
Τοῦ Κρούμμου σ' αὐτὴ τὰ θερία
Θὰ 'δῆτε σὲ κάθε στιγμή,
Μ' αὐτό 'νε γεμάτη ἡ 'Ιστορία.

Στῶν λύκων αὐτῶν τὴν ἀγέλη
Στῶν τίγρεων αὐτῶν τὴ φωλιὰ
'Εμπρός τους κ' οἱ Τοῦρκοι εἶν' ἀγγέλοι
Κ' 'Εδὲμ εἶνε τοῦ ῞Αδου ἡ σπηλιά,
Στῶν λύκων αὐτῶν τὴν ἀγέλη.

Τὸ βρέφος σου θρέψε, μητέρα,
Μὲ μῖσος γιὰ πρώτη τροφὴ
Αιο τάρι νὰ γείνῃ ἐκεῖ πέρα,
Ποῦ οἱ σκλάβοι θρηνοῦν ἀδελφοί,
Τὸ βρέφος σου θρέψε, ὦ μητέρα!

'Αγάπη γλυκειὰ τῆς Πατρίδας,
Στὰ στήθη μου κρύψου βαθειά,
Μ' ἐσένα, θεὰ τῆς 'Ελπίδας
Κι' ἀνάφτε τοῦ Μίσους φωτιά.
῏Ω ἀγάπη γλυκειὰ τῆς Πατρίδας!

Γεώργιος Στρατήγης

Ο "ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ„ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

Α΄.

ΕΚ ΚΥΠΡΟΥ

1.

Οἱ Ἕλληνες βουλευταὶ τῆς Κύπρου, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐπανόδου τοῦ Προέδρου, ἀπέστειλαν τὴν ἀκόλουθον συγχαρητήριον·

Ἐν Λεμεσῷ τῇ 11ῃ Ἰανουαρίου 1904

Ἐντιμότατε Κύριε,

Οἱ ὑποφαινόμενοι, ἀντιπρόσωποι τοῦ ἑλληνικοῦ κυπριακοῦ λαοῦ ἐν τῷ Νομοθετικῷ τῆς νήσου Συμβουλίῳ, μετὰ προσοχῆς καὶ συγκινήσεως παρακολουθοῦντες τὰς ἐπιμόνους καὶ μακροχρονίους ἐργασίας ὑμῶν ὑπὲρ τῆς Μεγάλης Ἰδέας καὶ ἰδίᾳ τὸν γιγάντιον ἀληθῶς ἀγῶνα, ὃν ἀνελάβετε, ὅπως διαφωτίσητε τὴν πεπλανημένην τῆς Εὐρώπης γνώμην ὑπὲρ τῶν καταπατουμένων δικαιωμάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ, σπεύδομεν, καθῆκον ἐπιβαλλόμενον εἰς πάντα Ἕλληνα ἐπιτελοῦντες, νὰ ἐκφράσωμεν τὴν αἴδιον εὐγνωμοσύνην ἡμῶν τε καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ κυπριακοῦ λαοῦ διὰ τὰς δεξιὰς ὑμῶν ἐνεργείας καὶ τοὺς ἀτρύτους κόπους, οὓς κατεβάλετε.

Εὐχόμενοι ἀπὸ καρδίας εἰς τὸν Ὕψιστον, ὅπως σκέπῃ καὶ διαφυλάττῃ ὑμᾶς ἐν ὑγείᾳ πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν ἐνεργειῶν ὑμῶν μέχρι τῆς πλήρους ἐκπληρώσεως τῶν διακαῶν πόθων ὅλων ἡμῶν, ἤτοι τῆς συνενώσεως ὑπὸ ἓν σκῆπτρον σύμπαντος τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Διατελοῦμεν μετὰ τῆς προσηκούσης ὑπολήψεως.

† Ὁ Μητροπολ. Κιτίου Κύριλλος
Σωκράτης Ν. Φραγκούδης Ι. Κυριακίδης Χρ. Σῶζος
Ν. Ρῶσσος Φ. Ζαννέτος Ἰ. Βενετιτζιάνος
Θ. Θεοδότου Γ. Μ. Σιακαλλῆς

Εἰς τὴν ἀνωτέρω ἐπιστολὴν ὁ Πρόεδρος ἀπήντησε διὰ τῆς ἀκολούθου :

Σεβασμιώτατε Μητροπολῖτα Κιτίου, ἔντιμοι ἀντιπρόσωποι τοῦ ἑλληνικοῦ κυπριακοῦ λαοῦ ἐν τῷ Νομοθετικῷ Συμβουλίῳ τῆς Κύπρου.

Δὲν δύναμαι νὰ περιγράψω διὰ τῆς γραφίδος τὴν εὐχαρίστησιν, ἣν ἠσθάνθην ἐπὶ τῇ λήψει τοῦ ὑμετέρου συγχαρητηρίου ἐγγράφου. Ἐθεώρησα τοῦτο οὐχὶ ἁπλοῦν φιλοφρόνημα εὐγενῶν ἀδελφῶν καὶ συναγωνιστῶν ἐν τῷ πανελληνίῳ ἀγῶνι τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος καὶ ἀποκαταστάσεως, ἦτο δι' ἐμὲ χαιρετισμός, ἀπορρέων ἀπὸ τῆς ψυχῆς τῆς μεγαλόφρονος νήσου, ἧς ὑμεῖς τυγχάνετε ἄξιοι ἀντιπρόσωποι καὶ ἑρμηνευταί. Ἀλλ' ἐπίσης ἐθεώρησα τοῦτο ὡς ἐπιταγὴν πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ ἀγῶνος, ὃν σύμπαν ἀγωνίζεται τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ὑπὲρ τῶν δικαίων αὐτοῦ, καὶ δὴ τοῦ ὑπερτάτου πάντων τοῦ δικαίου τῆς πατρίδος.

Σεῖς, ἀδελφοὶ Κύπριοι, καὶ ἐν τοῖς πρώτοις ὁ πρωτοκάθεδρος τῶν ἐν τῇ Κύπρῳ ἀγωνιζομένων καὶ ἐγκαρτερούντων ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας μετὰ τῶν λοιπῶν συναδέλφων, εἴχετε τὸ πρὸς τοῦτο δικαίωμα. Ἡ Κύπρος σήμερον, ὅπως πρό τινων ἐτῶν ἡ Κρήτη, πρωτοστατεῖ ἐν τοῖς ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων ἐθνικοῖς ἀγῶσιν. Ἀποδεικνύει διὰ τῶν πραγμάτων, ὅτι εἶνε ἀξία τῆς πατρίδος, ἡ δὲ ἑλληνικὴ φυλή, ἡ τοσοῦτον σήμερον κλυδωνιζομένη καὶ κινδυνεύουσα, καθῆκον ἔχει νὰ λάβῃ ὑπόδειγμα αὐτήν, νὰ ἐγρηγορῇ, νὰ φρονηματισθῇ, καὶ διεκδικήσῃ διὰ πάντων τῶν τρόπων τὸ δίκαιον αὐτῆς, καθιστῶσα σεβαστὸν καὶ τίμιον ἐν τῇ ἀναγνωρίσει τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου.

Ὁ ὑμέτερος κλῆρος, ἀδελφοὶ Κύπριοι, ὑλικῶς δὲν ὑπῆρξε ἐπὶ τοσοῦτον θλιβερὸς καὶ ἐπαχθής, ὡς ὁ τῶν λοιπῶν ὁμοφύλων, οὐδ' εἶνε οἱ κίνδυνοι ὑμῶν ἴσως τοσοῦτον μεγάλοι ὅσον οἱ κίνδυνοι, οὓς διατρέχουσιν οἱ ἀδελφοὶ Μακεδόνες, καὶ μετ' αὐτῶν τοσοῦτοι ἄλλοι ὁμαίμονες καὶ ὁμοιοπαθεῖς Ἕλληνες, ἀλλ' εἶνε θλιβερὸν ἀείποτε τὸ συναίσθημα τοῦ ἀποχωρισμοῦ ἀπὸ τῆς μεγάλης ἐθνικῆς πατρίδος. Ἡ κυβέρνησις, εἰς ἣν διατελεῖτε εἶνε πεπολιτισμένη, φιλελευθέρα, οὐδ' ἀρνεῖται τὸν σεβασμὸν τῶν ἀνθρωπίνων δικαίων. Διατελεῖτε ὑπὸ εὐνομίαν, ὑπὸ κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν εὐκοσμίαν, οὐδὲ διατρέχει κίνδυνον ἡ θρησκεία, ἡ γλῶσσα, ἡ ἐθνικὴ ὑμῶν συνείδησις. Καὶ ἐν τούτοις πάντα ταῦτα δὲν εἶνε ἐπαρκῆ, διὰ νὰ καταστήσωσιν ὑμᾶς εὐτυχεῖς, διότι δὲν εἶνε ἄριστον ἡ ἐλευθερία ὑμῶν, ἐφ' ὅσον αὕτη δὲν συναντᾶται πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῶν ὁμοφύλων, ἐφ' ὅσον οὐκ ὀλίγοι τῶν ἡμετέρων ἀδελφῶν διατελοῦσιν ἀλύτρωτοι. Ἡ ἀληθής, ἡ πραγματικὴ ἐλευθερία εἶνε καθολική, οὐχὶ ἀτομικὴ ἢ μερική. Ἕκαστος δὲ τῶν Ἑλλήνων, οἱανδήποτε καὶ ἂν ἀπολαύῃ ἐλευθερίαν, τότε μόνον θέλει αἰσθανθῇ ἑαυτὸν ἐλεύθερον, ὅταν καταστῇ ἐλεύθερον καὶ τὸ ὅλον ἑλληνικὸν γένος.

Ἐν τῇ ἰδέᾳ ταύτῃ, ἀδελφοὶ Κύπριοι, ἐγκαρτερεῖτε, ἐπιμένετε, ἀγωνίζεσθε ὑπὲρ τὸν ἡμετέρων δικαίων. Ἡ μεγίστη Ἀλβιών, ὑπὸ τὴν αἰγῖδα τῆς ὁποίας ἐπὶ τοῦ παρόντος διατελεῖτε, θὰ ἀναγνωρίσῃ ἐπὶ τέλους τὸ ὑμέτερον δίκαιον, θὰ ὑποχωρήσῃ, θὰ πράξῃ καὶ διὰ τὴν Κύπρον ὅ τι πρὸ τεσσαρακονταετίας εἶχεν ἐπιτελέσῃ διὰ τὰς Ἰονίους Νήσους.

Ὁ Ἑλληνισμός, ἔστε βέβαιοι, παρακολουθεῖ τὸν ἀγῶνα ὑμῶν μεθ' ὑπερηφανείας καὶ θαυμασμοῦ. Ὑπὲρ τὰς ὑλικὰς ἀπολαύσεις, πρὸ τῶν ὁποίων καταβάλλονται πολλάκις καὶ οἱ ἰσχυροὶ τῶν ἀνθρώπων, ἡγεῖται ἡ ἠθικὴ ἰδέα, ἡ συγκινοῦσα

τοὺς εὐγενεῖς λαούς, τοὺς ἔχοντας νὰ ἐκπληρώσωσι μεγάλην ἱστορικὴν ἀποστολήν, τῆς ἠθικῆς ταύτης ἰδέας εἴσθε ἀγωνισταὶ καὶ ἀντιπρόσωποι. Συγχαίρω ὑμῖν, ἑρμηνεύων τὰ αἰσθήματα τοῦ Πανελληνίου, σεβασμιώτατε ἱεροφάντα τῆς μητροπόλεως τοῦ Κιτίου, ἀλλ' ἅμα καὶ τῆς ἐθνικῆς ἰδέας, καὶ τοῖς λοιποῖς ἐν τῷ νομοθετικῷ σώματι ἀντιπροσώποις τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ.

Τὸ συγχαρητήριόν σας ἀποτελεῖ δι' ἐμὲ πολύτιμον τίτλον, ἀλλ' ἅμα καὶ ἐνίσχυσιν ἐν τῇ ἐπιτελέσει τοῦ ἐθνικοῦ ἔργου. Συνεχίζων τοὺς ἐθνικοὺς ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας ἀγῶνας, ὑπὲρ τῆς περιμαχήτου γῆς, μεθ' ἧς τοσοῦτον ἀναποσπάστως συνδέεται ὁ ἅπας Ἑλληνισμός, καὶ ἧς ἀπολλυμένης ἀπόλλυται καὶ οὗτος μοιραίως, καθίσταμαι αἰσιοδοξότερος καὶ τολμηρότερος, γινώσκων, ὅτι δὲν στεροῦμαι συναγωνιστῶν πανταχοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, καὶ ἐν τοῖς πρώτοις τοὺς εὐγενεῖς ἀντιπροσώπους μιᾶς τῶν πρωτίστων κοιτίδων τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, ἐξακολουθούσης νὰ τηρῇ μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης πλήρη καὶ ἀμείωτον τὸν ἐθνικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα.

Δέχθητε τὸν ἀδελφικὸν χαιρετισμόν μου ἀπὸ τῆς πρωτευούσης τῆς ἐλευθέρας πατρίδος, εὐελπιστεῖτε, ἀγωνίζεσθε, ἐγκαρτερεῖτε. Ὁ Ἑλληνισμὸς θέλει ἐπικρατήσῃ ἐν τῷ πρὸς τοὺς ἀλλοφύλους ἀγῶνι, διότι ἀγωνίζεται ὑπὲρ τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἐλευθερίας, διότι προκινδυνεύει ὑπὲρ τῶν τιμιωτάτων τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἀγαθῶν, ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος.

Ὑμέτερος φίλος καὶ ἀδελφὸς

Ν. Καζάζης

2.

Ὁ ἐν Λευκωσίᾳ «Κυπριακὸς Σύλλογος», ἀνακηρύξας τὸν Πρόεδρον μέλος ἐπίτιμον ἀπέστειλε τὸ κατωτέρω ἔγγραφον :

Ἐν Λευκωσίᾳ τῆς Κύπρου τῇ 15 Ἰανουαρίου 1904.

Πρὸς τὸν ἔντιμον Πρόεδρον τῆς Ἑταιρείας ὁ Ἑλληνισμὸς» κ. Ν. Καζάζην.

Ἔντιμε Κύριε,

Λαμβάνομεν τὴν τιμὴν ν' ἀναγγείλωμεν ὑμῖν, ὅτι τὰ μέλη τοῦ «Κυπριακοῦ Συλλόγου», ἐκτιμῶντα τὴν φιλόπατριν καὶ ἐθνικωτάτην ὑμῶν δρᾶσιν ὑπὲρ τοῦ ἀλυτρώτου μάλιστα Ἑλληνισμοῦ, συνῆλθον ἐκτάκτως εἰς γενικὴν συνέλευσιν καὶ ἀνηγόρευσαν ὑμᾶς παμψηφεὶ Ἐπίτιμον αὐτοῦ μέλος.

Ἐγκλείομεν ὧδε τὸ σχετικὸν δίπλωμα καὶ συναποστέλλομεν ὑμῖν ἀντίτυπον τοῦ ἐν ἰσχύϊ κανονισμοῦ τοῦ Καταστήματος.

Δέξασθε τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἐξαιρέτου πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεως μεθ' ἧς διατελοῦμεν.

Ὁ Πρόεδρος
Ν. Δέρβης

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
Γ. Σεργίδης

Ὁ Πρόεδρος ἀπήντησε διὰ τῆς ἀκολούθου :

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30 Ἰανουαρίου 1904.

Κύριε Πρόεδρε,

Ἀποκρινόμενος εὐχαρίστως εἰς τὴν ὑπὸ χρονολογίαν 15 λήγοντος μηνὸς ἐπιστολὴν ὑμῶν, δι' ἧς μοὶ ἀνακοινεῖτε τὴν παμψηφεὶ ἀναγόρευσίν μου ὡς ἐπιτίμου μέλους τοῦ ὑπὸ τὴν ἐπάξιον ὑμῶν προεδρίαν «Κυπριακοῦ Συλλόγου» σπεύδω νὰ ἐκφράσω ὑμῖν τὴν ζωηροτάτην μου εὐγνωμοσύνης ἐπὶ τῇ προσγενομένῃ μοι ταύτῃ τιμῇ ὑπὸ τέκνων τῆς προσφιλοῦς ἡμῖν Κύπρου, ἥτις τόσον ὑπερηφάνως κρατεῖ τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν ἐν τῇ ἀνατολικωτάτῃ ταύτῃ ἄκρᾳ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Βεβαιωθῆτε, Κύριε Πρόεδρε, ὅτι τὸ ἀποσταλέν μοι δίπλωμα τοῦ ἐπιτίμου μέλους τοῦ ὑμετέρου Συλλόγου, θέλω τηρῇ ὡς ἀντικείμενον μεγάλης ἀξίας καὶ ὑπολήψεως.

Μεθ' ὑπολήψεως καὶ ἀγάπης

Ν. Καζάζης

Β'.

ΕΚ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ὁ ἐν Μεσολογγίῳ ἑταῖρος καὶ συνεργάτης ἡμῶν Ἀρχιμανδρίτης κ. Πολύκαρπος Σινοδινὸς ἀπέστειλε τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολήν.

Ἀξιότιμε Κύριε Πρόεδρε,

Θὰ ἐπιτρέψητε εἰς ἐλάχιστον τοῦ Ὑψίστου κληρικὸν νὰ συγχαρῇ ὑμῖν ἐγκαρδίως ἐπὶ τῇ πατριωτικῇ ἐργασίᾳ καὶ τῇ αὐταπαρνησίᾳ, ἣν δεικνύετε ὑπὲρ τῶν ὑψίστων τοῦ Ἔθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας συμφερόντων. Εὔχομαι δὲ εἰς τὸν Θεὸν τῆς δικαιοσύνης νὰ διατηρῇ ὑμᾶς ὑγιᾶ, μακροημερεύοντα καὶ νὰ ἐνισχύῃ ἐν τῇ κοπιώδει ἐργασίᾳ, ἥτις εἶνε ἐργασία ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης.

Εἶνε ὄντως μυστηριώδης ἡ ἀποστολὴ τῆς φίλης Ἑλλάδος ἐν τῇ ἱστορίᾳ· ἐν πάσῃ ἱστορικῇ περιόδῳ ἡ Ἑλλάς, ἥτις ἔφερεν, ὡς ἄλλος Προμηθεύς, τὸ ζωογόνον πῦρ τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὴν ἀνθρωπότητα κατεδιώχθη ὑπὸ λαῶν βαρβάρων καὶ ἀγρίων καὶ τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς. Οὐχὶ ἅπαξ ἡ Ἑλλὰς ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ καὶ ὑπέμεινεν ἀπαραδειγματίστους διωγμούς. Οὐχὶ ἅπαξ ἡ Ἑλλὰς κατεκλύσθη ὑπὸ βαρβάρων λαῶν, οἵτινες ἐξηφανίσθησαν, χωρὶς ν' ἀφήσωσιν ἴχνος τῆς διαβάσεώς των. Ἐνίκησεν ὅμως πάντοτε καὶ ἐθριάμβευσε διότι ἀγαπᾷ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀλήθειαν καὶ ὑπὲρ τούτων ἔχυσε ποταμοὺς αἱμάτων. Ἄλλα ἔθνη ἦλθον καὶ παρῆλθον. Ἐξηφανίσθησαν ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς. Μόνον τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος εἶνε αἰώνιον καὶ ἐργάζεται, εἴτε ὑπὸ δουλοσύνην, εἴτε ἐν ἐλευθερίᾳ ὑπὲρ τῆς καθόλου ἀνθρωπότητος καὶ δὴ καὶ μάλιστα τῆς Ἀνατολῆς.

Ἐν τοῖς τελευταίοις χρόνοις λαὸς ἄγριος καὶ αἱμοβόρος, διὰ μέσων ἀπαισίων, καταδιώκει τὸν Ἑλληνισμὸν ἐν τῇ παριμαχήτῳ χώρᾳ τῆς Μακεδονίας, ἥτις διὰ τοῦ ἀθανάτου Μ. Ἀλεξάνδρου διέδωκε τὸν ἀνέσπερον ἑλληνικὸν πολιτισμὸν εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ προπαρασκεύασεν οὕτω τὴν ὁδόν, ἐφ' ἧς ἔμελλε νὰ βαδίσῃ τὸ θριαμβικὸν τοῦ Χρι-

στιανισμοῦ ἅρμα. Ἡ Μακεδονία ἦτο ἀείποτε χώρα ἑλληνική καὶ ἤκμαζεν ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς καὶ ἡ γλυκυτάτη ἑλληνικὴ γλῶσσα.

Εἰς τὴν Εὐρώπην ἠκούσθη τὸ χριστιανικὸν κήρυγμα ἐν τῇ Μακεδονίᾳ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, διότι ὁ λαὸς εἶχεν αὐτόθι προπαρασκευασθῇ διὰ τῆς ἑλληνικῆς σκέψεως καὶ φιλοσοφίας. Καὶ ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν μετέβη ἐν Μακεδονίᾳ δι' ὁράματος, τὸ ὁποῖον ἀπεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ.

«Καὶ ὅραμα διὰ νυκτὸς ὤφθη τῷ Παύλῳ· ἀνὴρ ἦν Μακεδὼν ἑστώς, παρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέγων, διαβὰς εἰς Μακεδονίαν βοήθησον ἡμῖν· ὡς δὲ τὸ ὅραμα εἶδεν, εὐθέως ἐζητήσαμεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν Μακεδονίαν, συμβιβάζοντες, ὅτι προσκέκληται ἡμᾶς ὁ Κύριος εὐαγγελίσασθαι αὐτούς» (Πράξ. ιστ', 9—11) Ὁ παρακαλῶν ἀνὴρ Μακεδὼν ἦτο αὐτὸς ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ διὰ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος μετέβη καὶ ἐδίδαξε τὰ σωτήρια διδάγματα ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἔγραψε τὰς θαυμασίας αὐτοῦ ἐπιστολὰς ἐν ἑλληνικῇ γλώσσῃ πρὸς τοὺς χριστιανοὺς Μακεδόνας διότι, ὡς Ἕλληνες, εἶχον φιλοσοφικὴν ἀνάπτυξιν καὶ εὐκολώτερον ἠδύναντο νὰ κατανοήσωσι τὴν ἐκ Θεοῦ ἀποκαλυφθεῖσαν χριστιανικὴν θρησκείαν.

Ἡ ἑλληνικότης τῆς Μακεδονίας παρέμεινε καὶ παραμένει ἀκμάζουσα μεθ' ὅλους τοὺς βαρβαρικοὺς κατακλυσμούς, οἵτινες κατέκτησαν αὐτήν. Ἡ ἑλληνικότης τῆς Μακεδονίας παραμένει ἀνθοῦσα διὰ τῆς ἐκκλησιας, τῶν σχολείων, τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορίου καὶ τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος· διὰ τοῦτο ὁ βουλγαρισμὸς προσπαθεῖ, διὰ τῶν ἀπαισίων μέσων, ἐν Κ' αἰῶνι, νὰ ἐξαφανίσῃ αὐτὸν καὶ ἀναφαίνονται νέοι μάρτυρες τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας καὶ τῆς ὀρθοδοξίας καὶ καταρδεύεται ἡ γῆ τῆς Μακεδονίας διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ αἵματος. Καὶ ἀναφαίνονται νέοι ἀτρόμητοι καὶ γενναῖοι στρατιῶται τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μόνον ἡ Ἀνατολὴ θὰ εὐημερίσῃ καὶ θὰ προοδεύσῃ. Καὶ ἀναδείκνυται ἡ ζωτικότης τοῦ αἰωνοβίου δένδρου τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὑπὸ τὴν εὐεργετικὴν σκιὰν τοῦ ὁποίου ἐπανεπαύθη ἡ δύστηνος ἀνθρωπότης.

Ἀληθῶς ἐν τοῖς τελευταίοις χρόνοις ἐδηλητηριάσθη ἡ πνευματικὴ ἀτμόσφαιρα τῆς Εὐρώπης διὰ τοῦ ψεύδους τῶν Βουλγάρων, οἵτινες διὰ τοῦ τύπου διαδίδουσιν, ὅτι ἡ Μακεδονία εἶνε χώρα βουλγαρική. Καὶ ὑπάρχουσιν ἔξοχοι ἄνδρες ἐν τῇ Δύσει, οἵτινες ἐπίστευσαν εἰς τὰ ψεύδη ταῦτα, εἴτε ἐκ συμφέροντος πολιτικοῦ, εἴτε ἐκ φιλοχρηματίας. Καὶ ὑπάρχουσι κληρικοὶ ἐν Ἀγγλίᾳ, οἵτινες ὑπερασπίζονται τοὺς λῃστὰς τῆς Βουλγαρίας, διότι ἴσως φρονοῦσιν, ὅτι δύνανται εὐκόλως νὰ προσηλυτίσωσι τοὺς χαμαιλέοντας Βουλγάρους εἰς τὸν προτεσταντισμόν.

Ἀλλ' ὁ Ἑλληνισμός, ὦ ἐρίτιμε ἄνερ, στηριζόμενος ἐπὶ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης θὰ νικήσῃ ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ θὰ θριαμβεύσῃ, διότι εἶνε αἰώνιοι οἱ θεῖοι νόμοι. Ὁ Ἑλληνισμὸς θὰ κατακτήσῃ ἠθικῶς καὶ πνευματικῶς τὴν Ἀνατολὴν καὶ θὰ καταπέσωσι τὰ ψευδῆ οἰκοδομήματα τῶν λῃστῶν τῆς Βουλγαρίας. Ὑπὸ τῆς πεποιθήσεως ταύτης πρέπει ὁ ἁπανταχοῦ Ἑλληνισμὸς νὰ ἐνισχύηται. Πράττετε, ἐρίτιμε ἄνερ, ἔργον ἅγιον διὰ τῆς ἐν τῇ Δύσει ἱεραποστολῆς ὑμῶν, προσπαθοῦντες νὰ διαλύσητε τὰ ψεύδη τῶν Βουλγάρων, οἵτινες ἐσκότισαν τὴν ἀλήθειαν. Ἀποδεικνύετε διὰ τῆς ἱκανότητος ὑμῶν τὴν ἀληθῆ φύσιν τῶν Βουλγάρων, καὶ ἐκδύετε τὴν λεοντῆν, διὰ τῆς ὁποίας περιεβλήθησαν. Ἀλλ' εἶνε ἀνάγκη καὶ ἡ ἐλευθέρα Ἑλλὰς καὶ ἡ ἀλύτρωτος καὶ ἡ ἐν τῇ διασπορᾷ νὰ ἐννοήσῃ τοὺς φοβεροὺς κινδύνους, οἵτινες ἀπειλοῦσι τὸ μέλλον τοῦ ἔθνους. Πολλοὶ δυστυχῶς ἀγνοοῦσι τὸν κίνδυνον τῆς Μακεδονίας. Αὐτοὶ οἱ ἐπιστήμονες καὶ ἐν τῇ πρωτευούσῃ καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ἐκτὸς ὀλίγων ἐξαιρέσεων, ἀδιαφοροῦσιν, ἢ ἀγνοοῦσι τὰ τῆς Μακεδονίας. Αὐτοὶ οἱ στρατιωτικοί, ἐκτὸς ὀλίγων, κατέχονται ὑπὸ τῆς ἀπαισιοδοξίας καὶ τῆς ἀπογοητεύσεως, ἥτις εἶνε ὁ φοβερώτατος ἐχθρὸς παντὸς ἔθνους. Ἀνάγκη λοιπὸν διὰ τοῦ λόγου καὶ τοῦ τύπου, νὰ καταδειχθῇ καὶ εἰς τοὺς ἐλευθέρους Ἕλληνας ὁ κίνδυνος τῆς Μακεδονίας καὶ τὰ δίκαια τῆς Ἑλλάδος ἐν αὐτῇ. Ἀνάγκη νὰ ἐξεγερθῇ τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα καὶ τὸ φρόνημα τῶν ἁπανταχοῦ Ἑλλήνων καὶ προπαρασκευασθῶσιν οὕτω εἰς τὸν μέλλοντα ἀγῶνα καὶ πόλεμον κατὰ τῶν Βουλγάρων. Ἀνάγκη ἀπὸ τῶν

σχολῶν καὶ τοῦ ἄμβωνος, ἀπὸ τῶν πλατειῶν καὶ τοῦ τύπου, τῶν πόλεων καὶ τῶν χωρίων, ἀπὸ τῶν πεδιάδων καὶ τῶν ὀρέων νὰ ἀκούηται μία φωνὴ ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας καὶ κατὰ τῶν ληστῶν τῆς Βουλγαρίας, ὡς ἀσπόνδων ἐχθρῶν τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀληθείας, ἄρα καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τοιαύτη εἶνε ἡ ταπεινή μου γνώμη. Ἱεραπόστολοι εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀλλὰ Ἱεραπόστολοι καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ εἰς τὸ ἀπώτατον χωρίον. Ἡ ἠθικὴ ἰσχὺς τῶν ἐθνῶν εἶνε ἰσχυροτέρα δύναμις ἰσχυροτάτου στρατοῦ.

Ἄλλη γνώμη ταπεινή. Ἂν τὸ κράτος δὲν δύναται, ἂς ἀναλάβῃ ἡ πατριωτικὴ Ἑταίρεία τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» ἧς ἀξίως προΐστασθε ν' ἐνεύρῃ καὶ δημιουργήσῃ ἐπίλεκτον στρατὸν Ἑλλήνων κληρικῶν, ὅστις, διασκορπιζόμενος ἐν τῇ ἑλληνικῇ Μακεδονίᾳ θὰ συγκρατηθῇ διὰ τοῦ λόγου καὶ τοῦ παραδείγματος τοὺς σταυρωμένους καὶ καταδιωκομένους ὁμαίμονας καὶ ἀδελφοὺς ὑπὸ τῶν θηρίων τῆς Βουλγαρίας. Εἶνε εἴπερ ποτε καιροὶ ἐθελοθυσίας.

Συγχαίρων ὑμῖν ἐκ καρδιας καὶ αὖθις διὰ τὴν αὐταπαρνησίαν καὶ φιλοπατρίαν ὑμῶν ἀνατείνω ἱκέτιδας χεῖρας, ὡς ταπεινὸς κληρικός, εἰς τὸν ὕψιστον Θεὸν τῆς δικαιοσύνης, ὅπως διατηρῇ ὑμᾶς ὑγιᾶ καὶ δέομαι Αὐτοῦ, ὅπως ἀναδείξῃ καὶ ἄλλους ἄνδρας, ὡς ὑμεῖς, ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ πολυπαθοῦς ἔθνους, τὸ ὁποῖον ἐβάστασε τὸ ἅγιον ὄνομά Του ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ ἐδόξασεν αὐτό.

Ἐν Μεσολογγίῳ Ἰανουάριος 1904.

Μετὰ τῆς προσηκούσης ἐκτιμήσεως

Πολύκαρπος Ι. Συνοδινὸς

Ἱεροκῆρυξ.

Γ'.

ΕΚ ΝΟΤΙΟΥ ΑΦΡΙΚΗΣ

Ὁ ἐν Γιωχάννεσμπουργ ἀντιπρόσωπος τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» κ. Σ. Νοτάρης, διερμηνεύων τὰ αἰσθήματα τῶν ἐκεῖ ὁμογενῶν, ἔγραψε τὴν κατωτέρω ἐπιστολήν :

Ἐν Γιωχάννεσμπουργ τῇ 26 Ἰανουαρίου 1904.

Πρὸς τὸν Ἀξιότιμον Κύριον Ν. Καζάζην

Πρόεδρον τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ»

Εἰς Ἀθήνας

Ἀξιότιμε Κύριε Πρόεδρε

Διερμηνεύων τοὺς πόθους καὶ τὰ αἰσθήματα τῶν μελῶν τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» καὶ ἄλλων ἐνταῦθα ὁμογενῶν, ἐκφράζω ὑμῖν τὴν βαθεῖαν ἡμῶν εὐγνωμοσύνην διὰ τὸν εὐγενῆ καὶ ἱερὸν ὑπὲρ Πατρίδος ὑμῶν ἀγῶνα, ὃν διὰ τῆς ἀνὰ τὴν Εὐρώπην ὑμετέρας περιοδείας ἀνελάβετε ὑπὲρ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἀπαραγράπτων ἡμῶν δικαίων, ἀπέναντι τῆς διὰ πεπλανημένων πληροφοριῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς ἐκ μέρους ἀργυρωνήτου εὐρωπαϊκοῦ τύπου, καὶ δὴ τοῦ γαλλικοῦ, δηλητηριασθείσης κοινῆς γνώμης ἀφ' ἑτέρου.

Ἐπέπρωτο ὁ τόσον εὐγενὴς τῆς Γαλλίας λαὸς νὰ λησμονήσῃ τὰς εὐγενεῖς αὐτοῦ παραδόσεις, γενόμενος συνήγορος τῶν ἀγρίων τοῦ Βόλγα καὶ πάσης ληστρικῆς καὶ ἀτιμοτικῆς συμμωρίας ὑπέρμαχος, πρὸς διαστροφὴν τῆς ἱστορίας, πρὸς στρέβλωσιν τῆς ἀληθείας, καὶ τῶν δικαίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἡμεῖς οἱ ἔξω Ἕλληνες, ἀλύτρωτοι καὶ ἐλεύθεροι, οἵτινες ἀντιλαμβανόμεθα ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐπὶ τὸ αἰσθητότερον τῆς κρίσεως, ἣν διέρχεται τὸ ταλαίπωρον ἡμῶν ἔθνος διὰ τῶν μεθόδων τῆς πολιτικῆς τοῦ ἐγχειριδίου, τῆς ληστείας καὶ τῆς δυναμίτιδος τῶν προαιωνίων ἡμῶν ἐχθρῶν, πρὸς ἐξολόθρευσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, εἰς ὑμᾶς καὶ μόνον τὸν πανελλήνιον ἄνδρα προσβλέπομεν ὡς πρὸς ἄλλον Μεσσίαν, ἐρχόμενον σῶσαι ἡμᾶς, καὶ δὲν δυνάμεθα ἢ νὰ προσφέρωμεν ὑμῖν τὰς ἀπείρους ἡμῶν εὐχαριστίας, καὶ τὴν ἄπειρον καὶ βαθεῖαν ἡμῶν εὐγνωμοσύνην δι᾽ ὅσα ἐπράξατε καὶ πράττετε καθ᾽ ἑκάστην ὑπὲρ τοῦ Πανελληνίου, πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς μεγάλης ἐθνικῆς ἡμῶν ἰδέας καὶ πρὸς διάσωσιν τῶν ἱστορικῶν καὶ ἐθνικῶν ἡμῶν δικαίων, ἅτινα κινδυνεύουσι νὰ καταστῶσι βορὰ τῶν ἐπιπεσόντων ἐπ᾽ αὐτῶν προβατοσχήμων βουλγαρικῶν λύκων.

Δέξασθε κτλ.

Σ. Π. Νοτάρης

Ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ»

(Ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς τοῦ Προέδρου τοῦ ἐν Δουρμπὰν τῆς Νατάλης Τμήματος τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας πρὸς τὸν Πρόεδρον αὐτῆς κ. Ν. Καζάζην ὑπὸ χρονολογίαν 24 Ἰανουαρίου 1904).

Ἐπιτρέψατέ μοι, Κύριε Πρόεδρε, ὅπως ἐν ὀλίγοις ἀπεικονίζων τὰ κατὰ τὴν προκαταρκτικὴν ταύτην συνέλευσιν αἰσθήματα τῶν συνελθόντων, δώσω ὑμῖν ἀμυδράν τινα ἰδέαν περὶ τῶν φιλοπατρίδων αἰσθημάτων, ὑφ᾽ ὧν ἐμφοροῦνται οἱ ἐνταῦθα παροικοῦντες Ἕλληνες καὶ τῆς ἐκτιμήσεως, ἣν τρέφουσι καὶ τῆς σημασίας, ἣν ἀποδίδουσι πρὸς τὴν Ἑταιρείαν τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», τόσον ἐπαξίως καὶ μετ᾽ αὐταπαρνήσεως διοικουμένης.

Ἡ ἀνὰ τὴν Εὐρώπην περιοδεία τοῦ γεραροῦ αὐτῆς Προέδρου, πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ἑλληνικῶν δικαίων, διὰ τῆς διαφωτίσεως τῆς κοινῆς ἐν Εὐρώπῃ γνώμης, φέρει εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς πάντων δάκρυα ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης καὶ πληροῖ τὰς καρδίας αὐτῶν ἐθνικῶν ἐλπίδων.

Τοιαύτη φιλόπατρις δρᾶσις ἀπηχεῖ εἰς παιᾶνας ἐθνικούς. Τοιαύτη φιλόπατρις αὐταπάρνησις ἀναζωπυροῖ τοὺς σπινθῆρας τῆς φιλοπατρίας τῶν μακρὰν τῆς προσφιλοῦς γῆς εὑρισκομένων καὶ παροτρύνει τούτους εἰς δρᾶσιν καὶ θυσίας. Τοιοῦτος συνήγορος τῶν ἑλληνικῶν δικαίων προκαλεῖ βλέμματα θαυμασμοῦ καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἀντλοῦσι παραμυθίαν καὶ ἀνακούφισιν οἱ μακρόθεν ἀτυχῶς παρακολουθοῦντες τὴν ἐθνικὴν δρᾶσιν ἐν μέσῳ τοιούτων χαλεπῶν καιρῶν.

Ταῦτα ἦσαν τὰ ἐλατήρια τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῶν παρευρεθέντων κατὰ τὴν ἐν λόγῳ συνέλευσιν. Ὁ ἐνθουσιασμὸς οὗτος δὲν ὑπεκκάφθη παρὰ στωμύλου τινὸς ἀγορητοῦ ἐνταῦθα, ἀλλ᾽ ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς σάλπιγγος τοῦ γεραροῦ Προέδρου τοῦ «Ἑλ-

ληνισμοῦ». Ὁ ἐκδηλωθεὶς φιλόπατρις οὗτος ἐνθουσιασμὸς δὲν ἦτο βεβιασμένος, καὶ στιγμιαῖος, ἀλλὰ περιεσκεμμένος, θετικὸς καὶ μόνιμος.

Ἔχω δι' ἐλπίδος, ὅτι εἰς τὸν αὐτὸν ὑψηλὸν βαθμὸν θὰ ἐξακολουθήσῃ ὢν πάντοτε, πρὸς πραγμάτωσιν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ καὶ τὴν δι' αὐτοῦ ἐκπλήρωσιν μέρους τῶν μεγάλων πρὸς τὴν Πατρίδα ὑποχρεώσεων ἡμῶν.

Περὶ τῆς ἐσχάτως ἱδρύσεως Τμήματος τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» ἐν Δουρμπὰν ἐπιστέλλουσιν εἰς τὸ «Κράτος» τὰ ἑπόμενα:

Ἡ πόλις Δουρμπάν, ἥτις πρὸ τοῦ πολέμου δὲν ἠρίθμει πλείονας τῶν 3-4 ὁμογενῶν, φιλοξενεῖ σήμερον ἄνω τῶν ἑκατόν, τοὺς πλείστους αὐτῶν σχετικῶς εὐκαταστάτους, πάντας δὲ ἐργαζομένους ἐντίμως καὶ ἀθορύβως δημιουργοῦντας ἤδη ἔντιμον θέσιν ἐν τῇ παρ' ἡμῖν κοινωνίᾳ, ἐν' ᾗ ἤρχισαν σχεδὸν ἐκ τοῦ μηδενός.

Μεταξὺ τῶν εὐπαιδευτοτέρων καὶ ἐνθουσιωδεστέρων ἐξ αὐτῶν εἶχε ριφθῇ πρὸ πολλοῦ ἡ ἰδέα περὶ συστάσεως αὐτόθι τμήματος τῆς Ἑταιρείας ὁ «Ἑλληνισμὸς» πρὸς σύσφιγξιν τῶν μεταξὺ αὐτῶν δεσμῶν καὶ ὅπως ἡνωμένοι ἐνεργῶσιν ἀπὸ κοινοῦ ἑκάστοτε ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς φιλτάτης πατρίδος. Ἡ ριφθεῖσα ἐκείνη ἰδέα εὗρεν ἀρχῆθεν γόνιμον τὸ ἔδαφος, οὕτως ὥστε μίαν τῶν τελευταίων Κυριακῶν, προσῆλθον ἀθρόοι πάντες σχεδὸν οἱ ἐνταῦθα Ἕλληνες εἰς ὁρισθεῖσαν αἴθουσαν, κατόπιν προσκλήσεως τοῦ ἐν Δουρμπὰν πρὸ πολλοῦ ἐγκατεστημένου ὁμογενοῦς καὶ ἀκραιφνοῦς πατριώτου κ. Δ. Γ. Φράγκου, τυγχάνοντος λίαν ἀγαπητοῦ παρὰ πάντων τῶν ὁμογενῶν καὶ τὰ μάλιστα εὐϋπολήπτου παρὰ τῇ ἀγγλικῇ κοινωνίᾳ. Πρὸς τοῦτον ἡ Ἑταιρεία ὁ «Ἑλληνισμὸς» εἶχε δι' ἐγγράφου ἀναθέσῃ τὴν προεδρείαν τοῦ ὑπὸ σύστασιν τμήματος. Ὁ κ. Φράγκος ἀνέπτυξε τὸν σκοπὸν τῆς συναθροίσεως δι' εὐγλώττου καὶ πατριωτικῆς προσλαλιᾶς, ἐχούσης ὡς ἑξῆς:

Ἀγαπητοὶ ἑταῖροι.

Ἐθνικὸν ἐκ τῆς Μητροπόλεως ἄγγελμα προσκαλεῖ ἡμᾶς εἰς ἐθνικὴν ἐργασίαν, ἧς ἡ ἡμετέρα παροικία πρὸ πολλοῦ εἶχεν ἀνάγκην· Ταύτην προβλέπουσα ἡ ἄγρυπνος τοῦ Ἑλληνισμοῦ φύλαξ Ἑταιρεία «Ἑλληνισμὸς» ἀπεφάσισε τὴν σύστασιν Τμήματος ἐν τῇ πόλει ἡμῶν, διὰ τὸν σκοπὸν τοῦ ὁποίου δὲν κρίνω περιττὸν ἐν γενικαῖς γραμμαῖς νὰ ἀναφέρω μερικά.

Ὡς ἐν τῷ 2ῳ ἄρθρῳ τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Ἑταιρείας ὁ «Ἑλληνισμὸς» ἀναφέρεται, σκοπὸς τῆς Ἑταιρείας εἶνε ἡ ἐξερεύνησις καὶ θεραπεία τῶν δικαίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Καὶ ἡ μὲν ἐξερεύνησις συντελεῖται διὰ τῆς ἐμβριθοῦς ἐπιστημονικῆς μελέτης καὶ ἐξετάσεως τῆς θρησκευτικῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἱστορίας τῶν ἐθνῶν, διὰ καταλλήλων τοπικῶν διαλέξεων, διὰ τῶν ἑκάστοτε δημοσιευομένων βιβλίων, διὰ ἐπικαίρων δημοσιευμάτων εἰς ἑλληνικὰς καὶ ξένας ἐφημερίδας καὶ ἐν γένει διὰ πάντων τῶν μέσων. Ἡ δὲ θεραπεία τῶν δικαίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπαιτεῖ, ὄχι πλέον κύριον παραγωγὸν τὰ θεωρητικὰ μέσα ὅσον τὰ ὑλικά, δηλα δὴ χρειάζεται τὴν συνεργασίαν καὶ συνδρομὴν παντὸς Ἕλληνος· τὴν σύμπραξιν ταύτην ἵνα παράσχωμεν συνήλθομεν ἐνταῦθα, ὅπου ὑπὸ τὰς σημαίας τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» ἂς ἐργασθῶμεν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἐθνικοῦ ἰδεώδους, οὗ ἡ Ἑταιρεία πανταχοῦ καὶ πάντοτε πρωτοστατεῖ. Καὶ τοιουτοτρόπως ἐνδυναμοῦντες διὰ τῆς συνεργασίας ἡμῶν τὸ Κέντρον, ἂς κατα-

στήσωμεν αὐτὸ ἱκανὸν νὰ ἐλπίζῃ ἐπὶ τοῖς Τμήμασι τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ, καὶ τοὺς ἀποτελοῦντας τὰ Τμήματα Ἕλληνας ἀληθεῖς ἑταίρους καὶ συνεργάτας τῆς ἐθνικῆς ἰδέας.

Ἐν τῇ ἑνώσει ἡ ἰσχύς.

Ἂς σχηματίσωμεν Κέντρα, ἂς ἀγωνισθῶμεν, ἂς ἑνωθῶμεν γενόμενοι ἰσχυροὶ καὶ θὰ ἀνατείλῃ ὁ φωτεινὸς ἀστὴρ τῆς προόδου καὶ εὐημερίας τῶν ἀτόμων, τῆς προόδου τῶν σωματείων καὶ τοῦ Ἔθνους ἐν γένει.

Ὁ κρῖκος, ὅστις θὰ ἑνώσῃ ἡμᾶς ἐδῶ εἶνε τὸ σωματεῖον τοῦτο, ὅπερ θὰ μᾶς θέσῃ ὑπεράνω παντὸς ὑλικοῦ συμφέροντος ἐργαζομένους διὰ τὴν Πατρίδα.

Τὸ σωματεῖον ἡμῶν, ἔχον τὸν αὐτὸν σκοπὸν νὰ ὑπηρετήσῃ τὸν τοῦ Κέντρου, ὀφείλει κατὰ γράμμα νὰ ἀκολουθῇ τὸ πρόγραμμα τῆς Ἑταιρείας· ὅσον ἀφορᾷ δὲ εἰς τὴν πορείαν αὐτοῦ ἐν σχέσει πρὸς ἑαυτό, πέποιθα ὅτι ἡ ἀληθινὴ φροντὶς τοῦ προεδρείου πρὸς προαγωγὴν καὶ ἀνάπτυξιν αὐτοῦ θὰ καταστῇ ὑπεράνω πάσης προσδοκίας, ἡ δὲ ἅμιλλα τῶν μελῶν αὐτοῦ θὰ καταστήσῃ τὸ Τμῆμα τῆς πόλεώς μας ἐκ τῶν πρωτευόντων τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ, (ἀναλόγως τῷ κύκλῳ τῶν ἐργασιῶν μας) πρὸς τιμὴν καὶ ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῆς προσφιλοῦς μας Πατρίδος, πρὸς ἣν ἀποστέλλοντες ἐκ τῆς φιλοξενούσης ἡμᾶς χώρας τοῦ Natal τὸν υἱϊκὸν ἀσπασμὸν ἂς ἐκφωνήσωμεν.

Ζήθ' ὦ! Πατρὶς
Ζήτω ὁ Ἑλληνισμός,

Τὸ ἱδρυθὲν ἤδη σωματεῖον ἀριθμεῖ πλέον τῶν 100 μελῶν καὶ ἔχει κατατεθειμένον ποσὸν ἐκ συνδρομῶν καὶ δωρεῶν περὶ τὰς 165 λίρας, στηρίζεται δὲ ἐπὶ τὸν πατριωτισμὸν καὶ τὴν συνείδησιν πάντων καὶ περιβάλλεται ὑπὸ μυρίων ὑπὲρ εὐοδώσεως καὶ προαγωγῆς εὐχῶν.

Δ'.

ΕΞ ΑΙΓΥΠΤΟΥ

Ἡ ἔγκριτος συνάδελφος «Ὁμόνοια» τῆς Ἀλεξανδρείας ἔν τινι τῶν τελευταίων αὐτῆς φύλλων, κρίνουσα τὸ ἔργον τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» γράφει τὰ ἑξῆς:

Ἐξήραμεν προχθὲς δι' ὀλίγων λέξεων τὸ ἔργον τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» καὶ παρωτρύναμεν τὰς ἐν Αἰγύπτῳ ἑλληνικὰς Κοινότητας καὶ τὰ ἄλλα Σωματεῖα, ὅπως ἐνισχύσωσι τὰς ἐνεργείας τοῦ κ. Καζάζη, εἰς ὃν ἡ Πατρὶς ὀφείλει μεγάλην χάριν διὰ τὴν ἀποστολήν, ἣν ἑκουσίως ἀνέλαβε καὶ ἣν τόσον ἐπιτυχῶς ἐκτελεῖ· σήμερον ἐρχόμεθα νὰ ἀναπτύξωμεν ὀλίγῳ εὐρύτερον τὸ ζήτημα καὶ νὰ δείξωμεν πόσον ἡ ἐνίσχυσις αὕτη εἶνε ἀναγκαία καὶ πόσον αἱ ἐπιβάλλουσαι αὐτὴν περιστάσεις εἶνε ἐπιτακτικαί.

Καὶ πρῶτον παρατηροῦμεν, ὅτι ὁ «Ἑλληνισμὸς» ἀποτελεῖ τὸ ἀντίρροπον τῶν βουλγαρικῶν Κομιτάτων· ἄνευ αὐτοῦ ἡ κοινὴ γνώμη τῆς Εὐρώπης θὰ εἶχε περισσότερον δηλητηριασθῇ καὶ θὰ ἔμενε δηλητηριασμένη. Τὰ Κομιτᾶτα εἰργάσθησαν, ἐνήργησαν, ἐδαπάνησαν, διὰ νὰ σχηματίσωσιν ἀτμόσφαιραν φιλοβουλγαρικὴν καὶ ἀνθελληνικήν, καὶ κατὰ μέγα μέρος τὸ ἐπέτυχον· οἱ Εὐρωπαῖοι καὶ κυρίως οἱ

λαοὶ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης δὲν ἔβλεπον ἐν Μακεδονίᾳ εἰμὴ Βουλγάρους, καὶ δὲν διέκρινον εἰμὴ Βουλγάρους ἥρωας. Δι᾽ αὐτούς, αἱ ὀκτακόσιαι χιλιάδες τῶν γνησίων Ἑλλήνων ἦσάν τι ἀνύπαρκτον καὶ δὲν ἐλαμβάνοντο ὑπ᾽ ὄψιν, ἀνεβιβάζοντο δὲ εἰς ἓν καὶ πλέον ἑκατομμύριον οἱ Βούλγαροι, οἵτινες ὅμως πράγματι δὲν ὑπερβαίνουσι τὰς τριακοσίας χιλιάδας· δι᾽ αὐτούς, οἱ φόνοι καὶ αἱ λῃστεῖαι, οἱ ἐμπρησμοί, οἱ διαπραττόμενοι ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἦσαν ὄχι τὰ στυγερώτατα τῶν κακουργημάτων, ἀλλὰ ἔνδοξα κατορθώματα, ὅμοια τῶν ὁποίων σπανίως ἄλλοτε διεπράχθησαν, ἀφοῦ καὶ αὐτὴ ἡ διὰ δυναμίτιδος ἀνατίναξις τοῦ «Γουαδαλκιβίρ» ἐν τῷ λιμένι τῆς Θεσσαλονίκης, ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἀνδραγάθημα, ὅμοιον πρὸς τὴν πυρπόλησιν τῆς τουρκικῆς ναυαρχίδος ἐν Χίῳ ὑπὸ τοῦ Κανάρη! Βεβαίως πάντα ταῦτα δὲν ἐλέγοντο ἀδιακρίτως ὑπὸ πάντων· οἱ ἐξυμνοῦντες τὰ ἄτιμα ἔργα τῶν Βουλγάρων καὶ ὑψοῦντες τοὺς δράστας αὐτῶν εἰς περιωπὴν ἡρώων ἦσαν οἱ ἐξαγορασθέντες ὑπὸ τῶν Κομιτάτων δι᾽ ἀργυρίου, ὅ περ ἦτο προϊὸν φόνων, λῃστειῶν καὶ ἐμπρησμῶν, οἱ ἄλλοι ἔχοντες συγκεχυμένας γνώσεις περὶ Μακεδονίας καὶ τῶν κατοίκων αὐτῆς, παρεῖχον πίστιν εἰς τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῶν Βουλγάρων, ὅτι ἡ Μακεδονία εἶνε χώρα βουλγαρική, διότι μόνον αὐτοὶ ἐκινοῦντο ἄνω καὶ κάτω καὶ μόνον αὐτοὶ ἐθορύβουν.

Ἡ ἰδέα τῆς βουλγαρικῆς Μακεδονίας κατέκτα ὁσημέραι ἔδαφος, ἐὰν δὲ αἱ Κυβερνήσεις ἐγνώριζον ἐξ ἐπισήμων ἀνακοινώσεων τὴν ἀληθῆ τῶν πραγμάτων κατάστασιν, οἱ λαοὶ ὅμως ἐπλανῶντο.

Τότε ὠρθώθη ὁ «Ἑλληνισμὸς» ἀντίπαλος τῶν Κομιτάτων, καὶ ἀνέλαβε τὸν κατὰ τοῦ ψεύδους καὶ τῆς συκοφαντίας ἀγῶνα, ἔχων πεποίθησιν εἰς τὴν δύναμιν τῆς ἀληθείας· πράγματι ἡ δύναμις τῆς ἀληθείας εἶνε μεγάλη καὶ ἐν τῇ περιστάσει δὲ ταύτῃ ἀπεδείχθη τοῦτο πασιφανῶς. Ὅ τι διὰ χρόνου καὶ δαπάνης πολλῆς εἶχεν ἀνεγείρῃ ὁ δόλος, τὸ ψεῦδος καὶ ἡ ἐνέδρα, παρεσύρθη ἐντὸς ὀλίγων στιγμῶν, ὡς ὑπὸ ὑπερεκχειλίσαντος χειμάρρου. Μετὰ τὸ ταξείδιον τοῦ κ. Καζάζη ἐν Παρισίοις—τῷ κέντρῳ τούτῳ τῶν βουλγαρικῶν ἐνεργειῶν—ὁ πνέων σφοδρὸς φιλοβουργαρικὸς ἄνεμος ἐκόπασεν, ἐκτὸς δὲ τῶν ἐχόντων μεμολυσμένας τὰς χεῖρας ἐκ τοῦ βουλγαρικοῦ ἀργυρίου, πάντες σχεδὸν οἱ ἄλλοι ἀνεγνώρισαν, ὅτι τὸ δίκαιον εἶνε ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων· ἐν Λονδίνῳ ἡ μεταβολὴ τοῦ δημοσίου φρονήματος συνετελέσθη ἀκοπώτερον, διότι οἱ Ἄγγλοι δὲν εἶνε ἐξ ἴσου εὐάλωτοι ὑπὸ τοῦ ξενικοῦ ἀργυρίου, καὶ αἱ συμπάθειαι αὐτῶν πρὸς τοὺς Βουλγάρους ὡς μόνον λόγον εἶχον τὴν ἄγνοιαν. Ἐν Ρώμῃ τέλος τὰ πράγματα ἐχώρησαν ἐξ ἴσου ἐπιτυχῶς. Οὕτως ἡ ἀποστολὴ τοῦ κ. Καζάζη ἐστέφθη ὑπὸ τῆς ἐπιθυμητῆς ἐπιτυχίας, διότι ἀπεσκορακίσθησαν ἰδέαι, αἵτινες οὔτε ἐπὶ τοῦ δικαίου ἐβασίζοντο, οὔτε ἐπὶ τῆς ἀληθείας· τόσον δὲ εἶνε βέβαιον τοῦτο, ὥστε ὁ Σαράφωφ βλέπων, ὅτι ὁλόκληρον τὸ οἰκοδόμημά του κινδυνεύει νὰ καταρρεύσῃ παταγωδῶς ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, κατελήφθη ὑπὸ ἀνησυχίας· διὰ τοῦτο μόλις ἐπέστρεψεν ὁ κ. Καζάζης εἰς Ἀθήνας ἐσκέφθη νὰ περιέλθῃ καὶ αὐτὸς τὰς τρεῖς πρωτευούσας, ὅπως ἀποπειραθῇ νὰ ἐξουδετερώσῃ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ταξειδίου τοῦ προέδρου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ». Ἤρχισε λοιπὸν ἀπὸ τῆς Ρώμης, ἐξ ἧς ἀπῆλθε πρό τινων ἡμερῶν χωρὶς νὰ μείνῃ καὶ πολὺ εὐχαριστημένος· ἡ αὐτὴ ἀποτυχία ἐσημειώθη ἐν Παρισίοις καὶ ἐν Λονδίνῳ.

Αὐτὸ εἶνε τὸ ἔργον τοῦ «Ἑλληνισμοῦ». Ἐκ τοῦ ἔργου τούτου ὁ μακεδονικὸς ἑλληνισμὸς ἠρύσθη μέχρι τοῦδε ἀρνητικὰς μόνον ὠφελείας· ἀπὸ τοῦδε πρέπει νὰ πορισθῇ καὶ θετικάς. Ὁ κ. Καζάζης κατέστησε γνωστὴν τὴν ὕπαρξιν τῶν ὀγδοή-

κοντα μυριάδων Ἑλλήνων τῆς Μακεδονίας εἰς τοὺς ἀγνοοῦντας αὐτὴν Εὐρωπαίους, παρέστησε τὰ ἐν τῇ χώρα ταύτῃ δίκαια τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀπέδειξεν ὡς εἰκονικὰ τὰ τῆς Βουλγαρίας· αὐτὸ ὅμως δὲν ἀρκεῖ.

Ὁ «Ἑλληνισμὸς» πρέπει νὰ ἱδρύσῃ πανταχοῦ τῆς Εὐρώπης ἰσχυρὰ φιλελληνικὰ κέντρα, ἵνα ἐκεῖθεν ματαιοῦται πᾶσα ἐνέδρα τῶν Βουλγάρων καὶ ἀποκρούεται πᾶσα φανερὰ ἐπίθεσις αὐτῶν· τίνες θὰ διευθύνωσι τὰ κέντρα ταῦτα, πῶς θὰ ἐργάζωνται καὶ διὰ τίνων δημοσιογραφικῶν ὀργάνων θὰ ἄρχωνται εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ κοινοῦ, δὲν εἶνε ἡμέτερον ἔργον νὰ ἐξετάσωμεν. Οἱ διευθύνοντες τὸν «Ἑλληνισμὸν» παρέσχον τόσας ἀποδείξεις πεφωτισμένης κρίσεως καὶ τόσα τεκμήρια εὐβουλίας, ὥστε δυνάμεθα πεποιθότως νὰ ἀφήσωμεν εἰς αὐτοὺς καὶ τὴν μέριμναν τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν κέντρων τούτων τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης καὶ τῆς διοργανώσεως αὐτῶν κατὰ τὰς παρούσας ἀνάγκας· ἀλλ' ἐὰν ἡ πατριωτικωτάτη αὕτη Ἑταιρεία ἔχῃ πᾶσαν πρὸς τοῦτο προθυμίαν, ἔχει ἆρά γε καὶ τὰ ἀναγκαῖα ὑλικὰ μέσα; Δυστυχῶς, ὄχι.

Τὰ μέσα ταῦτα πρέπει νὰ παράσχῃ ὁ ἔσω καὶ ὁ ἔξω Ἑλληνισμός, ἵνα ἡ φερώνυμος Ἑταιρεία ἀποκτήσῃ δύναμιν καὶ δυνηθῇ νὰ ἐργασθῇ συντονώτερον καὶ σκοπιμώτερον ὑπὲρ τῆς ἀλυτρώτου Ἑλλάδος· ἐκ τοῦ Σωματείου τούτου, ὅ περ ἐμπνέει ἤδη μεγάλην πεποίθησιν εἰς πάντα Ἕλληνα καὶ οὗτινος ἡ διεύθυνσις εὑρίσκεται εἰς χεῖρας ἀνδρῶν φιλοπατρίδων, περιεσκεμμένων καὶ συνετῶν, πολλαὶ δύνανται νὰ προέλθωσιν ὠφέλιμοι πρωτοβουλίαι καὶ πολλὰ νὰ ἀπορρεύσωσι τὰ καλά.

Ἡ ἐνίσχυσις λοιπὸν τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» εἶναι ἀναγκαία διότι τὴν ἐπιβάλλει αὐτὸ τὸ ἐθνικὸν συμφέρον, ὅ περ διὰ τῆς Ἑταιρείας ταύτης δύναται νὰ ἐξυπηρετηθῇ τελεσφόρως, ἐκεῖ ὅπου δὲν χωρεῖ ἐπίσημος κυβερνητικὴ ἐνέργεια· πρέπει ὅμως νὰ γείνῃ ὅσῳ τὸ δυνατὸν ταχέως· διότι μετ' ὀλίγον θὰ ἀρχίσῃ ἡ κακοῦργος δρᾶσις τῶν Κομιτάτων καὶ ὁ «Ἑλληνισμὸς» πρέπει νὰ εὑρεθῇ ἕτοιμος, ἵνα ἀντιδράσῃ.

Τὸ ταξείδιον τοῦ κ. Καζάζη ἐστοίχισεν εἰς τοὺς Βουλγάρους τὴν ἀπώλειαν τοῦ πλείστου μέρους τοῦ κεκτημένου ἐδάφους ἐν Εὐρώπῃ, ἄνευ μεγάλων ἐλπίδων περὶ ἐπανακτήσεως αὐτοῦ· ἡ ἀπώλεια αὕτη ἀφ' ἑνὸς ὡς καὶ τὸ ἔδαφος, ὅ περ ἀπώλεσεν ὁ βουλγαρισμὸς ἐν Μακεδονίᾳ, θὰ καταστήσῃ λυσσωδεστέραν τὴν ἐνέργειαν τῶν Κομιτάτων ἐν τῇ πολυπαθεῖ ταύτῃ ἐπαρχίᾳ καὶ ἢ θὰ ἀναγκάσῃ τὴν Τουρκίαν νὰ προσφύγῃ εἰς τὰ ὅπλα, ἢ ἐὰν ἡ Εὐρώπη δὲν ἐπιτρέψῃ νὰ διαταραχθῇ ἡ εἰρήνη, θὰ προκαλέσῃ ἴσως τὴν συγκρότησιν εὐρωπαϊκοῦ Ἀρείου Πάγου, ὅστις θὰ ἀποφασίσῃ περὶ τῆς τύχης τῆς Μακεδονίας.

Εἶνε περιττὸν νὰ εἴπωμεν πόσον καὶ ἐν τῇ μιᾷ καὶ ἐν τῇ ἑτέρᾳ περιπτώσει θὰ ὠφελήσῃ τὴν Ἑλλάδα, ἐὰν ἡ κοινὴ γνώμη ἐν Εὐρώπῃ διάκειται εὐνοϊκῶς ὑπὲρ αὐτῆς, ἀλλ' ὁ φιλελληνισμὸς δὲν εἶνε ὡς ἄλλοτε ακμαῖος καὶ εἶνε ἀνάγκη νὰ ἀναζωπυρηθῇ. Τὸ καθῆκον τοῦτο ἀνέλαβε νὰ ἐπιτελέσῃ ὁ «Ἑλληνισμὸς» καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ χορηγηθῶσιν αὐτῷ πάντα τὰ μέσα, ὅπως ἀγάγῃ εἰς πέρας τὴν ὑψηλὴν ταύτην ἀποστολήν.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ
ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Κατὰ τὴν 29 Φεβρουαρίου 1904

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

		29 Φεβρουαρίου 1904	31 Ἰανουαρίου 1904
Ταμεῖον εἰς μεταλλικὸν	Δρ.	1,484,152.44	1,397,279.35
» τραπεζικὰ γραμμάτια Ἰονικῆς Τραπέζης	»	197,700.—	227,605.—
» κερματικὰ γραμμάτια, δίδραχμα καὶ μονόδραχμα	»	3,517,497.—	3,469,109.—
Ἐξωτερικοὶ λογαριασμοὶ Ἀντίτιμον μεταλλικοῦ εἰς τὸ Ἐξωτερικόν	»	16,723,660.44	16,575,257.98
Προϊὸν ἐκδοθέντος Ἐθνικοῦ Δανείου εἰς χρυσὸν Ἑλληνικῶν Σιδηροδρόμων 4 ο/ο τοῦ 1902	»	4,001,366.95	4,001,366.95
Δάνειον πρὸς τὴν Ἑλλ. Κυβέρν. ἐπ' ἀναγκ. κυκλ. τρ. γραμματίων	»	68,778,575.42	68,778,575.42
» » » » διδράχμων καὶ μονοδράχμων	»	12,750,000.—	12,750,000.—
Ὁμολογίαι Ἐθνικῶν δανείων Εἰς χρυσὸν Δρ. 23,767,036.80; » τραπ. γραμ. » 29,416,125.—	»	52,905,661.80	53,183,161.80
Προεξοφλήσεις	»	19,291,001.34	19,249,834.34
Καθυστερήσεις προεξοφλήσεων	»	2,905,438.80	2,941,551.20
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λ/σμοὶ ἐπ' ἐνεχύρῳ χρηματογράφων	»	12,144,750.05	12,681,849.66
Δάνεια ἐπ' ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων	»	1,364,828.—	1,562,091.15
Δάνεια πρὸς τὴν Σταφιδ. Τράπεζαν ἐπὶ ἐγγυήσει τοῦ Κράτους	»	5,666,191.49	4,843,323.24
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ	»	50,550,789.92	50,600,785.64
Δάνεια εἰς δήμους, λιμένας καὶ λοιπὰ νομικὰ πρόσωπα	»	41,912,501.01	41,947,812.26
Χορηγήσεις εἰς γεωργοκτηματίας	»	10,430,117.40	9,330,926.95
Καθυστερήσεις χορηγήσεων εἰς γεωργοκτηματίας καὶ γραμματίων Πρ. Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας	»	4,282,597.04	4,553,562.09
Μετοχαὶ εἰς ἐγχωρίους ἑταιρείας	»	4,260,314.75	4,060,202.25
Συμμετοχὴ εἰς Τράπεζαν Κρήτης	»	1,500,000.—	1,500,000.—
Τοκομερίδια ἐν γένει	»	142,332.12	179,623.37
Καταστήματα Τραπέζης καὶ κτήματα ἐξ ἀναγκαστ. ἐκποιήσεων	»	8,299,735.27	8,327,082.67
Ἀπαιτήσεις ἐπισφαλεῖς	»	2,792,833.90	2,739,842.47
Ἔξοδα ἐγκαταστάσεως (ἰδίως δαπάνη κατασκευῆς τρ. γραμματ.)	»	1,614,666.90	1,643,130.45
Διάφοροι λογαριασμοί	»	888,008.12	661,206.85
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ	»	2,129,624.91	1,4[illegible]4,723.89
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς χρυσὸν	»		46,623.45
Λογαριασμὸς ἐξαγορᾶς συμμετοχῆς Κυβ. εἰς κέρδη ἐκ τρ. γραμματ.	»	1,863,680.—	1,863,680.—
Ἐξαγορὰ προνομίου Προν. Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας	»	1,440,000.—	1,440,000.—
Προμήθεια τροπῆς λαχειοφόρου δανείου εἰς τραπεζ. γραμμάτια	»	600,000.—	600,000.—
Διάφορα	»	337,378.45	190,252.48
	Δραχ.	334,805,223.52	333,770,468.91

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

Μετοχικὸν κεφάλαιον	Δρ.	20,000,000.—	20,000,000.—
Ἀποθεματικὰ κεφάλαια	»	13,500,000.—	13,500,000.—
Τραπεζικὰ γραμμάτια ἐν κυκλοφορίᾳ :			
I. διὰ λογαριασμὸν τῆς Κυβερνήσεως . . . Δρ. 68,778,575,42			
II. » » Τραπέζης . . . » 57,112,806,84 *	»	125,284.583.15	125,891,382.26
Κερματικὰ γραμμάτια δίδραχμα καὶ μονόδραχμα	»	12,750 000.—	12,750,000.—
Καταθέσεις ἄνευ τόκου εἰς μεταλλικόν	»	920,024.34	1,025,447.39
Καταθέσεις ἄνευ τόκου	»	15,259.156.65	12,680,093.03
Ἐπιταγαὶ πληρωτέαι	»	1,010.048.26	949,609.81
Μερίσματα πληρωτέα	»	558,224.86	792,624,86
Καταθέσεις Δημ. διὰ χορηγήσεις δανείων κατὰ τὸν „ΒΦΜ' Νόμον	»	283,749.94	283,749.94
Διεθνὴς Οἰκ. Ἐπιτροπὴ λ/σμὸς καταθέσεων ἐκ. δημοσ. ὑπεγ. προσόδων) Εἰς χρυσόν . . Δρ. 86,541.63 / » τραπ. γραμ. » 4,2158,438.16	»	7,087.15	
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς χρυσόν	»		
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια	»	438,830.85	605,125.40
Καταθέσεις Δημοσίου εἰς Χρυσόν	»	131,087.53	79,611.17
Καταθέσεις Δημοσίου ἐπὶ τόκῳ εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια	»	4,001,366.95	1,107.388.79
Ἔντοκος κατάθεσις Δημοσ. εἰς χρυσὸν διὰ τὴν κατασκ. τοῦ Σιδ-Πειρ-Δεμερ-Συνόρ.	»	2,947,808.54	4,001,366.95
» » « » τρ. γρ)τια » « » »	»	5,774.276.55	2,947,808 54
Καταθέσεις Δημοσ. εἰς τρ. γραμμάτια κατὰ τὸν Νόμον ‚ΒΨΕ'	»	66,948,710,67	5,474,080.55
Καταθέσεις ἔντοκοι	»	47,047.770,—	66,833,032.62
Λαχειοφόρον δάνειον Τραπέζης	»	1,449,269.—	47,647,770.—
Ὑπηρεσία λαχειοφόρου δανείου Τραπέζης	»	3,514,368.23	1,904,782.—
Καταθέσεις ταμιευτηρίου	»		3,503,872.14
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ	»		
Συμμ. τῶν Τραπ. Ἰονικῆς καὶ Ἀθηνῶν εἰς δάνειον Σταφ. Τραπέζης	»	2,505.970,19	1,687,293.50
Διάφορα	»	1,154.442,61	1,085,405.67
* Διὰ λογαριασμὸν τῆς Τραπέζης ὡς ἄνω . . . Δρ. 67,874,242.06			
Ἐκπιπτομένων τῶν ἐν τοῖς Ταμείοις τραπεζικῶν γραμματίων Ἰονικῆς Τραπέζης καὶ τῶν κερματικῶν γραμματίων. » 8,500,062.—			
Ὑπόλοιπον ἐν κυκλοφορίᾳ διὰ λ)σμὸν τῆς Τραπέζης... Δρ. 59,474,180.06	Δρ.	334,805,223.52	333,770,468,91

Ἐν Ἀθήναις τῇ 6 Φεβρουαρίου 1904.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Λογιστηρίου
Π. Α. ΚΟΥΤΣΑΛΕΞΗΣ

ΕΠΙ ΤΗι ΕΟΡΤΗι ΤΗΣ 25ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ

Ταχέως, ἀνεπαισθήτως σχεδὸν παρέρχονται τὰ ἔτη ἐν τῷ ἐθνικῷ βίῳ, χωρὶς οὐδὲν νὰ καταλίπωσι διαρκὲς ἴχνος διαβάσεως, χωρὶς οὐδεμία ἀνάμνησις ν' ἀποτυπωθῇ ἐπὶ τοῦ λευκώματος τῆς ἱστορίας ἡμῶν, ἀνάμνησις δυναμένη νὰ σταματήσῃ καὶ ἐπ' ἐλάχιστον τὸ ὄμμα τοῦ ζητοῦντος συγκινήσεις παρατηρητοῦ, νὰ συγκρατήσῃ ἐπί τινας στιγμὰς τὰς σκέψεις, τὸν ἐνθουσιασμὸν καὶ τὰς ἐλπίδας τοῦ φιλοπάτριδος, νὰ κρατύνῃ τὸ ἄτονον πνεῦμα τοῦ ἀδιαφόρου, ἢ νὰ καταστείλῃ τὸν πικρὸν σαρκασμὸν τοῦ διεφθαρμένου. Guarda e passa! ἰδοὺ ἡ μονότονος καὶ εἴρων κραυγή, ἡ ἐξερχομένη ἐξ ἑκάστης τῶν σελίδων τοῦ λευκώματος τούτου, κραυγὴ θανάτου, εἰσάγουσα τὴν φρικίασιν τῆς ἀπελπισίας εἰς τὴν ζωηροτέραν ψυχήν, καταβάλλουσα τὸ σθένος τῆς μᾶλλον ἀπτώτου καρδίας πρὸ τῆς εἰκόνος τῆς καταστροφῆς, ἥτις περιπλανᾶται ἐπὶ τῶν σελίδων τούτων μὲ τὸν καταχθόνιον γέλωτα χαιρεκάκου δαίμονος. Guarda e passa! ἰδοὺ ἐν ὁποίᾳ ἐπιγραφῇ συνοψίζεται κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη ὁ πολιτικὸς βίος ἔθνους, ἔχοντος ἀναμεμιγμένας τὰς καλλίστας τῶν σελίδων ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ἱστορίᾳ, ὡσεὶ χάριν τῆς ἁρμονίας ἦτο ἀναγκαία ἡ σκιὰ παρὰ τὸ φῶς, ἡ ἡμετέρα δὲ ἐποχὴ ἦτο πεπρωμένη νὰ χρησιμεύῃ ὡς ἡ σκιὰ τῆς ὑπὸ ἀπλέτου φωτὸς καταυγαζομένης ἑλληνικῆς εἰκόνος...

Τίνα λοιπὸν ἔχει σημασίαν ὁ πανηγυρισμὸς ἑορτῆς ἐν ἐποχῇ στείρᾳ πάσης ἐθνικῆς συνειδήσεως καὶ ἀτομικῆς μεγαλοφροσύνης, τίνα ἔχει λόγον ἡ τεχνητὴ ἐξέγερσις ἐνθουσιασμοῦ ἐν χρόνοις ὑπολογισμοῦ καὶ ἀδιαφορίας, ὑπὸ τὸν παγετὸν τῶν ὁποίων ἀποψύχεται πᾶσα θερμὴ ἰκμὰς ζωῆς καὶ ἐγρηγόρσεως ἐν τῷ ὀργανισμῷ τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας; Δὲν ἀπηυδήσαμεν ἄρα νὰ θερμαίνωμεν τὰς χεῖρας ἡμῶν ἐν πυρᾷ παρελθόντος μεγαλείου; μάταιοι, ἐγκαυχώμενοι ἐπὶ ξένοις ἔργοις, δὲν σχίζομεν τὰς περγαμηνὰς τῆς πατρώας ἱστορίας, ἀφοῦ κατέστημεν ἀνάξιοι νὰ συνεχίσωμεν τὴν παράδοσιν καὶ τὴν ἀποστολὴν ἰδέας, ἄνευ τῆς ὁποίας οὐδεμία ἐθνικὴ ζωή, οὐδεμία ἐθνικὴ συνείδησις, συνεπῶς οὐδεὶς λόγος ὑπάρξεως ἐν τῇ ἱστορίᾳ;

Τοιαῦτα ἐπιφωνεῖ ὁ σκεπτικός, πλήρης πικρίας καὶ ὀργῆς, ἀλλ' ἡ ἑορτὴ ἑνὸς λαοῦ εἶνε τὸ μέγα αὐτοῦ πάσχα, οὐδόλως ἀπευθύνεται εἰς τὸ παρόν· δὲν εἶνε ἡ λατρεία καὶ ἡ ἀποθέωσις τοῦ συγχρόνου βίου, εἶνε στιγμή, περιλαμβάνουσα πλήρη τὸν βίον τοῦ ἔθνους. ἄνευ διακρίσεως τόπου καὶ χρόνου, ἐν διαπρεπεῖ εἰκόνι ἀποτυποῦσα τὸ παρελθόν, καὶ προφητεύουσα τὸ μέλλον διὰ τοῦ λυκόφωτος τῶν ἐθνικῶν

πόθων καὶ τῶν ἀποκρύφων ἐλπίδων. Ἡ ἡμέρα αὕτη εἶνε ἀθάνατος, ἡ ἰδέα τὴν ὁποίαν ἐκπροσωπεῖ, ἐξόχως ἑλληνικὴ ἰδέα, δὲν ἀπεβίωσε τελείως, δὲν παρῆλθεν, ὑποστᾶσα τὴν θανάσιμον ἐπίδρασιν τοῦ παγετοῦ τῆς ἀδιαφορίας καὶ καταπτώσεως· οἱ σπόροι αὐτῆς μένουσιν ἄθικτοι πάντοτε, ὡς οἱ κόκκοι τοῦ σίτου ὑπὸ τοὺς παγετοὺς τοῦ χειμῶνος, ἀναμένοντες τὴν διάλυσιν τῶν πάγων, ὅπως ἐξέλθωσιν τὸ εἰς φῶς καὶ εἰς τὸν ἥλιον. Ἡ ἰδέα οὐδέποτε ἀποθνήσκει· ὑφίσταται μόνον ἐνίοτε ἀλλοιώσεις καὶ μεταβολάς, φαίνεται πολλάκις ἐκλείπουσα, ἀλλ' ἀείποτε δρᾷ λανθανόντως ἐν τῷ βίῳ τοῦ ἔθνους· εἶνε ὁ ζείδωρος χυμὸς αὐτοῦ, τὸ αἷμα, τὸ φῶς, ὁ ἠλεκτρισμός· ἀπαιτεῖται ὤθησις μόνον, ὅπως τελεσθῇ καὶ πάλιν ἔναρξις τῆς ζωῆς, ὅπως ἀποκαλυφθῇ αὕτη καὶ πάλιν ἐν τῇ ἀκαταπαύστῳ τοῦ ἔθνους σταδιοδρομίᾳ. Οἱ δὲ μάρτυρες, οἱ ἥρωες, οἱ προνομιοῦχοι πρωταγωνισταὶ τῆς ἰδέας ταύτης ἀναφαίνονται ἀείποτε ἐπὶ τῆς σκηνῆς, πρόθυμοι καὶ ἐπὶ θυσίᾳ τῆς ζωῆς αὐτῶν νὰ δώσωσι νέαν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους ὤθησιν καὶ ἐνέργειαν. Ἂς πιστεύσῃ καὶ ἂς ἐλπίσῃ τὸ ἑλληνικὸν γένος. Κατὰ τὴν μεγάλην ταύτην ἡμέραν ἂς λησμονήσῃ τὸ παρόν, ἀναμιμνησκόμενον τοῦ παρελθόντος, δημιουργοῦν δι' αὐτοῦ ἐν τῇ σκέψει καὶ τῇ φαντασίᾳ τὸ μέλλον, ἀποκαθαρθὲν ἐν τῷ φλογερῷ πυρὶ τῆς ἐθνικῆς ἰδέας, ἥτις μόνη δύναται νὰ ἐξαγνίσῃ, νὰ ἐνθουσιάσῃ, νὰ καταστήσῃ αὐτὸ ἄξιον τῶν ἀναμνήσεων τοῦ παρελθόντος καὶ τῶν προσδοκιῶν τοῦ μέλλοντος.

* *
*

Ἡ ἑορτὴ τῆς 25ης Μαρτίου εἶνε ἡ ἑορτὴ τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, ἄνευ διακρίσεως τόπου ἢ ἱστορικῆς περιόδου. Ἀφ' ὅτου ὁ ἑλληνισμὸς ἀναφαίνεται ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων, ἐξακολουθεῖ ἀείποτε πρωταγωνιστῶν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως. Ἰδοὺ τὸ προνόμιον τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος· καὶ ἰδοὺ διὰ τίνα λόγον ὑπάρχει ἀποτετυπωμένη ἐπὶ τοῦ μετώπου του ἡ σφραγὶς τῆς ἀθανασίας.

Ἡ ἱστορία τοῦ ἑλληνισμοῦ εἶνε ἐλευθέρα δραματικὴ παράστασις· προσφέρει εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τὸν ὡραιότατον τύπον καὶ τὸ εὐγενέστερον ὑπόδειγμα. Οὐδέποτε θνήσκει, καὶ ἂν ἐνίοτε καταβληθῇ, ἀνυψοῦται μετὰ μείζονος ἰσχύος· ἀπὸ τῆς πτώσεως αὐτοῦ ἐγκυμονεῖται νέα ζωὴ σθεναρωτέρα καὶ εὐγενεστέρα· ὡς ὁ μυθευόμενος γίγας, κλίνων πρὸς τὴν μητέρα γῆν, ἀναλαμβάνει νέαν ζωὴν καὶ νέας δημιουργικὰς δυνάμεις ἐν τῇ σταδιοδρομίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος.

Τί εἶνε ἡ Ἑλλὰς ἐν τῷ μακρῷ βίῳ τοῦ ἀνθρώπου; ἀσήμαντον σημεῖον ἐν τῷ εὐρεῖ σταδίῳ τῆς ἱστορίας. Καὶ ἐν τούτοις, ὅ τι ἀνέθαλε καὶ ἐβλάστησεν ὑπὸ τὸν ὡραῖον αὐτῆς οὐρανόν, διετέλεσεν ἀείποτε ὁ φωτεινότατος φάρος, ὁ πολλάκις φωταγωγήσας τὴν ἀνθρωπότητα ἐν μέσῳ τῶν σκιῶν τῆς ἱστορίας, ὁ ὁδηγήσας αὐτὴν πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ καλοῦ, τοῦ τριφυοῦς τούτου συμβόλου τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἐξημερώσεως.

Βλέπω αὐτὴν ἐν τῇ μεγαλοπρεπεῖ φορᾷ τῶν αἰώνων. Προμηθεὺς λέγεται ὁ πρῶτος αὐτῆς ἥρως, ὑπερφυὴς μάρτυς τῆς ἀνθρωπίνης ἰδέας· κλέπτει τὸ πῦρ τῆς ἐπιστήμης ἀπὸ τῶν ἀθανάτων καὶ μὲ τὸν τίτλον τοῦτον παρίσταται ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Νεαρὰ εἰσέτι, μόλις ἐξελθοῦσα τῆς ἥβης, ἄρχεται τῶν ἐκπολιτιστικῶν αὐτῆς περιπλανήσεων· τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, ἀπαλλαγὲν τῶν θεοκρατικῶν δεσμῶν τῆς γηραιᾶς Ἀσίας, πρώτην φορὰν ἐνατενίζει νέους ὁρίζοντας καὶ πρώτην φορὰν κατανοεῖ τὴν ἰσόθεον ἐκείνην ἰσχύν, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ ἄκρον ἄωτον τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος· ἐν τῇ νεανικῇ αὐτῆς μέθῃ καταβιβάζει τοὺς θεοὺς ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου, παλαίει πρὸς αὐτούς, νικᾶται πολλάκις, ἀλλ' οὐδέποτε πίπτει· ἢ ὁσάκις πρὸς στιγμὴν πέσῃ, εἶνε ἡ πτῶσις αὐτῆς σοβαρά, ἀξιοπρεπής, ὡς ἡ πτῶσις τῶν ἡρώων τῆς ἀρχαίας τραγῳδίας. Ἀπόλλων ὁ θεὸς τοῦ φωτὸς εἶνε ὁ κατ' ἐξοχὴν θεὸς αὐτῆς μὲ τὸ βαθυσήμαντον αὐτοῦ λόγιον: «*γνῶθι σαυτόν*»· πρώτην φορὰν ἡ ἀνθρωπότης *ἐν τῷ λογίῳ τούτῳ*, τῷ ἐπὶ τῆς εἰσόδου τοῦ πανελληνίου ναοῦ τῶν Δελφῶν ἀναγεγραμμένῳ, λαμβάνει πλήρη αὐτοσυνειδησίαν· ἀναβιβάζεται μέχρι τῶν θεῶν καὶ ἀνακαλύπτει ἐν τῇ συνειδήσει αὐτῆς τὸ μυστήριον τῆς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ὑπάρξεως. Τούτου ἕνεκα πᾶν ὅτι παρήγαγεν ἡ Ἑλλὰς φέρει κατ' ἐξοχὴν τὸν τύπον τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, εἰς τὰ παραγόμενα δὲ τοῦ πνεύματος αὐτῆς ἀποκαλύπτεται κατ' ἐξοχὴν ἡ ἀνθρωπίνη ἰδέα. Ὅμηρος, ὁ πρῶτος ῥαψῳδὸς τῆς Ἑλλάδος, εἶνε καὶ ὁ πρῶτος ψάλτης τῆς ἀνθρωπότητος, ἀθάνατος κρήνη, ἀφ' ἧς ἀείποτε θέλουσιν ἐκρέῃ ζείδωροι κρουνοὶ ποιήσεως, ζωοποιοῦντες ὅλων τῶν μετὰ ταῦτα λαῶν τὸ ποιητικὸν πνεῦμα. Ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης εἶνε οἱ δύο ἀντίπολοι τῆς σκέψεως, ὁ Κάστωρ καὶ ὁ Πολυδεύκης πάσης τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος κινήσεως· ὁ Φειδίας εἶνε ὁ ἐξοχώτατος δημιουργὸς ἀνθρωπίνων τύπων, ἀφ' ὧν ἐλλείπει ἡ πνοὴ μόνον, ὅπως ὑπάρξωσι τέλειοι, λαλοῦντες καὶ κινούμενοι ἄνθρωποι, θεῖος ἀριστοτέχνης, ὃν οὐδέποτε θέλουσι καταφθάσῃ οἱ μέγιστοι τῶν νεωτέρων, οὔτε ὁ Μιχαὴλ Ἄγγελος, οὔτε ὁ Κανόβας, οὔτε ὁ Τορουάλδσεν. Ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία εἶνε ἡ πρώτη ἀνθρώπων κοινωνία, ἡ ἀναγορεύσασα ὡς κυρίαρχον αὐτῆς *δόγμα τὴν ἐλευθερίαν*, μεγάλην ἀρχήν, ἣν ἀγνοεῖ ἡ παμβασιλευομένη Ἀσία, ἔξοχον δώρημα, τὸ κράτιστον τῶν ἀγαθῶν, ἃ ἐκληρονόμησε παρὰ τοῦ ἀρχαίου ὁ νεώτερος κόσμος· ἡ ἱστορία τῆς ἐλευθερίας εἶνε ἡ ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος· ὑπὸ τὴν αἰθερίαν αὐτῆς ἐπίπνοιαν ψάλλει, σκέπτεται ἢ ἐνεργεῖ· μικρός, εὐθυτενής, ἀλλ' ἀδάμαστος βράχος ἡ Ἑλλὰς ἀπωθεῖ τὰ εἰσβάλλοντα θολὰ κύματα τῆς ἀσιατικῆς εἰσβολῆς καὶ σώζει τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ τοῦ κινδύνου τῆς ἐκβαρβαρώσεως.

Ὦ ἀθάνατοι ἡμέραι, καθ' ἃς ἡ γῆ αὐτὴ τρέμει ὑπὸ τὸν δοῦπον τῶν εἰσβαλλόντων βαρβάρων, ἀλλὰ μόνη ἡ ἑλληνικὴ καρδία δὲν τρέμει, καθ' ἃς ὁ ἥλιος σκιάζεται ὑπὸ τὰ πίπτοντα βαρβαρικὰ βέλη, ἀλλὰ μόνον τὸ ἑλληνικὸν ὄμμα διατηρεῖ τὴν αἰωνίαν τοῦ οὐρανοῦ τῆς πατρίδος του διαύγειαν! Ὦ μεγάλαι ἡμέραι τοῦ Μαραθῶνος, τῆς Σαλαμῖνος καὶ τῶν Πλαταιῶν, αἰώνια ὑποδείγματα ἀρετῆς καὶ ἡρωϊ-

σμοῦ διὰ πᾶσαν ἐποχὴν καὶ κοινωνίαν, ἐπανήλθετε καὶ πάλιν εἰς τὸ Δραγατσάνι, εἰς τὸ Χάνι τῆς Γραβιᾶς, εἰς τὸ Μεσολόγγι, ἀλλὰ μάτην ἀναμένομεν μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης τὰ ἔξοχα ἀποτελέσματα, ὁπότε μετὰ τὰς νίκας ἀνεγράφετε ἐν τῇ ἱστορίᾳ τὰς ὡραίας ἐκείνας πολιτείας, σφριγώσας ὑπὸ τῆς πνοῆς τῆς ἐλευθερίας, παραγούσας τὰ μεγάλα ἐκεῖνα — ἔγγραφα καὶ ἄγραφα — τοῦ πνεύματος ἀριστουργήματα, ἀθάνατα ὡς ἡ ἰδέα, ἥτις τὰ παρήγαγε, αἰωνίους τύπους τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ καλοῦ, τῶν ὁποίων ὑπομνηματιστὴς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διατελεῖ μόνον μέχρι τῆς σήμερον ὁ νεώτερος κόσμος! Καὶ καθ' ἣν στιγμὴν πίπτει ὁ κόσμος ἐκεῖνος, κλίνων ὑπὸ τὰς δάφνας αὐτοῦ, ὁποία μελαγχολία καταλαμβάνει τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα! Αὐτὴ ἡ φύσις αἰσθάνεται τὴν φρίκην τῆς ἐρημίας της, καὶ μὲ τὴν ἔκφρασιν ἀρρήτου ἀγωνίας στενάζει τὸν μοιραῖον τῆς καταστροφῆς ἐπικήδειον: *Πὰν ὁ μέγας τέθνηκεν!*

Ἀλλ' ὄχι· ὁ μέγας Πὰν δὲν ἀπέθανεν· ὁ Ἑλληνισμὸς δὲν ἦτο θρησκεία μόνον καὶ ἐθνικότης, ἦτο ἰδέα, καὶ ὡς τοιαύτη ἀθάνατος. Πρωτεὺς τοῦ πολιτισμοῦ, λαμβάνων διαφόρους φάσεις καὶ ἀλλοιώσεις, δίδει τὴν χεῖρα εἰς τὸν Χριστιανισμόν, περιβάλλει μὲ τὸ λαμπρὸν αὐτοῦ ἔνδυμα τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ ἡ ἀνθρωπίνη κοινωνία ἀνακαινίζεται ἀπὸ τῆς σήψεως καὶ τῆς καταστροφῆς, εἰς ἣν περιέστη· *ὁ ἄγνωστος θεὸς* τῶν Ἀθηνῶν, ὁ προφήτης τῆς Ἰουδαίας ἀναγκάζεται νὰ λαλήσῃ τὴν γλῶσσαν τοῦ Πλάτωνος, ἵνα καταστῇ καταληπτὸς εἰς τὰ πλήθη τῆς οἰκουμένης. Μεγάλη ἐπανάστασις τελεῖται τότε, δημιουργοῦσα νέον κόσμον καὶ νέαν ἱστορικὴν περίοδον, ἧς ὁ ἑλληνισμὸς καὶ πάλιν παρίσταται ὁ πρωταγωνιστὴς καὶ ὁ ἥρως.

Ἀλλ' ὁ Χριστιανισμός, παρανοηθεὶς κατὰ τὰ οὐσιωδέστερα αὐτοῦ στοιχεῖα, δὲν δύναται βραδύτερον νὰ ἐπιτελέσῃ τὴν ὑψηλὴν ἀποστολήν, ἣν ἐπηγγέλλετο εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος. Ἀπὸ τῆς αἰωνίας πόλεως διατυποῦται ἡ ὀπισθοδρόμησις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος, ἐν δὲ τῇ Ἀνατολῇ θεολογικαὶ ἔριδες ἐπισπεύδουσι τὴν καταστροφὴν τοῦ ἐξελληνισθέντος ρωμαϊκοῦ κράτους. Ἡ πόλις τοῦ Κωνσταντίνου πίπτει ὑπὸ τὸ κράτος τῆς ἡμισελήνου, ἡ δὲ Ῥώμη φαίνεται θριαμβεύουσα ἐπί τινας στιγμὰς ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου.

* *
*

Βαθεῖα νὺξ ἐπικρατεῖ ἐν τῇ ἱστορίᾳ· οὐδὲν καθαρὸν φῶς ἐκτὸς τοῦ μυστικοῦ ἐκείνου, τοῦ ἐξερχομένου ἀπὸ τοῦ ἀδύτου τῶν γοτθικῶν μητροπόλεων τοῦ μεσαίωνος· ὁ Ἐφιάλτης τοῦ σκότους πιέζει τὰ στέρνα τῆς ἀγωνιώσης ἀνθρωπότητος... Σύ, Ἑλλάς, μέλλεις κα' πάλιν, πλήρης ζωῆς νὰ ζωογονήσῃς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα· ἔπεσες, διὰ νὰ λάβῃς νέαν ζωήν, ἡττήθης, διὰ νὰ θριαμβεύσῃς· ἐν τῇ ὑποφωσκούσῃ ἐκείνῃ ἐξεγέρσει τῆς νέας ἱστορίας, καταλείπεις τὰ ἔρημα παράλια, ἔνθα ἐπὶ τοσούτους χρόνους ἠγωνίζεσο, ἵνα ζητήσῃς νέον ἄσυλον καὶ νέαν πατρίδα. Ἱέρεια τοῦ

πολιτισμοῦ, προφητικὴ Σίβυλλα, δὲν ἔκλινες ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ἐτῶν καὶ τῆς ἐργασίας. Παρθενική, ὡς ἡ Ἰφιγένεια, καθ' ἣν στιγμὴν ἄγεται ἐπὶ θυσίαν πρὸς τὸν βωμόν, λυσίκομος ὡς μία τῶν Σειρήνων τοῦ Ἀρχιπελάγους, μάγισσα, ὡς ἱέρεια τῶν Δελφῶν, κατὰ τὰς στιγμὰς τῶν ὑπερτάτων αὐτῆς ἐκστάσεων καὶ ἀποκαλύψεων, φέρεις τὸν ἀσπασμὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐπὶ τῶν χειλέων, τὴν σκιὰν τῆς δάφνης ἐπὶ τοῦ μετώπου, τὴν ἀθανασίαν τοῦ πνεύματος ἐν τῷ ἀναπαλλομένῳ κόλπῳ σου, ἵνα τονίσῃς καὶ πάλιν νέους ὀρφικοὺς ἁρμονίους ὕμνους, μέλλοντας ν' ἀντηχῶσι μέχρι συντελείας τῶν αἰώνων! Ἡ φρικίασις τοῦ φέροντός σε πρὸς τὴν Ἑσπερίαν κύματος μεταβάλλεται εἰς ἡδυπαθῆ ἁρμονίαν, καθόσον προσεγγίζεις πρὸς τὰς ἀκτὰς ἐκείνας, αἵτινες ἄλλοτε ἔφερον τὸ μέγα σου ὄνομα. Οὕτω βαθμηδὸν ὑπὸ τὴν ἐπίπνοιαν τοῦ ἱεροῦ ᾄσματός σου ἐγκυμονεῖται ἡ Ἀναγέννησις, καὶ μετὰ ταῦτα ἡ Μεταρρύθμισις, καὶ μετὰ ταῦτα ἡ γαλλικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία καὶ ἡ γαλλικὴ Ἐπανάστασις, μεγάλαι ἐποχαὶ ἐν τῷ βίῳ τῶν νεωτέρων λαῶν, αἵτινες τὸ πνεῦμα αὐτῶν καὶ τὴν ὕπαρξιν ὀφείλουσι πρὸ παντὸς εἰς τὴν ὑπερφυᾶ ἐπίσκεψιν τῆς ἀποδήμου Καρυάτιδος...

Ἕκαστος αἰὼν φέρει ἰδίαν φυσιογνωμίαν καὶ ἀτομικότητα. Παρίσταται ἐν τῷ πανθέῳ τῆς ἱστορίας ὡς μεγάλη προσωπικότης, λαξευθεῖσα ὑπὸ τῶν προγενεστέρων αἰώνων, εἴτε διὰ τοῦ λόγου, εἴτε διὰ τοῦ ξίφους. Ἡ γαλλικὴ Ἐπανάστασις εἶνε ἡ τελευταία τοιαύτη ἐν τῇ ἱστορίᾳ, μεγαλοπρεπὴς δραματικὴ παράστασις, συνοψίζουσα πλήρη τὸν ἀνθρώπινον βίον μεθ' ὅλων τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ καὶ τῶν ἐλλείψεων, μεθ' ὅλων τῶν προτερημάτων καὶ ἐλαττωμάτων. Συμπέρασμα τῆς τελευταίας ἱστορικῆς προόδου τῆς κοινωνίας, ἀνέγραψεν ἐν ταῖς συγγράμμασιν αὐτῆς τὰς γενναιοτάτας ἀρχὰς καὶ προεκήρυξε τὰ εὐγενέστατα δόγματα, ἅτινα ἀπὸ τῆς Ἀναγεννήσεως συνεκίνησαν τὸ ἀνθρώπινον γένος. Ἡ ἱερὰ βίβλος τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἡ ἐν ἔτει **1793** ὑπὸ τῆς γαλλικῆς ἐθνοσυνελεύσεως *διακήρυξις* τῶν δικαίων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτου, εἶνε ὁ ἐπίσημος κῶδιξ τῆς νεωτέρας κοινωνίας. Ἐν τῇ διακηρύξει ταύτῃ ἡ *ἐλευθερία*, ἡ *ἰσότης* τῶν λαῶν καὶ τῶν ἀτόμων ἀναγορεύονται ἐπισήμως ἀπόλυτα δίκαια, ἄνευ διακρίσεως φυλῆς ἢ γένους, καὶ λαμβάνει ὑπόστασιν ἡ μεγάλη εὐχὴ τῶν Στωϊκῶν, καθ' ἣν *ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις ἐστίν*, ἰδέα ἐκφρασθεῖσα καθαρώτερον ἔτι ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελίου: *Πάντες ἐσμὲν ἐν Χριστῷ ἀδελφοί...*

Ἀπὸ τῆς ἰδέας τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἰσότητος καὶ τῆς ἀδελφότητος τῶν λαῶν, τοῦ τριφυοῦς τούτου συμβόλου τῆς νέας κοινωνίας, ἀναπτύσσεται νέα ἄλλη ἀρχὴ γονιμωτέρα καὶ εὐγενεστέρα. Ἡ ἰδέα τῆς ἀτομικότητος τῶν λαῶν εἶνε ἐπίσης θεμελιώδης τῆς ἀνθρωπίνης προόδου ἰδέα, ὅσον καὶ ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἰσότης τοῦ ἀνθρώπου. Ἐλευθερία ἄνευ πατρίδος εἶνε κενή, ἀφῃρημένη ἔννοια· εἶνε ἡ ἐλευθερία τῶν θηρίων τῶν δασῶν καὶ τῶν ὀρέων, ἀλλ' οὐχὶ λογικῶν ὄντων, ἅτινα μόνον ἐν κοινωνικῇ καταστάσει δύνανται νὰ πραγματοποιήσωσι τὸν σκοπὸν αὐτῶν καὶ τὴν ἀποστολὴν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ἀπὸ τῆς ἰδέας τῆς *πατρίδος* ἐγκυμονοῦνται καὶ παρά-

γονται αἱ μεγάλαι ἀρεταί, αἱ μεγάλαι ἐξάρσεις καὶ ἀφοσιώσεις τῶν λαῶν καὶ τῶν ἀτόμων, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὰς ὑψίστας καὶ ὡραιοτάτας τῶν σελίδων τῆς ἱστορίας. Μόνη ἡ πατρίς, ἡ εὐημερία αὐτῆς καὶ ἡ πρόοδος, ἀνακουφίζει τὰς ὑπερτάτας τῶν θλίψεων ἔν τε τῷ ἰδιωτικῷ καὶ τῷ δημοσίῳ βίῳ. Ἐνθυμεῖσθε τί ἐδίδασκεν ἐν τῇ ἀκμῇ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ εἰς τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ ὁ Πλάτων: «μητρός τε καὶ πατρὸς καὶ τῶν ἄλλων προγόνων ἁπάντων τιμιώτερόν ἐστιν ἡ πατρὶς καὶ σεμνότερον καὶ ἁγιώτερον καὶ ἐν μείζονι μοίρᾳ καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρ' ἀνθρώποις τοῖς νοῦν ἔχουσιν». Ὑψηλὴ διδασκαλία φιλοπατρίας, ἥτις κατειργάσατο τὴν ἀκμὴν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἀναδείξασα αὐτὸ ἐντελέστατον ὑπόδειγμα ἐν τῷ βίῳ τῆς ἱστορίας.

Ἐν τῇ ἰδέᾳ τῆς πατρίδος λαμβάνει τὴν πρώτην αὐτῆς ἀρχὴν ἡ ἀτομικότης τῶν λαῶν, ἀποτέλεσμα τῆς γεωγραφικῆς, ἐθνικῆς καὶ πολιτικῆς αὐτῶν ἰδιοφυΐας. Μεγάλη ἀρχή, ἣν παρεγνώρισεν ἡ ἀρχαιότης, ἣν οὐδέποτε κατενόησαν οἱ μέσοι αἰῶνες, καὶ ἥτις μόλις ἤρξαντο θριαμβεύουσα ἐν τῇ συνειδήσει τῶν νέων κοινωνιῶν, ἀφ' ὅτου ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις ἀνεκήρυξε τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἰσότητα τῶν λαῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων. Εἶνε ἡ *ἀρχὴ τῶν ἐθνικοτήτων*, ἡ ἰδίως κρατύνουσα τὸ αἴσθημα τῆς φιλοπατρίας, ἡ διδάσκουσα, ὅτι πατρὶς δὲν εἶνε μόνον ἐκείνη, ἔνθα ὁ ἄνθρωπος ἀνέτως καὶ εὐδαιμόνως ζῇ, ἀλλ' ὅτι εἶνε ἡ εὐρυτέρα ἰδέα τῆς οἰκογενείας, ἐν τῷ κύκλῳ τῆς ὁποίας ἐγεννήθη, ζῇ καὶ ἐργάζεται, λαλῶν τὴν αὐτὴν γλῶσσαν, αἰσθανόμενος τὰ αὐτὰ συναισθήματα, ἔχων ὁμοιόμορφον περὶ πάντων τῶν πραγμάτων ἀντίληψιν καὶ συναίσθησιν. Φυσική, ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ συγγένεια μεταξὺ ὅλων τῶν μελῶν τῆς μεγάλης οἰκογενείας τῆς πατρίδος, ἰδοὺ τί ἀποτελεῖ τὴν ἰδέαν τῆς ἐθνικότητος, τὴν ἰδέαν τῆς πατρίδος μιᾶς, ἐλευθέρας καὶ ἀνεξαρτήτου.

* * *

Ὅταν ὁ ἑλληνισμὸς ἔπιπτε παρὰ τὰς πύλας τοῦ ἁγίου Ρωμανοῦ μετὰ τοῦ Κωνσταντίνου, τοῦ τελευταίου τῶν ἀρχαίων, τοῦ πρώτου τῶν νεωτέρων ἡρώων, εἶχεν ἀπολέσῃ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τὴν βαθεῖαν ἐκείνην συνείδησιν τῆς ἐθνικότητός του, ἣν τοσοῦτον ἐναργῶς βλέπομεν βραδύτερον ἀναγραφομένην εἴτε ἐν τῷ προγράμματι τοῦ ἐθνομάρτυρος Ρήγα, εἴτε ἐν τῷ συνθήματι τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως: *Μάχου ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος*. Ἂν ἐπολέμει τὸν τύραννον, ἔπραττε τοῦτο ἐξ ἐμφύτου πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἀγάπης· ἡ ἰδέα τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος ἦτο δι' αὐτὸν ἀμυδρὰ ἀπήχησις ἀρχαίας πατρίδος, παλαιῶν ἀναμνήσεων. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἰδέας τοῦ ἔθνους ἄρχεται ἀμέσως μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς περικαλλοῦς πόλεως. Βαθεῖα νὺξ δουλείας καὶ καταισχύνης ἐξαπλοῦται ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς ἑλληνικῆς γῆς· ἀλλὰ δὲν ἐξέλιπε καθ' ὁλοκληρίαν τὸ αἴσθημα τῆς ἐλευθερίας· ὁ τύραννος εἶχε καταδαμάσῃ τὸ σῶμα, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ ἔθνους. . . Ἀκούονται μακρὰν ἐπὶ τῶν ὀρέων τοῦ Ὀλύμπου, τοῦ Πίνδου καὶ τῆς Ὄσσης φωναί, θόρυβοι, κρότοι,

διαταράττοντες τὴν γαλήνην τῆς ἑλληνικῆς ἐρημίας. Ἀλλὰ δὲν εἶνε νέα τιτανομαχία τῶν πεπτωκότων θεῶν τῆς παραδόσεως. Ἀρματωλοὶ καὶ Κλέφται, αὐθάδεις Κορύβαντες τῆς δουλωθείσης ἐθνικότητος, λικνίζουσι τὸ ἀρτιγέννητον νεογνόν, τὸν Δία τῆς ὑποφωσκούσης ἐλευθερίας. Τὸ καρυοφύλλι τοῦ Κλέφτου, τὸ πολεμικὸν ᾆσμα τοῦ πλάνητος ῥαψῳδοῦ ἐν ἁρμονίᾳ ἐπιφωνοῦσι τό: *γρηγορεῖτε* εἰς τοὺς δούλους ἐκείνους, ὧν ἡ καρδία σφυρηλατουμένη ἐπὶ τοῦ ἄκμωνος τῆς τυραννίας, ἀναμένει τὴν ὥραν τῆς ἐξεγέρσεως. Ἡ ὥρα ἐκείνη θὰ ἔλθῃ, διότι εἶνε ἤδη ἄνωθεν γεγραμμένη ἐν ταῖς δέλτοις τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας· ἡ ὥρα ἐκείνη θὰ ἔλθῃ, διότι εἶνε ἱστορικὴ ἀνάγκη, διότι μόνον ἐπὶ τῷ ὅρῳ τούτῳ δύναται ν' ἀναγεννηθῇ ἡ Ἀνατολή. Ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ἱστορίᾳ ἡ Ἑλλὰς κέκτηται ἰδιαίτερα προνόμια. Προμηθεὺς τοῦ πολιτισμοῦ, ἀντιπροσωπεύει πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς ἐξημερώσεως καὶ οὐχὶ τῆς κατακτήσεως· τὸ ξῖφος τοῦ πνεύματος δὲν ἔχει ἀνάγκην τοῦ ξίφους τῆς ἰσχύος· εἰσδύει ἀσυνειδήτως ἐν τῇ συνειδήσει καὶ κατακτᾷ κατακτώμενον· ἡ Ἀνατολὴ θέλει ὑποκύψῃ καὶ πάλιν, θέλει ἀναγεννηθῇ ὑπὸ τὴν γοητευτικὴν ἰσχὺν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, διότι ἀνήκει εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ λόγῳ ἱστορικῶν παραδόσεων καὶ λόγῳ πολιτικῆς ἀνάγκης. Ἡ Ἀνατολὴ τότε μόνον θέλει πανηγυρίσῃ ὁριστικῶς τὸ ἀληθὲς πάσχα τῆς ἐθνικῆς καὶ πολιτικῆς αὐτῆς παλιγγενεσίας, ὅταν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ ἑλληνισμοῦ ἅπαντες οἱ λαοὶ αὐτῆς, τηροῦντες τὴν ἰδίαν ἀτομικότητα καὶ ἰδιοφυΐαν, ἐξακολουθήσωσι μετὰ νέου σθένους ἐπιδιώκοντες τὴν ἐκπολιτιστικὴν αὐτῶν ἐν τῷ βίῳ τῆς ἀνθρωπότητος ἐργασίαν. . .

Τοιοῦτον εἶνε τὸ πρόγραμμα τοῦ Ῥήγα: ἡ διὰ τοῦ ἑλληνισμοῦ ἀναγέννησις καὶ ἀπελευθέρωσις τῆς Ἀνατολῆς. Τὸ καθολικὸν αὐτοῦ πνεῦμα, ἡ προφητικὴ αὐτοῦ διάνοια ἔβλεπε πέραν τῶν ὁρίων ἐκείνων, μέχρι τῶν ὁποίων ἐξικνοῦνται σήμερον οἱ τετραπλοῖ ὀφθαλμοὶ μύωπος διπλωματίας. Ὀρφεὺς τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, συνέλαβε τὴν τελειοτάτην τῆς πολιτικῆς διοργανώσεως τῆς Ἀνατολῆς εἰκόνα, τὴν εἰκόνα τῆς ἀνατολικῆς Ὁμοσπονδίας. Ἰδοὺ τί ἔλεγεν ἐν τῷ φιλοπατρίδι αὐτοῦ ἐξορκισμῷ πρὸς τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς:

«Σ' Ἀνατολήν, καὶ Δύσιν, καὶ Νότον καὶ Βοργιὰν
ὑπὲρ πατρίδος ὅλοι κάμετε μιὰν καρδίαν.
Ἐστὴν πίστιν του καθένας ἐλεύθερος νὰ ζῇ,
τὴν δόξαν τοῦ πολέμου νὰ τρέξωμεν μαζῆ.
Βουλγάροι κι' Ἀρβανῖται καὶ Σέρβοι καὶ Ῥωμηοί,
Νησιῶται καὶ Ἠπειρῶται μὲ μιὰ κοινὴ ὁρμή.
Γιὰ τὴν ἐλευθερίαν νὰ ζώσωμεν σπαθί,
πῶς εἴμεθα ἀνδρειωμένοι παντοῦ νὰ ξακουσθῇ. . . .
Μαυροβουνιοῦ καπλάνια κι' Ὀλύμπου ἀετοί,
κι' Ἀγράφων τὰ ξεφτέρια, γενῆτε μιὰ ψυχή.

Ἀνδρεῖοι Μακεδόνες, ὁρμήσατε μὲ μιά,
τὸ αἷμα τῶν τυράννων ροφῶντες ὡς θηριά.
Τοῦ Σάβου, τοῦ Δουνάβου ἀδέλφια χριστιανοί,
μὲ τ' ἄρματα 'στὸ χέρι καθεὶς σας ἂς φανῇ».

Ἡ πρώτη ἐθνικὴ τῆς Ἑλλάδος Συνέλευσις, ἀναγνωρίζουσα *Ἕλληνας πάντας τοὺς εἰς Χριστὸν πιστεύοντας ἐκ τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς*, οὐδὲν ἕτερον ἔπραττεν ἢ ἀναγράφουσα καὶ προκηρύττουσα τὸ ἐθνικὸν πρόγραμμα τοῦ ἐκ Βελεστίνου μάρτυρος. Καὶ ἀνυψοῦτο τότε ὁ σταυρὸς τῆς ἑλληνικῆς σημαίας ἐπὶ τῶν πεδιάδων τῆς Βλαχίας καὶ τῆς Μολδαυΐας, καὶ ἤρχετο πρὸς ἡμᾶς ἀπὸ τῆς Βουλγαρίας ὁ Χατζηχρῆστος καὶ ἀπὸ τοῦ Μαυροβουνίου ὁ Βάσσος, στρατηγοὶ τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας, καὶ συνηγωνίζοντο μεθ' ἡμῶν, πρωταγωνιστοῦντες ἐν τῷ σταδίῳ τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἁμίλλης διὰ τοῦ Μιαούλη, τοῦ Βότσαρη καὶ τοῦ Τζαβέλλα, οἱ Ἀλβανοί, ὁμοθαλεῖς ἀδελφοί, ἀποπλανηθέντες ἐν μέσῳ τῶν αἰώνων ἐπὶ τῶν ὀρέων των καὶ ἀποχωρισθέντες τῆς κοινῆς μητρὸς κατά τινα παράδοξον τῆς ἱστορικῆς προνοίας βουλήν, ὅπως χρησιμεύσωσι βραδύτερον ἐν τοῖς πρώτοις τῶν σκαπανέων τῆς νέας, τῆς μεγάλης ἑλληνικῆς πατρίδος. . .

Ὁ Ῥήγας ἐδολοφονήθη. . . Αἰωνία αὐτοῦ ἡ μνήμη! Ἐν χρόνοις δουλείας καὶ σκότους ἦτο ὁ πρῶτος συλλαβὼν καὶ γράψας πλήρη, τελείαν εἰκόνα τοῦ μέλλοντος ἑλληνικοῦ ἔθνους. *Τὸν σπόρον ἔσπειρα*, ἐπεφώνει, ἐκπνέων, πρὸς τοὺς δημίους· *ἀλλὰ θὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα, καθ' ἣν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος θὰ θερίσῃ τοὺς γλυκεῖς του καρπούς.* Ὁ Ῥήγας ἐδολοφονήθη· ἀλλ' ἐπέζησε τὸ πνεῦμά του. Δὲν παρῆλθε πολὺς χρόνος, καὶ ἡ Ἑταιρεία τῶν Φιλικῶν, καὶ ἡ προκήρυξις τοῦ Ὑψηλάντου ἀπὸ τῶν δακικῶν χωρῶν, καὶ ἡ ἔνοπλος ἐξέγερσις τῆς ἁγίας Λαύρας, καὶ ἡ θυσία τοῦ Πατριάρχου μετέδιδον εἰς τὴν πραγματικότητα, εἰς τὴν ἱστορίαν τὸ ἀθάνατον δημιούργημα τῆς συλλήψεως τοῦ προφήτου τῆς Θεσσαλίας.

* * *

Τίς ἀνέγνω ἐποποιΐαν ὑψηλοτέραν τίς παρέστη εἰς τραγῳδίαν φοβερωτέραν ἐκείνης, ἣν ἐπὶ ἑπταετίαν παρίστησιν ἡ νέα Ἑλλάς, ἐξεγειρομένη; Ἄ! ἐδῶ παύουσι πλέον οἱ λόγοι, διότι λαλοῦσι τὰ ἔργα. Ἐγνώριζεν ὁ κόσμος ἐκ τῶν περισωθέντων χρονικῶν τῆς ἱστορίας τὰ μέχρι τοῦ μύθου ἐξικνούμενα κατορθώματα τοῦ Μαραθῶνος, τῶν Θερμοπυλῶν, τῆς Σαλαμῖνος καὶ ἐθεώρει ὡς μυθικούς, ἐκ τῆς ἀποστάσεως τῶν χρόνων μεγαλυνθέντας, ἢ ὡς πραγματικοὺς ἥρωας τὸν Μιλτιάδην καὶ τὸν Θεμιστοκλῆ, τὸν Λεωνίδαν καὶ τὸν Κυναίγειρον· ἀλλὰ δὲν ἐπίστευε καθ' ὁλοκληρίαν, ὑποπτεύουσα τὰς διηγήσεις ταύτας ὡς ἀποκυήματα φιλαύτου φιλοπατρίας. Παρέστη ἡ σύγχρονος γενεὰ κατὰ τὴν ἡρωϊκὴν καὶ ὑπεράνθρωπον ἄμυναν τῆς Σαραγόσσης, ἀλλὰ δὲν ᾐσθάνθη τὴν φρίκην, τὴν συμπάθειαν, τὸν ἐνθουσιασμόν,

ὅστις διηγείρετο ἐν πάσῃ καρδίᾳ ἐπὶ τοῖς ἀκούσμασι τοῦ ἡρωϊσμοῦ καὶ τοῦ μαρτυρίου τοῦ Ὀδυσσέως, τοῦ Κανάρη, τοῦ Βότσαρη, τοῦ Διάκου. Ὁποία φοβερὰ ἑκατόμβη εἰς τὴν θεότητα τῆς ἐλευθερίας! Οἱ χθὲς δοῦλοι εἶνε οἱ ἥρωες, οἱ μάρτυρες τῆς ἡμέρας. Ἡ Ἑλλὰς ἀνεγεννᾶτο· ὁ νέος φοῖνιξ τῆς ὑψηλῆς ἐπαγγελίας ἐκραταιοῦτο ὁσημέραι, νέαν ζωήν, νέαν ἀκμὴν λαμβάνων ἀπὸ τῶν καιομένων ἐρειπίων, ἀπὸ τῆς καταστροφῆς καὶ τῆς ἐρημώσεως, ἕτοιμος νὰ πτερυγίσῃ, νὰ ἐπιφωνήσῃ εἰς τὴν ἔκπληκτον Εὐρώπην: *ἡ Ἑλλὰς εἶνε ἐλευθέρα!...*

Τίς εἶπεν ὅτι οἱ λαοὶ ἀκμάζουσι καὶ μεγαλύνονται διὰ τῆς ἀπραγμοσύνης, διὰ τῆς προσδοκίας, διὰ τῆς *ὑπομονῆς;* Τίς βέβηλος διάνοια, τίνα ἑωσφορικὰ χείλη τολμῶσιν ἐπιτηδείως, ὑπούλως νὰ ψιθυρίζωσι τοιαύτας ἐντέχνου πολιτικῆς προδοσίας καὶ ἐθνικῆς αὐτοκτονίας ὑποθήκας: *Περιμένετε, περιμένετε, τὸ μέλλον σᾶς ἀνήκει;* Ὄχι· ἡ ἐλευθερία, ἡ πατρὶς δὲν ὁμοιάζουσι πρὸς τὰ χρυσᾶ ἐκεῖνα μῆλα τῶν Ἑσπερίδων, τὰ ὁποῖα πᾶς τολμηρὸς καὶ ῥιψοκίνδυνος τυχοδιώκτης δύναται νὰ ἁρπάσῃ καὶ νὰ σᾶς δωρήσῃ· ἡ ἐλευθερία δὲν χορηγεῖται ὑπὸ ξένης ἐλεημοσύνης· δὲν εἶνε ἑκουσία προσφορὰ ἀγερώχου εὐεργέτου ἢ δανειστοῦ. Εἶνε περιφανεῖς, ὑψηλαὶ σελίδες ἐνθουσιασμοῦ, ἀφοσιώσεως, ἐργασίας, θυσιῶν τὰ χρονικὰ τῆς ἐλευθερίας. Δυστυχὴς ὁ λαὸς ἐκεῖνος, ὅστις δὲν ἐμπιστευθῇ εἰς τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ ζωὴν καὶ ἱκανότητα, εἰς τὰς ἰδίας δυνάμεις, ἀλλὰ δελεαζόμενος ὑπὸ ξένων κακοβούλων εἰσηγήσεων, ἀφεθῇ εἰς τὴν διάκρισιν τῶν περιστάσεων, ἀπελπισθεὶς ἐξ ἑαυτοῦ καὶ ἀναθεὶς τὸ μέλλον εἰς τὴν εὔνοιαν τῶν ἰσχυρῶν καὶ τῆς εἱμαρμένης. Δὲν εἶνε πνευματικὴ ζωή, δὲν εἶνε ἐθνικὴ ἐργασία ἡ φυτικὴ ἐκείνη κατάστασις, ἡ χαρακτηρίζουσα τὸν κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους ἱστορικὸν ἡμῶν βίον. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν ἐθνῶν αἱ σελίδες τοῦ ὑπολογισμοῦ καὶ τῆς ἀπραγμοσύνης φέρουσι τὸ στίγμα τῆς ἐθνικῆς αὐτοκτονίας, ἐνῷ αἱ σελίδες τῶν θυσιῶν καὶ τῆς ἀφοσιώσεως περιβάλλονται ὑπὸ τοῦ χρυσοῦ στεφάνου τῆς ἀθανασίας. Ἡ Ἑλλὰς εἶχεν ἀποθάνῃ ἄλλοτε, ἀλλ' ὁ θάνατος αὐτῆς ἦτο εὐγλωττότερος τῆς ζωῆς. Οἱ βάρβαροι εἶχον πλημμυρήσῃ αὐτὴν καὶ κατασπαράξῃ, ἀλλ' ἑκάστη ἀνθρωπίνη γενεά, ἑκάστη ἱστορικὴ περίοδος ἐρράντιζε διὰ δακρύων τὸ εὐωδιῶν αὐτῆς φέρετρον καὶ προσετίθει ἓν ἄνθος περιπλέον ἐπὶ τοῦ ἀειθαλοῦς στεφάνου τῆς Ἀντιγόνης ταύτης τοῦ καθήκοντος. Καὶ ἰδοὺ ὁ λόγος, δι' ὃν ἐξηγέρθη νεκρά, ὡραία, ἀποκεκαθαρμένη πάσης ἰλύος, στεφανηφόρος νύμφη, πρόθυμος εἰς πρώτην στιγμὴν νὰ ἐναγκαλισθῇ τὸν νυμφίον τῆς ἐλευθερίας...

Ἐλθὲ ἐδῶ νὰ ἀντιληφθῇς ἰδίαις αἰσθήσεσι τὴν μυστηριώδη ταύτην νεκρανάστασιν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ τόπου τῆς καταστροφῆς καὶ τῆς ἐρημώσεως. Ἂν δὲν εἶσαι Ἰουδαῖος, μηδέποτε συλλαβὼν τελείαν τὴν ἔννοιαν τῆς πατρίδος, ἂν δὲν ᾐσθάνθης ποτὲ τὸν ἰσχυρὸν ἐκεῖνον κλονισμὸν τοῦ νευρικοῦ σου συστήματος, ὅστις ἐξαπίνης συναρπάζει καὶ τὴν παγερωτέραν τῶν ψυχῶν πρὸ τῶν μεγάλων περιπετειῶν οἱουδήποτε ἔθνους, θέλεις συγκινηθῇ ἴσως ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ τούτου μαρτυρίου ὁλοκλήρου λαοῦ, θυσιαζομένου ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, καὶ θέλεις ἐκτιμήσῃ κατὰ πόσον οὗτος εἶνε ἄξιος

ἐθνικῆς αὐθυπαρξίας. Ἀγέρωχε σκεπτικέ, ἄφες πρὸς στιγμὴν τὴν ὠχρὰν εἰρωνείαν τοῦ δοκησισόφου, καὶ μὲ τὴν καρδίαν τοῦ ποιητοῦ κάτελθε ἐπὶ τῶν αἱμοσταγῶν ἐρειπίων τῆς Ἑλλάδος νὰ σπουδάσῃς τὸ μυστήριον τοῦ μεγαλείου ἐλευθέρου λαοῦ, τὰς ἀξιώσεις αὐτοῦ καὶ τὰ δικαιώματα. Ἴσως ἡ περιβάλλουσά σε ὁμίχλη ἐξατμισθῇ, τὰ δὲ νέφη τῆς διανοίας σου διαλυθῶσιν ὑπὸ τοῦ φλογεροῦ καὶ θάλποντος φωτὸς τοῦ ἡλίου τῆς ἐλευθερίας! . . . .

Βλέπω διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ πνεύματος τὸ Μεσολόγγιον· ἡ προνομιοῦχος πόλις φέρει ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτῆς τὴν σφραγῖδα τοῦ μαρτυρίου καὶ τῆς ποιήσεως. Ὢ! ἤθελον ἐπὶ μίαν στιγμὴν νὰ ὀνειροπολήσω παρὰ τὸ νωπὸν μνῆμα τοῦ Βύρωνος· ἀπὸ τοῦ ἀσύλου ἐκείνου τοῦ θανάτου ἐξέρχεται περισσοτέρα ζωή, παρ' ὅση ἐκτοξεύεται ἀπὸ τῆς ζώσης φωνῆς καὶ γραφίδος τῆς ὑπερφιάλου διπλωματίας τῶν ὑποδούλων καὶ μισθάρνων τοῦ ἐγκλήματος καὶ τῆς ἐπιτυχίας. . . . Τὸ φάσμα τῆς ἐπικειμένης συμφορᾶς περιπλανᾶται ἐπὶ τῶν καταρρεόντων προμαχώνων τῆς ἐπιθανάτου πόλεως. Εἶνε ἡ τελευταία Νὺξ τοῦ Μεσολογγίου· μεγάλη, ἀλλὰ καὶ σπανία στιγμὴ ἐν τῇ ἱστορίᾳ· στιγμὴ ἐν μέσῳ φρίκης καὶ καταστροφῆς δημιουργοῦσα ἓν ἔθνος, διδάσκουσα εἰς τοὺς λαοὺς τὴν ὑψίστην τῶν ἀφοσιώσεων, τὰ εὐγενέστατα τῶν καθηκόντων· συριγμοὶ πυρὸς ἀντικατέστησαν τὴν φωνὴν τῶν ἀνθρώπων· οὐδεὶς σκέπτεται, οὐδεὶς λαλεῖ, εἷς μόνος καταχθόνιος στόνος καταστροφῆς ἐξέρχεται ἀπὸ τοῦ στήθους τῶν μαχομένων. Φρικαλέον συμπόσιον θανάτου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀντὶ οἴνου ῥέει αἷμα, βδελυρὰ σπονδὴ εἰς τὸν μυσαρὸν δαίμονα τοῦ πολέμου. Οἱ πολιορκούμενοι περιεσώθησαν ἤδη διὰ τῆς Ἐξόδου, σπείροντες ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν τὴν φθορὰν καὶ τὴν ἐρήμωσιν καὶ ἐναπελείφθησαν γέροντες μόνον, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, καὶ ἀπροστάτευτα παιδία, ἡ μόνη λεία τῶν εἰσελθόντων ἐπὶ τέλους ἐντὸς τῆς πόλεως Τούρκων, ἀλλ' ἡ ὡραιοτάτη τῶν ἐπιθυμιῶν, ἃς δύναται ν' ἀπολαύσῃ θηριώδης καρδία· πίπτουσι πάντες ὑπὸ τὸ φάσγανον τῆς ἐκδικήσεως, ὀλίγιστοι δὲ μόνον ὑπολείπονται, ἵνα παραδοθῶσιν εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ τὴν ἀτίμωσιν. Μετ' ὀλίγον ἡ σκηνὴ ἀναπτύσσεται ἐπὶ τὸ τελειότερον· ἡ τραγῳδία καταφθάνει εἰς τὸ ὑπέρτατον αὐτῆς σημεῖον. Ὑψηλὴ αὐτοκτονία μέλλει νὰ τελεσθῇ, διεγείρουσα τὴν φρίκην, ἀλλὰ καὶ τὸν θαυμασμόν. Πολιὸς γέρων, περιερχόμενος τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως, προσκαλεῖ ἀσθενεῖς καὶ γέροντας, κλείεται μετ' αὐτῶν ἐντὸς τῆς πυριτιδαποθήκης, ἐκεῖ δὲ ἅμα τῇ εἰσόδῳ τῶν ἐχθρῶν, ψάλλων νεκρώσιμα ᾄσματα, ῥίπτει τὸν δαυλὸν ἐπὶ τῆς πυρίτιδος καὶ ἀνέρχεται μετὰ τῶν δημίων καὶ δολοφόνων, ἐξιλαστήριον ὁλοκαύτωμα τῆς ἐθνικῆς ἀναβιώσεως καὶ ἐλευθερίας.

Οὕτω κτᾶται ἡ ἐλευθερία τῶν λαῶν, οὕτω δημιουργεῖται ἡ ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία. Θέλει αἷμα τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας νὰ ῥιζοβολήσῃ, θέλει ἔδαφος φιλοπατρίας νὰ καρποφορήσῃ. Ἡ γαλήνη τῶν ἐθνῶν εἶνε γαλήνη τῶν νεκροταφείων· ὅταν νωθρότης καὶ ἀκηδία, εὐφήμως μεταφραζόμενα εἰς φρόνησιν καὶ ὑπομονήν, καταλάβῃ τὸν βίον ἑνὸς ἔθνους, ἐπέρχεται ἀναποφεύκτως ἡ σῆψις, ὁ μαρασμός, ὁ θάνατος.

Ἡ θυσία τοῦ Μεσολογγίου προκαλεῖ τοῦ Ναυαρίνου τὸ ὁλοκαύτωμα. Τὸ ὑψηλὸν μαρτύριον γεννᾷ τὸν θαυμασμόν, τὸν ἐνθουσιασμόν, ὅστις κατισχύει ἐπὶ τέλους τοῦ ψυχροῦ ὑπολογισμοῦ τῶν διπλωματῶν καὶ τῆς ἀδιαφορίας τῶν κυβερνήσεων.

Καὶ ὅταν καταλείπων τὴν ὑψηλὴν καὶ ἔξοχον ταύτην εἰκόνα ἀποπτάντος μεγαλείου, ἐκλιπούσης δόξης, στρέψω τὸ ὄμμα πρὸς τὴν σύγχρονον πραγματικότητα, καταλαμβάνομαι ὑπὸ τῆς ἀηδίας ἐκείνης καὶ ἀπογοητεύσεως, εἰς ἣν αἴφνης ἐμπίπτει ὁ ἐξερχόμενος ἀπὸ λαμπροῦ καλλιτεχνικοῦ μουσείου διὰ νὰ εἰσέλθῃ ἀκουσίως εἰς καπηλεῖον, ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ ὁποίου πομπωδῶς ἐπιδείκνυνται ἀνηρτημέναι εὐτελεῖς καὶ κακότεχνοι ρωπογραφίαι . . . Τίνα τὰ αἴτια τῆς πτώσεως ταύτης, εἰς ἣν ὁ ἑλληνισμὸς περιέστη μετὰ τὴν μερικὴν αὐτοῦ ἀπελευθέρωσιν, τίνα τὰ φάρμακα, ἡ χρῆσις τῶν ὁποίων δύναται νὰ ἐπενέγκῃ νέον σθένος καὶ ζωτικωτέρους χυμοὺς εἰς τὸν ὁσημέραι φθίνοντα κοινωνικὸν ὀργανισμόν ; Ἰδοὺ ζητήματα, διαφεύγοντα τὴν δικαιοδοσίαν τῆς ἡμέρας ταύτης, θέματα, ἐφ᾽ ὧν ἐν τούτοις ὀφείλει νὰ μεριμνήσῃ ἡ ἐθνικὴ συνείδησις, καθότι οἱ καιροὶ κατεπείγουσιν, ἡ ἱστορία δὲν γνωρίζει ἀναβολάς, δυστυχεῖς δὲ οἱ λαοί, οἵτινες, πρὶν ἢ οὐδεμίαν εἰσέτι ἐκτελέσωσιν ἀποστολὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ, καταλαμβάνονται αἴφνης ὑπὸ καμάτου, ὑπὸ τοῦ δέους τῆς δράσεως, κλίνοντες τὸ γόνυ πρὸ τοῦ πρώτου προσκόμματος καὶ ἀφιέμενοι εἰς τὴν διάκρισιν τῆς εἱμαρμένης. Ἡ τιμωρία ἐπέρχεται τότε ταχεῖα, ἀμείλικτος. Ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία, ἥτις παρέχει τὰ περιφανέστατα ὑποδείγματα τῆς ἀρετῆς, τῆς φιλοπατρίας, τῶν θυσιῶν, εἶνε ξένη πρὸς τὰς εὐτελεῖς ταύτας σελίδας, ἃς ἀπό τινος χρόνου ἀγωνίζεται νὰ ἀναγράψῃ ἐπὶ τῶν δέλτων αὐτῆς πολιτικὴ ἀλλοτρία πρὸς τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἔθνους, ἀγνοοῦσα τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ, ὑλιστικὴ κατ᾽ ἐξοχήν, δημιουργοῦσα ἐν συνειδήσει ἢ ἀσυνειδήτως τὸν ἐξευτελισμὸν τοῦ ἔθνους, τὴν αὐτοκτονίαν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀτίμωσιν.

Ἡ *Ἑλλὰς ἠλευθερώθη, ἀλλ᾽ οὐχὶ καὶ οἱ Ἕλληνες!. . .* Τίνα δὲν ἀνησύχησεν ἡ μελαγχολικὴ αὕτη σκέψις κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην περίοδον τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου ; Ἡ χώρα ἐκείνη, ἥτις τοσαύτας δύναται νὰ ἐπιδείξῃ σελίδας ἀφοσιώσεως καὶ φιλοπατρίας, ἡ κατ᾽ ἐξοχὴν μήτηρ τῶν μεγάλων ψυχῶν καὶ τῶν ἐνδόξων παραδειγμάτων, παρίστησι σήμερον τὸ ἀλγεινότατον τῶν θεαμάτων. Δρέπομεν τοὺς καρποὺς μακρᾶς, ἐναγοῦς πολιτικῆς ἀφροσύνης. Ἀσθενεῖς ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, ἀπολέσαντες πᾶσαν συνείδησιν τῆς ἰδίας ἡμῶν ἀτομικότητος, συνεπῶς τῆς ἐθνικῆς σημασίας καὶ ἀποστολῆς ἐν τῷ εὐρωπαϊκῷ κόσμῳ, ὑφιστάμεθα τὴν ταπείνωσιν, τὸν ἐξευτελισμόν, ἐπαξίως τῆς ραστώνης καὶ τῆς νωχελείας, ἣν ἐπεδείξαμεν κατὰ τὰς στιγμὰς ὑπερτάτων ἐν τῇ Ἀνατολῇ κρίσεων καὶ ἀλλοιώσεων. Παραβάλετε τὴν Ἑλλάδα τοῦ 21, ἡρωϊκὴν μάρτυρα, ἀπαιτοῦσαν παρὰ τῆς εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας τὴν ἐλευθερίαν της, παρουσιάζουσαν εἰς αὐτὴν ὡς τίτλους τὸ Μεσολόγγιον, τὴν Χίον, τὸ Χάνι τῆς Γραβιᾶς, τὴν Ἀκρόπολιν· παραβάλετε τὴν Ἑλλάδα ταύτην, σφριγῶσαν ἐκ καλλονῆς καὶ νεότητος, ἐξ ἀγώνων καὶ μαρτυρίων, ἐκ φρονήσεως καὶ ἀγερωχίας, ὡραίαν

ὡς τὴν Ἀθηνᾶν τοῦ Φειδίου, ἀρρειωπὴν ὡς τὴν Μοῦσαν τοῦ Αἰσχύλου, παραβάλλετε αὐτὴν πρὸς τὴν Ἑλλάδα τοῦ 1897, οἰκτρῶς ὑποχωροῦσαν καὶ ἀποχωροῦσαν ἐκ Θεσσαλίας, ἠλιθίως ἐκλιπαροῦσαν συγγνώμην, ἤδη δὲ πάλιν ὑπὸ νάρκης κατειλημμένην ἐν ταῖς παραμοναῖς μεγάλων κρίσεων καὶ κινδύνων, καὶ ἐξαγάγετε τότε οἰασδήποτε ἐπιθυμεῖτε σκέψεις περὶ τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος ἔθνους, τοιαῦτα βουλευομένου καὶ πράττοντος. . .

Παρακμάζουσι, πίπτουσι τὰ ἔθνη, ὅταν λησμονήσωσιν ἑαυτά, ὅταν ἀφεθῶσι παίγνιον ἐνόχων παθῶν καὶ προσωπικῶν ἐρίδων. Ἐξευτελίζεται ἡ ἐθνικὴ συνείδησις, ὅταν παραγνωρίσῃ ἑαυτήν, μεθυσθεῖσα ὑπὸ τῶν ὀργίων τοῦ ὑλισμοῦ καὶ τοῦ συμφέροντος. Ἡ ἐλευθερία, ὡς χορηγεῖ δικαιώματα, ἐπιβάλλει καὶ καθήκοντα. Σέβας πρὸς τὴν ἠθικότητα καὶ τοὺς νόμους, ὑποταγὴ εἰς τὴν δικαιοσύνην, ἀγάπη τῆς πατρίδος μέχρι θυσίας, ἰδοὺ τίνα τὰ στοιχεῖα, τὰ ἀποτελοῦντα τὸν ἐλεύθερον ἄνδρα καὶ πολίτην· ἡ ἐλευθερία εἶνε τὸ κάλλιστον διδασκαλεῖον τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς τῶν λαῶν ἠθικότητος· ἀλλὰ δὲν εἶνε ἐλευθερία ἡ φρυγικὴ ἐκείνη θεότης, ἡ ἐξομοιοῦσα τοὺς πάντας ἐξίσου ὑπὸ τὰ ἀσελγῆ αὐτῆς φιλήματα καὶ τοὺς ἀνοσίους ἐναγκαλισμούς, ἡ ἰσοπεδοῦσα τοὺς χαρακτῆρας, ἡ προγράφουσα τὰς ἀτομικότητας· ἁγνὴ ἑστιάς, παρθενικὴ ἱέρεια τῆς ἐθνικῆς ἰδέας, προσφέρει τὸν ἀσπασμὸν αὐτῆς καὶ τὸ χρίσμα τῆς ἐκλογῆς ἐπὶ τοῦ μετώπου τοῦ δικαίου, στέφουσα αὐτὸν μὲ τὴν ἀμάραντον δάφνην τῆς ἀφοσιώσεως τοῦ λαοῦ, ἀνυψοῦσα αὐτὸν ἐπὶ τοῦ στυλοβάτου, ὅθεν πρόκειται περιφανὲς ὑπόδειγμα διακρίσεως, τιμῆς καὶ ἀπομιμήσεως. Οὕτως ἀνυψοῦνται καὶ κρατύνονται ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ κοινωνίᾳ αἱ ἀτομικότητες, αἵτινες διαλάμπουσιν ἐν αὐτῇ ὡς ἐν τῷ οὐρανῷ τὰ ἄστρα, περιφανεῖς πυρσοί, ὁδηγοῦντες τὸν πλανώμενον λαὸν πρὸς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ἐν μέσῳ τῶν ὠκεανῶν καὶ τῶν ἐρήμων τῆς δοκιμασίας. Ἀλλ' ὅταν ἐπέλθῃ ἡ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ ἰσοπέδωσις, ὅταν πάντες οἱ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀφομοιωθῶσιν, οὐδεμία δὲ ὑπάρχει πλέον διάκρισις μεταξὺ ἀγαθοῦ καὶ πονηροῦ, δικαίου καὶ ἀδίκου, καὶ καταφρονηθῇ ἡ ἐλευθερία, καὶ ὀλιγωρηθῇ ἡ δικαιοσύνη, καὶ παραδοθῇ ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ ἠθικότης εἰς τὸν σαρκασμὸν ἐκφρονοῦντος ὄχλου, ὅταν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων πάσης ἀρετῆς καὶ τιμιότητος, πάσης κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ἐλευθερίας ὑψωθῇ ὁ φατριασμός, ἐκμανὴς Σάτυρος χωρὶς καρδίαν, χωρὶς ἐνθουσιασμόν, χωρὶς ἰδεῶδες, ποῖα ἔσονται τότε τὰ ἀποτελέσματα τοιαύτης ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς εἰδωλολατρείας; . . . Μελετήσωμεν τὴν ἱστορίαν, στρέψωμεν τὰ ὄμματα πέριξ καὶ συναγάγωμεν τὰ συμπεράσματα . . . Ἐν ὀνόματι τῆς ἡμέρας ταύτης, ἐν ὀνόματι τῆς ἐθνικῆς ἑορτῆς συνετισθῶμεν ἐκ τῶν δοκιμασιῶν καὶ τῶν παθημάτων, ἀποτινάξωμεν τὸν βαρύνοντα ἐφ' ἡμᾶς Ἐφιάλτην τῶν πονηρῶν σκέψεων, τῶν ἀπαισίων ὀνείρων! Προσοχή, μὴ ἐξεγερθέντες πρωΐαν τινά, τελευταίαν τινὰ ἡμέραν, ἀκούσωμεν ἀπαγγελλομένην ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς ἱστορίας τὴν μοιραίαν ἐκείνην τοῦ θανάτου ἐτυμηγορίαν: *Τετέλεσται! πολὺ ἀργά, πολὺ ἀργὰ πλέον!* . . .

Ἡ εἰκοστὴ πέμπτη Μαρτίου δὲν εἶνε μόνον ἁπλῆ συνάντησις λαοῦ ἑορτάζοντος, συνερχομένου ἐπί τινας στιγμὰς ἐν μέσῳ τῆς λήθης τοῦ παρόντος ν' ἀποδώσῃ τὸν σεβασμὸν αὐτοῦ καὶ τὴν λατρείαν τοῖς ἀγωνισαμένοις ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως. Τὸ πάσχα τοῦτο τῆς παλιγγενεσίας ἡμῶν δὲν εἶνε ἡμέρα ἐθνικῆς ἑορτῆς, ἀλλ' ἐξαγνισμοῦ τελετὴ καὶ μετανοίας. Μελετήσωμεν καὶ προσευχηθῶμεν, ἐνωτισθῶμεν τὴν θλιβερὰν φωνὴν τῆς παραινέσεως, ἣν ἀπευθύνουσιν ἡμῖν αἱ σκιαὶ τῶν πεσόντων ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος, οἱ πρωταθληταὶ τῶν ἀγώνων καὶ τῶν μαρτυρίων τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας.

Εἶνε καιρὸς νὰ κατανοήσωμεν ἅπαξ εἰσέτι, ὅτι ἡ διπλωματία μόνα ἄρχοντα αὐτῆς ἐλατήρια ἔχει τὸν ὑπολογισμὸν καὶ τὸ συμφέρον, ὅτι μόνον ἡ π λιτικὴ ἀνάγκη καθοδηγεῖ τὰς σκέψεις τῶν ἰσχυρῶν, ὅτι ἡ δικαιοσύνη, ἡ φιλανθρωπία εἶνε ἄγνωστα ὀνόματα ἐν τῷ λεξικῷ αὐτῆς, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ ἐξάρχουσα ἔννοια διατυποῦται διὰ τῆς λέξεως *Συμφέρον* !

Ταῦτα ἔχοντες ὑπ' ὄψει καλούμεθα ν' ἀποδείξωμεν διὰ τῶν πραγμάτων, διὰ τῆς ἐπιβαλλομένης στρατιωτικῆς συντάξεως τῆς χώρας, ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου—ἐπὶ ποινῇ ἐθνικῆς ἐξοντώσεως,—ὅτι ὁ ἑλληνισμὸς δὲν εἶνε νεκρά, ἀφῃρημένη, ἄνευ σημασίας καὶ σπουδαιότητος ἔννοια, ἀδιάφορος διὰ τὴν μέλλουσαν ἱστορίαν καὶ ἀναβίωσιν τῆς Ἀνατολῆς, ὅτι εἶνε προωρισμένος νὰ ἐπιτελέσῃ καὶ ἄλλην ἔτι ἐκπολιτιστικὴν ἀποστολήν, ὅτι δὲν ἀπεξηράνθη τελέως ὁ ζωτικὸς ἐκεῖνος χυμὸς ἐν τῷ ὀργανισμῷ αὐτοῦ, ὅστις ἐν προηγουμέναις ἱστορικαῖς περιόδοις ἐξετέλεσεν ἔξοχα θαύματα πολιτισμοῦ καὶ ἡμερώσεως. Ἀναπτύξωμεν ἐν ἀληθεῖ ἐλευθερίᾳ καὶ ἠθικότητι τὰς φυσικὰς καὶ πνευματικὰς ἡμῶν δυνάμεις, ὑπέρτεροι καθιστάμενοι τῶν ἐφημέρων συμφερόντων καὶ παθῶν, καυτηριάζοντες τὰ ἕλκη, ἅτινα διαβιβρώσκουσι τὸ νοσοῦν τῶν σῶμα τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας. . . Χαρακτηριστικὴ ἀποστολὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὑπῆρξεν ὁ ἐκπολιτισμὸς καὶ ἡ ἐξημέρωσις τῶν ἐθνῶν, τῶν ἐλθόντων μετ' αὐτοῦ εἰς συνάφειαν· οὐδέποτε διενοήθη, οὔτε ἐπεδίωξε τὴν βιαίαν ἀπορρόφησιν τῶν φυλῶν, μεθ' ὧν πολιτικῶς ἢ πνευματικῶς συνεκοινώνησε καὶ συνανεμίχθη. Ἡ ἀφομοιωτικὴ αὐτοῦ ἰδιότης ἔσχεν ἀείποτε καθαρῶς ἐκπολιτιστικὸν χαρακτῆρα. Ἡ ἀτομικότης τῶν λαῶν, μεθ' ὧν συνειργάσθη, διετέλεσεν ἀείποτε ἀρτία, αὐτοτελής· οὐδέποτε ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτοῦ ἀναπτύξει κατειργάσατο δεσμὰ δουλείας· ἀληθῶς ὑπέταξε πολλάκις τὴν ἀνθρωπότητα ὑπὸ τὰ χρυσᾶ τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ ἰσχύος σκῆπτρα, ἀλλ' οὐδέποτε ἀπερρόφησε τὴν ἀτομικότητα οἱασδήποτε ἐθνικότητος—καὶ τῆς ἀσημοτάτης.

Ὑπὸ τοὺς οἰωνοὺς τούτους στρέψωμεν τὸ ὄμμα ἡμῶν πρὸς τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς. Ἐργασθῶμεν μετ' αὐτῶν πρὸς συναφὴν πνευματικῆς, ἂν οὐχὶ πολιτικῆς ὁμοσπονδίας· ἴσως ἀπὸ ταύτης, προϊόντος τοῦ χρόνου, αἰρομένης πάσης ἀφορμῆς παρανοήσεων καὶ ἀγόνων ἐρίδων, ἐπέλθῃ καὶ ἡ πολιτικὴ ὁμοσπονδία, στερεὸς κρί-

κος τοῦ συνδέσμου τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν, πολιτικοῦ ἰδεώδους ἀπωτέρου μέλλοντος τῆς μεγάλης εὐρωπαϊκῆς ὁμοσπονδίας.

Π ε ρ ι σ σ ό τ ε ρ ο ν φ ῶ ς ! Τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, ἵνα ἐργασθῇ καταλλήλως, ἔχει ἀνάγκην ἐλευθερίας, ἀέρος, κινήσεως. Σκοτεινὴ καὶ νεφελώδης ἀτμόσφαιρα περιορίζει τὸν ἠθικὸν καὶ πνευματικὸν ἡμῶν ὁρίζοντα, ταπεινόνει τὰς σκέψεις, ἐξαντλεῖ τὰς δυνάμεις, ἀπομαραίνει τὴν ἐνέργειαν, ἵνα ἐπέλθῃ ἐπὶ τέλους ἡ πνιγμονὴ καὶ ἡ ἀσφυξία. Π ε ρ ι σ σ ό τ ε ρ ο ν φ ῶ ς διὰ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἐλευθερίας! ἀπὸ τῶν κλάδων τούτων τοῦ μεγάλου δένδρου τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀνεβλάστησαν τὰ κάλλιστα τῶν ἀνθέων τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς καὶ παρήχθησαν οἱ εὐχυμότατοι καρποὶ τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας. Ἐ π ι σ τ ή μ η κ α ὶ ἐ λ ε υ θ ε ρ ί α ! μόνον διὰ τῆς διστόμου ταύτης ρομφαίας θέλομεν ἐξέλθῃ νικηταὶ ἐκ τῆς γιγαντιαίας μονομαχίας, ἥτις τελεῖται ἀπό τινος χρόνου ἐν τῷ ἐθνικῷ ἡμῶν βίῳ μεταξὺ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ πονηροῦ πνεύματος, τοῦ Ἀριμάνου καὶ τοῦ Ὀρομάζδου, τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ σκότους.. Δὲν αἰσθάνεσθε βαθύν, μύχιον κλόνον ἐν τῇ συνειδήσει ὑμῶν, ὅπως καὶ ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἔθνους; δὲν ὑφίστασθε τὴν μυστηριώδη ἀνησυχίαν ἀπωτέρου ἀγνώστου μέλλοντος; Σεῖς οἱ ἀπηυδηκότες, σεῖς οἱ ἀπογοητευθέντες ἐκ τῶν δυσχερειῶν καὶ τῶν σκοπέλων ἀτυχοῦς παρόντος, ἐγέρθητε, πρόωροι Λάζαροι, λάβετε τὸν κράββατόν σας καὶ περιπατήσατε, ἀντλήσατε δυνάμεις καὶ ἐργάσθητε. Ἰδέτε, μακρὰν ἐκεῖ, ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος· ὁμιχλώδης σκιὰ περιβάλλει τὴν ἄγνωστον γῆν τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῶν ἐλπίδων· ἀλλ' ἡ ὁμίχλη διαλύεται βαθμηδόν, καθ' ὅσον βαδίζομεν ἐν τῇ ἐρημίᾳ, ἀναδυομένης ἐπὶ τέλους διὰ μέσου τῶν ἀκτίνων μαγικοῦ φωτὸς τῆς ποθητῆς ὀάσεως. . . Δυστυχὴς ὁ λαὸς ἐκεῖνος, ὅστις ἐπιφωνήσῃ ἀ π η ύ δ η σ α, καὶ δὲν προχωρήσῃ! Δυστυχὴς ἐκεῖνος, ὅστις ἀπὸ τῆς πυρᾶς τῆς ἰδίας συνειδήσεως δὲν παραγάγῃ τὴν θερμότητα τῆς κινήσεως αὐτοῦ καὶ τῆς ἐνεργείας —καὶ δὲν εἴπῃ πλήρης ἐνθουσιασμοῦ καὶ πλήρης πίστεως τὰ χρυσᾶ ἐκεῖνα ἔπη τῆς ἀρχαιότητος:

«Θαρσεῖν χρή . . τάχ' ἂν αὔριον ἔσσετ' ἄμεινον».

Θ α ρ σ ε ῖ ν χ ρ ή.. . μὲ τὴν εὐχὴν ταύτην προσφωνῶ κατὰ τὴν ἐπέτειον ταύτην τῆς εἰκοστῆς πέμπτης Μαρτίου τοὺς ἁπανταχοῦ ὁμοεθνεῖς· μὲ τὸν οἰωνὸν τοῦτον εὔελπις χαιρετίζω τὸ ὑποφῶσκον μέλλον· Θάρρος! μόνον ἐπὶ τῷ ὅρῳ τούτῳ θέλομεν κατορθώσῃ νὰ καταβάλωμεν τοὺς ἐσωτερικοὺς καὶ ἐξωτερικοὺς ἐχθρούς, μόνον μετὰ πίστεως καὶ ἀφοσιώσεως ἐργαζόμενοι ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, θέλομεν ἀνεγείρῃ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ καταρρέοντος παρόντος τὸν περίτεχνον Παρθενῶνα τῆς μεγάλης πατρίδος. Ἰδοὺ ἡ ἀποστολή, ἣν ἐμπιστεύεται καὶ κληροδοτεῖ ἡμῖν ἡ 25η Μαρτίου, ὁ παντελὴς θρίαμβος τῶν ἀρχῶν, ὑπὲρ ὧν αὕτη ὕψωσεν ἄλλοτε τὴν σημαίαν τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας.

Ν. Καζάζης

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΛΛ. ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΚΗΡΥΞΕΩΣ ΤΟΥ ΕΛΛ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΕΚ ΤΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ ΤΟΥ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ

(*Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους*).

Ἡ δολία πολιτικὴ τῆς Γαλλίας καὶ αἱ ἀμφιταλαντεύσεις τῆς Ἀγγλίας. — Ἡ ὀργὴ τοῦ Αὐτοκράτορος Νικολάου τοῦ Α' καὶ ἡ ἀπόφασις αὐτοῦ νὰ ἐνεργήσῃ μόνος ἐπ' ἀγαθῷ τῶν Ἑλλήνων. — Ἡ ὑπογραφὴ τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου, ἡ χαρὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς ἐν Πετρουπόλει. — Τὸ ἀκριβὲς κείμενον τῆς συνθήκης.

Κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν διαπραγματεύσεων ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ρωσσίας δὲν ἔπαυε παραπονούμενος ἐν ταῖς πρὸς τὴν Κυβέρνησιν αὐτοῦ ἐκθέσεσι κατὰ τῆς ἥκιστα ἀμέμπτου στάσεως τοῦ γάλλου πληρεξουσίου, ὅστις σήμερον μὲν συγκατετίθετο εἰς ἅπαντας τοὺς συνδυασμούς, τῇ δὲ ἑπομένῃ ἠθέτει πάσας αὐτοῦ τὰς ὑποσχέσεις. Καὶ ἡ διαγωγὴ ὅμως τοῦ Κάννιγκ καὶ τοῦ λόρδου Δούδλεϋ ὑπελείποντο πολὺ τοῦ ποθουμένου, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν σαφήνειαν τῶν βλέψεων καὶ τὴν εὐστάθειαν ἐν τῇ ἐπιτεύξει τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ. Οἱ Ἄγγλοι ὑπουργοὶ δὲν ἔπαυον ἀναμιμνήσκοντες τῷ πρεσβευτῇ τῆς Ρωσσίας, ὅτι ἦσαν ὑπεύθυνοι διὰ πάσας αὐτῶν τὰς πράξεις ἀπέναντι τοῦ Κοινοβουλίου καὶ τῆς δημοσίας γνώμης ἐν Ἀγγλίᾳ. Οὕτω δ' αἱ προσπάθειαι αὐτῶν ἔτεινον κυρίως εἰς τὸ ν' ἀπομακρύνωσι πᾶσαν ἀφορμὴν εἰς προσβολὴν εἴτε ἐν τῇ βουλῇ εἴτε ἐν τῷ τύπῳ.

Τούτου ἕνεκεν ὁ Κάννιγκ ἐπέμεινεν, ἵνα οἱ λόγοι, οἱ προκαλέσαντες τὴν ὑπογραφὴν τῆς συμβάσεως ταύτης ἐκτεθῶσιν ἐν τῷ κειμένῳ λίαν συνοπτικῶς, διαβεβαιῶν, ὅτι ὁ λακωνισμὸς οὗτος θὰ ἦτο ἀσφάλεια κατὰ τῆς ἀντιπολιτεύσεως.

Ἐγένοντο τροποποιήσεις τινὲς ἐν αὐτῷ τῷ κειμένῳ τοῦ σχεδίου τῆς συμβάσεως.

Ἐν τῷ πρώτῳ ἄρθρῳ ἡ λέξις «ὑπήκοοι», ἡ ἀναφερομένη εἰς τοὺς Ἕλληνας, διεγράφη, ὅπως μὴ προσβληθῇ ἡ εὐαισθησία των. Ἐν τῷ δευτέρῳ ἄρθρῳ ἡ φράσις «ἴδιαι ὑποθέσεις» ἀντικατέστη διὰ τοῦ «ἐσωτερικὴ διοίκησις», ἵνα μὴ

ὑποτεθῇ, ὅτι ἡ διεύθυνσις τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων ἐν Ἑλλάδι θὰ ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς Πύλης. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ἰδιαίτερον ἐμπιστευτικὸν ἄρθρον ἀπεφασίσθη νὰ μὴ ἀνακοινωθῇ τοῦτο τῇ Πύλῃ. Ὡς λόγος διὰ τὴν συνένωσιν τῶν στόλων τῶν τριῶν Δυνάμεων ὁ Κάννιγκ προὐτίμησε νὰ γείνῃ μνεία περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ παύσῃ ἡ αἱματοχυσία ἐν Ἑλλάδι, ἀντὶ νὰ μνημονευθῇ ἡ ἄρνησις τῆς Πύλης τοῦ νὰ δεχθῇ τὴν μεσολάβησιν τῶν τριῶν συμμάχων Κυβερνήσεων. (Ἔκθεσις τοῦ πρίγκηπος Λίβεν τῆς 8)20 Μαΐου 1827).

Ἐπὶ τέλους τῇ 24 Ἰουνίου (6 Ἰουλίου) ἡ σύμβασις ὑπεγράφη ὑπὸ τῶν πληρεξουσίων Ἀγγλίας, Ρωσσίας καὶ Γαλλίας.

Ὁ πρίγκηψ Λίβεν δὲν ἀπέκρυψε τὴν ἐπὶ τούτῳ εὐαρέσκειάν του. Ἡ ἡμέρα τῆς ὑπογραφῆς τῆς συμβάσεως συνέπιπτε πρὸς τὴν ἀμφιετηρίδα τῆς γεννήσεως τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου τοῦ Α', οὕτω δ' ἔγραφε πρὸς τὸν κόμητα Νέσσελρωδ. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης θὰ χρονολογῆται ἡ ἀναγέννησις χριστιανικοῦ λαοῦ, αἱ εὐλογίαι δὲ τοῦ λαοῦ τούτου θὰ προσθέσωσι νέαν αἴγλην εἰς ἑορτὴν τόσῳ ἱερὰν δι' ἡμᾶς».

Ἡ ἀγγελία τῆς ὑπογραφῆς τῆς συμβάσεως ἐγένετο δεκτὴ ἐν Πετρουπόλει μετ' ἐνθουσιασμοῦ. Ἡ περὶ τὰς διαπραγματεύσεις βραδύτης, ἡ προκληθεῖσα τοῦτο μὲν ὑπὸ τῶν διαρκῶν ἐνδοιασμῶν τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, τοῦτο δὲ ὑπὸ τῆς δολίας στάσεως τοῦ ἀνακτοβουλίου τῶν Παρισίων, ἠνάγκασαν τὸν αὐτοκράτορα Νικόλαον τὸν Α' «νὰ χάσῃ τὴν ὑπομονήν του». Ἀρχομένου τοῦ μηνὸς Ἰουνίου ὁ πρίγκηψ Λίβεν ἔλαβεν ἀνωτέρᾳ διαταγῇ τὰς ἑξῆς ὁδηγίας: Ἐπὶ τῇ προβλέψει νέων δυσχερειῶν, αἵτινες οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἔπαυσαν ἀναφυόμεναι, ὁ αὐτοκράτωρ ἐλάμβανε τὴν ἀπόφασιν νὰ συνομολογήσῃ τὴν μεμελετημένην ἤδη σύμβασιν ἀποκλειστικῶς μετὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ ἂν ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἐξηκολούθει καὶ αὐτὴ ἐγείρουσα παρατηρήσεις, ὁ αὐτοκράτωρ ἀπόφασιν εἶχε νὰ ἐνεργήσῃ μόνος καὶ λάβῃ ὑπὲρ τῶν ἑλλήνων ἅπαντα τὰ μέτρα, ἅπερ θὰ ἐθεώρει κατάλληλα. Τὸ Πρωτόκολλον τοῦ Μαρτίου ἔδιδεν ἀδιαφιλονικήτως αὐτῷ τὸ πρὸς τοῦτο δικαίωμα. Διακοινώσεις τοῦ κόμητος Νέσσελρωδ ὑπὸ ἡμερ. 6)18 καὶ 9)21 Ἰουνίου 1827.

Ὅτε ὁ κόμης Νέσσελρωδ ἐπέδωκε τῇ Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῇ Μεγαλειότητι τὴν ὑπὸ ἡμερ. 24 Ἰουνίου διακοίνωσιν, δι' ἧς ὁ πρίγκηψ Λίβεν ἀνήγγειλε τὴν ὑπογραφὴν τῆς συμβάσεως, ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος ὁ Α' ἔσπευσε νὰ διερμηνεύσῃ τὴν εὐαρέσκειάν του διὰ τῆς ἑξῆς ὑποσημειώσεως, ἣν ἰδίᾳ τῇ χειρὶ γαλλιστὶ ἔθεσεν ἐπὶ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐγγράφου: «εἴη ὁ Ὕψιστος χιλιάκις εὐλογημένος, ἐλπίσωμεν δ' ὅτι τὰ πάντα θὰ βελτιωθῶσι».

Η ΣΥΝΘΗΚΗ

Τὸ ἀκριβὲς κείμενον τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου τῆς 24 Ἰουνίου 1827. —Αἱ πρῶται βάσεις τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἐν ὀνόματι τῆς ἁγίας καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος.

Ἡ Α. Μ. ὁ Αὐτοκράτωρ πασῶν τῶν Ρωσσιῶν, ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ναβάρρας καὶ ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τοῦ ἡνωμένου βασιλείου τῆς Μεγάλης Βρεττανίας καὶ Ἰρλανδίας, κατανοοῦντες τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ τεθῇ τέρμα εἰς τὴν αἱματηρὰν πάλην, ἧς ἕνεκεν αἱ ἑλληνικαὶ ἐπαρχίαι καὶ αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου Πελάγους διατελοῦσιν ἐν ταραχώδει ἀναρχίᾳ, παρεμβαλλομένων οὕτω καθ' ἑκάστην νέων προσκομμάτων εἰς τὴν ἐμπορίαν τῶν εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν καὶ διευκολυνομένης τῆς πειρατείας, ἥτις οὐ μόνον ζημιοῖ σημαντικῶς τοὺς ὑπηκόους τῶν ὑψηλῶν συμβαλλομένων, ἀλλ' ἀπαιτεῖ ἐκτὸς τούτου καὶ ἐπαχθῆ μέτρα ἐπιτηρήσεως καὶ καταστολῆς,

Ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ναβάρρας καὶ ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τοῦ ἡνωμένου βασιλείου τῆς Μεγάλης Βρεττανίας καὶ τῆς Ἰρλανδίας, λαβόντες ἄλλως τε ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων τὴν ἐπείγουσαν πρόσκλησιν, ἵνα μεσολαβήσωσι παρὰ τῇ ὀθωμανικῇ Πύλῃ, ἐμφορούμενοι δ' ὡς καὶ ἡ Α. Μ. ὁ Αὐτοκράτωρ πασῶν τῶν Ρωσσιῶν τοῦ πόθου νὰ ἀναστείλωσι τὴν ροὴν τοῦ αἵματος καὶ προλάβωσι τὰ παντοῖα δεινά, ἅπερ θὰ συνεπῆγεν ἡ παράτασις τῆς τοιαύτης τῶν πραγμάτων καταστάσεως·

Ἀπεφάσισαν νὰ συνδυάσωσι τὰς προσπαθείας των καὶ διακανονίσωσι τὴν ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τούτου προκύπτουσαν ἐνέργειαν διὰ ρητῆς Συνθήκης, ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ ἀποκαταστήσωσι τὴν εἰρήνην μεταξὺ τῶν διαμαχομένων μερῶν διὰ ζητηθέντος συμβιβασμοῦ, τόσῳ ἐκ λόγων φιλανθρωπίας, ὅσῳ καὶ διὰ τὸ συμφέρον τῆς ἡσυχίας τῆς Εὐρώπης.

Ἐπὶ τῷ σκοπῷ δὲ τούτῳ διώρισαν τοὺς πληρεξουσίους των, ὅπως συζητήσωσι, καταρτίσωσι καὶ ὑπογράψωσι τὴν εἰρημένην Συνθήκην, ἤτοι ;

Ἡ Α. Μ. ὁ αὐτοκράτωρ πασῶν τῶν Ρωσσιῶν,

Τὸν κύριον Χριστόφορον πρίγκηπα δὲ Λίβεν, στρατηγὸν τοῦ πεζικοῦ τῶν στρατιῶν τῆς Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος, γενικὸν αὐτοῦ ὑπασπιστήν, ἱππότην τῶν ταγμάτων τῆς Ρωσσίας, τῶν τοῦ Μέλανος Ἀετοῦ καὶ τοῦ Ἐρυθροῦ Ἀετοῦ τῆς Πρωσσίας, κτλ. ἔκτακτον καὶ πληρεξούσιον αὐτοῦ πρεσβευτὴν παρὰ τῇ Αὐτοῦ Βρεττανικῇ Μεγαλειότητι.

Ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ναβάρρας,

Τὸν κύριον πρίγκηπα Ἰούλιον κόμητα δὲ Πολινιάκ, πατρίκιον τῆς Γαλλίας, ἱππότην τῶν ταγμάτων τῆς Αὐτοῦ λίαν Χριστιανικῆς Μεγαλειότητος, στρατάρχην τῶν στρατῶν Αὐτοῦ, κτλ. πρεσβευτὴν αὐτοῦ ἐν Λονδίνῳ· καὶ

Ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου τῆς Μεγάλης Βρεττανίας καὶ Ἰρλανδίας,

Τὸν κ. Ἰωάννην Γουλιέλμον ὑποκόμητα Δούδλεϋ, πατρίκιον τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου τῆς Μεγάλης Βρεττανίας καὶ Ἰρλανδίας, σύμβουλον τῆς Αὐτοῦ Βρεττανικῆς Μεγαλειότητος ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ Αὐτῆς συμβουλίῳ καὶ κύριον Αὐτῆς Γραμματέα ἐν τῇ Ἐπικρατείᾳ, ἔχοντα τὸ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργεῖον. κτλ.

Οἵτινες ἀφοῦ ἀνεκοίνωσαν ἀλλήλοις τὰ πληρεξούσια αὐτῶν ἔγγραφα, ἅτινα εὑρέθησαν ἐν τάξει καὶ κατὰ τὸν νόμον συνεφώνησαν ἐπὶ τῶν ἑπομένων ἄρθρων :

Ἄρθρον 1.—Αἱ συμβαλλόμεναι Δυνάμεις θὰ προτείνωσι τῇ Ὀθωμανικῇ Πύλῃ τὴν μεσολάβησιν Αὐτῶν, ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ ἐπιτευχθῇ συνδιαλλαγή τις μεταξὺ ταύτης καὶ τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ προσφορὰ αὕτη τῆς μεσολαβήσεως γενήσεται τῇ εἰρημένῃ Δυνάμει ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν τῆς συνθήκης διὰ ταυτοσήμου δηλώσεως, ὑπογεγραμμένης ὑπὸ τῶν πληρεξουσίων τῶν συμμάχων Δυνάμεων ἐν Κωνσταντινουπόλει, δοθήσεται δὲ ταυτοχρόνως πρὸς τὰ δύο διαμαχόμενα μέρη αἴτησις, δι' ἧς θὰ προτείνηται ἡ ἄμεσος μεταξὺ αὐτῶν ἀνακωχὴ ὡς προκαταρκτικὸς ὅρος, ἀπαραίτητος πρὸς ἔναρξιν πάσης διαπραγματεύσεως.

Ἄρθρον 2.—Ὁ μέλλων νὰ προταθῇ τῇ Πύλῃ συμβιβασμὸς θὰ βασίζηται ἐπὶ τῶν ἑξῆς ὅρων :

Οἱ Ἕλληνες θὰ ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ Σουλτάνου ὡς ἐξ ἐπικυριάρχου δεσπότου καὶ κατ' ἀκολουθίαν τῆς ἐπικυριαρχίας ταύτης θὰ ἐκτίωσι τῇ ὀθωμανικῇ Αὐτοκρατορίᾳ ἐτήσιον φόρον, οὗ τὸ ποσὸν θὰ καθορισθῇ ἐφάπαξ ἐκ συμφώνου.

Θὰ κυβερνῶνται ὑπ' ἀρχῶν, ἃς θὰ ἐκλέγωσι καὶ θὰ διορίζωσιν οἱ ἴδιοι, ἀλλ' εἰς τὸν διορισμὸν τῶν ὁποίων ἡ Πύλη θὰ λαμβάνῃ ὡρισμένον τι μέρος.

Πρὸς ἐπίτευξιν χωρισμοῦ μεταξὺ τῶν ἀτόμων τῶν δύο ἐθνῶν καὶ πρὸς ἀποφυγὴν τῶν συγκρούσεων, ἀναποφεύκτου συνεπείας ἀγῶνος ἀρκούντως μακροῦ, οἱ Ἕλληνες θὰ περιέλθωσιν εἰς κατοχὴν τουρκικῶν ἰδιοκτησιῶν, κειμένων εἴτε ἐπὶ τῆς στερεᾶς, εἴτε ἐν ταῖς νήσοις τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ τὸν ὅρον ν' ἀποζημιώσωσι τοὺς πρώην ἰδιοκτήτας εἴτε δι' ἐτησίου χρηματικοῦ ποσοῦ, πληρωτέου σὺν τῷ φόρῳ, ὃν θὰ ἐκτίωσι τῇ Πύλῃ, εἴτε δυνάμει ἑτέρου τινὸς συμβιβασμοῦ τῆς αὐτῆς περίπου φύσεως.

Ἄρθρον 3.—Αἱ λεπτομέρειαι τοῦ συμβιβασμοῦ τούτου ὡς καὶ τὰ ὅρια τοῦ ἐδάφους ἐπὶ τῆς ἠπείρου καὶ ὁ καθορισμὸς τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἐφ' ὧν θὰ ἐφαρμοσθῇ ὁ συμβιβασμὸς οὗτος, θὰ ὁρισθῶσι διὰ διαπραγματεύσεως μεταξὺ τῶν ὑψηλῶν Δυνάμεων καὶ τῶν δύο διεστώτων μερῶν.

Ἄρθρον 3.—Αἱ συμβαλλόμεναι Δυνάμεις ἀναλαμβάνουσι τὴν ὑποχρέωσιν νὰ

διεξαγάγωσι τὸ σωτήριον ἔργον τῆς εἰρηνεύσεως τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῶν ὅρων τῶν διαλαμβανομένων ἐν τοῖς προηγουμένοις ἄρθροις καὶ νὰ ἐφοδιάσωσιν ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀναβολῆς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντιπροσώπους αὐτῶν διὰ πασῶν τῶν ὁδηγιῶν, ἃς ἡ ἐκτέλεσις τῆς ὑπ' αὐτῶν ὑπογραφομένης Συνθήκης θ' ἀπήτει.

Ἄρθρον 5,—Αἱ συμβαλλόμεναι Δυνάμεις δὲν θὰ ζητήσωσιν ἐν ταῖς συμφωνίαις ταύταις οὐδεμίαν ἐδαφικὴν αὔξησιν, οὐδεμίαν ἀποκλειστικὴν ἐπιρροήν, οὐδεμίαν ἐμπορικὴν ὠφέλειαν διὰ τοὺς ὑπηκόους αὐτῶν, ὠφέλειαν ἧς νὰ μὴ δύνανται ν' ἀπολαύσωσιν οἱ ὑπήκοοι παντὸς ἄλλου ἔθνους.

Ἄρθρον 6.—Τὴν περὶ συνδιαλλαγῆς καὶ εἰρηνεύσεως συμφωνίαν, ἐφ' ἧς τὰ δύο διεστῶτα μέρη θὰ συμβληθῶσιν ὁριστικῶς, θὰ ἐγγυηθῶσιν αἱ συνυπογράψασαι τὴν παροῦσαν Δυνάμεις, αἵτινες θὰ κρίνωσι χρήσιμον ἢ δυνατὴν τὴν συνομολόγησιν τῆς ὑποχρεώσεως ταύτης. Ἡ ἐνέργεια καὶ τ' ἀποτελέσματα τῆς ἐγγυήσεως ταύτης θὰ καταστῶσι τὸ ἀντικείμενον μεταγενεστέρων συμφωνιῶν μεταξὺ τῶν ὑψηλῶν Δυνάμεων.

Ἄρθρον 7.—Ἡ παροῦσα Συνθήκη θὰ ἐπικυρωθῇ, αἱ δὲ ἐπικυρώσεις θὰ διαμειφθῶσιν ἐντὸς δύο μηνῶν ἢ ταχύτερον εἰ δυνατόν.

Πρὸς πίστωσιν κτλ.

Ἐγένετο ἐν Λονδίνῳ τῇ 24 Ἰουνίου (6 Ἰουλίου) 1827.

(Τ Σ.) **Λίβεν**

(Τ.Σ.) **Πρίγκηψ δὲ Πολινιὰκ**

(Τ.Σ.) **Δούδλεϋ**

Πρόσθετον καὶ μυστικὸν ἄρθρον

Ἐν ᾗ περιπτώσει ἡ ὀθωμανικὴ Πύλη δὲν δεχθῇ ἐντὸς μηνὸς τὴν προταθησομένην αὐτῇ μεσολάβησιν, οἱ ὑψηλοὶ συμβαλλόμενοι συνεννοήθησαν ἐπὶ τῶν ἑξῆς μέτρων.

1.) Θὰ δηλωθῇ τῇ Πύλῃ διὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντιπροσώπων αὐτῶν, ὅτι τὰ ἐν τῇ συνθήκῃ ταύτῃ καταγγελλόμενα ὡς δεινὰ καὶ ἄτοπα, συμπαρομαρτοῦντα τῇ ἐν Ἀνατολῇ ἀπὸ ἑξαετίας ἐπικρατούσῃ καταστάσει τῶν πραγμάτων, ὧν δ' ἡ ἄρσις δι' ὧν μέσων διατίθησιν ἡ Ὑψηλὴ Ὀθωμανικὴ Πύλη φαίνεται καὶ νῦν ἀπομεμακρυσμένη, ἐπιβάλλουσι ταῖς συμβαλλομέναις Δυνάμεσι τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ λάβωσιν ἄμεσα μέτρα, ὅπως προσεγγίσωσι τοῖς Ἕλλησιν.

Συνεφωνήθη, ὅπως ἡ προσέγγισις αὕτη γένηται διὰ τῆς συνάψεως ἐμπορικῶν σχέσεων μετὰ τῶν Ἑλλήνων, πεμπομένων παρ' αὐτοῖς καὶ γινομένων δεκτῶν ἐκ μέρους αὐτῶν προξενικῶν πρακτόρων, ἐφ' ὅσον χρόνον ὑπάρχουσι παρ' αὐτοῖς ἀρχαὶ ἱκαναὶ νὰ τηρήσωσι τοιαύτας σχέσεις.

2) Ἐὰν ἐντὸς τῆς αὐτῆς προθεσμίας τοῦ ἑνὸς μηνὸς ἡ Πύλη δὲν παραδεχθῇ τὴν

ἐν τῷ Α΄ ἄρθρῳ τῆς Συνθήκης προτεινομένην ἀνακωχήν, ἢ ἂν οἱ Ἕλληνες ἠρνοῦντο τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν, αἱ ὑψηλαὶ συμβαλλόμεναι Δυνάμεις θὰ δηλώσωσιν εἰς ἐκεῖνο τῶν διεστώτων μερῶν, ὅπερ θὰ ἤθελε τὴν ἐξακολούθησιν τῶν ἐχθροπραξιῶν ἢ εἰς ἀμφοτέρους, ἂν καθίστατο τοῦτο ἀναγκαῖον, ὅτι αἱ εἰρημέναι ὑψηλαὶ Δυνάμεις θὰ προσπαθήσωσι διὰ πάντων τῶν μέσων, ἅ περ αἱ περιστάσεις θὰ ἐμπνεύσωσιν εἰς τὴν σύνεσιν αὐτῶν, ἵνα κατορθώσωσι τὰ ἄμεσα ἀποτελέσματα τῆς ἀνακωχῆς, ὧν ἐπιθυμοῦσι τὴν ἐπίτευξιν, προλαμβάνουσαι, ἐφ' ὅσον δύνανται τοῦτο, πᾶσαν σύρραξιν μεταξὺ τῶν διεστώτων μερῶν· καὶ πράγματι ἀμέσως μετὰ τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος δήλωσιν, αἱ ὑψηλαὶ Δυνάμεις θὰ χρησιμοποιήσωσιν ἀπὸ κοινοῦ ἅπαντα τὰ μέσα αὐτῶν, ὅπως ἐκπληρώσωσι τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπόν, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ λάβωσι μέρος εἰς τὰς μεταξὺ τῶν δύο διεστώτων μερῶν ἐχθοπραξίας.

Κατ' ἀκολουθίαν τῶν ἀνωτέρω, αἱ συμβαλλόμεναι ὑψηλαὶ Δυνάμεις, ἀμέσως μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ παρόντος προσθέτου καὶ μυστικοῦ ἄρθρου, θὰ διαβιβάσωσιν ἐνδεχομένας ὁδηγίας, συμφώνους πρὸς τὰς ἀνωτέρω μνημονευομένας διατάξεις πρὸς τοὺς ναυάρχους διοικητὰς τῶν ἐν ταῖς θαλάσσαις τῆς Ἀνατολῆς σχετικῶν αὐτῶν στόλων.

3.) Ἐπὶ τέλους, ἐάν, ἐναντίον πάσης προσδοκίας, τὰ μέσα ταῦτα δὲν ἐπαρκέσωσι ποσῶς εἰς τὴν ἐπιβολὴν καὶ παραδοχὴν τῶν προτάσεων τῶν ὑψηλῶν συμβαλλομένων Μερῶν ἐκ μέρους τῆς ὀθωμανικῆς Πύλης, ἢ ἂν ἀφ' ἑτέρου οἱ Ἕλληνες δὲν παραδεχθῶσι τὰς ὑπὲρ αὐτῶν διαλαμβανομένας ἐν τῇ Συνθήκῃ τῆς ἡμέρας ταύτης διατάξεις, αἱ ὑψηλαὶ συμβαλλόμεναι Δυνάμεις θὰ ἐξακολουθήσωσιν ἐν τούτοις διεξάγουσαι τὸ ἔργον τῆς εἰρηνεύσεως ἐπὶ ταῖς βάσεσιν, ἐφ' ὧν συνεφώνησαν πρὸς ἀλλήλας καὶ ἑπομένως ἐξουσιοδοτοῦσιν ἀπὸ τοῦδε τοὺς ἐν Λονδίνῳ ἀντιπροσώπους αὐτῶν νὰ συζητήσωσι καὶ καθορίσωσι τὰ μέτρα, ὧν ἡ ἐφαρμογὴ θὰ καταστῇ ἴσως ἀναγκαία μεταγενεστέρως.

Τὸ παρὸν πρόσθετον καὶ μυστικὸν ἄρθρον θὰ ἔχῃ τὴν αὐτὴν ἰσχὺν καὶ ἀξίαν ὡσεὶ περιελαμβάνετο ἐπὶ λέξει ἐν τῇ Συνθήκῃ τῆς ἡμέρας ταύτης· θὰ ἐπικυρωθῇ, αἱ δὲ ἐπικυρώσεις αὐτοῦ θ' ἀνταλλαγῶσι ταὐτοχρόνως μετὰ τῶν τῆς εἰρημένης Συνθήκης.

Πρὸς πίστωσιν κτλ.

Ἐγένετο ἐν Λονδίνῳ, τῇ 24 Ἰουνίου (6 Ἰουλίου) 1827.

(Τ.Σ) **Λίβεν**

(Τ.Σ) **Πρίγκηψ δὲ Πολινιὰκ**

(Τ.Σ.) **Δούδλεϋ**

Θάνατος τοῦ Γεωργίου Κάννιγκ.— Αἱ νέαι ἀμηχανίαι τῆς Ρωσσίας ἕνεκα τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς. — Ἡ ἀνένδοτος πολιτικὴ τῆς Ρωσσίας.— Ἡ ἀπόφασις τῆς Ρωσσίας νὰ ἐνεργήσῃ μόνη. — Ὁ ἀποκλεισμὸς τῶν παραλίων τῆς Ἑλλάδος.

(7]19 Ἰουλίου. Πρωτόκολλον τῆς συνδιασκέψεως τοῦ Λονδίνου περὶ γενικῶν μέτρων πρὸς εἰρηνοποίησιν τῆς Ἑλλάδος.]

Ἐννοεῖται, ὅτι ἡ ὑπογραφὴ τῆς συμβάσεως τοῦ Ἰουλίου ὑπὸ τῶν πληρεξουσίων τῶν τριῶν συμμάχων Δυνάμεων δὲν συνεπήγετο καθ' ἑαυτὴν τὴν λύσιν τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος καὶ ὅτι ἔδει νὰ γείνῃ ἡ δέουσα σκέψις περὶ ἐκτελέσεως τῆς εἰρημένης συνθήκης. Ταυτόσημος διακοίνωσις ἐπεδόθη τῇ Πύλῃ ἐν ὀνόματι τῶν τριῶν συμμάχων αὐλῶν, δι' ἧς αὕτη προσεκαλεῖτο ν' ἀναγνωρίσῃ τοῖς Ἕλλησι δικαίωμα αὐτονομίας ἐν τῇ διοικήσει τῶν ἰδίων αὐτῶν ὑποθέσεων. Ἐκτὸς τούτου οἱ ἀρχηγοὶ τῶν τριῶν στόλων ἐφωδιάσθησαν διὰ ταυτοσήμων ὁδηγιῶν, συνταχθεισῶν ἐπὶ τούτῳ ἐν Λονδίνῳ, ὅπερ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης κατέστη ἕδρα πασῶν τῶν διπλωματικῶν διαπραγματεύσεων περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος. Ὁ πρίγκηψ Λίβεν προέτεινε τοῖς πληρεξουσίοις Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, ἵνα συνέρχωνται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐν τῷ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργείῳ κατὰ τὰ γεγονότα τῆς ἡμέρας, ὅπως συζητῶσιν ἀπὸ κοινοῦ περὶ πάντων τῶν μέτρων, ἅ περ ἡ ἐκτέλεσις τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου θὰ καθίστα ἀναγκαῖα. Κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ ἰδέαν αἱ συσκέψεις αὗται ἔδει νὰ ὦσιν ἑβδομαδιαῖαι αἱ δὲ ἀποφάσεις νὰ σημειῶνται ἐν πρωτοκόλλῳ·

Ἡ πρότασις τοῦ πρίγκηπος Λίβεν ἐγένετο δεκτή, ἀλλ' ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῆς μορφῇ. Τοῦτο ὑπῆρξε τὸ πρῶτον ἐπεισόδιον, ὅ περ ἐχρησίμευσε νὰ ἐκδηλωθῇ ἀπρόοπτός τις μεταβολὴ ἐν τῇ ἀγγλικῇ πολιτικῇ. Ἡ συνθήκη τοῦ Λονδίνου ὑπεγράφη κατὰ μῆνα Ἰούλιον, ὁ δὲ Γεώργιος Κάννιγκ ἀπέθανεν ἕνα μῆνα μετὰ τὴν ὑπογραφὴν ταύτην, ἤτοι κατ' αὔγουστον. Ὁ θάνατος οὗτος ὑπῆρξεν ἀνεπανόρθωτος ἀπώλεια διὰ τὸ ἀπὸ κοινοῦ ἔργον. Μόνος αὐτός, χάρις εἰς τὴν μεγίστην δημοτικότητα, ἧς ἀπήλαυεν, ἠδύνατο νὰ ἀνυψώσῃ τὸ ἀγγλικὸν ἔθνος εἰς τὸ ὕψος τῶν βλέψεων αὐτοῦ ἐν τῷ ἀνατολικῷ ζητήματι. «Αὐτὸς μόνον ἠδύνατο—ὅπως μεταχειρισθῶμεν τὰς φράσεις τοῦ κόμητος Νέσσελρωδ, ν' ἀποσπάσῃ τὴν Ἀγγλίαν τῆς στενῆς ἀτραποῦ τῆς ἀρχαίας αὐτῆς πολιτικῆς». Ἦτο ἐχθρὸς κατ' ἀρχὴν τῆς ρουτίνας, καινοτόμος διὰ τοῦ ὁρμητικοῦ χαρακτῆρός του, ἰσχυρὸς ἐκ τοῦ κράτους, ὅπερ παρεῖχεν αὐτῷ ἡ μεγίστη δημοτικότης, ἧς ἀπήλαυεν».

Τὸν Γεώργιον Κάννιγκ διεδέξατο ὡς πρωθυπουργὸς ὁ λόρδος Γκόδεριχ, οὗ ἡ ἀνεπάρκεια διὰ θέσιν τόσῳ ὑψηλὴν δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐκδηλωθῇ. Ὁ λόρδος Δούδλεϋ ἔμεινεν ἐν τῇ θέσει τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν· ὁ ἐνδοιαστικὸς τούτου χαρακτήρ, ὅστις εὕρισκεν ἄλλοτε στήριγμα ἐν τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Κάννιγκ, ἔσχεν ἀποτέλεσμα νὰ καταστήσῃ ἀδύνατον πᾶσαν σοβαρὰν διαπραγμάτευσιν μετὰ τοῦ ἀνακτοβουλίου τοῦ Λονδίνου. Δειλὸς πέραν τοῦ μέτρου ἠρνεῖτο διαρρήδην νὰ λάβῃ οἱανδήποτε ἀπόφασιν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἡ ἐξέλιξις τῶν γεγονότων ἀπῄτει ἐπιτακτικώτατα σύντονα μέτρα ἐκ μέρους τῶν τριῶν συμμάχων Δυνάμεων διὰ τὴν εἰρήνευσιν τῆς Ἑλλάδος Ἡ Πύλη ἠρνήθη κατηγορηματικῶς νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὰς ἀξιώσεις αὐτῶν, ἐλπίζουσα, ὅτι θὰ κατώρθου τὴν ριζικὴν εἰρήνευσιν τῆς Ἑλλάδος τῇ συναρωγῇ τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ πασᾶ τῆς Αἰγύπτου. Ὁ υἱὸς τούτου Ἰβραὴμ πασᾶς, ἀποβιβασθεὶς μετὰ τῶν στρατιῶν αὐτοῦ εἰς τὴν Πελοπόννησον, διεξῆγε τὴν συστηματικὴν ἐξόντωσιν τοῦ λαοῦ καὶ τὴν ἐρήμωσιν ὁλοκλήρου τῆς Χερσονήσου ταύτης.

Ἡ αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις τῆς Ρωσσίας εἶχε σταθερὰν ἀπόφασιν νὰ μὴ συγχωρήσῃ κατ᾽ οὐδένα τρόπον τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ καταχθονίου τούτου σχεδίου. Ἐγίνωσκεν ἐκ πείρας, ὅτι ἡ βία ἦτο τὸ μόνον δραστικὸν μέσον, δι᾽ οὗ θὰ κατέρρεεν ἡ ἰσχυρογνωμοσύνη τῶν Τούρκων. Οὕτω δὲ προὔτεινε τοῖς συμμάχοις αὐτῆς νὰ δηλωθῇ τῇ Πύλῃ: 1ον, ὅτι χωρὶς νὰ ληφθῇ ὑπ᾽ ὄψει ἡ ἄρνησις αὐτῆς, αἱ τρεῖς σύμμαχοι Δυνάμεις ἀπόφασιν ἔχουσι νὰ ἐξακολουθήσωσι τὰ διαβήματά των, ὅπως ἡ τάξις ἀποκατασταθῇ ἐν Ἑλλάδι, 2ον, ὅτι προσέφερον διὰ τελευταίαν φορὰν τῇ Πύλῃ τὴν μεσιτείαν των, καὶ 3ον, ὅτι ἂν ἡ μεσιτεία αὕτη μὴ ἐγένετο καὶ τῇ φορᾷ ταύτῃ ἀποδεκτὴ καὶ μὴ συνωμολογεῖτο ἀνακωχή, οἱ παρὰ τῷ Σουλτάνῳ ἀντιπρόσωποι τῶν τριῶν συμμάχων αὐλῶν θὰ ἐλάμβανον ἀμέσως διαταγὴν ν᾽ ἀναχωρήσωσιν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ πιθανότητι, ρωσσικὸς στρατὸς θὰ διέβαινε τὰ τουρκικὰ σύνορα καὶ θὰ κατελάμβανε τὰς δύο παριστρίους Ἡγεμονίας, τὴν τῆς Μολδαυΐας καὶ τῆς Βλαχίας, ἔνθα θὰ παρέμενεν ἐφ᾽ ὅσον χρόνον ἡ Πύλη δὲν θὰ ὑπέκυπτεν εἰς τοὺς ἀνακοινωθησομένους αὐτῇ ὅρους. Ἡ αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις ἐνόει πληρέστατα πόσον ἀκανθώδης ἦτο ἡ ἀνατεθεῖσα τῷ πρίγκηπι Λίβεν ἀποστολὴ καὶ δυσχερὴς ὡς πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν. Προέβλεπεν, ὅτι τὸ ἀγγλικὸν ἀνακτοβούλιον θὰ παρέτεινε καὶ πάλιν τὰς διαπραγματεύσεις ἐπ᾽ ἀόριστον, ὁ δὲ πρίγκηψ Λίβεν εἰδοποιήθη, ὅτι ἡ Ρωσσία ἀπόφασιν εἶχε νὰ ἐνεργήσῃ ἐν ἀνάγκῃ μόνη. Ἐὰν κατ᾽ ἀκολουθίαν τῆς ἐκστρατείας τῶν ρωσσικῶν στρατιῶν ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἀνελάμβανε νὰ διαπραγματευθῇ μετὰ τῆς Ρωσσίας περὶ τῆς πιθανότητος τῆς πτώσεως τῆς ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, ὁ πρίγκηψ Λίβεν εἶχεν ἐξουσιοδοτηθῇ νὰ δεχθῇ σχετικὴν διαμοιβὴν σκέψεων. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐδήλου ταὐτοχρόνως κατηγορηματικῶς, ὅτι οὐδέποτε θὰ ἔπαυε νὰ ἔχῃ ὡς γνώμονα τὰς διατάξεις τῆς συνθήκης τοῦ Ἰουλίου, αἵτινες μόναι ἠδύναντο νὰ προλάβωσι τὸν γενικὸν πόλεμον. Ἡ Ρωσσία «δὲν ἐπιθυμεῖ ποσῶς κατακτήσεις οὔτε ἀποκλειστικὴν ἐπιρροήν.» Ἐδίδετο ἅμα τῷ πρίγκηπι Λίβεν ὁδηγία, νὰ μὴ προκαλέσῃ αὐτὸς τὸ ζήτημα τῆς καταλύσεως τῆς ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, ν᾽ ἀνακοινώσῃ δὲ μετὰ μεγίστης περισκέψεως τὸ πιθανὸν σχέδιον τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ νὰ καταλάβῃ τὰς παραδουναβείους Ἡγεμονίας. (Διακοινώσεις τοῦ κόμητος Νέσσελρωδ τῆς 14)26 Σεπτεμβρίου 1827).

Ὁ πρίγκηψ Λίβεν ἐδικαίωσε πληρέστατα τὴν πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνην τῆς Κυβερνήσεως, ἐπολιτεύθη δὲ μετὰ πολλῆς ἀκριβείας καὶ δεξιότητος. Ἐν τούτοις δὲν κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὴν ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν, ἵνα συγκατανεύσῃ εἰς τὰ ὑπὸ τῆς Ρωσσίας ἀπαιτούμενα ἀποφασιστικὰ μέτρα. Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἑλλάδος, πρὸς παρεμπόδισιν ἀποβιβάσεως στρατευμάτων καὶ πολεμοφοδίων, προσέκρουσεν εἰς μεγίστας δυσχερείας ἐκ μέρους τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, ἥτις προσεπάθει ν' ἀποδείξῃ, ὅτι μεσίτρια Δύναμις δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ διενεργήσῃ ἀποκλεισμόν, ὅστις ἀποτελεῖ μέσον δράσεως, ἀνῆκον μόνον εἰς τὰ ἐμπόλεμα μέρη. Ὁ πρίγκηψ Λίβεν κατώρθωσεν ἐν τούτοις νὰ λάβῃ τὴν συγκατάθεσιν τῶν πληρεξουσίων Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, ὅπως αἱ πρὸς τοὺς ναυάρχους τῶν ἐν τῇ Μεσογείῳ παραπλεουσῶν συμμάχων μοιρῶν δοθεῖσαι ὁδηγίαι διαλάβωσι καὶ διάταξιν, παρέχουσαν αὐτοῖς τὴν φροντίδα «τῆς ἀστυνομικῆς ἐπιτηρήσεως τῶν ὑδάτων τῆς Ἀνατολῆς μόνον ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ὀθωμανικὴν σημαίαν». Ἐπειδὴ δ' ἄλλως τε τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ἕνεκα τῆς σημαίας των εὑρίσκοντο ἐξουσιοδοτημένα νὰ συλλαμβάνωσι τὰ οὐδέτερα πλοῖα, ἅτινα θὰ διέπραττον παράβασίν τινα ἀπέναντι τῶν δύο ἐμπολέμων, ὁ σκοπός, εἰς ὃν ἀπέβλεπεν ἡ ρωσσικὴ πολιτικὴ τρόπον τινὰ ἐπραγματοποιεῖτο. (Ἔκθεσις τοῦ πρίγκηπος Λίβεν ὑπὸ ἡμερ. 9)21 Ὀκτωβρίου 1827.)

Ἀλλ' ἦτο ὅλως ἀδύνατον διὰ τὸν πρεσβευτὴν τῆς Ρωσσίας νὰ λάβῃ τὴν συναίνεσιν τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως εἰς ἐντονώτερα μέτρα, καθ' ὅσον αὐτὸς ὁ πρεσβευτὴς εὑρίσκετο ἐν ἀμηχανίᾳ ἐν τῇ ἐκλογῇ τοῦ Ἄγγλου ὑπουργοῦ, πρὸς ὃν θὰ ἠδύνατο ν' ἀποταθῇ, ὅπως διατυπώσῃ σοβαρὰς διαπραγματεύσεις, διότι ὁ μὲν πρωθυπουργὸς λόρδος Γκόδεριχ ἐστερεῖτο παντὸς κύρους ἕνεκα τῆς πασιδήλου αὐτοῦ ἀνικανότητος, ὁ δὲ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς λόρδος Δούδλεϋ «ἀνὴρ πεπροικισμένος διὰ λαμπροῦ καὶ μάλιστα πρωτοτύπου πνεύματος» ἐδυσπίστει ἀπολύτως πρὸς πάντας καὶ πρὸς αὐτὴν ἔτι τὴν ἱκανότητα αὐτοῦ.

* *
*

Ἡ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου καὶ αἱ ἐξ αὐτῆς ἐντυπώσεις ἐν Εὐρώπῃ. — Ἡ ὑπὸ τῆς Ρωσσίας κατάληψις τῶν παραδουναβείων Ἡγεμονιῶν.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους ὁ πρίγκηψ Λίβεν ἀπεφάσισε ν' ἀποταθῇ τῷ Χούσσκινσων, τῷ ἱκανωτέρῳ καὶ ἐμβριθεστέρῳ μέλει τοῦ ὑπουργείου κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ὁ πρεσβευτὴς κατέστησεν ἐν εἰλικρινείᾳ αὐτὸν ἐνήμερον τῆς προθέσεως τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσσίας, τοῦ νὰ καταλάβῃ τὰς παραδουναβείους Ἡγεμονίας. Ἀντὶ νὰ φοβηθῇ ὁ Χούσσκινσων, τοὐναντίον ἀνεγνώρισεν, ὅτι τὸ μέτρον τοῦτο ἦτο τὸ ἀσφαλέστατον καὶ κατηγορηματικώτατον διὰ τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος.

«Ἀλλὰ ποιοῦμαι ἔκκλησιν πρὸς τὴν πεῖραν ὑμῶν ἐν τοῖς πράγμασι τῆς χώρας ταύτης—παρετήρησε τῷ πρίγκηπι Λίβεν—ὅπως σταθμίσητε τὸ ἀποτέλεσμα, ὅ περ

πρότασις τοιαύτης φύσεως θὰ ἐνεποίει ἐπί τινων τῶν συναδέλφων μου καὶ πρὸ πάντων ἐπὶ τῆς ὁλότητος σχεδὸν τοῦ ἀγγλικοῦ δημοσίου, ὅπερ, ὡς γινώσκετε, ψυχρότατα διάκειται πρὸς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ παρ᾽ ᾧ πατροπαράδοτοι προλήψεις ἐμπνέουσιν ἀείποτε μεγάλας ὑπονοίας ἐπὶ τῶν φιλοδόξων βλέψεων τῆς Ρωσσίας. Τὴν γνώμην ταύτην οὐδαμῶς συμμερίζομαι, τοὐναντίον δ᾽ ἔχω πλήρη πεποίθησιν ἐπὶ τὰ ἀφιλοκερδῆ αἰσθήματα τοῦ αὐτοκράτορος καὶ κυρίου ἡμῶν». Ἀλλ᾽ ὁ Χούσσκισσων ἐγίνωσκεν ἑτέρωθεν, ὅτι οὔτε ὁ λόρδος Δούδλεϋ, οὔτε οἱ ἄλλοι ὑπουργοὶ συμμερίζονται τὰς βλέψεις του, διὰ τοῦτο δὲ παρεκάλεσε τὸν πρεσβευτὴν νὰ μὴ ἀνακοινώσῃ αὐτοῖς οὐδὲν ἐπὶ τοῦ παρόντος περὶ τῶν προθέσεων τῆς Ρωσσίας τοῦ νὰ καταλάβῃ τὰς παραδουναβείους Ἡγεμονίας. (Ἔκθεσις τοῦ πρίγκηπος Λίβεν τῇ 4)16 Νοεμβρίου 1827).

Ἡ διαφωνία τῶν ἀνακτοβουλίων Ρωσσίας καὶ Ἀγγλίας, παρὰ τὴν συνθήκην τοῦ Ἰουλίου, διετρανώθη μετὰ τὴν ναυμαχίαν τῆς Πύλου. Τὸ ἄγγελμα τῆς ναυμαχίας ταύτης ἐγένετο δεκτὸν ἐν Λονδίνῳ παρά τε τῷ δημοσίῳ ὡς καὶ ἐν ταῖς κυβερνητικαῖς σφαίραις μετὰ συγκινήσεως. Ἀπὸ πολλοῦ χρόνου δὲν εἶχε γείνῃ λόγος ἐν Ἀγγλίᾳ περὶ ἐνδόξου ἐθνικοῦ κατορθώματος, διὰ τοῦτο δὲ ἡ περὶ τῆς ναυμαχίας ἔκθεσις τοῦ ναυάρχου Κόδριγκτων, ἀμέσως δημοσιευθεῖσα, παρήγαγεν ἐν τῇ ἀγγλικῇ κοινωνίᾳ ἰσχυρὰν καὶ φαιδροτάτην ἐντύπωσιν. «Ἀλλ᾽ ἡ Κυβέρνησις ἐφοβήθη μετὰ τὴν πρώτην στιγμὴν τὰς συνεπείας, ἃς ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ναυμαχία θὰ συνεπῆγε πάντως καὶ τὰς ἀμηχανίας, εἰς ἃς θὰ ἐνέβαλλεν ἴσως αὐτήν».

Ὁ λόρδος Δούδλεϋ, προσκαλέσας παρ᾽ ἑαυτῷ τὸν πρεσβευτὴν τῆς Ρωσσίας, ἐδήλωσε τούτῳ ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Γάλλου πληρεξουσίου, ὅτι «τὸ ἀνακτοβούλιον αὐτοῦ καὶ τὸ τῆς Γαλλίας ἦσαν τῆς γνώμης, ὅτι τὸ ἀπρόοπτον τοῦτο ἐπεισόδιον (ἡ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου) οὐδὲν θὰ μετέβαλλε κατ᾽ ἀρχὴν εἰς τὰς σχέσεις, ἐν αἷς αἱ Δυνάμεις εὑρίσκοντο πρὸς στιγμὴν ἀπέναντι τῆς Πύλης· τουτέστι δὲν ἔπρεπε νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀποτελοῦν ἀπὸ τοῦδε ἐμπόλεμον κατάστασιν μεταξὺ τῶν αὐλῶν καὶ τοῦ Σουλτάνου». Ὁ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς τῆς Μεγάλης Βρεττανίας ἐσκέπτετο ταὐτοχρόνως, ὅτι αἱ τρεῖς σύμμαχοι Δυνάμεις ὤφειλον ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ τηρήσωσι στάσιν ἀναμένοντος θεατοῦ, ὅπως ἴδωσι ποίαν ἐντύπωσιν θὰ ἐνεποίει ἡ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου τῇ Πύλῃ.

Ἡ αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις τῆς Ρωσσίας εἶχε γνώμην ὅλως διάφορον. Κατὰ τὴν γνώμην της ἡ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου οὐ μόνον ἐξεδήλωσε τὴν ἑνότητα τῶν πολιτικῶν βλέψεων καὶ τὴν εὐστάθειαν τῶν συμμάχων Κυβερνήσεων, ἀλλὰ κατέδειξε ταυτοχρόνως τὴν ἀναπόδραστον ἀνάγκην διὰ τὰς Δυνάμεις ταύτας νὰ προβῶσι καὶ περαιτέρω καὶ ἐξαναγκάσωσι τὴν Τουρκίαν νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὰς ἀξιώσεις των. Ἐὰν τὸ ἀγγλικὸν ἔθνος ἐβρενθύετο ἐπὶ τῇ γενναιότητι τοῦ στόλου του ἐν τῇ ναυμαχίᾳ τοῦ Ναυαρίνου, ἂν ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας ἔσπευσε ν᾽ ἀπονείμῃ τῷ ναυάρχῳ Κόδριγκτων τὸ παράσημον τοῦ Λουτροῦ πρώτης τάξεως, ἂν αἱ ἄλλαι σύμ-

μαχοι Δυνάμεις ἐχορήγησαν ὡσαύτως ἀμοιβὰς τοῖς ναυτικοῖς τόσῳ τοῖς ἑαυτῶν ὅσῳ καὶ τοῖς ξένοις, τοῖς διακριθεῖσι κατὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην, τοῦτο τεκμηριοῖ, ὅτι αἱ εἰρημέναι Κυβερνήσεις ἐπεδοκίμαζον πληρέστατα τὴν πολιτείαν τῶν διοικητῶν τῶν ἐν τῇ Μεσογείῳ στόλων των. Οὐδεμία ἄρα ὑπῆρχεν αἰτία νὰ λυπηθῶσι διὰ τὴν ἐξόντωσιν τοῦ τουρκοαιγυπτιακοῦ στόλου. Ἐν τούτοις ὤφειλον νὰ ἐπωφεληθῶσιν ἄνευ ἀναβολῆς τῆς παραχθείσης ἐν Κωνσταντινουπόλει συγχύσεως καὶ ἀσκήσωσιν ἐντονωτέραν ἔτι πίεσιν ἐπὶ τῆς Πύλης, ὅπως καταβάλωσι τὴν ἰσχυρογνωμοσύνην της.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν θεωριῶν τούτων ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος ὁ Α' ἀπεφάσισε περὶ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1827 ν' ἀνανεώσῃ τὴν πρότασιν τοῦ νὰ πέμψῃ τὰ στρατεύματά του εἰς τὰς παραδουναβείους Ἡγεμονίας. Ἐπεφόρτισε ταὐτοχρόνως τὸν πρίγκηπα Λίβεν νὰ δώσῃ τῇ ἀγγλικῇ Κυβερνήσει διαβεβαίωσιν, εἴτε προφορικήν, εἴτε ἔγγραφον, ὅτι ἂν ὁ ρωσσικὸς στρατὸς διέβαινε τὸν Προῦθον ἢ κατελάμβανε τὰς παραδουναβείους Ἡγεμονίας, τοῦτο θὰ ἐγίνετο μόνον καὶ μόνον διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου καὶ οὐχὶ ἐπὶ σκοπῷ κατακτήσεως οἱασδήποτε τουρκικῆς ἐπαρχίας. (Διακοίνωσις τοῦ κόμητος Νέσσελρωδ ὑπὸ ἡμερ. 23 Νοεμβρίου (5 Δεκεμβρίου) 1827).

Ἡ ἰδέα τοῦ νὰ δοθῇ ἔγγραφος διαβεβαίωσις περὶ τῆς ἀφιλοκερδείας τῆς ρωσσικῆς πολιτικῆς ἐγένετο ἀσμένως ἀποδεκτὴ ἐκ μέρους τοῦ λόρδου Δούδλεϋ. Αὐτὸς οὗτος διαρκῶς ἐσκέπτετο τοῦτο, ἐν στιγμαῖς δὲ διαχύσεως ὡμολόγησε τῷ πρεσβευτῇ τῆς Ρωσσίας, ὅτι ἡ θέσις τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως κατέστη δυσχερής, διότι πανταχόθεν σχεδὸν ἠτιῶντο αὐτὴν τυφλὴν ὑποταγὴν εἰς τὰς κατακτητικὰς βλέψεις τῆς ἐν Ἀνατολῇ ρωσσικῆς πολιτικῆς. Διεβεβαίουν γενικῶς, ὅτι ἡ Ἀγγλία συγκατένευσεν «εἰς τὸ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὄργανον εἰς τὰς φιλοδόξους βλέψεις τῆς Ρωσσίας». Ὁ λόρδος Δούδλεϋ οὐδαμῶς συνεμερίζετο τὴν γνώμην ταύτην καὶ ὅμως ὤφειλε νὰ μὴ παρίδῃ αὐτήν.

«Θετικὸν ἔγγραφον μόνον—ἔλεγεν ὁ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς τῆς Ἀγγλίας—μαρτυροῦν περὶ τῆς ἀφιλοκερδείας τῶν συμμάχων Δυνάμεων, ἠδύνατο νὰ κατασιγάσῃ τοὺς κακοβούλους θρύλους καὶ ἀνασκευάσῃ θριαμβευτικῶς τὰς ὑπὸ τῶν θρύλων τούτων προκαλουμένας ἐσφαλμένας ὑποθέσεις».

Ἐννοεῖται, ὅτι ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ρωσσίας συνῄνεσε λίαν εὐαρέστως εἰς τὴν ὑπογραφὴν παραπλησίου πρωτοκόλλου ἀφιλοκερδείας, συμμορφούμενος πρὸς σχετικὰς ὁδηγίας, ἃς εἶχε λάβῃ παρὰ τῆς Κυβερνήσεώς του κατὰ μῆνα Νοέμβριον. Διαπραγματεύσεις διεξήχθησαν ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν τριῶν συμμάχων αὐλῶν. Ἕκαστος τούτων παρουσίασε καὶ ἴδιον σχέδιον πρωτοκόλλου· τὸ τῆς Γαλλίας, κατὰ τὸν πρίγκηπα Λίβεν, ἔφερε τὸν χαρακτῆρα προδήλου δυσπιστίας πρὸς τὴν Ρωσσίαν· τὸ τῆς Ἀγγλίας δὲν ἐνεκρίθη ὡσαύτως ὑπὸ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ρωσσίας, ἐξεγερθέντος κατὰ δύο

τῶν ὅρων αὐτοῦ. Τὸ σχέδιον τοῦ λόρδου Δούδλεϋ ἔλεγεν, ὅτι ἐ. ἡ περιπτώσει ἐξερρήγνυτο πόλεμος κατὰ τῆς Τουρκίας, αἱ σύμμαχοι Δυνάμεις ὑπεχρεοῦντο κατὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης νὰ βασισθῶσιν «ἐπὶ τῶν ὅρων τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου» καὶ δεύτερον, ὅτι «οἱονδήποτε καὶ ἂν ἦτο τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πολέμου τούτου δὲν θὰ ζητήσωσιν οὐδεμίαν ἀποκλειστικὴν ὠφέλειαν, εἴτε ἐμπορικὸν προνόμιον, εἴτε ἐδαφικὴν ἐπέκτασιν».

Ὁ πρίγκηψ Λίβεν ἀντέστη ἐντονώτατα προφορικῶς τε καὶ ἐγγράφως κατὰ τῶν ἀνωτέρω μνημονευομένων ὅρων, προσπαθῶν νὰ καταδείξῃ, ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐγγυηθῇ τις διὰ τὸ μέλλον ἢ νὰ προδικάσῃ αὐτὸ ἐν περιπτώσει πολέμου. Αἱ παρατηρήσεις αὗται, ἀντίθετοι οὖσαι πρὸς τὰς ἃς εἶχε λάβη ὁδηγίας παρὰ τῆς Κυβερνήσεώς του, ἐδιπλασίασαν κατ' ἀνάγκην τὰς δυσπιστίας τῶν πληρεξουσίων Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας. Ὁ λόρδος Δούδλεϋ ἐπέμεινεν ἐπὶ τοῦ κειμένου αὐτοῦ, ὁ δὲ πρίγκηψ Λίβεν εὑρέθη ἐν τῇ ἀνάγκῃ νὰ ὑπογράψῃ τῇ 30]12 Δεκεμβρίου τὸ πρωτόκολλον τοῦτο.

Ὁ πρίγκηψ Λίβεν ἔκρινε καθῆκον νὰ δικαιολογηθῇ ἀπέναντι τῆς κυβερνήσεώς του διὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ πρωτοκόλλου τούτου τοῦ «ἁπλοῦ καὶ στείρου», ὅπερ δὲ περιώριζέ πως τὴν ἐν τῇ δράσει ἐλευθερίαν τῆς Ρωσσίας. Ἀλλ' ἐδέησε νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν ἐκχώρησιν ταύτην, ὑπ' ὄψει ἔχων τὴν «ἀντιδημοτικότητα» τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ τὴν ἀστασίαν τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπουργείου, ὅπερ εἶχεν ἀπόλυτον ἀνάγκην σοβαρᾶς ὑποστηρίξεως ἐν τῇ πρὸς τὴν ἀντιπολίτευσιν πάλῃ αὐτοῦ ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ. Θὰ ἐκπλαγῇ τις ἴσως διὰ τὴν δικαιολογίαν ταύτην, ὑπ' ὄψει ἔχων τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ πλήρη ἐξουσίαν νὰ δώσῃ ἐν ἀνάγκῃ προφορικῶς ἢ ἐγγράφως πάσας τὰς περὶ ἀφιλοκερδείας διαβεβαιώσεις, αἵτινες θὰ ἐζητοῦντο παρ' αὐτοῦ.

* *
*

Ἀλλαγὴ τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπουργείου καὶ νέαι ἀμφιταλαντεύσεις αὐτοῦ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς συνθήκης τοῦ Λονδνου. — Ἡ ἀγανάκτησις τοῦ ἀνακτοβουλίου τῆς Πετρουπόλεως. — Ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος ὁ Β' ἀποφασίζει νὰ ἐνεργήσῃ μόνος.

Ὁ πρίγκηψ Λίβεν ἐπέμενε προδήλως ἐπὶ πολιτικῆς τῶν «ἐλευθέρων χειρῶν», προέβλεπε δὲ μεταστροφὴν ἐν τῷ μέλλοντι, μεταστροφήν, ἥτις ἠδύνατο νὰ ὑποχρεώσῃ τὴν Ρωσσίαν ν' ἀπαιτήσῃ ἀποζημιώσεις διὰ τὰς ἃς ὑπέστη ζημίας κατὰ τὸν πρὸς τὴν Τουρκίαν πόλεμον (Ἔκθεσις τοῦ πρίγκηπος Λίβεν ὑπὸ ἡμερομ. 8]20 Δεκεμβρ. 1827).

Ἐννοεῖται, ὅτι τὸ πρωτόκολλον τοῦ Νοεμβρίου οὐδαμῶς συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ ἐπισπεύσῃ ὁριστικὴν καὶ ἱκανοποιητικὴν λύσιν τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος. Ἡ Πύλη δὲν ὑπεχώρει οὐδὲ κατὰ κεραίαν ἐν τῇ ἰσχυρογνωμοσύνῃ αὐτῆς, αἱ δὲ τρεῖς σύμμα-

χοι Δυνάμεις, αἱ ἀναλαβοῦσαι τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὴν κραταιὰν αὐτῶν προστασίαν, ἦσαν εἰσέτι μακρὰν τοῦ νὰ συμφωνήσωσιν ἐπὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν θὰ παρεχώρουν πρακτικὴν βοήθειαν, ἣν ἀπῄτουν αἱ περιστάσεις. Οὕτω δ' ὁ πρίγκηψ Λίβεν ὀρθῶς ἔγραφε πρὸς τὸν κόμητα Νέσσελρωδ ἐν στιγμαῖς ἀποθαρρύνσεως, ὅτι ἀμείλικτος μοῖρα φαίνεται, ὅτι καταδιώκει τὴν ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν. Δὲν ὑπῆρξεν ἄλλη ὑπόθεσις, παραταθεῖσα οὕτω ἐπὶ μακρὸν καὶ τοσάκις ἐκτεθεῖσα εἰς τ' ἀποτελέσματα τῆς τύχης. Ἐντὸς ἕνδεκα μηνῶν ἐγένοντο ἐν Ἀγγλίᾳ τέσσαρες ὑπουργικαὶ μεταβολαί, ἐν δὲ τῇ Γαλλίᾳ αἱ ὑπουργικαὶ ἐπίσης κρίσεις διεδέχοντο ἀλλήλας ἀκαταπαύστως. Ἡ ἐν Ἀγγλίᾳ προαγωγὴ τοῦ δουκὸς τοῦ Οὐέλλιγκτων εἰς πρωθυπουργὸν ἐνέβαλε τὸν πρίγκηπα Λίβεν εἰς ἀμφιβολίαν, ὅτι θὰ ἦτο ἐπίσης ἐμβριθὴς ἐν τῇ πολιτικῇ, ὅσῳ ὑπῆρξε τοιοῦτος ὡς στρατάρχης. Οἱ Ἄγγλοι ὑπουργοὶ εἶχον τὴν συνήθειαν ν' ἀναβάλωσι τὰς ὑποθέσεις ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, χωρὶς νὰ λαμβάνωσί ποτε ὁριστικὰς ἀποφάσεις. «Μόνον ἐπὶ Κάννιγκ ἠδύνατο νὰ ὑπάρχῃ ἄλλη κατάστασις», ἔγραφε μελαγχολικῶς ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ρωσσίας. (Ἰδιαίτεραι ἐπιστολαὶ πρὸς τὸν κόμητα Νέσσελρωδ ὑπὸ ἡμερομ. 9|21 Σεπτεμβρίου 1827 καὶ 5|17 Ἰανουαρ. 1828).

Ἐν τῷ μεταξὺ τὰ ἐν τῷ πεδίῳ τῶν ἐχθροπραξιῶν μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων γεγονότα ἀπῄτουν ἐπιτακτικῶς τὴν ἔνοπλον ἐπέμβασιν τῶν τριῶν μεγάλων Δυνάμεων. Χάρις εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ Βότζο-ντὶ-Μπόρκο ἐπὶ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως, αὕτη συνέστησε τῷ ἐν Λονδίνῳ ἀντιπροσώπῳ αὐτῆς, ἵνα ὑποστηρίξῃ τὰς προτάσεις, ἃς ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ρωσσίας ἔμελλε νὰ ὑποβάλῃ τῇ ἀγγλικῇ κυβερνήσει. Αἱ προτάσεις αὗται διελάμβανον τοὺς ἑξῆς τρεῖς ὅρους: 1ον. Τὴν ἀνάγκην στρατιωτικῆς καταλήψεως τῶν παραδουναβείων Ἡγεμονιῶν. 2ον. Τὴν ἀνάγκην παροχῆς πρὸς τοὺς Ἕλληνας χρηματικῆς ἀρωγῆς. 3ον. Τὸ ἐπεῖγον τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῶν Δαρδανελλίων, ὅπως ἐμποδισθῇ ἡ εἰς τὴν τουρκικὴν πρωτεύουσαν ἀποστολὴ τροφίμων καὶ πολεμοφοδίων.

Αἱ προτάσεις αὗται, γενόμεναι κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1827, ἀπερρίφθησαν κατηγορηματικῶς ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, ἀφοῦ διὰ μακρῶν συνεζητήθησαν ἐν τῷ ὑπουργικῷ συμβουλίῳ. Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἐνόμιζεν, ὅτι ἠδύνατο νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἄρνησιν αὐτῆς ταύτην διὰ τῶν ἑπομένων λόγων. Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν προτεινομένων μέτρων θὰ προὐκάλει ἀφεύκτως πόλεμον, «ὃν ἡ στάσις τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως δὲν θὰ ἐνομιμοποίει εἰσέτι». Ἡ στρατιωτικὴ κατάληψις τῶν παραδουναβείων Ἡγεμονιῶν οὐδαμῶς ἀπέρρεεν ἐκ τοῦ πνεύματος τῆς συνθήκης τοῦ Ἰουνίου. Εἶνε ἀδύνατον νὰ χορηγηθῇ τοῖς Ἕλλησι χρηματικὴ ἐπικουρία, διότι δὲν ἔχουσιν εἰσέτι κυβέρνησιν κανονικῶς κατηρτισμένην, εἰς ἣν νὰ ἦνε δυνατὸν νὰ πιστευθῇ δημόσιον χρῆμα. Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἀπεφάνθη ὡσαύτως κατηγορηματικῶς καὶ κατὰ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τοῦ πορθμοῦ τοῦ Ἑλλησπόντου, διότι εὕρισκεν ἀδύνατον τὴν ἐπιβολὴν πολιορκίας ἄνευ πολέμου.

Ἀφοῦ λοιπὸν ἀπέρριψε πάντας τοὺς γαλλορρωσσικοὺς συνδυασμούς, τὸ ἀνακτοβούλιον τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου προέτεινε καὶ αὐτό, ἵνα αἱ τρεῖς σύμμαχοι περιορισθῶσι «πρὸς στιγμὴν» εἰς διαταγὴν πρὸς τὰς μοίρας αὐτῶν, νὰ ἐπιτηρῶσι τὰ ἐν τοῖς ἀνατολικοῖς ὕδασι συμβαίνοντα, καταπεισθῇ ἅμα ὁ Ἰμβραὴμ πασσᾶς νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸν Σουλτάνον καὶ ἀποσύρῃ τὰ στρατεύματά του ἐκ Πελοποννήσου.

Ὁ πρίγκηψ Λίβεν ἦτο «κατηγανακτημένος» ἐκ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, ἐδήλωσε δ' ἀπεριφράστως τῷ λόρδῳ Δούδλεϋ, ὅτι συνεπέρανεν ἐξ αὐτῆς, ὅτι τὸ ἀγγλικὸν ἀνακτοβούλιον ἠρνεῖτο νὰ δώσῃ κῦρος εἰς τὴν ἐπὶ τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου ὑπάρχουσαν ὑπογραφήν του καὶ ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συνθήκης ταύτης ἦτο οὐ μόνον ἀνεστραμμένον, ἀλλὰ καὶ ἄκυρον καθ' ὁλοκληρίαν. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς ἀγγλικὰς προτάσεις, ὁ πρίγκηψ Λίβεν ἠρνήθη νὰ λάβῃ αὐτὰς ὑπὸ σοβαρὰν ἔποψιν. Ὁ λόρδος Δούδλεϋ εὑρέθη ἐν συγχύσει, ὑπέσχετο δὲ νὰ ὑποβάλῃ τὸ ζήτημα εἰς τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον πρὸς νέαν μελέτην (Ἔκθεσις τοῦ πρίγκηπος Λίβεν τῆς 30)11 Ἰανουαρίου 1828).

Τὰ νέα διαβούλια τῶν Ἄγγλων ὑπουργῶν οὐδαμῶς μετέβαλον τὴν πρώτην αὐτῶν ἀπόφασιν. Ὅτε κατ' Ἰανουάριον τοῦ 1828 ὁ δοὺξ τοῦ Οὐέλλικτων διεδέξατο τὸν λόρδον Γκόδεριχ ἐν τῇ θέσει τοῦ πρωθυπουργοῦ, ὁ λόρδος Δούδλεϋ —ὡς ἀφηγήθη αὐτὸς οὗτος τῷ πρίγκηπι Λίβεν—δὲν συγκατένευσε νὰ μείνῃ ἐν τῇ θέσει τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ, ἢ ἀφοῦ ἔλαβε τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ δουκός, ὅτι θ' ἀνεγνώριζε τὴν συνθήκην τοῦ Λονδίνου ὡς ὑποχρεωτικὴν βάσιν τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς ἐν τῷ ἀγγλικῷ ζητήματι. Ὁ δοὺξ τοῦ Οὐέλλικτων ἔδωκε τὴν ἀπαιτηθεῖσαν διαβεβαίωσιν, καίτοι ἡ πλήρης μεταβολή, ἡ ἐπελθοῦσα ἐν ταῖς ἰδέαις αὐτοῦ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα ἦτο γενικὴ παρὰ τοῖς ὑπουργοῖς. Ἡ πλειοψηφία τῶν μελῶν τοῦ νέου ἀγγλικοῦ ὑπουργείου, μὴ ἐξαιρουμένου μηδ' αὐτοῦ τοῦ Ροβέρτου Πὴλ, ἀπεφαίνετο ἐναντίον τῆς ἐξακολουθήσεως τῆς πολιτικῆς τοῦ Κάννιγκ.

Ἐννοεῖται, ὅτι ἡ ἀπάντησις τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως ἔδει νὰ παραγάγῃ ὀδυνηροτάτην ἐντύπωσιν τῷ ἀνακτοβουλίῳ τῆς Πετρουπόλεως. Ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος ὁ Α' ἐπεφόρτισε τὸν πρεσβευτὴν αὐτοῦ νὰ δηλώσῃ κατηγορηματικῶς τῇ ἀγγλικῇ κυβερνήσει, ὅτι εἶχε τὴν ἀπόφασιν νὰ μὴ ὑποχωρήσῃ μηδ' ἐπὶ βῆμα, ὅτι δὲν θὰ συγχωρήσῃ τὰς πολυαρίθμους ὑπερβασίας, ἃς ἡ τουρκικὴ αὐθαιρεσία διέπραττε κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην ἐπὶ βλάβῃ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας καὶ ὅτι δὲν θ' ἀπεμακρύνετο τῶν ἅπαξ ὁρισθεισῶν ἀποφάσεων. (Διακοίνωσις τοῦ κόμητος Νέσσελρωδ ὑπὸ ἡμερομ. 2)21 Ἰανουαρίου 1828).

Διερωτᾷ τις ποῖαι ἦσαν αἱ ἀποφάσεις αὗται;

Αὗται ἀπετέλουν τὸ θέμα διακοινώσεως τοῦ κόμητος Νέσσελρωδ πρὸς τὸν πρίγκηπα Λίβεν ὑπὸ ἡμερ. 25)6 Ἰανουαρίου 1828, διαλαμβανούσης δὲ τοὺς ἑξῆς ὅρους: «Ἡ κατάστασις, ἐν ᾗ εὑρίσκετο ἡ Ρωσσία μετὰ τὴν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀνάκλησιν τῶν ἀντιπροσώπων τῶν τριῶν συμμάχων Δυνάμεων ἦτο ἀσυγχώρητος καὶ ἔδει

νὰ παύσῃ ὅσον τάχιον. Τοῦτο ἀπητεῖτο ὑπὸ τοῦ ζωτικοῦ συμφέροντος τῆς Ρωσσίας, ἥτις ἔδωκεν ἤδη ἱκανὰ τεκμήρια μετριοπαθείας καὶ ὑπομονῆς. Ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος ὁ Α' ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ διατάξῃ τὸν στρατόν του νὰ προελάσῃ εἰς τὰς παραδουναβείους Ἡγεμονίας τῇ 15 Μαρτίου 1828. Ὁ Αὐτοκράτωρ ἐπεθύμει μόνον νὰ μάθῃ ὁποίαν ἐντύπωσιν ἡ εἰρημένη στρατιωτικὴ προέλασις θὰ ἐνεποίει παρὰ τοῖς συμμάχοις αὐτοῦ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ.

«Ἐὰν τὸ ἀνακτοβούλιον τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου — ἔγραφεν ἤδη ὁ κόμης Νέσσελρωδ τῷ ἐν Λονδίνῳ πρεσβευτῇ τῆς Ρωσσίας — ἐγείρῃ σοβαρὰς παρατηρήσεις κατὰ τῆς προελάσεως τῶν ἡμετέρων στρατιῶν, εἶσθε ἐξουσιοδοτημένος νὰ καταφύγητε εἰς τὴν αἰτιολογίαν, ἥτις παρήγαγε πάντοτε ὁριστικὸν ἀποτέλεσμα ἐπὶ τῶν συμμάχων ἡμῶν, τουτέστι νὰ δηλώσητε, ὅτι τὰ στρατεύματα ἡμῶν δὲν θὰ προελάσωσι τοὐλάχιστον πρὸ τῆς 15 Μαρτίου 1828, ὅτι ἡ ἀνάγκη τῶν πραγμάτων ἐπιτάσσει νὰ ἐξέλθωμεν ἐντίμως ἐκ τῆς θέσεως, ἐν ᾗ εὑρισκόμεθα σήμερον, ὅτι ἐξαναγκάζοντες οἱ σύμμαχοι νὰ μείνωμεν ἐν τῇ θέσει ταύτῃ δι' ἡμιμέτρων, οἱονεὶ δηλοῦσιν ἡμῖν, ὅτι δὲν ἐννοοῦσι νὰ ἐκτελέσωσι τὴν συνθήκην τοῦ Λονδίνου καὶ στερήσωσιν ἅμα ἡμᾶς τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς συνθήκης τοῦ Ἄκκερμαν καὶ τῆς ὑπολήψεως ἡμῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει»

Δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ συμβῇ τοῦτο· ὁ ρωσσικὸς στρατὸς θὰ προελάσῃ, ἀλλὰ προελαύνοντος τούτου κατὰ τῆς Πύλης, ἡ Ρωσσία δὲν ἀποβλέπει ἢ «εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου ἄνευ κατακτήσεων, ἄνευ μεγεθύνσεως ἐδάφους ἢ εἰς ἀποκλειστικὰ δικαιώματα». Ἐὰν οἱ σύμμαχοι εἶνε διατεθειμένοι νὰ μετάσχωσι τῶν ἐναντίον τῆς Πύλης στρατιωτικῶν ἐνεργειῶν, ἐκβιάζοντες ἐπὶ παραδείγματι τὰ στενὰ τῶν Δαρδανελλίων, ἡ ρωσσικὴ μοῖρα θὰ σπεύσῃ νὰ συνενωθῇ μετὰ τῶν στόλων τῶν δύο ἄλλων Δυνάμεων.

ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

(Συνέχεια ἴδε προηγούμενον τεῦχος)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Πατρίς.

—Τί λέγεται πατρίς;

Πατρίς λέγεται ἡ χώρα, ὅπου ἐγεννήθη τις, ἢ ἀπὸ τὴν ὁποίαν κατάγεται, τὴν ὁποίαν κατοικοῦν ἄνθρωποι ἀνήκοντες εἰς τὴν αὐτὴν φυλήν, λαλοῦντες συνήθως τὴν αὐτὴν γλῶσσαν καὶ πρεσβεύοντες οἱ πλεῖστοι τὴν αὐτὴν θρησκείαν. Ἡ χώρα αὕτη ἔχει κατοικηθῇ ἀπὸ τοὺς προγόνους των καὶ ἔχει διακεκριμένα ὅρια.

—Πῶς ἐσχηματίσθησαν τὰ ὅρια τῆς πατρίδος;

Τὰ ὅρια τῆς πατρίδος ἐσχηματίσθησαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τὴν φύσιν· εἶνε βουνά, θάλασσαι, ποταμοί, ἢ ἄλλα ὅμοια γνωρίσματα, ἀνεγνωρίσθησαν δὲ ὡς τοιαῦτα κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον.

—Ποῖος εἶνε ὁ τρόπος οὗτος;

Ἄνθρωποι καταγόμενοι ἀπὸ τοὺς αὐτοὺς προπάτορας, κατέλαβον μέρος τῆς γῆς, ἀπεκατεστάθησαν ἐπ' αὐτοῦ, τὸ ἐκαλλιέργησαν, τὸ ἐχρησιμοποίησαν, διὰ νὰ θεραπεύσωσι τὰς ἀνάγκας των, ἐσχημάτισαν οἰκογενείας, κώμας, πόλεις ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἁλιείαν, τὴν κτηνοτροφίαν, τὴν γεωργίαν, τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν, ἐκαλλιέργησαν τὰ γράμματα, τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας. Ὅλα ταῦτα ἀποτελοῦσιν ἕνα λαὸν πεπολιτισμένον.

—Πρέπει ν' ἀγαπᾷ τις τὴν πατρίδα του;

Τὸ μέγιστον τοῦ ἀνθρώπου καθῆκον εἶνε ἡ ἀγάπη τῆς πατρίδος, ἤτοι ἡ φιλοπατρία.

—Ποία εἶνε ἡ ἀληθινὴ ἔννοια τῆς φιλοπατρίας;

Ἐν γένει ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ ἔδαφος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐγεννήθη τις, ἢ ἐξ' οὗ κατάγεται, ἡ ὑπὲρ αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν στιγμὴν θυσία, ἀλλ' ἐπίσης ἡ ἀγάπη πρὸς τὰ ἄτομα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα κατοικοῦν τὸ πάτριον ἔδαφος, διὰ τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἐνδιαφερώμεθα, τὴν εὐτυχίαν των θεωροῦντες εὐτυχίαν μας καὶ τὴν δυστυχίαν των δυστυχίαν μας.

—Ποῖος λέγεται ἄπατρις;

Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει κανὲν πρὸς τὴν πατρίδα του αἴσθημα, ὅστις

ἐπιζητεῖ τὸ συμφέρον του μόνον, εὐχαριστεῖται δὲ παντοῦ, ὅπου εὐδκιμεῖ καὶ προάγονται τὰ ὑλικὰ αὐτοῦ συμφέροντα.

— Ἡ ἀγάπη τῆς πατρίδος ἀποκλείει τὴν ἀγάπην τοῦ ἀνθρωπίνου γένους;

Διόλου. Ὅπως ὁ ἄνθρωπος, δὲν ἀγαπᾷ μόνον τὸν ἑαυτόν του, ἀλλ' ἀγαπᾷ ἐπίσης τὴν οἰκογένειάν του καὶ τὴν πατρίδα του, ἕτοιμος νὰ θυσιασθῇ ὑπὲρ αὐτῶν, οὕτω πρέπει ν' ἀγαπᾷ καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, τοὺς μὴ ἀνήκοντας εἰς τὴν πατρίδα του, δηλ. τὴν ἀνθρωπότητα.

—Μέχρι ποίου σημείου πρέπει νὰ προβαίνῃ ἡ ἀγάπη αὕτη;

Μέχρι τοῦ σημείου, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ ἀγάπη αὕτη δὲν βλάπτει τὴν ἐλευθερίαν, τὴν τιμήν, τὴν εὐτυχίαν καὶ τὰ συμφέροντα τῆς πατρίδος του.

—Τί πρέπει νὰ πράξῃ ὁ ἀληθὴς ἄνθρωπος καὶ φιλόπατρις, ἂν τύχῃ νὰ συγκρουσθῇ τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος του πρὸς τὸ συμφέρον ἄλλων λαῶν;

Πρέπει νὰ προτιμήσῃ ἀδιστάκτως τὸ συμφέρον τῆς ἰδίας πατρίδος.

—Πῶς ἐκδηλοῦται ἡ φιλοπατρία διὰ τοὺς Ἕλληνας;

α') Διὰ τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀφοσιώσεως πρὸς τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων.

β') διὰ τῆς ἀγάπης τῆς ἑλληνικῆς χώρας, ἥτις εἶνε μία τῶν ὡραιοτέρων τοῦ κόσμου.

γ') Διὰ τῆς ἀφοσιώσεως εἰς τὰ πάτρια ἤθη,

δ') Διὰ τῆς ἀγάπης τῶν ὁμοεθνῶν καὶ τῆς ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ μετ' αὐτῶν συμπράξεως.

ε') Διὰ τῆς ἀγάπης τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῆς χρήσεως αὐτῆς ὡς ὀργάνου τῆς σκέψεως, οὐ μόνον διότι αὕτη εἶνε ἡ ἐθνικὴ γλῶσσα, ἀλλὰ καὶ διότι εἶνε ἡ εὐγενεστέρα γλῶσσα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, διότι εἰς αὐτὴν ἐγράφησαν τὰ ἄριστα τῶν προϊόντων τῆς διανοίας.

ϛ') Διὰ τῆς ἠθικῆς οὐχὶ μόνον ἐν τῷ οἰκογενειακῷ βίῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ κοινωνικῷ καὶ ἐν τῷ πολιτικῷ.

ζ') Διὰ τῆς θυσίας ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ἐμπράκτως ἀποδεικνυομένης καὶ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ.

—Διατί ἡ φιλοπατρία θεωρεῖται ἡ ἀρίστη πασῶν τῶν ἀρετῶν;

Διότι ὅταν λαός τις ἀποτελῆται ἀπὸ ἀνθρώπους φιλοπάτριδας, ἀγαπωμένους μεταξύ των, ἀλληλοβοηθουμένους, γίνεται ἰσχυρὸς ἐκ τῆς ἑνώσεως ταύτης καὶ τῆς συμπράξεως. Ἀποτέλεσμα τῆς συμπράξεως ταύτης εἶνε ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ πρόοδος, μετὰ ταῦτα δὲ ὑλικὴ καὶ ἐθνικὴ δύναμις καὶ εὐημερία.

—Πότε εἶνε λαός τις φιλόπατρις;

Ὅταν ἕκαστος πολίτης προτιμᾷ τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος ἀπὸ τὸ ἀτομικὸν συμφέρον.

—Μᾶς διδάσκει ἡ ἱστορία παραδείγματα λαῶν φιλοπατρίδων ;

Πλεῖστα.

—Ποῖα εἶνε τοιαῦτα;

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, οἱ πρόγονοί μας, ὑπῆρξαν μεγάλοι φιλοπάτριδες, πάντοτε θυσιάσαντες τὴν ζωήν των καὶ τὴν ἄνεσίν των πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος. Εἰς τὴν φιλοπατρίαν χρεωστεῖται κατ᾽ ἐξοχὴν ἡ ἠθικὴ καὶ ὑλικὴ αὐτῶν δύναμις καὶ ἡ δόξα τοῦ ἑλληνικοῦ γένους. Αἱ τέχναι, αἱ ἐπιστῆμαι, τὰ γράμματα ὁ πολιτισμὸς ἐν γένει τὴν Ἑλλάδα ἔσχον μητέρα.

Ἄλλοι λαοί ;

Οἱ Ρωμαῖοι ἐκ τῶν παλαιῶν, ἐκ δὲ τῶν νεωτέρων οἱ πλεῖστοι τῶν χριστιανικῶν λαῶν. Ἀλλὰ καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν, πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 καὶ κατ᾽ αὐτήν, ἔδωκαν ἀραράμμιλα δείγματα φιλοπατρίας.

—Πρέπει λαός τις νά ζητῇ διὰ παντὸς τρόπου τὴν ἐπέκτασιν τῶν ὁρίων τῆς πατρίδος του ;

Μόνον καθ᾽ ὅσον δὲν βλάπτεται ἐκ τούτου ἄλλος λαός, ἔχων ἀναντίρρητα ἐπὶ τῆς ἐπιδιωκομένης χώρας δικαιώματα.

—Πῶς πρέπει ν᾽ ἀποκρούηται πᾶσα προσβολὴ κατὰ τῆς πατρίδος ;

Διὰ πάσης θυσίας, καὶ διὰ τοῦ θανάτου. Ὁ ὑπὲρ τῆς πατρίδος θάνατος εἶνε ὁ ἱερώτατος καὶ εὐγενέστατος, τὸν ὁποῖον οὐδεὶς ἔντιμος καὶ ἀγαθὸς ἄνθρωπος δικαιοῦται ν᾽ ἀποφύγῃ.

—Γνωρίζεις τί ἔλεγεν ὁ Σωκράτης, ὁ μέγας τῶν Ἀθηνῶν φιλόσοφος, περὶ τῆς πατρίδος ;

Ὄχι· ἐπιθύμουν νὰ τὸ μάθω.

—Ἀξίζει τοῦτο καὶ πρέπει πᾶς ἀληθὴς Ἕλλην νὰ τὸ ἀποστηθίσῃ. Ἰδοὺ τί λέγει :

« Ἡ πατρὶς εἶνε τι ἱερώτερον καὶ εὐγενέστερον ἀπὸ τὸν πατέρα ἀπὸ τὴν
» μητέρα, ἀπὸ ὅλους τοὺς προγόνους. Ὁ δὲ ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ διστά-
» ζῃ, προσφέρων τὴν ζωήν του ὑπὲρ αὐτῆς».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Ἡ Ἑλλὰς

—Τί εἶνε ἡ Ἑλλάς;

Ἡ Ἑλλὰς εἶνε ἡ πατρίς μας.

—Ποῖαι εἶνε αἱ ἀποτελοῦσαι αὐτὴν χῶραι;

Πελλοπόννησος, Στερεὰ Ἑλλάς, Θεσσαλία, Ἤπειρος, Μακεδονία, Θρᾴκη, Νῆσοι τοῦ Αἰγαίου Πελάγους καὶ Ἰονίου Πελάγους καὶ τῆς Μεσογείου, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὴν πρώτην θέσιν κατέχουσιν ἡ Κρήτη, ἡ Κύπρος, ἡ Λέ-

σδος, ἡ Χίος, ἡ Σάμος, ἡ Ρόδος καὶ ἄλλαι μικρότεραι κατ᾽ ἔκτασιν καὶ πληθυσμόν, ἐπίσης δὲ καὶ ἡ Μικρὰ Ἀσία.

—Ποῖον εἶνε τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τοῦ Ἕλληνος;

Ἂν καὶ ἡ Ἑλλὰς δὲν ἔχει αὐστηρὰν γεωγραφικὴν ἑνότητα, διότι τμήματά τινα, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται, χωρίζονται, πού μὲν δι᾽ ὑψηλῶν καὶ δυσβάτων ὀρέων, πού δὲ διὰ τῆς θαλάσσης, ἡ ἐθνικὴ ὅμως ἑνότης τῶν κατοίκων αὐτῆς ὑπῆρξε πάντοτε ἰσχυρά, ἐκτὸς σπανίων ἐξαιρέσεων.

Ὁ Ἕλλην, ὡς ἐκ τοῦ προοδευτικοῦ χαρακτῆρός του, ἠγάπησε πάντοτε τὰς ἀποδημίας, ζητῶν νέας χώρας νὰ κατοικήσῃ καὶ νὰ ἐκπολιτίσῃ. Ἀλλὰ τὸ πρὸς τὴν πατρίδα αἴσθημα, ἡ ἀνάμνησι; αὐτῆς καὶ ἡ ἀγάπη διετηρήθησαν διαρκῆ καὶ ἀκμαῖα. Οὐχὶ ἡμερῶν, ἀλλὰ μηνῶν πολλάκις ἀπόστασις δύναται νὰ τὸν χωρίζῃ ἀπὸ τῆς πατρίδος. Ἐν τούτοις ἡ ἀγάπη του πρὸς αὐτὴν οὐδέποτε ἐλαττοῦται, παρὰ πάσας τὰς βιωτικὰς καὶ ἐθνικὰς περιπετείας.

— Τίνα ἄλλα πλεονεκτήματα διακρίνουσι τὸ ἑλληνικὸν γένος;

1) Τὸ φιλελεύθερον. Ὁ Ἕλλην ἀγαπᾷ τὴν ἐλευθερίαν καὶ δι᾽ ἑαυτὸν καὶ διὰ τοὺς ἀλλοεθνεῖς. Ἡ πολιτική του δὲν ὑπῆρξε ποτὲ κατακτητική, ὑποδουλωτική. Τοὐναντίον ἠγωνίσθη ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως ὅλων τῶν λαῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους ἦλθεν εἰς σχέσεις καὶ ἐπικοινωνίαν.

2) Τὸ ἐκπολιτιστικόν. Ὁ Ἕλλην ἐκ φύσεως ἐπιζητεῖ νὰ ἐκπολιτισθῇ καὶ νὰ ἐκπολιτίσῃ, δηλαδὴ νὰ ἐννοήσῃ καὶ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἀλήθειαν, νὰ γείνῃ ἀληθὴς ἄνθρωπος, ἀληθὴς χριστιανός, ἠθικός, πολιτικός, κοινωνικός. Ἡ κατάστασις αὕτη, τὴν ὁποίαν ἐπιζητεῖ διὰ παντὸς τρόπου, λέγεται ἀνθρωπισμός, εἶνε δὲ τὸ κατ᾽ ἐξοχὴν γνώρισμα τῶν ἀγαθῶν καὶ εὐγενῶν ἀνθρώπων.

— Πόθεν συμπεραίνεις τοῦτο;

Ἐκ τῆς ἀρχαίας καὶ νεωτέρας ἑλληνικῆς ἱστορίας. Ἡ Ἑλλὰς ἔλαβε μὲν στοιχεῖά τινα πολιτισμοῦ ἀπὸ τοὺς λαοὺς τῆς Ἀσίας, οἵτινες ἤκμασαν πρὸ αὐτῆς, ἀλλὰ δὲν περιωρίσθη εἰς ταῦτα, ἐκαλλιέργησε μὲ πολὺν ζῆλον τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας, ἀνταπέδωκε δὲ ἀφθονώτατα τὰ τροφεῖα, παρασχοῦσα τὰς γνώσεις αὐτῆς καὶ τὸν πολιτισμὸν εἰς τοὺς μὴ προοδεύσαντας λαοὺς τῆς Ἀσίας.

— Πότε ἄρχεται ἡ ἐκπολιτιστικὴ ἐνέργεια τοῦ ἑλληνικοῦ γένους;

Ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων, ὁπότε ἱδρύθησαν ἑλληνικαὶ ἀποικίαι εἰς πολλὰ μέρη τοῦ ἀρχαίου κόσμου, καὶ ἰδίως εἰς τὰ παράλια τῆς Μεσογείου Θαλάσσης καὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους ἡ ἐνέργεια αὕτη ἔτι μᾶλλον ἐπιτείνεται. Τὸ ἑλληνικὸν γένος λαμβάνει πληρεστέραν ἑαυτοῦ συνείδησιν. Καταδεικνύεται πράγματι, ὅτι οὐχὶ ἡ ὑλική, ἀλλ᾽ ἡ ἠθικὴ δύναμις κυβερνᾷ τὸν κόσμον.

—Πότε κυρίως καὶ διὰ τίνος ἀνδρὸς διατρανοῦται ἡ ἐκπολιτιστικὴ δύναμις τοῦ Ἑλληνισμοῦ;

Ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ. Μέγας λαῶν κατακτητὴς ὑπῆρξεν ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρος. Οὐδεὶς δὲ τῶν κατακτητῶν τοῦ ἀρχαίου καὶ τοῦ νεωτέρου κόσμου συνετέλεσεν ὅσον ὁ μέγας οὗτος Ἕλλην εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ πολιτισμοῦ.

—Τί ἔπραξεν ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος;

Κατέκτησεν ὅλας τὰς χώρας σχεδὸν τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου. Ἀλλὰ δὲν ὑπέταξε τοὺς κατοίκους αὐτῶν εἰς τὴν ὑλικὴν βίαν· τοὐναντίον ἠλευθέρωσεν αὐτοὺς ἀπὸ τὸν δεσποτισμὸν τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν, τοὺς ἐξημέρωσε καὶ τοὺς ἐξεπολίτισεν, ἐν ᾧ οἱ ἄλλοι διέσπειραν καταστροφὰς μόνον, ἔχθρας καὶ μίση.

— Ἐξηκολούθησε καὶ μετὰ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον ἡ ἐκπολιτιστικὴ ἐνέργεια τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους;

Μάλιστα. Ὁ Ἑλληνισμός, ὑποταγεὶς εἰς τοὺς Ρωμαίους, ὑπέταξεν αὐτοὺς ὑπὸ τὴν ἀνωτέραν πνευματικήν δύναμίν του. Περισσότερον δ' ἔτι ἐξεπολίτισε πλείστους βαρβάρους λαοὺς διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, τοῦ ὁποίου ὁ θρίαμβος ὀφείλεται κατ᾽ ἐξοχὴν εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ἑλληνικοῦ γένους.

Ἀλλὰ περισσότερον ἀκόμη ἡ δύναμις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, μολονότι εἶχε συντριβῆ πολιτικῶς ἕνεκα πολλῶν αἰτίων, καταδεικνύεται κατὰ τοὺς αἰῶνας τῆς λεγομένης Ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων, τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ. Αἰῶνα πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ οἱ Ἕλληνες λόγιοι ἐξεπολίτισαν τοὺς βαρβάρους ἀκόμη λαοὺς τῆς Εὐρώπης.

— Ἐξακολουθεῖ ἡ ἐνέργεια αὕτη καὶ σήμερον;

Μάλιστα. Καὶ σήμερον ὁ Ἑλληνισμὸς συντελεῖ οὐκ ὀλίγον εἰς τὸν ἐκπολιτισμὸν καὶ τὴν ἐξημέρωσιν πολλῶν λαῶν τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἄλλων χωρῶν.

— Ὑπάρχει ἄλλο τι χαρακτηριστικὸν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους;

Τὸ μόνιμον τῆς φυλῆς. Εἶνε καὶ τοῦτο φυσικὸν τοῦ Ἕλληνος πλεονέκτημα, τὸ ὁποῖον ὀλίγαι ἄλλαι φυλαὶ δύνανται νὰ ἐπιδείξωσιν.

— Πῶς συμβαίνει τοῦτο;

Κατὰ τοὺς νόμους τῆς ἱστορίας ὅλαι αἱ φυλαὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀκμάζουσι καὶ παρακμάζουσι. Προβαίνουσι μέχρι βαθμοῦ τινος δυνάμεως, μετὰ ταῦτα δὲ καταπίπτουσιν, ἐκφυλίζονται, ἀποθνήσκουσιν ἢ μεταμορφοῦνται. Οὕτως ἀπωλέσθησαν πλεῖστοι λαοί· ἦλθον καὶ παρῆλθον. Ἀλλ᾽ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἐξαιρεῖται τοῦ νόμου τούτου. Ἡ ἱστορία αὐτοῦ ἀρχίζει ἀπὸ τρισχιλίων ἐτῶν. Ἐνικήθη καὶ κατεκτήθη πολλάκις, ἀλλ᾽ οἱ κατακτηταὶ συνεχωνεύ-

θησαν ἐπὶ τέλους ἐν τῷ ἐθνικῷ χωνευτηρίῳ, χωρὶς ὁ ἑλληνικὸς ὀργανισμὸς καὶ χαρακτὴρ νὰ ἐξασθενήσῃ.

— Ὑπάρχουσι μὴ Ἕλληνες ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς χώραις;

Ὑπάρχουσιν εἴς τινας ἐξ αὐτῶν, καθὼς τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς ὅλας τὰς ἄλλας χώρας.

— Εἶνε ἀλλόφυλοι οὗτοι ἢ ἀλλόθρησκοι;

Τινὲς μὲν εἶνε ἀλλόφυλοι, τινὲς δὲ ἀλλόθρησκοι.

— Ἐλαττοῦται ἢ αὐξάνει ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς χώραις;

— Ἡ στατιστικὴ μαρτυρεῖ μεγάλην αὔξησιν. Ἐν τῷ φυλετικῷ δὲ ἀνταγωνισμῷ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων οἱ δεύτεροι οὗτοι ὑποχωροῦσιν, ἐπαισθητῶς ἐλαττούμενοι.

Ἐν τούτοις εἴς τινας οἱ Ἕλληνες, προτιμῶντες τὸ ἐμπόριον ἀπὸ τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν γεωργίαν, μεταναστεύοντες δὲ ἐκ τῆς γενεθλίου γῆς, μὴ ἐνωρὶς νυμφευόμενοι καὶ μὴ ἀδρῶς τεκνοποιοῦντες, δὲν συντελοῦσιν ὅσον ἔπρεπεν εἰς τὸν πολλαπλασιασμόν.

— Πῶς δύναται νὰ θεραπευθῇ τὸ κακὸν τοῦτο;

Διὰ τῆς μὴ μεταναστεύσεως εἰς ξένας χώρας ἐπὶ κινδύνῳ ἐθνικῆς ἀπωλείας. Ὑπάρχουσιν ἑλληνικαὶ χῶραι, δυνάμεναι νὰ θρέψωσιν ἑκατομμύρια. Οἱ Ἕλληνες πρέπει νὰ προσέξωμεν εἰς τοῦτο, κατανοοῦντες, ὅτι ὄχι μόνον ὁ νοῦς, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀριθμὸς ἀποτελεῖ τὴν δύναμιν λαοῦ τινος.

— Ἔχει ἡ Ἑλλὰς ἐχθροὺς ἐντὸς τῶν ἐλευθέρων ἢ τῶν ὑποδούλων αὐτῆς ἐπαρχιῶν;

Ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι δὲν ὑπάρχουσιν ἐχθροὶ αὐτῆς, ὡς συμβαίνει εἰς ἄλλας χώρας, πεπολιτισμένας μάλιστα. Ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ἐπιδιώκουσι τὸν αὐτὸν ἐθνικὸν σκοπόν. Ἀλλ' ἐν τῇ ἀλυτρώτῳ Ἑλλάδι ὑπάρχουσι δυστυχῶς τοιοῦτοι.

— Ποῖοι οἱ πρώτιστοι;

Οἱ Τοῦρκοι. Οὗτοι ἀπὸ πέντε ἤδη αἰώνων κατέκτησαν τὰς ἐν Εὐρώπῃ καὶ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἑλληνικὰς χώρας, τὰς ὁποίας ἠρήμωσαν. Καὶ ἠλευθερώθη μὲν μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας, μαρτύρια καὶ θυσίας ἓν τμῆμα τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος, ἀλλὰ τὸ μεγαλείτερον αὐτῆς μέρος στενάζει ἀκόμη ὑπὸ τὸν καταστρεπτικὸν καὶ ἐκβαρβαρωτικὸν τῶν Τούρκων ζυγόν.

— Ἐκτὸς τῶν Τούρκων ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι ἐχθροί;

Μάλιστα.

— Τίνες οὗτοι;

Κατ' ἐξοχὴν οἱ Βούλγαροι, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ πολλῶν αἰώνων καταλαβόντες τμήματά τινα τῆς Θρᾴκης καὶ τῆς Μακεδονίας, ἐκπολιτισθέντες δὲ ὑπὸ τῶν

Ἑλλήνων, ζητοῦσι σήμερον διὰ νοθεύσεως τῆς ἱστορίας καὶ ἄλλων τοιούτων ἀνοσίων τρόπων νὰ παραστήσωσιν ἑαυτοὺς δικαιούχους τῶν δύο τούτων χωρῶν.

— Εὑρίσκουσιν οἱ λόγοι των ἠχώ ;

Δυστυχῶς ναί. Ὑπεστηρίχθησαν μάλιστα κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας δεκαετηρίδας ἀπό τινας εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις· καὶ τοῦτο διὰ τὰ πολιτικὰ τούτων συμφέροντα. Ἐν γένει δὲ ἡ πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἀπὸ τοὺς ὁποίους εὐηργετήθησαν, συμπεριφορὰ τῶν Βουλγάρων εἶνε ἀναξία εὐγενῶν καὶ πεπολιτισμένων ἀνθρώπων.

— Πρέπει ν' ἀποθαρρυνθῶμεν, διότι ἔχομεν ἀδιαλλάκτους ἐχθρούς ;

Διόλου. Μόνον ὁ μικρόψυχος ἀπελπίζεται. Ὁ γενναῖος πιστεύει καὶ ἐλπίζει, ἀγωνιζόμενος. Ἡ γενναιότης εἶνε γνώρισμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Εἰς ταύτην δὲ τὴν γενναιότητα πρέπει νὰ ἀποδοθῇ ἡ ἀπὸ αἰώνων μὴ κατασταλλομένη πρόοδος αὐτοῦ.

—Πῶς πρέπει νὰ φέρηται ὁ Ἕλλην πρὸς τοὺς ἐχθρούς του ;

Πρέπει νὰ μισῇ αὐτούς.

— Ἀρκεῖ τὸ μῖσος ;

Ὄχι· πρέπει νὰ εἶνε ἕτοιμος πάντοτε ν' ἀγωνισθῇ κατὰ τῶν ἐχθρῶν του μὲ πάντα τρόπον.

— Εἶνε δυνατὴ ἡ σύμπραξις ;

Μάλιστα. Ἐν ᾗ περιπτώσει ἐπέλθῃ δικαία συνεννόησις.

(Ἕπεται τὸ τέλος)

Ν. Καζάζης

ΕΘΝΟΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΟΣ

Κυρίαι καὶ Κύριοι,

Ἂν ὑπάρχῃ σήμερον ἀντικείμενον, τὸ ὁποῖον εἶνε ἀνάγκη ν' ἀπασχολήσῃ τὴν προσοχὴν καὶ τὴν μέριμναν τοῦ ὅλου Ἑλληνικοῦ, τοῦ τε ἐλευθέρου καὶ τοῦ ἀλυτρώτου, τοῦτε κράτους καὶ τοῦ ἔθνους, τοῦτο εἶνε πρωτίστως τὸ στρατιωτικὸν ζήτημα. Δὲν ἔχω ἀνάγκην κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην νὰ ὑποδείξω εἰς ὑμᾶς ὁποίαν καὶ ὁπόσον μεγάλην σπουδαιότητα ἔχει κατ' ἀρχὴν ἡ στρατιωτικὴ σύνταξις τοῦ ἔθνους· ἤθελον ἀδικήσῃ τὴν ὑμετέραν νοημοσύνην. Ἔχω ὅμως τὴν ὑποχρέωσιν ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου τοσάκις ἐγὼ ὁ ἴδιος εἰρηνικωτάτους ἀπήγγειλα λόγους, ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ ἐκφράσω ἓν θλιβερὸν παράπονον, ἔχω τὸ καθῆκον νὰ ἐκφράσω τὸ καθολικὸν παράπονον τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους διὰ τὴν ἀδιαφορίαν ἡμῶν τῶν ἐλευθέρων, διὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν ἰδανικῶν, διὰ τὴν ὑποχώρησιν ἡμῶν ὑπὸ πάσας τὰς ἐπόψεις ἀπέναντι τῶν πολιορκούντων τὴν ἐθνικὴν κληρονομίαν καὶ ἀκρόπολιν ἰσχυροτάτων ἐχθρῶν, οἵτινες, ὡς μὴ ὤφειλε, δὲν ἀνήκουσι μόνον εἰς μίαν φυλήν, εἶνε πλείονες τοῦ ἑνός, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀνάγκη ἀπὸ μέρους ἡμῶν μείζονος προσοχῆς, συντονωτέρας ἐργασίας, ἵνα ἐκδιώξωμεν τοὺς ἐπαπειλοῦντας ἡμᾶς ἐχθρούς. Καὶ πῶς εἶνε δυνατὸν ἡ ἐνέργεια αὕτη νὰ ἐκτελεσθῇ; διὰ τίνος ἄλλου τρόπου, παρὰ διὰ τῆς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως τῆς χώρας; Πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ ἐκπληρώσωμεν τὴν μεγάλην ἡμῶν ἐθνικὴν ἀποστολὴν ἄλλως ἢ ὡς στρατιῶται, καὶ μόνον ὡς στρατιῶται; Ἰδοὺ τὸ θέμα, ἰδοὺ τὸ ἀντικείμενον,

Σημ. «Ἑλληνισμοῦ». Τῇ προσκλήσει τοῦ Συνδέσμου τῶν Ἐφέδρων Ἀξιωματικῶν ὁ Πρόεδρος ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῆς Νομικῆς Σχολῆς, πεπληρωμένης ἀσφυκτικῶς ὑπὸ ἀξιωματικῶν, πολιτευομένων, καθηγητῶν, φοιτητῶν καὶ ἐν γένει ὑπὸ τοῦ κόσμου τῶν γραμμάτων, ἐποιήσατο τὴν δημοσιευομένην ἐνταῦθα στρατιωτικὴν αὐτοῦ Διάλεξιν.

Περὶ τῆς ἐπιδράσεως δέ, ἣν ἐξασκοῦσιν εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ Ἔθνους λόγοι, προερχόμενοι ὑπὸ ἀνδρῶν, ἐχόντων κῦρος, τὸ «Κράτος» γράφει τὰ ἑξῆς, δημοσιεῦον ὁλόκληρον τὴν Διάλεξιν:

«Αἱ Μακεδονικαὶ Διαλέξεις αἱ γενόμεναι κατὰ τὸν παρελθόντα χειμῶνα καὶ ἀπὸ «τοῦ βήματος καὶ ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ «Κράτους» καὶ ἀπὸ τὰς τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», ἐκ μέ«ρους τοῦ κ. Καζάζη, αἱ διασκορπισθεῖσαι καθ' ὅλον τὸν ἔσω καὶ τὸν ἔξω Ἑλληνισμόν, ἐπέ«φερον ἐν καιρῷ εὐτυχῶς τὸ εὐεργετικὸν αὐτῶν ἀποτέλεσμα, ἐξυπνήσασαι ἐκ τοῦ ληθάργου «τοὺς κοιμωμένους καὶ προλαβοῦσαι τὸν κίνδυνον, ὁ ὁποῖος ἀκάθεκτος ἐπήρχετο καθ' ἡμῶν. «Σήμερον ἐγκαινίζει νέας διαλέξεις ὁ ἐπιφανὴς ἀνήρ, τὰς Στρατιωτικὰς αὐτοῦ Δια«λέξεις, ἐν ταῖς ὁποίαις δὲν περιλαμβάνεται μόνον ἡ ἐπιθυμία ὀλίγων χρηστῶν τῆς ἐλευ«θέρας πατρίδος τέκνων, ἀλλ' ἀποτυποῦται ὁλόκληρος ὁ τοῦ ἔθνους πόθος. Πεποίθαμεν ὅτι, «ὅπως διὰ τῶν Μακεδονικῶν Διαλέξεων ἐπεφέραμεν τὸ ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀποτέλεσμα ἡμῶν, «οὕτω θὰ ἐπιφέρωμεν τοῦτο καὶ διὰ τῶν Στρατιωτικῶν Διαλέξεων, καὶ μετ' οὐ πολὺ θὰ πα«ρουσιάσωμεν σιδηροφοροῦσαν τὴν Ἑλλάδα σύμπασαν καὶ δυνατὴν νὰ πράξῃ ὅπου δεῖ τὸ κα«θῆκον αὐτῆς».

τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ καὶ δέον ν' ἀποτελῇ, κύριοι, τὴν μέριμναν τοῦ ὅλου ἑλληνικοῦ.

Ἐπὶ τούτῳ ὀφείλω, κύριοι, να ἐκφράσω τὴν βαθυτάτην εὐγνωμοσύνην μου, ὡς ἐπίσης καὶ τὰ συγχαρητήριά μου, πρὸς τὸν εὐγενῆ τοῦτον πατριωτικὸν Σύνδεσμον τῶν ἐφέδρων ἀξιωματικῶν. Ὑπῆρξαν οὗτοι ἐπὶ μίαν στιγμὴν στρατιῶται καί, ὅπως γνωρίζετε, ὑπῆρξαν ἄξιοι τῆς πατρίδος.

Ὑπὸ τὰς σημαίας αὐτῆς κατὰ τὸν τελευταῖον τραγικὸν πόλεμον ἐπολέμησαν καὶ ἐτίμησαν τὴν ἐθνικὴν σημαίαν. Τὸ γνωρίζετε ὅλοι. Ἐδείχθησαν ἄξιοι τῆς ὑψηλῆς ἐντολῆς, τὴν ὁποίαν εἰς αὐτοὺς ἀνέθηκεν ἡ πατρίς.

Δι' αὐτὸν τὸν λόγον, κύριοι, ἅπαντες αἰσθανόμεθα πρὸς τὸν Σύνδεσμον τοῦτον βαθυτάτην συμπάθειαν, ἅπαντες παρακολουθοῦμεν καὶ ὀφείλομεν νὰ παρακολουθῶμεν μετ' ἐνδιαφέροντος τὰς προόδους αὐτοῦ. Θλιβερὸν εἰπεῖν, κύριοι. Εἶνε ἡ πρώτη φωνή, ἡ ὁποία ἐγείρεται, ἀλλὰ καὶ τὸ πρῶτον παράδειγμα, τὸ ὁποῖον δίδεται ὑπὸ τοῦ Συλλόγου τούτου τῶν ἐφέδρων ἀξιωματικῶν. Κήρυγμα: **Γρηγορεῖτε, ἐνισχυθῆτε**, *καταστῆτε στρατιῶται·* ἰδοὺ ἡμεῖς οἱ πολῖται σᾶς δίδομεν τὸ παράδειγμα· καὶ τὸ κήρυγμα τοῦτο ἀπευθύνεται εἰς τὸ κράτος, εἰς τὸ Ἔθνος, εἰς ὅλον τὸ Πανελλήνιον. Τιμή, κύριοι, εἰς τοὺς ἐφέδρους ἀξιωματικούς. Ἴσως πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, ὡς ἐκ τῆς ἡλικίας, ἐκ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ αἰτίου, μίαν ἡμέραν δὲν θὰ ἔχωσι τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν τιμὴν νὰ πολεμήσωσιν ἀκόμη μίαν φορὰν ὑπὲρ τῆς Πατρίδος. Διότι δὲν θὰ τοὺς εὕρῃ ἡ ἡλικία, ἡ ὁποία ἀπαιτεῖται ἀλλὰ δίδουσι τὸ παράδειγμα· ὀφείλομεν νὰ τοὺς μιμηθῶμεν ὅλοι, νὰ τους παρακολουθήσωμεν, νὰ τοὺς ἐνισχύσωμεν.

Τὸ κατ' ἐμὲ αἰσθάνομαι ἐμαυτὸν ἀνίκανον νὰ παρακολουθήσω σήμερον, ποιούμενος συντομωτάτην Διάλεξιν περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς στρατιωτικῆς συντάξεως τοῦ Ἔθνους καὶ τοῦ Κράτους, νὰ παρακολουθήσω, λέγω, τὸν διακεκριμένον ἀξιωματικόν, 1) ὅστις εὐτυχῶς παρευρίσκεται μεταξὺ ἡμῶν, νὰ παρακολουθήσω αὐτὸν ἐν ταῖς ὁμιλίαις του. Δὲν εἶμαι ἱκανὸς νὰ πράξω τοῦτο. Θὰ ἐξετάσω μόνον τὸ στρατιωτικὸν ἐθνικὸν ζήτημα τῆς ἡμετέρας πατρίδος ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως. Σᾶς παρακαλῶ νὰ εἶσθε ἐπιεικεῖς. Δὲν ὁμιλεῖ ὁ στρατιώτης· ὁμιλεῖ ὁ Ἕλλην, ὁ μεριμνῶν, ὁ πονῶν διὰ τοὺς κινδύνους, τοὺς ὁποίους διατρέχει κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἡ Πατρίς, ἡ ὁποία πανταχόθεν, ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς ὑδρογείου σφαίρας, μᾶς ἐπιτάσσει τὴν στρατιωτικὴν σύνταξιν. Ἐμπρός· διεξαγάγετε τὴν στρατιωτικήν σας σύνταξιν, ἄλλως εἴμεθα χαμένοι. Ἰδοὺ ποία ἡ φωνὴ τοῦ Πανελληνίου.

* *
*

Κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος, Κύριοι, διατρίβων ἐν Βιέννῃ, ἦλθεν πλέον ἢ ἅπαξ εἰς

1) Σημ. Ὁ πρώην ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν συνταγματάρχης κ. Κωνσταντινίδης, ὅστις ἐπανειλημμένως ὡμίλησεν εἰς τὸν Σύνδεσμον τὸν Ἐφέδρων.

φιλικὴν ἐπικοινωνίαν μετά τινος ἀρχαίου γνωρίμου δημοσιογράφου, πλέον ἢ ἅπαξ βαπτίσαντος τὸν κάλαμον ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων. Ἀνέλυον εἰς αὐτὸν τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα, ἀπεδείκνυον εἰς αὐτὸν τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου ἐπὶ πάντων τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς, τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου, τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Μὲ ἠκροάζετο μετὰ φιλόφρονος εὐμενείας, μετὰ πολλῆς προσοχῆς, ἀλλὰ μόλις ἐτελείονον δύο τρεῖς περιόδους καὶ μοὶ ἐπανελάμβανε μετὰ γλυκυτάτου ὕφους : ὅλα αὐτὰ τὰ παραδέχομαι, εἶνε ὀρθά, ἀλλ' ὅταν ἐπανέλθητε εἰς τὴν Πατρίδα σας, νὰ φωνάζητε τοῦτο καὶ μόνον : Ἀνάγκη νὰ δημιουργήσωμεν στρατόν, ἀνάγκη νὰ συνταχθῶμεν στρατιωτικῶς. Μοὶ τὸ ἐπανέλαβε δεκάκις, εἰκοσάκις, καὶ ἐγὼ δὲν γνωρίζω πόσας φοράς. Καὶ ὅταν ἀπεχαιρετήθημεν, καὶ ὅταν τῷ εἶπον : καλὴν ἀντάμωσιν, μοὶ ηὐχήθη, ὅταν συναντηθῶμεν καὶ πάλιν, νὰ ἔχω νὰ τῷ δείξω θετικὰ πράγματα τῆς ἑλληνικῆς ὑπεροχῆς ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου. — Γνωρίζετε ποῖα εἶνε αὐτὰ τὰ θετικὰ πράγματα ; ἡ σύνταξις στρατοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους καὶ ἡ δημιουργία στρατιωτικοῦ φρονήματος. Ἰδοὺ τί μοὶ ηὔχετο νὰ τῷ φέρω, ἐπανερχόμενος εἰς Βιέννην. Τοιαύτη, κύριοι, ὑπῆρξε κατὰ τὸ ἑξάμηνον διάστημα τῆς ἐν Εὐρώπῃ διαμονῆς μου ἡ συμβουλὴ πάντων τῶν Ἑλλήνων, ἡ παράκλησις ἂν θέλετε τῶν ὁμοεθνῶν εἰς οἱανδήποτε κοινωνικὴν τάξιν καὶ ἂν ἀνῆκον : Πρὸς Θεοῦ, κάμετε στρατὸν—εἴμεθα χαμένοι !

Δὲν τὸ πιστεύετε ; Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς ἀναγνώσω ἀποσπάσματα τεσσάρων τελευταίων ἐπιστολῶν, τὰς ὁποίας ἔλαβον κατὰ τὴν ἑβδομάδα ταύτην ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ· αἱ δύο εἶνε ἐκ Παρισίων, ἡ τρίτη ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἡ τετάρτη ἐκ Θεσσαλονίκης. Οἱ ἐν Παρισίοις, οἱ ὁποῖοι τόσον εὐγενῶς συνειργάσθησαν μετ' ἐμοῦ κατὰ τὴν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ διαμονήν μου, ἰδοὺ τί μοὶ γράφουσι, πληροφορηθέντες, ὅτι σκοπεύω νὰ ἐπιστρέψω καὶ πάλιν : «ἐν πλήρει εἰλικρινεῖ φιλίᾳ βεβαιῶ, ὅτι ἂν μὴ κατορθώσητε νὰ ψηφισθῶσι τὰ στρατιωτικὰ νομοσχέδια (ἐγὼ ὁ ταλαίπωρος θὰ κατορθώσω νὰ ψηφισθῶσι τὰ στρατιωτικὰ νομοσχέδια !), οὐδεὶς θὰ θελήσῃ ν' ἀκούσῃ ὑμᾶς ἐνταῦθα ἢ ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅ τι δήποτε καὶ ἂν εἴπητε. Ἐν ᾧ ἐρχόμενος μετὰ τῶν ἐν λόγῳ νόμων καὶ τῆς στρατιωτικῆς παρασκευῆς τῆς Ἑλλάδος, θὰ εὕρητε πολλοὺς φίλους, προθύμους νὰ ὑπερασπίσωσι τὰ ἑλληνικὰ δίκαια». . . .

Ἀνάλογα ἐπίσης γράφει ἕτερος ἐκ Παρισίων συνεργάτης : «Σᾶς περιμένομεν ὅλοι ἀνυπομόνως, εὐχόμενοι νὰ μᾶς ἔλθητε τὸ ταχύτερον μὲ τὰ στρατιωτικὰ νομοσχέδια ἐψηφισμένα».

Ἀλλὰ φοβερώτερα ἀκόμη καὶ θλιβερώτερα γράφει ἐπιφανὴς φίλος ὁμογενὴς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἄλλοτε διατρίψας ἐν Ἀθήναις καὶ σήμερον ἐν τῇ μεγαλουπόλει ἐκείνῃ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τιμῶν τὴν ἑλληνικὴν ἐπιστήμην :

«Καὶ ἀνεμνήσθην μετὰ μελαγχολίας ἀρχαίων ἡμερῶν τοῦ ἐν Ἀθήναις βίου μου καὶ τῆς δράσεώς μου, ἐν πολλῷ ἥσσονι βεβαίως μοίρᾳ τῆς ἰδικῆς σου, ἀλλὰ πρὸς ἀνάλογον ἐν τούτοις σκοπὸν τεινούσης, ὅτε κατὰ τὰ ἔτη 1885—86 τοῦ πραξικοπή-

ματος τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας ἀνεστατώσαμεν τὴν Ἑλλάδα μετὰ πολλῶν συνεταίρων, προκαλέσαντες συλλαλητήρια, διαμαρτυρίας καὶ ψηφίσματα 440 Δήμων καὶ διὰ φλογερῶν ἄρθρων ἀφυπνίζοντες τὴν κοινὴν γνώμην καὶ εἰς ἐπιστρατείαν ἐξαναγκάζοντες τὴν τότε Κυβέρνησιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ φεῦ! ἐν Ἑλλάδι οὐχὶ εἰς ἔργα, ἀλλ' εἰς λόγους καὶ εἰς ὡραίας φράσεις προγονικῆς εὐκλείας περιοριζόμεθα, τὰ πράγματα ἔλαβον, ὡς γνωρίζομεν πάντες, ἐλεεινὴν τροπήν, ὡς ἐκ τῆς στρατιωτικῆς ἀδυναμίας τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὁποίαν καὶ μέχρι σήμερον οἱ πολιτευόμενοι κατώρθωσαν νὰ διατηρῶσιν εἰς ἀξιοθρήνητον κατάστασιν.

«Ἐὰν τότε εἴχομεν ὀλίγον καλὸν στρατόν, βεβαίως ἡ βερολίνειος γραμμὴ θὰ ἀνῆκεν ἤδη εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀποτελοῦσαν μικρόν τι ἀντιστάθμισμα τῆς ἀπολεσθείσης ἡμισείας Θρᾴκης.

«Εἰς τί μᾶς ὠφέλησαν οἱ λαμπροὶ ἐνθουσιώδεις λόγοι τότε, ὅπως καὶ τώρα εἰς τί θὰ μᾶς ὠφελήσουν, ἐὰν δὲν ἔχωμεν στρατόν, ἀλλὰ μόνον νομοσχέδια στρατοῦ; Ἐν τούτοις ἦλθε καὶ παρῆλθεν ὁ καταστρεπτικώτατος, ἰδίως ἠθικῶς, πόλεμος τοῦ 1897, καὶ ἀκόμη νομοσχέδια συζητοῦν αὐτοῦ κάτω! Οἱ χειρότεροι ἐχθροὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν εἶνε οἱ Βούλγαροι, ἀλλ' αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες τῆς Ἑλλάδος.

«Εἴθε νὰ εἴχομεν τὸ ἓν δέκατον τῆς βουλήσεως καὶ τῆς δι' ἔργων ἐκτελεστικότητος τῶν Βουλγάρων καὶ τὸν ἀληθῆ καὶ πρακτικὸν πατριωτισμὸν αὐτῶν.

«Εἶνε ἀπίστευτος ἀληθῶς ἡ κολοσσαία κατηχητικὴ καὶ προπαγανδικὴ ἐνέργειά των. Οὔτε μία μονάς, ἓν ἄτομον, παῖς, ἀνὴρ ἢ γέρων, καὶ ἐκ τῶν ἀσημοτάτων, εἴτε ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἴτε εἰς τὰ περίχωρα ἢ εἰς καλύβας, δὲν μένει ἀπαρατήρητον ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους τῶν Βουλγάρων. Ὅλοι κατηχοῦνται παρ' αὐτῶν τεχνικώτατα ὑπὲρ τῆς βουλγαρικῆς ἰδέας. Καὶ καταπλήσσεταί τις καὶ πτοεῖται πρὸ τοῦ φαινομένου καὶ τῆς θέας ἀνθρώπων, τέως ἐν κτηνώδει καταστάσει ὄντων, κηπουρῶν, γαλακτοπωλῶν, γεωργῶν, ὑπηρετῶν, μεταβληθέντων εἰς θαρραλέους καὶ ἀλαζόνας καὶ ἀποφασιστικοὺς καὶ φανατικοὺς ὀπαδοὺς τῆς Μεγάλης Βουλγαρίας, μὲ μῖσος δὲ ἄσπονδον καὶ περιφρόνησιν πρὸς τοὺς Ἕλληνας! Οἱ Βούλγαροι ἀπόστολοι εἰσέδυσαν παντοῦ, καὶ ἓν ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ὅπλων τῆς κατηχήσεως καὶ πειθοῦς περὶ τῆς ἀδυναμίας ἡμῶν μεταχειρίζονται τὸν τελευταῖον ἑλληνοτουρκικὸν πόλεμον, καθ' ὃν τὸ πάλαι ποτὲ γόητρον τῶν Ἑλλήνων, ὡς φοβερῶν μαχητῶν καὶ ἰσχυρῶν, ἐξηλείφθη καὶ ἔχασε τὴν μαγείαν του ἐπὶ τῶν πνευμάτων, ἣν ἐξήσκουν οἱ θρῦλοι καὶ αἱ παραδόσεις τοῦ 1821. Ἀντ' αὐτῶν ἐξυμνοῦνται καὶ τερατωδῶς ἐξογκοῦνται τὰ ἆθλα τῶν ἐν Μακεδονίᾳ αἱμοβόρων συμμοριῶν Βουλγάρων. Ἐν ἑνὶ λόγῳ εἶνε ἀγνώριστοι οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ βουλγαρίζοντες. Ἐνῷ ἐγὼ ἐνθυμοῦμαι ἐν Βάρνῃ πρὸ 25 ἐτῶν γνησίους Βουλγάρους, σχεδὸν αἰσχυνομένους διὰ τὸ ὄνομά των! . .

«Φοβερὰ ἐργασία ἔγεινε καὶ γίνεται. Καὶ εἰς τὰ παιδία, ὡς μανθάνω ἐκ Βάρνης, ἐδίδαξαν νὰ ὁμιλῶσι περὶ κατακτήσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. . . .

«Τὸ μῖσος τὸ ἰδικόν μας κατὰ τῶν Βουλγάρων, τὸ μῖσος ἰδίως τῶν ἐλευθέρων

Ἑλλήνων εἶνε τρόπον τινὰ ἀμυντικὸν μᾶλλον ἢ ἐπιθετικόν. Εἶνε μᾶλλον ρητορικὴ ἀποστροφὴ πρὸς τὸ παρελθὸν μεγαλεῖον τῆς φυλῆς μας καὶ τὰ κλέη τῶν προγόνων, οἱονεὶ ὡς διαμαρτύρησις μᾶλλον ἢ αἴσθημα παρὸν καὶ ἐνεργητικὸν μὲ τάσιν καὶ πίεσιν ψυχικὴν πρὸς ἐκδίκησιν, ἡ πραγματοποίησις τῆς ὁποίας νὰ στηρίζηται καὶ ἐπὶ τῆς συνειδήσεως τῆς ὑλικῆς δυνάμεώς μας. Εἴμεθα ἄοπλοι καὶ ἀσύντακτοι. Πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ ἔχωμεν βαθεῖαν πεποίθησιν περὶ τῆς ἱκανότητός μας πρὸς πραγματοποίησιν τῆς ἐκδικήσεως καὶ τοῦ μίσους μας; Διὰ τοῦτο φρονῶ, ὅτι ἄνευ στρατοῦ, πολλοῦ καὶ καλοῦ, τὸ κατὰ τῶν Βουλγάρων μένος καὶ μῖσος ἡμῶν θὰ εἶνε κατὰ βάθος θεατρικόν, μία αὐταπάτη, ὅτι *θὰ κάμωμεν καὶ θὰ δείξωμεν* εἰς τὴν Μακεδονίαν, αἱ δὲ ρητορικαὶ ὕβρεις καὶ φράσεις μας κατὰ τῶν Βουλγάρων θὰ εἶνε ἁπλῶς μέσα καταπραϋντικὰ καὶ *ξεθυμαστικὰ* τῶν νεύρων μας. Θὰ ὑβρίζωμεν, θὰ ρητορεύωμεν, καὶ θὰ ἡσυχάζωμεν. Ὅλως τοὐναντίον συμβαίνει διὰ τοὺς Βουλγάρους. Ξεθυμαίνουν καὶ θὰ ξεθυμαίνουν διὰ τῶν *ἔργων* ἐναντίον μας. Ὁ στρατός των εἶνε *συμπυκνωτὴρ*, ὁ τηρῶν ὑπὸ μεγάλην πίεσιν ὅλα τὰ αἰσθήματά των τὰ ἐθνικὰ και δὴ καὶ τὸ μῖσος κατὰ τῶν Ἑλλήνων»...

Ἕτερος γράφει ἐκ Θεσσαλονίκης:

«Ἀλλ' οἱ ἐν Ἀθήναις δὲν θὰ συνέλθουν; Δὲν θὰ ἐννοήσουν ἐπὶ τέλους, ὅτι χρειάζεται στρατός, ὅτι ἐπείγει ὁ καταρτισμὸς αὐτοῦ ὡς τάχιστα; Δὲν ἐννοοῦν, ὅτι ἡ Μακεδονία πνέει τὰ λοίσθια δι' ἡμᾶς καὶ ὅτι πρέπει νὰ μὴ χάνωνται εἰς ἐλεεινὰς μικροπρεπεῖς συζητήσεις τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ ἄλλου θέματος ἐν τῇ Βουλῇ, ἀντὶ νὰ κλείσουν τὰ μάτια καὶ νὰ ψηφοφορήσουν κἄτι διὰ τὸν στρατόν; Εἴμεθα ἀξιολύπητοι, διότι ἀπὸ αὐτοῦ περιμένομεν χεῖρα βοηθείας!»...

Καὶ ἄλλα πολλά, τὰ ὁποῖα εἶνε περιττὸν ν' ἀναγνώσω κατ' αὐτὴν τὴν στιγμήν.

Βλέπετε, κύριοι, ποία εἶνε ἡ κοινὴ γνώμη τοῦ Πανελληνίου, οὐχὶ βεβαίως τῶν ἐν Ἀθήναις διαβιούντων, οὐχὶ τῶν εὐφραινομένων ἀπὸ τὰς παραστάσεις τὰς θεατρικάς, ἀπὸ τὰς συμφωνίας τὰς μουσικάς, ἀλλὰ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι πονοῦσιν, οἱ ὁποῖοι ἐργάζονται, ἓν μόνον ἔχοντες ἴνδαλμα, ἕνα πόθον, τὸ μεγαλεῖον τῆς πατρίδος.

Ὅ τι σᾶς ἀνέγνωσα προερχόμενον ἐκ Παρισίων καὶ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, λαμβάνω ἀφορμὴν πολλάκις ν' ἀναγνώσω ἐν πλείσταις ἐπιστολαῖς ἐρχομέναις—πόθεν νομίζετε; ἀπὸ τὸ Δουρμπὰν τῆς Νοτίου Ἀφρικῆς, ἀπὸ τὸ Γιωνχάνεσβουργ, ἀπὸ τὸ Σικάγον τῆς Ἀμερικῆς, ἀπὸ τὸ Σύδνεϋ τῆς Αὐστραλίας, ἀπὸ τὴν Μελβούρνην, παρ' ἀνδρῶν ἀγαθωτάτων, πατριωτικωτάτων, οἱ ὁποῖοι ζητοῦσι νὰ ἐξορκίσωμεν ὅλον τὸν κόσμον, νὰ ἐπιβάλωμεν τὴν γνώμην, τὴν θέλησιν τοῦ Πανελληνίου ὑπὲρ τῆς συντάξεως στρατοῦ, διότι μόνον διὰ τοῦ στρατοῦ λέγουσιν, ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὰ πράγματα, θὰ δυνηθῶμεν καὶ πάλιν νὰ καταστῶμεν ἔθνος, ὅταν πρῶτον καταστῶμεν κράτος. Σήμερον δυνάμεθα νὰ εἴμεθα ἔθνος, ἀλλὰ κράτος βεβαίως δὲν εἴμεθα. Κράτος σημαίνει ἰσχύν, καὶ ἡμεῖς δὲν εἴμεθα ἰσχυροί. Κράτος σημαίνει συγκέντρωσιν δυνάμεων, καὶ ἡμεῖς δὲν ἔχομεν συγκέντρωσιν δυνάμεων. Κράτος σημαίνει ἐνέργειαν, καὶ

ἡμεῖς δὲν ἔχομεν ἐνέργειαν. Αἱ σπασμωδικαὶ ἐνέργειαι τῶν ἀτόμων δὲν ἀποτελοῦσιν ἀξίαν λόγου ἐθνικὴν δύναμιν· διασπῶνται αἱ ἐνέργειαι τῶν ἀτόμων, πολλάκις αἱ ἐνέργεια αὗται ἀλληλοσυγκρούονται, ὅταν δὲν ὑπάρχῃ ἡ ἀνωτέρα δύναμις, ἡ ἀνωτέρα χείρ, ἡ διευθύνουσα τὸ πηδάλιον, τὸ ὁποῖον νὰ κρατῇ ἀσφαλὲς τὸ πλοῖον ἐν μέσῳ τῶν κυμάτων καὶ τῶν κλυδώνων. Ἰδοὺ τί μᾶς λείπει. Ἰδοὺ τί λέγουσιν οἱ Ἕλληνες, ἰδοὺ τί κραυγάζουσι καθ' ἑκάστην: ἐνέργειαν, ὄχι λόγους.

Φίλος μου ἀξιωματικὸς ἐκ τῶν μᾶλλον εὐπαιδεύτων ἡμέραν τινὰ ἦλθε καὶ μοι εἶπεν: «Μάτην φωνάζετε, δὲν θὰ κάμωμεν στρατόν, διότι δὲν θέλομεν· ἄλλως θὰ ἐκάμνομεν, θὰ ἐβλέπετε ὅλον τὸ ἑλληνικὸν κράτος οἱονεὶ σιδηροφοροῦν, ὅλους τοὺς πολίτας μεταβαίνοντας εἰς τὰ σκοπευτήρια—καὶ ποῦ εἶνε τὰ σκοπευτήρια;—θὰ ἐβλέπετε τὴν χώραν πληρουμένην ἀπὸ στρατιώτας, ἀπὸ ἐθελοντάς, ἐπιζητοῦσαν κατὰ πάντα τρόπον τὴν ψήφισιν νομοσχεδίων στρατιωτικῶν, κηρύττουσαν τὸ κήρυγμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον δὲν εἶνε ὅρος τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς ἰσχύος τοῦ κράτους, ἀλλ' εἶνε ὅρος τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς ἰσχύος τοῦ Ἔθνους. Ποῦ εἶνε πάντα ταῦτα» ;

Ἐγώ, κύριοι, μὲ τὴν ἀσθενῆ μου φωνήν, ὠθούμενος ἀπὸ τοὺς φίλους, τούς τε ἐν τῷ Ἐσωτερικῷ καὶ τοὺς ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ, ἔρχομαι νὰ ζητήσω τὴν συνδρομήν σας τὴν ἠθικήν, τῇ συνδρομὴν τοῦ λόγου σας, ἵνα συντελέσητε νὰ καταστῇ λόγος καὶ κραυγὴ ὅλων τῶν κατοίκων τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, ὅλων τῶν Πανελλήνων, ὅτι τὸ μόνον μέλημα ἡμῶν, τὸ ἀντικείμενον, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ὅλα τὰ λοιπὰ ἀντικείμενα πρέπει νὰ ὑποχωρήσωσι, δέον νὰ εἶνε ἡ σύνταξις στρατοῦ· διότι μόνον διὰ τοῦ στρατοῦ θὰ κατορθώσωμεν νὰ ἐπιβληθῶμεν εἰς τὸν κόσμον.

Ἄγγλος ἐκ τῶν φιλελλήνων, ὅστις πρό τινων ἑβδομάδων ἀνέλυεν ἓν βιβλίον, τὸ ὁποῖον ἔγραψα ἀμυνόμενος ὑπὲρ τῶν δικαίων τῶν ἑλληνικῶν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ ἀπεδείκνυον διὰ τῶν στατιστικῶν δεδομένων τὴν ποικίλην ὑπεροχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, ἔλεγε: καὶ τί μᾶς μέλλει, ἐὰν ἔχητε πληθυσμὸν μείζονα, ἐὰν ὑπερέχητε πνευματικῶς, ἐὰν ἔχητε 100 ἰατρούς, 50 δικηγόρους ἐν Μακεδονίᾳ, ἐλαχίστους δὲ οἱ Βούλγαροι; Οἱ Βούλγαροι σᾶς ὑπερβάλλουν, διότι ἔχουσι στρατιωτικὴν δύναμιν καὶ θὰ σᾶς νικήσωσι, διότι ἔχουσι δύναμιν.

Ἰδοὺ τίνες εἶνε αἱ γνῶμαι καὶ αἱ συμβουλαί, τὰς ὁποίας μᾶς ἀπευθύνουσι πάντες οἱ φίλοι ἡμῶν—νὰ καταστῶμεν ἔθνος στρατιωτικόν.

Καὶ ὅμως, κύριοι, δὲν ἔπρεπε νὰ συμβουλεύωμεν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος νὰ καταστῇ ἔθνος στρατιωτικόν. Διότι τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἡ ἱστορία ναὶ μὲν εἶνε πνευματική, εἶνε ἠθικὴ ἐπὶ τρεῖς χιλιάδας καὶ πλέον ἔτη, ἀλλ' εἶνε ἐπίσης καὶ στρατιωτικὴ ἱστορία. Γνωρίζετε τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος σας, ἡ ὁποία ἄρχεται ἐνδόξως ἀπὸ τῶν μυθικῶν ἀκόμη ὁμηρικῶν χρόνων τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τοῦ Ἀχιλλέως, καὶ καταλήγει μέχρι τῶν τελευταίων ἡμερῶν τῆς ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως καὶ καταλήγει μέχρι τῶν τελευταίων ἡμερῶν, καθ' ἃς γενναιότατοι ἄνδρες ἐν Κρήτῃ ὕψωσαν τὴν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος των, καὶ τὴν ἐλευθερίαν ταύτην κατέστησαν πραγματικὴν μόνον διὰ τῶν

ὅπλων, μόνον διὰ τῶν ἀγώνων αὐτῶν καὶ τῶν θυσιῶν. Τοιαύτη εἶνε ἡ ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Εἶνε ἀνάξιον ἐμοῦ, τῆς αἰθούσης ταύτης, ὑμῶν ἁπάντων, νὰ σᾶς εἴπω, τί ἔπραξεν ὁ Ἑλληνισμὸς ἐπὶ 100ετηρίδας, μαχόμενος κατὰ τῶν βαρβάρων τῶν παντοδαπῶν, ἀπὸ τῶν χρόνων, ὅπως σᾶς ἔλεγον, τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ τοῦ Ἀχιλλέως, μέχρι τῶν τελευταίων τούτων ἡμερῶν. Ὅλος ὁ κόσμος θαυμάζει τὴν στρατιωτικὴν μόρφωσιν, τὴν στρατιωτικὴν ἱκανότητα, τὸ πολεμικὸν μένος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων· οὐδέποτε θὰ λησμονηθῇ ὁ Μαραθών, οὐδὲ ἡ Σαλαμίς, οὐδὲ αἱ Πλαταιαί, οὐδὲ αἱ Θερμοπύλαι· οὐδέποτε θὰ λησμονηθῇ ὁ Μιλτιάδης καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Κυναίγειρος καὶ ὁ Λεωνίδας. Ἔθνος, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν ἀκόμη τοῦ βίου αὐτοῦ ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἀπαραμίλλους πολεμικὰς δάφνας, δυνάμεθα σήμερον νὰ εἴπωμεν, ὅτι δὲν εἶνε προωρισμένον διὰ τὴν στρατιωτικὴν δόξαν, διὰ τὰς δάφνας τοῦ πολέμου; Ἔπεσε τὸ ἑλληνικὸν Ἔθνος, ἀλλὰ γνωρίζετε πῶς ἔπεσεν ἀπὸ τῆς Χαιρωνείας μέχρι τῆς Κωνσταντινοπόλεως.

Γνωρίζετε πῶς ἐπολέμησαν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἐπὶ τόσους αἰῶνας οἱ Ἕλληνες, εἴτε ἁπλοῖ ἰδιῶται, εἴτε βασιλεῖς, εἴτε αὐτοκράτορες. Ὅταν ἐπέδραμον οἱ βάρβαροι τοῦ Βορρᾶ κατὰ τῶν μεσημβρινῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης, ποία ἡ πολεμικὴ δύναμις, ἥτις ἐπὶ τόσους αἰῶνας ἀνεχαίτισε τὴν ὁρμὴν τῶν βαρβάρων τούτων ὀρδῶν; Ἡ δύναμις ἡ ἑλληνική, τὸ βυζαντινὸν κράτος, καὶ οἱ μεγάλοι αὐτοῦ στρατηγοί, ὁ Βελισσάριος, ὁ Ἡράκλειος, ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς, ὁ Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος. Καὶ ὅταν τὸ βυζαντινὸν κράτος ἐξηντλήθη, ἐπὶ τόσους αἰῶνας μαχόμενον πρὸς τόσους καὶ τηλικούτους βαρβάρους, ἔπεσεν ἀδόξως, ὅπως ἔπεσεν ἀδόξως ἡ παλαιὰ ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία; Ἡ ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία ἔμελλε νὰ κοσμήσῃ τὴν πτῶσιν αὐτῆς διὰ μιᾶς ὑπερφυεστάτης, ἡρωϊκωτάτης πράξεως. Ἐννοῶ τὸν θάνατον τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου. Γνωρίζετε τὴν ἀπάντησιν τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου πρὸς τὸν κατακτητήν, εὑρισκόμενον ὑπὸ τὰ τείχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὑποσχόμενον πολλά: «Τὴν δὲ πόλιν οὐ σοι δίδομεν· κοινῇ γὰρ γνώμῃ αὐτοπροαιρέτως πάντες ἀποθανοῦμεν καὶ οὐ φεισόμεθα τῆς ζωῆς ἡμῶν!».

Εἶνε πρόγονοι ἡμῶν, κύριοι, οὗτοι. Πιστεύσατέ το. Οὐδὲ Βούλγαροι ἦσαν, οὐδὲ Σλαῦοι, οὐδὲ Φράγκοι. Ἦσαν Ἕλληνες, ἔχοντες ἑλληνικὸν αἷμα εἰς τὰς φλέβας των. Καὶ ὅτε μετὰ τὴν ἅλωσιν, τὴν ἐπαύριον ἀκόμη τῆς ἁλώσεως, ἔμελλε νὰ ἐξεγερθῇ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος εἶπε πρὸς τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης, ὅτι ἂν ἐχάθη ὡς κράτος, ὡς ἔθνος ζῇ καὶ θὰ ζήσῃ πάλιν. Καὶ τοῦτο προσεπάθησε νὰ κατορθώσῃ διὰ τῆς στρατιωτικῆς του ἐνεργείας. Δύναται νὰ ἐπιδείξῃ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος τοὺς περιωνύμους ἐκείνους στρατιωτικοὺς (Stradioti) τῆς Δύσεως, τοὺς ὁποίους ἀπέστελλεν εἰς συμμαχίας μὲ τοὺς μονάρχας τῆς Εὐρώπης. Καὶ οἱ στρατιωτικοὶ οὗτοι εἶνε οἱ πρόγονοι τῶν μεγάλων ἁρματωλῶν καὶ κλεφτῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ αἰῶνας διετήρησαν τὴν φλόγα τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας, τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος εἰς τὰ στήθη τοῦ ἔθνους, διαμαρτυρόμενοι οὐχὶ διὰ τῶν λόγων, ὅπως διαμαρτυρόμεθα κατ᾿ αὐτὴν τὴν στιγ-

μὴν ἡμεῖς ἐντὸς τῆς αἰθούσης ταύτης, ἀλλὰ διὰ τῶν ἔργων, δι' ὧν δημιουργεῖται ἡ ἱστορία. Κατὰ τὸν 16ον, κατὰ τὸν 17ον, κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα ἡ ἐθνικὴ πολιτικὴ ὑπῆρξε κατ' ἐξοχὴν στρατιωτική, πολεμική, οὐχὶ πολιτικὴ μόνον τῆς προπαγάνδας τῶν Σχολείων καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Διεξῆγε τὸ ἔθνος τότε τὴν προπαγάνδαν τοῦ Σχολείου καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἐπίσης διεξῆγε καὶ τὴν πραγματικὴν προπαγάνδαν μὲ τὸ καρυοφῦλι, μὲ τὸ χαντζάρι, μὲ τὸ τρομπόνι.

Ἰδοὺ ἡ ἱστορία τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος.

Βεβαίως, κύριοι, νὰ μὲ συγχωρήσητε, διότι σᾶς ἀνέφερα ἐλάχιστα ἐκ τῆς πολεμικῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἡ ὁποία καταλήγει εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς μεγαλόφρονος Κρήτης, διότι κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην πεντηκονταετίαν ἐκτὸς τῆς Κρήτης δὲν βλέπω κανὲν ἄλλο ἡρωϊκὸν σημεῖον πολεμικῆς ἐνεργείας.

Βλέπω μόνον ὁσημέραι ὀπισθοχώρησιν, ἀδιαφορίαν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν. Ἰδοὺ ἡ ἱστορία μας ἡ πολεμική. Ἐν τούτοις σήμερον κράτη ἀσήμαντα μέχρι πρὸ 30 ἐτῶν, τὰ ὁποῖα ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες κατεφρονοῦμεν, οὐχὶ πλέον ἀντιτίθενται πρὸς ἡμᾶς, ἀλλ' ἐπιζητοῦσι τὴν ἐξόντωσιν ἡμῶν. Καὶ ποῖον νομίζετε εἶνε τὸ ἐπιχείρημά των ; ὅτι εἴμεθα ἀνάξιοι νὰ διεκδικῶμεν χώρας ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου, διότι διατελοῦμεν ἐν τῇ τελευταίᾳ γραμμῇ, διότι αὐτὰ προηγοῦνται ἡμῶν ὡς κράτη· ὡς ἔθνος ἴσως δυνάμεθα νὰ ὑπερέχωμεν, ἀλλὰ ὑπερτεροῦσιν ἡμῶν ὡς κράτη. Οὐδὲ μὲ τὴν Ρωμουνίαν, οὐδὲ μὲ τὴν Βουλγαρίαν, οὐδὲ μὲ τὴν Σερβίαν, οὐδὲ μὲ τὸ Μαυροβούνιον αὐτὸ θὰ ἠδυνάμεθα νὰ διεξαγάγωμεν πόλεμον, ἂν ἤθελεν ἐπιστῇ ἡ ἀνάγκη. Διὰ ποῖον λόγον ; Διότι πάντα ταῦτα τὰ κράτη ἔχουσι στρατόν, ἡμεῖς δὲ δὲν ἔχομεν, κύριοι. Ὅτε πρό τινος χρόνου ἐλάμβανον πληροφορίας ἀριθμητικὰς περὶ τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῶν κρατῶν τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου ἀνέγραφον τοὺς ἑπομένους ἀριθμοὺς κατὰ προσέγγισιν· διὰ τὴν Τουρκίαν 550 χιλ. στρατοῦ, διὰ τὴν Ρωμουνίαν 250 χιλ., διὰ τὴν Βουλγαρίαν 150 χιλ., διὰ τὴν Σερβίαν 120 χιλ. διὰ τὸ Μαυροβούνιον 30—40 χιλ., ὅσους θέλετε, ὅσοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες δύνανται νὰ φέρωσιν ὅπλα.

Ἡ Ἑλλὰς δὲν ἔχει στρατόν. Ἔχομεν λαμπροὺς βεβαίως ἀξιωματικούς. Ἔχομεν ἀρίστους στρατιώτας, ἀλλὰ στρατὸν δὲν ἔχομεν. Διατί ; Τί σᾶς ἔλεγον πρὸ ὀλίγου ; μᾶς λείπει ἡ ἑνότης. Καὶ ὅταν μᾶς λείπει ἡ ἑνότης, μᾶς λείπει ἡ δύναμις. Ἰδοὺ τὸ μυστήριον τῆς ἐλλείψεως ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Οἱ πρώην ὑποτελεῖς ἡμῶν ἐν Βουλγαρίᾳ, ἐν Σερβίᾳ, ἐν Ρωμουνίᾳ ἔγειναν, κύριοι, στρατηγοί. Πλεῖστοι Ἕλληνες διευθύνουσι τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις τῶν κρατῶν ἐκείνων. Ἡμεῖς ἀδρανοῦμεν· δὲν δυνάμεθα νὰ παρατάξωμεν οὐδὲ ἓν σύνταγμα στρατοῦ καλῶς κατηρτισμένου. Ἰδοὺ ἡ ἀλήθεια. Καὶ μήπως ἐνδιαφερόμεθα διὰ τὴν βελτίωσιν ; Ἔχομεν πεδιάδας καὶ δὲν ἔχομεν ἵππους, δὲν ἔχομεν ἡμιόνους, ὅσους ἠδυνάμεθα νὰ ἔχωμεν ἐκ τῆς χώρας. Ἐνθυμοῦμαι, κύριοι, μίαν φορὰν πρὸ 13 ἐτῶν εἶχον ἐπισκεφθῇ κατὰ πρώτην φορὰν τὴν Βουλγαρίαν. Ἡμέραν τινά, κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ

Ἡγεμόνος, εὑρισκόμην ἐν Σόφιᾳ, ὅταν ἐγίνετο μεγάλη στρατιωτικὴ παράταξις, εἰς τὴν ὁποίαν μετέβην μετὰ τοῦ πολιτικοῦ Πράκτορος τῆς Ἑλλάδος. Ἐκεῖ ἐγνώρισα τὸν μέχρι τῆς σήμερον ἐπιζῶντα γνωστότατον Νάτσεβιτς, τὸν ἐν Κων)πόλει ἀντιπρόσωπον τῆς Βουλγαρίας. Ἠναγκαζόμην νὰ κάμω πρὸς αὐτὸν πολλὰς φιλοφρονήσεις περὶ τῆς συντάξεως τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ. Τότε, εἰς τὰ 1891 δηλ. ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς εἶχεν ἡλικίαν μόλις 11 ἐτῶν. Τοὺς δὲ ἵππους πόθεν τοὺς φέρετε ; τὸν ἠρώτησα—Δυστυχῶς πρὸς τὸ παρὸν ἀκόμη ἐξ Οὐγγαρίας, ἀλλ' ἐλπίζομεν πολὺ γρήγορα ἐντὸς 10ετίας νὰ ἔχωμεν καθ' ὁλοκληρίαν βουλγαρικοὺς ἵππους·

Ἰδού, κύριοι, πῶς σκέπτονται οἱ λαοὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι θέλουσι νὰ μεγαλουργήσωσιν, οἱ ὁποῖοι θέλουσι νὰ ἔχωσι γενναίαν πολιτικὴν καὶ οὐχὶ πολιτικὴν μόνον τῆς συντηρήσεως, τὴν πολιτικὴν τοῦ καταλείπειν τὰ πάντα εἰς τὴν θείαν βούλησιν, εἰς τὴν ἐπιείκειαν τῆς θείας προνοίας.

Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς ἀναγνώσω ἐν παραβολῇ γνώμας περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, παραβαλλομένου πρὸς τὸν στρατὸν τῶν λοιπῶν κρατῶν τοῦ Αἵμου, γνώμας ξένων καὶ δὴ διακεκριμένου Γερμανοῦ. Εἶνε στρατιωτικὸς ἀνήρ. Πρῶτον ἀναφέρει τὴν στρατιωτικὴν σύνταξιν τοῦ βουλγαρικοῦ κράτους :

«Ἀρχόμεθα—λέγει οὗτος—ἀπὸ τῆς Βουλγαρίας, ἐκ τῆς φιλοδόξου καὶ εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς Μακεδονίας τεινούσης πολιτικῆς τῆς ὁποίας ἀπορρέουσιν αἱ παροῦσαι περιπλοκαί. Ἡ ἡνωμένη καὶ περὶ τὰ 3 3)4 ἑκατομμύρια κατοίκων ἀριθμοῦσα ἡγεμονία κέκτηται ἐν εἰρήνῃ στρατὸν καλῶς κατηρτισμένον, ὅστις, κατὰ τὸν προϋπολογισμόν, ὀφείλει νὰ ἔχῃ δύναμιν ἐκ 2,400 ἀξιωματικῶν καὶ 40 χιλ. ἀνδρῶν. Ἕνεκα τῆς ἀνεχείας πιθανῶς δὲν φθάνει τὴν δύναμιν ταύτην. Ἐν εἰρήνῃ ὑπάρχουσι 36 συντάγματα ἱππικοῦ, 33 ἶλαι, 63 πυροβολαρχίαι καὶ τὰ λοιπὰ συνήθη εἴδη τῶν ὅπλων. Ἡ θητεία ὑπὸ τὰς σημαίας εἶνε δύο ἕως τρία ἔτη, ἡ δὲ ὅλη ὑπηρεσία περιλαμβάνει 10 ἔτη διὰ τὸν τακτικὸν στρατόν, 7 διὰ τὴν ἐφεδρείαν καὶ 8 διὰ τὴν ἐθνοφρουράν. Τῆς μιᾶς σειρᾶς, περιλαμβανούσης σήμερον 24 χιλ. μαχίμων ἀνδρῶν, δύναται ἡ ὅλη δύναμις, ἀποτελουμένη ἐξ 25 σειρῶν ἡλικίας, ν' ἀνέλθῃ εἰς 410 χιλ. ἀνδρῶν, ἐξ ὧν 290 χιλ. εἶνε κατηρτισμένοι. Ἐπειδὴ ἡ ἐτησία στρατολογία ἀνέρχεται εἰς 10 20 χιλ. ἀνδρῶν, ὑπάρχουσιν ἐντὸς τῶν 10 σειρῶν ἡλικίας τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, ἀφαιρουμένων τῶν φυσικῶν μειώσεων, 140 χιλ. ἀνδρῶν.

Ὁ τακτικὸς βουλγαρικὸς στρατὸς διαιρεῖται ἐν εἰρήνῃ τε καὶ ἐν πολέμῳ εἰς 6 μεραρχίας. Ἑκάστη τούτων ἀριθμεῖ ἐπὶ ποδὸς πολέμου 14 τάγματα πεζικοῦ, 27 ἴλας ἱππικοῦ, 9 πυροβολαρχίας μετὰ 54 τηλεβόλων. Ἐκτὸς τούτου διαθέτει ἡ στρατιωτικὴ διοίκησις καὶ μίαν ἀνεξάρτητον μεραρχίαν ἱππέων ἐκ 17 ἰλῶν, 9 πυροβολαρχίας ὀρεινὰς καὶ 5 πεδινὰς καὶ τοὺς ἀπαιτουμένους σκαπανεῖς καὶ τοὺς ἄνδρας τῆς συγκοινωνίας καὶ ἐπιμελητείας. Ὁ τῆς πρώτης γραμμῆς στρατὸς περιλαμβάνει τὰ λοιπὰ 144 τάγματα, 26 ἴλας, 68 πυροβολαρχίας μετὰ 120 χιλ. ἀνδρῶν, 34 χιλ. ἵππων, 408 τηλεβόλων. Ἡ δύναμις αὕτη δύναται, ὡς βλέπομεν, νὰ ἐπι-

τευχθῇ ἐντελῶς διὰ τῶν ἄνω ἀπαριθμηθέντων ἀνδρῶν, ἴσως δὲ οὗτοι καὶ νὰ ὑπερβαίνωσιν αὐτήν. Ὄπισθεν ἵστανται 6 μικταὶ ταξιαρχίαι ἐφέδρων, τὰ διοργανωμένα στρατεύματα τῶν φρουρίων καὶ ἡ ἐθνοφρουρά. Τὰ ὀχυρώματα, ἐν οἷς ἡ διὰ ζώνης ὀχυρωματικῶν ἔργων ἐφωδιασμένη πρωτεύουσα Σόφια, στρέφονται μᾶλλον κατὰ τῆς Σερβίας καὶ Ρωμουνίας ἢ κατὰ τῆς Τουρκίας. Τὸ ζήτημα, ἐὰν ἡ Βουλγαρία δύναται νὰ χρησιμοποιήσῃ ὅλην της τὴν πολεμικὴν δύναμιν κατὰ τῆς τελευταίας, ἐξαρτᾶται κατ' οὐσίαν ἐκ τῆς στάσεως τῶν δύο ἄλλων ῥηθέντων κρατῶν. Ὁ στρατὸς τῆς ἡγεμονίας ἔσται ἀντίπαλος λίαν ἀξιοσέβαστος. Ὁμολογουμένως ἐν περιπτώσει πολέμου κατὰ τῆς Τουρκίας δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται, ὅτι ἓν πέμπτον περίπου τοῦ στρατοῦ αὐτῆς σύγκειται ἐκ Μωαμεθανῶν, οἵτινες κατ' ἀρχὴν διανέμονται ἐξ ἴσου εἰς ὅλα τὰ τμήματα τοῦ στρατοῦ. Στρατηγικῶς θὰ εὑρίσκετο ἐκ τῶν προτέρων εἰς δυσάρεστον θέσιν. Καίτοι κατὰ τὴν πολιτικὴν στάσιν καὶ τὰς προσπαθείας τοῦ ἡγεμόνος τείνει εἰς ὁριστικὴν ἐπίθεσιν, δὲν δύναται ὅμως νὰ μελετᾷ νὰ προελάσῃ κατὰ τῶν πολλαπλῶς ὑπερτέρων τουρκικῶν στρατιῶν διὰ τῆς ἰσχυρῶς ὀχυρωμένης Ἀδριανουπόλεως πρὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ θ' ἀναγκασθῇ νὰ προσλάβῃ ἀμυντικὴν θέσιν παρὰ τὰ σύνορα, πιθανῶς ἐν τῇ κοιλάδι τῆς Μαρίτσας. Ἐκ τοιούτων ἀντιφατικῶν καθ' ἑαυτὰς σχέσεων σπανιώτατα προκύπτουσιν ἐπιτυχίαι».

Ἀκολούθως ἀναγράφων ἀρκετὰ περὶ τῆς Σερβίας, περὶ τοῦ Μαυροβουνίου, καταλήγει ὡς ἀκολούθως, ἐκθέτων τὰ τῆς καταστάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

« Ὁ στρατὸς τῆς Ἑλλάδος εἶνε εἰσέτι τόσον ἄθλιος, ὅσον ἐν τῇ ἐποχῇ τοῦ τελευταίου μετὰ τῆς Τουρκίας πολέμου. Ἡ ἀθλία οἰκονομικὴ διαχείρισις καὶ ὁ ἐλεεινὸς φατριασμὸς τοῦ Κοινοβουλίου ματαιοῦσι πάσας τὰς προσπαθείας τῆς Δυναστείας τὰς τεινούσας εἰς βελτίωσιν τῆς πολεμικῆς δυνάμεως καὶ μόρφωσιν τοῦ στρατοῦ. Ἐν εἰρήνῃ σύγκειται οὗτος ἐκ 3 μεραρχιῶν καὶ ἀριθμεῖ 28 τάγματα, 12 ἴλας, 20 πυροβολαρχίας, ὡς καὶ εἰς τὰ εἰδικὰ σώματα περὶ τὰς 16 χιλ. ἀνδρῶν καὶ ἀξιωματικῶν (κατὰ τὸν προϋπολογισμὸν 20 χιλ.). Ἡ θητεία, ἥτις κατὰ τὸν νόμον δέον νὰ ἀνέρχηται εἰς 2 ἔτη ὑπὸ τὰς σημαίας, εἶνε πράγματι τόσον ἠλαττωμένη, ὥστε ἐντὸς τῶν 12 ἐτῶν τῆς ὅλης ἐν τῷ στρατῷ καὶ τῇ ἐφεδρείᾳ ὑπηρεσίας περιλαμβάνει μόνον 10 ὑπηρεσίας ἀνὰ 40 ἡμέρας ἑκάστη. Ἐκ τῶν 12 τούτων σειρῶν ἡλικίας θὰ ἠδύνατο τὸ 2 1|2 ἑκατομμύρια κατοίκων ἀριθμοῦν βασίλειον νὰ παρατάξῃ 80χιλ. ἀνδρῶν εἰς τὸν ὕπατον βαθμὸν ἐλαττωματικῶς μεμορφωμένων, ὄπισθεν τῶν ὁποίων θὰ ὑπῆρχε καὶ δύναμίς τις τῶν πρεσβυτέρων ἡλικιῶν μετὰ 70 χιλ. ἀνδρῶν ἐπὶ τοῦ χάρτου. Ἐν τούτοις ἐπὶ ποδὸς πολέμου ὁ στρατὸς σύγκειται μόνον ἐκ τῶν τριῶν μεραρχιῶν τῆς γραμμῆς, ἐν τῇ αὐτῇ συνθέσει ὡς καὶ ἐν εἰρήνῃ, εἰς ἃς προστίθενται καὶ 15 τάγματα, 4 ἴλαι, 6 πυροβολαρχίαι ἐφεδρείας. Ἡ ὁλικὴ δύναμις τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ δέον νὰ ὑπολογισθῇ λοιπὸν εἰς 43 τάγματα, 4 ἴλας, 26 πυροβολαρχίας ἢ μετὰ τῶν συμπληρωματικῶν στρατιωτῶν εἰς 55 χιλ. ἀνδρῶν. Ὁ ὁπλισμὸς εἶνε μᾶλλον πεπαλαιωμένως ἢ εἰς τὰ λοιπά».

Χείρονα ἔτι περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ διεκτραγῳδοῦνται ἐν τῇ Ἐκθέσει τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Βουλῆς ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ κράτους.

Ἀκούσατε καὶ φρίξατε:

«Ἐὰν ρίψωμεν ἓν βλέμμα ἐπὶ τῶν ἐπισήμων πινάκων, τῶν κατατεθέντων ἐν τῇ Βουλῇ ὑπὸ τοῦ ἀξιοτίμου ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν Ὑπουργοῦ, παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ ἐν εἰρήνῃ δύναμις τοῦ ἡμετέρου στρατεύματος ἀποτελεῖται ἐκ 1877 ἀξιωματικῶν, 4670 ὑπαξιωματικῶν, 15804 ἀνδρῶν παντὸς ὅπλου καὶ 2169 ἵππων καὶ λοιπῶν κτηνῶν.

Ἀλλ' οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι ἀναγράφονται μὲν ἐν τοῖς ἐπισήμοις πίναξι, δὲν εἶνε ὅμως οἱ πραγματικοί, ὡς εὐκόλως ἐξάγεται ἐκ τῶν κάτωθι πληροφοριῶν. Αἱ ἀπογραφαὶ τῶν πέντε τελευταίων ἐτῶν 1899-1903 περιλαμβάνουσι τῷ ὄντι κατὰ μέσον ὅρον ἐτησίως ἄνδρας 25,600· ἐκ τούτων ἀπηλλάγησαν νομίμως : 1) ὡς πρεσβύτεροι υἱοὶ ζώντων πατέρων 4,431· 2) μόνοι υἱοὶ ζώντων πατέρων 1,436· 3) ὡς σωματικῶς ἀνίκανοι 441 καὶ 4) ἐκ τῶν λοιπῶν λόγων 6,040·ἤτοι τὸ ὅλον 12,321· ἀπέμειναν οὕτως ὑπόχρεοι εἰς ὑπηρεσίαν 13,179· ἤτοι: 1) διαθέσιμοι 2,740· 2) ἀνυπότακτοι 3,970· ἤτοι ἐν ὅλῳ 6,710· ὅθεν κατετάχθησαν εἰς τὸν στρατὸν 6,569

«Οὕτως ἐκ τῶν 13,000 περίπου ἀνδρῶν, ὅσοι κατὰ μέσον ὅρον ὑποχρεοῦνται νὰ ὑπηρετήσωσιν ἐτησίως ἐν τῷ στρατεύματι, μόλις οἱ ἡμίσεις κατατάσσονται ὑπὸ τὰς σημαίας καὶ ὡς ἐκ τῆς ἰσχυούσης παρ' ἡμῖν διετοῦς θητείας, ὁ ὅλος ἀριθμὸς αὐτῶν κυμαίνεται μεταξὺ δέκα καὶ δώδεκα χιλιάδων ἀνδρῶν.

« Λαμβανομένου δ' ὑπ' ὄψει, ὅτι δώδεκα ἡλικίαι ἀποτελοῦσι παρ' ἡμῖν τὸν ἐνεργὸν στρατὸν καὶ τὴν ἐφεδρείαν αὐτοῦ, καὶ ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν τῇ ἐφεδρείᾳ ὁπλιτῶν ἐλαττοῦται οὐ μόνον ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς καθυστερήσεως τῶν ἐπιστράτων ἐν ὥρα πολέμου, καταλήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἐν τῇ κρισίμῳ στιγμῇ, κατὰ τὸ ἰσχῦον ἤδη στρατολογικὸν σύστημα, ἑξήκοντα μόλις χιλιάδες ἀνδρῶν δύναται νὰ παρατάξῃ ἡ Ἑλλάς, ἤτοι 2. 3 0)0 ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ ὑπολογιζομένου εἰς 2, 6 ἑκατομμύρια.

« Ἀπέναντι δὲ τῶν 60,000 τούτων ἀνδρῶν,ποίας δυνάμεις δύνανται νὰ παρατάξωσι τὰ λοιπὰ κράτη τοῦ Αἵμου : τοῦτο καταφαίνεται ἐκ τοῦ κάτωθι πίνακος:

Κράτη	Πληθυσμός	Δύναμις ἐν πολέμῳ				Δύναμις ἐν εἰρήνῃ		
		Ἀξιωματικοί	Ὑπαξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται	Σύνολον	0/0 τοῦ πληθυσμοῦ	Ἄνδρες	Ἵπποι	Τηλεβόλα
Ρωμουνία	5912000	3474	200000	203474	3.35	116000	20000	420
Βουλγαρία	3744000	2430	209000	211430	5.58	43000	7400	312
Σερβία	2536000	1905	200000	201905	7.88	21200	4864	192
Ἑλλάς	2600009	1848	60000	61848	2.31	15000	2169	

οὕτινος οἱ ἀριθμοὶ ἀποτελοῦσι τὰ εὐγλωττότερα τῶν ἐπιχειρημάτων ὑπὲρ τῆς ἐπειγούσης ἀνάγκης τῆς στρατιωτικῆς συντάξεως τῆς χώρας.

« Ἀλλὰ μήπως καὶ ὁ ὡς ἄνω μνημονευθεὶς ἀριθμὸς τῶν 12 περίπου χιλιάδων ἀνδρῶν, ὅσοι ἀποτελοῦσιν ἐν καιρῷ εἰρήνης τὸ στράτευμα, ἀσχολεῖται ἀποκλειστικῶς εἰς στρατιωτικὰ ἔργα, καὶ μορφοῦται κατὰ τρόπον, δυνάμενον νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς ἡμᾶς τὴν πεποίθησιν, ὅτι, ἐν στιγμῇ ἀνάγκης, θὰ δυνηθῶμεν νὰ παρατάξωμεν δύναμιν πράγματι στρατιωτικῶς συντεταγμένην, ἔστω καὶ ἐξ 60,000 μόνον ἀνδρῶν ; Εἰς τοῦτο τὸ ἐρώτημα ἀπαντᾷ ἡ παρατιθεμένη ἐνταῦθα κατάστασις τῆς δυνάμεως τῶν ὁπλιτῶν κατὰ τὴν 1ην Φεβρουαρίου τοῦ ἔτους 1904, ἣν ζητήσασα ἡ ἐπιτροπὴ ἔλαβεν ἐκ τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ καταφαίνονται ἀρκούντως αἱ διάφοροι ἀσχολίαι τῶν ὁπλιτῶν τοῦ στρατεύματος.

Ἀσχολίαι ἀνδρῶν	Ὑπαξιωματικοὶ	Σαλπιγκταὶ	ὑποδεκανεῖς καὶ στρατιῶται	Ἐν συνόλῳ
Ἀπόντες	142	37	832	1011
Κωλυόμενοι	228	6	1999	2283
Φρουραὶ	198	41	1051	1290
Ἀπεσπ.) εἰς ὑπηρεσ. στρατοῦ	576	12	1063	1651
Ἀπεσπ. (εἰς δημοσ. ἀσφάλειαν	218		873	1091
	1412	96	581	7326
Ἀπομένουσι δι' ἀσκήσεις	1438	216	4900	4900
Δύναμις ὁπλιτῶν	2850	312	10718	13880

«Οἱ 1877 ἀξιωματικοὶ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ δὲν εὑρίσκουσιν οὕτω μεταβαίνοντες τὴν πρωΐαν εἰς τοὺς στρατῶνας εἰμὴ 1438 ὑπαξιωματικοὺς καὶ 5116 ὁπλίτας πρὸς στρατιωτικὴν ἐκπαίδευσιν· δαπανᾷ δὲ τὸ Κράτος πρὸς διατήρησιν τοῦ στρατοῦ τούτου ὑπὲρ τὰ δέκα καὶ ὀκτὼ ὅλα ἑκατομμύρια δραχμῶν ἐτησίως ».

Σχετικὰ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν πρὸς ταῦτα εἶνε ὅσα γράφει περὶ τῶν δυνάμεων τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐπίσημος Γερμανὸς πολιτικός.

«Ἴσως προσκληθῆτε νὰ καταλάβητε μέρη τινὰ τῆς Μακεδονίας, ἀλλὰ πρὸς τοῦτο χρειάζεται νὰ ἔχητε στρατόν. . . . . διότι δὲν γνωρίζει τις κατὰ τίνων περιπλοκῶν καὶ κωλυμάτων θὰ ἔχῃ νὰ προσκρούσῃ ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ σχεδίου. Τὸ ζήτημα τῆς

Κωνσταντινουπόλεως ἀφίεται ἐπὶ τοῦ παρόντος ἄθικτον. Ἀλλ' οἱ καιροὶ διαρρέουσι ταχέως, τὰ πράγματα ἴσως περιπλακῶσι πολὺ ἐνωρίτερον παρ' ὅσον φανταζόμεθα, ἴσως δὲ Ρωσσία καὶ Ἀγγλία ἀναγκασθῶσι νὰ διεξαγάγωσι τὸν περὶ ἐπικρατήσεως φοβερὸν ἀγῶνα ἐν τῇ Ἄπω Ἀνατολῇ καὶ οὕτω καὶ αὐτὴ ἡ Ρωσσία θεωρήσῃ ἧττον σπουδαῖον δι' αὐτὴν τὸ ζήτημα τῆς ἐγγὺς Ἀνατολῆς. Ἴσως δὲ καὶ τὴν κρύφιον σκέψιν καὶ ἐλπίδα, ὅτι καταβάλλουσα τὸν Τιτᾶνα ἀντίπαλόν της ἐν τῇ Ἄπω Ἀσίᾳ, θὰ ἔχῃ βραδύτερον καιρὸν ν' ἀποκτήσῃ καὶ τὰς ἐγγύς, θ' ἀναγκασθῇ τυχὸν ἐν τῷ μεταξὺ νὰ συνθηκολογήσῃ μετὰ τῆς ἠπειρωτικῆς Εὐρώπης *διὰ προσωρινῆς τινὸς λύσεως*, ἣν καθισταμένην ἐπείγουσαν, θὰ τῇ ὑπηγόρευεν ἡ ἠπειρωτικὴ Εὐρώπη ὡς ἀντάλλαγμα τῆς οὐδετερότητός της ἐν τῇ τιτανομαχίᾳ τῆς Ἄπω Ἀσίας.

«Τὰ ἔθνη, ὡς βλέπετε, ὅπως καὶ τὰ ἄτομα, ἔχουσι καὶ τὰς κρυφίας ἐλπίδας των ἐκτὸς τῶν φανερῶν. Πολὺ περισσότερον αἱ πρῶται ἢ αἱ δεύτεραι ἐν γούνασι θεῶν κεῖνται. Τὴν προσωρινὴν λύσιν ἴσως κατορθώσῃ ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Εὐρώπη νὰ τὴν μεταβάλῃ εἰς διαρκῆ. Ἀλλὰ χρειάζεται τὸ ἀναγκαῖον ὑλικόν, τὸ στοιχεῖον ἐκεῖνο τὸ οὐδέτερον, τὸ αἶρον πᾶσαν ἀντιζηλίαν, τὸ μὴ γινόμενον εὐκόλως ὄργανον τῶν συμφερόντων ξένων. Πιστεύσατέ μοι, ὅτι τοὺς Βουλγάρους αὐτὴ ἡ Ρωσσία πρώτη τοὺς βδελύσσεται ὡς παλιμβούλους καὶ ὡς γινομένους εὐκόλως ὄργανα καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν ἀσπόνδων ἐχθρῶν της.....

«Καταρτίσατε πάραυτα τὸν στρατόν σας καὶ καταστήσατέ τον ἱκανὸν νὰ βαρύνῃ εἰς τὴν πλάστιγγα, ὡς βαρύνει ἤδη ὁ στόλος σας. Ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸ ἑξῆς πᾶς Ἕλλην πρέπει νὰ μεταβληθῇ εἰς στρατιώτην. Αἱ προσεχεῖς ἐκλογαί σας πρέπει νὰ ἔχωσιν ὡς σύνθημα καὶ κοινὸν πρόγραμμα ὅλων τῶν κομμάτων τὴν διοργάνωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

«Οὐδὲν ἔθνος ἐγείρει καὶ δικαιοῦται ἴσως νὰ ἐγείρῃ ἀξιώσεις περὶ μεγάλου μέλλοντος, ὅσον τὸ ἑλληνικόν, καὶ ὅμως οὐδὲν ἔθνος παραμελεῖ τόσον τὸ μόνον μέσον πρὸς ἐπίτευξιν τῶν ἀξιώσεων τούτων, τὸν στρατόν, ὅσον τὸ ἑλληνικόν! Αὐτὸ εἶνε οὐ μόνον ἀκατα λόγιστον, ἀλλὰ καὶ κακούργημα, εἶνε ἄντικρυς ἠθικὴ καὶ ὑλικὴ αὐτοκτονία»! . . .

Ταῦτα ἐγράφησαν πρὸ δύο ἐτῶν, κύριοι, καὶ ταῦτα μᾶς συμβουλεύουσιν οἱ ξένοι.

Ἐνθυμεῖσθε, ὅτι πρὸ δύο ἐτῶν ἐγένοντο ἐν Σίπκᾳ, ἐν τοῖς περιωνύμοις ἐκείνοις στενοῖς τοῦ Αἵμου, αἱ ἑορταὶ τῆς βουλγαρικῆς ἀπελευθερώσεως διὰ τῶν Ρώσσων. Ὡς γνωρίζετε, κατῆλθον τότε πλεῖστοι ἀνώτεροι καὶ κατώτεροι Ρῶσσοι ἀξιωματικοὶ καὶ ὅλος ὁ βουλγαρικὸς στρατὸς παρέστη εἰς τὰ στενὰ ἐκεῖνα εἰς ἀνάμνησιν τῶν μεγάλων νικῶν, τὰς ὁποίας διεξήγαγον πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν Βουλγάρων, διότι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους βουλγαρικὸς στρατὸς δὲν ὑπῆρχε. Καὶ ἐν τούτοις ἐν διαστήματι μιᾶς εἰκοσιπενταετίας συνετάχθη βουλγαρικὸς στρατὸς λαμπρός, ἀξιόμαχος ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν, ὥστε νὰ ἐπισύρῃ τὰς ἑπομένας σκέψεις διακεκριμένου ἀξιωματικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ κριτικοῦ Γερμανοῦ:

«Τὰ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο γυμνάσια τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ εἶνε ἄξια ἰδίας προσοχῆς, οὐχὶ ἕνεκα τῆς ἀναπαραστάσεως τῶν παρὰ τὴν Σίκπαν μαχῶν, ἀλλ' ἕνεκα τῆς μεγάλης κλίμακος, εἰς ἣν σχετικῶς διεξήχθησαν, τῆς ἐπιμεμελημένης αὐτῶν παρασκευῆς καὶ τοῦ καταλλήλου ἐδάφους, ἐφ' οὗ ἔλαβον χώραν. Μῆνάς τινας ἤδη πρὸ τῆς ἐνάρξεως αὐτῶν τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν εἶχεν ἐκδώσῃ ἐν ἰδίῳ τεύχει τὰς ἐπὶ τούτῳ διαταγάς, αἵτινες διεκανόνιζον ὅλας τὰς λεπτομερείας. Οὕτω εἶχε δοθῇ καιρὸς εἰς τὰ στρατεύματα νὰ διαθέσωσι τὰ πάντα συμφώνως ταῖς δοθείσαις διαταγαῖς καὶ ἄνευ ἀλογίστου σπουδῆς καὶ βίας. Εἰς τὰ γυμνάσια ἔλαβον μέρος 3 μεραρχίαι (Θράκης, Αἵμου καὶ Δουνάβεως). Ἕκαστον τῶν 12 πεζικῶν συνταγμάτων τῆς γραμμῆς, ὅ περ ἐν εἰρήνῃ περιλαμβάνει 2 τάγματα, διὰ τῆς προσλήψεως τῶν κληθέντων ἐφέδρων ἐσχημάτισε 4 τάγματα. Ἐν ὅλῳ μετέσχον εἰς τὰ γυμνάσια 56 τάγματα πεζικοῦ μεθ' ἑνὸς τάγματος, ἀποτελεσθέντος ἐκ τῆς σχολῆς τῶν Εὐελπίδων καὶ τῆς τῶν ἐφέδρων ἀξιωματικῶν· 16 ἰλαρχίαι, 21 πεδιναὶ πυροβολαρχίαι ἀνὰ 4 πυροβόλα καὶ 4 ὀρειβατικαὶ ὡσαύτως τῶν 4 τηλεβόλων· 2 τάγματα σκαπανέων καὶ 3 νοσοκομεῖα μεραρχίας. Ἐκτὸς τούτων ἐτέθησαν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς διοικήσεως τῶν γυμνασίων αἱ 6 μοιραρχίαι ἱππικοῦ, ἡ ἴλη τῆς ἡγεμονικῆς φρουρᾶς καὶ τὸ ἱππικὸν τῶν σχολῶν. Ὁ λόχος τοῦ πεζικοῦ περιελάμβανεν 118 ἄνδρας· ἡ ἰλαρχία 103 (μετ' ἰσαρίθμων ἵππων), ἡ πεδινὴ πυροβολαρχία μετὰ 2 ὀχημάτων ἐφοδίων 88 ἄνδρας καὶ 59 ἵππους, ἡ ὀρεινὴ 97 ἄνδρας καὶ 49 ἵππους, ὁ λόχος τοῦ μηχανικοῦ 91—129 ἄνδρας. Διὰ τὰ στρατεύματα τοῦ μηχανικοῦ προεβλέπετο τηλέγραφος μήκους 25 χιλιομ., τηλέφωνον 5 χιλιομ., 6 τηλεγραφικοί, 4 τηλεφωνικοὶ καὶ 6 ἡλιογραφικοὶ σταθμοί, ὡς καὶ ταχυδρομεῖον 30 περίπου χιλιομέτρων.

«Ἡ διατροφὴ τοῦ στρατοῦ θὰ ἐτελεῖτο ἐν μέρει ὑπὸ τῆς ἐπιμελητείας τοῦ στρατοῦ καὶ ἐν μέρει διὰ τῆς ἀπ' εὐθείας ἀγορᾶς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ στρατοῦ. Πρωΐαν καὶ ἑσπέραν εἰς τὰ στρατεύματα ἔδει νὰ χορηγῶνται κατὰ τὸ δυνατὸν θερμὰ φαγητά. Καθ' ἑκάστην ἕκαστος στρατιώτης θὰ ἐλάμβανε 400 γραμμ. κρέατος, 1200 γραμμ. ἄρτου, 100-200 γραμμ. ὀρύζης ἢ λαχάνων. Πλὴν τούτου πᾶς στρατιώτης ἔδει νὰ φέρῃ μεθ' ἑαυτοῦ 600 γραμμ. διπυρίτου καὶ 100 γραμμ. κρέατος. Δι' ἑκάστην διλοχίαν προεβλέπετο ἅμαξα φέρουσα τοὺς μεγάλους λέβητας διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν φαγητῶν. Ἕκαστος πεζὸς φέρει 80 φυσίγγια, ἑκάστη δὲ πυροβολαρχία 60 βολάς. Παρετηρήθη ἡ λόγῳ οἰκονομίας ἔλλειψις ὀχημάτων πυρομαχικῶν τοῦ πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ, ἥτις ἀπέκλειε τὴν διεξαγωγὴν μακροτέρων ἀσκήσεων συμφώνως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ πολέμου, τὴν ἀντικατάστασιν τῶν ἐν τῇ μάχῃ καταναλισκομένων ἐφοδίων κτλ. ὡς καὶ ἡ ἔλλειψις ἐπαρκῶν ἐργαλείων ὀχυρώσεως τοῦ στρατοῦ (40 πτύα, 10 σκαπάναι καὶ 10 ἀξίναι δι' ἕκαστον λόχον).

Ὅ τε βόρειος καὶ νότιος στρατὸς ἀντελήφθησαν ὀρθῶς ὑπὸ στρατηγικὴν ἔποψιν τοῦ καθήκοντος αὐτῶν καὶ μάλιστα ἀπὸ ὑψηλοτέρας περιωπῆς, ἢ ὅσον τὸ τεθὲν πρόβλημα ἀπῄτει παρ' αὐτῶν. Τοῦτο δύναται ἰδίως νὰ λεχθῇ διὰ τὸ νότιον σῶμα, τὸ

ὁποῖον ὡς ἐπιτιθέμενον εἶχε τὴν ἐκλογὴν καὶ ἐπέβαλλεν εἰς τὸ βόρειον σῶμα τὰ κατάλληλα ἀντίρροπα μέτρα. Ἡ προσβολὴ διηυθύνετο κυρίως ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς· ἐνῷ δὲ κατὰ τὴν τακτικὴν θὰ ἦ ο ἁπλούστερον, ἐὰν τὴν β΄ ἡμέραν τὸ κέντρον διετάσσετο νὰ ἐπιτεθῇ εἰς βορείαν διεύθυνσιν, διετήρησε τὴν ὑπὸ στρατηγικὴν ἔποψιν ὀρθῶς ἐκλεχθεῖσαν διεύθυνσιν πρὸς δυσμάς. Ἡ συνάφεια μεταξὺ τοῦ ἐπιτελείου καὶ τῶν μεραρχιῶν ἐτηρεῖτο τὸ μὲν δι' ἐφίππων διαγγελέων, τὸ δὲ δι' ἡλιογράφων· δὲν ἦσαν ἐντελῶς ἐπαρκεῖς αἱ ἀναφορικαὶ ἱππικοῦ, περὶ τοῦ ὁποίου ἐν τῷ ἐπιτελείῳ τοῦ νοτίου σώματος ἐπὶ πολλὰς ὥρας οὐδὲν ἐγίνωσκον. Ἡ διαδοχικὴ μετάδοσις τῶν διαταγῶν καὶ ἡ ἐκτέλεσις ἐγίνετο ἄνευ ὑπερβολικῆς σπουδῆς, βεβιασμένως, πραγματικῶς καὶ ἡσύχως καὶ ἐπέφερε μόνον ἀσημάντους τινὰς παρανοήσεις, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ προφυλακὴ τοῦ κέντρου τοῦ νοτίου σώματος εἰσήρχετο εἰς τὸν ἀγῶνα. Ἐν γένει δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ὁ σπουδαῖος κλάδος τῆς διευθύνσεως τῶν στρατευμάτων καὶ τῆς διατάξεως (διαθέσεις) ἔχουσιν ὀρθῶς κατανοηθῇ ἐν τῷ βουλγαρικῷ στρατῷ καὶ διενεργοῦνται μεθ' ἡσυχίας καὶ πραγματικότητος, ἥτις περιποιεῖ τιμὴν εἰς τὸν νεαρὸν στρατόν. Ἡ ὑπόδειξις τῆς διευθύνσεως τῆς προσβολῆς, ὁ χρόνος τῆς πορείας (ἐκτελέσεως τῶν διαταγῶν) ἐν σχέσει πρὸς τὴν καθ' ὅλου κατάστασιν καὶ πρὸς τὰ ἐκτελεστέα καθήκοντα, ἡ ἔναρξις (μετάβασις) τῆς ἐπιθέσεως, ἅπασαι αἱ δύσκολοι αὗται ἐργασίαι ἐξετελοῦντο μετὰ τοιαύτης ἀσφαλείας, ἥτις ἀποκλείει βλαβερὰς πλάνας, περιορίζουσα δ' ἐν δέοντι μέτρῳ τὴν πρωτοβουλίαν τῶν κατωτέρων διοικητῶν, συμβάλλεται σπουδαίως εἰς τὴν ἐπιτυχίαν ἐν περιπτώσει πολέμου.

«Ὁ Βούλγαρος στρατιώτης κρατεῖται ὑπὸ αὐστηρὰν πειθαρχοῦσαν σκληραγωγίαν· ἐν ὥρᾳ πολέμου θὰ ἐπαναλάβῃ ὅ τι ἔμαθεν ἐν εἰρήνῃ. Κατὰ συνέπειαν τὴν ἐν τοῖς γυμνασίοις τοιαύτην ἀνδρείαν του θέλει μεταφέρῃ καὶ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῶν μαχῶν, ὡς ἄλλοτε ἐν Σλιβνίτσῃ καὶ Πιρότ, καὶ τότε θὰ πληρώσῃ ἐξ ἀνάγκης μὲ τὸ αἷμά του τὰ ἔξοδα τῆς ἀτελοῦς μορφώσεώς του, ἐὰν εὑρεθῇ πρὸ τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις θὰ ἐχειρίζετο τελειότερον τὸ ὅπλον ἢ ὅσον οἱ τότε ἐχθροί του, (οἱ Σέρβοι), οἱ ὁποῖοι σήμερον ἔχουσιν ἀνὰ χεῖρας ὅπλα ὡς οἱ Μπόερς. Ἐνεθυμήθημεν τὴν μάχην παρὰ τὸν ποταμὸν Τσυγέλαν, ὅπου 1000 περίπου Μπόερς ἐδέχθησαν τὴν ἔφοδον τριῶν ἀγγλικῶν ταξιαρχῶν, τὰς ὁποίας συνέτριψαν, μετὰ λύπης δὲ εἴδομεν τοὺς γενναίους Βουλγάρους νεανίσκους νὰ βαδίζωσιν ἡσύχως καὶ προθύμως ὁμοίας ὁδούς, οἵας οἱ Τόμμιες τῆς Ἀγγλίας.

«Ὡσαύτως εἶνε ἀμφίβολον ἂν θὰ εἶχεν ἐπιζήσῃ τὴν 13 καὶ 14 Σεπτεμβρίου καὶ εἷς μόνον ἐκ τῶν κυανοσκελῶν ἐκείνων Βουλγάρων ἀξιωματικῶν τῶν πρώτων γραμμῶν. Οἱ μὲν Ἄγγλοι, εἰς οὓς οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῇ ἔλλειψιν θάρρους, εἶχον ἀφαιρέσῃ πᾶν διακριτικὸν σημεῖον ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς, ὅπως διατηρήσωσι μερικοὺς τοὐλάχιστον ἀξιωματικοὺς εἰς τὸ στράτευμα, οἱ δὲ Βούλγαροι ἔπραξαν ὅλως τὰ ἐναντία· τοῦθ' ὅ περιεῖχεν ἀναπόφευκτον συνέπειαν τὴν ἀποτυχίαν τῶν ἐπιτιθεμένων.

«Ἡ πηγὴ τῶν σφαλμάτων τούτων εὑρίσκεται εἰς τοὺς Κανονισμούς, οἱ ὁποῖοι βασίζονται ὑπὲρ τὸ δέον εἰς τὸ πυκνὸν πῦρ καὶ τὰ συνεσφιγμένα σώματα (τμήματα) στρατοῦ παρὰ εἰς τὴν ἰδιάζουσαν τοῖς Ἰνδοῖς παρουσίαν καὶ ἐξαφάνισιν καὶ οἵτινες ὑποτιμῶσι τὸν ἐχθρόν.

«Τὸ σύνολον τῆς κρίσεως περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ, οἷος παρέστη ἐν τοῖς γυμνασίοις, προκύπτει οἴκοθεν: καλὴ στρατηγικὴ διεύθυνσις, τάξις, βεβαιότης καὶ πυκνὴ ἄσκησις, ἀλλ' αἱ τακτικαὶ κινήσεις δὲν εὑρίσκονται εἰς τὸ ὕψος τῆς συγχρόνου ἐποχῆς. Ὁ ζῆλος τῶν ἀξιωματικῶν καὶ ἡ πρόθυμος ὑπακοὴ τῶν ἀνδρῶν θέλουσι σὺν τῷ χρόνῳ δυνηθῇ νὰ ἄρωσιν ἐκ τοῦ μέσου τὸ κακόν, ὅ περ δὲν εἶνε καὶ μικρόν, προτοῦ οἱ γείτονες ὑπερτερήσωσι τὴν Βουλγαρίαν».

Ἰδοὺ ὁποῖος στρατός, στρατὸς φοβερὸς δι' ἡμᾶς βεβαίως, παρέστη πρό τινος χρόνου εἰς τὰ στενὰ τῆς Σίπκας, ἑορτάζων τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Βουλγαρίας. Καὶ πῶς ἡμεῖς, κύριοι, θὰ δυνηθῶμεν (τίς οἶδεν;) νὰ ἀντιπαραταχθῶμεν πρὸς τοιοῦτον ἀξιόμαχον στρατόν; Μὰ τὴν ἀλήθειαν, εἴμεθα ὅλοι οἱ Ἕλληνες διπλάσιοι τῶν Βουλγάρων. Ἀποτελοῦμεν πληθυσμὸν τριῶν ἑκατομμυρίων περίπου ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ πατρίδι· εἴμεθα ὑπὲρ τὸ ἓν ἑκατομμύριον ἐν Κρήτῃ, Κύπρῳ καὶ ταῖς λοιπαῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, εἴμεθα ὑπὲρ τὰ δύο ἑκατομμύρια ἐν Ἠπείρῳ, Μακεδονίᾳ καὶ Θρᾴκῃ. Ἀφίνω ἐπὶ μίαν στιγμὴν κατὰ μέρος τὰ τρία ἑκατομμύρια τῆς Μ. Ἀσίας. Οὗτος εἶνε ὁ πληθυσμὸς ὁ ἑλληνικός. Ἀλλ' ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ποῦ εὑρίσκεται; ἔχομεν ὀλίγα μόνον τάγματα στρατοῦ. Λέγων τάγματα ἐννοῶ τὰ στελέχη τῶν ἀξιωματικῶν, τίποτε περισσότερον. Καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ οὗτοι ὅλοι σχεδὸν κατάγονται ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν πατρίδα. Ποῦ εἶνε οἱ Ἠπειρῶται ἀξιωματικοί, οἱ Μακεδόνες, οἱ Θρᾷκες, οἱ Αἰγαιοπελαγῖται, οἱ Μικρασιᾶται, οἱ ὁποῖοι ἔπρεπε ν' ἀποτελῶσιν ἐδῶ μεγάλην ἐθνικὴν δύναμιν; Ὅταν ἠλευθερώθη ἡ Βουλγαρία, κατώρθωσε νὰ ἔχῃ πολιτικὴν σοφωτέραν ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας, μόλον ὅτι ἡμεῖς εἴμεθα κράτος 80 ἐτῶν. Πρώτη αὐτῆς μέριμνα ἦτο ν' ἀνοίξῃ τοὺς στρατῶνάς της εἰς τοὺς ἐκ Μακεδονίας προσερχομένους. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον σήμερον ἑκατοντάδες Μακεδόνων ἀξιωματικῶν, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ δυστυχῶς κατάγονται ἐξ Ἑλλήνων, ὑπηρετοῦσιν εἰς τὸν βουλγαρικὸν στρατόν. Εὑρίσκονται μεταξὺ αὐτῶν καὶ Σλαῦοι καὶ Ρωμοῦνοι. Καὶ πάντες οὗτοι ἓν μόνον ἔχουσι σήμερον πρόγραμμα, ἓν μέλημα, νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν ἕνωσιν τῆς Μακεδονίας μετὰ τῆς Βουλγαρίας. Ἐγνώρισα προσωπικῶς πλείονας τοῦ ἑνὸς τοιούτους ἀξιωματικούς, λαλοῦντας τὰ ἑλληνικὰ καλλίτερον ἀπὸ ἡμᾶς, ἀλλὰ φρονήματα σήμερον ἔχοντας βουλγαρικά. Διατί; Διότι ἡ Βουλγαρία ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς ἄσυλον, διότι ἤνοιξεν εἰς αὐτοὺς τὰς πύλας τῶν στρατώνων αὐτῆς. Ἰδοὺ ἡ ἐξήγησις τοῦ μυστηρίου.

Ἐπιτρέψατέ μοι, κύριοι, μίαν παρένθεσιν. Σᾶς εἶπον, ὅτι ἡ Βουλγαρία τοιαύτην ἔσχε πολιτικήν, εὐθὺς ὡς ἀπηλευθερώθη, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν πολιτικὴν ἠκολούθησε καὶ ἡ Ρωμουνία. Πόσοι στρατηγοί σήμερον, πόσοι συνταγματάρχαι, διαπρέποντες

ἐν τῷ ρωμουνικῷ στρατῷ, δὲν εἶνε Ἕλληνες; Τάχα δὲν ἠδύναντο πάντες οὗτοι νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὸν ἑλληνικὸν στρατόν; Τοῦτο γράφουσιν ἐκ Κ)πόλεως, τοῦτο παρακαλοῦσιν ἐκ Βουλγαρίας. Μοὶ λέγουσιν: «Δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ γείνῃ ἐνέργεια διὰ τοῦ τύπου, διὰ τῆς Βουλῆς, ὅπως ἀνοιχθῶσιν αἱ πῦλαι αἱ στρατιωτικαὶ τῆς Ἑλλάδος πρὸς τοὺς ἐν Βουλγαρίᾳ Ἕλληνας καὶ ἑλληνοφρονοῦντας, οἱ ὁποῖοι καταδιώκονται ὑπὸ τῶν Βουλγάρων;»

Ἰδοὺ πῶς θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἔλθῃ εἰς ἀμεσωτέραν ἐπικοινωνίαν ἡ ἔσω καὶ ἡ ἔξω Ἑλλάς· θὰ ἦτο τότε δυνατὸν Ἕλληνες, ὑπηρετοῦντες ἐν Ρωμουνίᾳ, ἐν Βουλγαρίᾳ, ἐν Σερβίᾳ, νὰ ἔλθωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ καταχθῶσιν ὑπὸ τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν.

Ἴσως ἐκλάβωσί τινες τοῦτο ὡς ἀερολόγημα. Μήπως τὰ περισσότερα ἐξ ὅσων σᾶς εἶπον δὲν εἶνε ἀερολογήματα, ἀφ' οὗ δὲν μέλλουσι νὰ ἔχωσιν οὐδεμίαν πραγματικὴν συνέπειαν; Θὰ ηὐχόμην λοιπὸν νὰ ἔβλεπον τὴν Βουλήν, ψηφίζουσαν ἕνα νόμον Πανελληνίου Λεγεῶνος, Συντάγματος δηλαδὴ μεγάλου, ἀποτελουμένου ἀπὸ Ἕλληνας, γεννηθέντας ἐν Ἠπείρῳ, ἐν Θράκῃ, ἐν Μακεδονίᾳ, ἐν Μ. Ἀσίᾳ, ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. Οὗτοι θὰ ἦσαν οἱ μέλλοντες πρόσκοποι, ἀλλὰ καὶ κατ' ἐξοχὴν ἀγωνισταὶ τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας, ἐνδιαφερόμενοι κατ' ἀνάγκην περισσότερον ὑπὲρ τῆς γενεθλίου αὐτῶν χώρας. Ἰδοὺ μία μεγάλη, μία γενναία πολιτική, οὐχὶ οὐτοπία, τὴν ὁποίαν ἠδυνάμεθα ν' ἀκολουθήσωμεν.

Καὶ ὑπάρχει ἤδη τοιοῦτος νόμος διά τινας καταγομένους ἀπὸ τὴν Ἤπειρον, ἀπὸ τὴν Ἀλβανίαν, ἀλλὰ λίαν περιωρισμένος, μονονουχὶ ἄχρηστος· πρέπει νὰ γείνῃ νόμος τοιοῦτος εὐρύτερος, διὰ νὰ ἔχωμεν χιλιάδας ὁμοεθνῶν, ὑπηρετοῦντας ὑπὸ τὴν ἑλληνικὴν σημαίαν. Ἡ Γαλλία ἔχει τὴν ξενικὴν λεγεῶνα, καὶ δὲν δύναται ἡ ἐλευθέρα Ἑλλὰς νὰ δημιουργήσῃ τὴν Πανελλήνιον Λεγεῶνα, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὀργανώσωμεν ἓν Σύνταγμα, ἐν τῷ ὁποίῳ νὰ περιλαμβάνωνται οἱ ἐκ Μακεδονίας καταγόμενοι, οἱ ἐξ Ἠπείρου, οἱ ἐκ τῆς Θράκης, οἱ μέλλοντες στρατηγοὶ τῆς πανελληνίου ἐξεγέρσεως; Τὰ ἔθνη μόνον διὰ τοιούτων μεγάλων ἀποφάσεων δύνανται νὰ σταδιοδρομήσωσι· ὀφείλουσι νὰ ζητῶσι τὴν συνδρομὴν ἁπάντων τῶν μελῶν αὐτῶν. Καὶ ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς φέρω παράδειγμα Κράτους, τοῦ ὁποίου καὶ ἄλλοτε ἐμνήσθην ἐν ἄλλῃ Διαλέξει μου, φέρων αὐτὸ ὡς ὑπόδειγμα.

Τῷ 1806 ἔπιπτεν ἡ Πρωσσία εἰς τὴν φοβερὰν ἐκείνην μάχην τῆς Ἰένης· μετὰ τῆς Πρωσσίας μονονουχὶ ἔπιπτεν ὁλόκληρος ἡ Γερμανία· ἡ Πρωσσία δὲν ὑπῆρχε πλέον. Γερμανός, γεννηθεὶς ἐν Βερολίνῳ, διατελῶν δὲ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς αὐστριακῆς αὐτοκρατορίας, εἶχεν εἰπῆ τῷ καιρῷ ἐκείνῳ φοβερὸν λόγον: «Καὶ ἤδη εἶνε γελοῖον νὰ ὁμιλῇ τις περὶ Πρωσσίας». Ἡ Πρωσσία εἶχε καταστῇ γαλλικὴ ἐπαρχία. Ὁ Ναπολέων ἐθριάμβευεν ἐντὸς τοῦ Βερολίνου, διατάσσων τὰ πάντα αὐθαιρέτως, οἱ μεγάλοι ἄνδρες τῆς Γερμανίας, οἱ ἐν τοῖς γράμμασι πεφημισμένοι, ὁ Γκαῖτε, ὁ Ἕγελος, Ἰωάννης ὁ Μύλλερος, εἴτε ἐθαύμαζον τὸν κατακτητήν, εἴτε προσέφερον τὰς ὑπηρεσίας των εἰς αὐτόν. Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῆς Πρωσσίας

καὶ τῆς Γερμανίας. Ἔπεσεν ἡ Πρωσσία, ἡττήθη ὁ στρατὸς αὐτῆς κατὰ κράτος. Γνωρίζετε διατί; διότι ἐπὶ μακρὰς δεκαετηρίδας ἐξηκολούθει ἡ πολιτικὴ τοῦ *φαβοριτισμοῦ*, κατὰ τὴν ὁποίαν δηλαδὴ ἐνέμοντο τὰς ἀνωτάτας θέσεις τῆς στρατιωτικῆς διοικήσεως εὐνοούμενοί τινες, ἀνάξιοι ἀπόγονοι τῶν ἀριστευσάντων ἐν ταῖς μάχαις στρατηγῶν τοῦ Μεγάλου Φρειδερίκου, τοῦ Μεγάλου Ἐκλέκτορος, οἱ ὁποῖοι ἐνόμιζον, ὅτι εἶχον δικαίωμα ἐπὶ τῆς διηνεκοῦς οἰκογενειακῆς κατοχῆς τῶν ἀνωτάτων τούτων ἀξιωμάτων.

Εἰς τούτους ὀφείλεται ἡ καταστροφὴ τῆς Πρωσσίας, εἰς τὴν ἀδράνειαν αὐτῶν, εἰς τὸν τῦφον τὸν οἰκογενειακὸν αὐτῶν. Τότε εὑρέθη ἐν Πρωσσίᾳ μία ὑπέροχος γυνή, μία προφῆτις οὕτως εἰπεῖν τῆς μελλούσης ἀναγεννήσεως, γυνή, ἀλλὰ ἀξίζουσα πολλοὺς ἄνδρας. Ἦτο ἡ τότε βασίλισσα τῆς Πρωσσίας Λουΐζα, ἥτις μετ' ἄλλων ἐμπεπιστευμένων αὐτῆς ἀνδρῶν, φιλοτίμων, φιλοπατρίδων, μεγαλοφρόνων, ἐμελέτησε τὸ πρόβλημα τῆς πρωσσικῆς, καὶ δὴ τῆς γερμανικῆς ἀναγεννήσεως. Οὗτοι ἦσαν ὁ βαρῶνος Στάϊν, ὁ πολιτικὸς ἱδρυτὴς τοῦ νέου πρωσσικοῦ κράτους, ὁ Scharnhorst, ὁ Gneisenau, ὁ Γουλιέλμος Οὐμβόλδος, ὁ φιλόσοφος Φίχτης, μετὰ τῶν ὁποίων συνεσκέπτετο ἡ βασίλισσα Λουΐζα, ὅπως καὶ μετὰ πολλῶν ἄλλων πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Πρωσσίας, κατὰ ποῖον τρόπον θὰ ἦτο δυνατὸν ἡ Πρωσσία καὶ πάλιν νὰ ἐπανακτήσῃ τὴν θέσιν αὐτῆς ἐν τῇ κεντρικῇ Εὐρώπῃ. Ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας ἀσθενοῦς ὁπωσδήποτε χαρακτῆρος, ὑπεχώρησεν εἰς τὴν ἐπιρροὴν τῆς συζύγου αὐτοῦ καὶ τῶν συμβούλων αὐτῆς, τῶν ὁποίων προΐστατο, ὡς σᾶς εἶπον, ὁ βαρῶνος Στάϊν. Δὲν ὑπῆρχεν ἐν Πρωσσίᾳ πλέον ἀξιωματικὸς ἄξιος λόγου, ἀνατραφεὶς ἐν τῇ σχολῇ τῆς μελέτης, τῆς δοκιμασίας, τῆς πραγματικῆς ἐργασίας καὶ κατέφυγον εἰς ἄλλα κράτη τῆς Γερμανίας, διὰ νὰ ζητήσωσι τοὺς ἀξίους διοργανωτὰς καὶ ἐκτελεστὰς τοῦ μεταρρυθμιστικοῦ σχεδίου τῆς πρωσσικῆς ἀνασυντάξεως. Ἦσαν οὗτοι ὁ Scharnhorst καὶ ὁ Gneisenau· ὁ εἷς κατήγετο ἐξ εὐγενῶν, ὁ ἕτερος ἐκ μικροῦ γένους, ἀλλὰ διὰ τῆς δράσεως αὐτῶν τῆς πραγματικῆς ἐδημιουργήθη ἡ Πρωσσία. Ἤρξατο ἡ ἐργασία τῷ 1807, κατόπιν φοβερᾶς ἀντιδράσεως τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος, καὶ κατέληξεν ἀκολούθως εἰς τὰς μεγάλας δάφνας τοῦ Βατερλῶ, εἰς τὰ ὑπέροχα στρατιωτικὰ ἔργα τοῦ Βλυχέρου. Ἰδοὺ εἰς διάστημα 6 ἢ 7 ἐτῶν πῶς ἡ Πρωσσία ἀνέζησε· συνέταξε τὰ οἰκονομικὰ αὐτῆς, ἐπέβαλεν οἰκονομίας εἰς ὅλους, ἀπὸ τοῦ Ἀνωτάτου ἄρχοντος μέχρι τοῦ τελευταίου Πρώσσου, ἐπέβαλε φόρους διὰ τῆς ἐκκλήσεως πρὸς τὴν φιλοπατρίαν ὅλων τῶν Πρώσσων καὶ ἐν διαστήματι 6 ἐτῶν κατηρτίσθη πάλιν εὐρωπαϊκὴ δύναμις πρώτης τάξεως.

Καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς τάχα, ὁ ὁποῖος τοσαῦτα ἔδειξε παραδείγματα ὑπερφυοῦς φιλοτιμίας καὶ φιλοπατρίας, δὲν ἤθελεν ἀναλάβῃ κατὰ τὰς κρισίμους ταύτας στιγμάς, τὰς ὁποίας διέρχεται, δὲν ἤθελε, λέγω, ἀναλάβῃ ὅλας αὐτὰς τὰς θυσίας, δὲν

ἤθελεν ὑποστῇ ὅλας τὰς στενοχωρίας, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν προορισμόν, ὁ ὁποῖος ἱστορικῶς τῷ εἶνε ἐπιβεβλημένος;

Ἡ λύσις, κύριοι, τοῦ ἐθνικοῦ προβλήματος δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν σύνταξιν 40 χιλιάδων, 50 χιλιάδων τακτικοῦ στρατοῦ· ἰδίᾳ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν μεγάλην, τὴν πανελλήνιον συνδρομήν, ἀπὸ τὴν συμμετοχὴν ὅλων εἰς τὸ ἔργον οὐχὶ μόνον τῆς στρατιωτικῆς ἀνασυντάξεως, ἀλλὰ τῆς στρατιωτικῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐπὶ πάντα τὰ ἄλλα φυλετικὰ στοιχεῖα τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου. Εὐγενεστάτην ἐπιστολὴν μοὶ ἔκαμε τὴν τιμὴν νὰ μοὶ στείλῃ πρό τινων ἑβδομάδων εἷς τῶν στρατηγῶν ἡμῶν, ὁ ἔντιμος τέως ἐν ἐνεργείᾳ ὑποστράτηγος ἐκ Κύπρου καταγόμενος κ. Χατζηϊωάννου καὶ μοὶ ἔγραφεν: εἶμαι ἕτοιμος ἐκ τοῦ ὑστερήματός μου νὰ δώσω τὸ χρῆμα, τὸ ἀναγκαιοῦν διὰ τὴν ἀγορὰν δέκα ὅπλων[1].

Ἂς τοὺς μιμηθῶμεν ὅλοι ἀπὸ τοῦ ἀνωτάτου Ἄρχοντος μέχρι τοῦ τελευταίου Ἕλληνος, ἂς ὑψώσωμεν αὐτὴν τὴν σημαίαν, καὶ θὰ ἴδητε ὅτι, πανταχόθεν θὰ σπεύσωσιν οἱ ὁμογενεῖς εἰς συνδρομάς. Τὸ ἐλεύθερον κράτος διὰ τῆς νομοθετικῆς αὐτοῦ ἐξουσίας ἂς ἐπιβάλῃ ὅλας αὐτοῦ τὰς οἰκονομίας, αἵτινες εἶνε ἀναγκαῖαι, αἵτινες εἶνε φυσικαί· ἂς ἐλαττωθῶσιν αἱ Νομαρχίαι, ἂς ἐλαττωθῶσι τὰ Γυμνάσια τοῦ Κράτους, ἂς ἐλαττωθῶσι τὰ δικαστήρια καὶ αἱ ἐπισκοπαί, ἂς περικοπῇ πᾶσα δαπάνη, ἡ ὁποία δὲν εἶνε πολὺ ἀναγκαία εἰς τοὺς θλιβεροὺς τούτους χρόνους, ὑφ' οὓς διατελοῦμεν, ἂς ἐπιβληθῶσιν ὅλοι οἱ φόροι, οἱ ἀναγκαῖοι, καὶ θὰ ἴδητε ὅτι, ὅταν τὸ ἐλεύθερον Κράτος ἀποδείξῃ, ὅτι εἶνε ἕτοιμον νὰ προσέλθῃ ἀρωγὸν εἰς τὴν μεγάλην ἐθνικὴν ἰδέαν, ὅλοι οἱ Πανέλληνες θὰ σπεύσωσι νὰ συνεισφέρωσι τὸν ὀβολόν των· ἑκατομμύρια ἐπὶ ἑκατομμυρίων θὰ συρρεύσωσιν, εἶμαι βέβαιος, διότι πλέον ἢ ἅπαξ παρουσιάσθη τὸ φαινόμενον τοῦτο· θὰ δυνηθῶμεν διὰ τῆς ὑπερφυοῦς ἐκείνης ἑλληνικῆς μεγαλουργίας, ἐν διαστήματι ὀλίγων μόνον μηνῶν νὰ ἀθροίσωμεν ἐν τῷ πολεμικῷ Ταμείῳ τοῦ Κράτους οὐχὶ μονάδας, ἀλλὰ δεκάδας ἑκατομμυρίων, ἴσως καὶ ἑκατοντάδας. Τοιαύτη εἶνε κατὰ τὰς μεγάλας, κατὰ τὰς φοβερὰς ταύτας στιγμάς, τὰς ὁποίας διερχόμεθα, ἡ ἀπόφασις τοῦ ὅλου Ἑλληνικοῦ.

Ἰδοὺ ποῖαι εὐχαὶ πρέπει νὰ ἐξέλθωσιν ἀπὸ ὅλους ἡμᾶς καὶ αἱ εὐχαὶ αὗται νὰ καταστῶσιν ἡ πραγματικὴ ἡμῶν σκέψις, ἡ πραγματικὴ ἡμῶν ἀνησυχία, ἡ ὁποία νὰ μὴ μᾶς ἀφήνῃ νὰ κοιμηθῶμεν τὴν νύκτα, ἡ ὁποία τὴν ἡμέραν, ὅταν ἀγρυπνῶμεν, πάντοτε νὰ μᾶς ὁδηγῇ πρὸς αὐτὸν τὸν σκοπόν. Ἂς καταστῶμεν στρατιωτικὸν Κράτος· ἂς δείξωμεν εἰς τὸν κόσμον, ὅτι τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος γνωρίζει πάντοτε νὰ μάχηται, ὅτι δὲν λησμονεῖ, ὅτι εἰς αὐτὸ ἀνήκουσιν αἱ δάφναι τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῶν Πλαταιῶν, αἱ δάφναι τοῦ Μεσολογγίου καὶ τοῦ Βαλτετσίου, καὶ ὅτι ἡ Ἑλλὰς εἶνε προωρισμένη νὰ μεγαλουργήσῃ καὶ πάλιν. Ἰδοὺ ποῖον εἶνε τὸ ἑλληνι-

1 Ἕτερος ὑποστράτηγος ἐν ἀποστρατείᾳ, ὁ κ. Ἀνδρ. Στράτος, πρὸ καιροῦ ἤδη ἔχει καταθέσῃ παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ χιλίας δραχμὰς πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν.

κὸν πρόγραμμα. Ἀρκεῖ νὰ ἀποφασίσωμεν νὰ διακηρύξωμεν τὰς εὐχάς μας ὅσον τὸ δυνατὸν σθεναρῶς, ἵνα τὰς ἀκούσωσι πάντες.

Βεβαίως, κύριοι, αὗται αἱ εὐχαὶ δύνανται νὰ θεωρηθῶσι παρά τινων ὀλίγον αἰσθηματικαί. Καὶ ἴσως οὗτος ἢ ἐκεῖνος ὁ πρακτικὸς πολιτικὸς μᾶς περιπαίξῃ.

Ἤκουσα καὶ γνωρίζω πολλοὺς τοιούτους. Μᾶς λέγουσιν ὡραῖα ὅ τι συζητεῖτε, ἀλλ' ἐγὼ ἔχω τὴν ἐπαρχιακήν μου ἐπιρροήν, καὶ δὲν ἐννοῶ νὰ ζημιωθῶ.

Ὄχι, κύριοι· εἶνε ἀνάξιαι τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους τοιαῦται σκέψεις· πρέπει ὅλοι νὰ συμφωνήσωμεν νὰ ἐπιβληθῶμεν ὅσον τὸ δυνατὸν νομοταγῶς καὶ καταλλήλως, ἐκφράζοντες τὰς ἰδέας μας, αἱ ὁποῖαι εἶνε ἰδέαι καὶ πόθοι πανελλήνιοι. Τὰ ἀτομικά, τὰ ἐπαρχιακά, τὰ κομματικὰ συμφέροντα πρέπει νὰ ὑποχωρήσωσιν ἐπὶ τέλους εἰς τὸ μέγα συμφέρον τῆς μεγάλης Πατρίδος, εἰς τὴν μεγάλην ἰδέαν τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, ἡ ὁποία δὲν δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἄλλως παρὰ μόνον διὰ τοῦ στρατοῦ. Ἡ σύνταξις τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐστὲ βέβαιοι, ὅτι θὰ εἶνε ἡ σύνταξις ὄχι μόνον τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, ἀλλὰ θὰ εἶνε σύνταξις ὅλου τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Ταῦτα, κύριοι, εἶχον νὰ σᾶς εἴπω σήμερον, εὐχαριστῶν ἀπὸ καρδίας καὶ συγχαίρων τὸν φιλόπατριν σύνδεσμον τῶν Ἐφέδρων ἀξιωματικῶν, εἰς τὸν ὁποῖον εὔχομαι τὰ βέλτιστα. Μὲ τὰς λέξεις ταύτας ἀποπερατῶ τὸν λόγον μου, ἀλλ' ἐλπίζω, διότι τὸ εὔχομαι, ὅτι ὁ λόγος μου οὗτος δὲν θὰ μείνῃ ἄνευ ἀποτελέσματος, ὅτι ἅπαντες θὰ σκεφθῶμεν, ὅτι πρέπει νὰ ἐργασθῶμεν καὶ ὡς πολῖται, καὶ ὡς Ἕλληνες, καὶ ὡς ἄνθρωποι ὑπὲρ τοῦ μεγάλου τούτου σκοποῦ, νὰ δημιουργήσωμεν στρατόν. Πάντα τὰ ἄλλα ἂς ἔλθωσιν ἐν μοίρᾳ δευτερευούσῃ. Ὁ βιενναῖος δημοσιογράφος, ὁ ὁποῖος μοι ἔλεγεν, «εὔχομαι νὰ ἐπανέλθῃς εἰς Βιέννην μὲ στρατόν», ἐνόει, ὅτι πρέπει νὰ δείξωμεν πράγματα εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ οὐχὶ λόγους κενούς. Ἐκεῖνος ἐνόησε τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος, τοῦ μεγάλου ἑλληνικοῦ ζητήματος. Τί ὑπολείπεται εἰς ἡμᾶς; Πάντα ταῦτα νὰ προσπαθήσωμεν ὡς πολῖται νά τὰ καταστήσωμεν πράγματα.

Τὸ ἑλληνικὸν Σύνταγμα ἀνετέθη εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων· ἄρα τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, ἄρα τὸ ἑλληνικὸν κράτος εὐελπιστεῖ ἐπὶ τὴν φιλοπατρίαν τῶν Ἑλλήνων. Ὅπου δὲ ὑπάρχει φιλοπατρία, ἡ ὁποία γνωρίζει πᾶσαν ἄλλην ῥοπὴν ἀτομικήν, προσωπικήν, φατριαστικὴν νὰ τὴν ὑποτάσσῃ, ὅπου λέγω, ἡ φιλοπατρία κυριαρχεῖ ἐν ταῖς συνειδήσεσι τῶν πολιτῶν, ἐκεῖνα τὰ ἔθνη δὲν ἔχουσι νὰ φοβηθῶσι τίποτε, ἐκεῖνα τὰ ἔθνη μένουσιν ἀθάνατα, διότι ἡ ἀθανασία ἑνὸς ἔθνους ἐξαρτᾶται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς συνειδήσεως τῆς μεγάλης ἰδέας τῆς Πατρίδος. Καὶ εἶνε καιρὸς νὰ δείξωμεν εἰς ὅλον τὸν κόσμον, ὅτι ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι ἐδημιουργήσαμεν τὴν λέξιν «Πατρίς», γνωρίζομεν ἑκάστοτε τὴν λέξιν ταύτην νὰ τὴν καταστήσωμεν πρᾶγμα.

Σᾶς ἀποχαιρετῶ σήμερον, κύριοι· ἐπιθυμῶ μετ' ἐμοῦ νὰ ὑψώσητε πάντες μίαν μόνον κραυγὴν ἐθνικήν, πανελλήνιον: Ζήτω ὁ ἑλληνικὸς Στρατός. (Ζητωκραγαὶ βροντώδεις καὶ παρατεταμένα χειροκροτήματα.)

Ὁ κ. Θ. Ν. Φιλαδελφεὺς τῇ ἐπαύριον τῆς Διαλέξεως ἀπηύθυνεν εἰς τὸν Πρόεδρον τὴν ἑξῆς ἐπιστολήν, δημοσιευθεῖσαν ἐν τῇ ἐφημερίδι «Ἐμπρός».

Ἀξιότιμε φίλε,

Ἀπὸ τὰς πρακτικωτέρας, συμβουλάς, ὅσας μέχρι σήμερον ἀνέγνωσα, εἶνε ὁ ἐπίλογος τῆς χθεσινῆς ὁμιλίας σας. Ἂν θέλωμεν τῷ ὄντι νὰ ἀποδείξωμεν δι' ἔργων, ὅτι ἀγαπῶμεν τὴν πατρίδα πρέπει νὰ παύσωμεν τοὺς κενοὺς λόγους καὶ τὰς περὶ φόρων συζητήσεις. Ὁ γεωργικὸς καὶ ἐργατικὸς λαὸς παρὰ πολλὰ καὶ ὑπεράνω τῶν δυνάμεών του συνεισφέρει, ἐνῷ οἱ πλούσιοι κεφαλαιοῦχοι μένουσι σχεδὸν ἀφορολόγητοι, τοῦθ' ὅπερ ὡμολόγησε δημοσίᾳ ὁ ἀείμνηστος Συγγρός.

Ἐὰν θέλωμεν λοιπὸν νὰ ἀποδείξωμεν, ὅτι δὲν ἐξηχρειώθημεν καὶ ὅτι δὲν εἴμεθα ἀνάξιοι ἀπόγονοι τῶν ἡρώων τοῦ 1821, ἂς προσέλθωμεν εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος καὶ ἂς προσφέρωμεν ὄχι ὀλίγα ψιχία ἐκ τῆς τραπέζης μας, ἀλλὰ τὸ τρίτον τῶν εἰσπράξεών μας ἑνὸς ὁλοκλήρου ἔτους. Πολὺ ὀρθῶς παρετήρησεν ἐσχάτως ὁ Βασιλεύς, ὅτι αἱ γενόμεναι πατριωτικαὶ συνεισφοραὶ ἦσαν πενιχρόταται, ἀφίνων νὰ ὑπονοηθῇ, ὅτι Αὐτὸς θὰ δειξῃ πῶς πρέπει νὰ συνδράμωμεν τὴν κινδυνεύουσαν πατρίδα. Ἰδοὺ λοιπὸν ἡ ὥρα τῶν ἔργων ἔφθασεν.

Ἂς δώσῃ τὸ σημεῖον ὁ ἀνώτατος Ἄρχων, ὅπως λέγετε εἰς τὸν ἐπιλογόν σας, καὶ πάντες ἡμεῖς οἱ ὑπήκοοί του προθύμως ἂς τὸν μιμηθῶμεν. Δὲν πιστεύω δέ, ὅτι θὰ ὑπάρξῃ Ἕλλην τόσῳ φειδωλός, τόσῳ γλίσχρος, ὥστε ν' ἀρνηθῇ σήμερον γενναίαν ὑπὲρ πατρίδος συνδρομήν.

Διὰ νὰ μὴ γεννηθῶσι δὲ παράπονα ἢ ὑπεκφυγαί, προτείνω νὰ σχηματίσωμεν μεγάλην ἐπιτροπὴν καὶ αὐτὴ νὰ συντάξῃ κατάλογον τῶν ἐχόντων πρόσοδον ἀνωτέραν τῶν πεντακοσίων δραχμῶν κατὰ μῆνα. Ἀπὸ τούτων νὰ ἀρχίσῃ ἡ ἀναγκαστικὴ πατριωτικὴ φορολογία καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τοὺς ἑκατομμυριούχους. Ἂς ἀποδεχθῇ τὸ μέτρον τοῦτο καὶ ἡ Βουλὴ διὰ βοῆς καὶ ἂς μιμηθῶσι τὴν πρωτεύουσαν καὶ αἱ ἐπαρχίαι. Ἐγὼ δὲν ἀμφιβάλλω, ὅτι τάχιστα θὰ εἰσπραχθῇ ποσόν, ἀνώτερον τῶν πεντήκοντα ἑκατομμυρίων.

Μόνον διὰ τοιαύτης γενναίας συνεισφορᾶς θὰ συγκροτηθῇ στρατὸς καλῶς ὡπλισμένος καὶ ἀξιόμαχος καὶ θὰ συγκροτηθῇ ἐν τάχει, ὥστε ν' ἀντιπαραταχθῇ ἐν ἀνάγκῃ κατὰ τῶν ἀπειλούντων ἡμᾶς ἐχθρῶν. Ταῦτα ὅμως δὲν ἀποκλείουσι τὰς προτεινομέ-

νας οἰκονομίας καὶ τὴν ἐπιβολὴν φόρων ἐπὶ τῆς πολυτελείας, ἐπὶ τοῦ καπνοῦ, ἐπὶ τῶν ἐξ οἰνοπνεύματος ποτῶν, ἐπὶ τῶν ἐπίπλων καὶ τῆς ἄλλης χλιδῆς.

Ἂν γίνωσιν ὅλα ταῦτα· συμφωνῶ μεθ' ὑμῶν, ὅτι τότε οἱ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης διεσπαρμένοι Ἕλληνες θὰ σπεύσωσι νὰ συνεισφέρωσι τὸν ὀβολόν των, *ἑκατομμύρια ἐπὶ ἑκατομμυρίων*. Ἂν ἀληθεύῃ, ὅτι Ἕλλην, κατοικῶν ἐν Ρωσσίᾳ, συνεισέφερεν ἐσχάτως ὑπὲρ τοῦ κατὰ τῶν Ἰαπώνων πολέμου τὸ μυθῶδες ἀληθῶς ποσὸν τῶν τεσσάρων ἑκατομμυρίων ρουβλίων, λησμονήσας, ὅτι ὑπάρχει πατρὶς δεομένη ἀδρᾶς καὶ ταχείας συνδρομῆς, ἄν, λέγω, ὁ ἄπατρις οὗτος τοσαῦτα συνεισέφερε, φαντάζομαι πόσας ἐκπλήξεις θὰ εἴδωμεν καὶ πόσους στεφάνους θὰ πλέξωμεν, ὅταν ἠλεκτρισθῇ ὁ ἔξω Ἑλληνισμὸς καὶ ἀνάψῃ εἰς τὰ στήθη ὁ θεῖος ἐκεῖνος ἐνθουσιασμός, ὁ τοσάκις σώσας τὴν πατρίδα. (1) *Ὅλως ὑμέτερος φίλος καὶ θαυμαστὴς*

Θ. Ν. Φιλαδελφεύς.

Ο ΕΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑι ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΕΝ ΤΗι ΕΛΛΗΝΙΚΗι ΒΟΥΛΗι

Ἡ βουλγαρικὴ Ἡγεμονία, ἀπὸ τῆς συστάσεώς της ἀναγράψασα ἐν τῷ προγράμματι αὐτῆς τὴν ἐξόντωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ διὰ τοῦ συστηματικοῦ διωγμοῦ, ὃν ἀπὸ ἐτῶν ἤδη διεξάγει κατὰ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, τοῦ Σχολείου καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἐπελήφθη τελευταίως καὶ τοῦ διωγμοῦ τῶν ἐν τῷ βουλγαρικῷ στρατῷ ὑπηρετούντων Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν. Τούτων πολλοί, ἐν ἀποστρατεύσει ἤδη διατελοῦντες ἐπεζήτησαν, ὅπως ἐπιτραπῇ αὐτοῖς ἡ ἐν τῷ ἑλληνικῷ στρατῷ κατάταξις.

Ἐπὶ τούτῳ ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς Παξῶν κ. Βελλιανίτης ἔν τινι τῶν τελευταίων τῆς Βουλῆς συνεδριῶν ὡμίλησεν ἐν περιλήψει τὰ ἀκόλουθα, τιμῶντα τὸν φιλόπατριν ἄνδρα :

Κύριοι βουλευταί,

Ἀπὸ πολλῶν ἡμερῶν ἔγκριτον ὄργανον τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου, ἡ ἐφημερὶς «Ἀθῆναι», δημοσιεύει ἀνταποκρίσεις ἐκ Βουλγαρίας, ἐξ ὧν πληροφορούμεθα, ὅτι ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις προβαίνει εἰς μέτρα σοβαρώτατα σχετικῶς μὲ τὸν κατοικοῦντα τὴν ἡγεμονίαν ἑλληνικὸν πληθυσμόν, τὰ ὁποῖα φρονῶ, ὅτι ὀφείλουσι νὰ ἐφελκύσωσι

1) Ἐξ ἀφορμῆς τῆς Στρατιωτικῆς Διαλέξεως ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἐλήφθησαν πανταχόθεν ἐπιστολαί, ἐλλείψει χώρου μὴ δημοσιευόμεναι, παρέχουσαι τὸ παρήγορον συμπέρασμα, ὅτι ἐν ἁπάσαις ταῖς τάξεσι τοῦ Ἔθνους ὑφίσταται βαθεῖα ἡ συναίσθησις τῆς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως ὡς κατ' ἐξοχὴν σωτηρίου τοῦ Ἔθνους.

τὴν προσοχὴν τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως. Αἱ πληροφορίαι, τὰς ὁποίας ἡ ἐφημερὶς αὕτη ἔχει καὶ αἱ πληροφορίαι, ἃς καὶ ἐγὼ καὶ ἄλλοι συνάδελφοι ἔχομεν ἐξ ἰδιαιτέρας ἀλληλογραφίας βεβαιοῦσιν, ὅτι ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις προέβη εἰς μέτρα πιεστικώτατα κατὰ τοῦ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ διαβιοῦντος ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ. Ἀπὸ καιροῦ ἤρξατο ἀποβάλλουσα ἀπὸ πάσης δημοσίας ὑπηρεσίας πάντας τοὺς ὑπηρετοῦντας Ἕλληνας, εἶνε δὲ γνωστὰ τὰ ὀνόματα τῶν Ἑλλήνων τὴν καταγωγὴν δικαστῶν, οἵτινες ἀπεβλήθησαν τοῦ δικαστικοῦ κλάδου, ἐνῷ ἀπὸ εἰκοσαετίας καὶ πλέον ὑπηρετοῦσιν ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ. Ἀπό τινος ἤρξατο ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις, ἀποβάλλουσα τῶν τάξεων τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοῦ Ἕλληνας ἀξιωματικούς, ἀπὸ πολλοῦ ὑπηρετοῦντας εἰς τὰς τάξεις αὐτοῦ καὶ ἀποβάλλονται οὗτοι οὐχὶ διότι ἔδειξαν διαγωγὴν ἀνάρμοστον εἰς τὸ ἀξίωμα, ὅπερ ἔφερον, οὐχὶ διότι δὲν διέσπασαν τοὺς θρησκευτικοὺς δεσμοὺς αὐτῶν μετὰ τῶν Πατριαρχείων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλ' ἀποβάλλονται, διότι διετήρησαν ἀκμαῖον τὸ ἐθνικὸν αὐτῶν φρόνημα. Δὲν θέλω νὰ ἐξετάσω, ἂν καλῶς ἢ κακῶς πράττει ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις, τοιαῦτα σκληρὰ ἐφαρμόζουσα μέτρα κατὰ τῶν Ἑλλήνων ὑπηκόων αὐτῆς, ἐπιθυμῶ ὅμως νὰ μάθω, ἂν ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἔλαβε τὰς πληροφορίας ταύτας καὶ ἂν ἔλαβεν αὐτὰς ὁποῖα ἔλαβε μέτρα, ὅπως περιθάλψῃ τὰ θύματα ταῦτα τῆς βουλγαρικῆς καταδιώξεως, διότι μετὰ τὰ θύματα τῶν ὁπλοφόρων τῶν κομιτάτων τῆς βουλγαρικῆς κυβερνήσεως, ἥτις προβαίνει εἰς καταδίωξιν παντὸς Ἕλληνος, ὑπηρετοῦντος τὴν χώραν ταύτην, εἴτε ἐν τῇ δημοσίᾳ ὑπηρεσίᾳ, εἴτε ἐν τῷ στρατῷ.

Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ἐπιδιώκεται ὑπὸ τῆς βουλγαρικῆς κυβερνήσεως ὁ ἀποπνιγμὸς παντὸς ἑλληνικοῦ αἰσθήματος εἰς τοὺς πολυπληθεῖς Ἕλληνας κατοίκους τῆς ἡγεμονίας ἐκείνης. Τὸ γεγονὸς τοῦτο φρονῶ, ὅτι δὲν ὀφείλει νὰ ἀφήσῃ ἀπαθεῖς θεατὰς καὶ ἡμᾶς καὶ τὴν κυβέρνησιν, ἐν τῇ διασπορᾷ δὲ ἐν ᾗ εὑρίσκεται ὁ ἑλληνισμός, ἐν τῇ καταδιώξει, τὴν ὁποίαν ὑφίσταται ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ ταύτῃ καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ Μακεδονίᾳ μόνον παρὰ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος θ' ἀντλήσῃ παρηγορίαν καὶ θὰ ἐμψυχωθῇ, ὅπως ἀντιταχθῇ εἰς τὸν ἀγῶνα, εἰς ὃν ἀποδύεται ὁ Ἑλληνισμός, διὰ τοῦτο νομίζω, ὅτι ἐθνικὸν συμφέρον ἤθελεν εἶσθαι, ἐὰν ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις, ἐὰν ἡ ἑλληνικὴ Βουλὴ προέβαινεν εἰς μέτρον, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ἐπεδείκνυεν ἐμπράκτως, ὅτι ἂν αὐξάνουσι τὰ θύματα τῆς βουλγαρικῆς καταδιώξεως, ἂν ἐπιδιώκεται ἡ ἐξόντωσις αὐτῶν λόγῳ τῆς ἐθνικῆς ἰδέας, δέον νὰ σχηματισθῇ παρ' αὐτοῖς πεποίθησις, ὅτι ἡμεῖς συμμεριζόμεθα τὰς συμφορὰς αὐτῶν καὶ ὅτι ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ γῇ τῆς Ἑλλάδος ὑπάρχει στέγη, ὅπως στεγασθῶσι καὶ ἀγκάλη, ἥτις περιβάλλει τὰ καταδιωκόμενα τέκνα της εἰς τὴν δυσχερῆ ταύτην περίοδον τοῦ ἐθνικοῦ βίου.

Δὲν ὡμίλησα βεβαίως, ὅπως ἐξελέγξω τὴν βουλγαρικὴν κυβέρνησιν διὰ τὰ μέτρα, ἅτινα ἔλαβε, διότι εἶνε κυρία νὰ πράττῃ ὅ τι αὕτη βούλεται ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῆς, οὐδὲ ἡ ἐπερώτησίς μου αὕτη εἶχε τὸν σκοπὸν νὰ ἐξωθήσῃ τὴν Κυβέρνησιν, ὅπως λάβῃ μέτρον τι ἄτοπον, ἀλλ' ἐζήτησα νὰ ἐφελκύσω τὴν προσοχὴν τῆς Κυβερνήσεως εἰς

καθῆκον, τὸ ὁποῖον ἔχει νὰ μεριμνᾷ ὑπὲρ τῆς τύχης τῶν ἁπανταχοῦ Ἑλλήνων, ἰδίᾳ δὲ τῶν οἰκούντων τὴν Ἑλληνικὴν Χερσόνησον. Δὲν λανθάνει βεβαίως οὐδένα ὁποίαν σημασίαν θέλει ἔχῃ ἐν τῇ συνειδήσει τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Βουλγαρίας, ἂν τοὺς ἀξιωματικοὺς τούτους, τοὺς ἀποβαλλομένους ἐκ τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ τῆς Βουλγαρίας, διότι τηροῦσι ἀκμαίας τὰς παραδόσεις τῆς φυλῆς ἡμῶν καὶ δὲν ἀπηρνήθησαν τὴν ἑλληνικὴν πατρίδα, ξένην ὑπηρετοῦντες χώραν, ἐγκολπωθῇ αὐτοὺς ὁ ἑλληνικὸς στρατός, ἀναρριπίζων οὕτω τὸ ἐθνικὸν φρόνημα ἐκεῖ πέραν, ἔνθα δεινὸς διεξάγεται ὁ περὶ ἐπικρατήσεως ἀγών, ἐνισχύσῃ δὲ καὶ ἐνθαρρύνῃ τὸν καταδιωκόμενον Ἑλληνισμόν!

Κατόπιν τῆς ἀνωτέρω θερμῆς τοῦ ἀξιοτίμου βουλευτοῦ Παξῶν ἀγορεύσεως, ἐνεχούσης σπουδαίαν ἐθνικὴν σημασίαν, ὁ Πρόεδρος ἀπέσιειλε τὴν ἑξῆς συγχαρητήριον:

Ἀριθ. Πρωτ. 230

Ἐν Ἀθήναις τῇ 7ῃ Μαρτίου 1904

Φίλε Κύριε,

Συγχαίρω ὑμᾶς ἀπὸ καρδίας ἐπὶ τῇ κατὰ τὴν χθεσινὴν συνεδρίαν τοῦ Νομοθετικοῦ Σώματος ἐθνικωτάτῃ προτάσει ὑμῶν πρὸς κατάταξιν ἐν τῷ ἑλληνικῷ στρατῷ τῶν ἐκ τοῦ βουλγαρικοῦ ἀποπεμπο ένων ὁμογενῶν στρατιωτικῶν.

Ἐστὲ βέβαιος, ὅτι ἡ ὑμετέρα πρότασις ἀπορρέει ἐκ τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως. Ἐκδηλοῖ τὸ φρόνημα τοῦ Πανελληνίου, τοσοῦτον ἐνδιαφερομένου κατὰ τὰς κρισίμους ταύτας ἐθνικὰς περιστάσεις ὑπὲρ σοβαρᾶς στρατιωτικῆς συντάξεως καὶ διοργανώσεως τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ κράτους.

Μετὰ τῶν ἐμῶν συγχαρητηρίων, παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε καὶ τὰ συγχαρητήρια τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ».

Μετὰ πάσης ἐκτιμήσεως καὶ ἀγάπης,

Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

Πρὸς τὸν Ἀξιότιμον Κύριον Κον

Θεόδωρον Βελλιανίτην

Βουλευτὴν Παξῶν κτλ. κτλ.

Η ΚΥΠΡΟΣ ΚΑΙ Η ΕΝΩΣΙΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΛΟΓΟΝ ΤΟΥ ΑΡΜΟΣΤΟΥ

Καὶ πάλιν γενναία ἠκούσθη τελευταίως ἡ φωνὴ τῆς μεγαλόφρονος Κύπρου.

Τῇ 18 Μαρτίου ὑπὸ τὰς διαμαρτυρίας τῶν Μωαμεθανῶν βουλευτῶν καὶ τὰς ἀποδοκιμασίας τῶν κυβερνητικῶν ἐψηφίσθη τὸ σχέδιον τῆς ἀπαντήσεως εἰς τὸν λόγον τοῦ Ἁρμοστοῦ, συνταχθὲν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων βουλευτῶν, ἀξίων κατὰ πάντα γενομένων τῆς ὑψηλῆς αὐτῶν ἀποστολῆς.

Τὴν ἀπάντησιν, δημοσιευομένην κατωτέρω ὁλόκληρον, χαρακτηρίζει ἁδρότης νοημάτων, θαυμαστὴ εὐτολμία καὶ ἄκρατος φιλογένεια, ἄξια λαοῦ φιλελευθέρου οἷος ὁ τῆς ἑλληνικῆς Μεγαλοννήσου. Ἐν τῇ ἀπαντήσει ψέγεται μετὰ παρρησίας τὸ καταθλιπτικὸν τῆς Κυβερνήσεως σύστημα, ἐξαίρονται αἱ συντελεσθεῖσαι διὰ τὸν ἱδρώτων τοῦ λαοῦ πρόοδοι, καταδεικνύεται ἡ ἀνάγκη τῆς ἱδρύσεως Γεωργικῆς Τραπέζης καὶ ἐκφράζεται καὶ ἅπαξ ἔτι διαμαρτυρία κατὰ τοῦ ἐπαχθοῦς φόρου τῆς ὑποτελείας.

Ἡ ἀπάντησις λήγει διὰ μεγάλης εὐχῆς, ἀντηχούσης διαρκῶς ὑπὸ τὴν στέγην τοῦ βουλευτηρίου τῆς Νήσου, εὐχὴ ὑπὲρ τῆς πληρώσεως πόθου προαιωνίου, τῆς ἑνώσεως μετὰ τῆς ἐλευθέρας ἑλληνικῆς Πατρίδος.

Ἐν γένει ὁ λόγος εἶνε πιστὸν κάτοπτρον τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς τῆς Κύπρου, συγκινούσης ἑκάστοτε τὸν ἁπανταχοῦ Ἑλληνισμὸν καὶ παρεχούσης διδάγματα ἀληθοῦς φιλοπατρίας καὶ πολιτικῆς εὐκοσμίας.

Συγχαίρομεν ἀπὸ καρδίας τοὺς πεφωτισμένους ἀντιπροσώπους τοῦ εὐγενοῦς καὶ γενναίου κυπριακοῦ λαοῦ, ἐξαίροντας ὑπερηφάνως τὸ γόητρον τοῦ ἑλληνικοῦ Γένους, τοσοῦτον σκληρῶς κατατρεχομένου κατὰ τὴν θλιβερὰν ταύτην ἐθνικὴν περίοδον, ἣν διατρέχομεν.

Ἡ ἀπάντησις ἐπὶ λέξει ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ἐξοχώτατε,

Ὑπὸ τῆς βαρυτάτης καὶ καταθλιπτικῆς φορολογίας ἐξηντλημένη οἰκονομικῶς διατελοῦσα ἡ νῆσος, ἐξίκετο εἰς τὸ χεῖλος τοῦ οἰκονομικοῦ βαράθρου ἐκ τῆς παρεμπεσούσης διετοῦς δυσετηρίας, καὶ ὑπὸ τῆς θείας ὄντως Προνοίας καὶ εὐλογίας ἐσώθη αὕτη, εὐτυχήσασα νὰ εὐεργετηθῇ διὰ μιᾶς τόσον ἐκτάκτου, οἵα ὑπῆρξεν ἡ τοῦ λή-

ξαντος ἔτους, ἐσοδείας, δι' ἧς ἠδυνήθη μὲν νὰ ἀποφύγῃ τὸν ἄμεσον κίνδυνον δυσεπανορθώτου οἰκονομικοῦ ὀλέθρου, ἀλλὰ καὶ δὲν ἀνέκυψε δυστυχῶς τέλεον, ὡς ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης εἰς ἄκρον αἰσιοδοξοῦσα ἀποφαίνεται. Ὁ δὲ ἰσχυρισμός, ὅτι ἡ νῆσος ἀνέκυψε, καὶ δὴ ἐκ τῆς Κυβερνητικῆς ἀρωγῆς, ἀναγκάζει τὸ Συμβούλιον νὰ μνησθῇ καὶ αὖθις τὴν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τῆς δοκιμασίας τοῦ λαοῦ ἐπιδειχθεῖσαν ἀκηδίαν καὶ ἀσπλαγχνίαν τῆς κυβερνήσεως, ἥτις ὄχι μόνον βοηθὸς δὲν προσῆλθεν, ἀλλὰ καὶ ἐξεβίαζεν, ὡς συνήθως, τὴν εἴσπραξιν τῶν τε ὀφειλομένων καὶ πολλῶν μὴ νομίμως ὀφειλομένων εἰσέτι φόρων. Εἶνε ἐξ ἄλλου ἡμῖν ἀκατάληπτον, πῶς ἔσχε τὸ θάρρος ἡ κυβέρνησις νὰ αὐτευφημισθῇ καὶ ὡς γενναιόδωρος ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ προβάλλουσα ὡς μόνον λόγον τὰ γενόμενα δάνεια σπόρου, ὧν ἄλλως τὴν ὠφέλειαν δὲν ἀρνεῖται, ἀφ' οὗ εἶνε γνωστόν, ὅτι ταῦτα ἐδόθησαν ὑπὸ τὸν βαρύτατον τόκον τῶν 25 % καὶ ἐν περιπτώσει ὑπερημερίας 35 % διὰ 8—9 μῆνας, καὶ εἶνε ἐπίσης ἄπορον πῶς παρεσιωπήθη ἕτερόν τι ὠφέλημα τῶν δημοσίων προσόδων ἀπὸ τῶν δανείων τούτων προκύπτον, ἐκ τοῦ ὅτι, ἐνῷ ἡ Κυβέρνησις λαμβάνει τὰ δάνεια καὶ τοὺς τόκους εἰς πρώτης ποιότητος προϊόν, παρέχει αὕτη τοῖς δανειζομένοις ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰ ἀκάθαρτα καὶ βεβλαμμένα ὑπολείμματα τῶν ἀποθηκῶν της, καταδεικνυομένης οὕτω τῆς πατρικῆς αὐτῆς μερίμνης διὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ σπόρου. Τὸ Συμβούλιον ἀγνοεῖ, τῇ ἀληθείᾳ, τὴν ἱστορικὴν πηγήν, ἀφ' ἧς ἡ Ὑμετέρα Ἐξοχότης ἤντλησε τὴν πληροφορίαν, ὅτι εἰς παρῳχημένους χρόνους οἱ γεωργοί, μετὰ ἀνομβρίας ἐξηντλημένοι ὄντες, ἠδυνάτουν νὰ ἐπωφεληθῶσι τῶν ἑπομένων εὐνοϊκῶν καιρῶν, ἐλλείψει, ἐννοεῖται, κυβερνητικῆς ἀρωγῆς, οἵα ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει παρεσχέθη. Ὑπάρχουσιν εὐτυχῶς ζῶντες ἔτι πολλοί, οἵτινες ἐνθυμοῦνται, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ προκάτοχος Κυβέρνησις παρεῖχεν εἰς παρομοίας περιστάσεις οὐ μόνον σπόρους, ἀλλὰ καὶ τροφὴν καὶ μάλιστα δωρεάν. Εἶνε δὲ χαρακτηριστικώτατον καὶ ὡς γεγονὸς δυνάμενον νὰ βεβαιωθῇ, ὅτι καὶ κατ' αὐτὸ τὸ 1874 μετὰ τετραετῆ ἀνομβρίαν, ὑπῆρχον γεωργοί, ἔχοντες ἔτι μέρος ἢ τὸ ὅλον τοῦ σπόρου των, καὶ ὅτι ἡ Κυβέρνησις παρέσχεν ὡς δάνειον οὐδέποτε ζητηθέν, ἄφθονον σπόρον, ὡς ἀποδεικνύει ἡ ἱστορικὴ καὶ παροιμιώδης παρὰ τῷ κυπριακῷ λαῷ καταστᾶσα ἐσοδεία τοῦ 1874. Καὶ ὅμως ὑπὸ τὴν πεπολιτισμένην ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν ἡ χώρα περιῆλθεν εἰς θέσιν τοιαύτην, ὥστε ἅμα τῇ πρώτῃ τυχούσῃ δυσετηρίᾳ νὰ εὑρίσκηται ἀπολύτως ἐξηντλημένη.

Μετ' εὐχαριστήσεως ἀναγνωρίζει τὸ Συμβούλιον τὴν ἐπωφελῆ δρᾶσιν τοῦ Γεωργικοῦ Τμήματος, ὀφειλομένην εἰς τὴν ἐγνωσμένην ἐπιστημονικὴν ἱκανότητα καὶ τὸ φιλόπονον τοῦ ἐντίμου αὐτοῦ διευθυντοῦ, ἀλλὰ δὲν ἔχει λόγους νὰ εὐχαριστήσῃ διὰ τοῦτο τὴν Κυβέρνησιν, ἀφ' οὗ αἱ δαπάναι τοῦ τμήματος τούτου λαμβάνονται κατὰ τὸ μέγιστον ἀπολύτως μέρος ἀπὸ εἰδικῶν τοῦ λαοῦ φορολογιῶν ἢ λαϊκῶν ἄλλων ταμείων. Τοὐναντίον μάλιστα εἶνε ὑπόχρεον τὸ Συμβούλιον νὰ ψέξῃ τὴν Κυβέρνησιν μὴ ἐρχομένην καὶ ταύτην χρηματικῶς ἀρωγὸν εἰς τὸ σπουδαιότατον αὐτὸ

τμῆμα, ὅπως ἡ δρᾶσίς του ἐπεκταθῇ καὶ ἀνταποκριθῇ εἰς πάσας τὰς ἀνάγκας τοῦ ζωτικωτάτου παράγοντος τῆς γεωργίας, ἀφ' ἧς καὶ τὸ μέγιστον μέρος τοῦ πληθυσμοῦ ζῇ, καὶ τὸ πλεῖστον τῶν δημοσίων προσόδων λαμβάνονται. Οὐδὲ δύναται νὰ θεωρηθῇ, ὅτι μετὰ τὴν ἵδρυσιν καὶ συντήρησιν ὀλίγων φυτωρίων, τὴν εἰσαγωγὴν εὐαρίθμων ἀρότρων ἢ θεριστικῶν μηχανῶν καὶ τῆς μοναδικῆς ἀλωνιστικῆς μηχανῆς ὁ προορισμὸς τοῦ Γεωργικοῦ Τμήματος συνεπληρώθη. Καὶ ταῦτα μὲν βεβαίως πάντα καλά, ἀλλὰ καὶ ἡ γενίκευσις τῆς διὰ τελειοτέρων ἢ τῶν ἐν χρήσει ἡσιοδείων ἐργαλείων καλλιεργείας, καὶ ἡ ἀνανέωσις καὶ ἐν γένει ἐπιστημονικὴ βελτίωσις τῶν σπόρων, οὐχὶ βεβαίως διὰ τῆς ἄνω μνημονευομένης μεθόδου τῶν δανείων, δι' ἧς ἀκριβῶς τοὐναντίον προκύπτει, καὶ ἡ τῶν δένδρων καὶ τῆς ἀμπέλου ἐπιμέλεια καὶ καλλιέργεια καὶ ἡ τῶν εἰδῶν αὐτῶν βελτίωσις καὶ αὔξησις πρὸς μείζω ἀπὸ τούτων ἀπολαβήν, καὶ ἡ τῶν νόσων τῶν δένδρων καταπολέμησις καὶ τόσα ἄλλα, ἀπαιτοῦσι διαρκῶς τὴν ἀρωγὴν καὶ ὁδηγὸν χεῖρα τοῦ Γεωργικοῦ τμήματος, ἥτις βεβαίως δύναται νὰ ἐξαρκέσῃ εἰς ὅλα αὐτὰ δι' ἀναλόγων χρηματικῶν μέσων, ἅτινα ἡ Κυβέρνησις δυστυχῶς ἀποφεύγει νὰ παράσχῃ. Ἡ ἐπέκτασις τῶν φυτωρίων συνεστήθη καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, ὑποσχέσεις δὲ πρὸς τοῦτο ἐδόθησαν, αἵτινες δυστυχῶς δὲν ἐξετελέσθησαν. Ὡς πρὸς τὸ πρότυπον Ἀγροκήπιον τῆς Ἀθαλάσσης τὸ Συμβούλιον, ἀγνοοῦν εἰσέτι διὰ τίνων χρημάτων ἠγοράσθη καὶ πῶς λειτουργεῖ ἐπέχει τοῦ νὰ ἐκφράσῃ γνώμην, ἀλλὰ χαίρει μανθάνον, ὅτι ἡ Κυβέρνησις δὲν διέλυσε τὸ δημόσιον ζωοτροφεῖον καὶ ἐλπίζει, ὅτι θὰ ἐξακολουθήσῃ αὕτη συντηροῦσα τοῦτο ἀπὸ τῶν δημοσίων προσόδων.

Τὸ Συμβούλιον χαίρει μανθάνον, ὅτι καὶ ἡ Κυβέρνησις εἶνε πλέον πεπεισμένη περὶ τῆς ἀνάγκης ἱδρύσεως Γεωργικῆς Τραπέζης, λυπεῖται δὲ διότι, καίτοι ἀείποτε περὶ ταύτης συνηγορήσατε, καίτοι διὰ νόμων ἀπὸ χρόνων πολλῶν καὶ εἰς τὴν Κυβέρνησιν ἔδωκεν εὐρυτάτην δικαιοδοσίαν καὶ εἰς τὰ κεφάλαια παρέσχεν ἀσφαλῆ ἐγγύησιν καὶ εἰς τὸ κατάστημα ἔκτακτα προνόμια πρὸς ἀπρόσκοπτον λειτουργίαν, τὸ ἐναγωνίως ἀναμενόμενον ὑφ' ὁλοκλήρου τοῦ λαοῦ πιστωτικὸν τοῦτο κατάστημα δὲν ἱδρύθη εἰσέτι. Ἂν δὲ ὑπάρχῃ τις διὰ τοῦτο ὑπεύθυνος, οὗτος πάντως δέον νὰ εἶνε ἡ Κυβέρνησις, ἥτις ἠδύνατο καὶ καθῆκον εἶχε νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς συστάσεως Γεωργικῆς Τραπέζης.

Τὸ δὲ Συμβούλιον, ἔχον ὑπ' ὄψει τὴν ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ διαγωγὴν τῆς Κυβερνήσεως ἔν τε τῷ Νομοθετικῷ καὶ ἐκτὸς τούτου, εὑρίσκεται εἰς τὴν δυσάρεστον θέσιν νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ Κυβέρνησις πράγματι δὲν θέλει τὴν Τράπεζαν· οὐχ ἧττον τὸ Συμβούλιον ἐπαναλαμβάνει καὶ αὖθις τὰ καὶ πέρυσιν ὑπ' αὐτοῦ ὑποστηριχθέντα, «ὅτι ἄνευ ταύτης εἶνε ἀπολύτως ἀδύνατος ἡ ἀνόρθωσις καὶ προαγωγὴ τοῦ γεωργικοῦ πληθυσμοῦ καὶ συνεπῶς ὅλης τῆς Νήσου». Καὶ ὅτι «τὴν σύστασιν Τραπέζης θεωρεῖ ἀναγκαιοτέραν καὶ ἐπωφελεστέραν ἢ τὸν σιδηρόδρομον». Ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐξακολουθοῦν νὰ ἐμφορῆται φρονημάτων τὸ Συμβούλιον τοῦτο ὑψοῖ καὶ πάλιν τὴν

φωνήν του παρὰ τῇ Κυβερνήσει,«πεπεισμένη» πλέον καὶ ταύτη «περὶ τῆς χρείας τῆς Γεωργικῆς Τραπέζης» φρονοῦν, ὅτι ἐὰν εἰλικρινῶς ἡ Κυβέρνησις εἰς τὸ μέλλον τοὐλάχιστον ἐργασθῇ θὰ δυνηθῇ νὰ ἐπιτύχῃ τὴν σύστασιν τῆς Γεωργικῆς Τραπέζης ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἤδη ἐψηφισμένων εὐρυτάτων μέτρων. Τὸ Συμβούλιον φρονεῖ,ὅτι θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ ἵδρυσις Τραπέζης Γεωργικῆς, ἂν διετίθετο πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον πᾶν περίσσευμα μετὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ὑπὸ τοῦ νόμου προβλεπομένου σιδηροδρόμου.

Τὸ Συμβούλιον εὐχαριστεῖ τὴν Κυβέρνησιν διὰ τὴν ἐκτίμησιν, ἣν ἀποδίδει εἰς τὴν ἐξ ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας πρόοδον τῆς βιομηχανίας τῶν οἰνοπνευματωδῶν καὶ εὐελπιστεῖ, ὅτι αὕτη θέλει πράξῃ πᾶν τὸ ἐφ' ἑαυτῇ πρὸς ἐνθάρρυνσιν τῆς ὄντως εὐέλπιδος ταύτης βιομηχανίας, ἥτις διατελεῖ ἔτι ἐν τοῖς σπαργάνοις. Τὸ Συμβούλιον ἐπίσης ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν τῆς Κυβερνήσεως ἐπὶ τῆς συστηματικῆς νοθεύσεως καὶ τεχνικῆς ἀπομιμήσεως τῶν κυπριακῶν οἴνων ἐν Αἰγύπτῳ, ἐξ οὗ μεγίστη προσγίνεται βλάβη εἰς τὴν οἰνοπαραγωγὴν τῆς Νήσου.

Ἐπειδὴ ἡ παραγωγὴ τῆς μετάξης θεωρεῖται ὡς σπουδαῖος πλουτοφόρος παράγων τῆς χώρας, ἡ Κυβέρνησις καθῆκον ἔχει νὰ προστατεύσῃ καὶ πρὸς πρόοδον ὠθήσῃ τὴν σηροτροφίαν τῆς Νήσου. Τὸ δὲ Συμβούλιον, ἔχον ὑπ' ὄψει τὰ κυριώτερα σημεῖα, ὑποβάλλει τὴν ἰδέαν τῆς ἀνάγκης λήψεως μέτρων, ἐξασφαλιζόντων (τῶν μέχρι τοῦδε λαμβανομένων καταδειχθέντων ἀνεπαρκῶν) τὴν καλὴν ποιότητα τοῦ ἔξωθι εἰσαγομένου βομβυκοσπόρου,ἐφ' ὅσον τοιοῦτος θὰ ἐξακολουθῇ νὰ εἰσάγηται, τὴν ἐνθάρρυσιν τῆς ἐπιτοπίου παραγωγῆς σπόρου, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπίβλεψιν εἰς τὸ νὰ παράγηται καλὸς τοιοῦτος, τὴν ἐποπτείαν καὶ διδαχὴν τῆς καταλλήλου τοῦ σκώληκος διατροφῆς, καὶ τέλος τὴν ἔγκαιρον ἀποκλάδωσιν τῶν βομβύκων.

Ὡς πρὸς τὴν μεταλλευτικὴν βιομηχανίαν τὸ Συμβούλιον ἐπαναλαμβάνει τὴν περυσινὴν γνώμην του, ὅτι θὰ εἶνε πρόθυμον νὰ ψηφίσῃ πᾶν μέτρον ὑπὲρ αὐτῆς, ἀρκεῖ νὰ τηρῶνται τὰ ἰδιωτικὰ δικαιώματα καὶ μέρος τῶν ἀπὸ τῆς ἐκμεταλλεύσεως προσόδων διατεθῇ ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τοῦ λαοῦ.

Τὸ Συμβούλιον,διατελοῦν ἐν ἀπολύτῳ ἀγνοίᾳ τῶν λεπτομερειῶν τῆς εἰς τὸ Γεωργικὸν Τμῆμα ἀναθέσεως τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς σπογγαλιείας,ἀδυνατεῖ νὰ ἀποφαίνηται γνώμην, εὔχεται ὅμως ν' ἀποβῇ τοῦτο ὠφέλιμον τῇ χώρᾳ.

Τὸ Συμβούλιον ἑνοῖ τὰς εὐχαριστίας του μετὰ τῶν τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότητος πρὸς τὸ Ἰατρικὸν Τμῆμα, καὶ ἰδίᾳ πρὸς τὸν ἔντιμον διευθυντὴν αὐτοῦ, καὶ τὸν ἰατρὸν κ. Παυλίδην ὡς πρὸς τὴν διάσωσιν τῆς Νήσου ἀπὸ τῆς ἐνσκήψεως τῶν τὰς γειτονικὰς χώρας κατατρεχόντων λοιμικῶν νοσημάτων καὶ τὴν περιστολὴν καὶ ἐξάλειψιν τῆς ἐν Καρπασίᾳ ἐμφανισθείσης εὐλογίας,ἀλλὰ λυπεῖται νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι αἱ γενόμεναι συστάσεις περὶ λήψεως μέτρων κατ' εἰδικοῦ τινος λοιμοῦ δὲν ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψει. Ἀπορεῖ δὲ ἐξ ἄλλου πῶς ἡ Κυβέρνησις διατηρεῖ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν εἰσέτι ἀγροτικόν τινα ἰατρόν, καθ' οὗ τόσαι βάσιμοι καὶ σοβαραὶ καταγγελίαι

ἐγένοντο. Φρονεῖ δὲ τὸ Συμβούλιον, ὅτι αἱ διὰ τὸ τμῆμα τοῦτο, συντηρούμενον ἰδιαιτέρως ὑπὸ τοῦ λαοῦ, συστάσεις του πρέπει νὰ λαμβάνωνται ἰδιαιτέρως ὑπ' ὄψει, ὅτι ἂν οἱ καλοὶ δὲν ἀμείβωνται, οἱ δὲ κακοὶ δὲν τιμωρῶνται, ἢ ἀποβάλλωνται τῆς ὑπηρεσίας, ὁ ἄξιος λόγου οὗτος κλάδος θὰ καταστῇ πάντως ἀνεπαρκὴς διὰ τὸν σπουδαῖον αὐτοῦ προορισμόν.

Μετὰ χαρᾶς μανθάνει τὸ Συμβούλιον τὴν πρόοδον τῶν λιμενικῶν ἔργων ἐν Ἀμμοχώστῳ, ἀλλὰ δὲν λησμονεῖ, ὅτι τὸ ἐκεῖ ἐκτελούμενον ἔργον θὰ ἦ ε ἀνεπαρκὲς διὰ τὸν προορισμόν του καὶ ὅτι ἡ δαπάνη εἶνε δυσαναλόγως μείζων πρὸς τὴν σμικρότητα τοῦ ἔργου. Δὲν δύναται ἐπίσης τὸ Συμβούλιον νὰ λησμονήσῃ, ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἠρνήθη, κατὰ τρόπον μὴ κολακεύοντα αὐτὴν πολύ, νὰ παράσχῃ εἰς τὸ Συμβούλιον τοῦτο τὰς ζητηθείσας λεπτομερείας τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἔργου, πρᾶγμα, ὅπερ ἐσκανδάλισεν εἰς ἄκρον σύμπαντα τὸν λαὸν τῆς Νήσου.

Ὁ λιμὴν τοῦ Λάρνακος ὑπῆρξε καὶ εἶνε ὁ κυριώτερος τῆς Νήσου λιμήν, καὶ ἑπομένως πολὺ εὐχαρίστως θὰ ἔβλεπε τὸ Συμβούλιον πληρουμένην μίαν τῶν πολλάκις ἐπαναλειφθεισῶν αὐτοῦ συστάσεων περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς βελτιώσεως τοῦ ἐν λόγῳ λιμένος, περὶ τοῦ ὁποίου ἄλλας ἔδωκε μέχρι τοῦδε ὑποσχέσεις ἡ Κυβέρνησις. Ὅταν δὲ τὸ ζήτημα ἀχθῇ ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου, θέλει τοῦτο παράσχῃ εἰς αὐτὸ τὴν ἀρίστην αὐτοῦ σκέψιν.

Εἶνε λυπηρὸν τῇ ἀληθείᾳ, ὅτι ὁ κ. Τσάμπερλαῖν, τόσῳ ἐγγὺς ἡμῖν ἀφικόμενος, δὲν ἐπεσκέφθη καὶ τὴν ἡμετέραν Νῆσον, διότι ἐκτὸς τῆς τιμῆς, ἣν θὰ εἴχομεν νὰ ξενίσωμεν μίαν τοιαύτην προσωπικότητα, θὰ ἐλάμβανεν εἷς τῶν μᾶλλον ἐν τῇ πολιτικῇ τῆς Ἀγγλίας δρώντων ἀνδρῶν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἴδῃ ἰδίοις ὄμμασι τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀγγλικῆς διοικήσεως ἐπὶ τέταρτον αἰῶνος, τὰ ὁποῖα πᾶν ἄλλο ἢ ὡς εὐχάριστα δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν. Εἴθε οὕτω νὰ ἐπεσκέπτοντο ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὴν ἀναξίως κακοδαιμονοῦσαν ἡμετέραν Νῆσον ἐκεῖνοι, ἀφ' ὧν κατὰ πολὺ ἡ τύχη ἡμῶν ἐξαρτᾶται, διότι ὑπάρχει ἐλπίς, ὅτι ἡ ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως ἐντύπωσις θὰ ἦτο δυνατὸν ζωηρότερόν πως να ἐξεγείρῃ τὸ αἴσθημα τῆς δικαιοσύνης πρὸς τὰς ἀξιώσεις καὶ τὰ δίκαια τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ.

Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἡ δημοσία ὁδοποιΐα προώδευσεν ἐπαισθητῶς καὶ τὸ Συμβούλιον ἐλπίζει καὶ συνιστᾷ, ὅπως συνεχισθῇ καὶ εἰς τὸ μέλλον ἡ ἐργασία αὕτη μέχρι συμπληρώσεως πασῶν τῶν ἀναγκαίων δημοσίων ὁδῶν· μετὰ λύπης του ὅμως παρατηρεῖ τοῦτο, ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἀμελεῖ νὰ ἐκτελέσῃ τὰ τεχνητὰ ἔργα, ἢ τὰ ἀναλογοῦντα αὐτῇ τμήματα τῶν χωρικῶν ὁδῶν καὶ οὕτω πολλαὶ τούτων μένουσιν ἀτελεῖς καὶ ἑπομένως ἄχρηστοι. Ἐπαναλαμβάνει δὲ τὸ Συμβούλιον διὰ πολλοστὴν φορὰν τὰς συστάσεις του, ὅπως σέβηται ἡ Κυβέρνησις κατὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ὁδῶν τοὺς νόμους, τοὺς προστατεύοντας τὴν ἰδιωτικὴν περιουσίαν.

Ἀναφορικῶς πρὸς τὰ περὶ ἀρδευτικῶν λεχθέντα ὑπὸ τῆς Ὑμετέρας Ἐξοχότη-

τος τὸ Συμβούλιον παρατηρεῖ, ὅτι ἡ Κυβέρνησις κατέλαβε γαίας, δι' ἃς δὲν ἀπεζημίωσε τοὺς ἰδιοκτήτας παρὰ τὰς ἐπανειλημμένας περὶ τούτου συστάσεις.

Τὸ ἄγγελμα τοῦ θανάτου τοῦ σὶρ Οὐΐλλιαμ Σένδαλλ, πρώην Ἁρμοστοῦ τῆς Κύπρου ἐλύπησε πολὺ τὸ Συμβούλιον, οὗτινος ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν προήδρευσεν, ἡ δὲ μνήμη αὐτοῦ ὡς Κυβερνήτου τῆς Νήσου θὰ μένῃ πάντως ἐντετυπωμένη παρὰ τῷ κυπριακῷ λαῷ, ὅστις θὰ ἐνθυμεῖται, ὅτι οὗτος διέγνω τὰ κύρια αἴτια τῆς κακοδαιμονίας αὐτοῦ καὶ συνηγόρησεν, ἔστω καὶ ἀποτυχών, ὑπὲρ τῆς ἄρσεως τούτων.

Τὸ Συμβούλιον ἐν πλήρει συνειδήσει τῶν καθηκόντων του εὐχαρίστως ἀναμένει νὰ ἀχθῶσιν ἐνώπιόν του μέτρα, τείνοντα πρὸς βελτίωσιν τῆς τύχης τῆς χώρας. Ἡ πεῖρα τοῦ παρελθόντος ὅμως καὶ τὰ μέχρι τοῦδε δημοσιευθέντα νομοσχέδια πείθουσιν αὐτό, ὅτι καὶ αὖθις θὰ ἐπαναληφθῇ ἡ τακτικὴ ἐκείνη τοῦ παρελθόντος, ἥτις ἔφερεν εἰς διάστασιν τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ τόπου ἀπὸ τῆς Κυβερνήσεως. Τὸ Συμβούλιον εἶνε πεπεισμένον, ὅτι ἵνα ἐπέλθῃ καλόν τι, τοῦτο θὰ προέλθῃ ἐκ συμπράξεως τῆς Κυβερνήσεως μετὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς χώρας, ἀλλ' οἱ ἀντιπρόσωποι δὲν δύνανται νὰ συμπράξωσι μετὰ τῆς Κυβερνήσεως, ἢ ἐπὶ μέτρων εἰλικρινῶς ἀφορώντων εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ λαοῦ τῆς Κύπρου. Ἐὰν ἡ Κυβέρνησις ἐννοῇ νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν ὑπὲρ ἑαυτῆς μονομερῆ πολιτικήν, ἃς ἦνε βεβαία, ὅτι οὐχὶ παρὰ τὸ πλευρόν της, ἀλλ' ἀντιμετώπους θὰ εὑρίσκῃ πανταχοῦ τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Νήσου, ἡ δὲ εὐθύνη θὰ βαρύνῃ τὴν μόνην εἰς τοῦτο ὑπεύθυνον Κυβέρνησιν.

Πολλὴν προὐξένησε τῷ Συμβουλίῳ λύπην ἡ μὴ ἐπικύρωσις τοῦ περὶ δασῶν ψηφισθέντος παρ' αὐτοῦ νόμου. Εἶνε δὲ ἔτι μᾶλλον λυπηρόν, διότι ἡ Κυβέρνησις, ἀντὶ νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὰς τόσας συστάσεις τοῦ Συμβουλίου, εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐν μέτρῳ ξυλεύσεως καὶ ὑλοτομήσεως καὶ τῆς μείζονος ἐλευθερίας τῆς βοσκήσεως ἐντὸς τῶν δασῶν πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς κτηνοτροφίας, τοὐναντίον ἀπηγόρευσεν αὐτὴν καὶ ἐκεῖ ἔνθα ὑπῆρχον κεκτημένα δικαιώματα.

Τὸ Συμβούλιον μετὰ λύπης παρατηρεῖ, ὅτι τὰ ἰθαγενῆ μέλη τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Συμβουλίου δὲν καλοῦνται τακτικῶς εἰς ὅλας τὰς συνεδρείας αὐτοῦ, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα δύο ἔτη δὲν ἐκλήθησαν καθόλου ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως νὰ μετάσχωσι τῶν συνεδριῶν αὐτοῦ, τοῦθ' ὅπερ μαρτυρεῖ κατάφωρον ἀνευλάβειαν τῆς Κυβερνήσεως πρὸς τὰ δικαιώματα τοῦ λαοῦ, τὴν ὁποίαν ἀνευλάβειαν οὗτος λίαν βαρέως φέρει.

Τὸ Συμβούλιον ἐν τέλει, ὃν εἰς θέσιν νὰ γνωρίζῃ τὴν πραγματικὴν τῆς Νήσου κατάστασιν, βλέπον δὲ μὴ εἰσακουομένας τὰς συστάσεις του ὄχι μόνον διὰ τὴν νῦν οὐχὶ εὐάρεστον τοῦ λαοῦ κατάστασιν ἀνησυχεῖ, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ μέλλον αὐτοῦ μετὰ δέους ἀτενίζει. Εἶνε δ' εἰς ἄκρον λυπηρόν, ὅτι ὄχι μόνον ἡ τοπικὴ Κυβέρνησις συστηματικῶς κωφεύει εἰς τὰς συστάσεις του περὶ ζωτικωτάτων ζητημάτων, ἀλλὰ καὶ ἡ εἰς τὴν κεντρικὴν Κυβέρνησιν γενομένη ἔκκλησις περὶ ἀποστολῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς μένει εἰσέτι ἄνευ ἀπαντήσεως καίτοι τὰ πράγματα αὐτὰ ὑποδεικνύουσιν ἀμε-

σον τὴν ἀνάγκην λήψεως σωστικῶν μέτρων. Διότι πιθανὸν μὲν νὰ ᾖ ἀληθές, ὅτι βραδυτάτη τις πρόοδος, ὀφειλομένη πάντως εἰς τὴν ἀτομικὴν τῶν κατοίκων προοδευτικότητα, βαθμηδὸν σὺν τῷ χρόνῳ νὰ συντελῆται, ἀληθὲς δ' εἶνε, ὅτι οἱ εὐτυχεῖς ἐσοδεῖαι προσδίδουσι ποιάν τινα ζωὴν καὶ προπάντων ἀποτρέπουσι κινδύνους μειζόνων καταστροφῶν, ἀλλ' εἶνε ἐξ ἄλλου γεγονὸς ἀναμφισβήτητον, ὅτι ἡ Νῆσος οἰκονομικῶς διατελεῖ ἐν διαρκεῖ καχεξίᾳ, καὶ δεομένη ἐκ τούτου μέτρων πρὸς ἑδραίωσιν, ἂν μὴ τῆς εὐημερίας, τοὐλάχιστον ἀνεκτοτέρας καταστάσεως.

Ἀντὶ δ' ἡ Κυβέρνησις νὰ ἐξερεθίζηται, ἀκούουσα τὴν ἀπερίφραστον, ἀλλ' εἰλικρινῆ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ γλῶσσαν τοῦ Συμβουλίου καὶ ἄγηται εἰς πείσμονας ἀντιδράσεις, ἀποβαινούσας πρὸς βλάβην τῆς Νήσου, ἐὰν εἰλικρινῶς καὶ αὐτή, ὡς διατείνεται, περὶ τοῦ συμφέροντος τοῦ λαοῦ ἐνδιαφέρεται καὶ μεριμνᾷ, καθῆκον ἔχει νὰ ἐργασθῇ πρὸς ἄρσιν τῶν τῆς κακοδαιμονίας τῆς ἀναξιοπαθούσης Νήσου αἰτίων, ἅτινα ἄλλως καὶ γνωστὰ εἶνε καὶ ἐξ αὐτῆς ἐξαρτᾶται νὰ ἀρθῶσιν. Εἶνε δ' αὐτόδηλον, ὅτι ἐφ' ὅσον ἡ Νῆσος βαρέως καὶ ὑπὲρ τὰς οἰκονομικὰς αὐτῆς δυνάμεις φορολογεῖται, ἐφ' ὅσον αἱ δημόσιαι πρόσοδοι κατὰ τὸ μέγιστον μὲν μέρος ἀπορροφῶνται ὑπὸ πολυτελοῦς διοικήσεως ἢ καὶ τέλεον ἔξω τῆς Νήσου φυγαδεύονται, ἐλάχιστα δ' ἀναλόγως διὰ τὰς πολυειδεῖς τοῦ λαοῦ ἀνάγκας χρησιμοποιοῦνται, ἐφ' ὅσον ἰδίᾳ ὁ φοβερὸς μυλόλιθος τῶν 92 χιλ. ἀγγλικῶν λιρῶν ἐξακολουθεῖ ὢν ἀνηρτημένος ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ αὐτοῦ, οἰκονομικῶς ἡ χώρα θὰ εὑρίσκηται πάντοτε μὲν ἐν κινδύνῳ, αἰωνίως δ' ἐν μαρασμῷ, ἐπιδεινουμένῳ καὶ ἐκ πολλαπλῶν ἄλλων κυβερνητικῶν πιέσεων. Ἂν δὲ τούτοις προστεθῇ, ὅτι, καὶ ὡς πρὸς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν, ὄχι μόνον δὲν ἔρχεται ἡ Κυβέρνησις ἀρωγὸς δι' ἀξίας λόγου ἢ μᾶλλον ἀναλόγου χρηματικῆς χορηγίας, ὄχι μόνον ἀρνεῖται καὶ παρακωλύει τὴν χάριν τῆς παιδείας ψήφισιν μέτρων, χρηματικῶς ἐπιβαρυνόντων μόνον τὸν λαόν, ἀλλὰ καὶ διὰ πολλῶν τρόπων πειρᾶται νὰ ἐνσπείρῃ εἰς τὰ τῆς παιδείας ζιζάνια φθοροποιά, ὡς ἔπραξεν εἰς τὸ ζήτημα τῶν ἐποπτῶν τῆς παιδείας, μὴ εἰσακούσασα τὰς συστάσεις τοῦ Συμβουλίου καὶ ἐναντίον τῆς γνώμης του ἐνεργήσασα, τότε δύναταί τις νὰ ἔχῃ ὑπό τε τὴν ὑλικὴν καὶ πνευματικὴν ἔποψιν τὴν πραγματικὴν εἰκόνα τῆς Νήσου ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν διοίκησιν, ἥτις ἐπὶ πλέον καὶ αὐτὴν τὴν ἠθικοθρησκευτικὴν διάπλασιν τοῦ λαοῦ βλάπτει, σπουδαίως συνεργοῦσα, ὅπως ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Κύπρου διατελῇ ἀκέφαλος. Ἡ ἀλγεινὴ αὕτη τῶν πραγμάτων κατάστασις ἀναγκάζει τὸ Συμβούλιον νὰ ὑψώσῃ τὴν φωνήν του καὶ ἐξαιτεῖται φιλανθρωπίαν καὶ δικαιοσύνην ὑπὲρ τοῦ ὅλως ἀναξιοπαθοῦντος κυπριακοῦ λαοῦ παρ' ἐκείνων, ἐν ταῖς χερσὶ τῶν ὁποίων αἱ τύχαι αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐνεπιστεύθησαν. Ἀλλὰ καὶ παρ' ὅλας τὰς μέχρι τοῦδε πικρὰς ἀπογοητεύσεις τοῦ συνεπείᾳ κυβερνητικῆς πολιτικῆς στενοῦ πνεύματος τὸ Συμβούλιον μετὰ τοῦ λαοῦ δὲν ἔπαυσαν ἔχοντα κρείττω ἰδέαν περὶ τοῦ μεγάλου ἀγγλικοῦ ἔθνους καὶ πιστεύουσιν, ὅτι ἡ περίοδος τῆς μικροπολιτικῆς ἔσται βραχεῖα, τάχιστα δ' ἐλπίζεται περίοδος πολιτικῆς, ἀνταξίας τοῦ μεγαλωνύμου καὶ φιλελευθέρου ἀγγλικοῦ ἔθνους, ὁπότε καὶ ὁ κυπριακὸς λαὸς θὰ εὐτυχήσῃ νὰ ἴδῃ πληρουμένας τὰς δικαίας αὐτοῦ ἀξιώσεις, ἤτοι **τὴν ἕνωσιν αὐτοῦ μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος** πρός τε εὐτυχίαν ἑαυτοῦ καὶ τιμὴν τοῦ Μεγάλου Ἔθνους.

ΟΜΟΛΟΓΙΑ ΒΛΑΧΟΥ

Κατάγομαι ἀπὸ μίαν ὀρεινὴν κωμόπολιν τῆς Μακεδονίας ἐξ οἰκογενείας τῶν ὀρεσιβίων ἐκείνων φυλῶν, τὰς ὁποίας ἡ κοινὴ συνήθεια ὀνομάζει βλαχικὰς καὶ τοὺς εἰς αὐτὰς ἀνήκοντας Βλάχους.

Ὁ καλός μου πατὴρ (αἰωνία του ἡ μνήμη!) προσεπάθησε νὰ μὲ ἐκπαιδεύσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν καλήτερον μ' ὅλα τὰ μικρὰ μέσα, ἅτινα διέθετεν.

«Ἂς μάθῃ ὁ υἱός μας γράμματα, ἔλεγεν· αὐτὰ ἀνοίγουν τὰ μάτια τὴν σήμερον ἡμέραν!»

Τὴν ἰδέαν ταύτην συνεμερίζετο καὶ ἡ μήτηρ μου, ἥτις ἦτο πρότυπον καλῆς οἰκοκυρᾶς. Εἰς τὴν κωμόπολίν μας εἴχομεν λαμπρὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα· οἱ δὲ διδάσκαλοί μας ἐξεπλήρουν εὐσυνειδήτως τὸ καθῆκόν των καὶ ὁ πατήρ μου ἐζήτει πάντοτε τὰς σχέσεις των.

Μίαν ἡμέραν τοὺς ἤκουσα νὰ συνδιαλέγωνται μὲ τὸν πατέρα μου ἐν ἐκτάσει. « Ἀκοῦς ἐκεῖ τὸν ἄθλιον νὰ τολμήσῃ νὰ πατήσῃ ἐδῶ τὸ πόδι του! δὲν κρημνοτσακίζονταν ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό μας!»

Καθὼς ἠννόησα κάποιος ξένος, ὀνόματι Μαργαρίτης, ἦλθε καὶ ἐζήτει νὰ κάμῃ τὸν κόσμον νὰ πιστεύσῃ, ὅτι οἱ Βλάχοι δὲν εἶνε Ἕλληνες, καθὼς τόσας χιλιάδας χρόνια τὸ ἐπίστευαν, ἀλλὰ Δᾶκες καὶ Μολδαυοί, δηλ. Ρωμοῦνοι!

Οἱ ἀγαθοὶ ὅμως ἐκεῖνοι ἄνθρωποι ὀλίγον ἤθελον ν' ἀκούσουν ἀπὸ τοιαῦτα παραμύθια καὶ τὴν ἐπαύριον ἐν πομπῇ καὶ παρατάξει, ἐν ροπάλῳ καὶ λιθοβολισμῷ καὶ γιουχαϊσμῷ ἐξεδίωξαν κακῶς ἔχοντα τὸν φιλόστοργον ἐκεῖνον θετὸν υἱὸν τῆς τὸ γάλα καὶ τὸ μάννα ἀφθόνως παρεχούσης θετῆς μητρός του.

Καὶ ἐκεῖνος μὲν ἔκτοτε ἐφυλάχθη πολὺ ἀπὸ τοῦ νὰ πατήσῃ τὸν πόδα του εἰς τὴν τόσον ἄξενον εἰς αὐτὸν κωμόπολίν μας ἀλλ' ἐμέ, ὅστις ἐμεγάλωνα καὶ ἐμάνθανα καὶ περισσότερα, ἐβασάνιζεν ἡ ἰδέα τῆς καταγωγῆς μας, τῆς γλώσσης μας, πῶς δηλ. καὶ ποῦ βασιζόμενοι ἐκεῖνοι οἱ ἄνθρωποι ἐζήτουν νὰ κλονίσωσι τὴν ἀπὸ αἰώνων πατροπαράδοτον ἡμῶν πίστιν.

Ἂν καὶ μοῦ ἐφαίνοντο εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς παραμύθια ἐζητοῦσα ὅμως νὰ ξεδιαλέξω τὴν ἀλήθειαν. Καὶ ἤρχισα νὰ παρατηρῶ, νὰ ἐξετάζω, νὰ μελετῶ τὸ ζήτημα νὰ σκε-

πτωμαι, νὰ ἐννοῶ. Ἄλλως τε ἡ σαγήνη τοῦ ἀποστόλου ἐκείνου προσείλκυσε μερικὰ ψαράκια καὶ ἡ προπαγάνδα ἐσυστημοποιεῖτο διὰ νὰ μὴ πάθη καὶ ἀλλοῦ τὰ ἴδια ὅσα εἶχε πάθη εἰς τὴν πατρίδα του, ἐπρόφθασε καὶ ἐγέμιζε μερικὰ χέρια μὲ λέβια καὶ οὕτω δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ δράξωσι λίθους διὰ τὴν κεφαλήν του.

Καὶ ἐν πρώτοις παρετήρησα, ὅτι ὅλοι ἀνεξαιρέτως, οἱ δώσαντες πίστιν εἰς τῆς προπαγάνδας τὰς διαδόσεις εὕρισκον καὶ ζωὴν ἄνετον καὶ εἰρηνικὴν καὶ ἀφθονίαν τῶν καρπῶν τῆς γῆς· εἶχον μὲ ἄλλους λόγους ὑλικὰ συμφέροντα. Ἐγίνετο δηλ. μία ἀγοραπωλησία, ἔπαιρναν λέβια, ἔδιδαν ψυχήν! Ἔβλεπα ἔπειτα, ὅτι ἡ ἀποσκίρτησις αὐτή, ἡ ἐντὸς ὀλίγου ἀλλαγὴ πίστεως καὶ φρονήματος, ἀπεκαθίστα τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς ἀρχοντοχωριάτας.

Ἄλλην μίαν παρατήρησιν ἔκαμα, ὅτι ἡ ἐκμάθησις τῆς ρωμουνικῆς γλώσσης καὶ ἄλλων μαθημάτων ρωμουνιστὶ ἐνταῦθα οὐδὲν πρακτικὸν ἀποτέλεσμα φέρει. Πολλοὶ ἀφοῦ εἶδον, ὅτι κατ' οὐδὲν ταῦτα τοῖς ὠφέλησαν, ἠναγκάσθησαν νὰ στείλωσιν ἐκ νέου τὰ παιδιά των εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ ἐσκέφθην ὁποῖον λόγον ὑπάρξεως ἔχουσιν ἐνταῦθα τὰ ἐκπαιδευτήρια ταῦτα; πρὸς τί ἡ δαπάνη τόσων χρημάτων;

Ἔπειτα ἐξήτασα τὴν γλῶσσάν μας, ἐκεῖνο δηλ. τὸ ἰδίωμα, τὸ ὁποῖον ἡμεῖς οἱ Βλάχοι μετ' εὐχαριστήσεως μεταχειριζόμεθα μεταξύ μας. Καὶ εἶδον, ὅτι ἡ ἰδική μας διάλεκτος διαφέρει πολὺ τῆς ρωμουνικῆς γλώσσης, ὅσον ἡ ἰσπανικὴ τῆς πορτογαλλικῆς καὶ κἄτι περισσότερον, ὅσον ἡ γαλλικὴ τῆς ἰταλικῆς, ὅσον ἡ ἀγγλικὴ τῆς γερμανικῆς. Ἡ ἰδική μας διάλεκτος ἔχει πλείστας λέξεις ὁλοκλήρως ἑλληνικὰς ἢ μὲ ρίζας τοιαύτας· ἔχει καὶ τουρκικὰς ὀλίγας, ὀλίγου δὲ σλαυϊκάς· ἔχει καὶ μερικὰς ἄλλας ἄνευ προελεύσεως, θέμα κατάλληλον πρὸς ἰδιαιτέραν μελέτην, ἔχει δὲ καὶ τὰς ἐκ τῆς λατινικῆς παραγομένας, αἵτινες καὶ προσέδωκαν τὸ ὕφος λατινικῆς διαλέκτου εἰς αὐτήν· ἡ τῶν Ρωμούνων γλῶσσα εἶνε κατὰ τὸ ἥμισυ σλαυϊκή, ὡς ἐκ τῆς ἐπιμιξίας καὶ συμβιώσεως μετὰ σλαυϊκῶν φυλῶν.

Ἔπειτα καὶ ἓν ἄλλο. Μία ἄλλη διάλεκτος, ὁμοιάζουσα τῇ ρωμουνικῇ περισσότερον ἢ ἡ ἰδική μας εἶνε ἡ ρωμανικὴ ἢ ραιτορωμανικὴ καλουμένη καὶ ὁμιλουμένη εἴς τινα διαμερίσματα, συνορεύοντα πρὸς ἄλληλα, τῆς Ἐλβετίας, Αὐστρίας καὶ Ἰταλίας, δηλ. εἰς τὴν Ἐγγαδίνην, Νότιον Τυρολίαν καὶ Φριαοὺλ, ἐφ' ᾧ καὶ εἰς τρεῖς ἄλλους κλάδους, ὁμοιάζοντας λίαν πρὸς ἀλλήλους ὑποδιαιρεῖται ἡ ρωμανικὴ ἐκείνη διάλεκτος: εἰς τὸ Χουρβελχῖκον ἰδίωμα, τὸ Λαδινικὸν καὶ τὸ Φριαουλανικόν.

Διατί αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι δὲν ἐνεργοῦσι καὶ ἐκεῖ διὰ τῶν προπαγανδῶν των καὶ δὲν στέλλουσι καὶ ἐκεῖ ἀποστόλους τινὰς πρὸς προσηλυτισμόν, ἀφοῦ τόσον ὁμοιάζει ἡ γλῶσσά των; Ἄλλως τε καὶ δὲν ἀπέχουσιν αἱ χῶραι ἐκεῖναι ἀπὸ τὴν νέαν αὐτόκλητον μητέρα των περισσότερον ἢ ἡ Ἠπειροθεσσαλία· καλὸν εἶνε ἡ γλῶσσα νὰ μαζεύῃ ὅλους τοὺς νεοσσοὺς κάτω τῶν πτερῶν της.

Ἀφοῦ ἡ γλωσσολογία δὲν μὲ ηὐχαρίστησε περνῶ εἰς τὴν ἱστορίαν· ἀναζητῶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ἀναδιφῶ παλαιὰς ἱστορίας πλὴν δὲν εὑρίσκω παρὰ σκόνιν μόνον. Οὐδεὶς μοὶ λέγει, ὅτι ἡμεῖς οἱ ἐδῶ Βλάχοι κατήλθομεν ἀπὸ τὴν πέραν τοῦ Ἴστρου χώραν, οὔτε παλαιός, οὔτε νεώτερος. Βλέπω μάλιστα, ὅτι πολὺ περισσότεροι εἴμεθα πρὸς Νότον, πρὸς τὴν Ἠπειροθεσσαλίαν, παρὰ πρὸς Βορρᾶν· γινόμεθα ἀραιότεροι ἐφ' ὅσον πλησιάζομεν τὴν Ρωμουνίαν. Προστρέχω καὶ εἰς τὴν γεωγραφίαν· τίποτε καὶ αὐτή· μοὶ παρουσιάζει πλατέα καὶ μακρὰ σλαυϊκὰ τείχη ἀναμέσον τῶν παιδιῶν καὶ τῆς μητρός των· ἡ διοίκησις δέον νὰ γίνηται δι' ἀεροστάτων.

Μεταξὺ τῶν ἀρνητικῶν αὐτῶν παρατηρήσεων ἀνακαλύπτω καὶ θετικά τινα. Ὁ Στράβων ἀναφέρει κάπου νομαδικάς τινας ποιμενικὰς φυλάς, μὲ ἰδιαίτερόν τι γλωσσικὸν ἰδίωμα· ἄλλοθι βλέπω, ὅτι φρουραὶ ρωμαϊκαὶ καὶ ἄλλοι ἄποικοι Ρωμαῖοι ἐνεκαθίσταντο εἰς τὰς κωμοπόλεις καὶ ἐγένοντο ἐγκάτοικοι, συνάπτοντες συνοικέσια καὶ ἐρχόμενοι εἰς ἐπιμιξίαν μὲ τοὺς ἐκεῖ προϋπάρχοντας ἑλληνικοὺς πληθυσμούς, οἵτινες ἐξεμάνθανον τὴν γλῶσσάν των· οὐχὶ βεβαίως τὴν τοῦ Κικέρωνος καὶ τοῦ Βιργιλίου· εἰς τὰ βουνὰ δὲν εἶχον τότε τέλεια σχολεῖα, ἐμάνθανον ὁπωσοῦν μίαν γλῶσσαν διὰ νὰ συνεννοῶνται· ἀνεμίγνυον τὰ ἑλληνικὰ μὲ τὰ λατινικὰ καὶ ἔκαμναν μίαν ἑλληνορωμαϊκὴν σαλατικὴν διάλεκτον· τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμα ἔμενον ἑλληνικά· φρονήματα ἐπίσης ἑλληνικώτατα. Ἐξετάζω τὴν λέξιν Βλάχος· μανθάνω, ὅτι παράγεται ἀπὸ τὸ ἀρχαῖον γερμανικὸν ἐπίθετον Βάλχος (Walck) καὶ σημαίνει ξένον, ἀλλοδαπόν, ἀλλοεθνῆ. Διὰ τῆς λέξεως ταύτης ὠνόμαζον οἱ Γερμανοὶ τὰς γείτονας κελτικὰς φυλάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τοὺς κατοικοῦντας τὴν Δακίαν Δάκας, παρ' οἷς καὶ διετηρήθη ἡ λέξις· ἐκεῖθεν εἰς νεωτέρους χρόνους προσεκολλήθη εἰς τὰς ἑλληνικὰς φυλὰς τῆς Ἠπειροθεσσαλίας καὶ Μακεδονίας, τὰς ὁμιλούσας τὴν ἑλληνορωμαϊκὴν διάλεκτον, ἥτις καὶ ὠνομάσθη βλαχική. Ἀνὰ τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα δίδουν τὸ ὄνομα «Βλάχος» εἰς τοὺς ὀρεινοὺς χωρικούς.

Καὶ μετὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ ὀνόματος τῆς φυλῆς μου περνῶ καὶ ἔμπροσθεν τοῦ καθρέπτου μου· βλέπω καλὰ καλὰ τὰ μοῦτρά μου, βλέπω καὶ κάτι χρωματισμένας εἰκόνας χωρικῶν Ρωμούνων, τὰς ὁποίας ἐπίτηδες ἠγόρασα· βλέπω ἐδῶ, βλέπω ἐκεῖ, ἀδύνατον ν' ἀνεύρω ἴχνος ὁμοιότητος τῆς φυσιογνωμίας μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς φυλῆς! Ὄχι! Δὲν εἶνε δυνατόν, ἀναφωνῶ, νὰ ἔχω καμμίαν σχέσιν μὲ αὐτοὺς ἐκεῖ! Οὐδεμίαν ἄλλην ἢ τὴν γενικήν, ὅτι ἀνήκομεν ἀμφότεροι εἰς τὴν ἰνδογερμανικὴν ὁμογένειαν.

Ἡ θύρα κρούει· εἰς τὸ δωμάτιόν μου εἰσέρχεται ὁ κ. Α. διδάσκαλος τῆς ρωμουνικῆς σχολῆς· γνώριμος παλαιός, Ἕλλην γνήσιος, γνησιώτατος. Ὅλος ὁ Δούναβις δὲν θὰ ἠδύνατο ν' ἀλλάξῃ τὸν φυλετικόν του χαρακτῆρα.

Τὸν βλέπω μειδιῶντα, λίαν εὐπροσήγορον. «Ἔρχομαι νὰ σᾶς ἀναγγείλω εὐχάριστα, μοὶ λέγει· θὰ πετάξῃς ἀπὸ τὴν χαράν σου!» — Ἂς ἀκούσω! — «Μᾶς ἔρχονται ἄλλαι ἑξακόσιαι χιλιάδες· τριάκοντα χιλιάδες ναπολεόνια διὰ ν' ἀνοίξωμεν ἐμπορικὸν μουσεῖον καὶ ἐπιμελητήριον καὶ δὲν ξεύρω τί ἄλλο. Ἐφέτος δηλ. τὰ πᾶμε

πρίμα. Καὶ ξεύρεις; ἀπεφασίσθη νὰ σὲ κάμωμεν διευθυντήν, πρόεδρον, ἔφορον, ταμίαν, ὅ τι θέλεις, σὲ ἔχομεν ἀνάγκην· εἶσαι τὸ ὄνειρόν μας, ὅ τι θέλεις, ἀκοῦς; τιμήν, δόξαν, ὑπόληψιν, θὰ ὁμιλεῖς μὲ τὸν τάδε, θὰ τρώγῃς μὲ τὸν δεῖνα· θὰ παίζῃς μὲ τὸ χρῆμα, καταλαμβάνεις; οὔτε σκέψιν θέλει· ἐμπρός, τὸν λόγον σου· τὸ χέρι σου!»...

Αἱ πρῶται ἤδη λέξεις του μοὶ εἶχον προξενήσῃ ἀηδίαν· ταύτην ἐπηκολούθησεν ἐνδόμυχος ἀγανάκτησις· ἤρχ ο λοιπὸν μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ μὲ δελεάσῃ, νὰ μὲ ἀπατήσῃ· ἤρχετο νὰ κλονίσῃ, ἂν θὰ τῷ ἦτο δυνατόν, τὴν πεποίθησίν μου τὴν ἀκλόνητον, ν' ἀγοράσῃ τὴν συνείδησίν μου· ὁ ἀσυνείδητος ἐκεῖνος μὲ ἐξέλαβεν ὡς ὅμοιόν του! ἤρχετο νὰ μὲ προσβάλῃ εἰς τὰ ὕψιστα τῶν συμφερόντων μου, νὰ κολάσῃ τὴν ψυχήν μου. Οἱ ὀφθαλμοί μου ἐθόλωσαν· ἠγέρθην συγκεχυμένος, ἀγριωπός. Ἐκεῖ εἰς τὴν γωνίαν ἦτο ἡ ῥάβδος μου ἡ ἀγκαθωτή· ἔσπευσα πρὸς ἐκείνην... Ὁ φίλος ὁ ἄφιλος ἠννόησεν· ὥρμησε πρὸς τὴν θύραν καὶ ταχύς, ἀνὰ ἑπτὰ πηδῶν τὰς βαθμίδας, κατῆλθε τὴν κλίμακα· ἦτο καιρός!

Βλάχος

Σημ. «Ἑλλην.» Ἡ ἀνωτέρω εἰλικρινὴς ἐξομολόγησις τοῦ Βλάχου, ἣν ἐδημοσίευσεν ὁ «Φάρος τῆς Θεσσαλονίκης» μαρτυρεῖ περιτράνως περὶ τῆς ἀκλονήτου εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἰδέαν πίστεως τῶν βλαχοφώνων ἡμῶν ἀδελφῶν, ἀείποτε προμαχησάντων ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς Πατρίδος. Ἡ ἐξομολόγησις, τόσον ἀφελῶς καὶ φυσικῶς γεγραμμένη, δύναται νὰ διδάξῃ πολλὰ εἰς τοὺς πέραν τοῦ Ἴστρου ὀπαδοὺς τῆς μεγαλομανοῦς πολιτικῆς, νὰ διδάξῃ, ὅτι μάτην θὰ διασπαρῇ καὶ ἡ ἐξ 600 χιλ. φρ. τελευταία τῆς ρωμουνικῆς Κυβερνήσεως πίστωσις ὑπὲρ τῶν Κουτσοβλάχων, ἔμπεδον ἐχόντων τὸ φρόνημα τὸ ἑλληνικὸν καὶ ἀκραιφνῆ τὴν συνείδησιν αὐτῶν. Εἶνε λυπηρόν, ὅτι οἱ πολιτευόμενοι τοῦ φίλου βασιλείου δὲν ἐπεζήτησαν νὰ μορφώσωσι γνώμην ἀληθῆ διὰ σοβαρᾶς μελέτης τῆς ἱστορίας καὶ ἐθνολογίας τῶν λεγομένων Κουτσοβλάχων· ἐντεῦθεν καὶ αἱ τελευταῖαι περὶ τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος ἐν τῇ Γερουσίᾳ γενομέναι ἀγορεύσεις ἐστηρίζοντο ἐπὶ τῆς μυθολογίας, ἀφ' οὗ ὁ κ. Γραδετσιᾶνος ἀνακαλύπτει 800 χιλ. Ρωμούνους ἐν Μακεδονίᾳ χειροκροτούντων τῶν συναδέλφων αὐτοῦ! Ἡ ἐσφαλμένη δ' αὐτῶν αὕτη ἀντίληψις περὶ τοῦ κουτσοβλαχικοῦ ζητήματος οὐ μόνον ἐξαναγκάζει εἰς ματαίαν θυσίαν ἑκατομμυρίων φράγκων ἀλλὰ καὶ ματαιοῖ τὴν εὐκταίαν ἀλληλεγγύην μεθ' ἡμῶν, οἵτινες οὐδέποτε ἐπεζητήσαμεν νὰ ἀδικήσωμέν τινα.

Ο "ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ„ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

Α΄.

ΕΚ ΒΕΛΓΙΟΥ

Οἱ Ἕλληνες τοῦ Βελγίου, διατρανοῦντες τὴν πρὸς τὸν «Ἑλληνισμὸν» ἐκτίμησιν αὐτῶν, ἀπέστειλαν τὸ ἑξῆς τηλεγράφημα:

Καζάζην, Πρόεδρον «Ἑλληνισμοῦ»
Ἀθήνας

Ἕλληνες Βελγίου συνηγμένοι ἐν Γάνδῃ ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἐθνικῆς ἡμῶν παλιγγενεσίας συγχαίρομεν Πρόεδρον «Ἑλληνισμοῦ» Καζάζην ἐπὶ πατριωτικαῖς ἐνεργείαις, ἐκφράζοντες συνάμα εὐχὴν στρατιωτικῆς ὀργανώσεως χώρας.

Ἡ Ἐπιτροπή.

Β΄.

ΕΚ ΝΟΤΙΟΥ ΑΦΡΙΚΗΣ

Πρὸς τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Ἑταιρείας ὁ «Ἑλληνισμός».
Εἰς Ἀθήνας

Ἀξιότιμοι κ.κ. Ἑταῖροι,

Καθῆκόν μοι ἐπιβάλλεται, ἀπαραίτητον πάσῃ ἑλληνικῇ συνειδήσει, ὅπως ἐκφράσω βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην εἰς τὸν αἰσίως ἐπανακάμψαντα ἐκ τοῦ ἐπὶ ἑξάμηνον ἱεροῦ ταξειδίου, μόνον σκοπὸν ἔχοντος τὴν διασάλπισιν τῶν δικαίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θρᾴκῃ, πρύτανιν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου καὶ πρόεδρον τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» ἀξιότιμον κ. Νεοκλέα Καζάζην. Μὴ δυνάμενος ἵνα, ἐκπληρῶν διακαῆ πόθον μου, ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἀσπασθῶ τοῦ ὑπερηφάνου καὶ σεβασμίου μετώπου τοῦ σοφοῦ πατριώτου πρὸς ἔνδειξιν τιμῆς τε καὶ ἀγάπης, προσαγορεύω δι' ὑμῶν κύριοι, τῷ ἐθνικῷ ἡμῶν ἀποστόλῳ, ἐπὶ τῇ αἰσίᾳ αὐτοῦ ἐπανόδῳ τὸ **«ὡς εὖ παρέστη»**.

Ἐκφράζων τὰ πρὸς ἅπαν τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ταπεινά μου σέβη.

Διατελῶ μεθ' ὑπολήψεως

Γ. Κ. Ἀναστασίου.

Γ.

ΕΚ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Ὁ Πρόεδρος μετὰ τὴν ἐκ Κρήτης ἐπάνοδον αὐτοῦ προσκληθεὶς μετέβη εἰς Πάτρας, ἔνθα ὡμίλησε περὶ τῶν καθόλου ἐθνικῶν ἡμῶν πραγμάτων. Ἀποβλέπων εἰς τοὺς ἐπικρεμαμένους ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου κινδύνους, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ὀλιγωρίαν τοῦ ἐλευθέρου Κράτους περὶ τὴν στρατιωτικὴν αὐτοῦ ἀνασύνταξιν ἐξήνεγκε προφητείαν ἀλγεινὴν ὅτι ἂν μὴ σωφρονήσωμεν καὶ ἐργασθῶμεν φιλοτίμως πρὸς ἀνέγερσιν τῶν ἐθνικῶν ἐρειπίων πέπρωται νὰ παρασκευάσωμεν τὴν κάθοδον ἀγρίας φυλῆς καὶ νὰ ἴδωμεν τὴν πατρίδα ἡμῶν διοικουμενην ὑπὸ Βουλγάρου Ἁρμοστοῦ...

Τὰ περὶ τῆς διαλέξεως ὁ ἐγκρατὴς δημοσιογράφος κ. Σακελλαρίου ἀναγράφει ὡς ἑξῆς ἐν τῷ Νεολόγῳ Πατρῶν:

Τὴν ἑσπέραν τῆς Κυριακῆς ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Σχολῆς τοῦ Λαοῦ ὡμίλησεν ὁ κ. Καζάζης ἐπὶ τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος καὶ τῆς ἐθνικῆς πολιτικῆς. Ἡ αἴθουσα ἦτο κατάμεστος ἀκροατηρίου, ἐπὶ δὲ τῶν πρώτων σειρῶν παρεκάθηντο πολλαὶ κυρίαι καὶ δεσποινίδες.

Ἡ ὁμιλία τοῦ κ. Καζάζη ὑπῆρξεν ἀναλυτικὴ καὶ ἔρριψε πλῆρες φῶς ἐπὶ τῶν κινδύνων, οὓς διατρέχει ἡ Μακεδονία. Ὁ Πανσλαυϊσμὸς ἀπὸ χρόνων ἐπιδιώκει τὴν ἀπορρόφησιν τῆς χώρας ταύτης. Δυστυχῶς δὲ καὶ οἱ ξένοι λαοί, σκοτιζόμενοι ὑπὸ ψευδῶν στατιστικῶν, γεωγραφικῶν καὶ ἐθνολογικῶν, ὑποστηρίζουσι τὰς παραλόγους τῶν Βουλγάρων ἀξιώσεις. Ὁ κίνδυνος δὲ οὗτος δὲν εἶνε ἐκ τῶν δευτερευόντων.

Ὁ κ. Καζάζης ὥρισε τὴν Μακεδονίαν κατὰ τὴν διαίρεσιν, ἣν παρεδέχθη ἡ ὀθωμανικὴ Κυβέρνησις. Ἐκ τῶν τριῶν τμημάτων αὐτῆς, οἱ νομοὶ Θεσσαλονίκης καὶ Μοναστηρίου εἶνε καθαρῶς ἑλληνικοί, ἐνῷ ὁ τοῦ Κοσυφοπεδίου εἶνε μᾶλλον σλαυϊκός. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ σλαυϊκοῦ στοιχείου ὁ κ. Καζάζης, ἀκολουθῶν τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν, διέκρινε τοὺς βουλγαροφώνους ἢ τοὺς ἑλληνοσλαύους, ὧν ἡ γλῶσσα φέρει ῥίζαν ἑλληνικὴν καὶ κατάληξιν σλαυϊκήν. Ὁ κ. Καζάζης ἐξήγησε τὸ ἐθνολογικὸν τοῦτο φαινόμενον ἱστορικῶς, τίνι τρόπῳ Ἕλληνες τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν συνείδησιν προσέλαβον τοιοῦτον γλωσσικὸν ἰδίωμα.

Ὁ ἑλληνικὸς χαρακτὴρ τῆς Μακεδονίας διήκει καθ' ὅλας τὰς ἱστορικὰς περιόδους. Οὐδέποτε ἡ ἐθνικὴ συνείδησις ἐξέλιπεν ἀπὸ τὴν πατρίδα τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου καὶ τόσων ἄλλων ἐξόχων ἡρώων καὶ λογίων τῶν νεωτέρων χρόνων. Ἀλλ' ὁ Πανσλαυϊσμός, ὁ ὁποῖος ζητεῖ νὰ καταπνίξῃ τὸν Ἑλληνισμὸν προσπαθεῖ νὰ ἐκσλαυΐσῃ τὴν Μακεδονίαν καὶ χωρίζων τὸ νότιον τμῆμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὴν Πελοπόννησον, ἀπὸ τῆς Θράκης καὶ Κωνσταντινουπόλεως νὰ δώσῃ τὸ τελειωτικὸν κτύπημα κατὰ τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς.

Διὰ νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ πρόγραμμα τοῦτο ὁ Πανσλαυϊσμὸς ἐζήτησε τὴν ἵδρυσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν κέντρων καὶ Σχολείων. Ἀλλ' ἐννόησεν, ὅτι οὔτε διὰ τῆς Ἐκκλησίας, οὔτε διὰ τῶν Σχολείων θὰ κατεπάλαιε τελεσφόρως τὸν Ἑλληνισμόν. Τότε ἐτράπη εἰς τὴν πολιτικὴν τῶν σφαγῶν, τῶν λεηλασιῶν, τοῦ τρόμου καὶ τοῦ αἵματος. Εἰς τὴν ἐγκληματικὴν ταύτην πολιτικὴν τὸν ὤθουν τὰ φυσικὰ καὶ ἐθνικά του

ἔνστικτα. Καὶ διὰ τοῦτο βλέπομεν τὴν σειρὰν τῶν ἀτιμιῶν, αἵτινες στιγματίζουσι τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν ἀνθρωπότητα.

Κατὰ τῆς πολιτικῆς ταύτης πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ ἀλλάξωμεν μέθοδον ἐνεργείας. Χρήσιμοι εἶνε αἱ Σχολαί, ἀλλὰ δὲν ἀρκοῦσι. Ἡ βουλγαρικὴ βία εἶνε ἀκατάσχετος. Καὶ κατ' αὐτῆς πρέπει νὰ ἀντιτάξωμεν τὴν πολιτικὴν Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου. Ἔχομεν ἀνάγκην στρατοῦ καὶ στρατιωτικῆς συντάξεως. Ἡ σωτηρία τοῦ Ἔθνους πάντοτε ὑπῆρξεν ἐξαγόμεν ν δύο δυνάμεων, τῆς πνευματικῆς ὑπεροχῆς καὶ τοῦ ἁρματωλισμοῦ, ἤτοι τῆς ἰσχύος. Ταύτην δὲ πρέπει νὰ καλλιεργήσωμεν συντόμως. Στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν ζητοῦσι οἱ φιλέλληνες ἐν Εὐρώπῃ, οἱ ὁμογενεῖς τῆς διασπορᾶς καὶ ὁ ἀλύτρωτος Ἑλληνισμός. Ἡ δύναμις, τὴν ὁποίαν ἠρυόμεθα ἐκ τῆς προγονικῆς εὐκλείας ἐσβέσθη, διότι ἡ ἰσχὺς διέπει τὸν βίον καὶ τὸ φρόνημα τῶν λαῶν. Οἱ Βούλγαροι τὸ ἠννόησαν καὶ ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῆς πολιτικῆς αὐτῆς. Αὐτοὶ ἠδύναντο καὶ νὰ ἀμελήσωσι, διότι ἔχουσι τὴν προστασίαν μεγάλης Δυνάμεως. Καὶ ὅμως ἐνεργοῦσι δραστηρίως, μὴ ἀρκούμενοι εἰς τὴν αἰσθηματικὴν πολιτικήν.

Ἡ στρατιωτικὴ ἀνασύνταξις τῆς Ἑλλάδος θὰ ἐμπνεύσῃ τὸ θάρρος καὶ τὴν ἐλπίδα εἰς τὰ διάφορα τμήματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἄλλως ἂν ἐξακολουθήσωμεν τὴν πολιτικὴν τῶν κομμάτων καὶ τῶν ἐπαρχιακῶν συμφερόντων, τὰ τμήματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ θὰ ἀναγκασθῶσι νὰ ζητήσωσι προστασίαν ἀλλαχόθεν.

Ἡ Ἤπειρος καὶ ἡ Ἀλβανία θὰ ἀτενίσωσι τὴν Ἰταλίαν, ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Θράκη τὴν Ρωσσίαν ἢ τὴν Αὐστρίαν, καὶ αἱ νῆσοι τοῦ Ἀρχιπελάγους μετὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἄλλην τινὰ Δύναμιν. Τότε δὲ ὁ Ἑλληνισμός, κατατετμημένος καὶ συντετριμμένος θὰ ἐξαφανισθῇ ὄχι πλέον ὡς κράτος, ἀλλὰ καὶ ὡς φυλή.

Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν στρατιωτικὴν σύνταξιν, πρέπει νὰ ὠθήσωμεν τοὺς βουλευτὰς εἰς τὴν ἐθνικὴν δρᾶσιν. Ὅλα τὰ ζητήματα δὲν πρέπει νὰ τὰ ἐκμεταλλεύωνται καὶ νὰ τὰ συζητῶσι κομματικῶς καὶ δημοκοπικῶς. Εἶνε προδοσία ἐθνικὴ ἡ τοιαύτη πολιτική. Μετὰ τοὺς βουλευτὰς ὁ ἑλληνικὸς λαὸς πρέπει νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τοὺς μεγάλους πολιτευτάς. Παρίσταται ἀνάγκη ἀπόλυτος, ὅπως καὶ ὁ Βασιλεὺς καὶ ὁ Διάδοχος καὶ οἱ ἀρχηγοὶ τῶν κομμάτων θέσωσι τὰς βάσεις μιᾶς πολιτικῆς ἑνιαίας καὶ συμφώνου πρὸς τὴν κρισιμότητα τῶν καιρῶν.

Πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν ἓν πρᾶγμα καὶ μίαν ἀλήθειαν ὑπερτάτην, ὅτι ἡ σωτηρία τῆς Μακεδονίας δὲν ἀφορᾷ εἰς τὴν Μακεδονίαν ἀλλ' εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, τῆς Ἠπείρου, τῆς Θράκης. Ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς Μεσογείου καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς. Ἂς ῥίψωσιν ἓν βλέμμα ἐπὶ τοῦ χάρτου καὶ εἶτα ἐπὶ τῆς ἱστορίας. Μακεδονία εἰς ξένην Δύναμιν θὰ παρασκευάσῃ τὴν ἀπώλειαν ὅλου τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Πρέπει νὰ ἐννοηθῇ, ὅτι δὲν θὰ εἶνε μόνον ὑπεύθυνοι οἱ ἀρχηγοὶ τῶν κομμάτων καὶ οἱ βουλευταὶ διὰ τὴν ἐθνικὴν ταύτην ἀπώλειαν. Θὰ εἶνε ὑπεύθυνος αὐτὸς ὁ ἑλληνικὸς λαός, διότι ἠδύνατο νὰ ἐπιβληθῇ καὶ δὲν ἐπεβλήθη. Εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν καὶ δικαιωμάτων δὲν ἐπιτρέπονται ὑπὸ τῆς ἱστορίας ἀνεύθυνα. Εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν τηλεγράφων καὶ τῶν πολιτικῶν συγγραμμάτων καὶ τῆς δημοσιογραφίας δὲν συγχωροῦνται τόσον μεγάλα ἐθνικὰ σφάλματα.

Μία εἶνε ἡ πολιτική : ἡ σωτηρία τῆς Μακεδονίας καὶ διὰ τῆς Μακεδονίας ἡ ἐθνικὴ σωτηρία.

Μία εἶνε ἡ μέθοδος, ἡ τοῦ Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου.

Μ. Γ. Σακελλαρίου

Δ΄.

ΕΚ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Ἡ ἔγκριτος ἐφημερὶς τοῦ Πειραιῶς «Σφαῖρα» ἐν κυρίῳ ἄρθρῳ γράφει τὰ ἑξῆς :

Μέγα καὶ εὐρύ, ὅσον σκόπιμον καὶ καρποφόρον εἶνε τὸ ἔργον τῆς πατριωτικῆς ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ». Τοῦ ἔργου τούτου πιστὴν εἰκόνα ἀπὸ ἐτῶν πολλῶν παρέχει τὸ κράτιστον περιοδικὸν τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», ἐν ᾧ ἐμβριθέσταται καὶ πατριωτικώταται μελέται, ὑπὸ διαπρεπῶν ἑκάστοτε ἀνδρῶν γραφόμεναι, διαλευκαίνουσι τὰ ἐθνικὰ ζητήματα; τὰ ὁποῖα ὁ ἡμερήσιος τύπος δὲν δύναται, ἢ δὲν ἔχει τ' ἀπαιτούμενα στοιχεῖα, ἵνα παρακολουθῇ μετ' ἐπιγνώσεως καὶ ἀλληλουχίας. Ἵνα ὡς ἐν παραδείγματι καταστήσωμεν γνωριμώτερον τοῖς ἡμετέροις ἀναγνώσταις τὸ μεγάλης ἐθνικῆς ἐπιβολῆς πατριωτικὸν ἔργον, ὅ περ διὰ τῆς Ἑταιρείας καὶ τοῦ περιοδικοῦ τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» ἐξακολουθεῖ ἐπιδιωκόμενον φιλοτίμως, εὐσκόπως, ἐνθουσιωδῶς, καὶ παράσχωμεν ἰδέαν τινὰ τοῦ εὐρυτάτου σχεδίου τῆς συντελουμένης ἐθνικῆς ἐργασίας, σημειοῦμεν τὰ κεφάλαια τῶν περιεχομένων τοῦ τεύχους τῆς ἐπιθεωρήσεως τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» τοῦ μηνὸς Μαρτίου ἑ.ἔ. Ἡ ἁπλῆ παράταξις τῶν ἐπικεφαλίδων, τῶν περιεχομένων ἐν τῷ τεύχει τούτῳ ἀρκεῖ νὰ καταδείξῃ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν εὐρύτητα τοῦ πατριωτικοῦ σκοποῦ καὶ τὴν ἀρίστην ἐκλογὴν τῶν δημοσιεύσεων τοῦ ἀνὰ τὰ πέρατα τοῦ ἑλληνισμοῦ διαδεδομένου περιοδικοῦ τῆς πατριωτικῆς ταύτης Ἑταιρείας. Ἰδοὺ τὰ περιεχόμενα τοῦ τεύχους τοῦ Μαρτίου 1903.

«Τὸ ἐν Θεσσαλονίκῃ μέγα τῶν Ἑλλήνων συλλαλητήριον κατὰ τῶν θηριωδιῶν τῶν Βουλγάρων.— Ἡ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἑλληνικὴ διαδήλωσις καὶ ὁ ξένος τύπος (ὑπὸ Ἀλκαίου). — Ἐθνικὴ κατήχησις (ὑπὸ Ν. Καζάζη). — Οἱ ἐν τῇ Κάτω Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ Ἑλληναλβανοί (ὑπὸ Π. Καρολίδου). —Διπλωματικὰ ἔγγραφα περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος καὶ τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου. — Ὁ λόρδος Σαλισβουρῆ καὶ τὸ Ἀνατολικὸν Ζήτημα (ὑπὸ Α. Ἀνδρεάδου). — Ἡ Μεγάλη Ἰδέα (ὑπὸ Χ. Χρηστοβασίλη). — Ὁ «Ἑλληνισμὸς» καὶ ὁ βουλγαρικὸς τύπος.— Ὁ «Ἑλληνισμὸς» καὶ ὁ ρωσσικὸς τύπος.—Τιμαὶ εἰς τὸν Πρόεδρον τοῦ «Ἑλληνισμοῦ».— Ὁ «Ἑλληνισμὸς» καὶ ἡ κοινὴ γνώμη. (Ἐκ Κύπρου, ἐκ Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἐξ Αἰγύπτου).

Ἰδιαιτέρας ἀναλύσεως κρίνομεν ἀξίαν τὴν «Ἐθνικὴν Κατήχησιν», γεγραμμένην παρὰ τοῦ τετιμημένου καὶ πατριωτικωτάτου προέδρου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» κ. Νεοκλέους Καζάζη, ἧς τὸ πρῶτον μέρος δημοσιεύεται ἐν τῷ τεύχει τούτῳ. Ἐν τῷ πρώτῳ τούτῳ μέρει διεξηγεῖται διὰ φράσεως εὐλήπτου καὶ ὅσον ἔνεστιν ἁπλῆς, τί εἶνε ὁ ἄνθρωπος, τί εἶνε ἀγαθὴ ἢ κακὴ πρᾶξις, ἂν εἶνε κοινὸν συμφέρον τὸ πράτ-

τειν τὸ ἀγαθόν, ἂν ἐπλάσθη ὁ ἄνθρωπος ἀγαθὸς φύσει, ποῖος εἶνε ὁ ἠθικὸς ἄνθρωπος, τίνες αἱ ἰδιότητες αὐτοῦ, τί εἶνε καθῆκον, ποῖα τὰ πρῶτα καθήκοντα, τί εἶνε ἀνατροφὴ καὶ πῶς πρέπει νὰ ἐπιδιώκηται, τί εἶνε νόμοι, ποῖα εἶνε τὰ δίκαια τοῦ ἀνθρώπου ἂν εἶνε ἀπαραβίαστα, ποῖος ὁ σκοπὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆ, πῶς ἐπιτυγχάνεται ἡ πρόοδος, ποῖον τὸ μέγιστον καὶ ἱερώτατον καθῆκον τοῦ ἀνθρώπου, εἶνε ἄτιμος ὁ ἐγκαταλείπων τὰς τάξεις του ἐν καιρῷ πολέμου, ποῖος λέγεται πολίτης, πῶς δύναται ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν προορισμόν του καὶ καταλήγει εἰς τὴν γνώμην, ὅτι ἡ ἀργία εἶνε μήτηρ πάσης κακίας. Ἑκάστη θέσις τῆς ἐθνικῆς κατηχήσεως τοῦ τοῦ κ. Καζάζη ἀποτελεῖ μίαν ἐρώτησιν, εἰς ἣν ἀντιστοιχεῖ ἀπόκρισις ἀναλυτικὴ ἐπὶ ἑκάστης ἰδέας. Ὁ ὑψηλὸς σκοπὸς τῆς ἐθνικῆς κατηχήσεως εἶνε προφανής. Ἐν τῷ πρώτῳ αὐτῆς μέρει ἀπὸ τῶν πρώτων ἀρχῶν, ἤτοι ἀπὸ τοῦ τί εἶνε ὁ ἄθρωπος, καὶ τίνες αἱ κύριαι ἰδιότητες αὐτοῦ, ἡ ἐθνικὴ κατήχησις βαίνει βαθμηδὸν μέχρι τῶν δικαίων καὶ καθηκόντων τοῦ ἀνθρώπου, ὧν τὸ μέγιστον καὶ ἱερώτατον εἶνε ἡ πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπη καὶ τελειώνει εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς ἐργασίας, ὡς δυνάμεως ἠθοποιοῦ καὶ ἐθνοποιοῦ.

Εὔληπτοι εἰς πάντας ἀναπτύξεις ἐπὶ ἑνὸς ἑκάστου τῶν ἠθικῶν κεφαλαίων, σύντομοι, εὐμνημόνευτοι, ἀποδεικνύουσιν ὄντως ἠθικοπολιτικὸν εὐαγγέλιον τὴν ἐθνικὴν κατήχησιν τοῦ κ. Καζάζη. Ὁ ἄνθρωπος εἶνε τὸ τελειότατον δημιούργημα ἐπὶ τῆς γῆς, λογικόν, πλασθὲν κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ, ἐκ φύσεως προωρισμένον νὰ πράττῃ τὸ ἀγαθὸν καὶ νὰ μισῇ τὸ κακόν. Ἠθικὴ πρᾶξις εἶνε ἡ συμφωνοῦσα πρὸς τὴν ἠθικήν, κακὴ δὲ ἡ ἀντιβαίνουσα εἰς τὴν ἠθικήν. Ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη ἀγαθός, διότι ἔχει νοῦν, ὅστις τὸν διδάσκει, ὅτι τὸ κακὸν βλάπτει ὄχι μόνον τὸν ὅμοιόν του, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον, καὶ διότι ἔχει καρδίαν, ἡ ὁποία αἰσθάνεται λύπην, ὅταν γίνεται τὸ κακόν. Ἠθικὸς ἄνθρωπος εἶνε ὁ πράττων τὸ καθῆκόν του, ὅπως διατάσσει αὐτὸν ἡ θρησκεία, ὁ νοῦς καὶ οἱ νόμοι. Τὰ πρῶτα τοῦ ἀνθρώπου καθήκοντα εἶνε σεβασμὸς πρὸς τὸν Θεόν, τιμὴ πρὸς τοὺς γονεῖς, ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον. «Ὃ σὺ μισεῖς ἑτέρῳ μὴ ποιήσῃς». Ἕκαστος ἄνθρωπος ἔχει τὸ δίκαιον τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς, τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἰσότητος, τῆς περιουσίας. Τὰ δίκαια τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ἀπαραβίαστα, διότι γεννῶνται μαζὶ μὲ τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἕκαστος πρέπει νὰ τὰ ὑπερασπίζηται διὰ πάσης θυσίας. Ἡ πρόοδος, δηλαδὴ ἡ ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ τελειότης καὶ ἡ ὑλικὴ εὐημερία, ἀποτελεῖ τὸν σκοπὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς. Διὰ τῆς παιδείας καὶ τῆς ἀνατροφῆς, δηλαδὴ τῆς ἐνισχύσεως τῶν σωματικῶν, ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου, ἐπιτυγχάνεται ἡ πρόοδος. Τὸ μέγιστον καὶ ἱερώτατον καθῆκον τοῦ ἀνθρώπου εἶνε ἡ φιλοπατρία. Ὁ καταλείπων τὴν τάξιν, ὁ παραβαίνων τὰ πρὸς τὴν πατρίδα στρατιωτικὰ καθήκοντα, τὰ ἱερώτατα πάντων, πρέπει νὰ θεωρῆται ἄτιμος. Πολίτης ἀληθῶς εἶνε ὁ ἐκπληρῶν τὸ καθῆκον πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τοὺς νόμους καὶ τὴν πολιτείαν καὶ τὴν κοινωνίαν. Ἕκαστος ἄνθρωπος καὶ αὐτὸς ὁ ἔχων τὰ μέσα τῆς συντηρήσεως πρέπει νὰ ἐργάζηται. Ἡ ἀργία εἶνε μήτηρ πάσης κακίας.

Ὑποθῆκαι χρυσαῖ, αἵτινες πρέπει νὰ γείνωσιν ἀναφαίρετον πνευματικὸν κτῆμα παντὸς Ἕλληνος, μάλιστα δὲ τῆς σπουδαζούσης νεότητος, ὑπὲρ ἧς κυρίως ἐφιλοπόνησε τὴν Ἐθνικὴν Κατήχησιν ὁ διάπυρος πατριώτης κ. Ν. Καζάζης.

ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΣ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΟΥ «ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ»

(ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 15 ΜΑΡΤΙΟΥ 1904)

Τὸ Προεδρεῖον ἀποτελοῦσιν ὁ τακτικὸς Πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας κ. Ν. Καζάζης καὶ οἱ εἰδικοὶ Γραμματεῖς κ.κ. Μιχ. Κανακάκης καὶ Θεοδ. Γοῦσκος. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς προηγουμένης ἀπὸ 6 Ἰουνίου 1903 συνεδρίας καὶ τὴν ἐπικύρωσιν αὐτῶν, ὁ ἐκ τῶν Γραμματέων κ. Κανακάκης προέβη εἰς ἀνακοινώσεις πρὸς τὰ παρεστῶτα μέλη περὶ τῶν πεπραγμένων τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸν διαρρεύσαντα χρόνον, ἐχούσας ἐν περιλήψει ὡς ἑξῆς:

Ὅτι ἡ ἡμετέρα Ἑταιρεία παρέθηκε εἰς τὸν κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος ἐντεῦθεν διελθόντα ἔνθερμον φιλέλληνα κ. Ν. Δουρνοβὼ τιμητικὸν γεῦμα διὰ τὰς ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας πολλὰς αὐτοῦ ὑπηρεσίας.

Ὅτι ὁ Πρόεδρος εἰς τὴν ἀνοικτὴν ἐπιστολὴν τοῦ Μιχαηλόφσκη, Προέδρου τοῦ ἑτέρου τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων, ἀπήντησεν ἐπίσης δι' ἀνοικτῆς, μεταφρασθείσης καὶ γαλλιστὶ καὶ κυκλοφορησάσης καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην, ἱκανὴ δὲ μερὶς τοῦ τύπου ἀνεδημοσίευσε καὶ ἐσχολίασε αὐτὴν εὐνοϊκῶς.

Ὅτι ἐκ τοῦ ἀνὰ τὴν Εὐρώπην ἐπὶ ἑξάμηνον ταξειδίου τοῦ Προέδρου ἔσχομεν ἐνθαρρυντικὰ ὑπὲρ τοῦ ἡμετέρου ἀγῶνος ἀποτελέσματα.

Ὅτι ὁ στρατηγὸς Ριτσιώτης Γαριβάλδης δι' ἐπιστολῆς του πρὸς τὴν Ἑταιρείαν ἠρώτησεν ἂν εἶνε δυνατὴ ἡ σύμπραξις τῶν ἀρχηγῶν τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων Σαράφωφ κλπ. μετὰ τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ ὅρους ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἐκτιθεμένους, ὅτι εἰς ταύτην ὁ Πρόεδρος ἐντολῇ τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ἀπήντησεν εἰς τὸν Στρατηγόν, ὅτι μετὰ δολοφόνων συνεννόησις δὲν εἶνε ποτὲ δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ καὶ κατέδειξε τὴν παγίδα, εἰς ἣν ἐζήτουν οἱ Βούλγαροι νὰ περιπλέξωσιν ἡμᾶς. Ἀμφότεραι αἱ ἐπιστολαὶ ἐδημοσιεύθησαν.

Ὅτι ἡ ἐν Παρισίοις ἐκδοθεῖσα γαλλιστὶ μελέτη τοῦ Προέδρου: *«Ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ ἡ Μακεδονία»* μετεφράσθη ἀγγλιστὶ καὶ ἰταλιστί.

Ὅτι ἡ Ἑταιρεία ἵδρυσεν ἐν Παρισίοις δημοσιογραφικὸν ὄργανον, ὅπερ ἀπὸ τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1904 ἤρξατο ἐκδιδόμενον ὑπὸ τὸν τίτλον: **«L'Hellénisme»**. Ἡ ἐπίδρασις ἐκ τῆς ἐκδόσεως τοιούτου περιοδικοῦ, πραγματευομένου περὶ τῶν ἐθνικῶν πραγμάτων καὶ φωτίζοντος τὴν ποικιλοτρόπως σκοτισθεῖσαν εὐρωπαϊκὴν κοινὴν γνώμην εἶνε μεγίστης ἐθνικῆς σημασίας.

Ὅτι παρὰ τῇ ἡμετέρᾳ Ἑταιρείᾳ κατηρτίσθη Τμῆμα, ἐκ φοιτητῶν ἀποκλειστικῶς ἀπαρτιζόμενον, σκοπὸς τοῦ ὁποίου εἶνε ἡ ἀμεσωτέρα ἐπικοινωνία τῶν φοιτητῶν πρὸς τὸν ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας ἐπιδιωκόμενον σκοπόν.

Μεθό, λαμβάνων τὸν λόγον ὁ κ. Πρόεδρος ἀνακοινοῖ εἰς τὴν Συνέλευσιν, ὅτι αἱ εἰς τὴν Ἑταιρείαν εἰσφοραὶ τῶν ἁπανταχοῦ Ἑλλήνων εἶνε πολλαί, κατάλογον τῶν ὁποίων θέλει ἀνακοινώσῃ εἰς τὴν προσεχῆ συνεδρίαν· ὅτι ὁ προϋπολογισμὸς δὲν ὑποβάλλεται ἐν τῇ παρούσῃ, καθόσον ἀναμένονται πολλαὶ ἔτι συνδρομαὶ τῶν μελῶν τῆς Ἑταιρείας, καθιστερούμεναι, ἕνεκα δὲ τῆς βραδύτητος ταύτης, βραδύνει κατ' ἀνάγκην καὶ ἡ σύγκλησις τῆς Συνελεύσεως. Ἐν τούτοις ὅμως ἡ Συνέλευσις δύναται ἀπὸ τοῦδε νὰ ἐκλέξῃ τὴν ἐξελεγκτικὴν ἐπιτροπὴν διὰ τὴν ἐξέλεγξιν τῆς διαχειρίσεως τοῦ 1903, καὶ ὡς ἐλεγκταὶ ἐκλέγονται κατὰ πλειοψηφίαν οἱ κ. κ. Κ. Ζωγράφος, ὑφηγητὴς ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ, Κ. Βασιλείου, δικηγόρος καὶ ὑφηγητής, Λεμπεσιώτης ἀξιωματικὸς τοῦ Ναυτικοῦ καὶ Φρ. Γεωργαντόπουλος, ἀνώτερος ὑπάλληλος.

Ἀκολούθως λαμβάνων τὸν λόγον ὁ κ. Κ. Ζωγράφος λέγει, ὅτι εἴθισται νὰ ἐκφράζωνται εὐχαριστήρια τοῖς Προεδρείοις ἐπὶ τῇ δράσει αὐτῶν, ἀλλὰ τοῦ ἡμετέρου Προέδρου ἡ τελευταία πολυμερὴς ἐθνικὴ δρᾶσις ἐν Εὐρώπῃ ἐπιβάλλει εἰς τὴν συνέλευσιν, ὅπως ἐκφράσῃ τὸν θαυμασμόν της διὰ τὴν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Πατρίδος γενομένην ἐθνικὴν ἐργασίαν.

Ἡ Συνέλευσις σύσσωμος διὰ φωνῶν καὶ χειροκροτημάτων ἀποδέχεται τὴν πρότασιν τοῦ κ. Ζωγράφου.

Ὁ δὲ κ. Σπ. Παπαφράγκος προτείνει, ὅπως πρὸς ἀΐδιον ἐκδήλωσιν τοῦ θαυμασμοῦ τῆς Συνελεύσεως πρὸς τὸν κ. Πρόεδρον, ἀναρτηθῇ ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν συνεδριῶν ἡ εἰκὼν αὐτοῦ, τοῦθ' ὅπερ ὁμοφώνως ἀποδέχεται ἡ Συνέλευσις, ἣν ὁ κ. Καζάζης εὐχαριστεῖ διὰ τὴν θερμὴν ἐκδήλωσιν τῶν αἰσθημάτων αὐτῆς.

Μεθ' ὃ ἐλύθη ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Κατὰ τὴν 29 Μαρτίου 1901

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ		31 Μαρτίου 1904	29 Φεβρουαρίου 1904
Ταμεῖον εἰς μεταλλικὸν	Δρ.	2,059,240.14	1,484,152.44
» » τραπεζικὰ γραμμάτια Ἰονικῆς Τραπέζης	»	187,250.—	197,700.—
» » κερματικὰ γραμμάτια, δίδραχμα καὶ μονόδραχμα	»	3,508,711.—	3,517,497.—
Ἐξωτερικοὶ λογαριασμοὶ Ἀντίτιμον μεταλλικοῦ εἰς τὸ Ἐξωτερικόν	»	16,125,865.03	16,723,660.44
» Προϊὸν ἐκδοθέντος Ἐθνικοῦ Δανείου εἰς χρυσὸν Ἑλληνικῶν Σιδηροδρόμων 4 ο/ο τοῦ 1902	»	2,789,421.43	4,001,366.95
Δάνειον πρὸς τὴν Ἑλλ. Κυβέρν. ἐπ' ἀναγκ. κυκλ. τρ. γραμματίων	»	68,778,575.42	68,778,575.42
» » » » διδράχμων καὶ μονοδράχμων	»	12,750,000.—	12,750,000.—
Ὁμολογίαι Ἐθνικῶν δανείων Εἰς χρυσὸν . . Δρ. 23,767,036.80 / » τραπ. γραμ. » 29,134,575.—	»	52,901,611.80	52,905,661,80
Προεξοφλήσεις	»	19,359,800.97	19,291,001.34
Καθυστερήσεις προεξοφλήσεων	»	2,948,999.55	2,905,438.80
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λ/σμοὶ ἐπ' ἐνεχύρῳ χρηματογράφων	»	12,387,371.10	12,144,750.05
Δάνεια ἐπ' ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων	»	930,083.70	1,364,828.—
Δάνεια πρὸς τὴν Σταφιδ. Τράπεζαν ἐπὶ ἐγγυήσει τοῦ Κράτους	»	5,737,366.47	5,666,191,49
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ	»	50,372,486.87	50,550,789,92
Δάνεια εἰς δήμους, λιμένας καὶ λοιπὰ νομικὰ πρόσωπα	»	42,088,239.09	41,912,501.01
Χορηγήσεις εἰς γεωργοκτηματίας	»	11,180,225.—	10,430,117.40
Καθυστερήσεις χορηγήσεων εἰς γεωργοκτηματίας καὶ γραμματίων Πρ. Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας	»	4,334,380.14	4,282,597.04
Μετοχαὶ εἰς ἐγχωρίους ἑταιρείας	»	4,302,077.25	4,260,314.75
Συμμετοχὴ εἰς Τράπεζαν Κρήτης	»	1,500,000.—	1,500,000.—
Τοκομερίδια ἐν γένει	»	99,134.—	142,332.12
Καταστήματα Τραπέζης καὶ κτήματα ἐξ ἀναγκαστ. ἐκποιήσεων	»	8,336,854.35	8,299,735.27
Ἀπαιτήσεις ἐπισφαλεῖς	»	2,818,404.20	2,792,833.90
Ἔξοδα ἐγκαταστάσεως (ἰδίως δαπάνη κατασκευῆς τρ. γραμματ.)	»	1,654,608,85	1,644,666.90
Διάφοροι λογαριασμοὶ	»		888,008.12
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ	»	78,936.68	2,129,624.91
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς χρυσὸν	»		
Λογαριασμὸς ἐξαγορᾶς συμμετοχῆς Κυβ. εἰς κέρδη ἐκ τρ. γραμματ.	»	1,863,680.	1,863,680.—
Ἐξαγορὰ προνομίου Προν. Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας	»	1,440,000.—	1,440,000.—
Προμήθεια τροπῆς λαχειοφόρου δανείου εἰς τραπεζ. γραμμάτια	»	600,000.—	600,000.—
Διάφορα	»	425,948.49	337,378.45
	Δραχ.	331,559,271.65	334,805.223.52

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

Μετοχικὸν κεφάλαιον		Δρ.	20,000,000.—	20,000,000.—
Ἀποθεματικὰ κεφάλαια		»	13,500,000.—	13,500,000.—
Τραπεζικὰ γραμμάτια ἐν κυκλοφορίᾳ :				
I. διὰ λογαριασμὸν τῆς Κυβερνήσεως	Δρ. 68,778.575,42			
II. » » Τραπέζης	» 54,772,073,18 *	»	123,550,648.60	125,284.583.—
Κερματικὰ γραμμάτια δίδραχμα καὶ μονόδραχμα		»	12,750,000,—	12,750.000.—
Καταθέσεις ἄνευ τόκου εἰς μεταλλικόν		»	1,081,352.01	920,024.34
Καταθέσεις ἄνευ τόκου		»	15,045,389.42	15,259 156.65
Ἐπιταγαὶ πληρωτέαι		»	1,058.003.82	1,010.048.26
Μερίσματα πληρωτέα		»	516,404.86	558,224.86
Καταθέσεις Δημ. διὰ χορηγήσεις δανείων κατὰ τὸν „ΒΦΜ' Νόμον		»	283,749.94	283,749.94
Διεθνὴς Οἰκ. Ἐπιτροπὴ λ/σμὸς καταθέσεων ἐκ. δημοσ. ὑπεγ. προσόδων) Εἰς χρυσόν	Δρ. 163,813.62			
» τραπ. γραμ.	» 2,608,551.96	»	2,772,365.58	
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς χρυσόν		»	49,236.85	7,087.15
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια		»	265,256.25	438,830.85
Καταθέσεις Δημοσίου εἰς Χρυσὸν		»	24,465 99	131,087.53
Καταθέσεις Δημοσίου ἐπὶ τόκῳ εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια		»	2,719,481.26	4,001,366.95
Ἔντοκος κατάθεσις Δημοσ. εἰς χρυσὸν διὰ τὴν κατασκ. τοῦ Σιδ-Πειρ-Δεμερ-Συνόρ.		»	2,789,421.43	2,947,808.54
» » « » τρ. γρ)τια » « » »		»	2.567,095.65	5,774.276.55
Καταθέσεις Δημοσ. εἰς τρ. γραμμάτια κατὰ τὸν Νόμον ,ΒΨΕ'		»	5,474,449,55	66,948,710,67
Καταθέσεις ἔντοκοι		»	67,309,158.96	47,047.770,—
Λαχειοφόρον δάνειον Τραπέζης		»	47,047,770.—	1,449,269.—
Ὑπηρεσία λαχειοφόρου δανείου Τραπέζης		»	1,196,300.—	3,514,368.23
Καταθέσεις ταμιευτηρίου		»	3,431,425.89	
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ		»	2,555,627.84	
Συμμ. τῶν Τραπ. Ἰονικῆς καὶ Ἀθηνῶν εἰς δάνειον Σταφ. Τραπέζης		»	3,281,945.09	2,505.970,19
Διάφορα		»	2,289,722 66	1,154.442,61
* Διὰ λογαριασμὸν **τῆς** Τραπέζης ὡς ἄνω	Δρ. 67,874,242.06			
Ἐκπιπτομένων τῶν ἐν τοῖς Ταμείοις τραπεζικῶν γραμματίων Ἰονικῆς Τραπέζης καὶ τῶν κερματικῶν γραμματίων.	» 8,500,062.—			
Ὑπόλοιπον ἐν κυκλοφορίᾳ διὰ λ)σμὸν τῆς Τραπέζης...	Δρ. 59,474,180.06	Δρ.	331,559,271.65	334,805,223.52

Ἐν Ἀθήναις τῇ 8 Ἀπριλίου 1904.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Λογιστηρίου
Π. Α. ΚΟΥΤΣΑΛΕΞΗΣ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ "ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ,,

Ἀριθ. Πρωτ. 398.

ΕΚΚΛΗΣΙΣ

Πρὸς τὴν Αὐτοῦ Μεγαλειότητα τὸν Βασιλέα τῶν Ἑλλήνων· πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν, τὴν Βουλὴν τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν.

Ἡμέραι πονηραὶ ἀνέτειλαν διὰ τὰς τύχας τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους καὶ δεινοὶ κίνδυνοι ἐπικρέμανται ἐπὶ τῆς Πατρίδος. Ἀμέριστος εἶνε ἡ περὶ τούτου γνώμη τῶν ἁπανταχοῦ Ἑλλήνων, ἐναγωνίως προσβλεπόντων τὰς ἐν Μακεδονίᾳ βουλγαρικὰς ἐπιβουλὰς καὶ τοὺς ἀλλαχοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ κινδύνους. Ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ ἰδίως πατρίδι ἡ ἰδέα αὕτη βαθέως συγκινεῖ τὸν λαόν, μνήμονα τῆς μεγάλης εὐθύνης, ἣν φέρει πρὸς συντέλεσιν τοῦ ἔργου τῶν πατέρων του.

Ἡ ἡμετέρα Ἑταιρεία ἀγωνιζομένη τὸ ἐπ' αὐτῇ ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ μεγαλείου, ἐθεώρησε καθῆκον νὰ μὴ παραλείπῃ οὐδὲν τὸ δυνάμενον νὰ συντελέσῃ πρὸς τοῦτο.

Καὶ ὅτι μὲν ἡ στρατιωτικὴ σύνταξις τῆς χώρας εἶνε ἀπαραίτητος ὅρος τῆς κατισχύσεως τῆς μεγάλης ἰδέας, τοῦτο τοῖς πᾶσι δῆλον, πρὸς τοῦτο δὲ ἡ ἡμετέρα Ἑταιρεία εἰργάσθη ἐκ τῶν ἐνόντων εἰς ἐμπέδωσιν τῆς ἀναμφηρίστου ταύτης ἀληθείας καὶ προλείανσιν τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης πρὸς τὴν στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν.

Δυστυχῶς, ὡσανεὶ μὴ ἤρκει τοσοῦτος χρόνος ἀπολεσθεὶς εἰς μάτην καὶ τόσαι δαπάναι, γενόμεναι ἐκ τοῦ ὑστερήματος τοῦ Λαοῦ, οὐδὲ τώρα, πρὸ τῶν ἐσχάτων κινδύνων, ἀπεδείξαμεν, ὅτι σοβαρῶς μεριμνῶμεν περὶ μέσων ἐθνικῆς ἀμύνης.

Ἡ ἀφορμὴ τοῦ κακοῦ οὐδένα λανθάνει. Ἡ χώρα αὕτη ἀφέθη εἰς τὴν τύχην της. Τὸ κέντρον τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἐνεργείας, τὸ Κράτος, μετὰ πολλοῦ κόπου ἤθελέ τις ἀναζητήσῃ παρ' ἡμῖν. Τοὐναντίον βλέπει ἐπισήμως πλέον ὑψουμένην τὴν σημαίαν τῶν ἀτομικῶν συμφερόντων, ἐπὶ παραλύσει τῆς ἰσχύος τῶν ἀντιπροσωπευόντων τὴν κοινὴν θέλησιν νόμων καὶ βλάβην τῶν δημοσίων συμφερόντων.

Ὅλοι οἱ ἀληθεῖς φιλοπάτριδες, καὶ πρῶτος πάντων ὁ Βασιλεύς, καθῆκον ἔχουσι, φρονοῦμεν, νὰ μὴ μένωσιν ἀδιάφοροι πρὸ τῶν ἐπικρεμαμένων ἐθνικῶν κινδύνων. Ἡ στρατιωτικὴ σύνταξις τῆς χώρας ἔστω τὸ σύνθημα γενικῆς ἀνανήψεως, ἀρχὴ πολιτικῆς παλιγγενεσίας καὶ ἐξαγνισμοῦ. Πρὸ τῆς ἱερᾶς ταύτης σημαίας ἂς χαμηλώσῃ πᾶσα ἄλλη καὶ πᾶς ἐγωϊσμὸς ἂς σιγήσῃ πρὸ τοῦ ἐγὼ τῆς ἀλυτρώτου Ἑλλάδος. Ἂν διεπράχθησαν σφάλματα, δὲν πρέπει διὰ τοῦτο καὶ νὰ διαιωνισθῶσιν, ἂν ἐξήλθομεν τῆς μεγάλης ἐθνικῆς λεωφόρου, καιρὸς νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς αὐτήν.

Πολλάκις κατεδείχθησαν οἱ ἐσωτερικοὶ κίνδυνοι, τὸ δὲ κακὸν τοῦτο, οὐδενὸς σώζοντος, ἐξακολουθεῖ τὸν δρόμον αὐτοῦ. Ἀλλ' ἡ ἐσωτερικὴ καταστροφή, εἰς ἣν οὕτω φερόμεθα, εἶνε μηδέν, παραβαλλομένη πρὸς τὸν μέγαν κίνδυνον, τὸν ἐξωτερικόν, τὸν ἐθνικόν, ὅστις ἀπειλεῖ οὐδὲν ἧττον ἢ πανωλεθρίαν. Ἑλλὰς ἄνευ Μακεδονίας, ἄνευ μέλλοντος ἐθνικοῦ, καὶ ἂν φαίνηται ζῶσα, εἶνε πτῶμα, τὸν νεκροθάπτην μόνον ἀναμένον.

Ἐν τῇ ἐσχάτῃ ταύτῃ στιγμῇ, ἡ ἡμετέρα Ἑταιρεία, τὸ ἐθνικὸν φρόνημα ἑρμηνεύουσα καὶ πανταχόθεν ἐξωθουμένη πρὸς τοῦτο, θεωρεῖ ἐπιτακτικὸν καὶ ἀπαραίτητον καθῆκον νὰ ἀπευθύνῃ πρός τε τὰς καθεστηκυίας ἀρχὰς καὶ τὸν κυρίαρχον Λαὸν τὴν παροῦσαν ἔκκλησιν, ἔκκλησιν πρὸς τὰ αἰσθήματα αὐτῶν, τὴν φιλοπατρίαν, τέλος πρὸς αὐτὸ τὸ συμφέρον των. Ἂς ἀντηχήσῃ συγχρόνως μία πανταχόθεν φωνή, ἀλλὰ φωνή, σοβαρά, εἰλικρινής, ἀποφασιστική: «Θέλομεν στρατὸν καὶ συγχρόνως Κράτος, ἱκανὸν πρὸς ὀργάνωσιν καὶ συντήρησιν αὐτοῦ». Οὕτω μόνον θὰ καταστῇ ἡ ἐθνικὴ αὕτη δύναμις ἐλπὶς τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν.

(Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον).

ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΑΙ ΩΜΟΤΗΤΕΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΒΟΥΛΓΑΡΟΦΙΛΟΥΣ

Γνωστὸς εἶνε ἤδη ἀρκούντως, νομίζομεν, ἐν Εὐρώπῃ καὶ βεβαίως καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ, ἔνθα τελευταῖον τείνει νὰ λάβῃ ἐπιδημικὸν χαρακτῆρα ἡ βουλγαροφιλία. ὁ πένθιμος ἐκεῖνος κατάλογος τῶν δολοφονιῶν καὶ φόνων, οὓς διέπραξαν καὶ διαπράττουσι καθ' ἑκάστην ἀκόμη κατὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς Μακεδονίας τὰ αἱμοβόρα κομιτάτα τῶν Βουλγάρων καθ' ὡρισμένον ἐκ τῶν προτέρων πρόγραμμα, τὰ πολλαχῶς ἀπὸ πολλοῦ βοηθούμενα καὶ ἐμπνεόμενα ὑπὸ τῆς ἐπισήμου βουλγαρικῆς Ἡγεμονίας.

Τὰ ἐγκλήματα δὲ ταῦτα κατὰ τῆς ζωῆς ἀθώων καὶ φιλησύχων ἀνθρώπων ἐγένοντο καὶ γίνονται ἔτι διὰ διαφόρων μεθόδων καὶ συνδυασμοῦ ἐξολοθρευτικῶν μέσων καὶ ὀργάνων, ἤτοι σφαιρῶν, ἐγχειριδίων, πυρός, δυναμίτιδος, διὰ κατακρεουργήσεων, ταφῆς ζῶντος, ἀκρωτηριασμοῦ βαθμιαίου, βασανιστηρίων καὶ παντὸς ἄλλου τέλος μέσου, ὃ δύναται νὰ ἐπινοήσῃ ἄγριος λαός, οἷος ἔμεινε καὶ εἶνε ὁ βουλγαρικὸς λαὸς ἐν μέσῳ τῶν πέριξ αὐτοῦ ἐκπολιτισθέντων ἄλλων λαῶν τῆς Εὐρώπης.

Τὰ θύματα δὲ εἶνε οὐ μόνον ἄνδρες, ἀλλ' ἐνίοτε καὶ γυναῖκες καὶ παῖδες, εἰς σφαγὴν τῶν ὁποίων προβαίνουσιν οἱ αὐτοκαλούμενοι ἀπελευθερωταί (!!) τῆς Μακεδονίας Βούλγαροι σφαγεῖς πρὸς ἐκδίκησιν τῶν συζύγων ἢ τῶν γονέων, οὓς δὲν ἠδύναντο νὰ συλλαμβάνωσι. Καὶ ἱερεῖς δὲ Ἕλληνες διεμελίσθησαν, καὶ τάφοι ἐξωρύχθησαν Ἑλλήνων, ὧν τὰ ὀστᾶ εἰς τοὺς τέσσαρας ἀνέμους διεσκορπίσθησαν.

Πρὸς δικαιολογίαν δὲ τῶν πασιγνώστων τούτων κακουργημάτων, ὧν τὴν πραγματικότητα δὲν ἀρνοῦνται πλέον καὶ αὐτὰ τὰ μέλη τῶν αἱμοβόρων βουλγαρικῶν κομιτάτων, προβάλλεται ὑπ' αὐτῶν ἐνώπιον τῶν εὐπίστων Εὐρωπαίων, ὅτι οἱ δολοφονηθέντες ἦσαν ἔνοχοι καταδόσεως τῶν ἐνεργειῶν των εἰς τὰς τουρκικὰς ἀρχάς.

Τὸ πρᾶγμα οὔτε διαψεύσεως δεῖται. Ἀλλ' εἰς τοὺς μὴ γνωρίζοντας ἐκ τοῦ πλησίον τὰ πράγματα ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρῃ τις τὸ γεγονός, ὅτι αἱ προγραφαὶ τῶν θυμάτων ἐγίνοντο καὶ πρὶν ἢ ἐπιδράμωσι τὴν Μακεδονίαν τὰ κακουργοληστανταρτικὰ στίφη τῶν Βουλγάρων, τὰ ὁποῖα μὴ ὑπάρχοντα πρότερον δὲν ἦτο δυνατὸν βεβαίως νὰ καταδίδωνται, ἀφ' ἑτέρου δέ, ὅτι προγράφονται συστηματικῶς κατ' ἀπόφασιν τῶν ἐκτελεστικῶν κομιτάτων οἱ προὔχοντες ἢ ἐν γένει σημαίνοντές πως

Ἕλληνες τῶν χωρίων, κωμοπόλεων, ἢ πόλεων, ἔμποροι, ἰατροί, ἱερεῖς, κτηματίαι, κτλ. ἐπὶ τῷ ἀπαισίῳ σκοπῷ, ὅπως ἐνσπείρωσι τὸν τρόμον πανταχοῦ καὶ συλλέξωσι χρήματα καὶ τὸ κυριώτερον, ὅπως ἐπιπλάστως φανῇ διὰ τῆς ἐκ τοῦ τρόμου σιωπῆς, ὅτι πανταχοῦ τῆς Μακεδονίας συμμερίζονται τὰ βουλγαρικὰ φρονήματα οἱ πολυαριθμότεροι μὴ Βούλγαροι κάτοικοι καὶ πρὸ πάντων οἱ Ἕλληνες, οἱ ὑπέρτεροι πάντων, τὸν ἀριθμόν, τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὸν πολιτισμόν, οἱ γνήσιοι καὶ ἰθαγενεῖς ἀπὸ τῶν ἀπωτάτων χρόνων κάτοικοι τῆς Μακεδονίας, οἱ γνήσιοι Μακεδόνες καὶ οὐχὶ ἐπήλυδες καὶ ἐπιδρομεῖς βάρβαροι, οἷοί εἰσιν οἱ Βούλγαροι.

Ἐὰν δὲ κατὰ τὴν περυσινὴν ἐπιδρομὴν τῶν ληστανταρτικῶν στιφῶν, τῶν φερόντων τὸ πῦρ καὶ τὸν ὄλεθρον εἰς τὰ ἑλληνικὰ χωρία ἰδίως, οἱ Ἕλληνες εἰς τὸ αἴσθημα τοῦ στοιχειωδεστέρου δικαιώματος ἀμύνης τῆς ζωῆς καὶ αὐτοσυντηρήσεως ὑπείκοντες, ἐζήτουν τὴν συνδρομὴν τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν κατὰ τῶν κακοποιῶν στοιχείων, ἢ πρὸς πρόληψιν τοῦ κινδύνου τῆς ζωῆς καὶ περιουσίας των κατέδιδον εἰς τὰς ἐπιτοπίους ἀρχὰς τὰς κινήσεις ἢ σκευωρίας αὐτῶν, τοῦτο βεβαίως καὶ ὑπὸ τοῦ ἀφελεστέρου καὶ χριστιανικωτέρου Ἄγγλου ἐπισκόπου ἢ οἱουδήποτε ἄλλου φιλανθρώπου δὲν θὰ θεωρῆται, ὑποθέτομεν, ἐπιλήψιμος πρᾶξις ἢ ὡς προδοσία.

Θὰ ἦτο ἀληθῶς ἓν ἐκ τῶν περιεργοτέρων φαινομένων καὶ θεαμάτων τοῦ κόσμου, ἐὰν ἔβλεπέ τις ποίμνια ἐξερχόμενα περιχαρῶς μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ἐπιδρομέων λύκων.

Ἡ βουλγαρικὴ ληστανταρσία ἐν Μακεδονίᾳ εἶχε καὶ ἔχει—καὶ τοῦτο δέον καλῶς νὰ νοηθῇ ὑπὸ τῆς εὐρωπαϊκῆς κοινῆς γνώμης—κυρίως φυλετικὸν χαρακτῆρα, στρεφομένη ἰδίως κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, ἡ ἐξόντωσις τοῦ ὁποίου ἢ ἡ ἐξασθένησις θὰ συνετέλει εἰς τὴν ἐπίτευξιν τῶν κατακτητικῶν σκοπῶν, τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ ἐδάφους τῆς βουλγαρικῆς πολιτείας. Δὲν εἶνε ὅμοιος πρὸς τοὺς ἱεροὺς ἐκείνους ἀγῶνας τῶν λαῶν, οἵτινες ἐπολέμησαν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας των. Εἶνε ἀγὼν πλεονεξίας καὶ ἁρπαγῆς ξένης χώρας. Εἶνε ληστρικὴ ἐπιδρομὴ ὑπὸ πολιτικῶν γείτονος χώρας, τῆς βουλγαρικῆς ἡγεμονίας, ὀργανωθεῖσα καὶ συντηρουμένη. Ἐν τῇ βαρβάρῳ καὶ ἀγρίᾳ ἐποχῇ τοῦ μεσαιῶνος ἡ ἱστορία ἀναφέρει μετὰ φρίκης ὁμοίας ἢ ἀναλόγους Ἑ τ α ι ρ ε ί α ς πειρατῶν ἢ τυχοδιωκτῶν ἐνόπλων, οἵτινες ἐμάστιζον τὰς ὡραίας καὶ ἀπὸ πολλοῦ πεπολιτισμένας χώρας τῆς Ἀνατολῆς. Τὰ μέσα καὶ οἱ τρόποι τῆς ἐνεργείας των ἦσαν τὰ αὐτὰ ὅπως τὰ τῶν βουλγαρικῶν ἐνόπλων ὀρδῶν, ἤτοι πῦρ, πέλεκυς καὶ ἁρπαγαὶ περιουσιῶν. Εἰς ταῦτα προσετέθη μόνον ἡ δυναμῖτις.

Εἶνε ἀληθῶς ἀκατανόητος ἡ εὐπιστία σεβασμιωτάτων τινῶν ἐπισκόπων καὶ ἐντίμων τινῶν βουλευτῶν τῆς Ἀγγλίας, ὑποστηριζόντων τοὺς σφαγεῖς τῶν Χριστιανῶν ἐν Μακεδονίᾳ! Ὁσηνδήποτε εὐγλωττίαν καὶ ὑποκρισίαν καὶ ὑπουλότητα καὶ δάκρυα κροκοδείλου καὶ ἂν μετὰ καταχθονίου τέχνης ἐπιδείξωσιν εἰς αὐτοὺς οἱ πράκτορες τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων, οἱ διασπειρόμενοι ἐν Ἀγγλίᾳ ἢ ἀλλαχοῦ, διαστρέφοντες καὶ

ἀντιστρέφοντες τὰ πράγματα ἐν Μακεδονίᾳ, διὰ νὰ ἐκμεταλλευθῶσι τὰ ὑψηλὰ αἰσθήματα τῆς φιλανθρωπίας καὶ δικαιοσύνης σημαινόντων ἀνθρώπων τῶν κοινωνιῶν τῆς Εὐρώπης, πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ κατορθώσωσιν ὥστε τὰ πασίγνωστα γεγονότα τῶν χιλιάδων ἤδη κακουργιῶν καὶ ὠμοτήτων τῶν Βουλγάρων κατὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης, κατὰ Χριστιανῶν δηλαδή, νὰ θεωρηθῶσιν ὡς μὴ γενόμενα;

Ἐὰν οἱ σεβασμιώτατοι ἐπίσκοποι τῆς Ἀγγλίας καὶ οἱ ἄλλοι χριστιανοὶ φιλάνθρωποι δείκνυνται τοσοῦτον εὔπιστοι πρὸς τὰς ψευδεῖς διαβεβαιώσεις τῶν ἐν Εὐρώπῃ πρακτόρων τῶν αἱμοβόρων κομιτάτων, ὧν πολλοὶ εἶνε ἡγήτορες τῶν ληστρικῶν στιφῶν καὶ αὐτουργοὶ φόνων καὶ βασανιστηρίων κατὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς Μακεδονίας, διατί δὲν δείκνυνται τοσοῦτον τοὐλάχιστον εὔπιστοι εἰς διαβεβαίωσιν τῶν Ἄγγλων καὶ Γάλλων καὶ Αὐστριακῶν προξένων τῆς Μακεδονίας, οἵτινες διεπίστωσαν τὰς βουλγαρικὰς ὠμότητας κατὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ καθ' ἑκάστην ἀναγγέλλουσιν εἰσέτι τοιαύτας εἰς τὰς οἰκείας κυβερνήσεις των;

Τί λοιπόν; Σφαγαὶ καὶ κακουργίαι κατὰ τῶν Χριστιανῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων γενόμεναι θεωροῦνται ὥς τι βδελυρὸν καὶ ἀποτρόπαιον, ἐν ᾧ σφαγαί, δολοφονίαι, ψυχραὶ καὶ προμελετημέναι, ἐμπρησμοὶ ὁλοκλήρων χριστιανικῶν ἑλληνικῶν χωρίων, ἀτιμώσεις, βασανιστήρια, ληστεῖαι ὑπὸ Βουλγάρων κατὰ Χριστιανῶν γινόμεναι, δέον νὰ θεωρῶνται πράξεις εὐγενεῖς καὶ ἡρωϊκαί;

Δὲν πιστεύομεν νὰ διεστράφη τὸ ἀνθρώπινον λογικὸν καὶ ἡ ἠθικὴ συνείδησις εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἐν ταῖς τάξεσι τῶν φιλελευθέρων ἢ φιλανθρώπων τῆς Εὐρώπης καὶ μάλιστα τῶν λειτουργῶν τοῦ Ὑψίστου ἐν Ἀγγλίᾳ, ὥστε τὰς αὐτὰς φρικαλέας πράξεις νὰ χαρακτηρίζωσι καὶ ἐκτιμῶσι διὰ δύο μέτρων καὶ σταθμῶν.

Ὅθεν προφανῶς συμβαίνει ἐνταῦθα τραγική τις παρανόησις, ὑποτίμησις ἀκατανόητος τῶν συμφορῶν καὶ καταστροφῶν καὶ εἰς ἔκτασιν καὶ εἰς ποιόν, ὅσας ἐπροξένησαν ἢ προξενοῦσιν εἰσέτι ὁλονὲν οἱ Βούλγαροι ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης. Μόνον εἰς τὴν παρανόησιν καὶ ὑποτίμησιν ταύτην, μόνον εἰς τὴν ἀποπλάνησιν ἐκ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἀγνοίας τῶν γεγονότων εἶνε δυνατὸν νὰ ἀποδώσῃ τις τὸν σχηματισμὸν βουλγαροφίλων κέντρων ἐν Λονδίνῳ ἢ Παρισίοις, τὴν ὕπαρξιν συνηγόρων τινῶν ἐν Εὐρώπῃ, ἐντίμων κατὰ τὰ ἄλλα, ὑπὲρ τῶν σφαγέων, ὑπὲρ τῶν ἀπανθρωποτέρων δολοφόνων, ἐμπρηστῶν καὶ ἀναρχικῶν δυναμιτιστῶν!

Ἀλλ' ἐπιτρέπεται σήμερον ἐν τῷ παρόντι πολιτισμῷ καὶ τῇ τελειότητι τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας καὶ τῶν πληροφοριῶν περὶ τῶν συμβαινόντων καὶ ἐν τῷ ἐλαχίστῳ σημείῳ τῆς ὑφηλίου τοιαύτη ἄγνοια; Ὑπάρχει λοιπὸν ἐθελοτύφλωσις; Ἀγνοοῦμεν τί νὰ ὑποθέσωμεν καὶ σταματᾷ καὶ ἰλιγγιᾷ ὁ νοῦς ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων πρὸ τοῦ προφανοῦς καὶ τερατώδους ἀληθῶς θεάματος τοῦ ἐκτυλισσομένου ἐν τοῖς μεγαλειτέροις κέντροις τῆς πεπολιτισμένης Εὐρώπης, ἔνθα βλέπει τις σεβασμίους Ἄγγλους χριστιανοὺς ἐπισκόπους καὶ λειτουργοὺς τοῦ Ὑψίστου νὰ περιπτύσσωνται τοὺς σφαγεῖς

τῶν Χριστιανῶν Βουλγάρους,ἐντίμους βουλευτὰς τῆς ἄνω καὶ κάτω βουλῆς νὰ συνηγορῶσιν ὑπὲρ τῶν δημίων χιλιάδων ἀθώων οἰκογενειαρχῶν καὶ γυναικοπαίδων καὶ ἐμπρηστῶν ἑκατοντάδων χωρίων, τὸν Πρεσσανσὲ ἐν Παρισίοις καὶ ἄλλους βουλευτὰς ἢ ἄνδρας τῶν γραμμάτων, τῶν ὑψηλῶν ἰδεῶν,περὶ δικαιοσύνης,ἐλευθερίας,ἀνθρωπισμοῦ, δίδοντας τὴν χώραν εἰς τὰς αἱμοσταγεῖς χεῖρας τῶν πρακτόρων τῶν αἱμοβόρων βουλγαρικῶν κομιτάτων, τῶν ὑποκρινομένων τοὺς *ἐλευθερωτὰς* τῶν λαῶν τῆς Μακεδονίας.Παράδοξοι ἀληθῶς ἀπελευθερωταί,οἵτινες ἀρχίζουσιν ἀπὸ τὴν σφαγὴν τῶν ἀπελευθερωθησομένων.

Ἐν τούτοις ὑπάρχουσιν ἐπίσημοι ἐκθέσεις τῶν Πρέσβεων καὶ Προξένων, ὄχι ἑνὸς καὶ δύο μεμονωμένων γεγονότων, ἀλλ' ἀναριθμήτων καὶ εἰς μεγάλην κλίμακα καὶ συστηματικῶν καὶ προμελετημένων ὠμοτήτων κατὰ τῶν Χριστιανῶν νῦν ἐκτελεσθεισῶν καὶ ἐκτελουμένων ὁλονὲν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Ὁ πένθιμος κατάλογος τῶν δολοφονιῶν ἀθώων καὶ φιλησύχων οἰκογενειαρχῶν, ἱερέων, ἐμπόρων, διδασκάλων, γυναικῶν, παιδίων, ὁλονὲν ἐπιμηκύνεται καὶ τείνει νὰ λάβῃ τὰς διαστάσεις τόμου τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου, τὰ ὁποῖα τακτικῶς καὶ ἐπιμελῶς ἀναγινώσκει ὁ σεβαστὸς ἐπίσκοπος τῆς Ροτσεστέρης, ὡς καὶ οἱ ἄλλοι χριστιανοὶ ἐπίσκοποι τῆς Ἀγγλίας. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις τακτικῶς δίδει καὶ ἔδωσε τὰ ὀνόματα εἰς τοὺς πρέσβεις μὲ τὴν ἡμερομηνίαν,τὸ χωρίον ἢ τὴν πόλιν, ἔνθα κατεκρεουργήθησαν οἱ Ἕλληνες ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θρᾴκῃ.

Ὑπάρχει ἐπίσημος δήλωσις καὶ αὐτοῦ τοῦ Μπάλφουρ,ὅτι τὸ *μεγαλείτερον μέρος τῆς ἐνοχῆς ἐν Μακεδονίᾳ βαρύνει τοὺς Βουλγάρους καὶ ὄχι τὸν τουρκικὸν στρατόν.* Ὁμοία δήλωσις ἐπίσημος ὑπάρχει ἐκ μέρους καὶ αὐτῆς τῆς Ρωσσίας.

Ὑπάρχουσιν αἱ ἐκθέσεις τοῦ Ἄγγλου Προξένου ἐν Θεσσαλονίκῃ *σὶρ Βιλλιώτη* λέγοντος περὶ τῶν δῆθεν τουρκικῶν ὠμοτήτων: «Δὲν ἐφείσθησαν κόπων,ὅπως ἀσήμαντα σχετικῶς ἐπεισόδια καὶ φῆμαι ἀναχθῶσιν εἰς καινοφανεῖς μύθους. Το ἀξίωμα, ὅτι ὅπως πείσῃ τις τὸν κόσμον περὶ ἑνὸς πράγματος,δέον νὰ λεχθῶσι πέντε ἐφηρμόσθη κατὰ γράμμα. Οἱ Χριστιανοὶ ἐκτὸς τῶν Βουλγάρων, ὡς Ἕλληνες καὶ Σέρβοι, πάσχουσιν ἀπείρως πλείονα ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων ἢ ἐκ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν καὶ πληθυσμῶν».

Ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς 31 Δεκεμβρίου 1902 ὁ αὐτὸς Πρόξενος, σφοδρῶς ἀποδοκιμάζων τὴν διαγωγὴν τῶν ξένων ἀνταποκριτῶν τῶν ἐφημερίδων, οἵτινες διὰ τῶν ὑπερβολῶν αὐτῶν ὑποβοηθοῦσι τὸ σατανικὸν ἔργον τῶν βουλγάρων,λέγει τὰ ἑξῆς: «Τὸ σύστημα τοῦτο τῶν ἀναφορῶν πρὸς τοὺς προξένους καὶ τοῦ γράφειν εἰς εἰδικὰ ἢ πληρονόμενα φύλλα, ὅπερ ἀκολουθοῦσιν αἱ συμμορίαι καὶ οἱ ὀπαδοί των καὶ αὐτοὶ ἔτι οἱ ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσι τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας Βούλγαροι ἐμπορικοὶ πράκτορες (1), εἶνε εὐνόητον καὶ δὲν θὰ προέκυπτε μεγάλη βλάβη

(1) Ὑπὸ τὸ πρόσχημα Ἐμπορικῶν Πρακτορείων ἡ βουλγαρικὴ Ἡγεμονία ἐγκατέ-

»ἐξ αὐτοῦ, ἐὰν οἱ καλοθεληταὶ ἀνταποκριταὶ τιμίων φύλλων, τυφλούμενοι ὑπὸ τοῦ »ζήλου των ὑπὲρ εὐγενοῦς ὑποθέσεως, ὡς τὴν φαντάζονται, δὲν ἀνέφερον »πάσας τὰς ψευδεῖς εἰδήσεις, τὰς διαδεδομένας ἔξω ἐπὶ μόνῳ τῷ »σκοπῷ τοῦ νὰ δημοσιεύωνται, χωρὶς νὰ λαμβάνωσι τὸν κόπον νὰ »ἐξελέγξωσιν αὐτάς. Οὕτω πράττοντες γίνονται ἐν μέτρῳ τινὶ συνένοχοι συχνῶν »φόνων πατριαρχικῶν (δηλ. Ἑλλήνων), ἀρνουμένων νὰ λιποτακτήσωσι καὶ »ἄλλων ἀρνουμένων νὰ ταχθῶσιν ὑπὲρ τῶν κομιτάτων. Παραπλανῶντες τὴν »κοινὴν γνώμην, ἐνθαρρύνοντες τὰς συμμορίας καὶ κωλύοντες τὰς »ἀρχὰς εἰς τὸ νὰ καταστείλωσι τὰς στάσεις καὶ τὰ ἐγκλήματα, τείνοντες καὶ νὰ »ἀφυπνίσωσι τὸν μουσουλμανικὸν φανατισμόν, οὗ τὰς τρομερὰς συνεπείας θὰ ὑπο- »στῶσιν οἱ Χριστιανοί».

Ἰδοὺ πῶς ἐξηγεῖται ἴσως τὸ μυστήριον τῆς παραπλανήσεως τῆς εὐρωπαϊκῆς κοινῆς γνώμης καὶ δὴ καὶ ἡ ἐξέγερσις τῶν φιλοχριστιανικῶν καὶ φιλανθρώπων αἰσθημάτων τῶν σεβασμίων ἐπισκόπων τῆς ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας, οἵτινες ἀκόμη ἐμμένουσι καὶ σήμερον ἐν τῇ δεινῇ πλάνῃ των, δίδοντες χεῖρα βοηθείας εἰς τοὺς δημίους τῶν Χριστιανῶν!

Ἀλλ' ἐπαναλαμβάνομεν, διατί δὲν ἀντλοῦσι τὰς πληροφορίας των ἀπὸ τὰς ἐπισήμους πηγάς, ἀπὸ τὰ ὑπουργεῖα τῶν ἐξωτερικῶν, πρὶν ἢ κηρυχθῶσιν, ἐν ἀγνοίᾳ των, ὑπὲρ τοῦ καλλιτέρου εἴδους ἐγκλημάτων καὶ φονέων, πρὶν ἢ ἐνθαρρύνοντες αὐτοὺς γίνωσιν, ὡς θὰ ἔλεγεν ὁ κ. Βιλλιώτης, «συνένοχοι ἐν μέτρῳ τινὶ συ- »χνῶν φόνων ἀθώων ὑπάρξεων;».

Ἰδοὺ ἡ «Κυανῆ Βίβλος« τῆς Ἀγγλίας, ἔνθα θὰ ἴδωσιν οἱ βουλγαρόφιλοι τὰς ὑπογραφὰς τοῦ Lansdowne, Egerton, Ὁ Connor, Des Gratz, ἀναφερόντων τὰς πληροφορίας περὶ ἐξοντώσεως π. χ. ὁλοκλήρου ἑλληνικῆς οἰκογενείας, τῆς Σαραμάντου ἐκ τεσσάρων ἀτόμων συγκειμένης, ἐξ' ὧν δύο γυναῖκες, ἐν τῷ χωρίῳ Βαβιάνῃ ὑπὸ συμμορίας βουλγαρικῆς, διοικουμένης ὑπό τινος Ἰουβάν. Ἐπίσης ἄλλων φόνων καθ' Ἑλλήνων ἐν Καστορίᾳ, Σέρραις, Φλωρίνῃ κ.τ.λ. Καὶ αἱ ἄλλαι δὲ διπλωματικαὶ βίβλοι τῶν ἄλλων Μεγάλων Δυνάμεων ἐμπεριέχουσιν ἀναρίθμητα κακουργήματα τῶν Βουλγάρων κατὰ τῶν χριστιανῶν Ἑλλήνων.

Δὲν ἀρκοῦσι ταῦτα; Ἀλλὰ πρόσφατος ἀκόμη εἶνε ἡ σφαγὴ καὶ πυρπόλησις τῶν ἓξ χωρίων ἑλληνικῶν παρὰ τὴν κωμόπολιν Βασιλικόν, παρὰ τὸν Εὔξεινον Πόντον, καὶ τῶν 17 χωρίων παρὰ τὰς Σαράντα Ἐκκλησίας τῆς Θράκης. Τὸ Βασιλικὸν εἶνε μικρὰ πολίχνη παράλιος, κειμένη εἰς τὸ ἄκρον τῆς Θράκης καὶ οἰκουμένη ἀποκλειστικῶς μετὰ τῶν πέριξ χωρίων ὑπὸ Ἑλλήνων ναυτικῶν πτωχῶν ἀνθρώπων, ἀποζώντων ἐκ τῆς ἁλιείας.

Ἐν μιᾷ νυκτὶ ὥρμησαν αἱ ἄγριαι ὀρδαὶ τῶν Βουλγάρων ἐκ τῶν πέριξ ὀρέων καὶ

στησεν εἰς τὰς διαφόρους πόλεις τῆς Τουρκίας διαφόρους πράκτορας, οἵτινες ἀποτελοῦσι τὰ κέντρα τῆς συνεννοήσεως τῶν συμμοριῶν καὶ διαφόρων ἄλλων προπαγανδικῶν ἐνεργειῶν.

ἐνέβαλον πῦρ καὶ μάχαιραν, ἐνῷ περιέπλεεν εἰς τὰ παράλια ἐκεῖνα ὁ ρωσσικὸς στόλος πρὸς ναυτικὴν ἐπίδειξιν κατὰ τῆς Τουρκίας διὰ τὴν δολοφονίαν τότε τοῦ ἐν Μοναστηρίῳ Ρώσσου προξένου ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν. Οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, ἐν θρήνοις καὶ ἀπογνώσει, κατέφυγον εἰς πλοιάρια, δι᾽ ὧν πολλοὶ διεσώθησαν, κατέφυγον δὲ περὶ τὰ 500 γυναικόπαιδα καὶ ἄνδρες ἐν Βοσπόρῳ, ἔνθα ὅλοι οἱ ἐν Κων)πόλει Πρέσβεις ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ τὰ ἴδωσι γυμνά, ριγοῦντα καὶ πεινῶντα, μακρὰν τῶν πυρποληθεισῶν οἰκιῶν των καὶ τῆς λεηλατηθείσης μικρᾶς περιουσίας των.

Εἶνε δυστύχημα, ὅτι οἱ σεβασμιώτατοι ἐπίσκοποι τῆς Ἀγγλίας καὶ λοιποὶ φιλάνθρωποι Ἄγγλοι καὶ Γάλλοι βουλευταὶ καὶ μὴ βουλευταὶ καὶ λόγιοι καὶ μέλη Ἀκαδημιῶν καὶ φιλόσοφοι καὶ κοινωνιολογοι δὲν εἶδον ἰδίοις ὄμμασι τὰ ἀθῶα ταῦτα θύματα τῆς ἀνθρωπίνης ἢ μᾶλλον θηριώδους ἀγριότητος παρὰ τὸν Βόσπορον. Ἀλλ᾽ οἱ κ. κ. Πρέσβεις ὅλων τῶν Δυνάμεων τὰ εἶδον, καθὼς καὶ ἓν ἑκατομμύριον τῆς πρωτευούσης, καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ πληρώματα καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ ρωσσικοῦ στόλου, οἵτινες μετὰ φρίκης ἐξεφράζοντο κατὰ τῶν κακούργων Βουλγάρων. Πάντες οὗτοι δύνανται νὰ μαρτυρήσωσιν, ὡς καὶ αἱ ἐπίσημοι διπλωματικαὶ ἐκθέσεις. Καὶ ὢ τῆς σκληρᾶς εἰρωνείας καὶ ἀντιστροφῆς τῶν πραγμάτων! Οἱ Τοῦρκοι περιέθαλψαν καὶ ἐβοήθησαν τὰ θύματα ταῦτα τῆς χριστιανικῆς θηριωδίας, διότι τέλος πάντων οἱ Βούλγαροι θεωροῦνται χριστιανοί!

Τώρα τί σχέσις καὶ τί κοινὸν δύναται νὰ ὑφίσταται μεταξὺ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Μακεδονίας ὑπὸ τῶν αἱμοβόρων ἡρώων καὶ τῆς σφαγῆς, ὑπ᾽ αὐτῶν, καὶ πυρπολήσεως καὶ λεηλατήσεως τῶν πτωχῶν ἁλιέων καὶ τῆς ἀθλίας στέγης των, ἀνθρώπων φιλησύχων ἐκεῖ εἰς μίαν λησμονημένην γωνίαν τῶν ἀκτῶν τοῦ Εὐξείνου Πόντου, μακρὰν πάσης πάλης καὶ παντὸς πάθους;

Δὲν γνωρίζομεν τί θὰ ἀπαντήσωσιν οἱ Ἄγγλοι ἐπίσκοποι καὶ ὅσοι βουλγαρόφιλοι τῆς Εὐρώπης. Ἀλλ᾽ ἡμεῖς εὑρίσκομεν μεγάλην σχέσιν καὶ ὁμοιότητα καὶ ταὐτότητα τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν πρὸς τὰς κακούργους συμμορίας τῶν «Μελαίνων Σημαιῶν» τοῦ Τογκίνου καὶ τοῦ Ἀννὰμ καὶ πρὸς τοὺς Μπόξερς τῆς Κίνας.

Δὲν γνωρίζομεν ἂν εἰς τὰς τάξεις τῶν Μπόξερς τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς εὑρίσκονται καὶ ἱερεῖς καὶ συμπράττουσιν εἰς τὰς ὠμότητας, ἀλλ᾽ εἶνε βέβαιον, ὅτι Βούλγαροι ἱερεῖς συμπράττουσι μετὰ τῶν Μπόξερς τῆς Ἐγγὺς Ἀνατολῆς. Πασίγνωστος εἶνε ἡ πρό τινων μηνῶν διαπραχθεῖσα πλησίον τῆς Γευγελῆς, οὐχὶ μακρὰν τῆς Θεσσαλονίκης, σφαγὴ ἑπτὰ μελῶν ἑλληνικῆς οἰκογενείας κατ᾽ ἀπανθρωπότατον τρόπον. Ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου ἀπεδείχθη, ὅτι Βούλγαροι ἱερεῖς ἀπέκρυπτον τοὺς ὁμοφύλους των λῃστάς, τοὺς ἀπελευθερωτὰς τῆς Μακεδονίας, μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς θανατώσεως τῶν ἑπτὰ ἐκείνων ἀθώων ὑπάρξεων, ὅτι εἷς Βούλγαρος ἱερεὺς μετέσχεν αὐτοπροσώπως, ὦ σεβασμιώτατοι Ἄγγλοι ἀρχιεπίσκοποι, τῆς σφαγῆς, ὅστις καὶ συλληφθεὶς ἀπέθανε νοσήσας.

Ὑπὲρ αὐτῶν λοιπὸν τῶν Μπόξερς, ὑπὲρ αὐτῶν τῶν τεράτων ὑπάρχει ἀκόμη συνήγορος φωνὴ ἐν Εὐρώπῃ; Ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες θὰ ἐθεωροῦμεν ἑαυτοὺς πολὺ εὐτυχεῖς, ἐὰν ἐβεβαιούμεθα, ὅτι ἡ ἠθικὴ συνείδησις καὶ τὸ αἴσθημα τῆς φιλανθρωπίας ἔφθασεν, εἰς κοινωνικάς τινας τάξεις ἐν Εὐρώπῃ, εἰς τοσοῦτον μόνον βαθμὸν ἀναπτύξεως,ὥστε νὰ μὴ συμπονῶσι μὲν τοὺς δολοφονουμένους ἢ κατακρεουργουμένους ὁμοφύλους ἡμῶν, ἀλλὰ νὰ συνηγορῶσιν ἢ νὰ τείνωσι χεῖρα βοηθείας εἰς τοὺς Βουλγάρους δολοφόνους.

Πόσαι ἄρά γε χιλιάδες ἀκόμη φόνων κατ' ἀθώων ἀνθρώπων, κατὰ φιλησύχων οἰκογενειαρχῶν καὶ γυναικῶν καὶ παίδων,πρέπει νὰ διαπραχθῶσι,διὰ νὰ καταδικασθῶσι παμψηφεὶ ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου τῆς κοινῆς εὐρωπαϊκῆς γνώμης οἱ ἔνοχοι αὐτῶν Βούλγαροι; Ποῖος πρέπει νὰ εἶνε ὁ νόμιμος ἀριθμὸς τῶν ὠμοτήτων αὐτῶν; Μέχρι τοῦδε τουλάχιστον ὑπὲρ τὰς 1200 δολοφονίας καθ' Ἑλλήνων διέπραξαν αἱ Μέλαιναι Σημαῖαι τῆς Ἑλληνικῆς Χερονήσου καὶ διὰ τῶν ἐρημώσεων κατέστησαν ἀστέγους περὶ τὰς 20 χιλ. ψυχῶν ἐξ αὐτῶν, τῶν Τούρκων καὶ ἄλλων μὴ ὑπολογιζομένων. Ἐπαναλαμβάνομεν,ποῖος πρέπει νὰ εἶνε ὁ νόμιμος ἀριθμὸς τῶν καταστροφῶν; Τί ἀποφαίνεται περὶ τούτου ὁ Ἄρειος Πάγος τῆς φιλανθρωπίας καὶ δικαιοσύνης, ὁ ἀπαρτιζόμενος ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ βαλκανικοῦ Κομιτάτου (1) ἐν Λονδίνῳ;

Ἐν τούτοις ἐξ ὅλων τῶν γενομένων φρικαλεοτήτων ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ τῶν μεθόδων καὶ τῆς διοργανώσεως τῆς ἐνεργείας αὐτῶν πρὸς ἀναστάτωσιν τῆς χώρας, ἐξάγονται διὰ πάντα ἀμερόληπτον κριτὴν καὶ ἀληθῶς δίκαιον καὶ φιλάνθρωπον καὶ τὴν κοινὴν πολιτικὴν ἀντίληψιν κατέχοντα ἄνθρωπον τὰ ἑξῆς:

1ον, ὅτι ἀγὼν ἱερὸς ὑπὲρ ἐλευθερίας, ἐπανάστασις τῶν λαῶν τῆς Μακεδονίας πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ δὲν ὑφίσταται, ἀλλ' ἀναστάτωσις τῆς χώρας ὑπὸ κακοποιῶν συμμοριῶν,μόνον ἐκ Βουλγάρων διοργανωθεισῶν ἀπὸ πολλοῦ, τῇ συμπράξει τῆς βουλγαρικῆς Ἡγεμονίας, τὸ μὲν ἐπὶ πολιτικῷ καὶ κατακτητικῷ σκοπῷ ξένης χώρας, τὸ δὲ πρὸς πλουτισμὸν τῶν μελῶν τῶν συμμοριῶν διὰ τῶν καταναγκαστικῶν ἐράνων καὶ διὰ τῶν ληστειῶν καὶ διαρπαγῶν τῶν κατοίκων· τουτέστι πρόκειται περὶ συνδυασμοῦ πολιτικῆς καὶ ἰδιωτικῆς ἐπιχειρήσεως ἀκατονομάστου. Κατ' ἀκολουθίαν πᾶσα συνηγορία, ἢ βοήθεια ὑπὲρ αὐτῶν τῶν ἀτόμων καὶ τοῦ σκοποῦ αὐτῶν, εἶνε ἀνίερος, συντελεστικὴ εἰς τὴν αὔξησιν τῆς δυστυχίας τῶν κατοίκων.

2ον, ὅτι συστηματικῶς καὶ καθ' ὡρισμένον πρόγραμμα ἐπεδιώχθη καὶ ἐπιδιώκεται ἡ ἐξόντωσις καὶ ἐξασθένησις διὰ φόνων καὶ καταχρήσεων περιουσιῶν ὑπὸ τῶν βουλ-

(1) Ὁμολογητέον,ὅτι ὁ τίτλος οὗτος δὲν ἐξελέγη ἐπιτυχῶς ὑπὸ τῶν βουλγαροφίλων Ἄγγλων, καθότι δύναται νὰ δώσῃ λαβὴν εἰς οὐχὶ κολακευτικὰς διὰ τὰ μέλη αὐτοῦ συγχύσεις, διότι βαλκανικὰ Κομιτάτα ὀνομάζονται ἐν Ἀνατολῇ τὰ ἀπαρτιζόμενα ἀπὸ τὰς συμμορίας τῶν Βουλγάρων, οἵτινες φονεύουσι καὶ ληστεύουσι τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Μακεδονίας.

γαρικῶν κομιτάτων, τῶν ἀπολύτως πλειοψηφούντων ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ Ἑλλήνων. Συνεπῶς κατ' ἀξιοθρήνητον τρόπον παρεπλανήθησαν ἢ πλανῶνται τινὲς ἀκόμη ἐν Εὐρώπῃ, ἐκλαβόντες συνήθεις κακοποιοὺς ἀνθρώπους, ἢ ὄργανα ἰδιοτελοῦς πολιτικῆς πλεονεξίας, ὡς προμάχους ὑπὲρ ἐλευθερίας τῶν καταδυναστευομένων, διότι ἡ ἱερὰ καὶ ὑψηλὴ ἰδέα τῆς ἐλευθερίας δὲν συμβιβάζεται πρὸς τοὺς φόνους καὶ τὰς δῃώσεις κατὰ τῶν ὑπὸ τὸν αὐτὸν τουρκικὸν ζυγὸν ὁμοιοπαθῶν Χριστιανῶν, οὔτε πρὸς τὴν κατάπνιξιν τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως αὐτῶν διὰ τῆς τρομοκρατίας. Τοιούτους ἀγῶνας ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας οὐδαμοῦ ἀναφέρει ἡ ἱστορία.

3ον, ἐὰν οἱ Βούλγαροι ἐπλειοψήφουν ἐν Μακεδονίᾳ οὐδεμίαν ἀνάγκην εἶχον χρήσεως μέσων ἐξολοθρευτικῶν κατὰ τῶν ἐν ἐλαχίστῃ δῆθεν μειοψηφίᾳ εὑρισκομένων Ἑλλήνων καὶ ἑλληνοφρονούντων ἰθαγενῶν κατοίκων, τῶν γνησίων τούτων Μακεδόνων.

4ον, ὅτι αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ λυσσώδης ἀντίπραξις τῶν κατὰ τῶν ἐπιβληθεισῶν ὑπὸ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων μεταρρυθμίσεων, ἀποδεικνύει τὴν μειονότητα αὐτῶν ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν καὶ τὸ ὑποδιέστερον ὡς πρὸς τὸν πολιτισμόν, τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ἀνάπτυξιν, ὡς πρὸς τὸ ἐμπόριον καὶ τὰ κοινωνικὰ προσόντα, καθὸ φοβούμενοι, ὅτι ἐν τῇ εἰρηνικῇ πάλῃ καὶ τῷ ἀνταγωνισμῷ θὰ ἀποδειχθῇ, ὅτι ἡ δύναμις εὑρίσκεται πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, εἰς ὃ ἁρμόζει νὰ ἄρξῃ ἡμέραν τινὰ τῶν ἄλλων μειοψηφούντων καὶ ἐν ἀρχεγόνῳ καταστάσει διατελούντων Βουλγάρων.

5ον, ὅτι ἀπολύτως ἀξιοκατακριτώτεροι εἶνε οἱ Βούλγαροι, οἱ τυραννοῦντες καὶ βιαιοπραγοῦντες κατὰ τῶν Χριστιανῶν, ἢ οἱ Τοῦρκοι, οἵτινες δύνανται νὰ ἔχωσιν ὡς δικαιολογίαν των, τοὐλάχιστον διὰ τῆς ὑπερβασίας τῶν βιαιοπραγιῶν των κατὰ τῶν ἐπαναστατούντων κατὰ τοῦ καθεστῶτος Χριστιανῶν, ὅτι ἀμύνονται ὑπὲρ τοῦ Κράτους καὶ τῆς ὑπάρξεώς των. Ἐξ ὅλων τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς ἐπέπρωτο μόνον οἱ Βούλγαροι νὰ μιμηθῶσι καὶ νὰ ὑπερβῶσιν ἔτι ὡς πρὸς τὴν θηριωδίαν καὶ τὰς ὠμότητας κατὰ Χριστιανῶν τοὺς Μουσουλμάνους καὶ νὰ καταισχύνωσι τὸν πολιτισμὸν τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ τὸν χριστιανισμὸν τῆς Εὐρώπης! Ἑπομένως ὡς οὐδεὶς ποτε ἐν Εὐρώπῃ ἐφαντάσθη νὰ διοργανοῖ συλλαλητήρια, ἢ νὰ σχηματίζῃ κέντρα συνηγορίας καὶ βοηθείας ὑπὲρ τῶν Μουσουλμάνων διὰ τὰς ὠμότητάς των κατὰ τῶν Χριστιανῶν, οὕτω καὶ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἀπαιτοῦσιν ἡ λογικὴ καὶ ἡ φιλανθρωπία νὰ μὴ γίνωνται ταῦτα καὶ ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων διὰ τὰς ὁμοίας καὶ χείρονας ὠμότητάς των κατὰ τῶν Χριστιανῶν.

* * *

Εἶνε καιρὸς νὰ προσφύγῃ τις εἰς συγκρίσεις, διὰ νὰ διαφωτίσῃ τινὰς τῶν ἐν Εὐρώπῃ ἀγνοούντων τὰ τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς, τὰς σχέσεις καὶ διαθέσεις αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους, τὰς ἰδέας, τὰ ἤθη, τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰ ἔνστικτα αὐτῶν,

διότι ἡ ἄγνοια εἶνε μήτηρ πολλῶν ἀδικημάτων καὶ παρακεκινδυνευμένων γνωμῶν καὶ πράξεων.

Οἱ Τοῦρκοι εἶνε ἀνεκτικώτατοι ὡς πρὸς τὰ τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν ὑπὸ τὸν ζυγὸν αὐτῶν Χριστιανῶν πάσης φυλῆς. Ὡς πρὸς τοῦτο ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς πρότυπον καὶ εἰς τὰ φιλευθερώτερα κράτη τῆς Εὐρώπης. Ἐπίσης σέβονται τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἐμπορίου, τὴν ἰδιοκτησίαν τοῦ ἀτόμου καὶ τῶν κοινοτήτων. Μόνον ἡ διοίκησις ἐν Τουρκίᾳ, κατ' ἀρχέγονον καὶ ἐμπειρικὸν τρόπον γινομένη, ὡς καὶ ἡ ἀχρειότης τῶν πειναλέων ὑπαλλήλων, ὀφειλομένη εἰς τὴν αἰωνίαν καθυστέρησιν τῶν μισθῶν των, παρεμποδίζει τὴν πρόοδον τῶν λαῶν καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἀγαθῶν, ὧν γεύονται οἱ λαοὶ τῶν ἄλλων μεγάλων κρατῶν τῆς Εὐρώπης. Ἀλλὰ τὸ οὐσιωδέστερον καὶ πολυτιμώτερον πάντων τῶν ἀγαθῶν σώζεται καὶ διατηρεῖται ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν· ἤτοι ἡ ἀ τ ο μ ι κ ό τ η ς κ α ὶ ἡ ἐ θ ν ι κ ὴ ὕ π α ρ ξ ι ς τῶν ὑποδούλων λαῶν μετὰ τῆς θρησκείας καὶ τῆς γλώσσης των.

Τί συμβαίνει ὅμως ἐν τῇ βουλγαρικῇ Ἡγεμονίᾳ; Τὸ πείραμα ἤδη ἔγεινεν. Οὐδεὶς σεβασμὸς ἐκ μέρους τῶν μόλις ἐκ τοῦ ζυγοῦ ὑπὸ τῶν Ῥώσσων ἐλευθερωθέντων Βουλγάρων, πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως, τῆς θρησκείας, τῆς παιδείας, τῆς ἰδιοκτησίας τῶν Κοινοτήτων, πολλάκις δὲ καὶ τῶν ἀτόμων, προκειμένου τοὐλάχιστον περὶ τῶν Ἑλλήνων τὸ γένος. Διὰ τοὺς Ἕλληνας καὶ τὰς Κοινότητας αὐτῶν ὁ βουλγαρικὸς νόμος κατ' αὐθαίρετον βούλησιν ἢ ἀναιδέστατα καταστρατηγεῖται. Ὅ τι ἐπὶ αἰῶνας ἔσωσαν οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν ἐντὸς 26 ἐτῶν σχεδὸν τὸ ἀπώλεσαν ὑπὸ τὸν βουλγαρικὸν ζυγόν. Ἡ ἐξόντωσις καὶ ὁ διωγμὸς αὐτῶν ἐπιδιώκεται ἀνενδότως καὶ μετὰ μίσους ἀγρίου. Καὶ ἐν τούτοις οἱ Ἕλληνες ἐν Βουλγαρίᾳ εἶνε ὀλίγιστοι, μόλις 40-50 χιλιάδες ἀπέναντυ 2 1/2 ἑκατομμυρίων Βουλγάρων οὐδόλως ἐπίφοβοι, οὐδένα συναγωνισμὸν ἐμπορικὸν ἢ ἄλλον ποιοῦντες πρὸς βλάβην τῶν Βουλγάρων· εἶνε πτωχοὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Ἐν Ἀνατολικῇ Ῥωμυλίᾳ ὑπάρχουσιν 90 χιλιάδες Ἕλληνες ἀπέναντι 600 χιλιάδων Βουλγάρων. Ἀναφέρομεν παραδείγματά τινα ἁρπαγῆς καὶ καταλύσεως πάσης ἀρχῆς δικαίου καὶ ἰσότητος ἐκ μέρους τῶν βουλγαρικῶν δήμων ἢ τῆς βουλγαρικῆς κυβερνήσεως κατὰ τῶν Ἑλλήνων.(1)

Ἐν Βάρνῃ, παραλίᾳ πόλει τῆς βουλγαρικῆς Ἡγεμονίας, πρὸ τοῦ 1878 κατῴκουν 15 χιλ. Ἕλληνες, 6 χιλ. Τοῦρκοι καὶ μόνον 300 Βούλγαροι (τριακόσιοι). Ὑπῆρχον δύο Μοναί, ὁ Ἅγιος Δημήτριος καὶ ὁ Ἅγιος Κωνσταντῖνος, ἐκ τῶν εἰσοδημάτων δὲ αὐτῶν διετηροῦντο τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα. Μετὰ τὸν πόλεμον καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Βουλγάρων ὑπὸ τῆς Ῥωσσίας, οὗτοι βαθμηδὸν συνέρρεον ἐκ διαφόρων με-

(1) Τὸ πάλαι ἐλέγετο Ὀδησσὸς καὶ εἶτα Διονυσούπολις, ἣν δὲ ἀποικία τῆς Μιλήτου τῆς Ἰωνίας, ἥτις ἦτο ἀποικία τῶν Ἀθηναίων. Ἡ πόλις αὕτη μετὰ τοῦ Πύργου, Ἀγχιάλου, Σωζουπόλεως καὶ Τόμιδος ἀπετέλουν τὴν λεγομένην *Πεντάπολιν* τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἀποκλειστικῶς ὑπὸ Ἑλλήνων ὑπ' αἰώνων κατοικουμένην.

ρῶν τῆς Βουλγαρίας εἰς Βάρναν πρὸς ἐγκατάστασιν. Ἀμέσως δὲ ἤγειραν ἀξιώσεις ἐπὶ τῶν δύο Μονῶν, ὅτι δῆθεν διὰ χρημάτων βουλγαρικῶν ἐκτίσθησαν αἱ Μοναὶ καὶ ἠγοράσθησαν τὰ πέριξ κτήματα, ἐν ᾧ, ὡς εἴπομεν, οὔτε ἴχνος βουλγαρικὸν ὑπῆρχε σχεδὸν εἰς τὴν πόλιν. Ἤγειρε λοιπὸν ὁ νεωστὶ ἤδη σχηματισθεὶς βουλγαρικὸς δῆμος ἀγωγὴν δικαστικὴν κατὰ τῆς ἑλληνικῆς Κοινότητος ἐπὶ σφετερισμῷ! Τὰ δικαστήρια ἀμέσως πρωτοδίκως ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τῶν βουλγαρικῶν ἀξιώσεων. Βλέπων ὅμως ὁ Ἡγεμὼν τὴν τερατώδη ἀδικίαν προσέφερεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν Κοινότητα 40 χιλ. φράγκων ἐκ τοῦ ἰδίου ταμείου γενναιοφρόνως καὶ μετέβαλεν εἰς θερινὴν ἔπαυλίν του, τὸ γνωστὸν Euxino Grand, τὸ μοναστήριον τοῦτο, οὗ ἡ ἀξία βεβαίως ἦτο τετραπλασία.

Μετ' ὀλίγον νέα ἀγωγὴ καὶ κατὰ τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου τοῦ νέου βουγλαρικοῦ δήμου. Εἰς μάτην ἐξηντλήθη ἡ ἑλληνικὴ Κοινότης εἰς δαπάνας ἐν τοῖς δικαστηρίοις· καὶ ἐν ᾧ ἐν τῷ ἐφετείῳ ὁ δικηγόρος τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος ἔφερεν ἄπτὰ ἐπιχειρήματα καὶ ὅλους τοὺς νομίμους τίτλους τῆς ἰδιοκτησίας, ὁ Βούλγαρος εἰσαγγελεὺς μετ' εἰλικρινεστάτης ἀναιδείας τὸν διέκοψε, καταλύων πάντα νόμον, εἰπών: «Κύριε δικηγόρε, ὅλα αὐτὰ ὀρθὰ καὶ δίκαια· ἀλλὰ δὲν πρόκειται τώρα περὶ δικαιοσύνης· ἐδῶ πρόκειται περὶ *ἐθνισμοῦ*!! καὶ ἔχομεν συμφέρον νὰ λάβωμεν ὅ τι ἠμποροῦμεν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας»! ὁ δικηγόρος ἀπήντησε τότε: «ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει δικαιοσύνη οὐδὲν ἔχω νὰ προσθέσω.» Μετ' ὀλίγον κοινοποιεῖται ἀπόφασις καταδικαστικὴ κατὰ τῆς ἑλληνικῆς Κοινότητος, ἐπιβαρύνουσα αὐτὴν διὰ 20 χιλ. φράγκων ὡς ἔξοδα καὶ ἁρπάζουσα τὴν Μονὴν καὶ ὅλα τὰ κτήματα αὐτῆς, ἀξίας ἐν ὅλῳ 400 χιλ. φράγκων. Μετά τινα χρόνον ἥρπασαν καὶ τὸν ἐν τῇ πόλει τῆς Βάρνης ναὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου, κτισθέντα ὅλον σχεδὸν διὰ τῶν χρημάτων ἑνὸς Ἕλληνος πρὸ τοῦ πολέμου.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸν ληστρικὸν ἐσφετερίσθησαν καὶ ἄλλας ἀλλαχοῦ πλουσιωτάτας Μονάς,(1) οἷον τὴν τοῦ Μπατσκόβου παρὰ τὴν Φιλιππούπολιν, τὴν παρὰ τὸν Πύργον ἐπὶ νησῖδος τινὸς τῆς Ἁγ. Ἀναστασίας κ. τ. λ. ἐπίσης Ναοὺς καὶ σχολεῖα ἑλληνικὰ ἐν Στενημάχῳ, Χασκόβῳ, Μεσημβρίᾳ κ. τ. λ. Ἀπείρους τέλος τοιαύτας καὶ ἄλλας ἁρπαγὰς καὶ ἀδικίας ἐναντίον παντὸς νόμου, θείου καὶ ἀνθρωπίνου κατὰ τῶν Ἑλλήνων κατεργάζονται, ἐπὶ μόνῳ τῷ σκοπῷ τῆς οἰκονομικῆς ἐξαντλήσεως καὶ ἐξοντώσεως τῶν Ἑλλήνων, ὧν ἡ ἀντοχὴ καὶ ὁ ἡρωϊσμὸς εἰς θυσίας χρηματικὰς ἐκ τοῦ ὑστερήματός των πρὸς διατήρησιν τῆς εὐγενοῦς γλώσσης των καὶ τῆς θρησκείας των εἶνε ἀληθῶς ἀξιοθαύμαστον.

Δὲν ἐπιτρέπουσι δὲ οἱ Βούλγαροι οὔτε τὴν ἐλευθερίαν τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως. Πρό τινος ἔπαυσαν ἐκ τῶν τάξεων τοῦ στρατοῦ Ἕλληνα τὸ γένος ἀξιωματικόν, παρὰ πάντα στρατιωτικὸν νόμον, διότι ἐτέλεσε τοὺς γάμους του, ὀρθόδοξος

(1) Σημειωτέον, ὅτι εἰς τὰς Μονὰς ταύτας δὲν ὑπάρχουσι μοναχοί, ἀλλ' εἷς ἢ δύο ἱερεῖς διὰ τὴν ἐκκλησίαν· ἠγοράζοντο δὲ τὰ κτήματα βαθμηδὸν ἐν καιρῷ τῆς Τουρκοκρατίας ὑπὸ ἑλληνικῶν Κοινοτήτων, ἵνα χρησιμεύωσιν ὡς πρόσοδοι τῶν σχολείων, νοσοκομείων κ. τ. λ.

ὤν, ἐν ὀρθοδόξῳ ἑλληνικῷ ναῷ καὶ ὄχι ἐν τῷ βουλγαρικῷ. Νῦν δὲ οἱ λοιποὶ (ὀλίγοι ἄλλως τε τὸν ἀριθμὸν ἐν τῷ στρατῷ) ὑποχρεοῦνται νὰ τελῶσι τοὺς γάμους των ἐν τῇ σχισματικῇ βουλγαρικῇ ἐκκλησίᾳ!

Ἔπαυσαν καὶ παύουσι βαθμηδὸν τοὺς Ἕλληνας τὸ γένος δικαστὰς ἐκ τῆς θέσεώς των, ἀκριβῶς ἕνα ἢ δύο μῆνας πρὸ τοῦ νὰ συμπληρώσωσι τὸν νόμιμον χρόνον πρὸς σύνταξίν των καὶ ρίπτονται οὕτως ἀσπλάχνως εἰς τοὺς δρόμους οἰκογενειάρχαι ἄνευ πόρων, ἀφοῦ ἐπὶ 10 ἢ 15 ἔτη καὶ πλέον ὑπηρέτησαν τὸ κράτος ἐν πάσῃ τιμιότητι.

Ἔπαυσαν ἐπίσης 5 στρατιωτικοὺς Ἕλληνας ἰατροὺς οὕτω, διὰ νὰ μὴ δικαιῶνται εἰς σύνταξιν κατὰ θρασυτάτην παράβασιν τοῦ ὑπάρχοντος στρατιωτικοῦ νόμου. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπὶ ὅσα ἔτη οἱ δυστυχεῖς οὗτοι κατέβαλον ἐκ τοῦ μισθοῦ των διὰ τὸ ταμεῖον τῆς συντάξεως χάνονται, ἢ μᾶλλον ληστεύονται ὑπὸ τῆς βουλγαρικῆς κυβερνήσεως. Ὁ ἡγεμὼν Φερδινάνδος, πολλάκις λαβὼν γνῶσιν τῶν ἀνοσιουργημάτων τούτων, τῶν στιγματιζόντων τὸ δῆθεν συνταγματικὸν κράτος του, ἐξέφρασε μετ᾽ ἀγανακτήσεως, ὡς πεπολιτισμένος ἄνθρωπος, τὴν ἀποτροπίασίν του· ἀλλ᾽ οὐδὲν δύναται, φοβούμενος καὶ αὐτὸς τὰς ληστρικὰς ἀρχάς του καὶ τὸν φανατισμὸν τοῦ λαοῦ του.

Καὶ ἐν τῇ ἐξασκήσει ἀκόμη τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ τοῦ ἐμπορίου τῶν ἰδιωτῶν μυρίας πιέσεις μηχανῶνται κατὰ τῶν Ἑλλήνων τοῦ τόπου τῶν Βουλγάρων πλέον ὑπηκόων καὶ συνοίκων αὐτοῖς, ἐκπληρούντων πάσας τὰς ὑποχρεώσεις των πρὸς τὸ κράτος καὶ ὅλα τὰ βάρη ὑφισταμένων ἐπὶ τῷ σκοπῷ οἰκονομικῆς ἐξαντλήσεως καὶ πλήρους ἐξοντώσεως.

Ἀλλ᾽ οἱ Τοῦρκοι εἶνε ἀπείρως δικαιότεροι καὶ εὐσπλαχνότεροι· ὁ ζυγὸς αὐτῶν εἶνε μυριάκις ἐλαφρότερος ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν βουλγαρικόν. Ἡ Εὐρώπη δέ, πρωτοστατούσης, ὡς μὴ ὤφελε, τῆς φιλελευθέρας Ἀγγλίας, διέπραξε τὴν μεγαλητέραν ἀπανθρωπίαν, ρίψασα ὡς βορὰν εἰς τοὺς ἀπολιτίστους Βουλγάρους 100 χιλ. Ἑλλήνων τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, οἵτινες τῇ ἀληθείᾳ ὡς ἐκπολιτιστικὸν στοιχεῖον ἤξιζε νὰ εἶνε, παρὰ τὴν μειοψηφίαν των, ἀπέναντι τῶν 500 χιλ. χωρικῶν Βουλγάρων, οἱ κύριοι κυβερνῆται τῆς χώρας ἐκείνης, ὡς οἱ ὀλίγοι Ἄγγλοι, καίπερ μειοψηφοῦντες, εὑρίσκουσι δίκαιον καὶ ὀρθὸν νὰ εἶνε κύριοι τῆς Αἰγύπτου καὶ τῶν Ἀνατολικῶν Ἰνδιῶν.

Ἐννοοῦσι λοιπὸν νῦν φιλάνθρωποί τινες, κληρικοὶ ἢ λαϊκοὶ ἐν Εὐρώπῃ, ὁποίας ἀδικίας καὶ ὁποίων φρικαλεοτήτων ἠθικοὶ αὐτουργοὶ γίνονται, συνηγοροῦντες ἢ βοηθοῦντες, ὅπως καὶ ἐν Μακεδονίᾳ ἐπικρατήσωσι, σφόδρα μάλιστα μειοψηφοῦντες, οἱ Βούλγαροι, τουτέστι λαὸς ἀσυγκρίτῳ τῷ λόγῳ ὠμότερος καὶ ἀδικώτερος τῶν Τούρκων, λαὸς καταδικασθεὶς ὑπὸ τῆς φύσεως νὰ εἶνε ἀπρόσιτος εἰς τὴν οὐδέποτε ἐξημερωθησομένην ψυχήν του, αἱ ἰδέαι τῆς ἐλευθερίας, δικαιοσύνης, ἰσότητος καὶ πᾶν εὐγενὲς αἴσθημα;

Κατόπιν πάντων τῶν γεγονότων τούτων, ὧν πολλοστημόριον μόνον ἐνταῦθα ἀνεφέρομεν, θὰ ἦτο αὐτόχρημα τραγικὴ ἀστειότης, ἐὰν ἐξηκολούθουν τινὲς νὰ ἐπιρρίπτωσιν ὡς μομφὴν κατὰ τῶν Ἑλλήνων τὸ ὅτι οὗτοι συμπράττουσι μετὰ τῶν καθεστηκυιῶν

τουρκικῶν ἀρχῶν κατὰ τῶν ληστρικῶν βουλγαρικῶν ὀρδῶν. Περίεργον! Οἱ Γάλλοι καὶ οἱ Ἄγγλοι πρὸ ὀλίγων δεκαετηρίδων συνεξεστράτευσαν καὶ συνεπολέμησαν μετὰ τῶν Τούρκων, ἀδελφωθέντες κατὰ μεγάλης χριστιανικῆς Δυνάμεως ἐν Κριμαίᾳ, κολοσσιαίας θυσίας ὑποστάντες ἐπὶ μόνῳ τῷ λόγῳ, ὅτι ἀπώτερά των δευτερεύοντα συμφέροντα καὶ οὐχὶ αὐτῶν ἡ ὕπαρξις ἐκινδύνευεν. Ἐν ᾧ διὰ τοὺς Ἕλληνας εὑρίσκουσιν ἀξιοκατάκριτον τὸ ὅτι ἐπικαλοῦνται τὴν συνδρομὴν τῶν καθεστηκυιῶ τουρκικῶν ἀρχῶν, προκειμένου νὰ σώσωσι αὐτὴν τὴν ὕπαρξίν των, τὰς περιουσίας καὶ τὴν τιμήν των, καὶ αὐτὰς τὰς χώρας των, ἅς ἀπ' αἰώνων οἰκοῦσι πρὸ τῆς ἐμφανίσεως καὶ ἐπιδρομῆς τῶν δίκην μάστιγος τῆς ἀνθρωπότητος βαρβάρων καὶ ἐπηλύδων λαῶν, ἐπὶ τῆς χώρας των, ἀπὸ τῶν ὁποίων διὰ τῶν Ἑλλήνων διεδόθη ὁ πολιτισμὸς καὶ ὁ χριστιανισμὸς καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς τὰς πατρίδας τῶν συνηγόρων τῶν σημερινῶν Μπόξερς τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου.

Πόσα ἐγκλήματα τελοῦνται ἐν ὀνόματι τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐλευθερίας, ἀλλὰ καὶ πόσα ἐν ὀνόματι τῆς λογικῆς!

Οἱ Ἕλληνες τῆς Μακεδονίας, οἱ γνήσιοι Μακεδόνες, εἶνε εἰς θέσιν, ὁπλιζόμενοι, νὰ ἐξολοθρεύσωσι τάχιστα τὰς ἐπιδραμούσας κακοποιοὺς βουλγαρικὰς συμμορίας, ἀλλ' ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις δὲν ἐπιτρέπει τὸν ὁπλισμὸν τῶν κακουμένων ὑπηκόων, οὔτε δὲ μάλιστα καὶ αὐτῶν τῶν Ὀθωμανῶν κατοίκων, ἀξιοῦσα αὐτὴ ὡς ἐπίσημος κυρίαρχος διὰ τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ νὰ ἐξολοθρεύσῃ τὰ λησταντάρτικὰς ὀρδάς. Ἐὰν δὲ οἱ Ἕλληνες τῆς Μακεδονίας ἐπέμενον νὰ ὁπλισθῶσιν ἔξωθεν, ἐκ τῆς Ἑλλάδος βοηθούμενοι, τότε θὰ συνεκρούοντο μετὰ τῶν τουρκικῶν Ἀρχῶν καὶ θὰ ἐπαναστάτουν, ὅ περ θὰ ὑπεβοήθει τὴν ἐκ τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν καταστροφὴν τῆς χώρας, ὡς καὶ τὸν ἀνίερον σκοπὸν αὐτῶν καὶ θὰ ἐδυσχέραινε τὸ ἔργον τῆς Εὐρώπης ὡς πρὸς τὰς μεταρρυθμίσεις. Καὶ ὅμως καὶ αὐτὴ ἡ στάσις καὶ ἡσυχία τῶν Ἑλλήνων Μακεδόνων, ἡ ἐπανάπαυσις αὐτῶν εἰς τὴν ἐπαναφορὰν τῆς τεχνητῆς καὶ διὰ χρημάτων ὑπὸ κακοποιῶν στιφῶν διασαλευθείσης τάξεως ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, ὡς καὶ ἡ συμμόρφωσίς των πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς Εὐρώπης, παρεξηγήθησαν καὶ ὑπό τινων ἐν Εὐρώπῃ εὐγενῶν μελῶν τῆς κοινωνίας, ἐν πλήρει ἀγνοίᾳ τῶν πάντων διατελούντων καὶ οἰκτρῶς ἐξαπατηθέντων ὑπὸ Βουλγάρων τινῶν πρακτόρων, ἐπιδιωκόντων τὴν ἐπιτυχίαν ἀγῶνος, ἀντιστρατευομένου εἰς τὰς στοιχειωδεστέρας ἀρχὰς καὶ τὰ ἰδεώδη τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει

Θεόφραστος

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΛΛ. ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΚΗΡΥΞΕΩΣ ΤΟΥ ΕΛΛ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΕΚ ΤΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ ΤΟΥ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ

(*Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους*).

Ἡ σταθερὰ ἀπόφασις τῆς Ρωσσίας νὰ ἐνεργήσῃ ἀρχομένη ἀπὸ τῆς καταλήψεως τῶν παραδουναβίων Ἡγεμονιῶν. — Ἡ ἀστάθεια καὶ τὸ παλίμβουλον τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως. — Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας κατὰ τῶν ὑπουργῶν του. — Τὸ Χάττι Σερίφ τῆς ἐξοντώσεως τῶν Χριστιανῶν, κρινόμενον ὑπὸ τῶν Ἄγγλων ὡς ἐσωτερικὴ ὑπόθεσις τῆς Τουρκίας. — Ἡ ὑπὸ τῆς ρωσσικῆς Κυβερνήσεως ἀνασκευὴ τοῦ ἀπαισίου τούτου δόγματος.

Ἡ ρωσσικὴ Κυβέρνησις ἐνετέλλετο τῷ πρεσβευτῇ αὐτῆς πρίγκηπι Λίβεν, ἵνα δώσῃ τῷ ἀνακτοβουλίῳ τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου τὴν διαβεβαίωσιν, ὅτι ἡ Ρωσσία δὲν ἐπεθύμει, οὔτε ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιθυμήσῃ τὴν πτῶσιν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Μόνον «*ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ*» ὁ πρεσβευτὴς θὰ κατέφευγεν εἰς τὸ ἐπιχείρημα, ὅτι ἡ Ρωσσία παρῃτεῖτο πάσης κατακτήσεως καὶ οἱασδήποτε ἀποκλειστικῆς ὠφελείας. Καὶ ἐν μὲν τῇ Εὐρώπῃ ἡ Ρωσσία δὲν ἀπέβλεπε πράγματι εἰς οὐδεμίαν ἐδαφικὴν κατάκτησιν ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ ὀθωμανικοῦ Κράτους, ἐν Ἀσίᾳ ὅμως ἐπεθύμει ν' ἀνακτήσῃ παρὰ τῆς Πύλης δύο φρούρια, τὴν Ἀνάπαν καὶ τὸ Πότι μετὰ τοῦ γειτονεύοντος αὐτοῖς ἐδάφους, φρούρια, ἅ περ παρεχώρησεν αὐτῇ δυνάμει τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου τῷ 1812. Ἡ αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις εἶνε πεπεισμένη, ὅτι ἡ ἀνάκτησις αὕτη οὐδαμῶς βλάπτει τὴν εὐρωπαϊκὴν ἰσορροπίαν.

Ἐπὶ τέλους *ἂν ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἤθελεν ἀπολύτως νὰ ἐπιληφθῇ διαπραγματεύσεων περὶ τῆς πιθανῆς διαλύσεως τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, ὁ πρεσβευτὴς ἦτο ἐξουσιοδοτημένος νὰ δεχθῇ διαμοιβὴν σκέψεων τοῦ ζητήματος τούτου, ἀλλ' ὤ*φειλε ν' ἀπόσχῃ τοῦ νὰ προκαλέσῃ αὐτὸς τὸ ζήτημα τοῦτο, ἀναμιμνησκόμενος, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ οὐδόλως ἐπόθει τὴν ἐπίσπευσιν τῆς καταστροφῆς ταύτης.

Ἅμα τῇ λήψει τῶν σπουδαίων τούτων ὁδηγιῶν, ὁ πρίγκηψ Λίβεν μετέβη παρὰ τῷ λόρδῳ Δούδλεϋ, ᾧ καὶ ἀνακοινώσας τὸ περιεχόμενον, ἐζήτησεν ἐπιμόνως ἀπάν-

τησιν, καθ' ὅσον τὰ ρωσσικὰ στρατεύματα ἔμελλον νὰ ἐκστρατεύσωσι τῇ 15 Μαρτίου, ἀπὸ δὲ τῆς ἐνάρξεως τοῦ Φεβρουαρίου ἡ αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις ὤφειλε νὰ διατελῇ ἐν γνώσει τῶν βλέψεων τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως. Ἐν τούτοις, γινώσκων τὰς ἐχθρικὰς διαθέσεις τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπουργείου, ὁ πρίγκηψ Λίβεν ἔκρινε πρέπον νὰ μὴ ἀνακοινώσῃ τῷ λόρδῳ Δούδλεϋ τὴν πρόθεσιν τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ ν' ἀνακτήσηται τὰ φρούρια τῆς Ἀνάπης καὶ τοῦ Ποτίου.

Ἑβδομάδες τινὲς διέρρευσαν ἀπὸ τῆς ἀνακοινώσεως ταύτης τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ρωσσίας, χωρὶς νὰ λάβῃ οἱανδήποτε ἀπάντησιν. Ὁ δοὺξ Οὐέλλιγκτων, οἱ λόρδοι Δούδλεϋ καὶ Ἀβερδὴν, ὁ Ροβέρτος Πὴλ καὶ ὁ νεαρὸς Παλμερστὼν ἐδήλωσαν ὁμοφώνως, ὅτι ἀνεγνώριζον τὸ ὑποχρεωτικὸν κῦρος τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου καὶ οὐδὲν πλέον. Ὁ Χούσκισσων ὑπῆρξεν ὁ μόνος, ὅστις ἔλαβε σοβαρῶς ὑπ' ὄψει τὰς προτάσεις τῆς Ρωσσίας καὶ ἀπεφάνθη παρρησίᾳ ὑπὸ τοιοῦτο πνεῦμα ἐνώπιον τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ρωσσίας.

Ἐπὶ τέλους ὁ πρίγκηψ Λίβεν ἔλαβε, Φεβρουαρίου φθίνοντος, τὴν ἀπάντησιν τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, ὑπὸ μορφὴν λεπτομεροῦς ὑπομνήματος, ἀνασκευάζοντος ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τὰς βλέψεις τῆς Ρωσσίας ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος ἐν γένει καὶ ἰδιαιτέρως ἐπὶ τοῦ ρωσσικοῦ σχεδίου τῆς ἀπὸ κοινοῦ ἐπιχειρήσεως στρατιωτικῆς ἐκστρατείας κατὰ τῆς Τουρκίας. Ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἀπεφάνθη κατηγορηματικῶς κατὰ τῆς ὑπὸ ρωσσικῶν στρατευμάτων καταλήψεως τῶν παραδουναβείων Ἡγεμονιῶν, καταδεικνύουσα, ὅτι τὸ ἐκβιαστικὸν τοῦτο μέτρον οὐδόλως προβλέπεται ὑπὸ τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου καὶ ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ αὐτοῦ ἔδει ἀναποδράστως νὰ ἐπενέγκῃ τὴν κατάλυσιν τοῦ ὀθωμανικοῦ Κράτους καὶ γενικὸν πόλεμον ἐν Εὐρώπῃ. Ἰδίως ὁ δοὺξ τοῦ Οὐέλλιγκτων διεμαρτυρήθη μετ' ἰδιαιτέρου τόνου κατὰ τῆς ρωσσικῆς κατοχῆς, εὕρισκε δ' ὅτι αὕτη ἠδύνατο νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀθρόαν ἐπανάστασιν τῶν Χριστιανῶν ἐν Τουρκίᾳ.

Ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἔκρινεν ὡσαύτως ἀναγκαῖον νὰ ὑποδείξῃ τὰ μέτρα, ἅ περ ἐθεώρει τὰ δραστικώτατα πρὸς ἐπίτευξιν τῆς εἰρηνεύσεως τῆς Ἑλλάδος. Τὰ μέτρα ταῦτα συνίστανται εἰς τοὺς ἑξῆς ὅρους: 1ον Νὰ καθορισθῶσι τὰ σύνορα τῆς ἀναδημιουργουμένης Ἑλλάδος· 2ον Νὰ καθορισθῇ ὁ φόρος, ὃν αὕτη θὰ ἐκτίῃ τῷ Σουλτάνῳ· 3ον Νὰ καθορισθῶσιν αἱ ἀποζημιώσεις, αἵτινες θὰ ἐξετίοντο τοῖς Τούρκοις ὑπηκόοις διὰ τὰ γήπεδα καὶ τ' ἀκίνητα, ἅ περ θὰ ἐξεχώρουν τοῖς Ἕλλησιν ὑπηκόοις καὶ 4ον Τὸ μέρος τοῦ ἐλέγχου, ὅ περ ἡ Πύλη θὰ ἐξασκήσῃ ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος.

Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ πρίγκηπος Λίβεν αἱ προτάσεις αὗται ἀπέβλεπον εἰς ἕνα μόνον σκοπόν, ἤτοι νὰ κερδίσωσι χρόνον καὶ παρατείνωσι τὰς διπλωματικὰς διαπραγματεύσεις. Καίτοι δὲ μετὰ σοβαρὰν συνδιάλεξιν μετὰ τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ρωσσίας ὁ δοὺξ τοῦ Οὐέλιγκτων κατέστη μᾶλλον εὐάγωγος καὶ ἀνεγνώρισε τῇ Ρωσσίᾳ τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ διακανονίσῃ τοὺς ἰδίους αὐτῆς λογαριασμοὺς μετὰ τῆς Πύλης, ὁ πρίγκηψ Λίβεν ἐσκέπτετο ἐν τούτοις, ὅτι θὰ ἦτο ὅλως ἐναντίον εἰς τὴν ἀξιοπρέ-

πειαν τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως νὰ εἰσέλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τοῦ ἀνακτοβουλίου τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου περὶ τῶν ἰδίων αὐτῆς βλέψεων. Αὐτὸς ὁ Χούσκισσων ὡμολόγησε τῷ πρεσβευτῇ τῆς Ρωσσίας, ὅτι, λαμβανομένων ὑπ' ὄψει τῶν διαθέσεων τῆς δημοσίας γνώμης ἐν Ἀγγλίᾳ, τὸ ἀγγλικὸν ἀνακτοβούλιον δὲν ἠδύνατο νὰ δώσῃ ἄλλην ἀπάντ σιν, ἀλλ' ἐξέφρασε ταὐτοχρόνως τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἂν ἡ αὐτοκρατορικὴ κκβέρνησις ἔμενε πιστὴ εἰς τὸ σύστημα τῆς μετριοπαθείας ἐν τῷ ἀνατολικῷ ζητήματι, αἱ ἀγαθαὶ σχέσεις ἀνὰ μέσον Ρωσσίας καὶ Ἀγγλίας οὐδεμίαν θὰ ὑφίσταντο ἀλλοίωσιν. (Ἐκθέσεις τοῦ πρίγκηπος Λίβεν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 14)26 Φεβρουαρίου 2)14 Μαρτίου καὶ 13)22 Μαρτίου 1828 καὶ ἰδιαιτέρα ἐπιστολὴ πρὸς τὸν κόμητα Νέσσελρωδ ἀπὸ 17)29 Μαρτίου 1828).

Αὐτὸς ἄλλως τε ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας πόρρω ἀπεῖχε τοῦ νὰ ἐγκρίνῃ τὴν πολιτικὴν τῶν ὑπουργῶν του. Δεχθεὶς εἰς ἀκρόασιν μετὰ πολλῆς ἁβρότητος τὸν πρεσβευτὴν τῆς Ρωσσίας, ἐδήλωσεν αὐτῷ διαρρήδην, ὅτι διενοεῖτο νὰ ἐμμείνῃ τῇ πολιτικῇ τοῦ Κάννιγγος ἐν τῷ ἑλληνικῷ ζητήματι. Κατὰ τὴν μετὰ τοῦ Ρώσσου πρεσβευτοῦ συνδιάλεξίν του ἐδήλωσεν, ὅτι δὲν διάκειται συμπαθῶς πρὸς τὸν δοῦκα τοῦ Οὐέλιγκτων, οὗ ὁ διορισμὸς εἰς τὴν ἐνεστῶσαν θέσιν ἐπεβλήθη αὐτῷ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῶν περιστάσεων, δὲν ἀπέκρυψε δὲ καὶ τὴν πρόθεσιν τοῦ νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς πρώτης εὐνοϊκῆς εὐκαιρίας, ὅπως ἀπομακρύνῃ αὐτὸν τοῦ ἀνακτοβουλίου. Ἡ συνδιάλεξις αὕτη ἐστερέωσεν ἅπαξ ἔτι παρὰ τῷ πρίγκηπι Λίβεν τὴν πεποίθησιν, ὅτι καὶ ἂν ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἐνόει νὰ ἐπιχειρήσῃ ἀναφανδὸν ἐχθρικὴν πολιτικὴν ἀπέναντι τῆς Ρωσσίας, θὰ εὑρίσκετο ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ νὰ πράξῃ τοῦτο, ἕνεκα τῆς ἀσθενείας της. (Ἔκθεσις τοῦ πρίγκηπος Λίβεν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 16)28 Μαρτίου 1828).

Ἡ ρωσσικὴ κυβέρνησις, λαβοῦσα παραπλησίας πληροφορίας ἐκ Λονδίνου, ὤφειλε φυσικῶς νὰ ὑποστῇ μεγάλην ἀπογοήτευσιν. Ὁ κόμης Νέσσελρωδ ἔκρινε πρέπον νὰ ἀνασκευάσῃ καὶ ἐν ταῖς ἐλαχίσταις αὐτοῦ λεπτομερείαις τὸ ἀγγλικὸν ὑπόμνημα.

Ἀφ' οὗ τὸ τουρκικὸν Χάττι Σερίφ, τὸ παρορμῶν τὸν ἐν Τουρκίᾳ μουσουλμανικὸν πληθυσμὸν εἰς τὴν ἐξόντωσιν τῶν Χριστιανῶν, θεωρεῖται ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως ὡς πρᾶξις ἐσωτερικῆς διοικήσεως, διερωτᾷ τις τί θὰ ἔλεγεν ἂν ρωσσικὸν οὐκάζιον ἠκύρου πάσας τὰς μετὰ τῆς Ἀγγλίας συνομολογηθείσας συνθήκας καὶ παρώτρυνεν ἅπαντας τοὺς Ρώσσους ὑπηκόους, τοὺς πρεσβεύοντας τὸ ὀρθόδοξον δόγμα, ἵνα ἐξοντώσωσιν ἅπαντας τοὺς μὴ ὀρθοδόξους χριστιανοὺς καὶ ἰδιαιτέρως τοὺς Ἄγγλους; Ἂν Δύναμίς τις ἠκύρου πάντα τὰ προνόμια τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας, ὧν ἀπήλαυον οἱ Ἄγγλοι, ἡ Ἀγγλία θὰ ἐθεώρει ἆρά γε τὰ μέτρα ταῦτα ὡς πράξεις ἐσωτερικῆς διοικήσεως;

* *
*

Τὰ προοίμια τοῦ ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου τοῦ 1828.— Ὁδηγίαι τῆς ρωσσικῆς Κυβερνήσεως πρὸς τὸν ἐν Λονδίνῳ πρεσβευτὴν πρίγκηπα Λίβεν.— Ἡ στάσις τῆς Ρωσσίας ἀπέναντι τῶν οὐδετέρων Δυνάμεων.

Ἐὰν οἱ Ἄγγλοι κρίνωσιν, ὅτι αὐτὴ ἡ ὕπαρξις τοῦ ὀθωμανικοῦ Κράτους ἐκτί-

θεται εἰς κίνδυνον ἕνεκα τῶν στρατιωτικῶν ἐνεργειῶν τῆς Ρωσσίας, ἐπιβάλλεται ὅμως ὡς καθῆκον καὶ τῇ τουρκικῇ Κυβερνήσει νὰ σκεφθῇ ἐπ' ἐκείνων τῶν πράξεων αὐτῆς, αἵτινες προκαλοῦσι κίνδυνον διὰ τὴν ὕπαρξιν αὐτῆς. Ἐπὶ τέλους ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις φαίνεται, ὅτι λησμονεῖ καθ' ὁλοκληρίαν, ὅτι, ἐκτὸς τῶν συμφερόντων τῶν ἐπαναστατημένων Ἑλλήνων, ἡ Ρωσσία ὀφείλει ὡσαύτως νὰ ἐξασφαλίσῃ καὶ τὰ ἴδια αὐτῆς δίκαια καὶ συμφέροντα, παραβιαζόμενα συστηματικῶς ὑπὸ τῆς Πύλης.

Ὁποία ἡ στάσις τῆς Ἀγγλίας ὡς συμμάχου τῆς Ρωσσίας ἐνώπιον τῶν γεγονότων τούτων;

Φαίνεται, ὅτι ἡ Ἀγγλία ἀγνοεῖ αὐτὰ καθ' ὁλοκληρίαν, ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει προκύπτει τὸ ἑξῆς δίλημμα: ἢ τὰ συμφέροντα καὶ τὰ δίκαια τῆς Ρωσσίας εἶνε καθ' ὁλοκληρίαν ἄσχετα πρὸς τὸ ἀνακτοβούλιον τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου καὶ τότε ὁ Αὐτοκράτωρ ὑποχρεοῦται διπλασίως νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰ μὲν καὶ ἐξασκήσῃ τὰ δὲ μεθ' ὅσης δύναται ἐνεργείας, ἢ τὸ ἀνακτοβούλιον τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου, μὴ ὁμιλοῦν μήτε περὶ τῶν συμφερόντων τούτων μήτε περὶ τῶν δικαίων τούτων, ἀνεγνώριζεν ὑπονοουμένως τὸ δίκαιον τῶν μέτρων τούτων, ἅτινα ἐξ ἀνάγκης ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης ὁ Αὐτοκράτωρ θὰ ἐλάμβανεν ἀσυζητητεί, ἀφοῦ ἀποβλέπουσιν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν Ρωσσίαν.

Ἐπὶ τέλους ἐὰν ὁ λόρδος Δούδλεϋ ἀποδίδῃ ἐν τῷ ὑπομνήματι αὐτοῦ τῇ Ρωσσίᾳ τὴν πρώτην ἰδέαν ναυτικῆς κατὰ τῆς Τουρκίας ἐπιδείξεως ἀπατᾶται, διότι ἡ ἰδέα αὕτη προῆλθε καθ' ὁλοκληρίαν παρὰ τοῦ Κάννιγκ, ὅστις πρῶτος προέτεινεν αὐτὴν τῇ ρωσσικῇ Κυβερνήσει.

Ἐπέστη ἡ ὥρα διὰ τὴν Ρωσσίαν νὰ προβῇ εἰς ἐκλογήν, ὅπως διακρίνῃ τίνες οἱ φίλοι καὶ τίνες οἱ ἐχθροὶ αὐτῆς. Ἡ στάσις τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως καταδεικνύει, ὅτι εἶνε μᾶλλον διατεθειμένη νὰ καταταχθῇ ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῶν ἀντιπάλων τῆς Ρωσσίας ἢ νὰ συμπράξῃ μετ' αὐτῆς πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς συνθήκης τοῦ Ἰουλίου.

Ὑπὸ τοιούτους ὅρους ὁ πρίγκηψ Λίβεν ἐπεφορτίσθη διὰ διακοινώσεως ὑπὸ ἡμερομηνίαν 21 Μαρτίου (2 Ἀπριλίου) 1828 νὰ καταβάλῃ πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως διαλύσῃ τὰς ἐχθρικὰς ταύτας διαθέσεις τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ὤφειλε νὰ ἐφοδιάσῃ τοὺς ρήτορας τοῦ Κοινοβουλίου καὶ τὰ μέλη τῆς ἀντιπολιτεύσεως δι' ὅλου τοῦ ὑλικοῦ, τοῦ δυναμένου νὰ καταδείξῃ τοὺς κινδύνους, οὓς θὰ προὐκάλει διὰ τὴν Ἀγγλίαν πολιτική, ὡς ἡ τοῦ ὑπὸ τὸν δοῦκα Οὐέλλιγκτων ἀνακτοβουλίου. Ἐὰν ὁ ἀγγλικὸς τύπος ἐπετίθετο κατὰ τῆς Ρωσσίας, ὁ πρίγκηψ Λίβεν ὤφειλε νὰ συντελέσῃ εἰς προπαγάνδαν εὐνοϊκωτέρων πρὸς τὴν ρωσσικὴν πολιτικῶν βλέψεων. Τῇ βοηθείᾳ τοῦ ὑλικοῦ τούτου ὁ πρεσβευτὴς προσεκαλεῖτο ν' ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ Ρωσσία εἶχεν ἀναντιρρήτως τὸ δικαίωμα ν' ἀπαιτήσῃ τὴν ἀνάκτησιν τῶν ὑπὸ τῆς Πύλης παραγνωρισθέντων δικαίων αὐτῆς, ὅτι ἦτο ἀδύνατον ν' ἀπαιτήσῃ παρ' οἱουδήποτε Κράτους τὴν θυσίαν τῆς τιμῆς του, τῶν πρωτίστων συμφερόντων καὶ τῶν διεθνῶν του ὑποχρεώσεων· ὅτι ἡ συνθήκη τοῦ Ἰουλίου μαρτυρεῖ περὶ τῆς

μετριοπαθείας τῆς Ρωσσίας, ὅτι ἡ ρωσσικὴ Κυβέρνησις εἶνε διατεθειμένη ἐν παντὶ χρόνῳ ν' ἀποδείξῃ τὴν ἀφιλοκέρδειαν αὐτῆς δι' ἐπισήμου ἐγγράφου καὶ ὅτι ἐπὶ τέλους αἱ τελευταῖαι προτάσεις τῆς βρεττανικῆς Κυβερνήσεως δὲν συμφωνοῦσιν οὔτε πρὸς τὸ γράμμα οὔτε πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου.

Κατὰ τοιοῦτον τρόπον ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἀπαλλάσσει αὐτὴ ἡ ἰδία τὴν Ρωσσίαν ἀπὸ τῶν ὑποχρεώσεων, ἃς μόνη ἀναλαμβάνει. Ἐὰν ἡ Ἀγγλία προτίθεται νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον τῇ Ρωσσίᾳ ἕνεκα τῆς ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, θὰ πράξῃ καλῶς, ἐνθυμουμένη, ὅτι τὸ Κράτος τοῦτο πολὺ πιθανὸν νὰ καταρρεύσῃ, προτοῦ ἡ Ἀγγλία σπεύσῃ εἰς βοήθειαν αὐτοῦ. Πόλεμος τοιαύτης φύσεως θὰ κατέφερε θανάσιμον τραῦμα εἰς τὸ μετὰ τῆς Ἀνατολῆς ἐπωφελὲς ἐμπόριον τῆς Ἀγγλίας καὶ θὰ ἦτο ὑπερμέτρως ἄδικος καὶ στεῖρος, καθ' ὅσον ἡ Ρωσσία δὲν ἔχει τὴν πρόθεσιν νὰ ἐπεκτείνῃ πέραν τῶν ὁρίων τὰς κτήσεις της, οὔτε «διανοεῖται νὰ κρατήσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἢ οἱονδήποτε ἄλλο μέρος τῆς ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, οὗ ἡ κτῆσις θὰ ἐρρήγνυε τὴν ἰσορροπίαν τῆς Εὐρώπης».

Καθ' ἣν ὥραν ἡ αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις ἔδιδε τὰς ἀνωτέρω ὁδηγίας τῷ ἐν Λονδίνῳ πρεσβευτῇ αὐτῆς, τὸ ζήτημα τοῦ μετὰ τῆς Τουρκίας πολέμου ἦτο ἤδη ἀπεφασισμένον. Διὰ διακοινώσεως ὑπὸ ἡμερ. 14)26 Ἀπριλίου 1828 ἔλαβεν ὁ πρέσβυς τὰ σχετικὰ ἔγγραφα ὑπὸ τὸν τύπον προκηρύξεως πρὸς τὸ ρωσσικὸν ἔθνος καὶ δηλώσεως, ἀπευθυνομένης πρὸς τὸν πεπολιτισμένον κόσμον. Παρατηρητέον, ὅτι πρὸς ἀποφυγὴν ἀντεγκλήσεων ἐκ μέρους τῶν οὐδετέρων Δυνάμεων καὶ εἰδικῶς ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας, ἡ αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις ἐπέβαλε τὸ καθῆκον τοῖς διοικηταῖς τῶν ρωσσικῶν πολεμικῶν πλοίων νὰ σεβασθῶσι μετὰ μεγίστης προσοχῆς τὰ ἐμπορικὰ δικαιώματα τῶν οὐδετέρων καὶ ἀπόσχωσι πάσης κατ' αὐτῶν ἐνοχλήσεως, ἐξαιρέσει τῶν περιπτώσεων παραβιασμοῦ τοῦ ἀποκλεισμοῦ, ἢ εἰσαγωγῆς εἰς Τουρκίαν ἀντικειμένων πολεμικοῦ λαθρεμπορίου. Ἐπεκύρου ἐκτὸς τούτου τὴν ὑποχρεωτικὴν ἀξίαν τῶν ἀρχῶν, τῶν ὁριζομένων ὑπὸ τῆς συνομολογηθείσης τῷ 1801 ναυτικῆς συμβάσεως μετὰ τῆς Ἀγγλίας, δηλοῦσα, ὅτι τὸ ἔγγραφον τοῦτο περιέχει «τὰς ὁριστικὰς ἀρχὰς τοῦ ναυτικοῦ δικαίου ἐν τῇ ἐφαρμογῇ αὐτοῦ ἐπὶ τῶν οὐδετέρων πλοίων, ἀρχάς, περιεχούσας εἰς ταῦτα ἑδραιοτάτας ἐγγυήσεις κατὰ πάσης ὑπερβολικῆς ἀπαιτήσεως, κατὰ παντὸς ἐκβιασμοῦ, κατὰ πάσης ἐκτρόπου ἐπισκέψεως καὶ πάσης αὐθαιρέτου κατασχέσεως».

Ἡ δήλωσις αὕτη τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου τοῦ Α', παραβαλλομένη πρὸς τὴν διάσημον δήλωσιν τοῦ 1807, παρουσιάζει σοβαρωτάτην παρεξήγησιν. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ὁ Α', συνῆψε τὴν περιώνυμον ναυτικὴν σύμβασιν τοῦ 1801, ἐπικαλούμενος τὰς μεγάλας ἀρχὰς τῆς ἐνόπλου Οὐδετερότητος.

Ὁ αὐτὸς αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ὁ Α' κηρύττων ἐν ἔτει 1809 τὸν πόλεμον τῇ Ἀγγλίᾳ, ἀνήγγειλεν ἐν ἐπισημότητι «ὅτι ἄκυροι πᾶν ἔγγραφον, προηγουμένως συνομολογηθὲν μεταξὺ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας καὶ τῆς Ρωσσίας καὶ εἰδικῶς τὴν

γενομένην τῇ 5)17 Ἰουνίου 1801 σύμβασιν. Κηρύττει ἐκ νέου τὰς ἀρχὰς τῆς ἐνόπλου Οὐδετερότητος, τοῦ μνημείου τούτου τῆς συνέσεως τῆς αὐτοκρατείρας Αἰκατερίνης τῆς Β' καὶ ὑποχρεοῦται νὰ μὴ ἀθετήσῃ ποτὲ τὸ σύστημα τοῦτο».

Ἐκ πόθου λοιπὸν μόνον τοῦ νὰ ἐνθαρρύνῃ τὴν Ἀγγλίαν καὶ προλάβῃ τὴν ἀναφανδὸν ἐχθρότητα αὐτῆς —καθ' ἃ κρίνει τις — ἡ Ρωσσία ἀνήρεσε τῷ 1828 τὰς ἐπισήμως κυρωθείσας τῷ 1807 ὑποχρεώσεις. Ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος ὁ Α'. ἔτρεφε τὴν ἐλπίδα, ὅτι ὁ ὑπ' αὐτοῦ κηρυχθεὶς σεβασμὸς οὗτος πρὸς τὰ συμφέροντα τῶν οὐδετέρων Δυνάμεων θὰ ἠνάγκαζε ταύτας ν' ἀπαγορεύσωσι τοῖς ὑπηκόοις αὐτῶν τοῦ νὰ παράσχωσι βοήθειαν εἰς τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ρωσσίας. Ἀλλ' ἡ ἐλπὶς αὕτη δὲν ἔμελλε νὰ πραγματοποιηθῇ ἐν τῷ μέλλοντι. Ὅσον ἀφορᾷ ἰδιαιτέρως εἰς τὴν ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν δὲν εἶχεν οὔτε τὴν δύναμιν οὔτε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ περιορίσῃ τὰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις τῶν ὑπηκόων της.

Ἀλλ' ἐξ ἄλλου ὤφειλε ν' ἀναγνωρίσῃ τῇ Ρωσσίᾳ «τὸ ἀναμφισβήτητον αὐτῆς δικαίωμα τοῦ νὰ κρίνῃ αὐτὴ ἡ ἰδία τὸν χαρακτῆρα τῶν ζημιῶν, ἃς οἱ ὑπήκοοι αὐτῆς ὑφίσταντο». Τὸ ἀγγλικὸν ἀνακτοβούλιον ἄλλως τε ἐκφράζει ταὐτοχρόνως τὴν ἐλπίδα, ὅτι πᾶν ὅ τι ἀφορᾷ εἰς τὰ ἀπὸ κοινοῦ ληπτέα μέτρα διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἡ συνθήκη τῆς 6 Ἰουλίου θὰ μείνῃ ἐν ἰσχύϊ. (Ἀγγλικὸν ὑπόμνημα τῆς 25 Μαρτίου 1827).

* *
*

Ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος τοῦ 1828.— Διατύπωσις τῶν ὅρων τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου.— Ἡ αὐτόνομος διοίκησις Μολδαβίας καὶ Βλαχίας.— Ἡ εἰρήνευσις τῆς Ἑλλάδος.— Ὁ Κόμης Καποδίστριας ἡγέτης τῆς προσωρινῆς κυβερνήσεως τῆς Ἑλλάδος.— Χρηματικὴ ἀρωγὴ πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐκ μέρους τοῦ Ρώσσου αὐτοκράτορος Νικολάου τοῦ Α'.

Ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ρωσσίας ἀπήντησεν ἐπὶ τούτῳ τῇ ἀγγλικῇ κυβερνήσει, ὅτι ὁ πόλεμος, ὁ ἐπιχειρηθεὶς διὰ λόγους μὴ ἀπορρέοντας ἐκ τῆς συνθήκης τῆς 6 Ἰουλίου θὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἐγγράφου τούτου. Ὁ πρίγκηψ Λίβεν ἦτο ἐντεταλμένος ταὐτοχρόνως νὰ διερμηνεύσῃ τὴν εὐαρέσκειαν τοῦ αὐτοκράτορος ὡς πρὸς τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἀγγλίας τοῦ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ ἔργον τῆς εἰρηνεύσεως τῆς Ἑλλάδος, ὅ περ Ρωσσία καὶ Ἀγγλία ἦσαν κεκλημέναι, δυνάμει τῆς συμβάσεως τοῦ Λονδίνου, νὰ ἐπιδιώξωσιν εἴτε ἀπὸ κοινοῦ εἴτε κατ' ἰδίαν ἑκάστη. Ἐὰν ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἐγείρῃ σήμερον, ὡς παρατήρησιν κατὰ τῆς κοινῆς δράσεως, τὸ γεγονός, ὅτι μία τῶν τριῶν συμμάχων Δυνάμεων εὑρίσκεται ἐν πολέμῳ πρὸς τὴν Τουρκίαν, ἐνῷ αἱ δύο ἄλλαι διατελοῦσιν ἐν εἰρήνῃ, ἡ παρατήρησις αὕτη δὲν ἐπιδέχεται κρίσιν, «διότι ἡ Ρωσσία θὰ ἔπαυε πρὸς στιγμὴν οὖσα τοιαύτη (δηλαδὴ ἐμπόλεμος Δύναμις), ἐὰν ἐξετελοῦντο τὰ μέτρα, ὧν ὁ σκοπὸς θὰ ἦτο ἡ ἐφαρμογὴ τῆς συνθήκης τῆς 6 Ἰουλίου». Ἐπὶ τῇ προόψει τῆς πιθανότητος ταύτης ὁ κόμης Χάϋ-

δεν, διοικητὴς τῆς ἐν τῇ Μεσογείῳ ρωσσικῆς μοίρας, ἦτο ἐφωδιασμένος δι' ὁδηγίας, δυνάμει τῆς ὁποίας δὲν ὤφειλε νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰ δίκαια τοῦ ἐμπολέμου ἢ «προσωρινῶς» καὶ μετὰ μετριοπαθείας. Ἐὰν ἡ Συνδιάσκεψις τοῦ Λονδίνου κατορθώσῃ νὰ καταρτίσῃ ὁριστικὸν σχέδιον κοινῆς δράσεως ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, ὁ κόμης Χάϋδεν ὤφειλε νὰ συνενώσῃ τὴν μοῖράν του μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, ὅπως ἐνεργήσωσιν ἀπὸ κοινοῦ». (Διακοίνωσις τοῦ κόμητος Νέσσελρωδ ὑπὸ ἡμερ. 17)28 Ἀπριλίου 1828).

Εἶνε πιθανώτατον, ὅτι ἡ αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις δὲν ἐλάμβανεν ὑπ' ὄψει τίνι τρόπῳ ἡ ρωσσικὴ μοῖρα ἦτο δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὁτὲ μὲν ὡς ἐμπόλεμος, ὁτὲ δ' ὡς οὐδετέρα. Ὁπωσδήποτε ὅμως, ἡ πρόθεσις τοῦ ρωσσικοῦ ἀνακτοβουλίου τοῦ νὰ προλάβῃ, διὰ παντὸς δυνατοῦ μέσου, γενικὸν πόλεμον, οὐδεμίαν ἐπεδέχετο ἀμφιβολίαν. Ἦτο πεπεισμένον, ὅτι ἠδύνατο νὰ κατορθώσῃ τὸν σκοπόν του διὰ τῶν ἑξῆς δύο μέσων· 1ον διὰ συνεχοῦς ἐνεργείας, ἥτις νὰ καταπείσῃ, ὅτι ἂν προσπαθῶμεν νὰ προλάβωμεν τοιαύτην συμφοράν, δὲν φοβούμεθα ὅμως τὸν ἀγῶνα καὶ 2ον διὰ τῆς φροντίδος τοῦ ν' ἀφαιρέσωμεν ἀπὸ τοῦ ἀγῶνος τούτου οἱανδήποτε πρόφασιν καὶ ἐξασφαλίσωμεν αὐτῷ τὴν ἐπιδοκιμασίαν καὶ τὰς εὐχὰς τῶν εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν.

Ὁ αὐτοκράτωρ διετράνωσε τὴν ἐνέργειαν ταύτην καὶ προὐτίθετο νὰ καταδείξῃ αὐτὴν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Γαλλία καὶ Πρωσσία ἔδωκαν τὴν συγκατάθεσιν αὐτῶν εἰς τὸν πρὸς τὴν Πύλην πόλεμον. Τὸ ἀνακτοβούλιον τῆς Βιέννης ἐδέησε ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν νομιμότητα τοῦ πολέμου τούτου. Ἡ Μεγάλη Βρεττανία ἐξεδήλωσεν ἀμηχανίαν, ἥτις ἡρμήνευσε τοὺς μυστικοὺς αὐτῆς πόθους ἅμα καὶ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ νὰ πραγματοποιήσῃ αὐτούς, τοὐλάχιστον ἐπὶ τοῦ παρόντος. Ὁ πόλεμος θὰ διεξαχθῇ μετὰ μεγάλου σθένους, ἔγραφεν ὁ Νέσσελρωδ ἐν τῇ μυστικῇ αὐτοῦ διακοινώσει τῆς 17)29 Ἀπριλίου 1828.—Θὰ γείνῃ ὑπὸ τὰ ὄμματα αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις δὲν ἀγνοεῖ, ὅτι ἐκ τῆς ταχύτητος τῶν ἐπιτυχιῶν ἡμῶν ἐξαρτᾶται ἡ στάσις τῶν ἄλλων Δυνάμεων. Θὰ προσπαθήσωμεν νὰ βραχύνωμεν τὴν ἀντίστασιν ταύτην τῆς Τουρκίας, ἥτις οὐδόλως ἔδει νὰ ᾖ πεισματώδης, λαμβανομένης ὑπ' ὄψει τῆς μετριοπαθείας τῶν ὅρων ἡμῶν ἐν τῇ συνομολογήσει τῆς εἰρήνης.

Εἶνε περίεργον, ὅτι ἀπ' αὐτοῦ τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου τοῦ 1828, τουτέστι ταὐτοχρόνως σχεδὸν μετὰ τῆς κηρύξεως τοῦ πρὸς τὴν Πύλην πολέμου, ἡ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις ἀνεκοίνωσε τοὺς ὅρους τῆς εἰρήνης, οὓς προὐτίθετο νὰ ἐπιβάλῃ τῷ ἡττημένῳ ἐχθρῷ. Εἶνε πρόδηλον, ὅτι οἱ ἐν τῷ ρωσσικῷ στρατοπέδῳ ἦσαν καθ' ὁλοκληρίαν πεπεισμένοι, ὅτι ὁ πόλεμος θὰ περιωρίζετο εἰς ἁπλούστατον στρατιωτικὸν περίπατον μέχρι Κωνσταντινουπόλεως. Ἰδοὺ τίνες ἦσαν οἱ ὅροι τῆς εἰρήνης. Ἐν Ἀσίᾳ μὲν ἡ εἰς τὴν Ρωσσίαν προσάρτησις τῆς Ἀνάπας καὶ τοῦ Ποτίου· ἐν Εὐρώπῃ δὲ διακανόνισις τῶν ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως ρωσσικῶν συνόρων, κατεδάφισις τῶν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ τούτου τουρκικῶν φρουρίων· ἐγγύησις περὶ τῆς αὐτονόμου διοι-

κήσεως ἐν Μολδαυΐᾳ καὶ Βλαχίᾳ, παραχώρησις ἐλευθεριῶν τινων τῷ σερβικῷ ἔθνει, παροχὴ ἀτελειῶν τινων πρὸς τὸ ρωσσικὸν ἐμπόριον ἐπὶ ἑδραίων βάσεων σὺν τῷ ἐλευθέρῳ διάπλῳ διὰ τοῦ Βοσπόρου τῶν πλοίων τῆς ρωσσικῆς ναυτιλίας. Ἡ Τουρκία ὤφειλε πρὸς τούτοις νὰ ἐκτίσῃ μετρίαν πολεμικὴν ἀποζημίωσιν καὶ λάβῃ πάντα τὰ ὡς ἀναγκαῖα κριθησόμενα μέτρα διὰ τὴν εἰρήνευσιν τῆς Ἑλλάδος.

Ὅσον ἀφορᾷ ἄλλως τε εἰς τὰ μέτρα ταῦτα ἡ ρωσσικὴ Κυβέρνησις προὐτίθετο νὰ λάβῃ αὐτὰ ἐν τῷ μέλλοντι ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν ἀνακτοβουλίων Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, θεωροῦσα τὴν σύμπραξιν ταύτην ὡς τὸ ἀσφαλέστερον μέσον πρὸς πρόληψιν συρράξεως τῶν δύο τούτων Δυνάμεων πρὸς τὴν Ρωσσίαν. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὁ πρίγκηψ Λίβεν προσεκαλεῖτο νὰ καταβάλῃ πάσας αὐτοῦ τὰς προσπαθείας, ὅπως καταστήσῃ γνωστὴν τὴν ἀρχὴν ταύτην τῆς συμπράξεως ἐν τῷ ἑλληνικῷ ζητήματι παρὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου. Οὔτε ἡ Ἀγγλία, οὔτε ἡ Γαλλία εἶνε δυνατὸν νὰ ἐπιθυμήσωσιν, ἵνα ἡ Ρωσσία μείνῃ μόνη καὶ ἄνευ τῆς συμπράξεως αὐτῶν ἐν τῇ λύσει τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος. Δυνάμει τῆς θεωρίας ταύτης, αἱ δύο σύμμαχοι Δυνάμεις ὀφείλουσι νὰ ἀκολουθήσωσι τῷ παραδείγματι τῆς Ρωσσίας καὶ παράσχωσι χρηματικὴν ἀρωγὴν τῇ προσωρινῇ Κυβερνήσει τῆς Ἑλλάδος, ἧς ἡγεῖται νῦν ὁ Κόμης Καποδίστριας. Οὗτος διεβεβαίου, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἶχεν ἀνάγκην ἡμίσεως σχεδὸν ἑκατομμυρίου φράγκων κατὰ μῆνα. Ὁ Αὐτοκράτωρ προκατέβαλε τὸ ποσὸν 1,500,000 φράγκων διὰ τρεῖς μῆνας, ἔτρεφε δὲ τὴν ἐλπίδα, ὅτι καὶ αἱ κυβερνήσεις Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας δὲν θὰ ἠρνοῦντο νὰ χορηγήσωσι τὸ αὐτὸ ποσὸν ἑκάστη.

Δυστυχῶς ὅμως τὰ γεγονότα δὲν ἐπεβεβαίωσαν τὴν αἰσιοδοξίαν τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου τοῦ Α', ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν μέχρι Κωνσταντινουπόλεως στρατιωτικὸν περίπατον. Ἡ προηγηθεῖσα κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς κατὰ τῆς Τουρκίας στρατιωτικῆς ἐπιχειρήσεως ἐνέργεια παρήγαγε τῷ 1828 οἰκτρότατα ἀποτελέσματα. Ἐφ' ὅσον ἐξεδηλοῦτο τὸ σθένος τῆς ἀντικαταστάσεως τοῦ ὀθωμανικοῦ Κράτους, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ ἡ ἐχθρότης τῆς Ἀγγλίας ἐξεδηλοῦτο ἀναφανδὸν κατὰ τῆς Ρωσσίας.

Καί τοι ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας ἔλεγε τῷ πρεσβευτῇ τῆς Ρωσσίας «ἀφοῦ δὲν δυνάμεθα νὰ κηρύξωμεν πόλεμον τῇ Ρωσσίᾳ, ὀφείλομεν νὰ βαδίσωμεν μετ' αὐτῆς», ὁ δοὺξ τοῦ Οὐέλλιγκτων δὲν ἀπέκρυπτε τὰς ἐχθρικὰς αὐτοῦ διαθέσεις. Ὅτε ὁ πρίγκηψ Λίβεν ἀνέγνωσεν αὐτῷ τὴν ὑπὸ ἡμερ. 14)26 Ἀπριλίου διακοίνωσιν τοῦ κόμητος Νέσσελρωδ, ἡ μορφή του ἠλλοιώθη ὁρατῶς ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν ὀργῆς, ἀτελῶς ἀποκρυβείσης. Ἐδήλωσε κατηγορηματικῶς, ὅτι ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γείνῃ πλέον λόγος περὶ κοινῆς ἐνεργείας Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας μετὰ τῆς Ρωσσίας. Κατὰ τὴν συνδιάσκεψιν τῶν πληρεξουσίων τῶν τριῶν συμμάχων Δυνάμεων, ὅτε ὁ πρίγκηψ Λίβεν προέτεινε τὴν παροχὴν ταὐτοσήμων ὁδηγιῶν πρὸς τοὺς διοικητὰς τῶν τριῶν ἐν τῇ Μεσογείῳ μοιρῶν, ὁ δοὺξ Οὐέλλιγκτων ἐδήλωσεν, ὅτι

οὐδὲ ν' ἀκούσῃ ἤθελε περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Ἀλλὰ τοῦ πρίγκηπος Λίβεν ἀνασκευάσαντος ἐντόνως τὰ ἐπιχειρήματά του, ὁ δοὺξ ὑπεχώρησε τελευταῖον, ἡ δὲ συνδιάσκεψις ἀπεφάσισε νὰ προβῇ εἰς τὴν σύνταξιν ταὐτοσήμων ὁδηγιῶν διὰ τοὺς τρεῖς ναυάρχους. (Ἔκθεσις τοῦ πρίγκηπος Λίβεν ὑπὸ ἡμερ. 18)30 Ἰουνίου 1828).

* *
*

Νέα συνδιάσκεψις Ρωσσίας, Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας ἐν Λονδίνῳ περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος. Ἀποστολὴ γαλλικοῦ σώματος εἰς Πελοπόννησον πρὸς ἐκδίωξιν τῶν στρατῶν τοῦ Ἰβραὴμ πασσᾶ.

Ἐν τῷ ὑπουργείῳ τοῦ δουκὸς Οὐέλλιγκτων δὲν ὑπῆρχεν ἢ εἷς μόνος ἀνήρ, ὅστις εἶχεν ἀναλάβῃ ἀναφανδὸν καὶ μετὰ σθένους τὴν ὑπεράσπισιν τῶν πράξεων τῆς ρωσσικῆς κυβερνήσεως, ὁ Χούσκισσων. Οὗτος ἐπεδοκίμαζε πληρέστατα τὴν πρὸς τὴν Πύλην κήρυξιν τοῦ πολέμου καὶ διεβεβαίου, ὅτι ἅπαντες οἱ ἀμερόληπτοι Ἄγγλοι προέβλεπον ἀπὸ πολλοῦ τὴν ἐπικειμένην ἔκρηξιν τοῦ πολέμου τούτου, ὃν ἐθεώρουν νομιμώτατον. Ἀλλ' ὁ Χούσκισσων ἐδέησε ν' ἀποχωρήσῃ τοῦ ὑπουργείου κατὰ μῆνα Ἰούνιον. Τὸ αὐτὸ ἔπραττε καὶ ὁ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς λόρδος Δούδλεϋ, ὅστις, καίτοι ἐστερεῖτο πολλοῦ σθένους θελήσεως, προσεπάθει ὅμως νὰ μετριάζῃ τὰς βιαίας παρατηρήσεις τοῦ ἡγέτου τοῦ ἀνακτοβουλίου. Ἀντικατέστη ὑπὸ τοῦ λόρδου Ἀβερδήν, ὅστις ἀφωσιώθη καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὴν θέλησιν τοῦ δουκὸς τοῦ Οὐέλλικτων.

Παρὰ τὴν παρεμβολὴν τῶν τόσῳ δυσαρέστων τούτων συμπτώσεων, ὁ πρίγκηψ Λίβεν δὲν ἀπηλπίζετο, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν διατήρησιν εἰρηνικῶν σχέσεων ἀνὰ μέσον Ρωσσίας καὶ Ἀγγλίας. Κατὰ τὴν γνώμην του, ἡ δύναμις τῶν πραγμάτων ἦτο ὁ ἀσφαλέστερος σύμμαχος τῆς Ρωσσίας, ὁ ἀναγκάζων τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν νὰ συγκρατῇ τὰς ἐχθρικὰς αὐτῆς προθέσεις. Ὅτε ἐπείσθη, ὅτι ἡ Εὐρώπη δὲν παρεσύρετο ὑπὸ τῆς εἰς τὰ ὅπλα προσκλήσεως αὐτῆς, ὅτι ἡ Ρωσσία δὲν ἐπτοεῖτο ὑπὸ τῶν ἀπειλῶν της καὶ ὅτι αὕτη ἀπέβλεπεν ἐν ψυχραιμίᾳ εἰς τὰ ἐξημμένα πάθη τοῦ ἀγγλικοῦ δημοσίου, ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις κατηύνασεν αὐτὴ ἑαυτὴν καὶ προσεπάθησε νὰ πολιτευθῇ ἐν πνεύματι συνδιαλλαγῆς ἀπέναντι τοῦ ἔθνους, ὅπερ ἔκλειε τὰ ὄμματα, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν κατάδηλον πολιτικὴν ἀνικανότητα τοῦ δουκὸς Οὐέλλιγκτων, ἐνεθυμεῖτο δὲ μόνον τὰ στρατιωτικὰ αὐτοῦ κατορθώματα. Τὸ ἀγγλικὸν δημόσιον ἐσκέπτετο, ὅτι ἐν ἐποχῇ τόσῳ κρισίμῳ ὁ ἥρως τοῦ Οὐατερλὼ ἦτο ὁ μόνος ἁρμόδιος νὰ κρατήσῃ ἐν χερσὶ μετὰ σθένους τὰς ἡνίας τῆς ἐξουσίας.

Ἀλλὰ τὰ ὄνειρα ταῦτα τοῦ δημοσίου διελύθησαν ἐπιόντος τοῦ χρόνου, χάρις εἰς τὴν πικρὰν πεῖραν ... «Ἡ βρεττανικὴ ἀλαζονεία ἐπέπρωτο νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὸ κράτος τῶν περιστάσεων καὶ νὰ μασσήσῃ ἐν σιγῇ τὸν χαλινὸν τῆς ἀνάγκης». (Ἐκθέσεις τοῦ πρίγκηπος Λίβεν ὑπὸ ἡμερ. 1)13, 6)19 καὶ 18)30 Ἰουλίου 1828).

Ὁ πρίγκηψ Λίβεν παρετήρησε καὶ δικαίως, ὅτι οἱ δεσμοί, οἱ συνενοῦντες εἰσέτι

Ρωσσίαν καὶ Ἀγγλίαν ἐν τῷ ἑλληνικῷ ζητήματι ἦσαν ἀσθενέστατοι, ἀλλ' οὐχὶ καὶ διερρηγμένοι καθ' ὁλοκληρίαν, ἐφ' ὅσον ὑφίστατο ἔτι ἡ ἀρχὴ τῆς συμπράξεως τῶν τριῶν Μεγάλων Δυνάμεων, τῶν ὑπογραψασῶν τὴν σύμβασιν τοῦ Λονδίνου. Ἐφ' ὅσον χρόνον ἡ ἀρχὴ αὕτη θὰ διετηρεῖτο, ὑπῆρχεν ἡ ἐλπίς, ὅτι «θὰ παρεσύρετο καὶ ἄκουσα ἡ Ἀγγλία εἰς εὐρυτέραν καὶ ταχυτέραν ὁδόν».

Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ρωσσίας διεμαρτυρήθη ἐντόνως κατὰ τὴν σύσκεψιν τῆς 3)15 Ἰουνίου ἐναντίον τῆς δηλώσεως τοῦ δουκὸς Οὐέλιγκτων, καθ' ἣν αἱ συσκέψεις τῶν πληρεξουσίων τῶν τριῶν συμμάχων αὐλῶν, τῶν ἀναλαβουσῶν τὴν εἰρήνευσιν τῆς Ἑλλάδος, δὲν ὤφειλον κατ' οὐδένα λόγον νὰ ἐγγίσωσι τὸν μεταξὺ Ρωσσίας καὶ τῆς Πύλης ἐκκρεμῆ πόλεμον. Ὁ πρίγκηψ Λίβεν ἐδήλωσεν, ὅτι δυνάμει τῆς συμβάσεως τοῦ Λονδίνου, ἡ Ρωσσία θὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ μετὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας κοινὸν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἔργον καὶ ὅτι «ἡ Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικὴ Μεγαλειότης ἀποβάλλει ἐν τῇ Μεσογείῳ τὸν χαρακτῆρα ἐμπολέμου Δυνάμεως.» (Πρωτόκολλον τῆς συσκέψεως τῆς 15)3 Ἰουνίου 1828).

Ὁ δοὺξ τοῦ Οὐέλλιγκτων ὑπέκυψεν ὡσαύτως τῇ φορᾷ ταύτῃ καὶ δὲν ἐπέμενε εἰς τὴν γνώμην αὐτοῦ. Συγκατένευσεν εἰς τὴν πρότασιν τῆς γαλλικῆς Κυβερνήσεως, τοῦ νὰ πέμψῃ αὕτη στρατιωτικὸν σῶμα εἰς Πελοπόννησον, ὅπως βιάσῃ ἐν δεδομένῃ ὥρᾳ δι' ἐνόπλου δυνάμεως τὸν Ἰβραὴμ πασᾶν, νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὸ σύστημα τῆς ἐξοντώσεως καὶ ἀποσυρθῇ μετὰ τῶν στρατιῶν αὐτοῦ εἰς τὴν Αἴγυπτον.

Τὸ κατωτέρω πρωτόκολλον ἐπικυροῖ τὴν ὁμόθυμον ταύτην ἀπόφασιν τῶν τριῶν μεγάλων Δυνάμεων καὶ ἀποτελεῖ ταὐτοχρόνως νέαν καθιέρωσιν τῶν βάσεων τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου τοῦ 1827 καὶ τῆς ἀπὸ κοινοῦ δράσεως Ρωσσίας, Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας ἐν τῷ ἑλληνικῷ ζητήματι.

Πρωτόκολλον

(Ἀρθ. 434 ἐν τοῖς ἐγγράφοις τῆς συλλογῆς τοῦ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργείου τῆς Ρωσσίας, (τόμος ΙΑ'., σελ. 381) τῆς συνδιασκέψεως τῆς συγκροτηθείσης ἐν τῷ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργείῳ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας τῇ 30 Νοεμβρίου (12 Δεκεμβρίου) 1827.

Τῶν πληρεξουσίων τῶν τριῶν αὐλῶν τῶν ὑπογραψασῶν τὴν συνθήκην τῆς 6 Ἰουλίου, συνελθόντων εἰς συνδιάσκεψιν, ἀνεγνώσθησαν αἱ ὑπὸ ἡμερ. 11 Νοεμβρίου διακοινώσεις τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτῶν Γαλλίας καὶ Μεγάλης Βρεττανίας.

Κατὰ τὰ ἐν τοῖς ἐγγράφοις τούτοις περιεχόμενα διδόμενα, φαίνεται, ὅτι ἐπέστη ἡ στιγμή, καθ' ἥν, παρὰ τὰς εὐχὰς καὶ προσπαθείας των, αἱ τρεῖς σύμμαχοι Δυνάμεις δύνανται νὰ θεωρήσωσιν ἑαυτὰς ἐν πολέμῳ καταστάσει πρὸς τὴν ὀθωμανικὴν Πύλην καὶ ἑπομένως ἐκρίθη πρέπον τῇ προτεραίᾳ κρίσεως, τόσῳ σπουδαίας, ν' ἀνανεώ-

σωσι τὴν ἐπίσημον ἐκδήλωσιν τῶν ἀρχῶν, αἵτινες ὡδήγησαν αὐτὰς εἰς τὰς ἀποφάσεις τοῦ Λονδίνου.

Οἱ πληρεξούσιοι λοιπὸν δηλοῦσιν ἐν ὀνόματι τῶν σχετικῶν αὐτῶν Αὐλῶν, ὅτι, ἂν τὰ ὑπὸ τῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως ληφθέντα μέτρα ἐλάμβανον δυστυχῶς τὸν χαρακτῆρα ἀμέσου ἐχθρότητος, τὸ μόνον ἀντικείμενον τοῦ πολέμου, εἰς ὃν θὰ παρεσύροντο τότε, θὰ ἦτο καὶ πάλιν ἐκεῖνο, ὅ περ προσεπάθησαν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς νὰ ἄρωσι διὰ τῆς ὁδοῦ τῶν διαπραγματεύσεων.

Ὅτι ἐν πολέμῳ, ὡς ἐν εἰρήνῃ, αἱ προσπάθειαι αὐτῶν ἀποβλέπουσιν εἰς τὴν εἰρήνευσιν τῆς Ἀνατολῆς κατὰ τοὺς ὅρους, τοὺς διατυπωθέντας ἐν τῇ συνθήκῃ τοῦ Λονδίνου.

Ὅτι ἡ καθ' ὁλοκληρίαν ἀποχὴ ἀπὸ πάσης φιλοκερδείας, ἀποχή, ἀποτελοῦσα οὐσιῶδες μέρος τῶν πρώτων αὐτῶν συνυποχρεώσεων, μένει ἐν πλήρει ἰσχύϊ καὶ ὅτι ἀναλαμβάνουσιν ἐπισήμως τὴν ὑποχρέωσιν, ἣν ἡ ἐκ τῆς ὑπεροχῆς αὐτῶν αναμενομένη πως ἐν τῷ παρόντι ἀγῶνι ἀποτυχία δὲν θὰ παροτρύνῃ αὐτὰς νὰ ἐπιζητήσωσιν ἀποκλειστικήν τινα ὠφέλειαν, εἴτε ἐμπορικὰ προνόμια, εἴτε αὐξήσεις ἐδάφους.

Ἐπὶ τέλους ἐν οἱαδήποτε περιπτώσει ὑπισχνοῦνται ἀλλήλαις ἀμοιβαίως ἐνεργὸν καὶ πραγματικὴν σύμπραξιν.

Πρὸς πίστωσιν οἱ σχετικοὶ πληρεξούσιοι ὑπέγραψαν τὸ παρὸν πρωτόκολλον.

Αἴβεν
Ρότ
Λούδλευ

(Ἀκολουθεῖ)

ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

(Συνέχεια καὶ τέλος)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Ἐλευθερία

— Τί εἶνε ἐλευθερία ;

Ἐλευθερία εἶνε τὸ δικαίωμα, τὸ ὁποῖον κέκτηται ἐκ φύσεως πᾶς λογικὸς ἄνθρωπος νὰ ἔχῃ ἑαυτὸν μόνον κύριον, πᾶν δ' ὅ τι πράττει νὰ προέρχηται ἐκ τῆς θελήσεώς του, χωρὶς αὕτη νὰ ὑποβάλληται εἰς ξένον περιορισμόν.

— Μέχρι τίνος σημείου προβαίνουσι τὰ ὅρια τῆς ἐλευθερίας ταύτης ;

Ἐφ' ὅσον δὲν προσβάλλονται τὰ δικαιώματα καὶ ἡ ἐλευθερία ἄλλων ἀνθρώπων.

— Εἶνε ἀπολύτως ἐλεύθερος ὁ ἄνθρωπος ;

Ἐν τῇ πολιτικῇ κοινωνίᾳ ὁ ἄνθρωπος στερεῖται μέρους τῆς ἐλευθερίας του, ὑποβαλλόμενος ἐθελουσίως εἴς τινας περιορισμοὺς καὶ θυσίας, ἀλλὰ πράγματι κερδαίνει μᾶλλον ἐκ τούτου ἢ ζημιοῦται, διότι ἐξασφαλίζει εἰς μεγαλήτερον βαθμὸν τὴν προσωπικὴν ἐλευθερίαν καὶ ἐνέργειάν του διὰ τῆς συνδρομῆς τῶν ὁμοίων του.

— Πῶς ἐξασφαλίζεται ἡ ἐλευθερία αὕτη ;

Διὰ τῆς πολιτείας καὶ ἐν συγκεκριμένῃ ἐννοίᾳ διὰ τῆς κυβερνήσεως.

— Ποία εἶνε ἐν τοιαύτῃ περιστάσει ἡ καλητέρα κυβέρνησις ;

Ἐκείνη, ἡ ὁποία ἀπορρέει ἀπὸ τὴν εἰλικρινῆ θέλησιν τοῦ ἔθνους καὶ ἡ ὁποία εἶνε ἱκανὴ μόνη νὰ μεριμνήσῃ καὶ νὰ ἐργασθῇ ὑπὲρ τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ καὶ τῶν συμφερόντων.

— Ἐν ᾗ περιπτώσει κυβέρνησίς τις δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον, τί ὑποχρεοῦται ὁ λαὸς νὰ πράξῃ ;

Ἔχει καθῆκον καὶ δικαίωμα ν' ἀλλάξῃ διὰ τῶν νομίμων μέσων κυβέρνησιν, μὴ ἀντιπροσωπεύσασαν τοὺς πόθους του.

— Ὀφείλει πολλὰ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς εἰς τὴν ἐλευθερίαν ;

Οὐδεὶς ἄλλος λαὸς ἐνόησε καὶ ἐχρησιμοποίησε τὴν ἐλευθερίαν, ὅσον ὁ ἑλληνικός. Ἡ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος εἶνε ἡ ἱστορία τῆς ἐλευθερίας.

— Ποία ἡ ἐπιρροὴ τῆς ἐλευθερίας ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου;

Ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς ἐλευθερίας ἱδρύθησαν καὶ ἐλειτούργησαν εὐνόνομοι κοινωνίαι, ὅλαι ἀποτελούμεναι ἐξ ἐλευθέρων πολιτῶν, ἐν ταῖς ὁποίαις ἤκμασαν τὰ γράμματα, αἱ τέχναι, αἱ ἐπιστῆμαι, ὁ πολιτισμὸς ἐν γένει.

— Κατὰ τί συντελεῖ ἡ ἐλευθερία εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ ἀνθρώπου;

Ὁ ἐλεύθερος ἄνθρωπος γνωρίζει ἑαυτόν, γνωρίζει τί πρέπει καὶ τί δὲν πρέπει νὰ πράττῃ, δὲν περιμένει παρ' ἄλλων τὴν σωτηρίαν, τὴν συντήρησιν καὶ τὴν πρόοδόν του. Ἔχει πεποίθησιν μόνον εἰς ἑαυτόν. Οὕτω γίνεται γενναιότερος κατὰ τὴν ψυχήν, φιλότιμος, ἕτοιμος νὰ θυσιασθῇ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς τιμῆς του, ὡς ἐπίσης καὶ ὑπὲρ τῆς τιμῆς καὶ τῆς εὐημερίας τῆς πατρίδος του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

Ἐπανάστασις.

— Τί εἶνε ἐπανάστασις;

Ἐπανάστασις λέγεται ἡ ἐξέγερσις λαοῦ τινος, ζητοῦντος καλλιτέρευσιν τῆς καταστάσεώς του.

— Εἶνε φυσικὸν ἢ πολιτικὸν δικαίωμα;

Εἶνε φυσικὸν δικαίωμα. Πᾶς λογικὸς ἄνθρωπος, ἐμποδιζόμενος νὰ διαθέσῃ ἐλευθέρως τὰ κατ' αὐτόν, δικαιοῦται ν' ἀνατρέψῃ τὰ περεμβαλλόμενα προσκόμματα.

— Πᾶσα ἐπανάστασις εἶνε πάντοτε δικαία;

Ὄχι. Δικαία ἐπανάστασις εἶνε μόνον ἐκείνη, ἡ ὁποία σκοπὸν ἔχει τὴν διεκδίκησιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου.

— Ποῖα εἶνε τὰ δικαιώματα ταῦτα;

Εἴπομεν, ὅτι τὰ δικαιώματα ταῦτα εἶνε ἡ ἐλευθερία, ἡ ἰσονομία, ἡ ἰδιοκτησία, ἡ θρησκεία, ἡ παιδεία, ἡ ἐργασία καὶ ἄλλα δευτερεύοντα, συντελοῦντα εἰς τὴν τιμήν, τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ τὴν εὐημερίαν τοῦ λαοῦ. Τούτων ἡ στέρησις ἐμποδίζει πᾶσαν ἐθνικὴν πρόοδον.

— Ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἀπολαύουσι τὰ δικαιώματα ταῦτα;

Δυστυχῶς ὄχι. Ἀπολαύουσιν αὐτὰ μόνον οἱ ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι ζῶντες, ἀλλ' ὄχι καὶ οἱ ὑπὸ ξένας κυβερνήσεις, αἱ ὁποῖαι ἀρνοῦνται εἰς αὐτοὺς πολλὰ ἀπὸ τὰ δικαιώματα ταῦτα. Οὗτοι εἶνε οἱ ὑπόδουλοι Ἕλληνες.

— Ποῖα καθήκοντα ἐπιβάλλονται εἰς τοὺς ἀδελφοὺς τούτους;

Πάντα τὰ καθήκοντα, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἔχωσιν ὡς ἄνθρωποι καὶ ὡς πολῖται, ἕτοιμοι πάντοτε νὰ ἐξεγερθῶσι κατὰ τῶν ἀρνουμένων εἰς αὐτοὺς τὰ φυσικὰ δικαιώματα. Ἐν τῇ ἐξεγέρσει ταύτῃ κεῖται ἡ ἔννοια τῆς ἐπαναστάσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

Καθήκοντα Ἑλλήνων ἐλευθέρων καὶ ὑποδούλων.

— Ἔχουσι μεταξύ των καθήκοντα καὶ ὑποχρεώσεις ἐλεύθεροι καὶ ὑπόδουλοι Ἕλληνες;

Μάλιστα. Ὅπως μεταξὺ τῶν μελῶν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὀργανικοῦ σώματος πρέπει νὰ ὑπάρχῃ σύνδεσμος καὶ σύμπραξις, οὐχὶ δὲ χωρισμὸς καὶ ἐπιδίωξις ἰδίων σκοπῶν, οὕτω καὶ μεταξὺ τῶν μελῶν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐθνικοῦ σώματος. Ἄνευ αὐτῆς ἡ ἐθνικὴ δύναμις ἐλαττοῦται, ἐκμηδενιζομένη ἐπὶ τέλους.

— Ἐκτὸς τῶν ἠθικῶν τούτων ὑποχρεώσεων, ἔχουσι καὶ ἄλλας πραγματικωτέρας οἱ ἐλεύθεροι Ἕλληνες πρὸς τοὺς ὑποδούλους;

Πολλάς. Ἐλεύθεροι καὶ ὑπόδουλοι Ἕλληνες συνηγωνίσθησαν πάντοτε καὶ ἐθυσιάσθησαν ὑπὲρ τῆς μεγάλης πατρίδος.

— Ἀνεγνωρίσθη πάντοτε ὑπὸ τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως ἡ ἐθνικὴ ἑνότης;

Πάντοτε; καὶ ὁπότε εἴς τινας περιστάσεις διήρεσαν αὐτοὺς πρόσκαιρα καὶ ἀντίθετα συμφέροντα, ὡς ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις. Διὰ τοῦτο πᾶσα διάστασις τῶν ἑλληνικῶν φυλῶν ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἐμφύλιος πόλεμος.

— Πότε ἀνεκηρύχθη ἐπισήμως κατὰ τοὺς νέους χρόνους ἡ ἑνότης τοῦ ἑλληνικοῦ γένους;

Ἐν ἔτει 1821 ὑπὸ τῆς ἐν Ἐπιδαύρῳ ἐθνικῆς Συνελεύσεως, ἡ ὁποία ἐψήφισεν, ὅτι Ἕλληνες εἶνε πάντες οἱ εἰς Χριστὸν πιστεύοντες καὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν λαλοῦντες.

— Ἐπραγματοποίησαν καὶ δι' ἔργων οἱ Ἕλληνες τὸ κήρυγμα τῆς ἑνότητος τοῦ ἑλληνικοῦ γένους;

Μάλιστα. Ἡ ἐλευθερία τοῦ σημερινοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου δὲν χρεωστεῖται ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν κατοίκων αὐτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν μέχρι τῆς σήμερον ὑποδούλων Ἑλλήνων. Οἱ Ἠπειρῶται, οἱ Μακεδόνες, οἱ Θρᾷκες, οἱ Μικρασιᾶται, οἱ Κρῆτες καὶ οἱ λοιποὶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἠγωνίσθησαν καὶ ἐθυσιάσθησαν πάντοτε μέν, ἀλλὰ κατ' ἐξοχὴν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς ἐλευθέρας σήμερον Ἑλλάδος.

— Ποῖα τὰ καθήκοντα τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων πρὸς τοὺς ἐλευθέρους ἀδελφοὺς καὶ τὴν κοινὴν πατρίδα;

Ἡ μετ' ἀφοσιώσεως καὶ θυσίας ἐμμονὴ εἰς τὰς ἐθνικὰς παραδόσεις, ἡ διηνεκὴς ἐργασία πρὸς πολιτικὴν ἕνωσιν αὐτῶν μετὰ τῶν ἐλευθέρων Ἑλλήνων, ἀμφοτέρων ἐχόντων συμφέρον πρὸς τοῦτο καὶ ἡ συνδρομὴ πρὸς αὐτοὺς ἐν ἡμέραις ἐθνικῶν ἀναγκῶν.

— Ὁποῖαι πρέπει νὰ εἶνε αἱ σχέσεις τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων πρὸς τοὺς λαούς, τοὺς μετ' αὐτῶν συμβιοῦντας;

Σχέσεις φιλικαί, ἐφ' ὅσον δὲν παραβλάπτονται τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα.

— Ποῖον ἄλλο καθῆκον ἐπιβάλλεται εἰς τοὺς Ἕλληνας;

Ἡ ἀνατροφὴ τῶν τέκνων αὐτῶν ἐν πνεύματι ἀγάπης καὶ θυσίας πρὸς τὴν Πίστιν καὶ τὴν Πατρίδα.

— Πῶς δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἀνατροφὴ αὕτη;

Ἡ ἀνατροφὴ τοῦ Ἕλληνος πρέπει νὰ εἶνε κατ' ἐξοχὴν ἑλληνική. Τοῦτο σημαίνει τὴν ἀγάπην καὶ τὸν σεβασμὸν τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος καὶ θρησκείας. Ὁ Ἕλλην πρέπει νὰ μένῃ ἀφωσιωμένος εἰς τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων του, προσκεκολλημένος, ὅπου καὶ ἂν ζῇ, εἰς τὰ ἔθιμα, τὰς παραδόσεις καὶ τὴν ἠθικὴν τῶν προγόνων, νὰ ἐξακολουθῇ λαλῶν καὶ καλλιεργῶν τὴν ἐθνικὴν γλῶσσαν, περιφρονῶν τοὺς ἄνευ ἀνάγκης καὶ ἐκ ματαιότητος λαλοῦντας ἢ ψελλίζοντας ξένας γλώσσας, μὴ ἐπιτρέπων νὰ λησμονήσωσιν αὐτὴν τὰ τέκνα του, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ἐκπαιδεύῃ κατ' ἐξοχὴν εἰς ἐθνικὰ ἐκπαιδευτήρια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ

Ἐθνικαὶ Δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος

— Ποῖαι εἶνε σήμερον αἱ ἐθνικαὶ δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος;

Πολλαὶ καὶ ποικίλαι.

— Ποῖαι αἱ κυριώτεραι ἐξ αὐτῶν;

Ἡ ὀρθόδοξος Ἀνατολικὴ θρησκεία, ἡ πρεσβεύουσα τὸ σύμβολον τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου καὶ ἀποδεχομένη τὰς ἑπτὰ οἰκουμενικὰς Συνόδους, τῆς ὁποίας ὑπέρτατος ἱεράρχης εἶνε ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως.

— Ὀφείλει πολλὰ ὁ Ἑλληνισμὸς εἰς τὴν χριστιανικὴν ὀρθόδοξον θρησκείαν;

Μάλιστα. Ὁ Ἑλληνισμός, πρὸ δέκα ἐννέα ἤδη αἰώνων, ἐξαντληθεὶς καὶ καταπεσών, ἀνεγεννήθη ὑπὸ τὴν εὐεργετικὴν ἐπιρροὴν τοῦ χριστιανικοῦ θρησκεύματος. Ὅτε δὲ ἐν ἔτει 1453 ἐπῆλθεν ἡ ἅλωσις τῆς Κωνσταντινοπόλεως καὶ σὺν αὐτῇ ἡ ὁλοσχερὴς σχεδὸν πτῶσις τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἡ ὀρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία περιέσωσε διὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου καὶ τοῦ κλήρου τὴν ἐθνικὴν κιβωτὸν ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ κατακλυσμοῦ, συντελέσασα εἰς τὴν ἐξέγερσιν καὶ ἀναγέννησιν τοῦ ἑλληνικοῦ γένους.

— Οἱ ἀνήκοντες εἰς ἄλλας χριστιανικὰς Ἐκκλησίας, ἀλλ' Ἕλληνες ὄντες τὴν καταγωγὴν καὶ τὸ φρόνημα, δὲν πρέπει νὰ ἔχωσιν ἐπίσης τὰ αὐτὰ δικαιώματα μὲ τοὺς ὀρθοδόξους;

Βεβαίως· ἐφ' ὅσον φανερῶς ἢ κρυφίως ἐξ ἀλόγου φανατισμοῦ δὲν ἀντιμάχονται πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.

— Ποῖον πρέπει νὰ εἶνε τὸ ἐθνικὸν σύμβολον παντὸς Χριστιανοῦ Ἕλληνος;

Πίστις, Πατρίς.

— Ποῖαι μετὰ τὴν θρησκείαν εἶνε αἱ δυνάμεις τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους;

Τὰ γράμματα καὶ αἱ ἐπιστῆμαι. Δι' αὐτῶν κατ' ἐξοχὴν ἡ Ἑλλὰς κατέκτησε τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως. Ἡ πνευματικὴ ὑπεροχὴ τοῦ Ἕλληνος ἐπὶ τῶν λαῶν, πρὸς οὓς ἦλθεν εἰς ἐπικοινωνίαν, ἀπεδείχθη ἀπαράμιλλος. Ὡς πρὸς τοῦτο ὑπερτερεῖ πάντας τοὺς ἐν τῇ Χερσονήσου τοῦ Αἵμου λαούς. Ἡ δεξιότης αὕτη, καταλλήλως διευθυνομένη, δύναται νὰ καταστήσῃ τὸν Ἑλληνισμὸν πρώτην δύναμιν ἐν τῇ ἱστορικῇ σταδιοδρομίᾳ τῶν ἀνατολικῶν λαῶν.

— Ποία ἄλλη ἐθνικὴ δύναμις δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν πρόοδον τοῦ ἑλληνικοῦ γένους;

Πᾶσα ἐθνικὴ ἐργασία, δηλαδὴ ἡ γεωργία, ἡ κτηνοτροφία, ἡ ναυτιλία, τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία.

— Κατὰ τί συντελοῦσι πάντα ταῦτα εἰς τὴν ἐθνικὴν πρόοδον;

Ἡ κτηνοτροφία καὶ ἡ γεωργία ὑπῆρξαν πάντοτε δραστηριώτατα ὄργανα τῆς εὐημερίας τῶν λαῶν. Ὅταν τὸ ἔδαφος καλλιεργῆται ἐπιτυχέστερον, ἡ παραγωγὴ γίνεται ἀφθονωτέρα, ὁ πλοῦτος ἄρα τοῦ λαοῦ αὐξάνει, ὡς καὶ ἡ κοινωνικὴ καὶ ἡ ἠθικὴ αὐτοῦ εὐημερία.

— Τί ἄλλο προσφέρουσιν εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος ἡ κτηνοτροφία καὶ ἡ γεωργία;

Παρετηρήθη ἀπὸ αἰώνων, ὅτι λαοὶ κτηνοτροφικοὶ καὶ γεωργικοί, ἰδίως δὲ οἱ δεύτεροι, προσηλοῦνται μᾶλλον εἰς τὸ ἔδαφος, τὸ ὁποῖον τρέφει αὐτοὺς καὶ συντηρεῖ. Ἐντεῦθεν ἡ φιλοπατρία, ἡ ὁποία εἶνε τὸ κατ' ἐξοχὴν γνώρισμα τῶν γεωργικῶν λαῶν. Ἀλλὰ καὶ τὰ κοινωνικὰ ἤθη τῶν λαῶν τούτων εἶνε ἁπλοϊκώτερα καὶ ἁγνότερα, διότι σπανίως ἔρχονται εἰς ἐπιμιξίαν μετὰ ξένων λαῶν, πολλάκις διεφθαρμένα ἐχόντων ἤθη.

— Κατὰ τί συντελεῖ ἡ βιομηχανία εἰς τὴν πρόοδον τοῦ λαοῦ;

Βιομήχανος λαός, ἐκτὸς τοῦ πλούτου, τὸν ὁποῖον συγκομίζει ἐκ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ, ἀναπτύσσεται καὶ ἐπιστημονικῶς, καὶ κοινωνικῶς, καὶ πολιτικῶς, γίνεται δ' αὐτάρκης. Διότι ἡ βιομηχανία εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ τεχνικῆς ἱκανότητος τοῦ λαοῦ, τῆς πνευματικῆς ἄρα αὐτοῦ δυνάμεως.

— Κατὰ τί συντελεῖ εἰς τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ἑλληνικοῦ γένους τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ ναυτιλία;

Ἡ Ἑλλὰς κατώρθωσε πολλὰ ἀπ' αἰώνων διὰ τῆς ἐμπορικῆς καὶ ναυτικῆς αὐτῆς δραστηριότητος καὶ διὰ τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ πνεύματος τῶν κατοίκων αὐτῆς πανταχοῦ τῆς ὑδρογείου σφαίρας. Πρὶν ἢ ἡ ἑλληνικὴ ἐπιστήμη ἐξημερώσῃ καὶ ἐκπολιτίσῃ τόσους λαοὺς βαρβάρους, κατώρθωσε τοῦτο, εἰρηνικῶς ἐπίσης, τὸ ἑλληνικὸν ἐμ-

πόριον καὶ ἡ ἑλληνικὴ ναυτιλία. Καὶ σήμερον ἀκόμη τὸ ἑλληνικὸν ἐμπόριον, ἁμιλλώμενον πρὸς τὸ τῶν μᾶλλον πεπολιτισμένων ἐθνῶν, προσφέρει μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν κοινὴν μητέρα καὶ πατρίδα. Δυστυχῶς ἡ ναυτιλία δὲν διεκδικεῖ ἀπό τινος χρόνου τὴν παλαιὰν ὑπεροχήν. Ἔχομεν δὲ καθῆκον πάντες, κυβέρνησις καὶ ἰδιῶται, νὰ ἐργασθῶμεν εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ναυτιλίας, εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλεται ὄχι ὀλίγον καὶ ἡ ἐπιτυχὴς ἔκβασις τοῦ ἀγῶνος τοῦ 1821.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΝΑΤΟΝ

Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι.

— Ποῖαι εἶνε αἱ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι;

Αἱ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι εὑρίσκονται εἰς ξένας χώρας, πεπολιτισμένας καὶ ἀπολιτίστους. Αὗται εἶνε Κοινότητες, ἀποτελούμεναι ἐξ ἐλευθέρων καὶ ὑποδούλων Ἑλλήνων, οἵτινες μεταναστεύουσιν ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας αὐτῶν πατρίδος προσωρινῶς ἢ διαρκῶς πρὸς ἐπιζήτησιν τύχης καὶ ἐργασίας, πρὸς ὑλικὴν καὶ ἠθικὴν αὐτῶν πρόοδον. Οἱ ἐν Τουρκίᾳ ὅμως Ἕλληνες δὲν ἀποτελοῦσιν οὔτε ἀποικίας οὔτε παροικίας ἑλληνικάς, ἀλλ' εἶνε μόνιμον ἰθαγενὲς στοιχεῖον τῆς ἀλυτρώτου εἰσέτι Ἑλλάδος.

— Ποῖαι πρέπει νὰ εἶνε αἱ σχέσεις αὐτῶν πρὸς τὴν κοινὴν πατρίδα;

Ὁποῖαι αἱ σχέσεις τέκνων πρὸς τὴν μητέρα.

— Ἐπιτρέπεται ν' ἀποκατασταθῶσι διαρκῶς ἐν τῇ χώρᾳ, ἐν τῇ ὁποίᾳ μετενάστευσαν καὶ ν' ἀναθρέψωσι τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἔθιμα αὐτῆς;

Εἶνε τοῦτο ἔγκλημα ἐθνικῆς προδοσίας. Ὅσον καὶ ἂν εὐημερῶσι, πρέπει νὰ ἔχωσιν ἐστραμμένα τὰ βλέμματα αὐτῶν πρὸς τὴν κοινὴν πατρίδα, συντρέχοντες αὐτήν, συμπονοῦντες καὶ θυσιαζόμενοι ἐν ὑστάτῃ ἀνάγκῃ.

— Ὀφείλει ἡ Ἑλλὰς πολλὰ εἰς τὰ ἐν ἀποικίαις τέκνα της;

Ἡ σημερινὴ αὐτῆς ὑλικὴ καὶ ἠθικὴ πρόοδος ὀφείλεται ὄχι ὀλίγον εἰς τὴν ἐνέργειαν καὶ τὰς ὑπηρεσίας τῶν ἐν ταῖς ἀποικίαις Ἑλλήνων. Ἐλευθέρα καὶ ὑπόδουλος πατρὶς μεγάλας ἔλαβεν ὑπηρεσίας κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον παρὰ τῶν ἐν ταῖς ἀποικίαις ἀδελφῶν, ἀναλώμασι τῶν ὁποίων ἱδρύθησαν πολλὰ εὐεργετικὰ καταστήματα.

— Διατηρεῖται ζωηρὸν τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα τῶν ἐν ταῖς ἀποικίαις Ἑλλήνων;

Εἴς τινας ἐκ τούτων μάλιστα. Ἀλλ' ὑπάρχουσιν ἑλληνικαί τινες Κοινότητες, ἐν τῇ συνειδήσει τῶν ὁποίων ἐξασθενεῖ ὁ πόθος καὶ ἡ ἀγάπη τῆς πατρίδος, οὐκ ὀλίγοι δ' ὁμοεθνεῖς δυστυχῶς κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον ἐν Ρωσσίᾳ, ἐν Ρωμουνίᾳ, ἐν Σικελίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ κινδυνεύουσι ν' ἀπολεσθῶσι, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ καταπολεμηθῇ πάσῃ δυνάμει.

— Πρὸς τί σημεῖον πρέπει νὰ στραφῇ σήμερον τὸ ἑλληνικὸν μεταναστευτικὸν ρεῦμα;

Οἱ ἐκ τῶν Ἑλλήνων ζητοῦντες βελτίωσιν τῆς τύχης των πρέπει νὰ διευθύνωνται κυρίως πρὸς τὰς ἑλληνικὰς ἐκείνας χώρας, ὅπου οὐ μόνον δύνανται νὰ εὑρίσκωσι στάδιον μεγαλητέρας ἐνεργείας καὶ ἀποκαταστάσεως, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ νὰ προσφέρωσι σπουδαίας ὑπηρεσίας πρὸς τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα.

— Ποία χώρα δεικνύεται σήμερον ὡς ἡ μᾶλλον συμφέρουσα, πρὸς τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ στραφῇ τὸ μεταναστευτικὸν ρεῦμα τῆς ἑλληνικῆς ἐνεργείας;

Κατ' ἐξοχὴν ἡ ἑλληνικὴ Μακεδονία, τὴν ὁποίαν ἐποφθαλμιῶσιν ἀπό τινος χρόνου διάφοροι ἐχθροὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

— Εἶνε συμφέρουσα ἢ ἐπιβλαβὴς ἡ μετανάστευσις Ἑλλήνων εἰς ξένας χώρας;

Κατὰ τὰς περιστάσεις. Ἀλλ' ὅπως δήποτε πάντοτε πρέπει νὰ ὑπάρχῃ κατὰ νοῦν ἡ ἐπιστροφή. Ὁ ἀληθὴς Ἕλλην ὑπὲρ πᾶν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ πρέπει ν' ἀγαπᾷ τὴν πατρίδα του καὶ ν' ἀγωνίζηται ὑπὲρ αὐτῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ

Ἑλληνικὴ ἑνότης

— Κατὰ τίνα τρόπον δύναται σήμερον τὸ ἑλληνικὸν γένος νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν ἱστορικὸν προορισμόν του;

Μόνον ὅταν κατορθώσῃ τὴν ἐθνικὴν καὶ πολιτικὴν αὐτοῦ ἑνότητα.

— Πῶς δύναται νὰ κατορθωθῇ τοῦτο;

Διὰ τῆς συμπράξεως πάντων τῶν Ἑλλήνων, τῶν ἐλευθέρων, τῶν ὑποδούλων, τῶν ἐν ταῖς ἀποικίαις, οἵτινες κατ' οὐσίαν ἔχουσι τὰ αὐτὰ συμφέροντα, τοὺς αὐτοὺς πόθους, τὴν αὐτὴν κοινότητα ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων.

— Κατὰ τί ἡ ἑνότης θέλει συντελέσῃ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου;

Ἡ ἑνότης εἶνε δύναμις· εἶνε ἀποδεδειγμένον ἐκ τῆς ἱστορίας ὅλων τῶν ἐθνῶν, ὅτι ταῦτα τότε ἐμεγαλούργησαν, ὅταν εἶχον πλήρη ἐθνικὴν καὶ πολιτικὴν ἑνότητα, δηλαδὴ ὅταν ἀπετέλουν μίαν πολιτείαν, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὁποίας ἦτο μία κυβέρνησις, δηλαδὴ μία θέλησις καὶ εἷς νοῦς, ἔχων ὡρισμένον πρόγραμμα, σύμφωνον πρὸς τὰ κοινὰ συμφέροντα.

— Ἀποδεικνύεται τοῦτο ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας;

Πλέον ἢ ἅπαξ. Οἱ Ἕλληνες τότε μόνον ἐμεγαλούργησαν, ὅταν ἀνεγνώρισαν μίαν ἀρχήν, διὰ τῆς ὁποίας ὄχι μόνον ἀπέκρουσαν τοὺς ἐχθρούς των ἐπιτυχῶς, ἀλλὰ καὶ ἐπέβαλον τὸν ἀνώτερον αὐτῶν πολιτισμὸν ἐπὶ τῶν λαῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους ἦλθον εἰς συνάφειαν.

— Δύνανται νὰ ἔλθωσιν εἰς ὑποστήριξιν τῆς ἰδέας ταύτης καὶ παραδείγματα ἐκ τῆς ἱστορίας ἄλλων λαῶν;

Πολλά. Σύγχρονα παραδείγματα εἶνε ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Γερμανία. Ὅταν αἱ δύο αὗται χῶραι ἦσαν πολιτικῶς διῃρημέναι, ἦσαν ἀνίσχυροι ἐθνικῶς. Ἀλλ' ἤδη, μετὰ τὴν πλήρη αὐτῶν ἐθνικὴν καὶ πολιτικὴν ἕνωσιν, ἔγειναν μεγάλα καὶ ἰσχυρὰ κράτη.

— Παρουσιάζει πολλὰς δυσκολίας ἡ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἕνωσις τῶν Ἑλλήνων εἰς μίαν κοινὴν πολιτείαν;

Μάλιστα.

— Πῶς δύναται ὁ Ἑλληνισμὸς νὰ ὑπερνικήσῃ τὰς δυσκολίας ταύτας;

Διὰ γενικῆς συνεννοήσεως καὶ συμπράξεως τῶν ἐλευθέρων, τῶν ὑποδούλων καὶ τῶν ἐν ταῖς ἀποικίαις ὁμοφύλων.

— Ὁποία πρέπει νὰ εἶνε ἡ συνεννόησις αὕτη;

Εἰρηνικὴ καὶ ἀμυντικὴ κατὰ τῶν ἐπιβούλων ἐχθρῶν. Συγχρόνως δὲ προπαρασκευαστικὴ πρὸς μέλλοντα ἐθνικὸν ἀγῶνα, ὅταν ἡ ὥρα τὸ καλέσῃ, διὰ τῆς ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς ὑποστηρίξεως τῶν ἐργαζομένων ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, εἴτε τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, εἴτε τῶν ἐργαζομένων ὑπὲρ τῆς ἰδέας ταύτης ἑταιρειῶν, σωματείων.

Ποία ἑταιρεία ἐπεδίωξεν ἄλλοτε τὴν ἐθνικὴν ταύτην ἐνέργειαν πρὸς ἀπελευθέρωσιν καὶ πολιτικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἕνωσιν τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς;

Ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία.

— Ὑπάρχει σήμερον ἄλλη ἑταιρεία, ἥτις ἐργάζεται δι' ὅμοιον ἐθνικὸν σκοπὸν καὶ σύμφωνα μὲ τὰς σημερινὰς περιστάσεις;

Μάλιστα, εἶνε ἡ Ἑταιρεία ὁ «Ἑλληνισμός».

Ν. Καζάζης

ΟΙ ΕΝ ΤΗι ΚΑΤΩι ΙΤΑΛΙΑι ΚΑΙ ΣΙΚΕΛΙΑι ΕΛΛΗΝΑΛΒΑΝΟΙ

Δ'.

Πιστὴν ἑρμηνείαν τῆς ἐπελθούσης ἐν τῇ ἐθνικῇ συνειδήσει καὶ τοῖς καθόλου φρονήμασιν ἰδέαις καὶ διανοήμασι τῶν Ἑλληναλβανῶν τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας—ἐννοοῦμεν τῶν ἀνεπτυγμένων κοινωνικῶν τάξεων—μεγάλης μεταβολῆς παρέσχεν ὁ περίφημος Ἑλληναλβανὸς σικελικὸς πολιτικὸς ἀνὴρ τῆς Ἰταλίας Φραγκῖσκος Κρίσπης. Ὁ ἀνὴρ οὗτος, ὁ γράφων τῇ 28η Δεκεμβρίου 1866, κατὰ τὴν ἀκμὴν τῆς κρη»τικῆς ἐπαναστάσεως: «**Ὡς Ἕλλην τὸ γένος, καταγόμενος ἐκ τῶν »μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γεωργίου Καστριώτου εἰς Ἰταλίαν μετα»ναστευσάντων, ἐννοῶ ὑπὲρ πάντα ἄλλον τὴν σημασίαν τῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγώνων τῶν Ἑλλήνων κτλ**», αὐτὸς οὗτος μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, τοῦ ἐπελθόντος τῷ 1901, ἔγραφε πρὸς τὸν Πρόεδρον τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ συστάντος **Ἀλβανικοῦ Συλλόγου**: «**Ἀλβανὸς ἐγεννήθην καὶ Ἀλβανὸς μένω.**» Ἀλλὰ πόθεν ἡ μεγάλη αὕτη μεταβολή; Συνήθως οἱ ἐν Ἑλλάδι—ἐννοοῦμεν οἱ μελετῶντες ὁπωσδήποτε τὰ ἐθνολογικὰ πολιτικὰ ζητήματα τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς—φρονοῦσιν, ὅτι τὸ ἐν Ἰταλίᾳ ἀλβανικὸν λεγόμενον κίνημα εἶνε ἁπλῆ τις πολιτικὴ σκευωρία τῆς ἰταλικῆς Κυβερνήσεως πρὸς δημιουργίαν ἀλβανικοῦ ζητήματος ὑπὸ ἔννοιαν ἀλβανικήν, καὶ ὅτι οἱ ἐν Ἰταλίᾳ Ἑλληναλβανοί, ἢ ὡς δύναταί τις νὰ τοὺς ὀνομάσῃ σήμερον Ἰταλοαλβανοί, ὑπέρμαχοι τῆς ἀλβανικῆς ἰδέας, οἱ βοῶντες καὶ κράζοντες ὑπὲρ ἀλβανικῆς πατρίδος ἑνιαίας καὶ κοπτόμενοι ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως τῆς δυστήνου Ἀλβανίας (liberata la povera Albania), ὅπερ ἐγένετο ἄρθρον πίστεως παρὰ τοῖς Ἑλληναλβανοῖς τούτοις, εἰσὶν ἁπλοῖ ἀλβανόφωνοι Ἰταλοὶ ὑπήκοοι, ὑπείκοντες ἐν πᾶσιν εἰς τὰ νεύματα τῆς ἰταλικῆς Κυβερνήσεως, παρὰ ταύτης λαμβάνοντες ὁδηγίας καὶ αὐτῇ ὑπηρετοῦντες πιστῶς ἐν τοῖς ἰταλικοῖς πρὸς ἐντεῦθεν τοῦ Ἀδρία ἐπέκτασιν μεγαλεπηβόλοις σχεδίοις. Ὁμολογῶ, ὅτι καὶ ἐγὼ μέχρι τινὸς τοιαύτην τινὰ ἐπρέσβευον γνώμην, βλέπων ὅτι ὁ Ἀλβανὸν ἑαυτὸν ἐμφαντικώτατα καὶ ἐπιδεικτικώτατα κηρύσσων Κρίσπης ἦτο οὐ μόνον εἷς τῶν ὀνομαστοτέρων πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς νέας Ἰταλίας, ἀλλὰ καὶ εἷς τῶν ἡρώων τῆς ἰταλικῆς παλιγγενεσίας, ἔμπλεως πολιτικῆς ἰταλικῆς φιλοδοξίας

μέχρι μεγαλομανίας, ἐκπροσωπῶν ὑπὲρ πάντα ἄλλον ἴσως Ἰταλὸν πολιτικὸν ἄνδρα τὴν ἰταλικὴν φιλοπατρίαν καὶ τὰς ἰταλικὰς κατακτητικὰς καὶ ἐπεκτατικὰς βουλὰς καὶ ὁρμάς, ἀλλὰ νῦν ὁμολογῶ, ὅτι αἱ σκέψεις καὶ αἱ κρίσεις μου αὗται δὲν ἦσαν ἐν πᾶσιν ἀκριβεῖς. Πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι τὸ ἐν Σικελίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ ἀλβανικὸν κίνημα εἶνε ἀκραιφνῶς ἐθνικόν, τοῦτο δὲ λέγων ἐννοῶ, ὅτι οἱ Ἑλληναλβανοὶ τῶν χωρῶν τούτων ἐξεγείρονται σήμερον ὑπὲρ ὑποτιθεμένης ἀλβανικῆς ἰδέας, ἐθνικῶς πιστεύοντες ἀληθῶς εἰς Ἀλβανίαν, ἐθνικῶς ὑπάρχουσαν, καὶ εἰς τὸ μέλλον αὐτῆς. Τὸ ἀλβανικὸν αἴσθημα αὐτῶν κατὰ τοῦτο εἶνε εἰλικρινὲς καὶ αὐθόρμητον. Οἱ ἡγέται τοῦ ἀλβανικοῦ κινήματος οὐ μόνον οὐδαμῶς ἐννοοῦσι νὰ ὑπηρετῶσιν ὡς ὄργανα τῆς ἰταλικῆς πολιτικῆς, ἀλλ' εἰ δυνατὸν ζητοῦσι νὰ καταστήσωσι ταύτην ὄργανον τῆς ἰδίας αὐτῶν ἐθνικῆς πολιτικῆς. Ἀκριβῶς ἐν τῇ τοιαύτῃ σχέσει τῶν ἑκατέρωθεν ῥοπῶν ἔγκειται ὁ μέγιστος τῷ Ἑλληνισμῷ ἐκ τῆς ἀλβανικῆς Ἰταλίας κίνδυνος. Ἐξ ὅσων εἶδον καὶ ἤκουσα ἐπείσθην ἀληθῶς, ὅτι οὐδὲν ἀπεχθέστερον τοῖς Ἀλβανοῖς τῆς Ἰταλίας ἢ οἱαδήποτε ἰδέα προσαρτήσεως τῆς Ἀλβανίας εἰς τὴν Ἰταλίαν. Οὐδὲν οὗτοι ποθοῦσι διακαέστερον ἢ Ἀλβανίαν ἐλευθέραν καὶ ἀνεξάρτητον, ἐν δὲ ταῖς πρὸς ἄλλα ἔθνη σχέσεσι τῆς Ἀλβανίας φυσικὴν φίλην καὶ σύμμαχον τῆς τοιαύτης Ἀλβανίας ἡγοῦνται τὴν Ἑλλάδα. Δὲν διάκεινται δὲ δυσμενῶς καὶ πρὸς ἕνωσίν τινα τῆς Ἀλβανίας μετὰ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ μίαν σημαίαν, ὡς λέγουσι, καὶ ὑπὸ μίαν δυαδικὴν πολιτείαν, κατὰ τὸ παράδειγμα λ.χ. Αὐστρίας καὶ Οὐγγαρίας, Σουηδίας καὶ Νορβηγίας, ἀλλὰ τὴν τοιαύτην Ἀλβανίαν ἐννοοῦσι περιλαμβάνουσαν πάσας τάς, κατ' αὐτούς, ἀλβανικὰς χώρας, οὐδεμίαν ποιούμενοι διάκρισιν Ἠπείρου καὶ Ἀλβανίας. Ἀκριβῶς δὲ ὡς ἐκ τῆς καλῇ τῇ πίστει μέχρι τινὸς παρ' αὐτοῖς γενομένης συγχύσεως Ἠπείρου καὶ Ἀλβανίας, ἧς συγχύσεως αἰτιωτάτη εἶνε ἡ πρὸς ἰδιοτελεῖς σκοποὺς ἀποβλέπουσα ἰταλικὴ πολιτικὴ καὶ ἐκ τῶν φαύλων ἐνεργειῶν τῶν ῥαδιούργων ὀργάνων τῆς τοιαύτης ἰταλικῆς πολιτικῆς, παριστώντων τὴν Ἤπειρον μᾶλλον ἀλβανικὴν ἢ ἑλληνικήν, ἕνεκα ἰδιοτελῶν κατακτητικῶν σκοπῶν, ἐπεσκοτίσθη καὶ ἐδηλητηριάσθη ἐπὶ τοσοῦτον ἡ ἐθνικὴ συνείδησις τῶν ἀνθρώπων τούτων, ὥστε κατήντησαν νὰ θεωρῶσι τὴν Ἑλλάδα σήμερον ὡς ἐχθρὰν τοῦ Ἀλβανισμοῦ καὶ τὴν ἑλληνικὴν πολιτικὴν μέγιστον κώλυμα τῆς πραγματώσεως τοῦ ἀλβανικοῦ ἰδεώδους.

Πρὸ ὀλίγου ἔτι χρόνου ἐν ταῖς δημοτικαῖς σχολαῖς τῶν Ἑλληναλβανῶν τούτων ἡ Γεωγραφία τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου ἐδιδάσκετο εἰς τοὺς παῖδας αὐτῶν διὰ γεωγραφικῶν πινάκων, παριστώντων ὅλην τὴν Χερσόνησον ὡς ἑλληνικήν, καὶ εἶδον ἔτι ἐγὼ ἐν τῇ δημοτικῇ σχολῇ τοῦ Μετζογιούσου πίνακα τοιοῦτον, πρὸ ἐτῶν ἐκδεδομένον ἐν Πανόρμῳ, παριστῶντα ἐν τῷ περιθωρίῳ τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν τῆς Ἑλλάδος μέχρι τοῦ βασιλόπαιδος Νικολάου καὶ οἱ Ἑλληναλβανοὶ οὗτοι ἐθεώρουν ὡς ἱστορικὴν πατρίδα αὐτῶν τὴν Ἑλλάδα (Morea) καὶ τοὺς ἥρωας τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἐτίμων ὡς ἥρωας ἐθνικούς, καὶ πιθανώτατον μὲν εἶνε, ὅτι ὡς Μωρέα

δὲν ἐννοεῖται μόνον ἡ Πελοπόννησος ἀλλὰ πᾶσαι αἱ ἑλληνικαὶ χῶραι(1), ἀλλ' ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ, οἱ Ἑλληναλβανοὶ κατὰ ἐθνικήν τινα παράδοσιν αὐτῶν ἐθεώρουν τὴν Μωρέαν ὡς ἐθνικὴν αὐτῶν πατρίδα, ὡς ἱερὰν αὐτῶν μητρόπολιν, ὡς τὴν Ἱερουσαλήμ, πρὸς ἣν μετὰ πόθου ἠτένιζον, ὡς βαβυλωνιακήν τινα μετοικεσίαν τὴν ἐν Σικελίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ τὴν διαμονὴν αὐτῶν θεωροῦντες. Καὶ νῦν ἔτι ἐν ταῖς ἐν Σικελίᾳ ἑλληναλβανικαῖς ἀποικίαις, κατὰ τὴν ἑορτήν, ἣν τελοῦσιν ἐν τοῖς περὶ τὰς πόλεις ἢ τὰς κώμας αὐτῶν χλοεροῖς λόφοις, χορὸς νεανίδων περιπαθῶς ᾄδει τὸν πρὸς τὴν Μωρέαν πόθον καὶ νοσταλγίαν διὰ τοῦ πολλὴν ἀναλογίαν πρὸς τὸ γνωστὸν θρηνῶδες ἰουδαϊκὸν ᾆσμα : «**Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος**» ἔχοντος ᾀσματίου :

Ὦ μπούκουρε Μωρέε,
Γὶ τοῦ λὰς γκοὺ τὶ πὲ
Ἀτιὲ κὰμ οὐ σζότιν τὰτ
Ἀτιὲ κὰμ οὐ ζόνιεν μὲμ
Ἀτιὲ κὰμ τάτων τὶμ
Ἀτιὲ κὰμ βλαντὶμ
Ὦ μπούκουρε Μωρέε
Γὶ τοῦ λὰς γκοὺ τὶ πέ . . .

ἤτοι :

Ὦ ὡραία Μωρέα,
Οὐδέποτε ἐξότου σὲ κατέλειπον σὲ εἶδον πλέον.
Ἐκεῖ ἔχω τὸν σεβαστὸν πατέρα μου,
Ἐκεῖ τὴν σεβαστὴν μητέρα μου,
Ἐκεῖ τὸν πάππον μου,
Ἐκεῖ τὸν ἀδελφόν μου
Ὦ ὡραία Μωρέα
Οὐδέποτε σὲ εἶδον πλέον, ἀφότου σ' ἐγκατέλειπον.

(1). Πρὸ πέντε ἤδη ἐτῶν ἐν τῷ ἐν Ῥώμῃ συγκροτηθέντι (1899) συνεδρίῳ τῶν Ἀσιανολόγων ἀνέγνων πραγματείαν, ἐν ᾗ ὑπεστήριξα διὰ πολλῶν ἐπιχειρημάτων, ἐναντίον τῆς παρὰ τοῖς ἡμετέροις λογίοις ἐπικρατούσης γνώμης, ὅτι τὸ ὄνομα Μωρέα προῆλθεν ἐκ τοῦ «**Ἀμούρια**», ὅπερ οἱ μωαμεθανικοὶ λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς ἀπὸ τοῦ Θ' αἰῶνος ἔδιδον εἰς τὸ βυζαντινὸν Κράτος, εἶτα δὲ τὸ ὄνομα περιωρίσθη εἰς εὐρωπαϊκὰς μόνον ἐπαρχίας τοῦ κράτους τούτου, ἐπὶ δὲ τῆς Φραγκοκρατίας περιωρίσθη τὸ ὄνομα εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἡ γνώμη μου αὕτη ἐπερρώσθη νῦν ἔτι μᾶλλον, τὸ μὲν ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ φίλου μου κ. Χρηστοβασίλη ἀνακοινωθείσης εἰδήσεως, ὅτι ἐν Ἠπείρῳ Μωρέα ὀνομάζεται ὁλόκληρος ἡ Ἑλλὰς ἐν γένει,

Πρὸ ὀλίγων ἔτι ἐτῶν, λόγιοι κληρικοί, ὡς ὁ ἀπὸ Πιάνα ντέϊ Γκραΐτσι αἰδεσιμώτατος Μουσάκας, συνέθετον ᾠδὰς ἐν πινδαρικῇ καὶ σαπφικῇ γλώσσῃ καὶ μέτρῳ πρὸς ἐξύμνησιν τῆς γεννήσεως τοῦ διαδόχου τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου Κωνσταντίνου, ἀλλὰ νῦν τὰ πάντα μετεβλήθησαν ὡς πρὸς τοὺς λογίους. Οἱ ἀντιπρόσωποι οὗτοι τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας μετετράπησαν νῦν εἰς σημαιοφόρους ἐθνικῆς ἰδέας ὑπὸ ἔννοιαν ἀντίθετον πρὸς τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ κατέστησαν ἐκ μοιραίας τινὸς φορᾶς τῶν πραγμάτων πολέμιοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Πόθεν πᾶσα αὕτη ἡ μεταβολή; Τοῦτο θέλομεν ἀναπτύξῃ ἐν τῷ προσεχεῖ κεφαλαίῳ.

(*Ἀκολουθεῖ*)

Π. Καρολίδης

ΕΘΝΙΚΗ ΕΚΔΡΟΜΗ ΕΙΣ ΚΡΗΤΗΝ

ΑΠΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ ΕΙΣ ΧΑΝΙΑ

Δύο κρητικοὶ Σύλλογοι τοῦ Πειραιῶς, ὁ τῆς «Ὁμονοίας», προεδρευόμενος ὑπὸ τοῦ ἐργοστασιάρχου κ. Θεοδώρου Λουκάκη, ἀνδρὸς ἐξαιρομένου ὑπεράνω τῶν ἰδεῶν ἑνὸς ἁπλοῦ ἐργοστασιάρχου καὶ ὁ τῆς «Φιλικῆς Ἑνώσεως», προεδρευόμενος ὑπὸ τοῦ φερέλπιδος καὶ ἐνθουσιώδους καταστηματάρχου κ. Μιχ. Ροδινοῦ συνέλαβον τὴν ἰδέαν τῆς εἰς Κρήτην ἐκδρομῆς· ἀλλ' ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον κατέστησε τὴν ἐκδρομὴν ταύτην ἀπὸ ψυχαγωγικῆς καὶ διασκεδαστικῆς εἰς ἐθνικήν, καθ' ἣν ἐξεχύθη τόσον ἐθνικὸν αἴσθημα καὶ ἐγένετο τόση ἐθνικὴ κίνησις καὶ τόση μεγάλη ἐκδήλωσις τοῦ φλογεροῦ πόθου τοῦ κρητικοῦ λαοῦ ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως τῆς μεγαλομάρτυρος Νύμφης τῆς Μεσογείου μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος, ἦτο ἡ ἐπιτυχεστάτη ἰδέα τῆς ἡνωμένης ἐπιτροπῆς τῶν Συλλόγων τούτων, ὅπως ἡ ἐκδρομὴ τεθῇ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Προέδρου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» κ. Ν. Καζάζη. Τὸ ὄνομα τοῦ πανελληνίου ἀνδρὸς καὶ ἡ μεγάλη περὶ αὐτοῦ ἰδέα, ὁμολογουμένως δὲ καὶ ἡ ἀξία αὐτοῦ, προσέδωκαν εἰς τὴν ἐκδρομὴν τὴν χροιὰν τῆς καθαρῶς ἐθνικῆς ἐκδρομῆς.

Ἀληθῶς δὲ τοιαύτη ἐθνικὴ χαρὰ ἀπὸ τοῦ Ψηλορείτου καὶ τῆς Ἴδης μέχρι τοῦ

τὸ δὲ ἐκ τοῦ ὅτι καὶ παρὰ τοῖς Τούρκοις εὗρον τὸ ὄνομα διδόμενον εἰς ἁπάσας τὰς κυρίως ἑλληνικὰς χώρας, ἤτοι τὰς νοτίας χώρας τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, κατ' ἀντίθεσιν τοῦ γενικώτερον μὲν εἰς ἁπάσας τὰς εὐρωπαϊκὰς ἐπαρχίας τοῦ ὀθωμανικοῦ Κράτους, εἰδικώτερον δὲ εἰς τὰς βορειοτέρας εὐρωπαϊκὰς ἐπαρχίας, (Θράκην καὶ Μακεδονίαν) διδομένου ὀνόματος **Ρούμελη**.

Ἀλικιανοῦ καὶ τῆς Ἱεραπέτρας πρώτην φορὰν ἐξεδηλώθη ἀπὸ τῆς παγκρητικῆς πανηγύρεως τῆς καθόδου τοῦ βασιλόπαιδος Γεωργίου εἰς Κρήτην ὡς Ὑπάτου Ἁρμοστοῦ τῶν Δυνάμεων μέχρι τοῦδε. Ὁμολογουμένως ὁ κ. Καζάζης εἶνε ἱκανός, ἴσως δὲ καὶ ὁ μόνος, νὰ διευθύνῃ τοιαύτας ἐθνικὰς ἰδιωτικὰς ἀποστολάς.

Τὸ ἠλεκτροφώτιστον καὶ λαμπρὸν ἀτμόπλοιον «**Κεφαλληνία**» τοῦ Διακάκη ἐναυλώθη πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον.

Περὶ τοὺς ἑκατὸν πεντήκοντα ἀνήρχοντο οἱ ἐκδρομεῖς, ὅλοι φαιδροὶ καὶ ἐνθουσιώδεις καὶ τὴν 6ην ἀκριβῶς μ. μ. τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα, αἰωρηθείσης τῆς ἀγκύρας, τὸ πλοῖον ἤρξατο τοῦ πλοῦ αὐτοῦ, ἐστολισμένον διὰ διαφόρων σημαιῶν.

Δὲν εἴχομεν ἐξέλθῃ τοῦ λιμένος, ὅτε ἓν μέλος τῆς ἐπιτροπῆς ἤρξατο διανέμον τὸ ἀναμνηστικὸν μετάλλιον τῆς ἐκδρομῆς, λαμπρὸν κομψοτέχνημα, ὀλίγον τι μικρότερον ἀργυροῦ πενταφράγκου καὶ φέρον ἐπὶ τῆς μιᾶς μὲν προσόψεως τὴν ἀθάνατον καὶ πανένδοξον Ἀκρόπολιν μετὰ τῶν ὀνομάτων τῶν δύο εἰρημένων Συλλόγων, ἐπὶ τῆς ἑτέρας δὲ τὰς λέξεις «**Ἐθνικὴ ἐκδρομὴ εἰς Κρήτην 28 Μαρτίου 1904**», ὅ περ ἕκαστος ἐκδρομεὺς ἀνήρτα εἰς τὸ στῆθός του διὰ κυανολεύκου ταινίας, δίκην παρασήμου, ἕτερος δὲ κύριος ἐπώλει μικρὰς κρητικὰς σημαίας ἀντὶ πεντήκοντα λεπτῶν, καὶ εἰς ὀλίγα λεπτὰ τῆς ὥρας ὅλοι οἱ συμπλωτῆρες, οὐδ' αὐτοῦ τοῦ πλοιάρχου ἐξαιρουμένου, ἦσαν ἱππόται τοῦ τάγματος τῆς ἐθνικῆς ἐκδρομῆς καὶ σημαιοφόροι τῆς Κρητικῆς Πολιτείας.

Ὁ οὐρανὸς ἦτο ἀσέληνος. Τ' ἄστρα εἰς τὸν οὐρανὸν ἐχόρευον τὸν πυρρίχιον ὑπὸ τὰς ταλαντεύσεις τοῦ ἀτμοπλοίου. Ἐδῶ καὶ ἐκεῖ οἱ ἐκδρομεῖς καθ' ὁμίλους συνωμίλουν ἢ ἐτραγῴδουν. Δύο κυρίαι μόναι ἐκόσμουν τὸ ταξείδιόν μας, ἐξ ὧν ἡ μὲν ὠνομάζετο Ἑλένη, ἡ δὲ Ἑκάβη. Σύμπτωσις ὀνόματος καὶ πράγματος! Ἀλλὰ τὸ ἀναπτυχθὲν ψῦχος, τὰ χορεύοντα πέριξ μας κύματα καὶ τὸ σκότος μᾶς ἔστειλαν πολὺ ἐνωρὶς εἰς τοὺς κοιτῶνας.

Ἦτο ἡ 5η πρωϊνὴ ὥρα τῆς ἐπαύριον Δευτέρας τοῦ Πάσχα, ὅτε ἀνελθόντες ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἐβλέπομεν τὴν Κρήτην μακρόθεν, πολὺ μακρόθεν. Ὁ Ψηλορείτης, τὰ Λευκὰ Ὄρη καὶ ἡ Ἴδη, κεκαλυμμένα ὑπὸ χιόνων, ἐφαίνοντο ὡς μία πελωρία λευκὴ ζώνη. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸ κατάστρωμα ἐπληροῦτο θεατῶν καὶ ἐφ' ὅσον προὐχώρει τὸ ἀτμόπλοιον, ἡ Κρήτη ἐγιγαντεύετο καὶ ἀνυψοῦτο ἐκ τοῦ βάθους τῆς θαλάσσης. Ὁμιλίαι πανταχόθεν περὶ Κρήτης καὶ μόνον περὶ Κρήτης.

Οἱ γνωρίζοντες αὐτὴν ἐκ τοῦ πλησίον ἔδιδον διαφόρους γεωγραφικὰς καὶ ἱστορικὰς πληροφορίας. Ἐγὼ δὲν ἐνδιεφερόμην περὶ οὐδεμιᾶς τοιαύτης πληροφορίας. Ἤρκει, ὅτι ἡ μεγάλη ἐκείνη νῆσος ἦτο ἡ Κρήτη. Ἡ Κρήτη, ἡ κοιτὶς τοῦ ἀρχεγόνου Ἑλληνισμοῦ, ἡ κοιτὶς τῶν πρώτων τῆς ἀνθρωπότητος νόμων, τὸ βασίλειον τοῦ Ραδαμάνθυος καὶ τοῦ Μίνωος, ἡ φωλεὰ τοῦ φοβεροῦ Μινωταύρου, ἡ ὡς οὐδεμία ἄλλη ἑλληνικὴ χώρα πολεμήσασα πρὸς τὴν Ἐνετίαν καὶ μετὰ ταῦτα πρὸς τὴν Τουρκίαν, ἡ Κρήτη τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ ἀγῶνος τοῦ 1866, ἡ ἀκαταδάμαστος τέλος Κρήτη, ἥτις ἀείποτε

παλαίουσα καὶ οὐδέποτε καταθέτουσα τὰ ὅπλα ἢ συνθηκολογοῦσα μετὰ τῶν τυράννων, κατώρθωσε κατὰ τὴν δυσχείμερον ταύτην διὰ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἐποχὴν ν᾿ ἀποκτήσῃ τὴν ἐλευθερίαν της καὶ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ζῶν παράδειγμα πρὸς τοὺς ἀλυτρώτους ἀδελφούς, πῶς ἀποκτᾶται ἡ ἐλευθερία.

Τὸ πλοῖον ἔτρεχεν, ἔτρεχεν, ὡς μανιώδης κέλης καὶ ἡ Κρήτη ἐπλησίαζεν. Ἠρχίζομεν νὰ διακρίνωμεν χωρία, ἐλαιῶνας, ἀγρούς... Ἐφ᾿ὅσον ἐπλησιάζομεν, τοσοῦτον ἡ ἀδημονία μὲ κατελάμβανεν. Ἐρωτήσας τὸν πλοίαρχον ἔμαθον, ὅτι δύο καὶ πλέον ὧραι μᾶς ἐχρειάζοντο διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ λιμένα τῶν Χανίων. Δύο ὧραι δι᾿ ἐμὲ ἐκείνην τὴν στιγμήν· ἦσαν δύο ἡμέραι, δύο ἑβδομάδες, δύο μῆνες, δύο ἔτη!

— Νὰ ὁ Ἀλικιανός!

Εἶπεν εἷς τῶν συμπλωτήρων.

— Νὰ τὸ Κολυμβάρι.

Εἶπε δεύτερος, δεικνύων διὰ τῆς δεξιᾶς χειρός.

— Αὐτοῦ βγῆκε ὁ Βάσσος μὲ τὸν ἑλληνικὸν στρατόν.

Εἶπε τρίτος.

Καὶ ὅλων τὰ βλέμματα ἐστράφησαν πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπί τινα χρόνον συνεκέντρου τὴν ἐθνικὴν προσοχὴν πρὸ τοῦ ἀτυχοῦς ἡμῶν πολέμου.

Ἤρχισεν ἡ Ἱστορία. Ὅσοι ἐγνώριζον τὴν Κρήτην, καὶ πρὸ πάντων οἱ Κρῆτες συνταξειδιῶταί μας, πολλοὶ τῶν ὁποίων εἶχον λάβῃ μέρος καὶ εἰς τοὺς τελευταίους ἀγῶνας, ἤρχισαν νὰ διηγῶνται ἱστορίας καὶ κατορθώματα Ἑλλήνων κατὰ Τούρκων, ὥστε μετηρσιούμεθα εἰς πολὺ διάφορον τῆς σημερινῆς ἐποχῆς ἀτμοσφαῖραν. Δὲν ἔμενε κανὲν χωρίον, καμμία ράχη, κανὲν κορφοβούνι, χωρὶς νὰ εἶνε ἀντικείμενον καὶ ἑνὸς ἱστορικοῦ ἑλληνικοῦ κατορθώματος, καὶ μιᾶς νίκης τῆς Ἐλευθερίας κατὰ τῆς Τυραννίας. Καὶ ἐνῷ ἐνανουριζόμεθα ὑπὸ τῶν ἡρωϊκῶν ἀναμνήσεων καὶ ὑπὸ τῶν πέριξ ἡμῶν ὀρχουμένων κυμάτων καὶ ἱπτάμεθα νοερῶς ἀπὸ τὸν Ψηλορείτην εἰς τὴν Ἴδην καὶ ἀπὸ τῆς Ἴδης εἰς τὸν Ψηλορείτην καὶ ἐπλέομεν εἰς πέλαγος ἡρωϊκῶν ἀναμνήσεων, εὑρέθημεν ἐνώπιον τῶν Χανίων.

Ὁ πλοηγὸς Χατζῆ-Ἀράπης, ἕνας θαλασσόλυκος Μπαρμπερῖνος, ἦτο ὁ πρῶτος ἐπισκέπτης μας. Ἄνευ αὐτοῦ ἦτο ἀδύνατον νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὸν λιμένα τῶν Χανίων. Δεύτερος ἦτο ὁ λιμενάρχης Χανίων κ. Κουρκούτης μὲ στολὴν Ἕλληνος ἀνθυποπλοιάρχου. Τὸ πλοῖον, κόψαν τὸν ἀτμόν, ἐπροχώρει μὲ τὴν κεκτημένην ταχύτητα, μεγαλοπρεπὲς καὶ ἐστολισμένον μὲ σημαίας καὶ εἰσήρχετο εἰς τὸν κεκαλυμμένον ὑπὸ σημαιοστολίστων λέμβων λιμενίσκον. Ἡ ἐν σχήματι «ὠμέγα» προκυμαία, προσομοιοτάτη πρὸς τὴν τῆς Ρόδου, ἔβριθε κόσμου, ἑορτασίμως ἐνδεδυμένου, τὰ δὲ παράθυρα καὶ οἱ ἐξῶσται τῶν κύκλῳ τῆς προκυμαίας οἰκιῶν, τριωρόφων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ πυκνῶς σημαιοστολίστων, ἦσαν κατάμεστοι κυριῶν πάσης ἡλικίας. Τὸ πλοῖον ἀκόμη ἐχώρει καὶ τὴν στιγμήν, καθ᾿ ἣν μία τῶν πολλῶν λέμβων προσεκολλήθη εἰς αὐτό, ἠκούσθη ὁ γδοῦπος τῆς πτώσεως τῆς ἀγκύρας καὶ ὁ ὑπόκωφος δια-

ποντισμὸς αὐτῆς. Ὁ γδοῦπος τῆς ἀγκύρας ἐχρησίμευσεν ὡς σύνθημα καὶ μία μυριόστομος ζητωκραυγὴ «Ζήτω ἡ Ἕνωσις τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Ἑλλάδος» ἀντήχησεν ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον καὶ χιλιάδες πυροβολισμοὶ ἤρχισαν ριπτόμενοι. Πανδαιμόνιον χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως.

Οἱ ἐκδρομεῖς, πρὸ τοιούτου ἐκτάκτου καὶ μεγαλοπρεποῦς θεάματος εὑρεθέντες, ἀντεζητωκραύγαζον: «Ζήτω ἡ Κρήτη» καὶ ἐλύοντο εἰς δάκρυα ὑψίστης συγκινήσεως. Δὲν ἤμεθα πλέον Πελοποννήσιοι, Στερεοελλαδῖται, Ἠπειρῶται, Μακεδόνες, Θρᾷκες, Μικρασιᾶται, Ἑπτανήσιοι, Κρῆτες καὶ ἄλλοι νησιῶται, ἀλλὰ ἓν πρᾶγμα, μία ζύμη, ὅλοι, Πανέλληνες. Τὸν πυκνότατον συνωστισμὸν τῆς προκυμαίας, τῶν παραθύρων, τῶν ἐξωστῶν καὶ τῶν λέμβων καθίστων ὑπερμέτρως πανηγυρικὸν αἱ μεγάλαι ἑλληνικαὶ σημαῖαι, καινουργεῖς καὶ ἀπαστράπτουσαι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐλάχισται ἦσαν αἱ κρητικαί, ἵνα μὴ εἴπω, ὅτι δὲν ὑπῆρχον καθόλου. Καταβιβασθεισῶν τῶν κλιμάκων, πρῶτος ἀνῆλθεν ὁ πρόεδρος τοῦ Δημοτ. Συμβουλίου Χανίων, ἐν ἐπισήμῳ πολιτικῇ περιβολῇ κ. Φραντζεσκάκης μετά τινων Συμβούλων καὶ ἐχαιρέτισεν ἐκ μέρους τῆς πόλεως τὸν πρόεδρον τῆς ἐκδρομῆς κ. Ν. Καζάζην καὶ τοὺς κυρίως διοργανωτὰς τῆς ἐκδρομῆς κ.κ. Θεόδ. Λουκάκην καὶ Ματ. Ροδινόν.

Μόλις ἀνῆλθεν ὁ πρόεδρος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου ἐπὶ τοῦ πλοίου, ἡ μουσικὴ ἤρχισεν ἀνακρούουσα ἁρμονικώτατα τὸν ἑλληνικὸν ἐθνικὸν ὕμνον. Ἐν ἀκαρεῖ ὅλον ἐκεῖνο τὸ πλῆθος ἀπεκαλύφθη εὐλαβέστατα, μέχρις οὗ, τῆς μουσικῆς παυσάσης, ἤρχισε πάλιν ὁ δαιμονιώδης τῶν ζητωκραυγῶν καὶ τῶν χειροκροτήσεων θόρυβος. Ἐντὸς πέντε λεπτῶν ὅλοι οἱ ἐκδρομεῖς, ἐγκαταλείψαντες τὸ πλοῖον, εὑρισκόμεθα ἐντὸς τῶν ἀναμενουσῶν ἡμᾶς λέμβων, αἵτινες ἐχώρουν μετὰ μεγίστης τάξεως, προπορευομένης τῆς τοῦ προέδρου τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου, φερούσης τὸν κ. Καζάζην. Ἐν τῇ ἀποβάθρᾳ ἀνέμενον ἡμᾶς ὁ Δήμαρχος Χανίων κ. Σκαμνάκης, ἰατρός, ὁ ἀρχηγὸς τῆς κρητικῆς Χωροφυλακῆς, Ἰταλὸς ἀντισυνταγματάρχης, εἶδος ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν τῆς Κρητικῆς Πολιτείας, ὁ μοίραρχος Χανίων, ἐπίσης Ἰταλός, πολλοὶ βουλευταὶ καὶ πρώην σύμβουλοι (ὑπουργοί), ὅλος ὁ ἐπιστημονικὸς κόσμος τῆς πόλεως, ὁ διευθυντὴς τῆς κρητικῆς Τραπέζης κ. Σακελλαρίου, οἱ δημόσιοι καὶ δημοτικοὶ ὑπάλληλοι καὶ ἄπειρον πλῆθος λαοῦ, ζητωκραυγάζοντος ἐν ἐνθουσιώδει παραφορᾷ.

Καθ' ἣν στιγμὴν ὁ Δήμαρχος ἐχαιρέτιζεν, ὡς ἄρχων τῆς πόλεως, τὸν κ. Καζάζην, ὡς ἀρχηγὸν τῆς ἐκδρομῆς, δύο παλαιὰ ἐνετικὰ τηλεβόλα ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ δεξιοῦ προμαχῶνος τοῦ φρουρίου ἐβρόντων χαρμοσύνως καὶ ὁ ἐθνικὸς ἐκεῖνος ἐναγκαλισμὸς τῶν κεχωρισμένων μέν, ἀλλὰ τῆς αὐτῆς μεγάλης πατρίδος τέκνων, ὑπὸ τὸν θόρυβον τῆς μουσικῆς, τῶν ζητωκραυγῶν, τῶν πυροβολισμῶν καὶ τῆς ὀχλοβοῆς, ἀπετέλει ἓν εἶδος μεγάλου ᾄσματος, ἑνὸς πανάρμονίου ὕμνου πρὸς τὸν Ὕψιστον, τοῦ ὁποίου ἡ ἐπῳδὸς ἦτο **«Ζήτω τὸ Ἔθνος! Ζήτω ἡ Μεγάλη Ἑλλάς! Ζήτω ἡ Κρήτη! Ζήτω ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων! Ζήτω ὁ Πρίγκηψ Γεώργιος! Ζήτω ἡ Ἕνωσις!»**

Ἐξελθόντες ἐπὶ τῆς προκυμαίας ἐγείναμεν ἀνάρπαστοι. Ὁ δεξιωθεὶς τέως

ἄγνωστος ὠνομάζετο Γεώργιος Μυλωνογιαννάκης, τέως σύμβουλος (ὑπουργός). Μᾶς ὡμίλει ὡσεὶ ἤμεθα παλαιοὶ γνώριμοι, φίλοι, ἀδελφοί.... Προυχωροῦμεν, προυχωροῦμεν, χωρὶς νὰ γνωρίζωμεν πρὸς ποῖον μέρος ἐφερόμεθα, ἀκολουθοῦντες τὸν Δήμαρχον. Εἰσήλθομεν εἰς τὸν καθεδρικὸν ναὸν τῆς πόλεως. «Εὐλογητὸς ὁ Θεός... ἀπαγγέλλει εἷς τῶν λειτουργῶν τοῦ Ὑψίστου. «Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν....» Ψάλλεται δοξολογία ἐπὶ τῇ ἀφίξει μας. Ὁ ἐπίσκοπος Χανίων προΐσταται τῆς τελετῆς καὶ ἐκφωνεῖ κατάλληλον λόγον, σχετιζόμενον μὲ τοὺς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνας τῆς Κρήτης. Ἐκεῖ διὰ πρώτην φορὰν ἀκούω ψαλλόμενον τὸν πολυχρόνιον τοῦ Ἕλληνος Βασιλόπαιδος Γεωργίου, ὅστις εἶνε συγχρόνως πολυχρόνιος τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων, τῆς Βασιλίσσης, τοῦ Διαδόχου τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου, τῆς Πριγκηπίσσης Σοφίας, τῶν τέκνων αὐτῶν, παντὸς τοῦ ἑλληνικοῦ παλατίου καὶ τοῦ.... ἑλληνικοῦ στρατοπέδου!

Ἐκ τοῦ ναοῦ ὡδηγήθημεν εἰς τὸ Δημαρχεῖον. Ὁ Δήμαρχος, ἀξιομίμητον παράδειγμα ὀλιγολογίας, προσεφώνησε τὸν κ. Καζάζην, τιων ἠ τα.τα διὰ λόγου, μεστοῦ ἐθνικοῦ διαφέροντος, ἐξ οὗ ἀποσπῶ ὀλίγας μόνον φράσεις: «Ἐρχόμεθα νὰ προσκυνήσωμεν τὸ αἱματοβαφὲς ἔδαφος τῆς ἡρωϊκῆς Κρήτης, τῆς συνεχισάσης τὸν ἱερὸν «ἀγῶνα τοῦ 1821. Ἐρχόμεθα νὰ διδαχθῶμεν πῶς καταλύεται ἡ τυραννία. Ἐρχό«μεθα νὰ ἀντλήσωμεν ἐθνικὸν θάρρος καὶ νὰ τὸ μεταδώσωμεν πρός τε τοὺς ἐλευθέ«ρους καὶ τοὺς ἀλυτρώτους ἀδελφούς!» Τῷ ἀπήντησε καταλλήλως ὁ Πρόεδρος τοῦ Δημ. Συμβουλίου κ. Φραντζεσκάκης, ἀνὴρ ἐκ τῶν λεγομένων «τετραπεράτων». Ἡ συγκίνησις πάντων ἦτο ἀπερίγραπτος.

Ὁ κ. Καζάζης, κατὰ γενικὴν ἀπαίτησιν, ἐξῆλθεν εἶτα εἰς τὸ ἐξώστην καὶ ἐχαιρέτισε τὸ ὑπὸ ἐθνικῆς φρενίτιδος κατεχόμενον πλῆθος, καὶ ἐξεφώνησε δεύτερον λόγον, τὸν ὁποῖον κατέστρεψε διὰ τῆς ἑξῆς ὡραιοτάτης ἀποστροφῆς: «Σεῖς, γενναῖοι «Κρῆτες, μόνοι ἐξ ὅλου τοῦ ἑλληνικοῦ γένους, καθ' ἣν στιγμὴν ἔθνησκεν ὁ τελευ«ταῖος Ἕλλην Αὐτοκράτωρ καὶ ὁ τύραννος κατακτητὴς εἰσήρχετο εἰς τὴν βασιλίδα «τῶν πολεων, σεῖς μόνοι δὲν ὑπεκύψατε, ἀλλ' ἐξήλθετε, συνθηκολογήσαντες, μεθ' «ὅλων τῶν τιμῶν τοῦ πολέμου, ὡς ἐλεύθεροι, καὶ ἤλθατε ἐνταῦθα, ἵνα συνεχίσητε «τὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας. Τοιαύτη μεγάλη ἱστορικὴ πρᾶξις ἐπιβάλλει ὑμῖν ὑπο«χρεώσεις. Προσπαθήσατε, ἵνα ὑμεῖς πρῶτοι εἰσέλθητε εἰς τὴν ὑπόδουλον πρωτεύ«ουσαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ στήσητε τὴν σημαίαν τοῦ Σταυροῦ ἐπὶ τοῦ τρούλ«λου τῆς Ἁγίας Σοφίας...» Χειροκροτήματα καὶ ζητωκραυγαὶ «Ζήτω ὁ Πρόεδρος «τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» οὐρανομήκεις.

Δὲν ἐτελείωσαν ἀκόμη οἱ λόγοι. Ὁ Πρόεδρος τοῦ δικηγορικοῦ Συλλόγου κ. Ψαρουδάκης ἐκφωνεῖ λόγον μακρὸν καὶ ρητορικόν, μετ' αὐτὸν ὁμιλεῖ ὁ κ. Μεν. Λαντράκης καὶ τοῦτον διαδέχεται εἷς ποιητής. Ἀναψυκτικὰ δροσίζουσιν ἡμᾶς πρὸς στιγμὴν καὶ ἀμέσως ἐξερχόμεθα. Ποῦ πηγαίνομεν; Ὅπου μᾶς ὁδηγοῦν. Εἴμεθα ἑτεροκίνητοι καὶ οὐχὶ αὐτοκίνητοι. Ἀπαγόμεθα πρὸς τὸ προγευματίσαι.

Εἷς κύριος, ὅστις ἔμαθον ὅτι ὀνομάζεται Μαρκαντωνάκης, ἀπαγαγὼν τρεῖς τέσσαρας ἀδελφικοὺς συμπλωτῆράς μου, ἤθελε ν᾿ ἀπαγάγῃ καὶ ἐμέ. Ἀλλ᾿ ὁ κ. Μυλωνογιάννης γενναίως ὑπερήσπισε τὴν ἀπόπειραν ταύτην, καὶ τεθεὶς ἐντὸς ἁμάξης μετηνέχθην εἰς Χαλέπαν, ὅπου ἐγευμάτισα θαυμάσια ἐντὸς οἴκου, προσομοιάζοντος μὲ ἀνθῶνα καὶ διὰ πρώτην φορὰν ἐγεύθην τὸ περίφημον κρητικὸ γλύκισμα *σκαλτσούνια*.

* *
*

Ἓν τῶν ἱερωτέρων καὶ τῶν σπουδαιοτέρων καθηκόντων τῶν εἰς Κρήτην κατελθόντων ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» ἦτο καὶ ἡ στέψις τῶν τάφων τῶν κατὰ τὴν μάχην τῶν Βουκουλιῶν πεσόντων ἀξιωματικῶν τοῦ καταλαβόντος τὴν Κρήτην ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀνθυπολοχαγῶν Ἀριστ. Σαράτσογλου, Ραοὺλ Τριγγέττα καὶ Δανάλη. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς μικρᾶς ταύτης εἰς Ἀλικιανὸν ἐκδρομῆς ἡγεῖτο ὁ ἕτερος τῶν διοργανωτῶν τῆς ὅλης ἐκδρομῆς κ. Θεόδωρος Λουκάκης. Ὁ Δήμαρχος Ἀλικιανοῦ, πελώριος ἡλιοκαὴς βρακοφόρος, καὶ ἀγωνιστὴς συνάμα, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα μοὶ διαφεύγει δυστυχῶς, ἦλθεν ἐπίτηδες, ἵνα ὁδηγήσῃ τοὺς ἐκδρομεῖς εἰς τὴν ἕδραν τοῦ δήμου του, ἔνθα ὑπάρχουσιν οἱ πεφιλημένοι τάφοι τῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Κρήτης πεσόντων ἀξιωματικῶν τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, κομίσας καὶ στέφανον δάφνης πρὸς τὸν κ. Καζάζην. Ὅπως ἐξήλθομεν τοῦ λιμένος ἀπληρωτεί, οὕτως ἀπληρωτεὶ ἐπέβημεν ἁμαξῶν, ἵππων λαμπρῶν κρητικῶν, ἡμιόνων καὶ ὄνων. Τὰ μεταγωγικὰ ταῦτα ἔξοδα ἦσαν εἰς βάρος τοῦ δήμου Χανίων. Περὶ τὰς δέκα πέντε ἁμάξας, πεντήκοντα ἵππους, ἄλλους τόσους ἡμιόνους καὶ ἄλλους τόσους περίπου ὄνους ἐτέθησαν εἰς τὴν διάθεσίν μας. Ἀλλὰ δὲν ἤμεθα μόνον ἡμεῖς οἱ ἐκ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ἐκδρομεῖς, οἵτινες ἐξεκινήσαμεν διὰ τὸν Ἀλικιανόν· περισσότεροι ἦσαν ἐγχώριοι, εἰς οὓς συγκατελέγοντο καὶ οἱ πεζοὶ ἀγωγεῖς κτήτορες τῶν ἵππων, τῶν ἡμιόνων καὶ τῶν ὄνων. Τὸ ὅλον τῆς συνοδείας, ἐκκινησάσης ἐκ τῆς πλατείας, ἀνήρχετο εἰς τριακοσίους καὶ ἐπέκεινα ἄνδρας. Προηγεῖτο ἡ φέρουσα τοὺς δύο διοργανωτὰς Προέδρους τῶν ἐν Πειραιεῖ σωματείων «Ὁμονοίας» καὶ «Προόδου» ἅμαξα μετὰ τῶν σημαιῶν αὐτῶν καὶ τοῦ στεφάνου καὶ εἵποντο αἱ ἄλλαι καὶ τὰ λοιπὰ ὑποζύγια μετὰ τῶν ἀναβατῶν καὶ τῶν ἀγωγέων αὐτῶν. Τὸ θέαμα ἦτο ἐκτάκτως γραφικὸν καὶ πανηγυρικόν.

Ἐνῷ διηρχόμεθα τὴν πόλιν, διευθυνόμενοι πρὸς τὰ ἔξω, αἱ γυναῖκες εἶχον καταλάβῃ τὰ παράθυρα καὶ τοὺς ἐξώστας,—εἰς τὸ εἶδος δὲ τοῦτο εἶνε πολὺ πλούσιαι αἱ οἰκίαι τῶν Χανίων—καὶ ἔρραινον τοὺς ἐκδρομεῖς μὲ ἄνθη καὶ ζαχαρωτά, χαιρετίζουσαι ἡμᾶς: «Καλῶς ὡρίσατε! Καλῶς ὡρίσατε! Νὰ μᾶς φέρετε καὶ τὴν ἕνωσιν!» Ἐξελθόντες τῶν Χανίων εἰσήλθομεν εἰς πέλαγος ἐλαιῶν. Εἰς πολλὰ μέρη διεκρίνοντο ὁλόκληρα στρέμματα ἐλαιοδένδρων, ὑλοτομημένων ὑπὸ τῶν

Τούρκων κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπανάστασιν, ὡς ἀνηκόντων εἰς Χριστιανούς. Μετὰ μίαν ὥραν, διερχόμενοι διὰ μέσου τῶν ἐλαιώνων, ἐξήλθομεν, ἔχοντες πρὸ ἡμῶν εὐρεῖαν πεδιάδα, ἐξ εὐφορωτάτων ἐσπαρμένην ἀγρῶν, τῶν ὁποίων πάλιν τὰ τῆδε κἀκεῖσε ἐγκατεσπαρμένα δένδρα δὲν ἦσαν ἄλλο ἢ ἐλαῖαι. Μᾶς ἐναπελείπετο μία καὶ ἡμίσεια ὥρα εἰσέτι, ἕως ὅτου φθάσωμεν εἰς τὸν Ἀλικιανόν, εἰς τοὺς προσφιλεῖς τάφους, τὸ τέρμα τῆς ἐκδρομῆς ταύτης. Ἔτρεχον συρόμεναι αἱ ἅμαξαι, ἔτρεχον καλπάζοντες οἱ ἵπποι, ἔτρεχον ὄπισθέν των οἱ ἡμίονοι, καὶ παρ' αὐτοὺς κατέφθανον οἱ ὄνοι, ἐπῷ οἱ διάφοροι πεζοί, καλοφορεμένοι καὶ εὐθυτενεῖς, ὡς κυπάρισσοι, ἠκολούθουν ἔχοντες ἀνεσυρμένην τὴν ἡρωϊκὴν βράκαν, ἐπήδων ὡς αἴγαγροι τοὺς χάνδακας καὶ τοὺς ρύακας, μὴ ὑπολειπόμενοι ποσῶς κατὰ τὴν πορείαν. Τέσσαρες ἔφιπποι χωροφύλακες τῆς κρητικῆς Χωροφυλακῆς, γνήσια τέκνα τοῦ Ψηλορείτου καὶ τῆς Ἴδης, τέλειοι τύποι εὐρωπαίων χωροφυλάκων, ὑπὸ τὴν σοφὴν ἐκπαίδευσιν Ἰταλῶν καραβινιέρων, ἠκολούθουν κατὰ διαταγὴν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς χωροφυλακῆς σεμνοί, εὐθυτενεῖς, οὐδόλως ἀναμιγνυόμενοι εἰς τὰς διαφόρους τῶν ἐκδρομέωνδιαχύσεις, οὐδὲ συνομιλοῦντες μέ τινα, ἐπισύροντες τὸν θαυμασμὸν ἡμῶν, τῶν συνειθισμένων ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν χωροφυλακήν, ἧς ὁ τελευταῖος χωροφύλαξ νομίζει, ὅτι εἶνε ἴσος μὲ πρωθυπουργόν. Καθ' ὁδὸν ὅμιλοι ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἑορτασίμως ἐνδεδυμένων, μᾶς ἐχαιρέτων καὶ ἐζητωκραύγαζον ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως. Εἰς τὸν Γαλατᾶν ὁ κ. Θεοχ. Ν. Ρίτσης, πρώην Σταυρουλάκης, ἀποβαλὼν τὸ τελευταῖον ἐπίθετον, χάριν ἐθνικῆς φιλοτιμίας, ἐξεφώνησεν ἐνθουσιαστικώτατον λογίδριον, καταλήγων εἰς τὴν προσφιλῆ διὰ πάντα Κρῆτα ζητωκραυγήν: **«Ζήτω ἡ Ἕνωσις!»** Τέλος διερχόμεθα τὸν ὁμηρικὸν Ἰάρδανον ποταμόν, (Πλατανιᾶν), ὅστις εἶνε ὁ Δούναβις τῆς Κρήτης, καὶ εἰσερχόμεθα εἰς τὸν μυροβόλον Ἀλικιανόν, κατάφυτον ἀπὸ πορτοκαλέας καὶ λεμονέας. Διηυθύνθημεν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ χωρίου, ἧς ὁ κώδων ἐσήμαινε πενθίμως, καὶ εὑρέθημεν ἐνώπιον τοῦ τάφου τοῦ Ἀριστείδου Σαράτσογλου, τῶν ἄλλων δύο τάφων, τοῦ Τριγγέττα καὶ τοῦ Δανάλη, εὑρισκομένων, τοῦ μὲν πρὸς βορρᾶν, εἰς Βουκολιές, τοῦ δὲ νοτιοανατολικῶς, εἰς τὸ Μονοκούμαρο. Ὁ ἱερεύς, εἶδος τιθασσευμένου Παπᾶ-Μαλέκου, ἤρχισε τὸ τρισάγιον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τῶν πεσόντων ἀξιωματικῶν, ὁ δὲ κ. Θ. Λουκάκης ἔστεψε τὸν τάφον τοῦ Σαράτσογλου, συμπεριλαμβάνων καὶ τὰ ὀνόματα τῶν δύο ἄλλων Τριγγέτα, καὶ Δανάλη, ἐκφωνήσας συγκινητικώτατον λογίδριον, μεθ' ὃ λόγιός τις, ἴσως ὁ διδάσκαλος τοῦ χωρίου, ἀπήγγειλε εἶδος πανηγυρικοῦ τῆς ἡμέρας, περιορισθεὶς εἰς τοὺς κρητικοὺς ἀγῶνας ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐνετοκρατίας μέχρι τῆς τελευταίας ἐπαναστάσεως, καὶ τῆς ἱστορικῆς διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Κρήτης μάχης τῶν Βουκουλιῶν, καθ' ἣν ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἐνίκησε τὸν τουρκικόν.

Λήξάσης τῆς ἐπιμνημοσύνου ἀκολουθίας, ὡδηγήθημεν εἰς τὸν πύργον τοῦ κ. Ἡσυχάκη, τὸν χρησιμεύσαντα ὡς ἀρχηγεῖον τοῦ καταλαβόντος τὴν Κρήτην ἑλληνικοῦ

στρατοῦ, ὅπου μᾶς παρεσχέθησαν ἔξοχα πορτοκάλια καὶ περιφημισμένος μέλας οἶνος, ἀλλ' οἱ πλεῖστοι ἐκ γνώσεως προὐτίμων τὸ ἔξοχον νερὸν τοῦ Ἀλικιανοῦ, ὅπερ θεωρεῖται ὡς ἓν τῶν καλειτέρων τῆς Κρήτης. Μετὰ ταῦτα, ἐπισκεφθέντες τὸν ἱστορικὸν πύργον τοῦ Δὲ Μουλίνου, Ἐνετοῦ ἄρχοντος, ὅστις συνέλαβε δι' ἀπιστίας τέσσαρας χιλιάδας Κρῆτας, τὸ ἄνθος τῆς Μεγαλονήσου, ναρκώσας αὐτοὺς δι' ὀπίου κατὰ τοὺς γάμους τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ Σοφίας μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Κανδαλέου, προέβη εἰς τὴν ἀπάνθρωπον αὐτῶν σφαγήν, καθ' ἣν ἔπεσε καὶ αὐτὴ ἡ νύμφη— θυγάτηρ αὐτοῦ Σοφία,—συμμαχήσασα μετὰ τοῦ μνηστῆρος αὐτῆς, ἐπεστρέψαμεν, φθάσαντες εἰς τὰ Χανιὰ περὶ τὴν 7ην ὥραν.

Τὸ Γεῦμα τοῦ Δήμου.

Ὁ Δήμαρχος κ. Σκαμνάκης προσεκάλεσε τοὺς ἐκδρομεῖς εἰς γεῦμα ἐν τῷ Βουλευτηρίῳ, ὅ περ, καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἀπουσίας τῆς Βουλῆς, χρησιμεύει ὡς Θέατρον, καὶ ὡς κάτι ἄλλο ἀκόμη, ὅ περ δὲν ἐνθυμοῦμαι. Τριακόσιοι καὶ ἐπέκεινα παρεκάθησαν εἰς τὸ συμπόσιον τοῦτο. Ἐνετικοὶ φανοὶ ἐστόλιζον ἐσωτερικῶς τε καὶ ἐξωτερικῶς τὸν ξενῶνά μας καὶ βεγγαλικὰ φῶτα ἀφειδῶς ἐκαίοντο. Τὸ ἄνθος τῶν Χανίων ἦσαν προσκεκλημένοι: δημόσιοι ὑπάλληλοι, ὁ ἀρχηγὸς τῆς χωροφυλακῆς, ὁ μοίραρχος, ὁ πρόεδρος τοῦ Πρωτοδικείου, ὁ Γενικὸς Εἰσαγγελεὺς κ. Τσέλος, ὁ διευθυντὴς τῆς κρητικῆς Τραπέζης καί τινες τῶν πρώην Συμβούλων (ὑπουργῶν) μεταξὺ τῶν ὁποίων διεκρίνετο ὁ κ. Φούμης. Καὶ τὸ ὡραῖον φῦλον ἀντεπροσωπεύετο ἐπαρκῶς καὶ ἰδίως κατὰ τὰ ἐπιδόρπια, ὅτε τὰ θεωρεῖα κατελήφθησαν ὑπὸ ἐκλεκτοῦ κοινοῦ. Ὁ κ. Καζάζης ἐκάθητο μεταξὺ τοῦ Δημάρχου καὶ τοῦ γηραιοῦ ἀγωνιστοῦ Νικολαΐδου. Φαγητὰ ἔξοχα, νοστιμώτατα. Ψητὸ κρέας, ὅμοιον τοῦ ὁποίου μόνον εἰς τὰς κορυφὰς τοῦ Πίνδου καὶ τοῦ Ὀλύμπου δύναται νὰ φάγῃ τις, μπαρμπούνια, σαλάτες, κόκκινα αὐγὰ καὶ περίφημος κρητικὴ μιζίθρα ἐκάλυπτον τὰς τραπέζας, καὶ παραδόξως ζῦθος ἀντὶ οἴνου προσηνέχθη πρὸς πόσιν, ἐγχώριος μὲν κρητικός, ἀλλὰ κατὰ πολὺ ἀνώτερος τοῦ ἀθηναϊκοῦ, προσομοιάζων πρὸς τὸν τοῦ Δρέερ, ἂν καὶ ἀρκεταὶ φιάλαι ἀληθοῦς ζύθου Δρέερ διενέμοντο εἰς τοὺς περὶ τὸ Προεδρεῖον καθημένους.

Ἀρχίζουν αἱ προπόσεις ὑπὸ τοὺς γλυκεῖς ἤχους τῆς μουσικῆς. Πρώτη πρώτη ὑπὲρ τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων, ἐγερθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. Δημάρχου ἥτις, ὡς συνήθως, ἦτο καὶ γενικὴ πρόποσις ὑπὲρ τῆς Βασιλίσσης, τοῦ Διαδόχου, τῆς Πριγκηπίσσης Σοφίας, τοῦ Πρίγκηπος Γεωργίου καὶ τῆς μετὰ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ἑνώσεως τῆς Κρήτης. Ὁ Πρόεδρος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου κ. Φραντζεσκάκης προέπιεν ὑπὲρ τοῦ Προέδρου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» κ. Ν. Καζάζη, καταδείξας τὴν μεγάλην ἐθνικὴν σημασίαν τῆς Μακεδονίας, ὑπὲρ ἧς ἐν τῷ μέσῳ ἀνεξηγήτου ἐθνικῆς ἀδρανείας τοσοῦτον εἰργάσθη ὁ

Πρόεδρος τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», κρατῶν εἰς χεῖρας αὐτοῦ τὴν δᾷδα τῆς ἀληθείας. Μετὰ τοῦτον ὁ πρώην Σύμβουλος κ. Φούμης ὑπὲρ τοῦ Διαδόχου τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου, τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἄνευ τῆς διοργανώσεως τοῦ ὁποίου ἡ Ἑλλὰς οὐδέποτε θὰ δυνηθῇ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἐθνικὴν αὐτῆς ἀποστολήν, τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ὑποδούλων ἀδελφῶν, οὐδὲ νὰ ἀμυνθῇ ὑπὲρ τῆς ἰδίας αὐτῆς ἀσφαλείας. Μετὰ τοῦτον πάλιν ὁ κ. Γεωργ. Σκουλούδης, ὡσεὶ ἀπαντῶν ἐπὶ τὸ αἰσιοδοξώτερον πρὸς τὸν κ. Φούμην, προέπιεν ὑπὲρ τῆς Μεγάλης Πατρίδος, εἰπών: «εἰς τὸ βάθος »ἐκεῖ βλέπω τὴν Κρήτην μας ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Νικολούδη μας καὶ τὴν Ἑλλάδα »μας ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Καζάζη μας. Ἐνόσῳ ὑπάρχουν ἄνδρες ὡς ὁ Νικολούδης »καὶ ὁ Καζάζης μὴ δειλιῶμεν! Ζήτω ἡ Μεγάλη Ἑλλάς!» Μετὰ τούτους ὕψωσε τὸ κύπελον ὁ κ. Καζάζης, καὶ ἀφοῦ ηὐχαρίστησε τὴν πόλιν Χανίων διὰ τὴν μεγάλην ὑποδοχή, ἣν προπαρεσκεύασε πρὸς τοὺς ἐκ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος ἐκδρομεῖς εἶπεν, ὅτι ἡ Κρήτη ἐδίδαξεν εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν τὸ καθῆκον, ὅπερ ἐπέβαλον ἡμῖν οἱ ἥρωες τοῦ 1821. «Ἤλθομεν ἐδῶ, εἶπε, ἵνα μάθωμεν πῶς εἷς λαὸς συντρίβει »τὰ δεσμά του, ἵνα ἀντλήσωμεν θάρρος, ἵνα λάβωμεν δύναμιν ἐκ τοῦ ἐδάφους, »ἔνθα τὸ πρῶτον ἀνέτειλον οἱ νόμοι τοῦ κόσμου. Σεῖς πρῶτοι ἐζήσατε τὸν »βίον τῶν ἐλευθέρων. Σεῖς ἐκ τοῦ ὕψους τῶν Λευκῶν Ὀρέων, τοῦ Ψηλορείτου καὶ »τῆς Ἴδης, ἐκηρύξατε εἰς τὸν κόσμον τὰ δίκαια τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ποῖος ἄλλος »λαὸς δύναται νὰ ἐπιδείξῃ περισσότερα ὑμῶν τρόπαια ἐναντίον τῆς τυραννίας; Εἷς »μέγας διπλωμάτης εἶπεν: **«ἄνευ τῆς Κρήτης» ἡ Ἑλλὰς οὐδὲν ἔχει μέλλον»** θὰ ἐργασθῶμεν πρὸς τελείαν ὑμῶν ἀπελευθέρωσιν, διότι ἄνευ ὑμῶν δὲν »δυνάμεθα νὰ πραγματοποιήσωμεν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Μακεδονίας, τῆς Θρά»κης, τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἔχομεν πεποίθησιν εἰς τοὺς ἀπογό»νους τῶν μαρτύρων τοῦ Ἀρκαδίου. Προπίνω ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως τῆς Κρήτης μετὰ »τῆς Ἑλλάδος.»

Ἐνῷ αἱ προπόσεις διεδέχοντο ἡ μία τὴν ἄλλην, ὡς κῦμα διαδέχεται τὸ κῦμα, κάτω εἰς τὴν θύραν χορευταὶ Σφακιανοὶ χορεύουν τὸν πυρρίχιον. Ἀλλ' ἡ ὥρα παρῆλθεν. Ἐσήμανεν ἡ ἑνδεκάτη ἐκ τοῦ ὕψους φρουρίου τινός, ὡς κέλευσμα διαλύσεως τῆς ἐθνικωτάτης ὁμηγύρεως. Ἐγειρόμεθα. Ἡ μουσικὴ ἐμπρὸς καὶ κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὸν λιμένα, ὅστις ἀπήστραπτεν ἐκ τῶν βεγγαλικῶν φώτων καὶ ἀντήχει ἐκ τῶν ζητωκραυγῶν καὶ τῶν ᾀσμάτων. Ἄλλα βεγγαλικὰ φῶτα ἔκαιον ἔξωθεν τοῦ ἐσωτερικοῦ λιμένος, ἔνθα ἀνέμενε τὸ ἀτμόπλοιόν μας. Ἀποχαιρετισμὸς καὶ κατευόδιον ἐν μιᾷ στιγμῇ. Ὁ ἐσωτερικὸς λιμὴν πληροῦται λέμβων φωταγωγημένων καὶ σημαιοστολίστων, οἱ πύραυλοι διασχίζουσι τὰ ὕψη ὡς γιγάντειοι πύρινοι ὄφεις καὶ βροντῶσιν ἐκρηγνύμενοι εἰς τοὺς αἰθέρας, ἡ μουσικὴ παιανίζει ἐναλλὰξ τὸν ἑλληνικὸν καὶ τὸν κρητικὸν ὕμνον, αἱ ζητωκραυγαὶ ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως καὶ τοῦ ἔθνους ἀντηχοῦσι φρενητιώδεις, καὶ οἱ ἐκδρομεῖς, κατάκοποι ἐκ τῶν ἀδελφικῶν περιποιήσεων τῶν Χανιωτῶν, ἀνερχόμεθα ἐπὶ τοῦ πλοίου, ἡ ἄγκυρα ἀνασύρεται, ὁ Χατζῆ — Ἀρότης καταλαμβάνει πάλιν τὴν θέσιν τοῦ πλοηγοῦ, καὶ μετ' ὀλίγον ἀπαίρομεν διὰ τὴν Ρεθύμνην, ἵνα ἐναγκαλισθῶμεν ἄλλους ἀδελφούς, ἀποκομίζοντες τὰς λαμπροτέρας τῶν ἐντυπώσεων ἐκ τῆς πρωτευούσης τῆς Κρήτης, καὶ ἐνῷ ἀπεμακρυνόμεθα τῆς παραλίας μᾶς παρηκολούθουν αἱ ἰαχαὶ τῶν ζητωκραυγῶν **«Ζήτω ἡ ἕνωσις»** τὸ χρυσοῦν παντὸς Κρητὸς ὄνειρον.

(Ἀκολουθεῖ) **Ἐκδρομεύς.**

ΤΟ ΞΙΦΟΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐν Πάτραις πρώτης Διαλέξεως τοῦ Προέδρου ὁ γραμματεὺς τοῦ ἐ τῇ πόλει ταύτῃ τμήματος τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» κ. Α. Σ Μεταξᾶς, διευθυντὴς τοῦ «Νέου Αἰῶνος», ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ ὀργάνῳ αὐτοῦ ὑπὸ τὸν ἄνω τίτλον τρία ἄρθρα, τὰ ὁποῖα εὐχαρίστως ἀναδημοσιεύομεν.

Α'.

Ὅλον τὸ πλῆθος τῶν ἀκροατῶν, εἰς ὅσον ἠδύνατο νὰ ἐπαρκέσῃ ἡ ἄλλως εὐρυτάτη αἴθουσα τῆς σχολῆς τοῦ Λαοῦ, ἔμεινε κατάπληκτον πρὸ τῶν ὀδυνηρῶν ἀνακοινώσεων, εἰς ἃς προέβη ὁ εὐγενὴς ἀπόστολος τῆς ἑλληνικῆς Ἰδέας ὡς πρὸς τὴν θέσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῇ εὐρωπαϊκῇ συνειδήσει.

Χρονογραφικῶς μόνον καὶ ἀναλόγως τοῦ ὑπάρχοντος τὴν νύκτα ἐκείνην χώρου ἀναγράψαντες τὰς ἐκ τοῦ λόγου τοῦ κ. Καζάζη ἐντυπώσεις δὲν ἠδυνήθημεν νὰ πραγματευθῶμεν πάσας τὰς σοβαρὰς τοῦ πατριωτικωτάτου λόγου λεπτομερείας, τὰς ὁποίας ἔπρεπεν, ἂν ἦτο δυνατόν, ν' ἀκούσῃ κατὰ τὴν ἱκανῶς συγκινητικὴν ἐκείνην στιγμὴν σύμπαν τὸ Πανελλήνιον μετὰ τῶν Ἀρχόντων καὶ συναρχόντων αὐτοῦ.

Εἰς ἃς χώρας ἄλλοτε ἐθεωρεῖτο καύχημα ὁ φιλελληνισμὸς καὶ ἐνθουσιώδης ὑψοῦτο ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν δικαίων αὐτῆς ἡ φωνὴ τῶν Λαῶν, σήμερον ἐπικρατεῖ ψυχρότατος ἀδιαφορίας πρὸς τὴν Πατρίδα ἡμῶν βορρᾶς. Ἐκεῖ, ὅπου ἄλλοτε πᾶσα κατὰ τῆς Ἑλλάδος ὕβρις ἐθεωρεῖτο ὕβρις προσωπικὴ καὶ ἠγείρετο σθεναρὰ ὑπὲρ τῶν δικαίων ἡμῶν ἡ ξένη ἄμυνα, σήμερον κυριαρχεῖ καθ' ἡμῶν ἐχθρότης, προκαλοῦσα καὶ ἀπορίαν καὶ ἔκπληξιν. Ἐκεῖ, ὅπου ἄλλοτε συνεκλονεῖτο ἡ γῆ ἀπὸ ἐνθουσιώδεις φιλελληνικὰς ζητωκραυγάς, σήμερον πλημμυρεῖ τὰς ὁδοὺς τὸ ἀνθελληνικώτερον τῶν ρευμάτων, ἐνῷ τοὐναντίον αἱ βουλγαρικαὶ αὐθαιρεσίαι καὶ τὰ κακουργήματα τῶν δολοφονικῶν κομιτάτων εὑρίσκουσιν ὑπερασπιστὰς καὶ προμάχους.

Μετὰ θλίψεως, τὴν ὁποίαν κατεδήλου σαφῶς ἡ συγκίνησις τῆς ἐκφράσεως, ὁ κ. Καζάζης ἀνέφερεν, ὅτι πανταχοῦ τῆς Ἑσπερίας, ἔνθα μετέβη, ἵνα πράξῃ τὸ ἐφ' ἑαυτῷ ὑπὲρ τῆς φιλτάτης Πατρίδος, εὑρέθη πρὸ δημοσίας εὐρωπαϊκῆς γνώμης ἐπὶ τοσοῦτον μεταβεβλημένης καθ' ἡμῶν, ὥστε ὀδυνηροτάτην νὰ αἰσθανθῇ κατ' ἀρχὰς τὴν ἀπογοήτευσιν.

Καὶ ἡ μὲν συναίσθησις τοῦ πρὸς τὴν Πατρίδα καθήκοντος καὶ τῆς βαρύτητος τῆς ἀποστολῆς, ἣν ἐξ οἰκείου πατριωτισμοῦ ἀνέλαβε, κατενίκησαν τὴν ἐκ τῶν πρώτων ἐντυπώσεων ἀπογοήτευσιν τοῦ ἐπιφανοῦς ἀνδρός, ὅστις ἐπὶ ἓξ ὁλοκλήρους μῆνας, ἐπισκεπτόμενος ὑπουργοὺς καὶ βουλευτὰς καὶ δημοσιογράφους καὶ πάντα ἐπιφανῆ καὶ δημιουργῶν διαλέξεις καὶ γράφων καὶ λέγων καὶ ἀναπτύσσων τὴν ἱστορίαν καὶ παρατάσσων τὰς ἀποδείξεις καὶ ὑπερασπίζων τὰ ἑλληνικὰ δίκαια, κατώρθωσε νὰ μεταβάλῃ ὀλίγον τὰς ἐστρεβλωμένας πεποιθήσεις Παραμένει ὅμως ἀμετάβλητον τὸ θλιβερώτατον καὶ ἀπογοητευτικώτατον γεγονός, ὅτι ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐν Γαλλίᾳ, ἐν Ἰταλίᾳ, εἰς τὰς φλέβας τῶν λαῶν τῶν ὁποίων ἐνόμιζέ τις ἄλλοτε, ὅτι κυρίως ἑλληνικὸν ἔρρεεν αἷμα, πλεονάζει ἤδη ὁ μισελληνισμός.

Φρικτὸν εἰπεῖν! ἀνέκραζεν εἰς ἑκάστην τοῦ λόγου του περίοδον ὁ κ. Καζάζης.

Φρικτότατον!

Μᾶς θεωροῦσιν, ἔλεγεν, ἐκφυλισθέντας. Δὲν ἀναγνωρίζουσι πλέον ἐν ἡμῖν τοὺς υἱοὺς τῶν μεγάλων πατέρων, τοὺς ἀπογόνους ἐνθέων προγόνων, καὶ ἀποροῦσι πῶς τολμῶμεν νὰ κάμνωμεν κἂν ἁπλῶς λόγον περὶ Μακεδονίας. Ἔχει ἐγερθῆ καθ' ἡμῶν ὡσεὶ φοβερά τις σταυροφορία, ἐν ᾗ πρωτοστατοῦσιν ἄνδρες ἐπιφανεῖς εἰς ὄνομα, εἰς ἀξίωμα, εἰς πλοῦτον, εἰς κοινωνικὴν θέσιν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καταλέγονται καὶ ἄλλοτε ἔνθερμοι φιλέλληνες, ἀποβαλόντες πλέον πᾶν πρὸς τὴν Ἑλλάδα αἴσθημα. Ἀκολουθεῖ δὲ τὴν σταυροφορίαν ὁ εὐρωποϊκὸς τύπος, ἐνισχύων καὶ ἐνθαρρύνων αὐτὴν εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ στραγγαλισμοῦ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων καὶ τῆς ἀνακηρύξεως νέου βουλγαρικοῦ βασιλείου ἐν τῇ Μακεδονίᾳ.

Τοιαῦταί εἰσιν αἱ ἐντυπώσεις τοῦ ἐξ ἐγγυτάτης ἀποστάσεως μελετήσαντος τὰ πράγματα διαπρεποῦς καθηγητοῦ, τοῦ ἐπιχειρήσαντος τὸν δυσχερέστατον τῶν ἐθνικῶν ἀγώνων εἰς μετατροπὴν τῶν φρονημάτων τῆς ἐν Ἑσπερίᾳ δημοσίας γνώμης.

Πόθεν τῶν ἄλλοτε τοσούτων φιλελληνικῶν φρονημάτων ἡ σκληρὰ καὶ ἀγρία, δύναταί τις εἰπεῖν, μετατροπή;

Ἦτο εὔκολον νὰ τὸ ὑποθέσῃ τις· ἀλλ' εὔκολον ἦτο ἐπίσης ἐν τῇ ὑποθέσει νὰ ὑπάρξῃ καὶ ἀντίρρησις. Τὸ ἀντελήφθη ὅμως ἐν πόνῳ ψυχῆς ὁ κ. Καζάζης, καὶ μᾶς τὸ ἀνεκοίνωσε μὲ τὴν καρδίαν συντετριμμένην, ὥστε ἀντίρρησις νὰ μὴ ὑπάρξῃ.

Ποῦ λοιπὸν ὀφείλεται ἡ τοιαύτη μετατροπή;

Ὀφείλεται εἰς διηνεκεῖς ἐνεργείας τῶν Βουλγάρων καὶ εἰς τὸν διηνεκῆ ἡμῶν ὕπνον.

Ἡ Βουλγαρία, περὶ τῆς ὁποίας οὐχὶ πρὸ ἐτῶν πολλῶν δὲν ἐγίνετο ἐν

δ αφόροις συνθήκαις λόγος,«οὐδὲ ὡς περὶ γεωγραφικοῦ ὅρου», ὡς ἀναφέρει ὁ παρ' ἡμῖν πρύτανις τῆς Ἱστορίας κ. Καρολίδης, συνέλαβε τὸ σχέδιον νὰ κάμῃ τὴν Μακεδονίαν ἰδικήν της· ἤρξατο τοῦ ἔργου αὐτῆς διὰ τῆς ἐκδόσεως βιβλίων στρεβλούντων τὴν Ἱστορίαν, διὰ τῆς ἱδρύσεως σχολείων, διὰ τῆς μεταβολῆς τῶν ἱερέων εἰς ἀποστόλους τῆς ἐθνικῆς ταύτης ἰδέας της, καὶ ἐπὶ τέλους κατέληξεν εἰς τὴν δολοφονίαν πάντων τῶν προκρίτων Ἑλλήνων, εἴτε ἱερωμένων, εἴτε ἰδιωτῶν. Δὲν ἤρκεσαν ὅμως οὐδ' αἱ σιδηραῖ λόγχαι καὶ ἰδοὺ θέτει πάραυτα εἰς χρῆσιν καὶ τὰς «ἀργυρᾶς», ὡς εἶπεν ὁ κ. Καζάζης, κατακτῶσα οὕτω διὰ τοῦ χρυσίου τὰς συνειδήσεις τῶν κυριωτέρων ὀργάνων τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου καὶ δημιουργοῦσα ὑπὲρ αὐτῆς φρόνημα εἰς τὰς πρωτευούσας τῶν εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν καὶ εἰς ἄλλας ἐκ τῶν κυριωτέρων εὐρωπαϊκὰς πόλεις. Ἡ ἐργασία της ὑπῆρξε συστηματικὴ καὶ ἀένναος. Πρὸ οὐδεμιᾶς ἀπειλῆς καμπτομένη, πρὸ οὐδενὸς ἐμποδίου ὑποχωροῦσα, τὰ πάντα μηχανωμένη καὶ τὰ πάντα μεθοδικῶς καὶ μετὰ στερρᾶς ἀποφασιστικότητος ἐκτελοῦσα, εὗρεν ἐν Ἑσπερίᾳ τοὺς ὑπερασπιστάς, ὧν εἶχεν ἀνάγκην διὰ τὰς αὐθάδεις ἀξιώσεις της. Καὶ σήμερον ὑπάρχουσι πλειότεροι οἱ ὁμιλοῦντες μετὰ φανατισμοῦ περὶ τῶν δικαίων τῆς Βουλγαρίας ἢ περὶ τῶν δικαίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὅ,τι δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀποσβέσωσιν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας αἰῶνες ὅλοι, κινδυνεύει ν' ἀποσβεσθῇ ἤδη ἐκ τῆς ὀλιγοετοῦς, ἀλλὰ συστηματικῆς καὶ ἐπιμόνου ἐργασίας τῶν ληστῶν τῶν ἱστορικῶν ἡμῶν δικαιωμάτων.

Καθ' ὃν δὲ χρόνον τοσαῦτα ἐπετέλουν οἱ Βούλγαροι, ἡμεῖς τί ἐπράττομεν; Ἐταξειδεύομεν χάριν ἀναψυχῆς, ἐδίδομεν χορούς, ὑπεβλέπομεν τὰς Κυβερνήσεις, προεβάλλομεν προσωπικὰς ἀξιώσεις, ἀπομυζητικὰς τοῦ Προϋπολογισμοῦ, ἐφροντίζομεν νὰ ἱκανοποιήσωμεν τὰ πρόσωπα.

Ἡμεῖς παρεδίδομεν τὴν Διοίκησίν μας εἰς τοὺς φίλους τοῦ κόμματος, κατερρίπτομεν Ἐκκλησίαν, Δικαιοσύνην, Παιδείαν ἀπὸ τοῦ ὕψους αὐτῶν εἰς τὰ τέλματα τῆς συναλλαγῆς, κατεσπιλοῦμεν τὸ μέτωπον καὶ συνετρίβομεν ἐν τέλει πᾶσαν τὴν ἐκπολιτιστικὴν αὐτῶν δύναμιν· ἡμεῖς ἠνάπτομεν δι' ἐνθουσιωδῶν λόγων πυρκαϊὰν εἰς τὰ στήθη τοῦ λαοῦ, ἐκηρύσσομεν πόλεμον πρὸς τὴν Τουρκίαν—παρ' ἧς ἡ Βουλγαρία ἐλάμβανε βεράτια ἐνισχύσεως!—ἐτρεπόμεθα εἰς ἐπαίσχυντον φυγήν, ἐπληρώνομεν ἑκατομμύρια εἰς ἀποζημιώσεις, προεκαλοῦμεν ξενικὸν Ἔλεγχον, ἐπροδίδομεν ὅλην τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν τιμήν, ἠμνηστεύομεν τοὺς φυγάδας, ἐδημιουργοῦμεν στρατηγοὺς καὶ ναυάρχους, ἀνεβιβάζομεν εἰς τὸ ἀπροχώρητον τὸν Προϋπολογισμόν, διενέμομεν μεταξὺ τῶν προσώπων τὸ χρῆμα τοῦ λαοῦ, ἀναλόγως τοῦ μεγέθους ἑκάστης ἀξιώσεως, καὶ ἐξεδίδομεν προγράμματα μεγάλων ἔργων καὶ προεβαίνομεν εἰς πομπώδεις ὑποσχέσεις . . . .

Β'.

Ἡ Βουλγαρία λοιπὸν εἰργάζετο καὶ ἡμεῖς ἐκοιμώμεθα. Ἐκοιμώμεθα ἀναισθητοῦντες διὰ τὴν τύχην τῆς Μακεδονίας, καὶ ἐξυπνοῦμεν μόνον, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ σκεφθῶμεν περὶ τῶν ἰδίων, περὶ τῶν ἀτομικῶν ἀπαιτήσεων καὶ ἀξιώσεων. Συνέβη δ' ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ καὶ κάτι χειρότερον, κάτι φοβερώτερον, κάτι καταστρεπτικώτερον, εἰς τὸ ὁποῖον καὶ ὀφείλεται ὁ καθολικισμὸς τῆς ἐθνικῆς ἀναισθησίας.

Ἡ διαφθορὰ τοῦ λαοῦ.

Οἱ λαοί, κατὰ προαιώνιον καὶ ἀναλλοίωτον ἀξίωμα, θὰ ἀκολουθήσωσι τῶν ἀρχόντων τὰ ἴχνη. Τοιαύτην ἄλλως τε ἔχουσι καὶ τὴν ἀποστολὴν οἱ ἄρχοντες, νὰ διαμορφώνωσι τοὺς λαοὺς καὶ ποδηγετῶσιν αὐτοὺς εἰς εὐδαιμονίαν, εἰς ἀκμήν, εἰς πατριωτικὸν φρόνημα. Ἀλλ' ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἔλαβε παρὰ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ τὰ κάκιστα τῶν παραδειγμάτων.

Ζητοῦμεν αἴφνης ἀπὸ τὸν λαὸν θρησκευτικὸν αἴσθημα· ἀλλ' εἶδέ ποτε ὁ λαὸς τοὺς ἄρχοντας, εἶδε τοὺς ὑπουργούς, τοὺς τμηματάρχας, τοὺς νομάρχας, τοὺς εἰσαγγελεῖς, τοὺς δικαστάς, τοὺς καθηγητάς, τοὺς διδασκάλους τιμῶντας τὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ δίδοντας τὸ πρῶτον παράδειγμα τοῦ πρὸς τὰ ἱερὰ σεβασμοῦ; Εἶδεν ὁ λαὸς ἀκόμη ἱερεῖς κηρύσσοντας, ὡς ἔδει, τὸ Εὐαγγέλιον, σεμνούς, κοσμίους, μεμορφωμένους, ἀξιοπρεπεῖς, ἐπιβλητικούς, ὑπόδειγμα σωφροσύνης, ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον, αὐταπαρνήσεως, νουθετοῦντας, διδάσκοντας, ἐμπνέοντας;

Ζητοῦμεν ἀπὸ τὸν λαὸν τὰ ἀποσκορακισθέντα πάτρια ἤθη· τὰ ἤθη ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀνύψωσαν τὴν ἑλληνικὴν οἰκογένειαν εἰς τὴν ὑπάτην τῆς τιμῆς καὶ τοῦ σεβασμοῦ κορυφήν· τὰ ἤθη ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησαν ἑλληνικὴν κοινωνίαν μὲ φρονήματα γενναῖα· τὰ ἤθη ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀνέδειξαν Ἕλληνας ἄνδρας, κλεΐσαντας τὴν πατρίδα· τὰ ἤθη ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα συνήνωσαν τοὺς πατέρας ἡμῶν εἰς τὸν γιγαντωδέστερον τῶν ἀγώνων, εἰς τὸ καταπληκτικοῦ θαυμασμοῦ γεγονὸς τῆς ἀποσείσεως 400ετοῦς πανισχύρου δουλείας· τὰ ἤθη ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀνέδειξαν τὴν Ἑλλάδα ἐλευθέραν. Ἀλλὰ τίς ἀπεσκοράκισε τὰ ἤθη ταῦτα καὶ παρέσυρε τὸν λαὸν εἰς τὰ δίκτυα τοῦ ψευδοπολιτισμοῦ, μὲ τὸν ὁποῖον ἐμποτισθεὶς διεφθάρη; Τίς ἐμυκτήρισε καὶ ἀπεδίωξεν ἐκ τοῦ οἴκου του τὸν ἑλληνικὸν χορὸν καὶ τὸ ἑλληνικὸν ᾆσμα, μὲ τὰ ὁποῖα ἐγαλβανίζετο εἰς τοὺς αἰῶνας τῆς δουλείας ἡ ἐθνικὴ ψυχὴ καὶ ὑπὸ τοὺς ἤχους τῶν ὁποίων ἐγεννῶντο πατριῶται τιτανομάχοι; Τίς, ἀντὶ τούτων, ἤνοιξε διάπλατον τὴν θύραν τοῦ οἴκου του εἰς ὅ τι κοινωνικῶς καὶ ἐθνικῶς ὀλέθριον, τὸ ὁποῖον ἔφερεν ὅμως τὴν καλλιτεχνικὴν περιβολὴν τοῦ.....πολιτισμοῦ; Τίς ἐξεδίωξε τὴν ἀνδρικὴν ἑλληνικὴν ἀνατροφὴν καὶ ἔθηκε τὰ ἑλ-

ληνικὰ βρέφη, τοὺς μέλλοντας Ἕλληνας πολίτας, εἰς τετράτροχα ἢ τρίτροχα κοφίνια, καὶ ἀπεξένωσε τὴν μητέρα τοῦ τέκνου καὶ παρέδωκε τοῦτο εἰς τὴν ξένην τροφὸν καὶ τὸ ἐδίδαξε πρῶτον τοὺς γαλλικοὺς ψιττακισμοὺς καὶ ἔπειτα τὴν πάτριον γλῶσσαν; Τίς κατήργησε τὰς ἐθνικὰς ἑορτὰς τῆς ἀνυψώσεως τοῦ φρονήματος καὶ ἐκάλεσε τὸν λαὸν νὰ ἐντρυφήσῃ εἰς ὅ τι ξένον, τὸ ὁποῖον, φέρον τοῦ νεωτερισμοῦ (!) τὸ ἔνδυμα, ἔκρυπτε τὴν διαφθορὰν τοῦ φρονήματος;

Ζητοῦμεν ἀπὸ τὸν λαὸν φιλονομίαν. Ἀλλὰ τίς κατέστησεν αὐτὴν τὴν Δικαιοσύνην ἄνομον, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ δώσῃ τὸ παράδειγμα νομοταγοῦς; Τίς ἐνέβαλεν εἰς τὸν λαὸν τὴν πεποίθησιν, ὅτι δικαιοσύνη ἐν Ἑλλάδι εἶνε ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη «ἰσχὺς» καὶ ἐνεθάρρυνεν ἑπομένως αὐτὸν εἰς τὴν αὐτοδικίαν;

Ζητοῦμεν ἀπὸ τὸν λαὸν πατριωτισμόν· ἀλλὰ τίς ἐπεδείξατο τὴν μεγαλειτέραν πρὸς τὴν πατρίδα ἀναισθησίαν καὶ τίς ἀπεμάκρυνε τὸν λαὸν τῆς ἐθνικῆς ἰδέας;

Οἱ ἄρχοντες ἔδωκαν ὅλα ταῦτα τὰ παραδείγματα τῆς ἀθρησκίας, τῆς περιφρονήσεως τῶν πατρίων, τῆς ἐγκολπώσεως τοῦ ψευδοπολιτισμοῦ, τῆς διαφθορᾶς τῶν συνειδήσεων, τῆς λησμοσύνης τῶν καθηκόντων, τῆς ἀφιλοπατρίας, τῆς ἀναισθησίας.

Καὶ ἡ τοιαύτη τοῦ λαοῦ διαφθορά, ἡ τοιαύτη ἀφομοίωσις τοῦ περιβάλλοντος καὶ τοῦ περιβαλλομένου ἤγαγεν εἰς τὴν μαστίζουσαν ἡμᾶς οἰκονομικὴν καὶ ἠθικὴν πτωχείαν, εἰς τὴν νάρκην αὐτήν, ἡ ὁποία ἀπενέκρωσε πᾶν ὑψηλὸν φρόνημα, πᾶν ἐθνικὸν αἴσθημα, ἀνύψωσεν εἰς βασιλέα συνειδήσεως τὸ ὑλικὸν συμφέρον τοῦ ἀτόμου καὶ ἀνήγαγε τὴν γαντοφόρον ἐθνικὴν ἀναισθησίαν εἰς ὕψος εὐφυΐας (!) καὶ κοινωνικῆς ἀρετῆς (!).

Οἱ Βούλγαροι εἶδον τοῦτο καὶ ἔθεσαν πρώραν εἰς τὴν Μακεδονίαν μὲ πυξίδα τὴν ἰδικήν μας ἀναισθησίαν.

Οἱ ἐν Ἑσπερίᾳ γνωρίζουσιν ἐπίσης τοῦτο καλλίτερον τῶν Ἀρχόντων ἡμῶν, καὶ διὰ τοῦτο μᾶς θεωροῦσιν ἐκφυλισθέντας, καὶ διὰ τοῦτο ἔλεγον εἰς τὸν κ. Καζάζην: Πῶς θέλετε νὰ ὑπερασπίσωμεν ἡμεῖς ἑλληνικὰ δίκαια, τὰ ὁποῖα ἐγκατελείψατε σεῖς;

Καὶ ἤκουεν ὅλας ταύτας τὰς ἀρὰς ὁ εὐγενὴς ἀπόστολος τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἤνοιγε τὰς σελίδας τῆς Ἱστορίας καὶ κατηνάλου ἔνθερμον καὶ ἐθνικωτάτην εὐγλωττίαν, ἀμυνόμενος κατὰ τοῦ κυριεύοντος σήμερον τὰς εὐρωπαϊκὰς συνειδήσεις φιλοβουλγαρισμοῦ, τὸν ὁποῖον κανεὶς Ἕλλην ἄρχων δὲν ἐσκέφθη νὰ προλάβῃ καὶ οὐδεμία ὑψηλὴ ἐπέμβασις ἐκ τῶν πομπωδῶς ἑκάστοτε ἀγγελλομένων ἴσχυσε νὰ καταστείλῃ.

Ἀλλ' ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ὄντως ἐξεφυλίσθημεν καὶ ὅτι, ἂν

θέλωμεν νὰ ἐπανακτήσωμεν ὅ τι ἀπωλέσαμεν καὶ νὰ διατηρήσωμεν ὅσα ἐκ τῶν ὑπολειφθέντων κινδυνεύομεν, ν' ἀπολέσωμεν πρέπει νὰ ἐργασθῶμεν πλέον ἐθνικῶς, ὁπότε καὶ μόνον θ' ἀνακτήσωμεν καὶ δικαιώματα ἐκτιμήσεως ἐπὶ τῆς συνειδήσεως τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Νὰ ἐργασθῶμεν δὲ οὐχὶ διὰ λόγων πλέον. Τοῦτο ἐτόνισεν ὁ κ. Καζάζης, τοῦτο ἔλαβε τὴν ἐντολὴν παρ' Ἑλλήνων καὶ φιλελλήνων, ὅσοι ἀπέμειναν ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ, νὰ τονίσῃ ἐπανερχόμενος. Ἐὰν ἐξακολουθήσωμεν ἔχοντες ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας Ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, εἰ καὶ οἱ τελευταῖοι δεικνύουσιν ἐνίοτε σπινθῆρας πατριωτισμοῦ, συναισθάνονται ἐνίοτε τῆς Πατρίδος τὴν ὀδυνηροτάτην θέσιν, ἐὰν ἐξακολουθήσωμεν τὸν ὕπνον μὲν τῆς ἀναισθησίας ἐν τοῖς ἐθνικοῖς, τὸ ἐγερτήριον δὲ τῆς προσοχῆς καὶ ἀφοσιώσεως ἐν τοῖς κατ' ἰδίαν, Ἑλληνισμὸς δὲν ὑπάρχει πλέον.

Ἤδη εὑρισκόμεθα πρὸ γορδίου δεσμοῦ, τὸν ὁποῖον δὲν λύουσιν οἱ λόγοι. Χρειαζεται τὸ ξῖφο, τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ποῖον εἶνε ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει τὸ ξῖφος τοῦτο: τὸ εἶπεν ὁ κ. Καζάζης.

Γ'

Ὅταν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος εὑρέθη πρὸ τοῦ μεγάλου προβλήματος, πρὸ τοῦ γορδίου δεσμοῦ τοῦ ἐξελληνισμοῦ τῆς Ἀσίας, τὸ ξῖφος ἀνείλκυσε διὰ νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα τοῦτο, διὰ νὰ κόψῃ τὸν δεσμὸν τοῦτον.

Τοῦ ξίφους τούτου ἔχομεν σήμερον ἀνάγκην, διὰ νὰ λύσωμεν καὶ ἡμεῖς τὸ μέγα πρόβλημα τῆς ὑπάρξεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ, εἶπεν ἐν τῇ Σχολῇ τοῦ Λαοῦ ὁ κ. Καζάζης.

Οἱ λόγοι δὲν μᾶς σώζουσιν. Οἱ λόγοι μόνοι ἄνευ τῶν ἀπαιτουμένων ἔργων, δὲ εἶνέ τι ἄλλο ἢ ἐμπαιγμός. Καὶ τὸν ἐμπαιγμὸν τοῦτον ὑφίσταται ἐπὶ μακρὰ ἔτη τὸ Ἔθνος καὶ διὰ τοῦτο κατέληξεν, ὅπου κατέληξε, νὰ ἐκφυλισθῇ μὲν ἐσωτερικῶς νὰ ὑφίσταται δ' ἔξωθεν τὰς δεινοτάτας τῶν περιφρονήσεων.

Λόγοι, λόγοι εἰς τὰ προγράμματα· λόγοι, λογοι εἰς τὰ ταξείδια καὶ ἀπὸ τὰ ταξείδια· λόγοι, λόγοι εἰς τὰς περιοδείας· λόγοι, λόγοι εἰς τὴν Βουλήν· λόγοι, λόγοι εἰς τὰς ἐφημερίδας· λόγοι, λόγοι εἰς τὰς ἰδιαιτέρας ὁμιλίας, λόγοι, λόγοι εἰς τὰς ἐπισήμους ἀνακοινώσεις. Πανταχόθεν, πανταχοῦ καὶ πάντοτε λόγοι. Καὶ ἂν διὰ μέσου τῆς πολυλογίας ταύτης ἀνέκυπτεν ἔργόν τι, σπουδή τις, ἐνδιαφέρον τι πρόνοιά τις, ἦτο πρὸς ἐξυπηρέτησιν προσωπικῶν συμφερόντων. Ἆ! ὡς πρὸς ταῦτα, οἱ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Ἔθνους ὑπῆρξαν ἀείποτε προνοητικοί, δραστήριοι, σώφρονες, εὐφυεῖς, ἐπιτήδειοι, ἀποφασιστικοί, ῥιψοκίνδυνοι, ἐπίμονοι· ὅ τι ἐσκέφθησαν ὑπὲρ ἑαυτῶν, τὸ ἐπεδίωξαν ἄνευ

ἀναβολῆς· ὅ,τι ἠθέλησαν ὑπὲρ τῶν ἰδίων, τὸ ἐπέτυχον ἐναντίον οἱασδήποτε ἀντιπράξεως, ἐναντίον οἱασδήποτε καὶ κατακραυγῆς ἀκόμη. Οὕτως ἐγένετο τὸ ἑλληνικὸν Κράτος ἓν μέγα ταμεῖον ἐξυπηρετήσεως τῶν προσωπικῶν ἀναγκῶν, ἱκανοποιήσεως τῶν προσωπικῶν θελήσεων, προστασίας τῶν ἀτομικῶν ἀξιώσεων, ἐξ ὧν καὶ μόνον βρίθοντες οἱ Προϋπολογισμοὶ τοσούτων ἐτῶν, ἠδυνάτουν φυσικῶς νὰ μεριμνήσωσι περὶ τῶν ἐθνικῶν πραγμάτων· Ἀφοῦ δ' ὁ λαὸς καὶ μόνον αὐτὸς ἐφορολογεῖτο πρὸς πλήρωσιν τοῦ τοιούτου ταμείου, καὶ ἐφορολογεῖτο ἐπὶ μόνῳ τῷ λόγῳ, ἐπὶ τῷ ἀποκλειστικῷ σκοπῷ, ὅπως ἔχῃ μὲν αὐτὸς ἐξησφαλισμένην τὴν εὐημερίαν του, προάγηται δὲ τὸ ἐθνικὸν μεγαλεῖον. οἱ εὐθυνόμενοι διὰ τὴν μεταβολὴν τοῦ σκοποῦ τούτου, οἱ τὴν προάσπισιν τοῦ ἰδίου μόνου συμφέροντος τάξαντες ὡς ἀποστολὴν τοῦ λαϊκοῦ χρήματος, προέτασσον, καλούμενοι νὰ δώσωσι λόγον, προγράμματα πλούσια, ἐπαγγελίας πομπώδεις, ὑποσχέσεις μεγαλοπρεπεῖς. Ὁ δὲ λαὸς καὶ αὐτός, ἐξοικειούμενος πρὸς τὸ περιβάλλον καὶ ἀποξενούμενος βαθμηδὸν τῶν ὑψηλῶν φρονημάτων, ἐξηκολούθησε καὶ ἐξακολουθεῖ δυστυχῶς ἔτι, διὰ τῆς ψήφου του καὶ τῆς ἀνοχῆς του, ἀμνηστεύων ὅλους ἐκείνους ὅσοι, τὰ προσωπικὰ συμφέροντα ἐξυπηρετοῦντες καὶ τὰς ἑτέρωθεν ἀξιώσεις περιθάλποντες, ἀπειργάσαντο τὸ ἐπίσημον Κράτος τῶν λόγων, προκειμένου περὶ τῶν μεγάλων συμφερόντων τῆς Πατρίδος.

Ἀλλ' ἡ βασιλεία τῶν λόγων πρέπει νὰ λήξῃ. Θὰ λήξῃ δὲ διὰ τῆς γενικῆς πάντων ἡμῶν ἀφοσιώσεως εἰς τὰ ἐθνικά. Πρέπει νὰ πείσωμεν τὴν δυσμενῆ Εὐρώπην, ὅτι ἐννοοῦμεν πλέον νὰ ἐργασθῶμεν. Πρέπει νὰ ἀποδείξωμεν εἰς τοὺς Βουλγάρους καὶ τοὺς ὄπισθεν αὐτῶν κρυπτομένους, οἱ ὁποῖοι νομίζει τις, ὅτι ἐν τῇ ἐπισήμῳ Ἑλλάδι εὗρον τοὺς προδότας, ὧν εἶχον ἀνάγκην διὰ τοὺς καταχθονίους σκοπούς των, ὅτι δυνάμεθα, ἐὰν θελήσωμεν, νὰ προστατεύσωμεν τὸ Γένος ἡμῶν κατὰ πάσης ἐπιβουλῆς.

Ἀνάγκη πρωτίστως Στρατοῦ, ἀλλὰ Στρατοῦ.

«Ἡ Πυθία ποτὲ τῶν Δελφῶν εἶπεν, ὅτι τοὺς Ἕλληνας θὰ ἔσωζον τὰ ξύλινα τείχη». Ἡ Πυθία σήμερον τοῦ Ἑλληνισμοῦ διακηρύττει, ὅτι τὸ Γένος ἡμῶν θὰ σώσωσιν αἱ σιδηραῖ λόγχαι.

Οὕτω σαφῶς διετύπωσε τὴν ἀμείλικτον ἀνάγκην τῆς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως τῆς χώρας ὁ κ. Καζάζης, ὅστις καὶ ἔλαβε παρὰ τῶν ἀγαπώντων ἔτι τὴν Ἑλλάδα ὁμογενῶν καὶ ξένων τὴν ἐντολὴν νὰ κηρύξῃ, ἐπανερχόμενος ἐκ τοῦ ταξειδίου του ἐνταῦθα, τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο.

Χρειάζεται πρὸς τοῦτο ἐργασία συστηματική, πατριωτική, ταχεῖα, ὁποίαν δύναται νὰ δώσῃ μόνον τὸ ξῖφος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, τουτέστι τὸ ἑλληνικὸν Κράτος, ἀναδιοργανούμενον, ἐξυψούμενον εἰς ὕψος τῆς Ἰδέας, ἀποφασίζον καὶ πράττον ὅ τι δεῖ πρακτέον.

Καὶ ὁ λαὸς πρέπει νὰ γίνῃ πατριωτικώτερος. Ἱκανῶς ἀνεπτύχθη καὶ ἱκανῶς ποδηγετεῖται ὑπὸ τῶν ὀλίγων ἐκείνων, ὅσοι καὶ ἐν μέσῳ τοιούτου ἀποπνικτικοῦ καὶ ἀφομοιωτικοῦ περιβάλλοντος δὲν ἔπαυσαν ὑποδεικνύοντες ἄνευ ὑστεροβουλίας τὴν εὐθεῖαν, ἥτις μόνη εἶνε ἡ ὁδὸς τοῦ καθήκοντος, ὥστε νὰ μὴ δικαιολογῆται πᾶσα περαιτέρω πρὸς τὰ κοινὰ ἀδιαφορία του.

Ἀλλὰ πάντως τοῦ λαοῦ ὀφείλει νὰ προηγηθῇ τὸ Κράτος μὲ ὅλους τοὺς ἄρχοντας καὶ κυβερνήτας του.

Θὰ ἴδωμεν λοιπὸν ἐὰν ἔχωσιν ἀπόφασιν νὰ τὸ πράξωσιν ἤδη, ὅτε οἱ κίνδυνοί εἰσι πλέον ἤ κατάδηλοι, ἀναμένει δὲ περιέργως ὁ ἔξω κόσμος νὰ ἴδῃ, ἐὰν συνῃσθάνθημεν ἐπὶ τέλους τὴν θέσιν μας, ἐὰν ἐννοῶμεν πλέον νὰ ἐργασθῶμεν, ἢ ἂν καὶ παρ' ὅλα, ὅσα ἐξετοξεύθησαν κατὰ πρόσωπον τοῦ κ. Καζάζη, κατὰ πρόσωπον μᾶλλον τοῦ Ἔθνους, ὅ περ ὁ κ. Καζάζης ἀντεπροσώπευε, σκοποῦμεν νὰ μείνωμεν ἀδιόρθωτοι, ὁπότε ἂς ἐγερθῇ τρομερὰ ἡ ἐθνικὴ κατάρα διὰ νὰ συντρίψῃ, ὅπως καὶ ὅπου εὕρῃ, κεφαλὰς ἐνόχων τῆς ἀπειλουμένης ὑποδουλώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Α. Σ. Μεταξᾶς

ΤΑ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΡΩΜΟΥΝΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

Η ἐν Βουκουρεστίῳ ἐφημερὶς «Cronica», ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀτιμία», ἐδημοσίευσε τελευταίως τὸ ἀκόλουθον ἄρθρον, χαρακτηριστικὸν τοῦ ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς χώραις ἀγῶνος τῶν πέραν τοῦ Ἴστρου μεγαλοϊδεατῶν:

Διὰ πρώτην φορὰν—λέγει—μεταχειριζόμεθα τὴν λέξιν «ἀτιμία», ἀλλὰ τὰ γεγονότα, περὶ τὰ ὁποῖα θὰ ἐνδιατρίψωμεν εἶνε τόσῳ ἐξεγερτικά, ὥστε κατ' ἀνάγκην προσφεύγομεν εἰς τὴν λέξιν ταύτην. Ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ πρώτου ἀριθμοῦ τῆς ἐφημερίδος «Μακεδονίας» ὑπεδείξαμεν τὸ καταδικαστέον πρόσωπον, ὅ περ τὸ δῆθεν ὄργανον τοῦτο τῶν Ρωμούνων Μακεδόνων προσπαθεῖ νὰ διαδραματίσῃ ἐν τῷ ζητήματι τῆς Μακεδονίας. Ἐννοεῖται δ' ὅτι ἐκεῖνο, ὅ περ ἐνδιαφέρει ἡμᾶς, δὲν εἶνε ἡ στάσις τῆς ἐφημερίδος ταύτης ἀπέναντι τῶν κ. κ. Στούρζα καὶ Χάρετ, ἀλλ' ἡ στάσις αὐτῆς τῆς ἐφημερίδος ταύτης ἐν τῷ ζητήματι.

Παραδεχθῶμεν, ὅτι τὰ ὑπὸ τῶν κ.κ. Στούρζα καὶ Χάρετ ληφθέντα μέτρα εἶνε ἀνεπιτυχῆ καὶ ὅτι ἀποτελοῦσι ταῦτα προδοσίαν ὡς πρὸς τὰ ρωμουνικὰ ἐν Μακεδο-

νίᾳ συμφέροντα, Ἔστω! Ἀλλὰ πρὸς τί τόση χαρὰ ὅταν ἀγγέλλητε, ὅτι ἐκλείσθησαν νὰ ἐν Ἠπείρῳ καὶ Μακεδονίᾳ σχολεῖα; Πρὸς τί ἡ δικαιολογία καὶ ἐπιδοκιμασία διὰ τὴν κατάργησιν ταύτην τῶν σχολείων;

Ἀλλ' ἀκούσατε τί γράφει ἡ «Μακεδονία» ἐν τῷ πρώτῳ ἄρθρῳ τοῦ τελευταίου αὐτῆς φύλλου.

«Τὰ πάντα ἔχουσι τὰ ὅριά των· τὸ ποτήριον ἐξεχείλισεν· ὁ πεπυρακτωμένος ἧλος τῆς στουρτζικῆς πολιτικῆς εἰσέδυσε μέχρι τῶν νεφρῶν. Οἱ Ρωμοῦνοι, βλέποντες ὅτι αἱ προσδοκίαι των ἀπέβησαν εἰς μάτην, ὅτι τὰ σχολεῖά των ἐγελωτοποιήθησαν, ὅτι τὰ αἰσθήματά των ἐξηυτελίσθησαν, ὅτι ἡ φιλοπατρία των ἐμπαίζεται, ὅτι τὸ ἰδεῶδες αὐτῶν κατεστράφη, ἔλαβον ἐνεργὸν ἀπόφασιν, νὰ θέσωσι τέρμα εἰς τὸ ἀποτρόπαιον τοῦτο σκάνδαλον. Ἐπομένως οἱ ἐν Ἠπείρῳ διδάσκαλοι ἔδωκαν ἀθρόοι τὴν παραίτησίν των τῇ ἀξιοτίμῳ ἐπιτροπῇ, αἱ κοινότητες ἔκλεισαν τὰ σχολεῖα, οἱ δὲ μαθηταὶ ἔμειναν εἰς τοὺς δρόμους, ὡς σκληρὰ εἰρωνεία τῆς τύχης. Ἡ ἀπόφασις τῶν ἐν Ἠπείρῳ Ρωμούνων ἐπανελήφθη καὶ ἐν Μακεδονίᾳ, προσεχῶς δὲ θὰ ἴδωμεν τελείαν καταστροφήν. Οὕτως ἐν Κρουσόβῳ, τῇ ἀκροπόλει ταύτῃ τοῦ ρωμουνισμοῦ, οἱ Ρωμοῦνοι συνῆλθον τῇ 14 τρέχοντος μηνὸς εἰς συνέλευσιν, ἐν ᾗ παρέστησαν ἅπαντες οἱ πρόκριτοι τῶν Ρωμούνων. Ἀφοῦ ἐν αὐτῇ ὡμίλησαν οἱ κ. κ. Κώστας καὶ Κιάλης, ὁ φλογερὸς καὶ συνετὸς Ἀρρωμοῦνος κ. Τάσκος Ἠλιέσκος, ἀρχαῖος ἀγωνιστής, οἱ κ. κ. Γιαννάκης, Κῦρος καὶ ἄλλοι ἡ ἐφορεία καὶ ὁ λαὸς ἀπεφάσισαν νὰ κλείσωσι τὸ σχολεῖον, διότι δὲν ἔχουσι πλέον ὑπὲρ τίνος ν' ἀγωνισθῶσι περαιτέρω, καθ' ὅσον τὸ ἐθνικὸν ζήτημα ἀνάγεται πλέον εἰς τὸ παρελθόν».

Λοιπὸν τὸ ποτήριον ἐξεχείλισεν, οἱ δὲ Ρωμοῦνοι ἔλαβον τὴν ἀπόφασιν νὰ θέσωσι τέρμα εἰς τὸ ἀποτρόπαιον σκάνδαλον. Καὶ τί ἔπραξαν; Οἱ ἐν Ἠπείρῳ διδάσκαλοι ἔδωκαν ἀθρόοι τὴν παραίτησίν των, τὰ σχολεῖα ἐκλείσθησαν, τὰ δὲ παιδία ἐρρίφθησαν εἰς τοὺς δρόμους! Ἐν Κρουσόβῳ, τῇ ἀκροπόλει ταύτῃ τοῦ ρωμουνισμοῦ, συνῆλθον πάντες οἱ φλογεροὶ πατριῶται καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κλείσωσι τὰ σχολεῖα, τοῦ ἐθνικοῦ ζητήματος ἀναγομένου πλέον εἰς τοὺς παρῳχημένους χρόνους! Καὶ πρὸς τί πᾶσαι αἱ ἔντονοι αὗται ἀποφάσεις ἐκ μέρους τῶν φλογερῶν πατριωτῶν; Διότι οἱ κ.κ. Στούρτζας καὶ Χάρετ περιώρισαν ἐπὶ τὸ οἰκονομικώτερον κονδύλιά τινα τοῦ προϋπολισμοῦ ἢ διότι ὁ κ. Παδεᾶνος φέρεται κακῶς πρός τινας τῶν διδασκάλων!

Παραδεχθῶμεν πρὸς στιγμήν, ὅτι διανύομεν ἡμέρας, καθ' ἃς τῆς χώρας ἡγεῖται ὀλεθρία Κυβέρνησις καὶ ὅτι ἡ ἐν τῷ ἐθνικῷ ζητήματι πολιτικὴ τῆς Κυβερνήσεως ταύτης εἶνε πράγματι τερατώδης. Ἀλλὰ τὰ αἰσθήματα τοῦ ρωμουνικοῦ λαοῦ εἶνε τόσῳ ἰσχυρά, ὥστε ἡ ἐφήμερος ὕπαρξις μιᾶς Κυβερνήσεως νὰ δυνηθῇ ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ νὰ ἐκμηδενίσῃ αὐτά; Πῶς; Συνέρχονται ἐν τῷ αὐτῷ τόσοι φλογεροὶ πατριῶται καὶ εὑρίσκουσιν, ὅτι τὸ ἐθνικὸν αὐτῶν ζήτημα, ἡ φιλογένεια αὐτῶν ἀνάγονται εἰς τὸ παρελθὸν ἐπὶ μόνῳ τῷ λόγῳ, ὅτι ἡ Κυβέρνησις τοῦ Βουκουρεστίου περιώρισε ποσά τινα ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τῶν σχολείων τῆς Μακεδονίας; Τοῦτο μόνον εὐ-

ρον ἐν τῇ ἑαυτῶν καρδίᾳ καὶ τῇ διανοίᾳ οἱ πρόκριτοι καὶ φλογεροὶ ἐκεῖνοι πατριῶται ;

Ἂν ἔχηται ἀληθείας τὸ πρᾶγμα τοῦτο, τότε ὀφείλομεν ν' ἀναγνωρίσωμεν, ὅτι οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Βούλγαροι ἔχουσι δίκαιον. «Δὲν ὑπάρχουσι Ρωμοῦνοι ἐν Μακεδονίᾳ ! Τὰ πάντα ὑπῆρξαν ἐφεύρεσις φλογερῶν τινων ἐκ Ρωμουνίας πατριωτῶν καὶ κερδοσκοπία ἐκ μέρους φιλοκερδῶν τινων ξένων ἐκ Μακεδονίας».

Ἀλλὰ τίς ἀπατᾶται προκειμένου περὶ ἀληθείας ; Βλέπομεν, ὅτι οἱ ἐν Μακεδονίᾳ διδάσκαλοι ἐπελήφθησαν νοσηρᾶς κινήσεως, ἀντιστρατευομένης πρὸς τὰ ἱερὰ συμφέροντα τῆς φυλῆς. Οἱ ἄνθρωποι δ' οἵτινες ἐμύζησαν μέχρι τοῦδε τὸν προϋπολογισμὸν τῆς χώρας, χωρὶς νὰ ἐκτελέσωσι τὰ πρὸς τὴν ἱερὰν ὑπόθεσιν τῆς φυλῆς καθήκοντά των, κινοῦνται σήμερον, τίς οἶδε ὑπὸ τίνος ἐλατηρίου ὠθούμενοι καὶ ὑπὲρ τίνος ἐπονειδίστου συμφέροντος.

Ἡ ἐνεστῶσα Κυβέρνησις ἔλαβεν, ἔστω, κακὰ μέτρα, κατήνεγκεν ἄδικα τραύματα. Ἀλλ' ἡ Κυβέρνησις εἶνε παροδική. Παλαίσατε πρὸς αὐτήν ! Πρὸς τί ἡ κατὰ τῶν σχολείων συνωμοσία, πρὸς τί ἡ καταδικαστέα δήλωσις, ὅτι τὸ ἐθνικὸν ζήτημα εἶνε ζήτημα τοῦ παρελθόντος ;

Πῶς ; τόσοι διδάσκαλοι, τόσοι ἔνθερμοι πατριῶται δὲν δύνανται νὰ ἐξεύρωσιν ἐν τῇ ἑαυτῶν διαπύρῳ φιλοπατρίᾳ τὸ μέσον τοῦ νὰ διατηρήσωσι σχολεῖά τινα, μέχρις οὗ ἀλλαγῇ ἡ Κυβέρνησις τῆς Ρωμουνίας ;

Καὶ ὑμεῖς λοιπόν, κύριοι συντάκται τῆς «Μακεδονίας». δὲν εἴσθε κατεσκευασμένοι ἐκ τοῦ ὑφάσματος τοῦ ἀληθοῦς πατριωτισμοῦ. Οἱ ἀληθεῖς πατριῶται ἀκριβῶς ἐν ὥραις χαλεπαῖς, ἀκριβῶς ἐν ὥραις, καθ' ἃς βλέπουσι τὰ ἐθνικὰ αὐτῶν συμφέροντα, διατρέχοντα τὸ ἔσχατον κίνδυνον, τότε ἀκριβῶς ἐγείρονται σθεναρώτεροι καὶ ἀγωνίζονται γενναίως. Λοιπὸν ὁ ὑμέτερος πατριωτισμός, τὸ πρὸς τὸ σχολεῖον καὶ τὴν φυλὴν φίλτρον ὑμῶν, μόνον εἰς τὸν προϋπολογισμὸν ὤφειλον τὴν διατήρησιν αὐτῶν; εὐθὺς δ' ὡς ὁ προϋπολογισμὸς οὗτος ἠλαττώθη καὶ ἡ φιλοπατρία ὑμῶν ἐξέλιπε ;

Τοιοῦτοι τοὐλάχιστον παρουσιάζεσθε ἐνώπιον τοῦ κόσμου !

Ὁ προϋπολογισμὸς ὑπέστη ἐλάττωσιν κατὰ 24 ἑκατομμύρια, φόροι δὲ 18 περίπου ἑκατομμυρίων φράγκων ἐπεβάρυναν ἡμᾶς καὶ ὅμως εἴδετε παρ' ἡμῖν οἱανδήποτε κίνησιν ; Πάντες κατενοήσαμεν, ὅτι τὸ Κράτος διέρχεται δυσχερῆ περίοδον, ὅτι πρόκειται περὶ αὐτῆς τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ ρωμουνικοῦ βασιλείου, πάντες δὲ ἐδέχθημεν νὰ καταβάλωμεν τὰς παρ' ἡμῶν ἀπαιτουμένας θυσίας.

Ὑμεῖς δὲ οἱ ἀξιοῦντες, ὅτι ἐκπροσωπεῖτε τὸ ἰδεῶδες μέρος τῆς ἡμετέρας πολιτικῆς, χάριν τῆς ὁποίας καταβάλλομεν θυσίας, χωρὶς ν' ἀρυώμεθα ἐξ αὐτῆς οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον συμφέρον, οὐδ' ἔχοντες τοὐλάχιστον τὴν ἐλπίδα, ὅτι θὰ κερδήσωμεν ποτέ τι, ὑμεῖς ἐπιλαμβάνεσθε πάλης καὶ κινήσεως οὐ μόνον ἐναντίον τῆς Κυβερνήσεως, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτῶν τῶν ὑψίστων συμφερόντων τῆς φυλῆς.

Ἀλλὰ δὲν ἐννοεῖτε, ὅτι διὰ τοῦ τρόπου τούτου τεκμηριοῦτε, ὅτι ἅπασαι αἱ ὑφ'

ἡμῶν καταβληθεῖσαι μέχρι τοῦδε θυσίαι ὑπῆρξαν φροῦδαι καὶ ὅτι μετὰ τριακονταετῆ ἀγῶνα καὶ μετὰ δαπάνην ἑκατομμυρίων δὲν εὑρίσκομεν αὐτόθι οὐδεμίαν ρωμουνικὴν συνείδησιν;

Φλογεροὶ πατριῶται συνέρχονται ἐν συνελεύσει καὶ περὶ οὐδενὸς ἄλλου συναποφαίνονται ἢ ὅτι τὸ ἐθνικὸν ρωμουνικὸν ζήτημα εἶνε ζήτημα παρελθόντος!

Οἱ ἀληθεῖς ὅμως Ρωμοῦνοι πατριῶται θὰ ἔλεγον τὸ ἑξῆς:

«Μὴ ἀπελπιζώμεθα ἀδελφοί! Ἐὰν ἡ ἐνεστῶσα ἐν Βουκουρεστίῳ Κυβέρνησις εἶνε μητρυιά, θὰ ἔλθωσι καὶ αἱ ὡραῖαι ἡμέραι. Ἕως οὗ ἐπιστῶσι δ' αἱ ἡμέραι αὗται, δῶμεν ἀλλήλοις τὴν χεῖρα καὶ συντηρήσωμεν τὰ σχολεῖα καὶ τὰς ἐκκλησίας, κρηπίδας, ἐφ' ὧν στηρίζεται ὁ ἐθνικὸς ἡμῶν ἀγών».

Ἀλλὰ καὶ ἂν ἦτο δίκαιος ὁ κατὰ τῆς ρωμουνικῆς Κυβερνήσεως ἀγὼν καὶ ἂν εἴχετε δίκαιον νὰ ἐπιχειρήσητε τοιοῦτον ἀγῶνα, θὰ ἦτο ἄτιμον ὁ ἀγὼν οὗτος νὰ διεξαχθῇ διὰ τῆς ἀθρόας παραιτήσεως τῶν καθηγητῶν καὶ τῆς καταργήσεως τῶν σχολείων.

Ο "ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ" ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

ΕΞ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Ἡ ἔγκριτος συνάδελφος «Θερμοπύλαι» τῆς Νέας Ὑόρκης, ἔν τινι τῶν τελευταίων αὐτῆς φύλλων γράφει ἐν κυρίῳ ἄρθρῳ τὰ ἀκόλουθα:

Ἡ ἐν Βοστώνῃ ἱδρυθεῖσα «Ἐθνικὴ Ἕνωσις» ἤρξατο τοῦ ἔργου της κατὰ τὴν ἐπέτειον ἑορτὴν τῆς ἐνάρξεως τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, ἣν ἐπανηγύρισεν ἐν μεγαλοπρεπείᾳ καὶ ἐπιβλητικότητι. Οἱ ἀπειλοῦντες τὸν Ἑλληνισμὸν σήμερον κίνδυνοι ἀπαιτοῦσι τὸν συνασπισμὸν τῶν ἁπανταχοῦ Ἑλλήνων καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἡ ἵδρυσις τοῦ σωματείου τούτου γενικῶς ἐπικροτεῖται, διότι δι' αὐτοῦ, ὡς πιστεύομεν, μεγάλως θὰ ἐξυπηρετηθῶσι τὰ συμφέροντα τοῦ ἔθνους καὶ παντοῖαι θὰ καταβληθῶσι προσπάθειαι, ὅπως μὴ ἐπιτρέπηται εἰς τοὺς Βουλγάρους νὰ δημοσιεύωσι ψευδεῖς περὶ Μακεδονίας στατιστικάς, δι' ὧν νὰ παριστῶσιν αὐτὴν ὡς βουλγαρικὴν καὶ ὅπως ματαιῶνται οἱ ἀθέμιτοι αὐτῶν σκοποί. Ἡ ἀδράνεια ἡμῶν ἐπέτρεψεν εἰς αὐτούς, οἵτινες διαθέτουσιν ἄφθονα χρηματικὰ μέσα, νὰ δημιουργήσωσιν ἐν Εὐρώπῃ ἰσχυρὸν ὑπὲρ τῶν σκοπῶν των ρεῦμα καὶ νὰ παραστήσωσι τὴν ἑλληνικωτάτην Μακεδονίαν ὡς βουλγαρικήν, ἐκ τῆς πορείας δὲ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου καὶ ἰδίως τοῦ γαλλικοῦ παρεσύρθησαν καί τινα ἀμερικανικὰ φύλλα, προχωρήσαντα μέχρι τοῦ σημείου νὰ ἐξυμνῶσι τοὺς δολοφόνους καὶ ἐμπρηστὰς Βουλγάρους ὡς ἐλευθερωτὰς τῆς Μακεδονίας. Τὸ ἐν Ἀμερικῇ ρεῦμα ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων θὰ καθί-

στατο ἰσχυρότατον, ἂν ἡ ἔγκριτος τῆς Νέας Ὑόρκης ἐφημερὶς «Βῆμα» δὲν ἀπέστελλεν εἰς Μακεδονίαν εὐσυνείδητον καὶ λίαν πεπειραμένον ἀνταποκριτήν, ὅστις δι' ἐκτενῶν περιγραφῶν ἐξέθηκε τὰ αἴσχη τῶν Βουλγάρων, τὰ ὁποῖα αἴσχη ἡ αὐτὴ ἐφημερὶς ἐστηλίτευσε διὰ κυρίων ἄρθρων, ἀποκαλύψασα οὕτω ἐνώπιον ὅλου τοῦ ἀμερικανικοῦ κόσμου τὸ ποιόν τοῦ Σαράφωφ, τοῦ Μιχαηλόφσκη καὶ ὅλων τῶν ἐκ Σόφιας ἐπιδρομέων. Οἱ Βούλγαροι ἐδαπάνησαν ὀγκώδη ποσὰ πρὸς διατροφὴν τῶν γαλλικῶν φύλλων καὶ τῶν ἐκβιαστῶν συντακτῶν αὐτῶν, καὶ οὕτω ἐν Γαλλίᾳ εὗρον ἔνθερμον ὑποστήριξιν, ἣν δυστυχῶς ἐνίσχυσαν καί τινες σεβασμιώτατοι τοῦ Λονδίνου, ἐπηρεασθέντες κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐκ τῶν τηλεγραφημάτων τοῦ ἐν Σόφιᾳ ἀνταποκριτοῦ τοῦ Λονδινείου «Χρόνου» καὶ τῶν ἐκθέσεων ἱεραποστόλων τινῶν καὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Γάλλων καὶ Ρώσσων προξένων. Τὰς ὠφελείας, ἃς ἐπορίσθησαν οἱ Γάλλοι δημοσιογράφοι παρὰ τῶν Βουλγάρων, ἀπεκάλυψαν, ὡς γνωστόν, αὐτὰ τὰ βουλγαρικὰ φύλλα, ἅτινα δὲν ἐδίστασαν νὰ καταγγείλωσι τὴν βουλγαρικὴν κυβέρνησιν δι' αὐτάς. Οἱ Βούλγαροι ὡς κύριον σχέδιον πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν των ἐξέλεξαν, ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἔτυχον διὰ τῶν ρωσσικῶν θυσιῶν τῆς ἐλευθερίας των, τὴν ἐκχώρησιν ὀγκωδῶν ποσῶν εἰς τὰς ἐφημερίδας, ἵνα συνηγορῶσιν ὑπὲρ τῶν σκοπῶν των τούτων, ἐν τῇ τακτικῇ δὲ ταύτῃ δύναταί τις ἀσφαλῶς νὰ εἴπῃ, ὅτι ἐμιμήθησαν τοὺς Τούρκους, οἵτινες τὰ ἄρθρα των ἔπεμπον εἰς τὰς ἐφημερίδας τῶν Παρισίων κατὰ τὰς ἀρμενικὰς σφαγάς, συνοδευόμενα, ὡς εἶπεν αὐτὸς ὁ Ροσφώρ, ὑπὸ γενναίων χρηματικῶν ἐπιταγῶν καὶ οἱ ὁποῖοι καὶ πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης οὐδέποτε ἐδίστασαν νὰ καταφύγωσιν εἰς δωροδοκίας πρὸς τὸν τύπον, ὁσάκις ἐνόμισαν, ὅτι αἱ τοιαῦται δωροδοκίαι θὰ ἐξυπηρέτουν τὰ συμφέροντά των.

Ἐπὶ τῆς πρωθυπουργίας τοῦ Καραβέλωφ ἐν Βουλγαρίᾳ, ἄφθονα ποσὰ διετέθησαν ὑπὲρ αὐστριακῶν καὶ γαλλικῶν ἐφημερίδων, ἐπὶ δὲ τῆς πρωθυπουργίας τοῦ Σταμπούλωφ, ὡς ὑπελογίσθη, δύο ἑκατομμύρια περίπου φράγκων διετέθησαν ὑπὲρ τῶν αὐτῶν ἐφημερίδων. Οἱ Βούλγαροι ἐξηκολούθησαν τὸ αὐτὸ πρόγραμμα ἀπὸ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν δολοφόνων κομιτάτων, καὶ οὕτω κατώρθωσαν νὰ παρασύρωσιν ὑπὲρ ἑαυτῶν τὴν κοινὴν γνώμην μόνον ἐν Γαλλίᾳ εὐτυχῶς, καὶ ἐν μέρει δὲ ἐν Ἀγγλίᾳ, διότι τὰ γερμανικὰ φύλλα, ὡς γνωστόν, ἐπίσης δὲ καὶ τὰ αὐστριακὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατήγγειλαν τὰς ἐν Μακεδονίᾳ δολοφόνους πράξεις των καὶ κατέκριναν πικρῶς αὐτούς. Μετὰ τὴν ἐν Εὐρώπῃ περιοδείαν τοῦ κ. Καζάζη ἐπῆλθε μετατροπή τις τῶν πνευμάτων ὑπὲρ τῶν ἀπαραγράπτων δικαιωμάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐλπίζεται δέ, ὅτι ἡ τοιαύτη μετατροπὴ θὰ ἐνισχυθῇ δεόντως. Ἡ Ἑταιρεία «Ἑλληνισμός», ἧς προΐσταται ὁ ἄνω ἀκάματος καὶ ἔνθερμος πατριώτης, ἐκτὸς τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐκδιδομένου μηνιαίου ἐν τῇ ἑλληνικῇ περιοδικοῦ της, ἐκδίδει καὶ ἕτερον ἐν Παρισίοις ἐν τῇ γαλλικῇ πρὸς διαφώτισιν τῆς κοινῆς γνώμης τῆς Γαλλίας, ἤδη δὲ καθῆκον ἐπιβάλλεται τῇ «Ἐθνικῇ Ἑνώσει», ὅπως ἐκδώσῃ μηνιαῖον περιοδικὸν ἐν τῇ ἀγγλικῇ πρὸς διαφώτισιν τῆς κοινῆς γνώμης ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ. Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο

ἂν ἡ ἀρτισύστατος αὕτη ἑταιρεία κατώρθου νὰ ἐκδίδῃ δύο τοιαῦτα, ἤτοι ἓν ἐν Λονδίνῳ καὶ ἕτερον ἐν Βοστώνῃ ἢ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ, ἀλλ᾿ ἂν ἡ ἔκδοσις δύο προσκρούῃ κατὰ δυσχερειῶν ἡ ἔκδοσις ἑνὸς εἶνε ἀπαραίτητος, ἐκτὸς τῶν φυλλαδίων, ἃ συμφώνως τῷ Κανονισμῷ της θὰ ἐκδίδῃ ἡ ῥηθεῖσα ἑταιρεία καὶ τῶν διαφόρων ἄρθρων, ἅτινα θὰ δημοσιεύῃ ἐν τῷ ἀμερικανικῷ τύπῳ. Ὁ Ἑλληνισμὸς ἔχει ἤδη δύο ἐθνικωτάτας ἑταιρείας, ἤτοι τὸν «Ἑλληνισμὸν» καὶ τὴν «Ἐθνικὴν Ἕνωσιν», αἵτινες διὰ τῆς συνεργασίας αὐτῶν θὰ τῷ παράσχωσι μεγάλας ὠφελείας. Ἀμφοτέρων δὲ τῶν ἑταιρειῶν προΐστανται ἄνδρες, διακρινόμενοι ἐπὶ μεγάλῳ πατριωτισμῷ καὶ ἐπὶ ἀφοσιώσει πρὸς τὸ καθῆκον. Ἀπαραίτητον καθῆκον ἐπιβάλλεται παντὶ Ἕλληνι νὰ προσέλθῃ ἀρωγὸς εἰς τὰς ἑταιρείας ταύτας, ἵνα δυνηθῶσι νὰ ἐκπληρώσωσι τὸ ἐθνικώτατον αὐτῶν πρόγραμμα.

Β΄.

ΕΝ ΝΟΤΙΟΥ ΑΦΡΙΚΗΣ

Ὁ ἐν Ἰωχάννεσβουργ ἀνταποκριτὴς τοῦ «Κράτους» ἐπιστέλλει τὰ ἀκόλουθα:

Δὲν εἶχον παρέλθῃ ἀκόμη πολλαὶ ἡμέραι ἀπὸ τῆς κηρύξεως τοῦ ῥωσσοϊαπωνικοῦ πολέμου καὶ ὁ ἑλληνικὸς τύπος, ὁ ἔχων τὴν ἀξίωσιν ν᾿ ἀντιπροσωπεύῃ τὴν κοινὴν γνώμην ἐν Ἑλλάδι, ἐχύθη εἰς αἰσθηματολογίας, ἱκανάς, ἂν οὐχὶ ἄλλο, ἀλλὰ νὰ κινήσωσι τὸν οἶκτον καὶ αὐτῶν τῶν ἁπλουστέρων ἀκόμη πολιτῶν, λησμονήσας τὸν ἐχθρὸν τῆς χθὲς καὶ τὸν ἐπιδρομέα τῆς αὔριον κατὰ τῶν ἱερῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀκροπόλεων. Οὔτε ὁ πόλεμος τοῦ 1897, οὔτε ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Σλαυοβουλγάρων ἐν Μακεδονίᾳ, οὔτε ἡ διαστροφὴ τῆς ἱστορίας μας, οὔτε ὁ ὑπεράνω ἡμῶν μυκώμενος κίνδυνος τῶν πανσλαυϊστῶν, ὅστις ἀπειλεῖ νὰ παρασύρῃ, ὡς χείμαρρος, πᾶν τὸ ἑλληνικόν, ἔπεισαν ἡμᾶς πλέον νὰ συνετισθῶμεν καὶ νὰ σωφρονήσωμεν: Πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἀφρόνως βαδίζομεν, καὶ οὐδαμοῦ φαίνεται κυριαρχοῦσα ἡ φρόνησις, παῖδες δ᾿ ἀεὶ τυγχάνομεν.

Χθὲς ἀκόμη ἐπέστρεψεν ἐκ τοῦ ἀνὰ τὴν Εὐρώπην ταξειδίου του ὁ ἐθνικὸς ἀπόστολος κ. Καζάζης, ἐκεῖνος ὅστις διαφλέγεται ὑπὸ τόσου ἀκρατήτου πατριωτισμοῦ καὶ διαπνέεται ὑπὸ τόσων ὑψηλῶν καὶ εὐγενῶν αἰσθημάτων καὶ ἀγάπης πρὸς τὴν ἡμετέραν πατρίδα, ἐκεῖνος ὅστις μεταξὺ τῶν ὀλίγων συναισθάνεται τοὺς ἐπαπειλοῦντας ἡμᾶς κινδύνους, ὁ μόνος ὅστις ἐγνώρισε πῶς ἔδει νὰ ὑπερασπίζῃ ἕκαστος τὰ δίκαια τῆς πατρίδος.

Ἀκόμη λέγω χθὲς ἐπέστρεψεν ἐκεῖθεν, ἔνθα μετέβη καὶ διέρρηξε τὰ ἱμάτιά του ἐναντίον τῶν προαιωνίων ἡμῶν ἐχθρῶν, ἐναντίον ἐκείνων, οἵτινες κατεπάτησαν καὶ καταπατοῦσι τὰ ἐθνικὰ ἡμῶν δίκαια, ἐναντίον ἐκείνων, οἵτινες ὡς σκοπὸν ἔθεντο τὴν ἐξόντωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τὴν ἀπορρόφησιν τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν κληρονομίας, ἐναντίον ἐκείνων, οἵτινες διέστρεψαν τὴν ἀλήθειαν, τὴν ἱστορίαν καὶ παρεμόρφωσαν τὸν χάρτην τῆς ἑλληνικωτάτης ἡμῶν Μακεδονίας. Ἀφοῦ διὰ τῶν πατριωτικῶν αὐτοῦ ἐνεργειῶν ὁ κ. Καζάζης, διὰ τῆς ἱστορίας, διὰ τῆς ἀληθείας καὶ δι' ἄλλων τόσων ἀκαταμαχήτων παραδειγμάτων κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὴν διὰ τῶν ῥωσσικῶν ῥουβλίων δηλητηριασθεῖσαν κοινὴν γνώμην ἐν Εὐρώπῃ, σήμερον ὁ ἑλληνικὸς τύπος, ὁ ἀξιῶν νὰ διερμηνεύσῃ τὴν κοινὴν ἐν Ἑλλάδι γνώμην, τείνει νὰ διαψεύσῃ καὶ νὰ καταρρίψῃ τὴν γενομένην ἐργασίαν. Μάτην προσεπάθησεν ὁ κ. Καζάζης διὰ τῶν δέκα Μακεδονικῶν αὐτοῦ Διαλέξεων νὰ πείσῃ τὸ Πανελλήνιον, ὅτι ἔχει ἐθνικοὺς ἐχθροὺς λίαν ἐπικινδύνους, νὰ ἐμπνεύσῃ τὸ μῖσος ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν καὶ νὰ διδάξῃ τὴν ἀγάπην καὶ τὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθῆκον. Ἐναντίον ὅλων ἐκείνων τῶν ὡραίων καὶ πατριωτικῶν λόγων, τῆς ἀληθείας καὶ τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, ἔρχεται σήμερον ἀκάθεκτος ὁ ἑλληνικὸς τύπος καὶ ἀντ' ἐχθρῶν μᾶς παρουσιάζει εὐεργέτας, ὑπὲρ τῆς νίκης τῶν ὁποίων δέον πάντες νὰ εὐχηθῶμεν!

Μὴ ἀκούῃς, κοινὴ γνώμη ἐν Εὐρώπῃ, ὅσα σοὶ εἶπεν ὁ κ. Καζάζης περὶ τῶν καταπατουμένων ἡμῶν δικαίων, οἱ Σλαῦοι οὐχὶ μόνον δὲν εἶνε ἐχθροί μας, ἀλλὰ καὶ εὐεργέται μας, ἀλλ' ἡμεῖς εἴμεθα ἀγνώμονες ἀπέναντι αὐτῶν! Σεῖς δὲ τέκνα εὐγενῆ καὶ φιλέλληνα τῆς Ἀγγλίας μὴ πιστεύητε, ὅτι ἡμεῖς διεκδικοῦμεν δικαιώματα ἐπὶ τῆς Μακεδονίας, τῆς Θράκης καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οὔτε, ὅτι θέλομέν ποτε λάβῃ τὰ ὅπλα ἐναντίον αὐτῶν, διότι εἰς αὐτοὺς ὀφείλομεν τὴν ἀνεξαρτησίαν μας! Ναί, εἰς αὐτούς, καὶ οὐχὶ εἰς τὸν Βύρωνα, οὔτε εἰς τὸν Κάνιγκα, οὔτε εἰς τὸν Σανταρόζαν, διότι δὲν εἴμεθα Ἕλληνες, ἀλλ' ὀρθόδοξοι καὶ ὅταν ἐπιστῇ καὶ πάλιν ἡ ὥρα δευτέρου κριμαϊκοῦ πολέμου θὰ πολεμήσωμεν παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς ὀρθοδοξίας, καθότι σεῖς δὲν εἶσθε Χριστιανοί, ἀλλὰ Φράγκοι! Ἐὰν σεῖς ὑπερεμαχήσατε διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν μας, ἐὰν ἠθελήσατε κατὰ τὸ 1854 νὰ δημιουργήσητε μεγάλην Ἑλλάδα, ἡμεῖς δὲν ἠδυνάμεθα χάριν τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὴν ὀρθοδοξίαν, γνωρίζομεν νὰ τιμῶμεν τοὺς εὐεργέτας μας καὶ θέλομεν νὰ εἴμεθα ὀρθόδοξοι καὶ οὐχὶ Ἕλληνες.

Αὐτὰ καὶ ἄλλα μᾶς διαλαλεῖ σήμερον ὁ ἑλληνικὸς τύπος, καὶ ἡ κοινὴ γνώμη δὲν ἐγείρεται σύσσωμος νὰ τὸν ἀποδοκιμάσῃ. Μόνον ὁ πατριωτικὸς κάλαμος τοῦ «Κράτους» εὑρέθη νὰ στιγματίσῃ τὴν τοιαύτην τοῦ τύπου πορείαν.

Ἐὰν ἡ Ῥωσσία ὕστερον ἀπὸ τόσας λοξοδρομίας εὑρέθη ἀπομεμονωμένη ἀπέναντι τῆς Εὐρώπης καὶ προσῆλθεν ἀρωγὸς εἰς τὸ εὐεργετικὸν ἔργον τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ἰταλίας, τοῦτο πάντες γνωρίζομεν, ὡς ἐπίσης γνωρίζομεν καὶ τὸ πρόγραμμα καὶ τοὺς μυχίους αὐτῆς σκοπούς. Οὐδὲ ἠδυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ νὰ εὐχηθῶμεν ὑπὲρ

τῆς νίκης τῶν ὅπλων μιᾶς κιτρίνης φυλῆς, ἐξ ἧς δυνατὸν νὰ διατρέξῃ μίαν ἡμέραν κίνδυνον ὁ εὐρωπαϊκὸς χριστιανισμός, μᾶς ἐπιβάλλεται ὅμως, ὅπως ἔχουσι σήμερον τὰ πράγματα καὶ χάριν αὐτῶν τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν συμφερόντων, φρόνησις καὶ φυλακὴ τῷ στόματί μας, ἵνα μὴ καὶ πάλιν ὀλισθήσωμεν εἰς λάθη, δυνάμενα νὰ βλάψωσι τὰ ἐθνικὰ ἡμῶν συμφέροντα ἀνεπανορθώτως.

Κατάρτισις τμήματος τῆς Ἑταιρείας ὁ «Ἑλληνισμὸς» ἐν Ἰωχάννεσβουργ.

Ὡς ἀγγέλλει ἡμῖν ἐπίσης ὁ ἐν Ἰωχάννεσβουργ ἀνταποκριτής, κατηρτίσθη αὐτόθι τμῆμα τῆς ἐνταῦθα ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ κ. Ε. Π. Νοτάρη ἐκ τῶν ἐγκατεστημένων αὐτόθι ὁμογενῶν καὶ τῇ συμπράξει τοῦ κ. Κυπριάδου ἀντιπροέδρου τοῦ ἐν Δουρμπὰν τμήματος τῆς αὐτῆς Ἑταιρείας, ὅστις κατ' εὐτυχῆ σύμπτωσιν εὑρίσκετο ἐπί τινας ἡμέρας αὐτόθι. Γενομένων δὲ ἀρχαιρεσιῶν ἐξελέγησαν. Ἀντιπρόεδρος ὁ κ. Ἰω. Χρυσοβελώνης. ταμίας ὁ κ. Γεώργιος Μποῦρδος, γεν. Γραμματεὺς ὁ κ. Α Καψόπουλος, μέλη δὲ τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου οἱ κκ. Διαμαντῆς Θωμᾶς. Ἀργύριος Μπότσης, Γεώργιος Ἀναστασίου. Μ. Θεοφιλόπουλος καὶ Σ. Μιχαήλ.

Γ'.

ΕΚ ΛΟΝΔΙΝΟΥ

Ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἕλληνες καὶ Βούλγαροι» ἡ ἐν Λονδίνῳ ἐφημερὶς «Ἑωθινὸς Ταχυδρόμος» ἔν τινι τῶν τελευταίων αὐτῆς φύλλων ἔγραψε τὰ ἀκόλουθα ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν ἐν Μακεδονίᾳ δικαίων, ἀναλύουσα τὸ περὶ Μακεδονίας ἀγγλιστὶ κυκλοφορῆσαν ἔργον τοῦ προέδρου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» :

Ὁ κ. Νεοκλῆς Καζάζης, ἀντιπρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν, ἔτυχεν, ὡς γνωστόν, ἐγκαρδιωτάτης ὑποδοχῆς κατὰ τὴν τελαιταίαν αὐτοῦ εἰς τὴν ἡμετέραν χώραν ἐπίσκεψιν. Ἡ παρ' ἡμῖν παρουσία αὐτοῦ προὐκάλεσε μέγα διαφέρον, γεγονὸς μαρτυροῦν, ὅτι τόσον οἱ ἐν Ὀξωνίᾳ ὅσον καὶ οἱ ἐν Κανταβριγίᾳ δὲν θ' ἀπαρνηθῶσι τὴν ἀποστολὴν αὐτῶν ἐν τῇ θεραπείᾳ τῶν ἑλληνικῶν σπουδῶν, καθὼς ἐφαντάσθησάν τινες τόσον ἐπιπολαίως (Σ. Ε. Ὑπονοεῖ τὸν ἐσχάτως ἐγερθέντα θόρυβον ὑπὸ μερίδος τινὸς περὶ περιορισμοῦ τῶν κλασικῶν σπουδῶν).

Ὁ κ. Καζάζης, ἐπισκεπτόμενος τὴν Ἀγγλίαν, ἐπεφύλαττε πολὺ πικρὰν ἀμοιβὴν εἰς τοὺς ταραξίας τῆς Μακεδονίας.

Οὐδεὶς βεβαίως ὁ ἐπαινῶν τὸ τόσον ἔντιμον ἔργον τῶν δολοφονιῶν καὶ φρικαλεοτήτων τοῦ Κομιτάτου τῆς Σόφιας, ἐνεργοῦντος ἀναμφιβόλως τῇ ἐπινεύσει τῆς πανσλαυϊστικῆς πολιτικῆς τῆς Ρωσσίας.

Ὁ κ. Καζάζης ἐξέφρασε δυσαρέσκειαν βλέπων, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ Γλάδστωνος καὶ ἄλλοι ἐπίλεκτοι πολῖται ὑπερήσπισαν θερμῶς σταυροφορίαν, τῆς ὁποίας ἡγοῦνται αὐτόχρημα λησταὶ καὶ δολοφόνοι. Καὶ πρὸς διαφώτισιν τῶν Ἄγγλων ἐδημοσίευσεν ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ ἡ Μακεδονία», ἔνθα μετὰ μετριοπαθείας καὶ πειστικῶν ἐπιχειρημάτων ἐκθέτει τὰς ἰδέας αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ μακεδονκοῦ ζητήματος.

Ἡ μελέτη αὕτη πρέπει ν' ἀναγνωσθῇ ὑφ ὅλων ἐν τῇ χώρᾳ ἡμῶν καὶ διὰ τὴν ἐπικαιρότητα τοῦ ζητήματαος ὅσον καὶ διότι ὀφείλεται εἰς τὴν γραφῖδα περιφανοῦς καὶ ὀρθοφρονοῦντος ἐπιστήμονος, ἱκανοῦ νὰ γράψῃ περὶ συγχρόνων γεγονότων μετὰ πάσης τῆς ψυχραιμίας, ὡσεὶ ἐπρόκειτο περὶ παρελθόντων.

Ἐν ἀρχῇ παριστᾷ τὸ ψευδὲς τῶν βουλγαρικῶν ἀξιώσεων καταδεικνύων, ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων κέκτηται ἀναμφισβήτητα πραγματικὰ δίκαια ἐπὶ τῆς χώρας, τὴν ὁποίαν οἱ νομάδες Σλαῦοι ἀείποτε ἐδῄουν διὰ τῶν ἐπιδρομῶν αὐτῶν, μηδέποτε μονίμως ἐγκαταστάντες.

Σήμερον ἡ Μακεδονία ἀποτελεῖ βεβαίως τουρκικὴν ἐπαρχίαν καὶ ἀνήκει εἰς τὸν Σουλτάνον. Ὁ κ. Καζάζης δεικνύει, ὅτι οἱ Βούλγαροι τοιαύτην ὑπέστησαν πανωλεθρίαν, ὥστε ἀπώλεσαν καὶ τὴν συνείδησιν αὐτῶν ἀπὸ τῆς μάχης τοῦ Κοσσυφοπεδίου μέχρι τοῦ 1840.

Μετὰ τὸν κριμαϊκὸν πόλεμον ὁ Πανσλαυισμὸς ἀπέβλεψεν εἰς τὴν βουλγαρικὴν φυλὴν χάριν τῶν σχεδίων αὐτοῦ.

Διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ἐδημιούργει τὴν Μεγάλην Βουλγαρίαν, ἐκτεινομένην ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως μέχρι τοῦ Αἰγαίου. Μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς Συνθήκης ταύτης ὁ στρατηγὸς Ἰγνάτιεφ ἠδύνατο ν' ἀναφωνῇ: ἤδη οἱ Ἕλληνες κολυμβῶντες θὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν!

Ὅτε δὲ ἱδρύθη ἡ βουλγαρικὴ ἡγεμονία, τὸ πρώτιστον μέλημα τῶν πολιτικῶν αὐτῆς ἀνδρῶν ὑπῆρξεν ἡ ἐξόντωσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ διὰ τῶν κατ' αὐτοῦ φρικαλεοτήτων καὶ τοῦ σφετερισμοῦ τῶν σχολείων, τῶν περιουσιῶν καὶ τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν. Ὁ σφετερισμὸς ὑπῆρξε γενικός, ὁ δὲ βουλγαρικὸς λαὸς αἰσθάνεται μείζονα ἀντιπάθειαν πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἢ πρὸς τοὺς Τούρκους.

Ὁ κ. Καζάζης καταδεικνύει, ὅτι ἡ Μακεδονία εἶνε ἑλληνική, τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὑπερέχοντος τῶν ἄλλων φύλων διὰ τοῦ πληθυσμοῦ, διὰ τῶν σχολείων, διὰ τῶν ἐπισκοπῶν καὶ τέλος διὰ τῆς γλώσσης.

Δεικνύει προσέτι, ὅτι αἱ ἐνεστῶσαι ταραχαὶ εἶνε δημιούργημα τῶν Πανσλαυϊστῶν καὶ καταλήγει διὰ καταλόγου τῶν κατὰ τῶν ἀθώων Ἑλλήνων ἐγκλημάτων τοῦ δολοφονικοῦ Κομιτάτου. Ἡ πλήρης ἁδρότητος καὶ εὐγλωττίας μελέτη αὕτη πρέπει ν' ἀναγνωσθῇ παρ' ὅλων, καθόσον διαγράφει τὴν κατηγορίαν, εἰς ἣν δέον νὰ καταταχθῶσιν οἱ ταράττοντες τὴν Μακεδονίαν δολοφόνοι.

Δ'.

Η ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΕΩΣ ΤΟΥ «ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ» ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

Ἡ ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος τεύχους δημοσιευομένη Ἔκκλησις τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας, ἡ ἀπευθυνθεῖσα πρὸς τὸν Βασιλέα, τὴν Βουλὴν καὶ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ὑπὲρ τῆς ταχίστης στρατιωτικῆς ὀργανώσεως τοῦ Κράτους, ἔσχεν ἀπήχησιν εἰς τὸν ἁπανταχοῦ Ἑλληνισμόν, ὡς μαρτυροῦσι τὰ παρατιθέμενα κατωτέρω ὀλίγα, ὅπερ καταδεικνύει ὅτι ἡ Ἑταιρεία ἐν τῷ διαβήματι αὐτῆς ἐξέφρασεν εὐχὴν πανελλήνιον. Καὶ ἐνῷ οἱ πατέρες τοῦ Ἔθνους ὑπεδέχθησαν αὐτὴν δυσμενῶς, ὡς καταγγέλλουσαν τὴν σκωρίαν τῆς κυβερνητικῆς μηχανῆς τοῦ Κράτους, ἐν Πάτραις συνεκροτεῖτο συλλαλητήριον ὑπὲρ αὐτῆς, πανταχοῦ δὲ ἐτύγχανεν ἐνθουσιώδους ὑποδοχῆς:

1.

ΕΚ ΠΑΤΡΩΝ

ΤΗι Α. Μ. ΤΩι ΒΑΣΙΛΕΙ

Ὁ λαὸς Πατρῶν, κληθεὶς εἰς συνέλευσιν ὑπὸ τοῦ ἐνταῦθα Τμήματος τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» σήμερον καὶ ἀκροασάμενος τοῦ κ. Προέδρου, ὁμιλήσαντος περὶ τῶν κινδύνων, οὓς τὸ ἔθνος διατρέχει καὶ τῆς ἀνάγκης τῶν παρασκευῶν,

Ψηφίζει

Ἱκετεύει εὐλαβῶς τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα, ὅπως ἐν ταῖς κρισίμοις ταύταις τῆς Πατρίδος στιγμαῖς, καθ' ἃς διακυβεύεται οὐχὶ πλέον ἡ ὕπαρξις τοῦ Κράτους, ἀλλὰ σύμπαντος τοῦ ἑλληνικοῦ Γένους, ἐνασκήσῃ δραστικῶς τὰ ἐκ τοῦ Συντάγματος ἀπορρέοντα δικαιώματά του πρὸς ἀποσόβησιν τῶν κινδύνων τούτων.

ΤΗι ΕΘΝΙΚΗι ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΑι

Ὁ λαὸς Πατρῶν, κληθεὶς εἰς συνέλευσιν ὑπὸ τοῦ ἐνταῦθα Τμήματος τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» σήμερον καὶ ἀκροασάμενος τοῦ κ. Προέδρου, ὁμιλήσαντος περὶ τῶν κινδύνων, οὓς τὸ ἔθνος διατρέχει καὶ τῆς ἀνάγκης τῶν παρασκευῶν,

Ψηφίζει

Παρακαλεῖ τὴν Βουλήν, ἵνα ἀναλογιζομένη τὸ κρίσιμον τῶν περιστάσεων καὶ τοὺς μεγάλους ἐθνικοὺς κινδύνους ἐργασθῇ ἐν πατριωτικῇ συμπνοίᾳ ὑπὲρ τῆς ὅσον ἔνεστι ταχίστης στρατιωτικῆς παρασκευῆς τοῦ Ἔθνους.

2.

ΕΚ ΛΑΜΙΑΣ

Ἑταιρείαν «Ἑλληνισμοῦ» Ἀθήνας.

Ὁ Γυμναστικὸς Σύλλογος Λαμίας ἐν συνεδρίᾳ 12 Μαΐου ἐ. ἔ. προτάσει τοῦ μέλους αὐτοῦ Κ. Ν. Ζέρβα, ἀπεφήνατο, ὅπως διὰ τοῦ Προέδρου αὐτοῦ ἐκφράσῃ εἰς ἑλληνικὴν Βουλὴν διὰ τῆς Ἑταιρείας «Ἑλληνισμοῦ» κάτωθι εὐχήν:

Γυμναστικὸς Σύλλογος, καθορῶν ἄμεσον ἐθνικὴν ἀνάγκην ὀργανώσεως Στρατοῦ παρακαλεῖ Βουλήν, ὅπως, ἀναλογιζομένη κρισίμων περιστάσεων καὶ ἐπαπειλοῦντας ἐθνικοὺς κινδύνους, ἐργασθῇ ἐν φιλοπάτριδι συμπνοίᾳ ὑπὲρ τῆς ὅσον ἔνεστι ταχίστης στρατιωτικῆς παρασκευῆς τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους.

Ἐν τῇ αὐτῇ δὲ Συνεδρίᾳ Σύλλογος ἀπεφήνατο νὰ ἐκφρασθῶσι συγχαρητήρια Προέδρῳ Ἑταιρείας «Ἑλληνισμοῦ» Ν. Καζάζῃ δι' ἐθνικὴν δρᾶσιν καὶ παμψηφεὶ ἀνεκήρυξεν αὐτὸν ἐπίτιμον μέλος του.

Ἐν Λαμίᾳ 13 Μαΐου 1904.

Πρόεδρος **Α. Σφήκας.**

Ἑταιρείαν «Ἑλληνισμοῦ» Ἀθήναις.

Ὁ Σύλλογος Τεχνοεργατῶν Λαμίας, ἀκούσας ἐν συνεδριάσει 2 τρέχοντος βαρυσήμαντον πρότασιν Προέδρου Συνελεύσεων αὐτοῦ Ἀλκιβιάδου Βεοπούλου περὶ ἐπιβαλλομένης ταχείας στρατιωτικῆς ὀργανώσεως τῆς χώρας, προτείνει ὁμοφώνως, ἵνα ἐκφρασθῇ εἰς τὴν ἑλληνικὴν Βουλὴν διὰ Προέδρου Ἑταιρείας «Ἑλληνισμοῦ», μεγάλου πατριώτου Ν. Καζάζη, κάτωθι εὐχή: «Σύλλογος, καθορῶν τὴν ἄμεσον ἐθνικὴν ἀνάγκην τῆς ὀργανώσεως στρατοῦ, παρακαλεῖ Βουλήν, ἵνα, ἀναλογιζομένη τὸ κρίσιμον τῶν περιστάσεων, καὶ τοὺς μεγάλους ἐθνικοὺς κινδύνους, ἐργασθῇ φιλοπάτριδι συμπνοίᾳ ὑπὲρ τῆς ὅσον ἔνεστι ταχίστης στρατιωτικῆς παρασκευῆς τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους». Ἐν τῇ αὐτῇ δὲ συνεδριάσει Σύλλογος ὁμοφώνως συγχαίρει Πρόεδρον Ἑταιρείας Ἑλληνισμοῦ, δι' ἐθνικοὺς ἀγῶνάς του, καὶ ἀνακηρύσσει αὐτὸν ἐπίτιμον αὐτοῦ Πρόεδρον.

Πρόεδρος Διοικητικοῦ Συμβουλίου.

Γ. Κ. Ζαγγογιάννης.

3.

ΕΞ ΑΓΡΙΝΙΟΥ

Ἑταιρείαν «Ἑλληνισμοῦ» Ἀθήνας.

Λαὸς πόλεως Ἀγρινίου, συνελθὼν ἐν πλατείᾳ ἀγορᾶς,

Ψηφίζει

Παρακαλεῖ τὴν Βουλήν, ἵνα ἀναλογιζομένη κρίσιμον περιστάσεων καὶ μεγάλους ἐθνικοὺς κινδύνους ἐργασθῇ ἐν φιλοπάτριδι συμπνοίᾳ ὑπὲρ τῆς ὅσον ἔνεστι ταχίστης στρατιωτικῆς παρασκευῆς χώρας.

Ἐπιτροπὴ

Π. Γιώτης Γ. Πανταζῆς, Ἐπαμ. Ρήκας

4.

ΚΡΙΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

Ἀπ' ἄκρου μέχρις ἄκρου τῆς Ἑλλάδος καὶ πέραν ἔτι αὐτῆς, μέχρι τῶν ἐσχατιῶν τῆς ἑλληνικῆς διασπορᾶς θὰ ἠχήσῃ σθεναρὰ ἡ πατριωτικὴ Ἔκκλησις τῆς ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ». Ἡ στρατιωτικὴ σύνταξις τῆς χώρας ἀποτελεῖ πόθον τοῦ ἑλληνικοῦ κοινὸν καὶ ἅγιον. Ἀπὸ τῶν σκοπιωρῶν τῆς πολιτείας καὶ τοῦ βασιλείου οἴκου μέχρι τοῦ τελευταίου φιλοπάτριδος πολίτου, ἀπὸ τῶν κυβερνητικῶν κύκλων καὶ τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς χώρας μέχρι τῶν ἀπωτάτων ἑλληνικῶν κοινοτήτων κρατεῖ ἡ ἰδέα τῆς στρατιωτικῆς ὀργανώσεως, ἀλλ' ἡ πραγμάτωσις τῆς κοινῆς ταύτης εὐχῆς καὶ ἰδέας κινδυνεύει καὶ πάλιν ν' ἀναβληθῇ εἰς τὰς ἑλληνικὰς καλένδας, διότι καὶ πάλιν οἱ τύποι ἀπειλοῦσι νὰ καταπνίξωσι τὴν ἰδέαν καὶ αἱ στεναὶ σκέψεις νὰ ἐπισκιάσωσι τὴν εὐρυτέραν ἐθνικὴν ἐποπτείαν, ἥτις ἐν τῇ ταχείᾳ ἐθνικῇ παρασκευῇ διαβλέπει τὴν παγίωσιν τῆς ἐσωτερικῆς προόδου καὶ τὴν ἐγγύησιν περὶ κρείττονος μέλλοντος. Ἡ ὑπόμνησις ἄρα τῆς ἀνάγκης ταύτης τοῦ ἔθνους, ἧς ἡ πλήρωσις δὲν δύναται ν' ἀναβληθῇ ἄνευ μεγάλων κινδύνων, ἐγένετο πάνυ ἐπίκαιρος ὑπὸ τῆς πατριωτικῆς ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ».

Δὲν ἀρκεῖ νὰ ἔχωμεν τὸ ἱστορικὸν δίκαιον ὑπὲρ ἡμῶν· δὲν ἀρκεῖ νὰ ἐπισείωμεν τὴν ἐθνολογικὴν ὑπεροχὴν καὶ τὴν ἠθικὴν ἐπικράτησιν τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας ἐν Μακεδονίᾳ· δὲν ἀρκεῖ νὰ καλυπτώμεθα ὑπὸ τὴν πανοπλίαν τῆς ἐθνογραφικῆς γεωγραφίας, ἢ νὰ προβάλλωμεν, ὡς μόνον ὅπλον ἐπιθέσεως, τὰς πατρίους περγαμηνάς. Θὰ

παραστῇ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ ἀνάγκη νὰ στηρίξωμεν τὰ δίκαια ἡμῶν ἐπὶ ὑλικωτέρας δυνάμεως, καὶ ν᾽ἀντιτάξωμεν εἰς τὴν δυσμενῆ πρὸς ἡμᾶς, ὅσον καὶ ραγδαίαν τῶν πραγμάτων ἐξέλιξιν, ὅπλα πειστικώτερα τῶν ἱστορικῶν περγαμηνῶν καὶ τῶν ἐθνολογικῶν στατιστικῶν. «Θέλομεν στρατὸν καὶ συγχρόνως Κράτος ἱκανὸν πρὸς ὀργάνωσιν καὶ συντήρησιν αὐτοῦ». Ἐν τούτῳ κεῖται ἡ δύναμις τοῦ μέλλοντος ἡμῶν· ἐν τούτῳ ὑπάρχει ἡ ἐγγύησις, ὅτι ὁ Ἑλληνισμός, ὁ μηδένα θέλων ν᾽ἀδικήσῃ, δὲν θ᾽ἀδικηθῇ, ἐν τούτῳ καὶ μόνῳ δύνανται νὰ στηριχθῶσιν αἱ ἐλπίδες τοῦ Γένους.

Τίς δύναται ν᾽ἀρνηθῇ, ὅτι τὸ ἐθνικὸν φρόνημα, ὡς μόνην ἐλπίδα σωτηρίας, ἀποδέχεται τὴν κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν ὀργάνωσιν; Ποῖον πρόσχημα θὰ ἠδύνατο νὰ συγκαλύψῃ τὴν κολοσσιαίαν εὐθύνην τῆς ἐκ νέου ἐγκαταλείψεως τῆς Ἑλλάδος ἄνευ στρατοῦ καὶ ἄνευ στόλου ἀξιομάχου; Καὶ ἂν ὑποτεθῇ, ὅτι ἐνεκρώθη ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς ψυχαῖς ἡ φιλοπατρία καὶ ὅτι τὰ εὐγενῆ αἰσθήματα ἐξητμίσθησαν ἀπὸ τῶν ἑλληνικῶν καρδιῶν, καὶ ὅτι τὸ ὑψηλὸν φρόνημα ἐταπεινώθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ μὴ ἀποτελῇ, ὡς ἄλλοτε, τὴν κραταιοτάτην ἠθικὴν δύναμιν τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ γένους ὑπολείπεται νὰ μὴ ἐξωθήσωμεν διὰ τῆς ἀπραγμοσύνης καὶ ἀμβλυωπίας ἡμῶν τὴν ἑλληνικὴν φυλὴν καὶ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν εἰς ἀπόγνωσιν. Καὶ ἡ μοιρολατρικὴ ἡμῶν ἀπραγμοσύνη ἐξωθεῖ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν καὶ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος εἰς τὴν ἀπόγνωσιν. Ἡ σθεναρὰ ἔκκλησις τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», ἐν τῇ βραχυλογίᾳ αὐτῆς ὄχι μόνον εἰκονίζει τὴν ἀνάγκην ταχείας ὀργανώσεως, ἀλλὰ καὶ ἐπισείει τοὺς φοβεροὺς κινδύνους, οἵτινες ἤθελον περιστοιχίσῃ τὸν τόπον, ἐὰν δὲν σπεύσωμεν νὰ καταστῶμεν ἰσχυροὶ καὶ σεβαστοί.

Εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῆς ἑλληνικῆς Βουλῆς ἀπόκειται νὰ μὴ ἀπολεσθῇ ματαίως καὶ ἡ ἀνὰ χεῖρας εὐκαιρία πρὸς στρατιωτικὴν σύνταξιν τοῦ κράτους, καὶ νὰ μὴ δοκιμασθῇ καὶ πάλιν ἡ ἐθνικὴ ψυχὴ ἐκ νέας ὀδυνηρᾶς ἀπογοητεύσεως.

(Ἐκ τῆς «Σφαίρας τοῦ Πειραιῶς»)

Ὅ τι κυρίως διακρίνει τὴν Ἔκκλησιν τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», εἶνε ἡ μετὰ σωφροσύνης καὶ πόνου σύνταξις αὐτῆς καὶ ἡ ἐν ὀλίγῳ χώρῳ περίληψις πολλῶν ἀληθειῶν καὶ πολυτίμων συμβουλῶν. Τὸ ζήτημα εἶνε ἤδη μόνον ἂν ἡ ἑλληνικὴ Βουλή, ἣν κυρίως ἀποβλέπει τὸ ἔγγραφον τοῦτο, ἢ μᾶλλον ἂν ἡ ἀντιπολίτευσις ἐν τῇ Βουλῇ θέλει διευκολύνῃ τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς Ἑταιρείας ταύτης, αἵτινες εἶνε καὶ ὅλου τοῦ λαοῦ ἐπιθυμίαι. Δυστυχῶς ἡ ἀντιπολίτευσις δὲν φαίνεται διατεθειμένη νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν πορείαν, ἣν ἐπιβάλλουσι πλέον περιστάσεις ἐπιτακτικαί, ἀφοῦ διὰ μυρίων μέσων ἀγωνίζεται νὰ δυσχεράνωσι τὸ ἔργον τῆς στρατιωτικῆς ἀνορθώσεως τῆς χώρας. Παρακολουθοῦντες ἰδίως τὴν τελευταίαν αὐτῆς στάσιν καὶ τὰς ἰδιαιτέρας τῶν ἀντιπολιτευομένων συσκέψεις ἀγόμεθα εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι αἱ ὑποδείξεις τῆς Ἑταιρείας ὁ «Ἑλληνισμὸς» δὲν θέλουσιν ἱκανοποιηθῇ ἐν πληρότητι ἂν μὴ ἡ Κυβέρνησις ἐπιδιώξῃ μετὰ σθένους τὴν ἐπιψήφισιν τῶν νομοσχεδίων της. Τότε βεβαίως ἐλπίζομεν, ὅτι θὰ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἐπαναρχίζομεν νὰ εἰσερχόμεθα εἰς τὴν «μεγάλην ἐθνικὴν λεωφόρον», ἀπὸ τὴν ὁποίαν τὸ ἔθνος ἐξῆλθεν ἕνεκα τῶν σφαλμάτων τοῦ παρελθόντος.

(Ἐκ τοῦ «Νεολόγου Πατρῶν»)

Ἡ Ἔκκλησις, τὴν ὁποίαν ἀπευθύνει πρὸς τὸν Βασιλέα καὶ τὴν Κυβέρνησιν καὶ τὸν Λαὸν ἡ Ἑταιρεία «Ἑλληνισμὸς» ἔρχεται ὄχι νὰ προκαλέσῃ τὴν προσοχὴν μὲ γεγονότα ὡρισμένα καὶ νωπά, ἀλλὰ ν' ἀκουσθῇ ὡς φωνὴ διαμαρτυρίας κατὰ τῆς καταστάσεως τῆς ἐξαρθρωτικῆς, τῆς παρατεινομένης πέραν παντὸς ἀνεκτοῦ ὁρίου.

Ἡ Μακεδονία δὲν κινδυνεύει βεβαίως ἀπὸ χθές, ὅτε ἀπηύθυνε τὴν ἔκκλησιν ἡ πατριωτικὴ Ἑταιρεία. Ἐκινδύνευεν ἀπὸ πολλοῦ καὶ ὁ κίνδυνος αὐξάνει ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν. Ἕως τώρα ὅμως εἴχομεν ἐλπίδας τινάς. Ἐνομίζομεν ἕως τώρα, ὅτι οἱ ἔχοντες τὴν ὑποχρέωσιν ν' ἀντεπεξέλθωσι κατὰ τοῦ κινδύνου θὰ μᾶς ἐδείκνυον ἐπὶ τέλους τὰς προσπαθείας των καὶ θὰ μᾶς ἔπειθον, ὅτι δὲν παρέλειψαν τίποτε ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔπρεπε νὰ παραλείψωσι.

Ἡ φωνὴ τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» εἶνε ἡ ἐπιβεβαίωσις τῆς ἀπελπισίας....

(Ἐκ τοῦ «Νέου Ἄστεως»)

Ἡ πρὸς τὸν Βασιλέα καὶ τὸν Λαὸν ἔκκλησις τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ εὐοίωνος ἀπαρχὴ ἑνὸς μεγάλου ἀγῶνος εἰς τὸν ὁποῖον καλεῖται ἡ χώρα. Εἶνε δὲ ὁ ἀγὼν οὗτος ἀγὼν ἐξεγέρσεως, ἀγὼν ἀφυπνίσεως, ἀγὼν ἀποτινάξεως τῆς νάρκης, ὑπὸ τὴν δύναμιν τῆς ὁποίας ἀπεκοιμήθη πρὸ πολλοῦ ὁ τόπος οὗτος. Ἦτο καιρὸς πλέον νὰ ἀκουσθῇ παρόμοιον ἐγερτήριον σάλπισμα. Καὶ ἦτο καιρὸς νὰ ἀπηχήσῃ ὑπεράνω τοῦ ἀτίμου ἐθνικοῦ ὕπνου ἡ πατριωτικὴ φωνή, ἡ καλοῦσα εἰς τὸ ἄνοιγμα τῶν βλεφάρων. Ποῦ βαδίζει τὸ Κράτος αὐτό; Ἀσφαλῶς εἰς τὴν ἐκμηδένισιν. Μέσῳ ἀντιπάλων κινουμένων, δρώντων, ἐνδυναμουμένων, διαρκῶς κατακτώντων καὶ διαρκῶς διοργανούντων τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις, ἡ ἀθλία Ἑλλὰς ἀπέμεινε μόνη ἀνοργάνωτος, ἀσύντακτος, ἀνίσχυρος, ἐξουθενωμένη εἰς τὴν Χερσόνησον τοῦ Αἵμου, τὴν πλήρη νεύρων καὶ ζωῆς καὶ δράσεως. Αἱ ἑλληνικαὶ Κυβερνήσεις ἕως τώρα δὲ ἠθέλησαν νὰ δείξωσιν, ὅτι ἀντιλαμβάνονται τὴν ἀθλιότητα τῆς καταστάσεως αὐτῆς. Ἀτυχῶς δὲ τῶν Κυβερνήσεων ἡ μυωπία μετεδόθη εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας, ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ τελευταίου. Ποῖος ἐσκέφθη σοβαρῶς διὰ στρατόν; Οὐδείς. Ποῖος ἐπείσθη πράγματι περὶ τῆς ἀνάγκης στόλου; Ἀπολύτως οὐδείς. Ὁ λαὸς φενακίζεται μόνον.

Διότι τίποτε ἄλλο ἀπὸ φενάκη δὲν εἶνε ὅλα αὐτὰ ποῦ γίνονται καὶ μὲ τὸν τρόπον ποῦ γίνονται. Μόνον οἱ ἠλίθιοι πιστεύουσιν, ὅτι διερχόμεθα στιγμὰς ἀναζωογονήσεως ἐθνικῆς καὶ ὅτι προσβλέπομεν εἰς μέλλον καὶ ὅτι ἐργαζόμεθα διὰ τὸν μέλλον τοῦτο. Τὴν θλιβερὰν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων καλῶς ἀντελήφθη ἡ Ἑταιρεία τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» καὶ καλῶς ἔπραξε, δώσασα τὸ σύνθημα πρὸς γενικὴν ἐξέγερσιν. Ὅσοι βλέπουσι καὶ πονοῦσι διὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν τιμαλφῶν ἑλληνικῶν ἰδεωδῶν, ἔχουσι τώρα καθῆκον νὰ συνασπισθῶσι περὶ τὴν σημαίαν, ἡ ὁποία λίαν εὐτόλμως ἀνεπετάσθη καὶ ἡ ὁποία εἶνε σημαία οὐχὶ ἐθνικοῦ μεγαλείου, ἀλλ' ἐθνικῆς ὑπάρξεως. Δέον νὰ ἐννοηθῇ, ὅτι ἡ Ἑλλάς, ὅπως εὑρίσκεται, ἀποτελεῖ σκιάν, προκαλοῦσαν τὸν οἶκτον τῶν θεωμένων. Ἡ δύναμις αὐτῆς ἔγκειται πλέον εἰς τὴν φιλανθρωπίαν τῶν ἰσχυρῶν. Θέλομεν νὰ ζήσωμεν δι' ἐπαιτείας; Ἂς ἀδιαφορήσωμεν καὶ πρὸς ὅλας τὰς πατριωτικὰς ἐπικλήσεις. Ἐὰν ὅμως δὲν εἴμεθα κωμικώτατοι Ἀβδηρῖται καὶ ἐὰν πιστεύωμεν πράγματι εἰς ἑλληνικὰ ἰδεώδη εἷς πανελλήνιος τιναγμὸς ὀφεί-

λει νὰ διαδεχθῇ τὸ ἠχῆσαν σάλπισμα. Κατὰ ποῖον τρόπον θέλει ἐκδηλωθῇ ἡ λαϊκὴ ἐξέγερσις γνωρίζει μόνος ὁ ἑλληνικὸς λαός. Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔχει καθῆκον νὰ συστήσῃ ἤδη ὁ τύπος εἶνε ἡ ἀπόλυτος ἀνάγκη τῆς ἀμέσου καὶ θορυβώδους δράσεως. Διότι ἐὰν καὶ πάλιν ἀφεθῶσι τὰ πράγματα εἰς τὸν νυσταλέον δρόμον των, ὁ ὄλεθρος εἶνε ἀναπόφευκτος.

(Ἐκ τοῦ «Χρόνου»)

Ὁ «Ἑλληνισμὸς» ὡμίλησε χθὲς ἀπεριφράστως, ὡς τὸ δεινὸν τῶν περιστάσεων ἀπῄτει.

Τίποτε σαφέστερον περὶ τῶν προθέσεων τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» καὶ τῆς ἐκκλήσεώς του ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀπεύθυνσίν του πρὸς ὅλους τοὺς παράγοντας τῆς σημερινῆς πολιτικῆς ἀθλιότητος, καθόσον, ὅτι ἐν τοιαύτῃ καταστάσει διατελοῦμεν δευτέρα γνώμη δὲν ὑπάρχει. Πόνος λοιπὸν πατριωτικὸς καὶ οὐδὲν ἄλλο τὸ ἐλατήριον, εὐγενὲς καὶ ὑψηλόφρον τὸ σχέδιον τῆς ἐν πάσῃ ἀληθείᾳ καὶ παρρησίᾳ ἐκθέσεως τῶν κατ' ἰδίαν συζητουμένων καὶ ψιθυριζομένων, ἱερὸς τέλος ὁ σκοπὸς τῆς ἐν κινδύνῳ Πατρίδος. Καὶ ὅμως ἰδοὺ ἡ ἐθνικὴ ἀντιπροσωπεία πρώτη σπεύδουσα νὰ κλείσῃ τὴν ἑαυτῆς θύραν εἰς τὴν πατριωτικὴν ταύτην ἔκκλησιν. Ἂν δ' ὁ ἐξ Ὀλυμπίας ἀξιότιμος κ. Βουλευτὴς ἐγένετο ἀληθὴς ἀντιπρόσωπος τῶν σκέψεων τοῦ σώματος, φαίνεται ὅτι ἐπεκράτησεν ἡ ἰδέα, ὅτι διὰ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ ἀθωοτάτου ἐκείνου ἐγγράφου θὰ ἐμειοῦτο τὸ κῦρος τῆς Βουλῆς.

Ἔχοντες ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον περὶ τούτου γνώμην, ἤτοι ὅτι ἡ Βουλὴ θὰ ἐκέρδιζεν, ἐγκολπουμένη ἀμέσως τὰς ἰδέας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», θέλομεν ἐκθέσῃ ἐν συντομίᾳ τὰς ἡμετέρας σκέψεις.

Τί ζητεῖ ἡ ἔκκλησις; οὐδὲν πλέον ἢ ἐξομολόγησιν, μετάνοιαν, ἐξαγνισμὸν γενικόν. Καὶ ἡ Βουλὴ τί ἄλλο εἶνε ἢ μία τῶν καθεστηκυιῶν ἐξουσιῶν τοῦ Κράτους, ἤτοι τῆς ὑλικῆς τοιαύτης ὑποστάσεως τῆς καθολικωτέρας τοῦ Ἔθνους ἰδέας; Αὕτη δὲν δύναται βεβαίως νὰ θεωρηθῇ ἀλλοτρία τοῦ ἑλληνικοῦ Λαοῦ, πρὸς ὃν ἐπίσης ἀποτείνεται ἡ ἔκκλησις, οὔτε ἀνωτέρα αὐτοῦ «καὶ οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ Κυρίου του, οὔτε ἀπόστολος μείζων τοῦ πέμψαντος αὐτόν». Ἕπεται ἐντεῦθεν, ὅτι τὸ ζήτημα δὲν ἐτίθετο περὶ δικαιωμάτων καὶ ἀντιποιήσεως θέσεως, ἀλλὰ περὶ καθηκόντων καὶ ἐκτελέσεως αὐτῶν, οὔτε περὶ ἀνευρέσεως ὑπευθύνων τῆς πολιτειακῆς ἀθλιότητος, ἀφ' οὗ ἡ ἔκκλησις, ἀπευθυνομένη καὶ πρὸς τὸν λαόν, καθίστα συνυπεύθυνον ὁλόκληρον τὸ Ἔθνος. Ὁ πρῶτος ὑποκύψας θὰ ἦτο ὁ πατριωτικώτερος.

Δὲν ἀμφιβάλλομεν, ὅτι ἐγγὺς εἶνε ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν θὰ ὁμιλήσῃ καὶ ὁ λαός, ὄχι ὡς ἁπλοῦς ἐκλογεύς, ἀλλ' ἀμεσώτερον, ἵνα εἴπῃ καὶ αὐτὸς τὴν γνώμην του, ἂν εἶνε εὐχαριστημένος νὰ φορολογῆται, ὡς φορολογεῖται, μόνον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ διατελῇ ἐν διηνεκεῖ ἀναρχίᾳ ἐσωτερικῶς καὶ ἐν τελείᾳ ἀδυναμίᾳ ἐξωτερικῶς, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἠμπόδιζε, φρονοῦμεν, ποσῶς τοὺς σημερινοὺς ἀντιπροσώπους του νὰ δειχθῶσι προσεκτικοί, σοβαροί, νομιμόφρονες. Ἔρχεται πρὸ αὐτῶν Σωματεῖον, τὸ ὁποῖον τόσα παρέσχε δείγματα τοῦ ἐνδιαφέροντός του ὑπὲρ τῆς μεγάλης ἐθνικῆς ὑποθέσεως καὶ ποικιλοτρόπως ἀνεγνωρίσθη ὡς τοιοῦτον ὑπ' αὐτῆς τῆς πολιτείας καὶ μὲ τὸν πόνον εἰς τὴν καρδίαν, ἀλλὰ καὶ ὅλον τὸν σεβασμὸν λέγει πρὸς αὐτήν: ἐξε-

τάσωμεν ὅλοι τὴν κοινὴν κατάστασιν, Βασιλεύς, Λαός, Βουλή, Κυβέρνησις, μεριμνήσωμεν ὑπὲρ τῆς πατρίδος, διότι κινδυνεύομεν. Καὶ ὡς ἀπάντησις ἔρχεται ἡ ἀναφώνησις: καὶ ποῖοι εἶσθε σεῖς; ἀπέλθετε, δὲν θέλω οὔτε νὰ σᾶς ἀναγνώσω. Αὐτὸ εἶπε χθὲς ἡ Βουλή, καθόσον ἐν αὐτῇ ἀνάγνωσις εἶνε μόνον ἡ ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει. Καὶ δὲν εὑρέθη κανεὶς κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμήν, οὔτε Κυβέρνησις, οὔτε Ἀντιπολίτευσις, νὰ θέσῃ ἕκαστον εἰς τὴν θέσιν του.

Οὐδεὶς ἔκαμε τὴν ἁπλουστάτην παρατήρησιν, ὅτι τὸ ἔγγραφον, ἀναγινωσκόμενον θὰ ἀπεκάλυπτε πλειότερον τὴν γυμνότητά του, ἂν ἦτο τοιοῦτον. Ἂν ἦτο πάλιν ὁ φορεὺς μιᾶς ἰδέας καὶ ἐφοβοῦντο τὴν ἰδέαν οὐδὲν ἐκέρδιζον, ἀφ' οὗ εἶνε γνωστὸν ἐκ τῆς ἱστορίας, ὅτι αὗται, διὰ τὸ ἄϋλον αὐτῶν, εἰσέρχονται καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων.

Ἡ ἑλληνικὴ Βουλὴ δὲν εἶνε βεβαίως ὁ μόνος ἁμαρτωλός, ἀλλ' ἂν ἀξιοῖ καὶ τὸ ἀναμάρτητον, τὸ ἀνεύθυνον δι' ὅλ ν αὐτὴν τὴν κατάστ σιν εἰς δεινὴν εὑρίσκεται ἀντίθεσιν πρὸς τὴν κρατοῦσαν γνώμην. Δὲν τὸ λέγομεν ἡμεῖς, καθόσον ἀντηχεῖ συχνὰ εἰς τὴν ἰδίαν της αἴθουσαν ἡ ἰδέα τῆς εὐθύνης, δι' ὅσων διακεκριμένα μέλη της βροντοφωνοῦσι περὶ τοῦ πρακτέου, ἀλλ' οὐδέποτε πραττομένου. Ὑπῆρξε λοιπὸν ὀλίσθημα δεινὸν ἡ χθεσινὴ ἀπόφασίς της. Ἐπαρουσιάσθη πρὸς αὐτὴν ἡ σημαία, καὶ αὐτὴ ἐπολυπραγμόνησε περὶ τὸν βαθμὸν τοῦ σημαιοφόρου, τῇ ἔτεινον τὴν χεῖρα σύμμαχοι, καὶ τοὺς ἐξέλαβεν ἐχθρούς. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, τὸ μέτρον της, ἂν δὲν ἦτο ἐχθρικόν, ἦτο ἄβουλον. Ἰδοὺ τὸ ὀλιγώτερον, ὅπερ δύναται νὰ ῥηθῇ περὶ αὐτοῦ.

(Ἐκ τοῦ «Χρόνου»)

Ἐδημοσιεύσαμεν χθὲς τὴν ἔκκλησιν τῆς ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» καὶ πιστεύομεν, ὅτι πάντες θὰ τὴν ἀνέγνωσαν μετ' ἐπιστασίας.

Δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐξάρωμεν τὴν ἀπό τινων ἐτῶν ἐθνικωτάτην δρᾶσιν τῆς Ἑταιρείας, ἐπανειλημμένως δὲ ἀπὸ τῶν στηλῶν τούτων ἐπῃνέσαμεν αὐτὴν καὶ συνεστήσαμεν τὴν ὑποστήριξιν αὐτῆς.

Καὶ ἀληθῶς.

Πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἡμερῶν περιῆλθεν εἰς χεῖρας ἡμῶν ὁ πέμπτος ἀριθμὸς τοῦ ἐν Παρισίοις κατὰ μῆνα ἐκδιδομένου παρ' αὐτῆς περιοδικοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Ἑλληνισμός», σκοποῦντος νὰ φωτίσῃ τὴν γαλλικὴν κοινὴν γνώμην, ἣν οἱ ἐπίσημοι τοῦ ἔθνους ἀντιπρόσωποι, διὰ τῆς ἀνικανότητος καὶ ἀκηδίας αὐτῶν, κατέλιπον ἕρμαιον εἰς τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν, ῥιζωθέντας τόσον πολύ, ὥστε ἀγὼν μέγας πρέπει νὰ καταβληθῇ, ὅπως ἐπανακτήσωμεν μικρόν τι μέρος τοῦ πεδίου, ὅπερ κατείχομεν τὸ πάλαι. Τὸ περιοδικὸν τοῦτο καὶ κομψῶς ἐκδίδεται καὶ ἄριστα γράφεται, ἀναντιρρήτως δὲ θὰ προαγάγῃ τὸν σκοπόν, ὑπὲρ οὗ ἐκδίδεται.

Ἡ τοιαύτη ἐνέργεια τῆς Ἑταιρείας εἶνε σπουδαιοτάτη, καθ' ἡμᾶς, καὶ τὴν συγχαίρομεν.

Ὄχι μικροτέρας ἐπιβολῆς ἔργον εἶνε ἡ χθὲς δημοσιευθεῖσα ἔκκλησις.

Εὐλαβῶς ἐπικαλεῖται τὴν δρᾶσιν τοῦ Στέμματος εἰς τὴν στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἔθνους, ἐντόνως πρὸς τὴν Κυβέρνησιν καὶ τὴν Βουλὴν ὑπομιμνήσκει τὸ καθῆκον αὐτῶν, ὑφέρπει δὲ εἰς ὅλας τὰς γραμμὰς ἡ πρὸς τὸν λαὸν παρακέλευσις, ὅπως ἐξυπνήσῃ, ὅπως συναισθανθῇ τὸ καθῆκόν του, ὅπως ἀντιληφθῇ τὸν κίνδυνον, ὃν διατρέχει καὶ ἡ μικρὰ καὶ μεγάλη πατρίς, ὅπως ἀπαιτήσῃ, οὐχὶ κορυβαντιῶν ὑπὲρ

ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς φατρίας, ἀλλ' εἰς πάσας ἐπιβαλλόμενος, τὴν δημιουργίαν ἐθνικῆς δυνάμεως πρὸς περίσωσιν τῆς ἱστορικῆς ἡμῶν κληρονομίας, ἥτις ἀποτελεῖ αὐτὸν τὸν λόγον τῆς ὑπάρξεως τῆς φυλῆς.

Εἰς τοῦτο πρὸ παντὸς ἂς τείνουν τῆς Ἑταιρείας αἱ προσπάθειαι. Ἔστω μέλημα αὐτῆς, τὸν λαὸν νὰ θερμάνῃ, τὸν λαὸν νὰ φρονηματίσῃ, αὐτὸν νὰ ἐξεγείρῃ ἐκ τοῦ λήθαργου.

Ὅταν τοῦτο γίνῃ, θὰ γίνουν τὰ πάντα. Ὁ λαὸς πρέπει νὰ φωνάξῃ. Ὁ λαὸς ὅμως κοιμᾶται. Ἂς τὸν ἐξυπνήσῃ ἡ φιλόπατρις τῆς Ἑταιρείας ἐνέργεια.

('Εκ τῆς «Πανθεσσαλικῆς» Βόλου)

Ἐπιστέλλουσιν ἡμῖν ἐκ Θεσσαλονίκης τὰ ἀκόλουθα :

Ἡ ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» ἔκκλησις πρὸς τὴν Βασιλείαν καὶ τὴν Βουλὴν ὑπὲρ ταχείας διοργανώσεως τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς χώρας, ὡς αὔρα ἡδύπνοος καὶ ζωογόνος ἐδρόσισε καὶ ἐζωογόνησε τὸ ὑπὸ ἀλλεπαλλήλων ἀπογοητεύσεων τετρωμένον ἡμῶν στῆθος. Ἡ πατριωτικὴ αὕτη κραυγὴ πρὸς ἐθνικὴν ἐνίσχυσιν καὶ ἄμυναν κατὰ τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου ἀντήχησε βεβαίως εἰς πᾶσαν ἐν πάσῃ γωνίᾳ γῆς ἑλληνικὴν καρδίαν, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον ἐδόνησε τὰς καρδίας ἡμῶν τῶν Μακεδόνων, οἵτινες ἐκ τοῦ πλησίον βλέπομεν τὸν κίνδυνον, οἵτινες καθ' ἑκάστην θρηνοῦμεν μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν νέα θύματα τῆς βουλγαρικῆς θηριωδίας καὶ οἵτινες οὐδαμόθεν προσδοκῶμεν βοήθειαν, εἰ μὴ παρὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος καὶ οὐδαμοῦ δυνάμεθα νὰ στηρίζωμεν τὰς ἐλπίδας ἡμῶν καὶ νὰ ἀντλήσωμεν θάρρος καὶ ἐλπίδα περὶ βελτιώσεως τῆς καταστάσεως ἡμῶν, εἰ μὴ εἰς τὰς στρατιωτικὰς καὶ ναυτικὰς αὐτῶν δυνάμεις. Δυστυχῶς αἱ ἐξ Ἀθηνῶν εἰδήσεις μέχρι τοῦδε ἥκιστα συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ ἐνισχύσωσι τὴν ἐλπίδα ἡμῶν ταύτην καὶ εἰς τὸ νὰ ἀνακουφίσωσι καὶ παρηγορήσωσιν ἡμᾶς. Τὰ στρατιωτικὰ νομοσχέδια εὑρίσκονται ἀκόμη ὑπὸ συζήτησιν, ἀλλ' ἐνῷ διεξάγεται ἡ συζήτησις αὕτη ἐν Ἀθήναις, ὁ Ἑλληνισμὸς κολαφίζεται ἐν Σμύρνῃ καὶ προπηλακίζεται ἐν Μιτυλήνῃ καὶ δεκατίζεται ἐν Μακεδονίᾳ. Οἱ ἐν Ἀθήναις, ὡς φαίνεται, ἐξακολουθοῦσιν ἔτι νὰ αὐταπατῶνται νομίζοντες, ὅτι τὰ συμφέροντα τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶνε ἐξησφαλισμένα ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν μεγάλων Δυνάμεων καὶ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ πολιτικῶν αὐτῶν πρακτόρων· πόσον ὅμως αἱ μεγάλαι Δυνάμεις ἐνδιαφέρονται διὰ τὰ συμφέροντα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπέδειξεν ἡ κατὰ τὸ λυπηρὸν ἐπεισόδιον Σμύρνης τῇ μεσολαβήσει αὐτῶν δοθεῖσα τῆς Πύλης γελοία ἱκανοποίησις, καὶ πόσον οἱ ἐν Μακεδονίᾳ πολιτικοὶ πράκτορες μεριμνῶσι περὶ ἡμῶν ἀποδεικνύει καθ' ἑκάστην ἡ διαγωγὴ αὐτῶν. Ἰδού, ἐὰν θέλετε, καὶ παραδείγματα. Τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα οἱ ἐνταῦθα Ρῶσσοι ἀντιπρόσωποι μετέβησαν εἰς Μεσημέρι, χωρίον ἐν περιοχῇ τῶν Βοδενῶν, ἵνα ἀκούσωσι τὰ παράπονα τῶν κατοίκων· εἷς τῶν προὐχόντων, ὁ Καραβάρης, ἐδήλωσεν εἰς αὐτούς, ὅτι οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου εἶνε ὀρθόδοξοι Ἕλληνες, ὅτι ἐπιθυμοῦσι νὰ μένωσι πιστοὶ εἰς τὸ Πατριαρχεῖον καὶ παρακαλοῦσι νὰ προστατευθῶσι κατὰ τῶν βιαιοπραγιῶν τοῦ κομιτάτου· μετ' ὀλίγας ὥρας ὁ δυστυχής, διὰ τὴν ὁμολογίαν του

ταύτην, εὑρέθη νεκρός, δολοφονηθείς. Ἐὰν λοιπὸν τοιαῦτα διαπράττωνται ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν ἐκείνων, οἵτινες ἦλθον, ἵνα ἐφαρμόσωσι τὰς μεταρρυθμίσεις, εὐνόητον τί συμβαίνει ἀλλαχοῦ. Ἡμέρα σχεδόν, τῇ ἀληθείᾳ, δὲν παρέρχεται, χωρὶς νὰ ἔλθῃ ἐνταῦθα ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ εἴδησις περὶ δολοφονίας τῶν ὁμογενῶν, ἢ ἄλλης καταπιέσεως αὐτῶν. Προχθές, ἐπὶ παραδείγματι, ἐκτὸς τοῦ κακουργήματος ἐν Μεσημερίῳ ἀνηγγέλθη ἐπίσης, ὅτι ἐδολοφονήθη ὁλόκληρος ὀρθόδοξος οἰκογένεια παρὰ τὸ Βλάννοβον, ὅτι ἐγένετο ἀπόπειρα δολοφονίας τοῦ Παναγιώτου Κώνστα ἐν Βοδενοῖς καὶ ὅτι οἰκτρῶς ἐφονεύθη ὁ ἱερεὺς Παπακωνσταντίνου ἐν Ζελενίῳ (ἐπαρχίας Καστορίας). Ἓξ συμμορίαι περὶ τὴν Γευγελῆ καὶ ἄλλαι ἀλλαχοῦ λυμαίνονται τὸν τόπον καὶ σφάζουσιν ἀνηλεῶς τοὺς ὀρθοδόξους προὔχοντας καὶ ἐκδιώκουσι τοὺς διδασκάλους καὶ ἐξαναγκάζουσι τοὺς χωρικοὺς νὰ ἀσπασθῶσι τὸ σχίσμα· ἐτόλμησαν δὲ καὶ πρὸς τὸν Καϊμακάμην ἐν Γευγελῇ νὰ γράψωσιν, ὅτι εἶνε περιττὸν νὰ φροντίζῃ περὶ τῶν μεταρρυθμίσεων, διότι τὰς μεταρρυθμίσεις θὰ ἐφαρμόσωσιν οἱ ἴδιοι. Ἀπέναντι τῆς τοιαύτης οἰκτρᾶς καταστάσεως τί ἔπραξαν ἢ πράττουσιν οἱ πολιτικοὶ πράκτορες; Εἰργάσθησαν, ἵνα δοθῶσιν εἰς τοὺς ἐν Θεσσαλονίκῃ Βουλγάρους προνόμια καὶ ἱδρυθῇ καὶ νέα αὐτῶν ἐκκλησία· ἀπῄτησαν τὴν ἀμνηστίαν τῶν κακούργων καὶ κατέστησαν αὐτοὺς θρασυτέρους· θεῶνται ἀπαθῶς τὰ συμβαίνοντα κακουργήματα, χωρὶς νὰ ὑψώσωσιν οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην φωνὴν ὑπὲρ τοῦ καταπιεζομένου ἑλληνικοῦ στοιχείου καὶ ἐνθαρρύνουσι διὰ τῆς στάσεως αὐτῶν τοὺς Βουλγάρους, πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ ἀποτροπαίου αὐτῶν ἔργου, δηλ. τῆς ἐξοντώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἑώρτασαν πομπωδῶς οἱ ἐνταῦθα Βούλγαροι τὴν ἑορτὴν τοῦ Μεθοδίου καὶ Κυρίλλου· ὁ Ρῶσσος πράκτωρ Δέμεριχ ἐτίμησε τὴν ἑορτὴν ταύτην διὰ τῆς παρουσίας του, τοῦτο δέ, ὡς φαίνεται, τοσοῦτον ἐνεθάρρυνεν αὐτούς, ὥστε διῆλθον τὰς κεντρικωτέρας ὁδοὺς τῆς Θεσσαλονίκης ψάλλοντες ᾄσματα ἐθνικά. τὸ ἀπίστευτον δὲ εἶνε, ὅτι διῆλθον καὶ διὰ τῆς θέσεως ἐκείνης τῆς ὀθωμανικῆς τραπέζης, τὴν ὁποίαν πρὸ ἑνὸς ἔτους ἀνετίναξαν δι' ὑπονόμου καὶ ἐτόνισαν καὶ ἐκεῖ τὰ θούριά των, θριαμβευτικῶς ἐπιδεικνυόμενοι. Ἡ τουρκικὴ αὐτονομία, ἡ τολμῶσα ἀλλαχοῦ νὰ ἐπιβάλλῃ χειροπέδας, ἔβλεπε ταῦτα μακρόθεν ἀπαθῶς, οὐδ' ἐτόλμα νὰ ἐμποδίσῃ αὐτούς, διότι... διότι γνωρίζει κάλλιστα, ὅτι οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ ἴδιοι ὑπερασπίζουσιν ἑαυτοὺς καὶ ἄλλους ἔχουσιν ὑπερασπιστάς, ἐν ᾧ οἱ Ἕλληνες ἀφέθησαν εἰς τὸ ἔλεος τῶν ξένων, οἵτινες καταφρονοῦσιν αὐτῶν καὶ τοῦ Θεοῦ, ὅστις, ὡς φαίνεται, ἐπίσης ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπ' αὐτῶν διὰ τὰς ἀνοησίας των. Ἡ κατάστασις αὕτη πληροῖ λύπης καὶ ἀπογοητεύσεως τὰς ψυχὰς ἡμῶν, δι' ὃ γηθοσύνως ἐχαιρετίσαμεν τὴν ἔκκλησιν τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» καὶ ὁλοψύχως εὐχόμεθα, ὅπως αὕτη εὕρῃ τέλος ἠχὼ ὅπου δεῖ.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 17ῃ Μαΐου 1904.

Ἀλκαῖος.

Ο ΦΙΛΕΛΛΗΝ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΛΕΜΑΝΣΩ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Ἔνδοξον τῆς Γαλλίας τέκνον καὶ τῆς Ἑλλάδος ἀκραιφνὴς φίλος ὁ κ. Γεώργιος Κλεμανσώ, γερουσιαστὴς καὶ περίπυστος δημοσιολόγος ἐπεσκέφθη τελευταίως τὴν Κρήτην καὶ τὴν Πελοπόννησον, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ». Πανταχοῦ, ὅθεν διῆλθεν ὁ μέγας τῆς ἀληθείας συνήγορος καὶ τῶν λαῶν τῶν δυναστευομένων γενναῖος ὑπέρμαχος, ἔτυχεν ὑποδοχῆς ἐνθουσιώδους. Ἵνα παράσχωμεν ἀμυδρὰν εἰκόνα τῆς ἐπιδειχθείσης πρὸς αὐτὸν ἀγάπης ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ σταχυολογοῦμεν τινὰ τῶν ὑπὸ τοῦ ἐπαρχιακοῦ ἰδίως τύπου γραφέντων. Οὕτως αἱ «Μυκῆναι» τοῦ Ἄργους ἀναγράφουσιν ὡς ἀκολούθως τὴν ἐκεῖθεν διέλευσιν τοῦ ἐπιφανοῦς ξένου :

Διῆλθε τῆς πόλεως ἡμῶν ὁ τὴν Ἑλλάδα περιοδεύων κ. Κλεμανσώ, ὁ διαπρεπέστερος γερουσιαστὴς καὶ πολιτευτὴς τῆς Γαλλίας, ἐπιφανέστατος δὲ φίλος τῆς Ἑλλάδος.

Τὸν διάσημον ξένον συνώδευεν ὁ στενὸς φίλος του κ. Ν. Καζάζης, καθηγητὴς τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου καὶ Πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας «Ἑλληνισμός», ὁ διάπυρος καὶ ἀκαταπόνητος ἱεραπόστολος τῆς μεγάλης ἑλληνικῆς Ἰδέας καὶ τῶν ἐθνικῶν πόθων.

Ἅμα τῇ ἀφίξει τῆς ἁμαξοστοιχίας ζωηρόταται ζητωκραυγαὶ ὑπὲρ τῆς Γαλλίας ἐχαιρέτισαν τὴν ἄφιξιν τοῦ μεγάλου φίλου τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ κ. Δ. Κ. Βαρδουνιώτης, δικηγόρος καὶ ἀντιπρόεδρος τοῦ ἐνταῦθα Τμήματος τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» προσεφώνησε τὸν κ. Κλεμανσὼ ὡς ἑξῆς :

«Ἡ πόλις τοῦ Ἄργους, συναισθανομένη τὰ πρὸς τοὺς μεγάλους φίλους τῆς Ἑλλάδος αἰσθήματα τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους, χαιρετίζει ἐγκαρδίως τὸν διερχόμενον διαπρεπέστατον φιλέλληνα καὶ εὔχεται αὐτῷ αἴσιον καὶ εὐφρόσυνον ταξείδιον. Παρακαλεῖ δὲ αὐτὸν νὰ εὐαρεστηθῇ νὰ δεχθῇ τὰ πτωχὰ αὐτὰ ἄνθη εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἐντεῦθεν διελεύσεώς του».

Καὶ ὁ προσφωνήσας προσήνεγκε τῷ κ. Κλεμανσῷ μεγάλην καὶ ὡραίαν ἀνθοδέσμην ἐαρινῶν ἀνθέων. Ὁ δὲ κ. Ἀγαμ. Φικιώτης, δικηγόρος καὶ πολιτευτής, δεξιούμενος τὸν κ. Καζάζην, προσήνεγκεν αὐτῷ ὁμοίαν ἀνθοθέσμην.

Ὁ κ. Κλεμανσὼ συγκεκινημένος, ἀντεφώνησε πρὸς τὸν κ. Βαρδουνιώτην, ἐκφράζων πρὸς αὐτὸν καὶ τὴν πόλιν τοῦ Ἄργους τὰς ἐξαιρέτους εὐχαριστίας του διὰ τὴν ἐγκάρδιον καὶ πάνδημον ὑποδοχήν, ἣν δὲν θὰ λησμονήσῃ ὡς καὶ τὴν προσφιλῆ αὐτῷ Ἑλλάδα.

Ζητωκραυγαὶ ἐνθουσιώδεις ὑπὲρ τοῦ κ. Κλεμανσὼ καὶ τῆς Γαλλίας διεδέχθησαν τὴν ἀντιφώνησιν τοῦ μεγάλου καὶ εὐγενοῦς τέκνου τῆς Γαλλίας.

Ἐξ Ἄργους ὁ κ Κλεμανσὼ μετέβη εἰς Τρίπολιν καὶ Τεγέαν περὶ τῆς γενομένης ὑποδοχῆς τοῦ ὁποίου ὁ «Μορεᾶς» τῆς πόλεως ταύτης γράφει τὰ ἑξῆς:

Τὴν παρελθοῦσαν Δευτέραν ἀφίκετο εἰς τὴν πόλιν μας ὁ μέγας φιλέλλην Γάλλος γερουσιαστὴς καὶ δημοσιογράφος κ. Κλεμανσώ, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ προέδρου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» κ. Ν Καζάζη καὶ τοῦ ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Σωτηριάδου.

Εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν εἶχον κατέλθη αἱ ἀρχαὶ τῆς πόλεως, ὁ νομάρχης, ὁ φρούραρχος καὶ ὁ δήμαρχος μετὰ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Γυμνασίου καὶ Διδασκαλείου εἶχον παραταχθῆ ἔνθεν καὶ ἔνθεν τοῦ σταθμοῦ, τὸν εὐρὺν τοῦ ὁποίου χῶρον ἐπλήρου πλῆθος ἄμετρον κόσμου, δικαιουμένου ὑπὸ τοῦ πόθου νὰ χαιρετίσῃ καὶ ἐκδηλώσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τὸν εὐγενῆ φιλέλληνα.

Ἅμα ὡς τὸ τραῖνον ἐνεφανίσθη ἐρχόμενον οὐρανομήκεις ζητωκραυγαὶ ἀντήχησαν ὑπὲρ τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ κ. Κλεμανσώ, ὅστις συγκεκινημένος ἐχαιρέτα τὸ πλῆθος.

Ὁ κ. νομάρχης καὶ ὁ κ. δήμαρχος ἐδεξιώθησαν αὐτὸν καὶ προσεφώνησαν καταλλήλως. Ὁ κ. Κλεμανσὼ ἀπήντησε ζητωκραυγάσας ἑλληνιστὶ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ γενομένη εἰς δὲ τὸν κ. Κλεμανσὼ ὑποδοχὴ κατὰ τὴν ἐκ Τεγέας ἐπάνοδόν του εἶνε ἀνωτέρα πάσης περιγραφῆς. Χιλιάδες κόσμου, ἐνθουσιῶντος ἐπλήρουν τὰς ἠλεκτροφωτίστους ὁδοὺς τῆς πόλεως καὶ ἔξαλλοι ἐζητωκραύγαζον ὑπὲρ τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ κ. Κλεμανσώ. Σημαῖαι γαλλικαὶ καὶ ἑλληνικαὶ ἐσείοντο εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἀπὸ τῶν ἐξωστῶν τῶν οἰκιῶν ἐκαίοντο βεγγαλικὰ καὶ ἐρραίνετο δι' ἀνθέων ἡ ἅμαξα τοῦ κ. Κλεμανσώ.

Αἱ ἅμαξαι, βραδέως προχωροῦσαι ἐκ τοῦ συνωστισμοῦ καὶ παρακολουθούμεναι ὑπὸ μυριάδων κόσμου, ἐξάλλου ἐξ ἐνθουσιασμοῦ καὶ φρενιτιωδῶς ζητωκραυγάζοντος, ἔφθασαν τέλος εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Ἀγγλίας, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὁλόκληρον ἐνοικιάσῃ ὁ Δῆμος ὑπὲρ τοῦ εὐγενοῦς φιλέλληνος.

Ἀπὸ τῆς εἰσόδου τοῦ ξενοδοχείου ὁ κ. Καζάζης ηὐχαρίστησε δι' ὀλίγων τὸν λαὸν τῆς Τριπόλεως διὰ τὴν ἔνθερμον ὑποδοχήν του πρὸς τὸν εὐγενῆ ξένον. Ὁ δὲ κ. Κλεμανσὼ ἐξελθὼν εἰς τὸν ἐξώστην ἐζητωκραύγασεν ἑλληνιστὶ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος.

Τὴν 8ην ὥραν παρετέθη ὑπὸ τοῦ Δήμου ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ ξενοδοχείου τῆς Ἀγγλίας τιμητικὸν δεῖπνον, εἰς ὃ παρεκάθησαν αἱ ἀρχαὶ τῆς πόλεως.

Κατὰ τὰ ἐπιδόρπια ὁ κ. Νομάρχης ἤγειρε πρόποσιν ὑπὲρ τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ κ. Κλεμανσώ, ὁ δὲ κ. Κλεμανσὼ ἀπήντησεν εὐχαριστῶν καὶ προέπιεν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ κ. Καζάζης προέπιεν ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ὁ δὲ κ. Ταγαρᾶς λοχαγὸς ὑπὲρ τοῦ κ. Καζάζη.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ γεύματος ἡ μουσικὴ τῆς φιλαρμονικῆς ἑταιρείας ἀνέκρουεν ἐκλεκτὰ τεμάχια.

Ὁ κ. Κλεμανσὼ ἀνεχώρησεν ἐντεῦθεν διὰ τὴν Σπάρτην τὴν πρωΐαν τῆς Τρίτης, ἐκφράσας τὸν θαυμασμόν του καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν του διὰ τὴν μοναδικὴν ὑποδοχήν, ἧς ἔτυχεν ἐν τῇ πόλει μας.

Μετὰ τὴν Τρίπολιν ὁ εὐγενὴς Γαλάτης ἐξακολουθῶν τὴν περιοδείαν του μετέβη εἰς Σπάρτην καὶ Μιστρᾶν. Περὶ τῆς γενομένης αὐτῷ ὑποδοχῆς ὁ ἐν Σπάρτῃ ἀνταποκριτὴς τῆς «Ἀκροπόλεως» ἀπέστειλε τὰ ἑξῆς:

ΣΠΑΡΤΗ 21 Μαΐου. — Χθὲς 3 μ. μ. ὥραν ἀφίκετο εἰς τὴν πόλιν μας ὁ φιλέλ-

λην Γάλλος γερουσιαστὴς κ. Κλεμανσώ, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ προέδρου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» κ. Καζάζη.

Καίτοι ἀργὰ ἐγνώσθη ἡ εἴδησις τῆς ἀφίξεώς των ἐν τούτοις ἔδραμον εἰς προϋπάντησιν αὐτῶν αἱ ἀρχαὶ καὶ πλῆθος ἀρκετόν.

Τὴν 9ην μ. μ. κατέλαβεν ὁ ἐπιστημονικὸς κόσμος τὸ θέατρον, «Κούτσιον» μέχρις ἀσφυξίας, ἔνθα ὁ κ. Καζάζης διὰ μακρῶν ὡμίλησε περὶ τῆς ταχίστης ἀνάγκης τῆς στρατιωτικῆς συντάξεως τῆς χώρας, ἄνευ τῆς ὁποίας κινδυνεύει ἡ πατρίς, καταστήσας ἅμα κοινωνοὺς τῶν ἐν ταῖς ξέναις χώραις ἐνεργειῶν του καὶ τῆς ἱδρύσεως ἐνταῦθα Τμήματος τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ». Τὸ ἀκροατήριον ἐνθουσιασθὲν κατεχειροκρότησε τὸν κ. Καζάζην.

Τὴν 6ην πρωϊνὴν ἀνεχώρησαν διὰ Μισθρᾶ, συνοδευόμενοι ὑπὸ τῶν κκ. Μιχ. Λυμπεροπούλου δημάρχου, Σπυρ. Θεοδωροπούλου δικηγόρου καὶ Στεφ. Βαρούνη φαρμακοποιοῦ. Ἐν Μισθρᾷ ἐπεσκέφθησαν τὰς βυζαντινὰς ἀρχαιότητας, ἀνελθόντες μέχρι τῆς ὑψηλοτάτης κορυφῆς τῶν ἐρειπίων τῶν ἀνακτόρων τοῦ Βιλαρδουΐνου, ἐξηγοῦντος τοῦ κ. Θεοδωροπούλου λεπτομερῶς τὰ ἄξια λόγου τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς. Κατὰ τὴν ἀνάβασιν ἀπεθαύμαζον τὴν ἡλιόλουστον πεδιάδα τῆς Λακεδαίμονος, ἣν ὅ τε κ. Κλεμανσὼ καὶ ὁ κ. Καζάζης εὕρισκον ἀνωτέραν τῆς πεδιάδος τῆς Φλωρεντίας καὶ τῆς Γρενάδης. Μετὰ τρίωρον ἐπίσκεψιν τῶν διαφόρων ἐκκλησιῶν καὶ τῆς Παντανάσσης κατελθόντες ἐφιλοξενήθησαν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ κ. Κωνστ. Σαλβαρᾶ, θείου τοῦ κ. Δημάρχου καὶ θαυμαστοῦ τῶν ἰδεῶν τοῦ κ. Καζάζη.

Τὴν μεσημβρίαν μετέβησαν εἰς τὸ πλησίον χωρίον Παρόρι, ἔνθα ὑπὸ τὴν σκιὰν καὶ ἐν τῷ μέσῳ παμμεγίστων δένδρων πλατάνων καὶ τοῦ καταπίπτοντος ὕδατος ὡς καταρράκτου, εἶχε στηθῇ τράπεζα πλουσία μετὰ τοῦ ὀβελίου· ὁ ἦχος τοῦ ἐκ τοῦ ὕψους κρημνιζομένου ἐπὶ τοῦ βράχου ὕδατος ἀπετέλει μουσικὴν ἁρμονίαν, ἑνούμενος μὲ τὸν ψίθυρον τῶν φυλλωμάτων τῶν δένδρων, ἥτις ἔφερε ἔκστασιν καὶ θαυμασμὸν εἰς τὸν λόγιον φιλέλληνα, ὅστις ἐπὶ ὥρας σιωπηλῶς ἀπεθαύμαζε. Προπόσεις ἐγένοντο ὑπὸ τοῦ κ. Δημάρχου, κ. Θεοδωροπούλου καὶ κ. Στεφάνου Βαρούνη, γαλλιστί, ὑπὲρ τῆς μεγάλης Γαλλίας, ὑπὲρ τοῦ κ. Κλεμανσὼ καὶ τῆς ὑγείας τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς κ. Καζάζη, τοῦ μόνου Ἕλληνος τοῦ ἀναλαβόντος μετὰ ψυχώσεως τὴν ὑποστήριξιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τῆς βουλγαρικῆς προπαγάνδας.

Μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τῆς Σπάρτης, τοῦ Μισθρᾶ καὶ τῶν Καλαμῶν ἔφθασαν εἰς Κυπαρισσίαν, ἐξ ἧς ὁ ἀνταποκριτὴς τοῦ «Ἐμπρὸς» ἀπέστειλε τὰ ἀκόλουθα :

ΚΥΠΑΡΙΣΣΙΑ 24 Ἀπριλίου.—Κατόπιν τηλεγραφήματος, ληφθέντος ἐκ Καλαμῶν καὶ εἰδοποιοῦντος τὴν διοικητικὴν ἀρχὴν περὶ τῆς ὥρας τῆς ἐνταῦθα ἀφίξεως τοῦ διακεκριμένου Γάλλου φιλέλληνος κ. Κλεμανσὼ καὶ τοῦ Προέδρου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» κ. Καζάζη κίνησις ζωηροτάτη καὶ προετοιμασίαι μεγάλαι ἐγένοντο πρὸς θερμὴν δεξίωσιν τῶν εὐγενῶν ἐπισκεπτῶν. Ὁ Πρόεδρος τοῦ ἐνταῦθα Τμήματος τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» δικηγόρος κύριος Νικόλαος Μανωλόπουλος ἐγνώρισε πρὸς τὸν λαὸν τὴν προσεχῆ ἄφιξιν αὐτῶν, μετὰ σπουδῆς δὲ μεγάλης καὶ μετ' ἐνθουσιασμοῦ ζωηροῦ ἐπεδόθησαν ὅλοι εἰς παρασκευὴν θερμοτάτης δεξιώσεως.

Τὴν ἑβδόμην μετὰ μεσημβρίαν ὥραν ἅπαντες οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως καὶ τῶν περιχώρων, συρρεύσαντες ἐπὶ τούτῳ ἐνταῦθα, ἡγουμένων πλείστων ἑλληνικῶν καὶ γαλλικῶν σημαιῶν, κατὰ χιλιάδας κατῆλθον καὶ συνεκεντρώθησαν ἐν τῷ σιδηροδρομικῷ σταθμῷ, ἀναμένοντες τὴν ἄφιξιν τοῦ τραίνου. Ὁ δήμαρχος κ. Κανάρης Γιαλιᾶς, ὁ πρόεδρος τοῦ ἐνταῦθα Τμήματος τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» ἔγκριτος δικηγόρος καὶ πολιτευτὴς κ. Νικόλαος Μανωλόπουλος, ὁ νομάρχης κ. Κολοτοῦρος, ὁ πρόεδρος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου καὶ ἅπασαι αἱ ἀρχαὶ τῆς πόλεως κατῆλθον εἰς τὸν σταθμόν. Τὸ ἐνετικὸν φρούριον τῆς πόλεως, καταλλήλως φωταγωγηθὲν παρουσίαζε θέαμα ἔξοχον ἡ δὲ πόλις ἅπασα, φωταγωγηθεῖσα ἐπίσης, ἐφαίνετο ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ πλέουσα εἰς πέλαγος φώτων.

Τὴν ὀγδόην καὶ ἡμίσειαν τέλος μετὰ μεσημβρινὴν ὥραν κατέφθασε τὸ φέρον τοὺς ἐπισήμους ξένους τραῖνον. Ὁ Δήμαρχος, ἀνελθὼν ἐπὶ τοῦ βαγονίου προσήνεγκε τῷ κ. Κλεμανσῷ ἀνθοδέσμην προσφωνήσας οὕτω:

«Ὑπέροχε τῆς Γαλλίας πολίτα· σοὶ προσφέρω τὴν ἀνθοδέσμην ταύτην ἐκ μέρους τοῦ ἡμετέρου Δήμου τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης ἕνεκεν. Ζήτω ἡ Γαλλία! Ζήτω ὁ Κλεμανσώ!»

Μετὰ τοῦτον ὁ κ. Μανωλόπουλος, προσενεγκὼν ἀνθοδέσμην προσεφώνησε γαλλιστὶ τὸν κ. Κλεμανσὼ ὡς ἑξῆς:

«Ὡς εὖ παρέστης μεγάλε τῆς Γαλλίας πολίτα τῆς πεφιλημένης καὶ ἐνδόξου Γαλλίας, τῆς πατρίδος τῶν μεγάλων ἰδεῶν καὶ τῶν μεγάλων αἰσθημάτων. Ἡ κλασικὴ χώρα τῶν ἀρχαίων Θεῶν χαιρετίζει ἐν τῷ ὑμετέρῳ προσώπῳ τὸν εὐλαβῆ προσκυνητὴν τῆς ἀρχαίας της δόξης καὶ τὸν μέγα συνήγορον τῶν δικαίων της.

Ζήτω ἡ Γαλλία. Ζήτω ὁ Κλεμανσώ».

Ἔπειτα προσέφερεν ἀνθοδέσμην τῷ κ. Καζάζη προσφωνήσας ὡς ἑξῆς:

«Σοὶ προσφέρω, κ. Πρόεδρε, τὴν ἀνθοδέσμην ταύτην ἐξ ὀνόματος τοῦ ἐνταῦθα Τμήματος τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» διὰ τὰς ὑπερόχους ὑμῶν ἐθνικὰς ὑπηρεσίας». Μετὰ τοῦτο ὁ πρόεδρος τοῦ Δημ. Συμβουλίου κ. Πονηρόπουλος προσέφερεν ἀνθοδέσμην τῷ κ. Κλεμανσῷ προσφωνήσας καταλλήλως.

Ὑπὸ τοῦ κ. Δημάρχου παρετέθη τοῖς ξένοις γεῦμα, εἰς ὃ παρεκάθησαν ὁ Νομάρχης, ὁ κ. Μανωλόπουλος καὶ ὁ Πρόεδρος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου. Θερμὴν πρόποσιν κατὰ τὰ ἐπιδόρπια ἤγειρεν ὁ κ. Κλεμανσὼ γαλλιστὶ ὑπὲρ τῶν δικαίων τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους καὶ ὑπὲρ τῆς ταχίστης ἐκπληρώσεως τῶν ἐθνικῶν πόθων, ἑνουμένων ἁπάντων τῶν τμημάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὑπὸ τὴν αὐτὴν διοίκησιν.

Ὁ κ. Καζάζης προέπιεν ὑπὲρ τοῦ Προέδρου τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου, ὁ κ. Μανωλόπουλος γαλλιστὶ ὑπὲρ τῆς δόξης τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ ὑπερόχου τέκνου αὐτῆς κ. Κλεμανσώ, ὅστις διὰ τῶν εὐγενῶν ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων του παρέδωκε τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἰς τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐς ἀεί, καὶ ὑπὲρ τοῦ κ. Καζάζη, ὅστις διὰ τῶν μεγάλων ἐθνικῶν αὐτοῦ ὑπηρεσιῶν συνεισέφερεν εἰς τὴν πατρίδα, ὅσα δὲν συνεισέφεραν ἐκεῖνοι, οἵτινες ἐτάχθησαν ὑπὸ τῆς πολιτείας πρὸς τοῦτο.

Ὁ κ. Νομάρχης ὑπὲρ τοῦ κ. Καζάζη καὶ ὁ Πρόεδρος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου ὑπὲρ τοῦ κ. Κλεμανσώ.

Ἀκολούθως ἐγένετο ἡ ἐπίσκεψις τῆς Ὀλυμπίας καὶ τοῦ Πύργου.

Ὁ ἀνταποκριτὴς τοῦ «Νέου Αἰῶνος» Πατρῶν τηλεγραφεῖ τὰ ἀκόλουθα περὶ τῆς ἐν Ὀλυμπίᾳ γενομένης ὑποδοχῆς:

Τὴν 3ην μετὰ μεσημβρίαν ἀφίκετο ἐνταῦθα ὁ κ. Κλεμανσὼ ὡς καὶ ὁ κ. Καζάζης. Εἰς τὸν Ἀλφειὸν ὑπεδέχθησαν αὐτοὺς ὁ κ. Νομάρχης, ὁ κ. Δήμαρχος, ὁ κ. ἀστυνόμος καὶ πλῆθος λαοῦ. Ὁ κ. Νομάρχης προσεφώνησεν.

Ὁ δικηγόρος κ. Παπαδημητρίου ἐκ μέρους τοῦ δήμου προσεφώνησαν ἐπίσης θερμῶς, ὑποδείξας εὐρὺ τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος, ὑποστηριζομένης ὑπὸ τοιούτων ἐξόχων ἀνδρῶν.

Τὸ ἀπόγευμα ὁ κ. Κλεμανσὼ ἐπεσκέφθη τὸ Μουσεῖον καὶ τὸν τόπον τῶν ἀνασκαφῶν, θαυμάζων τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν τέχνην καὶ ζητωκραυγάζων ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος. Τὸ ἑσπέρας ἀναχωροῦσιν εἰς Πύργον.

Περὶ τῆς ἐν Πύργῳ δὲ δεξιώσεως ἐπιστέλλουσιν εἰς τὸν «Νέον Αἰῶνα» τὰ ἑξῆς:

Τὴν 5ην μ. μ. διεδόθη αἴφνης ἀνὰ τὴν πόλιν, ὅτι ἀφικνεῖται ὁ ἀκραιφνὴς φιλέλλην κ. Κλεμανσὼ δι᾽ ἐκτάκτου ἁμαξοστοιχίας.

Ἡ πόλις ἐτέθη ἀμέσως ἐπὶ ποδός. Καταστήματα καὶ οἰκίαι ἐσημαιοστολίσθησαν ἐν μιᾷ στιγμῇ. Πλῆθος δὲ λαοῦ ἤρξατο συρρέον ἐνωρὶς εἰς τὸν σταθμόν.

Ἐπὶ τῆς δεξιώσεως ὡρίσθησαν οἱ κ. κ. Παπασχινᾶς, Γιαρμενίτης, Χρονόπουλος, Ἰωαννίδης, Ἀποστολόπουλος, δημ. σύμβουλοι καὶ ὁ κ. Πετρόπουλος δημαρχεύων, οἵτινες καὶ κατῆλθον εἰς τὸν σταθμὸν ἐν ἐπισήμῳ περιβολῇ.

Ἡ μουσικὴ τῆς πόλεως, διελθοῦσα τὴν ἀγορὰν κατέληξεν εἰς τὸν σταθμόν, ὅπου ἐπίσης ἀφίκοντο ἐγκαίρως ὁ κ. Μοίραρχος ὁ κ. Φρούραρχος, οἱ κ. κ. ἀστυνόμοι καὶ λοιποὶ κ. κ. ἀξιωματικοί, ὁ διδασκαλικὸς κλάδος, ἡ ἐπίλεκτος κοινωνία καὶ ἐν γένει πᾶσα τάξις πολιτῶν.

Τὸ ἔκτακον τραῖνον, ὑπὸ τοῦ δήμου ναυλωθέν, ἀφίκετο περὶ τὴν 8ην μ. μ. οὐρανομήκεις δ᾽ ἀμέσως ζητωκραυγαὶ ἠκούσθησαν καὶ μέγας ἐνθουσιασμὸς διεχύθη εἰς τὸ ἐν τῷ σταθμῷ συνωστιζόμενον ἀσφυκτικῶς πλῆθος.

Ἡ μουσικὴ ἀνέκρουσε τὴν Μασσαλιώτιδα, ἐνῷ ἐπ᾽ ἀρκετὴν ὥραν ἐκαίοντο βεγγαλικά.

Κατελθόντα τὸν κ. Κλεμανσὼ μετὰ τοῦ κ. Καζάζη, προσεφώνησε γαλλιστὶ ἐκ μέρους τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου ὁ ἰατρὸς κ. Χρονόπουλος.

Ἀντεφώνησε συγκεκινημένος καὶ ἐνθουσιῶν ὁ κ. Κλεμανσὼ εὐχαριστήσας ἐπὶ τῇ δεξιώσει. Εἶτα προσεφώνησεν ἑλληνιστὶ ἐκ μέρους τοῦ δήμου Πύργου ὁ ἰατρὸς κ. Πετρόπουλος, προσενεγκὼν ἀνθοδέσμην, ἀντεφώνησε δὲ ὁ κ. Καζάζης.

Μεθ᾽ ὅ, ἡγουμένης τῆς μουσικῆς, προπορευομένου τοῦ κ. Κλεμανσὼ ἐν μέσῳ τοῦ κ. Καζάζη καὶ τῶν Ἀρχῶν καὶ ἀκολουθοῦντος ἐν ζητωκραυγαῖς καὶ χειροκροτήμασι τοῦ πλήθους, ἀνῆλθον τὴν πόλιν, διῆλθον τὴν ἀγοράν, ἐν μέσῳ καταμέστων ἐξωστῶν, ὁπόθεν ἔρραινον τὸν ἐπιφανῆ ξένον μὲ ἄνθη καὶ κατέληξαν εἰς τὸ Δημαρχεῖον, ὅ περ ἦν σημαιοστόλιστον καὶ φωταγωγημένον.

Ἐν τῇ αἰθούσῃ ἐγένοντο αἱ δέουσαι συστάσεις, ἐνῷ τὸ πλῆθος κατέκλυζε τὴν ὑπὸ ἀσετυλίνης κατάφωτον πλατεῖαν τοῦ Δημαρχείου, ζητωκραυγάζον, χειροκροτοῦν καὶ

ζητοῦν τὸν κ. Κλεμανσὼ εἰς τὸν ἐξώστην, εἰς ὃν καὶ ἐφάνησαν μετ᾽ ὀλίγον ὅ τε κ. Κλεμανσὼ καὶ ὁ κ. Καζάζης.

Ὁ κ. Καζάζης ὡμίλησεν ἐνθουσιωδῶς ἐπὶ τῇ γενομένῃ μεγαλοπρεπεῖ ὑποδοχῇ, ἀνέπτυξε τὰς ὑπηρεσίας, τὰς παρασχεθείσας ὑπὸ τῆς Γαλλίας εἰς τὴν **Ἑλλάδα** ἐν κρισίμοις περιστάσεσι, ἀποκαλέσας δ᾽ ἐν τῇ ῥύμῃ τοῦ λόγου του τοὺς Τούρκους **λυμεῶνας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους**, ἐξῆρε τὸν ἀκραιφνῆ φιλελληνισμὸν τοῦ κ. Κλεμανσώ.

Ὁ λόγος τοῦ κ. Καζάζη διεκόπτετο συνεχῶς ὑπὸ χειροκροτημάτων. Ἐν τέλει ὁ ῥήτωρ ἐζητωκραύγασεν ὑπὲρ τῆς Γαλλίας, ὁ δὲ κ. Κλεμανσὼ ἐν μέσῳ ἐνθουσιασμοῦ ἀνεφώνησεν Ἑλληνιστί: **Ζήτω ἡ Ἑλλάς!** Εἶτα παρετέθησαν ἐν τῇ αἰθούσῃ ἀναψυκτικά.

Ἡ μουσικὴ ἐν τῇ πλατείᾳ ἀνέκρουσε τὴν Μασσαλιῶτιδα καὶ τὸν Ἐθνικὸν Ὕμνον, καὶ διελύθη κατόπιν τὸ πλῆθος ἐν πλήρει ἡσυχίᾳ καὶ τάξει.

Εἰς τὸ ξενοδοχεῖον «Τὰ Ὀλύμπια» παρετέθη πλουσιώτατον γεῦμα, εἰς ὃ παρεκάθησαν πολλοί, ἠγέρθησαν δὲ πλεῖσται προπόσεις.

ΤΙΜΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΡΟΕΔΡΟΝ

Τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον Κυπαρισσίας φόρον τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης ἀπονέμον τῷ μεγάλῳ φιλέλληνι κ. Κλεμανσῷ καὶ τῷ Προέδρῳ τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» ἀνεκήρυξεν αὐτοὺς ἐπιτίμους πολίτας· τὸ εἰς τὸν Πρόεδρον ἔγγραφον ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ἀριθ. 30.

ΤΟ

ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ ΚΥΠΑΡΙΣΣΙΑΣ

Συνελθὸν εἰς ἔκτακτον συνεδρίασιν σήμερον τὴν 22αν Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 1904,

Τῇ προτάσει τοῦ Δημάρχου Κυπαρισσίας κ. Κ. Γιαλιᾶ,

Λαβὸν ὑπ᾽ ὄψει τὰς ὑπὲρ τῆς μεγάλης ἑλληνικῆς Πατρίδος ὑπερόχους ὑπηρεσίας τοῦ διακεκριμένου τέκνου αὐτῆς κ. «**Νεοκλέους Καζάζη**»,

ΨΗΦΩι ΟΜΟΦΩΝΩι

Ἐψηφίσατο τοῦτον δημότην ἐπίτιμον τοῦ Δήμου τούτου καὶ παρεκάλεσε τὸν κ. Δήμαρχον, ἵνα ἐγχειρίσῃ αὐτῷ τὸ παρὸν ψήφισμα.

ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Κ. Πονηρόπουλος, Π. Γεωργακόπουλος, Α. Καλογερόπουλος, Γ. Χηνόπουλος, Σ. Ντούφας, Π. Γεωργόπουλος, Κ. Κωτσώρης, Δ. Κανελλόπουλος, Γ. Χρονόπουλος, Δ. Σοφιανός, Κ. Μαραγκός, Δ. Δηλάρης, Ι. Κουβελιώτης, Δ. Γεωργακόπουλος, Δ. Μανωλόπουλος, Ν. Παππαστασινόπουλος, Π. Λαμπρόπουλος, Θ. Κανελλόπουλος.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΝ "ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΝ„

Α΄.

Οἱ ἐν Bechet τῆς Ρωμουνίας εὐάριθμοι παροικοῦντες ὁμογενεῖς, ἀπέστειλαν πρὸς τὸν Πρόεδρον μικρὰν μὲν πλὴν πολύτιμον εἰσφορὰν ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης. Τὴν εἰσφορὰν ταύτην ὁ Πρόεδρος σπεύσας ἀπέστειλε πρὸς τὸν κ. ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν, ὁ ὁποῖος εἰς ἀπάντησιν διεβίβασε τὸ κατωτέρω ἔγγραφον. Δημοσιεύοντες τὸ ἔγγραφον τοῦτο, ἐλπίζομεν ὅτι τὸ παράδειγμα τοῦ κ. Ἐμπειρίκου θὰ μιμηθῶσι καὶ ἕτεροι τοῦ Ἔθνους ἡμῶν φιλογενεῖς ἄνδρες ἐν τῷ ἐξωτερικῷ εὑρισκόμενοι καὶ θὰ κατορθωθῇ οὕτω τὸ τέως ἀκατόρθωτον θεωρούμενον, ἐλλείψει πρωτοβουλίας καὶ θελήσεως καὶ οὐδενὸς ἄλλου :

Ἐν Ἀθήναις, 14 Μαΐου 1904.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

Ταμεῖον Ἐθνικῆς Ἀμύνης.

Πρὸς τὸν ἀξιότιμον κ. Νεοκλῆν Καζάζην,

πρόεδρον τῆς Ἑταιρείας ὁ «Ἑλληνισμὸς»

Ἐνταῦθα.

Κύριε Πρόεδρε

Μετὰ συγκινήσεως ἐδέχθην καὶ ἐναπεταμίευσα τὰ ἑκατὸν χρυσᾶ φράγκα, τὸν ὀβολὸν τοῦτον τῆς χήρας τοῦ Εὐαγγελίου, ὃν ὑπὲρ τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ ἡμῶν ἔργου δι' ὑμῶν μοὶ ἀπέστειλαν τὰ ἐν τῷ μικροσκοπικῷ Bechet τῆς Ρωμουνίας διαμένοντα εὐάριθμα τέκνα τῆς φιλτάτης ἡμῶν Πατρίδος.

Τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης δὲν θεωρεῖται ταμεῖον τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, ἀλλ' ἀποτελεῖ τὸ μόνον ταμεῖον τοῦ Ἑλληνισμοῦ σύμπαντος, προωρισμένον ὅπως δέχηται οὐ μόνον τοὺς φόρους τῶν ἔσω Ἑλλήνων, ἀλλ' ἐξίσου τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ὀβολὸν πάντων τῶν ὑπὸ τὴν ὑφήλιον ἐμπορευομένων ἢ ὁπωσδήποτε ἄλλως ἐργαζομένων συμπολιτῶν ἡμῶν. Ὅταν δὲ διὰ τῶν φόρων καὶ τῶν συνδρομῶν τὸ πανελλήνιον τοῦτο Ταμεῖον κραταιωθῇ, οἱ ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Ἴστρου ἀγαπητοὶ ἡμῶν ὁμαίμονες, δικαίως θέλουσιν ἐπιδεικνύῃ αὐτὸ μεθ' ὑπερηφανίας, καυχώμενοι, ὅτι αὐτοὶ πρῶτοι ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ τὸ ἐνεκαινίασαν.

Διαβιβάσατε, παρακαλῶ, τὰς μυχίας εὐχαριστίας μου πρὸς τὸν σχόντα τὴν πρωτοβουλίαν ἐπὶ τοῦ προκειμένου κ. Γ. Μ. Ἐμπειρῖκον, καὶ τοὺς συνεισενεγκόντας τὴν ἀποσταλεῖσαν χρηματικὴν ποσότητα, δεχθῆτε δὲ καὶ Ὑμεῖς, Κύριε Πρόεδρε, τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἀμερίστου καὶ ἐξιδιασμένης πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεώς μου, διὰ τὰς ὁποίας ὑμεῖς τε καὶ ἡ ὑπὸ τὴν προεδρείαν ὑμῶν Ἑταιρεία τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» προσφέρετε ἐξόχους ἐθνικὰς ὑπηρεσίας τῇ γλυκείᾳ Πατρίδι.

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς

Α. Σιμόπουλος

Β΄.

Ὁ πρώην γυμνασιάρχης κ. Ψιλάκης ἀπέστειλε τὴν κατωτέρω ἐπιστολήν:

Κύριε Πρόεδρε,

Ἐνῷ ἐνετρύφων ἀδιαπτώτως, ἀναγινώσκων τὸν ἐπὶ τῷ πανηγυρισμῷ τῆς Μεγάλης Ἐθνικῆς ἡμῶν Ἑορτῆς θαυμάσιον ἀληθῶς ὑπό τε ἐθνικὴν καὶ ἐν γένει ἀνθρωπιστικὴν ἔννοιαν λόγον ὑμῶν, προσέκρουσα εἰς τὴν ἐν τῇ σελίδι 248 (τοῦ περιοδικοῦ τοῦ «Ἑλληνισμοῦ») φράσιν: «καὶ ἤρχετο πρὸς ἡμᾶς ἀπὸ τῆς Βουλγαρίας ὁ Χατζηχρῖστος καὶ ἀπὸ τοῦ Μαυροβουνίου ὁ Βάσσος». Ἀληθῶς ὁ Βάσσος ἦν Μαυροβούνιος, διάγων τότε ἐν Μικρασίᾳ καὶ διατελῶν μετὰ καὶ ἄλλων καὶ τοῦ Κριεζώτου ὡς ὁπλαρχηγὸς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ κατὰ τοῦ Σουλτάνου ἀντάρτου ἐν Ἀϊδινίῳ Καρακοσμάνογλου, μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ ὁποίου πολλοὶ ἐκ τῶν πολεμιστῶν ἐκείνων, μετὰ παρέλευσιν χρόνου τινός, διεπεραιώθησαν, ἐκραγείσης τῆς Ἐπαναστάσεως, εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Πατρίδα. Ὁ Χατζηχρῖστος ὅμως δὲν ἦτο Βούλγαρος, ἀλλὰ Σέρβος, καὶ Σέρβος ἐκ τῶν εὐδοκίμων μετὰ τοῦ Μαυρογεώργη (Καραγεώργεβιτζ) ἀγωνιστῶν, οἵτινες μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς Σερβίας εἰς τὸν Σουλτάνον (1815) διετέλουν ἀνυπότακτοι. Ἀνατραφεὶς ἐν Προνοίᾳ Ναυπλίας, ἐνθυμοῦμαι, παῖς ὤν, τὸν γενναῖον ἵππαρχον τῆς Ἐπαναστάσεως στρατηγὸν Χατζηχρῖστον, ὁ ὁποῖος, περιβεβλημένος μετὰ περισσῆς φιλοκαλίας τὴν στολὴν τῶν ἀγωνιστῶν τῆς Πατρίδος, ἐπεσκέπτετο ἐν Προνοίᾳ μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ τὴν πρωτεξαδέλφην αὐτῆς, χήραν τοῦ Κρητὸς ἀγωνιστοῦ Χαζηστεφανῆ· διότι κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τριπόλεως ἔλαβον ἀμφότεροι συζύγους δύο πρωτεξαδέλφας νεοφωτίστους. Ὁ Χατζηχρῖστος οὐδέποτε παρεδέχετο, ὅτι ἦτο Βούλγαρος, πολλάκις δὲ ἠκούετο μετ' ὀργῆς λέγων: «ἐγκὼ ντὲν εἶμαι Μπούλγαρο, εἶμαι Σίρμπι, Σίρμπι», διότι ὑπασπιστὴς ὢν τοῦ Ὄθωνος, ἐπειράζετο ἐνίοτε ὑπὸ τῆς Βασιλίσσης, ἡ ὁποία ἐν τούτοις, σεβομένη μεγάλως αὐτόν, ὑπερεξηκοντούτην ἤδη ὄντα, προσεφώνει πάντοτε μπαμπᾶν. Οὕτως ἐνῷ ἡ ῥηγότευκτος σάλπιγξ τῆς ἐλευθερίας ἤχει ἐξακούστως ἀπὸ τοῦ Προύθου, καλοῦσα σύμπαντας τοὺς ὑποδούλους εἰς ἐλευθερίαν καὶ ἀνθρωπισμόν, οὐδόλως τὸ παράπαν ἐκινοῦντο οἱ Βούλγαροι, ἐκδικούμενοι οὕτω τοὐλάχιστον τότε παθητικῶς τοὺς ἀπογόνους τῶν Μακεδόνων βασιλέων Βασιλείων τοῦ Θ' καὶ Ι' αἰῶνος, ὡς καὶ τοὺς τῶν μετὰ ταῦτα ἔτι. Οἱ ἐν Νέᾳ Πέλλῃ δὲ τῆς Λοκρίδος συνοικισθέντες μετὰ τὸν Ἱερὸν Ἀγῶνα ἦσαν λείψανα ἀγωνιστῶν Θρακομακεδόνων Ἑλλήνων, ἐφ' ᾧ καὶ ὠνόμασαν τὸν συνοικισμὸν αὐτῶν τῷ ὀνόματι τῆς γενεθλίου πόλεως καὶ πρωτευούσης τῶν περιδόξων βασιλέων Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου, ὡς καὶ οἱ ἐν Ναυπλίῳ Κρῆτες μετανάσται τὸν συνοικισμὸν αὐτῶν Μινῴαν, τῷ ὀνόματι τοῦ περιδόξου Μίνωος.

Β. Ψιλάκης.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ
ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Κατὰ τὴν 30 Ἀπριλίου 1901

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ		30 Ἀπριλίου 1904	30 Μαρτίου 1904
Ταμεῖον { εἰς μεταλλικὸν	Δρ.	2,932,930.76	2,059,240.14
» τραπεζικὰ γραμμάτια Ἰονικῆς Τραπέζης	»	154,090.—	187,250.—
» κερματικὰ γραμμάτια, δίδραχμα καὶ μονόδραχμα	»	3,327,880.—	3,508,711.—
Ἐξωτερικοὶ λογαριασμοὶ { Ἀντίτιμον μεταλλικοῦ εἰς τὸ Ἐξωτερικὸν	»	18,722,789.46	16,125,865.03
Προϊὸν ἐκδοθέντος Ἐθνικοῦ Δανείου εἰς χρυσὸν Ἑλληνικῶν Σιδηροδρόμων 4 ο/ο τοῦ 1902	»	2,629,256.76	2,789,421.43
Δάνειον πρὸς τὴν Ἑλλ. Κυβέρν. ἐπ' ἀναγκ. κυκλ. τρ. γραμματίων	»	68,778,575.42	68,778,575.42
» » » » διδράχμων καὶ μονοδράχμων	»	12,750,000.—	12,750,000.—
Ὁμολογίαι Ἐθνικῶν δανείων { Εἰς χρυσὸν . . Δρ. 23,767,036.80 / » τραπ. γραμ. » 29,134,575.—	»	52,901,611.80	52,901,611.80
Προεξοφλήσεις	»	19,334,793.82	19,359,800.97
Καθυστερήσεις προεξοφλήσεων	»	2,886,559.45	2,948,999.55
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λ/σμοὶ ἐπ' ἐνεχύρῳ χρηματογράφων	»	12,164,336.89	12,387,371.10
Δάνεια ἐπ' ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων	»	503,261.15	930,083.70
Δάνεια πρὸς τὴν Σταφιδ. Τράπεζαν ἐπὶ ἐγγυήσει τοῦ Κράτους	»	5,269,657.04	5,737,366.47
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ	»	50,422,427.43	50,372,486.87
Δάνεια εἰς δήμους, λιμένας καὶ λοιπὰ νομικὰ πρόσωπα	»	42,019,653.81	42,088,239.09
Χορηγήσεις εἰς γεωργοκτηματίας	»	11,614,631.15	11,180,225.—
Καθυστερήσεις χορηγήσεων εἰς γεωργοκτηματίας καὶ γραμματίων Πρ. Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας	»	4,331,455.49	4,334,380.14
Μετοχαὶ εἰς ἐγχωρίους ἑταιρείας	»	4,210,789.57	4,302,077.25
Συμμετοχὴ εἰς Τράπεζαν Κρήτης	»	1,500,000.—	1,500,000.—
Τοκομερίδια ἐν γένει	»		99,134.—
Καταστήματα Τραπέζης καὶ κτήματα ἐξ ἀναγκαστ. ἐκποιήσεων	»	8,382,267.17	8,336,854.35
Ἀπαιτήσεις ἐπισφαλεῖς	»	2,835,971.23	2,818,404.20
Ἔξοδα ἐγκαταστάσεως (ἰδίως δαπάνη κατασκευῆς τρ. γραμματ.)	»	1,661,698.40	1,654,608.85
Διάφοροι λογαριασμοί	»		
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ	»		78,936.68
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς χρυσὸν	»		
Λογαριασμὸς ἐξαγορᾶς συμμετοχῆς Κυβ. εἰς κέρδη ἐκ τρ. γραμματ.	»	1,863,680.—	1,863,680.
Ἐξαγορὰ προνομίου Προν. Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας	»	1,440,000.—	1,440,000.—
Προμήθεια τροπῆς λαχειοφόρου δανείου εἰς τραπεζ. γραμμάτια	»	600,000.—	600,000.—
Διάφορα	»	527,295.—	425,948.49
	Δραχ.	333,825,612.03	331,559,271.65

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

Μετοχικὸν κεφάλαιον	Δρ.	20,000,000.—	20,000,000.—
Ἀποθεματικὰ κεφάλαια	»	13,500,000.—	13,500,000.—
Τραπεζικὰ γραμμάτια ἐν κυκλοφορίᾳ :			
I. διὰ λογαριασμὸν τῆς Κυβερνήσεως . . . Δρ. 68,778,575,42			
II. » » Τραπέζης . . . » 54,772,073,18*	»	121,148,249.73	123,550,648.60
Κερματικὰ γραμμάτια δίδραχμα καὶ μονόδραχμα	»	12,750.000.—	12,750,000,—
Καταθέσεις ἄνευ τόκου εἰς μεταλλικόν	»	1,063,233,97	1,081,352.01
Καταθέσεις ἄνευ τόκου	»	16,259.335.75	15,045,389.42
Ἐπιταγαὶ πληρωτέαι	»	1,347,565.34	1,058,003.82
Μερίσματα πληρωτέα	»	391,629.86	516,404.86
Καταθέσεις Δημ. διὰ χορηγήσεις δανείων κατὰ τὸν „ΒΦΜ' Νόμον	»	283,749.94	283,749.94
Διεθνὴς Οἰκ. Ἐπιτροπὴ { λ/σμὸς καταθέσεων ἐκ. δημοσ. ὑπεγ. προσόδων) { Εἰς χρυσόν . . Δρ. 163,813.62 / » τραπ. γραμ. » 2,608,551.96	»	5,942,714,58	2,772,365.58
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς χρυσόν	»	86,326.90	49,236.85
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια	»	232,768.55	265,256.25
Καταθέσεις Δημοσίου εἰς Χρυσόν	»	160,763.81	24,465.99
Καταθέσεις Δημοσίου ἐπὶ τόκῳ εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια	»	119,481.26	2,719,481.26
Ἔντοκος κατάθεσις Δημοσ. εἰς χρυσὸν διὰ τὴν κατασκ. τοῦ Σιδ-Πειρ-Δεμερ-Συνόρ.	»	2,629,256.76	2,789,421.43
» » « » τρ. γρ)τια » « » »	»	1,754,997.69	2,567,095.65
Καταθέσεις Δημοσ. εἰς τρ. γραμμάτια κατὰ τὸν Νόμον ‚ΒΨΕ'	»	5,474,449.55	5,474,449,55
Καταθέσεις ἔντοκοι	»	67,428,793.09	67,309,158.96
Λαχειοφόρον δάνειον Τραπέζης	»	47,047,770.—	47,047,770.—
Ὑπηρεσία λαχειοφόρου δανείου Τραπέζης	»	1,097,458.—	1,196,300.—
Καταθέσεις ταμιευτηρίου	»	3,448,061.—	3,431,425.89
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ	»	844,587.81	2,555,627.84
Συμμ. τῶν Τραπ. Ἰονικῆς καὶ Ἀθηνῶν εἰς δάνειον Σταφ. Τραπέζης	»	2,428,106.45	3,281,945.09
Διάφορα	»	2,106,371.26	2,289,722.66
* Διὰ λογαριασμὸν τῆς Τραπέζης ὡς ἄνω . . . Δρ. 67,874,242.06			
Ἐκπιπτομένων τῶν ἐν τοῖς Ταμείοις τραπεζικῶν γραμματίων Ἰονικῆς Τραπέζης καὶ τῶν κερματικῶν γραμματίων. » 8,500,062.—			
Ὑπόλοιπον ἐν κυκλοφορίᾳ διὰ λ)σμὸν τῆς Τραπέζης... Δρ. 59,474,180.06	Δρ	334,8256,12.03	331,559,271.65

Ἐν Ἀθήναις τῇ 7 Μαΐου 1904.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Λογιστηρίου
Π. Α. ΚΟΥΤΣΑΛΕΞΗΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΒΛΑΧΟΦΩΝΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΗΠΕΙΡΟΥ

᾿Αδελφοί,

Κάλλιον παντὸς ἄλλου βεβαίως ὑμεῖς γνωρίζετε τὴν τιμίαν ἑλληνικὴν καταγωγήν σας καὶ τὴν ἀδιάκοπον συνεργασίαν μετὰ τοῦ ὅλου ἑλληνικοῦ Γένους καθ᾿ ὅλας αὐτοῦ τὰς ἱστορικὰς περιπετείας, ἀφ᾿ ὅτου ἐπὶ Ρωμαιοκρατίας προσελάβετε ἐκ τῶν παρ᾿ ὑμῖν ἱδρυμάτων στρατιωτικῶν ἀποικιῶν καὶ λατινικόν τι γλωσσικὸν ἰδίωμα, τὸ βλαχικὸν κοινῶς λεγόμενον. Τοιαύτην δὲ γλωσσικὴν μῖξιν ἐν εὐρυτέρᾳ μάλιστα κλίμακι καὶ ἄλλα τμήματα τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, κατὰ τόπους, ἕνεκα τῆς διασπάσεως αὐτῶν. ὑπέστησαν, ἀποδεχθέντα ποῦ μὲν σλαυοφανές τι ἰδίωμα, ποῦ δὲ αὐτὴν τὴν τουρκικὴν γλῶσσαν, ἀλλαχοῦ δὲ τὴν ἀραβικήν.

Τὸ ἡμέτερον ἔθνος ἕνεκα τῆς ἐπιζήλου αὐτοῦ θέσεως καὶ τοῦ ἐξόχου κλίμακος ἐκίνησε πάντοτε τὸν ζῆλον, ἀλλ᾿ ἀπὸ ἡμίσεως καὶ πλέον αἰῶνος καὶ τὸν φθόνον τῶν μόλις τότε διὰ ξένης ἐνεργείας ἐκ μακροῦ ληθάργου ἀφυπνισθέντων περιοίκων χριστιανικῶν λαῶν, λαβόντων ἐχθρικωτάτην πρὸς αὐτὸ στάσιν, μεταξὺ δὲ τῶν ἐθνῶν τούτων συγκαταλέγεται δυστυχῶς καὶ ἡ ἀρτισύστατος Ρωμουνία. ᾿Απὸ τοῦ 1860 ξένη εὐρωπαϊκὴ πολιτική, ἐχθρὰ πρὸς τοὺς ἐθνικοὺς πόθους τῶν τε Ρωμούνων καὶ ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων, ἐπωφελουμένη μεγαλοϊδεατικοῦ τινος τότε ρωμουνικοῦ ὀργανισμοῦ, ἤρξατο χάριν ἰδίας ἡσυχίας ἐνθαρρύνουσα τὴν καλλιέργειαν μακεδονικῆς ἐν Ρωμουνίᾳ πολιτικῆς. Τὸ τοιοῦτο δὲ ἐβεβαίωσε σπουδαῖος πολιτικὸς ἀνὴρ τῆς Ρωμουνίας τελευταῖον ὁ κ. Κογκαλνιτσᾶνος ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς ρωμουνικῆς βουλῆς εἰπών: «Ἡ μακεδονικὴ ρωμουνικὴ πολιτικὴ ἐφευρέθη πρὸς »ἀποτροπὴν τοῦ ρωμουνικοῦ λαοῦ ἀπὸ τῆς περὶ τῶν ἐν »Τρανσυλβανίᾳ ὑποδούλων ἀδελφῶν του μερίμνης». Ὑμεῖς δὲ οἱ κατ᾿ οὐδὲν τῶν λοιπῶν ὁμαιμόνων ἀδελφῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ μακρᾷ κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ πάλῃ καὶ τῇ προόδῳ τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς καθόλου ὑστερήσαντες, ὑμεῖς μάλιστα ἐδέχθητε τὰς πρώτας προσβολὰς τῆς παραλόγου ταύτης ρωμουνικῆς φιλοδοξίας. Δὲν ἔλειψαν δὲ δυστυχῶς καὶ μίσθαρνα ὄργανα μεταξὺ τῶν ὁμοφύλων μας, ἐν οἷς ὁ ᾿Απόστολος Μαργαρίτης, ἐξ ἐκείνων, οἵτινες εἰς οὐδὲν λογιζόμενοι οὔτε πατρίδα, οὐδὲ θρησκείαν, ἱκανοὶ ἀντὶ ἀργυρίου τὰ πάντα νὰ πωλήσωσιν εἰς τὸν πλειοδοτοῦντα, εἰργάσθησαν κατὰ

τῆς πατρίδος αὐτῶν ὡς μητραλοῖαι ἐπὶ τεσσαράκοντα ἤδη καὶ πλέον ἔτη (1860—1904).

Ὁ κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ οὗτος ἀγών. ἂν καὶ ἄκαρπος ὅλως εὐτυχῶς, πλὴν τοῦ βαλαντίου ἴσως τῶν ἀρνησιπατρίδων. ὑπῆρξε διὰ τοῦτο μάλιστα ἀπηνὴς πάντοτε καὶ λυσσαλέος ἔν τε τῇ Μακεδονίᾳ καὶ τῇ Ἠπείρῳ. Δεκάδες ἑκατομμυρίων φράγκων ἐδαπανήθησαν πρὸς ἐξώνησιν ἐλαφρῶν συνειδήσεων. π. χ. σχολεῖα ρωμουνικὰ πολλαχοῦ ἱδρύθησαν πλὴν ἔρημα μείναντα καὶ μένοντα μαθητῶν, ῥωμουνικὰ προξενεῖα ἐν κέντροις τῶν χωρῶν τούτων συνεστάθησαν. ἀλλ᾽ ἄνευ ρωμούνων ὑπηκόων, ἄνδρες φιλοπάτριδες πολλάκις μεταξὺ ὑμῶν ὑπούλως κατεδιώχθησαν ὑπὸ τῶν ὀργάνων τῆς ῥωμουνικῆς προπαγάνδας διὰ τῆς πρὸς τὰς τουρκικὰς ἀρχὰς συκοφαντίας, πολλοὶ τῶν ὁποίων, ὡς καλῶς γνωρίζετε, καὶ εἰς τὰς φυλακὰς ἀπέθανον, καὶ ἀπόπειραι πρὸς δημιουργίαν σχισματικῆς Ἐκκλησίας ἐγένοντο, ἀλλ᾽ ἡ φιλοπατρία καὶ ἡ εἰς τὰ πάτρια ἐπιμονή σας ὑπῆρξε πάντοτε τοιαύτη καθ᾽ ὅλον τὸ διαρρεῦσαν ὑπερτεσσαρακονταετὲς αὐτὸ διάστημα, ὥστε ὁ ἐχθρὸς ἡμῶν, μὴ δυνηθεὶς νὰ κατορθώσῃ τι καὶ ἰδὼν τὰ σχέδιά του ματαιούμενα ὑπὸ τῆς ἑλληνοβλαχικῆς ἐθνικῆς ἀντοχῆς ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ, ἀπηλπισμένος καθ' ὅλην τὴν γραμμήν. Τὴν δὲ ὑποχωρησιν ταύτην τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἠπείρῳ ρωμουνικοῦ ἀγῶνος ἀνήγγειλεν ἐπισήμως ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς ρωμουνικῆς βουλῆς τῷ 1902, πρὸ δύο μόλις ἐτῶν, ὁ ἐπὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ὑπουργὸς τῆς Ρωμουνίας Χάρετ, καταδείξας τὸ ἄσκοπον τῶν γενομένων κολοσσιαίων δαπανῶν ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος τούτου καὶ γελοτοποιήσας τὴν ρωμουνικὴν μακεδονικὴν πολιτικὴν διὰ τοῦ πανηγυρικωτάτου τρόπου.

Καὶ ὅμως μετὰ πάροδον τοσούτου μικροῦ χρόνου ἀπὸ τῆς ἐπισήμου αὐτῆς καταδίκης καὶ δὴ καὶ τῆς καταργήσεως τῆς ρωμουνικῆς μακεδονικῆς πολιτικῆς, ἔρχεται καὶ πάλιν ἡ αὐτὴ ρωμουνικὴ κυβέρνησις καὶ ἀνασυνιστᾷ ὅτι εἶχεν ἤδη καταγγείλῃ, καταδικάσῃ καὶ καταργήσῃ. Οὕτως ἐπανέρχεται ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἠπείρῳ ὁ ἐπὶ μικρὸν διακοπεὶς ἄκαρπος ρωμουνικὸς ἀγών, συνιστῶνται καὶ πάλιν αὐτόθι ρωμουνικὰ παντὸς εἴδους καὶ βαθμῶν σχολεῖα, ἐπαναλαμβάνεται ἡ αὐτὴ τακτικὴ τῆς καταδιώξεως τῶν μὴ στεργόντων νὰ ἀπεμπολήσωσι τὴν συνείδησιν καὶ τὴν πατρίδα των διὰ τῆς πρὸς τὰς τουρκικὰς ἀρχὰς συκοφαντίας. Καὶ ὡς εἰ μὴ ἤρκουν τὰ ὑπάρχοντα ἤδη ἄνευ ὑπηκόων ρωμουνικὰ προξενεῖα ἱδρύεται καὶ γενικὸν προξενεῖον τῆς Ρωμουνίας ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ἐπιδιώκεται διὰ ἀθεμίτου μέσου ἡ ἐξώνησις τῆς ἐθνικῆς σας συνειδήσεως καὶ ὁ ἀποσχισμὸς ἀπὸ τοῦ Πατριαρχείου. Ἀλλὰ ἐνεργοῦσα οὕτως ἡ ρωμουνικὴ προπαγάνδα ζητεῖ ἆρά γε τὴν ἀπελευθέρωσιν ὑμῶν καὶ συνένωσιν μετὰ τῆς Ρωμουνίας; Πᾶν τοὐναντίον· διὰ τῆς μεθόδου τοῦ ἐκρωμουνισμοῦ ἐπιδιώκει ὡς ἀμοιβὴν τῆς ἀρνησιπατρίας οὐδὲν ὀλιγώτερον ἢ

τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἐθνισμοῦ ὑμῶν καὶ τὴν ὑποδούλωσιν τῆς ἰδιαιτέρας ὑμῶν πατρίδος Μακεδονίας καὶ Ἠπείρου ὑπὸ ξένα κράτη, ὀλιγώτερον μὲν ἴσως τυραννικά, ἀλλ' ὧν ὁ ζυγὸς θέλει εἶσθαι σκληρότερος ὡς ὧν ἄνευ οὐδεμιᾶς πλέον ἐλπίδος ἀπαλλαγῆς, διότι δι' ἡμᾶς τοὺς γνωρίζοντας καλῶς τὰ πράγματα προδηλότατον τυγχάνει. ὅτι ἡ ρωμουνικὴ κυβέρνησις δὲν ἐργάζεται ὑπὲρ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἠπείρῳ Βλάχων, οὐδὲ εἶνε δυνατὸν νὰ πλανᾶται τοσοῦτον, ὥστε νὰ πιστεύῃ, ὅτι θὰ προσαρτήσῃ ποτὲ χώρας, ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας καὶ Σερβίας χωριζομένας. Ὁ ὑπὸ τῆς Ρωμουνίας ἐπιδιωκόμενος σκοπὸς εἶνε, ὅπως διὰ τῆς διαιρέσεως καὶ ἀποσχίσεως ὑμῶν δημιουργήσῃ τεχνητὴν ρωμουνικὴν ἐθνότητα, ἄνευ μὲν οὐδεμιᾶς ἐθνικῆς βάσεως, δυναμένης ὅμως ν' ἀνταλλαγῇ πρὸς τμήματά τινα ἄλλων γειτονικῶν κρατῶν, ἅτινα ἐποφθαλμιᾷ νὰ καταλάβῃ ἡ Ρωμουνία. Ἑνὶ λόγῳ ὁ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἠπείρῳ παράδοξος οὗτος ρωμουνικὸς ἀγὼν οὐδὲν ἄλλο σκοπεῖ ἢ τὴν ὑποστήριξιν ξένων πολιτικῶν ἐν ταῖς χώραις ταύταις συμφερόντων ἐπὶ συμπεφωνημένοις ἀνταλλάγμασι.

Πασιδήλων λοιπὸν οὐσῶν τῶν προθέσεων τῶν ὑπὸ πρόσχημα ἀδελφῶν, προστατῶν καὶ ἐλευθερωτῶν παρουσιαζομένων τούτων ἐχθρῶν, ἡ Ἑταιρεία τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» μετὰ τοῦ μακεδονικοῦ καὶ ἠπειρωτικοῦ αὐτῆς τμήματος, ἑρμηνεύουσα τὴν γνώμην καὶ τὰ αἰσθήματα τοῦ Πανελληνίου, θαυμάζει ὑμᾶς, ἐνθαρρύνει εἰς τὰ δεδοκιμασμένα φιλοπάτριδα αἰσθήματα ὑμῶν, παρορμῶσα, ὅπως ἐμμείνητε, ὡς πάντοτε, καὶ νῦν εἰς τὰ ἱερὰ πάτρια, ἀνθιστάμενοι καὶ ἀμυνόμενοι γενναίως ὑπὲρ τῆς ἀπειλουμένης ἐθνικῆς ὑμῶν ὑπάρξεως καὶ ἑνότητος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 1 Ἰουνίου 1904.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΛΛ. ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΚΗΡΥΞΕΩΣ ΤΟΥ ΕΛΛ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
ΕΚ ΤΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ ΤΟΥ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους).

Τὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς ὑπὸ ἡμερομ. 10/22 Μαρτίου 1829 συνθήκης τοῦ Λονδίνου, τῆς καθοριζούσης τὸν μέλλοντα ὀργανισμὸν τῆς ἀπελευθερωθείσης Ἑλλάδος.

Διὰ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ πρωτοκόλλου τοῦ Ἰουλίου ὁ πρίγκηψ Λίβεν ἐπίστευεν, ὅτι θὰ ἐνεθάρρυνε τὸ ἀνακτοβούλιον τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου καὶ θὰ ἐνίσχυε τοὺς δεσμούς, τοὺς συνενοῦντας τὴν Ρωσσίαν μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας ἐν τῷ ἑλληνικῷ ζητήματι. Ἤλπιζεν, ὅτι οὔτε οἱ κατὰ τῆς Ρωσσίας δημοσιευόμενοι ἐν Ἀγγλίᾳ λίβελλοι, οὔτε τὰ ἄρθρα τῶν ἐφημερίδων, τὰ παρακινοῦντα εἰς πόλεμον κατὰ τῆς χώρας ταύτης, οὔτε οἱ φλογεροὶ λόγοι μελῶν τινῶν τοῦ ἀγγλικοῦ Κοινοβουλίου θὰ κατορθώσωσι νὰ ἐξαναγκάσωσι τὴν Ἀγγλίαν νὰ διακόψῃ ἀναφανδὸν τὰς μετὰ τῆς Ρωσσίας σχέσεις. Οὐδὲν τούτων. Ὁ Ρῶσσος πρεσβευτὴς διεβεβαίου, ὅτι αὐτὸς ὁ δοὺξ Οὐέλλιγκτων ἐφαίνετο καθιστάμενος ὁσημέραι συνδιαλλακτικώτερος ἀπέναντι τῆς Ρωσσίας. «Τολμῶ μάλιστα νὰ προσθέσω — ἔγραψεν ὁ πρίγκηψ Λίβεν πρὸς τὸν κόμητα Νέσσελρωδ τῇ 14)26 Αὐγούστου 1828 — ὅτι δὲν ἀπατῶμαι ἴσως, εὑρίσκων ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ δουκὸς Οὐέλλιγκτων ὑπουργόν, εὐνοϊκῶς διακείμενον πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς Ρωσσίας».

Ἀλλ' αὐτὸς ὁ πρεσβευτὴς ἐδέησε μικρῷ ὕστερον νὰ μεταπείσῃ ἑαυτὸν ὡς πρὸς τὴν αἰσιοδοξίαν του, διότι ἡ ἐχθροπάθεια καὶ τὸ μῖσος τοῦ δουκὸς Οὐέλλιγκτων ἔβαινον πάντοτε προϊόντα καὶ ἂν πόλεμος μὴ ἐκηρύχθη ἀναφανδὸν μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Ἀγγλίας τοῦτο ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ ὅτι ὁ ἥρως τοῦ Βατερλῶ εἶχεν ἐξαπατηθῇ τελείως, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ὁριστικὴν ἔκβασιν τῆς ρωσσοτουρκικῆς ρήξεως. Ἡ ἐχθροπάθεια καὶ αἱ ἀξιώσεις τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως ἐπετείνοντο ἐφ' ὅσον,

διαρκοῦντος τοῦ πολέμου τοῦ 1828, ἐξετυλίσσοντο τὰ σφάλματα καὶ αἱ ἀτυχίαι τῶν ρωσσικῶν στρατευμάτων. Ἀλλ' ὅτε ἐν ἔτει 1829 αἱ τόσῳ λαμπραὶ καὶ ἀπρόοπτοι διὰ τὴν Ἀγγλίαν νῖκαι τοῦ κόμητος Δίμπιτς ἐπήνεγκον τὴν συνθήκην τῆς Ἀδριανουπόλεως, ὁ δοὺξ Οὐέλλιγκτων ἠναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν ἀνέκκλητον δύναμιν τῶν τετελεσμένων γεγονότων, κρύψας ἐν τῇ καρδίᾳ τὸ μῖσός του.

Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1829 τὸ μῖσός του πρὸς τὴν Ρωσσίαν καὶ τοὺς Ἕλληνας, οὓς αὕτη ἐπροστάτευεν, ἐξεδηλοῦτο ἀπροκαλύπτως. Δὲν ἔλειπον αὐτῷ αἱ εὐκαιρίαι, ὅπως ἐκδηλώσῃ τὰς ἐχθρικὰς ταύτας διαθέσεις. Αὗται ἐξεδηλώθησαν ἐν πρώτοις μετὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου τοῦ Α' τοῦ νὰ χρησιμοποιήσῃ ἐν τῇ Μεσογείῳ τὰ δίκαια ἐμπολέμου δυνάμεως. Ὁ κόμης Χάϋδεν διετάχθη ν' ἀποκλείσῃ τὸν Ἑλλήσποντον καὶ τὸν Βόσπορον. Δι' ἐγκυκλίου ὑπὸ ἡμε. 6)18 Ὀκτωβρίου 1828 ὁ διοικητὴς τῆς ἐν τῇ Μεσογείῳ ρωσσικῆς μοίρας ἐγνώρισε τῷ δημοσίῳ, ὅτι εἰς τὸ ἑξῆς δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ εἰσπλεύσωσιν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν «ἢ τὰ οὐδέτερα πλοῖα, ἅτινα θὰ ὑπήγοντο εἰς τὴν ἐπίσκεψιν καὶ ἅτινα δὲν θὰ ἔφερον οὔτε πολεμικὸν λαθρεμπόριον, οὔτε ἄλλο τι ἀντικείμενον, δυνάμενον νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸν ἐπισιτισμὸν τῆς πρωτευούσης τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας». Ἐκτὸς τούτου ὁ ἐκ τῶν Δαρδανελλίων ἔκπλους ἐπετρέπετο μόνον εἰς τὰ πλοῖα, ἅτινα δὲν θὰ ἔφερον οὔτε στρατεύματα, οὔτε πολεμικὸν λαθρεμπόριον, οὔτε ζωοτροφίας, προωρισμένας διὰ τὰ ἐν τῇ συνθήκῃ τοῦ Ἰουλίου 1827 ἀναφερόμενα μέρη.

Αἱ διαθέσεις αὗται τῆς αὐτοκρατορικῆς Κυβερνήσεως προὐκάλεσαν γενικὴν ἀγανάκτησιν ἐν Ἀγγλίᾳ, ἔνθα μέρος τοῦ ἐμπορικοῦ κόσμου, ἐξασκοῦν ἐπιρροήν, προσεπάθει νὰ καταπείσῃ, ὅτι ὁ ρωσσικὸς ἀποκλεισμὸς ἀπετέλει οὐ μόνον προσβολὴν κατὰ τῶν ὑλικῶν αὐτῆς συμφερόντων, ἀλλὰ καὶ παράνομον πρᾶξιν. Ἀντὶ νὰ συγκρατήσῃ τὰ παράπονα καὶ τὸν ἐρεθισμὸν τοῦτον, ὁ δοὺξ Οὐέλλιγκτων ἠξίου αὐτὰ τῆς συμπαθείας του. Ἐδήλωσε κατηγορηματικῶς τῷ πρεσβευτῇ τῆς Ρωσσίας, ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ γείνῃ λόγος περὶ κοινῆς ἐνεργείας τῶν τριῶν συμμάχων Δυνάμεων ἐν τῇ Μεσογείῳ. «Ἐφοδιάσατε — εἶπε πρὸς τὸν πρίγκηπα Λίβεν — τὸν ἐν τῇ Μεσογείῳ ναύαρχον ὑμῶν δι' ἰδιαιτέρων ὁδηγιῶν, ὁρίζοντες αὐτῷ ἐνέργειαν διάφορον τῆς τῶν συναδέλφων του, «ἐξ οὗ πᾶσα κοινὴ ἐνέργεια ἔπαυσεν ἤδη πράγματι καὶ κατ' ἀρχήν». Χωρὶς ν' ἀποκρύψῃ τὴν δυσθυμίαν του προσέθηκεν, ὅτι δὲν ὑπῆρχε πλέον τότε ἀνάγκη κοινῆς ἐνεργείας τῶν τριῶν διοικητῶν τῶν ἐν τῇ Μεσογείῳ μοιρῶν, ἀφοῦ ἅπαξ, δυνάμει τῆς συμβάσεως τοῦ Σεπτεμβρίου, τὰ αἰγυπτιακὰ στρατεύματα ἀποσύρονται τῆς Πελοποννήσου. Ἐπὶ τέλους ὁ δοὺξ ἠρνεῖτο τελείως νὰ ἐννοήσῃ πῶς μέρος τῆς ρωσσικῆς μοίρας τῆς Μεσογείου θὰ ἐξηκολούθει νὰ μένῃ οὐδέτερον καὶ θὰ συνέπραττεν ὑπὸ τοιαύτην ἰδιότητα μετὰ τῶν μοιρῶν Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, ἐνῷ τὸ ἕτερον μέρος τῆς αὐτῆς μοίρας θὰ ἐθεωρεῖτο ἐμπόλεμον καὶ ἐντεταλμένον ν' ἀποκλείσῃ τοὺς πορθμοὺς Ἑλλησπόντου καὶ Κωνσταντινουπό-

λεως. Ὁ κόμης Χάϋδεν ἔμελλε νὰ μείνῃ διοικητὴς τῶν δύο τούτων μοιρῶν τῆς μιᾶς οὐδετέρας καὶ τῆς ἑτέρας ἐμπολέμου.

Δέον νὰ ὁμολογήσῃ τις, ὅτι ὁ ἡγέτης τοῦ ἀγγλικοῦ Κοινοβουλίου εἶχε πληρέστατα δίκαιον εὑρίσκων, ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ γείνῃ τοιαύτη διάκρισις μεταξὺ δύο τμημάτων τῆς αὐτῆς μοίρας ἐμπολέμου Δυνάμεως. Ἐν τούτοις σοβαρώτατα συμφέροντα τῆς Ρωσσίας ἀπήτουν, ἵνα ἡ συμμαχία τῶν τριῶν Αὐλῶν, τῶν ἀναλαβουσῶν ἐν ἔτει 1827 τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Ἑλλάδος μὴ διαλυθῇ, μείνῃ δ' ἀνέπαφος ἡ ἀρχὴ τῆς κοινοπραξίας. Ἐφ' ὅσον χρόνον Ἀγγλία καὶ Γαλλία θὰ ἔμενον συνδεδεμέναι δι' ὑποχρεώσεως μετὰ τῆς Ρωσσίας ἐν τῷ ἑλληνικῷ ζητήματι, ἡ ἀγγλικὴ πολιτικὴ θὰ ὤφειλε ν' ἀκολουθήσῃ τῇ ὁδῷ, ἥτις προὐκάλεσε τὴν κατ' αὐτῆς ἐχθρότητα καὶ τὸ μῖσος τῆς Πύλης. Φιλία ἢ συμμαχία μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Τουρκίας δὲν ἦτό ποτε δυνατὸν νὰ συναφθῇ, ἐφ' ὅσον χρόνον ἴσχυεν ἡ συνθήκη τοῦ Ἰουλίου.

Τοιοῦτος ὁ λόγος, δι' ὃν ὁ πρίγκηψ Λίβεν κατεγίνετο πάντοτε νὰ διατηρήσῃ τὴν μεταξὺ Ρωσσίας, Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας συμμαχίαν. Πρὸς ἐπίτευξιν δὲ τούτου ὑπεχρεοῦτο τρόπον τινὰ νὰ καταδείξῃ τὸ ἐνδεχόμενον τῆς κατατμήσεως τῆς ρωσσικῆς μοίρας εἰς δύο τμήματα, εἰς οὐδέτερον καὶ εἰς ἐμπόλεμον. Προσεπάθει νὰ πείσῃ τοὺς Ἄγγλους ὑπουργούς, ὅτι ὁ ἀποκλεισμὸς τῶν Δαρδανελλίων καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπετάσσετο ὑπὸ τῆς ἀναποδράστου ἀνάγκης τοῦ νὰ ἐξαναγκασθῇ ἡ Πύλη νὰ συνομολογήσῃ τὴν εἰρήνην. Ἡ πρωτεύουσα τῆς Τουρκίας δὲν δύναται νὰ στερηθῇ ἐπὶ μακρὸν ζωοτροφιῶν, διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον, ἀποκλειομένης τῆς πόλεως ταύτης, ὑπῆρχεν ἐλπίς, ὅτι θὰ κατέρρεεν ἡ ἀντίστασις τῆς Πύλης.

Ὁ δοὺξ τοῦ Οὐέλλιγκτων ἀπήντησεν εἰς ταῦτα, ὅτι δὲν διημφισβήτει ποσῶς τῇ Ρωσσίᾳ τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ἐγκαταστήσῃ ἀποκλεισμὸν ἐν Δαρδανελλίοις καὶ νὰ διαθέσῃ τὰς ἐν τῇ Μεσογείῳ ναυτικὰς αὐτῆς δυνάμεις κατὰ τὴν βούλησιν αὐτῆς. Ἐν τούτοις ὁ ἀποκλεισμὸς οὗτος ἐκτίθησιν εἰς κίνδυνον τὰ ἀγγλικὰ συμφέροντα πρώτης τάξεως καὶ ἐξαναγκάζει αὐτὸν νὰ παραβῇ τὸν λόγον, ὃν ἔδωκε τῇ Πύλῃ, ἥτις ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει αὐτοῦ, ὅτι δὲν θὰ προσεβάλλοντο τὰ ἐν τῇ Μεσογείῳ τουρκικὰ φρούρια, ἀπέσυρεν ἀπ' αὐτῶν πάντα τὰ στρατεύματά της. (Ἔκθεσις τοῦ πρίγκηπος Λίβεν ὑπὸ ἡμερ. 25 Σεπτεμβρίου (7 Ὀκτωβρίου 1828).

* *
*

Ἀντεγκλήσεις μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Ρωσσίας. — Ἡ δολία πολιτικὴ τοῦ πρίγκηπος Μέττερνιχ. — Διαπραγματεύσεις ἐν Πόρῳ καὶ Κωνσταντινουπόλει περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος. — Δεύτερος Ρῶσσος πρεσβευτὴς ἐν Λονδίνῳ.

Παρὰ τὰς διαμαρτυρίας ταύτας τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως ἐναντίον τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῶν Δαρδανελλίων, ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος ὁ Α'. ἔμεινεν ἀκλόνητος, ἐπεφόρ-

τισε δὲ τὸν πρεσβευτήν του, ἵνα δηλώσῃ πρὸς τὸν δοῦκα Οὐέλλιγκτων «ὅτι ὁ ἀποκλεισμὸς θὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ θὰ διατηρηθῇ ἀντὶ πάσης θυσίας». (Διακοίνωσις τοῦ κόμητος Νέσσελρωδ πρὸς τὸν πρίγκηπα Λίβεν ὑπὸ ἡμερ. 28 Νοεμβρίου (10 Δεκεμβρίου) 1828.

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἔτους 1828 ἡ πρὸς τὴν Ρωσσίαν ἔχθρα τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως κατέστη προδηλοτέρα. Ὁ δοὺξ τοῦ Οὐέλλιγκτων δὲν ἠγάπα πάντοτε τὴν Ρωσσίαν, οὕτω δὲ ἐδέχθη ἐκθύμως τὰς δολίας εἰσηγήσεις τοῦ πρίγκηπος Μέττερνιχ. Ὁ δὲ πρίγκηψ Λίβεν, ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν δοῦκα Οὐέλλιγκτων, διεβεβαίου, ὅτι οὗτος, ἀρκούντως ἀφελὴς ὤν, ἐπίστευεν, ὅτι ἐπολιτεύετο ἐν πνεύματι συνδιαλλαγῆς, ἐκτελῶν σχέδιον ἐνεργείας, καταρτισθὲν ὑπὸ τοῦ ἀρχικαγκελαρίου τῆς Αὐστρίας, φίλου τῶν Τούρκων καὶ κεκηρυγμένου ἐχθροῦ τῶν Ἑλλήνων.

Ἀλλ' ἡ Ἀγγλία δὲν ἦτο ἡ μόνη Δύναμις, ἡ ἐναντιουμένη ἀναφανδὸν τῇ Ρωσσίᾳ. Καὶ ἡ γαλλικὴ Κυβέρνησις ἔσπευσε νὰ ὑποστηρίξῃ ἀπροκαλύπτως τὴν ἀγγλικὴν πολιτικὴν ἐν τῇ ἔχθρᾳ αὐτῆς πρὸς τὸ ρωσσικὸν Ἀνακτοβούλιον. «Ἀναμφιβόλως — ἔγραφεν ὁ πρίγκηψ Λίβεν πρὸς τὸν κόμητα Νέσσελρωδ τῇ 16)28 Νοεμβρίου 1828 — ἡ συμμαχία τῆς Ρωσσίας προσφέρει τῇ Γαλλίᾳ τὸ μέσον τοῦ νὰ διαδραματίσῃ ἔντιμον πρόσωπον ἐν τῇ ἐνεστώσῃ κρίσει, ἀλλ' ἡ φιλαυτία καὶ ἡ ἀξιοπρέπειά της εὑρίσκουσιν ὡσαύτως λογαριασμὸν καὶ ἐν ἐναντίῳ συνδυασμῷ».

Αἱ σχέσεις μεταξὺ τοῦ δουκὸς Οὐέλλιγκτων καὶ τοῦ πρίγκηπος δὲ Πολινιάκ, ἐκπροσωποῦντος τὴν Γαλλίαν ἐν τῇ Αὐλῇ τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου, ἦσαν στενώταται. Ὁ πρίγκηψ ὑπέκυπτε τελείως ἐνώπιον τοῦ κύρους τοῦ ἥρωος τοῦ Βατερλῶ, ἔβλεπε δ' ἐν αὐτῷ, κατὰ τὸ λέγειν τοῦ πρίγκηπος Λίβεν, «τὸν ὑποστηρικτὴν τῶν ἀρχῶν της, τὸν ἀναγκαιοῦντα ἐν τῇ ἡσυχίᾳ τῆς Εὐρώπης ἀρχιαστυνόμον». Ἡ μεγάλη αὐτοῦ στρατιωτικὴ φήμη καὶ τὸ ὕφος τοῦ ἀλαθήτου περιέβαλλον αὐτὸν δι' αἴγλης ὑπεροχῆς, ἐνώπιον τῆς ὁποίας πάντες ἔκλινον, χωρὶς νὰ σκεφθῶσιν ἐπὶ πολύ. Διὰ τοὺς ἀνθρώπους ὅμως, οἵτινες ἐδιδάχθησαν νὰ διαγινώσκωσι ὅτι πᾶν τὸ ἐξωτερικὸν ὑποκρύπτει τὸ μέτριον, οἵτινες γινώσκουσιν ὅτι ἀντὶ ἱκανότητος εὑρίσκεται κακὴ πίστις, ἀντὶ εὐσταθείας καὶ σθένους μικρὰ μέσα καὶ ἡμίμετρα, διὰ τοὺς ἀνθρώπους τούτους τὸ γόητρον εἶχεν ἐκλίπη. (Ἐπιστολὴ τοῦ πρίγκηπος Λίβεν πρὸς τὸν κόμητα Νέσσελρωδ ὑπὸ ἡμερ. 4)16 Νοεμβρίου 1828).

Ἀρχομένου τοῦ ἔτους 1829, ἡ κατὰ τῆς Ρωσσίας συμμαχία Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας προσέλαβε νέαν μορφήν. Κατ' ἀκολουθίαν συμφωνίας ἐκ τῶν προτέρων, αἱ δύο Δυνάμεις ἀπηύθυναν τῷ αὐτοκρατορικῷ Ἀνακτοβουλίῳ προτάσεις, ἀποβλεπούσας εἰς τὴν ἐπίτευξιν ὁριστικῆς λύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος. Αἱ προτάσεις αὗται διελάμβανον τοὺς ἑξῆς ὅρους· 1ον. Ὤφειλον ν' ἀπόσχωσι παντὸς ἐξαναγκαστικοῦ μέτρου κατὰ τῆς Πύλης πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐκτελέσεως τῆς συνθήκης τοῦ Ἰουλίου. 2ον. Ἔδει νὰ θεωρήσωσι τὴν ἀπάντησιν τοῦ Ρεΐ ἐφένδη (ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Τουρκίας) πρὸς τοὺς ἐν Πόρῳ πληρεξουσίους Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας

ὡς ἐπαρκῆ βάσιν διὰ τὴν εἰρήνευσιν τῆς Ἑλλάδος. 3ον. Θὰ ἦτο πρόσφορον ν' ἀναθέσωσιν εἰς τοὺς αὐτοὺς πληρεξουσίους τὴν φροντίδα τοῦ νὰ ἐξακολουθήσωσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὰς μετὰ τῆς Τουρκίας διαπραγματεύσεις.

Ἡ αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις ἐνόησε πληρέστατα, ὅτι σκοπὸς τῶν προτάσεων τούτων ἦτο ν' ἀπομονώσωσι τὴν Ρωσσίαν καὶ ἀπελευθερώσωσιν εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε τὴν Ἑλλάδα. Ἀνεγνώριζε τὰ σφάλματα, τὰ διαπραχθέντα κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1828 καὶ κατενόει τὸν πόθον τῆς Ἀγγλίας τοῦ νὰ ἐπέμβῃ εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον. Ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις μίαν μόνον ἐζήτει πρόφασιν πρὸς παρεμφερῆ τινα ἐπέμβασιν. Ἀλλὰ κατὰ τὴν γνώμην τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου τοῦ Α' «μονομερὴς πρὸς τὴν Ρωσσίαν πόλεμος θὰ παρεῖχεν ἐλαχίστην ὠφέλειαν τῇ Μεγάλῃ Βρεττανίᾳ καὶ θὰ προὐξένει αὐτῇ κολοσσιαίας δαπάνας. «Ἐγίνωσκεν, ὅτι αἱ ὑποχρεώσεις, ἃς τὸ Ἀνακτοβούλιον τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου συνωμολόγησεν ἐν σχέσει πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἐβάρυνον ἐπ' αὐτοῦ καὶ ὅπως ἐνθαρρύνῃ τὸν δυσπιστοῦντα δοῦκα Οὐέλλιγκτων, ὁ αὐτοκράτωρ διετύπωσε τὴν ἰδέαν τοῦ νὰ κηρυχθῇ ἡ αἰωνία οὐδετερότης τῆς μελλούσης Ἑλλάδος, δυνάμει τῆς ὁποίας αὕτη θὰ καθίστατο «χώρα ἀποκλειστικῶς ἐμπορική, στερουμένη τοῦ δικαιώματος τοῦ μετέχειν εἰς οἱονδήποτε πόλεμον ἐν τῷ μέλλοντι».

Ἀλλὰ ταυτοχρόνως ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος ὁ Α', ἐκ φόβου ρήξεως πρὸς τὴν Ἀγγλίαν, δὲν ἐθεώρει κατάλληλον νὰ δείξῃ ἀδυναμίαν καὶ ἀνακαλέσῃ τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν Δαρδανελλίων. «Τὸ ἀληθὲς ἐχέγγυον τῆς μελλούσης ἡμῶν ἀσφαλείας ἐν τῷ ἐξωτερικῷ —ἔγραφεν ὁ κόμης Νέσσελρωδ πρὸς τὸν πρίγκηπα Λίβεν τῇ 14/26 Ὀκτωβρίου 1828 — ἔγκειται ἐν τῷ τρόπῳ, καθ' ὃν θὰ ἐχρησιμοποιοῦμεν τὰ ἐν χερσὶν ἡμῶν ὑπάρχοντα μέσα, ὅπως προπαρασκευάσωμεν τὴν κατὰ τῶν Τούρκων ἐκστρατείαν τοῦ 1829 καὶ καταστήσωμεν αὐτὴν ταχεῖαν καὶ τελεσφόρον».

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν θεωριῶν τούτων, ἅπασαι αἱ προσπάθειαι τῆς ρωσσικῆς διπλωματίας ὤφειλον νὰ τείνωσιν, ἔστω καὶ ἐμφανῶς, εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ἀνὰ μέσον Ρωσσίας, Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας συμμαχίας, ὅπως προπαρασκευάσωσι νέαν καὶ ἀποφασιστικὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Τουρκίας. Οὗτος ὁ λόγος, δι' ὃν ἡ αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις δὲν ἔκρινεν εὔλογον ν' ἀπορρίψῃ κατ' ἀπόλυτον τρόπον τὰς εἰρημένας τρεῖς προτάσεις τῶν ἀνακτοβουλίων Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας. Διεμαρτύρετο μόνον ἐντόνως κατὰ τοῦ σχεδίου τῶν μονομερῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει διαπραγματεύσεων, τῶν διεξαγομένων ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ἄνευ συμμετοχῆς τῆς Ρωσσίας. Ὑπεμίμνησκεν, ὅτι αὐτὴ ἡ συνδιάσκεψις τοῦ Λονδίνου ἐθέσπισε κατ' Ἰούλιον τοῦ 1828 ὡς ἀρχήν, ὅτι αἱ τρεῖς σύμμαχοι Δυνάμεις ὤφειλον «ὡσαύτως» νὰ συμμετάσχωσιν εἰς τὸ κοινὸν ἔργον τῆς εἰρηνεύσεως τῆς Ἑλλάδος. Οὕτω δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γείνῃ λόγος περὶ μονομερῶν διαπραγματεύσεων.

Ἐν τούτοις ἂν κατ' ἀκολουθίαν κοινῆς συμφωνίας μεταξὺ τῶν τριῶν ἀνακτοβουλίων κατηρτίζετο σαφὲς πρόγραμμα ἐνεργείας διὰ τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀντι-

προσώπους Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, ἂν ἐπεβάλλετο εἰς τούτους ἡ ὑποχρέωσις τοῦ νὰ συμμορφωθῶσιν αὐστηρῶς εἰς τὰς ὁδηγίας, ἃς θὰ ἔδιδον αὐτοῖς αἱ σύμμαχοι Αὐλαί, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος Α΄ θὰ συνήνει, ἵνα ἐφοδιάσῃ διὰ τοῦ ἀναγκαιοῦντος πληρεξουσίου τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτὰς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας. (Διακοινώσεις τοῦ κόμητος Νέσσελρωδ πρὸς τὸν πρίγκηπα Λίβεν ὑπὸ ἡμερ. 22 καὶ 28 Δεκεμβρίου (ἔ.ἐ.) 1828).

Τὸ ἀγγλικὸν ἀνακτοβούλιον ᾐσθάνθη μεγάλην ἱκανοποίησιν μαθόν, ὅτι ἡ Ρωσσία συγκατάνευεν εἰς τὸν ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας διορισμὸν ἀντιπροσώπων παρὰ τῇ Πύλῃ, τουτέστιν εἰς τὴν ἐπανάληψιν τῶν κατ᾽ ἀκολουθίαν τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου διακοπεισῶν σχέσεων. Ἡ συνδιάσκεψις τοῦ Λονδίνου ἔσπευσε νὰ συντάξῃ τὰς πρὸς τοὺς πρεσβευτὰς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ὁδηγίας. Ἡ παραχώρησις αὕτη τῆς ρωσσικῆς Κυβερνήσεως ἡρμηνεύθη ὑπὸ τοῦ δουκὸς Οὐέλλιγκτων ὡς μέγας θρίαμβος τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς, καίτοι ἡ παραχώρησις αὕτη οὐδαμῶς ἀπέσπα τὴν Ρωσσίαν τοῦ σκοποῦ, ὃν ἐπεδίωκε διὰ τοῦ κατὰ τῆς Τουρκίας πολέμου.

Παρατηρητέον, ὅτι κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ ἔτους 1829, καθ᾽ ὃν χρόνον αἱ μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Ἀγγλίας σχέσεις εἰσήρχοντο εἰς κρίσιμον φάσιν, ἀφικνεῖτο εἰς Λονδῖνον ὁ κόμης Ματούτζεβικ, εἷς τῶν ἱκανωτέρων Ρώσσων διπλωματῶν. Ὁ πρίγκηψ Λίβεν ἐπανέλαβε τὰ πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα διαβήματά του, ὅπως λάβῃ τὴν ἄδειαν, ἵνα ἀναχωρήσῃ ἐπ᾽ ἀδείᾳ εἰς Ρωσσίαν, ἔνθα ἀπῃτεῖτο ἡ παρουσία του δι᾽ ἐπειγούσας οἰκογενειακάς του ὑποθέσεις. Ἔλαβε τὴν ἄδειαν ταύτην, καίτοι ὁ Αὐτοκράτωρ δὲν ἀπέκρυπτε τὸν πόθον τοῦ νὰ μείνῃ μᾶλλον ὁ πρεσβευτὴς ἐν τῇ θέσει του. Ἐπὶ τῇ ἐνδεχομένῃ ἀναχωρήσει τοῦ πρίγκηπος Λίβεν, ὁ κόμης Ματούτζεβικ, ὅστις ἀπήλαυε τῆς προσωπικῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ κόμητος Νέσσελρωδ, ἔδει νὰ ἐπιφορτισθῇ διὰ τῆς διευθύνσεως τῆς αὐτοκρατορικῆς πρεσβείας ὑπὸ τὸν τίτλον ἐκτάκτου ἀπεσταλμένου. Ἐν ἐπιστολῇ πρὸς τὸν κόμητα Νέσσελρωδ ὑπὸ ἡμερ. 9)21 Ἰανουαρίου 1829, ὁ πρίγκηψ Λίβεν ἀπεκάλεσε τὸν διπλωμάτην τοῦτον «κομιστὴν τῆς μᾶλλον ἐνδομύχου σκέψεως τοῦ ἀνακτοβουλίου ἡμῶν, τὸν ἄνθρωπον τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ὑμῶν», ἀλλ᾽ ἕνεκα τῆς λίαν κρισίμου καταστάσεως τῶν μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Ἀγγλίας σχέσεων, ὁ πρίγκηψ Λίβεν δὲν ἔκρινεν εὔλογον νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸ Λονδῖνον, παρουσίασε δὲ τὸν κόμητα Ματούτζεβικ ἐνώπιον τῶν Ἄγγλων ὑπουργῶν ὑπὸ τὴν ἰδιότητα δευτέρου Ρώσσου πληρεξουσίου. Ὁ κόμης Ματούτζεβικ ἔμεινεν ἐν Λονδίνῳ μέχρι τοῦ Νοεμβρίου 1829, μετεῖχε ὁμοῦ μετὰ τοῦ πρίγκηπος Λίβεν πασῶν τῶν διαπραγματεύσεων, ὑπέγραφε μετ᾽ αὐτοῦ τὰς πρὸς τὴν αὐτοκρατορικὴν Κυβέρνησιν ἐκθέσεις καὶ διετήρει ἐκτὸς τούτου καὶ προσωπικὴν ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ κόμητος Νέσσελρωδ. Χάρις εἰς τὰ ἐμβιθῆ προσόντα καὶ τὴν καυστικότητα τοῦ πνεύματος τοῦ κόμητος Ματούτζεβικ ἡ διπλωματικὴ ἀλληλογραφία κατὰ τοὺς πρώτους δέκα μῆνας τοῦ ἔτους 1829 παρουσιάζει ἔκτακτον ἐνδιαφέρον, δύναται δὲ νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ὡς ὑπο-

γραμμός, διὰ τὴν σαφήνειαν καὶ τὸ χάριεν τοῦ γαλλικοῦ ὕφους καὶ διὰ τὸ ὕψος τῶν πολιτικῶν συνδυασμῶν.

Παρὰ τὴν πρόδηλον ταύτην ὑπεροχὴν τοῦ πνεύματος καὶ τῶν προσόντων τοῦ κόμητος Ματούτζεβικ, ὁ πρίγκηψ Λίβεν διετήρησε μετ᾽ αὐτοῦ ἀγαθὰς σχέσεις καθ᾽ ὅλην αὐτοῦ τὴν διαμονὴν ἐν Λονδίνῳ. Αὐτὸς ὁ κόμης Ματούτζεβικ ἐξεπλήσσετο ἐπὶ τούτῳ. «Ὡς ἐκ θαύματος—ἔγραφε τῷ κόμητι Νέσσελρωδ—διετήρησα καὶ θὰ διατηρήσω φιλικωτάτας σχέσεις μετὰ τοῦ Λίβεν. Ἀλλὰ περιεπλεκόμην μετ᾽ αὐτῶν καὶ θὰ ἔχανον τὰ πάντα, ἂν μὴ ἐπήρχετο ἡ ἰδέα νὰ συνάψω ἰδιαιτέρας σχέσεις μετὰ τοῦ δουκὸς Οὐέλλιγκτων. Γινώσκω, ὅτι ἤρεσκον τούτῳ καὶ ὅτι ἐπεθύμει μάλιστα ζωηρῶς νὰ παρατείνω τὴν ἐνταῦθα διαμονήν μου. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν πρίγκηπα καὶ τὴν πριγκήπισσαν Λίβεν, ἦτο φυσικὸν εἰς τὸν λίαν μικρὸν καὶ ἐκδικητικώτατον χαρακτῆρα τοῦ δουκὸς Οὐέλλιγκτων, ὅτι θὰ ἐμίσει αὐτοὺς θανασίμως. Καὶ αὐτοὶ μισοῦσιν αὐτόν, οὕτω δὲ δὲν μένει μεταξὺ αὐτῶν ἢ ἡ ἐπίσημος σχέσις». (Ἐπιστολὴ τοῦ κόμητος Ματούτζεβικ πρὸς τὸν κόμητα Νέσσελρωδ ὑπὸ ἡμερ. 6)20 Μαΐου 1829).

Ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας κεῖται, ὅτι ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν διατήρησιν τῆς μετὰ τῆς Ἀγγλίας εἰρήνης τῷ 1829, αὕτη ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος τῷ Ματούτζεβικ. Ὁ δοὺξ Οὐέλλιγκτων ἦτο καταμαγευμένος διὰ τὸ πνεῦμά του καὶ ᾐσθάνθη δι᾽ αὐτὸν τοσαύτην συμπάθειαν, ὅσην ἔχθραν ᾐσθάνετο πρὸς τὸν πρίγκηπα Λίβεν.

Κατ᾽ ἀκολουθίαν τῶν διαπραγματεύσεων αὐτῶν μετὰ τοῦ δουκὸς Οὐέλλιγκτων καὶ τοῦ λόρδου Ἀβερδήν, ἀρχομένου τοῦ ἔτους 1829, ὁ πρίγκηψ Λίβεν καὶ ὁ κόμης Ματούτζεβικ ἐσχημάτισαν τὰ ἑξῆς συμπεράσματα περὶ τῶν βλέψεων τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς. 1ον «Ὅτι ἡ Ἀγγλία δὲν συνέλαβε, οὔτε θὰ παραδεχθῇ τὴν ἰδέαν τοῦ νὰ ἐπέμβῃ εἰς τὰς ἰδιαιτέρας ὑποθέσεις ἡμῶν μετὰ τῆς Τουρκίας, οὔτε νὰ καταστῇ μεσίτρια μεταξὺ τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Πύλης, εἴτε μονομερῶς, εἴτε μετὰ τῶν ἄλλων Δυνάμεων. 2ον Ὅτι οἱ πρεσβευταὶ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας δὲν θα ἐπιστρέψωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἢ κατόπιν ἀποφάσεως, λαμβανομένης ἐν συνδιασκέψει». 3ον Ὅτι τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα δὲν θὰ κανονισθῇ, οὔτε θὰ καταστῇ θέμα συζητήσεων ἐν Κωνσταντινουπόλει ἄνευ τῆς συμμετοχῆς τῆς Ρωσσίας».

Οἱ δύο Ρῶσσοι πληρεξούσιοι ἐνόμισαν, ὅτι ἠδύναντο νὰ ἐξαγάγωσιν ἐκ τῶν θεωριῶν τούτων τὰ ἑπόμενα ὁριστικὰ ἀποτελέσματα. Αἱ ῥαδιουργίαι τῆς Αὐστρίας κατὰ τῆς Ρωσσίας ἔμειναν ἄγονοι, ἡ δὲ αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις «ἔσται τελείως ἐλευθέρα ν᾽ ἀρχίσῃ ἢ νὰ ἐξακολουθήσῃ δευτέραν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Τούρκων, χωρὶς νὰ φοβῆται ἐπέμβασίν τινα ἐκ μέρους τῆς Μεγάλης Βρεττανίας καὶ ἰδίως ῥῆξιν πρὸς αὐτήν». Αἱ ἱκανοποιητικώταται αὗται διαβεβαιώσεις ἐδόθησαν ὑπὸ τῶν δύο Ἄγγλων ὑπουργῶν μετὰ ποιᾶς τινος διαφορᾶς τόνου. «Ἡ μὲν διαβεβαίωσις τοῦ λόρδου Ἀβερδὴν ἦτο γλυκεῖα, μεμετρημένη καὶ φιλική, ἀλλ᾽ ὑποδεεστέρα ὡς ἡ θέσις του. Ἡ τοῦ δουκὸς ὅμως ἦτο τραχεῖα καὶ περιφρονητική· ἔβλεπέ τις ἄνδρα, ὅστις προφέ-

ρων ἱκανοποιητικὰς δηλώσεις, παρεβίαζε τὰ φυσικά του αἰσθήματα». (Ἔκθεσις τοῦ πρίγκηπος Λίβεν καὶ τοῦ κόμητος Ματούτζεβιχ ὑπὸ ἡμ. 18|30 Ἰανουαρίου 1829).

Ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος ὁ Α΄. ηὐχαριστήθη τὰ μάλιστα ἐπὶ τῇ προβλέψει ταύτῃ τῶν ἀμοιβαίων ἐν τῷ μέλλοντι σχέσεων Ῥωσσίας καὶ Ἀγγλίας. Ἐπεθύμει ἀποκλειστικῶς τὴν μὴ ἐπέμβασιν τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ πρὸς τὴν Τουρκίαν ῥήξει αὐτοῦ. Συναινῶν εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῶν μετὰ τῆς Πύλης διπλωματικῶν σχέσεων Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ἐπὶ βάσει προγράμματος, συνταχθέντος ἀπὸ κοινοῦ ἐπαγίου τοὺς ὑπὸ τῆς συνθήκης τοῦ Ἰουλίου 1827 δημιουργηθέντας δεσμούς. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐνδιεφέρεται κατὰ τὴν παροῦσαν στιγμὴν ὅλως ἰδιαιτέρως, ἵνα μάθῃ τίς θὰ ἦτο ὁ διπλωμάτης, ὃν ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις θὰ ἐξέλεγε διὰ τὴν θέσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ προσωπικότης τοῦ πρεσβευτοῦ ἠδύνατο νὰ ᾖ μεγάλης σημασίας.

Ὁ πρῶτος ὑποψήφιος ὑπῆρξεν ὁ Στράτφορδ Κάννιγκ, ὁ γνωστότατος διπλωμάτης. Ἀλλ' ἠρνήθη οὗτος νὰ μεταβῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν, οὕτω δὲ ὁ Γόρδων, αὐτάδελφος τοῦ λόρδου Ἀβερδὴν διωρίσθη. Ὁ κόμης Ματούτζεβιχ ἐσκιαγράφησε τὸν χαρακτῆρα τοῦ διπλωμάτου τούτου ἐν ταῖς ἑξῆς γραμμαῖς. «Εἶνε ἔντιμος ἀνήρ, ἀλλὰ μετριώτατος, Τοῦρκος κατ' ἀρχὴν καὶ αὐστριακὸς ὡς ἐκ τοῦ θαυμασμοῦ, ὃν ὁ πρίγκηψ Μέττερνιχ εἶχεν ἐμπνεύσῃ εἰς πᾶσαν ταύτην τὴν οἰκογένειαν, ἀγνοῶ πῶς. Προδήλως ὁ κ. Γόρδων θὰ μεταβῇ, ὅπως χαιρετίσῃ τὸν Μωάμεθ ἐν Βιέννῃ, προτοῦ ταπεινωθῇ ἐνώπιον τῆς σημαίας αὐτοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει».

Ἐν τούτοις ὁ κόμης Ματούτζεβιχ ἦτο πεπεισμένος, ὅτι παρὰ τὴν ἀνικανότητα τοῦ νεωστὶ διορισθέντος πρεσβευτοῦ τῆς Ἀγγλίας ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ παρὰ τὰς ἐχθρικὰς διαθέσεις τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, ἡ Ῥωσσία θὰ κατώρθου νὰ κανονίσῃ αὐτὴ μόνη τοὺς μετὰ τῆς Τουρκίας λογαριασμούς της. Ἐνδιαφέρει ἰδίως εἰς αὐτὴν νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ ν' ἀνασταλῇ ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ σχεδίου της. «Τὸ οὐσιῶδες —ἔγραφεν ὁ κομης Νέσσελρωδ τῇ 17/29 Μαρτίου 1829—εἶνε νὰ βαδίσῃ ἀκαταπαύστως καὶ ν' ἀκολουθήσῃ κατὰ γράμμα τὸ σχέδιον, ὅ περ ἔχομεν χαράξῃ ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου. Διαπραγματευθῶμεν ἐν τούτοις, ἀλλὰ διαπραγματευθῶμεν ὡς ἠγγείλαμεν τοῦτο ἐν μέσῳ τοῦ γενικοῦ ἡμῶν στρατηγείου, ἄνευ ἀνακωχῆς, χωρὶς ν' ἀφήσωμεν τῇ Πύλῃ οὐδὲ τὸν χρόνον ν' ἀναπνεύσῃ καὶ μὴ προφέρωμεν μηδὲ λέξιν ἐπὶ πλέον, πρὶν οἱ Τοῦρκοι πληρεξούσιοι δηλώσωσιν ἐγγράφως, ὅτι ὑποκύπτουσιν ἀνεπιφυλάκτως».

Ὁ κόμης Ματούτζεβιχ διεμαρτυρήθη ἐντόνως κατὰ τῆς ἀξιώσεως τοῦ δουκὸς Οὐέλλιγκτων, μὴ ἀναγνωρίζοντος τῇ Ῥωσσίᾳ τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ θίξῃ τὸ ζήτημα τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ συνθήκῃ τῆς εἰρήνης. Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ ἡγέτου τοῦ ἀγγλικοῦ ἀνακτοβουλίου, ὁ ῥωσσοτουρκικὸς πόλεμος οὐδὲν εἶχε τὸ κοινὸν μετὰ τῆς συνθήκης τοῦ Ἰουλίου 1827. Οἱ δύο Ῥῶσσοι πληρεξούσιοι διημφισβήτουν ἐντόνως τὴν ἀρχὴν ταύτην, καταδεικνύοντες, ὅτι δυνάμει κυρίως τῆς συνθήκης ταύτης, ἡ Ῥωσσία ὑποχρεοῦτο νὰ ἐπωφεληθῇ τῶν εὐνοϊκῶν περιστάσεων διὰ τὴν ὁριστικὴν εἰρή-

νευσιν τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' ὁ δοὺξ Οὐέλλιγκτων, ἐμφορούμενος ἐχθρικῶν διαθέσεων πρὸς τὴν χώραν ταύτην, οὐδόλως ἐπείσθη ὑπὸ τῶν ἐπιχειρημάτων τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ρωσσίας. Ὁ κόμης Ματούτζεβικ, καταστὰς κατόπιν persona gratissima τοῦ δουκὸς Οὐέλλιγκτων, δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ ποτέρα τῶν δύο χωρῶν, ἡ Ρωσσία ἢ ἡ Ἑλλάς, ἦτο τὸ κύριον ἀντικείμενον τοῦ μίσους τοῦ δουκὸς Οὐέλλιγκτων.

«Εἶνε βέβαιον—ἔγραφε πρὸς τὸν κόμητα Νέσσελρωδ—ὅτι ἡ Ρωσσία ἔχει, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Ἄγγλου πρωθυπουργοῦ, τρία ἀσύγγνωστα ἄδικα· 1ον ὅτι εἶνε Ρωσσία, δηλαδὴ αὐτοκρατορία, ἧς ἡ δύναμις δὲν ἐπιτρέπει αὐτῷ νὰ δίδῃ αὐτῇ διαταγήν, 2ον ὅτι ἡ Ρωσσία συνῆψε συνθήκην μετὰ τοῦ Κάννιγκ καὶ 3ον ὅτι ἐτόλμησε νὰ κηρύξῃ τὸν πόλεμον τοῖς Τούρκοις». Παρὰ πάντα τ' ἄδικα ταῦτα τῆς Ρωσσίας, ὁ δοὺξ Οὐέλλικτων δὲν τολμᾷ νὰ κηρύξῃ αὐτῇ πόλεμον, ἐκ φόβου μὴ χάσῃ τὸ χαρτοφυλάκιόν του καὶ γινώσκων τὴν πρὸς αὐτὸν ἀντιπάθειαν τοῦ Βασιλέως, ζητοῦντος εὐκαιρίαν, ὅπως ἀπαλλαγῇ αὐτοῦ.

Κατὰ τὴν γνώμην ἄλλως τε τοῦ κόμητος Ματούτζεβικ ὁ δοὺξ Οὐέλλιγκτων ἔσται αἴνιγμα διὰ τὴν ἱστορίαν. Παρετηρήσατε μετὰ σπανίας ὀξυδερκείας — ἔγραφε πρὸς τὸν κόμητα Bozzo di Borgo κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1829—ὅτι κατέστη μέγας στρατηγὸς ἐναντίον τῆς γνώμης τῶν ἄλλων καὶ πρωθυπουργὸς ἐναντίον τῆς ἰδίας του γνώμης. Ἐθεωρεῖτο εἰλικρινής· δὲν εἶνε τοιοῦτος, διότι δυοῖν θάτερον· ἢ ἐξαπατᾷ τὸ δημόσιον, λέγων αὐτῷ, ὅτι ἐμελέτα ἀπὸ ἑνὸς ἔτους τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἰρλανδίας, ἢ ἐξηπάτησεν αὐτό, δημοσιεύων τὴν πρὸς τὸν δόκτορα Κούρτς ἐπιστολήν του... Ἐθεωρήθη ἀνίκανος νὰ καταστῇ ρήτωρ. Καὶ ὅμως ἀγορεύει μετὰ σαφηνείας καὶ προξενεῖ πολλὴν ἐντύπωσιν. Ὑπετίθετο ἔχων πνεῦμα βαρὺ καὶ περιωρισμένον. Κρίνει ταχέως, κρίνει καλῶς καὶ κέκτηται λεπτότητα ἰδιάζουσαν αὐτῷ. Ἐπῃνεῖτο ὁ ἄκαμπτος χαρακτήρ του. Ἔχει καρτερίαν ἐν τῇ θελήσει καὶ πεισμονήν, ἀλλ' εἶδος ἐλαστικῆς πεισμονῆς, ἥτις ἀντέχει ἢ ὑποκύπτει κατὰ τὴν ἀνάγκην. Μόνη ἡ ἀνάγκη κινεῖ αὐτόν.»

* *
*

Ὁ ὑπὸ τοῦ ρωσσικοῦ στόλου ἀποκλεισμὸς τῆς Κρήτης καὶ τοῦ κόλπου τῆς Αἴνου.—Ἡ δυστροπία τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως.—Ἐνέργεια τῆς Ρωσσίας πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος.

Τοιοῦτον ἔχων χαρακτῆρα καὶ τοιαύτας περὶ Ρωσσίας πεποιθήσεις ὁ Ἄγγλος πρωθυπουργὸς δὲν ὤφειλε σχεδὸν νὰ παράσχῃ εὐσυνείδητον καὶ ἀμερόληπτον σύμπραξιν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου. Ἤρκει νὰ γινώσκῃ τις τὰς πρὸς τὴν Ἑλλάδα διαθέσεις του, ὅπως σχηματίσῃ ἀκριβῆ ἰδέαν περὶ τῆς διευθύν-

σεως, ἣν θὰ ἐλάμβανεν ἐκ τῶν ὑστέρων ἡ ἀγγλικὴ πολιτικὴ ἐν Ἀνατολῇ. Ὁ κόμης Ματούτζεβικ ἔθεσεν ἐν τῷ στόματι τοῦ δουκὸς Οὐέλλιγκτων τὸν ἑξῆς σαρκαστικόν πως λόγον περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς Ἑλλάδος. «Δότε μοι ἐγγύησιν, ὅτι οἱ Ἕλληνες θὰ δυνηθῶσι νὰ κατακτήσωσι τὸ ἔδαφος, ὅπερ πρόκειται νὰ παραχωρηθῇ αὐτοῖς· δότε μοι ἐγγύησιν, ὅτι ἀφοῦ κατακτήσωσι θὰ εἶνε εἰς θέσιν νὰ κυβερνήσωσιν αὐτό, χωρὶς νὰ ἔχωσιν ἀνάγκην τῶν στρατιωτῶν τῆς μιᾶς Δυνάμεως καὶ τῶν χρημάτων τῆς ἑτέρας καὶ δίδω τὴν συγκατάθεσίν μου εἰς ὅ τι ἡ ἐν Πόρῳ συνδιάσκεψις προτείνει. Ἀλλὰ σκεφθῆτε, ὅτι ὑπῆρξεν ἀνάγκη γαλλικοῦ στρατοῦ, ὅπως ἀπελευθερωθῇ ἡ Πελοπόννησος καὶ ὅτι μέρος τοῦ στρατοῦ τούτου καὶ ἑκατομμύρια γαλλικὰ καὶ ρωσσικὰ διατηροῦσιν ἐν αὐτῇ σκιὰν κοινωνικῆς τάξεως».

Μετὰ τὴν προσφυᾶ ταύτην ἀνάλυσιν τῶν ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς Ἑλλάδος βλέψεων τοῦ δουκὸς Οὐέλλιγκτων, ὁ κόμης Ματούτζεβικ παρατηρεῖ, ὅτι χρησιμοποιεῖ ἐπιχειρήματα, ἅπερ δυσκόλως πολλάκις καταπολεμοῦνται.

Ἦτο πολλῷ εὐκολώτερον ν' ἀνασκευάσῃ τις τὰς παρατηρήσεις, ἃς ὁ Ἄγγλος πρωθυπουργὸς διετύπου κατὰ τῶν ἀξιώσεων τῆς Ρωσσίας τοῦ νὰ διεκδικήσῃ δίκαια ἐμπολέμου δυνάμεως. Ἠγανάκτει, οὐ μόνον διὰ τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν Δαρδανελλίων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν πολιορκίαν τῆς νήσου Κρήτης ἐκ μέρους τῆς ρωσσικῆς μοίρας. Προσεπάθει ν' ἀποδείξῃ, ὅτι ἡ νῆσος αὕτη δὲν θὰ προσηρτᾶτο τῇ Ἑλλάδι, ἑπομένως ἡ πολιορκία αὐτῆς εἶνε παράνομος. Ἡ σκέψις αὕτη ἦτο ἐσφαλμένη διότι, ἀφοῦ ἅπαξ ἡ Κρήτη ἔμενε τουρκικὸν ἔδαφος, ὁ ἀποκλεισμὸς αὐτῆς ἦτο νομιμώτατος ἐν ὥρᾳ πολέμου μεταξὺ τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Πύλης. Ὁ πρίγκηψ Λίβεν κατεγίνετο ν' ἀποδείξῃ, ὅτι ὁ ἀποκλεισμὸς τῆς Κρήτης ἐγένετο ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ προληφθῇ κάθοδος αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ τοῦ Μεχμὲτ Ἀλῆ. Ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἐφαίνετο ἀνακλαβοῦσα τὸ θάρρος ἐκ τῶν ἐξηγήσεων τούτων, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον διετύπου νέα παράπονα κατὰ τοῦ ὑπὸ τῶν ρωσσικῶν πλοίων ἀποκλεισμοῦ τοῦ κόλπου τῆς Αἴνου. Διεμαρτύρετο εἶτα κατὰ τῆς ὑπὸ ρωσσικῶν καταδρομικῶν συλλήψεως αἰγυπτιακῶν πλοίων, φερόντων πολεμικὸν λαθρεμπόριον.

Τὸ σύστημα τοῦτο τῶν διηνεκῶν στρεψοδικιῶν τοῦ δουκὸς Οὐέλλιγκτων καὶ τοῦ ἀνακτοβουλίου του ἐναντίον πάσης πράξεως τῶν ρωσσικῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων, κατεκούρασεν ἐπὶ τέλους τὴν ὑπομονὴν τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου τοῦ Α'. «Ἀφοῦ ἀδιάκοπος σειρὰ παραχωρήσεων καὶ θυσιῶν—ἔγραφεν ὁ κόμης Νέσσελρωδ πρὸς τὸν πρίγκηπα Λίβεν τῇ 19 Ἀπριλίου (1 Μαΐου) 1829—ἀντὶ νὰ διαλύσῃ τὰς ὑπονοίας καὶ τὴν δυσπιστίαν τῆς Ἀγγλίας, ἀπ' ἐναντίας ἀμείβεται ὑπ' αὐτῆς δι' ἐχθρικῆς σχεδὸν γλώσσης καὶ στάσεως, ἡ Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικὴ Μεγαλειότης δὲν δύναται νὰ παρίδῃ ὅ τι ὀφείλει εἰς τὴν ἀξιοπρέπειαν αὐτῆς, εἰς τὸν δοῦκα δὲ Οὐέλλιγκτων θὰ πέσῃ τότε ἡ εὐθύνη τῶν ἀποφάσεων, ἃς ἀνεκοίνωσεν ὑμῖν».

Ἐπὶ τέλους, «ἡ ὑβριστικὴ αὕτη δυσπιστία καὶ ὁ ὑπερβολικὸς ἐρεθισμὸς» τῶν Ἄγγλων ὑπουργῶν ἐξηνάγκασαν τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀνακτοβούλιον νὰ καταφύγῃ εἰς

διάβημα, ἐξερχόμενον τῶν ὁρίων τούτων. Ἐπεφόρτισε τὸν πρίγκηπα Λίβεν ν' ἀποταθῇ πρὸς τὸν βασιλέα, πρὸς ὃν νὰ παραπονεθῇ διὰ τὴν στάσιν τῶν ὑπουργῶν του καὶ παρακαλέσῃ «ἵνα ἀπαιτήσῃ παρ' αὐτῶν ἄλλην διαγωγήν, ἐμπνέων αὐτοῖς δικαιότερα αἰσθήματα ἀπέναντι τῆς Ρωσσίας».

Ἡ αὐτοκρατορικὴ κυβέρνησις ἐγίνωσκε πληρέστατα πόσον τὸ διάβημα τοῦτο ἦτο «λεπτόν», λαμβανομένης ὑπ' ὄψει τῆς ἐσωτερικῆς καταστάσεως τῆς Μεγάλης Βρεττανίας· ἀλλὰ λαμβάνουσα ὑπ' ὄψει, ὅτι μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ διπλωματικοῦ σώματος, ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ρωσσίας διεκρίνετο πάντοτε ἰδιαιτέρως ὑπὸ τοῦ βασιλέως καὶ ὅτι οὗτος ἐξέφραζεν αὐτῷ ἀπροκαλύπτως τὴν πλήρη αὐτοῦ ἀποδοκιμασίαν, ὡς πρὸς τὴν πολιτικὴν τοῦ δουκὸς Οὐέλλιγκτων, ἡ αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις ἐσκέπτετο ὅτι ἡ ἀπ' εὐθείας προσφυγὴ αὕτη πρὸς τὸν βασιλέα ἠδύνατο νὰ ἔχῃ εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν. Ὁ πρίγκηψ Λίβεν ἐπωφελήθη τῆς δοθείσης αὐτῷ ἐλευθερίας, ὅπως ἐνεργήσῃ κατὰ τὴν ἀρέσκειαν αὐτοῦ καὶ ἐξετέλεσε τὴν ἐντολὴν ταύτην κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1829. Ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας κεῖται, ὅτι παραπονούμενος τῷ βασιλεῖ κατὰ τῶν ὑπουργῶν του, ἔσχε τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀκούσῃ τὸν μονάρχην, ἐκδηλοῦντα τὴν πλήρη αὐτοῦ ἀνικανότητα καὶ δώσῃ τοῖς ὑπουργοῖς αὐτοῦ ἀφορμὴν νὰ ἐπιτείνωσι ἐπὶ πλέον τὸ μῖσος αὐτῶν πρὸς τὴν Ρωσσίαν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἐν Λονδίνῳ συνδιάσκεψις περὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς Ἑλλάδος ἐξηκολούθει συνερχομένη, τῇ συμπράξει τῆς Ρωσσίας μὲν διὰ τοῦ πρίγκηπος Λίβεν καὶ τοῦ κόμητος Ματούτζεβικ, τῆς Ἀγγλίας διὰ τοῦ δουκὸς Οὐέλλιγκτων καὶ τοῦ λόρδου Ἀβερδὴν καὶ τῆς Γαλλίας διὰ τοῦ πρίγκηπος Πολινιάκ. Τοῦ τελευταίου τούτου κληθέντος εἰς τὴν θέσιν πρωθυπουργοῦ, τὴν διεύθυνσιν τῆς πρεσβείας ἀνέλαβεν ὡς ἐπιτετραμμένος ὁ Ρότ. Ὁ κόμης Ματούτζεβικ δὲν παρεπονέθη ἰδιαιτέρως διὰ τὴν εἰς Παρισίους ἀναχώρησιν τοῦ πρίγκηπος Πολινιάκ, περὶ οὗ ἐξεφράσθη διὰ τῶν ἑπομένων χαρακτηριστικῶν τούτων λέξεων. «Δὲν ἐγνώρισα ἄνθρωπον ἐμποδίσαντα περισσότερον τὸ καλὸν καὶ προξενήσαντα μεῖζον κακὸν ἐν τόσῳ βραχεῖ χρόνῳ». Τὰ κατ' Ἰούλιον τοῦ 1830 συμβάντα ἐν Παρισίοις ἐπεκύρωσαν καθ' ὁλοκληρίαν τὴν ἀλήθειαν τῶν προφητικῶν τούτων λόγων.

Κατὰ Μάρτιον τοῦ 1829, τὸ ζήτημα τοῦ μέλλοντος διοργανισμοῦ τῆς Ἑλλάδος ὑπεβλήθη τῇ συνδιασκέψει πρὸς μελέτην. Τῇ 10)22 Μαρτίου συνετάχθη καὶ ὑπεγράφη τὸ κατωτέρω πρωτόκολλον, ὅπερ ὥριζε τὰ σύνορα τῆς μελλούσης Ἑλλάδος, καθισταμένης ὑποτελοῦς τῷ Σουλτάνῳ, τὸν πολιτικὸν αὐτῆς ὀργανισμόν, τὸ ποσὸν τοῦ φόρου, ὃν θ' ἀπέτιε τῷ ὀθωμανικῷ Κράτει κτλ. Οἱ Ρῶσσοι πληρεξούσιοι ἐθεώρουν τὸ ἔγγραφον τοῦτο, ὅπερ καθώριζε τὸν τρόπον τῆς ἐκτελέσεως τῆς συνθήκης τοῦ Ἰουλίου 1827, ὡς μεγάλην ἐπιτυχίαν καὶ σοβαρὰν ὠφέλειαν διὰ τὴν Ρωσσίαν. Δὲν ἠδύναντο νὰ ἐξηγήσωσιν ἄλλως τὴν συγκατάθεσιν τοῦ δουκὸς Οὐέλλιγκτων τοῦ νὰ ὑπογράψῃ τὸ πρωτόκολλον τοῦτο ἢ ὅτι οὗτος ἤλπιζεν ἀσφαλῶς ἐπὶ τὴν ἀποτυχίαν τῶν Ρώσσων ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ καὶ τὰς δυσχερείας, αἵτινες θὰ προέκυπτον

κατ' ἀνάγκην διὰ τὴν πολιτικὴν κατάστασιν τῆς Ρωσσίας. Ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους τὸ πρωτόκολλον οὐδεμίαν πλέον κέκτηται πρακτικὴν σημασίαν.

«Γ ωρίζομεν — ἔλεγεν ὁ δοὺξ Οὐέλλιγκτων πρὸς τὸν πληρεξούσιον τῆς Ρωσσίας — ὅτι δὲν δυνάμεθα ν' ἀναμιχθῶμεν εἰς τὰς μετὰ τῆς Τουρκίας ὑποθέσεις ὑμῶν ἄλλως ἢ συμβουλεύοντες τῇ Πύλῃ νὰ συνομολογήσῃ τὸ ταχύτερον εἰρήνην μεθ' ὑμῶν καὶ θέλομεν νὰ περατώσωμεν τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα πρὸ τοῦ τέλους τοῦ ὑμετέρου πολέμου, διότι νομίζομεν, ὅτι ἀφαιροῦμεν οὕτω ἓν τῶν μεγαλητέρων κωλυμάτων εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης. Ἐν τούτῳ ἔγκειται ἅπασα ἡ πολιτικὴ ἡμῶν». (Ἔκθεσις τοῦ πρίγκηπο. Λίβεν καὶ τοῦ κόμητος Ματούτζεβικ ὑπὸ ἡμ. 19)31 Μαρτίου 1829).

Οἱ λόγοι οὗτοι διηρμήνευον σαφῶς τὴν κυρίαν ἰδέαν, ἣν ὁ ἡγέτης τοῦ ἀγγλικοῦ ἀνακτοβουλίου εἶχε λάβῃ ὡς βάσιν τῆς πολιτικῆς του, δηλαδή, ὅτι ὁ ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος καὶ ἡ ὑπόθεσις τῆς Ἑλλάδος ἀπετέλουν δύο ζητήματα ὅλως διάφορα. Ἡ ρωσσικὴ Κυβέρνησις διεμαρτύρετο ἐντονώτατα κατὰ τῆς ἀρχῆς ταύτης. Δὲν ὑπῆρχεν οὔτε ἐν τῷ πρωτοκόλλῳ τοῦ Ἀπριλίου 1826, οὔτε ἐν τῇ συνθήκῃ τοῦ Ἰουλίου 1827, οἱοσδήποτε ὅρος, διαμφισβητῶν τῇ Ρωσσίᾳ τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ἐξαναγκάσῃ τὴν Τουρκίαν ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος. Ἀπ' ἐναντίας ἡ 3η παράγραφος τοῦ πρωτοκόλλου τῆς Πετρουπόλεως ἔλεγε σαφῶς, ὅτι αἱ δύο συμβαλλόμεναι Δυνάμεις θὰ ἐπωφεληθῶσι πασῶν τῶν εὐνοϊκῶν περιστάσεων, ὅπως ἐπιδράσωσιν εἰς τὴν Πύλην πρὸς ἐπίτευξιν συνδιαλλαγῆς ἀνὰ μέσον Τούρκων καὶ Ἑλλήνων.

Ὁ πρίγκηψ Λίβεν εἶχεν ἐπιφορτισθῇ ἑπομένως, ἵνα δώσῃ τῷ ἀνακτοβουλίῳ τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου τὴν διαβεβαίωσιν, ὅτι ἡ Ρωσσία δὲν σκέπτεται ν' ἀπαιτήσῃ παρὰ τῆς Πύλης, ἢ μόνον τὴν ὁλοσχερῆ προσχώρησιν αὐτῆς εἰς τὰς διατάξεις τοῦ πρωτοκόλλου τῇ 10)22 Μαρτίου 1829. Ἡ Ρωσσία δὲν δύναται νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην μετὰ τῆς Τουρκίας, ἀφίνουσα ἐκκρεμὲς τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα, ὅπερ ὑπῆρξεν ἡ πρώτη αἰτία τοῦ ἐνεστῶτος πολέμου.

ΟΙ ΕΝ ΤΗι ΚΑΤΩ ΙΤΑΛΙΑι ΚΑΙ ΣΙΚΕΛΙΑι ΕΛΛΗΝΑΛΒΑΝΟΙ

Ε΄.

Καθ' ὃν χρόνον οἱ Ἑλληναλβανοὶ μετῴκησαν εἰς τὴν Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν ἡ ἀλβανικὴ αὕτη φυλὴ διετέλει, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐδείχθη, ἐν σπουδαιοτάτῃ περιόδῳ ἐξελίξεως φυλετικῆς καὶ ἐθνικῆς, ἔνθεν μὲν μεθισταμένη ἐθνικῶς εἰς τὸ ἑλληνικὸν καὶ λαμβάνουσα συνείδησιν ἐθνικὴν ἑλληνικήν, ἐξ ἄλλου δὲ ἔχουσα συνείδησιν καὶ τῆς ἀλβανικῆς καταγωγῆς αὐτῆς, ὑπὸ τὴν διπλῆν δὲ ταύτην ἰδιότητα, ὡς Ἕλληνες (Greci) δηλονότι καὶ Ἀλβανοὶ ἐγένοντο γνωστοὶ ἐν Ἰταλίᾳ, Ἕλληνες μὲν καλούμενοι ἐκ τῆς θρησκείας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῶν, ἐν οἷς ἐξεφράζοντο οὕτως εἰπεῖν ὁ ἐθνικὸς αὐτῶν βίος, Ἀλβανοὶ δὲ ἐκ τῆς φυλετικῆς καταγωγῆς καὶ τῆς γλώσσης τῆς οἰκογενειακῆς, ἣν ἐλάλουν. Ἐν τοιαύτῃ λοιπὸν μεταβατικῇ καταστάσει διετέλουν κατὰ τὸν ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνα (καθ' οὓς δηλονότι χρόνους οἱ Ἑλληναλβανοὶ μετέβησαν εἰς τὰς εἰρημένας χώρας τῆς Ἑσπερίας) τὰ πράγματα τῶν Ἀλβανῶν ὡς πρὸς τὴν φυλετικὴν καὶ ἐθνικὴν ἐξέλιξιν αὐτῶν, ὥστε ἡ περαιτέρω ἀνάπτυξις αὐτῶν ἐν μὲν ταῖς χώραις ταῖς ἑλληνικαῖς καὶ ἐν μέσῳ Ἑλλήνων γινομένη, ἔμελλε ν' ἀπολήξῃ θᾶττον ἢ βράδιον εἰς τὴν ὁλοσχερῆ ἐξελλήνισιν αὐτῶν, ἐν δὲ ταῖς ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος χώραις, ἐν Σικελίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ, ἡ τοιαύτη ἀφομοίωσις δὲν ἠδύνατο νὰ καταστῇ ὁριστικὴ καὶ τελεία, διότι οἱ Ἀλβανοί, μεταβαίνοντες εἰς Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν, διὰ τῆς ἑλληνικῆς ὀρθοδόξου θρησκείας, ἣν ἐπρέσβευον καὶ διὰ τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησιαστικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας, ἣν χάριν τῆς ἐκκλησίας ἐθεράπευον, διετήρουν μὲν πάντοτε ἠθικόν τινα δεσμὸν πρὸς τὸν ἑλληνισμόν, ἀλλ' ὁ τοιοῦτος ἠθικὸς δεσμός, ἀπαλλάσσων αὐτοὺς ἀπὸ πάσης ἀφομοιώσεως πρὸς τοὺς Ἰταλούς, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων διῃτῶντο, δὲν ἠδύνατο καὶ νὰ ἐπενέγκῃ τὸν τέλειον ἐξελληνισμὸν αὐτῶν, ἀφοῦ ὁ περὶ αὐτοὺς κόσμος δὲν ἦτο ἑλληνικός, ἐξ ἄλλου ἡ φυλετικὴ συνείδησις, ἡ ὑπάρχουσα παρ' αὐτοῖς κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μεταναστεύσεως αὐτῶν, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐκλείπῃ ὁλοτελῶς, ἀφοῦ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ ἀφομοίωσις παντελής, οὔτε πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν, οὔτε πρὸς τὸν Ἰταλισμόν.

Οὕτω δὲ ἐπὶ αἰῶνας οἱ Ἑλληναλβανοὶ διετέλουν ὡς Ἕλληνες, χωρὶς νὰ κατασταθῶσιν ἐντελῶς Ἕλληνες, καὶ Ἀλβανοί, ἄνευ ἐθνικῆς συνειδήσεως καὶ ἐθνικοῦ βίου ἀλβανικοῦ. Ἀπὸ ἐξωτερικῶν δὲ ὅλως περιστάσεων ἔμελλε νὰ λυθῇ τὸ ζήτημα τῆς ὁριστικῆς νίκης τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἢ τοῦ Ἀλβανισμοῦ παρὰ τῷ λαῷ τούτῳ.

Καὶ ἡ ἐξωτερικὴ αὕτη ἐπίδρασις ἀπέβη ὑπὲρ τοῦ Ἀλβανισμοῦ, ἀφοῦ ὁ μὲν ἑλληνικὸς κόσμος οὐδαμῶς ἠδύνατο νὰ ἐξασκήσῃ τὴν ἐπίδρασιν αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς Ἀλβανοὺς τούτους, οὐδ' ἐγίνωσκε κἂν τὴν ὕπαρξιν αὐτῶν. οὐδ' ἐφρόντιζε νὰ συνάψῃ αὐτοὺς πρὸς ἑαυτὸν διὰ δεσμῶν νέων καὶ ἰσχυροτέρων, ἡ δὲ συνείδησις τῆς ἀλβανικῆς καταγωγῆς διετηρεῖτο πάντοτε, λανθάνουσα μὲν παρὰ τῷ λαῷ, ἀλλὰ σαφὴς παρὰ τῇ συνειδήσει τῶν λογίων. Τὸ ὄνομα αὐτὸ Ἑ λ λ η ν α λ β α ν ο ὶ καὶ ἑ λ λ η ν α λ β α ν ι κ ὸ ν φροντιστήριον (ἐν Πανόρμῳ τῆς Σικελίας) εἶνε μαρτύριον τοῦ ευφυοῦς οὕτως εἰπεῖν χαρακτῆρος τοῦ τρόπου, καθ' ὃν οἱ Ἑλληναλβανοὶ λόγιοι διενοοῦντο περὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ λαοῦ αὐτῶν.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, μία φωνὴ ἀλβανική, μία ἰδέα ἀλβανική, μία συνείδησις ἀλβανική, τεχνητὴ ἢ πραγματική, εἴτε ἐν Ἰταλίᾳ πολιτικῶς παραγομένη, εἴτε ἐκ τῶν πέραν τοῦ Ἀδρίου (ὡς πρὸς αὐτοὺς ἐννοεῖται) χωρῶν φυσικῶς ἢ τεχνητῶς ἀκουομένη, ἦτο ἑπόμενον νὰ ἐξεγείρῃ παρὰ τοιούτῳ λαῷ αἴσθημα ἐθνικὸν ἀλβανικόν. Οἱ Ἑλληναλβανοὶ οὕτω μεμονωμένοι καθ' ἑαυτούς, ἐν μέσῳ ἀλλοδόξου καὶ ἀλλογλώσσου οἰκοῦντες λαοῦ, αἰσθανόμενοι ἐν τῇ πνευματικῇ αὐτῶν ἀναπτύξει καὶ ζωτικότητι ἕλξιν ἰσχυρὰν καὶ πόθον πρὸς κόσμον, ἐκτὸς τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας κείμενον, μὴ εὑρίσκοντες αὐτὸν ἐν Ἑλλάδι, εὕρισκον ἐν Ἀλβανίᾳ. Ἡ ἐν Ἀνατολῇ κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, εἴτε οἴκοθεν, εἴτε διὰ ξένων ἐνεργειῶν, ἰσχυρῶς ἀναπτυχθεῖσα ἰδέα τῶν ἐθνοτήτων, παρήγαγεν εἰς τὸ μέσον ἁπλῶς τεχνητῶς καὶ πολιτικῶς ἰδέαν ἀλβανικῆς ἐθνότητος, ἀλλ' ἡ ἰδέα αὕτη, μὴ δυναμένη, δι' οὓς εἴπομεν λόγους, νὰ ὑπάρχῃ ἀκραιφνὴς καὶ γνησία ἐν ταῖς θρησκευτικῶς καὶ ἐθνικῶς διϊσταμέναις πρὸς ἀλλήλας ἀλβανικαῖς φυλαῖς τῆς κυρίως Ἀλβανίας, ἐξήγειρεν ἰσχυρὸν πόθον παρὰ τοῖς ἰδεώδη πατρίδα ἀλβανικὴν ποθοῦσιν Ἑλληναλβανοῖς τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας. Εἰς αὐτοὺς ἦτο ἀδιάφορον τίνες οἱ Ἀλβανοί, οἱ ἐντεῦθεν (καθ' ἡμᾶς) τοῦ Ἀδρίου, ἂν ὑπῆρχεν ἔθνος ἀλβανικόν, ἂν ἠδύνατο νὰ ὑπάρχῃ ἔθνος ἀλβανικὸν ἐν Ἀλβανίᾳ. Ἤρκει, ὅτι ὑπῆρχε χώρα, Ἀ λ β α ν ί α καλουμένη καὶ φυλαὶ καλούμεναι ἀ λ β α ν ι κ α ὶ καὶ γλῶσσα φυσικὴ ἀλβανικὴ καὶ πατριαὶ ἀλβανικαί, πιεζόμεναι ὑπὸ Τούρκων, καὶ ἰδοὺ ἡ ποθουμένη ἀλβανικὴ Ἱερουσαλήμ.

Δὲν ἔμελλεν αὐτοῖς ἂν αἱ πατριαὶ αὗται διετέλουν εἰς διηνεκεῖς πρὸς ἀλλήλας ἔριδας, ἂν θρησκευτικὸν μῖσος ἀδιάλλακτον, καθιστάμενον ἐθνικόν, παρῆγεν ἀνυπέρβλητον φραγμὸν πρὸς δημιουργίαν ἐθνότητος ἀλβανικῆς. Δὲν ἐξήταζον οὗτοι, ὅτι τὴν ἀλβανικὴν ἰδέαν ἐξεμεταλλεύοντο ἁπλῶς οἱ μακρὰν πάσης ἰδέας ἐθνότητος διατελοῦντες ἀρχηγοὶ τῶν ἀλβανικῶν πατριῶν καὶ οἱ ὑπὲρ ἑαυτῶν πάντοτε ἐν ὀνόματι τῆς Ἀλβανίας ἐργαζόμενοι Τουρκαλβανοὶ Μπέηδες, οἱ ἔχοντες πάντοτε ἐθνικὴν συνείδησιν τουρκικὴν καὶ καταδιώκοντες ἀπηνῶς καὶ τυραννικῶς τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Ἀλβανίας, ἤτοι αὐτὸν τὸν ἀλβανικὸν λαόν· ἔτι δ' ὀλιγώτερον ἐσκέπτοντο, ὅτι ἡ Πύλη, ἡ πρὸς πᾶσαν ἀρχὴν ἐθνότητος ἐν τῷ κράτει αὐτῆς ἀπηνῶς πολεμία, ἦτο αὐτὴ ἡ ἐκ διαλειμμάτων δημιουργοῦσα ἀλβανικὰ ζητήματα καὶ ἀλβανικοὺς συνδέσμους,

χάριν σκοπῶν ἀλλοτρίων πρὸς τὸν Ἀλβανισμὸν καὶ εἶτα ἀμειλίκτως πατάσσουσα τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν ὑπ' αὐτῆς προκαλουμένων συνδέσμων. Ταῦτα πάντα οὐδαμῶς ἐλογίζοντο οἱ ἐν Σικελίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ Ἑλληναλβανοί· οὗτοι ἀπέβλεπον μόνον εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἀλβανίας, καὶ εἰς τὴν μετὰ τούτου συνδεομένην ἐν τῇ διανοίᾳ καὶ τῷ αἰσθήματι αὐτῶν ἀλβανικὴν ἰδέαν. Συνελόντι εἰπεῖν ἡ ἀλβανικὴ ἰδέα τῶν Ἀλβανῶν τούτων εἶνε καθαρῶς ὑποκειμενική. Ὄντες οὗτοι πεπολιτισμένοι, πεπαιδευμένοι, ἐπιδεικτικοὶ ἐθνικῶν αἰσθημάτων, θεωροῦντες ἑαυτοὺς πάντοτε ξένους, ἐν οἷς οἰκοῦσι τόποις, ἔχοντες σαφῆ συνείδησιν τῆς καταγωγῆς αὐτῶν ἐξ ἄλλου τόπου, ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ τόπου τούτου, αἰσθάνονται ἐκείνην τὴν συγκίνησιν, ἣν προκαλεῖ παρὰ πᾶσι τοῖς προηγμένοις ἐν τῷ πολιτισμῷ λαοῖς ἡ ἰδέα τῆς πρώτης καὶ κυρίας πατρίδος. Διότι, ἐπαναλαμβάνομεν, οἱ Ἀλβανοὶ τῆς Σικελίας καὶ τῆς Ἰταλίας, καίπερ ἀπὸ τετρακοσίων καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν οἰκοῦντες ἐν ταῖς χώραις ταύταις, καίπερ μεγάλας παρασχόντες συμβολὰς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἰταλίας, ἅτε δόντες αὐτῇ μεγάλους στρατιωτικοὺς καὶ πολιτικοὺς ἄνδρας, αὐτὸν τὸν μέγαν πολιτικὸν ἄνδρα τῆς Ἰταλίας λογιζόμενον Κρίσπην, δὲν ἐπαύσαντο θεωροῦντες ἑαυτοὺς ξένους ἐν ξένῃ, καὶ νοσταλγοῦντες πρὸς τὴν ἱστορικὴν πατρίδα. Μέγιστα εἰς τὴν τοιαύτην αὐτῶν ἠθικὴν θέσιν συνεβάλλετο ἡ ἑλληνικὴ θρησκεία, ἣν πρεσβεύουσιν. Εἶνε δὲ χαρακτηριστικώτατον, ὅτι ἐνῷ τὴν θρησκείαν ταύτην θεωροῦσιν ὡς ἄγκυραν οὕτως εἰπεῖν τῆς σωτηρίας αὐτῶν, καὶ ὡς κραταιὸν ἔρεισμα τῆς ἐθνικῆς ὑπάρξεως, μισοῦντες σφόδρα τοὺς εἰς τὴν δυτικὴν Ἐκκλησίαν μεθισταμένους ὁμοφύλους αὐτῶν, οὓς καλοῦσι Λατίνους, καλοῦντες ἑαυτοὺς ἐν ἀντιθέσει ὀρθοδόξους Ἕλληνας, ὅμως καὶ ἐν τῇ θρησκείᾳ αὐτῶν ταύτῃ αἰσθάνονται τὴν ἀπομόνωσιν αὐτῶν.

Ὄντες κατὰ τὰ δόγματα, τὰς ἀκολουθίας, καὶ τὸ λειτουργικὸν τελείως ὀρθόδοξοι, μὲ ἀκήρατον τὸ τῆς πίστεως σύμβουλον, ὡς ἔχει ἡ ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ἄνευ τῆς προσθήκης «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ» θεωροῦντες δὲ καὶ τὴν ἑλληνικὴν ἐκκλησιαστικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν ὡς ἀναπόσπαστον στοιχεῖον τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν ταύτης Ἐκκλησίας, ἀποστρέφονται βαθέως τὸν ἐκκλησιαστικὸν λατινισμόν. Καὶ ὅμως ὑποκείμενοι ἐξ ἀνάγκης εἰς τὴν ὑπερτάτην ἀρχὴν τοῦ Πάπα, δὲν δύνανται νὰ διανοηθῶσι κἂν περὶ προσεγγίσεως διοικητικῆς πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Οὐχ ἧττον, θεωροῦντες τὴν ἀνωμαλίαν τῆς τοιαύτης αὐτῶν θέσεως ἐν τῷ μέσῳ τοῦ καθολικοῦ κόσμου μίαν μόνον εὑρίσκουσι καὶ ἐνταῦθα διέξοδον ὁμαλῆς καὶ κανονικῆς καταστάσεως δι' ἑαυτούς, τὴν ἕνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν. Ἡ ἕνωσις τῶν ἐκκλησιῶν ὑπὸ ἔννοιαν καθολικωτέραν εἶνε πόθος ἱερός, εἰλικρινής, ἐθνικὸς οὕτως εἰπεῖν τῶν ὀρθοδόξων Ἀλβανῶν, ἰδίως τοῦ κλήρου τοῦ ὀρθοδόξου, διότι ἐν τῇ ἑνώσει ταύτῃ βλέπουσι συμβιβαζομένην τὴν διατήρησιν τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν ἐν τῇ παπικῇ Ἐκκλησίᾳ θέσιν αὐτῶν. Ἀλλὰ περὶ τούτων βραδύτερον θέλομεν λαλήσῃ ἐκτενέστερον.

Νῦν δὲ περὶ τῆς ἀλβανικῆς ἰδέας αὖθις τὸν λόγον ποιούμενοι, ἐπαναλαμβάνομεν,

ὅτι ἂν ὑπάρχῃ νῦν πράγματι ἐν τῷ κόσμῳ Ἀλβανία ἐθνική, ἂν ὑπάρχῃ πατρὶς ἀλβανικὴ ἰδεώδης, αἴσθημα ἀλβανικῆς πατρίδος γνήσιον, ταῦτα πάντα πρέπει νὰ ζητηθῶσιν ἐν τῇ σικελικῇ καὶ τῇ ἰταλικῇ Ἀλβανίᾳ, ἀλλὰ σημειωτέον καλῶς, ἐν ἐκείναις ταῖς ἀλβανικαῖς κοινότησιν, ἐν αἷς ἡ Ἐκκλησία ἔμεινε καὶ μένει ὀρθόδοξος, οὐχὶ δὲ καὶ ἐν ταῖς καθολικαῖς, καθὰ καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴρηται. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ εἰς τὸν Λατινισμὸν μετάστασις θεωρεῖται παρὰ τῶν ὀρθοδόξων Ἀλβανῶν, ὡς προδοσία ἐθνική.

Οἱ ὀρθόδοξοι Ἀλβανοί, οἱ νοσταλγοῦντες πάντοτε πρὸς τὴν ἀνατολικὴν πατρίδα, καὶ καλοῦντες αὐτὴν ἐν τοῖς ἐθνικοῖς ᾄσμασι καὶ παραδόσεσιν αὐτῶν «Μωρέαν» νῦν, δι' οὓς εἴπομεν λόγους, καλοῦσι τὴν πατρίδα ταύτην Ἀλβανίαν. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Ἀλβανίᾳ ταύτῃ ἀορίστως πως περιλαμβάνουσι καὶ τὴν Ἑλλάδα, λαλοῦντες περὶ Ὀλύμπου καὶ Κορώνης, κατὰ τὰς ἐμπνεύσεις τῶν ἀρχαίων παραδόσεων, μὴ παραλείποντες καὶ τὰ Ἰωάννινα καὶ τὸ Σούλιον, κατὰ τὰς νεωτέρας ἐμπνεύσεις.

Τὸ ἑξῆς ᾆσμα τοῦ θερμοῦ πατριώτου Ἑλληναλβανοῦ κ. Φραγκίσκου Κρίσπη, ἀνεψιοῦ τοῦ περιφήμου πολιτικοῦ Φραγκίσκου Κρίσπη, ὅπερ, ποιηθὲν ἀλβανιστί, ἐδόθη ἡμῖν μετὰ ἰταλικῆς μεταφράσεως, ὑπὸ τοῦ ἰδίου γενομένης, δίδωσιν ἰδέαν τινὰ περὶ τοῦ τί φρονοῦσιν οἱ ἐν Σικελίᾳ Ἑλληναλβανοὶ περὶ τῆς ἰδεώδους αὐτῶν Πατρίδος.

Ἤθελον νὰ εἶχον, ὡς ὑμεῖς, πτερά,
Πετούμενα πτηνά, νὰ πετάξω διὰ τῆς μούσης μου.
Ἤθελον νὰ διέλθω μακρυνὰς θαλάσσας,
Ὄρη, πεδιάδας καὶ ἀγνώστους ἐρήμους.
Θὰ ηὐφραινόμην, ἐπαναβλέπων τὰς κοιτίδας τῶν πάππων μου,
Ἔνθα οἱ τραχεῖς πολεμισταὶ ἐμάχοντο,
Μέχρις οὗ ἡ πότνια Ἀλβανία ὑπέκυψεν
Εἰς τὴν ἀπάνθρωπον δύναμιν τῶν Τούρκων.
Ὦ ἀγαπηταὶ ἀπόδημοι χελιδόνες, αἵτινες ἐπιστρέφετε,
Ὡς ἀδελφαὶ περιχαρεῖς, ἵνα ἐν τῇ εὐηλίῳ ταύτῃ σικελικῇ ἀκτῇ
Ἀνακτίσητε τὴν φωλεάν σας,
Τί μοὶ λέγετε περὶ Ἀλβανίας;
Δὲν μοὶ εἶνε πλέον δυνατὸν νὰ ἐπιστρέψω
Εἰς τὴν Κροΐάν μου, εἰς τὴν Κορώνην μου,
Τὴν περιελθοῦσαν, οἴμοι! εἰς δυστυχῆ θέσιν;
Τὴν σκοτίζουσαν τὸν νοῦν μου;
Ὦ Θεέ! Ἤθελον νὰ περιζωθῶ τὴν σπάθην τοῦ Σκενδέρ-μπεη,
Ἵνα κατασυντρίψω πᾶσαν φάλαγγα τουρκικήν.
Τί νέον μοὶ φέρετε, ὦ ἀγαπηταὶ ξέναι;
Τὸ κελάδημά σας μοῦ εἶνε ἡδύμολπος θρῆνος.
Τί φέρετε ἐκ τῶν λόφων μου;

Ἐκεῖ εἰς τὸν Ὄλυμπον ἀναπέμπει ἔτι ὁ εὐσεβὴς ἐρημίτης
Θερμὰς δεήσεις εἰς τὸν προστάτην Θεόν.
Ἢ μήπως ὁ Μωαμεθανὸς ἐπικαλεῖται τὸν Μωάμεθ;
Εἰπέ μου πιστὸν καὶ ἀθῷον πτηνόν,
Τίς δεσπόζει νῦν τῆς ἐν Ἀνατολῇ ἑστίας μου;
Τίς δυναστεύει τῶν Ἀλβανῶν τὸ ἔθνος:
Τίς βεβηλοῖ τὸν βωμὸν τοῦ ἐθνικοῦ ἱεροῦ τῆς Σικπερίας:
Τίς καρποῦται τοὺς πατρίους τῶν Ἀλβανῶν θησαυρούς;
Τίς μανιώδης κύων, τίς ἄγριος μονιὸς πλανᾶται,
Φέρων τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν ἐρήμωσιν,
Ἀλλὰ τοὺς ἀνθοῦντας κήπους καὶ τὰ ἄλση τῶν Ἰωαννίνων καὶ τοῦ Ἐλμπασάν;

ΣΤ΄.

Ὡς καὶ ἐν ταῖς ἔμπροσθεν ἤδη ἐρρέθη καὶ ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εἰρημένων ἱκανῶς ἐδείχθη, σαφέστερον δὲ δηλωθήσεται ἐκ τῶν περαιτέρω ρηθησομένων τὸ ἀλβανικὸν φρόνημα καὶ αἴσθημα τῶν ἐν Σικελίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ Ἑλληναλβανῶν εἶνε εἰλικρινέστατον καὶ γνησιώτατον, καὶ πᾶν ἄλλο δύναται νὰ λεχθῇ περὶ τῶν ἀνθρώπων τούτων, ἢ ὅτι γίνονται ἐν γνώσει ὄργανα τῆς ἰταλικῆς πολιτικῆς τῶν κατακτήσεων καὶ ἐπεκτάσεων. Τοὐναντίον οὗτοι ὑποτάσσουσι τὴν ἰταλικὴν αὐτῶν πατρίδα καὶ τὸ αἴσθημα τῆς ἰταλικῆς πατρίδος εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἰδεώδους ἀλβανικῆς πατρίδος, ἀποστρέφονται δὲ πᾶσαν ἰδέαν ἰταλικῆς κυριαρχίας ἐν Ἀλβανίᾳ, ὅσον καὶ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, στέργουσι δὲ τοὐναντίον πᾶσαν πρὸς τοὺς Ἕλληνας προσέγγισιν, προθύμως συναινοῦντες εἰς τὴν ὑπὸ μίαν σημαίαν καὶ ὑπὸ μίαν βασιλικὴν ἀρχὴν ἕνωσιν τῶν δύο χωρῶν μετὰ τελείας ἀνεξαρτησίας ἐθνικῆς ἑκατέρων κατὰ τρόπον παρεμφερῆ πρὸς τὸν τῆς ἑνώσεως Σουηδίας καὶ Νορβηγίας, ἢ Αὐστρίας καὶ Οὐγγαρίας.

Δὲν ἐννοοῦσιν ἐν τούτοις οἱ ἀγαθοὶ ἡγέται τῆς ἀλβανικῆς ἐν Σικελίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ κινήσεως, ὅτι πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἄλλως ἀγαθοῦ αὐτῶν σκοποῦ ἀπαιτοῦνται ἀπαραιτήτως δύο ὅροι, οἵτινες δυστυχῶς οὐδαμῶς ὑφίστανται. Ὁ πρῶτος τῶν ὅρων τούτων εἶνε ἡ ὕπαρξις οὐχὶ ἀλβανικῆς φυλῆς εἰς διαφόρους ἐθνότητας διῃρημένης, ἀλλ' ἔθνους ἢ λαοῦ ἀλβανικοῦ, ἑνιαίου τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν καὶ τὸ ἐθνικὸν φρόνημα. Ὁ δεύτερος ὅρος εἶνε ὁ σαφὴς καθορισμὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἀλβανίας καὶ Ἑλλάδος; Ἀλλὰ τοιοῦτος σαφὴς καθορισμὸς δυστυχῶς δὲν γίνεται ἐκ τῇ διανοίᾳ τῶν Ἑλληναλβανῶν, οἵτινες ἀκολουθοῦντες ταῖς ὑπὸ τῶν πρακτόρων τῆς ἰταλικῆς πολιτικῆς

χάριν ἀλλοίων σκοπῶν ἐκτιθεμέναις ἐθνογραφικαῖς θεωρίαις παραδέχονται Ἀλβανίαν, μέχρι Πρεβέζης ἐκτεινομένην, περιλαμβανομένης συμπάσης σχεδὸν τῆς Μακεδονίας, ὡς δὲ εἴδομεν καὶ τὸν Ὄλυμπον ὁ ποιητὴς Φραγκῖσκος Κρίσπης θεωρεῖ ἐν τῇ Ἀλβανίᾳ περιλαμβανόμενον. Πρέπει δὲ χάριν τῆς ἀληθείας νὰ εἴπωμεν, ὅτι αἱ περὶ μεγάλης καὶ Ἤπειρον, Μακεδονίαν καὶ Ὄλυμπον περιλαμβανούσης Ἀλβανίας ἰδέαι τῶν Ἑλληναλβανῶν εἶνε εἰλικρινέστεραι τῶν δολίων ἰταλικῶν ἀξιώσεων, καθ' ἃς ἡ Ἀλβανία ἐκτείνεται μόνον μέχρι Πρεβέζης, περιλαμβάνουσα ἁπλῶς τὴν κυρίως Ἀλβανίαν καὶ τὴν Ἤπειρον. Τὴν Μακεδονίαν οἱ μεγαλοϊδεᾶται Ἑλληναλβανοὶ τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας θεωροῦσιν Ἀλβανικήν, ὄχι μόνον διότι ὑπάρχει ἐνταῦθα μέγας, κατ' αὐτούς, ἀλβανικὸς πληθυσμὸς χριστιανικός τε καὶ μωαμεθανικός, ἀλλὰ διότι καὶ αὐτοὶ οἱ ἀρχαῖοι Μακεδόνες, κατὰ τὰς ἐθνογραφικὰς αὐτῶν θεωρίας καὶ αὐτὸς ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἦσαν ὁμόφυλοι τοῖς Ἀλβανοῖς. Βεβαίως δὲ αἱ ἀφελεῖς αὗται ἐθνολογικαὶ ἀξιώσεις ὑπὸ ἔννοιαν, ἔτι εἰλικρινέστερον ἐξελισσομένην, ἠδύναντο νὰ ἐπεκτείνωσι πολλῷ ἔτι πορρωτέρω τὰ ὅρια τῆς ἰδεώδους Ἀλβανίας των. Οἱ σικελοϊταλιῶται Ἑλληναλβανοί, οἱ μετοικήσαντες εἰς Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν, οὐχὶ ἁπλῶς ἐξ Ἀλβανίας καὶ Ἠπείρου, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ ἰδίᾳ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Πελοποννήσου, καθ' ἃ εἴπομεν, μετοικήσαντες δὲ ἀκριβῶς καθ' ἣν χρόνου περίοδον ἡ ἐθνικὴ αὐτῶν συνείδησις ἦν τοσοῦτον συμφυὴς πρὸς τὸν ἑλληνισμὸν καὶ πρὸς τὴν ἰδέαν καὶ τὸ ὄνομα τῆς Ἑλλάδος, οἱ Ἑλληναλβανοὶ λέγω οὗτοι, οἱ νῦν ἔτι ᾄδοντες καὶ ὑμνοῦντες τὸν Μωρέαν, ὡς ἰδεώδη πατρίδα αὐτῶν, ὡς τὸν τόπον, ἐν ᾧ κατέλιπον τὰ ὀστᾶ τῶν πατέρων καὶ πάπων αὐτῶν, βεβαίως ἐν τῇ ἰδεώδει ἀλβανικῇ πατρίδι αὐτῶν θὰ περιελάμβανον—ἐπὶ καλῇ πάντοτε πίστει— καὶ Πελοπόννησον καὶ πᾶσαν τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα ἐν τῇ ἰδεώδει αὐτῶν ἀλβανομωρεατικῇ πατρίδι, ἂν αὗται αἱ χῶραι διετέλουν ἔτι ὑπὸ τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν καὶ δὲν εἶχε δημιουργηθῇ ἑλληνικὸν βασίλειον. Καὶ μήπως τὸν μέγαν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἑλληνικὸν ἀγῶνα δὲν θεωροῦσι κυρίως ἀλβανικόν, καὶ Ἀλβανοὺς τοὺς πλείστους τῶν μεγάλων ἡρώων τοῦ ἀγῶνος; Ὁποία ὡς πρὸς τοῦτο παράδοξος ἰδέα ἐπικρατεῖ παρὰ τοῖς Ἑλληναλβανοῖς τούτοις μαρτυρεῖ τὸ γεγονός, ὅτι τοὺς μεγάλους ἥρωας της ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τιμῶσιν ὡς ἥρωας ἐθνικούς. Συγκινεῖταί τις Ἕλλην ἀληθῶς συγκίνησιν ἱεράν, ὅταν εἰσερχόμενος εἰς τὰς αἰθούσας τῶν γενναίων τούτων ἡγετῶν τοῦ σικελικοῦ καὶ ἰταλικοῦ Ἀλβανισμοῦ, εἰς τὴν αἴθουσαν λ. χ. τοῦ καλοῦ κἀγαθοῦ καὶ χριστιανικωτάτου πρωθιερέως τῆς ὀρθοδόξου κοινότητος Παλάτζιο-Ἀδριάνο παπᾶ Ἰωάννου καὶ βλέπει ἀνηρτημένην ἐπὶ τοῦ τοίχου τὸν ἥρωα Κανάρην (καὶ τοῦτον θεωροῦντες Ἀλβανὸν τὴν καταγωγὴν) πυρπολοῦντα τὴν ὀθωμανικὴν ναυαρχίδα παρὰ τὴν Χίον καὶ ἄλλας ἄλλων Ἑλληναλβανῶν ἡρώων τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως εἰκόνας, ἀλλ' ἡ συγκίνησις αὕτη λαμβάνει μετ' ὀλίγον παράδοξον χαρακτῆρα, ὅταν βλέπετε τοὺς ἀγαθοὺς Ἑλληναλβανοὺς ἐν θλίψει καὶ ἱερᾷ ἀγανακτήσει ἐκφράζοντας τὴν δεινὴν ἀπορίαν αὐτῶν διατί καὶ

πρὸς τί οἱ Ἕλληνες καταδιώκουσι τοὺς Ἀλβανούς, ὑφ' ὧν τοσαῦτα εὐηργετήθησαν, ἀφοῦ οἱ τούτων πολυώνυμοι ἥρωες ὑπῆρξαν οἱ ἐλευθερωταὶ τῆς Ἑλλάδος. Ἐννοεῖται, ὅτι ὑπὸ τὸ κράτος τοιούτων ἰδεῶν καὶ φρονημάτων διατελοῦντες οἱ Ἑλληναλβανοὶ οὗτοι δὲν δύνανται νὰ νοήσωσι τὰ πραγματικὰ ὅρια Ἀλβανίας καὶ Ἑλλάδος. Τούτου δὲ μὴ γενομένου καὶ ἀλβανικοῦ ἔθνους, ὑφ' ἣν ἔννοιαν ἐννοοῦσιν οὗτοι, μὴ ὑπάρχοντος ἐν Ἀλβανίᾳ, μηδὲ δυναμένου τό γε νῦν νὰ ὑπάρξῃ, πᾶσα περὶ ἡνωμένου ἑλληναλβανικοῦ κράτους ἀξίωσις αὐτῶν καθίσταται ἁπλοῦν pium desiderium. Ἀλλ' ἀφέντες νῦν τὸ περὶ γενικῶν συμπερασμάτων κεφάλαιον, ἂς μεταβῶμεν εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν ὅσα εἴδομεν καὶ ἠκούσαμεν, καὶ ἐξ ἀμέσου παρατηρήσεως ἀντελήφθημεν.

Ζ'.

Κατ' ἀξιοσημείωτον ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἀρχαίου ἐν Σικελίᾳ Ἑλληνισμοῦ ὁ ἑλληναλβανικὸς Ἑλληνισμὸς τῶν νεωτέρων χρόνων, κατέχει ἐν Σικελίᾳ τὴν χώραν ἐκείνην, ἀκριβῶς τὸ τμῆμα ἐκεῖνο τὸ βορειοδυτικὸν τῆς Σικελίας, ὅπερ ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐπὶ μακρὸν ἔμεινεν ἐκτὸς τῶν ὁρίων τοῦ ἐν Σικελίᾳ ἀποικιακοῦ κράτους τοῦ Ἑλληνισμοῦ, κατεχόμενον διαρκῶς μέχρι τῶν χρόνων τῆς ῥωμαϊκῆς κατακτήσεως ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων. Τὸ τμῆμα τοῦτο, ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ Πανόρμου ἐκτείνεται μέχρι τῆς ἄκρας Δρεπάνου πρὸς δυσμάς, πρὸς τὰ μεσόγεια δὲ μέχρι τῆς ἐπικρατείας τῆς κάτω καὶ τὰ νότια παράλια τῆς Σικελίας κειμένης ἑλληνικῆς ἀποικίας τῶν Ῥοδίων Ἀκράγαντος. Κατ' ἀξιοσημείωτον δὲ ἐξέλιξιν τῶν πραγμάτων καὶ ἐν τοῖς μεσαιωνικοῖς χρόνοις τῶν ἀραβικῶν ἐπὶ τὴν νῆσον ἐπιδρομῶν καὶ τῆς παροδικῆς ὑπὸ τούτων κατακτήσεως συμπάσης σχεδὸν τῆς νήσου τοῦτο ἀκριβῶς τὸ μέρος τῆς Σικελίας ὑπέκυψεν ἰσχυρότερον καὶ διαρκέστερον εἰς τὴν ἀραβικὴν ῥοπὴν καὶ διετήρησε μέχρι νῦν σημεῖα καὶ λείψανα τῆς τοιαύτης ῥοπῆς. Τῇ ἀληθείᾳ ὁδεύων τις μετὰ τὸν σταθμὸν τῆς Ἱμέρας πρὸς τὰ δυτικώτερα τῆς Σικελίας ἐλάχιστα μὲν καὶ σπανιώτατα εὑρίσκει ὀνόματα τοπογραφικὰ ἀρχαῖα ἑλληνικά, ὀλίγα βυζαντινά, πλεῖστα δὲ ἀραβικά, τὰ ἀραβικὰ δὲ ταῦτα τοπογραφικὰ ὀνόματα ἐκτείνονται σποράδην καὶ μέχρι Μεσσήνης καὶ Ταυρομενίου πρὸς ἀνατολάς, τοῦ Ἀκράγαντος πρὸς νότον, εἶνε δὲ τὰ τοπογραφικὰ ταῦτα ὀνόματα τὸ πλεῖστον σύνθετα, ἐν οἷς τὸ πρῶτον συνθετικὸν εἶνε συνηθέστατον ἡ λέξις Γκαλατὰ (κ α λ ά, ἀραβαστί=φρούριον ὡς Καλά—ντὶ—Σάντα Πάσυλα, Καλά—μίντα, Καλά—μόνατσι, Καλά—πόρτου, Καλά—σιπέτα, Καλατά—μπιάγκο, Καλαταμπιλότο, Καλαταφιοῦμι, Καλατατζιζούνι, Καλαταμάουρο, Κολαταβουτούρου, Καλάτουλο —καστέλλο). Καὶ πολλὰ δὲ ὄρη ἐν τῇ εἰρημένῃ βορειοδυτικῇ ἄκρᾳ τῆς Σικελίας φέρουσιν ἀκόμη τὸ ἀραβικὸν ὄνομα *τζεμπίλ* = ὄρος (Τζεμπὶλ φοῦρνο, ἐγγὺς τοῦ Παλέρμου,

Τζεμπίλ ροῦσσο, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Παλέρμου, Τζεμπίλ λάτο, ἐπαρχία Δρεπάνου, Τζεμπίλ — μάννα τσέφαλο=ὄρος κεφαλῆς μητρός), καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ὄνομα μιᾶς τῶν ἑλληναλβανικῶν ἀποικιῶν, το Μέζο — Γιοῦσο (Mezzo Jusso) ὑποτίθεται, ὅτι εἶνε ὄνομα ἀραβικόν, σημαῖνον θέσιν, τόπον Ἰωσήφ, ἀραβιστὶ Messal-el-Joussou Παρὰ τ' ἀραβικὰ δὲ ταῦτα ὀνόματα νῦν πλεῖστα ἀπαντῶσιν ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ ἑλληναλβανικὰ ὀνόματα τοπογραφικά, προελθόντα ἐκ τῶν ἑλληναλβανικῶν ἀποικιῶν. Ἀλλὰ τὰ ὀνόματα ταῦτα θ' ἀναφέρωμεν ἐν τῇ ἀφηγήσει τῆς ἐν τῇ χώρᾳ περιοδείας ἡμῶν.

Ὁρμητήριον τῆς περιοδείας ἡμῶν ταύτης ὑπῆρξε τὸ Πάνορμον. Ἡ μεγάλη αὕτη πρωτεύουσα πόλις τῆς Σικελίας δὲν ἔχει μὲν κοινότητα ἑλληναλβανικήν, ἀλλ' οὐχ ἧττον εἶνε σπουδαῖον κέντρον ἐθνικὸν καὶ ἠθικὸν τοῦ σικελιωτικοῦ ἑλληναλβανισμοῦ, διότι ἐνταῦθα ἑδρεύει ὁ ὀρθόδοξος ἀρχιεπίσκοπος τῶν ἐν Σικελίᾳ Ἑλληναλβανῶν, ἐνταῦθα δὲ εἶνε καὶ τὸ ἑλλληναλβανικὸν ἱεροσπουδαστήριον, ἐν ᾧ παιδευόμενοι τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν ἑλληνικὴν ἐκκλησιαστικὴν φιλολογίαν παρασκευάζονται οἱ μέλλοντες ἱερεῖς τῶν ἑλληναλβανικῶν κοινοτήτων τῆς Σικελίας. Τὸ φροντιστήριον τοῦτο ἱδρύθη κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, ὑπὸ τοῦ Ἑλληναλβανοῦ ἀρχιεπισκόπου Μιχαὴλ Ἀγγέλου Κελέσια, ἱδρύθη δὲ φαίνεται ἀκριβῶς καθ' ὃν χρόνον τὸ συγκεντρωτικὸν ἐν Σικελίᾳ διοικητικὸν σύστημα τῶν Βουρβώνων, ἀφαιρέσαν ἀπὸ τῶν ἑλληναλβανικῶν κοινοτήτων, σὺν τῇ ἐσωτερικῇ αὐτοδιοικήσει, καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ συντηρεῖν σχολὰς ἐθνικὰς ἰδίας, κατέστησαν ἀναγκαίαν τὴν χάριν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐθνικῆς παιδεύσεως ὕπαρξιν καὶ συντήρησιν γενικοῦ φροντιστηρίου δι' ἅπασαν τὴν Σικελίαν, ὧν ἓν εἶνε καὶ τὸ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου τοῦ Κορωναίου φροντιστήριον ἐν τοῖς ὀρθοδόξοις Ἑλληναλβανοῖς τῆς Κάτω Ἰταλίας. Ἀλλ' ὁ ἱερὸς ναός, ὁ ἐν τῷ Φροντιστηρίῳ τοῦ Παλέρμου, οὗ ἡ ἐσωτερικὴ ρύθμισις εἶνε καθ' ὅλα ἑλληνική, ὡς πρὸς τὸ βῆμα καὶ ὡς πρὸς τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν, ἀνήκει εἰς χρόνους ἀρχαιοτέρους, ὡς δὲ δηλοῦται ἐξ ἐπιγραφῆς τάφου, ἐντὸς τοῦ ναοῦ ὑπάρχοντος, ἐν τῇ θέσει τοῦ φροντιστηρίου καὶ περὶ τὸν ναὸν ὑπῆρχε μονὴ ἑλληνική, κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ εὐγενοῦς, ὡς λέγει ἡ ἐπιγραφή, Κωνσταντίνου Ματθαίου Λαμενίκου τῷ 1549. Ἐπὶ τοῦ παραπετάσματος τῆς ἱερᾶς πύλης τοῦ ναοῦ εἶνε γεγραμμένη ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ ἐν σχήματι μεγάλου ἀρχιερέως μετ' ἐπιγραφῆς: **«Βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ μέγας ἀρχιερεύς»**. Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ταύτῃ, ὡς καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἑλληναλβανικαῖς ἐκκλησίαις αἱ ἱεραὶ ἀκολουθίαι τελοῦνται ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ καθ' ὅλους τοὺς τύπους τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας καὶ δὴ καὶ μετὰ μουσικῆς βυζαντινῆς. Εἶνε δὲ τῇ ἀληθείᾳ ἐκ τῶν θαυμασιωτάτων καὶ διδακτικωτάτων φαινομένων τῆς ἑλληνικῆς καὶ μάλιστα ἑλληναλβανικῆς θρησκευτικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀντοχῆς τὸ γεγονός, ὅτι ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ διατηρεῖται ἔτι ἐν ταῖς ἑλληναλβανικαῖς ἐκκλησίαις τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας, πιστὴ κατ' οὐσίαν, ἄνευ μουσικῶν σημείων καὶ μουσικῶν βιβλίων, ἀλλὰ μόνον διὰ πρακτικῆς ψαλμῳδίας καὶ διὰ προφορικῆς ἢ

μᾶλλον φωνητικῆς ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν παραδόσεως τῆς ψαλμῳδίας ταύτης. Οἱ ἅγιοι πατέρες τῶν ἑλληναλβανικῶν ἐκκλησιῶν μοὶ ἐξέφρασαν τὴν λύπην αὐτῶν, διότι δὲν δύνανται νὰ ποιῶνται χρῆσιν τῶν ἡμετέρων μουσικῶν βιβλίων, μὴ γινώσκοντες τὰ σημεῖα τῆς ἡμετέρας μουσικῆς, εὐκτέον δὲ ἐθεώρουν τὴν δι' εὐρωπαϊκῶν μουσικῶν σημείων παράστασιν τῶν διαφόρων μελῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας, ὅτε δὲ κατ' ἐπιθυμίαν τοῦ πανασιολογιωτάτου διευθυντοῦ τοῦ ἐν Πανόρμῳ ἑλληνικοῦ φροντιστηρίου πατρὸς Καρλίση ἐπέμψαμεν αὐτῷ δύο ᾄσματα τῆς Ἐκκλησίας, τονισθέντα δι' εὐρωπαϊκῶν μουσικῶν σημείων, ὑπὸ τοῦ ἀξιοτίμου πρωτοψάλτου τῶν Ἁγίων Θεοδώρων κ. Τσώκλη, τὸν ὕμνον δηλόνοτι: **«Οἱ τὰ χερουβείμ»** καί: **«Νῦν αἱ δυνάμεις»**, καὶ ἄλλοι προϊστάμενοι ἑλληναλβανικῶν Ἐκκλησιῶν, ὡς ὁ τῆς ἐν Μετζογιούσῳ κοινότητος Πρωθιερεύς, παρεκάλεσαν ἡμᾶς δι' ἐπιστολῆς νὰ πέμψωμεν ὁσαδήποτε ἐκκλησιαστικὰ ᾄσματα ὑπάρχουσι παρ' ἡμῖν ἐν βυζαντινῇ μουσικῇ δι' εὐρωπαϊκῶν μουσικῶν σημείων μεμελοποιημένα, ἀλλ' ὡς ἐννοεῖται εἴκοθεν οὐδαμῶς ἠδυνάμεθα νὰ ἐπαρκέσωμεν εἰς τὴν ἀγαθὴν ἐπιθυμίαν τῶν Ἁγίων Πατέρων, ἀφοῦ δεν ὑπάρχουσι παρ' ἡμῖν τοιαῦτα μουσικὰ βιβλία. Ἡ παρὰ τοῖς ὀρθοδόξοις Ἑλληναλβανοῖς τῆς Σικελίας διατηρουμένη βυζαντινὴ μουσική, ἔχουσα μικρὰν μόνον ἔν τισι κλίσιν πρὸς τὴν εὐρωπαϊκήν, ἀπηλλαγμένη δέ τινων ξενικῶν καὶ ὀθνείων στοιχείων, ἅτινα παρεισέφρυσαν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν μουσικήν, ἔχει πολὺ τὸ ἀληθῶς ἡδὺ καὶ θελκτικόν, ἡνωμένον μετὰ τοῦ σεμνοῦ καὶ ἑλληνοπρεποῦς, θὰ ἦτο δὲ εὐτύχημα, ἂν οἱ παρ' ἡμῖν μουσικοὶ σύλλογοι ἐφρόντιζον νὰ ἐξετάσωσι τὰ κατὰ τὴν μουσικὴν ταύτην, ἥτις, οὖσα κατ' οὐσίαν, ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος, δύναται νὰ διαφωτίσῃ πολλὰ σημεῖα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν καὶ ἐθνικῆς μουσικῆς.

Ἐν τῷ ἑλληνικῷ Φροντιστηρίῳ Πανόρμου ἔτυχον φιλοφρονεστάτης ὑποδοχῆς παρὰ τοῦ πανοσιολογιωτάτου πατρὸς Καρλίση, ὅστις εἶχε προειδοποιηθῇ ὑπὸ τῶν ἐν Ρώμῃ (Κρυπτοφέρρῃ) φίλων μου περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς εἰς Σικελίαν μεταβάσεώς μου καὶ προὐθυμήθη νὰ μοὶ παράσχῃ πᾶσαν εὐκολίαν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἔργου μου, δοὺς συστατικὰς ἐπιστολὰς πρὸς τοὺς πρωθιερεῖς καὶ προϊσταμένους τῶν ἑλληναλβανικῶν Κοινοτήτων. Ἡ πρώτη δὲ Κοινότης, ἣν ἔμελλον νὰ ἐπισκεφθῶ ἐν τῇ ἑλληναλβανικῇ Σικελίᾳ εἶνε ἡ μνημονευθεῖσα Πιάνα ντέϊ Γκραῖτσι, ἡ κειμένη ἐπὶ ὀροπεδίου ὑψηλοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πανόρμου. Ὡς ἐκ τοῦ ἀποτόμως ὑψηλοῦ καὶ ὀρεινοῦ τῆς θέσεως οὐδεμία ὑπάρχει μεταξὺ Πανόρμου καὶ Πιάνας σιδηροδρομικὴ ὁδός, μόνον δὲ λεωφορεῖα τινὰ ὀρεινὰ διατηροῦσι τὴν μεταξὺ τῶν δύο θέσεων συγκοινωνίαν, ἐνῷ δὲ ἡ ἀπόστασις εἶνε σχετικῶς μικρά, δυναμένη νὰ διανυθῇ ὑπὸ ἀνδρὸς εὐζώνου πεζοποροῦντος ἐν τρισὶν ὥραις, ἡ ὁδός, δι' ἧς ὁδεύουσι τὰ λεωφορεῖα τοσαύτας ποιοῦσι καμπὰς ἀνωφερεῖς πάντοτε, ὥστε μόλις ἐντὸς 5 ὡρῶν δύναταί τις ν' ἀπέλθῃ ἀπὸ Πανόρμου εἰς Πιάνα ντέϊ Γκραῖτσι. Κατ' εὐτυχῆ σύμπτωσιν μόνον συνοδοιπόρον ἐν τῷ λεωφορείῳ εἶχον, καθ' ἃ μοὶ εἶχε προειπῇ ὁ πατὴρ Καρλίσης, τὸν ἀξιό-

τιμον ἰατρὸν κ. Ἰωάννην Σκιρόν, διδάκτορα τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Πανόρμου, ἀδελφὸν δὲ τοῦ Δρος τῆς Φιλοσοφίας καὶ καθηγητοῦ τῆς ἀλβανικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Νεαπόλεως κ. Ἰωσὴφ Σκυροῦ, ἀνήκοντα εἰς μίαν τῶν ἐπιφανεστάτων ἑλληναλβανικῶν οἰκογενειῶν τῆς Πιάνα ντέϊ Γκραΐτσοι. Ὁ Δόκτωρ Ἰωάννης Σκιρός, ἡλικίας περίπου 30—35 ἐτῶν, λίαν εὐγενὴς καὶ ἀξιάγαστος ἐν τοῖς τρόποις, προσηνὴς καὶ μειλίχιος τὸ ἦθος, λίαν πεπαιδευμένος πλὴν τῆς ἰατρικῆς αὐτοῦ ἐπιστήμης κεκτημένος καὶ παίδευσιν ἑλληνικὴν φιλολογικὴν καὶ ἰδίως ἐκκλησιαστικήν, ὢν δέ, ὅπως οἱ πλεῖστοι τῶν ὀρθοδόξων Ἑλληναλβανῶν, λίαν ἀφωσιωμένος εἰς τὰ τῆς ἑλληνικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, λαλεῖ ἱκανῶς εὐκρινῶς, τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἡ πεντάωρος μετὰ τοῦ κ. Ἰωάννου Σκιροῦ ἐν τῷ λεωφορείῳ συναναστροφὴ ἡμῶν, ἥτις ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ἔλαβεν οἰκειότατον καὶ φιλικώτατον χαρακτῆρα, περιεστρέφετο περὶ τὰ τῶν Ἑλληναλβανῶν, ἀλλὰ τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου ἐδαπανήθη πρὸ πάντων εἰς τὸ ψάλλειν ᾄσματα ἐκκλησιαστικὰ παντὸς εἴδους. Τοῦτο δὲ μοὶ ἔδωκεν ἀφορμὴν οὐχὶ μόνον νὰ εὕρω ἐν τῷ ἐπιστήμονι ἰατρῷ κ. Σκιρῷ τύπον ἐπιστήμονος χριστιανοῦ, ἑνοῦντος τὴν ἐπιστήμην πρὸς τὴν εἰς τὰ πάτρια εὐσέβειαν, καὶ ἀναμιμνήσκοντος ἡμᾶς τοὺς ἀρίστους χρόνους τῆς ἐθνικῆς παιδεύσεως ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ σχηματίσω ἰδέαν τινὰ ἐκ τῶν προτέρων περὶ τοῦ ὅλου θρησκευτικοῦ καὶ πνευματικοῦ βίου τῶν Ἑλληναλβανῶν τῆς Σικελίας. Ὁ ἰατρὸς κ. Ἰωάννης Σκιρὸς οὔτε ψάλτης ἦτο, οὔτε μουσικὴν ἐσπούδασεν, ἐγίνωσκεν ὅμως πᾶσαν τὴν ἱερὰν ψαλμῳδίαν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, ἕνεκα τῆς τακτικῆς εἰς τοὺς ἱεροὺς ναοὺς φοιτήσεως καὶ τῆς εὐσεβοῦς ἀκροάσεως τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν. Ἀληθῶς δὲ σύμπας ὁ ὀρθόδοξος ἑλληναλβανικὸς λαὸς τῆς Σικελίας διακρίνεται ἐπὶ τοιαύτῃ εὐσεβείᾳ. Κλῆρος σεμνὸς καὶ λόγιος, συγκείμενος ἐξ ἱερέων ἐγγάμων τὸ πλεῖστον, σεβαστῶν οἰκογενειαρχῶν, φορούντων σεμνὴν ἱερατικὴν περιβολήν, καθ' ὅλα ὁμοίαν πρὸς τὴν τοῦ ἡμετέρου κλήρου, λαὸς εὐσεβής, πληρῶν τὰς ἐκκλησίας, αὐτὸ τὸ πλῆθος τῶν ἱερῶν ναῶν ἐν τῇ σχετικῶς μικρᾷ πόλει Πιάνᾳ δίδωσιν εἰκόνα πιστὴν ἐκ τῶν προτέρων τοῦ ἠθικοῦ καὶ πνευματικοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἑλληναλβανικοῦ λαοῦ τῆς πόλεως. Ἡ Πιάνα, ἐκτισμένη ἐπὶ ὀρεινοῦ ἀνωμάλου ἐδάφους, ἔχουσα ὁδοὺς οὐχὶ πάσας εὐθυγράμμους καὶ ὁμαλάς, δὲν παρίστησιν ἐξωτερικῶς ὄψιν ὡραίας πόλεως, ἀλλ' ἐκεῖνο, ὅπερ ἰδίως ἐκπλήττει εὐφροσύνως τὸν Ἕλληνα περιηγητὴν εἶνε ἡ ἐσωτερικὴ ὄψις τῶν οἰκιῶν. Εἰσερχόμενος εἰς αὐτάς, ἰδίως εἰς τὰς τῶν προκρίτων, νομίζει τις, ὅτι εὑρίσκεται ἐν οἰκίᾳ τινὶ τῶν ἀρχοντικῶν οἴκων τῆς Ὕδρας καὶ τῶν Σπετσῶν πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως. Εὐρυχωρία μεγάλη, πλουσία ἐπίπλωσις, τὰ πάντα ἐρρυθμισμένα πρὸς εὐμαρῆ καὶ ἄνετον βίον, εἶνε τὸ χαρακτηριστικὸν τῶν οἰκιῶν τούτων. Αἱ ὁδοὶ τῆς πόλεως δὲν εἶνε, ὡς εἴπομεν, εὐθύγραμμοι ἀλλ' οὐχ ἧττον εἶνε καθαραὶ καὶ πανταχοῦ παρατηρεῖ τις τάσιν πρὸς φιλοκαλίαν, ἀλλὰ τοῦτο ἀληθεύει ὡς πρὸς τὰς ὑπὸ ὀρθοδόξων Ἑλληναλβανῶν οἰκουμένας πόλεις τῆς Σικελίας, ἐνῷ τοὐναντίον αἱ ἐκλατινισθεῖσαι ἀλβανικαὶ

κοινότητες τῆς Ἀπουλίας, οἷον τὸ **Καμπο-Μαρίνα**, παριστῶσιν ὄψιν ρυπαρῶν ἀλβανικῶν κωμῶν, ἢ κωμοπόλεων τῆς Ἄνω Ἀλβανίας. Ἀλλ' ἡ Πιάνα ἔχει καὶ ἄλλο τι, ἀναμιμνῆσκον τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὸν ἀνατολικὸν βίον: Ἀπὸ ὄρθρου βαθέως κίνησις μεγάλη εἰς τὰς ὁδούς, φωναὶ καὶ ὁμιλίαι ἀκατάπαυστοι, κινήσεις ἵππων καὶ φορτηγῶν ζώων, τὰ πάντα φέρουσιν ἡμᾶς εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἐν τῇ ἄλλῃ Ἰταλίᾳ βίον τῶν κωμοπόλεων καὶ κωμῶν.

Τὴν ἐπαύριον τῆς εἰς Πιάναν ἀφίξεως ἡμῶν μετέβημεν εἰς τὸν κεντρικὸν ναὸν τῆς πόλεως, ἵνα παραστῶμεν εἰς τὴν ἐπιμνημόσυνον τελετὴν τοῦ κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας τελευτήσαντος πάπα Λέοντος ΙΓ'. Ἡ τελετὴ διεξήχθη σεμνότατα καὶ καθ' ὅλους τοὺς τύπους τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, τελεσθείσης τῆς ἱερᾶς λειτουργίας περὶ τὴν ἱερὰν Τράπεζαν, κατὰ λατινικὸν τρόπον παρεσκευασμένην. Σημειωτέον, ὅτι ἐν οὐδεμιᾷ ὀρθοδόξῳ ἑλληναλβανικῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Σικελίας, πλὴν τῆς ἐν τῷ μνημονευθέντι ναῷ τοῦ ἑλληνικοῦ φροντιστηρίου τοῦ Πανόρμου καί τινος παρὰ τὸ Μέτζο-Γιοῦσο μοναστηριακῆς Ἐκκλησίας, ἣς θέλομεν μνημονεύσει περαιτέρω, ὑπάρχει βῆμα (**τέμπλον**) χωρίζον τὸ ἱερὸν ἀπὸ τὸν ἄλλον ναόν.

Τοὺς δύο χοροὺς τοῦ ναοῦ ἀπετέλουν αὐτοὶ οἱ ἱερεῖς τοῦ ναοῦ, ψάλλοντες ἐν βιζαντινῇ μουσικῇ τὰ ἱερὰ ᾄσματα. Παρετήρησα δέ, ὅτι κατὰ τὴν λειτουργίαν τὴν ἐπιμνημόσυνον πρὸ τῆς μικρᾶς λεγομένης εἰσόδου, ἀντὶ τῶν συνήθων παρ' ἡμῖν ψαλλομένων **«Ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου κτλ..»** **«Σῶσον ἡμᾶς Υἱὲ Θεοῦ..»** ἔψαλλον τὰ νεκρώσιμα ᾄσματα **«Ὁ βάθει σοφίας φιλανθρώπως πάντα οἰκονομῶν κτλ..»** **«Μνήσθητι Κύριε τοῦ κεκοιμημένου δούλου σου κτλ...»** Παρατήρησα ὡσαύτως ὅτι ἐν τοῖς εἰρηνικοῖς καὶ ἄλλοις ἀναλόγοις δεήσεσιν, ἐν τῷ **«Ἐν πρώτοις μνήσθητι** κτλ.» δὲν ἐμνημόνευον οἱ ἱερεῖς οὔτε τοῦ Λατίνου ἀρχιερέως τῆς ἐπαρχίας, εἰς οὗ τὴν κανονικήν, ἤτοι διοικητικὴν καὶ δικαστικὴν ἐξουσίαν ὑπάγονται, οὔτε τοῦ Ὀρθοδόξου ἀρχιερέως τοῦ Πανόρμου, καίπερ μὴ ὑπάρχοντος νῦν, εἰς οὗ τὴν δογματικὴν δικαιοδοσίαν ὑπάγονται καὶ παρ' οὗ λαμβάνουσι τὴν χειροτονίαν, ἀλλὰ μόνον τοῦ ἄκρου ἀρχιερέως, ἤτοι τοῦ Πάπα, ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ δεόμενοι (μὴ ἐκλεγέντος ἔτι νέου Πάπα, ὥστε νὰ εὔχωνται ὑπὲρ τῆς ὑγείας καὶ μακροημερεύσεως τούτου). Εἶνε ἀληθές, ὅτι κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἐχήρευεν ὁ θρόνος τοῦ ὀρθοδόξου ἀρχιερέως τοῦ Πανόρμου, ἀλλ' ὡς μοὶ ἐξηγήσαντο οἱ ἅγιοι πατέρες καὶ ζῶντος ἔτι τοῦ ἀρχιερέως οὐδεὶς ἄλλος μνημονεύεται ἐν ταῖς ἀκολουθίαις ἢ ὁ ἄκρος ἀρχιερεύς. Οὕτω δὲ δηλοῦται ἐκ περισσοῦ, ὅτι ὁ μόνος πρὸς τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν σύνδεσμος τῶν ὀρθοδόξων τούτων Ἑλληναλβανῶν εἶνε ὁ Πάπας. Ἐν τῇ ἐπιμνημοσύνῳ ταύτῃ τελετῇ ἠκούσαμεν καὶ τὸ **σύμβολον τῆς πίστεως** ἀπαγγελλόμενον ὑπὸ γηραιοῦ ἱερέως τέλειον ὡς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ, ἄνευ προσθήκης **«καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ»** καὶ κατὰ τοῦτο ἀκριβῶς διαφέρουσιν οἱ ὀρθόδοξοι Ἑλληναλβανοὶ τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας ἀπὸ τῶν ἐν Κρυπτοφέρρῃ βασιλειανῶν Μοναχῶν, ὅτι οὗτοι ἐχόμενοι τῶν ἀποφάσεων τῆς

ἐν Φλωρεντίᾳ Συνόδου λέγουσι «**καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ**». Καὶ τὰ ἐκκλησιαστικά των δὲ βιβλία οἷον: **Ὡρολόγιον τὸ Μέγα, Παρακλητική, Τριῴδιον, Μηναῖα** κτλ. πάντα εἰσὶν ἑλληνικὰ τῆς αὐτῆς ἐν Βενετίᾳ ἐκδόσεως, ἧς καὶ τὰ τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἐν χρήσει τοιαῦτα βιβλία.

Τὸ Εὐαγγέλιον ἐπιγράφεται οὕτω ἐν ἐξωφύλλῳ:

Τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν Εὐαγγέλιον ἀφιαιρωθὲν μὲν τῷ ποτὲ Μακαριωτάτῳ καὶ σοφωτάτῳ Πατριάρχῃ Ἱεροσολύμων Κῳ Κῳ Χρυσάνθῳ τῷ Νοταρᾷ, νεωστὶ μετατυπωθὲν καὶ ἐπιμελῶς διορθωθέν. Ἐνετίῃσι αψπα. Παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων.

Τὸ Λειτουργικὸν ἐπιγράφεται:

Αἱ θεῖαι Λειτουργίαι τῶν ἐν Ἁγίοις Πατέρων ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Βασιλείου τοῦ Μεγάλου, τῶν προηγιασμένων, ἡγουμένου τοῦτε ἑσπερινοῦ καὶ ὄρθρου, ὑπὸ Εὐγενίου Περδικάρη, Ἀρχιμανδρίτου. Ἔκδοσις νέα ἐν Βενετίᾳ 1826.

Τὸ Ὡρολόγιον Μέγα κτλ. ὑπὸ Βαρθολομαίου Κουτλουμουσιανοῦ Ἔκδοσις Ε΄. Ἀδείᾳ τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Ἀξιοσημείωτον δέ, ὅτι εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ταῦτα βιβλία τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν οὐδεμία τίθεται σημείωσις λογοκρισίας παπικῆς, μόνον δὲ εἰς τὸ ἐξώφυλλον τοῦ εἰρημένου Εὐαγγελίου σημειοῦται con licentia de superiori. Ἐπίσης καὶ εἰς τὸν **Ἀπόστολον** (**Ἀποστόλων Πράξεις καὶ Ἐπιστολαὶ** αψπζ. **Ἐνετίῃσι παρὰ Δημητρίου Θεοδοσίου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων**. Con licentia de superiori).

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν βιβλίων.

Μνημεῖα δὲ ἀξιολογώτατα ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ εἶνε ἡ ἄνωθεν τῆς Ἁγίας Τραπέζης κρεμαμένη εἰκὼν τῆς Παναγίας τῆς Ὁδηγητρίας, ἣν κατὰ τὴν παράδοσιν, οἱ εἰς Πιάναν ἀποικίσαντες Ἑλληναλβανοὶ ἤγαγον ἐκ τῆς πατρίδος αὐτῶν. Ἡ εἰκὼν ἔχει ἐπιγραφήν: **Παναγία Ὁδηγήτρια**. Ἡ Παναγία Ὁδηγήτρια, ἢ ὡς κοινῶς λέγεται παρὰ τοῖς Ἑλληαλβανοῖς **Σοὺμ Μαρία Ὁδηγήτρια**, τυγχάνει μεγίστης τιμῆς παρὰ τοῖς Ὀρθοδόξοις Ἑλληναλβανοῖς τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας. Καὶ ἐν ταῖς κεντρικαῖς ἐκκλησίαις πασῶν τούτων τῶν ἀποικιῶν ὑπάρχει εἰκὼν βυζαντινῆς τέχνης τῆς **Ὁδηγητρίας**. Τῶν εἰκόνων δὲ τούτων ἀντιγραφαὶ ἐπὶ χάρτου δίδονται εἰς τοὺς προσκυνητὰς καὶ φυλάσσονται ὡς κειμήλια, τοιαύτας δὲ ἀντιγραφὰς φυλάττομεν καὶ ἡμεῖς ἐκ τῶν διαφόρων ἑλληναλβανικῶν ἀποικιῶν, ὡς ἀναμνήσεις προσφιλεῖς τῆς εἰς ταύτας ἐπισκέψεως ἡμῶν. Τί δηλοῦσι **Παναγία Ὁδηγήτρια** καὶ εἰκὼν αὐτῆς εἶνε ἀρκούντως γνωστὰ ἐκ τῆς Ἱστορίας. Ὁδηγητρίας εἰκών, ὡς γνωστόν, θεωρεῖται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας αὐτὴ ἡ εἰκών, ἡ ἱστορηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Λουκᾶ τοῦ ἱερωτάτου, ἥτις ἀνευρέθη ἐν διαφόροις τόποις κατὰ διαφόρους το-

πικὰς παραδόσεις, ὧν σπουδαιοτάτη ἡ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου. Ἐν τούτοις τὸ ὄνομα **Ὁδηγήτρια** φαίνεται, ὅτι ἀνήκει εἰς τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους. Τῆς **Ὁδηγητρίας** εἰκὼν ἦτο ἱδρυμένη εἰς τὴν Ἀκρόπολιν τοῦ Βυζαντίου, εἰς τὴν πρὸς τὸν Εὔξεινον εἴσοδον τοῦ Βοσπόρου, διαδεξαμένη τὴν τῆς Ἀθηνᾶς Ἐκβασίας, ὅ περ ἐπώνυμον τῆς Θεᾶς κατά τινας μετετράπη ἢ παρεφράσθη εἰς τὸ ταὐτόσημον κατ' αὐτοὺς **Ὁδηγήτρια**. Ἀλλ' ἐνῷ ἡ Ἀθηνᾶ ἡ Ἐκβασία ἦτο προστάτις ἁπλῶς τῶν εἰσπλεόντων εἰς τὸν Βόσπορον καὶ τῶν ἐκπλεόντων ἐξ αὐτοῦ ἡ Παναγία ἡ **Ὁδηγήτρια** ἐν τῇ βυζαντινῇ ἱστορίᾳ ἦτο ἰδίως προστάτις τῶν ὑπὲρ πίστεως καὶ τοῦ χριστιανικοῦ κράτους ἀγωνιζομένων πολεμιστῶν, παρηκολούθει δὲ ἡ περίφημος εἰκὼν αὐτῆς τὰς μεγάλας στρατιὰς τῶν εὐσεβῶν αὐτοκρατόρων καὶ προηγεῖτο τῆς εἰς τὴν βασιλεύουσαν θριαμβευτικῆς εἰσόδου αὐτῶν. Οὕτω προηγήθη καὶ τῆς περιφήμου θριαμβευτικῆς εἰσόδου εἰς τὴν βασιλεύουσαν τῶν πόλεων Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου, τοῦ ἐπιστρέφοντος ἐκ τῆς κατὰ τῶν Βουλγάρων στρατείας αὐτοῦ. Τελευταία μνεία τῆς εἰκόνος τῆς Ὁδηγητρίας γίνεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίας καὶ ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλ' ὅπως ἂν ἔχῃ ἡ Ἐκκλησία τὴν ἀρχὴν τῆς εἰκόνος αὐτῆς ἀνάγει εἰς τὸν ἀπόστολον Λουκᾶν, μνημονεύει δὲ τῆς προσκυνήσεως αὐτῆς ἐν τῷ περιφήμῳ παρακλητικῷ ᾄσματι: **Ἄλαλα τὰ χείλη τῶν ἀσεβῶν τῶν μὴ προσκυνούντων τὴν εἰκόνα σου τὴν σεπτὴν** κτλ.» Ἀλλὰ κατ' ἀξιοσημείωτον τρόπον οἱ Ἑλληναλβανοὶ τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας τὸ ᾆσμα τοῦτο μετέτρεψαν εἰς «**Εὔλαλα τὰ χείλη τῶν εὐσεβῶν τῶν νῦν προσκυνούντων τὴν εἰκόνα σου τὴν σεπτὴν** κτλ.» καὶ τοῦτο ἀκριβῶς γράφεται ἐπὶ τῆς εἰκόνος τῆς **Ὁδηγητρίας**, τῆς ἐν τῷ κεντρικῷ ναῷ τῆς Πιάνας. Ἄξιον μνείας εἶνε πρὸς τούτοις, ὅτι παρὰ τῆς Ἑλληναλβανοῖς ἡ **Ὁδηγήτρια** ἔλαβε σημασίαν καὶ ἔννοιαν γενικωτέραν, ἀναφερομένη εἰς μεταναστεύσεις εἰς ξένας χώρας. Ὡς αἱ ἀρχαῖαι ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ἐν τῇ μετοικεσίᾳ αὐτῶν ἐκ τοῦ ἐν τῇ μητροπόλει ναοῦ τῆς Ἑστίας μετελάμβανον τοῦ ἐν αὐτῷ ἀσβέστου πυρὸς καὶ τῇ ὁδηγίᾳ τοῦ Ἀπόλλωνος, ἐκλέγοντες τὸν τόπον τῆς μετοικήσεως, ἔκτιζον πρῶτον τὸν ναὸν τῆς Ἑστίας καὶ περὶ τοῦτον ἵδρυον τὴν πόλιν· ὡς οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, μεταναστεύοντες ἐκ τῆς ἀπολλυμένης πατρίδος αὐτῶν εἰς τόπους ξένους ἐθεώρουν ἱερώτατον ἔργον καὶ καθῆκον νὰ παραλάβωσι τὰ ἀγάλματα τῶν ἐφεστίων θεῶν (penates) καὶ σὺν τούτοις καὶ ὑπὸ τὴν τούτων προστασίαν ἔπλεον ἀκτὰς καὶ πελάγη, ἵνα, τὸ μὲν μὴ καταλείπωσιν αὐτὰς ἐν τῇ ἐρημουμένῃ πατρίδι, τὸ δὲ θέσωσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῶν τὴν νέαν πατρίδα, οὕτω πᾶσαι αἱ κατὰ Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν ἑλληναλβανικαὶ ἀποικίαι, φεύγουσαι τὴν ὑπὸ Τούρκων δουλωμένην αὐτῶν πατρίδα, ἐλάμβανον μεθ' ἑαυτῶν τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας Ὁδηγητρίας, ἵνα μὴ ἀφῶσιν αὐτὴν ἕρμαιον τοῦ βαρβάρου κατακτητοῦ, ἵνα ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν αὐτῆς πλέωσι πελάγη πρὸς ζήτησιν νέας πατρίδος καὶ τὴν νέαν ταύτην πατρίδα θέσωσιν ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῆς, ἱδρύοντες τὴν εἰκόνα αὐτῆς ἐν αὐτῷ

τῷ κεντρικῷ ναῷ, ἐν αὐτῇ δηλονότι τῇ πνευματικῇ καὶ ἠθικῇ ἑστίᾳ τῆς ἀποικίας. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς ἐν Πιάνᾳ εἰκόνος τῆς Παναγίας Ὁδηγητρίας.

Ἕτερα μνημεῖα ἱστορικὰ ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ ὑπάρχουσιν ἀξιολογώτατα· οἱ αὐτόθι τάφοι τῶν μεγάλων ἑλληναλβανικῶν οἴκων, τῶν ἀρχηγῶν καὶ ἱδρυτῶν τῆς ἀποικίας Πιάνας, τάφοι, ἔχοντες πρὸς ταῖς ἐπιγραφαῖς καὶ τὸ σύμβολον τοῦ τότε ἐλευθέρου ἀλβανικοῦ κράτους, τὸν δικέφαλον ἀετόν, ὃν παρέλαβον οἱ Ἀλβανοὶ παρὰ τῶν Βυζαντινῶν. Καὶ ἐνταῦθα πρόκειται ἡμῖν τὸ σπουδαιότατον ζήτημα, τὸ περὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ οἴκου τῶν Σκιρῶν. Ὀνόματα οἰκογειακὰ Σκιρῶν εἶνε διαδεδομένα καθ' ἅπασαν τὴν ἑλληναλβανικὴν Σικελίαν, ἀλλ' ἆρά γε ἡ τοιαύτη διάδοσις προϋποτίθησιν ἑνότητα, ὅτι δηλαδὴ πάντες οἱ φέροντες τὸ ὄνομα οἶκοί εἰσι συγγενεῖς πρὸς ἀλλήλους, κλάδοι ὄντες τοῦ αὐτοῦ οἴκου, ἢ εἶνε ὅλως ἄσχετοι πρὸς ἀλλήλους, ὡς οἱ παρ' ἡμῖν πολλοὶ Παλαιολόγοι, Κομνηνοί, Νοταράδες, καὶ ἄλλα βυζαντινὰ ἐπώνυμα φέροντες οἶκοι; Τοὐλάχιστον ἐξ ὅσων ἐγὼ ἐξετάσας ἠνόησα, αἱ ἐν ταῖς διαφόροις σικελικαῖς ἑλληναλβανικαῖς ἀποικίαις οἶκοι τῶν Σκιρῶν οὐδεμίαν παράδοσιν ἔχουσι τῆς πρὸς ἀλλήλους συγγενείας. Ὡς πρὸς τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ ἔτυμον τοῦ ὀνόματος αὐτοὶ οἱ Ἑλληναλβανοὶ τῆς Σικελίας δὲν εἶνε σύμφωνοι. Ἐν τοῖς ληξιαρχικοῖς βιβλίοις τῶν κοινοτήτων τὸ ὄνομα φέρεται ὁτὲ μὲν «**Σκληρός**», ὁτὲ δὲ «**ἰσχυρός**». Καὶ τὸ μὲν «**Σκληρός**», ὡς ἐπιφανὲς οἰκογενειακὸν ὄνομα βυζαντινόν, δὲν εἶνε ἀπίθανον, ὅτι ἐκ τῆς Ἀλβανίας μετηνέχθη καὶ εἰς τὴν Σικελίαν, ἀλλὰ τὸ «**ἰσχυρὸς**» κατὰ παρετυμολογίαν τοῦ ἰταλιστὶ «**Schiro**» γραφομένου καὶ προφερομένου ὀνόματος. Ἀξιοσημείωτος εἶνε ἰδίως ἡ ἑρμηνεία, ἣν ποιεῖται τοῦ ὀνόματος ὁ μνημονευθεὶς ἐκ Πιάνας καθηγητὴς κ. Ἰωσὴφ Σκιρός. Κατὰ τοῦτον τὸ ὄνομα εἶνε ἀλβανικόν, ταυτὸν τῷ παρὰ τῷ Χαλκοκονδύλῃ ἀναφερομένῳ ὀνόματι Ἀλβανοῦ μεγιστᾶνος «**Σκούρας**». Φρονεῖ δὲ ὁ καθηγητὴς οὗτος, ὅτι οἱ Σκιροὶ τῆς Ἀλβανίας κατάγονται ἀπὸ τοῦ Λέοντος τοῦ Σγουροῦ, οὗτινος τὸ ὄνομα εἶνε αὐτὸ τὸ ἀλβανικὸν «**Σκούρας**»

Ἡ γνώμη μοὶ φαίνεται λίαν ἐπισφαλής, μὴ λύουσα μηδ' αὐτὴ τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν σημασίαν τοῦ ὀνόματος «**Σκιρός**».Σημειωτέον δέ,ὅτι τὸ ὄνομα «**Σκούρας**» (οὐχὶ Σκυρός, ὡς φρονεῖ ὁ καθηγητὴς κ. Ἰωσὴφ Σκιρός, ἀπατηθεὶς ἐκ τοῦ λατινικοῦ τύπου τοῦ ὀνόματος ἐν τῇ λατινικῇ μεταφράσει τοῦ Χαλκοκονδύλη «Skyros» ἀλλὰ τὸ **Σκυρὸς** τοῦτο εἶνε ὅλως αὐθαίρετος μεταποίησις τοῦ ἐν τῷ ἑλληνικῷ κειμένῳ «**Σκούρας**»), εἶνε γνωστὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ πολὺ πρὸ τοῦ Χαλκοκονδύλη καὶ τοῦ παρ' αὐτοῦ ἀναφερομένου τουρκαλβανοῦ «**Σκούρα**». Ἀδελφοὶ Σκούρα ἀναφέρονται ἤδη τῷ 1274 ἐν ταῖς τότε συναφθείσαις μεταξὺ τοῦ Ἀνδεγαυϊκοῦ Οἴκου, καὶ τῶν προκρίτων ἀλβανικῶν οἴκων (Γκίνη, Μουσάκη, Σεβαστοῦ, Μαύρου ἢ Μαυρίκου, Ζαχαρία, Γεωργίου καὶ Δημητρίου Σκούρα, Ἀλεξίου Ἀριανίτου) σχέσεσι. Δὲν δυνάμεθα μετὰ βεβαιότητος νὰ εἴπωμεν ἂν καὶ πῶς τὸ νῦν «**Σκιρὸς**» ἐγένετο ἐκ τοῦ Σκούρα. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ ὀνόματος «**Σκιρός**».

Ἐν τῷ αὐτῷ ναῷ ἀνέγνωμεν ἐπί τινος τάφου τὴν λατινικὴν ἐπιγραφήν: «Zelus, Amor, Studium, Fides nunc abiere pio marmore tecta jacenti» καὶ ὑπ' αὐτὴν ἑλληνικήν: **Τὸ παρὸν μνημεῖον ἐξ ἠδοίων (ἰδίων) ἐξόδων οἱ ὑπογεγραμμένοι ἱερεῖς κατέστησαν Λουκᾶς** (δυσανάγνωστον τὸ ἕτερον). Καὶ ταῦτα μὲν τὰ ἀρχαιότερα μνημεῖα τοῦ ναοῦ, νῦν δὲ ἐν μέσῳ τοῦ ἐξεγερθέντος ἀνθουσιασμοῦ ὑπὲρ τῆς ἀλβανικῆς ἰδέας καὶ τοῦ ἐκπροσωποῦντος αὐτὴν ἐν τῇ συνειδήσει τῶν ἡγετῶν τοῦ ἀλβανικοῦ κινήματος Σκενδέρ-μπεη, ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ ναοῦ ἀνήρτηται εἰκὼν μεγάλη τοῦ Σκενδέρ-μπεη, ἱστορηθεῖσα κατὰ πρότυπον ἐξ Ἀθηνῶν πεμφθέν, ὡς μοὶ εἶπον, φέρον τὴν ἑξῆς ὑπερήφανον ἐπιγραφήν:

Quid Pyrrhum Epirus priscum, quid
jactat Achillen?
Pelide et Pyrrho major et iste fuit
Robore Pharsalico geticae
Venere cohortes.
Perge! tua patria est libera
facta mann

Ταῦτα περὶ τῆς κεντρικῆς ἐκκλησίας τῆς Πιάνας. Σημειωτέον, ὅτι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς πόλεως ταύτης, πλὴν τῶν τακτικῶν καὶ κανονικῶν ἑλληνιστὶ ψαλλομένων ἀκολουθιῶν, ψάλλονται ὑπὸ τῶν γυναικῶν καὶ ᾄσματα ἐκκλησιαστικά, πρὸ πάντων εἰς τὴν Θεοτόκον ἐν τῇ ἀλβανικῇ γλώσσῃ πεποιημένα.

Ἡ Πιάνα, ὡς ἐκ τῆς ὀρεινῆς καὶ ἀποκέντρου θέσεως αὐτῆς, εἶνε ἡ πιστότατα ἐκ τῶν ἑλληναλβανικῶν κοινοτήτων διατηρήσασα τὸν ἀλβανικὸν βίον καὶ ἐν τῷ οἰκιακῷ βίῳ καὶ ἐν τῷ ἱματισμῷ. Οἱ ἄνδρες φοροῦσι τὴν συνήθη εὐρωπαϊκὴν στολήν, ἀλλ' ἡ τῶν γυναικῶν στολὴ εἶνε μᾶλλον ἀνατολική, διαφέρουσα τῆς ἐν τῇ λοιπῇ Σικελίᾳ εἰθισμένης γυναικείας στολῆς. Ἀλλ' ἡ γνησίως ἐθνικὴ ἀλβανικὴ στολὴ εἶναι ἡ στολὴ ἡ νυμφικὴ μετὰ ἀνατολικῆς πολυτελείας καὶ κατ' ἀλβανικὸν ὅλως τρόπον παρασκευαζομένη. Πρόκριτος Ἑλληναλβανὸς τῆς Πιάνας εἶχε τὴν εὐγενῆ καλωσύνην νὰ δείξῃ ἡμῖν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ πᾶσαν τὴν νυμφικὴν στολὴν τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ. Ἐνταῦθα παρετηρήσαμεν, ὅτι καὶ αἱ ὀνομασίαι τῶν διαφόρων τῆς στολῆς τεμαχίων διατηροῦνται ἀλβανικαί. Καὶ τὰ τοῦ οἰκιακοῦ δὲ βίου φέρουσι τύπον μᾶλλον ἑλληναλβανικόν, ἀνατολικόν. Ὁ οἶκος τῶν Ἀδελφῶν Σκιρῶν, ὡς ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς διαιρέσεως καὶ ῥυθμίσεως καὶ διακοσμήσεως ἀναμιμνήσκει οἶκον ἀριστοκρατικὸν σπετσιωτικὸν ἢ ὑδραϊκόν, καὶ ἡ σεβασμία οἰκοδέσποινα, ἡ μήτηρ τῶν μνημονευθέντων Ἀδελφῶν Σκιρῶν ἐφάνη ἡμῖν τύπος ἀρχαϊκῆς Ἑλληναλβανίδος ἀριστοκρατικῆς οἰκοδεσποίνης. Ἐκ τῶν Ἀδελφῶν Σκιρῶν, ὁ μὲν Ἰωσήφ, ὁ κατέχων ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Νεαπόλεως τὴν

νεωστὶ αὐτόθι ἱδρυθεῖσαν ἕδραν τῆς ἀλβανικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας εἶνε ἀνὴρ λίαν πεπαιδευμένος μετ' ἐμπαθοῦς ζήλου ἀσχολούμενος εἰς τὴν φιλολογικὴν καὶ γλωσσολογικὴν ἔρευναν τῆς ἀλβανικῆς γλώσσης. Ἐδημοσίευσε συλλογὴν μεγάλην καὶ σπουδαίαν σικελικῶν ἀλβανικῶν ᾀσμάτων, ἐπιγραφομένην. «Rapsodia Albanesa Siciliana» Ὁ αὐτὸς ἐδημοσίευσε καὶ ποιήματά τινα ἀλβανικὰ τῆς κυρίως Ἀλβανίας καὶ ἐσχολίασεν αὐτὰ (Giuseppe Schiro. Te Dheu i huai. Poema Mili e Haidhia idillio καὶ Gant popolari dell'Albania). Ὁ αὐτὸς δὲ ἐδημοσίευσε καὶ ἐπίσημα ἔγγραφα, ἀναγόμενα εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἀλβανικῶν ἀποικιῶν τῆς Σικελίας.(Documenti relativi alla Storia delle Colonie Albanesi in Sicilia). Ὁ κ. Ἰωσὴφ Σκιρὸς εἶνε ἀγαθὸς καὶ εἰλικρινὴς πατριώτης,ἀλλὰ σφοδρὸς τὸν χαρακτῆρα καὶ ἐκ τούτου οὐχὶ πάντοτε εὔστοχος ἐν ταῖς κρίσεσιν αὐτοῦ περὶ τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως τῶν πραγμάτων."Οτι ἐν τῷ ὑπὲρ τῆς ἀλβανικῆς ἰδέας ἐνθουσιασμῷ αὐτοῦ προβαίνει μέχρι τοσούτου,ὥστε ἐν ἐκδόσει τῶν περὶ Πιάνας ἱστορικῶν ἐγγράφων κρίνει ἀναγκαῖον νὰ σημειοῖ, ὅτι τὸ Greci ὡς πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς Πιάνας ἔχει ἁπλῶς θρησκευτικὴν σημασίαν· εἶνε εὐεξήγητον,δὲν φαίνεται δὲ καὶ λίαν παράδοξον, ὅτι τοῦ ἀλβανικοῦ τούτου ἐνθουσιασμοῦ μετέδωκεν εἰς τὸν καλὸν κἀγαθὸν αὐτάδελφον αὐτοῦ Ἰωάννην, εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε οὗτος ἐν τοῖς ἐπισκεπτηρίοις αὐτοῦ νὰ γράφῃ «**ἐν Πλάνῃ Ἀλβανῶν**, ὑπερβάλλων τὸν σφόδρα ἐνθουσιώδη Παπᾶ Ἰωσὴφ Μουσάκιαν, τὸν ἀντιπρόεδρον τοῦ Σικελικοῦ Ἀλβανικοῦ Συλλόγου, ὅστις μεταφράζει τὸ ὄνομα εἰς τὸ ἑλληνικὸν «**Πλάνα τῶν Γραικῶν**». Εὐεξήγητον ὡσαύτως εἶνε, ὅτι ὁ κ. Ἰωσὴφ Σκιρὸς συμμερίζεται μετὰ πολλῶν Ἑλληναλβανῶν τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας τὴν πεπλανημένην, καθ' ἡμᾶς, ἰδέαν, ὅτι ὑπάρχει ἔθνος ἀλβανικὸν ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ ὅτι Ἀλβανοὶ πατριῶται, Μωαμεθανοί τε καὶ Χριστιανοί, ὀρθόδοξοί τε καὶ καθολικοί, ἔχοντες βαθεῖαν συνείδησιν τῆς ἀλβανικῆς αὐτῶν ταύτης ἐθνότητος οὐδὲν ἄλλο ὀνειρεύονται ἢ κοινὴν ἀλβανικὴν πατρίδα ἐλευθέραν καὶ ἐν τῇ ἰδέᾳ ταύτῃ τῆς ἀλβανικῆς πατρίδος αἰσθάνονται ἀδελφικὴν πρὸς ἀλλήλους ἀδελφότητα ὑπεράνω τῶν διαιρουσῶν αὐτοὺς θρησκευτικῶν διαφορῶν. Ἀλλ' ἐκεῖνο, ὅ περ μένει ἡμῖν ἀνεξήγητον εἶνε, ὅτι ἀνὴρ οὕτω λόγιος καὶ ἐμβριθής, οἷος ὁ κ. Ἰωσὴφ Σκιρός, νομίζει,ὅτι ἡ Ἤπειρος εἶνε χώρα ἀλβανική, ὅτι τὰ Ἰωάννινα εἶνε ἁπλῶς ἐξηλληνισμένη ἀλβανικὴ πόλις (ὁπωσδήποτε ὁμολογεῖ ὅτι νῦν τοὐλάχιστον εἶνε ἑλληνικὴ πόλις, ἀφοῦ εἶνε **ἐξηλληνισμένη**), καὶ ὅ τι οἱ Ἕλληνες τοσαῦτα εὐεργετηθέντες παρὰ τῶν Ἀλβανῶν, ἀγνωμονοῦσι νῦν πρὸς αὐτούς, **ὀρεγόμενοι κατακτήσεων ἐν χώρᾳ Ἀλβανικῇ**, (ἐν Ἠπείρῳ! δηλονότι). Ἀλλ' ἔχομεν τοσαύτην πεποίθησιν εἰς τὰ φῶτα καὶ τὴν ἐμβρίθειαν τοῦ εὐπαιδεύτου καθηγητοῦ, ὥστε φρονοῦμεν ὅτι θᾶττον ἢ βράδιον θὰ μεταβάλῃ τὰς σαθρὰς ταύτας γνώμας, ἐγκύπτων ἀκριβέστερον εἰς τὴν μελέτην τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ καὶ Ἠπείρῳ πραγμάτων. Εὐχόμεθα τοῦτο οὐχὶ τοσοῦτον ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας, ὅσον ὑπὲρ τῆς ἀληθοῦς ἀλβανικῆς καὶ ὑπὲρ τῆς μόνης δυνατῆς ἑλληναλβανικῆς συνεννοήσεως.

Λόγιος σπουδαῖος ἐν Πιάνᾳ μετὰ τοὺς ἀδελφοὺς Σκιρούς εἶνε ὁ προμνημονευθεὶς Παπᾶ Ἰωσὴφ Μουσάκιας, ἑλληνιστὴς δόκιμος, πολλὰς ποιήσας ᾠδὰς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ σαπφικῇ καὶ πινδαρικῇ γλώσσῃ εἰς Ἕλληνάς τε καὶ Ἰταλοὺς ἡγεμόνας καὶ ἡγεμονόπαιδας, νῦν θερμὸς πατριώτης Ἀλβανός, θερμότατος δὲ θιασώτης τῆς ἑνώσεως τῶν δύο Ἐκκλησιῶν· οἱ ἄλλοι ἱερεῖς τῆς Πιάνας: ὁ Παπᾶ Ὀνούφριος κτλ. εἰσὶ ἄνδρες μετριοπαθεῖς, ἀγαθοὶ οἰκογενειάρχαι, οὐχὶ τοσοῦτον περὶ τὰ ἀλβανικὰ καὶ πολιτικὰ ἀσχολούμενοι.

Οἰκογένεια γνωστὴ ἐν Πιάνᾳ εἶνε καὶ ἡ τῶν Βαρβάτων (Barbato). Εἶνε δὲ γνωστὸς καὶ ἐν Ἑλλάδι ἐκ τῶν ἐν Κρήτῃ ἀγώνων αὐτοῦ ὁ περίφημος ἐκ Πιάνας Βαρβάτος, ὁ κοινωνιστὴς βουλευτής, ὁ ἐξεγείρας πρό τινων ἐτῶν ἐπανάστασιν κοινωνιστικὴν ἐν Πιάνᾳ. Εἶνε γνωστόν, ὅτι κατὰ τὰς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν μνημονευθείσας περὶ Καρώνην μεταξὺ Τούρκων καὶ Ἱσπανῶν μάχας ἀναφέρεται γενναῖός τις Κορωναῖος Βαρβάτιος, δὲν εἶνε δὲ ἀπίθανον, ὅτι ἡ ἑλληναλβανικὴ οἰκογένεια τῶν Βαρβάτων τῆς Πιάνας ἕλκει τὴν καταγωγὴν ἐκ τῶν Βαρβατίων τῆς Κορώνης, οἵτινες πιθανώτατα ἦσαν ἐκ τῶν πεντακισχιλίων Κορωναίων, τῶν μεταναστευσάντων τῷ 1538 εἰς Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν.

Ἐνταῦθα ἐπίκαιρον θεωρῶ νὰ καταγράψω τὰ ὀνόματα τῶν ἀρχαιοτέρων ἑλληναλβανικῶν οἰκογενειῶν ὡς ἀντέγραψα αὐτὰ ἀπὸ τῶν ἑλληνιστὶ γεγραμμένων ληξιαρχικῶν βιβλίων, τῶν σωζωμένων ἐν τῇ κεντρικῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Πιάνας, τοῦ ΙΣΓ′ αἰῶνος (τοῦ ΙΕ′ αἰῶνος δυστυχῶς δὲν σώζονται). Τὰ ὀνόματα ταῦτα εἶνε:

Ἄλες — Βελούσχι
Βαρβάτο — Μποδὲ
Μπάρτσια — Βόρχιε

Μπούα (λίαν ἀξιοσημείωτον τὸ ἱστορικὸν τοῦτο ὄνομα, τὸ γνωστὸν ἐν Ἀλβανίᾳ καὶ Ἠπείρῳ ἀπὸ τοῦ ΙΓ′. αἰῶνος).

Βουρλέσχι — Κούτσια
Καλεμένι — Διαβολίτσι
Καμάλο — Δίρμι
Καμπίσι — Δωρὰν γρίκο (=φέρων Ἕλληνα)
Καρνέσι — Δόρσα
Κεφαλία — Φίλια
Κέττα — Φλόκα
Κεσίσι — Γράνα (Βράνα)
Κλεσχίτι — Γράμισι
Τσιοῦλε — Οὐζέττα
Κομπολίτι — Ἰργιάννι
Κωνσταντῖνο — Λάλα
Κρίσπι — Λιόπεσι

Μακαλοῦσο	Πλάγγεσι
Μάμουλα	Προβατᾶ
Μάνδαλα	Ρέρες
Μάσσι	Ριβέκο
Μεσαράκια	Σκυλίτσι
Μάτεσι	Σκιρὸ
Ματράγκα	Σάλεσι
Μουσάκια	Σίρκια
Νέγρι	Σπάτα
Πρίφτι	Στάσι
Πέτα	Σούλι

Κόρσο

Ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης πολλὰ τῶν ὀνομάτων τούτων σώζονται μέχρι σήμερον ὡς τοπικὰ ὀνόματα, οὐ μόνον ἐν Ἠπείρῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ, Ἀττικῇ καὶ Πελοποννήσῳ, τὰ δὲ τοπικὰ ταῦτα ὀνόματα ἔλαβον τὴν γένεσιν αὐτῶν ἀπὸ τῶν οἰκογενειῶν, ὧν κτήσεις εἰσι τὰ χωρία, εἰ καὶ δὲν εἶνε ἀσύνηθες παρὰ τοῖς Ἀλβανοῖς καὶ αἱ οἰκογένειαι νὰ λαμβάνωσιν ὀνόματα ἀπὸ τὸν τόπον.

Τελευταῖον ἀναφέρομεν, ὅτι καὶ τοπογραφικὰ ὀνόματα παρὰ τὴν Πιάναν, τὰ ὀνόματα δηλονότι βουνῶν καὶ λόφων, ὡς Ὀξυβοῦλι (= Ὀξυβούνι), Χέλμι, εἶνε ἢ ἀλβανικὰ ἢ ἑλληνικά.

Π. Καρολίδης.

(ἀκολουθεῖ).

Η ΑΓΓΛΙΑ ΕΝ ΚΥΠΡΩ.

Ἡ πολιτικὴ τῆς Ἀγγλίας ἐν τῇ Ἀνατολῇ δὲν ὑπῆρξε βεβαίως πάντοτε ἀπόρροια ἐφαρμογῆς προγράμματος, καθαρῶς προστατευτικοῦ τῶν καταδυναστευομένων λαῶν, ὡς καταφαίνεται ἐκ τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως τῶν διαφόρων γεγονότων ἀπὸ δύο καὶ πλέον περίπου αἰώνων. Δὲν ὑπῆρξε βεβαίως ξένη πρὸς ἴδια πολιτικὰ συμφέροντα, σχετιζόμενα καὶ πρὸς τὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν ἐπικράτησιν αὐτῆς. Ἀλλ' ὑπῆρξεν εὐγενεστέρα πάσης ἄλλης ἀπέναντι τῶν ὑπὸ ζυγὸν εὑρισκομένων λαῶν καὶ πρὸς τὴν ἑλληνικὴν φυλὴν ὠφελιμωτέρα. Δικαίως ὅθεν ὁ Ἑλληνισμὸς ὀφείλει νὰ ᾖ ἐσαεὶ εὐγνώμων πρὸς τὴν θαλασσοκράτειραν χώραν καὶ διαπρύσιος κῆρυξ τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν, τῶν ἐνυπαρχουσῶν εἰς τὰς σκέψεις καὶ εἰς τὴν πορείαν τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς μεγαλουργοῦ Ἀλβιῶνος. Ἀλλ' ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς εὐγενοῦς ταύτης πολιτικῆς, παρουσιάζεται ἀτυχῶς μελανὸν σημεῖον, διὰ τὸ ὁποῖον ἡ ἑλληνικὴ φυλή, χωρὶς νὰ ᾖ ἀχάριστος, δικαιοῦται νὰ ἐκφράσῃ πικρὸν παράπονον πρὸς τοὺς Ἄγγλους. Τὸ σημεῖον τοῦτο καταφαίνεται ἐν τῇ πρὸς τὸν ὁμότιμον, ὁμόφυλον καὶ ὅμαιμον τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς ἀδελφὸν λαὸν τῆς Κύπρου πολιτικῇ αὐτῆς.

Ἀλλ' ἂς ἴδωμεν πρῶτον τί ἐστι Κύπρος.

Ἡ νῆσος Κύπρος, οὖσα ἡ δευτέρα κατὰ τὸ μέγεθος τῶν ἐν τῇ Μεσογείῳ ἑλληνικῶν νήσων καὶ κειμένη ἐν τῇ ἀνατολικωτέρᾳ ἄκρᾳ τῆς Μεσογείου, μεταξὺ Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Συρίας, περιλαμβάνει κατὰ τὰς τελευταίας στατιστικὰς πληροφορίας 237,022 πληθυσμόν. Ὁ πληθυσμὸς οὗτος διανέμεται ὡς ἑξῆς:

Ἕλληνες	182,739
Ὀθωμανοὶ	51,309
Διάφοροι	2,974
ἤτοι	237,022

Ἡ νῆσος Κύπρος, ἀφ' ὅτου ἤρχισαν νὰ συντάσσωνται αἱ χρυσαῖ τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας σελίδες ὑπῆρξεν ἡ πρώτη, ἥτις προσέφερε καὶ αὕτη πλεῖστα ἔνδοξα διὰ τὴν συγγραφὴν ταύτης στοιχεῖα, ἐλάμπρυνε δὲ καθ' ὅλον τὸ μακρὸν διάστημα τοῦ ἱστορικοῦ κόσμου καὶ αὕτη καὶ ἐδόξασε τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα διὰ τῆς μυθολογίας της, διὰ τῶν φιλοσόφων της, διὰ τῶν ἐπισκόπων της, διὰ τῶν ἁγίων της, καὶ

λοιπῶν ἄλλων ἐγκρίτων ἀνδρῶν της. Καίτοι δὲ κατὰ τὸν μακρὸν αὐτὸν χρόνον, διῆλθε πολλὰς ἱστορικὰς περιπετείας καὶ ὑπέστη ποικίλας ὅσας μεταβολὰς ἔμεινεν ἁγνὴ ὡς Ἑλληνὶς παρθένος καὶ διετήρησεν ἀνέκαθεν τὸ ἀκμαῖον, τὸ ἠθικὸν καὶ ἐθνικὸν αὐτῆς αἴσθημα. Τέλος δ' ἀπεσπάσθη κατὰ τὸ 1878 ἐκ τῆς τουρκικῆς ἐπικρατείας, δυνάμει συνθηκῶν, ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας καὶ ἐπὶ εἴκοσι καὶ ἓξ ἤδη ἔτη κατέχεται ὑπ' αὐτῆς, καταταχθεῖσα εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀποικιῶν τῆς Μ. Βρεττανίας. Διοικεῖται ὑφ' ἑνὸς Ἁρμοστοῦ, διοριζομένου ἐπὶ πενταετίαν, φέροντος τὸν τίτλον : «*Μέγας Ἁρμοστὴς τῆς Κύπρου*».

Ὁ Μέγας οὗτος Ἁρμοστὴς ἔχει περὶ ἑαυτὸν δύο συμβούλια, τὸ Ἐκτελεστικὸν καὶ τὸ Νομοθετικόν. Τὸ πρῶτον σύγκειται ἀπὸ ἓξ μέλη, ἅτινά εἰσι ταυτοχρόνως καὶ ἀνώτεροι τῆς νήσου ὑπάλληλοι. Τὸ δὲ Νομοθετικὸν σύγκειται ἐκ 18 μελῶν, ὧν τὰ 6 ἀνήκουσιν εἰς αὐτὸ τὸ Ἐκτελεστικόν, τὰ δὲ λοιπὰ 12, κάτοικοι τῆς νήσου, ἐκλεγόμενα κατὰ πενταετίαν ὑπὸ τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ καὶ ἀποτελούμενα τὰ μὲν 9 ἐξ Ἑλλήνων, τὰ δὲ 3 ἐξ Ὀθωμανῶν. Οἱ ψηφιζόμενοι ὑπὸ τοῦ Νομοθετικοῦ Συμβουλίου νόμοι κυροῦνται ἢ ἀπορρίπτονται ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας καὶ ἔχουσι δικαίωμα ψήφου ὡς ἐκλέκτορες καὶ ἐκλέξιμοι ἐκ τῶν κατοίκων, ὅσοι συνεπλήρωσαν τὸ 21 ἔτος τῆς ἡλικίας των, ἔζησαν πέντε ἔτη διαρκῶς ἐν τῇ νήσῳ καὶ ἐπλήρωσαν τὰς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἐπιβεβλημένας δόσεις.

Ἡ σύστασις δηλ. τοῦ Νομοθετικοῦ εἶνε οὕτω κατηρτισμένη, ὥστε ἐπὶ ζητημάτων γενικωτέρων βλέψεων τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον νὰ μὴ δύναταί ποτε νὰ καταρτίζῃ πλειονοψηφίαν. Ψευδοσύνταγμα δηλ. ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ Μ. Ἁρμοστὴς ἐπέχει θέσιν Νομάρχου, ἐκτελοῦντος τὰς θελήσεις τοῦ ὑπουργείου τῆς βρεττανικῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν παραγωγὴν τῆς νήσου αὕτη εἶνε παραγωγικωτάτη εἰς δημητριακοὺς καρποὺς ἰδίᾳ καὶ οἴνους, ὁσάκις δὲν μαστίζει ταύτην λειψυδρία, εἰς μέταξαν, ξυλοκέρατα (χαρούπια) ποσότητα βάμβακος κλπ. Ἔχει θαυμαστὰ τοπεῖα, ἐκτεινόμενα κατὰ τὰ βορειοδυτικὰ μέρη, ἔνθα ἐξαπλοῦται τὸ περίφημον αὐτῆς ὄρος *Τρόωδος* καὶ αἱ ἐξοχαὶ τῆς ὡραιωτέρας τῆς νήσου πόλεως Λεμεσοῦ. Βιομηχανίαν μεγάλην δὲν ἔχει ἡ νῆσος. Ἐν Λεμεσῷ μόνον ὑπάρχει τοιαύτη, συγκειμένη ἐξ οἰνοποιΐας καὶ πνευματοποιΐας, καὶ ἐξ ἑνὸς ἐργοστασίου κεραμοποιΐας, ἐσχάτως ἱδρυθέντος διὰ μετοχικοῦ κεφαλαίου.

Ὑπάρχει ἐπίσης καὶ μεγάλη ἐν σχέσει πρὸς τὸν τόπον βιομηχανία καπνῶν καὶ σιγαρέττων, διενεργουμένη ὑπὸ πολλῶν ἐργοστασίων. Προκειμένου περὶ ἐμπορίου δὲν ἔχει μέγα τοιοῦτον ἡ Κύπρος· ἀλλ' ἐν σχέσει πρὸς τὸν πληθυσμὸν αὐτῆς λίαν ἐπαρκές, ἅτε ἐνεργούμενον διὰ δέκα καὶ ἐννέα περίπου ἑκατομμυρίων φρ. ἐτησίως, ὧν τὰ μὲν 10—11 ἑκατομ. ἀνήκουσιν εἰς τὴν εἰσαγωγήν, τὰ δὲ ὑπόλοιπα εἰς τὴν ἐξαγωγήν.

Τοιαύτης οὔσης δι' ὀλίγων τῆς Κύπρου, καὶ περιλαμβανούσης ὅλα τὰ στοιχεῖα

τῆς εὐημερίας, ἅτινα καὶ ἡ φύσις ἐδώρησεν αὐτῇ καὶ τῶν κατοίκων της ἡ πνευματικὴ εὐφυΐα καὶ ἡ ἀνάπτυξις, ἡ σκορπισθεῖσα ἐπὶ τόσα τώρα ἔτη καὶ ὑπὸ τοῦ ἀρίστου παγκυπρίου Γυμνασίου αὐτῆς καὶ ὑπὸ τῶν ἐπιστημόνων της παρέσχε καὶ παρέχει, ἔπρεπε νὰ παρουσιάσῃ φαινόμενον ἀποικιακῆς εὐδαιμονίας ὑπὸ τὴν διοικητικὴν αἰγίδα τῆς Ἀγγλίας.

Ἀλλ' ὡς ἐν ἀρχῇ εἴπομεν ἡ Ἀγγλία δὲν ἔλαβε δυστυχῶς ὑπὸ τοιαύτας σκέψεις τὴν Κύπρον.

Ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψει, ὅτι ἡ εὐημερία ἑνὸς λαοῦ, ἀπαλλασσομένου ἀπὸ αὐθέντην, οὗτινος τὸ διοικητικὸν σύστημα ἔχει καταδικασθῇ ὑπὸ τῆς Εὐρώπης, διότι δὲν συνάδει πρὸς τὸν νεώτερον πολιτισμόν, τὸν ἐπιδιώκοντα τὴν ἐξύψωσιν τοῦ ἀτόμου, δὲν ἐξαρτᾶται μόνον ἐκ τῆς ἀπαλλαγῆς ταύτης, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ οἰκονομικοῦ κλοιοῦ ὁ ὁποῖος διέπει καὶ διακανονίζει τὰς τύχας τῶν λαῶν, καθίσταται δῆλον, ὅτι ἡ Ἀγγλία ἐπετέλεσε τὸ ἓν καλόν, ἤτοι τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Κύπρου, διὰ τὴν Κύπρον, ἐνήργησεν ὅμως ὑστεροβούλως καὶ ἐπεδίωξεν ἐξ ἑτέρου τὸ ἕτερον, ἤτοι τὴν ὑλικὴν κάρπωσιν δι' ἑαυτὴν καὶ μόνον ἀποκλειστικῶς. Εἰς ἀντάλλαγμα κτήσεων τουρκικῶν, καταληφθεισῶν ὑπὸ τῆς Ρωσσίας ἡ Ἀγγλία, καταλαβοῦσα τὴν Κύπρον, διεκήρυττεν διά τε τῆς διπλωματίας αὐτῆς ὡς καὶ διὰ τοῦ πρώτου σταλέντος Ἁρμοστοῦ αὐτῆς, ὅτι κατελάμβανε τὴν νῆσον, ὅπως καταστήσῃ ταύτην εὐτυχῆ καὶ ὅπως προπαρασκευάσῃ ὡς τάχιον τὸν δρόμον πρὸς τὴν ποθητὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος ἕνωσιν, συμφώνως ταῖς ἀρεταῖς καὶ ταῖς σκέψεσι τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ.

Ταῦτα ὅμως εἶνε προσχήματα. Τὸ πραγματικὸν ἦτο, ὅτι κατελάμβανε ταύτην μὲ σκέψιν ἀναξίαν τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ, ἵνα διὰ τῆς καταδυναστεύσεως καὶ τῆς ὑλικῆς στενοχωρίας τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ πληρώσῃ ἴδιον σφάλμα, διαπραχθὲν ὑπὸ τῶν πολιτικῶν αὐτῆς εἰς βάρος τῶν οἰκονομικῶν αὐτῆς. Εἶνε φοβερὸν τῇ ἀληθείᾳ ν' ἀναλογίζεταί τις, ὅτι ὑπὸ τὸ πρόσχημα πληρωμῆς φόρου ὑποτελείας, ὁ κυπριακὸς λαὸς πληρώνει 92 χιλιάδ. λιρῶν κατ' ἔτος, διὰ τόκους δανείου τῆς Τουρκίας, ἐγγυηθέντος, τίς οἶδε, ἐν ποίᾳ πολιτικῇ παραζάλῃ ἢ διὰ τίνας πολιτικοὺς σκοπούς, ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας. Ὁ φόρος οὗτος τῆς ὑποτελείας, ὁ τόσον ἐπαχθής, εἶνε ἡ μεγαλειτέρα οἰκονομικὴ καταστροφὴ τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ, διότι τῷ ἀφήρεσε μέχρι τοῦδε πᾶσαν ἰκμάδα ζωῆς καὶ ἐξακολουθῶν νὰ πληρώνηται θὰ τὸν περισφίγξῃ ὥσπερ ὄφις καὶ θὰ τὸν ἀποπνίξῃ οὕτως ὥστε θὰ ἔχῃ ἡ Ἀγγλία τὸ εὐτύχημα νὰ μὴ ἀκούῃ τὰς φωνὰς λαοῦ, διαμαρτυρουμένου, ὃν αὐτὴ ἀνέλαβε νὰ ἐκπολιτίσῃ καὶ καταστήσῃ εὐτυχῆ!

Η Κύπρος εἶνε παραγωγὸς νῆσος εἰς δημητριακά, οἴνους, ξυλοκέρατα (χαρούπια) βάμβακας, λινοὺς καὶ ἔχει ἐκτάσεις, ὅπως καρπωθῇ τὰ ἐκ τῆς γεωργίας ἀγαθά, βελτιοῦσα καὶ ρωννύουσα ταύτην. Αὗται ἄλλως τε ὑπῆρξαν αἱ ζωτικαὶ δυνάμεις αὐτῆς καὶ δι' αὐτῶν ἐπὶ τόσους αἰῶνας διέθρεψε καὶ συνετήρησεν οὐχὶ 257 χιλι-

άδας πληθυσμόν, οἷος εἶνε ὁ τῆς Κύπρου σήμερον, ἀλλὰ περὶ τὸ ἓν ἄλλοτε ἑκατομμύριον. Λοιπὸν δικαίως διὰ τοῦτο τόσον οἱ νομοθέται Κύπριοι, ὅσον καὶ αὐτοὶ οἱ Ἄγγλοι ἔστρεψαν τὴν προσοχὴν αὐτῶν εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς χώρας ἀπὸ τῆς κατοχῆς καὶ ἐντεῦθεν. Ἀλλὰ καὶ ἡ προσοχὴ καὶ αἱ προσπάθειαι ἀμφοτέρων ἀπέτυχον, διότι ἡ Ἀγγλία κατὰ τὸ οἰκονομολογικὸν αὐτῆς σύστημα ἐνῷ δὲν ἐννοεῖ νὰ διαθέσῃ οὐδ' ὀβολὸν ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου αὐτῆς διὰ τοὺς ἰθαγενεῖς λαοὺς τῶν ἀποικιῶν αὐτῆς, ἐξ ἑτέρου ἀφαιρεῖ ὅ τι περισσεύει ἐκ τῶν προσόδων τῶν ἀποικιῶν τούτων, εἴτε ἀμέσως, εἴτε ἐμμέσως. Καὶ ἀληθὲς μὲν ὅτι διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς γεωργικῆς προόδου ἐν Κύπρῳ, εἰς ἣν ὑπάγεται καὶ ἡ κτηνοτροφική, ἵδρυσεν ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν γεωργικὸν τμῆμα.

Ἐπίσης ἐλήφθη πρόνοια περὶ γενικωτέρων προστατευτικῶν τῆς γεωργίας μέτρων ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐγένοντο τὰ περίφημα καταστάντα ἀρδευτικὰ ἔργα, τὰ τοσοῦτον διαφημισθέντα καὶ ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ τύπου καὶ ὑπὸ τῶν Ἄγγλων πολιτευομένων. Ἀλλὰ τὰ ἔργα ταῦτα ὄχι μόνον ὑπῆρξαν καὶ εἰσὶν ἀνεπαρκῆ διὰ χώραν, ἣν μαστίζει ἡ λειψυδρία, ἀλλὰ καὶ προσέφερον ἄδωρον τῇ γεωργίᾳ δῶρον, διότι αἱ ἐκ τῆς ἀρδεύσεως ὠφελίαι προεπληρώθησαν ὑπὸ τῶν Κυπρίων, ἀναγκασθέντων νὰ ὑποστῶσιν ἐκτάτους φορολογίας διὰ τὴν κατασκευὴν αὐτῶν. Ἐξ ἄλλου τὸ φορολογικὸν σύστημα τῆς δεκάτης ἐπὶ τῶν δημητριακῶν καρπῶν εἶνε τόσον ἄδικον καὶ τόσον καταθλιπτικόν, ὥστε ἐὰν ὑφίσταται σήμερον γεωργία καὶ ἐν Κύπρῳ τοῦτο δὲν εἶνε ἀπόρροια εὐχαριστήσεως καὶ κέρδους τινός, προερχομένου ἐκ τῆς ἐργασίας, ἀλλ' ἀπόρροια αὐτοσυντηρήσεως τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο, ὄχι μόνον ὁ Κύπριος πληρώνει 50 ἐπὶ τοῖς ο)ο, ἤτοι τὸ ἥμισυ τῆς παραγωγῆς αὐτοῦ, ἀλλὰ ἐὰν συμπέσῃ—καὶ συμπίπτει πολλάκις εἰς πάντα ἀγρότην—νὰ ὀφείλῃ τῇ Κυβερνήσει καὶ ἄλλους φόρους, κατάσχεται ἀπὸ τῶν ἁλωνίων καὶ ἀπὸ τοῦ κτήματος τὸ προϊὸν αὐτοῦ πρὸς πληρωμὴν τοῦ φόρου καὶ τὸ ἕτερον ἥμισυ καὶ μένει οὕτω γυμνὸς ὁ ἀτυχὴς Κύπριος. Καὶ δανείζει μὲν πρὸς παράτασιν τῆς βιωτικῆς ἐλπίδος ἡ Κυβέρνησις τὸν ἀπαιτούμενον διὰ τὸ ἀκόλουθον ἔτος σπόρον καὶ ἐκ τοῦ δανειστικοῦ ταμείου ὀλίγα χρήματα, ἀλλὰ τὰ δάνεια ταῦτα γίνονται ὑπὸ τοιούτους ὅρους, ὥστε δύνανται οὗτοι «νὰ κινήσωσι τὸν φθόνον τοῦ Σάϋλωκ» κατὰ τὸν κ. Σακαλῆν.

Πίπτει ἡ ἀκρὶς εἰς τὴν νῆσον καὶ ἐνῷ πᾶσα Κυβέρνησις δαπανᾷ ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου διὰ τὴν καταστροφὴν μιᾶς ἐπιδημίας, ἡ ὁποία θὰ διαρκέσῃ ἐπί τινα μόνον χρόνον, ἡ ἀγγλικὴ Διοίκησις τῆς Κύπρου ἐπιβάλλει ἴδιον φόρον, τὸν λεγόμενον ἀκριδικὸν φόρον. Εἰσπράττει δ' ἐκ τοῦ φόρου τούτου ἀπὸ τοῦ 1881 μέχρι τοῦ 1901 158,440 χιλ. λίρας. Καὶ ἐνῷ παρέρχεται ἡ ἀκρὶς ὁ φόρος μένει πρὸς τιμὴν τῆς Ἀγγλίας.

Κατὰ τὸν ἴδιον ἀρνητικὸν τρόπον παρέχεται ἡ προστασία τῆς Ἀγγλίας τῷ κυπριακῷ λαῷ καὶ διὰ τὴν ἐνίσχυσιν καὶ βελτίωσιν τῆς κτηνοτροφίας αὐτοῦ καὶ

διὰ τὴν βιομηχανίαν αὐτοῦ καὶ διὰ τὰς λοιπὰς παραγωγικὰς τῆς νήσου δυνάμεις. Διὰ τοῦτο διερχόμενος πρὸ καιροῦ τὴν Κύπρον, ὅτε ἡ οἰκονομικὴ αὐτῆς κρίσις ἡ ἐκ τῆς περισσῆς λειψυδρίας ἦν ἐκτάκτως φοβερά, εὗρον οἰκτρὰν τῶν χωρικῶν τὴν εἰκόνα, ἄλλων μὲν πωλούντων εἰς εὐτελεστάτας τιμὰς τὰ καλλίτερα αὐτῶν κτήνη διὰ νὰ σωθῶσιν ἐκ τῆς πείνης, ἄλλων δὲ ὁδηγούντων τὰ ὑπολειφθέντα αὐτοῖς εἰς τὰς ἀπωτάτας τῆς νήσου ἄκρας, ὅπου ὑπῆρχον ὀλίγα βλαστήματα χλόης διὰ νὰ σωθῶσι ταῦτα, σωζόμενοι σὺν αὐτοῖς καὶ οὗτοι. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἐνῷ ἡ Κυβέρνησις ἔπρεπε νὰ φροντίσῃ ὅπως ἱδρυθῇ ἐν τῇ νήσῳ μία Γεωργικὴ Τράπεζα, δυναμένη, ἐξ ὅσων μέχρι τοῦδε εἴπομεν, καὶ αὐτὴ νὰ ὠφεληθῇ καὶ τὸν λαὸν νὰ ὠφελήσῃ, σκέπτεται νὰ καταδαπανήσῃ σεβαστὰ ποσὰ πρὸς κατασκευὴν σιδηροδρόμου ἀπὸ Ἀμμοχώστου μέχρι Λευκωσίας. Ἀλλ' ὁ σιδηρόδρομος δυνατὸν νὰ χρησιμεύῃ δι' ἰδίας βλέψεις τῆς Ἀγγλίας, εἰς τὸν κυπριακὸν ὅμως λαὸν εἶνε παντελῶς καὶ ἄχρηστος καὶ ἐπιζήμιος. Ἄχρηστος μὲν διότι δὲν ἔχει μέγα ἐμπόριον ἡ Κύπρος, ὥστε νὰ ἀνταποκρίνηται εἰς τὰς δαπάνας, ἐπιζήμιος δὲ διότι καὶ ἡ κατασκευὴ τοῦ εἰρημένου σιδηροδρόμου καὶ ἡ μετέπειτα συντήρησις αὐτοῦ θέλει φυγαδεύῃ ἐτησίως ποσὸν λιρῶν πλέον τῶν 20-25 χιλιάδων. Ἐὰν ἐδίδετο ἡ προσήκουσα προσοχὴ εἰς τὴν γεωργίαν ἡ χρηματικὴ εἰσαγωγὴ τῆς νήσου θὰ ὑπερέβαινε τὰ 15 ἑκατομμύρια φρ. καὶ δὲν θὰ ἠναγκάζετο ὁ Κύπριος οὔτε νὰ ἐκπατρισθῇ, οὔτε νὰ μεταβληθῇ εἰς ἐπαίτην, ὥστε νὰ ἐξαναγκάζῃ τὴν Α. Ἐξοχότητα τὸν Ἁρμοστὴν τῆς νήσου Κύπρου κ. Σμὶθ νὰ προτείνῃ ἐνώπιον τοῦ Νομοθετικοῦ τὴν ψήφισιν εἰδικοῦ νόμου, πρὸς περιστολὴν τῆς ἐν τῇ Νήσῳ ἐπαιτείας. Καὶ ἐνῷ ἐσκέφθη τοῦτο ἐκ τῶν πρώτων ἡ Α. Ἐξοχότης δὲν ἐσκέφθη νὰ ὑποδείξῃ τῇ αὐτῇ κυβερνήσει ἄλλον θεραπείας τρόπον, λαμβάνων ὑπ' ὄψει ὅτι, οὐδεὶς λαὸς κατέρχεται μέχρι τοιούτου σημείου ταπεινώσεως καὶ ἐξευτελισμοῦ, κατὰ μείζονα δὲ λόγον ὁ φιλόπονος Κύπριος, ἐὰν μὴ ἀνώτεραι τῆς θελήσεως αὐτοῦ δυνάμεις τὸν ἐξηνάγκαζον.

Ἀλλὰ φαίνεται, ὅτι τοῦτο εἶνε τῆς Ἀγγλίας τὸ πρόγραμμα ἐν Κύπρῳ, ἵνα ταπεινώσῃ καὶ ἐξευτελίσῃ τὸν Κύπριον. Καὶ τὴν ταπείνωσιν ταύτην δὲν ἔχομεν βεβαίως τὸν ἐγωϊσμὸν νὰ εἴπωμεν, ὅτι τὴν προκαλεῖ ἡ σταθερὰ τῶν Κυπρίων ἄμυνα ὑπὲρ τῶν ἱερῶν καὶ ἁγίων αὐτῶν καὶ οἱ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἐκδηλούμενοι ἐθνικοὶ αὐτῶν πόθοι. Τὸν προκαλεῖ ἀφ' ἑνὸς ὁ ἀγγλικὸς ἐγωϊσμός, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ φιλοχρήματον καὶ τὸ μὴ γενναιόδωρον τοῦ Ἄγγλου καὶ τὸ σκληρὸν καὶ τραχὺ αὐτοῦ πρὸς αἰσθηματικὸν λαόν, ἅτινα πάντα ἐὰν μή τι ἄλλο, θ' ἀποτελέσωσιν ὅμως ἐν τῷ πολιτικῷ τῆς Ἀγγλίας βίῳ ἥκιστα φωτεινὰ καὶ ἐκπολιτιστικὰ σημεῖα.

Τὰ δημόσια ἔργα τῆς νήσου Κύπρου δὲν εἶνε βεβαίως οὔτε μέγαρα δημόσια, οὔτε λεωφόροι, οὔτε ἄλλα τινὰ πολυτελείας ἢ ἐπιδείξεως ἀντικείμενα, ὥστε ἡ φωνὴ τοῦ Κυπρίου νὰ πνίγηται εἰς γέλωτας εἰρωνείας ὅταν ὁμιλεῖ περὶ αὐτῶν καὶ διαμαρτύρεται. Εἶνε ἔργα ἀπολύτου ἀνάγκης, σκοποῦντα τὴν τοπικὴν αὐτοῦ εὐημε-

ρίαν, τὴν ὁποίαν ἐνῷ πληρώνει δὲν ἔχει. Τὸ ὁδικὸν σύμπλεγμα, τὰ ἀρδευτικὰ ἔργα, οἱ λιμένες, τὰ σχολεῖα, ἰδοὺ τίνα εἰσὶ τὰ ἐν Κύπρῳ δημόσια ἔργα.

Ἡ ἀνάπτυξις λαοῦ τινός, ἥτις ἀνυψοῖ τὸ ἄτομον, ἐξημερώνει τὰ ἤθη, διδάσκει καὶ ποδηγετεῖ αὐτὸ πρὸς τὸν ἐκπολιτισμὸν εἶνε ἀνάλογος πρὸς τὴν πνευματικὴν μόρφωσιν, τὴν ὁποίαν ὁ λαὸς οὗτος κέκτηται. Ὁ κυπριακὸς λαός, βιώσας ἐπὶ ἔτη τώρα ὁλόκληρα ὑπὸ τὴν τουρκικὴν δεσποτείαν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιδιώξῃ ἐλευθέρως τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ μόρφωσιν καὶ νὰ ἔχῃ κατ' ἀκολουθίαν τὴν ἐκ τῆς μορφώσεως ταύτης προκύπτουσαν ἀνάπτυξιν. Τοιούτου λοιπὸν λαοῦ ἡ Ἀγγλία δεσπόσασα ἔπρεπε, συμφώνως πρὸς τὰς φιλελευθέρους καὶ ἐκπολιτιστικὰς ἀρχὰς τοῦ ἀγγλικοῦ ἔθνους, μετὰ εἰκοσιπενταετῆ ἀγγλικὴν Διοίκησιν ἂν μή τι ἄλλο μεῖζον, τοὐλάχιστον ὅμως νὰ ἔχῃ ἀρκούντως ἱκανοποιήσῃ αὐτόν. Δὲν ἔπρεπε, κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην, νὰ ὑπάρχῃ χωρίον ἐν Κύπρῳ ἄνευ σχολείου καὶ διδασκάλου, διότι λαμβανομένου ὑπ' ὄψει, ὅτι ἡ Κύπρος ἀποτελεῖ αὐτονομίαν καὶ αὐτοδιοίκησιν καὶ ἔχει ἐτήσιον προϋπολογισμὸν ἐσόδων 200 καὶ πλέον χιλιάδων λιρῶν, δὲν δύναται νὰ συγκριθῇ πρὸς τοὺς διαφόρους ἄλλους λαούς, τοὺς ἀποτελοῦντας πολυσύνθετον ὀργανικὸν κράτος. Ἀλλ' ὡς καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴπομεν ἡ Ἀγγλία πάντοτε ἐσκέφθη καὶ σκέπτεται διὰ τὴν Κύπρον ὡς μητρυιά. Τούτου ἕνεκα λειτουργοῦσιν ἐν Κύπρῳ σήμερον 269 σχολεῖα ἀρρένων ἑλληνικὰ καὶ 33 θηλέων, περιλαμβάνοντα ἐν ὅλῳ ἀριθμὸν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν 11955 ἄρρενα, 3631 θήλεα, πάντων διδασκομένων ὑπὸ 352 διδασκάλων καὶ διδασκαλισσῶν. Ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἑλληνικὸν πληθυσμόν, ὅστις ὡς εἴπομεν ἀνέρχεται εἰς 182739 κατὰ τὰς τελευταίας στατιστικὰς εἶνε πᾶν ἄλλο ἢ τιμητικός, τόσον διὰ τὴν Κύπρον ὅσον καὶ διὰ τὴν Ἀγγλίαν, διότι δίδει ἡμῖν μόλις 6—7 ἐπὶ τοῖς ἑκατόν.

Ἀλλ' ἆρά γε πταίει διὰ τοῦτο ὁ Κύπριος ἢ Ἀγγλία;

Βεβαίως ἡ δευτέρα, ὁπόταν ἔχομεν ὡς δεδομένον, ὅτι οὔτε εὐφυΐας στερεῖται, οὔτε ἀποστροφὴν πρὸς τὴν πνευματικὴν μάθησιν ᾐσθάνθη πώποτε ὁ Κύπριος. Ἀποδείκνυται τοῦτο ἐξ αὐτοῦ τοῦ ποσοῦ, τὸ ὁποῖον ἡ ἀγγλικὴ διοίκησις ἔχει ἀναγράψῃ ἐν τῷ προϋπολογισμῷ αὐτῆς διὰ τὴν ἐν τῇ νήσῳ κατωτέραν ἐκπαίδευσιν. Διὰ τὰ λειτουργοῦντα σχολεῖα ἀπαιτεῖται ποσὸν 9,500 περίπου — 10,000 λιρῶν. Ἐξ αὐτῶν ἡ κυβέρνησις δὲν πληρώνει ἐκ τοῦ ὅλου προϋπολογισμοῦ τῆς νήσου, τοῦ ἀνερχομένου εἰς 200 χιλ. λιρῶν, εἰμὴ μόνον 4,264 χιλ. λιρῶν. Τὸ ὑπόλοιπον καταβάλλουσιν αὐταὶ αὗται αἱ ἑλληνικαὶ τῶν διαφόρων χωρίων κοινότητες. Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ποσὸν τῶν 4,264 λιρῶν δὲν ἔχει ἀναγράψῃ ἡ ἀγγλικὴ διοίκησις ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τῆς νήσου, ὡς καθαρῶς εἰδικὸν κονδύλιον τῆς ἐκπαιδεύσεως— θὰ ἦτο τοῦτο αἶσχος—ἀλλ' ὡς βοήθημα διὰ τὰ σχολεῖα. Ἐξ οὗ προκύπτει, ὅτι

ἐὰν τῇ ἦτο δυνατὸν καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ ποσὸν δὲν θὰ τὸ κατέβαλλε, φρονοῦσα ἴσως ὅτι εἶνε πολυτέλεια διὰ τὸν Κύπριον νὰ γινώσκῃ καὶ γράμματα!

Ἐντεῦθεν ὄχι μόνον δὲν ἐπολλαπλασιάσθησαν τὰ σχολεῖα ἐν Κύπρῳ, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπάρχοντα δὲν λειτουργοῦσι καλῶς, ἐλλείψει τοῦ καταλλήλου προσωπικοῦ. Οἱ διδάσκαλοι λαμβάνουσιν ὡς ἐτήσιον μίσθωμα τὸ ἀνώτερον 30—35 λίρας, τὸ δὲ κατώτερον 17! Ὅσον δήποτε ἐνθουσιασμὸν καὶ ἂν ἔχωσιν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, ὅσην προθυμίαν καὶ ἂν δεικνύωσι πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντος αὐτῶν εἶνε φύσει ἀδύνατον νὰ τὸ ἐκτελέσωσι, μισθοδοτούμενοι τόσον γλίσχρως. Καὶ ὅμως ὡς κ. Σακαλῆς ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ παρατηρεῖ, ὅτι ἐν τῇ βρεττανικῇ Γουϊάννῃ, ἐχούσῃ πληθυσμὸν 278,328, ἡ Κυβέρνησις τῆς Ἀγγλίας δαπανᾷ διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν 21 χιλ. 663 λιρῶν ἐτησίως, ἐν Βαρβάδῳ, ἐχούσῃ πληθυσμὸν 195 χιλ. 16,727 λιρῶν καὶ ἀλλαχοῦ τὰ ἀνάλογα ποσά.

Διατί καὶ διὰ τὴν Κύπρον ἐν ταῖς σκέψεσι τῆς Ἀγγλίας νὰ μὴ ἐπικρατῇ τὸ αὐτὸ μέτρον;

Δὲν δικαιούμεθα λοιπὸν ἡμεῖς νὰ βοῶμεν μετὰ τῶν Κυπρίων, ὅτι ἡ Ἀγγλία, τὸ φιλελεύθερον καὶ φιλοδίκαιον κράτος τοῦ κόσμου, ἀδικεῖ την νῆσον Κύπρον;

Ἐὰν δὲν ἐνυπῆρχεν ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν Κυπριων ὁ πρὸς τὴν μάθησιν καὶ τὴν πρόοδον ὀργασμὸς και ὁλόκληρος ἡ νῆσος ἀφίετο εἰς τὰς διοικητικὰς διαθέσεις τῆς Ἀγγλίας ἀσφαλῶς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι καὶ σήμερον ἀκόμη ἡ Κύπρος ὑπὸ ἔποψιν μορφώσεως θὰ ἦτο πολὺ χείρων παρ' ὅ τι ἦτο κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς τῆς δουλείας χρόνους. Ἡ ἀποβαρβάρωσις δὲ καὶ ἡ ἀποκτήνωσις θ' ἀπετέλουν τότε τὰ προοδευτικὰ σημεῖα τῆς φίλης προστάτιδος, δι' ἃ θὰ εἶχεν ἀναμφιβόλως καὶ πάλιν τὸ θάρρος—ἵνα μὴ ἄλλω εἴπω—ὁ Τσάμπερλαϊν νὰ διακηρύξῃ ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Βουλῆς, ὅτι «ἡ κατάστασις τῆς Κύπρου εἶνε ἀναφιβόλως καλλιτέρα ἢ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς κατοχῆς!»

Ἀλλ' ἐὰν ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἡ κατάστασις τῆς Κύπρου εἶνε καλλιτέρα τοῦτο δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν ἀγγλικὴν Διοίκησιν τῆς νήσου. Λειτουργοῦσιν ὄντως ἐν ταῖς πόλεσι καὶ ἐν ταῖς κωμοπόλεσι τῆς Κύπρου καὶ ἄλλα ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα, ὧν πάντων προεξάρχει τὸ ἐν Λευκωσίᾳ Παγκύπριον, εἶτα τὸ ἡμιγυμνάσιον τῆς Λάρνακος καὶ τὰ σχολεῖα τέλος τῆς Λεμεσοῦ, ἅτινα ὡς ἑστία πνευματικὴ ὑποκαίουσι καὶ θερμαίνουσι τὸν πρὸς τὰ γράμματα ἔρωτα τῆς κυπριακῆς νεότητος, ὡς λαμπάδες δὲ φωτειναὶ διαχέουσι τὸ πνευματικὸν αὐτῶν φῶς καὶ εἰς τὴν τελευταίαν ἄκραν τῆς νήσου. Ἀλλὰ δι' αὐτὰ ἡ Κυβέρνησις ὄχι μόνον δὲν **ἐδαπάνησεν οὔτε ἓν σελίνιον**, ἀλλ' οὔτε ἐνδιαφέρον κἂν ἔδειξε. Πᾶν ὅ τι ὑπάρχει αὐτόθι εἶνε ἔργον καθαρῶς ἰδιωτικόν, ὀφειλόμενον εἰς τὸ χρῆμα τοῦ ἀγρότου ἢ τοῦ πλάνητος μακρὰν τῆς φιλτάτης Κύπρου Κυπρίου ἐξ ἑνός, καὶ ἐξ ἑτέρου εἰς τοὺς κόπους καὶ τὰς θυσίας τῶν διδασκόντων καὶ διευθυνόντων τὰ σχολεῖα ταῦτα ἐπὶ σειρὰν ὅλην ἐτῶν.

Τὸ Παγκύπριον Γυμνάσιον π. χ. ἱδρύθη πρὸ δεκαετίας δι' ἐράνων, συλλεγέντων

καθ' ὅλα τὰ χωρία τῆς Κύπρου ὑπὸ ἐπιτροπῆς καὶ ὑπὸ τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κυπριακῆς ἀδελφότητος, ἥτις προσέφερε καὶ προσφέρει ἔτι κατ' ἔτος πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ τὸ ποσὸν τῶν 150 λιρῶν. Τὴν αὐτὴν προέλευσιν ἔχει καὶ τὸ ἐν Λευκωσίᾳ Παρθεναγωγεῖον, ὅπως καὶ τὸ ἐν Λάρνακι ἡμιγυμνάσιον, ὅπως καὶ τὰ ἐν Λεμεσῷ σχολεῖα. Διὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα προσέφερεν οὐκ ὀλίγα καὶ ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις.

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἡ Ἀγγλία ἐν Κύπρῳ καὶ ἐν τούτῳ ἀκόμη τῷ σημείῳ κατέδειξεν, ὅτι πᾶν ἄλλο ἢ τὴν πρόοδον καὶ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς ποθεῖ. Δὲν ἠθελήσαμεν νὰ ὑπερβάλλωμεν τὰ πράγματα καὶ δι' αὐτὸ παρετάξαμεν, εἰς ὅσα μέχρι τοῦδε ἐγράψαμεν, τοὺς ἀριθμούς. Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἡ ἀγγλικὴ πολιτική, εἴτε κατὰ χάριν, εἴτε ὑπὸ συμφέροντος δὲν ἔβλαψεν ἄχρι τοῦδε τὴν Ἑλλάδα καὶ ὅτι ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες ἐδείξαμεν διὰ τοῦτο, ὅτι ἀναγνωρίζομεν πλειότερον ἀφ' ὅ τι πρέπει τὰς χάριτας τῆς ἀγγλικῆς πολιτικῆς. Δὲν ἕπεται ὅμως, ὅτι καὶ δὲν πρέπει νὰ κραυγάσωμεν ὅταν μᾶς κόπτωσι τὸν δάκτυλόν μας, διότι μέλος τοῦ σώματός μας ἀποτελεῖ καὶ οὗτος.

*
* *

Ἡ ἑνωτικὴ ἰδέα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, φιλοτεχνηθεῖσα ἐν τῷ σταδίῳ τοῦ ἱεροῦ χώρου τῆς Ὀλυμπίας ἀπεκρυσταλλώθη ἔπειτα ἐν τῷ Παρθενῶνι ἐπὶ τοῦ βράχου τῆς Ἀκροπόλεως. Καὶ ὑπῆρξεν ἔκτοτε ὁ Παρθενὼν ὁ ἥλιος τῆς ἐθνικῆς ἑνώσεως, ὁ καταυγάσας ἐπὶ αἰῶνας ὁλοκλήρους τὰ διάφορα τμήματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ὁ διαθερμάνας τὴν μεγάλην ἐθνικὴν Ἰδέαν. Ἀλλ' ἐπῆλθον χειμεριναὶ νύκτες καὶ τὸν γλαυκὸν οὐρανὸν ἐπεσκίασαν βαρβαρικὰ νέφη. Αἱ λαμπραὶ τοῦ ἡλίου τότε ἀκτῖνες ἔπαυσαν φωτίζουσαι τὰ πέριξ καὶ μικροῦ δεῖν ἐνόμισέ τις, ὅτι αἰώνιον σκότος ἔμελλε νὰ περικαλύψῃ πᾶν τὸ ἑλληνικόν! Ἀλλ' ἐὰν ἔπαυσαν λάμπουσαι εἰς τὸν ὁρίζοντα αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἐθνικοῦ ἡλίου, δὲν ἔπαυσε καίουσα ἡ ἐθνικὴ ἑστία, ἥτις διαθερμαίνουσα τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα ἐτήρει ἐν ἐγρηγόρσει τὸ Γένος κατὰ τὰς χειμερινὰς τῆς δουλείας νύκτας.

Ὁ Παρθενὼν ἔκτοτε ὑπῆρξε τὸ ὀνειρῶδες σύμβολον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, περὶ τὸ ὁποῖον ἐξυφάνθησαν ὅλα τὰ ἐθνικὰ ὄνειρα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς καὶ ἐμεγαλύνθησαν ἅπασαι αἱ ἐθνικαὶ ἰδέαι. Λίαν ὅθεν ἐπιτυχῶς ὁ καλλιτέχνης Φώσκολος, συμβολίζων τῆς Κύπρου τὸ ἐθνικὸν ὄνειρον ἐδημιούργησε τὴν ἀνωτέρω εἰκόνα, θεὶς ὡς τέρμα τοῦ ὀνείρου αὐτῆς τὸν Παρθενῶνα. Καὶ ἐνῷ ὅλος ὁ πεπολιτισμένος κόσμος ἀνέμενε τὴν πραγμάτωσιν τοῦ ὀνείρου τούτου, ὅταν εἶδεν, ὅτι ἡ φιλελεύθερος Ἀγγλία κατέλαβε τὴν νῆσον Κύπρον, καὶ ἐν ὀνόματι τῆς Ἀνάσσης αὐτῆς διεκήρυξεν, ὅτι «ἐν τῇ διαχειρίσει τῶν δημοσίων πραγμάτων θὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψει οἱ εὔλογοι πόθοι τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ», οἱ Ἄγγλοι πολιτικοί, λησμονοῦντες τὴν ἀγγλικὴν καὶ ἑλληνικὴν ἱστορίαν ζητοῦσι καὶ αὐτὴν τὴν ἱστορίαν νὰ διαστρέψωσι καὶ αὐτὴν τὴν καταγωγὴν τῶν Κυπρίων νὰ μεταβάλωσι!

Οἱ διάφοροι κατακτητικοὶ λαοί, οὓς ἡ ἀπληστία τῆς κατακτήσεως καὶ τῶν ἠθῶν ἡ βαρβαρότης ἐξώθησε νὰ καταλάβωσι ξενικὰς χώρας, ἐδῄωσαν ὁμολογουμένως, κατέστρεψαν καὶ διὰ τοῦ πυρὸς μετέβαλον αὐτὴν τὴν ὄψιν τῶν κατακτηθεισῶν χωρῶν· ἀλλὰ τὴν καταγωγήν, τὸ γένος τῶν κατοίκων οὐδεὶς τούτων ἐζήτησέ ποτε νὰ θίξῃ. Διαπορεῖ τις ἐντεῦθεν καὶ ἀγνοεῖ τίνας φράσεις νὰ μεταχειρισθῇ, ὅπως ἐκφράσῃ τὴν ἀπορίαν του ταύτην διὰ τὴν πορείαν καὶ διὰ τὰς σκέψεις τῶν Ἄγγλων ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο.

Οὐδόλως ὅθεν ἀπαράδοξον διατί οἱ Κύπριοι, ἀγωνιζόμενοι τὸν εὐγενέστερον τῶν ἀγώνων ζητοῦσι διὰ συλλαλητηρίων ἑκάστοτε, διὰ ψηφισμάτων, διὰ διαμαρτυριῶν, διὰ τῆς δημοσιογραφίας νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν καταγωγὴν αὐτῶν καὶ νὰ ἀπορρίψωσι τὰς ὕβρεις, τὰς ὁποίας οἱ Ἄγγλοι ζητοῦσι νὰ ἐπισωρεύσωσιν ἐπὶ τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος, λέγοντες πρὸς αὐτοὺς διὰ τοῦ κ. Τσάμπερλαϊν, ὅτι «ἐὰν οἱ κάτοικοι τῆς Νήσου ἠρωτῶντο δὲν θὰ ὑπῆρχε γενικὸς πόθος πρὸς τοιαύτην μεταβολήν!». Ὡς νὰ μὴ ἤρκουν δὲ ταῦτα προβαίνουσι καὶ εἰς χείρονα τούτων, συλοῦντες τὰ ἱερὰ τῶν Κυπρίων κειμήλια, ἵνα μὴ οὗτοι μεταχειρισθῶσι ποτὲ ὡς μάρτυρας τῆς ἐθνότητός των καὶ τὰς ἀψύχους τῆς χώρας αὐτῶν πλάκας.

Οἱ βάρβαροι λαοὶ συλοῦσι καὶ καταστρέφουσι τὰ ἱερὰ κειμήλια, διότι ἀγνοοῦσι τὴν ἀξίαν αὐτῶν. Εἶνε συγχωρητέοι κατ᾽ ἀκολουθίαν. Ἀλλ᾽ οἱ Ἄγγλοι δὲν δύνανται νὰ μὴ γινώσκωσι καὶ νὰ μὴ ἐκτιμῶσι τὴν πολυτιμότητα τῶν ἀρχαιολογικῶν κειμηλίων τῆς νήσου, ἅτινα καὶ λάθρα καὶ ἀναφανδὸν ἀφαρπάζουσι καὶ ὅταν οἱ Κύπριοι κατηγοροῦσιν αὐτοὺς διὰ τὴν πρᾶξίν των ταύτην, δικαιολογούμενοι ἐπιρρίπτουσιν εἰς αὐτοὺς τοὺς ἰδίους τὴν εὐθύνην καὶ λέγουσιν ἄνευ συστολῆς: «ἡ διατήρησις τῶν ἐνδιαφερόντων κειμηλίων τοῦ παρελθόντος οὐδαμῶς ἐν τούτοις ἔτυχε παρ᾽ αὐτῶν προσοχῆς!»

Τοιαύτην τῇ ἀληθείᾳ ἄρνησιν δὲν ἠδύνατό τις νὰ ἀναμένῃ ἐξ ἀγγλικῶν στομάτων. Εἶνε δὲ τοσαύτη ἡ ἐκ τῶν ἀρχαιολογικῶν τούτων ἁρπαγῶν προξενηθεῖσα εἰς τὴν νῆσον ζημία, ὥστε τὰ ὑπὸ τοῦ Cesnola ἐκσκαφέντα καὶ κοσμήσαντα τὸ Μουσεῖον τῆς Ν. Ὑόρκης ἀντικείμενα ὑπολογίζονται εἰς ἓν καὶ πλέον ἑκατομμύριον φράγκων! Τὰ δὲ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Murray ἐκσκαφέντα ἐν Σαλαμῖνι καὶ ἐξαχθέντα ἐκ Κύπρου ὑπελογίσθησαν εἰς 100 χιλ. λιρῶν καὶ ἄλλα σποράδην ἔνθεν κακεῖθεν ἀνυπολόγιστα ποσά, ἀναγόμενα ὄχι μόνον εἰς τὸ ὑλικόν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐθνικὸν καθαρῶς μέρος.

Δύναταί τις νὰ πιστεύσῃ, ὅτι πάντα ταῦτα ἐγένοντο καὶ γίνονται, ὅπως ἐπέλθῃ ἡ ἄρνησις ἄλλης ἀληθείας, προκυπτούσης ἐξ αὐτῶν καὶ δύναται νὰ φαντασθῇ τις ὅτι οἱ Ἄγγλοι πιστεύουσιν, ὅτι τὰ πλούτη τῆς πλουσίας αὐτῶν χώρας εἶνε ἐκεῖνα, ἅτινα θὰ ἑλκύσωσι τοὺς Κυπρίους νὰ ἀρνηθῶσι τοὺς πόθους καὶ τὰ αἰσθήματα αὐτῶν;

Πᾶν τοὐναντίον, καὶ πεποίθαμεν, ὅτι δὲν εἶνε δυνατὸν οἱ πολιτικοὶ Ἄγγλοι τὴν

σήμερον ν' ἀρνηθῶσι τὴν φιλελεύθερον πολιτικὴν πορείαν τῶν συναδέλφων αὐτῶν τοῦ παρελθόντος, νὰ παρίδωσι τὴν κοινὴν γνώμην ἐν Ἀγγλίᾳ, ἥτις εἶνε ὁμογνώμων τῇ τῶν Κυπρίων καὶ σύμφωνος πρός τε τὰς ἰδέας καὶ τὰς σκέψεις αὐτῶν. Πᾶν ὅ τι γίνεται σήμερον εἶνε ἀποτέλεσμα πολιτικῆς ἀνάγκης. Ἀλλ' ὡς εἶνε ἀποτέλεσμα πολιτικῆς ἀνάγκης ἡ παρακράτησις τῆς νήσου παρὰ τῶν Ἄγγλων, ἀποτέλεσμα πολιτικῆς ἀνάγκης θὰ εἶνε ἐν τῷ μέλλοντι καὶ ἡ ἀπελευθέρωσις αὐτῆς. Δὲν πτοεῖταί τις λοιπὸν διὰ τὴν παρακράτησιν ταύτην, οὐδὲ φοβίζει ἡμᾶς τὸ μέλλον, καθόσον ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ ἔχει ἐν ἑαυτῇ τὴν δύναμιν τῆς ἐθνικῆς ζωῆς καὶ οὐδὲν ἔξωθεν περιβάλλον δύναται νὰ μεταβάλῃ ταύτην. Ἀσχάλλομεν ὅμως καὶ λυπούμεθα, διότι δὲν ἀνεμένομεν οὔτε ἡμεῖς, οὔτε ὁ πεπολιτισμένος κόσμος, ὅτι ἡ φιλελεύθερος καὶ χριστιανικὴ Ἀγγλία θὰ ἐξηκολούθει νὰ παρατείνῃ ἐθνικὸν ὄνειρον, ὅ περ μόνον ἐὰν ἄλλη τις Δύναμις ἤθελε κατέχῃ τὴν Κύπρον θὰ ἐδικαιολογεῖτο.

Ἀλλ' ἕως ὅτου ἐπέλθῃ ἡ πολιτικὴ ἐκείνη ἀνάγκη, ὀνειρεύου ἔτι φίλη Κύπρος. Ἀλλ' ὀνειρεύου οὐχὶ κοιμωμένη, ὀνειρεύου δρῶσα καὶ παρασκευάζουσα διὰ τῆς εὐγενοῦς ἐν τῷ σταδίῳ τῶν γραμμάτων, τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς τέχνης ἁμίλλης τὴν ἐθνικήν σου ἀποκατάστασιν.

Θάνος Τζαβέλλας

Η ΡΩΣΣΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΝ ΤΗι ΕΓΓΥΣ ΚΑΙ ΑΠΩΤΑΤΗι ΑΝΑΤΟΛΗι

Βαρὺς καιρὸς ἐνέσκηψε τώρα ἐν Ῥωσσίᾳ. Τὸ μέγιστον ἐν τῷ κόσμῳ, τὸ ὁποῖον μετὰ τοσαύτης σταθερότητος ὡδήγουν πρὸς εὐέλπιδα λιμένα ἡ σοφὴ καὶ μεγάλη Αἰκατερίνη Β'. ὁ ἀλησμόνητος ἱππότης αὐτοκράτωρ Νικόλαος Α'. καὶ ὁ δίκαιος εἰρηνοποιὸς Ἀλέξανδρος Γ'. ὁ διαρρήξας πᾶσαν σχέσιν πρὸς τοὺς Βουλγάρους ἀναρχικούς, ἀπατεῶνας καὶ φονεῖς, ἔπεσε τώρα ἐν τοιούτῳ στροβίλῳ, ὥστε ἀδύνατον νὰ ἐξέλθῃ ἀβλαβές.

Ὁ βυζαντινισμὸς μετὰ τῆς ἰδέας του τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τῆς μοναρχίας, οὐδέποτε ἐμβυθισθεὶς εἰς τοὺς κόλπους τοῦ κοινωνικοῦ βίου, καταδικάζεται τώρα ὑπὸ τῆς ἰσχυρᾶς μερίδος τοῦ ἐν Ῥωσσίᾳ πανσλαυϊσμοῦ, ἥτις κατέσχεν ἤδη εἰς τὰς ἀνοσίους χεῖράς της τὴν διοίκησιν τῆς Ῥωσσίας. Ὑποκρινόμενοι οἱ Ῥῶσσοι πανσλαυϊσταὶ φιλοπατρίαν καὶ μισαλλοεθνίαν (ἅτινα γενναιοδώρως ἀμείβονται ὑπὸ τοῦ ρωσσικοῦ ταμείου), ἔτειναν τὰς χεῖράς των πρὸς τὴν οὕτω καλουμένην φιλελεύθερον ἀντιμοναρχικὴν μερίδα, ἥτις συσσωρεύεται ὑπὸ τὸν θρόνον τοῦ Ῥώσσου μονάρχου. Κηρύττουσα εἰρήνην ἀφ' ἑνός, ἐξώθει ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς κατοχῆς τῆς Μαντζουρίας καὶ Κορέας, εἰς πόλεμον τὴν Ἰαπωνίαν, ἐξακολουθοῦσα συγχρόνως νὰ διενεργῇ ἐν τῷ Αἵμῳ πολιτικήν, ἀντιφάσκουσαν πρὸς τὰ ρωσσικὰ κυβερνητικὰ καὶ θεμελιώδη ἰδεώδη, καταστρέφουσα καὶ καταρρίπτουσα τὸ ἀπ' αἰώνων ἔργον της ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ Ἀνατολῇ.

Ἡ προτέρα πολιτικὴ τῆς Ῥωσσίας ἐσκόπει τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ὁμοδόξων ἐθνῶν ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ, τὴν δημιουργίαν ἐλευθέρων κρατῶν, ἄνευ διακρίσεως τῶν ἐθνῶν τοῦ Αἵμου· ἡ παροῦσα ὅμως πολιτικὴ τῆς Ῥωσσίας ἐν τῷ Αἵμῳ ἀποβλέπει μόνον εἰς τοὺς Βουλγάρους, οἵτινες ἕνεκα τῆς ὑποστηρίξεως τῶν συνδεδεμένων πρὸς τὴν Ῥωσσίαν πανσλαυϊστῶν, κρατοῦσιν ἐν τρομοκρατίᾳ ἅπασαν τὴν Χερσόνησον τοῦ Αἵμου, ὁ δὲ σχισματικός των Ἔξαρχος παρουσιάζεται ἐν Κωνσταντινουπόλει ἰσχυρότερος καὶ ἐπιβλητικώτερος τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Ῥωσσίας Ζηνόβιεφ.

Ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος Α'. ἂν καὶ ἔσωσε τὴν Αὐστρίαν κατὰ τὸ 1849 ἐκ τῆς πτώσεως, δὲν τὴν ἐνεπιστεύετο, δὲν παρῃτεῖτο τῆς ἐπιστροφῆς εἰς τὴν Ῥωσσίαν τῶν εἰς τὴν Αὐστρίαν παραχωρηθέντων ρωσσικῶν μερῶν τῆς Γαλλικίας, Λαδομὶρ καὶ Οὐγκώρ, καὶ ἐπεθύμει τὸν ἀποχωρισμὸν ἀπὸ τῆς Αὐστρίας τῶν σερβικῶν καὶ ρωμουνικῶν χωρῶν καὶ τὴν συνένωσίν των μετὰ τῆς Σερβίας καὶ Ῥωμου-

νίας. Ὁ φιλελεύθερος μονάρχης ἀπέρριψε κατὰ τὸ 1854 τὴν προταθεῖσαν ὑπὸ τῆς Αὐστρίας συναδελφικὴν οὐδετερότητα διὰ τὴν συνένωσιν πρὸς ἑαυτὴν τῆς Βοσνίας καὶ Ἐρζεγοβίνης, κατηγορηματικῶς δηλώσας, ὅτι «ὁ Τσάρος τῆς Ρωσσίας δὲν ἐμπορεύεται μὲ τοὺς ἰδικούς του» τ. ἔ. τοὺς ὁμοδόξους του.

Οἱ Ρῶσσοι πανσλαυϊσταὶ παίξαντες ἐπὶ Ἀλεξάνδρου Β′ τὸ πρόσωπον ἀπελευθερωτοῦ τῶν χωρικῶν ἐκ τῆς δουλοπαροικίας, ὑπεχρέωσαν τὸν Ρῶσσον Τσάρον οὐ μόνον νὰ ἀπελευθερώσῃ τοὺς Βουλγάρους ἀδελφοὺς ἐκ τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ καὶ νὰ τοῖς δημιουργήσῃ τὸ φιλελευθερώτατον τῶν ἐν Εὐρώπῃ συνταγμάτων, διὰ τὸ ὁποῖον δὲν ὡρίμασεν ἀκόμη τὸ ἄγριον, ἐκδικητικόν, ἀχαλίνωτον καὶ ἀπολίτιστον ἔθνος τῶν ἀπογόνων τῶν Οὕνων, Ἀβάρων καὶ Τούρκων. Καταλαβόντες κατὰ τὸ 1870 οἱ πανσλαυϊσταὶ τὴν χειραγωγίαν τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς κατὰ τὰς βλέψεις τοῦ κόμητος Ἰγνάτιεφ, ὡδήγησαν τὴν Ρωσσίαν εἰς ῥῆξιν μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μητρὸς Ἐκκλησίας καὶ εἰς διαφωνίαν πρὸς τὰς λοιπὰς αὐτοκεφάλους Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Σερβίας καὶ Ρωμουνίας, διασπείροντες ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου ἐθνικὰς διαφωνίας καὶ ἔριδας μεταξὺ Ἑλλήνων, Σέρβων καὶ Ρωμούνων ἀφ' ἑνὸς καὶ Βουλγάρων ἀφ' ἑτέρου. Ἐπὶ τοῦ νῦν αὐτοκράτορος Νικολάου Β′ οἱ αὐτοὶ ἀνόσιοι πανσλαυϊσταί, ἐργαζόμενοι ἐν τῇ ῥωσσικῇ Παλαιστινείῳ Ἑταιρείᾳ, παρεσκεύασεν ἐν τῷ πατριαρχείῳ τῆς Ἀντιοχείας ἐκκλησιαστικὸν σχίσμα, μεταβαλόντες τὸ ἀρχαῖον τοῦτο ἑλληνικὸν πατριαρχεῖον εἰς ἀραβικὸν καὶ ἐκδιώξαντες ἐξ αὐτοῦ τοὺς Ἕλληνας ἱεράρχας, οἵτινες ἠρνήθησαν νὰ κηρύξωσιν ἑαυτοὺς Ἄραβας. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος καὶ τὴν ἔνδοξόν του καὶ πολυπαθῆ ἐκκλησίαν, ἡ ῥωσσικὴ πανσλαυϊστικὴ πολιτική, διὰ τῶν ἀγνωμόνων καὶ ἀνοσίων ἐνεργειῶν της, ἔθηκεν ἑαυτὴν εἰς ἐχθρικωτέρας σχέσεις πρὸς ταῦτα ἢ ἡ δυτικὴ Εὐρώπη.

Ἡ πανσλαυιστικὴ πολιτικὴ Ἀλεξάνδρου τοῦ Β′, ὤθησε τὴν Ρωσσίαν εἰς τὸν πρόξενον δεινῶν ῥωσσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1877—8, εἰς τὴν συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ἥτις διὰ τῆς ἀδικίας της ἐξήγειρε κατὰ τῆς Ρωσσίας τοὺς ὁμοδόξους της Ἕλληνας, Ρωμούνους καὶ Σέρβους καὶ τέλος εἰς Βερολῖνον, εἰς τὸ δικαστήριον τῶν μεγάλων Δυνάμεων. Ὁ ἀποτυφλωθεὶς νικητὴς ἔπρεπε νὰ ἐρυθριᾷ διὰ τὰς φιλοβουλγάρους πράξεις του, ὅταν κατ' αὐτοῦ παρεπονοῦντο οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν κρατῶν τοῦ Αἵμου Δηλιγιάννης, Βρατιάνου καὶ Ρίστιτς. Ἡ ἐλευθερώτρια τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν ἐπὶ Νικολάου τοῦ Α′ Ρωσσία, μετετράπη ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ Β′ εἰς προδότιδα τῶν ὀρθοδόξων Σέρβων ἐν Βοσνίᾳ καὶ Ἐρζεγοβίνῃ καὶ εἰς ἐλευθερώτριαν τῶν ἐχθρῶν τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας Βουλγάρων σχισματικῶν, οἵτινες εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν των ἐπλήρωσαν τὴν Ρωσσίαν διὰ τῆς πλέον μαύρης ἀχαριστίας καὶ τώρα τρέφουσι πρὸς αὐτὴν μόνον μῖσος, ἐλπίζοντες ἐν τῇ μικρονοίᾳ των νὰ καταλάβωσι τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ νὰ κλείσωσιν εἰς τὴν Ρωσσίαν τὸν Βόσπορον. Αἱ βουλγαρόφιλοι «Εἰδήσεις τῆς Πετρουπόλεως» (21 Μαρ-

τίου) ἀνήγγειλαν ἐκ Σοφίας, ὅτι τὸ εἰς ἀπάντησιν τηλεγράφημα τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου Β', τὸ σταλὲν ἐκεῖσε τῇ 19ῃ Φεβρουαρίου, ὅτι «ἡ Ρωσσία ἀνενδότως θὰ φροντίζῃ περὶ τῆς εἰρηνικῆς εὐημερίας τῶν προσφιλῶν αὐτῇ ὁμοδόξων καὶ ὁμαίμων κρατῶν τοῦ Αἵμου,» ἐγένετο δεκτὸν ἐν Βουλγαρίᾳ μετὰ δυσαρεσκείας, δυσκόλως κρυπτομένης.

Ἀνατρέχοντες εἰς τὸ πρό τινος ἐκδοθὲν ὑπόμνημα τοῦ πρίγκηπος Βίσμαρκ (ὅστις ἦτο ὀπαδὸς τῆς ρωσσογερμανικῆς συνεννοήσεως καὶ ἦτο ἕτοιμος νὰ ἐνεργήσῃ ὑπὲρ τῆς ἀποδόσεως εἰς τὴν Ρωσσίαν τῶν αὐστρορρωσσικῶν χωρῶν, ἐπὶ τῷ ὅρῳ, ὅπως μὴ ἐμποδίσῃ ἡ Ρωσσία τὴν μετὰ τῆς Γερμανίας συνένωσιν τῶν γερμανικῶν χωρῶν τῆς Αὐστρίας) βλέπομεν ὅτι ἡ Ρωσσία, παρὰ τὰ δοθέντα αὐτῇ ὑπὸ τῆς Αὐστρίας μαθήματα ἐπὶ Αἰκατερίνης Β', Ἀλεξάνδρου Α', Νικολάου Α', καὶ Ἀλεξάνδρου Β'. ἐκ νέου ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πολιτικὴν ἐκείνην, ἥτις ὤθησε τὴν Ρωσσίαν κατὰ τὸ 1878 εἰς τὸ ἐν Βερολίνῳ δικαστήριον. Ἡ αὐστρορρωσσικὴ συμφωνία τοῦ 1897, διευθυνομένη κατὰ τῆς περαιτέρω ἀπελευθερώσεως τῶν ἐθνῶν τοῦ Αἵμου, εἶνε ἀναμφιβόλως συμφωνία, βλάπτουσα τὰ συμφέροντα καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν τῶν ὀρθοδόξων ἐθνῶν τῆς Ἀνατολῆς, καὶ δικαίως ἀναγνωρίζεται ὑπὸ τῶν Ρώσσων πατριωτῶν ὡς ἀντεθνική, μειοῦσα τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ τὴν τιμὴν τῆς Ρωσσίας, ὅπερ παρέχει τὴν δύναμιν εἰς τὴν Αὐστρίαν νὰ παίζῃ κύριον πρόσωπον ἐν τῷ Αἵμῳ. Ἤδη κατὰ τὸ 1876 ὁ πρίγκηψ Βίσμαρκ ἐξεπλήσσετο ἐπὶ τῇ ἐπικρατήσει παρὰ τῷ Ρώσσῳ καγκελαρίῳ κόμητι Γορτσακὼφ τῶν προσωπικῶν αἰσθημάτων ἀπέναντι τῶν πατριωτικῶν καὶ κυβερνητικῶν μεριμνῶν. Πᾶσα ἡ διαγωγὴ τῆς ρωσσικῆς διπλωματίας μέχρι τοῦ 1877 καὶ μετὰ τὸν ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον, ἦτο ἀκατανόητος, οὐ μόνον διὰ τὸν πρίγκηπα Βίσμαρκ, ἀλλὰ καὶ διὰ πᾶσαν τὴν φιλοπάτριδα Ρωσσίαν.

Ὅπως ἐξασφαλισθῇ διὰ τῆς οὐδετερότητος τῆς Αὐστρίας κατὰ τὸ 1877, ἡ Ρωσσία προκαταβολικῶς παρεχώρησεν εἰς αὐτὴν τὴν Βοσνίαν καὶ Ἑρζεγοβίνην, κατοικουμένας ὑπὸ ὀρθοδόξων Σέρβων, οἵτινες πρῶτοι ἐπανέστησαν κατὰ τῶν Τούρκων καὶ χάριν τῶν ὁποίων ἡ Σερβία καὶ τὸ Μαυροβούνιον ὑπεχρεώθησαν κατὰ τὸ 1876 νὰ κηρύξωσι τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας. Ἔπραξε τοῦτο ἡ Ρωσσία ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῶν ἐνδιαφερομένων πληθυσμῶν πρὸς ὄφελος τῶν Βουλγάρων καὶ τοῦ κόμητος Ν. Π. Ἰγνάτιεφ, ὅστις ἤδη κατὰ τὸ 1876 ἐχάραξε τὸν χάρτην τῆς Μεγάλης Βουλγαρίας, ἐπιθυμῶν νὰ γίνῃ Βούλγαρος ἡγεμών. Ἡ μυστικὴ διπλωματικὴ σύμβασις, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Βοσνίαν καὶ Ἑρζεγοβίνην, συνωμολογήθη μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Αὐστρίας τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1877 ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ διατηρηθῇ μυστικὴ ἀπὸ τῆς Γερμανίας. Ἁπλούστερον θὰ ἦτο νὰ δηλωθῇ εἰς τὴν Αὐστρίαν, ὅτι ἐν περιπτώσει ἀναμίξεώς της ἐν τῷ ρωσσοτουρκικῷ πολέμῳ ἡ Ρωσσία ἀμέσως θὰ διέβαινε τὰ σύνορα τῆς Αὐστρίας, ἐναντίον τοῦ ὁποίου δὲν θὰ ἐξανίστατο ἡ Γερμανία. Ἐὰν οἱ Ρῶσσοι διπλωμάται ἐμερίμνων περὶ τῶν συμφερόντων τῆς πατρίδος των καὶ ἐλάμβανον ὑπ' ὄψιν τὴν δημοσίαν γνώμην τῆς χώρας, τότε οὐδέποτε οὗτοι θὰ συγκατένευον

τυπικῶς εἰς τὴν παραχώρησιν τῆς Βοσνίας καὶ Ἐρζεγοβίνης εἰς τὴν Αὐστροουγγαρίαν, οὐ μόνον πρὸ τοῦ πολέμου μετὰ τῆς Τουρκίας, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ βερολίνειον συνέδριον. Ἡ ἐν τῇ Ῥέϊσχσταδ συναφθεῖσα σύμβασις ἀνομολογεῖ, ὅτι πολιτικὰ καὶ ἐθνικὰ συμφέροντα δὲν ὑφίσταντο καὶ οὐδεμίαν εἶχον ἀξίαν παρὰ τῷ ὁδηγῷ τῆς ῥωσσικῆς πολιτικῆς πρίγκηπι Γκορτσακώφ. Ὁ πρίγκηψ Βίσμαρκ ἠρώτησε τοὺς Ῥώσσους διπλωμάτας ποῦ κυρίως ὁδηγοῦσιν αὐτοὶ τὴν Ῥωσσίαν καὶ ποῖοι οἱ σκοποί των, ἀλλ' οὐδεὶς αὐτῶν ἠδηνήθη νὰ ἀπαντήσῃ εἰλικρινῶς, διότι οὐδ' αὐτοὶ ἐγνώριζόν τι, μόλις δέ τι ἐνόουν, ἀναμένοντες σχεδὸν ὁδηγίας παρὰ τοῦ πρίγκηπος Βίσμαρκ. «Ἔχω ἀνάγκην νὰ μαντεύσω τὴν πολιτικήν σας, — ἔγραφεν ὁ πρίγκηψ Βίσμαρκ κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1877 πρὸς τὸν ἐν Λονδίνῳ Ῥῶσσον πρέσβυν, κόμητα Πέτρον Σουβάλωφ, — διότι δὲν τὴν ἐννοῶ· πρέπει νὰ μὲ διαφωτίσητε περὶ τῶν ἀληθῶν ἐπιθυμιῶν καὶ σκέψεων, τὰς ὁποίας, ὡς φαίνεται, κακῶς ἐνόησα ἐν τῷ παρελθόντι. Μὴ λαμβάνων ἀνακοινώσεις ἢ πληροφορίας δὲν δύναμαι νὰ φέρω τὴν στενὴν ὁροθετικὴν γραμμὴν μεταξὺ τῶν κατηγοριῶν ἐπὶ ἐνθαρρύνσει τῆς Τουρκίας διὰ λόγων φιλειρηνικῶν καὶ τῶν ὑπονοιῶν ἐπὶ ῥαδιούργῳ ὑποκινήσει πρὸς πόλεμον. Ὑπέστην μέχρι τοῦδε τὸ διασταυρούμενον πῦρ τῶν ἀντιθέτων τούτων κατηγοριῶν καὶ δὲν ἐπιθυμῶ νὰ τὸ ὑποστῶ ἐκ νέου, μένων ἄνευ πυξίδος καὶ μὴ βλέπων τὸν φάρον, ὅστις θὰ ἐδείκνυεν ἡμῖν τὸν λιμένα, πρὸς ὃν σκέπτεσθε νὰ διευθυνθῆτε». Ὁ κόμης Πέτρος Σουβάλωφ ἐν τῇ ἀπαντήσει του τῆς 25 Φεβρουαρίου, οὐδὲν ἠδυνήθη νὰ διασαφηνίσῃ εἰς τὸν καγγελάριον, διότι καὶ αὐτὸς ἦτο «κακῶς πληροφορημένος περὶ τοῦ τί ἐπιθυμοῦσιν οἱ ἐν Πετρουπόλει»· εἰς τὸν κόμητα ἐφαίνετο πιθανώτερον, «ἡ ἀναβολὴ τῆς κρίσεως καὶ ὁ ἀφοπλισμός, ἕνεκα τῶν ὑποσχέσεων τοῦ Σουλτάνου περὶ ἑκουσίας ἐφαρμογῆς πασῶν τῶν ἀπαιτουμένων μεταρρυθμίσεων....»

Μαθὼν περὶ τῆς συνεννοήσεως τοῦ Ῥέϊσχσταδ ὁ Βίσμαρκ συνεπέρανεν, ὅτι ἡ ῥωσσικὴ κυβέρνησις ἔθεσεν ἑαυτῇ σπουδαῖον σκοπόν, καὶ ἤλπιζε νὰ τὸν πραγματοποιήσῃ, διότι ἄλλως δὲν θὰ ἐξηγοῦντο αἱ πρὸς τὴν Αὐστρίαν γενόμεναι κολοσσιαῖαι προκαταβολικαὶ ὑποχωρήσεις. Μετὰ μακρὸν καὶ βαρὺν πόλεμον, καταβροχθίσαντα 200 χιλιάδας ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων καὶ δυσεκατομμύριον ῥουβλίων, ἡ Ῥωσσία ἠρκέσθη μὲ τὴν ἡγεμονίαν βουλγαρικῆς ἡγεμονίας, ἔνθα καὶ ἀμέσως ἐγκαθίδρυσε Γερμανὸν πρίγκηπα, Πρῶσσον ἀξιωματικόν, ὅστις παρὰ τὴν συγγένειάν του μὲ τὴν ῥωσσικὴν αὐτοκρατορικὴν δυναστείαν, οὐδόλως εἶχε σκοπὸν νὰ ἀκολουθῇ τὰς ὁδηγίας τῆς Ῥωσσίας. Διὰ τὴν Σερβίαν καὶ τὸ Μαυροβούνιον ἡ Ῥωσσία προσεπάθησε νὰ κάμῃ ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερον, ἵνα ἔχῃ ἀφορμὴν κατόπιν νὰ ἀποστέλλῃ τοὺς ἀντιπροσώπους των πρὸς τὸν κόμητα Ἀνδράσσυ: «adressezvous à l'Autriche». Ἡ Ἑλλὰς ἐντελῶς ἐλησμονήθη ἐν Ἁγίῳ Στεφάνῳ Τὰ διὰ τοῦ πολέμου ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα ἡ ῥωσσικὴ διπλωματία παρέδωκεν εἰς τὸ δικαστήριον τοῦ εὐρωπαϊκοῦ συνεδρίου. Ὅταν ὁ κόμης Πέτρος Σουβάλωφ ἦλθε πρὸς τὸν Βίσμαρκ εἰς Φριδρεχσρούε καὶ διεβίβασεν αὐτῷ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς Ῥωσσίας, ὅπως συγκαλέσῃ συνέδριον ἐν

Βερολίνῳ, ἐνόησε τὰ πάντα ὁ Γερμανὸς ἀρχικαγγελάριος. Ἐπείσθη, ὅτι ἡ Ρωσσία οὐδεμίαν εἶχε προσχεδιασμένην πολιτικήν, ὅτι δὲν εἶχεν οὐδὲ πυξίδα, οὐδὲ φάρον, οὐδὲ λιμένα. Κηρύξασα πόλεμον ὑπὲρ τῶν ὀρθοδόξων, ἐτελείωσεν αὐτὸν ἡ Ρωσσία ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου πρὸς δόξαν καὶ θρίαμβον τῶν Βουλγάρων σχισματικῶν καὶ διὰ τῆς προδοσίας της ἀπεμάκρυνεν ἀφ᾽ ἑαυτῆς τοὺς Ἕλληνας, Ρωμούνους καὶ Σέρβους, οἵτινες ὅλως μετ᾽ ἐμπιστοσύνης ἐφέρθησαν πρὸς τὴν ρωσσικὴν πολιτικὴν καὶ ἔτρεφον πρὸς τὴν Ρωσσίαν ἀκραδάντους ἐλπίδας. Ἐν τῷ βερολινείῳ συνεδρίῳ εὑρίσκετο καὶ ὁ Ρῶσσος καγγελάριος πρίγκηψ Γκορτσακώφ, ἀλλὰ δὲν διέθετε τὴν ψῆφον τῆς Ρωσσίας, ἀντικαταστάτης δὲ παρουσιαζετο ὁ κόμης Πέτρος Σουβάλωφ, ὅστις ἴσως ἦτο χρήσιμος διὰ διοικητικὴν ὑπηρεσίαν, ἀλλὰ δὲν ἦτο εἰδήμων εἰς τὰ διεθνῆ ζητήματα· πρὸς τούτοις ἀγνοοῦντες καὶ τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν ἐθνογραφίαν τῶν ἐθνῶν τοῦ Αἵμου ἀμφότεροι οἱ Ρῶσσοι ἀντιπρόσωποι ἐν τῷ συνεδρίῳ ὁ πρίγκηψ Γκορτσακὼφ καὶ ὁ κόμης Πέτρος Σουβάλωφ, ἦσαν ἐντελῶς διὰ τὴν τύχην τῶν χωρῶν τοῦ Αἵμου ἀδιάφοροι καὶ ἀκόμη διὰ τὰς διαστάσεις τῶν ρωσσικῶν ἀπολαυῶν, ἀναγνωρίζοντες ὅμως, ὅτι παίζουσι πρὸ τῆς Εὐρώπης πρόσωπον πολὺ ὀλιγώτερον ἀξιότιμον καὶ ἐπωφελὲς τοῦ τῶν ἀντιπροσώπων κρατῶ, μὴ νικησάντων τὴν Τουρκίαν, λόρδου Βήκονσφηλδ καὶ κόμητος Ἀνδράσσυ. Ὁ πρίγκηψ Γκορτσακὼφ δὲν παρουσιάζετο εἰς τὰς συνεδριάσεις τοῦ συνεδρίου, ὅταν ἐπέκειτο ἡ ἐπίλυσις ἐκκρεμῶν ἢ δυσαρέστων ζητημάτων· συγχρόνως δὲν ἀνήγγειλεν εἰς τὸν πρίγκηπα Βίσμαρκ, τί ακριβῶς ἐπιθυμεῖ ἡ Ρωσσία, εἰς τί συνίστανται τὰ συμφέροντά της, κατόπιν δὲ ὅτε ἔληξαν αἱ συνεδριάσεις τοῦ συνεδρίου, ὁ πρίγκηψ Γκορτσακώφ, ἤρχισε νὰ ἐκφράζῃ δυσαρέσκειαν πρὸς τὸν Γερμανὸν καγγελάριον, ὅστις ἀνεπαρκῶς ὑπεστήριξε τὰ συμφέροντα τῆς Ρωσσίας. Ἠδύνατο ὅμως ὁ πρίγκηψ Βίσμαρκ νὰ τὰ ὑποστηρίζῃ, ὅταν εἶδε καταφανῶς, ὅτι ὁ πρίγκηψ Γκορτσακὼφ παρέδωκεν εἰς τὴν Αὐστρίαν τὰ ρωσσικὰ συμφέροντα ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου, ὁ δὲ κόμης Σουβάλωφ λαμπρῶς διώρθωσε τὰς ὑλικάς του ὑποθέσεις μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Βερολίνου; Καὶ πράγματι, ἐὰν εἶνέ τις ἔνοχος διὰ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ πολέμου τοῦ 1877-8, οὗτος εἶνε πρὸ παντὸς ὁ πονηρὸς καὶ πανοῦργος κόμης Νικόλαος Ἰγνάτιεφ, ὅστις ἐξηπάτησε τὴν Ρωσσίαν καὶ ἠνάγκασεν αὐτὴν νὰ κάμῃ πόλεμον ἐπ᾽ ἐλπίδι, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος Β′ θὰ ἐπέτρεπεν εἰς αὐτὸν νὰ δεχθῇ τὸ βουλγαρικὸν στέμμα, κατόπιν δὲ ὁ κόμης Γκορτσακώφ, ὅστις ἀφῆκε τὴν Αὐστρίαν καὶ Ἀγγλίαν νὰ ἐπωφεληθῶσι τῶν καρπῶν τῶν ρωσσικῶν θυσιῶν καὶ νικῶν. Μὲ μίαν ἀπειλητικὴν λέξιν τοῦ διασήμου Ἑβραίου Βήκονσφηλδ, ὁ νικηφόρος ρωσσικὸς στρατὸς ἐσταμάτησε πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Αἱ διαρκεῖς καὶ ἀδιάλειπτοι ἐπιθέσεις τοῦ ρωσσικοῦ τύπου κατὰ τοῦ πρίγκηπος Βίσμαρκ διὰ τὴν συνθήκην τοῦ Βερολίνου, ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ συνάψῃ κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1879 ἀμυντικὴν συμμαχίαν μετὰ τῆς Αὐστρίας, ἥτις ἐστέρησεν ἐξ ὁλοκλήρου τὴν Ρωσσίαν τῶν ἀνεξαρτήτων ἐνεργειῶν ἐν τῇ ἐγγὺς Ἀνατολῇ.

Ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου Β′ ἐν τῷ Αἵμῳ εἶνε ἀξία βαρείας κατακρίσεως καὶ ἀντέκειτο εἰς τὴν πολιτικὴν τῶν αὐτοκρατορικῶν προκατόχων του. Ἐπὶ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου τοῦ Γ′ ἡ Ρωσσία ἠδυνήθη ἐλευθέρως νὰ ἀναπνεύσῃ· ἡ ἀγαθὴ καὶ ἀγαπῶσα καρδία του ἀπετείνετο πρὸς τὰ ἔθνη τῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολῆς· οὗτος πρῶτος ἀπεστράφη τοὺς Βουλγάρους μηδενιστὰς καὶ φονεῖς καὶ ἐγκατέλιπε τὴν Βουλγαρίαν εἰς τὰς ἀκαθάρτους χεῖράς των. Δὲν ἦτο μόνον εἰρηνόφιλος, ἀλλ᾽ εἰρηνοποιὸς καὶ ἐπ᾽ αὐτοῦ ἡ πανσλαυϊστικὴ ἑταιρεία, διευθυνομένη ὑπὸ τοῦ Κ. Ποπεδονότσεφ καὶ τοῦ κόμητος Ν. Ἰγνάτιεφ δὲν ἐτόλμησε νὰ ὁδηγήσῃ τὸ ρωσσικὸν σκάφος πρὸς τὴν βουλγαρικὴν ἀκτήν. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἡ ρωσσικὴ διπλωματία, ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ αὐστροφίλου ὑπουργοῦ πρίγκηπος Λομπανὼφ Ροστόβσκη, ἔσπευσε νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν ὑπὸ τοῦ Σταμπουλὼφ διορισθέντα Φερδινάνδον Κοβοῦργον, ὡς ἡγεμόνα τῆς Βουλγαρίας. Ἡ ὁδός, ἐν τῇ ὁποίᾳ κατὰ τὸ 1896 ἐπάτησεν ἡ ρωσσικὴ διπλωματία, εἶνε ὁδὸς σκολιά, μαρτυροῦσα περὶ τῆς ἀνακολουθίας τῆς ρωσσικῆς πολιτικῆς ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ Ἀνατολῇ.

Ἡ Αὐστρία, ὡς γνωστόν, ἠπάτησε τὴν Ρωσσίαν ἤδη ἐπὶ Νικολάου Α′, ὅτε κατὰ τὸ 1854 ἐξεδήλωσε τὴν ἀπαίτησιν τῆς ἐξόδου τῶν ρωσσικῶν στρατευμάτων πέραν τοῦ Δουνάβεως καὶ κατόπιν ἔξω τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαυΐας, τὰς ὁποίας καὶ κατέλαβε διὰ τῶν στρατευμάτων της. Κατόπιν ἦλθεν εἰς συμφωνίαν μετα τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας περὶ τῶν ὅρων τῆς εἰρήνης, παρουσίασεν αὐτοὺς εἰς τὸ ρωσσικὸν ἀνακτοβούλιον καὶ ὑπεσχέθη νὰ συνασπισθῇ μετ᾽ αὐτῶν κατὰ τῆς Ρωσσίας, ἐὰν αὕτη δὲν δεχθῇ τοὺς αὐστριακοὺς ὅρους μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 1855. Προτείνουσα μεταξὺ τῶν ὅρων τὴν ἐλευθεροπλοΐαν τοῦ Δουνάβεως ἡ Αὐστρία εἶχεν ὑπ᾽ ὄψει τὴν ἀπὸ τῆς Ρωσσίας ἀπόσπασιν ὁλοκλήρου τῆς Βεσσαραβίας. Μαθὼν περὶ τῶν προτάσεων τῆς Αὐστρίας ὁ Ναπολέων Β′. ἤρχισε μυστικὰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῆς Ρωσσίας καὶ προσεπάθησε νὰ μετριάσῃ τὰς ἀποκτήσεις τῆς Αὐστρίας καὶ Ἀγγλίας. Ἡ εἰρήνη συνωμολογήθη κατὰ τὸ 1856. Ἅπασα ἡ Ρωσσία ἀνεγνώρισε τὴν Αὐστρίαν ὡς ἔνοχον ἐπὶ τῇ συνομολογήσει τῆς δι᾽ αὐτὴν δυσμενοῦς εἰρήνης. Ἡ ἀπάτη καὶ ἡ ἀχαριστία τῆς Αὐστρίας ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ της κατὰ τὸ 1849 βαθέως ἐλύπησε τὸ ρωσσικὸν ἔθνος, τὸ ὁποῖον μετὰ ταῦτα ἐχάρη διὰ τὴν ἧττάν της κατὰ τοὺς ἀκολουθήσαντας πολέμους της μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ Γερμανίας.

Καὶ τώρα μήτοι ἡ πανσλαυϊστικὴ πολιτικὴ δὲν σφυρηλατεῖ κακοβούλους ἁλύσεις κατὰ τῆς ἑλληνοανατολικῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους; Ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς ἐν τῇ νοτίῳ Μακεδονίᾳ (1) σημαντικῶς ὑπερέχων τοῦ βουλγαρικοῦ κατὰ τὸν ἀριθμόν, οὐδὲ κἂν δύναται νὰ φαντασθῇ, ὅτι τὰ συμφέροντά του θὰ τύχωσι προσοχῆς ὑπὸ

(1) Σημ. «Ἑλλ.» Λέγων Νότιον Μακεδονίαν ὁ φιλέλλην συνεργάτης ἐννοεῖ ἐκείνην ἣν καὶ ὁ κ. Στήβενσων, δηλαδὴ τὰ δύο βιλαέτια Θεσσαλονίκης καὶ Μοναστηρίου, ἐν οἷς πλειοψηφεῖ τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον. Τὴν δὲ Βόρειον Μακεδονίαν ἀπαρτίζει τὸ βιλαέτιον τοῦ Κοσουφοπεδίου, κατοικουμένου ἀραιῶς ὑπὸ τῶν ἡμετέρων.

τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ρωσσίας, ἕνεκα γνωστῶν ὁδηγιῶν, δοθεισῶν αὐτοῖς ἐκ Πετρουπόλεως. Ἐν ᾧ χρόνῳ οἱ σύμβουλοι τοῦ φιλειρηνικοῦ αὐτοκράτορος ἐξώθησαν τὴν Ρωσσίαν εἰς Μαντζουρίαν καὶ παρεσκεύασαν τὸν πόλεμον μετὰ τῆς Ἰαπωνίας, αὐτοὶ οὗτοι ἰθύνοντες τοὺς πανσλαυϊστάς, ἐξακολουθοῦσι νὰ ἐργάζωνται καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν Σοφίᾳ, ἔχοντες ἐκεῖ πειθηνίους πράκτοράς των ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ρώσσου πρέσβεως κ. Ζηνόβιεφ, τοῦ βουλγάρου ἐξάρχου Ἰωσὴφ καὶ τοῦ ἐν Σοφίᾳ ἐπιτετραμμένου κ. Μπαχμέτιεφ. Πιέζουσα τὴν Τουρκίαν ἡ ρωσσικὴ διπλωματία ἀποφασιστικῶς δὲν ἀξιοῖ προσοχῆς τὰς βουλγαρικὰς ἀπαιτήσεις ἐν Μακεδονίᾳ, προστατεύει τοὺς Βουλγάρους σχισματικοὺς μητροπολίτας καὶ διπλωματικοὺς πράκτορας, οἵτινες ὑπὸ τὸ ὄνομα ἐμπορικῶν πρακτόρων, παρουσιάζονται οἱ κύριοι ὁδηγοὶ πάντων τούτων τῶν θηριωδιῶν καὶ φόνων, τοὺς ὁποίους ἐξακολουθοῦσι νὰ διαπράττωσι τὰ μέλη τῶν βουλγαρικῶν ἀναρχικῶν κομιτάτων. Καὶ ἐὰν αἱ μεταρρυθμίσεις ἐν Μακεδονίᾳ δὲν ἐπιτύχωσι, τούτου θὰ εἶνε ἔνοχοι οἱ Ρῶσσοι πανσλαυϊσταί, οἱ παρέχοντες τὴν ἐλπίδα εἰς τοὺς Βουλγάρους περὶ τῆς βοηθείας τῆς Ρωσσίας καὶ συγχρόνως μὴ ἐμποδίζοντες τὴν ρωσσικὴν διπλωματίαν νὰ ἀπατήσῃ τὴν αὐστριακήν, ἥτις ἔχει τὰς βλέψεις της ἐν Μακεδονίᾳ. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν δυνατὴν διανομὴν τῆς Μακεδονίας μεταξὺ Βουλγάρων, Σέρβων καὶ Ἑλλήνων, οὐδὲ λόγος δύναται νὰ γίνῃ, ἐνόσῳ ἡ Ρωσσία εἶνε μὲ τὸ μέρος τῶν Βουλγάρων καὶ ἐνόσῳ διαμένει ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ Βούλγαρος ἔξαρχος, ἀπολαύων τῆς προστασίας καὶ ὑποστηρίξεως τῆς ρωσσικῆς διπλωματίας. Ὁ γνωστὸς Ρῶσσος πανσλαυϊστὴς καθηγητὴς Λάβρωφ, διατρίψας ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἄριστα μελετήσας τὰς σλαυομακεδονικὰς διαλέκτους, ἐν ταῖς εἰδήσεσι τῆς ἐν Πετρουπόλει σλαυϊκῆς ἀγαθοεργοῦ ἑταιρείας, συμβουλεύει τοὺς Βουλγάρους νὰ παραιτηθῶσι τοῦ βορειοδυτικοῦ τμήματος τῆς Μακεδονίας, ἀναγνωρίζων ὡς ἐπικρατοῦν ἐν αὐτῷ τὸ σερβικὸν στοιχεῖον. Διὰ τὴν Ρωσσίαν θὰ ἦτο τοῦτο κατὰ τοσοῦτο μᾶλλον ἐπιθυμητόν, καθόσον οὕτω θὰ ἐτίθετο φραγμὸς εἰς τὴν περαιτέρω κίνησιν τῆς Αὐστρίας ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου, θὰ ἐπεκράτει εἰρήνη μεταξὺ τῶν ἐθνῶν τοῦ Αἵμου, ἥτις ἐπὶ τέλους θὰ ὑπεχρέωνε τὴν Αὐστρίαν νὰ ἀπομακρυνθῇ ἐκ τῆς Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης καὶ νὰ τὰς ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Σερβίαν καὶ τὸ Μαυροβούνιον. Εἰς τὰς προτάσεις τοῦ ἀξίου Ρώσσου καθηγητοῦ οἱ Βούλγαροι ἡμιεπίσημοι διπλώμαται εἰς τὰ ἐπίσημα βουλγαρικὰ ὄργανα ἀπήντησαν τὰ ἑξῆς : «Πρὸ τριάκοντα ἐτῶν ἡ Μακεδονία ἦτο ἄμορφος μάζα. Διὰ βαρέως τριακονταετοῦς μόχθου οἱ Βούλγαροι ἐδημιούργησαν τὴν Μακεδονίαν ταύτην, ἐνεψύχωσαν αὐτὴν καὶ τώρα ὑπέστησαν σημαντικὰς ὑλικὰς θυσίας· οἱ Σέρβοι οὐδὲν ἔπραξαν· φυσικῶς οἱ Βούλγαροι ἔχουσι μείζονας ἀξιώσεις εἰς τὴν Μακεδονίαν ταύτην»...

Ἡ Ρωσσία θεωρεῖ ἑαυτὴν νόμιμον κληρονόμον τοῦ Βυζαντίου· τοιοῦτον κληρονόμον θεωρεῖ ἑαυτὴν καὶ οἱ Αὐστρία, δεχθεῖσα, ὡς καὶ ἡ Ρωσσία, τὸ ἔμβλημα τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων. Ἀλλ' ἡ ὀρθόδοξος Ἀνατολή, μᾶλλον δὲ ἅπαν τὸ ἑλ-

ληνικὸν ἔθνος οὐδέποτε ἀναγνωρίζει τὴν Ρωσσίαν ὡς νόμιμον κληρονόμον τοῦ Βυζαντίου, διότι αὕτη οὐδαμῶς ἀπέκτησε νόμιμα δικαιώματα ἐν Κωνσταντινουπόλει. Πολεμοῦσα μετὰ τῆς Τουρκίας πάντοτε ἐπεξέτεινε τὸ ἔδαφός της, οὐχὶ μόνον διὰ κατακτήσεων ἐκ Τουρκίας, ἀλλὰ καὶ διὰ καταλήψεως χωρῶν τῶν συμμάχων της, ὡς πλέον τοῦ ἡμίσεως τῆς πρώην ἡγεμονίας τῆς Μολδαυΐας κατὰ τὸ 1811 καὶ 1878 παραλείποντες, ὅτι ἡ Ρωσσία ἐστέρησε τῆς ἐλευθερίας των τὰ ὁμόδοξα αὐτῇ κράτη Γεωργίαν, Ἰμερέτιον, Μιγρελίαν καὶ Γουρίαν, στερήσασα παντὸς δικαιώματος τοὺς κυριάρχους των.

Ἐὰν θεωρήσωμεν τὴν Ρωσσίαν ὡς ἐλευθερώτριαν τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν, πῶς δυνάμεθα τοῦτο νὰ συμβιβάσωμεν πρὸς τὴν παραχώρησιν κατὰ τὸ 1878 εἰς τὴν Αὐστρίαν τῆς Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης, αἵτινες ταχέως ἀπὸ ὀρθοδόξων χωρῶν θὰ μετατραπῶσιν εἰς ρωμαιοκαθολικάς; Τῷ 1879 ἐν Ἑρζεγοβίνῃ κατὰ τὴν κατάληψίν της ὑπὸ τῆς Αὐστρίας ἦσαν 42 χιλιάδες ρωμαιοκαθολικοὶ ἀπέναντι 115 χιλιάδων ὀρθοδόξων· τώρα οἱ ρωμαιοκαθολικοὶ εἶνε 110 χιλιάδες, οἱ δὲ ὀρθόδοξοι ἐν ὅλῳ 95 χιλιάδες. Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχον πλήρη ἐμπιστοσύνην ἡ μεγάλη Αἰκατερίνη Β′ καὶ ὁ ἀλησμόνητος Νικόλαος Α′ καὶ ὑπὲρ τοῦ ὁποίου διετίθετο Ἀλέξανδρος ὁ Γ′ καὶ τώρα παρὰ πᾶν κακὸν καὶ ἀδίκημα, τὰ ὁποῖα ἀποδεικνύει πρὸς αὐτὸ ἀπὸ τοῦ 1860 ἡ πανσλαυϊστικὴ Ρωσσία, οὐδέποτε ἠρνήθη νὰ εἶνε εἷς τῶν πιστοτάτων καὶ ἀρίστων φίλων της καὶ συμμάχων. Οἱ Ἕλληνες γνωρίζουσι νὰ εἶνε εὐγνώμονες καὶ δὲν πληρώνουσι τὸ ἀγαθὸν διὰ τῆς προδοσίας καὶ τοῦ κακοῦ, ὡς οἱ Αὐστριακοὶ ἢ Βούλγαροι ἀδελφοί. Δὲν ἔχουσιν οὗτοι τοιαύτας ἰδιότητας, ὁποίας εὑρίσκομεν εἰς τὸ ἄξεστον καὶ μυσαρὸν Οὐννοβουλγαρικὸν ἔθνος, καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι θεωροῦσιν, ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς Ἑλλάδος, Ἠπείρου, Θράκης καὶ Μακεδονίας ἐφανατίσθησαν, πρέπει πρὸ παντὸς νὰ διακρίνωσι τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν εὐγένειαν τοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ τῶν γνησίων Σλαύων ἢ Οὐννοβουλγάρων. Ἀληθῶς ἡ Ἑλλὰς εἶνε μικρά, μηδαμινὴ ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν Ρωσσίαν, ἑτοίμην νὰ καταλάβῃ πάντα τὸν κόσμον καὶ νὰ χωνεύσῃ πάντα τὰ ἔθνη ἐν τῷ ἀκορέστῳ στομάχῳ της, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον τὸ ἡνωμένον ἐξ ὀκτὼ ἑκατομμυρίων ἑλληνικὸν ἔθνος μετὰ τοῦ ἡνωμένου ἐκ δέκα ἑκατομμυρίων ρωμουνικοῦ ἔθνους τοῦ ἐξ ἓξ ἑκατομμυρίων σερβικοῦ καὶ τοῦ ἐκ τεσσάρων ἑκατομμυρίων βουλγαρικοῦ, θὰ ἠδύνατο νὰ βοηθήσῃ τὴν Ρωσσίαν καὶ ἐν εἰρήνῃ καὶ κατὰ τὴν λύσιν σπουδαίων προβλημάτων της ἐν Εὐρώπῃ. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν κατὰ τὴν ἐπίμονον ἐπιθυμίαν τῶν Ρώσσων πανσλαυϊστῶν, ἡ Κωνσταντινούπολις θὰ περιέλθῃ εἰς τὰς χεῖρας τῆς Ρωσσίας, θὰ ἀρχίσῃ ἡ πτῶσις τῶν κρατῶν τοῦ Αἵμου καὶ ὁ βίαιος αὐτῶν ἐκρωσσισμός. Ὡς παράδειγμα χρησιμεύουσι τὰ πρώην γεωργιανὰ βασίλεια Ἰβηρία, Ἰμερέτιον καὶ αἱ ἡγεμονίαι Μιγκρελία καὶ Γουρία, καὶ ἡ κατοικουμένη ὑπὸ Μολδαυῶν Βεσσαραβία, μὴ κατακτηθέντα ὑπὸ τῆς Ρωσσίας, ἀλλ' ἐμπιστευθέντα τὴν τύχην των οὐχὶ βεβαίως, ὅπως τὰ στερήσῃ τῆς γλώσσης καὶ τῶν δικαιωμάτων των καὶ νὰ καταδιώξῃ τὰς ἐκκλησίας καὶ τὸν ἐθνισμόν των.

Οἱ Ρῶσσοι πανσλαυισταὶ ἐπιδιώκοντες τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ πολιτικὴν κυριαρχίαν τῆς Ρωσσίας ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ Ἀνατολῇ στηρίζονται εἰς τὸ ὅτι «αὕτη εἶνε ἀπαραίτητος ὄχι δι' ἐδαφικὰς κατακτήσεις ἢ οἰκονομικὴν ἐκμετάλλευσιν, ἀλλ' ὡς φυσικὸς δεσμὸς μετὰ τῆς κοιτίδος τῆς ἐκκλησίας μας καὶ τῆς κυριαρχίας μας»... Ἀλλ' ἡμεῖς γνωρίζομεν οὐχὶ μόνον τὴν διδασκαλίαν τῶν σλαυοφίλων, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀποτελέσματά της, τὰ ὁποῖα ἐδοκίμασαν καὶ δοκιμάζουσι τὰ συγγενῆ ἐν θρησκείᾳ γεωργιανὰ ἔθνη καὶ οἱ Μολδαυοί, ἐν δὲ τῇ Αὐστρίᾳ οἱ προσαρτηθέντες αὐτῇ Σέρβοι τῆς Βοσνίας καὶ Ἐρζεγοβίνης.

Ἐν τῇ δυσαρεσκείᾳ του κατὰ τῶν Ἑλλήνων ὁ ρωσσικὸς ἑβραϊκὸς καὶ πανσλαυιστικὸς τύπος, ὑποδεικνύει ὅτι τὰ κράτη καὶ ἔθνη τοῦ Αἵμου ἔπαυσαν νὰ στρέφωσι τὰ βλέμματά των πρὸς τὴν Ρωσσίαν, τὴν ὁποίαν συχνάκις προτιμῶσι τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας, Ἰταλίας καὶ αὐτῆς τῆς Γερμανίας. Ἀλλὰ τίς ἔρριψεν αὐτὰ ἄλλος εἰς τὰς ἀγκάλας ἀλλοδόξων κρατῶν ἢ αὐτὴ ἡ Ρωσσία διὰ τῆς ἀδικίας της καὶ τῆς συμπαθείας της πρὸς τοὺς Βουλγάρους σωβινιστάς; Οἱ πανσλαυισταὶ φοβοῦνται, ὅτι «ἐν τῷ Αἵμῳ τὸ μέγα ἔργον δὲν θὰ ἐκτελεσθῇ ὑπὸ τῆς Ρωσσίας».... Θὰ σβεσθῇ ἡ χιλιετὴς ἑστία τοῦ ρωσσικοῦ πολιτισμοῦ, θὰ ἀποσχισθῇ ἡ Οἰκουμενικὴ Ἐκκλησία καὶ ἡ ὀρθόδοξος ἑνότης. Ἡ Ρωσσία θὰ γίνῃ ἀποκλειστικῶς ἀσιατικὸν κράτος. Θὰ ταραχθῶσιν αἱ μεγάλαι ψυχαὶ τῶν κηδεμόνων διοργανωτῶν τῆς ρωσσικῆς χώρας! Τί ἐγένετο τὸ ἔργον των; Πρὸς τί αἱ φροντίδες καὶ οἱ κόποι Πέτρου Α', Αἰκατερίνης Β', Νικολάου Α': («Ρωσσικὸς Ἀγγελιοφόρος» 1903, 8). Ὁ «Νέος Χρόνος», ὅστις συχνάκις ἐκφράζει τὰς σκέψεις τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐξωτερικῶν καὶ μετὰ τῶν «Εἰδήσεων τῆς Μόσχας» θεωρεῖται ὡς ἡμιεπίσημον αὐτοῦ ὄργανον, ἀγγέλλει περὶ τοῦ Καθολικισμοῦ τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολῆς ὑπὸ τῶν ἐκδιωχθέντων ἐκ Γαλλίας μοναχῶν, μετοικησάντων εἰς Τουρκίαν πρὸς προσηλυτισμὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ Σλαύων εἰς τὸν παπισμὸν τὰ ἑξῆς. «Ἡ λατινικὴ προπαγάνδα, λέγει ἡ ἐφημερίς, κάμνει μεγάλας προόδους ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ Ἀνατολῇ· αἱ ἐκκλησίαι τοῦ πατριαρχείου τῆς Κωνσταντινουπόλεως χάνουσιν ἐνορίτας, τὰ σχολεῖα χάνουσι μαθητάς. Τὸ πατριαρχεῖον δὲν εὗρεν ἐν ἑαυτῷ οὔτε πνευματικάς, οὔτε ὑλικὰς δυνάμεις διὰ τὸν ἀρξάμενον ἀγῶνα . . . Ἤρχισεν ὁ ἐκφυλισμὸς τοῦ πατριαρχείου». Πῶς ἐφαίνετο κατάλληλον εἰς τοὺς ρώσσους πανσλαυϊστὰς καὶ παλαιστινείους νὰ χαρῶσιν ἐπὶ τούτῳ! Τίς ἄλλος ἐκτὸς αὐτῶν ἐφρόντισε προς εἰσαγωγὴν διασπάσεως ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ; Ἀλλ' αὐτοὶ διὰ τοῦ νοσηροῦ ἐγκεφάλου των ἐνοχοποιοῦσιν ὑγιεῖς, ἀναφωνοῦντες τὰ ἑξῆς· «τὸ ἔργον τῆς ἐξυπερετήσεως τοῦ οἰκουμενικοῦ χριστιανικοῦ ἰδεώδους δὲν εἶνε διὰ τὰς δυνάμεις τῶν ἐκφυλισθέντων ἀπογόνων τοῦ Βυζαντίου. Τοῦτο δύναται μόνη ἡ Ρωσσία νὰ ἐκτελέσῃ. Μετ' αὐτῆς πρέπει νὰ μεταβῶσι πάντες οἱ τείνοντες εἰς πνευματικὴν συγχώνευσιν...» «Ἡ ἑνότης τῶν ἀνατολικῶν χριστιανῶν θὰ ἐκτελεσθῇ περὶ τὴν Ρωσσίαν ὡς κεφαλὴν (;!) τῆς οἰκουμενικῆς ἐκκλησίας ἤ... δὲν θὰ ἐκτελεσθῇ ποτέ». Μᾶλλον πρέπει νὰ πιστεύσωμεν

τὸ τελευταῖον, διότι ἡ Ὀρθόδοξος Ἀνατολὴ διαφυλάττει πάντοτε ὡς κειμήλιον τὴν ὀρθοδοξίαν της, ἡ δὲ Ρωσσία πρὸ πολλοῦ ἤδη μετέτρεψε τὴν ὀρθοδοξίαν εἰς κυβερνητικὴν θρησκείαν καὶ στερήσασα τὴν ἐκκλησίαν ἐλευθερίας, μετέβαλεν αὐτὴν εἰς πολιτικὸν ὅπλον, συχνάκις δι' ἀνοσίων καὶ ἀθέων ἐνεργειῶν, ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἅπασα ἡ Ρωσσία ἐκαλύφθη τώρα ὑπὸ διαφόρων αἱρέσεων. Ὁ ἐπιθυμῶν ἐκκλησιαστικὴν ἕνωσιν, οὐ μόνον δὲν ὑποστηρίζει, ἀλλ' οὐδὲ συμπαθεῖ πρὸς τὸ βουλγαρικὸν σχίσμα, δὲν δημιουργεῖν σχίσμα ἐν Συρίᾳ καὶ Παλαιστίνῃ, δὲν ἐξεγείρει ἐκεῖ τὸν λαὸν κατὰ τῆς κανονικῆς ἱεραρχίας, δὲν βλέπει ψυχραίμως τῶν ἐκκαθολικισμὸν τῶν συγγενῶν πίστει καὶ αἵματι ἀδελφῶν ἐν Βοσνίᾳ καὶ Ἐρζεγοβίνῃ... Οὐδέποτε τὸ ὀρθόδοξον Βυζάντιον ἐπολιτεύθη οὕτω πρὸς τὰ ὀρθόδοξα ἔθνη καὶ ἐκκλησίας, ὡς πολιτεύεται τώρα ἡ Ρωσσία, ἡ ἐπιθυμοῦσα τὴν οἰκουμενικὴν ἀρχηγίαν ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ.

Οἱ ἄριστοι τῶν Ρώσσων καὶ πατριῶται καὶ πάντες οἱ ἀγαπῶντες τὴν Ἐκκλησίαν βαθέως ταράσσονται διὰ τὴν ἀποξένωσιν τῆς ρωσσικῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς ἑλληνανατολικῆς καὶ διὰ τὴν παροῦσαν ρωσσικὴν πολιτικήν. «Ἡ Ἀνατολή, λέγει ὁ «Ρωσσικὸς Ἀγγελιοφόρος»(1903,8,)εἶνε ἀπαραίτητος διὰ τὴν Ρωσσίαν, ὡς ὁ ἀήρ, οὐχὶ μόνον διὰ τὴν εὐημερίαν καὶ τύχην, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὴν τὴν ὕπαρξίν της. Εἶνε ἀπαραίτητον νὰ φυλαχθῇ αὕτη ἀπὸ τῶν εὐρωπαϊκῶν χειρῶν ἐκ τῶν οὕτω καλουμένων ἀγαθῶν τῆς μορφώσεως καὶ τοῦ πολιτισμοῦ των. Πρέπει νὰ διαφυλαχθῇ ὡς πολύτιμος ἡ κληρονομία πνευματικὴ ἡμῶν ἑνότης μετὰ τῆς Ἀνατολῆς, νὰ ὑποστηριχθῇ καὶ ἀναπτυχθῇ αὕτη. Ἡ ἐνέργεια τῆς Ρωσσίας ἐν Ἀνατολῇ πρέπει νὰ εἶνε ἀλλοία, καθαρῶς προφυλακτική, βασιζομένη ἐπὶ τῶν παραδόσεων τοῦ παρελθόντος καὶ ἐπὶ τῶν κοινῶν συμφερόντων τοῦ μέλλοντος». Τοιαύτη ἦτο ἡ πολιτικὴ τῆς Ρωσσίας ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΗ΄ μέχρι τῶν μέσων τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος, δηλ. μέχρι τοῦ τέλους τοῦ κριμαϊκοῦ πολέμου. Τότε ἡ Ρωσσία ἀπεφάσιζε περὶ τῶν τυχῶν τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολῆς καὶ ἦτο ἰσχυρὸς ὑποστηρικτὴς τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολῆς, ἔνθα ἵστατο ὑψηλὰ τὸ ρωσσικὸν ὄνομα, δι' ὃ ὑπερηφανεύοντο οἱ Ἕλληνες, Ρωμοῦνοι, Σέρβοι καὶ Βούλγαροι.

Μεγαλοπρεπὲς ἦτο τὸ σχέδιον Αἰκατερίνης τῆς Β' πρὸς παλινόρθωσιν τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ υἱοῦ τοῦ Παύλου Α'. Κωνσταντίνου. Ἀλλὰ τώρα τὰ προσφιλῆ καὶ ἔνδοξα ταῦτα ὄνειρα μετετράπησαν οὐχὶ πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς μεγάλης ἰδέας, ἀλλὰ πρὸς ὑποδούλωσιν τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολῆς εἰς τὴν σχισματικὴν Βουλγαρίαν. Οὐχὶ πρὸ πολλοῦ εἰς μίαν συνεδρίασιν τῆς Σλαυϊκῆς Ἑταιρείας τῆς Μόσχας, ὁ πρόεδρός της, Πολωνὸς παπιστὴς Τσιόρεν Σπυρίδοβιτς ὡμίλησε περὶ τοῦ δυνατοῦ τῆς ἐγκαθιδρύσεως ἐπὶ τοῦ βυζαντιακοῦ θρόνου τοῦ Φερδινάνδου τῆς Βουλγαρίας, διότι οὗτος τῷ ἀπέστειλεν ἀδαμαντοκόλλητον παράσημον. Οὐχὶ διὰ τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων, εἰς ἣν ἀνατρέχουσιν οἱ Ρῶσσοι πανσλαυισταί, κατερρίφθη ὁ δεσμὸς τῆς Ρωσσίας μετὰ τοῦ ἑλληνανατολικοῦ ὀρθοδόξου κόσμου,

ἀλλὰ διὰ τῆς ἐξυπηρετήσεως ὑπὸ τῆς Ρωσσίας τῶν ἰδεωδῶν τοῦ πανσλαυϊσμοῦ, ἅτινα εἶνε ἐχθρικὰ πρὸς τὸν ὀρθόδοξον κόσμον καὶ τὸν Ἑλληνισμόν.

Εἰς τὴν Σλαυϊκὴν Ἑταιρείαν τῆς Μόσχας ἐργάζονται τώρα Πολωνοὶ καὶ Ἑβραῖοι. Οὕτω, τῇ 28ῃ Ἰανουαρίου 1904, τὸ συμβούλιον τῆς ἑταιρείας ἐξεπόνησε σχέδιον, σκοποῦν τὸν ἐκκαθολικισμὸν τῶν Σέρβων καὶ Βουλγάρων καὶ τὴν προσέλκυσιν αὐτῶν εἰς τὴν ἕνωσιν μετὰ τῆς Ρώμης. Πρὸς τοῦτο ἀπεφασίσθη νὰ ὑποστηριχθῇ ἡ σλαυολατινικὴ συμμαχία ἐν Παρισίοις καὶ νὰ συλλεγῶσι δέκα χιλιάδες φράγκων διὰ τὸ ἐνοίκιον τοῦ καταστήματος καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ γραφείου, πρὸς δὲ νὰ διοργανωθῶσι σλαυολατινικὰ συνέδρια ἐν Παρισίοις καὶ νὰ προετοιμασθῇ σλαυολατινικὴ συνένωσις ἐν Ρώμῃ.

Τῇ 28ῃ Φεβρουαρίου ἐν τῇ αὐτῇ Ἑταιρείᾳ, ὁ αὐτὸς φανατικὸς ὀπαδὸς τοῦ παπισμοῦ, ἐν πολυπληθεῖ τῶν μελῶν συνελεύσει, ἐξεφώνησε λόγον, ἐν ᾧ ἐσπίλωσε διὰ βορβόρου τὸ ἑλληνικὸν καὶ ρωμουνικὸν ἔθνος καὶ ἐδήλωσεν εἰς τὴν συνέλευσιν, ὅτι οἱ Ἕλληνες καὶ Ρωμοῦνοι εἶνε ἐχθροὶ τῆς Ρωσσίας καὶ ὅτι ἐν πρώτῃ εὐκαιρίᾳ θὰ πολεμήσωσι κατ᾽ αὐτῆς. Κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 17ης Μαρτίου ὁ κ. Τσιόρεν Σπυρίδοβιτς ἐκ νέου ἐξύβρισε τοὺς Ἕλληνας, ἀποκαλέσας αὐτοὺς «Ἰούδας, προδότας». Ἡ Μακεδονία, ἐδήλωσεν οὗτος πρέπει νὰ γίνῃ βουλγαρικὴ καὶ ἡμεῖς τοῦτο θὰ τὸ ἐπιτύχωμεν (; !). Οἱ Βούλγαροι εἶνε ὅμαιμοι πρὸς ἡμᾶς, οἱ δὲ Ἕλληνες τοιοῦτοι ἐχθροί, ὁποῖοι καὶ οἱ Τοῦρκοι, Ἰάπωνες καὶ Γερμανοί . . . Δι᾽ ἡμᾶς νέος πόλεμος εἶνε παιδιά· δὲν θὰ γίνωσιν οὔτε διαβάσεις διὰ τοῦ Δουνάβεως, οὔτε ἁλώσεις διασήμων φρουρίων, οὔτε ἀναβάσεις τοῦ Αἵμου! Κατέχουσα ἅπασαν τὴν Μαύρην Θάλασσαν, ἡ Ρωσσία δύναται νὰ ἀποβιβάσῃ τὸν στρατόν της εἰς Πύργον, ἔνθα ἑνουμένη μετὰ τῶν Βουλγάρων ἐντὸς 48 (;) ὡρῶν δύναται νὰ καταλάβῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν. Βλέπουσα τὸν ἡρωϊσμὸν τῶν ναυτῶν μας οὐδέποτε θὰ τολμήσῃ ἡ Ἀγγλία νὰ κηρύξῃ πρὸς ἡμᾶς πόλεμον, ριψοκινδυνεύουσα τὴν καταστροφὴν τοῦ ἐμπορικοῦ της στόλου, τῆς βάσεως τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς δυνάμεώς της». Ἀλλὰ δὲν βλέπει μὲ τοιοῦτον ὄμμα τὴν μυθώδη δύναμιν τῆς Ρωσσίας, ἡ Εὐρώπη. «Αὕτη λέγει ὁ γνωστὸς διαπρεπὴς Γερμανὸς δημοσιογράφος Βέγκραφ, θεωρεῖ ἑαυτὴν ἀήττητον, διότι ἐνίκησε τοὺς Τούρκους καὶ Πολωνούς, θεωρεῖ τὰς πηγὰς τῶν μέσων της ἀνεξαντλήτους, διότι δύναται νὰ ἔχῃ τόσα χρήματα, ὅσα εὑρίσκονται ἐν τῇ χώρᾳ τυπωμένα χρώματα καὶ χάρτης» . . . «Κράτος, καταλαβὸν τὸ ἥμισυ τῆς γηΐνης σφαίρας καὶ διοικούμενον μὲ ἀπηρχαιωμένον γραφειοκρατικὸν σύστημα, ἄνευ τῆς βοηθείας ἐλευθέρας αὐτοδιοικήσεως, ἄνευ κοινωνικοῦ ἐλέγχου, ἄνευ ἐξωτερικῆς ἀντιπροσωπείας καὶ ἐλευθερίας τοῦ τύπου, τὸ κλασικὸν κράτος τῆς ὑπαλληλιακῆς ἁρπαγῆς, τῶν αὐλικῶν ραδιουργιῶν καὶ τῆς κλοπῆς τοῦ δημοσίου ταμείου 1), τοιοῦτο κράτος θὰ ἦτο πράγματι ἀνήκουστον θαῦμα ἐν τῷ

1) Εἰς τοῦτο πρέπει νὰ προσθέσωμεν, ὅτι εὐθὺς μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ πολέμου μετὰ τῆς Ἰαπωνίας ἐν τῷ «Ἐρυθρῷ σταυρῷ» ἐν Πετρουπόλει καὶ Μόσχᾳ ἀνεκαλύφθη κλοπὴ ἑκατομμυρίων ρουβλίων. Εἰς βάρος

κόσμῳ, ἐὰν ἐν ἐποχῇ βαρειῶν δοκιμασιῶν ἀπεδεικνύετο ὑγιές, ἰσχυρὸν καὶ ἱκανὸν εἰς ἀντίστασιν. Πραγματικῶς δὲν εἶνε τυχαῖον, ὅτι Ρωσσία, ἡ δῆθεν πάντοτε ἑτοίμη εἰς πόλεμον, πράγματι εἶνε πάντοτε ἀνέτοιμος, ὅταν ὁ πόλεμος ἀρχίσῃ. Τὸ πᾶν ἐν τῷ δεσποτικῷ τούτῳ συστήματι ψεῦδος, ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν, ἀπὸ τοῦ ψεύδους περὶ τῆς ἐθνικῆς εὐημερίας, μέχρι τοῦ ψεύδους περὶ τῆς κοσμοκρατορίας· ὅθεν ἡσύχως θὰ ἀναμένωμεν τὴν καταστροφήν του».

Ὁ καθηγητὴς καὶ δημοσιογράφος Ἰλοβάϊσκιϊ, ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδομένῳ «Κρεμλίνῳ» (ἀρ. 19 — 20) 2) ἀποκαλύπτει τὴν ὑπὸ τὰ παρασκήνια ἐργασίαν τῶν περὶ τὸν Γουλιέλμον Β' τῆς Γερμανίας, διευθυνάντων τὴν Ρωσσίαν εἰς τὴν ἀπωτέρω Ἀνατολήν, ὅπως τὴν ἀποσπάσωσιν ἀπὸ τῆς ἐγγύς. «Ὁ Γερμανικὸς ἐξάδελφος βοηθεῖ τὴν Ἀγγλίαν εἰς τοῦτο, ὅτι παίζων τὸ πρόσωπον ἐγκαρδίου φίλου μας, ἐπιτηδείως ἐξακολουθεῖ διευθύνων πᾶσαν τὴν προσοχήν μας εἰς τὴν ἀπωτέρω Ἀνατολὴν καὶ μᾶς βεβαιόνει, ὅτι ἐκεῖ δῆθεν εἶνε τὰ ὕψιστά μας συμφέροντα, ὅτι τώρα ἱερὸν καθῆκον ἔχομεν νὰ μαχώμεθα μετὰ τῆς κιτρίνης φυλῆς καὶ νὰ διαφυλάξωμεν τὸν πεπολιτισμένον κόσμον ἐκ νέας μογγολικῆς ἐπιδρομῆς, ἐν' ᾧ χρόνῳ οἱ Γερμανοὶ καὶ ἐν γένει τὰ δυτικὰ ἔθνη ἐγκαρδίως χειροκροτοῦσι τὰς ληστρικὰς προόδους τῶν κιτρίνων ἐχθρῶν μας»... «Ὁ γερμανικὸς τύπος ἐξαντλεῖ τοὺς ἀναιδεστέρους ἐπαίνους διὰ τὴν διπλωματίαν μας, ὀνομάζων τὴν πολιτικήν της λαμπράν, τεχνικήν, προνοητικὴν καὶ ἐπιτυχῆ δηλ. ἀποδίδουσα εἰς αὐτὴν ἀκριβῶς ἐκείνας τὰς ἰδιότητας, τῶν ὁποίων στερεῖται.» Οἱ ὀξυδερκεῖς δημοσιογράφοι ἀπὸ πολλοῦ ἐνόησαν τὴν γερμανικὴν πολιτικήν, ἥτις διηύθυνε τὴν Ρωσσίαν εἰς τὴν ἀπωτέρω Ἀνατολὴν διὰ νὰ τὴν ἀποσπάσῃ ἀπὸ τῆς ἐγγύς, ἀλλ' οὐδεὶς τῶν ἐκδοτῶν ρωσσικῶν ἐφημερίδων ἐνόησε τοῦτο. «Ὁ ἐκδότης τῆς μᾶλλον διαδεδομένης ἐν Ρωσσίᾳ ἐφημερίδος «Νέου Χρόνου» κ. Ἀ. Σουβόριν», — λέγει ὁ καθηγητὴς Ἰλοβάϊσκιϊ ἐν τῷ Κρεμλίνῳ — «ἀφ' ὑψηλοῦ ἐφέρετο πρὸς τοὺς ἐχθρούς μας, ἐκήρυσσεν ἐν τῇ ἐφημερίδι του ὑπὲρ τῆς Μαντζουρίας καὶ τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ», «περιφρονητικῶς ἐφέρετο πρὸς τοιοῦτον ἐχθρόν, ὡς ἡ Ἰαπωνία, ἥτις ἔχει 50 ἑκατομύρια ἐνεργητικοῦ, γενναίου, εὐφυοῦς καὶ ἤδη σημαντικῶς ἀφομοιωθέντος πρὸς τὸν ὑλικὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμόν, πληθυσμοῦ».

Ἐστήριζε ταῦτα ὁ μισέλλην καὶ ἄνευ ἀρχῶν ἐκδότης τοῦ Νέου Χρόνου εἰς τὴν μυωπίαν του καὶ πολιτικὴν ἀδαημοσύνην του. Καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος διευθύνει τὴν μᾶλλον διαδεδομένην ἐν Ρωσσίᾳ ἐφημερίδα! Πρόδηλον, λέγει ὁ Ἰλοβάϊσκιϊ, ὁποίας ἀνοησίας ἐξακολουθεῖ ὁ «Νέος Χρόνος» νὰ σπείρῃ εἰς τὰ πνεύματα τῶν πολυπληθῶν ἀναγνωστῶν του, κατὰ τὸ πλεῖστον τόσον ἀδαῶν τῆς πο-

τοῦ «Ἐρυθροῦ σταυροῦ» ὡς καὶ διὰ τῶν εἰσπράξεων τῆς πανσλαυιστικῆς ἑταιρείας τῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ἁγίας Σιὼν καὶ Ἱερουσαλὴμ», διατρέφονται πλεῖστοι τῶν ὑπαλλήλων τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ καὶ τῆς Παλαιστινείου Ἑταιρείας.

2) Εἶνε τὸ μόνον ἐν Ρωσσίᾳ ὄργανον, τὸ ὑγιῶς ἐννοοῦν τὰ συμφέροντά της. Ἡ ἐφημερὶς ἐκδίδεται ἐν Μόσχᾳ ἀπὸ 7 ἐτῶν, ἀλλ' ἐξεδόθησαν μέχρι 5ης Μαρτίου 1904 μόνον 20 φύλλα.

λιτικῆς, ὅσον καὶ ὁ ἐκδότης του, ὅστις ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν μόνον ἐπιτήδειον ἐφημεριδοβιομήχανον. Συνιστῶν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἰαπωνίας ὁ «Νέος Χρόνος» δηλοῖ, ὅτι ὁ ρωσσικὸς λαὸς δὲν ἀγαπᾷ τὴν εἰρήνην καὶ ὅτι ὁ πόλεμος εἶνε ὠφέλιμος διὰ τὴν ὑγείαν του (ἀρ. 9965). Μόνον ἡ τύχη καὶ οὐχὶ λᾶθος, ὡς φρονοῦσι πολλοί, ἠνάγκασε τὴν στρῶσιν τοῦ σιδηροδρόμου ἐν Μαντζουρίᾳ καὶ ἔπειτα τὴν ἔξοδον εἰς τὸν Μέγαν Ὠκεανόν. Εἰς τὴν χονδροειδῆ ταύτην δήλωσιν τοῦ «Νέου Χρόνου» ὁ καθηγητὴς Δ. Ἰλοβάϊσκιϊ ἀπαντᾷ, ὅτι «ἡ συγκοινωνία ἐν Μαντζουρίᾳ δὲν ἦτο στοιχειῶδες ἔργον, ἀλλὰ πολιτικὴ παρόρμησις, ἀληθέστερον οὐχὶ ὀξυδέρκεια, ἀλλ' ἀνεπιτηδειότης τῶν Ρώσσων διπλωματῶν εἰς τὸ νὰ ἐννοῶσι τὰ συμφέροντα τῆς Ρωσσίας». «Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πρίγκηπος Λομπανὼφ-Ροστόβσκι, ἡ ρωσσικὴ διπλωματία ἀνεμίχθη ἐν τῷ σινοϊαπωνικῷ πολέμῳ ὑπὲρ τῆς Κίνας καὶ δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς Ἰάπωνας νὰ μείνωσιν ἐν Μαντζουρίᾳ· κατόπιν ὁ κόμης Μουράβιεφ κατέλαβε τὸ εἰς ἡμᾶς ἄχρηστον Πόρτ-Ἀρθούρ, ὁ δὲ Βιττε κατεσκεύασε πρὸς αὐτὸ σιδηρόδρομον ἐπὶ ξένου ἐδάφους. Ἐκ τῶν τριῶν τούτων γεγονότων, ὡς ἀπὸ κρατῆρος ἐξεχύθησαν τὰ περαιτέρω αἱματηρὰ ἐπεισόδια, προκαλέσαντα ἐκ μέρους ἡμῶν τὴν προσωρινὴν κατοχὴν τῆς Μαντζουρίας, ἥτις κατόπιν προεκάλεσε τὸν παρόντα πόλεμον καὶ τὰς παρούσας πολιτικὰς περιπλοκάς. Κύριος δὲ ὑποκινητὴς τῶν γεγονότων τούτων καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν ἀπορρευσάντων ἀποτελεσμάτων, ἐφάνη ὁ Γερμανὸς αὐτοκράτωρ Γουλιέλμος Β'. Κατὰ τὸν σινοϊαπωνικὸν πόλεμον οὗτος μετὰ ζήλου ἐφρόντιζε νὰ παρασύρῃ ἡμᾶς εἰς ἐνεργὸν συμμετοχήν, ἐφόβιζε διὰ παραδόξων κινδύνων, δῆθεν ἀπειλούντων ἡμᾶς ἐκ μέρους τῆς Κιτρίνης φυλῆς ἐν τῷ προσώπῳ τῆς Ἰαπωνίας καὶ μάλιστα ἰδιοχείρως παρέστησε τὴν φυλὴν ταύτην ἐν εἴδει ἀκορέστου τέρατος· ἔπειτα διὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ καταλήψεως τοῦ Κιάο-σιάο ἐξώθηκεν ἡμᾶς εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ Πόρτ-Ἀρθούρ. Αἱ προσπάθειαί του, ὅπως μεταφέρῃ τὴν πολιτικήν μας ἀπὸ τῆς ἐγγὺς εἰς τὴν ἀπωτέραν Ἀνατολὴν καὶ νὰ δέσῃ τὰς χεῖράς μας διὰ τῆς τελευταίας ταύτης πληρέστατα ἐπέτυχον· συγχρόνως ἐπέτυχε νὰ ἀνανεώσῃ ἔτι μᾶλλον ἀσύμφορον δι' ἡμᾶς ἐμπορικὴν σύμβασιν. Τὸν Γουλιέλμον Β' προθύμως ἐβοήθει ὁ ἄωρος πολιτικὸς ἡμῶν τύπος, ὅστις ἀνελάμβανε νὰ γράφῃ ἄρθρα, ἐμποιοῦντα αἴσθησιν περὶ τοῦ κιτρίνου τέρατος, τὸ ὁποῖον, ὡς ἤδη πάντες ἐνόησαν, αὐτὴ ἡ Ρωσσία προεκάλεσεν εἰς πόλεμον διὰ τῆς καταλήψεως τῆς Μαντζουρίας καὶ προστασίας ἐν Κορέᾳ. Ραδιουργοῦσα ἐν Θιβέτ, ὅπως διὰ τῆς πνευματικῆς ἀρχῆς τοῦ Δαλαϊλάμα ἐπιδρᾷ εἰς τὸν εἰδωλολατρικὸν πληθυσμὸν τῶν Ἰνδιῶν, ἡ Ρωσσία ἐφανέρωσε τὸν σκοπόν της καὶ ὤθησε τὰ πράγματα, ὅπως ἡ Ἀγγλία καταλάβῃ μέρος τοῦ Θιβέτ.«Ἡ διαφορὰ μεταξὺ Μεγάλης Βρεττανίας καὶ τῆς νέας ἀντιπάλου της, παρατηρεῖ τὸ Daily Graphie, συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι ἡμεῖς οἱ Ἄγγλοι ἐπιθυμοῦμεν μόνον ἕν, δηλ. νὰ κάμωμεν φίλους μας τοὺς ἰθαγενεῖς, τοὺς κατοικοῦντας τὰς ὁμόρους πρὸς τὰς Ἰνδίας χώρας, ἐνῷ ὁ κύριος ἡμῶν ἀντίπαλος ἐπιθυμεῖ, ὅπως οἱ ἰθαγενεῖς οὗτοι εἶνε οὐ μόνον φίλοι του, ἀλλὰ καὶ ἐχθροί μας.»

Ἐν Μόσχᾳ Ἰούνιος 1904

Ν. Ν. Δουρνοβώ.

ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ ΕΝ ΤΗι ΕΛΛΗΝΙΚΗι ΒΟΥΛΗι

Ἔντινι τῶν τελευταίων συνεδριῶν τῆς Βουλῆς, γενομένης ἐπερωτήσεως ὑπὸ τοῦ κ. Δεληγιάννη περὶ τοῦ Μακεδονικοῦ ζητήματος ἀπήντησε διὰ μακρῶν ὁ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ὑπουργός. Γενομένων δὲ παρατηρήσεων καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Δεληγεώργη διελευκάνθη ἀρκούντως ἡ ἐνεστῶσα ἐν Μακεδονίᾳ κατάστασις. Τὴν ἐνδιαφέρουσαν ταύτην συζήτησιν παραθέτομεν ὁλόκληρον ἐκ τῶν ἐστενογραφημένων πρακτικῶν τῆς Βουλῆς.

Θ. Δηλιγιάννης. Συναινέσει τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, αἵτινες ὑπέγραψαν τὴν Συνθήκην του Βερολίνου, αἱ δύο αὐτοκρατορίαι, ἡ ρωσσικὴ καὶ ἡ αὐστριακή, ἀνέλαβον νὰ ἀποφασίσωσι καὶ ἐφαρμόσωσιν ἐν Μακεδονίᾳ τὰς μεταρρυθμίσεις, περὶ ὧν διέλαβεν ἄρθρον ρητὸν τῆς Συνθήκης τοῦ 1878.

Κατὰ τὰς δημοσιευομένας εἰδήσεις ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἐργασίας ταύτης ἤρξατο, οὐδεμία δὲ ἀμφιβολία. ὅτι προβαίνει, διότι αἱ ἐφημερίδες ἀνήγγειλαν, ὅτι τῶν Μεγάλων Δυνάμεων οἱ ἀντιπρόσωποι ἀφίκοντο ἤδη καὶ κατενεμήθησαν εἰς τὰς ὑπαρχούσας διοικητικὰς περιφερείας, ἵνα ἀναλάβωσι τὴν ἐφαρμογὴν τῶν μεταρρυθμίσεων ἐφ' ἑκάστης αὐτῶν.

Δὲν γνωρίζω ἂν αἱ εἰδήσεις αὗται εἶνε ἀκριβεῖς, διότι ἐπορίσθην αὐτὰς ἐξ ἐφημερίδων· ἀλλ' ἂν τυχὸν δὲν ἦσαν ἀκριβεῖς, ὑποθέτω, ὅτι ὁ κ. ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς δὲν θέλει παραλίπῃ νὰ μεταδώσῃ εἰς τὴν Βουλὴν ὅσας αὐτὸς ἔχει ἀκριβεῖς εἰδήσεις. Ἀλλ' ἀναγκαιότατον πρὸ παντὸς τυγχάνει ν' ἀνακοινωθῇ εἰς αὐτὴν ἂν ὄντως τὰ σαντζάκια τῶν Σερβίων καὶ τῆς Κορυτσᾶς ἀπεσπάσθησαν ἐκ τῶν περιφερειῶν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ Μοναστηρίου, εἰς ἃς ταῦτα ὑπήγοντο, ἵνα μὴ περιληφθῶσιν ἐν ταῖς χώραις τῶν μεταρρυθμίσεων, τίνες δὲ λόγοι ὑπηγόρευσαν τὸν τοιοῦτον ἀποκλεισμόν. Ὁ κ. ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἀγνοῇ τὸν λόγον τοῦτον ἢ νὰ μὴν ἐφρόντισε νὰ μάθῃ αὐτόν, διότι δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ πιστευθῇ, ὅτι τὰ δύο ταῦτα σαντζάκια ἀπεσπάσθησαν τῶν νομῶν, πρὸς οὓς ταῦτα ἀνῆκον, ἐξαιρεθέντα τῶν ἐφαρμοζομένων μεταρρυθμίσεων, ὅτι ἡ μεταρρυθμιζομένη Μακεδονία δὲν εἶνε ἡ γείτων τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου χώρα, διότι μεταξὺ αὐτοῦ καὶ ἐκείνης θέλουσι παρεντεθῇ τὰ ἐδάφη τῶν εἰρημένων δύο Σαντζακίων καὶ ὅτι μάλιστα ἡ μικρὰ περιφέρεια τῆς Καστορίας, περιλαμβανομένη εἰς τὴν μεταρρυθμιζομένην χώραν, θέλει μείνῃ ὡς ταινία γῆς μεταξὺ τῶν δύο Σαντζακίων, χωρίζουσα καὶ ταῦτα ἀπ' ἀλλήλων.

Δὲν ἐσκόπουν νὰ ἀπασχολήσω τὴν Βουλήν, ἵνα ζητήσω παρὰ τοῦ κ. ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ τὰς εἰρημένας μόνον πληροφορίας, ἀλλὰ καὶ ἵνα παρακαλέ-

σω αὐτὸν προσέτι νὰ ἀνακοινώσῃ εἰς τὴν Βουλήν, ἂν ἡ ἀρξαμένη καὶ οὕτω προβαίνουσα ἐργασία πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν μεταρρυθμίσεων ἐφείλκυσε τὴν μέριμναν αὐτοῦ, ἂν ἔδωκεν ὁδηγίας εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Ἑλλάδος, ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐν Μοναστηρίῳ καὶ ἀλλαχοῦ, ἵνα ἀκολουθῶσι τὰς πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν μεταρρυθμίσεων γιγνομένας ἐργασίας, ἵνα παρέχωσι πᾶσαν τὴν συνδρομήν των εἰς τοὺς ἐπιλαβομένους τοῦ μέτρου τῶν μεταρρυθμίσεων ἀντιπροσώπους τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, πάσας τὰς ἀναγκαιούσας πληροφορίας, ἃς τυχὸν οἱ εἰρημένοι πράκτορες ἡμῶν κατέχουσι, πάντα τὰ φῶτα, τὰ ὁποῖα ἐκ τῶν οἰκείων αὐτῶν δύνανται νὰ πορισθῶσιν, ὅπως ὑποβοηθήσωσι τὰς ἐργασίας αὐτῶν, καὶ συντελέσωσι νὰ μὴ διαστραφῇ, ἀλλὰ νὰ σωθῇ ἀκεραία καὶ ἀνόθευτος ἡ ἀληθὴς κατάστασις τῆς Χώρας, αὕτη δὲ ὁδηγήσῃ αὐτοὺς εἰς τὰς μεταρρυθμίσεις, ὅπως πληρωθῇ καὶ μὴ καταστρατηγηθῇ ὁ εἰλικρινὴς σκοπὸς τῆς Βερολινείου Συνθήκης.

Ἡ ἀρξαμένη καὶ προβαίνουσα ἐργασία, περὶ ἧς ἐθάρρησα νὰ ἀπασχολήσω τὴν Βουλὴν τυγχάνει τὰ μάλιστα σπουδαία, διότι πρόκειται νὰ κανονίσῃ συμφέροντα πολύτιμα, ὧν ἡ διαρρύθμισις καὶ ἡ ἐξασφάλισις συνδέεται μετὰ τῆς τύχης λαῶν ἀδελφῶν, ὑπὲρ τῆς εὐημερίας τῶν ὁποίων δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ μὴ ἐνδιαφέρεται. Ἐλπίζω, ὅτι ἡ κατὰ τὰς μέχρι τοῦδε γενομένας ἐργασίας ἀφάνεια τῆς ἡμετέρας Κυβερνήσεως δὲν εἶνε πραγματική, ὅτι δὲ ἡ Κυβέρνησις δὲν ἐλησμόνησε τὸ καθῆκον, ὅπερ εἶχε καὶ ὅτι ἀκολουθεῖ ἀγρύπνως τὰ γιγνόμενα, δὲν θέλει δὲ παραλίπῃ νὰ ὑποβοηθήσῃ τὴν γιγνομένην ἐργασίαν, ἵνα ἐπικρατήσῃ ἡ εὐθύτης, ἀποτραπῶσιν αἱ πεπλανημέναι εἰσηγήσεις καὶ μὴ διαστραφῇ ὁ εἰλικρινὴς σκοπὸς τοῦ Συνεδρίου τοῦ Βερολίνου.

Α. Ρωμᾶνος. Ὁ ἀξιότιμος ἐκ Γόρτυνος βουλευτὴς βεβαιοῖ τὴν Βουλήν, ὅτι δὲν ἀμφιβάλλει περὶ τῶν ἀγαθῶν προαιρέσεων τῶν Δυνάμεων πρὸς τὴν Ἑλλάδα, τούτου ἕνεκα δὲ δὲν ἔπρεπε ν' ἀμφιβάλλῃ, ὅτι πάντες οἱ χριστιανικοὶ πληθυσμοὶ τῆς Μακεδονίας θὰ συμπεριληφθῶσιν εἰς τὸ σχέδιον τῶν μεταρρυθμίσεων, τὸ ὁποῖον ἐξεπόνησαν αἱ Μ. Δυνάμεις. Περὶ τούτου οὐδέποτε ἀμφέβαλλεν ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις.

Τὰ ἐν τῷ τύπῳ ἀναγραφέντα περὶ ὁριστικοῦ ἀποκλεισμοῦ τοῦ ἔργου τῶν μεταρρυθμίσεων διαμερισμάτων, κατοικουμένων ὑπὸ ἀμιγοῦς ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ εἶνε ἀπολύτως ἀνακριβῆ. Ἀλλ' ἐνῷ οὐδένα διατρέχει τοιοῦτον κίνδυνον ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν Μακεδονίᾳ δὲν δύναμαι δυστυχῶς νὰ διαβεβαιώσω τὴν Βουλήν, ὅτι μέχρι τοῦδε τοὐλάχιστον τὸ ἔργον, οὗ ἤρξαντο αἱ Δυνάμεις, ἐστέφθη ὑπὸ ἐπιτυχίας.

Τέσσαρες ἑβδομάδες παρῆλθον, ἀφ' ὅτου οἱ ἀξιωματικοί, εἰς οὓς ἀνετέθη ἡ ἀναδιοργάνωσις τῆς χωροφυλακῆς μετέβησαν εἰς τὰ διαμερίσματα, τὰ ὁποῖα ὡρίσθησαν ἑκάστῳ ἐξ αὐτῶν, κατὰ τὸ βραχὺ δὲ τοῦτο χρονικὸν διάστημα οὐδεμία βελτίωσις δυστυχῶς ἐπῆλθεν εἰς τὴν κατάστασιν τῆς χώρας. Καὶ εἶνε ἀληθές, ὅτι τὸ διαρρεῦσαν χρονικὸν διάστημα εἶνε τόσον βραχύ, ὥστε δὲν δικαιολογεῖται ὁ φόβος μήπως τὸ ἔργον τῶν Δυνάμεων ὁριστικῶς ἀποτύχῃ, ἐν τούτοις εἶνε βέβαιον, ὅτι κατὰ τὰς

τελευταίας ἑβδομάδας ἡ κατάστασις δὲν ἐβελτιώθη, ἐν τισι δὲ διαμερίσμασι καὶ ἐπαισθητῶς ἐπεδεινώθη.

Πλεῖσται βουλγαρικαὶ συμμορίαι, ὧν οἱ πυρῆνες εἶχον διατηρηθῆ κατὰ τὸν παρελθόντα χειμῶνα, ἀνεσχηματίσθησαν. Κατὰ τὰς πληροφορίας ἡμῶν τέσσαρες ἐξ αὐτῶν λυμαίνονται τὴν Καστορίαν, ἐξ ὧν ἡ μία ἀποτελεῖται ἐκ 40 καὶ πλέον ἀνδρῶν, ἑπτὰ δὲ τὸ σαντζάκιον Θεσσαλονίκης, ἐξ ὧν ἡ κυριωτάτη ἐξ 150 ἀνδρῶν. Αἱ συμμορίαι αὗται ἐργάζονται, οὕτως εἰπεῖν, ἐφέτος ὑπὸ νέον πρόγραμμα. Ἐνῷ πέρυσιν, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Μακεδονίας, προσεπάθουν νὰ κερδίσωσιν ὑπὲρ αὐτῶν πληθυσμούς, καταδυναστευομένους καὶ στενάζοντας ὑπὸ κακοδιοίκησιν, ἐφέτος στρέφονται ἀποκλειστικῶς κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου καὶ ἀποφεύγουσι συγκρούσεις πρὸς τὸν τουρκικὸν στρατόν.

Διὰ παντοίων πιέσεων καὶ βιαιοπραγιῶν προσπαθοῦσι νὰ καταναγκάσωσιν ἑλληνικοὺς πληθυσμούς, πιστοὺς εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν, ὅπως προσέλθωσι εἰς τὸ σχίσμα. Πλεῖστα χωρία ἠνάγκασαν εἰς τοῦτο, ὅπου δὲ εὑρίσκουσιν ἀντίστασιν, προβαίνουσιν εἰς στυγερὰς δολοφονίας.

Κατὰ τὰς τελευταίας ἑβδομάδας ἐφόνευσαν ἱερέα τινὰ ἐν Ζελενίῳ, τὸν ὁπλαρχηγὸν Βαγγέλην, τὸν ἀνεψιόν του, δύο προκρίτους, παρὰ τὴν Γευγελῆ. Ὁ σκοπός των εἶνε προφανής. Προβλέπουσιν, ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ τῶν μεταρρυθμίσεων θέλει ὠφελήσῃ ἐπίσης πάσας τὰς ἐθνότητας τῆς Μακεδονίας, πρὸ πάντων δὲ τὴν ἑλληνικήν, τὴν καὶ πολυπληθεστέραν ἐν τοῖς δυσὶ Βιλαετίοις τοῦ Μοναστηρίου καὶ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἀνωτέραν ὑπὸ ἔποψιν μορφώσεως καὶ πλούτου.

Διὰ τῆς βίας, διὰ τῶν πιέσεων, διὰ τῶν δολοφονιῶν ἐνσπείρουσι τὸν τρόμον καὶ προσπαθοῦσι πολλὰ χωρία ν' ἀποσπάσωσι τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὥστε νὰ παρασταθῇ, ὅτι ὁ βουλγαρικὸς πληθυσμὸς εἶνε ἀνώτερος τοῦ πραγματικοῦ, ὁ δὲ ἑλληνικὸς κατώτερος.

Ἀπέναντι τῆς καταστάσεως ταύτης, ἡ Κυβέρνησις δὲν ἔλειψε νὰ καταγγείλῃ τὰς ἐγκληματικὰς ταύτας ἐνεργείας καὶ παρὰ τῇ Πύλῃ καὶ παρὰ τῷ Γενικῷ Ἐπιθεωρητῇ ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ παρὰ τοῖς Παρέδροις καὶ παρὰ τῷ Ἰταλῷ στρατηγῷ, καὶ παρ' αὐταῖς ταῖς Μεγάλαις Δυνάμεσι, ἔλαβε δὲ τὴν διαβεβαίωσιν, ὅτι αὐστηραὶ διαταγαὶ ἐδόθησαν εἰς τοὺς ἀξιωματικούς, εἰς οὓς ἀνετέθη ἡ ἀναδιοργάνωσις τῆς χωροφυλακῆς, ὅπως ἀπηνῶς καταδιώξωσι τὰς βουλγαρικὰς συμμορίας.

Ἀλλά, καθ' ἃ ἐλέχθη ἡμῖν, δὲν εἶνε δυνατὸν ἐν διαστήματι 4 ἑβδομάδων νὰ ἀλλάξῃ ἡ ὄψις τῆς Μακεδονίας. Ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη ἐπεκράτει ἐν Μακεδονίᾳ πλήρης ἀναρχία, ὥστε ὅσον ἀγαθαὶ καὶ ἂν εἶνε αἱ προθέσεις τῶν ξένων ἀξιωματικῶν, οὐδὲν μέχρι τοῦδε ἠδυνήθησαν νὰ πράξωσι, διότι καὶ τὸ χρονικὸν διάστημα, τὸ διαρρεῦσαν ἀπὸ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν μετέβησαν εἰς τὰς θέσεις των, εἶνε βραχύ, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ξένων ἀξιωματικῶν εἶνε ἀπολύτως ἀνεπαρκής.

Οἱ παρακολουθοῦντες τὰ μακεδονικὰ πράγματα γνωρίζουσιν, ὅτι αἱ Δυνάμεις

εἶχον ζητήση ὅπως 60 ξένοι ἀξιωματικοὶ ὁρισθῶσι διὰ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς χωροφυλακῆς καὶ 60 ὑπαξιωματικοί.

Ἡ Πύλη ὅμως δὲν συνήνεσεν εἰμὴ εἰς τὴν ἀποστολὴν 25 ἀξιωματικῶν, ἐδέησε δέ, ὅπως αἱ Δυνάμεις δεχθῶσιν ὅπως προσωρινῶς μὲν μεταβῶσιν οἱ 25 οὗτοι ἀξιωματικοί, βραδύτερον δὲ κατὰ τὰς παρουσιασθησομένας ἀνάγκας αὐξηθῇ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν, μέχρι τοῦ ἀριθμοῦ τῶν 60 ἀξιωματικῶν.

Κατὰ τὰς πληροφορίας ἡμῶν πλὴν τῶν 5 Αὐστριακῶν ἀξιωματικῶν, οἵτινες ὡρίσθησαν διὰ τὸ βιλαέτιον τοῦ Κοσσυφοπεδίου, τῶν 5 Ἰταλῶν ἀξιωματικῶν, οἵτινες ὡρίσθησαν διὰ τὸ βιλαέτιον Μοναστηρίου, τῶν 5 Γάλλων ἀξιωματικῶν, οἵτινες ὡρίσθησαν διὰ τὸ σαντζάκιον Σερρῶν, τῶν 5 Ρώσσων ἀξιωματικῶν, οἵτινες ὡρίσθησαν διὰ τὸ σαντζάκιον Θεσσαλονίκης καὶ τῶν 5 Ἄγγλων ἀξιωματικῶν, οἵτινες ὡρίσθησαν διὰ τὸ σαντζάκιον Δράμας, πλὴν τῶν 6 ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν, τῶν βοηθῶν τοῦ στρατηγοῦ, ἐζητήθησαν ἤδη 17 καὶ δὴ 8 Αὐστριακοί, 5 Ρῶσσοι, 3 Γάλλοι καὶ εἷς Ἄγγλος, θὰ ὑπολείπονται δὲ τότε ἄλλοι 18, ὅπως συμπληρωθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν 60.

Ἡ ἀνεπάρκεια τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀξιωματικῶν εἶνε ἡ αἰτία, δι' ἣν προσωρινῶς ἐξηρέθησαν, χωρὶς ν' ἀποκλεισθῶσιν ὁριστικῶς τῆς μεταρρυθμίσεως τῆς χωροφυλακῆς τὸ σαντζάκιον Σερβίων, ὁ καζᾶς Αἰκατερίνης, ὁ καζᾶς Λαγκαδᾶ καὶ ὁ καζᾶς Κασσανδρείας, διαμερίσματα, κατοικούμενα ὑπὸ ἀμιγοῦς ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ. Πλὴν τούτου ἐξηρέθη προσωρινῶς τῆς μεταρρυθμίσεως τῆς χωροφυλακῆς καὶ μέρος τοῦ σαντζακίου Κορυτσᾶς. Δὲν ἐξηρέθη δὲ ἐξ αὐτῆς ὁ καζᾶς Καστορίας, περὶ ἧς ἐποιήσατο μνείαν ὁ ἀξιότιμος ἐκ Γόρτυνος βουλευτής. Εἶπον, ὅτι ἐξηρέθη προσωρινῶς μέρος τοῦ σαντζακίου Κορυτσᾶς, ἀλλ' ἕτερον μέρος τοῦ σαντζακίου τούτου, κατοικούμενον ὑπὸ Τουρκαλβανῶν, ἐξηρέθη ὁριστικῶς.

Διότι ἐν ᾧ τὰ διαμερίσματα, τὰ ὁποῖα κατοικοῦνται ὑπὸ ἀμιγοῦς ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, μόνον προσωρινῶς ἐξῃρέθησαν, ἀπεκλείσθησαν ὁριστικῶς κατὰ τὰς ἀποφάσεις, τὰς ληφθείσας ἐν Κωνσταντινουπόλει, τοῦ μεταρρυθμιστικοῦ ἔργου, τοῦ ἀφορῶντος εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς χωροφυλακῆς, πάντα τὰ διαμερίσματα τῆς Μακεδονίας, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ὡς κατοικούμενα ὑπὸ Ἀλβανῶν.

Κ. Καραπᾶνος. Δύνασθε νὰ μᾶς εἴπητε τίνα διαμερίσματα ἢ καζάδες ἐξηρέθησαν ;

Α. Ρωμᾶνος. Ἐξηρέθησαν πλὴν αὐτοῦ τοῦ μέρους τοῦ σαντζακίου Κορυτσᾶς καὶ μέρος σαντζακίου Δίβρας καὶ μέρος σαντζακίου Ἰπὲκ καὶ μέρος σαντζακίου Πριστένης τοῦ βιλαετίου Κοσσυφοπεδίου. Καὶ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ζήτημα τοῦ ἀποκλεισμοῦ μέρους σαντζακίου Κορυτσᾶς, ἐννοεῖται, ὅτι τὸ ζήτημα τοῦτο ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς προσείλκυσε τὴν προσοχὴν τῆς Κυβερνήσεως.

Διότι ἐνῷ οὐδέποτε εἶχεν ἀμφιβολίαν, ὅτι τὸ σαντζάκιον Σερβίων καὶ οἱ καζάδες Κατερίνης, Λαγκαδᾶ καὶ Κασσανδρείας θὰ περιελαμβάνοντο βραδύτερον εἰς τὴν μεταρρύθμισιν τῆς χωροφυλακῆς ἐγνώριζεν, ὅτι τὰ ἀλβανικὰ διαμερίσματα ἐπρόκειτο νὰ

ἀποκλεισθῶσιν αὐτῆς ὁριστικῶς. Ἀλλὰ τὸ σαντζάκιον Κορυτσᾶς κατοικεῖται ἐν μέρει μὲν ὑπὸ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, ἐν μέρει δὲ ὑπὸ Τουρκαλβανῶν. Ἐζήτησε λοιπὸν νὰ μάθῃ ποῖα ἀκριβῶς μέρη τοῦ σαντζακίου Κορυτσᾶς ἐξῃρέθησαν προσωρινῶς καὶ ποῖα ὁριστικῶς.

Δεληγεώργης. Ὡς πρὸς τὸ μέρος τὸ ἀλβανικόν;

Ρωμᾶνος. Τοῦτο κατὰ τὰς πληροφορίας, ἃς ἔχομεν δὲν ὡρίσθη ἀκόμη ἀπολύτως, αἱ σχετικαὶ δὲ μελέται θὰ συμπληρωθῶσιν ἐπιτοπίως.

Δηλιγιάννης. Δὲν ἔχετε ἐνδείξεις;

Ρωμᾶνος. Τὴν ἔνδειξιν, τὴν ὁποίαν εἴχομεν εἶνε, ὅτι τὰ χριστιανικὰ χωρία συμπεριελήφθησαν εἰς τὸ μέρος τοῦ σαντζακίου, τὸ ὁποῖον θὰ συμπεριληφθῇ βραδύτερον εἰς τὴν μεταρρύθμισιν.

Δηλιγιάννης. Ἑπομένως περὶ τῆς βορείου πλευρᾶς ὑπάρχει ἀμφιβολία.

Ρωμᾶνος. Περὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς. Ἀλλὰ τὰ ζητήματα ταῦτα δὲν ἔχουσιν ἀκόμη κανονισθῇ ὁριστικῶς καὶ πρόκειται, ὡς εἶπον, καὶ ἐπιτοπίως νὰ μεταβῶσιν οἱ Ἰταλοὶ ἀξιωματικοί, ἵνα ὁρίσωσι τὰ σημεῖα, μέχρι τῶν ὁποίων θὰ φθάσῃ ἡ δικαιοδοσία των.

Ταῦτα ἐνόμισα καθῆκόν μου νὰ ἀνακοινώσω εἰς τὴν Βουλὴν πρὸς ἀπάντησιν εἰς τὴν ἐπερώτησιν τοῦ ἀξιοτίμου ἀρχηγοῦ τῆς ἀντιπολιτεύσεως. Ἡ Βουλὴ δύναται νὰ εἶνε πεπεισμένη, ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἐν ἐπιγνώσει τῶν καθηκόντων της προέβη εἰς πάντα τὰ διαβήματα, εἰς τὰ ὁποῖα ἠδύνατο νὰ προβῇ, ὅπως ἐξασφαλίσῃ καὶ ἐνισχύσῃ τὰ ἡμέτερα δίκαια ἐν Μακεδονίᾳ.

Καὶ ἠκούσθησαν μὲν ἐκτὸς τῆς βουλῆς κατηγορίαι κατὰ τῆς Κυβερνήσεως ἐπὶ ὀλιγωρίᾳ ἐν τῷ ἐθνικῷ τούτῳ ζητήματι καὶ ὑπάρχουσιν οἱ φρονοῦντες, ὅτι εἰς ἄλλα μέσα ἔδει νὰ προβῇ ἡ Κυβέρνησις πρὸς περιφρούρησιν τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων, ἀλλ' ἡ Κυβέρνησις, ἡ ὁποία ἔχει τὴν εὐθύνην τῶν πράξεών της καὶ πρὸς ἣν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἐνεπιστεύθη τὴν προστασίαν τῶν συμφερόντων του ὀφείλει νὰ σταθμίζῃ τὰ πράγματα, καὶ μετὰ μελέτην αὐτῶν νὰ προβῇ εἰς τὰς ἐνεργείας, τὰς ὁποίας φρονεῖ λυσιτελεῖς πρὸς τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπόν.

Καίτοι δὲ ἡ κατάστασις ἐν Μακεδονίᾳ εἶνε κρισιμωτάτη, ἐν τούτοις ἡ Κυβέρνησις, ἔχουσα πλήρη πεποίθησιν εἰς τὰς πρὸς τὴν Ἑλλάδα διαθέσεις τῶν Μεγάλων Δυνάμεων καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἰσχὺν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅστις διὰ τόσων διῆλθε μέχρι τοῦδε δοκιμασιῶν ἔχει ἐλπίδας, ὅτι δὲν θ' ἀποκλεισθῶσιν ὁριστικῶς τῆς μεγάλης ἑλληνικῆς οἰκογενείας Λαοί, οἵτινες συνδέονται μεθ' ἡμῶν καὶ διὰ κοινῆς καταγωγῆς καὶ διὰ τῆς αὐτῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως. (Εὖγε καὶ χειροκροτήματα ἐκ τῆς δεξιᾶς),

Λ. Δεληγεώργης. Ὅσον εὐχάριστος εἶνε ἡ διαβεβαίωσις τοῦ κ. ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν περὶ τῶν διαθέσεων τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, διαθέσεων αἵτινες ἐγγυῶνται, ὅτι οἱ ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ τῆς Μακεδονίας δὲν θέλουσιν ἀποκλεισθῇ

τῶν εὐεργετημάτων τῶν μεταρρυθμίσεων, τόσον δυσάρεστοι εἶνε αἱ πληροφορίαι, αἱ ἐπισήμως δοθεῖσαι παρ' αὐτοῦ περὶ τῆς κακῆς καταστάσεως, ἐν ᾗ ἐξακολουθεῖ εὑρισκομένη ἡ Μακεδονία καὶ μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐφαρμογῆς ὑπὸ τῶν Μ. Δυνάμεων τῶν μεταρρυθμίσεων διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου τῆς χωροφυλακῆς. Ἡ κατάστασις εἶνε δυσάρεστος, διότι σκοπίμως ἐπλάσθη καὶ ἐξακολουθεῖ, ὡς πάντες γινώσκομεν, ἐπὶ τῷ τέλει τοῦ νὰ βλάψῃ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου τὰ συμφέροντα καὶ ἀναδείξῃ τὰ βουλγαρικὰ συμφέροντα ἐν Μακεδονίᾳ.

Ἡ ἐγκληματικὴ κατάστασις, ἐν ᾗ ἀπὸ τοῦ 1902 μέχρι σήμερον διατηροῦσι τὰ βουλγαρικὰ κομιτᾶτα τὴν Μακεδονίαν, γνωστὸν εἶνε ποῖον σκοπὸν ἐπιδιώκει. Ὡς εἶπε καὶ ὁ κ. ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, σκοπὸς τῆς τρομοκρατίας, τῆς ἐγκαθιδρυθείσης ἀπὸ δύο ἰδίως ἐτῶν, εἶνε ὅπως ἀποσπασθῶσιν ἐκ τῆς δικαιοδοσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὑπὸ τὴν ὁποίαν εὑρίσκονται κυρίως οἱ Ἕλληνες τῆς Μακεδονίας, ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότεροι καὶ ἀφαιρουμένων αὐτῶν ἐκεῖθεν καὶ ὑπαχθέντων εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας ἀποδειχθῇ ἐνώπιον τῆς Εὐρώπης τὴν παραμονὴν τῶν ἀποφάσεων αὐτῆς, ὅτι τὸ βουλγαρικὸν στοιχεῖον εἶνε ἐν πλειοψηφίᾳ καὶ τὸ ἑλληνικὸν ἐν μειοψηφίᾳ καὶ αἱ ἀποφάσεις τῶν Μ. Δυνάμεων ληφθῶσιν ἐπὶ τῇ βάσει πληθυσμοῦ βουλγαρικοῦ ὅσον τὸ δυνατὸν ἀνωτέρου τοῦ ἑλληνικοῦ. Ἐὰν τοιοῦτον σκοπὸν δὲν εἴμεθα διατεθειμένοι ν' ἀποδώσωμεν εἰς τὰ ἀλλεπάλληλα ἐγκλήματα, ὅσα διαπράττονται ἀπὸ διετίας κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου ἐν Μακεδονίᾳ, θὰ ἀναγκασθῶμεν ν' ἀποδώσωμεν ταῦτα εἰς μοχθηρίαν ἄλογον καὶ ἄσκοπον τῶν Βουλγάρων, ὅ περ δὲν εἶνε δυνατόν.

Ἄλλως δὲν ἀποκρύπτεται ὑπὸ τῶν ἰδίων, ὅτι πάντες ἤδη οἱ διωγμοὶ κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου καὶ πᾶσα δολοφονία ἐπιδιώκει νὰ ἐξαγκάσῃ τοὺς μένοντας πιστοὺς εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Μακεδόνας, ὅπως ἐγκαταλίπωσιν αὐτὸ καὶ προσέλθωσιν εἰς τὴν ἐξαρχίαν, δηλαδὴ εἰς τὴν Βουλγαρίαν.

Ἐὰν τοιοῦτος εἶνε ὁ σκοπός, ἐρωτᾶται, τί ἐνεθάρρυνε καὶ τί ἐνθαρρύνει ἀκόμη τὰς ἐνεργείας αὐτάς, αἵτινες ἐπεδιώχθησαν, οὐ μόνον ὅταν μόνη ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις ἀντετάσσετο κατ' αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἤδη, ὅτε αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις κατέπεισαν τὸν Σουλτᾶνον νὰ παραδώσῃ αὐταῖς, ἔστω προσωρινῶς, τὸ σπουδαιότερον μέρος τῆς διοικήσεως τῆς Μακεδονίας πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν μεταρρυθμίσεων; Πάντες ἠλπίζομεν, μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῆς εὐρωπαϊκῆς χωροφυλακῆς καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ὅτι τὰ κομιτᾶτα, πειθόμενα, ὅτι δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ κατισχύσωσι τῆς θελήσεως τῆς Εὐρώπης διὰ τοῦ τρόμου καὶ τῆς βίας, καὶ ὅτι πρέπει ν' ἀφήσωμεν εἰς αὐτὰς ἐλεύθερον τὸ ἔργον τῶν μεταρρυθμίσεων, ἤθελον παύσῃ τὸ ἀνόσιον αὐτῶν ἔργον. Πᾶν ὅμως ἄλλο ἢ τοιοῦτό τι βλέπομεν. Ὁ ἐκφοβισμὸς ἐξακολουθεῖ βιαιότερος κατὰ τῶν ὁμοεθνῶν καὶ μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐφαρμογῆς τῶν μεταρρυθμίσεων. Βεβαίως δὲν εἶμαι διατεθειμένος νὰ ἀποδώσω εἰς εἰσηγήσεις, ἔξωθεν γινομένας, ὅπως τὰ κομιτᾶτα ἐξακολουθήσωσι τὴν μιαιφόνον αὐτῶν πολιτικήν, ἀλλὰ

νομίζω ὅτι αἱ Δυνάμεις, χωρὶς νὰ ὑποπτευθῶσιν, ἐνεθάρρυναν καὶ ἐνίσχυσαν διὰ τῶν μεταρρυθμίσεων αὐτῶν τὴν ἐξακολούθησιν αὐτῆς ἀπέναντι τοῦ ἑτέρου τῶν δύο πολυαριθμοτέρων χριστιανικῶν στοιχείων ἐν Μακεδονίᾳ. Μέ τινας μεταρρυθμίσεις συνεδέθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τὸ συμφέρον τοῦ καταδιωγμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου καὶ εἰς αὐτὸν ἐπεδόθησαν ζωηρότερον.

Εἷς τῶν ὅρων, οὓς οἱ δύο αὐτοκράτορες κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος συνωμολόγησαν ἐν Μυρστέγῃ ὑπῆρξε καὶ ὁ ὅρος τοῦ νὰ ζητηθῇ παρὰ τῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως, εὐθὺς ὡς ἤθελεν ἡσυχάσῃ ὁ τόπος, τροποποίησις τῶν ἐδαφικῶν ὁρίων τῶν διοικητικῶν μονάδων ἐπὶ τῷ σκοπῷ κανονικωτέρας συγκροτήσεως αὐτῶν κατ' ἐθνικότητας.

Ὥστε ἔργον τῆς ἀποστολῆς τῶν ἀντιπροσώπων καὶ τῶν ὀργάνων τῶν πέντε Μεγάλων Δυνάμεων ἐπὶ τόπου ἔμελλε νὰ εἶνε καὶ ἡ ἐξέτασις τῆς καταστάσεως τῶν ἐθνολογικῶν διακρίσεων, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ παρασκευάσωσι καὶ ἐγκαταστήσωσι διαιρέσεις διοικητικάς, αἵτινες νὰ περιλαμβάνωσιν ὁμογενεστέρους πληθυσμοὺς καὶ οὕτω καθιστῶσιν εὐκολωτέραν τὴν ἐφαρμογὴν τῶν μεταρρυθμίσεων ἐν Μακεδονίᾳ. Τοιαῦται διαιρέσεις θὰ ἐνασκήσωσι προφανῶς μεγάλην ἐπιρροὴν οὐ μόνον ἐπὶ τῆς τύχης τῶν μεταρρυθμίσεων, αἵτινες ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν πέντε Μεγάλων Δυνάμεων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ μέλλοντος τῆς Μακεδονίας ὑπὸ ἔποψιν πολιτικήν.

Τοιοῦτος ὅμως ὅρος, προαγγέλλων νέαν διοικητικὴν διαίρεσιν τῆς Μακεδονίας, συμφωνοτέραν πρὸς τὴν διανομὴν τῶν κατοικουσῶν αὐτὴν ἐθνικοτήτων, φυσικὸν ἦτο νὰ προκαλέσῃ ἐκ μέρους τῶν Βουλγάρων, τῶν ὁποίων γνωρίζομεν τὴν ἐργασίαν πρὸς βίαιον προσηλυτισμόν, βιαιοτέραν ἐργασίαν κατὰ τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν, ὅπως δυνηθῶσι νὰ ἐπιδείξωσιν εἰς τὰς Δυνάμεις βουλγαρικὸν πληθυσμὸν ἀνώτερον τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ ἐξαναγκάσωσι τὴν Εὐρώπην, ὅταν θὰ προβῇ εἰς τὰς νέας διαιρέσεις νὰ καταρτίσῃ αὐτὰς ἐπ' ὠφελείᾳ αὐτῶν μᾶλλον καὶ ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου. Καὶ ἀληθῶς εἴδομεν καὶ μετὰ τὴν μετάβασιν τῶν Εὐρωπαίων ἀξιωματικῶν εἰς Μακεδονίαν ἐπιτεινομένην τὴν ἐργασίαν τῶν λυμαινομένων αὐτὴν κομιτάτων καὶ συμμοριῶν τῆς Βουλγαρίας.

Φοβοῦμαι, ὅτι ἡ ἔντασις τῶν ἐγκληματικῶν αὐτῶν ἐργασιῶν κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἀποκλειστικῶς τῆς Μακεδονίας ἀφορμὴν ἔχει τὴν σκοπουμένην ὑπὸ τῶν Μ. Δυνάμεων διαρρύθμισιν τῶν ἐδαφικῶν κατὰ τὰς ἐπικρατούσας ἐθνικότητας περιφερειῶν καὶ τὴν ἐλπίδα, ὅτι οὕτω θὰ κατορθωθῇ νὰ ἐπηρεασθῶσιν ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων κατὰ τὴν συγκρότησιν αὐτῶν ἐπὶ βλάβῃ, ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον τῶν πληθυσμῶν τῶν ἑλληνικῶν. Κατὰ τὸ πλεῖστον ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ εἶνε οἱ ἀναγνωρίζοντες τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, καθ' οὗ τὰ Κομιτᾶτα λυσσωδῶς ἀπευθύνουσι πᾶσαν τὴν ἐργασίαν αὐτῶν καὶ αὐτοὺς ἐκλέγουσιν, ὅπου συμφέρει, ἵνα ἀναγκάσωσι νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν ἐξουσίαν τῶν Πατριαρχείων καὶ προσέλθωσιν εἰς τὴν Ἐξαρχίαν.

Ἐλπίζουσι τοιουτοτρόπως νὰ παρουσιάσωσι μετ' ὀλίγον Μακεδονίαν διάφορον ἐκείνης. ἡ ὁποία ὑπῆρχε πρὸ ὀλίγου καὶ νὰ ἐπηρεάσωσι τὰς ἀποφάσεις τῶν Μ. Δυ-

νάμεων, ὅπου θέλουσιν εἰς τὸν καταρτισμὸν τῶν νέων διοικητικῶν διαιρέσεων. Ὁ σκοπὸς οὗτος τῶν Βουλγάρων πρέπει νὰ φοβίζῃ ἡμᾶς.

Διὰ τοῦτο νομίζω, ὅτι λίαν συντελεστικὸν ἤθελεν εἶσθαι κατὰ τῶν βουλγαρικῶν αὐτῶν σχεδίων ἂν καθίστατο γνωστὸν ἐκ μέρους τῶν Κυβερνήσεων τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, τῶν διαχειριζομένων τὸ ἔργον τῆς διαιρέσεως τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν μεταρρυθμίσεων, ὅτι εἰς οὐδὲν ὠφελοῦσι τοιαῦτα σχέδια τοὺς συλλαβόντας αὐτὰ καὶ ὅτι οὐδεμία διὰ τῆς βίας καὶ τῶν ἀπειλῶν μετάστασις πληθυσμῶν, ἀνηκόντων εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, οὐδεμία ὑπαγωγὴ αὐτῶν διὰ τοῦ τρόμου καὶ τῶν δολοφονιῶν εἰς τὴν ἐξαρχίαν θέλει ληφθῇ ὑπ' ὄψιν καὶ ὅτι μεταβολαί, ἐπιτυγχανόμεναι δι' ἐκνόμων μέσων, ποῦ διὰ τοῦ αἵματος καὶ ποῦ διὰ τοῦ ἀργυρίου, διότι καὶ τούτου γίνεται ἤδη χρῆσις παρά τισιν ἐκ τῶν πιστῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, οὐδόλως θὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν, διότι δὲν ἐκφράζουσι τὸ ἁγνόν, τὸ εἰλικρινές, τὸ ἀβίαστον αἴσθημα τῶν κατοίκων. Φοβοῦμαι, λέγω, ὅτι ἐὰν τοιοῦτό τι ἐγκαίρως δὲν γείνῃ, ἐὰν δὲν καταστῇ σαφῶς καὶ ῥητῶς γνωστόν, ὅτι τοιαῦται μεταβολαὶ δὲν θὰ ἐπηρεάσωσι τὰς σκέψεις καὶ ἀποφάσεις τῶν πέντε Μεγάλων Δυνάμεων, αἵτινες διένειμαν μὲν εἰς περιφερείας τὰ 3 βιλαέτια, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου περὶ χωροφυλακῆς, συλλέγουν ὅμως νῦν τὰ στοιχεῖα περὶ τοῦ φρονήματος τῶν κατοίκων τῆς Μακεδονίας, ἐάν, λέγω, τοιοῦτό τι δὲν γνωσθῇ ἐπισήμως ὄχι μόνον δὲν θὰ ἐλαττωθῶσιν, ἀλλὰ θὰ ἐξακολουθήσωσιν αὐξανόμεναι πᾶσαι αὐταὶ αἱ ἔκνομοι ἐνέργειαι τῶν προπαγανδῶν καὶ τῶν κομιτάτων ἐπὶ ζημίᾳ μεγίστῃ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου.

Τοσούτῳ μᾶλλον δέον νὰ γείνῃ ταχέως τοῦτο, ὅσῳ σήμερον ἡ Τουρκία δὲν φαίνεται μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου διατεθειμένη νὰ συνδράμῃ ὡς συνέδραμε πρὸ τῆς μεταβάσεως εἰς Μακεδονίαν τῶν Εὐρωπαίων ἀξιωματικῶν, πρὸς ἐπάνοδον τῆς τάξεως καὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν κατοίκων. Ὁ ἐκφοβισμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου θὰ καταστῇ μεγαλείτερος καὶ ἐπιβλαβέστερος ἕνεκα τούτου. Τὰ ἐγκλήματα τῶν Κομιτάτων δὲν ἀπευθύνονται ἤδη καὶ κατὰ τῶν Τούρκων. Καλῶς ἢ κακῶς ἡ Τουρκία ἔχει τὴν γνώμην, ὅτι αἱ ἐνέργειαι, αἱ ὁποῖαι σήμερον γίνονται ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων ἀξιωματικῶν ἐν Μακεδονίᾳ, δὲν πρέπει νὰ στεφθῶσιν ὑπὸ ἐπιτυχίας, ἰδίως ἡ ἀφορῶσα τὴν νέαν διοικητικὴν διαίρεσιν κατ' ἐθνικότητας, διότι δυσπιστεῖ πρὸς τὰς δύο Μεγάλας Δυνάμεις. Τοῦτο ἀναγινώσκει τις καὶ ἐν ἐγγράφοις διπλωματικοῖς ἐπισήμοις, δημοσιευθεῖσιν ὑπὸ ξένης Κυβερνήσεως, ἐν οἷς λέγεται, ὅτι τοιαύτη ἐπικρατεῖ ἰδέα παρὰ τῇ τουρκικῇ Κυβερνήσει, ὅτι αἱ δύο Μεγάλαι Δυνάμεις, ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Ρωσσία, αἵτινες κατ' ἐντολὴν καὶ τῶν ἄλλων διευθύνουσι τὰς ἐργασίας τῶν μεταρρυθμίσεων ἐν Μακεδονίᾳ, ἐπιδιώκουσιν ἐν νέᾳ διοικητικῇ διαιρέσει τὴν αὔξησιν κυρίως τοῦ κύκλου τῶν ἐπιρροῶν αὐτῶν διὰ τῆς καταπνίξεως τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου καὶ ὅτι ἡ Τουρκία, καλουμένη νὰ συνεργασθῇ κατὰ τὰς ἐμπνεύσεις τῶν Δυνάμεων αὐτῶν, ἐργάζεται πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἰδίων αὐτῶν ἐπιρροῶν καὶ πρὸς βλάβην τῆς ἰδίας αὐτῆς δυνάμεως.

Ἂν ἀληθῶς τοιαύτην γνώμην ἔχῃ ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις, εὐνόητον κατὰ πόσον
θὰ θελήσῃ εἰλικρινῶς νὰ προσφέρῃ εἰς τὸ ἔργον αὐτῶν τὴν συνδρομήν, τὴν ὁποίαν
ἄλλως, ἂν δὲν εἶχε τοιαύτην γνώμην, θὰ προσέφερε. Διὰ τοῦτο βλέπομεν ἤδη μὴ
καταδιωκομένας μετὰ τῆς αὐτῆς ζέσεως τὰς συμμορίας τῶν βουλγαρικῶν κομιτά-
των ἐν τῷ ἔργῳ τῆς ἐξοντώσεως τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου. Πλὴν καὶ ἄνευ τούτου
τὸ ἔργον τῆς καταδιώξεως τῶν συμμοριῶν αὐτῶν εἶνε ὁμολογουμένως δυσχερὲς καὶ
θὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπὶ πολὺ ἀκόμη. Ὅσον καὶ ἂν θελήσῃ νὰ καταδιώξῃ αὐτὰς ἡ
νέα ἐξουσία σήμερον, εἶνε δύσκολον τοιαῦται συμμορίαι ὀλιγάριθμοι, ὑποστηριζό-
μεναι πανταχοῦ ὑπὸ τῶν κατοίκων, νὰ καταδιωχθῶσι καὶ ἐξοντωθῶσι ταχέως ὑπὸ
τῶν δυνάμεων, τὰς ὁποίας διαθέτουσι νῦν αἱ εὐρωπαϊκαὶ Κυβερνήσεις ἐν Μακεδο-
νίᾳ. Τὸ ἀπαίσιον δὲ τοῦτο ἔργον αὐτῶν θὰ ἐξακολουθήσῃ κατὰ τῶν Ἑλλήνων.
Ἂν ὅμως, κ. Πρόεδρε, ἤθελε γείνῃ γνωστόν, ὅτι οὐδεμία ἐκ τῶν μεταβολῶν,
αἱ ὁποῖαι διὰ τοιούτων μέσων ἐπιδιώκονται, θὰ ὠφελήσῃ τοὺς ἐργάτας αὐτῶν, με-
ταβολῶν τῶν δυνάμεων τῶν διαφόρων ἐθνικοτήτων, ἐπιδιωκομένων ἐντονώτερον ἀφ'
ἧς ἐποχῆς αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις ἐπελήφθησαν τῆς ἐφαρμογῆς τῶν μεταρρυθμίσεων,
φρονῶ, ὅτι τοῦτο καὶ μόνον ἤθελε συντελέσῃ περισσότερον τῶν καταδιώξεων, ὅπως
ἀνασταλῇ ἡ ὁρμὴ τῶν ἐγκληματικῶν ἐνεργειῶν τῶν κομιτάτων. Τῶν συμμοριῶν
αὐτῶν ὁ σκοπὸς δὲν εἶνε διὰ τῶν δολοφονιῶν κυρίως νὰ ἐλαττώσωσι τοὺς ἀνήκοντας
εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ὀρθοδόξους, διότι τοῦτο δὲν θὰ ὠφέλει εἰς τὸ πολιτικὸν αὐτῶν
σχέδιον, ἀλλὰ διὰ τοῦ φόβου καὶ τρόμου νὰ ἐξαναγκάσωσιν ὅσον τὸ δυνατὸν πε-
ρισσοτέρους πληθυσμοὺς ἐκ τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ν' ἀπαρνηθῶσιν
αὐτὸ καὶ προσέλθωσιν εἰς τὴν ἐξαρχίαν, εἰς τὸ σχίσμα.
Τοῦτο θεωρῶ, ὅτι εἶνε σύμφωνον καὶ πρὸς τὰς ἰδέας, ἃς ἀπ' ἀρχῆς ἐξέφρασαν αἱ
Κυβερνήσεις τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, αἵτινες ἅμα ἐπελήφθησαν τοῦ ἔργου τῶν
μεταρρυθμίσεων, διεβεβαίωσαν ὅτι ἀποστολὴ αὐτῶν ἐπίσης εἶνε νὰ ἐξασφαλίσωσι
τὴν πλήρη ἐλευθερίαν τοῦ φρονήματος καὶ τῶν διαθέσεων τῶν πληθυσμῶν, οἱ ὁποῖοι
συγκρούονται ἐν Μακεδονίᾳ. Ἀλλὰ τίς μᾶλλον κατεπείγουσα ἀνάγκη τῆς ἀπαλ-
λαγῆς τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τῶν καταδιώξεων καὶ τῆς ἐκ-
βιάσεως τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν;
Ἂν τοιαῦται ὑπάρχωσιν αἱ διαθέσεις τῶν Μ. Δυνάμεων, νομίζω ὅτι οὐδὲν
θέλει περισσότερον συντελέσῃ εἰς τὴν κατάπαυσιν τοῦ ἐκβιασμοῦ τῶν συνειδήσεων
καὶ τῶν διὰ τοῦ ἐγκλήματος προσηλυτισμῶν ἢ ἡ ματαίωσις παντὸς ἐξ αὐτῶν πολι-
τικοῦ κέρδους, ἀναγγελλομένη ἐπισήμως ὑπὸ τῶν Μ. Δυνάμεων πρὸς τὸν βουλγα-
ρικὸν πληθυσμὸν τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Μακεδονίας.
Ταχὺς περιορισμὸς ἐπιβάλλεται εἰς τὴν ἐγκληματικὴν κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐκ
μέρους τῶν Βουλγάρων καταδίωξιν, διότι ἀπειλεῖ καθ' ἡμέραν διὰ τοῦ τρόμου
καὶ τῆς ἐγκαταλείψεως μεταναστάσεις καὶ ἐλαττώσεις μεγαλειτέρας καὶ νόθευσιν
τῆς καταστάσεως, ἥτις ἵσταται ἐν Μακεδονίᾳ. Ἐὰν οὕτω βαδίζωσι τὰ πράγματα

καὶ εὑρεθῇ βραδύτερον ἡ Εὐρώπη εἰς τὴν ἀνάγκην μετά τινα εἰρήνευσιν, καὶ κανονίσῃ τὰς νέας διοικητικὰς διαιρέσεις, ἂν θὰ εὑρεθῇ ἐνώπιον τῆς καταστάσεως, εἰς ἣν δὲν εὑρίσκετο ἡ Μακεδονία ἐθνολογικῶς, ὅτε τὸ πρῶτον παρέλαβεν αὐτὴν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτῆς, ἀφεῖσα νὰ γείνωσι μεταναστάσεις διὰ τῆς βίας καὶ θεωροῦσα αὐτὰς ὡς ἀληθεῖς καὶ ἑκουσίας, ἀδικεῖ βεβαίως καὶ ζημιοῖ τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον. Τοῦτο δὲν θὰ ἦτο ἀνεκτὸν καὶ πρέπει ἀπὸ τοῦδε ν' ἀποκηρυχθῇ ἡ ἐργασία αὕτη τῶν Κομιτάτων ὡς ματαία καὶ ἀνωφελὴς τοῖς Βουλγάροις, ἵνα τὸ ταχύτερον παύσῃ.

Ἐπεθύμουν τελευτῶν νὰ βεβαιωθῇ παρὰ τοῦ ἀξιοτίμου ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργοῦ, ἂν αἱ διαιρέσεις, αἵτινες νῦν ἐγένοντο ἐν Μακεδονίᾳ εἰς πέντε διαμερίσματα διὰ τῶν τοποθετήσεων τῶν ξένων ἀξιωματικῶν ἐν αὐτοῖς κατ' ἐθνικότητα, παριστῶσι τὰς διαιρέσεις, τὰς ὁποίας ὑπεσχέθησαν διὰ τοῦ ἄρθρου 3 τῆς συμφωνίας τῆς Μυρτσέγης, ἣν συνωμολόγησαν οἱ δύο αὐτοκράτορες κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος.

Ἐν αὐτῷ λέγεται, ὅτι μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης ἐν Μακεδονίᾳ, θὰ καθορισθῶσιν νέαι διαιρέσεις διοικητικαί, ἐπιτρέπουσαι κανονικωτέραν ἐν αὐταῖς διανομὴν τῶν διαφόρων ἐθνικοτήτων. Ἀλλὰ πᾶν ἄλλο ἢ ἀποκατάστασις τῆς εἰρήνης δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐν Μακεδονίᾳ ἐπελθοῦσα. Δὲν ὑποθέτω ἑπομένως, ὅτι αἱ διαιρέσεις πρὸς τοποθέτησιν τῶν ξένων ἀξιωματικῶν δύνανται ν' ἀποτελῶσι τὰς διοικητικάς, εἰς ἃς σκοπεῖ ὁ τρίτος ὅρος, ὁ συνομολογηθεὶς ἐν Μυρτσέγῃ.

Οὐχ ἧττον, ἐπειδὴ ἐπὶ τούτου πρέπει νὰ ἔχῃ τις ἀκριβεῖς πληροφορίας ἐγεννήθησαν δ' ἀμφιβολίαι ἐν τῷ τύπῳ καὶ παρεξηγήσεις, θὰ παρακαλέσω τὸν κ. ὑπουργὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν νὰ πληροφορήσῃ τὴν Βουλήν, ἂν αἱ διαιρέσεις αὗται ἀποτελοῦσιν ἐφαρμογὴν τοῦ τρίτου ἄρθρου καὶ δέον νὰ θεωρηθῶσιν ὡς αἱ διοικητικαὶ διαιρέσεις τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ ἢ εἶνε ἐντελῶς ἄσχετοι πρὸς αὐτὸ καὶ θὰ καθορισθῶσιν ἐν καιρῷ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἡσυχίας ἐν Μακεδονίᾳ.

Τοῦ κ. **Ρωμάνου** μετὰ λογομαχίαν ἰσχυρὰν βεβαιώσαντος, ὅτι ἡ νῦν ὑπὸ τῶν ἀξιωματικῶν κατανομὴ τῆς χώρας εἶνε ἄσχετος πρὸς τὴν μέλλουσαν διοικητικὴν διαίρεσιν αὐτῆς λαμβάνει τὸν λόγον ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἀντιπολιτεύσεως.

Θ. Π. Δεληγιάννης. Δὲν λαμβάνω αὖθις τὸν λόγον, ἵνα ἐκφέρω παράπονόν τι ἐπὶ ὑπαινιγμῶν, τοὺς ὁποίους ὁ κ. ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἔκρινεν ἀναγκαῖον ν' ἀπευθύνῃ ἐν οὐ δέοντι, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην, περὶ λεχθέντων ἢ γραφέντων ἐκτὸς τῆς Βουλῆς πρὸς ἐπίκρισιν τῆς Κυβερνήσεως.

Τὸ πολιτικὸν κόμμα, τοῦ ὁποίου διευθύνω τὰς ἐργασίας οὐδέποτε ἀπηύθυνεν ἐπίκρισιν, οὐδὲ αἰτίασιν ἐπὶ τῆς διαχειρίσεως τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων, οὐχὶ διότι χειροκροτεῖ ἢ ἐπιδοκιμάζει πάντα τὰ ἐπὶ διαφόρων τοιούτων ὑποθέσεων γενόμενα, ἀλλὰ διότι φρονῶ, ὅτι ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ζητημάτων πάντες οἱ πολῖται πρέπει νὰ ἀποφεύγωσι τὰς ἐπικρίσεις καὶ αἰτιάσεις ἐπὶ τῶν κυβερνητικῶν πράξεων ὡσανεὶ αὐτοὶ

ἦσαν οἱ ἐντολεῖς αὐτῶν. Οὕτως ἐπολιτεύθημεν καὶ ἐπὶ ἄλλης ἐξωτερικῆς ὑποθέσεως πρό τινων ἡμερῶν, ὅτε ἐλάβομεν τὸν λόγον, ἵνα ἐρευνήσωμεν τὰ διαπραχθέντα, ἂν καὶ εἴχομεν ἀφορμὰς νὰ ἐλέγξωμεν τὰς πληροφορίας, τὰς ὁποίας εἶχον δώση τότε εἰς τὴν Βουλήν, ὅτε ἐβεβαίουν αὐτήν, ὅτι αἰσίως εἶχε λυθῆ τὸ δημιουργηθὲν τότε ἐξωτερικὸν ζήτημα· ἐσιωπήσαμεν τότε ὅλως, οὐδ' ἐξηλέγξαμεν τοὺς παρασχόντας ἡμῖν πληροφορίαν μὴ ἀκριβῆ, διότι δὲν προσῆκε νὰ ἐπιφέρωμεν ἐξασθένησιν τῆς πατρίδος πραγματευόμενοι ζητήματα ἐθνικά.

Ἐνῷ λοιπὸν δὲν ἔχω τὴν προαίρεσιν νὰ παραπονεθῶ κατὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν διὰ τοὺς ὑπαινιγμοὺς αὐτοῦ, εὐχαριστῶ αὐτόν, διότι ἀνεκοίνωσεν εἰς τὴν Βουλὴν ὅσας ἀνεκοίνωσε πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως, τῆς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ κρατούσης, εἰ καὶ αὗταί εἰσιν, αὗταὶ ἐκεῖναι, τὰς ὁποίας μανθάνομεν ἐκ τῶν ἐφημερίδων, καὶ δὲν ἐφωτίσθημεν περισσότερον ἢ ὅσον ἐτυγχάνομεν πεφωτισμένοι.

Γνωρίζομεν, ὅτι καὶ ἐν ἄλλαις διοικητικαῖς περιφερείαις, ἰδίως δ' ἐν ταῖς τρισὶ περιφερείαις, τῶν ὁποίων ἐποιήσατο μνείαν ὁ κ. ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, ὑπάρχει ἀνταγωνισμὸς φυλετικὸς καὶ ὅτι δύο ἐθνικότητες ἰδίως ἀνταγωνίζονται. Δὲν πρέπει νὰ μνημονεύσω ἄλλης τινος ἐθνικότητος, ἡ ὁποία προβάλλει ἄρτι ἐν τῷ μέσῳ προσπαθοῦσα νὰ εἰσδύσῃ καὶ αὕτη, οὐδὲ περὶ τῶν ἀξιώσεων, τὰς ὁποίας λέγεται, ὅτι ἡ Σερβία προβάλλει. Γνωρίζομεν, ὅτι ἀνταγωνίζονται αἱ εἰρημέναι δύο ἐθνικότητες, ἀλλ' ὅτι ὁ ἀνταγωνισμὸς οὗτος ὡς συντελεῖται, εἶνε ἀνταγωνισμὸς ἄνισος διότι, ἐάν, καὶ ἐφ' ὅσον ὁ ἀνταγωνισμὸς τῆς βουλγαρικῆς φυλῆς διεξάγεται διὰ πράξεων ἐγκληματικῶν, ὡς ὁ κ. ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν ὡμολόγησεν, βεβαίως ἐν ἥσσονι μοίρᾳ ἀνταγωνίζονται οἱ ἑλληνικοὶ πληθυσμοί, οἵτινες ἀντιπροσωπεύουσι τὴν ἐξηυγενισμένην φυλήν, τῆς ὁποίας τυγχάνουσι μέλη. Καὶ οἱ μὲν ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ ἀνταγωνισμὸν πνευματικόν, ἀνταγωνισμὸν ἐθνικόν, ἀνταγωνισμὸν ἐκπολιτιστικὸν ἀνταγωνίζονται. Ἀφ' οὗ δ' οὕτω πως συντελεῖται ὁ ἀνταγωνισμός, δὲν πρέπει νὰ κρύψω ὅ τι εἶπον πρὸ μικροῦ, ὅτι ὁ ἀνταγωνισμὸς εἶνε ἄνισος, ὁ δ' Ἑλληνισμὸς τίθεται ἐν ἥσσονι μοίρᾳ.

Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἡμεῖς προσδοκῶμεν, ὅτι ἡ κυρίαρχος Δύναμις ἤθελε προσπαθήσῃ ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ δυνατοῦ νὰ προστατεύσῃ τοὺς ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς κατὰ τῶν διὰ τῶν κακουργιῶν καὶ τῶν ἐγκλημάτων προσπαθούντων νὰ ἐπικρατήσωσιν ἐν τῷ ἀνταγωνισμῷ.

Ὁμολογῶ δ' ὅτι ὑπῆρξε χρονικὸν διάστημα, κατὰ τὸ ὁποῖον οἱ πράκτορες τῆς Ἑλλάδος ἐν Μακεδονίᾳ μοὶ ἐξεδήλουν καὶ ἐκεῖνοι τοιαύτην τινὰ πεποίθησιν. Ἀλλ' ἐὰν ἡ κυριάρχος Δύναμις περιήχθη νῦν εἰς περιστάσεις, αἵτινες ἴσως δὲν κατέστησαν εὔκολον εἰς αὐτὴν νὰ καταστείλῃ τὰ εἰρημένα ἐγκλήματα, εἰς τὰ ὁποῖα καταφεύγουσιν οἱ Βούλγαροι, ὅπως ἐξασθενίσωσι τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον, ὅπως ἀποθαρρύνωσιν αὐτὸ διὰ νὰ τὸ ὑποτάξωσιν ἤλπιζον, ὅτι τὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα ἡ Εὐρώπη ἀπεφάσισε νὰ λάβῃ, ὅπως ἀποκαταστήσῃ τὴν τάξιν καὶ τὴν γαλήνην ἐν τῇ Χερσο-

νήσῳ, ὅτι λέγω τὰ μέτρα ταῦτα ἤθελον παράσχῃ τὴν προσήκουσαν ἀσφάλειαν εἰς πάντας τοὺς πληθυσμοὺς καὶ ἑπομένως εἰς τοὺς ὁμοεθνεῖς ἡμῶν. Ἀλλ' ἐφ' ὅσον δὲν ἦλθεν ἴσως ἔτι ἡ ὥρα, ἵνα οἱ ἐνεργοῦντες κατ' ἐντολὴν καὶ κατὰ συναίνεσιν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων προβῶσιν εἰς τοιαῦτα μέτρα, ὑπολαμβάνω, ὅτι προσῆκε *νὰ μὴ ἐγκαταλειφθῇ ἄνευ ἀμύνης ὁ Ἑλληνισμός*, ὅτι ἔπρεπε νὰ δοθῶσι συμβουλαὶ εἰς ἐκείνους, οἵτινες καταδιώκονται ὑπὸ λῃστῶν, *ὅτι ἀποβαίνει ἀναγκαῖον καὶ αὐτοὶ νὰ ἀμυνθῶσι, διότι δύνανται ὄντως νὰ ἀμυνθῶσι.*

Ἐγὼ προσδοκῶ, ὅτι τὰ ἐφαρμοζόμενα μέτρα ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ ἐπὶ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου ὑπαγορεύει ἡ εἰλικρινὴς προαίρεσις τῆς Εὐρώπης, ὅπως μὴ ἀφήσῃ νὰ κατασταθῶσιν ἐπὶ τῆς Χερσονήσου ταύτης ἐπικρατοῦντα τὰ ἐγκλήματα, ἡ βία, οἱ φόνοι καὶ αἱ λεηλασίαι.

Ἐπειδὴ δὲ πιστεύω, ὅτι ἡ Εὐρώπη ταχέως θέλει ἀποβλέψῃ εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην, ἐπειδὴ ἐλπίζω, ὅτι θέλει κατανοήσῃ τὴν ἀνισότητα τοῦ ἀνταγωνισμοῦ, καὶ θέλει μεταποιήσῃ τὸν ἀνταγωνισμόν, εἰς ἀγωνισμὸν εὐγενῆ, ἐκπολιτιστικὸν καὶ μετ' εὐμενείας θέλει ἀποβλέψει πρὸς τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον καὶ θέλει ὑποβοηθείσῃ αὐτό, ὅπως κατισχύσῃ ἐπὶ τῆς Χερσονήσου ὁ πολιτισμός, ἡ ἀλήθεια, ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ πρὸς ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν προκοπὴν τῶν λαῶν ὤθησις.

Ἐπειδὴ δὲ τοιαῦται θερμαίνουν ἡμᾶς ἐλπίδες πρέπει νὰ μὴ ἐγκαταλίπωμεν ἀναποθαρρήτους τοὺς κακοποιουμένους ὁμοεθνεῖς ἡμῶν, καὶ *ὅτι πρέπει νὰ συμβουλεύωμεν αὐτούς, ἵνα ἀμύνωνται διὰ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς μέσων κατὰ τῶν κακουργούντων, καὶ νὰ ἐνθαρρύνωμεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἄμυνάν των ταύτην.*

ΕΚ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΙΣ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Ὁ Πρόεδρος μεταβαίνων εἰς Λονδῖνον διῆλθε καὶ ἐξ Ἰταλίας. Ἐν Νεαπόλει συντάκτης τῆς ἰταλικῆς «Ἡμέρας» ἔσχε συνέντευξιν μετ' αὐτοῦ περὶ τῆς ἐν Ἀνατολῇ καταστάσεως, ἔχουσαν ὡς ἑξῆς:

— «Λοιπὸν εἰς τὰς 7 τὸ πρωΐ»! μοὶ εἶπεν ὁ κ. Ν. Καζάζης, ὁρίζων μοι τὴν ὥραν τῆς συνεντεύξεως.

— Εἰς τὰς 7! εἶπον, ἐπειδὴ μοὶ ἐφάνη πολὺ πρωΐ διὰ τὰς ἀναπαυτικὰς συνηθείας τῆς Νεαπόλεως.

— «Μάλιστα εἰς τὰς 7»! Δὲν εἶνε ἡμέρα ἀκόμη κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην.

— Καὶ οὕτω εἰς τὰς 7 μετέβην εἰς τὸν μέγαν Ἕλληνα πατριώτην, ὅστις εἶχε καὶ ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἐν Ἀθήναις Σιλβεστρελλιακῶν στιγμὰς ἐνδόξους, καὶ ὅστις ἐν Ἑλλάδι ἡγεῖται ἰσχυρᾶς πατριωτικῆς διοργανώσεως, δηλ. τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ». Ἡ ἑταιρεία αὕτη, ἥτις ὁμοιάζει πρὸς τὴν ἡμετέραν «**Δάντην Ἀλιγγέρην**» μὲ χαρακτῆρα πολιτικώτερον, σκοποῦσα τὴν ἀφύπνισιν τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος τῶν Ἑλλήνων ἐν ταῖς ὑποδούλοις ἑλληνικαῖς χώραις, ἐκτείνει τὰς ῥίζας της, ὅπου ὑπάρχουσιν Ἕλληνες, δηλαδὴ ἐφ' ὅλου τοῦ κόσμου, κινουμένης πάντοτε τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς ὑπὸ τοῦ ἰδίου πνεύματος πρὸς εὕρεσιν τύχης, ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ ἴδῃ ἄλλον κόσμον καὶ νὰ ὠφεληθῇ, καθὼς οἱ ἀρχαῖοι αὐτοῦ προπάτορες περιεπλανῶντο ἀνὰ τὴν Μεσόγειον, ἱδρύοντες τὰς ἐνδόξους ἀποικίας.

Ὁ κ. Ν. Καζάζης, καθηγητὴς τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας καὶ τέως Πρύτανις τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν εἶνε ἡλικίας πεντήκοντα περίπου ἐτῶν, εὐθυτενής, σχεδὸν φαλακρός, τρέφων μιξοπόλιον γενειάδα, ἥτις ἐπιμηκύνει τὸ πρόσωπόν του, ἔχει εἰς τοὺς μελανοὺς καὶ ζωηροτάτους ὀφθαλμούς του τὸ ἀνήσυχον καὶ τὴν εὐκινησίαν τῆς φυλῆς του. Ἐν τῇ συμπεριφορᾷ καὶ τῇ διαλέξει φανερόνει μᾶλλον τὴν ἱκανότητα τοῦ διπλωμάτου, ἢ τὴν πονηρίαν τοῦ συνωμότου. Ἄγρυπνος καὶ τολμηρὸς νῦν ἤρχισε τὸ ἀνὰ τὴν Εὐρώπην ταξείδιόν του πρὸς ἀναζήτησιν νέων προσηλυτιζομένων εἰς τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα.

Τὸν παρελθόντα χειμῶνα, ὅταν ὁ Βούλγαρος συνωμότης Βόρις Σαράφωφ κατῆλθεν ἀνωφελῶς εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν πρὸς ἀναζήτησιν ὑποστηρικτῶν τῶν σφαγῶν καὶ τῶν κατὰ τῆς ζωῆς καὶ τῆς περιουσίας ἀποπειρῶν, ἃς ἐν Μακεδονίᾳ διέπραττον αἱ συμμορίαι τῶν ὁμοεθνῶν του, εὑρίσκετο ἤδη ἐν Νεαπόλει πρό τινων ἡμερῶν καὶ ὁ κ. Καζάζης, ἐπιστρέφων ἐκ Λονδίνου καὶ Παρισίων, ἐν αἷς πόλεσι εἶχεν ἐπιτελέσῃ ἔργον μακρὸν καὶ ἐπωφελὲς προπαγανδικὸν ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων ἐν Μακεδονίᾳ. Ἐρωτηθεὶς τότε ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου Δαμιάνη ἐκ μέρους τοῦ «**Πούγκολο**» ἐξέθηκε ποία ἦτο ἡ ἀληθὴς κατάστασις τῆς χώρας ἐκείνης, τῆς διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου διελθούσης ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἐπιδρομέων καὶ ποία ἡ δικαία ἐνέργεια τῶν ἄλλων χριστιανικῶν πληθυσμῶν, τῶν ἐξαιτουμένων τὴν ὑπεράσπισιν τῶν δικαίων των.

Ἤδη ὁ κ. Καζάζης ἀρχίζει καὶ πάλιν τὸ προπαγανδικὸν ταξείδιόν του εἰς Ἰταλίαν, Γαλλίαν καὶ Ἀγγλίαν, ὅπου ἀριθμεῖ φιλίας καὶ σχέσεις μὲ ἔξοχα πρόσωπα ἔν τε τῇ πολιτικῇ καὶ τοῖς γράμμασι. Κατὰ πρῶτον δὲ ἐπεσκέφθη τὸν στρατηγὸν Ριτσιώτην Γαριβάλδην, τοῦ ὁποίου τὸ ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος εἶνε τοῖς πᾶσι γνωστόν, ἔτι δὲ καὶ δι' ἐπιστολήν του τινά, ἣν ἀπηύθυνε πρὸς τὸν κ. Καζάζην πρό τινος χρόνου, ἐν τῇ ὁποίᾳ ὁ Ἰταλὸς στρατηγὸς παρώτρυνε τὸν Ἕλληνα πατριώτην νὰ ἐπιμείνῃ εἰς τὸ ἔργον του, διαβεβαιῶν αὐτὸν περὶ τῆς συμπαθείας ὁλοκλήρου τῆς δημοκρατικῆς Ἰταλίας.

Ἡ κατ' αὐτὰς διαδοθεῖσα εἴδησις ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς ἐφημερίσι, καθ' ἃς ἀποδίδονται τῷ πρίγκηπι Γεωργίῳ, Ὑπάτῳ Ἁρμοστῇ τῆς Κρήτης, λόγοι βίαιοι καὶ ἐξάψεις ἀληθῶς παράλογοι ἐναντίον ἀγωνιστῶν τινων τῆς Νήσου, ζητούντων βελτιώσεις καὶ μεταρρυθμίσεις, μοὶ ἔδωκε τὴν ἀφορμὴν νὰ ἐρωτήσω τὸν κ. Καζάζην ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τε καὶ ἄλλων συμβεβηκότων, ἅτινα ἐν Ἰταλίᾳ ἔσχον μέγαν ἀντίκτυπον καὶ ἐν γένει περὶ τῶν ὑπὸ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ἐνεργουμένων ἐν Μακεδονίᾳ μεταρρυθμίσεων.

Ὁ ἐπιφανὴς συνομιλητής μου, ἀφοῦ ἀνέγνωσε τὸ ἐπίσημον ἔγγραφον, τὸ κοινοποιηθὲν ἐκ Λονδίνου εἰς τὰς ἰταλικὰς ἐφημερίδας ἀμέσως προσέθηκεν:

— Οὐδὲν τὸ ἀληθὲς εἰς ὅλα αὐτά. Ἡ εἴδησις αὕτη διεψεύσθη ἤδη ἐν ταῖς ἐφημερίσι τῶν Ἀθηνῶν καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πρίγκηπος Γεωργίου, διὰ τοῦ ὑπασπιστοῦ αὐτοῦ καὶ μοὶ ἀνέγνωσε τὸ κείμενον τῆς ἐπισήμου διαψεύσεως: «**Ἡ Α. Β. Ὑψη»λότης μετὰ μεγάλης δυσαρεσκείας διαψεύδει ὅ τι ἐδημοσι»εύθη ἀποβλέπον Αὐτήν, χαρακτηρίζουσα τὴν δημοσίευσιν »ταύτην ὡς καθολοκληρίαν κακόπιστον, συκοφαντικὴν καὶ ἀπο»λύτως ψευδῆ. (ὑπογ.) Κίμων Λεμπέσης ὑπασπιστὴς τῆς Α. Β. Υ.**»

— Ἀλλ' εἶνε ἀληθές, κ. Καθηγητά, ὅτι πολλαὶ ἐγένοντο ἀναφοραὶ περὶ τῆς ἐσωτερικῆς καταστάσεως τῆς Κρήτης καὶ ὅτι ἐπικαλοῦνται τὸ Σύνταγμα;

— Εὑρίσκονται δυσηρεστημένοι, καὶ ποῦ δὲν εὑρίσκονται τοιοῦτοι; Ἀλλὰ σᾶς διαβεβαιῶ, ὅτι πρὸ δύο μηνῶν ἐπεσκέφθην τὴν νῆσον καὶ ἀντελήφθην, ὅτι ἡ διοίκησις τῆς Κρήτης δὲν ἠδύνατο νὰ δώσῃ ἱκανοποιητικώτερα ἀποτελέσματα τῶν ὑπαρχόντων. Ἡ νῆσος δὲν ἀναγνωρίζεται πλέον ἀφ' ὅ τι ἦτο πρὸ πέντε ἐτῶν. Τόση ἦτο ἡ ἐπικρατοῦσα ἁρμονία μεταξὺ Μουσουλμάνων καὶ Χριστιανῶν, τόσον εἶνε ἡ σύνεσις, ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἐλευθερία δι' ὧν κυβερνᾶται ἡ Κρητικὴ Πολιτεία.

Οἱ Κρῆτες, ἔνθερμοι ἀείποτε φιλοπάτριδες, δὲν ἀπέβαλον βεβαίως τὴν ἰδέαν τῆς ἑνώσεως μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος των καὶ διὰ τὴν ἕνωσιν ταύτην ἐργάζεται, καθὼς δύναμαι νὰ σᾶς διαβεβαιώσω, καὶ αὐτὸς ὁ ὑφ' ὅλων ἀδιακρίτως ἀγαπώμενος πρίγκηψ Γεώργιος.

— Καὶ περὶ τοῦ κ. Ἀγκαράνη κ. Καθηγητά, τί γνωρίζετε νὰ μοὶ εἴπητε;

— Τὸ ἐπεισόδιον τοῦ κ. Ἀγκαράνη ἦτο ἀσήμαντον. Οἱ Ἕλληνες ἐν γένει εἶνε πεπροικισμένοι διὰ πνεύματος θαυμασίας ἀνεκτικότητος, ἀλλ' ἀλλοίμονον εἰς ἐκεῖνον, ὅστις τοὺς θίξει εἰς τὸ παντὸς πράγματος προσφιλέστερόν των, τὴν πατρίδα, μεθ' ὅλης τῆς δόξης καὶ τῶν παραδόσεών της. Ὁ κ. Ἀγκαράνης μετὰ τὸ γεγονὸς μοὶ ἔγραψεν, ὅτι δὲν εἶχεν ἀναγνώσῃ ἐκεῖνο τὸ βιβλιάριον τῆς ἑλληνικῆς Ἱστορίας, ἐν τῷ ὁποίῳ προσεβάλλετο τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, ὅταν ἔδωκεν αὐτὸ εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ σχολείου.

Τοῦτο ἦτο μικρὰ ἀπερισκεψία, ἣν ἐπλήρωσε διὰ τῆς ἀποπομπῆς του ἐκ τῆς Νήσου, εὑρισκόμενος νῦν ἐν ταῖς σχολαῖς τῆς Σόφιας.

Κατὰ πολὺ σοβαρώτερον ὑπῆρξε τὸ ἐπεισόδιον Σιλβεστρέλλη. Οὗτος ἐν ταῖς πρὸς τὴν ἰταλικὴν Κυβέρνησιν ἐπισήμοις αὐτοῦ ἐκθέσεσιν ἐσυκοφάντει τὸν ἑλληνικὸν λαόν, ὡς ἄμορφον μίγμα φυλῆς, μὴ φεισθεὶς οὐδὲ τὴν γλῶσσαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ οὐδὲν ἀνεγνώριζε τῆς ἀρχαίας κλασικῆς. Ἐὰν οὗτος μετέβαινεν εἰς τὰ ὄρη τῆς Πελοποννήσου, ὅπου ἐσχάτως μετέβη μετὰ τοῦ διασήμου ἡμῶν ξένου καὶ ὑψηλοῦ φίλου Γάλλου Γερουσιαστοῦ κ. Κλεμανσώ, βεβαίως θὰ μετεμέλειτο.

— Ὑμεῖς ὑπεκινήσατε τὰς κατὰ τοῦ κ. Σιλβεστρέλλη ἐν Ἀθήναις ταραχάς ;

— Ὑπῆρξεν ὁρμὴ γενικῆς ἀγανακτήσεως ἐν Ἀθήναις, εἰς ἣν ἡνώθη καὶ ἡ τῆς αὐτόθι ἰταλικῆς παροικίας, ἥτις μετὰ ταῦτα εὐχαρίστησε τὴν ἐν Ρώμῃ Κυβέρνησιν, διότι ἀπεμάκρυνε τὸν ἀπερίσκεπτον καὶ ἥκιστα ἁβρὸν Ἰταλὸν διπλωμάτην. Ἐγώ, εἰς προκήρυξίν τινα, ἣν ἐδημοσίευσα ἐξ ὀνόματος τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», προσεκάλεσα τὸν λαὸν τῶν Ἀθηνῶν νὰ μὴ προβῇ εἰς κίνημα κατὰ τοῦ κ. Σιλβεστρέλλη, ὡς ἀντιπροσώπου ἔθνους, μεθ' οὗ εἴμεθα ἡνωμένοι δι' ἀλύτων δεσμῶν φιλίας καὶ εὐγνωμοσύνης. Καὶ ὁ τύπος κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ὡμοφώνησεν εἰς τὸ ζήτημα τῆς διακρίσεως τοῦ κ. Σιλβεστρέλλη, ὡς ἀτόμου, ἀπὸ ἀντιπροσώπου τῆς Ἰταλίας, καὶ εἰς τὰς ἐκδουλεύσεις, ἃς προσέφερον οἱ Ἰταλοὶ ὑπὲρ ἡμῶν.

Μόλις ἀνεχώρησεν ὁ κ. Σιλβεστρέλλης ἐπῆλθεν ἠρεμία.

— Εἶνε εὐχαριστημένοι οἱ ἐν Ἑλλάδι ἀπὸ τὰς ἐν Μακεδονίᾳ ἐνεργουμένας μεταρρυθμίσεις καὶ τὴν αὐτόθι ἐπέμβασιν τῶν Δυνάμεων καὶ τὴν διεθνῆ χωροφυλακήν;

— Αἱ μεταρρυθμίσεις εὑρίσκονται ἀκόμη μακράν, ἀλλὰ βεβαίως θὰ γείνουν παντοῦ δεκταί, ἐὰν θὰ εἶνε σύμφωνοι πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἐφαρμοσθῶσιν ἀμερολήπτως. Ἡμεῖς ἔχομεν ἀφορμὰς δυσαρεσκείας, διότι δὲν γνωρίζομεν διατὶ ἀφέθησαν ἐκτὸς τῆς ζώνης τῆς ἐφαρμογῆς τῶν μεταρρυθμίσεων ἡ Χαλκιδική, καὶ τὰ σαντζάκια τῆς Κορυτσᾶς, καὶ τῶν Σερβίων, χῶραι κατοικούμεναι ἀποκλειστικῶς ὑπὸ Ἑλλήνων. Ἐπιδιώκουσι διὰ τούτου τὴν ἐξασθένησιν τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ ἑλληνικοῦ στοιχείου. Τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς Μακεδονίας εἶνε προωρισμένον διὰ τὴν Ἑλλάδα. Δὲν ἐννοοῦμεν διατὶ δὲν ἔχει ἐπεκταθῇ ἐφ' ὅλης τῆς μακεδονικῆς χώρας ἡ ἐφαρμογὴ τῶν μεταρρυθμίσεων, ἐκπληττόμεθα δὲ πῶς ἡ διεθνὴς χωροφυλακὴ ἐπιτρέπει εἰσέτι εἰς τοὺς Βουλγάρους νὰ ἐξακολουθῶσι τὰς σφαγὰς ἐναντίον τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, ὡς ἔκαμνον μέχρι τοῦδε. Δὲν πρέπει νὰ φρουρῶνται τὰ δίκαια ὅλων τῶν λαῶν τῆς Μακεδονίας ἐξίσου ; Αἱ Δυνάμεις δὲν ὀφείλουσι νὰ προνοῶσι περὶ τῶν δικαίων αὐτῶν πόθων ; Ὑπάρχουσιν ἐν τούτοις σημεῖα σκοτεινά, τὰ ὁποῖα, προϊόντος τοῦ χρόνου, θὰ διαλευκανθῶσι. Ἐλπίζομεν, ὅτι τὸ πολύπλοκον ζήτημα τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου, τὸ ὀφειλόμενον πρὸ πάντων εἰς τὴν διαφορὰν τῶν αὐτόθι φυλῶν, θὰ λυθῇ ἡμέραν τινά, λαμβανομένων ὑπ' ὄψει τῶν συμφερόντων, τὰ ὁποῖα ἔχουσιν οἱ Μουσουλμάνοι, οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ διάφοροι Σλαῦοι ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου.

Καὶ ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ ὁ ἐπιφανὴς συνομιλητής μου μοὶ ὑπενθύμισεν, ὅτι ὀφείλομεν νὰ διαφωτίσωμεν τὴν κοινὴν γνώμην, ἥτις πρό τινος παρεσύρθη νὰ πιστεύσῃ, ὅτι ἐν Μακεδονίᾳ μόνον οἱ Βούλγαροι εἶχον δικαιώματα διεκδικήσεως καὶ ὅτι δῆθεν ἀγωνίζονται τὸν ἱερὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας, ἐνῷ δὲν ἀπέβλεπον ἢ εἰς τὴν κατάκτησιν καὶ τὴν ὑπεροχὴν ἐπὶ τῶν ἄλλων λαῶν τῆς χώρας.

Μοὶ ἀνήγγειλεν εἰσέτι ὁ κ. Καζάζης, ὅτι θ' ἀνεχώρει ἀμέσως διὰ Ρίο-Φρέδον πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ στρατηγοῦ Ριτσιώτη Γαριβάλδη. μεθ' οὗ ἔσχε μακρὰν ἀλληλογραφίαν.

— Δὲν γνωρίζετε τίποτε τὸν ἠρώτησα, περὶ τῆς ἐναντίον τῆς Αὐστρίας ἐνεργείας, ἣν ὁ Γαριβάλδης ἐννοεῖ νὰ προκαλέσῃ, χάριν συμφωνίας πάντων τῶν ὑποδούλων λαῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου;

— Μοὶ ἔγραψε μίαν φοράν, προσκαλῶν με νὰ συμμετάσχω εἰς εἶδός τι ὁμοσπονδίας τῶν μακεδονικῶν πληθυσμῶν, ἀλλ' ἐγὼ δὲν ἠδυνάμην νὰ συγκατατεθῶ, διότι εἶνε ἀδύνατον εἰς ἡμᾶς νὰ ἐργασθῶμεν μετὰ τοῦ Σαράφωφ καὶ νὰ συμπράξωμεν μετ' ἀνθρώπων, ἐχόντων ἀντιθέτους σκοποὺς τῶν ἡμετέρων. Ἔγραψα οὕτω εἰς τὸν ἐπιφανῆ στρατηγὸν καὶ ἔκτοτε οὐδὲν σχετικὸν ἔμαθον.

Ἀναλαμβάνω ἤδη τὴν προπαγάνδαν μου, προσέθηκεν, ἀπερχόμενος καὶ ἐλπίζω εἰς τὸ δίκαιον τοῦ ἡμετέρου ἀγῶνος, εἰς τὴν ἀκράδαντον τῶν ἡμετέρων ἀποφάσεων καὶ εἰς τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν συνδρομὴν τῶν ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀμερικῇ φιλελλήνων.

Παρατηρεῖται, συνεπέρανεν, ἰσχυρὰ ἀφύπνισις καθ' ὅλον τὸν ἑλληνικὸν κόσμον κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη, ἀφύπνισις, ἥτις ἐκδηλοῦται ἐν τῇ πολιτικῇ, τοῖς γράμμασι, ταῖς τέχναις, τῷ ἐμπορίῳ ὡς καὶ ἐν τῇ βιομηχανίᾳ καὶ τῇ γεωργίᾳ. Ὁ Ἑλληνισμὸς κατηγορήθη ἐν τῇ Δύσει, ὅτι ἐργάζεται σωβινιστικῶς καὶ πιεστικῶς· οὐδὲν τούτου ψευδέστερον. Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς θέλει μόνον νὰ ὑπερασπισθῇ κατὰ τῶν ἐξωτερικῶν ἐνεργειῶν, αἵτινες τείνουσι ν' ἀποπνίξωσι τὰς ἐνδελεχεῖς καὶ δεδηλωμένας ἐνεργείας, ἵνα ἀργότερον ὑποσκελίσωσι τὴν πολιτικὴν καὶ ἀστυκὴν αὐτοῦ ὕπαρξιν. Ἡμεῖς ὑπερασπιζόμεθα καὶ θὰ ὑπερασπισθῶμεν δι' ὅλων τῶν μέσων ἰδίως κατὰ τοῦ Πανσλαυϊσμοῦ, ὅστις εἶνε ὁ φοβερώτερος ἡμῶν ἐχθρός.

Ἐρωτῶ, ἐὰν τῆς συμπαθείας, ἣν οἱ Εὐρωπαῖοι ἐκδηλοῦσιν ὑπὲρ τῶν προσφύγων Πολωνῶν, τῶν καταδυναστευομένων Φιλλανδῶν, τῶν ἀτυχῶν Ἀρμενίων, νῦν δὲ καὶ τῶν Ἰαπώνων, δὲν εἴμεθα ἄξιοι καὶ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, οἵτινες ἀγωνιζόμεθα πρὸ τοσούτων χρόνων ἀγῶνα ἀβέβαιον, ἐπίμονον, καὶ ἀκάματον, ἐκ τοῦ ὁποίου δὲν λείπει βεβαίως οὔτε ἡ τόλμη τῶν ἀγωνιζομένων, οὔτε ἡ εὐγένεια καὶ τὸ δίκαιον τῶν ἀποφάσεων.

Δὲν γνωρίζω ποῦ θὰ καταλήξωμεν. Βεβαίως καὶ ἡ Εὐρώπη θὰ κατανοήσῃ, ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ὑπάρχει καὶ ἄνευ τῶν μετὰ τῆς Δύσεως ἐπισήμων αὐτοῦ σχέσεων, ὅταν δὲ ἀρχίσωσι καὶ πάλιν ἐν Μακεδονίᾳ αἱ καταπιέσεις ἐναντίον τῶν αὐτόθι οἰκούντων ὁμοφύλων ἡμῶν, εἴμεθα ἀποφασισμένοι τὰ πάντα νὰ πράξωμεν.

Η ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ

Ὑπὸ ἡμερομηνίαν 18 Ἰουνίου ἐπιστέλλουσιν ἐκ Λονδίνου εἰς τὸ «Ἄστυ» τὰ ἀκόλουθα περὶ τοῦ συγκροτηθέντος ἐκεῖ Συνεδρίου.

Ὡς εἶχεν ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ἀγγελθῇ ἔλαβε χώραν προχθὲς ἡ συνέλευσις, ἣν διωργάνωσεν ὁ «Διεθνὴς Συνεταιρισμὸς περὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος» ἀποτελούμενος ἀπὸ διάφορα ἐξέχοντα πρόσωπα πρὸ παντὸς μέλη τῶν βουλῶν Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ἰταλίας· τὴν προεδρικὴν ἕδραν κατεῖχεν ὁ φιλελεύθερος Ἄγγλος βουλευτὴς κ. Βραϊς, ἔχων ἐκ δεξιῶν τὸν ἀντιπρόεδρον Γάλλον βουλευτὴν κ. Πρεσανσὲ καὶ ἐξ ἀριστερῶν τὸν πρόεδρον τῆς ἐκτελεστικῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἐκτελοῦντα χρέη γραμματέως τῆς συνελεύσεως φιλελεύθερον Ἄγγλον βουλευτὴν κ. Στήβενσον, πρόεδρον τῆς «Βυρωνείου Ἑταιρείας». Ἡ συνεδρίασις διεξήχθη ἐν μιᾷ τῶν αἰθουσῶν τοῦ μεγάλου ξενοδοχείου «Ἀνάκτορον τοῦ Οὐεστμήνστερ» καὶ ἐκτὸς τῶν ἀγορητῶν, ὑπερβάντων τὰς δύο δωδεκάδας, παρίσταντο ἑκατὸν ὡς ἔγγιστα ἀκροαταί, τινὲς ἐκ τῶν ἐθνῶν τῆς ἐγγὺς Ἀνατολῆς. Ἡ εἴσοδος ἐπετρέπετο μόνον δι᾿ εἰσιτηρίων καὶ ἡ τήρησις τῆς τάξεως εἶχεν ἀνατεθῆ εἰς τὸν γνωστὸν τοῖς Ἕλλησι γραμματέα τῆς «Βυρωνείου Ἑταιρείας» ταγματάρχην Ἄτκιν. Ἐντὸς τοῦ πρώτου κύκλου εἶχον θέσιν οἱ ἐκ τῶν Ἑλλήνων παραστάντες ὁ κ. Καζάζης, ὁ κ. Βουρλούμης καὶ ὁ ἀνταποκριτής σας· παρίσταντο προσέτι ἐκτὸς ἄλλων τινῶν ὁ γραμματεὺς τοῦ Διπλωματικοῦ Πρακτορείου τῆς Βουλγαρίας, ἀρκετοὶ πρόσφυγες Ἀρμένιοι, ὁ νεότουρκος Ριζᾶ βέης καὶ ὁ γνωστὸς Ἀλβανὸς ὁπλαρχηγὸς Τζαμπάμπεης, ἐξόριστος καὶ οὗτος.

Ὁ πρόεδρος κ. Βραϊς ἀφοῦ ἐν ἀρχῇ τοῦ λόγου του ἐδήλωσεν, ὅτι ἕνεκα ἀνεπαρκείας χρόνου δὲν θὰ ἐπιτραπῇ οὐδενὶ τῶν ἀκροατῶν νὰ λάβῃ τὸν λόγον, ἀλλ᾿ ὅτι πᾶς τις θὰ εἶχε τὸ δικαίωμα δι᾿ ὑπομνήματος νὰ ὑποβάλῃ εἰς τὸ συμβούλιον τὰς προτάσεις του, ἐκάλεσεν εἶτα τὸν γραμματέα ν᾿ ἀναγνώσῃ τὰς ἐπιστολὰς τῶν διὰ διαφόρους λόγους κωλυθέντων, ὅπως παραστῶσιν, οἵτινες ἐξέφρασαν τὴν λύπην των διὰ τοῦτο καὶ ηὐχήθησαν ἐπιτυχίαν εἰς τὸν σκοπὸν τῆς συνελεύσεως. Μεταξὺ τούτων ἦσαν πλεῖστοι Ἄγγλοι, Ἰταλοὶ καὶ Γάλλοι ἐν οἷς οἱ κκ. Κλεμανσὼ καὶ Ψυχάρης καὶ εἷς Γερμανός.

Ὁ χρόνος ἦτο ἀρκετὰ περιωρισμένος, διότι διάστημα τριῶν ὡρῶν μόνον ἐδόθη εἰς ὅλους τοὺς ῥήτορας. Ὁ κ. Βραϊς, λαβὼν πρῶτος τὸν λόγον, ἀφοῦ ἀπηύθυνε θερμὸν χαιρετισμὸν εἰς τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Γαλλίας καὶ Ἰταλίας, οἵτινες προσῆλθον ἐν Λονδίνῳ πρὸς ἐκτέλεσιν τόσον ἱεροῦ σκοποῦ, ἐξέθηκεν ἀκολούθως τὸν σκοπὸν τῆς συνελεύσεως. Παρέστησε διὰ τῶν μελανοτέρων χρωμάτων τὰ κακὰ τῆς τουρκικῆς κακοδιοικήσεως εἰς ἁπάσας τὰς χώρας, αἵτινες ὑπάγονται ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ Σουλτάνου καὶ παρέστησε τὴν ἀνάγκην, ὅπως οἱ φιλελεύθεροι λαοὶ τριῶν Κρατῶν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ἐξαναγκάσωσι τὰς Κυβερνήσεις των εἰς τὴν λῆψιν οἱωνδήποτε μέτρων, πρὸς κατάπαυσιν τῆς ἐπικρατούσης ἀξιοθρηνήτου καταστάσεως.

Ὁ κ. Βραϊς καθ᾿ ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ λόγου του ἐτόνισεν, ὅτι ἀποκλειστικὸς

σκοπὸς τοῦ ἐπὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος Διεθνοῦς Συνεταιρισμοῦ εἶνε ἡ ἐξ ἴσου ὑποστήριξις τῶν δικαίων ὅλων τῶν διατελούντων ὑπὸ τὴν Τουρκίαν λαῶν, ἀδιακρίτως φυλῆς καὶ θρησκεύματος, διότι πάντες οὗτοι στενάζουσι, πάντες κακοδαιμονοῦσιν. Οἱ ἐν Τουρκίᾳ λαοί, εἶπεν, Ἕλληνες, Βούλγαροι, Σέρβοι, Ἀρμένιοι, Ἀλβανοὶ καὶ Τοῦρκοι ἀσχολοῦσιν εἰς ἴσον βαθμὸν τοὺς ἀποτελοῦντας τὸν Διεθνῆ Συνεταιρισμὸν καὶ κατ' οὐδένα τρόπον ἡ μία θὰ καρπωθῇ ἔστω καὶ τὸ ἐλάχιστον ὄφελος εἰς βάρος τῆς ἄλλης.

Μετὰ τὸν κ. Βραΐς ἔλαβον τὸν λόγον οἱ διάφοροι ῥήτορες πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἑξῆς προτάσεων, αἵτινες ἐγένοντο πᾶσαι ἀποδεκταὶ ἄνευ ἀντιρρήσεώς τινος.

Α' πρότασις

« Ἡ συνέλευσις, αὕτη χαίρουσα ἐπὶ τῇ ὑφισταμένῃ συνεννοήσει μεταξὺ τῶν ἐθνῶν γαλλικοῦ, ἰταλικοῦ καὶ ἀγγλικοῦ, ὑπομιμνήσκει μετὰ βαθυτάτης λύπης τὴν ἀξιοθρήνητον ἀποτυχίαν τῆς ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως, ὅπως φέρῃ εἰς πέρας τὰς διοικητικὰς μεταρρυθμίσεις, αἵτινες ἐζητήθησαν διὰ τὰ εὐρωπαϊκὰ βιλαέτια διὰ τῶν ἄρθρων 23 καὶ 61 τῆς Συνθήκης τοῦ Βερολίνου καὶ μετὰ σπουδῆς συνιστᾷ εἰς τὰς Κυβερνήσεις Παρισίων Ρώμης καὶ Λονδίνου τὸ καθῆκον τῆς ἐφαρμογῆς ἀποτελεσματικῶν μέτρων πρὸς ἐγκατάστασιν δικαίας καὶ φιλανθρώπου διοικήσεως εἰς ἁπάσας ἀνεξαιρέτως τὰς ἐπαρχίας τῆς τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας ».

Β' πρότασις

« Ἡ συνέλευσις αὕτη, ἀναγνωρίζουσα τὸ μάταιον τῆς ἀποστολῆς διπλωματικῶν παραινέσεων πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην, ἐπικαλεῖται τὴν συνεργασίαν ὅλων τῶν ἐλευθέρων λαῶν εἰς τὸ ἔργον τῆς λυτρώσεως—ἀνεξαρτήτως φυλῆς καὶ θρησκεύματος—τῶν θυμάτων τῆς τουρκικῆς κακοδιοικήσεως ἀπὸ τὸ ὑπάρχον ἀνυπόφορον καθεστώς, καὶ δηλοῖ τὴν ἀπόφασίν της νὰ πράξῃ πᾶν τὸ κατὰ δύναμιν πρὸς ἐπέκτασιν τοῦ ἔργου, ὅπερ ἐνεκαίνισαν αἱ συνταγματικαὶ ἐκστρατεῖαι εἰς τὰ Κοινοβούλια Γαλλίας, Ἰταλίας καὶ Ἀγγλίας ».

Γ' πρότασις

« Ἡ συνέλευσις αὕτη, ἀναγνωρίζουσα τὴν ἔλλειψιν θελήσεως ἐκ μέρους τοῦ Σουλτάνου τῆς Τουρκίας πρὸς ἐφαρμογὴν ἀποτελεσματικῶν μέτρω , τεινόντων εἰς βελτίωσιν τῆς καταστάσεως τῶν ὑπηκόων του, δηλοῖ, ὅτι ἔφθασεν ἡ στιγμή, ὅπως αἱ Δυνάμεις ἐπιμείνωσιν εἰς τὴν μεταβολὴν τοῦ πολιτεύματος καὶ τῆς διοικήσεως τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους κατὰ τρόπον ἐξασφαλίζοντα τὴν τήρησιν τῶν νόμων καὶ τῆς τάξεως πρὸς τὸ συμφέρον ὁλοκλήρου τοῦ πληθυσμοῦ ».

Πρὸς ὑποστήριξιν τῆς πρώτης προτάσεως ὁ λόγος ἐδόθη εἰς τὸν Γάλλον σοσιαλιστὴν βουλευτὴν κ. Πρεσανσέ, ὅστις ἦτο καὶ ὁ κυριώτερος ῥήτωρ τῆς συνελεύσεως. Οὗτος δι' ἀγορεύσεως, ἀληθῶς θαυμασίας διεξετραγώδησε τὰ δεινοπαθήματα τῶν δουλευόντων εἰς τὸν Σουλτάνον λαῶν, ἅτινα, εἶπεν, ἀποτελοῦσιν αἶσχος τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ. Προκειμένου περὶ Ἀρμενίας ὁ ῥήτωρ ἐτόνισε τὸ μῖσος τοῦ Σουλτάνου πρὸς τὸν ἀτυχῆ αὐτῆς λαόν, ὃν ἠθέλησε νὰ ἐξολοθρεύσῃ καθ' ὁλοκληρίαν διὰ τοῦ διορισμοῦ ὡς διοικητοῦ αὐτῆς τοῦ ἀγρίου Ζεκὴρ Πασᾶ.

Ἀκολούθως ὁ κ. Πρεσανσέ, πραγματευθεὶς τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα ὡμίλησε περὶ αὐτοῦ ἐντελῶς γενικῶς, χωρὶς νὰ κάμῃ μνείαν τινὰ ὑπὲρ ἢ κατὰ φυλῆς τινος ἐκ τῶν διαμαχομένων ἐν Μακεδονίᾳ. Ὡς γνωστόν, ὁ κ. Πρεσανσὲ πιστεύσας, ὅτι ἡ Ἑλλὰς εἶχε συμμαχήσῃ μετὰ τῆς Τουρκίας πρὸς μὴ ἐφαρμογὴν τῶν μεταρρυθμι-

σεων ἐν Μακεδονίᾳ, πολλάκις ἀγορεύων καὶ γράφων ἐν τῷ γαλλικῷ τύπῳ ἐξεφράσθη μετὰ πικρίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ οὐχὶ σπανίως ἐφάνη ἐχθρικῶς πρὸς αὐτὴν καὶ συμπαθὴς πρὸς τοὺς Βουλγάρους. Εἰς τὴν περίστασιν ὅμως αὐτήν, εἴτε διότι μετέβαλε κατά τι γνώμην, εἴτε διότι ὤφειλε νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς συνελεύσεως, δὲν εἶπέ τι κατὰ τῆς Ἑλλάδος, οὔτε ὑπὲρ τῆς Βουλγαρίας. Ἐν τούτοις ἀπεκάλεσε τὴν ματαίωσιν τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγ. Στεφάνου, δι' ἧς ἐδημιουργεῖτο Μεγάλη Βουλγαρία, ὡς ἔργον λυπηρόν, διότι ἠμποδίσθη ἡ ἔκτοτε ἀπελευθέρωσις τῶν οἰκούντων μέγα μέρος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας λαῶν. Ἐπίσης παρεδέχθη ὡς δικαίαν τὴν αἴτησιν τῶν ἐπαναστατῶν, ὅπως διορισθῇ Γενικὸς Διοικητὴς Μακεδονίας χριστιανός, ἀνεξάρτητος ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου.

Πρὸς ὑποστήριξιν δὲ τοῦ δικαιώματος τῶν πιεζομένων λαῶν πρὸς ἐπανάστασιν ἔφερεν ὡς παράδειγμα τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 καὶ μετ' εὐγλωττίας ἀπαραμίλλου ἔπλεξε τὸ ἐγκώμιον τῶν ἡρώων ἐκείνων, οἵτινες ἀδιαφοροῦντες εἰς τὰς ἀπανθρώπους καὶ σκληρὰς ἀποφάσεις τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας ἀπετίναξαν τὸν ζυγὸν καὶ ἐπροκάλεσαν τὸ Ναυαρῖνον, γενόμενοι οὕτω ἀφορμή, ὅπως ἀρχίσῃ ἡ κατάλυσις τῆς παντοδυναμίας τῶν Σουλτάνων καὶ ἡ κατὰ περιόδους σμίκρυνσις τῶν ὁρίων τοῦ Κράτους αὐτων.

Ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὕφ' ὃ καὶ ὁ κ. Βράϊς πνεῦμα καὶ συμφώνως πρὸς τὰς προτάσεις ὡμίλησαν καὶ οἱ λοιποὶ ῥήτορες λόρδοι, βουλευταί, ἐπίσκοποι, καθηγηταὶ καὶ διάφοροι ἄλλοι.

Τὴν ἑσπέραν τῆς αὐτῆς ἡμέρας παρετέθη γεῦμα πρὸς τιμὴν τῶν Γάλλων καὶ Ἰταλῶν ἀντιπροσώπων, οὗτινος προήδρευσεν ὁ πρόεδρος τῆς «Βυρωνείου Ἑταιρείας» φιλέλλην κ. Στήβενσον. Κληθέντες παρέστησαν εἰς τοῦτο ὁ Ἕλλην πρέσβυς κ. Μεταξᾶς, ὁ Σέρβος τοιοῦτος καὶ ὁ διπλωματικὸς πράκτωρ τῆς Βουλγαρίας. Κατὰ τὸ γεῦμα ἀπηγγέλθησαν πλεῖστοι λόγοι ἐκ μέρους τῶν ὑπερογδοήκοντα συνδαιτημόνων. Εἷς τουτων ὁ νεότουρκος Ριζὰ βέης, ἐξελθὼν τῶν ὁρίων του προγράμματος, ἠναγκάσθη, ὅπως διακόψῃ τὴν ἀγόρευσίν του.

Διὰ τῆς καταλλήλου ἐνεργείας τῶν ἁρμοδίων καὶ τῇ ἐπιμονῇ τοῦ κ. Στήβενσον, οὐχὶ μόνον ἤρθησαν δυσκολίαι τινὲς εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ κ. Καζάζη ἀλλ' ἐπετράπη αὐτῷ νὰ λάβῃ κατὰ τὸ γεῦμα τὸν λόγον πρὸς ὑποστήριξιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ κ. Καζάζης μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν δυνάμεως προσεπάθησε νὰ πείσῃ τοὺς ἀκροατάς του, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην χώραν ποθεῖ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς Συνθήκης τοῦ Βερολίνου, δι' ἧς ἡ Ἤπειρος καὶ ἡ Ἐλασσὼν προσηρτῶντο εἰς τὸ ἐλεύθερον ἑλληνικὸν Βασίλειον. Ἐὰν ὅμως αὕτη εἶνε νῦν ἀνέφικτος ἡ Ἑλλάς, εἶπεν ὁ κ. Καζάζης, μετὰ χαρᾶς θὰ ἔβλεπε μεταρρυθμίσεις, οὐχὶ μόνον ἐν Μακεδονίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἠπείρῳ, Θράκῃ, Νήσοις Αἰγαίου καὶ Μικρᾷ Ἀσίᾳ. Εἶτα παραστήσας τὰ δικαιώματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπὶ τῶν ἀνέκαθεν ἑλληνικῶν χωρῶν, ὑπέδειξεν ὡς τὴν καταλληλοτέραν λύσιν τὴν προσάρτησιν τῶν διαφόρων μερῶν εἰς τὰ γειτονικὰ Κράτη, συμφώνως πρὸς τὰς θελήσεις τῶν οἰκούντων αὐτὰ λαῶν. Ἐπὶ πλέον ἐζήτησε τὴν ἐφαρμογὴν τῶν μεταρρυθμίσεων δι' ἀξιωματικῶν μικρῶν Κρατῶν, πρὸς ἀποφυγὴν ἀντιζηλιῶν ἐκ μέρους τῶν Δυνάμεων καὶ ἐπιδίωξιν ἰδιοτελῶν ὑπ' αὐτῶν σκοπῶν. Ὁ λόγος τοῦ κ. Καζάζη παρήγαγεν ἀγαθωτάτην ἐντύπωσιν καὶ ἐχειροκροτήθη ζωηρῶς.

Η ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΟΥ "ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ,,

Ἡ πρόποσις, τὴν ὁποίαν ὁ Πρόεδρος ἐποιήσατο κατὰ τὸ δοθὲν γεῦμα πρὸς τιμὴν τῶν λαβόντων μέρος εἰς τὸ συνέδριον καὶ ἡ ὁποία κατὰ τὴν ὥραν τοῦ γεύματος διενεμήθη ἔντυπος εἰς τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν τοῖς καθημένοις, ἔχει ὡς ἑξῆς:

Κύριε Πρόεδρε.

Ἐντιμότατοι καὶ ἔντιμοι κύριοι.

Λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ διατρανώσω κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην τὴν ἄκραν εὐγνωμοσύνην μου ἐπὶ τῷ ὅτι ἐκλήθην νὰ μετάσχω τῆς τε Συνδιασκέψεως καὶ τοῦ Γεύματος τούτου ὑπὸ τῆς ἐντίμου ὀργανωτικῆς ἐπιτροπῆς, τῆς σχούσης τὴν πρωτοβουλίαν ν' ἀξιώσῃ ἐν ὀνόματι τῆς Δικαιοσύνης καὶ τῆς Ἐλευθερίας τὴν ἐκτέλεσιν τῶν διατάξεων ἐκείνων τῆς Βερολινείου Συνθήκης, αἵτινες μέχρι τῆς σήμερον ἔμειναν ἀνεκτέλεστοι, ἢ καὶ παρεβιάσθησαν.

Ἀγωνιζόμενος καὶ ἐγὼ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, τῆς ἰσότητος καὶ τῆς νομιμότητος παρακαλῶ τοὺς εὐγενεῖς συνδαιτυμόνας, τοὺς ἐνταῦθα παρευρισκομένους, ἵνα εὐαρεστηθῶσι καὶ παράσχωσι τὴν προσήκουσαν προσοχὴν εἰς τοὺς λόγους μου, οἵτινες τυγχάνουσι πιστὴ ἀπήχησις τῶν τελουμένων ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου, ὑπὲρ τῶν τυχῶν τῆς ὁποίας ἐκδηλοῦται τοσοῦτον ἐνδιαφέρον ὑπὸ τῶν πρωτοστατούντων σήμερον τῶν φιλελευθέρων ἰδεῶν ἐν Ἀγγλίᾳ, Γαλλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ.

Περιορίζομαι κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην εἰς τ' ἀφορῶντα μόνον εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς ἔν τισι τῶν διαμερισμάτων τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου.

Ἡ μὲν Ἤπειρος καὶ ἡ Θεσσαλία, ὡς γινώσκετε, καθωρίζετο ὑπὸ τῆς Συνόδου τοῦ Βερολίνου νὰ προσαρτηθῶσι τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι, ἐν δὲ τῇ Μακεδονίᾳ, Θράκῃ καὶ Ἀλβανίᾳ ἀπεφασίζετο διὰ τοῦ 23ου ἄρθρον τῆς Συνθήκης, ὡς καὶ ἐν Ἀρμενίᾳ διὰ τοῦ 61ου, νὰ ἐφαρμοσθῶσιν αἱ προσήκουσαι μεταρρυθμίσεις πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως καὶ τῆς νομιμότητος ἐν τοῖς ἐπαρχιακοῖς τούτοις διαμερίσμασι τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας.

Ἀλλ' ὡς εἶπον ἤδη, πλεῖσται διατάξεις τῆς συνθήκης ταύτης ἀπέμειναν ἀνεκτέλεστοι ἢ καὶ παρεβιάσθησαν. Οὐχὶ ἅπασα ἡ Θεσσαλία, ἐλάχιστον δὲ μόνον τμῆμα τῆς Ἠπείρου, τὸ τῆς Ἄρτης, προσηρτήθησαν εἰς τὸ ἑλληνικὸν βασίλειον, τὰ δὲ λοιπὰ τμήματα ἀπέμειναν τῇ Τουρκίᾳ ὑπὸ τὴν αὐτὴν κακοδιοίκησιν, οἵα καὶ ἡ τῆς Μακεδονίας, τῆς Θράκης, τῆς Ἀλβανίας καὶ τῆς Ἀρμενίας, ὑπὲρ τῶν ὁποίων πάνυ δικαίως ἐπιζητοῦνται σήμερον αἱ ἀποφασισθεῖσαι καὶ διαταχθεῖσαι ὑπὸ τῆς ἐπισήμου Εὐρώπης μεταρρυθμίσεις.

Σήμερον ὁ Ἑλληνισμός, ἐξ ὀνόματος τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὰ διεθνῆ νόμιμα καὶ τὸ κῦρος τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐπισήμου Εὐρώπης, εὔχεται τὴν ἐφαρμογὴν τῶν σχετικῶν πρὸς αὐτὸν διατάξεων τῆς Συνθήκης τοῦ Βερολίνου διὰ τὰ ἀπομείναντα ὑπὸ τὴν ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν τμήματα τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς

Θεσσαλίας, ὧν ἡ τύχη ἤθελε βελτιωθῆ μόνον διὰ τῆς προσαρτήσεως αὐτῶν εἰς τὸ ἑλληνικὸν κράτος.

Ἀλλὰ τούτου δυσχεροῦς ἴσως τυγχάνοντος κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην, φρονῶ ἀναγκαῖον καὶ δίκαιον νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ἐπίσης αἱ διοικητικαὶ μεταρρυθμίσεις, πλὴν τῆς Μακεδονίας, τῆς Θράκης, τῆς Ἀλβανίας καὶ ἐν Ἠπείρῳ καὶ τῇ Θεσσαλικῇ Ἐλασσῶνι. Προσωρινὴ βεβαίως θὰ εἶνε αὕτη ἡ θεραπεία, ἀλλ' ὅπως δήποτε δύναται νὰ βελτιώσῃ κατά τινα τρόπον τὴν οἰκτρὰν κατάστασιν τῶν πληθυσμῶν τῶν χωρῶν τούτων.

Δὲν θεωρῶ ἐν τούτοις περιττὸν νὰ τονίσω κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην, ὅτι αἱ ἐπιδιωκόμεναι μεταρρυθμίσεις δὲν λύουσι τέλεον τὸ πρόβλημα τῆς βελτιώσεως τῆς τύχης τῶν πληθυσμῶν τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας· μόνον ἡ προσάρτησις αὐτῶν εἰς τὰ οἰκεῖα κράτη, συμφώνως πρὸς τὴν ἐθνικὴν καταγωγήν, τὰς ἱστορικὰς παραδόσεις καὶ τοὺς ἀμοιβαίους πόθους, δύναται ν' ἀποκαταστήσῃ πλήρη τὴν τάξιν καὶ τὴν δικαιοσύνην.

Ἐπιτραπήτω μοι ἐπίσης νὰ παρατηρήσω εἰς ὑμᾶς, ἔντιμοι κύριοι, ὅτι ἵνα αἱ μεταρρυθμίσεις, περὶ ὧν πρόκειται, καταστῶσι λυσιτελεῖς καὶ τελεσφόροι, ἱκανοποιοῦσαι ὡσαύτως καὶ τὰς εὐλόγους ἐπιθυμίας καὶ ἀξιώσεις τῶν μεγάλων Δυνάμεων καὶ τῆς φιλελευθέρου δημοσίας γνώμης τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, δέον ἵνα ἡ ἐποπτεία καὶ ἡ ἐκτέλεσις αὐτῶν ἀνατεθῇ εἰς τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν δευτερευόντων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, μὴ διεκδικούντων πολιτικὰ συμφέροντα, οὐδ' ἐχόντων κατακτητικὰς βλέψεις ἐπὶ τῶν χωρῶν τούτων.

Ὡς μὴ ὤφελε, καὶ εἶμαι εἰς θέσιν νὰ γινώσκω τοῦτο ἀκριβῶς, αἱ ἀρξάμεναι ἐν Μακεδονίᾳ μεταρρυθμίσεις δὲν ἐπήνεγκον τὸ προσδοκώμενον ἀποτέλεσμα. Κρίνω περιττὸν νὰ μακρηγορήσω περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην.

Μόνον ἡ ἀμερόληπτος καὶ ἐν πνεύματι ἰσότητος διεξαγομένη ἐφαρμογὴ τῶν μεταρρυθμίσεων, περιοριζομένη οὐχὶ μόνον ἐν τοῖς καταληφθεῖσι τμήμασι τῆς Μακεδονίας, ἀλλ' ἐπεκτεινομένη καὶ ἐν τοῖς ὑπολειπομένοις καὶ δὴ τοῖς σαντζακίοις τῶν Σερβίων καὶ τῆς Κορυτσᾶς, ὡς καὶ ἔν τισι διαμερίσμασι τῆς Χαλκιδικῆς, πρὸς δὲ καὶ ἐν Ἠπείρῳ, Θράκῃ, Ἀλβανίᾳ καὶ Ἀρμενίᾳ, τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου, ἠδύνατο ν' ἀποτρέψῃ μεγάλους καὶ σοβαροὺς κινδύνους.

Προκειμένου ἐπίσης περὶ τοῦ διακανονισμοῦ τῆς τύχης τῶν πληθυσμῶν Ἠπείρου, Θράκης καὶ Μακεδονίας, δέον πρωτίστως νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει ἡ γνώμη τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ν' ἀκουσθῇ ἡ παλαιὰ καὶ σημερινὴ αὐτοῦ φωνή, νὰ καταστῇ σεβαστὸν τὸ ἱστορικὸν καὶ ἐνεστὼς αὐτοῦ δίκαιον. Ἐπὶ τούτοις ὑπομιμνήσκω ὑμῖν τὸ ρηθὲν κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 19 Μαΐου 1878 ἐν τῇ Συνόδῳ τοῦ Βερολίνου ὑπὸ τοῦ ἐν αὐτῷ ἀντιπροσώπου τῆς Μεγάλης Βρεττανίας.

«Ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Θράκη τυγχάνουσιν ἑλληνικαὶ ἐπαρχίαι ὅσον καὶ ἡ Κρήτη».

Εὐελπιστεῖ, κύριοι, τὸ ἑλληνικὸν γένος εἰς τὴν εὐθυδικίαν καὶ τὴν ἀμεροληψίαν τοῦ φιλελευθέρου κόσμου τῆς πεπολιτισμένης Εὐρώπης, καὶ ἰδίᾳ τῶν ὧδε κεκλημένων καὶ παρισταμένων αὐτῆς ἀντιπροσώπων.

Μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δύναται ν' ἀποκατασταθῇ ὁ τάξις, ἡ εἰρήνη καὶ ἡ νομιμότης ἐν τῇ πολυπαθεῖ ταύτῃ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου, ἧς ἡ τύχη τοσοῦτον ἐνδιαφέρει ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν τοὺς ὧδε παρισταμένους ἀντιπροσώπους τῆς φιλελευθέρου δημοσίας γνώμης τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ τῆς Ἰταλίας, εὐγενῶς ἀγωνιζομένους ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐλευθερίας.

L'HELLENISME

ὄργανον τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» ἐν Παρισίοις.

SOMMAIRE

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ
ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Κατὰ τὴν 31 Μαΐου 1904

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ		31 Ἀπριλίου 1904	31 Μαΐου 1904
Ταμεῖον εἰς μεταλλικὸν	Δρ.	2,932,930.76	3,337,788.70
» τραπεζικὰ γραμμάτια Ἰονικῆς Τραπέζης	»	154,090.—	259,685.—
» κερματικὰ γραμμάτια, δίδραχμα καὶ μονόδραχμα	»	3,327,880.—	3,553,773.—
Ἐξωτερικοὶ λογαριασμοί Ἀντίτιμον μεταλλικοῦ εἰς τὸ Ἐξωτερικὸν	»	18,722,789.46	18,948,893.03
Προϊὸν ἐκδοθέντος Ἐθνικοῦ Δανείου εἰς χρυσὸν Ἑλληνικῶν Σιδηροδρόμων 4 ο/ο τοῦ 1902	»	2,629,256.76	2,569,840.59
Δάνειον πρὸς τὴν Ἑλλ. Κυβέρν. ἐπ' ἀναγκ. κυκλ. τρ. γραμματίων	»	68,778,575.42	68,778.575.42
» » » » διδράχμων καὶ μονοδράχμων	»	12,750,000.—	12,750,000.—
Ὁμολογίαι Ἐθνικῶν δανείων Εἰς χρυσὸν . . Δρ. 23,ˉ 0 / » γραπ. γραμ. » 29,134.575.—	»	52,901,611.80	52,901,611.80
Προεξοφλήσεις	»	19,334,793.82	
Καθυστερήσεις προεξοφλήσεων	»	2,886,559.45	19,458,963,67
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λ]σμοὶ ἐπ' ἐνεχύρῳ χρηματογράφων	»	12,164,336.89	2,935,225.10
Δάνεια ἐπ' ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων	»	503,261.15	13,143,332.49
Δάνεια πρὸς τὴν Σταφιδ. Τράπεζαν ἐπὶ ἐγγυήσει τοῦ Κράτους	»	5,269,657.04	462,691.90
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ	»	50,422,427.43	4,774,898.55
Δάνεια εἰς δήμους, λιμένας καὶ λοιπὰ νομικὰ πρόσωπα	»	42,019,653.81	50,501,312.73
Χορηγήσεις εἰς γεωργοκτηματίας	»	11,614,631.15	41,966,804.17
Καθυστερήσεις χορηγήσεων εἰς γεωργοκτηματίας καὶ γραμματίων Πρ. Τραπέζης			12.046.962,05
Ἠπειροθεσσαλίας	»	,455.49	
Μετοχαὶ εἰς ἐγχωρίους ἑταιρείας	»	4,210,789.57	4,354.846,44
Συμμετοχὴ εἰς Τράπεζαν Κρήτης	»	1,500,000.—	4,179,427,25
Τοκομερίδια ἐν γένει	»		1,500,000,—
Καταστήματα Τραπέζης καὶ κτήματα ἐξ ἀναγκαστ. ἐκποιήσεων	»	8,382,267.17	8,461,592,32
Ἀπαιτήσεις ἐπισφαλεῖς	»	2,835,971,23	2.895,763,86
Ἔξοδα ἐγκαταστάσεως (ἰδίως δαπάνη κατασκευῆς τρ. γραμματ.)	»	1,661,698.40	1,664.148,15
Διάφοροι λογαριασμοί	»		1,863,680.—
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ	»		1.440 000.—
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς χρυσὸν	»		600.000,—
Λογαριασμὸς ἐξαγορᾶς συμμετοχῆς Κυδ. εἰς κέρδη ἐκ τρ. γραμματ.	»	1,863,680.—	611.891,88
Ἐξαγορὰ προνομίου Προν. Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας	»	1,440,000.—	
Προμήθεια τροπῆς λαχειοφόρου δανείου εἰς τραπεζ. γραμμάτια	»	600,000.—	
Διάφορα	»	527,295.—	
	Δραχ.	333,825,612.03	335,961,708.10

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

Μετοχικὸν κεφάλαιον	Δρ.	20,000,000.—	20,000,000.—
Ἀποθεματικὰ κεφάλαια	»	13,500,000.—	13,500,000.—
Τραπεζικὰ γραμμάτια ἐν κυκλοφορίᾳ : I. διὰ λογαριασμὸν τῆς Κυβερνήσεως . . . Δρ. 68,778,575,42 II. » » Τραπέζης . . . » 54,772,073,18	»	121,148,249.73	118,967,272.31
Κερματικὰ γραμμάτια δίδραχμα καὶ μονόδραχμα	»	12,750 000.—	12,750,000,—
Καταθέσεις ἄνευ τόκου εἰς μεταλλικόν	»	1,063,233,97	3,382,519.38
Καταθέσεις ἄνευ τόκου	»	16,259.335.75	18.080,670.59
Ἐπιταγαὶ πληρωτέαι	»	1,347,565.34	1,159.846.54
Μερίσματα πληρωτέα	»	391,629 86	343,864.86
Καταθέσεις Δημ. διὰ χορηγήσεις δανείων κατὰ τὸν „ΒΦΜ' Νόμον	»	283,749.94	283,749.94
Διεθνὴς Οἰκ. Ἐπιτροπὴ { λ/σμὸς καταθέσεων ἐκ. δημοσ. ὑπεγ. προσόδων) { Εἰς χρυσόν . . Δρ. 163,813.62 » τραπ. γραμ. » 2,608,551.96	»	5,942,714,58	7,519,409.53
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς χρυσόν	»	86,326.90	80,656.30
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια	»	232,768.55	192,706.35
Καταθέσεις Δημοσίου εἰς Χρυσόν	»	160,763.81	25,189 66
Καταθέσεις Δημοσίου ἐπὶ τόκῳ εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια	»	119,481.26	1,624,481.26
Ἔντοκος κατάθεσις Δημοσ. εἰς χρυσὸν διὰ τὴν κατασκ. τοῦ Σιδ-Πειρ-Δεμερ-Συνόρ.	»	2,629,256.76	2,569,840.59
» » « » τρ. γρ)τια » « » » .	»	1,754,997.69	1,124,541.89
Καταθέσεις Δημοσ. εἰς τρ. γραμμάτια κατὰ τὸν Νόμον ,ΒΨΕ'	»	5,474,449.55	5,474,449,55
Καταθέσεις ἔντοκοι	»	67,428,793.09	64,330,203.33
Λαχειοφόρον δάνειον Τραπέζης	»	47,047,770.—	47,047,770. —
Ὑπηρεσία λαχειοφόρου δανείου Τραπέζης	»	1,097 458.—	986,518.—
Καταθέσεις ταμιευτηρίου	»	3,448,061. —	3,455,132.93
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ	»	844,587.81	312,855.41
Συμμ. τῶν Τραπ. Ἰονικῆς καὶ Ἀθηνῶν εἰς δάνειον Σταφ. Τραπέζης	»	2,428,106.45	2,198,151.20
Διάφοροι λογαριασμοί	»	6,275,920.62	7,621,726.48
Διάφορα	»	2,106,371.26	2.930,152.—
	Δρ.	333,825,612.03	335,961,708.10

Ἐν Ἀθήναις τῇ 7 Ἰουνίου 1904.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Λογιστηρίου
Π. Α. ΚΟΥΤΣΑΛΕΞΗΣ

ΟΙ ΕΝ ΤΗι ΚΑΤΩ ΙΤΑΛΙΑι ΚΑΙ ΣΙΚΕΛΙΑι ΕΛΛΗΝΑΛΒΑΝΟΙ

Η΄.

Μέζο - Γιοῦσο

Τὴν νύκτα, τὴν πρὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἐκ Πιάνας ἀναχωρήσεως ἡμῶν, εἴδομεν διερχομένην διὰ τῆς μεγάλης ὁδοῦ τῆς πολίχνης ταύτης πομπὴν ἑορτάσιμον, θρησκευτικήν. Ἐτελέσθη βάπτισις κατὰ τὰ ἀρχαϊκὰ ἑλληνικὰ ὀρθόδοξα ἔθιμα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἡ πομπὴ μετέβαινεν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ βαπτισθέντος βρέφους. Παραδόξως δὲ εἴδομεν κατὰ τὴν τελετὴν ταύτην καὶ στολὰς γυναικείας οὐχὶ ἑλληναλβανικὰς ἀλλ' εὐρωπαϊκάς. Ἡ ἐξήγησις ἐδόθη ἡμῖν εὐθύς· εἶχον ἔλθῃ φιλικαὶ οἰκογένειαι ἐκ παρακειμένης ἀλβανικῆς, ἀλλὰ καθολικῆς ἀλβανικῆς κοινότητος τῆς Ἁγίας Χριστίνης, ἵνα παραστῶσιν εἰς τὴν θρησκευτικὴν τελετήν. Ἐκ τούτων δὲ ἐννοεῖ ὁ ἀναγνώστης, ὅτι οἱ καθολικοὶ Ἀλβανοὶ τῆς Σικελίας, ἐκτὸς τῆς γλώσσης, οὐδὲν διετήρησαν ἑλληναλβανικὸν ἐν τῷ κατ' ἰδίαν βίῳ, καὶ μετὰ τῆς συνειδήσεως τῆς θρησκευτικῆς ἀπώλετο πᾶσα συνείδησις ἀκραιφνῶς ἐθνικὴ ἑλληναλβανική. Λέγω ἀ κ ρ α ι φ ν ῶ ς ἐ θ ν ι κ ή, διότι καὶ ἐν ταῖς καθολικαῖς ἀλβανικαῖς κοινότησιν, ὡς ἔφθην εἰπὼν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ἤρξατό τι κίνημα ἀλβανικόν, ἀλλὰ κίνημα τεχνητόν, πολιτικόν, ἐν τῇ πολιτικῇ φιλοδοξίᾳ τῶν πολιτευομένων, οὐχὶ ἐν τῇ ἐθνικῇ συνειδήσει αὐτῶν ἔχον τὴν ἀρχήν. Αἱ καθολικαὶ αὗται ἀλβανικαὶ κοινότητες οὐδὲν ἔχουσι τὸ γνησίως ἐθνικὸν ἀλβανικόν. Οἱ ἱερεῖς τῶν κοινοτήτων τούτων εἰσὶ φανατικοὶ λατῖνοι τὸ πνεῦμα, λαλοῦντες μὲν ἀλβανιστί, ἀλλ' οὐδὲν γινώσκοντες περὶ Ἀλβανίας ἢ περὶ ἀλβανικοῦ ἔθους. Ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ἃς μετέτρεψαν εἰς λατινικάς οὐδὲν κατέλειπον ἀρχεῖον ἢ μητρῷον καὶ αὐτὰς τὰς εἰκόνας τὰς βυζαντινὰς καταδιώκουσιν, οὐδὲν περὶ τῆς ἱστορίας τῶν ἑλληναλβανικῶν κοινοτήτων οὐδὲ λέγουσιν, οὐδὲ γινώσκουσι. Κι' ὁ πολὺς λαὸς δὲ οὐδὲν ἔχει τὸ ἀλβανικόν, ἐκτὸς τῆς μηχανικῶς λαλουμένης ἀλβανικῆς γλώσσης, καὶ ὁ βίος αὐτῶν δὲ ὁ ἐξωτερικὸς ἀπέχει πολὺ τῆς ἑλληναλβανικῆς ἁπλότητος, φιλοκαλίας, εὐμαρείας καὶ κοσμιότητος τῶν Ἑλληναλβανῶν. Οἱ Ἀλβανοὶ καθολικοὶ εἰσὶ ῥυπαρώτεροι τῶν Ἰταλῶν χωρικῶν. Αἱ ὑπό τινων καθολικῶν Ἀλβανῶν, πρὸς ἐπίδειξιν πολιτικὴν ἱδρυόμεναι ἐν ταῖς κοινότησιν αὐτῶν μικραὶ λέσχαι πρὸς τιμὴν τοῦ Σκενδέρ-μπεη μόνον πρᾶγμα ἐθνικὸν ἔχουσι τὴν εἰκόνα τοῦ Σκενδέρ-μπεη, ὄντα κατὰ τ' ἄλλα κάντρα χαρτοπαικτικά. Ὅτι δὲ ἡ μηχανικὴ αὐτὴ γλῶσσα, οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν ἐθνικὴν καὶ ὅτι τοὐναντίον ἡ ἐκκλησία ἡ ἑλληνικὴ εἶνε τὸ

οὐσιωδέστατον στοιχεῖον τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως καὶ ἐν τῇ νέᾳ αὐτῆς ἐν τῇ διανοίᾳ τῶν ἀλβανιστῶν ἐννοίᾳ καὶ μορφῇ μαρτυροῦσι τὰ ἐν Μέζο-Γιούσῳ.

Μετὰ τὴν τριήμερον ἐν Πιάνᾳ διαμονήν μου ἐπανῆλθον διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ εἰς Πάνορμον, ὅθεν αὐθημερὸν μετέβην εἰς ἄλλην ἑλληναλβανικὴν κοινότητα, τὴν τοῦ Μέζο-Γιούσου. Τὸ Μέζο-Γιοῦσο εὑρίσκεται ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πανόρμου, νοτιανατολικῶς τούτου κειμένη.

Ἡ συγκοινωνία μεταξὺ Πανόρμου καὶ Μέζο-Γιούσου γίνεται διὰ μικροῦ σιδηροδρόμου, καὶ δι' ἁμαξοστοιχιῶν, ὁμοίως πρὸς τὰς μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Φαλήρου τῆς Βελγικῆς Ἑταιρείας, ἀλλὰ τὸ Μέζο-Γιοῦσο κεῖται εἰς κλιτὺν τοῦ ὄρους, μιᾶς περίπου ὥρας ἀπέχον τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ, ὅθεν μεταβαίνει τις εἰς τὴν πολίχνην διὰ λεωφορείου ὀρεινοῦ. Τ' ὄνομα Μέζο-Γιοῦσο, ὡς εἴπομεν, εἰκάζεται ὅτι εἶνε ἀραβικόν, σημαῖνον «**τόπον Ἰωσήφ**». Ἡ ἀποικία ἡ ἑλληναλβανικὴ ἐγένετο αὐτόσε, κατὰ τὰς παραδόσεις τῶν κατοίκων, τῷ 1448.

Ἡ λαλουμένη γλῶσσα ἐν Μέζο-Γιούσῳ καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Ἑλληναλβανῶν εἶνε ἡ ἰταλική, ὀλίγοι δέ τινες μόνον γινώσκουσι καὶ τὴν ἀλβανικήν, καὶ ὅμως ἐν τῇ πολίχνῃ ταύτῃ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ φαινόμενα ἐν τοῖς ἀλβανογλώσσοις λατινικαῖς τὸ δόγμα καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν ἑλληναλβανικαῖς κοινότησιν, ἐν αἷς ἡ διαφορὰ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐξηφάνισε τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν, ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλησιαστικὴ γλῶσσα καὶ φιλολογία διετήρησαν καὶ διατηροῦσιν ἰσχυροτάτην τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν. Οἱ ἰταλόφωνοι τὸ πλεῖστον οὗτοι ὀρθόδοξοι Ἑλληναλβανοὶ ἔχονται στερρότατα τῆς ἑλληνικῆς ὀρθοδοξίας καὶ τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησιαστικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας, ἐν ταύταις εὑρίσκοντες τὸ ἰσχυρότατον ἔρεισμα τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν συνειδήσεως. Καὶ διὰ τοῦτο μεγάλη ὑπάρχει ἠθικὴ διάστασις καὶ ἀλλοτριότης μεταξὺ τῶν Ἑλληναλβανῶν καὶ τῶν Λατίνων τοῦ Μέζο-Γιούσου καίπερ τὴν αὐτὴν γλῶσσαν τὸ πλεῖστον λαλούντων, (τὴν ἰταλικὴν δηλονότι), καὶ εἰς τὴν αὐτὴν παπικὴν ἐκκλησίαν *κανονικῶς* ὑπαγομένων, διαφερόντων ἀλλήλων κατὰ τὸ δόγμα, τὴν ἐκκλησιαστικὴν λατρείαν καὶ ἱερουργίαν καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν γλῶσσαν (Σημειωτέον δ' ὅτι οἱ λατῖνοι κάτοικοι τοῦ Μέζο-Γιούσου δὲν εἶνε Ἑλληναλβανοὶ τὴν καταγωγήν, ἀλλ' Ἰταλοί.) Ἐν Μέζο-Γιούσῳ ὑπεδέξατο ἡμᾶς φιλοφρονέστατα ὁ Ἑλληναλβανὸς πρωθιερεὺς αἰδεσιμώτατος κ. Ἀντώνιος Φίλιας (**Filia**), τρόφιμος, ὅπως καὶ πάντες οἱ ἄλλοι ἱερεῖς, τοῦ ἐν Πανόρμῳ ἑλληναλβανικοῦ φροντιστηρίου καὶ παρέσχεν ἡμῖν πάσας, ἃς ἐζητήσαμεν πληροφορίας. Ἐνταῦθα δὲ εὕρομεν πλὴν τῶν ἄλλων ἱερέων καὶ τὸν γηραιὸν αἰδεσιμώτατον Παπᾶ Οὐνούφριον Βουκκόλαν, ἄνδρα ἀγαθότατον καὶ ἀξιαγαστότατον τοὺς τρόπους. Περιττὸν νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὅτε πρωθιερεὺς Φίλιας καὶ πάντες οἱ λοιποὶ ἱερεῖς ἐλάλουν ὁπωσοῦν εὐχερῶς τὴν ἑλληνικὴν μετὰ ὕφους ἀρχαΐζοντος. Πλὴν τῶν αἰδεσιμωτάτων ἱερέων, θερμὴν φιλοξενίαν καὶ πρόθυμον ἐν πᾶσι ὑπηρεσίαν παρέσχον ἡμῖν πάντες οἱ λόγῳ παιδεύσεως ἢ καὶ καταγωγῆς πρόκριτοι τῆς ἑλληναλβανικῆς κοινότητος, ἰδιαζόντως

δὲ μὲ ὑπεχρέωσαν διὰ τῆς εὐγενοῦς προθυμίας ὁ ἀξιάγαστος συμβολαιογράφος κ. Πέτρος Φράγκος καὶ ὁ λίαν εὐγενὴς καὶ εὐπαίδευτος υἱὸς αὐτοῦ κ. Νούντσιος, (ἢ ὅπως ἐξηλλήνισε τὸ ὄνομα αὐτοῦ κατὰ τὴν ἡμετέραν ἐν Μέζο Γιούσῳ ἐπιδημίαν **Εὐάγγελος** Φράγκος) καὶ ὁ σχολάρχης κ. Φῆλιξ Κούτσιας καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ σταθμαρχης σιδηροδρόμου κ. Δομένικος Κούκιας, καὶ ὁ ἀξιόλογος ἰατρὸς Δ. Λουκᾶς Βουκόλας, ὑγειονόμος τῆς πολίχνης. Οὗτοι πάντες καὶ οἱ λοιποὶ πρόκριτοι συνώδευον ἡμῖν πανταχοῦ ἐν τῇ ἐπισκέψει τῶν ἐν Μέζο Γιούσῳ ἀξιοθεάτων καὶ προθυμότατα, ὡς εἶπον, παρεῖχον τὰς ὑπηρεσίας αὐτῶν· καὶ ἐλάμβανεν οὕτως ἡ διήμερος ἐν Μέζο-Γιούσῳ παρουσία μου πανηγυρικόν, οὕτως εἰπεῖν, χαρακτῆρα.

Τ' ἀξιοθέατα τοῦ Μέζο - Γιούσου εἶνε ὁ ναός, ὁ ὑψούμενος ὕπερθεν λόφου τινὸς τῆς πολιχνης, ἀφιερωμένος εἰς τὴν Θεοτόκον τὴν Γοργοεπήκοον, ἤ, ὡς λέγουσιν οὗτοι, «Madonna D' Udenzian» ἔπειτα εἶνε ὁ εἰς τὸ ἄκρον τῆς πολίχνης κείμενος ναὸς τῆς Παναγίας. Περὶ τὸν ναὸν τοῦτον ὑπῆρχε πρότερον μοναστήριον ἀρχαιότατον Ἑλλήνων μοναρχῶν Βασιλειανῶν, ἱδρυμένον κατὰ τοὺς χρόνους τῆς βυζαντινῆς ὧδε ἐν Σικελίᾳ κυριαρχίας, ἀλλὰ μετὰ τὴν ὑπὸ Ἑλληναλβανῶν ἀποίκησιν ἐν Μέζο-Γιούσῳ ὁ περίφημος Ἑλληναλβανὸς ἀποικιστὴς Ἀνδρέας Ρέρες ἀνεκαίνισεν αὐτὸν καὶ ἐπροικοδότησε πλουσιοπαρόχως. Νῦν τὸ μοναστήριον εἶνε ἐγκαταλελειμμένον, μένει δὲ μόνον ὁ ναός, ὅστις (μετὰ τὸν μνημονευθέντα ναὸν τοῦ ἑλληνικοῦ φροντιστηρίου Πανόρμου,) ὁ μόνος ἔχων βῆμα, ἤτοι τέμπλον, ἐνῷ οἱ ἄλλοι κατὰ Σικελίαν ἑλληνικοὶ ὀρθόδοξοι ναοὶ ἔχουσι τὸ ἱερὸν κατὰ ρυθμὸν λατινικόν. Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ παρέστημεν εἰς λειτουργίαν, τελεσθεῖσαν ἑλληνιστὶ καὶ κατὰ ἑλληνικὸν ὀρθόδοξον τύπον, ἀλλὰ σιωπηλῶς ὑπὸ μόνου τοῦ αἰδεσιμωτάτου πρεσβυτέρου Οὐνουφρίου Βουκκόλα. Ἐνταῦθα πρέπει νὰ προσθέσω ἐν παρόδῳ, ὅτι καὶ ἐν Πανόρμῳ παρέστην εἰς λειτουργίαν, τελεσθεῖσαν σιωπηλῶς ἐκτὸς τοῦ ἑλληνικοῦ φροντιστηρίου, ἐν ἐκκλησίᾳ λατινικῇ ὑπὸ ἱερέως τροφίμου τοῦ φροντιστηρίου τούτου. Ὅταν λέγω σιωπηλῶς ἐννοῶ βεβαίως βαιᾷ τῇ φωνῇ, οὐχὶ ἀκουομένῃ ὑπὸ τῶν παρεστώτων. Εἶνε γνωστόν, ὅτι ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία ἔχει πολλὰς εὐχὰς ἐν τῇ λειτουργίᾳ, χαμηλοφώνως ὑπὸ τοῦ ἱερέως προφερομένας, μόνον δὲ ἐκφωνήσεις τινὲς τοῦ ἱερέως ἢ τοῦ διακόνου καὶ τῶν χορῶν αἱ ἀντίψαλμοι ᾠδαὶ διακόπτουσι τὸ σιωπηλὸν τῆς ἱερᾶς τελετῆς. Ἔλλειψις λοιπὸν χορῶν καὶ ἀποφυγὴ μεγαλοφωνίας περὶ τὰς ἐκφωνήσεις καθιέρωσαν τὸ εἶδος τοῦτο τῆς σιωπηλῶς τελουμένης λειτουργίας. Ἀλλ' ἐγώ, ὅστις ἱστάμην παρὰ τὴν ἱερὰν Τράπεζαν, ἀντελαμβανόμην ὅλων τῶν ἀναγνωσμάτων τοῦ ἱερουργοῦντος πρεσβυτέρου. Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ὑπάρχουσι πολλαὶ εἰκόνες βυζαντινῆς τέχνης, ἐν αἷς πρωτεύει ἡ τῆς Μαρίας Ὁδηγητρίας, ὕπερθεν δὲ τῆς εἰσόδου τοῦ ναοῦ, ἔνδοθεν αὐτῆς, ἀπέναντι ἀκριβῶς τῆς ὡραίας πύλης τοῦ ἱεροῦ ἀνήρτηται μεγάλη εἰκὼν τοῦ μνημονευθέντος Ἀνδρέου Ρέρε, μετὰ στολῆς ἐθνικῆς, ἡγεμονικῆς (ἀλβανικῆς) καὶ ξίφους ἡγεμονικοῦ, παρὰ τὴν εἰκόνα δὲ ὑπάρχει ἐπιγραφὴ ἑλληνική, λέγουσα τάδε :

«Ὁ ἀρχαιότατος οὗτος ναὸς ἐκ πρώτης οἰκοδομῆς τῇ ἀνάσσῃ πασῶν τῶν χα-«ρίτων ἀφιέρωτο· εἶτα ὁ εὐσεβέστατος Ἀνδέας Ρέρες, εὐπατρίδης χάριν τοῦ ἀνε-«γερθῆναι πλησίον τῷ αὐτῷ ναῷ καὶ προικισθῆναι τὸ παρὸν μοναστήριον ἐγχει-«ρισθῆναι ἅμα τοῖς μοναχοῖς τῷ ἀνατολικῷ ἔθει χρωμένοις τοῦ ἁγίου πατρὸς καὶ «πρωτοπατριάρχου τάξιν Βασιλείου καὶ πλουσιωτάτην ἐλεημοσύνην ἐδαπάνησε, «μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ ὁ ναός, ὅστις ἦν στενώτατος καὶ σεσαθρωμένος ὑπ' ἐξουσίᾳ «τοῖς πατράσι παραδέδοτο ἔτη σωτηρίῳ α.χ.μ.» (1650)

Ἐν τῇ περιοχῇ τῆς ἐκκλησίας ταύτης εἶνε καὶ ἡ δημοτικὴ σχολὴ τῆς πολί-χνης, ἐν ταύτῃ δὲ εἴδομεν ἀνηρτημένον γεωγραφικὸν πίνακα τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, ἐν Πανόρμῳ ἐκτετυπωμένον, ἔχοντα καὶ τὴν εἰκόνα τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τῆς Ἑλλάδος ἐν συμπλέγματι. Μετὰ τοιούτου φιλελληνισμοῦ, ἢ μᾶλλον μετὰ φιλοπατρίας ἑλληνικῆς ἐπαιδεύετο μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἡ σικελιωτικὴ ἑλληναλβανικὴ νεότης, ἀλλὰ νῦν, ὡς εἴρηται, τὴν ἑλληνικὴν φιλοπατρίαν ἀντικατέστησεν ἡ πρὸς τὴν ἰδανικὴν Ἀλβανίαν φιλοπατρία, ἡ ἐξουδετεροῦσα τὴν ἀληθῆ ἑλληναλβανικὴν φιλοπατρίαν.

Οἱ λόγιοι Ἑλληναλβανοὶ τοῦ Μεζο-Γιούσου πρεσβεύουσιν ἀληθῶς τὰς αὐτάς, ἃς καὶ οἱ ἐν Πιάνᾳ περὶ Ἀλβανίας καὶ ἀλβανικῆς πατρίδος δόξας καὶ θεωρίας, εἰ καὶ οἱ ἐνταῦθα λόγιοι διανοοῦνται καὶ αἰσθάνονται ἧττον φανατικῶς ἢ οἱ περὶ τὸν καθηγητὴν Σκιρόν. Διὰ πολλῶν ἠγωνίσθην ἐγὼ νὰ πείσω αὐτοὺς περὶ τοῦ πλημμελοῦς τῆς ἀφετηρίας, ἐξ ἧς ὁρμῶνται ἐν τοῖς διανοήμασι καὶ ταῖς θεωρίαις αὐτῶν, εὗρον δ' εὐτυχῶς εὐήκοον οὓς παρὰ τοῖς μετριοπαθέστερον καὶ συνετώτερον λογιζομένοις. Ὁ εὐπαίδευτος καὶ εὐγενῶν φρονημάτων ἐν πᾶσιν ἐμφορούμενος νεαρὸς δικηγόρος Εὐάγγελος Φράγκος ὡμολόγησε, κατ' ἀκολουθίαν τῶν πολλῶν ὑπ' ἐμοῦ ῥηθέντων, ὅτι πείθεται, ὅτι τὸ ἀλβανικὸν ζήτημα δὲν ἐμελετήθη καὶ δὲν ἐνοήθη ἔτι καλῶς καὶ ὅτι καλὸν εἶνε νὰ μελετηθῇ πρότερον τὸ ζήτημα βαθύτερον καὶ ἐμβριθέστερον πρὶν ἢ καταστῇ ὑποκείμενον πολιτικῶν συζητήσεων καὶ ἀξιώσεων. Καθόλου δὲ εἰπεῖν οἱ ἐν **Μέζο-Γιούσῳ** Ἑλληναλβανοί, καίπερ μὴ λαλοῦντες πλέον τὴν ἀλβανικὴν εἰσὶν ἐν τούτοις λίαν φιλογενεῖς καὶ θερμῶν ἐμφοροῦνται αἰσθημάτων ἐθνικῶν, ὡς ἐννοοῦσι νῦν ταῦτα. Πρὸς τοῖς ἄλλοις δὲ ἔχουσι καὶ τὴν ἑλληναλβανικὴν ἀνατολικὴν ἀρετὴν τῆς φιλοξενίας· τοιαύτης δὲ φιλοξενίας ἔτυχον καὶ ἐγὼ κατὰ τὴν ἐν Μέζο-Γιούσῳ διαμονήν μου.

Οἰκογενειακὰ ὀνόματα ἀλβανικὰ εὗρον ἐν Μεζο Γιούσῳ πολλὰ ἐν τοῖς μητρῴοις τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας (ἡ λατινικὴ ἐκκλησία τῆς πολίχνης οὐδὲν ἔχει μητρῷον) ὧν τὰ πλεῖστα σῴζονται ἔτι καὶ νῦν. Τὸ μητρῷον, ὅ περ εἶχον ὑπ' ὄψει ἐν Μέζο-Γιούσῳ ἀνήρχετο μέχρι τοῦ 1598. Τὸ ἀρχαιότερον μητρῷον, τὸ ἀπὸ 1448-1598 ἀπώλετο. Τὰ ὀνόματα αὐτά εἰσι :

Ρέρες (σώζεται) Μάνολα (σώζ.) Μπούα (σώζ.) Στρατηγὸ (σώζ). Μακαλοῦσο (ἐξέλειπε νῦν) Καβάδη (σώζ.) Δζάτη (ἐκλ) Σανταχρότσιε (σώζ). Μπουρέσχη (σώζ.) Λέσια (σώζ.) Σοφιανὸ (ἐκλ.) Λιόπεση (σώζ.) Κόμο (σώζ.) Λοτσὶ (ἐκλ.) Δόρσα (σώζ.) Μπαρμπάτο (σώζ,) Κεπέση (σώζ.) Ρὲ (σώζ.) Μαρτοκάλκια (ἐκλ) Λάλα (σώζ.) Μανδάλα (σώζ.) Γκριμάλδο (σώζ.) Μάτεση (ἐκλ.) Μάλεση (σώζ.) Φλώκα (ἐκλ.) Μπαρμπάτση (ἐκλ.) Μπόρτσια (τὸ ὄνομα τοῦτο εἶνε καὶ τοῦ ἐπισκόπου τῶν ἐν Καλουβρίᾳ ὀρθοδόξων Ἑλληναλβανῶν) Παρίνο (σώζ.) Μιλάτση (σώζ.) Φράγκο (σώζ.) Βισούλκα (σώζ.) Παπαδᾶ (ὄνομα ἱερέως Πούλου Παπαδᾶ, βαπτίσαντος τὸ 1598) Λάσκαρη (ἐκλ.) Κούτσια (σώζ.) Γκολέμα (σώζ. Τὸ ὄνομα τοῦτο σώζεται ἔν τινι ἀλβανοτουρκικῷ χωρίῳ τοῦ Ἀργυροκάστρου) Μπάστα, (σώζ.) Φίλια (σώζ.) Βούκκουλα (σώζ.) Μάσση (σώζ.) Ἕλμη (ἐκλ.) Σκιρὸ (σώζ.) Καλάνία (ἐκλ.) Πιδέρα (σώζ.) Καρνήσι (σώζ.) Προβαντᾶ (σώζ.) Πέτα (σώζ.) Σουλάαα (σώζ) Σπάτα (σώζ.) Δημάρχο (σώζ,) Μπόργα (ἐκλ.) Πίκολο (σώζ.) Κέττα (σώζ.) Φερράρα (σώζ.) Σκολλίτση (σώζ.) Μπέ α (σώζ. τοιοῦτον ὄνομα σώζεται νῦν ἐν τῷ Βούνῳ τῆς Χειμάρας) Σάλεση (σώζ.) Μουσάκια (σώζ.) Ματράγκα (ἐκλ.) Ἀλέση (ἐκλ. σώζεται ἐν Παλάτσιῳ Ἀδριάνῳ. Ἴδε κατωτέρω) Δραγότα (σώζ. Τὸ ὄνομα τοῦτο σώζεται ἔν τινι ἀλβανοτουρκικῷ χωρίῳ τῆς Τοσκαρίας τῆς βορείου Ἠπείρου) Τσαφαλία (ἐκλ.) Σπροφέρα (σώζ.) Τσούλα (ἐκλ.) Γράνα (ἐκλ.)

Ὀνόματα ἀλβανικὰ τοπογραφικὰ περὶ τὸ Μέζο-Γιοῦσο εἶνε τὰ ἑξῆς: Μαράμπιτι, Μαρόζα, Μπρίνια, Χύνι, Τσιράσα, Περίλλο, Κασσάλι, Νικολέσι. Φουσχίε.

Ἡ Ἑλληναλβανικὴ ἀποικία Κοντέσσα.

Ἀνεχωρήσαμεν μετὰ τοῦ Σχολάρχου Κούτσια κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἑλληναλβανικῆς ἀποικίας Κοντέσσας. Ἀπὸ Μέζο-Γιοῦσο εἰς Κοντέσσαν μεταβαίνει τις ἢ ἀπ' εὐθείας διὰ ὀρεινῶν ἀτραπῶν ἐπὶ ἡμιόνου ἢ ἵππου διανύων τὴν ὁδόν, ἢ διὰ μακρᾶς περιφορᾶς μεταβαίνων ἐφ' ἁμάξης ἀπὸ Μέζο-Γιοῦσο εἰς τὸν μίαν περίπου ὥραν ἀπέχοντα τῆς πολίχνης σιδηροδρομικὸν σταθμὸν καὶ ἐκεῖθεν διὰ τοῦ μνημονευθέντος σιδηροδρόμου εἰς τὴν σιδηροδρομικῶς μίαν περίπου ὥραν ἀπὸ τοῦ εἰρημένου σταθμοῦ ἀπέχουσαν πολίχνην Ἐντέλλαν, καὶ ἐκεῖθεν ἐφ' ἁμάξης ν' ἀνέλθῃ εἰς τὴν δίωρον περίπου ἀπέχουσαν Κοντέσσαν. Ὁ συνοδεύων μοι κ. Κούκιας ἔμελλε νὰ μεταβῇ εἴς τινα μεταξὺ τῶν σταθμῶν Μέζο-Γιούσου καὶ Ἐντέλλας κείμενον σταθμόν, ἔνθα ὁ ἀδελφός του κ. Δομένικος Κούκιας ἦτο σταθμάρχης, οἰκῶν ἐν τῷ σταθμῷ μετὰ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ.

Εἶχε δὲ ὁ κ. Κούκιας τὴν εὐγενῆ καλωσύνην νὰ μὲ προσκαλέσῃ νὰ διέλθω τὴν νύκτα παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ αὐτοῦ καὶ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ἀνέτως νὰ μεταβῶ εἰς Κοντέσσαν. Τὸν τοιοῦτον συνδυασμὸν τοσοῦτο μᾶλλον θερμῶς μοὶ συνίστα ὁ κ. Κούκιας, ὅσον τὸ μέρος, ἐνῷ ἐμέλλομεν νὰ διακυκτερεύσωμεν εἶχε μεγάλας φυσι-

κὰς καλλονάς, ἐνταῦθα δὲ ἐπὶ ὑψώματος δασώδους καὶ γραφικωτάτου εἶχε κτίσῃ ὁ Βουρβῶνος βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως, Φραγκῖσκος Β' ὡραίαν ἔπαυλιν, σωζομένην νῦν καὶ χρησιμεύουσαν τότε αὐτῷ ὡς διαμονητήριον ἐν ταῖς κυνηγητικαῖς αὐτοῦ ἐκδρομαῖς. Προθύμως δεξάμενοι τὴν πρόσκλησιν διήλθομεν τὴν νύκτα ἐκείνην ἐν τῇ τερπνῇ τοποθεσίᾳ, ἀλλ' ἐμὲ ἔθελγεν οὐχὶ τοσοῦτον ἡ φυσικὴ καλλονὴ τοῦ τόπου, ὅσον τὸ γεγονός, ὅτι ἐφιλοξενούμην παρὰ οἰκογενείᾳ πολυμελεῖ ἑλληναλβανικῇ συγκειμένῃ ἀπὸ οἰκοδεσπότου, οἰκοδεσποίνης καὶ τῆς γηραιοῦς μητρὸς τοῦ οἰκοδεσπότου, καὶ παιδίων καὶ νηπίων. Φιλοξενούμενος παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ ταύτῃ ἐνόμιζον, ὅτι εὑρισκόμην οὐχὶ ἐν Ἰταλίᾳ, ἀλλ' ἐν Ἀνατολῇ. Εἰ καὶ ἡ γλῶσσα τῆς συναναστροφῆς ἦτο ἡ ἰταλικὴ (αὐτὴ δυστυχῶς καταντᾷ καθ' ἑκάστην ἡ οἰκογενειακὴ γλῶσσα, ὡς εἴπομεν) ὅμως ἡ ἁπλότης τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου καὶ τῆς συναναστροφῆς, καὶ ὁ ὅλως πατριαρχικὸς χαρακτὴρ ἦτο ἑλληνικὸς καὶ ἀνατολικός, οὐχὶ ἰταλικός. Τοιαύτης τυχὼν ἑλληνικῆς καὶ ἀνατολικῆς φιλοξενίας παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ τῶν ἀγαθῶν ἀδελφῶν Φήλικος καὶ Δομενίκου Κούκια μετέβην τὴν πρωΐαν τῆς ἐπαύριον διὰ τοῦ σιδηροδρόμου εἰς τὸν σιδηροδρομικῶς μίαν περίπου ὥραν ἀπέχοντα σταθμὸν τῆς Κοντέσσης, ἤτοι εἰς τὸν σταθμὸν τῆς Ἐντέλλας.

Τὸ ὄνομα **Ἐντέλλα** εἶνε γνωστὸν ἐκ τῆς ἀρχαιότητος, μνημονευόμενον ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος, ποιουμένου λόγον περὶ τῆς Γερουσίας τῆς **ἐντελλινῆς**. Σήμερον ἡ Ἐντέλλα εἶνε κώμη ἀσήμαντος, ἀλλὰ τὸ ὄνομα αὐτῆς, ὡς κλασικὸν ἀρχαῖον, προσέλαβεν ἡ ἑλληναλβανικὴ ἀποικία τῆς Κοντέσσης, ἧς τὸ ἐπίσημον ὄνομα εἶνε Contessa Entellina. Ἀπὸ Ἐντέλλης μετέβην δι' ἁμάξης πρὸς τὴν Κοντέσσαν, δι' ὁδοῦ ἁμαξιτῆς(;) διανυομένης ἐν μιᾷ καὶ ἡμισείᾳ περίπου ὥρᾳ. Ἡ θέα τῆς Κοντέσσης εἰς τὸν μακρόθεν ἀνερχόμενον εἶνε γραφικωτάτη. Ἡ πολίχνη κεῖται ἐπὶ κλιτύος ὄρους θεατροειδοῦς, μεγάλην δὲ ἑλληνανατολικὴν ἁπλότητα μετὰ κομψότητος μεμιγμένην παριστῶσιν αἱ ἀποτελοῦσαι τὴν πολίχνην οἰκίαι καὶ νομίζει τις, ὅτι μέλλει νὰ εἰσέλθῃ εἰς ὡραίαν τινὰ ἑλληνανατολικὴν πόλιν. Τοιαύτην δὲ ὄψιν παρέχουσι καὶ τὰ κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς πολίχνης. Εἰσελθὼν εἰς τὴν Κοντέσσαν διηυθύνθην εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς πολίχνης, ἵνα ἐρωτήσω ἐνταῦθα περὶ τοῦ πρωθιερέως τῆς κοινότητος πατρὸς Ἰωσὴφ Σκιροῦ, πρὸς ὃν εἶχον συστατικὴν ἐπιστολὴν ἐκ Πανόρμου παρὰ τοῦ πανοσιολογιωτάτου πατρὸς Ἰωάννου Καρλίση, καταγομένου καὶ τούτου ἐκ τῆς Κοντέσσης. Ἀφικόμενος εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐκ τῆς ψαλμῳδίας τῆς ἠχούσης ἐνόησα, ὅτι διήρκει ἔτι ἡ ἀκολουθία, εἰ καὶ ἦν ἤδη μεσημβρία, διότι ἐτύγχανεν ἡ ἡμέρα ἐκείνη Κυριακὴ (27 Ἰουλίου καθ' ἡμᾶς). Παραδόξως δὲ εἶδον, ὅτι ἐτελεῖτο ἡ λειτουργία δι' ἐνοργάνου μουσικῆς, παρὰ τὰ ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ εἰθισμένα. ἔμαθον δὲ ὕστερον, ὅτι μόνον παρὰ τοῖς ὀρθοδόξοις τῆς Κοντέσσης τὸ τοιοῦτον ἔθιμον καθιερώθη οὐ πρὸ πολλοῦ, ἐγένετο δὲ τοῦτο καθ' ἅ μοὶ ἔλεγεν ὁ τοῦ αἰδεσιμωτάτου ἱερέως Ἰωσὴφ Σκιροῦ ἀδελφὸς κ. Δρ Ἀντώνιος Σκιρός, ἕνεκα τῆς ἀρξαμένης περὶ τὰ τῆς λατρείας ἀδιαφορίας τῶν ἀνθρώπων,

εὐκολώτερον προσαγομένων εἰς τὰς ἱερὰς ἀκολουθίας μὲ τὸ δέλεαρ τῆς μουσικῆς. Παραστὰς εἰς τὴν οὕτω τελουμένην λειτουργίαν μέχρι τέλους, ἐπέδωκα μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τὴν συστατικήν μου ἐπιστολὴν εἰς τὸν πρωθιερέα κ. Ἰωσὴφ καὶ παρεκάλεσα αὐτὸν νά με συνδράμῃ εἰς τὴν ταχίστην ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς μου. Πράγματι δὲ ὅ τε πατὴρ Ἰωσὴφ καὶ οἱ λοιποὶ αἰδεσιμώτατοι ἱερεῖς ἐφάνησαν πρόθυμοι νὰ μοὶ παράσχωσιν ὅσας ἐζήτησα παρ' αὐτῶν πληροφορίας, μοὶ προσήγαγον δὲ καὶ τὸ μητρῷον τῆς Ἐκκλησίας, ἐξ οὗ ἐσημείωσα τὰ ὀνόματα τῶν οἰκογενειῶν.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐργασίας ταύτης προσκλήσει τοῦ αἰδεσιμωτάτου πατρὸς Ἰωσὴφ μετέβην εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, ἵνα μετάσχω τῆς οἰκογενειακῆς τραπέζης. Καὶ ὁ οἶκος τοῦ πατρὸς Ἰωσήφ, ὡς καὶ ὅλη ἡ πολίχνη ἀναμιμνήσκει ἑλληνικὸν καὶ ἀνατολικὸν βίον. Ὁ πατὴρ Ἰωσὴφ δὲν εἶνε ἔγγαμος, ἀλλ' οὐχ ἧττον εἶνε ἀγαθώτατος οἰκογενειάρχης, κατοικῶν μετ' ἀδελφοῦ νεωτέρου τοῦ εὐπαιδεύτου καὶ ἀξιαγάστου κ. Ἀντωνίου Σκιροῦ, νενυμφευμένου, ἔχοντος τέκνα λίαν ἀγαπητά. Καὶ ἡ φιλοξενία ἧς ἔτυχον παρὰ τῷ κ. Ἀντ. Σκιρῷ καὶ τῇ εὐγενεῖ καὶ ἀξιαγάστῳ συζύγῳ αὐτοῦ, εἶχε τὴν ἁπλότητα, τὴν ἀφέλειαν, τὴν οἰκειότητα καὶ τὴν εἰλικρίνειαν ἑλληνανατολικῆς φιλοξενίας. Περὶ τὴν τράπεζαν ἐκάθησεν ὅλη ἡ οἰκογένεια· εἰ δὲ καὶ ὑπηρέτριαι ὑπηρέτουν περὶ τὴν τράπεζαν, συχνὰ ὅμως ἔβλεπον τὴν οἰκοδέσποιναν ἐγειρομένην καὶ διατάττουσαν τὰ κατὰ τὸ γεῦμα, ἡ ὅλη δὲ συναναστροφὴ εἶχε χαρακτῆρα ἑλληνικῆς καὶ ἀνατολικῆς ἁπλότητος. Καὶ αὐτὰ δ' ἔτι τὰ φαγητὰ ἦσαν ἑλληνικά, μὴ ἐλλειπούσης καὶ τῆς ἀπαραιτήτου ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς τραπέζαις μπριζόλας, καὶ τὸ ἐπακολουθῆσαν δὲ τῇ τραπέζῃ νίψιμον τῶν χειρῶν, κατ' ἀρχαϊκὸν ἔθιμον, μοὶ ἀνεμίμνησκον τὸν ἀνατολικὸν βίον τῶν προτέρων χρόνων, τὸν διατηρούμενον ἔτι ἐν ἐκείναις τοῖς ἑλληνικαῖς χώραις, ὅπου ὁ οἰκογενειακὸς βίος ὁ ἑλληνικὸς δὲν μετέστη ἐπὶ τὸ φραγκικόν.

Τὸ ἀρχαϊκῶς ἀνατολικὸν καὶ ἑλληνικὸν τοῦ βίου παρετήρησα καὶ ἐν τοῖς ἐθίμοις τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου, κατὰ τὰς ἐπισκέψεις, ἃς ἐποιησάμην εἴς τινας οἰκίας. Ἡ ἀφελὴς οἰκειότης, μεθ' ἧς ὑποδέχονται αἱ οἰκοδέσποιναι τὸν ἐπισκεπτόμενον ξένον, οἱ εὐλαβεῖς καὶ συνεσταλμένοι ἐν ταὐτῷ δὲ καὶ λίαν ἀφελεῖς πατριαρχικοὶ τρόποι, μεθ' ὧν χαιρετίζουσιν αὐτὸν αἱ θυγατέρες καὶ νύμφαι τῆς οἰκογενείας ἐνθυμίζουσι λίαν χαρακτηριστικῶς τὸν ἑλληνικὸν ἀνατολικὸν βίον, καθόλου δὲ ἡ Κοντέσσα κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν κατασκευὴν τῆς πόλεως καὶ κατὰ τὸν ἐσωτερικὸν βίον τῶν κατοίκων εἶνε πιστὸν ὑπόδειγμα ἀνατολικῆς ἑλληναλβανικῆς ἐν τῇ ἑσπερίᾳ ἀποικίας. Καὶ ἐνταῦθα δέ, ὡς ἐν ταῖς ἄλλαις ἀποικίαις, ὑπάρχει κέντρον ἢ λέσχη ὁμώνυμος τῷ Σκενδέρμπεη καὶ λεωφόρος Κορώνης, τὸ δὲ λυπηρόν, ὅ περ ἔμαθον ἐνταῦθα εἶνε, ὅτι ἐντὸς τῶν τελευταίων ὀλίγων ἐτῶν ἠλαττώθη κατὰ τὸ ἥμισυ καὶ πλέον καὶ ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως ταύτης ἕνεκα τῶν συχνῶν εἰς Ἀμερικὴν μεταναστεύσεων. Ἀλλὰ τὸ σύστημα τῶν μεταναστεύσεων εἶνε γενικὸν καθ' ἅπασαν τὴν Σικελίαν καὶ ἰδίως κατὰ τὴν βορειοδυτικήν. Τέσσαρα ἀτμόπλοια μεγάλα, καθ'

ἑκάστην ἑβδομάδα ἀναχωροῦσιν ἐκ Πανόρμου εἰς Ἀμερικήν, μεταφέροντα μετανάστας. Κατὰ τὸ μέρος τοῦτο τῆς Σικελίας καὶ ἰδίως ἐν Κοντέσσῃ τὸ κυκλοφοροῦν νόμισμα δὲν εἶναι τόσον ἰταλικόν, ὅσον τὸ ἀμερικανικόν, τὰ χάρτινα δηλονότι δολλάρια, τὰ πεμπόμενα ἐξ Ἀμερικῆς ὑπὸ τῶν μεταναστῶν.

Τελευτῶν τὸν περὶ Κοντέσσης λόγον, παρατίθημι τὰ ἐκ τοῦ μητρῴου ἀντιγραφέντα ὀνόματα τῶν οἰκογενειῶν, τὰ ἀνερχόμενα μέχρι τοῦ 1588. Τὰ ὀνόματά εἰσι γεγραμμένα, ὡς συνήθως ἐν τοῖς μητρῴοις τῶν ἑλληναλβανικῶν ἀποικιῶν, ἑλληνιστὶ καὶ ἑλληνικοῖς γράμμασιν, εἰσὶ δὲ τάδε:

Καρνέσι (σωζ.) Μουρίκη (ἐκλ. τοιοῦτον ὄνομα ὑπάρχει ἐν Πάτραις καὶ Ἰωαννίνοις) Λόπης (σωζ.) Γασίση (σωζ.) Πέτρα (ἐκλ.), Καλυβᾶ (σωζ.) Ματράγκα (ἐκλ,) Φῶτο (σώζ.), Ραμπῖκο (ἐκλ.) Ραβιότα (σώζ.) Καρλίση (σώζ.) Δόριζα (σώζ ὡς καὶ ἐν Κεφαλληνίᾳ) Κρόπα (σώζ) Βριγανὸ (σώζ.) Λάλα (σώζ,) Κεσίσι (σώζ.) Σώζεται δὲ ὡς εἴδομεν καὶ οἰκογένεια Σκιρῶν, εἰς ἣν ἀνήκει καὶ ὁ φιλοξενήσας ἡμᾶς αἰδεσιμώτατος Παπᾶ Ἰωσήφ. Ἄγνωστον, διότι οὐδ' αὐτοὶ γινώσκουσιν οἱ ἐγχώριοι, ἂν οἱ Σκιροὶ οὗτοι ἦσάν ποτε συγγενεῖς πρὸς τοὺς ἐν Πιάνῃ, διότι πολλοί εἰσιν οἱ Σκιροὶ καθ' ἅπασαν τὴν ἑλληναλβανικὴν Σικελίαν, οἱ δὲ ἐν Κοντέσσῃ Σκιροὶ δὲν ἐτυμολογοῦσι τὸ ὄνομα, ὡς ὁ ἐκ Πιάνης καθηγητὴς Ἰωσὴφ Σκιρὸς ἐκ τοῦ Σκοῦρα-Σγουρός, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἰσχυρός. Γέγραπται δὲ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ περὶ τοῦ πρωθιερέως Σκιροῦ, θείου τοῦ νῦν ποτὲ πρωθιερέως Παπᾶ Ἰωσὴφ Σκιροῦ «**Ἀθανάσιος Ἰσχυρὸς ἀνῳκοδόμησε καὶ κεκόσμησε**».

Π. Καρολίδης

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΛΛ. ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΚΗΡΥΞΕΩΣ ΤΟΥ ΕΛΛ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
ΕΚ ΤΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ ΤΟΥ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ
ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ

(*Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους*).

Πρωτόκολλον τῆς ἐν Λονδίνῳ συνδιασκέψεως τῆς 22 Μαρτίου 1829.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς αὐτὰς τὰς διατάξεις τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 10)22 Μαρτίου ἡ ρωσσικὴ Κυβέρνησις ἔδωκε τὴν πλήρη αὐτῆς ἔγκρισιν πρὸς τοὺς ἐν Λονδίνῳ δύο ἀντιπροσώπους αὐτῆς διὰ τὴν δεξιότητα καὶ τὸν ζῆλον, ὃν ἐτεκμηρίωσαν ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ. «Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος, αἱ διατάξεις αὗται εἶνε πᾶν ὅ,τι δύναταί τις νὰ ἐπιθυμήσῃ», ἔγραφεν ὁ κόμης Νέσσελρωδ πρὸς τὸν πρίγκηπα Λίβεν τῇ 19 Ἀπριλίου (1 Μαΐου) 1829.

Ὑπῆρχεν ὅμως οὐσιώδης τις ἔλλειψις ἐν τῷ ἐγγράφῳ τούτῳ. Δὲν ἀναφέρονται τὰ μέτρα, εἰς ἃ αἱ τρεῖς σύμμαχοι Δυνάμεις θὰ προσέτρεχον, ἐν δεδομένῳ χρόνῳ, ὅπως ἐκβιάσωσι τὴν Πύλην νὰ ἐκτελέσῃ τοὺς ὅρους αὐτοῦ· οἱ σύμμαχοι διέπραξαν τὸ αὐτὸ λάθος καὶ κατὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ πρωτοκόλλου τῆς Πετρουπόλεως καὶ τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου, αἱ δὲ συνέπειαι τῆς ὀλιγωρίας των ταύτης ἐγένοντο καταφανεῖς.

Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἡ αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις συνίστα τῷ πρίγκηπι Λίβεν καὶ τῷ κόμητι Ματούτζεβιτς νὰ προσπαθήσωσι νὰ διορθώσωσι τὸ σφάλμα τοῦτο καὶ προτείνωσι τῇ Ἀγγλίᾳ καὶ τῇ Γαλλίᾳ ν' ἀνακοινώσωσι τῇ Πύλῃ τὸ πρωτόκολλον τοῦ Μαρτίου ὑπὸ τὴν μορφὴν τελεσιγράφου καὶ καθορίσωσι τὰ ἐξαναγκαστικὰ μέτρα, ἅπερ θὰ ἐλάμβανον ἐν δεδομένῃ ὥρᾳ ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως ἐκ μέρους αὐτῆς.

Καὶ ἐν τῷ ζητήματι ἄλλως τε τούτῳ ἡ αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις ἔκρινε πρέπον νὰ παράσχῃ πλήρη ἐλευθερίαν δράσεως τῷ πρώτῳ αὐτῆς ἐν Λονδίνῳ ἀντιπροσώπῳ. Ἐάν, κατὰ τὴν γνώμην του, ἡ περὶ ἐξαναγκαστικῶν μέτρων πρότασις προὐξένει

ἐρεθισμὸν παρὰ τῷ ἀγγλικῷ ἀνακτοβουλίῳ, ἠδύνατο ν' ἀπόσχῃ τοῦ διαβήματος τούτου. Τοῦτο ἔπραξε καὶ ὁ πρίγκηψ Λίβεν, ὅστις ἔκρινεν εὔλογον νὰ μὴ κινήσῃ τὸ λεπτὸν τοῦτο ζήτημα.

Οἱ πληρεξούσιοι τῆς Συμμαχίας, ἀφ' οὗ ἀνέγνωσαν τὰ ὑπὸ τὰ γράμματα A. B. C. D. ἔγγραφα τὰ ἐπισυνημμένα τῷ πρωτοκόλλῳ καὶ ἔλαβον αὐτὰ ὑπ' ὄψει, ἀπεφάσισαν τὰ ἑξῆς:

Οἱ παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ ἀντιπρόσωποι Γαλλίας καὶ Μεγάλης Βρεττανίας θ' ἀρχίσωσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει, εὐθὺς ὡς φθάσωσιν αὐτόσε, διαπραγματεύσεις μετὰ τῆς ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως, ἐν ὀνόματι τῶν τριῶν Αὐλῶν τῶν συνυπογραψασῶν τὴν συνθήκην τῆς 6 Ἰουλίου 1827 ἐπὶ τῆς εἰρηνεύσεως τῆς Ἑλλάδος, συνῳδὰ ταῖς κατωτέρω ὁριζομέναις βάσεσιν.

Ἐννοεῖται ὅμως, ὅτι ἑκάστη τῶν συμμάχων αὐλῶν ἐπιφυλάσσει ἑαυτῇ τὸ δικαίωμα νὰ σταθμίσῃ τὴν ἀξίαν τῶν παρατηρήσεων, ἃς ἡ Ὑψηλὴ Πύλη θὰ ἀντιτάξῃ πρὸς τὰς γενησομένας αὐτῇ δυνάμει τοῦ παρόντος πρωτοκόλλου παρατηρήσεις καὶ ὅτι ἐν ᾗ περιπτώσει προκύψωσι τοιαῦται παρατηρήσεις, αἱ τρεῖς Δυνάμεις θὰ δύνανται νὰ συντάξωσιν ἐκ συμφώνου ἄλλας προτάσεις, βασιζομένας ἐπὶ τοῦ πόθου, οὗ πάντοτε θὰ ἐμφορῶνται, τοῦ νὰ περατώσωσι δηλονότι ταχέως τὸ ζήτημα, περὶ ὃ ἐνδιατρίβουσι κατὰ τὴν ὥραν ταύτην.

Θὰ προταθῇ τῇ Πύλῃ, ἵνα ὁ ἐν τῇ ξηρᾷ καθορισμὸς ἔχῃ ὡς ἀφετηρίαν τὴν εἴσοδον τοῦ κόλπου τοῦ Βόλου, εἶτα δὲ προχωρῶν διὰ τῆς σειρᾶς τοῦ ὄρους Ὄθρυος θ' ἀκολουθήσῃ ὅλον αὐτοῦ τὸ μῆκος μέχρι τῆς κορυφῆς, τῆς κειμένης ἀνατολικῶς τῶν Ἀγράφων, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ σημεῖον τῆς ἑνώσεως μετὰ τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Πίνδου. Ἐκ τῆς κορυφῆς ταύτης τὰ σύνορα θὰ κατέλθωσιν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀσπροποτάμου νοτίως τοῦ Λεοντίτου, αὕτη θ' ἀφεθῇ τῇ Τουρκίᾳ, διερχόμενα δὲ εἶτα τὴν μικρὰν ἅλυσιν τοῦ Μακρυνόρους θὰ περιλάβωσιν ἐν τῷ ἑλληνικῷ ἐδάφει τὸ ὁμώνυμον τούτῳ στενὸν καὶ θὰ καταλήξωσιν εἰς τὴν θάλασσαν διὰ τοῦ Ἀμβρακικοῦ Κόλπου.

Ἅπασαι αἱ ἐπαρχίαι, αἱ κείμεναι νοτιόθεν τῆς γραμμῆς ταύτης θὰ περιληφθῶσιν ἐν τῷ νέῳ ἑλληνικῷ Κράτει.

Αἱ γειτονεύουσαι τῇ Πελοποννήσῳ νῆσοι, ἡ νῆσος Εὔβοια καὶ αἱ κοινῶς καλούμεναι Κυκλάδες νῆσοι θὰ περιληφθῶσιν ἐν τῷ Κράτει τούτῳ.

Θὰ προταθῇ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ ἐν ὀνόματι τῶν τριῶν Αὐλῶν, ἵνα οἱ Ἕλληνες ἐκτίωσιν αὐτῇ ἐτήσιον φόρον, ἀνερχόμενον ἐν ὅλῳ εἰς ἓν καὶ ἥμισυ ἑκατομμύρια τουρκικῶν γροσίων.

Πρὸς ἀποφυγὴν πάσης ἐνστάσεως θὰ καθορισθῇ ἅπαξ διὰ παντὸς καὶ ἐκ συμφώνου ἡ ἀναλογία τοῦ τουρκικοῦ γροσίου πρὸς τὸ γρόσιον τῆς Ἰσπανίας.

Λαμβανομένης ὑπ' ὄψει τῆς σπάνεως χρημάτων, τῆς κατατρυχούσης τὴν Ἑλλάδα, θὰ συμφωνηθῇ, ἵνα ἀπὸ τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν θ' ἀρχίσῃ ἡ πληρωμὴ τοῦ φόρου,

ἡ Ἑλλὰς ἐκτίσῃ τῇ Πύλῃ κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος ποσόν, ὅπερ δὲν θὰ εἶναι οὔτε ὀλιγώτερον τοῦ πέμπτου οὔτε περισσότερον τοῦ τρίτου τοῦ ὅλου φόρου, ὅτι τὸ ποσὸν τοῦτο θ' αὐξάνηται ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος ἕως οὗ ἐντὸς τεσσάρων ἐτῶν ὁ ἐτήσιος ὅρος φθάσῃ τὸ ποσὸν τοῦ 1,500,000 γροσίων, ὅπερ τὸ ἑλληνικὸν Κράτος θὰ ἐξακολουθῇ νὰ ἐκτίῃ κατ' ἔτος ἄνευ οἱασδήποτε ἐλαττώσεως ἢ προσθήκης.

Θὰ προταθῇ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ, ἵνα ἡ ἀποζημίωσις, ἡ ἀναφερομένη ἐν τῷ 2ῳ ἄρθρῳ τῆς συνθήκης τῆς 6 Ἰουλίου 1827 κανονισθῇ κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον :

Θὰ ἐπιτραπῇ νὰ διεκδικήσωσι τοὺς τίτλους αὐτῶν,

1ον) Οἱ ἰδιῶται Μουσουλμάνοι, οἱ ἰδιοκτῆται κτημάτων, κειμένων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὅ περ θ' ἀποτελέσῃ τὴν Ἑλλάδα.

2ον. Οἱ ἰδιῶται Μουσουλμάνοι, οἵτινες, εἴτε ὡς ἐπικαρπωταί, εἴτε ὡς κληρονομικοὶ διαχειρισταί, ἔχουσι συμφέρον ἐν τοῖς βακοὺφ-ἀδύ, τοῖς ἐξαρτωμένοις ἐκ τῶν τζαμίων τῶν κειμένων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐδάφους.

Οἱ ἰδιῶται Μουσουλμάνοι τῶν δύο τούτων κατηγοριῶν, ὧν οἱ τίτλοι θ' ἀναγνωρισθῶσιν ὡς ἔγκυροι, θὰ εἶνε ἐλεύθεροι νὰ πωλήσωσιν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τὰς ἰδιοκτησίας των ἐντὸς ἑνὸς ἔτους, ἐκτιομένου ἐκ τῶν προτέρων τοῦ πιθανῶς βαρύνοντος αὐτὰς ἐνυποθήκου χρέους. Ἐὰν ἐντὸς τῆς προθεσμίας ταύτης ἡ πώλησις δὲν γείνῃ ἐπίτροποι θὰ ἐκτιμήσωσι τὴν μὴ πωληθεῖσαν περιουσίαν, ἀφοῦ δὲ καθορισθῇ ἡ ἀξία τοῦ ποσοῦ, τοῦ ὀφειλομένου εἰς τοὺς πρώην ἰδιοκτήτας, τοὺς κληρονόμους των, ἢ τοὺς ἔχοντας δικαιώματα ἐπ' αὐτοῦ, ὁ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις θὰ ἐκδώσῃ εἰς τοὺς ἀνεγνωρισμένους πιστωτὰς ὁμολογίας εἰς βάρος τοῦ Κράτους, πληρωτέας ἐν ὁρισθησομέναις ἐποχαῖς.

Ἡ ἐξέλεγξις τῶν τίτλων ὡς καὶ ἡ ἐκτίμησις τῶν ἰδιοκτησιῶν, θ' ἀνατεθῶσιν εἰς μικτὴν ἐπιτροπήν, ἀποτελουμένην ἐξ Ἑλλήνων καὶ Μουσουλμάνων ἐπιτρόπων, ἴσων τὸν ἀριθμὸν ἑκατέρωθεν, ἥτις θὰ ἐπιφορτισθῇ νὰ παραλάβῃ καὶ ἐξετάσῃ ἐν χρονικῷ διαστήματι, ὅσον τὸ δυνατὸν βραχυτέρῳ, πάσας τὰς ἀξιώσεις καὶ ἀποφανθῇ ἐπὶ τοῦ κύρους τῶν προσαχθησομένων αὐτῇ ἐγγράφων. Ἡ ἐπιτροπὴ θὰ καθορίσῃ ἐκτὸς τούτου γενικὰς ἀρχάς, διὰ τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν οἱ τίτλοι τῶν ἐνισταμένων ἀπώλλοντο κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, αἱ δὲ ἀρχαὶ αὗται θ' ἀνακοινωθῶσιν εἰς τοὺς ἐνδιαφερομένους.

Ὅπως οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Μουσουλμάνοι ἐπίτροποι λύσωσι τὰς δυσχερείας, αἵτινες θὰ προκύψωσι κατὰ τὴν ἐπιχείρησιν αὐτῶν ταύτην καὶ ὅπως καθορισθῇ ταὐτοχρόνως τρόπος τις πρὸς συντόμευσιν τοῦ χρόνου τῆς ἐκκαθαρίσεως ταύτης, θὰ καταρτισθῇ ἐπιτροπὴ ἐφέσεως καὶ διαιτησίας, ἀποτελουμένης ἐξ ἐπιτρόπων τῶν τριῶν συμμάχων Δυνάμεων, οἵτινες θὰ ἐκδίδωσι τελεσίδικον ἀπόφασιν ἐπὶ πασῶν τῶν διαφορῶν, ἐφ' ὧν οἱ Ὀθωμανοὶ καὶ οἱ Ἕλληνες ἐπίτροποι δὲν κατρώθωσαν νὰ συνεννοηθῶσιν.

Πρωτόκολον τῆς ἐν Λονδίνῳ Συνδιασκέψεως τῆς 22 Μαρτίου 1829.

Ἡ Ἑλλὰς θ' ἀπολαύσῃ ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Πύλης γῆς μᾶλλον καταλλήλου τῆς ἐσωτερικῆς διοικήσεως πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἐμπορικῆς αὐτῆς ἐλευθερίας, ὡς καὶ τῆς εὐημερίας καὶ ἀναπαύσεως, αἵτινες πρόκειται νὰ χορηγηθῶσιν αὐτῇ.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἡ διοίκησις αὕτη θὰ πλησιάσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν εἰς τὸ μοναρχικὸν πολίτευμα καὶ θ' ἀνατεθῇ εἰς χριστιανὸν ἀρχηγὸν ἢ πρίγκηπα, οὗ ἡ ἐξουσία ἔσται κληρονομικὴ κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας.

Ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ὁ ἀρχηγὸς οὗτος θὰ ἐκλέγηται μεταξὺ τῶν πριγκήπων τῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες βασιλεύουσι τῶν τριῶν Κρατῶν τῶν συνυπογραψάντων τὴν συνθήκην τῆς 6 Ἰουλίου 1827, ἡ δὲ πρώτη ἐκλογὴ θὰ γείνῃ ἐκ συμφώνου ὑπὸ τῶν τριῶν αὐλῶν καὶ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης.

Πρὸς ἔνδειξιν τῶν σχέσεων ὑποτελείας ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Ὀθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν, θὰ συμφωνηθῇ, ἵνα, ἐκτὸς τῆς πληρωμῆς τοῦ ἐτησίου φόρου, πᾶς ἀρχηγὸς τῆς Ἑλλάδος, δεχόμενος τὴν κληρονομικὴν ἐξουσίαν, περιβάλληται τὸ ἀξίωμα ὑπὸ τῆς Πύλης, πρὸς ἣν θὰ ἐκτίῃ συμπληρωματικὸν φόρον ἑνὸς ἔτους κατὰ τὴν εἰς τὴν ἐξουσίαν ἄνοδον αὐτοῦ.

Ἐν περιπτώσει ἐξαλείψεως τοῦ ἡγεμονεύοντος οἴκου, ἡ Πύλη θὰ συμμετέχῃ εἰς τὴν ἐκλογὴν νέου ἀρχηγοῦ, ὡς θὰ λάβῃ μέρος καὶ εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ πρώτου.

Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη θὰ κηρύξῃ πλήρη καὶ γενικὴν ἀμνηστίαν, ὅπως μηδεὶς Ἕλλην ἐνοχληθῇ καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῶν Κρατῶν της διὰ τὸ μέρος, ὅπερ ἔλαβεν εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς Ἑλλάδος.

Καὶ ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις θὰ παράσχῃ τὸ αὐτὸ εἶδος τῆς ἀσφαλείας ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Ἑλλάδος εἰς πάντας τοὺς Χριστιανοὺς καὶ Μουσουλμάνους, οἵτινες ἔλαβον τὸ ἀντίθετον μέρος.

Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη θὰ παράσχῃ εἰς ἐκείνους τῶν Ἑλλήνων αὐτῆς ὑπηκόων, οἵτινες θὰ ἐπιθυμήσωσι νὰ ἐγκαταλίπωσι τὸ τουρκικὸν ἔδαφος, προθεσμίαν ἑνὸς ἔτους, ὅπως πωλήσωσι τὰς ἰδιοκτησίας των καὶ ἐξέλθωσιν ἐλευθέρως τῆς χώρας. Ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις θὰ παράσχῃ τὴν αὐτὴν ἐλευθερίαν εἰς ἐκείνους τῶν κατοίκων τῆς Ἑλλάδος, οἵτινες θὰ προτιμήσωσι νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὸ ὀθωμανικὸν ἔδαφος.

Αἱ ἀνὰ μέσον Τούρκων καὶ Ἑλλήνων ἐμπορικαὶ σχέσεις, θὰ διακανονισθῶσι μεταγενεστέρως, εὐθὺς ὡς οἱ ἐν τῷ παρόντι Πρωτοκόλλῳ σημειούμενοι ὅροι κανονισθῶσιν.

Οἱ πρεσβευταὶ Γαλλίας καὶ Μεγάλης Βρεττανίας θὰ ἐπιφορτισθῶσι ν' ἀπαιτήσωσι παρὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης τὴν διατήρησιν τῆς ἀνακωχῆς, ἣν ὁ Ρεΐζ ἐφέντης (ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Τουρκίας) δι' ἐπιστολῆς αὐτοῦ ὑπὸ ἡμερ. 10 παρελθόντος Σεπτεμβρίου πρὸς τοὺς ἐν τῷ Αἰγαίῳ Πελάγει ἀντιπροσώπους τῆς Συμ-

μαχίας ἐδήλωσεν ὑπάρχουσαν πράγματι ἐκ μέρους τῶν Τούρκων πρὸς τοὺς Ἕλληνας.

Αἱ τρεῖς Αὐλαὶ θ' ἀπαιτήσωσιν ὡσαύτως, βασιζόμεναι ἐπὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς αὐτῆς ἀνακωχῆς, ἐπὶ τῶν διαβημάτων, ἅτινα ἐποιήσαντο ἤδη πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς διατηρήσεως αὐτῆς καὶ ἐπὶ τῶν διαπραγματεύσεων, αἵτινες πρόκειται νὰ διεξαχθῶσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ καθορισθῇ ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδος, ὅπως καὶ οἱ Ἕλληνες παύσωσιν ἀμέσως πανταχοῦ τὰς ἐχθροπραξίας, ἡ δὲ προσωρινὴ Κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος περιορίσῃ ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ ὑπὸ τῆς Συμμαχίας ἐγγυηθέντος ἐδάφους τὰ ἐξ αὐτοῦ ἐξελθόντα ἑλληνικὰ στρατεύματα, χωρὶς ἐν τούτοις τὸ τελευταῖον τοῦτο διάβημα νὰ βλάψῃ ποσῶς τὸ ζήτημα τῆς ὁροθετήσεως τοῦ μέλλοντος ἑλληνικοῦ κράτους.

Οἱ ἀνωτέρω ἀναφερόμενοι ὅροι, ἅπαξ συνομολογούμενοι μετὰ τῆς Πύλης, θὰ τεθῶσι, συνῳδὰ τῷ 6ῳ ἄρθρῳ τῆς συνθήκης τῆς 6ης Ἰουλίου, ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν ἐκείνων τῶν συνυπογραψασῶν Δυνάμεων, αἵτινες θὰ κρίνωσι χρήσιμον ἢ δυνατὸν νὰ συνομολογήσωσι τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην, ἧς τ' ἀποτελέσματα καὶ ἡ ἐνέργεια θὰ καταστῶσιν ἀντικείμενον μεταγενεστέρων συμφωνιῶν μεταξὺ τῶν ὑψηλῶν Δυνάμεων, ὡς ἀναφέρει καὶ τὸ εἰρημένον ἄρθρον τῆς συνθήκης τῆς 6ης Ἰουλίου. Ἐννοεῖται ὁπωσδήποτε ἀπὸ τοῦδε, ὅτι ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐγγύησις θὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν Ὑψηλὴν Πύλην ἀπὸ πάσης ἐχθρικῆς ἐπιχειρήσεως ἢ πράξεως ἐκ μέρους τῶν Ἑλλήνων καὶ τοὺς Ἕλληνας ἀπὸ πάσης ἐχθρικῆς ἐπιχειρήσεως ἢ πράξεως ἐκ μέρους τῆς Πύλης.

Οἱ πρεσβευταὶ Γαλλίας καὶ Μεγάλης Βρεττανίας δὲν θὰ δύνανται νὰ κλείσωσιν ἄλλην συμφωνίαν, ἥτις θ' ἀπομακρύνηται τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων βάσεων.

Καίτοι ἐν τῇ διαπραγματεύσει ταύτῃ ἡ Ρωσσία συγκατανεύει νὰ μὴ ἀντιπροσωπευθῇ ὑπὸ τοῦ Ρώσσου πληρεξουσίου, ἐννοεῖται, ὅτι ἡ αὐτὴ διαπραγμάτευσις θὰ διεξαχθῇ ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν αὐλῶν Λονδίνου καὶ Παρισίων ἐν ὀνόματι τῆς Ρωσσίας ὡς καὶ ἐν ὀνόματι Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, ὅτι ἅπασαι αἱ προτάσεις θὰ συνταχθῶσιν ἐν ἄρθροις ὑπὸ τῶν τριῶν Δυνάμεων τῶν συνυπογραψασῶν τὴν συνθήκην τῆς 6ης Ἰουλίου 1827 καὶ ὅτι οὐδὲν διάβημα, τεῖνον εἰς τὸν ἔμμεσον ἢ ἄμεσον ἀποκλεισμὸν τῆς Ρωσσίας ἐκ τῆς προκειμένης διαπραγματεύσεως ἢ τῶν ἀποτελεσμάτων ταύτης θὰ γείνῃ παραδεκτόν.

Τὸ πρωτόκολλον τῆς ἐν Λονδίνῳ συνδιασκέψεως τῆς 22ας Μαρτίου 1829. — Ἡ διὰ τοῦ Αἵμου διάβασις τῶν ρωσσικῶν στρατῶν καὶ οἱ πολεμικοὶ αὐτῶν θρίαμβοι. — Ἡ πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν προέλασις καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς τῆς ρωσσικῆς διπλωματίας. — Μικροῦ δεῖν ὁριστικὴ λύσις τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος.

Οἱ ἀντιπρόσωποι Γαλλίας καὶ Μεγάλης Βρεττανίας θὰ προσπαθήσωσι διὰ πάντων τῶν μέσων, ἅτινα ἔχουσιν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῶν, νὰ ἐπιτύχωσιν ἐν χρόνῳ

ὅσον τὸ δυνατὸν βραχυτέρῳ τῆς προσχωρήσεως τῆς Πύλης εἰς τὰς προτάσεις, ἅς θὰ ἐπιφορτισθῶσι νὰ διατυπώσωσιν αὐτῇ. Ἐν οἱαδήποτε περιπτώσει, θ᾽ ἀπαιτήσωσι παρὰ τῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως ταχείας ἀπαντήσεις εἰς τὰς προτάσεις ταύτας.

Αἱ ἐπίσημοι ἐκθέσεις, ἅς αἱ διαπραγματεύσεις αὗται θὰ προκαλέσωσι, θὰ συνταχθῶσιν ἀπὸ κοινοῦ καὶ θα ὑπογραφῶσιν ὑπὸ τῶν δύο πληρεξουσίων εἰς τριπλοῦν ἀντίγραφον, ὧν ἕκαστον θὰ ἐπιδοθῇ εἰς ἑκάστην τῶν συμβαλλομένων Δυνάμεων.

Τὸ παρὸν πρωτόκολλον, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς βάσεις τῆς διαπραγματεύσεως, ἣν οἱ πρεσβευταὶ πρόκειται ν᾽ ἀνοίξωσι μετὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καὶ τὸν τρόπον, ὃν θ᾽ ἀκολουθήσωσι κατὰ τὴν πορείαν τῶν διαπραγματεύσεων τούτων, θὰ χρησιμεύσῃ αὐτοῖς ὡς ὁδηγία.

Ὁ πληρεξούσιος τῆς Α. Μ. τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Ρωσσίας ἐδήλωσε ρητῶς, ὅτι εἶνε ἐξουσιοδοτημένος ὑπὸ τοῦ μονάρχου του νὰ συναινέσῃ, ἵνα οἱ πρεσβευταὶ Γαλλίας καὶ Μεγάλης Βρεττανίας διαπραγματευθῶσι μετὰ τῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως ἐν ὀνόματι τῆς Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος καὶ θὰ θεωρήσῃ ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης τοὺς εἰρημένους πρεσβευτὰς ὡς ἐφωδιασμένους διὰ τῶν ἀναγκαιούντων πληρεξουσίων, ὅπως διαπραγματευθῶσιν ἐκ μέρους τῆς Ρωσσίας ἐπὶ τῇ βάσει καὶ κατὰ τὰς ἀνωτέρω ὑποδεικνυομένας διατάξεις.

Οἱ πληρεξούσιοι Γαλλίας καὶ Μεγάλης Βρεττανίας ἀνήγγειλαν, ὅτι κατ᾽ ἀκολουθίαν τῆς δηλώσεως ταύτης καὶ ὅπως πραγματοποιήσωσι τὸν σκοπὸν τοῦ Πρωτοκόλλου τούτου οἱ παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ ἀντιπρόσωποι τῶν Αὐλῶν αὐτῶν θὰ θεωρηθῶσι, χωρὶς νὰ λάβωσιν ἀνάγκην ἄλλων διατυπώσεων, ὡς ἐξουσιοδοτημένοι νομίμως, ἵνα διαπραγματευθῶσι τόσον ἐν ὀνόματι τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσσίας, ὅσον καὶ ἐν ὀνόματι τῶν σχετικῶν αὐτῶν μοναρχῶν καὶ θὰ λάβωσι τὴν διαταγὴν νὰ μεταβῶσιν ἄνευ ἀναβολῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως ποιήσωνται ἔναρξιν τῶν διαπραγματεύσεων ἀπὸ κοινοῦ ἐν ὀνόματι τῶν τριῶν συμμάχων αὐλῶν καὶ συμφώνως πρὸς τὰς βάσεις καὶ τοὺς ὅρους, τοὺς καθορισθέντας ἐκ συμφώνου ὡς ἀνωτέρω.

(ὑπογρ.) **Λίβεν, Πρίγκηψ Δὲ Πολινιάκ, Ἀβερδήν.**

Ἡ αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις τῆς Ρωσσίας ἐνέκρινε τὸ κατὰ Μάρτιον πρωτόκολλον τῆς συνδιασκέψεως τοῦ Λονδίνου, ἐπιθυμοῦσα νὰ συντελέσῃ διὰ πάντων τῶν δυνατῶν μέσων εἰς παγίωσιν τῆς μετὰ τῆς Ἀγγλίας συμμαχίας καὶ παρεμποδίσῃ τὴν ἐπέμβασιν ταύτης εἰς τὸν ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον. Ἐθεώρει τὸ ἔγγραφον τοῦτο ὡς „ὁμοίωμα ἑνώσεως" μεταξὺ τῶν τριῶν μεγάλων Δυνάμεων, ἤλπιζε δ᾽ ὅτι χάρις αὐτῷ ἡ «λύσις τοῦ ζητήματος θὰ ἐτίθετο ἀνέκκλητος „ εἰς χεῖρας τῆς Ρωσσίας".

Οἱ δύο ἐν Λονδίνῳ Ρῶσσοι πληρεξούσιοι πρίγκηψ Λίβεν καὶ κόμης Ματούτζεβικ ἀπέδιδον τὴν αὐτὴν σημασίαν εἰς τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἔγγραφον. Εἶχον ἀφορμὴν νὰ πείθωσιν ἑαυτοὺς καθ᾽ ἑκάστην περὶ τῶν ἐχθρικῶν πρὸς τὴν Ρωσσίαν διαθέσεων τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, ἅπασαι δ᾽ αἱ προσπάθειαι αὐτῶν ἔτεινον πρὸς ἕνα μό-

νον σκοπόν νὰ συγκρατῶσιν αὐτὴν ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς συνθήκης τοῦ Ἰουλίου. Ἡ κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ κόμητος Καποδιστρίου ἐχθροπάθεια τοῦ δουκὸς Οὐέλλιγκτων ἐξεδηλοῦτο εἰς πᾶσαν εὐκαιρίαν καὶ κατὰ τρόπον καταφανέστατον. Ὁ πρὸς τὴν Πύλην πόλεμος τῆς Ρωσσίας ἦτο δι' αὐτὸν διαρκὲς ἀντικείμενον ἐρεθισμοῦ· ἀνέμενεν ἀσφαλῶς τὴν ὁριστικὴν ἀποτυχίαν τοῦ ρωσσικοῦ στρατοῦ, ἡ σκέψις δ' αὕτη μόνη παρώτρυνεν αὐτὸν ν' ἀποβλέπη εἰς τὸ μέλλον μετά τινος γαλήνης. Ὁ ἀποκλεισμὸς τῶν Δαρδανελλίων ὑπὸ τῆς ρωσσικῆς μοίρας παρώργιζεν αὐτὸν εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν καὶ ὅμως δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴ ἀναγνωρίση τὸ ἐπὶ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τούτου δικαίωμα τῆς Ρωσσίας ὑπὸ τὴν ἰδιότητα ἐμπολέμου Δυνάμεως. Ὅτε ὅμως ὁ ναύαρχος κόμης Χάϋδεν ἀπέκλεισε κατὰ Μάϊον τοῦ 1829 τὸν κόλπον τῆς Αἴνου, ὁ δοὺξ Οὐέλιγκτων ἔχασε τὴν ὑπομονήν, ἐδήλωσε δὲ τῷ πρίγκηπι Λίβεν, ὅτι ἡ Ρωσσία κατιγίνεται νὰ καταστρέψη σημαντικῶς τὸ ἐν τῇ Μεσογείῳ ἐμπόριον τῆς Ἀγγλίας.

Ἡ ρωσσικὴ Κυβέρνησις ἦτο διατεθειμένη νὰ ποιήσηται τῇ Ἀγγλίᾳ πάσας τὰς δυνατὰς ἐκχωρήσεις, ἐφ' ὅσον αὗται συνῇδον πρὸς τὴν ἰδίαν της ἀξιοπρέπειαν καὶ τὰ οὐσιώδη της συμφέροντα. Κατέστησε τὸν ἀποκλεισμὸν τῶν Δαρδανελλίων ὀλιγώτερον αὐστηρὸν καὶ διέλυσε τὴν πολιορκίαν τῆς νήσου Κρήτης καὶ τῆς Αἴνου. Προσήνεγκεν ἐκτὸς τούτου τῷ βασιλεῖ τῆς Ἀγγλίας δύο ἀγγεῖα ἐκ μαλαχίτου λίθου διὰ τὸ ἀνάκτορον τοῦ Οὐΐνδσορ, οὗ ὁ διάκοσμος ἀπησχόλει τότε ἰδιαιτέρως τὴν φροντίδα τοῦ βασιλέως Γεωργίου τοῦ Δ'. Κατεβάλλετο πᾶσα προσπάθεια, ὅπως δοθῇ τῷ στρατηγῷ Δίμπιτς ὁ ἀπαιτούμενος χρόνος, ἵνα προπαρασκευάση τὴν διὰ τοῦ Αἵμου περιώνυμον αὐτοῦ ἐκστρατείαν.

Ἐπὶ τέλους κατ' Ἰούλιον τοῦ 1829 ἐλήφθη ἐν Λονδίνῳ τὸ ἄγγελμα τῆς λαμπρᾶς τοῦ ρωσσικοῦ στρατοῦ ἐπιτυχίας ἐν Κουλέφτσα καὶ τῆς νικηφόρου προελάσεως, ἣν οὗτος ἐπεδίωκεν. Ἡ εἴδησις αὕτη κατετάραξε τὸν ἥρωα τοῦ Βατερλῶ καὶ κατέστρεψε πᾶσαν ἐλπίδα αὐτοῦ τε καὶ πάντων τῶν μελῶν τοῦ ἀγγλικοῦ ἀνακτοβουλίου. Ὁ πρίγκηψ Λίβεν ἔσχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἴδῃ ὅτι «οἱ Ἄγγλοι ὑπουργοὶ κατέστησαν μαλακώτεροι ἢ μᾶλλον καρτερικώτεροι». Ὁ κόμης Ματσούτζεβιτς ἐξελιπάρει, τὴν Κυβέρνησίν του, ἵνα βιάση τὸν Δίμπιτς «*νὰ προελάση ταχέως πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐγκατασταθῇ ἐν αὐτῇ ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου φόβου, ὅτι θὰ διαταράξη τὴν εἰρήνην τῆς Εὐρώπης*». Ὁ πρίγκηψ Λίβεν, καίπερ ἠρεμώτατος φύσει, τοσοῦτον ὅμως ἐνεθουσιάσθη ὑπὸ τῶν θριάμβων τούτων, ὥστε συνίστα εἰς τὴν Κυβέρνησίν του ἐπιμόνως καὶ σεβασμιώτατα «*νὰ συμβιβασθῇ ἅπαξ διὰ παντὸς μετὰ τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους*». Προσετίθει νὰ καταδείξῃ, ὅτι ἡ αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις οὐδὲν εἶχε νὰ φοβηθῇ ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας, ἧς ἡ κατάστασις ἦτο «οἰκτρὰ» καὶ ἀπελπιστική. Ἡ στιγμὴ ἐπέστη—ἔλεγε—καθ' ἣν

ὁ Αὐτοκράτωρ «ὀφείλει ν' ἀκούσῃ μόνον τὴν ἑαυτοῦ δόξαν καὶ τὰ καλῶς ἐννοούμενα συμφέροντα τῆς αὐτοκρατορίας του».

Πληροφορηθεὶς ὅμως τοὺς σχεδιαζομένους ὅρους τῆς εἰρήνης ὁ πρίγκηψ Λίβεν δὲν ἠδυνήθη νὰ συγκρατήσῃ τὴν ἀγανάκτησίν του. «Ἡ εἰρήνη ἡμῶν—ἔγραψε τῇ 23 Αὐγούστου (4 Σεπτεμβρίου) 1829 πρὸς τὸν κόμητα Νέσσελρωδ—θὰ ἐπλήρου τὴν Εὐρώπην χαρᾶς καὶ ἀσφαλείας. Ἀλλ' ἡ Εὐρώπη εἶνε ἆρά γε ἀξία τοῦ θριάμβου τούτου; Ἀλλ' ἡ Ρωσσία ἆρά γε δὲν χρήζει πλείονος δόξης, πλειόνων ὠφελειῶν;.... Ἡ Ρωσσία ἀποτελεῖται ἐξ ἀχανοῦς μέρους τῆς γηΐνης σφαίρας, ἐπομένως πρέπει νὰ φθονῆται διαρκῶς ὑπὸ πάντων τῶν ἄλλων. Ὑπὸ τὸν ἀναπόσπαστον τοῦ μεγαλείου της ὅρον τοῦτον δὲν ὀφείλει ν' ἀποβλέπῃ εἰς τὴν εὐμένειαν ἢ τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς Εὐρώπης ὡς εἰς ἀσφάλειαν τῆς πολιτικῆς αὐτῆς ἐπιρροῆς. Οὐδέποτε μεγάλη Δύναμις ἐστηρίχθη ἐπὶ τοιούτων μέσων. Τολμῶ νὰ δηλώσω ἐν εἰλικρινείᾳ καὶ μετὰ παρρησίας, ἀγαπητέ μοι κόμη, ὅτι ἔκπληξις ἔσται τὸ αἴσθημα, τὸ δεσπόσον ἐν πᾶσι τοῖς ἀνακτοβουλίοις, ὅταν ταῦτα μάθωσιν ὑφ' οἵους ὅρους θὰ συνομολογηθῇ ἡ ἡμετέρα εἰρήνη. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Ρωσσίαν, διὰ πόσου αἵματος καὶ ὁπόσης δαπάνης κατωρθώθησαν οἱ θρίαμβοι οὗτοι!

«Τὰ πάντα εἶνε ἐθνικὰ ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ· τὰ πάντα δέον νὰ ὦσιν ἐθνικὰ καὶ ἐν τῇ εἰρήνῃ, ἣν ἡ Ρωσσία θὰ συνομολογήσῃ. Ἡ Ρωσσία ἔφθασεν εἰς βαθμὸν αὐτὴ μόνη νὰ καθορίσῃ τὸ διαρκὲς μέλλον τῆς Ρωσσίας.... Ὁ αὐτοκράτωρ εἶνε κύριος νὰ ἐξασφαλίσῃ διὰ μιᾶς λέξεως τοὺς ὅρους τῆς εὐημερίας καὶ τῆς ἀσφαλείας τῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ Ρωσσία ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐλπίζῃ. Αἱ ἡμέτεραι νῖκαι δίδουσιν ἡμῖν τὸ δικαίωμα ν' ἀξιῶμεν τὰ πάντα»....

Τὸ ζήτημα τῆς καταλύσεως τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ἐν ἔτει 1829.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ πρίγκηπος Λίβεν, ὑπῆρχον δύο λύσεις πρὸς ἐκλογήν· νὰ ἐπιτραπῇ ἡ ὕπαρξις τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ἢ νὰ ἐπέλθῃ ἡ ὁριστικὴ αὐτῆς κατάλυσις. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν δευτέραν λύσιν, ἡ Ρωσσία ἔμελλε νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων καὶ τῆς Εὐρώπης περὶ τοῦ τί ἔδει νὰ προκύψῃ ἐκ τῆς αὐτοκρατορίας ταύτης. Ἐν ταῖς συνδιασκέψεσιν, αἵτινες θὰ ἐγίνοντο πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἡ Ρωσσία ὤφειλε νὰ πείσῃ τὰς Δυνάμεις, ἵνα παραδεχθῶσι τοὺς ἑξῆς συνδυασμούς· «Ἡ Κωνσταντινούπολις θὰ ἐκηρύσσετο πόλις ἐλευθέρα. Αἱ ἐπαρχίαι τῆς Τουρκίας θ' ἀπετέλουν ἓν ἢ πλείονα κράτη. Τὰ φρούρια τῶν Δαρδανελλίων καὶ τοῦ Βοσπόρου θὰ κατεδαφίζοντο, ὡς καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως τοιαῦτα.»

«Ὡς βλέπετε ἐν τοῖς σχεδίοις μου τούτοις, ἀγαπητέ μοι κόμη—ἔγραφεν ὁ πρίγκηψ—κατὰ τοιοῦτον τρόπον ἐννοῶ τὴν δόξαν, τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὰ συμφέροντα τῆς ἡμετέρας αὐτοκρατορίας».

Ὁ κόμης Νέσσελρωδ δὲν ἐπείσθη ἱκανῶς ἐκ τῆς πατριωτικῆς ταύτης ὁρμῆς τοῦ πρίγκηπος Λίβεν. Ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ καλάμου, ὤφειλε ὡς τοιοῦτος ν' ἀγωνίζηται διαρκῶς καὶ πρὸς τὰς ὑπερμέτρους βλέψεις τῶν ἀντιπροσώπων τῆς σπάθης, ὧν ὁ ἀριθμὸς ὑπερβαίνει πάντοτε τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑπερασπιστῶν πολιτικοῦ τινος ὑπολογισμοῦ συνετοῦ καὶ μεμετρημένου. Ὁ κόμης Νέσσελρωδ ἔσπευσε ν' ἀπευθύνῃ ἀμέσως ἐπίκαιρον παραίνεσιν πρὸς τὸν πρεσβευτήν. «Τὸ πᾶν ὑπῆρξεν ἐθνικὸν ἐν τῷ πολέμῳ—ἔγραφε τῷ πρίγκηπι Λίβεν τῇ 10)22 Σεπτεμβρίου—τὸ πᾶν δέον νὰ ᾖ ἐθνικὸν ἐν τῇ εἰρήνῃ. Τοιοῦτο, ἀγαπητέ μοι πρίγκηψ, τὸ θέμα τῆς ἰδιαιτέρας ὑμῶν ἐπιστολῆς. Ἀλλ' ὀφείλομεν πρώτιστα πάντων νὰ καθορίσωμεν τί τὸ ἐθνικὸν καὶ τί τὸ μὴ ἐθνικόν. Εἰς τὰ ὄμματα παντὸς ἀνθρώπου, συνειθισμένου νὰ μελετᾷ ἐπιστημονικῶς καὶ ἄνευ πάθους ἐπὶ τῶν σοβαρῶν συνεπειῶν τῆς ὑψηλῆς πολιτικῆς, ὁ μόνος παραδεκτὸς καθορισμὸς εἶνε ὁ ἑξῆς : δὲν εἶνε ἐθνικὸν ἢ ὅτι εἶνε σύμφωνον πρὸς τἀληθῆ καὶ διαρκῆ συμφέροντα ἑνὸς Κράτους. Ἐφαρμοζομένου τοῦ ἀξιώματος τούτου πρὸς τὰς μετὰ τῆς Ἀνατολῆς σχέσεις ἡμῶν, τὸ πρῶτον ζήτημα, ὅπερ παρουσιάζεται εἶνε τὸ ἑξῆς : ἡ διατήρησις τῆς ὀθωμανικῆς Κυβερνήσεως εἶνε ὠφέλιμος ἢ ἐπιβλαβὴς τῇ Ρωσσίᾳ ;

Ὁ κόμης Νέσσελρωδ ἐξετάζει τὸ ζήτημα τοῦτο μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος ἐν εἰδικῇ ἐπιστολῇ, ἐν ᾗ καταλήγει εἰς τὰ ἑπόμενα συμπεράσματα. Ἡ ἰδέα τοῦ νὰ διωχθῶσιν οἱ Τοῦρκοι ἐξ Εὐρώπης καὶ νὰ ἐγκαταστῇ ἐκ νέου ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ ἡ λατρεία τοῦ ἀληθοῦς Θεοῦ εἶνε ἀναντιρρήτως ὡραιοτάτη καὶ θ' ἀνεζῶμεν δι' αὐτῆς πάντες ἐν τῇ ἱστορίᾳ. Ἀλλὰ τί θὰ κερδήσῃ διὰ τούτου ἡ Ρωσσία ; Τὴν δόξαν βεβαίως, ἀλλὰ θ' ἀπολέσῃ ταὐτοχρόνως καὶ πάντα τὰ πραγματικὰ ὠφελήματα, ἅτινα παρέχει αὐτῇ ἡ γειτνίασις πρὸς Κράτος ἐξασθενῆσαν κατ' ἀκολουθίαν ἀλλεπαλλήλων ἐπιτυχῶν πολέμων καὶ ἀναποφεύκτων διαφορῶν πρὸς τὰς κυριωτέρας Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης.

Ἡ ἐκλογὴ δὲν μοὶ φαίνεται λοιπὸν δύσκολος πλέον, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἀποφύγωμεν πάντας τοὺς συνδυασμούς, οἵτινες θὰ ἔτεινον νὰ προκαλέσωσι γεγονός, ὅπερ θὰ ἦτο ἀληθὴς δυστυχία ἀνὰ τὴν Ρωσσίαν. Ἐὰν ἡ πτῶσις τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας εἶνε ἀνεφισιβλήτως γεγραμμένη ἐν ταῖς βουλαῖς τῆς Θείας Προνοίας, θ' ἀναγκασθῶμεν νὰ ὑποστῶμεν τὴν δυστυχίαν ταύτην, καὶ ἐν τοιαύτῃ ὑποθέσει συμμερίζομαι ἱκανῶς τὰς βλέψες, ἃς συνοπτικῶς μοὶ διετυπώσατε ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῶν πραγμάτων, ἥτις δέον νὰ ἐγκαθιδρυθῇ ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ, ἐξαιρουμένης ἐν τούτοις τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὡς πόλεως ἐλευθέρας, διότι οὐδέποτε μοὶ ἤρεσεν ἡ ἰδέα αὕτη ὡς καὶ τῆς ἰδέας τῆς κατεδαφίσεως τῶν φρουρίων τοῦ Βοσπόρου καὶ τῶν Δαρδανελλίων, διότι ἀπ' ἐναντίας τὰ στενὰ δέον νὰ ἐξοπλισθῶσι τότε μέχρις ὀδόντων κατὰ τῆς ἐνδεχομένης ἐπιδρομῆς τῶν εἰς Ἀσίαν διωχθησομένων Τούρκων.

Ἅπασαι αὗται αἱ θεωρίαι τοῦ κόμητος Νέσσελρωδ ἀπέβλεπον εἰς τὸ νὰ πείσωσι

τὸν ἐν Λονδίνῳ πρεσβευτὴν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσσίας περὶ τῆς μετριοπαθείας καὶ οὐχὶ τῆς γενναιοδωρίας τῶν ὑπὸ τῆς Ρωσσίας προταθεισῶν ὅρων τῆς εἰρήνης. Ἐν ταῖς προτάσεσι ταύταις δὲν περιλαμβάνεται ὁ ὅρος τῆς κατεδαφίσεως τῶν ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως φρουρίων, καθ' ὅσον ταῦτα οὐδέποτε ἐκώλυσαν τὴν προέλασιν τῶν ρωσσικῶν στρατευμάτων. Ἡ κατεδάφισις τῶν φρουρίων τοῦ Βοσπόρου καὶ τῶν Δαρδανελλίων, θὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα νὰ διευκολύνῃ εἰς πάντα πειρατήν, νὰ προσβάλῃ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ Σουλτάνου ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ πρωτευούσῃ.

Ὁ πρίγκιψ Λίβεν ἐπείσθη πληρέστατα ὑπὸ τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ ἀρχηγοῦ-του, ὅτε δ' ἔλαβε τὸ κείμενον τῆς συνθήκης Ἀδριανουπόλεως, δὲν ἐδίστασε νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι οἱ ὅροι τῆς συνθήκης ταύτης ἀνταπεκρίνοντο εἰς πάσας τὰς εὐχάς του καὶ ὅτι ὁ κόμης Νέσσελρωδ συνῆψε τὴν ἐνδοξοτέραν πασῶν τῶν συνθηκῶν, ὅσας συνωμολόγησεν ἡ αὐτοκρατορία.

Τὸ ζήτημα τῆς ἐπερχομένης καταλύσεως τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ὑπὸ τὸ πλῆγμα τῆς Ρωσσίας ἀπησχόλει ὡσαύτως εἰς ὕψιστον βαθμὸν τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν. Ἐφ' ὅσον αἱ ἡμέτεραι ἐπιτυχίαι καθίσταντο ἀποφασιστικαί — ἔγραφεν ἐκ Λονδίνου ὁ πρίγκηψ Λίβε — ἐπὶ τοσοῦτον καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ λόρδου Ἀβερδὴν ἐλάμβανε τόνον γλυκύν, συνδιαλλακτικόν. Εἶναι ἀληθές, ὅτι κατελαμβάνετο ὑπὸ κρίσεων ἀπελπισμοῦ, ὁσάκις τὸ φάσμα τοῦ ὀθωμανικοῦ Κράτους ἀποσυντιθεμένου παρίστατο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του καὶ ἔλεγε τοῖς ἀντιπροσώποις τῆς Ρωσσίας: «Πράξατε ὅ,τι βούλεσθε· θὰ ὑπομείνωμεν πάντα, οὐχὶ ὅμως καὶ νὰ προσβληθῇ ἡ τιμὴ καὶ ἡ ὑπόληψις ἡμῶν. Ἐὰν προσβάλητε ἡμᾶς εἰς τὰ δύο ταῦτα σημεῖα, ἐὰν θελήσητε νὰ ταπεινώσητε ἡμᾶς, δὲν θὰ δυνηθῶμεν ν' ἀνεχθῶμεν τοῦτο καὶ θὰ διακινδυνεύσωμεν τὰ πάντα».

Ὁ πρίγκηψ Λίβεν προσεπάθει νὰ ἐνθαρρύνῃ τὸν εὐγενῆ λόρδον, ὑπισχνούμενος αὐτῷ, ὅτι ἡ διανομὴ τῆς Τουρκίας οὐδέποτε θὰ ἐπεχειρεῖτο ἄνευ τῆς συμπράξεως τῆς Ἀγγλίας (Ἔκθεσις τοῦ πρίγκηπος Λίβεν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 16|28 Αὐγούστου 1829).

Εἶνε περίεργον, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ δοὺξ τοῦ Οὐέλλιγκτων ἤλλαξε τόνον. Προσεπάθησεν ἐπὶ μίαν ὅλην ὥραν νὰ καταδείξῃ τοῖς ἀντιπροσώποις τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσσίας, ὅτι οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἔπαυσεν ὢν φίλος εἰλικρινὴς τῆς Ρωσσίας, ὅτι προσεπάθησε πάντοτε ν' ἀρέσῃ τῷ κυρίῳ αὐτῶν καὶ ὅτι κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως ἐνθαρρύνῃ τὴν δημοσίαν γνώμην ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὸν ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον. Ἔκρινε εὔλογον ν' ἀναμνήσῃ, ὅτι ὑπὸ τὴν ἰδιότητα τοῦ εἰλικρινεστάτου φίλου τῆς Ρωσσίας ὑπέγραψε τὸ πρωτόκολλον τῆς Πετρουπόλεως, ὅπερ ἀπετέλει τὴν πρώτην βάσιν τῆς μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Ἀγγλίας συμμαχίας. Καταστὰς πρωθυπουργὸς συνέλαβεν εὐθὺς τὸ σχέδιον τῆς ἐκτελέσεως τῆς συνθήκης τοῦ Ἰουλίου. Ἐκραγέντος τοῦ μεταξὺ Ρωσσίας καὶ τῆς Πύλης πολέμου, ἡ προσωπικὴ αὐτοῦ θέσις κατέστη λίαν ἐπικίνδυνος. Ὁ ἀποκλεισμὸς τῶν Δαρδανελλίων καὶ τῆς Αἴνου

ὑπῆρξε πηγὴ μεγάλης ἀγανακτήσεως τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ, τῆς Ἀγγλίας ἑτοίμης οὔσης νὰ ἐγερθῇ κατὰ τῆς Ρωσσίας καὶ κηρύξῃ τὸν πόλεμον. Ἀντὶ νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὸ φιλοπόλεμον τοῦτο πνεῦμα τοῦ ἔθνους, προσεπάθησε νὰ κατευνάσῃ αὐτό. Οἱ ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ λόγοι του οὐδὲν περιεῖχον τὸ ἐχθρικὸν κατὰ τῆς Ρωσσίας. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ παρὰ τῇ αὐλῇ τῆς Πετρουπόλεως πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας ὡμίλει ἀενάως ἐν ταῖς ἐκθέσεσιν αὐτοῦ περὶ τοῦ μεγάλου ἐρεθισμοῦ τοῦ αὐτοκράτορος ἐναντίον αὐτοῦ. Πόθεν προέρχονται ἅπασαι αὗται αἱ ἀδικίαι ; ἠρώτα μετὰ θλίψεως ὁ δοὺξ Οὐέλλιγκτων.

* *
*

Ἡ συνθήκη τῆς Ἀδριανουπόλεως.— Ὁ ἐρεθισμὸς τῆς Ἀγγλίας.— Ἡ Ρωσσία ζητοῦσα Ἄρταν καὶ Βόλον διὰ τὴν Ἑλλάδα.— Οἱ φόβοι τῶν Ἄγγλων πολιτικῶν περὶ ἀναβάσεως τοῦ κόμητος Καποδιστρίου εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ πρίγκηψ Λίβεν καὶ ὁ κόμης Ματούτζεβικ ἀνεγνώρισαν, καὶ εὐλόγως, ὅτι ἦτο ἄκαιρον νὰ καταπολεμήσωσι τὸν πρόεδρον τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου καὶ καταδείξωσιν αὐτῷ διὰ θετικῶν γεγονότων τὴν προμεμελετημένην ἔχθραν τῆς πολιτικῆς του πρὸς τὴν Ρωσσίαν. Περιωρίσθησαν εἰς τὸ νὰ ἐκφράσωσι τὴν εὐαρέσκειάν των, ἰδόντων, ὅτι ὁ δοὺξ Οὐέλλιγκτων ἦτο διατεθειμένος νὰ διατηρήσῃ ἐν τῷ μέλλοντι φιλικωτάτας σχέσεις μετὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς Κυβερνήσεως.

Ἰδιαιτέρα περίπτωσις δέον νὰ σημειωθῇ ἐνταῦθα. Κατὰ τὰς διαχύσεις ταύτας, ὁ δοὺξ Οὐέλλιγκτων εὕρισκεν ὅλως φυσικόν, ἵνα ἐν τῇ ἐπομένῃ συνθήκῃ μετὰ τῆς Πύλης ἡ Ρωσσία ἐπιβάλῃ ταύτῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου τοῦ 1827 ὡς καὶ τὴν τοῦ πρωτοκόλλου τοῦ Μαρτίου 1829. Ἐξέφρασε μόνον τὸν πόθον, ἵνα τὸ πρωτόκολλον τοῦτο καταστῇ ὑποχρεωτικὸν τῇ Πύλῃ «ἐν πᾶσιν αὐτοῦ τοῖς κεφαλαίοις».

«Αἱ γνῶμαί μου— ἔλεγεν ὁ δοὺξ Οὐέλλιγκτων— δὲν μεταβάλλονται· σκέπτομαι πάντοτε, ὅτι ὀφείλομεν νὰ περιορισθῶμεν ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἐν ταῖς Κυκλάσι νήσοις, ἀλλ' ἂν ὁ αὐτοκράτωρ ἐπιμένῃ ἐν ταῖς ἰδέαις αὐτοῦ περὶ Βόλου καὶ Ἄρτης τὰ πράγματα προὐχώρησαν εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε νὰ μὴ δυνάμεθα πλέον νὰ διατυπώσωμεν ἐπὶ τούτῳ παρατήρησιν. Ἐκεῖνο, ὅπερ ζητῶ εἶνε τὸ ἑξῆς : ὁ αὐτοκράτωρ νὰ ἐπιβάλῃ τοῖς Τούρκοις τὸ πρωτόκολλον τῆς 22 Μαρτίου, νὰ ἐπιβάλῃ δ' αὐτὸ ἐν τῷ ὅλῳ καὶ οὐχὶ ἐν μέρει· ὁ κόμης Καποδίστριας νὰ μὴ καταστῇ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος, μηδὲ νὰ εὐνοηθῶσιν ἐν ταύτῃ αἱ ἐπαναστατικαὶ ἐπιρροαί, διότι ἴσως εἶμαι μισητὸς ἐξ ἄλλης ἀπόψεως, ἀλλ' οἱ ἐπαναστάται δὲν ἔχουσι μέγιστον ἐμοῦ ἐχθρὸν οὐδ' ἐν αὐτῇ τῇ Ρωσσίᾳ· περὶ τούτου παρακαλῶ νὰ διαβεβαιώσητε τὸν αὐτοκράτορα». (Ἔκθεσις τοῦ πρίγκηπος Λίβεν καὶ τοῦ κόμητος Ματούτζεβικ, ὑπὸ ἡμερομ. 23 Αὐγούστου (4 Σεπτεμβρίου 1829.)

Αἱ εὐμενεῖς αὗται διαθέσεις τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως δὲν διήρκεσαν πολὺν χρόνον. Ἐφ' ὅσον προσήγγιζεν ἡ προθεσμία τῆς ὑπογραφῆς τῆς συνθήκης τῆς

εἰρήνης, ἐπὶ τοσοῦτον ηὔξανεν ἐναργῶς καὶ ἡ ταραχὴ τοῦ πνεύματος τῶν Ἄγγλων ὑπουργῶν. Ὅτε ἐγνώσθη ἐν Λονδίνῳ ἡ παρὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς Κυβερνήσεως ἀνατεθεῖσα τῷ Πρώσσῳ στρατηγῷ Μοῦφφλιγκ ἀποστολή, ὁ λόρδος Ἀβερδὴν ἐξέφρασεν ἀμέσως τῷ πρίγκηπι Λίβεν τὴν λύπην αὐτοῦ, βλέποντος, ὅτι τὸ αὐτοκρατορικὸν ἀνακτοβούλιον φαίνεται ἐμφορούμενον μείζονος ἐμπιστοσύνης πρὸς ἄλλας αὐλὰς ἢ πρὸς τὴν τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου. Οἱ ὑπὸ τῆς Ρωσσίας προταθέντες τῇ Πύλῃ ὅροι τῆς εἰρήνης ἀνεκοινώθησαν ταῖς ἄλλαις αὐλαῖς, ἐνῷ τὸ ἀγγλικὸν ἀνακτοβούλιον δὲν ἔλαβεν εἰσέτι οὐδεμίαν περὶ τούτου πληροφορίαν.

Ὁ πρεσβευτὴς ἀπήντησε πονηρῶς εἰς τὴν μομφὴν ταύτην εἰπών, ὅτι πιθανῶς «ἄλλα ἀνακτοβούλια εἶχον πλείονας τίτλους ἐπὶ τῆς ἡμετέρας ἐμπιστοσύνης ἢ τὸ ἀγγλικόν».

Ἐν τούτοις ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἐπεφόρτισε τὸν ἐν Πετρουπόλει ἀντιπρόσωπον αὐτῆς, ἵνα ζητήσῃ ν' ἀνακοινωθῶσιν αὐτῷ οἱ ὅροι τῆς εἰρήνης.

Ὁ λόρδος Χεϋτέσμπονρρυ παρετήρησε τῷ κόμητι Νέσσελρωδ, ὅτι καὶ ἂν ἔτι εὕρισκε τοὺς ὅρους τούτους μετριοπαθεῖς, θὰ εἶχεν ἄδικον συμπεραίνων ἐκ τούτου, ὅτι τὴν γνώμην ταύτην συνεμερίζοντο καὶ αἱ ἄλλαι Δυνάμεις. Ἐκτὸς τούτου ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας εὕρισκεν, ὅτι ἡ Κυβέρνησίς του «ἤξιζε» τοῦ τεκμηρίου τούτου τῆς ἐμπιστοσύνης.

Ὁ κόμης Νέσσελρωδ ἀπήντησεν εἰς τὴν δήλωσιν ταύτην διὰ κατηγορηματικῆς ἀρνήσεως. Οὔτε ὁ στρατηγὸς Μοῦφφλιγκ, οὔτε οἱαδήποτε ἄλλη ξένη Κυβέρνησις γινώσκουσι τοὺς ὅρους, οὓς ὁ αὐτοκράτωρ διανοεῖται νὰ ἐπιβάλῃ τῇ Πύλῃ, «καθ' ὅσον τὸ σύστημα, ὅ περ ἠκολουθήσαμεν ἐν τοῖς ζητήμασι τῆς Ἀνατολῆς ἀποκλείει πᾶσαν ξένην ἐπέμβασιν εἰς τὰς πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην διαφορὰς ἡμῶν. Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἐνεστῶτος πολέμου, ἅπασαι αἱ δηλώσεις ἡμῶν, ἅπασαι αἱ ἀνακοινώσεις, αἱ διαμειφθεῖσαι μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν ἡμετέρων συμμάχων ἐπὶ τῶν αἰτίων καὶ τοῦ ἀντικειμένου τοῦ πολέμου τούτου, ἐβασίζοντο ἀναλλοιώτως ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς». Ἡ πρὸς τὴν Ἀγγλίαν ἀνακοίνωσις τῶν ὅρων τῆς μετὰ τῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως συνθήκης, θὰ ἰσοδυνάμει πρὸς πρόσκλησιν, ἀπευθυνομένην πρὸς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπως ἐπέμβῃ αὕτη μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Πύλης.

Ἡ αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις περιωρίσθη εἰς τὸ νὰ συστήσῃ τοῖς ἐν Λονδίνῳ ἀντιπροσώποις αὐτῆς, ἵνα ἐπιμείνωσιν ἀπολύτως εἰς τὰ σύνορα τοῦ Βόλου καὶ τῆς Ἄρτης διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ἐκ μέρους τῆς Πύλης παραδοχὴν τοῦ πρωτοκόλλου τοῦ Μαρτίου. Συνήνει ἐπίσης εἰς τὸ νὰ κηρυχθῇ ἡ πλήρης ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐξεπλήττετο διὰ τοὺς φόβους τοῦ δουκὸς Οὐέλλιγκτων, φανταζομένου τὸν κόμητα Καποδίστριαν ἀνερχόμενον εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος, ἰδίως ἀφοῦ ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος, ὅστις ἐδήλωσεν, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος ἔδει νὰ ἐκλεγῇ μεταξὺ τῶν μοναρχικῶν οἴκων τῶν Κρατῶν τῆς Εὐρώπης, ἀποκλειομένης τῆς Ρωσσίας. (Διακοινώσεις τοῦ κόμητος Νέσ-

σερωδ πρὸς τὸν πρίγκηπα Λίβεν ὑπὸ ἡμερ. 30 Αὐγούστου (11 Σεπτεμβρίου) καὶ 8)20 Σεπτεμβρίου 1829).

Ὅτε δὲ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1829 ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἔλαβεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως θετικὰς πληροφορίας περὶ τῶν δρων τῆς εἰρήνης, δὲν ἔπαυεν ἐπαναλαμβάνουσα διὰ τοῦ στόματος τοῦ λόρδου Ἀβερδὴν, ὅτι «θανάσιμον τραῦμα» κατηνέχθη τῷ ὀθωμανικῷ Κράτει καὶ ὅτι δὲν θὰ δυνηθῇ τοῦτο νὰ φυτοζωήσῃ ἢ ἐπὶ βραχὺν χρόνον, μεθ' ὃ θ' ἀποσυντεθῇ ὁριστικῶς».

Ἐπὶ τέλους, τῇ 7 Ὀκτωβρίου οἱ ἐν Λονδίνῳ ἔλαβον τὸν κείμενον τῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως. Τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον συνεκλήθη ἀμέσως, ὅπως μελετήσῃ τὴν συνθήκην ταύτην. Κατ' ἀκολουθίαν τῆς συνδιασκέψεως ταύτης, ὁ λόρδος Ἀβερδὴν ἐδήλωσεν ἅπαξ ἔτι τῷ πρίγκηπι Λίβεν, ὅτι τὸ ὀθωμανικὸν Κράτος «δὲν ὑπῆρχε πλέον», ὅτι εὑρίσκεται «ὑπὸ τοὺς πόδας τῆς Ρωσσίας» καὶ ὅτι ἂν οὗτος «ἦτο ἐχθρὸς τῆς Ρωσσίας», θὰ προὐτίμα τὴν ὑπὸ τῆς Δυνάμεως ταύτης ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀντὶ τῆς ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Δίμπιτς ἐπιβληθείσης εἰρήνης. Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ εὐγενοῦς λόρδου, πλήρης συμφωνία μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Ἀγγλίας καθίστατο κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν ὥραν εἴπερ ποτε ἀναγκαία. Δυστυχῶς ὅμως ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἐργάζεται κατὰ τρόπον, καθιστῶντα ἀδύνατον πᾶσαν ἐγκάρδιον προσέγγισιν ἀνὰ μέσον τῶν δύο Δυνάμεων. Τὸ ἀγγλικὸ ἀνακτοβούλιον ἐπέδωκεν ἐν Πετρουπόλει ρητὴν διαμαρτυρίαν κατὰ τῶν κυριωτέρων ὅρων τῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὴν Τουρκίαν, κατεστραμμένην ἤδη καὶ ἡττημένην, ν' ἀθετήσῃ τὸ διπλωματικὸν ἔγγραφον, ὅ περ πρὸ ὀλίγου ὑπέγραφε.

Τὸ ἀνακτοβούλιον τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου ἐδήλου κατηγορηματικῶς, ὅτι ἐθεώρει τὸ 10ον ἄρθρον τῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως, δι' οὗ ἡ Τουρκία ὑπεχρεοῦτο νὰ προσχωρήσῃ εἰς τὴν συνθήκην τοῦ Λονδίνου τοῦ 1827 καὶ ἐκτελέσῃ τὸ πρωτόκολλον τοῦ Μαρτίου 1829, ὡς ἄμεσον «ὕβριν» κατὰ τῆς Ἀγγλίας. «Ὁ ἐμπρησμὸς καὶ ἡ ἅλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως—ἐβεβαίου ὁ δοὺξ Οὐέλιγκτων—θὰ ἐτάραττον χιλιάκις ὀλιγώτερον τὴν ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν ἢ τὸ τοιοῦτο ἀποτέλεσμα».

Ὁ ἐρεθισμὸς τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως κατὰ τῆς Ρωσσίας ἐπετείνετο ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν κατ' ἐναργῆ τρόπον. Ὁ πρίγκηψ Λίβεν καὶ ὁ κόμης Ματούτζεβικ ἀντήλλαξαν μετὰ τοῦ δουκὸς Οὐέλλιγκτων καὶ τοῦ λόρδου Ἀβερδὴν ἐξηγήσεις τόσῳ δριμείας, ὥστε ἀνέμενον καθημερινῶς τὴν ἐπιστροφὴν τῶν διαπιστευτηρίων των, ἢ εὑρίσκοντο εἰς τὴν ἀνάγκην ν' ἀπαιτήσωσιν αὐτοὶ οὗτοι τὴν ἀνάκλησίν των καὶ ἐγκαταλίπωσι τὴν Ἀγγλίαν. Διερωτᾷ τις τί ἠδύνατο νὰ αἰτιολογήσῃ τὸν κατὰ τοῦ 10ου ὅρου τῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐρεθισμὸν τοῦτον τῆς ἀγγλικῆς Κμβερνήσεως; Οἱ αὐτοὶ Ἄγγλοι «δυσμενεῖς καὶ χρῄζοντες οἴκτου» κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ πρίγκηπος Λίβεν, εὕρισκον δλως φυσικὸν

μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς ὑπογραφῆς τῆς εἰρήνης, ἵνα ἡ Ρωσσία ἐπιβάλλῃ τῇ Πύλῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου καὶ τοῦ πρωτοκόλλου τοῦ Μαρτίου. Ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις δὲν εἶχεν ἆρά γε λόγους νὰ συγχαρῇ ἑαυτῇ, βλέπουσα ἐπὶ τέλους τὴν Πύλην συμμορφουμένην πρὸς τὰς εὐχὰς τῆς συνδιασκέψεως τοῦ Λονδίνου καὶ τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα εὑρισκόμενον ἐν πλήρει ὁδῷ, ἀγούσῃ εἰς εὐάρεστον λύσιν; Ὁ λόρδος Ἀβερδὴν διεβεβαίου τὸν πρεσβευτὴν τῆς Ρωσσίας, ὅτι ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις «ἀπόφασιν εἶχε ν' ἀνεχθῇ τὰ πάντα, πλὴν τῆς αἰσχύνης». Ἐφοβεῖτο μὴ ἡ διανομὴ τῆς Τουρκίας γείνῃ ἄνευ τῆς συμπράξεως τῆς Ἀγγλίας. «Ἀλλ' ὑπῆρχε καὶ ἕτερον εἶδος αἰσχύνης—προσετίθει ὁ πρίγκηψ Λίβεν—ὅ περ τὸ ἀγγλικὸν ὑπουργεῖον ἐφοβεῖτο περισσότερον ἢ πᾶν ἄλλο· ἦτο ἡ ἁπλῆ ἐκτέλεσις τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 22 Μαρτίου διὰ τοῦ κράτους τῶν ὅπλων ἡμῶν. Ἡ ἱστορία δὲν παρουσιάζει παραδείγματα συμβιβασμοῦ, καθ' ὃν Κυβέρνησις ὁμολογεῖ μετὰ παραδόξου παρρησίας τὴν ἀδυναμίαν της, τὰ λάθη της καὶ ἰδίως τὴν κακοπιστίαν της.» Ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις διεβεβαίου ἅπαντα τὸν κόσμον, ὅτι τὸ πρωτόκολλον τοῦ Μαρτίου θὰ ἔμενε νεκρὸν γράμμα καὶ ὅτι ἐτίθετο ἤδη ἐν ἰσχύϊ ἐναντίον τῆς θελήσεώς της. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἡ ἔχθρα τοῦ δουκὸς Οὐέλλιγκτων δὲν εἶχε πλέον ὅρια. Ἅπαντες οἱ ὑπολογισμοί του ἐβασίζοντο ἐπὶ τῶν ἀτυχιῶν τῆς Ρωσσίας, «αἱ δὲ ἐπιτυχίαι ἡμῶν ἀνέτρεπον ἄρδην πάντας τοὺς ὑπολογισμούς του... Ἡ φιλαυτία του, ἐξικνουμένη μέχρι πάθους ἐτραυματίσθη καιρίως. Ἐπίστευε καὶ ἀπεπειράθη νὰ παίξῃ ἡμᾶς διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 22 Μαρτίου. Ἀλλ' ἀνεπαίχθη αὐτὸς οὗτος».

* *
*

Ἡ συνθήκη τῆς Ἀδριανουπόλεως. — Ἡ πλήρης ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ συνθήκη τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἡ ὑπὸ τῆς νικηφόρου Ρωσσίας ἐπιβληθεῖσα τῇ Πύλῃ, ἐξησφάλιζε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου τῆς ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Κάννιγκ ὑπογραφείσης, ἀλλ' ἀπεχθοῦς διὰ τὸν δοῦκα Οὐέλλιγκτων, «ἐστερέου »δ' ἐπὶ ἀκραδάντων βάσεων τὸ πολιτικὸν μέλλον τῶν Ἑλλήνων», πρὸς οὓς ὁ ἥρως τοῦ Βατερλῶ ἔτρεφε βαθεῖαν ἀπέχθειαν. Ἦτο πρόδηλον, ὅτι ὁ δοὺξ Οὐέλλιγκτων δὲν ἠδύνατο ν' ἀποκρύψῃ τὸ μῖσός του, οἱ δὲ δύο ἀντιπρόσωποι τῆς αὐτοκρατορικῆς Κυβερνήσεως, ὤφειλον ν' ἀναμένωσι διακοπὴν σχέσεων μεταξὺ Ρωσίας καὶ Ἀγγλία.

Ὑπῆρχεν ἄλλως τε καὶ ἕτερος λόγος ἐν τῷ ἐρεθισμῷ τούτῳ τοῦ δουκὸς Οὐέλλιγκτων. Ἡ ἐξωτερικὴ αὐτοῦ πολιτικὴ ἦτο ἀντικείμενον βιαίων ἐπιθέσεων ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ ἐκ μέρους τῆς ἀντιπολιτεύσεως, ἀριθμούσης ἐν ταῖς τάξεσιν αὐτῆς πολιτικοὺς ἄνδρας, ὡς τὸν λόρδον Γκρέϋ καὶ τὸν νεαρὸν λόρδον Πάλμεστρων, περιώνυμον ἤδη ἐπὶ εὐγλωττίᾳ. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἀπήγγειλε κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1829 ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων λόγον, ἐπὶ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τοῦ ὑπουργείου τῶν Τόρεϋ ἐν τῷ ἑλληνικῷ ζητήματι,—λόγον, ὅστις θὰ μείνῃ ἐν τοῖς κοινοβου-

λευτικοῖς χρονικοῖς ἀριστούργημα εὐγλωττίας.—Ἐν τῷ λόγῳ του τούτῳ ὁ λόρδος Πάλμερστων ἀνέπτυσε τὴν ἀκαταμάχητον γνώμην, ὅτι ὁ ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος δὲν θὰ ἐξερρήγνυτο βεβαίως, ἂν ἡ Ἀγγλία ἐπέμενεν αὐστηρῶς ἐπὶ τῆς ἐκτελέσεως τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου τοῦ 1827. Ἡ πολιτικὴ τῆς Ἀγγλίας μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὑπῆρξε πολιτικὴ ὑπερασπίσεως τῶν ἐλευθεριῶν τῶν λαῶν. Μέχρι τῆς εἰσόδου τοῦ δουκὸς τοῦ Οὐέλλικτων εἰς τὸ ὑπουργεῖο —ἔλεγεν ὁ λόρδος Πάλμερστων—ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἦτο ἀνεγνωρισμένη ὡς ὑπερασπιστὴς τῆς ἀτομικῆς καὶ πολιτικῆς ἐλευθερίας, ὡς προστάτις τῶν καταδυναστευομένων καὶ ὁ κῆρυξ τῆς προόδου ἐν τῇ πολιτικῇ. Ἅπασα ἡ Εὐρώπη ἦτο πεπεισμένη, ὅτι οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες τῆς Ἀγγλίας ἐνεπ έοντο ὑπὸ τῆς ἑξῆς ἀληθείας, ὅτι τ' ἀληθῆ συμφέροντα καὶ ἡ ἐπιρροὴ τῆν Ἀγγλίας ἀπήτουν, ἵνα ἡ ἐλευθερία καὶ ὁ πολιτισμὸς ἀναπτυχθῶσι καὶ ἐπικρατήσωσιν. Ἤδη ὅμως συμβαίνει τὸ ἐναντίον, ἕνεκα τῆς πολιτικῆς τοῦ δουκὸς Οὐέλλιγκτων, ἡ Ἀγγλία κατέστη πανταχοῦ ὁ ὑπερασπιστὴς τοῦ δεσποτισμοῦ καὶ ὁ ἐχθρὸς πάσης ἀτομικῆς καὶ πολιτικῆς ἐλευθερίας.

Ὁ λόγος τοῦ λόρδου Παλμερστων ἐνεποίησεν ἰσχυροτάτην ἐντύπωσιν παρὰ τῇ ἀγγλικῇ κοινωνίᾳ καὶ ἀνύψωσεν ἀμέσως τον νεκρον ῥήτορα εἰς τὴν πρώτην τάξιν τῶν πολιτικῶν τῆς χώρας του. Καὶ αὐτὸ τὸ ὑπὸ τὸν δοῦκα Οὐέλλιγκτων ὑπουργεῖον δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ συγκινηθῇ καὶ φοβηθῇ ὡς πρὸς τὸ μέλλον, ὅ περ ἐπεφυλάσσετο αὐτῷ. Ἐννοεῖται, ὅτι ἡ συνθήκη τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐδέησε νὰ συντελέσῃ εἰς ἐπίτασιν τοῦ κατὰ τῆς πολιτικῆς τοῦ δουκὸς Οὐέλλιγκτων γενικοῦ ἐρεθισμοῦ τῆς δημοσίας γνώμης καὶ δώσῃ εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν ἰσχυρότατον ὅπλον διὰ προσβολὰς δεδικαιολογημένας.

Αἱ περιπτώσεις αὗται ἀρκοῦσι νὰ ἐξηγήσωσι τὰς προσπαθείας τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως, ὅπως πείσῃ τὴν Πύλην ν' ἀρνηθῇ τὴν συναίνεσίν της εἰς τὴν ἐν τῇ συνθήκῃ τῆς Ἀδριανουπόλεως εἰσαγωγὴν ἄρθρων, ἀναφερομένων εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἔλαβε κατὰ τὴν τελευταίαν στιγμὴν τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Γάλλου πρεσβευτοῦ τοῦ νὰ συνενωθῇ μετὰ του Ἄγγλου συναδέλφου του, ὅπως πείσωσιν ἀμφότεροι τὸν Ρῶσσον στρατηγὸν Δίμπιτς, νὰ μὴ εἰσαγάγῃ εἰς τὸ ἔγγραφον τῆς εἰρήνης ἄρθρα, ἀφορῶντα εἰς τὴν συνθήκην τοῦ Λονδίνου. Ἀλλ' ὁ ρῶσσος στρατάρχης ἀπέρριψε κατηγορηματικῶς τὰς ἀξιώσεις ταύτα, ἐπὶ τούτῳ δ' ἐπεδοκιμάσθη πληρέστατα ὑπὸ τῆς κυβερνήσεώς του. Ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος ἔκρινεν ἀπολύτως ἀναγκαῖον νὰ περατώσῃ ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ δυνατοῦ τὴν ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν κατὰ τὴν συνομολόγησιν τῆς μετὰ τῆς Πύλης εἰρήνης.

Ὅταν ἀναλογισθῇ τις—ἔγραφεν ὁ κόμης Νέσσελρωδ (1 Ὀκτωβρίου 1827)—πόσον αἱ ὑποθέσεις τῆς Ἑλλάδος ἐπέδρασαν ἐπὶ τὰς ἀμέσους σχέσεις ἡμῶν μετὰ τῆς Πύλης, θὰ παραδεχθῇ ἀφεύκτως, ὅτι αἱ ὑποθέσεις αὗται δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ μείνωσιν ἐκκρεμεῖς, χωρὶς νὰ προκαλέσωσιν ἐντὸς ὀλίγου νέας περιπλοκάς. Δὲν πιστεύομεν πράγματι, ὅτι, ἐξαναγκάζοντες τὴν Πύλην νὰ παραδεχθῇ πρᾶξιν ἀποφασισθεῖσαν

ὑπὸ τῶν τριῶν Δυνάμεων καὶ προταθεῖσαν ἐν ὀνόματι αὐτῶν τῇ Πύλῃ, ὅπως δεχθῇ αὐτήν, παρέχομεν, εἴτε εἰς τὸ βρεττανικὸν ἀνακτοβούλιον, εἴτε εἰς τὸ τοῦ Κεραμεικοῦ πραγματικοὺς λόγους δυσαρεσκείας.

Ἰδοὺ διατί ἡ αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις ἀπέρριψε τὸν ἰσχυρισμὸν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτῶν Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, ὅτι τὸ 10ον ἄρθρον τῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως εἶνε ἐναντίον πρὸς τὸ πρωτόκολλον τοῦ Μαρτίου. Αἱ τρεῖς Δυνάμεις, ἐπιθεῖσαι τὴν ὑπογραφήν των ἐπὶ τοῦ ἐγγράφου τούτου, εἶχον ἀπόφασιν ταὐτοχρόνως ν' ἀφιερώσωσι πάσας αὐτῶν τὰς προσπαθείας, ὅπως ἐπιβάλωσιν αὐτὸ πρὸς παραδοχὴν τῇ Πύλῃ, δὲν περιέχει δὲ τοῦτο ὅρους, ἀποκλείοντας τὴν χρῆσιν ἐνόπλου δυνάμεως πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἀποτελέσματος τούτου. Αἱ διατάξεις τοῦ πρωτοκόλλου τοῦ Μαρτίου κατέστησαν ἆρά γε ὀλιγώτερον ἐπίκαιροι καὶ εὔλογοι, μόνον καὶ μόνον, διότι ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῶν ἐξησφαλίσθη νῦν διὰ τῶν θριάμβων τῆς Ρωσσίας; Ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος δὲν φέρεται ὡς πιστὸς σύμμαχος χρησιμοποιῶν τὰς νίκας του πρὸς ἐκτέλεσιν ἀποφάσεων, ἀπὸ κοινοῦ ληφθεισῶν μετὰ τῶν δύο ἄλλων συνυπογραψάντων τὸ ἔγγραφον συμμάχων. Δὲν ζητεῖ παρὰ τῆς Πύλης ἢ εἰλικρινῆ καὶ τελείαν προσχώρησιν εἰς τὸ πρωτόκολλον τῆς 22 Μαρτίου, παρέχων οὕτω τοῖς συμμάχοις αὐτοῦ δικαίαν ἱκανοποίησιν διὰ τὴν προσγενομένην εἰς τὰ πρῶτα αὐτῶν διαβήματα περιφρονητικὴν ὑποδοχήν. Τὰ ἐπιχειρήματα ταῦτα ἦσαν ὅλως ἀκαταμάχητα, δὲν ἦτο δὲ δυνατὸν νὰ μὴ πείσωσιν αὐτοὺς τοὺς Ἄγγλους ὑπουργούς. Ὁ δοὺξ Οὐέλλιγκτων οὐδόλως ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ ἄνευ σοβαροῦ λόγου ρῆξιν πρὸς τὴν Ρωσσίαν, καθ' ἣν ὥραν μάλιστα τὴν προσοχὴν αὐτοῦ ἀπερρόφων αἱ ἐν Ἰρλανδίᾳ ταραχαὶ τοῦ Ὁ Κόννολ καὶ αἱ ἐσωτερικαὶ ὑποθέσεις τῆς Ἀγγλίας.

Ὁ λόρδος Ἀβερδὴν ὡμολόγησε τῷ πρίγκηπι Λίβεν, ὅτι ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις θὰ περιωρίζετο πρὸς στιγμὴν εἰς διαμαρτυρίαν κατὰ τοῦ 10ου ἄρθρου τῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως.

Διερωτᾷ τις νῦν, πρὸς τί ἡ διαμαρτυρία αὕτη, ἀφοῦ ἡ Ἀγγλία δὲν εἶνε διατεθειμένη νὰ ὑποστηρίξῃ αὐτὴν διὰ πάντων τῶν στρατιωτικῶν μέσων, ἅτινα ἔχει εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῆς;

Τὸ ἀναποφάσιστον τοῦτο τῆς ἀγγλικῆς κυβερνήσεως ἐνεθάρρυνε τοὺς δύο παρὰ τῇ αὐλῇ τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου ἀντιπροσώπους τῆς Ρωσσίας. Διεβεβαίωσαν οὗτοι τὴν Κυβέρνησιν αὐτῶν, ὅτι ἡ Ἀγγλία δὲν θὰ ρίψῃ τὸν κῦβον, ἐπιχειροῦσα πόλεμον. Ὁπωσδήποτε ὅμως θὰ ἦτο εὐκταῖον νὰ πεισθῇ ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις, ἵνα δεχθῇ τὴν νέαν κατάστασιν τῶν πραγμάτων, τὴν ἐν Ἀνατολῇ δημιουργηθεῖσαν, κατ' ἀκολουθίαν τῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ἐπεβάλλετο μάλιστα διὰ τοὺς δυστυχεῖς Ἕλληνας, ὅπως ἡ Ἀγλία παύσῃ ἐχθαίρουσα αὐτοὺς καὶ δειχθῇ μᾶλλον δικαία πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος.

Συνεφώνησαν λοιπὸν οἱ δύο ἀντιπρόσωποι νὰ προτείνωσι τῇ ἀγγλικῇ κυβερνήσει τὸν ἑπόμενον συνδυασμόν, χωρὶς ν' ἀναμείνωσιν ὁδηγίας ἐκ Πετρουπόλεως: νὰ κη-

ρύξωσι τὴν πλήρη ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος ἀπέναντι τῆς Πύλης, νὰ περιορίσωσι τὰ ὅριά της, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 22 Μαρτίου ὁριζόμενα καὶ ν' ἀνακοινώσωσι τῇ ὀθωμανικῇ κυβερνήσει διὰ ταυτοσήμου νότας τὴν ἀπόφασιν ταύτην τῶν τριῶν συμμάχων Δυνάμεων. Ὁ συνδυασμὸς οὗτος, καίπερ συνᾴδων πρὸς τὸ 10ον ἄρθρον τῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἐδιδέ πως ἱκανοποίησιν τῇ ἀγγλικῇ κυβερνήσει, ἥτις ἐθεώρει ἑαυτὴν ζημιουμένην ὑπὸ τοῦ ὅρου τούτου. Ἡ πλήρης ἄλλως τε ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος ἐφαίνετο εἰς τοὺς δύο Ρώσσους ἀντιπροσώπους τόσῳ σπουδαῖον ὠφέλημα, ὥστε οἱ Ἕλληνες ἠδύναντο χάριν τοῦ ἀποτελέσματος τούτου νὰ θυσιάσωσι τμήματά τινα ἐδάφους, ἅπερ παρεχώρει αὐτοῖς τὸ πρωτόκολλον τοῦ Μαρτίου. Τὸ σχέδιον τῆς ἐπὶ τούτῳ ἀνακοινώσεως, ὅ περ ἔμελλε νὰ ἐπιδοθῇ τῇ Πύλῃ, ἔδει νὰ δώσῃ ἱκανοποίησιν εἰς τὴν φιλαυτίαν τῆς Ἀγγλίας. Δι' αὐτοῦ ἐφαίνετο, ὅτι ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Ἑλλάδος ἐδημιουργεῖτο οὐχὶ ὑπὸ τῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἀλλ' ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας, ἐκ συμφώνου μετὰ τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Γαλλίας.

ΕΘΝΙΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΕΝ ΤΩι ΝΟΜΩι ΑΪΔΙΝΙΟΥ (1)

Ἐπὶ τῇ ἐνάρξει ἔργου ὄντως ἐθνωφελοῦς, οἷον τὸ συγκληθὲν Πανελλήνιον Ἐκπαιδευτικὸν Συνέδριον καὶ τὰ προσκομιζόμενα διὰ τὴν ἡμετέραν πτωχὴν ἐκπαίδευσιν ψιχία δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσι περιττά, ἕκαστος δὲ κατὰ τὸ μέτρον τῶν ἰδίων δυνάμεων ὀφείλει νὰ συμβάλῃ πρὸς ὅσον οἷόν τε εὐρυτέραν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τοῦ Συνεδρίου τούτου.

Εἰς ἄλλους, εἰδικῶς μελετήσαντας τὰ θέματα, περὶ ὧν πρωτίστως ἐμερίμνησε τὸ Συνέδριον τοῦτο καὶ κεκτημένους τὰ ἐπιστημονικὰ ἐφόδια, ἐναπόκειται νὰ καθορίσωσι καὶ τὸν τρόπον τῆς διδασκαλίας τῶν ἡμετέρων παίδων καὶ τὰ πρόσφορα μέτρα καὶ μέσα πρὸς βελτίωσιν τῆς ἐν γένει παιδεύσεως.

Ἀλλὰ καὶ οἱ μὴ εἰδικῶς ἀσχοληθέντες ἐν τῇ παιδαγωγικῇ ἐπιστήμῃ δύνανται ἐν σημείοις, ἅτινα ὑποπίπτουσιν εἰς τὴν ἀντίληψιν αὐτῶν νὰ βοηθήσωσι τὸ ἔργον τῶν εἰς τοῦτο προωρισμένων ἢ ὑποδεικνύοντες διὰ τῆς πείρας τὰς ἀνάγκας τῆς ἑλληνικῆς νεολαίας ἢ ἐξεικονίζοντες διὰ πραγμάτων τὴν κατάστασιν, εἰς ἣν εὑρίσκεται ἡ παρ' ἡμῖν κατωτάτη καὶ μέση ἐκπαίδευσις.

Τοῦτον τουλάχιστον νομίζω, ὅτι ἔχουσι τὸν προορισμὸν οἱ μὴ εἰδικῶς σπουδά-

(1) Ἔκθεσις ὑποβληθεῖσα εἰς τὸ Πανελλήνιον Ἐκπαιδευτικὸν Συνέδριον.

σαντες τὰ τῆς παιδαγωγίας καὶ μὴ καταρτισθέντες ἐν τῇ σοβαρᾷ ἐπιστήμῃ τῆς διαπλάσεως καὶ διαμορφώσεως τοῦ παιδικοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ παιδικοῦ νοῦ.

Πᾶσα περαιτέρω πολυπραγμοσύνη αὐτῶν δύναται νὰ θεωρηθῇ παράτολμος ἢ τοὐλάχιστον ἐπανάληψις τῶν τοσάκις λεχθέντων καὶ ἐπαναλαμβανομένων, ἀλλ' οὐδέποτε ἐν τῇ πράξει ἐφαρμοζομένων, διότι ἀπότομα καὶ ἀνυπέρβλητα παρουσιάζονται καὶ πρὸ τῶν μᾶλλον αἰζοσπαστῶν τὰ φυσικὰ ἐμπόδια, καθ' ὧν ἀγωνίζεται τὸ μικρὸν ἡμῶν γένος, τὰ φυσικὰ ἐμπόδια δηλο ότι τῆς γλώσσης πρωτίστως καὶ τῆς ἐλλείψεως ἱκανῶν καὶ ἐπαρκῶν ὑλικῶν μέσων διὰ τὴν ἡμετέραν ἐκπαίδευσιν.

Οὕτω κρίνων τὰ πράγματα καὶ θελήσας ἐπ' ἐλάχιστον ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς Μικρασιάτιδος νεολαίας δὲν προσκομίζω ὑμῖν γνώμας καὶ σκέψεις περὶ μεταρρυθμίσεως τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος, ὅ περ πάντες εἰθίσθημεν νὰ κακίζωμεν, ἀλλ' οὐδεὶς ἠδυ ἤθη σαφῶς νὰ καθορίσῃ καὶ ἐμπράκτως ν' ἀντικαταστήσῃ. Εὐτυχῶς γνωμῶν καὶ σχετικῶν προτάσεων διὰ τὰς ἐπιζητουμένας τροποποιήσεις ἀφειδίαν ἔχει τὸ Συνέδριον.

Ἐγὼ περιορίζομαι νὰ φέρω ὑμῖν μόνον ἀριθμούς τινας ξηρούς, οἵτινες ὅμως ἐν τῇ ξηρότητι αὐτῶν πολλὰ δύνανται νὰ λαλήσωσι καὶ πολλὰ ἔτι νὰ ὑποδείξωσι περί τε τῆς γενομένης ἐργασίας ἐν τῇ Ἰωνίᾳ καὶ περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς βελτιώσεως αὐτῆς. Ἡ στατιστικὴ εἶνε ὁ εὐγλωττότερος διερμηνεὺς τῶν πραγμάτων καὶ καὶ εἰς τὴν σχολικὴν στατιστικὴν τῆς Σμύρνης καὶ ὅλου τοῦ νομοῦ Ἀϊδινίου νομίζω, ὅτι δύναται νὰ ἀποδοθῇ σημασία τις, διότι διὰ ταύτης συγκριτικῶς θὰ κατανοηθῇ τὸ τί γίνεται καὶ τὸ τί δέον γενέσθαι.

Τὴν ἐκπαιδευτικὴν κίνησιν τῶν ἐν τῇ Ἰωνίᾳ κυρίως ὁμογενῶν ἐβάσισα ἐπὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διαιρέσεως τῆς χώρας ταύτης, καθότι διὰ τῆς διαιρέσεως ταύτης καὶ εὐχερέστερον κατέστη τὸ ἄλλως δυσχερέστατον ἐν Ἀνατολῇ ἔργον τῆς στατιστικῆς καὶ διότι ἀπαιτεῖ τοῦτο αὐτὸ τὸ προνομιακὸν ἡμῶν καθεστώς, δι' οὗ τὸ Γένος δρᾷ ἐν ὅμως καὶ ὁλονὲν προάγεται ἐν ἐσωτερικῇ αὐτενεργείᾳ.

Ἡ ἐκπαίδευσις τῶν ὁμογενῶν ἐν Ἀνατολῇ ἐν σχέσει πρὸς τὴν διαίρεσιν εὑρίσκεται ἐν τῷ αὐτῷ σχεδὸν σημείῳ εἰς ὃ πρὸ 4—5 αἰώνων ἐν τῇ Δύσει. Ὅπως ἐκεῖ κατὰ τὸν ΙΔ' καὶ ΙΕ' αἰῶνα ἐλειτούργουν αἱ καθεδρικαὶ καὶ ἐπισκοπικαὶ λεγόμεναι σχολαὶ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῶν ἀρχιεπισκόπων καὶ ἐπισκόπων, οὕτω καὶ σήμερον ὁλόκληρος ἡ ἐκπαίδευσις τῆς ἑλληνικῆς νεολαίας εὑρίσκεται νόμῳ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῶν μητροπολιτῶν καὶ τῶν ἐπισκόπων.

Διὰ τοῦ ἐνισχυθέντος καὶ ἐνισχυομένου προνομιακοῦ καθεστῶτος τοῦ ἐν Τουρκίᾳ Γένους τὸ Οἰκουμενικὸν ἡμῶν Πατριαρχεῖον ἀναγνωρίζεται παρὰ τῆς Αὐτοκρατορικῆς Κυβερνήσεως ὡς μόνον δικαιοῦχον καὶ ὑπεύθυνον ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας διὰ τὰς ὀρθοδόξους δημοσίας σχολάς, οἱ δὲ κατὰ τόπους Ἀρχιερεῖς μετὰ

τῶν συμβουλίων αὐτῶν ὡς πραγματικοὶ ἐπόπται καὶ προστᾶται πάσης τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως τῶν ὁμογενῶν.

Οὕτω ἐκ τοῦ προνομιακοῦ καθεστῶτος ὅτε Πατριάρχης καὶ οἱ λοιποὶ Ἀρχιερεῖς ἀρύονται ἐκτὸς τῶν πνευματικῶν δικαιώματα καὶ διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν, ἅτινα πάντες οἱ φιλογενῶς καὶ θετικῶς σκεπτόμενοι ὀφείλουσι νὰ ἐνισχύωσι.

Οὗτοι εἶνε οἱ λόγοι, δι' οὓς, διὰ τὴν στατιστικὴν τῆς ὅλης ἐκπαιδευτικῆς κινήσεως τοῦ Νομοῦ Ἀϊδινίου παρεδέχθην οὐχὶ τὴν πολιτικὴν διαίρεσιν, διότι αὕτη σχετικῶς πρὸς τὰς σχολὰς τῶν Ὀρθοδόξων εἶνε καὶ ἡ μόνη νόμιμος τῆς Ὀθωμ. Αὐτοκρατορίας διαίρεσις.

Αἱ Μητροπόλεις καὶ αἱ Ἐπισκοπαὶ τοῦ νομοῦ Ἀϊδινίου, περὶ τῶν σχολείων τῶν ὁποίων γίνεται λόγος ἐν τῇ παρούσῃ ἐκθέσει, κατέχουσι τὴν ἔκτασιν τῆς ἀρχαίας Ἰωνίας, τῆς Λυδίας, τῆς Αἰολίδος, τῆς Καρίας καὶ μέρους τῆς Φρυγίας καὶ Λυκίας.

Ὁ ὁλικὸς πληθυσμὸς τῆς ἐκτάσεως ταύτης ἀνέρχεται κατὰ τὸς ἐπισήμους στατιστικὰς εἰς 1.350.000, ἐξ ὧν 500.000 περίπου ὁμογενεῖς, ὑπαγόμενοι ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὰς ἑξῆς Μητροπόλεις :

α'.) Σμύρνης. — β'.) Ἐφέσου. — γ'.) Ἡλιουπόλεως. — δ'.) Φιλαδελφείας. — ε'.) Κρήνης. — στ'.) Ἐπισκ. Ἀνιέων.

Α'.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

Ἡ Μητρόπολις Σμύρνης περιλαμβάνει κατὰ τοὺς μετριωτέρους ὑπολογισμοὺς 151,000 ὁμογενεῖς ἅπαντας ἑλληνοφώνους καὶ συγκεντρουμένους ἐν τῇ μεγαλουπόλει τῆς Σμύρνης, ἥτις καὶ μόνη ἀποτελεῖ οὕτως εἰπεῖν ὁλόκληρον τὴν Μητρόπολιν ταύτην.

Σχεδὸν εὐθὺς μετὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν κατενοήθησαν τ' ἀγαθὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Σμύρνῃ καὶ ἀπὸ τοῦ 1708 ἡ πόλις αὕτη ἀριθμεῖ τὸ πρῶτον αὐτῆς σχολεῖον ὑπὸ τὸν Διαμαντὴν τὸν Ρύσιον, τὸν πάππον τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ.

Ἀλλ' ἡ ἵδρυσις τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς κατὰ τὸ 1733 ἀποτελεῖ τὴν πραγματικὴν ἀφετηρίαν τῆς προόδου τῶν γραμμάτων, διότι τὸ μέγα τοῦτο ἐκπαιδευτήριον συνεκέντρου ἐπὶ αἰῶνας τὴν ἱστορίαν ὅλης τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν τῇ Ἰωνίᾳ. Σχετικὸς πίναξ, καταρτισθεὶς ὑφ' ἡμῶν, καταδεικνύει τὴν ἐν διαστήματι 50ετίας γενομένην αὔξησιν τῶν τε μαθητῶν καὶ τῶν διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν δαπανωμένων ποσῶν. Ἀνερχόμενοι εἰς τὴν πρὸ τοῦ 1821 ἐποχὴν καθορῶμεν ἐκ τῶν σωζομένων ἐγγράφων, ὅτι οἱ ὅλοι ἐκπαιδευόμενοι δὲν ἀνήρχοντο εἰς 100, οἱ δὲ διδάσκοντες εἰς πλείονας τῶν 4—5.

Καὶ ὅταν λέγομεν Εὐαγγ. Σχολὴν ἐννοοῦμεν ὅλην τὴν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐν τῇ Ἰωνίᾳ ἐκπαίδευσιν, διότι, μέχρι τοῦ 1836 οὐδὲν ἄλλο ἐκπαιδευτήριον ἀρρένων ἢ θηλέων ὑπῆρχεν ἐν Ἀνατολῇ, ἐκτὸς τοῦ κατ' ἀρχὰς ἀνταγωνισθέντος,

ἀλλ' εἶτα συγχωνευθέντος ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ Σχολῇ φιλολογικοῦ Γυμνασίου Σμύρνης.

Εὐτυχῶς κατὰ τὴν τελευταίαν 50ετίαν ἀληθῆ ἅλματα καταδεικνύει ἡ στατιστική, ὅτι ἐποιήσατο ἡ ἑλληνικὴ Ἐκπαίδευσις ἐν τῇ Μητροπόλει Σμύρνης, ἥτις ἀριθμεῖ μαθητεύοντας ἐν ὅλῳ 11,706, καθηγητὰς καὶ διδασκάλους 222 καὶ ἥτις δαπανᾷ διὰ τὰ δημόσια ἐκπαιδευτήρια ἄνω τῶν 205,739 φρ. χρ. ἐτησίως, διὰ πληρωμὴν τοῦ διδάσκοντος προσωπικοῦ, μὴ συνυπολογιζομένων τῶν ἄλλων δαπανῶν, ἅτινας συναπαιτεῖ ἡ κατωτέρα καὶ μέση ἡμῶν ἐκπαίδευσις.

Τὸ Γυμνάσιον τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς, ἀπὸ τοῦ 1862 ἀνεγνωρίσθη ἰσότιμον πρὸς τὰ ἐν Ἑλλάδι, ἐν αὐτῷ δὲ λειτουργοῦσι διὰ πᾶσαν τὴν ἐσωτερικὴν διοργάνωσιν οἱ νόμοι τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. Τὰ διὰ τὴν προκαταρκτικὴν ἐκπαίδευσιν χρησιμεύοντα ἐξαρτήματα τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς εἰς ἃ φοιτῶσι 1427 παῖδες, παρεδέχθησαν, ὅπως πάντα σχεδὸν τὰ ἐν Σμύρνῃ δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ προκαταρκτικὰ σχολεῖα, τὸ σύστημα τῆς εἰς διτάκτους σχολὰς διαιρέσεως, ὅ περ ἐδικαίωσεν ἐν τῇ ἐφαρμογῇ τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ προτεινομένους καὶ ἐν Ἑλλάδι λόγους.

Ἐν γένει τὸ πρὸ 200 ἐτῶν περίπου ἀρξάμενον μέγα ἔργον τῆς Εὐαγγ. Σχολῆς καθ' ἑκάστην κραταιοῦται. Ὁ ἐν αὐτῇ ἀριθμὸς τῶν μαθητευόντων ἐδεκαπλασιάσθη σχεδὸν ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς καὶ ἡ ὑπ' αὐτῆς παρεχομένη κατωτάτη καὶ μέση ἐκπαίδευσις οὐδενὸς τῶν ἄλλων ὁμογενῶν γυμνασίων καθυστερεῖ.

Ἀλλ' ἡ Εὐαγγ. Σχολὴ ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐτῆς καὶ εἰς πρόσθετον ὑποβάλλεται δαπάνην πρὸς συντήρησιν Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, Φυσιογραφικοῦ τοιούτου καὶ Βιβλιοθήκης, κεκτημένης νῦν 30.000 καὶ πλέον τόμους καὶ ὁλονὲν καταρτιζομένης καὶ βελτιουμένης.

Ἀτυχῶς ὅμως ἡ Εὐαγγ. Σχολὴ ἐλλείψει πόρων δὲν ἠδυνήθη νὰ συντηρήσῃ τὸ κατὰ τὸ 1894 συστηθὲν ἰδιαίτερον παράρτημα αὐτῆς, τῆς Ἐμπορικῆς Σχολῆς, τὸ διατηρηθὲν ἐπὶ πενταετίαν καὶ παρουσιάσαν οὐχὶ εὐκαταφρόνητα ἀποτελέσματα, διότι καὶ τὴν κλασικὴν ἐκπαίδευσιν τῶν γυμνασίων εἶχεν ἐλαφρύνῃ ἐκ τῶν ἀναγκαιοτάτων ἄλλως τε ξένων γλωσσῶν καὶ πρακτικῶν μαθημάτων καὶ πλείστους νέους παρεσκεύασεν ἀρτίως διὰ τὴν ἐμπορίαν, ἐπιτυχόντας ἀρίστας θέσεις ἐν τοῖς πρώτοις τῆς Σμύρνης ἐμπορικοῖς καὶ τραπεζιτικοῖς καταστήμασιν. Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς οἰκονομικῆς δυσχερείας ἡ πεῖρα κατέδειξεν ἡμῖν τὴν φοβερὰν σπάνιν τῶν εἰδικῶν διδασκάλων διὰ τὴν πρακτικὴν καὶ ἰδία τὴν ἐμπορικὴν ἐκπαίδευσιν, γεγονὸς ὅ περ ἀναμφιβόλως θὰ ἐπέσυρεν ἤδη τὴν προσοχὴν τῶν ἁρμοδίων ἐν τοῖς μεγάλοις ἐθνικοῖς ἡμῶν κέντροις.

Νῦν τὰς ἀνάγκας τῆς ἐμπορικῆς ἐκπαιδεύσεως ἀναπληροῖ τὸ ἄριστον Λύκειον τοῦ κ. Χρ. Ἀρώνη, δεχόμενον καὶ ἀπόρους μαθητὰς δωρεὰν τῇ συστάσει τῆς Ἐφορείας τῆς Εὐαγγ. Σχολῆς, ὡς καὶ τὸ νεώτερον αὐτοῦ, τὸ τοῦ κ. Α. Βιτάλη. Ἀλλ' εἶνε πολὺ λυπηρὸν διὰ τὸ ὁμογενὲς ἡμῶν στοιχεῖον τὸ ὅτι, ὡς ἐξηκριβώσαμεν, περὶ τοὺς 200 ἑλληνόπαιδες φοιτῶσιν εἰς ξένα προπαγανδικὰ σχολεῖα.

Λίαν εὐχάριστον γεγονὸς διὰ τὴν ὁμογενῆ ἐκπαίδευσιν τῆς Μητροπόλεως Σμύρνης εἶνε ἡ ἀπὸ 50ετίας παρατηρουμένη αὔξησις τῶν ἐνοριακῶν σχολῶν, συντηρουμένων διὰ τῶν δίσκων τῶν ἐκκλησιῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν αὐταῖς μαθητευόντων ἀνέρχεται εἰς 3340, οἱ δὲ ἐν αὐτοῖς διδάσκοντες εἰς 50 καὶ ἡ ἐτησία δαπάνη αὐτῶν εἰς 46.000 φράγκα περίπου.

Ἀλλ' ἀτυχῶς κατὰ παράβασιν ρητῆς διατάξεως τοῦ Συντάγματος τοῦ ἐν Τουρκίᾳ Γένους, ὅπερ εἶνε οἱ Ἐθνικοὶ Κανονισμοὶ τοῦ 1862, οἱ ψηφισθέντες ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ Ἐθνοσυνελεύσεως τοῦ Γένους καὶ κυρωθέντες ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου, ἐν Σμύρνῃ δὲν συνέστη ἔτι ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπή, ἵνα μετὰ τοῦ Μητροπολίτου ἐποπτεύῃ τῆς ἐκπαιδεύσεως, εἰς μόνην δὲ τὴν φιλοτιμίαν τῶν ἐνοριακῶν ἐφορειῶν καὶ τῶν διευθυνόντων τὰ ἐκπαιδευτήρια ταῦτα ὀφείλεται ἡ παρατηρουμένη πρόοδος αὐτῶν καὶ ἡ συστηματοποίησις τῆς ἐκπαιδευτικῆς ἐργασίας, ἥτις ἠδύνατο νὰ καταστῇ καὶ μᾶλλον συστηματικὴ καὶ μᾶλλον ὁμοιόμορφος, διὰ συντόνου καὶ ἁρμοδίας ἀνωτέρας ἐπιβλέψεως.

Τῆς θηλείας ἐκπαιδεύσεως προΐστανται :

1ον) Τὸ «Μέγα Κεντρικὸν Παρθεναγωγεῖον», ἀριθμοῦν 1200 μαθητρίας καὶ ἀπαιτοῦν δαπάνην 50 χιλ. φράγκων πρὸς παροχὴν τῆς κατωτάτης καὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως εἰς τὰς κόρας τῆς Σμύρνης, ἀλλὰ καὶ ταὐτοχρόνως μορφῶνον ἀρτίας διδασκαλίσσας διὰ τὰς κοινότητας τοῦ ἐσωτερικοῦ.

2ον) Τὸ «Ὁμήρειον», ὀφειλόμενον εἰς τὴν φιλομουσίαν ὀλίγων συμπολιτῶν καὶ ὑπ' αὐτῶν οἰκοδομηθὲν καὶ διατηρούμενον, ὅπως περιέλθῃ εἰς τὴν κοινότητα. Ἐν τῷ Παρθεναγωγείῳ τούτῳ ἐκπαιδεύονται αἱ κόραι τῶν ἀνωτέρων τάξεων τῆς σμυρναϊκῆς ὁμογενοῦς κοινότητος ὡς καὶ τῶν πέριξ μερῶν. Ἡ ἵδρυσίς του ἀπέβλεπεν εἰς σκοπὸν ἱερὸν καὶ ἐθνικόν. Τὴν καταπολέμησιν δηλ. τοῦ προσηλυτισμοῦ καὶ τῆς ὀθνείας ἐκπαιδεύσεως τῶν Ἑλληνίδων.

Ὁ σκοπὸς οὗτος κατὰ μέγα μέρος ἐπετεύχθη καὶ τοῦτο εἶνε ἡ μεγάλη ἠθικὴ ἱκανοποίησις τῶν ἱδρυτῶν αὐτοῦ.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ σχολικὰ οἰκοδομήματα, τὰ σχολικὰ ἔπιπλα καὶ ἐργαλεῖα ἀτυχῶς ἡ Σμύρνη δὲν δύναται νὰ ἐγκαυχηθῇ. Ἐκτὸς ὀλίγων ἐξαιρέσεων τὰ ἐνοριακὰ σχολεῖα καθυστεροῦσι κατὰ πολὺ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀπαιτουμένων ὑπὸ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς ὑγιεινῆς. Αὐτῆς τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς καὶ τοῦ Κεντρικοῦ Παρθεναγωγείου τὰ οἰκοδομήματα εἶνε ἀναχρονισμός, ἄξιος νὰ ἐπισπάσῃ τὴν προσοχὴν τῶν φιλομούσων Σμυρναίων.

Οἱ διὰ τὴν συντήρησιν τῶν Σχολείων μόνιμοι πόροι εἰσὶν ἀνεπαρκέστατοι, μόνον δὲ δι' ἑκουσίων συνεισφορῶν ἐξοικονομοῦνται αἱ πρόχειροι ἀνάγκαι. Τὸ οἰκονομικὸν ζήτημα, ὅπως καὶ εἰς τὰ κράτη, εἶνε τὸ προέχον ζήτημα καὶ διὰ τὴν σμυρναϊκὴν ἐκπαίδευσιν. Ἄνευ τῆς ἐπιλύσεως αὐτοῦ οὐδὲν γενναῖον δύναται νὰ κατορθωθῇ, καίτοι πάντες ὁμολογοῦμεν, ὅτι ἡ πόλις οἵα ἡ Σμύρνη ἔδει νὰ κέκτηται σχολεῖα, οὐχὶ μόνον μορφωτικὰ καὶ ἀρτίως κατηρτισμένα ἐν πᾶσιν, ἀλλὰ καὶ εἰδικὰ τοιαῦτα, πληροῦντα τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ νεωτέρου βίου καὶ τοῦ ἐμπορικοῦ συναγωνισμοῦ μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν συνοίκων λαῶν.

(Ἕπονται αἱ λοιπαὶ Μητροπόλεις τοῦ Νομοῦ).

Σ. Σολομωνίδης

Πίναξ Α'.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

(Νομὸς Ἀϊδινίου)

Δημόσια Ἀρρένων

Στατιστικῆς Ἐκθέσεως ὑπὸ Σωκρ. Σολομωνίδου ἀντιπροσώπου τῆς Εὐαγγελ. Σχολῆς

Αὔξων ἀριθ.	Ὄνομα Πόλεως ἢ Κώμ.	ΟΝΟΜΑ ΣΧΟΛΗΣ	Τάξεις Γυμνασίου	Ἀριθμὸς Μαθητῶν Γυμνασίου	Τάξεις Ἀστικῆς	Ἀριθμὸς Μαθητῶν Ἀστικῆς	Τάξεις Νηπιαγωγῶν	Νήπια	Ὁλικὸς Ἀριθμὸς Μαθητῶν	Ἔτος Ἱδρύσεως	Ἀριθμὸς Καθηγητῶν	Ἀριθμὸς Διδασκάλων	Ἀριθμὸς Διδασκαλισσ.	Ὁλικὸς Ἀριθμὸς Διδασκόντων	Πτυχιοῦχοι Πανεπιστημ.	ΔΑΠΑΝΗ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣ.
1	Πόλις Σμύρνης. Πληθυσμὸς 120,000 ὁμογενῶν ὡς ἔγγιστα	Εὐαγγελικὴ Σχολὴ	5	279	—	—				1733	16				7	φ.χ. 31542	Ἰσότημον πρὸς τὰ ἐν Ἑλλάδι Γυμνάσια ἀναγνωρισθὲν ὑπὸ τοῦ Ἐθν. Πανεπιστ. κατὰ τὸ 1862. Ἐκ τῶν 7 πτυχιούχ. καθηγητῶν Πανεπιστημίου οἱ 6 εἰσὶν διδάκτορες τοῦ Ἐθ. Πανεπιστημ. ὁ εἷς τῆς Λειψίας. Ἐκ τῶν διδασκάλ. εἰσὶ διδασκαλισταὶ τῶν διδασκαλείων Θεσαλονίκης καὶ Ἀθηνῶν οἱ λοιποὶ ἀπόφοιτοι Γυμνασίων.
2		» Σοφίειον	—	—	6	363				1901		8				» 13862	
3		» Φασουλᾶ	—	—	6	315	2	141		1892		8	2			» 11030	
4		» Κιουπετζόγλειον	—	—	6	319				1883		8				» 10420	
5		» Ἄνω συνοικίας	—	—	4	110				1863		3				» 3535	
6		» Ταμίου Προδρόμου	—	—	4	320			1847	1858		3		48		» 4000	
				279		1427		141	1848		16	30	2	48		φ.χ. 74389	

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

Δημόσια Ἀρρένων

(Νομὸς Ἀϊδινίου)

Αὔξων ἀριθ.	Ὄνομα Πόλεως ἢ Κώμ.	ΟΝΟΜΑ ΣΧΟΛΗΣ	Τάξεις Γυμνασίου	Ἀριθμὸς μαθητῶν Γυμνασίου	Τάξεις Ἀστικῆς	Ἀριθμὸς Μαθητῶν Ἀστικῆς	Τάξεις Νηπιαγωγ.	Νήπια	Ὁλικὸς ἀριθμὸς Μαθητευόντ.	Ἔτος Ἱδρύσεως	Ἀριθμὸς Καθηγητῶν	Ἀριθμὸς Διδασκάλων	Ἀριθμὸς Διδασκαλισσῶν	Ὁλικὸς Ἀριθμὸς Διδασκόντων	Πτυχιοῦχοι Πανεπιστημ.	ΔΑΠΑΝΗ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣ.
7		Εὐαγγελιστρίας			6	326			326	1880		6				φρ χρ. 7200	Εἷς διδασκαλιστής.
8		Ἁγίου Δημητρίου			4	260	1	40	300	1845		4	1			» 6000	
9		Ἁγίου Τρύφωνος			4	320			320	1895		3				» 4800	
10		Μειρακίων			4	70			70	1873		2				» 1400	
11		Ἁγίου Γεωργίου			4	76	2	25	101	1890		2				» 2600	
12		Ἁγίου Κωνσταντ.			3	163			163	1870		3				» 2400	Εἷς διδασκαλιστὴς Ἀθηνῶν.
13		Νεκροταφείου			3	60			60	1869		1				» 1400	
14		Ἁγίου Νικολάου			4	150			150	1873		2				» 2000	
15		Ὀρφανοτροφείου			3	27			27	1867		1				» 2000	
16		Προφήτου Ἠλιοῦ			3	41			41	1887		1				» 1000	
						1493		65	1558			25	1	26		φ. χ. 30800	

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

Πίναξ Γ'.

Δημόσια Παρθεναγωγεῖα

(Νομὸς Ἀϊδινίου)

Αὔξων ἀριθ.	Ὄνομα Πόλεως ἢ Κώμ.	ΟΝΟΜΑ ΣΧΟΛΗΣ	Τάξεις Γυμνασίου	Ἀριθμὸς Μαθητριῶν Γυμνασίου	Τάξεις Ἀστικῆς	Μαθήτριαι Ἀστικῆς	Τάξεις Νηπιαγωγ.	Νήπια	Ὁλικὸς Ἀριθμὸς Μαθητριῶν	Ἔτος Ἱδρύσεως	Ἀριθμὸς Καθηγητῶν	Ἀριθμὸς Διδασκάλων	Ἀριθμὸς Διδασκαλισσῶν	Ὁλικὸς Ἀριθμὸς Διδασκόντων	Πτυχιοῦχοι Πανεπιστημ.	ΔΑΠΑΝΗ	ΠΑΡΑΤΗΡ.
17		Κεντρ. Παρθεναγωγ.	5	135	6	717	1	100		1836	10	2	18	30	6		Ἰσότιμον τῷ Ἀρσακείῳ Ἀθηνῶν. Εἶνε τὸ ἀνώτατον δημόσιον ἐκπαιδευτήρ. τῆς θηλείας νεότητος ἐν τῇ Μικρασίᾳ
18		» Ἁγ. Πνεύματος			4	332	1	102		1850			9	9			
19		» Ἁγ. Αἰκατερίν.			4	274				1855			6	6			
20		» Κιουπετζόγλειον			3	158	1	60	1878	1888			5	5		φ.χρ. 50000	
21		Ὁμήρειον *	5	90	5	80	2	25	195	1881	6	4	15	25		» 40000	
22		Τιμίου Προδρόμου			4	70	2	240	310	1858			7	7		» 3500	
23		Ἄνω Συνοικίας			3	276			276	1823			3	3		» 2500	
24		Ἁγίου Νικολάου			2	250			250	1890			2	2		» 1800	
25		Παρθεν. Μορτακίων			2	70	1	60	130	1880			2	2		» 900	
26		» Ἁγ. Κωνσταν.			3	87	1	95	182	1870			3	3		» 1400	
27		» Νεκροταφείου			3	100	1	80	180	1869			3	3		» 2000	
28		» Ἁγ. Δημητρίου					2	134	134	1883			1	1		» 1000	
29		» Ἁγ. Γεωργίου			4	68	2	252	320	1890			4	4		» 2000	
				225		2482		1148	3855		61	6	78	100		φ.χ. 105100	

* Ἰσότιμον τῷ Ἀρσακείῳ. Συνέστη ὑπὸ ἑταιρείας Φιλομούσων. Διατηρεῖ καὶ Οἰκοτροφεῖον. Προορισμὸν ἔχει τὴν καταπολέμησιν τοῦ διὰ τῶν ξένων σχολείων διενεργουμένου προσηλυτισμοῦ καὶ τὴν παροχὴν ἑλληνοπρεποῦς ἀγωγῆς εἰς τὰς κόρας τῶν ἀνωτέρων τάξεων.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

Πίναξ Δ΄.

Ἰδιωτικὰ Ἐκπαιδευτήρια Ἀρρένων καὶ Θηλέων

(Νομὸς Ἀϊδινίου)

Αὔξων ἀριθ.	Ὄνομα πόλεως ἢ Κώμ.	ΟΝΟΜΑ ΣΧΟΛΗΣ	Τάξεις Γυμνασίου	Ἀριθμὸς μαθητῶν Γυμνασίου	Τάξεις Ἀστικῆς	Ἀριθμὸς μαθητῶν Ἀστικῆς	Τάξεις Νηπιαγωγείου	Νήπια	Ὁλικὸς ἀριθμὸς μαθητευόντων	Ἔτος ἱδρύσεως	Ἀριθμὸς Καθηγητῶν	Ἀριθμὸς Διδασκάλων	Ἀριθμὸς Διδασκαλισσῶν	Ὁλικὸς ἀριθμὸς διδασκόντων	Πτυχιοῦχοι Πανεπιστημ.	ΔΑΠΑΝΗ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
30		Ν. Ἀρώνη	3	75	6	124	1	15	214	1852	5	9		14	5	φρ. χρ. 39750	Ἡ διαίρεσις κατὰ τὸ ἐν Ἑλλάδι ἐπικρατοῦν σύστημα. Ἀπὸ τοῦ
31		Ἀλφρ. Βιτάλη	3	28	6	99	2	39	116	1897	4	12	4	20	4	» 21900	1888 προσετέθησαν 2 τάξεις ἐμπορικοῦ. Μετὰ Παρθεναγωγείου.—
32		Ἀδελφ. Νικολαΐδ.			4	40			40	1870		2		2		» 2000	Διατηρεῖ καὶ οἰκοτροφεῖον.
33		Ἑλληνικ. Παρθεναγωγεῖον	4		6		2		116	1858	4	2	4	10	4	» 15000	Ἄρρ. 38, Θήλ. 78.
34		Γ. Δαλδάκη	1	15	6	100	3	65	180	1886		3	9	12		» 18400	Μετ' Οἰκοτροφ. Ἄρρ. 85 Θήλ. 95
35		Ἀδελ. Πασχάλη	1		6		1		200	1886		5	7	12		» 8000	
36		Ἀδελφ. Λιναρδοπούλου	2	8	6	60	1	32	100	1893		6	6	12		» 5000	Μετ' Οἰκοτροφ. Ἄρρ. 17, Θήλ. 83
37		Ἀδελφ. Ζωγράφ			6	80	3	60	140	1884		2	5	7		» 4500	Ἄρρεν 65, Θήλ 75.
38		Ἀδελφ. Φαρδούλη			6	80	3	48	128	1884		1	7	8		» 5750	» 61 » 67.
39		Μακρίδου			6	63	2	35	98	1902		3	4	7		» 4600	» 65 » 33
40		Ν. Καλλιγέρη			6	59	1	61	101	1900		2	5	7		» 4000	» 70 » 40
				126		705		355	1492		13	47	51	111		φ. χ. 128900	

Σχολαὶ Περιχώρων. (Νόμος Αἰδινίου)

Αὔξον ἀριθ.	ΠΟΛΙΣ Ἢ ΚΩΜΗ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	ΟΝΟΜΑ ΣΧΟΛΗΣ	Ἔτος Ἱδρύσεως	Τάξεις Ἀστικῆς	Ἀριθμὸς Μαθητῶν Ἀστικῆς	Τάξεις Νηπιαγωγ.	Νήπια	Ὁλικὸς Ἀριθμὸς Μαθητευόντ.	Ἀριθμὸς Διδασκάλων	Ἀριθμὸς Διδασκαλισσῶν	Ὁλικὸς Ἀριθμὸς Διδασκόντων	ΔΑΠΑΝΗ	ΠΑΡΑΤΗΡ.
41	Βουρνόβας	10000	Σχολὴ Ἀρρένων	1839	6	200				5				
42			Σχολὴ Θηλέων	1839	4	90	1	176	466		4	9	9070	
43	Κουκλουτζᾶς	3500	Σχολὴ Ἀρρένων	1856	5	120				3				
44			Σχολὴ Θηλέων	1856	4	180			300		3	6	3000	
45	Βουτζᾶς	4000	Σχολὴ Ἀρρένων	1854	6	260	1	102		6				
46			Σχολὴ Θηλέων	1854	5	385			747		5	11	750	
47	Ποντικοχῶρι	120	Σχολὴ Ἀρ. καὶ Θηλ.	1880	2	38			38	1		1		
48	Σεβδίκιοϊ	7500	Σχολὴ Ἀρρένων	1854	5	200				4			400	
49			Σχολὴ Θηλέων	1854	3	84			284		2	6		
50	Βουνάρβασι	3000	Σχολὴ Ἀρρένων	1864	3	30	1	30		1			4500	
51			Σχολὴ Θηλέων	1864	2	65			125		1	2	1400	
52	Ναρλίκιοϊ	300	Σχολὴ Ἀρ. καὶ Θηλ.	1848	2	18			18	1		1	300	
53	Χατζηλάρι	400	Σχολὴ » » »	1848	4	30	1	10	40	1		1	450	
54	Ἁγίας Τριάδος	280	Σχολὴ » » »	1896	3	35			35	1		1	300	
55	Σφακτηρίας	650	Σχολὴ » » »	1891	3	100	1	35	135		2	2	1150	
56	Λευκαία Πηγὴ	600	Σχολὴ » » »	1890	3	50	1	25	75	1	1	2	1200	
57	Μελαντία	730	Σχολὴ Ἀρρένων	1870	3	62				1				
58			Σχολὴ Θηλέων	1870	2	48	1	20	130		1	2	2400	
59	Σαγατζίκιον	400	Σχολὴ Ἀρ. καὶ Θηλ.	1865	3	70			70	1		1	500	
60	Π. Φώκαια	5450	Σχολὴ Ἀρρένων	1865	6	230	1	100		4	4			
61			Σχολὴ Θηλέων	1865	4	101		120	551			8	7000	
		36930				2396		618	*3014	30	23	53	35470	

* Ὁλικὸς Ἀριθ. Ἀρρένων 1622
» » Θηλ. 1392
3014

Η ΕΛΛΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΩΘΕΙΣΑ ΔΙΑ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΥ ΑΙΜΑΤΟΣ

Ὁ «Ρωσσικὸς Ἀγγελιοφόρος», περιοδικὸν, ἄλλοτε ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ γνωστοῦ Ρώσσου δημοσιογράφου Μ. Ν. Κατκώφ, ἀπὸ τοῦ ἔτους 1903 περιῆλθεν εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν τοῦ πανσλαυϊστοῦ Κομαρώφ, φίλου καὶ ὁμόφρονος τοῦ Ποπεδονόστσεφ καὶ τοῦ Ἰγνάτιεφ καὶ συντάκτου τοῦ ἡμερησίου πανσλαυϊστικοῦ φύλλου τοῦ δρόμου «Φῶς».

Ἐν τῷ κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον ἐκδοθέντα τεύχει τοῦ ῥηθέντος περιοδικοῦ ἀναγινώσκομεν τὰ ἑξῆς περὶ τοῦ ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὰ ἔτη 1821-1828 :

«Τῷ 1821 ὁ Ρῶσσος στρατηγὸς (;) Ὀλύμπιος Ἕλλην τὴν καταγωγὴν, συνέλαβε τὸ σχέδιον νὰ ἀπελευθερώσῃ ἀντὶ πάσης θυσίας τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῆς δουλείας τῶν Τούρκων. Ἀπεφάσισε δὲ νὰ χρησιμοποιήσῃ πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου τὴν δυστυχίαν τῶν ἄλλων (1), νὰ κατορθώσῃ δηλονότι τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος διὰ τῆς βοηθείας τῶν δυστήνων Βουλγάρων. Ὡς Ἕλλην νουνεχὴς καὶ πανοῦργος κατενόησε διὰ μιᾶς, ὅτι τὸ μόνον ἀσφαλὲς ἐχέγγυον τοῦ κατὰ τῶν Τούρκων θριάμβου ἔγκειται ἐν τῷ συνασπισμῷ ὅλων τῶν Χριστιανῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου εἰς ἓν συμπαγὲς, δυνάμενον νὰ ἀγωνίζηται κατὰ τοῦ γενικοῦ ἐχθροῦ καὶ διὰ τοῦτο ἤρχισε τὴν προπαγάνδαν αὐτοῦ συγχρόνως ἐν Ρωμουνίᾳ, Βουλγαρίᾳ, Μακεδονίᾳ καὶ τῇ παλαιᾷ Σερβίᾳ.

«Συμφώνως πρὸς τὸ ὑπ' αὐτοῦ συνταχθὲν σχέδιον, ἀπεφασίσθη ἡ ἐπανάστασις πρὸ τῶν ἄλλων νὰ διεγερθῇ ἐν Ρωμουνίᾳ καὶ ἐξ αὐτῆς πλέον νὰ διαδοθῇ ἡ ἐπαναστατικὴ κίνησις καὶ εἰς τὰς ἄλλας σλαυϊκὰς ἐπαρχίας τῆς Τουρκίας.

«Ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Ἑλλήνων ἵστατο ὁ Ὀλύμπιος, ὅστις ἦτο συνάμα καὶ γενικὸς ἀρχηγὸς ὅλων τῶν ἐπαναστατικῶν σωμάτων. Τῶν Ρωμούνων ἡγεῖτο ὁ Βλαδιμηρέσκος, ἀρχηγοὶ δὲ τῶν Βουλγάρων καὶ Μακεδόνων ἐξελέγησαν ὁ Σάββας Καμενὰρ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος (ὁ ἐπικληθεὶς : Βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων !), ἄμεσοι βοηθοὶ τῶν ὁποίων ὑπῆρξαν ὁ βοεβόδας Χότζα Χρῆστος καὶ ὁ Χότζα Γέντσος (ὁ τελευταῖος ἦτο Σέρβος).

«Δαψιλεύων ἀφειδῶς εἰς τοὺς εὐπίστους Βουλγάρους ὑποσχέσεις περὶ τῆς βαθμηδὸν ἀπελευθερώσεως καὶ αὐτῶν μετὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἔκβασιν τῶν πραγμάτων ἐν Ρωμου-

(1) Κατὰ λέξιν : «διὰ ξένων χειρῶν νὰ λάβῃ τὸ πῦρ»

νίᾳ, ὁ στρατηγὸς Ὀλύμπιος ὑπέκρυπτε συνόμα ὅλως ἰδιαίτερα σχέδια ἐνεργείας. Οὔτε κἂν διενοεῖτο περὶ ἐλευθερώσεως τῶν Βουλγάρων, ἀλλ' ἁπλῶς ἐσκόπει νὰ προσελκύσῃ ὅλας τὰς δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὴν Ρωμουνίαν, καὶ ἀφοῦ τὰ τουρκικὰ στρατεύματα καταπλημμυρήσωσιν αὐτήν, αὐθωρεὶ νὰ μεταθέσῃ τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀφήσας εἰς τὴν διάθεσιν τῆς τύχης των τὴν Βουλγαρίαν, Μακεδονίαν καὶ Παλαιὰν Σερβίαν.

«Τοιοῦτον αὐτόχρημα ἑλληνικὸν σχέδιον δράσεως οὐδὲ κἂν ἠδύνατο βεβαίως νὰ ἔλθῃ εἰς τὸν νοῦν τῶν Σλαύων βοεβόδων, οἵτινες ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ὀλυμπίου εἶδον τὸν εὐεργέτην των καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποίου ὁλοτελῶς ἐξηρτᾶτο ἡ τύχη τῶν συναδέλφων αὐτῶν. Τὰ πράγματα ἐν τούτοις ἔλαβον τοιαύτην ἀκριβῶς ἔκβασιν, ὁποίαν προϋπέθετεν ὁ ὕπουλος Ἕλλην.

«Οἱ Τοῦρκοι ἔσπευσαν ἀμέσως εἰς τὴν Ρωμουνίαν, ὅπου μετέφερον ὅλα τὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας τάγματα τῆς φρουρᾶς.

«Ὁ Ὀλύμπιος ἐν τούτοις δὲν συνεκρότει μάχην μετὰ τῶν Τούρκων, ἂν καὶ εἶχεν ἤδη ἡνωμένας τὰς σλαϊκὰς δυνάμεις καὶ πρὸς δυσαρέσκειαν τῶν Βουλγαρο-μακεδόνων βοεβόδων μετέβαινε μόνον ἀπὸ τὸ ἓν σημεῖον τῆς Ρωμουνίας εἰς τὸ ἕτερον, κατατρέχων τοὺς Τούρκους καὶ ἀναγκάζων αὐτοὺς νὰ συγκεντρώσωσι πλήθη στρατευμάτων εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Δουνάβεως.

«Ὁ Σάββας Καμενὰρ τότε καὶ οἱ ἄλλοι βοεβόδαι ἀπήτησαν παρὰ τοῦ Ὀλυμπίου, ἵνα μεταφέρῃ τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ὅπου οἱ κάτοικοι ἦσαν ἤδη προπαρεσκευασμένοι. Βούλγαρός τις ἐκ Σηστόβου προέτεινε διὰ τὴν μετακόμισιν τῶν ἐπαναστατικῶν σωμάτων διὰ τοῦ Δουνάβεως 50 ἰδικάς του λέμβους. Ὁ Ὀλύμπιος τότε προσεκάλεσε τὸν Σάββαν Καμενὰρ εἰς τὸ στρατόπεδόν του διὰ διαπραγματεύσεις, σχετικὰς πρὸς τὴν προσεχῆ ἐν Βουλγαρίᾳ ἐπανάστασιν. Ὁ Καμενὰρ μετὰ χαρᾶς ἔσπευσε νὰ συμμορφωθῇ εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ Ὀλυμπίου, ὅστις ἐδέχθη αὐτὸν μετὰ φιλοφροσύνης καὶ ἐκράτησε παρ' ἑαυτῷ εἰς τὸ γεῦμα. Μετὰ τὸ γεῦμα ὅμως ὁ ὑπηρέτης τοῦ στρατηγοῦ διέρρηξε τὴν κεφαλὴν τοῦ δυστυχοῦς, καθημένου ἀκόμη ἐκεῖ παρὰ τὴν τράπεζαν, διὰ πελέκεως, ἐπὶ τούτῳ ἐκ τῶν προτέρων προητοιμασμένου. Ὁ Ὀλύμπιος μετὰ ταῦτα διέταξε νὰ συλλάβωσι τὸν βοεβόδαν Ἀλέξανδρον καὶ τὸν ἰδιοκτήτην τῶν πλοιαρίων, κατηγορῶν αὐτοὺς ἐπὶ προδοσίᾳ καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς τοὺς Τούρκους, οἵτινες καὶ ἀπηγχόνισαν αὐτούς. Ἀπεσταλμένοι δὲ τοῦ Ὀλυμπίου ἀπεκεφάλισαν εἰς μίαν νύκτα πολλοὺς Βουλγάρους βοεβόδας, οἱ δὲ ἀπομείναντες ἐκ τούτων ἠκολούθησαν τὸν Ὀλύμπιον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Αὐτοὶ ἀκριβῶς καὶ διήγειρον ἐκεῖ ἀληθῆ ἐπανάστασιν, λαβοῦσαν πέρας διὰ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος».

Τὴν Ἑλλάδα λοιπὸν ἠλευθέρωσαν τῷ 1828 οἱ Βούλγαροι!

Οὕτω συντάσσουσιν ἱστορίαν οἱ Ρῶσσοι πανσλαυϊσταὶ καὶ οἱ Βούλγαροι.

Ἐν Μόσχᾳ. **Ν. Δουρνοβώ.**

ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΑ ΚΑΚΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΕΝ ΓΟΥΜΕΝΤΖΗ

Ἐπιστέλλουσιν εἰς τὴν «Ἐκκλησιαστικὴν Ἀλήθειαν» τὰ ἑξῆς ἐκ Γουμέντζης: Ἡ ἐπιτόπιος πολιτικὴ ἀρχή, κατὰ καθῆκον φροντίζουσα περὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν πιστῶν ὑπηκόων τοῦ ὑψηλοῦ κράτους ἐργάζεται μετὰ πολλῆς αὐστηρότητος πρὸς ἀνακάλυψιν καὶ τιμωρίαν τῶν συμμοριῶν, αἱ ὁποῖαι τὴν Ἐξαρχίαν ἀναγνωρίζουσι κεφαλήν, ὑπὲρ αὐτῆς ἐργάζονται καὶ δὲν δίδουσι στιγμὴν ἀνέσεως καὶ ἡσυχίας εἰς τοὺς ὀρθοδόξους, ἀφαιροῦσαι περιουσίαν, τιμὴν καὶ ζωὴν ἀπ' αὐτῶν.

Αἱ ἐπιτόπιοι λοιπὸν ἀρχαὶ ἐπληροφορήθησαν, ὅτι ἓξ ὀπαδοὶ τοῦ βουλγαρικοῦ κομιτάτου βιαίως εἰσῆλθον τὴν ἑσπέραν τῆς 18 πρὸς τὴν 19 Ἰουλίου εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πλουσιωτέρου τῶν κατοίκων τῆς κωμοπόλεως ταύτης κ. Θάνου Παζαρέντση, καὶ ἄνευ ἀναβολῆς, προλαμβάνουσαι τὴν διαφυγὴν τῶν ἐνόχων, περιέζωσαν διὰ τριῶν λόχων στρατιωτῶν, ὄχι μόνον τὴν οἰκίαν αὐτὴν ἀλλὰ καὶ τὴν συνοικίαν ὁλόκληρον, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεται ἡ οἰκία. Ὁ εἷς τῶν ἐνόχων ἔλαβε γνῶσιν εὐθὺς τῶν ἐνεργειῶν τῆς ἀρχῆς καὶ προσεπάθησε νὰ δραπετεύσῃ, ἀλλ' οἱ στρατιῶται συνέλαβον αὐτὸν καὶ ὡδήγησαν εἰς τὴν εἱρκτήν· εὑρέθησαν ἐπ' αὐτοῦ 500 φυσίγγια καὶ ὅπλον μάνλιχερ. Οἱ λοιποὶ πέντε καταζητούμενοι εἰς τὸ ὑπόγειον τῆς οἰκίας, ὅπου εὑρίσκοντο, ὅτε ἐνόησαν ὅτι ἤθελον συλληφθῇ, ἐπετέθησαν κατὰ τῶν στρατιωτῶν, πληγώσαντες ἐλαφρῶς δύο, καὶ διὰ δυναμίτιδος ἠθέλησαν ν' ἀνατινάξωσι τὴν οἰκίαν καὶ νὰ ἐξαφανίσωσι τοὺς πολιορκητάς, ἀλλ' ἡ οἰκία μόνη κατέρρευσε καὶ κατέχωσεν αὐτοὺς ὑπὸ τὰ ἐρείπια.

Τὸ πῦρ ὅμως μεταδοθὲν εἰς τὰς γειτονικὰς οἰκίας μετέβαλε τὴν συνοικίαν ὁλόκληρον εἰς τέφραν. Ἐννοεῖται, ὅτι τοὺς δυστυχεῖς κατοίκους ἀπερίγραπτος τότε κατέλαβε πανικὸς καὶ διὰ τὰς διαστάσεις, τὰς ὁποίας ἦτο φόβος, ὅτι θὰ ἐλάμβανε τὸ πῦρ, καὶ διὰ τὴν ἀγανάκτησιν τῶν ἐπὶ τόπου παρισταμένων, τὴν ὁποίαν ἐμετρίασαν αἱ συνεταὶ συμβουλαὶ τοῦ καϊμακάμη καὶ τοῦ μητροπολίτου κ. Στεφάνου, οἱ ὁποῖοι παρίσταντο ἐκεῖ, παρηγοροῦντες τοὺς πάσχοντας, ὅσοι ἔμειναν, διότι οἱ περισσότεροι κατέφυγον εἰς τοὺς ἀμπελῶνας καὶ τοὺς ἀγρούς, ἑξήκοντα δὲ σχεδὸν οἰκογένειαι ἐκλείσθησαν ἐντὸς τοῦ ναοῦ καὶ τῆς σχολῆς ἡμῶν· εἰς τὴν σύγχυσιν ἐκείνην πολλὰ ἔπιπλα καὶ χρήματα καὶ σκεύη διηρπάγησαν.

Τριάκοντα ἐννέα οἰκίαι ἐκάησαν ἀπὸ τῆς 9 τουρκιστὶ τῆς μεσημβρίας μέχρι τῆς 5 τῆς νυκτὸς καὶ ἐκ τούτων ἀνήκουσιν εἰς τοὺς ὀρθοδόξους αἱ δέκα. Ἀλλ' αἱ ζη-

μίαι αὐτῶν εἶνε πολλαί, διότι μόνον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ κ. Παζαρέντση, ὅπου ἔκαυσαν ἑαυτοὺς οἱ ἔνοχοι, κατεστράφησαν 12000 ὀκάδες κουκουλίων καὶ 9000 ὀκάδες οἴνου. Ἡ ὅλη ζημία ὑπολογίζεται εἰς περίπου 10000 λίρας.

Πρέπει νὰ σᾶς ἀναγγείλω, ὅτι οἱ ἓξ κομιτατζῆδες ἀπετέλουν μέρος τῆς σπείρας τοῦ καπετὰν Ἀποστόλη, κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ συλληφθέντος, ὅτι δεκαπέντε σχεδὸν ἡμέρας ἐφιλοξενήθησαν, κατὰ τὸν παρελθόντα Μάϊον, διὰ τῆς βίας εἰς τὰς οἰκίας τῶν προκριτωτέρων ὀρθοδόξων Γουμέντζης κ. κ. Μαλέλου, Παζαρέντση, Πέτσιου καὶ λοιπῶν. Λέγω διὰ βίας φιλοξενίαν, διότι ὅταν ἡ θύρα δὲν ἠνοίγετο ἐθραύετο, καὶ ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τῶν μαχαιρῶν καὶ τῶν πολυκρότων οἱ κάτοικοι τῶν οἰκιῶν ἠναγκάζοντο καὶ νὰ φιλοξενῶσι καὶ νὰ ἀποκρύπτωσι τὴν φιλοξενίαν πρὸς τὰς ἀρχάς. Ὁ σκοπὸς δὲ τῆς εἰσβολῆς αὐτῶν, κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς 18 πρὸς τὴν 19, κατὰ τὴν κατάθεσιν τοῦ συλληφθέντος ἦτο νὰ κακοποιήσωσι τὸν ὀρθόδοξον μητροπολίτην καὶ νὰ φονεύσωσι τὸν ἐπὶ τοῖς ὀρθοδόξοις αὐτοῦ αἰσθήμασι διακρινόμενον καὶ λαμπρῶς ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας ἐργαζόμενον ἰατρὸν τῆς κωμοπόλεως κ. Ἄγγελον Σακελλαρίου διότι ἐγνώριζον, ὅτι κατὰ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ἔμελλε νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν ἀδιαθετοῦντα υἱὸν τοῦ κ. Θ. Παζαρέντση. Σημειώσατε, ὅτι τρὶς ἀπεπειράθησαν κατὰ διαφόρους καιροὺς οἱ Βούλγαροι νὰ δολοφονήσωσι τὸν ἄνευ ὅπλων ἐπιτυχῶς πολεμοῦντα τὰς κακούργους τῶν σχισματικῶν κατὰ τῶν ὀρθοδόξων ἀποπείρας ἰατρὸν τοῦτον.

Τὸ θλιβερὸν γεγονὸς ἐτηλεγράφησεν ὁ μὲν καϊμακάμης εἰς τὸν βαλῆν Θεσσαλονίκης, ὁ δὲ μητροπολίτης ἡμῶν εἰς τὸν ἅγιον Θεσσαλονίκης κ. Ἀλέξανδρον καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὴν 20 ἔφθασαν εἰς Γουμέντζαν δύο ἐκ τῶν ἀναλαβόντων τὴν διοργάνωσιν τῆς χωροφυλακῆς τοῦ Νομοῦ Ρώσσων ἀξιωματικῶν, οἱ ὁποῖοι ἔμαθον ὄχι μόνον ἀπὸ στόματος τοῦ μητροπολίτου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ συρρεύσαντος πλήθους τῶν παθόντων ὀρθοδόξων, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ παιδίων, ἡμιγύμνων καὶ τετραχηλισμένων, ὅλα τὰ δεινά, ὅσα ὑποφέρουσιν οἱ ὀρθόδοξοι, βεβαιώσαντες δύο τινά: Πρῶτον, ὅτι ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς δοθείσης εἰς τοὺς στασιαστὰς ἀμνηστείας, οἱ ἐξαρχικοὶ ἔγειναν «υἱοὶ γεέννης διπλότεροι αὐτῶν». Δεύτερον ὅτι, καθὼς αὐτοὶ διατείνονται, ἔγειναν τοιοῦτοι, ἀφ' ὅτου ἔλαβον τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς χωροφυλακῆς οἱ Ρῶσσοι ἀξιωματικοί, καθὼς ὡμολόγησεν αὐτὸς ὁ συλληφθείς, προσθέσας μάλιστα λεπτομερείας πολλάς, ἡμεῖς ὅμως οἱ ὀρθόδοξοι δὲν πιστεύομεν εἰς τὰς περὶ τῶν ὀρθοδόξων Ρώσσων συκοφαντίας ταύτας τῶν ἐνόχων, διότι οἱ ἀποσταλέντες δύο ἀξιωματικοὶ συνεκινήθησαν ἐξ ὅσων εἶδον καὶ ἤκουσαν, ὑπεσχέθησαν, ὅτι θὰ ἀποσταλῇ ταχέως χρηματικὴ βοήθεια, καὶ ἔφριξαν ὅταν ἐπὶ παρουσίᾳ αὐτῶν ἀνεσκάφη ἡ οἰκία τοῦ κ. Παζαρέντζη καὶ εὑρέθησαν ὅπλα καὶ πλῆθος φυσιγγίων τῶν πέντε ἐνόχων. Οἱ Ρῶσσοι ἀξιωματικοὶ συνεβούλευσαν τοὺς κατοίκους νὰ ἀναφερθῶσιν ἐγγράφως εἰς τοὺς ἐν Θεσσαλονίκῃ παρέδρους κκ. Δέμεριχ καὶ Μύλλερ καὶ ἕως σήμερον περιμένομεν μετὰ πολλῶν ἐλπίδων, ἂν καὶ ὁ καπετὰν Ἀποστόλης ἔγραψε πρὸς τοὺς κατοίκους Γουμέντζας ζητῶν φόρον δέκα παράδων κατὰ ὀκᾶν κουκουλίων πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἐνεργειῶν τοῦ βουλγαρικοῦ κομιτάτου...

ΑΠΟΚΑΛΥΨΕΙΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ

Ὑπὸ τὸν τίτλον *«κάτω ἡ προσωπίς»* ἡ ἐν Σοφίᾳ ἐκδιδομένη ἐφημερὶς «Μεταρρυθμίσεις» ὄργανον τοῦ Μακεδονικοῦ Κομιτάτου, δημοσιεύει ἐν παραρτήματι καὶ ἐντὸς πενθίμου περιθωρίου, μακρὸν ἄρθρον περὶ τῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων διαπραττομένων ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ ὠμοτήτων καὶ θηριωδιῶν.

Τὸ ἄρθρον τοῦτο, ὅπερ ἐνεποίησε μεγάλην αἴσθησιν παρὰ τοῖς βουλγαρικοῖς πολιτικοῖς κύκλοις, συνοψίζομεν ὡς ἑξῆς :

»Μετὰ βαθείας λύπης ἐρχόμεθα νὰ διακηρύξωμεν τὰς ἀνηκούστους θηριωδίας, τὰς ὁποίας ἡ γνωστὴ καταστᾶσα μ ά φ ι α διέπραξε κατὰ τοῦ ἀπροστατεύτου Μακεδόνος, ἀναγνωρίζοντες τὴν εὐθύνην, ἣν ὑπέχομεν καταγγέλλοντες τὰς διαπραχθείσας ὠμότητας.

»Δυὰς κακούργων, ὀνομαστὶ ὁ Σανδάνσκη καὶ ὁ Τσερνοπέεφ, ἀφοῦ ἐν αὐτῇ τῇ Βουλγαρίᾳ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν διέπραξαν διάφορα κακουργήματα, ἀπεστάλησαν κατὰ τὸ ἔαρ τοῦτο ὑπὸ τῶν Ταταρτσιεφ καὶ Μάτωφ εἰς Μακεδονίαν, ὄντες ἕκαστος ἐπὶ κεφαλῆς μιᾶς συμμορίας καὶ φορτωμένοι ἀπὸ χρήματα, δοθέντα αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ Δημητρίου Ἀγούρα, προέδρου τῆς δῆθεν φιλανθρωπικῆς ἐπιτροπῆς τῶν ἐνταῦθα μακεδόνων προσφύγων.

»Μόλις διῆλθον τὰ σύνορα οἱ ἀπεχθεῖς οὗτοι λησταί, διέπραξαν πάντα τὰ ἀνήκουστα κακουργήματα κατὰ τῶν ἀπροστατεύτων χωρικῶν τῆς Μακεδονίας.

»Ἐν πρώτοις ἂς ἀναφέρωμεν τὰ περὶ Σανδάνσκη : Μὴ δυνηθεὶς οὗτος νὰ συλλάβῃ τοὺς χωρικοὺς Γραδέβου, Σιρβινόβου, Βιστρίτσας, Ὀσόβας, Βλάχων, Ὀρανόβου κτλ. διότι εἶχον τραπῆ εἰς φυγήν, ὅπως ἀποφύγωσι τὰς κακουργίας του καὶ τὴν ἀργυρολογίαν του, ἀπεφάσισε τὴν ἐξόντωσιν αὐτῶν. Τῇ 11 Ἀπριλίου ἐ. ἔ. συμπλοκῆς γενομένης μεταξὺ τῶν συντρόφων του καὶ τῶν Τούρκων οὗτοι εὗρον ἐπὶ τοῦ φονευθέντος συμμορίτου Γαζέπωφ κατάλογον τῶν ὡς ἀνωτέρω χωρικῶν, οἵτινες ἕνεκα τούτου θεωρηθέντες ὑπὸ τῶν Τούρκων ὡς συμμορῖται σήπονται καὶ εἰς διαφόρους ὑποβάλλονται κακώσεις ἐν ταῖς εἱρκταῖς τῶν Σερρῶν.

»Ἀφ' ἑτέρου ὁ Τσερνοπέεφ ἐν τοῖς ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Στρυμῶνος χωρίοις Παδέζ, Τροσκόβω, Σουσίτσα διέπραξε κακουργήματα, κατακρεουργήσας ὁλόκληρον οἰκογένειαν, ὅλα δὲ ταῦτα πρὸς ἀργυρολογίαν. Ἐσχάτως ἐν τῷ χωρίῳ Ζελεσνίτσα τῆς περιφερείας Δζουμαγιᾶ, οἱ ὀπαδοί του ἀφοῦ ἀφήρεσαν 90 ὀκάδας ρακῆς ἐκ

τῆς οἰκίας τοῦ προύχοντος Μίτου Β. Στογιάννωφ, ἀπήτησαν μετ' ὀλίγας ἡμέρας νὰ τοῖς δώσῃ, ἐπὶ ἀπειλῇ ἐξοντώσεως, δεκάδας τινὰς λιρῶν χάριν τοῦ «ἱεροῦ» ἔργου. Ἀρνηθέντος ἐκείνου καὶ μόλις διὰ τῆς φυγῆς σωθέντος, οἱ λησταὶ ἐτραυμάτισαν τὴν γυναῖκά του καὶ ἐπυρπόλησαν τὴν οἰκίαν του, τὰ χάνια του καὶ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του καὶ τὴν περιουσίαν του. Οἱ μᾶλλον ἀξιοσημείωτοι ἐκ τῶν ληστῶν εἰσιν οἱ καλούμενοι Ἀνδρέας βοεβόδας καὶ Ἀλέξ. Κιτάνωφ ἐκ τοῦ χωρίου Λέσκου.

»Πρὸ 5 ἡμερῶν προσῆλθεν εἰς ἡμᾶς ἐπιτροπὴ Μακεδόνων καὶ μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς διηγήθη ἡμῖν, ὅτι τὰ διαπραχθέντα ὑπὸ τοῦ Σανδάνσκη κακουργήματα οὐδαμοῦ τῆς ἱστορίας ἀπαντῶσι. Εἶπεν ἡμῖν: τῇ 7 Ἰουνίου, ὥρᾳ 3 τῆς νυκτὸς ὁ Σανδάνσκης μετὰ τῶν συμμοριτῶν του εἰσέβαλεν εἰς τὸ καθαρῶς βουλγαρικὸν χωρίον Κασήνα, τῆς περιφερείας Μελενίκου, περιεκύκλωσε τὴν οἰκίαν τοῦ Κωνσταντίνου Δίγκου, ἐξάγει αὐτὸν τῆς οἰκίας του, κλείει τὰς θύρας, χύνει εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκίας ἄφθονον πετρέλαιον καὶ θέτει πῦρ. Ἡ οἰκία ἀναφλέγεται. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐξορύσσονται ὑπὸ τῶν ληστῶν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Δίγκου καὶ ρίπτεται οὗτος ἐντὸς τοῦ πυρὸς καὶ συμπυρπολεῖται μετὰ τῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ συζύγου του, τῶν τριῶν τέκνων του καὶ ἄλλων μελῶν τῆς οἰκογενείας του, ἐν μέσῳ τῶν γοερῶν κραυγῶν τῶν θυμάτων. Ταὐτοχρόνως οἱ λησταὶ τραυματίζουσι τὸν γείτονα τοῦ Δίγκου Γεώργιον καὶ φονεύουσι τὴν σύζυγόν του. (*Ἀποτρόπαιοι θηριωδίαι!*)

»Παρόμοια κακουργήματα διεπράχθησαν ὑπὸ τῶν ἰδίων ληστῶν τὴν αὐτὴν ἑβδομάδα εἰς τὰ γειτονικὰ χωρία, Κάτω Σουσίτσα, Πιρὶν καὶ Ἰσιρεσνίτσα.

»Ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις, γινώσκουσα ὅλα ταῦτα δὲν καταδιώκει τοὺς ληστάς, διότι εὑρίσκει ἐν αὐτοῖς ὑποστήριξιν τῶν σκοπῶν της.

»Ὁ Γάλλος ἀξιωματικός, ὅστις κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας εὑρίσκετο ἐν Μελενίκῳ ἔμεινεν ἐμβρόντητος ὡς ἔμαθε τὰ κακουργήματα ταῦτα καὶ πολλὰ ἐλάλησε κατὰ τῶν Βουλγάρων.

»Τηλεγράφημα, ἀπευθυνθὲν τῇ 25 Ἰουνίου εἰς Βιέννην ἔλεγεν, ὅτι οἱ πυρποληθέντες ἐν τῷ χωρίῳ Κασήνα ἦσαν γραικομάνεῖς. Τοῦτο δὲν εἶνε ἀληθές, διότι οἱ κάτοικοί εἰσι καθαρῶς Βούλγαροι. (*Ἐὰν ἦτο ἀληθὲς θὰ ἦτο τότε εὐλογητόν!*)

»Παρακαλοῦμεν τὴν κυβέρνησιν νὰ ἐξετάσῃ τὸ γεγονός. Παρακαλοῦμεν τὸν βουλγαρικὸν τύπον—τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι δύσκολον—νὰ ἐξετάσῃ τὸ ζήτημα καὶ νὰ παύσῃ μὲ μεγαλύνῃ τὰ τοιαῦτα καὶ νὰ παροτρύνῃ τοὺς ληστάς, ἀλλὰ νὰ καταδικάζῃ αὐτοὺς καὶ τοὺς προστάτας των, ὅπως μὴ καὶ ἄλλοι παρασυρόμενοι πράττωσι τὰ αὐτά.

»Ἀλλὰ θὰ ἐρωτήσῃ τις ποῖα τὰ αἴτια τῶν ὑπὸ τῶν συμμοριτῶν διαπραττομένων κακουργημάτων τούτων; Ἡ δίψα τοῦ χρυσοῦ καὶ τὰ ληστρικὰ ἔνστικτα, εἶναι ἡ ἀπάντησις.

»Ὁ Λίουμπα Μήλετιτς ἂς φιλοξενῇ τοὺς ρηθέντας ἀρχιληστὰς διὰ νὰ τῷ δίδωσιν ὕλην διὰ τὴν βρωμερὰν ἱστορίαν, τὴν ὁποίαν γράφει. Ἡ ἐξασκουμένη ὑπ' αὐτῶν τρομοκρατία εἶνε ἀποτρόπαιος, τυγχάνει δὲ καὶ οὐχ ἧττον ἐπαισθητὴ καὶ ἐνταῦθα

παρὰ τοῖς ἐπισήμοις καὶ μὴ κύκλοις, οἵτινες ἀνέχονται αὐτάς, κλίνοντες τὸν αὐχένα.

»Ἀλλ' ἕως πότε;

»Ἐνῷ ἡ ἀνεπτυγμένη τάξις τῶν Βουλγάρων μένει μὲ ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας, ἡ ἀρχὴ ἀντὶ νὰ πατάξῃ ὑποστηρίζει τὴν τρομοκρατίαν.

»Ὁ κακεντρεχὴς Α. Λιάπτσεφ, ἡ φυλλοξήρα αὕτη τοῦ μακεδονικοῦ ἔργου, εὑρὼν δύο ὁμοίους του τὸν Λιούμπα Μήλετιτς καὶ Δ. Ἀγούραν ἀντεστρατεύθησαν καθ' ἡμῶν καὶ δι' ἐγκυκλίου των μᾶς κατεδίκασαν, ἐνθαρρύνοντες τοὺς λῃστὰς καὶ συμπράττοντες μετ' αὐτῶν.

»Τὰ ἀποτελέσματα τῆς συνεργασίας εἶνε τὰ κακουργήματα, ἅτινα σήμερον διαπράττονται ἐν Μακεδονίᾳ. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἐβάδισαν παραπλεύρως μετὰ τῶν λῃστῶν. Μόνοι ὁ Σανδάνσκη καὶ ὁ Τσερνοπέεφ διέπραξαν πεντήκοντα καὶ δύο φόνους, ἐκτὸς τῶν διαπραχθέντων κακουργημάτων ὑπὸ τῶν ἄλλων λῃστῶν, κατὰ τὴν τελευταίαν τρίμηνον διαμονὴν αὐτῶν ἐν Μακεδονίᾳ.

»Ὁ ἐκεῖ βουλγαρικὸς πληθυσμὸς ἀγωνιᾷ ὑπὸ τὴν τρομοκρατίαν τούτων. Παραλείπομεν τὴν λεπτομερῆ ἀπαρίθμησιν τῶν κακουργημάτων των. Τοιοῦτοί εἰσι ὁ Σανδάσκη καὶ ὁ Τσερνοπέεφ, οἵτινες ὅταν εἰσιν ἐν Σοφίᾳ διέρχονται τὰς ὥρας των ἐν τοῖς καφενείοις καὶ τοῖς ᾠδείοις, συγχρωτιζόμενοι μετὰ τῶν ὑπαλλήλων τοῦ Μελχαμὲ καὶ καταγγέλλοντες ἀθώους ἀνθρώπους ὡς κατασκόπους.

»Οἱ λῃσταὶ οὗτοι ἀποκαλοῦσι τὰ θύματά των δημοσίους κατασκόπους. Οἱ ἀπαίσιοι πράκτορές των εἰσιν ἀστυνομικὰ ὄργανα. Οἱ λῃσταποδόχοι εἰσιν ἁπλοὶ λῃσταί, ἔχοντες τὰ λημέρια των εἰς ἀπόκρυφα μέρη. Ἐν Μακεδονίᾳ οἱ λῃσταὶ οὗτοι πανταχοῦ διορῶσι κατασκόπους, κατακρεουργήσαντες ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ πεντήκοντα ἐκ τῶν ἀθώων τούτων ἀνθρώπων.

»Γινώσκομεν καλῶς τὸν μακεδονικὸν λαόν, ἵνα διακηρύξωμεν, ὅτι τοιοῦτοι ἀλιτήριοι δὲν ὑπάρχουσι μεταξὺ αὐτοῦ. Ἡ ἀπόπειρα κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ ἐν Μοναστηρίῳ διδασκάλου Γεωργίου Μπέλεφ ἐνηργήθη ὑπὸ τῶν ἐν Σοφίᾳ λῃστῶν.

»Ὁ μακεδονικὸς λαὸς θὰ ζητήσῃ εὐθύνας διὰ τὰς δολοφονίας τῶν συμπατριωτῶν του καὶ οὐδεὶς θὰ δυνηθῇ νὰ τὸν ἐμποδίσῃ. Ἂς μάθωσι τοῦτο οἱ Τατάρτσιεφ, Λιάπτσεφ, Μάτωφ, Στοΐλ, Προσάκας, Δ. Ἀγούρας, Μαλεσέφσκη, Λιούμπα, Μήλιτιτς, Καραγιόβεφ καὶ οἱ δορυφόροι αὐτῶν, οἵτινες μετὰ τοσαῦτα κακουργήματα ἔδραμον εἰς τὰς συντάξεις τῶν ἐφημερίδων, ὅπως διακηρύξωσιν, ὅτι ὁ Σανδάνσκη καὶ ὁ Τσερνοπέεφ δὲν εἶνε ἄνθρωποί των.

«Ἡμεῖς ἐν τούτοις καλῶς γινώσκομεν, ὅτι οὗτοι ἀπεφυλακίσθησαν ὑπὸ τῶν Ταφάρτσιεφ καὶ τοῦ Μάτωφ, ὅτι ὁ Σανδάνσκη ἐστάλη ὑπ' αὐτῶν εἰς Μακεδονίαν, ἀφοῦ ἔλαβε παρ' αὐτῶν ἐφόδια καὶ χρήματα, ὅτι κατὰ τὴν διαταγὴν καὶ συμφώνως πρὸς τὰς ὁδηγίας των διαπράττονται ὑπὸ τῶν δύο τούτων λῃστῶν τὰ κακουργήματά των, ὅτι κατὰ διαταγὴν αὐτῶν ἔλαβε χώραν ἡ ὑπόθεσις τῆς μὶς Στόουν, ἥτις ὑπόθεσις ἔσχε περὶ τὰ 100 θύματα.

«Ἐλησμόνησαν οὗτοι τί διεπράχθη κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ὑπὸ τῶν δύο τούτων στρατηλατῶν, τοὺς ὁποίους ἀπεκάλουν ἐπιτελεῖον, ἀρχηγοὺς δὲν ἠξεύρομεν ποίων μερῶν;

«Νομίζει ὁ κ. Ἀγκύρας ὅτι θὰ δυνηθῇ νὰ διαψεύσῃ ὅλα ταῦτα διὰ τῆς περιοδείας του εἰς τὰ δημοσιογραφικὰ γραφεῖα; Πιθανῶς θὰ μεταμεληθῇ, διότι ἔθετο τὴν χεῖρά του ἐπὶ τοιαύτης ληστρικῆς ζύμης».

Παρόμοιον κατηγορητήριον δημοσιεύει καὶ ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀνταποκριτὴς τοῦ σοφιανοῦ «Ἐλευθέρου Λόγου»:

«Τὰ κακουργήματά των ταῦτα (ὁ γράφων ἐννοεῖ τὰς τελευταίας διὰ δυναμίτιδος ἀποπείρας καὶ σφαγὰς) μεγάλως συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ ἐνισχυθῇ τὸ κατὰ τῶν Βουλγάρων ρεῦμα. Καὶ αὐτοὶ οἱ συμπαθῶς πρὸς τὸν βουλγαρικὸν ἀγῶνα διακείμενοι κατέστησαν ψυχροί. Αἱ κακοῦργοι αὗται πράξεις ἐξέθεσαν τὸ μέλλον τοῦ βουλγαρισμοῦ ὡς ἐθνικῆς μονάδος ἐν Τουρκίᾳ.

«Οἱ ἐν Μακεδονίᾳ Βούλγαροι ἔχουσιν ἀνάγκην τῆς ἐν Βουλγαρίᾳ ἀνεπτυγμένης τάξεως τῶν Μακεδόνων, ἀλλ' ἡ Τουρκία δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἐπάνοδον αὐτῶν, ἐφ' ὅσον οἱ Σαράφωφ καὶ οἱ λοιποὶ σύντροφοί των ἐξακολουθοῦσι τὴν καταστρεπτικήν των ἐνέργειαν. Οἱ κάτοικοι τῆς Μακεδονίας εἰσὶν ἐναντίοι εἰς τὴν ἐνέργειαν ταύτην. Τοῦτο γινώσκουσι καλῶς καὶ οἱ ἐνταῦθα πρεσβευταὶ καὶ αἱ κυβερνήσεις των. Γινώσκουσιν, ὅτι τὰ ἔργα αὐτῶν δὲν εἶνε ἀγὼν ὑπὲρ ἐλευθερίας. Ὅτι δὲ οἱ κάτοικοι δὲν συμπαθοῦσι πρὸς τὰς πράξεις τῶν κομιτατζήδων ἀπόδειξις εἶνε ὅτι αἱ συμμορίαι δὲν ἐπιτυγχάνουσι πλέον νὰ διαφεύγωσι τὰς καταδιώξεις τοῦ στρατοῦ ἀλλὰ καταστρέφονται μέχρις ἑνός, διότι οἱ κάτοικοι οὐ μόνον δὲν συμπαθοῦσι πρὸς αὐτούς, οὐ μόνον δὲν τοῖς παρέχουσι βοήθειάν τινα, ἀλλὰ καὶ τοὺς προδίδουσι.

«Ἐν τισι πρεσβείαις ἤρξαντο νὰ γράφωσι καὶ νὰ λέγωσιν, ὅτι χάρις εἰς τὰ βουλγαρικὰ κακουργήματα καὶ εἰς τὰς βουλγαρικὰς συμμορίας δὲν δύναται πλέον νὰ γίνηται σκέψις περὶ μεταρρυθμίσεων. Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ἐν Λονδίνῳ συνελθὸν συνέδριον περὶ τῆς μακεδονικῆς ὑποθέσεως ἔλαβε ψυχρὰς ἀποφάσεις.

«Οἱ Γάλλοι ἀξιωματικοὶ τῆς χωροφυλακῆς ἐν τῷ διαμερίσματι Σερρῶν ἦσαν λίαν καλῶς προδιατεθειμένοι ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων, προεξάρχοντος τοῦ κ. Δαμούς, ὅστις εἶνε διακεκριμένος φιλοβούλγαρος καὶ συγγραφεὺς μιᾶς λίαν ἐνδιαφερούσης πραγματείας περὶ Βουλγαρίας. Ἐν τούτοις καὶ αὐτοὶ κατακρίνουσι τὰ γεγονότα.

«Ἔλαβον ἐπιστολὴν ἑνὸς φίλου μου διδασκάλου ἐκ τῶν μερῶν ἐκείνων, ἐν ᾗ μοὶ γράφει τί εἶπεν εἷς ἐκ τῶν ρηθέντων Γάλλων ἀξιωματικῶν: Ἰδοὺ ἐπὶ λέξει τί εἶπε: Οἱ Βούλγαροι φονεύουσιν ὄχι μόνον ἄνδρας ἀλλὰ καὶ γυναῖκας καὶ παιδία καὶ ὄχι μόνον φονεύουσιν ἀλλὰ καὶ καίουσι ζωντανοὺς ὅσους δυνηθῶσι. Δικαιολογοῦνται, ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τιμωροῦσι προδότας καὶ κατασκόπους. Τοῦτο

ὅμως, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν εἶνε ἀληθές, οἱ δὲ φόνοι διαπράττονται ἐκ προσωπικῶν λόγων καὶ οὐχὶ ἐκ πατριωτισμοῦ. Ἡμεῖς ἐνεργοῦμεν λεπτομερεῖς ἐξελέγξεις δι' ἕκαστον κακούργημα καὶ ἐκθέτομεν εἰς τὰς πρεσβείας καὶ τὰς κυβερνήσεις πᾶν ὅ,τι ὀφείλομεν νὰ πράξωμεν εἰ καὶ πράττομεν τοῦτο μετὰ λύπης, γινώσκοντες ὅτι αἱ ἐκθέσεις ἡμῶν αὗται ἐκθέτουσι καὶ ζημιοῦσι τὴν μακεδονικὴν ὑμῶν ὑπόθεσιν καὶ τὸ ὡραῖον βουλγαρικὸν ὄνομα, πρὸς ὃ συμπαθοῦμεν. Ὑμεῖς φονεύετε γυναῖκας καὶ παιδία ἐπὶ τῇ προφάσει, ὅτι ὁ σύζυγος καὶ ὁ πατὴρ ἦσαν κατάσκοποι. Ἀλλὰ ἐνώπιον τίνος δικαστηρίου ἀπεδείχθη ἡ κατασκοπεία αὕτη; Εἰς ποῖον ἔθνος ἡ σύζυγος καὶ τὰ τέκνα εὐθύνονται διὰ τὰ σφάλματα τοῦ συζύγου καὶ τοῦ πατρός; Τοιαῦτα ἄγρια ἤθη δὲν δύνανται νὰ προσελκύσωσι τὴν συμπάθειαν τῆς δυτικῆς Εὐρώπης καὶ ἀπατᾶσθε, ἐὰν νομίζητε, ὅτι διὰ τοιούτων κακουργημάτων θὰ πείσητε τὰς Δυνάμεις νὰ σᾶς ἐμπιστευθῶσι τὴν διοίκησιν τῆς Μακεδονίας καὶ τοῦ νομοῦ Ἀδριανουπόλεως.

«Ταῦτα μοὶ εἶπε, γράφει ὁ ἐπιστέλλων, εἷς Γάλλος ἀξιωματικὸς συνάδελφος τοῦ κ. Δαμοὺς, τοῦ γνωστοῦ φίλου τῶν Βουλγάρων. Ἐκ τούτων καταφαίνεται, ὅτι ἡ Μακεδονικὴ ὑπόθεσις εἶνε ἐνεχοποιημένη καὶ ἐὰν τὰ κακουργήματα καὶ οἱ φόνοι ἐξακολουθήσωσι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, δὲν θὰ παρέλθῃ πολὺς καιρὸς ὅτε τὸ ὄνομα Βούλγαρος θὰ θεωρῆται συνώνυμον μὲ τὸ λ η σ τ ή ς.

ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ

ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΩΝ ΚΑΚΟΥΡΓΗΜΑΤΩΝ

Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀπηύθυνε τελευταίως πρὸς τὰς Μεγάλας Δυνάμεις τὴν κατωτέρω διαμαρτυρίαν κατὰ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλλήνων βουλγαρικῶν θηριωδιῶν καὶ ὠμοτήτων:

Ἀπὸ ἐτῶν ἱκανῶν, μάλιστα δὲ ἀπὸ τῆς συστάσεως τῆς βουλγαρικῆς λεγομένης Ἐξαρχίας, ἤρξατο ὑποσκλευόμενον τὸ ἐκκλησιαστικὸν καὶ κοινοτικὸν ἔδαφος τῶν ἐκκλησιαστικῶν περιφερειῶν τῶν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ τῇ Θράκῃ, ἰδιαίτατα δὲ τῶν ἐν τῇ πρώτῃ, ἥτις ἐπ' ἐσχάτων καὶ ἄχρι τῆς παρούσης ὥρας κατέστη θέατρον θλιβερωτάτων καὶ ἀποτροπαίων σκηνῶν.

Ἡ Ἐξαρχία αὕτη, λαβοῦσα τὴν ὑπόστασιν αὐτῆς διὰ πράξεως πολιτικῆς, βασίζει τὴν ὕπαρξιν καὶ τὴν ἐπέκτασιν τῶν ἰδίων αὐτῆς βουλευμάτων ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ φυλετισμοῦ, συνισταμένης εἰς τὸ δόγμα τοῦτο, ὅπου λαλεῖται ὑπὸ οἱασδήποτε μερίδος τῶν κατοίκων βουλγαρικόν τι ἰδίωμα, ἐκεῖ ἐν τῷ ὀργανισμῷ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπισκοπικῆς διοικήσεως δέον, ἵνα ὑποχωρήσῃ ἡ ἀπ' αἰώνων κρατοῦσα ἐκκλησιαστικὴ δικαιοδοσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀντικαθισταμένη ὑπὸ τῆς δικαιοδοσίας τῆς Βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας.

Τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς διαστάσεως μεταξὺ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς σχισματικῆς Ἐξαρχίας κρίνεται ὅλως πλημμελῶς ὑπὸ τῶν ἐπιπολαίως ἐξεταζόντων τὰ πράγματα

Οὗτοι θεωροῦσιν ὡς φυσικὸν καὶ εὐεξήγητον τὸ φαινόμενον, ὡς δὴ προκειμένου, ὡς νομίζουσι, περὶ δεδικαιολογημένης ἀξιώσεως ἁπλῆς προτιμήσεως ἐθνικῆς γλώσσης καὶ θρησκευτικῶν ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ τελετῶν.

Ἀλλὰ κατὰ βάθος ἐξεταζόμενον τὸ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ φυλετισμοῦ ἐδραζόμενον νεοφανὲς σύστημα τῆς Βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας ἀντίκειται εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τὰς κανονικὰς διατάξεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἅτε ἀνατρέπον τὴν ἀπ' αἰώνων κρατοῦσαν ἀποστολικὴν καὶ κανονικὴν τάξιν ἐν τῷ ὀργανισμῷ τῆς ἐπισκοπικῆς διοικήσεως, εἰσάγει ἐν μιᾷ καὶ τῇ ἐκκλησιαστικῇ περιφερείᾳ πλείονας τῆς μιᾶς ἐκκλησιαστικὰς ἀρχάς, ἐπομένως ὡς τοιοῦτον ἀπέκρουσε τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἀποκρούει.

Ἡ σχισματικὴ Ἐξαρχία, ἐμμένουσα εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ φυλετισμοῦ, οὐ μόνον τοὺς θρησκευτικοὺς καὶ κανονικοὺς λόγους δὲν θέλει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν αὐτῆς, ἀλλ'

οὔτε τὴν θέλησιν, οὔτε τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως καὶ τὰς πεποιθήσεις τῶν κατοίκων ὡς ἀνθρώπων καὶ ὡς Ὀρθοδόξων χριστιανῶν.

Ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς, εὑροῦσα ὑποβοηθητικὰς τῶν σχεδίων αὐτῆς τὰς συγχρόνους πολιτικὰς συνθήκας, ὑπὲρ οὐδενὸς ἄλλου ὑπὸ τὴν φυλετικὴν τοῦ Βουλγαρισμοῦ σημαίαν ἠγωνίσθη εἰμὴ ὅπως καταργήσῃ καὶ ἐξώσῃ πανταχοῦ διὰ παντὸς τρόπου τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τοῦ κλήρου αὐτοῦ καὶ καταστῇ κυρία τοῦ πεδίου, ἀνακηρύττουσα τοῦτο ἔδαφος βουλγαρικόν. Εἰς τοῦτο συγκεντροῦται ἡ τριακονταετὴς αὐτῆς δρᾶσις ἐν Μακεδονίᾳ μὲν ἐντονώτερον, ἐν Θρᾴκῃ δὲ ἀσθενέστερον, δύο ἔχουσα οὕτω σκοπούμενα κέντρα, τὸ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τὸ τῆς Ἀδριανουπόλεως.

Τὰ ἀπὸ τριετίας περίπου κατὰ τοιοῦτον πρόγραμμα διαδραματιζόμενα, ἰδίως ἐν Μακεδονίᾳ ὑπὸ στιφῶν Βουλγάρων ταραξιῶν, ἐκ Βουλγαρίας κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξορμώντων, οὐ μόνον ὁ ἀνατολικός, ἀλλὰ καὶ σύμπας ὁ εὐρωπαϊκὸς κόσμος μανθάνει καὶ γινώσκει ἐν σχετικῇ ἀκριβείᾳ καὶ ἀληθείᾳ. Τὰ ἔνοπλα ταῦτα στίφη, συναγελαζόμενα μετὰ τῶν ἤδη ἀπὸ ἐτῶν προκατηχηθέντων σλαβοφώνων κατοίκων μερῶν τινων ἰδίως μακεδονικῶν, ἐνέσπειραν καὶ ἐξακολουθοῦσιν ἐνσπείροντα φόβον πανικὸν πανταχοῦ τῆς Μακεδονίας καὶ ἐπιβάλλοντα τὴν εἰς τὸ κῦρος τῆς Ἐξαρχίας ὑποταγὴν τῶν κατοίκων συμπάσης τῆς χώρας, ὡς χώρας δῆθεν βουλγαρικῆς, διὰ φόνων, ἐμπρησμῶν, ἁρπαγῆς καὶ ἐν γένει δι' ἀγριωτάτης τρομοκρατίας. Ἰδίᾳ δὲ ὁ φονικὸς οὗτος ἀγὼν διεξάγεται κατὰ τῶν ἀρχιερέων, τῶν ἱερέων καὶ διδασκάλων καὶ πάντων ἐν γένει τῶν Ὀρθοδόξων χριστιανῶν, τῶν ὑπαγομένων πνευματικῶς ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, καθόσον κατὰ τὰς σκέψεις τῶν τὰ τοιαῦτα διδασκόντων καὶ τολμώντων, αἰρομένης παντελῶς ἢ καὶ περιοριζομένης ἐν στενοῖς ὁρίοις τῆς πνευματικῆς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἀρχῆς, αἴρεται ὁ ἕτερος τῶν κρίκων, τῶν ἀποτελούντων τὸ νῦν καθεστώς, καὶ διευκολύνεται οὕτω κατὰ μέγιστον μέρος τῇ σθεναρᾷ ὑποστηρίξει καὶ ἄλλων συναρωγῶν κατὰ τὰς ἐλπίδας αὐτῶν ἡ ἐπίτευξις τῶν προφανῶν αὐτῶν τάσεων, λαμβανομένων μάλιστα ὑπ' ὄψιν καὶ προγενεστέρων ἀναλόγων παραδειγμάτων. Τούτων δὲ οὕτως ἐπισυμβαινόντων ἐν ταῖς ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου κανονικῶς ἐξαρτωμέναις ἐπαρχίαις, οἱ ἀτυχεῖς τούτων κάτοικοι, οἱ εὐσεβεῖς καὶ Ὀρθόδοξοι χριστιανοί, οἱ ἀπεριόριστον πίστιν καὶ εὐλάβειαν πρὸς τὴν ἁγίαν αὐτῶν θρησκείαν διατρέφοντες καὶ στερρῶς ἐχόμενοι τῶν παραδόσεων τῶν πατέρων αὐτῶν, ῥηγνύουσι κραυγὴν πόνου καὶ ἀπελπισίας καὶ οὐδὲν ἕτερον ἐπιζητοῦσι καὶ ἐξαιτοῦνται εἰμὴ τὸ ἀφεθῆναι αὐτοὺς ἐλευθέρους ἐν τῇ ἐκδηλώσει τῆς θρησκευτικῆς αὐτῶν συνειδήσεως καὶ ὡς ἀπ' αἰώνων οὕτω καὶ νῦν καὶ πάντοτε μένειν αὐτοὺς πιστοὺς υἱοὺς τῆς πατροπαραδότου πνευματικῆς αὐτῶν ἀρχῆς, τῆς τοῦ Ἁγιωτάτου, Ἀποστολικοῦ, Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχικοῦ Θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Καίπερ δὲ πιεζόμενοι, ἀπειλούμενοι, διωκόμενοι, ἀπογυμνούμενοι τῆς περιουσίας

αὐτῶν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν βλέποντες βασανιζομένους καὶ φονευομένους, ἐν τούτοις ἀπέχουσι τῶν ἀντιποίνων, ἀρκούμενοι εἰς ἄμυναν καὶ περισυλλογὴν κατὰ τὰς δεδομένας αὐτοῖς ὑπὸ τῆς προϊσταμένης αὐτῶν ἀρχῆς ὁδηγίας καὶ συμβουλὰς καὶ μόνον ἐκλιπαροῦντες παρὰ τῶν ἁρμοδίων προστασίαν πρὸς περιφρούρησιν τῆς θρησκευτικῆς αὐτῶν ἐλευθερίας καὶ διάσωσιν τοῦ οἴκου καὶ τῆς περιουσίας αὐτῶν.

Ἐνώπιον τοιαύτης ὀδυνηρᾶς τῶν πραγμάτων καταστάσεως ἐν ἀμηχανίᾳ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον διατελοῦν, καθῆκον δὲ ἱερὸν καὶ ἀπαραίτητον, ὑπὸ τῆς θρησκείας ἐπιβαλλόμενον, καὶ δικαίωμα ὑπὸ τῆς Πολιτείας ἀνεγνωρισμένον, ἔχον τὸ ἐπαγρυπνεῖν καὶ μεριμνᾶν διὰ πάντων τῶν δεδομένων αὐτῷ νομίμων μέσων ὑπὲρ τῶν τῇ πνευματικῇ αὐτοῦ ὁδηγίᾳ ἐμπεπιστευμένων λαῶν, οὐκ ἐπαύσατο ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἀτυχοῦς καὶ ἀνιαρᾶς ταύτης τῶν γεγονότων ἐξελίξεως ἀπευθῦνον τῇ Ὑψηλῇ Αὐτοκρ. Κυβερνήσει τὰς διαβιβαζομένας αὐτῷ παρὰ τῶν Μητροπολιτῶν θιξικαρδίους τῶν γεγονότων ἀνακοινώσεις.

Ἀλλ' ἐπειδὴ παρὰ τὴν ἀγαθὴν αὐτῆς θέλησιν καὶ παρὰ τὰς νυχθημέρους προσπαθείας τῶν ἐπαρχιακῶν αὐτοκρατορικῶν ἀρχῶν, ἡ κατάστασις μένει ἡ αὐτή, καὶ ἔν τισι σημείοις μάλιστα τὸ κακὸν ἐξαπλοῦται καὶ ἐπιτείνεται, καὶ ἐπειδὴ ἡ εὐκταία τοῦ τόπου εἰρηνοποίησις οὐκ ἔστι δυνατὸν βεβαίως, ἵνα ἐπιτευχθῇ τελείως, ἐὰν μὴ ληφθῇ ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων ὑπ' ὄψιν τὸ ἀπαραίτητον τῆς διατηρήσεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καθεστῶτος ἐν ταῖς περιφερείαις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἄνευ ἐξαιρέσεων, βασιζομένων ἐπὶ φυλετικῶν ἢ γλωσσικῶν διακρίσεων, προβαλλομένων ὑπὸ τῆς Βουλγαρικῆς σχισματικῆς Ἐξαρχίας, καὶ τὸ ἐπεῖγον τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν πιστῶν τῇ Ὀρθοδοξίᾳ πνευματικῶν τέκνων τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς τρομοκρατίας τῶν ληστανταρτικῶν στιφῶν καὶ ἀπὸ τῆς ἀπειλητικῆς πιέσεως τῶν ὀργάνων τῆς βουλγαρικῆς Ἐξαρχικῆς προπαγάνδας διὰ ταῦτα, διὰ πάσης τῆς ἰσχύος τῆς μητρικῆς αὐτῆς φωνῆς ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, διάτορον ὑψοῦσα διαμαρτυρίαν κατὰ τῆς τοιαύτης ἀφορήτου καταστάσεως καὶ τῶν ταύτην δημιουργησάντων ἀπαισίων ὀργάνων, οὐδὲν ἄλλο ἐπιζητεῖ ἢ τὴν ἀναγνώρισιν τῶν δικαίων αὐτῆς καὶ συνάμα τὴν εἰρήνευσιν τῶν ἀτυχῶν ἐκείνων χωρῶν, διὰ τῆς λήψεως καὶ πραγματικῆς ἐφαρμογῆς συντόνων μέτρων, δυναμένων, ἵνα θῶσιν ὁριστικὸν τέρμα εἰς τὰς κακουργίας καὶ εἰς τὸν ἐκβιασμὸν τῶν συνειδήσεων, ἅπερ ὑπὸ τῶν ἐπιδρομέων καὶ τῶν ὀργάνων τῆς σχισματικῆς Ἐξαρχίας μετ' ἀνεκδιηγήτου θρασύτητος διαπράττονται πρὸ τῶν ὀμμάτων δυστυχῶς ἀντιπροσώπων τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων.

Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον φρονεῖ, ὅτι αἱ ἐπιβαλλόμεναι ὧδε ἔλλογοι καὶ νόμιμοι παραστάσεις αὐτοῦ, κατὰ πάντα ἀνταποκρινόμεναι πρὸς τὰς ἀγαθὰς ὑπὲρ τῆς εἰρηνοποιήσεως τῶν εἰρημένων χωρῶν προθέσεις τῶν Μ. Δυνάμεων, συνάμα ἐξυπηρετοῦσι καὶ τὰς περὶ καλῆς διοικήσεως τῶν κατοίκων ἐν γένει ὑψηλὰς καὶ εὐμενεῖς βουλὰς τῆς Αὐτοῦ Αὐτοκρατορικῆς Μεγαλειότητος τοῦ περινουστάτου Κυριάρχου τῆς μεγάλης ταύτης ἐπικρατείας Σουλτὰν Ἀβδοὺλ Χαμὶτ Χὰν Β. τοῦ νυχθημερὸν ἐπὶ τούτῳ ἐργαζομένου, ὡς τοῖς πᾶσι γνωστόν.

Ο ΠΑΝΣΛΑΥΙΣΜΟΣ ΕΝ ΤΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΝΑΤΟΛΗ

Ἐξ Ἁγίου Ὄρους τῇ 1 Ἰουλίου 1904.

Ἔκπληκτοι διατελοῦμεν, ὅταν ἀναγινώσκωμεν καὶ σήμερον ἔτι εἰς ἑλληνικὰς ἐφημερίδας νὰ γίνεται λόγος περὶ τῆς Ρωσσίας ὡς προστάτιδος τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς Ὀρθοδοξίας! Διὰ τοὺς μὴ θέλοντας νὰ ἐννοῶσι τὰ ζητήματα παραθέτομεν τὰ ἀπὸ ἓξ δεκαετηρίδων καὶ ἐντεῦθεν ἐπιτευχθέντα ὑπὸ τῆς Ρωσσίας ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Χερσονήσῳ.

Ἐν ἔτει 1842 ὁ πανσλαυϊστὴς ἐπίσκοπος Πορφύριος Οὐσπένσκη ἐπιστρέφων ἐκ τῆς ἀνὰ τὴν ἑλληνικὴν Ἀνατολὴν περιοδείας αὐτοῦ, ἣν ἀνέλαβεν ἐξ ὀνόματος τῆς ἀρτισυστάτου τότε Σλαυϊκῆς Ἑταιρείας, ὑπέβαλεν εἰς τὴν κυβέρνησιν Νικολάου τοῦ Α' ὑπόμνημα μακρόν. Ἐν τῷ ὑπομνήματι ὑπεδείκνυε τὸν τρόπον, δι' οὗ θὰ καθίστατο ἐφικτὸν εἰς τὴν Ρωσσίαν νὰ κυριαρχήσῃ τῆς ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς. Καὶ ὡς μέσον προσφορώτερον ἐθεώρησε τὴν ἀντὶ πάσης θυσίας ἁρπαγὴν τῶν τεσσάρων τῆς Ἀνατολῆς Πατριαρχείων ἐκ τῶν χειρῶν τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν ὑπαγωγὴν αὐτῶν ὑπὸ τὴν ἄμεσον διεύθυνσιν τοῦ Σλαυϊσμοῦ. Ἀλλὰ τοῦ ἐγχειρήματος τοῦ ἀμέσου καὶ βιαίου ἐκσλαυϊσμοῦ τῶν Πατριαρχείων δυσχερεστάτου ὄντος, καθόσον ἐν αὐτοῖς ὡς ἐν ἀπροσμαχήτοις προπυργίοις συγκεντροῦται ἅπασα ἡ πνευματικὴ ἠθικὴ καὶ ἐθνικὴ ζωὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὑπέδειξε μετὰ σατανικῆς ἀληθῶς ὀξυδερκείας τὴν ἔμμεσον κατάληψιν τῶν ἐθνικῶν τούτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ κέντρων.

Τὰ Πατριαρχεῖα τῆς Συρίας, τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Αἰγύπτου, ἔγραφεν ὁ πανσλαυιστὴς ἐπίσκοπος, πρέπει νὰ καταληφθῶσιν ὑπὸ τῶν Ἀραβοφώνων, παρ' οἷς ἠδύνατο ἡ ρωσσικὴ πολιτικὴ διὰ συντόνου ἐργασίας καὶ προβεβουλευμένης μεθόδου νὰ δημιουργήσῃ συνείδησιν ἐθνότητος ἰδίας, κεχωρισμένης τῆς τῶν Ἑλλήνων, οὓς ἔδει νὰ παραστήσωσιν ὡς ἐπήλυδας καὶ ἅρπαγας τῆς ἐθνικῆς τῶν Ἀραβοφώνων κληρονομίας!

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν διέγραφε τὸ πρόγραμμα μεγάλης ἐκκλησιαστικῆς ἀνταρσίας πρὸς δημιουργίαν ἰδίας αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας, καθαρῶς ἐθνικῆς, ἥτις ἐγείρουσα τὴν κεφαλὴν ὡς κράτος ἐν τῷ κράτει τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας οὐ μόνον θὰ ἐπετύγχανε τὴν πολιτικὴν ἀνάστασιν τῆς τέως ὑπνωττούσης ἐκείνης φυλῆς, ἀλλὰ καὶ θὰ ἠδύνατο βαθμιαίως ν' ἀξιώσῃ καὶ αὐτοῦ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου τὴν κατάληψιν, τῆς πρὸς τὴν ἐκλογὴν πλειονοψηφίας ἐπιτυγχανομένης διὰ τῆς ἰσχυρᾶς ἐπιδράσεως τῆς Ρωσσίας.

Τοιαῦτα διέγραφε σὺν ἄλλοις ἐν τῷ ὑπομνήματι αὐτοῦ ὁ Ρῶσσος ἐπίσκοπος· Ἔκτοτε ὀλίγαι παρῆλθον δεκαετηρίδες καὶ τὸ ὑποδεικνυόμενον πρόγραμμα, τεθὲν εἰς ἐφαρμογήν, ἐπέφερεν ὡς πρῶτον αὐτοῦ καρπὸν τὴν μεγάλην ἐκείνην ἐκκλησιαστικὴν τῶν Βουλγάρων ἐπανάστασιν, τὴν ἀπολήξασαν εἰς τὸ σχίσμα τοῦ 1872.

Ὁ ἀείμνηστος αὐτοκρατορικὸς ἐλεγκτὴς Τέρτιος Φιλίππωφ, τελευταῖον ἴσως λείψανον τῶν ἐν Ρωσσίᾳ φιλελλήνων, τῶν ἀκολουθούντων τὰς ἀρχαίας παραδόσεις τῆς πατρίδος αὐτῶν, ἐν ὑπομνήματι αὐτοῦ πρὸς Ἀλέξανδρον τὸν Γ', ἀγωνιζόμενος μετὰ θαυμαστῆς παρρησίας ὑπὲρ τῶν ἀτυχῶν Ἑλληνικῶν Ἐκκλησιῶν, ὧν τὰ κτήματα αὐθαιρέτως ἐδημεύοντο ἐν Βεσσαραβίᾳ, λαμβάνει ἀφορμὴν νὰ ἐξετάσῃ καὶ τὰ ἐλατήρια, τὰ προκαλέσαντα τὸ σχίσμα τοῦ 1872. Ὁ εὐγενὴς φιλέλλην ἐπιρρίπτει ἅπασαν τὴν εὐθύνην τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐπαναστάσεων εἰς τοὺς πράκτορας τῆς μεγαλομανοῦς ἐν Ρωσσίᾳ πολιτικῆς, οἵτινες διδάσκοντες τοὺς ἀποστόλους τῆς βουλγαρικῆς ἰδέας τὸ ἄσπονδον μῖσος κατὰ παντὸς ὅ,τι ἑλληνικὸν δὲν ἐδίσταζον νὰ κηρύττωσιν, ὅτι οὐ μόνον ἡ πρὸς τὸν Πάπαν προσέλευσις ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἐξιλαμισμὸς (!) εἶνε θεμιτὸν μέσον, ἐὰν θέλῃ συνδράμῃ τὸ ἔργον τῆς βουλγαρικῆς χειραφετήσεως ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, καὶ αὐτῶν τῶν Τούρκων ἀπεχθεστέρου!

Ἐὰν δὲ τοιαύτην ἐκφέρουσι γνώμην περὶ τῶν αἰτίων τοῦ σχίσματος ἄνδρες τῆς περιωπῆς τοῦ ἀδαμαντίνου τὸν χαρακτῆρα Αὐτοκρατορικοῦ Ἐλεγκτοῦ, ἀναμφιβόλως ἐξ ἐπονειδίστου ὑστεροβουλίας καὶ βδελυρᾶς πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀσεβείας ἐλαύνονται, ἐὰν δὲν πάσχωσιν ὑπὸ πολιτικῆς ἠλιθιότητος, ὅσοι ἀλλαχοῦ ἐπιζητοῦσι — καὶ σήμερον ἔτι! — ν' ἀποδώσωσι τὰ αἴτια καὶ νὰ ἐξακολουθῶσι τὴν ἐξύμνησιν τῆς Μεγάλης τοῦ Βορρᾶ Δυνάμεως ὡς προστάτου τῆς Ὀρθοδοξίας!

Ἀλλ' οἱ ἀγῶνες τοῦ Σλαυϊσμοῦ κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐξακολουθοῦσι εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἀποβλέποντες σκοπόν. Τὸ πρόγραμμα τῶν περὶ τὸν Οὐσπένσκη περιλαμβάνει καὶ πλεῖστα ἄλλα σημεῖα ἐπιθέσεως.

Τὴν 31 Ἰανουαρίου 1898 ὑπέγραφε τὴν παραίτησιν αὐτοῦ μετὰ ἑπταετῆ Πατριαρχείαν ὁ Ἕλλην Πατριάρχης Ἀντιοχείας Σπυρίδων, ἐφησυχάζων νῦν ἐν Βοσπόρῳ.

Ἐπηκολούθησε πάλη φοβερὰ περὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ νέου Πατριάρχου. Τὰ τῆς πάλης ἐκείνης ἀνεγράψαμεν τότε λεπτομερῶς, ἀπὸ τῶν στηλῶν τῆς Ἐθνικῆς ταύτης Ἐπιθεωρήσεως, ἐπιδιώξαντες τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν γεγονότων.

Τὴν 5 Νοεμβρίου τοῦ 1899 κατέσχεν ὁ σουλτανικὸς ἱραδές, ὁ ἀναγνωρίζων τὸν ἅρπαγα τοῦ θρόνου Μελέτιον Δουμάνην, ὡς Πατριάρχην. Λέγεται, ὅτι ὁ Νικόλαος ὁ Β' ἀπέστειλεν αὐτόγραφον πρὸς τὸν Χαμὴτ τὸν Β' ἐπιστολήν, ζητῶν τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ ἀντικανονικοῦ Πατριάρχου ὡς προσωπικὴν χάριν! Κατ' ἐκεῖ ον τὸν χρόνον ὁ ὑφυπουργὸς τῆς Παιδείας ἐν Ρωσσίᾳ κ. Λισίνωφ παρεπεδήμει ἐν Δαμασκῷ, ἐπιθεωρῶν τὰ σχολεῖα τῆς Παλαιστινείου Πανσλαυϊστικῆς Ἑταιρείας.

Ἡ κάθοδός του ἐκείνη δὲν ἦτο τυχαία· ἐσχετίζετο στενότατα πρὸς τὴν τοσοῦτο πυρετωδῶς διεξαγομένην ὑπόθεσιν. Ἀλλ᾽ ἡ δάφνη ἀναμφιβόλως τοῦ ἐπιτευχθέντος ὀφείλεται εἰς τὸν τότε Ρῶσσον Πρόξενον Δαμασκοῦ κ. Ἀλέξιον Μπελάεφ, τὸν ἐκ τῶν στύλων τῆς Παλαιστινείου Ἑταιρείας, τοῦ ὁποίου τὸν φιλελληνισμὸν ἐκτιμῶντες οἱ τεταγμένοι εἰς τὴν περιφρούρησιν τῶν δικαίων τοῦ Ἔθνους ἡμῶν τῇ συστάσει τοῦ πρὸ διετίας ἀποθανόντος πρέσβεως τῆς Ρωσσίας ἐν Ἀθήναις κ. Ὀνοῦ, ἀνέθηκαν εἰς αὐτὸν τὴν ὑπεράσπισιν τῶν συμφερόντων τοῦ Ἑλληνισμοῦ καθ᾽ ὅλην τὴν ταραχώδη περίοδον τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ κραταιοτάτης πάλης!

Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα εἶνε, ὅτι μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας ἐξετελέσθη καὶ δεύτερον σημεῖον τοῦ προγράμματος, ὅπερ διέγραψεν ἀπὸ τοῦ 1842 ὁ πανιερώτατος Οὐσπένσκης. Καὶ ἤδη οἱ Ἕλληνες Ἱεράρχαι, ὡς μὴ ἀναγνωρίζοντες τὸν ἀντικανονικὸν Πατριάρχην ἐξεδιώχθησαν πάντες διὰ τῆς τουρκικῆς ἀστυνομίας ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς Μεγάλης Προστάτιδος τῆς Ὀρθοδοξίας!

Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐν τοῖς σχολείοις, ἡ ἑλληνικὴ λατρεία ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις, ἔνθα ἀντήχει ἄλλοτε ἡ φωνὴ τοῦ Χρυσοστόμου, ἔπαυσε πλέον καὶ δὲν ἀκούεται εἰμὴ ἡ λαλουμένη εἰς τὰς ὄχθας τοῦ παγωμένου Νεύα, ὁπόθεν ἀποστέλλονται τηλεγραφικῶς συγχαρητήρια πρὸς τὸν ἅρπαγα τοῦ θρόνου Μελέτιον διὰ τὰς ὑπὲρ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Οἴκου πασῶν τῶν Ρωσσιῶν δοξολογίας αὐτοῦ.

Τὸ Πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας ἀπωλέσθη σχεδὸν ἀνεπιστρεπτεί· καὶ ἀπωλέσθη οὐχὶ διότι περιῆλθεν εἰς χεῖρας Ἀραβοφώνων, οὓς ἱστορικῶς καὶ ἐθνολογικῶς ἔχομεν ἀδελφοὺς γνησίους, ἀλλὰ διότι κατελήφθη ὑπὸ Ἀραβιστῶν, δι᾽ ὑποβολῆς μοσχοβιτικῆς ἀγωνιζομένων ὑπὲρ ἀραβικῆς ἐθνότητος, κατ᾽ οὐσίαν ἀνυπάρκτου, οἵτινες θᾶττον ἢ βραδύτερον θέλουσι μοιραίως παραδώσῃ τὴν πραγματικὴν διακυβέρνησιν εἰς τοὺς ἐκ τοῦ βορρᾶ ἐπιδρομεῖς καὶ οὕτω συντελεῖται ὁ ἐκσλαυισμὸς τοῦ τέως ἑλληνικοῦ Πατριαρχείου.

Οἱ μεγάλοι ἡμῶν προστάται χωροῦσιν, ἀπὸ τῶν χρόνων ἤδη τῆς θρυλουμένης διαθήκης τοῦ Μεγάλου Πέτρου ἠρέμα μὲν πλὴν ἀσφαλῶς πρὸς τὸν προδιαγεγραμμένον αὐτῶν σκοπόν. Ὑπολείπονται ἔτι πολλὰ πρὸς ἐπίτευξιν πλήρη τῶν ὑπὸ τοῦ πανιερωτάτου προφήτου τοῦ Πανσλαυϊσμοῦ ὑποδειχθέντων.

Ἀλλ᾽ ἐξυπνήσαμεν τελευταίως πρωΐαν ἀπαίσιον, καθ᾽ ἣν οἱ κώδωνες τῆς Ἁγίας Σιὼν διελάλουν εἴδησιν θλιβεράν.

Κατέφθανεν ἰραδὲς αὐτοκρατορικός, δι᾽ οὗ οὐ μόνον ἀνεγνωρίζοντο ἅπαντα τὰ ἐκπαιδευτικὰ ἱδρύματα τῆς Παλαιστινείου Ἑταιρείας, ἀλλὰ καὶ παρείχετο ἡ ἄδεια πολλαπλασιασμοῦ αὐτῶν. Ἡ ἐπιτυχία αὕτη τῆς ῥωσσικῆς πολιτικῆς, ἥτις ἴσως οὔτε περιῆλθεν εἰς γνῶσιν τῶν ἐν Ἀθήναις εἶνε σπουδαιοτάτη. Κατελήφθησαν προμαχῶνες κραταιότατοι καὶ ἐτέθησαν τὰ θεμέλια νέων φρουρίων, δι᾽ ὧν μέλλει νὰ πολιορκηθῇ στενότερον ἡ ἀπεγνωσμένως ἀγωνιζομένη μικρὰ ἐκείνη δρὰξ τῶν Ἁγιοταφιτῶν Πατέρων.

Πρό τινος δὲ χρόνου ἐξεφράσθη ἡ ἐπιθυμία ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως Νικολάου τοῦ Β' ὅπως εὐδοκήσῃ ἡ Α. Μακαριότης ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων καὶ παραχωρήσῃ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς Ρώσσους τὴν ἄδειαν τῆς ἀνιδρύσεως Μονῆς, δυναμένης νὰ περιλάβῃ περὶ τὰς πέντε χιλιάδας (!) θεοσεβεστάτων Μοσχοβιτῶν, ποθούντων νὰ σώσωσι τὴν ψυχὴν αὐτῶν παρὰ τὸν Πανάγιον Τάφον. Βεβαίως ἀπεκρούσθη τοιαύτη ἀπαίτησις, λύουσα ἀφ' ἑαυτῆς τὸ Ἱεροσολυμιτικὸν ζήτημα, ἀπ' εὐθείας, ἄνευ τῆς χρήσεως τῶν Ἀραβοφώνων ὡς μέσου, καθ' ἃ ὑποδείκνυεν ὁ ἀγαθὸς Πορφύριος, ἀλλ' ὅπως ἔχουσι τὰ καθ' ἡμᾶς πράγματα, ἐν τῷ μέσῳ οὐ μόνον τῆς οἰκονομικῆς δυσπραγίας τῶν Σιωνιτῶν Πατέρων, ἀλλὰ καὶ τῆς τελείας ἀνεπαρκείας τοῦ ἐγκληματικῶς κατατριβομένου ἐν τοῖς ἔσω ἐλευθέρου ἑλληνικοῦ, καθίσταται προβληματικὴ ἡ ζωὴ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις Πατριαρχείου, ὅταν ἔχητε νὰ διεξαγάγητε γιγάντιον ἀγῶνα πρὸς τὴν Μεγάλην τῆς Ὀρθοδοξίας Προστάτιδα, διαθέτουσαν τὰ ἑκατομμύρια τῆς Παλαιστινείου Ἑταιρείας, ἱδρυθείσης ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Μεγάλου Δουκὸς Σεργίου, οὐχὶ βεβαίως ὑπὲρ ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης τῆς Παλαιστίνης, ἀλλ' ὅπως ἐπιταχύνῃ τὸ ἀποτέλεσμα, εἰς ὃ τείνουσιν ἅπασαι αἱ ἀπὸ τοῦ 1842 ἐργασίαι.

Καὶ ἡ Ρωσσία τοῦ στρατηγοῦ Κόμητος Ἰγνάτιεφ καὶ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ παρὰ τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ ἐπιτρόπου Πεποδονόστσεφ, ἡ Ρωσσία ἡ δημιουργὸς τοῦ σχίσματος τοῦ 1872, καὶ τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου τοῦ 1878, ἡ ὁμόδοξος φίλη, ἐκπορθοῦσα τὸ Ἅγιον Ὄρος διὰ σμήνους μελανειμονούντων στρατιωτῶν, ἐπιβουλεύουσα τὴν ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ Ἱεροσολύμοις, ἡ τεκταινομένη μυρία πρὸς ἄρσιν τοῦ Σχίσματος καὶ ἐπίτευξιν τοῦ ἀρχικοῦ σχεδίου τῆς διὰ τῶν ἀδελφῶν Σλαύων τῆς Μακεδονίας εἰσβολῆς εἰς τὴν διακυβέρνησιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἡ Ρωσσία τοῦ 1897 καὶ ἡ ὀργανωτὴς τῶν δολοφονικῶν βουλγαρικῶν Κομιτάτων, ἡ Ρωσσία τῶν μακεδονικῶν μεταρρυθμίσεων ἐν Μακεδονίᾳ, ἔνθα προέγραψε τὴν ἑλληνικὴν φυλὴν συνωμόσασα διὰ τῶν πρακτόρων της συνεργαζομένων πρὸς τοὺς ἐγκληματίας τῆς Σόφιας, τὴν ἐξόντωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἡ ἁγία αὐτὴ Ρωσσία ἐξακολουθεῖ ἀκόμη νὰ λέγηται Προστάτης τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ νὰ γράφηται μάλιστα, ἀκόμη ἀπὸ στηλῶν ἑλληνικῶν ἐφημερίδων, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ Πανσλαυϊστικὴ Ἑταιρεία οὐδεμίαν ἔχει πραγματικὴν ὑπόστασιν, ἀλλὰ μᾶλλον χιμαιρικήν!

ΟΙ ΡΩΣΣΟΙ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ.

'Εκ Θεσσαλονίκης τῇ 7 'Ιουλίου 1904.

Τὰ διαδραματιζόμενα σήμερον ἐν τῇ δυστήνῳ Μακεδονίᾳ οὐδὲν ἄλλο εἰσὶν ἢ συνέχεια τῆς τραγῳδίας, ἥτις τοσοῦτον ἐπαισχύντως παίζεται ἐν ὀνόματι τοῦ πολιτισμοῦ πρὸς καταστροφὴν καὶ ἐξόντωσιν τοῦ εὐγενεστέρου καὶ ἐκπολιτιστικωτέρου τῶν ἐθνῶν. Αἱ διαδεχόμεναι δὲ ἀλλήλας σκηναὶ τυγχάνουσι ἡμῖν ἐπὶ τοσούτῳ μᾶλλον ἐπώδυνοι καθόσον πρωταγωνισταὶ ἀναδεικνυνται ἐκεῖνοι, ἀφ' ὧν ἔχομεν τὴν ἀξίωσιν νὰ τρέφωσι μείζονα σεβασμὸν πρὸς τὰ ἱερὰ καὶ τὰ ὅσια ἔθνους, ὅ περ ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς τὸ Εὐαγγέλιον, τὴν ἡμέρωσιν καὶ τὸν πολιτισμόν.

Οἱ δημιουργοὶ τῆς συνθήκης τοῦ 1878, ἐκτείναντες τὴν ζώνην τῆς Μεγάλης Βουλγαρίας μέχρι τῆς ἑλληνικῆς θαλάσσης παρὰ τὴν Καβάλλαν, χαιρεκάκως δ'ἀναφωνοῦντες διὰ τοῦ στρατηγοῦ Ἰγνάτιεφ ὅτι «οἱ Ἕλληνες ἤδη θὰ καταλάβωσι τὴν Κωνσταντινούπολιν κολυμβῶντες», παρεσκεύασαν καὶ τὸ πολιτικὸν τέρας τῆς συμφωνίας τῆς Μυρτσέγης, δι' ἧς ἔμελλε νὰ δημιουργηθῇ ἡ ἐνεστῶσα τρομοκρατικὴ τῆς Μακεδονίας κατάστασις ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ρωσσικῶν λογχῶν.

Ἡ Μακεδονία ἤδη διατρέχει τὴν κρισιμωτέραν αὐτῆς περίοδον, διότι εἰς τοὺς ἐγκληματίας, τοὺς ἐκπεμπομένους ἐκ Σόφιας, τροφοδοτουμένους ὅμως καὶ ὑπὸ τῶν συνεισφορῶν τῆς εὐσπλαγχνικωτάτης «Ἀγαθοεργοῦ Σλαυϊκῆς Ἑταιρείας» τῆς Μόσχας προσετέθησαν καὶ αἱ ἀπειλητικαὶ λόγχαι τῶν ἀξιωματικῶν τῆς *Μεγάλης τῆς Ὀρθοδοξίας Προστάτιδος*.

Σλαυόφωνος Μακεδών, ἔχων τὴν ἑλληνικήν του συνείδησιν ἀκραιφνεστάτην, ἐρωτηθεὶς ὑπὸ ἀδελφοῦ Ρώσσου ἀξιωματικοῦ περὶ τοῦ ἐθνισμοῦ αὐτοῦ, ἐβεβαίωσεν ἰσχυρῶς καὶ μεθ' ὅλης τῆς ὑπερηφανείας, ἣν εμπνέει ἡ συναίσθησις τῆς εὐγενείας τῆς ἑλληνικῆς καταγωγῆς, ὅτι εἶνε Ἕλλην γνησιώτατος μέχρι μυελοῦ ὀστέων. Ὁ ἀξιωματικὸς λησμονῶν τὸ καθῆκον αὐτοῦ ὡς φρουροῦ τῆς τάξεως ἀναλαμβάνει τὸ ὕφος τοῦ προπαγανδιστοῦ ἐξαγγέλλων αὐτοσχεδίως θέσφατα καὶ προσάγων περγαμηνὰς καὶ μοχθῶν ν' ἀποδείξῃ, ὅτι οὐδέποτε ὑπῆρξεν ἑλληνικὴ ἡ Μακεδονία, ἡ κατ' αὐτὸν ἀρχέγονος αὕτη κοιτὶς τοῦ Σλαυϊσμοῦ. Ἐννοεῖται δ' ὅτι δὲν παρέλειψε νὰ προσαγάγῃ ὡς σημεῖον ἀποδεικτικόν, ἐνισχύον τὰς ἐθνολογικὰς αὐτοῦ θεωρίας καὶ τὴν ἀπειλὴν τῆς χρήσεως τοῦ ρωσσικοῦ κνούτου. Ἀλλ' ὁ παράδοξος Σλαυόφωνος, ἀμετά-

πειστος πρὸ τῶν καινοφανῶν θεωριῶν τοῦ αὐτοχειροτονήτου ἐθνολόγου, ἐγκαταλείπει τὸν ὑψηλὸν συνομιλητήν του καὶ ἀπερχόμενος στρέφει τὸ πρόσωπον ἀναφωνῶν: «Εἶμαι Ἕλλην τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν καὶ αὐτόν μου τὸν Ἑλληνισμὸν οὐδεμία δύναμις τὸν ἀφαιρεῖ».

Ἀλλ' ἐπλήρωσε πολὺ ἀκριβὰ τὴν ὁμολογίαν του ταύτην. Τὴν ἐπαύριον ἐξερχόμενος τῆς οἰκίας του ἐξηπλοῦτο νεκρός, βληθεὶς ὑπὸ τῶν σφαιρῶν τῶν δολοφόνων.

Τὸ γεγονός, χαρακτηρίζον τοσοῦτον ζωηρῶς τὴν ἐκπολιτιστικήν (!) ἐν Μακεδονίᾳ ἀποστολὴν τῶν ἐπισήμων ὁμοδόξων, δικαιοῖ τὸ ἀξιομνημόνευτον ἐκεῖνο, τὸ γραφὲν ὑπὸ τοῦ εὐγενοῦς φιλέλληνος Ῥώσσου πρίγκηπος Μεστέρσκη. Οὗτος, ἐπὶ τῇ ἀφορμῇ τοῦ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος φόνου τοῦ Ῥώσσου προξένου ἐν Μοναστηρίῳ Ρασκόβσκη ἔγραψεν ἐν τῷ ὀργάνῳ αὐτοῦ Γκραζδανὶν (Πολίτη): «Τότε καὶ μόνον θὰ παγιωθῇ ἡ τάξις ἐν Μακεδονίᾳ, ὅταν ἡ Ῥωσσία ἀνακαλέσῃ ἅπαντας τοὺς προξένους αὐτῆς ἐκ τῆς πολυπαθοῦς ταύτης χώρας». Καὶ ἦτο ὁ ὑπὸ Ἀλβανοῦ δολοφονηθεὶς προπετὴς καὶ ἀγέρωχος ἐκεῖνος τῆς Ἁγίας Ῥωσσίας πράκτωρ ἐκ τῶν μανιωδεστέρων διωκτῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, προστάτης καὶ πατὴρ καὶ τροφοδότης τῶν δολοφόνων καὶ τῶν λοιπῶν ἀπαισίων τεράτων. Ἀλλὰ μήπως καὶ οἱ λοιποὶ ἐν Μακεδονίᾳ πράκτορες τῆς κραταιᾶς ἡμῶν Προστάτιδος δὲν ἐμπνέονται ὑπὸ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων; Αὐτὸς ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ Γενικὸς Πρόξενος Γκίρς, ὅστις ἀναπληροῖ ἤδη καὶ τὸν ἕτερον τῶν πολιτικῶν παρέδρων Δέμεριχ, εἶνε διαβόητος διὰ τὴν λύσσαν αὐτοῦ κατὰ παντὸς ὅ τι ἑλληνικόν.

Τὴν στιγμὴν ταύτην εὑρίσκεται εἰσέτι ἐν Μοναστηρίῳ, μεταβὰς νὰ ἐνισχύσῃ τὰς προφυλακὰς τοῦ σλαυϊσμοῦ καὶ νὰ ἐμψυχώσῃ τοὺς ἀπεγνωσμένους ἀγῶνας τῶν Ῥωμουνιστῶν, ἐξωθουμένων καὶ αὐτῶν τῶν ταλαιπώρων ὑπὸ τῶν πέραν τοῦ Ἴστρου ὀπαδῶν τῆς μεγαλομανοῦς πολιτικῆς, δι' ἧς οὐ μόνον ἀναδεικνύονται καταγέλαστοι ἐν τῇ ἐπιδιώξει τοῦ ἐθνικοῦ αὐτῶν ἰδεώδους, ἀλλὰ καὶ ματαιοῦσι δωρεὰν τὴν εὐκταίαν ἀνὰ μέσον Ἀθηνῶν καὶ Βουκουρεστίου ἀλληλεγγύην.

Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς τοὺς ὑψηλοὺς ἡμῶν προστάτας. Αἱ τελευταῖαι αὐθεντικαὶ ἐκ τῆς σφαζομένης χώρας εἰδήσεις πληροφοροῦσιν, ὅτι ὁ παράδοξος ἐκεῖνος αὐτοσχέδιος ἐθνολόγος, ὁ ἐξαποστείλας εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς τὸν ἀτυχῆ Σλαυόφωνον Ἕλληνα εὑρίσκει μιμητὰς ἐν τῷ προσώπῳ καὶ τῶν λοιπῶν ου ἀδέλφων του. Ἐπιτροπὴ Ἑλλήνων, προσελθοῦσα ν' ἀναφέρῃ παράπονα πρὸς τοὺς Ῥώσσους δὲν ἔτυχεν ἀκροάσεως, καὶ ὁ λόγος εἶνε, ὅτι ὡμίλουν καὶ ἔγραφον τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν! Ἀπεπέμφθησαν σκαιῶς· ἐδηλώθη δὲ πρὸς αὐτούς, ὅτι ὅταν ἐκμάθωσι τὴν σλαυϊκὴν καὶ προσέλθωσι θὰ γίνωσι δεκτοὶ αὐθωρεί! Καὶ ἐν τῇ συναυλίᾳ ταύτῃ, τῇ παιζομένῃ ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δικαιοσύνης ὑπὸ τῶν εὐσεβεστάτων αὐτῶν προστατῶν τοῦ καταδυναστευομένου Ἑλληνισμοῦ, ἀκούεται περιοδικῶς καὶ ἡ φωνὴ τοῦ λυσσώδους Γκίρς: «ἡ ἀποστολή μου εἶνε ν' ἀποδείξω, ὅτι οἱ σωβινισταὶ οἱ Γραικοὶ δὲν ἔχουσι πραγματικὰ δικαιώματα ἐπὶ τῆς χώρας, ἀνηκούσης ἐξ

ὁλοκλήρου, ἱστορικῶς καὶ ἐθνολογικῶς εἰς τοὺς Σλαύους». Τοιαύτη εἶνε ἡ ἐκπολιτιστικὴ ἀποστολὴ τῶν ἀδελφῶν Ρώσσων.

Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι ὁ κ. Ζηνόβιεφ ἔσπευσε νὰ ἐκφράσῃ πρὸς τὰς κυβερνήσεις τοῦ τε ἀλυτρώτου καὶ τοῦ ἐλευθέρου Ἑλληνισμοῦ, καταθορυβηθείσας πρὸ τῶν πραξικοπημάτων αὐτῶν, τὴν ὑψηλὴν εὐμένειαν τῆς κυβερνήσεως τοῦ Τσάρου πασῶν τῶν Ρωσσιῶν καὶ νὰ βεβαιώσῃ, ὅτι τὰ μικρὰ ἐκεῖνα λάθη τῶν Ρώσσων, τοσοῦτον δυσμενῶς διαθέσαντα τοὺς Ἕλληνας, προῆλθον ἐκ παρανοήσεως (!) εὑρέθησαν ὅμως ἐν Ἀθήναις περίπυστοι δημοσιολόγοι, ἀξιοῦντες τὴν ρύθμισιν τῆς κοινῆς γνώμης, οἵτινες ἐκθαμβωθέντος ἴσως ὑπὸ τῆς εἰλικρινοῦς (;) διαβεβαιώσεως τοῦ κ. Ζηνόβιεφ ἔγραψαν τὴν γνώμην, ὅτι ὁ Γκὶρς ἀναμφιβόλως διώκων λυσσωδῶς τὸν Ἑλληνισμόν, ὑποδηλοῖ μόνον τὰ προσωπικά του αἰσθήματα καὶ δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἐμπνέηται ὑπὸ τῆς κυβερνήσεώς του!

Καὶ πρὸς ἀπόδειξιν τῆς γνώμης ταύτης προσάγεται τὸ ἐπιχείρημα, ὅτι ὁ προκάτοχος τοῦ Γκὶρς Ἰλαριώνωφ δὲν ἦτο λυσσώδης, καὶ ὅτι πέρυσιν, ὅτε τὰ βουλγαρικὰ κομιτᾶτα ἔσφαζον τὴν Μακεδονίαν ὁ Λάμσδωρφ ἀπεκήρυξε τοὺς ἐγκληματίας. Ἀλλὰ διὰ μὲν τὸ πρῶτον ἀρκεῖ νὰ λεχθῇ, ὅτι καθ' ὃν χρόνον ὁ Ἰλαριώνωφ διετέλει πρόξενος ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἡ Μακεδονικὴ ὑπόθεσις δὲν εἶχε λάβῃ τὴν ἔντασιν τῶν δύο τελευταίων ἐτῶν, ὥστε νὰ δοκιμασθῇ ὁ φιλελληνισμός του, ὅσον δὲ διὰ τὸ δεύτερον θὰ ἦτο πολὺ μύωψ πολιτικῶς ὁ Ρῶσσος ἀρχικαγγελάριος νὰ μὴ ἐκφρασθῇ μετὰ βδελυγμίας περὶ τῶν κομιτάτων εἰς στιγμάς, καθ' ἃς ἡ κοινὴ εὐρωπαικὴ γνώμη ἐξηγέρθη κατ' αὐτῶν, ὅτε ἐσφάζοντο μὲν ἀγεληδὸν τὰ γυναικόπαιδα ἐν Μακεδονίᾳ, διεδραματίζοντο δὲ τὰ ἀναρχικὰ ἐκεῖνα κινήματα τῆς Θεσσαλονίκης, οἱ ἐμπρησμοί, αἱ ἀνατινάξεις τῶν εὐρωπαϊκῶν ἀτμοπλοίων, τῶν σιδηροδρόμων, τῶν τραπεζῶν, διὰ τῆς δυναμίτιδος καὶ τῶν λοιπῶν ἐφοδίων τοῦ μηδενισμοῦ καὶ τῆς ἀναρχίας.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Γκουλοχόφσκη κατεκεραύνου τοὺς Βουλγάρους, ὡς τοὺς ἀπαισιωτέρους ἐγκληματίας τῆς ὑφηλίου, ἡ δὲ Κυανῆ τῆς Ἀγγλίας Βίβλος ἀνέγραφε λεπτομερῶς τὰ στυγερὰ αὐτῶν κακουργήματα κατὰ ἀθώων συνυποδούλων καὶ οὐχὶ κατὰ τῶν τυράννων, θὰ ἀνεδεικνύετο ἀληθῶς ἠλίθιος ὁ ἀγαθὸς ἀρχικαγγελάριος τῆς ὁμοδόξου Δυνάμεως, ἐὰν προκαλούμενος ἐγνωμάτευεν, ὅτι οἱ ὡς βδελύγματα τῆς ἐρημώσεως ἀποκηρυττόμενοι ὑπὸ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου δολοφόνοι, εἶνε ἀρνία ἄκακα, δόκιμα ὄργανα τῆς παγιώσεως τῆς τάξεως καὶ τῆς προαγωγῆς τοῦ πολιτισμοῦ!

Ἴσως διὰ τοὺς δεινοὺς αὐτοὺς δημοσιολόγους φαίνεται σύμπτωσις κακὴ καὶ τὰ ἐν Θράκῃ τελεσθέντα ἐγκλήματα, ὅτε κατεσφάγη ἀνηλεῶς καὶ ἐνεπρήσθη πέρυσιν ἡ ἑλληνικωτάτη παρὰ τὸν Εὔξεινον κωμόπολις «Βασιλικὸ» ἀκριβῶς τὴν ἐπαύριον τῆς ἐκεῖ ἀφίξεως τοῦ ρωσσικοῦ στόλου, θεωμένου ἀπαθῶς ἐξ ἀποστάσεως ὀλίγων μέτρων τὴν συντελουμένην ὑπὸ τῶν Βουλγάρων σφαγὴν καὶ λεηλασίαν!

ΔΙΩΓΜΟΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Ἐκ Μοναστηρίου, τῇ 15 Ἰουλίου 1904.

Καὶ κατὰ τὴν ἑβδομάδα ταύτην ἔχομεν νὰ σημειώσωμεν πλεῖστα γεγονότα τοῦ διεξαγομένου ἐν Μακεδονίᾳ ἀγῶνος τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Δὲν εἶνε ἄγνωστος ἡ ἱλαροτραγῳδία ἐκείνη, ἥτις ἐπαίχθη τελευταίως ἐν τῇ πόλει ἡμῶν περὶ τὸ ἀτυχὲς λείψανον ἑνὸς Χρήστου Γκρέκου.

Παρὰ τὸν ἀποθανόντα, Ἕλληνα φρονηματίαν, ἔσπευσεν ἱερεὺς Ρωμοῦνος ἐκ τῶν πολλῶν ἐκείνων παρασίτων, οἵτινες ἐξέφυσαν ὡς μύκητες, ὅπως καταβροχθίσωσι τὸ ἐξ 600 χιλ.φρ.χρ. κονδύλιον τῆς ρωμουνικῆς Κυβερνήσεως ὑπὲρ τοῦ ρωμουνικοῦ (;) ἐν Μακεδονίᾳ ἀγῶνος.

Τὸν αὐτόκλητον τοῦτον ἱερέα, ἐνισχυόμενον ὑπὸ ρωμουνιζόντων τινῶν, σπεύσαντες οἱ Ἕλληνες ἀπήλασαν κακὸν κακῶς, διεκδικοῦντες αὐτοὶ τὴν ταφὴν τοῦ νεκροῦ. Καὶ συνήφθη κρατερὰ συμπλοκὴ περὶ τὸ λείψανον καταλήξασα εἰς τὴν παρέμβασιν τῆς ἀστυνομίας, ἥτις καὶ ἐπανέφερε τὴν τάξιν. Ἀλλ' ὁ διεκδικούμενος νεκρὸς ἐδέησε νὰ ταφῇ ἄνευ τῶν ἐκκλησιαστικῶν νενομισμένων ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν τουρκικῶν λογχῶν πρὸς ἀποφυγὴν αἱματοχυσίας! Τὸ γεγονὸς ὅμως αὐτό, χαρακτηριστικὸν τῆς ἐντάσεως τοῦ ἀγῶνος καὶ τῆς γενναίας διεκδικήσεως τῶν ἡμετέρων δικαίων, ἔσχεν ἐπακολουθήματα τοιαῦτα, ὥστε νὰ μᾶς παρέχωσι ζωηρὰν τὴν εἰκόνα τῆς ἐνεστώσης ἐν Μακεδονίᾳ καταστάσεως. Τελευταίως δηλ. ἐγένοντο ἐνταῦθα συλλήψεις 10 Ἑλλήνων, ὡς ἐνεχομένων εἰς ἔγκλημά τι δῆθεν κατὰ τὴν κηδείαν τοῦ πολυπαθοῦς ἐκείνου νεκροῦ. Ἐπίσης ἐγένετο ἐπὶ μικρὸν ἡ κράτησις τοῦ Ἕλληνος γυμνασιάρχου. Λέγεται, ὅτι ὁ ἄλλως φίλα φρονῶν τοῖς Ρωμούνοις Χιλμῆ Πασᾶς, μὴ εὑρίσκων στοιχεῖα ἐνοχῆς τῶν ὑποδειχθέντων πρὸς σύλληψιν Ἑλλήνων ἔλαβεν ἔντονον ἐντολὴν παρὰ τῶν δύο Παρέδρων, τοῦ Ρώσσου καὶ τοῦ Αὐστριακοῦ, νὰ κατενέγκῃ κτύπημα ἰσχυρὸν κατὰ τῆς ἐπιφόβου ἑλληνικῆς ἐν Μοναστηρίῳ δυνάμεως, κακοχουμένων πολλαχῶς τῶν μᾶλλον ευεξάπτων.

Ἡ σύλληψις λοιπὸν τῶν Ἑλλήνων, ὅλως ἀδίκως κατ' οὐσίαν συντελεσθεῖσα, τῇ αὐθαιρέτῳ ἐπιμονῇ τῶν κατελθόντων πρὸς εἰρήνευσιν τῆς ταλαιπώρου χώρας Εὐρωπαίων, προδίδει τὸ καὶ ὑπὸ πολλῶν ἄλλων γεγονότων μαρτυρούμενον, ὅτι ὁ ἐν Μακεδονίᾳ Ρωμουνισμός, ὁ τόσον πανηγυρικῶς καταδικασθεὶς πρὸ διετίας ἐν τῇ

ρωμουνικῇ βουλῇ ὑπὸ τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας Χάρετ ὡς φαντασιώδης, ὑφιστάμενος τεχνητῶς μόνον πρὸς δικαιολογίαν τῆς καταβροχθίσεως γενναίων κονδυλίων, ἀνεζωπυρήθη τελευταίως, οὐ μόνον διὰ τῆς προσωπικῆς συμπαθείας τοῦ μεγαλωστὶ παρασημοφορηθέντος Χιλμῆ πασᾶ, ἀκολουθοῦντος τὴν παλαιὰν μακιαβελικὴν τῶν κρατούντων πολιτικὴν τοῦ divide et impera ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν θετικῶν ἐργασιῶν τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς ὁμοδόξου ἡμῶν προστάτιδος Ρωσσίας. Καὶ ἐκείνη μὲν ὑστεροβούλως ἐργαζομένη προσπαθεῖ δύο τινὰ νὰ ἐπιτύχῃ, ἀφ' ἑνὸς τὴν ἀποτροπὴν τῆς ρωμουνικῆς πολιτικῆς ἀπὸ τῶν ἐν τῇ αὐστριακῇ Τρανσυλβανίᾳ ζωτικωτάτων ρωμουνικῶν συμφερόντων διὰ τῆς συγκεντρώσεως τῆς προσοχῆς τῶν πέραν τοῦ Ἴστρου πολιτικῶν πρὸς ἐκρωμουνισμὸν τῶν ἀκμαίων τὸ ἑλληνικὸν φρόνημα καὶ τὴν καρδίαν Κουτσοβλάχων, ἀφ' ἑτέρου τὴν διὰ τῆς ἐνισχύσεως τοῦ Ρωμουνισμοῦ ἐξασθένωσιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τὴν διὰ τῶν τοιούτων ἐσωτερικῶν ἀγώνων τῶν διαφόρων φυλῶν, λυσσωδῶς διεκδικούντων σπιθαμὴν πρὸς σπιθαμὴν τὸ Μακεδονικὸν ἔδαφος, διατήρησιν τῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἀναρχίας, ὅπως ἐν καταλλήλῳ στιγμῇ χωρήσῃ δεδικαιολογημένως εἰς τὴν πραγμάτωσιν τῶν σχεδίων τῆς κατακτητικῆς αὐτῆς ἀπληστίας.

Ἡ δὲ μεγάλη ἡμῶν Προστάτις δὲν ἐλαύνεται βεβαίως ὑπὸ τόσον καταχθονίου ὑστεροβουλίας, τῆς χαρακτηριζούσης τὴν ἀκολουθοῦσαν εἰσέτι τὴν διαβόητον πολιτικὴν τοῦ Μέττερνιχ, οὐχ ἧττον τὰ ἐλατήρια αὐτῆς, εἰς τὸ αὐτὸ ἀπολήγουσιν ἀποτέλεσμα. Ἡ ὁμόδοξος Δύναμις, ὡς προστάτις τῶν τεχνητῶν τῆς Μακεδονίας Ρωμούνων, ἀδικουμένων δῆθεν ὑπὸ τῆς σωβινιστικῆς πολιτικῆς τῶν ἐν Φαναρίῳ, παρεμβαίνει αὐτόκλητος, ἵνα συνεχίσῃ τὴν περὶ προστασίας τῶν δυναστευομένων Ὀρθοδόξων πολιτικὴν τῶν εὐσεβεστάτων Τσάρων, ἀλλ' ὁ τελικὸς σκοπός, εἰς ὃν διήκουσιν ἅπασαι αὐτῆς αἱ ἐνέργειαι ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐκμηδένισιν τῆς δυνάμεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τὸν ἀντὶ πάσης θυσίας ἐκσλαυϊσμὸν τῆς ἑλληνικῆς χώρας.

Ἡ Ρωσσία, ἐνισχύουσα τοὺς Βουλγάρους κατὰ τῶν Ἑλλήνων, τοὺς Σέρβους ἐν Σκοπείοις κατὰ τῶν Βουλγάρων, τοὺς Ρωμούνους ἐν Μοναστηρίῳ κατὰ τῶν Βουλγάρων καὶ Σέρβων, ἐπιτυγχάνει οὐ μόνον τὴν κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐξόγκωσιν τοῦ σλαυϊκοῦ ρεύματος, ἀλλὰ καὶ τὴν διὰ τῆς ἐξασθενώσεως τῶν ἐπὶ μέρους σλαυϊκῶν κρατιδίων ἀσφαλῆ αὐτῆς, ὡς Προστάτιδος, κυριαρχίαν.

Ἀπὸ τοιαύτης ἀπόψεως ἀνακρίνοντες τὰ διαδραματιζόμενα ἐξηγοῦμεν καὶ τὴν ἐγκληματικὴν ἀδιαφορίαν, ἥτις ἐπεδείχθη περὶ τὴν τιμωρίαν κακοποιῶν στοιχείων, συλληφθέντων τελευταίως ἐνταῦθα. Δύο Δηλονότι Βούλγαροι τοῦ Κομιτάτου ἀποπειραθέντες νὰ δολοφονήσωσι τοὺς Ἕλληνας πρωτεργάτας τῶν περὶ τὸν ἁμαρτωλὸν ἐκεῖνον νεκρὸν διαδραματισθέντων ἀπέτυχον, τραυματισθέντων μόνον δύο Ἑλλήνων ἐλαφρῶς. Οἱ δολοφόνοι, κατὰ τὰς ἐπισήμους πληροφορίας ἀνακριθέντες ὑπὸ

τοῦ Χιλμῆ Πασᾶ ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ τοῦ διερμηνέως τοῦ αὐστριακοῦ προξενείου ὡμολόγησαν, ὅτι προέβησαν εἰς τὸ διάβημα τῇ ἐντολῇ τοῦ Ρωμουνικοῦ Κομιτάτου, ἀντὶ ἀμοιβῆς ἁδροτάτης! Καὶ ἐφ᾽ ᾧ συλλαμβάνονται ἀθρόοι οἱ Ἕλληνες, οἱ ἀποτελοῦντες τὸ φιλονομώτερον στοιχεῖον τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ρίπτονται αὐθαιρέτως εἰς τὰς φυλακάς, ἄνευ τινος οὐσιώδους στοιχείου ἐνοχῆς, εἰς τοὺς ἀποπειραθέντας νὰ δολοφονήσωσι δίδεται ἄφεσις ἁμαρτιῶν καὶ ἀπολύονται! Καὶ μένει ἀνενόχλητον τὸ Ρωμουνικὸν Κομιτᾶτον, τὸ ζηλῶσαν τὴν ἀθάνατον δόξαν τῶν ἐκ Σόφιας καὶ Μόσχας ἐκτρεφομένων κακούργων! Καὶ ἡ ἁγία ἡμῶν μεγάλη Προστάτις ἐνώπιον τῶν ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δικαιοσύνης ὀργιαζόντων ἐπιστεγάζει τὰς τραγικὰς αὐτὰς σκηνὰς τοῦ εἰς μαρτύριον ἀγομένου Ἑλληνισμοῦ, ἀναφωνοῦσα διὰ τῶν ἀφωσιωμένων αὐτῆς Πρακτόρων: «σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν»!

Ὁ Γκίρς, ὁ γνωστὸς μανιώδης μισέλλην, γενικὸς τῆς Ρωσσίας πρόξενος ἐν Θεσσαλονίκῃ, διατρέχων ὡς ἀναπληρωτὴς τοῦ παρέδρου Δεμέρικ, τὴν αἱματοβαφῆ χώραν, μετέβη τελευταῖον καὶ εἰς τὸ χωρίον Ἄρμετσκο. Μετεσχηματίσθη καὶ ἐκεῖ εἰς αὐτοχειροτόνητον ἱεροκήρυκα καὶ ἤρξατο διδάσκων τοὺς χωρικοὺς μεθ᾽ ὅλης τῆς εὐαγγελικῆς ἀγάπης καὶ ἀγαθότητος, ἥτις χαρακτηρίζει τὰς σχέσεις αὐτοῦ μετὰ τῶν σλαυοφώνων. Σὺν ἄλλοις εἶπεν ἐπὶ λέξει καὶ τὰ ἑξῆς: «Εἶσθε πάντες «Βούλγαροι τὴν ἐθνικότητα καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀδελφοί, διῃρημένοι εἰς ἐξαρ-«χικοὺς καὶ πατριαρχικούς, εἰς διαφορὰν μὴ ἔχουσαν σημασίαν, διὰ τοῦτο δέον τὰς «ἐκ τούτου ἀναφυομένας ἔστιν ὅτε διαφορὰς ὑμῶν νὰ λύητε ἐπὶ τόπου ἀναμεταξύ «σας, χωρὶς νὰ προστρέχητε εἰς δικαστήρια καὶ ἐξαντλῆσθε οἰκονομικῶς καὶ ἠθικῶς».

Καὶ ἐνῷ τοσοῦτον εὐαγγελικῶς κόπτεται ὑπὲρ τῆς ἀγάπης ὁ πράκτωρ τῆς Ἁγίας Ρωσσίας εὑρίσκονται οἱ ἀδιόρθωτοι, οἱ μὴ ἐνορῶντες τὰς ἀγαθωτάτας πρὸς τὸν Ἑλληνισμὸν διαθέσεις τοῦ θεοσεβεστάτου Μοσχοβιτισμοῦ καὶ μετὰ σατανικῆς ὄντως ὀξυδερκείας διαβλέπουσιν, ὅτι καθ᾽ ὃν χρόνον ὁ Γκὶρς ἐχαρακτήριζεν — ἐκ κακῆς βεβαίως παραννοήσεως καθὼς διαβεβαιοῖ ἑκάστοτε ὁ Ζηνόβιεφ — ὡς Βουλγάρους καὶ τοὺς σλαυοφώνους Ἕλληνας, τοὺς ἐμμένοντας πιστῶς εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ τὸν ἐθνισμὸν τῶν πατέρων αὐτῶν, ταὐτοχρόνως διεσπείροντο ἐν Μακεδονίᾳ καὶ προκηρύξεις τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ ἑτέρου τῶν δολοφονικῶν κομιτάτων, τοῦ διαβοήτου Βόριδος Σαράφωφ. Κατὰ τὰς ἠκριβωμένας εἰδήσεις διὰ τῶν προκηρύξεων «προσκαλοῦνται οἱ ἀφοσιωμένοι, ὅπως ἐξακολουθήσωσι τὸν ἀγῶνα δι᾽ ὅλων τῶν μέ-«σων καὶ ἐπιμείνωσι διὰ παντὸς τρόπου, ἵνα ὑπαγάγωσιν εἰς τὴν ἐξαρχίαν ὅσον τὸ «δυνατὸν μεγαλείτερον ἀριθμὸν Μακεδόνων ὀρθοδόξων».

Ποία δὲ εἶνε ἡ ἀποστολὴ τοῦ Γκὶρς καὶ τῶν Ρώσσων ἀξιωματικῶν εἰ μὴ διὰ τῆς κτηνώδους βίας νὰ θέτωσιν εἰς ἐφαρμογὴν τὸ καταχθόνιον πρόγραμμα καὶ νὰ ἐκφωνῶσι λόγους καὶ νὰ ἐξαναγκάζωσιν εἰς θρησκευτικὴν ἄρα καὶ ἐθνικὴν ἀλλαξοπιστίαν πληθυσμούς, μεθ᾽ ὧν συνδεόμεθα διὰ τοῦ δεσμοῦ τῆς κοινῆς καταγωγῆς, τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως; Ὑπὸ τὴν κτηνώδη δὲ ταύτην βίαν τῶν μὴ

διορώντων, ὅτι ἡ θεία δίκη, ἡ ἱστορικὴ Νέμεσις διέπει τὰς τύχας καὶ αὐτῶν τῶν κολοσσῶν, ὁ Μακεδονικὸς Ἑλληνισμὸς ἀσπαίρει ὡς ὑπὸ τοὺς ὄνυχας αἱμοβόρου θηρίου, κατασπαρασσόμενος ἀγρίως. Καὶ σπαράσσεται ἡ Μακεδονία καὶ ἐκσλαυΐζεται ἡ χώρα καὶ σφάζονται καὶ πυρπολοῦνται καὶ λεηλατοῦνται οἱ ἀδελφοὶ ἡμῶν καὶ ὁδηγοῦνται εἰς νέαν αἰχμαλωσίαν, τρισβαρβαρωτέραν τῆς ἐνεστώσης τὰ τέκνα τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Βουλγαροκτόνου καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ μέσῳ τῆς θλιβερᾶς αὐτῆς τραγῳδίας ἡσυχίαν ἄγομεν καὶ εὐωχοῦμεν καὶ δὲν συγκινούμεθα ποσῶς οἱ ἀνάλγητοι καὶ σταυροῦντες τὰς χεῖρας ὡς ἀληθεῖς μοιρολάτραι αὐτοκτονοῦμεν ἐν τῇ ἀπραξίᾳ καὶ ἀναμένομεν τὴν σωτηρίαν ἐκ τῆς εἱμαρμένης καὶ ἐκ τῆς ἐλεημοσύνης τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς καὶ προσδοκῶμεν ἠλιθίως τὸν σεβασμὸν εἰς τὰ ἱστορικὰ καὶ πραγματικὰ ἡμῶν δίκαια διὰ τῆς εὐμενείας τῆς ὑπερβορείου Δυνάμεως, τῆς ὁποίας οἱ πράκτορες μετὰ τόσης γοργότητος ὑφαίνουσι τὸ σάβανον τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθους....

ΟΙ ΡΩΜΟΥΝΙΣΤΑΙ

Ἐξ Ἰωαννίνων τῇ 21ῃ Ἰουλίου 1904.

Παραλλήλως πρὸς τὰ βουλγαρικὰ ἀνδραγαθήματα, ἀποτελοῦντα τὸ μαρτυρολόγιον τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ, ἔχομεν ν' ἀναγράψωμεν τὴν ἑβδομάδα ταύτην καὶ τοὺς τελευταίους ἄθλους τοῦ ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς χώραις Ρωμουνισμοῦ.

Ὁ Πεδεάνος, ὁ ἀπό τινος κατελθὼν ἐν Ἰωαννίνοις, ὅπως ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνασυσταθέντος Ρωμουνικοῦ Προξενείου, ἐτέλεσε τὴν τελευταίαν ἑβδομάδα ἑορτὴν τῆς ἐπισήμου αὐτοῦ ἐγκαταστάσεως. Εἶνε γνωστὴ ἤδη ἡ πρὸς αὐτόν, ἅμα τῇ καθόδῳ του, γενομένη ὑποδοχὴ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων. Εἰς μάτην ἀντὶ ἁδρᾶς ἀμοιβῆς ἐζήτησε νὰ ἐνοικιάσῃ οἴκημα ἑλληνικόν. Ἡ κατ' αὐτοῦ τῶν κατοίκων ἀπέχθεια, χαρακτηριστικὴ τοῦ ψεύδους καὶ τῆς γυμνότητος τοῦ ρωμουνικοῦ ἐν Ἠπείρῳ ἀγῶνος, ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥστε οὔτε κουρεύς, οὔτε κρεοπώλης, οὔτε ἄλλος τις τῶν πωλούντων τὰ ἀπολύτως πρὸς συντήρησιν ἀναγκαῖα ἔστεργε νὰ πλησιάσῃ ἐκεῖνον, ὅστις ἤρχετο μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ διαταράξῃ τὰς συνειδήσεις τῶν ὁμοεθνῶν ἡμῶν καὶ διὰ μέσων ἀθεμίτων νὰ ἐξαναγκάσῃ εἰς ἐθνικὴν ἐξωμοσίαν τοὺς ἀστηρίκτους.

Τὰ σημεῖα ταῦτα, τοσοῦτον ἐναργῆ τῆς κατὰ τοῦ Πεδεάνου ἀποστροφῆς, καὶ

ἅπαντα τὰ κωμικοτραγικὰ ἐπεισόδια, τὰ λαβόντα χώραν κατὰ τὸν μικρὸν ἀπὸ τῆς καθόδου του χρόνον ἐδείκνυον, ὅτι ἡ διαμονὴ τοῦ πράκτορος τῆς Ρωμουνίας θὰ ἦτο ἀναποσπάστως συνδεδεμένη μὲ τὰ σκώμματα καὶ τὰς εἰρωνείας καὶ τὰς σατυρικὰς ἐπιθέσεις τῶν κατοίκων, ὧν ἦλθε τοσοῦτον προπετῶς νὰ προσβάλῃ τὰς ἱερωτέρας χορδάς, τὴν ἐθνικὴν φιλοτιμίαν καὶ ὑπερηφάνειαν.

Ἀναμφιβόλως τὰ ἐπεισόδια δὲν θὰ ἔχωσι τέλος. Κατὰ τὴν τελετὴν τῆς ἐγκαταστάσεως αὐτοῦ οὐδεὶς ἀπολύτως τῶν κατοίκων τῶν Ἰωαννίνων προσῆλθε· καὶ αὐτοὶ οἱ φιλοπερίεργοι ἀγυιόπαιδες, συνείδησιν ἔχοντες τῆς ἐθνικῆς των ὑπερηφανείας, δὲν ἠθέλησαν νὰ ἐμφανισθῶσιν ἐκεῖ, διατρανοῦντες τὸ πρὸς τοὺς ἐπήλυδας μῖσος αὐτῶν. Ὁ Μητροπολίτης ἀσθενικοῦ χαρακτῆρος, ἀνήκων εἰς τὴν παλαιὰν σχολήν, ὀχυρούμενος πρὸ τοῦ καθολικοῦ χαρακτῆρος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, δὲν ἠθέλησε ν' ἀποφύγῃ τὸν σκόπελον, προσελθών. Ἀλλ' ἀκριβῶς διὰ τὸ διάβημα αὐτοῦ τοῦτο ἐγένετο τὸ ἀντικείμενον βαθείας δυσαρεσκείας τοῦ ἰδίου ποιμνίου, ὅπερ ἀσφαλῶς θὰ προέβαινεν εἰς ἀνευλαβῆ κατ' αὐτοῦ ἀποδοκιμασίαν, ἐὰν δὲν ἐλάμβανε τὴν πρόνοιαν νὰ οἰκουρήσῃ κεκλεισμένων θυρῶν καὶ παραθύρων! Τὴν ἐπαύριον τῆς τελετῆς ὁ θυρεὸς τοῦ Προξενείου τῆς Ρωμουνίας εὑρέθη κατεσπιλωμένος! Ἐγένοντο συλλήψεις ἱκαναὶ ἀλλὰ διὰ τοιούτων μέτρων ἐπὶ μᾶλλον ἐξάπτονται τὰ πνεύματα, ἡ γαλήνη δὲν ἐπέρχεται οἱ δὲ τολμητίαι θὰ ἐξακολουθῶσι παρέχοντες πράγματα εἰς τὸν ἐγκάθετον τοῦ Ρωμουνισμοῦ καὶ καθιστῶντες ἀβίωτον τὸν βίον αὐτοῦ.

Καὶ ἐνῷ ἐν Ἰωαννίνοις μὲν ἐξευτελίζεται καὶ καθίσταται ἀντικείμενον γελώτων καὶ οἴκτου ὁ ἀτυχὴς Πεδεᾶνος, ἐν Βουκουρεστίῳ ἐκτυλίσσεται σκηνὴ τραγική, ἣν ἀνακρίνων τις ἤθελε καταντήσῃ εἰς συμπεράσματα, δεικνύοντα ὅτι ἡ διανοητικὴ ἰσορροπία ἀπέλιπε τοὺς μεγαλομανεῖς πατριώτας τοῦ φίλου βασιλείου.

Ὁ διευθυντὴς τῆς ἐφημερίδος «Μπαλκάνουλ», Λαζαρέσκος Λεκάντα, ἀγωνιζόμενος σθεναρῶς νὰ πείσῃ, ὡς ὁ εἰδημονέστερος ἴσως τῶν Ρωμούνων περὶ τοῦ κουτσοβλαχικοῦ ζητήματος, τοὺς ὁμοεθνεῖς του, περὶ τοῦ ματαίου τοῦ ἀγῶνος τῆς Ρωμουνίας, ἐξηπλοῦτο νεκρὸς τὴν τελευταίαν ἑβδομάδα ἐντὸς καφενείου, δολοφονηθεὶς ὑπὸ φανατικῶν ἐγκαθέτων τοῦ Ρωμουνισμοῦ! Ἐὰν εἰς τὸ φίλον συνταγματικὸν κράτος ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου καὶ τῆς σκέψεως ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν ζητημάτων τερματίζονται διὰ τοῦ ἐγχειριδίου τοῦ δολοφόνου, τότε συλλυπούμενοι τὴν ἀτυχῆ χώραν, τοσοῦτον δημαγωγικῶς καὶ ληστρικῶς καταπιεζομένην, εὐχόμεθα εἰλικρινῶς, ὅπως ὁ Θεὸς φωτίσῃ τὴν ἐσκοτισθεῖσαν διάνοιαν τῶν πολιτικῶν τῆς αὐθαιρεσίας καὶ ὁδηγήσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ὁδὸν τῆς πολιτικῆς εὐκοσμίας καὶ νηφαλιότητος.

Ἡ συμπαθὴς φυσιογνωμία τοῦ Λαζάρέσκου Λεκάντα δὲν ὑπάρχει πλέον. Καὶ ἡ Ρωμουνία τοῦ μέλλοντος, ἀνανήφουσα ἐκ τῆς πολιτικῆς αὐτῆς πλάνης, ὑποβαλλομένης ἔξωθεν ὑπὸ δολιωτάτης καὶ ὑστεροβούλου πολιτικῆς, ἡ Ρωμουνία ἡ ὑπὸ κατακτητικῆς βουλιμίας διαταράττουσα δωρεὰν τὴν ἡσυχίαν ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς χώραις

θὰ ἀποπλύνῃ τὴν πρὸ τοῦ πολιτισμοῦ καταισχύνην αὐτῆς, ἀνεγείρουσα ἀνδριάντα εἰς τὸν Λαζαρέσκου, ὡς μάρτυρα τῆς ἀληθείας...

Ὁ ἀγρίως δολοφονηθεὶς, χρηματίσας ἐπὶ δεκαετίαν γυμνασιάρχης τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις ρωμουνικοῦ γυμνασίου, εἶτα δὲ καὶ ἐπιθεωρητὴς τῶν ἐν Μακεδονίᾳ σχολείων τῆς προπαγάνδας ἐσχημάτισε τὴν ἀκλόνητον πεποίθησιν, ὅτι Κουτσοβλαχικὸν ζήτημα διὰ τὴν Ρωμουνίαν δὲν πρέπει νὰ ὑφίσταται. Ἐπίστευσεν ἐκ τῶν πραγμάτων, ὅτι ἡ περαιτέρω ἐξακολούθησις τοῦ ἀγῶνος εἶνε ματαία.

Τελευταίως ὁ Λαζαρέσκου διετύπου μετὰ παρρησίας τὰς ἀκολούθους πικρὰς ἀληθείας ἐν τῷ περιπύστῳ αὐτοῦ ὀργάνῳ.

«Ἀρκεῖ νὰ ἐπισκεφθῇ τις τὴν Μακεδονίαν διὰ νὰ πεισθῇ, ὅτι οἱ πληθυσμοὶ τῶν Βλάχων, ἐξαιρέσει μισθίων τινῶν ὀργάνων, παραμένουσιν ἑλληνικώτατοι τὰς ἰδέας καὶ τὰ αἰσθήματα, παρ᾽ ὅλην τὴν πρὸ τεσσαρακονταετίας προπαγάνδαν. Οἱ Βλάχοι ἀπεγνωσμένως διετήρησαν τὴν ἐθνικότητά των καὶ τὴν γλῶσσάν των χάρις εἰς τὴν ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν. Ὅλοι δὲ οἱ πληθυσμοὶ οὗτοι, οἱ ὁποῖοι δὲν ὁμοιάζουσι τὰ πρὸς πώλησιν ποίμνια, ἔχοντες ὡς ἰδεῶδες τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐθνικῆς των ἀτομικότητος τείνουσι γενικῶς πρὸς τὸ ἑλληνικὸν βασίλειον, ὅπερ παρεχώρησε πᾶσαν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς Βλάχους τῆς Θεσσαλίας».

Ἀκολούθως ὁ Λεκάντα κατήγγελλε τοὺς πράκτορας τῆς ρωμουνικῆς προπαγάνδας ὡς τοὺς χειροτέρους ἐχθροὺς τῆς Ρωμουνίας.

Εἰς ἕτερον αὐτοῦ ἄρθρον ὑπὸ τὸν τίτλον «τὸ ἐθνικὸν ζήτημα ἐν Μακεδονίᾳ» ἔγραφεν, ὅτι τὸ «ρωμουνικὸν ζήτημα ἐξαρτᾶται κυρίως ἐκ τῶν οἰκονομικῶν τῆς Ρωμουνίας καὶ τῆς ὑποστηρίξεως τῆς Τουρκίας. Ὁσάκις ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις ἐμποδίζει τὴν Ρωμουνίαν, πᾶσα ἐνέργεια καταπαύει καὶ ρωμουνικὸν ζήτημα δὲν ὑφίσταται. Ἀλλὰ διὰ τὴν Ἑλλάδα δὲν συμβαίνει τὸ αὐτό. Καὶ ἡ Ἑλλὰς ἔχει οἰκονομικὰς κρίσεις καὶ πολέμους, ἀλλὰ τὸ ζήτημά της μένει πάντοτε ζωηρὸν ἕνεκα τῶν ἑλληνικῶν πληθυσμῶν, οἱ ὁποῖοι δρῶσιν ὡς Κοινότητες ἄνευ συμφεροντολογικῶν ὑστεροβουλιῶν καὶ σκοπῶν». Τοιαῦται ἦσαν αἱ θαρραλέαι ἐξομολογήσεις τοῦ εὐγενοῦς θύματος, ἀγαπῶντος τὴν πατρίδα του βαθύτερον καὶ ἀληθέστερον καὶ εἰλικρινέστερον τῶν νῦν θορυβοποιῶν, ἐνδιαφερομένων κυρίως πρὸς καταβρόχθισιν τῶν γενναίων κονδυλίων τῆς Ρωμουνικῆς Κυβερνήσεως

Πρὸ τοῦ θύματος χύνοντες δάκρυ συμπαθείας ἐπαναλαμβάνομεν, ὅτι ἡ *Ρωμουνία*, ἡ σήμερον παραπαίουσα, σωφρονοῦσα ἐν τῷ μέλλοντι *ὀφείλει ν᾽ ἀποπλύνῃ τὸ στίγμα καὶ τὸ αἶσχος, ἐγείρουσα μεγαλοπρεπῆ ἀνδριάντα εἰς τὸν ἐθνομάρτυρα Λαζαρέσκου Λεκάντα...*

Τὸ ἀνθελληνικὸν πνεῦμα ὅπερ ἐγαλούχησε τὰς νεωτέρας γενεάς, ἀγνωμονούσας πρὸς τὰ πολυτιμώτατα ἀγαθά, ἅτινα οἱ Ἕλληνες Ὀσποδάροι ἐπεδαψίλευσαν ἐπὶ δύο αἰῶνας εἰς τοὺς Μολδοβλάχους ἐδηλητηρίασε τοσοῦτον βαθέως τοὺς προσηλυ-

τους τῆς μεγαλομανοῦς πολιτικῆς, ὥστε δὲν μᾶς ἐξέπληξε τὸ θρασὺ τόλμημα εἰς ὃ προέβη τελευταίως ἐπίσημος τῆς Ρωμουνίας πράκτωρ. Ἀτυχῶς ἕλκει ἐξ Ἑλλήνων τὴν καταγωγήν. Εἶνε ὁ Πρίγκηψ Δρ. Γκίκας, γενικὸς Πρόξενος τῆς Ρωμουνίας ἐν Θεσσαλονίκῃ.

Ὁ εὐγενὴς Πρίγκηψ, ἀγνοῶν φαίνεται τὰ στοιχειωδέστατα τῆς κοινωνικῆς εὐπρεπείας καὶ μηδαμῶς σταθμίζων τὴν λεπτότητα τῆς θέσεως αὐτοῦ ἀπηύθυνε τελευταίως πρὸς τὴν Τεργεσταίαν «Ν. Ἡμέραν» ἐπιστολήν, ὅπως ἀμφισβητήσῃ τὴν ἐκ τοῦ Ἑλληνισμοῦ προέλευσιν αὐτοῦ.

Ἀλλὰ σὺν τῇ ἀμφισβητήσει ταύτῃ μετὰ πρωτοφανοῦς θρασύτητος ἀποκαλεῖ τὴν Φαναριωτικὴν Περίοδον «ἀτιμωτικὴν κηλῖδα» καθυβρίζει δ' ἐνταυτῷ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον μετὰ κτηνώδους ἠλιθιότητος. Δὲν ἔχει ἢ νὰ συγχαρῇ τις τοὺς εὐγενεῖς Ρωμούνους διὰ τὴν θαυμαστὴν αὐτῶν ἀβροφροσύνην, ἣν ἀναμφιβόλως δὲν ἐξέμαθον ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Φαναριωτισμοῦ, διδάξαντος ἐπὶ δύο ἑκατονταετηρίδας τὸν ἀνθρωπισμὸν εἰς τοὺς προγόνους τῶν νῦν εὐπατριδῶν καὶ διὰ τῶν φώτων, τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας παρασκευάσαντος τὴν πολιτικὴν εὐπραγίαν τῶν νῦν ὑβριστῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

ΣΛΑΥΙΚΗ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΣΥΝΩΜΟΣΙΑ

Ἐκ Θεσσαλονίκης τῇ 30 Ἰουλίου 1904.

Διὰ τῆς τελευταίας αὐτοῦ προκηρύξεως ὁ ἕτερος τῶν ἀρχηγῶν τῶν δολοφονικῶν κομιτάτων Βόρις Σαράφωφ προσεκάλει τοὺς πιστοὺς τῆς βουλγαρικῆς ἰδέας νὰ ἐντείνωσιν ἁπάσας αὐτῶν τὰς δυνάμεις, ὅπως ἐξαναγκάσωσιν ὅσον τὸ δυνατὸν πλειοτέρους μακεδονικοὺς πληθυσμοὺς ν' ἀποκηρύξωσι τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ τὴν ἑλληνικὴν ἰδέαν καὶ νὰ συνταχθῶσι τῇ Ἐξαρχίᾳ.

Καὶ ὁ ἐξαναγκασμὸς οὗτος πρὸς ἐκκλησιαστικὴν καὶ ἐθνικὴν ἐξωμοσίαν δὲν εἶνε ἄγνωστον διὰ τίνων μέσων συντελεῖται· εἶνε ἐκεῖνα ἅτινα δι' ἀτταβισμοῦ μετεδόθησαν εἰς τὴν νεωτέραν Βουλγαρίαν ὑπὸ τῆς ἀγρίας καὶ αἱμοχαροῦς γενεᾶς τῶν περὶ τὸν ὠμὸν Κροῦμμον καὶ τὸν θηριώδη Ἀσπαρούχ.

Τὰ κακουργήματα τῆς τελευταίας ἑβδομάδος, τὰ συντελεσθέντα ὑπὸ τῶν ἐκ Σό-

φιας τροφοδοτουμένων δολοφόνων ἐν τῇ δυστήνῳ Μακεδονίᾳ, βάψαντα τὰ ἐδάφη προσέθεσαν νέους μάρτυρας ἐν τῷ πενθίμῳ μακεδονικῷ μαρτυρολογίῳ τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ. Ἐπυρπολήθησαν χωρία, ἱερεῖς ἀνεσκολοπίσθησαν, γυναικόπαιδα κατεσφάγησαν ἀνηλεῶς, περιοχαὶ ὁλόκληροι παρεδόθησαν εἰς τὸ πῦρ καὶ εἰς τὸν σίδηρον, ἡ δὲ φρίκη, ἡ ἁρπαγὴ καὶ ἡ λεηλασία μετὰ τῶν γοερῶν φωνῶν τῶν σφαζομένων ταῦτα πάντα συντελούμενα ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ ἀπαθῶς θεωμένου αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ καὶ ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν ἐπαγγελλομένων τὴν εἰρήνευσιν τῆς χώρας Ρώσσων καὶ Αὐστριακῶν, ἐκίνησαν ἐπὶ τέλους τὰς εὐαισθήτους χορδὰς εὐγενοῦς τῆς Γαλλίας τέκνου νὰ διαμαρτυρηθῇ ἐνώπιον τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου διὰ τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ ἀνταποκριτοῦ τοῦ παρισινοῦ «Χρόνου». Εἶνε ὁ ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν τῆς χωροφυλακῆς συνταγματάρχης Μαρσάν.

«Ὁ δυστυχὴς μακεδονικὸς πληθυσμὸς — λέγει ὁ εὐγενὴς ἀξιωματικὸς — ὑποτεταγμένος ἀφ' ἑνὸς εἰς ὑπαλλήλους, ὑπακούοντας μόνον εἰς τὰς ἰδίας βουλήσεις, ἀναγκάζεται ἀφ' ἑτέρου ἐπὶ ποινῇ θανάτου νὰ πληρώνῃ εἰς τὰ ἐπαναστατικὰ κομιτάτα λύτρα οὕτως εἰπεῖν, διδόμενα εἴτε εἰς ἄλευρα, εἴτε εἰς πολεμοφόδια, εἴτε καὶ εἰς χρήματα.

«Μία ἀπὸ τὰς θλιβερωτέρας ἐντυπώσεις μου — ἐξακολουθεῖ ὁ συνταγματάρχης — κατὰ τὴν περιοδείαν μου εἶνε καὶ ἡ ἑξῆς : φθάσας εἴς τι πλησίον τοῦ Πετρίτση χωρίον εἶδον ἐντὸς ἀθλίας καλύβης ἡμικαύστου, γυναῖκα μετὰ τῶν δύο τέκνων της ἀπηνθρακωμένων, ἐκεῖ δέ που πλησίον ἄνδρα — τὸν πατέρα — δολοφονημένον, ἔχοντα ἐπὶ τοῦ μετώπου, τῆς ρινὸς καὶ τοῦ στόματος τρεῖς πληγὰς δι' ἐγχειριδίου.

«Μοὶ εἶπον, ὅτι οἱ δολοφόνοι τοῦ Κομιτάτου διέπραξαν τὰ φρικαλέα ἐκεῖνα κακουργήματα καὶ ὅτι οὕτως ἐσυνείθιζον νὰ σημαδεύωσι τοὺς ἀνθρώπους, οὓς τὸ δικαστήριον αὐτῶν εἶχε καταδικάσῃ εἰς θάνατον ! Εἶνε φρικαλέον, ἀνέκραξα, ὁ αὐτουργὸς τοιούτων ἀνηκούστων ἐγκλημάτων πρέπει ν' ἀπαγχονίζηται αὐτοστιγμεὶ ὡς κοινὸς ἐγκληματίας καὶ ὡς ἀποτροπαιότατος δολοφόνος. Πλεῖστα πρόσωπα ἔλαβον ἀπειλητικὰς ἐπιστολὰς δι' ὧν ἠγγέλλετο αὐτοῖς, ὅτι θὰ δολοφονηθῶσι. Μοὶ ἐπέδειξαν τὰς ἐπιστολὰς καὶ μὲ παρεκάλεσαν νὰ τοὺς προστατεύσω. Ἀλλὰ τί δύναμαι νὰ πράξω μόνος ! Ἡ θέσις μου εἶνε τραγική ! Εἰδοποίησα τὸν Μουτεσαρίφην τῶν Σερρῶν, ὅστις μοὶ ἀπεκρίθη ὑψῶν τοὺς ὤμους : δὲν ἠμπορῶ νὰ κάμω τίποτε.

«Πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ φρονήματος τῶν κατοίκων ἠρώτησα πολλάκις ἑκατοντάδας χωρικῶν, ἐὰν θέλωσι νὰ γίνωσι Βούλγαροι, καὶ νὰ προσαρτηθῇ ἡ χώρα των εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Μοὶ ἀπεκρίθησαν, ὅτι θέλουσι νὰ μείνωσι Μακεδόνες, ἀλλ' ἐλεύθεροι, ὅπως εἶνε ἐλεύθεροι οἱ χωρικοὶ ὅλων τῶν λαῶν».

Τοιαύτη ἡ ζοφερὰ εἰκών, ἣν παρέχει ἡμῖν διὰ τοῦ «Χρόνου» ὁ Γάλλος ἀξιωματικός. Πρέπει νὰ ἐρυθριῶσιν, ὅσοι ἐκθαμβωθέντες πέρυσι ὑπὸ τῆς στιλπνότητος τῶν ἀργυρῶν λογχῶν ἔψαλλον διθυράμβους ὑπὲρ τῶν ληστῶν καὶ ἀνήγαγον εἰς περιωπὴν ἀπελευθερωτῶν τοὺς ἀποτροπαιοτέρους τῆς ὑφηλίου κακούργους. Ἡ εὐγενὴς φωνὴ τοῦ

Μαρσὰν πρέπει ν' ἀντηχήσῃ πενθίμως εἰς πάντας,ὅσοι περικλείουσιν ἔτι ἐν ἑαυτοῖς αἴσθημα τιμῆς καὶ ἀνθρωπισμοῦ καὶ ἐν ὀνόματι τῶν ἱερωτέρων καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρ' ἀνθρώποις νὰ ἐξεγείρῃ εἰς ὁμόθυμον διαμαρτυρίαν, οὐχὶ διὰ τῶν κοινῶν λόγων καὶ τῶν μεταφυσικῶν θεωριῶν τῶν ἰδεολόγων ἐκδηλουμένην, ἀλλὰ πιστουμένην διὰ τῶν πραγμάτων, ἐπιβαλλόντων σεβασμὸν εἰς τὰ μετὰ τοσαύτης ἀνηκούστου θηριωδίας καταπατούμενα ἀνθρώπινα δικαιώματα. Καὶ διὰ νὰ παύσωσιν οἱ γόοι καὶ αἱ ἀπελπιστικαὶ φωναὶ τῶν σφαζομένων καὶ καιομένων καὶ ἀνασκολοπιζομένων ἀδελφῶν ἡμῶν, διὰ ν' ἀπαλλαγῇ ἡ μαρτυρικὴ ἑλληνὶς χώρα τῶν δῃώσεων καὶ τῶν λεηλασιῶν καὶ τῆς σφαγῆς καὶ τῆς ἐρημώσεως δέον πρωτίστως νὰ εἰσφέρωμεν ἡμεῖς, ὅσοι ἔχομεν τιμὴν καὶ πατρίδα καὶ ἱερὰ καὶ ὅσια, νὰ εἰσφέρωμεν καὶ δέρμα καὶ αἷμα καὶ χρῆμα, καὶ πᾶσαν θυσίαν ἀγογγύστως ὑπὲρ τῆς κοινῆς εὐπραγίας νὰ ὑποστῶμεν καὶ νὰ παύσωμεν αἰτιώμενοι ἀλλήλους καὶ ζητοῦντες εὐθύνας ἡμεῖς πάντες, οἱ ἀποτελοῦντες σήμερον μεγαλοπρεπῆ συναυλίαν μεγάλων καὶ μικρῶν ἐνόχων.

Ἐὰν οἱ ἄρχοντες ἀπώλεσαν τὴν ἐθνικὴν πυξίδα καὶ ὀργιάζουσι καὶ κορυβαντιῶσιν ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν ἐρειπίων, ἐὰν ἡ ἐγκληματικὴ ἀδιαφορία τῶν μεγάλων ἐνόχων σκορπίζει χλωροφόρμιον, ὅπως κατασιγάσωσι τὰ μεγάλα τῆς πατρίδος ἰδεώδη καὶ ἀπολέσωσι πᾶν ἴχνος ἀνθρωπισμοῦ καὶ εὐγενείας οἱ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τοῦ δυσόσμου καταστάντος ἰοστεφάνου Ἄστεως, ὑπάρχει παρὰ τὴν σαπρίαν τῶν ἐνόχων τὸ Ἔθνος τὸ ἀδικούμενον, τὸ συντριβόμενον, τὸ δολοφονούμενον ἠθικῶς καὶ παρασκευαζόμενον νὰ δεχθῇ νέαν βαβυλωνιακὴν αἰχμαλωσίαν. Καὶ τὸ ἔθνος αὐτό, ὑγιὲς ἔτι καὶ φιλότιμον καὶ φιλόπολι, συγκεντρούμενον εἰς ἑαυτὸ ἂς ἐγερθῇ, ἂς ἀνασυνταχθῇ πρὸς μελέτην τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ τῆς Ἀνατολῆς προβλήματος, τοῦ ὁποίου ἡ ἐπίλυσις, ἀφιεμένη μόνον εἰς τοὺς ἐξ ἐπιβουλοτάτης ὑστεροβουλίας αὐτοκλήτως κατελθόντας,θέλει ἐπικρεμάσῃ ἐφ' ἡμᾶς κινδύνους φοβερούς, ἀπειλοῦντας αὐτὴν τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ὕπαρξιν. Διότι δεδομένου, ὅτι ἡ Μακεδονία ἀποτελεῖ τὰ σπλάγχνα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἕπεται ἀναγκαίως, ὅτι τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ἄνευ τῆς περιβλέπτου χώρας,μὴ δυνάμενον ν' ἀναπνεύσῃ ἐλευθέρως, θέλει ὑποστῇ μοιραίως τὸν θάνατον ἐξ ἀσφυξίας.

Περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐπιλύσεως τοῦ μακεδονικοῦ προβλήματος ὑπὸ τῆς Αὐστρίας καὶ Ρωσσίας Γάλλος ἀξιωματικὸς ἐκ τῶν εἰς Μακεδονίαν κατελθόντων,διερχόμενος τελευταίως ἐντεῦθεν ἐξεφράσθη ἐπὶ λέξει ὡς ἑξῆς: «Τὸ πρόγραμμα τῆς Μυρτσέγης συνετάχθη διὰ νὰ μὴ ἐφαρμοσθῇ. Αὐτὴ εἶνε ἡ ἐκ τῶν πραγμάτων ἀλήθεια. Ὁσάκις παρατηρεῖται σχετικὴ ἐν Μακεδονίᾳ ἡσυχία, οἱ μὲν Ρῶσσοι θέτουσιν εἰς κίνησιν τοὺς ταραξίας Βουλγάρους, οἱ δὲ Αὐστριακοὶ τοὺς ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν αὐτῶν βορειοτάτους ἀλβανικοὺς πληθυσμούς, δημιουργοῦντας ταραχὰς εἰς τὰ πρὸς τὴν Ἀλβανίαν συνορεύοντα μακεδονικὰ τμήματα. Οὕτως ἡ Ρωσσία καὶ ἡ Αὐστρία διὰ τῶν ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν αὐτῶν στιφῶν προκαλοῦσιν ἀνωμαλίας καὶ ἐνισχύουσι τὸ ἔργον τῶν Βουλγάρων προπαγανδιστῶν, τοὺς

ὁποίους πάλιν ἐξωθεῖ ὁ Πανσλαυϊσμός. Ὁ ἀπώτερος δὲ σκοπὸς ὅλων τούτων εἶνε ὁ ἑξῆς: Ἡ μὲν Ρωσσια διὰ τὴν Βουργαρίαν θέλει νὰ ἐκσλαυΐσῃ τὴν Μακεδονίαν, ἡ δὲ Αὐστρία ὡς σλαυϊκὴ καὶ αὐτὴ προβάλλουσα δύναμις καὶ περιποιουμένη τοὺς σλαυϊκοὺς πληθυσμοὺς θέλει νὰ κατέλθῃ μέχρι τῆς Θεσσαλονίκης καὶ νὰ καταλάβῃ ὁλόκληρον τὴν Μακεδονίαν. Ἰδοὺ διατὶ καὶ αἱ δύο συμβληθεῖσαι Δυνάμεις ἔχουσι συμφέρον νὰ μὴ ἐπιτύχωσιν αἱ μεταρρυθμίσεις. Ὡς δὲ βαίνουσι τὰ πράγματα φαίνεται πιθανοτέρα, ἐὰν μὴ βεβαία λύσις, ὑφ᾽ ὃν ἡ Βοσνία καὶ ἡ Ἐρζεγοβίνη τύπον διοικησις τῆς Μακεδονίας ὑπὸ Αὐστριακοῦ τινος στρατηγοῦ ὡς διοικητοῦ».

Τοιαύτη ἡ γνώμη τοῦ πεφωτισμένου ὑπὸ τῶν μακεδονικῶν πραγμάτων Γάλλου ἀξιωματικοῦ, θεωροῦντος τὰς μεταρρυθμίσεις ὡς κωμῳδίαν, παιζομένην κυρίως εἰς βάρος τοῦ σφαζομένου καὶ πυρπολουμένου Ἑλληνισμοῦ. Χαρακτηριστικὰ δὲ τῆς μεροληψίας τῶν πολιτικῶν τῆς Μακεδονίας παρέδρων Μύλλερ καὶ Γκὶρς εἶνε καὶ ἡ τελευταίως πιστωθεῖσα εἴδησις, ὅτι ὡς διερμηνεῖς αὐτῶν διωρίσθησαν ἄνθρωποι στερούμενοι παντάπασι προσόντων, τῶν Ἑλλήνων μόνον κεκτημένων τοιούτων, προετιμήθησαν δὲ ὑπὸ μὲν τοῦ πρώτου Βούλγαρος, ἀδελφὸς λησταντάρτου, τὴν συνείδησιν τοῦ ὁποίου βαρύνει ὁρμαθὸς ἐγκλημάτων κατὰ ἀθώων Ἑλλήνων, ὑπὸ δὲ τοῦ δευτέρου ρωμουνίζων διδάσκαλος, ἵνα οὕτω ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἁγιωτάτης Ρωσσίας διατρανώσῃ καὶ ἅπαξ ἔτι ἅπασαν αὐτοῦ τὴν εὐμένειαν καὶ τὴν τρυφερὰν ἀγάπην πρὸς πάντα, ὅστις ἀπαρνεῖται τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ προσέρχεται εἰς τοὺς κόλπους τῶν πολεμίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἀπέναντι τοιαύτης βεβηλώσεως καὶ πλαστογραφήσεως τῆς ἱστορίας καὶ ἐθνολογίας τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν προστασίαν τῶν μεγάλων ἡμῶν Πατρώνων βεβαίως ἡ ἐσχάτως γενομένη σθεναρὰ ἄλλως καὶ γενναία διαμαρτυρία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου κατὰ τῶν ἀδιακόπων ἐγκλημάτων τοῦ δολοφονικοῦ κομιτάτου, προστατευομένου ὑπὸ τῶν πρακτόρων τῆς κραταιᾶς ὁμοδόξου Δυνάμεως, εἰς οὐδὲν δύναται ν᾽ ἀπολήξῃ πρακτικὸν ἀποτέλεσμα, διότι οἱ λόγοι καὶ τὰ ἔγγραφα δὲν εἶνε ἱκανὰ νὰ ἀνακόψωσι τὴν ὁρμὴν τῶν δολοφόνων καὶ νὰ ἐξασφαλίσωσι τὴν εἰρήνην καὶ τὴν γαλήνην τῶν σκληρῶς δοκιμαζομένων ἀδελφῶν ἡμῶν.

Καὶ ἐνῷ οὕτω ζοφερὰ παρίσταται ἡ ἐν Μακεδονοίᾳ κατάστασις καταιγῖδες ἀπειλοῦσι νὰ ἐσκήψωσι καὶ εἴς τινα ἐσχατιὰν τῆς ἑλληνικῆς δυνάμεως.

Ἐν τῇ στενῶς ὑπὸ τῶν εὐσεβεστάτων Μοσχοβιτῶν πολιορκουμένῃ Ἁγίᾳ Σιὼν ἀνεφύη ζήτημα ἁπλοῦν μὲν καὶ ἄσημον δεικνύμενον, δυνάμενον ὅμως νὰ λάβῃ διαστάσεις τοιαύτας, ὥστε νὰ δημιουργηθῇ πυρκαϊὰ πρὸς ὄλεθρον ἡμῶν ἐν τῷ ἐπιβουλευομένῳ ἐκείνῳ πατριαρχικῷ θρόνῳ.

Τρεῖς Ἁγιορεῖται Ρῶσσοι μοναχοί, κληθέντες κατῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα κατ᾽ ἀνωτέραν διαταγὴν καὶ ἠγόρασαν λαθραίως τὰ παρὰ τὴν πηγὴν «Ἀῒν Φάραχ» ἐρεί-

πια τῆς ἀρχαίας Λαύρας τοῦ Ἁγίου Χαρίτωνος κείμενα εἰς δίωρον, ἀπὸ τῶν Ἱεροσολύμων ἀπόστασιν.

Οἱ τρεῖς εὐσεβέστατοι μοναχοὶ ἅμα ἐγκαταστάντες, διὰ τῆς μαγικῆς ῥάβδου τῆς «Παλαιστινείνείου Πανσλαυϊστικῆς Ἑταιρείας» ἐδιπλασιάσθησαν.

Τὴν παράνομον τῶν ἐρειπίων ἀγορὰν καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς ἐγκατάστασιν Ἁγιορειτῶν, ὑπαγομένων ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου προσβάλλων καὶ ἀποκρούων ὁ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων, ἐδέχθη ἀνηκούστους ὕβρεις παρὰ τοῦ ὑψηλοευγενεστάτου τῆς Ἁγίας Σλαυΐας πράκτορος τοῦ Α. Γαβριήλοβιτς Γιάκοβλεβ ἀπαντήσαντος πρὸς τὸν Πατριάρχην σὺν ἄλλοις, ὅτι τὸ «πατριαρχικὸν ἔγ»γραφον θεωρεῖ ἀνάξιον νὰ πρωτοκολλήσῃ εἰς τὰ βιβλία τοῦ Γενικοῦ Ρωσσικοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Προξενείου ! ! !»

Ὁ Πατριάρχης πρὸ τῆς πρωτοφανοῦς ταύτης θρασύτητος τοῦ πράκτορος τῆς προστάτιδος τῆς Ὀρθοδοξίας ἀπήντησεν ὑπερηφάνως,ὅτι «ἀδιαφορεῖ μὲν ἐὰν ἡ εὐγένεια »ἢ ἡ τάξις ἑνὸς αὐτοκρατορικοῦ Γενικοῦ Προξενείου ἐπιτρέπει νὰ καταχωρίζωνται »τὰ ἔγγραφα τοῦ Πατριαρχείου ἐν τοῖς πρωτοκόλλοις,ἀξιοῖ ὅμως νὰ λάβῃ ταχεῖαν καὶ σαφῆ ἀπάντησιν ἐπὶ τοῦ ἐπὶ μακρὸν ἤδη παραταθέντος ζητήματος τοῦ "Αἲν Φάραχ».

Ἀλλὰ πρὸς γενικὴν ἔκπληξιν τοῦ θράσους καὶ τῆς περιφρονητικῆς ἀπέναντι πτωχοῦ καὶ ἀνισχύρου Πατριαρχείου στάσεως τοῦ ρωσσικοῦ προξενείου, τὸ ἔγγραφον ἀποσφραγισθὲν ἐπεστράφη πάλιν αὐτούσιον διὰ τοῦ κομίσαντος αὐτὸ ῥαβδούχου τοῦ Πατριαρχείου ὡς «ἀπαράδεκτον».

Εἰς τοιοῦτον ὀξὺ σημεῖον εὑρίσκονται αἱ ἀνὰ μέσον τοῦ ἀνισχύρου Ἑλληνισμοῦ καὶ τοῦ ἀπειλητικοῦ καὶ θρασέως Μοσχοβιτισμοῦ σχέσεις, ἐν τῷ δεινῶς χειμαζομένῳ Πατριαρχείῳ τῶν Ἱεροσολύμων, ἐνῷ ταυτοχρόνως ὑπὸ τὰς εὐλογίας τῶν περὶ τὸν λυσσώδη Γκὶρς,ἐπιδραμόντων καλπακοφόρων, μεθ᾽ ὅλους τοὺς σταυροὺς τὰ ἄμφια καὶ τὰ σκεύη, δι᾽ ὧν πλουτίζουσι τοὺς ἑλληνικοὺς ναούς, ἐξακολουθεῖ τὸ ἔργον τῆς σφαγῆς καὶ τῆς ἐρημώσεως τῆς ἑλληνικῆς Μακεδονίας....

Κ.λ.μ.χ ς.

ΡΩΜΟΥΝΙΚΑΙ ΠΛΑΝΑΙ

Ἔν τινι τῶν τελευταίων φύλλων τῆς «Ἐκκλ. Ἀληθείας» ἀναγινώσκομεν τὰ ἑξῆς, γραφέντα ἐξ ἀφορμῆς τῆς δολοφονίας τοῦ διευθυντοῦ τῆς ἐφημερίδος «Μπαλκάνουλ» Λαζαρέσκου Λεκάντα, περὶ οὗ εἰδικώτερον γράφομεν ἐν προηγουμένῳ ἄρθρῳ τοῦ παρόντος τεύχους:

Ἀποκαλύψεις ἐκ Βουκουρεστίου διδακτικώταται, τὸ φῶς ἰδοῦσαι τοῦ τύπου κατέστησαν πᾶσι γνωσταί, φωτίζουσαι πρώτιστα μὲν πάντων καὶ κατὰ μέγιστον μέρος ἐκείνους, οἵτινες ἀναλίσκουσι ποσότητα χρυσίου μεγίστην ἐπὶ διαφθορᾷ συνειδήσεων, τελευταίους δὲ ἡμᾶς, οἵτινες ἄριστα γινώσκωμεν τοὺς πρὸς κέντρα λακτίζοντας, τοὺς κήρυγμα σαλπίζοντας ἀνόσιον κατὰ τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας, τῆς τροφοῦ, τῆς εὐεργέτιδος, τῆς προστάτιδος καὶ σωτείρας πασῶν τῶν ποιμαινομένων ὑπ' αὐτῆς ἐθνικοτήτων καὶ φυλῶν καὶ χριστιανικῶν ὁμάδων, ὀρθοδόξων ἡμῖν. Ρωμοῦνος, οὗ δυστυχῶς ἐσίγησε διὰ κακούργου χειρὸς τὸ στόμα, τὸ τὰς ἀληθείας ἀναλύψαν, ἔδειξεν ἤδη πολλάκις, ἐπανειλημμένως καὶ μετὰ νηφαλιότητος μάλιστα γράφων, ὅτι ὁ πολὺς καὶ γελοῖος πάταγος, ὃν ἀναλαμβάνουσι νὰ δημιουργήσωσιν ἐν Μακεδονίᾳ, ἐπὶ προσδοκίᾳ διαστρεβλώσεως τῆς κοινῆς ἐν Εὐρώπῃ γνώμης, ὁ πάταγος οὗτος καὶ ὁ ἀνεμώλιος σάλος ἔχει μόνον ἐλατήριον ὑλικὰ συμφέροντα τῶν φωνασκούντων. Λυπηρὸν δ' ὅτι οἱ φωνασκοῦντες οὗτοι κατορθοῦσι νὰ παραπείσωσι καὶ τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους, ἐν ᾧ ζῶσι καὶ κινοῦνται αἱ ταράττουσαι τὰς φιλησύχους ἡμῶν χώρας προπαγάνδαι, κυβέρνησιν, ἀποτελουμένην ἐξ ἀνθρώπων νοημόνων, ἐργαζομένων ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν ἄνακτος ἐπιφανοῦς, μοχθοῦντος πρὸς εὐημερίαν καὶ δόξαν τῆς τῆς ἐπικρατείας, ἧς ἀπὸ τεσσαράκοντα σχεδὸν ἐτῶν ἄρχει, λατρευόμενος ὑπὸ τῶν ὑπηκόων.

Ὁ δημοσιογράφος, ὁ τὰ μηδαμηνὰ γνωρίσας πᾶσιν ἀποτελέσματα πολυετῶν ῥαδιουργιῶν, καὶ πρότερον καὶ νῦν ἀπεκάλυψε διὰ τῆς Balcanul πόσα χρήματα δαπανῶνται χάριν τοῦ ἀέρα δέρειν ὑπὸ τῶν κυβερνητικῶν ταμείων τῶν ἐν Ρωμουνίᾳ. Ἐχρημάτισεν ἄλλοτε δῆθεν ἐπόπτης τῶν λεγομένων ρωμουνικῶν ἐν Ἠπείρῳ σχολῶν καὶ δύναται νὰ γράψῃ αὐθεντικῶς, ὡς ἐν τῷ φύλλῳ τῆς 12 Ἰουλίου μηνός, ὅτι «ἐκ τῶν 27 ρωμουνικῶν σχολῶν, ὧν προνοεῖ ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ κράτους, πέντε μόνον ὑφίστανται πραγματικῶς· δηλαδὴ τρεῖς ἐν ταῖς «ἡμινομαδικαῖς» κοινότησι (semi nomadi) Ἀβδέλας, Περιβολίου, Σαμαρίνης, καὶ δύο ἐν κοινότησι σταθερὸν ἐχούσας τὸν πληθυσμόν, ἤτοι Βαγιάσᾳ, καὶ Τούριᾳ. Τούτων αἱ σχολαὶ δύνανται πιθανῶς ν' ἀποκληθῶσι τοιαῦται· αἱ λοιπαὶ δ' ὑπάρχουσιν ἐν τῇ φαντασίᾳ τῶν ψευδοπατριωτῶν (farsorilor). Αἱ παρὰ ταῖς ἡμινομαδικαῖς κοινότησιν ἀδύνατον

νὰ λειτουργήσωσι τὸν χειμῶνα, ὑφιστάμεναι μόνον κατὰ τὸ θέρος». Καὶ ταῦτα μὲν ἀρκοῦσιν ἡμῖν καὶ παντὶ τὴν ἀλήθειαν ἐπιδιώκοντι περὶ τῶν λεγομένων ρωμουνικῶν ἐν Μακεδονίᾳ σχολῶν, διότι γινώσκομεν κάλλιστα τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐν Βιτωλίοις ἐνεργειῶν, ὅπου δαπανῶνται κατ' ἔτος ἑκατὸν εἰκοσιχιλιάδες φράγκων τοῦτ' αὐτὸ εἰς τὸν ἀέρα.

Ἀκριβὴς ἀνασκοπὴ τῶν ἐν Ἠπείρῳ τελουμένων οὐχὶ καλλίτερα, οὐχὶ εὐάρεστα, οὐχὶ ἐνθαρρυντικὰ διὰ τοὺς δαπανῶντας χορηγεῖ τ' ἀποτελέσματα. Δύο μόνον ἡ Balcanul εὑρίσκει κοινότητας, ἐξ ὧν καταγγέλλει τὴν Βαΐσαν, ἧς αἱ οἰκογένειαι, 120—150, μόλις ἀποζῶσιν, ἀλλὰ καὶ διαρκῶς ἀλληλοτρώγονται εὑρισκόμεναι πάντοτε εἰς δίκας πρὸς ἀλλήλας, καὶ τῶν ὁποίων ἡ ὅθεν ρωμουνικὴ σχολή, ἄλλοτε ἔχουσα 70—80 μαθητάς, ἀριθμεῖ νῦν μόλις τὸ ἓν τέταρτον. Οὐδεὶς ἐκ τῶν κατοίκων ἔδωκέ ποτε χρῆμα ὀλίγον ἢ πολὺ ὑπὲρ τοῦ σχολείου τούτου, λυποῦνται δ' οἱ χορηγοῦντες τὸ χρῆμα, ὅτι οἱ Βαϊσῖται δεικνύουσι τὸν ἐθνισμὸν αὐτῶν μόνον διὰ τῆς συγκαταθέσεως, ὅπως πέμπωσιν εἰς τὴν ἐν λόγῳ σχολὴν τὰ τέκνα αὐτῶν. Ἀσχάλλουσιν οἱ τὸ χρῆμα δίδοντες ἐπὶ τῇ ὀλιγότητι τῶν διαφθειρομένων διὰ τοῦ ρωμουνικοῦ χρήματος συνειδήσεων· καὶ ἐνῷ διαμαρτύρονται κατὰ τῶν Ρώσσων ἀξιωματῶν, διοργανούντων τὴν ἐν τῷ νομῷ Θεσσαλονίκης χωροφυλακήν, ὅτι βιάζουσι τοὺς εἰς τὸ Μέγλερ Ρωμούνους ν' ἀσπασθῶσι τὸ σχίσμα τὸ βουλγαρικὸν καὶ νὰ λέγωσιν ὅτι εἶνε Βούλγαροι, ζητοῦντες ν' ἀπαριθμήσωσι τοὺς ἐν Τουρκίᾳ Ρωμούνους, ὀκτακοσιάκις χιλίους (! !) μέχρις ἑκατομμυρίου (! !), καταντῶσι νὰ ὁμολογήσωσι δημοσίᾳ ὅτι «Ρωμοῦνοι εἶνε μόνον οἱ τὰς ἡμετέρας ἀρχὰς ἀσπαζόμενοι». Καὶ τοὺς τοιούτους ὅμως ζητοῦσι ματαίως.

Τοὺς ὑπὲρ ἑλληνικῶν ἰδεῶν καὶ σκοπῶν θυσιάζοντας τὰς περιουσίας αὐτῶν οὐδέποτε δυνατὸν νὰ ὀνομάσωσι Ρωμούνους· ἀλλ' ὑπερφίαλος ἄγαν ἡ ἀξίωσις, ὅπως ἀποκληθῶσι Ρωμοῦνοι οἱ συνείδησιν τῆς ἑλληνικῆς αὐτῶν καταγωγῆς ἔχοντες, οἱ τ' αὐτὰ τοῖς ὁμογενέσιν ἡμῶν ἔχοντες ἔθη καὶ συνηθείας, οἱ ἐν τῇ σπουδῇ τῆς ἑλληνικῆς ζητοῦντες τὰ στοιχεῖα τῆς κοινωνικῆς καὶ ἠθικῆς αὐτῶν ἀναπλάσεως, οἱ τὴν πνευματικὴν κυριαρχίαν τῆς μητρὸς Ἐκκλησίας σώτειραν ἐθνικοτήτων ἀπὸ αἰώνων εὑρόντες καὶ γινώσκοντες, οἱ εἰς τὴν μητρικὴν αὐτῶν ἑλληνικὴν γλῶσσαν κατὰ καιροὺς δυσχειμέρους, ἀτυχῶς, ξενικὰς ἐγκαταμίξαντες λέξεις. Ἐν αὐτῇ τῇ πόλει τῶν Ἰωαννίνων, ὁπόθεν ἀπὸ τῆς ἁλώσεως ἕως πρὸ ἑνὸς αἰῶνος, ὡς ἀπὸ Δουρείου ἵππου, γενναῖοι προστάται τῶν γραμμάτων καὶ διδάσκαλοι τῆς ἀληθοῦς καὶ κατὰ Χριστὸν ἑλληνικῆς παιδεύσεως προῆλθον καὶ τῶν γραμμάτων ἐργάται, διὰ τοῦ φωτὸς τῆς τυπογραφίας εὐεργετήσαντες τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, εἰς ὃ ἀνῆκον καὶ ὅπερ ἐτίμησαν ἐν τῇ ἑλληνικωτάτῃ ἐν συνόλῳ πόλει τῶν Ἰωαννίνων, αἱ προπαγάνδαι ἐκραύγαζον, ὅτι δισχίλιοι ὑπῆρχον Ρωμοῦνοι· καὶ ἐν τούτοις ἡ Balcanul λυπεῖται, ὅτι οὔτε εἷς Ρωμοῦνος εὑρέθη νὰ πατήσῃ τὸν πόδα εἰς τὸ ρωμουνικὸν ἐν Ἰωαννίνοις προξενεῖον. Τὸ τοιοῦτον ἐγινώσκομεν πολὺ πρὸ τῶν Ρωμούνων ἀναγνωστῶν τῆς ἐφημερίδος ταύτης.

Τὸ παρήγορον, τὸ διδακτικόν, ὅ περ ὡς ᾆσμα κύκνειον τῆς ζωῆς αὐτοῦ εἶπεν ὁ ἀτυχὴς συντάκτης τῆς Balcanul, ἡ συμβουλὴ καὶ νουθεσία πρὸς τοὺς ἐν Ρουμανίᾳ πατριώτας καὶ τοὺς συμπολίτας αὐτού εἶνε, ὅπως συνδεθῇ τὸ ρωμουνικὸν ἔθνος καὶ κοινῇ συνεργασθῇ μετὰ τῶν ἔν τε τῇ τουρκικῇ αὐτοκρατορίᾳ καὶ τῷ ἑλληνικῷ βασιλείῳ. Κηρύττει συμφέρον καὶ σωτηρίαν, ἀπέναντι τῆς παρούσης καὶ μελλούσης ἐπηρείας, ἐγγύθεν ἢ πόρρωθεν ἐπερχομένης κατὰ τῶν ἑλληνοβλάχων, τὴν μετὰ τῶν ἑλλήνων ἀγάπην καὶ τὴν εἰλικρινῆ συνεννόησιν. Ἀλλ' αὐτή ἐστιν ἡ πρακτικωτέρα διδασκαλία, ἡ καλλιτέρα παρατήρησις, ἡ ὀρθοτέρα σκέψις, καὶ μετὰ τὰ παθήματα ὁ θαυμασιώτερος ἰατρός. Ἀλλ' αὐτή ἐστιν ἡ φωνὴ τοῦ Εὐαγγελίου, ἡ τὴν ἀγάπην πᾶσι τοῖς Χριστιανοῖς ἐπιβάλλουσα· καὶ τὴν φωνὴν ταύτην ἐπαναλαμβάνει ἡ μήτηρ Ἐκκλησία καθ' ἑκάστην, εὐχομένη ὑπὲρ τῶν τὴν εἰρήνην κηρυττόντων μεταξὺ ἀδελφῶν. Ἀπὸ αἰώνων ἡ μήτηρ Ἐκκλησία, τὴν εἰρήνην ταύτην καὶ τὴν ἀδελφικὴν ἀγάπην ἐμπνέουσα καὶ κηρύττουσα, διέσωσε θαλπομένας ὑπὸ τὰς πτέρυγος αὐτῆς τὰς χειμαζομένας ἐθνικότητας, καὶ ἐπὶ τῇ πρὸς αὐτὴν ἀφοσιώσει αὐτῶν ἐπαγαλλομένη καλὸν ἄγαλμα καὶ γέννημα πνευματικῶν ὠδίνων ἐκήρυττεν αὐτάς. Καὶ νῦν οὐδὲν ἕτερον ἀπ' αὐτῶν ἀπαιτεῖ, ἢ τὴν ἐμμονὴν εἰς τὰ πάτρια.

ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ

(Συνέντευξις μετὰ τοῦ Προέδρου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ»).

Ἀνταποκριτὴς τῆς «Βελγικῆς Ἀνεξαρτησίας» ὁ κ. Roland de Marès ἔσχε συνέντευξιν μετὰ τοῦ ἡμετέρου Προέδρου περὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος, δημοσιευθεῖσαν ἔν τινι τῶν τελευταίων φύλλων τῆς εἰρημένης ἐφημερίδος καὶ ἔχουσαν ὡς ἑξῆς:

Κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας ἡμέρας ἔσχον τὸ εὐτύχημα νὰ συναντήσω παρὰ κοινῷ φίλῳ τὸν κ. Νεοκλῆ Καζάζην, ἀντιπρύτανιν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ Πρόεδρον τῆς διασήμου ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ».

Ὁ κ. Καζάζης, ὅστις ἀπὸ δεκαετίας ἤδη προεδρεύει τοῦ εἰρημένου σωματείου, διευθύνων οἱονεὶ τὴν ἑλληνικὴν καθόλου προπαγάνδαν κατέχει ἰδιάζουσαν ἐν τῇ

πατρίδι αὐτοῦ θέσιν καὶ δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὅτι εἶνε ἡ ψυχὴ τῆς ἐθνικῆς κινήσεως, ἀποσκοποῦσης εἰς τῶν ἐπαπειλουμένων ἑλληνικῶν δικαίων τὴν ὑπεράσπισιν οὐ μόνον ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου, ἀλλὰ γενικώτερον καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Εὐρώπῃ.

Ὁ κ. Καζάζης ἐπεσκέφθη κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας τὰς πρωτευούσας πόλεις τῆς Εὐρώπης, ἐνισχύων τὰς ἑλληνικὰς παροικίας καὶ ἱδρύων τμήματα τῆς ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», μέλλοντα νὰ ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τὴν δυσμικὴν Εὐρώπην, φωτίζοντα τὴν συνείδησιν τῶν πεπολιτισμένων λαῶν περὶ τῆς ἀκριβοῦς ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου καταστάσεως.

Παρεκαλέσαμεν τὸν κ. Καζάζην νὰ γνωρίσῃ ἡμῖν τὰ ἐν Ἀνατολῇ συμβαίνοντα ἀπὸ ἀπόψεως ἑλληνικῆς.

Πολλάκις ἀπὸ τῶν στηλῶν τῆς ἐφημερίδος ταύτης ἀναπτύξαντες τὰ περὶ τῆς ἐξαιρετικῆς ἀποστολῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἀλβανῶν, ἣν εἰσὶ κεκλημένοι νὰ ἐπιτελέσωσιν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἦτο φυσικὸν καὶ τὰ μάλιστα διαφέρον νὰ μάθωμεν ἐκ τῆς ἀσφαλεστέρας ἐξ ὅσων εἶνε δυνατὸν πηγῆς, ἐπὶ τίνων λόγων καὶ ἐπὶ ποίων δικαίων οἱ πολέμιοι οὗτοι τῶν Σλαύων στηρίζουσι τὰς ἐθνικὰς αὐτῶν ἀξιώσεις.

Ὁ διαπρεπὴς ἀντιπρύτανις τοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου πρὸ παντὸς φρονεῖ, ὅτι Ἕλληνες καὶ Ἀλβανοὶ ὀφείλουσι νὰ πολιτεύωνται ἐν πλήρει ὁμοφωνίᾳ.

Ἡ κοινότης τῆς καταγωγῆς καὶ τῶν πόθων τῶν δύο λαῶν ἐπιβάλλουσι σύμπραξιν καθ' ὅλα ὁμόφωνον ἐν τῇ πολιτικῇ αὐτῶν σταδιοδρομίᾳ. Ὁ κ. Καζάζης οὐδεμίαν ἀπολύτως ποιεῖται διάκρισιν μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Ἀλβανῶν.

Ἀμφοτέρους τοὺς λαοὺς θεωρεῖ ὡς δύο κλῶνους ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ δένδρου, βεβαιώσας, ὅτι ὑπερέχουσιν ἐν Μακεδονίᾳ τῶν ἄλλων φύλων ἀπό τε ἠθικῆς, πνευματικῆς, πολιτικῆς καὶ ὑλικῆς ἀπόψεως.

Ἐν Εὐρώπῃ σχεδὸν πιστεύεται, ὅτι οἱ Σλαῦοι ὑπερτεροῦσιν ἐν ταῖς Νομαρχίαις Θεσσαλονίκης καὶ Μοναστηρίου (—καὶ ἄλλοτε ἔχομεν ἀποδείξῃ διὰ τῆς «Βελγικῆς Ἀνεξαρτησίας» τὸ ἀνυπόστατον τῆς γνώμης ταύτης—) ἀλλὰ τοῦτο εἶνε πλάνη, ἐπιτηδείως ὑποβληθεῖσα ὑπὸ τῶν Βουλγάρων.

Πανταχοῦ Ἕλληνες καὶ Ἀλβανοὶ πρωτεύουσι τῶν Σλαύων καὶ τὸ ἀξιοσημείωτον εἶνε ὅτι οὔτε καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς λεγομένοις σλαυϊκοῖς πληθυσμοῖς ἔχει τὴν πλειονότητα τὸ βουλγαρικὸν στοιχεῖον.

Ἐν Μακεδονίᾳ ἀληθῶς πρέπει νὰ διακρίνῃ τις τοὺς σλαυοβουλγάρους τῶν σλαυοσέρβων καὶ τούτους πάλιν τῶν σλαυομακεδόνων. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι, μῖγμα Ἑλλήνων καὶ Σλαύων, ὁμιλοῦσι γλωσσικὸν ἰδίωμα ἀπολύτως ἰδιαίτερον, τοῦ ὁποίου αἱ ῥίζαι εἶνε ἑλληνικαὶ καὶ τὸ ὁποῖον εἶνε ἀκατάληπτον εἰς τοὺς Βουλγάρους.

Τὰ ἐν Σόφιᾳ ἑδρεύοντα βουλγαρικὰ Κομιτᾶτα γινώσκουσι τοῦτο καλῶς, ἐντεῦθεν δὲ χάριν τοῦ ἀγῶνος αὐτῶν ἐξέδιδον καὶ διέσπειρον ἐν Μακεδονίᾳ ἐφημερίδα

γραφομένην κατ' ἀρχὰς μὲν ἑλληνιστί, εἶτα δὲ σερβιστί, τῶν δύο τούτων γλωσσῶν εἰς μείζονα οἰκειότητα εὑρισκομένων πρὸς τοὺς μακεδονικοὺς λαοὺς ἢ τῆς βουλγαρικῆς. Τοῦτο εἶνε ἀπόδειξις ἰσχυρά, ὅτι αἱ ἐπὶ τῆς Μακεδονίας ἀξιώσεις τῆς Βουλγαρίας οὐδεμίαν ἔχουσιν ὑπόστασιν, τῶν Βουλγάρων ἀποβλεπόντων νὰ ὑπαγάγωσιν ὑπὸ τὴν κυριότητα αὐτῶν λαούς, οὐδεμίαν ἔχοντας πρὸς αὐτοὺς σχέσιν.

Τοὺς Βουλγάρους ἐξωθεῖ εἰς τὰς ἐνεργείας των ὁ Πανσλαυϊσμός, ἡ δὲ Ρωσσία μεταχειρίζεται αὐτοὺς ὡς ὄργανα, καθ' ὅσον εὑρίσκονται πλησιέστερον πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ διότι οὐδέποτε ἔσχεν ἐμπιστοσύνην τινὰ ἐπὶ τοὺς Σέρβους. Ἀναμφηρίστως δὲ ἐπανάστασις μακεδονικὴ οὐδέποτε ὑπῆρξεν, ἀλλὰ μόνον βουλγαρική, ἥτις ἐκυοφορήθη, ὠργανώθη καὶ ἐπραγματώθη ὑπὸ συμμοριτῶν, ἐπιδραμόντων ἐκ Βουλγαρίας, ὁδηγουμένων δὲ ὑπὸ ἀποστράτων ἀξιωματικῶν τοῦ βουλγαρικοῦ κράτους.

Οἱ κυρίως σλαυϊκοὶ πληθυσμοὶ οὐδαμῶς εἶνε εὐδιάθετοι νὰ συμμετάσχωσι εἰς τὸ βουλγαρικὸν ἔργον, ἐὰν δ' ἐνίοτε ἐξωθοῦνται πράττουσι τοῦτο ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀπειλῆς καὶ τῆς τρομοκρατίας.

Ὅτι δὲ ἀφ' ἑαυτῶν οὐδέποτε συμμετεῖχον τῆς ἐπαναστατικῆς κινήσεως οἱ μακεδονικοὶ πληθυσμοὶ ἀποδεικνύεται περιτράνως καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι μόλις οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Κομιτάτων τῆς Σόφιας, ὁ Σαράφωφ καὶ λοιποὶ ἐπανήρχοντο ἐν Βουλγαρίᾳ πᾶσα ἐπαναστατικὴ ἐργασία κατέπαυεν.

Οἱ τοῦ Κομιτάτου θὰ ἐπιχείρουν ἀσφαλῶς νὰ ἐπαναλάβωσι ὁμοιοτρόπως τὸ ἔργον αὐτῶν καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, ἐὰν οἱ Πανσλαυϊσταί, ἀφ' ὧν ἐξαρτῶνται, δὲν ἀπηγόρευον αὐτοῖς τοῦτο, καθόσον ἐφοβοῦντο μήπως αἱ τοιαῦται ἐν Μακεδονίᾳ ταραχαὶ ἐδημιούργουν περιπλοκὰς γενικάς, εἰς ἃς ἡ Ρωσσία ἕνεκα τοῦ ἐν τῇ Ἄπω Ἀνατολῇ πολέμου αὐτῆς δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ λάβῃ ἐνεργὸν μέρος. Βεβαίως οἱ Βούλγαροι γινώσκουσιν, ὅτι τὸ τουρκικὸν κράτος φθίνει ὁσημέραι καὶ δύνανται, χάρις εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς Ρωσσίας νὰ ἐλπίζωσι πολλά, ἀλλὰ συνάμα γινώσκουσιν, ὅτι τὸ μακεδονικὸν στοιχεῖον διάκειται ἐχθρικῶς πρὸς αὐτούς, ἑπομένως δὲ θὰ εὕρωσιν ἀντίστασιν δυσκαταγώνιστον.

Ἐντεῦθεν τὰ τερατουργήματα τῶν λησταντάρτων κατὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς Μακεδονίας, ἐντεῦθεν τὰ ἐγκλήματα καὶ αἱ παντὸς εἴδους κακουργίαι.

Ἐν τίνι δικαιώματι δύνανται οἱ Βούλγαροι νὰ προβάλλωσι τὴν ἀξίωσιν νὰ καταστῶσι κύριοι χώρας, ἐφ' ἧς στεροῦνται ἱστορικῶν καὶ ἐθνολογικῶν δικαίων;

Οἱ μᾶλλον ἐπίλεκτοι τοῦ πληθυσμοῦ εἶνε κατ' ἐξοχὴν Ἕλληνες Ἀλβανοὶ καὶ Τοῦρκοι, δικηγόροι δέ, ἰατροί, καθηγηταὶ καὶ μεγαλέμποροι, πάντες εἰσὶν Ἕλληνες. Οἱ μεγάλοι γαιοκτημόνες εἶνε Ἀλβανοὶ ἢ Τοῦρκοι, ἐν ὅλῃ δὲ τῇ Μακεδονίᾳ οὐδαμοῦ θὰ εὕρητε κτήσεις ἀξίας λόγου, ἀνηκούσας εἰς Βουλγάρους.

Ἡ ἀποτυχία τῆς σλαυϊκῆς ἐν Μακεδονίᾳ προπαγάνδας ἀποδεικνύεται ἐπὶ πλέον καὶ ἐκ τοῦ πρὸς τοὺς Ἕλληνας μίσους τῶν Βουλγάρων. Ὁ κ. Α. Ριζωφ, ἐμπορικὸς πρά-

κτωρ τῆς Βουλγαρίας ἐν Σκοπείοις ἔγραφέ ποτε ἐν ἐπισήμῳ ἐπιστολῇ πρὸς τὸν Ἡγεμόνα Φερδινάνδον, ὅτι ἡ βουλγαρικὴ πολιτικὴ ἐν Μακεδονίᾳ οὐδὲν δύναται νὰ προσπορισθῇ κέρδος ἐκ τοῦ σχολείου καὶ τῆς ἐκκλησίας, δηλ. ἐκ τοῦ ἐπιστημονικοῦ προσηλυτισμοῦ, καθόσον πανταχοῦ ἡ βουλγαρικὴ ἐπίδρασις ὑπελείπετο κατὰ πολλὰ τῆς ἑλληνικῆς.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης οἱ Βούλγαροι ἐθεώρησαν τοὺς Ἕλληνας ὡς ἐχθροὺς φυσικούς, ἐπιφοβωτέρους τῶν Τούρκων! Διὰ τοῦ ἀδιαλλάκτου δὲ τούτου κατὰ τοῦ Ἕλληνος μίσους διαπαιδαγωγοῦσι τὴν νέαν βουλγαρικὴν γενεάν, τιθέμενοι τὸν Ἑλληνισμὸν ἐκτὸς παντὸς νόμου, προγράφοντες δὲ κατὰ προτίμησιν τοὺς Ἕλληνας, τοὺς ἀντιπροσωπεύοντας τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Σχολεῖον. Ἐντεῦθεν ἀπαγορεύεται ἐν Σόφιᾳ εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ ἀναρτῶσι εἰς τὰ καταστήματα αὐτῶν ἐπιγραφὰς ἑλληνικάς, ᾄδουσι δὲ τὰ ἐθνικὰ αὐτῶν ᾄσματα, ἐπαναλαμβάνοντες ἑκάστοτε ὡς ἐπῳδὸν τὸ δίστιχον:

Ἐσεῖς τὸν Ἕλληνα σφάξατε!
Τὸν τύραννον σπαράξατε!

Δύναταί τις νὰ συμπεράνῃ κατόπιν τοιούτων διδαγμάτων ὁποῖος θανάσιμος ἀγὼν ὑφίσταται ἀνὰ μέσον τῶν δύο ἐθνῶν. Δι' ὃ οὐδέποτε οἱ Ἕλληνες καὶ Ἀλβα οἱ δύνανται νὰ συνεννοηθῶσι μετὰ τῶν Πανσλαυϊστῶν, ἀποσκοπούντων νὰ ὑποδουλώσωσι καὶ ἐξοντώσωσιν αὐτούς.

Ὁ κ. Καζάζης δὲν ἔχει πολλὴν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ ἔργον τῶν ἐν Μακεδονίᾳ μεταρρυθμίσεων. Λυπεῖται ἰδίως, ὅτι πρὸς ὀργάνωσιν τῆς χωροφυλακῆς δὲν ἐπεζήτησαν νὰ καλέσωσιν ἀξιωματικοὺς μικρῶν κρατῶν οὐδετέρων, οἵτινες ἠδύναντο νὰ ἐπιτελέσωσι τὴν ἀποστολὴν αὐτῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἄνευ ὑστεροβουλιῶν καὶ πολιτικῶν ὑπολογισμῶν.

Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν ὑφίσταται ἡ ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία τὸ κακὸν εἶνε μικρόν, ἀλλ' ὅταν ἡ εὐρωπαϊκὴ Τουρκία ἀποσπασθῇ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας θὰ ἦτο ἀπολύτως ἀναγκαῖον ἡ κατ' ἐθνότητας διαίρεσις τῆς χώρας πρὸς ἀποφυγὴν σοβαρωτάτων περιπλοκῶν. Τὸ λυπηρὸν δὲ εἶνε, ὅτι καὶ ἡ Εὐρώπη δὲν εἶχε ὀρθὴν ἀντίληψιν τοῦ ζητήματος παρ' ὅλην τὴν μεγάλην εὐθύνην, ἣν ἀνέλαβεν ἀπέναντι τοῦ πολιτισμοῦ.

Μετὰ πολλῆς εὐπιστίας ὑπεδέχθη ὁ εὐρωπαϊκὸς κόσμος τὰς βουλγαρικὰς εἰρηνικὰς διαβεβαιώσεις, χωρὶς νὰ ἐννοῇ, ὅτι τὰ προηγηθέντα ἐγκλήματα τῶν Βουλγάρων ἔσχον ὡς ἀκολούθημα τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἐμμενόντων εἰς τὴν ρωσσικὴν πολιτικήν, τουτέστιν εἰς τὴν πανσλαυϊστικήν, ἥτις ὡς τελειωτικὴν λύσιν τοῦ προβλήματος θεωρεῖ τὴν παράδοσιν μέρους ἢ ὁλοκλήρου τῆς Μακεδονίας εἰς τὴν Βουλγαρίαν.

Καὶ ὅμως ἤξιζε νὰ παρακολουθῇ τις μετὰ μείζονος προσοχῆς τὰ συμβαίνοντα, καθ' ὅσον τὰ ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ διαδραματιζόμενα ἀφορῶσιν εἰς αὐτὰς τὰς τύχας ὁλοκλήρου τῆς Ἀνατολῆς.

Ὡς δ᾿ ἐδείξαμεν πρὸ διετίας καὶ πλέον ἀπὸ τῶν στηλῶν τῆς ἐφημερίδος ταύτης οἱ Βούλγαροι διὰ τῶν ἐγκλημάτων αὐτῶν ἀπολέσαντες πάσας τὰς συμπαθείας, μεθ᾿ ὅλην τὴν ρωσσικὴν ὑποστήριξιν, δυσπιστοῦσιν εἰς τὰ πρακτικὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἀγῶνος αὐτῶν.

Ἐπὶ πλέον ἐὰν τὰ βουλγαρικὰ συμφέροντα πρέπει νὰ ὦσι σεβαστά, τὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἀλβανῶν δὲν εἶνε δίκαιον νὰ παρορῶνται, ὡς ἔνδειξις δὲ τρανὴ τῆς ζωτικότητος καὶ τῆς ἐθνικῆς ἐνεργείας τῶν δύο λαῶν εἶνε καὶ ἡ παρατηρουμένη σύνταξις καὶ ὀργάνωσις τῶν δυνάμεων αὐτῶν πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ ἀπαπειλοῦντος αὐτοὺς σλυϊκοῦ ἀκινδύνου.

(Μετάφρασις Δ. Π. Κ.) Roland de Marès

ΕΚ ΝΟΤΙΟΥ ΑΦΡΙΚΗΣ

Ὁ κ. Α. Καψόπουλος ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς μέλους καὶ συμβούλου τοῦ ἐν Γιωχάννεσβουργ Τμήματος τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας ἀπέστειλεν εἰς τὸν Πρόεδρον τὴν κατωτέρω ἐ ιστολήν :

Γιωχάννεσβουργ (Τράνσβαλ) τῇ 20 Ἰουλίου 1904

Ἀξιότιμον Κον Ν. Καζάζην
Πρόεδρον τῆς ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ»
Εἰς Ἀθήνας

Εὐγενέστατε ἀπόστολε τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας.

Στεροῦμαι, κ. Πρόεδρε, καταλλήλων λέξεων, ὅπως ἐκφράσω ὑμῖν τὰς διαπύρους μου εὐχαριστίας διὰ τὴν ὑψηλὴν τιμήν, ἣν τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Ἑταιρείας τοῦ Ἑλληνισμοῦ μοὶ ἐπιδαψίλευσε, ἐπικυρῶσαν τὴν ἐκλογήν μου ἀφ᾿ ἑνὸς ὡς τακτικοῦ μέλους αὐτῆς, ἀφ᾿ ἑτέρου ἐγκρίναν τὸν διορισμόν μου ὡς συμβούλου τοῦ ἐνταῦθα ἀρτισυστάτου τμήματος τῆς Ἑταιρείας. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ σπεύδω, ὅπως ὑποβάλω ὑμῖν τὰ θερμότατα ταπεινά μου συγχαρητήρια διὰ τὰς τόσας ὑπερανθρώπους καὶ γιγαντιαίας ἐνεργείας, ἃς ἔν τε τῇ ἐλευθέρᾳ καὶ τῇ δούλῃ Ἑλλάδι ὡς καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ καταβάλλετε πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ μεγαλοφυεστάτου τῶν στρατηγῶνκαταπατουμένων ἀπαρεγκλίτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ δικαίων. Διὰ τοῦ μεγάλου και ἀκραιφ οῦς πατριωτισμοῦ σας κατεκτήσατε τοῦ Παν

ελληνίου σύμπαντος τὰς καρδίας εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχῃ σήμερον ἑλληνικὴ καρδία ἀνὰ τὴν ὑφήλιον ἐν γένει, ἥτις νὰ μὴ συγκινεῖται καὶ τῆς ὁποίας νὰ μὴ ἠχοῦσιν εὐφροσύ ως οἱ παλμοί της ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τοῦ ὀνόματος «Καζάζης». Χαιρετῶ διὰ τῆς παρούσης μου τὸν μέγαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἄνδρα, ὅστις ὡς μόνα ὅπλα ἔχων τὸν ζηλευτὸν πατριωτισμόν του, τὴν ρητορικήν του καὶ καὶ πρὸ πάντων τὴν ἰσχυρὰν θέλησιν περιέρχεται τοὺς ἰσχυροὺς τῆς Εὐρώπης, ὅπως συγκινήσῃ αὐτοὺς ὑπὲρ τῶν δικαίων τοῦ ἔθνους μας. Ἂς δονήσῃ ὅλων μας τὰς καρδίας καὶ ἂς θερμάνῃ πάσας τὰν ἑλληνικας κεφαλὰς μία σκέψις, ἡ συναίσθησις τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντος. Ἀναλογισθῶμεν, ὅτι ὀφείλομεν νὰ ταχθῶμεν ἅπαντες ἀνεξαιρέτως οἱ Ἕλληνες ὁμοῦ καὶ νὰ δράσωμεν δι' ἔργων, ὅπως ὑπηρετήσωμεν τὴν ἐθνικὴν ἰδέαν, καὶ πάσῃ θυσίᾳ ἀγωνισθῶμεν ὑπὲρ τοῦ περιλαμποῦς τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας φαεινοῦ ἀστέρος, ὅστις τότε μόνον φεγγοβόλος θέλει ἀναλάμψῃ. ἂν πᾶς Ἕλλην ὑποβοηθήσῃ τὸ μέγα ἔργον σας καὶ διὰ τῶν ζωηροτέρων χρωμάτων ἔχῃ ἐγκεχαραγμένον ἐν τῇ ἑλληνικῇ καρδίᾳ του τὸ τῶν εὐκλεῶν προγόνων μας ρητόν: «ἁπάντων πατρὶς ἁγιώτερον».

Δέξασθε κ. Πρόεδρε τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἐξαιρέτου πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεως καὶ θαυμασμοῦ.

Α Καψόπουλος.

L'HELLÉNISME

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΟΥ "ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ„ ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ

('Ετησία συνδρομὴ φρ. χρ. 8.)

Περιεχόμενα τοῦ μηνὸς 'Ιουλίου

Roumanie et Macédoine. — *Les Adresses des Hellènes Vlachophones de Macédoine au Patriarche Œcuménique.* — *Le Differend greco-turc.*

La Convention Consulaire gréco turque et l'Arbitrage des grandes puissances par M. Nicolas Politis, proffesseur agrégé à la Faculté be droit de Poitiers. — *Les Déclarations du comte Golochowski et de M. Tittoni sur les affaires de Macédoine.* — *Une Protestation des Macédoniens d'Athènes.* — *Roumains et Koutzo-Valaques,* par le Dr. G. Milliaressi. — *Le Vilayet d'Andrinople* (lettre de Cirk-Klissé) *par un* Thrace — *Les derniers crimes bulgares* (lettres de Macédoine). – *La Propagande roumaine* (lettre de Salonique). — *La Marine marchande hellénique.* — *Revue de la Presse.* — *Nouvelles de Macédoine.* — *Échos de Nouvelles.*

Περιεχόμενα τοῦ μηνὸς Αὐγούστου.

L'Épire depuis le Traité de Berlin. — Par M. Neoclès Kasasis président de l'Hellénismos. — *L'Œurve des puissances en Macédoine.* — X. (d'après l'Aurore). — *La Convention consulaire gréco-turque et l'Arbitrage des grandes Puissances.* — III, par M. Nicolas Politis, professeur agrégé à la Faculté de droit de Poitiers. — *Un bon Conseil.* — *Grecs et Roumains* (lettre de Bucharest). — *Rivista Istorica Romano-Elena.* — *Les Archives du Patriarcat Œcuménique.* — *Les Réclamations roumaines.* — *Le Drame* de *Bucharest.* — *Les Grecs et la Question d'Orient,* par M. Rolad de Marès. — *Meeting macédonien à Trikkala* — *Nouvelles diverses.* — *Les derniers Crimes bulgares* (lettres de Macédoine). — *Les Intrigues austro-russes* (lettre de Constantinople). — *Revue de la Presse.*

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΞΓ'.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΣ Α'. ΕΞΑΜΗΝΙΑΣ 1904

Κατάστασις τῆς 30 Ἰουνίου 1900.

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

Ταμεῖον (εἰς μεταλλικόν	Κεντρ. Καταστήμ.	Δρ.	2,209,133	40	2,962,089	29
	Ὑποκαταστημάτων	»	752,956	52		
(» τραπεζικὰ γραμμάτια Ἰονικῆς Τραπέζης		Δρ.			172,590	—
(» κερματικὰ γραμμάτια δίδραχμα καὶ μονόδραχμα		Δρ.			2,420,764	—
Ἐξωτερικοὶ λογαριασμοί . . . (Ἀντίτιμον μεταλ. Τραπ. εἰς τὸ ἐξωτερικόν (Προϊὸν ἐκδοθέντος Ἐθνικοῦ δανείου εἰς χρυσὸν (Ἑλληνικῶν Σιδηροδρόμων 4 % τοῦ 1902.		Δρ.			21,409,091	90
Δάνειον πρὸς τὴν Ἑλλην. Κυβέρνησιν		Δρ.			2,559,260	79
Δάνειον πρὸς τὴν Ἑλλην. Κυβέρνησιν ἐπ' ἀναγκαστικῇ κυκλοφορίᾳ τραπεζικῶν γραμματίων		Δρ.			68,778,575	42
Δάνειον πρὸς τὴν Ἑλλην. Κυβέρνησιν διδράχμων καὶ μονοδράχμων		Δρ.			12,000,000	—
Ὁμολογίαι Ἐθνικῶν δανείων	Εἰς χρυσόν	Δρ.	23,767,036	80	52,902,036	80
	(» τραπ. γραμμ.	»	29,135,000	—		
Συναλλάγματα καὶ γραμμάτια χαρτοφυλακίου	(Κεντρ. Καταστήμ.	Δρ.	7,869,034	62	19,244,350	59
	(Ὑποκαταστημάτων	»	11,375,315	97		
Καθυστερήσεις προεξοφλήσεων	(Κεντρ. Καταστήμ.	Δρ.	613,817	65	2,655,957	91
	(Ὑποκαταστημάτων	»	2,042,140	26		
Ἀνοικτὴ λογαριασμοὶ ἐπ' ἐνεχύρῳ χρηματογράφων	(Κεντρ. Καταστήμ.	Δρ.	6,259,999	43	7,174,176	21
	(Ὑποκαταστημάτων	»	914,176	78		
Δάνεια ἐπ' ἐνεχύρῳ χρηματογράφων	(Κεντρ. Καταστήμ.	Δρ.	5,661,168	07	6,041,132	60
	(Ὑποκαταστημάτων.	»	379,964	53		
Δάνεια ἐπ' ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων		Δρ.			437,517	70
Δάνειον πρὸς τὴν Σταφιδικὴν Τράπεζαν ἐπ' ἐγγυήσει τοῦ Κράτους		Δρ.			4,826,700	18
Ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ	(Κεντρ. Καταστήμ.	Δρ.	2,280,385	65	5,078,995	65
	(Ὑποκαταστημάτων	»	2,798,610	—		

Δάνεια χρεολυτικὰ ἐπὶ ὑποθήκῃ	(Κεντρ. Καταστήμ.	Δρ.	9,751,127	34	17,650,298	78
	(Ὑποκαταστημάτων	«	7,899,171	44		
Καθυστερήσεις δανείων χρεολυτικῶς ἐπὶ ὑποθήκῃ . . .	(Κεντρ. Καταστήμ.	Δρ.	108,793	56	256,433	37
	(Ὑποκαταστημάτων	»	147,639	81		
Δάνεια ἁπλᾶ ἐπὶ ὑποθήκῃ	(Κεντρ. Καταστήμ.	Δρ.	9,818,059	04		
	(Ὑποκαταστημάτων	»	17,838,789	04		
Δάνεια ἐν Ἄρτῃ ἐπ' ἐγγυήσει τοῦ Κράτους		Δρ.	821,740	12	28,478,588	20
Δάνεια εἰς δήμους, λιμένας καὶ λοιπὰ νομ. πρόσωπα. . .	(Κεντρ. Καταστήμ.	Δρ.	16,555,523	52	42,327,956	24
	(Ὑποκαταστημάτων	»	25,772,432	72		
Καθυστερήσεις δανείων πρὸς δήμους, λιμ. κλπ. νομ. πρόσ . .	(Κεντρ. Καταστήμ.	Δρ.	299,121	44	389,454	16
	(Ὑποκαταστημάτων	»	90,332	72		
Χορηγήσεις εἰς γεωργοκτηματίας	(Κεντρ. Καταστήμ.	Δρ.	1,426,473	50	12,498,065	50
	(Ὑποκαταστημάτων	»	11,871,592	—		
Καθυστερήσεις χορηγήσεων εἰς γεωργοκτηματίας . . .	(Κεντρ. Καταστήμ.	Δρ.	140,456	40	3,296,729	19
	(Ὑποκαταστημάτων	»	3,156,272	79		
Καθυστερήσεις ἐκ γραμματίων Πρ. Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας		Δρ.			980,066	50
Μετοχαὶ εἰς ἐγχωρίους ἑταιρείας.		Δρ.			4,179,427	25
Συμμετοχὴ εἰς Τράπεζαν Κρήτης		Δρ.			1,500,000	—
Τοκομερίδια ἐν γένει		Δρ.			1,081,785	12
Καταστήματα Τραπέζης		Δρ.			4,047,212	52
Κτήματα ἐξ ἀναγκαστ. ἐκποιήσεων κατακυρωθέντα εἰς τὴν Τράπεζαν		Δρ.			4,483,185	81
Ἀπαιτήσεις ἐπισφαλεῖς	(Κεντρ. Καταστήμ.	Δρ.	293,752	91	2,842,865	70
	(Ὑποκαταστημάτων	»	2,549,112	79		
Ἔξοδα ἐγκαταστάσεως (ἰδίως δαπάνης κατασκευῆς τραπεζικῶν γραμματίων).	(Κεντρ. Καταστήμ.	»	1,335,403	30	1,608,830	74
	(Ὑποκαταστημάτων	»	273,427	44		
Ἔξοδα δικαστικά.						
Διάφοροι λογαριασμοί		Δρ.			6,332	55
Καταστήματα Ἰονικῆς Τραπέζης		»			392,064	43
Λογαριασμὸς ἐξαγορᾶς συμμετοχῆς Κυβερνήσεως εἰς κέρδη ἐκ τραπεζικῶν γραμματίων .		»			1,792,000	—
Ἐξαγορὰ προνομίου Προνομιούχου Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας		»			1,360,000	—
Προμήθεια τροπῆς λαχειοφόρου δανείου εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια		»			550,000	—
Ἐκκρεμεῖς δοσοληψίαι Κεντρικοῦ Καταστήματος μετὰ τῶν Ὑποκαταστημάτων. .		»			779,011	23

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

Κεφάλαιον μετοχικὸν διῃρημένον εἰς 20,000 μετοχάς		Δρ.			20,000,000	—
Κεφάλαιον ἀποθεματικὸν	(τακτικόν	Δρ.	4,000,000	—		
	(ἔκτακτον	»	7,500,000	—		
	(δι' ἀποσβέσεις ἀπαιτήσεων ἐπιστολῶν Πρ. Τραπ. Ἠπειροθεσαλίας	»	2,000,000	—	13,500,000	—
Τραπεζικὰ γραμμάτια ἐν κυκλοφορίᾳ :						
I. διὰ λογαριασμὸν τῆς Κυβερνήσεως		Δρ.	68,778,545	42		
II. » » » Τραπέζης :						
α) τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης	Δρ. 58,880,368,76					
β) τῆς Προνομιούχου Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας	» 338,850,—		50,572,494	27	119,351,069	69
Κερματικὰ γραμμάτια δίδραχμα καὶ μονόδραχμα		Δρ.			12,000,000	—
Καταθέσεις ἄνευ τόκου εἰς μεταλλικόν		»			4,342,928	84
Καταθέσεις ἄνευ τόκου	(Κεντρ. Καταστήμ.	»	13,957,344	66	19,408,799	41
	(Ὑποκαταστημάτων	»	5,451,454	75		
Ἐπιταγαὶ πληρωτέαι	(Κεντρ. Καταστήμ.	»	626,373	57	1,367,356	12
	(Ὑποκαταστημάτων	»	740,982	55		
Μερίσματα παρελθόντα		»			262,824	07
Μέρισμα Β' ἐξαμηνίας πρὸς δραχμὰς 85.—ἐφ' ἑκάστης μετοχῆς		»			1,800,000	—
Καταθέσεις Δημοσίου διὰ χορηγήσεις δανείων κατὰ τὸν ΒΦΜ' Νόμον		»			283,749	94
Διεθνὴς Οἰκονομικὴ Ἐπιτροπὴ (λογαριασμὸς καταθέσεων ἐκ δημοσίων (ὑπεγγύων προσόδων	(Εἰς χρυσόν	»	133,716	65	2,761,897	36
	(» τραπ. γραμμάτια	»	2,628,180	71		
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς χρυσόν		»			147,848	65
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια		»			2,450,146	55
Ὑπηρεσία δανείου 2,600,000 Σιδηροδρόμων Π. Α. Π.		»			1,050	—
Καταθέσεις Δημοσίου εἰς χρυσόν		»			67,653	40
Καταθέσεις Δημοσίου ἐπὶ τόκῳ εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια		»			2,634,631	90
Ἔντοκος κατάθεσις Δημοσίου εἰς χρυσὸν διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ Σιδηροδρόμου Πειραιῶς—Δεμερλῆ—Συνόρων		»			2,559,260	79
Ἔντοκος κατάθεσις Δημοσίου εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ Σιδηροδρόμου Πειραιῶς—Δεμερλῆ—Συνόρων		»			521,302	82
Καταθέσεις Δημοσίου εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια κατὰ τὸν Νόμον ΒΨΕ'		»	5,542,880	15		

Κατάθεσις Δημοσίου (κληροδότημα Συγγρού) εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια. . . . . . »	1,643,589	75		
Καταθέσεις ἔντοκοι (Κεντρικοῦ Καταστήματος Δρ. 63,246,769,93 / (Ὑποκαταστημάτων » 1,718,453,67 — (Κεφάλαιον. . . . . . »	64,458,080	73	73,396,157	56
(Τόκοι . . . . . . »	1,751,606	93		
Λαχειοφόρον δάνειον Τραπέζης . . . . »			46,562,670	—
Ὑπηρεσία λαχειοφόρου δανείου Τραπέζης . . . . »			2,215,698	—
			21,000	—
Καταθέσεις ταμιευτηρίου. . . . . . . (Κεντρ. Καταστήμ. »	2,652,516	52		
(Ὑποκαταστημάτων »	878,046	81	3,530,563	33
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ . . . . »			343,848	91
Κομισταὶ συναλλαγμάτων . . . . »			33,924	37
Συμμετοχὴ τῶν Τραπεζῶν Ἰονικῆς καὶ Ἀθηνῶν εἰς δάνειον Σταφιδικῆς Τραπέζης . . . . »			2,221,299	85
Διάφοροι λογαριασμοὶ . . . . »			7,166,871	54
Τόκοι χρεολυτικῶν ἐπὶ ὑποθήκῃ δανείων. . . . . »			160,834	15
Κέρδη καὶ ζημίαι, ὑπόλοιπον ἀφιέμενον διὰ τὴν ἑπομένην ἑξαμηνίαν . . . . »			50,141	71
Δρ.			339,163,528	96

X

Κέρδη καὶ ζημίαι Α' ἑξαμηνίας 1904

Εἰς ἔξοδα διαχειρίσεως, τὰ ἀποσβεννύμενα.	(Κεντρ. Καταστήμ. Δρ.	316,453	65	568,411	30
	(Ὑποκαταστημάτων »	251,957	65		
» » ἐγκαταστάσεως, ἰδίως ἀπόσβεσις ὑλικοῦ τραπεζικῶν γραμματίων	. . . Δρ.			61,050	36
» καταστήματα Τραπέζης, ἀπόσβεσις ἐκ τῆς ἀξίας αὐτῶν . . .	. . . »			24,780	89
» ἀπαιτήσεις ἐπισφαλεῖς, τὰ ἀποσβεννύμενα	(Κεντρ. Καταστήμ. Δρ.	72,826	50	288,323	38
	(Ὑποκαταστημάτων »	215,496	88		
» ἀμοιβὰς τοῦ προσωπικοῦ τῶν Ὑποκαταστημάτων	. . . »			53,303	89
» προμηθείας καταθέσεων ἄνευ τόκου, τὰ ἀποσβεννύμενα . . .	(Κεντρ. Καταστήμ. Δρ.	38,627	75	42,598	60
	(Ὑποκαταστημάτων »	3,970	85		
» τόκους καταθέσεων ἐπὶ τόκῳ, τὰ ἀποσβεννύμενα	(Κεντρ. Καταστήμ. Δρ.	1,319,254	86	1,346,292	91
	(Ὑποκαταστημάτων »	27,038	05	1,152,294	—
» » καὶ λαχνοὺς λαχειοφόρου δανείου, τὰ ἀποσβεννύμενα . .	. . . »			73,400	—
» » ταμιευτηρίου, τὰ ἀποσβεννύμενα	(Κεντρ. Καταστήμ. Δρ.	50,083	40	66,830	66
	(Ὑποκαταστημάτων »	16,747	26		
» ἐξωτερικοὺς λογαριασμούς, ἀπόσβεσις συναλ)κῆς διαφορᾶς πληρωμῶν ἰδίως λαχειοφόρου δανείου Βας ἑξαμηνίας 1903	. . . »			565,000	—
» λ)σμὸν ἐξαγορᾶς συμμ. Κυβερν. εἰς κέρδη ἐκ τραπ. γραμ. τὰ ἀποσβεννύμενα.	. . »			71,680	—
» » » προνομίου Πρ. Τρ. Ἠπειροθεσ., τὰ ἀποσβεννύμενα .	. . . »			80,000	—
» προμήθειαν τροπῆς λαχειοφόρου δανείου, τὰ ἀποσβεννύμενα . .	. . . »			50,000	—
» διαφόρους λογαριασμούς, τὰ ἀποβεννύμενα	(Κεντρ. Καταστήμ. Δρ.	57,591	33	59,000	36
	(Ὑποκαταστημάτων »	2,178	03		
ΚΑΘΑΡΑ ΚΕΡΔΗ.	(Διατιθέμενα εἰς τὴν παροῦσαν ἑξαμηνίαν Δρ.	1,938,198	60	1,988,340	31
	(Ἀφιέμενα διὰ τὴν ἑπομένην. . . »	50,141	71		
	Δρ.			6,492,075	66

Κέρδη καὶ Ζημίαι Α΄. Ἑξαμηνίας 1904

Ἀπὸ προεξοφλήματα	(Κεντρ. Καταστήμ.	Δρ.	288,033	40	728,311	30
	(Ὑποκαταστημάτων	»	440,277	90		
» ὅμοια χορηγήσεων εἰς γεωργοκτηματίας	(Κεντρ. Καταστήμ.	Δρ.	42,288	95	519,104	90
	(Ὑποκαταστημάτων	»	476,875	95		
» τόκους χορηγήσεων δι' ἀνοικτῶν λ)σμῶν ἐπὶ ὑποθήκῃ	(Κεντρ. Καταστήμ.	Δρ.	81,988	32	172,986	72
	(Ὑποκαταστημάτων	»	90,998	40		
» » » » » ἐπ' ἐνεχύρῳ	(Κεντρ. Καταστήμ.	Δρ.	199,324	80	228,869	22
	(Ὑποκαταστημάτων	»	29,544	42		
» » δανείων ἐπ' ἐνεχύρῳ χρηματογράφων	(Κεντρ. Καταστήμ.	Δρ.	148,600	80	158,391	48
	(Ὑποκαταστημάτων	»	9,790	68		
» » » » ἐμπορευμάτων		Δρ.			40,292	31
» » δανείου πρὸς τὴν Σταφιδικὴν Τράπεζαν		Δρ.			82,796	55
» » ἁπλῶν ἐπὶ ὑποθήκῃ δανείων	(Κεντρ. Καταστήμ.	Δρ.	318,735	20	845,503	62
	(Ὑποκαταστημάτων	»	526,768	42		
» » χρεολυτικῶν ἐπὶ ὑποθήκῃ δανείων	(Κεντρ. Καταστήμ.	Δρ.	253,000	—	429,151	46
	(Ὑποκαταστημάτων	»	176,151	46		
» » δανείων πρὸς δήμους, λιμένας κλπ. νομικὰ πρόσωπα	(Κεντρ. Καταστήμ.	Δρ.	441,739	12	1,214,885	98
	(Ὑποκαταστημάτων	»	773,146	86		
» » ὁμολογιῶν Ἐθνικῶν δανείων		Δρ.			1,021,763	75
» » δανείου πρὸς τὴν Ἑλλ. Κυβέρνησιν ἐπ' ἀναγκαστικῇ κυκλοφορίᾳ		Δρ.			343,879	85
» » » πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν διδράχμων καὶ μονοδράχμων		Δρ.			63,562	50
» » καὶ ὠφελείας ἐξωτερικῶν λογαριασμῶν		Δρ.			231,116	19
» ὠφελείας ἐκ προσόδων κτημάτων Τραπέζης	(Κεντρ. Καταστήμ.	Δρ.	6,767	60	54,747	38
	(Ὑποκαταστημάτων	»	47,979	78		
» μέρισμα μετοχῶν ἐγχωρίων ἑταιρειῶν		Δρ.			135,628	85
» φύλακτρα χρηματογράφων		Δρ.			9,003	65
» ἀπαιτήσεις ἐπισφαλεῖς (τὰς εἰσπραχθείσας ἐκ τῶν ἀποσβεσθεισῶν)	(Κεντρ. Καταστήμ.	Δρ.	65,519	30	78,057	62
	(Ὑποκαταστημάτων	»	12,538	32		
» διάφορα κέρδη	(Κεντρ. Καταστήμ.	Δρ.	26,495	68	87,506	66
	(Ὑποκαταστημάτων	»	61,010	98		
» κέρδη καὶ ζημίας τὸ ἐκ τῆς παρελθούσης ἑξαμηνίας περισσεῦσαν		Δρ.			46,515	67
		Δρ.			6,315,830	50

Διανομὴ τῶν καθαρῶν κερδῶν Α΄ ἑξαμηνίας 1904 ἐπὶ δραχμῶν 1,938,198.60 ὡς ἀνωτέρω.

Εἰς τακτικὸν μέρισμα πρὸς 3 ½ τοῖς $^0/_0$ ἐπὶ κεφαλαίου δραχ. 20,000,000. . Δραχ. 700,000.—)	'Ομοῦ Δρ.	1,876,288	65
» πρόσθετον. . . . . » 1,062,786,59)			
» ἀμοιβὴν τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Κεντρ. Καταστήματος 5 ταῖς $^0/_0$ κατὰ τὸ ἄρθ. 24 τοῦ Καταστατικοῦ	»	61,909	95
	Δραχ.	1,938,198	60

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω μερίσματος τῶν.	Δραχ. 1,876,288,65		
Ἐμπίπτονται (α΄) διὰ φόρον Δημοσίου 3 ταῖς $^0/_0$. . . . . . Δραχ. 56,288.85			
) β΄) διὰ χαρτόσημον ἐπὶ μερίσματος 20,000 μετοχῶν. . » 10,000.—	Δρ. 76,288.65		
(γ΄) διὰ φόρον ἐπιτηδεύματος. . . . . . » 10,000.—			
Μέρισμα καθαρόν, ἤτοι ἐλεύθερον φόρου καὶ χαρτοσήμου, πρὸς Δρ. **85.**—ἐφ' ἑκάστης μετοχῆς	Δραχ.	1,800,000	—

Τὸ μέρισμα πληρώνεται:

Ἐν Ἀθήναις παρὰ τῷ Κεντρικῷ Καταστήματι, ἐν Ἀγρινίῳ, **Αἰγίῳ**, **Ἀμφίσσῃ**, Ἄρτῃ, Ἀταλάντῃ, Βόλῳ, **Γυθείῳ**, **Δημητσάνῃ**, **Θήβαις**, Θήρᾳ, Καλαβρύτοις, Καλάμαις, **Καρδίτσῃ**, **Κορίνθῳ**, Κυπαρισσίᾳ, Λαμίᾳ, Λαρίσῃ, Λεβαδείᾳ, Λευκάδι, **Μεγαλουπόλει**, **Μεσολογγίῳ**, Ναυπάκτῳ, Ναυπλίῳ, **Πάτραις**, Πειραιεῖ, Πόρῳ, Πύλῳ, Πύργῳ, Σπάρτῃ, Σύρῳ, Τρικκάλοις, **Τριπόλει**, **Χαλκίδι**, παρὰ τοῖς Ὑποκαταστήμασι τῆς **Τραπέζης καὶ** ἐν **Ζακύνθῳ**, Κερκύρᾳ καὶ **Κεφαλληνίᾳ παρὰ τοῖς** Ὑποκαταστήμασι τῆς Ἰονικῆς Τραπέζης ἀπὸ τῆς 15|28 προσεχοῦς **Ἰανουαρίου**.

Ἐν Βιέννῃ, παρὰ τῇ Wiener Bank-Verein
» *Κωνσταντινουπόλει, παρὰ τῷ Κυρίῳ Λεωνίδᾳ Ζαρίφῃ*
» *Ἀλεξανδρείᾳ, παρὰ τῷ Ὑ]ματι τῆς Τραπ. Ἀθηνῶν* — Ἀπὸ τῆς 6|19 Αὐγούστου.
» *Σμύρνῃ, παρὰ τῷ Ὑπ]ματι τῆς Τραπ. Μιτυλήνης*
» *Κρήτῃ, παρὰ τοῖς Καταστήμασι τῆς Τραπ. Κρήτης*

Εἶνε δὲ ἀπηλλαγμένον τὸ μέρισμα τοῦ φόρου καὶ τοῦ δικαιώματος τοῦ χαρτοσήμου, ὡς προκαταβληθέντος ὑπὸ τῆς Τραπέζης εἰς τὸ Δημόσιον.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30 Ἰουνίου 1904.

Ὁ Ὑποδιοικητὴς
Ι. Α. ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ

Ὁ Γραμματεὺς τοῦ Λογιστηρίου
Α. Κουτσαλέξης

«ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ»

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄.

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ
ΚΑΙ ΤΟ ΤΑΜΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΗΣ

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

ΚΑΙ ΤΟ ΤΑΜΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΗΣ

ΕΡΓΟΝ ΕΘΝΙΚΟΥ ΕΝΘΟΥΣΙΑΣΜΟΥ

Μόνον διὰ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τὰ μεγάλα εὐοδοῦνται ἔργα. Δὲν ἀρκοῦσι δι' αὐτὰ αἱ συνήθεις προβλέψεις, οὐδὲ ἰσχύουσι τὰ συνήθη μέτρα, πρὸς ἐπίτευξιν τῶν ἐπιδιωκομένων δι' αὐτῶν ἀποτελεσμάτων. Πρὸς τοιαῦτα ἔργα ἀπαιτοῦνται ὑπερφυσικαί, ὡς εἰπεῖν, δυνάμεις, ταύτας δὲ παράγει μόνος ὁ ἀναπτυσσόμενος ὑπὲρ τῶν ἐν λόγῳ ἔργων ἐνθουσιασμός.

Τὰ ἀναγόμενα ἰδίως εἰς τὴν σφαῖραν τῶν Ἐθνικῶν ὑποθέσεων ἔργα οὐδέποτε ἄνευ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῶν λαῶν δύναται νὰ φθάσωσιν εἰς εὐτυχὲς πέρας.

Τοιοῦτον ἔργον ἀποτελεῖ ἡ ἰσχυροποίησις καὶ κραταίωσις τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων, πρὸς ἄμυναν τοῦ Ἔθνους ἐναντίον οἱωνδήποτε ἐξωτερικῶν κινδύνων. Καὶ τὸ ἔργον τοῦτο, ὅπερ ἐκπροσωπεῖ τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης, ὁ ἔσω καὶ ἔξω Ἑλληνισμὸς ἔσπευσεν, ὅπως περιβάλῃ δι' ὅλου αὐτοῦ τοῦ σθένους.

Οὐδὲ προκηρύξεις ἐξεδόθησαν, οὐδὲ ἐπιτροπαὶ συνέστησαν πρὸς συλλογὴν συνδρομῶν. Ἐντελῶς αὐθόρμητος ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς ἤρξατο ἀποστέλλων εἰς τὸν ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸν κ. Σιμόπουλον τὰς εἰσφορὰς αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ ἱδρυθέντος Πανελληνίου ταμείου, ἐφαρμόζων αὐτὸ τοῦτο, ὅπερ καὶ ὁ κ. Σιμόπουλος παρατηρεῖ ἔν τινι τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ, ὅτι « ἕκαστος τῶν πολιτῶν ἢ καὶ περισσότεροι ὁμοῦ ἐκ τῶν λαϊκῶν τάξεων ὀφείλουσι νὰ ἀποστείλωσιν αὐθορμήτως καὶ ὀνομαστικῶς τὰς εἰσφορὰς αὐτῶν, ἀναλόγως τῆς ὁποίας κατέχουσι κοινωνικῆς θέσεως καὶ τῆς οἰκονομικῆς αὐτῶν ὑποστάσεως ».

Αἱ μέχρι τοῦδε ἀποσταλεῖσαι εἰσφοραί, ἃς προσφυῶς ἐν ἑτέρᾳ ἐπιστολῇ ὁ κ. Σιμόπουλος ἐξομοιοῖ « πρὸς τὰς σποραδικῶς ἀκουομένας δειλὰς ἐκείνας ἐπιφωνήσεις, ἃς μετ' ὀλίγον διαδέχονται γενικαὶ ὑπὲρ τῆς Πατρίδος ζητωκραυγαί, πληροῦσαι τὸν ὁρίζοντα ἀκρατήτου ὑπὲρ αὐτῆς ἐνθουσιασμοῦ ». εἰσιν ἀρκούντως ἐνδεικτικαὶ τοῦ ὑετοῦ, ὃν τὴν στιγμὴν ταύτην ἡ Ἑλληνικὴ ἀτμόσφαιρα ἐγκυμονεῖ καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου ἀκράτητος μέλλει νὰ ἐξορμήσῃ ὁ χείμαρρος τῶν εἰσφορῶν. Αἱ καρδίαι τῶν ἐλευθέρων καὶ δούλων Ἑλλήνων, ἃς τὴν ὥραν ταύτην ρυθμίζει εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ὑπὲρ τῆς Πατρίδος παλμός, ἐξογκοῦνται, μέλλουσαι νὰ ὑπερεκχειλίσωσιν εἰς τὰς ὑλικὰς θυσίας, ἃς αἱ περιστάσεις ἐπιβάλλουσιν ὑπὲρ τῆς Πατρίδος.

Τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης συγκλονεῖ καὶ συναγείρει ἤδη τοὺς πάντας. Ἐκ τῶν αἰσθημάτων δὲ τούτων καὶ ὁ «Ἑλληνισμὸς» κατεχόμενος, ἐπιβαλλόμενον ἐθεώρησε καθῆκον, ὅπως δημοσιεύσῃ τὰς γενομένας εἰσφορὰς και τὰς πρὸς τοὺς ἀποστείλαντας εὐχαριστηρίους ἐπιστολὰς τοῦ κ. Σιμοπούλου.

Ἡ προέλευσις τῶν εἰσφορῶν συγκινεῖ βαθέως, αἱ ἐπιστολαὶ δὲ τοῦ κ. Σιμοπούλου ἀποπνέουσιν ἄκρατον φιλοπατρίαν καὶ ἀποτελοῦσιν ἐντρύφημα πατριωτικωτάτων αἰσθημάτων.

Ἰδοὺ αὗται, καθ' ἣν ἀπεστάλησαν χρονολογικὴν σειράν.

1.

Ὁ θεμέλιος λίθος τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης, τεθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν Γιουργέβῳ τῆς Ρουμουνίας Ἑλλήνων τὴν 25 Μαρτίου 1904.

Ἡ ἐν Γιουργέβῳ Ἑλληνικὴ Παροικία συνέλεξεν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῇ 25 Μαρτίου 1904, ἐπὶ τῷ πανηγυρισμῷ τῆς Ἐθνικῆς ἡμῶν ἀνεξαρτησίας, φρ.χρ. 500 ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης. Ἡ πρώτη αὕτη ὑπὲρ τοῦ Πανελληνίου Ταμείου εἰσφορὰ ἀπεστάλη διὰ τοῦ κ. Δ. Α. Μπιλήνη, πρὸς ὃν ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς κ. Σιμόπουλος ἀπήντησε διὰ τῆς ἑπομένης ἐπιστολῆς.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 29 Ἀπριλίου 1904.

Ἀξιότιμε Κύριε,

Τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης ἀποτελεῖ τὴν ἐνσάρκωσιν τῆς ὑψίστης τῶν Ἐθνικῶν ἰδεῶν. Οὐδ' ὑπάρχει ἀνάγκη, μᾶλλον δεδικαιολογημένης καὶ ἐπιβαλλομένης Ἐθνικῆς προνοίας, πλὴν ἐκείνης, ἣν τό, ὡς εἴρηται, ταμεῖον ἐκπροσωπεῖ.

Ἀπέναντι ἀντικειμένου, τοιαύτην Ἐθνικὴν περικλείοντος σημασίαν, τὰ ψηφιζόμενα πρὸς ἐξυπηρέτησιν αὐτοῦ δημόσια βάρη ἀποτελοῦσι τὴν ἐκπλήρωσιν ἱερᾶς πρὸς τὴν Πατρίδα ὑποχρεώσεως. Πᾶσα δὲ ἑκουσία τῶν πολιτῶν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ εἰσφορά, πολλῷ δὲ μᾶλλον τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ, πρὸς ὃν ἡ ἐλευθέρα Ἑλλὰς καὶ τὸ Ἔθνος ὁλόκληρον τοσαῦτα μεγάλα ὀφείλει ἔργα, μαρτυρεῖ τὰ πατριωτικώτερα τῶν αἰσθημάτων.

Γνωρίζων ὑμῖν μετὰ συγκινήσεως τὴν παραλαβὴν τῆς τοιαύτης εἰσφορᾶς, ἣν ἡ αὐτόθι Ἑλληνικὴ Παροικία δι' ὑμῶν μοὶ ἀπέστειλε, παρακαλῶ ὑμᾶς, ὅπως δεχθῆτε καὶ ἀνακοινώσητε τῇ Παροικίᾳ τὰς θερμάς μου εὐχαριστίας διὰ τὴν προθυμίαν, μεθ' ἧς αὕτη ἔσπευσεν, ἐν ἡμέρᾳ ἐνθουσιωδῶν ὑπὲρ τῆς Πατρίδος ἐκδηλώσεων, ὅπως ἀνταποκριθῇ εἰς τὴν ὑψίστην τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἡμετέρου Ἔθνους, ἔτι δὲ διὰ τὴν ὁποίαν ἡ πρᾶξις αὐτῆς αὕτη ἐνέχει ἐνίσχυσιν τῆς πολιτικῆς τῆς Κυβερνήσεως.

Διατελῶ πρὸς πάντας ὑμᾶς μεθ' ὑπολήψεως καὶ ἀγάπης.

Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν
Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Πρὸς τὸν κ. **Δ. Α Μπιλήνην,**
Εἰς Γιούργεβον.

2.

Ὁ ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης ὀβολὸς τῆς χήρας τοῦ Εὐαγγελίου, ἀποσταλεὶς ὑπὸ τῶν ἐν Bechét τῆς Ρουμουνίας Ἑλλήνων.

Οἱ ἐν τῷ μικροσκοπικῷ Bechét τῆς Ρουμουνίας εὐάριθμοι Ἕλληνες ἀπέστειλαν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης φρ.χρ. 100 διὰ τοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» κ. Νεοκλέους Καζάζη, πρὸς ὃν ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς κ. Σιμόπουλος ἀπήντησε διὰ τῆς ἀκολούθου ἐπιστολῆς.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 14 Μαΐου 1904.

Κύριε Πρόεδρε,

Μετὰ συγκινήσεως ἐδέχθην καὶ ἐναπεταμίευσα τὰ ἑκατὸν χρυσᾶ φράγκα, τὸν ὀβολὸν τοῦτον τῆς χήρας τοῦ Εὐαγγελίου, ὃν ὑπὲρ τοῦ μεγάλου Ἐθνικοῦ ἡμῶν ἔργου δι' ὑμῶν μοὶ ἀπέστειλαν τὰ ἐν τῷ μικροσκοπικῷ Bechét τῆς Ρουμουνίας διαμένοντα εὐάριθμα τέκνα τῆς φιλτάτης ἡμῶν Πατρίδος.

Τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης δὲν θεωρεῖται ταμεῖον τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, ἀλλ' ἀποτελεῖ τὸ μόνον ταμεῖον τοῦ Ἑλληνισμοῦ σύμπαντος, προωρισμένον, ὅπως δέχηται οὐ μόνον τοὺς φόρους τῶν ἔσω Ἑλλήνων, ἀλλ' ἐξίσου τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ὀβολὸν πάντων τῶν ἀνὰ τὴν ὑφήλιον ἐμπορευομένων ἢ ὁπωσδήποτε ἄλλως ἐργαζομένων συμπολιτῶν ἡμῶν. Ὅταν δὲ διὰ τῶν φόρων καὶ τῶν συνδρομῶν τὸ Πανελλήνιον τοῦτο ταμεῖον κραταιωθῇ, οἱ ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Ἴστρου ἀγαπητοὶ ἡμῶν ὁμαίμονες δικαίως θέλουσιν ἐπιδεικνύει αὐτὸ μεθ' ὑπερηφανείας, καυχώμενοι, ὅτι αὐτοὶ πρῶτοι ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ τὸ ἐνεκαινίασαν.

Διαβιβάσατε, παρακαλῶ, τὰς μυχίους εὐχαριστίας μου πρὸς τὸν σχόντα τὴν πρωτοβουλίαν ἐπὶ τοῦ προκειμένου κ. Ἐμπειρῖκον καὶ τοὺς συνεισενεγκόντας τὴν ἀποσταλεῖσαν χρηματικὴν ποσότητα. Δεχθῆτε δὲ καὶ ὑμεῖς, κ. Πρόεδρε, τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἀμερίστου καὶ ἐξιδιασμένης πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεώς μου, διὰ τὰς ὁποίας ὑμεῖς τε καὶ ὁ ὑπὸ τὴν Προεδρείαν ὑμῶν Σύλλογος τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» προσφέρετε ἐξόχως ἐθνικὰς ὑπηρεσίας τῇ γλυκείᾳ ἡμῶν Πατρίδι.

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργός
Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Τῷ ἀξιοτίμῳ Κυρίῳ
Κυρίῳ **Νεοκλεῖ Καζάζῃ,**
Προέδρῳ τοῦ Συλλόγου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ»,
Ἐνταῦθα.

3.

Εἰσφορὰ ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας ὑποδούλου τέκνου τῆς Ἑλλάδος καὶ ἑτέρα τοῦ ἀποστράτου ὑποστρατήγου κ. Κ. Χατζῆ-Ἰωάννου.

Ὑπόδουλον τέκνον τῆς ἡμετέρας Πατρίδος ἐκ τοῦ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλληνισμοῦ, κρυπτόμενον ὑπὸ τὸν πέπλον τῆς δουλείας, ἀπέστειλεν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης διὰ τοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» κ. Ν. Καζάζη φρ.χρ. 25. Ὡσαύτως ὁ ἀπόστρατος ὑποστράτηγος κ. Κωνστ. Χατζῆ-Ἰωάννου ἀπέστειλε δρ. 500 διὰ τοῦ ἰδίου Προέδρου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ». Πρὸς τὸν κ. Καζάζην ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς κ. Σιμόπουλος ἀπήντησε διὰ τῆς ἑπομένης ἐπιστολῆς.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 25 Μαΐου 1904.

Κύριε Πρόεδρε,

Ἐνθουσιώδη αἰσθάνομαι χαράν, παρατηρῶν, ὅτι τὸ προσφιλὲς τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὄνομα, τὸ ὁποῖον στέφει ἡ ἄφθιτος δόξα τῶν παλαιῶν καὶ τῶν νέων αἰώνων καὶ τὸ ὁποῖον ὡς ἱερὸν προβάλλει σύμβολον ἡ ὑπὸ τὴν προεδρείαν ὑμῶν Ἑταιρεία, ἤρξατο διανοῖγον κρουνὸν εἰσφορῶν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης.

Ἐκ τῶν μικρῶν πάντοτε τὰ μεγάλα ἄρχονται ἔργα καὶ ἐκ τῶν μορίων φυσικῶς οἱ κολοσσοὶ σχηματίζονται. Οὕτω καὶ τὸ Πανελλήνιον Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης, διὰ τῶν εἰσφορῶν πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν Ἑλλήνων ταχέως μέλλει νὰ ἐξυψωθῇ εἰς τὰ ὁποῖα ἡ ἄμυνα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους ὑπὲρ τοῦ καθόλου Ἑλληνισμοῦ ἀπαιτεῖ χρηματικὰ μέσα.

Σφίγξωμεν νοερῶς, κ. Πρόεδρε, μετὰ βαθείας συγκινήσεως τὴν Ἑλληνικὴν ἐκείνην χεῖρα, ἥτις ἐκ τοῦ πρὸς ἀνατολὰς Ἑλληνισμοῦ ἔσπευσεν, ὅπως, ὑπὸ τὸν καλύπτοντα αὐτὴν πέπλον τῆς δουλείας, ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς παρούσας ἱερὰς ἀνάγκας τοῦ ἡμετέρου Ἔθνους· χαιρετίσωμεν δὲ καὶ εὐχαριστήσωμεν ἐγκαρδίως τὸν εὐγενῆ στρατιώτην, τὸν ὑποστράτηγον κ. Χατζῆ-Ἰωάννου, τοῦ ὁποίου ἡ καρδία καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀποστρατείᾳ δὲν ἔπαυσε δονουμένη ὑπὲρ τῆς Πατρίδος.

Δέξασθε, κ. Πρόεδρε, τὴν εἰλικρινῆ διαβεβαίωσιν τῆς ἐξόχου πρὸς Ὑμᾶς ὑπολήψεώς μου.

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς
Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Τῷ ἀξιοτίμῳ Κυρίῳ
Νεοκλεῖ Καζάζῃ,
Προέδρῳ τῆς Ἑταιρείας ὁ «Ἑλληνισμός»,
κλπ. κλπ.
Ἐνταῦθα.

4.

Εἰσφορὰ ἑτέρου ὑποδούλου τέκνου τῆς Ἑλλάδος.

Ἕτερον ἐκ τῆς δούλης Ἑλλάδος τέκνον τῆς ἡμετέρας Πατρίδος ἀπέστειλεν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης διὰ τοῦ ἐνταῦθα μηχανικοῦ κ. Λ. Λογοθέτου φρ. χρ. 20. Εἰς τὸν κ. Λογοθέτην ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς κ. Σιμόπουλος ἀπήντησε διὰ τῆς ἑπομένης ἐπιστολῆς.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 28 Μαΐου 1904.

Κύριε Λογοθέτη,

Ἓν χρυσοῦν εἰκοσόφραγκον, τὸ ὁποῖον μεμονωμένως προσφέρει ἓν φιλόπατρι τέκνον τῆς δούλης Ἑλλάδος, μετὰ τοῦ πληροῦντος τὴν καρδίαν αὐτοῦ στεναγμοῦ καὶ προσδοκίας, ἀποτελεῖ πολύτιμον εἰσφορὰν ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης.

Ἐναποταμιεύσωμεν οἱ πάντες ὁμοίως εἰς τὸ ἱδρυθὲν Πανελλήνιον Ταμεῖον τὰ

ὑπὲρ τῆς Πατρίδος αἰσθήματα ἡμῶν, ἀκραδάντως πεποιθότες περὶ τοῦ μεγάλου ἀγαθοῦ, ὅπερ πάντως ἐκ τοιαύτης θερμῆς στοργῆς μέλλει νὰ κυοφορηθῇ καὶ προκύψῃ.

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς
Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Τῷ ἀξιοτίμῳ Κυρίῳ
Λ. Λογοθέτῃ,
Μηχανικῷ κλπ.
Ἐνταῦθα.

5.

Εἰσφοραὶ διαφόρων Ἑλλήνων ἐκ τοῦ Ἐξωτερικοῦ.

Διάφοροι ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ Ἕλληνες ἀπέστειλαν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης διὰ τοῦ Διευθυντοῦ τῶν γραφείων τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» κ. Χ. Χρηστοβασίλη φρ. χρ. 100. Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς κ. Σιμόπουλος ἀπήντησεν εἰς τὸν κ. Χριστοβασίλην διὰ τῆς ἀκολούθου ἐπιστολῆς.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 1 Ἰουνίου 1904.

Κύριε Χριστοβασίλη,

Ἡ φωνὴ τῆς φιλτάτης Πατρίδος ἠλέκτρησε τὰς καρδίας τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ Ἑλλήνων. Καὶ ἰδοὺ ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην καταφθάνουσιν αἱ εἰσφοραὶ αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης, ὅπως ἐπαληθεύσωσι τὸ σοφὸν τῶν προγόνων ἡμῶν ρῆμα «εἰ γάρ κεν καὶ σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταθεῖο, καὶ θαμὰ τοῦτ' ἔρδοις, τάχα κεν καὶ μέγα γένοιτο».

Ἡ Πατρὶς ἐκόσμησεν ἤδη τὰ στήθη τῶν ἀποστειλάντων τὰς εἰσφορὰς αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ Πανελληνίου Ταμείου διὰ τοῦ πολυτίμου τῆς φιλοπατρίας μεταλλίου. Διαβιβάσατε, παρακαλῶ, πρὸς τούτους καὶ τὰς ἐμὰς ἐγκαρδίους εὐχαριστίας καὶ ὑπομνήσατε αὐτοῖς τὸ ἐπίσης σοφὸν ρῆμα τῶν εὐκλεῶν ἡμῶν προγόνων «εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ Πάτρης».

Διατελῶ μετὰ τῆς προσηκούσης ὑπολήψεως

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς
Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Τῷ ἀξιοτίμῳ Κυρίῳ
Χ. Χρηστοβασίλῃ,
Διευθυντῇ τῶν γραφείων τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ»,
Ἐνταῦθα.

6.

Συλλεγέντα ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης ἐκ παραστάσεως τοῦ δράματος «Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης» ὑπὸ τῶν μαθητῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου Λιδωρικίου.

Ὁ σχολάρχης Λιδωρικίου κ. Ν. Δ. Δημητριάδης, παρασκευάσας διὰ τῶν μαθητῶν τοῦ ὑπ' αὐτὸν σχολείου παράστασιν τοῦ πατριωτικοῦ δράματος «Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης», εἰσέπραξεν ἐξ αὐτῆς καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης δρ. 112.45. Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς κ. Σιμόπουλος ηὐχαρίστησεν αὐτὸν διὰ τῆς ἑπομένης ἐπιστολῆς.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 2 Ἰουνίου 1904.

Κύριε Δημητριάδη,

Ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐξ ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ τῆς Πατρίδος ὡδηγήσατε τοὺς μαθητὰς τοῦ ὑφ' ὑμᾶς Ἑλληνικοῦ Σχολείου, μέλλει ἤδη νὰ χειροκροτήσῃ ὑμᾶς σύμπας ὁ Ἑλληνισμός. Εὖγε εἰς ὑμᾶς, διὰ τὴν ὁποίαν ἔσχετε φιλοπάτριδα πρωτοβουλίαν, ἥτις πολλοὺς ἀναμφιβόλως μέλλει νὰ ἔχῃ τοὺς μιμητάς· εὖγε δὲ καὶ εἰς τοὺς σπουδαστὰς Ἑλληνόπαιδας, τοὺς ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων ὑπὸ τοιούτων πρὸς τὴν Πατρίδα ἐμφορουμένους αἰσθημάτων.

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς
Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Τῷ ἀξιοτίμῳ Κυρίῳ
Νικολάῳ Π. Δημητριάδῃ,
Σχολάρχῃ Λιδωρικίου,
Εἰς Λιδωρίκιον.

7.

Τρίτη τῶν ἐν Ρουμουνίᾳ Ἑλλήνων εἰσφορά.

Οἱ ἐν τῷ σταθμῷ τοῦ Τίτου τῆς Ρουμουνίας ὀλιγάριθμοι καὶ ἀνίσχυροι οἰκονομικῶς Ἕλληνες ἀπέστειλαν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης διὰ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ ἐκδιδομένης ἑλληνικῆς ἐφημερίδος ἡ «Πατρὶς» κ. Σ. Ν. Σίμου φρ. χρ. 80. Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς κ. Σιμόπουλος ἀπήντησεν εἰς τὸν κ. Σῖμον διὰ τῆς ἀκολούθου ἐπιστολῆς.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 5 Ἰουνίου 1904.

Ἀξιότιμε Κύριε,

Τρίτη ἤδη ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης μοὶ ἔρχεται ἐκ Ρουμουνίας εἰσφορά, μαρτυροῦσα τὴν θερμότητα τῶν πατριωτικῶν αἰσθημάτων τοῦ αὐτόθι Ἑλληνισμοῦ. Προσφέρει δὲ ταύτην μία δρὰξ φιλοστόργων τέκνων τῆς Ἑλλάδος,

διαμενόντων εἰς τὸν ἐν τοῖς γεωγραφικοῖς χάρταις ἀφανῆ σταθμὸν τοῦ Τίτου καὶ ἀποστέλλει αὐτὴν πρὸς τὴν ἀγαπητὴν ἡμῶν Πατρίδα καὶ μητέρα, ὡς ὀνομάζει ταύτην, ὅλων «τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν» διὰ τῆς ἐπ' ὀνόματι αὐτῆς τῆς ἰδίας Πατρίδος τιμωμένης ἐγκρίτου ὑμῶν ἐφημερίδος.

Πάντα ταῦτα καθιστῶσιν ἐξαιρετικὴν τὴν προκειμένην εἰσφοράν. Ἐξαίρει δ' ἔτι μᾶλλον τὴν ἀξίαν αὐτῆς ἡ ἐπίκλησις, ἣν οἱ «ἐκ τοῦ ὑστερήματος» αὐτῶν ἀποστείλαντες τὰ ὀγδοήκοντα χρυσᾶ φράγκα ποιοῦνται εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν πλουσίων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ὁμοεθνῶν, παρ' ὧν πεποιθότως δικαιούμεθα νὰ προδοκῶμεν γενναίας εἰσφοράς.

Οὕτω πάντοτε εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς Πατρίδος ἀγῶνας οἱ μικροὶ καὶ στερούμενοι ὁρμῶσι πρῶτοι ὑπὲρ αὐτῆς καὶ οἱ μικροὶ καὶ στερούμενοι γίνονται πρόδρομοι τῶν μεγάλων θυσιῶν.

Χαίρετε «οἱ μικροὶ μὲν καὶ ἀδύνατοι» τὴν ἰσχύν, ἀλλὰ μεγάλοι τὴν καρδίαν καὶ τὸ φρόνημα Ἕλληνες τοῦ σταθμοῦ τοῦ Τίτου καὶ δεχθῆτε τὰς μυχίους εὐχαριστίας μου, διὰ τὰ ὑπὲρ τῆς Πατρίδος αἰσθήματα ὑμῶν. Δεχθῆτε δὲ καὶ ὑμεῖς, κ. Διευθυντά, τὰς ἐξ ἴσου θερμὰς εὐχαριστίας μου, δι' ὅσα ἐν τῇ ἐθνικωτάτῃ ὑμῶν ἐφημερίδι ἐδημοσιεύσατε, τὴν σημασίαν τοῦ Πανελληνίου Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης ἐξαίροντες καὶ τὸν ἔρανον πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν Ἑλλήνων ὑπὲρ αὐτοῦ προκαλοῦντες.

Διατελῶ μετ' ἐξαιρέτου πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεως

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς
Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Τῷ ἀξιοτίμῳ Κυρίῳ
Σπυρ. Ν. Σίμῳ,
Διευθυντῇ τῆς «Πατρίδος» τοῦ Βουκουρεστίου κλπ,
Εἰς Βουκουρέστιον.

8.

Εἰσφορὰ κουλουροπώλου.

Ὁ ἐκ Τουνοχωρίου τῆς Θρᾴκης κουλουροπώλης Δ. Ν. Δαμιανίδης προσήνεγκε διὰ τοῦ Διευθυντοῦ τῶν γραφείων τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» κ. Χ. Χρηστοβασίλη τὰς ἐκ δρ. 10 καταβολὰς αὐτοῦ, ἀπέναντι μιᾶς ὁμολογίας τοῦ τελευταῖον ἐκδοθέντος λαχειοφόρου δανείου τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, ὑποσχόμενος τὴν ἐξακολούθησιν τῶν καταθέσεων μέχρις ἐντελοῦς ἀποπληρωμῆς τῆς ὁμολογίας. Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς κ. Σιμόπουλος ἀπήντησε πρὸς τὸν κ. Χρηστοβασίλην διὰ τῆς ἀκολούθου ἐπιστολῆς.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 12 Ἰουνίου 1904.

Κύριε Χρηστοβασίλη,

Ἡ ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης εἰσφορὰ τοῦ ἐκ Τουνοχωρίου τῆς Θρᾴκης κουλουροπώλου Δ. Ν. Δαμιανίδου, προσενεγκόντος τὴν μόνην ἀναμφιβόλως

χρηματικὴν αὐτοῦ περιουσίαν, συνισταμένην εἰς τὴν πρὸς τὴν Τράπεζαν τῆς Βιομηχανικῆς πίστεως τῆς Ἑλλάδος καταβολὴν δύο πενταδράχμων μηνιαίων δόσεων, ἀπέναντι τοῦ τιμήματος μιᾶς ὁμολογιᾶς τοῦ ἐσχάτως ἐκδοθέντος λαχειοφόρου δανείου τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, καὶ ὑποσχομένου τὴν ἐξακολούθησιν τῶν καταθέσεων μέχρις ἐντελοῦς ὑπὲρ τοῦ Πανελληνίου ταμείου ἐξαγορᾶς τῆς ὁμολογίας ταύτης, ἀποτελεῖ πρωτοφανὲς καὶ μοναδικὸν παράδειγμα φιλοπατρίας.

Τοιαύτη προσφορὰ οὐ μόνον τῆς ὑπαρχούσης, ἀλλὰ καὶ τῆς μελλούσης τοῦ προσφέροντος περιουσίας ἀποβαίνει ἀνωτέρα καὶ αὐτοῦ τοῦ θαυμασμοῦ. Πρὸς τὸν ἐκ τοιούτου δὲ πόθου καὶ ἀνυπομονησίας ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τῆς Πατρίδος κατεχόμενον πτωχὸν κουλουροπώλην ἓν μόνον ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἁρμόζει νὰ εἴπωμεν «θαρσεῖν χρὴ φίλε Βάττε· ταχ' αὔριον ἔσσετ' ἄμεινον».

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς
Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Τῷ ἀξιοτίμῳ Κυρίῳ
Χ. Χρηστοβασίλη,
Διευθυντῇ τῶν γραφείων τῆς Ἑταιρείας
τοῦ «Ἑλληνισμοῦ»,
Ἐνταῦθα.

9.

Εἰσφοραὶ ἐμπόρων.

Διάφοροι ἐξ Ἀθηνῶν ἔμποροι, παρεπιδημοῦντες ἐν Τρικκάλοις δι' ἐμπορικὰς αὐτῶν ἐπιχειρήσεις, ἀπέστειλαν ἐκεῖθεν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης δρ. 300. Πρὸς τοὺς ἀποστείλαντας ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς κ. Σιμόπουλος ἀπήντησε διὰ τῆς ἑπομένης εὐχαριστηρίου ἐπιστολῆς.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 12 Ἰουνίου 1904.

Ἀξιότιμοι Κύριοι,

Ἡ παρ' ὑμῶν ἐνθύμησις τῆς Πατρίδος ὑπὸ τὰς ὁποίας διατελεῖτε συνθήκας, μακρὰν τοῦ κέντρου τῶν ὑμετέρων ἐργασιῶν εὑρισκόμενοι καὶ ἐκ τῶν ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων, αἵτινες ἐκάλεσαν ὑμᾶς αὐτόσε, περισπώμενοι, ἀποτελεῖ εὐφρόσυνον καὶ εὔελπι γεγονός.

Διὰ τῆς ἐκδηλώσεως τοιούτων ἐνθέρμων ὑπὲρ τῆς Πατρίδος αἰσθημάτων ἀσφαλῶς τὰ Ἔθνη μεγαλύνονται, οἱ δὲ συντελοῦντες εἰς τοῦτο πολῖται καὶ λαοί, τὸ ἴδιον αὐτῶν ἐργάζονται μεγαλεῖον.

Δεχθῆτε, παρακαλῶ, τὰς ἐγκαρδίους εὐχαριστίας μου διὰ τὴν ἐκ δραχμῶν 300 εἰσφορὰν ὑμῶν ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης.

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς
Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Πρὸς τοὺς ἀξιοτίμους Κυρίους
Β. Δημόπουλον, Β. Καρζῆν, Π. Κιρκῆν, Χρ. Γ. Μουσμούλην, Ν. Ε. Χατζηνικολάου, Κ. Πανούσην, Βασίλειον Βουγᾶν, Δ. Τσῆρον, Χρ. Καλογερόπουλον καὶ Δ. Μαλέσκον,
Εἰς Τρίκκαλα

10.

Εἰσφορὰ τῶν ἐν Χανίοις τῆς Κρήτης παρεπιδημούντων ἐκ τῆς ἐλευθέρας καὶ δούλης Ἑλλάδος.

Οἱ ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς Κρητικῆς Πολιτείας διαμένοντες Ἕλληνες ἐκ τῆς ἐλευθέρας καὶ δούλης Ἑλλάδος συνέλεξαν καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης φρ. χρ. 907, ἐπὶ τῇ εἰσφορᾷ δὲ ταύτῃ ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς κ. Σιμόπουλος ἀπηύθυνε πρὸς τὴν Ἐπιτροπήν, δι' ἧς ἡ ἀποστολὴ ἐγένετο, τὴν ἑπομένην εὐχαριστήριον ἐπιστολήν.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 20 Ἰουνίου 1904.

Ἀξιότιμοι Κύριοι,

Οἱ ἐκ τῶν ἐλευθέρων μερῶν τῆς ἡμετέρας Πατρίδος ἀδελφικῆς ἀπολαύοντες ἑστιάσεως ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς ὑπὸ τὸν Πρίγκηπα τῆς Ἑλλάδος Γεώργιον ἡγεμονευομένης Ἑλληνικῆς μεγαλονήσου, πρῶτοι, ὡς ἦν ἑπόμενον, κατελήφθησαν αὐτόθι ἐκ τῶν αἰσθημάτων τοῦ θερμοῦ πατριωτισμοῦ, ὃν ἐξεγείρει ἐν τῇ καρδίᾳ παντὸς Ἕλληνος ἡ σύστασις τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης. Καὶ ὁμοθυμαδὸν ἔσπευσαν τὰ φιλοπάτριδα ταῦτα τέκνα τῆς Ἑλλάδος, ὅπως ἐκδηλώσωσι τὴν θερμότητα τῶν καταλαβόντων αὐτὰ αἰσθημάτων ὑπὲρ τοῦ Πανελληνίου Ταμείου.

Οὕτω πάντες οἱ ἐν Χανίοις διαμένοντες ἐξ Ἀθηνῶν, Πατησίων, Πατρῶν, Σύρου, Κερκύρας, Κεφαλληνίας, Ζακύνθου, Βόλου, Χαλκίδος, Λαμίας, Μεσολογγίου, Καλαμῶν, Σπάρτης, Κορίνθου, Ναυπλίου, Πύλου, Ναυπάκτου, Καλαβρύτων, Μεγάρων, Κρανιδίου, Μεγαλοπόλεως, Γυθείου, Πόρου, Ἄνδρου, Θήρας, Νάξου, Κυθήρων, Ἀμοργοῦ καὶ γενικῶς ἐκ Πελοποννήσου, Λακωνίας, Θεσσαλίας, πάντες οὗτοι ἔσπευσαν, ὅπως ἀποστείλωσι τὰς εἰσφορὰς αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ρηθέντος Ἐθνικοῦ Ταμείου. Ἡ τοιαύτη πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ἀναγινώσκοντος τὸν κατάλογον τῶν γενομένων εἰσφορῶν παρέλασις ὅλων σχεδὸν τῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος προκαλεῖ Ἐθνικὸν ὄντως ἐνθουσιασμόν.

Συγκινεῖ δὲ βαθέως ἡ ἐν τῷ αὐτῷ καταλόγῳ μετὰ τῶν εἰσφορῶν τῶν ἐκ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος καταγομένων ἕνωσις τῶν εἰσφορῶν τῶν ἐκ τῆς δούλης Ἑλλάδος ἐν τῇ ἰδίᾳ πρωτευούσῃ τῆς Κρητικῆς Ηγεμονείας διαμενόντων. Ἡ τοιαύτη ὑπὲρ τῆς Πατρίδος σύμπραξις πάντων τῶν ἐν τῇ Κρητικῇ μητροπόλει εὑρισκομένων ἐλευθέρων καὶ δούλων Ἑλλήνων ἀνυψοῖ τὸ γεγονὸς εἰς περιωπήν, ἐξ ἧς εὐλόγως αἱ γενόμεναι εἰσφοραὶ δύναται νὰ χαρακτηρισθῶσιν ὡς ἐκπροσωποῦσαι ὁλόκληρον ἐν μικρογραφίᾳ τὸν Ἑλληνισμόν.

Τὴν κορωνίδα δὲ εἰς πάντα τὰ παραγόμενα ἐπὶ τοῦ προκειμένου αἰσθήματα ἐπιτίθησιν ἡ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Χανίων κατάρτισις Ἐπιτροπῆς, πρὸς συλλογὴν τῶν παρομοίων εἰσφορῶν, ἃς οἱ ἀπόγονοι τοῦ Μίνωος καὶ τοῦ Ραδαμάνθυος μέλλουσι νὰ προσενέγκωσιν ὑπὲρ τῆς καθόλου αὐτῶν Πατρίδος.

Ἀπὸ πάσας τὰς ἐντυπώσεις ταύτας κατεχόμενος, παρακαλῶ ὑμᾶς, ὅπως δεχθῆτε τὰς μυχίους εὐχαριστίας μου, διερμηνεύσητε δὲ ταύτας καὶ πρὸς πάντας τοὺς

προσενεγκόντας τὰς ὁποίας διὰ τοῦ Κυρίου Προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἀπεστείλατε εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης εἰσφορὰς ἐκ φρ. χρ. 907.

Διατελῶ μετ' ἐξιδιασμένης πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεως.

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς
Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Τοῖς ἀξιοτίμοις Κυρίοις

Κυρίοις **Κωνστ. Σ. Βατικιώτη, Δημ. Γ. Ἀδάμη, Χ. Σκαλαδιάνῳ, Ἀποστ. Χ. Μενέξῳ καὶ Ἀντ. Δ. Κωνσταντίνῳ,**

Εἰς Χανία.

11.

Εἰσφορὰ τοῦ ἐν Πειραιεῖ ἐμπόρου Παντ. Ν. Ἀντισάκη.

Ὁ ἐν Πειραιεῖ ἔμπορος Παντελ. Ν. Ἀντισάκης ἀπέστειλεν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης δρ. 25. Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς κ. Σιμόπολος ηὐχαρίστησεν αὐτὸν διὰ τῆς ἑπομένης ἐπιστολῆς.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 20 Ἰουνίου 1904.

Ἀξιότιμε Κύριε,

Ἐλήφθη ἡ ἐκ δρ. 25 εἰσφορὰ ὑμῶν ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης.

Εἰς τὴν εἰσφορὰν ὑμῶν ταύτην πολλὴν προσδίδουσιν ἀξίαν τὰ πατριωτικώτατα αἰσθήματα, ἅπερ ἡ συνοδεύουσα αὐτὴν ἐπιστολὴ ἀποπνέει· αἱ εὐχαί δὲ ὑμῶν, ὅπως οἱ πάντες προθυμοποιηθῶσι νὰ ἀποστείλωσι τὰς εἰσφορὰς αὐτῶν εἰς τὸ ἱδρυθὲν Ἐθνικὸν Ταμεῖον, ἀποδεικνεύει τὸν κατέχοντα ὑμᾶς διάπυρον πόθον ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τῆς Πατρίδος.

Εἶσθε ὁ πρῶτος εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης εἰσενεγκὼν Κρής, ἀνταξίως οὕτω τῶν κυριευόντων ἡμᾶς αἰσθημάτων καταλαβὼν τὴν πρώτην μεταξὺ τῶν Κρητῶν θέσιν ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν εἰσφορῶν.

Δεχθῆτε, παρακαλῶ, τὰς ἐγκαρδίους εὐχαριστίας μου καὶ τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεώς μου.

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς
Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Τῷ ἀξιοτίμῳ Κυρίῳ

Παντελῆ Ν. Ἀντισάκη,

Ἐμπόρῳ,

Εἰς Πειραιᾶ.

12.

Οἱ Κρῆτες ἑλληνόπαιδες καὶ οἱ διδάσκαλοι τοῦ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι τῆς Κρήτης ἑλληνικοῦ σχολείου ὑπὲρ τῆς κοινῆς ὅλων τῶν Ἑλλήνων Πατρίδος.

Οἱ μαθηταὶ καὶ οἱ διδάσκαλοι τοῦ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι τῆς Κρήτης Ἑλληνικοῦ σχολείου ἀπέστειλαν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς ἀμύνης δρ. χρ. 40 διὰ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ σχολείου κ. Χρ. Ν. Μακρῆ, πρὸς ὃν ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς κ. Σιμόπολος ἀπήντησε διὰ τῆς ἀκολούθου εὐχαριστηρίου ἐπιστολῆς.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 20 Ἰουνίου 1904.

Ἀξιότιμε Κύριε,

Μετὰ τοὺς μαθητὰς τοῦ ἐν Λιδωρικίῳ τῆς Ἐλευθέρας Ἑλλάδος Ἑλληνικοῦ σχολείου, ἰδοὺ ἤδη οἱ μαθηταὶ τοῦ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι τῆς Κρητικῆς Πολιτείας παρομοίου σχολείου, ἀποστέλλοντες μετὰ τῶν διδασκάλων αὐτῶν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης δρ. χρ. 40. Καὶ ἡ γλυκεῖα ἡμῶν Πατρὶς περιπτύσσεται τρυφερῶς τὰ μικρὰ αὐτῆς ταῦτα τέκνα, διὰ τὸ ὁποῖον ἐπιδεικνύουσι πρὸς αὐτὴν φίλτρον.

Ὁ σπινθήρ, ὅστις ἐρρίφθη ἤδη εἰς τοὺς Ἑλληνόπαιδας τῶν σχολείων, ἀναμφιβόλως μέλλει νὰ γενικευθῇ· ἐκ τοῦ παιδικοῦ δὲ ὑπὲρ τῆς Πατρίδος ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐκ τῆς φιλοπατρίας τῶν διδασκάλων σπουδαῖα πάντως δικαιούμεθα νὰ προσδοκῶμεν ἀποτελέσματα.

Παρακαλῶ ὑμᾶς, ὅπως δεχθῆτε μετὰ τῶν συναδέλφων ὑμῶν τὰς θερμάς μου εὐχαριστίας, χαιρετίσητε δ' ἐξ ὀνόματός μου εὐφροσύνως τοὺς Κρῆτας Ἑλληνόπαιδας τοῦ ὑφ' ὑμᾶς σχολείου.

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργό:
Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Τῷ ἀξιοτίμῳ Κυρίῳ
Χρ. Ν. Μακρῇ,
Διευθυντῇ τοῦ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι τῆς Κρητικῆς Πολιτείας Ἑλληνικοῦ Σχολείου,
Εἰς Ἅγιον Πνεῦμα
Κρήτης.

13.

Ὁ ἐν Ἀθήναις «Μικρὸς Οἶκος» Κυριακοπούλου καὶ Τριανταφύλλου.

Οἱ ἐν Ἀθήναις ἔμποροι Κυριακόπουλος καὶ Τριαντάφυλλος ἀπέστειλαν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης δρ. 100. Πρὸς αὐτοὺς ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς κ. Σιμόπουλος ἀπήντησε διὰ τῆς ἑπομένης εὐχαριστηρίου ἐπιστολῆς.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 25 Ἰουνίου 1904.

Ἀξιότιμοι Κύριοι,

Ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν καταστημάτων πρῶτον τὸ ὑμέτερον ἀπέστειλεν εἰσφορὰν ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης. Ὁ «Μικρὸς Οἶκος» τῆς ὁδοῦ Ἑρμοῦ ἦτο ὁ καταλληλότερος ὄντως, ὅπως ὑπεκκαύσῃ τὰ πατριωτικὰ αἰσθήματα τῶν Ἐμπόρων καὶ βιομηχάνων τῆς πρωτευούσης τοῦ Βασιλείου καὶ προκαλέσῃ τὴν εὐγενῆ αὐτῶν ἅμιλλαν ὑπὲρ τῆς Πατρίδος.

Ἂς σπεύσῃ ἤδη ἕκαστος τῶν ὀπαδῶν τοῦ κερδῴου Ἑρμοῦ, ἵνα ἀποστείλῃ κατ' ἰδίαν τὴν εἰσφορὰν αὐτοῦ. Αἱ γενόμεναι μέχρι τοῦδε εἰσφοραὶ ἐκανόνισαν τὸν ἀξιοπρεπέστερον τρόπον τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν εἰς τὸ Πανελλήνιον Ταμεῖον. Δὲν ἁρμόζει ἡ περιαγωγὴ δίσκου ὑπὲρ τῆς Πατρίδος. Ἕκαστος τῶν πολιτῶν ἢ καὶ περισσότεροι ὁμοῦ ἐκ τῶν λαϊκῶν τάξεων ὀφείλουσι νὰ ἀποστείλωσιν αὐθορμήτως καὶ ὀνομαστικῶς τὰς εἰσφορὰς αὐτῶν, ἀναλόγως τῆς ὁποίας κατέχουσι κοινωνικῆς θέσεως καὶ τῆς οἰκονομικῆς αὐτῶν ὑποστάσεως. Οὕτω πράττοντες, θέλουσιν ἐγγραφῆ πάντες εἰς τὰ βιβλία τοῦ Ταμείου, θέλει δὲ γνωρίσει ἕκαστος τὴν λῆψιν τῆς εἰσφορᾶς αὐτοῦ καὶ θέλει ἔχει ὡς δίπλωμα πατριωτισμοῦ τὸ εἰδοποιητήριον πρὸς αὐτὸν ἔγγραφον.

Δεχθῆτε, παρακαλῶ, τὰς ἐγκαρδίους εὐχαριστίας μου διά τε τὴν ἐκ δρ. 100 εἰσφορὰν ὑμῶν καὶ τὴν διάχυσιν τῶν πατριωτικῶν ὑμῶν αἰσθημάτων, ἐξ ἧς πληροῦται ἡ συνοδεύουσα αὐτὴν ἐπιστολὴ ὑμῶν.

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς
Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Πρὸς τοὺς ἀξιοτίμους
κ. κ. **Παπακυριακόπουλον καὶ Τριαντάφυλλον**,
Ἐμπόρους,
Ἐνταῦθα.

14.

Ὁ ὑπολοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ κ. Λεων. Ἀ. Σπανίδης, διαθέτων ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης τὰς συνδρομὰς τοῦ 6' τεύχους τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ «Στρατιωτικαὶ μελέται».

Ὁ ὑπολοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ κ. Λεων. Ἀ. Σπανίδης ἀπέστειλεν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης δρ. 341.55, συλλεγείσας ἐκ συνδρομῶν τοῦ 6' τεύχους τοῦ ἐκδιδομένου παρ' αὐτοῦ συγγράμματος «Στρατιωτικαὶ μελέται». Τὸν ἀποστείλαντα ηὐχαρίστησεν ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς κ. Σιμόπουλος διὰ τῆς ἑπομένης ἐπιστολῆς.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 25 Ἰουνίου 1904.

Ἀξιότιμε κ. Σπανίδη,

Ἡ ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης διάθεσις τῶν ὅσων μέχρι τοῦδε ἐκ τοῦ 6' τεύχους τῶν Στρατιωτικῶν ὑμῶν μελετῶν εἰσεπράξατε συνδρομῶν, ἀνελθουσῶν

εἰς δρ. 341.55, συνιστᾷ ὑμᾶς εἰς τὴν κοινὴν ἐκτίμησιν, καθ' ὃ μαρτυροῦσα, ὅτι τὰς ὑμετέρας πρὸς τὴν Πατρίδα ὑποχρεώσεις συναισθάνεσθε καὶ πέραν τῶν στρατιωτικῶν ὑμῶν καθηκόντων.

Τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης, ὡς ἔργον στρατιωτικόν, πρῶτοι πάντων οἱ ἄνδρες τοῦ στρατοῦ δέον νὰ περιβάλωσι διὰ τῆς θερμῆς αὐτῶν στοργῆς· ὑμεῖς δὲ εἶσθε ὁ δεύτερος, μετὰ τὸν ἐν ἀποστρατείᾳ ἀξιότιμον ὑποστράτηγον κ. Χατζη-Ἰωάννου, ὅστις συντελεῖτε πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον.

Δεχθῆτε, παρακαλῶ, τὰς ἐγκαρδίους εὐχαριστίας μου καὶ τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεώς μου.

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς
Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Τῷ ἀξιοτίμῳ Κυρίῳ
Λεωνίδᾳ Ἀ. Σπανίδη,
Ὑπολοχαγῷ τοῦ Πυροβολικοῦ,
Ἐνταῦθα.

15.

Οἱ μαθηταὶ τοῦ ἐν Δομοκῷ Ἑλληνικοῦ Σχολείου, τέκνα γονέων ἀγροτῶν, εἰσφέροντες εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς Πατρίδος.

Οἱ μαθηταὶ τοῦ ἐν Δομοκῷ Ἑλληνικοῦ σχολείου ἀπέστειλαν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης δρ. 50 διὰ τοῦ σχολάρχου κ. Ἰ. Β. Κατσουροῦ, πρὸς ὃν ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς κ. Σιμόπουλος ἀπήντησεν, εὐχαριστῶν τοὺς μαθητάς, διὰ τῆς ἑπομένης ἐπιστολῆς.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 25 Ἰουνίου 1904.

Κύριε Σχολάρχα,

Ἔλαβον τὴν ἐκ δραχμῶν 50 εἰσφορὰν τῶν μαθητῶν τοῦ ὑφ' ὑμᾶς σχολείου ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης καὶ ὁμολογῶ μεθ' ὑμῶν, ὅτι οὐδὲν μᾶλλον εὐοίωνον ὑπάρχει τῆς συναισθήσεως τῶν πρὸς τὴν Πατρίδα ὑποχρεώσεων ἀπ' αὐτῆς τῆς τρυφερᾶς ἡλικίας τῶν φοιτώντων εἰς τὰ σχολεῖα Ἑλληνοπαίδων. Ἡ τοσοῦτον δὲ πρώϊμος αὕτη ἀνάπτυξις τῆς ὀφειλομένης πρὸς τὴν πατρίδα ἐνθέρμου ἀγάπης ἐνέχει καὶ ἑτέραν ἐπίσης σπουδαίαν σημασίαν, ὅτι χρησιμεύει ὡς παράδειγμα μιμήσεως πρὸς πάντας τοὺς ὡρίμους ἤδη γενομένους τὴν ἡλικίαν καὶ περιβεβλημένους τὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου, ἰδίᾳ δὲ τοὺς ἐγγύτατα τῶν παρεχόντων τὸ παράδειγμα μαθητῶν εὑρισκομένους διδασκάλους.

Εὖγε εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ ὑφ' ὑμᾶς σχολειου, οἵτινες, καίτοι τέκνα πτωχῶν ἀγροτῶν ὄντες, κατέλαβον οὐχ ἧττον διὰ τῆς φιλοπατρίας αὐτῶν τὴν τρίτην θέσιν ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ὑπὲρ τοῦ Ἐθνικοῦ Ταμείου εἰσφορῶν τῆς σπουδαζούσης νεότητος.

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς
Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Πρὸς τὸν Κύριον
Ἰωαν. Β. Κατσουρὸν,
Σχολάρχην,
Εἰς Δομοκόν.

16.

Εἰσφοραὶ ἐκ τοῦ ἡμερομισθίου καὶ τῶν μικρῶν κερδῶν τῶν εἰς θέσιν «Πουρναράκι» χάριν τῶν σιδηροδρομικῶν ἐργασιῶν συγκεντρωθέντων ἐργατῶν καὶ λοιπῶν μικροεπιτηδευματιῶν.

Οἱ εἰς θέσιν «Πουρναράκι» χάριν τῶν σιδηροδρομικῶν ἐργασιῶν συγκεντρωθέντες ἐργάται καὶ λοιποὶ μικροεπιτηδευματίαι ἀπέστειλαν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης δρ. 59. Τούτους ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς κ. Σιμόπουλος ηὐχαρίστησε διὰ τῆς ἑπομένης πρὸς τὸν κ. Ἀ. Δ. Καψάλην ἐξ αὐτῶν ἐπιστολῆς.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 25 Ἰουνίου 1904.

Κύριε Καψάλη,

Εὐχαριστῶ ἀπὸ μέσης καρδίας ὑμᾶς τε καὶ τοὺς λοιποὺς ἐντίμους ἐργάτας καὶ μικροεπαγγελματίας, οὓς αἱ σιδηροδρομικαὶ ἐργασίαι συνεκέντρωσαν ἐν τῇ θέσει «Πουρναράκι» καὶ οἵτινες ἐκ τοῦ ἡμερομισθίου καὶ τῶν μικρῶν αὐτῶν κερδῶν ᾐσθάνθησαν τὸ καθῆκον νὰ ἀποστείλωσιν εἰς τὸ Γενικὸν Ταμεῖον τῆς Πατρίδος τὴν ἐκ δρ. 59 εἰσφορὰν αὐτῶν. Ἔχω δὲ δι' ἐλπίδος, ὅτι τοιαῦται εἰσφοραί, ἐκ τῶν λαϊκῶν τάξεων προερχόμεναι, ταχέως θέλουσιν ἐξεγείρει τὰ πατριωτικὰ αἰσθήματα τῶν δυναμένων νὰ πλουτίσωσι τὸ ἱδρυθὲν Ταμεῖον διὰ γενναίων εἰσφορῶν.

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς
Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Πρὸς τὸν Κύριον
Ἀ. Δ. Καψάλην,
καπνοπώλην,
Εἰς Πουρναράκι.

17.

Εἰσφορὰ τοῦ στρατιώτου ἱεροδιακόνου Ἀρκαδίου Βασιλοπούλου.

Ὁ εἰς τὸν λόχον τῶν πυροσβεστῶν στρατιώτης ἱεροδιάκονος Ἀρκάδιος Βασιλόπουλος ἀπέστειλεν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης διὰ τοῦ διοικητοῦ τοῦ λόχου δρ. 87.75. Διὰ τοῦ αὐτοῦ διοικητοῦ ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς κ. Σιμόπουλος ηὐχαρίστησε τὸν ἀποστείλαντα διὰ τῆς ἑπομένης ἐπιστολῆς.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 25 Ἰουνίου 1904.

Κύριε Διοικητὰ τοῦ λόχου τῶν πυροσβεστῶν,

Ὁ εἰς τὸν ὑφ' ὑμᾶς λόχον ὑπηρετῶν στρατιώτης ἱεροδιάκονος Ἀρκάδιος Βασιλόπουλος κρίνεται ἄξιος θερμῶν συγαρητηρίων, διὰ τὰ ἄκρως πατριωτικὰ αὐτοῦ

αἰσθήματα, ἐξ ὧν ὁρμώμενος ἀπέστειλεν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης δραχμὰς 87.75.

Εὐχαριστήσατε, παρακαλῶ, θερμῶς αὐτὸν ἐξ ὀνόματός μου καὶ δηλώσατε αὐτῷ, ὅτι κατέλαβεν ἤδη τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν ἡμετέρων κληρικῶν, οἵτινες ἀφθόνους ἀναμφιβόλως μέλλουσι νὰ ἀποστείλωσι τὰς εἰσφορὰς αὐτῶν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης.

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς
Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Πρὸς τὸν Κύριον
Γ. Δ. Κυπριανόν,
ὑπολοχαγὸν τοῦ Μηχανικοῦ,
Διοικητὴν τοῦ λόχου τῶν πυροσβεστῶν,
Ἐνταῦθα.

18.

Ἡ Πατρὶς συμπλέουσα μετὰ τῶν ἐξ Ἀλεξανδρείας Ἑλλήνων ἐπιβατῶν τοῦ ἀτμοπλοίου el Kahira,

Οἱ ἐξ Ἀλεξανδρείας εἰς Πειραιᾶ διὰ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ ἀτμοπλοίου «el Kahira» ἐρχόμενοι Ἕλληνες συνεισέφεραν κατὰ τὸν διάπλουν ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης φρ. χρ. 522, ταῦτα δὲ ἀπέστειλαν πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸν κ. Σιμόπουλον διὰ τοῦ κ. Λ. Φ. Λυμπρίτου, πρὸς ὃν ὁ κ. Σιμόπουλος ἀπήντησε διὰ τῆς ἑπομένης ἐπιστολῆς.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 28 Ἰουνίου 1904.

Ἀξιότιμε Κύριε,

Ὅταν καὶ μεταξὺ τῶν πλεόντων καθίσταται μέλημα ἡ Πατρὶς καὶ ὅταν μεταξὺ τούτων ἐνεργῶνται εἰσφοραὶ ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης, οὐδεμία ἀπομένει ἀμφιβολία, ὅτι ἡ ἐπίκλησις τῆς Πατρίδος ὑπὲρ τῶν Ἐθνικῶν ἀναγκῶν εὗρεν ἠχὼ πανταχοῦ καὶ ὅτι μετ' ὀλίγον ἀθρόαι μέλλουσι νὰ εἰσρεύσωσιν αἱ εἰσφοραὶ εἰς τὸ ἱδρυθὲν Πανελλήνιον Ταμεῖον.

Διὰ τῆς ἱδρύσεως τοῦ Ταμείου τούτου ἐπισημοποιήθησαν αἱ Ἐθνικαὶ ἀνάγκαι, ἐπιτακτικῶς δ' ἐπεβλήθη ὑπὸ τῆς Πατρίδος εἰς πάντα Ἕλληνα ἡ ὑποχρέωσις τῆς πληρώσεως αὐτῶν. Αἱ μέχρι τοῦδε ληφθεῖσαι εἰσφοραὶ ὁμοιάζουσι τὰς σποραδικῶς ἀκουομένας δειλὰς ἐκείνας ἐπιφωνήσεις, ἃς μετ' ὀλίγον διαδέχονται γενικαὶ ὑπὲρ τῆς Πατρίδος ζητωκραυγαί, πληροῦσαι τὸν ὁρίζοντα ἀκρατήτου ὑπὲρ αὐτῆς ἐνθουσιασμοῦ.

Δεχθῆτε, παρακαλῶ, καὶ ἀνακοινώσατε τὰς ἐνθέρμους εὐχαριστίας μου εἰς τοὺς κ. κ. Ἀλέξ. Δ. Καρύδαν, Γεώργ. Ψάχον, Ἀναστ. Π Νικολόπουλον, Διον. Γ. Φράγκον, Ν. Δ. Σδοῦγκον, Χαράλ. Ν. Χαραλάμπην, Π. Μοδινόν, Σ. Μπουφίδην, Κ. Γ. Κορομηλῆν, Ἀ. Δ. Σαμαρίδην, Ἰωάν. Στράφτην, Ἀ. Πεζᾶν καὶ Π. Κότσικαν διὰ τὴν εἰσφορὰν τῶν φρ. χρ. 522, ἣν μετ' αὐτῶν διενηργήσατε

τὴν 24 φθίνοντος μηνὸς ἐν τῷ Αἰγυπτιακῷ ἀτμοπλοίῳ «el Kahira» κατὰ τὸν μεταξὺ Ἀλεξανδρείας καὶ Πειραιῶς διάπλουν.

Διατελῶ μετ' ἐξαιρέτου ὑπολήψεως

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς
Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Τῷ ἀξιοτίμῳ Κυρίῳ
Α. Φ. Αυμπρίτη,
δικηγόρῳ παρὰ τοῖς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μικτοῖς δικαστηρίοις,
Ἐνταῦθα.

19.

Οἱ ἐν Στανίτσᾳ Κρίμσκαΐᾳ τῆς Ῥωσσίας Ἕλληνες ἐνθυμούμενοι μετὰ πόνου τὴν Πατρίδα αὐτῶν καὶ ὁ ἐν·········· τοῦ ἐξωτερικοῦ Μακεδονικὸς Σύνδεσμος.

Οἱ ἐν Στανίτσᾳ Κρίμσκαΐα τῆς Ῥωσσίας Ἕλληνες ἀπέστειλαν διὰ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ «Κράτους» κ. Ἀντ. Σπηλιωτοπούλου ρούβλια 160 ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης. Ἔν τινι δὲ τῆς ὑποδούλου Ἑλλάδος πόλει συνέστη σύλλογος ὑπὸ τὸν τίτλον «Μακεδονικὸς Σύνδεσμος», σκοπὸν ἔχων τὴν εἴσπραξιν ἑβδομαδιαίων εἰσφορῶν ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ Ταμείου, ἐξ ὧν καὶ ἀπέστειλε διὰ τοῦ ἰδίου Διευθυντοῦ τοῦ «Κράτους» τὰς ἐπὶ τῇ συστάσει αὐτοῦ εἰσπραχθείσας ἐκ φρ. χρ. 20. Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς κ. Σιμόπουλος ἀπήντησε πρὸς τὸν κ. Σπηλιωτόπουλον διὰ τῆς ἑφεξῆς εὐχαριστηρίου ἐπιστολῆς.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 28 Ἰουνίου 1904.

Ἀξιότιμε κ. Σπηλιωτόπουλε,

Τὰ πάντα διὰ τοῦ χρόνου παρέρχονται καὶ περιέρχονται εἰς τὴν λήθην. Μόνη ἡ Πατρὶς οὐδέποτε ἐκλείπει ἐκ τῆς καρδίας τῶν τέκνων αὐτῆς καὶ μόνη ἡ Πατρὶς ἐπιζῇ τούτων καὶ παραμένει ἀθάνατος ἐν τῇ διαδοχῇ τῶν γενεῶν. Αἱ δὲ ἀποστάσεις μόνον τῆς Πατρίδος τὴν γλυκεῖαν ἀνάμνησιν δὲν ἰσχύουσιν, ὅπως ἀπαλείψωσιν ἐκ τῆς ἐνθυμήσεως ἡμῶν, ὁσονδήποτε καὶ ἂν ἀποχωρίζουσιν ἡμᾶς ἀπ' αὐτῆς.

Μετὰ τὸν Θεὸν ἡ Πατρίς! Διὰ τοῦτο καὶ παραμένομεν ἀδιασπάστως μετ' αὐτῆς ἡνωμένοι μέχρι τοῦ τάφου. Καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὴν φωνὴν τῆς Πατρίδος σπεύδομεν πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῆς, ἐκπορθοῦντες τὰ παρεμβαλλόμενα ἐμπόδια καὶ εἰς τὰς ὑψίστας ὑποβαλλόμενοι τῶν θυσιῶν.

Ἰδοὺ διατί καὶ οἱ ἐν Στανίτσᾳ Κρίμσκαΐᾳ τῆς Ῥωσσίας ὁμογενεῖς καὶ συνδρομηταὶ τοῦ «Κράτους» ἔσπευσαν, ὅπως ἀποστείλωσι δι' ὑμῶν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης τὰς ἐξ ἑκατὸν ἑξήκοντα ρουβλίων εἰσφορὰς αὐτῶν. Ἰδοὺ δὲ διατί καὶ ὁ ἐν ······· ἀρτισύστατος «Μακεδονικὸς Σύνδεσμος» ἀνέλαβεν ὡς σκοπὸν καὶ ἀποστολὴν αὐτοῦ τὴν εἴσπραξιν ἑβδομαδιαίων εἰσφορῶν ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς

Ἐθνικῆς Ἀμύνης, ἐξ ὧν καὶ ἀπέστειλεν ἤδη δι' ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῇ συστάσει αὐτοῦ εἰσπραχθέντα φρ. χρ. 20, ἤτοι δρ. 26.

Διαβιβάσατε, παρακαλῶ, τὰς θερμάς μου εὐχαριστίας πρός τε τοὺς ἀποτελοῦντας τόν, ὡς εἴρηται, « Μακεδονικὸν Σύνδεσμον » καὶ πρὸς τοὺς ἀποστείλαντας τὰς εἰσφορὰς αὐτῶν ἐκ Στανίτσης Κρίμσκαϊα τῆς Ρωσσίας κ.κ. Γεώργ. Μαυροειδῆν, Ἀπόστ. Μικρόπουλον, Παναγ. Λαζαρίδην, Ἀγγελῆν Καλλιανίδην, Ζαφείρην Τσουβαλτσῆν, Ἰωάν. Ἀνδρεάδην, ἱερέα, Ἀριστείδην Ραδαφινόν, Διον. Ζαχμάζην καὶ Φιλοποίμενα Στεφανίδην, ἰατρόν. Δεχθῆτε δὲ καὶ ὑμεῖς τὰς παρομοίας εὐχαριστίας μου, διὰ τὰς ἄκρως πατριωτικὰς ὑπηρεσίας, ἃς προσφέρετε διὰ τῆς ἐγκρίτου ὑμῶν ἐφημερίδος.

Διατελῶ μετ' ἐξαιρέτου πρὸς Ὑμᾶς ὑπολήψεως.

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς
Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Τῷ ἀξιοτίμῳ Κυρίῳ
Ἀντ. Θ. Σπηλιωτοπούλῳ,
Διευθυντῇ τῆς Ἐφημερίδος τὸ «Κράτος»,
Ἐνταῦθα.

20.

Ἑλληνὶς κόρη ἐκ τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ προσφέρουσα μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτῆς ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης

Διὰ τοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» κ. Ν. Καζάζη ἀπεστάλησαν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης ὑπό τινος φιλοπάτριδος ὁμογενοῦς ἐκ τῆς δούλης Ἑλλάδος φρ. χρ. 750, προσέτι δὲ φρ. χρ. 250 ὑπὸ τῆς κόρης αὐτοῦ. Ἐπὶ τῇ εἰσφορᾷ ταύτῃ ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς κ. Σιμόπουλος ἀπήντησε πρὸς τὸν κ. Πρόεδρον τοῦ « Ἑλληνισμοῦ » διὰ τῆς ἑπομένης ἐπιστολῆς·

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 29 Ἰουνίου 1904.

Κύριε Πρόεδρε,

Εἰς τὴν ποικιλίαν τῶν πατριωτικῶν μορφῶν, ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐκδηλοῦται ἡ ἑλληνικὴ φιλοπατρία ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης, προσετέθη ἤδη εἰκὼν ἐξόχου πατριωτικοῦ κάλλους. Κόρη ἁγνῶν ἑλληνικῶν αἰσθημάτων, ἀγαπῶσα τὴν Πατρίδα δι' ὅλης τῆς τρυφερότητος τῆς παρθενικῆς αὐτῆς καρδίας, ἀπέστειλεν ἐκ τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης φρ. χρ. 250 « προτιμήσασα νὰ προσφέρῃ ταῦτα εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς Πατρίδος, ἀντὶ νὰ προσθέσῃ εἰς τὸν στολισμὸν αὐτῆς κόσμημα, τὸ ὁποῖον δι' αὐτῶν ἔμελλε νὰ τῇ προμηθεύσῃ ὁ πατήρ ».

« Δὲν ἁρμόζει εἰς τὰς Ἑλληνίδας», διακηρύσσει διὰ τῆς ἀγγελικῆς αὐτῆς φωνῆς, ἡ πολύτιμος κόρη, «δὲν ἁρμόζει ὁ ἐπιδεικτικὸς στολισμός, ὅταν ἡ Πατρὶς

ἡμῶν πάσχῃ». Καὶ ἡ Πατρὶς περιπτύσσεται καὶ καταφιλεῖ μετὰ δακρύων τὸ ἁβρὸν αὐτῆς τέκνον.

Μετὰ τῆς εἰσφορᾶς ταύτης τῆς κόρης ἀποστέλλει καὶ ὁ πατὴρ φρ. χρ. 750, παρακαλῶν, ὅπως τὰ ὀνόματα αὐτῶν παραμείνωσι κεκαλυμμένα ὑπὸ τὸν πέπλον τῆς δουλείας.

Εὐχαριστήσατε, παρακαλῶ, Κύριε Πρόεδρε, ἐξ ὀνόματός μου τὴν πρώτην Ἑλληνίδα, ἧς τὴν εὐγενῆ καρδίαν συνεκίνησαν αἱ ἀνάγκαι τῆς Πατρίδος, καὶ διαβεβαιώσατε αὐτήν, ὅτι ἐγένετο πρότυπον μιμήσεως μεταξὺ ὅλων τῶν Ἑλληνίδων, ὧν οὐδεμία ἀναμφιβόλως θέλει καθυστερήσει εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τῆς πρὸς τὴν Πατρίδα θερμῆς αὐτῆς ἀγάπης. Συγχαρῆτε δὲ τῷ πατρὶ τῆς διὰ τοῦ ἐπιζήλου πλεονεκτήματος τῆς φιλοπατρίας κεκοσμημένης κόρης καὶ εὐχαριστήσατε συγχρόνως αὐτὸν διὰ τὴν ὁποίαν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης ἀπέστειλε γενναίαν εἰσφοράν.

Διατελῶ μετ' ἐξαιρέτου πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεως

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς
Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Τῷ ἀξιοτίμῳ
Κυρίῳ **Προέδρῳ**
τῆς ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ»,
Ἐνταῦθα.

21.

Εἰσφορὰ τοῦ Συνδέσμου τῶν ἐν Πειραιεῖ καὶ ἐν Ἀθήναις Ἑρμουπολιτῶν καὶ Συρίων.

Ὁ Πρόεδρος τοῦ Συνδέσμου τῶν ἐν Πειραιεῖ καὶ ἐν Ἀθήναις Ἑρμουπολιτῶν καὶ Συρίων ἀπέστειλεν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης, ὡς εἰσφορὰν τοῦ Συνδέσμου τούτου, δρ. 100. Πρὸς τὸν ἀποστείλαντα ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς κ. Σιμόπουλος ἀπήντησε διὰ τῆς ἑπομένης εὐχαριστηρίου ἐπιστολῆς·

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 29 Ἰουνίου 1904.

Ἀξιότιμε Κύριε,

Ἡ προσφορὰ τῶν δραχμῶν 100 ἐκ τῶν χιλιοδράχμων κεφαλαίων τοῦ ἀρτισυστάτου ὑμῶν Συνδέσμου, εἰς ἣν προήλθετε ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης, ἀποτελεῖ ἀληθῆ θυσίαν ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τῆς Πατρίδος, δι' ἣν παρακαλῶ ὑμᾶς, ὅπως δεχθῆτε καὶ μεταδώσητε εἰς τὰ μέλη τοῦ Συνδέσμου τὰς ἐγκαρδίους εὐχαριστίας μου.

Ἡ Ἐθνικὴ φιλοτιμία ἐπιβάλλει δι' ὅλης αὐτῆς τῆς δυνάμεως, ὅπως οἱ πάντες, ἄτομα καὶ σωματεῖα, ἐνισχύσωμεν διὰ πλουσίων συνδρομῶν τὸ Ταμεῖον τῆς

Ἐθνικῆς Ἀμύνης. Τὸ δὲ Σωματεῖον, οὗτινος προεδρεύετε, ἀποβαίνει ἄξιον πολλῆς τιμῆς, διότι πρῶτον πάντων κατενόησε τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην.

Διατελῶ μετὰ τῆς προσηκούσης ὑπολήψεως.

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς
Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Τῷ ἀξιοτίμῳ Κυρίῳ
Ἀντ. Β. Δημητρίῳ,
Προέδρῳ τοῦ Συνδέσμου τῶν ἐν Πειραιεῖ καὶ ἐν Ἀθήναις
Ἑρμουπολιτῶν καὶ Συριανῶν,

Εἰς Πειραιᾶ.

22.

Εἰσφορὰ 17 ὑπαξιωματικῶν τοῦ 1ου Πεζικοῦ Συντάγματος.

Δεκαεπτὰ ὑπαξιωματικοὶ τοῦ 1ου Πεζικοῦ Συντάγματος ἀπέστειλαν ἰσαρίθμους δραχμάς, ὡς εἰσφορὰν αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης. Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς κ. Σιμόπουλος ηὐχαρίστησεν αὐτοὺς διὰ τῆς ἀκολούθου ἐπιστολῆς·

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 30 Ἰουνίου 1904.

Κύριε Οἰκονομόπουλε,

Εὐχαρίστως ἐδέχθην τὴν ὁποίαν μετὰ τῶν συναδέλφων ὑμῶν μοὶ ἀπεστείλατε εἰσφορὰν ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης ἐκ δρ. 17.

Αἱ εἰσφοραὶ τῶν μέγα δυναμένων καὶ τῶν πρὸς μικρὰ ἱκανῶν οὐδέποτε εὑρίσκονται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου. Οἱ μὲν προσφέρουσιν ἐκ τοῦ θησαυροφυλακείου αὐτῶν, οἱ δὲ ἀποκόπτουσι τὰ προσφερόμενα ἐκ τῶν πρὸς συντήρησιν ἀναγκαίων. Ἰδοὺ ἡ μεγάλη διαφορά, ἧς τὴν ὑψίστην ἔξαρσιν ὥρισαν οἱ λόγοι τοῦ Θεανθρώπου ἐν τῇ ἐκτιμήσει τοῦ ὀβολοῦ, ὃν ἡ ἑβραία χήρα ἔρριψεν ἐκ τοῦ πενταλέπτου αὐτῆς εἰς τὸν Ἰουδαϊκὸν κορβανᾶν.

Οὐδεὶς ἑπομένως ἐκ τῶν μικρὰ δυναμένων δὲν πρέπει νὰ ὑποτιμήσῃ τὴν εἰσφορὰν αὐτοῦ καὶ ἀποτραπῇ ταύτης. Οὐ μόνον δὲ λόγῳ ἐλλείψεως ἀξίας ἐκ τῆς εἰσφορᾶς αὐτοῦ δὲν πρέπει νὰ πράξῃ τοῦτο, ἀλλ' οὐδ' ἐξ ἀποθαρρυντικῶν ὑπολογισμῶν περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων, ἅτινα δύναται νὰ προέλθωσιν ἐκ τοιούτων μηδαμινῶν κατὰ μέρος εἰσφορῶν, ὑπ' ὄψει ἔχων τὸ ἀλάνθαστον ἀξίωμα τῆς δημώδους σοφίας, καθ' ὃ «φασοῦλι τὸ φασοῦλι γεμίζει τὸ σακκοῦλι». Ὅ,τι ἡ ὀλιγάριθμος πλουτοκρατικὴ τάξις δύναται νὰ πράξῃ διὰ τῶν μεγάλων εἰσφορῶν, τοῦτ' αὐτὸ δύνανται νὰ ἐπιτελέσωσι καὶ αἱ λοιπαὶ πολυάριθμοι τάξεις διὰ τῶν ἀναλόγων αὐτῶν εἰσφορῶν.

Ὑπ' ἀμφοτέρας τὰς προεκτεθείσας ἐπόψεις ἡ εἰσφορὰ ὑμῶν πρόκειται παράδειγμα ἀξιομίμητον ἐνώπιον πάντων, ἰδίως ἐν τῷ στρατῷ μεταξὺ τῶν συναδέλφων ὑμῶν. Αἱ τοιαῦται μάλιστα εἰσφοραί, ἐπαναλαμβανόμεναι κατὰ περιόδους ὑπὸ τῶν ἰδίων, ὡς ἡ φύσις αὐτῶν ἐπιτρέπει, προσλαμβάνουσι μείζονα ἀξίαν, διὰ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν ἐξ αὐτῶν ἀποτελεσμάτων.

Τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης δὲν εἶνε ἔργον τοῦ προϋπολογισμοῦ μόνον τοῦ Κράτους, ἀλλὰ πρωτίστως τοῦ πατριωτισμοῦ τῶν Ἑλλήνων.

Ὁ Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν
Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Τῷ Κυρίῳ
Κωνστ. Οἰκονομοπούλῳ,
Ἐπιλοχίᾳ τοῦ 1ου Πεζικοῦ Συντάγματος,
Ἐνταῦθα.

23.

Εἰσφορὰ ἐκ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου Ἀλικανοῦ τῆς Κρήτης.

Ὁ δημοδιδάσκαλος τοῦ ἐν Ἀλικανῷ τῆς Κρήτης μονοταξίου δημοτικοῦ σχολείου ἀπέστειλεν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης δρ. 16, ἃς συνέλεξεν ἐπὶ τῇ διανομῇ τῶν ἀπολυτηρίων εἰς τοὺς ἐξελθόντας τοῦ σχολείου μηθητάς. Τοῦτον ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς κ. Σιμόπουλος ηὐχαρίστησε διὰ τῆς ἑπομένης ἐπιστολῆς.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 30 Ἰουνίου 1904.

Κύριε Μαρακάκη,

Αἱ χρυσαῖ δραχμαὶ 16, ἃς εἰσεπράξατε ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς διανομῆς τῶν ἀπολυτηρίων εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ ὑφ' ὑμᾶς μονοταξίου δημοτικοῦ σχολείου, εἰσὶν ἱκαναὶ διὰ τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης, ὅταν εἰς ἀναπλήρωσιν τῆς πρὸς μείζονα ἀποτελέσματα οἰκονομικῆς ὑμῶν ἀνικανότητος ἦσθε ἕτοιμοι, ὅπως προσφέρητε ὑπὲρ τῆς Πατρίδος ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς ἀνάγκης τὰ ἡρωϊκὰ ὑμῶν στήθη. Ἡ ἀξία ἄλλως τε τῶν ὑπὲρ τῆς Πατρίδος θυσιῶν κρίνεται ἀναλόγως τῆς πρὸς ταύτας ἱκανότητος τῶν προσφερόντων. Καὶ διὰ τοῦτο τοὺς προσφέροντας ἐκ τῶν ὑστερημάτων αὐτῶν ἀναπληροῦσιν οἱ εὔποροι καὶ οἱ πλούσιοι ἐκ τῶν περισσευμάτων αὐτῶν, συντελοῦντες οὕτω εἰς τὴν τήρησιν τοῦ ἀπαιτουμένου ἰσοζυγίου.

Δεχθῆτε καὶ ἀνακοινώσατε τὰς εὐχαριστίας μου πρὸς τοὺς συνεισενεγκόντας τὸ μικρὸν μὲν κατ' ἀριθμόν, μέγα δὲ τὴν πρόθεσιν ποσὸν τῶν χρ. δρ. 16.

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς
Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Πρὸς τὸν Κύριον
Μ. Ε. Μαρακάκην,
δημοδιδάσκαλον Ἀλικανοῦ Κυδωνίας,
Εἰς Ἀλικανὸν Κρήτης.

24.

Εἰσπράξεις ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης ἐκ διαλέξεως τοῦ ἐν Καρπενησίῳ ἑλληνοδιδασκάλου κ. Νικολάου Γκινοπούλου περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Ὁ ἐν Καρπενησίῳ ἑλληνοδιδάσκαλος κ. Ν. Δ. Γκινόπουλος ἀπέστειλεν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης δρ. 205, εἰσπραχθείσας ἐκ γενομένης ὑπ' αὐτοῦ διαλέξεως περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, καὶ προσέτι δρ. 15, ὡς ἰδίαν αὐτοῦ εἰσφοράν. Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς κ. Σιμόπουλος ηὐχαρίστησε τὸν ἀποστείλαντα διὰ τῆς ἑπομένης ἐπιστολῆς.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 30 Ἰουνίου 1904.

Κύριε Γκινόπουλε,

Καὶ ὁ πρὸς τὴν Πατρίδα ἔρως ὑμῶν, ἐξ οὗ ὡρμήθητε εἰς τὴν ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης ὑμετέραν διάλεξιν, καὶ τὸ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐφάμιλλον θέμα, ὅπερ ἐπραγματεύθητε περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, καθιστῶσιν ὑμᾶς ἄξιον τῶν γενικῶν συγχαρητηρίων. Εὖγε εἰς τὴν πατριωτικὴν ὑμῶν ἐπίνοιαν, εἰς ἣν εὔχομαι, ὅπως μιμηθῶσιν ὑμᾶς πάντες οἱ συνάδελφοι ὑμῶν.

Οἱ διδάσκαλοι ἀποτελοῦσι μίαν τῶν πρωτίστων κοινωνικῶν καὶ πολιτειακῶν βάσεων. Δι' αὐτῶν μορφοῦνται οἱ χρηστοὶ καὶ φιλοπάτριδες πολῖται· εὐτυχῆ δὲ τὰ ἔθνη, τὰ ἔχοντα διδασκάλους, συναισθανομένους, ὡς ὑμεῖς, τὰ πρὸς τὴν Κοινωνίαν, τὴν Πολιτείαν καὶ τὴν Πατρίδα καθήκοντα αὐτῶν.

Αἱ δρ. 205, ἃς εἰσεπράξατε ἐκ τῆς διαλέξεως ὑμῶν, καὶ αἱ δρ. 15, ἃς ἐξ ἰδίων προσεθέσατε εἰς ταύτας, ἀποτελοῦσι πολλοῦ λόγου ἀξίαν εἰσφοράν, ἐξ ἀπόψεως τοῦ ὑμετέρου πατριωτισμοῦ κρινομένην. Ἐφ' ᾧ καὶ εὐχαριστῶ ὑμᾶς ἀπ καρδίας.

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς
Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Πρὸς τὸν Κύριον
Νικόλαον Δ. Γκινόπουλον,
ἑλληνοδιδάσκαλον,
Εἰς Καρπενήσιον

25.

Εἰσφορὰ 19 ἐν Βερολίνῳ Ἑλλήνων σπουδαστῶν καὶ τοῦ αὐτόθι παρεπιδημοῦντος ἐξ Ἀθηνῶν ἐμπόρου κ. Κ. Μπιτζάνη.

Οἱ ἐν Βερολίνῳ 19 Ἕλληνες σπουδασταὶ καὶ ὁ αὐτόθι παρεπιδημῶν ἐξ Ἀθηνῶν ἔμπορος κ. Κ. Μπιτζάνης ἀπέστειλαν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης φρ. χρ. 300.95. Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς κ. Σιμόπουλος ἀπήντησε πρὸς τοὺς ἀποστείλαντας διὰ τῆς ἑπομένης εὐχαριστηρίου ἐπιστολῆς.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 7 Ἰουλίου 1904.

Φίλτατοι Ἕλληνες σπουδασταὶ τοῦ Βερολίνου!

Ἡ ἵδρυσις τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης παρέσχεν εἰς ὑμᾶς τὴν εὐγενῆ ἀφορμήν, ὅπως ἐκδηλώσητε τὰ πληροῦντα τὰ στήθη ὑμῶν αἰσθήματα ἀκραιφνοῦς φιλοπατρίας. Καὶ τὴν ἐκδήλωσιν των αἰσθημάτων ὑμῶν τούτων διετρανώσατε διὰ τῆς εἰσφορᾶς τῶν φρ. χρυσῶν 300.95, ἣν μοι ἀπεστείλατε ὑπὲρ τοῦ Πανελληνίου Ταμείου.

Τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης ἀποτελεῖ τὸ προσφορώτερον καὶ ἐπικαιρότερον μέσον, δι' οὗ ὀφείλομεν νὰ συσπειρωθῶμεν οἱ πάντες περὶ τὸ Ἴνδαλμα τῆς Πατρίδος. Δι' αὐτοῦ ὀφείλομεν νὰ ἀποδείξωμεν τὴν πραγματικότητα τῶν πλημμυρούντων τὴν καρδίαν ἡμῶν πατριωτικῶν αἰσθημάτων.

Ἀνήκετε εἰς τὴν γενεὰν ἐκείνην, ἐφ' ἧς ἡ Πατρὶς στηρίζει τὰς περισσοτέρας αὐτῆς προσδοκίας· Φροντίσατε, ὅπως δικαιώσητε ταύτας. Ἐργαζόμενοι κατὰ μέρος ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἕκαστος ἀξίας, μὴ παρίδητε, ὅτι γενικῶς οἱ πάντες ὀφείλομεν νὰ ἐπιζητῶμεν, ὅπως κατ' ἐξοχὴν τιμώμεθα ἐπ' ὀνόματι τῆς Πατρίδος.

Δεχθῆτε, παρακαλῶ, τὰς ἐγκαρδίους εὐχαριστίας μου διά τε τὴν εἰσφορὰν ὑμῶν καὶ τὰ ὁποῖα ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς ἐξεδηλώσατε ὑπὲρ τῆς Πατρίδος αἰσθήματα, μετάδοτε δὲ τὰς αὐτὰς εὐχαριστίας μου πρὸς τὸν αὐτόθι παρεπιδημοῦντα ἐξ Ἀθηνῶν ἔμπορον κ. Κ. Μπιτζάνην, διὰ τὴν ὁποίαν καὶ οὗτος μετὰ τῆς ὑμετέρας ἀπέστειλεν ἰδίαν αὐτοῦ εἰσφοράν.

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς
Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

26.

Εἰσφορὰ τῶν ἐν τῇ Ρωσσικῇ πολίχνῃ Ἀνάπᾳ Ἑλλήνων.

Ὁ Διευθυντὴς τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ ἐκδιδομένης ἑλληνικῆς ἐφημερίδος ἡ «Πατρὶς» ἀπέστειλεν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης φρ. χρ. 81, προερχόμενα ἐκ τῶν ἐν τῇ Ρωσσικῇ πολίχνῃ Ἀνάπᾳ καὶ τῶν πέριξ αὐτῆς Ἑλλήνων. Πρὸς τὸν ἀποστείλαντα ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς κ. Σιμόπουλος ἀπήντησε διὰ τῆς ἀκολούθου εὐχαριστηρίου ἐπιστολῆς·

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 9 Ἰουλίου 1904.

Ἀξιότιμε κ. Σῖμε,

Ἡ «Πατρὶς» πρὸς τὴν Πατρίδα νέαν ἀπέστειλεν εἰσφορὰν ἐκ φρ. χρ. 81, προερχομένων ἐκ τῶν ἐν τῇ Ρωσσικῇ πολίχνῃ Ἀνάπᾳ καὶ τῶν πέριξ αὐτῆς βιούντων, ἐργατικῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, Ἑλλήνων, συλλεγέντων δὲ τῇ φιλοπάτριδι φροντίδι τοῦ κ. Θεοδώρου Τσιμποπούλου καὶ προωρισμένων διὰ τὸ ἱδρυθὲν Ταμεῖον τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Οἱ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ Ἕλληνες μετεβλήθησαν εἰς ἀποστόλους ἐκ περάτων ὑπὲρ τῆς Πατρίδος, σπεύδοντες, ὅπως συναθροίσωσι καὶ ἀποστείλωσι τὰς εἰσφορὰς αὐτῶν

εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης. Τοῦτο μὲ συγκινεῖ βαθέως. Χαίρω δ' ἐν ταὐτῷ ἀμέτρως, παρατηρῶν, ὅτι τὰ βιβλία τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν Ταμείου μέλλουσι συγχρόνως νὰ χρησιμεύσωσι καὶ ὡς βιβλία ἀπογραφῆς τοῦ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ Ἑλληνισμοῦ.

Διαβιβάσατε, παρακαλῶ, τὰς θερμάς μου εὐχαριστίας πρὸς τοὺς ἀποστείλαντας τὴν εἰσφοράν, δεχθῆτε δὲ καὶ ὑμεῖς τὰς παρομοίας εὐχαριστίας μου, διὰ τὰς ὁποίας ἡ ἔγκριτος ὑμῶν ἐφημερὶς δὲν παύεται παρέχουσα ὑπηρεσίας ὑπὲρ εὐοδώσεως τοῦ ὑψηλοτέρου τῶν Ἑλληνικῶν ἔργων.

Διατελῶ μετ' ἐξαιρέτου πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεως.

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς
Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Τῷ ἀξιοτίμῳ Κυρίῳ
Σ. Ν. Σίμῳ,
Διευθυντῇ τῆς «Πατρίδος» τοῦ Βουκουρεστίου κλπ. κλπ.
Εἰς Βουκουρέστιον.

27.

Ἡ ὑπηρεσία τοῦ ἐν Ἀθήναις ξενοδοχείου ἡ «Ἀφθονία» ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης.

Τὸ προσωπικὸν τῆς ὑπηρεσίας τοῦ ἐν Ἀθήναις ξενοδοχείου ἡ «Ἀφθονία» ἀπέστειλεν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης δρ. 51, ὁ δὲ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς κ. Σιμόπουλος ηὐχαρίστησεν αὐτὸ διὰ τῆς ἀκολούθου ἐπιστολῆς.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 12 Ἰουλίου 1904.

Ἀγαπητοὶ συμπολῖται,

Ἀνήκετε εἰς τὴν τάξιν ἐκείνην, τῆς ὁποίας αἱ εἰσφοραὶ ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης, παρ' ὅλην τὴν μικρότητα αὐτῶν, εἰσὶ βαρύτιμοι, χρησιμεύουσι δέ, ὅπως ἐμφυσήσωσιν εἰς πάντας τὸν Ἐνθουσιασμὸν ὑπὲρ τῆς Πατρίδος.

Ἡ Πατρὶς εὐχαριστεῖ ὑμᾶς, ὡς φιλόστοργα αὐτῆς τέκνα, διὰ τὴν ὁποίαν ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης μοὶ ἀπεστείλατε εἰσφορὰν τῶν δρ. 51.

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς
Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Πρὸς τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ξενοδοχείου ἡ «Ἀφθονία» Σπυρ. Μηλιανίτην, Δημ. Κορωναῖον, Δημ. Μητρούσην, Εὐάγγ. Τριφύλην, Νικόλ. Καρκατζόν, Ἰωάν. Γκερζιλήν, Εμμ. Σῦρον, Ἀνδρ. Ἀνδρέου, Ἀθαν. Μπῖκον, Διον. Βενάρδον, Ἀνδρ. Καραγιάννην, Βασιλ. Ξενοφῶντα καὶ Δημ. Ζησιμόπουλον,

Ἐνταῦθα.

28.

Εἰσφορὰ τοῦ ἐνωμοτάρχου τῆς χωροφυλακῆς κ. Φ. Ἀνδριοπούλου.

Ὁ ἐνωμοτάρχης τῆς χωροφυλακῆς κ. Φώτιος Κ. Ἀνδριόπουλος ἀπέστειλεν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης δρ. 5, τοῦτον δὲ ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς κ. Σιμοπουλος ηὐχαρίστησε διὰ τῆς ἑπομένης ἐπιστολῆς.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 12 Ἰουλίου 1904.

Κύριε Ἀνδριόπουλε,

Μοὶ ἀπεστείλατε δρ. 5, ὡς εἰσφορὰν ὑμῶν ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης, εὐχόμενοι «ὅπως τὸ πενιχρὸν καὶ γλίσχρον τοῦτο ποσόν, ἐκ τοῦ βαλαντίου »πτωχοῦ καὶ οἰκογενειάρχου ἐνωμοτάρχου τῆς χωροφυλακῆς προερχόμενον, χρησι»μεύσῃ ὡς παράδειγμα μεγαλητέρων εἰσφορῶν ἐκ μέρους ἄλλων, περισσότερα ὑπὲρ »τῆς προσφιλοῦς Πατρίδος δυναμένων νὰ προσφέρωσι».

Οἱ φύλακες τῆς χώρας εἰσὶ καὶ φύλακες τῆς Πατρίδος, ὑμεῖς δὲ διὰ τῆς εἰσφορᾶς ὑμῶν ταύτης ἀπεδείχθητε ἀληθὴς φύλαξ τῆς Πατρίδος. Αἱ εὐχαὶ δ' ὑμῶν, δονοῦσαι καὶ τὰς ἐνδοτέρας ἶνας πάσης Ἑλληνικῆς καρδίας, ἀναμφιβόλως θέλουσιν εἰσακουσθῆ παρ' ὅλων, πλουσίων τε καὶ πτωχῶν.

Δεχθῆτε τὰ συγχαρητήριά μου διὰ τὸν πατριωτισμὸν ὑμῶν, ἀποτελοῦντα τὴν ἀσφαλεστέραν ἐγγύησιν περὶ τῆς πρὸς τὴν Πολιτείαν εἰλικρινοῦς ἐκπληρώσεως τῶν καθηκόντων ὑμῶν.

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς
Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Πρὸς τὸν Κύριον
Φώτιον Κ. Ἀνδριόπουλον,
ἐνωμοτάρχην τῆς χωροφυλακῆς,
Εἰς Μανωλάδα.

29

Εἰσφορὰ τοῦ προσωπικοῦ τοῦ ἐν Αἰδηψῷ ξενοδοχείου τὸ «Ἡράκλειον».

Ὁ Σ. Μητροπολίτης Ἀθηνῶν ἀπέστειλεν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης δρ. 140, προερχομένας ἐξ εἰσφορῶν τοῦ προσωπικοῦ τοῦ ἐν Αἰδηψῷ ξενοδοχείου τὸ «Ἡράκλειον». Πρὸς τὸν Σ. Μητροπολίτην ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς κ. Σιμόπουλος ἀπήντησε διὰ τῆς ἑπομένης ἐπιστολῆς.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 12 Ἰουλίου 1904.

Σεβασμιώτατε,

Εὐχαριστῶ ἐξ ὀνόματος τῆς Πατρίδος τὸ προσωπικὸν τοῦ ἐν Αἰδηψῷ ξενοδο-

χείου τὸ «Ἡράκλειον», ὅπερ ἐνεθυμήθη αὐτὴν διὰ τῆς εἰσφορᾶς τῶν δρ. 140, ἃς διὰ τῆς ὑμετέρας Σεβασμιότητος μοὶ ἀπέστειλεν ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης.

Τὴν Πατρίδα ἡμῶν ὀφείλομεν νὰ ἔχωμεν οἱ πάντες ὑπ' ὄψει πάντοτε, νὰ περιέπωμεν δ' αὐτὴν ὡς τὸ ἄκρον ἄωτον τοῦ ἡμετέρου ἐνδιαφέροντος καὶ τῆς μερίμνης ἡμῶν καὶ νὰ προερχώμεθα προθύμως εἰς τὰς ὁποίας αἱ ἑκάστοτε ἀνάγκαι αὐτῆς ἐπιβάλλουσι θυσίας.

Ἡ Πατρὶς ὑπάρχει πανταχοῦ παροῦσα. Ἐδῶ μὲν πληροῦσα μετὰ τοῦ Ἐθνικοῦ ἡμῶν Ποιητοῦ τὸν ὁρίζοντα ἐνθουσιασμοῦ, ἐκεῖ δὲ κλαίουσα μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς καὶ παρηγοροῦσα αὐτὰ καὶ πανταχοῦ, ὅπου τῆς ὑφηλίου ὑπάρχουσι κατεσπαρμένοι Ἕλληνες, σκέπουσα τούτους διὰ τῶν κυανολεύκων αὐτῆς πτερύγων. Οἱ ἐπιλανθανόμενοι τῆς Πατρίδος, ἑαυτοὺς ἀπαρνοῦνται.

Ἀσπαζόμενος τὴν δεξιὰν ὑμῶν, ἐπικαλοῦμαι τὰς ὑμετέρας εὐλογίας ὑπὲρ τοῦ ἱδρυθέντος Πανελληνίου Ταμείου, δι' οὗ ἡ Πατρὶς ἡμῶν μέλλει νὰ καταστῇ ἰσχυρὰ ἐναντίον τῶν ἐξωτερικῶν κινδύνων. Ἐπικαλοῦμαι προσέτι τὴν φιλοπάτριδα ἀρωγὴν τῶν διαδόχων τῶν Γρηγορίων καὶ τῶν Γερμανῶν καὶ παντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ κλήρου, ὀφείλοντος νὰ παρέχῃ ἑαυτὸν ὑπογραμμὸν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν παντὸς καθήκοντος καὶ τὴν διάπραξιν πάσης ἀρετῆς.

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς
Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Τῷ Σεβασμιωτάτῳ
Μητροπολίτῃ Ἀθηνῶν
Κυρίῳ Θεοκλήτῳ,
Ἐνταῦθα.

30.

Εἰσφορὰ τοῦ κ. Ἀθ. Δ. Ἀνεμογιάννη.

Ὁ ἐν Κερκύρᾳ κ. Ἀθανάσιος Δ. Ἀνεμογιάννης ἀπέστειλεν ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης δρ. 200, ὁ δὲ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς κ. Σιμόπουλος ηὐχαρίστησεν αὐτὸν διὰ τῆς ἀκολούθου ἐπιστολῆς.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 13 Ἰουλίου 1904.

Ἀξιότιμε Κύριε,

Ἡ ὑμετέρα ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης ἐκ δρ. 200 εἰσφορὰ ἐπὶ τοσούτῳ μᾶλλον μὲ ηὐχαρίστησεν, ὅσῳ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ὑμῶν καταφαίνεται, ὅτι αὕτη ὑπῆρξεν ἀπαύγασμα φιλοπάτριδος ὄντως προθυμίας, ἣν μέχρι τοῦδε ἀνεχαίτιζεν, ὡς γράφετε, ἡ μὴ σύστασις αὐτόθι Ἐπιτροπῆς, πρὸς εἴσπραξιν εἰσφορῶν ὑπὲρ τοῦ Πανελληνίου Ταμείου.

Ἐν τούτοις, ὡς καὶ ἐν ἑτέρᾳ εὐχαριστηρίῳ ἐπιστολῇ μου παρετήρησα, ἡ δι' Ἐπιτροπῶν εἴσπραξις εἰσφορῶν ὑπὲρ τοῦ ἱερωτέρου τῶν Ἐθνικῶν σκοπῶν δὲν ἁρμόζει. Ὅταν αὐτὴ ἡ Πατρὶς διὰ τῶν ἐπισήμων αὐτῆς ἀντιπροσώπων, τῆς Κυβερνή-

σεως, τουτέστιν, ἥτις εἰσήγαγε τὸ περὶ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης νομοσχέδιον, τῆς Βουλῆς, ἥτις ἐψήφισε τοῦτο, καὶ τοῦ Βασιλέως, ὅστις ἐκύρωσε τὸν νόμον, ἐποιήσατο τὴν ἐπίκλησιν πρὸς τὸν Ἑλληνισμὸν σύμπαντα, ἡ παρέμβασις τῶν Ἐπιτροπῶν ἀποκλείεται τελείως, ἰδίως διὰ τὰ πρόσωπα τῆς ἀξίας. Ἡ προκειμένη μάλιστα ἐπίκλησις τῆς Πατρίδος, ἀρυομένη τὴν προσδιδομένην αὐτῇ ἐκ τῶν περιστάσεων δύναμιν, ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥστε, εἰσδύσασα βαθέως εἰς τὰς καρδίας καὶ αὐτῶν τῶν λαϊκῶν τάξεων, προεκάλεσεν αὐθορμήτους εἰσφοράς, ἄνευ τῆς μεσολαβήσεως ἐπιτροπῶν, ἐν μὲν τῷ ἐξωτερικῷ ὑπὸ ἀγνοουμένων Ἑλλήνων, ὡς ἐκ τῶν ἀπομεμακρυσμένων καὶ ἀφανῶν μερῶν, εἰς ἃ οὗτοι διαμένουσιν, οἷα ἡ Ἀνάπα καὶ ἡ Στανίτσα Κρίμσκαϊα τῆς Ρωσσίας, ὁ σταθμὸς τοῦ Τίτου καὶ τὸ Bechét τῆς Ρουμουνίας, ἐν δὲ τῷ ἐσωτερικῷ ὑπὸ κουλουροπωλῶν, ὑπηρετῶν ξενοδοχείων, ἐργατῶν, ὑπαξιωματικῶν τοῦ στρατοῦ, ἐνωμοταρχῶν τῆς χωροφυλακῆς καὶ λοιπῶν φιλοτίμων πολιτῶν, ἐκ τῶν εἰς τὰς τάξεις ταύτας ἀνηκόντων.

Εἰς τὴν τοιαύτην ἐπίκλησιν τῆς Πατρίδος ὀφείλουσιν οἱ πάντες νὰ ἀποκριθῶσιν ἄνευ ἄλλης τινὸς ἐπιζητήσεως, ἀποστέλλοντες ἀμελλητὶ τὰς εἰσφορὰς αὐτῶν εἰς τὸ ἱδρυθὲν σωτήριον διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν Ταμεῖον.

Διατελῶ μετὰ τῆς προσηκούσης ὑπολήψεως.

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς
Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Τῷ ἀξιοτίμῳ Κυρίῳ
Ἀθανασίῳ Δ. Ἀνεμογιάννῃ,
κλπ. κλπ.
Εἰς Κέρκυραν.

31.

Εἰσφοραὶ ἐκ τοῦ καπνεργοστασίου Ἀγρινίου.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ καπνεργοστασίου Ἀγρινίου κ. Διον. Μ. Φλαμπουριάρης ἀπέστειλεν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης διαφόρους εἰσφορὰς ἐκ δρ. 140.05. Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς κ. Σιμόπουλος ἀπήντησεν αὐτῷ διὰ τῆς ἑπομένης ἐπιστολῆς·

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 14 Ἰουλίου 1904.

Κύριε Φλαμπουριάρη,

Ἡ πρωτοτυπία τῶν καθημερινῶν εἰσφορῶν, ἃς εἰς τὸ ὑφ' ὑμᾶς καπνεργοστάσιον ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης ἐδημιουργήσατε, ἀποβαίνει ἀξία θερμῶν ἐπαίνων. Δι' αὐτῆς ἀπεδείξατε τὴν μεγάλην δύναμιν τοῦ σοφοῦ ἀξιώματος τῶν προγόνων ἡμῶν «εἰ γὰρ κεν καὶ σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταθεῖο, καὶ θαμὰ τοῦτ' ἔρ»δοις, τάχα κεν καὶ μέγα γένοιτο».

Οὕτω ἐντὸς τοῦ παρελθόντος μηνὸς εἰσεπράχθησαν δρ. 32.05 ἐκ τῶν καθημερινῶν πενταλέπτων εἰσφορῶν τῶν ἐργατῶν, τοῦ κλητῆρος καὶ τοῦ φρουροῦ τοῦ κα-

πνεργοστασίου. Τῆς ποσότητος δὲ ταύτης λαμβανομένης ἐτησίως καὶ τοῦ αὐτοῦ μέτρου ἐφαρμοζομένου, οὐ μόνον εἰς ὅλα τὰ καπνεργοστάσια τοῦ Κράτους, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντα τὰ λοιπὰ παρόμοια κέντρα, κατάδηλα ἐντεῦθεν καθίστανται τὰ τεράστια ἀποτελέσματα, ἅτινα ἀσφαλῶς ἐξ ἀσημάντων πόρων προέρχονται. ὅταν εἰς τὰ πολυπληθῆ σημεῖα τοῦ τοιούτου ἀφανοῦς λαϊκοῦ συνεταιρισμοῦ ἐξίσου οἱ πόροι οὗτοι καλλιεργηθῶσι.

Τὸν τρόπον τοῦτον τῆς οἰκονομικῆς δημιουργίας, ἐξ οὗ πολλὰ πρόκεινται ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἐκπληκτικὰ παραδείγματα, ὀφείλομεν πρωτίστως νὰ ἐφαρμώσωμεν ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης. Δὲν πρέπει νὰ περιφρονήσωμεν τὴν κατὰ μέρος μηδαμινότητα τῶν προκειμένων εἰσφορῶν, ἀλλὰ νὰ θαυμάσωμεν ὀφείλομεν τὰ ἐκ τοῦ ἀθροίσματος αὐτῶν κολοσσιαῖα ἀποτελέσματα.

Καὶ ἡ ἐκ δρ. 10 κατὰ μῆνα ὑμετέρα εἰσφορά, ἣν μετὰ τῶν, ὡς εἴρηται, πενταλέπτων εἰσφορῶν μοὶ ἀπεστείλατε διὰ τὸν μῆνα Ἰούνιον, ἐπαυξάνει τὴν πρὸς ὑμᾶς ἐκτίμησιν, ἀποτελεῖ δ' αὕτη δι' ὅλους τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ Κράτους ἀξιομίμητον παράδειγμα φιλοπατρίας.

Ἀξία θερμῶν ἐπίσης ἐπαίνων ἀποβαίνει ἡ προθυμία τοῦ καπνοπώλου κ. Ἀθ. Ρήκα, μεθ' ἧς οὗτος ἀνέλαβεν, ὅπως εἰσπράττῃ τὰς πενταλέπτους καθημερινὰς εἰσφορὰς τῶν ἐργατῶν, τοῦ κλητῆρος καὶ τοῦ φρουροῦ τοῦ καπνοκοπτηρίου, ἔτι δὲ ἡ πρᾶξις αὐτοῦ, δι' ἧς καὶ οὗτος συμμετέσχε τῶν εἰσφορῶν, ἀποστείλας δρ. 100 ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης.

Διὰ τοιούτων πατριωτικῶν ἐκδηλώσεων, ἐκ πολλῶν μερῶν τοῦ ἔσω καὶ ἔξω ἑλληνισμοῦ προερχομένων καὶ ὁσημέραι πολλαπλασιαζομένων, ἀναμφιβόλως τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης ταχέως μέλλει νὰ ἐνισχυθῇ καὶ ἐκπληρώσῃ τὸν προορισμὸν αὐτοῦ.

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς
Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Τῷ Κυρίῳ
Διονυσίῳ Μ. Φλαμπουριάρῃ,
Διευθυντῇ τοῦ καπνεργοστασίου Ἀγρινίου,
Εἰς Ἀγρίνιον.

32.

Εἰσφορὰ τῶν δημοδιδασκάλων Ἄνδρου.

Οἱ δημοδιδάσκαλοι Ἄνδρου κ. κ. Κ. Γεωργόπουλος, διευθύνων τὸ Σχολεῖον, Γ. Στρατῆς καὶ Ἀ. Σγοῦρος ἀπέστειλαν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης δρ. 70, ἃς εἰσέπραξαν ἐκ δικαιωμάτων αὐτῶν ἐπὶ τῇ εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Σχολείου διανομῇ τῶν ἀπολυτηρίων καὶ δελτίων προαγωγῆς κατὰ τὸ λῆγον σχολικὸν ἔτος. Τούτους ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς κ. Σιμόπουλος ηὐχαρίστησε διὰ τῆς ἀκολούθου ἐπιστολῆς.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 20 Ἰουλίου 1904.

Ἀγαπητοί μοι

Εὐχάριστον λίαν προξενεῖ ἐντύπωσιν καὶ τρανὸν τῆς φιλοπατρίας ὑμῶν ἀποτελεῖ μαρτύριον ἡ ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τῆς Πατρίδος διάθεσις τῶν ἐκ δρ. 70 δικαιωμάτων ὑμῶν, ἅπερ εἰσεπράξατε ἐπὶ τῇ εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ ὑφ' ὑμᾶς σχολείου διανομῇ τῶν ἐκδοθέντων διὰ τὸ λῆγον σχολικὸν ἔτος ἀπολυτηρίων καὶ δελτίων προαγωγῆς. Ἐκ τῶν σχολείων ἱκαναὶ ἀναλόγως καὶ ὑπὸ διαφόρους ἐπαγωγοὺς τύπους προῆλθον μέχρι σήμερον ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης εἰσφοραί. Χρηστὰς δ' ἔχω ἐλπίδας, ὅτι ὁ διδασκαλικὸς κόσμος, ἐν ὅλαις αὐτοῦ ταῖς διακλαδώσεσι, φιλοτίμως διὰ νέων καλλιμόρφων εἰκόνων μέλλει νὰ πλουτίσῃ τὸ ἐκ τοιούτων εὐοιώνων ἀπαρχῶν ὁσημέραι ἐξαπλούμενον καὶ μεγεθυνόμενον σύμπλεγμα τῶν ἑαυτοῦ εἰσφορῶν.

Δεχθῆτε τὰς εὐχαριστίας μου καὶ τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ὑπολήψεώς μου.

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς
Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Πρὸς τοὺς δημοδιδασκάλους Ἄνδρου
κ. κ. **Κ. Γεωργόπουλον,** διευθύνοντα, **Γ. Στρατῆν** καὶ **Ἀ. Σγοῦρον,**
Εἰς Ἄνδρον.

33.

Νέα εἰσφορὰ τῶν ἐν Ἀνάπᾳ τῆς Ρωσσίας Ἑλλήνων.

Ὁ ἐν Ἀνάπᾳ τῆς Ρωσσίας ὁμογενὴς κ. Θεοδ. Γ. Τσιμπόπουλος ἀπέστειλε φρ. χρ. 132.25, προερχόμενα ἐξ εἰσφορᾶς αὐτοῦ καὶ τῶν λοιπῶν αὐτόθι Ἑλλήνων ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης. Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς κ. Σιμόπουλος ηὐχαρίστησε τὸν ἀποστείλαντα διὰ τῆς ἑπομένης ἐπιστολῆς.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 23 Ἰουλίου 1904.

Ἀξιότιμε κ. Τσιμπόπουλε,

Αἱ ἀθρόαι αὐτόθεν ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης εἰσφοραὶ βαθύτατα μὲ συγκινοῦσι. Δὲν εἶχον εἰσέτι ἐναποταμιεύσει τὴν εἰσφορὰν τῶν φρ. χρ. 81, ἅπερ μοὶ ἀπεστείλατε διὰ τοῦ ἀξιοτίμου Διευθυντοῦ τῆς «Πατρίδος» τοῦ Βουκουρεστίου κ. Σ. Ν. Σίμου, ὁπότε ἔλαβον τὴν ἀπ' εὐθείας παρ' ὑμῶν σταλεῖσάν μοι νέαν ἐξ Ἀνάπας εἰσφορὰν τῶν φρ. χρ. 132.25. Σὺν τῇ ἀποστολῇ δὲ τούτων ζητεῖτε τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ καταλόγου τῶν συνεισενεγκόντων ὑπὲρ τῆς Πατρίδος, ὅπως ἐξακολουθήσητε ἀποστέλλοντες καὶ ἑτέρας αὐτῶν εἰσφοράς.

Διὰ τῶν εἰσφορῶν τούτων οἱ ἐν Ἀνάπᾳ Ἕλληνες κατέλαβον τὸν πρῶτον τῆς φιλοπατρίας βαθμόν. Εἴθε δὲ τὸ πῦρ τοῦ πατριωτισμοῦ, ὅπερ διαφλέγει τὰς καρδίας αὐτῶν, εἴθε νὰ μεταδοθῇ ἐξίσου εἰς ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς καρδίας, ἵνα οὕτω ὁ Ἑλ-

λημισμὸς παρουσιάῃ αὖθις τὴν λαμπηδόνα ἐκείνην, δι' ἧς πολλάκις ἐθάμβωσε τὴν ὑφήλιον.

Δεχθῆτε, παρακαλῶ, καὶ μετάδοτε εἰς τοὺς αὐτόθι ἀγαπητοὺς ἡμῶν συμπολίτας τὰς μυχίους εὐχαριστίας μου, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν αὐτῶν πρὸς τὴν Πατρίδα στοργήν.

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς
Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Τῷ ἀξιοτίμῳ Κυρίῳ
Θεοδώρῳ Γ. Τσιμποπούλῳ,
κλπ. κλπ.
Εἰς Ἀνάπαν τῆς Ῥωσσίας

34.

Εἰσφορὰ ἐκ μουσικογυμναστικῆς ἑσπερίδος, δοθείσης ὑπὸ τῶν μαθητῶν τοῦ ἐν Κερκύρᾳ ἐκπαιδευτηρίου «Καποδίστριας».

Οἱ μαθηταὶ τοῦ ἐν Κυρκύρᾳ ἐκπαιδευτηρίου «Καποδίστριας» διωργάνωσαν μουσικογυμναστικὴν ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης ἑσπερίδα, ἐξ αὐτῆς δὲ εἰσεπράχθησαν καὶ ἀπεστάλησαν ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ ἐκπαιδευτηρίου κ. Λεωνίδα Βλάχου δρ. 404. Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς κ. Σιμόπουλος ηὐχαρίστησε τὸν ἀποστείλαντα διὰ τῆς ἑπομένης ἐπιστολῆς.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 23 Ἰουλίου 1904.

Ἀξιότιμε κ. Βλάχε,

Ἐν τῇ εὐγενεστάτῃ σχολικῇ ἁμίλλῃ, εἰς ἣν μετὰ σκιρτώσης ὑπὲρ τῆς Πατρίδος καρδίας ἀπεδύθησαν οἱ νέοι αὐτῆς βλαστοί, οἱ τὸ στάδιον τῆς γραμματικῆς γαλουχίας διανύοντες, τὴν ἐπιφανεστέραν ἤδη κατέλαβον θέσιν οἱ μαθηταὶ τοῦ ὑμετέρου ἐκπαιδευτηρίου. Χρησιμοποιοῦντες ὑπὲρ τῆς Πατρίδος οἱ παρ' ὑμῶν ἐκπαιδευόμενοι Ἑλληνόπαιδες τὴν ἐν τῇ μουσικῇ καὶ τῇ γυμναστικῇ καλλιτεχνικὴν αὐτῶν μόρφωσιν, συνεκάλεσαν εἰς θελκτικὴν ἑσπερίδα τὴν ἐκλεκτὴν τῆς ὡραίας ὑμῶν πόλεως κοινωνικὴν τάξιν, ἐξ ἧς ὑποκομίσαντες δι' ὑμῶν, ἀπέστειλαν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης δρ. 404, ὅπως χρησιμεύσωσιν, ὡς γράφετε, «διὰ τὸν μέγαν σκοπὸν τοῦ Ἱεροῦ Ἱδρύματος, ὅπερ ἐκύρωσε διὰ νόμου ἡ Πολιτεία καὶ ὑπὲρ οὗ πᾶς Ἕλλην, μέγας καὶ μικρός, καθῆκον ἔχει νὰ συνεισφέρῃ τὸν ὀβολόν του».

Ἡ διοργανωθεῖσα ἑορτή, καθ' ἣν ἐν ἀδελφικῇ περιπτύξει ἐστροβίλιζον αἱ καλλιτεχνικαὶ τῶν μαθητῶν ὑμῶν ἐμπνεύσεις μετὰ τοῦ ὑπὲρ τῆς Πατρίδος ἐνθουσιασμοῦ αὐτῶν, ὑπῆρξεν ἀνταξία καὶ τοῦ ὑψηλοῦ ἐθνικοῦ ὀνόματος, ἐφ' ᾧ τὸ ἵδρυμα ὑμῶν τιμᾶται, καὶ τῆς κορυφῆς τῶν νήσων τοῦ Ἰουνίου, ἐν ᾗ λειτουργεῖ.

Μετὰ τῶν ἐπαίνων, οὓς ἐπεδαψίλευσεν ὑμῖν ἡ Κερκυραϊκὴ κοινωνία, παρακαλῶ ὑμᾶς, ὅπως δεχθῆτε καὶ τὰ ἡμέτερα συγχαρητήρια, διὰ τοὺς ὁποίους τὸ ἐκπαιδευτήριον ὑμῶν ἀπέδωκε καὶ ἀποδίδει καρπούς, προσέτι δὲ τὰς εὐχαριστίας μου

διὰ τὴν διοργανωθεῖσαν ὑπὲρ τῆς Πατρίδος ἑορτὴν καὶ τὴν προελθοῦσαν ἐξ αὐτῆς ὑπὲρ τοῦ Πανελληνίου Ταμείου εἰσφοράν.

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς
Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΠΛΟΣ

Τῷ ἀξιοτίμῳ Κυρίῳ
Λεωνίδᾳ Βλάχῳ,
Διευθυντῇ τοῦ ἐκπαιδευτηρίου «Καποδίστριας»,
Εἰς Κέρκυραν.

35.

Εἰσφορὰ τοῦ ἐν Πειραιεῖ ὀδοντοϊατροῦ κ. Περ. Λεύκοβιτς.

Ὁ ἐν Πειραιεῖ ὀδοντοϊατρὸς κ. Περ. Λεύκοβιτς ἀπέστειλεν εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης μίαν λίραν Ἀγγλίας· ὁ δὲ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς κ. Σιμόπουλος ηὐχαρίστησεν αὐτὸν διὰ τῆς ἑπομένης ἐπιστολῆς.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 23 Ἰουλίου 1904.

Ἀξιότιμε κ. Λεύκοβιτς,

Ἔλαβον καὶ ἐναπεταμίευσα τὴν ὁποίαν ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης μοὶ ἀπεστείλατε μίαν ἀγγλικὴν λίραν. Εὐχαριστῶ δ' ὑμᾶς ἐγκαρδίως ἐπὶ τῇ εἰσφορᾷ ταύτῃ, ὡς ἐπίσης διὰ τὰ θαρραλέα ὑμῶν αἰσθήματα ὑπὲρ τῆς Πατρίδος, ἅτινα μαρτυροῦσιν ὑμᾶς, ὡς ἕνα τῶν θερμοτέρων πατριωτῶν, ἔτι δὲ διὰ τὰ παρόμοια ὑμῶν αἰσθήματα ὑπὲρ τῆς Κυβερνήσεως, ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ προγράμματος τῆς ὁποίας προῆλθε τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης. Καὶ διαβεβαιῶ ὑμᾶς, ὅτι ταχέως θέλετε ἴδει πραγματοποιούμενον τὸν κατέχοντα ὑμᾶς πόθον, ὅπως πάντες οἱ Ἕλληνες, μνήμονες γενόμενοι τῆς ἀθανάτου ἱστορίας τοῦ ἡμετέρου Ἔθνους, σπεύσωσι νὰ πλουτίσωσι τὸ ἱδρυθὲν Πανελλήνιον Ταμεῖον διὰ τῶν εἰσφορῶν αὐτῶν, καθιστῶντες οὕτω τοῦτο ἱκανόν, πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ, δι' ὃν προωρίσθη.

Ὁ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργὸς
Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

Τῷ ἀξιοτίμῳ Κυρίῳ
Περικλεῖ Λεύκοβιτς, ὀδοντοϊατρῷ,
Εἰς Πειραιᾶ.

ΤΟ

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ ΩΣ ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΩΝ

ΚΑΙ

Η ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΑΥΤΟΥ ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ

ΕΠΙ ΤΟΥΣ ΣΛΑΥΟΥΣ

Μετὰ τὴν πτῶσιν τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὴν ἀπόσβεσιν τῶν ζωπύρων, ἅτινα ὁ Μακεδονικὸς Ἑλληνισμὸς ἀνέδιδεν ἀπὸ τῆς περιβλέπτου πρωτευούσης τῆς χώρας τῶν Πτολεμαίων ἅπασα ἡ πνευματικὴ δύναμις τῆς πεπολιτισμένης Ἀνατολῆς συγκεντροῦται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

Ὀργανωθεῖσα συμφώνως πρὸς τὸ πνεῦμα τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν πολιτειῶν, ἀναπτύξασα ἕνεκα αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων τὸ σύστημα τῶν ἀνεξαρτήτων ἀπ' ἀλλήλας ἐκκλησιαστικῶν διοικήσεων ἐν τῷ πολιτικῷ ὀργανισμῷ κράτους ἑνιαίου, τοῦ Βυζαντιακοῦ, ἠδυνήθη νὰ καταστῇ οὐ μόνον φορεὺς τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ ἀπαράμιλλος, ἀλλὰ καὶ ἐν εὐγενεῖ ἁμίλλῃ τῶν ἐπὶ μέρους ἐκκλησιαστικῶν διοικήσεων νὰ καλλιεργήσῃ ἐκπληκτικὴν τὴν πνευματικὴν δημιουργίαν, συνεχίζουσα ὑπὸ νέαν φάσιν τὸ ἐκπολιτιστικὸν ἔργον τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἀληθῶς ἡ μεγάλη θεολογικὴ δημιουργία, τοῦ Γ' Δ' καὶ Ε' αἰῶνος, βασιζομένη ἐπὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης τῆς ἀληθείας, ἀπηλλαγμένη τῶν βραδύτερον ἐπιβληθέντων ὁρίων ἐν τῇ προόδῳ τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως, ἀποτελεῖ τὸν χρυσοῦν αἰῶνα τοῦ χριστιανικοῦ Ἑλληνισμοῦ, δυνάμενον νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν ἄφθιτου κλέους περίοδον τῆς ἀκμῆς τῆς Ἀθηναϊκῆς Δημοκρατίας, παραγαγοῦσαν τὰ ἀπαράμιλλα ἐκεῖνα πρότυπα ἐπὶ παντὸς κλάδου τοῦ ἐπιστητοῦ.

Καὶ ἐνῷ τὸ βυζαντιακὸν κράτος κατέρρεε πολιτειακῶς ὁσημέραι καὶ ἐφέρετο πρὸς τὸ μοιραῖον τέλος τὴν 29 Μαΐου τοῦ 1453, ἡ Ἐκκλησία ἐξηκολούθει φέρουσα τὸν τύπον δυνάμεως ἐκπολιτιστικῆς. Οὐδέποτε ἔπαυσε ν' ἀντιπροσωπεύηται διὰ χαρακτήρων ἀδαμαντίνων, ἐκπληττόντων διά τε τὸ ἔμπεδον τῶν ἀρχῶν καὶ τὴν εὐτολμίαν ἐν τῷ ὑπὲρ τοῦ κοινωνικοῦ ἰδεώδους ἀγῶνι αὐτῶν ἐν τῷ μέσῳ ἀντιξόων περιστάσεων.

Ἐνῷ δὲ ἡ φιλοσοφοῦσα ἱστορικὴ ἐπιστήμη ἀνευρίσκει καὶ ἀποδέχεται ὡς ἀρχὴν καὶ νόμον ἀναγκαῖον, ὅτι ἡ πνευματικὴ πρόοδος καὶ ἡ δημιουργία, εἶνε ἀντιστρόφως ἀνάλογος πρὸς τὴν πολιτειακὴν καὶ κοινωνικὴν παρακμήν, ἐν τῷ βυζαντιακῷ κόσμῳ παριστάμεθα πρὸ τοῦ παραδόξου φαινομένου πολιτείας ψυχορραγούσης καὶ λογοτεχνίας προϊούσης, καὶ ὅτε ἡ πλὰξ τοῦ πολιτικοῦ θανάτου καλύπτει τὸν μεσαιωνικὸν ἑλληνισμόν, ἀναδίδει οὗτος ἀπὸ τῶν πολιτικῶν ἐρειπίων αὐτοῦ τὰ φωτεινότερα πνεύματα, δι' ὧν ἐπέπρωτο νὰ δημιουργήσῃ τὸ ἐν τῇ Δύσει μέγα κοσμοϊστορικὸν γεγονὸς τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ τῆς παρασκευῆς τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ. Καὶ τὴν πνευματικὴν ταύτην ζωὴν τοῦ δοκιμαζομένου μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐκπροσωπεῖ κυρίως καὶ πρωτίστως αὐτὴ ἡ Ἐκκλησία. Καὶ οὐ μόνον ὅτε ἤκμαζον αἱ θεολογικαὶ Σχολαὶ τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς Ἀντιοχείας, οὐ μόνον ὅτε συνήρχετο ἡ Ἐκκλησία εἰς παγκοσμίους συνόδους πρὸς ἐπίλυσιν τῶν μᾶλλον ἀπροσίτων προβλημάτων τῆς ἀνθρωπίνης σκέψεως, ἀλλὰ καὶ ὅτε ἀπέβαλλε τὴν προστασίαν τῆς πολιτείας διὰ τῆς Ἁλώσεως ἐξηκολούθει καὶ ἐξακολουθεῖ μέχρι τοῦ νῦν, ἀπαρεγκλήτως φέρουσα τὸν χαρακτῆρα ἐκπολιτιστικῆς δυνάμεως καὶ ἐπιτελοῦσα ὡς θεματοφύλαξ τῶν παραδόσεων τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τὸ μέγα ἔργον τῆς ἐπικρατήσεως τῆς ἐπιστήμης, τῆς ἀληθείας, τῆς εὐνομίας καὶ τῆς δικαιοσύνης ἐν τῷ κόσμῳ.

* *
*

Ἡ ἐκπολιτιστικὴ δύναμις τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς δὲν συναπώλετο μετὰ τῆς ἀπωλείας τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Ἡ ἀπὸ τῆς Ἁλώσεως μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἱστορία παρέχει ἡμῖν τοσαῦτα δείγματα τῆς ζωτικότητος καὶ τῆς ἐσωτερικῆς δυνάμεως αὐτῆς, ὥστε νὰ ἐπιβάλλεται ἀπεριόριστος σεβασμὸς πρὸς αὐτήν, τῆς ὁποίας αἱ ἀνθρωπιστικαὶ τάσεις ἐξαίρονται ἐπὶ μᾶλλον καὶ κινοῦσι τὸν θαυμασμόν, ὅταν ληφθῇ ὑπ' ὄψει, ὅτι εὑρέθη ὑπὸ τὸν ἀπαισιώτερον τῶν πολιτικῶν ζυγῶν, ἐξ ὅσων ἀναφέρει ἡ παγκόσμιος ἱστορία.

Δὲν εἶνε τοῦ προκειμένου θέματος ἡ ἀναγραφὴ τῶν μαρτυρίων, δι' ὧν διῆλθεν ἡ Ἐκκλησία κατὰ τὴν μακρὰν περίοδον τῶν ἀπηνῶν διωγμῶν τοῦ κατακτητοῦ. Σημειοῦμεν μόνον, ὅτι ἡ αὐθαιρεσία καὶ ἡ πίεσις τῶν κρατούντων ὑπῆρξε τοσοῦτον ἰσχυρά, ὥστε μέγας πολιτικὸς τῆς Ἀγγλίας, ὁ Γλάδστων ἐθεώρησεν ὡς θαῦμα ἱστορικὸν τὴν διατήρησιν τῶν ἑλληνικῶν Πατριαρχείων ἐπὶ Τουρκοκρατίας.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἱστορικὴν περίοδον ἡ Παπικὴ Ἐκκλησία, διατηροῦσα εἰσέτι πανίσχυρον τὴν πολιτικὴν αὐτῆς δύναμιν, μεθ' ὅλην τὴν ἐπελθοῦσαν διὰ τῶν μεγάλων μεταρρυθμιστῶν θρησκευτικὴν ἐπανάστασιν (1517), ἐξηκολούθει οὐ μόνον ν' ἀντιπροσωπεύῃ τὰς φωτοσβεστικὰς ἐκείνας ἀρχάς, δι' ὧν συντελεῖται ἡ κοινωνική, θρησκευτική, ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ ἀποτελμάτωσις, ἀλλὰ καὶ πάσας τὰς ἀποπείρας

πρὸς ἀνόρθωσιν τῶν κακῶς κειμένων, μετὰ τάσεων ριζικῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ ὅλου σεσηπότος ἐκκλησιαστικοῦ ὀργανισμοῦ νὰ ματαιώσῃ, καὶ νὰ καταντήσῃ εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς ἐν Τριδέντῳ συνόδου (1545—1563), ἐν ᾗ ἀνυψοῦντο καὶ ἐθωρακίζοντο καὶ διὰ τοῦ δόγματος πᾶσαι αἱ πεπαλαιωμέναι πλάναι τῶν ζοφερῶν μέσων χρόνων! Καὶ ἐνῷ ὁ Παπισμός, ἐξασκῶν τοσαύτην ἀκαταγώνιστον πολιτικὴν δύναμιν, οὐ μόνον οὐδαμῶς συνετέλεσεν εἰς τὴν πρόοδον τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, ἀλλὰ καὶ διεκρίθη ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν κακὸς δαίμων, ὁ πολεμῶν τὰς εὐγενεστέρας τῶν ἰδεῶν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τὴν πνευματικὴν καὶ πολιτικὴν ἐλευθερίαν, ἐξ ἐναντίας ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς περὶ τῶν ὅλων ἀγωνιζομένη καὶ διελθοῦσα διὰ μαρτυρίων ἀνηκούστων, ἠγωνίζετο οὐ μόνον πρὸς ἰδίαν ἑαυτῆς βελτίωσιν, ἀλλὰ καὶ δὲν ἀπέλιπε, καὶ ἀπὸ αὐτοῦ τοῦ μαρτυρικοῦ αὐτῆς σταυροῦ, νὰ ἐκπέμπῃ ἀκτῖνας ἐκπολιτιστικὰς πρός τε τοὺς ἑτεροδόξους καὶ τοὺς ὁμοδόξους.

Περιβληθεῖσα τὴν ἐπαύριον τῆς Ἁλώσεως τὴν καθῃμαγμένην τοῦ Παλαιολόγου χλαμύδα κατειργάσατο τὸ μέγα κοσμοϊστορικὸν γεγονὸς τῆς πολιτικῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅτε, ἐπελθόντος τοῦ πληρώματος τοῦ χρόνου, ἐξήστραψε τὴν 25 Μαρτίου τοῦ 1821 ὡς πυρκαϊά, καταφλογίσασα τὰ στήθη τοῦ δουλεύοντος Γένους ἀπὸ τῆς Ἁγίας Λαύρας καὶ ὡς σεισμός, συγκλονήσας τὴν γῆν καὶ τὰς θαλάσσας ἀπὸ τῆς ἀγχόνης τοῦ Πατριάρχου.

Ἡ διὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἀναλαβούσης τὴν ἡγεμονίαν τοῦ δουλεύοντος Ἑλληνισμοῦ παρασκευασθεῖσα μεγάλη Ἐθνεγερσία, μετὰ τεσσάρων αἰώνων ἑκατόμβας θυσίας ἀποτελεῖ τὸν ἐξοχώτερον ἆθλον αὐτῆς ὑπὲρ τοῦ πολιτισμοῦ, διότι τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους ἡ ἀνάστασις οὐ μόνον ἐνεφύσησε τὸ θεῖον πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας καὶ εἰς τοὺς τέως ὑπνώττοντας περιοίκους καὶ τείνει εἰς τὴν ἐπίτευξιν τῆς πολιτικῆς καὶ πνευματικῆς χειραφετήσεως συμπάσης τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Δύσιν, συνεσφιγμένην ὑπὸ τῶν ἀποφάσεων τῆς ἀνιέρου συνθήκης τοῦ 1815, ἐπέδρασεν εὐεργετικώτατα διὰ τῆς αἴγλης καὶ τῆς ἀπαραμίλλου ἠθικῆς γοητείας, ἅτινα ἐξήστραψαν ἐκ τοῦ ἱερωτέρου καὶ ἡρωϊκωτέρου τῶν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγώνων, ἐξ ὅσων μνημονεύει ἡ ἱστορία.

* *
*

Παραλλήλως δὲ πρὸς τὴν γιγαντιαίαν ταύτην ἐσωτερικὴν ἐργασίαν ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία εἶνε θαῦμα, ὅτι ἐπήρκει καὶ εἰς τὴν καλλιέργειαν σχέσεων ὑπὲρ τῆς ἀλληλεγγύης πρὸς τὰς ἑτεροδόξους Ἐκκλησίας.

Αἱ ἀπὸ τοῦ 1564 διὰ τοῦ Μελάγχθονος ἀρξάμεναι σχέσεις τῶν Προτεσταντῶν μετὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἐπιταθεῖσαι διὰ τῶν ἀπὸ τοῦ 1574 συζητήσεων τῶν θεολόγων τῆς σχολῆς τῆς Τυβίγγης μετὰ τοῦ Πατριάρχου Κων)πόλεως Ἱερεμίου τοῦ Β'. καὶ πᾶσα ἡ ἄλλη ἐργασία, ἡ συντελεσθεῖσα ὑπὸ Μελετίου τοῦ

Ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλληνικῇ Χερσοννήσῳ (Χερσοννήσῳ τοῦ Αἵμου) τὸ ἐκπολιτιστικὸν ἔργον τοῦ Πατριαρχείου εἶνε ἄξιον δικαιοτέρας ἱστορικῆς ἐκτιμήσεως.

Ὁμοφώνως σχεδὸν πάντες οἱ νεώτεροι Σλαῦοι συγγραφεῖς, πλὴν ὀλιγίστων ἐξαιρέσεων, ἀσχολούμενοι περὶ τὰ ζητήματα τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς δὲν παύουσι νὰ ἐπιτίθενται ἀνευλαβῶς κατὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, καὶ νὰ ὑβρίζωσι σκαιῶς, ὅτι κατὰ τὴν μακραίωνα ἀπὸ τῆς Ἁλώσεως καὶ ἐντεῦθεν δουλείαν κατέθλιψεν ἰσχυρῶς τοὺς ὑπ' αὐτὸ χριστιανικοὺς λαοὺς καὶ συστηματικῶς παρεκώλυσε τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐθνικῶν αὐτῶν δυνάμεων καὶ μονονουχὶ προβεβουλευμένως ἠγωνίσθη νὰ ἀποπνίξῃ τῶν λαῶν τούτων τὴν συνείδησιν, ἐξασκοῦν σύστημα βιαίας ἐθνικῆς ἐξωμοσίας διὰ τῶν σωβινιστικῶν αὐτοῦ ἐξελληνιστικῶν τάσεων.

Ἑτέρωθεν δὲ καὶ πλεῖστοι τῶν ἡμετέρων, μὴ ἐγκύπτοντες βαθύτερον εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἱστορικῶν συνθηκῶν, ὑφ' ἃς διετέλεσεν ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία, μήτε θέλοντες νὰ ἐκτιμήσωσι τὰς εὐγενεῖς ἐκπολιτιστικὰς ἀρχὰς αὐτῆς, ἀκολουθούσης τὰς ἀνθρωπιστικὰς παραδόσεις τοῦ εὐκλεοῦς ἑλληνικοῦ παρελθόντος, ἐπιτίθενται κατὰ τοῦ Πατριαρχείου, ὡς μὴ μιμηθέντος ἐν τῷ ἔργῳ τῆς ἀφομοιώσεως καὶ συγχωνεύσεως τῶν ἑτερογενῶν στοιχείων τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν καὶ μὴ ἐπιδιώξαντος τὸν ἐξελληνισμὸν τῶν ἐν τοῖς σπλάγχνοις αὐτοῦ Σλαύων, διὰ τῆς διαδόσεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Οὕτω δὲ — λέγουσι — τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα θὰ ὑφίστατο ἤδη μόνον ἀπὸ ἀπόψεως τουρκικῆς, οἱ δὲ ἀπροόπτως κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐπικρεμασθέντες φοβεροὶ κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ κίνδυνοι ἤθελον προληφθῇ, ἐὰν ὁ ἑλληνικὸς κλῆρος δὲν ἐστερεῖτο πολιτικῆς ὀξυδερκείας!

Καὶ οἱ πρῶτοι καὶ οἱ δεύτεροι μονομερῶς ἐξετάζοντες τὰ γεγονότα δὲν δύνανται ἢ νὰ καταντῶσιν εἰς συμπεράσματα ἀφιστάμενα τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας.

Ἀλλὰ ποῦ εὑρίσκουσιν οἱ Σλαῦοι καὶ φιλόσλαυοι τὸ καταθλιπτικὸν τοῦ Πατριαρχείου σύστημα, τὸ προβεβουλευμένως ἐξασκούμενον πρὸς ἀφανισμὸν τῆς ἐθνικῆς τῶν Σλαύων συνειδήσεως;

Ἡ ἀπολυταρχία, ἴδιον τῆς παπικῆς παντοκρατορίας οὐδέποτε ἐχαράκτήρισε τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς. Ἡ ἑλληνικὴ Ἐκκλησία, ἀναδείξασα σύστημα πολλαχῶς ἐξαίρετον, τὸ τῶν αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦτο θεσπίσασα, ὅτι πολιτεία ἐλευθέρα κατ' ἀνάγκην δέον νὰ ἔχῃ καὶ ἐκκλησίαν ἐλευθέραν ἐπέτρεψε τὴν σύστασιν αὐτοκεφάλου ἐκκλησίας τῶν Σέρβων ἐν Πεκίῳ καὶ τῶν Βουλγάρων ἐν Ἀχρίδι καὶ Τυρνάβῳ.

Καὶ ἐνῷ καταλυθείσης ἤδη πολὺ πρότερον τῆς Ἁλώσεως τῆς πολιτικῆς τῶν Σέρβων καὶ τῶν Βουλγάρων ἐλευθερίας ἠδύνατο τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον νομίμως νὰ ὑπαγάγῃ καὶ αὖθις ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ τὰς ἀνωτέρω Ἐκκλησίας, ἀπέσχε τοῦ διαβήματος καὶ ἐσεβάσθη τὸ αὐτοκέφαλον τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων καὶ τὴν ἐν τῇ ἐθνικῇ αὐτῶν γλώσσῃ τέλεσιν τῆς λατρείας. Ὅτε δὲ βραδύτερον τὸ μὲν 1766 οἱ Σέρβοι μετὰ ἓν δὲ ἔτος οἱ Βούλγαροι, πατριαρχεύοντος Σαμουὴλ τοῦ

Β' τοῦ μεταρρυθμιστικοῦ ἐκείνου Ἕλληνος κληρικοῦ, ἐπεζήτησαν ἐξ ὑπολογισμοῦ ἰδίας εὐπραγίας νὰ ὑπαχθῶσιν ἑκουσίως ὑπὸ τὴν κυριότητα τοῦ Οἰκ. Πατριαρχείου, ἵν' ἀπολαύωσι τῶν προνομιῶν αὐτοῦ καὶ καταστήσωσιν ἧττον ὀδυνηρὰν τὴν ἀχαλίνωτον αὐθαιρεσίαν τῶν πολιτικῶν τυράννων, πάλιν ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία, θερμαίνουσα ὡς μήτηρ εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς τοὺς δεινῶς χειμαζομένους ἑτεροφύλους οὐδέποτε ἐπεδίωξε νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν πολιτικὴν τῆς ἐθνικῆς ἐξωμοσίας τῶν ἀσθενεστέρων.

Καὶ τοῦτο οὐχὶ διότι οἱ ζοφεροὶ ἐκεῖνοι χρόνοι καθίστων αὐτὸ ἀνίκανον πρὸς τοιαύτην ἐξελληνιστικὴν ἀποστολήν, ἀλλὰ διότι χαρακτὴρ κυριώδης τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἀπ' ἀρχαιοτάτων ὑπῆρξεν ὁ σεβασμὸς τοῦ ἐθνικοῦ βίου τῶν ὑπ' αὐτὴν βιούντων λαῶν. Μήπως διαδίδουσα μεταξὺ τῶν Σλαύων τὸν χριστιανισμὸν δὲν ἐγένετο δημιουργὸς τῆς γραπτῆς σλαυωνικῆς γλώσσης διὰ τῶν ἐκ Θεσσαλονίκης Ἑλλήνων Ἱεραποστόλων Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου;

Δυνάμει τοῦ διοικητικοῦ συστήματος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς ἐχειραφετήθησαν διοικητικῶς, ἀποτελέσασαι ἐκκλησίας μετὰ τοῦ ἰδιάζοντος ἑκάστη ἐθνικοῦ χαρακτῆρος, αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἐν Αὐστρίᾳ Ὀρθοδόξων ὑπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον τοῦ Κάρλοβιτς, τῶν ἐν Τρανσυλβανίᾳ Βλάχων (1868) ὑπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἑρμαννστὰδ, τῶν Σέρβων, τῶν Μαυροβουνίων καὶ τῶν Ρωμούνων, ὅτε αὗται ἀπέκτησαν τὴν πολιτικὴν αὐτῶν ἐλευθερίαν. Ἐὰν δὲ τὸ Πατριαρχεῖον ἀντέστη εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν τῶν Βουλγάρων χειραφεσίαν, τοῦτο δὲν δεικνύει, ὅτι ἐπεζήτει νὰ καταπιέζῃ τὰς πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ ἐθνικοῦ βίου τάσεις αὐτῶν, ἀλλὰ διότι οἱ ἀπόστολοι τῆς βουλγαρικῆς ἰδέας, ἐξαναστάντες δι' ὑποβολῆς, ἀπερρεούσης ὑπὸ τῆς καταχθονίου πολιτικῆς ὑπερτέρας Δυνάμεως, παρέστησαν ἐν τῷ διοικητικῷ ὀργανισμῷ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ὡς ἐκκλησιαστικοὶ ἐπαναστάται, εἰσάγοντες τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ, δημιουργοῦντες κράτος ἐν κράτει, ἐκκλησιαστικὴν ἀναρχίαν, ἐξ ἧς ἔμελλε νὰ δημιουργηθῇ ἀναστάτωσις ἀληθῶς ἐν τῷ παναρχαίῳ διοικητικῷ συστήματι τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Οἱ Βούλγαροι, ἀνατρέποντες πάντα τὰ θέσμια καὶ θεσπίσματα ΙΘ' αἰώνων ἐπεζήτουν ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἐπισκοπῇ νὰ ἑδρεύωσι δύο ἐπίσκοποι τῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας, ἐν δὲ τῇ Κων/πόλει δύο κεφαλαί, Ἕλλην συγχρόνως Πατριάρχης καὶ Βούλγαρος Ἔξαρχος! Ἐὰν τὰς προώρους αὐτῶν ἀξιώσεις, ἀποληξάσας εἰς τὸ Σχίσμα τοῦ 1872 ἤγειρον βραδύτερον μετὰ τὴν πολιτικὴν αὐτῶν ἀποκατάστασιν (1878), τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον θὰ ἐχειραφέτει διοικητικῶς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς νέας πολιτικῆς ἐπικρατείας, καθ' ὃν ἀκριβῶς τρόπον ἐγένετο καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ὁμόρους χώρας, ὧν ἀνωτέρω ἐμνήσθημεν.

Ἀπὸ τῆς ἰδίας ἀρχῆς ἀναχωροῦν τὸ Οἰκ. Πατριαρχεῖον ἀνθίσταται ἰσχυρῶς, ἀμυνόμενον ὑπὲρ τῶν παραδόσεων ΙΘ' αἰώνων καὶ κατὰ τῶν παραβόλων ἀξιώσεων τῶν χριομένων ἐν Μακεδονίᾳ Ρωμουνιστῶν, ἐπιδιωκόντων νὰ δημιουργήσωσι τεχνητῶς ρωμουνικὰς Κοινότητας ἀναλώμασι τῶν ἀκραιφνῆ τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν συνείδησιν ἐχόντων Ἑλληνοβλάχων, ὅπως διὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς, ὡς ἀφελῶς νομίζουσι, χειρα-

φεσίας ἐπιτελέσωσι, καθ' ὃν τρόπον καὶ οἱ Βούλγαροι, τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς τὴν πολιτικὴν αὐτῶν ἐλευθερίαν, κατὰ τὰς νοσηρὰς πολιτικὰς ἀντιλήψεις τῶν πέραν τοῦ Ἴστρου μεγαλομανῶν, οὓς θαυμασίως χλωροφορμεῖ ἡ καισαροβασιλικὴ πολιτικὴ πρὸς ἀποτροπὴν ἀπὸ τῶν ἐν Τρανσυλβανίᾳ ζωτικωτάτων τῆς Ρωμουνίας συμφερόντων.

Ἐὰν καταθλιπτικὴ καὶ σωβινιστικὴ πρέπει νὰ χαρακτηρισθῇ ἡ τοιαύτη ἀρχὴ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀγωνιζομένου ὑπὲρ τοῦ ἀρχεγόνου ἐκκλησιαστικοῦ τοῦ Χριστιανισμοῦ καθεστῶτος, ἐὰν ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴν ἐθνικὴν τῶν λαῶν γλῶσσαν, πρὸς τὴν λατρείαν καὶ τὸν καθόλου ἐθνικὸν τῶν Ἐκκλησιῶν αὐτῶν χαρακτῆρα, ἑρμηνεύηται ὡς ἐπιβουλὴ τῆς Μητρός, προνοούσης ὑπὲρ τῶν θυγατέρων Ἐκκλησιῶν ἐὰν ὁ σεβασμὸς τοῦ Πατριαρχείου πρὸς τὸ αὐτοκέφαλον τῶν Ἐκκλησιῶν Πεκίου καὶ Ἀχριδῶν, ὅπερ δὲν ἐπετρέπετο νὰ ὑφίσταται μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς πολιτικῆς τῶν Σέρβων καὶ τῶν Βουλγάρων ἐλευθερίας, ἐξηγοῦνται ὡς τυραννία πρὸς βιαίαν ἐθνικὴν ἐξωμοσίαν, τότε πρέπει νὰ ἐρυθριάσωσιν ἰδίως οἱ ἐκ τῶν Ρώσσων ὑβρίζοντες καὶ συκοφαντοῦντες τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον.

Νομίζομεν, ὅτι δὲν εἶνε ἄγνωστοι αἱ μέθοδοι, δι' ὧν ἡ Ἁγία Ρωσσία ζητεῖ τὴν ἐθνικὴν ἐξωμοσίαν τῶν ὑπ' αὐτὴν λαῶν. Ἵνα δὲ παραλείπωμεν τὰ ἐν Πολλωνίᾳ, Βεσσαραβίᾳ καὶ Φιλλανδίᾳ τελεσθέντα καὶ τελούμενα, ὑπομιμνήσκομεν τοὺς διωγμούς, τοὺς ὁποίους καὶ νῦν ἔτι ὑφίστανται αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Γεωργίας, τῆς Μιγκρελίας, τῆς Ἰβηρίας καὶ τοῦ Καυκάσου, ἐν αἷς ζητεῖται τοῦτ' αὐτὸ ἡ ἐθνικὴ τῶν λαῶν τούτων ἐξόντωσις. Ταῦτα πάντα ἀποτελοῦσι καταφανεστάτην ἀντίθεσιν τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἐπὶ μέρους ἐθνικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ καταρρίπτουσιν ἄρδην πάσας τὰς κατὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἀνευλαβεῖς ὅσον καὶ ἀδίκους ἐπιθέσεις τῶν ἐκ συστήματος πολεμίων τοῦ ἑλληνικοῦ Ἔθνους.

(Ἀκολουθεῖ)

Δ. Π. Κ.λ.μ χ.ς.

ΟΙ ΕΝ ΤΗι ΚΑΤΩ ΙΤΑΛΙΑι ΚΑΙ ΣΙΚΕΛΙΑι ΕΛΛΗΝΑΛΒΑΝΟΙ

Θ'.

Παλάτζο 'Αδριάνο.

'Από Κοντέσσης άνεχώρησα τήν αύτήν έσπέραν τής Κυριακής, ίνα μεταβῶ εἰς τὴν ὀνομαστοτάτην ἑλληναλβανικὴν ἀποικίαν **Παλάτζο 'Αδριάνο** (Palagio Adriano). Ἡ ἀπόφασις ἦτο ὀλίγον τολμηρά, διότι ἔδει νὰ κατέλθω ἐφ' ἁμάξης, διανύων ὁδὸν μιᾶς τουλάχιστον ὥρας, εἰς Ἐντέλλαν, ἐκεῖθεν νὰ μεταβῶ σιδηροδρομικῶς, ὁδεύων ἐπὶ μίαν ὥραν εἰς τὸν σταθμὸν τοῦ Μπιζακουΐνο (Bisaquino) καὶ ἀπὸ Μπιζακουΐνου νὰ ὁδεύσω ἐφ' ἁμάξης ὁδὸν ἀνηφορικὴν ἐπὶ πέντε ἢ ἓξ ὥρας. Καὶ ὅμως μεθ' ὅλας τὰς προτροπὰς τοῦ πατρὸς Ἰωσὴφ καὶ τῶν ἄλλων πατέρων, ἵνα διέλθω τὴν νύκτα ἐν Κοντέσσῃ καὶ τὴν ἐπαύριον ν' ἀπέλθω ἀνεχώρησα τὴν ἑσπέραν ἐκείνην, ἀφικόμενος δὲ εἰς Ἐντέλλαν ἐν μέσῳ σκότους βαθέος, ἀναμείνας δὲ ἐκεῖ ἐπί τινα χρόνον τὴν εἰς Μπιζακουΐνον ἁμαξοστοιχίαν μετέβην διὰ ταύτης εἰς τὸν εἰρημένον σταθμὸν καὶ ἐκεῖθεν ἐπὶ ἓξ ὥρας διανύσας ἐπιπονωτάτην πορείαν ὀρεινὴν δι' ἁμάξης ὀρεινῆς ἀφικόμην δύο ὥρας μετὰ τὸ μεσονύκτιον εἰς τὴν ὡραίαν ἐπὶ ὀροπεδίου καταφύτου καὶ γραφικωτάτου κειμένην πολίχνην Παλάτζο Ἀδριάνο. Ἀλλὰ τί ἔμελλον νὰ πράξω ἐν οὕτω προκεχωρηκυίᾳ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς ἐν τῇ μικρᾷ πολίχνῃ; Ἔφερον συστατικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν πρωθιερέα τῆς ἑλληναλβανικῆς Κοινότητος Παπᾶ Ἰωάννην Ἀλέσσην. Ἐν Κοντέσσῃ ὁ πρωθιερεὺς Παπᾶ Ἰωσὴφ Σκιρὸς μὲ εἶχε συμβουλεύσῃ ν' ἀποφύγω τὸ ἓν καὶ μόνον ἐν Παλάτζῳ Ἀδριάνῳ ὑπάρχον ρυπαρὸν ἰταλικὸν ξενοδοχεῖον, νὰ μεταβῶ δὲ ἀπ' εὐθείας καθ' οἱανδήποτε ὥραν κἂν ἀφικνούμην εἰς τὴν πολίχνην, εἰς τὸν οἶκον τοῦ Παπᾶ Ἰωάννου, λέγων περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶνε τόσον ἀγαθός, τόσον χριστιανικός, ὥστε οὐχὶ ἐνόχλησιν καὶ δυσαρέσκειαν ἀλλὰ μᾶλλον εὐχαρίστησιν καὶ εὐαρέσκειαν ἤθελεν αἰσθανθῇ, ἐὰν ἐν οἱαδήποτε ὥρᾳ τῆς νυκτὸς ἔκρουον τὴν θύραν τῆς οἰκίας αὐτοῦ καὶ ἐξήγειρον αὐτὸν ἐκ τῆς κλίνης τοῦ ὕπνου. Ἀλλὰ μεθ' ὅλα ταῦτα, ἐθεώρησα τὸ τοιοῦτον οὐχὶ πρέπον καὶ διὰ τοῦτο διηυθύνθην, ὁδηγούμενος ὑπὸ τοῦ ἁμαξηλάτου, εἰς τὸ μνημονευθὲν ἰταλικὸν ξενοδοχεῖον. Ὁπόσον καθαρὸν ἦτο τὸ ξενοδοχεῖον τοῦτο, καὶ πῶς καὶ ἐν τίνι ἀνέσει διῆλθον τὰς ἐλαχίστας μέχρι πρωΐας ὑπολειπομένας ὥρας ἐκείνας, ἄς μοι ἐπιτρέψῃ ὁ ἀναγνώστης νὰ μὴ ἀναφέρω. Ἄλλως τε οὐχὶ ἁπλῶς ἐν Παλά-

τζῳ Ἀδριάνῳ, ἀλλ' ἐν πάσαις ταῖς ἰταλικαῖς μικροπόλεσι ὁμοία εἶνε ἡ κατάστασις τῶν ξενοδοχείων. Τὸ μόνον ἐν Παλάτζῳ Ἀδριάνῳ ξενοδοχεῖον ἦτο οὐχὶ ἑλληνικόν, ἤτοι ἀλβανικόν, ὑπὸ ὀρθοδόξου ἀλβανοέλληνος διευθυνόμενον, ἀλλὰ λατινικόν, διευθυνόμενον ὑπὸ Λατίνου, ἤτοι Ἰταλοῦ ἢ Ἀλβανοῦ μὴ ὀρθοδόξου. Διότι ἐν Παλάτζῳ Ἀδριάνῳ πλέον ἢ ἄλλοθί που τῆς ἑλληναλβανικῆς Σικελίας ἢ Ἰταλίας ἡ ἀντίθεσις ἡ μεταξὺ τῶν ὀρθοδόξων Ἑλληναλβανῶν καὶ τῶν Ἰταλῶν Λατίνων (Λατῖνοι Ἀλβανοὶ μὴ ὀρθόδοξοι δὲ ὑπάρχουσιν ἐν Παλάτζῳ Ἀδριάνῳ οἱ δὲ λεγόμενοι ἐνταῦθα Λατῖνοι κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς Ἕλληνας (Greci) ἤτοι Ἑλληναλβανούς, εἰσὶν ἰταλικῆς καταγωγῆς) εἶνε μεγάλη καὶ ὀξεῖα, ὡς θέλομεν εἰπῇ περαιτέρω. Τοῦτο ἐνόησα ἀμυδρῶς ἐκ τῶν προτέρων, ὅτε τὴν πρωΐαν τὴν ἐπαύριον, πρὶν ἢ ἐξέλθω ἐκ τοῦ ξενοδοχείου, ἐρωτηθεῖσα ὑπ' ἐμοῦ ἡ τοῦ ξενοδόχου γυνὴ ἂν ἦτο Ἑλληνὶς (ὀρθόδοξος δηλονότι Ἀλβανοελληνὶς) μοὶ ἀπήντησε λίαν ἐμφαντικῶς ὅτι ἦτο Λατῖνα.

Εὐτυχῶς τὴν ἀθλιότητα τοῦ ξενοδοχείου ἀντικατέστησε τὴν ἐπομένην ἡ ἀγαστὴ φιλοξενία τοῦ πρωθιερέως Ἰωάννου Ἀλέσση.

Τὴν πρωΐαν ἤδη τῆς ἡμέρας ταύτης ὡδηγήθην ἀπὸ τοῦ ξενοδοχείου εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ εἰρημένου πρωθιερέως, διερχόμενος διὰ τῶν ἑλληνικῶν συνοικιῶν τῆς πολίχνης, αἵτινες ἔχουσαι περίπου τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν ὁδῶν, ὃν αἱ τῆς Κοντέσσης καὶ τῆς Πιάνης, ἐνθυμίζουσιν εὐθὺς τὸν Ἕλληνα περιηγητήν, ὅτι εὑρίσκεται ἐν πολίχνῃ οὐχὶ ἰταλικῇ, ἀλλ' ἑλληνικῇ ἀνατολικῇ, διακρινομένῃ διὰ τῶν στενῶν μὲν καὶ ἀνηφορικῶν, ἀλλὰ καθαρίων λιθοστρώτων (κατὰ τὸ παλαιὸν σύστημα τῶν καλδιριμίων) ὁδῶν καὶ οἰκιῶν μετ' ἀνατολικῆς ἁπλότητος, εὐμαρείας καὶ καθαριότητος ἐκτισμένων. Μία τῶν τοιούτων οἰκιῶν εἶνε καὶ ἡ τοῦ πρωθιερέως Παπαγιάννη. Εἰσερχόμενοι εἰς τὴν οἰκίαν ἐνομίζομεν πράγματι, ὅτι εὑρισκώμεθα ἐν οἰκίᾳ ἑλληνικῇ ἀνατολικῇ. Ἀφοῦ διὰ τοῦ ἐπισκεπτηρίου ἡμῶν εἰδοποιήσαμεν τὸν σεβάσμιον κληρικὸν περὶ τῆς παρουσίας ἡμῶν ἐδεξιώθημεν ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ μετὰ λιτῆς φιλοκαλίας διακεκοσμημένου γραφείου αὐτοῦ. Εἰκόνες τοῦ ἥρωος Κωνσταντίνου Κανάρη, πυρπολοῦντος ἐν Χίῳ τὴν τουρκικὴν ναυαρχίδα, τοῦ ναυάρχου Μιαούλη, καταναυμαχοῦντος τὸν τουρκικὸν στόλον καὶ τοῦ Μάρκου Βότσαρη, πίπτοντος ἡρωϊκῶς ἐν τῷ κατὰ τῶν Τούρκων ἀγῶνι καὶ ἄλλη εἰκών, παριστῶσα τὸν ἥρωα Σκενδέρμπεην, ἀναρτώμεναι ἀφελῶς ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ δωματίου ὑπεμίμνησκον ἡμᾶς μετ' εὐφροσύνου ἐκπλήξεως, ὅτι εὑρισκόμεθα ἐν τῷ γραφείῳ ἀνδρὸς φιλοπάτριδος ἑλληναλβανοῦ, καὶ ἀληθῶς ἱστάμεθα ἐνώπιον ἀνδρός, οὗ ἡ ὅλη μορφὴ καὶ τὸ παράστημα, τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου, τὸ μετὰ σεμνότητος γλυκὺ καὶ ἱλαρὸν τοῦ ἤθους, τὸ ἐκφραζόμενον ἐν τῇ μορφῇ, ἡ σεμνὴ ἑλληνανατολικὴ περιβολή, ἀπαραλλάκτως σχεδὸν ὁμοία πρὸς τὴν τῶν ἡμετέρων κληρικῶν, παρίστων ἡμῖν ἱερέα Ἕλληνα σεμνότατον ἐξωτερικῶς, σεβαστὸν δὲ καὶ ἀξιάγαστον ἐσωτερικῶς. Καὶ ἡ ὅλη δὲ μετὰ τοῦ ἀν-

δρὸς συνέντευξις μοὶ παρέστησε τὸν ἄνδρα πρότυπον ἀγαθοῦ, χριστιανικοῦ ἱερέως. Οἱ πρῶτοι λόγοι, οὓς μοὶ ἀπηύθυνε μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς πρὸς αὐτὸν συστατικῆς ἐπιστολῆς, μὲ ἀνέμνησαν τὰ λεχθέντα ἐν Κοντέσσῃ ὑπὸ τοῦ σεβαστοῦ πρωθιερέως Παπᾶ Ἰωσήφ, ὅτι δηλαδὴ καὶ μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἀφικνούμενοι ἐν Παλάτζῳ Ἀδριάνῳ ἔδει νὰ μεταβῶ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Παπαγιάννη, διότι εἶνε τόσον καλὸς (οὕτω μοὶ ἔλεγεν ὁ Παπαϊωσὴφ) ὥστε μᾶλλον εὐχαρίστησιν θὰ ἐμποιήσῃ αὐτῷ ἡ ἐν τοιαύτῃ ὥρᾳ ἐπίσκεψις ἢ ἐνόχλησις. Πράγματι ἡ πρώτη ἐρώτησις τοῦ Παπαγιάννη, ἀφοῦ ἔμαθε τὰ κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀφίξεώς μου ἦτο, διὰ τί μετέβην εἰς τὸ ξενοδοχεῖον καὶ οὐχὶ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, ἔνθα θερμῆς καὶ ἐγκαρδίου ἔμελλον νὰ τύχω ὑποδοχῆς. Ὁ Πατὴρ Ἰωσὴφ εἶνε, ὡς εἶπον, τύπος καὶ ὑπογραμμὸς ἀγαθοῦ καὶ πράου, ἅμα δὲ καὶ πεπαιδευμένου χριστιανοῦ ἱερέως καὶ εὐαγγελικοῦ ἀνδρός. Δὲν εἶνε ἔγγαμος, διότι διατηρεῖ συγγενεῖς, οἵτινες οἰκοῦσιν ἐν ἄλλῃ οἰκίᾳ, μετ' αὐτοῦ οἰκούσης μιᾶς καλοκἀγάθου ἀδελφῆς.

Μετὰ μεγίστης ἀγαθότητος ἠρώτα ὁ Παπαγιάννης τὰ κατ' ἐμὲ καὶ τὴν περιοδείαν μου καὶ ἐπεθύμει μετὰ προθυμίας νὰ μοὶ φανῇ χρήσιμος εἰς ὅ τι ἠδύνατο, δίδων ἐν τῷ μεταξὺ παραγγελίαν τῇ ἀδελφῇ, ἵνα μοὶ παρασκευάσῃ τὸ πρόγευμα. Ἀληθῶς δὲ ἐν τῇ μακρᾷ διαλέξει, τῇ γενομένῃ μεταξὺ ἡμῶν πολλὰς μοὶ παρέσχε πολυτίμους πληροφορίας, ἀναφερομένας πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς μου. Ὅτε δὲ ἡ ἀγαθὴ ἀδελφὴ αὐτοῦ ἤγγειλεν, ὅτι τὸ πρόγευμα ἦτο ἕτοιμον μὲ ὡδήγησεν εἰς τὸ παρακείμενον δωμάτιον, ἔνθα ἦν ἡ τράπεζα τοῦ προγεύματος, καὶ μὲ παρεκάλεσεν οἰκειότατα νὰ καθίσω εἰς τὴν τράπεζαν, τὴν παρασκευασθεῖσαν ἐν τῷ παραπλεύρῳ δωματίῳ. Τὸ μετὰ λιτότητος καὶ φιλοκαλίας παρασκευασθὲν πρόγευμα ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ τε εἴδους τῶν ἐδεσμάτων καὶ τῆς ἀρτύσεως καὶ τῆς γεύσεως αὐτῶν ἦτο ἑλληνικόν, ὅπως καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ σεβαστοῦ πρωθιερέως τῆς Κοντέσσης πατρὸς Ἰωσήφ. Ὁ Παπαγιάννης παρεκάθισεν ἁπλῶς εἰς τὴν τράπεζαν, ἵνα μοὶ συντροφεύσῃ, διότι, ὡς μοὶ ἔλεγε, πρόγευμα συνήθως δὲν λαμβάνει, καὶ μετὰ τὸ ἄριστον τῆς πρωΐας ἅπαξ μόνον τῆς ἡμέρας περὶ τὴν δείλην γευματίζει ὁ σεβάσμιος ἀνήρ.

Μετὰ τὸ πρόγευμα μετέβημεν μετὰ τοῦ πρωθιερέως εἰς ἐπίσκεψιν τῶν ἱερῶν ναῶν καὶ τῶν δημοσίων καταστημάτων καὶ ὑπὸ ἄλλων ἐγκρίτων ἀνδρῶν συνοδευόμενοι τῆς ἑλληναλβανικῆς ἀποικίας. Ὁ κεντρικὸς ναὸς τῆς ἀποικίας εἶνε ὁ τῆς «Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου». Ἐνταῦθα δὲ εἶνε ἡ πολύτιμος εἰκὼν τῆς Παναγίας τῆς Ὁδηγητρίας, τὸ παλλάδιον τῆς ἀποικίας, ἔργον καθαρᾶς βυζαντινῆς τέχνης, κομισθὲν ἐπὶ τῶν ἑλληναλβανικῶν χωρῶν ὑπὸ τῶν πρώτων Ἑλληναλβανῶν ἀποίκων, τῶν ἱδρυσάντων τὴν ἀποικίαν Παλάτζο Ἀδριάνο. Πλὴν τῆς εἰκόνος ταύτης, ἧς μοὶ ἐδόθη φιλοφρόνως ἀντίγραφον ἐπὶ χάρτου, πολλαὶ ἄλλαι ὑπῆρχον ἐν τῷ ναῷ ἱεραὶ εἰκόνες βυζαντινῆς τέχνης τῆς τε Θεοτόκου καὶ ἄλλων ἁγίων· ἀλλ' ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι εἰκόνες βυζαντινῆς τέχνης ἐπὶ τὸ φραγκικώτερον μετερρυθμισμέναι, ὀλίγαι δὲ καθαρῶς φραγκικῆς τέχνης. Μία δὲ τῶν καθαρῶς βυζαντινῆς τέχνης εἰκόνων τῆς Θεοτόκου ἀνηρτη-

μένη ἐπὶ τοῦ τοίχου κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ ναοῦ ἦτο ἐφθαρμένη τοὺς ὀφθαλμούς. Ἡ φθορὰ αὕτη προῆλθεν ἀπὸ βανδαλισμοῦ φανατικῶν Λατίνων, προβάντων κρυφίως εἰς τὴν ἀσεβῆ ταύτην πρᾶξιν ἀπὸ σφοδροῦ θρησκευτικοῦ μίσους κατὰ τῶν ὀρθοδόξων, διότι, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, ἐν Παλάτζῳ Ἀδριάνῳ πλέον ἢ ἄλλοθι τῆς ἑλληναλβανικῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας εἶνε σφοδρότατον τὸ μεταξὺ καθολικῶν καὶ ὀρθοδόξων μῖσος, ἀποτέλεσμα τοῦ σφοδροῦ μεταξὺ τῶν δύο κοινοτήτων ἀνταγωνισμοῦ, τοῦ ἀρξαμένου ἰδίως ἀπὸ τοῦ 1830, ὅτε ὁ ἐπίσκοπος Κρίσπης, θεῖος τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ τῆς Ἰταλίας Φραγκίσκου Κρίσπη, ἐξέδωκε διατριβὴν μακράν, δι' ἧς ὑπερήσπιζε τὰ δικαιώματα τῆς ὀρθοδόξου κοινότητος ἐναντίον τῆς λατινικῆς. Ἔκτοτε πολλαὶ ἑκατέρωθεν ἐξεδόθησαν διατριβαὶ ἡ δὲ τελευταία ἐκ μέρους τῶν Λατίνων εἶχεν ἐκδοθῇ μικρὸν πρὸ τῆς ἡμετέρας ἐπιδημίας. Διὰ τῆς διατριβῆς ταύτης ὁ Λατῖνος συντάκτης ἐζήτει νὰ ἀποδείξῃ, ὅτι λατινικὴ κοινότης συμπαγὴς ὑπῆρχεν ἐν Παλάτζῳ Ἀδριάνῳ πρὸ τῆς κατὰ τὸν 15ον αἰῶνα ἀρξαμένης αὐτόθι ἀποικήσεως τῶν Ἑλληναλβανῶν, ἐφ' οἱ ὀρθόδοξοι θεωροῦσι τοὺς Λατίνους ὡς ἐπήλυδας, κατὰ μικρὸν καὶ λεληθότως παρεισφθαρέντας εἰς τὴν πολίχνην.

Τὸ ζήτημα δὲν εἶνε εὔκολον νὰ διευκρινηθῇ, διότι τὰ περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ Παλάτζου Ἀδριάνου πρὸ τῆς αὐτόσε ἀποικήσεως τῶν Ἑλληναλβανῶν εἰσὶ σκοτεινά. Τὸ ἀληθὲς εἶνε, ὅτι ἐν τοῖς λατινικοῖς ναοῖς τῆς πολίχνης οὐδὲν σώζεται ἀρχεῖον τῶν παρελθόντων αἰώνων, ἐνῷ τὰ τῶν ἑλληνικῶν ναῶν ἀνέρχονται μέχρι τοῦ 16 αἰῶνος. Ἐξ ἄλλου εἶνε γνωστόν, ὅτι κατὰ τὸν 17 αἰῶνα ναός τις τῶν Ὀρθοδόξων περιῆλθεν εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Λατίνων, διότι ἦτο ἰδιοκτησία ἐπισήμου ἑλληνικῆς οἰκογενείας (οἰκογενείας Σγουρῶν ἢ Σκιρῶν;) ἐξ ἧς γυνή τις, οὖσα τὸ τελευταῖον μέλος τῆς οἰκογενείας καὶ ἔχουσα κληρονομικὰ δικαιώματα τὴν ἰδιοκτησίαν τοῦ ναοῦ, ἐλθοῦσα εἰς γάμου κοινωνίαν πρὸς Λατῖνόν τινα καὶ αὐτὴ μεταστᾶσα εἰς τὴν λατινικὴν ἐκκλησίαν μετεβίβασε τὸν ναὸν εἰς τοὺς Λατίνους. Πλὴν τῶν εἰρημένων εἰκόνων τῆς Θεοτόκου, ἔτι δὲ καὶ τοῦ Χριστοῦ, φερουσῶν πασῶν ἐπιγραφὰς ἑλληνικάς, ὑπάρχουσι καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἁγίων εἰκόνες, καὶ δὴ πατέρων ὁσίων (Ἀντωνίου κτλ.) τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἱστορημέναι ἐν τέχνῃ ἀκριβῶς βυζαντινῇ, καὶ φέρουσαι, πλὴν τῶν ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν, τῶν ὀνομάτων καὶ τὰς ἑλληνιστὶ γεγραμμένας περὶ τοῦ ἀσκητικοῦ ἰδίως βίου ῥήσεις περὶ τῶν Ὁσίων τούτων Πατέρων, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἐν ταῖς Μοναῖς τοῦ Ἁγίου Ὄρους εἰκονιζομένων Ὁσίων Πατέρων. Μεταξὺ δὲ τῶν βυζαντινῆς τέχνης εἰκόνων ἔξοχον θέσιν κατέχει ἰδίως ἡ τοῦ προστάτου τοῦ ναοῦ Ἁγίου Νικολάου τοῦ ἐν Βάρει (Οὕτω καλεῖται καὶ ἐνταῦθα ὁ Ἅγιος Νικόλαος, ἕνεκα τοῦ κατὰ παράδοσιν ἐν Βάρει δεικνυμένου τάφου αὐτοῦ).

Ἐκ τοῦ ναοῦ ἐξελθόντες μετὰ τοῦ σεβαστοῦ πρωθιερέως Παπαγιάννη διηυθύνθημεν εἰς τὸ κατάστημα τῆς ἑλληναλβανικῆς Λέσχης, «Σκενδέρμπεη», ἔνθα ἦσαν συνηγμένοι πολλοὶ πρόκριτοι τῆς ὀρθοδόξου Κοινότητος, πρεσβύτεροι καὶ νέοι, μεθ'

ὧν ἱκανῶς διελέχθημεν, ἐν πνεύματι μετριοπαθείας καὶ εὐθύτητος, περὶ τῆς οὐσίας τοῦ νῦν ἀλβανικοῦ ζητήματος. Ὁμολογῶ δέ, ὅτι εὐτυχῶς ἐν Παλάτζῳ Ἀδριάνῳ δὲν ὑπάρχει ὁ κατὰ τῶν Ἑλλήνων πολιτικὸς φανατισμὸς ὁ ὑπάρχων ἐν Πιάνῃ. Ὁ φανατισμὸς ἐνταῦθα ὁρμᾶται μᾶλλον ἀπὸ πνεύματος ἑλληνικῆς ἁγίας Ὀρθοδοξίας ἐναντίου τοῦ Λατινισμοῦ, ὡς εἴρηται ἐν τοῖς ἔμπροσθεν. Εἶνε δὲ ἄξιον σημειώσεως, ὅτι καὶ ἐν τῷ ὀρθοδόξῳ ἑλληναλβανικῷ κλήρῳ τοῦ Παλάτζου Ἀδριάνου ὑπάρχει ὁ αὐτὸς διακαὴς πόθος πρὸς ἕνωσιν τῶν ἐκκλησιῶν, ὅστις ὑπάρχει καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ὀρθοδόξοις ἑλληναλβανικαῖς κοινότησιν. Διότι ἐν τῇ ἑνώσει ταύτῃ οἱ ὀρθόδοξοι οὗτοι Οὐνῖται νομίζουσιν, ὅτι μέλλει νὰ ἐνισχυθῇ ἐν τῇ Δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ ἡ θέσις αὐτῶν ἀπέναντι τῶν Λατίνων διὰ τῆς ὑποστηρίξεως, ἣν μέλλουσι νὰ εὕρωσι διὰ τῆς ἑνώσεως ἐκ μέρους τῶν ἐν Ἀνατολῇ Ἑλλήνων καὶ ἄλλων ὁμοδόξων λαῶν.

Πλὴν τῆς λέσχης καὶ πλατείας «Σκενδέρμπεη» τῆς διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτῆς συνδεούσης τὸ Παλάτζο Ἀδριάνο πρὸς τὴν ἑλληνικὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Ἀλβανίαν ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ἑλληναλβανικῇ συνοικίᾳ καὶ ὁδοὶ Κ ο ρ ώ ν η ς καὶ Σ κ ε π ι τ ά ρ ω ν, ἀναμιμνήσκουσαι τὴν ἑλληνικὴν Ἀνατολήν. Καὶ τὸ μὲν Κορώνη, καθὰ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴρηται, ἀνήκει εἰς παλαιὰς (τοῦ 16 αἰῶνος) ἑλληναλβανικὰς παραδόσεις, ἀλλ' ἡ ὀνομασία «via Skipetarum» εἶνε τῆς νῦν ἐπικρατούσης πολιτικῆς φιλολογίας. Ἐν τῇ ἑλληναλβανικῇ λέσχῃ συνηντήθημεν μετὰ ἀνδρὸς καλοῦ κἀγαθοῦ, τοῦ ἑλληναλβανοῦ ποιητοῦ Φραγκίσκου Κρίσπη. Ὁ ἄριστος οὗτος ἑλληναλβανὸς πολίτης τοῦ Παλάτζου Ἀδριάνου εἶνε ἀνεψιὸς ὁμώνυμος τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ ἀνδρὸς τῆς Ἰταλίας Φραγκίσκου Κρίσπη, οὗ ἐλάβομεν ἀφορμὴν νὰ μνημονεύσωμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν. Ἡ οἰκογένεια Κρίσπη, ὡς εἴπομεν, ἐκπροσωπεῖ ἐν Παλάτζῳ Ἀδριάνῳ τὴν ἀρχηγίαν τῆς κατὰ Λατίνων πολεμούσης ἰσχυρᾶς ὀρθοδόξου ἑλληναλβανικῆς Κοινότητος τῆς πόλεως. Ὡς δὲ εἴπομεν ἀνωτέρω, ὁ Κρίσπης ὁ θεῖος τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ, ἐπίσκοπος (ἐπὶ ψιλῷ ὀνόματι) Λαμψάκου ἐξέδωκε τῷ 1827 πραγματείαν περὶ Παλάτζου Ἀδριάνου ὑποστηρίζουσαν τὴν ἑλληναλβανικὴν ἀρχὴν τῆς πόλεως (Memoria sulla origine et fondarione di Palazzo Adriano Palermo 1827). Ὁ δημόσιος βίος τοῦ ἀνεψιοῦ τοῦ ἐπισκόπου τούτου, τοῦ περιφήμου πολιτικοῦ φίλου καὶ συναγωνιστοῦ τοῦ Γαριβάλδη, τοῦ φιλέλληνος ἐν ἀρχῇ, τοῦ κηρύξαντος ἑαυτὸν τῷ 1866 Ἕ λ λ η ν α, μικρὸν δὲ πρὸ τοῦ θανάτου Ἀ λ β α ν ό ν, εἶνε ἐν κεφαλαίῳ λίαν γνωστὸς καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας. Ὁ τοῦ Φραγκίσκου τούτου ἀνεψιὸς καὶ κληρονόμος Φραγκῖσκος Κρίσπης δὲν ἠκολούθησε τῷ παραδείγματι τοῦ θείου αὐτοῦ ἐν τῷ βίῳ, δὲν ἐπεδόθη εἰς τὴν πολιτικήν, ἀλλὰ προτιμήσας τὸν ἥσυχον ἰδιωτικὸν βίον ἀνδρὸς λογίου καὶ ποιητοῦ ἐξελέξατο ὡς διαρκῆ κατοικίαν αὐτὴν τὴν γενέτειραν πολίχνην, τὸ Παλάτζο Ἀδριάνο. Ἐνταῦθα δὲ οἱ ποιηταὶ ἰδίως καλλιεργοῦσιν ἐνθουσιωδῶς τὴν Ἀ λ β α ν ι κ ὴ ν ἰ δ έ α ν, ὑπὸ τὴν νέαν αὐτῆς πολιτικὴν φάσιν, ἀλλ' οὐχὶ ὑπὸ πνεῦμα ἀνθελληνικόν. Ὁ ἀνὴρ ἠκολούθησεν ἡμῖν ἀπὸ τῆς Λέσχης εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ σεβαστοῦ Παπᾶ Ἰωάννου καὶ ἐκεῖ ἐνθουσιωδῶς ἐλάλησε

περὶ τῆς ἀλβανικῆς πατρίδος ἐν πνεύματι μᾶλλον ἑλληνικῷ. Ὁ Ρήγας Φεραῖος εἶνε ὁ τιμώμενος σφόδρα ὑπ' αὐτοῦ ποιητὴς ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Μεγάλης Ἰδέας πάντων τῶν Ὀρθοδόξων λαῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς. Τὸ «δεῦτε παῖδες τῶν Ἑλλήνων» εἶνε τὸ ἀγαπητότατον αὐτοῦ ᾆσμα. Σημειωτέον δὲ ὅτι τὸ «δεῦτε παῖδες τῶν Ἑλλήνων» εἶνε ἀγαπητότατον ᾆσμα καθ' ὅλην τὴν ἑλληναλβανικὴν Σικελίαν, ἀπὸ τῶν χρόνων ἤδη τοῦ Ρήγα διαδοθέν. Ψάλλεται δὲ καὶ ὡς ᾆσμα ἐθνικὸν καὶ ἐν τῷ ἑλληνικῷ φροντιστηρίῳ τοῦ Πανόρμου, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ οἴκῳ τῶν μνημονευθέντων λογίων ἀδελφῶν Σκιρῶν (ἐν Πιάνᾳ). Ὁ Φραγκῖσκος Κρίσπης εἶνε ποιητὴς πολλῶν ποιημάτων ἐκδεδομένων τε καὶ ἀνεκδότων. Τὰ κυριώτατα τούτων εἰσί :

1. «Beite ret arbrescha tè Frenkisch Crispit (Ἀλβανιστί), ἤτοι ποιήματα Ἀλβανικὰ ὑπὸ Φρ. Κρίσπη (τὸ πόνημα εἶνε ἀφιερωμένον εἰς τὸν θεῖον τοῦ ποιητοῦ Φραγκῖσκον Κρίσπην).
2. «Ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Βαβυλῶνος ἐκαθίσαμεν καὶ ἐκλαύσαμεν (Super Flamina sedimus)». Μέγας θρῆνος εἰς τὴν πατρίδα Ἀλβανίαν, πρὸς ἣν ἐκ Σικελίας ὡς ἐκ Βαβυλωνικῆς αἰχμαλωσίας ἀποτείνει ὁ ποιητὴς τὸν λόγον.

3) Ἐλεγεῖον «Bi Malia Triantafill». (Ἐπὶ τῶν ὀρέων τῶν ῥόδων). Καὶ τοῦτο ἔχει ὑπόθεσιν τὴν Ἀλβανίαν.

4) Ὕμνος εἰς τὸν ἥρωα Κωνσταντῖνον Κανάρην (Ἀλβανιστί).

5) Ὕμνος εἰς τὸν ἥρωα Μ. Μπότσαρην.

6) Ἐλεγεῖον εἰς τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπιγραφόμενον «Τὸ σάββατον τῆς Πεντηκοστῆς» κατὰ περίεργόν τινα παράδοσιν τῶν ἐν Σικελίᾳ Ἑλληναλβανῶν, ὅτι ἡ Κωνσταντινούπολις ἐκυριεύθη τῷ 1453 ἡμέραν Σάββατον (τὴν παραμονὴν τῆς Πεντηκοστῆς). Αὐτὸς δὲ ὁ κ. Φρ. Κρίσπης ἔδωκεν ἡμῖν ἀντίγραφον, ἰδίᾳ χειρὶ γραφέν, τῆς μικρᾶς αὐτοῦ ἀνεκδότου ᾠδῆς πρὸς τὰς χελιδόνας, ἧς παρεθέσαμεν ἐν τοῖς προηγουμένοις μετάφρασιν, καὶ ἐν ᾗ ἐκδηλοῦται ἡ ἰσχυρά, ὑπὸ ἰσχυρᾶς νοσταλγίας πρὸς τὴν ἀλβανικὴν πατρίδα πάσχουσα πατριωτικὴ στοργὴ αὐτοῦ.

Π. Καρολίδης

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΛΛ. ΑΓΩΝΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΚΗΡΥΞΕΩΣ ΤΟΥ ΕΛΛ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
ΕΚ ΤΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ ΤΟΥ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ
ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ

(*Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους*).

Νέαι συνδιασκέψεις καὶ νέον πρωτόκολλον περὶ Ἑλλάδος.—Αἱ ὑποψηφιότητες διὰ τὸν ἑλληνικὸν θρόνον.—Ὁ πρίγκηψ Λεοπόλδος. —Τὸ ζήτημα τῆς προσαρτήσεως τῆς Κρήτης.—Ἡ ἐπίμονος ἄρνησις τῆς Ἀγγλίας.

Τὸ πρωτόκολλον τῆς συνδιασκέψεως τοῦ Λονδίνου, συντεταγμένον ὑπὸ τὸ πνεῦμα τοῦτο, ὑπεγράφη ἐν ὀνόματι τῆς Ρωσσίας ὑπὸ τοῦ πρίγκηπος Λίβεν καὶ τοῦ κόμητος Ματουτσέβικ sub sperati. (Ἔθεσις τοῦ πρίγκηπος Λίβεν καὶ τοῦ κόμητος Ματούτζεβικ ὑπὸ ἡμ. 13)25 Ὀκτωβρίου 1829). Ὁ κόμης Νέσσελρωδ ἔσπευε νὰ εἰδοποιήσῃ αὐτούς, ὅτι ἡ Α. Μ. ὁ Αὐτοκράτωρ ἐπεδοκίμαζε καθ' ὁλοκληρίαν τὸν νέον τοῦτον συνδυασμὸν καὶ τὸ πρωτόκολλον τοῦ Ὀκτωβρίου τῆς συνδιασκέψεως τοῦ Λονδίνου. (Διακοίνωσις τοῦ κόμητος Νέσσελροδ, τῆς 30 Ὀκτωβρίου (11 Νοεμβρίου) 1829).

Ἐξ ἄλλου ἡ αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις ἔκρινεν ἀδύνατον νὰ παρέλθῃ ἐν σιγῇ τὴν κατὰ τῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως ἔκτροπον διαμαρτυρίαν τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως. Ὅτε ὁ λόρδος Χάϋτεσμπουρρυ, τῇ διαταγῇ τοῦ ἀνακτοβουλίου του, ἐπέδωκε τῷ ὑποκαγκελαρίῳ διακοίνωσιν, ἥτις καθήπτετο διὰ δριμείας φράσεως πάντων τῶν ἄρθρων τῆς συνθήκης, ὁ κόμης Νέσσελρωδ ἀπήντησεν ἀμέσως, ὅτι αἱ κατηγορίαι αὗται θὰ προὐκάλουν ἀφεύκτως τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Αὐτοκράτορος διὰ τὸ ἄδικον καὶ ἀπρεπὲς αὐτῶν. Καί τοι ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας ἔσπευσε νὰ προσθέσῃ, ὅτι τὸ ἀγγλικὸν ἀνακτοβούλιον ὑποβάλλον τὰς παρατηρήσεις ταύτας, οὐδὲν ἄλλο ἔπραττεν ἢ «τὸ κοινοβουλευτικόν του χρέος» ὁ ὑποκαγκελάριος τῆς αὐτοκρατορίας ἔκρινεν ἐν τούτοις ἀναγκαῖον ν' ἀπευθύνῃ τῷ ἀνακτοβουλίῳ τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου λεπτομερῆ καὶ ἐντονωτάτην ἀνασκευήν. Ἐὰν τὸ ἀγγλικὸν ανα-

κτοβούλιον ἐπίστευεν, ὅτι διὰ τῆς εἰς τὴν Ρωσσίαν προσαρτήσεως τουρκικῶν τινων πόλεων ἐν Ἀσίᾳ μετὰ γειτονευόντος ταύταις ἐδάφους, ἡ αὐτοκρατορία ἐτάραττε τὴν εὐρωπαϊκὴν ἰσορροπίαν, μὴ καὶ ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις δὲν προσέβαλλε καὶ αὐτὴ συστηματικῶς τὴν ἰσορροπίαν ταύτην ἀπὸ τοῦ 1814 διὰ τῶν ἐν Ἰνδίαις κατακτήσεών της; Ἐὰν ἡ Ἀγγλία ἠγανάκτει διὰ τὰς ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων διατάξεις τῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως, τοῦτο προήρχετο διότι ἐλησμόνει καθ' ὁλοκληρίαν, ὅτι ἡ αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις τῆς Ρωσσίας δὲν ἔπαυσε καθ' ὅλον τὸ διάστημα τοῦ πολέμου ἐπιμένουσα ἐπὶ τῆς ὀργανικῆς συναφείας τῆς ρήξεως ταύτης μετὰ τῆς ἑλληνικῆς ὑποθέσεως.

Ἐν τούτοις ἡ αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις, ἀνασκευάζουσα ἐντόνως πάσας ταύτας τὰς ἐπιτιμήσεις, διαβεβαίου ταὐτοχρόνως τὴν εἰλικρινῆ αὐτῆς ἐπιθυμίαν νὰ διατηρήσῃ «ἀρίστας σχέσεις» μετὰ τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως. Ἐξεδήλου ταὐτοχρόνως τὸν πόθον, ἵνα αἱ ὑποθέσεις τῆς Ἑλλάδος τύχωσι τέλος πάντων λύσεώς τινος, διότι ἀνέστελλον τὰς ἐπὶ ἄλλων ζητημάτων διαπραγματεύσεις τῆς Ρωσσίας μετὰ τῆς Πύλης. (Διακοίνωσις τοῦ ὑποκαγκελαρίου ὑπὸ ἡμερομ. 23 Ἰανουαρίου (4 Φεβρουαρίου) 1830).

Ἀρχομένου τοῦ ἔτους 1830, ἡ νόμιμος αὕτη εὐχὴ τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου τοῦ Α' ἐφαίνετο προσεγγίζουσα εἰς πραγματοποίησιν. Ἡ συνδιάσκεψίς τοῦ Λονδίνου ἐπανέλαβε τὰς συνεδρίας της καὶ κατέληξεν εἰς θετικὸν ἀποτέλεσμα περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Φεβρουαρίου. Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 3 Φεβρουαρίου, (ν. ε.) οἱ ἀντιπρόσωποι Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ἀπηυθύνθησαν πρὸς τὸν πρίγκηπα Λίβεν μετὰ τῆς ἐρωτήσεως κατὰ ποῖον τρόπον ὤφειλον νὰ ἑρμηνεύσωσι τὸ 10ον ἄρθρον τῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως; Ὁ Ρῶσσος πρεσβευτὴς ἀπήντησεν, ὅτι τὸ εἰρημένον ἄρθρον «δὲν ἀναιρεῖ τὰ δίκαια τῶν συμμάχων τοῦ αὐτοκράτορος, οὔτε παρακωλύει τὰ διαβούλια τῶν ἐν συνδιασκέψει συνηγμένων ἐν Λονδίνῳ ὑπουργῶν». Ἡ δήλωσις αὕτη ἐσημειώθη ἐν τῷ πρακτικῷ. Ἡ συνδιάσκεψις ἐνδιέτριψεν εἶτα περὶ τὸ ζήτημα τοῦ νὰ προταθῇ τῇ Τουρκίᾳ καὶ τῇ Ἑλλάδι ν' ἀναστείλωσιν ἀμέσως τὰς ἐχθροπραξίας καὶ συνομολογήσωσιν ἐκεχειρίαν. Ἡ συνδιάσκεψις ἠσχολήθη πρὸς τούτοις καὶ περὶ τὴν σύνταξιν σχετικῶν ὁδηγιῶν τόσον πρὸς τοὺς διοικητὰς τῶν ἐν τῇ Μεσογείῳ συμμάχων στόλων, ὅσον καὶ πρὸς τοὺς παρὰ τῇ Πύλῃ πρεσβευτὰς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν ὁριστικὸν διοργανισμὸν τῆς Ἑλλάδος, ἡ συνδιάσκεψις διεχάραξεν αὐτὸν ἐπὶ τῶν ἑξῆς βάσεων·

1.) Ἡ Ἑλλὰς θ' ἀποτελέσῃ Κράτος ἀνεξάρτητον καὶ θ' ἀπολαύσῃ πάντων τῶν πολιτικῶν, διοικητικῶν καὶ ἐμπορικῶν δικαίων, τῶν ἀπορρεόντων ἐκ τῆς πλήρους αὐτοῦ ἀνεξαρτησίας.

2.) Λαμβανομένων ὑπ' ὄψει τῶν εἰς τὸ νέον Κράτος παραχωρουμένων δικαίων τούτων καὶ ἐκ σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς Πύλης, τὰ σύνορα τῆς Ἑλλά-

δος, τὰ ὑπὸ τοῦ πρωτοκόλλου τοῦ Μαρτίου διαχαραχθέντα, θὰ τροποποιηθῶσιν. Ἡ νέα ὁροθετικὴ γραμμή, ἡ ὑπὸ τῆς συνδιασκέψεως διαχαραχθησομένη θὰ ἐπιβάλῃ ἐλαφρόν τινα περιορισμὸν τοῦ ἐδάφους τῆς Ἑλλάδος.

3.) Ἡ Κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος ἔσται μοναρχικὴ καὶ κληρονομικὴ κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας.

Ἡ ἀνὰ μέσον Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος εἰρήνη δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀποκατασταθεῖσα.

Εἰς τὸ τέλος τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 3ης Φεβρουαρίου τὰ μέλη τῆς συνδιασκέψεως συνέχαιρον ἀλλήλους ἐπὶ τῇ αἰσίᾳ λύσει τοῦ ἀτελευτήτου ἑλληνικοῦ ζητήματος.

Τὰ γεγονότα ὅμως ἀπέδειξαν ἀμέσως, ὅτι ἡ εὐαρέσκεια αὕτη ὑπῆρξε πρόωρος, ἀλλὰ κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1830 ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδος ἐφαίνετο πράγματι κανονισθεῖσα. Εἶχε μάλιστα εὑρεθῇ καὶ ὑποψήφιος διὰ τὸν ἑλληνικὸν θρόνον.

Κατ᾽ ἀρχὰς ὑπῆρχον πολλοὶ τοιοῦτοι, ἑκάστη δὲ τῶν συμμάχων Δυνάμεων εἶχε καὶ ἰδίας βλέψεις ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Ἡ Ἀγγλία εἶχε προτείνῃ τὴν ὑποψηφιότητα τοῦ πρίγκηπος Φιλίππου τῆς Ἔσσης Χομπούργου, ἡ Γαλλία τὴν τοῦ πρίγκηπος Καρόλου τῆς Βαυαρίας. Ἡ Ρωσσία προέτεινε κατὰ πρῶτον τὸν πρίγκηπα Βερνάρδον τῆς Σὰξ Βαϊμάρης καὶ εἶτα τὸν πρίγκηπα Φρειδερῖκον τῶν Κάτω Χωρῶν. Ἐπὶ τέλους ἡ ἐκλογὴ τῶν τριῶν συμμάχων Κυβερνήσεων συνεκεντρώθη ἐπὶ τοῦ πρίγκηπος Λεοπόλδου τοῦ Σὰξ Κοβούργου, γαμβροῦ ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας Γεωργίου τοῦ Δ΄, ὅστις ἐμίσει κατὰ τρόπον τοιοῦτον τὸν πρίγκηπα τοῦτον, ὥστε νὰ προτιμήσῃ νὰ προτείνῃ ἄλλον ἀντ᾽ αὐτοῦ ὑποψήφιον, τὸν δοῦκα τοῦ Μεκλεμβούργου Στρέλιτς. Δὲν ἤθελε νὰ ἴδῃ τὸν πρίγκηπα Λεοπόλδον, ὃν ἀπεκάλει πρίγκηπα Pen-à-pen καὶ ἠπείλει τὸν πρίγκηπα Λίβεν, ὅτι θ᾽ ἀπῄτει τὴν ἀνάκλησίν του παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου, ἂν ὑπεστήριζε τὴν ὑποψηφιότητα ταύτην! (Διακοίνωσις τοῦ πρίγκηπος Λίβεν ὑπὸ ἡμερ. 7)19 Ἰανουαρίου 1830).

Ἐκ τῶν εἰλημμένων ἐκ τῶν ἀρχείων καὶ εἰς τὴν δημοσιότητα παραδεδομένων ἐγγράφων εἶνε ἀδύνατον νὰ διευκρινισθῇ μέχρι τοῦδε, τὸ πῶς ἀνέθορεν ἡ ὑποψηφιότης αὕτη τοῦ πρίγκηπος Λεοπόλδου. Τὸ ὑπὸ τὸν δοῦκα Οὐέλλιγκτων ὑπουργεῖον, δὲν ἐξεδήλου τὴν ἐλαχίστην εὐμενῆ διάθεσιν διὰ τὸν εἰρημένον πρίγκηπα, διὰ τὸν λόγον, ὅτι ὁ πρίγκηψ διετήρει ἐγκαρδίους σχέσεις μετὰ τῶν μᾶλλον ἐξεχόντων μελῶν τῆς ἀντιπολιτεύσεως. Θὰ ἐπίστευέ τις μέχρι βαθμοῦ τινος, ὅτι ὁ ζωηρὸς πόθος τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ δουκὸς Οὐέλλιγκτων, τοῦ ν᾽ ἀπομακρύνωσι τὸν πρίγκηπα Λεοπόλδον ἐξ Ἀγγλίας, συνετέλεσε κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ὑποψηφιότητός του. Φαίνεται ὡσαύτως ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας, ὅτι ἕνεκα τῶν ἐπικρατουσῶν σχέσεων μεταξὺ τοῦ δουκὸς Οὐέλιγκτων καὶ τοῦ Ρώσσου πρίγκηπος Λίβεν, ὁ τελευταῖος οὗτος ἔσπευσε νὰ προστατεύσῃ μετὰ θέρμης τὴν ὑποψηφιότητα ταύτην, ἰδίως ἀφ᾽ ἧς στιγμῆς εἶχε πληροφορηθῇ, ὅτι ἡ ὑποψηφιότης αὕτη ἐνεκρίνετο καὶ ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεώς του.

Ἀφοῦ αἱ τρεῖς σύμμαχοι Δυνάμεις συνεφώνησαν ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς ταύτης, ἡ συνδιάσκεψις ἐπεφόρτισε τὸν πρίγκηπα Λίβεν, ἵνα μεταβῇ παρὰ τῷ πρίγκηπι Λεοπόλδῳ καὶ προτείνῃ αὐτῷ τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος. Ὁ πρίγκηψ Λίβεν ἐξεπλάγη πως ἐπὶ τῇ ἀνατεθείσῃ αὐτῷ ἐντολῇ τοῦ *νὰ πείσῃ* αὐτός, Ρῶσσος πρεσβευτής, Ἄγγλον πρίγκηπα, ὅπως συναινέσῃ νὰ δεχθῇ τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ὅμως ὁ πρίγκηψ Λίβεν ἔσπευσε νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀνατεθεῖσαν αὐτῷ ἐντολήν.

Ὁ πρίγκήψ Λεοπόλδος ἐζήτησε τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον, ὅπως σκεφθῇ, ἀπήντησε δὲ μετα τινας ἡμέρας, ὅτι ἦτο μὲν διατεθειμένος νὰ δεχθῇ τὸ στέμμα τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν, ἵνα αἱ τρεῖς σύμμαχοι Δυνάμεις συγκατανεύσωσι τοὺς ἑξῆς ὅρους· 1ον Νὰ ὑποχρεωθῶσι νὰ ὑπερασπίσωσι τὸ ἀπαραβίαστον τῆς Ἑλλάδος ἐν περιπτώσει οἱασδήποτε ἐπιθέσεως. 2ον Ἡ νῆσος Κρήτη νὰ προσαρτηθῇ τῷ βασιλείῳ. 3ον Τὰ ὅρια τοῦ νέου Κράτους δέον νὰ εὐρυνθῶσι καὶ 4ον Αἱ Δυνάμεις νὰ ὑποσχεθῶσι τῇ Ἑλλάδι ἀρωγὴν εἰς στρατὸν καὶ χρήματα.

Ἔνιοι τῶν ὅρων τούτων παρώργισαν εἰς ἀνώτατον βαθμὸν τὴν ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν, ἥτις καὶ ἐδήλωσε κατηγορηματικῶς, ὅτι δὲν δύναται νὰ δεχθῇ τὴν ἰδέαν τῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα προσαρτήσεως τῆς Κρήτης, οὔτε τὴν διαρρύθμισιν τῶν ὑπὸ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 3ης Φεβρουαρίου διαχαραχθέντων ὁρίων. Ἠρνήθη ὡσαύτως τῷ νέῳ βασιλείῳ τὴν διὰ τοῦ στρατοῦ αὐτῆς αἰτηθεῖσαν ἀρωγήν, ἐπεθύμει δὲ ἵνα ἡ χρηματικὴ ἀρωγὴ περιορισθῇ εἰς τὸ ἐλάχιστον ὅριον.

Διαπραγματεύσεις ἤρξαντο τότε, ὅπως ὁ μὲν πρίγκηψ Λεοπόλδος καταπεισθῇ, ἵνα ποιήσηται ἐκχωρήσεις τινάς, ἡ δὲ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις νὰ δειχθῇ δικαιοτέρα ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος, ἐντελῶς κατεστραμμένης καὶ ἀπεγνωσμένης. Ἅπαν τὸ βάρος τῶν διαπραγματεύσεων τούτων, καθ' ἃς ἕκαστος ὅρος ἔδει νὰ συμφωνηθῇ ἰδιαιτέρως, εἶχε πέσῃ ἐπὶ τοῦ πρίγκηπος Λίβεν, ὅστις, ἐν ἰδιαιτέρᾳ αὐτοῦ ἐπιστολῇ πρὸς τὸν κόμητα Νέσσελρωδ ἀπὸ 14)26 Φεβρουαρίου, ἐξεφράζετο ἐπὶ τῆς καταστάσεως διὰ τῶν ἑξῆς λέξεων: «Ὁποῖον Καθαρτήριον, Θεέ μου, ἐδέησε νὰ παρέλθω, ὅπως φθάσω εἰς τὴν εὐάρεστον λύσιν, ἣν ἀναγγέλλω ὑμῖν σήμερον. Ἐψευδόμην ὅτε ἔλεγον ὑμῖν, ὅτι τὰ πάντα κατεπραΰνθησαν μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῆς βρεττανικῆς Κυβερνήσεως. Ἅπαντα τὰ θέματα τῆς συζητήσεως ἀνεφύησαν καὶ πάλιν, ἑπομένως καὶ ἅπαντα τὰ πάθη ἀφυπνίσθησαν καὶ δὴ μετὰ διπλῆς ὀξύτητος, διπλῆς κακοπιστίας καὶ ἰταμότητος τρόπων, τοῦθ' ὅπερ κατέστησε τῇ ἀληθείᾳ τὸ βραχὺ τοῦτο χρονικὸν διάστημα τοῦ βίου μου τὸ ὀδυνηρότατον καὶ σκληρότητον. Ἐλπίζω, ὅτι δὲν θὰ ἴδω πλέον παρομοίαν περίοδον ἐν τῷ βίῳ μου».

* * *

Ὁ φιλελληνισμὸς τοῦ πρίγκηπος Λεοπόλδου.— Ἡ παραί-

τησίς του ἐκ τοῦ θρόνου τῆς Ἑλλάδος.—Τὸ πρὸς αὐτὸν ὑπόμνημα τοῦ κόμητος Καποδιστρίου καὶ ἡ κατὰ τούτου καταφορὰ τῆς Ἀγγλίας.

Συνδιασκέψεις σενεκροτοῦντο δὶς τῆς ἡμέρας πρὸς μελέτην τῶν ὑπὸ τοῦ πρίγκηπος Λεοπόλδου προταθέντων ὅρων, πολλάκις δ' ἅπαντα τὰ μέλη μετέβαινον ἐν σώματι παρὰ τῷ πρίγκηπι, ὅπως διαπραγματευθῶσι ἀπ' εὐθείας μετ' αὐτοῦ. Ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἦτο ἡ παρεμβάλλουσα τὰς πλείονας δυσκολίας εἰς τὴν λύσιν τῆς ὑποθέσεως ταύτης. Ὁ πρίγκψ Λεοπόλδος ὤφειλε νὰ παραιτηθῇ τῆς νήσου Κρήτης καὶ ν' ἀρκεσθῇ εἰς τὴν δήλωσιν τῆς συνδιασκέψεως, ὅτι αἱ τρεῖς Δυνάμεις ἐπιφορτίζονται νὰ προστατεύσωσιν ἐν δεδομένῃ περιπτώσει παρὰ τῇ Πύλῃ τοὺς κατοίκους τῆς Κρήτης καὶ τῆς Σάμου. Ὤφειλεν ἐν ταὐτῷ ν' ἀποσύρῃ καὶ τὴν περὶ διαρρυθμίσεως τῶν συνόρων αἴτησίν του, καθ' ὅσον ἐπὶ τοῦ ὅρου τούτου ἅπαντα τὰ μέλη τῆς συνδιασκέψεως ἦσαν σύμφωνα.

Ἐξ ἄλλου ἡ συνδιάσκεψις ὑπισχνεῖτο νὰ ἐγγυηθῇ τὸ ἀπαραβίαστον τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους. Ἔμενον εἰσέτι ἐκκρεμῆ δύο ζητήματα· 1ον τὸ τοῦ στρατοῦ καὶ 2ον τὸ τῆς χρηματικῆς βοηθείας. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἡ Ἀγγλία δὲν ἤθελε νὰ διαθέσῃ μέρος τοῦ ἑαυτῆς στρατοῦ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς νέας ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἀλλ' οὐδὲ συγκατετίθετο ν' ἀφήσῃ ἐν Ἑλλάδι τὸ ἐν αὐτῇ εὑρισκόμενον εἰσέτι γαλλικὸν ἀποβατικὸν σῶμα. Ὁ λόρδος Ἀβερδὴν εἶπεν ἀπεριφράστως τῷ πρεσβευτῇ τῆς Γαλλίας κόμητι Λαβάλ, ὅτι ἂν τὰ γαλλικὰ στρατεύματα μὴ ἀνεχώρουν εἰσέτι ἐκ Πελοποννήσου, τὸ γεγονὸς τοῦτο εἰς οὐδὲν ἄλλο ὠφείλετο ἢ εἰς τὴν *«κακοπιστίαν»* τοῦ ἀνακτοβουλίου τοῦ Κεραμεικοῦ. Ἐπὶ τέλους τὸ ἀνακτοβούλιον τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου συγκατένευσε νὰ συγχωρήσῃ τὴν ἐν Ἑλλάδι διατήρησιν τῶν γαλλικῶν στρατευμάτων, ἂν ἡ γαλλικὴ Κυβέρνησις μὴ ἤγειρε παρατήρησίν τινα ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου.

Ἔμενε τὸ ζήτημα τῆς χρηματικῆς ἀρωγῆς. Ὁ πρίγκηψ Λεοπόλδος ἐπέμενεν ἐπὶ τῆς συνομολογήσεως δανείου 90 ἑκατομμυρίων φράγκων ὑπὸ τὴν κοινὴν ἐγγύησιν τῶν τριῶν συμμάχων Δυνάμεων. Ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις διεμαρτύρετο πεισματωδῶς, μὴ συναινοῦσα νὰ ἐγγυηθῇ ἢ δάνειον 40 ἑκατομμυρίων φράγκων. Ἐπὶ τέλους ὅμως, χάρις τῇ ἐντόνῳ ἐνεργείᾳ τῆς αὐτοκρατορικῆς Κυβερνήσεως τῆς Ρωσσίας, κατωρθώθη ν' ἀποσπασθῇ παρὰ τοῦ ἀνακτοβουλίου τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου ἡ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου συναίνεσίς του. Ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος ἐδήλωσεν, ὅτι ἠγγυᾶτο ἐτησίαν καταβολὴν τόκου, ἐκπροσωποῦντος κεφάλαιον ἑνὸς ἑκατομμυρίου φράγκων. Κατὰ τὴν πορείαν τῶν διαπραγματεύσεων τούτων, ὁ πρίγκηψ Λίβεν εὕρισκε τὴν διαγωγὴν τοῦ πρίγκηπος Λεοπόλδου ὑπεράνω παντὸς ἐπαίνου. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ρώσσου πρεσβευτοῦ «ὁ πρίγκηψ Λεοπόλδος εἶχε καταστῇ πολλῷ ἑλληνικώτερος ἢ ὅσον συνέφερεν εἰς τὴν περιωρισμένην πολιτικὴν τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως».

Ὁ πρίγκηψ Λίβεν ἦτο πεπεισμένος, ὅτι «ὑπὸ τοιοῦτον βασιλέα ἐχέφρονα καὶ πεπροικισμένον διὰ πεφωτισμένων πρὸς κυβέρνησιν βλέψεων, ἡ Ἑλλὰς θὰ διεδραμάτιζεν ἐντὸς ὀλίγου σπουδαῖον πρόσωπον ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τῶν Κρατῶν, ὡς νεωτέρα δ' ἀδελφὴ τῆς Ῥωσσίας θὰ ἦτο καθ' ἅπαντας τοὺς χρόνους χρήσιμος καὶ πολύτιμος ἐπίκουρος διὰ τὸ ἡμέτερον Κράτος».

«Τὰ λαμπρὰ πολιτικὰ προσόντα τοῦ πρίγκηπος Λεοπόλδου καὶ τὸ περίβλεπτον αὐτοῦ πνεῦμα ἀνεπτύσσοντο μετὰ τοσούτῳ μείζονος αἴγλης—ἔγραφεν ὁ πρίγκηψ Λίβεν—ὅσῳ ἐπετείνεται ὁσημέραι ἡ κατ' αὐτοῦ *κακὴ θέλησις* τοῦ ἀγγλικοῦ Κοιναβουλίου», ἡ δὲ Ῥωσσία εἶχε λόγους νὰ συγχαίρῃ ἑαυτῇ ἐπὶ τῇ εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος ἀναρρήσει τοῦ πρίγκηπος τούτου. Ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος ὁ Α' συνεμερίζετο καθ' ὁλοκληρίαν τὰ αἰσθήματα ταῦτα τοῦ ἐν Λονδίνῳ ἀντιπροσώπου του ὅσον ἀφορᾷ τὸν προσωπικὸν χαρακτῆρα τοῦ ὑποψηφίου τούτου. Ἐν τῇ ἀπαντήσει αὐτοῦ πρὸς τὸν πρίγκηπα ὑπὸ ἡμερ. 15 Μαρτίου 1830, ὁ αὐτοκράτωρ ἔδιδεν αὐτῷ τὴν διαβεβαίωσιν περὶ τῆς πρὸς τὸν πρίγκηπα εἰλικρινοῦς αὐτοῦ ὑπολήψεως καὶ ὑπισχνεῖτο αὐτῷ τὴν ἐν τῷ μέλλοντι ἀναλλοίωτον προστασίαν του. Ἐξουσιοδότει ταὐτοχρόνως τὸν πρεσβευτὴν νὰ ἐπιληφθῇ διαπραγματεύσεων μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας διὰ τὴν ὑπογραφὴν ὁριστικῆς περὶ Ἑλλάδος συνθήκης. Διὰ διατάγματος ὑπὸ ἡμερ. 21 Μαρτίου, ἡ Α. Μ. ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος ηὐδόκησε νὰ ἐκφράσῃ τῷ πρίγκηπι Λίβεν τὴν ὑψηλὴν Αὐτοῦ εὐαρέσκειαν διὰ τὴν τόσῳ εὐάρεστον λύσιν τοῦ ἐπιμόχθου τούτου ἑλληνικοῦ ζητήματος.

Ἀλλὰ κατὰ τὸν ἑπόμενον Μάϊον, ὁ πρίγκηψ Λεοπόλδος ἀπέρριψε κατηγορηματικῶς τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἀπροσδόκητος αὕτη ἄρνησις ἐβύθισε τὸν πρεσβευτὴν τῆς Ῥωσσίας εἰς ἀπόγνωσιν· ἅπασαι αἱ προσπάθειαι αὐτοῦ πρὸς διακανόνισιν τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος εἶχον ἀποβῇ εἰς μάτην. Ἔδει νὰ ἐξευρεθῇ νέος ὑποψήφιος καὶ ἐπαναληφθῶσιν αἱ ἀτελεύτητοι μετὰ τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως διαπραγματεύσεις.

Πῶς νὰ ἐξηγηθῇ ἡ αἰφνιδία αὕτη ἀπόρριψις τοῦ θρόνου, ὃν ὁ πρίγκηψ Λεοπόλδος εἶχεν ἤδη δεχθῇ; Ὁ πρίγκηψ Λίβεν προσεπάθησε νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα τοῦτο κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον: «Ἡ συγκατάνευσις αὐτοῦ μοὶ ἐφαίνετο, ὅτι ἤρξατο κλονιζομένη ὀλίγῳ μετὰ τὴν παραδοχήν. Τὰ ἥκιστα ἐνθαρρυντικὰ διδόμενα, ἅπερ ἔλαβεν ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος *ἐκ τῶν ἀφηγήσεων Ἄγγλων ὁδοιπόρων, προερχομένων ἐκ τῆς χώρας ἐκείνης*, ἡ ἀξιοθρήνητος εἰκών, ἣν παρίστανον αὐτῷ περὶ τῆς ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ ἐπικρατούσης κοινωνικῆς καταστάσεως, εἶχον ἀρχίσῃ νὰ ἐμπνέωσιν αὐτῷ οὐ μόνον ἀηδίαν, ἀλλὰ καὶ προσωπικοὺς φόβους. Αἱ μετὰ τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως διαφωνίαι του ἐπίκραναν καὶ ἀπεθάρρυναν αὐτόν· ἡ ἀποτυχία τοῦ σχεδίου γάμου αὐτοῦ ἐν Γαλλίᾳ, ἡ θανάσιμος νόσος τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, ἥτις κατὰ τὴν γνώμην μου, ἤνοιγεν αὐτῷ ἀχανὲς στάδιον εἰς τὴν

φιλοδοξίαν του... ἅπασαι αἱ περιπτώσεις αὗται, συλλήβδην λαμβανόμεναι, κατέπεισαν προδήλως αὐτὸν νὰ προσπαθήσῃ ν' ἀπαλλαγῇ τῆς ὑποχρεώσεως, ἣν εἶχεν ἀναλάβῃ».

Εἰς ταῦτα πάντα εἶχε πρὸ μικροῦ προστεθῇ καὶ ἀνακοίνωσις πρὸς τὸν πρίγκηπα Λεοπόλδον τοῦ κόμητος Καποδίστρια, περιγράφοντος διὰ ζοφερωτάτων χρωμάτων τὴν ἀπελπιστικὴν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ πρίγκηψ Λεοπόλδος ἔλαβε τὴν διακοίνωσιν ταύτην ὡς ἐπίκαιρον πρόφασιν, ἵνα παραιτηθῇ ἀμετακλήτως τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου. (Ἐπιστολὴ τοῦ πρίγκηπος Λίβεν πρὸς τὸν κόμητα Νέσσελρωδ τῇ **16)28 Μαΐου 1830·)**

Διὰ τὸν πρίγκηπα Λίβεν ἡ ἀπόφασις αὕτη τοῦ πρίγκηπος Λεοπόλδου οὐδόλως ὑπῆρξεν ἔκπληξις. Ἐγίνωσκεν, ὅτι ὁ πρίγκηψ ἦτο βαθύτατα ἠγανακτημένος διὰ τὰς δυσαρεσκείας, ἃς τὸ ὑπὸ τὸν δοῦκα Οὐέλλιγκτων ὑπουργεῖον δὲν ἔπαυε προξενοῦν αὐτῷ, καθ' ὅσον καὶ πρὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος ἀναβάσεως αὐτοῦ τὸ ὑπουργεῖον εἶχε προετοιμάσῃ κοινοβουλευτικὸν ἔγγραφον, προωρισμένον ν' απογυμνώσῃ αὐτὸν τῆς ἀγγλικῆς του ἰθαγενείας καὶ τῆς ἐκ 50 χιλ. ἀγγλικῶν λιρῶν ἐπιχορηγήσεως, ἣν ἐλάμβανε ὑπὸ τὴν ἰδιότητα συζύγου τῆς ἀποθανούσης πριγκηπίσσης Καρλόττας, θυγατρὸς τοῦ βασιλέως Γεωργίου τοῦ Δ'. Κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του ἐκ Παρισίων, ναυαγήσαντος τοῦ σχεδίου τοῦ γάμου του μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου, δουκὸς τοῦ Ὀρλεάν, ἀντήλλαξε θυελλώδεις ἐξηγήσεις, ἀρχομένου τοῦ Μαΐου, μετὰ τοῦ λόρδου Ἀβερδήν, κατ' ἀκολουθίαν δὲ τῆς συνδιαλέξεως ταύτης ἀνεκοίνωσε τὴν περὶ παραιτήσεως ἐκ τοῦ στέμματος τῆς Ἑλλάδος ἀπόφασίν του.

Ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας κεῖται, ὅτι, καίτοι ἡ ἀνακοίνωσις τοῦ προέδρου τῆς προσωρινῆς Κυβερνήσεως τῆς Ἑλλάδος ἐχρησίμευσεν ὡς πρόφασις μόνον, ἐν τούτοις κατηγορίαι προσήφθησαν πανταχόθεν τῷ κόμητι Καποδίστριᾳ διὰ τὸ διάβημά του, ἐνῷ οὗτος ἐπολιτεύθη ὡς εὐσυνειδητότατος ἀνήρ, διαχαράττων τῷ πρίγκηπι Λεοπόλδῳ τὴν ἀληθῆ κατάστασιν τῶν ἐν Ἑλλάδι πραγμάτων. Εἶνε ἀληθές, ὅτι διὰ τὸν κόμητα Καποδίστριαν ὁ μέλλων μονάρχης τῆς Ἑλλάδος ἦτο πρὸ παντὸς Ἄγγλος πρίγκηψ καὶ ὑποψήφιος, κεκηρυγμένος ὑπὸ τῆς δημοσίας γνώμης τῆς Ἀγγλίας. «Ἂν ἐνθυμηθῇ τις—ἔγραφεν ὁ κόμης Νέσελρωδ πρὸς τὸν πρίγκηπα Λίβεν κατὰ Μάρτιον τοῦ 1830—τοὺς ἀδίκους καταδιωγμοὺς τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, τὰς ῥαδιουργίας, ἃς ἡ Κυβέρνησις αὕτη δὲν ἔπαυεν ὑποθάλπουσα ἐν Ἑλλάδι.... τὰς συκοφαντίας καὶ τὰ βδελυρὰ μέσα, ἅπερ εἶχε θέσῃ εἰς κίνησιν, ὅπως ἀνατρέψῃ τὴν εὐεργετικὴν ἐξουσίαν τοῦ προέδρου, ἐξ ἑνὸς μὲν θὰ ἐννοήσῃ, ὅτι ἡ ὑποψηφιότης τοῦ πρίγκηπος Λεοπόλδου πολὺ πιθανὸν νὰ ἐφάνη ὕποπτος τῷ κόμητι Καποδίστριᾳ καὶ ἐξ ἄλλου θ' ἀπορρίψῃ ὡς ὀλίγον πιθανὴν τὴν ἰδέαν, ὅτι ὁ κόμης Καποδίστριας ὑπῆρξε κυρίως ἐκεῖνος, ὅστις προέτεινε τῷ πρίγκηπι Λεοπόλδῳ τὸ Στέμμα τῆς Ἑλλάδος.

Ὁπωσδήποτε, ἡ ἄρνησις τοῦ πρίγκηπος Λεοπόλδου τοῦ νὰ δεχθῇ τὸ Στέμμα τῆς Ἑλλάδος ὑπῆρξεν «ἀληθὴς ἀπώλεια» διὰ τὴν Ρωσσίαν, ὡς ἔλεγεν ὁ πρίγκηψ Λίβεν, καὶ παρώργισεν εἰς ὕψιστον βαθμὸν τὸν αὐτοκράτορα Νικόλαον, ὅστις οὐδέποτε συνεχώρησεν αὐτῷ τὴν *«ἔλειψιν ταύτην τοῦ θάρρους»*. Εὐθὺς μετὰ τὸ τετελεσμένον γεγονός, ὁ πρίγκηψ Λίβεν ἐδήλωσε πρὸς τὰ μέλη τῆς συνδιασκέψεως, ἀνωτέρᾳ διαταγῇ, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ θὰ θεωρήσῃ ἐν τῷ μέλλοντι ἑαυτὸν ὑπόχρεων ὑπὸ τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 3 Φεβρουαρίου καὶ ὅτι ἀπόφασιν ἔχει νὰ ὑποστηρίξῃ διὰ πάντων τῶν μέσων τὴν αὐστηρὰν αὐτοῦ ἐφαρμογήν. Ὁ πρεσβευτὴς ὤφειλε ταὐτοχρόνως νὰ προτείνῃ ἅπαξ ἔτι τὴν ὑποψηφιότητα τοῦ πρίγκηπος Φρειδερίκου τῶν Κάτω Χωρῶν διὰ τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος.

* *
*

Ἀναβολὴ τῆς λύσεως τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος.—Ἡ ἐπανάστασις τοῦ Ἰουλίου καὶ ἡ τοῦ Βελγίου.— Ἡ ὑποψηφιότης Βαυαροῦ πρίγκηπος εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος.

Οὕτω τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα ἔμενε καὶ πάλιν ἐκρεμές, ἡ δὲ χαρὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς Κυβερνήσεως τῆς Ρωσσίας, ὅτι ἐπῆλθεν ἐπὶ τέλους εἰς αὐτὸ εὐάρεστος λύσις ὑπῆρξε πρόωρος. Τὸ ζήτημα ἔμεινεν ἐκκρεμὲς μέχρι τοῦ ἔτους 1832, ἕνεκα νέων γεγονότων ὑψίστης σοβαρότητος, ἅτινα ὑπεσκέλισαν αὐτό, ὑποχρεώσαντα τὰς Μεγάλας Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης ν' ἀφιερώσωσι τὰς μερίμνας των εἰς ἕτερα συμφέροντα, μᾶλλον σπουδαῖα. «Τὰ γεγονότα τῆς Γαλλίας—ἔγραφεν ὁ πρίγκηψ Λίβεν πρὸς τὸν ὑφυπουργόν, τῇ 24 Ἰουλίου (5 Αὐγούστου)— ἀνέστειλαν κατ' ἀνάγκην τὰ περὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς Ἑλλάδος διαβούλια ἡμῶν». Ἡ συνδιάσκεψις ἀπεφάσισε νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν Κυβέρνησιν τοῦ κόμητος Καποδιστρίου καὶ συμμορφωθῇ πρὸς τὸ πρωτόκολλον τοῦ Φεβρουαρίου ἐν τῷ ἑλληνικῷ ζητήματι, περὶ οὗ ὁ κόμης Ματούτζεβικ ἔλεγεν· «οὐδ' ἡ θάλασσα εἶνε τόσῳ ἄστατος καὶ τρικυμιώδης ὅσῳ τὸ ἀτελεύτητον ζήτημα τῆς Ἑλλάδος».

Κατ' Ἰούνιον, ὁ πρίγκηψ Λίβεν, ἐπωφελούμενος ἀδείας, μετέβη εἰς Ρωσσίαν, ἔνθα ἐτιμήθη διὰ φιλοφρονεστάτης δεξιώσεως ἐκ μέρους τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου. Ἀπόντος τοῦ ἀρχιγραμματέως τῆς αὐτοκρατορίας ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, ὁ αὐτοκράτωρ ἐπεφόρτισεν αὐτὸν διὰ τῆς διευθύνσεως τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργείου. Ὁ κόμης Ματούτζεβικ ἀντικατέστησεν αὐτὸν ἐν Λονδίνῳ ὡς πρεσβευτής. Μεταβαίνων εἰς τὴν θέσιν του ὁ κόμης Ματουτζέβικ ἔστη ἐπί τινας ἡμέρας ἐν Παρισίοις, ἔνθα ἔσχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ καταπείσῃ ἑαυτὸν περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν ἰδεῶν του, ὡς πρὸς τὸν χαρακτῆρα τοῦ πρίγκηπος δὲ Πολινιάκ.

Καὶ πράγματι ὁ πολιτικὸς οὗτος ἀνὴρ τῆς Γαλλίας κατώρθωσε νὰ προξενήσῃ ἐντὸς βραχέος χρονικοῦ διαστήματος ἀρκετὸν κακόν. «Ἐὰν εἶχον— ἔγραφεν ὁ κόμης Ματούτζεβικ τῇ 12)24 Μαΐου 1830 πρὸς τὸν κόμητα Νέσελρωδ ἐκ Παρισίων — κατὰ τὴν ἔκφρασιν ἀρχαίου ἀνδρός, σιδηρᾶν φωνὴν καὶ ἑκατὸν γλώσσας,

δὲν θὰ ἠδυνάμην καὶ πάλιν νὰ εἴπω ὑμῖν τί λέγουσι καὶ οἱ μᾶλλον φιλοβασιλικοὶ ἄνδρες περὶ τῆς ἀνικανότητος τοῦ ὑπουργείου τούτου, τῆς αὐθάδους αὐτοῦ ἀδυναμίας καὶ τῶν συμφορῶν, ἃς προπαρασκευάζει καὶ αἵτινες ἐμποιοῦσι φρίκην εἰς τοὺς ἀληθεῖς φίλους του.» Εἶνε περίεργον, ὅτι οἱ λόγοι οὗτοι ἐγράφησαν δύο μῆνας πρὸ τῆς ἐκδόσεως τῶν περιφήμων διαταγμάτων.

Ὁ κόμης Ματούτζεβικ ἔσχε συνέντευξιν μετὰ τοῦ πρίγκηπος δὲ Πολινιάκ, ἔμαθε δὲ παρ' αὐτοῦ, ὅτι ὁ βασιλεὺς Κάρολος ὁ Ι' οὐδέποτε θὰ συγκατετίθετο εἰς τὴν εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος ὑποψηφιότητα τοῦ πρίγκηπος Φρειδερίκου τῶν Κάτω Χωρῶν, ἕνεκα τῆς ἐπικρατούσης ἀπὸ 180 ἐτῶν ἔχθρας μεταξὺ τοῦ Βουρβωνικοῦ Οἴκου καὶ τοῦ τῆς Ὀράνζης. Ὁ πρόεδρος τοῦ γαλλικοῦ ἀνακτοβουλίου προέτεινεν ἐνθέρμως τὸν πρίγκηπα Φρειδερῖκον τῆς Πρωσσίας, ἀνεψιὸν τοῦ βασιλέως Φρειδερίκου Γουλιέλμου τοῦ Γ'.

Ὁ κόμης Ματούτζεβικ ἀφίκετο εἰς Λονδῖνον ἀρχομένου τοῦ Ἰουνίου, ἑπομένως πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως Γεωργίου τοῦ Δ', ἀποθανόντος τῇ 26 Ἰουνίου. Ἡ ὑπ' αὐτοῦ διεύθυνσις τῆς ἐν Λονδίνῳ ῥωσσικῆς πρεσβείας ἐσημειώθη ὑπὸ γεγονότων ὑψίστης σημασίας· ἤτοι τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναρρήσεως νέου βασιλέως, τῆς ἐν Γαλλίᾳ ἐπαναστάσεως τοῦ Ἰουλίου, τῆς βελγικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τοῦ χωρισμοῦ τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Ὀλλανδίας. Αἱ περὶ πάντων τούτων τῶν γεγονότων ἐκθέσεις τοῦ κόμητος Ματούτζεβικ, εἶνε πρότυπα διπλωματικῆς ὑφῆς, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν τύπον καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν. Φέρουσι τὴν σφραγῖδα ὑπερόχου πνεύματος, διακρίνονται διὰ τὴν διαύγειαν αὐτῶν ἐπὶ τῶν μᾶλλον περιπλόκων ζητημάτων καὶ γοητεύουσιν εἰς ἀνώτατον βαθμόν. Ἐν τῇ δαψιλεστάτῃ αὐτοῦ εἰς ἐπιστολὰς ἰδιωτικῇ ἀλληλογραφίᾳ μετὰ τοῦ κόμητος Νέσσελρωδ, ὅστις ἐνεφορεῖτο πολλῆς πρὸς αὐτὸν φιλίας, τὰ προσόντα ταῦτα ἐπιτείνονται δι' ἀνεξαντλήτου καυστικότητος καὶ εἰλικρινείας, καταμαγευούσης τὸν ἀναγνώστην.

Ἡ θέσις τοῦ κόμητος Ματούτζεβικ ἐν Λονδίνῳ ἦτο εὐαρεστητοτέρα τῆς τοῦ πρίγκηπος Λίβεν. Ἐνῷ οὗτος ἦτο πάντοτε δυσμενὴς ἀπέναντι τοῦ δουκὸς Οὐέλλιγκτων, ὁ κόμης Ματούτζεβικ ἐγένετο δεκτὸς φιλικώτατα ὑπὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦ λόρδου Ἀβερδήν, οἵτινες ἐξέφρασαν εἰλικρινῆ χαρὰν ἐπὶ τῇ εἰς Λονδῖνον ἀφίξει αὐτοῦ.

«Αἱ μετὰ τοῦ δουκὸς σχέσεις μου—ἔγραφεν ὁ κόμης Ματούτζεβικ πρὸς τὸν κόμητα Νέσσελρωδ τῇ 9)21 Σεπτεμβρίου—εἶνε πᾶν ὅ τι δύνασθε νὰ φαντασθῆτε ἐγκάρδιοι. Ἐν Μαγχεστρίᾳ ἠναγκάσθημεν νὰ παίξωμεν τὸ speach ὁμοῦ ἔν τινι ἑορτῇ, καθ' ἣν ἐδόθη γεῦμα εἰς 800 πρόσωπα. Θὰ διασκεδάζετε πολύ, βλέποντές με ὑποκρινόμενον τὸ πρόσωπον Ἄγγλου ῥήτορος».

Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ ταῦτα, ὁμιλῶν περὶ Ἑλλάδος, περὶ Βελγίου καὶ περὶ τῶν ἄλλων τρεχόντων ζητημάτων, ὁ κόμης Ματούτζεβικ ἔγραφε μετὰ παρρησίας πρὸς τὸν ὑποκαγκελάριον τῆς αὐτοκρατορίας τὰ ἑξῆς: «Εἰμὶ ἐκ τῶν φρονούντων,

ὅτι ἐν τοῖς ζητήμασι τούτοις, ὡς καὶ ἐν τῷ ἑλληνικῷ, ὀφείλομεν νὰ ἐκθέσωμεν καὶ παρασύρωμεν βαθμιαίως τὴν Ἀγγλίαν, ἀναγκάζοντες αὐτήν, ὡς πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ὡς κατωρθώσαμεν ἤδη, νὰ τεθῇ εἰς θέσιν νὰ μὴ δύναται νὰ ματαιώσῃ τὸν σκοπὸν ἡμῶν. Ἐργάζομαι πρὸς τοῦτο μετὰ μεγίστου ζήλου. Φροντίζω νὰ ὑπεισέλθω εἰς τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ *μεγάλου ἀνδρός*, (τοῦ δουκὸς Οὐέλλιγκτων), ὅστις μοὶ δεικνύει τὰ πρὸς τὸν Ἀβερδὴν ἐπιστόλιά του, τὰς σημειώσεις καὶ τὰς ὁδηγίας του. Ἀμφιβάλλω, ὅτι πράττει τοῦτο ἐκ φιλοφρονήσεως». (Ἰδιαιτέρα ἐπιστολὴ τοῦ κόμητος Ματούτζεβικ πρὸς τὸν κόμητα Νέσσελρωδ, ὑπὸ ἡμερ. 8 Ὀκτωβρίου 1830).

Ἐξ ἄλλου ὅμως ἡ θέσις τοῦ κόμητος Ματούτζεβικ ἐν Λονδίνῳ ἦτο δυσχερεστάτη. Ἐν ὥρᾳ κρισιμωτάτῃ, καθ' ἣν ἐλαμβάνοντο καθημερινῶς πανταχόθεν ἐν Λονδίνῳ εἰδήσεις τῶν λαϊκῶν ἐξεγέρσεων καὶ ἀποπειρῶν πρὸς ἀνατροπὴν τῆς πρώην καταστάσεως τῶν πραγμάτων, ὁ κόμης Ματούτζεβικ ἔμενεν ἄνευ ὁδηγιῶν ἐκ Πετρουπόλεως. Ὁ ὑποκαγκελάριος εὑρίσκετο ἀπὼν ἐπ' ἀδείᾳ ἐν Κάρλσβαδ, ὁ δὲ πρίγκηψ Λίβεν, διευθύνων τὸ ὑπουργεῖον, δὲν ἔκρινεν ἀναγκαῖον ν' ἀπευθύνῃ αὐτῷ οἱανδήποτε ὁδηγίαν. Ἐβασίζετο προδήλως ἐπὶ τῆς συζύγου του, τῆς πριγκηπίσσης Λίβεν, ἥτις εἶχε μείνῃ ἐν Ρίχμοδ, ὅπως καθοδηγῇ τὸν κόμητα Ματούτζεβικ ἐν τῇ πολιτικῇ αὐτοῦ στάσει. Καὶ πράγματι ἡ πριγκήπισσα ἐπενέβαινεν ἀεννάως εἰς τὰς ὑποθέσεις καὶ ἠνόχλει πολλάκις τὸν κόμητα Ματούτζεβικ. «Ἡ πριγκήπισσα—ἔγραφε παραπονούμενος πρὸς τὸν κόμητα Νέσσελρωδ—κατέστη φιλόνεικος καὶ ἀλαζὼν εἰς βαθμόν, ὅν δὲν δύνασθε νὰ φαντασθῆτε. Ὀφείλω εἰς πᾶσαν στιγμὴν νὰ τρέχω εἰς Ρίχμονδ, ὀφείλω νὰ γράφω αὐτῇ δὶς τῆς ἡμέρας ἐν μέσῳ τῶν ἐπιβαρυνουσῶν με πολλαπλῶν ὑποθέσεων. Καὶ νομίζετε, ὅτι οἱ τόποι μου οὗτοι ἀξιοῦνται εὐχαριστιῶν; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ! Ἔχω τὴν εὐχαρίστησιν νὰ λαμβάνω ἐπιτιμήσεις... «(Ἰδιαιτέρα ἐπιστολὴ τοῦ κόμητος Ματούτζεβικ ὑπὸ ἡμερ. 24 Ἰουλίου (5 Αὐγούστου 1830).

Παρὰ τὴν ἔλλειψιν ταύτην ὁδηγιῶν καὶ τὸ ἥκιστα εὐνοϊκὸν τῶν περιστάσεων ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων διετέλει, ὁ κόμης Ματούτζεβικ κατώρθωσε οὐ μόνον νὰ προλάβῃ οἱανδήποτε ἐπιτίμησιν ἐκ μέρους τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου καὶ τοῦ πρίγκηπος Λίβεν, ἀλλὰ—δυνάμεθα νὰ ἐπιβεβαιώσωμεν τοῦτο ἀσφαλῶς—ν' ἀποτρέψῃ τὴν Κυβέρνησίν του ἀπὸ ἀσυνέτων διαβημάτων καὶ δώσῃ εἰς τὴν πολιτικὴν διεύθυνσιν, συνᾴδουσαν τὰ μαλα προς τ' ἀληθῆ συμφέροντα τῆς Ρωσσίας. Ἐγίνωσκε βαθύτατα τὰς ἰδέας τοῦ αὐτοκράτορος περὶ τῶν ἐπαναστάσεων καὶ τῆς βιαίας ἀνατροπῆς τῆς τάξεως τῶν πραγμάτων, τῆς καθιερωμένης ὑπὸ νόμων καὶ συνθηκῶν καὶ κατέβαλλε πᾶσαν αὐτοῦ προσπάθειαν νὰ προλάβῃ ἱπποτικὴν ἐπέμβασιν τῆς Ρωσσίας ἐν ταῖς ὑποθέσεσιν ἄλλου, ὅταν ἡ ἐπέμβασις αὕτη δὲν ἐδικαιολογεῖτο ὑπὸ τῶν ἀληθῶν συμφερόντων τῆς αὐτοκρατορίας. Ὁ κόμης Ματούτζεβικ ἐπέδειξε μεγάλην καὶ ἀναντίρρητον ἱκανότητα, καθορίζων, ὡς ἔπρεπε τὴν πολιτικὴν

στάσιν τῆς ρωσικῆς Κυβερνήσεως ἀπέναντι τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Ἰουλίου καὶ τῆς μετὰ τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Ὁλλανδίας περιπλοκῆς. Εἶνε λίαν ἐνδιαφέρον νὰ μάθῃ τις τὰς ἐπὶ τῶν γεγονότων κρίσεις παρατηρητοῦ ἐχέφρονος, ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ διπλωμάτης οὗτος.

Κατὰ τὴν εἰς Λονδῖνον ἄφιξίν του αἱ ὑποθέσεις τῆς Γαλλίας δὲν ἀπερρόφων εἰσέτι ἀποκλειστικῶς τὴν προσοχὴν τῶν Δυνάμεων τῆς Εὐρώπης. Ὁ κόμης Ματούτζεβικ ἠδύνατο εἰσέτι νὰ διαμείψῃ τὰς ἰδέας του περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος μετὰ τῶν Ἄγγλων ὑπουργῶν. Ἔσχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ πεισθῇ ἀμέσως, ὅτι ὁ ἀναφυεὶς ἐν Πετρουπόλει νέος συνδυασμός, ὅπως κηρυχθῇ ὡς βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος πρίγκηψ ἐκ Βαυαρίας ἀνήλικος, ὑπὸ τὴν ἀντιβασιλείαν τοῦ κόμητος Καποδιστρίου μέχρι τῆς ἐνηλικιότητός του, οὐδέποτε θὰ καθιεροῦτο ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως.

* * *

Νέα ὑποψηφιότης διὰ τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος.—Τὰ παρεμβληθέντα ἐκ νέου εἰς τὸ ἑλληνικὸν ζήτημα κωλύματα.—Ἡ ἐπανάστασις τοῦ Ἰουλίου.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐκλογήν, τὴν προταθεῖσαν ὑπὸ τῆς γαλλικῆς Κυβερνήσεως ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πρίγκηπος Γουλιέλμου, ὁ κόμης Ματούτζεβικ δὲν ἐθεώρει τὴν ὑποψηφιότητα ταύτην σοβαράν, καθ' ὅσον ἅπαντες οἱ Πρῶσσοι πρίγκηπες εἶχον δηλώσῃ, ὅτι δὲν ἐδέχοντο τὸ στέμμα τῆς Ἑλλάδος. (Ἐκθέσεις τοῦ κόμητος Ματούτζεβικ ὑπὸ ἡμερ. 20 Ἰουνίου (2 Ἰουλίου) καὶ 27 Ἰουνίου (9 Ἰουλίου) 1830).

Τὰ ἐν Παρισίοις γεγονότα δὲν ἐβράδυναν ν' ἀπορροφήσωσιν ἅπασαν τὴν προσοχὴν τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Ρωσσίας. Μαθὼν ἐκ τῶν ἐφημερίδων, ὅτι ἐπανάστασις εἶχεν ἐκραγῇ ἐν Παρισίοις, ὁ κόμης Ματούτζεβικ μετέβη ἀμέσως παρὰ τῷ λόρδῳ Ἀβερδήν, ὅπως μάθῃ παρ' αὐτοῦ σχετικάς τινας λεπτομερείας. Ὁ Ἄγγλος ὑπουργός, ὃν εὗρεν ἐν μεγάλῳ ἐρεθισμῷ, περιωρίσθη εἰς τὸ νὰ δηλώσῃ αὐτῷ, ὅτι εὕρισκε τὰ διατάγματα τοῦ πρίγκηπος δὲ Πολινιὰκ κάλλιστα συντεταγμένα! Ἀλλ' ὅτε ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ρωσσίας ἔδειξεν ἐπιμονὴν εἰς τὸ νὰ μάθῃ τὰς ἐπὶ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως βλέψεις τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, ὁ εὐγενὴς λόρδος ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος διατάξεις ἐπεδέχοντο κρίσεις. Ἐπὶ τέλους συγκατένευσε νὰ καταδείξῃ τὴν ἀνάγκην τοῦ σωφρονισμοῦ τῶν ἐπαναστατῶν καὶ ἐπεκαλέσθη τὴν συνθήκην τοῦ Σωμόν, τὴν ἐπιβάλλουσαν εἰς τὰς Μεγάλας Δυνάμεις τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ νὰ βοηθήσωσι τὴν Κυβέρνησιν Καρόλου τοῦ Ι'. «Ὁ μαθητὴς τοῦ πρίγκηπος Μέττερνιχ—ἔγραφεν ὁ κόμης Ματούτζεβικ—ἐδεικνύετο ἐνταῦθα ἐν ὅλῃ τῇ γυμνότητι αὐτοῦ».

Ὁ πρεσβευτὴς διεμαρτυρήθη ἐντόνως κατὰ τῆς βλέψεως ταύτης τοῦ λόρδου Ἀβερδήν. «Δὲν γνωρίζω τὴν συνθήκην τοῦ Σωμὸν — ἔλεγε — Ὁ ἀνήρ, καθ' οὗ ἡ συνθήκη αὕτη διευθύνετο πρὸ πολλοῦ χρόνου ἐξέλιπεν ἐκ τῆς σκηνῆς τοῦ κόσμου καὶ πολλῷ τῆς ἐκλείψεως ταύτης πρότερον ἡ συνθήκη τοῦ Σωμὸν

ἔπαυσεν ἀποτελοῦσα μέρος τοῦ δημοσίου δικαίου τῆς Εὐρώπης. Ἀντικατέστη κατὰ πρῶτον ὑπὸ τῶν συνθηκῶν τῶν Παρισίων καὶ εἶτα ὑπὸ τῶν πράξεων τοῦ Aix la-Chapelle. Ἀνάγνωτε ἐκ νέου τὰ ἔγγραφα ταῦτα, μυλόρδε, ἀνάγνωτε ἐκ νέου τὴν νόταν τῶν τεσσάρων αὐτῶν, τὴν συνοδεύουσαν τὰς συνθήκας τῶν Παρισίων καὶ θὰ κατανοήσητε ἀκριβῶς τὴν φύσιν τῶν ὑποχρεώσεων τούτων. Θὰ μάθετε, ὅτι αἱ συνθῆκαι αὗται ἠγγυήθησαν τὴν Γαλλίαν εἰς τοὺς Βουρβώνους, ἠγγυήθησαν ὅμως καὶ τοὺς Βουρβώνους τῇ Γαλλίᾳ μετὰ τοῦ χάρτου. Τοιοῦτο τὸ γράμμα, τοιοῦτο τὸ πνεῦμα τῶν ὑποχρεώσεών των. Σήμερον ὁ κ. δὲ Πολινιὰκ διανοεῖται νὰ καταργήσῃ τὸν χάρτην. Πολὺ πιθανὸν νὰ ἔχῃ δίκαιον, ἐκ βάθους δὲ καρδίας εὔχομαι νὰ ἐπιτύχωσι τὰ μέτρα του· ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ μὴ παρατηρήσω, ὅτι ταῦτα ἤλλαξαν καθ' ὁλοκληρίαν τὴν θέσιν τῶν μεγάλων αὐλῶν ἀπέναντι τοῦ Καρόλου τοῦ Ι'. Οὗτος ἀπήλλαξεν αὐτὰς διὰ πραξικοπήματος τῶν ἄλλοτε ὑποχρεώσεών των. Αὗται ὀφείλουσι νὰ σεβασθῶσι τὰς ὑποχρεώσεις των, ἀλλὰ δὲν εἶνε ὑπόχρεοι νὰ δράξωνται τῶν ὅπλων, ὅπως ἐπιβάλωσι τῇ Γαλλίᾳ νέον σύστημα Κυβερνήσεως ὑπὸ τὸν κ. δὲ Πολινιάκ, οὔτε νὰ παραδεχθῶσι κατ' ἀρχήν, ὅτι ὁ κ. δὲ Πολινιὰκ εἶνε μόνος ἱκανὸς ἐν τῷ κόσμῳ νὰ διοικήσῃ τὸ βασίλειον τοῦτο».

Εἰς ἀπάντησιν τῶν περιεσκεμμένων τούτων λόγων, ὁ λόρδος Ἀβερδὴν ἔσπευσε νὰ δηλώσῃ, ὅτι ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις δὲν διενοεῖτο νὰ ἐπέμβῃ εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς Γαλλίας.

Ἀναχωρῶν ἐκ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν ὁ κόμης Ματούτζεβικ μετέβη εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου, ἔνθα εὗρε πάντας ἐν ἀπεριγράπτῳ ἐρεθισμῷ. Πάντες διηρώτων μετὰ πυρετώδους ἀνυπομονησίας περὶ τῶν συμβαινόντων, αἱ ἐρωτήσεις διεσταυροῦντο, ἀλλ' οὐδεὶς εἰσέτι ἐγίνωσκέ τι ὡρισμένον. Ὁ ἐν Λονδίνῳ πρεσβευτὴς τῆς Αὐστρίας πρίγκηψ Μέττερνιχ ἦτο μόνος ὁ ἀναλαβὼν τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ πρίγκηπος δὲ Πολινιάκ.

Τῇ ἑπομένῃ, δηλαδὴ τῇ 29 Ἰουλίου, ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ρωσσίας ἔσχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἴδῃ τὸν δοῦκα Οὐέλλιγκτων, ὅστις ἐπανέλαβεν αὐτῷ κατὰ γράμμα τοὺς λόγους, οὓς ἀπηύθυνε τῇ προτεραίᾳ τῷ ἐν Λονδίνῳ παρεπιδημοῦντι κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην βασιλεῖ τῆς Βυρτεμβέργης. Ὁ δοὺξ εἶπεν, ὅτι ἔκρινεν εὔλογον ν' ἀπόσχῃ πάσης μομφῆς κατὰ τῶν ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας ληφθεισῶν διαθέσεων, ἐκ φόβου μὴ αὐξήσῃ τὰς δυσχερείας τῆς θέσεώς του. Ἀλλ' ὅτε ὁ κόμης Ματούτζεβικ παρετήρησεν αὐτῷ, ὅτι ἡ εἰρήνη τῆς Εὐρώπης πιθανὸν νὰ κινδυνεύσῃ καὶ ὅτι ἡ αὐτοκρατορικὴ Κυβέρνησις ἐπεθύμει νὰ μάθῃ τὴν γνώμην του ἐπὶ τῶν γεγονότων ὑφίστης σοβαρότητος, ὁ δοὺξ Οὐέλιγκτων ἀπήντησεν· «ὑπάρχουσι δυναστεῖαι μοναρχῶν, ἀλλὰ δὲν εἶνε νὰ ὑπάρχωσι καὶ δυναστεῖαι ὑπουργῶν. Θὰ ἦτο τοῦτο ἡ μεγίστη τῶν συμφορῶν. Ὅταν ὑπουργός τις δὲν δύναται ἢ δὲν γνωρίζει νὰ κυβερνήσῃ, τὸν ὑπουργὸν τοῦτον ἀντικαθιστῶσι δι' ἄλλου. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς συνεπείας, αἵτινες θὰ προκύψωσιν ἐκ τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος μέτρων τούτων φρονῶ,

ὅτι κατὰ πρώτην στιγμὴν τὰ μέτρα ταῦτα δὲν θὰ προκαλέσωσι σοβαρὰς ταραχὰς (sic) ἀλλ' ὅτι θὰ χρησιμοποιηθῇ ἀντίστασις βραδεῖα καὶ νόμιμος, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀκαταμάχητος. Θέλετε νὰ μάθετε τὴν τύχην Καρόλου τοῦ Ι' ; Ἀνάγνωτε τὴν ἱστορίαν Ἰακώβου τοῦ Β'. Κάρολος ὁ Ι' διαπράττει τὰ αὐτὰ σφάλματα, ἅτινα θὰ ἔχωσι ταὐτὰ ἀποτελέσματα. Εἶμαι ἐν τούτοις πεπεισμένος, ὅτι γνωρίζει ἐκ στήθους τὴν ἱστορίαν Ἰακώβου τοῦ Β'. Προειδοποιήθη πολλάκις περὶ τούτου, ἀλλ' ἡ καθολικὴ θρησκεία παρασύρει αὐτόν, ὡς Ἰάκωβος ὁ Β' κατεστράφη ὑπὸ τῶν ἱερέων καὶ διὰ τοὺς ἱερεῖς»

Ὁ δοὺξ Οὐέλλιγκτων ἐπέρανε τὸν ἀξιοσημείωτον τοῦτον λόγον του δηλῶν, ὅτι οὐδεμίαν ἔβλεπεν ἀνάγκην νὰ δράσῃ ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἀλλ' ὅτι ἐπεθύμει νὰ ἔλθῃ εἰς πλήρη ἐπὶ τούτου συνεννόησιν μετὰ τῆς αὐτοκρατορικῆς Κυβερνήσεως τῆς Ρωσσίας.

Καὶ ὅτε ἔμαθεν, ὅτι ἐξερράγη ἐν Παρισίοις ἐπανάστασις καὶ τὴν φυγὴν τοῦ Καρόλου τοῦ Ι' ὁ δοὺξ Οὐέλλιγκτων ἐπέμεινεν εἰς τὴν γνώμην, ὅτι οὐδεμία ὑπῆρχεν ἀνάγκη ἐπεμβάσεως καὶ ὅτι ἡ πολιτικὴ αὕτη ἦτο σύμφωνος πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς Ἀγγλίας καὶ τὴν δημοσίαν γνώμην τοῦ ἔθνους του. Ὁ κόμης Ματούτζεβικ συνεμερίζετο καθ' ὁλοκληρίαν τὰς βλέψεις του παρὰ τὴν προσωπικὴν ἀντιπάθειαν, ἧς ἐνεφορεῖτο πρὸς τὸν διάδοχον Καρόλου τοῦ Ι'. «Ὁ δοὺξ τοῦ Ὀρλεὰν—ἔλεγεν— ὑπῆρξε πάντοτε κατώτερος τῆς θέσεώς του, δειλός, φιλάργυρος καὶ ἀναποφάσιστος. Δὲν εἶναι ἐξ ἐκείνων, παρ' οἷς εὑρίσκει τις ἀρετάς, ἃς δὲν ἀνέμενε τέως, παρῆλθε δὲ τὴν ἡλικίαν, καθ' ἣν οἱ ἄνδρες ἀναδεικνύονται ὑψηλότερον τῆς προτέρας αὐτῶν θέσεως».

ΕΘΝΙΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΕΝ ΤΩι ΝΟΜΩι ΑΪΔΙΝΙΟΥ

(*Συνέχεια καὶ τέλος*).

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΕΦΕΣΟΥ

Κατὰ τὴν ἐκδοθεῖσαν τὸ 1888 στατιστικὴν τῶν Σχολείων τῆς ἐπαρχίας Ἐφέσου ὑπὸ τοῦ τότε ἀειμνήστου Μητροπολίτου αὐτῆς, οἱ φοιτῶντες εἰς τὰ διάφορα σχολεῖα τῆς εὐρείας ταύτης Μητροπόλεως ἀνήρχοντο εἰς 13520.

Νῦν, ὡς καταδεικνύουσιν οἱ κατωτέρω πίνακες τῆς παρούσης ἐκθέσεως, ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητευόντων ἀνῆλθεν εἰς 14,011 ἀναλόγως δὲ καὶ κατὰ πολὺ ηὐξήθη ἡ διὰ τὴν διατήρησιν τῶν Σχολείων τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἀπαιτουμένη δαπάνη, ἀνερχομένη νῦν εἰς 374,639 φρά κα ἐτησίως.

Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι δὲν κατώρθωσαν ἔτι εἰς ἐλάχιστα μέρη νὰ ἐπιβάλωσι τὴν ἑλληνίδα φωνὴν τὰ σχολεῖα, ἀλλ᾽ ἐὰν γίνῃ σύγκρισις τῆς πρὸ πεντηκονταετίας καταστάσεως θὰ πιστοποιηθῇ, ὅτι ἅπαντα τὰ μεγάλα κέντρα τῆς ἐπαρχίας ταύτης χάρις εἰς τὰ σχολεῖα κατέστησαν ἑλληνόφωνα καὶ ὅτι ἡ πρόοδος εἶνε ἁπτὴ καὶ καταφανής. Εἰς τὸν νῦν ῥέκτην καὶ φιλόμουσον Μητροπολίτην Ἐφέσου κ. Ἰωακεὶμ ὀφείλεται ἡ παρατηρουμένη μᾶλλον ἐπιστημένη ἐποπτεία περὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ προσωπικοῦ τῶν διδασκάλων, καί τοι ἡ πενία ἐξαναγκάζει τὰς μικρὰς Κοινότητας νὰ μεταχειρίζωνται τὸ αὐτὸ πρόσωπον διὰ ψάλτην τῆς ἐκκλησίας καὶ διὰ διδάσκαλον τοῦ μικτοῦ σχολείου των διὰ τὰ ἄρρενα καὶ θήλεα τέκνα των.

Ἡ πενία τέχνας κατεργάζεται. Καὶ τὸ γνωμικὸν τοῦτο εὑρίσκεται ἐν ἐφαρμογῇ πλειότερον παρὰ τοῖς νεωτέροις ἢ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν.

Ἄνευ τοῦ χρήματος εἶνε ματαιοπονία καὶ πόθος μόνον ἱερὸς νὰ ζητῶμεν νέα συστήματα καὶ μεθόδους διδασκαλίας καὶ προγραμμάτων ποικιλίαν καὶ μεθοδικότητος τρόπους, δυναμένους νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ἐν τῇ πενομένῃ Ἀνατολῇ, ἀπαραλλάκτως ὅπως τὸ πούντζιον τοῦ Ἄγγλου ὑπὸ τοῦ πτωχοῦ Ἀνατολίτου.

Ὅ τι λέγεται διὰ τὰ σχολεῖα τῶν ἀπόρων συνοικισμῶν τῆς Μεγάλης Μητροπόλεως Ἐφέσου δύνανται νὰ ἐπαναληφθῶσιν καὶ διὰ τὰς μικροτέρας τοιαύτας, Ἡλιουπόλεως, Κρήνης, Φιλαδελφείας καὶ ἐπισκοπῆς Ἀννέων. Ἀλλ᾽ εὐτυχῶς μ᾽ ὅλην τὴν πενίαν αὐτῶν, αἱ φιλότιμοι ὁμογενεῖς Κοινότητες προθυμοποιοῦνται

ἐκ τοῦ ὑστερήματος εἰς τὴν διατήρησιν πτωχοῦ τινος διδασκάλου καὶ εἰς τὴν ἀνέγερσιν πενιχρᾶς Σχολῆς. Ἐν τούτοις ἔχουσι τὸν διδάσκαλον καὶ τὴν σχολήν των καὶ συνοικισμὸν ἐκ 200—300 ἀτόμων ὡς καθορᾶται εἰς τοὺς συνοδεύοντας τὴν παροῦσαν ἔκθεσιν στατιστικοὺς πίνακας, δὲν ἔφθασαν δὲ εἰς τὸ σημεῖον, εἰς ὅ ἠναγκάσθησαν ἄλλοτε νὰ καταφύγωσιν οἱ πτωχοὶ χωρικοὶ τῆς Νορβηγίας τοῦ νὰ ἔχωσι δηλονότι διδάσκαλον πλανόδιον, μεταβαίνοντα ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον καὶ διδάσκοντα εἰς ὡρισμένας ἡμέρας ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν. Οἱ ἀγροτικοὶ πληθυσμοὶ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ Μητροπόλεων πληρώνουσι διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν ὅσα σχεδὸν καὶ οἱ ἐξοχικοὶ πληθυσμοὶ ἐν Ρωσσίᾳ διὰ τὴν διατήρησιν τῶν σχολείων των καὶ ἡ ἀναλογία τῶν διδασκομένων ἐπὶ 100 κατοίκων δὲν καθυστερεῖ, ὡς καταφαίνεται ἐκ τῆς στατιστικῆς, πολὺ τῆς ἐν Ἑλλάδι καὶ τοῖς ἄλλοις κράτεσι τοῦ Αἵμου.

Ἡ βελτίωσις τοῦ προσωπικοῦ τῶν διδασκάλων διὰ τὰς πτωχὰς Κοινότητας εἶνε ζήτημα, ὅ περ δεόντως πρέπει νὰ ἐπισπάσῃ τὴν προσοχὴν τῶν ἁρμοδίων καὶ δὴ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Κατάλληλος συνδυασμὸς τοῦ ἱερέως καὶ τοῦ διδασκάλου ἀμφοτέρων τὰς θέσεις θ' ἀνύψου καὶ θὰ παρεῖχε αὐτοῖς τὰ μέσα πρὸς ἄνετον διατήρησιν. Διδασκαλεῖα ἱερωμένων, λειτουργοῦντα εἰς τὰ μεγάλα κέντρα, οἱ ἀπόφοιτοι μόνον τῶν ὁποίων νὰ χρίωνται ἱερεῖς, θὰ συνετέλουν πολὺ εἰς τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος. Δὲν ὑπάρχει φόβος νὰ πάθῃ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος τὰ δεινά, ἅτινα προὐκάλεσαν ἐν Γαλλίᾳ τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς διδασκαλίας εἰς τὰ μοναχικὰ τάγματα. Ὁ κλῆρος ἀνήκει εἰς τὸ Γένος, οὔτε θεωρεῖ ἑαυτὸν ἀποσπασμένον τῆς ἐθνικῆς δράσεως καὶ προσκεκολλημένον εἰς γήϊνον θρησκευτικὸν βασίλειον. Ἀπόφοιτος διδασκαλείου γενόμενος ἱερεὺς θὰ ἦτο τὸ ἰδανικὸν εὕρημα διὰ πτωχὰς Κοινότητας, μὴ δυναμένας ἀξιοπρεπῶς νὰ διατηρήσωσι καὶ τὸν ποδηγέτην τῶν ψυχῶν αὐτῶν καὶ τὸν μορφωτὴν τοῦ νοῦ τῶν τέκνων των. Διὰ τοιούτων ἱερωμένων διδασκάλων ἡ ἐκπαίδευσις ἡμῶν θὰ ἐποίει πραγματικὰ ἅλματα, τάχιστα δὲ τὸ φιλόθρησκον τοῦ ὀρθοδόξου Ἕλληνος θὰ συνέτρεχεν εἰς τὸ φύσει φιλόμουσον αὐτοῦ αἴσθημα.

Καὶ ἕτερον γενικὸν ἐλάττωμα διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς Ἀνατολῆς εἶνε ἡ ἔλλειψις καταλλήλων οἰκοδομημάτων τῶν ἐκπαιδευτηρίων.

Πανταχοῦ καὶ πάντοτε τὰ φάσμα τοῦ φοβεροῦ οἰκονομικοῦ ζητήματος. Καὶ τὸ ἑλληνικὸν κράτος ἐδοκίμασεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὴν ἔλλειψιν ταύτην ἀλλ' εὐτυχῶς εὑρέθη ὁ τρόπος τῆς θεραπείας. Αἱ ὑπὸ τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον ὅμως σχολαὶ τῶν διαφόρων χωρίων δὲν θὰ δυνηθῶσι ποτὲ ἐξ ἰδίων ν' ἀντιμετοπίσωσι τοιαύτας δαπάνας. Ἡ τοιαύτη ἔνδεια καὶ ἡ κατεπείγουσα ἐν τούτοις ἐθνικὴ ἀνάγκη τῆς βελτιώσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ Γένους φέρει πολλάκις εἰς τὰ χείλη τῶν εὐγνωμόνως ἀποθαυμαζόντων ἐν τοῖς μεγάλοις κέντροις τοῦ Γένους τὰ καλλιμάρμαρα μέγαρα καὶ στάδια, ἅτινα ἀνηγέρθησαν ὑπὸ μεγάλων ἐθνικῶν εὐεργετῶν τὸ ἐρώτημα: Δὲν θὰ ἦτο ἆρά γε καλλίτερον νὰ ὁδηγῆται ἡ εὐεργετικὴ χεὶρ τῶν

τοιούτων γενναιοδώρων τοῦ Γένους ἡμῶν τέκνων εἰς τὴν διασπορὰν δεκάδων ἑκατοντάδων δημοτικῶν σχολείων, ὅπου ἡ ἐθνικὴ ἀνάγκη ἀπαιτεῖ;

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ

Ἐν ὅλῃ τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ φοιτῶσι νῦν παῖδες 4390 διδασκόμενοι ὑπὸ 111 διδασκάλων καὶ διδασκαλισσῶν καὶ δι᾽ ἃ δαπανῶνται 96,349 φρ. ἐτησίως.

Ἡ καταφανῶς παρατηρουμένη πρόοδος ἀπὸ 30ετίας ἐν τῇ ἐκπαιδεύσει τῆς Μητροπόλεως ταύτης εἶνε ἔργον φιλογενοῦς δράσεως καὶ μερίμνης τοῦ φιλομούσου ἱεράρχου αὐτῆς τῇ συνεργασίᾳ τῶν φιλοτίμων προκρίτων ἑκάστης πόλεως καὶ κώμης. Ἡ διατήρησις τῶν πλείστων σχολείων ὀφείλεται οὐχὶ μόνον εἰς τοὺς δίσκους τῶν ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν καταρτισμὸν διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ Μητροπολίτου ἀδελφοτήτων, ὧν τὰ μέλη διὰ συνεισφορῶν σχηματίζουσιν ἀποθεματικὸν κεφάλαιον διὰ τὰ σχολεῖά των.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ

Ὁ πληθυσμὸς τῆς ἐπαρχίας ταύτης εἶνε ὁ μικρότερος τῶν ἄλλων μητροπόλεων, ἀνερχόμενος εἰς 13,900. Κατὰ τὴν καταρτισθεῖσαν στατιστικὴν ἐπὶ πληροφοριῶν, ἃς παρέσχεν ἡμῖν ὁ φιλόμουσος ἱεράρχης τῆς Μητροπόλεως ταύτης ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἀνέρχεται εἰς 1799, οἱ διδάσκοντες εἰς 24 καὶ ἡ δαπάνη εἰς φρ. 31,175.

Διττὴ δυσχέρεια παρουσιάζεται ἐν τῃ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ, δυσχέρεια, ἣν ὑπερεπήδησεν ἐν πολλοῖς ἡ γείτων ἐπαρχία Ἐφέσου. Ὁλόκληροι μεγάλαι Κοινότητες στεροῦνται τῆς μητρικῆς φθογγῆς, ὁ δὲ διδάσκαλος ὀφείλει νὰ ἐπιτελέσῃ μετὰ μεγάλου κόπου τὸ μορφωτικὸν ἔργον του.

Τὰ σχολεῖα τῆς ἐπαρχίας ταύτης συντηροῦνται διὰ τῶν αὐτῶν σχεδὸν πόρων ὡς καὶ τὰ λοιπά, ἤτοι διὰ τοῦ δίσκου τῶν ἐκκλησιῶν. Μόνον ἡ ἕδρα τῆς Μητροπόλεως ἡ Φιλαδέλφεια ἀνακουφίζεται διὰ τῶν τόκων κληροδοτήματος ὁμογενοῦς αὐτῆς τέκνου, τοῦ ἐν Ἀθήναις διαβιώσαντος καὶ ἀποβιώσαντος Χ΄΄ Θεολόγου.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΚΡΗΝΗΣ

Ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων τῆς πρὸ ἔτους ἀνυψωθείσης εἰς Μητρόπολιν ἄλλοτε ἐπισκοπῆς Κρήνης ἀνέρχεται εἰς 55,770, ὁ τῶν διδασκομένων εἰς 4260, ὁ τῶν διδασκάλων εἰς 85.

Διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν δαπανᾷ ἡ ἐπαρχία Κρήνης φρ. 49680. Τὸ ποσὸν τοῦτο προέρχεται ἐκτὸς τῶν συνήθων πόρων καὶ ἐκ δασμοῦ τινος ἐπὶ τῶν σταφίδων, ὃν

ὁ φιλόμουσος ἱεράρχης ἐπέτυχε κυβερνητικὴ διαταγὴ νὰ ἐπιβληθῇ χάριν τῶν σχολείων.

Τὸ β'. τμῆμα τῆς ἐπαρχίας ταύτης, ἡ Μέλαινα Ἄκρα (Καράβουρνα) ἦτο ἄλλοτε ὅλως τουρκόφωνον, τὰ πλεῖστα ὅμως καὶ τὰ μεγαλείτερα χωρία αὐτῆς λαλοῦσι νῦν τὴν μητρῴαν, καί τοι δὲ στερούμενοι ἀμέσου καὶ συχνῆς συγκοινωνίας πρὸς τὰς μεγάλας τῆς Ἰωνίας πόλεις, ἐν τούτοις ὡς ἐκ τοῦ εὐφυοῦς τῶν κατοίκων προάγονται καθ' ἑκάστην ἐν τῇ ἐκπαιδεύσει.

ΕΠΙΣΚΟΠΗ ΑΝΝΕΑ

Ἡ ἀνεξάρτητος αὕτη ἐπισκοπὴ δὲν εἶνε παλαιά. Πρὸ ὀλίγων ἔτι δεκάδων ἐτῶν ἀπετέλει μέρος τῆς ἐπισκοπῆς Κρήνης.

Κατὰ πατριαρχικὴν ἀπόφασιν χωρισθὲν τὸ τμῆμα τοῦτο ἀπετέλεσεν ἐπισκοπὴν ἐξ 20,000 χριστιανῶν, ὧν κέντρον ἐπισκοπικὸν διατελεῖ ἡ πόλις Σώκια. Ἡ διαίρεσις αὕτη ἐπέφερε καὶ πρόοδον εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν, διότι ὡς ἐκ τῆς μᾶλλον ἐπισταμένης τοῦ ἐπισκόπου προσοχῆς καὶ ἐποπτείας καὶ νέα σχολεῖα ἀνηγέρθησαν εἰς μικρὰς κοινότητας καὶ ἡ προθυμία πρὸς ἅμιλλαν μεταξὺ τῶν κοινοτήτων τούτων ἀνεπτύχθη. Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ εἰσὶν ἅπαντες ἑλληνόφωνοι, ἀλλὰ τὰ αὐτὰ ἐμπόδια, ἅτινα ἀπαντῶνται διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν εἰς τὰς ἄλλας Μητροπόλεις ἀπαντῶνται καὶ ἐνταῦθα ὀλίγον τι πλειότερον ὡς ἐκ τῆς μεγάλης ἀποστάσεως καὶ τῶν μικρῶν συνοικισμῶν, εἰς οὓς εἰσὶ διεσπαρμένοι οἱ ὁμογενεῖς τῆς ἐπαρχίας ταύτης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Οἱ ὅλοι ὁμογενεῖς κάτοικοι τῶν Μητροπόλεων Σμύρνης, Ἐφέσου, Ἡλιουπόλεως, Φιλαδελφείας, Κρήνης καὶ ἐπισκοπῆς Ἀννέων ἀνέρχονται κατὰ μετριωτέρους ὑπολογισμοὺς εἰς 484,696, οἱ διδασκόμενοι εἰς 38,157, οἱ διδάσκοντες εἰς 799 καὶ ἡ διὰ τὴν συντήρησιν τῶν δημοσίων σχολείων ἀπαιτουμένη δαπάνη εἰς φρ. χρ. 657,788 ἤτοι ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ καταβάλλεται διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν ὑπὸ τῶν ὁμογενῶν δι' ἑκουσίων εἰσφορῶν ἄνευ οὐδεμιᾶς κυβερνητικῆς ἐπιχορηγήσεως ποσὸν οὐχὶ κατώτερον τοῦ δαπανωμένου εἰς ἄλλα κράτη διὰ τὴν δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν, ποσὸν ἀνερχόμενον εἰς φρ. 1,35 κατὰ πρόσωπον ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ ἐνῷ κατὰ τὴν ὑπ' ὄψιν μου στατιστικὴν μόνον ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις καὶ τῇ Ἑλβετίᾳ ἡ δαπάνη τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἀνῆλθεν εἰς 5 φρ. κατὰ πρόσωπον, ἐνῷ ἐν Γαλλίᾳ ποικίλλει μεταξὺ τῶν 1,80—2 φρ. ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Πορτογαλλίᾳ μόλις ἐξικνεῖται πρὸς 1 φρ.

Οὕτω ὁ μικρασιάτης Ἑλληνισμὸς παρὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν πενίαν ἐπιτελεῖ τὸ

καθῆκόν του πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν, διότι ἡ ἐρριζωμένη παρὰ παντὶ Ἕλληνι φιλομουσία ἐπιβάλλει αὐτῷ τὴν ἐπιτέλεσιν ταύτην.

Ἐκ τοῦ γενικοῦ πίνακος, ὅστις συνοδεύει τὴν παροῦσαν ἔκθεσιν καταφαίνεται προσέτι, ὅτι ἡ ἀναλογία τῶν μαθητῶν ὡς πρὸς τὸν πληθυσμὸν ποικίλλει κατὰ τὰς Μητροπόλεις ἀπὸ 13—7 $^5/_8$ τοῖς $^0/_0$ ἤτοι δὲν καθυστερεῖ τῆς ἐν Ἑλλάδι ποικιλλούσης ὡς γνωστὸν ἀπὸ 10—12 $0/_0$.

Τὰ ἀμέσως καὶ συντόνως χρήζοντα βελτιώσεως ἐν τῇ παιδεύσει τῶν ὁμογενῶν κοινοτήτων τῆς Ἀνατολῆς εἰσι κυρίως ἡ παρασκευὴ καταλλήλου προσωπικοῦ διδασκάλων διὰ τὰς πτωχὰς ἰδίως κοινότητας καὶ ἡ ἵδρυσις καταλλήλων οἰκοδομῶν σχολείων.

Ἀλλὰ πρὸ παντὸς καὶ πρὸς ἐπίτευξιν τῶν ἀνωτέρω ἀνάγκη ἐθνικὴ δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ σύστασις ἀνωτάτης ἐκπαιδευτικῆς καὶ ἐποπτικῆς τῆς ὅλης ἐκπαιδεύσεως ἐν τῷ νομῷ Ἀϊδινίου ἐπιτροπῆς, ἥτις συνεννοουμένη πρὸς τοὺς διέποντας τὰ τῶν δύο μεγάλων κέντρων τοῦ ἔθνους δύναται νὰ ὑποδεικνύῃ πᾶν τὸ ἀναγκαῖον καὶ χρήσιμον.

Ταῦτά εἰσιν αὐχαὶ καὶ πόθοι. Ἀλλὰ οἱ πόθοι γίνονται πράγματα τῇ βοηθείᾳ τοῦ Θεοῦ ὅταν ἐκδηλοῦνται καὶ ἐπιδιώκωνται πρὸ παντὸς ἐν θετικότητι καὶ σωφροσύνῃ δι' ἔργων ἐθνωφελῶν καὶ οὐχὶ διὰ λόγων κούφων δημοκόπου φιλογενείας.

Σ. Σολωμονίδης
«Διευθυντὴς τῆς Ἀμαλθείας».

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΕΦΕΣΟΥ

Τμήματα Α΄. καὶ Β΄. — (Νομὸς Ἀϊδινίου) — Πίναξ ΣΤ΄.

Ἀριθμὸς Σχολῶν	ΟΝΟΜΑ ΠΟΛΕΩΣ ἢ ΚΩΜΗΣ	Πληθυσμὸς Ὁμογενῶν	ΣΧΟΛΑΙ ΑΡΡΕΝΩΝ Τάξεις Γυμνασίου	Μαθηταὶ Γυμνασίου	Τάξεις Ἀστικῆς	Μαθηταὶ Ἀστικῆς	ΣΧΟΛΑΙ ΘΗΛΕΩΝ Τάξεις Γυμνασίου	Μαθήτριαι Γυμνασίου	Τάξεις Ἀστικῆς	Μαθήτριαι Ἀστικῆς	ΝΗΠΙΑΒΩΓΕΙΑ Νηπιαγωγ.	Νήπια Ἀρρένων	Νήπια θηλέων	Ὁλικ. ἀρ. ἀρρένων μαθητῶν	Ὁλικ. ἀρ. θηλέων μαθητριῶν	Ὁλικὸς ἀριθ. Μαθητευόντων	Καθηγηταὶ	Διδάσκαλοι	Διδασκάλισσαι	Ἀρ. Διδασκόντ	Δαπάνη Φρ. Χρ.	Παρατηρ
	Α΄. Τμῆμα Περαίας																					
5	Περαία	4494			4	125			2	42	3	50	90	175	132	307		4	4	10	8300	
2	Σκάλα Παπᾶ	1085			3	100			2	80				100	80	180		1	1	2	1500	
1	Τομάζο	770			2	71								71		71		1	1	1	680	
1	Τσιλῆ	300									1	30	20	50	20	50		1	1	1	600	
3	Ἐνόπη	840			3	64			3	52	1	34	30	98	82	180		2	2	5	3500	
3	Κοκάργιαλη	840			2	47			2	25	1	35		82	25	107		1	1	2	1400	
2	Ναρλῆ Δερὲ	560			2	24			1	13				24	13	37		1	1	2	1380	
2	Τσιφλ. Ἁγ. Γεωργ.	1400			2	66			2	40				66	40	106		1	1	2	1600	
19		10289	—	—	—	497	—	—	—	252	—	149	140	646	392	1038		12	13	25	18960	
	Β΄. Τμῆμα Βρυούλλων																					
4	Βρύουλλα	31500	3	40	6	805			6	730	2	122	88	967	818	1785	1	13	23	37	30000	Εἷς διδάκτωρ ἑλλ. Πανεπιστ.
1	Ρουστὲμ Κιοϊ	490							1		1	15	10	15	10	25		1		1	450	
2	Γκιοὺλ Βαξὲ	2520			2	60			2	35				60	35	95		1	1	2	1600	
1	Δεμερτζίλιον	420									1	13	12	13	12	25		1		1	600	
2	Σιβρισάριον	2380			4	120			3	60				120	60	180		3	2	5	3800	
1	Ὑψηλὴ	280									1		10		10	10			1	1	550	
1	Κιλισμάνιον	490			2	30								30		30		1		1	650	
1	Ἐπίνειον Βρυούλλ.	280									1	15	10	15	10	25		1		1	600	
1	Κάλιντζες Μεντέσι	455									1		15		15	15			1	1	520	
1	Νῆσος Ἰατροῦ	175									1		11		11	11			1	1	580	
15		38990		40		1015				825		165	156	1220	981	2201	1	21	29	51	39350	

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΕΦΕΣΟΥ

Τμήματα Γ'. Δ'. Ε', (Νομός 'Αϊδινίου)

'Αριθμὸς Σχολῶν	ΟΝΟΜΑ ΠΟΛΕΩΣ ἢ ΚΩΜΗΣ	Πληθυσμὸς 'Ομογενῶν	ΣΧΟΛΑΙ ΑΡΡΕΝΩΝ Τάξεις Γυμνασίου	Μαθηταὶ Γυμνασίου	Τάξεις 'Αστικῆς	Μαθηταὶ 'Αστικῆς	ΣΧΟΛΑΙ ΘΗΛΕΩΝ Τάξεις Γυμνασίου	Μαθήτριαι Γυμνασίου	Τάξεις 'Αστικῆς	Μαθήτριαι 'Αστικῆς	ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΑ Νηπιαγωγ.	Νήπια 'Αρρένων	Νήπια Θηλέων	'Ολικ. ἀριθ. ἀρρένων μαθητῶν	'Ολικ. ἀριθ. θηλέων μαθητριῶν	'Ολικὸς ἀριθ. μαθητευόντων	Καθηγηταὶ	Διδάσκαλοι	Διδασκάλισσαι	'Αρ. Διδασκόντ.	Δαπάνη Φρ. Χρ.	Παρατηρ.
	Γ'. Τμῆμα Νυμφαίου																					
2	Νύμφαιον	3150			6	95			4	78				95	78	173		3	3	6	4700	
1	Λουτζάκι	413			3	30					1		20	30	20	50		1		1	650	
1	Γιακάκιοϊ	238									1	30		30		30		1		1	530	
2	Κριτζαλιά	2114			5	100			4	100				100	80	180		3	3	6	4000	
2	Πάρσα	910			4	80			3	60				80	60	140		3	2	5	3600	
8		6825				305				218		30	20	335	238	573		11	8	19	13480	
	Δ'. Τμῆμα Ν. 'Εφέσου																					
2	Νέα Ἔφεσος	4550			6	130			3	125				130	125	255		3	2	5	4800	
	Ε'. Τμῆμα Μαινεμένης																					
3	Μαινεμένη	5390			6	180			4	105	1	94	80	274	185	459		5	5	10	7500	
2	Μεγ. Λουτζάκι	770			3	56			2	50				56	50	106		1	1	2	1300	
3	Νέα Φώκαια	8400			4	145			2	44	1	130	100	275	144	419		3	4	7	5000	
1	'Αλῆ 'Αγᾶ	1330			3	90						5		90		90		2		2	1400	
1	'Αράπ τσιφλίκι	455									1	8	10	5	10	15			1	1	510	
1	Κουμαϊλῆ	140									1	5	2	8	2	10			2	2	800	
1	Τσακμακλῆ	280									1		5	5	5	10			1	1	400	
2	Σερράκιοϊ	1400			3	56			2	50				56	50	106		1	1	2	1000	
14		18165				527				249		242	197	769	446	1215		12	15	27	17980	

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΣΜΥΡΝΗΣ

Τμήματα ΣΤ' καὶ Ζ'. (Νομὸς 'Αϊδινίου)

Σχολῶν ἀριθ.	ΟΝΟΜΑ ΠΟΛΕΩΣ ἢ ΚΩΜΗΣ	Πληθυσμὸς ὁμογενῶν	ΣΧΟΛΑΙ ΑΡΡΕΝΩΝ Τάξεις Γυμνασίου	ΣΧΟΛΑΙ ΑΡΡΕΝΩΝ Μαθηταὶ Γυμνασίου	ΣΧΟΛΑΙ ΑΡΡΕΝΩΝ Τάξεις 'Αστικῆς	ΣΧΟΛΑΙ ΑΡΡΕΝΩΝ Μαθηταὶ 'Αστικῆς	ΣΧΟΛΑΙ ΘΗΛΕΩΝ Τάξεις γυμνασίου	ΣΧΟΛΑΙ ΘΗΛΕΩΝ Μαθήτριαι γυμνασίου	ΣΧΟΛΑΙ ΘΗΛΕΩΝ Τάξεις 'Αστικῆς	ΣΧΟΛΑΙ ΘΗΛΕΩΝ Μαθήτριαι 'Αστικῆς	ΝΗΠΙΑΓΩΓ. Νηπιαγωγ.	ΝΗΠΙΑΓΩΓ. Νήπια 'Αρρένων	ΝΗΠΙΑΓΩΓ. Νήπια Θηλέων	'Ολικ. ἀριθ. ἀρρένων μαθητῶν	'Ολικ. ἀριθ. θηλέων μαθητριῶν	'Ολικ. ἀριθ. μαθητευόντων	Καθηγηταὶ	Διδάσκαλοι	Διδασκάλισσαι	'Αριθμὸς Διδασκόντων	Δαπάνη Φρ. Χρ.	Παρατηρήσεις
	ΣΤ' καὶ Ζ'. Τμῆμα Μαγνησίας																					
3	Μαγνησία	10269	1	20	6	308			6	250	1	200	150	528	400	928	1	7	10	18	16100	
3	Κορόσκιοϊ	2583			5	100			4	70	1	80	70	180	140	320		3	6	9	6900	Τουρκόφωνοι
3	Καμηδιὲ	4018			3	62			2	27	1	10	70	162	97	259		2	8	5	2645	» »
1	'Ερίκιοϊ	315			2	30								30		30		1		1	500	
	Τσολοῦ	280																				'Ελλείψει πόρων ἐκλείσθη ἡ (Σχολή.
2	Τσομπανησία	1715			2	94			3	48				94	48	142		2	2	4	2500	
2	Καραογλανία	511			3	30			2	20				30	20	50		1	1	2	1000	
1	Χαμσαπεϊλῆ	385									1	10	15	10	15	25			1	1	400	
2	Χατζηλέριον	1029			2	50			2	25				50	25	75		1	1	2	1100	
2	Τσαούσογλου	532			2	26			1	12				26	12	38		1	1	2	1450	
	Φίλιο	364																				'Ελλείψει πόρων ἐκλείσθη ἡ (Σχολή.
	Χαρμανταλῆ	336																				» »

1	Μοντεβελῆ	469			2	35												1		1	680	
3	Παπασλῆ	1890			5	62			2	30	1	30	38	92	68	160		2	2	4	2100	
2	Κόλδερε	1284			3	90			2	45				90	45	135		2	2	4	2000	
1	Καρατσιφλὶκ	728							2	45					45	45			1	1	400	
1	Καϊσλὰρ	385			1	12								12		12			1	1	280	
2	Γιαγιάκιοϊ	1750			6	53			4	75				53	75	128		3	1	4	2500	
	Γιουσένκιοϊ	287																				
3	Ἀξάριον	6524	1	12	6	120			5	80	1	250	150	382	230	612		6	8	14	13000	Ἐκλείψει πόρων ἐκλείσθη ἡ (Σχολή). Τουρκόφωνοι κατὰ μέγα μέρος.
2	Μάρμαρα	801			4	40			4	45				40	45	85		1	1	2	1000	Τουρκόφωνοι.
3	Κιρκαγάτζιον	2604			6	112			5	77	1	80	70	192	147	339		5	4	9	8000	
1	Βακύριον	434									1	10	8	10	8	18			1	1	300	
2	Κέλεμισες	1050			3	80			2	30				80	30	110		2	1	3	1100	
3	Σῶμα	2800			5	76			4	48	1	85	65	161	113	274		3	4	7	4800	
3	Κασαμπᾶ	4025			6	126			5	117	1	70	60	196	177	373		4	6	10	9660	
1	Ὀργανλῆ	175			2	16								10	6	16		1		1	800	
1	Ἀχμετλῆ	455			3	35								20	15	35		1		1	800	
48		47998								1044		915	696	2448	1761	4209	1	49	57	107	80015	

Τμήματα Η'. καὶ Θ'.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΕΦΕΣΟΥ

(*Νομὸς Προύσης*)

Πίναξ Θ'.

Σχολῶν ἀριθ.	ΟΝΟΜΑ ΠΟΛΕΩΣ ἢ ΚΩΜΗΣ	Πληθυσμὸς ὁμογενῶν	ΣΧΟΛΑΙ ΑΡΡΕΝΩΝ: Τάξεις Γυμνασίου	Μαθηταὶ Γυμνασίου	Τάξεις Ἀστικῆς	Μαθηταὶ Ἀστικῆς	ΣΧΟΛΑΙ ΘΗΛΕΩΝ: Τάξεις Γυμνασίου	Μαθήτριαι Γυμνασίου	Τάξεις Ἀστικῆς	Μαθήτριαι Ἀστικῆς	ΠΑΡΘΕΝΑΓ.: Νηπιαγωγ.	Νήπια Ἀρρένων	Νήπια Θηλέων	Ὁλικ. ἀριθ. ἀρρένων μαθητῶν	Ὁλικ. ἀριθ. θηλέων μαθητριῶν	Ὁλικ. ἀριθ. μαθητευόντων	Καθηγηταί	Διδάσκαλοι	Διδασκάλισσαι	Ἀριθμὸς διδασκόντων	Δαπάνη	Παρατηρήσεις
	Η'.																					
	Τμῆμα Κυδωνιῶν																					
7	Κυδωνίαι	31400	7	200	5	802	8	73	5	693				1002	766	1768	9	10	16	35	35500	5 διδάκτ. τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου
1	Γενιτζοχώριον	2450			3	80								80		80		1		1	800	
2	Κεμέριον	2828			5	115			4	110				115	110	225		3	2	5	2000	
1	Γιαγάκιοϊ	721			3	35								35		35		1		1	500	
1	Καραγάτζ	574									1	10	5	10	5	15			1	1	380	
1	Δερέκιοϊ	322									1	10	2	10	2	12		1		1	400	
13		38395		200		1032		73		803		20	7	1252	883	2185	9	16	19	44	39580	
	Θ'.																					
	Τμῆμα Ἀδραμυττίου																					
3	Ἀδραμύττιον	5180			6	152			6	91	1	50	70	202	161	363		4	6	10	7100	
2	Φρένελη	1750			5	130			4	70				130	70	200		3	2	5	8100	
2	Ζεϊτινλῆ	1960			3	120			2	50				120	50	170		2	1	3	2400	
1	Γκιουρὲς	546			3	35								35		35		1		1	420	
	Ταχτάκιοϊ	259																				Ἐλείψει πόρων δὲν λειτουργεῖ
1	Ἀβτζιλὰρ	420			3	20								20		20		1		1	400	
9		10115				457				211		50	70	507	281	788		11	9	20	13420	

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΕΦΕΣΟΥ

Τμήματα Γ'. (Νομὸς Ἀϊδινίου) Πίναξ Γ'.

Σχολ. ἀριθ.	ΟΝΟΜΑ ΠΟΛΕΩΣ ἢ ΚΩΜΗΣ	Πληθυσμὸς ὁμογενῶν	ΣΧΟΛΑΙ ΑΡΡΕΝΩΝ: Τάξεις Γυμνασίου	ΣΧΟΛΑΙ ΑΡΡΕΝΩΝ: Μαθηταὶ Γυμνασίου	ΣΧΟΛΑΙ ΑΡΡΕΝΩΝ: Τάξεις Ἀστικῆς	ΣΧΟΛΑΙ ΑΡΡΕΝΩΝ: Μαθηταὶ Ἀστικῆς	ΣΧΟΛΑΙ ΘΗΛΕΩΝ: Τάξεις Γυμνασίου	ΣΧΟΛΑΙ ΘΗΛΕΩΝ: Μαθήτριαι Γυμνασίου	ΣΧΟΛΑΙ ΘΗΛΕΩΝ: Τάξεις Ἀστικῆς	ΣΧΟΛΑΙ ΘΗΛΕΩΝ: Μαθήτριαι Ἀστικῆς	ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΑ: Νηπιαγ.	ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΑ: Νήπια Ἀρρένων	ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΑ: Νήπια Θηλέων	Ὁλικ. ἀριθ. ἀρρένων μαθ.	Ὁλικὸς ἀριθ. θηλέων μαθητρ.	Ὁλικ. ἀριθ. μαθητευόντων	Καθηγηταὶ	Διδάσκαλοι	Διδασκάλισσαι	Ἀριθ. διδασκόν.	Δαπάνη φρ. χρυσᾶ	Παρατηρήσεις
	Γ'. Τμῆμα Δικελῆ-Περγάμου																					
2	Δικελῆ	2000			6	180			6	130				180	130	310		3	2	5	2500	
1	Ἁγιασμὰτ	1000			3	31								22	9	31		1		1	450	
1	Ἀτζιανὸς	490			4	40								22	18	40			1	1	500	
2	Πέργαμος	7400			6	450			4	202				450	202	652		7	5	12	8460	
1	Τσαντραλῆ	800			3	60								60		60		1		1	550	
1	Κλησέκιοϊ	500			3	30								30		30		1		1	720	
1	Κάλαργα	448			3	32								32		32		1		1	430	
2	Σπαντζῆδες	791			4	37			4	20				37	20	57		1	1	2	860	
1	Χριστιανοχῶρι	505			3	50								50		50		1		1	660	
2	Κινίκιον	2050			6	120			4	180				120	180	300		4	3	7	4250	
1	Καμπακούμ	250			2	35												1		1	256	
15		16234				1065				532				1038	559	1562		21	12	33	19636	

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ

(Νομὸς Ἀϊδινίου)

Σχολ. ἀριθ.	ΟΝΟΜΑ ΠΟΛΕΩΣ ἢ ΚΩΜΗΣ	Πληθυσμὸς Ὁμογενῶν	ΣΧΟΛ. ΑΡΡΕΝΩΝ Τάξεις Γυμνασίου	Μαθηταὶ Γυμνασίου	Τάξεις Ἀστικῆς	Μαθηταὶ Ἀστικῆς	ΣΧΟΛ. ΘΗΛΕΩΝ Τάξεις Γυμνασίου	Μαθήτριαι Γυμνασίου	Τάξεις Ἀστικῆς	Μαθήτριαι Ἀστικῆς	ΝΗΠΙΑΓΩΓ. Νηπιαγωγ.	Νήπια Ἀρρένων	Νήπια Θηλέων	Ὁλικὸς ἀριθ. ἀρρ. μαθητῶν	Ὁλικὸς ἀριθ. θηλ. μαθητρ.	Ὁλικὸς ἀριθ. μαθητευόντων	Καθηγηταὶ	Διδάσκαλοι	Διδασκάλισσαι	Ἀριθ. διδακόντ.	Δαπάνη Φρ. χρυσᾶ	Παρατηρήσεις
3	Φιλαδέλφεια	4600	2	12	6	190			6	97	1	140	124	342	221	563	1	5	7	13	8510	1 διδάκ. Ἐθν. Πανεπιστ.
3	Κοῦλα	3500			6	100			6	60	1	100	90	200	150	350		4	4	8	6900	Τουρκόφωνοι
3	Οὐσάκιον	1800			5	80			4	40	1	70	60	150	100	250		2	3	5	3910	
3	Σαλιχλῆ	1200			5	70			5	50	1	60	40	130	90	220		2	3	5	3910	
3	Δενιζλῆ	1500			5	60			5	50	1	40	40	100	90	190		3	4	7	4025	
3	Σαράκιοϊ	500			4	40			2	20	1	20	30	60	50	110		2	2	4	1850	
3	Γιόρδες	800			5	50			2	18	1	20	28	70	46	116		2	1	3	2070	
21		13900		12		590				335		450	412	1052	747	1799		20	24	45	31175	

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΗΛΙΟΥΠΟΛΕΩΣ

Πίναξ ΙΒ΄.

(Νομὸς ᾿Αϊδινίου)

Σχολ. ἀριθ.	ΟΝΟΜΑ ΠΟΛΕΩΣ ἢ ΚΩΜΗΣ	Πληθυσμὸς ᾿Ομογενῶν	ΣΧΟΛ. ΑΡΡΕΝΩΝ Τάξεις Γυμνασίου	ΣΧΟΛ. ΑΡΡΕΝΩΝ Μαθηταὶ Γυμνασίου	ΣΧΟΛ. ΑΡΡΕΝΩΝ Τάξεις ᾿Αστικῆς	ΣΧΟΛ. ΑΡΡΕΝΩΝ Μαθηταὶ ᾿Αστικῆς	ΣΧΟΛ. ΘΗΛΕΩΝ Τάξεις Γυμνασίου	ΣΧΟΛ. ΘΗΛΕΩΝ Μαθήτριαι Γυμνασίου	ΣΧΟΛ. ΘΗΛΕΩΝ Τάξεις ᾿Αστικῆς	ΣΧΟΛ. ΘΗΛΕΩΝ Μαθήτριαι ᾿Αστικῆς	ΝΗΠΙΑΓΩΓ. Νηπιαγωγ.	ΝΗΠΙΑΓΩΓ. Νήπια ᾿Αρρένων	ΝΗΠΙΑΓΩΓ. Νήπια Θηλέων	῾Ολικὸς ἀριθ. ἀρρέν. μαθητῶν	῾Ολικὸς ἀριθ. θηλ. μαθητριῶν	῾Ολικὸς ἀριθ. μαθητευόντων	Καθηγηταὶ	Διδάσκαλοι	Διδασκάλισσαι	᾿Αριθμὸς διδασκόντων	Δαπάνη φρ. χρυσᾶ	Παρατηρήσεις
2	᾿Αϊδίνιον	5500	2	30	6	290			5	220				320	220	540	1	9	6	16	15000	
2	Ναζλίον	3717			6	103			6	211				103	211	314		5	4	9	9800	
2	Βαϊνδήριον	4550			6	265			5	191				265	191	456		6	5	11	11300	
2	Θεῖρα	4200			6	203			5	221				203	221	424		4	5	9	10600	
2	᾿Οδεμήσιον	3290			6	144			5	137				144	137	281		4	4	8	7200	
2	Μοῦγλα	1400			5	75			4	53				75	53	128		2	2	4	2800	
2	Μύλασσα	2450			5	100			4	59				100	59	159		3	2	5	4200	
2	Βουδρούμιον	3311			5	185			4	108				185	108	293		3	2	5	4600	
2	᾿Ακτσὲ	714			3	52			3	44				52	44	96		1	1	2	1650	
2	Κιρκιντζὲ	5250			5	215			4	102				215	102	317		4	2	6	4100	Σχεδὸν ἅπαντες Τουρ-
2	Λύγδα	2660			5	75			4	37				75	37	112		2	1	3	2500	1)2 Τουρκόφ. (κόφωνοι
2	Μουρσαλῆ	1540			4	76			4	63				76	63	139		2	1	3	2600	
2	Καραβουνὰρ	714			5	58			4	53				58	53	111		2	1	3	2100	
2	Πυργὶ	1400			4	70			4	35				70	35	105		1	1	2	1650	Τουρκόφωνοι
1	Καρασσοῦ	315			4	32	Μικτὸν							22	10	32		1		1	860	
1	Κιόσκι	350			4	35	»	»						20	15	35		1		1	690	
1	᾿Ομουρλοῦ	420			4	50	»	»						34	16	50		1		1	780	

1	Τουρπαλῆ	658			4	58	Μικτὸν							37	21	58		1		1	800
1	Ἁγιασουλοὺκ	350			4	47	»	»						27	20	47		1		1	780
1	Ἀζιζιὲ	350			4	47	»	»						35	12	47		1		1	800
1	Βαλατζὶκ	364			4	36	»	»						26	10	36		1		1	700
1	Κοτζαρλῆ	560			4	62	»	»						45	17	62		1		1	900
2	Γιαμπεγῆ	1183			4	48	—	—	3	27				48	28	75		1	1	2	900
1	Βογιουκλῆ	434			3	36	»	»						30	6	36		1		1	700
1	Πεντζὶκ	680			3	61	»	»						45	16	61		1		1	700
2	Μανδαλία	550			3	35	—	—	3	21				35	21	56		1	1	2	1300
1	Τάτζα	630			3	40	»	»						30	10	40		1		1	800
1	Κοκκινοχῶρι	175			3	26	»	»						20	6	26		1		1	600
1	Ἀλάμπαξε	160			2	15	»	»						10	5	15		1		1	600
1	Κισυλούκιον	280			2	25	»	»						20	5	25		1		1	650
1	Κογιουτζὰκ	420			3	42	»	»						30	12	42		1		1	660
1	Καράμακα	175			2	16	»	»						12	4	16		1		1	600
1	Ταλάνιον	420			3	39	»	»						27	12	39		1		1	640
1	Μασάτι	180			2	16	»	»						12	4	16		1		1	480
2	Καρασλὰρ	690			3	48	—	—	3	28				48	28	76		1	1	2	740
1	Δεϋρμεντζὶκ	245			2	25	»	»						18	7	25		1		1	560
53		50285		30		2750				1610				2572	1818	4390	1	70	40	111	96340

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΚΡΗΝΗΣ

Πίναξ ΙΓ΄.

(Νομὸς 'Αϊδινίου)

Σχολ. ἀριθ.	ΟΝΟΜΑ ΠΟΛΕΩΣ ἢ ΚΩΜΗΣ	Πληθυσμὸς Ὁμογενῶν	ΣΧΟΛ. ΑΡΡΕΝ. Τάξ. Γυμνασ.	ΣΧΟΛ. ΑΡΡΕΝ. Μαθ. Γυμνασ.	ΣΧΟΛ. ΑΡΡΕΝ. Τάξ. Ἀστικῆς	ΣΧΟΛ. ΑΡΡΕΝ. Μαθ. Ἀστικῆς	ΣΧΟΛ. ΘΗΛΕΩΝ Τάξ. Γυμνασ.	ΣΧΟΛ. ΘΗΛΕΩΝ Μαθήτρ. Γυμν.	ΣΧΟΛ. ΘΗΛΕΩΝ Τάξ. Ἀστικῆς	ΣΧΟΛ. ΘΗΛΕΩΝ Μαθήτρ. Ἀστ.	ΝΗΠΙΑΓΩΓ. Νηπιαγωγ.	ΝΗΠΙΑΓΩΓ. Νήπ. ἀρρένων	ΝΗΠΙΑΓΩΓ. Νήπ. θηλέων	Ὁλικὸς ἀριθ. ἀρρέν. μαθητῶν	Ὁλικὸς ἀριθ. θηλ. μαθητριῶν	Ὁλικὸς ἀριθ. μαθητευόντων	Καθηγηταί	Διδάσκαλοι	Διδασκάλισσαι	Ἀριθ. διδασκόντ.	Δαπάνη φρ. χρυσᾶ	Παρατηρήσεις
	Τμῆμα Κρήνης																					
3	Κρήνη	16000	1	24	6	540			5	348	1	25	37	589	385	974	1	6	7	14	9000	Ἡ συντήρησις ὅλων τῶν Σχολείων τῆς ἐπαρχίας ταύτης γίνεται ἐκ τῶν εἰσπράξεων τῶν δίσκων τῶν ἐκκλησιῶν, ἐλαφρᾶς φορολογίας ἐπὶ τῶν βιβλίων, ἐκ δικαιώματος ἐκ τῶν προικοσυμφώνων καὶ διαθηκῶν, καὶ ἐλαχίστου φόρου ἐπὶ τῆς σταφίδος.
4	Ἀλλάτσατα	12500			6	412			4	205	2	80	73	492	278	770	1	8	8	17	9500	
4	Κάτω Παναγιά	6000			5	140			4	80	2	100	70	240	150	390		2	3	5	4100	
3	Ἁγία Παρασκευή	3500			4	80			4	60	1	100	90	180	150	330		2	2	4	2200	
2	Ρεΐζ-Δερέ	3600			4	125			2	84				125	84	209		3	2	5	3800	
1	Ὀβατζίκιον	1300			2	56								30	26	56		1		1	600	
3	Ἐρυθραί	1200			3	45			1	10	1		17	45	27	72		2	1	3	1900	
1	Πυργί	300			2	43								30	13	43		1		1	380	
1	Ἀγρελιά	250			2	45								27	18	45		1		1	450	
1	Κερμεγιάλεσι	190			1	27								18	9	27		1		1	380	Ἱερεὺς διδάσκαλος
23		44840		24		1513				787		305	287	1776	1140	2916	7	27	23	52	32310	

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΚΡΗΝΗΣ

(Νομὸς Ἀϊδινίου)

Σχολ. ἀριθ.	ΟΝΟΜΑ ΠΟΛΕΩΣ ἢ ΚΩΜΗΣ	Πληθυσμὸς Ὁμογενῶν	ΣΧΟΛ. ΑΡΡΕΝ. Τάξ. Γυμνασ.	Μαθ. Γυμνασ.	Τάξ. Ἀστικῆς	Μαθηταὶ Ἀστικῆς	ΣΧΟΛ. ΘΗΛΕΩΝ Τάξ. Γυμνασ.	Μαθητρ. Γυμν.	Τάξ. Ἀστικῆς	Μαθήτριαι Ἀστικῆς	ΝΗΠΙΑΓ. Νηπιαγωγεῖα	Νήπ. ἀρρένων	Νήπ. θηλέων	Ὁλικὸς ἀριθ. Ἀρρέν. μαθητ.	Ὁλικ. ἀριθ. θηλ. μαθητριῶν	Ὁλικ. ἀριθ. Μαθητευόντων	Καθηγηταὶ	Διδάσκαλοι	Διδασκάλισσαι	Ἀριθ. διδασκόντ.	Δαπάνη φραχ. χρυσᾶ	Παρατηρήσεις	
	Τμῆμα Μελ. Ἄκρης																						
2	Ἀχιρλή	1000			3	68			2	35				68	35	103		1	1	2	1500		Εἰς τὰ πλεῖστα τῶν χωρίων οἱ ψάλται τῶν ναῶν ἐξασκοῦσι τὰ καθήκοντα τῶν διδασκάλων λαμβάνοντες μικρὸν ἐπίδομα· ὅπου δὲ οἱ ἱερεῖς εἰσὶν ἐγγράμματοι ἀναλαμβάνουσιν αὐτοὶ τὴν διδασκαλίαν.
2	Σαΐπη	1000			3	65			4	78				65	78	143		1	2	3	1700		
1	Μοναστῆρι	280			2	25								15	10	25		1		1	500	Τουρκόφωνοι	
1	Ἀμπὰρ Σεκί	200									1	10	5	10	5	15		1		1	300	Ἱερεὺς διδάσκ.	
2	Μέγα Μολδοβάνι	1400			4	70			3	60				70	60	130		2	2	4	1900		
2	Τεκές	1000			3	60			2	45				60	45	105		1	1	2	1600		
2	Μικρὸ Μολδοβάνι	500			3	60			2	32				60	32	95		1	1	2	1500		
2	Μελί	1500			4	110			3	75				110	75	185		2	2	4	2200		
1	Κιουτζοὺκ Μπαξέ	160			1	17								10	7	17		1		1	250	Ἱερεὺς διδάσκ.	
1	Ἐγρὶ Λιμάνι	150			1	12								8	4	12		1		1		Ἱερεύς	
2	Δενὶς Γκερέν	175			3	35			2	36				35	36	71		1	1	2	1450		
2	Σαλμάν	750			1	30								14	16	30		1		1	500		
2	Βοϊνάκι	480			3	50			2	25				50	25	75		1	1	2	1100		
1	Σαζάκι	450			2	45								25	20	45		1		1	250	Τουρκόφωνοι	
1	Σαραντζίκ	175			2	20								10	10	20		1		1	200	» »	
1	Χὰς Σεκί	280			2	42								30	12	42		1		1	350	» »	
2	Γενὶ Λιμάνι	300			3	45			2	42				45	42	87		1		1	1120		
1	Τεπὲ Πιζί	750			2	57								45	12	57		1		1	300	» »	
	Τμῆμα Ἐγγλεζονησίων																						
1	Κιοστένι	250			2	70								50	20	70		1		1	350		
1	Ἁγία Παρασκευή	130			2	20								15	5	20		1		1	300		
29		10930				901				428		10	5	795	549	1344		22	11	33	17370		

ΕΠΙΣΚΟΠΗ ΑΝΝΕΩΝ

Πίναξ ΙΕ΄.

(Νομὸς Ἀϊδινίου)

Σχολ. ἀριθ.	ΟΝΟΜΑ ΠΟΛΕΩΣ ἢ ΚΩΜΗΣ	Πληθυσμὸς Ὁμογενῶν	ΣΧΟΛ. ΑΡΡΕΝΩΝ Τάξεις Γυμνασίου	ΣΧΟΛ. ΑΡΡΕΝΩΝ Μαθηταὶ Γυμνασίου	ΣΧΟΛ. ΑΡΡΕΝΩΝ Τάξεις Ἀστικῆς	ΣΧΟΛ. ΑΡΡΕΝΩΝ Μαθηταὶ Ἀστικῆς	ΣΧΟΛ. ΘΗΛΕΩΝ Τάξεις Γυμνασίου	ΣΧΟΛ. ΘΗΛΕΩΝ Μαθήτριαι Γυμνασίου	ΣΧΟΛ. ΘΗΛΕΩΝ Τάξεις Ἀστικῆς	ΣΧΟΛ. ΘΗΛΕΩΝ Μαθήτριαι Ἀστικῆς	ΝΗΠΙΑΓΩΓ. Νηπιαγωγ.	ΝΗΠΙΑΓΩΓ. Νήπια ἀρρένων	ΝΗΠΙΑΓΩΓ. Νήπια θηλέων	Ὁλικὸς ἀριθ. ἀρρέν. μαθητῶν	Ὁλικὸς ἀριθ. θηλ. μαθητριῶν	Ὁλικὸς ἀριθ. μαθητευόντων	Καθηγηταί	Διδάσκαλοι	Διδασκάλισσαι	Ἀριθ. μαθητευόν.	Δαπάνη	Παρατηρήσεις
3	Σώκια	5000			6	250			6	180	1	45	65	295	245	540		4	8	12	9500	
2	Δωμάτια	3000			4	120			4	90				120	90	210		1	1	2	3200	
2	Γέροντας	2800			4	93			4	108				93	108	201		1	1	2	2000	
3	Βαγάρασι	2000			5	80			5	75	1	100	94	180	169	349		3	4	7	4000	
2	Κελεμβέσιον	2800			4	101			4	85				101	85	186		1	1	2	2000	
2	Ἄκισϊ	1500			4	50			4	60				50	60	110		1	1	2	1600	
2	Τσαγκλὴ	2450			4	45			4	55				45	55	100		1	1	2	1500	
1	Δὶξ Βουργὰς	400			2	30								30		30		1		1	400	
1	Δεβελίκιοϊ	400			2	25								25		25		1		1	500	
1	Τριάντα	250			2	40								40		40		1		1	540	
1	Καγιὰς	200			2	35								35		35		1		1	500	
1	Χριστιανοχῶρι	700			2	15								15		15		1		1	390	
1	Μόλκατζα	250			2	18								18		18		1		1	450	
1	Κοιμητεύρια	300			2	30								30		30		1		1	500	
1	Τσιμόβασι	120			2	42								42		42		1		1	450	
24		22170				974				653		145	159	1119	812	1931		20	17	37	27630	

ΓΕΝΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

Μητροπόλεις	Πληθυσμὸς Ὁμογενῶν	Ἀριθμὸς Σχολείων	Μαθηταὶ	Μαθήτριαι	Ὁλικὸς ἀριθ. Μαθητευόντων	Ἀριθμὸς Διδασκάλων	Ἀριθμὸς Διδασκαλισσῶν	Ὁλικὸς ἀριθ. Διδασκόντων	Δαπάνη	Παρατηρήσεις
Σμύρνης	151010	61	5782	5984	11766	119	103	222	374639 *	* Ἐν τῷ ποσῷ τούτῳ συμπεριλαμβάνονται τὰ δαπανώμενα ὑπὸ τοῦ Οἰκοτροφείου τοῦ Ὁμηρείου ποσά, ὡς καὶ τῶν ἰδιωτικῶν ἐν Σμύρνῃ ὁμογενῶν ἐκπαιδευτηρίων ἀνερχόμενα εἰς φρ. 168,900 (ἴδε Πίνακα Γ. καὶ Δ.)
Ἐφέσου	191561	143	8345	5666	14011	156	164	320	247221	
Φιλαδελφείας	13900	12	1052	747	1799	20	24	44	31175	
Ἡλιουπόλεως	50285	53	2572	1818	4390	70	40	111	96340	
Κρήνης	55770	52	2571	1689	4260	49	34	83	49680	
Ἐπισκ. Ἀννέων	22170	24	1119	812	1931	20	17	37	27630	
	484696	345	21441	16716	38157	434	382	817	826685	

Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΝ

ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τῆς Κολωνίας» ὁ Ἕλλην δημοσιολόγος κ. Κλεάνθης Νικολαΐδης ἐδημοσίευσε τελευταίως γενικὴν ἐπισκόπησιν τῆς παρούσης καταστάσεως ἐν Μακεδονίᾳ, τὸ πόρισμα οὕτως εἰπεῖν τῆς ἐπὶ ἑξάμηνον περιοδείας αὐτοῦ ἀνὰ τὴν χώραν. Ἡ ἔκθεσις τοῦ κ. Νικολαΐδου ἔχει ἐν μεταφράσει ὡς ἑξῆς:

Ἀσχολούμενος ἤδη ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εἰς τὴν ἐπισταμένην μελέτην τῶν Μακεδονικῶν πραγμάτων ἐπεχείρησα κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας περιοδείαν ἀνὰ πάντα σχεδὸν τὰ τμήματα τῆς τεταραγμένης Μακεδονίας, ὅπως δυνηθῶ ν' ἀποφανθῶ μετὰ ποιᾶς τινος αὐθεντίας περὶ τῆς ἐνεστώσης αὐτόθι καταστάσεως καὶ τῆς προόδου τῶν διοικητικῶν μεταρρυθμίσεων. Αἱ ἑπόμεναι μετὰ ἐπισήμων προσώπων συνομιλίαι μου ἐγένοντο μετὰ τὴν εἰς Μακεδονίαν ἄφιξίν μου, ἤτοι πρὸ τεσσάρων σχεδὸν μηνῶν, δημοσιευόμεναι δὲ νῦν ἴσως χρησιμεύσωσιν ὡς γνώμων κατὰ πόσον αἱ κάτωθι ἐκφραζόμεναι προβλέψεις τῶν συνομιλητῶν μου ἐπληρώθησαν κατὰ τοὺς κρισίμους τούτους θερινοὺς μῆνας καὶ ὁποίας προόψεις ἐγκλείουσι διὰ τὸ μέλλον. Ἀλλ' ὡς προεισαγωγὴν αὐτῶν ἐπιτραπήτω μοι νὰ ἐκφέρω γενικάς τινας κρίσεις περὶ σχέσεων καὶ προσώπων, ἀναγκαίας ἴσως πρὸς διαφώτισιν, εἰ δυνατόν, τῆς καταστάσεως.

Α' Οἱ δύο ἀνώτατοι ἐν Μακεδονίᾳ Τοῦρκοι ὑπάλληλοι, ὁ γενικὸς ἐπιθεωρητὴς Χιλμῆ Πασσᾶς καὶ ὁ γενικὸς διοικητὴς Θεσσαλονίκης Χασὰν Φεχμῆ Πασσᾶς (οὗτος κατέχει πολὺ σημαντικωτέραν θέσιν ὅλων τῶν διοικητῶν τῶν λοιπῶν ἐπαρχιῶν) εἶνε ἀληθῶς, κρινόμενοι ἀπὸ ἀνατολικῆς ἀπόψεως, ἄνδρες εὐφυεῖς καὶ δραστήριοι καὶ μεμορφωμένοι ὁμιλοῦντες εὐχερῶς καὶ τὴν γαλλικήν. Ἐν ταῖς σχέσεσιν αὐτῶν μετὰ ξένων δείκνυνται εὐπροσήγοροι τόσον, ὥστε ἐὰν δὲν ἔφερον φέσιον καὶ τὴν τουρκικὴν στολήν, εὐκόλως θὰ τοὺς διέκρινέ τις ἀπὸ Εὐρωπαίων. Ἀκριβῶς οἱ δύο οὗτοι Πασσάδες ἐπιμαρτυροῦσιν, ὅτι αἱ μεμορφωμέναι τάξεις τῶν Τούρκων ἐγκλείουσιν ἱκανότητας, αἵτινες καταλληλότερον χρησιμοποιούμεναι, θὰ ἠδύναντο νὰ ἀναμορφώσωσι τὴν Τουρκίαν, ἐπηρεάζοντες τὴν ὑποδεεστέραν ὑπαλληλίαν. Τόσον ὁ πολὺς ζῆλος τῶν ἄνω δύο Πασσάδων, ἰδίως δὲ τοῦ πρώτου, θὰ ἦτο ἄξιος νὰ ἐξησκεῖτο ὑπὸ καλλιτέρους καὶ δικαιοτέρους ὅρους.

Β'. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας καὶ ὑπὸ περιστάσεις ὁμαλὰς αἱ ἐν Μακεδονίᾳ μεταρρυθμίσεις θὰ ἠδύναντο νὰ πραγματωθῶσιν ἄνευ δυσχερειῶν, ὅσῳ μᾶλλον άλη-

θῶς ἐργαζόμενος καὶ ἄξιος ἑπομένως μείζονος μερίμνης πληθυσμὸς τοῦ τόπου μετ' ἐμπιστοσύνης καὶ ἄκρας ὑπομονῆς ἀπέβλεψεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς τὰς μεταρρυθμίσεις καὶ πρόθυμος ἐφάνη νὰ ὑποβοηθήσῃ αὐτάς. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἐξέλιξις ἀπὸ σκοποῦ ἀναστέλλεται εἴτε καὶ τελείως καταστρέφεται ὑπὸ τῆς βουλγαρικῆς κινήσεως ἐν ἁπάσῃ τῇ χώρᾳ, τῇ τε ὑπαίθρῳ καὶ τῶν πόλεων. Οὐδεμία κοινότης τῆς ὑπαίθρου εἶνε ἀσφαλὴς κατ' αἰφνιδίων ἐπιθέσεων βουλγαρικῶν συμμοριῶν, αἵτινες πρὸ οὐδεμιᾶς κακουργίας, φόνου, εἴτε ληστείας διστάζουσιν. Εἰς τὰς πόλεις ἀληθῶς τοιαῦται ἐπιθέσεις δὲν εἶνε δυνατaί. Ἀλλὰ πάλιν ὁ ἐν αὐταῖς πληθυσμὸς τρομοκρατεῖται δι' ἀναρχικῶν ἐγκλημάτων. Ἡ χειρίστη συνέπεια τούτων εἶνε ἡ οἰκονομικὴ καταστροφὴ τοῦ τόπου. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐξηφανίσθησαν σχεδὸν συνεπείᾳ τῶν ταραχῶν βιομηχανίαι ὁλόκληροι, ἰδίως ἡ ὑφαντουργία ταπήτων καὶ ὑφασμάτων, ἡ παραγωγὴ ἐργαλείων, ἀγγειοπλαστικὴ κλ. ἵνα παραστήσωμεν τὴν μεγάλην βλάβην τῆς γεωργίας καὶ κτηνοτροφίας, μὴ τολμώντων τῶν χωρικῶν νὰ ἐξέρχωνται εἰς τὰ κτήματά των ἢ τῶν ποιμένων νὰ βόσκωσιν ἐλευθέρως τὰ ποίμνιά των, ἐὰν μὴ κηρύσσωνται σχισματικοὶ ἢ τοὐλάχιστον «Ρωμοῦνοι». Καὶ μόνον δύναταί τις εἰπεῖν, ἡ νηματουργία καὶ μεταξουργία Νιαούσης, Βοδενῶν, Γευγελῆς κτλ. εὑρισκόμεναι εἰς χεῖρας προοδευτικῶν καὶ μεμορφωμένων Ἑλλήνων, ἀπτοήτως ἀσχολουμένων μετ' εὐρωπαϊκῶν μηχανῶν καὶ μεθόδων εἰς τὸ ἔργον, των παρ' ὅλους τοὺς κινδύνους κρατοῦσιν ὑψηλὰ εἰσέτι τὴν βιομηχανικὴν καὶ παραγωγικὴν τιμὴν τῆς χώρας. Ἀφ' ἑτέρου καὶ αἱ πρὸς ἀγορὰν δυνάμεις τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ κατέπεσον οἰκτρῶς, ἐξ οὗ φυσικῶς ἀφαιροῦνται τὰ νεῦρα τῆς ζωῆς καὶ ἀπὸ τῶν μικρῶν πόλεων.

Εἰς τὰς μεγαλειτέρας πόλεις παρατηρεῖται βεβαίως ἐμπορική τις κίνησις, ἀλλ' ἡ βαθύτατα διεισδύσασα φυλετικὴ ἐμπάθεια καὶ ἡ διὰ τῶν ἐγκληματικῶν ἀποπειρῶν προκληθεῖσα βαρεῖα ἀστυνομικὴ πίεσις παραλύουσι καὶ ἐκεῖ ἐντελῶς τὴν ἐμπορικὴν ζωήν. Οὕτως ἀποβαίνουσιν εὐνοήτως μάταιαι καὶ αἱ ἄρισται διοικητικαὶ μεμεταρρυθμίσεις. Διό, ἐὰν μὴ κατορθωθῇ νὰ δαμασθῇ ἐπὶ τέλους ἡ ἐπαναστατικὴ δρᾶσις τῶν ἔξωθεν εἰσρεόντων Βουλγάρων, θ' ἀπομείνῃ μάταιος καὶ ὅλος ὁ κόπος τῶν μεταρρυθμίσεων παρ' ὅλην τὴν σύμπραξιν τῆς Εὐρώπης.

Γ' Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται ὡσαύτως διατὶ οἱ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς μεταρρυθμιστικῆς ἐργασίας πεμφθέντες ἀντιπρόσωποι τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ἰδίως δὲ οἱ δύο πολιτικοὶ πάρεδροι, οἱ ὡς συνεργάται ταχθέντες τοῦ Γεν. Ἐπιθεωρητοῦ Χιλμῆ πασσᾶ, ὡς καὶ ὁ στρατηγὸς Δὲ-Τζώρτζη ἐλάχιστα ἠδυνήθησαν νὰ πράξωσι. Προκειμένου περὶ τῆς θεωρητικῆς εἰσαγωγῆς τῶν μεταρρυθμίσεων, περὶ τούτου εἶχε φροντίσῃ ἤδη ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις καὶ πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν ξένων, ὡς ῥητῶς μοὶ ἐτόνισεν ὁ Χιλμῆ πασσᾶς, εἰς δὲ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν οὗτοι κατ' οὐδὲν σχεδὸν ἠδυνήθησαν νὰ συμβάλωσι. Τἀνάπαλιν ἀπησχολήθησαν σχεδὸν μόνον ὑπὸ τῶν φυλετικῶν ἐρίδων, ἰδίως ὑπὸ τῶν ἥκιστα δεδικαιολογημένων αἰτιάσεων τῶν Βουγά-

ρων καὶ ὑπὸ τῶν πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀξιώσεων τῶν λεγομένων «Ρωμουνιστῶν». Ὁπωσδήποτε οἱ ξένοι ὑπάλληλοι μόνον εἰς τὰ καθαρῶς διοικητικὰ ζητήματα δύνανται νὰ τηρῶσιν ἀμερόληπτον στάσιν, ἐνῷ εἰς τὰ φυλετικὰ ζητήματα, εἶνε ἀδύνατον νὰ μείνῃ ὅλως ἀνεπηρέαστος ἡ κρίσις αὐτῶν. Ἐὰν πρόκειται ἑπομένως νὰ συνεχισθῇ ἐπιτυχῶς τὸ μεταρρυθμιστικὸν ἔργον, θὰ καταστῇ ἴσως ἐπάναγκες, ἵνα οἱ ξένοι ὑπάλληλοι καὶ ἀξιωματικοὶ καταβάλωσιν ἅπασαν αὐτῶν τὴν ἐπιρροήν, ὅπως ὁριστικῶς καταπνιγῇ ἡ ἐπαναστατικὴ προπαγάνδα, ἀδιαφόρως ἂν προέρχεται «παρὰ Βουλγάρων, Ἀλβανῶν, Σέρβων ἢ Ρωμούνων». Μόνον κατόπιν τούτου ἔσται δυνατὴ ἐπιτυχής τις μεταρρυθμιστικὴ καὶ διοικητικὴ ἐργασία.

Εἰς τὸ ἐρώτημά μου, τί ἐλπίζει ἐκ τῆς συνεργασίας τῶν ξένων ὑπαλλήλων καὶ ἀξιωματικῶν, μοὶ ἀπήντησεν: «Εἰσηγάγομεν ἤδη αὐτὰς τὰς μεταρρυθμίσεις. Ἴσως ὑπάρχουσιν ἀκόμη κενά, ἀλλὰ ταῦτα θὰ καταφανῶσι μόνον εἰς τὴν ἐφαρμογήν, ὅτε καὶ θὰ πληρώσωμεν αὐτά. Μεριμνῶμεν ὑπὲρ πάντων, ἀδιακρίτως Χριστιανῶν ἢ Τούρκων. Τινὲς φέρονται κάλλιον καὶ τοὺς ἀμείβομεν. Ὁπωσδήποτε ἐστήσαμεν ἤδη μίαν μηχανὴν ἐντελῶς ἕτοιμον, τὴν ἐταξιθετήσαμεν, τὴν ἐφωδιάσαμεν διὰ μηχανικῶν καὶ ἀρκετοῦ προσωπικοῦ, καὶ ἡ μηχανὴ λειτουργεῖ καλῶς. Αἴφνης οἱ ξένοι οὗτοι κύριοι εἰσέρχονται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Σουλτάνου, τοῦ ὑψηλοῦ μου Αὐθέντου, καὶ χαίρω πολύ, ὅτι θὰ ἐξωραΐσωσι διὰ τῆς παρουσίας των πλειότερον τὴν μηχανὴν ἡμῶν. Ἄλλον σκοπὸν τῆς παρουσίας τῶν κυρίων αὐτῶν ἀδυνατῶ νὰ ἐννοήσω».

Πρὸς τὴν δήλωσιν ταύτην τοῦ Χιλμῆ συνεφώνει ἐντελῶς καὶ ἡ ὑποδοχή, ἡ γενομένη τῷ Ἰταλῷ στρατηγῷ Δὲ-Τζώρτζη. Ὡς γνωστόν, ὁ Σουλτάνος ἠρνήθη νὰ δεχθῇ πρὸς ἀποχαιρετισμὸν τὸν Δὲ-Τζώρτζη, παραγγείλας αὐτῷ «κατευόδιον».

Ἐν Θεσσαλονίκῃ προσῆλθον πρὸς χαιρετισμὸν τοῦ στρατηγοῦ ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου εἷς γραμματεὺς τοῦ Χιλμῆ μὲ ἀστικὴν ἐνδυμασίαν καὶ ὁ Ἰταλὸς πρόξενος. Ἐπίσης ἔφερεν ὁ στρατηγὸς φέσιον καὶ τουρκικὴν στολήν, ὁμοιάζων οὕτω πρὸς Τοῦρκον ἀξιωματικόν. Εἰς τὴν ἀποβάθραν ἵστατο μικρὸν ἀπόσπασμα χωροφυλάκων, τῆς κατασκευῆς τοῦ Χιλμῆ πασσᾶ, οἱονεὶ ὑποδεικνύον, ὅτι τὸν προέλαβεν οὗτος εἰς τὸ ἔργον του, ἐνῷ 5 σάλπιγγες ἐφρόντιζον διὰ τὸν στρατιωτικὸν χαιρετισμόν. Ὁ Δὲ-Τζώρτζης ἀνῆλθεν εἶτα εἰς τὸ ἀναμένον λανδὼ ἑνὸς Ἰουδαίου Τραπεζίτου καὶ ἀπῆλθε μετὰ τοῦ γραμματέως εἰς τὸ κονάκι τοῦ Χιλμῆ, ὑποδειχθέντος αὐτὸν ἀρκετὰ ψυχρῶς. Τοιαύτη παρέμεινε μέχρι σήμερον ἡ μεταξὺ τῶν δύο ἀνδρῶν σχέσις, λίαν δὲ εὐνόητον, ὅτι ὀλίγον ἐχάρη μέχρι τοῦδε τὸ ἀξίωμά του ὁ Δὲ-Τζώρτζης.

Ἡ κατάστασις αὕτη εἶνε εἰς τὸ ὕπατον λυπηρά. Ὅσῳ ἀξιόλογος καὶ ἂν ὑποτεθῇ ἡ ἐργασία τοῦ Χιλμῆ πασσᾶ, δυσκόλως οὗτος θὰ δυνηθῇ νὰ διεξαγάγῃ μέχρι τέλους ἐπιτυχῶς αὐτήν, ἐὰν μὴ οἱ ξένοι ὑπάλληλοι καὶ ἀξιωματικοὶ τῷ παράσχωσιν ἰσχυρὸν ἔρεισμα ἀπέναντι τῶν ἀγαθῶν διαθέσεων τῆς Πύλης. Ἀφ᾽ ἑτέρου οἱ

Πασσάδες διαβλέπουσιν ἐν τῇ παρουσίᾳ τῶν Εὐρωπαίων κώλυμα εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς κυρίας αὐτῶν ἀποστολῆς, τουτέστιν εἰς τὴν ἐντελῆ καταστολὴν τῆς βουλγαρικῆς ἐπαναστατικῆς προπαγάνδας. Πιστεύουσιν, ὅτι καὶ μόνη ἡ παρουσία τῶν Εὐρωπαίων ἐνθαρρύνει τοὺς ἐπαναστάτας καὶ ὅτι ἕνεκα τούτου παραμένει ματαία ἕως σήμερον ἡ μεταρρυθμιστικὴ ἐργασία. Δυστυχῶς φαίνεται ἀληθές, ὅτι τινὲς Ρῶσσοι ἀξιωματικοί, ἐμεροληπτησαν καὶ δὴ ἐπιδεικτικῶς πως ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων καὶ τοῦτο ἐγέννησεν ἀρκετὰ μεγάλας δυσαρεσκείας(1).

Τί αὐτὸ; ὁ Χιλμῆ φρονεῖ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, μοὶ τὸ εἶπεν ἀπαντῶν εἰς τὸ ἐρώτημά μου, ἐὰν ἐλπίζῃ εὐνοϊκήν τινα συνέπειαν ἐκ τῆς τελευταίας ἀμνηστείας. «Ἀναμείνατε σμικρὸν ἔτι καὶ θὰ ἐννοήσητε τὸ πνεῦμα καὶ τὴν σημασίαν τῆς ἀμνηστείας ταύτης. Ἐὰν τὰ ἄτομα ταῦτα, τὰ ὁποῖα τὸ τρίτον ἤδη ἀμνηστεύομεν, ἐπαναρχίσωσι τὰ αὐτά, θὰ εἴπωμεν τότε πρὸς τὴν Εὐρώπην: «Παρεχωρήσαμεν πᾶν ὅ τι μᾶς ἐζητήθη, ξένους ἐπόπτας καὶ διοργανωτάς, ἀξιωματικοὺς χωροφυλακῆς, τριπλῆν καὶ τετραπλῆν ἀμνηστείαν καὶ πᾶσαν δυνατὴν μεταρρύθμισιν. Βλέπετε, ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ δὲν θέλουν τάξιν, ἀλλ' εἶνε ἐκ συστήματος κακοῦργοι καὶ ἀνατροπεῖς. Τὸ Κράτος ἡμῶν ἔχει νῦν ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὸ δίκαιον τῆς ἀμύνης καὶ θὰ πατάξωμεν πλέον τὸ κακὸν κατακέφαλα».

Εἰς ταῦτα δύναμαι ἐπὶ τῇ βάσει ἰδίων ἀντιλήψεων καὶ ἐπισήμων πιστοποιήσεων νὰ προσθέσω αὐθεντικῶς, ὅτι παρὰ τὴν ἀμνηστείαν καὶ τὴν τουρκοβουλγαρικὴν συμφωνίαν, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἔπαυσε καὶ κατὰ τοὺς θερινοὺς τούτους μῆνας ἡ βουλγαρικὴ ἐπαναστατικὴ ἐνέργεια καὶ ὅτι τὴν στιγμὴν ταύτην εὑρίσκονται ἐπὶ Μακεδονικοῦ ἐδάφους 10—12 βουλγαρικαὶ συμμορίαι. Ἐν τούτοις δὲν πιστεύω ὅτι τὸ φθινόπωρον θ' ἀποπειραθῶσι νέαν γενικὴν «ἐπανάστασιν» ἀλλὰ θὰ συνεχίσωσι τὴν κίνησιν ἐν ἥσσονι μέτρῳ, τρομοκρατοῦσαν τὸν ἀγροτικὸν πληθυσμὸν δι' ἐπιθέσεων κατὰ διαλείμματα καὶ ἀπειλοῦσαν τὰς πόλεις καὶ τοὺς σιδηροδρόμους διὰ δυναμιτικῶν ἀποπειρῶν. Οὕτως ἐλπίζουσι νὰ καταπονήσωσι τὴν Τουρκίαν καὶ τὴν Εὐρώπην καὶ τέλος νὰ προσαρτήσωσιν εἰς τὴν Βουλγαρίαν τὴν οἰκονομικῶς καὶ ἠθικῶς κατεστρεμμένην χώραν, ἐκβιάζοντες ἐν τῷ μεταξὺ καὶ τὰς θρησκευτικὰς καὶ ἐθνικὰς συνειδήσεις τῶν δυστυχῶν κατοίκων.

* *
*

Περὶ τῶν μέχρι σήμερον εἰσαχθεισῶν μεταρρυθμίσεων ὁ Χιλμῆ μοὶ ἐξεφράσθη τὰ ἑξῆς:

(1) Σ.Ε. Εἶνε ἄπορον πῶς μετὰ τὴν ἐμφαντικὴν ταύτην ὁμολογίαν περὶ τῆς μεροληψίας τῶν Ρώσσων ὁ κ. Νικολαΐδης ἐν β' ἐκθέσει συμπληρωματικῇ ἔγραφεν ὅλως τἀναντία μονοουχὶ παραστήσας τοὺς ἐν Μακεδονίᾳ Ρώσσους ἀξιωματικοὺς ὡς ἄκακα ἀρνία, πρᾶγμα ὅ περ ἤγειρεν εὐλόγως θύελλαν κατ' αὐτοῦ ἐν τῷ ἑλληνικῷ τύπῳ.

1) Τὸ σύστημα τῆς δικαιοσύνης μετερρυθμίσθη κατὰ τοῦτο, ὅτι οἱ δικασταὶ διορίζονται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου· ἑπομένως δὲν διατελεῖ πλέον ὑπὸ ἰδιωτικὰς τοπικὰς ἐπιρροάς. 2) Πανταχοῦ συνετελέσθη ὁ χωρισμὸς μεταξὺ πολιτικῶν καὶ ποινικῶν δικαστηρίων, ἑπομένως ἐν ἑκάστῳ Καζᾷ, ὑπάρχει ἴδιον πολιτικὸν δικαστήριον, ἐν ὅλῳ 130. 3) Ηὔξησαν συνεπῶς καὶ οἱ μισθοὶ καὶ αἱ διὰ τὰ εὐρωπαϊκὰ βιλαέτια δαπάναι κατὰ 90 χιλ. λίρας. Οἱ δικασταὶ λαμβάνουσι τώρα μισθὸν ἀπὸ 7 ἕως 35 λίρας μηνιαίως, οὕτω δὲ δυνάμεθα νὰ τοῖς ἀπαγορεύωμεν τὰ «τυχηρά». 4) Ὑπὲρ τῆς συγκοινωνίας (ὁδῶν καὶ γεφυρῶν) χρησιμοποιοῦνται 5 ο)ο ἐκ τῶν ἀκαθαρίστων εἰσπράξεων, τουτέστι διὰ τὴν Μακεδονίαν περὶ τὰ 1 1)2 ἑκατομ. λιρῶν. Ἑπομένως καταργεῖται πᾶσα ἀγγαρία τῶν χωρικῶν εἰς τὴν ὁδοποιΐαν. 5) Ἱδρύονται δημοτικὰ σχολεῖα διὰ Μουσουλμάνους καὶ Χριστιανοὺς εἰς πάντα τόπον, ἀριθμοῦντα ὑπὲρ τὰς 50 οἰκίας. Ἀνώτεραι σχολαὶ ἱδρύονται εἰς τὰς μεγάλας πόλεις, τώρα δὲ ἐν Σκοπείοις, Πριζρένῃ κλπ. (Καὶ ὁ Πασσᾶς ἔδειξε φωτογραφίαν ἑνὸς μεγάλου κτιρίου διὰ τὴν Πριζρένην.) Τὸ μέγα ἡμῶν τοῦ Κράτους γυμνάσιον (Ἰδαδιὲ) ἐν Θεσσαλονίκῃ εἶνε ἀνοικτὸν διὰ τὸν βουλόμενον νὰ τὸ ἴδῃ. Πρὸ μικροῦ διέταξεν ἡ Κυβέρνησις ν' αὐξηθῇ ὁ ἀριθμὸς τῶν Χριστιανῶν μαθητῶν αὐτοῦ κατὰ 60. Τὸ ἐν Σκοπείοις Γυμνάσιον θὰ ἐγκαινιασθῇ κατ' Αὔγουστον μὲ 150 Χριστιανοὺς καὶ ἰσαρίθμους Μουσουλμάνους μαθητάς. 6) Ἡ χωροφυλακὴ μετερρυθμίσθη ἤδη πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Δὲ-Τζώρτζη οὕτως εἰς τὰ 3 μακεδονικὰ βιλαέτια, ἐπαύθησαν 80 ἀξιωματικοί, 14 ἀστυνόμοι 73 ὑπαστυνόμοι καὶ περὶ τοὺς 1200 Μωαμεθανοὶ χωροφύλακες. Ἀντ' αὐτῶν διωρίσθησαν εἰς τὸ βιλαέτιον Μοναστηρίου 1061 Χριστιανοί, εἰς τὸ τῆς Θεσσαλονίκης 840 καὶ εἰς τὸ τοῦ Κοσσόβου 1105 ὡς χωροφύλακες. Καὶ ὁ θεσμὸς τῶν ἀγροφυλάκων μετεβλήθη κατὰ τρόπον, ὥστε οὗτοι νὰ εἶνε Μουσουλμάνοι ἢ Χριστιανοὶ ἀναλόγως τῆς πλειοψηφίας τῶν κατοίκων. Οἱ μισθοὶ αὐτῶν πληρώνονται τακτικώτατα. Ἐκ τῶν Χριστιανῶν χωροφυλάκων οἱ Ἕλληνες εἶνε καὶ οἱ πολυπληθέστεροι, διότι ἀπεδείχθησαν καὶ ἐν γένει νοημονέστεροι, εὐσυνειδητότεροι καὶ τιμιώτεροι, [Ὁ Βαλῆς Θεσσαλονίκης προσέθηκε : καὶ διότι οἱ Ἕλληνες πλειοψηφοῦσιν ἐν Μακεδονίᾳ]. 7) Ἐπαύσαμεν ὑπὲρ τοὺς 1000 Μωαμεθανοὺς δημάρχους καὶ προεστῶτας πανταχοῦ δὲ ὅπου Χριστιανοὶ ἀποτελοῦσιν πλειονότητα διωρίσαμεν τοιούτους. 8) Ἡ ἐκμίσθωσις τῆς δεκάτης μετερρυθμίσθη οὕτως, ὥστε ἕκαστον χωρίον ἔχει τὴν προτεραιότητα ἐν τῇ μισθώσει. Εἰς πλεῖστα χωρία ἑπομένως οἱ χωρικοὶ ἀνέλαβον αὐτοὶ τὴν κατανομὴν καὶ εἴσπραξιν τῶν φόρων.

«Πᾶσαι αἱ μεταρρυθμίσεις αὗται, ἐξηκολούθησεν ὁ Χιλμῆ πασσᾶς, εἰσήχθησαν ἤδη πρὸ τοῦ προγράμματος τῆς Μυρτσέγης, ἑπομένως καὶ πρὸ τῆς ἀφίξεως τῶν πολιτικῶν παρέδρων καὶ τῶν Εὐρωπαίων ἀξιωματικῶν. Κατόπιν τούτου ἀνηγείραμεν διὰ μικτῶν ἐπιτροπῶν τὰ καταστραφέντα χωρία, 90 ἄχρι τοῦδε καὶ ἐπληρώ-

σαμεν εἰς τοὺς παθόντας χωρικοὺς χρηματικὰς βοηθείας. Μόνον διὰ τὸ βιλαέτιον Μοναστηρίου αἱ δαπάναι ἀνῆλθον μέχρι τοῦδε εἰς 800 χιλ. φρ.»

Τὰς πληροφορίας ταύτας μοὶ ἐπεξήγει ὁ πασσᾶς διὰ πολλῶν λεπτομερειῶν, ἐξ ὧν θὰ ἤγετό τις νὰ πιστεύσῃ ὄντως, ὅτι ὁ Χιλμῆ πασσᾶς εἶνε ἡ ψυχὴ ὅλης τῆς μεταρρυθμιστικῆς ἐργασίας, ἐνῷ οἱ Εὐρωπαῖοι ἐπίτροποι παίζουσι τὸ μέρος ἁπλῶν θεατῶν.

* *
*

Ὁ νῦν Γενικὸς Διοικητὴς τοῦ βιλαετίου Θεσσαλονίκης εἶχε χρηματίσῃ τὸ 1876 Πρόεδρος τοῦ θνησιγενοῦς τουρκικοῦ κοινοβουλίου διὰ τοῦτο δ' ἴσως εἶνε καὶ μέχρι σήμερον δεινὸς ῥήτωρ, ἐκ τῶν λόγων τοῦ ὁποίου ἀποκαλύπτεται πάραυτα μεγάλη πεῖρα τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ βίου. Μοὶ παρέστησε κυρίως τὴν διαγωγὴν τῶν Βουλγάρων, ἐκ δὲ τῶν εἰς ἄκρον ἐνδιαφερουσῶν αὐτοῦ ἀφηγήσεων ἐπιτραπήτω μοι ν' ἀναφέρω μέρη τινά·

«Ἡ Τουρκία ὑπῆρξεν ἀείποτε ἀνεκτικὴ πρὸς τοὺς Χριστιανούς. Τοῦτο συνέβαινε καὶ ὅτε τὸ ὀθωμανικὸν Κράτος διετέλει εἰς τὸ ἀπόγειον τῆς ἰσχύος αὐτοῦ,τοῦτο συμβαίνει καὶ σήμερον. Εἰς τὴν ἀνοχὴν ἡμῶν ὀφείλουσι καὶ οἱ Βούλγαροι τὴν ἐθνικήν των ὕπαρξιν. Ἐγκλήματα συμβαίνουν πανταχοῦ, ἀλλ' οὐδαμοῦ καθίσταται μία Κυβέρνησις ὑπεύθυνος δι' ἐγκληματίας ἔξωθεν εἰσβάλλοντας εἰς τὴν χώραν οὔτε κωλύουσιν αὐτὴν ἔπειτα νὰ τιμωρῇ τοὺς κακούργους τούτους. Τὰ τουρκοβουλγαρικὰ σύνορα ἔχουσιν ἔκτασιν 800 χιλιομέτρων,διασχιζόμενα δι' ὑψηλῶν ὀρέων. Ν' ἀποκλεισθῇ ἐντελῶς τὸ σύνορον τοῦτο εἶνε ἔργον ὑπεράνθρωπον. Ἡ ἐπίσημος Βουλγαρία, ἰδίως ὁ Ἡγεμών, φαίνεται μὲν μὴ θέλοντες τὸν μεθ' ἡμῶν πόλεμον, ἀλλὰ τὸ κομιτάτον εἶνε ἰσχυρότερον τοῦ Ἡγεμόνος καὶ τῆς Κυβερνήσεως. Ἡ ἐξουσία περιέπεσεν εἰς χεῖρας τοῦ λαοῦ , ὅπως ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸ 1897. Δυστυχῶς ἀφήκαμεν νὰ παρέλθωσιν ἀνωφελῶς αἱ ἄρισται εὐκαιρίαι πρὸς ἀπαλλαγήν μας ἀπὸ τοῦ κακοῦ τούτου.»

Καὶ ἡ ἐπίσημος Ρωσσία εἶνε εἰλικρινὴς πρὸς ἡμᾶς, ἀλλ' ὁ πανσλαυϊσμὸς δὲν ἐννοεῖ νὰ σωφρονισθῇ. Ὁ Τσάρος εἶπεν, ὅτι οὔτε ῥανίδα ῥωσσικοῦ αἵματος θὰ χύσῃ πλέον ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων. Οὐχ ἧττον ὁ Πανσλαυϊσμὸς ὑποστηρίζει διὰ μυρίων ὀχετῶν τοὺς Βουλγάρους ἐπαναστάτας, ἡ δὲ λοιπὴ Εὐρώπη εὐνοεῖ αὐτούς.

«Ὅτε οἱ Βούλγαροι ἀνετίναξαν τὸ γαλλικὸν ἀτμόπλοιον «Γουαδαλκιβὴρ» — ἐξηκολούθησε λέγων πλήρης νεανικῆς ἐξάψεως ὁ γέρων Βαλῆς — ὁ γαλλικὸς τύπος οὔτε μίαν εὗρε λέξιν μομφῆς κατὰ τῶν ἀναρχικῶν τούτων. Κατόπιν ἀνετίναξαν καὶ ἓν οὐγγρικὸν ἀτμόπλοιον, ἀλλὰ ἡ στάσις τῆς Οὐγγαρίας παρέμεινεν ὡς καὶ πρὶν ἐπιεικὴς πρὸς τοὺς κακούργους. Τί νὰ σκεφθῶμεν ἐξ ὅλων αὐτῶν; Μὴ δι' αὐτῶν διατρανοῖ ἡ Εὐρώπη τὰς ἀρχὰς τοῦ πολιτισμοῦ της; Ἥκιστα ὅμως δυνάμεθα νὰ

ἐννοήσωμεν πῶς οἱ ἐν Εὐρώπῃ συγχέουσι σχεδὸν πάντοτε Μακεδονίαν καὶ Βουλγαρίαν. Καὶ ὁ ἐπί τινας ἑβδομάδας μόνον ἐνδιατρίψας ἐν τῇ χώρα ταύτῃ θὰ γνωρίζῃ, ὅτι οἱ Βούλγαροι μόλις ἀποτελοῦν τὸ 1[7 τοῦ πληθυσμοῦ!»

Ἐκ τῶν λοιπῶν δηλώσεων τοῦ Βαλῆ ἄξιον μνείας εἶνε τὸ ὅτι θεωρεῖ δυνατήν, εἰ μὴ καὶ πιθανὴν νέαν ἔκρηξιν ἐπαναστάσεως. Τὸ θάρρος πρὸς φανερὸν πόλεμον λείπει ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους, διὸ καὶ θὰ προὐτίμων νὰ συνεχίζωσι μᾶλλον τὸν ἀόριστον μικροπόλεμον καὶ τὰς δυναμίτιδας. Ἐπομένως «ἄνευ πραγματικοῦ σωφρονισμοῦ τῆς Βουλγαρίας, εἶπεν ὁ Βαλῆς ἐνδεικτικώτατα, ἀδύνατον νὰ ἐλπίσωμεν προσεχῆ κανονικὴν κατάστασιν πραγμάτων ἐν τῇ χώρᾳ ἡμῶν».

*
* *

Οἱ ἐντεταλμένοι ὑπὸ τῶν Κυβερνήσεων των Αὐστρίας καὶ Ρωσσίας κ. Μύλλερ νὰ ἐποπτεύωσι τὴν ἐφαρμογὴν τῶν μεταρρυθμίσεων ἐν Μακεδονίᾳ, οἱ κ. καὶ Δέμεριχ, εἶνε νέοι ἔτι καὶ εἰς ἄκρον εὐπροσήγοροι. Ὁσάκις ἐπεσκέφθην αὐτοὺς ἐτύγχανε νὰ εἶνε πάντοτε ὁμοῦ, ἐκ δὲ τῆς ὑφισταμένης μεταξύ των φιλικῆς ἁρμονίας ἤγετό τις νὰ πιστεύῃ ὡς ἑδραιοτάτην καὶ τὴν αὐστρορρωσσικὴν περὶ Αἵμου συμφωνίαν.

Ὅτε ὑπηνίχθην εἰς αὐτοὺς τοῦτο εἶπεν ἀμέσως ὁ κ. Μύλλερ.

— Ἐὰν εἴμεθα ἢ ὄχι προσωπικοὶ φίλοι τοῦτο ὀλίγον βαρύνει. Ἡ πολιτικὴ τῶν δύο Δυνάμεων παραμένει πάντοτε ἡ αὐτὴ ἤτοι «ἀποχὴ ἀπὸ πάσης ἐδαφικῆς κατακτήσεως ἐπὶ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου καὶ εἰλικρινὴς σύμπραξις πρὸς ἐπίτευξιν βελτίονος διοικήσεως καὶ ἐξάλειψιν τῶν κακῶς ἐχόντων, ἅτινα χρησιμεύουσιν εἰς τοὺς ταραξίας ὡς πρόφασις διὰ τὴν τρομακτικὴν αὐτῶν προπαγάνδαν. Ἡ ἀποστολὴ ἡμῶν εἶνε νὰ πραγματοποιήσωμεν τὸν σκοπὸν τοῦτον, εὕρομεν δὲ εἰς τοῦτο ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Χιλμῆ πασσᾶ βοηθόν, ἐμφορούμενον τῶν ἀρίστων διαθέσεων. Ἐγὼ αὐτὸς ἦλθον ἐδῶ ἀπαισιόδοξος, ἀλλ' ἡ εἰλικρίνεια τοῦ Χιλμῆ μὲ κατέστησεν αἰσιόδοξον.

Καὶ ὁ κ. Δέμεριχ ἐξέφρασε τὴν αὐτὴν εὐχαρίστησιν, ὅτι εὗρεν ἐν τῷ Χιλμῆ ἕνα τόσω ζηλωτὸν ὑποστηρικτὴν τῶν μεταρρυθμίσεων. Καὶ ὄντως κατὰ τὸ ἑξάμηνον τῆς ἐν Μακεδονίᾳ διατριβῆς μου ὀλιγίστας ἐλευθέρας πράξεις τῶν πολιτικῶν Παρέδρων ἠδυνήθην ν' ἀντιληφθῶ. Ἡ ἀνάθεσις τῆς εἰσπράξεως τῆς δεκάτης εἰς ἐπιτροπὰς χωρικῶν, ἡ γενομένη εἰς πλείστας κοινότητας τῇ ἐνεργείᾳ τῶν πολιτικῶν Παρέδρων, εἶχεν εἰσαχθῆ ἤδη πρότερον εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη ὑπὸ τοῦ Χιλμῆ.

Ἡ στάσις δὲ τῶν δύο Παρέδρων ἐν τῇ Ἑλληνορρωμουνικῇ ἔριδι τοῦ Μοναστηρίου ἐξ ἀφορμῆς τῆς κηδείας τοῦ Χρήστου Γραικοῦ, ὅτε οἱ κύριοι οὗτοι ἐνέκριναν, ὡς λέγεται, τὴν σύλληψιν ἱκανῶν Ἑλλήνων, ἐμείωσε κατὰ πολὺ τὰς πρὸς τοὺς πολιτικοὺς Παρέδρους συμπαθείας τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ.

Ἐν τούτοις δὲν προτίθεμαι, οὐδὲ δύναμαι νὰ εἴπω τι κατὰ τῶν ἀληθῶν προθέσεων τῶν κ.κ. Παρέδρων. Αἱ πραγματικαὶ ὅμως σχέσεις εἶνε τοιαῦται, ὥστε μόνον τὸ μέρος τοῦ θεατοῦ εἶνε δυνατὸν αὐτοῖς, χωρὶς νὰ δύνανται νὰ ἐπεμβαίνω-

σιν ἀνεξαρτήτως. Τοῦτο ἴσως ἄριστα ἀναλογεῖ καὶ πρὸς τὰς ἀρχικὰς σκέψεις, αἵτινες ὑπηγόρευσαν τὴν ἀποστολὴν αὐτῶν. Αἱ συνομιλίαι ἑπομένως, ἃς ἔσχον μετ' αὐτῶν, περιεστράφησαν μᾶλλον περὶ τὰς γενικὰς αὐτῶν ἰδέας ὡς πρὸς τὰ φυλετικὰ ζητήματα.

Οὕτως ὁ κ. Μύλλερ εἶπεν: «Οἱ Ἕλληνες κατέχουσιν ἐνταῦθα ὁπωσδήποτε ἰσχυροτάτην θέσιν, «εἶνε δὲ ἀναμφισβητήτως τὸ πρῶτον στοιχεῖον τοῦ πολιτισμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ». Ἀλλ' εἶνε συνάμα «συντηρητικοί», ἴσως «παρὰ πολὺ συντηρητικοί». Δυστυχῶς σήμερον ἡ θέσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐξασθενίζεται πολὺ διὰ τῆς ρωμουνικῆς προπαγάνδας»!

Ἀπήντησα, ὅτι ἀληθῶς ἡ ρωμουνικὴ κίνησις ἐπανήρχισεν αἴφνης μετὰ μείζονος ἐντάσεως ἀφοῦ ἡ ρωμουνικὴ Κυβέρνησις ἐπί τινα ἔτη εἶχεν ἀποστερήση πάσης ὑποστηρίξεως αὐτήν. Οἱ Ἕλληνες πιστεύουσιν ἐσφαλμένως ἴσως, ὅτι ἡ Αὐστρία εὐνοεῖ τὴν κίνησιν ταύτην.

Εἰς τοῦτο ὁ κ. Μύλλερ εἶπεν: «Ἠθέλησαν ἤδη νὰ καταστήσωσι τὴν Αὐστρίαν ὑπεύθυνον διὰ πολλὰ συμβαίνοντα ἐπὶ τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου, ἀλλ' ὅτι αὕτη πταίει καὶ διὰ τὴν Κουτσοβλαχικὴν προπαγάνδαν, τοῦτο πρῶτον νῦν τὸ ἀκούω. Θὰ σᾶς προτρέψω τότε ἀφοῦ ἀπέρχεσθε εἰς Μοναστήριον, νὰ μελετήσητε ἐκεῖ καλῶς τὴν κίνησιν ταύτην καὶ θὰ εὕρητε τοὺς ὑποβολεῖς της ὄπισθεν «φιλανθρωπικῶν τινων ἀποστολῶν». Θὰ ἐννοήσητε τότε ἀφεύκτως, ὅτι ἡ κίνησις αὕτη «ἐγκλείει μέγαν κίνδυνον διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ τὴν εἰρήνην ἐν Μακεδονίᾳ».

Ἐπὶ πολὺ ἐκοπίασα νὰ μαντεύσω τί ἆρά γε νὰ ἐσήμαινον οἱ μυστηριώδεις οὗτοι λόγοι τοῦ Αὐστριακοῦ παρέδρου.

Ἀλλ' οὐδεμίαν ἄλλην ἔννοιαν ἠδυνήθην νὰ δώσω, εἰμὴ ὅτι ὁ κ. Μύλλερ ἤθελεν ἴσως νὰ παράσχῃ εἰς τοὺς Ἕλληνας τὴν καλὴν συμβουλὴν νὰ ὑποχωρήσωσιν ἀρκετὰ εἰς τὰς ἐπὶ ἐκκλησιαστικοῦ ἐδάφους ἀξιώσεις τῶν Ρωμούνων, ὅπως οὕτως ἀποτρέψωσι «τὸν μέγαν διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν κίνδυνον». Πράγματι μικρὸν κατόπιν ἐνεφανίσθη ὁ Ρωμοῦνος μητροπολίτης Γεννάδιος ἐκ Βουκουρεστίου, ὅπως συστήσῃ ἑαυτὸν ὡς Ρωμοῦνον ἐπίσκοπον ἐν Μακεδονίᾳ. Ἀλλ' ὁ ἐκεῖ Ἑλληνισμὸς ἀνεξαρτήτως ἄλλως τε σκεπτόμενος ἀπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὑπῆρξεν ἀρκετὰ «συντηρικός», ὥστε ν' ἀποκρούσῃ ἐντονώτατα τὴν εἰς τὰ δικαιώματα καὶ τὴν εἰρήνην τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ξενικὴν ταύτην ἐπιδρομήν.

Ὁ κ. Μύλλερ θὰ ἐπείσθη πιστεύομεν ἐν τῷ μεταξὺ ὅτι «ἐν Μακεδονίᾳ δὲν ὑφίσταται ρωμουνικὴ ἐθνικότης» καὶ ὅτι οἱ Κουτσόβλαχοι ἐν τῇ ἀσυγκρίτως μείζονι πλειονότητι αὐτῶν ἀποτροπιάζονται τὴν ἔξωθεν εἰσπηδήσασαν ταύτην ρωμουνικὴν κίνησιν.

Καὶ ἕτερόν τι ἀξιοσημείωτον εὗρον ἐν ταῖς δηλώσεσι τοῦ κ. Μύλλερ. Μοὶ εἶπε πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ στρατηγοῦ Δὲ Τζώρτζη, ὅτι τὸ ὑπὸ τὸν Χιλμῆ διοργανωθὲν νέον σῶμα χωροφυλακῆς θὰ ὑποστῇ ἀναγκαίως τροποποιήσεις τινάς, διότι παρωρά-

θησαν ἐθνικότητες. Ἡ γνώμη αὕτη ἐστηρίζετο προφανῶς ἐπὶ παραπόνων τῶν Βουλγάρων καὶ «Ρωμούνων» περὶ δῆθεν προτιμήσεως τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλὰ τοιαύτη τροποποίησις δὲν ἐγένετο, διότι οἱ κύριοι οὗτοι ἐπείσθησαν βεβαίως κατόπιν, ὅτι ἡ ἀναλογία τῶν ἐθνικοτήτων ἐτηρήθη ἀκριβῶς.

Ἐκ τῶν δηλώσεων τοῦ Ρώσσου παρέδρου δέον νὰ ἐξάρω ἰδίως τὴν ἐπανειλημμένην αὐτοῦ διαβεβαίωσιν, ὅτι ἡ Ρωσσία παρητήθη ὁριστικῶς τῆς προτέρας αὐτῆς πολιτικῆς τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου καὶ τῆς πανσλαυϊκῆς βουλγαρομανίας! Ἡ Ρωσσία κατ' αὐτὸν ἐννοεῖ νὰ βαίνῃ ἐπὶ τοῦ Αἵμου ἐν στενῇ συμπνοίᾳ μετὰ τῆς Αὐστρίας, ἐξυπηρετοῦσα μόνον τὴν γενικὴν εἰρήνην. Καὶ μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ ἐν τῇ Ἄπω Ἀσίᾳ πολέμου ἡ μεταξὺ τῶν δύο Μ. Δυνάμεων σχέσις αὕτη παραμένει λίαν ἐγκάρδιος. Μετὰ τῆς αὐτῆς αἰσιοδοξίας ἀπεφαίνετο ὁ κ. Δέμεριχ καὶ περὶ τῶν τουρκοβουλγαρικῶν σχέσεων καὶ περὶ τῶν συνεπειῶν τῆς δοθείσης ἀμνηστείας. Δὲν πρέπει, εἶπε, νὰ ὑπερτιμᾶται ἡ ἐπιρροὴ τοῦ Βόριδος Σαραφώφ, ὅστις ἄλλως τε δὲν ἐπάτησε καὶ τόσον τὸ ἔδαφος τῆς Μακεδονίας, ὅσον κοινῶς νομίζεται. Ὁ κ. Δέμεριχ ἠθέλησε νὰ μοὶ ὑπαινιχθῇ καὶ ὅτι ἡ Τουρκία φοβεῖται τὴν Βουλγαρίαν!

Ἐν γένει εὗρον τότε εἰς τὰς ἰδέας τῶν δύο πολιτικῶν παρέδρων πολὺ πλείονα αἰσιοδοξίαν ἢ ὅσην ἐφαίνετο ἐπιτρέπουσα ἡ κρισιμωτάτη πάντοτε θέσις τῆς χώρας.

Ἀληθῶς, ὅτε ἐπ' ἐσχάτων ἐπανεῖδον τὸν κ. Μύλλερ (ὁ κ. Δέμεριχ νοσήσας ἔλαβεν ἀπεριόριστον ἄδειαν ἀπουσίας) εὗρον αὐτὸν ἧττον αἰσιόδοξον. Εὕρισκε ζοφεράς πως τὰς προόδους τοῦ μέλλοντος. Αἱ χεῖρές των ἦσαν δεσμευμέναι, διότι οἱ ὀλίγοι Εὐρωπαῖοι ἀξιωματικοὶ δὲν ἐπήρκουν οὔτε διὰ τὸ 10)ον καὶ αὐτῶν τῶν τεταγμένων μερῶν. «Οἱ Ἕλληνες, μοὶ εἶπε, δὲν ἔχουσι δίκαιον νὰ ἰσχυρίζωνται, ὅτι τὰ διαμερίσματα Κορυτσᾶς καὶ Σερβίων—Κοζάνης ἀφέθησαν ἔξω τῶν μεταρρυθμίσεων διὰ τὸν λόγον, ὅτι δὲν ἐστάλησαν ἐκεῖ ἀξιωματικοί. Τὰ μέρη ταῦτα διατελοῦσιν ἥσυχα, ἐφ' ᾧ ἡμεῖς δὲν ἐπαρκοῦμεν οὔτε διὰ τὰ τεταγμένα μέρη, ὡς μᾶλλον ἐπείγοντα». Ἡ κατὰ τμήματα (βιλαέτια ἢ σαντζάκια) δικαιοδοσία τῶν Δυνάμεων δὲν ἐσήμαινε, εἶπε, ποσῶς καὶ τὴν κατὰ ζώνας διαίρεσιν τῶν ἐθνικοτήτων. Αὐτὰ εἶνε μυστικὰ τοῦ μέλλοντος.

Μὲ τὴν φράσιν οἱ Ἕλληνες εἶνε «παρὰ πολὺ συντηρητικοὶ» ἐννοεῖ, ὅτι εἶνε πολὺ ἀνεκτικοὶ ἀπέναντι τῶν κακουργιῶν τῶν Βουλγάρων καὶ ὁμολογεῖ, ὅτι ἔπασχον ὑπὸ τούτων δεινῶς.

Ὁ κ. Γκίρς, ὁ γενικὸς πρόξενος τῆς Ρωσσίας ἐν Θεσσαλονίκῃ, ὅστις ἀνεπλήρου προσωρινῶς τὸν νοσοῦντα κ. Δέμεριχ, δὲν μοὶ ἠρνεῖτο τὰς ἀτιμίας τῶν Βουλγάρων, ἀλλ' ἔλεγεν ὅτι καὶ οἱ Ἕλληνες δὲν διέκρινον εὐκρινῶς τὰ κινοῦντα τούτους ἐλατήρια, ὁ δὲ τύπος αὐτῶν δὲν φωτίζεται ἐπαρκῶς. Ὁπωσδήποτε ἡ θέσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶνε ἀρκετὰ ἰσχυρὰ ἐν Μακεδονίᾳ, δὲν εἶνε δ' εὔκολον νὰ νομίζῃ ὅλον τὸν κόσμον

συνωμοτοῦντα κατ' αὐτοῦ. Ἡ πολιτικὴ τῆς Ρωσσίας εἶνε τιμία, ἔργον της δὲ εἶνε, εἶπε νὰ προστατεύῃ πάντα χρίστιανόν».

Μετὰ τῶν Ρώσσων ἀξιωματικῶν συνηντήθην ἐν Γευγελῇ, ὅπου μετέβημεν ὁμοῦ εἰς τὰς ἐξετάσεις τῆς ἑλληνικῆς Σχολῆς, ἃς ἐπὶ ὥρας παρηκολούθουν καὶ εἰς τὸ τέλος ἐνθουσιωδῶς ἐξεφράζοντο περί τε αὐτῶν καὶ τῆς ἑλληνικότητος τῆς Γευγελῆς. Διέψευδον τὰ διαδιδόμενα περὶ μεροληψίας αὐτῶν ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων. Ἡ Ρωσσία δὲν σκέπτεται πλέον ὅπως ἄλλοτε. Ἡμεῖς ἄλλως τε δὲν ἔχομεν ν' ἀσχοληθῶμεν ἢ εἰς τὰ τῆς χωροφυλακῆς ἔλεγον. Ἀλλ' οὐδὲν γίνεται, εἶπον, καὶ εἰς τὸ τέλος θὰ καταλήξωμεν ἴσως εἰς τὴν α ὐ τ ο ν ο μ ί α ν.

Καὶ ὁ ἐν Μοναστηρίῳ πρόξενος τῆς Ρωσσίας μοὶ παρεπονεῖτο ὅτι παρεξηγεῖται πᾶν αὐτοῦ διάβημα, ὡς συνέβαινε καὶ εἰς τὸν προκάτοχόν του. «Ἡ Ρωσσία δὲν ἔχει ἀνάγκην τῆς Μακεδονίας, σᾶς λέγω. Αἱ δὲ ἐπιθέσεις τῶν ἐφημερίδων ne me gatent pas le sang. Εἰς πάντα κρούοντα τὴν θύραν τῶν ρωσσικῶν προξενείων παρέχεται ἀνεπιφυλάκτως προστασία, ἀλλ' οἱ οὐδέποτε κρούοντος εἶνε οἱ Ἕλληνες». Καὶ ὁ Αὐστριακὸς συνάδελφός του κ. Κράλλ ταῦτα εἶπεν: Ὁσάκις ἐζητήθη ἡ προστασία τοῦ προξενείου μου ἐδόθη πάντοτε, μοὶ ἀνέφερε δὲ περιπτώσεις καὶ Ἑλλήνων. Ἠρνήθη καὶ αὐτὸς ἐντόνως, ὅτι ἡ Αὐστρία προστατεύει, ἢ ὑπεστήριζέ ποτε τὴν ρωμουνικὴν κίνησιν. Ἐπὶ Μαργαρίτου καὶ Φαβερνὰλ ἄλλοτε συνέπιπτεν ἁπλῶς τ' αὐστριακὰ προξενεῖα ν' ἀντιπροσωπεύωσι καὶ τὰ ρωμουνικὰ συμφέροντα, τῆς Ρωμουνίας μὴ ἐχούσης ἴδια προξενεῖα. Ἀλλ' οὔτε τότε ἡ ἀνάμιξις ἡμῶν ἔβαινε πέραν τῶν συνήθων ὑποθέσεων, νῦν δὲ ἔπαυσε καὶ ἡ ἀντιπροσωπεία αὕτη, ἡ δὲ Ρωμουνία ἔχει τώρα ἴδια προξενεῖα. Καὶ αὗται αἱ ἐνέργειαι τῶν καθολικῶν Γάλλων ἄλλως τε εἶνε ἄσχετοι πρὸς τὴν αὐστριακὴν πολιτικήν. Ἀληθῶς ἐπ' ἐσχάτων τοὺς Ρωμουνιστὰς ἐφάνη ὑποστηρίζον μᾶλλον τὸ ἰταλικὸν προξενεῖον.

Τέλος ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ Γενικὸς πρόξενος τῆς Ἀγγλίας κ. Γκρέϋβς, εἰς ἐρώτημά μου ἐὰν φρονῇ πιθανὴν προέλασιν τῆς Αὐστρίας ἐπὶ τοῦ Αἵμου, τώρα ὅτε ἡ Ρωσσία εἶνε ἀπησχολημένη ἀλλαχοῦ, μοὶ εἶπεν : «Ἡ Αὐστρία θὰ εἶχε τὸ αὐτὸ πρὸς προέλασιν ἐπὶ τοῦ Αἵμου συμφέρον, ὁποῖον ἡ Ἀγγλία ἐν Θιβέτ. Ὡς αὕτη ἠναγκάσθη νὰ προχωρήσῃ εἰς Θιβέτ χάριν μείζονος προστασίας τῶν ἰνδικῶν αὐτῆς συνόρων, οὕτως ἴσως θὰ ἠναγκάζετο καὶ ἡ Αὐστρία νὰ κινήσῃ ἔξω τῶν συνόρων αὐτῆς, ὅπως κάλλιον προστατεύσῃ ταῦτα καὶ κωλύσῃ ὥστε ἡ ὑποβόσκουσα διαρκῶς ἐν τῷ Αἵμῳ πυρκαϊὰ νὰ μεταδοθῇ καὶ εἰς τὸν οἶκόν της. Ἀλλὰ καταλληλοτέραν πρὸς τοῦτο περίστασιν δὲν θὰ εὕρισκεν ἀπὸ τὴν παροῦσαν, ὅτε ἡ Ρωσσία φαίνεται ἀσφαλῶς δεδεμένη ἀλλαχοῦ. Ἀλλ' ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι οὐδὲν σύμπτωμα τοιαύτης προθέσεως ἐκ μέρους τῆς Αὐστρίας βλέπω !» — Εἰς τὴν ἐρώτησίν μου πόθεν φρονεῖ ὁ κ. Γκρέϋβς, ὅτι τὰ βουλγαρικὰ κομιτάτα ἀντλοῦσι τὰ ἀνεξάντλητα αὐτῶν ὑλικὰ μέσα διὰ τὰ ἐνεργείας των : «Ἅ ! ἐφώνησεν ἐκφραστικῶς, ἐδῶ ἐν Τουρκίᾳ μὲ τὸ τίποτε κατορθώνει τις μεγάλα πράγματα !»

Κλεάνθης Νικολαΐδης

ΠΡΑΞΙΚΟΠΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΡΩΣΣΩΝ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ.

Ἐκ Θεσσαλονίκης, τῇ 10 Αὐγούστου 1904.

Ἕλλην δημοσιολόγος ὁ ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ κ. Κλεάνθης Νικολαΐδης, μελετητὴς τοῦ μακεδονικοῦ προβλήματος δημοσιεύει τελευταίως ἐν τῇ «Ἐφημερίδι τῆς Κολωνίας» τὴν ἐπὶ τῶν μακεδονικῶν ἔκθεσιν αὐτοῦ, γενομένην μετὰ ἑξάμηνον ἐπιτόπιον μελέτην, ἐν ᾗ ἀναφέρει σὺν ἄλλοις, ὅτι ὁ Βαλῆς Θεσσαλονίκης, Χασὰν Φεχμῆ πασᾶς ἐξεφράσθη αὐτῷ ἀπροκαλύπτως ὅτι «ὁ *Πανσλαυϊσμὸς ὑποστηρίζει διὰ μυρίων ὀχετῶν τοὺς Βουλγάρους ἐπαναστάτας,*» ἐνῷ ἐξ ἄλλου ὁ Ρῶσσος Πάρεδρος Δέμερικ, ἀναπληρούμενος νῦν ὑπὸ τοῦ Γκὶρς διεβεβαίου τὸν Ἕλληνα δημοσιολόγον, ὅτι «ἡ Ρωσσία παρητήθη ὁριστικῶς *τῆς προτέρας αὐτῆς πολιτικῆς* τοῦ Ἁγίου Στεφάνου καὶ *τῆς πανσλαυϊστικῆς βουλγαρομανίας*. Ὁ δὲ Γκὶρς μὴ δυνάμενος ν' ἀρνηθῇ τὰς κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου ἀνηκούστους τῶν Βουλγάρων κακουργίας ἠγωνίζετο νὰ πείσῃ τὸν δημοσιολόγον συνομιλητήν του, ὅτι «οἱ Ἕλληνες δὲν διακρίνουσιν εὐκρινῶς τὰ κινοῦντα ταύτας (τὰς κακουργίας) ἐλατήρια, ὁ δὲ τύπος αὐτῶν δὲν διαφωτίζεται ἐπαρκῶς!»

Ἀλλὰ τὰς σκληρὰς αὐτὰς εἰρωνικὰς διαπιστώσεις τῶν ὑπὸ τὸ διάδημα τοῦ εἰρηνοποιοῦ κατελθόντων ἐν Μακεδονίᾳ πρακτόρων τῆς Ἁγίας Ρωσσίας ἐλέγχουσιν αὐτὰ τὰ πράγματα, ἡ μέχρι τοῦ νῦν ἀπροκάλυπτος αὐτῶν συνηγορία καὶ ἐνίσχυσις τῆς Ἐξαρχίας, ἥτις ἐξάρχει τῶν βουλγαρικῶν σχεδίων, καὶ ὁ συστηματικὸς καὶ λυσσώδης διωγμὸς κατὰ παντὸς ὅ τι ἑλληνικόν.

Καὶ τίνα λανθάνουσιν, ὅτι τὸ ἐν Θεσσαλονίκῃ γενικὸν Προξενεῖον τῆς Ρωσσίας, διευθυνόμενον ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Γκὶρς μετεβλήθη πέρυσιν εἰς καταφύγιον πάντων τῶν κακούργων Βουλγάρων, τῶν δυναμιτιστῶν, τῶν ἐμπρηστῶν καὶ τῶν δολοφόνων, τίνα λανθάνουσι τὰ τελευταῖα φιλοβουλγαρικὰ τοῦ κ. Γκὶρς κηρύγματα κατὰ τὴν ἐσχάτην αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Μακεδονίαν περιοδίαν, ὅτε ἐχαρακτήριζε μὲν αὐτὸς πάντας τοὺς Μακεδόνας ὡς Βουλγάρους, οἱ δὲ Ρῶσσοι ἀξιωματικοὶ εἰς τρυφερὰς διατελοῦντες σχέσεις πρὸς τοὺς ἐγκληματίας ἀπέπεμπον σκαιῶς ἐπιτροπὰς Ἑλλήνων, παραπονουμένων καὶ ἐξαπέστελλον αὐτοὺς κακῶς, διότι ἔτυχε νὰ ἔχωσι τὴν ὑπερηφάνειαν νὰ συντάττωσι τὰς ἀναφορὰς αὐτῶν ἑλληνιστί, καὶ ἐρωτώμενοι νὰ βεβαιῶσιν, ὅτι δὲν θέλουσι μέχρι θανάτου νὰ συνταχθῶσι τῇ βουλγαρικῇ Ἐξαρχίᾳ, Ἕλληνες αὐτοὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν;

Εἰς τὴν σκληρὰν τῶν εὐσεβεστάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ Προστατῶν εἰρωνείαν ἀπαντῶσι καὶ τὰ γεγονότα τῆς τελευταίας ἑβδομάδος.

Ἐν τῷ παρὰ τὴν Θεσσαλονίκην Κιλκηλιτίῳ διωρίσθησαν συμφώνως πρὸς τὸ μεταρρυθμιστικὸν πρόγραμμα Ἕλληνες χωροφύλακες καὶ μέλος τοῦ ποινικοῦ δικαστηρίου ὁ Ἕλλην Φερεκύδης. Ἀλλὰ τοῦτο κατέστη κάρφος εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν πρακτόρων τοῦ Κομιτάτου, οἵτινες καὶ ἀνηνέχθησαν πρὸς τοὺς Ρώσσους ἐπόπτας, ἀπαιτοῦντες τὴν παῦσιν τῶν Ἑλλήνων.

Ἤδη πληροφοροῦμαι ἀσφαλῶς, ὅτι ἡ ἀπαίτησις τοῦ Κομιτάτου ἀπραγματώθη, τὰ δὲ ὑπουργήματα ἀφῃρέθησαν ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες γενικῶς κατὰ τὴν ρητὴν ὁμολογίαν τοῦ Αὐστριακοῦ παρέδρου Μύλλερ *«κατέχουσιν ἰσχυροτάτην θέσιν καὶ εἶνε ἀναμφισβητήτως τὸ πρῶτον στοιχεῖον τοῦ πολιτισμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ»*.

Κατὰ τὰς ἠκριβωμένας εἰδήσεις οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς Ἁγίας Ρωσσίας ἐπεσκέφθησαν καὶ αὖθις τὴν 2)27 Αὐγούστου τὴν ἀκραιφνῆ ἑλληνικὴν πόλιν Γευγελῆ. Οἱ σχισμαστικοί, προειδοποιημένοι ἐκ Θεσσαλονίκης, ἔσπευσαν εἰς τὸν σταθμὸν μετὰ τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Ἐξάρχου καὶ τοῦ διδασκάλου των πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ἐπισήμων φίλων αὐτῶν. Ἅπαντες ἐν σώματι, διασχίζοντες ἀγερώχως ὡς κατακτηταὶ τὴν χώραν, διηυθύνθησαν εἰς τὸ σχισματικὸν παρεκκλήσιον, μετὰ δὲ τὴν ἱερουργίαν καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν ρωσσικῶν ὅπλων δέησιν (σχισματικοὶ Βούλγαροι μετὰ ὀρθοδόξων Ρώσσων ἀδελφωμένοι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ!) οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ τοπικοῦ κομιτάτου ἐφιλοξένησαν τοὺς Ρώσσους. Αἱ ἑκατέρωθεν διαχύσεις καὶ τρυφερότητες ἦσαν ἀνώτεραι περιγραφῆς. Ἀλλ' οἱ ἀγαθοὶ Ρῶσσοι δὲν παρουσιάσθησαν μόνον νὰ διατρανώσωσιν ἐπιδεικτικῶς τὴν χαρὰν αὐτῶν ἐπὶ τῇ θέᾳ τῶν σχισματικῶν ἀδελφῶν των. Κατῆλθον ἀναφανδὸν καὶ εἰς τὸ στάδιον τὸ προσηλυτιστικόν.

Προσεκάλεσαν διαφόρους Ἕλληνας τῶν χωρίων, ἔχοντας συγγενεῖς κρατουμένους ἐν φυλακαῖς καὶ δι' ἐντόνων παρακελεύσεων προέτρεπον «ἐὰν ἐπιθυμῶσι τὴν ἀποφυλάκισιν τῶν συγγενῶν των ὀφείλουσι νὰ γίνωσι σχισματικοί, ἄλλως νὰ μὴ ἀναμένωσι σωτηρίαν παρά τινος!» Προέτρεπον δὲ γενικῶς τοὺς Ἕλληνας ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν Ἐξαρχίαν καὶ νὰ γίνωσι Βούλγαροι, ἐὰν ἐπιθυμῶσι καὶ τὴν ἀτομικὴν αὐτῶν εὐπραγίαν καὶ τοῦ τόπου τὴν πραγματικὴν εὐτυχίαν, ἀφ' οὗ οὐδεμίαν δύδύνανται νὰ ἐλπίζωσι παρὰ τῆς Ἑλλάδος σωτηρίαν, εἰ μὴ μόνον παρὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ Ρωσσίας!!!» Τοιαῦτα τὰ ἐπισήμως ἐκ Γευγελῆς ἀγγελθέντα, καταμαρτυροῦντα ἐκεῖνο, ὅπερ στεντορείως οἱ Μακεδόνες ἀπὸ τοσούτου χρόνου καταβοῶμεν καὶ ὅπερ ἠδύνατο νὰ συνοψισθῇ εἰς τὰ ἑκάστοτε ἐξαγγέλματα τοῦ λυσσώδους Γκίρς, οὗτινος ἀντηχεῖ διαρκῶς ἡ ἀπαίσιος φωνή: «ἡ ἀποστολή μου εἶνε νὰ καταδείξω, ὅτι οἱ σωβινισταὶ οἱ Γραικοὶ στεροῦνται παντάπασι δικαιωμάτων ἐν Μακεδονίᾳ, ἀνηκούσῃ ἱστορικῶς καὶ ἐθνολογικῶς εἰς τὴν σλαυϊκὴν ὁμοφυλίαν»!

*
* *

Τοιαύτη ἡ ἀγάπη τῶν θεοσεβεστάτων Μοσχοβιτῶν ἀπέναντι τοῦ πανταχόθεν πολεμουμένου Ἑλληνισμοῦ καὶ τοιαύτην ἔχουσιν ἀντίληψιν τῆς ἰδέας τοῦ καθήκοντος καὶ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ οἱ περὶ τὸν Γκίρς, οἵτινες μετὰ τόσης εἰλικρινείας (;) διεβεβαίωσαν τὸν Ἕλληνα δημοσιολόγον, ὅτι «ἡ Ρωσσία ἀπηρνήθη πλέον τὴν πολιτικὴν τοῦ Ἁγίου Στεφάνου καὶ τῆς πανσλαυϊκῆς βουλγαρομανίας», συνάμα δὲ ἐξέφρασαν καὶ τὴν λύπην των, ὅτι «οἱ Ἕλληνες δὲν διακρίνουσιν εὐκρινῶς τὰ κινοῦντα τὰς βουλγαρικὰς κακουργίας ἐλατήρια!» Ἀλλ' ἡμεῖς πάντες ἐκ τοῦ καθήκοντος τοῦ πολίτου διαφωτίζοντες τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν περὶ τῶν κινδύνων τῆς πατρίδος διαβεβαιοῦμεν τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν Ρώσσους, ὅτι διακρίνομεν εὐκρινῶς οὐ μόνον τὰ ἐλατήρια, δι' ὧν ἐξωθοῦνται οἱ ἀποτροπαιότεροι τῆς ὑφηλίου κακοῦργοι πρὸς σφαγιασμὸν καὶ ἐρήμωσιν καὶ λεηλασίαν καὶ ἐξόντωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μακεδονίας, ἀλλὰ καὶ πάντα ἐκεῖνα, διὰ τῶν ὁποίων ἐκπορθεῖται τὸ Ἅγιον Ὄρος, καὶ συντελεῖται ἡ ἁρπαγὴ τοῦ Ἀντιοχικοῦ Πατριαρχείου καὶ ἡ στενὴ πολιορκία τῶν Ἱεροσολύμων, δι' ὧν ἐλατηρίων προεκλήθη ἡ ἐκκλησιαστικὴ τῶν Βουλγάρων ἐπανάστασις, ἀπολήξασα εἰς τὸ σχίσμα τοῦ 1872, καὶ ἐδημιουργήθη ἡ Συνθήκη τοῦ 1878, ἡ διαγράφουσα τὴν Μεγάλην Βουλγαρίαν καὶ προεκλήθησαν τὰ ἐθνικὰ ἀτυχήματα τοῦ 1897, καὶ γενικῶς εἰπεῖν τελεσιουργοῦνται πάντα, ὅσα ἀποσκοποῦσιν εἰς τὴν ἀποτελμάτωσιν τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος καὶ εἰς τὴν συντριβὴν τῆς Ἀλυτρώτου διὰ ἐξασθενώσεως τῶν ἑλληνικῶν Πατριαρχείων, ὁτὲ μὲν διὰ τῶν Βουλγάρων καὶ Σέρβων, ὁτὲ δὲ διὰ τῶν Ρουμουνιστῶν καὶ τῶν Ἀραβορώ ων τῆς Συρίας καὶ Παλαιστίνης καὶ τῆς Αἰγύπτου.

Καὶ οὐ μόνον ἡμεῖς εὐκρινῶς διακρίνομεν τὰ καταχθόνια ταῦτα ἐλατήρια τῶν ἀγαθωτάτων προστατῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀλλὰ καὶ ξένοι ἑκάστοτε ἐξαγγέλλουσι μεγαλοφωνότατα τὴν πραγματικὴν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἀνατολῇ ἀποστολὴν τῶν εὐσεβεστάτων Μοσχοβιτῶν.

Εἰς ἐνίσχυσιν δὲ τῶν πεποιθήσεων ἡμῶν τῶν ἀδιορθώτων, τῶν ὑπὸ ψυχώσεως κατεχομένων καὶ μὴ ἐνορώντων, ὅσα ἀγαθὰ διαβλέπουσιν ἄλλοι, ὅτι καταπράττει ἐπ' ὠφελείᾳ ἡμῶν ἡ εὐσπλαχνικωτάτη δωρητὴς κωδώνων καὶ ἀμφίων, ἔρχεται καὶ σθεναρὸν ἄρθρον περὶ τῶν Μακεδονικῶν πραγμάτων, δημοσιευθὲν ἔν τινι τῶν τελευταίων φύλλων τῆς «Aurore» ὀργάνου τοῦ φιλελευθέρου γερουσιαστοῦ, τοῦ ἀνθρωπιστοῦ Γαλάτου Γεωργίου Κλεμανσώ.

Σὺν ἄλλοις ἀνεγινώσκομεν καὶ τὰ ἑξῆς·

«Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Μακεδονίαν ἡ *κατάστασις* τῆς ἐπαρχίας ταύτης *ἐπεδεινώθη ἕνεκα τῶν ἀρνητικῶν ἀποτελεσμάτων τῆς διπλῆς ἐπεμβάσεως»* . . . «Ἡ προτέρα κατάστασις, ἐξακολουθεῖ, *τῶν πληθυσμῶν κρινομένων* ὡς ἄλλοτε, *οὐχὶ ἐκ τῶν αἰσθημάτων των*, ἀλλ' ἐκ τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος ὅ περ ὁμιλοῦσιν . . . »

«Ἐξαιρέσει τῶν Γάλλων καὶ τῶν Ἄγγλων, οἵτινες ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ δυνατοῦ προσπαθοῦσι νὰ φανῶσι χρήσιμοι ἐν τῇ περεφερείᾳ, *ἅπαντες οἱ ἄλλοι ἀξιωμα*·

τικοί, οἱ εὑρισκόμενοι νῦν ἐν Μακεδονίᾳ, φαίνονται μᾶλλον μεριμνῶντες περὶ τῆς μελλούσης τύχης, ἢ περὶ τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως τῆς χώρας....»

Οὐδένα δὲ εὖ φρονοῦντα λανθάνει τί μὲν ζητοῦσιν οἱ Ἰταλοὶ οἱ ἐνσφη ωθέντες εἰς τὸ γειτνιάζον πρὸς τὴν Ἀλβανίαν καὶ Ἤπειρον Μακεδονικὸν τμῆμα, τί δὲ οἱ Αὐστριακοί, οἱ ἐξεγείροντες ἑκάστοτε τοὺς Ἀλβανοὺς καὶ χειραγωγοῦντες τοὺς Ρωμουνιστὰς κατὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, τί δὲ καὶ οἱ πράκτορες τῆς Ἁγίας Ρωσσίας, οἱ διαβλέποντες, κατὰ τὴν πρὸς τὸν ἡμέτερον Νικολαΐδην ἀπόφανσιν αὐτῶν, ἐν τῇ *Μακεδονικῇ αὐτονομίᾳ* τὸ τέρμα τῆς ἐκρύθμου καταστάσεως.

Ἀλλ' αὐτονομία, κατὰ τὰς σλαυϊκὰς θεωρίας, σημαίνει ἐπανάληψιν τοῦ πραξικοπήματος τοῦ 1885, σημαίνει τὴν τελευταίαν πρᾶξιν τοῦ τραγικοῦ μακεδονικοῦ δράματος· καθ' ὃν δὲ χρόνον θὰ πίπτῃ ἡ αὐλαία ἡ μὲν αὐτόνομος ἑλληνὶς Μακεδονία θὰ παραδίδηται ὡς βορὰ εἰς τὸν σλαυϊκὸν Μινώταυρον ἡ δὲ ἡρωϊκὴ νύμφη τῆς Μεσογείου θὰ δωρεῖται ἴσως ὡς ἀντιστάθμισμα εἰς τὴν ὑπὸ τῶν χλωροφορμιστῶν κυβερνωμένην ὀλιγαρκῆ καὶ εὐγνώμονα Ἑλλάδα, χάρις εἰς τὴν μέριμναν καὶ τὰ μεγάθυμα αἰσθήματα τοῦ εὐσπλαγχνικωτάτου Τσάρου πασῶν τῶν Ρωσσιῶν. . . .

Εὐμολπίδης.

ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΔΟΛΟΦΟΝΙΚΟΥ ΚΟΜΙΤΑΤΟΥ

Ἐκ Καβάλλας τῇ 17 Αὐγούστου 1904.

Τὴν ἑβδομάδα ταύτην τὸ μαρτυρολόγιον τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπλουτίσθη διὰ νέων θυμάτων τῆς βουλγαρικῆς ὠμότητος καὶ θηριωδίας, ὑπὸ τὴν αἰγῖδα τῶν ὀργάνων τῆς κρατούσης διοικήσεως.

Τὰ κακουργήματα ἀναγράφομεν ξηρῶς καὶ ἄνευ σχολίων :

Ἐν τῇ παρὰ τὰ Βοδενὰ ἑλληνικῇ Μονῇ τοῦ Προδρόμου ἐδολοφονήθη ὁ φύλαξ αὐτῆς Ἀλβανὸς τὴν καταγωγήν.

Ἐν τῷ χωρίῳ Νοβιλιανῇ (βιλαέτιον Μοναστηρίου) ὁ πρώην Ναοὺμ Μίτζικας μετὰ τοῦ υἱοῦ του Θεοδώρου, καλλιεργοῦντες τοὺς ἀγροὺς αὐτῶν κατεσφάγησαν ἀγρίως ὑπὸ τῶν κομιτατζήδων ἕνεκα τῆς ἀφοσιώσεως αὐτῶν εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἰδέαν.

Εἰς Νεγότσαν (τῆς Γευγελῆς) ὁ πρόκριτος Πέτρος Χαριτσᾶνος ἀδιαφορήσας εἰς τὰς ἐπανειλημμένας ἀπειλητικὰς τοῦ Κομιτάτου ἐπιστολάς, ὅπως ἀποκηρύξῃ τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ ἀσπασθῇ τὸ σχίσμα, ἐνῷ εἰργάζετο εἰς τὸν ἀγρόν του ἀπεκόπη τὴν

κεφαλὴν διὰ πελέκεως ὑπὸ τοῦ Θάνου Μαλάση, ἐκτελέσαντος ἐντολὴν τοῦ Κομιτάτευ.

Ἐν Τσιρεσιόβῳ (Νευροκόπης) ὁ πρόκριτος Θεόδωρος Ἀθανασίου καὶ ἐν τῷ χωρίῳ Στίνη τῆς ἰδίας ἐπαρχίας ὁ προῦχων Ἀθανάσιος Γιάνθιος, γυνὴ δέ τις ἐν Ραμπόβῳ εὗρον τὸν θάνατον φρικαλέον ὑπὸ τῶν αἱμοβόρων τοῦ Κομιτάτου θηρίων.

Ἐν Γραδομπορίῳ ΒΔ τῆς Θεσσαλονίκης ἡ συμμορία Ἀποστόλη ἐξετέλεσε τοὺς ἀγριωτέρους τῆς ἑβδομάδος ταύτης φόνους.

Περὶ τὸ μεσονύκτιον οἱ Βούλγαροι περιζώσαντες τὸ ἑλληνικὸν χωρίον ἔθραυσαν τὰς πύλας καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ προκρίτου Τραϊανοῦ Στεργίου. Συλλαβόντες δ' αὐτὸν μετὰ τῶν νεονύμφων υἱῶν του Στεργίου καὶ Ἀναστασίου ἐξετέλεσαν τὴν διαταγὴν τοῦ Κομιτάτου κατὰ τὸν διαγραφέντα αὐτοῖς τρόπον, δηλ. ἀπέκοψαν τὰ ὦτα, τὴν ρῖνα, καὶ τὰ χείλη, εἶτα ἐξώρυξαν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, ἑτοιμοθανάτους δὲ ἀπετελείωσαν τοὺς μάρτυρας διὰ τῆς ξιφολόγχης.

Ἡ σύζυγος τοῦ Τραϊανοῦ βλέπουσα τὰ μαρτύρια τῶν προσφιλεστάτων της ὥρμησεν ὡς λέαινα κατὰ τῶν ἀγρίων θηρίων, ἀλλ' οὐδὲν ἠδυνήθη ἡ ἄοπλος γυνὴ κατὰ τῶν δολοφόνων, οἵτινες ἐξετέλεσαν ἐπ' αὐτῆς νέα πειράματα ἀνατομίας, ἀποκόψαντες τοὺς μαστούς, εἶτα τοὺς δακτύλους, καὶ διασκορπίσαντες τὰ ἔντερα· ὑποβαλόντες δὲ εἰς τὰ σατανικώτερα μαρτύρια τὴν ἀτυχῆ μητέρα καὶ σύζυγον ἀπῆλθον ἀνενόχλητοι θέσαντες πῦρ εἰς τὸ χωρίον. Ἐπίσης πῦρ ἐτέθη καὶ ἐν τῷ ἀνωτέρω μνημονευθέντι χωρίῳ Ραμπόβῳ.

Ἀλλ' ὡς μὴ ἤρκουν τὰ ἀποτρόπαια ταῦτα τῶν Βουλγάρων κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐγκλήματα, συντελούμενα ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν αἰγίδα τῶν ἐνθαρρυνόντων τοὺς δολοφόνους ξένων τινῶν ἀξιωματικῶν ἔχομεν ἀφ' ἑτέρου καὶ τὴν αἰωνίαν κακοπιστίαν τῶν κρατούντων, οἵτινες τυφλώττοντες πρὸ τοῦ ἀληθοῦς συμφέροντος καὶ τῆς ἰδίας ἀσφαλείας ἐξακολουθοῦσι νὰ παρέχωσι πράγματα ἡμῖν καὶ οἱονεὶ νὰ ὑποβοηθῶσι τὸ ἀνόσιον ἔργον τοῦ κομιτάτου. Ἐξηκριβώθη δηλαδή, ὅτι ἐξετελέσθησαν κατὰ τὴν διαρρεύσασαν ἑβδομάδα τὰ ἀκόλουθα ὑπὸ τῶν ὀργάνων τῆς Διοικήσεως. Ἐν Βοδενοῖς συνελήφθησαν οἱ Ἕλληνες πρόκριτοι Γιαννάκης, Στέργιος καὶ Πίγκας, ὡς ἐνεχόμενοι δῆθεν εἰς τὰ τοῦ Κομιτάτου! Δὲν εἶνε δυσχερὲς εἰς τοὺς κρατοῦντας νὰ δημιουργῶσιν ἑκάστοτε τοιαῦτα πλάσματα τῆς ἰδίας φαντασίας καὶ νὰ κατειρωνεύωνται ἡμᾶς τοσοῦτον σκληρῶς, ὅτι καὶ συνεργοῦμεν μετ' ἐκείνων, οἵτινες λεηλατοῦσι καὶ καίουσι καὶ σφάζουσι καὶ ἀτιμάζουσιν ὅ τι ἱερὸν καὶ ὅσιον ἀπέμεινεν εἰς τὸν Ἑλληνισμόν!

Ἀλλὰ τὸ ὀδυνηρότερον ἐγένετο ἐν τῷ παρὰ τὴν Δράμαν χωρίῳ Βολακίῳ, ἔνθα οἱ Βούλγαροι φονεύσαντες πέντε, τοὺς μᾶλλον ἰσχύοντας προκρίτους ἐξεβίασαν τοὺς ὑπὸ τρομοκρατίαν διατελοῦντας κατοίκους νὰ ὑπογράψωσιν ἀναφορὰν ἀποτάξεως τοῦ Πατριαρχείου καὶ προσελεύσεως εἰς τὸ Σχῖσμα. Παρὰ τὴν ρητὴν τῶν μεταρρυθμιστῶν δήλωσιν, ὅτι πᾶσα τοιαύτη μετάστασις γενομένη οὐχὶ ἑκουσίως ἀλλὰ ὑπὸ τὴν

ἐπίδρασιν τῆς βίας καὶ τοῦ τρόμου οὐδαμῶς θὰ λαμβάνηται ὑπ᾽ ὄψει, ὁ Μουτεσαρίφης Δράμας διὰ τὴν στιλπνότητα τοῦ σλαυϊκοῦ χρυσίου εἰς λίαν τρυφερὰς εὑρισκόμενος σχέσεις μετὰ τῶν Βουλγάρων, ἀπῄτησεν ὅπως ἡ ἐν τῷ ἑλληνικῷ ναῷ λειτουργία τελῆται καὶ βουλγαριστὶ ὑπὸ τῶν σχισματικῶν!

Ἡ ἐν ἀπογνώσει ἀπόφασις τῶν Ἑλλήνων, ἵνα κλείσωσι καθ᾽ ὁλοκληρίαν τὸν ναὸν καὶ προλάβωσι τὸν κίνδυνον ἔσχεν ὡς ἀκολούθημα τὸν αὐθαίρετον τοῦ Μουτεσαρίφου διάβημα ὅπως ἐκβιάσῃ διὰ στρατιωτῶν τὸν ναὸν καὶ ἐγκαταστήσῃ εἰς αὐτὸν Βούλγαρον ἱερέα!

Κατὰ ταῦτα οὐδεμία ὑπολείπεται ἀμφιβολία, ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς ἐκηρύχθη ἐν διωγμῷ ὑπὸ πάντων τῶν στοιχείων καὶ ὅτι ἀδύνατον νὰ ἐμπιστευθῇ τὴν τύχην αὐτοῦ εἰς τὴν εὐμένειαν οἱουδήποτε, ἀφελεῖς δὲ πολὺ δεικνύονται οἱ πιστεύοντες τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ διὰ τῆς εἰς τους κρατοῦντας προσχωρήσεως ἀντὶ πάσης συγκαταβάσεως, ἐνῷ δὲν βλέπουσιν, ὅτι μία ἀπέμεινεν ἡ πρὸς σωτηρίαν ἄγουσα ὁδός, ἡ ἀνασύνταξις τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων ἀντὶ πάσης θυσίας, καὶ ἡ ἐπὶ *μόνον* τῶν ἰδίων δυνάμεων πεποίθησις πρὸς ἐπιτέλεσιν τῆς ἐθνικῆς ἀποστολῆς.

Ο ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΕΘΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝ

Ἐκ Μοναστηρίου τῇ 22 Αὐγούστου 1904.

Ἀναμφιβόλως δαίμων κακὸς παρακολουθεῖ τὸ ἀτυχὲς αὐτὸ ἔθνος, ἀνακοπτόμενον ἀπὸ τεσσαρακονταετίας ἤδη ἐν τῇ εὐγενεῖ αὐτοῦ ὁρμῇ πρὸς ἐκδήλωσιν τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων. Κυριαρχοῦν τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, τῶν Νήσων καὶ τῆς Μικρασίας, ὀργῶν πρὸς τὸ ἐθνικὸν μεγαλεῖον καὶ πρὸς ἐπιτέλεσιν καὶ αὖθις τῆς κοσμοϊστορικῆς αὐτοῦ ἀποστολῆς ἐν τῇ Ἀνατολῇ δὲν ηὐμοίρησεν ἀτυχῶς κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας παραγόντων κυβερνητικῶν, οἵτινες ἐμψυχωμένοι τὴν ἐθνικὴν ζωὴν σύμπαντος τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ συγκεντροῦντες ἐν ἑαυτοῖς ἅπαντα τὰ μεγάλα τῆς φυλῆς ἰδεώδη, νὰ δυνηθῶσι διὰ σιδηρᾶς θελήσεως νὰ συντάξωσι τὰς ἐθνικὰς δυνάμεις καὶ κυβερνῆται αὐτοὶ σεβαστῆς, εὐτόλμου καὶ σιδηροφορούσης μέχρις ὀδόντων Ἑλλάδος *νὰ ἐπιβάλωσι τὰ ἐθνικὰ δίκαια*, καὶ διὰ τῆς λόγχης, ἀπαστραπούσης ὑπερηφάνως, νὰ ἐξαναγκάσωσι καὶ αὐτὴν τὴν ἱστορικὴν Πρόνοιαν — εὐνοοῦσαν τοὺς ἰσχυροὺς πάντοτε — νὰ διαγράψῃ τὰ ὅρια τοῦ Ἑλληνισμοῦ συμφώνως πρὸς τὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη.

Εἰς τὴν ἔλλειψιν ταύτην τῆς ἐθνικῆς συγκεντρώσεως, εἰς τὴν ἔλλειψιν τοῦ σιδηροῦ ἀνδρός, τοῦ ἐθνικοῦ Παρακλήτου ὀφείλεται κυρίως καὶ πρωτίστως ἡ ἐθνικὴ ἀτονία ἐν ἁπάσαις ταῖς ἐκφάνσεσι τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς. Καὶ ἡ πυκνὴ ὁμίχλη, ἡ καταζοφώσασα ἐπ᾽ εὐκαιρίᾳ τῶν Κρητικῶν πραγμάτων τὸν ἑλληνικὸν ὁρίζοντα καὶ πα-

ριστῶσα ἡμᾶς εἰς τὸν ἔξωθεν ψυχρὸν παρατηρητὴν ὡς ἐγκεφαλικῶς τεταραγμένους, ἅπασα ἡ ἄκαιρος καὶ ἄσκοπος καὶ ἐπονείδιστος καὶ ἀρνητικῶς προδοτικὴ διαφόρων ἀποχρώσεων συζήτησις περὶ τῶν κρητικῶν πραγμάτων ὀφείλεται ἀκριβῶς εἰς τὴν ἔλλειψιν Πατρός, πονοῦντος, κηδομένου, ἐνδιαφερομένου, μετ' αὐταπαρνήσεως ἐπιτελοῦντος τὰ ὑψηλὰ καθήκοντα, θυσιάζοντος τὴν ἰδίαν ἡσυχίαν ὑπὲρ τῆς εὐπραγίας τοῦ ἐμπιστευθέντος αὐτῷ Ἔθνους, ἅπασαι αἱ ἀταξίαι καὶ οἱ χοροὶ τῶν κηρυττόντων, ὀρχουμένων ἐπὶ τῶν πτωμάτων τῶν ἐγκληματικῶς ἀναλγήτως ὀφείλονται εἰς ταύτην τὴν κεντρικὴν ἀρχήν, εἰς τὴν ἔλλειψιν λελογισμένου ρυθμιστοῦ τῶν ματαίως ἤδη ἀναλισκομένων ἐθνικῶν δυνάμεων. Ἐντεῦθεν ἡ σύγχυσις καὶ ἡ ταραχὴ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων, ἐξ ἧς συγχύσεως παριστῶμεν σήμερον σκηνὴν «ὀλλύντων καὶ ὀλλυμένων».

Ἴδιον πολιτικοῦ ἀνδρός, ἀξιοῦντος τῶν λαῶν τὴν διακυβέρνησιν εἶνε — λέγει ὁ μέγας τῆς ἀρχαιότητος ρήτωρ — «τὸ προϊδεῖν τὰ μέλλοντα γενέσθαι καὶ προειπεῖν καὶ προαισθέσθαι». Καὶ ἀκριβῶς ἡ διορατικότης αὕτη ἀπέλιπεν ἡμᾶς καθ' ὁλοκληρίαν, τόσον τοὺς ἐπισήμους ὅσον καὶ τὴν ἄλλην μερίδα τὴν διορῶσαν εὐκρινῶς πῶς δύνανται νὰ ἐξωθήσωσι τὴν κρητικὴν ὑπόθεσιν οἱ ἐπάλληλοι παραβιάσεις τοῦ καθήκοντος τῶν ἠθικῶς ὑπευθύνων. Καὶ ἀποτέλεσμα τῶν ἀκαίρων κραυγῶν ὅλων ἡμῶν τῶν ἐνόχων, συμπολιτευομένων τε καὶ ἀντιπολιτευομένων εἶνε ἡ *ἐκπόμπευσις τῆς ἐθνικῆς τιμῆς* εἰς στιγμάς, καθ' ἃς ἐπιβάλλεται σωφροσύνη καὶ εὐκοσμία περὶ τὸ λέγειν καὶ τὸ πράττειν.

Τοῦ συνθήματος δοθέντος ἀπὸ τοῦ «Ἡμερησίου Χρονογράφου» καὶ τῶν «Καιρῶν» τοῦ Λονδίνου καὶ ἀπὸ τοῦ Παρισινοῦ «Χρόνου» ἤρξατο ἤδη τὸ Κρητικὸν ζήτημα νὰ σχολιάζηται παγκοσμίως εἰς βάρος τοῦ Πρίγκηπος καὶ τοῦ ἔθνους ὁλοκλήρου. Ταυτοχρόνως δι' ἡμεῖς ἐξακολουθοῦμεν ρίπτοντες ἔλαιον εἰς τὴν πυρκαϊὰν καὶ ἀπασχολοῦντες τὴν προσοχὴν τοῦ ἔθνους ἐν οὐ δέοντι, ἐφ' ᾧ ἠδυνάμεθα, ἐὰν ὑπῆρχε νοῦς κυβερνῶν τὸν ἀτυχῆ αὐτὸν τόπον, νὰ ἀκολουθήσωμεν τὴν ἀρίστην συμβουλὴν τοῦ παγκοσμίου ἀγγλικοῦ φύλλου: «εἶνε ἀναμφιβόλως καλὸν καὶ ὠφέ»λιμον διὰ τὴν Κρήτην τὸ ἀναπαύειν τὴν δημοσιότητα καὶ μὴ ἀπασχολεῖν διηνε»κῶς τὸν τύπον διὰ τῶν ὑποθέσεών της, ἐπειδὴ ἡ δημοσίευσις ἐν τοιαύταις περι»στάσεσι σχεδὸν πάντοτε σημαίνει, ὅτι ἐξερράγησαν ταραχαί, ἐνίοτε δὲ ὅτι καὶ »τὰ πράγματα εὑρίσκονται εἰς οἰκτρὰν τινα κατάστασιν». Ὀδυνηρὸν ὅτι δὲν εἰσεχώρησε βαθέως ἡ ἰδέα, ὅτι περὶ Κρήτης οὐδαμῶς πλέον ἔδει νὰ γίνηται σπουδαῖος λόγος, καθόσον αὕτη δὲν ἀποτελεῖ ἤδη τὸ οὐσιῶδες καὶ τὸ προέχον τῶν ἐθνικῶν ζητημάτων. Τὸ κέντρον τῆς βαρύτητος ἔγκειται ἐν τῷ Μακεδονικῷ διὰ τὸ *ὁποῖον πᾶσα ἀπώλεια χρόνου δέον νὰ καταλογίζηται οὐχὶ ὡς ἀπώλεια χρήματος ἀλλὰ ζωῆς. Πᾶσα ἄρα ἀπορρόφησις τοῦ χρόνου ἡμῶν καὶ τῆς προσοχῆς ἐπὶ τῶν κρητικῶν δέον νὰ σημειωθῇ ὡς ἐξασθένωσις ἡμῶν καὶ ὑποχώρησις ἐν τῷ μεγάλῳ μακεδονικῷ ἀγῶνι, ὃν ὀφείλει ν' ἀγωνισθῇ ἡ Ἑλλὰς ὑπὲρ τῶν ὅλων.*

Ἡ περὶ ἄλλα κατατριβὴ ἡμῶν αὕτη δὲν δίδει τὸν προσήκοντα καιρὸν νὰ ἔχωμεν διηνεκῶς ἐταστικὸν τὸ βλέμμα ἐπὶ τῶν διαδραματιζομένων ἐν τῇ δυστήνῳ Μακεδονίᾳ.

Ἡ ἐν Μακεδονίᾳ κατάστασις ἐξακολουθεῖ παραμένουσα ἡ αὐτή. Ὁ ἕνεκα τῶν ἰδιοτελῶν σκοπῶν καὶ τῆς μεροληπτικῆς πολιτικῆς τῶν Ρώσσων καὶ Αὐστριακῶν ἐξαναγκασθεὶς εἰς παραίτησιν ἀρχηγὸς τῆς χωροφυλακῆς Δετζώρτζη φαίνεται, ὅτι δὲν θὰ ἐπιμείνῃ μέχρις ἐσχάτων νὰ μὴ ἀνακαλέσῃ τὴν παραίτησιν αὐτοῦ, διότι τοῦτο ἀπαιτεῖ οὐ μόνον τὸ δημιουργηθὲν ἐν Μακεδονίᾳ νέον καθεστώς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ καλῶς ἐννοούμενον συμφέρον τῆς Ἰταλίας, μετὰ δυσπιστίας παρακολουθούσης τὰς ἐπιφόβους κινήσεις τῆς ἀντιζήλου αὐτῆς πέραν τοῦ Ἀδρίου Δυνάμεως.

Ἐντεῦθεν τὸ ἐπίσημον ἰταλικὸν Πρακτορεῖον, ἔσπευσεν— εἰ καὶ βραδέως— νὰ διαψεύσῃ ἐμφαντικῶς τὰ περὶ τῆς παραιτήσεως τοῦ Ἰταλοῦ στρατηγοῦ ἀναγραφέντα. Καὶ οὕτω ὁ Δετζώρτζη ἐξαναγκάζεται νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ταραχώδη ἐπαρχίαν, ἀφοῦ διὰ τῆς εὐσυνειδήτου αὐτοῦ ἀποχωρήσεως οὐ μόνον δὲν ἤθελεν ἀνακοπῇ ἡ ἀπληστία τῶν δημιουργῶν τῆς συμφωνίας τῆς Μυρτσέγης, ἀλλὰ καὶ ἀνενόχλητοι ὅλως, οὐδενὸς ἐπισκοποῦντος, ἤθελον ἐξακολουθῇ μετὰ μείζονος ἐντάσεως νὰ μετέρχωνται πολιτικήν, οὐχὶ ἀπαλλάττουσαν τὴν Μακεδονίαν τῶν καταστροφῶν καὶ δηώσεων, ἀλλὰ πληροῦσαν μόνον τοὺς ἰδίους σκοπούς. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δὲ ταύτῃ καὶ ὁ ἐν Βιέννῃ ἀνταποκριτὴς τῶν «Τάϊμς» μετὰ θαυμαστῆς διορατικότητος παρακολουθῶν τὴν ἐν τῷ Αἷμῳ κίνησιν, γράφει τελευταίως εἰς τὸ παγκόσμιον φύλλον τὰ ἀκόλουθα: «Ὁ στρατηγὸς Δετζώρτζη θὰ ἐξακολουθήσῃ προϊστάμενος τῆς ἀναδιοργανώσεως τῆς μακεδονικῆς χωροφυλακῆς *παρὰ πάντας τοὺς ὑπαινιγμοὺς διαφόρων ἐνδιαφερομένων, καθ' οὓς ἡ ἀπομάκρυνσίς του θὰ ἦτο μᾶλλον εὐπρόσδεκτος τῆς διαμονῆς του*...

«Οὕτω λοιπὸν ἡ ἐπικίνδυνος ἀνάγκη τοῦ ἐξευρεῖν καὶ διορίσαι νέον ἀρχηγὸν τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ διεθνοῦς σώματος τῶν ἀξιωματικῶν φαίνεται ἀποσοβηθεῖσα.

«Τοῦτο εἶνε εὐτύχημα, *ἐφ' ᾧ τινὲς τῶν Δυνάμεων δὲν ἐγένοντο ἴσως ἄξιαι πολλῆς εὐγνωμοσύνης*, *Εἶνε εὐτύχημα*, ὅτι παραμένει ὁ Στρατηγὸς ἐν τῇ θέσει του, *ἀλλ' ὑπάρχει φόβος μήπως δὲν συγχωρηθῇ ἡ ἐναντίωσίς του πρὸς τὴν αὐστρορρωσσικὴν ἀπαίτησιν* περὶ τοῦ διορισμοῦ μιᾶς δωδεκάδος ἀξιωματικῶν καὶ εἰκοστύος ὑπαξιωματικῶν αὐστροουγγρικῆς καὶ ρωσσικῆς ἐθνότητος».

Καὶ ἡ ἐναντίωσις αὕτη τοῦ στρατηγοῦ διορῶντος, ἐν τῇ μονομερεῖ ταύτῃ τῶν δύο Δυνάμεων ἐνεργείᾳ πρὸς αὔξησιν τῶν ἀξιωματικῶν τῆς μεταρρυθμίσεως ἢ κυριολεκτικώτερον εἰπεῖν τῆς κατοχῆς, ἐπικίνδυνον ἰδιοτέλειαν, ἴσως δὲν ἰσχύσῃ νὰ φέρῃ τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα. Ἤδη ἀνήγγειλεν ὁ τηλέγραφος τοῦ Πρακτορείου ὅτι οἱ μὲν Ρῶσσοι ἐπέβαλον τῇ Πύλῃ ἤδη πέντε ἐπὶ πλέον ἀξιωματικοὺς τῆς κατοχῆς, οἱ δὲ Αὐστριακοὶ ἕξ, τῶν ἀξιωματικῶν τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας αὐξηθέντων κατὰ τύπους, ὑποδηλούντων μόνον τὴν σαρκαστικὴν τῶν Αὐστρορρώσσων πολιτείαν.

Ἐντεῦθεν καὶ ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀνταποκριτὴς τηλεγραφῶν εἰς τοὺς «Τάϊμς» κακίζων τὰς ἀδίκους τοῦ ρωσσικοῦ καὶ αὐστριακοῦ τύπου ἐπιθέσεις κατὰ τοῦ Δετζώρτζη, παριστωμένου τοσοῦτον καταχθονίως, ὡς φιλοτούρκου, ἀναγράφει μετὰ δυσφορίας μὴ ἀποκρυπτομένης, ὅτι «οἱ Ρῶσσοι καὶ οἱ Αὐστριακοὶ *συζητοῦσι καὶ ἐνεργοῦσι περὶ Μακεδονίας* ὡς περὶ ἰδίας *αὐτῶν ἐπαρχίας, πᾶσα δὲ πρᾶξις αὐτῶν καὶ κρίσις ἀναμφηρίστως ἔσται πάντοτε ὑστερόβουλος*»

Τοὺς καταφανεῖς καὶ βασίμους τούτους φόβους τοῦ παγκοσμίου τούτου φύλλου ἐνισχύει καὶ ὁ πάντοτε ἄριστα περὶ τῶν ἀνατολικῶν πραγμάτων πληροφορημένος ἀρθρογράφος τοῦ «Εὐρωπαίου», ὀργάνου νηφαλίου, διαβλέπων ἐν τῇ μονομερεῖ αὐξήσει τῶν Αὐστριακῶν ἀξιωματικῶν ἐν Μακεδονίᾳ δημιουργίαν καταστάσεως τοιαύτης, ὥστε νὰ ἐξασφαλισθῇ τῇ Αὐστρίᾳ ἡ στρατιωτικὴ κατοχὴ τῶν βορείων μακεδονικῶν τμημάτων εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ἐνισχύσεως τῆς κλονιζομένης δυνάμεως τῆς Πύλης ἐν τοῖς λοιποῖς διαμερίσμασι. Ἀληθῶς δὲν δύναταί τις ν' ἀποκρούσῃ ὡς ἀβασίμους τὰς εὐλόγους ὑπονοίας τοῦ «Εὐρωπαίου» εἰς στιγμάς, καθ' ἃς ἐν τῷ μέσῳ τῆς φοβερᾶς συρράξεως τῆς διεξαγομένης γιγαντομαχίας συντρίβεται κατὰ κράτος καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν ὁ ρωσσικὸς κολοσσός.

Καὶ ἐνῷ τοιοῦτον παίγνιον ἐπιζητεῖ νὰ μετέλθῃ ἡ διεθνὴς διπλωματία, ἀφ' ἑτέρου ἐξακολουθεῖ ἡ τρομακτικὴ κατάστασις τῆς χώρας. Τὸ ἔργον τῆς σφαγῆς καὶ τῆς ἐρημώσεως οὐδαμῶς ἀνεκόπη.

Καὶ αὖθις ἔρχονται ραγδαῖα αὐτὰ γεγονότα, τὰ πιστοῦντα τὴν καταφανῆ ἀλήθειαν, ὅτι οἱ Ρῶσσοι, οἱ διὰ τοῦ δολοφονηθέντος προξένου Ρασκόβσκη καὶ διὰ τοῦ Γκὶρς τῆς Θεσσαλονίκης προστατεύοντες ἀπροκαλύπτως τοὺς δολοφόνους, οἱ μετὰ τὸν ἐμπρησμὸν τῆς Γουμέντζης ἐνθαρρύναντες πατρικῶς τοὺς πυρπολητὰς τοῦ Κομιτάτου, οἱ ἐν Γευγελῇ οἰκοῦντες παρὰ τοῖς σχισματικοῖς Βουλγάροις, οἱ ἀπαιτήσαντες διὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει κ. Ζηνόβιεφ παρὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου τὴν ἐπιτίμησιν τοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης, διότι εἶχε τὴν τόλμην νὰ διαμαρτυρηθῇ διὰ τὰς ὑπερβασίας τῶν Ρώσσων ἀξιωματικῶν, ὅτι οἱ αὐτοχειροτόνητοι οὗτοι εἰρηνοποιοὶ ἐπανέλαβον τὴν σκανδαλώδη αὐτῶν διαγωγὴν τελευταίως ἐν Καστορίᾳ. Τὴν 10)23 τρέχοντος ἐπὶ τῇ ἀφίξει τῶν ἀντιπροσώπων τῶν παρέδρων, Γκὶρς καὶ Ράππαπορτ, ἀκολουθουμένων ὑπὸ πλήθους γραμματέων καὶ διερμηνέων ἐπιτροπὴ ἐξ Ἑλλήνων κληρικῶν καὶ λαϊκῶν προσελθοῦσα πρὸς ὑποβολὴν παραπόνων ἐγένετο ψυχρότατα ἀποδεκτὴ μόλις ἐπὶ λεπτὸν τῆς ὥρας συνηθεῖσα ν' ἀτενίζῃ τοὺς Ρώσσους ἀπελευθερωτάς! «Φύγετε εἰς τὰς τουρκικὰς ἀρχάς» ἦτο ἡ ἀπάντησις ἣν ἔλαβον παρὰ τῶν ὁμοδόξων!!!

Μόλις δέ που ἠδυνήθησαν νὰ ἐγχειρίσωσιν ἀναφορὰν πιστὸν κάτοπτρον τῆς ἐθνικῆς τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ζωῆς. «Οἱ εὐσεβάστως ὑποφαινόμενοι—γράφουσιν οἱ δυστυχεῖς προὔχοντες πρόσφυγες τῶν διαφόρων χωρίων τῆς ἐπαρχίας Καστορίας, ὅσοι διασωθέντες ἐκ τοῦ δολοφονικοῦ ἐγχειριδίου κατεφύγαμεν ἐνταῦθα, *ἔχοντες τε-*

λείαν συνείδησιν ὀρθοδόξου θρησκευτικῆς καὶ ἐθνικῆς ἑλληνικῆς καταγωγῆς, στηριζομένην ἐπὶ ἱστορικῶν ἀδιαφιλονεικήτων ἐθνολογικῶν ἀποδείξεων, ἥτις κατέστη ἐν ἡμῖν ἀπὸ αἰώνων πλήρης πεποίθησις καὶ δευτέρα φύσις παρακαλοῦμεν, ὅπως λάβητε πρόνοιαν καὶ εὐσπλαγχνίαν ὑπὲρ ἡμῶν διὰ τὸν συστηματικὸν διωγμόν, θρησκευτικόν τε καὶ ἐθνικόν, ὃν ὑφιστάμεθα παρὰ τῶν δολοφόνων ὀργάνων τοῦ ἀναρχικοῦ Κομιτάτου, καταπατήσαντος τὰ τιμαλφέστερα τοῦ ἀνθρώπου δικαιώματα τῆς τιμῆς, ζωῆς καὶ περιουσίας καὶ ἐκβιάζοντος καὶ τὸ πνευματικὸν εἰσέτι μέρος τοῦ παραβιασμοῦ τῆς συνειδήσεως, συστήσητε δὲ ὅπου δεῖ σπουδαίαν καὶ ἄμεσον ἐνέργειαν πρὸς ἐξόντωσιν τῶν λυμαινομένων τὴν ἐπαρχίαν μας πρωτακούστων τούτων κακούργων»... Δυστυχεῖς καὶ ταλαίπωροι ἀδελφοί! Τεταραγμένοι ὑπὸ ἀνηκέστων συμφορῶν ἀγνοοῦσιν, ὅτι ἀποφεύγοντες τὴν Σκύλλαν ἐμπίπτουσιν εἰς τοὺς κινδύνους τῆς Χαρύβδεως!

Οἱ ἠθικοὶ αὐτουργοὶ τῶν δολοφονιῶν, ἀνελθουσῶν κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἑξάμηνον εἰς 376 μόνον ἐν τῇ περιφερείᾳ Φλωρίνης, κατὰ τὴν πρὸς τὸ Οἰκ. Πατριαρχεῖον ἔκθεσιν τοῦ Μητροπολίτου Μογλενῶν, παρακαλοῦνται ἐπ' ὀνόματι τῆς φιλανθρωπίας νὰ μεσιτεύσωσι καὶ παρὰ Θεοῖς καὶ παρ' ἀνθρώποις ὑπὲρ τῶν σφαζομένων!

Τὴν ἀπάντησιν εἰς τὰς ἀπέλπιδας τῶν σφαζομένων παρακλήσεις μετὰ πρωτοφανοῦς θρασύτητος παρέχει προχείρως ἡ σοφιανὴ «Βετσέρνα Πόστα» (Ἑσπερινὸς Ταχυδρόμος) δημοσιεύσασα τελευταίως ἐπιστολὴν τοῦ λῃστάρχου Ρόμπερωφ πρὸς τὸν ἐν Γευγελῇ Ἕλληνα ἀρχιμανδρίτην Εἰρηναῖον εἰδοποιούμενον, ὅτι ὁ Ρόμπερωφ καὶ ἡ συμμορία αὐτοῦ ἀποτελοῦσι τὴν σημερινὴν κυβέρνησιν τοῦ τόπου καὶ δέον νὰ φανῇ πρόθυμος εἰς τὰ προστάγματα τοῦ Κομιτάτου, ἄλλως μετὰ 15 ἡμέρας θὰ εἶνε καταδεδικασμένος εἰς θάνατον!

Εἰς τὴν ἀπέλπιδα τῶν ἀόπλων ἀδελφῶν ἡμῶν φωνὴν ἀπαντᾷ καὶ ἐπιστολὴ τοῦ Κομιτάτου, εὑρεθεῖσα ἐπὶ τοῦ ἠκρωτηριασμένου πτώματος τοῦ προκρίτου Πέτρου Ἀριζάν, δολοφονηθέντος παρὰ τὴν Νέγκορτσαν τῆς Γευγελῆς. Ἡ ἐπιστολὴ γράφει ἐπὶ λέξει: «Κάπε Ἀδρατζῆ Πέτρο Ἀριζὰν σοὶ εἴπαμε ἐπανειλημμένως νὰ ἀφήσῃς ἐλευθέραν τὴν κοινότητα Νέγκορτσαν νὰ ἀσπασθῇ τὸ σχίσμα καὶ σὺ δὲν ἠθέλησες νὰ μᾶς ἀκούσῃς. Σὺ εἶσαι ἐκεῖνος, ὅστις ἐξυπηρετεῖς τὰ συμφέροντα τοῦ Πατριαρχείου. Δι' ὅλα αὐτὰ τοιοῦτος θάνατος σοῦ ἀξίζει!»

Εἶνε δὲ γνωστόν, ὅτι ὁ ἀτυχὴς Ἀριζὰν ἀπεκόπη τὴν κεφαλὴν διὰ πελέκεως ὑπὸ τοῦ Βουλγάρου Τάσου Μελάση, καθ' ἣν στιγμὴν κύπτων διοχέτευε τὸ ὕδωρ τοῦ ἀγροῦ του. Ἐπὶ πλέον δ' ἀπαντῶσιν ἐμφαντικώτατα τὰ τελευταῖα ἆθλα τῆς ὑπὸ τὸν Τόντσεφ συμμορίας, ἥτις συλλαβοῦσα τὴν 21 τρέχοντος τοὺς δύο φύλακας τῆς Μονῆς Παναγίας Ντορβίας διεμέλισεν αὐτοὺς καὶ ἐκρέμασε τὰς σάρκας αὐτῶν ἐπὶ τῶν δένδρων κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ ἀπὸ Παλαιοχώρας μέχρι Νιαούσης! Θηριωδίαι ἀνήκουστοι, τὴν φρίκην ἐγείρουσαι καὶ τὴν βδελυγμίαν, ἐνώπιον τῶν ὁποίων ὠχριῶσι τὰ κακουργήματα τῶν βδελυρωτέρων ἐγκληματιῶν τῆς ὑφηλίου.

Προμηθεὺς Δεσμώτης

ΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 31 Αὐγούστου 1904.

Τὸ Κρητικὸν ζήτημα τελευταίως ἀπησχόλησεν ἰσχυρῶς οὐ μόνον τὸν πανευρωπαϊκὸν τύπον ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνωτέραν διπλωματίαν. Ὁ Πρίγκηψ διὰ Ρώμης, Βιέννης καὶ Παρισίων καταφθάσας ἤδη εἰς Πετρούπολιν δὲν φαίνεται νὰ εἶνε εὐχαριστημένος ἐκ τῶν συνεντεύξεων, ἃς ἔλαβεν εἰς τὰς πρωτευούσας τῶν προστατίδων Δυνάμεων πόλεις. Πανταχοῦ ἡ γλῶσσα τῆς διπλωματίας ἔδωκεν εἰς τὸν Πρίγκηπα νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι ἡ ἀνακίνησις τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος εἰς τόσον ἀκαταλλήλους ψυχολογικὰς στιγμὰς ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς διεθνοῦς πολιτικῆς ἦτο ἄκαιρος καὶ ἄσκοπος, ὅτι δὲ εἰς οὐδὲν ἢ ἐλάχιστον ἀποτέλεσμα εὐνοϊκὸν φαίνεται, ὅτι θὰ καταλήξωσιν ἅπασαι ἐκεῖναι αἱ φωνασκίαι, αἱ πληρώσασαι ὁμίχλης τὸν ἑλληνικὸν καὶ εὐρωπαϊκὸν ὁρίζοντα.

Τὸ μόνον συμπέρασμα, ὅπερ δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν ἐξ ὅλης αὐτῆς τῆς ἀνακινήσεως τοῦ Κρητικοῦ εἶνε, ὅτι στερούμεθα ἴσως εὐστόχου καὶ ἐπικαίρου ἀντιλήψεως τῶν πραγματικῶν συμφερόντων τοῦ ἔθνους καὶ τῶν ἀγώνων, οὓς πρέπει τὸ Ἑλληνικὸν ν' ἀγωνισθῇ, ὅπως ἐπιτελέσῃ τὸν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐκπολιτιστικὸν αὐτοῦ προορισμόν. Πᾶν σφάλμα, ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν ἐθνικὴν πολιτικὴν διαπραττόμενον ἀνακόπτει οὐσιωδῶς τὴν πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐθνικῶν δυνάμεων, ἐξουδετερουμένων ὑπὸ τοῦ φοβεροῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν σπιθαμὴν πρὸς σπιθαμὴν διεκδικούντων τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου περιοίκων λαῶν.

Καὶ εἶνε πολιτικὸν ἁμάρτημα νομίζομεν, *στοιχίζον εἰς ζωὴν ἐθνικήν*, πᾶσα κατατριβὴ τῶν κυβερνώντων καὶ τῶν *ἠθικῶς ὑπευθύνων* καὶ γενικώτερον τοῦ ἔθνους συνόλου εἰς ζητήματα μᾶλλον *διοικητικά*, ὡς δέον νὰ χαρακτηρίζεται ἐν τῷ παρόντι τὸ ζήτημα τῆς Κρήτης.

Θὰ ἐπεθύμει τὸ Ἔθνος νὰ παρηκολούθει τὸν βασιλέα του, ἐργαζόμενον ἐν Εὐρώπῃ ὑπὲρ τῆς χώρας ἐκείνης, δι' ἧς καὶ μόνης θὰ δύναται ν' ἀναπνέῃ τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος. Θὰ ἐπεθύμει ὁ Ἑλληνισμὸς νὰ ἔβλεπε τὴν Κρήτην συντασσομένην ὑπὸ τὸν ἕλληνα Ἡγεμονίδην οὐχὶ πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ οὐσιώδους ἄλλως ζητήματος τῆς *διοικητικῆς* ἀφομοιώσεως μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ ὀργῶσαν μᾶλλον, ὅπως διὰ πάσης θυσίας, χρήματος, αἵματος, ἀνδρῶν τυραννομάχων συντρέξῃ εἰς τὸν κατ' ἐξοχὴν ἐν Μακεδονίᾳ ἐθνικὸν ἀγῶνα.

Τὸ ἐθνικὸν ζήτημα δὲν λύεται σήμερον ἁπλῶς διὰ τῆς προσαρτήσεως τῆς Κρήτης εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Τὸ μεγαλεῖον τῆς πατρίδος θὰ ἐξασφαλισθῇ τότε καὶ μόνον, ὅταν ἐπὶ τῆς Ροδό-

πῆς στηθῇ ἡ σημαία τῆς ἑλληνικῆς Ἐλευθερίας ὡς ἔμβλημα πολιτισμοῦ καὶ προόδου καὶ ὅταν διὰ τῆς διασώσεως τῆς Ἑλληνίδος Μακεδονίας ἀνακοπῇ καὶ ματαιωθῇ ἡ ἀπ' αἰῶνος μελετωμένη βαρβαρικὴ τῶν ὑπερβορείων κάθοδος εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας.

Ἐὰν ἡ ἐπὶ ἐξοντώσει τοῦ Ἑλληνισμοῦ δημιουργηθεῖσα Συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου (1878), ἣν κατεξέσχισεν ἐν Λονδίνῳ ἡ ἀγγλικὴ πολιτική, λάβῃ σάρκα καὶ ὀστᾶ διὰ τῆς ἐν τῷ Αἰγαίῳ καθόδου τῶν προσκόπων τοῦ Πανσλαυϊσμοῦ, τότε οὐδεὶς πλέον εἶνε δυνατὸν νὰ γίνηται περὶ Ἑλλάδος λόγος. Τὸ τέλος αὐτῆς ἔσται ἐγγύς. Θέλει ἐπέλθῃ ἀσφαλῶς σὺν τῇ γεωγραφικῇ διασπάσει τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ ἡ διάσπασις τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων καὶ ἡ ἀραίωσις καὶ γενικῶς εἰπεῖν ἡ ἐξάτμισις τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην, καθ' ἣν διὰ τῆς ἀπωλείας τῆς Μακεδονίας θ' ἀπομονωθῇ ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Θρᾴκης, τὴν στιγμήν, καθ' ἣν θὰ πραγματωθῇ τὸ βούλευμα τοῦ ἀπαισίου δημιουργοῦ τῆς Συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου στρατηγοῦ Ἰγνάτιεφ, ἀναφωνοῦντος σαρκαστικῶς τὴν ἐπαύριον τοῦ 1878 τὸ περίφημον ἐκεῖνο λόγιον, ἐκπροσωποῦν σύνολον τὸ πανσλαυϊστικὸν πρόγραμμα, ὅτι «οἱ Ἕλληνες ἤδη μετὰ τὴν Συνθήκην μου θὰ καταλάβωσι κολυμβῶντες τὴν Κωνσταντινούπολιν» τὴν στιγμὴν ἐκείνην θὰ ἐπισημάνῃ ἀφεύκτως ὁ ἐπιθανάτιος τοῦ μέλλοντος ἐθνικοῦ ἡμῶν μεγαλείου. Ἑλλὰς δὲ τότε οὐχὶ πέραν τοῦ Ὀλύμπου θα εἶνε κράτος κωμικὸν καὶ γελοῖον, ἄξιον οἴκτου τῶν φίλων, καταφρονήσεως δὲ τῶν ἐχθρῶν, θὰ εἶνε βασίλειον νευρόσπαστον, ἄνευ αὐτοβουλίας, ἄνευ δυνάμεως, ἄδοξον, ἄμαχον, χρησιμεῦον ἴσως ὡς μουσεῖον ἀρχαιολογικόν, ὡς ἔπαυλις, ὡς τιμάριον ὀλίγων χρυσῶν ἀνδρεικέλων, θὰ εἶνε ἁπλοῦν Κυβερνεῖον, πτῆσσον πρὸ τῶν θρασέων ἀπειλητικῶν νευμάτων τοῦ Πανσλαυϊσμοῦ.

Πρέπει νὰ καταστῇ δόγμα ἐθνικῆς πίστεως, ὅτι ἐὰν δὲν συσσωματωθῶμεν οἱ πάντες καὶ πονήσωμεν καὶ μοχθήσωμεν καὶ ἀνασυνταχθῶμεν στρατιωτικῶς καὶ πολιτευθῶμεν σοβαρῶς καὶ βασιλεία καὶ κυβερνῆται καὶ Ἔθνος καὶ ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι καὶ ἐλεύθεροι καὶ ἀλύτρωτοι μετ' ἀνδρῶν, γερόντων, γυναικῶν καὶ παίδων, καὶ ἐὰν ἀνενδότως δὲν ἐπιζητήσωμεν ἀντὶ πάσης θυσίας νὰ σώσωμεν τὴν σπαζομένην καὶ κινδυνεύουσαν ἑλληνίδα τοῦ Βουλγαροκτόνου χώραν, ἀσφαλῶς θέλει ἐκπληρωθῇ ἡ ὀδυνηρὰ προφητεία, ἣν ἐξήνεγκεν ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς πόλεως τῶν Πατρῶν διδάσκων τοὺς μεγάλους ἐθνικοὺς κινδύνους ὁ πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ». Ἐβροντοφώνησεν εἰς τὰ ὦτα τῶν ὑπευθύνων καὶ τῶν ἀνευθύνων ὁ φιλόπατρις ἀνήρ, ὅτι ἐὰν ἐξακολουθήσῃ ἡ ἐθνοκτόνος πολιτικὴ τῆς τελευταίας τεσσαρακονταετίας, πολιτικὴ ἐθνικοῦ ἀφοπλισμοῦ καὶ αὐτοκτονίας, θέλομεν ἐξυπνήσῃ καμμίαν ἀπαίσιον ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ μὲν βράχος τῶν θεῶν θέλει κατασπιλωθῇ ὑπὸ τῆς ἐπιδρομῆς βαρβάρων, βαρβαρωτέρων τῶν ἐξ Ἀσίας κατακτητῶν, τὴν δὲ πατρίδα τῶν Γιγαντομάχων θέλει κυβερνᾷ καλπακοφόρος Ἁρμοστής, τὸ δὲ ἔθνος τὸ ἐκθαμβῶ-

σαν τὸν κόσμον διὰ τῆς ἡρωϊκῆς αὐτοῦ ἀναστάτεως θ' ἀποκλαίη αἰχμάλωτον τὴν γλυκεῖαν Πατρίδα «ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος».

Καὶ δὲν εἶνε ταῦτα πάντα ὡραῖαι ποιητικαὶ εἰκόνες τῶν ἰδεολόγων πολιτῶν, δὲν εἶνε λυρισμός, ὃν ἐμπνέει τὸ γλυκὺ τῆς πατρίδος ὄνομα, ἀλλ' εἶνε πραγματικότης σκληρά, εἶνε κόκκαλα καὶ σταυροὶ καὶ ἐπιτύμβια καὶ πένθιμοι κυπάρισσοι καὶ νεκροταφεῖα ἔρημα, τὰ ὁποῖα ὅλα μαζὶ ἀποτελοῦν τὴν σημερινὴν Ἑλλάδα.

Εὔλογον ὅθεν διατί θεωροῦμεν ἄσκοπον καὶ ἄκαιρον ἐν τῷ παρόντι τὴν περισπῶσαν μόνον τὴν προσοχὴν τοῦ Ἔθνους εἰς τὸ περὶ ἑνώσεως τῆς Κρήτης μέριμναν, καθ' ὃν χρόνον σφάζεται ἡ Μακεδονία· ἰδοὺ διατί θὰ ἤθελέ τις τὸν Ἡγεμονίδην περιερχόμενον τὰς Αὐλὰς οὐχὶ περὶ τούτου, ἀλλὰ περὶ οὐσιωδεστέρου ἐθνικοῦ ζητήματος, ἰδοὺ διατί θὰ ἐπεθύμει τις νὰ βλέπῃ τὸν βασιλέα τῶν Ἑλλήνων στρατάρχην τοῦ λαοῦ του, μεγαλόφρονα καὶ μεγαλοϊδεάτην, προϊστάμενον εἰς πᾶσαν ἐνέργειαν, ἀποσκοποῦσαν εἰς τὸ μεγαλεῖον τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος, ἰδοὺ διατί θὰ ὠνειρεύετό τις νὰ ἔβλεπε Γεώργιον τὸν Α' καταβάλλοντα πρῶτον πάντων μέρος τοῦ μισθοῦ του ὑπὲρ τῆς στρατιωτικῆς συντάξεως τῆς χώρας του, ἀγρυπνοῦντα, μεριμνῶντα, θυσιαζόμενον, παραδειγματίζοντα καὶ ἐκκαλοῦντα σύσσωμον τὸ ἔθνος εἰς καταβολὴν τοῦ ὀβολοῦ τῆς χήρας εἰς τὸ ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης πρὸς προμήθειαν λογχῶν καὶ τηλεβόλων, μελλόντων νὰ λύσωσι τελεσιδίκως τὴν μακεδονικὴν ὑπόθεσιν. Ἀναμένομεν τὴν μεγάλην ταύτην ὑπὲρ τῆς κινδυνευούσης πατρίδος φωνὴν τοῦ βασιλέως μας, νὰ ἄρῃ τοὺς δισταγμούς, νὰ μᾶς ἠλεκτρίσῃ, νὰ μᾶς μεταδώσῃ δι' ἑνὸς γενναίου ἄλτ! τὴν φρενήτιδα ἐκείνην, ἥτις θὰ σωρεύσῃ ἑκατομμύρια ἐπὶ ἑκατομμυρίων ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἑστιῶν, ν' ἀκούσωμεν τὴν φωνὴν τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος, ἡ ὁποία θὰ δονήσῃ τὰς μυχιαιτέρας τῆς ἐθνικῆς καρδίας χορδὰς καὶ θὰ ἐμβάλλῃ καὶ εἰς τὰς Ἑλληνίδας τὴν εὐγενῆ ἅμιλλαν, ὅπως καὶ ἐνώτια καὶ ψέλλια καὶ πάντα τὸν ἄλλον κόσμον εἰσφέρωσιν εἰς τὸν ἱερὸν ἐκεῖνον βωμόν, ἐξ οὗ θὰ ἐξαρτηθῇ ἡ τιμὴ τῶν ἱερωτέρων καὶ ὁ σεβασμὸς πρὸς τοὺς ἐφεστίους θεοὺς τῆς πατρίδος. Θέλομεν ν' ἀκούσωμεν παρὰ τοῦ Πατρὸς τῆς χώρας καὶ παρὰ τοῦ μέλλοντος νὰ περιβληθῇ τοῦ Παλαιολόγου τὴν χλαμύδα Κωνσταντίνου τοῦ ΙΒ', *ὅτι ὀφείλομεν νὰ θυσιασθῶμεν οἱ πάντες ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας καὶ τὰ πάντα νὰ θυσιάσωμεν διὰ τὴν Μακεδονίαν.*

*
* *

Ἐν τῇ μαρτυρικῇ ταύτῃ χώρᾳ ἐξακολουθεῖ ὑφισταμένη ἡ αὐτὴ κατάστασις, ἥτις καὶ ἀπὸ μακροῦ ἤδη χρόνου, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἐλπίς, ὅτι διὰ τῆς κωμῳδίας τῶν μεταρρυθμίσεων θὰ ἐπέλθῃ ὁπωσδήποτε ὕφεσίς τις ἐν τῷ ἀνοσίῳ ἔργῳ τῆς σφαγῆς καὶ λεηλασίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Οἱ Βούλγαροι ἐξακολουθοῦσι τὸ ἀνόσιον αὐτῶν ἔργον, δολοφονοῦντες καὶ διὰ τῆς τρομοκρατίας ἐξαναγκάζοντες εἰς θρησκευτικὴν καὶ ἐθνικὴν ἐξωμοσίαν τοὺς ἀπροστατεύτους πληθυσμούς, οἱ Τοῦρκοι ἀνέ-

χονται τὰ κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐγκλήματα, καὶ ἐπιχαίρουσι κατ' οὐσίαν ἐπὶ τῇ ἐξασθενώσει τῶν δυνάμεων ἐπιφόβου στοιχείου, κατέχοντος τὴν πνευματικὴν τῆς χώρας ἡγεμονίαν, οἱ δὲ κατελθόντες πρὸς εἰρηνοποίησιν Αὐστρορρῶσσοι ὑποθάλπουσι θετικῶς καὶ ἀρνητικῶς τὴν ἔκρυθμον κατάστασιν καὶ μηχανῶνται, ὅπως ἑκάτεροι ἀναπτύξωσι τὴν ἰδίαν ἐπὶ τῆς χώρας ἐπιρροήν.

Τὰ περὶ ἀνειλικρινῶν δὲ καὶ ἰδιωτελῶν προθέσεων τῶν αὐτεπαγγέλτων εἰρηνοποιῶν καταγγέλλονται ὑπ' αὐτῶν τῶν ἰδίων, δυσπίστων πρὸς ἀλλήλους καὶ οὕτω πρὸ ἡμῶν τῶν ταλαιπώρων ὑποδούλων καταφωρῶνται ἐν ὅλῃ αὐτῶν τῇ εἰδεχθεῖ γυμνότητι, ὡς ἐπονείδιστοι ἐκμεταλλευταὶ τῶν δοκιμασιῶν καὶ τῶν παθημάτων τῶν ἀδυνάτων.

Οὕτω π. χ. ἡ ἡμιεπίσημος μοσχοβιτικὴ «Νοβόε Βρέμια» ἔν τινι τῶν τελευταιων αὐτῆς φύλλων, ἐξετάζουσα διὰ τοῦ ἐν Τεργέστῃ ἀνταποκριτοῦ αὐτῆς τὰς ἐπισφαλεῖς σχέσεις Αὐστρίας καὶ Ἰταλίας ἐπάγεται: «Τὰ βόρεια βιλαέτια τῆς Μακεδονίας ἐξαρτῶνται ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς Αὐστρίας, *ἥτις ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν τῆς πολιτικῆς της δημιουργεῖ ἐν τοῖς βιλαετίοις ἐκείνοις τὴν τρικυμίαν ἢ τὴν γαλήνην. Ἡ σημερινὴ μακεδονικὴ πολιτικὴ τῆς Αὐστρίας εἶνε φυσικὴ συνέπεια καὶ ἐξέλιξις τοῦ τεχνητοῦ καὶ πολυπλόκου ζητήματος, ὅπερ ἀπὸ τριακονταετίας ἐφαρμόζεται ἐν Βοσνίᾳ καὶ Ἐρζεγοβίνῃ. Καὶ ἂν παραδεχθῇ τις*— ἐξακολουθεῖ τὸ ρωσσικὸν ὄργανον— ὅτι ἡ Αὐστρία θὰ περιορισθῇ πράγματι ἐν τῷ συστήματι τῆς *εἰρηνικῆς εἰσδύσεως* εἰς Μακεδονίαν, δὲν δύναται ὅμως νὰ μὴ ἀναγνωρίσῃ, ὅτι *εὐκόλως θὰ καταλάβῃ ἐξέχουσαν θέσιν* ἐν τῇ ἀκτῖνι Θεσσαλονίκης—Μητροβίτσας, ὅταν ὁ σιδηρόδρομος αὐτῆς ἑνωθῇ μετὰ τοῦ Σεραγέβου». Οὕτως ἡ «Νοβόε Βρέμια» ἀπαλλάττει ἡμᾶς τοῦ κόπου νὰ πιστώσωμεν καὶ ἅπαξ ἔτι τὸ ὑπὸ τῶν μεταρρυθμιστῶν ἐφαρμοζόμενον σύστημα πολιτικῆς καταχθονίου.

Ἀλλὰ καὶ ἡ «Γενικὴ Ἐφημερὶς» τοῦ Μονάχου, ἐκ τῶν νηφαλιωτέρων γερμανικῶν ὀργάνων, ἐξετάζουσα τὴν ἀπέναντι τοῦ Μακεδονικοῦ ζητήματος τελευταίως ἐπιδειχθεῖσαν ἐπιφυλακτικὴν τῆς Ἀγγλίας στάσιν ἱκανὰς σκορπίζει ἀκτῖνας, φωτιζούσας τὰ σκοτεινὰ σημεῖα τῆς ἐρεβώδους διπλωματίας. «Ὁ ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων— γράφει ἡ «Γεν. Ἐφημερὶς»— ἀντιπρόσωπος τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν Κάρολος Πέρσυ ἐδήλωσεν, ὅτι ἡ *Ρωσσία καὶ ἡ Αὐστρία σκέπτονται ν' αὐξήσωσι τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἀξιωματικῶν των*, ὅτι ὅμως ἡ Ἀγγλία παραιτεῖται τοῦ σχετικοῦ αὐτῆς δικαιώματος, καθόσον δὲν φαίνεται αὐτῇ συστάσιμον νὰ ἐπιβαρύνῃ διὰ τοιούτου μέτρου τὴν οἰκονομικὴν τῆς Τουρκίας θέσιν.

«Ὁ ἐν γένει ζῆλος, ὃν ἐπέδειξεν ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις πρὸς βελτίωσιν τῆς τύχης τῶν Μακεδόνων χριστιανῶν *καθιστᾷ λίαν ἄπορον τὴν αἰφνιδίαν αὐτῆς μέριμναν* ὑπὲρ τῶν τουρκικῶν οἰκονομικῶν τοσούτῳ δὲ μᾶλλον, ὅσον *ἡ ἀπόφασίς της ἐνέχει καὶ ποιάν τινα* ἔμμεσον *μομφὴν κατὰ τῆς στάσεως τῶν ἄλλων Δυνάμεων*».

Ἀλλ' ὅ τι φαίνεται ἄπορον εἰς τὸν ἀρθρογράφον τοῦ ἐγκρίτου γερμανικοῦ ὀργάνου

ἀνεξήγητον εἰς ἡμᾶς, εἰς βάρος τῶν ὁποίων παίζεται ἡ ἐπαίσχυντος τῶν Αὐστρορρώσσων κωμῳδία.

Πολλάκις ἤδη κατηγγέλθησαν εἰς τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν τὰ ἐν Μακεδονίᾳ πραξικοπήματα τῶν Ρώσσων, σκανδαλωδέστατα ἐργαζομένων ὑπὲρ τοῦ δολοφονικοῦ Κομιτάτου. Τὰ γεγονότα εἶνε ἀναμφισβητήτου κύρους, δυνάμενα μόνον *κατ' ἀνωτέραν ἐπιταγὴν* νὰ διαψευσθῶσιν, ὡς ἔπραξεν ἀτυχῶς Ἕλλην δημοσιολόγος, ὁ ἀγαθὸς κ. Κλ. Νικολαΐδης, ὑπολαβὼν μετὰ τόσης ἀφελείας, ὅτι δημοσιογραφεῖ πρὸς κοινὸν ἀβδηριτικόν.

Τῶν γεγονότων τούτων, δι' ἃ ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ρῶσσος πρεσβευτὴς ἔσπευδεν ἑκάστοτε νὰ ἐκφράζῃ λύπην εἰς τοὺς ἡμετέρους, ἰσχυρῶς διαμαρτυρομένους, βεβαίως εἰπέο τις καὶ ἄλλη τυγχάνει ἐνήμερος ἡ κυβέρνησις τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἀρνητικὴ αὕτη ὑπὲρ τῆς Πύλης προστασία, διαβλεπούσης κινδύνους ἐν τῇ αὐξήσει τῶν ἀξιωματικῶν τῶν δύο Δυνάμεων, τῶν δημιουργῶν τοῦ μεταρρυθμιστικοῦ προγράμματος τῆς Μυρτσέγης. Ἀλλ' ἡ ἀρνητικὴ αὕτη τῆς Πύλης ἐνίσχυσις ὑπὸ τῶν ἱπποτικῶν Ἄγγλων καὶ ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Μακεδονικῆς Χωροφυλακῆς Δεγιόρτζη, ὑποβαλόντος, ὡς γνωστόν, παραίτησιν, ἕνεκα τῶν ἀσυστόλως ὑπερβάσεων τῶν ἐξασκούντων σύστημα βιαίας καταχτήσεως, δὲν κωλύουσι ποσῶς τοὺς ἀδελφοὺς Ρώσσους τοῦ νὰ ἐξακολουθῶσιν ἀνενδότως τὸ ἔργον τῆς διὰ παντὸς μέσου πρὸ παντὸς δὲ διὰ τῆς ἐξοντώσεως τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐνισχύσεως τῆς Ἐξαρχίας.

Οὕτω κατ' ἀσφαλεῖς ἐκ Θεσσαλονίκης πληροφορίας εἰς τὰ χωρία Φούρκα καὶ Ποπόριζα συνεβούλευσαν οἱ ἀγαθοὶ Μοσχοβῖται τοὺς διδασκάλους καὶ ἱερεῖς νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ Πατριαρχεῖον καὶ προσέλθωσιν εἰς τὴν Ἐξαρχίαν, ἐργαζομένην ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως αὐτῶν! Λέγεται, ὅτι ἡ δοθεῖσα ἀπάντησις ἦτο εὐθαρσὴς καὶ πνευματώδης. «Εἶνε ἀπείρως προτιμότερον—ἀπήντησαν— ἡ ἐνασχόλησις εἰς τὰ στρατιωτικὰ ὑμῶν ζητήματα ἢ εἰς τὸ διδειν τόσον ἀνωφελεῖς συμβουλάς.»

Ἀλλ' ἀκριβῶς ἡ ἀνένδοτος αὕτη ἐμμονὴ εἰς τὰ πάτρια καὶ ἡ ὑπερήφανος ἀπόρριψις τῶν τόσον χριστιανικῶν προτάσεων τῶν Ρώσσων ἀξιωματικῶν πλουτίζει δσημέραι τὸ μαρτυρολόγιον τοῦ Μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Νέα θύματα τῆς ἑβδομάδος ταύτης εἶνε ὁ ἐξ Ἄνω Βροντοῦς πρόκριτος Σῖμος Περοῦχος, κατακρεουργηθεὶς διὰ τῶν θηριωδεστέρων μεθόδων. Ὁ Μητροπολίτης Μογλενῶν ἐκήδευσε τελευταίως νέον ἐθνομάρτυρα, τὸν ἐνθουσιώδη ἱερέα τοῦ χωρίου Ἐξίσου, τὸν ὁποῖον ἀρνούμενον ν' ἀσπασθῇ τὸ σχίσμα, ἀπετελείωσαν οἱ Βούλγαροι, διαμελίσαντες κυριολεκτικῶς τὸ σῶμα διὰ μαχαιρῶν καὶ πελέκεων.

Αἱ δολοφονίαι τῆς ἑβδομάδος ταύτης ἔχουσι τοῦτο τὸ ἐξαιρετικόν, ὅτι ἤρχισαν συγχρόνως καὶ ἐν Θράκῃ. Οὕτω π. χ. ἐν τῷ χωρίῳ Ἀρναοὺτ-Κιοϊ τῆς Ἐπαρχίας Ὀρτάκιοϊ, κατοικουμένου ὑπὸ 426 κατοίκων, ἁπάντων Ἑλλήνων Ὀρθοδόξων, κατέσφαξαν ἀνηλεῶς τὸν πρόκριτον Π. Ἀναγνωστόπουλον καὶ ἐτραυμάτισαν

τὸ θυγάτριον αὐτοῦ, ἐξαποσταλὲν ὅπως φροντίσῃ νὰ ἐξοικονομήσῃ λύτρα εἰς τοὺς ἀπειλοῦντας γενικὴν σφαγὴν ὀπαδοὺς τοῦ κομιτάτου.

Ὁ ἀτυχὴς Ἀναγνωστόπουλος ἔπεσε θῦμα τῆς ἀφοσιώσεως αὐτοῦ εἰς τὴν ἐθνικὴν ἰδέαν. Διότι εἶνε γνωστόν, ὅτι ὅτε πέρυσι ἐπέδραμον οἱ Βούλγαροι, ὅπως ἁρπάσωσι τὸν ναὸν τοῦ χωρίου, ἐδέησεν, ὅπως οἱ Τοῦρκοι σφραγίσωσιν αὐτόν, μόλις δὲ πρὸ 4 μηνῶν ἀπεδόθη καὶ πάλιν πρὸς λειτουργίαν εἰς τοὺς Ἕλληνας, χάρις εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ μάρτυρος.

Ἐν τῷ μεταξὺ αἱ τουρκικαὶ ἀρχαὶ μακαρίως ἡσυχάζουσι, μὴ δυνηθεῖσαι νὰ συλλάβωσι τοὺς θρασεῖς τοῦ δολοφονικοῦ Κομιτάτου ἐπιδρομεῖς.

Τὸ ἐν Θράκῃ δολοφονικὸν τοῦτο κροῦσμα ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην ἡμῶν τὴν αἱματηρὰν ἐκείνην τραγῳδίαν, καθ' ἣν πέρυσι κατεσφάγη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἀνηλεῶς καὶ ἐνεπρήσθη καθ' ὁλοκληρίαν τὸ παρὰ τὸν Εὔξεινον ἑλληνικώτατον χωριον Βασιλικὸν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐκεῖ ἐπιδείξεως τοῦ ρωσσικοῦ στόλου, θεωμένου ἐξ ἀποστάσεως ὀλίγων μέτρων τὴν ὑπὸ τῶν δολοφόνων συντελουμένην σφαγὴν καὶ λεηλασίαν!

Πάντα ταῦτα μαρτυροῦσιν, ὅτι εὑρισκόμεθα ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν ὠδίνων διὰ τὴν Θράκην, εἰς ἣν ἴσως μετὰ τῆς αὐτῆς ἐντάσεως μέλλουσι νὰ διαδραματισθῶσιν ὅσα ἐν Μακεδονίᾳ, ἐὰν ἐξακολουθήσωμεν ἔχοντες τὰς χεῖρας ἐσταυρωμένας, καὶ ἐὰν μὴ κατανοήσωμεν, ὅτι ὁ σ ί δ η ρ ο ς εἶνε ὁ λύων τὰς φυλετικὰς ταύτας διαφοράς.

Λέγοντες δὲ σίδηρον ἐννοοῦμεν τὴν σώφρονα καὶ λελογισμένην ἄ μ υ ν α ν, ἀξιοπρεπῶς συντηρουμένην, οὐχὶ πρὸς τοὺς κρατοῦντας συνθηκολογοῦσαν, ἀλλὰ γενικῶς πολεμοῦσαν πάντα τὰ κακοποιὰ στοιχεῖα, ἐξ ὧν ὑφίστανται τὰ πάνδεινα οἱ στενάζοντες ἀτυχεῖς ὁμοεθνεῖς.

Ἀτυχῶς εἶνε ἀληθές, ὅτι πολλαὶ μεταστάσεις ἀπὸ τοῦ Πατριαρχείου εἰς τὴν Ἐξαρχίαν ὡς ἐλατήρια ἔσχον οὐ μόνον τὴν δημιουργηθεῖσαν τρομοκρατίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ψευδῆ περὶ τοῦ Πατριαρχείου, ὡς κατασκόπου τῶν τυράννων, ἀντίληψιν, ὑποβληθεῖσαν τεχνηέντως παρὰ τοῦ Κομιτάτου, οὐδεμίαν ἀφίνοντος εὐκαιρίαν νὰ διαστρεβλώνῃ σκοπίμως πᾶσαν πρᾶξιν Ἕλληνος Μητροπολίτου, καταγγέλλουσαν εἰς τὰς ἀρχὰς τὰ ἐγκλήματα τῶν δολοφόνων.

Ἤδη ἑλληνικαὶ ὁμάδες ἀμύνης συνεκροτήθησαν ἐνισχυθεῖσαι ἐπιτοπίως. Ἐγένοντο δὲ καὶ συμπλοκαὶ ὀλέθριαι εἰς τοὺς Βουλγάρους. Ἀλλ' ὅσον ἀναγκαῖον εἶνε τὸ ἔργον τῆς Ἀμύνης, ὅπως ἀναθαρρήσωσιν οἱ διά τε τῆς βίας, τοῦ δόλου καὶ τῆς ἐπιβουλῆς καταδυναστευόμενοι Μακεδόνες τοσοῦτον καὶ ἀκροσφαλὲς καὶ χρῇζον πολλῆς περισκέψεως ἐν τῇ διακυβερνήσει αὐτοῦ.

Ἰδιαίτατα πρέπει νὰ τονισθῇ, ὅτι αἱ ἑλληνικαὶ ὁμάδες δέον νὰ ἔχωσιν ἠθικὰ καὶ εὐγενῆ τὰ ἐλατήρια: ἀ π ε λ ε υ θ ε ρ ω τ ι κ ὴ ν π ρ ω τ ί σ τ ω ς ἀ ν ά χ ρ ω σ ι ν, ἄ μ υ ν α ν κ α τ ὰ π α ν τ ὸ ς κ α κ ο π ο ι ο ῦ, εἴ τ ε τ υ ρ ά ν ν ο υ, εἴ τ ε δ ο λ ο-

φόνου καὶ διάθεσιν ὅπως ἐξασφαλίσωσι τὴν εἰρήνην καὶ ἡσυχίαν εἰς τοὺς ἀπὸ τοσούτου ἤδη μακροῦ χρόνου δοκιμαζομένους Μακεδόνας.

Καὶ ὁ θεσμὸς δὲ τῶν Ἐπιθεωρητῶν τῶν σχολείων τῆς Μακεδονίας, ὁ καθιερωθεὶς ὑπὸ τῆς *Μεγάλης Ἐκκλησίας* εἶνε σημασίας σπουδαιοτάτης καὶ δύναται εὐδοκιμῶν νὰ προσπορίσῃ ἀνυπολόγιστα ὠφελήματα εἰς τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα, ὃν διεξάγομεν νῦν ἐν Μακεδονίᾳ. Εὐκταῖον, ὅπως ἀπὸ τοῦ ἐπιόντος ὁ θεσμὸς τῶν Ἐπιθεωρητῶν ἐπεκταθῇ καὶ εἰς τὴν Θράκην καὶ Ἤπειρον, βραδύτερον δὲ καὶ εἰς τὴν Μικρασίαν.

Ἀλλὰ πάντα ταῦτα καὶ ἐπιτυγχάνοντα καλὰ μὲν καὶ ἅγια καὶ συντελεστικὰ εἰς τὴν διατήρησιν ἡμῶν ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν ἐπάλξεων, οὐχ ἧττον δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἁπλᾶ καὶ ἐφήμερα κατασκευάσματα, ἐὰν τὸ ἔθνος σύμπαν δὲν ἀνανήψῃ ἀπὸ τῆς συστηματικῆς νάρκης, νὰ συντρέξῃ τὸ Κράτος, νὰ καταστῇ σιδηροῦν, θωρακωτόν, εὔτολμον, γενναῖον, ἐπιβλητικόν. Ἡ εὐτολμία δὲ καὶ ἡ γενναιότης καὶ ἡ ἐπιβολὴ συντελοῦνται μόνον διὰ τῆς κλαγγῆς τῶν ὅπλων, ἡ δὲ Πατρὶς θὰ διατηρεῖται πάντοτε στεφανηφόρος, ὑπερήφανος, κραταιά, σεβαστή, τετιμημένη, ὅταν θὰ δύναται ἑκάστοτε νὰ ὁρμᾷ ἀκάθεκτος ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀστραπῶν καὶ τῶν βροντῶν καὶ τοῦ ὀρυμαγδοῦ τῶν πεδίων τοῦ Ἄρεως.

Ἀπόλλων

ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΑ*

*Τῷ Κυρίῳ Νεοκλεῖ Καζάζῃ, Προέδρῳ τῆς
Ἑταιρείας τοῦ « Ἑλληνισμοῦ » τεκμήριον
σεβασμοῦ παρά τινος τῶν θιασωτῶν αὐτοῦ.*
C. C.

Σκεπτικὴ καὶ κεκλιμένη ἐπὶ χονδροειδοῦς μαγγκάνου ἡ μικρὰ Δέσποινα Μηλιωτίδου κατεγίνετο κεντῶσα διὰ βελόνης εὐστρόφου καὶ λεπτοφυοῦς καὶ ἐρυθρᾶς μεταξωτῆς κλωστῆς λεπτὰ ἀραβουργήματα ἐπὶ τοῦ κυανοῦ ἐριούχου ἑλληνικὰς περικνημίδας, ἃς ἐσκόπει νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν πάππον αὐτῆς ἐπὶ ταῖς ἑορταῖς τοῦ Πάσχα, ἡ δὲ πανηγυρικὴ ἐκείνη ἡμέρα ἐπλησίαζε, ὅτε ἡ εἰρηνικὴ κοιλὰς τοῦ Μαυροποτάμου θὰ ἀντήχει ἐξ εὐθύμων τουφεκοβολισμῶν, οὓς οἱ Ἕλληνες, οἱ Μουσουλμάνοι καὶ οἱ Βούλγαροι θὰ ἀντήλλασσον ἀδελφικῶς πρὸς τιμὴν τῆς τεθλιμμένης Παναγίας καὶ τοῦ «Χριστὸς-Ἀνέστη».

Ἠγάπα αὕτη τόσον τρυφερὰ τὸν προπάτορά της μὲ τὸ διαπεραστικὸν ὄμμα, ὅστις τὴν εἶχε περισυλλέξῃ μετὰ τὸν θάνατον τῶν γονέων της, συμπνιγέντων ἔν τινι τραγικῷ ναυαγίῳ ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας! Ὁ γέρων καὶ ἡ κορασὶς ἔζησαν ὁ εἷς πλησίον τοῦ ἄλλου ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἀπὸ τοῦ θλιβεροῦ τούτου γεγονότος, ἐν τῇ ἀπομονώσει ἀνθηρᾶς ἐπαύλεως τῆς συνοικίας τῆς Καλαμαριᾶς.

Ὁ γέρων Ἰωάννης Μηλιωτίδης εἶχε μείνῃ ὁ ἀμετάβλητος ὡραῖος Ἕλλην τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων καὶ ἡ τόσον γλυκεῖα φωνή του, ὅτε ὡμίλει πρὸς τὴν παιδίσκην, καθίστατο βιαία, ὅτε διηγεῖτο πρὸς τοὺς περὶ αὐτὸν πρὸ τῆς ἑστίας συνηθροισμένους γείτονας, *γιὰ νὰ περάσουν τὴ βραδυά τους*, τὰ κατορθώματα τοῦ Μάρκου Μπότσαρη, παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ὁποίου εἶχε πολεμήσῃ.

Ἀλλ᾽ ἡμέραν τινὰ ὤφειλε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον, καὶ τὰς λευκὰς τούτου λέμβους, τὸν Ὄλυμπον καὶ τὰς μεγάλας αὐτοῦ ἰώδεις σκιάς, τὰς κοσμοβριθεῖς προκυμαίας τῆς ἀρχαίας Θεσσαλονίκης, καὶ τὰς πλατείας αὐτῶν καὶ ἀπαστραπτούσας πλάκας.

* Ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ παρισινῇ «Revue Hebdomadaire» (30 Ἰουλίου 1904, τεῦχ. 35).

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῶν τελευταίων κινημάτων ὁ Ἰωάννης εἶχε γνωρίση στιγμήν τινα χαρᾶς καὶ ματαίας ἐλπίδος. Αἱ πολεμικαὶ ἰαχαὶ τῶν ἐξεγερθέντων εἶχον εὕρη ἐν τῇ γενναίᾳ αὐτοῦ καρδίᾳ ἰσχυρὰν ἀπήχησιν, ἀλλ' ἡ ἀπάτη ὑπῆρξε σκληρά, ὅταν ἔμαθε μετὰ ποίων φρικτῶν σωτήρων! θὰ συνέπραττε· τὸ ἀρχαῖον μῖσος τῶν αὐτοχθόνων Ἑλλήνων πρὸς τοὺς Σλοβένους Βουλγάρους ἐξήγειρε μέχρι τῶν χειλέων του κῦμα περιφρονήσεως ὑπερτάτης, καὶ μεθ' ὕβρεως ἐν τῷ στόματι ὑπεδέχθη τὸν Γεώργιεφ Πράκιτς, ἕνα τῶν ἀρχηγῶν τῆς τελευταίας στάσεως, τολμήσαντα νὰ ἔλθῃ καὶ τῷ ζητήσῃ τὴν ὑλικὴν καὶ ἠθικὴν αὐτοῦ συνδρομήν. Ὁ Γεώργιεφ ἀνεχώρησε, προφέρων φοβερὰς ἀπειλάς, ὁ δὲ Ἰωάννης, βλέπων καθημερινῶς πέριξ αὐτοῦ πάσας ταύτας τὰς ἀπειλὰς πραγματοποιουμένας, ἐγκατέλειψεν ἀποτόμως τὴν μικράν του περιουσίαν. Ἐνδεδυμένος πρόστυχον γούναν, ἐξ ἐκείνων ἃς οἱ ἐργάται τοῦ λιμένος Ἰσραηλῖται μεταχειρίζονται, καὶ ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῆς Δεσποίνης, καὶ ταύτης ἀποκρυψάσης τὴν μέλαιναν αὐτῆς κόμην ὑπὸ τὴν βελουδίνην ἑβραϊκὴν *κόφιαν*, ἀνεχώρησεν ἑσπέραν τινὰ ἐκ τῆς προσφιλοῦς αὐτοῦ πόλεως καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν μικρὰν ἔπαυλιν Καλίτσαν, κειμένην λεύγας τινὰς νοτίως τοῦ Μοναστηρίου, οὐχὶ μακρὰν τῆς λίμνης τῆς Ἀχρίδος, ἔνθα ὁ ἄλλοτε συμμαχητής του Ἠλίας Κρεβοῦρος, ὁ ἀρχαῖος διδάσκαλος τοῦ Φαλήρου, ἔζει τὸν ὑγιεινὸν καὶ ἥσυχον βίον τῆς ὑπὸ τοῦ γέροντος Ἡσιόδου ὑμνηθείσης φύσεως.

* *
*

Μόλις ἔφθασεν εἰς Καλίτσαν ᾐσθάνθη ἐκλείψαντας τοὺς φόβους του. Ἔμενεν ἐπὶ πολλὰς ὥρας καθήμενος ἐπὶ τῆς φλοιᾶς τῆς ἀγροικίας, ἧς τὴν λευκὴν πρόσοψιν ἐστόλιζε χρυσῆ κληματίς. Ἐκ τοῦ σημείου τούτου τὸ βλέμμα του περιέβαλλε τὰς τελευταίας κλιτύας τοῦ ὑπὸ ἀργυροχρόων ἐλαιώνων καὶ σκιερῶν συκῶν κεκαλυμμένου ὄρους καὶ τὴν ἀχανῆ καὶ μυστηριώδη λίμνην, ἧς ἡ ἤρεμος καὶ γλαυκὴ νάππη ἀπήστραπτε ὑπὸ τὸν ἥλιον τοῦ Ἀπριλίου.

Καὶ ὁ φίλος του τῷ ἔλεγε τὰ ὀνόματα τῶν πολιχνῶν, αἵτινες ἐλεύκαζον εἰς τὴν πρασινάδα τῶν παραλιμνίων ὀχθῶν. Ἡ μία ἦτο ἡ Λίνα μὲ τὸ μεμονωμένον τζαμίον της καὶ τὸν ὀξὺν καὶ ἀργυροσκεπῆ αὐτοῦ μιναρέν, ἧς δεσπόζει ἡ ὑψηλὴ κορυφὴ τῆς Ὀδονίτσας· ἡ ἄλλη ἦτο ἡ Οὐδονίτσα, κατάφυτος ἐξ ἀνθιζουσῶν δαφνώνων· ἡ τρίτη καὶ ἡ τετάρτη ἦτο τὸ ἐρυθρωπὸν Ποδογροντίτσι καὶ τὸ Στάροβον, ὅπου ἐπιτήδειοι ἀγγειοπλάσται κατασκευάζουσι τεχνηέντως τοὺς μεγάλους ἐξ ἐρυθρᾶς ἀργύλου ἀμφορεῖς.

Ὑπὸ τοὺς φιλοστόργους ὀφθαλμοὺς τῶν δύο τούτων ἀνδρῶν ἡ Δέσποινα ἐπήγαινε τόσον χαρίεσσα καὶ λευκοενδεδημένη, ὡς περιστερὰ τῶν Πατρῶν, ὥστε παρατηροῦντες αὐτὴν μετὰ προσοχῆς ὁ Ἰωάννης Μηλιωτίδης καὶ ὁ φίλος του διέβλεπον ἐν αὐτῇ τὸν χαρίεντα πρoάγγελον τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς εἰρήνης.

Τὰ νέα ἔφθανον μετὰ δυσκολίας μέχρι τῆς ἐπαύλεως τῆς Καλίτσας. Μόλις καὶ μετὰ βίας ἡ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν διέλευσις τῶν ἀτάκτων στιφῶν ζαπτιέδων (1) καὶ μπασιμπουζούκων (2) διὰ τῆς ὁδοῦ Ἀχρίδος-Στρούζιας, ἐτάραττε τὴν ἡσυχίαν τῶν κατοίκων τῆς ἐπαύλεως ταύτης, οἵτινες ἄλλως δὲν ἀνησύχουν ποσῶς, ὡς ὄντες πλησίον τῆς Ἀλβανίας, καὶ τῶν στρατιωτικῶν κέντρων τοῦ Μοναστηρίου. Ἐν τούτοις ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ηὐξήθη ἡμέραν τινὰ καὶ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ὁ Ἠλίας Κρεδοῦρος συνεκινήθη. Ἀναχωρήσας διὰ τὴν πόλιν ἔμαθεν ἐκεῖ, ὅτι στίφη Βουλγάρων ἐπαναστατῶν ἀνεφάνησαν εἰς τὰς φάραγγας τῆς Γαλικίτσας καὶ ὅτι ὁ διοικητὴς εἶχεν ἀποστείλῃ δύο λόχους τακτικοῦ στρατοῦ πρὸς καταδίωξιν αὐτῶν.

Τὸ μόνον πρᾶγμα, ὅ περ ἐνδιέφερε τὸν γέροντα Ἰωάννην, ἐκ τῆς διηγήσεως, ἣν τῷ ἔκαμεν ὁ φίλος του, ἐπανερχόμενος ἐκ τῆς Στρούζιας, ἦτο τὸ πολὺ γνωστὸν αὐτῷ ὄνομα τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς συμμορίας Γεώργιεφ Πράκιτς.

Καὶ ἡ καρδία του συνεσφίχθη σπασμωδικῶς, ἀκούοντος αὐτὸ προσφερόμενον. Ματαίως προσεπάθησε νὰ καθησυχάσῃ καὶ εἴπῃ πρὸς ἑαυτόν, ὅτι ὁ Γεώργιεφ εὑρίσκετο μακρὰν τοῦ Μαυροποτάμου, πρὸς τὴν λίμνην τῆς Πρέσπας, ἀλλ' ἐγνώριζεν ἐπίσης, ὅτι οἱ ἐπαναστάται διεσπείροντο μεθ' ἑκάστην συμπλοκὴν φεύγοντες ἀστραπηδόν, καὶ ὅτι οἱ χωρικοὶ ἦσαν καθ' ἑκάστην ἐκτεθειμένοι νὰ βλέπωσιν αὐτοὺς ἐμφανιζομένους καὶ εἰς τὰ μᾶλλον ἀπρόοπτα μέρη.

Χρόνον τινὰ μετὰ τὸν θόρυβον τοῦτον, τὴν ἑσπέραν τῆς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Ἀπριλίου, καθ' ἣν ὥραν ἅπαντες οἱ κάτοικοι τῆς ἐπαύλεως εὑρίσκοντο γονατισμένοι πρὸ τῆς ἐσμιλτωμένης εἰκόνος τῆς Παναγίας, καὶ ἡ παιδικὴ τῆς Δεσποίνης φωνὴ ἀνεγίνωσκε τὰ τροπάρια τῆς ἑσπερινῆς προσευχῆς, ἡ θύρα τῆς οἰκίας ἠνεῴχθη ἀποτόμως καὶ ἔνοπλός τις, οὗ τινος ἡ ρακώδης περιβολὴ μόλις ἐκάλυπτε τὴν γυμνότητα, παρουσιάσθη ἔμπροσθεν αὐτῶν.

— Ὁ Πάκιτς! ἀνεφώνησαν ταυτοχρόνως οἱ δύο ἄνδρες.

Καὶ ἐπανευρίσκων πρὸς στιγμὴν τὴν δύναμιν καὶ τὸ θάρρος τῶν ἄλλοτε εἴκοσι αὐτοῦ ἐτῶν ὁ Ἰωάννης Μηλιωτίδης ἐπήδησεν ἔμπροσθεν τοῦ *κομιτατζῆ*.

Ὁ βραχίων αὐτοῦ ὑψοῦτο ἤδη ἀπειλητικὸς ἀλλ' ὁ Ἠλίας Κρεδοῦρος τὸν ὑπεδέχθη διὰ χειρονομίας, λέγων :

— «Εἶσαι φιλοξενούμενός μου! Γεώργιεφ Πράκιτς», ἐνῷ ὁ Βούλγαρος ὑπετονθόριζε τὴν καθιερωμένην ἀπόκρισιν :

— Ὁ ἅγιος Κύριλλος καὶ ὁ ἅγιος Μεθόδιος νὰ σὲ βοηθᾶν, ἀδερφέ!

Καὶ χωρὶς νὰ προσθέσῃ οὔτε λέξιν περιπλέον, ρίψας βλέμμα πλῆρες μίσους ἐπὶ τοῦ σιγῶντος Μηλιωτίδου καὶ τῆς ἐκπεπληγμένης παιδίσκης, ὁ λησταντάρτης ἀνεχώρησε μετὰ τοῦ Ἠλία πρὸς τὴν κρύπτην, εἰς ἣν θὰ κατέφευγε.

Ὁ Ἰωάννης τὸν ἠκολούθησεν ἐπὶ πολὺ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ὅταν τὸν εἶδεν

1) Χωροφυλάκων. 2) Ἀτάκτων στρατιωτῶν.

ἐξαφανιζόμενον, ἔσυρε λαχταριστὰ τὴν ἐγγονήν του πρὸς τοὺς βραχίονας αὐτοῦ καὶ τὴν ἐνηγκαλίσθη μετὰ θέρμης.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἠλίας ἐβράδυνε νὰ ἐπανέλθῃ, ὁ γέρων ἔγραψε βεβιασμένως μερικὰς γραμμὰς ἐπὶ φύλλου καταστίχου, ἐδίπλωσε τὸν λεπτὸν χάρτην, καὶ τὸν ἔδωκεν εἰς τὴν ἔκπληκτον παιδίσκην, λέγων αὐτῇ διὰ σιγηλῆς φωνῆς:

— Αὔριο, πηγαίνοντας στὴν ἐκκλησιά, θὰ δώσῃς αὐτὸ τὸ γράμμα στὸν Κερετζιάν, ποῦ πουλάει ὅπλα στὸ παζάρι.

Καὶ ἐπειδὴ ἐπανήρχετο ὁ Ἠλίας μὲ τὸ μέτωπον κατηφές, ὁ γενναῖος γέρων ἔθεσε τὸν δάκτυλον ἐπὶ τῶν χειλέων αὐτοῦ ὀρθίως, εἰς σημεῖον σιωπῆς, ἡ δὲ παιδίσκη τῷ ἀπεκρίθη δι' ἀπαρατηρήτου νεύματος προφανοῦς ἀντιλήψεως.

*
* *

Ὑπεράνω τῆς Στρούζιας, ἧς αἱ ἄνισοι καὶ πενιχραὶ οἰκίαι ἐκτείνονται δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν τοῦ Μαυροποτάμου μέχρι τοῦ λιμένος τῆς λίμνης, τὰ σήμαντρα τῶν ἀντιμαχομένων ἐκκλησιῶν ἦχουν φαιδρῶς· ἐξαρχικοὶ καὶ ὀρθόδοξοι ἐλησμόνουν πρὸς στιγμὴν τὰς διαφορὰς των. Μεταξὺ τῶν θορυβωδῶν καὶ διὰ ποικιλοχρόων στολῶν ἐνδεδυμένων ἐξ αὐτῶν ὁμίλων, στρατιῶταί τινες Τοῦρκοι φεσοφόροι ἐπηγαινοήρχοντο μελαγχολικῶς, παίζοντες τὰ ἐξ ἀμβάρεως ἢ ἐλαιοπυρήνων κομβολόγια αὐτῶν· Ἦτο ἡ πρωΐα τῆς πρωτομαγιᾶς, ὅτε ἅπασα ἡ Ἑλλάς, ἐλευθέρα τε καὶ ἀλύτρωτος, κλίνει, ὅπως κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν ἀνθεστηρίων, ἐνώπιον τοῦ μεγαλείου τῶν ἀνθέων.

Ἡ Δέσποινα εἶχεν ἔλθῃ μέχρι τῆς πόλεως, μετὰ τῶν ἐκ Καλίτσας μικρῶν φιληνάδων αὐτῆς, καὶ χάριν τῆς περιστάσεως ἐνδεδυμένη τὴν στολὴν τῆς ἐπαρχίας Ἀχρίδος, τὴν τόσον κομψὴν μὲ τὸ λευκὸν καὶ μάλλινον ἐσωφούστανον αὐτῆς κεντημένον μὲ ἀλουργεῖς κλάδους, τὸν ἀνοικτὸν ἐξ ὑποστίκτου ὑφάσματος στηθόδεσμον, καὶ τὰς μεγάλας καὶ κυμαινομένας ἐξ ἐλαφρᾶς μουσελίνης χειρίδας.

Κατὰ τὴν λειτουργίαν, προσηυχήθη μετὰ θέρμης ἐνώπιον τῶν ὑπολεύκων ἱερῶν εἰκόνων ἐκ τῶν πυκνῶν τοῦ μύρτου καὶ τοῦ θυμιάματος καπνῶν, οὓς οἱ ἱερεῖς ἐνδεδυμένοι τὰ χρυσοποίκιλτα αὐτῶν ἄμφια, διαχέουσιν ἐν ἀφθονίᾳ διὰ τῶν ὑπερμεγέθων θυμιατηρίων, ψάλλοντες λαρυγγωδῶς τὰς προσευχὰς αὐτῶν.

Καὶ μετὰ τὴν θείαν *κοινωνίαν* καὶ τὴν καθαγίασιν τοῦ ἐκ ρόδων, γαρυφάλλων καὶ ὑακύνθων στεφάνου, ἄφησε τὰς ἄλλας παιδίσκας διὰ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ ἐν τῇ ἀγορᾷ ἐργαστήριον τοῦ Ἀρμενίου καὶ περαιώσῃ τὴν παραγγελίαν, ἣν εἶχεν ἐπιφορτίσῃ αὐτῇ ὁ πάππος.

Ὁ Κερετζιάν, ἅμ' ὡς ἔρριψε τὸ βλέμμα του ἐπὶ τοῦ λακωνικοῦ σημειώματος τοῦ Ἰωάννου Μηλιωτίδου, ἐπῆγε νὰ εὕρῃ εἰς τὸ βάθος τοῦ ἐσκονισμένου ἐργαστηρίου αὐτοῦ μικρὸν ἀμερικανικὸν πολύκροτον, νέου συστήματος, ὅπερ εἶχεν ἐπιδιορθώσῃ καὶ ἀφοῦ τὸ ἐγόμωσεν ἐπιμελῶς, τὸ ἐνεχείρησεν εἰς τὴν Δέσποιναν μεθ' ἑνὸς κυ-

τίου φυσιγγίων. Αὕτη τὰ ἔθεσεν εἰς τὸ στενὸν θυλάκιον τῆς ποδιᾶς αὐτῆς, τὸ πολύκροτον ἐξηφανίσθη ἐντὸς ὀλίγου ἐντὸς τοῦ μισοανοίγματος τοῦ στηθοδέσμου της, ἔπειτα ἔφυγε, μετὰ ἓν ταχὺ «εὐχαριστῶ» πρὸς τὸν Ἀρμένιον, βαδίζουσα πολὺ ταχέως, ὅπως δυνηθῇ νὰ προφθάσῃ τὰς μικράς της φίλας, αἵτινες εἶχον ὑπερβῆ αὐτὴν εἰς τὴν πρὸς τὴν Καλίτσαν πορείαν των.

Ματαίως ἔσπευσεν ἀνὰ μέσον τῆς πόλεως, προσποιουμένη, ὅτι δὲν ἤκουε τοὺς ἐρωτικοὺς λόγους τῶν ἐν τοῖς οἰνοπωλείοις τῆς μεγάλης ὁδοῦ καὶ ἔμπροσθεν ποτηρίων μαστίχης καὶ τσιπούρου καθημένων νεανιῶν. Ἦτο μεσημβρία, ὅταν διῆλθε τὴν πρὸ τοῦ Διοικητηρίου πλατεῖαν, ἔνθα ὁ μουεζίνης 1) τοῦ τζαμίου ἔψαλλεν ἤδη τὴν μελαγχολικὴν φράσιν τῆς ἱερᾶς τοῦ Ἰσλὰμ κλήσεως.

Τότε, σφίγγουσα πρὸς ἑαυτὴν τὸν ἐκ λευκῶν ῥόδων στέφανον, ὃν πρὸ ὀλίγου εἶχε θέσῃ ὑπὸ τὴν εὐλογίαν τοῦ ἱερέως ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, διὰ νὰ τὸν ἀναρτήσῃ ἀκολούθως ὕπερθεν τῆς κεντρικῆς θύρας τῆς ἀγροικίας, ἤρξατο τρέχουσα.

Προὐχώρει ἐλαφρὰ καὶ μειδιῶσα ἐπὶ τῆς φλεγούσης ὁδοῦ, χωρὶς νὰ προσέχῃ εἰς τὰς ἑρπούσας καπάρεις μὲ τὰ μεγάλα ἰόχροα καὶ κυανᾶ αὐτῶν ἄνθη, αἵτινες παρεμπόδιζον τὸ γοργὸν αὐτῆς βῆμα.

Καθ' ἣν στιγμὴν ἄφινεν ὄπισθεν αὐτῆς δασύλλιον ἐξ ὑψηλῶν κάκτων, ὧν ἡ ἐρυθρᾶ κορυφὴ ἐκκοκίνιζεν, ὁμοία πρὸς τὰ ξανθόχροα ῥουβίνια, σκιά τις ἔφραξεν ἀποτόμως τὸν δρόμον αὐτῆς.

Ἀνεγνώρισε τὸ σκληρὸν βλέμμα καὶ τὴν ὁμοίαν ἁρπακτικοῦ πτηνοῦ ῥῖνα τοῦ ληστοῦ τῆς προτεραίας, ὃν ἐνόμιζε κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν, κεχωσμένον ἔν τινι τῶν μᾶλλον ἀποκρύφων γωνιῶν τῆς ἐπαύλεως, καὶ ἤκουσε τὸν ἑξῆς εἰρωνικὸν χαιρετισμόν:

— «Καλησπέρα σας, καλὴ Δέσποινα».

Ἐνῷ ἐκείνη ὠπισθοχώρει τετρομαγμένη, ἐκεῖνος ἐβάδισε πρὸς αὐτὴν κραυγάζων:

— Ὁ παπποῦς σου ἀρνήθηκε νὰ βοηθήσῃ τοὺς ὁμοθρήσκους του, Δέσποινα, κ' ἔτσι, ἐσὺ θὰ πληρώσῃς τὸ χρέος του!

Καὶ ἡ παιδίσκη εἶδε ν' ἀστράπτῃ ὕπερθεν τῆς κεφαλῆς αὐτῆς, δίκην ἀστραπῆς, τὴν μακρὰν λεπίδα μακεδονικοῦ ξίφους, ἐφ' ἧς ἦτο ἐσκαλισμένον τὸ ἄγριον σύμβολον τῶν συνωμοτῶν: «Σβομποντὰ ἐλὶ σμαρτῶ». (Ἐλευθερία ἢ θάνατος).

Ἀλλά, φέρουσα τὴν χεῖρα πρὸς τὸ στῆθος αὐτῆς, διὰ χειρονομίας ὁρμεμφύτου ὑπερασπίσεως, ἡ ἐγγονὴ τοῦ ἀγωνιστοῦ τοῦ Καρπενησίου καὶ τοῦ Μεσολογγίου ᾐσθάνθη τὴν λαβὴν τοῦ ὑπὸ τὸν στηθόδεσμον αὐτῆς κεκρυμμένου πολυκρότου.

Ἀσυνειδήτως τὸ ἐξήγαγε, ἐξέτεινε τὸν βραχίονα καὶ ἔθλιψε τὴν σκανδάλην ἀσκόπως.

Ξηρὰ ἐκπυρσοκρότησις ἀντήχησε. Χωρὶς νὰ ῥήξῃ φωνὴν ὁ κομιτατζῆς ἔκαμεν ἓν ἀπότομον πήδημα πλαγίως, ἐστράφη πρὸς ἑαυτόν, καὶ ἔπεσε πρὸς τὰ ἐμπρός, σταυ-

1) Ἱεροψάλτης, ὁ ἀνερχόμενος ἐπὶ τοῦ μιναρὲ καὶ ἐκφωνῶν τὸ «εἷς ἐστι ὁ Θεός, ἀπόστολος δ' αὐτοῦ ὁ Μωάμεθ». Σ. Μ.

ρώσας τὰς χεῖρας, καὶ τοῦτο κατὰ τόσον αἰφνίδιον τρόπον, ὥστε ἡ παιδίσκη σχεδὸν ἀνετρέπετο ὑπὸ τῆς πτώσεως αὐτοῦ. Μόλις δὲ λεπτὴ γραμμὴ μαύρου αἵματος ἐκηλίδωσε τὴν λευκότητα τοῦ καινουργοῦς ὑποκαμίσου, ὅ περ εἶχε πρὸ ὀλίγου δώση αὐτῷ ὁ ἐν Καλίτσα ξενίσας αὐτόν.

Κατατρομαγμένη ἡ Δέσποινα καὶ σφίγγουσα διὰ τῶν δακτύλων αὐτῆς τὸ σωτήριον ὅπλον, παρετήρησε μίαν στιγμήν, χωρὶς νὰ ἐννοῇ...

Σπασμὸς βίαιος ἀνεκίνησεν αἰφνιδίως τὸ γιγάντιον σῶμα τοῦ ἐκτάδην κειμένου παρὰ τοὺς πόδας αὐτῆς ἀνθρώπου καὶ κῦμα αἵματος ἐξέρυγεν ἐκ τοῦ κεχηνότος στόματος αὐτοῦ, τόσον δὲ ἦτο ἄφθονον, ὥστε μερικαὶ σταγόνες ἐξεπήδησαν μέχρι τῆς ἐκ ρόδων στεφάνης, ἣν ἡ Δέσποινα ἐκράτει διὰ τῆς ἄλλης χειρός.

Καὶ ἀπολέσασα ὅλως διόλου τὴν λογικήν, πρὸ τοῦ φοβεροῦ τούτου θεάματος, ἡ παιδίσκη ἔφυγε κατεπτοημένη, κρατοῦσα διὰ μὲν τῆς μιᾶς χειρὸς τὸ πολύκροτον, διὰ δὲ τῆς ἄλλης τὰ αἱματωμένα αὐτῆς ἄνθη.

Ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν ἔπαυλιν τῆς Καλίτσας, ὅπου ὁ Ἠλίας καὶ ὁ Ἰωάννης, τετρομαγμένοι ἐκ τῆς ἐφνηδίας ἐξαφανίσεως τοῦ κομιτατζῆ, ἡτοιμάζοντο νὰ ἐξέλθωσι πρὸς ἀναζήτησιν αὐτῆς, ἡ Δέσποινα ἐπροδόθη ἐκ τῶν ἐκλειψασῶν δυνάμεων αὐτῆς.

Μόλις καὶ μετὰ βίας ἠδυνήθη νὰ συρθῇ μέχρι τῆς φλοιᾶς τῆς ἀγροικίας. Βλέπων ὁ γέρων Ἰωάννης εἰς τὰς χεῖράς της τὸ πολύκροτον καὶ τὰ αἱματωμένα ρόδα, ἐρρίφθη ἐπ' αὐτῆς, ἐρωτῶν δι' ἀγωνιώδους φωνῆς:

— Ὁ Γεώργιεφ! Ἔ;

Μόλις εἶχε τὴν δύναμιν νὰ κλίνῃ καταφατικῶς τὴν κεφαλήν, καὶ ἐλειποθύμησεν εἰς τοὺς βραχίονάς του.

Ὁ Ἰωάννης Μηλιωτίδης ἠνόησε τὸ πᾶν.

....

....

Δύο ἡμέρας ἀργότερα, διεκηρύχθη θορυβωδῶς καθ' ἅπασαν τὴν ἐπαρχίαν ὅ,τι ὑπαξιωματικός τις τῶν ἀτάκτων τοῦ Μοναστηρίου, κατορθώσας νὰ φονεύσῃ τὸν φοβερὸν κομιτατζῆν Γεώργιεφ Πράκιτς ἔφερε τὴν κεφαλὴν τούτου πρὸς τὸν γενικὸν διοικητὴν τοῦ τόπου, καὶ ἔλαβε διὰ τὸ ἔνδοξον αὐτὸ στρατιωτικὸν κατώρθωμα ἀμοιβὴν ἐκ διακοσίων τουρκικῶν λιρῶν!

Καὶ ἐπειδὴ Τοῦρκός τις ἐκ Στρούγας, ἐλθὼν εἰς Καλίτσαν διὰ νὰ πωλήσῃ τὰ πενιχρά του ἐμπορεύματα, ἀνεκοίνου τὴν μεγάλην ταύτην εἴδησιν εἰς τοὺς δύο γέροντας καὶ τὴν Δέσποιναν, καθημένους ἐπὶ τῆς φλοιᾶς τῆς ἀγροικίας, τὰ βλέμματα καὶ τῶν τριῶν ἐστράφησαν ἐπὶ τῆς ἐκ ρόδων εὐλογημένης ὑπὸ τοῦ ἱερέως στεφάνης, ἥτις ἐκρέματο ὕπερθεν τῆς θύρας.

Αἱ σταγόνες τοῦ αἵματος ἐσχημάτιζον ἀκόμη κηλῖδας μαύρης σκωρίας, καὶ ὅταν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ πάππου ἐπανεστράφησαν ἐπὶ τῶν τῆς σιγώσης καὶ σοβαρᾶς παιδίσκης ὁ Ἠλίας εἶδε νὰ ἐκλάμψῃ ἐξ αὐτῶν φλόγα ἀγρίας ὑπερηφανείας.

(*Μετάφρασις* **Χ. Χ.**) **Claude Cohendy**

ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ

ΑΡΘΡΟΝ ΤΗΣ «INDÉPENDANCE BELGE»

Εἰς τὸ προηγούμενον τεῦχος κατεχωρήσαμεν τὴν συνέντευξιν τοῦ Βέλγου δημοσιογράφου κ. Ρολάνδου δὲ Μαρὲς μετὰ τοῦ ἡμετέρου Προέδρου, ἥτις ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ παγκοσμίου φήμης «Βελγικῇ Ἀνεξαρτησίᾳ». Ἐκ τῆς συνεντεύξεως ταύτης ἀφορμώμενος ὁ κ. Μαρὲς τόσον ὅσον καὶ ἐκ δύο προηγουμένων αὐτοῦ ἄρθρων, ἅτινα ἔγραψε μετὰ σοβαρὰν ἅμα καὶ ἐπακριβῆ μελέτην περὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος, ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ φύλλον τῆς ἰδίας ἐφημερίδος τῆς 22 Αὐγούστου καὶ τὸ κατωτέρω σημαντικὸν ἄρθρον, ἐν ᾧ, πλὴν τῶν ἄλλων ἐνδιαφερουσῶν λεπτομερειῶν, χειραγωγούμενος ὑπὸ τῶν ἐγγράφων τοῦ Προέδρου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» ἐξάγει συμπεράσματα περὶ τῆς ὅλης δράσεως τῶν Βουλγάρων ἐν Μακεδονίᾳ, ἅτινα, ἂν μή τι ἄλλο, ὅμως θὰ καταστήσωσι πασιφανῆ τὴν ἀπάτην, εἰς τὴν ὁποίαν περιέπεσε μέγα μέρος τῆς εὐρωπαϊκῆς γνώμης πιστεύουσα, ὅτι οἱ κομιτατζῆδες ἠγωνίσθησαν καὶ ἀγωνίζονται δι' ἱερὸν σκοπόν. Τὸ ἄρθρον τοῦτο ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἀπὸ τῆς τελευταίας ἡμῶν συνεντεύξεως μετὰ τὸν κ. Καζάζη ἐλάβομεν ἔγγραφα καὶ μαρτυρίας τινάς, αἵτινες διαφωτίζουσιν ἡμᾶς πληρέστερον περὶ τοῦ χαρακτῆρος τῆς προπαγάνδας, ἣν τὰ ἐπαναστατικὰ κομιτάτα διεξάγουσιν ἐν Μακεδονίᾳ ἐπὶ βλάβῃ τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ ἀλβανικοῦ στοιχείου. Ἀπεδείξαμεν ἤδη ἐν προηγουμένοις ἀλλεπαλλήλοις ἡμῶν ἄρθροις, ὅτι οἱ κομιτατζῆδες προσπαθοῦσι νὰ ἀπορροφήσωσιν ὁλόκληρον τὴν Μακεδονίαν, μὴ ἐξαιρουμένων μηδὲ τῶν βιλαετίων, ἔνθα οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ἀλβανοὶ πλειοψηφοῦσι καὶ ὅτι πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τούτου δὲν ὀπισθοδρομοῦσι πρὸ οὐδενὸς βιαίου μέσου ἐν Σόφιᾳ. Διϊσχυρίσθησαν πάντοτε, ὅτι τὰ εἰς τοὺς ἐπαναστάτας ἀποδιδόμενα ἐγκλήματα δέον νὰ καταλογισθῶσιν εἰς βάρος μονομερῶν συμμοριῶν. Ἐν τούτοις Ρῶσσος δημοσιογράφος, ὁ ἀνταποκριτὴς τῆς «Νόβογε Βρέμια», διενεργήσας ἀνάκρισιν ἐπὶ τόπου συνέλεξε παρ' ἀξιοπίστων προσώπων ἐν Μακεδονίᾳ ἀκριβεστάτας πληροφορίας περὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν συμμοριῶν. Ὁ εἰρημένος δημοσιογράφος διεβεβαίωσεν, ὅτι αἱ συμμορίαι αὗται διωργανώθησαν ὑπὸ τῶν κομιτάτων, καὶ ὅτι πᾶν ἄτομον, ἀποτελοῦν μέρος τῶν συμμοριῶν τούτων ὀφείλει νὰ προμηθεύηται διὰ πάντων τῶν μέσων πολεμεφόδια καὶ ἐκρηκτικὰς ὕλας. Τὰ μέλη τῶν συμμοριῶν ὑποχρεοῦνται νὰ φονεύωσι πᾶν πρόσωπον, ὑποδεικνυόμενον ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν τῶν κομιτάτων. Ἐπιτρέπεται αὐτοῖς τὸ πολιτικὸν ἔγκλημα, ἀρκεῖ τοῦτο νὰ συντελῇ εἰς τὴν ἔκρηξιν ἐπαναστάσεως, ἀρκεῖ δὲ πρόσωπόν τι νὰ ᾖ ἐμπόδιον εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἐπαναστατικοῦ σχεδίου, ὅπως ὁ ἐξαφανισμὸς αὐτοῦ θεωρηθῇ ἀναγκαῖος. Εἶνε αὐστηρῶς ἀπηγορευμένον εἰς πᾶν μέλος συμμορίας νὰ ἐπισκέπτηται τοὺς συγγενεῖς του ἄνευ προηγουμένης ἀδείας τῶν κατὰ τόπους κομιτάτων, διότι ἐκ τῆς ἐπισκέψεως ταύτης πολὺ πιθανὸν νὰ προέλθωσιν ἀκριτομυθίαι. Εἰς πᾶσαν συμμορίαν καθορίζεται ἐκ τῶν προτέρων ζώνη δράσεως, ἀπαγορεύεται δ' αὐτῇ νὰ ἐξέρχηται τῆς ζώνης ταύτης, ἐξαιρέσει σοβαρᾶς περιπτώσεως,

ὅτε, ἐν παραδείγματι, καταδιώκεται ὑπὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Τὰ μέλη ἑκάστης συμμορίας δὲν δύνανται νὰ συνεννοηθῶσι μετ' οἱουδήποτε προσώπου ἐγγράφως. Ἅπασαι αἱ πρὸς τὸ κεντρικὸν κομιτάτον ἀνακοινώσεις δέον νὰ γίνωνται προφορικῶς, μόνον δ' αἱ διαταγαί, αἱ ἀφορῶσαι τὴν ἐκτέλεσιν φόνων δέον νὰ δίδωνται ἐγγράφως.

Αἱ λεπτομέρειαι αὗται εἶνε πράγματι ἐποικοδομητικαί, ἦτο ἑπόμενον δ' ὅτι διὰ τοιούτου ὀργανισμοῦ αἱ συμμορίαι θὰ κατώρθουν νὰ ἐξασκήσωσιν ἐν τάξει τὴν λῃστείαν καὶ ἐμποιήσωσιν εἰς τοὺς κατοίκους τρόμον. Οἱ Μακεδόνες ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐβοήθησαν τὰς συμμορίας, καταταχθέντες ἐν ταῖς τάξεσιν αὐτῶν, ἐκ φόβου μὴ πέσωσι θύματα τῶν παραδόξων προπαγανδιστῶν, οἵτινες ἐθεώρουν ἐχθρὸν πάντα μὴ θέλοντα νὰ προσχωρήσῃ εἰς αὐτάς. Ἐπὶ πλέον πλούσιοι Μακεδόνες ἔπεσαν τὰ πρῶτα θύματα τῶν συμμοριῶν τούτων, ἐκδικουμένων θηριωδῶς πάντας, ὅσοι ἠρνοῦντο νὰ προσφέρωσι χρήματα. Βουλγαρική τις ἐφημερίς, ἡ «Στροῦμπ», ὡμολόγησεν ἄλλοτε, ὅτι ἀπὸ δύο, τριῶν ἐτῶν οἱ Βούλγαροι τῆς Μακεδονίας ἀπειλοῦνται καὶ ὑφίστανται ἐκβιασμοὺς ἐκ μέρους τῶν κομιτατζήδων, οἵτινες ἐν ὀνόματι τῆς ἐθνικῆς ἰδέας ἀπέσπων παρ' αὐτῶν κολοσσιαῖα χρηματικὰ ποσὰ καὶ ἀπῄτουν παρ' αὐτῶν θυσίας, εἰς ἃς δὲν ἦσαν εἰς θέσιν ν' ἀνταποκριθῶσιν. Οὕτω κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τῆς ἐπαναστάσεως ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν Βούλγαροι, ἀνήκοντες εἰς τὴν τάξιν τῶν πεφωτισμένων, ἐφονεύθησαν ἐπὶ τῇ προφάσει, ὅτι ἦσαν κατάσκοποι καὶ προδόται.

Τ' ἀνωτέρω γεγονότα δέον νὰ γνωσθῶσιν ἐπὶ τέλους ἐν Εὐρώπῃ, ὅπως αὕτη ἐννοήσῃ τὸν διεθνῆ κίνδυνον, ὃν συνεπάγεται ἡ ἐν Μακεδονίᾳ ἐπαναστατικὴ κίνησις. Ριζοσπαστικὰ καὶ κοινωνιστικά τινα στοιχεῖα τῶν μεγάλων ἐθνῶν τῆς Δύσεως, αὐτὰ ἐκεῖνα, ἅτινα δὲν παύονται συνηγοροῦντα ὑπὲρ ἐπεμβάσεως τῶν Δυνάμεων, ὅπως τεθῇ τέρμα εἰς καταδιωγμόν, ὃν ὑφίστανται οἱ Ἀρμένιοι, φαίνεται, ὅτι καὶ αὐτὰ συνετάχθησαν ὑπὲρ τῶν κομιτατζήδων τῆς Μακεδονίας καὶ ἐδικαιολόγησαν μάλιστα ἐν τῇ πλάνῃ των τὴν δρᾶσιν τῶν συμμοριῶν, ὡς μόνον μέσον, ὅπως ἑλκύσωσι τὴν προσοχὴν τῆς Εὐρώπης. Ἐν τίνι λοιπὸν δικαίῳ καταγγέλλουσι τὰ ἐγκλήματα τοῦ τουρκικοῦ στρατιωτικοῦ ὄχλου, ἀφοῦ ἐγκρίνουσι τὰ ἐγκλήματα τῶν κομιτατζίδων κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου τῆς Μακεδονίας; Ἰδέα βασίζουσα τὴν προπαγάνδαν της ἐπὶ τοιούτων πράξεων εἶνε δυνατὸν νὰ εἶνε ἰδέα προόδου καὶ ἐλευθερίας; Διὰ τοιούτων μέσων ἐπιδιώκεταί ποτε ἡ ἐθνικὴ ἑνότης λαοῦ; Βεβαίως ὄχι. Ἑπομένως ἡ εὐρωπαϊκὴ γνώμη ἠπατήθη ἐφάπαξ ἔτι χονδροειδέστατα ὑπό τινων δημοσιογράφων, δι' οὓς πᾶν ἐπαναστατικὸν ἔργον εἶνε ἱερὸν καὶ οἵτινες δὲν θέλουσι νὰ ἐννοήσωσιν, ὅτι ἡ ὑπόθεσις καλῶς ἐννοουμένης φιλελευθερίας δὲν εὑρίσκεται βεβαίως εἰς χεῖρας τῶν κομιτατζήδων, ἀλλὰ τῶν μικρῶν ἐθνικοτήτων, αἵτινες δὲν ἐπιτρέπουσι νὰ συντριβῶσιν ὑπὸ τῶν μεγάλων ὄγκων, καὶ αἵτινες ἐννοοῦσι νὰ διατηρήσωσιν ἅπασαν τὴν αὐτονομίαν των καὶ ἐργασθῶσιν ἐν εἰρήνῃ διὰ τὴν ἀνάπτυξίν των. Βεβαίως καὶ οἱ Ἕλληνες ἀπεδύθησαν ἤδη εἰς τὸ ἔργον καὶ αὐτοὶ ἐδημιούργησαν νῦν κίνησιν· ἀλλ' εἰς τοῦτο ἐξηναγκάσθησαν ὑπὸ τῶν κομιτατζήδων· καὶ ἂν οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ἀλβανοὶ δὲν ὑπερήσπιζον μετὰ πάσης ζηλωτῆς δραστηριότητος τὰ δίκαια καὶ τὰ συμφέροντά των, θὰ ἦσαν ἀνάξιοι τῆς αὐτονομίας, ἣν ἐπιδιώκουσιν. Αἱ προσπάθειαί των εἶνε τοσούτῳ μᾶλλον ἀξιέπαινον, ὅσῳ δὲν ἀπολαύουσι τῆς εὐνοίας καὶ ὑποστηρίξεως οὐδεμιᾶς τῶν Δυνάμεων, ἐφ' ᾧ οἱ ἄλλοι λαοὶ εὐνοοῦνται ὑπὸ κραταιοτάτων ἐθνῶν».

Roland de Marès

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

ΕΚ ΤΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ ΤΟΥ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ

ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΑΣ

(Συνέχεια καὶ τέλος).

Ἡ ἐκλογὴ τοῦ πρίγκηπος τῆς Βαυαρίας Ὄθωνος ὡς βασιλέως τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ ἐμβριθὴς Ρῶσσος πολιτικολόγος κ. F. de Martens, ἀπομακρυνόμενος τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος, ὑποσκελισθέντος ἄλλως τε τότε ὑπὸ τῆς Ἰουλιανῆς ἐπαναστάσεως καὶ τοῦ ζητήματος τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Ὁλλανδίας, πραγματεύεται ἐν ἐκτάσει περὶ τῶν ζητημάτων τούτων, ἐν οἷς ἡ εὐρωπαϊκὴ διπλωματία, καὶ ἰδίως ἡ ρωσσικὴ καὶ ἀγγλική, διεδραμάτισαν τὸ αὐτὸ ὡς ἐν τῷ ἑλληνικῷ πρόσωπον, δηλαδὴ πρόσωπον ἀντιζήλων, ζητούντων ν' ἀσκήσῃ ἑκάτερος ὑπεροχὴν ἐν τῇ ἐξελίξει τῶν πραγμάτων τῆς Εὐρώπης.

Ὁ F. de Martens καταλήγει εἰς τὴν ὑπὸ ἡμερ. 3)15 Νοεμβρίου συνθήκην, τὴν συνυπογραφεῖσαν ὑπὸ Ρωσσίας, Ἀγγλίας, Αὐστρίας, Γαλλίας, Πρωσσίας καὶ Βελγίου, συνθήκην, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας ἐδημιουργήθη τὸ ἐνεστὼς βασίλειον τοῦ Βελγίου. Ἐν τῷ ἑπομένῳ τόμῳ, ἁπτόμενος καὶ αὖθις τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος, ὁ κ. Μάρτενς πραγματεύεται αὐτὸ ὡς ἑξῆς:

Κατὰ τὴν συνυπογραφὴν τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 3 Φεβρουαρίου 1830, τοῦ καταβαλόντος τὰς βάσεις τοῦ μέλλοντος βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, τὰ μέλη τῆς συνδιασκέψεως τοῦ Λονδίνου συνέχαιρον ἑαυτοῖς, ὡς εἴπομεν, κατορθώσαντα νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν λύσιν τοῦ δυστυχοῦς τούτου ἑλληνικοῦ ζητήματος. Ἀλλὰ τὰ γεγονότα ἀπέδειξαν ἐντὸς ὀλίγου, ὅτι τὰ συγχαρητήρια ταῦτα τῶν διπλωματικῶν μελῶν τῆς συνδιασκέψεως ἦσαν πρόωρα. Μετὰ μακρὰς ἐρεύνας, πρὸς ἐξεύρεσιν ὑποψηφίου, καταλλήλου διὰ τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος, αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις συνεφώνησαν νὰ δεχθῶσι τὸν πρίγκηπα Λεοπόλδον τοῦ Σὰξ-Κοβούργου. Ἀλλ' οὗτος ἠρνήθη νὰ λάβῃ εἰς κατοχὴν τὸν προσενεχθέντα αὐτῷ θρόνον, εὐθὺς ὡς παρυσιάσθη

αὐτῷ ἡ πιθανότης τοῦ ν' ἀνέλθῃ εἰς τὸν ὑπὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Ἰουλίου δημιουργηθέντα θρόνον τοῦ Βελγίου.

Αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις εὑρέθησαν οὕτως ἐν τῇ ἀνάγκῃ τοῦ νὰ ἐπιληφθῶσι νέων ἐρευνῶν, ὅπως εὕρωσι τῇ Ἑλλάδι βασιλέα. Μετὰ διαμοιβὴν κοπιωδῶν σκέψεων καὶ αὐστηρὰν ἐξέλεγξιν τῆς ἀξίας πάντων τῶν προταθέντων ὑποψηφίων, ἡ ἐκλογὴ ἔστη ἐπὶ τοῦ πρίγκηπος Ὄθωνος τῆς Βαυαρίας, δευτεροτόκου υἱοῦ τοῦ βασιλεύοντος Μονάρχου.

Ἐν τούτοις καὶ τὸ γεγονὸς τοῦτο δὲν ἀπετέλει αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ὁριστικὴν λύσιν τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος, τοῦ προκληθέντος ὑπὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Ἀνεφύοντο ἑκάστοτε νέαι περιπλοκαί, αἵτινες ἔδει νὰ διακανονισθῶσι πρὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναρρήσεως τοῦ πρώτου βασιλέως τῆς Ἑλλάδος. Τὸ ζήτημα τῆς θρησκείας τοῦ νέου βασιλέως ἐπαρουσίαζε μεγάλας δυσκολίας. Ὁ πατήρ του δὲν συγκατένευεν εἰς τὸ νὰ μεταστῇ ὁ υἱός του εἰς τὴν Ὀρθοδοξίαν, ἀλλ' οὐδεμίαν ἤγειρε παρατήρησιν ὡς πρὸς τὰ τέκνα τοῦ υἱοῦ του, ἅτινα ἠδύναντο νὰ βαπτισθῶσι κατὰ τὰ δόγματα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς Δυνάμεις τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, αἱ μὲν ἐπραγματεύοντο τὸ ζήτημα τοῦτο μετ' ἀδιαφορίας, αἱ δὲ ὑπεστήριζον τὴν ἀπόφασιν τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας.

Μόνος ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσσίας Νικόλαος ὁ Α' ἀπῄτει *κατηγορηματικῶς*, ἵνα ὁ πρίγκηψ τῆς Βαυαρίας ἀσπασθῇ τὴν Ὀρθοδοξίαν πρὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεώς του. Ὁ αὐτοκράτωρ προσέθηκε διὰ τῆς ἰδίας χειρός του τὴν ἑξῆς σημείωσιν ἐπὶ τῆς ὑπὸ ἡμερ. 5)17 Ἀπριλίου 1832 ἐκθέσεως τοῦ πρίγκηπος Λίβεν καὶ τοῦ κόμητος Ματούτζεβιτς: «Δὲν δύναμαι κατ' οὐδένα τρόπον νὰ συναινέσω εἰς τὴν ἀνάβασιν τοῦ πρίγκηπος Ὄθωνος, ἄνευ τῆς ῥητῆς αὐτοῦ ὑποχρεώσεως, ὅτι θ' ἀσπασθῇ ἀμέσως τὴν ἑλληνικὴν θρησκείαν». Ἀγγλία καὶ Γαλλία συνήνεσαν εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην, ἡ δὲ Βαυαρία ἠναγκάσθη ἐπὶ τέλους νὰ παραδεχθῇ αὐτήν.

Ἑτέρα δυσκολία συνίστατο εἰς τὴν ἐγγύησιν, ἥτις ἔδει νὰ δοθῇ ὑπὸ τῶν τριῶν προστατίδων Δυνάμεων εἰς τὸ δάνειον τῶν 60 ἑκατομμυρίων φράγκων, ὅπερ ἡ Ἑλλὰς ἐπρόκειτο νὰ συνάψῃ. Ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἀνθίστατο μὲν ὅλως ἰδιαιτέρως εἰς συνδυασμὸν τοιαύτης φύσεως, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐδέχθη, ὑπὸ τὸν ὅρον, ἵνα ἑκάστη τῶν τριῶν Δυνάμεων ἐγγυηθῇ μόνον τὸ ποσὸν 20 ἑκατομμυρίων.

Καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας ἀπῄτησεν ἐν ὀνόματι τοῦ μέλλοντος μονάρχου τῆς Ἑλλάδος ἐπέκτασιν τοῦ ἐδάφους ἐπὶ ζημίᾳ τῆς Πύλης. Ἀλλ' αἱ τρεῖς Δυνάμεις ἠρνήθησαν κατηγορηματικῶς νὰ λάβωσιν ὑπ' ὄψει τὴν ἀπαίτησιν ταύτην.

Ἐπὶ τέλους αἱ τρεῖς προστάτιδες Δυνάμεις ἠρνήθησαν ἐκ συμφώνου νὰ λάβωσιν ὑπ' ὄψει καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐκφρασθεῖσαν ἐπιθυμίαν περὶ ἐγ-

καθιδρύσεως συνταγματικοῦ πολιτεύματος, κρίνουσαι ἐλλόγως, ὅτι τὸ ἔθνος οὐδόλως ἦτο προητοιμασμένον διὰ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς Κυβερνήσεως.

Κατὰ Μάϊον τοῦ 1832, ὑπεγράφη ἐπὶ τέλους ἐν Λονδίνῳ ἡ περὶ τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων συνθήκη, ἐξ ἧς καταφαίνετο ἡ ἐπελθοῦσα συμφωνία μεταξὺ τῶν τριῶν Δυνάμεων καὶ τῆς Βαυαρίας. Παρατηρητέον, ὅτι ἡ σύμβασις ὑπεγράφη πράγματι οὐχὶ τῇ 7/19, ἀλλὰ τῃ 13/25 Μαΐου 1832. Ἀλλ' ὁ λόρδος Πάλμερστων ἐζήτησε νὰ τεθῇ ἡ 7 Μαΐου, ὡς προηγουμένη ἐπαισθητῆς ἥττης, ἣν τὸ ὑπουργεῖον ὑπέστη ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ. Ἡ ἐπιθυμία αὕτη ἐλήφθη ὑπ' ὄψει.

* *
*

Ἡ συνθήκη ἔχει ὡς ἑξῆς :

Αἱ Αὐλαὶ Ρωσσίας, Γαλλίας καὶ Μεγάλης Βρεττανίας, ἐξασκοῦσαι τὸ δικαίωμα, ὅ περ παρέσχεν Αὐταῖς τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, τοῦ νὰ ἐκλέξωσι μονάρχην διὰ τὴν εἰς Κράτος ἀνεξάρτητον καταστᾶσαν Ἑλλάδα καὶ θέλουσαι νὰ δώσωσι τῇ χώρᾳ ταύτῃ νέον τεκμήριον τῶν εὐμενῶν Αὐτῶν διαθέσεων διὰ τῆς ἐκλογῆς πρίγκηπος, καταγομένου ἐκ Βασιλικοῦ Οἴκου, οὗ ἡ συγγένεια θὰ ἦνε ουσιωδῶς ὠφέλιμος εἰς τὴν Ἑλλάδα, Οἴκου δὲ ὅστις, κέκτηται ἤδη τίτλους ἀγάπης καὶ εὐγνωμοσύνης τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἀπεφάσισαν νὰ προσφέρωσι τὸ στέμμα τοῦ νέου ἑλληνικοῦ Κράτους πρὸς τὸν πρίγκηπα Φρειδερῖκον Ὄθωνα τῆς Βαυαρίας, δευτερότοκον υἱὸν τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως τῆς Βαυαρίας.

Ἐξ ἄλλου ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας, ὑπὸ τὴν ἰδιότητα Αὐτοῦ κηδεμόνος τοῦ εἰρημένου πρίγκηπος Ὄθωνος κατὰ τὴν ἀνηλικιότητά του, κατανοῶν τὰς βλέψεις τῶν τριῶν Αὐλῶν καὶ ἐκτιμῶν τὰ αἴτια, τὰ ὑποχρεώσαντα Αὐτὰς νὰ ἐκλέξωσι πρίγκηπα ἐκ τοῦ Οἴκου του, ἀπεφάσισε νὰ δεχθῇ τὸ ἑλληνικὸν Στέμμα διὰ τὸν δευτερότοκον υἱόν του, πρίγκηπα Φρειδερῖκον Ὄθωνα τῆς Βαυαρίας.

Κατ' ἀκολουθίαν τῶν ἀνωτέρω καὶ πρὸς ἐπίτευξιν τῶν συμφωνιῶν, ἃς ἡ ἀποδοχὴ αὕτη καθιστᾷ ἀναγκαίας, αἱ Αὐτῶν Μεγαλειότητες ὁ αὐτοκράτωρ πασῶν τῶν Ρωσσιῶν, ὁ βασιλεὺς τῶν Γάλλων καὶ ὁ βασιλεὺς τοῦ ἡνωμένου βασιλείου τῆς Μεγάλης Βρεττανίας καὶ τῆς Ἰρλανδίας ἐξ ἑνὸς καὶ ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας ἐξ ἄλλου, διώρισαν ὡς πληρεξουσίους Αὐτῶν τοὺς ἑξῆς :

Ἡ Α. Μ. ὁ Αὐτοκράτωρ πασῶν τῶν Ρωσσιῶν τὸν κύριον Χριστοφόρον πρίγκηπα τοῦ Λίβεν, στρατηγὸν τοῦ πεζικοῦ τῶν στρατῶν Αὐτοῦ, γενικὸν ὑπασπιστήν Του, ἔκτακτον καὶ πληρεξούσιον πρεσβευτὴν παρὰ τῇ Αὐτοῦ Βρεττανικῇ Μεγαλειότητι, ἱππότην τῶν ταγμάτων τῆς Ρωσσίας, κτλ. καὶ τὸν κύριον Ἀδὰμ κόμητα Ματούτζεβικ, ἰδιαίτερον σύμβουλον τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος, ἱππότην τοῦ τάγματος τῆς Ἁγίας Ἄννης α' τάξεως κτλ.

Ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τῶν Γάλλων τὸν κύριον Κάρολον Μαυρίκιον δὲ Ταλλεϋρὰν Περιγκὸρδ πρίγκηπα-δοῦκα τοῦ Ταλλεϋρὰν, πατρίκιον τῆς Γαλλίας, ἔκτακτον καὶ πληρεξούσιον πρεσβευτὴ τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος παρὰ τῇ Αὐτοῦ Βρεττανικῇ Μεγαλειότητι, μεγαλόσταυρον του παρασήμου τῆς Λεγεῶνος τῆς Τιμῆς κτλ.

Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς τοῦ ἡνωμένου βασιλείου τῆς Μεγάλης Βρεττανίας καὶ τῆς Ὀλλανδίας, τὸν ἐντιμότατον κύριον Ἐρρῖκον Ἰωάννην, ὑποκόμητα Πάλμερστων, βαρῶνον *Temple*, πατρίκιον τῆς Ἰρλανδίας, σύμβουλον τῆς Αὐτοῦ Βρετανικῆς Μεγαλειότητος ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ Αὐτοῦ συμβουλίῳ, μέλος τοῦ Κοινοβουλίου καὶ ὑπουργὸν τῶν ἐξωτερικῶν, καὶ ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας τὸν κύριον Αὔγουστον βαρῶνον Τσέττο, ἔκτακτον καὶ πληρεξούσιον ὑπουργὸν Αὐτοῦ παρὰ τῇ Αὐτοῦ Βρεττανικῇ Μεγαλειότητι. οἵτινες ἀφοῦ ἀντήλλαξαν τὰ πληρεξούσια αὐτῶν ἔγγραφα, εὑρεθέντα ἐν τάξει, ἀπεφάσισαν καὶ ὑπέγραψαν τὰ ἑξῆς ἄρθρα.

Ἄρθρον α'.—Αἱ Αὐλαὶ Ρωσσίας, Γαλλίας καὶ Μεγάλης Βρετταν́ίας, ἐξουσιοδοτηθεῖσαι νομίμως διὰ τὴν πρᾶξιν ταύτην ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, προσφέρουσι τὴν κληρονομικὴν μοναρχίαν τῆς Ἑλλάδος τῷ πρίγκηπι Φρειδερίκῳ Ὄθωνι τῆς Βαυαρίας, δευτεροτόκῳ υἱῷ τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας.

Ἄρθρον β'.—Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας, δέχεται ἐν ὀνόματι τοῦ υἱοῦ Του, ἀνηλίκου ἔτι, τὴν κληρονομικὴν μοναρχίαν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τοὺς κατωτέρω ὅρους.

Ἄρθρον γ'.—Ὁ πρίγκηψ Ὄθων τῆς Βαυαρίας θὰ λάβῃ τὸν τίτλον βασιλέως τῆς Ἑλλάδος.

Ἄρθρον δ'.—Ἡ Ἑλλὰς ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ πρίγκηπος Ὄθωνος τῆς Βαυαρίας καὶ τὴν ἐγγύησιν τῶν τριῶν Αὐλῶν, θ' ἀποτελέσῃ ἀνεξάρτητον μοναρχικὸν Κράτος, ὡς ὁρίζει τὸ πρωτόκολλον, τὸ ὑπὸ τῶν εἰρημένων τριῶν Αὐλῶν συνηπογραφὲν τῇ 3 Φεβρουαρίου 1830, ὅ περ δ' ἀπεδέχθησαν τόσῳ ἡ Ἑλλάς, ὅσῳ καὶ ἡ Ὑψηλὴ Πύλη.

Ἄρθρον ε'.—Τὰ ὁριστικὰ σύνορα τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους θὰ ὦσι τοιαῦτα, ὁποῖα θὰ προκύψωσιν ἐκ τῶν διαπραγματεύσεων, ἃς αἱ Αὐλαὶ Ρωσσίας, Γαλλίας καὶ Μεγάλης Βρεττανίας διεξάγουσι μετὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 26 Σεπτεμβρίου 1831.

Ἄρθρον ς'.— Τῶν τριῶν Αὐλῶν ἐπιφυλαχθεισῶν νὰ μετατρέψωσιν εἰς ὁριστικὴν συνθήκην τὸ πρωτόκολλον τῆς 3 Φεβρουαρίου 1830, εὐθὺς ὡς αἱ περὶ ὁρίων τῆς Ἑλλάδος διαπραγματεύσεις περατωθῶσι καὶ φέρωσι τὴν συνθήκην ταύτην εἰς γνῶσιν πάντων τῶν Κρατῶν, μεθ' ὧν διατελοῦσιν εἰς σχέσιν, συνεφωνήθη, ἵνα αἱ εἰρημέναι Αὐλαὶ ἐκπληρώσωσι τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην, ἡ δὲ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος καταστῇ συμβαλλόμενον μέρος ἐν τῇ περὶ οὗ ὁ λόγος συνθήκῃ.

Ἄρθρον ζ'.— Αἱ τρεῖς Αὐλαὶ θὰ ἐπιχειρήσωσιν ἀπὸ τοῦδε τὴν ὑπὸ τὴν ἰδιό-

τητα τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος ἐκ μέρους πάντων τῶν Μοναρχῶν καὶ τῶν Κρατῶν, μεθ' ὧν διατελοῦσιν εἰς σχέσεις, ἀναγνώρισιν τοῦ πρίγκηπος Ὄθωνος.

Ἄρθρον η'. — Τὸ βασιλικὸν στέμμα καὶ τὸ ἀξίωμα, κληρονομικὰ ὄντα ἐν Ἑλλάδι, θὰ μεταβιβάζωνται εἰς τοὺς ἀμέσους καὶ νομίμους ἀπογόνους καὶ κληρονόμους τοῦ πρίγκηπος Ὄθωνος τῆς Βαυαρίας κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας. Ἐὰν ὁ πρίγκηψ Ὄθων τῆς Βαυαρίας ἀποθάνῃ ἄνευ ἀμέσου καὶ νομίμου ἀπογόνου, τὸ ἑλληνικὸν Στέμμα θὰ περιέλθῃ εἰς τὸν ὑστερότοκον ἀδελφόν του καὶ εἰς τοὺς ἀμέσους καὶ νομίμους ἀπογόνους καὶ κληρονόμους του κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας. Ἐὰν καὶ ὁ τελευταῖος οὗτος συνέβαινε ν' ἀποθάνῃ ὡσαύτως ἄνευ ἀμέσου καὶ νομίμου ἀπογόνου, τὸ ἑλληνικὸν Στέμμα θὰ μετεβιβάζετο εἰς τὸν δευτερότοκον τούτου ἀδελφὸν καὶ εἰς τοὺς ἀμέσους καὶ νομίμους ἀπογόνους καὶ κληρονόμους του, κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας.

Ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει τὸ ἑλληνικὸν Στέμμα καὶ τὸ Στέμμα τῆς Βαυαρίας δικαιοῦνται νὰ εὑρεθῶσι συνηνωμένα ἐπὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς κεφαλῆς.

Ἄρθρον θ'. — Ἡ ἐνηλικίωσις τοῦ πρίγκηπος Ὄθωνος τῆς Βαυαρίας, ὑπὸ τὴν ἰδιότητα αὐτοῦ ὡς βασιλέως τῆς Ἑλλάδος, ὁρίζεται εἰς τὰ εἴκοσιν ἔτη συμπεπληρωμένα, ἤτοι τῇ 1 Ἰουνίου 1835.

Ἄρθρον ι'. — Κατὰ τὴν ἀνηλικιότητα τοῦ πρίγκηπος Ὄθωνος τῆς Βαυαρίας, βασιλέως τῆς Ἑλλάδος, τὰ κυριαρχικὰ αὐτοῦ δικαιώματα θὰ ἐξασκῶνται ἐν Ἑλλάδι πλήρη ὑπὸ ἀντιβασιλείας, ἀποτελουμένης ἐκ τριῶν συμβούλων, οἵτινες θὰ παραχωρηθῶσιν αὐτῷ ὑπὸ τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας.

Ἄρθρον ια'. — Ὁ πρίγκηψ Ὄθων τῆς Βαυαρίας θὰ διατηρήσῃ τὴν πλήρη ἀπόλαυσιν τοῦ ἐν Βαυαρίᾳ ἐπιδόματος αὐτοῦ. Ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας ὑποχρεοῦται πρὸς τούτοις νὰ διευκολύνῃ, ἐφ' ὅσον δύναται, τὴν θέσιν τοῦ πρίγκηπος Ὄθωνος ἐν Ἑλλάδι, μέχρις οὗ αὕτη δώσῃ αὐτῷ βασιλικὴν ἐπιχορήγησιν.

Ἄρθρον ιβ'. — Πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ὅρων τοῦ πρωτοκόλλου τῆς 26 Φεβρουαρίου 1830, ἡ Α. Μ. Αὐτοκράτωρ πασῶν τῶν Ρωσσιῶν ἀναλαμβάνει νὰ ἐγγυηθῇ καὶ αἱ Αὐτῶν Μεγαλειότητες ὁ βασιλεὺς τῶν Γάλλων καὶ ὁ βασιλεὺς τοῦ ἡνωμένου βασιλείου τῆς Μεγάλης Βρεττανίας καὶ Ἰρλανδίας ἀναλαμβάνουσι νὰ συστήσωσιν ὁ μὲν εἰς τὸ Κοινοβούλιόν Του, ὁ δὲ εἰς τὰς Βουλάς Του, ἵνα ἐπιτρέψωσιν Αὐτοῖς νὰ ἐγγυηθῶσιν ὑπὸ τοὺς ἑπομένους ὅρους δάνειον, ὅπερ νὰ δυνηθῇ νὰ συνομολογήσῃ ὁ πρίγκηψ Ὄθων τῆς Βαυαρίας ὑπὸ τὴν ἰδιότητα αὐτοῦ ὡς βασιλέως τῆς Ἑλλάδος.

1ον. Τὸ κεφάλαιον τοῦ συνομολογητέου δανείου ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῶν τριῶν Αὐλῶν δύναται ν' ἀνέλθῃ μέχρι τοῦ ποσοῦ τῶν ἑξήκοντα ἑκατομμυρίων φράγκων.

2ον. Τὸ δάνειον τοῦτο θὰ πραγματοποιηθῇ εἰς σειράς, ἐξ εἴκοσιν ἑκατομμυρίων φράγκων ἑκάστη.

3ον. Ἐπὶ τοῦ παρόντος, μόνη ἡ πρώτη σειρὰ θὰ πραγματοποιηθῇ, αἱ δὲ τρεῖς Αὐλαὶ θὰ ἐγγυηθῶσιν ἑκάστη διὰ τὸ ἓν τρίτον τῆς ἐκτίσεως τῶν τόκων καὶ τοῦ ἐτησίου χρεωλυσίου τῆς εἰρημένης σειρᾶς.

4ον. Ἡ δευτέρα καὶ τρίτη σειρὰ τοῦ εἰρημένου δανείου θὰ δοθῶσι κατὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους κατ' ἀκολουθίαν συμφωνίας ἐκ τῶν προτέρων μεταξὺ τῶν τριῶν Αὐλῶν καὶ τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος.

5ον. Ἐν ᾗ περιπτώσει ἤ κατ' ἀκολουθίαν τοιαύτης συμφωνίας, ἡ δευτέρα καὶ ἡ τρίτη σειρὰ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος δανείου δοθῶσιν, αἱ τρεῖς Αὐλαὶ θὰ ὦσιν ὑπεύθυνοι ἑκάστη διὰ τὸ ἓν τρίτον τῆς ἐξοφλήσεως τῶν ἐτησίων τόκων καὶ τοῦ χρεωλυσίου τῶν δύο τούτων σειρῶν ὡς καὶ τῆς πρώτης ταύτης.

6ον. Ὁ μονάρχης τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ ἑλληνικὸν Κράτος ὑποχρεοῦνται ν' ἀφιερώσωσιν εἰς τὴν πληρωμὴν τῶν ἐτησίων τόκων καὶ τοῦ ἐτησίου χρεωλυσίου ἐκείνων τῶν σειρῶν τοῦ δανείου, αἵτινες θὰ ἐδίδοντο αὐτοῖς ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῶν τριῶν Αὐλῶν, τὰς πρώτας προσόδους τοῦ Κράτους, κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε αἱ πραγματικαὶ πρόσοδοι τοῦ ἑλληνικοῦ ταμείου νὰ ὦσιν ὡρισμέναι *πρὸ παντὸς* εἰς τὴν πληρωμὴν τῶν εἰρημένων τόκων καὶ τοῦ εἰρημένου χρεωλυσίου, χωρὶς νὰ δύνανται νὰ χρησιμοποιηθῶσιν εἰς οὐδεμίαν ἄλλην χρῆσιν πρὶν ἢ ἡ ὑπηρεσία τῶν δοθεισῶν σειρῶν τοῦ δανείου ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τῶν τριῶν Αὐλῶν ἐξασφαλισθῇ τελείως διὰ τὸ τρέχον ἔτος.

Οἱ ἐν Ἑλλάδι διπλωματικοὶ ἀντιπρόσωποι τῶν τριῶν Αὐλῶν θὰ ἐπιφορτισθῶσιν εἰδικῶς, ἵνα ἐπιτηρῶσι πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ τελευταίου τούτου ὅρου.

Ἄρθρον ιγ'. — Ἐν ᾗ περιπτώσει αἱ διαπραγματεύσεις, ἃς αἱ τρεῖς Αὐλαὶ διεξάγουσιν ἤδη ἐν Κωνσταντινουπόλει διὰ τὴν ὁριστικὴν διακανόνισιν τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος καταλήξωσιν εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ δοθῇ χρηματικὴ ἀποζημίωσις τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ, ἐννοεῖται, ὅτι τὸ ποσὸν τῆς ἀποζημιώσεως ταύτης θὰ ληφθῇ ἐκ τοῦ ποσοῦ τοῦ δανείου, περὶ οὗ λόγος γίνεται ἐν τῷ προηγουμένῳ ἄρθρῳ.

Ἄρθρον ιδ'. — Ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας θὰ διευκολύνῃ εἰς τὸν πρίγκηπα Ὄθωνα τῆς Βαυαρίας τὰ μέσα, ὅπως οὗτος στρατολογήσῃ ἐν Βαυαρίᾳ καὶ προσλάβῃ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του, ὑπὸ τὴν ἰδιότητα βασιλέως τῆς Ἑλλάδος, στρατιωτικὸν σῶμα, δυνάμενον ν' ἀνέλθῃ μέχρι τῶν 3500 ἀνδρῶν, ὅ περ θὰ ἐξοπλισθῇ, ἐφοδιασθῇ καὶ θὰ μισθωθῇ ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους, θὰ πεμφθῇ δ' αὐτόθι ὅσον τὸ δυνατὸν τὸ ταχύτερον, ὅπως ἀπέλθωσιν ἐξ Ἑλλάδος τὰ μέχρι τοῦδε εὑρισκόμενα ἐν αὐτῇ συμμαχικὰ στρατεύματα.

Τὰ τελευταῖα ταῦτα θὰ μείνωσιν ἐν Ἑλλάδι καθ' ὁλοκληρίαν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος, μέχρι τῆς αὐτόσε ἀφίξεως τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος στρατιωτικοῦ σώματος. Εὐθὺς ὡς τὸ σῶμα τοῦτο φθάσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα

τὰ εἰρημένα συμμαχικὰ στρατεύματα θ' ἀποσυρθῶσι καὶ θὰ ἐκκενώσωσι καθ' ὁλοκληρίαν τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος.

Ἄρθρον ιε'.— Ἡ Α. Μ. ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας θὰ διευκολύνῃ ὡσαύτως καὶ τὸν πρίγκηπα Ὄθωνα τὰ μέσα τοῦ νὰ δοθῇ αὐτῷ ἡ βοήθεια Βαυαρῶν τινων ἀξιωματικῶν, οἵτινες θὰ διοργανώσωσιν ἐν Ἑλλάδι ἐθνικὴν στρατιωτικὴν δύναμιν.

Ἄρθρον ις'. — Εὐθὺς ὡς καταστῇ τοῦτο δυνατόν, μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς παρούσης συμβάσεως, οἱ τρεῖς σύμβουλοι, οἵτινες θὰ δοθῶσι τῇ Α. Υ. τῷ πρίγκηπι Ὄθωνι ὑπὸ τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῆς Βαυαρίας, ὅπως ἀποτελέσωσι τὴν ἀντιβασιλείαν τῆς Ἑλλάδος, θ' ἀναλάβωσι τὰ ἐν τῇ ἀντιβασιλείᾳ καθήκοντα αὐτῶν καὶ θὰ προπαρασκευάσωσιν ἅπαντα τὰ ληπτέα μέτρα διὰ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ μονάρχου, ὅστις καὶ αὐτὸς θὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον.

Ἄρθρον ιζ'.— Αἱ τρεῖς Αὐλαὶ θ' ἀναγγείλωσι τῷ ἑλληνικῷ ἔθνει διὰ ταυτοσήμου δηλώσεως τὴν ὑπ' αὐτῶν γενομένην ἐκλογὴν τῆς Αὐτοῦ Βασιλικῆς Ὑψηλότητος τοῦ πρίγκηπος Ὄθωνός τῆς Βαυαρίας, ὡς βασιλέως τῆς Ἑλλάδος καὶ θὰ χορηγήσωσι τῇ ἀντιβασιλείᾳ πᾶσαν ὑποστήριξιν, ἥτις ἐξαρτᾶται ἐξ αὐτῶν.

Ἄρθρον ιη'.— Ἡ παροῦσα σύμβασις θὰ κυρωθῇ, αἱ δὲ κυρώσεις θ' ἀνταλλαγῶσιν ἐν Λονδίνῳ ἐντὸς ἓξ τὸ πολὺ ἑβδομάδων εἰ δυνατόν.

Πρὸς πίστωσιν κτλ.

Ἐγένετο ἐν Λονδίνῳ τῇ 7 Μαΐου 1832.

(Τ. Σ.) Λίβεν (Τ. Σ.)

(Τ. Σ.) **Ματούτζεβικ**. Β. δὲ Τσέττο

(Τ. Σ.) Ταλλεϋρὰν

(Τ. Σ.) Πάλμερστων

Αἱ Αὐλαὶ Ρωσσίας, Βαυαρίας, Γαλλίας καὶ Μεγάλης Βρεττανίας, ἀναγνωρίζουσαι τὴν ἀνάγκην τοῦ καθορίσαι σαφέστερον καὶ τοῦ συμπληρῶσαι τὰς διατάξεις τοῦ 8ου ἄρθρου τῆς ὑπὸ τῶν εἰρημένων Αὐλῶν ὑπογραφείσης ἐν Λονδίνῳ τῇ 7 Μαΐου 1832 συνθήκης, ἀπεφάσισαν τὰ ἑξῆς:

Ἄρθρον μόνον.

Ἡ εἰς τὸν θρόνον καὶ τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα διαδοχὴ ἐν Ἑλλάδι ἐν τῷ κλάδῳ τοῦ πρίγκηπος Ὄθωνος τῆς Βαυαρίας, βασιλέως τῆς Ἑλλάδος, ὡς καὶ ἐν τοῖς κλάδοις τῶν ὑστεροτόκων ἀδελφῶν του, τῶν πριγκήπων Λουϊτπόλδου καὶ Ἀδελβέρτου τῆς Βαυαρίας, οἵτινες θὰ ὑποκαταστήσωσιν ἐνδεχομένως τὸν κλάδον τοῦ εἰρημένου πρίγκηπος Ὄθωνος τῆς Βαυαρίας, δυνάμει τοῦ 8ου ἄρθου τῆς συνθήκης τοῦ Λονδίνου τῆς 7 Μαΐου 1832, θὰ γείνῃ ἀπὸ ἄρρενος εἰς ἄρρεν κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας.

Αἱ γυναῖκες δὲν ἐπιτρέπεται νὰ διαδεχθῶσι τὸ ἑλληνικὸν Στέμμα, ἢ ἐν περιπτώσει ὁλοσχεροῦς ἐκλείψεως τῶν νομίμων ἀρρένων διαδόχων καὶ ἐν τοῖς ἀνωτέρω μνημονευθεῖσι τρισὶ κλάδοις τοῦ Οἴκου τῆς Βαυαρίας. Ἐννοεῖται, ὅτι ἐν τοιαύτη περιπτώσει, τὸ Στέμμα καὶ τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα ἐν Ἑλλάδι θὰ μεταβιβασθῶσιν εἰς τὴν πριγκήπισσαν καὶ τοὺς νομίμους ἀπογόνους τῆς πριγκηπίσσης, ἥτις κατὰ κληρονομικὴν τάξιν εὑρεθήσεται οὕτα πλησιεστέρα εἰς τὸν τελευταῖον βασιλέα τῆς Ἑλλάδος.

Ἐὰν τὸ Ἑλληνικὸν Στέμμα περιέλθῃ εἰς τὴν κεφαλὴν γυναικός, οἱ νόμιμοι ἄρρενες ἀπόγονοι ταύτης θὰ προτιμηθῶσι τῶν γυναικῶν καὶ θ' ἀνέλθωσιν εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἑλλάδος κατὰ τάξιν πρωτοτοκίας. Ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει τὸ ἑλληνικὸν Στέμμα θὰ δυνηθῇ νὰ τεθῇ μετὰ τοῦ Στέμματος ξένης χώρας ἐπὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς κεφαλῆς.

Τὸ παρὸν ἐπεξηγηματικὸν καὶ συμπληρωματικὸν ἄρθρον θὰ ἔχῃ τὴν αὐτὴν ἰσχὺν καὶ ἀξίαν ὡσεὶ εὑρίσκετο γεγραμμένον ἐπὶ λέξει ἐν τῇ συμβάσει τῆς 7ης Μαΐου 1832. Θὰ κυρωθῇ, αἱ δὲ κυρώσεις θ' ἀνταλλαγῶσιν ὅσον ἔνεστι ταχύτερον.

Πρὸς πίστωσιν κτλ.

Ἐγένετο ἐν Λονδίνῳ τῇ 30 Ἀπριλίου 1833.

(Ὑπ.) Λίβεν
(Ὑπ.) Ταλλεϋρὰν
(Ὑπ.) Πάλμερστων

*
* *

Τὸ ἐπεισόδιον Πασιφίκου.—Ἡ ἐχθρικὴ στάσις τῆς Ἀγγλίας ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος.—Αἱ ἔντονοι διαμαρτυρίαι τῆς Ἀγγλίας.

Ἀνωτέρα διαταγῇ συνεστήθη τῷ βαρώνῳ Μπρουννὼβ νὰ διατυπώσῃ τῇ ἀγγλικῇ Κυβερνήσει σοβαρωτάτας παραστάσεις, ἀφορώσας εἰς τὰς ἀπαιτήσεις του οὐ μόνον ὡς πρὸς τὴν ἐξόφλησιν χρέους, οὐδαμῶς ἀποδεδειγμένου, ἀλλὰ καὶ πρὸς δύο ἑλληνικὰς νήσους, καταληφθείσας αἰφνιδίως ὑπὸ τῆς ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως ἐν ὀνόματι τῆς Κυβερνήσεως τῶν Ἰονίων νήσων.

Ἡ ὑποδοχή, ἡ γενησομένη εἰς τὰς ἡμετέρας παραστάσεις—ἔλεγε περαίνων ὁ ἀρχιγραμματεὺς τῆς αὐτοκρατορίας τὴν περιώνυμον ἐκείνην διακοίνωσιν—προώρισται νὰ χύσῃ μέγα φῶς ἐπὶ τοῦ εἴδους τῶν σχέσεων, ἃς θ' ἀναμένωμεν ἐφεξῆς παρὰ τῆς Ἀγγλίας, ἀλλὰ καί τοι πλέον, ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτῆς ἀπέναντι πασῶν τῶν Δυνάμεων, μεγάλων ἢ μικρῶν, ὧν ἡ παραλία εἶνε ἐκτεθειμένη εἰς ἀπρόοπτον ἐπίθεσιν. Πρόκειται πράγματι νὰ μάθωμεν, ἐὰν ἡ Μεγάλη Βρεττανία, καταχρωμένη τῇ

θέσει, ἣν δίδει αὐτῇ ἡ κολοσσιαία αὐτῆς ναυτικὴ ὑπεροχή. Ἐννοεῖ νὰ ἐμμείνῃ ἐφεξῆς ἐν τῇ πολιτικῇ τῆς ἀπομονώσεως, ἀδιαφοροῦσα διὰ τὰς συμβάσεις, τὰς συνδεούσας αὐτὴν μετὰ τῶν ἄλλων ἀνακτοβουλίων, ν' ἀποτάξῃ πᾶσαν κοινὴν ὑποχρέωσιν, πᾶσαν ἀλληλεγγύην δράσεως καὶ ἐπιτρέψῃ εἰς πᾶσαν ἄλλην μεγάλην Δύναμιν, ὁσάκις εὕρῃ τὴν πρὸς τοῦτο κατάλληλον εὐκαιρίαν, νὰ μὴ ἀναγνωρίσῃ ἀπέναντι τῶν ἀσθενῶν ἄλλον κανόνα ἢ τὴν θέλησιν αὐτῆς, ἄλλο δίκαιον ἢ τὴν ὑλικὴν αὐτῆς δύναμιν.

Ἡ διακοίνωσις τοῦ ἀρχιγραμματέως τῆς ρωσσικῆς αὐτοκρατορίας, ἧς ἀντίγραφον ἐπεδόθη τῷ λόρδῳ Πάλμερστων ὑπὸ τοῦ Ρώσσου πρεσβευτοῦ Μπρουννώβ, παρήγαγε μεγάλην ἐντύπωσιν παρὰ τῷ Ἄγγλῳ ὑπουργῷ καὶ τοῖς συναδέλφοις του. Τὰ ἐπιχειρήματά του ἦσαν μέχρι τοιούτου βαθμοῦ ἀκαταγώνιστα, ὥστε ὁ λόρδος Πάλμερστων κατηνάλωσε δύο ὅλους μῆνας, ὅπως ἀπαντήσῃ αὐτῇ.

Ἀλλ' οὐ μόνον ἐν ταῖς ἐπισήμοις σφαίραις ἡ διακοίνωσις τοῦ ρωσσικοῦ Ἀνακτοβουλίου παρήγαγε μεγίστην ἐντύπωσιν. Ἅπαξ αὕτη δημοσιευθεῖσα, ἐπέδρασεν ἰσχυρῶς ἐπὶ τοῦ δημοσίου φρονήματος ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ συνετέλεσεν εἰς σοβαρὸν κλονισμὸν τῆς θέσεως τοῦ ὑπὸ τὸν λόρδον Ἰωάννην Ροῦσσελ ὑπουργείου. Οἱ «Καιροὶ» τοῦ Λονδίνου, ὁμιλοῦντες περὶ τῆς ἀνωτέρω ρωσσικῆς διακοινώσεως ἔγραφον σὺν ἄλλοις καὶ τὰ ἑξῆς:

»Οὐδέποτε ἐπεδόθη εἰς Ἄγγλον ὑπουργὸν παρομοία διακοίνωσις, ἁπτομένη βαθύτερον τῆς εἰρήνης τῆς Εὐρώπης, τῆς ἀξιοπρεπείας τῆς ἡμετέρας χώρας καὶ τῶν ἐξωτερικῶν σχέσεων τῆς Μεγάλης Βρεττανίας. Οὐδέποτε δ' ἄλλοτε —εὑρισκόμεθα δυστυχῶς ἐν τῇ ἀνάγκῃ νὰ ὁμολογήσωμεν τοῦτο παρρησίᾳ— ἐπεδόθη διακοίνωσις μᾶλλον ἀκαταμάχητος καὶ δριμυτέρα ἐν ταῖς ἐπιτιμήσεσι.»

Αἱ λέξεις αὗται τοῦ κρατίστου τῶν δημοσιογραφικῶν ὀργάνων τῆς Ἀγγλίας ἐπεκύρουν ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ὅ τι ὁ Ρῶσσος πρεσβευτὴς βαρῶνος Μπρουννὼβ ἔγραφε πρὸς τὸν ἀρχιγραμματέα τῆς Αὐτοκρατορίας περὶ τοῦ ἐπεισοδίου τοῦ Πασιφίκου κατὰ Μάϊον. « Ἐνώπιον τῶν ὀμμάτων τῆς Εὐρώπης ὑπάρχει ἐξουσία ἀνωτέρα παντὸς ἐγγράφου κανόνος τοῦ δικαίου καὶ ἡ ἐξουσία αὕτη εἶνε ἡ ἠθικὴ συνείδησις παντὸς ὅ τι εἶνε γενναῖον καὶ φιλάνθρωπον.»

Ἀλλ' ὁ λόρδος Πάλμερστων ἠρνεῖτο κατηγορηματικῶς ν' ἀναγνωρίσῃ τὸ ἠθικὸν κῦρος τῶν ἀμετατρέπτων ἐκείνων ἀρχῶν τῆς ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης ἐν τῷ ἐδάφει τῶν διεθνῶν σχέσεων. Ἐν τῇ ὑπὸ ἡμερ. 2 Ἀπριλίου 1850 ἀπαντήσει αὐτοῦ πρὸς τὴν περὶ ἧς ἀνωτέρω ὁ λόγος ρωσσικὴν διακοίνωσιν τῆς 2)19 Φεβρουαρίου, ὁ Ἄγγλος ὑπουργὸς ὑπερήσπιζεν ἑαυτὸν ἀπέναντι τῆς κατηγορίας, ὅτι ἐποιήσατο κατάχρησιν τῆς ὑλικῆς δυνάμεως ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος καὶ προσεπάθει ν' ἀποδείξῃ, ὅτι αἱ ὡς ὑπερβολικαὶ κριθεῖσαι ἀπαιτήσεις του ἐβασίζοντο ἐπὶ τοῦ δικαίου. Ἐν τῇ ὑπὸ ἡμερ. 14)26 Ἀπριλίου ἀνταπαντήσει του, ὁ ἀρχιγραμματεὺς τῆς ρωσσικῆς Αὐτο-

κρατορίας ἐπέμενε καὶ αὐτὸς ἐν τῇ ἰδέᾳ, ὅτι αἱ ἀγγλικαὶ ἀξιώσεις ἦσαν ὑπερβολικαὶ καὶ ὅτι οὐδαμῶς ἀνταπεκρίνοντο εἰς τὰς πραγματικὰς ζημίας, ἃς ὁ Πασίφικος ὑπέστη. Ἡ Ἀγγλία ἄλλως τε ἦτο ὑπόχρεως ν' ἀποταθῇ προηγουμένως πρὸς τὴν φιλικὴν ὑπηρεσίαν τῶν δύο ἄλλων προστατίδων τῆς Ἑλλάδος Δυνάμεων Ρωσσίας καὶ Γαλλίας καὶ ἐπιζητήσῃ διὰ τῆς συμπράξεως αὐτῶν τὴν ἀνάκτησιν τῶν νομίμων αὐτῆς δικαίων.

Ὁ λόρδος Πάλμερστων διεμαρτυρήθη ἐντόνως κατὰ τῆς βλέψεως ταύτης τοῦ Ρώσσου ἀρχικαγγελαρίου. Ὅτε ὁ Ρῶσσος πρεσβευτής, βαρῶνος Μπρουννώφ, ἀνεκοίνωσεν αὐτῷ τὴν κατ' Ἀπρίλιον διακοίνωσιν τοῦ κόμητος Νέσσελρωδ, ὁ λόρδος Πάλμερστων ἀνέκραξεν ἐν ὀργῇ· «Δίδετε ἡμῖν μάθημα ὡς πρὸς παιδία, καὶ συμπεριφέρεσθε πρὸς ἡμᾶς ὡς πρὸς τοιαῦτα!»

Μεθ' ὃ ὁ Ἄγγλος ὑπουργὸς προσεπάθησε τὰ καταδείξῃ, ὅτι ὁ τρόπος τοῦ σκέπτεσθαι τοῦ ρωσσικοῦ Ἀνακτοβουλίου περὶ τῶν ἀμοιβαίων σχέσεων τῶν τριῶν προστατριῶν τῆς Ἑλλάδος Δυνάμεων, ἅπαξ γινόμενος ἀποδεκτός, θὰ καθίστα τὴν θέσιν τῶν τριῶν τούτων Δυνάμεων ὑποδεεστέραν τῆς θέσεως πάντων τῶν ἄλλων Κρατῶν. Ἐν ᾗ περιπτώσει τὰ Κράτη ταῦτα εἶχον ἀφορμὰς νὰ διατυπώσωσιν ἀξιώσεις εἰς βάρος τῆς Ἑλλάδος, θὰ ἠδύναντο νὰ πράξωσι τοῦτο ἐν πάσῃ ἐλευθερίᾳ. Ἐὰν δ' ἀπ' ἐναντίας οἱαδήποτε τῶν τριῶν προστατριῶν Δυνάμεων ἐπρόκειτο νὰ λάβῃ ἱκανοποίησιν παρὰ τῆς Ἑλλάδος, θὰ ὑπεχρεοῦτο ἐκ τῶν προτέρων νὰ λάβῃ τὴν συγκατάθεσιν τῶν δύο ἄλλων, ὅπως ἐξασκήσῃ τὰ νόμιμα αὐτῆς δίκαια.

«Δὲν δύναμαι νὰ ὑπογράψω εἰς τὸ δόγμα τοῦτο,—ἔλεγεν ὁ λόρδος Πάλμερστων—δὲν δύναμαι νὰ παραδεχθῶ κατ' ἀρχήν, ὅτι ἡ Ἀγγλία εἶνε ὑπόχρεως ν' ἀφήσῃ ἑαυτὴν νὰ ἐξυβρίζηται καὶ ζημιοῦται ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι κατήρτισε τὸ νέον τοῦτο Κράτος· ἀπ' ἐναντίας φρονῶ, ὅτι ἡ Ἀγγλία ἔχει τοὐλάχιστον, ὡς πᾶσα ἄλλη μὴ ἐγγυήτρια Δύναμις, τὸ δικαίωμα τοῦ ἀπαιτεῖν καὶ λαμβάνειν ἱκανοποίησιν τῶν παραπόνων της».

Ὁ Ρῶσσος πρεσβευτὴς δὲν συνεμερίζετο τὴν γνώμην τοῦ λόρδου Πάλμερστων. Ἡρμήνευε τὴν σκέψιν τῆς αὐτοκρατορικῆς Κυβερνήσεως τῆς Ρωσσίας ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι «αἱ τρεῖς Δυνάμεις, αἱ ἱδρύσασαι τὴν ὕπαρξιν τοῦ νέου Κράτους, ἔχουσι πολὺ περισσότερον ἢ πᾶσαι αἱ ἄλλαι Δυνάμεις τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιτηρῶσι τὴν διατήρησιν καὶ εὐημερίαν του. Ἐντεῦθεν προκύπτει ἡ ἠθικὴ δι' αὐτὰς ὑποχρέωσις ν' ἀπέχωσι μονομερῶς παντὸς ὅ τι δύναται νὰ ἐκθέσῃ εἰς κίνδυνον τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν ὕπαρξιν Κράτους, ὅπερ ἐδημιούργησαν καὶ ἠγγυήθησαν ἀπὸ κοινοῦ».

«Ἄλλως τε—προσετίθει ὁ Ρῶσσος πρεσβευτὴς βαρῶνος Μπρουννὼβ— ἕκαστος ἐμμένει τῇ ἑαυτοῦ γνώμῃ· ἡ παράτασις τῆς συζητήσεως εἶνε ματαία». (Διακοίνωσις τοῦ βαρώνου Μπρουννώβ, ὑπὸ ἡμερομ. 23 Ἀπριλίου (5 Μαΐου) 1850).

Ὁ βαρῶνος Μπρουννὼβ ἐγκατέλιπε πράγματι τὴν συζήτησιν μετὰ τοῦ λόρδου

Πάλμερστων, οὗ ἡ θέσις εἶχε πως κλονηθῇ ὑπὸ τῆς ψήφου μομφῆς, τῆς δοθείσης αὐτῷ ὑπὸ τῆς Βουλῆς τῶν Λόρδων ἕνεκα τῆς ἐν τῷ ἐπεισοδίῳ Πασιφίκου πολιτικῆς αὐτοῦ. Ἀλλ' ὁ λόρδος Πάλμερστων κατήνεγκεν ἀπ' ἐναντίας λαμπρὰν νίκην ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Κοινοτήτων μετὰ τὸν λόγον, ὃν ἐξεφώνησε, λόγον διαρκέσαντα τέσσαρας ὅλας ὥρας, δι' οὗ δ' ἐξετίθει *κατὰ τρόπον ἀνακριβέστατον* πάσας τὰς λεπτομερείας τοῦ ἐπεισοδίου Πασιφίκου.

Ἐν τούτοις ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ρωσσίας οὐδεμίαν ἄφινε νὰ παρέλθῃ εὐκαιρίαν, χωρὶς νὰ διατυπώσῃ πρὸς τοὺς ἄλλους πολιτικοὺς ἄνδρας, τοὺς ἔχοντας ἐπιρροὴν ἐν Ἀγγλίᾳ, τὸν ἐκ τῆς πολιτικῆς ταύτης ἀπορρέοντα κίνδυνον, τῆς στρεψοδίκου πολιτικῆς τοῦ λόρδου Πάλμερστων. Εἶπε τῷ λόρδῳ Λανσδάουν, προέδρῳ τοῦ ἰδιαιτέρου συμβουλίου, ὅτι οὐ μόνον δὲν ἠδυνήθη νὰ παρακαθίσῃ εἰς γεῦμα παρὰ τῷ λόρδῳ Πάλμερστων, ἀλλ' ὅτι καὶ αὐτὸς διετέλει ἐν ἀμηχανίᾳ, μὴ γνωρίζων ἂν ἔπρεπε νὰ διανείμῃ προσκλητήρια διὰ γεῦμα, ὅπερ ἐπρόκειτο νὰ παραθέσῃ ἐν τῇ πρεσβείᾳ του πρὸ τριῶν ἑβδομάδων, ὅτε ἀνεμένετο ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἡ διακοπὴ τῶν διπλωματικῶν σχέσεων Ρωσσίας καὶ Ἀγγλίας. Ἐδήλωσε προσέτι πρὸς τὸν δοῦκα Οὐέλλιγκτων, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ μὴ ὁμολογήσῃ, ὅτι «**ἡ συμπεριφορὰ τοῦ λόρδου Πάλμερστων ὑπῆρξεν ἀληθὴς παραφροσύνη**.» (Ἔκθεσις τοῦ βαρώνου Μπρουννὼβ, ὑπὸ ἡμερ. 30. Μαΐου (11 Ἰουνίου) 1850).

Ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος ὁ Α' ἐπεδοκίμαζε πληρέστατα τὴν στάσιν ταύτην τοῦ παρὰ τῇ αὐλῇ τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου ἀντιπροσώπου του. Ἐξεπλάγη μάλιστα ὅλως ἰδιαιτέρως, ἀκούσας τὴν περὶ τῆς πολιτικῆς τοῦ λόρδου Πάλμερστων κρίσιν τοῦ λόρδου Λανσδάουν, εἰπόντος τῷ Ρώσσῳ πρεσβευτῇ βαρώνῳ Μπρουννὼβ κατὰ Μάϊον τοῦ 1850 τὰ ἑξῆς: «Θεωρήσατε βέβαιον, ὅτι δύνασθε πλέον νὰ ἡσυχάσετε νῦν. Ὅ τι συνέβη δὲν θὰ συμβῇ πλέον. Ἔσχομεν πλείστας ὅσας ἀμηχανίας· δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ προκύψωσι παρ' ἡμῖν καὶ ἄλλαι τοιαῦται».

Ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος ὁ Α' δὲν ἀπέκρυψε ποσῶς, ὅτι οἱ λόγοι οὗτοι δὲν ἤρκουν αὐτῷ. Ἡ πρὸς τὴν Ἑλλάδα διαγωγὴ τῆς Ἀγγλίας προὐξένησε αὐτῷ αἴσθημα βαθυτάτης ἀπογοητεύσεως. Μέχρι τῆς παρούσης στιγμῆς ἐπίστευεν, ὅτι ἡ Ρωσσία ἠδύνατο ν' ἀπεκδέχηται παρὰ τῆς Ἀγγλίας σύμπραξιν διὰ τὴν διτήρησιν τῆς τάξεως καὶ ἡσυχίας ἐν Εὐρώπῃ. Ἐπείσθη ὅμως νῦν, ὅτι ἡ Ἀγγλία ἡρμήνευσε κατ' ἄλλον τρόπον τὰς ἀρχὰς τοῦ διεθνοῦς δικαίου καὶ ἐφαίνετο διατεθειμένη νὰ παραβιάσῃ αὐθαιρέτως τὴν εἰρήνην τῆς Εὐρώπης.

ΣΚΕΨΕΙΣ

ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ

Διατελοῦμεν ἐνταῦθα ὑπὸ τὰς αὐτὰς συγκινήσεις, ὑφ᾽ ἃς καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν τῆς ἡρωϊκῆς μας ἀδελφῆς Κρήτης ἐπανάστασιν, κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἡμιαπελευθερώσεώς της. Ἐπείχομεν τότε θέσιν ἀδελφῆς νεωτέρας, μετ᾽ εὐφροσύνου προσδοκίας ἀναμενούσης τοὺς γάμους πρεσβυτέρας ἀδελφῆς, καὶ ταύτης δουλευούσης ἐν αἰχμαλωσίᾳ. Δὲν εὑρισκόμεθα βεβαίως καὶ τότε καὶ νῦν ἐν πολλῇ κρείττονι θέσει ἐκείνης, οὐχ ἧττον ὅμως ἦτο πάντοτε ἡμῖν ὁ ζυγὸς ἐλαφρότερος καὶ χρηστότερος, ἐφ᾽ ᾧ καὶ ὡς οὐχὶ πολλὰ πάσχοντες ἠδυνάμεθα νὰ ἀναμένωμεν καὶ ἐκείνης καὶ τῶν ἄλλων πρεσβυτέρων μας ἀδελφῶν τοὺς γάμους. Ἡ ποικιλία τῶν γεγονότων τότε ποικίλα καὶ διάφορα παρῆγεν ἐν ἡμῖν αἰσθήματα. Ἡ ὀδύνη πολλάκις μετηλλάσσετο διὰ τῆς χαρᾶς καὶ τῆς ἀνακουφίσεως, ἐνῷ ἀφ᾽ ἑτέρου οὐδέποτε μᾶς ἀπέλιπεν ἡ ἐλπίς.

Συνεπάσχομεν καὶ συνεκλαίομεν μετ᾽ αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ συνεχαίρομεν καὶ συνηγαλλιῶμεν ἐπὶ τοῖς εὐτυχήμασι, εὐγνωμονοῦμεν δ᾽ αὐτῇ, ὅτι πολλάκις μᾶς παρέσχεν τὸ ἐφ᾽ ἑαυτῇ, ἀφορμὰς χαρᾶς, οὐδέποτε δ᾽ ὀδύνης, ἣν μόνον ὡς καὶ νῦν, ἡ ἀδυσώπητος ἰδιοτέλεια καὶ ὁ ἀτομισμὸς τῶν κακῇ μοίρᾳ κρατούντων μᾶς παρεῖχε.

Παρηκολουθοῦμεν ἐγγύτατα τοὺς ὑπερανθρώπους ἀγῶνάς της ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, καὶ ἀνεμένομεν μετ᾽ ἀγωνίας τὴν στιγμήν, καθ᾽ ἣν θὰ ἐξεδηλοῦτο οὐχὶ ὁ θαυμασμός, διότι οὗτος ἀδύνατον ἦτο νὰ μὴ ἐκδηλωθῇ καὶ παρὰ θηρίοις ἀπέναντι τοῦ ἐκτάκτου ἐκείνου ἡρωϊσμοῦ, τοῦ παρ᾽ Ἕλλησι μόνον ἰδιάζοντος, ἀλλ᾽ ἡ συμπάθεια καὶ ἡ ἀπονομὴ δικαιοσύνης πρὸς λαόν, ὅστις ἀπὸ αἰώνων διὰ τοῦ τιμίου αἵματός του ζητεῖ τοῦτο. Ἐβράδυνεν ἀληθῶς νὰ ἐπέλθῃ ἡ στιγμὴ αὕτη, καὶ τοῦτο ἦτο σημεῖον τοῦ ὅτι οἱ τὰ τοῦ κόσμου κρίνοντες οὐ μόνον τῆς εὐρείας ἀλλὰ καὶ τῆς στενῆς αὐτῆς δικαιοσύνης τοὺς νόμους καὶ τὰ ὅρια ἠγνόουν καὶ εἰς τοὺς ἀντίποδας τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ ἦσαν προσκεκολλημένοι. Ἐδέησεν ὅθεν, ἵνα ἡ μήτηρ, περισυλλέγουσα τὰ ἑαυτῆς τέκνα, τά τε ἐν αἰχμαλωσίᾳ καὶ μὴ καὶ περιβαλλομένη τοῦ δικαίου τὸν θώρακα καὶ ἐν ταῖς χερσὶν ἀναλαμβάνουσα τὴν ἀμφίστομον τῆς ἐλευθερίας τῶν λαῶν ρομφαίαν ὁρμήσῃ εἰς σωτηρίαν τῆς κινδυνευούσης κόρης. Ἐκάλει τὰ ἀνίσχυρα τέκνα της, τοῦτ᾽ αὐτὸ βρέφη, καὶ αὐτὴ ἀνίσχυρος σωματικῶς ἐκ τῆς μεγάλης τῶν παθῶν

τῶν τέκνων ὀδύνης εἰς ἀγῶνα μέγαν, δυσανάλογον ὃν δὲν τὸ ἠγνόει, ἀλλ' ἡ ἔκκλησις πρὸς τὰ τέκνα ἦτο ἢ νὰ ζήσωσιν ἢ νὰ συναποθάνωσι μετὰ τῆς πρεσβυτέρας ἀδελφῆς. Ὑπῆρξαν πολλοὶ καὶ δὴ ἐκ τῶν διεπόντων τὰς τύχας τῶν λαῶν, οἵτινες ἀπεφήναντο, ὅτι ὁ ἀγὼν διὰ τὴν Ἑλλάδα ἦτο ἀπεγνωσμένος, ἦτο ἀνόητος ἐκ μέρους της καὶ ἐθαυμάσθησαν ὡς δοκίμως λαλοῦντες. Ἀλλ' οὗτοι ἀναμφιβόλως εἶνε ἐξ ἐκείνων, οἵτινες τὰ πάντα διὰ τῆς πλάστιγγος τῆς ὕλης καὶ τῆς δυνάμεως ζυγίζοντες, δὲν ἠδύναντο ἢ δὲν ἤθελον νὰ ἐννοήσωσιν, ὅτι ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει δὲν ἦτο ἁρμοδία ἡ πλάστιγξ ἐκείνη τῆς ὕλης, διότι οὐδὲ πρὸς ὕλην καὶ ἁρπακτικὸς κατακτήσεων ἡμῖν ὁ ἀγών, ἀλλ' ἑτέρα πλάστιγξ, ἡ τῆς ἠθικῆς καὶ τοῦ δικαίου, διότι καὶ ὑπὲρ τούτων ὁ ἀγών. Ἀλλὰ πῶς ἐπὶ τέλους διέφυγεν αὐτοὺς τὸ αἴσθημα τῆς φιλοστοργίας τῆς μητρικῆς, ὅ περ πάντες δὲν ἀγνοοῦσιν ὡς φύσει ἐπιβαλλόμμενον; Ἐὰν παρ' ἅπασι τοῖς λαοῖς καὶ ἔθνεσιν ἀνομολογῆται, ὅτι ἡ πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπη καὶ ἀφοσίωσις εἶνε καὶ πρέπει νὰ εἶναι μεγαλειτέρα τῆς πρὸς τὴν οἰκογένειαν τοιαύτης, πᾶς δὲ ὑπὲρ τῆς οἰκογενείας ἀγὼν καὶ θυσία ὁσονδήποτε μέγας καὶ δυσανάλογος θεωρεῖται λογικὸς καὶ νόμιμος, πῶς τότε ὁ τῆς Ἑλλάδος ὑπὲρ τῆς Κόρης ἀγὼν ἐθεωρήθη ὡς ἀνόητος καὶ παράνομος; Ποία μήτηρ βλέπουσα τὸ τέκνον της ὑπὸ τοὺς ὄνυχας αἱμοβόρου τίγρεως, καὶ ἂν ἀκόμη αὕτη παραδόξως ἐφρουρεῖτο ὑπὸ λεόντων καὶ ἄρκτων, δὲν θὰ ὥρμα μετὰ πίστεως πρὸς διάσωσιν τοῦ κινδυνεύοντος τέκνου, καίτοι συνειδυῖα, ὅτι οὐδὲν ἡ σωματική της δύναμις ἀπέναντι τῆς ὀγκώδους καὶ φοβερᾶς δυνάμεως τῆς τε τίγρεως καὶ τῶν πέριξ φρουρούντων θηρίων; Τίς τότε θὰ ἐκάλει τοιαύτην μητέρα ἀνόητον; Τίς δὲν θὰ ἵστατο ἐνεὸς καὶ ἔκπληκτος πρὸ τοῦ μεγαλείου τῆς μητρικῆς ταύτης στοργῆς καὶ τῆς δυνάμεως, τὴν ὁποίαν αὕτη περικλείει; Οὐδεὶς βεβαίως, οὐδ' αὐτοὶ οἱ ἀποτεθηριωμένοι, τῶν ὁποίων τὴν καρδίαν οὐδὲν ὑψηλὸν αἴσθημα στοργῆς ἢ συμπαθείας ἐμάλαξέ ποτε. Καὶ ὅμως, ἐνῷ προκειμένου περὶ οἰκογενείας, πάντες οὐ μόνον δικαιολογοῦσιν, ἀλλὰ καὶ θαυμάζουσι πᾶν ἄπελπι ἢ ἀπεγνωσμένον διάβημα, κατακραυγάζουσι καὶ μυκτηρίζουσι πᾶν τοιοῦτον διάβημα προκειμένου περὶ πατρίδος, τὴν ὁποίαν πάντες ἀπὸ Σωκράτους διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἀνομολογοῦσιν ἱερωτέραν καὶ ἁγιωτέραν τῆς οἰκογενείας. Τί παθόντες ταῦτα ἔλεγον, ἀγνοοῦμεν, πάντως ὅμως τοιαῦτα διανοούμενοι πολὺ ἀπεῖχον τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ.

Διὰ ταῦτα δὲν φοβούμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ μήτηρ κατορθώσασα ἐν τέλει νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν Κόρην ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας καὶ εἰς ἔκλαμπρον καὶ τετιμημένον Νυμφίον, εἰς τὸν πρίγκηπα Γεώργιον νὰ ἐκδώσῃ ταύτην, ἔστω καὶ τοὺς ἀῤῥαβῶνάς της μόνον ἑορτάζουσα, κατήσχυνε πάντας τοὺς ἀντικειμένους αὐτῇ. Οὔτε ἀγνωμοσύνη πρὸς τὰς συντελεσάσας ὑπὲρ τούτου Εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις, οὔτε ἐθνικὸς ἐγωϊσμὸς μοὶ ὑπαγορεύει τὰς σκέψεις ταύτας. Ἔχομεν πλήρη τοῦ πράγματος συναίσθησιν, ἀλλὰ θὰ ἐτυφλώττομεν καὶ κατ' ἐπιπολὴν ὅλως θὰ ἐκρίνομεν τὰ πράγματα, ἂν ἐφανταζόμεθα, ὅτι αὐτόβουλος καὶ αὐτεπάγγελτος θὰ ἤρχετο ἡ ἔξωθεν βοήθεια ἄνευ

τῶν γενναίων καὶ θαυμαστῶν ἐκείνων διαβημάτων τῆς Μητρός, ἅτινα μόνα ὑπῆρξαν ἡ αἰτία, ἡ παραγαγοῦσα τῆς πρεσβυτέρας μας ἀδελφῆς τὴν ἀπελευθέρωσιν, ἥτις κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους ὑπάρχει ὁ φαεινότερος ἀστὴρ τοῦ ἐθνικοῦ μας ὁρίζοντος.

*
* *

Εἶχεν ἔκτοτε ἐπιστῆ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου διὰ τὴν ἀμέσως κατωτέραν μας ἀδελφήν, τὴν Μακεδονίαν. Ἡ προσδοκία καὶ ἡ ἐλπὶς ἐπετείνετο σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ταύταις ἐπηκολούθει ἡ ἀγωνία, ὡς ἐκ τῶν ἐπερχομένων ἀλλεπαλλήλων συμφορῶν ἐπ' αὐτῆς. Οἱ τελευταῖοι ὅμως μῆνες καὶ τὸ παρὸν αὐτὸ μεγάλην ἐμποιοῦσιν ἡμῖν ὀδύνην καὶ θλῖψιν καὶ διὰ τὰ παθήματα τῶν ἀδελφῶν μας καὶ διὰ τὴν ἀστοργίαν καὶ αὐτόχρημα θηριωδίαν τῶν τὰ τοῦ κόσμου κακῇ τῇ μοίρᾳ κρινόντων. Ἰδοὺ διατὶ προσιμιαζόμενος εἶπον, ὅτι ἡ αὐτὴ μᾶς κατέχει συγκίνησις καὶ ὀδύνη, οἵα καὶ κατὰ τὰς παραμονὰς τῶν ἀγώνων τῆς Πατρίδος καὶ ὑπὲρ τῶν τέκνων αὐτῆς. Ἴσως τις, ἄλλως κρίνων τὰ πράγματα, ἤθελεν εὕρῃ, ὅτι παρατηρῶ ἀναλογίας ἐκεῖ, ὅπου δὲν ὑπάρχουσι τοιαῦται. Καὶ ὅμως ἐὰν βαθύτερον ἐξετάσῃ τις τὰ πράγματα, δὲν θὰ εὕρῃ δύο τινὰ ἄλλα μᾶλλον ἀνάλογα ἢ ἐν ταῖς προκειμέναις περιπτώσεσιν. Ἐὰν δὲν βλέπητε καὶ τὴν Μακεδονίαν ὡς τὴν ἡρωΐδα Κρήτην νὰ δράξηται τῶν ὅπλων, τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὸν βαρύτατον, ὃν φέρει ζυγόν, πάντοτε σιδηροδεσμία τυγχάνουσα, εἰς τὴν γεωγραφικήν της θέσιν, καὶ εἰς τὴν ἀνήκουστον καὶ ὅλως ἄλογον μεροληψίαν, τὴν ὁποίαν ὁτὲ μὲν αἱ μέν, ὁτὲ δὲ αἱ δὲ τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων δεικνύουσι πρὸς τὴν Ἡγεμονίαν τοῦ βαρβάρου καὶ ἀγρίου βουλγαρικοῦ λαοῦ, ὡς καὶ εἰς τὰ αὐστηρότερα σχετικῶς μέτρα, ἅτινα ἐπὶ τῆς Μακεδονίας ὑπὸ τῶν Δυνάμεων λαμβάνονται καὶ τὰ ὁποῖα ὑπαγορεύει τὸ ἴδιον ἑκάστου συμφέρον, ὅ περ κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦτον τῆς ὕλης εἰς δόγμα πίστεως ἀνυψώθη. Ἐὰν δὲν βλέπητε τὴν Μητέρα νὰ δράξηται τῶν ὅπλων, τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὴν ἀνάγκην τῶν περιστάσεων, αἵτινες ἐπέβαλλον τὸν εἰρηνικὸν πόλεμον μᾶλλον ἢ τὸν ἔνοπλον.

Κατὰ τὰ λοιπὰ δὲ οὐδείς, πιστεύω, θά μοι ἀμφισβητήσῃ, ὅτι αἱ ἀναλγίαι εἶνε πλήρεις. Εἴχομεν ἐκεῖ ἐν Κρήτῃ βομβαρδισμοὺς τῆς σημαίας τοῦ Σταυροῦ ὑπὸ νέων Σταυροφόρων, καὶ ἐδῶ ἔχομεν τὰ αὐτά, ἂν μὴ καὶ χείρονα. Ἡ Μήτηρ ἄγει καὶ νῦν ὡς καὶ τότε σώφρονα πολιτείαν; καὶ ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ καὶ τότε καὶ νῦν ὁ ἀγών, καὶ ὅμως ἐμπαίζεται καὶ μυκτηρίζεται καὶ δὴ παρ' ἐκείνων, ἐξ ὧν ἐδικαιοῦτό τις νὰ προσδοκᾷ κρείττονα λογικὴν καὶ ὀλιγωτέραν ἀφοσίωσιν εἰς τὸ καλούμενον τῆς δολοπλόκου διπλωματίας συμφέρον. Ἀλλ' ἴσως τὸ ἔκτοτε διαρρεῦσαν χρονικὸν διάστημα εἶνε μικρόν, οὐδ' ὑπάρχει ἱκανὸν νὰ μεταβάλῃ τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα καὶ εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς ἀληθοῦς δικαιοσύνης καὶ τοῦ πολιτισμοῦ νὰ καθοδηγήσῃ αὐτούς. Ἀλλ' ἡμεῖς ἂς σκεφθῶμεν ἐπὶ τῶν ἐπιβαλλομένων ἡμῖν καθηκόντων. Δὲν μεμψιμοιρῶ, οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον ἀσπάζομαι τὰς ἑώλους τῶν φύσει μεμψιμοίρων ἰδέας,

διακηρυττόντων ἐν πάσῃ νέᾳ συμφορᾷ, ὅτι δὲν ἐπολιτεύθημεν καλῶς, ὅτι παρημελήσαμεν τὸ καθῆκον. Ἀπ᾽ ἐναντίας φρονοῦμεν, ὅτι ἀείποτε καὶ Μήτηρ καὶ τέκνα ἐπολιτεύσαντο ἀξίως τῆς τετιμημένης καὶ δεδοξασμένης φυλῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουσι καὶ τοῦ ἡγιασμένου αἵματος, τὸ ὁποῖον οἱ ἔνδοξοι πρόγονοί μας, ἀφ᾽ ὅτου ὑπῆρξεν ἱστορία μέχρι τῶν καθ᾽ ἡμᾶς χρόνων ἔχυσαν ὑπὲρ ὑψηλῶν ἰδεωδῶν, τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

* * *

Ὅ τι ἴσως δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς λάθος εἶνε, ὅτι δὲν ὑπῆρξε παρ᾽ ἡμῖν κοινὸν ἐνεργείας σύστημα, εἰς ὃ νὰ ὑπαχθῇ ὁλόκληρον τὸ ἔθνος, ἐλεύθερόν τε καὶ δοῦλον. Ὅ τι δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς λάθος εἶνε, ὅτι δὲν ἐπεσπεύσαμεν τὴν ἀναδιοργάνωσιν καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ στρατοῦ ἡμῶν καὶ τοῦ στόλου. Ἀλλὰ τοῦτο ἴσως ἀποδοτέον εἰς τὸ ὅτι ἀγωνιῶντες νὰ ἑνωθῶμεν ὅσον τάχιον, ἐφρονοῦμεν, ὅτι ποτὲ δὲν θὰ ὑπῆρχε καιρὸς πρὸς ἐφαρμογὴν τελείου καὶ μονίμου συστήματος, καὶ ὅτι ἑπομένως θὰ ἤρκουν αἱ μονομερεῖς αὐτῶν καὶ ἐκείνων ἐνέργειαι. Ἤδη ὅμως ἡ ὄψις τῶν πραγμάτων εἶνε ἀλλοία, οὐδ᾽ ἐπὶ θύραις φαίνεται ἡ λύσις τοῦ ζητήματος, πολλῷ δὲ μᾶλλον, ὅτι θὰ ἐπιτύχωμεν τῶν ποθουμένων ἄνευ ὁριστικῆς καὶ πλήρους δράσεως. Ἄρα ἡ ἀνάγκη τελείας καὶ ὡρισμένης προπαρασκευῆς ἐπίκειται, εἴπέρ ποτε καὶ ἄλλοτε ἀπαραίτητος. Ἐν τῇ ἐνεργείᾳ ταύτῃ τὸ ἔθνος ὁλόκληρον ἐλεύθερόν τε καὶ ἀλύτρωτον πρέπει νὰ ληφθῇ ὡς ἓν ὅλον εἰς πάντα τὰ καθήκοντα καὶ τὰς ὑποχρεώσεις. Οὐδεὶς δισταγμὸς πρέπει νὰ ὑπάρξῃ εἰς τοῦτο, ὁ ἀλύτρωτος δὲ Ἑλληνισμὸς ἄκρως θὰ θεωρήσῃ ἑαυτὸν εὐτυχῆ, ὅτι ἔχει ἐν τῷ ὀδυνηρῷ του βίῳ καὶ στιγμάς, καθ᾽ ἃς ἀκολουθεῖ τὴν ἐλευθέραν πατρίδα, συνεργεῖ καὶ συμπράττει μετ᾽ αὐτῆς εἰς τὸ μέγα, τὸ ὑπέρτατον τῆς ἐλευθερίας ἔργον. Ἂς ἀποφασισθῇ ἀμέσως ἡ ἐνίσχυσις, ὁ ὁπλισμός, ἡ ἀναδιοργάνωσις τοῦ τε στρατοῦ καὶ στόλου, καὶ διὰ τὰ ἀναγκαιοῦντα χρήματα ἂς δημιουργηθῇ νέος φόρος «Ἐθνικὸς» καὶ ἂς ἐπιβληθῇ, ἢ μᾶλλον ἂς ζητηθῇ παρ᾽ ἁπάντων τῶν Ἑλλήνων ἐλευθέρων τε καὶ ἀλυτρώτων. Εἶνε βέβαιον, ὅτι θὰ ἦνε ὁ μόνος φόρος, τὸν ὁποῖον ὑφ᾽ ὅσης καὶ ἂν κατατρύχηται πενιας ὁ ὑπόδουλος Ἕλλην, θὰ πληρώσῃ εὐχαριστότερον καὶ προθυμότερον παντὸς ἄλλου φόρου, τὸν ὁποῖον πληρώνει εἰς τοὺς ξένους. Ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἄμεσον ἀνάγκην χρημάτων, ἐπισήμως τὸ Κράτος πάντοτε ἐνεργοῦν οὐδόλως θὰ ἀστοχήσῃ. Δείγματα γενναιοφροσύνης καὶ μεγαλοψυχίας ἔχει ἄπειρα νὰ ἐπιδείξῃ ὁ Ἑλληνισμός, ὅσα οὐδὲν τῶν ἐθνῶν. Οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι τὰ βαλάντια τῶν ἁπανταχοῦ πλουσίων Ἑλλήνων θὰ ἦνε πάντοτε εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἔθνους, ὅταν πρόκηται ὑπὲρ μεγάλων καὶ ἐθνωφελῶν ἐνεργειῶν. Ἀλλ᾽ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει καὶ αἱ

ἁπανταχοῦ Ἑλληνίδες(*) πλούσιαί τε καὶ πτωχαὶ ἔχουν νὰ δράσωσιν ἐπωφελέστατα, πολλῷ μᾶλλον τοῦ ἀνδρικοῦ φύλου. Ἂν αἱ Γαλλίδες κατὰ τὸ 1871 ἐθεώρησαν αἶσχος νὰ φέρωσι κοσμήματα ἀργυρᾶ ἢ χρυσᾶ ἢ ἀδαμάντινα, ἐνῷ ἡ πατρίς των ὤφειλε χρήματα εἰς τὸν ἐχθρόν, ἀναμιμνήσκοντα τὴν συμφορὰν τῆς πατρίδος των, κατέθεσαν δὲ ταῦτα εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῆς, πολὺ ὀλιγώτερον δύναταί τις νὰ ὑποθέσῃ, ὅτι δὲν θὰ καταθέσωσι ταῦτα πάντα αἱ Ἑλληνίδες εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἔθνους των, ἀφοῦ θὰ ὑπάρχῃ κἄτι τι ἄλλο νὰ τὰς κοσμῇ, νὰ τὰς ἐξωραΐζῃ καὶ μὲ ἔκπαγλον νὰ τὰς περιβάλλῃ κάλλος, ἡ ὕπαρξις πατρίδος ἰσχυρᾶς καὶ σεβαστῆς, μελλούσης νὰ περισυλλέξῃ τὰ ἐν αἰχμαλωσίᾳ τέκνα της, καὶ ταῦτα ἐν ἑορταῖς καὶ πανηγύρεσι πνευματικαῖς νὰ ἐπαναπαύσῃ εἰς τὰ βασίλεια τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τοῦ Παρθενῶνος, χαιρετίζοντα τοὺς θόλους τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἥτις

μὲ χρόνους μὲ καιροὺς πάλι 'δική μας θἆνε . . .

Ἐκ Λευκωσίας (Κύπρου)

Κ. Κ. Παυλίδης

(*) Σ. «Ἑλ.» Ὁ «Ἐθνικὸς» φόρος, περὶ οὗ ὁμιλεῖ ὁ ἐκ Κύπρου φιλόπατρις συνεργάτης καθωρίσθη ἤδη διὰ τοῦ «Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης». Ἀτυχῶς μέχρι σήμερον ἂν καὶ ἱκανὸς παρῆλθε χρόνος δὲν παρετηρήθη ὁ ἅγιος ἐκεῖνος ἐνθουσιασμός, ὅστις κατακτῶν τὸν ἁπανταχοῦ Ἑλληνισμὸν θὰ ἐσώρευεν ἑκατομμύρια ἐπὶ ἑκατομμυρίων καὶ θὰ παρεσκεύαζεν ἐντὸς βραχυτάτου σιδηροφοροῦσαν τὴν κινδυνεύουσαν Πατρίδα. Πανταχοῦ ἀδιαφορία, ἐμπνέουσα τὸν ἀπελπισμόν. Ἀλλ' οὔτε καὶ αἱ Ἑλληνίδες ἐπέδειξαν σημεῖα κινήσεως καὶ ζωῆς. Ἐὰν αἱ Γαλλίδες τοῦ 1871 ἐδείκνυον εὐγένειαν αἰσθημάτων ἀξιοζήλωτον, ἐὰν αἱ Ρωμαῖαι πρὸ τῶν κινδύνων τῆς πατρίδος, ἀπειλουμένης ὑπὸ τοῦ ἐπελαύνοντος ἀγερώχου Καρχηδονίου νικητοῦ προσέφερον ἀθρόαι ὅ τι πολυτιμώτερον ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος, ἐὰν αἱ Καρχηδόνιαι γυναῖκες ἐξέπληξαν τὴν ἱστορίαν διὰ τῆς αὐταπαρνήσεως αὐτῶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος των, αἱ Ἑλληνίδες σήμερον λησμονοῦσι φεῦ! τὸ ὑπέρτατον τοῦτο καθῆκον, προκρίνουσαι τὴν χλιδὴν καὶ τὴν εὐμάρειαν καὶ πᾶσαν τὴν ἄλλην ματαιότητα.

Η ΕΘΝΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΟΘΡΑΚΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ

Α΄.

Καθ' οὓς νῦν διερχόμεθα χρόνους καὶ καιροὺς τοιαύτη εἶνε ἡ τῶν ὅλων πραγμάτων τῆς μεγάλης πατρίδος φορά, ὥστε πᾶς Ἕλλην, βιῶν ἐκτὸς τοῦ κύκλου τῆς ἀτομικῆς αὐτοῦ ἐγωϊστικῆς ὑπάρξεως, βιῶν ὡς Ἕλλην, ἐν τῷ εὐρυτέρῳ κύκλῳ τῆς ἐθνικῆς ὑπάρξεως καὶ ζωῆς, συναισθανόμενος, ὅτι δύναται καὶ σμικρόν τι ὄφελος λόγῳ ἢ ἔργῳ νὰ παράσχῃ τοῖς κοινοῖς τῆς πατρίδος πράγμασι, πρέπει νὰ γινώσκῃ ἀληθῆ χάριν καὶ εὐγνωμοσύνην τοῖς παρέχουσιν αὐτῷ εὐπρόσδεκτον ἀφορμὴν καὶ λόγου ἔτι ἁπλοῦ, ἀφοῦ καὶ «λόγοις καὶ ἐνθυμήμασι ρυθμίζεσθαι πρὸς τὰς τοῦ βίου πράξεις πεφύκαμεν οἱ ἄνθρωποι». Καὶ θὰ ἦτο μὲν ἄριστον χρῆμα καὶ εὐκταιότατον ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν μηδεμία πλέον νὰ ὑπάρχῃ ἀνάγκη λόγου, ἅτε μηδεμιᾶς πλέον προτιθεμένης βουλῆς καὶ σκέψεως περὶ τῶν πρακτέων βεβουλευμένων ἤδη καὶ πρὸς πραγμάτωσιν χωρούντων καὶ μιᾶς διανοίας καθολικῆς ἐθνικῆς πεφωτισμένης τὸ δέον ἐν δέοντι πραττούσης καὶ πάντων προσηκόντως ἐπιλαμβανομένης τε καὶ ἀντιλαμβανομένης, ἀλλ' ἐφ' ὅσον τὸ τοιοῦτον δὲν βλέπομεν ἔτι πραγματούμενον ἢ τοὐλάχιστον πραγματούμενον ἐν ᾧ τρόπῳ καὶ βαθμῷ ἀπαιτεῖ τοῦτο ἡ τῶν πραγμάτων σοβαρότης· ἐφ' ὅσον ἡ πολλῶν κακῶν αἰτία πάντοτε γινομένη ἄγνοια πολλὴν καταχέει τὴν ἀχλὺν αὐτῆς ἐπὶ τὰ πράγματα τῆς μεγάλης πατρίδος καλὸν καὶ ἀναγκαιότατον εἶναι νὰ λέγωμεν, νὰ βοῶμεν, νὰ κράζωμεν πρὸς ἀλλήλους περὶ τῶν ἐπικειμένων τῇ πατρίδι μεγάλων κινδύνων. Πολλοὶ οὗτοι τῇ ἀληθείᾳ οἱ κίνδυνοι καὶ οἷοι βαρύτατοι καὶ χαλεπώτατοι, οἱ μὲν εὐθὺς ἐπικρεμάμενοι, οἱ δὲ ἐγγύθεν ἐν τῷ ὁρίζοντι προφαινόμενοι, οἱ δὲ ἀφανεῖς μὲν ἔτι, ἀλλ' οὐ πάνυ πόρρω κείμενοι καὶ οὐδαμῶς λανθάνοντες τὴν διάνοιαν τῶν ἐκ τῶν σημείων τῶν καιρῶν καὶ τῶν χρόνων ὁπωσοῦν τι ἀσφαλῶς τὸ μέλλον προορώντων. Καὶ εἰσὶν οἱ κίνδυνοι οὗτοι τοσούτῳ μᾶλλον δεινοὶ καὶ ὀλέθριοι, ὅσῳ δὲν ἐνσκήπτουσι φανερῶς, δίκην θυέλλης, ἄνωθεν μετὰ βιαίας καὶ παταγώδους πνοῆς φερόμενοι, ἀλλ' εἰσὶν ὑφέρποντες καὶ λεληθότες κάτωθεν ὑποχθονίως αὐτὰ τὰ θεμέλια τοῦ σύμπαντος ἐθνικοῦ βίου σείοντες καὶ ἄρδην ἀπειλοῦντες νὰ καταστρέψωσιν αὐτόν. Καὶ δύναμαι μετὰ θλιβερᾶς πεποιθήσεως νὰ εἴπω καὶ νὰ ἰσχυρισθῶ, ὅτι ἀνατρέχοντες διὰ τοῦ ρεύματος τοῦ χρόνου εἰς τὴν παρελθοῦσαν ἱστορίαν τοῦ ἔθνους, θέλομεν εὕρῃ, ὅτι οἱ νῦν ἐπι-

κείμενοι κίνδυνοι εἰσὶν οἱ δεινότατοι πάντων, οἵτινες κατὰ καιροὺς καὶ χρόνους ἠπείλησαν τὴν ὕπαρξιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ὅτι οὐδέποτε ὁ ὅλος ἐθνικὸς ἱστορικὸς βίος, ὁ Ἑλληνισμός, τὸ Πανελλήνιον ἐν τῇ μακρᾷ καὶ περιπετειωδεστάτῃ, ἀπὸ τοῦ ὑψίστου ἱστορικοῦ μεγαλείου μέχρι παντελοῦς σχεδὸν ἱστορικῆς ἀφανείας κατερχομένῃ ἱστορικῇ αὐτοῦ ἐξελίξει διῆλθε στιγμὴν οὕτω κρίσιμον, ὡς ἡ νῦν ἐπικειμένη, καὶ ὅτι οὐδέποτε ὁ ὑπὲρ τῶν ὅλων ἀγὼν οὕτω δεινὸς καὶ ἀπαραίτητος παρέστη πρὸ τοῦ ὅλου ἔθνους, ὡς ὁ νῦν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θρᾴκῃ ἀρξάμενος ἀγών.

Καὶ ἀληθῶς ἀνατρέχοντες εἰς τὴν ἀρχαιοτάτην τοῦ ἔθνους ἱστορίαν θέλομεν ἴδῃ, ὅτι ὑπῆρξαν χρόνοι ἐν αὐτῇ, καθ' οὓς ἀκριβῶς, ὅτε τὸ Ἑλληνικὸν διανῦσαν τὴν πρώτην αὐτοῦ ἐαρινὴν περίοδον τῆς ἡλικίας καὶ τραφὲν ἐν αὐτῇ διὰ τοῦ ἡρωϊκοῦ βίου καὶ τῆς ἡρωϊκῆς ποιήσεως, εἶτα δὲ διὰ τοῦ μεγάλου ἀποικιακοῦ αὐτοῦ κράτους καὶ τῆς νέας πολιτικῆς ἀναπτύξεως ἀνδρούμενον ἐδημιούργει ἑαυτῷ μέγαν κόσμον ἱστορικόν, ἐν τῷ σταδίῳ ἀκριβῶς τούτῳ τῆς παγκοσμίου ἱστορικῆς ἐξελίξεως συνεκρούσθη πρὸς τὸν μέγαν ἀνατολικὸν κόσμον, πρὸς τὴν συσπειρωθεῖσαν ὑπὸ τὸ κράτος τῆς Περσίας καὶ τοὺς μεγάλους αὐτῆς βασιλεῖς Ἀσίαν. Τότε ἐπὶ μακρὸν ἐφάνη ἡ τύχη τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, ἐξαρτωμένη ἐκ τῶν ἐν Σαλαμῖνι καὶ Πλαταιαῖς μαχῶν καὶ ἡ ἐνταῦθα νίκη τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐθεωρήθη ἔκπαλαι καὶ ὕστερον ὡς σώσασα αὐτὸν τοῦτον τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ μετὰ τοῦτον καὶ διὰ τούτου τὸν πολιτισμὸν τοῦ κόσμου. Καὶ ὅμως ὁ μέγας κίνδυνος, εἰς ὃν περιέστη τότε ὁ Ἑλληνικὸς κόσμος, δὲν ἦτο κίνδυνος παντελοῦς καταστροφῆς καὶ θανάτου. Ἐκεῖνο, ὅ περ ἀληθῶς ἐκινδύνευε ν' ἀπολέσῃ ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ ἀνθρωπότης δὲν ἦτο ἡ ὕπαρξις τῆς Ἑλλάδος. Αὕτη ἤθελεν ὑπάρχῃ, καὶ οὐχὶ ὡς ἁπλῶς ὅρος γεωγραφικός, καὶ ἂν ἔτι αἱ μάχαι τῆς Σαλαμῖνος καὶ τῶν Πλαταιῶν, ἔτι δὲ πρότερον ἡ τοῦ Μαραθῶνος ἐλάμβανον ἔκβασιν ἐναντίαν, πρὸς ἣν πράγματι ἔλαβον. Οὔτε τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἡ πνευματικὴ ἀντοχὴ ἦτο τοιαύτη, ὥστε νὰ μὴ ἐπιζήσῃ τῇ παροδικῇ βαρβαρικῇ ἐπικρατήσει, ὁμοίᾳ τῇ ἐν τῷ Ἀσιατικῷ καὶ Μακεδονικῷ Ἑλληνισμῷ τῶν τότε χρόνων, οὔτε τὸ Περσικὸν κράτος ἦτο οὕτως ὠργανωμένον, ὥστε νὰ ἀποσβεσθῇ ἐν αὐτῷ καὶ νὰ ἐκλίπῃ ἐξαπίνης πᾶσα δύναμις φωτὸς καὶ δυνάμεως, καὶ διανοίας ἑλληνικῆς. Πλεῖστα καὶ μεγάλα κέντρα, ὡς ἐν τῷ Ἀσιατικῷ, τῷ ὑπὸ Πέρσας, Ἑλληνισμῷ, οὕτω καὶ ἐν τῷ εὐρωπαϊκῷ Ἑλληνισμῷ, καὶ τῷ ὑπὸ τὴν ἀρχὴν ἔτι τῶν Περσῶν ὑπαγομένῳ, ἠδύναντο νὰ ἐνεργῶσιν ἀθορύβως καὶ ἐν μεγάλῃ ποικιλίᾳ τοῦ ἑλληνικοῦ βίου καὶ νὰ παράγωσι τοὺς ἀγλαοὺς αὐτῶν καρποὺς ἐν θαυμαστῇ ἑνότητι καὶ ποικιλίᾳ τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος. Ἐκεῖνο, ὅ περ ἀληθῶς ἤθελεν ἀπολέσῃ καὶ ἐκινδύνευσε ν' ἀπολέσῃ ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ ἀνθρωπότης, ἡ ἱστορία καὶ ὁ πολιτισμός, διὰ τῆς ἐναντίας ἐκβάσεως τῶν Μηδικῶν καλουμένων πολέμων, ἦτο ὁ θαυμασιώτατος πνευματικὸς βίος καὶ πολιτισμός, ὃν παρήγαγον αἱ λαμπραὶ καὶ ἰοστέφανοι Ἀθῆναι, τὸ δαιμόνιον τοῦτο πτολίεθρον, γενόμεναι νῦν «Ἑλλὰς Ἑλλάδος», συγκεντρώσασαι κατὰ μικρὸν πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος ἐν ἑαυταῖς

καὶ προαγαγοῦσαι τὸν ἑλληνικὸν πνευματικὸν βίον ἐν παντὶ κλάδῳ τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ, ἐν τῇ πολιτείᾳ, τῇ τέχνῃ καὶ τῇ ποιήσει, καὶ ἐπιστήμῃ καὶ φιλολογίᾳ καὶ παντοίᾳ τέχνῃ λόγου, καὶ διὰ τῆς ἐντεῦθεν ἀναπτυχθείσης φιλολογίας προαγαγοῦσαι τὴν ἰδιαιτέραν διάλεκτον αὐτῶν, τὴν Ἀττικὴν εἰς δύναμιν καὶ ὕψος κυριωτάτης ἑλληνικῆς γλώσσης, δημιουργησάσης κοινὸν ὄργανον τοῦ ὅλου ἑλληνικοῦ βίου ἐν τοῖς ἐπιγιγνομένοις χρόνοις, τὴν γλῶσσαν τὴν κοινὴν τοῦ ὅλου ἑλληνικοῦ ἔθνους, τὴν ἀποτελοῦσαν μέχρι νῦν μίαν τῶν κυριωτάτων τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος τοῦ Ἑλληνικοῦ. Ἐκ τῶν ἐν Μαραθῶνι καὶ Σαλαμῖνι νικῶν καὶ τροπαίων ἔλαβεν ἀφορμήν, ἀρχὴν καὶ ἰσχυροτάτην ὁρμὴν ἡ ἠθικὴ ἐκείνη ἔξαρσις τοῦ Ἀθηναϊκοῦ βίου, ἡ τραφεῖσα καὶ ἐπιρρωσθεῖσα ἰδίως ἐκ τῆς συνειδήσεως καὶ συναισθήσεως τοῦ μεγαλείου τοῦ ἠθικοῦ τῆς κατὰ βαρβάρου νίκης, νίκης τῆς ἰδέας ἐναντίον τῆς ὕλης, τῆς ἠθικῆς δυνάμεως καὶ τοῦ φρονήματος καὶ αἰσθήματος τῆς ἐλευθερίας ἐναντίον τῆς ὑλικῆς δυνάμεως τοῦ δουλικοῦ πλήθους. Τὸ δὲ οὕτω κυρίως ἐξαρθὲν πνεῦμα τοῦ Ἀθηναϊκοῦ βίου παρήγαγε τὰ θαυμάσια ἐκεῖνα τῆς ἱστορίας τῆς πόλεως ταύτης, τὰ καταστήσαντα αὐτὴν *παίδευσιν πάσης Ἑλλάδος*, μητέρα τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας, τῆς, κατὰ Ἰσοκράτην, πρὸς τὰς πράξεις παιδευσάσης τοὺς Ἀθηναίους, πόλιν τέλος, ἥτις «τοσοῦτον ἀπολέλοιπε περὶ τὸ φρονεῖν καὶ λέγειν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὥστε οἱ πάντες μαθηταὶ τῶν ἄλλων διδάσκαλοι γεγόνασι, καὶ τὸ τῶν Ἑλλήνων ὄνομα πεποίηκε μηκέτι τοῦ γένους, ἀλλὰ τῆς διανοίας τεκμήριον εἶναι καὶ μᾶλλον Ἕλληνας καλεῖσθαι τοὺς τῆς παιδεύσεως τῆς ἑλληνικῆς ἢ τοὺς τῆς κοινῆς (ἑλληνικῆς) φύσεως μετασχόντας.»

Ἐν Σαλαμῖνι ἄρα δὲν ἐκινδύνευσε τὸν ἔσχατον κίνδυνον ὁ ὅλος ἑλληνικὸς πολιτισμός, ἀλλὰ τὸ λαμπρότατόν ποτε ἐν τῇ ἱστορίᾳ φανὲν τούτου ἀπαύγασμα καὶ ὁ ἀγλαότατος καρπός, ὁ πολιτισμὸς ὁ Ἀττικός, ὁ καταυγάσας καὶ ὑπεραυγάσας τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν ἀρχαῖον κόσμον, ἀλλὰ διὰ τοῦτ' αὐτὸ ἀμαυρώσας τὰ λοιπὰ φωτεινὰ κέντρα τοῦ ὅλου ἑλληνικοῦ πνευματικοῦ βίου καὶ ἐπενεγκὼν κατὰ μικρὸν τὴν τούτων παραυδοκίμησιν καὶ τελείαν ἀπόσβεσιν.

Ἀλλὰ καὶ ὅτε μετὰ πάροδον τριῶν καὶ ἐπέκεινα αἰώνων ἄλλοι ἄλλοθεν ἀπὸ Δυσμῶν ἠπείλησαν τὸν Ἑλληνισμὸν τὸν ἀρχαῖον κίνδυνοι καὶ αἱ φλόγες, αἱ ἀναπεμπόμεναι ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν βαρβάρων τοῦ Μουμμίου στρατιωτῶν καιομένης Κορίνθου ἐφάνησαν πρὸς στιγμὴν ἀγγέλλουσαι τὸν ὄλεθρον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὁ τοιοῦτος κίνδυνος καὶ τότε ἔτι τοῖς εὖ φρονοῦσι τῶν Ἑλλήνων τοσοῦτον ἐφαίνετο φαντασιώδης, ὥστε τὸ ὑπό τινας ἐπόψεις αἱρετώτερον τοῦ νέου πολιτικοῦ καθεστῶτος, τοῦ ἀντικαταστήσαντος τὸ καταλυθέν, εὗρε τὴν παροιμιώδη ἔκφρασιν αὐτοῦ: «Οὐκ ἂν ἐσώθημεν, εἰ μὴ τάχιστα ἀπωλόμεθα». Ἡ Ρωμαϊκὴ ἀρχή, ὡς ἡ Περσική, ἔχουσα χαρακτῆρα ἀκραιφνῶς πολιτικὸν ἦν ἥκιστα ἐπιτηδεία, καὶ ἥκιστα δυναμένη καὶ προωρισμένη νὰ καταστρέψῃ ἔθνος καὶ ἐθνικὸν βίον καὶ πολιτισμὸν ὑπέρτερον τοῦ Ρωμαϊκοῦ. Τοὐναντίον μάλιστα οἱ Ρωμαῖοι, ἐκ τῆς καταγωγῆς καὶ

τοῦ βίου αὐτῶν ὄντες ἐπιδεκτικοὶ τῆς ὑψηλοτέρας πνευματικῆς ἀναπτύξεως τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου, ἀφοῦ διὰ τῶν ὑλικῶν αὐτῶν ὅπλων ὑπέταξαν τὰς ἑλληνικὰς χώρας, αὐτοὶ ὑπετάγησαν εἰς τὸ ὑπέρτερον κράτος τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, βίου καὶ πολιτισμοῦ. Ἐντεῦθεν δὲ ὁ Ἑλληνισμός, ὁ ὑπὸ τὴν ἀρχὴν τὴν πολιτικὴν τῆς Ρώμης ταχθείς, οὐ μόνον ἠθικῶς καὶ πνευματικῶς νέαν ἀνεκαίνισε περίοδον τῆς πνευματικῆς δυνάμεως καὶ τοῦ πνευματικοῦ αὐτῆς κράτους, ἐν ᾗ κάλλιστα πάλιν καὶ λαμπρότατα ἐξήνθησαν ἄνθη τῆς ἑλληνικῆς τέχνης καὶ γλώσσης, ἀλλ' αὐτὸ τὸ Ρωμαϊκὸν κράτος, τὸ ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς μάλιστα χώραις κατὰ μικρὸν ἐξηλληνίσθη τέλεον, ἰδίως διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ ἐν τῷ Ἑλληνισμῷ ἐσωτερικῶς ἀναπτυχθέντος Χριστιανισμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἔδωκεν εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν νέαν δύναμιν συνεκτικήν, τὴν πολιτικὴν συνοχήν, ἧς ἐν τῷ ὅλῳ αὐτοῦ ἐστερεῖτο μέχρι τότε ὁ Ἑλληνισμός.

Τὸ ὑπὸ τοῦ μεγαλοφυοῦς βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου ἱδρυθὲν νέον παρὰ τὸν Θρακικὸν Βόσπορον πολιτικὸν καὶ στρατιωτικὸν κέντρον τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους δὲν ἐβράδυνε νὰ καταστῇ λαμπρότατον πολιτικόν, θρησκευτικὸν καὶ καθόλου εἰπεῖν πνευματικὸν καὶ ἐκπολιτιστικὸν κέντρον τοῦ ὅλου Ρωμαϊκοῦ Ἑλληνισμοῦ. Οὗτος λοιπὸν συμπυκνωθεὶς ἐν ἑαυτῷ πολιτικῶς καὶ στρατιωτικῶς, ἐπιρρωσθεὶς διὰ τοῦ Ρωμαϊσμοῦ, κατέστη ἐπὶ χίλια καὶ ἐπέκεινα ἔτη οὐ μόνον δύναμις ἱστορικὴ μεγίστη, ἀλλὰ καὶ κέντρον καὶ ἀκρόπολις καὶ προπύργιον τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ καὶ νέα παρήγαγε κάλλιστα ἄνθη καὶ καρποὺς ἀγλαοτάτους ἐν τῷ πνευματικῷ βίῳ τῆς ἀνθρωπότητος, ἰδίᾳ δὲ τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου.

Ἀλλὰ καὶ ὅτε μετὰ ὑπερχιλιετῆ ἔνδοξον καὶ γονιμωτάτην εἰς μεγαλουργήματα ἱστορίαν τὸ μέγα ἑλληνικὸν κράτος ὑπέκυψεν εἰς τὴν δεινὴν ἀπὸ τῆς ἑώας ἐνσκήψασαν θύελλαν, καί, πεσόντος ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τῆς πύλης τοῦ Ρωμανοῦ τοῦ ἐσχάτου τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων καὶ Παλαιολόγων, τοῦ ἥρωος καὶ μάρτυρος Κωνσταντίνου ΙΒ', ἡ σημαία τοῦ Προφήτου ἐκυμάτιζεν ὑπερηφάνως ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Βοσπόρου, ἡ δὲ ἀπὸ τῶν πυργωμάτων τῆς Ἁγίας Σοφίας ἐκπεμπομένη φωνὴ τοῦ κήρυκος τοῦ Ἰσλὰμ ἐφαίνετο ἐξαγγέλλουσα τὴν ὁριστικὴν νίκην τῆς Ἡμισελήνου ἐναντίον τοῦ Σταυροῦ· καθ' ὃν χρόνον τὸ πρότερον κλεινὸν ἄστυ τοῦ Βυζαντινοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἡ μεγάλη περὶ τὸ Χρυσοῦν Κέρας πόλις, καθίστατο ὁρμητήριον φοβερὸν τῶν κατὰ τῆς καρδίας αὐτῆς τῆς Εὐρώπης ἀκατασχέτως ἐλαυνουσῶν στρατιῶν τοῦ Ὀθωμανικοῦ Ἰσλάμ, ἡ δὲ μεγάλη Ἑλληνικὴ Χερσόνησος, ἡ ἑστία τοῦ τε ἀρχαίου καὶ μεσαιωνικοῦ πολιτισμοῦ, μετεβάλλετο εἰς ἀπέραντον μωαμεθανικὸν ἐργοστάσιον, πῦρ καὶ καπνὸν ἐξερευγόμενον κατὰ τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου καὶ πολιτισμοῦ, καὶ τότε ἔτι ἐν μέσῳ τῶν φοβερῶν τούτων τοῦ ὅλου χριστιανικοῦ κόσμου κινδύνων τὸ Ἑλληνικὸν δουλωθὲν πανταχοῦ εἰς τὸ Ἰσλάμ, ἀπὸ Καρπαθίων μέχρι Ταινάρου καὶ Ἴδης καὶ ἀπὸ Ἀδρίου μέχρις Εὐφράτου, ὑπὸ τὸν φοβερὸν τοῦτον ὄγκον τῆς ὑποδουλωσάσης αὐτὸ βαρβαρικῆς δυνάμεως πιεζόμενον δὲν ἐκινδύνευσε τὸν περὶ ζωῆς

καὶ θανάτου κίνδυνον. Τοὐναντίον ὑπὸ τὸ Κράτος τὸ Ὀθωμανικὸν ἐπῆλθε συνείδησίς ἐθνικῆς ἑνότητος οἵα καὶ ὅση οὐδέποτε.

Καταπιεσθὲν τὸ ἔθνος συνεσχέθη καὶ συνεσπειρώθη περὶ ἑαυτό, ἡ δὲ συνοχὴ αὕτη ἡ ἐσωτερικὴ ἐπήνεγκε συμπύκνωσιν ἐθνικῆς διανοίας, ἐνεργείας καὶ κινήσεως, καὶ ὑπὸ τὸ ἠθικὸν κράτος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ὅ περ, ὑπὸ τὸ πολιτικὸν κράτος καὶ τὸν ζυγὸν τῶν Ὀθωμανῶν, ὑψώθη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ πολιτικοῦ κράτους τοῦ Βυζαντίου, τὸ ἡνωμένον πρὸς ἑαυτὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, ἀποτελοῦν κράτος ἐθνικὸν ἐκκλησιαστικὸν οὐ μόνον ἔζησεν, ἀλλὰ καὶ ἠθικῶς ἐπερρώσθη· ἡ δὲ ἐν τοῖς κοινοῖς παθήμασι καὶ ταῖς κοιναῖς συμφοραῖς πολυειδῶς δοκιμασθεῖσα καὶ ἐνισχυθεῖσα ἐθνικὴ συνείδησις ὑπὸ τὸν βαρὺν ἐκεῖνον χειμῶνα τῆς δουλείας παρεσκεύασε γονιμώτατον σπέρμα ζωῆς, ἐκδηλωθείσης καὶ ἐν ἄλλοις πολλοῖς κλάδοις τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἐθνικοῦ βίου, ἰδίᾳ δὲ ἐν ταῖς πολλαῖς ἐθνικαῖς ἐπαναστάσεσιν, ὧν ἡ μεγίστη καὶ ἐνδοξοτάτη ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1821.

Ἀφοῦ δὲ ἤρξατο καὶ κατὰ μικρὸν ἐκραταιώθη ἡ μεγάλη αὕτη ἐθνικὴ ἐξέγερσις καὶ ἐτελέσθησαν ἐν αὐτῇ τὰ μεγάλα ἐκεῖνα καὶ ἔνδοξα κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν γεγονότα, ὧν τὸ κλέος ἄφθιτον, ἡ Ἑλλὰς μετὰ περίοδον ἐνδόξων ἐπιτυχιῶν καταπονηθεῖσα δεινῶς ἐκ τοῦ φοβεροῦ καὶ τερατωδῶς ἀνίσου ἀγῶνος, ὃν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἠγωνίζετο ἐναντίον τοῦ Ἰσλαμικοῦ κόσμου τῶν τριῶν Ἠπείρων, περιέστη αὖθις εἰς τὸν ἔσχατον περὶ ζωῆς καὶ θανάτου ἀγῶνα, καὶ μετὰ τὴν κοσμοπεριβόητον ἡρωϊκὴν πτῶσιν τοῦ Μεσολογγίου καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ νικητοῦ καθυπόταξιν συμπάσης σχεδὸν τῆς Στερεᾶς καὶ τοῦ πλείστου τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν νήσων, τὸ ἄσυλον τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας περιωρίσθη εἰς τοὺς βράχους τοῦ Ναυπλίου καὶ τῆς Ὕδρας, ἄνευ δ' εὐρωπαϊκῆς ἐπεμβάσεως ἐφαίνετο ἐπικειμένη ἡ ἐθνικὴ πανωλεθρία. Καὶ ὅμως καὶ κατὰ τὴν κρισιμωτάτην ἐκείνην στιγμὴν τοῦ ἐθνικοῦ βίου ὁ τοῦτον ἀπειλῶν κίνδυνος δὲν ἦτο οὕτω μέγας, ὡς ὁ νῦν τὴν ἐθνικὴν ὕπαρξιν ἀπὸ βορρᾶ, ἀπὸ Μακεδονίας καὶ Θρᾴκης ἀπειλῶν κίνδυνος. Βεβαίως μεγίστη ἦν ἡ ἀπειλήσασα τότε καὶ ἐν μέρει ἐπελθοῦσα ἤδη ἐθνικὴ συμφορά, ἐκμηδενιζομένων τῶν θετικῶν ἀποτελεσμάτων ἑπταετοῦς ἐνδοξοτάτου, ἀλλὰ χαλεπωτάτου ἀγῶνος, ἐρημουμένων τῶν καλλίστων χωρῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ τοῦ ἔθνους μετὰ κρατερώτατον καὶ καρτερικώτατον ἀγῶνα καὶ τὰς ἀπείρους εἰς αἷμα καὶ χρῆμα θυσίας ἐπανερχομένου ὑπὸ τὴν δουλείαν. Καὶ ὅμως οὐδ' ἡ τοιαύτη συμφορά, ἂν ἀληθῶς ἐπήρχετο, θὰ ἦτο κατ' οὐσίαν ὡς πρὸς τὸ ἐθνικὸν μέλλον καὶ τὴν καθόλου ἐθνικὴν ζωὴν καὶ τὸν ἐθνικὸν προορισμὸν ἧττον βαρεῖα ὡς ἡ νῦν ἀπειλοῦσα. Διότι ἡ ἐπερχομένη καταστροφὴ καθήπτετο μὲν δεινῶς τῆς ἐθνικῆς ζωῆς, ἀλλ' οὐχὶ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. Ἀλλ' ὁ νῦν ἐπισκήπτων κίνδυνος ἀπειλεῖ νὰ προβάλῃ αὐτὴν τὴν καρδίαν τοῦ ἔθνους,

*
* *

Τὸ τοιοῦτον ἐκ πρώτης ὄψεως βεβαίως φαίνεταί πως παραδοξότατον καὶ δύναταί τις νὰ ἀντείπῃ ἡμῖν μετ' εὐλογοφανοῦς ἀπορίας : Πῶς εἶνε δυνατὸν σήμερον ὅτε ὑπάρχει καὶ ζῇ ἑλληνικὸν κράτος, ὑπὲρ τὰ δύο ἔχον ἑκατομμύρια κατοίκων καὶ τοσαύτας πόλεις μυριάνδρους καὶ ὑπερμυριάνδρους καὶ πρωτεύουσαν λιπαράν, τὰς κλεινὰς Ἀθήνας καὶ πρόσοδον, ὑπερβαίνουσαν τὰς ἑκατοντάκις ἑκατὸν μυριάδας δραχμῶν, ἔχον ἐντὸς τῶν ὁρίων αὐτοῦ τὰς πλείστας καὶ καλλίστας χώρας τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ἀπὸ Ὀλύμπου μέχρι Ταϋγέτου, ὅτε πλεῖσται μὲν τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου ἀποτελοῦσι μέρος τοῦ ἐλευθέρου τούτου κράτους, ἡ δὲ ἡρωϊκὴ μεγαλόνησος Κρήτη, ἀπαλλαγεῖσα σχεδὸν τέλεον τῶν αἰωνίων δεσμῶν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν προσδοκᾷ τὴν βεβαίαν πλέον μετὰ τῆς ἐλευθέρας μητρὸς ἕνωσιν ; Πῶς εἶνε δυνατὸν ἡ τοιαύτη τῶν πραγμάτων κατάστασις, παραβαλλομένη πρὸς τὴν τοῦ 1826 καὶ 1827 νὰ θεωρηθῇ κινδυνωδεστέρα ἁπλῶς ἕνεκα τῆς Μακεδονίας καὶ Θρᾴκης ;

Βεβαίως, δύναταί τις νὰ προσθέσῃ, μεγάλη ἡ ἐθνικὴ ζημία ἡ ἐκ τῆς ἀπωλείας τῶν χωρῶν τούτων καὶ διότι εἶνε ἀκραιφνῶς καὶ κατ' οὐσίαν ἑλληνικαὶ καὶ διότι ἐνδοξότατα μετέσχον τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ ἱστορικοῦ βίου τοῦ ἑλληνικοῦ· ἀλλ' ἐντεῦθεν ἕπεται λογικῶς, ὅτι ἡ ὑπὸ οἱονδήποτε ξένον λαὸν κατάληψις τῶν χωρῶν τούτων δύναται ν' ἀποβῇ πλέον ὀλεθρία τῷ ἑλληνικῷ ἔθνει ἢ ὅσον ὀλεθρία ἤθελεν ἀποβῇ αὐτῷ ἡ παντελὴς ἀποτυχία τοῦ σκοποῦ τοῦ μεγάλου ἀγῶνος τοῦ 1821. Μήπως δὲν ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα ἔθνη καὶ δὴ μεγάλα καὶ κραταιά, ὡς ἡ Ἰταλία, ἔχοντα ἐκτὸς τῶν ὁρίων τοῦ ἐλευθέρου πολιτικοῦ κράτους αὐτῶν ὁμογενεῖς πληθυσμοὺς εἰς ἄλλα κράτη πολιτικῶς ὑπαγομένους ; μήπως ἡ Τουρκία αὐτὴ δὲν ἄρχει τοιούτων ἔτι ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ ἑλληνικῶν χωρῶν ; Μήπως αὐτὸς ὁ Ἑλληνισμὸς δὲν ἐξετείνετο ἐν ἄλλοις χρόνοις ἐπὶ χωρῶν, ἐν αἷς ἐξέλιπε νῦν ; μήπως ἡ Σικελία καὶ ἡ Ἰταλία δν ἦσαν πρότερον χῶραι καὶ ἐθνικῶς καὶ πολιτικῶς ἑλληνικαί ; μήπως αὐτὸ τὸ Βυζαντινὸν κράτος τὴν αὐτὴν πάντοτε εἶχεν ἔκτασιν καὶ ὅτε κατέστη ἀκραιφνῶς ἑλληνικόν ; Πρὸς τὰς ἀπορίας καὶ ἀντιρρήσεις ταύτας ἀποκρινόμενοι λέγομεν, ὡς καὶ ἀνωτέρω, ὅτι ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Θρᾴκη ἀποτελοῦσι νῦν ἐν τῇ ὅλῃ ἐθνικῇ ὑποστάσει, ἐν τῷ ὅλῳ ἐθνικῷ ὀργανισμῷ τὴν καρδίαν τῆς ἐθνικῆς ζωῆς. Ὅπως ἐν τῷ φυσικῷ κόσμῳ ὑπάρχει ὀργανισμὸς φυσικός, παράγων τὴν ὀργανικὴν ζωήν, οὕτω καὶ ἐν τῷ ἠθικῷ καὶ πνευματικῷ κόσμῳ, ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ τῷ ἱστορικῷ κόσμῳ, ὁ βίος ὁ ἱστορικὸς εἶνε ἀπόρροια ὀργανισμοῦ ἠθικοῦ. Τὰ ἔθνη, τὰ ἔχοντα ἱστορίαν καὶ ἱστορικὸν βίον καὶ ἐθνικὴν συνείδησιν ἱστορικὴν ἔχουσιν ἐν ἑαυτοῖς ἠθικὴν ἱστορίαν, ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀναπτυσσόμενα καὶ εἰσὶν ἀπόρροια τοῦ τοιούτου ὀργανισμοῦ, τοῦ παράγοντος τὴν ἐθνικὴν ψυχὴν καὶ ζωήν.

Βεβαίως ἡ ζωὴ τοῦ ἔθνους εἶνε ἐν τῷ ὅλῳ ἔθνει καὶ ἐν πάσαις ταῖς χώραις, ἐν

αἷς ἡ ἱστορία ἐδημιούργησε ζωτικὰ κέντρα καὶ δυνάμεις· ἀλλ' εἰσὶν ἐν τούτοις καὶ χῶραι ἱστορικαί, ἐν αἷς ἡ ἐθνικὴ ἱστορία ἀνέπτυξε κέντρον ἰδιαζόντως καὶ διαφερόντως ζωτικόν, οὗ ἐκλείποντος θανατηφόρον ὑφίσταται προσβολὴν ὁ ὅλος ἐθνικὸς βίος καὶ ἡ ἐθνικὴ ἐλευθερία. Τὰ κέντρα ταῦτα ὑπῆρξαν διάφορα κατὰ διαφόρους περιόδους καὶ φάσεις τοῦ ἑλληνικοῦ βίου. Ὁ ἀρχαῖος Ἑλληνισμὸς σύμπας ὡς ἐκ τῆς μεγάλης πληθύος τῶν ἰδιαιτέρων αὐτοῦ φωτεινῶν ἑστιῶν ἀποτελῶν, κυρίως εἰπεῖν, οὐχὶ ἁπλῶς ἔθνος ἑλληνικόν, ὡς ἠθέλομεν εἴπῃ σήμερον, ἀλλὰ κόσμον ὁλόκληρον Ἑλληνικοῦ, συγκείμενον ἐκ ποικίλων ἰδιαιτέρων ἑλληνικῶν πολιτειῶν καὶ φυλῶν ἢ ἐθνῶν ἰδίων, ἀπαρτιζόντων τέλειον ἰδιοφυᾶ ἐθνικὸν βίον, δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἓν μόνον κέντρον. Περὶ τῆς θέσεως τοῦ ἑλληνικοῦ τούτου ἱστορικοῦ κόσμου ἐν τῷ ἀρχαίῳ κόσμῳ, μετὰ τοῦ ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τοῦ τότε γνωστοῦ τῇ Ἑλλάδι ἐκτεινομένου κράτους τῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, δύναταί τις νὰ εἴπῃ προσφυῶς μέχρι τινὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Πασχὰλ περὶ τοῦ σύμπαντος φυσικοῦ κόσμου εἰρημένον, ὅτι κέντρον εἶχε πανταχοῦ, περιφέρειαν δὲ οὐδαμοῦ. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές, κατὰ τὰ πρότερον εἰρημένα, ὅτι ὁ ἀθηναϊκὸς βίος συνεκέντρωσεν ἐν ἑαυτῷ κατ' οὐσίαν ἅπασαν τὴν ὑψηλοτέραν πνευματικὴν κίνησιν καὶ ἐξέλιξιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ προπαρεσκεύασε τὴν ἐκ πολλῶν ἑλληνικῶν ἐθνικῶν κέντρων γένεσιν ἑνὸς ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἀλλὰ τὸ τέλος καὶ τὸ πλήρωμα τῆς τοιαύτης ἐξελίξεως ἀνήκει εἰς τὴν περίοδον τὴν Ρωμαϊκήν. Ὁ δὲ Ἑλληνισμὸς ὁ ἀρχαῖος καὶ ἐπὶ τῶν Μακεδονικῶν ἔτι χρόνων, τῶν ἀποτελούντων τὴν περίοδον τῆς μεταβάσεως, ἄπειρα ἔτι ἐκέκτητο κέντρα οὐχὶ μὲν κατὰ βάθος, ὡς ὁ ἀρχαιότερος Ἑλληνισμός, ἀλλὰ κατὰ πλάτος τοὐλάχιστον ποικιλοτάτης ἑλληνικῆς ἰδιοφυΐας, ἰδίως ἐν τῷ χώρῳ τῷ πολιτικῷ. Ἀλλ' ἡ ἐν τῇ ρωμαϊκῇ περιόδῳ ἐπελθοῦσα τελεία πολιτικὴ ἑνότης, συνδυασθεῖσα μετὰ μικρὸν καὶ διὰ τῆς διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπελθούσης θρησκευτικῆς συνοχῆς καὶ μιᾶς κοινῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἐδημιούργησε τὸν νέον ἡνωμένον ἐθνικὸν βίον, οὗ ἐξωτερικὴ ὑπόστασις ἐγένετο τὸ ἑλληνικὸν κράτος, τὸ ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου ἱδρυθέν, κέντρον δὲ πνευματικὸν ἡ Κωνσταντινούπολις, ἡ βασιλεύουσα τῶν πόλεων, ἀκρόπολις πνευματική, ἅμα δὲ καὶ πολιτικὸν καὶ στρατιωτικὸν ἀμυντήριον τοῦ νέου κράτους καὶ ἔθνους.

Ἡ ἐκ τοῦ Βυζαντινοῦ τούτου κράτους ὑπὸ χαρακτῆρα ἐν ἀρχῇ μᾶλλον θρησκευτικὸν ἀναγεννηθεῖσα ἐθνικὴ συνείδησις τοῦ νέου χριστιανικοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἡ ἐν τῇ παιδεύσει τῇ ἑλληνικῇ καὶ χριστιανικῇ καὶ διὰ τῆς χριστιανικῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐπιρρωσθεῖσα καὶ διὰ πλείστων ἡρωϊκῶν ἀγώνων καὶ ἐνδόξων καὶ λαμπροτάτων κατὰ τῶν βαρβάρων καὶ ἀλλεπίστων νικῶν καὶ τροπαίων πολλαχῶς ἐξαρθεῖσα καὶ ἐκλαμπρυνθεῖσα κατέστη ἔκτοτε διηνεκῶς δύναμις συνοχῆς ἐσωτερικῆς καὶ ζωῆς πνευματικῆς τοῦ ἔθνους, ἐντεῦθεν δὲ ἀρχὴ καὶ δύναμις ἐθνικῆς ἑνότητος ἀδιασπάστου ὑπὸ τῶν ἐπηρειῶν τοῦ χρόνου καὶ τῶν παροδικῶν συμφορῶν τῶν καιρῶν. Κατὰ τὴν μακροχρόνιον ταύτην ἐξέλιξιν, τὴν ἀπεργασαμένην τὸν

νέον ἱστορικὸν βίον τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ τὴν συνείδησιν τοῦ τοιούτου βίου ὑπέστη τὸ κράτος καὶ δι' αὐτοῦ τὸ ἔθνος ἀκρωτηριασμούς τινας ἔν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ τῇ Δύσει. Ἐν τῇ Δύσει ἰδίᾳ ἀπεσπάσθησαν χῶραι ἑλληνικαὶ ἡ Ἰταλία καὶ ἡ ἑλληνικὴ Σικελία, καὶ ὑπαχθεῖσαιὑ πὸ τὸ κράτος νέων χριστιανικῶν λαῶν διὰ τοῦ χρόνου ἀφωμοιώθησαν κατ' οὐσίαν πρὸς αὐτοὺς καὶ ἀπηλλοτριώθησαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἀλλὰ τὸ ὑπολειπόμενον κύριον σῶμα τοῦ ἔθνους τοσούσῳ ἐσωτερικῶς ἰσχυρότερον συνείχετο πρὸς ἑαυτὸ καὶ ἀκραιφνέστερον ἑλληνικὸν καθίστατο, ὅσῳ μᾶλλον περιεστέλλετο τὸ ὅριον τὸ πολιτικόν. Τὸ δὲ σπουδαιότερον ἡ ἰσχυρὰ αὕτη ἐσωτερικὴ συνοχὴ ἤρξατο καθισταμένη ἔτι σχυροτέρα, ἀφ' οὗ χρόνου ἀπὸ τοῦ 12ου καὶ τοῦ 13ου αἰῶνος ἤρξαντο νέαι ἐπιδρομαὶ ἀπ' Ἀνατολῶν καὶ Δυσμῶν. Ἡ ὑπὸ τῶν Φράγκων παροδικὴ ἐν Ἀνατολῇ ἀρχὴ καὶ πίεσις, ἐξεγείρασα ἰσχυρῶς τὴν τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως καὶ ἐθνικοῦ φρονήματος ἐναντίον τῆς ξενοκρατίας ἀντίδρασιν ἐξῆρεν ἔτι μᾶλλον τὸ αἴσθημα τῆς ἐθνικῆς ἐν ἐλευθερίᾳ ἑνότητος. Ὅτε δὲ περὶ τὰ μέσα τοῦ 15ου αἰῶνος ἡ μεγίστη ἐπῆλθεν εἰς τὸ ἔθνος συμφορά, περιελθούσης τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ἀλλοπίστων καὶ καταλυθέντος ὁριστικῶς τοῦ πρώην μεγάλου ἑλληνικοῦ κράτους τοῦ Βυζαντίου, τότε ἀκριβῶς ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ νέου καθεστῶτος ἐξηγέρθησαν τὰ ἁγνότατα καὶ ἀκραιφνέστατα ἐθνικὰ φρονήματα. Ἡ ἑνότης τῆς πίστεως ὑπῆρξε φρουρὸς τῆς συνειδήσεως τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος. Αἱ συμφοραὶ καὶ τὰ κοινὰ παθήματα ἐδημιούργησεν ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἔθνους κοινὰς ἐλπίδας καὶ προσδοκίας μελλούσης ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως πολιτικῆς ἐν τῇ ἐθνικῇ ἑνότητι. Τὸ ἱστορικὸν κράτος τοῦ Βυζαντίου ἐν τῇ ἀκραιφνεῖ κατὰ λάθος καὶ πλάτος ἑλληνικῇ μορφῇ αὐτοῦ ἀντικατέστησεν ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἔθνους ἡ εἰκὼν τῆς ἀναστάσεως καὶ ἀναλάμψεως τοῦ κράτους τούτου. Ἡ Κωνσταντινούπολις ἦτο καὶ πάλιν ἡ βασιλεύουσα ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἐθνικῶς καὶ ἐκκλησιαστικῶς ἡνωμένου ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἡ ἐθνικὴ Ἱερουσαλήμ, δι' ἣν οὐκ ἐσιώπα ὁ πολιτικῶς δουλωθεὶς ἑλληνικὸς λαός, καὶ ἡ Ἁγία Σοφία τὸ σύμβολον τῆς μελλούσης ἀναστάσεως τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ θριάμβου, ἡ ἐθνικὴ Σιών, ἧς οὐκ ἐπελανθάνετο ὁ πολιτικῶς αἰχμάλωτος λαός, ἕως ἂν ἀνατείλῃ ἡμέρα δικαιοσύνης εἰς τὸ ὀρθόδοξον ἑλληνικὸν ἔθνος. Εἶνέ τι φαινόμενον θαυμάσιον, ἠθικῶς ὑψηλὸν καὶ μέγα, ἐξαῖρον τὸν νοῦν καὶ τὸ αἴσθημα, ὅτι ἀκριβῶς οἱ χρόνοι τῆς μεγάλης καὶ φοβερᾶς δοκιμασίας, τῶν καταδιωγμῶν καὶ τῶν κακώσεων τοῦ ἔθνους ὑπῆρξαν συγχρόνως χρόνοι ἠθικῆς καθάρσεως καὶ ἐξαγνίσεως, ἠθικῆς συντριβῆς καὶ ταπεινώσεως, ὁδηγούσης εἰς ἀνύψωσιν. Οὐδέποτε ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἔθνους οὕτως ἐκπάγλως λαμπρὰ καὶ μεγαλοπρεπὴς εἰκονίσθη ἡ δόξα καὶ τὸ μεγαλεῖον τοῦ πεσόντος ἑλληνικοῦ κράτους, ἢ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τῆς πολιτικῆς δουλείας. Πᾶσαι αἱ ἔνδοξοι παραδόσεις καὶ ἀναμνήσεις τοῦ παρελθόντος περιεβάλλοντο ἠθικὴν εἰκόνα ἁγνοτέραν καὶ τελειοτέραν ἐν τῇ ἠθικῶς ἐξεγειρομένῃ ἐθνικῇ συνειδήσει. Ἡ ἔνδοξος πτῶσις τοῦ Βυζαντίου, ἡ ἡρωϊκὴ ἄμυνα τῶν τελευταίων μαχητῶν καὶ ὁ μαρτυρικὸς θάνατος

τοῦ τελευταίου τῶν αὐτοκρατόρων ἐπέχεον εἰς τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν λαμπρότητα ἠθικὴν ἔκπαγλον. Οὐδέποτε τὸ ἔθνος ὑπὸ τοιούτου καὶ ἁγίου κατελήφθη πόθου πρὸς τὴν πεσοῦσαν Σιὼν ἢ ὅτε αὕτη ἐφαίνετο καθισταμένη ἀκρόπολις τοῦ Ἰσλάμ. Οὐδέποτε τὸ Ἔθνος ὑπὸ οὕτω μεγάλων καὶ βεβαίων καὶ ἱερῶν κατελήφθη ἐλπίδων ἐπὶ τὴν μέλλουσαν πολιτικὴν ἀνόρθωσιν αὐτοῦ, ἢ καθ' οὓς χρόνους αὐτὸ μὲν ἐστέναζεν ὑπὸ ζυγὸν στυγερόν, αἱ δὲ στρατιαὶ τοῦ καταδυναστεύοντος αὐτὸ λαοῦ νικηφόροι καὶ ἀκατάσχετοι ἐχώρουν εἰς τὴν καρδίαν αὐτὴν τῆς Εὐρώπης, τὸν μέγιστον ἐμβάλλουσαι τρόμον τῷ εὐρωπαϊκῷ κόσμῳ.

Ἐν μέσῳ τοιαύτης ἐξελίξεως πραγμάτων ἐχαλκεύθη, ἐσφυρηλατήθη, συνεπάγη ἰσχυρότατα ὁ νέος ἐθνικὸς βίος καὶ ἐλειτούργει ὁ ἐθνικὸς ὀργανισμός. Ἡ ἐξωτερικὴ πίεσις ἔτι μᾶλλον συνέχουσα καὶ ἐπιρρωνύουσα τὴν ἐσωτερικὴν συνείδησιν τῆς ἐλευθερίας ἀπειργάζετο ἠθικῶς ἐλεύθερον τὸ πολιτικῶς δουλωθὲν ἔθνος. Καὶ τὸ παραδοξότατον, ἀλλ' ἀληθέστατον, αὐτὴ ἡ δουλεία συνετέλει εἰς τὴν ἁγνοτέραν καὶ ὡριμωτέραν διάπλασιν τοῦ πνεύματος τῆς ἐλευθερίας. Τὸ ἔθνος οἱονεὶ ἐξήρετο πνευματικῶς εἰς ποιητικόν τινα κόσμον ἰδεώδη, δι' οὗ ἐφωτίζοντο ἐπὶ γενεὰς γενεῶν διὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ φωτὸς τῆς ἐθνικῆς ἰδέας αἱ μακραὶ καὶ ἄλλως ζοφώδεις τῆς δουλείας νύκτες. Ἐν τῷ φωτὶ τῆς ἰδέας ταύτης εὕρισκον παραμυθίαν, δύναμιν καὶ ἀνύψωσιν ἠθικὴν αἱ εὐσεβεῖς καὶ ἐν εὐσεβείᾳ εὐέλπιδες ψυχαί, αἱ κρατυνόμεναι οἱονεὶ διὰ προφητικῶν ὀνείρων καὶ θεσπεσίων προρρήσεων ἐν τῇ πρὸς τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἔθνους πίστει. Καὶ ἀκριβῶς διὰ τῆς πίστεως ταύτης, πίστεως ζώσης, ἰσχυρᾶς, ἐνεργοῦ ὁ ποιητικὸς κόσμος μεθίστατο κατὰ μικρὸν εἰς ἱστορικὸν καὶ ἡ ἰδέα τῆς καθολικῆς τοῦ ἔθνους ἐξεγέρσεως μετὰ νέας δυνάμεως φωτὸς ἀνέλαμπεν ἐν τῇ τοῦ ἔθνους ἱστορίᾳ.

Ἐκ τῆς τοιαύτης ἀκριβῶς ἀξιομνημονεύτου περιόδου τοῦ ἑλληνικοῦ βίου ἔλαβε τὴν ἰσχυρὰν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ ὁ νῦν ἐθνικὸς ὀργανισμός. Τοῦ τοιούτου ὀργανισμοῦ ὑπόστασις καὶ ψυχὴ ὑπῆρξεν ἡ ἐθνικὴ ἰδέα, ἡ ἰδέα δηλονότι τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος, οἵα προῆλθεν ἐκ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους καὶ ἰδίως οἷα κατέστη δύναμις ἠθικὴ καὶ ἱστορικὴ τοῦ ἔθνους κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας. Ἡ ἰδέα αὕτη ἔσωσε καὶ διετήρησε καὶ συνετήρησε τὸ ἔθνος καὶ ἐπαιδαγώγησε καὶ ἔθρεψεν, ηὔξησε καὶ ἐκραταίωσεν αὐτό. Ἡ ἰδέα αὕτη οὐ μόνον παρεσκεύασεν ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ ἔθνους πάντας τοὺς ἀπὸ τοῦ 1453 ἐθνικοὺς ἀγῶνας, ἀλλὰ καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτούς, ἰδίως εἰς τὸν μέγαν ἀγῶνα τοῦ 1821, τὸν ἰδιαίτερον μεγαλοπρεπῆ καθολικὸν ἐθνικὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ, τὸν κληθέντα ὕστερον ἐπὶ τὸ ἐμφαντικώτερον «Μεγάλην Ἰδέαν».

Καὶ ἦτο ἀληθῶς μεγάλη ἰδέα ἡ ἰδέα τοῦ ἀγῶνος· διότι καίπερ καθ' ἑαυτὴν οὖσα ἁπλῶς ἰδέα ἐθνικῆς ἐλευθερίας ἐν τῇ ἑνότητι τῇ ἐθνικῇ, ὅμως, ὡς ἐκ τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ, τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας, καὶ τοῦ μεγέθους τῆς ἐπιβολῆς ἀπέναντι τῆς σκληρᾶς πραγματικότητος παρίστατο ἐν τῇ ἐθνικῇ συνειδήσει μεθ' ὅλου τοῦ ἱστορικοῦ μεγαλείου καὶ ἐν πάσῃ τῇ μεγάλῃ ἱστορικῇ πρὸς τὸ ἰσχῦον καθεστὼς ἀντιθέσει. Ἡ ἰδέα εἶχεν ἐν τῷ φρονήματι τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ τὴν ἁπλουστάτην ἐν τῇ καθολι-

κότητι ἔννοιαν ταύτην : « Ἀνόρθωσιν τοῦ πεπτωκότος καὶ πτῶσιν τοῦ καθεστηκότος. » Ἀλλὰ τὸ πεπτωκὸς τοῦτο δὲν ἦτο μία πόλις ἢ ἐπαρχία, ἀλλὰ τὸ ἔθνος σύμπαν, κέντρον ἔχον αὐτὸ τὸ κέντρον τῆς νέας ἐθνικῆς ἱστορίας. Οὐχί ! ἡ μεγάλη ἰδέα δὲν ἐζήτει τὴν ἀναστροφὴν τῆς ἱστορικῆς ἀκολουθίας τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, οὔτε νὰ ἀναστρέψῃ τὸν ροῦν τῆς ἱστορίας, ἀλλ' ἤθελε τὴν ἔτι ἐκ τοῦ παρελθόντος διατηρουμένην ἀκεραίαν, καὶ μείζω καὶ κραταιοτέραν καθισταμένην δύναμιν τοῦ ἱστορικοῦ βίου, νὰ μεταπλάσῃ εἰς ζωὴν ἐθνικὴν ἐνεργοῦσαν καὶ κανονικῶς λειτουργοῦσαν. Ἡ ἐκ τῆς Μεγάλης Ἰδέας προερχομένη καὶ ταύτης ἐμφορουμένη ἐπανάστασις ἦτο δυνάμει καὶ κατ' οὐσίαν ἐξέγερσις καθολική, ἐκ τῆς καθολικῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως ἀπορρέουσα καὶ εἰς τὸν ἱστορικὸν προορισμὸν σύμπαντος τοῦ ἔθνους ἀποβλέπουσα. Καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις διαφέρει πασῶν τῶν ἄλλων φυλετικῶν ἢ ἐθνικῶν ἐξεγέρσεων, οὐ μόνον τῶν ἐν τῷ ὀθωμανικῷ κράτει, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν αὐτῇ τῇ νεωτέρᾳ τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς ἱστορίᾳ. Δὲν προῆλθεν αὕτη ἐξ ἀφορμῶν μερικῶν τοπικῶν, εἴτε ἐξ ὡρισμένων αἰτίων ἀνάγκης ἐξωτερικῆς ὡς αἱ ἐν Μαυροβουνίῳ, Σερβίᾳ, Βοσνίᾳ καὶ Ἐρζεγοβίνῃ κατὰ καιροὺς ἐξεγέρσεις τῆς Σερβικῆς φυλῆς, αἱ ἀποβλέπουσαι εἰς ἀνακούφισιν τοῦ ζυγοῦ ἢ τὸ πολὺ εἰς κτῆσιν ἢ ἀνάκτησιν τοπικῆς τινος ἐλευθερίας, οὔτε ἦτο ἐπανάστασις οἵα ἡ τῶν Κάτω Χωρῶν κατὰ τὸν 16 καὶ 17 αἰῶνα ἢ ἡ τῶν Βορείων Ἀμερικανῶν κατὰ τὸν 18 αἰῶνα, ἐπανάστασις δηλονότι προερχομένη ἐξ ὡρισμένων τινῶν ἀναγκῶν ὑλικῶν ἢ ἠθικῶν τοῦ βίου καὶ πρὸς τὴν τούτων θεραπείαν ἐν τῇ γενέσει αὐτῶν ἀποβλέπουσαι, μόνον δὲ ἕνεκα συμπτώσεως καὶ παρομαρτήσεως ἄλλων γεγονότων μὴ ὑπαρχόντων ἐν ἀρχῇ ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἐπανισταμένου λαοῦ, λαβοῦσαι διαστάσεις εὐρυτέρας καὶ ἀπολήξασαι εἰς τέλος, μὴ ὑπάρχον τὸ πρὶν ἐν τῷ σκοπῷ τοῦ κινήματος. Ἡ ἑλληνικὴ τοὐναντίον ἐξέγερσις, ὡς τοῦτο ὁμολογοῦσι πάντες οἱ βαθύτερον τὰ πράγματα νοοῦντες συγγραφεῖς τῆς ἱστορίας, ἦτο ἀπαύγασμα συνειδήσεως ἐθνικῆς, εἰς ὁλόκληρον ἱστορικὸν κόσμον μετεωριζομένης καὶ ἐντεῦθεν ἐξεγειρομένης τε καὶ ἐξεγειρούσης τὸν νοῦν καὶ τὸ αἴσθημα *σύμπαντος* τοῦ ἔθνους. Συνῳδὰ δὲ πρὸς τὸν χαρακτῆρα τοῦτον, ἦτο ἐπανάστασις κατ' ἐξοχὴν ἰδέας ἐθνικῆς, προελθοῦσα οὐχὶ ἁπλῶς ἐξ ὑλικῆς πιέσεως καὶ ὑλικῆς κακοδαιμονίας, οὐδ' ἁπλῶς πρὸς τὴν τῶν κακῶν τούτων ἄμυναν ἀποβλέπουσα· τοὐναντίον ἦτο ἐπανάστασις θυσιάζουσα πᾶσαν ὑλικὴν εὐημερίαν καὶ πλοῦτον καὶ εὐζωΐαν εἰς τὴν ἰδέαν αὐτὴν τῆς ἐπαναστάσεως. Τέλος ἦτο ἐπανάστασις ἰδέας, ἰδέας ἐθνικῆς ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ἔθνους ἐνοικούσης καὶ ἐκ ταύτης ἐξελθούσης οὕτω τελείας, οὕτω πανόπλου ἠθικῶς καὶ ἱστορικῶς, ὡς ἡ Ἀθηνᾶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διός.

* * *

Ὁ τοιοῦτος καθολικός, πανελλήνιος πρὸς πανελλήνιον ἰδέαν, πρὸς ἐκπλήρωσιν Πανελληνείου πόθου ἀποβλέπων χαρακτὴρ τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος τοῦ 1821 διεφάνη

τρανώτατα ἐν αὐτοῖς τοῖς ἔργοις. Ἡ ἐπανάστασις δὲν ἦτο οὔτε ἁπλῶς Πελοποννησιακὴ οὔτε ἁπλῶς οἱασδήποτε χώρας, ἐκ τῶν ἀπαρτιζουσῶν τὸ νῦν βασίλειον· ἦτο ἀγὼν ἐθνικός, οὗ ἐνεργητικῶς ἢ παθητικῶς μετέσχον πᾶσαι αἱ χῶραι αἱ ἑλληνικαὶ καὶ αὐταὶ ἔτι αἱ εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὑποκείμεναι τότε χῶραι, ἀπὸ Καρπαθίων μέχρι Κρήτης καὶ Κύπρου. Μακεδονία δὲ καὶ Θρᾴκη μέγιστα καὶ σπουδαιότατα μετέσχον αὐτοῦ. Τίς δὲν ἀναμιμνήσκει τῶν τότε ἀγώνων καὶ συμφορῶν τῆς Μακεδονίας ; Ἀλλ' ἡ Θρᾴκη ; Ἀκριβῶς ἡ Θρᾴκη, αὐτὴ ἡ βασιλεύουσα τῶν πόλεων, μετέσχε μεγαλοπρεπέστατα, εἰ καὶ παθητικῶς, ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων, τοῦ ἀγῶνος καὶ τὰς μεγαλοπρεπεστάτας προσήνεγκε θυσίας καὶ τὴν μεγίστην ἠθικὴν δύναμιν ἔδωκε καὶ τὸ ἱερὸν χρῖσμα τοῦ μεγίστου ἐθνικοῦ ἀγῶνος ἐπέθηκεν αὐτῷ, γενομένη ἀληθὴς ἐθνικὴ πρωτεύουσα τοῦ Ἑλληνισμοῦ διὰ τῶν μεγαλοπρεπεστάτων μαρτυρίων, ἅτινα ὡς ὁλοκαυτώματα προσήνεγκεν εἰς τὸν βωμὸν τοῦ ἀγῶνος. Οἱ δὲ ἀληθεῖς εἰσηγηταὶ καὶ ἡγέται τοῦ ἀγῶνος, οἱ ἐκλέξαντες ἐν τοῖς πρώτοις σχεδίοις αὐτῶν ὡς κέντρον τῆς ἐνεργείας αὐτὴν τὴν Θρᾴκην, αὐτὴν τὴν βασιλεύουσαν, ἦταν οἱ ἄριστοι ἑρμηνεῖς τῆς ὅλης ἐθνικῆς συνειδήσεως καὶ τῆς ἀληθοῦς ἰδέας τοῦ ἀγῶνος.

Αὐτὸς ὁ διώκτης, ὁ καταδυναστεύων τοῦ Ἑλληνικοῦ, ὁ ἐκπροσωπῶν τὸ καθεστώς, καθ' οὗ ἠγείρετο ὁ ἀγὼν ὁ ἑλληνικός, ὑπὸ τοιαύτην καθολικὴν ἔννοιαν καὶ σπουδαιότητα ἀντελήφθη τῆς τοῦ ἀγῶνος ἐκείνου σημασίας καὶ καθόλου τοῦ χαρακτῆρος τῆς ἑνότητος τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῶν πρώτων πράξεων τοῦ ἀγῶνος δὲν εἶδε συμπτώματα τοπικῶν ἀνταρσιῶν, συνηθεστάτων ἐν κράτεσι μεγάλοις καὶ ὑπὸ ποικίλων καταδυναστευομένων λαῶν οἰκουμένοις, ἀλλ' εἶδε κίνησιν προφανῶς πρὸς τὴν ἄρδην ἀνατροπὴν τοῦ ὅλου ἱστορικοῦ καθεστῶτος τείνουσαν καὶ οἱονεὶ αἰσθανόμενος τὸ ἔδαφος σειόμενον ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ διηύθυνε τὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον σύμπαντος τοῦ ἔθνους, ἀπὸ ἡγετῶν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους ἀρξάμενος τοῦ ἔργου τῆς ἀπηνοῦς τιμωρίας, καὶ ἐν αὐτῷ δὴ τῷ ἀρχηγῷ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἔθνους, ἐν τῷ φόνῳ δηλονότι τούτου, διανοηθεὶς νὰ κατασυντρίψῃ τὸν ἀγῶνα. Εὐλόγως δὲ οἱ ὑπουργοὶ καὶ σύμβουλοι τοῦ φοβεροῦ δυνάστου, καλοῦντες ἅπαν τὸ ἔθνος αὐτῶν εἰς τὰ ὅπλα ἐδικαιολόγουν πρὸς τοὺς ξένους τὴν τοιαύτην αὐτῶν πρᾶξιν λέγοντες, ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν εἶνε, ὅπως τὰ ἄλλα ὑπήκοα τοῦ κράτους ἔθνη, συνῳκισμένα ἐν ἰδίῳ τόπῳ, ἀλλ' ἀποτελοῦσι λαὸν τῆς ὅλης αὐτοκρατορίας, πᾶσαν ταύτην ἀπειλοῦντες νὰ καταλύσωσιν. Ὅτε δὲ τῷ 1827 οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβεις Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσσίας ἐνήργουν παρὰ τῇ Πύλῃ περὶ ἀπονομῆς αὐτονομίας εἰς τὰς ἐν ἐπαναστάσει ἔτι διατελούσας χώρας, αὐτὸς ὁ Ρεῒζ ἐφέντης ἀπεκρίνατο: «*Λαλοῦσι περὶ Ἑλλάδος χωριστῆς*, καὶ δὲν ἐννοοῦσιν, ὅτι θρησκεία καὶ *Πατριάρχης* ἑνοῦσι πάντας τοὺς Ἕλληνας *αὐτοὺς* πρὸς ἀλλήλους. Καὶ ἐφ' ὅσον ὑφίσταται ὁ δεσμὸς οὗτος μέλλουσι πάντες οἱ Ἕλληνες νὰ ζητήσωσι τὸ εἰς ἓν τμῆμα παραχωρούμενον.»

Τοσοῦτον βαθέως ἐν τῇ συνειδήσει Ἑλλήνων τε καὶ Τούρκων ἅμα ἦτο ἡ ἰδέα τῆς ἀδιασπάστου ἐθνικῆς ἑνότητος σύμπαντος τοῦ ἐν Ἀνατολῇ Ἑλληνισμοῦ, ὥστε καὶ καθ' ἣν στιγμὴν ἡ μεγάλη ἐπανάστασις ἐφαίνετο θνήσκουσα, οἱ μὲν Τοῦρκοι ἠρνοῦντο νὰ παράσχωσιν ἐλαχίστην τινα αὐτονομίαν εἰς ἐλαχίστην γωνίαν ἑλληνικῆς γῆς, πεποιθότες ὅτι ἡ τοιαύτη αὐτονομία ἦτο ἀδύνατον νὰ δοθῇ εἰς μίαν μοῖραν τοῦ Ἑλληνικοῦ, χωρὶς νὰ ἐπεκταθῇ ἐφ' ἅπαντα τὸν ὑπὸ τὸν Πατριάρχην θρησκευτικῶς καὶ ἐθνικῶς ἡνωμένον ἑλληνικὸν λαόν, οἱ δὲ Ἕλληνες καὶ ἐν ταῖς στιγμαῖς ἔτι ἐκείναις, αἵτινες ἐφαίνοντο στιγμαὶ ἐπικειμένου θανάτου ἀπέβλεπον ἐν τῷ βάθει τῆς συνειδήσεως εἰς μεγάλην πανελλήνιον ἐλευθέραν πατρίδα.

Ἡ βοηθείᾳ τῆς Εὐρώπης ἐπιτευχθεῖσα σύστασις τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου, καίπερ προαγαγοῦσα τὰ ὅρια τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας ἀπὸ γωνιῶν τινων τῆς Πελοποννήσου μέχρι τῆς Ὄθρυος καὶ ἐμπεδώσασα ταύτην δι' εὐρωπαϊκῆς ἀναγνωρίσεως καὶ ἐγγυήσεως, οὐδὲν ἐν τῷ βάθει τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως ἐσήμαινεν ἀπέναντι τῆς καθόλου ἐθνικῆς ἰδέας. Τὸ συσταθὲν κράτος ἐθεωρεῖτο ὡς ἁπλοῦς τις σταθμὸς ἐν τῇ πορείᾳ τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερίας καὶ πολιτικῆς συντάξεως, ἡ δὲ ἐπελθοῦσα κατάπαυσις τοῦ ἀγῶνος ὡς ἁπλῇ κατ' οὐσίαν ἀνακωχή. Οὐδέποτε ἀληθῶς ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ βασιλείου ἐπαύσατο τὸ ἔθνος ὀργῶν πρὸς τὴν πραγμάτωσιν τῆς Μεγάλης Ἰδέας. Αὕτη ἐδέσποζε τῆς διανοίας τοῦ τε ὅλου ἔθνους καὶ τῆς τῶν πολιτῶν τοῦ ἐλευθέρου κράτους. Ἐνταῦθα πάντες ἀπὸ τοῦ βασιλέως μέχρι τοῦ ἐσχάτου στρατιώτου, γεωργοῦ ἢ ποιμένος μελέτημα πολιτικὸν καὶ ἰδέαν ἐθνικὴν εἶχον τὴν Μεγάλην Ἰδέαν. Οἱονδήποτε δὲ κίνημα ἐπαναστατικὸν ἐν ταῖς πέραν τῶν ὁρίων τοῦ ἐλευθέρου κράτους ἑλληνικαῖς χώραις, εἴτε ἐν Ἠπείρῳ καὶ Θεσσαλίᾳ, εἴτε ἀλλαχοῦ ἐκρηγνύμενον, ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ὅλου ἔθνους, ἀποβάλλον ὅλως τὸν τοπικὸν αὐτοῦ χαρακτῆρα, ἐλάμβανε χαρακτῆρα καθολικὸν καὶ ὁ ἀγὼν ὁ τοπικὸς ἐθεωρεῖτο νέα ἀφετηρία τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ ἀγῶνος τῆς τοῦ σύμπαντος ἔθνους ἐλευθερίας καὶ πολιτικῆς ἀποκαταστάσεως καὶ ἑνότητος. Αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Ὄθων καὶ ἡ βασίλισσα Ἀμαλία ἦσαν οἱ ἐνθουσιώδεις θιασῶται καὶ ἡγέται τῆς Μεγάλης Ἰδέας ταύτης. Ὁ Θουβενὲλ ἐν τοῖς ἀπομνημονεύμασιν αὐτοῦ ἀναφέρει, ὅτι ὁ Κωλέττης, πρωθυπουργὸς γενόμενος ἐζήτει νὰ διατηρῇ τὴν εὔνοιαν τοῦ Ὄθωνος καὶ τῆς Ἀμαλίας καὶ μάλιστα τὴν Ἀμαλίας, διὰ τῆς ἀφοσιώσεως, ἣν ἐπετήδευε πρὸς τὴν Μεγάλην Ἰδέαν. Ὅτε κατὰ τὸ 1853 ἐνέσκηψεν ἡ μεγάλη ἐν Ἀνατολῇ πολιτικὴ κρίσις καὶ ἐγένετο τὸ πρῶτον ἐπαναστατικὸν κίνημα τοῦ Ραδαβιτσίου, ὁ Ὄθων ἐγένετο αὐτὸς ἀρχηγὸς τῆς Μεγάλης Ἰδέας, διὰ μυστικῶν ἐγκυκλίων καὶ διὰ μυστικῶν ἀπεσταλμένων ἀποτεινόμενος πρὸς τὴν φιλοπατρίαν τῶν πλουσίων ὁμογενῶν καὶ διευθύνων μυστικῶς τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα.

Ὁ ἀοίδιμος βασιλεὺς ἔλεγε τότε, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἔδει νὰ ἐνεργήσῃ οὐχὶ ἁπλῶς χάριν τῶν συμφερόντων αὐτῆς ὡς κράτους, ἀλλὰ πρὸ πάντων χάριν τῆς *ἐθνικῆς ἑνότητος*, καὶ ἤθελε, περιφρονῶν τὰς ἐντονωτάτας καὶ ἀπειλητικωτάτας

πρὸς τὴν Κυβέρνησιν αὐτοῦ διακοινώσεις τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων καὶ αὐτὰς τὰς τῶν ὑπουργῶν ἀντιρρήσεις καὶ διαμαρτυρίας, οὐ μόνον νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ κίνημα ἀλλὰ καὶ νὰ λάβῃ αὐτὸς τὴν ἀρχηγίαν αὐτοῦ, καθιστῶν αὐτὸ οὕτω πανελλήνιον ἐθνικὸν κίνημα. Εἰς τοὺς δυστροποῦντας ὑπουργούς, οὓς δὲν ἤθελε νὰ δεχθῇ εἰς ἀκρόασιν ὁ βασιλεύς, ὡς δειλοὺς καὶ ἀνάνδρους, ἔλεγεν ἡ Ἀμαλία, ὡς παρέδωκεν αὐτολεξεὶ ἐν τοῖς ἀπομνημονεύμασιν αὐτοῦ ὁ τότε ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης Πήλικας: «ἡ Εὐρώπη, δώσασα τὸν θρόνον εἰς τὸν Ὄθωνα ἐφαντάσθη νὰ τὸν ἔχῃ ἐδῶ ἁπλοῦν ὄργανόν της, τῶν ἰδικῶν της συμφερόντων καὶ τῆς πολιτικῆς της· ἀλλ' ἔσφαλεν. Ὁ Ὄθων συνεταύτισε τὴν τύχην του μὲ τὴν τύχην τοῦ ἔθνους. Τὸ *Ἔθνος ἔχει μεγάλην ἀποστολὴν εἰς τὴν Ἀνατολήν*, καὶ ὁ Ὄθων τὴν ἀπεδέχθη ὁλόκληρον ἔστω καὶ μὲ κίνδυνόν του.... Τὸ Ζήτημα τῆς Ἀνατολῆς εἶνε εἰς τὸ χέρι τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Ὄθωνος καὶ ὄχι εἰς ἄλλου τινὸς τὴν δύναμιν. Εἰς τὴν Ἀνατολὴν ὁ Ὄθων εἶνε ἰσχυρότερος ὅλων. Ἔχει τὸ δίκαιον ὑπὲρ ἑαυτοῦ, τὴν ὁσιωτέραν τῶν ὑποθέσεων· τὰ ἑκατομμύρια τῶν Χριστιανῶν τῆς Τουρκίας, ὅλον τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος: Νὰ κινήσῃ ὁ βασιλεὺς καὶ τὸ ζήτημα ἐλύθη καὶ ἡ τοιαύτη λύσις δὲν ἀντίκειται εἰς τὰ ἀληθινὰ συμφέροντα τῆς Εὐρώπης, ὥστε ὅταν γρήγορα ἢ ἀργὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν μεγάλην αὐτὴν ἀλήθειαν ἡ Εὐρώπη, θέλει μᾶ, εἶναι βοηθητική· ἂς μὴ 'ξιππάζουν λοιπὸν αἱ τωριναὶ ἀπειλαί. Οὕτως ἦτο δυσμενὴς κατ' ἀρχὰς καὶ εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821.... Τὸ μόνον σωτήριον διὰ τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν, τὸ Ἔθνος καὶ τὸ μέλλον του εἶνε νὰ προχωρήσῃ ν' ἀνάψῃ ἡ ἐπανάστασις, νὰ τεθῇ ὁ Βασιλεὺς ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κινήματος. Φωτιὰ λοιπόν, φωτιὰ καὶ πανταχόθεν φωτιά»! Καὶ λέγουσα αὐτὰ ὑψηλῇ τῇ φωνῇ καὶ κατακόκκινος ἐξ ἐνθουσιασμοῦ χειρονομοῦσα ἐνθουσιωδῶς ἀπεχαιρέτα τοὺς δειλοὺς Ὑπουργοὺς καὶ ἔφευγε, χωρὶς νὰ ἀκούσῃ τὰς δικαιολογίας αὐτῶν.

Ὁπόσον δὲ μικρὰν ἔδιδεν ἀξίαν ἡ δυναστεία ἐκείνη πρὸς τὸ ἑλληνικὸν κράτος ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ὅλην ἐθνικὴν ἰδέαν δηλοῦται ἐξ ὧν μετ' ὀλίγας πάλιν ἡμέρας ἔλεγεν ἡ βασίλισσα Ἀμαλία πρὸς τοὺς Ὑπουργούς, καθ' ὃν χρόνον ἠπειλεῖτο ἡ ἐκ μέρους τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων κατοχή. «Τί θὰ μᾶς κάμουν αἱ Δυτικαὶ Δυνάμεις; θὰ καταλάβουν τὰς Ἀθήνας· ἰδού, τοὺς ἀφίνομεν τὸ Παλάτι μας· δὲν ἐγγίζομεν τίποτε. Ἂς ἔλθουν νὰ ἀναπαύωνται ἐδῶ· ἡμεῖς προχωροῦμεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Ἀλλὰ καὶ θὰ μᾶς καύσουν μερικὰς πόλεις ἢ τὰ πλοῖα; Καὶ εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 τὰ ἔκαυσεν ἡ Ἑλλὰς καὶ πάλιν τὰ ξανάκαμε· ἡ ζημία εἶνε μόνον ὑλική. Δὲν ἔχομεν χρήματα; ἂς φᾶμε χόρτα. Πρώτη ἐγὼ τρώγω. (Ὥστε ἡ ἱστορία τῆς ὑπὲρ πατρίδος χορτοφαγίας χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1853, ἀπὸ τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας, οὐχὶ ἀπὸ τοῦ 1886!) Τὰ εἶπον αὐτὰ τοῦ Ρουὰν (πρέσβεως τῆς Γαλλίας), καὶ ὅταν ἐκεῖνος ἀπαριθμοῦσε μεγάλας δυσκολίας καὶ μεγάλους κινδύνους, ὅλα εἶνε εὔκολα τοῦ ἀπεκρίθην à une volonté de fer». Ἔλεγε δὲ τοῖς διστάζου-

σιν ὑπουργοῖς ἡ βασίλισσα: «Θὰ δώσητε λόγον εἰς τὸν Θεόν, διότι ἐμποδίσατε τὸν βασιλέα νὰ ἐξέλθῃ καὶ μὲ τὰ μισά σας μέτρα ἀδυνατεῖτε τὴν Κυβέρνησίν Του».

Τοιαῦτα ἐφρόνει καὶ ᾐσθάνετο περὶ τῆς Μεγάλης ἐθνικῆς Ἰδέας ἡ βασίλεια ἐκείνη. Ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ μεγάλοι πολιτικοὶ ἄνδρες τῆς περιόδου ἐκείνης ἐφρόνουν ὅμοια.

Τοῦ Κωλέττου τὸ μέγιστον πολιτικὸν μελέτημα ἦτο ἡ Μεγάλη Ἰδέα. Οὐδεμίαν οὗτος ἔδιδε σημασίαν καὶ σπουδαιότητα εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἑλλάδος, εἰς οὐδὲν ζήτημα τέλος τῆς ἐσωτερικῆς πολιτικῆς, μὴ συναπτόμενον πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς Μεγάλης Ἰδέας. Τὰ πάντα ἐν Ἑλλάδι ἐθεώρει παροδικὰ καὶ ἐφήμερα, αὐτὸ τὸ κράτος ὡς ἁπλοῦν σταθμὸν πορείας πρὸς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὸ Βυζάντιον. Εἶνε ἀληθές, ὅτι ὁ Κωλέττης περιώριζεν ἐνίοτε τὰς ἀξιώσεις αὐτοῦ εἰς τὴν προσάρτησιν τῆς Ἠπείρου, Θεσσαλίας καὶ Κρήτης, ἀλλὰ τὴν προσάρτησιν ταύτην ἐθεώρει ὡς ἁπλοῦν σταθμὸν ἐν τῇ ὁδῷ τῆς πραγματώσεως τῆς ἐθνικῆς πολιτικῆς.

Ὁ Δημήτριος Βούλγαρις, λαλῶν τῷ 1866 πρὸς τὸν διὰ τῶν Ἀθηνῶν διερχόμενον ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργὸν τῆς Γαλλίας μαρκήσιον Μουτιὲ περὶ τῆς τότε Κρητικῆς ἐπαναστάσεως ἔλεγεν: «ἡ Ἑλλάς, τὸ Ἑλληνικὸν δηλονότι κράτος, εἶνε μηδενικὸν πλῆρες ζωῆς, ἣν λαμβάνει ἐκ τῆς ἐθνικῆς Ἰδέας τοῦ Ἑλληνισμοῦ». Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες, οἱ ἀνατραφέντες ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις τοιαύτας εἶχον πολιτικὰς ἀρχὰς καὶ φρονήματα. Ὁ Ἀλέξανδρος Κουμουνδοῦρος ἐν τοῖς πρὸς τοὺς ἐκλογεῖς λόγοις ὡς πρόγραμμα πολιτικὸν αὐτοῦ ἐκήρυττε «τὴν προαγωγὴν τοῦ ἐθνικοῦ μεγαλείου, ἐν ᾧ, ἔλεγε, κεῖται καὶ τὸ συμφέρον τῆς ἰδιαιτέρας μου πατρίδος».

Ὁ αὐτὸς δὲ ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Βουλῆς ἐκήρυξε τῷ 1867 τὴν πολιτικὴν τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου. Ὁ Θ. Π. Δηλιγιάννης, ὑπουργὸς ὢν τῷ 1878 ὑπὸ πρωθυπουργὸν τὸν Α. Κουμουνδοῦρον, ἐν τῷ περιφήμῳ ὑπομνήματι, ὅπερ ἀνέγνω ἐν τῷ συνεδρίῳ τοῦ Βερολίνου, ἑρμηνεύων τὰς ἐθνικὰς ἀξιώσεις τῶν Ἑλλήνων καὶ ὑπὲρ τούτων συνηγορῶν, ὡς κοινὸν πόθον καὶ ἐθνικὸν δίκαιον καὶ ἀξίωσιν τῶν Ἑλλήνων, τῶν τε πολιτῶν τοῦ ἐλευθέρου κράτους καὶ σύμπαντος τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἐκήρυττε τὴν πολιτικὴν ἕνωσιν τοῦ σύμπαντος ἔθνους, μόνον δὲ ἀποβλέπων εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ συμβιβάσῃ κατὰ τὸ δυνατὸν τὰς ἐθνικὰς ἀξιώσεις πρὸς τὰς παρούσας ἀνάγκας τῆς Εὐρώπης περιώριζεν αὐτὰς ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς τὴν προσάρτησιν Κρήτης, Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας. Ἡ ἔννοια δ' ἀκριβῶς τοῦ ὑπομνήματος τούτου, ἡ ἀναφερομένη εἰς τὴν ἰδέαν τῆς καθόλου ἐθνικῆς ἑνότητος ἔδωκεν ἀφορμὴν εἶτα εἰς τὸν Σαφὲτ πασσᾶν νὰ δικαιολογήσῃ πρὸς τὴν Εὐρώπην τὴν πρὸς ἐπέκτασιν τῶν ὁρίων τῆς Ἑλλάδος ἀντίστασιν αὐτοῦ, διότι, ἔλεγεν, αἱ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἀξιώσεις, ὡς ἐξ αὐτοῦ τοῦ ὑπομνήματος καθίσταται δῆλον, δὲν ἀπέβλεπον κατ' οὐσίαν εἰς μεταρρύθμισιν ὁρίων, ἀλλ' εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς Μεγάλης αὐτῶν Ἰδέας.

Τοιαῦτα γράφων καὶ λέγων, ὁ Θ. Δεληγιάννης ἐγίνετο διερμηνεὺς τοῦ καθολικοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος,ὅ περ τοσοῦτον τρανῶς καὶ ἰσχυρῶς εἶχεν ἐκδηλωθῇ καὶ ἐκφρασθῇ μικρὸν πρότερον ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Ἑλλάδι πάσῃ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν παντὶ τῷ Ἑλληνικῷ, καθ᾽ ἣν στιγμὴν ἐγένετο γνωστὴ ἐνταῦθα ἡ περιβόητος συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ἡ παραδίδουσα τὴν Μακεδονίαν εἰς τοὺς Βουλγάρους καὶ διὰ δημιουργίας Βουλγαρικοῦ Κράτους μέχρις Αἰγαίου ἐκτεινομένου καιριωτάτην ἐπειρᾶτο καὶ θανατηφόρον νὰ κατενέγκῃ πληγὴν εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς Μεγάλης Ἰδέας. Τῆς τοιαύτης κατὰ τῆς ἐθνικῆς Ἰδέας, τῆς ἐθνικῆς πολιτικῆς,τῆς ἐθνικῆς ἀποστολῆς καὶ προορισμοῦ τοῦ Ἑλληνισμοῦ στυγερᾶς ἐπιβουλῆς ἑρμηνεὺς ἐπίσημος ἐγένετο εἷς τῶν ἀπεχθεστάτων πολεμίων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ὁ περιβόητος πανσλαυϊστὴς Ρῶσσος στρατηγὸς Ἰγνάτιεφ, εἰπών, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀνάγκη τοῦ λοιποῦ νὰ κολυμβήσωσι διὰ νὰ καταλάβωσι τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἡ ἐθνικὴ ἀγανάκτησις, ἡ δίκην καταιγίδος φοβερᾶς ἐκραγεῖσα ἐν Ἀθήναις καὶ καταρρίψασα περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1878 τὸ περιβόητον Οἰκουμενικὸν Ὑπουργεῖον ἦτο οἱονεί τις σφοδρὰ ἐνώπιον τῆς Εὐρώπης διαμαρτυρία ἐναντίον τῆς τοιαύτης κατὰ τῆς ἐθνικῆς ἰδέας ἐπιβουλῆς. Καὶ ἡ μὲν Εὐρώπη τότε, πρωτοστατούσης τῆς Ἀγγλίας, τῶν ἰδίων μᾶλλον κηδομένη συμφερόντων ἔσωσε τὴν Μακεδονίαν καὶ δι᾽ αὐτῆς τὴν ἐθνικὴν ἑνότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τῶν ὀνύχων τοῦ Σλαυϊσμοῦ, τὴν κυρίαν τούτου δύναμιν περιορίσασα ὄπισθεν τῆς γραμμῆς τοῦ Αἵμου καὶ τὴν ὀχυρὰν ταύτην γραμμὴν καταστήσασα φραγμὸν ὑπὲρ τοῦ ἠθικοῦ κράτους τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς ἐλευθερίας καθόλου τῆς Ἀνατολῆς ἐναντίον τοῦ Σλαυϊσμοῦ. Ἀλλ᾽ ὅτε ἡ αὐτὴ Εὐρώπη μετ᾽ ὀλίγα ἔτη, πρωτοστατούσης τῆς Ἀγγλίας, ἐπεδίκασεν ἐπαισχύντως τὴν γραμμὴν τοῦ Αἵμου εἰς τοὺς Βουλγάρους καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς, ἵνα διὰ θρασυτάτου πολιτικοῦ τολμήματος ἐμπεδώσωσι τὸ κράτος αὐτῶν ἐν τῇ βορείᾳ Θράκῃ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς καὶ ὁρμεμφύτως καὶ ἐξ ἐπιγνώσεως ἰδὼν καὶ νοήσας ἐν τῷ τολμήματι τούτῳ νέαν καιρίαν πληγὴν κατὰ τῆς Μεγάλης Ἰδέας τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος εἰς νέαν προέβη σφοδροτάτην ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν δικαίων διαμαρτυρίαν οὐχὶ ἁπλοῖς λόγοις, ἀλλὰ ἔργοις τολμηροῖς ἐκφραζομένην.Εἶνε γνωσταὶ αἱ δυσχερεῖς καὶ ἀτυχεῖς περιστάσεις, αἱ μετατρέψασαι τὸ μέγα ἐκεῖνο ἐθνικὸν ζήτημα τὸ περὶ Θράκης καὶ Μακεδονίας καὶ τῆς γραμμῆς τοῦ Αἵμου, ζήτημα ἄρα τῆς μεγάλης ἐθνικῆς ἑνότητος, εἰς ζήτημα μεθορίων, ζήτημα τῆς Βερολινείου καλουμένης γραμμῆς.

Π. Καρολίδης

ΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Ὑπὸ τὸν τίτλον «Βουλγαρία καὶ Μακεδονία» ὁ Λονδίνειος «Χρόνος» ἐδημοσίευσε τελευταίως τὴν ἑπομένην ἐπιστολὴν ἀνταποκριτοῦ του, ἄρτι ἐπανακάμψαντος ἐκ Βουλγαρίας :

Τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα, ὅ περ κατεῖχε τόσον ἔξοχον θέσιν ἐν τῇ διεθνεῖ πολιτικῇ κατὰ τὸ παρελθὸν φθινόπωρον, κατέλαβε δευτερεύουσαν θέσιν κατὰ τὸ 1904 συνεπείᾳ σπουδαιοτέρων ἀλλαχοῦ συμβεβηκότων. Τὸ δημόσιον ἐν γένει ἔπαυσε νὰ παρακολουθῇ αὐτὸ μετὰ συντόνου καὶ διηνεκοῦς ἐνδιαφέροντος, οἱ ἀνταποκριταὶ ἀπεσύρθησαν ἐκ Μακεδονίας, ὅσοι δὲ διὰ διαφόρους λόγους παρακολουθοῦσιν ἐγγυτέρωθεν τὰ συμβαίνοντα ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου ἐφάνησαν γενικῶς διατεθειμένοι ν'ἀπέχωνται πάσης ἐνεργείας καὶ πάσης ἐπικρίσεως καὶ ν' ἀφίνωσι καιρὸν εἰς τὸ σχέδιον τῆς χωροφυλακῆς, ὅπως ἀποδείξῃ τὴν ἀξίαν του. Οὐδεμία (1) βιαιοπραγία ἢ ταραχὴ ἀξία λόγου ἐγένετο ἀφ' ὅτου διελύθησαν αἱ χιόνες τοῦ τελευταίου χειμῶνος ἐν τῷ Αἵμῳ, ἐπιπόλαιός τις δὲ παρατηρητὴς εὐκόλως θὰ ἠδύνατο ν' ἀχθῇ εἰς τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι αἱ πιθανότητες πυρκαϊᾶς εἶνε ὀλιγώτεραι ἐν τῷ παρόντι ἢ ὅσον ἐφαίνοντο οὖσαι ἀρχομένου τοῦ ἔαρος. Καὶ ἀναμφιβόλως, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν κίνδυνον ἀμέσων ταραχῶν, ἀληθεύει τοῦτο· ἀλλ' ὅμως δύναταί τις νὰ διακρίνῃ ἐν τῇ φορᾷ τῶν συμβαινόντων δύο τάσεις, αἵτινες προοιωνίζονται κακὰ διὰ τὸ μέλλον.

Εἶνε ἄξιον τοῦ κόπου νὰ ἐνδιατρίψωμεν πρὸς στιγμὴν περὶ τὴν ἐξέτασιν τῆς καθ' ὅλου θέσεως τῆς Αὐστροουγγαρίας. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐν Μυρτσέγῃ συνδιασκέψεως ὁ ἐν τῇ Ἑῴᾳ πόλεμος ἐφαίνετο εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν ἤπειρον ὡς τὸ ὠχρότατον τῶν νεφῶν τοῦ ὁρίζοντος, εἰς τὰ ὄμματα δὲ τῶν συζητούντων περὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ προβλήματος αἱ φιλοδοξίαι τῆς Ρωσσίας παρίσταντο πολὺ μείζονες καὶ ὀγκωδέστεραι τῶν τῆς Αὐστροουγγαρίας. Δύναμις ἥτις, ὡς ὁ ἐν Βιέννῃ ἀνταποκριτὴς τοῦ «Χρόνου» παρετήρησε νεωστί, «διετέλεσεν ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ὑπνωτισμένη ὑπὸ τῆς ἰδέας πολέμου πρὸς τὴν Ρωσσίαν, ὥστε εἶχε παντελῶς λησμονήσει τὰ ἄλλα της σύνορα», δὲν ἦτο πιθανὸν νὰ διαδραματίσῃ τὸ πρῶτον μέρος ἐν Μακεδονίᾳ. Πρὸς τούτοις δέ, ἡ Δύναμις αὕτη σοβαρῶς ἐδεσμεύετο ὑπὸ τῆς κωλυσιεργίας τῆς Οὐγγρικῆς Διαίτης, ἥτις ἐπὶ ἓν καὶ ἐπέκεινα ἔτος παρέλυε μέγα μέρος τῶν στρατιωτικῶν δυνάμεων τῆς Διπλῆς Μοναρχίας. Ἡ δυσχέρεια αὕτη ἐμειώθη νῦν, ἂν μὴ ἤρθη, διατελούσης δὲ τῆς Ρωσσίας ἐν ταῖς παρούσαις ἀμηχανίαις, ἐγκαθειργμένου

τοῦ Σταῖσσελ ἐν Πὸρτ-Ἀρθοὺρ καὶ καθηλωμένου τοῦ Κουροπάτκιν ἐν Μοῦκδεν, τὴν διεύθυνσιν τῆς ὀρχήστρας ἐν τῇ συναυλίᾳ τῆς Ἐγγυτέρας Ἀνατολῆς παραλαμβάνει ἐπὶ τοῦ παρόντος ἡ Αὐτροουγγαρία. Χειρίζεται δὲ τὸ ραβδίον, δι' οὗ διευθύνει τὴν συναυλίαν ταύτην, μετὰ τῆς μεγίστης δυνατῆς βραδύτητος, ἐκτείνουσα οὕτω τὸν καιρὸν εἰς τὸ βραδύτατον andante. Βυθίζοντες τὸ βλέμμα ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῶν συμβάντων κατὰ τὴν τελευταίαν ταύτην ἑξαμηνίαν, βλέπομεν ὅτι ἡ Αὐστροουγγαρία ὑπῆρξε πάντοτε ὑπὲρ τῶν ἀναβολῶν, ἐνέργειαν δ' ἀνέπτυξε κυρίως ἐν τῷ παρεμβάλλειν προσκόμματα εἰς τὸ ἔργον τοῦ στρατηγοῦ De Giorgis. καθὼς καὶ ἐν ταῖς προσπαθείαις αὐτῆς, ὅπως στερεώσῃ τὴν θέσιν της ἐν τῷ βιλαετίῳ Σκοπείων αὐξάνουσα τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀξιωματικῶν της ἐν τῇ χωροφυλακῇ. Πρὸς τίνα ἄλλον σκοπὸν ἀπαιτοῦνται οἱ ἀξιωματικοὶ οὗτοι, παραμένει ἄδηλον. Δύσκολον εἶνε νὰ παραδεχθῇ τις, ὅτι χρειάζονται διὰ τὴν χωροφυλακήν· διότι οἱ ὑπάρχοντες ἤδη διὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην ἀξιωματικοὶ φαίνονται βαρέως φέροντες τὴν ἐπιβεβλημένην αὐτοῖς ἀργίαν, καὶ ἰδιαζόντως ἐπιμελούμενοι, ὅπως μηδένα λυπήσωσι δι' ὑπερβάλλοντος ζήλου. Πρὸς τούτοις, ἐὰν ἐπιτρέπηται νὰ κρίνῃ τις ἐκ τῶν προηγουμένων περὶ τῶν μελλόντων, δυσκόλως δύναται νὰ παραδεχθῇ, ὅτι ἁπλῶς χάριν τῶν μεταρρυθμίσεων αἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβεῖαι Αὐστρίας καὶ Ῥωσσίας ἐνεργοῦσι μετὰ τοσούτου ζήλου, ὅπως ἡ ἀναδιοργάνωσις τῆς χωροφυλακῆς, ἥτις εἶνε ἔργον πασῶν τῶν Δυνάμεων, τεθῇ ἐντελῶς ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῶν δύο πολιτικῶν πρακτόρων, οἵτινες εἶνε προξενικοὶ ὑπάλληλοι τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Ρωσσίας. Δικαίως ἢ ἀδίκως ἡ τῆς Αὐστρίας ἐνέργεια ὑφορᾶται μετὰ τῆς μεγίστης ὑποψίας ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου, ἡ πρόσφατος δὲ βελτίωσις τῶν σχέσεων Βουλγαρίας καὶ Σερβίας δύναται ν' ἀποδειχθῇ προελθοῦσα ἐκ κοινοῦ φόβου αὐστριακῶν σχεδίων. Ἐλέχθη, ὅτι ἡ τουρκοβουλγαρικὴ συμφωνία τοῦ παρελθόντος Ἀπριλίου περιέχει στρατιωτικὴν ῥήτραν, προνοοῦσαν περὶ κοινῆς ἐνεργείας Βουλγαρίας καὶ Τουρκίας ἐν περιπτώσει αὐστριακῆς ἐπιθέσεως. Τοῦτο θὰ ἦτο ἁπλῶς, ὑπὸ ἀλλοίας βεβαίως περιστάσεις, ἐπιστροφὴ εἰς τὴν πολιτικὴν ἐκείνην, ἣν ἠσπάσθη ἡ Βουλγαρία ἐνωρὶς τῷ 1886, καὶ ἥτις ἐκεφαλαιώθη ἐν τῇ πρὸς τὴν Πύλην συμβάσει τοῦ Τσανώφ, ἀφοῦ ἡ Ρωσσία καὶ ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Γερμανία ἡνώθησαν διπλωματικῶς, ἵνα ματαιώσωσι τὴν μετὰ τῆς Ἡγεμονίας ἕνωσιν τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ὃν συνδυασμὸν κατηγωνίσατο κυρίως ἡ εὐστάθεια τοῦ Sir William Withe ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐὰν τε ἀληθεύῃ ἐάν τε μή, τὸ γεγονὸς ὅμως ὅτι τοιαύτη εἴδησις δύναται νὰ κυκλοφορῇ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἀποδεικνύει σαφῶς τὰς ἐν Σόφιᾳ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει κρατούσας γνώμας περὶ τῆς αὐστριακῆς ἀφιλοκερδείας. Πᾶς Τοῦρκος ἢ Βούλγαρος πολιτικὸς ἀνήρ, ἀναλογιζόμενος μετὰ πόσης εὐκολίας ἡ Αὐστρία δύναται νὰ προελάσῃ πρὸς Νότον διὰ τοῦ Νόβι-Παζὰρ καὶ ἐνθυμούμενος τὴν πρόσφατον τεραστίαν αὔξησιν τοῦ στρατιωτικοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ προϋπολογισμοῦ τῆς Διπλῆς Μοναρχίας, ἔχει λόγους νὰ φοβῆται.

Ἐνῷ δ' οὕτως αἱ φιλόδοξοι ὀρέξεις τῆς Αὐστροουγγαρίας ἀποτελοῦσι ἓν τῶν στοι-

χείων τοῦ κινδύνου ἐν τῇ καταστάσει τῶν πραγμάτων τοῦ Αἵμου, ἕτερον αὐτοῦ στοιχεῖον ἀποτελοῦσιν αἱ δυσχέρειαι τῆς θέσεως τῆς βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως. Πέρυσι ἦτο καθιερωμένη συνήθεια ἔν τισι χώραις τῆς Εὐρώπης, ἰδίᾳ δὲ ἐν Γερμανίᾳ, τὸ παριστάναι τὴν Βουλγαρικὴν Κυβέρνησιν ὡς μετερχομένην τυχοδιωκτικὴν πολιτικὴν καὶ ἐπιρρίπτειν αὐτῇ τὴν εὐθύνην πασῶν τῶν ὑπὸ τῶν Κομιτατζήδων διαπραττομένων βιαιοπραγιῶν. Ἡ μοναδικὴ καὶ ἀξιέπαινος μετριοπάθεια, ἡ διατρανωθεῖσα ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως Πετρὼφ μεγάλως συνετέλεσεν εἰς ἄρσιν τῆς προκαταλήψεως ταύτης, κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν δὲ στιγμὴν ἡ εἰλικρίνεια τῶν φιλειρήνων τῆς Βουλγαρίας διαθέσεων δὲν ἀμφιβάλλεται μετὰ σπουδαιότητος. Ἡ κατὰ τὸν Ἀπρίλιον συνομολογηθεῖσα τουρκοβουλγαρικὴ συμφωνία ἐπέθηκε τέρμα εἰς διαφόρους αἰτίας ἐνδεχομένης πρὸς τὴν Τουρκίαν προστριβῆς, ἡ παῦσις δὲ τῆς ἐνεργείας τῶν ἀνταρτικῶν στιφῶν, ὀφειλομένη τὸ μὲν εἰς τὴν ἐξάντλησιν τοῦ ἀγροτικοῦ τῆς Μακεδονίας πληθυσμοῦ, τὸ δὲ εἰς εἰλικρινῆ ἐπιθυμίαν τοῦ συντελέσαι εἰς εὐόδωσιν τοῦ ἔργου τῆς χωροφυλακῆς, ἀνεκούφισε μέχρι τινὸς τὴν βουλγαρικὴν Κυβέρνησιν ἐν τῷ βαρεῖ ἔργῳ τοῦ χαλιναγωγεῖν πληθυσμὸν εὐλόγως καὶ εἰκότως συμπαθοῦντα πρὸς τοὺς πέραν τῶν τουρκικῶν συνόρων ἀδελφούς του. Ἀλλ' ἡ ἀνακούφισις αὕτη εἶνε ἁπλῶς προσωρινὴ καὶ οὐδαμῶς ἐπιτρέπει τῇ Βουλγαρίᾳ ν' ἀποθέσῃ οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον μέρος τῆς πανοπλίας, ἥτις τόσον βαρέως πιέζει τὸ σῶμά της. Τὸ βάρος δὲ τοῦτο τῆς πανοπλίας οὐ μόνον νὰ μειωθῇ δὲν δύναται, ἀλλὰ τοὐναντίον εἶνε πιθανὸν ν' αὐξηθῇ, ἐὰν εἶνε ἀξιόπιστοι αἱ εἰδήσεις περὶ τῆς ἀγορᾶς 54(;) πυροβολαρχιῶν Canet καὶ περὶ συνάψεως δανείου πρὸς πληρωμὴν αὐτῶν. Οἱ Βούλγαροι, καίπερ ὄντες ἐξαίρετοι μαχηταί, δὲν στρατεύουσιν ἐξ ἔρωτος πρὸς τὰ στρατιωτικά, ἡ δὲ μεμορφωμένη τάξις μετὰ βαθέος ἄλγους αἰσθάνεται, ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τῆς Βουλγαρίας ἐπιβραδύνεται δι' ἔλλειψιν χρημάτων, ἀναλωτέων ὑπὲρ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως καὶ τῆς ἄλλης προαγωγῆς τῆς χώρας. Ἡ οἰκονομικὴ δυσχέρεια καὶ ἡ διηνεκὴς περὶ τοῦ μέλλοντος ἀβεβαιότης καθίστανται λίαν ὀχληραὶ καὶ δύνανται εὐκόλως νὰ γεννήσωσι τὴν πεποίθησιν ὅτι, τοῦ πολέμου ἀναποφεύκτου ὄντος, θὰ ἦτο αἱρετώτερον τοῦ περιμένειν τὸ ὁρμῆσαι εὐθὺς ἐπὶ τῇ πρώτῃ εὐκαιρίᾳ εἰς πόλεμον καὶ ἐπιθεῖναι οὕτω τέρμα εἰς τὰ παντοῖα δεινά. Δὲν ἐλλείπουσι δὲ τεκμήρια μαρτυροῦντα, ὅτι τοιαύτη τις διάθεσις ἄρχεται ἐπικρατοῦσα, ἥτις ἂν μὴ περισταλῇ ἐγκαίρως, δύναται νὰ ἔχῃ τὰ σοβαρώτατα τῶν ἐπακολουθημάτων. Ἡ Βουλγαρία μακρὰν ἔτι ἀπέχει ἀπὸ τῆς ἐξαντλήσεως, ἣν φαντάζονται ἐν στιγμαῖς ἀθυμίας τὰ τέκνα της, ὁ δὲ Βούλγαρος πολιτικὸς ἀνήρ, ὅστις θὰ καταπείσῃ τοὺς συμπατριώτας του, ὅτι ἡ ἀρίστη ἐξυπηρέτησις τῶν συμφερόντων των εἶνε τὸ φέρειν ἀγογγύστως τὰ βάρη των καὶ προσδοκᾶν τὴν ἀνακούφισιν παρὰ τῆς μελλούσης εὐημερίας τῆς χώρας, ἔσται πολλοῦ ἄξιος τῇ πατρίδι.

Δύναται βεβαίως νὰ συμβῇ, ὥστε αἱ δύο αὗται τάσεις, αἵτινες ἀποτελοῦσιν ἴσως τὸ κυριώτατον χαρακτηριστικὸν τοῦ Ἀνατολικοῦ προβλήματος κατὰ τὴν παροῦσαν

στιγμήν, νὰ ἐξουδετερώσωσιν ἀλλήλας· ἡ Αὐστροουγγαρία δηλαδή, ἵνα κερδήσῃ καιρὸν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ εὐόδωσιν τῶν ἰδίων αὐτῆς σχεδίων, δύναται νὰ ἐξεύρῃ μέσα καὶ τρόπους, ὅπως κουφίσῃ τὴν ἐπὶ τῆς Βουλγαρίας πίεσιν. Ἀλλά, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν βρεττανικῶν συμφερόντων, ἀμφότεραι αἱ τάσεις αὗται περιέχουσι στοιχεῖα κινδύνου, ἐφ' ὧν ὀφείλομεν νὰ ἐπαγρυπνῶμεν. Ἡ συζήτησις τῶν ἀποτελεσμάτων, ἅτινα θὰ εἶχεν ἐπὶ τῆς ἡμετέρας ἐν τῇ Μεσογείῳ θέσεως Αὐστριακή τις κατάληψις της Θεσσαλονίκης, θὰ ἦγεν ἡμᾶς εἰς τὸ ἔδαφος τῆς «μεταπολιτικῆς», εἰ καὶ τὸ ἐνδεχόμενον τοιαύτης καταλήψεως εἶνε σπουδαῖος παράγων, ὃν ὀφείλομεν πάντοτε νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει ἐν τοῖς ὑπολογισμοῖς ἡμῶν. Ἀλλ' ἐν τῷ παρόντι ὀφείλομεν νὰ ἐξετάζωμεν μετὰ πάσης ἐπιμελείας τὸ μέγεθος τῆς βλάβης, ἣν θὰ ἐκινδύνευον νὰ ὑποστῶσι τὰ ἡμέτερα συμφέροντα ἐν τῇ ἀμεσωτέρᾳ πιθανῇ περιπτώσει βουλγαροτουρκικοῦ πολέμου. Τοιοῦτος πόλεμος, οἵας δήποτε στρατιωτικὰς ἐκπλήξεις καὶ ἂν ἤθελε παρουσιάσῃ κατὰ τὰς πρώτας του ἀρχάς, θ' ἀπέληγεν ἐξ ἅπαντος εἰς τὴν ἐξάντλησιν καὶ ἀπόσβεσιν τῆς Βουλγαρίας. Ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ Sir William Withe ἡμεῖς πάντοτε συνηγορήσαμεν καὶ ὑπεστηρίξαμεν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Βουλγαρίας, τὴν πολιτικὴν δι' ἡμῶν ταύτην ἐδικαιολόγησεν ἡ διηνεκὴς αὔξησις καὶ προκοπὴ τοῦ βουλγαρικοῦ Κράτους εἰς ἔθνος, ἄξιον νὰ καταλάβῃ τὴν θέσιν του μεταξὺ τῶν πεπολιτισμένων Δυνάμεων. 1) Ἡ Βουλγαρία ὡς ἡ Πρωσσία μετὰ τὰς θυέλλας τῆς Ναπολεοντείου ἐποχῆς, ὑπέταξεν ἑαυτὴν εἰς τὸν γραμματοδιδάσκαλον, ἔκτοτε δ' ηὐξύθη ἐν αὐτῇ γενεά, ἥτις πληρέστατα συναισθάνεται καὶ κατανοεῖ, ὅτι δι' ὑγιοῦς καὶ εὐρώστου οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, οὐχὶ δὲ διὰ φρενοπληκτικῶν κραυγῶν καὶ ἐπικλήσεως τοῦ ἱεροῦ ὀνόματος τῆς ἐλευθερίας, τὰ μικρὰ τῆς Ἀνατολῆς κράτη ὀφείλουσι νὰ συνιστῶσιν ἑαυτὰ εἰς τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὴν εὔνοιαν τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων. Οἱ Βούλγαροι ἔμαθον ἤδη τὸ μάθημά των καὶ γινώσκουσι πῶς νὰ βοηθῶσιν αὐτοὶ ἑαυτούς, ἔθηκαν δὲ σταθερὰ καὶ ἔμπεδα θεμέλια τοῦ ἐμπορικοῦ των μέλλοντος, ὅπερ ὅμως, κατὰ δυστυχίαν, ἀνάγκη νὰ περιμένῃ βελτίωσιν τῆς πολιτικῆς τῶν πραγμάτων καταστάσεως, ὅπως ἀναπτυχθῇ καὶ προκόψῃ, εἰσρεόντων συνεπείᾳ τῆς βελτιώσεως ἐκείνης ξένων κεφαλαίων εἰς τὰν χώραν. Ἀξιέπαινοι προσπάθειαι καταβάλλονται πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐξαγωγῆς σιτηρῶν, βελτιουμένου τοῦ λιμένος τῆς Βάρνης καὶ κατασκευαζομένης νέας σιδηροδρομικῆς

1) Σημ. «Ἑλλ.» Καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων ἀνταποκρίσεων καθίσταται καταφανὴς ὁ ἄκρατος φιλοβουλγαρισμὸς τοῦ γράφοντος. Εἶνε πιθανώτατα ὁ Μπάουτσερ, ὁ ἀναλαβὼν τὴν διαφήμισιν τῆς φαινομένης εὐρωστίας τῆς Βουλγαρίας. Χωρὶς νὰ ὑποτιμῶμεν τὰς δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ δὲν δυνάμεθα νὰ βλέπωμεν διὰ φακοῦ μεγεθυντικοῦ ὅσα θαυμάζει ὁ καλὸς κἀγαθὸς βρεττανὸς δημοσιολόγος. Τοὐναντίον παρατηροῦμεν ἐκπαίδευσιν ἐξηχρειωμένην, ἧς οἱ λειτουργοὶ ἐν συνεδρίοις κηρύττουσι τὴν ἀθείαν, τὸ δὲ Κοράνιον ἀνώτερον τοῦ Εὐαγγελίου, οἰκονομικὰ κατεστραμμένα, κοινωνικὴν φαυλότητα καὶ κτηνωδίαν ἐκδηλουμένην εἰς τὰς δολοφονίας καὶ στυγερὰς κακουργίας τῶν τροφίμων τοῦ κομιτάτου, ἀγωνιζομένου διὰ τῶν σφαγῶν καὶ τῶν δηώσεων νὰ ἐμπεδώσῃ τὴν τάξιν καὶ κληροδοτήσῃ τὴν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς δεδουλωμένους! Τοιαύτην χώραν ἡμιαγρίων φαντάζεται ὁ ἀφελὴς φιλελεύθερος ὡς τὸ Πεδεμόντιον τῆς Ἀνατολῆς!

γραμμῆς, διερχομένης διὰ Τρέβνας εἰς Στάρα Ζαγορά, γίνονται πειράματα καλλιεργείας τοῦ βάμβακος καὶ τῆς μετάξης, ἰδιαίτεραι ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἐπαύλεις ἱδρύθησαν διὰ τὴν σπουδὴν τῆς ἀμπελουργίας καὶ καλλιεργείας καρποφόρων δένδρων, μέγα σχέδιον κατηρτίσθη ἤδη διὰ τὴν ἀναδάσωσιν μεγάλων ἐκτάσεων γῆς, ἀποψιλωθεισῶν πρότερον ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐπιμελεῖς δ' ἐγένοντο ἔρευναι πρὸς ἐξακρίβωσιν τοῦ πλούτου τῆς χώρας εἰς ὀρυκτὰ καὶ εἰς ὕδατα μεταλλικά. Ἡ Βουλγαρία ἵσταται ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ περιόδου οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως καὶ εὐημερίας, ἂν δὲ τὸ φάσμα τοῦ πολέμου παρεμβῇ καὶ ἐμποδίσῃ αὐτῇ τὴν εἴσοδον εἰς τὴν περίοδον ταύτην, οὐ σμικρὸν μέρος τῆς ἀπωλείας θὰ ὑποστῇ ἡ ἡμετέρα χώρα· οὐχὶ ὅτι τὰ ἄμεσα ἡμῶν ἐμπορικὰ συμφέροντα ἐν Βουλγαρίᾳ εἶνε μεγάλα,— τοὐναντίον, κατὰ τὴν παροῦσαν στιγμὴν εἶναι ἐλάχιστα, ἀφοῦ ἡ εἰς τὴν Βουλγαρίαν ἐξαγωγὴ κατὰ τὸ 1903 ὑπῆρξε 543,581 λιρῶν στερλινῶν, ἡ δὲ εἰσαγωγὴ ἐκ Βουλγαρίας 807,193 λιρῶν στερλινῶν,— ἀλλ' ἡ ὀπισθοδρόμησις τῆς Βουλγαρίας εἶνε ὀπισθοδρόμησις τῆς πολιτικῆς ἐκείνης, ἣν εὐσταθῶς καὶ ἀδιαλείπτως διετελέσαμεν μετερχόμενοι, τοῦ ἐνθαρρύνειν δηλονότι τοὺς Νοτίους Σλάβους εἰς τὸ νὰ δημιουργήσωσιν αὐτοὶ τὰς ἰδίας αὐτῶν τύχας καὶ διατηρῶσι τὴν ἀνεξαρτησίαν των παρὰ τὴν πίεσιν τῶν ἰσχυρῶν των γειτόνων.

Ὁ «Χρόνος» ἐν κυρίῳ ἄρθρῳ σχολιάζων τὰς κρίσεις ταύτας τοῦ ἀνταποκριτοῦ του καὶ ἄλλας τινὰς ἐκ Βιέννης καὶ Κωνσταντινουπόλεως ἀνταποκρίσεις του περὶ τῆς μακεδονικῆς χωροφυλακῆς, ἔγραψε τὰ ἑξῆς *ἄξια πολλῆς προσοχῆς :*

Δημοσιεύομεν σήμερον διαφόρους ἐνδιαφερούσας ἀνακοινώσεις περὶ τῆς ἐνεστώσης ἐν Μακεδονίᾳ καταστάσεως τῶν πραγμάτων. Ἂν οἱ ἡμέτεροι ἀναγνῶσται θ' ἀρυσθῶσιν ἐξ αὐτῶν μεγάλην παρηγορίαν, φαίνεται ἡμῖν λίαν ἀμφίβολον δυστυχῶς, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ γεγονότος, ὅτι σχεδὸν ὁλόκληρον ἔτος παρῆλθεν ἀφ' ἧς ἐδημοσιεύθη τὸ Αὐστρορρωσσικὸν σχέδιον τῶν μεταρρυθμίσεων, ἥμισυ δὲ σχεδὸν ἔτος διέρρευσεν ἀφ' ἧς ὁ στρατηγὸς De Giorgis ἀνέλαβε τὰ καθήκοντά του, ὡς ἀρχηγὸς τῆς ἀναδιοργανωθείσης χωροφυλακῆς. Ἡ ἐγκατάστασις τακτικῆς δυνάμεως ὑπὸ Εὐρωπαίους ἀξιωματικοὺς πρὸς τήρησιν τοῦ νόμου καὶ τῆς τάξεως εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐθεωρήθη ὡς ὁ ἀκρογωνιαῖος λίθος τοῦ ὅλου μεταρρυθμιστικοῦ οἰκοδομήματος, ὡς ὁ στῦλος ἐκεῖνος, οὗ πίπτοντος καταρρέει καὶ τὸ οἰκοδόμημα κατ' ἀνάγκην ἀναπόδραστον. Αἱ ἄλλαι διατάξεις τοῦ μεταρρυθμιστικοῦ σχεδίου, ὅσον σπουδαῖαι καὶ ἂν εἶνε καθ' ἑαυτάς, μένουσιν ἀναγκαίως ἀτελεσφόρητοι καὶ μάταιαι ἂν μὴ ὑπάρχῃ ἐπαρκὴς ἐγγύησις ἀσφαλείας τῆς ζωῆς καὶ ἰδιοκτησίας τῶν κατοίκων. Διαπρεπής τις ἱστορικὸς ἐχαρακτήρισέ ποτε τὸ τοῦ Μιδὰτ Πασσᾶ σχέδιον κοινοβουλευτικοῦ ἐν

Τουρκίᾳ πολιτεύματος ὡς «ἐνδύον τὸν Αἷμον διὰ τῆς χλωρίδος τῆς βαθείας θαλάσσης», ὁ αὐτὸς δὲ χαρακτηρισμὸς θὰ ἥρμοζεν εἰς μεταρρυθμιστικὸν σχέδιον, μὴ προνοοῦν περὶ μέσου τινὸς τοῦ ἐπιβάλλειν στοιχειώδη μεταξὺ ἀνθρώπου καὶ ἀνθρώπου δικαιοσύνην, ἧς ἄνευ πᾶσαι αἱ περὶ διοικητικῶν καὶ δικαστικῶν μεταρρυθμίσεων εἰσηγήσεις καὶ προτάσεις δὲν θὰ ἦσαν ἄξιαι τοῦ χάρτου, ἐφ' οὗ ἐγράφησαν. Ὅθεν ἡ ἀγγελία, ὅτι ὁ στρατηγὸς De Giorgis καὶ οἱ ξένοι ἀξιωματικοὶ τῆς ὑπ' αὐτῷ δυνάμεως ἤρξαντο πράγματι τοῦ ἔργου των, ἐχαιρετίσθη γηθοσύνως ὑπὸ τῆς Ἑσπερίας Εὐρώπης, ἥτις οὐδὲν ἄλλο ἐπόθει διακαέστερον ἢ νὰ δυνηθῇ νὰ παρακάμψῃ τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα μετὰ καθαρᾶς συνειδήσεως καὶ νὰ στρέψῃ τὴν προσοχήν της εἰς ἄλλα πράγματα. Κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας αἱ κομισθεῖσαι ἡμῖν εἰδήσεις περὶ τῶν πράξεων καὶ τῆς ἐνεργείας τῶν ἀξιωματικῶν τῆς χωροφυλακῆς ὑπῆρξαν πενιχραὶ καὶ σπάνιαι. ἀλλ' ἡ Εὐρώπη παρηγορεῖτο ἀναλογιζομένη, ὅτι ἐπεχειρήθη ἐπὶ τέλους μία πρακτικὴ μεταρρύθμισις, ἥτις, εἰ καὶ βραδεῖά πως ἐν τῇ ἐνεργείᾳ αὐτῆς, παρεῖχεν ὅμως τὴν ἐλπίδα πραγματικῶν καὶ οὐσιωδῶν ἀποτελεσμάτων. Ἀλλ' αἱ εἰδήσεις, ἃς ἐλάβομεν ἐπ' ἐσχάτων, δὲν ὑπῆρξαν τοιαῦται ὥστε νὰ ἐμπνέωσι πεποίθησιν περὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ σχεδίου. Φαίνεται γενικῶς ὁμολογούμενον, ὅτι ἡ ὑπὸ τῶν Βρεττανῶν ἀξιωματικῶν γενομένη ἐργασία ἐν τῷ σαντζακίῳ Δράμας ὑπῆρξε καλὴ καὶ στερρά. Τοῦτο ἀναμφιβόλως ὀφείλεται, ἐν μέρει μὲν εἰς τὴν ἔμφυτον τοῖς Βρεττανοῖς ἀξιωματικοῖς ἱκανότητα τοῦ μεταχειρίζεσθαι ὡς δεῖ ξένους πληθυσμούς, ἐν μέρει δὲ εἰς τὸ γεγονός, ὅτι οἱ ἡμέτεροι ἀξιωματικοὶ δὲν ἐφοβήθησαν μὴ καταστῶσι δυσάρεστοι εἰς τὰς ἐγχωρίους ἀρχάς· κυρίως ὅμως δέον ν' ἀποδοθῇ εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ἐργάζονται μετ' ἀκραιφνοῦς ζήλου καὶ ἔρωτος πρὸς τὸ ἔργον των, *οὐδ' ἐπηρεάζονται τὸ παράπαν ὑπὸ πολιτικῶν ὑστεροβουλιῶν*. Ὀλίγιστα ἀκούομεν περὶ τῶν πράξεων τῶν Γάλλων ἐν τῷ σαντζακίῳ Σερρῶν, αἱ δὲ εἰδήσεις ἐκ τῶν βιλαετίων Θεσσαλονίκης, Σκοπείων καὶ Μοναστηρίου, τῶν λαχόντων εἰς τοὺς Ρώσσους, τοὺς Αὐστριακούς, καὶ τοὺς Ἰταλούς, ἀντιφάσκουσι καὶ συγκρούονται πρὸς ἀλλήλας. Ἔκ τινος ὅμως ἐκθέσεως, ἐπισταλείσης ἡμῖν σήμερον ὑπὸ ἀνταποκριτοῦ, νεωστὶ διοδεύσαντος τὰ διαμερίσματα ταῦτα, γίνεται δῆλον, ὅτι οἱ Αὐστριακοὶ ἀξιωματικοὶ δὲν ἐπιλαμβάνονται τοῦ μεταρρυθμιστικοῦ των ἔργου μεθ' ὑπερβάλλοντος ἐνθουσιασμοῦ. Εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Ρωσσία ἐξήσκησε πίεσιν ἐπὶ τῆς Πύλης ὅπως συναινέσῃ εἰς αὔξησιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Αὐστριακῶν καὶ τῶν Ρώσσων ἀξιωματικῶν, ἀλλὰ πολλαχόθεν γίνεται κατάδηλον, ὅτι *ὑπάρχουσιν ἱκανοὶ λόγοι, ὥστε ν' ἀμφιβάλλωμεν ἂν ἡ ἐνέργειά των εἶνε ἀφιλοκερδὴς καὶ ἀπηλλαγμένη ἰδιοτελείας*. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ αὐστριακὸς καὶ ὁ ρωσσικὸς τύπος ἐποιήσαντο ἥκιστα συστατικὴν ἑαυτῶν ἀπόπειραν, ὅπως κακοσυστήσωσι τὸν στρατηγὸν De Giorgis, παριστῶντες αὐτὸν ὡς ἕρποντα ἐν τῇ συμπεριφορᾷ του πρὸς τοὺς Τούρκους, καὶ ὡς μεταχειριζόμενον τὸ ἀξίωμα τῆς θέσεώς του πρὸς βελτίωσιν τῶν μεταξὺ Ἰταλίας καὶ Τουρκίας σχέσεων χάριν τῶν μελ-

λόντων τῆς Ἰταλίας σχεδίων καὶ βλέψεων πρὸς τὴν Ἀλβανίαν. Ἡ προφανῶς ὀρθοτάτη ἀπάντησις πρὸς τὴν πρώτην τῶν κατηγοριῶν τούτων, αἵτινες ἀμφότεραι ἀναμφιβόλως ἕλκουσι τὴν ἀρχήν των ἐκ τῆς αὐστριακῆς ἀντιζηλίας, εἶνε ὅτι, ἂν ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Ρωσσία εἶχον ἐπιδείξῃ ὀλιγωτέραν χλιαρότητα καὶ ἀπροθυμίαν ἐν ταῖς διαπραγματεύσεσι, δι' ὧν ἐκανονίσθη ἡ θέσις τοῦ στρατηγοῦ De Giorgis, δὲν θὰ διεκωλύετο νῦν ὑπὸ περιορισμῶν, οἵτινες ἀναγκάζουσιν αὐτὸν νὰ βαδίζῃ συνεσταλμένως καὶ ἀτόλμως ἐν ταῖς διαπραγματεύσεσιν αὐτοῦ πρὸς τὰς τουρκικὰς ἀρχάς. Ὁ στρατηγὸς De Giorgis φαίνεται ὢν τίμιος καὶ ἱκανὸς ἀξιωματικός, ὅστις χρησιμοποιεῖ ὡς δύναται ἄριστα τὴν δυσχερεστάτην θέσιν του, *αἱ δὲ πρὸς δυσφημισμόν του γινόμεναι ἀπόπειραι οὐδὲν ἄλλο κατορθοῦσιν ἢ νὰ καθιστῶσιν ἀμφίβολον τὴν εἰλικρίνειαν τῆς Αὐστρορρωσσικῆς ὑποστηρίξεως τοῦ σχεδίου τῆς χωροφυλακῆς.* Ὁ πανοῦργος Τοῦρκος Γενικὸς Ἐπόπτης, Χιλμῆ πασσᾶς, θὰ αἰσθάνεται βεβαίως ὄχι μικρὰν τέρψιν καὶ χαρὰν ἐκ τῶν ραδιουργιῶν, αἵτινες διεξάγονται ἐν ὀνόματι τῶν μεταρρυθμίσεων... Ἀλλ' ἐνῷ θὰ ἦτο ἀκόμη πολὺ πρόωρον τὸ νὰ χαρακτηρίσῃ τις ὡς ἀποτυχὸν παντελῶς τὸ σχέδιον τῆς χωροφυλακῆς, ἀνάγκη νὰ ὁμολογηθῇ, ὅτι μέχρι τῆς ὥρας ταύτης οὐδαμῶς ἐπλήρωσε τὰς ἐλπίδας ἐκείνων, οἵτινες μετὰ σπουδαιότητος ἐπιθυμοῦσι νὰ ἴδωσι τοὺς χριστιανοὺς ὑπηκόους τοῦ Σουλτάνου, δυναμένους νὰ ζῶσιν ἐν ποιᾷ τινι ἀσφαλείᾳ καὶ ἀποσοβούμενον τὸν κίνδυνον πυρκαϊᾶς ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου. Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ἐπαναστατῶν, δι' ἰδίους αὐτῶν λόγους, ἀπέσχοντο πάσης ἐνεργείας καὶ ἀφῆκαν ἐλεύθερον τὸ πεδίον εἰς τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς χωροφυλακῆς. Ἡ Πύλη, καίπερ ἀποστρεφομένη τὸ σχέδιον καὶ παντοῖα περεμβάλλουσα προσκόμματα ἐν τῇ ὁδῷ τῆς πραγματοποιήσεώς του, οὐδαμῶς ὑπῆρξεν ἱκανὴ ν' ἀντιστῇ πρὸς πίεσιν, προσηκόντως ἀσκουμένην. Τὰ πάντα ἦσαν εὐνοϊκὰ εἰς τὴν ἔναρξιν τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ σχεδίου, τὸ μόνον δὲ ἀπαιτούμενον εἰς ἐξασφάλισιν τῆς ἐπιτυχίας του ἦτο πραγματικὴ ἐκ μέρους τῶν ἐντολοδόχων Δυνάμεων ἀπόφασις τοῦ ἐξασφαλίσαι τὴν ἐπιτυχίαν ταύτην. Ἀλλ' ἀκριβῶς ἡ ἀπόφασις αὕτη φαίνεται ἀπ' ἀρχῆς ἐλλείπουσα. Ἀνέκαθεν ὑπῆρχον ἐν τῇ ἡμετέρᾳ χώρᾳ πολλοὶ οἱ ἀμφιβάλλοντες ἂν αἱ ἀπαιτήσεις τῆς ρωσσικῆς καὶ τῆς αὐστριακῆς πολιτικῆς θὰ ἐπέτρεπον εἰς τὰς δύο Δυνάμεις νὰ ὑποστηρίξωσιν ὁλοκαρδίως τὸ σχέδιον τῆς ἰδίας αὐτῶν δημιουργίας, ἀλλεπάλληλοι δὲ περιηγηταί, ἐπανερχόμενοι ἐκ τῶν μακεδονικῶν βιλαετίων ἔφερον μαρτυρίας, ἐνισχυούσας τὴν ἀμφιβολίαν ταύτην. Ἀλλ' ἡ Βρεττανικὴ Κυβέρνησις ὑπέσχετο τὴν ὑποστήριξίν της εἰς τὸ σχέδιον, καὶ παρέσχε τὴν ὑποστήριξίν της τιμίως καὶ εἰλικρινῶς, οὐδὲ εἶνε πιθανόν, ὅτι θ' ἀποσύρῃ αὐτὴν ἐφ' ὅσον ὑπάρχει καὶ ἡ ἐλαχίστη εὔλογος ἐλπίς, ὅτι θὰ ἐπιτευχθῶσιν οἱ σκοποί, δι' οὓς ἡ χωροφυλακὴ ἐδημιουργήθη. Ἀλλ' αἱ δύο ἐντολοδόχοι Δυνάμεις καλῶς θὰ ἔπραττον νὰ ἔχωσι κατὰ νοῦν τὴν γλῶσσαν, ἣν μετεχειρίσθη ὁ Λόρδος Λάνσδων πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Ρωσσίας, τῇ 19 Σεπτεμβρίου τοῦ παρελθόντος ἔτους, ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἀρχικὸν σχέδιον τῶν μεταρρυθμί-

σεων. Ὁ Λόρδος Λάνσδων ἔγραψε τότε τὰ ἑξῆς : «Ἔχω τὴν τιμὴν νὰ πληροφο-«ρήσω ὑμᾶς... ὅτι ἡ Κυβέρνησις τοῦ Ἄνακτος οὐδαμῶς ἐπιθυμεῖ ν' ἀποσύρῃ τὴν ὑπο-«στήριξιν, ἣν ἀπ' ἀρχῆς προσήνεγκε τῷ σχεδίῳ τῶν δύο Δυνάμεων. Ἀλλ' ἡ ὑπο-«στήριξις ἐκείνη, ὡς ἐνθυμεῖσθε, παρείχετο μετὰ τῆς ἐπιφυλάξεως, ὅτι ἡ προσωρινὴ «ἀποδοχὴ τοῦ σχεδίου, ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν τοῦτο ἤθελε διαψεύσῃ τὰς προσδο-«κίας τῶν συνταξάντων αὐτά, ἢ ἤθελεν ἀποδειχθῇ ἀνεπαρκὲς εἰς θεραπείαν τῶν κα-«κῶς ἐχόντων, δὲν θὰ ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Ἄνακτος ὡς ἐμποδί-«ζουσα αὐτὴν ἀπὸ τοῦ νὰ προτείνῃ ἢ νὰ ὑποστηρίξῃ, εἴτε κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ «ὑπουργήματος τοῦ Γενικοῦ Ἐπόπτου, εἴτε ἐν οἱῳδήποτε μέλλοντι καιρῷ, ἑτέρας «προτάσεις, τεινούσας εἰς τὸν αὐτὸν σκοπόν.»

ΚΡΗΤΗ ΚΑΙ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ [1)]

Ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον ἡ κόμησσα Εὐγενία Καπνὶστ ἐδημοσίευσε τελευταίως ἐν τῷ «Χρόνῳ» (19, 17, 18 Σεπτεμβρίου) μακρὸν πολιτικὸν ἄρθρον, ὅ-περ εὐχαρίστως μεταφέρομεν εἰς τὰς στήλας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» καθόσον διὰ τοῦ καλάμου Ρωσσίδος κυρίας σὺν ἄλλοις καταγγέλλονται καὶ ἅπαξ ἔτι εὐθαρσῶς τὰ ἐν τῇ πατρίδι αὐτῆς βυσσοδομούμενα ὑπὸ τῶν ὑπούλων Πανσλαυϊστῶν πρὸς ὄλεθρον τοῦ μαρτυρικῶς καθ᾽ ἁπάντων τῶν στοιχείων ἀγωνιζομένου Ἑλληνισμοῦ. Αἱ ἀποκαλύψεις δέ, ἃς καὶ ἄλλοι συνεργάται ἡμῶν Ρῶσσοι φιλέλληνες ἔγραψαν ἐπανειλημμένως, ὡς ὁ ἀείμνηστος αὐτοκρατορικὸς ἐλεγκτὴς Τέρτιος Φιλίππωφ καὶ ὁ ἐν Μόσχᾳ δημοσιολόγος κ. Ν. Δουργοβώ, προσδίδουσαι κῦρος εἰς τὴν περὶ τῆς πρὸς τὸν Ἑλληνισμὸν ἀπὸ τοῦ 1856 ἰδίως πολιτικῆς τοῦ Σλαυϊσμοῦ ἀντίληψιν ἡμῶν, ἐπιβάλλουσι ν᾽ ἀναγάγωμεν πλέον εἰς δόγμα ἐθνικῆς πίστεως τό: timeo Slavos et dona ferentes. Τὸ σθεναρὸν ἄρθρον τῆς εὐγενοῦς κυρίας, καταγγελλούσης εὐτόλμως καί τινας ἐν Ρωσσίᾳ ἀντιπροσώπους τοῦ βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α′ ἐπὶ ἀδρανείᾳ καὶ ἐθνικῇ ἀναλγησίᾳ ἔχει περίπου ὡς ἑξῆς:

Τὰ πολιτικὰ γεγονότα τῶν τελευταίων μηνῶν τυγχάνουσι μεγίστης σπουδαιότητος καὶ σοβαρότητος διὰ τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος, εἶνε δὲ λυπηρόν, ὅτι ἀντὶ τοῦ ἐναρμονίου ᾄσματος ἐργατῶν, ὑποβασταζόντων τὸν βαρὺν ἀκρογωνιαῖον πρὸς οἰκοδομὴν λίθον, ἀκούονται μόνον ἀνωφελεῖς κραυγαί, μεγάλαι κεναὶ λέξεις, τὰς ὁποίας δὲν ἀκολουθεῖ ἡ δρᾶσις—καὶ ἔτι χεῖρον—δριμύτητες καὶ ἐπιτιμήσεις πρὸς συμπολίτας, προσπαθοῦντας ν᾽ ἀποτινάξωσι τὸν ζυγόν, καὶ οἱ ὁποῖοι εἶνε πλήρεις δράσεως, πλήρεις ἐνεργείας, πλήρεις ὑπερόχου ἀφοσιώσεως πρὸς τὴν πατρίδα, κατ᾽ ἀκολουθίαν δὲ πρὸς τὸν πανελλήνιον ἀγῶνα.

Ἐννοῶ τοὺς Κρῆτας.

Μετὰ τὸ 1821 ἡ Κρήτη ἐξακολουθεῖ τὰς ἡρωϊκὰς παραδόσεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, παλαίοντος πάντοτε κατ᾽ ἀριθμὸν ἐλάσσονα πρὸς τὴν ἀγριότητα καὶ τὴν τυραννίαν

(1) Σημ. «Ἑλλ.» Παρ᾽ ὅλην τὴν φωτεινότητα καὶ καλλιλογίαν, ἣν ἔχουσι τὰ γραφόμενα τῆς εὐγενοῦς κυρίας, δυστυχῶς τοσοῦτον συνεσκότισε τὸ πνεῦμα μετάφρασις ἀδόκιμος, ὥστε μεταφέροντες τὸ ἄρθρον, ἠναγκάσθημεν πολλαχοῦ ἐπὶ τὸ ἑλληνικώτερον νὰ τρέψωμεν τὸ ὕφος, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ ὁλοκλήρους ν᾽ ἀποκόψωμεν περιόδους, ἀκαταλήπτους πολλάκις, συντακτικῶς δὲ καὶ λογικῶς ἀνανταποδότους.

τῶν Μουσουλμάνων, ἐξακολουθεῖ τὸν πατροπαράδοτον ἀγῶνα τῆς ἠθικῆς νίκης, ὀφειλομένης εἰς δύναμιν τῆς ψυχῆς ὑπέροχον.

Οἱ χαλύβδινοι οὗτοι ἄνδρες μὲ τὸ βαθύχρουν αὐτῶν πρόσωπον, μὲ τὴν ἀποφασιστικὴν καὶ στωϊκὴν ἔκφρασιν, διαφαινομένην ἐν τοῖς ὡς ἀετοῦ ὀφθαλμοῖς αὐτῶν, μὲ τὸν τύπον ἐκεῖνον, ὅστις σᾶς μεταφέρει ὁρμεμφύτως εἰς τὰς πρὸ τοῦ Ὁμήρου δωρικὰς φυλάς,—οἱ ἄνδρες οὗτοι φαίνονται, ὅτι ἐξῆλθον ἐκ τῆς ἁγνοτέρας ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, ἀγνοοῦντες τελείως πάσας τὰς ξένας καὶ ἐξωτερικὰς ἐπιδράσεις τῆς Ρώμης, τῆς Βενετίας, τῆς Τουρκίας. Μόνη ἡ προαιώνιος δυστυχία, τὴν ὁποίαν ὑπέφερον, ὥσπερ ὁ Ἄτλας βαστάζων τὸν κόσμον, καὶ ἡ ὁποία ἐβάρυνεν ἐπαχθῶς ἐπὶ τῶν ἰσχυρῶν αὐτῶν ὤμων τοὺς ἐξήγνισε καὶ τοῦτο ἐκφαίνεται ἐν τῇ σοβαρᾷ ἐκφράσει,καὶ τῇ ἠρεμίᾳ,τῇ ἐπαξίᾳ τῆς ἐσκεμμένης καὶ θλιβερᾶς σταθερότητος ἅτινα ἐπὶ τῇ προσεγγίσει τοῦ θανάτου ἀπετυποῦντο ἐν τῷ προσώπῳ τῶν μαρτύρων τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἡ γαλήνη αὕτη προηγήθη τῆς τρικυμίας, ἡ δὲ τρικυμία διηωνίσθη διὰ τὴν πολυπαθῆ ταύτην νῆσον ἐπὶ εἴκοσιν αἰῶνας!

Ὁπόσον εἶνε ἀπρεπὲς ὅθεν, ὅτι ἀπαντῶσιν εἴς τινας ἑλληνικὰς ἐφημερίδας—ἰδίως εἰς τὴν Τεργεσταίαν τοιαύτην φράσεις, ἐπαναληφθεῖσαι καὶ ἀλλαχοῦ προσομοιάζουσαι βλασφημίας πρὸς τὴν ἐλευθερίαν: «Τὸ ζήτημα ὅπερ ὑποκινεῖ σήμερον ἡ Κρήτη δὲν εἶνε πλέον ἐθνικὸν ἀλλὰ μᾶλλον διοικητικόν».

Μήπως ἐνομίσθη, ὅτι ὁμιλοῦντες κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον ἤθελον ἐκφρασθῇ ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας; Παράδοξος ἀποπλάνησις! Δὲν ὤφειλον μᾶλλον πᾶσαι αἱ εὐχαὶ τοῦ Ἔθνους νὰ τείνωσιν εἰς κοινήν τινα συνεργασίαν; Ἡ Κρήτη καὶ ἡ Μακεδονία εἶνε δύο στοιχεῖα, προωρισμένα ὅπως συμπήξωσιν ἅπαν τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ τρίτος παράγων, ἑτερογενὴς τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ᾽ ἐνέχων σχεδὸν κυριῶδες μέρος εἰς τὰς τύχας τῆς Ἑλλάδος, εἶνε αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις, αἱ τρεῖς αὗται Μοῖραι ὑφαίνουσαι, καταμετρῶσαι καὶ κόπτουσαι τῆς ζωῆς τὸ νῆμα, ἡ Κλωθώ, ἡ Λάχεσις καὶ ἡ Ἄτροπος!

Ἂς ἐξετάσωμεν ὅθεν τὰ τρία ταῦτα στοιχεῖα, τὴν Κρήτην, τὴν Μακεδονίαν καὶ τὰς Μεγάλας Δυνάμεις, ἑκάστην κεχωρισμένως, ἄνευ προκαταλήψεως καὶ ἀτομικῆς προτιμήσεως. Τοῦτο δὲ εἶνε τὸ μόνον μέσον,ὅπως ἀνεύρωμεν τὴν καθαρὰν καὶ φωτεινὴν ὁδόν, διὰ τῆς ὁποίας ἡ δωρικὴ Ἀριάδνη θὰ ἐξέλθῃ νικήτρια ἐκ τοῦ δαιδάλου, τὸν ὁποῖον τῇ δημιουργεῖ ὁ διπλωματικὸς Μινώταυρος. . . .

Ἂς σημειώσωμεν ἐν πρώτοις, ὅτι ἕκαστον τῶν τριῶν ἐν λόγῳ στοιχείων εὑρίσκεται εἰς φάσιν τινὰ ζυμώσεως κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον προκεχωρηκυίας καὶ δὲν ὀφείλομεν νὰ στηριχθῶμεν ἐπὶ τῶν ἐλαχίστων, ὅπως φθάσωμεν βαθμιαίως εἰς τὸν συλλογισμὸν ἑνὸς «modus vivendi».

Ἡ Κρήτη εὑρίσκεται,ὡς πρὸς τοῦτο, εἰς τὴν ὥραν ἐκείνην τῆς Ἠοῦς,ἔνθα διαχέεται ἡ πνοὴ τῆς ζωϊκῆς συγκινήσεως, ἔνθα δονεῖται ἤδη ἡ ἐλπίς, ἐπειδὴ ἡ πρώ-

τη ὕλη ἔλαβε μορφὴν καὶ ἐπιτείνεται αὐξανομένη ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν, ἀκτὶς δέ τις ἐλευθερίας διαλάμπει ἐπὶ τοῦ ἐρέβους, ἡ δὲ ζωὴ ἀνέτειλεν!

Ἡ ἑλληνικὴ Μακεδονία γνωρίζει εἰσέτι μόνον τὰς σφαγὰς καὶ τὰς ἀντεκδικήσεις, τὰ μίση καὶ τοὺς τρομεροὺς ἀγῶνας ἐν ὀνόματι τῆς θρησκείας· ὁ θάνατος δὲν ἀφυπνίσθη ἀκόμη ἐν αὐτῇ· πνοὴ ἀναστάσεως δὲν φαίνεται νὰ διῆλθεν εἰσέτι ἐκεῖθεν· οἱ ἄνδρες δὲν συνετάχθησαν εἰς ἐνόπλους ὁμάδας 1) εἴτε εἰς ἐθνικὰς συνελεύσεις· μόνον αἷμα καὶ θύματα ὑπάρχουσιν ἐκεῖ, ἀλλὰ δὲν ἀνεφάνησαν εἰσέτι ἐπαναστάται Ἕλληνες-Μακεδόνες, ὅπως ἐκφοβίσωσι τὴν Εὐρώπην, καθὼς ὑπῆρξαν ἐπαναστάται Ἕλληνες-Κρῆται. Ἡ δυστυχία θὰ δημιουργήσῃ ἐπὶ τέλους τοιούτους μετ' οὐ πολὺ καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ ἔναρξιν τῆς ζωῆς.

Τέλος ὁ τρίτος παράγων, αἱ Δυνάμεις αὐταὶ καθ' ἑαυτὰς εἶνε λίαν παράδοξοι, ἐξεταζόμεναι ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἐν τῷ ἑλληνικῷ ζητήματι. Τὰ ἀρχέγονα αὐτῶν μέσα, αἱ προσωπίδες, αἱ πανουργίαι καὶ αἱ διπλωματικαὶ αὐτῶν ὑπουλότητες οὐδόλως ἤλλαξαν χαρακτῆρα ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας.

Ἀλλ' ὅμως σοβαρῶς πολιτευόμενοι δυνάμεθα νὰ ὑπερνικήσωμεν τὰς κακοτροπίας ταύτας, ἐὰν ὁ Ἑλληνισμὸς χωρῇ ἐσκεμμένως ἐν τῷ μεγάλῳ ἀγῶνι τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως.

Ἡ Ἀγγλία ἐξ ὅλων τῶν ἐθνῶν εἶνε ἡ μᾶλλον ἐνδιαφερομένη διὰ τὰ ζητήματα τῆς Μακεδονίας καὶ Κρήτης. Οὐδεὶς ἄλλος ὑποστηρίζει τοσοῦτον ἰσχυρῶς καὶ ὑπούλως ὅσον αὕτη τοὺς Βουλγάρους ἐν Μακεδονίᾳ, χρωματίζουσα τὸ ὑπὲρ αὐτῶν ἐνδιαφέρον αὐτῆς διὰ ζωηρᾶς φιλανθρωπίας 2). Τοῦτο εἶνε τὸ σύνολον τοῦ ζητήματος. Τὸ δημιουργεῖν ἐν Κρήτῃ δυσχερεῖς συνθήκας, τὸ ἐμποδίζειν τὴν ἕνωσιν μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ὑπῆρξεν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Πὶττ ἓν τῶν μελημάτων τοῦ ὑπουργείου τοῦ Λονδίνου.

Ἡ Αὐστρία ἀφ' ἑτέρου ἐποφθαλμιᾷ μετὰ πόθου τὴν Θεσσαλονίκην. Ἅπαν τὸ πρόβλημα συνίσταται εἰς τὸ νὰ κατασβέσῃ τὴν πυρκαϊὰν διὰ τῆς συμμάχου Αὐτοκρατορίας καὶ ἀκολούθως νὰ ἐγκαταλίπῃ ταύτην μόνην.

Διὰ δὲ τὴν Ρωσσίαν ἀνάγκη νὰ ἀναγνωρίσωμεν ἐν αὐτῇ δύο λίαν διακεκριμένας ἀπ' ἀλλήλων κατηγορίας. Ἡ μὲν εἶνε ἀδιάφορος πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικήν, ἑπομένως ἐλάχιστα ἢ κάκιστα πληροφορημένη ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς Κρήτης καὶ τῆς Μακεδονίας, ἀλλὰ λίαν φιλορθόδοξος, λίαν συμπαθὴς πρὸς τὰς ἀνθρωπίνους

1) Σημ. «Ἑλλ.» Εὐτυχῶς ὠργανώθη ἤδη ἡ Ἄμυνα, πρὸς ἐκδίκησιν τοῦ αἵματος τῶν ἐθνομαρτύρων, πρὸς ἐμπέδωσιν καὶ προάσπισιν τῶν ἀπαραγράπτων ἐθνικῶν δικαίων καὶ πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ὑπὸ τῶν δολοφόνων διαταραχθείσης ἠθικῆς τάξεως.

2) Αἱ ἐν τῇ πολυπαθεῖ Μακεδονίᾳ ἐκτυλισσόμεναι τραγικαὶ σκηναὶ δὲν φαίνεται νὰ εἶναι ἀπόρροια τῆς Ἀγγλικῆς πολιτικῆς, ἀλλ' ὀφείλονται δυστυχῶς εἰς τὴν πολιτικὴν ἐκείνην, ἥτις ἐδημιούργει τῷ 1878 τὴν Συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου καὶ ἥτις ἐξελισσομένη παρεσκεύασεν εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν μεγάλα ἀδικήματα ἀποσκοπεῖ δὲ αὐτὴν τὴν ἐξόντωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς. Αὕτη εἶνε ἡ πικρὰ ἀλήθεια πιστουμένη ἀτυχῶς ὑπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων.

δυστυχίας καὶ τὴν ὁποίαν θὰ ἔπρεπε νὰ διαφωτίσῃ τις ἄνευ πικρίας καὶ ἄνευ ἀντεγκλήσεων ἐπὶ τῶν παθημάτων τῶν Ἑλλήνων τῆς Μακεδονίας, ὅπως λάβῃ τὸ ζωηρότερον δι' αὐτὰς διαφέρον. Ἀλλὰ ποῖος φροντίζει περὶ τούτου; Οἱ Βούλγαροι κατέκλυσαν τὸν ρωσσικὸν τύπον, ἡ δὲ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις μεθοδικῶς καὶ ἀστόργως παρημέλησε τὴν περὶ τούτου μέριμναν. *Δημοσιεύονται ἐν Ρωσσίᾳ κατὰ περιόδους ὡρισμένας μικρὰ ἀρθρίδια, πλήρη μίσους, ἠρτυμένα καὶ δηλητηριασμένα διὰ θρασειῶν συκοφαντιῶν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν Ἑλλήνων.* Ἡ ρωσσικὴ κοινωνία ἀναγινώσκει, ἐκπλήσσεται, πιστεύει καὶ σκανδαλίζεται. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἐν Ρωσσίᾳ, τῶν ὁποίων τὸ πατριωτικὸν καθῆκον εἶνε νὰ διαψεύδωσι καὶ ἀνασκευάζωσιν ἐπισήμως τὰς κακοβούλως αὐτὰς διαδόσεις προθυμοποιοῦνται νὰ σιγῶσι μυστηριώδη σιγήν.

Αἱ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων δὲ συμπάθειαι θὰ ἦσαν κατὰ τοσοῦτο μᾶλλον θερμαί, καθόσον οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ Σέρβοι δὲν εἶνε ἀγαπητοὶ εἰς τὰ χωρία ἡμῶν ἕνεκα τῶν ἀφηγήσεων τῶν στρατιωτῶν τοῦ 1878. Οἱ ἥρωες τῆς Σίπκας, ἐπανελθόντες εἰς τὰς πτωχὰς αὐτῶν ἑστίας παρέμειναν σταθερῶς πεπεισμένοι, ὅτι ἐπολέμησαν διὰ τὴν εὐημερίαν ὅλων τῶν ὀρθοδόξων, ἀλλ' ἐὰν ἐγνώριζον, ὅτι Σχῖσμα ἐκκλησιαστικὸν ἐνέπηξε τὴν φωλεάν του μεταξὺ τῶν ἀκανθῶν, αἵτινες φέρουσι εἰσέτι τὰ ἴχνη τοῦ αἵματος αὐτῶν ὁποία ἤθελεν εἶνε ἡ ἀηδία αὐτῶν καὶ ἡ ἔκπληξις!

Ἐν ταῖς μεγάλαις ρωσσικαῖς πρωτευσύσαις ἡ ἰσχυρὰ τῶν πανσλαυϊστῶν μερὶς — ἡ δευτέρα κατηγορία — *ἐργάζεται ὑπούλως ἀλλὰ δραστηρίως*. Ἡ μερὶς αὕτη εἶνε ἰδίως ἐπικίνδυνος καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ρωσσίαν, καθότι εἰσάγει τὴν ἀπαισίαν ἐπιδημίαν τῶν βουλγαρικῶν ἐκ δυναμίτιδος βομβῶν. Καὶ οἱανδήποτε γνώμην ἐὰν ἔχῃ τις περὶ τῆς μερίδος ταύτης, ἐν τούτοις *αὕτη εἶνε ἰσχυροτέρα καὶ μεγαλειτέρα πάσης ἐν τῷ παρόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἀναρχικῆς ἐν Ρωσσίᾳ μερίδος*. Δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὴν σκέψιν τῆς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνενώσεως τῶν Σλαύων. Ἡ ἀρχικὴ ἀνυποταξία τῶν φόρου ὑποτελῶν πρὸ τῆς ἀναρρήσεως τοῦ Ρουρὶκ τοῦ Νορμανδοῦ εἶνε καθ' ὁλοκληρίαν σύμφωνος πρὸς τὰς διαθέσεις των. Εἶνε ὡσαύτως ἓν εἶδος χωρικοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον ὁ Λέων Τολστόϊ κατέστησε τοῦ συρμοῦ καὶ πρὸς τὸ ὁποῖον προσαρμόζεται εὐχαρίστως ἡ ἀδιαφορία καὶ ἡ ἄγνοια, τὰ ὁποῖα ἐπιτείνει ἡ ἀναρχία. Οὐδόλως ὑφίσταται ἡ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κληροδοτηθεῖσα θρησκεία, ἐπειδὴ καὶ τοῦτο εἶνε παράδοσις, πᾶσα δὲ τοιαύτη παράδοσις, ἐκτὸς τοῦ παραφόρου σλαυϊκοῦ ἐθνισμοῦ, εἶνε ἀπεχθής. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ εἰς τὰς σχέσεις αὐτῶν πρὸς τὴν Μοναρχίαν ὑπηρετοῦσιν ἐν αὐτῇ, χωρὶς νὰ λησμονήσωσιν ἑαυτούς, ἐφ' ὅσον εἶνε δυνατόν, ἀποκρύπτοντες μεθοδικῶς τὴν ἀλήθειαν. Καλῶς λοιπὸν ἐλέχθη πρό τινος καιροῦ, ὅτι οἱ Ρῶσσοι ὀπαδοὶ τῆς ἐπαναστατικῆς διοικήσεως θὰ ἐξέλθωσιν ἐξ αὐτῶν τῶν σλαυϊκῶν τάξεων.

Ὁ ἀτομισμὸς τῶν κυρίων πανσλαυϊστῶν, τῶν ὁποίων οἱ ἀρχηγοὶ ἐδημιούργησαν μεγάλας περιουσίας κατὰ τὸν ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον καὶ οἵτινες ἐξ ἀγάπης πρὸς

τὸ σαρκίον αὐτῶν θυσιάζουσι καὶ τὴν μοναρχίαν καὶ τὸν λαόν, μᾶς φαίνεται ἀντάξιος πρὸς ὁλόκληρον κλάσιν ὑπαλλήλων, οἵτινες, καλῶς διαιτώμενοι ἐκ τῶν κοινῶν, κακῶς ὑπηρετοῦσι τὴν πατρίδα των. Δυστυχῶς ἡ Κυβέρνησις οὐδαμῶς φροντίζει διὰ τὰς ἀσχημίας αὐτάς, αἵτινες ἐπισύρουσιν ἐφ' ἡμᾶς πανταχόθεν τὰ μίση. Πιστεύεται γενικῶς ἐν Εὐρώπῃ, ὅτι ἡ Ρωσσία πολιτεύεται κακοβούλως καὶ ὑπούλως· τὸ ἀληθὲς ὅμως εἶνε ὅτι ἡ τοιαύτη πολιτικὴ εἶνε ὅλως ἀτομικὴ τῶν *λειτουργῶν τοῦ Κράτους*. Τὰ ἐπακόλουθα τῆς τοιαύτης καταστάσεως πρῶτοι ἡμεῖς ὑφιστάμεθα. Ἰδοὺ λ.χ. ὅτι κατόπιν τῆς μάχης τοῦ Λιάο-Γιὰγκ ἡ Ρωσσία ἔμαθεν ὅτι οἱ Ἰάπωνες ὑπερτεροῦσιν αὐτῆς κατὰ 50 ο)ο εἰς τηλεβόλα.

Ἐν μέσῳ τῶν κοιμωμένων τούτων ὑδάτων καὶ τῶν μαινομένων κυμάτων, μεμονωμένος καὶ εὐγενής, ἀγαθὸς καὶ δυστυχής, ἐμφανίζεται εἷς μονάρχης, ὅστις προκηρύττει τρεῖς ἐκ τῶν ὡραιοτέρων νόμων τῆς Ρωσσίας, νόμων, οἵτινες διακηρύττουσι περισσότερον παντὸς εὐρωπαϊκοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος τὸν σεβασμὸν τοῦ αὐτοκράτορος τούτου διὰ «τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου». Ἀναφέρομεν, ἐπὶ παραδείγματι, τὴν ἰσότητα τῶν Πολλωνῶν καὶ τῶν Ρώσσων ὡς πρὸς τὴν στρεμματικὴν φορολογίαν, τὸν νόμον, ὅστις ἀναγνωρίζει τὰ φυσικὰ τέκνα κληρονόμους ἐν μέρει τῆς περιουσίας καὶ τοῦ ὀνόματος τῶν γεννητόρων αὐτῶν, ἔστω καὶ ἂν δὲν ἀνεγνωρίσθησαν ὑπὸ τούτων, τέλος τὴν κατάργησιν τῶν σωματικῶν ποινῶν ἐν Ρωσσίᾳ, τῶν ποινῶν, αἵτινες ἀπῇδον εἰς Κράτος πεπολιτισμένον — δευτέρα ἐθνικὴ ἀπολύτρωσις, ὁμοία πρὸς τὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Β'.

Ὁ αὐτὸς προσέτι Αὐτοκράτωρ, παρέχει ἤδη τὴν χάριν εἰς ἑκατοστύας πολιτικῶν καταδίκων, καὶ ἀπολυτροῖ χιλιάδας καθειργμένων εἰς τὴν νῆσον Σαχαλὶν ἐκ τῶν ἐγκληματιῶν ἐκείνων, οἵτινες θὰ ἐκοιμῶντο ἀπηγχονισμένοι ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς, ἐὰν οἱ ρωσσικοὶ νόμοι ὡμοίαζον πρὸς τοὺς τοῦ Maurer, τοὺς κρατοῦντας ἀλλαχοῦ ὡς καὶ ἐν Ἑλλάδι.

Ὁ Τσάρος ἐμπιστεύεται εἰς τοὺς φυλακισμένους τὴν τιμὴν τοῦ στέμματος καὶ τῶν ὅπλων, ὅπως ὑπερασπίσωσι τὴν πατρίδα αὐτῶν· ὁποία θαυμασία τῳόντι ἠὼς μελλούσης παλιγγενεσίας.

Ἁγία ψυχή! μεγάλη ἁγνὴ καρδία, ἀξία χρόνου καὶ ἀνδρῶν καλλιτέρων! Ὁποίας ἆρά γε θλίψεις νὰ ὑφίσταται! Δὲν ὑπάρχει μεγαλειτέρα εὐσπλαχνία καθ' ἅπασαν τὴν Ρωσσίαν καὶ εὐσέβεια ὑπερτέρα ἐκείνης, τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται ὁ Τσάρος.

Πῶς δύναται λοιπὸν νὰ συμφωνήσῃ τὸ τοιοῦτον *πρὸς τὰς ἀδικίας, τὰς διαπραττομένας καὶ ἐν Μακεδονίᾳ ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων Ρώσσων ἢ ὑπὸ τῶν θρασυνθέντων πανσλαυϊστῶν*;

Ἡ τοιαύτη τῶν πραγμάτων κατάστασις, ἐξηγεῖται ἐν τῇ Δύσει ὡς προερχομένη ἐκ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ συμβαινόντων, ἔνθα οἱ Ρῶσοι ὑποφέρουσι πρῶτοι, καὶ ὅτι μόνος ὁ Μονάρχης δὲν ἐξαρκεῖ, ὅπως διενεργήσῃ τὴν κίνησιν τῶν εὐρέων τροχῶν τῆς κυβερνήσεως, ὑπὸ τῶν λειτουργῶν αὐτοῦ. Ἀληθῶς τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον

τῆς Πετρουπόλεως δὲν εἶνε τὸ μέγα σύμβούλιον τῆς πατροπαραδότου ἐν Γαλλίᾳ μοναρχίας, τῆς πρὸ τοῦ Ρισελιέ. Ἡ συνέλευσις τῆς τρίτης τάξεως ἐν Ρωσσίᾳ ἐλλείπει, ἥτις ἤθελε χρησιμεύσῃ ὅπως ἐκπολιτίσῃ καὶ τοὺς ὄχλους.

Οἱ δύο οὗτοι θεσμοὶ ἦσαν τὰ ἰσχυρότερα καὶ ἀληθέστερα στηρίγματα τῶν μοναρχιῶν τῶν ἐκ παραδόσεως· ἡ σύγχρονος Ρωσσία δὲν τὰς γνωρίζει ποσῶς.

Ἡ σιγὴ ἀποκατέστη πανταχοῦ, *σιγὴ τρομερὰ καὶ σκοτεινὴ ἐν τῇ ὁποίᾳ τὸ κακὸν θριαμβεύει!* Μήπως ἄρά γε τὸ δημόσιον φρόνημα εἶνε ἔνοχον; Ἀλλὰ τὸ κράτος, ἔνθα τὸ τοιοῦτον ὑφίσταται ἂς βάλῃ πρῶτον τὸν λίθον ἐναντίον τῆς Ρωσσίας. *Ἡ δύναμις τῆς πολιτικῆς πεποιθήσεως, ἡ ἁπλοϊκὴ τιμιότης, ὁ ἀπαντῶσα παρὰ τῷ ἐργάτῃ καὶ ἡ εὐτολμία τοῦ εἰλικρινοῦς λόγου εἶνε ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον κατὰ βάθος ἐλλείπει πανταχοῦ ἀπὸ τὴν σύγχρονον γραφειοκρατίαν.* Οὐδὲν διατηρεῖται τόσον ἀκέραιον τὴν σήμερον καὶ ἔχει ἀξίαν ἐνώπιον τῆς κοινωνίας, ὅσον ὁ πιθηκισμός, ἐνσαρκωμένος ἐν τῷ μύθῳ τοῦ ἀρνίου τοῦ πανούργου.

Τὸ ἤπιον τοῦτο ζῷον ἐπιχαρίτως ἔχει συνειθίσῃ εἰς μικρολογήματα τετορνευμένα ἢ εἰς ἀφασίαν ἐντελῶς κτηνώδη. Ἕκαστος φοβεῖται νὰ ὁμιλήσῃ διὰ νὰ εἴπῃ τὴν ἀλήθειαν, ἢ ἐὰν ὁμιλῇ θὰ ἐκραγῇ εἰς ὑπερβολάς, τὰς ὁποίας δὲν ὑποστηρίζει διὰ τῆς δράσεως. Τοιαῦται εἶνε σήμερον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ αἱ ἰδέαι τῶν δημαγωγῶν, οἵτινες ἀγαπῶσι τὴν ἐλευθερίαν ἀλλὰ δὲν ὑποστηρίζουσι τὴν ἰδέαν τῆς ἑνώσεως τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Ἑλλάδος ὡς προσεχοῦς καὶ ἐπειγούσης.

* *
*

Στηριζόμενοι ἐπὶ τῶν ἐκτεθέντων ἀνωτέρω ἐξάγομεν σχέδιον πολιτικῆς, φυσικῆς ἀκολουθίας ἀποτέλεσμα. Ὁ σκεπτόμενος Νοῦς καταντᾷ πάντοτε εἰς δρᾶσιν, μὴ ἐναντιουμένην πρὸς τὰ ἀνθρώπινα αἰσθήματα. Ὑπάρχουσιν ἐν Ἀγγλίᾳ τοιούτου εἴδους ἐξεγέρσεις ἐξόχων συνειδήσεων, προσωποποιουμένων ὑπὸ τῶν Κάνιγγ, τῶν Κόδριγκτων, τῶν Βύρων καὶ τῶν Γλάδστων, οἵτινες ἀπέβησαν πολυτιμώτατοι διὰ τὴν εὐημερίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Τὸ ἐθνικὸν πνεῦμα καὶ ὁ κοινοβουλευτικὸς βίος δημιουργεῖ συνηθέστερον τοιαύτην συνείδησιν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ. Διὰ τῶν τοιούτων πνευμάτων εἶνε δυνατὸν νὰ ἐλπίζωμεν πάντοτε, ὅτι θὰ ἴδωμεν ἡμέραν τινὰ νὰ θριαμβεύσῃ τὸ δίκαιον καὶ ἡ ἀλήθεια.

Σήμερον ἡ Αὐστρία παριστᾷ πορθμόν, στενὸν καὶ κινδυνώδη, τὸν ὁποῖον ἡ στρατηγικὴ θὰ προσεπάθει πρὸ παντὸς νὰ παρακάμψῃ παρὰ νὰ περιζώσῃ, ἐν δὲ τῇ Ρωσσίᾳ ἠδύνατο ν' ἀναπτυχθῇ εὐρὺ πεδίον ἑλληνικῆς πατριωτικῆς δράσεως, ἐὰν οἱ ἁρμόδιοι εἰργάζοντο.

Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ὤφειλε καὶ εἶχεν ἱερὸν καθῆκον, νὰ ἐπαγρυπνῇ εἰς τὴν πολιτικὴν ἐκείνην, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξαρτᾶται ἡ τύχη τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας, ὤφειλε νὰ ἔχῃ ἀντιπροσώπους, τοὺς μᾶλλον φιλοπάτριδας, οἵτινες μετ' αὐταπαρνήσεως νὰ ἐπι-

βλέπωσι τὰς καθ' ἑκάστην ἐν Ρωσσίᾳ κακοβούλους διαβολάς, ἕνεκα τῶν ἀνθελληνικῶν φρονημάτων τῶν κρατιδίων τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου. Ἀλλὰ φεῦ ποῦ ὑπάρχουσιν οὗτοι! Οὐδαμοῦ. Καὶ εἶνε εἰς ὅλους γνωστόν, ὅτι ὄχι μόνον δὲν ὑποστηρίζουσι τὸ Ἔθνος, τοῦ ὁποίου εἶνε ἀντιπρόσωποι, ἀλλὰ διὰ τῆς νωθρᾶς καὶ ἀκατανοήτου πολιτικῆς καταδικάζουσιν εἰς αἰωνίαν λήθην, καὶ προδίδουσι διαρκῶς τὴν μεγάλην ἑλληνικὴν Πατρίδα. Καὶ ποῦ εἶνε οἱ Ἕλληνες διπλωμάται, τοὺς ὁποίους ἡ κυβέρνησις ἔχει εἰς τὴν Ρωσσίαν; ποῖοι; Εἰς τὸ μεγαλείτερον κέντρον τῆς ὑπὲρ τοῦ Ἔθνους δράσεως καθεύδει νήδυμον ὕπνον ἄνθρωπός τις ὀνομαζόμενος Ἀργυρόπουλος. Καὶ εἰς ποῖον μέρος τῆς γῆς ὑπάρχει πρεσβευτής, ὅστις ἀσπλάγχνως νὰ προδίδῃ τὸ Ἔθνος του διὰ τῆς μυστηριώδους σιωπῆς του; εἰς τὴν Ρωσσίαν, εἰς τὴν Πετρούπολιν!!!

Ἂς ἐγκαταστήσωμεν ἄνδρας ἐξ ἐκείνων, οἵτινες θὰ ἤξευρον νὰ διαδώσωσι τὸ ὑπέροχον σχέδιον τῆς πανελληνίου συγκεντρώσεως, τὸ ὁποῖον συνέλαβεν ὁ μέγας Καποδίστριας. Τὸ πρόβλημα τοῦτο θὰ ἦτο ἆρά γε ἀδύνατον;

Τὸ πνεῦμα δὲν σπανίζει ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν νεολαίαν, ἀνάγκη μόνον σπουδῶν ἐμβριθῶν, ἀγωγῆς ἐπιμεμελημένης καὶ φύσεως ἐντίμου καὶ γενναίας.

Εἰς τὰς χεῖρας τῆς ἐν τῷ μέλλοντι πανελληνίου συγκεντρώσεως εὑρίσκεται τὸ Κρητικὸν καὶ Μακεδονικὸν πρόβλημα, τὸ πρόβλημα τῆς Ἠπείρου, τῶν Νήσων καὶ τῆς Μικρασίας.

Σπουδάσατε τοὺς πολιτικοὺς τῆς Ἀγγλίας ἄνδρας. Τὸ δὲ ἀναγκαιότερον πάντων εἶνε ὅπως ὁ Ρῶσσος Μονάρχης λάβῃ γνῶσιν τῆς ἀληθοῦς τῶν πραγμάτων καταστάσεως μεθ' ὅλης τῆς ἀξιοπρεπείας, τὴν ὁποίαν ἀπαιτεῖ ἡ λεπτὴ αὕτη ἀποστολή.

Πρὸς τοῦτο ἀκριβῶς καὶ οὐχὶ πρὸς ἀντεγκλήσεις ὤφειλε νὰ στρέφηται ἡ ἑλληνικὴ εὐτολμία. Σπουδάζοντες ὡσαύτως, ἐμβαθύνοντες εἰς τὰ δίκαια τῶν ἀντιπάλων, δημιουργοῦντες ἀντίληψιν οὐχὶ ψευδῆ, ἀλλὰ πραγματικὴν τῆς ἐθνικῆς ἐν Ρωσσίᾳ καταστάσεως, θὰ ἐγερθῶσιν ἄνδρες δράσεως Ἕλληνες — τοῦθ' ὅπερ εὐχόμεθα ἐξ ὅλης καρδίας.

Οἱ Κρῆτες ἔχουσι τὸ χάρισμα τοῦ πολιτικοῦ ὁρμεμφύτου. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἡ ἕνωσις τῆς Κρήτης, ἥτις θ' ἀφυπνίσῃ τὴν Βουλὴν τῶν Ἑλλήνων εἶνε ζήτημα ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ, εἶνε ζωτικὸν ζήτημα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Πᾶσα ἐπιβράδυνσις ἐπιφέρει ἀναβολὴν τῆς λύσεως τοῦ μεγάλου τοῦ ἑλληνισμοῦ προβλήματος.

Προσαρτήσατε τὴν Κρήτην εἰς τὴν Μητέρα Ἑλλάδα καὶ ἡ Μακεδονία θὰ καταστῇ καὶ πάλιν ἡ ἡρωϊκὴ Χερσόνησος τῆς Κασάνδρας τοῦ 1821, ἡ πατρὶς τοῦ Ὀρφέως, ἡ συνετὴ Μακεδονία τοῦ Φιλίππου. Διὰ ποίου θαύματος ἠθέλατε εἰπῆ; Δι' ἐνισχύσεως δωρικοῦ τινος πνεύματος ἐν τῇ ἑλληνικῇ κοινωνίᾳ, διὰ παντὸς τοῦ ἐνυπάρχοντος πολιτικοῦ φρονήματος ἐν τῇ Κρητικῇ Βουλῇ, τῆς ὁποίας ὑπῆρξέ ποτε ἡγέτης καὶ παρουσίασεν εἰς τὴν Εὐρώπην τὸ Κρητικὸν ζήτημα εἷς ἐμβριθὴς καὶ μέγας πολίτης, ὁ ἰατρὸς κ. Σφακιανάκης.

Εἴθε ἡ κομματικὴ ἐμπάθεια καὶ αἱ ἀντεγκλήσεις νὰ κατασιγάσωσιν ὁλοτελῶς ἐν

τῷ ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγῶνι. Ἡ ἀπὸ κοινοῦ ἐργασία εἶνε τόσον ὡραία! Ἐκεῖνοι οἵτινες ἐμπιστεύονται εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἂς ἐργάζωνται πλησίον τῆς Ἀλβιῶνος, περὶ ἧς ὡμιλήσαμεν· ἐκεῖνοι ὅμως οἵτινες ἀναμιμνήσκονται τοῦ πατροπαραδότου ὀρθοδόξου δεσμοῦ ἂς γνωρίζωσιν, ὅτι θὰ ἠδύναντο νὰ δημιουργήσωσιν ἀλλοίαν ἐν Ἑλλάδι κατάστασιν πλησίον μεγάλης γνωστῆς καρδίας, τῆς καρδίας τοῦ Τσάρου.

Ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἀπαιτεῖται *αὐταπάρνησις* καὶ *αὐτοθυσία* πρὸς τὸ καθῆκον ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ.

Τὰ εὐγενῆ δὲ ταῦτα συναισθήματα, τὰ ὁποῖα, ἐμπνέοντα τὴν νέαν γενεάν, θὰ δημιουργήσωσι τὸ μεγαλεῖον τῆς ἑλληνικῆς Πατρίδος, εὑρίσκονται ζωηρῶς ἀποτετυπωμένα ἐν καλλιτεχνικῷ συμπλέγματι.

Ἐν Ῥώμῃ εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Βατικανοῦ βλέπει τις τὸ θαυμάσιον σύμπλεγμα τοῦ Λαοκόοντος· εἶνε ἔργον ἑλληνικῆς ἐμπνεύσεως. Ὁ Λαοκόων, ὅστις δὲν ἐδείχθη ἄξιος ἱερεὺς τοῦ Ἀπόλλωνος, προτιμήσας τὴν ἐπίγειον εὐτυχίαν ἀπὸ τὴν ὑπέροχον αὐτοῦ ἀποστολὴν καταπνίγεται μετὰ τοῦ νεωτέρου αὐτοῦ υἱοῦ ὑπὸ τὰ δήγματα τοῦ μεγάλου τῇ ζωῆς ὄφεως. Μόνος ὁ πρωτότοκος υἱὸς ἐλησμόνησεν ἑαυτὸν ἐν τῷ οἴκτῳ, τὸν ὁποῖον αἰσθάνεται παρατηρῶν τὰς συμφορὰς τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του.

Ἡ εἱμαρμένη διεφύλαξε τὸν ἔχοντα συναίσθησιν τοῦ πρὸς τοὺς πάσχοντας καθήκοντος πρωτότοκον υἱόν, διαφυγόντα τῶν θανασίμων δηγμάτων τοῦ πικροῦ καὶ παμφάγου Πύθωνος.

Ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ εἰλικρινεῖ ἀγάπῃ πρὸς τὴν Ἰδέαν ἐπιλάμπει ὁ ἀληθὴς χαρακτήρ, ἕτοιμος νὰ φέρῃ πάντοτε τὸν μαρτυρικὸν στέφανον τῆς ζωῆς, χάριν τοῦ ὡραίου καὶ εὐγενοῦς κοινωνικοῦ ἀγῶνος.

Κόμησσα **Εὐγενία Καπνίστ.**

ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 10 Σεπτεμβρίου 1904.

Ἐν τῇ προτέρᾳ μου πρὸς τὸν «Ἑλληνισμὸν» ἀνταποκρίσει παρὰ τὰς ὡραίας ἐλπίδας τῶν αἰσιοδόξων, ἔγραφον ἀπεριφράστως, ὅτι ἅπασα ἡ δαιμονιώδης ἐκείνη περὶ τῶν Κρητικῶν φωνασκία τοῦ τελευταίου μηνὸς ὁμοῦ μετὰ τῆς ἀνὰ τὰς Εὐρωπαϊκὰς Αὐλὰς πολιτικῆς περιοδείας τοῦ Ὑπάτου Ἁρμοστοῦ κατέληξεν εἰς μεγαλοπρεπῶς οἰκτρὰν ἀποτυχίαν. Ἅπας ὁ εὐρωπαϊκὸς τύπος ἐξακολουθεῖ σχολιάζων τὴν ὑπόθεσιν, τῶν δὲ ἡμιεπισήμων ὀργάνων τῶν Προστατίδων Δυνάμεων ἡ ἀντίληψις εἶνε, ὅτι ἡ ὁριστικὴ διευθέτησις τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος εἰς τοὺς ἐνεστῶτας χρόνους θ' ἀπῄτει καὶ τὴν διαρρύθμισιν τοῦ Μακεδονικοῦ. Ὁ «Μικρὸς Παρισινὸς» προσθέτει ὅτι «ἀφ' οὗ ὁ ἰσχυρότατος καὶ κραταιότατος συνήγορος τοῦ Πρίγκηπος θεωρεῖ καθῆκόν του νὰ μένῃ σιωπηλός, ἥκιστα ἁρμόζει εἰς τὴν Γαλλίαν νὰ διαρρήξῃ τὴν σιγὴν ταύτην· διότι τοῦτο ποιοῦσα θὰ ἐνήργει ἐναντίον τῶν ἐπιθυμιῶν τῆς συμμάχου της, ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει θὰ ἐνέπλεκεν αὐτὴν εἰς ὑπόθεσιν, ἣν ἐπιθυμεῖ νὰ ἴδῃ ἀναβαλλομένην».

Ἡ τοιαύτη ἐτυμηγορία τοῦ γαλλικοῦ ὀργάνου ἐνισχύει τὴν ἀντίληψιν ἡμῶν περὶ τῆς τύχης τῆς ἡρωϊκῆς Μεγαλονήσου. Βεβαιότατα ἡ πανσλαυϊστικὴ Κυβέρνησις τοῦ κραταιοτάτου συνηγόρου τοῦ Πρίγκηπος, ἀπησχολημένη ἐν τῇ γιγαντομαχίᾳ τῇ διεξαγομένῃ ἐν τῇ Ἀπωτάτῃ Ἀνατολῇ δὲν θεωρεῖ νῦν πρόσφορον τὴν διευθέτησιν τῆς κρητικῆς ὑποθέσεως, «ἣν ἐπιθυμεῖ νὰ ἴδῃ ἀναβαλλομένην».

Καὶ τῆς ἀναβολῆς ταύτης τὰ ἐλατήρια συναισθανόμεθα πρῶτοι πάντων βαθύτερον ἴσως ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, ἐπὶ τῶν στέρνων τῶν ὁποίων ἐπικάθηται ἀπὸ πεντηκονταετίας ἤδη βαρέως καταπιεστικὸς ὁ ἐφιάλτης τοῦ Πανσλαυϊσμοῦ.

Τὴν Κρήτην θὰ εὐδοκήσῃ νὰ δωρήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ μεγάθυμος Τσάρος πασῶν τῶν Ρωσσιῶν, ὅταν ἐπιστῇ ἡ στιγμή, ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὅταν θὰ δυνηθῇ, ἀπαλλασσομένης τῆς Ρωσσίας τῶν φοβερῶν δοκιμασιῶν, νὰ λάβῃ ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν Χερσόνησον τοῦ Αἵμου καὶ λύσῃ τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα συμφώνως πρὸς τοὺς πόθους καὶ τὰς βλέψεις τοῦ Σλαυϊσμοῦ.

Ἀκριβῶς δὲ ἕνεκα τῆς τοιαύτης ἀπαρεγκλίτου πολιτικῆς τῆς ὑπερβορείου Δυνάμεως, ἧς τὴν ἐν τῇ ἐγγὺς Ἀνατολῇ πορείαν κανονίζουσιν οἱ πανίσχυροι ὀπαδοὶ τῆς τακτικῆς τοῦ Ποπεδονότσεφ καὶ τοῦ στρατηγοῦ Ἰγνάτιεφ, καὶ οἱ ἐν Μακεδονίᾳ

πρὸς εἰρήνευσιν κατελθόντες Ρῶσσοι ἀξιωματικοὶ δὲν ἔπαυσαν οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν τὸν πρὸς συντριβὴν τῆς δυσκαταγωνίστου ἑλληνικῆς δυνάμεως ἀγῶνα, ἐνισχύοντες τὴν Ἐξαρχίαν, ἐμψυχοῦντες τὰ δολοφονικὰ κομιτᾶτα καὶ καταθλίβοντες πολλαχῶς τοὺς ἐμμένοντας πιστῶς εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Αἱ ἀπὸ τοσούτου δὲ χρόνου καταγγελλόμεναι οὐ μόνον ἐντεῦθεν ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν νηφαλιωτέρων εὐρωπαϊκῶν ὀργάνων σκανδαλώδεις ὑπερβασίαι τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν πρακτόρων τῆς ὁμοδόξου Δυνάμεως, μεθ' ὅλας τὰς τεχνητὰς διαψεύσεις τῶν ἐξ ὑπολογισμοῦ ὑπηρετούντων τὴν Μακεδονικὴν ὑπόθεσιν, ἐξηνάγκασαν καὶ τὴν ἐπίσημον ἀρχὴν τοῦ ἐλευθέρου Κράτους νὰ λύσῃ τὴν σιγὴν καὶ νὰ προβῇ εἰς ἐντόνους διαμαρτυρίας διὰ τὴν συστηματικὴν ταύτην κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καταδίωξιν, ἣν ὑφίσταται παρὰ τῶν ὀργάνων τῆς ἐπαγγελλομένης τὸν Προστάτην τῆς Ὀρθοδοξίας!

Τελευταίως δ' εἴδομεν, ὅτι καὶ τὸ ἐπίσημον τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ὄργανον ἀνέγραφε μετὰ δυσθυμίας τὴν πικρὰν ἀλήθειαν, ἣν διὰ λόγους ἀνωτέρους προσεπάθει μέχρι τοῦδε νὰ συγκαλύψῃ, ὅτι δηλ. «τὰ ἐν Μακεδονίᾳ δολοφονικὰ κομιτᾶτα μαίνονται κυριολεκτικῶς κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, ἐνισχυόμενα δυστυχῶς ἀναφανδὸν ὑπὸ τῶν Ρώσσων ἀξιωματικῶν».

Ἀλλ' ἐνῷ τὸ κυβερνητικὸν ὄργανον ἐξαγγέλλει μετὰ τόσης δυσφορίας τὴν μαύρην αὐτὴν ἀλήθειαν, εἶνε ἄπορον ὅτι ἐν τῷ φύλλῳ τῆς 5 Σεπτεμβρίου, παραπονούμενον διὰ τὴν κακοπιστίαν τῆς Πύλης, ἀπαθῶς θεωμένης τὴν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων συντελουμένην σφαγὴν καὶ λεηλασίαν τοῦ Μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ, θεωρεῖ ὡς διέξοδον τὴν ἐνίσχυσιν τῶν μεταρρυθμιστῶν καὶ χαρακτηρίζει ὡς «παράδοξον, ὅτι ὁ στρατηγὸς Δετζώρτζη ἀντιτίθεται εἰς τὴν γνώμην τῆς Ρωσσικῆς καὶ τῆς Αὐστριακῆς Κυβερνήσεως περὶ αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Εὐρωπαίων ἀξιωματικῶν!»

Εὐλόγως ἐκπληττόμεθα διὰ τὴν τοιαύτην τοῦ ἐπισήμου κυβερνητικοῦ ὀργάνου ἀντίληψιν, καθόσον παρὰ τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐν Μυρτσέγῃ συμφωνίας, ἐπιζητεῖται μονομερῶς οὐχὶ τῶν πανευρωπαϊκῶν, ἀλλὰ τῶν Αὐστριακῶν καὶ τῶν Ρώσσων ἀξιωματικῶν ἡ ἐπαύξησις. Τοιαύτη δὲ μονομερὴς ὑπὸ τῶν Αὐστρορρώσσων διάθεσις τῆς Μακεδονικῆς ὑποθέσεως δύναται νὰ ἐγκυμονήσῃ πράγματα, εὐκρινῶς προβλεπόμενα ὑπὸ τῶν κρατούντων τὸ νῆμα τῆς διπλωματικῆς Σιβύλλης.

Μέχρι τοῦδε τοὐλάχιστον ἡ ἐν Μακεδονίᾳ ἐπιβουλοτάτη πολιτεία τῶν Αὐστρορρώσσων δὲν μᾶς παρέχει τὸ ἐχέγγυον νὰ ἐμπιστευθῶμεν εἰς αὐτοὺς τὴν τύχην τῶν σφαζομένων ἀδελφῶν μας.

Πῶς λοιπὸν εἶνε δυνατὸν νὰ θεωρῶμεν τοὺς ἐκ προβεβουλευμένου σχεδίου συνεργοὺς ὑπὲρ τῆς ἐξασθενώσεως τῆς δυνάμεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὡς στοιχεῖον ἐκπολιτιστικὸν ἐν τῇ σφαζομένῃ ἑλληνίδι χώρᾳ; Καὶ πῶς νὰ μὴ θεωρήσωμεν παράδοξον τὴν ἀντίληψιν τοῦ κυβερνητικοῦ ὀργάνου, διαβλέποντος ἐν τῇ αὐξήσει τῶν ἀξιωματικῶν τὸ τέρμα τῶν μαρτυρίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ;

Ἐάν, ὡς ἐπροτάθη ἐν τῷ τελευταίῳ Συνεδρίῳ τῶν Φιλελευθέρων ὑπὸ τοῦ προέ-

δρου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» ὡρίζοντο ἐν Μακεδονίᾳ ἀξιωματικοὶ μικρῶν οὐδετέρων Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, βεβαίως τὸ εἰρηνικὸν τῆς χώρας ἔργον θὰ ἐχώρει εἰλικρινῶς καὶ ἀπροσκόπτως, καὶ δὲν θὰ ὑφίστατο σήμερον ὁ Ἑλληνισμὸς ὅ,τι πάσχει ἀναξίως διὰ τῆς θετικῆς καὶ ἀρνητικῆς ἐνισχύσεως τοῦ δολοφονικοῦ Κομιτάτου ὑπὸ τῶν Αὐστρορρώσσων.

Ἡ μονομερὰς ἄρα αὔξησις τῶν κυρίων αὐτῶν ἀξιωματικῶν, ὑπὸ τοιούτων ἐμφορουμένων διαθέσεων, ὡς αὐτὰ τὰ πράγματα καταβοῶσι, θέλει ἐπιτείνῃ τὸ θράσος τῶν δολοφόνων, τοσούτων ἀπροκαλύπτως ἐνισχυομένων παρὰ τῶν μὴ φοβουμένων Θεὸν καὶ μὴ ἐνορώντων, ὅτι διὰ πᾶν εἰς τοὺς ἀσθενεστέρους ἀδίκημα ἡ φοβερὰ ἱστορικὴ Νέμεσις ἐπιπίπτει ἀμείλικτος, κατασυντρίβουσα καὶ αὐτοὺς ἔτι τοὺς κολοσσούς...

Εἶνε ἀληθῶς παράδοξον, ὅτι δὲν ἐπιζητεῖται ἡ ἐξακρίβωσις τῶν ἐλατηρίων, τὰ ὁποῖα ἐξωθοῦσι τὴν Ἀγγλίαν καὶ Ἰταλίαν ν' ἀντενεργῶσι κατὰ τῆς ἀνειλικρινοῦς τῶν δύο Δυνάμεων πολιτικῆς. Ἡμεῖς ὑπολαμβάνομεν, ὅτι ἡ τοιαύτη ἀντίδρασις, ἡ τόσον σκόπιμος καὶ λελογισμένη, ἀρνητικῶς καθίσταται πρόξενος ἀγαθῶν εἰς τὸν Ἑλληνισμόν. Οὐδαμῶς πρέπει νὰ ταράττῃ ἡμᾶς ἡ ὑπὸ τῶν ὑστεροβούλων ὑποβαλλομένη συκοφαντία κατὰ τοῦ Δετζώρτζη ἐπὶ φιλοτουρκισμῷ. Ὁ λεγόμενος οὗτος φιλοτουρκισμὸς τοῦ Ἰταλοῦ στρατηγοῦ ἀποτελεῖ ἀρνητικὴν συντήρησιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Καὶ ὁ ἐν Κων)πόλει δὲ πεφωτισμένος ἀνταποκριτὴς τῶν «Τάϊμς» τηλεγραφεῖ εἰς τὸ παγκόσμιον φύλλον τῆς 3)16 τρέχοντος ὅτι «αἱ δύο Δυνάμεις, Αὐστρία καὶ Ρωσσία ἐξακολουθοῦσιν ἐπιμένουσαι εἰς τὴν αὔξησιν τῶν ἀξιωματικῶν των ἐν τῇ χωροφυλακῇ τῆς Μακεδονίας. Εἰς τὴν αὔξησιν ἀντιδρᾷ ὁ Δετζώρτζη, ὅστις διὰ λόγους γενικωτέρους ἀποκαλεῖται τουρκόφιλος.

«Πράγματι ὅμως ἡ διοικητικὴ κατάστασις εἶνε δυσχερής, διότι πᾶσα πρότασις εἰς μεταρρυθμίσεις, ἔστω καὶ ἐλαχίστη, γίνεται διπλωματικὸν ἐπεσόδιον καὶ λύεται διπλωματικῶς. Πάντων δὲ τούτων αἴτιοι εἶνε οἱ Ρῶσσοι καὶ οἱ Αὐστριακοί». Ἀφ' οὗ λοιπὸν ἡ διεθνὴς ἐν Μακεδονίᾳ πολιτικὴ ἀπώλεσε τὴν ἐμπιστοσύνην, ἣν ὤφειλε νὰ ἔχῃ ἐπὶ τοὺς δημιουργοὺς τῆς συμφωνίας τῆς Μυρτσέγης, πῶς δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν πίστιν καὶ πεποίθησιν ἡμεῖς, οἱ πρώτιστα πάντων αἰσθανόμενοι βαρύτατα τὰ ὀδυνηρὰ ἀποτελέσματα τῆς αὐστρορρωσσικῆς ἀπληστίας;

*
* *

Ἀναντιρρήτως ἡ ἀπληστία αὕτη καὶ ἡ κατακτητικὴ βουλιμία εἶνε τὸ ἐλατήριον, τὸ ἐξωθοῦν τοὺς ὁμοδόξους ἰδίᾳ εἰς τὰ κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀδικήματα. Σκοπὸς τῆς πανσλαυϊστικῆς πολιτικῆς, μεταχειριζομένης ὡς ὄργανα θαυμάσια τοὺς δολοφόνους καὶ ἐγκληματίας τῆς Σόφιας εἶνε, ὅπως κατὰ τὴν μεταβατικὴν ταύτην

κατάστασιν τῆς Μακεδονίας ἐξαναγκάσωσι διὰ τῆς τρομοκρατίας τοὺς σλαυοφώνους Ἕλληνας, πιστοὺς εἰς τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἐθνικὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἰδέαν, νὰ μεταστῶσιν εἰς τὴν Ἐξαρχίαν, ἵνα, ὅτε θ' ἀποφασισθῇ ὁπωσδήποτε ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ ἡ παγίωσις τῆς ἐννόμου τάξεως διὰ μέσων ριζικωτέρων, εὑρεθῶσιν οἱ Βούλγαροι ὡς ἀπαρτίζοντες τὴν πλειονότητα τοῦ Μακεδονικοῦ πληθυσμοῦ. Ἐν ἄλλοις λόγοις ἐπιζητοῦσι νὰ νοθεύσωσι τὴν ἐνεστῶσαν ἐθνολογικὴν τῆς χώρας κατάστασιν. Εἶνε δὲ μέγα τραῦμα διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν ἡ διὰ τῆς δολοφονίας καὶ τῆς τρομοκρατίας ἐπιζητουμένη βαθμιαία ὑπαγωγὴ 250 χιλ. κατὰ τοὺς νηφαλιωτέρους ὑπολογισμούς. σλαυοφώνων Ἑλλήνων εἰς τὴν Ἐξαρχίαν. Ἡ ὑπὸ τοῦ Πανσλαυϊσμοῦ ἐξασκουμένη ἐπιβουλοτάτη αὕτη πολιτικὴ ἀποτελεῖ τοῦτ' αὐτὸ νέον παιδομάζωμα ὑπὸ μορφὴν νέαν, ὅπως ἀναλώμασι τῶν δυνάμεων τοῦ Ἑλληνισμοῦ παχυνθῇ ὁ σλαυϊκὸς Μινώταυρος. Καὶ ἠδύνατο μέν τις ν' ἀμφισβητήσῃ τὴν ἑλληνικότητα τῶν σλαυοφώνων—ὡς συνήθως πράττουσι καὶ οἱ κατ' ἀνωτέραν ἐπιταγὴν διὰ χρυσωμένης γραφίδος γράφοντες—ἀλλὰ ἡμεῖς πρὸ τῆς προφανοῦς καὶ ἀναμφισβητήτου ἱστορικῆς ἀληθείας ἠδυνάμεθα νὰ συμβουλευθῶμεν τρίτους, αὐτοὺς τοὺς κρατοῦντας, οἵτινες βεβαίως οὐδέποτε ἐπεζήτησαν ἐνισχύοντες τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον νὰ εὕρωσιν ἐν αὐτῷ τὸν πολυτιμώτερον παράγοντα τάξεως, εὐημερίας, προόδου. Αὐτὸς οὗτος ὁ Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς τῆς Μακεδονίας Χιλμῆ Πασᾶς ἐν συνεντεύξει μετὰ ἀνταποκριτοῦ τῆς Παρισινῆς ἐφημερίδος «Φανός» ἐσχάτως δημοσιευθεῖσαν διήμειψε τὰ ἑξῆς.

Εἰς ἐρώτησιν τοῦ Γαλάτου δημοσιογράφου περὶ τῆς ἐργασίας τοῦ Κομιτάτου ὁ Χιλμῆ ἀπήντησε :

«Οἱ ἀπόστολοι τοῦ κομιτάτου εἰσβάλλουσιν εἰς τὰ χωρία τὴν νύκτα, καταλαμβάνουσι τοὺς ἀνθρώπους κοιμωμένους, καὶ ἐκβιάζουσιν αὐτοὺς ἐπὶ ποινῇ θανάτου νὰ δηλώσωσιν αὐτοῖς, ὅτι γίνονται ὀπαδοὶ τῆς Βουλγαρικῆς Ἐξαρχίας.»

—«Τὴν μέθοδον ταύτην ἐφαρμόζουσιν ἀδιακρίτως εἰς ὅλα τὰ χωρία ;

«Ὄχι προσβάλλουσι τὰ βουλγαρόφωνα, τὰ ἐμμένοντα εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, ἵνα ἐξασθενήσωσι τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ ἐκβουλγαρίσωσι τὴν Μακεδονίαν.

—«Ἀλλ' αὐτοὶ οἱ βουλγαρόφωνοι ὁμολογοῦσιν ἑαυτοὺς Ἕλληνας ;

«Ὁμολογοῦσιν ἑαυτοὺς Ἕλληνας, ὁπόταν δὲν ἐξασκῶσιν ἐπ' αὐτῶν ἐκβιαστικὰς τάσεις.

—«Καὶ ποία εἶνε ἡ ὑμετέρα γνώμη, ἐξοχώτατε ;

—«Ἡ γνώμη μου ὡς καὶ ἡ γνώμη τῆς Κυβερνήσεώς μου εἶνε, ὅτι **οἱ Βουλγαρόφωνοι τῆς Μακεδονίας εἶνε Ἕλληνες,** διότι τὸ ζήτημα τῆς γλώσσης δὲν εἶνε τὸ ἀσφαλὲς τεκμήριον πρὸς καθορισμὸν τῆς ἐθνικότητος». Ἐξακολουθῶν δὲ ὁ ἀμερόληπτος Χιλμῆ νὰ προσάγῃ μαρτυρίας πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας, ὅτι ἡ γλῶσσα δὲν εἶνε ἀσφαλὲς ἐχέγγυον τῆς ἐθνικότητος καταλήγει λέγων

πρὸς τὸν ὁμιλητήν του: «Ἐρωτήσατε τοὺς Πατριαρχικοὺς βουλγαροφώνους καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶσθε Κομιτατζῆς θὰ σᾶς ἀποκριθῶσιν ἐν πλήρει ἐμπιστοσύνῃ, ὅτι εἶνε Ἕλληνες καὶ ἐπιθυμοῦσι νὰ μένωσιν Ἕλληνες».

*
* *

Ἡ τόσον ζωηρὰ καὶ χαρακτηριστικὴ αὕτη συνδιάλεξις δὲν χρῄζει σχολίων.

Ἐπειδὴ δὲ οὕτως ἔχουσιν ἀληθῶς τὰ τῆς μακεδονικῆς ἐθνολογίας ἐξακολουθεῖ τὸ ἀνόσιον ἔργον τῆς δολοφονίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὑπὸ τῶν ἐκ Σόφιας καὶ Μόσχας τροφοδοτουμένων κακούργων.

Καὶ κατὰ τὴν διαρρεύσασαν ἑβδομάδα οἱ κατάλογοι τοῦ συγχρόνου ἑλληνικοῦ μαρτυρολογίου εἶνε πλήρεις ἐκ θυμάτων. Κατὰ χρονογραφικὸν καθῆκον ἀνελίσσομεν τὰς πενθίμους ταύτας σελίδας τοῦ σφαζομένου Μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ, χωρὶς πλέον νὰ ἔχωμεν τὴν δύναμιν νὰ ἐγείρωμεν διαμαρτυρίας πρὸ τῶν ἀναλγήτων. Ἡ νεκρικὴ πομπὴ τῶν θυμάτων τῆς βουλγαρικῆς θηριωδίας, περιφερομένη ἐν μεγαλοπρεπεῖ καὶ πενθίμῳ σιγῇ ἔπαυσε φαίνεται νὰ ἐμπνέῃ τὸ εὐγενὲς συναίσθημα τῆς ὑπὲρ τῆς ἀτιμαζομένης Πατρίδος ἐκδικήσεως... Ἐν χώρᾳ Κορυβάντων καὶ ὀργιαστῶν ἐπὶ τιμαλφῶν ἐρειπίων, ἡ ἱερὰ φωνὴ τῆς συνειδήσεως πρὸς τὸ καθῆκον σιγᾷ τὴν σιγὴν τοῦ θανάτου.

Ἀλλ' ἀκολουθήσωμεν τὴν νεκρικὴν τῶν ἐθνομαρτύρων πομπήν.

Ἐν τῷ χωρίῳ Ἐξίσῳ ὁ φρονηματίας ἱερεὺς παπᾶ Πέτρος εὑρέθη πρωίαν τινὰ ἐκτάδην κατακείμενος, ἔχων εἰς τὸ φρικωδῶς ἠκρωτηριασμένον αὐτοῦ σῶμα 18 πληγὰς διὰ μαχαίρας.

Ὁ Ι. Θωμάσης πρόκριτος τοῦ χωρίου Σκοτζίβιρον, ἀνήκων εἰς οἰκογένειαν, τῆς ὁποίας δύο ἔτι μέλη ἐδολοφονήθησαν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, εὗρε οἰκτρὸν τὸν θάνατον, καταθραυσθέντων τῶν ὀστῶν αὐτοῦ διὰ ροπάλου.

Ὁ πρόκριτος τοῦ χωρίου Σταρτσίτσας συλληφθεὶς ὑπὸ συμμορίας τοῦ Κομιτάτου ἐδέθη καὶ ἐκρεμάσθη. Μετὰ μαρτυρικὴν ἀγωνίαν τὸ σῶμα κατεκερματίσθη καὶ διεσκορπίσθη ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τοῦ χωρίου!

Ὁ Ἕλλην διδάσκαλος Παπαμπάζης, μεταβαίνων εἰς τὴν ἐν τῷ χωρίῳ Ὀστάνη θέσιν αὐτοῦ ἐδολοφονήθη διὰ τοῦ ἀγριωτέρου τρόπου.

Ἡ περιφέρεια Γουμέντζας προσεβλήθη καὶ αὖθις. Συμμορίαι δολοφόνων ἀπήγαγον ἐν μὲν τῷ χωρίῳ Ὑσβόρσᾳ τὸν ἐκμισθωτὴν τῆς δεκάτης Πέτσον ἐν δὲ τῷ χωρίῳ Κρύβᾳ ὁ λήσταρχος Χρῆστος Βαμπακλῆς ἀπήγαγε τέσσαρας τῶν κατοίκων. Εἶνε πρόδηλος ἡ τύχη, ἡ ἀναμένουσα τοὺς ἀπαχθέντας. Ὁ πρόκριτος τοῦ Μοναστηρίου Μόδης ἐδολοφονήθη ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ ἐν τῷ καταστήματι αὐτοῦ. Τὸ κακούργημα αὐτὸ ἔχει τοῦτο τὸ χαρακτηριστικόν, ὅτι ἐτελέσθη ἐν ἕδρᾳ Νομαρχίας

ὅπερ σημαίνει, ὅτι οὐ μόνον εἰς τὴν ὕπαιθρον χώραν, ἀλλὰ καὶ ἐντὸς αὐτῶν τῶν μεγαλοπόλεων οἱ Βούλγαροι κακουργοῦσιν ἀναφανδόν.

Παραλλήλως πρὸ τὰ ἐν τῇ περιφερείᾳ Μοναστηρίου ὄργια τῶν Βουλγάρων ἔρχονται καὶ τὰ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Σερρῶν.

Οὕτως ἐν τῷ χωρίῳ Μπανίτσᾳ τοῦ Καζᾶ Νευροκοπίου ὁ πρωτότοκος υἱός καὶ ἡ νύμφη τοῦ κατὰ τὸν παρελθόντα Ἀπρίλιον δολοφονηθέντος Δ. Ἀποστόλου, κατεσφάγησαν ἀνηλεῶς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ὁ δὲ δευτερότοκος υἱός του καὶ ἡ θυγάτηρ του ὑπέστησαν τραύματα σοβαρώτατα. Τοιουτοτρόπως λοιπὸν παριστάμεθα ἐν τῷ προσώπῳ τῆς βυθισθείσης εἰς πένθος βαθὺ ἀτυχοῦς οἰκογενείας πρὸ ἑνὸς τῶν συνήθων τραγικῶν ἐν Μακεδονίᾳ δραμάτων, ὧν τὰ πρωταγωνιστοῦντα σφάγια εἶνε πάντοτε ἱερεῖς, διδάσκαλοι, προὔχοντες.

Ἃς ἐξακολουθήσωμεν ἀνελίσσοντες τὰς πενθίμους πτυχὰς τοῦ μαρτυρολογίου :

Ἐν τῷ αὐτῷ Καζᾶ ἐδολοφονήθη ὁ πρόκριτος Γεώργιος Σίμου, καταδικασθεὶς πρὸ πολλοῦ εἰς θάνατον ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου τοῦ αἱμοβόρου Κομιτάτου.

Τὸν προὔχοντα τοῦ χωρίου Γοργοπίου (ὑποδιοίκησις Γενιτσῶν) Πέννον μετὰ τοῦ ὀθωμανοῦ σωματοφύλακός του ἀπαγαγόντες οἱ Βούλγαροι εἰς τὰ ὄρη κατεκρεούργησαν φρικωδῶς.

Ὁ Μάρκος Μπασδέκης συλληφθεὶς παρὰ τὰ Γενιτσὰ ὑπὸ συμμορίας δολοφόνων καὶ ὑποστὰς τὰ φρικωδέστερα τῶν μαρτυρίων κατεκρεουργήθη καὶ ἐρρίφθη εἰς παρακείμενον κρημνόν.

Ὁ φοβερὸς λήσταρχος Ἀποστόλ, εἰσβαλὼν εἰς τὸ ἑλληνικὸν χωρίον Κοσίνοβον (περιφέρεια Γουμέντζης) ἀφ' οὗ ἐφόνευσε διὰ ῥοπάλου τὸν ἱερέα καὶ τὸν πρόκριτον Γκρύσδαν ἐξηνάγκασε τοὺς κατοίκους νὰ ὑπογράψωσιν ἔγγραφον προσχωρήσεως εἰς τὴν Ἐξαρχίαν.

Ὁ Βούλγαρος λήσταρχος Κόλλιας συλλαβὼν ἔξωθι τοῦ χωρίου Βαρμπανὲς (περιφέρεια Φλωρίνης) τὸν ὀρθόδοξον ἱερέα τοῦ χωρίου Οἰκονόμον, κατεκρεούργησεν αὐτόν, ἀρνούμενον νὰ προσχωρήσῃ εἰς τὸ Σχίσμα.

Ἡ ὑπὸ τὸν διαβόητον λήσταρχον Βέλον συμμορία εἰσέβαλεν εἰς τὸ χωρίον Προκατὰ (περιφέρεια Κλεισούρας) ἵνα φονεύσῃ τὸν ὀρθόδοξον ἱερέα Παπαθανασίου. Ἀλλὰ τούτου εὐτυχῶς ἀπουσιάζοντος ἀπήχθησαν εἰς τὰ ὄρη οἱ πρόκριτοι Ξάνθος καὶ Γέλκος. Δὲν εἶνε δύσκολον νὰ μαντεύσῃ τις τὴν τύχην τῶν αἰχμαλωτισθέντων. Ἀναμφιβόλως θὰ εἶνε ὁμοία πρὸς τὴν τύχην τῶν κατὰ τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα ἀπαχθέντων ἑπτὰ ὁμοεθνῶν τῶν χωρίων Γρίβας καὶ Βαρβίτσης. Οἱ ἑπτὰ μάρτυρες ἐπειδὴ ἠρνοῦντο νὰ ἀσπασθῶσι τὸ σχίσμα καὶ δώσωσι χρήματα εἰς τὸ δολοφονικὸν κομιτάτον ὑπέστησαν βασανιστήρια ἀνήκουστα. Ἀφ' οὗ δηλ. ἐξωρύχθησαν οἱ ὀφθαλμοί των, καὶ ἀπεκόπησαν τὰ ὦτα καὶ αἱ ῥῖνες καὶ ἀφῃρέθησαν οἱ ὀδόντες, διεμελίσθησαν, τὰ δὲ τεμάχια αὐτῶν διεσκορπίσθησαν κατὰ μῆκος τῶν κεντρικωτέρων ὁδῶν πρὸς ἐκφοβισμὸν τῶν ἀνενδότων χωρικῶν.

Ἐν Μαραβίτῃ ὑπὸ τοῦ λῃστάρχου Ἀποστὸλ ἐδολοφονήθη ὁ Ἕλλην πρόκριτος Χρῆστος Κεχαγιᾶς μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας, πεσόντες θύματα τῆς ἐμμονῆς αὐτῶν εἰς τὰ πάτρια, παρὰ τὰς ἐπανειλημμένας ἀπειλὰς τοῦ Κομιτάτου.

Εἰς τοὺς ἀνωτέρω μάρτυρας προσθετέα κατὰ τὴν ἑβδομάδα ταύτην καὶ ἀπόπειρα δυναμιτιστική. Τὴν 3 δηλ. τρέχοντος οἱ νυκτοφύλακες τῆς Μονῆς ,,Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου" μίαν ὥραν μακρὰν τῆς Καστορίας κειμένης, ἀντελήφθησαν περὶ τὸ μεσονύκτιον ἀγνώστους, ἀποπειρωμένους νὰ ἐναποθέσωσιν ἀντικείμενα ἐν τῇ περιφερείᾳ τῆς Μονῆς. Οἱ φύλακες, καλέσαντες εἰς ἐνίσχυσιν ἅπαντας τοὺς συναδέλφους αὐτῶν ὥρμησαν κατὰ τῶν ἀγνώστων, τραπέντων εἰς φυγήν. Τὴν ἐπαύριον εὑρέθησαν ἐκεῖ 15 φυσίγγια δυναμίτιδος, συνεχόμενα πρὸς ἄλληλα. Ἡ ἑλληνικὴ Μονὴ εἶνε τὸ κόρφος τῶν Βουλγάρων, τίς οἶδε δὲ πόσα θύματα θὰ ἐθρηνοῦμεν ἐὰν ἐπετύγχανεν ἡ ἀναρχικὴ ἀπόπειρα.

Ἀλλ' ἂς παρηγορηθῶσιν οἱ εὐαίσθητοι, ὅτι εἰς τὰ θύματα τῆς ἑβδομάδος ταύτης καταλέγονται καί τινες Βούλγαροι. Οὕτω π.χ. εἰς τὸ σχισματικὸν χωρίον Καρὰ-Κιοϊ ἐφονεύθη ὁ Βούλγαρος μουκτάρης Δραπατᾶς, κατηγορούμενος ἐπὶ προδοσίᾳ.

Ἐπίσης οἱ λῄσταρχοι τοῦ διαμερίσματος Βαγορίας συνελθόντες ἐν ἐκτάκτῳ συνεδρίᾳ κατεδίκασαν εἰς θάνατον τὸν Βούλγαρον Ναοὺμ Κήφαν, ὡς μὴ δυνηθέντα νὰ ἐκτελέσῃ τὸ λαχὸν εἰς αὐτὸν ἔργον, τὸν φόνον δηλονότι τοῦ Ἕλληνος Μητροπολίτου Καστορίας. Τὴν ἐπιβληθεῖσαν θανατικὴν τοῦ Κήφα ποινὴν ἐξετέλεσαν οἱ λῄσταρχοι Μήτρωφ καὶ Καστανώφ.

* *
*

Τοιαύτη ἡ τρομακτικὴ ἐν Μακεδονίᾳ κατάστασις ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῶν κατελθόντων πρὸς εἰρήνευσιν Εὐρωπαίων ἀξιωματικῶν. Ἀναμφιβόλως δὲ τὸ πρῶτον γέρας τῆς ἐκπολιτιστικῆς ταύτης καθόδου θὰ ἀνήκῃ εἰς τοὺς πράκτορας τῆς ὁμοδόξου Δυνάμεως, προστάτας καὶ τροφοδότας τῶν ἀπαισίων κακούργων. Εἶνε λίαν χαρακτηριστικὴ ἡ ὑπὸ τοῦ Βαλῆ Μοναστηρίου δοθεῖσα ἀπάντησις εἰς τὸν Ἕλληνα Πρόξενον Καλέργην, διαμαρτυρόμενον ἐντόνως ὅτι δὲν ἐπεζητήθη ἡ σύλληψις τῶν ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ δολοφονησάντων τὸν Ἕλληνα πρόκριτον Μόδην.

—«Τί ἠθέλετε νὰ πράξω κ. Πρόξενε ;—ἀπήντησεν ὁ Βαλῆς.—Νὰ συλλάβω τοὺς δολοφόνους ! *Ἀλλὰ θὰ ἤρχετο ὁ Ρῶσσος πολιτικὸς πράκτωρ καὶ θὰ διέτασσε νὰ τοὺς ἀφήσω ἐλευθέρους. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ποία θὰ ἦτο ἡ θέσις μου ἀπέναντι τῶν δολοφόνων αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι θὰ διήρχοντο ἀκολούθως ἐνώπιόν μου στρίβοντες τὸν μύστακα ;* Ἡ ἀπάντησις αὕτη λέγει τὸ πᾶν καὶ ἐξηγεῖ εὐκρινῶς τὰ ἐλατήρια τῆς ἐν Μακεδονίᾳ καταστάσεως.

Ἰδοὺ διατὶ χαιρετίζομεν ὡς εὐοιώνιστον γεγονὸς τὴν σύστασιν τῆς ἐπιτοπίου Ἐθνι-

κῆς Ἀμύνης, ὅπως ἡμεῖς ἐξ ἰδίων δυνάμεων ἀναλάβωμεν τὴν ὑπεράσπισιν τῶν σφαζομένων ἡμῶν ἀδελφῶν.

Τῶν ἀνωτέρω πενθίμων σκηνῶν ἡ ἀναγραφὴ καὶ ξηρῶς γινομένη τίνος δὲν ἀνορθοῖ ἐκ φρικιάσεως τὰς τρίχας καὶ ἐκ τοῦ ὁρμεμφύτου τῆς αὐτοσυντηρήσεως καὶ ἐκ τῆς ἀναπαραστάσεως τῶν κατακρεουργουμένων καὶ ἐκ τῶν ἀντηχουσῶν γοερῶν κραυγῶν τῶν ἐγκαταλελειμμένων ἐν τῷ μέσῳ σφαγέων καὶ ἐμπρηστῶν καὶ ἐξ ὅλης αὐτῆς τῆς μαρτυρικῆς ἑκατόμβης τίνος δὲν ἐξεγείρεται ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ ἐντάσει τὸ συναίσθημα τῆς ἐκδικήσεως, ἐκδικήσεως φρικαλέας ὑπὲρ καταλυομένων βωμῶν καὶ ἑστιῶν, ὑπὲρ ἱερῶν καὶ ὁσίων, ἐκδικήσεως μὲ ὀφθαλμοὺς θολωμένους διὰ τὸ αἷμα ποῦ βοᾷ τῶν πατέρων, τῶν τέκνων, τῶν ἀδελφῶν; Ἐκδίκησις ὠμή, ἄτεγκτος, φοβερὰ ἐξαγιάζεται ὑπὸ τοῦ ὑπὲρ τῶν ἱερωτέρων τοῦ ἀνθρώπου ὑπερτάτου καθήκοντος. Εἶνε ἀγὼν εὐγενὴς ὑπὲρ τῆς ἠθικῆς τάξεως, εἶνε τὸ ἀναγκαῖον μέσον πρὸς ἐπιβολὴν καὶ ἀποκατάστασιν τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης. Ἐὰν ἀπέμεινεν ἔτι εἰς ἡμᾶς τιμὴ καὶ Πατρίς, καὶ πίστις, καὶ εὐγένεια, καὶ ἀνθρωπίνη εὐπρέπεια καὶ ἐθνικὴ ὑπερηφάνεια καὶ συναίσθησις ἱερῶν καὶ ὁσίων καὶ ἀγάπης πρὸς τὰ ἐπὶ τῆς γῆς τιμαλφέστερα, τότε πρέπει ν' ἀκουσθῇ διατόρως ἀπὸ τῶν περάτων τῆς ἐλευθέρας καὶ τῆς ἀλυτρώτου Ἑλληνικῆς Πατρίδος ἡ γενναία φωνὴ τῆς ἀμειλίκτου ἐκδικήσεως τῶν σφαγέων καὶ ἀνάνδρων δολοφόνων.

Οἱ ἔχοντες τιμὴν καλοῦνται ν' ἀγωνισθῶσιν εἰς τὸ πεδίον τῆς ἐθνικῆς τιμῆς.

Ἀπόλλων

ΤΑ ΠΡΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ

ΚΑΙ

Η ΕΘΝΙΚΗ ΑΜΥΝΑ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Αὐθεντικαὶ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως πληροφορίαι πιστοῦσιν, ὅτι αἱ ἀναμέσον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης σχέσεις τυγχάνουσιν εἴπέρ ποτε τεταμέναι. Τὸ αἴτιον τῆς τοιαύτης ἐντάσεως δὲν εἶνέ τι σμικρὸν καὶ ἐπουσιῶδες· πρόκειται περὶ ἀρχῶν θεμελιωδῶν, περὶ ἀγῶνος ὑπὲρ τῶν ὅλων, περὶ διαφορᾶς, ἐξ ἧς ἤρτηται ἡ ζωὴ ἢ ὁ θάνατος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡγεμονίας τοῦ ἀλυτρώτου Ἑλληνισμοῦ. Εἰς τοὺς ἐνεστῶτας χρόνους, καθ' οὓς τόσας σκληρὰς δοκιμασίας ὑφίσταται ὁ ἁπανταχοῦ Ἑλληνισμὸς προβάλλεται καὶ αὖθις ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης τὸ προνομιακὸν ζήτημα, ἐπωφελουμένης ἀκριβῶς τῶν δυσμενῶν συνθηκῶν, ὑφ' ἃς διατελεῖ τὸ γένος τὸ Ἑλληνικόν.

Ἐν μιᾷ λέξει ἡ Κυβέρνησις Ἀβδοὺλ-Χαμὴτ τοῦ Β' κηρύττει καὶ αὖθις τὸ ἀλύτρωτον ἑλληνικὸν ἐν διωγμῷ, ἐν τῷ προσώπῳ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας.

Λέγομεν δὲ καὶ αὖθις, διότι δὲν εἶνε ἄγνωστον, ὅτι τὸ ἀκανθῶδες ζήτημα τῶν προνομίων καὶ ἄλλοτε κατετάραξεν ἐπὶ Χαμὴτ τοῦ Β'. τὴν Ἀνατολὴν ἅπασαν. Διὰ νὰ ἐννοηθῇ δ' εὐχερέστερον ἡ ἐνεστῶσα θέσις τοῦ ζητήματος δέον ν' ἀνατρέξωμεν ὀλίγον εἰς τὸ παρελθόν, ὅπως ἀνεύρωμεν τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν γένεσιν αὐτοῦ, οὕτω δὲ θέλει ἐκτιμηθῇ ἐπακριβῶς ἡ σοβαρότης τῶν φοβερῶν διωγμῶν κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, οἵτινες κυοφοροῦνται ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ τῶν νεωτέρων πολιτικῶν τῆς Τουρκίας.

* * *

Εἶνε γνωσταὶ αἱ προνομίαι, αἱ ὑπὸ τοῦ πορθητοῦ Μωάμεθ τοῦ Β'. παραχωρηθεῖσαι τὴν ἐπαύριον τῆς θλιβερᾶς τραγῳδίας τοῦ 1453 εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, ὡς Ἐθνάρχην τοῦ πολιτειακῶς καταρρεύσαντος Ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Εἶνε περίπου ἐπανάληψις τῶν προνομιῶν, τὰς ὁποίας ὁ Καλίφης Ὀμὲρ-ἐλ-Χαττὰπ ὡρι-

ζε, κατὰ τὸν ζ' αἰῶνα, ὅτε εἰσήλαυνε νικητὴς εἰς Ἱεροσόλυμα. Ὁ διὰ τῶν προνομίων καθοριζόμενος ἐκεῖνος χωρισμὸς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῆς ἀλλοθρήσκου Πολιτείας, ὡς κράτους ἐν κράτει, ἦτο ἀδήριτος, ὡς ἀπορρέων ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν θεοκρατικῶν ἐπιταγῶν τοῦ Κορανίου. Ἐν συνειδήσει δ' ὅτι αἱ εἰς τὸν Ἐκκλησιαστικὸν Ἐθνάρχην παραχωρηθεῖσαι πολιτικαὶ δικαιοδοσίαι ἐπετάσσοντο ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πνεύματος τοῦ Ἰσλάμ, σχεδὸν πάντες οἱ ἀκόλουθοι Σουλτάνοι ἀνεγνώρισαν καὶ ἐσεβάσθησαν αὐτὰς καθ' ὅλην τὴν μακραίωνα δουλείαν μέχρι τῶν χρόνων Χαμὴτ τοῦ Β'. (1453-1876).

Ἀλλ' αἱ κυβερνήσεις τοῦ τελευταίου Σουλτάνου ἰδίως, ἐπηρεασθεῖσαι ἰσχυρῶς ὑπὸ τῶν περὶ πολιτείας ἰδεῶν τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν, χωρὶς ἐν ταὐτῷ νὰ ἐξασφαλίσωσι πλήρη τὴν ἰσοπολιτείαν τῶν ἐν τῷ Ὀθωμανικῷ κράτει βιούντων ἐθνῶν καὶ χωρὶς νὰ παρασκευάσωσι ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν τὴν εὐημερίαν αὐτῶν, ἄνευ παρακωλύσεως τῆς πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν φυσικῶν δυνάμεων αὐτῶν ροπῆς, ἐβουλεύθησαν νὰ περιστείλωσι καὶ ἀφαιρέσωσι βαθμιαίως πάσας τὰς ὑπὸ τῶν προγενεστέρων Σουλτάνων κυρουμένας ἑκάστοτε προνομίας. Προφανῶς τὰ βουλεύματα ταῦτα, ἀποκυήματα τῶν περὶ πολιτείας ἰδεῶν τῶν νέων Τούρκων, οὐδαμῶς συνάδουσι πρὸς τὸ γράμμα καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἱερᾶς Βίβλου, ἥτις ἀνέκαθεν ἐρρύθμιζε τὰς πρὸς τοὺς δεδουλωμένους σχέσεις τοῦ Καλίφου. Κατ' οὐσίαν οἱ περὶ καταργήσεως τῶν προνομίων τῆς Ἐκκλησίας θεσμοί, περιεχόμενοι εἰς τὸ ὑπὸ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας συνταχθὲν καὶ οὐδέποτε πλήρως ἐφαρμοσθὲν Χάττι Χουμαγιοῦν (1856), ἤρξαντο ν' ἀποσχολῶσι σπουδαίως τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Ἀβδ-οὺλ Χαμὴτ ἀπὸ τοῦ **1883.** Τότε ἀκριβῶς αἱ τάσεις τῆς Πύλης καθωρίσθησαν εὐκρινέστερον καὶ ἐσταθμίσθησαν ἐπακριβῶς οἱ ἐξ αὐτῶν ἀπορρέοντες κίνδυνοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἀπήτησε δηλονότι ἡ Ὑψηλὴ Πύλη, ὅπως οἱ μὲν Ἀρχιερεῖς καὶ ὁ λοιπὸς κλῆρος δικάζωνται ἐνώπιον τῶν συνήθων δικαστηρίων, ἄνευ προανακρίσεων παρὰ τῶν ἀνωτέρων ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν, αἱ δὲ περὶ διαθηκῶν, κληρονομιῶν καὶ μοναστηριακῶν περιουσιῶν δίκαι νὰ μὴ δικάζωνται ἐν τῷ μικτῷ Συμβουλίῳ τελεσιδίκως, ἀλλὰ νὰ δύνανται νὰ ἐκκαλῶνται εἰς τὰ τουρκικὰ δικαστήρια, πρὸς δὲ οἱ Ἀρχιερεῖς νὰ μὴ παρεδρεύωσιν ἐν τοῖς ἐπαρχιακοῖς συμβουλίοις καὶ νὰ μὴ ἔχῃ τὸ Πατριαρχεῖον τὸ δικαίωμα νὰ ἐξελέγχῃ αὐτὸ τὰ ἐν χρήσει τῶν μαθητῶν βιβλία, ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἐξέλεγξις νὰ διενεργῆται παρ' αὐτῆς τῆς Πύλης κτλ. Αἱ ἀπαιτήσεις αὗται, ἀνατρέπουσαι καθεστὼς πέντε αἰώνων, ἐξεμηδένιζον τὴν ἰσχὺν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, καθίστων δ' ὅλως προβληματικὴν τὴν ἐθνικὴν ὑπόστασιν τοῦ δεδουλωμένου Γένους.

Ὁ τὸ πρῶτον τότε Πατριαρχεύων Ἰωακεὶμ ὁ Γ', σταθμίζων καλῶς τὴν ἐκ τῶν ἀπαιτήσεων τούτων δημιουργηθησομένην θύελλαν διεμαρτυρήθη ἐντονώτατα κατὰ τῆς τόσον ἀσυστόλου καὶ αὐθαιρέτου καταπατήσεως αἰωνοβίων προνομίων, τῆς Πύλης δ' ἐμμενούσης εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν δεδογμένων, ἐξηναγκάσθη εἰς παραίτη-

σιν τῷ 1884. Ἐπειδὴ δ' ἡ Σύνοδος δὲν ἔστεργε νὰ προβῇ εἰς τὴν πλήρωσιν τοῦ καταδιωκομένου Οἰκουμενικοῦ θρόνου, προσεποιήθη μέν, ὅτι ὑποχωρεῖ ἡ Πύλη, οὐδ' ἐτόλμησε νὰ διαταράξῃ τὴν Πατριαρχείαν τοῦ διαδεξαμένου Ἰωακεὶμ τὸν Γ' Ἰωακεὶμ τοῦ Δ' (1884—1887) οὐχ ἧττον ἐπὶ Διονυσίου τοῦ Ε' (1887-1890) ἐπετάθησαν ἐπὶ τοσοῦτον αἱ πρὸς ἐκμηδένισιν τῶν προνομίων αὐθαιρεσίαι, ὥστε ἐξηναγκάσθη μὲν νὰ παραιτηθῇ Διονύσιος ὁ Ε', ἡ δὲ Σύνοδος μετὰ τοῦ Ἐθν. Μ. Συμβουλίου νὰ κηρύξωσι τὴν Ἐκκλησίαν ἐν διωγμῷ, ἐνῷ ταὐτοχρόνως ἐκλείοντο αἱ ναοὶ καὶ κατέπαυε πᾶσα ἱεροπραξία (4 Ὀκτωβρίου 1890).

Τὸ μεγαλοφυὲς τοῦτο μέτρον τῆς ἐν διωγμῷ κηρυχθείσης Ἐκκλησίας ἐξηνάγκασε καὶ αὖθις τὴν Πύλην νὰ ὑποχωρήσῃ τακτικῶς καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν καὶ ν' ἀφήσῃ ἐπὶ πολὺ ἀνενόχλητον τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον.

Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἤρξατο καὶ αὖθις ἐκδηλουμένη ἡ ἀρχικὴ τάσις τῆς Πύλης, ὅπως ἐπιβληθῇ καὶ ταπεινώσῃ τὸν Ἡγεμόνα τοῦ ἀλυτρώτου Ἑλληνισμοῦ. Ἡ μέχρι τοῦδε ἐφεκτικότης τοῦ Πατριάρχου, ἐλπίζοντος αἰσίαν τὴν λύσιν τῶν ὑπὸ τῆς Πύλης ἀμφισβητουμένων δικαιωμάτων ἡμῶν εἰς οὐδὲν συνετέλεσε. Τὰ πράγματα βαίνουσι ραγδαίως εἰς σύρραξιν τῶν δύο ἀρχῶν, ἄγνωστον δ' ὁποίαν ἔκβασιν θέλει λάβῃ ἡ ὑπόθεσις. Τὸ μόνον βέβαιον εἶνε, ὅτι ἡ Πύλη μετὰ βιαιότητος ἀλλὰ καὶ ἀνευλαβείας καὶ περιφρονήσεως προσηνέχθη πρὸς τὸν Ἐθνάρχην τῶν Ρωμαίων κατὰ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ ἀπόπειραν πρὸς διαμαρτυρίαν περὶ τῶν προνομίων τῶν διαθηκῶν καὶ τῆς διαδικασίας τῶν Ἀρχιερέων, ὧν νῦν ὡρισμένως ἐπιζητεῖται ἡ καταπάτησις. Ἐν τῆς τοιαύτης δὲ στάσεως τῆς Πύλης δυνάμεθα νὰ προείπωμεν, ὅτι ἐν τῷ προσεχεστάτῳ μέλλοντι ἡ ἀδήριτος τῶν παραβιαζομένων ἱερῶν καὶ ὁσίων φορὰ θέλει δημιουργήσῃ θυέλλας νέας εἰς τὸ κλυδωνιζόμενον σκάφος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Πύλη οὐδὲν πλέον οὐδὲν ἔλαττον ζητεῖ σήμερον ἢ τὴν ἐπὶ πίνακι κεφαλὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

* *
*

Ἀληθῶς εἶνε ἀξιοθρήνητος ἡ τοιαύτη περὶ τῆς ἰδίας εὐπραγίας ἀντίληψις τῆς Πύλης, φρονούσης, ὅτι διὰ τῆς καταθλίψεως καὶ ἐξασθενώσεως τῶν δυνάμεων τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους θέλει ἑδραιώσῃ ἐπὶ μᾶλλον τὴν ἑαυτῆς ἰσχύν. Ἡ πολιτικὴ αὕτη, ἀναχθεῖσα εἰς δόγμα ἀπὸ τῆς ἀναρρήσεως Χαμὴτ τοῦ Β' ἐπήνεγκε μὲν τραύματα ἀνήκεστα εἰς τὸ ἔθνος ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ συνεκλόνισεν ἐκ θεμελίων τὸ ἐπὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐπαρχιῶν πολιτικὸν οἰκοδόμημα τῶν Ὀσμανιδῶν. Ἀτυχῶς οἱ Τοῦρκοι διπλωμάται δὲν ἠθέλησαν οὐδ' ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῶν ἀντικειμενικῶν γεγονότων τῆς Ἀνατολῆς νὰ μορφώσωσι κρίσεις ἀσφαλεῖς καὶ νὰ ρυθμίσωσι τὴν ἀπέναντι τοῦ νομο-

ταγεστάτου καὶ ἐκπολιτιστικοῦ κατ' ἐξοχὴν ἑλληνικοῦ παράγοντος μέλλουσαν πολιτείαν αὐτῶν. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς λυσσώδους αὐτῶν πολεμικῆς κατὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν τῷ ζητήματι τῆς ἐκκλησιαστικῆς τῶν Βουλγάρων χειραφετήσεως δὲν ἔσχον ἀτυχῶς διδακτικὴν ἐπίδρασιν. Τὰ μεγάλα γεγονότα τοῦ φοβεροῦ διὰ τὴν Ὀσμανικὴν Ἐπικρατειαν ἔτους 1878, ἀλλοιώσαντα οὐσιωδῶς τὸν χάρτην τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου, εὐλόγως δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἄμεσος ἀκολουθία τῆς τακτικῆς τοῦ 1870 72, ὁπότε ἐμαίνετο ἡ Πύλη κατὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἵνα δι' ὅλ' αὐτὰ παρασκευασθῇ μὲν διὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς χειραφετήσεως ἡ πολιτικὴ ἀνάστασις τῆς Βουλγαρίας, δημιουργηθῇ δὲ καὶ τὸ πραξικόπημα τοῦ 1885 ἐν Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ, ὡς ἀντάλλαγμα δὲ τῆς ἀπὸ τοῦ 1888 ἀρξαμένης ἐπαλλήλου ἐκδόσεως βουλγαρικῶν ἐν Μακεδονίᾳ βερατίων κληροδοτηθῇ αὐτῇ ὑπὸ τῶν εὐνοουμένων ἀκάκων ἀρνίων τῆς Βουλγαρίας ἡ ἀναρχία καὶ ἡ τρομακτικὴ κατάστασις ἐν Μακεδονίᾳ, μέλλουσα ἴσως νὰ στοιχίσῃ εἰς ζωὴν τὴν αἰωνίως ὑποβλέπουσαν τὸν Ἑλληνισμὸν Ὑψηλὴν Πύλην.

Βεβαίως τὰ πικρὰ παράπονα τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἐπὶ τῇ κακοπιστίᾳ καὶ τῇ πολεμικῇ, ἣν διεξάγει ἡ Πύλη δὲν θέλουσιν ἀνακόψῃ τὴν προδιαγεγραμμένην τακτικὴν αὐτῆς. Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον θὰ πολεμῆται, οἱ δὲ ἐν Μακεδονίᾳ σφαζόμενοι ἀδελφοὶ ἡμῶν οὐδεμιᾶς θὰ τυγχάνωσι προστασίας ὑπὸ τῶν ὀργάνων τῆς ἐξουσίας, ἀπαθῶς θεωμένης τὴν ὑπὸ ἀπίστων (γκιαούρ) εἰς ἀπίστους γινομένην σφαγὴν καὶ λεηλασίαν. Ἀκριβῶς δ' ἡ ἀφόρητος αὕτη κατάστασις, ἡ ἐπιδεινουμένη ὑπὸ τῆς ἀναλγησίας τῶν κρατούντων ἐξώθησε τοὺς ἑλληνικοὺς τῆς Μακεδονίας πληθυσμοὺς εἰς σύστασιν εὐτόλμου ἀμυντικῆς γραμμῆς κατὰ τῶν δολοφόνων. Ἡ ἄμυνα δέ αὕτη, ἡ ἐμπνεύσασα τὸ θάρρος καὶ ἀνακουφίσασα τοὺς ὑπὸ τῶν βουλγαρικῶν τερατουργημάτων ἀναξιοπαθοῦντας πληθυσμοὺς ὀργανωθεῖσα ἐπιτοπίως, αὐθορμήτως ὅλως ἐν ὀνόματι τοῦ δικαιώματος τῆς αὐτοσυντηρησίας, δὲν δύναται νὰ δικαιολογήσῃ τὴν κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως μομφὴν τῆς Πύλης, πολλῷ δ' ὀλιγώτερον ἥρμοζεν εἰς τὸν Ἀρχιγραμματέα τῆς Α.Μ. Ταχσὶν Πασᾶν νὰ συμπεριφερθῇ ἀναρμόστως πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην ἐπὶ τῇ ἀρξαμένῃ ταύτῃ εὐοιωνίστῳ ἀμυντικῇ τῶν σφαζομένων ἐπιβολῇ, ὅπως οὕτω ἐμμέσως καταστήσῃ αὐτὸν ὑπεύθυνον, πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῆς ἕνεκα τῶν καταπατουμένων ἐθνικῶν προνομίων μελετηθείσης ἐπισήμου τοῦ Πατριαρχείου διαμαρτυρίας.

Τὴν συστηματικῶς ἀρξαμένην εὐγενῆ ταύτην ἐπιτόπιον ἄμυναν χαιρετίζομεν εὐφροσύνως, καθόσον οὐ μόνον θὰ ἐμπνεύσῃ, ὡς εἴπομεν, τὸ θάρρος καὶ θὰ ἐμπεδώσῃ τὸ φρόνημα καὶ θὰ κρατύνῃ τὴν ἀκαταγώνιστον ἐθνικὴν ἀλκὴν τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ θὰ διαπιστώσωμεν μὲ τοῦ σιδήρου τὴν τρομακτικὴν λάμψιν εἰς τοὺς ἐν τῇ Δύσει, ὅτι ἐν Μακεδονίᾳ ὑπάρχει ἀκμαιότατος ἔτι ὁ ἑλληνικὸς παράγων, ἔχων τὴν δύναμιν νὰ χαράττῃ καὶ διὰ τῆς λόγχης τὰ ἀναμφισβήτητα αὐτοῦ ἐθνογραφικὰ ὅρια.

Ὁ ἀγὼν τῶν ἑλληνικῶν ὁμάδων εἶνε ἀγὼν εὐγενής, ἀγὼν τιμῆς, ἀποσκοπῶν εἰς τὴν ἀποκατάστασιν καὶ ἐμπέδωσιν τῆς ὑπὸ τῶν δολοφόνων διαταραχθείσης ἠθικῆς τάξεως.

Τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον, σφαζόμενον ἀπὸ μακροῦ ἤδη χρόνου καὶ πυρπολούμενον καὶ ληστευόμενον παρὰ τῶν ἐκ Σόφιας καὶ Μόσχας ἐκτρεφομένων ἀποτροπαίων κακούργων δὲν ἐδύνατο νὰ ἐξακολουθῇ ἔχον τὰς χεῖρας ἐσταυρωμένας. Ἀναλαμβάνων δὲ νῦν τὸν σίδηρον ὁ Ἑλληνισμὸς ἐπιτελεῖ ἔργον ἱερὸν πρὸς ἐπιβολὴν τῆς εἰρηνικῆς συμβιώσεως καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης. Ἡ ἀποστολή του ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν ἐκπολιτιστική. Ἐὰν δ' ἡ Πύλη, παραγνωρίζουσα τὸν εὐγενῆ τοῦτον ἀγῶνα, ἤρξατο ζωηρότερον ἐκδηλοῦσα τὰς κατὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου πολεμικὰς αὐτῆς τάσεις, καὶ διὰ τοῦ φάσματος τῆς καταλύσεως τῶν προνομίων αἰωρῇ ὑπὲρ τῶν κεφαλὴν ἡμῶν τὴν σπάθην τοῦ Δαμοκλέους, ἴσως μὲν θὰ ἐπιτύχῃ νὰ μειώσῃ τὴν δύναμιν τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ἐθνάρχου, ἀλλ' ἀναμφιβόλως θὰ ἐξακολουθῇ τούτου ἕνεκα ὑπονομεύουσα ἐν ταυτῷ καὶ τὴν πολιτικὴν αὐτῆς ὑπόστασιν.

Ὁ Ἑλληνισμός, διερχόμενος ἀπὸ αἰώνων ἤδη ἡμέρας διωγμῶν καὶ μαρτυρίων, δὲν θὰ λειποψυχήσῃ, ἐξ ἐναντίας δὲ ἐκ τῶν ἀκανθίνων αὐτοῦ στεφάνων ἀρυόμενος τὴν δυσκαταγώνιστον αὐτοῦ δύναμιν καὶ ἔτι μάλλλον ἐμπνεόμενος ἐν τῷ μέσῳ τῶν πενθίμων ἡμερῶν τῆς πανταχόθεν μοιραίας ἐγκαταλείψεως, θὰ φέρῃ γενναίως τὸ μαρτύριον, ἐπ' ἐλπίδι ἀνατολῆς αἰσιωτέρων ἡμερῶν διὰ τὸν ἀγῶνα τὸν εὐγενῆ...

Δ. Π. Κλμχς.

ΤΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΣΙΩΝΙΤΙΔΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Ὁ Πρόεδρος τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» ἐν τῷ «Δηναρίῳ τῆς Ὀρθοδοξίας» ὁμιλῶν περὶ τῶν κινδύνων, οὓς διατρέχουσιν αἱ ἐθνικαὶ ἡμῶν ἀκροπόλεις καὶ περὶ τῶν μέσων τῆς ἐνισχύσεως αὐτῶν διετύπωσεν ἤδη ἀπὸ τοῦ 1900 διάγραμμα, δι' οὗ ἐφαρμοζομένου ἐξασφαλίζεται ἡ ὑλικὴ τῶν Πατριαρχείων εὐημερία. Ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα διατυποῖ εὐκρινῶς τὰς περὶ τοῦ ζητήματος ἰδέας αὐτοῦ καὶ ὁ γραμματεὺς τῆς Τραπέζης Ἀθηνῶν κ. Χ. Δεσμίνης διὰ τοῦ κατωτέρω ἀξιολόγου ἄρθρου:

Ἐξ ἀτυχῶν ἀπροόπτων περιστάσεων, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐξ ὑπαιτιότητος τῶν διαχειριζομένων τὰ οἰκονομικὰ τῆς Σιωνίτιδος Ἐκκλησίας, περιῆλθον ταῦτα αὖθις εἰς δεινὸν σημεῖον, ἐκ τοῦ ὁποίου, ἀντὶ ἀτιμήτων ὅμως ἀνταλλαγμάτων, ἡ γνωστοτάτη Ἑταιρεία προσεφέρθη νὰ ἐξαγάγῃ αὐτήν. Ἀλλὰ τὴν ὕποπτον ταύτην προσφορὰν ἡ Σιωνῖτις Ἐκκλησία δὲν ἐδέχθη, προτιμήσασα νὰ τείνῃ ἐπαίτιδα χεῖρα, ζητοῦσα τὸν ὀβολὸν τῶν ἁπανταχοῦ ὁμογενῶν. Πρὸς τοῦτο ἐδημοσίευσεν ἡ Σιωνῖτις Ἐκκλησία ἔκκλησιν, ἥτις βαθύτατα συνεκίνησεν ἁπάντων ἡμῶν τὰς ψυχάς.

Προκειμένου περὶ τοῦ μεγίστου κινδύνου, ὃν διατρέχει οὐ μόνον ἡ Σιωνῖτις Ἐκκλησία, ἀλλὰ καὶ τὸ Ἁγιώνυμον Ὄρος καὶ ἅπαντα ἐν γένει τὰ λοιπὰ προπύργια τῆς ἑλληνικῆς ὀρθοδοξίας, ὁ παρ' ἡμῖν τύπος ἔρρηξε διάτορον φωνήν, ἥτις ὅμως δὲν ὑπῆρξε συνεχής, διότι οὐδὲν παρ' ἡμῖν συνεχῶς καὶ συστηματικῶς ἐπιτελεῖται. Σπασμωδικαὶ κινήσεις καὶ ὑστερικαὶ κραυγαὶ χαρακτηρίζουσιν ὅμως ἔθνος ὑστερικόν, ἀσθενές. Οἱ ἁπανταχοῦ Καθολικοὶ οὐ παύονται ἄφθνα ἑκατομμύρια συσσωρεύντες εἰς χεῖρας τοῦ Πάπα διὰ προσηλυτιστικοὺς σκοποὺς καὶ διαφόρους ἄλλας ἀνάγκας τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Γνωστὸν δ' ἐπίσης τυγχάνει πόσα ἄφθονα χρηματικὰ μέσα διαθέτει ἡ Παλαιστίνειος Ρωσσικὴ Ἑταιρεία διὰ τοὺς κατὰ τῆς ἑλληνικῆς Ὀρθοδοξίας ἀπευθυνομένους σκοπούς της. Ἄλλοις δέδοται νὰ ἐνδιατρίψωσι περὶ τὰ αἴτια, τὰ ἀγαγόντα οὐ μόνον τὴν Σιωνίτιδα Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ τὰ λοιπὰ μεγάλα κέντρα τῆς ἑλληνικῆς ὀρθοδοξίας, εἰς ὃ νῦν δυσχερὲς σημεῖον ταῦτα περιέστησαν. Ἡμεῖς θὰ πειραθῶμεν νὰ ὑποδείξωμεν μέτρα τινά, δι' ὧν εὐελπιστοῦμεν νὰ συντελεσθῇ ἡ βαθμιαία οἰκονομικὴ τῶν κέντρων τούτων ἀνόρθωσις, καὶ νὰ σφυρηλατηθῇ συνεκτικώτερος ἔτι ὁ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ ἐλευθέρου τούτου ἐθνικοῦ κέντρου δεσμός.

Ἐκ τῶν ἁπλῶν συνεισφορῶν, ὡς μάλιστα αὗται συνήθως παρ' ἡμῖν ἐνεργοῦνται, οὐδέποτε ἠλπίσαμεν σπουδαῖόν τι. Αἱ ὑπὲρ τοῦ Παναγίου Τάφου εἰσφοραὶ ἤρξαντο περίπου ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ λήξαντος ἤδη ἔτους 1903 μέχρι δὲ τῆς συστάσεως τῆς πρὸς τοῦτο ἐπιτροπῆς,—ἥτις ἀναγκαιότατον εἶνε, ὅπως διὰ Β. Διατάγματος μονιμοποιηθῇ—εἰσεπράχθη παρὰ τοῦ Σ. Μητροπολίτου κ. Θεοκλήτου τὸ ποσὸν δραχμῶν 24,369.95.

Παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς δ' αὐτῆς κατὰ Φεβρουάριον καὶ Μάρτιον					δραχ.	44,194.65
Παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς κατ'				Ἀπρίλιον	»	42,969.85
»	»	»	»	Μάϊον	»	31.339.40
»	»	»	»	Ἰούνιον	»	11,945.25
»	»	»	»	Ἰούλιον	»	7,023,25
»	»	»	»	Αὔγουστον	»	1,223.90
»	»	»	»	Σεπτέμβριον	»	1,370.15
»	»	»	»	Ὀκτώβριον	»	1,894.15
»	»	»	»	Νοέμβριον	»	7,198.40
»	»	»	»	Δεκέμβριον	»	1,739.80
»	»	»	»	Ἰανουάριον	»	3,693.95
»	»	»	»	Φεβρουάριον	»	1,374.00
»	»	»	»	Μάρτιον	»	0,983.15
»	»	»	»	Ἀπρίλιον	»	0,654.50
»	»	»	»	Μάϊον	»	1,201.90
»	»	»	»	Ἰούνιον	»	0,128,15
»	»	»	»	Ἰούλιον	»	0,246.70
»	»	»	»	Αὔγουστον	»	0,040,00
»	»	»	»	Σεπτέμβριον	»	0,188.00
						184,577.00.

Εἶνε ἐνδεχόμενον βεβαίως ἐκ σποραδικῶν ἔτι συνεισφορῶν τὸ ποσὸν τοῦτο ν'αὐξηθῇ, ἀλλ' οὐχὶ πλέον σημαντικῶς, δύσκολον δὲ πάνυ νὰ ὑπερβῇ τὰς 200 χιλ. δρ. εἰ μὴ ληφθῶσιν ἄλλα τινὰ μέτρα, δι' ὧν οὐ μόνον ἡ Σιωνῖτις Ἐκκλησία, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα μεγάλα κέντρα τῆς ἑλληνικῆς Ὀρθοδοξίας θ' ἀπηλάσσοντο τῶν ἐπιβαρυνόντων αὐτὰ χρεῶν, δυνάμενα ἐφεξῆς ἀνέτως καὶ ἄνευ δυσχερειῶν ν' ἀνταποκρίνωνται πρὸς τὰς ὁσημέραι πολλαπλασιαζομένας ἀνάγκας των. Ἡ σιδηρᾶ τῶν πραγμάτων ἀνάγκη ἄγει παρὰ τοῖς διαφόροις εἰς ὁμοίας σκέψεις καὶ ὅμοια συμπεράσματα. Ὅ,τι θὰ εἴπωμεν ἀποτελεῖ ἴσως ἀπήχησιν προγενεστέρων συζητήσεων. Δὲν διεκδικοῦμεν ὅμως ἡμεῖς προνόμιον εὑρεσιτεχνίας. Διὰ τῆς ἐπαναλήψεως ἐντυποῦνται περισσότερον καὶ γενικεύονται αἱ ἰδέαι. Ἀρκεῖ αὗται νὰ εἶνε καλαί.

Τὴν συντήρησιν τῆς Σιωνίτιδος Ἐκκλησίας ὡς καὶ τῶν ἄλλων μεγάλων κέντρων τῆς ἑλληνικῆς Ὀρθοδοξίας δέον ν'ἀναλάβῃ ἐφεξῆς καὶ ἀποκλειστικῶς ὁ ἁπανταχοῦ Ἑλληνισμός. Ἰδοὺ ἡ βάσις, ἐφ' ἧς στηρίζομεν τὰς σκέψεις ἡμῶν.

Πρὸς σταθερὰν βελτίωσιν τῶν οἰκονομικῶν τῆς τε Σιωνίτιδος Ἐκκλησίας καὶ τῶν λοιπῶν ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν κέντρων, δέον ταῦτα νὰ ἀποδεχθῶσιν ὅμοιον σύστημα οἰκονομικῆς διαχειρίσεως, ἀπαλειφομένης ἅμα πάσης οἱασδήποτε ἀβεβαίας καὶ ἐξ ὅρων ἐπαχθῶν ἠρτημένης προσόδου. Ἐὰν δὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἡμῶν ταῦ-

τα κέντρα ἀπεδέχοντο «ἑνιαῖον σύστημα τῶν οἰκονομικῶν των» φρονοῦμεν, ὅτι δὲν θὰ ἦτο πολὺ δύσκολον νὰ ἐξευρίσκετο ὁμὰς ὁμογενῶν κεφαλαιούχων, διατεθειμένων νὰ δανείσωσι τὸ πρὸς ἐξόφλησιν τῶν βαρυνόντων αὐτὰ χρεῶν ἀπαιτούμενον ποσόν, τὸ ὁποῖον χρεωλυτικῶς εἶτα ἀσφαλῶς θὰ ἦτο δυνατὸν ἐπίσης νὰ ἐξοφληθῇ, ὅπως ἡμέραν τινὰ ἀπαλλαγῶσι τὰ κέντρα ταῦτα παντὸς πρὸς οἱονδήποτε χρέος. Πρὸς τοῦτο θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ ἱδρυθῇ ἐνταῦθα ἐν Ἀθήναις, ἓν *Ἱερὸν Ταμεῖον,* τοῦ ὁποίου αἱ πρόσοδοι θὰ διετίθεντο διὰ τὴν συντήρησιν καὶ τὰς λοιπὰς ἐλλόγους ἀνάγκας τῶν μεγάλων ἡμῶν ἐκκλησιαστικῶν κέντρων, ὡς καὶ διὰ τὴν χρεωλυτικὴν ἐξόφλησιν τοῦ ἑνοποιηθησομένου χρέους αὐτῶν. Πόροι δὲ τοῦ ἱδρυθησομένου τυχὸν Ἱεροῦ τούτου Ταμείου δύνανται νὰ ὦσιν:

1) Οἱ τακτικοὶ καὶ ἀσφαλεῖς πόροι τῶν ἰδίων ἐκκλησιαστικῶν κέντρων, ὑπὲρ ὧν τὸ ἱδρυθησόμενον Ἱερὸν Ταμεῖον.

2) Οἱ ἐκ δωρεῶν, κληροδοτημάτων κτλ. ἔκτακτοι αὐτῶν πόροι.

3) Γενναία ἐτησία ἐπιχορήγησις τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

4) Γενναῖαι ἐτήσιαι ἐπιχορηγήσεις τῶν ἁπανταχοῦ ὑπαρχουσῶν ἑλληνικῶν ὀρθοδόξων ἱερῶν Μονῶν.

5) Εἰσπράξεις ἐκ περιφορᾶς δίσκων ἐν τοῖς ἁπανταχοῦ ὀρθοδόξοις ἑλληνικοῖς ναοῖς.

6) Εἰσπράξεις ἐκ κιβωτιδίων, ἀνηρτημένων ἐν διαφόροις κέντροις, ἰδίως ἐν συμβολαιογραφείοις, εἰρηνοδικείοις καὶ προξενείοις, ἔνθα ἐνεργοῦνται συμβολαιογραφικαὶ πράξεις.

7) Εἰσπράξεις ἐξ ἱδρυθησομένου *Ἱεροῦ Λαχείου,* ὅπερ μόνον παρὰ τὸ ὑπάρχον τῆς *Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας* καὶ τὸ ὑπὲρ τοῦ *Ἐθνικοῦ Στόλου* ἄρτι συσταθὲν θὰ κυκλοφορῇ, ἀπαγορευομένης ρητῶς τῆς κυκλοφορίας ἐν τῷ ἐσωτερικῷ πάντων τῶν πολυωνύμων ἄλλων ξένων λαχείων, ἀπορροφώντων σημαντικὸν ἑλληνικὸν χρῆμα, ἀνεπιστρεπτεὶ οὕτω διοχετευόμενον εἰς τὸ ἐξωτερικόν.

Ἐὰν ἡ γνώμη αὕτη γένηται κατ᾽ ἀρχὴν ἀποδεκτὴ καὶ συζητηθῇ, δυνατὸν ἐκ τῆς συζητήσεως νὰ ἐξευρεθῶσι καὶ ἄλλοι ἔτι πόροι καὶ ἄλλα ἔτι μέσα, δι᾽ ὧν τὰ μεγάλα ἐκκλησιαστικὰ καὶ ἐθνικὰ ἡμῶν κέντρα, ἡ Σιωνῖτις Ἐκκλησία καὶ τὰ λοιπὰ Πατριαρχεῖα καὶ τὸ Ἁγιώνυμον Ὄρος θὰ δυνηθῶσι ν᾽ ἀνακτήσωσι τὴν οἰκονομικὴν αὐτῶν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἐλευθέρως νὰ ἐξυπηρετήσωσι τὸν μέγαν καὶ ὑψηλὸν αὐτῶν ἱστορικὸν σκοπόν.

Δημοσθένης Δ. Δεσμίνης

ΔΙΩΓΜΟΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Ἡ αἰωνία πολιτικὴ τῆς κακοπιστίας τῆς Πύλης ἀπέναντι τοῦ Ἑλληνισμοῦ εὑρίσκεται κατὰ τὴν ἐνεστῶσαν περίοδον εἰς ἔντασιν τὰ μάλιστα ἐπαισθητήν. Πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, ἀγωνιζόμενον τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα καὶ παλαῖον κατὰ λυσσαλέων ἐπιθέσεων παντοίων ἀποχρώσεων, συμπεριφέρεται ἤδη μετὰ σκαιότητος καὶ καταφρονήσεως, πηγαζούσης ἐκ τῆς συναισθήσεως τῆς ὑπεροχῆς τοῦ βιαίου δεσπότου ἀπέναντι τεταπεινωμένου καὶ ἀνισχύρου κέντρου, ὑπονομευομένου ὑπό τε ὁμοδόξων καὶ ἑτεροδόξων καὶ μὴ δυναμένου νὰ ἐλπίζῃ οὐδαμόθεν ἐνίσχυσιν εἰ μὴ μόνον ἐκ τοῦ μαρτυρικοῦ μεγαλείου τοῦ παρελθόντος. Ἡ ἀγχόνη καὶ ὁ Καύκασος τοῦ Προμηθέως καὶ ὁ Γολγοθᾶς τοῦ Ἐσταυρωμένου εἶνε τὰ μόνα ἐναπομείναντα, ἐξ ὧν θὰ ἀρύεται τὴν ἀκαταγώνιστον αὐτοῦ ἀλκήν. Ἐκ τῶν μαρτυρίων τοῦ παρελθόντος θ' ἀνακουφίζῃ τὸ θλιβερὸν ἐνεστὼς καὶ μετ' ἐλπίδος θ' ἀτενίζῃ πρὸς μέλλον αἰσιώτερον... Τῶν κρατούντων ἡ ἀνειλικρίνεια καὶ ἡ ἀπιστία δὲν θὰ ἰσχύσωσι νὰ καταβάλωσι τὸ μεγαλεῖον αὐτοῦ· ἐξ ἐναντίας θὰ συντελῶσι πάντοτε εἰς τὴν ἐμπέδωσιν καὶ κραταίωσιν τοῦ χαρακτῆρος, καὶ εἰς τὴν ἐπὶ μᾶλλον ἔξαρσιν τῆς Ἰδέας, ἣν ἐκπροσωπεῖ, ὡς μέγας ἐκπολιτιστικὸς παράγων ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἔχων ὡς ἐφόδια τὴν δύναμιν τοῦ σταυροῦ καὶ τῶν ἀκανθίνων στεφάνων.

Ἀποτελοῦν ἰδέαν, σεσαρκωμένην ἅπασαν τὴν προγονικὴν εὔκλειαν, περιβεβλημένην φωτοστέφανον, ὑπὸ μαρτυρικῶν ἀκτίνων ἐλλαμπόμενον, θὰ χωρῇ πρὸς τὴν ἀθανασίαν, ἐνῷ ἡ ἐξασκοῦσα τὴν πολιτικὴν τῆς ἀνειλικρινείας καὶ κακοπιστίας ἀσυναισθήτως θὰ ἐξακολουθῇ φερομένη ραγδαίως πρὸς τὴν παρακμήν, τὴν ἀποσύνθεσιν, τὸν θάνατον...

Ἡ πολεμικὴ τῆς Πύλης ἐξεδηλώθη καὶ αὖθις κατὰ τὴν τελευταίαν ἀνακίνησιν τοῦ πολυθρυλήτου θεσμοῦ τοῦ φόρου ἐπιτηδεύματος τῶν Ἑλλήνων ὑπηκόων. Μετὰ τὰ ἐν Σμύρνῃ ἔκτροπα, τὰ προκαλέσαντα τὰς γνωστὰς πολιτικὰς περιπλοκὰς θὰ ἐνόμιζέ τις ὅτι ἡ ὅμορος Ἐπικράτεια θὰ ἄφινεν ἡμᾶς ἐπὶ πολὺ ἡσύχους.

Δυστυχῶς ὅμως φαίνεται, ὅτι παρὰ τοῖς καλοῖς ἡμῶν φίλοις δὲν ὑπάρχει συναίσθησις τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὰ δικαιώματα ἐκείνων, οἵτινες εἶνε ἀνίσχυροι νὰ αἰωρήσωσιν ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν αὐτῶν ἀπειλητικῶς τὴν σπάθην τοῦ Δαμοκλέους. Ἡ Πύλη ἐπιτακτικῶς ἐνετείλατο ἤδη εἰς τὸν Βαλῆν τοῦ Ἀρχιπελάγους, ὅπως εἰσπράξῃ, ἔστω καὶ διὰ τῆς βίας, φόρον ἐπιτηδεύματος παρὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς Χίου. Ὁ Βα-

λῆς ἐπιτελῶν καθῆκον πιστοῦ λειτουργοῦ ἤρξατο ἤδη τὸ ἔργον του καὶ τοιουτοτρόπως παραλλήλως πρὸς τὰ ἐν Κων)πόλει ἀνὰ μέσον τοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς Πύλης διαδραματιζόμενα ἀνοίγεται νέον στάδιον ἀντεγκλήσεων καὶ ἀγώνων τῶν δύο γειτόνων κρατῶν, ἐξ ὧν ἀγώνων θὰ πορισθῶσιν ὠφελήματα ἴσως μόνον ἐκεῖνοι, οἵτινες ἀείποτε καιροφυλακτοῦντες ἐσυνείθισαν νὰ παχύνωνται ἀναλώμασι τῶν ἡμετέρων δυνάμεων.

Ἀκολούθημα τῆς τοιαύτης καταχθονίου καὶ κακοπίστου τῆς Πύλης πολιτείας εἶνε οὐ μόνον αἱ ἐν Κων)πόλει τελευταίως γενόμεναι παντοῖαι εἰς Ἕλληνας πολίτας καταθλίψεις καὶ οἱ διωγμοὶ πρακτόρων, ἀνταποκριτῶν καὶ παρεπιδημούντων διευθυντῶν τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου, ἀλλὰ καὶ ἅπασα ἡ ἐν Μακεδονίᾳ κρατοῦσα κατάστασις, ὑπὸ τὴν ὁποίαν καταδιώκειται, σφάζεται καὶ πυρπολεῖται τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον.

Ὁ Χασὰν Φεχμῆ Πασᾶς, βαλῆς Θεσσαλονίκης ἀνακαλεῖται ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ Ρεοὺφ Πασᾶ, οὐχὶ διότι εὑρίσκετο, ὡς ἐθρυλήθη, εἰς τεταμένας σχέσεις μετὰ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Χιλμῆ Πασᾶ, ἀλλὰ πιθανώτατα διότι ἀδαμάντινον ἔχων τὸν χαρακτῆρα, σεβόμενος δὲ ὅσον ὀλίγοι τῶν Τούρκων λειτουργῶν τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα τῶν ὑποδούλων καὶ διαβλέπων, ὅτι τὸ κακοποιὸν βουλγαρικὸν στοιχεῖον εἶνε τὸ παρέχον πράγματα εἰς τὴν ἀπρόσκοπτον λειτουργίαν τῆς κυβερνητικῆς μηχανῆς, ἠκολούθει ἀρχάς, αἵτινες ἐπέτασσον αὐτῷ τὴν προστασίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀληθῶς ὁ Χασὰν Φεχμῆ Πασᾶς ὑπῆρξεν ἐκ τῶν εἰλικρινεστέρων καὶ ἁγνοτέρων φίλων τοῦ φιλονόμου καὶ προοδευτικοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου ἐν ταὐτῷ δὲ καὶ εἷς τῶν χρηστοτέρων καὶ εὐσυνειδητοτέρων Τούρκων διοικητῶν.

Ἐν τῇ ἀνεξαρτησίᾳ τοῦ φρονήματος καὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ ἐξεφράζετο ἀπροκαλύπτως κατὰ τῶν σκανδαλωδέστατα μεροληπτούντων Ρώσσων ἀξιωματικῶν, κατήγγελλε δ' ἑκάστοτε δριμύτατα τὰ κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ κακουργήματα τῶν ἐκ Μόσχας καὶ Σόφιας ἐκτρεφομένων δολοφόνων τοῦ Ἀναρχικοῦ Κομιτάτου. Τελευταίως δέ, γενομένης ἐν Θεσσαλονίκῃ θεατρικῆς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων παραστάσεως ὑπὲρ τῶν ἐν Γραδοβορίῳ γνωστῶν θυμάτων τῆς βουλγαρικῆς θηριωδίας, ὁ Φεχμῆ δὲν ἐδίστασε νὰ λάβῃ μέρος ἐπιδεικτικῶς καὶ νὰ διατρανώσῃ καὶ αὖθις τὰς πεποιθήσεις αὐτοῦ. Ἡ Πύλη, θεωροῦσα συμφέρον ν' ἀνέχηται τὴν ἐν Μακεδονίᾳ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων δημιουργουμένην ἀναρχίαν, οὐ μόνον διότι ἐλπίζει τὴν ὁριστικὴν ματαίωσιν τοῦ ἐν τῇ χώρᾳ ἐγκατασταθέντος νέου πολιτικοῦ καθεστῶτος, ἀλλὰ καὶ διότι διὰ τῶν ἐπαλλήλων δολοφονιῶν ἐπέρχεται ἡ βαθμιαία ἐξασθένησις τοῦ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως κατισχύοντος ἑλληνικοῦ στοιχείου, ἔσπευσε ν' ἀνακαλέσῃ τὸν φιλότιμον καὶ εὐσυνείδητον Βαλῆν, δεικνύουσα ἐν τουτῷ, ὅτι σπεύδει νὰ συμμορφωθῇ εὐχαρίστως πρὸς τὴν ἀπαίτησιν τοῦ Ζηνόβιεφ, πιέσαντος, ὡς ἀνεγράφη καὶ εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν τύπον, ἰσχυρῶς τὴν Τουρκικὴν Κυβέρνησιν ν' ἀπαλλάξῃ τοὺς Ρώσσους

ἀξιωματικοὺς τῶν ἀενάων καὶ ὀχληρῶν ἐπιθέσεων καὶ ἀπροκαλύπτων καταχρίσεων καὶ μομφῶν τοῦ φιλέλληνος Πασᾶ.

Παραλλήλως πρὸς τ' ἀνωτέρω. διαφωτίζοντα ἐπαρκῶς τὴν τακτικὴν τῆς Πύλης δὲν πρέπει νὰ παρέλθῃ ἀπαρατήρητος καὶ ἡ καθόλου στάσις τοῦ Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Χιλμὴ Πασᾶ. Καὶ ἀληθὲς μέν, ὅτι ὁ τοῦρκος Μεγιστὰν δὲν ἀποφεύγει νὰ ἐξαγγέλλῃ ἑκάστοτε πρὸς ἀνταποκριτὰς τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου τὰς ἐν Μακεδονίᾳ σημαντικὰς δυνάμεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ νὰ βροντοφωνῇ τὴν ὑπὸ τῶν πραγμάτων πιστουμένην ἀναμφισβήτητον ἀλήθειαν. ὅτι οἱ Ἕλληνες τυγχάνουσιν ὁ κατ' ἐξοχὴν ἐκπολιτιστικὸς παράγων τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου, οὐχ ἧττον ἀπαρεγκλίτως ἀκολουθεῖ καὶ αὐτὸς τὴν μακιαβελλικὴν πολιτικὴν τῆς ἐπισήμου Κυβερνήσεώς του, πολιτικὴν τοῦ εἰς δόγμα ζωῆς ἀναχθέντος «divide et impera» πρὸς ἐξασθένωσιν τῶν δυσκαταγωνίστων δυνάμεων τοῦ Ἑλληνισμοῦ διὰ τῆς παντοίῳ τῷ τρόπῳ καταθλίψεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ἐξακολουθῶν νὰ ἔχῃ τὴν ἐσφαλμένην ἀντίληψιν, ὅτι βαδίζων ἐπὶ τῶν πτωμάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ θὰ ἑδραιώσῃ ἐπὶ μᾶλλον τὴν ἐκ θεμελίων κλονιζομένην πολιτικὴν ὑπόστασιν τῶν Ὀσμανιδῶν ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, ἐνισχύει ἀντὶ πάσης θυσίας τοὺς ἀξίους οἴκτου πράκτορας τῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἐπιζητουμένης δημιουργίας ρωμουνιστικοῦ ζητήματος, ρίπτων ἐξ ἐσφαλμένου πολιτικοῦ ὑπολογισμοῦ ἔλαιον εἰς τὴν πυρὰν τῶν φυλετικῶν παθῶν. Τούτου ἕνεκα καὶ προέβη τελευταίως εἰς ἀπειλήν, χαρακτηρίζουσαν ἅπασαν τὴν θρασύτητα τῆς κακοπίστου τῶν γειτόνων πρὸς ἡμᾶς πολιτείας. Πιστοῦται δηλονότι ἐπισήμως, ὅτι εἰς τὰς τελευταίας ἐντόνους καὶ εὐθαρσεῖς παραστάσεις τοῦ Ἕλληνος Μητροπολίτου Μοναστηρίου, διαμαρτυρομένου ἐπὶ τῇ ἀνόμως συντελουμένῃ ἀνεγέρσει ρωμουνικοῦ ναοῦ ὁ Χιλμῆ ἀπήντησεν, ὅτι «ἐκπληρῶν διαταγὰς τῆς Ὑψηλῆς Πύλης *θὰ προβάλλῃ τοῦ λοιποῦ τὰς λόγχας τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ* ἐὰν οἱ Ἕλληνες τολμήσωσι τοῦ λοιποῦ νὰ παρεμβάλλωσι προσκόμματα εἰς τοὺς Ρωμούνους !!!»

Καὶ ἡ ἀνήκουστος αὕτη τραχύτης διπλωματικῆς γλώσσης, καὶ αἱ πρὸς ἐξευτελισμὸν τοῦ Πατριαρχείου τάσεις τῆς Πύλης καὶ οἱ εἰς τοὺς Ἕλληνας πολίτας καταθλίψεις καὶ ἅπαντες καθ' ἅπαντος τοῦ Ἑλληνισμοῦ οἱ διωγμοὶ καὶ αἱ ἐπάλληλοι τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Ἀβδοὺλ-Χαμὴτ παραστάσεις πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν τὴν ἀφορμὴν αὐτῶν ἔχουσιν ἐκ τῆς ὀργανώσεως τῆς ἐπιτοπίου ἐθνικῆς Ἀμύνης ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῆς αἱματοβρέκτου ἑλληνίδος τοῦ Βουλγαροκτόνου γῆς, ὅπως στηρίξωσι καὶ ἐνισχύσωσι τὰ καταλυόμενα ἱερὰ καὶ τοὺς βωμοὺς καὶ τὰς ἑστίας τοῦ ἐν διωγμῷ κηρυχθέντος Ἑλληνισμοῦ.

Ἡ ἐπιβεβλημένη δ' αὕτη ὑπὸ τῆς ἀκαθέκτου τῶν πραγμάτων φορᾶς ἐθνικὴ ἄμυνα, ἐξαγιαζομένη ἐν ὀνόματι τῶν ἱερωτέρων καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρ' ἀνθρώποις, οὐ μόνον τὴν ἐγκληματικῶς ἐπὶ τοῖς γινομένοις ἀδιαφοροῦσαν Πύλην ἐξηγρίωσεν ἀλλὰ καὶ τῶν Αὐστρορρώσσων ἰδίως προεκάλεσε τὰς διαμαρτυρίας, φωνασκούντων ὅτι διεσαλεύθη ἡ τάξις κατ' ἀκολουθίαν τῆς εἰσβολῆς τῶν ἀμυντικῶν ἑλληνικῶν ὁμάδων! Οἱ συνένοχοι τοῦ Κομιτάτου καὶ οἱ ἠθικοὶ αὐτουργοὶ ἀναριθμήτων κατὰ Ἑλλήνων δολοφονιῶν, οἱ θετικῶς καὶ ἀρνητικῶς ἐπιτείνοντες τὴν ἐν Μακεδονίᾳ τρομοκρατίαν καὶ ρυθμίζοντες κατὰ βούλησιν τὴν ἀναρχικὴν κατάστασιν κόπτονται ἤδη ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, τὴν ὁποίαν ἀκριβῶς αἱ ἑλληνικαὶ ὁμάδες σκοποῦσι ἐπὶ μᾶλλον νὰ ἐμπεδώσωσιν, ἀποβλέπουσαι εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς διαταραχθείσης ἠθικῆς τάξεως.

Ἡμεῖς κεκτημένοι ἀναμφισβήτητα ἱστορικὰ καὶ ἐθνολογικὰ δικαιώματα ἐπὶ τῆς χώρας, βαφείσης ἐπὶ αἰῶνας διὰ μαρτυρικῶν αἱμάτων, ἀντιτάσσοντες δὲ εἰς τὰς βανδαλικὰς πράξεις τῆς πρωτογόνου βαρβαρικῆς φυλῆς τὸν ἔντιμον ἀγῶνα τῆς ἐπικρατήσεως τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ δικαίου καὶ ἀπαρεγκλίτως διατηροῦντες τὸν ἐκπολιτιστικὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἔθνους ἡμῶν δὲν εἶνε δυνατὸν καὶ ὡς ἔθνος καὶ ὡς Ἐκκλησία νὰ φθονήσωμέν ποτε τὴν δόξαν τῶν ἀπαισίων δολοφόνων. Τὰ κινοῦντα ἡμᾶς ἠθικὰ ἐλατήρια σταθμίζων καλῶς καὶ ὁ ἀνταποκριτὴς τῆς «Ἐφημερίδος τῆς Κολωνίας», γράφει ἔν τινι τῶν τελευταίων φύλλων σὺν ἄλλοις καὶ τὰ ἀκόλουθα : «Ὀφείλω πρὸς τιμὴν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας νὰ ὁμολογήσω, ὅτι πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν δικαίων της ἐν Μακεδονίᾳ δὲν χρησιμοποιεῖ ἐπαίσχυντα μέσα ὡς πράττει ἡ Βουλγαρικὴ Ἐξαρχία»...

Ἀκριβῶς δὲ τὴν τοιαύτην ἤρεμον καὶ μεγαλοπρεπῆ στάσιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας φθονοῦντες οἱ ἀδυσώπητοι πολέμιοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ μοχθοῦσι νὰ καταπονήσωσι δι' ὅλων τῶν θεμιτῶν καὶ ἀθεμίτων μέσων τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον. Εἶνε γνωστὴ ἡ ἀνὰ μέσον αὐτοῦ καὶ τῆς Αὐστροουγγρικῆς Κυβερνήσεως ἀναφυεῖσα διαφορὰ ἐν τῷ ζητήματι τῆς Βοσνίας καὶ Ἐρζεγοβίνης. Αἱ τελευταῖαι αὐθεντικαὶ πληροφορίαι πιστοῦσιν, ὅτι καὶ ὁ ὁμόδοξος πρέσβυς Ζηνόβιεφ πιέζει ἤδη τὸ Πατριαρχεῖον, ὅπως ἡ διαφορὰ λυθῇ συμφώνως πρὸς τὰς πολιτικὰς βλέψεις τῆς φίλης αὐτῆς Δυνάμεως, ἀδιαφορῶν ἐὰν ἡ ἀπαιτουμένη λύσις θ' ἀνταπακρίνεται πρὸς τὰ θέσμια καὶ τὰ δίκαια τοῦ πανταχόθεν ὑποβλεπομένου Πατριαρχείου.

Ἀλλ' ἡ ἐκ τῶν περάτων τῆς ἑλληνικῆς Πατρίδος καταγγελλομένη ἑκάστοτε λυσσώδης ὅσον καὶ καταχθόνιος πολεμικὴ τοῦ Πανσλαυϊσμοῦ πρὸς ἐξόντωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς σκηνῆς ἐπὶ τοσοῦτον μᾶς ἔχει ἐξοικειώσῃ ὥστε δὲν μᾶς ἐνεποίησαν ἰδιαιτέραν ἔκπληξιν καὶ αἱ νέαι καταγγελίαι τοῦ Ρώσσου δημοσιολόγου Ν. Δουρνοβῶ ἐν μακρῷ αὐτοῦ πολιτικῷ ἄρθρῳ.

Σὺν ἄλλοις ἐπὶ λέξει γράφει καὶ τὰ ἀκόλουθα : «Ὁ τύπος τῆς Βιέννης καὶ Βουδαπέστης τελευταίως ἔκαμε πολὺν λόγον περὶ τοῦ ἀνὰ τὰς σλαυϊκὰς χώρας ταξειδίου τοῦ Προέδρου τῆς ἐν Μόσχᾳ Σλαυϊκῆς Ἑταιρείας Ἀρθούρου Σπυρίδοβιτς. Ἐμφανισθεὶς ὡς διερμηνεύων ἡμιεπισήμως τὸ φρόνημα τοῦ Λάμσδορφ, πανταχοῦ ἔνθα ὡμίλησεν, εἶπεν ὅτι ἡ Ρωσσία οὐδέποτε θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἐπὶ τῆς Μακεδονίας ἐπέκτασιν τῶν ἑλληνικῶν ὁρίων καὶ ὅτι ἡ ὑπ' αὐτοῦ προεδρευομένη Σλαυϊκὴ Ἑταιρεία τῆς Μόσχας ὠργάνωσε τμῆμα βουλγαρικὸν(«Organisation Interieure») ὅστις συλλέγει ἐράνους καὶ ἀποστέλλει αὐτοὺς εἰς τὸν Βούλγαρον Ἔξαρχον πρὸς ὑποστήριξιν τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν...»

Τοιαῦτα καταγγέλλει εὐθαρσῶς ὁ Ρῶσσος δημοσιολόγος. Ἀλλὰ δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐνισχύσῃ τις τὴν ἀλήθειαν, ὅτι εἰς τοὺς πανσλαυϊστὰς ὀφείλεται ἡ σφαγὴ καὶ ἡ λεηλασία τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μακεδονίας, προσάγων γνώμας καὶ καταγγελίας Ρώσσων. Τὰ πράγματα αὐτὰ βοῶσιν περὶ τῶν ἀπὸ ἡμίσεως καὶ πλέον αἰῶνος τεκταινομένων ὑπὸ τῶν Πανσλαυϊστῶν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ.

Εὐμολπίδης

Ο "ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ,, ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

ΕΞ ΙΤΑΛΙΑΣ

Ἡ «Ἐφημερὶς τῆς Ἰταλίας» ἐδημοσίευσεν ἄρθρον σχετικῶς πρὸς τὸ ταξείδιον τοῦ πρίγκηπος Γεωργίου, τὸ ἄρθρον δὲ τοῦτο ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν ἔνθερμον Ἰταλὸν φιλέλληνα Δαμιάνη, καθηγητὴν τοῦ Λυκείου τῆς Νεαπόλεως καὶ γνώστην τῆς νεοελληνικῆς καὶ τῆς φιλολογίας ἡμῶν νὰ ὑψώσῃ σθεναρὰν φωνὴν ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐφημερίδι. Τὸ ὡραῖον ἄρθρον τοῦ κ. Δαμιάνη μεταφέρομεν ὁλόκληρον :

— Ἔχω, λέγει, πρὸ ἐμοῦ ἓν δέμα ἐφημερίδων ἀθηναϊκῶν καὶ κρητικῶν, τῶν ὁποίων τὰ ἔντονα ἄρθρα καὶ αἱ σοβαραὶ εἰδήσεις ἀποδεικνύουσι πόσον οἱ νησιῶται αὐτοὶ εἶνε ἀποφασισμένοι νὰ ἐπιτύχωσι τὴν ἕνωσίν των μὲ τὴν μητέρα πατρίδα· τὸ νὰ παρεξηγῇ τις τὴν δρᾶσιν ταύτην θὰ ἦτο ἐκ μέρους τῆς ἰταλικῆς κοινῆς γνώμης ὄχι μόνον ἀνάξιον τοῦ ἡμετέρου πνεύματος καὶ τῆς ἡμετέρας ἱστορίας, ἀλλὰ καὶ μέγιστον πολιτικὸν σφάλμα.

Βεβαίως οἱ χρόνοι, τοὺς ὁποίους διερχόμεθα δὲν εἶνε εὐνοϊκοὶ πρὸς τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ πλεῖσται ἐφημερίδες δὲν θὰ συνεκράτουν τὴν ἀνυπομονησίαν των διὰ νὰ εἴπουν : «Αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες μετὰ τὸ θλιβερὸν 97, μετὰ τὰ συμβάντα Σιλβεστρέλλη καὶ Ἀγκαράνη, μετὰ τὰς φροντίδας, τὰς ὁποίας παρέχουσιν εἰς τὰς Δυνάμεις μετὰ τὰς μακεδονικὰς καὶ ἠπειρωτικὰς ἀξιώσεις, μετὰ τὰς ἐνεργείας τοῦ Καζάζη τί θέλουσιν ἀκόμη ;» Καὶ μία ἀπροκάλυπτος ἐχθρότης ἐγεννήθη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη καθ' ὅλου τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἐχθρότης ὀφειλομένη εἰς τὰς ἐνεργείας τῶν Σλαύων, Βουλγάρων καὶ Ρώσσων, εἰς τὰς ἐκδηλώσεις τῶν μαυροβουνιωτικῶν καὶ ἰταλοαλβανικῶν πόθων, εἰς τὰς ἀξιώσεις τῶν Τούρκων, εἰς τὰς ὑποκινήσεις τῆς διπλωματίας.

Οἱ Βούλγαροι κατώρθωσαν νὰ μεταστρέψωσι τὴν ἀντιπάθειαν τῆς Εὐρώπης κατὰ τῶν Ἑλλήνων, τοὺς ὁποίους ἔσφαζον, καὶ ἄνευ τῆς ἐνεργείας τοῦ κ. Νεοκλέους Καζάζη, ὁ ὁποῖος κατώρθωσεν ἐν Παρισίοις, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Κλεμανσῶ νὰ φωτίσῃ τὴν κοινὴν γνώμην καὶ νὰ παραλύσῃ ἐντελῶς ἐν Γαλλίᾳ, Ἀγγλίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ τὸ ἔργον τοῦ Σαράφωφ, τίς οἶδε πῶς θὰ ἐλύετο ἡ πρώτη φάσις τοῦ ἀτελειώτου ἀκόμη βαλκανικοῦ ἐρεθισμοῦ.

Ἐλέχθη, ὅτι ἡ Κρήτη, ἑνουμένη μὲ τὴν Ἑλλάδα θὰ γείνῃ σημεῖον συγκεντρώσεως διὰ τὸν ρωσσικὸν στόλον τῆς Μεσογείου, ἐκ τούτου δὲ ἡ ἀντίφρασις τῶν δυτικῶν Δυνάμεων κατὰ τῆς ἐνισχύσεως τῆς Ἑλλάδος. Παράδοξον! Καὶ ὅμως ὅλη ἡ κίνησις τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ διευθύνεται κατὰ τοῦ Πανσλαυϊσμοῦ, ὅπως δ' ἔγραφε πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ὁ ἐν Κων)πόλει Βούλγαρος πράκτωρ πρὸς τὴν Κυβέρνησίν του, ὁ Πανσλαυϊσμὸς δὲν ἔχει φοβερώτερον ἐχθρὸν ἄλλον ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμόν.

Κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὑπερισχύοντος ἐν Ἠπείρῳ, Μακεδονίᾳ, Θρᾴκῃ εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, διευθύνονται ὅλαι αἱ δυνάμεις τῶν σλαυϊκῶν λαῶν, διὰ σιωπηλῆς συμμαχίας συνενουμένων ἀπέναντι τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ.

Οὐδεὶς γνωρίζων, ἔστω καὶ ἐπιπολαίως, τὸν ἑλληνικὸν κόσμον ἀγνοεῖ, ὅτι ὅλη ἡ πάλη του ἐστράφη κατὰ τῆς Ρωσσίας, δὲν ἀρκοῦσι δὲ βεβαίως δυναστικοὶ λόγοι, ἡ συγγένεια τῆς βασιλίσσης Ὄλγας, ἡ τοῦ πρίγκηπος Νικολάου μὲ τὴν ρωσσικὴν δυναστείαν, διὰ νὰ μεταστρέψωσι τὰ φρονήματα.

Ἐξ ἄλλου ὁ Σλαυϊσμὸς στρέφει ἤδη ὅλα του τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ πρῶτον κατὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν αὐτοῦ κέντρων.

Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον τῆς Κων)πόλεως, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐξαρτῶνται ὅλαι τῆς Ἑλ. Χερσονήσου αἱ ἐπισκοπικαὶ ἕδραι, πιέζεται διαρκῶς ὑπὸ τῶν Ρώσσων καὶ τῶν Βουλγάρων, ἡ δὲ Ἑλλ. Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, ἡ ὁποία ἔγραψε τὰς ὡραιοτέρας σελίδας τῆς ἐκκλησιατικῆς Ἱστορίας ἐν Ἀνατολῇ, δίδουσα μοναδικὸν παράδειγμα διὰ μέσου τῶν αἰώνων τῆς διατηρήσεως τῆς ἀρχαίας παραδόσεως, μεταβάλλουσα ἐν στιγμῇ ἀνάγκης τὸν ἱερέα εἰς παλληκάρι, χάνει καθ' ἑκάστην ἔδαφος πρὸς βορρᾶν, διότι ὑπὸ τὴν ρωσσικὴν πίεσιν ὁ Σουλτᾶνος παρέχει καθ' ἑκάστην εἰς τὸν Βούλγαρον Ἔξαρχον προνόμια, τῶν ὁποίων ἕως τώρα ἀπελάμβανον μόνον οἱ ἀπόγονοι τοῦ Φωτίου. Πρέπει ν' ἀναγνώσῃ τις τὰ τελευταῖα τεύχη τοῦ περιοδικοῦ «Ἑλληνισμὸς» διὰ νὰ μάθῃ ὅλας τὰς ἁρπαγὰς καὶ τὰς δολιότητας τοῦ Σλαυϊσμοῦ κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐν Μακεδονίᾳ, καὶ διὰ νὰ πεισθῇ, ὅτι ἂν ὑπάρχῃ ἐχθρὸς διὰ τὴν Ἑλλάδα, οὗτος δὲν εἶνε ὁ Τοῦρκος, οὔτε ὁ Ἀλβανός, ἀλλ' ὁ Σλαῦος.

Πρὸς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν στρέφονται οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν Ἑλλήνων ὄχι διὰ ν' ἀνασταθῇ ἡ παλαιὰ Βυζαντινὴ βασιλεία, ἀλλὰ διότι ἂν αἱ Ἀθῆναι ἐκπροσωποῦσι τὸν κλασικὸν Ἑλληνισμόν, ἡ Κωνσταντινούπολις ἐκπροσωπεῖ τὸν χριστιανικὸν Ἑλληνισμόν. Καὶ τὸ νέον ἑλληνικὸν ἔθνος ἐπάλαισε καὶ ἠξίωσε τὴν ἐλευθερίαν του χάρις εἰς δύο μεγάλας νοσταλγίας, τῆς καλλονῆς τῆς ἀρχαίας αὐτοῦ πίστεως, και τοῦ ἡρωϊσμοῦ τῆς παρούσης πίστεώς του.

Οὔτε ἀπηλπίσθησάν ποτε οἱ Ἕλληνες περὶ τῆς τελείας ἀναστάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου καὶ τρία ἔτη μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κων)πόλεως ὁ ἀντιγραφεὺς ὑμνογράφος τοῦ ὕμνου τοῦ Παλαιολόγου προεφήτευεν, ὅτι θὰ γεννηθῇ νέον βασίλειον. Μία παράδοσις λέγει, ὅτι τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἡ Ἁγία Σοφία θὰ γείνῃ χριστιανική, εἷς ἱερεὺς θὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὰ τείχη νὰ συνεχίσῃ τὴν λειτουργίαν, τὴν ὁποίαν διέ-

κοψεν ὁ Μωάμεθ Β' εἰσελθὼν μὲ τὸν λευκόν του ἵππον κατακτητὴς εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἰουστινιανοῦ.

Ἡ Ἑλλὰς ἀναγεννᾶται· τὰ ἀτυχήματα τοῦ 97 τὴν ἔκαμον ν' ἀνατινάξῃ τὴν ἀδράνειαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐμπιστευτικῶς εἶχε βυθισθῇ. Ἔκτοτε καὶ εἰς τὸ ἑξῆς ἐρρίφθη διάθερμος εἰς τὴν ὑλικὴν καὶ πνευματικὴν ζωήν. Καὶ ὅταν σκέπτεταί τις τὸν δρόμον, τὸν ὁποῖον διήνυσε τὸ ἔθνος αὐτὸ ἀπὸ τοῦ 1821, καὶ ὅταν ὑπολογίσῃ, ὅτι πρὶν ἦτο ἔρημος τόπος, κατοικούμενος ὑπὸ ὀλίγων ἡμιαγρίων ἀνθρώπων διαγράφεται ἀπὸ τὰ χείλη μας τὸ μειδίαμα τῆς συμπαθείας, τὸ ὁποῖον εἶνε εἰρωνεία καὶ ἀνατέλλει ὁ θαυμασμός. Ἂς μὴ ἀρνηθῶμεν τὴν συγκατάθεσίν μας καὶ τὴν ἰδικήν μας βοήθειαν εἰς λαόν, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξέ ποτε τὸ πᾶν, ἔπειτα ἀπέμεινε τίποτε, καὶ ἤδη ζητεῖ κἄτι νὰ γείνῃ! Τὸ ν' ἀντισταθῶμεν εἰς τοὺς πόθους καὶ τὴν ἐλπίδα τῶν Κρητῶν θὰ εἶνε ἁπλῶς ἓν «κατὰ συνθήκην ψεῦδος» τῆς πολιτικῆς,

Ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Δύσις μόνον καλὸν ἔχουσι νὰ περιμένωσι ἀπὸ Ἑλλάδα ἀκεραίαν καὶ μεγάλην.

ΕΚ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

Εἰς τὴν «Γενικὴν Ἐφημερίδα» τοῦ Μονάχου, μίαν τῶν πρώτων τῆς Γερμανίας, ἐδημοσίευσεν ἐσχάτως ὁ κ. Hugo Grothe τὰ ἑξῆς περὶ τοῦ ἐν Παρισίοις ἐκδιδομένου περιοδικοῦ τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας:

Ἀπὸ τῆς 1 Ἰανουαρίου 1904 ἔχουσι δημοσιευθῆ ἐννέα τεύχη τοῦ περιοδικοῦ «L'Hellenisme», ἐκδιδομένου ὑπὸ τῆς λυσιτελῶς δρώσης πρὸς φρούρησιν τῶν ἑλληνικῶν συμφερόντων ἐθνικῆς ἑταιρείας «Ἑλληνισμός». Τούτου δ' ἕνεκα ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ 2 φέρει τὸ περιοδικὸν καὶ τὸ πρόσθετον τίτλον «Organe mensuel de la Societé L'Hellenisme». Τὴν ἀφορμὴν πρὸς ἔκδοσιν τῶν τακτικῶν τούτων δημοσιευμάτων παρέσχον αἱ μακεδονικαὶ ἀταξίαι. Ὁ ζῆλος καὶ ἡ δεξιότης, μεθ' ὧν ἡ βουλγαρικὴ προπαγάνδα ἐζήτει νὰ διαπλάσῃ τὴν δημοσίαν γνώμην τῆς Εὐρώπης δι' ἀνακοινώσεων τῶν ἐν Σόφιᾳ βουλγαρικῶν πρακτορείων καὶ δι' ἄλλων δημοσιεύσεων, συχνάκις ἄνευ ἰδιαιτέρας ἐκλεκτικότητος τῶν μέσων καὶ ἄνευ ἀνασκοπῆς πρὸς τὴν ἀλήθειαν τῶν σπερμολογημάτων αὐτῆς, ὤφειλεν ἀναποδράστως νὰ ἀναγκάσῃ καὶ τοὺς Ἕλληνας, ὅπως ὑπερασπίσωσι τὰ μὴ ἀποχρώντως γνωστὰ καὶ ἀνεπαρκῶς ἐκτιμώμενα οἰκονομικὰ καὶ πολιτικὰ αὐτῶν συμφέροντα ἐν Μακεδονίᾳ, δι' ἐρευνῶν ὑπὸ τύπον διατριβῶν καὶ διὰ συλλογῆς εἰδήσεων περὶ τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καταχωριζομένων ἐν περιοδικῷ, εἰς γαλλικὴν γλῶσσαν γραφομένῳ καὶ κατ' ἀκολουθίαν προσιτῷ εἰς τὸ κοινὸν πασῶν τῶν πεπολιτισμένων χωρῶν. Μεταξὺ τῶν τακτικῶν συνεργατῶν καταλέγεται ὁ καθηγητὴς *Νεοκλῆς Καζάζης*, Πρόεδρος τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» καὶ τέως Πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, γνωστὸς ἤδη καὶ ἐκτὸς τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος ἐκ σειρᾶς γνησίων ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν καὶ πολλάκις λαβὼν τὸν λόγον περὶ τοῦ Μακεδονικοῦ ζητήματος. («Ἡ Μακεδονία καὶ τὰ Ἑλληνικὰ δίκαια», ἐν Ἀθήναις 1903) «L'Hellenisme et la Macedoine, μετ'

ἐθνογραφικοῦ χάρτου κατὰ τὸν Ἐρρῖκον Kiepert, Paris 1903). Αἱ διατριβαί, ἃς μέχρι τοῦδε ἐδημοσίευσε τὸ εἰρημένον περιοδικὸν εἶνε ἀξιολογώτατοι.

Ὡς βλέπει τις, τὸ περιοδικὸν δὲν ἐνδιατρίβει μονομερῶς, εἰς τὸ μακεδονικὸν ζήτημα, ἀλλ᾿ ἀσχολεῖται καὶ εἰς τὰς πολιτικὰς καὶ πολιτιστικὰς σχέσεις τῆς καθόλου Ἀνατολῆς καὶ τῆς Μ. Ἀσίας, ὧν συμμετέχει ὁ Ἑλληνισμός. Ὁ θέλων νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ἐξέλιξιν τῶν πολιτικῶν, κοινωνικῶν καὶ ἐθνογραφικῶν ζητημάτων ἐν τῇ ἑλληνοτουρκικῇ Ἀνατολῇ θὰ ὠφεληθῇ ἱκανῶς ἐκ τῆς μελέτης τοῦ περιοδικοῦ τούτου. Ὁ σοβαρὸς καὶ ἤρεμος τόνος τῶν διατριβῶν, ὁ ἀποφεύγων πᾶσαν ἐχθροπάθειαν, προσδίδουσιν εἰς τὸν σκοπὸν αὐτῶν εὐνοϊκὴν συνηγορίαν. Βεβαίως ἐν τῷ ἐλέγχῳ τῶν ἐν ταῖς διατριβαῖς ἐκφερομένων γνωμῶν δέον νὰ λαμβάνηται ὑπ᾿ ὄψει καὶ ἡ ἐθνικὴ τάσις. Ἔχει ὅμως αὕτη φυσικῷ τῷ λόγῳ, ὡς πρὸς τοὺς Ἕλληνας, τὴν αὐτὴν δικαιολογίαν, ἣν καὶ παρ᾿ ἡμῖν, παρ᾿ οἷς πρὸς ὄφελος τοῦ γερμανισμοῦ ἐκδηλοῦται ἐν ἀποικιακοῖς περιοδικοῖς καὶ ὀργάνοις, πρὸς διασάφησιν ἐθνικῶν συμφερόντων, κειμένων ἐντὸς τῶν πολιτικῶν ὁρίων. Θλιβερὸν κατάλογον τοῦ «Hellénisme» παρέχει ἡ σειρὰ τῶν ἄρθρων: «αἱ διαπραχθεῖσαι κατὰ τῶν Ἑλλήνων δολοφονίαι». Ὁ κατάλογος οὗτος καταχωρίζει τὰ ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ δολοφονικοῦ κομιτάτου ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1898 ἐξοντωθέντα πρόσωπα μετ᾿ ἀκριβοῦς μνείας τοῦ ἐπαγγέλματος, τῆς κατοικίας καὶ τῶν συνοδευουσῶν τὸν φόνον περιστάσεων. Ὁ ἀριθμὸς ἀνήρχετο ἤδη κατ᾿ Ἀπρίλιον τοῦ 1903 εἰς 412, ἀπόδειξις τῆς κτηνωδίας τῆς βουλγαρικῆς προπαγάνδας καὶ τῆς σκοπίμου αὐτῆς ἐργασίας πρὸς ἐξαφάνισιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τοῖς διαμερίσμασιν, ἅτινα οἱ Βούλγαροι ἀξιοῦσι δι᾿ ἑαυτούς. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ θύματά εἰσιν ἱερεῖς, διδάσκαλοι, ἰατροὶ καὶ ἔμποροι, ἄρα οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ ἐμπορίου.

ΕΚ ΓΑΛΛΙΑΣ

Ὁ ἐν Παρισίοις κ. Παρθένης ἐπιστέλλει εἰς τὸ «Ἄστυ» τὰ ἀκόλουθα:

Μίαν πρωΐαν, καθ᾿ ἣν στιγμὴν διηρχόμην τῶν βουλεβάρτων, ἀναλογιζόμενος τὰς θλιβερὰς συνεπείας τῶν ἐν Μασσαλίᾳ ἀπεργιῶν, ἔσχον τὴν ὑπερτάτην εὐχαρίστησιν νὰ συναντηθῶ μετὰ τοῦ κ. Καζάζη, τοῦ προέδρου τῆς Ἑταιρείας ὁ «Ἑλληνισμός». Ἡ χαρά μου ὑπῆρξε μεγάλη κατὰ πρῶτον, διότι θὰ ἠδυνάμην ἐπὶ τέλους νὰ συνομιλήσω ὀλίγον περὶ τῆς ἀγαπητῆς πατρίδος καὶ κατὰ δεύτερον λόγον διότι ἡ προσωπικότης τοῦ κ. Καζάζη μοὶ ἦτο ἀρκετὰ γνωστή.

Ὁ κ. Καζάζης μοὶ ὡμίλησε διὰ τὴν Μακεδονίαν καὶ τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα καὶ μάλιστα διὰ τὴν Ἀλβανίαν καὶ πραγματικῶς ὑπῆρξα συγκεκινημένος ὡς ἐκ τῆς ἀληθείας τῶν λόγων του, τῶν δικαίων βλέψεών του καὶ τῆς μετριοφροσύνης, μετὰ τῆς ὁποίας ὁμιλεῖ ἐξ ὅλων τῶν Ἑλλήνων ὁ διαπρεπὴς καθηγητής, διότι ὁ κ. Καζάζης δὲν μεροληπτεῖ ὑπὲρ οὐδενὸς καὶ εἶνε ἐπίσης ἀβρότατος ἀπέναντι τῶν Τούρκων, ὅπως καὶ ἀπέναντι τῶν Βουλγάρων, τῶν μόνων ἐχθρῶν μας κατὰ τὸ πλεῖστον. Τὸ δυστύχημα ὅμως εἶνε, ὅτι τὴν φιλοπατρίαν τῶν ἐλευθέρων Ἑλλήνων καὶ τῶν ὑποδούλων δὲν δύναται νὰ τὴν διίδῃ τις καὶ εἰς ὅλας τὰς παροικίας τὰς ἑλληνικάς, διότι ἂν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἀλλαχοῦ ἡ φιλοπατρία

ἵσταται πολὺ ὑψηλά, εἰς τοὺς Παρισίους, τὸ Λονδῖνον καὶ εἴς τινας ἄλλας παροικίας ἀκόμη οἱ Ἕλληνες φαίνεται, ὅτι ἐλησμόνησαν καὶ λησμονοῦσι τὸ πρὸς τὴν λατρευτὴν Ἑλλάδα καθῆκόν των. Ἀλλ᾽ ἂς μὴ ἐπιμένωμεν καὶ ἂς ἐλπίσωμεν εἰς τὸ μέλλον.

Ἐλπίζω, χωρὶς νὰ τὸ βεβαιώσω, ὅτι ὁ κ. Καζάζης ἐν Παρισίοις πρόκειται νὰ δώσῃ διάλεξίν τινα, ὡς ἐκείνην τοῦ παρελθόντος ἔτους. Ἂς χειροκροτήσωμεν τὴν πρωτοβουλίαν ταύτην, ἥτις μοὶ φαίνεται ἀρίστη καὶ καρποφόρος καὶ ἂς ἐλπίσωμεν, ὅτι ἐξ αὐτῆς θὰ ἔχωμεν ν᾽ ἀποκομίσωμεν πλουσίους τοὺς καρπούς, διότι αἱ διαλέξεις αὗται σπουδαίως ἐπιδρῶσι ἐπὶ τῆς κοινῆς ἐν Γαλλίᾳ γνώμης καὶ σχεδὸν τῆς εὐρωπαϊκῆς.

Ἀναμφιβόλως αὐτὴ ἡ προπαγάνδα, ἡ τόσον δραστηρία καὶ συνεχὴς εἶνε πολὺ προτιμωτέρα ἐκείνης τῶν βουλγαρικῶν κακουργημάτων ἐν Μακεδονίᾳ, ἀφοῦ ὁ κ. Καζάζης διὰ τόσων ἁβρῶν καὶ δραστηρίων μέσων κατώρθωσε νὰ προσελκύσῃ ὑπὲρ τῶν δικαίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ πολλὰς παρισινάς, καθὼς καὶ ἄλλων χωρῶν προσωπικότητας. Εἶμαι βέβαιος, ὅτι διὰ τοῦ τρόπου τούτου, τοῦ τόσον λεπτοῦ καὶ ἐντίμου θὰ κατορθώσωμεν νὰ ἐξομαλύνωμεν τὰς δυσμενείας, αἵτινες ταράσσουσι τὴν στιγμὴν ταύτην τὰς Εὐρωπαϊκὰς Κυβερνήσεις καὶ κερδίσωμεν τὴν ὑπόθεσίν μας. *Τὰ πάντα ἔρχονται εἰς τὸν γνωρίζοντα ν᾽ ἀναμένῃ.*

ΦΙΛΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΚΟΜΙΤΑΤΟΝ ΕΝ ΓΕΝΕΥΗ

Ὁ Πρόεδρος ἐκτὸς τῆς ἱδρύσεως τμήματος τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» εἰργάσθη καὶ πρὸς σύμπηξιν Φιλελληνικοῦ Κομιτάτου ἐν Ἑλβετίᾳ, οὗτινος δημοσιεύομεν σήμερον τὸ καταστατικόν, ἔχον ὡς ἀκολούθως :

Ἄρθρον 1ον. Συνιστᾶται διὰ τοῦ παρόντος Καταστατικοῦ ἐν Γενεύῃ Ἑλβετικὸν Κομιτᾶτον, οὗ τινος ὁ σκοπὸς ἔσται ἡ ὑπεράσπισις τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ διὰ τοῦ ἡμερησίου τύπου, ἢ ἄλλων δημοσιευμάτων, προωρισμένων νὰ διαφωτίσωσι τὴν δημοσίαν ἐν Ἑλβετίᾳ γνώμην.

Ἄρθρ. 1ον. Δύναται νὰ ἐγγραφῇ μέλος τοῦ Κομιτάτου τούτου, πᾶς ὅστις ὁμοφρονεῖ πρὸς τὸν οὕτω καθωρισμένον σκοπόν.

Ἄρθρ. 3ον. Τὸ Κομιτᾶτον θέλει συνεργάζεσθαι μετὰ τοῦ Συμβουλίου τῆς ἐν Ἀθήναις Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» ἢ καὶ ἄλλων Κομιτάτων, εὑρισκομένων ἐν ἄλλαις χώραις.

Ἄρθρ. 4ον. Τὸ Κομιτᾶτον θέλει διευθύνεσθαι ὑφ᾽ ἑνὸς προέδρου, ἑνὸς γραμματέως καὶ δύο ἢ τριῶν μελῶν, διαμενόντων ἐν Γενεύῃ (ἢ ἐν Ἑλβετίᾳ).

Ἄρθρ. Τὸ παρὸν Καταστατικὸν δύναται νὰ τροποποιηθῇ ὑπὸ τῆς πλειονοψηφίας τοῦ Κομιτάτου.

Ἐγένετο ἐν Γενεύῃ τῇ 15 Σεπτεμβρίου 1904.

F. Nessi (*δικηγόρος, παλαιὸς φιλέλλην*).
I. Diodati (*τραπεζίτης, ἔγγονος τοῦ Εὐνάρδου*).
G. Walette γραμματεὺς (*δημοσιογράφος καὶ συγγραφεύς*).

ΕΤΑΙΡΕΙΑ Ο "ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ"

ΤΟ ΕΝ ΔΟΥΡΒΑΝ ΤΜΗΜΑ

Πρὸς τὰς ἐν Νοτίῳ, Ἀνατολικῇ καὶ Κεντρῴᾳ Ἀφρικῇ Ἑλληνικὰς Κοινότητας, Σωματεῖα, Συλλόγους, Ἀδελφότητας καὶ ἐν γένει πρὸς ἅπαντας τοὺς ὁμογενεῖς.

Ἐν ὀνόματι τῆς Μεγάλης Πατρίδος.

Στρατιῶται τοῦ Ἔθνους, φρουροὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ·

Ποσάκις δὲν εἴδομεν τὴν γλυκεῖαν ἡμῶν Πατρίδα ἐν τρικυμίαις καὶ κινδύνοις! ποσάκις ὁ θάνατος αὐτῆς δὲν ἀπεφασίσθη παρὰ τῶν μεγάλων ἐχθρῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ! ποσάκις δὲν ἐξεφώνησαν οἱ Φράγκοι τὸν ἐπιτάφιον λόγον! ἀλλ' ὁ Ἑλληνισμός, ὡς ὁ φοῖνιξ, ἀνεγεννᾶτο ἑκάστοτε ἐκ τῆς τέφρας του καὶ ἡ Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἰδέα ἀνεφαίνετο καὶ πάλιν ζωηρὰ καὶ πλήρης δυνάμεως, ἵνα συνεχίσῃ τὸ ἐκπολιτιστικὸν ἔργον της πρὸς βαρβάρους λαούς.

Τὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος ἐθεώρησαν πάντοτε ὡς τὸ ἱερώτερον τῶν καθηκόντων των τὰς ὑπὲρ πατρίδος θυσίας καὶ ἐν στιγμαῖς κινδύνου ἔτεινον χεῖρα βοηθείας καὶ ἐπανέφερον, εἰς τὸ πεῖσμα τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς, τὴν ζωὴν καὶ τὴν δύναμιν εἰς τὴν ἑλληνικὴν Πατρίδα.

Φρουροὶ τῆς Πατρίδος.

Ὁ κίνδυνος, τὸν ὁποῖον ὁ σλαυϊκὸς χείμαρρος, διὰ τοῦ βουλγαρικοῦ συρφετοῦ, παρασκευάζει σήμερον διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν εἶνε ὑπέρ ποτε μέγας. Τὸ πρόγραμμα τοῦ Πανσλαυϊσμοῦ εἶνε ἡ ἐξόντωσις, ἡ ἐκμηδένισις καὶ ἐξολόθρευσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ πόλεμος οὗτος ἤρξατο ἀπὸ τοῦ 1842, ὁ ἐχθρὸς μὴ σεβόμενος μήτε θρησκείαν, μήτε προνόμια, μήτε ἐθνικὰ κληρονομικὰ δικαιώματα, ἅτινα καὶ οἱ Τοῦρκοι αὐτοὶ ἐσεβάσθησαν καὶ σέβονται, ἐπιτίθενται κατὰ παντὸς ἑλληνικοῦ, ὅπου γῆς καὶ ἂν εὑρίσκηται. Μᾶς ἁρπάζουσι τὰς Ἐκκλησίας, καταπατοῦσιν Ὀρθοδόξους Ἑλληνικὰς Κοινότητας, ἐγκαθίστανται διὰ τῆς ἀπάτης ἢ τῆς βίας εἰς τὰς Ἀκροπόλεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐκθρονίζουσιν Ἕλληνας Πατριάρχας καὶ ἀντ' αὐτῶν Ἄραβας τοιούτους ἀναβιβάζουσιν ἐπὶ τῶν πατριαρχικῶν θρόνων, τὸν Ἅγιον τοῦ Σωτῆρος Τάφον πάσει δυνάμει καὶ θυσίᾳ προσπαθοῦσι νὰ κατακτήσωσι, δημιουργοῦσι τὸ βουλγαρικὸν Σχῖσμα, συντάσσουσι Μεγάλην Βουλγαρίαν, ἧς τὰ ἄγρια στίφη ὁπλίζοντες καὶ ὡς ὄργανα μεταχειριζόμενοι σήμερον, ἔρχονται νὰ διεκδικήσωσι διὰ φόνων λῃστειῶν καὶ ἐμπρησμῶν τὴν ἑλληνικωτάτην Μακεδονίαν, τὴν ἀπαραίτητον ταύτην χώραν διὰ τὴν ζωὴν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Ἑλληνισμὸς ἐναντίον τῆς συστηματικῆς ταύτης καταφορᾶς σχεδὸν οὐδὲν ἄλλο ἀντέταξε μέχρι τῆς χθὲς ἢ χριστιανικωτάτην ὑπομονὴν ἐλπίζων ἐπὶ τὸ μέλλον.

Σήμερον ὅμως ὁ κίνδυνος δὲν εἶνε περὶ μιᾶς ἐκκλησίας ἢ μοναστηρίου, ἀλλὰ περὶ ἁρπαγῆς τῆς πατρίδος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τῆς ἐν τῷ μέλλοντι ὑπάρξεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν γένει.

Νῦν ὁ περὶ τῶν ὅλων ἀγών.

Τοιούτου δ' ὄντος τοῦ κινδύνου, εἰς οὐδένα, φέροντα τὸ ὄνομα Ἕλλην καὶ ἔχοντα εἰς τὰς φλέβας αὐτοῦ ἑλληνικὸν αἷμα, ἐπιτρέπεται νὰ μένῃ ἀπαθὴς θεατὴς τῆς ἐπικειμένης καταστροφῆς.

Οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ Ἔθνους καὶ οἱ ἐπίσημοι τοῦ Κράτους βλέποντες, ὅτι ὁ τοιοῦτος κίνδυνος δὲν ἀποτρέπεται διὰ ἀκαδημαϊκῶν συζητήσεων, ἀλλὰ διὰ τῆς φωνῆς τῶν ὅπλων, ἀνδρικῶς σκεφθέντες ἀπεφάσισαν τὴν διοργάνωσιν τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ἵδρυσαν πρῶτον μὲν τὸ Ταμεῖον τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου καὶ ἐπ' ἐσχάτων τὸ Ταμεῖον τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης. Εἰς τὰ ταμεῖα ταῦτα τὸ Κράτος παρεχώρησεν ἐπουσιώδεις τινὰς πόρους, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἀφέθησαν εἰς τὴν φιλοπατρίαν τῶν ἁπανταχοῦ Ἑλλήνων, ὧν αἱ εἰσφοραὶ θ' ἀποτελέσωσι τὸν κυριώτερον αὐτῶν πόρον.

Ἤδη παρηγγέλθησαν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἀρκετὰ νέα πλοῖα πολεμικά, 150 χιλ. ὅπλα καὶ 240 τηλεβόλα, ἅτινα θὰ πληρωθῶσι διὰ δανείου, τὸ δὲ δάνειον τοῦτο θὰ ἐγγυηθῶσιν οἱ πόροι τῶν ἀνωτέρω δύο Ταμείων τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης.

Ἕλληνες Ἀδελφοί. Προμαχήσωμεν ὑπὲρ τῆς Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἰδέας.

Ἡ Μήτηρ ἡμῶν τείνει χεῖρα ἐπαίτιδα, ζητοῦσα τὸν ὀβολὸν τῶν ἁπανταχοῦ τέκνων της, ἵνα ἀγοράσῃ ὅπλα καὶ σφαίρας πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς τιμῆς τῶν ἀνυπερασπίστων θυγατέρων της τῆς Μακεδονίας, Ἠπείρου καὶ Θράκης ἃς μολύνει ὁ ποῦς τῶν τυράννων καὶ ληστῶν. Εἰς τὴν ἐπαίτιδα τῆς κοινῆς ἡμῶν Μητρός, χεῖρα ἔθεσαν ἤδη ὀλίγα κερμάτια καὶ ἐψιθύρισεν εἰς τὸ οὖς τῆς ποτὲ ἐνδόξου Μητρὸς ὅτι ἐκ τοῦ ὑστερήματός των θὰ εἰσφέρωσι μηνιαίως τὸ αὐτὸ ἢ καὶ ἀνώτερον τούτου ποσόν.

Πλὴν αἱ ἀνάγκαι τῆς Πατρίδος εἶνε μεγάλαι καὶ μόνον μακρὰ καὶ συστηματικὴ ἐργασία ὅλων ἡμῶν δύναται νὰ φέρῃ τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα. Ἐκ τούτου ὁρμώμενοι οἱ ἐνταῦθα Ἕλληνες συνέστησαν τριμελῆ Εἰδικὴν Ἐπιτροπὴν πρὸς συλλογὴν ἐράνων ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης, ἥτις πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον θὰ ἐπισκέπτηται μηνιαίως ὅλους τοὺς ἐνταῦθα ὁμογενεῖς, καὶ συλλέγῃ ὅ,τι ἕκαστος δύναται νὰ προσφέρῃ, τὰ δὲ συλλεγόμενα ποσὰ θ' ἀποστέλλῃ κατὰ μῆνα, μέσῳ τοῦ ἐν Ἀθήναις Σεβαστοῦ Προέδρου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» κ. Ν. Καζάζη, εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον.

Τὰ φιλοπάτριδα καὶ εὐγενῆ αἰσθήματά σας ἔχοντες ὑπ' ὄψει, φέρομεν ταῦτα, κατ' ἐντολὴν τῆς συγκροτηθείσης ἐνταῦθα Συνελεύσεως, εἰς γνῶσιν ὑμῶν, ὅπως καὶ ὑμεῖς καθὼς καὶ ὅλοι οἱ ἁπανταχοῦ Ἕλληνες, τὰς δεινὰς τῆς προσφιλοῦς Πατρίδος περιστάσεις κατανοοῦντες, συστήσητε Ἐπιτροπὰς πρὸς συστηματικὴν συλλογὴν ἐράνων ὑπὲρ τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης, διότι μόνον διὰ τῶν τοιούτων πανελληνίων ἐράνων θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἴδωμεν πραγματοποιούμενα τὰ δίκαια τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Διὰ δὲ τοὺς εὑρισκομένους εἰς μέρη, ὁπόθεν δύσκολος ἡ κατ' εὐθεῖαν εἰς Ἑλλάδα ἀποστολὴ χρημάτων, τὸ ἐνταῦθα Τμῆμα τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» εὐχαρίστως δέχεται πᾶσαν συνδρομήν, ἔστω καὶ ἑνὸς σελληνίου, ἔστω καὶ ἑκατὸν λιρῶν, ὅπως τὴν ἀποστείλῃ μετὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ διδόντος εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον.

Ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὸ κοινὸν λόγιον «φασοῦλι, φασοῦλι γεμίζει τὸ σακκοῦλι» ἐλπίζομεν, ὅτι οὐδεὶς θὰ δυσκολευθῇ, ὅπως ἀποστείλῃ τὴν συνδρομήν του ὅσον πενιχρὰ καὶ ἂν ᾖ αὕτη.

Ἐν τῇ πεποιθήσει, ὅτι διὰ τῆς μικρᾶς ἡμῶν ὅλων εἰσφορᾶς θὰ ἐπιτευχθῇ τὸ μεγαλεῖον τῆς προσφιλοῦς Πατρίδος, ἀναφωνοῦμεν ὑμῖν: *ἐνεργήσατε τὸ ἐφ' ὑμῖν* καὶ ἡ Πατρὶς θὰ σᾶς εὐγνωμονῇ.

Δεχθῆτε δ' ἐν τέλει, ἀδελφοὶ Ἕλληνες, τὸν ἀδελφικὸν ἀσπασμὸν τῶν ἐν Δουρβὰν ὁμογενῶν.

Ὁ προεδρεύων ἀντιπρόεδρος — *Ὁ γραμματεὺς*

ΣΟΦΟΚΛΗΣ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ — Π. Μ. Λεβεντάκης

ΨΗΦΙΣΜΑ

Οἱ ἐν Δουρμπὰν παροικοῦντες Ἕλληνες ἐν γενικῇ αὐτῶν Συνελεύσει, κληθείσῃ ὑπὸ τοῦ ἐνταῦθα Τμήματος τῆς Ἑταιρείας ὁ «Ἑλληνισμὸς» σήμερον τὴν 10ην (ν. ἡ.) Σεπτεμβρίου, λαβόντες ὑπ' ὄψει τοὺς κινδύνους, ὑφ' ὧν πανταχόθεν ἐπαπειλεῖται ἡ προσφιλὴς ἡμῶν Πατρὶς καὶ κατανοοῦντες, ὅτι πρὸς ἀποτροπὴν ἢ ἀπόκρουσιν τῶν κινδύνων τούτων χρειάζεται πρὸ παντὸς ἡ στρατιωτικὴ σύνταξις τοῦ Ἔθνους, ἔχοντες δ' ὑπ' ὄψει ὅτι, διὰ τὴν τοιαύτην τοῦ ἔθνους παρασκευὴν δὲν ἀρκοῦσιν οἱ πόροι τοῦ κράτους, ἀλλ' ὅτι θὰ ἐπιτευχθῇ τελείως ὁ σκοπὸς μόνον διὰ τῶν ἐκτάκτων εἰσφορῶν τοῦ Ἔθνους ὁλοκλήρου, ὅπου γῆς καὶ ἂν ἀντιπροσωπεύηται, θεωρήσαντες δέ, ὅτι ἡ ἐν Ἑλλάδι σύστασις τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης ἀνταποκρίνεται ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις πρὸς τὸν σκοπὸν τῶν πανελληνίων ἐράνων πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν πόθων καὶ ἀναγκῶν.

Ψηφίζει τάδε:

1) Ὅπως τὸ πρό τινων ἡμερῶν εἰσπραχθὲν ἐνταῦθα ποσὸν ἐξ ἐράνων ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης ἐκ 30 λιρῶν περίπου ἀποσταλῇ εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον εἰς πρώτην εὐκαιρίαν μὲ τὴν διαβεβαίωσιν, ὅτι οἱ ἐν Δουρμπὰν Ἕλληνες δὲν θὰ παύσωσι συνεισφέροντες ὑπὲρ τῆς Ἐθνικῆς, Ἀμύνης *κατὰ μῆνα* ἴσον τούτου ποσὸν ἢ καὶ ἀνώτερον, ἀναλόγως τῶν οἰκονομικῶν περιστάσεων τοῦ τόπου μας.

2) Ἐκφράζει τὴν διάπυρον εὐχήν, ὅπως ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὑπὲρ τῆς Ἀμύνης τοῦ Ἔθνους ἐράνων τεθῇ ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Ἔθνους ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς ἡμῶν, οὗ ἡ φωνὴ καὶ τὸ παράδειγμα θέλει ἐνθουσιάσῃ τοὺς ἁπανταχοῦ Ἕλληνας, τοὺς προσμένοντας μόνον τὸ σύνθημά του, ὅπως προβῶσιν εἰς τὰς μεγίστας τῶν θυσιῶν ὑπὲρ τῆς Πατρίδος.

3) Εὔχεται, ὅπως ἡ Κυβέρνησις τοῦ Κράτους ἀναλάβῃ καὶ δι' ἐκκλήσεως της ἐπισήμου πρὸς τὰς ἁπανταχοῦ ἑλληνικὰς Κοινότητας καὶ Σωματεῖα ἐνεργήσῃ τὸν σχηματισμὸν τοπικῶν Ἐπιτροπῶν, πρὸς συστηματικὴν ἐνέργειαν, πρὸς συλλογὴν ἐράνων ὑπὲρ τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης, μὲ Κεντρικὴν Ἐπιτροπήν, ἑδρεύουσαν ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τὴν Προεδρείαν τῆς Α. Μ. Υ. τοῦ Διαδόχου καὶ τὴν ἄμεσον ἐπιμέλειαν τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως.

4) Εὔχεται, ὅπως ὁ ἑλληνικὸς Τύπος ἐξασκήσῃ ὅλην αὐτοῦ τὴν ἐπιρρρὴν πρὸς

σχηματισμὸν Κέντρων πρὸς ἐθνικὴν ἐργασίαν, παραβλέψῃ προσωπικὰς ἢ κομματικὰς συμπαθείας καὶ μιμηθῇ τὸ πατριωτικὸν πρόγραμμα τῆς Ἐφημερίδος τὸ «Κράτος» ἥτις ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεώς της μεγάλως ἴσχυσεν, ὅπως ἀναζωογονηθῇ, παρὰ τοῖς ἐν διασπορᾷ ἰδίως Ἕλλησι τὸ αἴσθημα τῆς πρὸς τὴν Πατρίδα ἀγάπης καὶ ὑποκινηθῇ ὁ ὑπὲρ ἐθνικῆς ἐργασίας ζῆλος.

5) Παρακαλεῖ, ὅπως ἡ Ἑταιρεία ὁ «Ἑλληνισμὸς» καὶ ὁ σεβαστὸς αὐτῆς Πρόεδρος κ. Ν. Καζάζης δώσωσιν ὁδηγίας εἰς τὰ διάφορα τῆς Ἑταιρείας Τμήματα, ἵνα ἐνεργῶσι μηνιαίους ἐράνους ὑπὲρ τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης.

6) Εὔχεται, ὅπως αἱ ἁπανταχοῦ ἑλληνικαὶ Κοινότητες ἢ Σωματεῖα ἐνεργήσωσι πᾶν τὸ καθ' ἑαυτοὺς εἰς ἐνίσχυσιν τῶν Ταμείων τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης, πρῶτοι οἱ δυνάμενοι, λόγῳ πλούτου ἢ γνώσεων, δίδοντες τὸ παράδειγμα πρὸς ἐθνικὴν ἐργασίαν, ἀδιαφοροῦντες διὰ τὰς πικρίας, ἃς συνεπάγεται τὸ τοιοῦτον καθῆκον, ὅ περ εἶνε τὸ ὕψιστον τῶν καθηκόντων των παντὸς ἀνθρώπου.

7) Παρακαλεῖ, ὅπως τὸ ἐνταῦθα Τμῆμα τῆς Ἑταιρείας ὁ «Ἑλληνισμὸς» ἀναλάβῃ καὶ δι' ἐκκλήσεώς του συστήσῃ ἐνθέρμως καὶ μετὰ πατριωτικοῦ πόνου εἰς ὅλας τὰς Κοινότητας καὶ τὰ Σωματεῖα τῆς Νοτίου, Ἀνατολικῆς καὶ Κεντρῴας Ἀφρικῆς τὸν σχηματισμὸν τοπικῶν Ἐπιτροπῶν πρὸς συλλογὴν μηνιαίων ἐράνων ὑπὲρ τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης, συναποστέλλον συγχρόνως καὶ τόδε τὸ ψήφισμα, ἵνα, ἂν τὸ ἐπιδοκιμάζωσιν, ἐνεργήσωσιν ἐκ παραλλήλου πρὸς ἡμᾶς.

Ἐν τέλει δὲ παρακαλεῖ τὸν ἁπανταχοῦ ἑλληνικὸν τύπον, ὅπως φιλοξενήσῃ τὸ ψήφισμα τοῦτο ἐν ταῖς στήλαις αὐτοῦ, ἂν θεωρῇ τὸ τοιοῦτον ἄξιον τοῦ κόπου καὶ δυνατόν, ὅπως συντελέσῃ εἰς παρόρμησιν πρὸς ἐθνικὴν ἐργασίαν.

Ἡ νίκη καὶ τὸ μέλλον ἀνήκουσιν εἰς τοὺς ἐργαζομένους καὶ εἰς τοὺς θυσιάζοντας.

(Ἕπονται αἱ 13 ὑπογραφαὶ τῶν ἐν Δουρμπὰν Ἑλλήνων.)

ΘΟΥΡΙΑ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΝΕΟΚΛΗΝ ΚΑΖΑΖΗΝ

Πρόεδρον τοῦ «Ἑλληνισμοῦ»

Ἀητέ, ποῦ σὲ θεώραταις κορφαῖς φτερανεμίζεις
Κ' ἔχεις φωληὰ τὰ σύγνεφα καὶ σύντροφό σου τ' ἄστρα,
Ἀητέ, κεραυνοκίνητε, σταμάτα τὰ φτερά σου
Καὶ στέκα κι' ἀφογκράσου

Πέτα στοῦ Ὀλύμπου τὴν κορφὴ τὴν ἀναμοδαρμένη
Κι' ἂν βρῇς τὸν πρῶτόν σου θεὸ σ' ὁλόχρυσο θρον ίτου
Καταμεσὴ στοὺς ἕντεκα περήφανος νὰ στέκῃ
Σὰν τὸ πλατάνι τὸ ψηλὸ τὸ θεριοκλαδωμένο,
Ποῦ τριγυρνοῦν χαμόκλαδα τ' ὁλόδροσο κορμί του
Πέσε γοργὸς στὰ πόδια του, προσκύνα τον μὲ χάρι
Καὶ πές του μιὰ ἀθάνατη νὰ σοῦ χαρίσῃ ἀχτίδα.
Κι, ὅταν στὰ διάπλατα φτερὰ τὴ λάμψι του ἀπιθώσῃς,
Πέτα κατόπι ἀσύλληπτος στοῦ Ρωμανοῦ τὴν Πύλη
Καί μέσ' ἀπ' τῆς Ἁγιᾶς Σοφιᾶς τὸ διαμαντένιο θόλο
Πάρε γοργὸς στὰ νύχια σου παληοῦ σταυροῦ κομμάτι
Καὶ πέτ', ἀητέ μου, ὀγλήγορα στὸ οὐράνιο σου παλάτι.

Κι' ὅταν σ' τοῦ Κόδρου τὴ φωλιὰ ζυγίσῃς τὰ φτερά σου
Καὶ ἰδῇς μενεξοδόσπαρτη τοῦ Ὑμηττοῦ τὴν ἄκρη
Καὶ ἰδῇς τοῦ Ὀλύμπου Διὸς τὸ ἀγέραστο μνημεῖο
Καὶ τῆς Παλλάδος τὸν ναὸν τὸν γιγαντοχτισμένον

Καὶ ἰδῇς τοῦ κάμπου τὴν ἐληὰ δροσόβολη ν' ἀνθίζῃ
Καὶ τοῦ γιαλοῦ τἀφρόστηθα νὰ γλυκολάμπουν πέρα
Σταμάτα τότε σταυραητέ, καὶ σιγανὰ κινήσου
Κ' ἐκεῖ ποῦ στέκ' ἡ θεία γλαὺξ ἂς γύρῃ καὶ ἡ κορφήσου

Κ' ἕνα Τιτᾶνα ὅταν θά ἰνῇς μεσ' τῶν Μουσῶν τὸν κῆπο
Σὰν Ταξιάρχης νὰ κρατῇ βροντόφωνη φλογέρα
Κ' Ἑλλήνων παῖδες ἔφθασε καιρὸς ν' ἀδελφοκράξῃ
Κ' ὅταν θὰ ἰδῇς τριγύρω του τἀνθόβολα βλαστάρια
Τῆς λεβεντιᾶς καρδιόβγαλτο ν' ἀχνοσκορποῦνε δάκρυ,
Χύμηξε τότε, σταυραητέ, ὡς φίλον φίλησέ τον
Καὶ τὸ σταυρό σου δίνοντας καὶ τ' ἅγιο φῶς σκορπῶντας
Πές του τὸ ᾆσμα τὸ τρανό, ποῦ ὅλη τὴ γῆ νὰ σείσῃ,
Ἆσμα τρανό, ποῦ νἀκουσθῇ σ' Ἀνατολὴ καὶ Δύση

Καὶ πές του, ἀητέ μου, ἀνοίγοντας τὸ φοβερό σου στόμα
Σένα, ποῦ ἄγρυπνος βογγᾷς γιὰ τὴν γλυκειὰ πατρίδα
Καὶ τὰ σφαγμέν' ἀδέρφια σου τὸν ὕπνον δὲν σοῦ δίνουν,
Σένα ποῦ ἔγεινες σεισμὸς στοῦ Σλαυϊσμοῦ τὸ κάστρο
Καὶ κάθε λόγος σου σκορπᾷ μιὰ βόμβα στὰ πλευρά σου
Σένα ποῦ μυριευγνωμονεῖ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἡ μάνα
Κι' ἀπ' τὰ οὐράνια σ' εὐλογεῖ τῆς Ναζαρὲτ ὁ Μάρτυς
Σένα τὴν ἄφθαστη καρδιά, ποῦ Ἑλλάδα αἱμοστάζει
Σὲ τραγουδῶ, περήφανα καὶ σὲ ὑμνῶ Καζάζη!

Φωκίων Ξ. Πανᾶς.

«Σ. Ἑλλ.» Εἰς τὸν ἐσχάτως ἐκδοθέντα δαπάναις τοῦ μεγατίμου Μαρασλῆ Α'. τόμον τῶν «Λυρικῶν Ἀπάντων» τοῦ ἐκ Σάμου ποιητοῦ κ. Φωκίωνος Πανᾶ δημοσιεύεται καὶ τὸ ἀνωτέρω ἐμπνευσμένον ἀληθῶς ποίημα, ὅπερ συνέθεσεν ὁ ποιητὴς ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος δράσεως τοῦ Προέδρου ἐν Εὐρώπῃ.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ
ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Κατὰ τὴν 31 Αὐγούστου 1904

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ

		31 Αὐγούστου 1904	31 Ἰουλίου 1904
Ταμεῖον εἰς μεταλλικὸν	Δρ.	1,922,252.90	2,237,128.48
» τραπεζικὰ γραμμάτια Ἰονικῆς Τραπέζης	»	73,515.—	156,910.—
» κερματικὰ γραμμάτια, δίδραχμα καὶ μονόδραχμα	»	2,020,573.—	2,290,167.—
Ἐξωτερικοὶ λογαριασμοὶ Ἀντίτιμον μεταλλικοῦ εἰς τὸ Ἐξωτερικὸν	»	19,818,343,25	19,981,607.77
Προϊὸν ἐκδοθέντος Ἐθνικοῦ Δανείου εἰς χρυσὸν Ἑλληνικῶν Σιδηροδρόμων 4 ο/ο τοῦ 1902	»	19,681,402.09	2,411,402.09
Δάνειον πρὸς τὴν Ἑλλ. Κυβέρν. ἐπ' ἀναγκ. κυκλ. τρ. γραμματίων	»	68,778,575.42	68,778,575.42
» » » » διδράχμων καὶ μονοδράχμων	»	12,000,000.—	12,000,000.—
Ὁμολογίαι Ἐθνικῶν δανείων { Εἰς χρυσὸν . . Δρ. 23,767.036.80 / » τραπ. γραμ. » 29,135.000.— }	»	52,902,036.80	52,902,036.80
Προεξοφλήσεις	»	21,119,669.95	19,995,994.36
Λαθυστερήσεις προεξοφλήσεων	»	2,728,747.21	2,722.156.31
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λ/σμοὶ ἐπ' ἐνεχύρῳ χρηματογράφων	»	12,842,651.18	12,804,689.74
Δάνεια ἐπ' ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων	»	1,168,965.20	464,311.95
Δάνεια πρὸς τὴν Σταφιδ. Τράπεζαν ἐπὶ ἐγγυήσει τοῦ Κράτους	»	,133,151.31	4,508,696.74
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ	»	52,312,927.09	51,998 320.64
Δάνεια εἰς δήμους, λιμένας καὶ λοιπὰ νομικὰ πρόσωπα	»	42,004,415.97	42,072.574.85
Χορηγήσεις εἰς γεωργοκτηματίας	»	12,026,285.—	12,540,959.40
Καθυστερήσεις χορηγήσεων εἰς γεωργοκτηματίας καὶ γραμματίων Πρ. Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας	»	4,499,586.48	4,233,460.63
Μετοχαὶ εἰς ἐγχωρίους ἑταιρείας	»	4,179,427.25	4,179,427.25
Συμμετοχὴ εἰς Τράπεζαν Κρήτης	»	1,500,000.—	1,500,000.—
Τοκομερίδια ἐν γένει	»	77,661.87	103,270 62
Καταστήματα Τραπέζης καὶ κτήματα ἐξ ἀναγκαστ. ἐκποιήσεων	»	8,459,432.72	8 498,377.94
Ἀπαιτήσεις ἐπισφαλεῖς	»	2,870,368.15	2,862,310.80
Ἔξοδα ἐγκαταστάσεως (ἰδίως δαπάνη κατασκευῆς τρ. γραμματ.)	»	1,622,416.44	1,615,601.19
Διάφοροι λογαριασμοί	»	1,195,197.01	882,305 02
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ	»	47,034.20	
Λογαριασμὸς ἐξαγορᾶς συμμετοχῆς Κυβ. εἰς κέρδη ἐκ τρ. γραμματ.	»	1,792,000.—	1,792,000.—
Ἐξαγορὰ προνομίου Προν. Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας	»	1,360.000.—	1, 60,000.—
Προμήθεια τροπῆς λαχειοφόρου δανείου εἰς τραπεζ. γραμμάτια	»	550,000.—	550,000.—
Διάφορα	»	1,444,767.53	898,971.45
	Δρ.	355,131,608.02	336,341,255.89

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

Μετοχικὸν κεφάλαιον	Δρ.	20,000,000.—	20,000,000.—
Ἀποθεματικὰ κεφάλαια	»	13,500,000.—	13,500,000.—
Τραπεζικὰ γραμμάτια ἐν κυκλοφορίᾳ :			
I. διὰ λογαριασμὸν τῆς Κυβερνήσεως. . . Δρ. 68,778,575,42			
II. » » Τραπέζης. . . » 58,192,266,98	»	126,970,842.40	119,391,460.41
Κερματικὰ γραμμάτια δίδραχμα καὶ μονόδραχμα	»	12,000,000.—	12,000,000.—
Καταθέσεις ἄνευ τόκου εἰς μεταλλικόν	»	3,375,089.72	3,514,215.40
Καταθέσεις ἄνευ τόκου	»	15,536,735.04	18,797,124.35
Ἐπιταγαὶ πληρωτέαι	»	749,673.60	1,264,095.25
Μερίσματα πληρωτέα	»	488,769.07	754,899.07
Καταθέσεις Δημ. διὰ χορηγήσεις δανείων κατὰ τὸν ,ΒΦΜ' Νόμον	»	283,749.94	283,749.94
Διεθνὴς Οἰκ. Ἐπιτροπὴ { λ/σμὸς καταθέσεων ἐκ. δημοσ. ὑπεγ. προσόδων) } { Εἰς χρυσόν. . . Δρ. 396,926.15 / » τραπ. γραμ. » 2,220,477.89 }	»	2,617,404.04	3,686,706.56
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς χρυσόν	»		6,545.15
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια	»	363,324.55	579,848.50
Καταθέσεις Δημοσίου εἰς Χρυσόν	»	593,316.47	239,366.98
Καταθέσεις Δημοσίου ἐπὶ τόκῳ εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια	»	294,498.27	1,724,481.26
Ἔντοκος κατάθεσις Δημοσ. εἰς χρυσὸν διὰ τὴν κατασκ. τοῦ Σιδ-Πειρ-Δεμερ-Συνόρ.	»	19,681,402.09	2,411,402.09
» » « » τρ. γρ)τια » « » »	»	159,574.17	159,574.17
Καταθέσεις Δημοσ. εἰς τρ. γραμμάτια κατὰ τὸν Νόμον ,ΒΨΕ'	»	5,542,880.15	5,542,880.15
Καταθέσεις ἔντοκοι	»	68,480,322.66	68,160,424.40
Λαχειοφόρον δάνειον Τραπέζης	»	46,562,670.—	46,562,670.—
Ὑπηρεσία λαχειοφόρου δανείου Τραπέζης	»	1,435,352.—	1,824,716.—
Καταθέσεις ταμιευτηρίου	»	3,552,041.95	3,543,836.14
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ	»		
Συμμ. τῶν Τραπ. Ἰονικῆς καὶ Ἀθηνῶν εἰς δάνειον Σταφ. Τραπέζης	»	1,909,133.35	2,062,724.20
Διάφοροι λογαριασμοί	»	10,156,502.68	9,229,679.69
Διάφορα	»	878,325.87	600,856.18
	Δρ.	355,131,608.02	336,341,255.89

Ἐν Ἀθήναις τῇ 6 Σεπτεμβρίου 1904.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Λογιστηρίου
Π. Α. ΚΟΥΤΣΑΛΕΞΗΣ

Η ΕΘΝΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΟΘΡΑΚΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ

Β'.

Ἡ μεγάλη Κρητικὴ ἐπανάστασις τῶν ἐτῶν 1866—69, καθ' ἣν ἰσχυρῶς πάλιν ἀφυπνίσθησαν ἐν τῷ σύμπαντι Ἑλληνικῷ οἱ πρὸς πραγμάτωσιν τῆς Μεγάλης Ἰδέας ἐθνικοὶ πόθοι καὶ ὁρμαί, ἀπολήξασα εἰς τελείαν ἀποτυχίαν ἐπέδρασε μεγάλως ἐπὶ τὴν τοιαύτην ἐν τῇ ἐθνικῇ συνειδήσει ἀρξαμένην ἐν μέρει νὰ ἐπικρατῇ ἑρμηνείαν τῆς Μεγάλης Ἰδέας. Ἡ ἐκ τοῦ γεγονότος ἐκείνου προελθοῦσα ἐν τῷ ἔθνει πεποίθησις περὶ τῆς ἀδυσωπήτου ἐχθρικῆς πολιτικῆς τῆς Φραγκικῆς Εὐρώπης πρὸς πᾶσαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐναντίον τῆς Τουρκίας ἔνοπλον ἐνέργειαν ἔπεισεν ἐν μέρει τοὺς σπουδαιοτέρους πολιτικοὺς κύκλους νὰ ἐπιζητῶσι τὴν πραγμάτωσιν τῆς Μεγάλης Ἰδέας δι' εἰρηνικῆς ἐκπολιτιστικῆς ἐν Ἀνατολῇ ἐνεργείας καὶ κατ' ἀκολουθίαν δι' εἰρηνικῆς καὶ φιλικῆς πρὸς τὴν Τουρκίαν πολιτικῆς. Εἰς τὴν τοιαύτην ἐν μέρει μετατροπὴν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος συνετέλει σφόδρα καὶ ἄλλο τι γεγονός. Ὁ ἀπὸ τοῦ 1859 ἀρξάμενος τῶν λεγομένων Βουλγαριστῶν καὶ τοῦ ὄπισθεν αὐτῶν ἐνεργοῦντος Πανσλαυϊσμοῦ ἐναντίον τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ πόλεμος εἶχε λάβῃ σοβαρὰς διαστάσεις, ἰδίως διαρκούσης τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως. Διότι τότε ἀκριβῶς οἱ Βουλγαρισταὶ αὐτοὶ καὶ οἱ προστάται αὐτῶν, ἐπωφελούμενοι τὴν μεταξὺ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς Τουρκίας δεινωθεῖσαν διάστασιν, κατώρθωσαν νὰ βιάσωσιν ἠθικῶς τὴν Πύλην εἰς σπουδαίας πρὸς αὐτοὺς παραχωρήσεις, καὶ μικρὸν μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς εἰρημένης Κρητικῆς ἐπαναστάσεως ἐξεδίδετο τὸ Σουλτανικὸν φιρμάνιον, δι' οὗ ἱδρύετο ἡ λεγομένη Ἐθνικὴ Βουλγαρικὴ Ἐκκλησία. Ὁ ἐκ τοῦ Βουλγαρισμοῦ λοιπὸν καὶ τοῦ Πανσλαυϊσμοῦ ἀπειλούμενος δεινὸς κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ κίνδυνος ἔπειθε πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων, ὅτι ὁ μέγιστος ἐχθρὸς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὁ ἐπιβουλεύων τῇ ἐθνικῇ αὐτοῦ ὑποστάσει καὶ τῷ πολιτικῷ αὐτοῦ μέλλοντι ἰδίως ἐν Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ, ἦτο ὁ Σλαυϊσμός, καθ' οὗ ἦτο ἀνάγκη νὰ συνασπισθῇ ὁ Ἑλληνισμὸς μετὰ τῆς Τουρκίας, ἀμυνόμενος μὲν οὕτω πολιτικῶς ἐναντίον τοῦ νέου κινδυνωδεστάτου πολεμίου, ἐργαζόμενος δ' ἐν ταὐτῷ τελεσφόρως ὑπὲρ τῆς πραγματώσεως τῆς Μεγάλης Ἰδέας κατὰ τὸ ῥηθὲν εἰρηνικὸν πνεῦμα καὶ μέθοδον.

Ἡ νέα αὕτη μέθοδος τῆς εἰρηνικῆς πραγματώσεως τῆς Μεγάλης Ἰδέας δὲν

θὰ ἦτο καθ' ἑαυτὴν πλημμελής, ἐὰν ἐν Ἀνατολῇ ὑπῆρχον μόνον Ἕλληνες καὶ Τοῦρκοι καὶ ἐὰν πᾶσα ἡ μετὰ τῆς Τουρκίας συμμαχία τῆς Ἑλλάδος δὲν ἦτο τὸ αὐτὸ ὡσεὶ αὕτη ἐζήτει νὰ στηριχθῇ ἐπὶ «καλαμίνης ῥάβδου τεθλασμένης», ὡς πρὸ 2600 ἐτῶν ἐχαρακτήριζεν ὁ φοβερὸς Ἀσσύριος ἀρχιστράτηγος τὴν Αἰγυπτιακὴν συμμαχίαν, ἐφ' ἧς ἤθελον νὰ στηριχθῶσιν οἱ Ἰουδαῖοι. Εἶνε ἀληθές, ὅτι οἱ εἰσηγούμενοι τὴν νέαν πολιτικὴν δὲν ἠγνόουν τοὺς ἐκ τῶν Σλαύων τῆς Ἀνατολῆς κινδύνους καὶ ἀκριβῶς πρὸς τὴν τούτων ἀποσόβησιν ἀποβλέποντες συνηγόρουν ὑπὲρ τῆς νέας πολιτικῆς. Δὲν προέβλεπον, ὅτι ὁ Σλαυϊκὸς κοσμος ἐντὸς τοσούτου βραχέος χρόνου ἔμελλε νὰ ἐξεγερθῇ καὶ νὰ ἐπενέγκῃ ὅσας ἐπήνεγκεν ἀπὸ τοῦ 1875 μεταβολάς. Γνωσταὶ ἡμῖν ἤδη αἱ μέχρι τοῦ 1886 περιπέτειαι τῆς σλαυϊκῆς ταύτης ἐξεγέρσεως. Ἔκτοτε, ὡς εἴπομεν, μεγάλη ἐπῆλθε κατὰ μικρὸν σύγχυσις ἐν ταῖς περὶ Μεγάλης Ἰδέας σκέψεσι τῶν Ἑλλήνων καὶ ἰδίως τῶν τοῦ ἐλευθέρου κράτους. Καθ' ὃν χρόνον οἱ Βούλγαροι διὰ τῶν κατὰ Σέρβων νικῶν καθίσταντο κύριοι οὐ μόνον πραγματικοί, ἀλλὰ καὶ νόμιμοι (ἤτοι ὑπὸ τῆς Εὐρώπης ἀνεγνωρισμένοι) τοῦ Αἵμου καὶ τῆς βορείου Θράκης, ἀπειλοῦντες ἐντεῦθεν στενῶς καὶ τὴν νοτίαν Θράκην καὶ Μακεδονίαν, καὶ ἤδη μετὰ θράσους ἐν τοῖς νικητηρίοις αὐτῶν παιᾶσιν ἐβόων «ἡ Κωνσταντινούπολις ἀνήκει ἡμῖν (Tsargrad nas) ὁ δὲ ἡγεμὼν αὐτῶν, ἐπηρμένος ἐπὶ τῇ κατὰ Σέρβων νίκῃ, ἐν τοῖς πομπώδεσι πρὸς τὸν στρατὸν κηρύγμασιν ἐκάλει τοὺς Βουλγάρους πολεμιστὰς ἀξίους τῶν προγόνων αὐτῶν, ἀποκαλῶν τούτους «νικητὰς τοῦ Βυζαντίου» καὶ ἐκδηλῶν οὕτω ἀπέναντι σύμπαντος τοῦ κόσμου τὰς θρασείας φιλοδόξους ἐπὶ τὸ Βυζάντιον αὐτὸ ὁρμὰς τοῦ ὑπερακμίου ἤδη γενομένου βουλγαρικοῦ κράτους, διπλωμάται δέ τινες Εὐρωπαῖοι καὶ δὴ Ἄγγλοι, ἐκθαμβούμενοι ἐκ τῆς βουλγαρικῆς στρατιωτικῆς αἴγλης δὲν ἐδίσταζον ὡς μόνην φυσικὴν καὶ συμφέρουσαν τῇ Εὐρώπῃ λύσιν τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος, νὰ δεικνύωσι τὴν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ὡς τοῦ στρατιωτικῶς καὶ πολιτικῶς ζωτικωτάτου λαοῦ τῆς Ἀνατολῆς κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως· καθ' ὃν λέγομεν χρόνον ταῦτα ἐγίνοντο, ἡ Ἑλλάς, μὴ πράττουσα τὸ δέον ἐν δέοντι χρόνῳ, ἐν πανόπλῳ ἀδρανείᾳ μεταβάλλουσα τὸ μέγα ζήτημα τοῦ Αἵμου καὶ τῆς Θράκης εἰς ζήτημα μεθορίων καὶ Βερολινείου γραμμῆς κατεδικάζετο δεινῶς ὑπὸ τῆς Εὐρώπης, ὡς ζητοῦσα κατακτήσεις καὶ νέαν ἐπέκτασιν ὁρίων ἁπλῶς ἕνεκα φθόνου πρὸς τοὺς Βουλγάρους, κατεδικάζετο δέ, ὡς παραλόγως ταράττουσα τὴν εὐρωπαϊκὴν εἰρήνην εἰς τὸν δι' ἀποκλεισμοῦ ἀφοπλισμόν.

Ἀτυχῶς ἡ μεγάλη ἐθνικὴ κίνησις τοῦ 1886 ὑπῆρξεν ἡ τελευταία γενναία ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος ἐξέγερσις τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους καὶ τοῦ ἔθνους. Ἔκτοτε ἐπῆλθέ τις σύγχυσις ἐν τοῖς περὶ Μεγάλης Ἰδέας φρονήμασι καὶ ἀδράνεια εἰς τὰς ὑπὲρ αὐτῆς ἐνεργείας, ὧν ἡ ὀλεθρία ἐπίδρασις ἐκδηλοῦται δυστυχῶς καὶ ἐν τῇ νῦν κρισιμωτάτῃ φάσει τοῦ Μακεδονικοῦ φρονήματος, ὅ περ κατ' οὐσίαν εἶνε Μακεδονο-Θρᾳκικόν, συναπτόμενον ἀπ' εὐθείας καὶ στενώτατα πρὸς τὸ μέγα ζήτημα τῆς πολιτικῆς ἑνότητος τοῦ Ἔθνους.

Εἶνε ἀληθές, ὅτι ὁ μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ 1886 ἐπὶ πολλὰ ἔτη κυβερνήσας τὴν Ἑλλάδα διάσημος πολιτικὸς ἀνὴρ Χαρίλαος Τρικούπης ἦτο μέγας καὶ πεφωτισμένος ἅμα δὲ καὶ τολμηρὸς θιασώτης τῆς Μεγάλης Ἰδέας, πᾶσαν τὴν ἐσωτερικὴν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν ἐνέργειαν συγκεντρῶν εἰς τὴν Ἰδέαν ταύτην, μελετῶν διηνεκῶς περὶ καταλλήλου προπαρασκευῆς τοῦ ἔθνους πρὸς τὴν ἐν καιρῷ διεκδίκησιν πάντων τῶν ἐθνικῶν καὶ ἱστορικῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ. Καὶ ὅμως ὅτε ὁ πολιτικὸς οὗτος ἀνὴρ τῇ 7ῃ Ὀκτωβρίου 1890 ἐλάλησε, πρῶτος αὐτὸς ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ βασιλείου, δημοσίᾳ καὶ ἐπισημότατα πρὸς τὸν λαὸν τῆς πρωτευούσης, ὅτι ἡ Ἑλλὰς παρεσκευάζετο, ὅπως ἀγωνισθῇ ὑπὲρ τῆς Μεγάλης Ἰδέας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ἡ φωνὴ αὕτη οὐδεμίαν σχεδὸν εὗρεν ἠχὼ ἐν μέσῳ τοῦ ἐκλογικοῦ θορύβου, τοῦ καταλήξαντος πανηγυρικῶς εἰς τὴν πτῶσιν τοῦ ἀνδρός. Τὸ γεγονὸς ἦτο τοσούτῳ μᾶλλον σπουδαῖον, ὅσῳ τότε ἀκριβῶς μέγας, μέγιστος διεξήγετο ἀγὼν ἐναντίον τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ὑπὸ τῆς Πύλης διὰ τῆς ἀπειλουμένης δημεύσεως τῶν δικαιωμάτων ἐν γένει τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους, τῶν ἀποτελούντων αὐτὰς τὰς βάσεις τοῦ δημοσίου δικαίου τῆς ὑπάρξεως Ἐκκλησίας καὶ ἔθνους ὀρθοδόξου ἐν Τουρκίᾳ. Ἡ τοιαύτη περὶ τὴν καθολικωτέραν ἀντίληψιν τῆς ἐθνικῆς Ἰδέας πολιτικὴ καὶ ἠθικὴ μυωπία, ἧς τὰ ἀποτελέσματα διετρανώθησαν καὶ κατὰ τὰς μετέπειτα ἐθνικὰς περιπετείας, καὶ ἧς ἕνεκα κινδυνεύει σήμερον νὰ θεωρηθῇ καὶ τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα ὡς ζήτημα ἁπλῶς τοπικὸν καὶ νὰ μὴ νοηθῇ ὑπὸ τὴν ὑψηλὴν αὐτοῦ πανελλήνιον ἐθνικὴν ἔννοιαν εἶνε κατὰ μέγα μέρος ἀποτέλεσμα τῆς παρὰ πολλοῖς μὲν ἀμαθείας ἢ ἡμιμαθείας, παρ' οὐκ ὀλίγοις δὲ καὶ ἠθικοῦ ὑλισμοῦ καὶ ἐκφυλισμοῦ.

* *
*

Ἤδη διαρκούσης τῆς Ἐπαναστάσεως ἄνδρες τινὲς πολιτικοί, πολιτικὴν καὶ διπλωματικὴν ἐπιτηδεύοντες δεξιότητα, ἐν ταῖς πρὸς Εὐρωπαίους πολιτικοὺς ἄνδρας ἐκφερομέναις πολιτικαῖς γνώμαις αὐτῶν ἐποιοῦντο διάκρισιν τῶν κυρίως ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ τοῦ λοιποῦ ὀθωμανικοῦ κράτους, τῶν μὲν πρώτων ἀξιοῦντες τὴν ἐλευθέρωσιν, τοῦ δὲ δευτέρου παριστῶντες ὡς σύμμαχον ἐν τῷ μέλλοντι τοῦ ἐκ τῶν κυρίως ἑλληνικῶν χωρῶν συστηθησομένου κράτους. Ἡ μικρὰ δὲ αὕτη καὶ ἀσθενὴς πολιτικὴ σχολὴ ἠξίου μετὰ τὴν σύστασιν τοῦ βασιλείου, ἵνα πᾶσα ἡ πολιτικὴ ἐνέργεια τοῦ κράτους ἀποβλέπῃ κυρίως εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἐλευθέρου κράτους.

Τοιαῦται θεωρίαι καὶ γνῶμαι, αἵτινες οὐδεμίαν εὐτυχῶς ἤσκησαν ῥοπὴν ἐπὶ τὴν ὅλην πολιτικὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, συνῇδον ἄλλως πρὸς τὰς καὶ ὑπὸ τῶν ξένων διδομένας τῇ Ἑλλάδι συμβουλάς. Ὁ εὐρωπαϊκὸς κόσμος, ὅ τε φιλελληνικὸς καὶ ὁ μὴ φιλελληνικός, οὐδέποτε ἠδυνήθη ἢ ἐζήτησε ν' ἀντιληφθῇ εἰλικρινῶς καὶ σπουδαίως τῆς ἀληθοῦς οὐσίας τῆς Μεγάλης Ἰδέας. Τοὐναντίον δέ, ἐφ' ὅσον

ἀπὸ τῶν χρόνων ἰδίᾳ τῆς συστάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου ἐπεκράτουν ἐν Εὐρώπῃ γνῶμαι περὶ ἀναβιώσεως καὶ ἐκπολιτίσεως τῆς Τουρκίας, ἐπὶ τοσοῦτον ἡ Μεγάλη Ἰδέα τῶν Ἑλλήνων ἐθεωρεῖτο οὐ μόνον ἀπραγματοποίητος, ἀλλὰ καὶ ἀσύμφορος εἰς τὰ συμφέροντα τῆς Εὐρώπης, ἡ δὲ Ἑλλάς, ἡ ἐπιδιώκουσα τὴν πολιτικὴν τῆς Μεγάλης Ἰδέας, κατεκρίνετο, ὑβρίζετο, ἐλοιδορεῖτο καὶ ἐνεπαίζετο ὑπὸ τοῦ πολλοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτικοῦ κόσμου. Οἱ πολλοὶ διέστρεφον οἰκτρῶς τὴν ἔννοιαν τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν ἐθνικὴν τῆς Μεγάλης Ἰδέας, παριστῶντες τοὺς Ἕλληνας ὡς ἐπιζητοῦντας διὰ τῆς Μεγάλης Ἰδέας ἁπλῶς τὴν ἀνόρθωσιν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους καὶ τὴν ὑποδούλωσιν πάντων τῶν λοιπῶν χριστιανικῶν λαῶν τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου.

Τὸ τοιοῦτον ἦτο καὶ εἶνε παντελῶς πλημμελὲς καὶ ψευδές. Οὐδέποτε οἱ Ἕλληνες ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς Μεγάλης Ἰδέας περιέλαβον τὴν ὑποδούλωσιν τῶν ἄλλων Χριστιανικῶν λαῶν. Ἡ ἰδέα συστάσεως ἑλληνικοῦ κράτους, περιλαμβάνοντος ἐντὸς τῶν ὁρίων αὐτοῦ πάσας τὰς ἐντεῦθεν τοῦ Δουναβίου χώρας καὶ ἰδίως τὴν Βουλγαρίαν, εἶνε ἰδέα ῥωσσική, οὐχὶ ἑλληνική. Τοιαύτη τις λύσις τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος περιελαμβάνετο ἐν τῷ περιβοήτῳ «Ἑλληνικῷ σχεδίῳ (Projen Grec)» τῆς αὐτοκρατείρας Αἰκατερίνης Β'., ἥτις συνέλαβε τὸ τοιοῦτον σχέδιον χάριν δυναστικῶν ἁπλῶς συμφερόντων, θέλουσα νὰ ἀναστήσῃ τὸ Βυζαντινὸν κράτος ὑπὸ οἶκον αὐτοκρατορικὸν ῥωσσικὸν τοῦ δευτέρου ἐγγόνου αὐτῆς, προορισθέντος ὑπ' αὐτῆς εἰς τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὡς μέλλοντος αὐτοκράτορος τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὸ ὄνομα Κωνσταντίνου ΙΓ'. Ὅτι δὲ ἡ μεγάλη αὕτη αὐτοκράτειρα τὴν Βουλγαρίαν περιελάμβανεν ὡς ἁπλῆν ἐπαρχίαν ἐν τῷ σχεδιαζομένῳ ἑλληνικῷ κράτει τοῦ ἐγγόνου αὐτῆς Κωνσταντίνου, τοῦτο προήρχετο ἀκριβῶς ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ Βουλγαρία κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἦτο ἁπλοῦς ὅρος γεωγραφικὸς μὴ ὑπάρχοντος, ὡς θέλομεν εἰπῇ, βουλγαρικοῦ λαοῦ, ἔχοντος συνείδησιν ἐθνικήν. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἐν τῇ Μεγάλῃ αὐτῶν ἐθνικῇ Ἰδέᾳ περιελάμβανον ἁπλῶς τὰς ἑλληνικὰς χώρας, τὰς δυναμένας νὰ ἀποτελέσωσιν ἡνωμένον καὶ ἑνιαῖον ἑλληνικὸν κράτος, κέντρον ἔχον αὐτὸ τὸ μέγα πραγματικὸν ἐθνικὸν κέντρον, τὸ Βυζάντιον. Ἡ φυσικωτάτη αὕτη καὶ εὐλογωτάτη ἐθνικὴ ἀξίωσις τῶν Ἑλλήνων, ἡ μὴ ἀποβλέπουσα εἰς τὸ ἄρχειν λαῶν, ἀλλ' ἁπλῶς εἰς τὴν ἐθνικὴν ἑνότητα καὶ ἑνιαίαν πολιτικὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ὅλου ἔθνους κατεκρίθη καὶ ὑπό τινων ἔτι οὐχὶ κατὰ βάθος μισελλήνων ἀνδρῶν, φρονούντων, ὅτι οἱ Ἕλληνες τὸ συμφέρον ἀκριβῶς ἑαυτῶν σκοποῦντες δὲν ἔπρεπε νὰ ἀποβλέπωσιν εἰς ἀνάκτησιν τοῦ Βυζαντίου, ἀλλ' εἰς τὴν ἐνίσχυσιν κράτους, ἔχοντος κέντρον τὰς Ἀθήνας καὶ ἐκτεινομένου κυρίως εἰς τὰς χώρας τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ὁπόσον καθ' ἑαυτὴν εἶνε πλημμελὴς καὶ διεστραμμένη ἡ θεωρία αὕτη θέλει φανῇ ἐκ τῶν περαιτέρω ῥηθησομένων.

Ἀλλὰ τὸ πλημμελὲς τῆς γνώμης κεῖται καὶ ἐν τούτῳ, ὅτι παραγνωρίζεται ἐν αὐτῇ καὶ ἡ μεγάλη ἠθικὴ ἐκπολιτιστικὴ ἔννοια τῆς Μεγάλης Ἰδέας, ἡ σημαίνουσα

σὺν τῇ πολιτικῇ διὰ τῶν Ἑλλήνων ἀναγεννήσει τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς καὶ τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν διὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀναγέννησιν αὐτῆς.

Ἡ Μεγάλη Ἰδέα κατὰ τὴν ἁπλουστάτην ταύτην ἔννοιαν οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ πρῶτον μὲν ἐθνικὴν πολιτικήν, οἵαν ἐπιδιώκει πᾶς λαός, ἔχων συνείδησιν ἐλαχίστην τῆς ἀξίας καὶ τοῦ προορισμοῦ αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ δεύτερον πολιτικὴν ἐθνικήν, ἠθικῶς ὑψηλὴν καὶ ἱστορικῶς μεγάλην, ἀποβλέπουσαν εἰς τὴν διὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἠθικὴν ἀναγέννησιν καὶ ἐκπολίτισιν τῆς Ἀνατολῆς. Ὑπὸ τοιοῦτον πνεῦμα ἡρμήνευσεν εἰλικρινῶς τὴν ἔννοιαν τῆς Μεγάλης Ἰδέας κατὰ τὸ 1872 ἐν ταῖς Ἀμερικανικαῖς ἐφημερίσιν ὁ τότε ἀνακληθεὶς ἐκ τῆς ἐν Ἀθήναις θέσεως αὐτοῦ, ὡς πρέσβεως, Τάκερμαν, ἐλέγχων τὰς πλημμελεῖς καὶ διεστραμμένας τῶν πολλῶν Εὐρωπαίων περὶ τῆς Μεγάλης Ἰδέας ἀντιλήψεις καὶ γνώμας καὶ κατειρωνευόμενος πικρῶς τῶν γελοίων ἐναντίον τῆς Μεγάλης Ἰδέας τῶν Ἑλλήνων ὀνειδισμῶν τῶν μισελλήνων. «Οἱ λεγόμενοι διπλωμᾶται, ἔλεγεν ὁ Βίσμαρκ, πολλάκις ὑπὸ τὰς χρυσοπορφύρους στολὰς καὶ τοὺς κομψοὺς καὶ χαρίεντας τρόπους κρύπτουσι παχυλωτάτην ἀμάθειαν καὶ ἀγυρτίαν». Τοῦτο ἀρκούντως ἐμαρτυρήθη καὶ ἐκ τοῦ ἔναγχος γνωστοῦ γενομένου πρὸς τὴν Ἰταλικὴν κυβέρνησιν ὑπομνήματος τοῦ ἐν Ἀθήναις πρέσβεως τῆς Ἰταλίας, ἀντιγράψαντος πάντως ἐξ ἀμαθείας παχυλῆς, ἀλλὰ bona fide ἀπὸ λεξικοῦ ἐγκυκλοπαιδειακοῦ, ἐκδοθέντος κατὰ τὰ ἔτη 1830—1835, γνώμην τινὰ περὶ τῆς ἐθνικῆς καταγωγῆς τῶν νέων Ἑλλήνων καὶ καταγελάστου ἐπὶ ἀμαθείᾳ γενομένου. Ἀλλ' ὁ Τάκερμαν δὲν ἦτο ἐκ τῶν τοιούτων διπλωματῶν. Ἰδοὺ δὲ τί ἔγραφεν ὁ ἀνὴρ τῷ 1873 περὶ Μεγάλης Ἰδέας:

«Πολλὰ εἶνε τὰ ἁμαρτήματα, περὶ ὧν ὀφείλει ἡ Ἑλλὰς νὰ ἀπολογηθῇ ἐνώπιον τῆς Εὐρώπης· ἄλλοτε μὲν ἔπραξεν ὅσα οὐκ ὤφειλεν, ἄλλοτε δὲ παρημέλησεν ὅσα ὤφειλε νὰ πράξῃ, ἀλλ' ὑπεράνω πάντων τῶν ἁμαρτημάτων ἀνυψοῦται ἓν μόνον ὄρος κακουργημάτων, ὅπερ τηλικαύτας προσλαμβάνει βαθμηδὸν διαστάσεις ὥστε τὸ Πήλιον τῆς λῃστείας, ἡ Ὄσσα τῆς χρεωκοπίας, ὁ Ὄλυμπος τῆς πολιτικῆς διαφθορᾶς φαίνονται πυγμαῖοι ἀπέναντι αὐτοῦ. Σμικρόν τι φαίνεται τὸ κακὸν τῆς λῃστείας ὁσάκις ὁ ἀμερόληπτος παρατηρητὴς ἀναλογίζεται, ὅτι τοῦ μὲν κακοῦ ἡ ῥίζα εἶνε οὐχὶ ἰθαγενής, ἡ δὲ κυβέρνησις πράττει τὸ κατὰ δύναμιν, ὅπως καταστρέψῃ αὐτήν. Σμικρόν τι φαίνεται ἡ τῶν ὀφειλομένων καθυστέρησις, διότι συγγνώμης ἄξιος ἐνίοτε ὑπάρχει ὁ χρεώστης, ὁ μὴ ἔχων πόρους, δι' ὧν νὰ ἐξοφλήσῃ τὸ χρέος αὐτοῦ. Σμικρόν τι φαίνεται καὶ ἡ πολιτικὴ διαφθορά, διότι, ὡς ὁ Κόουπερ εἶπε πρὸ πολλοῦ τοῖς πατριώταις αὐτοῦ, «παρῆλθεν ἡ ἐποχὴ τῆς ἐναρέτου πολιτικῆς· οἱ φιλοπάτριδες κατέστησαν μᾶλλον ὑπερφίλαυτοι ἢ ὥστε νὰ ἦναι εἰλικρινεῖς, ἡμεῖς δὲ πάλιν κατέστημεν φρονιμώτεροι, ἢ ὥστε νὰ διατρέφωμεν πεποίθησιν ἐπ' αὐτούς. Ὑπὸ ταύτας λοιπὸν τὰς ἐπόψεις ἡ Ἑλλὰς οὐδαμῶς σκανδαλίζει τὸν κόσμον. Τὸ ἁμάρτημα τῶν ἁμαρτημάτων, τὸ διεγεῖρον τὴν εἰρωνείαν, ἐὰν μὴ καὶ τὴν ἀγανάκτησιν τῶν ἐπικριτῶν τῆς Ἑλλάδος καλεῖται «Μεγάλη Ἰδέα».

Ἡ Μεγάλη Ἰδέα ἀποτελεῖ σωστικὸν μέρος τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τῆς καρδίας τῶν Ἑλλήνων· διήκει διὰ πασῶν τῶν τάξεων τῆς κοινωνίας· τὸ ἀνόδουν βρέφος θηλάζει αὐτὴν ἅμα τῷ μητρικῷ γάλακτι· τὸ δὲ νωδὸν στόμα τοῦ γέροντος ἀναμασσᾶται αὐτὴν ἐν τῇ προπόσει καὶ καταπόσει τοῦ ἐγχωρίου ρητινίτου. Ταύτην ὀνειροπολεῖ ὁ ποιμήν, ὁ φορῶν μηλωτὴν ὑπὸ τοῦ κρύους πεπηγὼς ἐπὶ τῶν ὑψικρήμνων ὀρέων· εἰς αὐτὴν ταύτην ἀνασμενίζει καὶ ὁ ἀστὸς ἐν μέτῳ νέφους καπνοῦ τῶν ἀδιαλείπτως καιομένων σιγάρων αὐτοῦ. Μηδεὶς θαυμάσῃ, ὅτι πραγματεύομαι τὸ θέμα ἐπὶ τὸ ποιητικώτερον, ἐπειδὴ πραγματικῶς ἀνήκει εἰς τὰς αἰθερίους χώρας τῆς φαντασίας μᾶλλον ἢ εἰς τὴν πεζὴν καὶ ξηρὰν ἀλήθειαν. Ἡ Μεγάλη Ἰδέα σημαίνει κυρίως, ὅτι ἡ τῆς Ἀνατολῆς παλιγγενεσία ἐξήρτηται ἀπὸ τῆς διανοίας τῆς ἑλληνικῆς, ὅτι δηλαδὴ ὁ Ἑλληνισμὸς προώρισται νὰ ἐξελληνίσῃ ἀπέραντον χώραν, ἣν κατὰ φυσικοὺς νόμους ὑπολαμβάνουσιν οἱ Ἕλληνες ὡς χώραν ἑαυτῶν καὶ ἣν κατοικεῖ λαὸς διατεινόμενος, ὅτι κατάγεται ἐκ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φυλῆς, πρεσβεύων τὴν ἑλληνικὴν ὀρθόδοξον πίστιν καὶ διαλεγόμενος ἑλληνιστί».

Ἀφοῦ ὁ συγγραφεὺς λέγει πολλὰ ἄλλα περὶ τῆς θέσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Ἀνατολῇ προστίθησι. «Ἀλλ' ἂν ἀληθῶς τοιοῦτον αἴσθημα ἐπικρατῇ παρὰ τοῖς ἐν Τουρκίᾳ Ἕλλησι, ζήτημα ἀναφύεται διατὶ ἆρά γε δὲν ἐπιφέρει ἡ Μεγάλη Ἰδέα πρακτικούς τινας καρποὺς τῇ συνδρομῇ καὶ τῇ συνεργασίᾳ τῶν ἐν τῷ ἐλευθέρῳ βασιλείῳ Ἑλλήνων; Ἀφοῦ γενικῶς ἐκδηλοῦται ἡ ἐπιθυμία τῆς ἑνώσεω, διατὶ ἐξελέγχεται μὲν ὁσημέραι ἀπατηλότερον τὸ φαντασιῶδες πανόραμα τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ἐθνικῆς συγχωνεύσεως, ὀπισθοχωροῦσι δὲ καὶ πάντοτε περισσότερον ἀπομακρύνονται αἱ ἀκταὶ τοῦ Βοσπόρου καὶ οἱ μιναρέδες τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὡς ὁ ἀντικατοπτρισμὸς τῶν πόλεων καὶ τῶν πηγῶν, ὁ φενακίζων τοὺς ἀπηυδηκότας ὀφθαλμοὺς καὶ τὰ ἀπεξηραμμένα χείλη τῶν ὁδοιπορούντων ἐν τῇ ἐρήμῳ....»

Τοὺς λόγους τῆς ἀποτυχίας ταύτης εὑρίσκει ὁ Ἀμερικανὸς πολιτικὸς ἀνὴρ ἐν τῇ ἄφρονι πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἀνατολὴν πολιτικῇ τῆς Εὐρώπης καὶ ἰδίᾳ τῆς Ἀγγλίας. Ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ Ἀγγλία ἔδει, κατὰ τὸν Τάκερμαν, νὰ βοηθήσωσι τῇ Ἑλλάδι ἰσχυρῶς πρὸς πραγμάτωσιν τῆς Μεγάλης Ἰδέας, οὐχὶ διὰ πολέμου καὶ πολεμικῆς παρασκευῆς τελουμένην. ἀλλὰ διὰ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς εἰρηνικῶς γινομένης ἰσχυρᾶς προστασίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἵνα καταστῇ οὗτος δύναμις κραταιὰ ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ . . . . λυθῇ οὕτως εἰρηνικῶς τὸ ζήτημα διὰ τῆς ἠθικῆς ἠρέμα ἡγεμονίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ διὰ τῆς ὑπὸ τούτου ἐκπολιτίσεως τῆς Ἀνατολῆς.

*
* *

Ἀπὸ τῶν γεγονότων τοῦ 1886 ὑψώθη δυστυχῶς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς Εὐρώπης ἥ τε πολιτικὴ καὶ ἡ στρατιωτικὴ σημασία τῆς Βουλγαρίας, ἐνῷ τοὐναντίον ἠρ-

ξατο διηνεκῶς ἐνισχυομένη ἡ γνώμη, ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, τὸ πολιτικῶς καὶ στρατιωτικῶς ἰσχυρότατον τῶν ἐν τῇ Ἰλλυρικῇ Χερσονήσῳ χριστιανικῶν κρατῶν, πολιτικῶς εἶνε ἀσήμαντον καὶ στρατιωτικῶς ἀσθενές. Καὶ τὰ πράγματα ἐφάνησαν ἐν μέρει συνηγοροῦντα ὑπὲρ τῆς τοιαύτης δόξης, ἰδίως μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ 1897. Τὰ γεγονότα μάλιστα ταῦτα, δεξιῶς ἐπωφεληθέντες πολιτικῶς οἱ Βούλγαροι ἐδημιούργησαν διὰ τῶν τότε ἀπὸ τῆς Πύλης ἀποσπασθέντων βερατίων νέα ἐν Μακεδονίᾳ ὁρμητήρια, βιαίως διενεργουμένου φυλετικοῦ προσηλυτισμοῦ, καὶ ἡ ἀντιρρωσσικὴ πολιτική, ἣν πρότερον ἐπιτηδείως μετῆλθον ἐπί τινα ἔτη ἀπέναντι τῆς Εὐρώπης, ἠσφάλισαν αὐτοῖς τὴν συμπάθειαν καὶ τὴν ἠθικὴν ὑποστήριξιν τῆς ἀντιρρωσσικῆς Εὐρώπης, ἰδίως ἐν τοῖς πρὸς πολιτικὴν ἐπέκτασιν σχεδίοις αὐτῶν. Κομιτᾶτα ἐπαναστατικά, ὕπουλος ἐνταυτῷ πολιτικὴ πρὸς τὸν Σουλτᾶνον, ἀποσπῶσα καιριωτάτας παραχωρήσεις, ἀποικισμὸς τεχνητὸς εἰς Μακεδονίαν καὶ Θράκην, ἁρπαγὴ συστηματικὴ ἱερῶν ναῶν καὶ μονῶν τῶν Ἑλλήνων, σχηματισμὸς παροικιῶν παρὰ τὸ Αἰγαῖον καὶ ἵδρυσις προσηλυτιστικῶν σχολῶν πρὸς ἐπίδειξιν μᾶλλον τοῦ δῆθεν κατὰ τὸ πλεῖστον βουλγαρικοῦ χαρακτῆρος τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς εὐλόγου δῆθεν ἀνάγκης τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ κράτους τοῦ βουλγαρικοῦ μέχρι τοῦ Αἰγαίου, βοαὶ ἐξ ἑνὸς καὶ γόοι καὶ κοπετοὶ ὑπὲρ τῶν ὠμῶς κατεπιεζομένων ὑπὸ Τούρκων Μακεδόνων, τρόμος ἐξ ἄλλου, ἐμβαλλόμενος διὰ φόνων καὶ παντοίων κακώσεων τῶν μὴ προσερχομένων εἰς τὴν σχισματικὴν Βουλγαρικὴν Ἐκκλησίαν, ἀξίωσις εὐλογοφανὴς τῆς αὐτονομίας τῆς Μακεδονίας, ἵνα προλειανθῇ οὕτως ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν ἐκβουλγάρισιν αὐτῆς· ταῦτα πάντα καὶ τούτοις ὅμοια ἐνηργοῦντο καὶ ἐξακολοθοῦσιν ἔτι ἐνεργούμενα, ἵνα πεισθῇ ἡ Εὐρώπη, ὅτι ἡ Μακεδονία ἀνήκει τοῖς Βουλγάροις, παρασκευασθῇ δὲ οὕτω καὶ ἡ ἐν Θράκῃ ὁριστικὴ ἐπέκτασις, ἵνα τὸ Τσάριγραδ κατασταθῇ «ἡμέτερον (nas)». Πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν τοιούτων σκοπῶν ἐπωφελήθησαν οἱ Βούλγαροι καὶ ἐπωφελοῦνται ἔτι νῦν ἀπείρως δεξιώτερον τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν ἐν Εὐρώπῃ ἐν τοῖς ἐσχάτοις χρόνοις δημιουργηθεῖσα καθόλου πολιτικὴν καὶ ἠθικὴν κατάστασιν, πανουργότατα προσέχοντες εἰς τὰ σημεῖα τῶν χρόνων καὶ καιρῶν. Ἄριστα οἱ Βούλγαροι ἐνόησαν ἀπὸ τοῦ 1886, ὅτι ἡ ἀγγλικὴ πολιτική, ἡ πρότερον μέχρι κινδύνου συγκρούσεως πολεμικῆς πρὸς τὴν Ρωσσίαν καταπολεμήσασα τὴν πρὸς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὸ Αἰγαῖον ἐπέκτασιν τοῦ βουλγαρικοῦ κράτους, κατέστη εὐμενεστάτη πρὸς τὰ τοιαῦτα σχέδια, ἵνα ἐπεκτείνῃ τὴν ῥοπὴν αὐτοῦ τὴν πολιτικὴν ἐπὶ τὸ ἀπὸ Δουναβίου μέχρις Αἰγαίου ἐκτεινόμενον ἰσχυρὸν κατὰ τὸ δοκοῦν καὶ ζωτικὸν ἀντιρρωσσικὸν κράτος. Ἐπετήδευσαν παμπονήρως φόβον πρὸς τὴν ῥωσσικὴν ἐπικράτησιν καὶ ἔχθραν πρὸς τὴν ῥωσσικὴν πολιτικήν, ἵνα ἐκμεταλλευθῶσι τὴν ἀντιρρωσσικὴν Εὐρώπην καὶ ἐξεγείροντες οὕτω τὴν ἀντιζηλίαν τῆς Ρωσσίας καὶ Γαλλίας. Ἐξεμεταλλεύθησαν ἰδίᾳ καὶ ἐκμεταλλεύονται πανουργότατα τὴν ἀπὸ τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ἀρμενικῶν σφαγῶν τῶν ἐτῶν 1895—96 ἐπελθοῦσαν ἐν τῇ κοινῇ γνώμῃ τῆς φιλελευθέρας Εὐρώπης ἠθικὴν χρεωκοπίαν τῆς Τουρκίας. Εἶνε γνωστόν, οἵαν φρικτὴν

ἐντύπωσιν παρήγαγον τὰ κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα γενόμενα καὶ πῶς ἡ κοινὴ γνώμη ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐν τῇ ὑπερβολῇ τῆς ἠθικῆς ἀγανακτήσεως, καὶ αὐτὴν τὴν ὑπὸ τῶν Ρώσσων κατάληψιν τῆς Ἀρμενίας εὐμενῶς ἀπεδέχετο, ἵνα τεθῇ τέρμα εἰς τὴν φρικώδη δεινὴν κατάστασιν. Τὴν ἠθικὴν ἐκείνην ἀγανάκτησιν τῆς φιλελευθέρας Εὐρώπης, τὴν συνδυασμένην πρὸς τὴν ἠθικὴν τῆς Τουρκίας ἐν ταῖς συμπαθείαις τῆς εὐρωπαϊκῆς κοινῆς γνώμης χρεωκοπίαν, τὴν ἀγανάκτησιν ἐκείνην, ἥτις ἐξεδηλώθη ἐμμέσως καὶ κατὰ τὴν εἰς Κρήτην ἑλληνικὴν στρατείαν τοῦ 1897, ἐπωφελήθησαν ἄριστα οἱ ἡγέται τῶν βουλγαρικῶν κινημάτων, συνδυάσαντες τὸ Μακεδονικὸν πρὸς τὸ Ἀρμενικὸν ζήτημα καὶ διαθέσαντες οὕτω, ἰδίως τὴν ἐν Ἀγγλίᾳ κοινὴν γνώμην, ὑπὲρ τῆς δῆθεν καταπιεζομένης ὑπὸ τῆς Τουρκίας Μακεδονίας. Τοσοῦτον δ' ἰσχυρῶς ἐπέδρασαν ἐπὶ τὴν ἀγγλικὴν κοινὴν γνώμην, τὴν καὶ πρὸ 27 ἐτῶν δεινῶς συνταραχθεῖσαν ἐπὶ ταῖς περιβοήτοις «φρικαλεότησι τοῦ Βατάκ», ὥστε καὶ αὐταὶ αἱ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἐμπρηστῶν καὶ δυναμιτιστῶν ἐνεργούμεναι κακουργίαι δὲν ἰσχύουσι νὰ μεταβάλωσι τὸ γενικὸν ἀγγλικὸν δημόσιον ἀντιτουρκικὸν καὶ βουλγαρόφιλον κίνημα. Ἀλλ' ἤθελέ μοι πάντως ἐπιλίπῃ ὁ χρόνος, ἂν ἤθελον ἀπαριθμήσῃ ἐνταῦθα πάντα, ὅσα διαπράττονται ὑπὸ τῶν αὐτοκλήτων ὑπερμάχων τῆς Μακεδονίας, ἵνα προλειάνωσι τὴν ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης βουλγαρικὴν ἡγεμονίαν. Τὸ ζήτημα δὲν εἶνε τί ποιοῦσιν οἱ Βούλγαροι, ἵνα καταλάβωσιν ἐκεῖνο, ὅπερ νομίζουσιν, ὅτι ἀνήκει αὐτοῖς ἢ μᾶλλον ὅπερ καὶ ἐν γνώσει, ὅτι ἀνήκει εἰς ἄλλους, θέλουσι νὰ ἰδιοποιηθῶσι. Τὸ ζήτημα εἶνε τί κινδυνεύει οὕτω νὰ ἀπολέσῃ ὁ Ἑλληνισμός. Καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο ἀρκούντως ἐκ τῶν μέχρι νῦν εἰρημένων διεσαφήθη ἀμέσως τε καὶ ἐμμέσως. Δὲν ἀπόλλυσιν ἁπλῶς μέρος τι τῆς Μακεδονίας ἢ καὶ ὅλην τὴν Μακεδονίαν, ἀλλ' ἀπόλλυσί τι μεῖζον τούτου, ἀπείρως μεῖζον· ἀπόλλυσι τὴν Μακεδονίαν καὶ μετ' αὐτῆς καὶ τὴν Θρᾴκην καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὸν Βόσπορον· ἀπόλλυσι τὸ Αἰγαῖον, ἀπόλλυσι τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ἀπόλλυσι τὴν Παλαιὰν καὶ νέαν Ἤπειρον, ἀπόλλυσιν ἀμέσως ἢ ἐμμέσως πάσας τὰς ἐκτὸς τῶν ὁρίων τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου ἑλληνικὰς χώρας· ἀπόλλυσι τὴν ἠθικὴν ἐν Ἀνατολῇ ἡγεμονίαν, ἀπόλλυσι τὰ μεγάλα κέντρα τοῦ κατὰ τοὺς ζοφερωτάτους χρόνους τῆς δουλείας ἀκμάζοντος πνευματικοῦ αὐτοῦ κράτους, τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸν Ἄθω, τὴν Ἀντιόχειαν, τὴν Ἱερουσαλήμ, οὐκ ἀπιθάνως δὲ καὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, τὸ δὲ δεινότατον πάντων, ἀπόλλυσι πᾶν ἰδεῶδες ἐθνικόν, πᾶσαν ἰδέαν μέλλοντος ἐθνικοῦ μεγαλείου, ταυτιζομένου τοῦ Ἔθνους τοῦ Ἑλληνικοῦ πρὸς τὸ κράτος τὸ Ἑλληνικὸν καὶ τοῦ ἰδεώδους τοῦ πολιτικοῦ τοῦ κράτους καθισταμένου ἰδεώδους ἐθνικοῦ, ὡς γίνεται τοῦτο ἐν Ἑλβετίᾳ, Βελγίῳ καὶ τοῖς ὁμοίοις κράτεσι Σουηδίᾳ καὶ Νορβηγίᾳ. Ταῦτα λέγοντες δὲν ἐννοοῦμεν, ὅτι τὰ μικρὰ ταῦτα κράτη δὲν ἔχουσιν ἰδεῶδες ἐν τῇ ἱστορικῇ ἐξελίξει καὶ βίῳ αὐτῶν, ἢ ὅτι ἡ Ἑλλὰς μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς Μακεδονίας δύναται νὰ καταστῇ Ἑλβετία τις ἢ Σουηδία. Οὐχί. Τὰ εἰρημένα κράτη δύνανται νὰ ἔχωσι καὶ ἔχουσιν ἰδεῶ-

δες ἱστορικόν, οὐχὶ ἁπλῶς πολιτικόν, διότι ἐθνικῶς εἰσὶν αὐτοτελῆ, μὴ δεόμενα ἐθνικῆς ἑνότητος, τινὰ δὲ τούτων ὡς ἡ Ἑλβετία ἔχουσιν αὐτὴν τὴν βάσιν τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν ἐν τῇ πολιτείᾳ, ἥτις μόνη ὑπεράνω γλωσσικῶν καὶ φυλετικῶν διαφορῶν ἐδημιούργησεν ἰδίαν ἱστορίαν, διαπλάσασαν ἔθνος ἴδιον, ἄνευ τῶν ἐξωτερικῶν γνωρισμάτων τῆς ὑπὸ συνήθη ἔννοιαν νοουμένης ἐθνότητος.

Τὰ εἰρημένα ἔθνη καὶ κράτη δὲν ἔχουσιν, ὡς τὸ ἑλληνικὸν μεγάλην ἰδέαν ἐθνικήν, ἀκριβῶς διότι δὲν ἔχουσι νὰ ἀγωνισθῶσιν ὑπὲρ ἐθνικῆς ἑνότητος, ἀφοῦ ἡ ἐθνικὴ αὐτῶν ἔκτασις δὲν ὑπερβαίνει τὰ ὅρια τῆς πολιτικῆς. Ἡ Μεγάλη λοιπὸν Ἰδέα τοιούτων ἐθνῶν, ὡς καὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν τῶν ἰσχυροτάτων, Ἀγγλίας, Ρωσσίας, τῆς Βορ. Ἀμερικανικῆς Συμπολιτείας δὲν ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐθνικὴν ἑνότητα, ἀλλὰ εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ ἐπὶ ἐθνικῆς ἑνότητος στηριζομένου κράτους, τοῦ ἔχοντος ἐν ἑαυτῷ, ἐν τῷ πολιτικῷ δηλονότι κέντρῳ, καὶ τὸ κέντρον τὸ ἐθνικόν, πρὸς ἄλλα ἰδεώδη ἱστορικοῦ μεγαλείου, εἰρηνικῶς καλλιεργουμένου καὶ πολεμικῶς, ἐν ἀνάγκῃ, διατηρουμένου καὶ ἐπεκτεινομένου. Ἀλλὰ τοιοῦτον γενικώτερον ἱστορικὸν ἰδεῶδες, τοιαύτη γενικωτέρας φύσεως Μεγάλη Ἰδέα, προκειμένου περὶ ἔθνους, πόρρω ἔτι ἀπέχοντος τοῦ συμπληρῶσαι πολιτικῶς τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ ἑνότητα, εἶνέ τι τερατῶδες, δημιουργοῦν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐθνικὸν καὶ πολιτικὸν βίον ἐξαμβλωματικόν. Τὸ ἰδεῶδες τῆς ἐν πολιτείᾳ ἐθνικῆς ἑνότητος πόρρω ἔτι νῦν ἀπέχει τοῦ πραγματικοῦ. Τὸ κύριον πολιτικόν, ἐθνικὸν καὶ καθόλου ἱστορικὸν κέντρον του Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τὸ ὑπὸ τῆς Ἱστορίας τῆς πραγματικῆς δημιουργηθὲν κεῖται ἐκτὸς καὶ μακρὰν ἔτι τοῦ στενοῦ πολιτικοῦ κύκλου, ἐν ᾧ τὸ ἔθνος ζῇ καὶ βιοτεύει πολιτικῶς. Ὅ,τι τοῦτο διὰ μεγάλων ἀγώνων ἐκτήσατο ἦν ἀνέκαθεν ἁπλοῦν τι κεφάλαιον, ἡ ἀφετηρία πρὸς δεινοτέρους καὶ χαλεπωτέρους ἔτι ἀγῶνας. Τὸ κύριον τέρμα τῆς τοιαύτης αὐτοῦ σταδιοδρομίας ἦτο τέρμα οὐχὶ ἁπλῶς δι' εἰρηνικῶν ἀγώνων, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον διὰ κρατερῶν ἀγώνων, πολεμικῶς ἐφικτῶν. Τοῦτο δέ, διότι ὁ ἀγὼν αὐτοῦ ἦν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς οὐχὶ ἀγὼν ἁπλῶς τοπικὸς κατὰ ξένου δεσπότου, ἀλλὰ ἀγὼν ὁλοκλήρου ἱστορικοῦ κόσμου παρελθόντος μεγαλείου ἐναντίον ἱστορικοῦ καθεστῶτος, ἀντιταχθέντος ποτὲ ἐναντίον ὁλοκλήρου τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου. Ὅτι ὁ φοβερὸς ἀνταγωνιστὴς νῦν κατέστη ἀσθενέστερος, τοῦτο οὐδαμῶς ἐλαττοῖ τὴν σοβαρότητα τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος.

Διότι ἀκριβῶς ὁ περὶ πραγματώσεως τῆς Μεγάλης ἐθνικῆς Ἰδέας μέγας ἀγὼν περιπλέκεται μετὰ πολλῶν ἄλλων ἀγώνων, προκαλούντων τὰς τοῦ ἔθνους ἀμυντικὰς δυνάμεις ἐν εὐρυτάτῳ χώρῳ κατὰ πολλὰς διευθύνσεις πρὸς πολλοὺς πολεμίους. Καὶ τὸ ἔθνος τὸ ἐγειρόμενον πρότερον καὶ πολεμοῦν ἐναντίον συμπάσης τῆς φοβερᾶς ἔτι τῇ Εὐρώπῃ Ὀθωμανικῆς δυνάμεως ἀποδειλιᾷ νῦν πρὸς ἀγῶνα ἐναντίον τῶν Βουλγάρων καὶ οἱονεὶ μετ' ἀπαθείας, ἢ ἁπλῶς σπασμωδικῆς κινήσεως ἀποβλέπει πρὸς τὰς ὑπὸ τούτων κατὰ τῆς Μακεδονίας καὶ Θρᾴκης, ἤτοι ἐναντίον τῆς Μεγάλης Ἰδέας ἐπιβουλάς. Ἀλλὰ τίνες οἱ νέοι οὗτοι πολέμιοι;

***

Ὁ κίνδυνος ὁ ἀπὸ Βουλγάρων, ὁ ἀπειλῶν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος δι' ἀπωλείας οὐχὶ μιᾶς ἢ δύο χωρῶν ἑλληνικῶν, ἀλλὰ αὐτῆς ταύτης τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος καὶ τοῦ ἐθνικοῦ προορισμοῦ, εἶνε οὐ μόνον ὁ μέγιστος, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐπαισχυντότατος πάντων τῶν ἀπὸ τῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐμφανίσεως τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀπειλησάντων τοῦτο κινδύνων· ἐπαισχυντότατος, ἐπονειδιστότατος καὶ ἀτιμώτατος οὐχὶ τῷ ἀπειλοῦντι ἔθνει τῶν Βουλγάρων, ἀλλὰ τῷ ἀπειλουμένῳ ἔθνει τῶν Ἑλλήνων. Ὁ μέγας Περικλῆς, ποιούμενος λόγον περὶ τοῦ πολιτικοῦ καὶ ἠθικοῦ μεγαλείου τῶν Ἀθηνῶν λέγει περὶ αὐτῶν πρὸς τοῖς ἄλλοις: «Καὶ μόνη (ἡ πόλις) οὔτε τῷ πολεμίῳ ἐπελθόντι ἀγανάκτησιν ἔχει, ὑφ' οἵων κακοπαθεῖ, οὔτε τῷ ὑπηκόῳ κατάμεμψιν, ὡς οὐχ' ὑπ' ἀξίων ἄρχεται». Βεβαίως μικρόν τι, ἢ μέγα ἔθνος, ἢ κράτος, νικώμενον ὑπὸ κράτους, θεωρουμένου ὡς ἰδεώδους πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς δυνάμεως, ὑπὸ κράτους ἐν ὑψίστῳ βαθμῷ τελειότητος ἐκπληροῦντος ἐν ἑαυτῷ τὴν ἰδέαν τοῦ κράτους, δὲν παύεται ὂν κράτος ἢ ἔθνος ἔντιμον καὶ ἔνδοξον, διότι ἡττᾶται ἐνδόξως ὑπὸ τοιούτου κράτους. Καὶ κατὰ ταῦτα τὸ πρῶτον μέρος τῆς περικλείου ῥήσεως, τὸ ἀληθεῦον ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς ὡς πρὸς τὰς Ἀθήνας ἀπέναντι τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος, ἀληθεύει καὶ νῦν, προκειμένου περὶ οἱουδήποτε κράτους εὐρωπαϊκοῦ, ἰσχυροῦ ἅμα δὲ καὶ πεπολιτισμένου, ἀπέναντι τῶν λοιπῶν μικρῶν καὶ ἀσθενεστέρων πεπολιτισμένων λαῶν. Ἀλλὰ τὸ ὑπὸ τοῦ μεγάλου στρατηγοῦ τῶν Ἀθηναίων ἐπιπροστιθέμενον, ὅτι αἱ Ἀθῆναι, ὡς *πόλις*, ἤτοι *κράτος*, δὲν δίδωσι τῷ ὑπηκόῳ ἀφορμὴν καταμέμψεως, ἤτοι παραπόνου, διότι, καί περ μὴ ὢν οὗτος ἐλεύθερος, ἀλλ' ὑποτασσόμενος ἀρχῇ ἄλλων, ἤτοι τῶν Ἀθηναίων, οὐχ' ἧττον ἄρχεται ὑπὸ λαοῦ, ἀξίου νὰ ἄρχῃ ἄλλων, ἡ δευτέρα αὕτη τοῦ Περικλέους γνώμη δὲν δύναται ὑπὸ ἀπόλυτον ἔποψιν νὰ ἦναι ὀρθὴ καὶ δικαία. Διότι πᾶς λαός, ἔχων συνείδησιν ἑαυτοῦ, ὡς λαοῦ ἐλευθέρου ἢ εἰς ἐλευθερίαν προωρισμένου οὐδέποτε, ὁσονδήποτε ἀσθενὴς καὶ ἀπολίτιστος κἂν ᾖ, οὐδέποτε στέργει ἑκὼν καὶ ἀγογγύστως νὰ ὑπακούσῃ οἱωδήποτε ἄλλῳ λαῷ, ἔστω καὶ τῷ μᾶλλον πεπολιτισμένῳ. Ὁ τὴν πορείαν καὶ τὴν καθόλου ἐξέλιξιν τῆς παγκοσμίου ἱστορίας ἐταστικῶς παρακολουθῶν παρατηρητὴς δικαιολογεῖ ἐνίοτε ἐκ τῶν προτέρων ἢ ἐκ τῶν ὑστέρων τὴν ὑπὸ μεγάλου λαοῦ καὶ ἔθνους καθυπόταξιν τοῦ μικροῦ καὶ ἀσθενεστέρου, ὅταν διὰ ταύτης πρόκειται νὰ ἐκπληρωθῇ μεγάλη τις ἱστορικὴ ἀποστολὴ ἐκπολιτιστική, ἀποβλέπουσα εἰς τὰς τύχας συμπάσης τῆς ἀνθρωπότητος. Οὕτως ὁ ἱστορικός, ὁ ἀπὸ καθολικῆς παγκοσμίου ἱστορικῆς ἐπόψεως κρίνων, δύναται ἐκ τῶν ὑστέρων νὰ κρίνῃ ὡς ἀναγκαίαν καὶ προσήκουσαν τὴν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, εἶτα δὲ ὑπὸ τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν Ρωμαίων καθυπόταξιν πολλῶν μεγάλων ἢ μικρῶν λαῶν βαρβάρων, ἢ πεπολιτισμένων, ὡς ἐξυπηρετοῦσαν τὰ γενικώτερα καὶ καθολικώτερα τῆς ἀνθρωπότητος συμφέροντα, οὐδαμῶς ἐν τούτοις δικαιούμενος

ὁ οὕτω ὑπὸ καθόλου ἔποψιν κρίνων τὰ πράγματα ἱστορικὸς νὰ κατακρίνῃ τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν πατρίων πείσμονα ἀγῶνα τῶν ὑποτασσομένων λαῶν. Ἐκ τοιαύτης δέ τινος ἐπόψεως κρίνων τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος πρό τινων ἐτῶν τὰ κατὰ τὸν πόλεμον τῶν Βόερς πρὸς τοὺς Ἄγγλους ἐξέφρασε τὰς ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος τῶν Ἄγγλων εὐχὰς αὐτοῦ, συμπαθοῦν ἐν τούτοις καὶ πρὸς τοὺς ὑπὲρ ἐλευθερίας αὐτῶν ἀγωνιζομένους Βόερς. Ὅτι ἔθνη, ἔχοντα ἰσχυρὰν συνείδησιν ἐθνικῆς ὑπάρξεως καὶ αὐτοτελείας καὶ ἐλευθερίας μυσάττονται ἐξ ἴσου τὸν ζυγὸν τῶν τε βαρβάρων καὶ τῶν πεπολιτισμένων δεσποτῶν, μαρτύριον τούτου τρανὸν παρέσχον οἵ τε βόρειοι Ἀμερικανοί, ἐξεγερθέντες κατὰ τοῦ ὁμοφύλου λαοῦ τῆς μητροπόλεως Ἀγγλίας, καὶ οἱ Ἰρλανδοὶ καὶ Ἰταλοὶ καὶ δὴ καὶ οἱ ἀδελφοὶ Ἑπτανήσιοι παντοιοτρόπως ἐξεγειρόμενοι κατὰ τῆς ἀγγλικῆς προστασίας, νῦν δὲ καὶ οἱ Κύπριοι. Ἀλλὰ νῦν ὁ ἑλληνικὸς λαός, ὁ μετὰ χαλεποὺς ἀγῶνας ὑποταχθεὶς εἰς τοὺς κοσμοκράτορας Ρωμαίους καὶ τούτους ἐξελληνίσας, ὁ ὑπὸ τὸν φοβερὸν ζυγὸν τῆς τουρκικῆς δουλείας διατηρήσας τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ ἑνότητα ἐν πάσῃ τῇ εὐρείᾳ Ἀνατολῇ, κινδυνεύει νῦν νὰ ἀπολέσῃ ἀνέδην ἀμαχητεὶ τὴν μεγάλην αὐτοῦ ἑλληνικὴν κληρονομίαν, περιορῶν αὐτὴν περιερχομένην εἰς τὸ κράτος τῶν Βουλγάρων καὶ ἄλλων Σλαύων, καὶ ἀπαθῶς βλέπων ἐμπαιζομένην ὑπὸ τούτων τὴν Μεγάλην αὐτοῦ Ἰδέαν.

Τὸ πρᾶγμα φαίνεται τερατωδῶς ἀπίστευτον, καὶ ὅμως εἶνε ἀληθέστατον, διότι τί ἄλλο δηλεῖ ἡ νῦν πρὸς τὰς τύχας τῆς Μακεδονίας ἀδιαφορία ἢ ἀδιαφορίαν πρὸς τὴν Μεγάλην Ἰδέαν καὶ πρὸς τὸ ἐθνικὸν μεγαλεῖον τοῦ μέλλοντος; Ἀλλὰ τὸ αἶσχος τῆς τοιαύτης ἀδιαφορίας καθίσταται τραγικώτατα μέγα καὶ δεινόν, ὅταν ἀποβλέψωμεν εἰς τὸ παρελθὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, οὐχὶ τὸ ἀρχαῖον, ἀλλὰ τὸ νεώτατον καὶ εἰς τὸ παρελθὸν τοῦ λαοῦ, τοῦ ἀξιοῦντος καὶ ἀπειλοῦντος θρασέως νὰ καταστῇ κύριος τῆς Μακεδονίας. Τίνες οἱ Βούλγαροι οὗτοι, οἱ ἀξιοῦντες νὰ καταστρέψωσι τὴν ἐθνικὴν ἰδέαν, τὴν ἐθνικὴν ἑνότητα, τὸ ἐθνικὸν μεγαλεῖον, τὴν Μεγάλην Ἰδέαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους; Εἰσὶν ἔθνος, οὗτινος ἡ ἱστορία, ἂν δύναται νὰ ἔχῃ ἱστορίαν τοιοῦτος λαός, ἄρχεται ἀπὸ ἐπιδρομῶν βαρβαρικῶν εἰς τὰς ἑλληνικὰς χώρας, καθ᾽ ὃν χρόνον ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἐξεπροσώπει σύμπαντα τὸν χριστιανικὸν πολιτισμὸν καὶ ὑπερημύνετο αὐτοῦ κρατερῶς διὰ κρατερῶν ἀγώνων ἐπὶ τῶν τειχῶν τοῦ Βυζαντίου. Ὁλόκληρος ἡ ἱστορία τῶν Βουλγάρων, ἡ ἐφαπτομένη διηνεκῶς τῆς βυζαντινῆς ἱστορίας εἶνε ἱστορία βαρβαρότητος, βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν, φόνων, δηώσεων, ἐρημώσεων ἀγρίων ὀρδῶν, ἀπέναντι ἱστορίας ἑλληνικῆς, ἱστορίας ἡμερώσεως, πολιτισμοῦ καὶ ἀμύνης ὑπὲρ τῶν ὑψίστων ἀγαθῶν τοῦ πολιτισμοῦ, γινομένης ὑπὸ κράτους, ἐκπροσωποῦντος πολιτείαν χριστιανικήν, πολιτικὴν καὶ πολιτειακὴν τάξιν καὶ σύνταξιν εὔρυθμον καὶ κοσμίαν. Οὐδὲν τὸ ὄνομα τῶν Βουλγάρων ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ βαρβάρου τούτου ἔθνους ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῆς παγκοσμίου ἱστορίας (500 μ. Χ.) μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ὑποδουλώσεως αὐτοῦ (1394), οὐδέν, λέγω, παρήγαγε γόνιμον ἐν τῇ ἱστορίᾳ, οὐδὲν κατέ-

λιπεν ἴχνος ἐν αὐτῇ, οὐδὲν ἴχνος ἐθνικῆς συνειδήσεως, οὐδεμίαν κἂν ἀνάμνησιν ἱστορικήν. Ὅ τι ἡ ἱστορία καὶ αὐτοὶ οἱ Βούλγαροι ἔμαθον νῦν καὶ γινώσκουσι περὶ τῆς ἱστορίας αὐτῶν ἔμαθον τοῦτο ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ Βυζαντίου καὶ ἄλλων γειτόνων τῇ Βουλγαρίᾳ λαῶν. Ὑποδουλωθέντες δὲ αἰσχρῶς τοῖς Τούρκοις τὸ 1394 τί κατέλιπον ὄπισθεν αὐτῶν εἰς τὴν ἱστορίαν; Οὐχὶ ὡς οἱ Ἕλληνες, Κωνσταντινούπολιν, βασιλεύουσαν τῶν πόλεων, ἡρωϊκῶς ἀμυνομένην καὶ πίπτουσαν· οὐχὶ βασιλέα ἥρωα καὶ μάρτυρα, οἷος ὁ βασιλικώτατα διὰ βασιλικωτάτου θανάτου ἐπισφραγίσας τὸ τέλος τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους καὶ κληροδοτήσας οὕτω εἰς τὸ γένος αὐτοῦ νέαν ἐν τῷ μέλλοντι βασιλείαν καὶ Μεγάλην Ἰδέαν, Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος· ἀλλ' οὐδὲ μιᾶς μάχης ἐνδόξου, οὐδὲ μιᾶς πόλεως ἀμυνομένης γενναίως μνήμην ἔνδοξον παρέδοσαν τῇ ἱστορίᾳ, οὐδ' αὐτῆς δὲ μετέσχον τῆς ἐν Κοσσυφοπεδίῳ νοτιοσλαυϊκῆς ἀμύνης καὶ τῆς ἐνταῦθα σλαυϊκῆς καταστροφῆς. Ἐν μιᾷ μόνῃ πρὸς τοὺς Ὀθωμανοὺς συγκρούσει ὑπετάχθη ἅπασα ἡ χώρα αὐτῶν, ὁ δὲ τελευταῖος αὐτῶν ἡγεμὼν ὁ Σίσμαν καὶ ὁ ὁμώνυμος υἱὸς αὐτοῦ, πολιορκηθέντες ἐπί τινα χρόνον ἐν Νικοπόλει προσῆλθον εἶτα εἰς τὸν Τοῦρκον ἀρχιστράτηγον, φοροῦντες, ὡς σημεῖον ἱκεσίας, νεκρικὸν σάβανον, καὶ ὁ μὲν πατὴρ ἐπέμφθη δέσμιος εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Φιλιππουπόλεως, ἔνθα ἐτελεύτησεν οἰκτρῶς, ὁ δὲ Σίσμαν ὁ υἱός, ἵνα σώσῃ ἀθλίως τὴν ζωὴν αὐτοῦ, ἠσπάσθη προθύμως τὸ Ἰσλὰμ καὶ διὰ τὴν ἀποστασίαν ταύτην ἠμείφθη, διορισθεὶς μωαμεθανὸς διοικητὴς Ἀμισοῦ, ἐπισφραγίσας οὕτω διὰ τοιαύτης ἀτιμίας τὸ ἀδοξότατον, ἀτιμώτατον καὶ ἀπαισχυντότατον τέλος τοῦ βουλγαρικοῦ κράτους.

Π. Καρολίδης

ΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ

ΕΚ ΤΟΥ ΕΒΡΑΪΚΟΥ ΑΠΟΙΚΙΣΜΟΥ ΕΝ ΚΥΠΡΩ

Ἐξ ἀφορμῆς τῆς μελετωμένης ἐγκαταστάσεως πολυαρίθμων Ἑβραίων ἐν Κύπρῳ, ἡ Νῆσος ἅπασα συνεταράχθη, πανταχοῦ δὲ συνεκροτήθησαν συλλαλητήρια καὶ ψηφίσματα συνετάχθησαν πρὸς ματαίωσιν τῆς παρασκευαζομένης Ἰουδαϊκῆς ἐπιδρομῆς. Οὕτω καὶ ἐν Λευκωσίᾳ συνεκροτήθη πάνδημον συλλαλητήριον, ἔνθα συμμετέσχον καὶ τὰ πέριξ χωρία. Κατ' αὐτὸ προσκληθεὶς ὁ διευθυντὴς τοῦ ἐγκρίτου «Εὐαγόρα» κ. Ν. Καταλᾶνος ἀνέπτυξε μετὰ δυνάμεως τὸν ἐκ τοῦ μελετωμένου σχεδίου ἐπαπειλοῦντα τὴν ἑλληνικὴν Μεγαλόνησον κίνδυνον. Ὅπως παράσχωμεν σαφῆ τῶν γενομένων ἰδέαν παραθέτομεν ὁλόκληρον τὴν ἀγόρευσιν τοῦ κ. Καταλάνου, καθὼς καὶ τὸ συνταχθὲν ψήφισμα :

Φαιδροὶ καὶ ἤρεμοι, ἀγαπητοὶ Κύπριοι, πανηγυρίζετε τὴν ἱερὰν ἑορτὴν τῆς σήμερον, ἀνύποπτοι ἴσως διὰ τὸν κίνδυνον, ὅστις ἀπειλεῖ πᾶσαν τὴν νῆσον, καὶ ὁ κίνδυνος οὗτος εἶνε ὁ μέγιστος πάντων, ὅσους ἡ πολυπαθὴς Κύπρος διέτρεξε ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι νῦν.

Ἂν ἤρχετό τις πνευστιῶν ἐκ Λάρνακος καὶ σᾶς ἀνήγγελλεν, ὅτι βάρβαρα καὶ ἄγρια πλήθη ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν νῆσον, οἱ δειλοὶ θὰ ἐφεύγετε εἰς τὰ ὄρη ἢ θὰ ἐκρύπτεσθε ἐν σπηλαίοις, καὶ οἱ γενναιότεροι ὑμῶν θὰ παρεσκευάζεσθε νὰ ὑπερασπίσητε τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα ὑμῶν διὰ τῶν ὀδόντων καὶ τῶν λίθων, ἀφοῦ ἡ ξένη Κυβέρνησις δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τὸν τόπον νὰ ἔχῃ ὅπλα πρὸς ἄμυνάν του. Ὁ δεινὸς ὅμως κίνδυνος οὗτος θὰ παρήρχετο, καὶ ἡ Κύπρος θ' ἀνῆκε μετὰ τὴν παροδικὴν καταστροφὴν εἰς τοὺς Κυπρίους, ὡς τοῦτο πολλάκις συνέβη κατὰ τὸν μακραίωνα βίον τῆς νήσου ταύτης.

Ἂν ἐμανθάνετε, ὅτι πανώλης ἢ χολέρα, ἢ ἄλλη ὀλεθρία νόσος ἐξερράγη που τῆς νήσου, θὰ ᾐσθάνεσθε μὲν ἀνησυχίαν καὶ τρόμον, ἀλλὰ μετά τινα θύματα, πολλὰ ἢ ὀλίγα, ἡ ἐπιδημία θὰ κατέλιπε τὴν νῆσον, ὡς πολλάκις συνέβη ἐν τῷ μακρῷ παρελθόντι, καὶ θὰ ἀπεκαθίστατο πάλιν ἡ ὑγεία καὶ ἡ ἀσφάλεια, ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ὁποίων ὁ λαὸς θὰ ηὐξάνετο καὶ θὰ εὐημέρει.

Κρούεται ὅμως ἀπό τινος ὁ κώδων τοῦ μεγίστου κινδύνου, ὅσους ποτὲ ἀντεμετώπισαν οἱ πρόγονοι καὶ οἱ πατέρες ὑμῶν, καὶ φαίνεσθε οἱ περισσότεροι μὴ ὑποπτεύον-

τες καὶ μὴ προαισθανόμενοι αὐτόν, διότι ἄλλως δὲν θὰ ἐπανηγυρίζετε μετὰ τόσης ἠρεμίας ὄντως χριστιανικῆς καὶ φαιδρότητος ἑλληνικῆς.

Ὁ κίνδυνος οὗτος, ἀγαπητοί, εἶνε ὁ **Ἑβραϊκὸς κίνδυνος!** Συνηθίσαμεν νὰ περιφρονῶμεν καὶ καταγελῶμεν τοῦ ἑβραϊκοῦ ἔθνους ἐν Ἀνατολῇ, διότι ἐλησμονήσαμεν τὰς μεγάλας κακίας του καὶ οἰκτίρομεν τὴν ἀθλιότητα, ἐν ᾗ τὸ πολὺ πλῆθος τῶν Ἑβραίων διάγει ἐν Ἀνατολῇ. Μετὰ τὸν θρίαμβον τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐλησμονήσαμεν, ὅτι τὸ ἀποτρόπαιον τοῦτο ἔθνος λυσσωδῶς ἐπολέμησε πανταχοῦ τὴν διάδοσιν τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ διὰ προδοσίας καὶ στυγερᾶς συκοφαντίας παρέδωκεν εἰς τὸ μαρτύριον τοὺ Ἀποστόλους καὶ μυριάδας μυριάδων χριστιανῶν εἰς τὴν πυρὰν τοῦ μαρτυρίου καὶ εἰς τοὺς ὄνυχας καὶ τοὺς ὀδόντας τῶν θηρίων τοῦ ρωμαϊκοῦ ἀμφιθεάτρου. Καὶ ὅτε ἡ ἀκαταγώνιστος θεία δύναμις τοῦ Χριστιανισμοῦ κατίσχυσε τῶν αἱματηροτάτων διωγμῶν, καὶ ὅτε πάντα τὰ ἔθνη προσεκύνησαν εὐλαβῶς τὸν Ἐσταυρωμένον Θεόν, τὸ βδελυκτὸν ἔθνος τῶν Ἰουδαίων, τὸ ἄνανδρον καὶ δειλόν, ἀλλὰ μοχθηρὸν καὶ τυφλῶς φανατικόν, ὥπλισε τὴν ἄναδρον χεῖρά του διὰ μαχαίρας δολοφονικῆς καὶ ἐν μιᾷ νυκτὶ ἐν Κύπρῳ ἔσφαξε πολλὰς μυριάδας Κυπρίων χριστιανῶν καὶ ἐθνικῶν, καὶ τόσας ἄλλας ἀνὰ τὴν Συρίαν, τὴν Παλαιστίνην καὶ τὴν Αἴγυπτον, προκαλέσαν ἐκεῖ τρομερὰν ἀντεκδίκησιν.

*
* *

Τὴν Κύπρον μετὰ τὴν ἰουδαϊκὴν σφαγὴν ἀπήλλαξεν ἡ Ρωμαϊκὴ Κυριαρχία ἀπὸ τοῦ μυσαροῦ καὶ βδελυκτοῦ τούτου ἔθνους δι' αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος, ἐπιτάσσοντος, ὅπως φονεύηται πᾶς Ἑβραῖος εἰς τὴν Κύπρον, ἐφεξῆς ἀποβιβαζόμενος ὑφ' οἱασδήποτε περιστάσεις.

Τοσοῦτον τρομερὰν ἐντύπωσιν προὐξένησε τὸ ἰουδαϊκὸν ἀνοσιούργημα καὶ εἰς τοὺς μετέπειτα χρόνους, ὥστε οὐ μόνον οἱ Βυζαντῖνοι, ἀλλὰ καὶ οἱ Φράγκοι καὶ οἱ Ἑνετοὶ καὶ μέχρι τινὸς καὶ οἱ Τοῦρκοι διετήρησαν τὴν ἀπαγόρευσιν μονίμου διαμονῆς Ἑβραίων ἐν Κύπρῳ. Οὐδέποτε δὲ ἀπὸ τοῦ δευτέρου μ. Χ. αἰῶνος ἔσχεν ἡ Κύπρος πολυάνθρωπον συνοικίαν Ἰουδαίων, ὁ δὲ διαρρεύσας μακρὸς χρόνος ἀπήλειψεν ἀπὸ τῆς μνήμης τῶν Κυπρίων τὴν φοβερὰν ἐκείνην νύκτα τοῦ 117 μ. Χ. ὅτε ὑπὸ τὴν δολοφόνον Ἰουδαϊκὴν μάχαιραν ἔπεσαν ὡς ἀρνία 200 χιλ. Κύπριοι!

Ἀλλ' ἂν τὸ πατροπαράδοτον αὐτὸ μῖσος ἠμβλύνθη τοσοῦτον ὑπὸ τοῦ χρόνου, ὥστε νὰ λησμονηθῇ, δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν, ὅτι οἱ ἀποτρόπαιοι Ἰουδαῖοι, οἱ πάντα μὲν τὰ ἔθνη μισοῦντες ἐξαιρέτως δὲ τοὺς Ἕλληνας Χριστιανούς, διέσυραν ἀνὰ τὰς βορβορώδεις ὁδοὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ ἱερὸν σκήνωμα τοῦ ἐθνομάρτυρος Γρηγορίου τοῦ Ε', ἐμπτύοντες καὶ ῥαπίζοντες καὶ μυρίας ἀσχημίας κατ' αὐτοῦ διαπράττοντες, μέχρις οὗ ἔδεσαν λίθον περὶ τὸν λαιμὸν αὐτοῦ καὶ τὸ ἐβύθισαν εἰς τὸν Κεράτειον Κόλπον.

Ἀλλ' ἂν ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν μεγαλοφροσύνη καὶ ἡ χριστιανικὴ μακροθυμία ἐξηφάνισαν ἀπὸ τῶν καρδιῶν ἡμῶν τὸ δίκαιον καὶ εὔλογον μῖσος κατὰ τῆς θεηλάτου ταύτης φυλῆς ὁ ἐπικείμενος ἀπὸ ταύτης τρομερὸς καὶ ἀνεπανόρθωτος κίνδυνος κατὰ τῆς Κύπρου πρέπει νὰ ἐξεγείρῃ ἅπαντας τοὺς νησιώτας, ὅπως, ἐφόσον ὑπάρχει ἔτι καιρός, ἀποκρούσωσιν αὐτόν.

Οἱ Ἑβραῖοι ἀπέβαλον διὰ τῶν αἰώνων ἁπάσας τὰς φυλετικὰς ἀρετὰς αὐτῶν καὶ διετήρησαν πάσας τὰς κακίας, προσλαβόντες ἐν τῇ περιπλανήσει των καὶ ἄλλας, ὧν ἐστεροῦντο καὶ ἀπέβησαν οὕτω τὸ βδέλυγμα τῶν ἐθνῶν.

Ὁ Ἰουδαϊκὸς τύπος, οἷος διεπλάσθη διὰ τῶν αἰώνων καὶ εἰκονίζεται πλέον ὡς κλασσικὸς καὶ ὑπὸ τῶν μετριοπαθεστέρων ἐπικριτῶν του εἶνε τοιόσδε: «Δόλιος, »ἀκόρεστος καὶ ἁρπακτικός, χωρὶς πίστεως, καίτοι μετὰ φανατισμοῦ εὐσεβής, ὅταν »εὑρίσκηται ἐν τῇ κατωτάτῃ τάξει τοῦ γένους του. Δέεται τοῦ Θεοῦ ὁ Ἑβραῖος μό»νον ὑπὲρ τῆς ὑλικῆς εὐημερίας· κατέχει ἀπίστευτον δραστικότητα νοημοσύνης καὶ »φαντασίας· εἶνε ὅμως οὐτιδανὸς καὶ ποταπός».

«Ὁλόκληρος τόμος δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ τὰ αἰσχρὰ καὶ ἄπιστα μέσα, »ὅσα μετέρχονται οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα προσκτήσωνται πάντα τὰ τμήματα τῆς γῆς, »ἅτινα διεγείρουσι τὴν κερδαλεοφροσύνην καὶ τὴν πλεονεξίαν αὐτῶν. Οἱ Ἰουδαῖοι »δὲν φέρουσι πλέον τὸν σάκκον τοῦ πένθους, ἀλλ' οἱ Χριστιανοὶ χωρικοί, οἵτινες »φέρουσι σήμερον τὸ πένθος τῶν ἀδικημάτων τῶν Ἑβραίων».

Προσέξατε, φίλοι Κύπριοι, εἰς τὴν ζωηρὰν καὶ ζοφεράν, ἀλλ' ἀληθῆ ταύτην εἰκόνα τῶν Ἑβραίων, οἵτινες ἀπειλοῦσιν ἀθρόοι νὰ ἐπιδράμωσι τὴν νῆσον ἡμῶν καὶ μόλις θ' ἀναλογισθῆτε τὴν συμφοράν, συμφορὰν ἀνυπολόγιστον, ἥτις ἀπειλεῖ ὑμᾶς καὶ τὰ τέκνα ὑμῶν. Ἕνεκα τοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν τούτου διέφθειραν καὶ κατέστρεψαν κοινωνίας καὶ ἔθνη, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων τοῖς ἐπετράπη νὰ ἐγκατασταθῶσι, καὶ πολλάκις πολὺ ἀργὰ καταδιώχθησαν καὶ ἀπηλάθησαν. Χριστιανικὰ καὶ ἄλλα ἔθνη πολλάκις ἐπέβαλον αὐστηροὺς περιορισμούς, ἢ καὶ ἀπεδίωξαν αὐτοὺς τῆς χώρας των, ἵνα σωθῶσιν ἀπὸ τῆς φοβερᾶς ταύτης φαγεδαίνης, ἥτις λέγεται ἰουδαϊκὴ κοινωνία ἢ παρασυναγωγή. Ἀπεδίωξεν αὐτοὺς ἀθρόους ἡ Ἱσπανία τῷ 1497 καὶ διεσπάρησαν καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς τὰς ὑπερωκεανείους μετὰ μικρὸν ἀποικίας, ἀποκομιζόμενοι πανταχοῦ μεθ' ἑαυτῶν, ὡς ἐφόδια, πάσας τὰς προειρημένας κακίας. Οὐδεμία χώρα εὐρωπαϊκὴ ἀπέμεινεν ἀλύμαντος καὶ ἀβλαβὴς ἀπὸ τῆς θεοκαταράτου ταύτης φυλῆς, ἥτις περιπλανᾶται ἀνὰ τὸν κόσμον, ὡς ἐλεεινὴ μαρτυρία τῆς θείας δίκης καὶ ὡς πανώλης, σπείρουσα πρὸ τῶν βημάτων αὐτῆς πᾶσαν κακοήθειαν καὶ καταστροφήν. Ἡ μεγαλόφρων καὶ γενναία Πολωνία ἐδηλητηριάσθη ὑπὸ τῆς ἑβραϊκῆς συρροῆς εἰς αὐτήν, ὅπου τὸ ἑβραϊκὸν γένος ἐλυμαίνετο πόλεις καὶ κώμας, ἀπογυμνοῦν τοὺς χωρικοὺς διὰ τῆς τοκογλυφίας, διὰ παντὸς δόλου καὶ πάσης ἀπιστίας, δωροδοκοῦν καὶ διαφθεῖρον τοὺς ἄρχοντας καὶ περιαγαγὸν ἁπάσας τὰς τάξεις εἰς το-

σαύτην ἠθικὴν κατάπτωσιν, ὥστε νὰ προκληθῇ ὁ διαμελισμὸς τοῦ Πολωνικοῦ Κράτους καὶ ἡ ἀπώλεια ἐσαεὶ τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερίας τοῦ Πολωνικοῦ ἔθνους.

Ἡ κραταιὰ καὶ μεγάλη Ρωσσία, ἡ ἀπεράντους ἔχουσα γῆς ἐκτάσεις καὶ ἀνεξαντλήτους πόρους φυσικοὺς πλουτισμοῦ, ἐθεώρησεν ἐπικινδυνοτάτους τοὺς ἑβραϊκοὺς ἐν αὐτῇ πληθυσμούς, ὡς αἰσχροκερδεῖς καὶ ἀπατεῶνας καὶ ὡς μεταδίδοντας εἴς τε τὰς ἀστικὰς καὶ ἀγροτικὰς τάξεις κακίας, αἵτινες ἀφαιροῦσιν αὐτὰς τὴν φιλοπατρίαν καὶ πάσας τὰς ἄλλας ἐθνικὰς ἀρετάς. Μετὰ πολλοὺς καὶ ποικίλους κατὰ τῶν Ἑβραίων περιορισμοὺς κατήντησεν εἰς τὴν ἀπέλασιν τούτων ἐκ τῆς Ρωσσίας, οἵτινες μεταναστεύουσιν ἤδη εἰς τὰς γείτονας χώρας, εἰς Γερμανίαν, εἰς Αὐστρίαν, εἰς Ρωμουνίαν καὶ εἰς Ἀγγλίαν. Ἀλλ' ἡ συρροὴ τούτων εἰς τοὺς προϋπάρχοντας συνοικισμοὺς ἀπέβη τοσοῦτον ἐπικίνδυνος, ὥστε καὶ ἐν αὐταῖς ἐθεσπίσθησαν περιοριστικοὶ καὶ ἀπαγορευτικοὶ νόμοι περὶ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν φυγάδων τούτων Ἑβραίων, ἡ δὲ Ρωμουνία ἀληθῆ διωγμὸν ἐκήρυξε κατ' αὐτῶν, ἀναγκάζουσα τούτους εἰς ἀθρόας ἀποδημίας. Αὐτὴ ἡ φιλελευθέρα Ἀγγλικὴ Ἐπικράτεια πρὸ τοῦ ἰουδαϊκοῦ πρὸς ἀποικισμὸν εἰς αὐτὴν ῥεύματος περιέστη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ θέσῃ κατ' αὐτοῦ φραγμόν, καὶ ἡ Ἀμερικανικὴ Συμπολιτεία καὶ ἄλλαι Πολιτεῖαι τῆς τε Βορείας καὶ τῆς Νοτίας Ἀμερικῆς, παρὰ τὰ ἄκρως ἐλευθέρια πολιτεύματα αὐτῶν καὶ τὴν ἀπαραδειγμάτιστον ἀνεξιθρησκείαν καὶ τὰ εὐρύτατα πρὸς πλουτισμὸν καὶ εὐημερίαν τῶν κατοίκων στάδια, εἰς σοβαρὰ προέβησαν διαβήματα καὶ μελετῶσιν ἀποτελεσματικὰ μέτρα κατὰ τοῦ **ἑβραϊκοῦ κινδύνου**. Ἡ ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τοῦ Ἀραβικοῦ καὶ εἶτα τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους ἐπιδειχθεῖσα ἀνοχὴ καὶ πολλάκις εὔνοια πρὸς τοὺς Ἑβραίους ὑπὸ τοὺς Χαλίφας ἅπαντας, ἐθεωρήθη ἐσχάτως ἐπιζήμιος, καὶ ἡ προϊοῦσα τῶν Ἑβραίων ἔφεσις πρὸς ἀνίδρυσιν τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραὴλ ἐν Παλαιστίνῃ ἀπέβη ἀπειλὴ ἐπικίνδυνος κατὰ τῆς ἀσφαλείας τοῦ τουρκικοῦ κράτους καὶ νόμοι περισταλτικοὶ τοῦ ἑβραϊκοῦ ἀποικισμοῦ εἰς Παλαιστίνην ἀνέκοψαν τὸ ῥεῦμα τούτου πρὸς τὴν πάλαι Γῆν τῆς ἐπαγγελίας.

* * *

Λαίμαργον καὶ βάσκανον ὄμμα ἔρριψαν ἤδη οἱ ἡγέται τῆς ἑβραϊκῆς ἰδέας εἰς τὴν ἡμετέραν νῆσον, ἀπειλοῦντες αὐτὴν δι' ἀληθοῦς καὶ πανωλέθρου ἑβραϊκοῦ κατακλυσμοῦ.

Ἐὰν Κράτη μεγάλα καὶ κραταιὰ ἐθεώρησαν ἐπικινδύνους τοὺς ἑβραϊκοὺς ἐν αὐτοῖς συνοικισμοὺς καὶ πολυτρόπως περιστέλλουσι καὶ διαλύουσιν αὐτούς, εἴπερ τις ἄλλη χώρα, ἡ Κύπρος διατρέχει τὸν δεινότατον τῶν κινδύνων σήμερον. «Ἡ Κύπρος, ἐγράφομεν ἐν τῷ «Εὐαγόρᾳ» κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1898, ὑπὸ τὴν Ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν εἶνε σταθμὸς ἐπίκαιρος εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ ὁ ἐποικισμὸς μεγάλου ἑβραϊκοῦ πληθυσμοῦ, βοηθουμένου ὑπὸ τῆς ἰουδαϊκῆς ἀλληλεγγύης, δύ-

ναται ν' ἀποβῇ σημαντικὸν κέντρον ἐθνικῶν ἐνεργειῶν, καὶ στοιχεῖον τὰ μάλα ἐπικίνδυνον εἰς τοὺς ἰθαγενεῖς τῆς νήσου κατοίκους. Ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις πάνυ εὐαρέστως βεβαίως θὰ ἔβλεπε τὸν πληθυσμὸν τῆς Κύπρου πυκνούμενον ἐκ τοιούτων κοσμοπολιτικῶν στοιχείων, διότι καὶ αἱ πρόσοδοι αὐτῆς θὰ ηὐξάνοντο καὶ ὁ ἰθαγενὴς πληθυσμὸς θὰ διεσπᾶτο καὶ θὰ κατεπολεμεῖτο εἰς αὐτὰ τὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη του. Ἐφ' ὅσον ὁ κίνδυνος κεῖται μακρὰν ἡμῶν ἔτι καὶ δυνάμεθα νὰ τὸν ἀποκρούσωμεν ἄνευ πολλοῦ κόπου καὶ θυσιῶν, ὀφείλομεν νὰ τὸ πράξωμεν, συνασπιζόμενοι Ἕλληνες καὶ Μωαμεθανοὶ ἐν τῇ νήσῳ, διότι ὁ κίνδυνος εἶνε κοινός, καὶ ἀπὸ κοινοῦ πρέπει ν' ἀποκρούσωμεν αὐτόν».

Τοιαῦτα ἀπηυθύναμεν διὰ τῆς γραφίδος ἡμῶν πρὸς ἅπασαν τὴν Κύπρον, ὅτε ἐν τῇ γειτονείᾳ ὑμῶν, ἐν Μαρκῷ, ἐγκαθίσταντο οἱ πρῶτοι Ἑβραῖοι πρὸ ἑξαετίας περίπου, καὶ αἱ προβλέψεις ἡμῶν ἐκεῖναι ἐπιβεβαιοῦνται ἤδη καὶ κυροῦνται ὑπὸ τῶν νέων καὶ συστηματικωτέρων ἀποπειρῶν τῆς σήμερον πρὸς εὐρείας ἀγορὰς κτημάτων ἐν Κύπρῳ καὶ μάλιστα εἰς τὰ πέριξ καὶ ἐγγύτατα τῶν χωρίων ὑμῶν.

Μηδεὶς ἐξ ὑμῶν ἂς λέγῃ, ὅτι ἀπέτυχον καὶ ἄλλοτε οἱ Ἑβραῖοι καὶ ἄλλοι ξένοι ἐν Κύπρῳ καὶ θ' ἀποτύχωσι καὶ νῦν. Σεῖς, προπάντων, ἔχετε ζωντανὸν καὶ πρόχειρον παράδειγμα τὸ Μαρκόν. Εἴδετε πολλὰς οἰκογενείας ἑβραϊκὰς νὰ ἔλθωσι καὶ πωλήσωσι τὰ ἔπιπλά των, ὧν τινα ἠγοράσατε καὶ σεῖς, καὶ ν' ἀπέλθωσιν ἀλλὰ ταύτας διεδέχθησαν ἄλλαι, καὶ ταύτας πάλιν, ἀπελθούσας, ἄλλαι τὰς ἀνεπλήρωσαν, καὶ οἱ λευκοὶ ἐκεῖνοι οἰκίσκοι, οὓς πρέπει νὰ θεωρῆτε ὡς φωλεὰς ἐχιδνῶν καὶ λύκων, διερχόμενοι τὴν ἁμαξιτὸν Λευκωσίας—Λάρνακος, οὐδέποτε παρέμειναν ἄνευ ἐνοίκων, τοὐναντίον μάλιστα ὁσημέραι πολλαπλασιάζονται καὶ ἐπεκτείνονται καὶ διὰ τοῦ μεμελετημένου σχεδίου τῶν ἀγορῶν τείνει νὰ σᾶς περιβάλῃ ὁ Ἰουδαϊκὸς ἀποικισμός, ὡς ἡ Ὕδρα διὰ τῶν πλοκάμων αὐτῆς καὶ νὰ πνίξῃ ὑμᾶς πρῶτον καὶ μετὰ ταῦτα πάντας τοὺς Κυπρίους ἀλλεπαλλήλως.

Ἀποτυγχάνουσι οἱ γείτονες ὑμῶν Ἰουδαῖοι ἐπὶ ἔτη ἤδη ἐν Μαρκῷ, καὶ ἐντούτοις οὐ μόνον αὐξάνονται ἀλλὰ καὶ μηχανὰς ἔφερον ἁλωνιστικὰς καὶ θεριστικὰς πολυδαπάνους καὶ φυτείας ἐκτεταμένας ἐνεργοῦσι καὶ πάντα πράττουσι πρὸς ἑδραίαν ἐγκατάστασιν ἐν Κύπρῳ. Πόθεν λαμβάνουσιν οὗτοι τὰ χρηματικὰ κεφάλαια παρὰ τὰ ἐτήσια ἐλλείμματα αὐτῶν; **Ἀπὸ τοῦ ἑβραϊκοῦ κορβανᾶ**, ἀπαντῶ πρὸς ὑμᾶς. Ὁ **κορβανᾶς** οὗτος, ὁ ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου ὑμῖν γνωστός, περιλαμβάνει σήμερον περὶ τὰ 30 ἑκατομμ. φράγκων, ἤτοι 1,200,000 λίρας στερλίνας, ὧν οἱ τόκοι μόνον πρὸς 4 0)0 ἐτησίως ἀνέρχονται εἰς 48,000 λίρας, δι' ὧν μόνον δύνανται 50 συνοικισμούς, ὡς τὸ Μαρκόν, νὰ συντηρῶσιν.

* *
*

Ἰδοὺ ποῦ κεῖται ὁ μέγας κίνδυνος, ἀγαπητοὶ ἀγρόται. Σεῖς φορολογεῖσθε

σκληρῶς καὶ ἀστόργως ὑπὸ ξένης καὶ φορομανοῦς κυβερνήσεως, ἥτις τοὺς πολλαπλοῦς καὶ βαρεῖς φόρους χρησιμοποιεῖ πρὸς σκοποὺς ὅλως ξένους καὶ ἀδιαφόρους πρὸς τὴν νῆσον, ἐνῷ οἱ Ἑβραῖοι ἔχουσι τὸν κορβανᾶν, ὅστις θὰ καλύπτῃ τὰς ζημίας αὐτῶν καὶ θὰ τοῖς παρέχῃ γενναίας χρηματικὰς χορηγίας πρὸς ἀγορὰν μηχανῶν καὶ ἐργαλείων τελειοτέρων, καὶ μετὰ δέκα ἔτη τὰ ἀγορασθέντα κτήματα θὰ ἀποδίδωσι συγκομιδὴν ἐπαρκῆ, ὥστε αἱ ἐκ τοῦ κορβανᾶ χορηγίαι νὰ διατίθενται πρὸς ἀγορὰν τῶν γαιῶν τῶν καθ' ἑκάστην πτωχευόντων Κυπρίων Ἑλλήνων καὶ Μωαμεθανῶν.

Δεινήν, ἄρα, πλανῶνται πλάνην, ὅσοι ἐξ ὑμῶν λέγουσι καθ' ἑαυτούς· «ἔχομεν πολλὰ κτήματα· πωλοῦμεν εἰς τοὺς Ἑβραίους τὰ μισὰ καὶ καλλιεργοῦμεν τὰ ἄλλα». Ὅταν τοιούτους ἀποκτήσητε γείτονας, οἵους πρὸ μικροῦ σᾶς περιέγραψα, ταχέως καὶ τὰ χρήματά σας καὶ τὰ κτήματά σας θὰ χάσητε. καὶ οὕτω θὰ γίνητε δοῦλοι τῶν Ἑβραίων. **Εἶνε φοβερὸν καὶ νὰ λέγηται τοῦτο** ! καὶ ὅμως αὐτὴ θὰ εἶνε ἡ τύχη τῶν Κυπρίων ἡ τρομερά, τύχη, χειροτέραν τῆς ὁποίας οὐδέποτε ἔσχεν ἡ πολυπαθὴς αὕτη νῆσος, τρομερωτέρα καὶ τῆς σφαγῆς ἐκείνης τῶν 200 χιλ. Κυπρίων, διότι καὶ τότε ἀπέμειναν Κύπριοι καὶ γῆ κυπριακή, ἵνα ἐργάζωνται πολλαπλασιαζόμενοι καὶ διατηρῶσι τὴν πατρίδα, ἐνῷ διὰ τοῦ νέου ἀποικισμοῦ τῶν Ἑβραίων, ὁ ἑβραϊκὸς κορβανᾶς θὰ διαθέσῃ πάσας τὰς δυνάμεις του κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Μωαμεθανῶν τῆς Κύπρου, καὶ 18 ἑκατομμ. Ἑβραίων διεσπαρμένων εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον θὰ διατηρῶσι χρηματικῶς βοηθοῦντες τὰς 200—300,000 Ἑβραίων εἰς ὅσους θ' ἀνέλθωσιν οἱ ἐν Κύπρῳ Ἑβραῖοι, ὡς ἐμπροσθοφυλακὴ διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Παλαιστίνης.

Ἄς ἀπευθύνωμεν λοιπὸν ἔντονον διαμαρτυρίαν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν κατὰ τοῦ ἑβραϊκοῦ ἀποικισμοῦ, ἵνα ἀνακόψῃ αὐτόν, καθ' ὃ ἔχει καθῆκον καὶ δικαίωμα καὶ ἐὰν δὲν εἰσακουσθῶμεν, τότε ἂς ἀποφασίσωμεν νὰ διεξαγάγωμεν πόλεμον ἐξοντώσεως κατὰ τῶν ἐπερχομένων Ἑβραίων. Πρὸς τοῦτο προτείνω εἰς τὴν ἐπιδοκιμασίαν ὑμῶν τὸ ψήφισμα τόδε:

ΨΗΦΙΣΜΑ

Οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων Ἀθηαίνου, Κυθραίας, Πιρπίου, Πετροφάνου, Ἀβδελλεροῦ, Λιόσης, Κοντέας, Μελουσίας, Τριμηθοῦντος καὶ Τρούλων τῶν Ἐπαρχιῶν Λευκωσίας, Λάρνακος, Ἀμμοχώστου, ἀντιπροσωπευθέντες ἁρμοδίως σήμερον 22 Σεπτεμβρίου εἰς συλλαλητήριον, συγκροτηθὲν ἐν Ἀθηαίνῳ πρὸς διαμαρτυρίαν καὶ ἀποδοκιμασίαν κατὰ τοῦ μελετωμένου ἑβραϊκοῦ ἀποικισμοῦ εἰς Κύπρον ἀποφασίζομεν καὶ ψηφιζόμεθα τάδε.

1) Οἱ Ἑβραῖοι, ὡς θεήλατοι πλανώμενοι ἀνὰ τὸν κόσμον ὑπὸ τὸ βάρος τῆς

θείας ἀρᾶς, ἀποπέμπονται καὶ ἀποδιώκονται πανταχόθεν ὡς ἐθνικοὶ καὶ κοινωνικοὶ λυμεῶνες, παρ' οὐδενὶ πεπολιτισμένῳ ἔθνει εὑρίσκοντες ἀνοχὴν καὶ συγγνώμην.

2) Ἀπάτριδες καὶ ἀπόλιδες καὶ πάντα τἆλλα ἔθνη καὶ τοὺς λαοὺς μισοῦντες ἐπιδίδονται εἰς τὸν χρηματισμὸν ψυχῇ τε καὶ σώματι, πάντα νόμον ἠθικὸν καταστρατηγούμενοι καὶ παραβιάζοντες, καὶ διὰ τῆς παγκοσμίου μοναδικῆς ἀλληλεγγύης τῶν ἐν διασπορᾷ ὁμοφύλων καταπολεμοῦντες τὰς κοινωνίας, ἐν αἷς βιοῦσι, καθίστανται ἐπικίνδυνοι πολέμιοι τῆς χρηστῆς καὶ ἐντίμου συναλλαγῆς, παραποιοῦσι δὲ καὶ παραχαράττουσι πᾶσαν βιοτεχνίαν καὶ βιομηχανίαν καὶ δίκην ἀκρίδων ἠθικῶν λυμαίνονται πᾶσαν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν βλάστησιν παρ' οἷς διάγουσι λαοῖς.

3) Τοιούτους ἀνομολογεῖ καὶ διακηρύττει τοὺς Ἰουδαίους ἡ ἱστορία εἴκοσι περίπου αἰώνων καὶ ἐπὶ τῷ μελετωμένῳ ἀποικισμῷ Ἑβραίων εἰς Κύπρον ἐγείρομεν ἔντονον φωνὴν διαμαρτυρίας πρὸς τὴν σκέπουσαν τὰς τύχας τῆς νήσου ἡμῶν Κυβέρνησιν καὶ ἐπικαλούμεθα τὴν ἀντίληψιν αὐτῆς κατὰ τοῦ ἐπικρεμασθέντος κινδύνου.

4) Διαδηλοῦμεν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ὅτι, ἂν ἡ Κυβέρνησις θέλει παρίδῃ τὰς εὐλογωτάτας καὶ δικαιοτάτας διαμαρτυρίας καὶ ἐπικλήσεις ἡμῶν ταύτας, θὰ ὑπερασπίσωμεν ἡμᾶς αὐτούς, ἀποκρούοντες τὸν κίνδυνον δι' ὅσων μέσων ὑπαγορεύει ὁ νόμος καὶ τὸ καθῆκον τῆς αὐτοσυντηρήσεως παντὸς κινδυνεύοντος ἀτόμου ἢ λαοῦ.

5) Τὸ παρὸν ψήφισμα, ἀναθέτομεν εἰς τὴν ἔνθερμον μέριμναν τῶν ἀντιπροσώπων ἡμῶν καὶ βουλευτῶν, τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Κιτίου, τοῦ κ. Γ. Σιακαλλῆ καὶ τοῦ κ. Θ. Θεοδότου, ἵνα ἐπιδώσωσιν αὐτὸ ἁρμοδίως καὶ ἐνεργήσωσι καθ' ὃ ἔχουσι καθῆκον.

Η ΡΩΣΣΙΑ ΚΑΙ Η ΝΟΤΙΟΣΛΑΥΙΚΗ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ

Ἡ πολιτικὴ πρὸς ὀργάνωσιν σλαυϊκῆς ὁμοσπονδίας ὑπὸ τὴν ἄμεσον σκέπην καὶ κυβέρνησιν τῶν ἐν τῇ ὑπερβορείῳ φίλῃ πολεμίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰσῆλθεν εἰς φάσιν μᾶλλον εὐκρινῆ, κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον τῆς νέας τροπῆς τῶν πραγμάτων ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου.

Τὸν μῖτον τῆς Ἀριάδνης, ὅπως ἀκολουθήσωμεν τὰ ἴχνη τοῦ ὑπερβορείου διπλωματικοῦ Μινωταύρου παρέχει τὸ τελευταῖον ἐπίσημον «ἀνακοινωθὲν» τῆς σερβικῆς κυβερνήσεως, ἐπιζητούσης ν' ἀπαλλάξῃ τὴν ὁμόφυλον ἡγεμονίαν τῆς κατηγορίας διὰ τὰ ἐν Μακεδονίᾳ διαπραττόμενα ἀνήκουστα ἐγκλήματα ἀπὸ τοὺς θηριώδεις ὀπαδοὺς τοῦ ὀολοφονικοῦ κομιτάτου, οὓς ἐκτρέφει καὶ ἐξοπλίζει τὸ βουλγαρικὸν τμῆμα («Organisation Interieur») τῆς ἐν Μόσχᾳ «Σλαυϊκῆς Ἀγαθοεργοῦ Ἑταιρείας» ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ δημιουργοῦ τῆς Συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου Στρατηγοῦ Κόμητος Ἰγνάτιεφ.

Ἀλλὰ πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τὴν ἔρευναν τῶν ἐλατηρίων, ἅτινα ἐξώθησαν τὴν πανσλαυϊστικὴν πολιτικὴν εἰς τὴν ἐπιτακτικὴν συγκέντρωσιν τῶν ἐν τῷ Αἵμῳ σλαυϊκῶν κρατῶν καὶ εἰς τὴν ρύθμισιν τῆς κρατούσης νῦν πολιτικῆς αὐτῶν παραθέτομεν αὐτὸ τὸ κείμενον τοῦ σερβικοῦ «ἀνακοινωθέντος», ἔχοντος ἐπὶ λέξει ὡς ἑξῆς :

« Ἐφημερίδες τινὲς κατηγοροῦσι τῆς Βουλγαρίας διὰ τοὺς φόνους τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ἐν Μακεδονίᾳ. Πράγματι ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις καὶ ὁ λαὸς εἶνε ἀθῶοι τῶν φόνων τούτων, ὡς καὶ ἡ Σερβία καὶ ὁ σερβικὸς πληθυσμὸς τῆς Μακεδονίας. Οἱ μακεδονικοὶ ὀργανισμοὶ οὐδεμίαν εὑρίσκοντες πλέον ὑποστήριξιν ἐν Σερβίᾳ καὶ Βουλγαρίᾳ ἔχασαν τὴν ἐπαναστατικήν των σημασίαν καὶ μετετράπησαν εἰς συμμορίας ληστῶν. Οὗτοι δὲν εἶνε πλέον πατριῶται, οὔτε ἀγωνίζονται σήμερον ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος, ἀλλ' εἶνε καθαρῶς λησταί.

«Π ρ ο ε τ ο ι μ ά ζ ο υ σ ι ν ο ὗ τ ο ι ὑ π ὸ τ ὸ σ ύ ν θ η μ α τ ῆ ς α ὐ τ ο ν ο μ ί α ς τ ῆ ς Μ α κ ε δ ο ν ί α ς τ ὸ ἔ δ α φ ο ς δ ι ὰ ξ έ ν η ν κ α τ ο χ ή ν, ἢ τοὐλάχιστον διὰ περιπλοκάς, ὧν αἱ συνέπειαι δὲν θὰ ἔχωσι τέλος. Τοιαῦται περιπλοκαὶ θ' ἀναφανῶσιν ὡσαύτως καὶ ὅταν εἰς τὰς αὐτοκαλουμένας βουλγαρικὰς συμμορίας ταύτας προσχωρήσωσιν ἐπὶ τῷ αὐτῷ σκοπῷ σερβικαὶ καὶ ἑλληνικαὶ συμμορίαι.

«Αἱ κυβερνήσεις Σερβίας καὶ Βουλγαρίας, καταδικάζουσαι τοὺς δῆθεν ἐπανα-

στάτας τούτους. ἐλπίζουσιν, ὅτι τῇ συνδρομῇ τῶν δύο Δυνάμεων Ρωσσίας καὶ Αὐστρουγγαρίας θὰ ἐξεύρωσι τ' ἀναγκαιοῦντα μέσα πρὸς διάλυσιν τῶν ληστρικῶν τούτων συμμοριῶν».

Τὸ «ἀνακοινωθέν», ὅ περ ἐδημοσιεύθη κατόπιν ἀθρόων φόνων οὐ μόνον Ἑλλήνων ἀλλὰ καὶ ἐπιλέκτων Σέρβων τοῦ Νομοῦ Κοσσυφοπεδίου, ἐκφράζει τὸν φόβον μήπως τὸ ληστρικὸν κίνημα τῶν δολοφόνων, ὑφιστάμενον ἀκόμη κατὰ τὰς παρούσας συνθήκας, ὑφ' ἃς συντρίβεται ὁ ρωσσικὸς καλοσσὸς ἐν τῇ γιγαντομαχίᾳ τῆς Ἀπωτάτης Ἀνατολῆς, παρασκευάσῃ ἀρνητικῶς τὸ ἔδαφος τῆς Μακεδονίας διὰ ξένην κατάκτησιν. Ἐν τῇ φράσει ταύτῃ ἐμφαίνεται ὁ οὐσιωδέστερος λόγος τῆς ἐν τοῖς σλαυϊκοῖς διαβουλίοις κρατούσης νῦν πολιτικῆς. Ἀλλ' ὑπάρχει ἐν ταὐτῷ καὶ ἕτερον σημεῖον, ἡ ἀπαλλαγὴ τῆς ἐπισήμου βουλγαρικῆς κυβερνήσεως τοῦ προσαπτομένου στίγματος, ὅτι ἐνισχύει ἔργον δολοφόνων ἀπατροπαίων. Ἐντεῦθεν καὶ ἀποκηρύττονται σήμερον κατ' ἐπίφασιν οἱ Κομιτατζῆδες, χαρακτηριζόμενοι ἁπλῶς ὡς λησταί.

Τὸ σύνθημα τῶν σκοπίμων τούτων χαρακτηρισμῶν δίδεται ἀπὸ τοῦ ἰδιαιτέρου γραφείου τοῦ Ρώσσου Ἀρχικαγκελλαρίου, φειδομένου ὑπὲρ πάντα ἄλλον τοῦ γοήτρου καὶ τῆς τιμῆς τῆς ἀσπίλου καὶ παρθένου ἡγεμονίας. Ὅ τι δὲ σήμερον ἐξαγγέλλει τὸ «ἀνακοινωθὲν» τῆς Σερβίας, κατ' ἀνωτέραν ἐπιταγήν, ὡς εὐγνῶμον καὶ πειθήνιον τέκνον, ἐνεργούσης, οὐδέν ἐστιν ἄλλο ἢ ἐξέλιξις τῶν εὐρύθμων κινήσεων τοῦ Λάμσδορφ.

Βεβαίως δὲν θὰ ἐλησμονήθη ἡ πρὸ διετίας γενομένη ἐπίσημος ἀνακοίνωσις τοῦ Ρώσσου Καγκελλαρίου ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὰ ἀποτρόπαια κακουργήματα τῶν δολοφονικῶν Κομιτάτων.

Ἦσαν τότε αἱ πένθιμοι διὰ τὴν Μακεδονίαν ἡμέραι τοῦ Μαΐου τοῦ 1903.

Ἡ τρομακτικὴ ἀναλαμπὴ τῆς βόμβας τοῦ Βουλγαρο-διδασκάλου Στογιὰν ἀνετίνασσεν εἰς τὸν ἀέρα τὸ «Γουαλδακιβὶρ» τῶν θαλασσίων διαπορθμεύσεων, ἡ Θεσσαλονίκη ἐτρομοκρατεῖτο διὰ τῆς δυναμίτιδος, σιδηροδρομικαὶ ἀμαξοστοιχίαι κατεστρέφοντο, ἅπασα δὲ ἡ Μακεδονία παρεδίδετο εἰς τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον τῶν ἐμπρηστῶν καὶ τῶν δολοφόνων. Ὁ πεπολιτισμένος κόσμος προσέβλεπεν, ἐκτὸς τῶν διὰ *χρυσωμένης* γραφίδος διαχειριζομένων τὴν μακεδονικὴν ὑπόθεσιν, μετὰ βδελυγμίας τοὺς ἀπαισιωτέρους τῆς ὑφηλίου κακούργους.

Τότε ὁ Ρῶσσος ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν ὑπουργός, τοῦ ὁποίου οἱ ἐν Μακεδονίᾳ προξενικοὶ λειτουργοὶ ἐρρύθμιζον τὸ ἀναρχικὸν κίνημα, προέβη εἰς ἐπίσημον δριμυτάτην ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Κομιτάτου καὶ διεκήρυξεν, ὅτι ἡ Ρωσσία εἶνε κεκλημένη νὰ ἐργασθῇ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν χριστιανῶν· ἀπατῶνται δὲ δεινῶς οἱ Βούλγαροι ἐὰν νομίζωσιν, ὅτι διὰ τοιούτων ἀναρχικῶν μέσων θὰ ἐξαναγκάσωσι τὴν κυβέρνησιν τοῦ Τσάρου νὰ ἐπέμβῃ ὑπὲρ αὐτῶν. Τοιοῦτον περίπου τὸ περιεχόμενον τοῦ ἀνακοινωθέντος τοῦ Λάμσδορφ.

Τότε ἐθυμούμεθα, ὅτι καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων, τῶν ἀκολουθούντων τὴν παλαιὰν πολιτικὴν τῆς πρὸς τὴν κραταιὰν τῆς Ὀρθοδοξίας Προστάτιδα εὐγνωμοσύ-

νης, ἐχαιρέτισαν ἐνθουσιωδῶς τὸ «ἀνακοινωθὲν» τοῦ Ρώσσου Ἀρχικαγκελλαρίου καὶ ἐτόνισαν διθυράμβους, ὅτι ἡ ὁμόδοξος Δύναμις οὐδέποτε ἔπαυσε τρέφουσα ἁγνὰ καὶ ἄδολα αἰσθήματα πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος.

Βεβαίως ἀπῃτεῖτο μεγάλη ἀφέλεια νὰ πιστεύσῃ τις εἰς τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ ρωσσικοῦ «ἀνακοινωθέντος». Ἡ ἑρμηνεία του εἶνε ἁπλουστάτη· ἡ ἀδήριτος φορὰ τῶν πραγμάτων εἶχεν ἐξαναγκάσῃ τὸν Ἀρχικαγκελλάριον νὰ προβῇ εἰς τὸ διάβημα ἐκεῖνο καὶ ἐν τούτῳ ἀκριβῶς ἐκφαίνεται ἡ κακοπιστία, καὶ ἡ ὑπουλότης τῆς ρωσσικῆς πολιτικῆς.

Ὁ ἀγαθὸς Καγκελλάριος θὰ ἐπροδίδετο ὡς πολιτικῶς ἀμβλύωψ, ἐὰν δὲν ἔσπευδε ν' ἀποκηρύξῃ κατ' ἐπίφασιν τοὐλάχιστον τοὺς ὑπὸ τῶν Ρώσσων πρακτόρων ἐνισχυομένους ἀναρχικοὺς Βουλγάρους. Τοῦτο ἀπῄτει ἡ τιμὴ τῆς Ρωσσίας, ἣν ἠθικῶς ἐβάρυνον πολὺ τὰ ἀνήκουστα ἐκεῖνα ἐγκλήματα.

Ἔκτοτε, ἐξελισσομένου τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος διὰ τῶν ὁρισθέντων ἐν τῇ συμφωνίᾳ τῆς Μυρτσέγης δὲν ἔπαυσε μὲν ἡ τακτικὴ τῆς δολοφονίας καὶ τοῦ ἐμπρησμοῦ, οὐχ ἧττον ἡ σλαυικὴ ἐν Μακεδονίᾳ πολιτικὴ ἔλαβε νέον τύπον εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἐπαύριον τῆς ἐν τῇ Ἀπωτάτῃ Ἀνατολῇ συρράξεως.

Ἡ θρασεῖα γλῶσσα τῆς Ἡγεμονίας ἀπέναντι τῆς Πύλης ἐσίγησε, τῶν Κομιτάτων ἡ ὁρμὴ πρὸς ἀναστάτωσιν ἀνεστάλη. Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ ἄλλως μετὰ τὴν δήλωσιν ἐκείνην τῆς ρωσσικῆς πρὸς τὴν βουλγαρικὴν κυβέρνησιν «ὅτι τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας προκληθησόμενον πόλεμον ὑπὸ τῆς Βουλγαρίας ἡ Ρωσσία θὰ ἐθεώρει ὡς γινόμενον κατ' αὐτῆς τῆς ἰδίας».

Καὶ ἐνῷ ἡ Βουλγαρία τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν ποιουμένη ἤρχετο εἰς εἰρηνικὰς διαπραγματεύσεις μετὰ της Πύλης, τὰ Κομιτᾶτα, καίτοι ἐπαισθητῶς συνεσταλμένα ἐνέτεινον ἁπάσας τὰς δυνάμεις αὐτῶν πρὸς ἐξόντωσιν ἀποκλειστικῶς τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου. Ἐντολὴν εἶχον ν' ἀποφεύγωσι συγκρούσεις πρὸς τὸν τουρκικὸν στρατόν. Οὕτως ἐβάφησαν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τὰ μακεδονικὰ ἐδάφη ὑπὸ ἑκατοντάδων μαρτύρων καὶ ἐπλουτίσθη τὸ μαρτυρολόγιον τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ ὑπὸ ἀπείρων θυμάτων τῆς βουλγαρικῆς θηριωδίας. Ἀλλ' ἕνεκα ὅμως τῆς δημιουργηθείσης νέας τρομοκρατίας ἐγεννήθη σοβαρὸς φόβος, μήπως ἡ Καισαροβασιλικὴ πολιτική, ἐπωφελουμένη τῆς ἀποσχολήσεως τῆς Ρωσσίας, χωρήσῃ πρὸς νότον καὶ ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς παγιώσεως τῆς τάξεως μεταβάλῃ τὴν Μακεδονίαν εἰς δευτέραν ἔκδοσιν Ἐρζεγοβίνης. Ἐντεῦθεν ἡ βουλγαρικὴ κυβέρνησις κατὰ τὸν παρελθόντα Ἰούνιον ἠναγκάσθη νὰ λάβῃ τοιαύτην στάσιν ἀπέναντι τῶν Κομιτάτων, οἵαν καὶ ὁ Λάμσδορφ κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1903.

Εἶνε πρόσφατα ἔτι τὰ ὑπὸ τῶν «Μεταρρυθμίσεων» τῆς Σόφιας ἀναγραφέντα περὶ τῶν ἐγκληματικῶν πράξεων τοῦ δολοφονικοῦ Κομιτάτου. Λεπτομερῶς διεξετραγῳδοῦντο πάντα τὰ ἐν Μακεδονίᾳ διαπραχθέντα κακουργήματα, φόνοι, λῃστεῖαι, δῃώσεις, ἐμπρησμοί, ἀνασκολοπισμοί.

Ἦτο ἀνάγκη νὰ φανῇ πρὸ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ὡς λευκὴ περιστερὰ ἡ Κυβέρνησις Φερδινάνδου τοῦ Α΄.

Ταυτοχρόνως ὅμως μετὰ τῆς τοιαύτης φροντίδος περὶ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τοῦ στίγματος ἐνώπιον τοῦ πολιτισμοῦ ἐστερεοῦντο καὶ αἱ βάσεις τῆς ὑπὸ τῶν πραγμάτων ἐπιβληθείσης προσεγγίσεως τῶν σλαυϊκῶν κρατῶν τοῦ Αἵμου.

Αἱ ἐπάλληλοι συναντήσεις τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βουλγαρίας καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Σερβίας, αἱ ἀντεπισκέψεις τῆς σπουδαζούσης νεότητος ἀμφοτέρων τῶν κρατῶν, συντελεστικαὶ εἰς τὴν σύσφιγξιν τῶν δεσμῶν, ὑπὸ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐρρυθμίζοντο ἀρχῆς, ἀρχῆς, ἣν ἔθεσεν ὡς ζήτημα ζωῆς ἡ ἐν Πετρουπόλει διευθύνουσα διπλωματία. Ὅ τι δὲ ἤρχισεν ὁ Λάμσδορφ, καὶ ἐξηκολούθησεν ἡ Κυβέρνησις τοῦ Φερδινάνδου, συνεχίζει ἤδη ἡ Σερβία διὰ τοῦ τελευταίου αὐτῆς «ἀνακοινωθέντος». Εὑρισκόμεθα λοιπὸν σήμερον πρὸ πλήρους σλαυϊκῆς ὁμοσπονδίας, τὴν ὁποίαν ἡ ἡμιεπίσημος «Νοβόε Βρέμια», ἀφορμὴν λαμβάνουσα ἐκ τοῦ «ἀνακοινωθέντος» ἐχαιρέτισεν εὐφροσύνως, καθόσον, ὡς ἔγραψε, «ἐκ τῆς συμπνοίας καὶ τοῦ συνασπισμοῦ Σερβίας καὶ Βουλγαρίας δύναταί τις νὰ ἐλπίζῃ τὰ βέλτιστα, *ἰδίως δὲ ἰσχυρὸν πρόσκομμα κατὰ τῆς Αὐστρίας, ἐπαπειλούσης νὰ καταλάβῃ τὴν Μακεδονίαν, καὶ τούτου ἕνεκα ὑποθαλπούσης τὰς ταραχὰς τῆς χώρας, διὰ τῶν ῥαδιουργιῶν τῶν προξένων της*. . .»

Εἰς τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο ἄρθρον τοῦ ῥωσσικοῦ ὀργάνου ἀπήντησαν πικρότατα καὶ εἰρωνικῶς τὰ ἡμιεπίσημα αὐστριακὰ φύλλα. Ὁ τρόπος δ᾽ οὗτος τῶν ἀντεκλήσεων τοῦτο καὶ μόνον προδίδει, ὅτι οἱ δημιουργοὶ τῆς συμφωνίας τῆς Μυρτσέγης οὐδαμῶς ἐκινήθησαν ὑπὸ ἐλατηρίων εὐγενῶν ὑπὲρ τῆς παγιώσεως τῆς τάξεως, ἀλλ᾽ ἑκατέρα τῶν δύο Δυνάμεων, ἀεννάως ὑποβλεπουσῶν ἀλλήλας, ἐργάζεται εἰς πραγμάτωσιν τῶν ἰδίων αὐτῆς βλέψεων, ἀναλώμασι πάντοτε τοῦ ἐν διωγμῷ κηρυχθέντος Ἑλληνισμοῦ.

Δ. Π. Καλλίμαχος

ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ

Ὁ βουλευτὴς κ. Α. Καρτάλης, ἐπισκεφθεὶς τελευταίως τὴν Μακεδονίαν διετύπωσεν ὡς ἀκολούθως εἰς τὴν «Θεσσαλίαν» τὰς ἐντυπώσεις αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐθνικῆς ταύτης περιοδείας, ἣν θὰ ἦτο σωτήριον ἐὰν ἐμιμοῦντο καὶ πολλοὶ ἄλλοι τῶν πολιτευομονων ἡμῶν, τῶν πλείστων ἀδαῶν περὶ τῶν ἀπασχολούντων σήμερον τὸν Ἑλληνισμὸν μεγάλων ἐθνικῶν προβλημάτων.

Κατὰ τὴν ἐν Σκοπείοις πρό τινων ἡμερῶν διαμονήν μου ἔκρινα καλὸν νὰ γνωρίσω ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸν Χιλμῆ πασᾶν, Γενικὸν Ἐπιθεωρητὴν ἐπὶ τῶν μεταρρυθμίσεων καὶ ἀκούσω ἐκ τοῦ στόματός του τὰς γνώμας του περὶ τοῦ δυσχερεστάτου μεταρρυθμιστικοῦ ἔργου, οὗ προΐσταται καὶ τὴν ἣν ἐσχημάτισε πεποίθησιν περὶ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν διαφόρων τῆς Μακεδονίας ἐθνικοτήτων, ὅστις ἔφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφον, ἀφ' ἧς ἐποχῆς οἱ Βούλγαροι ἀπεφάσισαν, ὅπως ὑποκαταστήσωσι τὴν βίαν εἰς τὰ εἰρηνικὰ τῆς ἐθνικῆς ἐπικρατήσεως μέσα. Ἐννοεῖτε ὁπόσον ἐνδιαφέρουσα θὰ ἦτο μία τοιαύτη συνέντευξις μετὰ τοῦ Χιλμῆ πασᾶ, ὅστις σήμερον, ὡς ἐκ τῆς ἐπισήμου θέσεως, ἣν κατέχει, εἶνε ἡ ἐξέχουσα τῆς Μακεδονίας προσωπικότης, διὸ καὶ πλεῖστοι ἐκ τῶν ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ δημοσιογράφων καὶ πολιτευομένων δὲν ὤκνησαν, ὅπως μακρὰν ὁδὸν πορευσάμενοι ἴδωσιν αὐτὸν καὶ συνομιλήσωσι μετ' αὐτοῦ, πολλὰς τὰς πολυτίμους πληροφορίας ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἀρυσθέντες καὶ πολλὰς ἐσφαλμένας γνώμας, τὰς ὁποίας ἐκ προκαταλήψεως εἶχον περὶ Μακεδονίας, μεταβαλόντες, κατόπιν τῆς μετ' αὐτοῦ συνεντεύξεώς των. Μόνον ἡμεῖς οἱ ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους ἐνδιαφερόμενοι ὑστερήσαμεν ὡς πρὸς τοῦτο, καθὼς ὑστερήσαμεν πάντοτε ὡς πρὸς πᾶν ὅ τι δύναται νὰ μᾶς παράσχῃ τὰ στοιχεῖα θετικῆς ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἀποκαταστάσεως ἐργασίας, περιοριζόμενοι μόνον εἰς τὴν ἀπὸ θεωρίας καὶ a priori ἀντίληψιν τῶν πραγμάτων, τοῦθ' ὅπερ ἀποτελεῖ σύστημα ἐργασίας, ἐσφαλμένον κατὰ τὴν βάσιν καὶ ἄγον εἰς ἀποτελέσματα, κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπιζήμια. Ἴσως καὶ αἱ σκέψεις αὗται συνέβαλον κατὰ πολύ, ὅπως ἐπωφελούμενος τῆς ἐν Σκοπείοις διαμονῆς μου, ἐπιδιώξω καὶ ἐπιτύχω τὴν μετὰ τοῦ Χιλμῆ πασᾶ συνάντησίν μου. Ἐκ τῆς μετ' αὐτοῦ συνομιλίας μου, ἥτις ὑπῆρξε μακρά, μεταδίδω εἰς ὑμᾶς τὰ σπουδαιότερα καί, ὡς καλῶς ἐννοεῖτε, ἐκεῖνα

μόνον, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ δημοσιευθῶσιν, ἄνευ βλάβης τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν συμφερόντων.

Μὲ ἐδέχθη μετὰ μεγάλης προθυμίας καὶ ἐξέφρασε μάλιστα τὴν ἀπορίαν του πῶς τόσον ὀλίγους, ἢ μᾶλλον οὐδένα σχεδὸν βλέπει ἐκ τῶν ἐπίσημον ὁπωσοῦν θέσιν κατεχόντων ἐν Ἑλλάδι, ἐνῷ τόσον πλησίον πρὸς ἀλλήλους εὑρισκόμεθα, ἐξῆρε δὲ τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ τῆς μικρᾶς ἐκ μέρους ἡμῶν προθυμίας διὰ τὴν μελέτην τῶν Μακεδονικῶν πραγμάτων, καὶ τῆς μεγάλης σπουδῆς, μεθ' ἧς οἱ Εὐρωπαῖοι ἐπιλαμβάνονται αὐτῆς.

Ἐνοεῖται, ὅτι ἡ πρώτη φυσικὴ ἐρώτησις, τὴν ὁποίαν ὑπέβαλον πρὸς αὐτὸν ἦτο ἡ ἀφορῶσα εἰς τὸ ἔργον ἐν γένει τῶν μεταρρυθμίσεων, καὶ τὴν γνώμην του περὶ τοῦ τελικοῦ αὐτῶν ἀποτελέσματος. Ὁ Χιλμῆ πασᾶς εἰς τὴν ἐρώτησίν μου ταύτην μοὶ ἐξέφρασε τὴν πεποίθησίν του, ὅτι δὲν εἶνε δυνατὸν ἢ νὰ στεφθῶσι μίαν ἡμέραν ὑπὸ ἐπιτυχίας αἱ προσπάθειαι αὐτοῦ τε καὶ τῶν δύο πολιτικῶν πρακτόρων, ἂν καὶ εἰς σχετικήν μου παρατήρησιν ὡμολόγησεν, ὅτι τὸ ἔργον δυσχεραίνει ὑπερβαλλόντως ἡ φανατικὴ ἀντιζηλία τῶν διαφόρων τῆς Μακεδονίας ἐθνικοτήτων καὶ ἰδίᾳ τὸ ἐκβιαστικὸν σύστημα τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων καὶ ἡ πείσμων ἐκ μέρους αὐτῶν ἀντίδρασις ἐναντίων τῶν μεταρρυθμίσεων. «Καθ' ἑκάστην σχεδόν, μοὶ εἶπε, γεννῶνται ζητήματα ἐκκλησιῶν, κοινοτήτων, προσώπων, ἅτινα προκαλοῦσι τὴν μέριμναν ἡμῶν, τοσοῦτον δὲ πολλάκις περιπλέκονται ταῦτα, ἂν καὶ καθ' ἑαυτὰ ἁπλᾶ καὶ ἀσήμαντα, ὥστε δὲν γνωρίζομεν ἀληθῶς ὁποίαν ὁδὸν νὰ ἀκολουθήσωμεν».

— Δὲν τῷ διετυπώσατε, τὰ παράπονά σας ἐναντίον τῶν ἐκβιασμῶν καὶ τῶν παντὸς εἴδους δεινοπαθημάτων, ἅτινα ὑφίστανται οἱ ὁμογενεῖς ἐν Μακεδονίᾳ ἐκ μέρους τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων;

— Βεβαιότατα ἔπραξα τοῦτο καὶ μάλιστα ἀρκετὰ ἐντόνως. Ἄλλως ὁ κυριώτερος σκοπὸς τῆς μετ' αὐτοῦ συνεντεύξεώς μου ἦτο ἡ διατύπωσις τῶν παραπόνων τούτων. «Ἔχετε δίκαιον κατὰ πολλά, μοι εἶπεν ὁ Χιλμῆ, ἐν τούτοις δύναμαι νὰ σᾶς διαβεβαιώσω, ὅτι *πᾶσαι αἱ προσπάθειαί μου τείνουσι πρὸς ὑποστήριξιν καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου ἐν Μακεδονίᾳ*. Ἡ ἐργασία μου ὑπὲρ ὑμῶν εἶνε καταφανὴς μέχρι μάλιστα παρεξηγήσεως. Βεβαιωθῆτε δέ, ὅτι *οὐδὲ ἐὰν Ἕλλην* ἐκ τῆς κυρίως Ἑλλάδος ἦτο ὁ Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς τῶν μεταρρυθμίσεων, δὲν θὰ εἰργάζετο μετὰ τοσούτου ὑπὲρ τῶν ὁμογενῶν ὑμῶν ζήλου ὅσον ἐγώ. Θὰ σᾶς παρακαλέσω ὅμως νὰ μὴ ἀποδώσητε τὴν τοιαύτην ἐργασίαν μου εἰς αἴσθημα φιλελληνισμοῦ. Δὲν εἶμαι, οὔτε φιλέλλην, οὔτε φιλοβούλγαρος. Εἶμαι ἁπλῶς καὶ μόνον... φιλότουρκος. *Ἐὰν δὲ ὑποστηρίζω σήμερον τὸν Ἑλληνισμόν, πράττω τοῦτο διότι αὐτὸ εἶνε τὸ συμφέρον τῆς χώρας μου*. Ἡμεῖς ἀγωνιζόμεθα ὑπὲρ τῆς ἀναστηλώσεως τῆς τάξεως καὶ ὑπὲρ τῆς εἰρηνεύσεως τῆς Μακεδονίας· *τὸ ἑλληνικὸν ἀφ'*

ἑτέρου στοιχεῖον τῆς Μακεδονίας εἶνε τὸ μόνον στοιχεῖον τῆς τάξεως· αἱ προσπάθειαί μας ἑπομένως τείνουσι πρὸς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπόν· πῶς λοιπὸν εἶνε δυνατὸν νὰ μὴ ὑποστηρίζω ὑμᾶς; Πρέπει δὲ νὰ γνωρίζετε καί τι ἄλλο, τὸ ὁποῖον ἴσως ἀγνοεῖτε: *ἐὰν* δηλονότι *σήμερον ἡ κοινὴ τῆς Εὐρώπης γνώμη ἤρχισε μεταστρεφομένη καὶ ἔπαυσεν οὖσα δυσμενὴς πρὸς ὑμᾶς, τοῦτο ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος καὶ εἰς τὴν ἐργασίαν μου, εἰς τὰς ἐπισήμους μου ἐκθέσεις καὶ εἰς τὰς πρὸς τοὺς διαφόρους Εὐρωπαίους δημοσιογράφους συνεντεύξεις μου*».

Οἱ λόγοι του οὗτοι καὶ αἱ ἀναφανδὸν αὗται δηλώσεις του ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου, τὰς ὁποίας ἄλλως τε, ὡς προηγουμένως εἶχον θετικῶς πληροφορηθῆ, δὲν διστάζει νὰ ἐπαναλαμβάνῃ ἀπροκαλύπτως εἰς πάντα πλησιάζοντα αὐτὸν Εὐρωπαῖον, αἱ δηλώσεις του, λέγω, αὗται μοὶ ἐνεποίησαν, ὡς εἰκός, ἀγαθωτάτην ἐντύπωσιν, καὶ προήχθην φυσικῶς εἰς ἐρωτήσεις μᾶλλον συγκεκριμμένας περὶ τῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης εἶχε λάβῃ πρὸς ἄμυναν ὑπὲρ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ ἀδελφῶν ἡμῶν. Ὁ Χιλμῆ πασᾶς μοὶ ἐξέθηκε τὰ διάφορα μέτρα, τὰ ὁποῖα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἔλαβεν, ἐξ ὧν τὰ σπουδαιότερα εἶνε τὰ ἑξῆς. Ἀναφέρω ἀκριβῶς αὐτοὺς τούτους τοὺς λόγους του: «Ἀπὸ ἑνὸς σχεδὸν ἔτους, ἀφ' οὗ δηλαδὴ ἡ τρομοκρατία τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων ἔφθασεν εἰς τὸ ὀξύτατον αὐτῆς σημεῖον, βομβαρδιζόμεθα κυριολεκτικῶς ἀπὸ πληθώραν *αἰτήσεων διαφόρων βουλγαροφώνων Κοινοτήτων, ἀνηκουσῶν μέχρι σήμερον εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, ἑπομένως ἑλληνικῶν*, διὰ τῶν ὁποίων οἱ ὑπογράφοντες αὐτὰς ζητοῦσιν, ὅπως ἀναγνωρίσωμεν τὰς κοινότητας ταύτας, ὡς ἀνηκούσας εἰς τὸ ἑξῆς εἰς τὴν Ἐξαρχίαν. Τοῦτο εἶνε, ὡς καλῶς ἐννοεῖτε, ἀποτέλεσμα τῶν πιέσεων τῶν κομιτάτων. Γνωρίζετε, ὅτι ἡμεῖς οἱ Ὀθωμανοὶ εἴμεθα ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀνεξίθρησκος λαὸς καὶ ἑπομένως οὐδόλως ἐνδιαφερόμεθα περὶ τοῦ τοιούτου ἢ τοιούτου δόγματος, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκουσιν οἱ διάφοροι ὑπήκοοι τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος. Ἕκαστος δύναται νὰ διομολογῇ πίστιν εἰς οἱανδήποτε αὐτὸς προκρίνει Ἐκκλησίαν. Ἐν τούτοις εἰς τὴν περίπτωσιν, ἥτις μᾶς ἀπασχολεῖ, ἐγὼ παρέβην τὴν ἀρχὴν ταύτην τῆς ἀνεξιθρησκείας καὶ ἀπήντησα καὶ ἀπαντῶ εἰς τοὺς ὑποβάλλοντας τὰς ἐν λόγῳ, αἰτήσεις, ὅτι *δὲν ἐννοῶ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νὰ λάβω ὑπ' ὄψιν τὰς αἰτήσεις των ταύτας* πρὶν ἢ πλήρης τάξις καὶ ἡσυχία βασιλεύσῃ ἐν Μακεδονίᾳ, διότι *θεωρῶ αὐτὰς οὐχὶ ἐξ οἰκείας προαιρέσεως προελθούσας, ἀλλ' ὡς ἐκβιασθείσας ὑπὸ τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων*. Ἑπομένως διὰ τῆς τοιαύτης πολιτικῆς, τὴν ὁποίαν ἀπαρεγκλίτως τηρῶ, κατορθώνω νὰ διατηρήσω τὸ μέχρι τοῦδε καθεστώς, τὸ status quo, ὅ περ, ὑποθέτω, λίαν σᾶς ἐνδιαφέρει.»

Πᾶς τις ἐννοεῖ ὁπόσον μεγάλην σημασίαν ἐνέχει τὸ μέτρον τοῦτο δι' ἡμᾶς, ὅταν ἀναλογισθῇ, ὅτι τοιουτοτρόπως ματαιοῦται ὁ κύριος σκοπὸς τῶν κομιτάτων, ἅτινα πρὸς τοῦτο ἀκριβῶς εἰργάσθησαν καὶ ἐργάζονται, ὅπως διὰ τοῦ τρόμου ἀποσπάσωσιν ἀπὸ τοῦ Πατριαρχείου καὶ ῥίψωσιν εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς Ἐξαρχίας τὰς βουλγαροφώνους ἑλληνικὰς Κοινότητας τῆς Μακεδονίας, αἵτινες ἀποτελοῦσι δι' ἡμᾶς κατὰ

μέγα μέρος τὰς βάσεις τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἐργασίας ἰδίως ἐν τῷ βιλαετίῳ Μοναστηρίου.

— Ἀλλά, δύναταί τις εἰπεῖν, εἶνε δυνατόν, αἱ κοινότητες αὗται, καί τοι μὴ ἀναγνωριζόμεναι ὡς ἐξαρχικαὶ ὑπὸ τῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν, πιεζόμεναι ὅμως ὑπὸ τῶν κομιτάτων νὰ ἐκδιώξωσι τοὺς ἱερεῖς καὶ προσκαλέσωσι σχισματικοὺς τοιούτους.

—Τὴν τοιαύτην παρατήρησιν ὑπέβαλον καὶ ἐγὼ εἰς τὸν Χιλμῆ πασᾶν, ὅστις ὅμως μὲ διεβεβαίωσεν, ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει σκοπὸν ἔχει ἀμετάτρεπτον *νὰ ἐκβάλῃ βίᾳ* ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν τοὺς σχισματικοὺς ἱερεῖς καὶ ἐπαναφέρῃ τοὺς ἱερεῖς τῶν Πατριαρχείων.

Ἕτερον μέτρον, τὸ ὁποῖον ἔλαβε καὶ τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ συντελεῖ τὰ μάλιστα εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ καθεστῶτος εἶνε τὸ ἀφορῶν εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἐκκλησίας, τὰς καταπατουμένας ὑπὸ τῶν σχισματικῶν. «Μέχρι τοῦδε, μοὶ εἶπεν, ἐκκλησίαι ἑλληνικαὶ ἡρπάγησαν ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τῆς Ἐξαρχίας ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι ἡ πλειοψηφία τῶν ἐνοριτῶν ἐγένετο σχισματική. Ἐὰν ἐπιτρέψωμεν νὰ ἐφαρμόζηται ἡ ἀρχὴ αὕτη, ὅτι δηλ. τὰς ἐκκλησίας ἐκείνας, αἵτινες ἀνῆκον μὲν ἀνέκαθεν εἰς τὰς ἑλληνικὰς Κοινότητας, συχνάζονται ὅμως σήμερον, ὡς ἐκ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν σχισματικῶν ἐν τῇ ἐνορίᾳ αὐτῶν κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τούτων, ὅτι τὰς ἐκκλησίας, λέγω, ταύτας πρέπει νὰ ἀφαιρῶμεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν νομίμων αὐτῶν κυρίων, ἤτοι τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, καὶ παραχωρῶμεν εἰς τοὺς ὀπαδοὺς τῆς Ἐξαρχίας, *τότε πολλαὶ ἐκκλησίαι ὑμέτεραι θέλουσι διακινδυνεύσῃ*, ἰδίᾳ ὑπὸ τὴν τρομοκρατίαν, τὴν σήμερον βασιλεύουσαν. Ἐγὼ τὸν κίνδυνον τοῦτον κατιδών, ἀπέκρουσα τὴν ἀρχὴν ταύτην καὶ ἐφήρμοσα τὴν ἄλλην, τὴν ἐκ τοῦ δικαίου ἀπορρέουσαν, καθ' ἣν *ἑκάστη Ἐκκλησία ἀνήκει εἰς τὴν Κοινότητα, ἥτις ἤγειρεν αὐτὴν* καὶ ἐξακολουθεῖ ἀνήκουσα εἰς ταύτην, ἐφ' ὅσον καὶ εἷς μόνος ἐκ τῶν ἀπαρτιζόντων τὴν Κοινότητα ταύτην παραμένει ὑπὸ τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ ἰδιότητα, διότι θεωρῶ, ὅτι ἡ Κοινότης εἶνε ἠθικὸν πρόσωπον, ἀποτελοῦν ἰδίαν προσωπικότητα, ἀνεξάρτητον τῶν ἀπαρτιζόντων αὐτὴν μελῶν. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ εἰς τὴν μέχρι τοῦδε ἐνιαχοῦ καθιερωθεῖσαν συνήθειαν, τὴν ὁποίαν ἐφεῦρον, ὡς modus vivendi, ἐν περιπτώσει διαμφισβητήσεως μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας ὑπὸ δύο ἐθνικοτήτων, συνήθειαν, κατὰ τὴν ὁποίαν λειτουργοῦσιν ἐναλλὰξ ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ ἱερεῖς ἀνήκοντες εἰς διάφορα δόγματα, ὡς συμβαίνει π. χ. τοῦτο ἐν Σκοπείοις, ὅπου ἀκούεται ἐναλλὰξ σερβικὴ καὶ ἑλληνικὴ ἀκολουθία, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐννοῶ νὰ ἐπιτρέψω εἰς τὸ ἑξῆς τοῦτο, διότι ἡ ἐκκλησία εἶνε τόπος ἱερός, δὲν εἶνε *καφὲ σαντάν*, εἰς τὸ ὁποῖον ἐναλλάσσουσιν ἑκάστοτε αἱ διάφοροι ἀοιδοί. Θὰ ὁμολογήσητε, ὅτι τὸ μέτρον τοῦτο ὠφελεῖ ὑμᾶς μεγάλως, διότι ἡ ἐναλλὰξ ψαλλομένη ἀκολουθία ὑπῆρξε μέχρι τοῦδε πρόσχημα ἐκ μέρους τῶν σχισματικῶν, ὅπως θέσωσι τὸν πόδα αὐτῶν εἰς τὰς ἐκκλησίας σας, καὶ μετὰ καιρὸν ἰδιοποιηθῶσιν αὐτὰς τελείως».

* *
*

Εἶχον ἀναγνώσῃ εἰς τὰς ἐφημερίδας, ὅτι εἰς ἀνταποκριτὴν τοῦ «Φανοῦ», νομίζω, τῶν Παρισίων ὁμιλῶν ὁ Χιλμὴ πασᾶς ἀνεγνώρισε τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου ἐν τῷ Βιλαετίῳ Μοναστηρίου, περὶ τὸ ὁποῖον ὁ μέγιστος διεξάγεται ἐθνικὸς ἀγὼν καὶ ἐπεθύμουν, ἵνα ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἀκούσω καὶ ἐγὼ τὴν δήλωσιν ταύτην, ἥτις ἐνέκλειε μεγάλην σημασίαν, ὡς γενομένη οὐχὶ ὑπὸ τοῦ τυχόντος, ἀλλ' ὑπ' ἀνθρώπου, τοιαύτην κατέχοντος ἐν Μακεδονίᾳ θέσιν καὶ φέροντος ἐπομένως εὐθύνην διὰ τὰ λεγόμενά του. Γνωρίζω δὲ ἀφ' ἑτέρου, ὅτι πολλάκις οἱ δημοσιογράφοι ἐσπευσμένως ἐξετάζοντες τὰ ζητήματα, ἀντιλαμβάνονται ἐσφαλμένως ταῦτα, ἄλλοτε δὲ προκατειλημμένοι ὄντες ὑπερβάλλουσι τὰ πράγματα καὶ ἰδίᾳ οἱ Εὐρωπαῖοι δημοσιογράφοι, οἵτινες ἐντελῶς ἀδαεῖς ὄντες τῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ συμμορφούμενοι ἐξ ἄλλου πρὸς τὴν πολιτικὴν πορείαν τῆς ἐφημερίδος, ἣν ἀντιπροσωπεύουσι διαστρέφουσι συχνότατα τὰ γεγονότα, παριστάνοντες αὐτὰ ἀναλόγως πρὸς τὰς συμπαθείας, ἢ ἀντιπαθείας των διὰ ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν ἐθνότητα· ἡμεῖς δὲ ἰδίως οἱ Ἕλληνες ἔχομεν πικρὰν πεῖραν τῶν τοιούτων δυσμενῶν πρὸς ἡμᾶς ἐκθέσεων. Τὴν φορὰν ταύτην ἐπρόκειτο βεβαίως περὶ εὐμενεστάτης, ἐν ταὐτῷ δὲ καὶ δικαιοτάτης πρὸς τὴν ἐθνότητα ἡμῶν ἐκτιμήσεως τῶν πραγμάτων· ἐν τούτοις δὲν θὰ ἦτο ἄσκοπον νὰ ἐξακριβωθῇ ἡ ἀλήθεια καὶ εἰ δυνατὸν διαδοθῇ ὅσον τὸ δυνατὸν εὐρυτάτη ἡ δημοσιότης αὐτῆς, διότι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ μακεδονικοῦ ἀγῶνος ἡ πρὸς τὸν ἀνταποκριτὴν τοῦ παρισινοῦ «Φανοῦ» δήλωσις αὕτη τοῦ Χιλμὴ πασᾶ ἀποτελεῖ, ἂν ἐνθυμοῦμαι καλῶς, τὸ μόνον φωτεινὸν σημεῖον ἐν τῇ ζοφερᾷ ταύτῃ εἰκόνι τοῦ ψεύδους καὶ τῶν δυσφημήσεων, ἅτινα ἐπεσώρευσεν ἐπὶ τοῦ ταλαιπώρου ἡμῶν γένους ἡ δημοσιογραφία τῆς Δύσεως. Ὁ Χιλμὴ πασᾶς εἰς τὴν σχετικὴν ἐρώτησίν μου ἔδωκε τὴν αὐτήν, ἣν καὶ πρὸς τὸν παρισινὸν δημοσιογράφον ἀπάντησιν, βεβαιώσας με ὅτι, κατὰ τὴν ἀντίληψίν του, τὴν ὁποίαν ἐσχημάτισε μετὰ μελέτην ἐπὶ τόπου, μελέτην γενομένην λεπτομερῶς καὶ ἀμερολήπτως, ἡ ἀναλογία τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ βουλγαρικοῦ πληθυσμοῦ ἐν τῷ Βιλαετίῳ Μοναστηρίου εἶνε ἡ ἑξῆς: 345 χιλ. ἀνήκοντες εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, ἤτοι Ἕλληνες, 182 χιλ. ἀνήκοντες εἰς τὴν Ἐξαρχίαν, ἤτοι Βούλγαροι. Ἡ δυσαναλογία, ὡς βλέπετε, εἶνε σημαντικὴ καὶ ἀποδεικνύει ἅπαξ ἔτι τὴν μεγάλην ἡμῶν ὑπεροχή. Βεβαίως δὲν εἶχον ἀνάγκην ἐγώ, Ἕλλην, τῆς διαβεβαιώσεως ταύτης. Εἶνε ὅμως αὕτη, γενομένη μετὰ τοσαύτης ἐπισημότητος, χρησιμωτάτη καὶ ἀναγκαιοτάτη, ὅπως διανοίξῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἐθελοτυφλούντων μελῶν τῶν φιλοβουλγαρικῶν ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ σωματείων, καθὼς καὶ τῶν καλῇ τῇ πίστει πειθομένων εἰς τὰς ψευδεῖς ἐκείνας στατιστικάς, αἵτινες ἐκ προθέσεως καὶ ἀπὸ σχεδίου, συγχέουσαι τὴν γλῶσσαν πρὸς τὸν ἐθνισμόν, χαρακτηρίζουσιν ὡς Βουλγάρους ἅπαντας συλλήβδην τοὺς βουλγαροφώνους.

—Δὲν ἠρωτήσατε τὸν Χιλμῆ περὶ τῆς ἐπὶ τοῦ σποδαιοτάτου τούτου δι' ἡμᾶς ζητήματος γνώμης τῶν συμπραττόντων αὐτῷ πολιτικῶν πρακτόρων Αὐστριακοῦ καὶ Ρώσσου;

—Μάλιστα. «Οἱ συνεργάται μου, μοὶ ἀπήντησε, διαφωνοῦσι μετ' ἐμοῦ ὡς πρὸς τὴν ἐκτίμησιν ταύτην, διότι ἐξαπατᾷ αὐτοὺς ἡ γλῶσσα, χωρὶς νὰ λαμβάνωσιν ὑπ' ὄψει, ὅτι *ἡ γλῶσσα δὲν εἶνε πάντοτε ἀπαραίτητον γνώρισμα ἐθνισμοῦ*. Οὗτοι λύουσι πολὺ ἁπλούστερον τὸ ζήτημα τῆς τοπικῆς ἐπικρατήσεως τῶν ἀντιζήλων ἐθνικοτήτων, χαρακτηρίζοντες ὡς ἀνήκοντας εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐθνότητα πάντας τοὺς κατοικοῦντας ἀπὸ τῆς παραλίας μέχρι τοῦ σημείου ἐκείνου ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, *ἀφ' οὗ παύει πλέον νὰ φαίνηται ἡ θάλασσα!*» Εἰς δὲ τὴν παρατήρησίν μου, ὅτι οἱ κ. κ. πολιτικοὶ πράκτορες ἡπλοποίησαν πολὺ τὸ ζήτημα τῶν ἐθνικοτήτων καὶ λίαν συνοπτικῶς ἔκριναν καὶ ἀπεφάσισαν, ἐμειδίασε τὸ χαρακτηριστικὸν ἐκεῖνο τουρκικὸν μειδίαμα, προσθέσας, ὅτι αἱ προθέσεις των εἶνε ἀγαθώταται. τοῖς λείπει ὅμως ἡ γνῶσις τοῦ τόπου· ταύτην ὅταν ἀποκτήσωσι πλήρη θέλουσι μεταβάλη κατὰ πολὺ τὴν μέχρι τοῦδε σχηματισθεῖσαν γνώμην των.

Ἀφορμὴν λαβὼν ἐκ τῆς γνώμης ταύτης τῶν ξένων ἐνεθυμήθην τὰ τελευταίως ἐν τῷ τύπῳ ἐκτεθέντα παράπονα ἐπὶ μεροληψίᾳ κατὰ τῶν Ρώσσων ἀξιωματικῶν τῆς χωροφυλακῆς καὶ διεκινδύνευσα μίαν σχετικὴν πρὸς αὐτὸν ἐρώτησιν. Λέγω οὕτω, διότι ἦτο πιθανὸν νὰ τὸν δυσηρέστει μία τοιαύτη ἐρώτησις, ἥτις θὰ ἔφερεν ἴσως αὐτὸν εἰς δύσκολον θέσιν, ἐν ᾗ περιπτώσει συνεμερίζετο τὰς ἐναντίον τῶν Ρώσσων ἀξιωματικῶν ὑπονοίας τῶν ὁμογενῶν ἡμῶν. Καὶ ἀληθῶς εὐθὺς ἀμέσως ἀνέγνωσα ἐν τῷ προσώπῳ του δισταγμόν, ἂν καὶ τί ἔπρεπε νὰ ἀπαντήσῃ. «Εἶνε ἀληθές, εἶπεν, ὅτι πολλαχόθεν ἔφθασαν μέχρις ἐμοῦ τοιούτου εἴδους παράπονα, τὰ ὁποῖα καὶ μετέδωκα εἰς αὐτούς. Οὗτοι ὅμως ἠρνήθησαν τοῦτο. Ξέρω κ' ἐγώ;» Τὴν δὲ κυμαινομένην καὶ διπλωματίας ὄζουσαν ἀπάντησίν του ταύτην συνώδευσε διὰ μορφασμοῦ, ἀρκετὰ ἐνδεικτικοῦ τῆς γνώμης του, ἣν ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ ἦτο βεβαίως δυσχερὲς νὰ ἐκφέρῃ ἀπροκαλύπτως, ἥτις ὅμως, καθ' ὅσον ἠδυνήθην νὰ ἐννοήσω, δὲν εἶνε καὶ πολὺ διάφορος τῆς γνώμης ἐκείνων, οἵτινες προσάπτουσι τὴν τοιαύτην μομφὴν εἰς τοὺς Ρώσσους ἀξιωματικούς.

—Καὶ περὶ τῶν ἑλληνικῶν ἀνταρτικῶν οὕτως εἰπεῖν σωμάτων δὲν ἐγένετο λόγος;

—Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ ἀληθῶς ἀκανθῶδες τοῦτο ζήτημα ἐγένετο μακρὸς λόγος· ἀλλὰ ποτὲ δὲν ἤμην ἐγὼ ὁ ἐρωτῶν καὶ προκαλῶν, ἀλλ' ἐκεῖνος. Ἐφαίνετο πολὺ τεταραγμένος ἐκ τῆς ἐμφανίσεως τοιούτων σωμάτων καὶ ἠπόρει πῶς ἀπεφασίσθη ἡ ἀποστολὴ τοιούτων καὶ τώρα μάλιστα, ὁπότε ἤρχισεν ἐπικρατοῦσα σχετική τις ἡσυχία καὶ μεγάλαι ὑπάρχουσιν ἐλπίδες περὶ προσεχοῦς ἀποκαταστάσεως τῆς τάξεως. Ἡ θέσις μου ἦτο δύσκολος ἀπέναντί του καὶ δὲν ἐγνώριζον τί ἔπρεπε νὰ ἀπαντήσω· ἀπέκρουσα μόνον τὴν ἔν τινι μερίδι τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου ἀναγρα-

φεῖσαν ὑπόνοιαν, ὅτι τοῦτο γίνεται τῇ σιωπηρᾷ συμπράξει τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, προσεπάθησα δὲ νὰ εὕρω δικαιολόγησίν τινα τῶν τοιούτων κινημάτων, ἐὰν τοιαῦτα ἔλαβον χώραν, εἰς τὴν παρ' ἡμῖν ἐξέγερσιν τῆς κοινῆς γνώμης, ἐρεθιζομένης ἐκ τῶν κατὰ συνέχειαν διαπραττομένων φόνων τῶν ἡμετέρων ὁμογενῶν ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τῶν κομιτάτων, καὶ τῷ ἐξέφρασα ἐπὶ τούτῳ εἰλικρινῶς τὴν λύπην ὅλων ἡμῶν, ὅτι δὲν κατώρθωσαν εἰσέτι αἱ τουρκικαὶ ἀρχαὶ νὰ ἐξασφαλίσωσι τοὺς ὁμοεθνεῖς ἡμῶν ἐναντίον τῶν κακούργων ἐπιδρομῶν τῶν κομιτάτων. Δὲν εἶμαι βέβαιος, τῷ εἶπον, ἐὰν τῷ ὄντι ἐξῆλθον τῶν ὁρίων ἡμῶν τοιαῦτα σώματα, οὔτε γνωρίζω τι θετικὸν περὶ αὐτῶν· δὲν νομίζετε ὅμως, ὅτι εἶνε φυσικὸν νὰ ἐγεννήθη παρὰ πολλοῖς ἐξ ἡμῶν, εἴτε ἐντός, εἴτε ἐκτὸς τοῦ ἑλλ. βασιλείου ἡ σκέψις, ὅτι ἀφοῦ μάτην ἀνεμένομεν μέχρι τοῦδε τὴν διὰ τῆς νομίμου ὁδοῦ ἐξασφάλισιν τῶν ὁμοεθνῶν ἡμῶν, δὲν μᾶς μένει πλέον ἄλλο τι ἢ ὅπως ἀντιτάξωμεν τὴν βίαν ἐναντίον τῆς βίας; «Ἔχετε ἐν μέρει δίκαιον, μοὶ εἶπεν ὁ Χιλμῆ πασᾶς, καὶ ἐγὼ δὲ πολλάκις ἔκαμα ὅπου δεῖ τὰς ἀναγκαίας παραστάσεις καὶ προὐκάλεσα τὴν προσοχὴν τῶν ἁρμοδίων εἰς *τὴν ἐν Ἑλλάδι ἐξέγερσιν τῆς κοινῆς γνώμης*, διότι γνωρίζω, ὅτι ἐν πολιτεύματι, ὅπως τὸ ὑμέτερον, αὕτη ἔχει μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων, εἴτε τῶν ἀρχῶν, εἴτε τῶν ἀτόμων, καὶ θὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ πιστεύσητε, ὅτι αἱ εἰσηγήσεις μου εἰσηκούσθησαν καὶ μετὰ μεγάλης αὐστηρότητος παρακολουθοῦμεν τὰς ἐγκληματικὰς ταύτας ὑπερβασίας τῶν κομιτάτων. Ὀφείλετε ὅμως νὰ κρίνετε ἐπιεικέστερον ἡμᾶς ἐν τῷ ἔργῳ ἡμῶν τούτῳ, ἀναλογιζόμενοι τὰς ὑψίστας δυσχερείας ἐναντίον τῶν ὁποίων ἔχομεν νὰ παλαίσωμεν, προκειμένου νὰ ἀνακαλύψωμεν τοὺς ἐνόχους, ὑποθαλπομένους μετὰ φανατικότητος καὶ αὐτοθυσίας ὑπὸ ὁλοκλήρου ὁμαίμονος καὶ ὁμόφρονος πληθυσμοῦ, καὶ *νὰ ἐξασφαλίσωμεν* κατόπιν τὴν δικαίαν αὐτῶν τιμωρίαν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ εἰσβολὴ συμμοριῶν ἑλληνικῶν οὐδόλως θέλει πρὸς τοῦτο συντελέσῃ, διότι θὰ προκαλέσῃ νέας ἀντεκδικήσεις καὶ νέα ἐγκλήματα, θέλει δὲ βεβαίως ἀναγκάσῃ ἡμᾶς νὰ κτυπήσωμεν αὐτάς, διότι ἡ ἐκ μέρους ἡμῶν ἀνοχὴ τοιούτου εἴδους συμμάχων ἤθελεν εἶσθαι ὁμολογία ἀνικανότητος, οὐδ' εἶνε δ' ἀφ' ἑτέρου ἀξιοπρεπὲς δι' ἡμᾶς νὰ ἀφήσωμεν νὰ πιστευθῇ ἡ ἤδη κυκλοφοροῦσα διάδοσις, ὅτι κλείομεν τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὴν τοιαύτην ἐκ τῆς Ἑλλάδος εἰσβολήν.» Ἀλλὰ τότε, τῷ εἶπον, ἐπιτρέψατε τοὐλάχιστον εἰς τοὺς κατοίκους τῶν ἑλληνικῶν Κοινοτήτων νὰ φέρωσιν ὅπλα, ἵνα οὕτω αὐτοὶ ἀφ' ἑαυτῶν ἀμυνθῶσι. «Τοῦτο πολλάκις ἐγράφη καὶ παλλάκις ἐλέχθη καὶ θεωρεῖται γενικῶς λίαν εὔκολον, μοὶ ἀπήντησεν. Ἀλλ' εἴπατέ μοι, ἐὰν ἐπιτρέψωμεν τὸ ὁπλοφορεῖν εἰς τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Πατριαρχείου, εἶνε δυνατὸν νὰ ἀρνηθῶμεν τοῦτο εἰς τοὺς ὀπαδοὺς τῆς Ἐξαρχίας; Καὶ ὅταν δὲ πρόκειται περὶ Κοινοτήτων, τῶν ὁποίων ὁ ἐθνικὸς χαρακτὴρ εἶνε μικτός, καὶ ὑπάρχουσιν, ὡς γνωρίζετε, πολλαὶ τοιαῦται, τότε τί πρέπει νὰ κάμωμεν; Βλέπετε λοιπόν, ὅτι *περὶ γενικοῦ μέτρου ὁπλοφορίας* δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος. Ἐν τούτοις δύναται νὰ ἐξευρεθῇ τρόπος, ὅπως ἐπιτραπῇ τὸ ὁπλοφορεῖν εἰς τινας τῶν κατοί-

κων, εἰς 5 ἢ 6 ἑκάστου χωρίου μετὰ μεγάλης ὅμως προσοχῆς ἐκ μέρους τῶν προϊσταμένων τῶν κοινοτήτων ὑποδεικνυομένους καὶ ἀναγνωριζομένους τρόπον τινὰ ὡς φύλακας. Οὕτω θὰ καταστῇ, ὑποθέτω, δυνατὸν ν' ἀμύνωνται καὶ νὰ ἀλληλοϋποστηρίζωνται οἱ κάτοικοι γειτονικῶν χωρίων ἐναντίον αἰφνιδίων ἐνόπλων προσβολῶν. Καὶ εἰς τὴν ἐφαρμογὴν ἀκριβῶς τοῦ μέτρου τούτου σκοπεύω νὰ προβῶ λίαν προσεχῶς.»

Ἰδοὺ πᾶν ὅ τι εἶχον καὶ ἠδυνάμην νὰ σᾶς μεταδώσω ἐκ τῆς μετὰ τοῦ Γενικοῦ ἐπὶ τῶν μεταρρυθμίσεων Ἐπιθεωρητοῦ συνομιλίας μου. Παρετηρήσατε ἴσως, ὅτι ἀπέφυγον ἐπιμελῶς, ὅπως σχολιάσω τὰ λεχθέντα εἰς ἐμὲ ὑπὸ τοῦ Χιλμῆ πασᾶ, καὶ ἐκφέρω τὰς ἐπ' αὐτῶν κρίσεις μου καὶ τοῦτο, διότι ὁ σκοπός μου δὲν ἦτο νὰ κρίνω, ἀλλὰ νὰ μεταδώσω πιστῶς καὶ ἀκριβῶς τὰς ἰδέας τοῦ ἐπισημοτάτου σήμερον τῆς Μακεδονίας προσώπου, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι, ὅτι αὗται, γνωσταὶ γενόμεναι, δύνανται νὰ παράσχωσιν ὠφέλειάν τινα εἰς τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ὑπόθεσιν.

ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Ὁ ἐν Γιωχάννεσβουργ τῆς Ν. Ἀφρικῆς ἡμέτερος ἀντιπρόσωπος κ. Ε. Π. Νοτάρης ἀπέστειλεν ἡμῖν πρὸς δημοσίευσιν τὸ κατωτέρω ἄρθρον, μεταφρασθὲν ἐκ τῆς «Ἐπιθεωρήσεως τῶν Ἐπιθεωρήσεων». Καταχωρίζομεν τὸ ἀπὸ βουλγαρικῆς ἀπόψεως ὑπὸ τοῦ Βουλγάρου στρατηγοῦ γραφὲν ἄρθρον αὐτούσιον, οὐ μόνον ὅπως παράσχωμεν εἰκόνα τοῦ τρόπου τοῦ σκέπτεσθαι παρὰ Βουλγάροις, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴς ἐπίλυσιν τοῦ πολυπλόκου μακεδονικοῦ προβλήματος, ἀλλὰ καὶ ὅπως προκληθῇ καὶ τῶν ἡμετέρων ἡ φιλοτιμία πρὸς ἀνένδοτον καὶ ἐνδελεχῆ τῶν ἐθνικῶν ζητημάτων παρακολούθησιν, ἵνα ἀπὸ τῆς ὑψηλῆς αὐτῶν θέσεως διδάσκωσι τὸ Ἔθνος περὶ τῶν κινδύνων τῆς Πατρίδος καὶ σαλπίζωσι τὸ ἐγερτήριον, φωτίζωσι δ' ἐν ταὐτῷ καὶ τὴν δημοσίαν εὐρωπαϊκὴν γνώμην, ὡς πράττει διὰ τοῦ κατωτέρω ἄρθρου ὁ Βούλγαρος στρατηγός:

Ἡ συνθήκη τοῦ Βερολίνου ἔθεσε τὴν Μακεδονίαν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον ἐν τῷ 23ῳ ἄρθρῳ, ὅτι ἤθελε προικισθῇ αὕτη δι' αὐτονόμου κυβερνήσεως, ὡς ἐκείνης τῆς ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ.

Κατὰ τὸ 1880 συνῆλθεν εὐρωπαϊκὴ ἐπιτροπὴ ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐξεπόνησε τοὺς ὅρους, ὑφ' οὓς αἱ εὐρωπαϊκαὶ ἐπαρχίαι τῆς Τουρκίας ἤθελον διοικηθῇ. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ ἔργου των τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ἐγκατέλειπον τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τίποτε περιπλέον δὲν ἐγένετο, οἱ δὲ Μακεδόνες ἐγκατελήφθησαν εἰς τὴν τύχην των.

Ζοφώδεις ἡμέραι ἔφθασαν.

Οἱ Τοῦρκοι ὑπέστησαν φοβερὰς ἥττας, πλούσιαι ἐπαρχίαι ἀπεσπάσθησαν τῆς διοικήσεώς των, ἡ Αὐτοκρατορία των συνετρίβη, καὶ χιλιάδες προσφύγων ἐρρίφθησαν ἐντὸς τῆς Μακεδονίας. Ἐπὶ τῶν συνόρων τῆς Τουρκίας καὶ τῆς γείτονος Μακεδονίας νέον βουλγαρικὸν κράτος ἐδημιουργήθη. Ὅλα δὲ ταῦτα ἐξῆψαν τὸν τουρκικὸν φανατισμόν. Ἡ λύσσα τοῦ Μωαμεθανοῦ ἐξεχύθη ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τῶν Βουλγάρων ἐν Μακεδονίᾳ, ὡς τῶν κυρίως αἰτίων τῆς ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς των καταστροφῆς. Βουλγαρικαὶ ἐκκλησίαι καὶ σχολεῖα ἐκλείσθησαν, ὁ Βούλγαρος ἐπίσκοπος ἐξωρίσθη, ἱερεῖς καὶ διδάσκαλοι ἐρρίφθησαν εἰς τὰς φυλακάς, ὅλοι δὲ σχεδὸν οἱ ἔγκριτοι Βούλγαροι κατεδιώχθησαν. Διὰ νὰ συντρίψωσι δὲ εὐκολώτερον καὶ

ταχύτερον τὸ ἀντιπολιτευόμενον πνεῦμα τοῦ ἔθνους, ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις προέτρεψε τὴν προπαγάνδαν καὶ φανερῶς ηὐνόει τοὺς Ἕλληνας ἀρχιεπισκόπους καὶ ἱερεῖς ἐναντίον τῶν Βουλγάρων. Μία μεγάλη μερὶς τῶν ἐγκρίτων Μακεδόνων ἔφευγον εἰς Βουλγαρίαν, ἐνῷ ἄλλοι ἦσαν εἰς τὰς φυλακάς.

Ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τῶν Μακεδόνων δὲν συνετρίβη. Ἀπὸ τοῦ 1880 μέχρι τοῦ τοῦ 1885 ὁ πόλεμος ἐξερράγη ἐπὶ τοῦ σχολικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ προγράμματος. Ἐὰν δὲ μία σχολὴ ἐκλείετο δύο ἠνοίγοντο εἰς ἄλλα μέρη, ἐὰν εἷς διδάσκαλος ἐξωρίζετο ἢ ἐφυλακίζετο, ἄλλοι ἤρχοντο εἰς τὴν θέσιν του, ὅπως συνεχίσωσι τὴν πάλην. Καὶ ἐν τέλει οἱ Μακεδόνες δι' ἰσχυρῶν μέσων, δι' ἀνενδότου ἀντιστάσεως, καὶ δι' ἀναριθμήτων θυσιῶν κατίσχυσαν τῶν ἐχθρῶν των. Ἐπέτυχον, ἀσφαλίσαντες ἑαυτοῖς τὸ δικαίωμα τῆς ἐν τοῖς σχολείοις διδαχῆς.

Ἐντὸς δέκα ἐτῶν, ἀπὸ τοῦ 1880 μέχρι τοῦ 1890 νέα γενεὰ ἐξῆλθεν ἐκ τῶν σχολείων, ἐμπνευσμένη μὲ νέας ἰδέας καὶ ζῆλον νὰ ἐργασθῇ, νὰ προοδεύσῃ, καὶ νὰ ζήσῃ ἀνθρωπίνως. Ἀλλ' ὅλα τὰ στάδια ἐνεργείας ἐκλείσθησαν αὐτῇ· ὁ στρατός, ἡ διοίκησις, ἡ κυβέρνησις ὑπῆρξε μόνον διὰ τοὺς Τούρκους· ἡ χώρα ἐρημώθη ἀπὸ τοὺς βαρβάρους καὶ διεφθαρμένους δημοσίους ὑπαλλήλους, σώματα ληστῶν, καλῶς διωργανωμένων κατεῖχον τὰς ὁδούς, οὐδεμία πρόνοια διὰ τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν, οὔτε τὴν ἀγροτικὴν ζωήν, ὁ πληθυσμὸς τῶν πόλεων κατεδιώκετο καὶ ἐλεηλατεῖτο ἀπὸ τὴν ἀγέλην τῶν Τούρκων ὑπαλλήλων, διὰ τοῦ ἐγγείου φόρου, καὶ πλέον ὅλων ἀπὸ τοὺς φοβεροὺς ἐκείνους Poliaks, βιάζοντας τὰς φρουρὰς τῶν πόλεων καὶ καθισταμένους οὕτω κυρίους καὶ κυριάρχους τῶν ἀνυπερασπίστων χωρικῶν. Ταυτοχρόνως ἡ πολιτικὴ τοῦ Σουλτάνου, τοῦ νὰ κατασυντρίψῃ τοὺς Χριστιανοὺς διὰ συστηματικῆς καταπιέσεως καὶ ἐξαφανίσεως, καθίστατο ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν πλέον ἐκδικητική.

Αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις εἶχον ἐντελῶς λησμονήσῃ τὰς ὑποχρεώσεις των, τὰς ὡρισθείσας διὰ τοῦ 23ου ἄρθρου τῆς Βερολινείου Συνθήκης, καὶ μόνον δύο ὁδοὶ ἐτίθεντο πρὸ τῶν Μακεδόνων, ἢ νὰ κύψωσι τὰς κεφαλάς των καὶ νὰ ζήσωσιν ὡς βόες ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν, ἢ νὰ ἐκλέξωσι τὴν ἐπανάστασιν.

Ἐνηγκαλίσθησαν τὴν ἐπανάστασιν.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1895 ἡ μακεδονικὴ ἰδέα εἰσῆλθε τελείως εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα. Ἐν οὐχὶ ὀλιγωτέρῳ χρόνῳ τῶν τεσσάρων ἐτῶν ἡ χώρα ἐνισχύθη διὰ μυστικῶν ἑταιρειῶν, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων ἵστατο τὸ ἐπαναστατικὸν κομιτᾶτον, διευθύνον τὴν κίνησιν. Ὁ ἀγροτικὸς πληθυσμὸς προθύμως ἐδέχθη τὴν ἐπανάστασιν, καὶ ἤρχισε νὰ ἑτοιμάζῃ ἑαυτὸν εἰς ἐξανάστασιν ἐναντίον βδελυρᾶς δεσποτείας. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ Μακεδονία ἔχει δύο κυβερνήσεις, μίαν ἐπίσημον, μὲ τὴν δημοσίαν αὐτῆς διοργανωτικὴν δύναμιν, τὴν τουρκικὴν κυβέρνησιν, ἄλλην δὲ μὲ τὴν μυστικὴν αὐτῆς διοργανωτικὴν δύναμιν, τὴν ἐπαναστατικὴν κυβέρνησιν.

Ἡ ἐπαναστατικὴ κίνησις ἐν Μακεδονίᾳ, ἔσχε συμπαθητικὴν ἠχὼ εἰς τὰ ὦτα τῶν ἐν τῷ ἐξωτερικῷ Μακεδόνων. καὶ ἰδίως ἐν Βουλγαρίᾳ, ἔνθα οἱ μετανάσται ἀνέρχονται πλέον τῶν 150,000. Μακεδονικαὶ ἑταιρεῖαι ἀνεπήδησαν εἰς ἑκάστην πόλιν, καὶ ταχέως μακεδονικὴ διοργάνωσις ἐδημιουργήθη ἐκεῖ, μὲ τὸ πρόγραμμα νὰ βοηθήσῃ ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς τοὺς ἀδελφούς των ἐν Μακεδονίᾳ. Εἰς τὴν διοργάνωσιν ταύτην εἰσῆλθον ἐπίσης πολλοὶ Βούλγαροι ἐκ τῆς Ἡγεμονίας.

Ἀλλ᾽ οἱ Μακεδόνες ἔχουσι πρὸ αὐτῶν ἓν ἄλλο ἀκόμη ὄχι ὀλιγώτερον δυσχερὲς πρόβλημα. Ἡ πολιτικὴ κατάστασις ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου ἤλλαξε μετὰ τὸν ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον. Αἱ ἀντιζηλίαι μεταξὺ τῶν ἐθνοτήτων τοῦ Αἵμου ηὐρύνθησαν, παρωρμήθησαν δὲ διὰ πόθων ἐπεκτάσεως, διὰ τῆς πολιτικῆς τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως, ὡς ἐπίσης καὶ τῶν λίαν ἐνδιαφερομένων Δυνάμεων ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου. Ἡ Μακεδονία προσαρτωμένη διὰ διανομῆς εἴς τινα κράτη ἤθελε καταστῇ τὸ πεδίον τῶν σφαγῶν καὶ τῆς ἀθλιότητος ὅλων τῶν ἐν τῇ Χερσονήσῳ ἐθνοτήτων. Διὰ τοῦτο οἱ Μακεδόνες, διαβλέποντες τὸν μεγαλείτερον κίνδυνον εἰς μίαν προσάρτησιν, ἢ διαμελισμὸν τῆς χώρας των, προεκήρυξαν θαρραλέως τὴν ἰδέαν: Ἡ Μακεδονία διὰ τοὺς Μακεδόνας. 1)

* *
*

Ἡ Μακεδονία ἔχει λαμπρὰν γεωγραφικὴν θέσιν. Εἰς τὴν παραλίαν τῆς Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης, διάτρητος μὲ καλοὺς λιμένας, δυναμένη οὕτως εἰπεῖν νὰ εἶναι ὁ σύνδεσμος μεταξὺ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας, καὶ ἡ ἐμπορικὴ ὁδὸς εἰς πολλὰ εὐρωπαϊκὰ καὶ βαλκανικὰ κράτη. Πρὸς τούτοις δὲ ἡ Μακεδονία βορείως προστατεύεται ἀπὸ συνεχῆ ὄρη, εἶνε ὡραία καὶ εὔφορος χώρα — οἱ περίφημοι αὐτῆς αἰγιαλοὶ μὲ τὴν θαλασσίαν αὔραν τοῦ Αἰγαίου— αἱ στιλπναὶ πεδιάδες της κατάφυτοι σίτου, καπνοῦ, ὀπίου, ὀρίζης, κτλ., αἱ πολυάριθμοι αὐτῆς λίμναι πλήρεις ἀπὸ ἰχθύας, αἱ ἐξαίσιοι αὐτῆς κοιλάδες, κεκοσμημέναι δι᾽ ἀμπελώνων, ἐλαιῶν, καὶ συκῶν, τὰ ὡραῖά της ὄρη μὲ τὰς εὐρείας βοσκάς, ὁ ὑπόγειος αὐτῆς πλοῦτος, ἀπὸ ἄνθρακας, ἀρσενικόν, ἄργυρον, μόλυβδον, χρώμιον, χαλκόν, σίδηρον, καὶ ἄλλα μέταλλα, ὅλα ταῦτα θέλουσι καταστήσῃ αὐτὴν εὐδαίμονα χώραν. Ἡ ἰδέα, ἡ Μακεδονία διὰ τοὺς Μακεδόνας, συμφωνεῖ ἐπίσης μὲ τὰ συμφέροντα ὅλων τῶν ἄλλων ἐθνοτήτων ἐν τῇ Χερσονήσῳ. Μία ἀνεξάρτητος Μακεδονία θὰ ἐξαφανίσῃ τὰς ἀμοι-

1) Σημ. «Ἑλλ.» Ὑπὸ τὸ καταχθόνιον τοῦτο δόγμα: «ἡ Μακεδονία εἰς τοὺς Μακεδόνας», ἐπινόημα τῆς σλαυϊκῆς ὑπουλότητος, κατωρθοῦσιν οἱ ὑπὲρ ἐλευθερίας κοπτόμενοι Βούλγαροι νὰ ἐξαπατῶσι τὴν ἐν Εὐρώπῃ κοινὴν γνώμην καὶ νὰ διαθέτωσι ταύτην εὐνοϊκῶς ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος αὐτῶν. Ὁ Βούλγαρος στρατηγὸς διαρρήδην διαμαρτύρεται κατὰ πάσης ἰδέας προσαρτήσεως τῆς χώρας εἰς τὴν Βουλγαρίαν. Γινώσκει τί γράφει καὶ τί ζητεῖ. Τὰ ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ συμβάντα ἐνισχύουσιν αὐτὸν νὰ προκρίνῃ τὸν ἔμμεσον ἐκβουλγαρισμὸν τῆς Μακεδονίας, ὡς τρόπον ἀσφαλῆ, ἐν ταὐτῷ δὲ καὶ χρωροφορμοῦντα εὐκόλως τοὺς μὴ δυναμένους νὰ εἰσδύσωσιν εἰς τὴν σλαυϊκὴν πονηρίαν Εὐρωπαίους.

βαίας ἀντιζηλίας, θὰ φέρῃ τὴν ἀδελφοποίησιν, καὶ τὴν ὑψηλὴν ἰδέαν μιᾶς ὁμοσπονδιακῆς ἑνώσεως μεταξὺ ὅλων τῶν ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου ἐθνοτήτων, ἥτις εἶνε ἡ μόνη ὁδὸς νὰ διατηρηθῇ ἡ Χερσόνησος αὕτη εἰς χεῖρας τῶν ἐν αὐτῇ βιούντων ἐθνῶν. Οἱ Βούλγαροι πρῶτοι ἠσπάσθησαν τὰς βλέψεις τῶν μακεδονικῶν πληθυσμῶν, καί τοι πολλοὶ κατηγοροῦσιν αὐτοὺς ἐπὶ ἀνειλικρινείᾳ. Ἠσπάσθησαν τὴν τακτικὴν ταύτην, διότι καθαρῶς βλέπουσιν, ὅτι μὲ τὸ νὰ προσαρτήσωσι τὴν Μακεδονίαν, ἐμβάλλουσιν εἰς κίνδυνον τὸ μέλλον τοῦ βουλγαρικοῦ ἔθνους, διεγείροντες τὰς ζηλοτυπίας καὶ τὴν ἔχθραν ὅλων τῶν κρατῶν τοῦ Αἵμου, Ἑλλήνων, Ἀλβανῶν, Σέρβων, καὶ Ρωμούνων, ἠθέλομεν καταστῇ οἱ πικρότεροί των ἐχθροί, ἤθελον δὲ καταστῇ οὗτοι μία στρατιωτικὴ δύναμις μόνον διὰ νὰ ὑπερασπίσωσιν ἑαυτούς. Τοῦτο βεβαίως ἤθελεν ἐξαντλήσῃ τὰς ἠθικὰς καὶ ὑλικὰς αὐτῶν δυνάμεις, καὶ ἤθελον ζῇ ἐν διαρκεῖ κινδύνῳ. Μετὰ ταῦτα οἱ Σέρβοι,οἵτινες πρῶτοι ἦσαν ὑπὲρ τῆς διανομῆς τῆς Μακεδονίας,ἤρχισαν νὰ μεταβάλλωσι γνώμην καὶ νὰ κλίνωσι ὑπὲρ μιᾶς λύσεως τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος, εἰς τὴν ἰδέαν: ἡ Μακεδονία διὰ τοὺς Μακεδόνας.

Οἱ Τοῦρκοι ἐξ ἄλλου, ὠθούμενοι εἰς τὸ σύστημα τῆς καταστροφῆς καὶ τῆς ἐξαφανίσεως διὰ τῶν θηριωδεστέρων μέσων, συνετέλεσαν ὥστε τὸ ἄνθος τοῦ ἔθνους νὰ εὑρίσκηται ὑπὸ συστηματικὴν καταδίωξιν καὶ βάσανον. Ἑκατοντάδες ἐξόριστοι ἐστάλησαν εἰς τὰ μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένα μέρη τῆς Ἀσίας, χιλιάδες δὲ ἀπέθανον εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Μακεδονίας.

Ἡ κατάστασις αὕτη δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξακολουθήσῃ. Καί τοι αἱ παρασκευαὶ διὰ τὴν πάλην δὲν εἶχον τελείως συντελεσθῇ, ἡ σημαία τῆς ἐπαναστάσεως ὑψώθη, καὶ κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1902 τὰ διαμερίσματα τῆς κοιλάδος τοῦ Στρυμῶνος ἔλαβον τὰ ὅπλα. Ἐπὶ τρεῖς σχεδὸν μῆνας οἱ ἐπαναστάται, ὁδηγούμενοι δι' ἱκανῶν ἀρχηγῶν προὐχώρουν ἐναντίον τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, ὅστις ὑπέστη φοβερὰς ἀπωλείας.

Ἐν τέλει αἱ Δυνάμεις ἐξύπνησαν. Ὑπεσχέθησαν μεταρρυθμίσεις, ἀλλ' οὐδὲν οὐσιαστικῶς ἐπῆλθεν ἐκ τοῦ αὐστρορρωσσικοῦ σχεδίου τῶν μεταρρυθμίσεων. Πάλιν κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1903 οἱ Μακεδόνες ἔλαβον τὰ ὅπλα. Κατ' ἀρχὰς ἐν τῇ δυτικῇ Μακεδονίᾳ, καὶ εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος ἐκηρύχθη ἡ ἐπανάστασις, καὶ οἱ Τοῦρκοι ἀδυνατοῦντες νὰ κατασυντρίψωσι τοὺς ἐπαναστάτας, ἐξέβαλλον ὅλην αὐτῶν τὴν λύσσαν τῶν κατὰ ἀνυπερασπίστων Μακεδόνων, ἐπὶ τῶν γερόντων, καὶ τῶν γυναικοπαίδων. Πλέον τῶν ἑκατὸν τριάκοντα χωρίων ἐν τῇ δυτικῇ Μακεδονίᾳ κατεδαφίσθησαν, καὶ σχεδὸν 40.000 ἄνδρες, γυναῖκες, καὶ παιδία ὑπήχθησαν ὑπὸ τὸν ζυγόν,ἄλλαι 60,000 ἄστεγοι καὶ γυμνοὶ ἀπέθανον κύκλῳ τῶν ἐρήμων αὐτῶν οἰκιῶν. 2) Χριστιανικὸν αἷμα ἐχύθη εἰς χειμάρους πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Χρι-

2) Σημ. «Ἑλλ.» Ἀληθῆ ταῦτα πάντα, ἀλλ' ὀφείλονται εἰς τὰς θηριωδίας οὐχὶ τόσον τῶν ἀτάκτων τῆς κρατούσης ἀρχῆς ὅσον τῶν δολοφόνων τοῦ Κομιτάτου, οἵτινες διὰ τῶν σφαγῶν καὶ τῶν ἐρημώσεων

στιανισμοῦ, πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν Δυνάμεων, αἵτινες ἀνέλαβον ἱερὰν ὑποχρέωσιν εἰς τὸ Βερολίνειον Συνέδριον πρὸς τοὺς ἀποθνήσκοντας Μακεδόνας.

Αὐστρία καὶ Ρωσσία παρουσίασαν σχέδιον εἰς τὸν Σουλτάνον, ὅστις τὸ ὑπεδέχθη. Ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν τόσων μηνῶν, αἱ μεταρρυθμίσεις ἔμειναν εἰς τὸ ἴδιον σημεῖον. Ὁ χρόνος κατηναλώθη εἰς διαπραγματεύσεις, ἐνῷ οἱ Τοῦρκοι ἐξακολουθοῦσι μετ' ἀκαταπαύστου ἐνεργείας τὸ ἔργον τῆς καταστροφῆς ἐν Μακεδονίᾳ.

Τοιαύτη εἶνε ἤδη ἡ κατάστασις τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος. Ἐν τῷ προσεχεστάτῳ μέλλοντι οἱ Μακεδόνες, διωκόμενοι ὑπὸ τῶν Τούρκων, θὰ λάβωσιν ἐκ νέου τὰ ὅπλα, ὅπως ὑπερασπίσωσιν ἑαυτοὺς καὶ τὰς οἰκογενείας των, καὶ πολεμήσωσι διὰ τὴν ἐλευθερίαν των. Πάλιν χείμαρροι χριστιανικοῦ αἵματος θὰ χυθῶσι, καὶ ἡ χώρα θέλει παραδοθῇ εἰς τὴν καταστροφήν.

Ὁ Χριστιανισμὸς θὰ μείνῃ καὶ πάλιν ἀπαθὴς θεατὴς εἰς τὴν φοβερὰν ταύτην καταστροφήν;

Στρατηγὸς **Τσοντσέφ.**

ἐπεζήτησαν ἐνενδότως νὰ ἐξαναγκάσωσι χωρικοὺς διαμερισμάτων τινῶν εἰς συμμετοχὴν πρὸς τεχνητὴν παράστασιν τῆς ἰδέας τῆς ἐπαναστάσεως. Εὐτυχῶς ὁ ἀμερόληπτος ἐκ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου καὶ δὴ ὁ γερμανικός, ἀπεικόνισε καλῶς τὴν κατάστασιν, χαρακτηρίσας τὸ κίνημα, ὡς ληστρικὴν ἐκδρομὴν κακούργων, ἔξωθεν ἀπεσταλμένων καὶ οὐχὶ ὡς ἐπανάστασιν, ἥτις ἐπιτυγχάνεται μόνον διὰ τῆς ὁμοθύμου ἐξεγέρ- τῆς χώρας.

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ.

Ὁ Πρόεδρος, διαμένων ἤδη ἐν Παρισίοις χάριν τοῦ φωτισμοῦ τῆς εὐρωπαϊκῆς συνειδήσεως ὑπὲρ τῶν ἐπιβουλευομένων ἐθνικῶν ἡμῶν δικαίων ἐδημοσίευσε τελευταίως ἐν τῇ «Αὐγῇ» (Aurore) τοῦ φιλέλληνος γερουσιαστοῦ Κλεμανσῶ τὸ κατωτέρω κύριον ἄρθρον, δι' οὗ ἐπιχέεται φῶς ἄπλετον εἰς τὴν ἐνεστῶσαν θέσιν τοῦ Μακεδονικοῦ ζητήματος:

Εὑρισκόμεθα εἰς τὰς παραμονὰς τῆς πρώτης ἐπετείου τῆς δημοσιεύσεως τοῦ προγράμματος τῆς Μυρστέγης, ἥτις εἶνε ἡ 22 Ὀκτωβρίου 1903, ἐποχὴ καθ' ἣν ἡ Πύλη ἐλάμβανεν ὁριστικῶς τὴν γνωστοποίησιν τοῦ θαυμασίου ἐκείνου σχεδίου, ὅ περ κατὰ τὸ λέγειν τῆς αὐστρορρωσσικῆς διπλωματίας, περιελάμβανεν ὅλα τὰ ἀναγκαῖα μέτρα πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως ἐν Μακεδονίᾳ, ἀλλὰ τὰ ὁποῖα, οἱ ὀλιγώτερον σκεπτικοὶ ἀπεδέχθησαν μετὰ τῆς σχετικῆς ἐπιφυλάξεως.

Καὶ ἐν τούτοις ἐπὶ ἓν ἔτος ἡ Μακεδονία ἐπίστευσεν εἰς τὰς ὑποσχέσεις τὰς αὐστρορρωσσικάς. Σήμερον δὲν ἐπιτρέπονται πλέον τὰ ὀνειροπολήματα. Ὑπεσχέθησαν εἰς τοὺς κατοίκους αὐτῆς τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, ἰδίως τῆς δικαιοσύνης, ἐκλογὴν καταλληλοτέραν τοῦ διοικητικοῦ προσωπικοῦ, τροποποίησιν τοῦ φορολογικοῦ συστήματος. Ὑπεχρεώθησαν ἐπίσης νὰ καταπαύσωσι τὰς ἐμφυλίους συγκρούσεις διὰ τῆς συστηματικῆς συγκεντρώσεως τῶν ἐθνικοτήτων ἐντὸς διοικητικῶν περιφερειῶν—μεταρρυθμίσεως οὐσιώδους καὶ ἐπειγούσης, τῆς μόνης φυσικῆς πρὸς κατευνασμόν, ἐπὶ τοῦ παρόντος, τῶν πνευμάτων. Οὔτε μία τῶν μεταρρυθμίσεων τούτων ἤρξατο νὰ ἐκτελῆται. Τόσον τὸ καλλίτερον. Ἅπασαι αἱ ἐκ Μακεδονίας εἰδήσεις παριστῶσιν ὡς ἐπιδεινωθεῖσαν τὴν κατάστασιν τῶν δυστυχῶν τούτων πληθυσμῶν, ἥτις πολὺ ἀμφίβολος ἦτο ἤδη.

Μεταξὺ τῶν δεινῶν ἐκ τοῦ τουρκικοῦ πολιτεύματος καὶ τῶν ἐγκλημάτων τῶν κομιτατζίδων, ἀκόμη ἀναμένεται ἡ πραγματοποίησις τῶν ματαίων τούτων ὑποσχέσεων. «Ἡ δυστυχία, ἡ δυστυχία καὶ ἁπανταχοῦ ἡ δυστυχία» διεκήρυττεν ἀρτίως πρὸς τὸν ἀνταποκριτὴν παρισινῆς τινος ἐφημερίδος ὁ συνταγματάρχης Βερώ, ἀρχηγὸς τῆς ἐν Μακεδονίᾳ γαλλικῆς ζώνης. «Καὶ ἡ τρομοκρατία ἐπαυξάνου»σα. Οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων τοῦ ἐσωτερικοῦ οὐδεμιᾶς ἀπολαύουσιν ἀσφαλείας. »Ὑφίστανται ταὐτοχρόνως τὰς ἰδιοτροπίας τῶν Τούρκων μπέηδων, τὰς κα»ταχρήσεις τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ τὰς ἀπαιτήσεις αὐτῶν τῶν κυρίων κο-

»μιτατζίδων. Ὅ τι δήποτε καὶ ἂν πράξωσιν, εἰσὶ βέβαιοι, ὅτι θὰ ληστευθῶσι, »θὰ λαφυραγωγηθῶσι καὶ πολὺ συχνὰ θὰ δολοφονηθῶσι....»

Αἱ βουλγαρικαὶ συμμορίαι ὄντως δὲν φαίνονται παραιτούμεναι τοῦ σχεδίου νὰ σύρωσι τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον εἰς τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα. Ἀπειλὰς θανάτου, ἀνοσιουργήματα, φόνους, οὐδενὸς φείδονται. Ἕκαστον χωρίον εἶνε ὑποχρεωμένον, λέγει ἀκόμη ὁ συνταγματάρχης Βερώ, νὰ ἔχη εἰς τὴν διάθεσίν του ἀποθήκην ὅπλων. Ἐὰν δέ τις τολμήση νὰ ἐπιδείξη ἀντίστασιν ἢ φανῆ ὕποπτος ἀπροθυμίας, ἡ ὑπόθεσίς του εἶνε τελειωμένη.

«Κατηγορεῖται ἐπὶ προδοσίᾳ, καὶ ἐντὸς ὀλίγου θὰ εὑρεθῇ τὸ πτῶμά του ἔν τινι λάκκῳ, φέρον καρφωμένον ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων του φύλλον χάρτου μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς: *κατεδικάσθη εἰς θάνατον ὑπὸ τοῦ ἐπαναστατικοῦ δικαστηρίου τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἐπὶ τῇ κατηγορίᾳ, ὅτι δὲν εἶχε χορηγήση σῖτον ἢ ὅπλα.* Διάφορα πρόσωπα ἦλθον νὰ μοὶ δείξωσιν ἐπιστολάς, δι' ὧν τὸ εἰρημένον δικαστήριον τοῖς ἀνήγγελλεν, ὅτι εἰσὶ καταδικασμένοι ὡσαύτως εἰς θάνατον. Εἰς πρώτην εὐκαιρίαν ἡ καταδίκη ἐκτελεῖται. Εἶνε φρικτόν! Καὶ νὰ σκέπτωμαι, ὅτι δὲν δύναμαι νὰ πράξω οὐδέν, ἀπολύτως οὐδέν. Ἔπρεπε νὰ καταδιώξωμεν τοὺς ληστάς τούτους!»

«Αὐτοὶ ἐπαναστάται! — ἀναφωνεῖ ὁ συνταγματάρχης, μετὰ μεγάλης χειρονομίας περιφρονήσεως—. Ἄ, ὄχι εἶνε λησταί, ἄθλιοι λησταί, καὶ οὐδὲν ἄλλο ἢ λησταί, οἵτινες δὲν εἶνε ἄξιοι τῶν συμπαθειῶν τῆς Εὐρώπης. Ἐξῳκειώθησαν μὲ τὴν λῃστείαν καὶ ἀποζῶσιν ἐξ αὐτῆς... Γνωρίζετε, ὅτι ὁ Σαράφωφ ξεκοκκαλίζει ἐν Σόφιᾳ μετὰ γυναίων ἅπαν τὸ χρῆμα, ὅπερ ἐκαρπώθη, ληστεύων τοὺς Μακεδόνας.

«Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἐκμεταλλεύονται τὰς δυστυχίας τῆς Μακεδονίας, μεταχειριζόμενοι αὐτὰς ὡς πηγὴν προσόδων. Ἡ κατάστασις αὕτη εἶνε ἀηδής, ἀγενής!»

Ἕκαστον ἐκ Μακεδονίας ταχυδρομεῖον μᾶς κομίζει δελτίον πενθίμων εἰδήσεων δολοφονιῶν, ἐκβιασμῶν χρηματικῶν, βιαιοτήτων παντὸς εἴδους. Πρέπει νὰ συκοφαντῶνται πάντοτε ἆρά γε οἱ Ἕλληνες τῆς Μακεδονίας, διότι οὐδέποτε θὰ συμπράξωσι μετὰ τοιούτων ἀπαισίων ἐλευθερωτῶν, τόσῳ ὀλίγον ἀφιλοκερδῶν; Μένουσιν ἀκλονήτως πιστοὶ εἰς τὰ δίκαια αὐτῶν, εἰς τὰς ἐθνικάς των πεποιθήσεις καὶ δὲν συγκατατίθενται νὰ συνεργασθῶσι πρὸς ἔργον, οὗτινος ὁ μόνος σκοπὸς εἶνε ὁ ἐκβουλγαρισμὸς τῆς Μακεδονίας, ἐν τῇ δημιουργίᾳ νέας Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Ἂς μὴ τοὺς κατηγορήση τις ὡς συνθηκολογοῦντας μετὰ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Χαμήτ. Θὰ ἦτο μυσαρὸν ψεῦδος. Προσβαλλόμενοι ὑπὸ τῶν Κομιτατζίδων, τρομοκρατούμενοι ὅπως ἐξαναγκασθῶσι νὰ παράσχωσιν αὐτοῖς συνδρομήν, ἣν οὗτοι νομίζουσιν ἀναγκαιοτάτην, ὡς συνδρομὴν πληθυσμοῦ, ἀριθμητικῶς, πνευματικῶς καὶ οἰκονομικῶς ὑπερτέρου, οἱ Ἕλληνες τῆς Μακεδονίας, ἔρχονται νὰ δηλώσωσιν, ὅτι εὑρίσκονται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ὑπερασπίσωσιν ἑαυτοὺς μόνοι των, ἐναντίον τῶν ἐπιθέσεων τῶν ἀντιπάλων, διότι ματαίως ἀνέμενον μέχρι σήμερον τὴν ἀσφάλειαν, ἣν τοῖς ὑπεσχέθησαν.

Ἄλλως τε οἱ Ἕλληνες δὲν εἶνε οἱ μόνοι, οἵτινες εἶνε καταδικασμένοι ν' ἀπο-

κάμνωσιν ἐκ τῶν βιαιοπραγιῶν τῶν Βουλγάρων συμμοριτῶν, καθόσον εἶνε γνωστόν, ὅτι καὶ οἱ Σέρβοι ἐπίσης προσβληθέντες ἀπεφάσισαν ἐπίσης νὰ ἀμυνθῶσι.

Πρὸς τὰ παράπονα, ἅτινα τὰ θύματα ἀπευθύνουσι πρὸς τὸν Χουσεῒν Χιλμῆ Πασᾶν, ὁ Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς ἀποκρίνεται στερεοτύπως δι' ὑποσχέσεων. «Ἡ πολιτική του, μοὶ γράφουσιν ἐκ Θεσσαλονίκης, συνίσταται εἰς τό: «διαίρει καὶ βασίλευε.» Ὅσον δὲ διὰ τοὺς Κους Μύλλερ καὶ Γκίρς, οὗτοι ἐπιδαψιλεύουσι συμβουλάς, ἐπεξεργάζονται σχέδια, ἐπιθυμοῦσι νὰ ἐρευνῶσι τὰς ἀνάγκας τῶν πληθυσμῶν, πλὴν δὲν καταγίνονται κατὰ βάθος, ἢ ὅπως ὑπηρετήσωσι τὰς πολιτικὰς βλέψεις τῶν Κυβερνήσεών των.

«Ὁ Ρῶσσος πολιτικὸς πράκτωρ ρίπτει περιοδικῶς ἔλαιον ἐπὶ τῆς πυρᾶς, ἐνῷ ὁ Αὐστριακὸς συναδελφός του μετὰ μεγάλων ἀνασυρμῶν κενῆς.... ἀντλίας φυσᾷ ἐπὶ τῆς πυρκαϊᾶς... Ὅσον δὲ διὰ τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς Διεθνοῦς Χωροφυλακῆς, τὸ καλλίτερον, ὅ περ πράττουσιν, εἶνε νὰ διοργανῶσι κυνηγεσίας ἢ λεμβοδρομίας, ἢ νὰ κατατρίβωσι τὸν καιρόν των ἐν καφωδείοις».

Ἅπασαι αἱ πληροφορίαι, αἵτινες μᾶς ἔρχονται ἐκεῖθεν, συμφωνοῦσιν εἰς δύο σημεῖα, ἅτινα συνοψίζονται εἰς τὰς αὐστρορρωσσικὰς ραδιουργίας.

Αἱ αὐτόχθονες φυλαί, πρὸ πάντων ἡ ἑλληνική, δὲν ἀποκτῶσι δυνάμεις, ἐνῷ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ὁ Ἰσλὰμ ἀπόλλυσι τὴν ἑαυτοῦ. Ἐνταῦθα κεῖται ἄλλως ἡ ἀπωτέρα ἐλπὶς τῆς αὐστριακῆς πολιτικῆς. Ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ νὰ εἰρηνεύσῃ τὴν τάλαιναν χώραν ἐπιδιώκει νὰ τὴν κατακερματίσῃ καὶ ν' αὐξήσῃ τὴν ἐθνολογικὴν ποικιλίαν αὐτῆς, ὑποκινοῦσα π.χ. νέας ἐθνότητας—ὡς τοὺς Κουτσοβλάχους, ἂν καὶ κατὰ μέγα μέρος ἐξελληνισμένους—νὰ ἀνακόπτῃ δὲ οὕτω τὴν ὁρμὴν τῶν ἐθνικῶν αὐτῶν πεποιθήσεων. Ἰδοὺ ποῦ τείνουσιν αἱ ὑπομονητικαὶ προσπάθειαι τοῦ Μπάλλπλατς, (Ballplats) οὗ ὁ κ. Μύλλερ εἶνε ὁ ἐξουσιοδοτημένος ἀντιπρόσωπος ἐν Μακεδονίᾳ.

Ὅσον διὰ τὴν ρωσσικὴν πολιτικήν, αὕτη ἐπιχειρεῖ ἅπαξ ἔτι νὰ ἐκβουλγαρίσῃ τὸ ὑπ' αὐτῆς κατεχόμενον τμῆμα, ἐν ἄλλαις λέξεσι νὰ τὸ ἐκσλαυΐσῃ. Καὶ θὰ ἐργασθῇ οὕτω δι' ἴδιον αὐτῆς λογαριασμόν.

Ἐνταῦθα καταλήγει ἡ συνενοχή, μεμιγμένη ἄλλως τε καὶ μετὰ δυσπιστίας τῶν δύο μοναρχιῶν, πρὸς ἃς εἶνε ἐμπεπιστευμένη ἡ τύχη τῆς Μακεδονίας.

Ἀπὸ πολλοῦ ἡ βαλκανικὴ αὕτη δυὰς καταστρώνει οὕτω τὸν ἰσολογισμὸν αὐτῆς. Ἐὰν ἡ φαντασιοπληξία δὲν ἐπιτρέπεται πλέον, ἐντεῦθεν ἀπομένει ἴσως ἕτερόν τι εἰς τοὺς πληθυσμοὺς τούτους, διότι μεθ' ὅλα ταῦτα ἐμπιστεύονται εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἀποδίδουσιν αὐτῇ, δὲν γνωρίζω ὁποίαν μυστηριώδη δύναμιν, ὁποίαν ὑψηλὴν σοφίαν. Ἀλλ' ἡ Εὐρώπη δὲν εἶνε πλέον Αὐστρία καὶ Ρωσσία μόναι αἱ συμβολίζουσαι τὰς ἰδέας τῆς προόδου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἀγγλία, αἵτινες δὲν ἔχουσι ποσῶς συμφέρον νὰ ἐνισχύσωσιν αὐτὰς ἐν Μακεδονίᾳ. Δύνανται δι' ἐντόνου καὶ ταχείας ἐπεμβάσεως, νὰ χαλινώσωσι τὰς αὐστρορρωσσικὰς φιλοδοξίας, νὰ ἐμποδίσωσι δὲ τὸ κακὸν νὰ ἐκταθῇ καὶ τέλος νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν εὐδαιμονίαν χώρας, τοσούτῳ σκληρῶς δοκιμαζομένης, διὰ διοικητικοῦ συστήματος, ὑποσχομένου εἰρήνην καὶ δικαιοσύνην.

Ν. Καζάζης

ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ

ΕΚ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

ΕΙΣΦΟΡΑΙ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ

Μετὰ τὴν ἀτυχῆ πλὴν ἔνδοξον, κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1826, ἔξοδον τοῦ Μεσολογγίου συνέρρευσαν εἰς Ναύπλιον πάντες σχεδὸν οἱ ἀρχηγοὶ καὶ στρατιῶται τῆς φρουρᾶς ἐκείνης, οἵτινες ὡς ἐκ θαύματος εἶχον κατορθώσῃ νὰ διαφύγωσι τὸν θάνατον καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν. Πλὴν τούτων, κατὰ τὴν ἀτυχῆ ταύτην περίοδον τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν ἀγῶνος, εἶχον προσφύγῃ εἰς τὴν σώτειραν πόλιν πλεῖσται οἰκογένειαι ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς Ἑλλάδος, τὸ ξῖφος καὶ τὴν δίωξιν τῶν ἀποθρασυθέντων Τούρκων καὶ τοῦ ἀκαταμαχήτου ἀποβάντος Αἰγυπτίου ἡγεμονόπαιδος Ἰμβραὴμ Πασᾶ φεύγουσαι. Πάντες οὗτοι στυγνοὶ καὶ γυμνητεύοντες, πάσης δεόμενοι προστασίας καὶ περιθάλψεως, κατέκειντο ἀπεγνωσμένοι ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ταῖς ῥύμαις τῆς ὑπερπληθούσης κατοίκων πόλεως. ἥτις, κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, παρέμενε τότε τὸ μόνον ἄσυλον, ἡ ἱερὰ ἄγκυρα τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ὑπὸ τὸν ἀείμνηστον Ἀνδρέαν Ζαΐμην Κυβέρνησις, καὶ ἡ διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. Η΄. Ψηφίσματος τῆς ἐν Ἐπιδαύρῳ Γ῀ης Ἐθνικῆς τῶν Ἑλλήνων Συνελεύσεως ἐκλεχθεῖσα Ἑνδεκαμελὴς Διοικητικὴ Ἐπιτροπή, ἐν παντελεῖ χρημάτων ἀπορίᾳ εὑρισκομένη, ἠδυνάτει νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς ἀπειροπληθεῖς ἀνάγκας τῶν ἀτυχῶν τούτων θυμάτων τοῦ πολέμου καὶ τῆς καταστροφῆς· ἐκ τούτων οἱ δυνάμενοι νὰ φέρωσιν ὅπλα οὐδὲν ἄλλο ἐζήτουν ἢ τὴν παροχὴν τῶν ἀναγκαίων ἐφοδίων, ὅπως ἐξερχόμενοι τῶν τειχῶν τοῦ Ναυπλίου, ἐπαναλάβωσι τὸν ἄνισον καὶ δύσελπιν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἀγῶνα, ὅστις μετὰ τοσαύτας θυσίας καὶ καταστροφὰς ἠπείλει τὴν τελείαν τῶν ἐθνικῶν πόθων καὶ ὀνείρων κατάπληξιν.

Κατὰ τὰς κρισιμωτάτας ταύτας στιγμὰς τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν φόβου συνέβησαν ἐν Ναυπλίῳ σκηναὶ ἐξόχως πατριωτικαὶ καὶ ἀξιοθαύμαστοι, ὧν τὴν εἰκόνα μετὰ ζωηρῶν χρωμάτων παρέχουσιν ἡμῖν, κατ' ἰδίαν ἀντίληψιν, ἐπίσημοι ξένοι ἐν Ναυπλίῳ κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας διατρίβοντες.(1)

Κατά τινα πρωΐαν Κυριακῆς, ὁ Νικόλαος Σκοῦφος, νεανίας πολλῆς νοημοσύνης

(1) Ἐπιστολὴ τοῦ Γάλλου Στρατηγοῦ Roch πρὸς τὸ ἐν Παρισίοις Φιλελληνικὸν Κομιτᾶτον, γραφεῖσα ἐν Ναυπλίῳ κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1826 (Documents relatifs à l'état présent de la Grèce. No II σελ. 30 καὶ No III σελ. 46—47 ἴδε καὶ Αὐγούστου Fabre ἱστορίαν τῆς πολιορκίας Μεσολογγίου.

καὶ μεγάλου μέλλοντος, προκαλέσας πολυπληθῆ συνάθροισιν πολιτῶν ἐν μιᾷ τῶν πλατειῶν τῆς πόλεως τοῦ Ναυπλίου, ὡμίλησε μετὰ πολλῆς δυνάμεως καὶ θέρμης καὶ ἐξέθηκε ζωηρῶς καὶ ἀπεριφράστως τὰς ἀπείρους ἀνάγκας, ὑφ' ὧν κατετρύχετο ἡ Πατρίς· ἐξαγαγὼν δ' ἐν τέλει τὸ κάτισχνον θυλάκιόν του καὶ ἐκκενώσας πρὸ τῆς παρατυχούσης τραπέζης πᾶν τὸ ἐν αὐτῷ περιεχόμενον, προσέθηκεν :

...«Ἰδού, πολῖται, πᾶν ὅ,τι ἔχω... πλὴν βλέπω μεταξὺ ἡμῶν πολλοὺς πλουσίους... Ὅσοι τυχὸν ἐξ ὑμῶν λογίζεσθε τὸν χρυσὸν πολυτιμώτερον τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Πατρίδος, ἰδοὺ ἐγὼ προσφέρω ὑμῖν ἐμαυτὸν πρὸς πώλησιν, τὸ δὲ τίμημά του ἀφιερῶ εἰς τὴν περίθαλψιν τῶν γενναίων ὑπερασπιστῶν τοῦ Μεσολογγίου. οἱ ὁποῖοι οὐδὲν ἄλλο ἀναμένουσιν ἀνυπομένως ἢ τὴν παροχὴν τῶν μέσων, ὅπως δυνηθῶσι νὰ βαδίσουν αὖθις κατὰ τοῦ ἐχθροῦ».

Ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ εὐγενοῦς τούτου νέου μετεδόθη πάραυτα εἰς πάντας τοὺς καλοὺς πατριώτας τοῦ Ναυπλίου, οἵτινες μετὰ τόσης προθυμίας ἔσπευσαν νὰ καταθέτωσι τῶν ὀβολόν των ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τῆς Πατρίδος. Τοιουτοτρόπως συνεκεντρώθη σημαντικὴ ποσότης χρημάτων, ἣν συνεπλήρωσαν νεαραὶ Ἑλληνίδες ἐν φιλοτίμῳ ἁμίλλῃ προσενεγκοῦσαι πᾶν ὅ τι ἐκέκτηντο. Εἰς τὴν σκηνὴν ταύτην ἐπρωτοστάτει ἡ ἡρωῒς τῆς Μυκώνου Μαντὼ Μαυρογένους, ἥτις προσέφερεν ὑπὲρ τοῦ πατριωτικοῦ τούτου σκοποῦ πᾶν πολύτιμον, ὑπολειπόμενον αὐτῇ ἐκ τῆς ὑπὲρ τοῦ ἔθνους δαπανηθείσης μεγάλης περιουσίας της. Διὰ τῶν ἑκουσίων τούτων συνεισφορῶν ἐπετεύχθη ἐν βραχυτάτῳ διαστήματι χρόνου νὰ ἐξοικονομηθῶσι τὰ μέσα, δι' ὧν ἐφοδιασθέντες ἐκ τῶν ἐνόντων τετρακισχίλιοι Ρουμελιῶται ἐξῆλθον τοῦ Ναυπλίου καὶ ἐβάδισαν κατὰ τοῦ Ἰμβραὴμ πασᾶ, ὅπως περιστείλωσι τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ καὶ ἀποκλείσωσι τὰς διεξόδους καὶ κλεισωρείας, περιορίζοντες τὸν στρατὸν αὐτοῦ εἰς τὰς θέσεις, ἃς κατεῖχεν.

Ἡ Κυβέρνησις ἐνθαρρυνομένη ἐκ τοῦ αὐθορμήτου τούτου καὶ ἀπαρασκεύου πατριωτικοῦ διαβήματος τοῦ Νικολάου Σκούφου προέβη τὴν 7ην Ἰουνίου 1826 εἰς τὴν δημοσίευσιν θερμοτάτης διακηρύξεως πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαόν, διὰ τῆς ὁποίας, ἀφοῦ καθίστα δήλην τὴν δεινὴν τῆς πατρίδος κατάστασιν, ἐκάλει τὸ ἔθνος καὶ ἰδίᾳ τοὺς κατοίκους Ναυπλίου εἰς τὰς ὑστάτας θυσίας, προσεπιφέρουσα ὅτι :

«Καθ' ἣν ὥραν ὁ Ἕλλην στρατιώτης, τὸ ὅπλον μόνον κρατῶν ἀνὰ χεῖρας καὶ τῶν πάντων στερούμενος, καλεῖται νὰ βαδίσῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ νὰ χύσῃ τὸ αἷμά του ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος, πᾶς εὔπορος καὶ εἰρηνικὸς ἀστὸς ἔχει καθῆκον νὰ συντρέχῃ διὰ τῶν χρημάτων, παρέχων αὐτοῖς τὰ πρὸς πόλεμον ἀναγκαιοῦντα ἐφόδια.... «Ἡ συνδρομὴ τῶν κατοίκων τοῦ Ναυπλίου», συνεπέραινεν ἡ διακήρυξις τῆς Κυβερνήσεως, «εἶνε ἡ μόνη ἀπομένουσα πηγή, ἥτις, ὅσον πενιχρὰ καὶ ἂν φαίνεται, προώρισται ν' ἀνακουφίσῃ τοὺς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγωνιζομένους. πληροῦσα κατὰ τὸ δυνατὸν τὰς μᾶλλον ἐπειγούσας ἀνάγκας αὐτῶν, πρὸ πάν-

των δ' ἐκείνων, οἵτινες ἐκλέϊσαν τὸ ὄνομά των κατὰ τὴν ἔνδοξον πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου.......»

Μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς ἐπισήμου ταύτης Διακηρύξεως τῆς Κυβερνήσεως οἱ ἑκούσιοι ἔρανοι ἤρξαντο συρρέοντες ἀφθόνως καὶ ἐξηκολούθουν μετὰ θαυμαστῆς προθυμίας καὶ ἐλευθεριότητος. «Δημοτικὴ ἐπιτροπὴ τῆς αὐτοπροαιρέτου εἰσφορᾶς» συνέστη αὐθημερὸν ἐκ τῶν Γεωργίου Γενναδίου, Νικολάου Γερακάρη, Δ. Ὀρφανοῦ, Κ. Πολυχρόνη, Φωτίου Ἠλιάδου, Κ. Τσούνη, Πέτρου Μαρκέζη καὶ Α. Ἀγαλοπούλου, οἵτινες ἐκάλεσαν τὸν λαὸν τοῦ Ναυπλίου εἰς συνέλευσιν ἐν τῇ κεντρικῇ τῆς πόλεως πλατείᾳ τοῦ Πλατάνου.

Τὴν ἐπιοῦσαν τῆς προσκλήσεως, 8ην Ἰουνίου 1826, ἡμέραν Κυριακὴν καὶ ὥραν 10ην π. μ. μετὰ τὸ πέρας τῆς θείας λειτουργίας ἅπας ὁ λαὸς τῆς πόλεως συνῆλθεν ἀθρόος εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Πλατάνου, ὅπου ἐμφανισθεὶς ὁ ἀείμνηστος τοῦ Γένους διδάσκαλος καὶ μέλος τῆς ἄρτι συσταθείσης ἐπιτροπῆς Γεώργιος Γεννάδιος ἀνῆλθεν ἐπί τινος τραπέζης πρὸ τοῦ καφενείου ὑπὸ τὴν οἰκίαν Νικηταρᾶ, ἐν ᾧ συνεδρίαζεν ἡ διοικητικὴ ἐπιτροπὴ καὶ ὡμίλησε πρὸς τὸ συμπεπυκνωμένον πλῆθος μετὰ θέρμης καὶ κατανύξεως. Πάντες οἱ παριστάμενοι ἀδιακρίτως ἡλικίας, φύλου καὶ τάξεως ὑπὸ ἐξάλλου κατελήφθησαν ἐνθουσιασμοῦ· διὰ τῆς φαντασίας αὐτῶν ἐπανήχθησαν εἰς τὰς λαμπρὰς ἡμέρας τῆς δόξης τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ἐνόμιζέ τις, ὅτι παρευρίσκετο εἰς τὴν Πνύκα καὶ ἤκουε νέου τινὸς Δημοσθένους ἢ Περικλέους, ἀγορεύοντος. Ὁ Γ. Γεννάδιος παρέστησε διὰ ζωηροτάτων χρωμάτων τὴν ὑφεστῶσαν κατάστασιν τῶν πραγμάτων καὶ τὰ δεινά, δι' ὧν κατετρύχετο ἡ Πατρίς· περιέγραψε πιστῶς καὶ ἀπερίττως τὰς ἀνάγκας αὐτῆς καὶ κατέδειξεν ἐναργῶς τοὺς κινδύνους, οὓς διατρέχει, ἂν πᾶς φιλόπατρις πολίτης δὲν σπεύσῃ αὐτοθελήτως νὰ προσφέρῃ τὴν συνδρομήν του. Πάντων αἱ καρδίαι ὑπερεπληρώθησαν ἐξάλλου ἐνθουσιασμοῦ· ὅτε δὲ μάλιστα ὁ ῥήτωρ, ἐν συμπεράσματι τῆς ἐνθουσιώδους αὐτοῦ ὁμιλίας, ἐξαγαγὼν τοῦ κόλπου τὸ δερμάτινον αὐτοῦ βαλάντιον κατέθετο ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τῆς πατρίδος ὀκτὼ ἀγγλικὰς λίρας, αἵτινες ἀπετέλουν τὴν μόνην αὐτοῦ περιουσίαν, ἡ ἔξαρσις τῶν παρισταμένων Ναυπλιέων μετεβλήθη εἰς φρενίτιδα. Τὸν Γ. Γεννάδιον διεδέχθη ἐπὶ τοῦ βήματος ὁ ποιητὴς Παναγιώτης Σοῦτσος καὶ ὁ ἱεροκῆρυξ Καλλίνικος Καστόρχης....

Πάντες οἱ παρεστῶτες δακρυχέοντες καὶ ἐν εὐγενεῖ ἁμίλλῃ ἔσπευδον ὠθοῦντες καὶ ὠθούμενοι νὰ προσφέρωσι εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος πᾶν ὅ τι ἐκέκτηντο. Ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται καὶ αὐτοὶ οἱ τῶν ὅπλων ἀρχηγοὶ ἐξάγοντες ἐκ τῶν σελαχίων των κατέθετον ἐπὶ τῆς τραπέζης τῶν εἰσφορῶν πολύτιμα ξίφη καὶ πιστόλια, χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ ἐξειργασμένα, ἅτινα τοσοῦτον ἐπαξίως καὶ ἀποτελεσματικῶς εἶχον μεταχειρισθῇ μέχρι τοῦδε κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Μόνον τὸ τουρκοφάγον ξίφος τοῦ στρατηγοῦ Νικηταρᾶ, τὸ τοσαύτην καταστροφὴν ἐπενεγκὸν εἰς τὴν στρατιὰν τοῦ Δράμαλη ἐν Δερβενακίοις, οὗ ὑπέρποτε νῦν εἶχεν ἀνάγκην ἡ Πατρίς,

δὲν ἐγένετο δεκτόν, διότι ἐθεωρήθη, ὅτι καταλληλότεραι χεῖρες δὲν ἠδύναντο νὰ φέρωσιν αὐτὸ ἀποτελεσματικώτερον...

Οὐδεὶς τῶν παρευρεθέντων κατὰ τὴν ἀξιομνημόνευτον ταύτην ἡμέραν ὑστέρησε κατὰ τὴν ἐλευθεριότητα καὶ τὴν γενναιοφροσύνην. Πάντες προσήνεγκον ὑπὲρ τῆς πατρίδος πᾶν ὅ τι ἀπέμενεν αὐτοῖς. Ἔβλεπέ τις τὸν μὲν δίδοντα χρήματα, τὸν δὲ ἀργυροῦν ἢ χρυσοῦν ὡρολόγιον, ἄλλον πολύτιμον δακτύλιον, ἄλλους ἵππους, ἱπποσκευὰς πολυτελεῖς, σκεύη, ἱμάτια χρυσοποίκιλτα κλπ.

Ὁ πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως κ. Α. Ζαΐμης προσέφερε θαυμάσιον ἀραβικὸν ἵππον μετὰ πολυτελοῦς ἱπποσκευῆς, λάφυρον τοῦ ἐχθροῦ, ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης τὰ πολύτιμα αὐτοῦ πιστόλια, ὁ τελευταῖος μάλιστα διὰ βραχείας καὶ νευρώδους προσφωνήσεως τοσοῦτον ἐξήγειρε τὸ φρόνημα τῶν παρισταμένων, ὥστε λαβόντες οὗτοι αὐτὸν ἀνὰ χεῖρας περιέφερον ὡς ἐν θριάμβῳ καθ' ὅλην τὴν πλατεῖαν τοῦ Πλατάνου.

Ὁ πατριωτικὸς οὗτος ἐνθουσιασμὸς μετεδόθη ἀκέραιος καὶ εἰς τοὺς μὴ εὐτυχήσαντας νὰ παρευρεθῶσι εἰς τὴν ὄντως πρωτότυπον ἐθνικὴν ταύτην πανήγυριν· οὕτω μέχρι βαθυτάτης νυκτὸς ἔβλεπέ τις πολίτας ἐκ πάσης γωνίας τοῦ Ναυπλίου, σπεύδοντας νὰ προσφέρωσι τὴν συνδρομήν των.

Ἡ ἐπὶ τούτῳ συστᾶσα «Δημοτικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Αὐτοπροαιρέτου Εἰσφορᾶς» ἐγκατεστημένη ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πλατείας ἀρχαίας καὶ ἱστορικῆς πλατάνου, παρελάμβανε τὰ ὑφ' ἑκάστου προσφερόμενα, ἐνέγραφε ταῦτα εἰς τὰ βιβλία καὶ ἐξέδιδε τοιαύτας ἀποδείξεις :

Ἀριθ...XX

Ἐν ὀνόματι τῆς Πατρίδος

«Ὁ φιλόπατρις κύριος Δ. Δ. εἰς τὴν πάνδημον ἀνάγκην τῆς Πατρίδος ὡς γνήσιον τέκνον καὶ εὐγνῶμον ἐπρόσφερεν αὐτοπροαιρέτως τὸ χρυσοῦν αὐτοῦ ὡρολόγιον....»

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 8ῃ Ἰουνίου 1826

Ἡ Δημοτικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Αὐτοπροαιρέτου Εἰσφορᾶς

Γεώρ. Γεννάδιος, Νικόλ. Γερακάρης, Δ. Ὀρφανίδης, Κ. Πολυχρόνης, Φώτιος Ἠλιάδης, Ἀντ. Τσούνης, Πέτρος Μαρκέζης, Α. Ἀγαλόπουλος.

Τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης τὰ μέλη περιεστοίχιζε πλῆθος λαοῦ, ἐπευφημοῦντος καὶ χειροκροτοῦντος πάντα προσερχόμενον πολίτην. Ἔξαλλος ὑπῆρξεν ἡ συγκίνησις καὶ αἱ ἐπευφημίαι τοῦ λαοῦ, ὅταν ἡ νεαρὰ καὶ καλλίμορφος θυγάτηρ τοῦ ἐκ Πατρῶν εὐπατρίδου Ἀνδρέου Καλαμογδάρτη Καλλιόπη, προσῆλθεν αὐτοπροσώπως πρὸ τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν εἰσφορῶν καὶ κατέθετο εἰς τὸν βωμὸν τῆς Πατρίδος πάντα τὰ πολύτιμα αὐτῆς κοσμήματα καὶ τὰ δῶρα τοῦ μνηστῆρός της Σπυρίδωνος Παπαλεξοπούλου,

μηδ' αὐτοῦ τοῦ χρυσοῦ δακτυλίου τοῦ ἀραβῶνός της φεισθεῖσα. Ἔγκριτος Ἀργεῖος ἰατρὸς, ὁ Μιχαὴλ Κάββας, ὑπὸ ἐγχωρίων μουσικῶν ὀργάνων συνοδευόμενος μετέφερεν ἐκ τῆς οἰκείας του ἐπὶ ἀργυροῦ δίσκου καὶ παρέδωκεν εἰς τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς πολύτιμα σκεύη καὶ κοσμήματα, ἅτινα εἶχεν ἀποκτήσῃ κατὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τριπόλεως, ἀνήκοντα εἰς τὸ χαρέμιον τοῦ Χουρσὶτ πασᾶ. Στρατιώτης τις τοῦ πυροβολικοῦ κατέθετο μίαν ἐθνικὴν ὁμολογίαν 200 γροσίων καὶ ἥμυσι τάλληρον· ἕτ ρος ἓν τάλληρον καὶ ἀργυροῦν χαϊμαλί, φέρον τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὅ περ εἶχεν ἀναρτήσῃ εἰς τὸν λαιμὸν αὐτοῦ, ὡς φυλακτήριον κατὰ τῶν σφαιρῶν τοῦ ἐχθροῦ ἡ μήτηρ του. Γραῖά τις, τῆς ὁποίας ἄγριος Ἄραψ κατὰ τὴν τελευταίαν ὑπὸ τοῦ Ἰβραὴμ Πασᾶ ἅλωσιν τῆς Τριπόλεως εἶχεν ἀποκόψῃ τὸ ἕτερον τῶν ὤτων προσῆλθε καὶ ἀποσπάσασα ἐκ τοῦ ἀπομένοντος μόνου ὠτός της χρυσοῦν ἐνώτιον κατέθεσεν αὐτὸ ἐπὶ τῆς τραπέζης τῶν εἰσφορῶν. Παῖδες δεκαετεῖς ἢ δωδεκαετεῖς, προσέφερον τὰ δῶρα καὶ τὰ ἀθύρματά των· αἱ νεάνιδες τοὺς στολισμοὺς καὶ τὰ κοσμήματα αὐτῶν καὶ συνελόντι εἰπεῖν οὐδεὶς ἀπελείφθη. Καὶ αὐτὴ ἡ περιώνυμος τοῦ Ναυπλίου ἐπαῖτις Ψωροκώσταινα, τὸ θῦμα τοῦτο τῆς καταστροφῆς τῶν Κυδωνιῶν, προσέφερε τὸν ἀργυροῦν αὐτῆς δακτύλιον καὶ ἓν γρόσιον, τὸ ὁποῖον ἐπιμελῶς ἔκρυπτεν ἐν τῷ κόλπῳ της.

Ἡ ἔνθους αὕτη συγκίνησις ὑπῆρξε τοσοῦτον ζωηρά, ὥστε πτωχὸν παιδίον, ἀποζῶν ἐκ τῆς ἐλεημοσύνης τῶν εὐσπλάχνων διαβατῶν καὶ τῆς ἀνὰ τὰς ἀγυιὰς τῆς πόλεως πωλήσεως ὕδατος, προσέφερε δύο τάλληρα, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἐρραμένα ἐν τῇ ζώνῃ του ἀπὸ πολλοῦ, ὡς ὑστάτην ἐλπίδα. Ἡ τελευταία αὕτη θυσία βαθύτατα συνεκίνησε πάντας τοὺς παρεστῶτας καὶ ἐξήγειρεν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν ποικίλα αἰσθήματα ἐνθουσιασμοῦ καὶ φιλοπατρίας· χειροκροτήματα ζωηρά, ἐπευφημίαι, ζητωκραυγαὶ οὐρανομήκεις ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας, ἡνωμέναι μετὰ λυγμῶν, πανταχόθεν ἠκούοντο· οἱ γεροντότεροι στρέφοντες τοὺς πλήρεις δακρύων ὀφθαλμοὺς αὐτῶν καὶ ὑψοῦντες τὰς χεῖρας ἐπεκαλοῦντο τὴν ἐξ ὕψους ἀντίληψιν καὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τῆς ἀσπαιρούσης πατρίδος. Ἡ χαρὰ καὶ ἡ ἀγαλλίασις ἦν διακεχυμένη εἰς τὰ πρόσωπα πάντων, ὧν αἱ ἐλπίδες ἤρξαντο ἀναπτερούμεναι. Καὶ αὐτοὶ οἱ ἐν Ναυπλίῳ διατρίβοντες ξένοι δὲν ὑστέρησαν νὰ μετάσχωσι τῆς συγκινητικῆς ταύτης καὶ ἐξόχως πατριωτικῆς πανδαισίας· καὶ οὗτοι ἄνευ ἐξαιρέσεως ἐφιλοτιμήθησαν νὰ προσέλθωσι καὶ καταθέσωσι τὸν ὀβολόν των διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ἀγωνιώσης Ἑλλάδος, ἀποπλύνοντες οὕτω τὸ ὄνειδος καὶ τὴν ἀτιμίαν, ἣν ἡ ὑπὸ ἀναξίων τῆς Εὐρώπης τέκνων παρεχομένη συνδρομὴ εἰς τὴν στρατιὰν τοῦ Ἰβραὴμ Πασᾶ ἐνεκόλαπτεν εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν ἀνθρωπότητα. Μεταξὺ τῶν εὐγενῶν ξένων διεκρίθη ἐπὶ ἐλευθεριότητι καὶ ὁ κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ἐν Ναυπλίῳ παρεπιδημῶν Πέτρος Βοναπάρτης.

Ἄκρως παρήγορος καὶ ἐνθαρρυντικὴ ὑπῆρξεν ἡ αὐτοπροαίρετος αὕτη συνδρομὴ τῶν κατοίκων τοῦ Ναυπλίου, ἥτις ἐπλήρωσε χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως τὰς καρδίας παντὸς ἀγαθοῦ πατριώτου, ἀνεκούφισέ πως τοὺς πάσχοντας καὶ τοὺς ἐνδεεῖς, παρέσχεν ἐφόδια εἰς τοὺς ἀγωνιζομένους καὶ ὑπερέβαλε τὰς προσδοκίας τῆς ἀπορούσης καὶ ἀπεγνωσμένης Κυβερνήσεως.

Μιχ. Γ. Λαμπρυνίδης

Ο ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Πόσος εἶνε ὁ πληθυσμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους;

Ἰδοὺ ἐρώτησις, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν δύναταί τις εὐχερῶς νὰ ἀπαντήσῃ, ἐάν, ἐννοεῖται, θέλῃ νὰ εὑρίσκεται ἐν τῇ ἀκριβείᾳ καὶ νὰ μὴ ἐπαναλάβῃ τὸν τετριμμένον ἀριθμὸν «*δυόμισυ ἑκατομμύρια*», ὅστις ἀπὸ τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1896 καὶ ἐντεῦθεν ἀντικατέστησε τὸν ἐπὶ δεκαπενταετίαν ὅλην ἱκανοποιήσαντα τῶν τε μαθητῶν τῶν ἑλληνικῶν σχολείων καὶ τῶν μελετητῶν τῆς ἐν γένει καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος τὸ ἐνδιαφέρον ἀριθμὸν «*δύο ἑκατομμύρια*».

Καὶ ἡ δυσκολία τῆς ἀπαντήσεως ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι παρ' ἡμῖν, δυστυχῶς, αἱ ἀπογραφαὶ τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ κράτους καὶ κατὰ μακρὰ χρονικὰ διαλείμματα καὶ οὐχὶ μετὰ τῆς ἐπιθυμητῆς τελειότητος καὶ ἀκριβείας γίνονται, στατιστικὴ δὲ τῆς κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ οὐδ' ὑφίσταται κἄν. Εἰς τοῦτο βεβαίως οὔτε ἡ ὑπηρεσία πταίει, οὔτε αἱ κατὰ καιροὺς κυβερνήσεις, διότι λόγοι γενικώτεροι, ἀπορρέοντες κυρίως ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοῦ μὴ κατανοήσεως εἰσέτι τῆς χρησιμότητος τῆς στατιστικῆς, συντελοῦσιν εἰς τὸ νὰ μὴ καθίσταται δυνατὴ ἡ πρόοδος τῆς στατιστικῆς ὑπηρεσίας, ἥτις πανταχοῦ, ὅπου καὶ ἂν ἀποταθῇ ζητοῦσα πληροφορίας, ἢ ἀδιαφορίαν ἢ κακὴν θέλησιν συναντᾷ.

Ἐν τούτοις, μεθ' ὅλην τὴν δυσχέρειαν τοῦ ἔργου, θὰ προσπαθήσω νὰ ἀπαντήσω εἰς τὸ ἐν ἀρχῇ τεθὲν ἐρώτημα μεθ' ὅσης δύναμαι περισσοτέρας ἀκριβείας.

Ἐν Ἑλλάδι ἐγένοντο καὶ πρότερον ἀπογραφαὶ τοῦ πληθυσμοῦ· ἀλλ' ἐκείνη, ἐπὶ τῆς σχετικῆς ἀκριβείας τῆς ὁποίας δύναταί τις νὰ βασισθῇ καὶ τὴν λάβῃ ὡς βάσιν καὶ ἀφετηρίαν τῶν περὶ βαθμιαίας αὐξήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ μελετῶν του εἶνε ἡ ἐν ἔτει 1861 γενομένη, ἥτις ἀνεβίβασε τὸν πληθυσμὸν τῶν κατοίκων τοῦ βασιλείου, ἐντὸς τῶν ὁρίων, τὰ ὁποῖα εἶχε τότε, εἰς 1,096,810 ψυχάς. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπῆλθεν ἡ ἕνωσις τῆς Ἑπτανήσου, καὶ ἡ ἐπακολουθήσασα μετά τινα ἔτη —τῷ 1870—νέα ἀπογραφὴ ἀνεβίβασε τὸν πληθυσμὸν τοῦ κράτους εἰς 1,457,894 ψυχάς. Ἐκ τούτων 229,516 ἀνῆκον εἰς τὴν Ἑπτάνησον, ὥστε οἱ κάτοικοι τοῦ παλαιοῦ βασιλείου εὑρέθησαν συμποσούμενοι εἰς 1,228,378 ψυχάς, αὐξηθέντες ἐντὸς ἐννέα ἐτῶν κατὰ 131,568 ψυχάς. Ἡ αὔξησις αὕτη ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἐτησίαν αὔξησιν 13 κατοίκων ἐπὶ χιλίων.

Ἡ τρίτη ἀπογραφὴ ἐγένετο ἐν ἔτει 1879 καὶ εὗρε τοὺς κατοίκους τοῦ κράτους

ἀνελθόντας εἰς 1,679,775 ψυχάς· ἤτοι ἐντὸς τῆς διαρρευσάσης ἐννεαετίας εἶχεν ἐπέλθη αὔξησις 221,881 κατοίκων,ἰσοδυναμοῦσα πρὸς 16 ἐπὶ τοῖς χιλίοις ἐτησίως. Ἡ ἀναλογία αὕτη, ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν προηγουμένην ὑπολογισθεῖσαν, ὡς εἴρηται, εἰς 13 ἐπὶ τοῖς χιλίοις, ἐμφαίνει ἀπότομον κἄπως αὔξησιν τῆς γονιμότητος τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ. Τὸ τοιοῦτον ἐξηγεῖται, ὅταν τις ἀναλογισθῇ, ἐν πρώτοις,ὅτι ἀπὸ τοῦ 1873 κυρίως ἐδόθη ὤθησις πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς πρωτευούσης καὶ τοῦ Πειραιῶς καὶ ὅτι ἀπὸ τοῦ 1870 μέχρι τοῦ 1879 ὁ πληθυσμὸς τῶν δύο τούτων πόλεων ηὐξήθη κατὰ 30,000 κατοίκων, ὧν τοὐλάχιστον αἱ 20,000 προῆλθον ἐκ τῆς ἀλυτρώτου Ἑλλάδος καὶ δεύτερον, ὅτι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1879, ὅτε ἐγένετο ἡ ἀπογραφὴ ὑπῆρχον ἀκόμη πολλοὶ πρόσφυγες Θεσσαλοί, φυγόντες ἕνεκα τῆς θεσσαλικῆς ἐπαναστάσεως ἀλλὰ καὶ Κρῆτες, ἕνεκα καὶ τῶν ἐκεῖ ἀνωμαλιῶν, συνεπείᾳ τῆς ἐντάσεως τῶν ἑλληνοτουρκικῶν σχέσεων διὰ τὸ ζήτημα τῆς βερολινείου γραμμῆς. Ἡ αὔξησις λοιπὸν 16 ἐπὶ τοῖς χιλίοις ἐτησίως ἦτο, ἕνεκα τῶν λόγων τούτων, κατά τι ὑπερτέρα τῆς φυσικῆς,ἥτις θὰ ἐπήρχετο διὰ μόνης τῆς ὑπεροχῆς τῶν γεννήσεων ἐπὶ τῶν ἀποβιώσεων.

Δύο ἔτη μετὰ ταῦτα —τῷ 1881— ἐπῆλθεν ἡ ἕνωσις τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς ἠπειρωτικῆς λωρίδος μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου. Ὁ πληθυσμὸς τῶν νέων ἐπαρχιῶν, ἀπαριθμηθεὶς τότε, εὑρέθη ἀνερχόμενος εἰς 293,993 ψυχάς. Ἐπειδὴ δὲ ὁ πληθυσμὸς τοῦ παλαιοῦ βασιλείου, λογιζομένης τῆς ἀπὸ τοῦ 1879 μέχρι τοῦ 1881 αὐξήσεώς του, ἦτο 1,724,470 ψυχαί, ὁ ὅλος τοῦ κράτους πληθυσμός, κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἑνώσεως τῆς Ἠπειροθεσσαλίας, εἶχεν ἀνέλθῃ εἰς 2,018,463 ψυχάς.

Μετὰ ὀκτὼ ἔτη—τῷ 1889—ἐπηκολούθησεν ἑτέρα ἀπογραφή, ἀναβιβάσασα τὸν πληθυσμὸν τοῦ κράτους εἰς 2,187,208 ψυχάς. Τὴν φορὰν ταύτην, κατ᾽ ἀντίθεσιν πρὸς τὴν προηγουμένην περίοδον, ἡ γονιμότης τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ ἐφάνη σημαντικῶς μειωθεῖσα, διότι ἐνῷ κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1879, ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος, ἄνευ τῆς Θεσσαλίας ἐφάνη, ὅτι ηὐξήθη κατὰ 221,881 ψυχὰς ἐντὸς ἐννέα ἐτῶν, ἤδη καὶ τῆς Θεσσαλίας περιλαμβανομένης, ἐντὸς ὀκτω ἐτῶν ἡ αὔξησις ἦτο μόνον 168,745 ψυχῶν, μόλις πρὸς 10,6 ἐπὶ χιλίων κατοίκων ἐτησίως ἰσοδυναμοῦσα, ἤτοι κάτω τῶν 11, ἀντὶ τῶν 16 τῆς προηγουμένης περιόδου. Εἰς τί ἆρά γε ἀποδοτέα ἡ ἀπότομος αὕτη κατὰ τὰ φαινόμενα τοὐλάχιστον, μείωσις τῆς γονιμότητος τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ; Ὀλίγη σκέψις ὁδηγεῖ ἡμᾶς εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου. Κατὰ ἔτη 1883 καὶ 1884 μετηνάστευσαν ἀθρόοι ἐκ Θεσσαλίας πάντες σχεδὸν οἱ Μουσουλμᾶνοι κάτοικοι αὐτῆς,ὑπολογιζόμενοι εἰς 40,000 περίπου. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι μετὰ πέντε ἔτη, κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1889, ὁ πληθυσμὸς τῆς Θεσσαλίας οὐ μόνον δὲν ἐφάνη μειωθείς, ἀλλὰ καὶ αὔξησιν μεγάλην παρουσίασε—διότι μεθ᾽ ὅλην τὴν ἀναχώρησιν ἐφάνη ἀνελθὼν εἰς 344,067 ψυχὰς— ἀλλὰ τοῦτο ὀφείλετο ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἐκ τῶν παλαιῶν ἐπαρχιῶν τοῦ κρά-

τους ἐν τῇ προσαρτηθείσῃ χώρᾳ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη εἰσροὴν μεγάλου πλήθους ἀνθρώπων. Τῷ ὄντι ἅμα τῇ ἑνώσει τῶν νέων ἐπαρχιῶν, οὐ μόνον κυβερνητικοὶ ὑπάλληλοι καὶ ἀξιωματικοὶ τοῦ στρατοῦ μετὰ τῶν οἰκογενειῶν των κατὰ ἑκατοντάδας ἐγκατεστάθησαν ἐν αὐταῖς, ἀλλὰ καὶ πλεῖστοι ὅσοι ἐπιστήμονες, δικηγόροι, ἰατροί, βιομήχανοι, τεχνῖται, ἐπιχειρηματίαι, γεωργοί, ἐργατικοί, κλπ. ἐπλημμύρησαν τὰς θεσσαλικὰς πόλεις σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, ἐκτὸς τοῦ ὅτι καὶ πλεῖσται τῶν ἐν τῇ παλαιᾷ Ἑλλάδι ἀπὸ καιροῦ ἐγκατεστημένων θεσσαλικῶν οἰκογενειῶν ἐπέστρεψαν εἰς τὴν γενέτειραν. Οὕτω, τὸ κενόν, ὅ περ ἀφῆκεν ἐν Θεσσαλίᾳ ἡ τῶν Τούρκων μετανάστευσις ἐπληρώθη δι' ἐποικήσεων ἐκ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος, ἄρα, ἐν τῳ γενικῷ τοῦ βασιλείου πληθυσμῷ ἡ τῶν Τούρκων ἀναχώρησις ἐπέφερε μείωσιν εἰς τὴν φυσικὴν τοῦ πληθυσμοῦ αὔξησιν, μείωσιν οὐδαμόθεν ἄλλοθεν ἀντισταθμιθεῖσαν. Καὶ διὰ τοῦτο, ἡ ἐντὸς ὀκταετίας αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ, ἥτις, μενόντων τῶν Τούρκων, θὰ ἦτο ἄνω τῶν 208,000 χιλιάδων ψυχῶν. μόλις εἰς 168,000 ὡς εἴρηται ἀνῆλθε. Καὶ ἡ ἀναλογία τῆς αὐξήσεως, ἥτις μενόντων τῶν Τούρκων θὰ ἦτο 13 ἐπὶ χιλίων κατοίκων ἐτησίως, κατῆλθεν εἰς 10,6.

Ἤδη φθάνω εἰς τὴν τελευταίαν ἀπογραφήν, τὴν ἐνεργηθεῖσαν 1896, ἤτοι μετὰ 7 1)2 ἔτη ἀκριβῶς, καὶ ἀναβιβάσασαν τὸν πληθυσμὸν τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους εἰς 2,433,806 ψυχάς. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ αὔξησις ἐγένετο πρὸς 14,3 ἐπὶ χιλίων κατοίκων ἐτησίως. Βλέπομεν ἀμέσως, ὅτι ἡ ἀναλογία τῆς φυσικῆς αὐξήσεως ἀνῆλθε καὶ πάλιν ἀποτόμως, ἀπὸ 10,6. οἵα ἦτο εἰς τὴν προηγουμένην περίοδον, εἰς 14,3. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἔρχεται εἰς κύρωσιν τῶν ἄνωθι ἐκτεθεισῶν σκέψεών μου, δι' ὧν ἀπέδειξα, ὅτι ἡ ἐν ἔτει 1889 παρατηρηθεῖσα μείωσις τῆς γονιμότητος τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ ἦτο φαινομενικὴ καὶ οὐχὶ ἀληθής, ὀφειλομένη εἰς τὴν μετανάστευσιν τῶν Τούρκων ἐκ Θεσσαλίας.

Μετὰ τὰ ἐκτεθέντα, δύναμαι ἤδη νὰ ἔλθω εἰς τὸ κύριον θέμα τοῦ ἄρθρου μου, καὶ νὰ ὑπολογίσω κατὰ πᾶσαν πιθανὴν προσέγγισιν, τὸν πληθυσμὸν τῆς Ἑλλάδος ἐν ἔτει 1904, ἤτοι 8 ἔτη μετὰ τὴν τελευταίαν ἀπογραφήν.

Εἶπον ἀνωτέρω, ὅτι ἡ ἀναλογία τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ, ἡ φανεῖσα ἐκ τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1896 ἦτο 14,3 ἐπὶ χιλίων κατοίκων. Τὴν ἀναλογίαν ταύτην πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὡς γενικὴν μέσην ἀναλογίαν τῆς αὐξήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, διότι ταὐτίζεται περίπου πρὸς τὴν μέσην ἐτησίαν αὔξησιν τῶν κατοίκων τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος ἐν διαστήματι 35 ἐτῶν, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 1861 μέχρι τοῦ 1896. Ὡς εἴρηται, τῷ 1861 οἱ κάτοικοι τοῦ τότε βασιλείου ἀνήρχοντο εἰς 1,096,810, τῷ δὲ 1896, οἱ κάτοικοι τῶν αὐτῶν ἐπαρχιῶν, αἵτινες ἀπετέλουν τὸ παλαιὸν βασίλειον εἶχον ἀνέλθῃ εἰς 1,771,068, ἤτοι εἶχον αὐξήσῃ κατὰ 674,258 ψυχὰς ἐντὸς 35 ἐτῶν, τοῦθ' ὅ περ ἰσοδυναμεῖ πρὸς ἐτησίαν αὔξησιν 14,2 ἐπὶ χιλίων κατοίκων.

Ὑπολογίζοντες λοιπόν, ὅτι ἐντὸς τῆς ὀκταετίας, ἥτις διέρρευσεν ἀπὸ τῆς απο-

γραφῆς τοῦ 1896 μέχρι τῆς σήμερον, ὁ πληθυσμὸς ηὔξησε κατὰ τὴν ἀναλογίαν 14,3 ἐπὶ χιλίων κατοίκων ἐτησίως, εὑρίσκομεν, ὅτι ἐφέτος, ἤτοι κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1904, ἡ Ἑλλὰς ἔχει 2,730,000 κατοίκων εἰς στρογγυλοὺς ἀριθμούς.

Ἀλλ' ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενοι δὲν δυνάμεθα νὰ παρέλθωμεν ἐν σιγῇ τὰς ἀθρόας εἰς Ἀμερικὴν μεταναστεύσεις, αἵτινες ἐγένοντο κατὰ τὰ τελευταῖα τέσσαρα ἢ πέντε ἔτη ἐκ διαφόρων ἐπαρχιῶν τῆς Πελοποννήσου. Τινὲς ἀναβιβάζουσι τοὺς μέχρι τοῦδε μεταναστεύσαντας εἰς 70,000· ἀλλ' ὁ ἀριθμὸς οὗτος εἶνε ὑπερβολικός, πληροφορίαι δέ, βασιζόμεναι ἐπὶ ἀμερικανικῶν στατιστικῶν, ἀναβιβάζουσι τὸν ἀληθῆ ἀριθμὸν τῶν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας μεταναστευσάντων Ἑλλήνων εἰς 50,000. Πρέπει ἆρά γε νὰ ἐκπέσωμεν τὰς πεντήκοντα ταύτας χιλιάδας ἐκ τοῦ ἄνω προσδιορισθέντος ὁλικοῦ πληθυσμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου;

Ἐπιπόλαιος ἐρευνητὴς θὰ ἀπήντα ἴσως ἀδιστάκτως τὸ ναί. Ἀλλ' ὁ θέλων νὰ ἐξακριβώσῃ τὰ πράγματα ὀφείλει νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψει, ὅτι ἐκτὸς τῶν ἐξ Ἑλλάδος εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν μεταναστεύσεων, ὑπάρχουσι καὶ ἀντίστροφοι μεταναστεύσεις ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα, οὐχὶ ἀσήμαντοι καὶ αὗται. Κυρίως δὲ αἱ Ἀθῆναι, ὁ Πειραιεὺς καὶ ἡ Θεσσαλία εἰσὶν οἱ τόποι, οἱ προσελκύοντες μετανάστας ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς. καὶ πρὸ πάντων ἐκ τῆς ἀλυτρώτου Ἑλλάδος, ἐρχομένους πρὸς μόνιμον ἐγκατάστασιν ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι. Αἱ τοιαῦται μεταναστεύσεις δὲν λείπουσι ποτέ, ἀλλ' αὐξομειοῦνται ἀναλόγως τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῆς χώρας ἡμῶν. Κατὰ τὰς περιόδους τῶν οἰκονομικῶν κρίσεων ὀλιγώτεροι εἶνε οἱ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς πρὸς ἐγκατάστασιν ἐρχόμενοι, πλείονες δὲ κατὰ τὰς περιόδους τῆς σχετικῆς εὐημερίας καὶ τῆς ζωηρότητος τῶν ἐργασιῶν.

Οὕτως, ἐπὶ παραδείγματι, ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ τῶν δύο πόλεων Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς, αἵτινες συγκεντροῦσι τοὺς περισσοτέρους τῶν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα μεταναστευόντων, ὑπῆρξε πολὺ ζωηροτέρα κατὰ τὴν μεταξὺ τῶν δύο ἀπογραφῶν, τοῦ 1879 καὶ τοῦ 1889, διαρρεύσασαν δεκαετίαν ἢ κατὰ τὰ ἑπτάμισυ ἔτη, ἅτινα ἐμεσολάβησαν μεταξὺ τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1889 καὶ τῆς τοῦ 1896. Διότι ἀπὸ τοῦ 1879 μέχρι τοῦ 1889 ὁ μὲν πληθυσμὸς τῆς πόλεως Ἀθηνῶν ἀπὸ 63,374 ψυχῶν ἀνῆλθεν εἰς 107,251, ὁ δὲ τοῦ Πειραιῶς ἀπὸ 21,618 εἰς 34,569. Δηλαδή, αἱ δύο πόλεις ὁμοῦ ἐντὸς δεκαετίας ἔσχον αὔξησιν 57,000 ψυχῶν περίπου, ἰσοδυναμοῦσαν πρὸς ἐτησίαν αὔξησιν 50 ψυχῶν ἐπὶ χιλίων κατοίκων. Ἐνῷ ἀπὸ τοῦ 1889 μέχρι τοῦ 1896 ἡ μὲν πόλις τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ πληθυσμοῦ 107 χιλιάδων ψυχῶν ἀνῆλθε μόνον εἰς 122 χιλιάδας, ἡ δὲ πόλις τοῦ Πειραιῶς ἀπὸ 34 χιλιάδων εἰς 43 χιλιάδας (Καὶ σημειωτέον, ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν *πόλεων* Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς οὐχὶ δὲ τῶν σχετικῶν δήμων, περιλαμβανόντων καὶ χωρία). Ἡ αὔξησις αὕτη δὲν ὑπερβαίνει τὰς 24,000 ἐντὸς 7 1/2 ἐτῶν, ἰσοδυναμοῦσα μόλις πρὸς 18 ἐπὶ τοῖς χιλίοις ἐτησίαν αὔξησιν. Καὶ ἐὰν λάβητε ὑπ' ὄψει, ὅτι ἡ φυσικὴ αὔξησις, ἤτοι ἡ διὰ τῆς ὑπεροχῆς τῶν γεννήσεων ἐπὶ τῶν θανά-

των, ἀναβαίνει εἰς 14 ἐπὶ χιλίων κατοίκων, κατανοεῖτε ποσὸν ἀσήμαντοι ὑπῆρξαν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην αἱ ἔξωθεν προερχόμεναι εἰς τὴν πρωτεύουσαν μεταναστεύσεις. Καὶ τὸν λόγον τῆς ἀντιθέσεως, ἥτις παρατηρεῖται εἰς τὰς δύο ταύτας περιόδους τὸν εὑρίσκετε ἀμέσως, ἐὰν ἀναλογισθῆτε, ὅτι, ἐνῷ ἀπὸ τοῦ 1879 μέχρι τοῦ 1889 ἡ χώρα διετέλει ἐν σχετικῇ εὐημερίᾳ καὶ ὤργα πρὸς πρόοδον, ἀπὸ τοῦ 1889 μέχρι τοῦ 1896 διήνυσε περίοδον ὀξείας οἰκονομικῆς κρίσεως, ἀνασταιλάσης πρὸς καιρὸν τὴν πρόοδόν της.

Γενομένης λοιπὸν δεκτῆς τῆς βάσεως, ὅτι ἐν καιρῷ εὐημερίας ἔχομεν πολλῷ πλείονας μεταναστεύσεις ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰς τὸ ἑλληνικὸν κράτος παρὰ ἐν καιρῷ οἰκονομικῶν κρίσεων, παρατηροῦμεν, ὅτι κατὰ τὴν τελευταίαν ὀκταετῆ περίοδον, ἤτοι ἀπὸ τοῦ 1896 μέχρι τοῦ 1904, καθ' ἣν ἡ χώρα ἤρξατο ἀνακύπτουσα ἐκ τῆς κρίσεως, ἥτις τὴν ἐμάστισε κατὰ τὰ προηγούμενα ἔτη, ὁ πληθυσμὸς τῆς πρωτευούσης καὶ τοῦ Πειραιῶς ηὐξήθη πολὺ γοργότερον, ἢ καθ' οἱανδήποτε προηγουμένην περίοδον. Τοῦτο εἶνε μὲν καὶ ὀφθαλμοφανές, ἀλλὰ συνάμα προκύπτει καὶ ἐξ αὐθεντικῶν πληροφοριῶν. Διότι, καθ' ἃ ἐκ τῶν καταλόγων τοῦ φόρου τῶν οἰκοδομῶν προκύπτει, ἀπὸ τοῦ 1896 μέχρι σήμερον *πέντε χιλιάδες νέαι οἰκίαι* ᾠκοδομήθησαν ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ· ἐπειδὴ δέ, μεθ' ὅλην τὴν προσθήκην ταύτην, οὔτε οἰκίαι κεναὶ μένουσιν, οὔτε τὰ ἐνοίκια ἐκπίπτουσιν, εἶνε προφανές, ὅτι αἱ πεντακισχίλιαι αὗται νεόκτιστοι οἰκίαι κατῳκήθησαν ὅλαι, εὑροῦσαι οἰκήτορας προσελθόντας εἴτε ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν, εἴτε ἐκ τοῦ Ἐξωτερικοῦ. Οὔσης δὲ τῆς ἀναλογίας τῶν κατοίκων καθ' ἕκαστον οἶκον ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ ἴσης πρὸς 12 ψυχάς, ἕπεται, ὅτι ἐντὸς τῆς τελευταίας ὀκταετίας οἱ κάτοικοι τῶν δύο πόλεων ηὐξήθησαν κατὰ 60,000 τοὐλάχιστον. Εἶνε δὲ γνωστόν, ὅτι ὑπὲρ τὸ ἥμισυ τῶν ἐποίκων τούτων προῆλθον ἐκ τῆς ἀλυτρώτου Ἑλλάδος καὶ ἐκ τῶν ἐν τῷ Ἐξωτερικῷ ἑλληνικῶν κοινοτήτων.

Δὲν εἶνε δὲ μόνη ἡ πρωτεύουσα, ἡ δεχθεῖσα κατὰ τὴν περίοδον ταύτην πολλοὺς ἐποίκους ἐκ τῆς ὑποδούλου Ἑλλάδος. Ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως γνωρίζω, ὅτι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀτμήρους ἡμῶν ναυτιλίας ἡ Ἑρμούπολις ἐδέχθη περὶ τοὺς χιλίους ἐποίκους ἐκ τῶν ὑπὸ τὴν Τουρκίαν ἑλληνικῶν νήσων. Καὶ ἡ Θεσσαλία δὲ ἐδέχθη μεταναστάτας πλείονας ἢ πρίν, ἐκ Μακεδονίας καὶ Ἠπείρου προσερχομένους.

Ἐὰν λοιπὸν ἀπὸ τοῦ 1896 καὶ ἐντεῦθεν ἐπῆλθον αἱ ἀθρόαι εἰς Ἀμερικὴν μεταναστεύσεις τῶν Πελοποννησίων, ἀφαιρέσασαι περὶ τὰς πεντήκοντα χιλιάδας ψυχῶν ἐκ τῆς Ἑλλάδος, ἐπῆλθον καὶ ἀντίστροφοι μεταναστεύσεις πλείονες ἢ πρὶν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα, αἵτινες, ἂν δὲν ἀντεστάθμισαν ἐξ ὁλοκλήρου τὴν εἰρημένην εἰς κατοίκους ἀπώλειαν τὴν ἐκάλυψαν ὅμως κατὰ μέγα μέρος. Διὰ τοῦτο, φρονῶ, ὅτι ἐὰν σήμερον διενεργεῖτο ἀκριβὴς καὶ ἐπιμεμελημένη

ἀπογραφὴ τῶν κατοίκων τῆς Ἑλλάδος, δὲν θὰ εὕρισκε τὸν πληθυσμὸν αὐτῆς κάτω τῶν 2,730,000.

Κατὰ τὸν μνημονευθέντα δὲ μέσον ὅρον τῆς αὐξήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, ὅστις εἶνε 14 ἐπὶ χιλίων κατοίκων, τῷ 1910 οἱ κάτοικοι τοῦ Βασιλείου, ἐντὸς τῶν σημερινῶν αὐτοῦ ὁρίων, ἔσονται 3,000,000. Ὁ διπλασιασμὸς τοῦ πληθυσμοῦ ἐπέρχεται ἐντὸς 50 ἐτῶν.

Καὶ ἐπειδὴ φρονοῦσί τινες, ὅτι ὁ πληθυσμὸς τῆς Βουλγαρίας αὐξάνει ταχύτερον τοῦ ἰδικοῦ μας, κρίνω ἀναγκαῖον νὰ τοὺς ἐξαγάγω τῆς πλάνης ταύτης, ἐκ τῆς ἑπομένης συγκρίσεως.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς ἐντὸς τοῦ Αἵμου Βουλγαρίας κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1881 ἀπογραφὴν ἀνῆλθεν εἰς 2,007,000 ψυχῶν· ὁ τῆς Ἀνατολικῆς δὲ Ρωμυλίας κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1885 εἰς 975,000. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἀπογραφὴ τῆς Ἀνατ. Ρωμυλίας ἐγένετο τέσσαρα ἔτη βραδύτερον, ἀφαιροῦντες τὴν μερίδα τῆς αὐξήσεως, τὴν ἀναλογοῦσαν εἰς τὴν τετραετίαν ταύτην, ἤτοι 50,000 ψυχῶν ἔχομεν διὰ τὸ 1881 πληθυσμὸν τῆς Ρωμυλίας 925,000, ἤτοι τὰ δύο τμήματα τῆς Ἡγεμονίας τῷ 1881 εἶχον πληθυσμὸν 2,932,000 ψυχῶν. Ἡ ἀπογραφὴ τοῦ ἔτους 1900 ἔδειξεν, ὅτι ἐντὸς τῆς διαρρευσάσης εἰκοσαετίας ὁ πληθυσμὸς τῆς ὅλης Βουλγαρίας εἶχεν ἀνέλθη εἰς 3,733,189 ψυχάς, ἤτοι εἶχεν αὔξησιν κατὰ 801,189 ψυχάς, αὔξησις ἰσοδυναμοῦσα πρὸς 27 τοῖς 0)0 ἐντὸς τῶν 20 ἐτῶν.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος, ὡς εἴρηται, κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1879 ἦτο 1,679,470. Δύο δὲ ἔτη βραδύτερον, τῷ 1881 ὑπελογίζετο εἰς 1,724,470. Ὁ δὲ πληθυσμὸς τῆς Θεσσαλίας κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος ἀπογραφεὶς εὑρέθη συμποσούμενος εἰς 292,993. Ὅλον λοιπὸν τὸ βασίλειον τῷ 1881 εἶχε πληθυσμὸν 2,017,463 ψυχῶν. Ἐπειδὴ χάριν τῆς μετὰ τῆς Βουλγαρίας συγκρίσεως πρέπει νὰ ὑπολογίσωμεν τὸν πληθυσμὸν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ ἔτος 1900, ὅτε παρ' ἡμῖν δὲν ἐγένετο ἀπογραφή, λαμβάνομεν ὡς βάσιν τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1896, τὴν ἀποδείξασαν τὸν πληθυσμὸν ἀνελθόντα εἰς 2,433,806, καὶ προσθέτοντες τὴν ἐπελθοῦσαν κατὰ τὰ ἐπακολουθήσαντα τέσσαρα ἔτη αὔξησιν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ μέσου ὅρου τῶν 14,3 ἐπὶ χιλίων κατοίκων, εὑρίσκομεν, ὅτι ἐν ἔτει 1900 ὁ πληθυσμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους ἀνήρχετο εἰς 3,583,000. Ἐντὸς λοιπὸν τῆς αὐτῆς εἰκοσαετίας ηὔξησε κατὰ 564,547 ψυχάς, ἤτοι 28 τοῖς 0(0.

Εἶνε λοιπὸν σφαλερὰ ἡ γνώμη τῶν νομιζόντων, ὅτι ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς αὐξάνει βραδύτερον τοῦ βουλγαρικοῦ. Πιθανὸν εἶνε ἐν Βουλγαρίᾳ νὰ ὑπάρχωσι πλείονες κατ' ἀναλογίαν τοῦ πληθυσμοῦ γεννήσεις ἢ ἐν Ἑλλάδι· παρ' ἡμῖν ὅμως, ἕνεκα τοῦ γλυκυτέρου κλίματος καὶ τῆς περισσοτέρας ἐν τῷ πολιτισμῷ ἀναπτύξεως τῶν κατοίκων, ὑπάρχει πολὺ ὀλιγωτέρα θνησιμότης, καὶ διὰ τοῦτο, ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ καταντᾷ νὰ νὰ εἶνε παρ' ἡμῖν σχεδὸν ἴση ἢ καὶ κατά τι ὑπερτέρα τῆς ἐν Βουλγαρίᾳ.

Α. Παναγιωτίδης

Ο R. PIERPOINT ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Ὁ γνωστὸς Ἄγγλος βουλευτὴς κ. Πιερπόϊντ, ὁ τοσάκις ὑψώσας τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἐν Κοινοβουλίῳ ὑπὲρ τῶν δικαίων τῆς Κύπρου ἐν τῷ ζητήματι τοῦ Φόρου τῆς Ὑποτελείας, ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ «Χρόνῳ» τὸ ἑξῆς ἄρθρον, διὰ τοῦ ὁποίου συνηγορεῖ καὶ πάλιν εὐγλώττως ὑπὲρ τῆς Νήσου, ὑποστηρίζων, ὅτι τὸν Φόρον ὀφείλει νὰ καταβάλλῃ μόνη ἡ Ἀγγλία :

Τὸ κυριαρχοῦν ζήτημα (ἐν Κύπρῳ) εἶνε τὸ τοῦ φόρου τῆς ὑποτελείας. Κατὰ τὸ 1878 διὰ τῆς συνθήκης τῆς 4ης Ἰουνίου παρελάβομεν τὴν νῆσον πραγματικῶς δυνάμει διαρκοῦς ἐκμισθώσεως παρὰ τῆς Τουρκίας. Διὰ τῆς προσθήκης τῆς 1ης Ἰουλίου συνεφωνήθη, ὅτι «ἡ Ἀγγλία θὰ πληρώνῃ τῇ Πύλῃ οἱονδήποτε εἶνε τὸ παρὸν περίσσευμα τῶν προσόδων μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς δαπάνης τῆς νήσου. Τὸ περίσσευμα τοῦτο νὰ ὑπολογισθῇ καὶ ὁρισθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κατὰ μέσον ὅρον εἰσοδημάτων τῶν πέντε τελευταίων ἐτῶν, ὅ περ λέγεται, ὅτι ἀνέρχεται εἰς 22, 936 πουγγία, τὸ ὁποῖον δεόντως ἐξελεγχθήσεται ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα». Δὲν προτίθεμαι νὰ εἰσέλθω εἰς τὸ δύσκολον ζήτημα τοῦ νομίσματος κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ «καϊμὲ» «μεταλλικοῦ» κλπ. Ἀρκεῖ ν' ἀναφέρω, ὅτι κατόπιν διαπραγματεύσεων μηνῶν καὶ ἐτῶν, ὁ φόρος τῆς ὑποτελείας, συμπεριλαμβανομένων πάντων τῶν κονδυλίων, ὡρίσθη εἰς 92, 800 λ. περίπου.

Οὗτος εἶνε ὁ φόρος τῆς ὑποτελείας, ὅστις πληρώνεται ὑπὸ μικρᾶς κοινότητος 200, 000 κατοίκων (ὁ κατὰ μέσον ὅρον πληθυσμὸς κατὰ τὰ 25 ἔτη τῆς κατοχῆς), ἧς ἡ ὁλικὴ πρόσοδος ἀνῆλθε κατὰ μέσον ὅρον εἰς 187, 000 λ. ἐτησίως. Τὸ ἥμισυ τῆς ἀκαθαρίστου προσόδου (κατὰ προσέγγισιν) λαμβάνεται κατ' ἔτος πρὸς πληρωμὴν τοῦ καλουμένου τουρκικοῦ φόρου ὑποτελείας. Οἱ τουρκικοὶ λογαριασμοὶ πιθανὸν νὰ ἐδείκνυον, ὅτι 92, 000 ἦτο τὸ κατὰ μέσον ὅριον ἐτήσιον περίσσευμα πρὸ τῆς ἡμετέρας κατοχῆς, ἀλλὰ φαίνεται, ὅτι ἦτο παράλογον νὰ γίνῃ δεκτὸν τοιοῦτο ποσὸν ὑπὸ τῆς χώρας ταύτης, ἐκτὸς ἐὰν ἡ πρόθεσις ἦτο νὰ ἐκτελέσῃ ἡ Ἀγγλία τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς ὑποχρεώσεώς της, ὅ περ λέγει, ὅτι ἡ «Ἀγγλία θὰ πληρώνῃ».

Ἡ Τουρκία οὐδέποτε ἔλαβεν οἱονδήποτε μέρος τοῦ φόρου τῆς ὑποτελείας. Τὸ 1855 ἡ Τουρκία ἐδανείσθη 5, 000, 000 λ. πρὸς 4 τοῖς ἑκατὸν μὲ 1 τοῖς ἑκατὸν χρεωλύσιον. ἐπ' ἀλληλεγγύῳ ἐγγυήσει, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν τόκον τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας. Ὁ τόκος καὶ τὸ χρεωλύσιον ἐπεβάρυνον πάσας τὰς προσόδους τῆς Ὀθω-

μανικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ἰδίᾳ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ αἰγυπτιακοῦ φόρου καὶ τῶν τελωνιακῶν προσόδων τῆς Σμύρνης καὶ Συρίας. Ἡ Τουρκία ἐβράδυνε τὰς διαπραγματεύσεις διὰ τὸν φόρον ὑποτελείας τῆς Κύπρου καὶ ἠρνήθη νὰ πληρώσῃ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ τόκου καὶ χρεωλυσίου τοῦ δανείου τοῦ 1855.

Ἡ ἄρνησις αὕτη ἠνάγκασε τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν νὰ πληρώσωσιν ἑκάστη σημαντικὸν ποσὸν τῶν ἐγγυήσεών των. Τὸ ὑπόλοπον τοῦ αἰγυπτιακοῦ φόρου —περὶ τὰς 72, 000 λ. ἐτησίως—δεόντως ἐχρησιμοποιήθη δυνάμει τῆς συνθήκης τοῦ 1855, ἀλλ' ἔμεινεν ὑπόλοιπον 83, 000 λιρῶν ἐτησίως νὰ πληρωθῇ. Κάποιος ἔσχε τὴν ἑξῆς λαμπρὰν ἰδέαν: «Ἡ Τουρκία ὀφείλει ἡμῖν καὶ τῇ Γαλλίᾳ χρήματα· ὁ κυπριακὸς φόρος εἶνε πληρωτέος τῇ Τουρκίᾳ· οὐδὲν εἰσέτι ἐπληρώσαμεν τῇ Τουρκίᾳ, ἕνεκα τῆς βραδύτητος κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις· ἡ Κύπρος εἶνε μέρος —τεχνικῶς—τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας· δεῦτε κατάσχωμεν τὸν φόρον ὑποτελείας Κύπρου καὶ τότε δὲν ἔχομεν ἀνάγκην νὰ ἀπασχολώμεθα διὰ τὰς τελωνιακὰς προσόδους Σμύρνης καὶ Συρίας». Τὸ σχέδιον τοῦτο ἐγένετο δεκτόν. Ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία ἐπληρώθησαν διὰ τὰ χρήματα, ἅτινα ἐπλήρωσαν ἕνεκα τῆς ἐγγυήσεως τοῦ 1855 κατὰ τὰ ἔτη 1882—83, ἤτοι 306, 300 λ. ἐκ τοῦ συσσωρευθέντος κυπριακοῦ φόρου, διαρκουσῶν τῶν διαπραγματεύσεων. Ἔκτοτε τακτικῶς πληρώνονται ἐτησίως ἐκ τοῦ κυπριακοῦ φόρου διὰ τὴν ὑποχρέωσιν τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας 82, 000 δι' ἕκαστον ἐγγυητήν. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶνε, ὅτι ἡ Γαλλία ἀπαλλάσσεται ὁλοτελῶς οἱασδήποτε πληρωμῆς, συνεπείᾳ τῆς ἐγγυήσεως, ἣν ἔδωκε κατὰ τὸ 1855—ἡ Αἴγυπτος καὶ ἡ Κύπρος πληρώνουσιν ὅλον τὸ ποσὸν δι' αὐτὴν—καὶ ἡ Ἀγγλία θ' ἀπηλλάσετο ἐπίσης ὁλοτελῶς, ἂν ἔλειπε τὸ γεγονὸς ὅτι, τῆς Κύπρου μὴ δυναμένης νὰ ὑποφέρῃ τὴν ἀφαίμαξιν τῆς λήψεως τοῦ ἡμίσεως τῶν προσόδων της, ὅπως δαπανᾶται ἀλλαχοῦ, ἡ Ἀγγλία ὑποχρεοῦται σχεδὸν κατ' ἔτος νὰ δίδῃ εἰς τὴν νῆσον βοήθημα.

Τοῦτο ἀνέρχεται κατὰ μέσον ὅρον εἰς 30 χιλ.λίρας. Ὑπολογίζοντες τὸ μερίδιον τοῦ ὑπολοίπου τῆς ὑποχρεώσεως τῆς Ἀγγλίας, σχετικῶς πρὸς τὸ τουρκικὸν δάνειον τοῦ 1855 μετὰ τὴν χρῆσιν τοῦ αἰγυπτιακοῦ φόρου εἰς 41 χιλ. λ. καὶ ἀφαιροῦντες ἐκ τοῦ ποσοῦ τούτου 30 χιλ. λ. τὸ βοήθημα, εὑρίσκομεν ὅτι μένει πρὸς ὄφελος τῆς Ἀγγλίας ποσὸν 11 χιλ. λ. ἐτησίως, καὶ πρὸς ὄφελος τῆς Γαλλίαν 41 χιλ. λ. συνεπείᾳ τῆς ἡμετέρας κατοχῆς τῆς Κύπρου. Ἐνίοτε συμβαίνει ἡ περίεργος περίπτωσις, συνεπείᾳ ἀνομβρίας ἐν Κύπρῳ, ἡ μὲν Γαλλία νὰ λαμβάνῃ ἀκέραιον τὸ ποσὸν τῶν 41 χιλ. λ. ἐνῷ ἡμεῖς ἔχοντες νὰ δώσωμεν πολὺ μεγαλείτερον βοήθημα τοῦ συνήθους, ὑφιστάμεθα χρηματικὴν ἀπώλειαν διὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο, συνεπείᾳ τῆς ἡμετέρας κατοχῆς τῆς Κύπρου. Μετὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ τόκου τοῦ ἠγγυημένου δανείου τοῦ 1855 μένει περίσσευμα πλέον τῶν 11 χιλ. λιρῶν. Τὸ περίσσευμα τοῦτο τίθεται, ἐκτὸς δύο ἐξαιρέσεων, κατὰ μέρος ὡς χρεωλύσιον. Τὸ ποσὸν τοῦτο μετὰ τοῦ τόκου ἀνέρχεται τώρα εἰς 230 χιλ. λ. περίπου.

Θὰ ἀνήρχετο εἰς 24, 803 λίρας περισσότερον ἢ σὺν τῷ τόκῳ εἰς 37, 000 λίρας, ἐὰν δὲν εἶχε θεωρηθῇ κατάλληλον κατὰ τὸ 1882 — 1886 νὰ πληρωθῶσιν ἐκ τῶν κυπριακῶν χρημάτων τὰ λύτρα τοῦ λοχαγοῦ Σύντζ καὶ τοῦ κ. Σοῦτερ, οἵτινες εἶχον αἰχμαλωτισθῇ χωριστὰ ὑπὸ λῃστῶν ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ. Τῇ ἀληθείᾳ τὸ θησαυροφυλάκιον γνωρίζει πῶς νὰ οἰκονομῇ τὴν δαπάνην. Τὸ ποσὸν τοῦτο τῶν 230,000 λιρῶν, ἤ, ὡς θὰ ἦτο ἄνευ τῆς πληρωμῆς τῶν λύτρων, 267 χιλ. λ. δὲν δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ ὡς χρεωλύσιον, διότι τὰ χρεώγραφα τοῦ 1856, καὶ ἂν ἀποσυρθῶσι, δὲν δύνανται νὰ ἐξοφληθῶσιν, ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς Πύλης, τὴν ὁποίαν αὕτη δὲν δίδει.

Ἐν τῷ μεταξὺ γενναίως δανείζομεν χρήματα ἐντόκως εἰς τὴν Κύπρον δι' ἀρδευτικὰ καὶ ἄλλας βελτιώσεις, ἐνῷ ἐξοφλοῦμεν τὰ χρέη μας καὶ τὰ χρέη τῆς Γαλλίας μὲ χρήματα τῆς Κύπρου καὶ κρατοῦμεν σημαντικὸν περίσσευμα, τὸ ὁποῖον συσσωρεύεται δι' ἄγνωστον χρῆσιν, ἐκτὸς ἐὰν συσσωρεύηται διὰ χρῆσιν λύτρων, τὰ ὁποῖα πιθανῶς νὰ παρουσιασθῇ ἀνάγκη νὰ πληρώσωσι. Θὰ ἐπεθύμουν νὰ γνωρίζω ἐπὶ πόσον χρόνον ἡ Αὐστραλία, ὁ Καναδᾶς, ἢ ἡ Νέα Ζηλανδία θὰ ἠνείχοντο νὰ λαμβάνηται τὸ ἥμισυ, ἢ ἔστω τὸ τρίτον τῶν προσόδων των, χάριν συνθήκης, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἔλαβον μέρος.

Δὲν ἀρνοῦμαι, ὅτι ἡ κατάστασις τῆς Κύπρου ἐβελτιώθη ἀπὸ τῆς ἡμετέρας κατοχῆς, ἀλλὰ δὲν ἐβελτιώθη τοσοῦτον, ὅσον ἔδει νὰ βελτιωθῇ ἐὰν εἶχε τὰ χρήματά της νὰ τὰ δαπανήσῃ ὑπὲρ ἑαυτῆς ἢ ἐὰν ἡ πρόθεσις, ἡ δηλωθεῖσα τὸ 1878, ἵνα καταστήσωμεν αὐτὴν «μέγαν πολεμικὸν σταθμὸν» ἐπραγματοποιεῖτο. Οὐδὲν τούτων ἐγένετο. Οἱ ὑπάλληλοι ἐπετέλεσαν μεγάλα πράγματα μὲ τὰ ἄθλια μέσα, ἅτινα εἶχον εἰς χεῖράς των. Ἀλλ' ὡς ὁ λόρδος Βρασσεῢ ἔγραφε κατὰ τὸ 1878: «εἶνε ἀδύνατον ἡ κατάστασις τῆς Κύπρου σημαντικῶς νὰ βελτιωθῇ, ἐνόσῳ μένει βεβαρημένη ὑπὸ ἐτήσιον φόρον ὑποτελείας εἰς τὴν ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν. Ἡ Ἀγγλία ὀφείλει νὰ πληρώσῃ τὸν φόρον, νὰ καταργήσῃ πάντας τοὺς ἐπαχθεῖς φόρους καὶ νὰ καταστήσῃ τὴν Κύπρον ἐλεύθερον λιμένα, τὸ Χόγγ—Κόγγ καὶ Σιγγαπούρην τῆς Μεσογείου».

Μέχρι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ὁ κ. Τσάμπερλαϊν ἐγένετο ὑπουργὸς τῶν ἀποικιῶν, ἡ Κύπρος, μετὰ τὸν πρῶτον θόρυβον, ἦτο σχεδὸν λησμονημένη ἀποικία. Βεβαίως ἔκαμε διὰ τὴν νῆσον περισσότερα ἢ ὅλοι ὁμοῦ οἱ προκάτοχοί του, ἀλλὰ τὸ θησαυροφυλάκιον ἔδει νὰ λάβῃ τὰ χρήματά του καὶ πᾶν ὅ τι δύναται νὰ γίνῃ διὰ βελτιώσεις ἐκτὸς 10, 000 λ. κατ' ἔτος, γίνεται διὰ χρημάτων, λαμβανομένων διὰ δανείου —ἐνῷ μέχρι σήμερον, μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν βοηθημάτων πλέον τῶν 1,400,000 λιρῶν ἐπληρώθησαν διὰ φόρον ὑποτελείας, καὶ ἐκ τοῦ φόρου τούτου μένει εἰσέτι ἐν Ἀγγλίᾳ ποσὸν 230 χιλ. λιρῶν περίπου, μὴ χρησιμοποιούμενον, καὶ τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ εἶνε περίπου 267 χιλ. λιρῶν.

Δὲν δύναται, νομίζω, νὰ διαφιλονεικηθῇ ὅτι, ἐκτὸς ἐὰν ἡ Ἀγγλία προὐτίθετο νὰ πληρώσῃ ἡ ἰδία τὸν φόρον τῆς ὑποτελείας, τὸ χρηματικὸν μέρος τῆς συνθήκης ἦτο σοβαρὸν λάθος. Μοὶ ἐλέχθη, ὅτι ἡ πληρωμὴ ὑπὸ τῆς Κύπρου εἶνε διευθέτησις λογική Μοὶ ἐλέχθη ἐπίσης, ὅτι εἶνε νόμιμος κατάστασις· θὰ ἐπεθύμουν νὰ μάθω ποῖον δικαστήριον θ' ἀπεφάσιζεν, ὅτι οἱ ἐνοικιάζοντες, μὴ ὄντες συμβαλλόμενοι εἰς τὴν ἐνοικίασιν, εἶνε ὑπεύθυνοι διὰ τὸ ἐνοίκιον τοῦ ἐνοικιαστοῦ. Ἡ διευθέτησις αὕτη δύναται νὰ εἶνε λογική, ἐὰν συνίσταται εἰς τὴν ἀποφυγὴν ὑποχρεώσεω . Θὰ ἦτο ὑποχρέωσις ἐὰν ἠδύνατο νὰ ἐκδικασθῇ σύμφωνα μὲ τὸν κοινὸν νόμον.

Η ΣΕΡΒΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ[1]

Ὁ ἀνταποκριτὴς τοῦ ἡμιεπισήμου ρωσσικοῦ «Νέου Χρόνου» («Νοβόε Βρέμια») ἔσχε τὴν ἀκόλουθον συνδιάλεξιν μετὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Σερβίας κ. Πάσιτς περὶ τῆς σερβικῆς πολιτικῆς ἐν Μακεδονίᾳ :

Ἡ ἡμετέρα πολιτική, εἶπεν ὁ Σέρβος ὑπουργός, κανονίζεται ὑπὸ τῆς ἡμετέρας γεωγραφικῆς θέσεως. Κατὰ τὴν τυπικὴν ἡμῶν θέσιν ἡ Σερβία ὁμοιάζει τὴν Ἑλβετίαν. Ἡ μεγάλη ὅμως μειονεκτικὴ πρὸς ζημίαν ἡμῶν διαφορὰ συνίσταται εἰς τοῦτο ,,ὅτι ἡ Ἑλβετία εἶνε περικυκλωμένη ὑπὸ τεσσάρων κρατῶν καὶ δύναται νὰ ἐκλέξῃ τὸν φίλον αὐτῆς, ἡμεῖς δὲ ἔχομεν ἕνα μόνον γείτονα. Συνορεύομεν, εἶνε ἀληθές, μετὰ τῆς Ρωμουνίας, τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Τουρκίας, ἀλλὰ ὡς πρὸς τὴν οἰκονομικὴν σχέσιν δ' ἡμᾶς ἔχει σημασίαν μόνον τὸ αὐστρο—ουγγρικὸν μεθόριον. Ἡ Σερβία εἶνε χώρα γεωργικὴ καὶ κτηνοτροφική. Τὰ προϊόντα αὐτῆς δύνανται νὰ ἐξάγωνται μόνον εἰς τὴν Δύσιν. Πῶς δυνάμεθα ἡμεῖς νὰ μεταφέρωμεν ἕνα βοῦν εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ὅταν αὐτὸ εἰς ἡμᾶς ἔχει ἀξίαν 600 φράγκων, ἐνῷ ἐν Τυρνάβῳ τιμᾶται μόνον 200; Ἡ Αὐστρία μᾶς κρατεῖ εἰς τὰς χεῖρας αὐτῆς.Κατὰ πᾶσαν στιγμὴν αὐτὴ δύναται νὰ κλείσῃ τὰ σύνορα καὶ τότε ἡμεῖς θὰ ὑποφέρωμεν κολοσσιαίας ζημίας, ὥστε ἑκόντες ἄκοντες ὑποχρεούμεθα νὰ εὑρισκώμεθα εἰς καλὰς μετὰ τῶν ἐν Βιέννῃ σχέσεις, διότι ἐν Βιέννῃ, ἐν Σταϊμβοὺργ καὶ ἐν Βουδαπέστῃ κανονίζονται αἱ τιμαὶ τῶν ἡμετέρων προϊόντων.

—Ἐκ τούτων συμπεραίνω, ὅτι τὸ κύριον πρόβλημα τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς, ἐὰν ἡ Σερβία ἐπιθυμῇ νὰ γείνῃ ἐντελῶς ἀνεξάρτητος, ἔγκειται εἰς τὴν ἀνακάλυψιν μιᾶς νέας, οὐχὶ αὐστριακῆς ἐξόδου πρὸς τὴν θάλασσαν.

—Ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀμφιβολίας, ζωηρῶς ἀπήντησεν ὁ κ. Πάσιτς. Ἡ ἀπόκτησις τοιαύτης ἀνεξαρτήτου ὁδοῦ δι' ἡμᾶς εἶνε ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου. Βεβαίως γινώσκετε τὰ τοῦ σχεδίου, τοῦ ἀποκαλουμένου σιδηροδρόμου τοῦ Τιμόκ. Ὁ σιδηρόδρομος οὗτος θὰ ἠδύνατο νὰ διέλθῃ δι' ὅλης τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου ἐκ τοῦ βορειοανατολικοῦ πρὸς τὸ νοτιοδυτικὸν καὶ θὰ ἥνωνε τὴν Ὀδησσὸν μετὰ τοῦ Ἀντιβάρεως. Οὗτος θὰ ἦτο ἡ συντομωτέρα ὁδὸς ἐκ Νύσσης μέχρι τῆς θαλάσσης, διότι ἐνῷ τὸ διάστημα μέχρι Θεσσαλονίκης ὑπερβαίνει τὰ 500 χιλιόμετρα, ἡ γραμμὴ Νύσσης—Ἀντιβάρεως θὰ εἶχε μῆκος μόνον 380 χιλιομέτρων.

— Τὸ ἔργον ἐμποδίζεται πιθανὸν δι' ἔλλειψιν χρημάτων ;

— Ὄχι. Χρήματα εὑρίσκομεν. Τὸ κύριον ἐμπόδιον συνίσταται εἰς τὴν ἄρνησιν τοῦ Σουλτάνου νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν κατασκευὴν τοῦ τμήματος ἐκείνου (Πριστί-

νας—Βεράνας), ὅ περ θὰ διέλθῃ διὰ τῆς Παλαιᾶς Σερβίας. Ἡ Πύλη φοβεῖται, ὅτι ἡ γραμμὴ αὐτὴ θὰ ἐνίσχυε τὴν ἡμετέραν ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ σερβικοῦ πληθυσμοῦ τοῦ νομοῦ Κοσσόβου. Πλὴν τούτου κατὰ τοῦ σιδηροδρόμου τοῦ Τιμὸκ ἀντενεργοῦσιν ἐπίσης καὶ ἐκ Βιέννης. Ἐσχάτως ὅμως ἡμεῖς ἐπεκτήσαμεν ἕνα λίαν σπουδαῖον σύμμαχον ἐν τῷ προσώπῳ τῆς Ἰταλίας. Διὰ ταύτην ἡ γραμμὴ ἐκ Δολτζίνου, ἢ Ἀντιβάρεως εἰς Πριστίναν παρουσιάζεται ὡς ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ διὰ πᾶσαν αὐτῆς οἰκονομικὴν πολιτικὴν ἐπὶ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου. Ἡ Ἰταλία ἔχει ἀνάγκην τῶν ἡμετέρων προϊόντων καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ μᾶς πωλῇ τὰ ἰδικά της. Ἡ γραμμὴ τοῦ Τιμὸκ θὰ ἀπετέλει ἐποχὴν διὰ τὴν ἰταλικὴν ἐξαγωγήν.

— Ἀλλὰ καὶ ἡ Αὐστρία δὲν ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν κατασκευὴν σιδηροδρόμων ἐν τῇ Παλαιᾷ Σερβίᾳ;

— Ἀναμφιβόλως. Αὕτη πρὸ πολλοῦ προσπαθεῖ νὰ ἐπιτύχῃ ἄδειαν πρὸς συνένωσιν τῶν βοσνιακῶν αὐτῆς γραμμῶν (Πλέβλε) μετὰ τῆς καρδίας τῆς Παλαιᾶς Σερβίας—τῆς Μητροβίτσας. Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν αὐστριακῶν καὶ τῶν ἡμετέρων ἀξιώσεων συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι ἡμεῖς θέλομεν νὰ διευθύνωμεν τὴν γραμμὴν ἐκ βορρᾶ πρὸς μεσημβρίαν, οἱ δὲ αὐστριακοὶ ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς. Καὶ ἐγὼ φοβοῦμαι, ὅτι ἐὰν οἱ αὐστριακοὶ ἐπιτύχωσι τὴν ἀπόκτησιν ἐλευθερίας ἐξόδου μέχρι Μητροβίτσης καὶ κατὰ συνέπειαν μέχρι Θεσσαλονίκης, ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς Σερβίας ἀποβήσεται μᾶλλον δυσχερής. Τώρα ἡμεῖς τρέφομεν τοὐλάχιστον ἐλπίδας περὶ καλλιτέρου μέλλοντος. Ἐγὼ ἐν γένει νομίζω, ὅτι ἐκ τῆς τύχης τοῦ τμήματος αὐτοῦ τῆς χώρας, τοῦ καλουμένου «νομὸς τοῦ Κοσσόβου», τοῦ Σαντζακίου Νοβίπαζάρ, ἐξαρτᾶται ὁλόκληρος ἡ μέλλουσα τύχη ὁλοκλήρου τῆς Σερβίας. Ἡμεῖς εἴμεθα λίαν ἀδύνατοι διὰ νὰ ἐμποδίσωμεν τὴν κατοχήν, εἶνε ἐπάναγκες νὰ μᾶς βοηθήσωσιν εἰς τὰς δικαίας ἡμῶν ἀπαιτήσεις.

— Καθ᾽ ὅσον ἐγὼ γινώσκω ἡ τελευταία συνεννόησις ἐν Νύσσῃ ἐξησφάλισε τῇ Σερβίᾳ τοιαύτην ὑποστήριξιν ἐκ μέρους τῆς Βουγαρίας.

— Ἡ ἐν Νύσσῃ συμφωνία, ἥτις εἶνε προφορική, δὲν ἀποτελεῖ μυστικόν. Αὐτὴ ἐξασφαλίζει τὴν αὐστηροτέραν διατήρησιν τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ καθεστῶτος. Ἐγὼ πρέπει νὰ παραδεχθῶ, ὅτι αἱ σοφιαναὶ ἀρχαὶ ἐπιτηροῦσιν αὐστηρῶς καὶ παρεμποδίζουσι τὴν ἀνανέωσιν τῶν βουλγαρικῶν ὑποκινήσεων. Ἐλπίζω, ὅτι ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων δὲν θὰ ὀξυνθῇ, καθ᾽ ἣν μάλιστα στιγμὴν ἐλπίζομεν, ὅτι ταχέως ὁ ρωσσικὸς στρατὸς ἐν Μαντζουρίᾳ θὰ προβῇ εἰς ἐπίθεσιν καὶ θὰ ἀρχίσῃ νὰ κατασυντρίβῃ τοὺς Ἰάπωνας.

— Μήπως μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν γεγονότων ὑπάρχει συνάφεια;

Ἐννοεῖται, δι᾽ οὐδένα εἶνε μυστήριον, ὅτι τὰ βουλγαρο-μακεδονικὰ κομιτάτα θέλουσι νὰ ἐξαναγκάσωσι τὴν Ρωσσίαν νὰ ἀναμιχθῇ ἐμπράκτως εἰς τὰς σχέσεις αὐτῶν μετὰ τῆς Τουρκίας καὶ νὰ τὴν ἐκβιάσωσι. Τοιαύτη ὅμως πολιτικὴ κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην θὰ ἦτο πολὺ ἀσυλλόγιστος.

— Ὁποία εἶνε ἡ ὑμετέρα γνώμη περὶ τοῦ σχεδίου τῆς μακεδονικῆς αὐτονομίας;

— Ἡ Σερβία δὲν δύναται νὰ θεωρῇ τὰ σχέδια αὐτὰ εὐνοϊκὰ δι' αὐτήν. Τρία κύρια αἴτια καθιστῶσι τὴν αὐτονομίαν ἐπικίνδυνον διὰ τὴν Σερβίαν. Πρὸ πάντων ἐγὼ δὲν θὰ παρασιωπήσω τοῦτο, ὅτι ἡμεῖς μέχρι τῆς σήμερον δὲν δυνάμεθα νὰ λησμονήσωμεν τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν. Ἐγὼ προσωπικῶς δὲν ὑποθέτω, ὅτι οἱ σπουδαῖοι βουλγαρικοὶ κύκλοι σκέπτονται περὶ τῆς μελλούσης προσαρτήσεως τῆς Μακεδονίας. Ἀλλὰ χιλιάδες καὶ ἑκατοντάδες χιλιάδες Σέρβοι θὰ εἴδωσιν ἐν τῇ αὐτονομίᾳ τῆς Μακεδονίας τὴν ἐπανάληψιν τῶν γεγονότων τοῦ 1885—1886. Ἀκολούθως ἡ δευτέρα καὶ ἡ κυριωτέρα αἰτία κινδύνου δι' ἡμᾶς συνίσταται εἰς τοῦτο, ὅτι οἱ Βούλγαροι λίαν εἶνε ἰσχυροὶ ἐν Μακεδονίᾳ, ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς Σέρβους. Μὴ λησμονῆτε, ὅτι ἡ βουλγαρικὴ Ἐξαρχία ἐργάζεται ἐν Μακεδονίᾳ ἀπὸ τοῦ 1870. Ἐν καιρῷ ἡμεῖς μόνοι ὑπεστηρίζομεν τὴν ἰδέαν τῆς Ἐξαρχίας, βλέποντες ἐν αὐτῇ πανσλαυϊκὸν ἔργον. Οὕτω μᾶς τὸ παρίστων οἱ Ρῶσσοι διπλωμάται. Ἔκτοτε παρῆλθον 34 ἔτη καὶ ἡ πεῖρα ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ Ἐξαρχία δὲν διενοήθη νὰ ὑψωθῇ μέχρι τῆς σλαυϊκῆς πολιτικῆς. Ὁλόκληρος αὐτῆς ἡ σχολιακὴ πολιτικὴ ὑπῆρξε καὶ μένει στενῶς βουλγαρική. Διὰ τοῦτο ἡμεῖς οἱ Σέρβοι σημαντικῶς ἀπεμείναμεν ὀπίσω τῶν Βουλγάρων, ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῆς ἀναπτύξεως ἐν Μακεδονίᾳ. Τὸ σύνολον τῆς μακεδονικῆς ἰντιλεγγέντσιας, (τῆς ἀνεπτυγμένης τάξεως) διῆλθε διὰ τῶν βουλγαρικῶν σχολείων, ζῇ καὶ σκέπτεται βουλγαριστί. Φαντασθῆτε ἐὰν καὶ ἡμεῖς ἐσυμφωνοῦμεν εἰς τὴν αὐτονομίαν! Ἡ αὐτονομία σημαίνει τὸν σχηματισμὸν νέων στελεχῶν ἐν τῇ διοικήσει, τοῖς δικαστηρίοις, τῇ ἀστυνομίᾳ, πάντα δὲ ταῦτα θὰ ἐγίνοντο βουλγαρικά, διότι ἐν Μακεδονίᾳ ὀλίγον ἄλλο ἀνεπτυγμένον ὑλικὸν ὑπάρχει πλὴν τοῦ βουλγαρικοῦ. Τρίτον ἐν τέλει ἡ ἰδέα τῆς αὐτονομίας τῆς Μακεδονίας μᾶς παρουσιάζεται πλήρης μεγάλων κινδύνων. Ποιήσατε τὴν χώραν αὐτὴν αὐτόνομον, εὐκόλως θὰ ὑποπέσῃ εἰς τὴν ἀναρχίαν. Οἱ Σέρβοι θὰ παλαίωσι κατὰ τῶν Βουλγάρων, οἱ Κουτσόβλαχοι μετὰ τῶν Ἀλβανῶν, οἱ Ἕλληνες μετὰ τῶν Ἑβραίων. Ἡμεῖς δὲν θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀποφύγωμεν τὴν ἐπικίνδυνον σύγκρουσιν......Οἱ Βούλγαροι ὑποδεικνύουσι τὸ παράδειγμα τῆς Κρήτης, ἀλλὰ λησμονοῦσιν, ὅτι ὁλόκληρος ἡ Κρήτη κατοικεῖται ὑπὸ μιᾶς φυλῆς.

—Οἱ Βούλγαροι στηρίζονται ἀκόμη καὶ εἰς τὸ παράδειγμα τῆς Ἑλβετίας ἐν ᾗ τρεῖς ἐθνικότητες ζῶσιν ἡ μία παρὰ τὴν ἄλλην ἄνευ δυσαρεσκειῶν τινῶν καὶ συγκρούσεων. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τοὺς ὑμετέρους φόβους διὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς βουλγαρικῆς ἰντελιγγέντσιας ἐν τῇ μελλούσῃ αὐτονόμῳ Μακεδονίᾳ, συγχωρήσατέ μοι νὰ παρατηρήσω, ὅτι ἔχετε δυσπιστίαν πρὸς τὴν μορφωτικὴν δύναμιν τοῦ σερβικοῦ ἔθνους. Ἡ αὐτόνομος Μακεδονία θὰ ἦνε ἐλευθέρα χώρα, ἐν ᾗ ἕκαστος κατὰ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ θὰ ἐκτελῇ τὴν ἑαυτοῦ φυλετικὴν προπαγάνδαν διὰ τῆς ἀνεγέρσεως σχολείων, ἐκδόσεως ἐφημερίδων κτλ. Διατί δὲν πιστεύετε, ὅτι ἐν

τῇ αὐτονόμῳ Μακεδονίᾳ οἱ Σέρβοι θὰ ἦνε ἱκανῶς ἰσχυροί, ἵνα διαφυλάξωσι τὴν ἑαυτῶν αὐτοτέλειαν;

— Ὁ ὑπουργός, μετά τινα σιωπήν, ἀπήντησεν: Ἡμεῖς ἀπωλέσαμεν πολὺν χρόνον. Διὰ τοὺς Βουλγάρους εἶνε εὐνοϊκὸν νὰ ἐπισπεύσωσι τὴν λύσιν τοῦ μακεδονικοῦ ζητήματος. Ἀλλ' ἡμεῖς πρέπει νὰ εἴμεθα μᾶλλον ἐνήμεροι εἰς τὰς ἐνεργείας ἡμῶν. Αἱ μεταρρυθμίσεις βαίνουσιν ἐν τῇ σειρᾷ αὐτῶν, οἱ κάτοικοι εἰσὶν εὐχαριστημένοι ἐξ αὐτῶν, τὰ δὲ κράτη ἂς ἐξακολουθῶσι τὴν ἀγαθοεργίαν των.

— Τοιουτοτρόπως ἡ σερβικὴ πολιτικὴ εἶνε ἐντελῶς φιλειρηνική;

— Ὁ ὑπουργὸς προσμειδιάσας εἶπεν: Ἀναφορικῶς εἰς τοῦτο ἡμεῖς πληρέστατα συμμεριζόμεθα τὰς ἀρχάς, τὰς ἐκφρασθείσας ἐν τῷ λόγῳ τοῦ κόμητος Γουλουχόφσκη. Ἡμεῖς τηροῦμεν τὴν εἰρήνην, ἐν πάσει περιπτώσει οὐχὶ ὀλιγώτερον εἰλικρινῶς παρ' ὅσον ἡ Αὐστρία.

Ὁ κ. Πάσιτς λαλεῖ περὶ Μακεδονίας χωρὶς νὰ φαίνηται, ὅτι γινώσκει ἐπακριβῶς τὰ τῆς χώρας. Ὁ Σέρβος διπλωμάτης εἶπε πολλὰ καὶ ἴσως παρὰ πολλὰ περὶ τῆς σερβικῆς πολιτικῆς ἐν Μακεδονίᾳ, κατέδειξεν ὅτι ἡ Σερβία ἔχει μεγάλην ἀνάγκην τῆς θαλάσσης, ἐδήλωσεν, ὅτι οὐ μόνον ἐθνικοί, ἀλλὰ καὶ ἐμπορικοὶ καὶ οἰκονομικοὶ λόγοι ὑπαγορεύουσι τὴν διέξοδον τῆς Σερβίας πρὸς τὸ Ἀδριατικόν, ἢ πρὸς τὸ Αἰγαῖον, ἢ καὶ πρὸς ἀμφότερα τὰ πελάγη ταῦτα, εἶπέ τινα περὶ τῆς τιμῆς βοῶν καὶ ἴσως θὰ ἔλεγε πολὺ περισσότερα περὶ ἀποκαταστάσεως χοίρων, οἵτινες συγκριτικῶς πρὸς τοὺς βόας κέκτηνται τὴν πλειοψηφίαν ἐν Σερβίᾳ καὶ ὑπέδειξεν, ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ σλαυϊκοῦ τούτου κράτους ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν διαθέσεων τῆς Αὐστρουγγαρίας, διότι ἂν αὕτη τῇ κλείσῃ μίαν ἡμέραν τὰς θύρας τῆς ἐξαγωγῆς ὅλοι οἱ Σέρβοι θὰ πάθωσιν ἐξ ἀσφυξίας. Εἶτα προσθείς, ὅτι ἐσχάτως ἐξευρέθη νέα χώρα ἐξαγωγῆς ἡ Ἰταλία, εἰσῆλθεν ἀβρόχοις ποσὶν εἰς τὸ Μακεδοικὸν ζήτημα καὶ ἠθέλησε νὰ δώσῃ εἰς τὸν ἀνταποκριτὴν τοῦ «Νέου Χρόνου» νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι ἡ Μακεδονία εἶνε χώρα καθαρῶς σλαυϊκή, ὅτι δηλαδὴ ἐν αὐτῇ ὑπάρχουσι μόνον Σέρβοι καὶ Βούλγαροι, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον πρὸ πολλοῦ ἤδη ἐγίνωσκεν ὁ ἀξιότιμος Ρῶσσος.

Καὶ περὶ ὅλων μὲν τῶν ἄλλων, ὅσα εἶπεν ὁ Σέρβος πολιτευτὴς οὐδαμῶς θέλομεν ν' ἀντιλέξωμεν, καθόσονπρόκειται περὶ τῆςπροόδου ἑνὸς κράτους τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἵμου. Ἀλλ' ὅταν θέλῃ νὰ παραστήσῃ δι' ὅλης τῆς ἐπισημότητος τοῦ ὑπουργικοῦ στόματός του τὴν Μακεδονίαν, ὡς χώραν καθαρῶς σλαυϊκήν, προδίδεται, ὅτι δὲν γνωρίζει παντάπασι τὴν χώραν, μετὰ τόσης αὐθεντίας θέλει νὰ λαλῇ περὶ τῆς ὁποίας εἶνε ἀληθές, ὅτι ἐλάλει πρὸς Σλαῦον, οἱ δὲ Σλαῦοι μεταξύ των εἶνε σύμφωνοι, ἵνα ἀρνῶνται τὴν ὕπαρξιν τῶν Ἑλλήνων. Οἱ λόγοι του ὅμως ἐδημοσιεύθησαν, ἡ δὲ ὑπ' αὐτοῦ κατάταξις τοῦ ἑλληνικοῦ μακεδονικοῦ στοιχείου ἐν ἴσῃ μοίρᾳ μετὰ τῶν ὀλίγων Ἑβραίων δὲν δύναται εἰμὴ νὰ προκαλέσῃ τὸν χλευασμὸν τῶν γινωσκόντων τὴν ἀληθῆ ἐθνολογι-

κὴν κατάστασιν τῆς Μακεδονίας κατὰ τοῦ διευθύνοντος σήμερον τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τοῦ σερβικοῦ βασιλείου. Ἐὰν ὁ κ. Πάσιτς δὲν ἠδυνήθη νὰ μάθῃ μέχρι τοῦδε τὴν κατάστασιν ταύτην, ἂς ἐρωτήσῃ τώρα τοὺς ἐν Σοφίᾳ καὶ ἐξ αὐτῶν θ' ἀκούσῃ, ὅτι σύμπας ὁ Βουλγαρισμὸς οὐδένα ἔχει ἄλλον ἰσχυρὸν ἐχθρὸν ἐν Μακεδονίᾳ ἐκτὸς τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐναντίον τούτων εἰσὶν ἐστραμμένα ὅλα τὰ βουλγαρικὰ ὅπλα, πολιτικά, κοινωνικά, ἐμπορικὰ καὶ συμμοριακά. Τοιοῦτος ἐχθρὸς δὲν τίθεται ἐν ἴσῃ μοίρᾳ πρὸς τοὺς ὀλίγους Ἑβραίους. Ὁ κ. Πάσιτς, τὸ ἐπαναλαμβάνομεν, δὲν ἠξεύρει τί λαλεῖ, ἀφοῦ προκειμένου περὶ τοῦ Μακεδονικοῦ ζητήματος δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψει τὴν ἑλληνικὴν φυλήν, ἥτις εἶνε ἡ μᾶλλον πολυάριθμος, ἡ ἀσυγκρίτως τῶν ἄλλων φυλῶν πεπολιτισμένη, ἡ μᾶλλον ἀνεπτυγμένη, ἡ πλουσιωτέρα, ἥτις κρατεῖ εἰς χεῖράς της τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν, ἥτις διευθύνει τὴν οἰκονομικὴν κίνησιν, ἧς ἡ ἐθνικὴ χροιὰ καὶ τὸ ἐθνικὸν πνεῦμα ἐπικρατεῖ καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλληνίδα χώραν. Εἶνε ἀληθῶς λίαν παράδοξον πῶς ἀγνοεῖ ὅλας αὐτὰς τὰς ἀληθείας ὁ κ. ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργὸς τοῦ βασιλέως Πέτρου. Ὁ μακεδονικὸς Ἑλληνισμὸς εἶνε ὁ ἐπικρατέστερος παράγων, ἡ δὲ ἐσχάτως ἀρξαμένη ἀμυντικὴ ἐνέργεια αὐτοῦ προυξένησε μεγάλην αἴσθησιν ἐν τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἐνέβαλεν εἰς εὔλογον ἀνησυχίαν τὴν Εὐρώπην. Περὶ τοῦ παράγοντος τούτου δὲν ὤφειλε νὰ ἐκφρασθῇ μετὰ τοσαύτης ἀνευλαβίας ὁ δ κ. Πάσιτς, ὁπόταν μάλιστα οἱ Σέρβοι προτίθενται νὰ διαδραματίσωσιν ἢ ἤρξαντο ἤδη διαδραματίζοντες πρωτεῦον πρόσωπον ἐν τῇ βορείῳ Μακεδονίᾳ, ἀντιπράττοντες κυρίως κατὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Βουλγαρισμοῦ.

ΕΚΒΙΑΣΜΟΙ ΤΟΥ ΔΟΛΟΦΟΝΙΚΟΥ ΚΟΜΙΤΑΤΟΥ

Ἐπιστέλλουσιν ἐκ **Βοδενῶν**:

«Εἰδήσεις ἐκ τῶν μερῶν ἡμῶν τῶν ἀξιοδακρύτων πρὸ πολλοῦ δὲν ἔχετε· τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει, ὅτι ἔπαυσεν ὁ τῶν ἀληθῶς ὀρθοδόξων ἀγὼν ὑπὲρ τοῦ πατρῴου κειμηλίου, οὔτε ἡ τῶν κακοδόξων καταφορὰ κατὰ τῆς ἁγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας. Ἀγωνιζόμεθα καὶ πολεμούμεθα. Ἀρχηγοὶ καὶ πλήρωμα ἀνθιστάμεθα κατὰ βεβήλων ἐπιδρομέων, προηγουμένης ἐν τῇ τοιαύτῃ ἀντιστάσει τῆς ἁγίας κοινῆς τῶν ὀρθοδόξων μητρὸς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Καὶ ἡ ἐπιφορὰ αὕτη τῶν ἀλλεπαλήλων καὶ παντοειδῶν δυστυχημάτων καὶ συμφορῶν εἶνε συνεχὴς καὶ ἀτελεύτητος. Ἀλλ' εἶνε αἱ συμφοραὶ αὗται πολὺ τῶν προτέρων ὀδυνηρότεραι, μεθ' ὅσα ἀκούομεν. Ἡμεῖς βεβαίως δὲν εἴδομεν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, δὲν ἠκούσαμεν διὰ τῶν ὤτων. Ἀλλ' ἤκουσαν πολλοί, ὄχι εἷς, καὶ διηγοῦνται ἐπισήμως εἴς τε τὴν ὀρθόδοξον Μητρόπολιν καὶ εἰς ἡμᾶς πάντας, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε μέχρι σήμερον παρ' Ὀρθοδόξοις, ἃ οὖς οὐκ ἤκουσεν ἀπὸ στομάτων πεπολιτισμένων, ἃ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου λογικοῦ οὐκ ἀνέβη, κατὰ τὸ γραφικόν, οὔτε ἠδύνατο ν' ἀναβῇ. Ταῦτα λέγουσιν ἄνθρωποι πολλοί, μὴ ψευδόμενοι.

Ν' ἀναφέρω ὀνόματα περιττόν, διότι δὲν ἐκλήθησαν ἐπὶ δικαστηρίου μάρτυρες. Ὅταν κληθῶσιν «ἀνοιγήσονται βίβλοι» καὶ τότε ὁ κόσμος ὁ πεπολιτισμένος ἔκθαμβος θέλει μάθῃ, ὅτι κατηγοροῦνται ὑπὸ πολλῶν θεοφοβουμένων ἀνθρώπων, τιμίων ἀνθρώπων, τιμίων οἰκογενειαρχῶν καὶ τιμίων ὀρθοδόξων ξένοι, ὡς παρακινήσαντες αὐτοὺς ν' ἀσπασθῶσι τὸ Σχῖσμα.

Πολὺ δυσκόλως θὰ πιστεύσητε ταῦτα, διότι ἀπὸ πεντακοσίων καὶ τόσων χρόνων, ἀφ' ὅτου διοικεῖ ἡμᾶς ἡ ἀρχὴ τῶν κρατούντων, οὐδεὶς ὑπάλληλος αὐτῆς προσηνέχθη τοιουτοτρόπως, οὔτε μέγας, οὔτε μικρός, καὶ οὐδεὶς εἶπεν, ὅτι θὰ ἀποσπασθῶσιν ἀπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ὅσοι δὲν λαλοῦσι τὴν γλῶσσαν τὴν ἐπίσημον αὐτῆς, οὐδεὶς αὐτῶν εἶπεν εἰς ἡμᾶς, ὅτι γείτων ἀρχηγὸς ξένου θρησκεύματος διδάσκει ὀρθότερον τῶν ἡμετέρων πατριαρχῶν καὶ ἀρχιερέων. Διὰ τοῦτο εἰς τὸν Κ' αἰῶνα αἱ τοιαῦται διδαχαὶ φαίνονται εἰς ἡμᾶς πρωτάκουστοι, παράλογοι, καὶ θὰ ἦσαν ἀπίστευτοι διόλου ἂν δὲν ἐβεβαιοῦντο ὑπὸ πολλῶν τιμίων, ἀξιοπίστων, εὐσεβῶν ἀνθρώπων.

Αὐτά, τὰ ὁποῖα ἀκούομεν, θλίβουσι πολὺ πάντας ἡμᾶς, ἀλλὰ δὲν ἀποθαρρύνουσι, μεθ' ὅλα τὰ κακουργήματα, τῶν ὁποίων αὐτόπται καὶ αὐτήκοοι εἴμεθα. Πρὸ μηνὸς περίπου ὁ ἐν τῷ χωρίῳ Νέγορτσα φιλήσυχος καὶ τίμιος πρόκριτος, ὀρθόδοξος, ἐμ-

πνέων διὰ τοῦ ζήλου καὶ τῆς ἀφοσιώσεως πίστιν εἰς τὰ κείμενα, Πέτρος Αρεζὰν ἐφονεύθη, πελεκηθείς, ὑπό τινος Μελᾶ Τάνου, καθ' ἃ θρυλλεῖται, διότι αὐτὸς ἐδραπέτευσεν ἀμέσως ἐκ τοῦ χωρίου. Αἱ ἀρχαὶ ἔσπευσαν ἐκ τῆς μόλις ἡμίσειαν ὥραν ἀπεχούσης Γευγελῆς καὶ ἔπραξαν τὸ καθῆκον αὐτῶν, καὶ συνέλαβον καὶ ἀνέκρινον.

Εἰς τὸ Μοΐν, ἕτερον χωρίον ἐν τῷ τμήματι Γευγελῆς, ἐκλήθησαν ἄνωθεν, ὡς ἠκούσαμεν, πολλοὶ τῶν προκρίτων, ὅπως ὑπογράψωσι ἀναφοράν, αἰτούμενοι νὰ προσχωρήσωσιν εἰς τὸ Σχῖσμα, ἀλλ' εὐτυχῶς οὐδὲν ἐγένετο.

Εἰς τὴν περιφέρειαν Γουμέντζης ἐπὶ τρεῖς σχεδὸν μῆνας, ἀποσυρθέντος τοῦ στρατοῦ, ἡ ζωὴ τῶν ὀρθοδόξων καντήντησεν ἀβίωτος. Οἱ κακοῦργοι καὶ δολοφόνοι, οἱ εἰς τὴν βουλγαρικὴν δηλαδὴ σχισματικὴν ἐκκλησίαν ἀνήκοντες, ἀπειλοῦσι πυρπολήσεις οἰκιῶν, λεηλασίας κτημάτων, φόνους καὶ δηώσεις, ἂν οἱ χωρικοὶ δεχθῶσιν ὀρθοδόξους, ἀπειλοῦσι δὲ καὶ ἐκείνους, ὅσοι τυχὸν ἤθελον περιποιηθῇ τούτους. Τοιουτρόπως οἱ διδάσκαλοι τῶν χωρίων Ἀπόστολοι, Βαροβίτα, Βόζη, Πέτγα, Πέτροβον καὶ Τσερναρέκα ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπανέλθωσιν ἀμέσως εἰς ἡμᾶς· εἰς τὸ τελευταῖον μάλιστα χωρίον ὁ διδάσκαλος, ἀποκαμών, εἰσῆλθεν εἰς καφενεῖον, πρὸς ἀναψυχήν, ἀλλ' ὁ κύριος τοῦ καφενείου, ἀρνηθεὶς εἰς τὸν διδάσκαλον τὰ πάντα, μόλις παρεχώρησεν αὐτῷ ποτήριον ὕδατος, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ πίῃ αὐτὸ ἔξω τοῦ καταστήματος καὶ ν' ἀπέλθῃ. Τόσος φόβος συνέχει πάντας ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ στρατοῦ.

Περὶ δολοφονιῶν καὶ κακουργημάτων ἐν γένει δὲν γράφω, διότι τὰ προηγούμενα εἶνε πολὺ σπουδαιότερα, τὰ δὲ κατόπιν εἶνε συνέπεια, καθὼς κάθε κατόπιν εἶνε τῶν προτέρων ἀποτέλεσμα. Τὴν Κρύβαν, χωρίον ὀλίγον ἀπέχον τῆς Γουμέντζας, ἀπὸ πολλοῦ κρατοῦσιν οἱ κακοῦργοι σχισματικοὶ τρέμουσαν. Ἥρπασαν τέσσαρας προκρίτους καὶ ἀπήγαγον εἰς Ράμνον, δίωρον τῆς Κρύβας ἀπέχουσαν, ἐκεῖθεν δὲ εἰς τὸ ὁρμητήριον τῶν ληστῶν τὸ Κορνοσόρ, τὸ ὁποῖον καὶ ἐκ Γενιτσῶν ἀπέχει δρόμον ὡσεὶ δύο ὡρῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποίου πολλὴ ἀλληλογραφία ἢ διὰ γραμμάτων ἢ δι' ἀπεσταλμένων τηρεῖται μετὰ τοῦ ἐν Γουμέντζῃ Βουλγάρου πρωτοπαππᾶ. Τὸ καθῆκον αὐτῆς ἐπετέλεσεν ἡ ἀρχή, ἡ ἡμετέρα, ὄχι οἱ πρὸς διοργάνωσιν τῆς χωροφυλακῆς κληθέντες, ἀλλ' ἀπεδείχθη, ὅτι καὶ πλῆρες σύστημα ψευδολογιῶν κατασκευάσαντες οἱ σχισματικοὶ μουχτάριδες, ἀζάδες καὶ πάρεδροι καὶ πρόκριτοι κατορθώνουσι ν' ἀπατῶσι τὰς ἀρχάς. Ἴσως δὲ καὶ τὰ κατὰ συνεννόησιν πραττόμενα, κατὰ διαφόρους θρύλους, ἔχουσι σκοπὸν ν' ἀναγκάσωσι τὸν ἐν Γουμέντζῃ στρατὸν νὰ ἐξέλθῃ εἰς δίωξιν αὐτῶν καὶ τότε, κενὴ καὶ δίχα προστασίας ἡ Γουμέντζα μένουσα θὰ γίνῃ εὐκολώτερον λεία τῶν κακούργων.

Ὀλίγα θὰ σταχυολογήσωμεν ἐκ τῶν πολλῶν πρὸς πίστωσιν τῆς ἀθλίας τῶν μερῶν ἡμῶν καταστάσεως. Τὴν 25ην λήξαντος, ὁ καπετὰν Γιωβάν, περὶ οὗ λέγουσιν, ὅτι κατῆλθεν ἐκ Βουλγαρίας πρὸς διάπραξιν κακουργήματος ἐπὶ σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, συνέλαβεν ἐν τῷ τουρκικῷ χωρίῳ Ἴσβορ τὸν δεκατιστὴν Πέννον Κόλτσε

ἐκ Γοργόπης μετὰ τοῦ Ἀλβανοῦ αὐτοῦ ἀκολούθου, καὶ τοῦτον μὲν ἀπέλυσε τὸν δὲ κύριον αὐτοῦ ἀπήγαγε. Τὴν 26, ληστρικὴ συμμορία ἀπήγαγε τρεῖς προκρίτους τοῦ χωρίου Βαροβίτσας, ἡμίωρον ἀπὸ τῆς Κρύβας ἀπέχοντος. Ἀγνοοῦμεν τὴν τύχην αὐτῶν. Ὁ τοῦ χωρίου Γοργόπης, συγκειμένου ἐξ οἰκογενειῶν 69, ἱερεὺς ἀπειληθεὶς καὶ παραπατῶν ἢ κινδυνεύων νὰ παραπατήσῃ ἀνεχώρησεν, ἦλθε δ' ἕτερος προσκείμενος τῇ ὀρθοδοξίᾳ. Ὁ ἱερεὺς τοῦ Πετρόβου δὶς ὁ ταλαίπωρος ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἐδάρη, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἄνωθεν Δυνάμεως ἐνισχυόμενος ἀντέχει μέχρι σήμερον. Εἰς τὸ χωρίον Ἄνω Κουφάλογον αἱ καταπιέσεις δὲν διεκόπησαν. Ἐμμένουσιν οἱ τολμηρότεροι, ἀλλὰ τὴν 20 αὐγούστου ὁ μικτάρης, ὁ καί τινα κεκτημένος ἐπιρροήν, ἐφονεύθη. Τὰ αὐτὰ μέσα μετέρχονται καὶ ἐν τοῖς πέριξ τῶν Βοδενῶν χωρίοις, κακοῦργοι δὲ λησταὶ καὶ πρόεδροι σχισματικῶν κοινοτήτων ἀθεοφόβως συνεργάζονται, καταδιώκοντες τοὺς τῇ μητρὶ Ἐκκλησίᾳ ἀφωσιωμένους, τοὺς ὁποίους ἐπηρεάζουσι καὶ οἱ διαφθαρέντες ὑπὸ τῆς ρωμουνικῆς προπαγάνδας· οὕτως εὑρέθησαν ἐν Τσερνάκῃ ἀσύνετοί τινες, Ρωμοῦνοι λεγόμενοι, διαφθαρέντες μὲν ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω, ἀπειληθέντες δὲ ὑπὸ βουλγαρικῆς συμμορίας καὶ δώσαντες αἴτησιν πρὸς τὴν ἀρχὴν περὶ συστάσεως ρωμουνιζούσης σχολῆς. Εὐτυχῶς ἡ αἴτησις, ἐπὶ λόγων ἀβασίμων καὶ ἀναποδείκτων ἐρειδομένη, ἀπερρίφθη. Τὸ καθῆκον αὐτῆς ἔπραξεν ἡ ἱερὰ μητρόπολις· ἀγγέλλουσα πᾶσαν κακοτροπίαν τῶν ἔνθεν κληρικῶν, πᾶσαν ἀσέβειαν τῶν βουλγαροϊερέων ἐξουδετεροῦσα, καὶ διαμαρτυρομένη πρὸς τὰς Ἀρχάς, καὶ τὴν ὑποστήριξιν ἀπολαμβάνουσα τῆς Μ. Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία παριστᾷ τὰ δίκαια ἡμῶν πανταχοῦ. Χρειάζεται πανταχόθεν ἀγὼν ἀνέννδος, σθένος ἀκατάβλητον, καὶ ἐνίοτε πονηρία πρὸς ἀντίδρασιν καὶ τόλμη συνάμα. Τοιουτοτρόπως δυνατὸν νὰ ἐξουδετερωθῶσιν ἐνέργειαι κακούργων καὶ δολοφόνων, κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, δηλαδὴ τῶν ὑποκειμένων τῇ λεγομένῃ Ἐξαρχίᾳ.

Θὰ ἀναφέρω ἓν παράδειγμα πρὸς διασάφησιν. Ὁ παπᾶ Γιάννης, ὁ πρόεδρος τῆς ἐν Βοδενοῖς σχισματικῆς Κοινότητος, ἐδήλωσε πανταχοῦ, ὅτι θὰ σταλῶσι πανταχοῦ μετ' ὀλίγον ὑπὸ τῆς σχισματικῆς ἐν Ὀρτάκιοϊ παρασυναγωγῆς ἱερεῖς διὰ βίας καὶ «ὅστις ἔχει τόλμην ἂς μὴ τοὺς δεχθῇ». Εἶχε δὲ καὶ τὴν ἀναίδειαν νὰ θελήσῃ νὰ ἐφαρμόσῃ τὰς διαδόσεις ταύτας πρῶτον εἰς τὸ χωρίον Τσαρκοβιάνην, εἴκοσι λεπτὰ μόλις ἀπέχον τῶν Βοδενῶν, καὶ ὑπὸ τὸν φόβον τῶν ληστῶν νὰ στείλῃ σχισματικὸν ἱερέα νὰ λειτουργήσῃ τὴν 29 αὐγούστου, ὅτε πανηγυρίζει ὁ ναὸς τοῦ χωρίου. Ἐνῷ δὲ μετέβαινεν ὁ σχισματικὸς ἱερεύς, φέρων τὸ πρόγραμμα τῶν ταραχῶν καὶ τῆς διαιρέσεως, ἡ μὲν Ἀρχὴ παρεκώλυσεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς πρὸς ταραχὰς ἐπιθυμίας, ὁ δὲ πανιερ. μητροπολίτης Βοδενῶν, μεταβὰς εἰς Τσαρκοβιάνην ἐτέλεσε τὴν λειτουργίαν ἐν μέσῳ πλήθους ὀρθοδόξων, ἐλθόντων ἐκ Βοδενῶν καὶ ἀλλαχόθεν. Πάντα τὰ διαβήματα τῶν κακούργων καὶ δολοφόνων κατηγγέλθησαν ἐγκαίρως εἰς τὰς ἐνταῦθα κυβερνητικὰς Ἀρχὰς καὶ εἰς τὴν γενικὴν διοίκησιν Θεσσαλονίκης. Ταῦτα κατὰ καθῆκον ἡ μητρόπολις Βοδενῶν πράττει, ὡς ἡ Μ. Ἐκκλησία γινώσκει,

πράττουσα καὶ αὕτη ὅ τι ἡ σύνεσις καὶ ἡ πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους ὑπαγορεύει στοργή, πρὸς πρόληψιν περαιτέρω σκηνῶν θλιβερῶν.

Διότι κατέχει πάντας ὁ πανικός, φοβούμενοι δὲ τὰς ἔξωθεν κακουργίας οἱ πιστοὶ σιγῶσιν, ὑπομένουσι, καὶ γίνονται τύπος καρτερίας πρωτοφανοῦς ἴσως εἰς τὰ χρονικὰ τῆς νεωτέρας χριστιανικῆς ἱστορίας. Ἱερεῖς καὶ διδάσκαλοι, ὑπὸ τὸν φόβον καὶ τὰς ἀπειλάς, ποῦ μεταβαίνουσι μένοντες ἐπὶ μακρόν, ποῦ δ' οὔτε μεταβαίνουσι, μακρόθεν βλέποντες τὸ χωρίον αὐτῶν· ἀλλαχοῦ πάλιν ὁ σχισματικὸς ἱερεύς, πρὶν φθάσῃ ὁ ὀρθόδοξος, ὑπεισδύει ἐκεῖνος καὶ τελεῖ τὴν λειτουργίαν, τινῶν μὲν τῶν ὀλιγοτέρων ἀλλὰ θρασυτέρων θελόντων τοῦτο, τῶν δὲ πλειόνων τῶν καὶ φιλησύχων ὑπομενόντων· τοιοῦτό τι συνέβη εἰς τὸ χωρίον Νησίον, ἀποτελούμενον ἐξ οἰκογενειῶν 40 καὶ κείμενον εἰς ἀπόστασιν δίωρον ἀπὸ τῶν Βοδενῶν. Προλαμβάνουσα τὰς ταραχὰς ἡ Κυβέρνησις διέταξε νὰ μὴ ἐπαναληφθῇ τὸ ἀσεβὲς τοῦτο προηγούμενον, καθὸ ταραχῶν πρόξενον· κίνδυνος ὅμως ἦτο νὰ ἐπαναληφθῇ τῇ 8 τοῦ μηνός, ὅτε ἑορτάζει μονήδριόν τι, κείμενον οὐ μακρὰν τοῦ Νησίου· καὶ ἐμποδίσθη μὲν ὁ σχισματικός, δηλαδὴ ὁ τῶν δολοφόνων ἱερεύς, ἀλλ' ἡ ἔρις ἔρριψε τὰς ῥίζας αὐτῆς, αἱ ἀπειλαὶ εἰσηκούσθησαν καὶ ὁ ὀρθόδοξος ἱερεὺς ἠναγκάσθη μὲν νὰ μὴ λειτουργήσῃ, ἀλλ' ὑπὸ στρατιωτικὴν φρουρὰν μεταβὰς εἰς τὸ μοναστήριον ἔκλεισε τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ καὶ παραλαβὼν τὰς κλεῖδας παρέδωκε τῇ δικαιούχῳ μητροπόλει τῶν ὀρθοδόξων.

Τῇ 4 τρέχοντος δύο τῶν Ῥώσσων ἀξιωματικῶν ἐπεσκέψαντο τὸν ὀρθόδοξον μητροπολίτην, ἀλλὰ δὲν διενυκτέρευσαν παρ' αὐτῷ. Τὴν 6 τοῦ μηνὸς τούτου, τῇ 10 καὶ ἡμισείᾳ τουρκιστὶ μετὰ μεσημβρίαν, ἐν τῷ χωρίῳ Τρεσίνῳ διοικητικῶς μὲν εἰς τὸν ἡμέτερον καζᾶν ὑπαγομένῳ, ἐκκλησιαστικῶς δὲ εἰς τὴν ὀρθόδοξον μητρόπολιν Μογλενῶν, ὀλίγου δεῖν ἔπεσε θῦμα τῶν σχισματικῶν (δολοφόνων) ὁ τῆς μικρᾶς Κοινότητος ἐφημέριος παπᾶ Κωνσταντῖνος, ὁ καὶ ἀρχιερετικὸς ἐπίτροπος τοῦ Μογλενῶν. Ἐκ τῶν ἐπιτεθέντων κατ' αὐτοῦ πέντε κακούργων, ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ πληγωσάντων εἰς τὴν κεφαλήν, τὸν βραχίονα καὶ τὸν μηρόν, οἱ δύο μὲν ἦσαν ἔξωθεν δολοφόνοι, οἱ δὲ τρεῖς ἐκ τοῦ χωρίου μαθητευόμενοι, οἱ ὁποῖοι συνελήφθησαν, καθὸ εἰσέτι ἀδόκιμοι, τῶν λοιπῶν τραπέντων εἰς τὰ κρυσφήγετα αὐτῶν. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ὁ γνωστὸς ἤδη καπετὰν Ἀποστόλης ἐφόνευσε τὸν πρῶτον τοῦ χωρίου Βαροβίτσης Χρῆστον Γ. Κεχαγιᾶν καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, διότι καὶ πρὸς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἦσαν ἀφωσιωμένοι καὶ πρὸς τοὺς ἐν Γουμέντζῃ ὀρθοδόξους συνεδέοντο διὰ συγγενειῶν. Τὸ πρᾶγμα κατηγγέλθη πρός τε τὸν Γενικὸν Ἐπόπτην Χιλμῆ πασᾶν καὶ πρὸς τὴν νομαρχίαν Θεσσαλονίκης.

Ὅλαι αἱ μιαιφονίαι ἐπιτείνονται καὶ πᾶν μέσον εἰς ἐνέργειαν τίθεται, ὅπως ἀποδειχθῶσιν ὅσον τὸν δυνατὸν οἱ Βούλγαροι πολυπληθέστεροι τώρα, ὅτε ἠκούσθη, ὅτι μελετᾷ ἡ Κυβέρνησις εἰς ἀπογραφὴν νὰ προβῇ νέαν τοῦ πληθυσμοῦ, καὶ διὰ τοῦτο πρέπει κατὰ τοὺς κακούργους ἢ νὰ ὁμολογήσῃ τις, ὅτι εἶνε Βούλγαρος σχισματι-

κός, ἢ νὰ ἀποθάνῃ. Τὴν 10 τοῦ μηνός, περὶ τὸ μεσονύκτιον, ἡ ληστρικὴ συμμορία, ἡ λυμαινομένη τὸ τμῆμα Γενιτσῶν μετέβη εἰς τὸ Βρουσάρι, ἡμίσειαν ὥραν ἀπέχον ἀπὸ Γενιτσῶν, καὶ δύο μὲν τῶν κατοίκων (Πέτρον καὶ Κωνσταντῖνον Γραμματικοῦ) ἐκρεούργησε, καθὸ ἀρνηθέντας νὰ διώξωσι τὸν ὀρθόδοξον διδάσκαλον καὶ μὴ θελήσαντας νὰ δηλώσωσιν ἐγγράφως ὑποταγὴν εἰς τὴν σχισματικὴν ἐξαρχίαν, τρίτον δὲ (Γεώργιον Πέσιον), ὁμόφρονα τῶν φονευθέντων, ἔδειραν τόσον ἀνελεημόνως, ὥστε διατρέχει κίνδυνον. Ἑτέρα δὲ συμμορία ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐκ Ματσικόβου Λεωνίδα εἰσῆλθεν εἰς τὸ παρὰ τὴν Γευγελῆν χωρίον Σέχοβον, τῇ 11, καὶ δέσαντες τρεῖς τῶν προκρίτων ἠπείλησαν, ὅτι θὰ φονεύσωσιν αὐτούς, ἂν δὲν ἀποστείλωσιν ὁμοίαν ἀναφορὰν καὶ δὲν παραδώσωσι τὴν σχολὴν εἰς τοὺς σταλησομένους βουλγαροδιδασκάλους.

Θέλετε δὲ ἔκπλαγῇ καὶ διὰ τὸ πρωτότυπον τοῦ ληστανταρτικοῦ ἀφορισμοῦ, τὸ ὁποῖον ἀπήγγειλεν ὁ δαλαηλάμας τῶν ἐδῶ σχισματικῶν Ἀποστόλης, ὁ καὶ διαζύγια ἐκδίδων καὶ δικαστικὰς μεταξὺ συζύγων λύων διαφοράς. Ἀπηγόρευσεν εἰς πάντας τοὺς σχισματικοὺς καὶ τοὺς φοβουμένους αὐτὸν πᾶσαν μετὰ τῶν ὀρθοδόξων ἐμπορικὴν συναλλαγήν, ἐπὶ ποινῇ θανάτου, καὶ πᾶσαν εἰς τὰ καταστήματα αὐτῶν ἐπίσκεψιν. Λέγουσι δ᾽ ὅτι διανοεῖται νὰ ἐμποδίσῃ προσεχῶς καὶ πᾶσαν εἰς τὰ σχολεῖα τῶν ὀρθοδόξων φοίτησιν τῶν παίδων.

Ὀλίγα ἐκ τῶν πολλῶν εἶνε ταῦτα. Ἀγωνιζόμεθα, διαμαρτυρόμεθα πρὸς τὰς ἐφ᾽ ἡμᾶς κρατούσας ἀρχάς, καθὼς διαμαρτύρεται καὶ τὸ Πατριαρχεῖον. Ἄλλο τι δὲν πρέπει νὰ πράξωμεν ἢ νὰ ἔχωμεν ὑπομονήν. Εἰς πολλὰ μέρη ἐφθάσαμεν τὸ λογικὸν ὅριον. Ἀλλὰ μετὰ τὴν ὑπομονήν, νὰ κινδυνεύωμεν τὴν ζωὴν καὶ τὴν περιουσίαν, τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ δόγμα, εἶναί τι εἰς ἡμᾶς ἀκατανόητον. Νομίζομεν ὅτι ἡ πίστις ἡμῶν ἡ εἰς Θεὸν ἐδοκιμάσθη πέραν τοῦ πρέποντος.

*
* *

Γράφουσιν ἐκ Στρωμνίτσης:

Ἡ συντομωτάτη τῶν καθ᾽ ἡμᾶς πραγμάτων ἀφήγησις φανήσεται βεβαίως πᾶσι τοῖς ἀναδιφῶσι τὰς ἐκκλησιαστικὰς χρονογραφίας ὡς ἀντιγραφὴ καὶ μίμησις, εἰ οὐχὶ πάντων τῶν ἐξ ἀρχῆς κινηθέντων κατὰ τοῦ χριστιανισμοῦ διωγμῶν, ἀλλὰ τῶν ὑπὸ τῶν διαφόρων ἐθνικῶν καὶ τοῦ Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου γραφέντων τε καὶ δραματουργηθέντων.

Μετὰ τὴν ἀναφανδὸν περιοδείαν τῶν ληστρικῶν ἐκ Βουλγαρίας συμμοριῶν ἀνὰ τὴν ἀτυχῆ καὶ πιεζομένην ἐπαρχίαν τῆς Στρωμνίτσης, καὶ ἀφοῦ σφόδρα ἐχολώθησαν οἱ Βούλγαροι μετὰ τὴν κατὰ τὸν Ἀπρίλιον ἐνεστῶτος ἔτους ἀπόρριψιν τῆς αἰτήσεως αὐτῶν πρὸς ἀνέγερσιν ἰδίου τῶν σχισματικῶν ναοῦ κατέναντι τῆς ὀρθο-

δόξου ἐκκλησίας, ἡ ὀνομασία τοῦ ληστοῦ καὶ τοῦ κλέπτου κάλλιστα προσιδιάζει αὐτοῖς· ἤδη ληστεύουσι καὶ γυμνώνουσι τοὺς μὴ προστατευομένους ὑπὸ στρατοῦ, εἰσπράττουσιν ἀπὸ τῶν ὀρθοδόξων χωρίων χρήματα, ὑπὸ τὸν αἱμοβόρον αὐτῶν ἀρχηγὸν Χρῆστον Τσερνόπιεφ καὶ ἀπό τινος ἤρξαντο μάλιστα θρασυνθέντες ν' ἀποστέλλωσι καὶ εἰς τὴν πόλιν τῆς Στρωμνίτσης συναλλάγματα πρὸς ἀξιοτίμους πολίτας καὶ νὰ εἰσπράττωσι γενναῖα ποσά.

Ἀλλὰ τὸ χείριστον, ἤρξατο νὰ ἐπεμβαίνωσι καὶ εἰς τὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως. Εἰς τὸ χωρίον Κολέσινον συνέστησαν τοῖς χωρικοῖς, ἵνα ζητήσωσιν ἀπὸ τῆς ἐφορείας Στρωμνίτσης διδασκάλισσαν, τὴν ἄλλοτε τοιαύτην Ἑλένην Α. Μαρίντση καὶ διδάσκαλον βοηθὸν νέον τινὰ Παῦλον Γρ. Πέτσανον, ὑπόπτων αἰσθημάτων, ἀπέστειλαν δὲ καὶ γράμμα πρὸς τὴν ἐφορείαν, διατάττοντες μὲν αὐτὴν νὰ διορίσῃ τούτους εἰς τὸ Κολέσινον, δεινὰ δ' ἀπειλοῦντες, ἐν ᾗ περιπτώσει ἤθελε παραβῇ τὰς διαταγὰς αὐτῶν. Ἐπίσης εἰς Ζήβοβον καὶ Μακρύοβον διατάττονται μετ' ἀπειλῶν νὰ μὴ δεχθῶσι τοὺς ὀρθοδόξους διδασκάλους, ἀλλὰ νὰ ζητήσωσι βουλγαροδιδασκάλους· διετάχθησαν δὲ καὶ οἱ τῶν χωρίων ἱερεῖς, ἵνα τελῶσι γάμους ἄνευ τῆς κανονικῆς ἀδείας τῆς ἱερᾶς ἡμῶν ὀρθοδόξου μητροπόλεως.

Σήμερον ἐγένετο γνωστὸν εἰς τὸν νόμιμον μητροπολίτην, τὸν ὀρθόδοξον δηλονότι Τιβεριουπόλεως καὶ Στρωμνίτσης κ. Γρηγόριον, ὅτι πάντες οἱ χωρικοὶ διετάχθησαν ἐπὶ ποινῇ θανάτου, νὰ παύσωσι φοιτῶντες εἰς τὴν ὀρθόδοξον μητρόπολιν καὶ νὰ ὑποβάλωσι εἰς τὴν κυβέρνησιν αἰτήσεις τῆς εἰς τὴν σχισματικὴν κοινότητα, τὴν καταχρηστικῶς χριστιανικὴν λεγομένην, ὑποταγῆς. Ταῦτα μὲν ἐπιβάλλονται τοῖς ἐν τοῖς χωρίοις, ἀλλὰ ψίθυρος περιέρχεται τὰς ἀκοὰς ἡμῶν, ὅτι καί τινες τῶν ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ ἕδρᾳ τῆς ὀρθοδόξου μητροπόλεως, τῇ πόλει, ἀπειλοῦνται διὰ θανάτου, ἐὰν ἐξακολουθήσωσι φοιτῶντες εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ [1]

1.

ΠΑΡΑΠΟΝΑ

Μάνα μου, ἕνα μἔχεις γυιό, ξενιτεμμένον χρόνια·
μ' ἐπότιζες τὸ γάλα σου, μὲ φίλαες στὸ στόμα
καὶ μὲ νανούριζες γλυκὰ μὲ τὸ νανούρισμά σου
σὰν ἤθελα νὰ κοιμηθῶ μικρὸ στὴν ἀγκαλιά σου.
Ναί! τὰ θυμοῦμαι, μάνα μου, τὰ μυροτράγουδά σου,
ποῦ μ' ὄνειρα μ' ἐκοίμιζαν χρυσᾶ στὰ γόνατά σου.

Ἄχ! νἄξευρες, μανοῦλά μου, πῶς λαχταρεῖ ἡ καρδιά μου,
πῶς τρέμουνε τὰ στήθια μου στὸ νοῦ μοῦ σὰν σὲ βάνω.
Ἔχει τὴν ἴδια τὴ φωνή, ἐκείνην ποὖχες πρῶτα;
Σιμά σου νἄμουν ἤθελα νὰ μοὔλεγες δυὸ λόγια,
γιατὶ καμμιὰ τέτοια φωνὴ δὲν ἄκουσα ὡς τώρα
'ποῦ νὰ μὲ κάμνῃ νὰ θαρρῶ πῶ ζῆ μὲ τ' ἀγγελούδια.

Μ' ἀνάστησες καὶ μ' ἔμαθες «μητέρα» νὰ σὲ λέγω
καὶ νὰ μὲ λὲς «παιδάκι μου,» ψωμὶ νὰ σοῦ γυρεύω.
Μ' ἀνάστησες καὶ μ' ἔμαθες «Πάτερ ἡμῶν» νὰ λέγω,
νὰ ψάλλω τὰ Χριστούγεννα, φιλάκια νὰ μαζεύω.
Μ' ἀνάστησες, μ' ἀνάθρεψες καὶ μ' ἔκαμες ξεφτέρι,
νὰ τρέχω γύρω στὰ βουνὰ σὰν ἄγριο περιστέρι.

Καὶ γ' ἄφησες κι' ἀγάπησα τό 'ρημο καρυοφύλλι
καὶ σ' ἄφηνα στὸ σπίτι μας μονάχη μερονύχτι
γιὰ ν' ἀνεβαίνω στὰ βουνὰ νὰ κυνηγῶ κυνῆγι·
κ' ἔκαμα φίλο τ' ἄλογο, σύντροφο τὸ τουφέκι
Μάνα 'καμα τὴ λευτεριά, τὸν οὐρανὸ πατέρα
κ' ἐπόθησα νὰ πεταχτῶ σ' ἐλεύθερον ἀέρα.

(1) Σ. Ε. Δημοσιεύομεν εὐχαρίστως τὰ ἐκ Μακεδονίας ἀποσταλλέντα ἡμῖν «Μακεδονικὰ τραγούδια», τὰ ὁποῖα ἂν καὶ μειονεκτοῦσι καλλιτεχνικῶς οὐχ ἧττον ἀπεικονίζουσι ζωηρῶς τὴν ἐν Μακεδονίᾳ σφριγῶσαν ἐθνικὴν ψυχήν, διὰ τῶν μαρτυρίων διατρανοῦσαν ἑκάστοτε τὴν ἀκατάβλητον ζωτικότητα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς.

Καὶ σ' ἄφησα, μανοῦλά μου, καὶ σὲ καὶ τὸν πατέρα
κ' ἐπέρασα τὴ θάλασσα κ' ἔσχισα τὸν ἀέρα
κ' ἔφθασα στὴν ἐλεύθερη, τὴ ξακουσμένη Ἑλλάδα
κ' ἐφίλησα τὰ χώματα, 'ποῦ ἔπιαν τόση λάβα
'πὸ αἵματα ἀδελφικὰ γιὰ τὴν ἐλευθερία
κ' ἐδάκρυσα ἀπὸ χαρὰ κι' ἀπὸ εὐδαιμονία.

Κ' ἤμουν ὁ πλέον εὐτυχής, δὲν ᾐσθανόμην πίκρα.
Κ' ἀπ' τὴ χαρά μου τὴν πολλὴ λησμόνησα π' ἀφῆκα
μανοῦλα μέσα στὴ σκλαβιὰ καὶ γέροντα πατέρα,
ὁποῦ διψοῦν τὴ λευτεριά.—Νὰ τὴ χαροῦν μιὰ μέρα!
....
....

Μὰ κι' ἄκουσα πῶς θέλουνε Βουλγάρους νὰ σᾶς κάμουν
κ' ἐρρίγησα μανοῦλά μου, καὶ κτύπησ' ἡ καρδιά μου.
Θυμήθηκα πῶς λαχταρεῖς σιμά σου νὰ μὲ βλέπῃς
γιὰ νὰ ξεχνᾷς ταῖς πίκραις σου, παρηγοριὰ νὰ μ' ἔχῃς,
κ' ἐπέρασα τὴ θάλασσα κ' ἔσχισα τὸν ἀέρα
κ' ἔφθασα καὶ σᾶς φίλησα καὶ σὲ καὶ τὸν πατέρα.

2.

ΑΠΕΛΠΙΣΙΑ

Τί νὰ σοῦ πῶ πατέρα μου!... ἂς μὴ στὰ 'πῶ ἀκόμα,
γιατ' εἶνε τόσο λυπηρὰ 'ποῦ μ' ἔδεσαν τὸ στόμα...
Μὰ δὲν μπορῶ νὰ μὴν τὰ 'πῶ, κάρβουνο στὴν καρδιά μου
μοῦ φαίνεται πῶς κάθεται καὶ καίει τὰ 'σωθικά μου.
Σὲ σένα μόνο θὰ τὰ 'πῶ κανεὶς νὰ μὴν τ' ἀκούσῃ.
Κάλλιο νὰ μὴν τὰ ἔβλεπα, νὰ μὴν τὰ εἶχ' ἀκούσῃ!...

Θαρρῶ πῶς ἀπ' τὰ λόγια μου μέσα στὰ μνήματά των
θὰ φρίξουν καὶ θὰ τρανταχτοῦν τὰ ἅγια κόκκαλά των,
ἐκείνων 'ποῦ ἀπεφάσισαν τὸ αἷμά των νὰ χύσουν
γιὰ ν' ἀγοράσουν λευτεριά, σ' ἐμᾶς νὰ τὴν ἀφήσουν.
Κ' ἡμεῖς, μάνα μ', τὴν πήραμε ἀπ' τ' ἅγια τους τὰ χέρια
μὰ δὲν τὴ μοιραστήκαμε σὰν πονεμέν' ἀδέρφια.

Τὴν ἔχουν κλείσῃ στὰ κλουβιά, ἐκεῖνοι ποῦ προφθάσαν
καὶ τὴν ἀπολαυαίνουνε, κ' ἐμᾶς... μᾶς ἐξεχάσαν.
Καὶ λὲν πῶς εἶνε λεύθεροι, γιατ' ηὗραν λευθερία,
καὶ λὲν πῶς ξέρουν γράμματα, γιατ' ἔχουνε σχολεῖα.
Καὶ περπατοῦν περήφανα κ' ἐμᾶς μᾶς λέγουν δούλους,
ἀντὶς οὐδὲ νὰ δέχωνται νὰ μᾶς καλοῦν γκιαούρους.

—Ἄχ! σεῖς δὲν ποτιστήκατε σκλαβιᾶς πικρὸ φαρμάκι.
Ἐσεῖς δὲν ἐφορέσατε μετζιδιὲ φεσάκι.
Ἐσεῖς δὲν ἐφιλήσατε τζιουμπὲ καὶ ντουλαμάδες,
καὶ δὲν ἐπροσκυνήσατε ἀγᾶ μὲ τεμενάδες!
Αὐτὰ ἐσεῖς τὰ ξέρετε; ἔτυχε νὰ τὰ ἰδῆτε;
Ὄχι· σεῖς γεννηθήκατε ἐλεύθεροι νὰ ζῆτε,

οἱ φόροι νὰ σᾶς ἐξυπνοῦν, ἀρχὴν νὰκυνηγᾶτε,
ν' ἀλληλοκατατρώγεσθε κ' εὐθὺς ν' ἀποκοιμᾶσθε.

Τ' ἦτον αὐτὸ 'ποῦ ἔχυσε τ' αὐχιόνι στὴν καρδιά σας,
καὶ σᾶς ἐκοίμισε βαθειὰ κ' ἐβούλωσε τ' αὐτιά σας;
κι' οὐδὲ μαυρίλα βλέπετε κι' οὐδὲ βρονταῖς 'γροικᾶτε
π' ἀντιλαλοῦν στοὺς βράχους μας σὰν **λέων** νὰ βρυχᾶται;
Μι' ἀρκοῦδ' ἀνασηκώνεται ἀπὸ τὸ Βορριᾶ κι' ἀφρίζει,
ταράττετ' ἡ Ἀνατολὴ κι' ἀνατριχιάζ' ἡ Δύσι.

Καὶ κατεβαίνουν σύννεφα τὸν Ἥλιο μας νὰ κρύψουν
κι' ἀφροκοχλάζουν χείμαρροι τὸ ἔθνος μας νὰ πνίξουν!
Καὶ σεῖς κοιμᾶστε μ' ὄνειρα καὶ μ' ὄνειρα ξυπνᾶτε.
Εὐημερίαν βλέπετε καὶ θησαυροὺς διψᾶτε!
Ὦ αἶσχος! ἔσβυσ' ἡ γενειὰ 'ποῦ τρώγανε χορτάρι
στὴν πεῖνα τοῦ Μεσολογγιοῦ, ποῦ τὦχομε καμάρι!

Σὲ σᾶς ὁ Ῥήγας μάρμαρο, ὁ Πατριάρχης πέτρα
καὶ χρηματοφυλάκιον κατήντησ' ἡ φαρέτρα.
Δὲν εἶσθε πλέον Τσαμαδῶν καὶ Κολοκοτρωναίων,
Νικηταράδων ἔγγονοι, καὶ τέκνα Βοτσαραίων;
Μὴν ἔκοψε τὸ αἷμά σας 'ποῦ τρέχει στὸ κορμί σας
κ' ἔγεινε λάδι καὶ νερὸ καὶ κρύωσ' ἡ ψυχή σας;

Μᾶς βρίζουν, μᾶς ποδοπατοῦν καὶ σεῖς ἀδιαφορεῖτε.
Σλαύους μᾶς λέγουν, βάρβαρους καὶ σεῖς ἀναισθητεῖτε;
Τὸ βλέπω λιγ' εἶν' ἀπὸ σᾶς. 'ποῦ γιὰ τοὺς σκλαβωμένους
ἀκούουν πόνο στὴν καρδιά· τοὺς ἔχω μετρημένους.
. . . .
. . . .

Μανοῦλα μ', ἀπελπίστικα καὶ δὲν 'μπορῶ νὰ ζήσω.
Μαυρίσανε τὰ μάτια μου, τὸν κόσμον θὰ μισήσω!
Ἐγὼ νὰ ζήσω Βούλγαρος! Βουλγάρα νὰ σὲ ποῦνε!
Τοῦ Ἔξαρχου οἱ παπάδες μας τὸ χέρι νὰ φιλοῦνε!
Ν' ἀκούω «πομήλο γκόσποτι» καὶ τὸ «Χριστὸς βασκρέστι»
στὴν ἐκκλησιὰ 'ποῦ ψάλλαμε μαζὴ «Χριστὸς ἀνέστη!»

Νὰ μὲ προστάζ' ὁ Βούλγαρος, καὶ γκρὶκ νὰ μὲ φωνάζῃ!
Νὰ μάθω καὶ τὴ γλῶσσά του ἐγώ, Ἕλλην, τεριάζει;
Ἐγὼ 'ποῦ τὸν ἐδίδαξα καὶ γράμματα καὶ γλῶσσα
κ' ἔνιοιωσε πῶς εἶν' **ἄνθρωπος**. Δὲν τοῦ ἀρκοῦνε τόσα;
Καὶ ποιὰ εἶν' αὐτὴ ἡ γλῶσσά του καὶ ποιὰ ἡ καταγωγή του;
Δὲ 'ντρέπεται νὰ μᾶς τὴν 'πῆ; Ἄ, ναί, οἱ πρόγονοί του;

Ὁ Κράλη Μάρκος πὤτρωγ' ἕνα βῶδι στὸ φαγί του
(Ἄφηνε κἂν τὰ κόκκαλα νὰ φάῃ καὶ τὸ σκυλί του;)
Κι' ὁ Κροῦμος ποὔπινε κρασὶ μ' ἀνθρωπινὸ κεφάλι!
(Σὰν τέτοια μιὰ καταγωγὴ πῶς νὰ μὴν εἶχαν κι' ἄλλοι!)
. . . .
. . . .

Καὶ δὲν ἠξεύρω ποιὸς π' αὐτούς, κανένας καρβουνιάρης,
σαμολαδᾶς, ἢ κοζακτσῆς, κανένας γελαδάρης,
ἢ ἀσβεστᾶς, ἢ στιβαστὴς σκορδοκρομυδοφάγος,
(ἂν ἐτυμολογήσωμε θὰ πῇ πῶς ἦτο Σλαῦος)
εὑρῆκε μὲ τὸ πνεῦμά του ἰδέα θαυμασία,
πῶς, τώρα ποῦ τοὺς δώσανε τὴν ἀνεξαρτησία.
Νὰ 'ποῦν πῶς ἦτο μιὰ φορὰ καὶ εἶνε Βουλγαρία
ἡ ζηλευμένη χώρα μας, αὐτ' ἡ Μακεδονία.
Τὸ πίστευσαν. Μὰ δὲν μᾶς λὲν οἱ Βούλγαροι ποῦ ἦσαν,
τότε 'ποῦ οἱ Ἀλέξανδροι τὸν κόσμο κατακτοῦσαν,

καὶ ἔσπερναν πολιτισμὸ καὶ γλῶσσαν στοὺς βαρβάρους;
Εἴξευραν τέτοια μιὰ φυλή; ἐγνώριζαν Βουλγάρους;

Ὁ πρῶτος μάρτυς ὁ Θεός, δεύτερος ἡ ἱστορία
καὶ τρίτος εἶν' τὰ μάρμαρα μ' Ἑλληνικὰ στοιχεῖα,
'ποῦ κρύπτονται στὸ χῶμά μας·—ἰδοὺ διαβάσατέ τα.
Εἶνε κι' αὐτὰ βουλγάρικα; πέτε το νέτα σκέτα.
Δικά σας θἆναι, φαίνεται, ἀλλ' εἶνε σκουριασμένα,
ἢ δὲν βλέπουν τὰ μάτια σας γιατ' εἶνε θαμπωμένα.
Κι' ὁ Μέγας ὁ Ἀλέξανδρος Βούλγαρος εἶνε 'πέτε,
τ' ὄνομα γιὰ προφέρετε νὰ 'δοῦμε πῶς τὸ λέτε.—

Τ' ἀκοῦς αὐτά, μανοῦλά μου, καὶ τὰ χωρεῖ ὁ νοῦς σου;
'πέ μου, σ' ὁρκίζω στὸ Χριστὸ καὶ στὴ ζωὴ τοῦ γυιοῦ σου,
θὰ τὸ δεχθῇς νὰ σὲ εἰποῦν πῶς εἶσαι καρβουνιάρα,
ἢ ἀσβεστοῦ, ἢ καζακτσοῦ, ἢ κρομυδοβουλγάρα;
Τὸ ξεύρω, ὄχι θὰ μοῦ 'πῇς, κατὸ χιλιάδες ὄχι;
γιατὶ καθάριο ἑλληνικὸ σταῖς φλέβαις σ' αἷμα τρέχει.

3.

ΑΠΟΦΑΣΙΣ

Τώρα, μανοῦλα μου γλυκειά, βάσταξε τὴν καρδιά σου,
γιατ' ἔχω λόγο νά σου πῶ 'ποῦ 'καίει τὰ σωθικά σου.
Μονάκριβό σου μ' ἔχεις γυιὸ χρόνια ξενιτεμμένον,
μ' ἐπόθησ' ἡ καρδοῦλα σου 'ποῦ μ' ἔχεις γεννημένον.
Ἂν ἦσαι μάνα μ', Ἑλληνίς, γιά φίλα με στὸ στόμα,
φίλα με καὶ στὰ μάτια μου πολλαῖς φοραῖς ἀκόμα·
καὶ κρέμασέ μου τὸ σπαθὶ τοῦ γέρου μου Πατέρα.
'π' ἄνοιγε δρόμο μιὰ φορά κ' ἔβγαινε πέρα πέρα
σ' ἑφτὰ χιλιάδες Ἀλβανούς, χίλιους καβαλαρέους
κι' ἐδόξαζε τὴν κλεφτουργιὰ καὶ τοὺς Καρατασσέους.

. . . .

. . . .

Δός μου τὸ καρυοφύλλι του νὰ τὸ γλυκοφιλήσω
καὶ νὰ τὸ κάμω 'κόνισμα γιὰ νὰ τὸ προσκυνήσω.
Αὐτὸ γιὰ μένα 'ναὶ βαρύ, θὰ πάρω τὸ δικό μου
'ποῦ ρίχνει δέκα στὸ λεπτὸ φυσέκια 'πτὸ πνευρό μου.
Αὐτὰ θὰ σχίζουν κρέατα καὶ στήθια θὰ τρυποῦνε
ἐκείνων 'ποῦ τολμήσουνε **Βούλγαρο** νὰ μὲ ποῦνε!
Ἕλληνα σὺ μ' ἐγέννησες κ' Ἕλλην θενὰ 'ποθάνω
κ' **Ἕλλην** θέλω νὰ γράψητε στὴν πλάκα μου ἐπάνω.
Μακεδονία καὶ Ἑλλάς, μάνα καὶ κόρη εἶνε.
Τὸ λέγω καὶ θὰ τὸ λαλῶ ἐνόσῳ ζῶ καὶ εἶμαι.

. . . .

. . . .

Σὲ παίρνει τὸ παράπονο καὶ κλαῖς, γλυκιά μου μάνα.
Θέλεις νὰ μὴ σὲ χωρισθῶ; μαζή σου νἆμαι πάντα;
Ναὶ! ἀλλὰ ὄχι Βούλγαρος μέσα 'σε Βουλγαρία,
Εἶπα ἢ **Ἕλλην** Μακεδών, **Ἑλλὰς** Μακεδονία,
ἢ πτῶμα, δρόμος νὰ γενῶ καὶ τότε ἂς περάσουν
Βούλγαροι στὴν πατρίδα μας, **ντὰ πούκνη γκρίκ** νὰ κρά-
[ξουν!

Σ' ἀφίνω γειὰ μανοῦλά μου, καὶ σοῦ φιλῶ τὸ χέρι,
νὰ ἔχω τὴν εὐχοῦλά σου! Δός μου καὶ τὸ μαχαῖρι.
Ἡ συντροφιὰ μὲ καρτεροῦν ψηλὰ στὸ καραοῦλι
καὶ τραγουδοῦνε κλέφτικα. Μαζὴ θὰ πᾶμε οὖλοι.
Γερόλυκε πατέρα μου γιατί ἀναστενάζεις;
διψᾷς τὸν πόλεμο καὶ σύ; τὴν πάλα σου κυττάζεις;

Δακρύσανε τὰ μάτια σου καὶ λαχταρεῖ ἡ ψυχή σου;
Λοιπὸν σύντροφος θὰ γενῇς, τώρα θὰ πάω μαζή σου.
Βάλε τὴν πάλα σου ζερβά, δεξιὰ τὸ καρυοφύλλι
Κ' ἔλα ν' ἀνέβωμε μαζὴ ψιλὰ στὸ καραοῦλι.
Τὰ νειάτα σου νὰ θυμηθῇς, δέκα ψυχαῖς νὰ βάλῃς.
Στὸν πόλεμο ἀνατράφηκες, σ' αὐτὸν καὶ θὰ 'ποθάνῃς.

Στὸ μνῆμά σου θὰ γράψωμε μὲ 'ματωμένη κόψι:
« **Ἐδῶ κεῖτ' ὁ γερόλυκος,**
» **Γερο-καρα-Νικόλας,**
» **τῆς λευτεριᾶς ὁ μάρτυρας,**

» καὶ τῆς Τουρκιᾶς ὁ τρόμος.
» Εἰς τὶν Κουμίτσα σταυραετός,
» στὸν Ὄλυμπο ξεφτέρι,
» στὸ Χωλομῶντα ὁ τάφος του,
» στὸν οὐρανὸν ἀστέρι.»

Ἂς ὁρκισθοῦμε στὸ Σταυρὸ κι' ἂς γλυκοφιληθοῦμε
καὶ πᾶμε γιὰ τὴ λευθεριά μαζὴ νὰ σκοτωθοῦμε.
Ὀμνύω στὴν Πατρίδα μου, ὀμνύω στὴ Τιμή μου;
Ὀμνύω στὸν Ἰησοῦ Χριστόν, ὀμνύω στὸ σπαθί μου!
Νὰ μὴ γυρίσω ζωντανὸς ἂν πρόκειται νὰ ζήσω
ἐδῶ νὰ ἰδῶ τὸν Βούλγαρο καὶ νὰ τὸν προσκυνήσω!

Κάλλιο ν' ἀστράψ' ὁ οὐρανὸς καὶ νὰ μὲ στραποκάψῃ,
τ' ἀγριοπούλια νὰ μὲ φᾶν, χέρι νὰ μὴ μὲ θάψῃ,
ἂν παραβῶ τὸν ὅρκο μου, κι' ἂν ὀπισθοδρομήσω
κι' ὁ νοῦς μου μόνον ἂν τὸ πῇ πῶς Βούλγαρος θὰ ζήσω.

Μακεδὼν

Ο ΜΑΞ ΝΟΡΔΑΟΥ ΠΕΡΙ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ φιλόπατρις κυρία Α. Βαλσαμάκη ἔσχεν ἐν Παρισίοις τὴν ἀκόλουθον συνέντευξιν μετὰ τοῦ μεγάλου φιλέλληνος Μὰξ Νορδάου :

Ἐπιθυμοῦσα νὰ γνωρίσω ἐκ τοῦ πλησίον τὸν μέγαν φιλέλληνα κ. Μὰξ Νορδάου, παρεκάλεσα τὸν σοφὸν ἡμῶν καθηγητὴν κ. Νεοκλῆ Καζάζην, ἵνα μὲ ὁδηγήσῃ παρ' αὐτῷ. Ἐπεσκέφθην λοιπὸν τὸν κ. Μὰξ Νορδάου ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 6 τῆς ὁδοῦ Léonie οἰκίᾳ του.

Ὁ κ. Μὰξ Νορδάου μᾶς ἐδέχθη φιλοφρονέστατα. Ὁδηγήσας ἡμᾶς εἰς τὸ σπουδαστήριόν του, θάλαμον σεμνὸν καὶ σοβαρόν, μᾶς παρεκάλεσε νὰ καθίσωμεν, ἐκάθησε δὲ πλησίον ἡμῶν. Καὶ μόνον βλέπων τις τὸν ἔνδοξον τοῦτον συγγραφέα κατανοεῖ, ὅτι ἔχει ἐνώπιόν του μεγαλοφυΐαν. Συγκεκινημένη λοιπὸν ἀπηύθυνα αὐτῷ τὰς ἑπομένας λέξεις·

— Κύριε, Μὰξ Νορδάου ἓν τῶν ὡραιοτέρων ὀνείρων τοῦ βίου μου ἐπραγματοποιήθη, τὸ νὰ γνωρίσω ὑμᾶς. Ἔρχομαι ἤδη νὰ σᾶς εὐχαριστήσω ἐκ μέρους ἐμοῦ τε καὶ τῆς λατρευτῆς πατρίδος μου, διὰ τὰ ὡραῖα ἄρθρα, ἅτινα γράφετε πάντοτε ὑπὲρ ἡμῶν. Ἔστε βέβαιος, ὅτι σᾶς ἀγαπῶμεν εὐγνωμόνως, ὅτι σᾶς ἐκτιμῶμεν κατ' ἀξίαν, ὅτι τὸ ὄνομά σας συγκινεῖ πάντοτε τὰς καρδίας ἡμῶν καὶ ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς ἕνα καὶ μόνον ἔχει σκοπόν, νὰ πραγματοποιήσῃ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν τὴν εὐοίωνον περὶ ἡμῶν προφητείαν σας.

— Κυρία,—ἀπήντησεν ὁ κ. Μὰξ Νορδάου, καὶ ὁμιλοῦντος αὐτοῦ οἱ ὀφθαλμοί του ἀπήστραπτον ἐξ εἰλικρινείας—θαυμάζω τὴν Ἑλλάδα, διότι ἡ Ἑλλὰς ἐκπροσωπεῖ τὴν διάνοιαν, τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν ὑπεροχὴν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ. Πᾶς ἀνὴρ πεπολιτισμένος δὲν δύναται ἢ ν' ἀγαπᾷ, θαυμάζῃ καὶ εὐγνωμονῇ πρὸς τὴν *μητέρα—πατρίδα του.*

— Φεῦ, ἀπαντῶ—εἴμεθα τόσον μικροὶ σήμερον ! Ποῦ νὰ εὕρωμεν δυνάμεις, ἵνα ἀναλάβωμεν τὸ θάρρος καὶ προχωρήσωμεν ; Εἴμεθα μόνοι, ἄνευ ὑποστηρίξεως, ἄνευ ἀμύνης· τί δυνάμεθα νὰ πράξωμεν ; Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν θὰ συντριβῶμεν ὑπὸ τῆς βίας ἐναντίον πάσης δικαιοσύνης, διότι κατὰ τὸ δημῶδες λόγιον «τὸ μεγάλο ψάρι τρώγει τὸ μικρό».

— Ναί, κυρία—ἀπήντησεν ὁ μέγας φιλέλλην—ἐὰν ἡ Ἑλλὰς δὲν ἐπιβάλλεται, ὡς ἔπρεπε, προέρχεται τοῦτο διότι δὲν ἔχει χιλιάδας στρατιωτῶν καὶ ἑκατοντάδας πολεμικῶν πλοίων. Ἡ τόσῳ ἁμαρτωλὸς ἀνθρωπίνη συνείδησις τῆς σήμερον θαυμάζει καὶ ἐκτιμᾷ μόνον τὴν *κτηνώδη δύναμιν,* ἀδιαφοροῦσα πρὸς τὰ ἐγκλήματα, ἅτινα

αὕτη κατεργάζεται. Λυποῦμαι πολύ, ὅτι οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τυγχάνουσι προστασίας. Ἔστε ὅμως βεβαία, κυρία μου, ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς θὰ νικήσῃ πάντοτε, διότι ἐκπροσωπεῖ τὴν μεγάλην ἰδέαν, τὴν ἠθικὴν καὶ τὸ ἰδεῶδες. Ἅπαντες οἱ πεπολιτισμένοι ἄνδρες, τόσῳ ἐν Εὐρώπῃ ὅσῳ καὶ ἐν τῷ Νέῳ Κόσμῳ, ἐνδιαφέρονται πρὸς τὸν ἱερὸν ἀγῶνα τῆς ὡραίας Ἑλλάδος, πεπεισμένοι, ὅτι μεθ' ὅλους τοὺς ἐχθρούς της αὕτη θ' ἀναδειχθῇ. Οὐχί, ἡ Ἑλλὰς δὲν ἀπέθανε, ζῇ, γνωρίζει τὴν καταγωγήν της, θὰ ἴδωμεν δ' ὅτι οἱ νεώτεροι Ἕλληνες ἔχουσιν ἐν τῷ αἵματι αὐτῶν τὸ ἱερὸν πῦρ τῶν περικλεῶν προγόνων των.

— Πῶς ὑπερηφανεύομαι—εἶπον—ἀκούσυσα ὑμᾶς ὁμιλοῦντα οὕτω ! Τῇ ἀληθείᾳ χρήζετε τῆς πανελληνίου εὐγνωμοσύνης. Ἀλλὰ διατί ἀφοῦ ἀγαπᾶτε τόσον τὴν Ἑλλάδα, δὲν ἐπισκέπτεσθε αὐτήν ; Θὰ ἐλογιζόμεθα εὐτυχεῖς ὑποδεχόμενοι ὑμᾶς ἐν Ἑλλάδι. Ὢ ναί, κύριε Μὰξ Ναρδάου, μετάβητε εἰς Ἀθήνας καὶ θὰ ἐννοήσητε, ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν εἶνε ἀχάριστοι, ὅτι ἡ στοργὴ καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη ἐμφωλεύουσιν ἐν τῇ καρδίᾳ των.

— Εἶνε ὁ θερμότερος τῶν πόθων μου, κυρία· δυστυχῶς ὅμως δὲν δύναμαι νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν γλυκεῖαν, ὑπερήφανον καὶ εὐγενῆ ταύτην χώραν, διότι ἀγνοῶ τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἐννοῶ ἐπισκεπτόμενος τὴν Ἑλλάδα νὰ ὁμιλήσω μετὰ τοῦ λαοῦ, νὰ τὸν ἐννοήσω, νὰ ἴδω ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ ἀναβιοῦσαν τὴν πατριωτικὴν ἰδιοσυγκρασίαν τῶν προγόνων του, ν' ἀναμίξω τὴν ζωήν μου μετὰ τῆς ζωῆς του, ἂν καὶ γνωρίζω τὴν βαθεῖαν μόμφωσιν πολλῶν συμπατριωτῶν σας καὶ ἰδοὺ λαμπρὸν ταύτης τεκμήριον (καὶ λέγων ταῦτα μοὶ ἔδειξε τὸν ἐμβριθῆ ἡμῶν καθηγητὴν κ. Καζάζην) ἐπιθυμῶ νὰ μάθω ὡσαύτως καὶ τὸ ψυχικὸν μεγαλεῖον καὶ τὴν φυσικὴν διάνοιαν τοῦ λαοῦ.

— Ἀλλά, κύριε — προσέθηκα—σχεδὸν ἅπαντες οἱ Ἕλληνες ὁμιλοῦσι τὴν ἰταλικήν· ἑπομένως δύνασθε νὰ συνεννοηθῆτε μετ' αὐτῶν ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ.

— Θὰ ἦτο διπλοῦν αἶσχος δι' ἐμὲ— ἀπήντησε ὁ κ. Μὰξ Νορδάου.— Ὄχι, ὄχι, διὰ νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν Ἑλλάδα, πρέπει νὰ μάθω τὴν νεωτέραν ἑλληνικήν, πρέπει νὰ μάθω τὴν προφοράν, διότι διὰ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς θὰ ἐννοηθῶ δυσκόλως.

Καὶ πρὸς ἀπόδειξιν ἀπήγγειλε στίχους τινὰς τῆς Ἰλιάδος κατὰ τὴν ἐρασμιακὴν προφοράν. Καὶ ὅμως, ὁ κ. Μὰξ Νορδάου ἔχει βαθεῖαν γνῶσιν τῆς γραμματολογίας καὶ τῆς φιλολογίας τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος. Θαυμάζει τὰ ἠθικὰ προσόντα καὶ τὸ βιομηχανικώτατον πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων. Ὅταν δὲ στενάζουσα ἐπανέλαβον αὐτῷ, ὅτι ἔχομεν ἀσθενεῖς δυνάμεις, ὁ κ. Μὰξ Νορδάου μοὶ ἀπήντησε·

— Πολλάκις ἡ Βία καὶ τὸ Κράτος ὑποκύπτουσιν εἰς τὸ σθένος τοῦ πνεύματος. Εἴδομεν μικρὰ καὶ ἀσθενῆ ἔθνη νικήσαντα τὰ μεγάλα καὶ ἐκδικηθέντα οὕτω τὴν ὑπὸ τῶν μεγάλων ἀδικηθεῖσαν ἀνθρωπότητα. Μὴ ἡ Ἑλλὰς δὲν ἐνίκησε πάλαι τὸ κραταιὸν ἔθνος τῶν Περσῶν ; Καὶ ἡ νῦν Ἑλλὰς θὰ πατάξῃ ἐν εὐθέτῳ χρόνῳ τοὺς κραταιοὺς ἐχθρούς της, διότι ἔχει ὑπὲρ αὐτῆς τὸ δίκαιον.

Οἱ παρήγοροι οὗτοι λόγοι τοῦ περιφανοῦς φιλέλληνος συνεκίνησαν ἡμᾶς βαθύτατα. Ἀναχωροῦντος δ' ἐκ τοῦ γραφείου τοῦ κ. Μαξ Νορδάου, ηὐχαριστήσαμεν θερμότατα ὁ κ. Καζάζης καὶ ἐγὼ τὸν περικλεῆ δημοσιολόγον διὰ τὰ πρὸς τὴν προσφιλῆ μας πατρίδα εὐγενῆ αὐτοῦ αἰσθήματα. Ὁ κ. Μὰξ Νορδάου ἀποχαιρετίζων με ἠσπάσθη τὴν χεῖρά μου, εἰπὼν ὡς ἐν ἐπιλόγῳ τὰ ἑξῆς:

«Συγχαίρω, κυρία μου, τὴν Ἑλλάδα, ἔχουσαν τόσῳ θερμοὺς καὶ ἐνθουσιώδεις πατριώτας. Ναί, ἀγαπῶ τὴν ἀξιολάτρευτον πατρίδας σας, πιστεύσατέ μοι, ὅτι ἡ ἐπίσκεψίς σας αὕτη μοὶ παρέσχε τὴν διπλῆν εὐχαρίστησιν νὰ ὁμιλήσω περὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ νὰ σᾶς γνωρίσω».

Ἀμαλία Α. Βαλσαμάκη

ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ ΔΑΜΙΑΝΗ

Τῇ 13 τοῦ Ὀκτωβρίου ἐκηδεύετο κατανυκτικώτατα ἐν Νεαπόλει ὁ ἐνθουσιώδης τῆς Ἑλλάδος φίλος, ὁ Γουλιέλμος Δαμιάνη. Ὁ θάνατος ἥρπασεν αὐτὸν νεαρώτατον ἔτι, μόλις ἀριθμοῦντα 28 ἐτῶν βίον, πλήρη ζωῆς καὶ σφρίγους.

Καὶ τὸν πρόωρον θάνατον τοῦ εὐγενοῦς τῆς Λομβαρδίας τέκνου θρηνεῖ σήμερον ἡ Ἰταλία, θρηνεῖ ὁ κόσμος τῶν φιλελευθέρων ἰδεῶν, ἀλλὰ θρηνεῖ καὶ ὁ ἁπανταχοῦ Ἑλληνισμός, ὁ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ μεταστάντος εὑρὼν ἕνα τῶν θερμοτέρων συνηγόρων αὐτοῦ.

Ὁ Δαμιάνη, φύσις ποιητική, καλλιτέχνης τὴν ψυχήν, ἐνθουσιώδης τῆς ἐλευθερίας λάτρης ἐνεφανίσθη μεθ' ὁρμῆς ἐν τῇ κονίστρᾳ τοῦ κοινωνικοῦ βίου μὲ τὰς ἀρχὰς ἐκείνας, ἅτινας ἐδίδαξαν τὰ μεγάλα τῆς Ἰταλίας τέκνα. Ὁ Δάντε καὶ ὁ Μακιβέλλης κατὰ τὸν μεσαίωνα, ὁ Ἀλφιέρης, ὁ Παρίνας, ὁ Φώσκολος, ὁ Ματσίνης, ὁ Καβοὺρ καὶ ὁ Γαριβάλδης κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ὑπῆρξαν οἱ διδάσκαλοι αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐκ τῶν συγχρόνων ὁ ἐμβαπτίσας τὸν νεανίαν εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ δημοκρατικοῦ πνεύματος καὶ ἐνσταλάξας εἰς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὅλον τὸ ἄρωμα τῶν μεγάλων παραδόσεων τοῦ παρελθόντος πνευματικοῦ μεγαλείου τῆς Ἰταλίας ὑπῆρξεν ὁ Μπόβιο, τοῦ ὁποίου τὸν θάνατον ἐθρηνήσαμεν πάντες κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος.

Βεβαπτισμένος οὕτω ἐν τῇ σχολῇ τῶν μεγάλων φιλελευθέρων ἀνδρῶν ὁ Δαμιάνη δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιδοκιμάζῃ τὴν πολιτικὴν τῆς συγχρόνου Ἰταλίας, ἥτις ἐπιλήσμων τοῦ παρελθόντος αὐτῆς, ἐπιζητεῖ τὴν κατάκτησιν χωρῶν λαῶν δεδουλωμένων. Διὰ τοῦτο ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἑαυτοῦ σταδίου ἐπολέμησεν ὁ Δαμιάνη μετὰ σθένους πᾶσαν τῆς ἐπισήμου Κυβερνήσεως ἐνέργειαν, ἀποσκοποῦσαν εἰς κατάκτησιν τῶν κατ' ἀντιπέραν τῆς Ἰταλικῆς Χερσονήσου ἑλληνικῶν χωρῶν.

Διὰ τοῦ λόγου αὐτοῦ ἐμαστίγου τὴν ἀναξίαν τῆς πατρίδος του πολιτείαν ταύτην καὶ κατήγγελλεν ἑκάστοτε εἰς τῶν συμπολιτῶν του τὴν συνείδησιν τὰς ὑπερβασίας τῶν συγχρόνων τῆς Ἰταλίας Κυβερνήσεων. Ἡ Ἑλλὰς ἦτο ἀντικείμενον λατρείας δι' αὐτόν. Κυριολεκτικῶς συνέπασχε μετὰ τῶν παθημάτων τῆς ἀτυχοῦς ἡμῶν πατρίδος.

Ὁ φιλλελληνισμὸς τοῦ Δαμιάνη δὲν περιωρίζετο μόνον εἰς τὴν λατρείαν τοῦ παρελθόντος προγονικοῦ ἡμῶν μεγαλείου. Τὴν ἀσύλληπτον ταύτην πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ἰδέαν ἀγάπην δὲν ἐθεώρει ἐπαρκῆ διὰ τὸν θέλοντα νὰ λέγεται εὐγενὴς ἀνήρ· Μαρτύριον τρανὸν τῆς εὐγενείας ἐθεώρει τὸ ἀγωνίζεσθαι ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος ἥτις, ὡς ἐπίστευεν, εἶνε ἡ μόνη ἐν Ἀνατολῇ, ἡ δυναμένη νὰ χρησιμεύσῃ ὡς τὸ ἀσφαλέστατον ἐχέγγυον προόδου καὶ πολιτισμοῦ. Καὶ διὰ τοῦτο ἐμόχθησε καὶ ἠγωνίσθη ὡς ἐμπνευσμένος ὑποφήτης, καὶ διὰ τοῦ λόγου καὶ διὰ τοῦ καλάμου ὑπὲρ τῶν ἀπαραγράπτων τῆς Πατρίδος ἡμῶν δικαίων.

Κατὰ πάσας τὰς ἐθνικὰς ἡμῶν περιπετείας, ἐν Κρήτῃ, ἐν Μακεδονίᾳ, ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπλήρου ὁ εὐγενὴς πολίτης τὰς ἰταλικὰς ἐφημε-

ρίδας ἄρθρων φιλελληνικωτάτων, φωτίζων καὶ ἐμπνέων τὸν φιλελληνισμὸν ἁπανταχοῦ. Διδάσκων τὰ ἰταλικὰ γράμματα ἐν Νεαπόλει οὐδεμίαν ἄφινεν εὐκαιρίαν νὰ ἐμβάλλῃ τὴν πρὸς τὸν Ἑλληνισμὸν λατρείαν εἰς τὴν νεότητα τῆς Ἰταλίας.

Διὰ τοὺς κατὰ τῆς ἐπισήμους Ἰταλίας εὐθαρσεῖς αὐτοῦ ἀγῶνας εἶχε καταστῇ εὐλόγως δυσμενὴς καὶ ἂν ἐτήρησε τὴν καθηγητικὴν ἐν Νεαπόλει ἕδραν ὀφείλετο τοῦτο εἰς τὸν σεβασμόν, ὃν καὶ οἱ πολέμιοι αὐτοῦ ἔτρεφον πρὸς τὸν ριζοσπάστην συγγραφέα καὶ τὸν γλυκὺν ποιητήν.

Ἡ «Nuova Antologia» τὸ κάλλιστον φιλολογικὸν τῆς Ἰταλίας περιοδικὸν ἐφιλοξένει συχνῶς τὰς ἐμπνεύσεις τοῦ ὀνειροπόλου ποιητοῦ. Πᾶν ὅ,τι ἔγραψεν ἐθεωρήθη τέλειον ὡς στῖχος καὶ ὡς ἰδέα.

Ἐὰν δ᾽ ὁ θάνατος δὲν ἔκοπτε προώρως τῆς ζωῆς αὐτοῦ τὸ νῆμα ἴσως ὁ Ἰταλικὸς Παρνασσὸς θὰ εἶχε νὰ ἐπιδείξῃ ἕνα ἐπὶ πλέον δοξασμένον ποιητήν.

Ὁ Δαμιάνη, γνώστης βαθὺς τῆς νεωτέρας τῶν Ἑλλήνων γλώσσης καὶ φιλολογίας εἰς διηνεκῆ μετὰ τοῦ συγχρόνου Ἑλληνισμοῦ διετέλει ἐπικοινωνίαν. Οἱ δὲ ἐν Νεαπόλει Ἕλληνες σπουδασταὶ ἠγαπῶντο ἰδιαζόντως ὑπ᾽ αὐτοῦ. Διὰ τὴν ψυχὴν τοῦ εὐγενοῦς Λομβαρδοῦ ἦσαν πλέον ἢ ἀδελφοὶ αὐτοῦ καὶ φίλοι.

Ἡ Πατρὶς ἡμῶν αἰσθανθεῖσα καίριον τραῦμα διὰ τὴν πρόωρον αὐτοῦ ἀπώλειαν, εἰς τὰς παρούσας κρισίμους τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου στιγμάς, καθ᾽ ἃς ἡ φωνὴ αὐτοῦ θὰ ἦτο πολυτιμωτάτη εἰς ἡμᾶς, θὰ εὐγνωμονῇ ἐς ἀεὶ τὸν Δαμιάνη, ὅπως θὰ εὐγνωμονῇ καὶ τοὺς λοιποὺς ἐνθουσιώδεις ὑπερασπιστὰς ἡμῶν, τὸν Μπόβιο, τὸν Μπόγγη, τὸν Καρδούτση, ὅπως θὰ εὐγνωμονῇ αἰωνίως τὸν Σανταρόζα, Γαριβάλδη, Φράττη, καὶ διὰ τοῦ τιμίου αἵματος αὐτῶν ὑπερασπιστὰς γενομένους τῶν ἀπαραγράπτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ δικαίων. **Δ. Π. Κ.**

ΣΥΛΛΥΠΗΤΗΡΙΑ ΤΟΥ «ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ»

Ἡ ἡμετέρα Ἑταιρεία ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ εὐγενοῦς φιλέλληνος ἀπέστειλε τὸ κατωτέρω συλλυπητήριον τηλεγράφημα.

Ἀριθ. Πρωτ. 788.

ΠΡΟΞΕΝΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΝΕΑΠΟΛΙΝ

Διαβιβάσατε, παρακαλοῦμεν, εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ πολυτίμου φίλου τῆς Ἑλλάδος Δαμιάνη τὴν ἀνέκφραστον λύπην τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας ἐπὶ τῷ ἀγγέλματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, τοῦ καταθλίψαντος τὸν Ἑλληνισμὸν σύμπαντα, καταθέτοντες ἀντάξιον στέφανον.

(Ἑταιρεία «Ἑλληνισμός»).

ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΚΟΜΙΤΑΤΟΥ

Τὸ ἐν Μακεδονίᾳ ἑδρεῦον ἑλληνομακεδονικὸν Κομιτᾶτον, ὀργανῶσαν ἤδη ἐνόπλους ὁμάδας ἀμύνης ὑπὲρ τῶν σφαζομένων ἡμῶν ἀδελφῶν, ἀπηύθυνε τελευταίω τὴν κατωτέρω προκήρυξιν, δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν τύπον διὰ τοῦ Προέδρου τοῦ «Ἑλληνισμοῦ».

«Ἡ ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπεία τοῦ Ἑλληνομακεδονικοῦ Κομιτάταν βλέπουσα:

«Ὅτι αἱ δολοφονίαι καὶ τὰ διάφορα ἄλλα κακουργήματα, τὰ διαπραττόμενα ὑπὸ τῶν πρακτόρων τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων ἐναντίον τοῦ ἑλληνικοῦ τῆς Μακεδονίας πληθυσμοῦ πρὸς ἐθνικὴν ἐξωμοσίαν ἐξακολουθοῦσιν ἀνενδότως καὶ μάλιστα ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν τοπικῶν ἀρχῶν τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Δυνάμεων καὶ τῶν ἀξιωματικῶν τῆς διεθνοῦς χωροφυλακῆς, ἐπιφορτισμένων τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσοννήσῳ,

«Ὅτι τὸ ἔργον τῶν ἐπηγγειλμένων μεταρρυθμίσεων δὲν ἔθεσεν, οὔτε φαίνεται, ὅτι θὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἐξασκουμένην τρομοκρατίαν ἐν Μακεδονίᾳ,

«Ὅτι ὑπὸ συνθήκας τοιαύτας τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον συναισθάνεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὴν ἀνάγκην ν' ἀμυνθῇ κατ' αὐτῶν, δηλοῖ εἰς τὰς Κυβερνήσεις τῶν Δυνάμεων καὶ εἰς τὸ εὐρωπαϊκὸν κοινόν, ὅτι ἔχει ἱερὰν ὑποχρέωσιν νὰ λάβῃ τὰ προσήκοντα μέτρα πρὸς προστασίαν τῶν Ἑλλήνων Μακεδόνων κατὰ τῶν ἀγρίων ἐπιθέσεων τῶν πολεμίων αὐτῶν».

«L'ELLENISME»

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΟΥ "ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ" ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Κατὰ τὴν 30 Σεπτεμβρίου 1904

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΝ		31 Αὐγούστου 1904	30 Σεπτεμβρίου 1904
Ταμεῖον εἰς μεταλλικὸν	Δρ.	1,922,252.90	2,020,370.14
» τραπεζικὰ γραμμάτια Ἰονικῆς Τραπέζης	»	73,515.—	195,715.—
» κερματικὰ γραμμάτια, δίδραχμα καὶ μονόδραχμα	»	2,020,578.—	1,881,593.—
Ἐξωτερικοὶ λογαριασμοὶ Ἀντίτιμον μεταλλικοῦ εἰς τὸ Ἐξωτερικὸν	»	19,818,343,25	20,996,057.69
Προϊὸν ἐκδοθέντος Ἐθνικοῦ Δανείου εἰς χρυσὸν Ἑλληνικῶν Σιδηροδρόμων 4 ο/ο τοῦ 1902	»	19,681,402.09	19,359,458.09
Δάνειον πρὸς τὴν Ἑλλ. Κυβέρν. ἐπ' ἀναγκ. κυκλ. τρ. γραμματίων	»	68,778,575.42	68,778,575.42
» » » » διδράχμων καὶ μονοδράχμων	»	12,000,000.—	12,000,000.—
Ὁμολογίαι Ἐθνικῶν δανείων Εἰς χρυσὸν Δρ. 23,767.036.80 / » τραπ. γραμ. » 29,135.000.—	»	52,902,036.80	52,902,036.80
Προεξοφλήσεις	»	21,119,669.95	20,908.798.28
Δαθυστερήσεις προεξοφλήσεων	»	2,728,747.21	2,785.967.31
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λ]σμοὶ ἐπ' ἐνεχύρῳ χρηματογράφων	»	12,842,651.18	13,347,362.78
Δάνεια ἐπ' ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων	»	1,168,965.20	1,927,543.30
Δάνεια πρὸς τὴν Σταφιδ. Τράπεζαν ἐπὶ ἐγγυήσει τοῦ Κράτους	»	1,133,151.31	3,954,371.94
Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ	»	52,312,927.09	54,092 693.81
Δάνεια εἰς δήμους, λιμένας καὶ λοιπὰ νομικὰ πρόσωπα	»	42,004,415.97	41,356,713.45
Χορηγήσεις εἰς γεωργοκτηματίας	»	12,026,285.—	11,124,290.95
Καθυστερήσεις χορηγήσεων εἰς γεωργοκτηματίας καὶ γραμματίων Πρ. Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας	»	4,499,586.48	4,718,947.04
Μετοχαὶ εἰς ἐγχωρίους ἑταιρείας	»	4,179,427.25	4,005,364.75
Συμμετοχὴ εἰς Τράπεζαν Κρήτης	»	1,500,000.—	1,500,000.—
Τοκομερίδια ἐν γένει	»	77,661.87	8,440,024 50
Καταστήματα Τραπέζης καὶ κτήματα ἐξ ἀναγκαστ. ἐκποιήσεων	»	8,459,432.72	2 853,664.34
Ἀπαιτήσεις ἐπισφαλεῖς	»	2,870,368.15	1,731,083.34
Ἔξοδα ἐγκαταστάσεως (ἰδίως δαπάνη κατασκευῆς τρ. γραμματ.)	»	1,622,416.44	4,436,016.81
Διάφοροι λογαριασμοί	»	1,195,197.01	1,440.20
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ	»	47,034.20	
Λογαριασμὸς ἐξαγορᾶς συμμετοχῆς Κυβ. εἰς κέρδη ἐκ τρ. γραμματ.	»	1,792,000.—	1,792,000.—
Ἐξαγορὰ προνομίου Προν. Τραπέζης Ἠπειροθεσσαλίας	»	1,360.000.—	1,360.000.—
Προμήθεια τροπῆςλαχειοφόρου δανείου εἰς τραπεζ. γραμμάτια	»	550,000.—	550,000.—
Διάφορα	»	1,444,767.53	404,278.83
	Δρ.	355,131,608.02	359,604,367.77

ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ

Μετοχικὸν κεφάλαιον	Δρ.	20,000,000.—	20,000,000.—
Ἀποθεματικὰ κεφάλαια	»	13,500,000.—	13,500,000.—
Τραπεζικὰ γραμμάτια ἐν κυκλοφορίᾳ :			
I. διὰ λογαριασμὸν τῆς Κυβερνήσεως . . . Δρ. 68,778,575,42			
II. » » Τραπέζης . . . » 60,396,368,15	»	126,970,842.40	129,174,943.57
Κερματικὰ γραμμάτια δίδραχμα καὶ μονόδραχμα	»	12,000,000.—	12,000,000.—
Καταθέσεις ἄνευ τόκου εἰς μεταλλικόν	»	3,375,089.72	3,524,097.51
Καταθέσεις ἄνευ τόκου	»	15,536,735.04	12,667,505 01
Ἐπιταγαὶ πληρωτέαι	»	749,673.60	1,037,997.02
Μερίσματα πληρωτέα	»	488,769.07	351,584 07
Καταθέσεις Δημ. διὰ χορηγήσεις δανείων κατὰ τὸν „ΒΦΜ' Νόμον	»	283,749.94	283,749.94
Διεθνὴς Οἰκ. Ἐπιτροπὴ { λ/σμὸς καταθέσεων ἐκ. δημοσ. ὑπεγ. προσόδων) { Εἰς χρυσόν . . . Δρ. 520,069.85 / » τραπ. γραμ. » 2,424,817.04	»	2,617,404.04	2,944,886.89
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς χρυσόν	»		
Ὑπηρεσία Ἐθνικῶν δανείων εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια	»	363,324.55	321,451.80
Καταθέσεις Δημοσίου εἰς Χρυσόν	»	593,316.47	733,111.86
Καταθέσεις Δημοσίου ἐπὶ τόκῳ εἰς τραπεζικὰ γραμμάτια	»	294,498.27	5,986.73
Ἔντοκος κατάθεσις Δημοσ. εἰς χρυσὸν διὰ τὴν κατασκ. τοῦ Σιδ-Πειρ-Δεμερ-Συνόρ.	»	19 681,402.09	19,539,458.09
» » « » τρ. γρ)τια » « » »	»	159,574.17	26,552.44
Καταθέσεις Δημοσ. εἰς τρ. γραμμάτια κατὰ τὸν Νόμον ,ΒΨΕ'	»	5,542,880.15	5,542,880.15
Καταθέσεις ἔντοκοι	»	68,480,322.56	69.305,307.84
Λαχειοφόρον δάνειον Τραπέζης	»	46,562,670.—	46.562,670.—
Ὑπηρεσία λαχειοφόρου δανείου Τραπέζης	»	1,435,352.—	1,261,816.—
Καταθέσεις ταμιευτηρίου	»	3,552,041.95	3,544,787.27
Λογαριασμοὶ τρίτων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ	»		
Συμμ. τῶν Τραπ. Ἰονικῆς καὶ Ἀθηνῶν εἰς δάνειον Σταφ. Τραπέζης	»	1,909,133.35	1,822,901.77
Διάφοροι λογαριασμοί	»	10,156,502.68	,660 782.78
Διάφορα	»	878.325.87	2,791.897.03
	Δρ.	355.131.608.02	359,604,367.77

Ἐν Ἀθήναις τῇ 6 Σεπτεμβρίου 1904.

Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Λογιστηρίου
Π. Α. ΚΟΥΤΣΑΛΕΞΗΣ

Η ΕΘΝΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΟΘΡΑΚΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ

Γ'.

Καθ' ὃν χρόνον τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος καὶ μετὰ τὴν μεγάλην πολιτικὴν καταστροφὴν τοῦ 15 αἰῶνος πολιτικῶς τελείως δουλωθὲν ἀνηγείρετο ἠθικῶς καὶ πνευματικῶς μετὰ νέων δυνάμεων, ἃς ἠρύετο ἐξ αὐτῆς τῆς δουλείας, καὶ ἀνίδρυε τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ καὶ ἠθικὴν ἡγεμονίαν ἐφ' ἁπάντων τῶν ἐν τῇ εὐρυτάτῃ ὀθωμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ ὀρθοδόξων λαῶν, τί ἐποίει ὁ καλούμενος νῦν βουλγαρικὸς λαὸς κατὰ τὴν μακρὰν ταύτην ἀπὸ τοῦ 15 μέχρι 16 αἰῶνος περίοδον; Ἐξηφανίζετο ἁπλούστατα ἐκ τῆς ἱστορίας ὡς λαὸς καὶ ἔθνος, ἀπολλύων καὶ τὴν ἐλαχίστην, ἣν εἶχε μέχρι νῦν, συνείδησιν φυλετικήν. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ καθίστατο συνώνυμον πρὸ τὸ τοῦ βαρβάρου ἢ ποιμένος ἢ χωρικοῦ, ἡ δὲ Βουλγαρία καὶ ὡς ὅρος ἔτι γεωγραφικὸς ἱστορικὴν μόνον διετήρει σημασίαν. Ἀλλ' ὁ λαὸς οὗτος ἐσώζετο ἠθικῶς καὶ πνευματικῶς, ἀποφεύγων τὸν κίνδυνον τῆς ἐντελοῦς διὰ τοῦ Ἰσλὰμ πνευματικῆς ἐξολοθρεύσεως, διὰ τῆς μητρικῆς κηδεμονίας τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης Ἐκκλησίας, περιθαλπόμενος καὶ θερμαινόμενος ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς καὶ διατηρῶν οὕτω διὰ τῆς τοιαύτης ἠθικῆς προστασίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ ζώπυρόν τι ἐθνικῆς ὑπάρξεως ἐν τῷ μέλλοντι. Τοῦτο δὲν ἀρνοῦνται νῦν οὐδ' αὐτοὶ οἱ Βούλγαροι. Καὶ ὁ ἐθνάρχης αὐτῶν Ἔξαρχος πρὸ ὀλίγων ἐτῶν δημοσίᾳ καὶ ἐπισημότατα ὡμολόγησεν, ὅτι ἡ διάσωσις τοῦ βουλγαρικοῦ ἔθνους ὀφείλεται κατὰ μέγιστον μέρος εἰς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν, προσθέτων μόνον ὅτι ἡ Ἐκκλησία αὕτη, ἡ πρότερον ἐν καιροῖς δεινοῖς σώτειρα γενομένη τοῦ βουλγαρικοῦ λαοῦ, νῦν ἀπὸ φιλοστόργου μητρὸς μετεβάλλετο εἰς μητρυιὰν ἄστοργον. Ἂν ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία, ἡ ἐν καιροῖς δεινοτάτοις σώτειρα τῆς βουλγαρικῆς φυλῆς γενομένη, νῦν ἐν καιροῖς ἀκινδύνοις κατέστη μητρυιά, ἢ ἂν ἡ βουλγαρικὴ φυλή, ἡ ἐν καιροῖς τοῦ βαρυτάτου ἠθικῶς χειμῶνος πεπηγυῖα, καὶ μόνον διὰ τῆς διηνεκοῦς περιθάλψεως, ἧς ἀπήλαυεν ἐν τοῖς φιλοστόργοις κόλποις τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, κατὰ μικρὸν θερμανθεῖσα καὶ ἀναλαβοῦσα ζωήν, νῦν ἐν χρόνοις εὐτυχεστέροις ἔδακεν ἀνοσίως τὴν φιλόστοργον Μητέρα, ἀγνωμόνως καὶ ἀνοσίως ἐξεγερθεῖσα κατ' αὐτῆς καὶ δεινὴν κατ' αὐτῆς μηχανευθεῖσα ἐπιβουλὴν καὶ αὐτὰ τὰ ὑπὸ τῆς αἱμοφύρτου χειρὸς τοῦ κατακτητοῦ τῇ Ἐκκλησίᾳ παρασχεθέντα καὶ τοῖς Βουλγάροις αὐτοῖς σωστικὰ γενόμενα δικαιώματα παραβιάσασα καὶ ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς νῦν τοῦ κατακτητοῦ χειρὸς ἐκβιάσασα τὴν κατάργησιν τῶν διὰ τῆς δεξιᾶς δοθέντων, περὶ τούτου δὲν ποιούμεθα λόγον

ἐνταῦθα. Ἀφίεμεν τοὺς Βουλγάρους νὰ φρονῶσιν ὡς πρὸς τοῦτο ὅ τι φρονοῦσιν. Ὁ σκοπὸς ἡμῶν δὲν εἶνε νὰ ἐλέγξωμεν τὴν τῶν Βουλγάρων πλάνην, ἢ νὰ καταγνῶμεν αὐτῶν ἀγνωμοσύνην ἀνοσίαν. Ὁ σκοπὸς ἡμῶν εἶνε νὰ ἐλέγξωμεν τὴν ἡμετέραν αὐτῶν ἀτασθαλίαν καὶ ἐθνικὴν πόρωσιν καὶ ἐκφυλισμόν, καὶ νὰ ἐπιδείξωμεν τὸ τεράστιον μέγεθος τοῦ αἴσχους καὶ τοῦ ὀνείδους, ὅ περ προσάπτομεν ἡμεῖς αὐτοὶ εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν περιάγοντες αὐτὸν εἰς ἣν νῦν θέσιν διατελεῖ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ ἀπέναντι τῶν Βουλγάρων.

Καθ᾽ ὅλην τὴν περίοδον τῆς Τουρκοκρατίας, ὅτε τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος συνῳδὰ τῇ ἐθνικῇ αὐτοῦ ἰδιοφυΐᾳ καὶ τῷ ἱστορικῷ προορισμῷ ἐξεπροσώπει ἐν Ἀνατολῇ τὴν πνευματικὴν ζωὴν καὶ κίνησιν, τὴν παίδευσιν καὶ τὸν πολιτισμόν, ὁ ἀνώνυμος καταστὰς βουλγαρικὸς λαὸς καθίστατο γνωστὸς εἰς ἑαυτὸν καὶ εἰς τὸν κόσμον μόνον ἐκ τῆς πρὸς τὸ ἑλληνικὸν συναφείας αὐτοῦ. Οἱ ὁπωσοῦν πεπολιτισμένοι καὶ πεπαιδευμένοι ἐκ τῶν Βουλγάρων (ἐννοεῖται ὅτι μόνη παίδευσις παρ᾽ αὐτοῖς ἦτο τότε ἡ ἑλληνική) ἐσεμνύνοντο καλούμενοι Ἕλληνες καὶ ἀποστρεφόμενοι τὸ συνώνυμον πρὸς τὸ *βάρβαρος* καὶ *ἀπολίτιστος* φυλετικὸν ὄνομα *Βούλγαρος*. Συνείδησις βουλγαρική, βουλγαρικῆς δηλονότι ἐθνικότητος, κίνησις καὶ ζωὴ καὶ ἰδέα ἐθνικὴ βουλγαρικὴ ἦσαν πράγματα ἄγνωστα οὐχὶ ἁπλῶς ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ βίῳ τοῦ λαοῦ τούτου.

Ἡ Ἑλλάς, τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, ἀφ᾽ ἧς στιγμῆς ἔπεσεν ἡ μεγάλη κοσμοϊστορικὴ ἐθνικὴ πρωτεύουσα αὐτοῦ, δὲν διῆλθε βίον ἡμέρας χωρὶς νὰ διανοῆται καὶ νὰ ἐνεργῇ μάλιστα, οὐ μόνον διανοίᾳ καὶ λόγῳ, ἀλλὰ καὶ διὰ χειρῶν καὶ διὰ τῶν ὅπλων τὴν ἐθνικὴν ἀνάστασιν. Ἡ μεγάλη ἐπανάστασις τοῦ 1821 ὑπῆρξεν ἡ τελευταία τῶν συχνοτάτων τούτων ἐπαναστάσεων. Ἔτι περὶ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος, πρὶν ἢ ἔτι ἐκραγῇ ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις, ὁ ἄριστα τὴν Ἀνατολὴν μελετήσας καὶ γινώσκων Γάλλος διπλωμάτης καὶ συγγραφεὺς Choiseul Gouffier ἔγραφε τῷ 1882: «Οἱ Ἕλληνες ἐν τῇ ἀκατασχέτῳ αὐτῶν ὁρμῇ πρὸς τὸ ἀποσεῖσαι τὸν συντρίβοντα αὐτοὺς ζυγὸν καθίστανται αὖθις ἄξιοι προσοχῆς σπουδαίας. Καὶ ποῖον ἔθνος νεώτερον, λέγει ὁ εὐγενὴς Γάλλος, ἐξεδήλωσε τὴν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ἀγάπην αὐτοῦ διὰ μίσους ἰσχυροτέρου ἐναντίον τοῦ ταύτην στερήσαντος αὐτὴν τυράννου; Καὶ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς οὐδενὸς λόγου ἄξιον τὸ γεγονός, ὅτι τὸ ἔθνος τοῦτο μετὰ τέσσαρας αἰῶνας μισεῖ τοὺς τυράννους αὐτοῦ ὅσον κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν καὶ ἐπανέστη μυριάκις κατ᾽ αὐτοῦ καὶ εἶνε ἔτι πάντοτε ἕτοιμον νὰ ἐπαναστατῇ;» Πράγματι αἱ κατὰ τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους ἐπαναστάσεις αἱ ἑλληνικαὶ ἤρξαντο ἀπ᾽ αὐτῶν ἔτι τῶν χρόνων τῆς Ἁλώσεως. Οὐδεὶς σχεδὸν ἐγένετο μεταξὺ Τουρκίας καὶ οἱασδήποτε μικρᾶς ἢ μεγάλης εὐρωπαϊκῆς Δυνάμεως πόλεμος χωρὶς νὰ προκαλέσῃ καὶ μίαν ἐπανάστασιν ἑλληνικὴν ἐν Πελοποννήσῳ ἢ ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι. Ὑπῆρξαν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1453 καὶ 1821 χρόνοι, καθ᾽ οὓς ἡ Τουρκία προεκάλει διηνεκῶς τὰ ἰσχυρότατα τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν καὶ ἐπετίθετο δεινῶς κατ᾽ αὐτῶν, τὸ δὲ τοῦ Σουλ-

τάνου καὶ τῶν Ὀθωμανῶν ὄνομα ἐνέπνεε τρόμον εἰς τὴν Εὐρώπην. Ὑπῆρξαν χρόνοι, καθ' οὓς ἅπαν τὸ νῦν Οὐγγαρικὸν κράτος ἦτο ἁπλῆς ἐπαρχία τουρκικὴ καὶ ἡ Βιέννη, ἡ ὀλίγας ὥρας ἀπέχουσα τῶν ὁρίων τῶν τουρκικῶν ὑφίστατο πολιορκίας καὶ οἱ Τοῦρκοι ἱππεῖς προήλαυνον μέχρι Βαυαρίας, Βοημίας καὶ Σαξωνίας. Πρέσβεις τῆς Γερμανίας κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, μόλις εἰσήρχοντο εἰς τὴν καθέδραν τῶν Σουλτάνων καὶ ἐνεκλείοντο εὐθὺς εἰς τὰ δεσμωτήρια τοῦ Ἑπταπυργίου, ἁπλῶς καὶ μόνον διότι ἐτόλμησαν νὰ ἔλθωσιν εἰς τὴν τουρκικὴν πρωτεύουσαν, ἵνα διαπραγματευθῶσι πρὸς τοὺς ὑπουργοὺς τοῦ Μεγάλου Κυρίου. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους Γάλλοι πρέσβεις ἐφυλακίζοντο, γραμματεῖς τῆς γαλλικῆς πρεσβείας ἐμαστιγοῦντο, Ρῶσσος πρεσβευτὴς εἰσαχθεὶς εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ θρόνου τοῦ Σουλτάνου, μὴ κύψας τὴν κεφαλὴν πρὸ τοῦ θρόνου τῆς ἱερᾶς τούτου μεγαλειότητος, οὐ μόνον ἀπὸ τοῦ αὐχένος ὠθεῖτο πρὸς τὸ ἔδαφος τὴν κεφαλήν, ἀλλὰ καὶ διὰ ῥαβδισμῶν ἐξωθεῖτο τῶν ἀνακτόρων· καὶ πάλιν Ρῶσσος ἀπεσταλμένος, μὴ ἀξιωθεὶς κἂν νὰ παραστῇ πρὸ τοῦ ἱεροῦ προσώπου τοῦ Σουλτάνου, ἀλλὰ μόνον πρὸ τοῦ πρώτου δούλου αὐτοῦ, τοῦ Μεγάλου Βεζύρου, φορῶν ὑποχρεωτικῶς τὸ τουρκικὸν καφτάνιον καὶ περιπλακεὶς ὑπὸ τοῦ περιβολαίου τούτου καὶ ὀλισθών, θεωρῶν τὸ ἀκούσιον ὀλίσθημα ὡς ἁμάρτημα διαπραχθὲν ὑπ' αὐτοῦ πρὸς τὸν μέγαν μεγιστᾶνα, ἀπηλλάσσετο τῆς ἀναμενούσης τιμωρίας δι' ἑτοιμότητος τοῦ πνεύματος αὐτοῦ λέγων: «Εἴθε ὁ Θεὸς οὕτω νὰ καταρρίψῃ πάντας τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Ἰσλὰμ καὶ τοῦ Σουλτάνου!». Καὶ ὅμως ἐν τοῖς χρόνοις τούτοις τῆς φοβερᾶς δυνάμεως τῶν Τούρκων, οἱ Ἕλληνες δὲν ἐπαύοντο ἐπανιστάμενοι κατὰ τῶν Τούρκων, ὠθοῦντες τὴν ἐπαναστατικὴν ὁρμὴν μέχρι τοῦ παρατόλμου. Ἐπ' αὐτῆς τῆς βασιλείας τοῦ μεγίστου τῶν Σουλτάνων Σουλεϊμὰν Β'. ὅτε οὗτος διὰ 18 φοβερῶν ἐφόδων ἐπετίθετο κατὰ τῆς Βιέννης καὶ δι' ἑκατοντάδων χιλιάδων στρατοῦ διήλαυνε τὰς αὐστριακὰς χώρας, ἁπλῆ τις ἐν τοῖς θαλάσσαις ταῖς ἑλληνικαῖς ἐμφάνισις ὀλίγων πλοίων πολεμικῶν τοῦ αὐτοκράτορος ἤρκεσε νὰ ἀνάψῃ ἐπανάστασιν καθ' ὅλην τὴν Πελοπόννησον, κατὰ τρόπον ἐκπλήσσοντα τοὺς ἐνταῦθα Βενετοὺς προξένους. Τίνα κινήματα ἐπαναστατικὰ γενναῖα καὶ τίνες καταστροφαὶ δειναὶ ἐγένοντο ἐν ἑλληνικαῖς χώραις βραδύτερον μετὰ τὴν λαμπρὰν ναυμαχίαν τῆς Ναυπάκτου (1571), κατὰ τὸν 26ετῆ πόλεμον τῆς Κρήτης (1643—69), κατὰ τὸν μέγαν 16ετῆ πόλεμον (1683—99) τὸν ἀπολήξαντα εἰς τὴν συνθήκην τοῦ Καρλοβιτσίου, ταῦτα πάντα εἶνε γνωστὰ ἐκ τῆς ἱστορίας ἐν ταῖς λεπτομερείαις. Τί δὲ ἐποίουν οἱ Βούλγαροι κατὰ τοὺς χρόνους τούτους; ἁπλούστατα ἐκοιμῶντο τὸν βαρύχειον τῆς ἐθνικῆς ἀναισθησίας καὶ ἀσυνειδησίας ὕπνον.

Ἀλλὰ παραλείποντες τοὺς φραγκικοὺς κατὰ τῆς Τουρκίας πολέμους, ὡς διεξαγομένους ὁπωσδήποτε μακρὰν τῆς Βουλγαρίας καὶ ἐν ἑλληνικαῖς ἐνίοτε χώραις καὶ θαλάσσαις ἂς στρέψωμεν τὸ βλέμμα ἐπὶ τὰ θέατρα πολέμων, ἐγγυτάτω τῆς Βουλγαρίας καὶ μακρὰν τῆς Ἑλλάδος διεξαγομένων. Ὅτε περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 18 αἰῶνος ὡς νέος ἀστὴρ ἐν τῷ ζοφερῷ ὁρίζοντι τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς ἀνέτει-

λεν ἡ ρωσσικὴ δύναμις ἀπὸ βορρᾶ μετὰ τοῦ Τσάρου Πέτρου τοῦ Μεγάλου· ὅτε ὁ μεγαλεπήβολος καὶ μεγαλουργὸς ἐκεῖνος μονάρχης ἀρχόμενος τῆς κατὰ τῆς Τουρκίας στρατείας ὕψου ἐν Μόσχᾳ τὸν σταυρὸν μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς «Ἐν τούτῳ νίκα» καὶ ἐκάλει τοὺς Ὀρθοδόξους κατοίκους τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἐλευθερίας, κατερχόμενος μετὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν οὐ μακρὰν τῆς Βουλγαρίας Προῦθον, οὐχὶ οἱ ἐγγὺς τοῦ ποταμοῦ τούτου οἰκοῦντες Βούλγαροι, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ἦσαν οἱ σκιρτήσαντες ἐκ τῶν προκηρύξεων τοῦ Πέτρου, αὐτοὶ ᾄδοντες ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς ὄρεσι διὰ τοῦ στόματος τῶν κλεφτῶν τὴν δύναμιν τοῦ Μοσκόβου, αὐτοὶ διὰ τοῦ στόματος τῶν ἱερέων ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς μνημονεύοντες τοῦ ὀνόματος τοῦ νομιζομένου ἐλευθερωτοῦ. Οἱ Βούλγαροι ἦγον διηνεκῶς τὰς ἡσυχίας τῆς ἀναισθησίας τῆς ἠθικῆς καὶ ἐθνικῆς. Ἡ αὐτὴ ἀντίθεσις πραγμάτων παρίσταται ὀλίγῳ βραδύτερον καὶ ἐν τῷ κατὰ τῆς Τουρκίας πολέμῳ τῆς αὐτοκρατείρας Ἄννης.

Ὅτε δὲ ἡ μεγαλεπήβολος αὐτοκράτειρα Αἰκατερίνη Β' ἐπεχείρησε τῷ 1768 τὸν πρῶτον αὐτῆς μέγαν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον, τῶν Ἑλλήνων οὐχὶ τῶν Βουλγάρων ἐζήτησε καὶ προεκάλεσε τὴν δι' ἐπαναστάσεως συνδρομήν, καὶ μετ' ἐκείνων ὡς δυνάμεως πραγματικῆς ἦλθεν εἰς συνεννοήσεις καὶ συνῆψε συνθήκας πραγματικάς. Ἤρκεσε δέ, ὡς γνωστόν, ἡ ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς θαλάσσαις ἐμφάνισις τοῦ ρωσσικοῦ στόλου, ἵνα ἀνάψῃ τὴν ἐπανάστασιν ἀπὸ Ταινάρου μέχρι Μακεδονίας. Καὶ ὅμως εἰς τὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας ἐστάλησαν ὀλίγα πλοῖα, εἰς τὴν Πελοπόννησον δὲ ὀλίγοι μόνον Ρῶσσοι ἀξιωματικοί. Ὁ μέγας ρωσσικὸς στρατός, ὁ ἐπιβαλὼν τῇ Τουρκίᾳ τὴν περίφημον συνθήκην τοῦ Κιουτζοὺκ Καϊναρτζῆ τὰς κρισιμωτάτας τῶν ἐναντίον τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ μαχῶν συνῆψεν ἐν Βουλγαρίᾳ, ἐνταῦθα δὲ ἤρατο καὶ τὰς περιφανεῖς νίκας καὶ ἐν τῇ τέως ἀσήμῳ βουλγαρικῇ κώμῃ ἐπέβαλε τῷ Σουλάνῳ τὴν εἰρημένην συνθήκην. Καὶ τί νῦν ἐποίουν οἱ Βούλγαροι, ὅτε πᾶσα αὐτῶν ἡ χώρα κατείχετο ὑπὸ τοῦ νικηφόρου στρατοῦ; Ἁπλούστατα! ἐκοιμῶντο οὐδ' καὶ ὑπὸ τῶν εἰσελασάντων εἰς τὴν χώραν αὐτῶν Ρώσσων ὑπελαμβάνοντο ἀλλοῖοι ἢ ὡς ἀναίσθηται ἀγέλαι ἀνθρώπων, οὔτε νοούντων οὔτε αἰσθανομένων κἂν τὴν σημασίαν τῶν γενομένων.

* * *

Τῇ ἀληθείᾳ τοσοῦτον μεγάλη ἦτο ἡ ἀναισθησία, ἡ ἐθνικὴ ἀνυπαρξία, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, τῶν Βουλγάρων ὥστε, ὅτε μετ' ὀλίγον ἡ αὐτὴ μεγάλη αὐτοκράτειρα διὰ νέου πολέμου πρὸς τὴν Τουρκίαν καὶ διὰ συμμαχίας πρὸς τὴν Αὐστρίαν ἐζήτει νὰ λύσῃ ὁριστικῶς τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα, τοὐλάχιστον ἐν τῇ Εὐρώπῃ, διὰ τοῦ περιβοήτου «Ἑλληνικοῦ σχεδίου» (projet Grec) αὐτῆς, δι' οὗ τὸ ἐν Εὐρώπῃ ὀθωμανικὸν κράτος ἔμελλε νὰ ἀντικατασταθῇ διὰ κράτους ἢ αὐτοκρατορίας ἑλλη-

κῆς μετὰ πρωτευούσης τῆς Κων)πόλεως, ἐνῷ ἐν τῷ σχεδίῳ τούτῳ ἡ Σερβία ἐδίδετο εἰς τὴν Αὐστρίαν, τῆς Βουλγαρίας καὶ τῶν Βουλγάρων οὐδὲ τὸ ὄνομα ἐμνημονεύετο, καθοριζομένου ἁπλῶς ὡς ὁρίου τοῦ νέου ἑλληνικοῦ κράτους πρὸς βορρᾶν τοῦ Δουναβίου καὶ τῆς ἀνυπάρκτου τότε ὑπὸ ἔννοιαν ἐθνικὴν Βουλγαρίας καθισταμένης οὕτω σιωπηλῶς ἁπλῆς ἐπαρχίας τοῦ νέου ἑλληνικοῦ κράτους.

Ἀποτυχόντων τῶν μεγαλεπηβόλων σχεδίων τῆς Αἰκατερίνης Β. ἤρξατο, ὀλίγα ἔτη μετὰ τὸν θάνατον αὐτῆς, νέος ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος, διαρκέσας ἐπὶ ἕξ ὁλόκληρα ἔτη (1806—1812) καὶ διεξαγόμενος παρὰ τὸν Δανούβιον. Διαρκοῦντος τοῦ πολέμου τούτου οἱ Ἕλληνες διετέλουν ἐν διηνεκεῖ ἐπαναστάσει, τότε δὲ ἐγένοντο τὰ μεγάλα ἐκεῖνα πολεμικὰ ἔργα τοῦ Νίκου Τσάρα καὶ τοῦ Εὐθυμίου Βλαχάβα. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ Σέρβοι ἐπανεστάτησαν τότε. Μόνον δὲ οἱ Βούλγαροι, οἱ ἐγγυτάτω πάντων εἰς τὸ θέατρον τοῦ πολέμου οἰκοῦντες, ἔμειναν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ἐν τῇ συνήθει αὐτῶν ἀναισθησίᾳ. Τοῦτο ἐγένετο καὶ ὅτε τῷ 1816—1817 ἐπανέστησαν αὖθις οἱ Σέρβοι καὶ ἔλαβον ἡμιαυτόνομόν τινα ἐλευθερίαν. Εἶνε ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν ὅτι, ὅτε μετ' ὀλίγα ἔτη, τῷ 1821, ὁ μέγας ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγὼν τῶν Ἑλλήνων ἔσειεν ἐκ θεμελίων ὁλόκληρον τὴν Ἀνατολὴν ἀπὸ τῶν Καρπαθίων μέχρι Ταινάρου καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῶν ὀρέων τῆς Κρήτης καὶ τῆς Κύπρου, οἱ Βούλγαροι καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς μεγάλης ταύτης πολεμικῆς ἐν Ἀνατολῇ κινήσεως διετέλουν καθεύδοντες τὸν ὕπνον τῆς ἀναισθησίας; Ἀλλὰ τὸ θαυμαστῶς χαρακτηριστικώτατον πάντων εἶνε τόδε! Τὸ 1828, ἤτοι τῷ ἑβδόμῳ ἔτει τῆς ἐπαναστάσεως ὁ μέγας αὐτοκράτωρ πασῶν τῶν Ρωσσιῶν Νικόλαος Α' ἐκήρυξε τὸν ἀπὸ τοῦ 1821 ἔτι, μετὰ τὸν τραγικὸν φόνον τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου, μελετηθέντα καὶ διηνεκῶς κατὰ τῆς Τουρκίας ἔκτοτε μέχρι τοῦ 1828 μελετώμενον πόλεμον. Ὁ μέγας ρωσσικὸς στρατὸς εἰσήλασε τότε εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ὑπ' αὐτοῦ διοικούμενος τοῦ θερμουργοῦ καὶ μεγαλεπηβόλου αὐτοκράτορος· ὁ πόλεμος διεξήχθη ἐπὶ ἔτος καὶ πλέον ἐν Βουλγαρίᾳ, ἥτις ἐπὶ δύο ἔτη καὶ πλέον (καὶ μετὰ τὸ τέλος ἔτι τοῦ πολέμου) κατείχετο ὑπὸ τοῦ ρωσσικοῦ στρατοῦ, αὐτὸς δὲ ὁ αὐτοκράτωρ τὸ πλεῖστον τοῦ 1828 διέτριψεν ἐν Βουλγαρίᾳ, ἡγούμενος τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ. Ὁποία χρυσῆ εὐκαιρία προσεφέρετο τοῖς Βουλγάροις ὑπὸ τῆς τύχης, ἵνα ἐπαναστῶσι καὶ αὐτοὶ ἀδαπάνως, ἀναιμωτεί, χωρὶς ν' ἀπολέσωσι κἂν τρίχα ἐκ τῆς κεφαλῆς, ἵνα μετάσχωσι τοῦ καρποῦ τοῦ ρωσσικοῦ αἵματος καὶ τῶν ρωσσικῶν νικῶν! Ἠδύναντο τοὐλάχιστον, ἂν μή τι ἄλλο, νὰ πέμψωσι μίαν ἱκετευτικὴν ἐπιτροπείαν, νὰ ἀποτείνωσι μίαν δέησιν πρὸς τὸν ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν μέγαν καὶ κραταιότατον ὀρθόδοξον Ρῶσσον αὐτοκράτορα, τὸν πολεμοῦντα πόλεμον κατὰ τῶν Τούρκων, λαβόντα ἀφορμὴν ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀποβλέποντα κυριώτατα εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἑλλήνων, νὰ ὑπομνήσωσιν αὐτὸν τοὐλάχιστον, ὅτι πλὴν τῶν Ἑλλήνων καὶ ἄλλοι ὑπῆρχον ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὀρθόδοξοι χριστιανικοὶ λαοὶ καὶ δὴ πρὸ πάντων οἱ γεωγραφικῶς καὶ φυλετικῶς πολλῷ τῶν Ἑλλήνων ἐγγύτεροι πρὸς

τὴν Ρωσσίαν Βούλγαροι. Ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτον ἐγένετο. Διὰ τοῦτο καὶ ἐν τῇ τερματισάσῃ τὸν πόλεμον συνθήκῃ τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ κυριώτατον διεθνὲς συμβόλαιον τῆς συστάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, ἐστερέωσε δὲ καὶ τὴν αὐτονομίαν τῆς Σερβίας καὶ ἐκράτυνε τὴν ἀπέναντι τῆς Πύλης θέσιν τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαυΐας, μόνον περὶ Βουλγάρων ἐκ τῶν χριστιανικῶν λαῶν τῆς Αἱμικῆς Χερσονήσου οὐδεὶς ἐγένετο λόγος. Μνεία πολιτικὴ οὐχὶ βουλγαρικοῦ λαοῦ, ἀλλὰ τῆς Βουλγαρίας, ὡς γεωγραφικοῦ ὅρου, ἐγένετο τὸ πρῶτον τῷ 1853 ἐν τῇ περιφήμῳ ἐμπιστευτικῇ τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου Α. πρὸς τὸν ἐν Πετρουπόλει Ἄγγλον πρεσβευτὴν Σέϋμουρ δηλώσει, καθ' ἣν ὁ αὐτοκράτωρ ἀπεφήνατο, ὅτι ἐν τῇ μελλούσῃ διαρρυθμίσει τῆς Τουρκίας ἡ Βουλγαρία ἠδύνατο νὰ κατασταθῇ ἡγεμονία ἰδία ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ρωσσίας, ὡς ἡ Βλαχία καὶ ἡ Μολδαυΐα. Ὅτι δὲ ἡ Βουλγαρία καὶ καθ' ἑαυτὴν δὲν ἐσήμαινέ τι τότε πλέον τοῦ γεωγραφικοῦ ὅρου ἀπέδειξεν αὖθις τρανότατα ὁ βουλγαρικὸς λαός. Διότι ἐνῷ ρωσσικὸς στρατὸς εἰσέβαλε τότε εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ ἐπολιόρκει ἓν τῶν κυριωτάτων φρουρίων, οὐδὲν οὐδὲ τότε ἔδειξαν οἱ Βούλγαροι σημεῖον ζωῆς, ἐνῷ οἱ μακρὰν τοῦ θεάτρου τοῦ πολέμου Ἕλληνες, καίπερ δεινῶς πιεζόμενοι ὑπὸ τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων καὶ καθ' ἑκάστην διὰ κατοχῆς ἀπειλούμενοι, τοσαῦτα εἰργάσαντο ἄξια λόγου ἔργα ἔν τε Θεσσαλίᾳ καὶ ἐν Ἠπείρῳ καὶ ταῦτα οὐχὶ ὡς Κράτος, ἀλλ' ὡς Ἔθνος, καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Ρώσσων ἐκλήθησαν μόνοι σύμμαχοι αὐτῶν.

* * *

Πῶς, ἐνῷ οὕτως εἶχον τὰ κατὰ τοὺς Βουλγάρους μέχρι τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον κατὰ μικρὸν ἐδημιουργήθη πολιτικῶς καὶ ἐθνικῶς ὁ βουλγαρικὸς λαός, πῶς ἱδρύθη τὸ βουλγαρικὸν κράτος, πῶς ἀνεπτύχθη πολιτικῶς καὶ στρατιωτικῶς, εἶνε πασίγνωστον. Ἡ Ρωσσία μετὰ τὸν κριμαϊκὸν πόλεμον μεταβαλοῦσα μέθοδον ἐν τῇ ἀνατολικῇ αὐτῆς πολιτικῇ καὶ τὴν δύναμιν αὐτῆς ἐν Ἀνατολῇ ζητοῦσα ἔκτοτε οὐχὶ ἐν τῇ διὰ τοῦ πολέμου μηχανικῇ καταστροφῇ τῆς Τουρκίας, ἀλλ' ἐν τῇ διὰ χημικῆς, οὕτως εἰπεῖν, ἀποσυνθέσεως καὶ διαλύσεως ἐξασθενώσει αὐτῆς, ἐδημιούργησε τὸ βουλγαρικὸν λεγόμενον ζήτημα. Βούλγαροι ἑλληνικῶς πεπαιδευμένοι καὶ Ἕλληνες ἀρνησιπάτριδες κατεστάθησαν ὄργανα πρόθυμα τῆς πολιτικῆς ταύτης. Ἔδει πρῶτον νὰ δημιουργηθῇ βουλγαρικὸν ἔθνος. Πρὸς τοῦτο δὲ πάλιν ἦτο ἀνάγκη νὰ δημιουργηθῇ Ἐκκλησία βουλγαρική, χρησιμεύουσα, κατὰ τὸ ἐν Τουρκίᾳ σύστημα τῶν ἐθνοτήτων, ὡς βάσις ἐθνικῆς αὐτοτελείας καὶ ἐθνικοῦ βίου. Τὸ ἐκκλησιαστικὸν βουλγαρικὸν ζήτημα καὶ τὸ καινοφανὲς δόγμα τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ φυλετισμοῦ ἢ φυλετικῆς Ἐκκλησίας ἐγένετο ἡ πρώτη ἀφετηρία τοῦ κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ πολέμου. Ρωσσικὴ πολιτικὴ ὑπὸ πανσλαυϊστῶν πολιτικῶν τὸ πλεῖστον διευθυνομένη προσῆλθε κραταιὰ εἰς τὸ ἔργον ἀρωγός. Τὸ σχίσμα τὸ ἐκκλησιαστικὸν παρήγαγε τὴν σχισματικὴν φυλετικὴν βουλγαρικὴν Ἐκκλησίαν. Δημιουργηθείσης οὕτω τεχνητῶς διὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐθνότητος βουλγαρικῆς, τὴν

πρώτην ζωὴν αὐτῆς ἀρυομένης οὐχὶ θετικῶς ἐκ τῶν ἰδίων ζωτικῶν δυνάμεων, ἀλλ' ἀρνητικῶς ἐκ τοῦ κατὰ τῶν Ἑλλήνων μίσους, ἤρξατο καὶ κίνησίς τις πολιτικὴ τεχνητὴ διὰ κωμικοτραγικῶν ἐπαναστάσεων καὶ γελοίων πολιτικῶν ὑπομνημάτων δεικνυμένη. Κατὰ τὸ 1866—69 ὁπότε ἡ μεγάλη ἐθνικὴ ἐπανάστασις τῆς Κρήτης ἐκράτει μετέωρον τόν τε ἑλληνικὸν καὶ τὸν εὐρωπαϊκὸν κόσμον, μυθιστορικῷ τινὶ τρόπῳ ἐγίνετο ἐνίοτε μνεία καί τινος ἐν ταῖς φάραγξι τοῦ Αἵμου ἐλλοχεύοντος Βουλγάρου ὁπλαρχηγοῦ καὶ ἀρχηγοῦ δῆθεν ἐπαναστάσεως, τοῦ μεγαθύμου Χατζῆ Δημήτρη, ἐγίνετο δὲ λόγος καὶ περὶ ληστρικῶν ἐπαναστατικῶν συμμοριῶν, ἐν Ρωμουνίᾳ σχηματιζομένων καὶ ἐντεῦθεν εἰς Βουλγαρίαν εἰσβαλλουσῶν.

Συγχρόνως δ' ἐδημοσιεύετο ἔν τισιν αὐστριακαῖς ἐφημερίσιν ἀπόκρυφον ὑπόμνημα τοῦ βουλγαρικοῦ ἔθνους πρὸς τὸν Σουλτάνον, δι' οὗ προετείνετο ἵνα ἡ Βουλγαρία ἀποτελέσῃ ἴδιον βασίλειον, ἔχον βασιλέα τῶν Βουλγάρων αὐτὸν τὸν Σουλτάνον, στεφόμενον ἔν τινι ἀρχαίᾳ πόλει τῆς Βουλγαρίας, βασίλειον ἡνωμένον διὰ προσωπικῆς ἑνώσεως πρὸς τὴν ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν. Ἡ γελοίως μυθιστορικὴ αὕτη περίοδος τῆς νεωτάτης Βουλγαρίας ἔληξε ταχέως, διεδέξατο δὲ ταύτην ἡ κωμικοτραγικὴ περίοδος τῆς βουλγαρικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Βατάκ. Καθ' ὃν χρόνον (1875—1876) τὸ ἀπὸ Νεβεσίγγης ἀρξάμενον Ἐρζεγοβινικὸν ἐπαναστατικὸν κίνημα ἐξετείνετο ἐφ' ἅπασαν τὴν Ἐρζεγοβίνην καὶ Βοσνίαν καὶ προὐκάλει πόλεμον Σερβο—μαυροβουνιωτικὸν ἐναντίον τῆς Τουρκίας, ὁ κόσμος μετ' ἐκπλήξεως ἤκουεν (1876) ὅτι καὶ βουλγαρικὴ ἐξερρήγνυτο (!) ἐπανάστασις καὶ ὅτι ἐν τῷ Αἵμῳ ἱδρύετο προσωρινὴ κυβέρνησις ἐπαναστατικὴ βουλγαρικὴ πολεμοῦσα διὰ κανονίων ξυλίνων ἐναντίον τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Μετ' ὀλίγον τὸ κωμικὸν μέρος τοῦ δράματος διεδέχετο τὸ τραγικόν. Ἡ Εὐρώπη μετὰ φρίκης ἤκουε περὶ τῶν «φρικαλεοτήτων τοῦ Βατάκ» καὶ ἐξηγείρετο ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων. Τί δὲ συνέβαινε τῇ ἀληθείᾳ; Οἱ δῆθεν Βούλγαροι ἐπαναστάται νέαν μέθοδον ἐπαναστατικὴν τελεσφόρον καὶ εὐχερῆ καὶ ἄνευ ἡρωϊσμοῦ ἄγουσαν πρὸς τὸν σκοπὸν ἐπινοοῦντες, προεκάλουν σκοπίμως, διὰ σφαγῶν τῶν ἀόπλων τουρκικῶν πληθυσμῶν, σφαγὰς Βουλγάρων γυναικοπαίδων ὑπὸ Τούρκων, ἃς ἐπιτηδειότατα διαλαλοῦντες διὰ τοῦ τύπου καθ' ὅλον τὸν πεπολιτισμένον κόσμον ἐξήγειρον δεινῶς, ἐν Ἀγγλίᾳ ἰδίᾳ, τὴν κοινὴν γνώμην, καὶ ἐκίνουν τὸν κάλαμον τοῦ Γλάδστωνος, δι' οὗ ἐνισχύθη ἠθικῶς ἡ Ρωσσία ἐν τῇ φιλοπολέμῳ αὐτῆς πολιτικῇ. Τὰ περαιτέρω γεγονότα, τὰ ἐπαγαγόντα ὁρμητικῶς καὶ ἀλλεπαλλήλως τὸν πόλεμον, τὴν συνθήκην τοῦ Ἁγίου Στεφάνου μετὰ τῆς μεγάλης Βουλγαρίας, τὴν συνθήκην τοῦ Βερολίνου μετὰ στενωτέρας Βουλγαρίας, τὸ πολιτικὸν τόλμημα τοῦ 1885 καὶ κατὰ μικρὸν τὴν νῦν ἐν Ἀνατολῇ κατάστασιν, εἶνε λίαν γνωστά. Οὕτως ἐκ μικροῦ καὶ ἀφανοῦς ἐδημιουργήθη Βουλγαρία ἰσχυρὰ οὐ μόνον τὰ πρωτεῖα ἀμφισβητοῦσα ἐν τῇ Ἀνατολῇ τῷ Ἑλληνισμῷ στρατιωτικῶς τε καὶ πολιτικῶς, ἀλλὰ ὄλεθρον αὐτῷ πραγματικὸν ἀπειλοῦσα ἐν τῷ προσεχεῖ μέλλοντι. Εἶνε βεβαίως μωρὸν καὶ γελοῖον νὰ ἀρνηθῶμεν τὴν τοιαύτην ἀλήθειαν τῶν πραγ-

μάτων. Εἶνε δὲ ἔτι μωρότερον καὶ γελοιότερον νὰ ὑποτιμῶμεν ἀλαζονικῶς τὸ μέγεθος τοῦ κινδύνου, ἀντιπαραβάλλοντες τὸ παρελθὸν τοῦ Ἑλληνισμοῦ πρὸς τὸ τοῦ Βουλγαρισμοῦ. Τὴν ἀντιπαραβολὴν ταύτην ἐποιησάμεθα ἐνταῦθα, ἀκριβῶς ἵνα δείξωμεν τὸ μέγεθος τῆς αἰσχύνης, τῆς μελλούσης νὰ καλύψῃ καὶ μονονουοὐ καλυπτούσης τὴν νῦν γενεὰν τὴν ἑλληνικήν, οὐχὶ δὲ ἵνα ὀνειδίσωμεν τὸ μέχρι πρὸ μικροῦ ἀφανὲς καὶ ταπεινὸν καὶ ἀναίσθητον τοῦ Βουλγαρισμοῦ. Τὸ ὅτι οἱ Βούλγαροι ἐξ οὕτω τέως μικρῶν καὶ ἀφανῶν καὶ ἀναισθήτων φαίνονται νῦν οὕτως ἐμφανεῖς καὶ ἰσχυροὶ καὶ ζωτικοὶ περιποιεῖ αὐτοῖς τιμήν, οὐχὶ ὄνειδος. Ὅτι τὴν ζωτικότητα ταύτην μαρτυροῦσι βαρβάρῳ τῷ τρόπῳ, τοῦτο δὲν μειοῖ κατ' οὐσίαν τὴν ἀξίαν αὐτῆς. Κάλλιον ζωτικότης βάρβαρος καταστρεπτικὴ ἢ ἐκνευρισμὸς καὶ ἐκφυλισμὸς ἠθικός, ὑφ' οὗ πάσχει νῦν ἡ Ἑλλάς.

Κατ' ἐμὲ ἡ φυσικὴ πλήρης ζωὴ καὶ ζωτικότητος φανατικὴ βαρβαρότης καὶ ὁ βάρβαρος καὶ ἄγριος φανατισμὸς τῶν Βουλγάρων εἶνε μυριάκις προτιμότερος ἢ ἡ πεπολιτισμένη βαρβαρότης, ὁ ἠθικῶς καὶ ἐθνικῶς καὶ πολιτικῶς ἐκπεφυλισμένος φραγκολεβαντινὸς ἑλληνικὸς πολιτισμός. Ἂν δὲ οἱ Ἕλληνες μέχρι πρὸ μικροῦ ὄντες ἀπείρως ὑπέρτεροι τῶν Βουλγάρων νῦν διηνεκῶς καθίστανται κατὰ τὴν στρατιωτικὴν καὶ πολεμικὴν ζωτικότητα καὶ τὸν ἐθνικὸν φανατισμόν, τὴν πηγὴν ταύτην τῆς ἐθνικῆς ζωῆς, δεινῶς ἥττονες αὐτῶν, τοῦτο βεβαίως περιποιεῖ τιμὴν μὲν εἰς τοὺς Βουλγάρους, αἶσχος δὲ καὶ ὄνειδος εἰς τοὺς Ἕλληνας. Οὐχὶ ἡμῖν ἂν καὶ πάλιν θέλωμεν νὰ διεκδικήσωμεν τὴν Μακεδονίαν καὶ Θράκην οὐχὶ διὰ τῶν ὅπλων, ὡς οἱ Βούλγαροι, καὶ διὰ τοῦ ἐθνικοῦ φανατισμοῦ, διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου, ἀλλὰ διὰ μεγαλαυχιῶν καὶ παντοίων κόμπων λόγου ἐπὶ πατραγαθήμασι πρὸς τὴν Εὐρώπην ἀποτεινομένων! «Ἕως πότε οἱ νεκροὶ θὰ σώζωσι τοὺς ζῶντας»; ἔλεγεν ὁ Ρωμαῖος στρατηγὸς πρὸς τοὺς διὰ μνείας πατραγαθημάτων ἐξαιτουμένους τὴν σωτηρίαν αὐτῶν Ἀθηναίους. Τοῦτο δικαιοῦται νὰ εἴπῃ ἡμῖν ἄριστα ἡ Εὐρώπη. Μὴ πλανώμεθα. Ἂς εἴπωμεν παρρησίᾳ τὴν ἀλήθειαν! Μέγα μέρος τῆς ἠθικῆς τοὐλάχιστον ζωτικότητος τοῦ βουλγαρικοῦ ἔθνους, μέγιστον δὲ τῆς ἐν Εὐρώπῃ ὑπολήψεως καὶ ἠθικῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἶνε ἡ ἡμετέρα ἠθικὴ καὶ ἐθνικὴ παρακμὴ καὶ χρεωκοπία, ὁ ἐθνικὸς ἐκφυλισμὸς καὶ φραγκολεβαντινισμός. Διὰ τοῦτο στρέφοντες τὸν λόγον ἀπὸ τῶν Βουλγάρων ἀνάγκη νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν ἡμῶν ἐπὶ τὸν μέγαν τοῦτον ἐσωτερικὸν πολέμιον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὸν ὀλεθριώτατα ἐν τοῖς σπλάγχνοις τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ βίου ἐλλοχεύοντα σύμμαχον τοῦ Βουλγαρισμοῦ.

∴

«Ἀλλ' οὐδ' ἀνεγερθῆναι δυνάμεθα, ἀλλὰ μανδραγόραν πεπωκόσιν ἢ φάρμακον ἄλλο τοιοῦτον ἐοίκομεν ἀνθρώποις».

Ταῦτα ἔλεγεν ὁ μέγας πολιτικὸς ἀνὴρ τῶν Ἀθηνῶν καὶ μέγιστος πολιτικὸς ῥήτωρ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, καθ' ὃν χρόνον ἔβλεπεν ὅτι ἡ ἐλευθερία ἡ πολιτικὴ ἢ μᾶλλον τὸ πολιτικὸν μεγαλεῖον τῆς τε ἰδίας αὐτοῦ πατρίδος καὶ τῶν ἑλληνικῶν πολιτειῶν ἐκινδύνευεν ἢ ἐπεσκιάζετο ἁπλῶς, ἀπὸ τῆς γενέσεως καὶ ἀναπτύξεως κράτους ἰσχυροῦ, ἐκτεινομένου ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου καὶ τοῦ Αἰγαίου μέχρι τοῦ Δανουβίου καὶ τῶν Ἰλλυρικῶν Ἄλπεων καὶ προωρισμένου ὡς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς αὐτοῦ θέσεως καὶ τῆς στρατιωτικῆς καὶ πολιτικῆς αὐτοῦ ὀργανώσεως, νὰ ἄρξῃ πολιτικῶς, ἀμέσως ἢ ἐμμέσως, καὶ τῶν ἐντεῦθεν τοῦ Ὀλύμπου χωρῶν· κράτους ὁρμῶντος νὰ καταλάβῃ τὸν Βόσπορον καὶ τὸν Ἑλλήσποντον καὶ νὰ ἐκτείνῃ, ἐκ τῆς φυσικῆς τῶν πραγμάτων φορᾶς καὶ ὁρμῆς φερόμενον, τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ πέραν τῶν πορθμῶν τούτων. Ἀλλὰ τὸ οὕτως ἀπειλοῦν Ἀθήνας τε καὶ Ἑλλάδα καὶ ἑλληνικὰς πολιτείας κράτος, καίπερ ἄρχον καὶ βαρβάρων τινῶν λαῶν μὴ ἑλληνικῶν, εἶχεν ὡς πυρῆνα τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ οὐσίας καὶ δυνάμεως ἔθνος ἀκραιφνῶς ἑλληνικόν, τὸ μακεδονικόν, δυναστείαν ἑλληνικήν, στρατιωτικὴν καὶ πολιτικὴν ἀριστοκρατίαν ἑλληνικήν, γλῶσσαν καὶ ἤθη καὶ ἔθιμα, πολιτισμὸν καὶ παραδόσεις τὰ πάντα ἑλληνικά, καὶ τὸ μέγιστον, συνείδησιν ἰσχυρὰν τοῦ ἰσχυροῦ αὐτοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος, συνείδησιν καὶ συναίσθησιν βαθεῖαν τοῦ μεγάλου ἑλληνικοῦ προορισμοῦ αὐτοῦ τοῦ προορισμοῦ δηλονότι τῆς πραγματώσεως τῆς τότε Μεγάλης Ἰδέας, ἣν ἐπρέσβευεν ἡ πλείστη καὶ κρατίστη μερὶς τοῦ ἑλληνικοῦ, τῆς Μεγάλης Ἰδέας τοῦ ὑποτάξαι τὸν ἀσιατικὸν κόσμον εἰς τὸ πνευματικὸν κράτος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τοῦ καταλῦσαι τὸ μέγα κράτος τοῦ μεγάλου βασιλέως τῆς Ἀσίας καὶ διαδοῦναι τὸν Ἑλληνισμὸν μέχρι τῶν γνωστῶν περάτων τοῦ τότε κόσμου. Εἶνε ἀληθές, ὅτι τὸ κράτος ἐκεῖνο ὑπέταξεν ὑφ' ἑαυτὸ οὐκ ὀλίγας ἐλευθέρας ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ ἑλληνικὰς πόλεις. Ἀλλ' αἱ ἑλληνικαὶ αὗται πόλεις δὲν ἐπαύσαντο οὕτω οὖσαι πόλεις ἑλληνικαὶ ἐν τῷ νέῳ μεγάλῳ ἑλληνικῷ κράτει. Εἶνε ἀληθές, ὅτι τὸ κράτος ἐκεῖνο προσήρτα εἰς ἑαυτὸ καὶ τὴν Θράκην. Ἀλλ' οὕτως ὁ ὅλος Ἑλληνισμὸς ὠφέλειαν μᾶλλον ἐπορίζετο ἢ ζημίαν. Καὶ τὸ Βυζάντιον αὐτὸ καὶ αἱ παρὰ τὴν Προποντίδα πόλεις ἐκινδύνευσαν ἀπὸ τοῦ Φιλίππου. Ἀλλὰ καὶ τὸ Βυζάντιον, περιερχόμενον τότε ὑπὸ τὸ κράτος τὸ μακεδονικὸν δὲν ἐπαύετο ὂν κατ' οὐσίαν ἑλληνικόν. Ἀλλὰ τὸ Βυζάντιον ἐκεῖνο δὲν εἶχε τότε τὴν σημασίαν, ἣν ἐν τῷ ὑστέρῳ Ἑλληνισμῷ ἐκτήσατο καὶ κέκτηται νῦν ἐν τῷ σύμπαντι Ἑλληνικῷ καὶ Ἑλληνισμῷ.

Ἡ τῶν Ἀθηναίων πόλις μέγα διαφέρον εἶχεν ἵνα ἡ παρὰ τὸν Βόσπορον ἐκείνη πόλις διατελῇ μένουσα ἐλευθέρα καὶ μὴ περιέλθῃ ὑπὸ κράτος δυνάμενον νὰ παρακωλύῃ τὴν διὰ τοῦ Βοσπόρου συγκοινωνίαν τῶν Ἀθηνῶν πρὸς τὰς κατὰ τὰς βορείας ἀκτὰς τοῦ Εὐξείνου μεγάλας σιταγοράς, ὅθεν κυριώτατα ἐπορίζετο τὸν σῖτον ἡ πόλις ἐκείνη. Τοῦτο δὲ ἐξηγεῖ καὶ τὴν σπουδήν, μεθ' ἧς οἱ Ἀθηναῖοι, πειθόμενοι ὑπὸ τῆς εὐγλωττίας τοῦ Δημοσθένους, παρεσκεύασαν ἐν τάχει στόλον καὶ στρα-

τὸν καὶ ἔσπευσαν εἰς βοήθειαν τῶν ἀπὸ Φιλίππου διὰ στενῆς πολιορκίας κινδυνευουσῶν πόλεων Βυζαντίου καὶ Περίνθου καὶ ἔσωσαν αὐτάς. Ἀλλὰ τιθεμένου κατὰ μέρος τοῦ ἰδιαιτέρου συμφέροντος τῶν Ἀθηνῶν, τῶν συνδεομένων μετὰ τῆς διατηρήσεως τῆς ἐλευθερίας τοῦ Βυζαντίου καὶ τῶν ἄλλων παρὰ τὴν Προποντίδα πόλεων, τί ὑπὸ καθόλου ἔποψιν ἦτο τὸ τοσοῦτον ἐξεγεῖρον τὸ φρόνημα τοῦ μεγάλου Δημοσθένους, τὸν μέγαν αὐτοῦ πολιτικὸν νοῦν καὶ τὴν φλογερὰν αὐτοῦ εὐγλωττίαν καὶ τὴν ρητορικὴν δεινότητα ἐναντίον τοῦ πέραν τοῦ Ὀλύμπου μεγάλου ἑλληνικοῦ κράτους; Ὁ ἐκ τῶν πραγμάτων δικαιολογούμενος φόβος αὐτοῦ, ὅτι τοιοῦτον κράτος ἠδύνατο νὰ παρακωλύσῃ τὴν ἐλευθέραν κίνησιν καὶ ἐνέργειαν τῶν ἑλληνικῶν πολιτειῶν καὶ νὰ μειοῖ τὴν ἠθικὴν καὶ πολιτικὴν δύναμιν καὶ τὸ μεγαλεῖον τοῦ κυρίως ἑλληνικοῦ πολιτικοῦ κόσμου. Τὸ τοιοῦτον δὲ φρόνημα συνεμερίζετο σχεδὸν πᾶσα ἡ ἐκτὸς τοῦ μακεδονικοῦ κράτους Ἑλλάς, ἐξαιρουμένων ὀλίγων τινῶν μισθίων πολιτικῶν θεραπόντων τοῦ Φιλίππου, καὶ παρεσκευάζετο εἰς τὸν περὶ πάντων ἐναντίον τοῦ Φιλίππου ἀγῶνα.

Ἡ σήμερον πέραν τοῦ Ὀλύμπου παρισταμένη πολιτικὴ εἰκὼν ἔχει πολὺ τὸ παρεμφερὲς πρὸς τὴν πολιτικὴν εἰκόνα, εἰς ἣν ἔβλεπεν ὁ Δημοσθένης. Κράτος στρατιωτικῶς πολλῷ ἰσχυρότερον διηνεκῶς τοῦ ἑλληνικοῦ καθιστάμενον, ἐκτεινόμενον ἀπὸ Δανουβίου μέχρι τῶν σπλάγχνων τῆς Θράκης, ρίπτει διηνεκῶς τὰ ἄπληστα κατακτητικὰ αὐτοῦ βλέμματα ἐπὶ τὴν Μακεδονίαν, ἐπὶ τὸν Ὄλυμπον καὶ τὸ Αἰγαῖον, ἵνα δίκην ἐφιάλτου ἐπικαθίσῃ ἐπὶ τὴν ἐντεῦθεν τοῦ Ὀλύμπου Ἑλλάδα. Καὶ μέχρι μὲν τούτου ἡ νῦν εἰκὼν εἶνε παρεμφερὴς πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ Δημοσθένους ἀρχαίαν εἰκόνα τῶν πραγμάτων. Ἀλλ' ὁποία καὶ ὁπόση παρὰ τὴν ὁμοιότητα καὶ ἀναλογίαν ταύτην διαφορὰ καὶ ἀντίθεσις ἐν ἄλλοις οὐσιωδεστάτοις; Τὸ σήμερον ἀπὸ Δανουβίου πρὸς Μακεδονίαν καὶ Θράκην ἐκτεινόμενόν καὶ πρὸς τὸν Ὄλυμπον καὶ τὸ Αἰγαῖον τεῖνον κράτος δὲν εἶνε ἑλληνικὸν ὑπὸ ἑλληνικῆς δυναστείας καὶ ἑλληνικῆς φυλῆς ἀρχόμενον, ὡς τὸ τοῦ Φιλίππου, καὶ πρὸς ἐξελληνισμὸν ἁπάσης τῆς Ἰλλυρικῆς Χερσονήσου, ἔτι δὲ πρὸς πραγμάτωσιν τῆς τότε Μεγάλης Ἰδέας τῶν Ἑλλήνων ἐργαζόμενον καὶ πρὸς τοῦτο ἀξιοῦν τὴν στρατιωτικὴν ἁπλῶς ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονίαν. Ἀλλ' εἶνε κράτος φύσει καὶ καταγωγῇ καὶ φυλετικῷ χαρακτῆρι τοῦ λαοῦ αὐτοῦ καὶ κατὰ τὰς ἱστορικὰς παραδόσεις ἑλληνοφθόρον καὶ ἑλληνοκτόνον, ἀρχόμενον ὑπὸ φυλῆς πολεμιωτάτης ἀνέκαθεν πρὸς τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος. Τὸ κράτος τοῦτο ζητεῖ νῦν διὰ παντὸς τρόπου νὰ προσαρτήσῃ εἰς ἑαυτὸ τὴν Μακεδονίαν διὰ τῆς συστηματικῆς ἐξολοθρεύσεως τοῦ αὐτόθι Ἑλληνισμοῦ, εἶτα δὲ νὰ ἐπεκταθῇ καὶ εἰς τὴν Θράκην. Πραγματουμένου δὲ τοῦ σχεδίου τούτου κινδυνεύομεν ἤδη νὰ βλέπωμεν στόλον βουλγαρικόν, διαπλέοντα ὑπερηφάνως ὑπὸ βουγαρικὴν σημαίαν τὸ Αἰγαῖον πέλαγος καὶ ἀπειλοῦντα πάσας τὰς αὐτόθι ἑλληνικὰς παραλίας καὶ νήσους. Τὸ νὰ λέγωμεν, ὅτι οἱ Βούλγαροι, ἀδαεῖς ὄντες τῆς θαλάσσης καὶ τῶν ναυτικῶν, εἰσὶν ἀκίνδυνοι ἐν τῷ

Αἰγαίῳ, εἶνε παράλογον κα μωρόν, διότι σήμερον, ὅτε ἡ πρόοδος τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καθιέρωσε τὸ τούτων κράτος καὶ ἐν τοῖς στρατιωτικοῖς καὶ πολιτικοῖς, τὸ κύριον κεφάλαιον τῆς κατὰ θάλασσαν δυνάμεως δὲν εἶνε ἡ φυσικὴ περὶ τὰ ναυτικὰ ἢ τὴν θάλασσαν ἐμπειρία ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς φυλῆς. ἀλλὰ ἡ ἐπιστήμη καὶ ὁ ὑλικὸς πλοῦτος, ἔνθα δὲν χωρεῖ ἰδιαιτέρα φυλετικὴ ἢ φυσικὴ ἐπιτηδειότης καὶ ὑπεροχή. Μωρὸν ἐπίσης καὶ παράλογον εἶνε τὸ νὰ φανταζώμεθα ὅτι ἡ Ἀγγλία, φοβουμένη τὴν ἐν τῷ Αἰγαίῳ ἐμφάνισιν ναυτικῆς δυνάμεως σλαυϊκῆς, θὰ παραστῇ ὑπέρμαχος τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὡς τὰ πράγματα μαρτυροῦσιν, εἰς οὐδὲν κράτος τοσοῦτον εἶνε ποθητὴ ἡ μέχρι τοῦ Αἰγαίου ἐξάπλωσις τῆς Βουλγαρίας, ὅσον εἰς τὴν Ἀγγλίαν, διότι οὕτως ἡ δύναμις αὕτη θὰ ἀσκῇ ῥοπὴν ἰσχυρὰν ἐπὶ τὸ παραδουνάβιον ἐκεῖνο κράτος. Ἐπικρατήσαντος ἅπαξ ὁριστικῶς τοῦ Βουλγαρισμοῦ ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, τὸ σχίσμα τὸ ἐκκλησιαστικὸν θὰ ἀρθῇ οἴκοθεν, καὶ τότε πρὶν ἢ ἔτι ἡ Κωνσταντινούπολις κινδυνεύσῃ νὰ περιέλθῃ πολιτικῶς εἰς χεῖρας σλαυϊκάς, ἡ Ἐκκλησία ἡ Μεγάλη θὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν ὑπεροχὴν τὴν σλαυοβουλγαρικήν. Ἐπίσκοποι Βούλγαροι τῆς ἰδίως Βουλγαρίας, Θράκης, Μακεδονίας θὰ ἀποτελῶσι δύναμιν ἰσχυρὰν σλαυϊκὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ταύτῃ καὶ ἡ δύναμις αὕτη ἔτι μᾶλλον ἐνισχυομένη ὑπὸ τοῦ μεγάλου ὀρθοδόξου σλαυϊκοῦ κράτους δὲν θὰ βραδύνῃ νὰ ὑποτάξῃ εἰς τὸν Σλαυϊσμὸν καὶ αὐτὸν τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον. Ἀφίεμεν νὰ προσκιαγραφήσωμεν τὰ περαιτέρω ἐπακόλουθα τῆς τοιαύτης τῶν πραγμάτων πορείας ἐν τῇ καθόλου πολιτικῇ καὶ φυλετικῇ ἐξελίξει τῶν πραγμάτων τῆς Ἀνατολῆς. Ἀρκούμενοι δὲ νὰ ἄρωμεν ἁπλῶς τὸ ἄκρον τοῦ πέπλου καὶ δεικνύοντες ἀμυδρὰν μόνον εἰκόνα τῆς μελλούσης ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ καταστάσεως τῶν πραγμάτων, ἀντιπαραβάλλομεν τοὺς νῦν τὸν Ἑλληνισμὸν πέραν τοῦ Ὀλύμπου ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θρᾴκῃ ἀπειλοῦντας κινδύνους πρὸς τοὺς ἐπὶ τοῦ Δημοσθένους. Ἀλλ' ἐξαίροντες τὴν φοβερὰν ἀντίθεσιν, τὴν μεταξὺ τῶν νῦν καὶ τῶν τότε κινδύνων, μάτην στρέφομεν τὸ βλέμμα ἡμῶν περὶ ἡμᾶς αὐτούς, ἵνα ἴδωμεν νέον Δημοσθένην, μάτην ἐντείνομεν τὸ οὖς, ἵνα ἀκούσωμεν φωνῆς, ἀπὸ τοιαύτης περιωπῆς μετὰ τοιαύτης δυνάμεως καὶ κύρους ἐφιστώσης τὴν προσοχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐπὶ τὸ μέγεθος τῶν ἐπικειμένων κινδύνων καὶ ζητούσης νὰ ἀφυπνίσῃ ἡμᾶς ἐκ τοῦ φοβεροῦ ὕπνου τῆς ἐθνικῆς ἀναισθησίας καὶ πολιτικῆς ἀδρανείας, ὑφ' ἣν νῦν μανδραγόραν πεπωκός, ἵνα χρησώμεθα αὐτοῖς τοῖς τοῦ μεγάλου ἀνδρὸς ῥήμασιν, ἢ φάρμακον, καθ' ἡμᾶς, πολλῷ τούτου βαρύτερον, διατελεῖ καθεῦδον τὸ ἑλληνικόν.

Ἀλλὰ τίς ἡ αἰτία τοῦ μεγάλου τούτου κακοῦ; Οὐχὶ βεβαίως ἡ ἀδυναμία τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ μεγάλη δύναμις τῶν Βουλγάρων, ἀλλ' ὡς ἔφθημεν εἰπόντες, ἡ ἠθικὴ ἀπονάρκωσις, ὁ ἠθικὸς ὑλισμὸς καὶ ἐκφυλισμός, ἡ ἔλλειψις φιλοπατρίας, ἡ ἀμάθεια καὶ ἡ ἐκ τούτων πάντων ἀδιαφορία πρὸς πᾶν ἐθνικὸν ἰδεῶδες. Ἄβυσσος ἤδη χωρίζει τὴν ἡμετέραν γενεὰν ἀπὸ τῶν παραδόσεων τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος, καὶ μετὰ μικρὸν κινδυνεύει καὶ ἡ ἱστορία τοῦ μεγάλου ἀγῶνος νὰ θεωρηθῇ μῦθος γιγάντων ἢ

ἄλλου γένους ἀνθρώπων, οὐδαμῶς συνδεομένων πρὸς τὸν βίον τοῦ σημερινοῦ ἔθνους. Αἱ ἰδέαι αἱ θρησκευτικαὶ καὶ ἐθνικαί, τὸ ἐθνικὸν φρόνημα, ὁ βίος ὁ ἐθνικός, ἡ ἐθνικὴ ἀγωγὴ καὶ ἀνατροφὴ κινδυνεύουσι νὰ ἐκλίπωσι τέλεον ἐκ τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, διδούσης τὸ παράδειγμα τῆς κλεινῆς πρωτευούσης, ἥτις ἀπὸ καρδίας καὶ κέντρου τοῦ Ἑλληνισμοῦ καθίσταται κατὰ μικρὸν μικρὰ Βαβυλωνία κοσμοπολιτισμοῦ ἀπάτριδος καὶ ἀνθελληνικοῦ. Αἱ παραδόσεις αἱ μεγάλαι τοῦ 1821 οὐδεμίαν σχεδὸν ἔχουσι πλέον ἀπήχησιν ἐν τῇ συνειδήσει τῆς γενεᾶς, ἐν ᾗ ἡ ὑλόφρων, ἀμφίβολος τὴν καταγωγὴν ψευδαριστοκρατία τοῦ ὑλικοῦ πλούτου, τῆς ὑλικῆς εὐζωΐας, τῆς ἀδιαφορίας πρὸς τὰ πάτρια, τῆς ἀθεΐας καὶ τῆς ἀσεβείας, τοῦ φραγκισμοῦ καὶ ἐκφυλισμοῦ παραγκωνίζει τὴν ἀριστοκρατίαν τῶν μεγάλων παραδόσεων τοῦ 1821 καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ καθόλου πνεύματος καὶ διανοίας, τῆς ἑλληνικῆς ἀνατροφῆς καὶ παιδείας. Ἀριστοκρατικὸς εἶνε σήμερον ὁ φραγκίζων τὸν βίον, ὁ ἔχων ὡς γνώρισμα ἀριστοκρατικὸν τὴν ἐν ξένῃ γλώσσῃ ἀνατροφὴν τῶν τέκνων καὶ τὸ χρῆσθαι ὡς γλώσσῃ οἰκογενειακῇ οἱαδήποτε ξένῃ γλώσσῃ, οὐχὶ τῇ ἑλληνικῇ, τὴν παχυλὴν ἀμάθειαν περὶ τὴν πάτριον γλῶσσαν καὶ ἱστορίαν, ἀπείρως δὲ πλέον περὶ τὰς ἱστορικὰς καὶ ἐθνικὰς παραδόσεις. Ἀλλ' οἱ Φραγκολεβαντῖνοι οὗτοι, οἱ διαλεγόμενοι πρὸς ἑαυτοὺς ἐν ξένῃ γλώσσῃ, τῆς δ' ἑλληνικῆς χρῆσιν ποιούμενοι μόνον ἐν τοῖς πρὸς τοὺς ὑπηρέτας λόγοις, δὲν περιορίζονται εἰς τὸ νὰ ἀπαλλατριώσωσιν ἑαυτοὺς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ προβαίνοντες περαιτέρω ἀξιοῦσι θρασύτατα, ἵνα καὶ σύμπας ὁ ἑλληνικὸς λαὸς μετάσχῃ τοῦ βαρβάρου ξενικοῦ αὐτῶν πολιτισμοῦ καὶ βίου. Ἐννοοῦσι νὰ περιορισθῇ ἡ σπουδὴ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ νὰ ἐκβαρβαρωθῇ ἡ γλῶσσα ἡ ἑλληνική. Διότι τὴν ἀληθῆ ἑλληνικὴν γλῶσσαν μὴ δυνάμενοι νὰ ἐκμανθάνωσι καὶ νὰ γράφωσι, θέλουσι νὰ ἀφαιρεθῇ τὸ προνόμιον τοῦτο ἀπὸ τῶν ὀλίγων πιστῶς ἔτι ἐχομένων τῶν πατρίων, μὴ ἀνηκόντων εἰς τὴν ψευδαριστοκρατίαν, Ἑλλήνων. Τινὲς δὲ τούτων εἰς τοσοῦτον προχωροῦσι θρασύτητος, ἐξ ἀμαθείας ἐμπνεομένης, ὥστε καὶ ἐπιστήμην καὶ φιλοσοφίαν ὑβρίζοντες ἀποθρασυνόμενοι πειρῶνται νὰ ἀναγάγωσιν εἰς περιωπὴν ἐπιστημονικὴν τὰς ἐπὶ ψεύδους καὶ ἀμαθείας στηριζομένας δοξασίας καὶ ἀξιώσεις αὐτῶν, ποιούμενοι ἔκκλησιν οὐχὶ εἰς ἐπιστημονικὰς ἀληθείας, ἃς δὲν ἐννοοῦσιν, ἀλλ' εἰς ἐπιστημονικοὺς ὅρους καὶ φράσεις, λέγοντες περὶ ἐξελίξεως καὶ ἰσχυριζόμενοι, ὅτι οἱ παγκόσμιοι νόμοι τῆς ἐξελίξεως ἀπαιτοῦσι τοῦτο ἢ ἐκεῖνο καὶ μονονοὺ βοῶντες καὶ λέγοντες, ὅτι οἱ νόμοι τῆς ἐξελίξεως ἀπαιτοῦσι καὶ τὸν ὄλεθρον τῆς Μεγάλης Ἰδέας καὶ τὴν ἐκβουλγάρισιν τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης καὶ τὴν ἐν τῷ ἐθνικῷ βίῳ ἐξαφάνισιν τοῦ Βυζαντίου πρὸ τῶν νέων φραγκολεβαντινικῶν Ἀθηνῶν. Καὶ δὲν ἐξύβρισαν τινὲς τούτων τρανώτατα καὶ τὸν ἀρχαῖον καὶ τὸν νεώτερον Ἑλληνισμὸν λέγοντες, ὅτι ὁ βυζαντινὸς κόσμος οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν, ὅτι εἶνε μάλιστα πολέμιος τοῦ γνησίου ἑλληνικοῦ βίου, καὶ ὅτι ὁ γνήσιος οὗτος ἑλληνικὸς βίος, ὁ *περιοριζόμενος* εἰς τὰς ἐντεῦθεν τοῦ Ὀλύμπου χώρας (!!)

δι' ἅλματος τερατώδους, δι' ἐναερίου τινὸς γεφύρας, ὡς ἔλεγε σκώπτων τοὺς ὑβριστὰς τούτους ὁ ἀοίδιμος Παπαρρηγόπουλος, ὑπερπτὰς ἱστορίας χιλιετοῦς καὶ ἔτι μακροτέρας ἀπὸ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἀνεφάνη ἐν τῇ νέᾳ φραγκολεβαντινῇ Ἑλλάδι τῇ ἐντεῦθεν τοῦ Ὀλύμπου! Καὶ τοιοῦτοι μὲν ἀσεβεῖς κρωγμοὶ ἐπὶ μικρὸν ἐκδηλωθέντες κατεσιγάσθησαν πρὸς αἶσχος τῶν λεγόντων. Ἀλλ' ἡ ἐπὶ τὴν ἑλληνικὴν κοινωνίαν ἠθικὴ ῥοπὴ τῶν τοιούτων ἐξαμβλωματικῶν ἀντιλήψεων δὲν ἐξέλιπον ἔτι. Καὶ σήμερον ἔτι, καθ' ὃν χρόνον οἱ Βούλγαροι πᾶσαν ἰδιοποιούμενοι τὴν Μακεδονίαν διελαύνουσιν αὐτὴν διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου, ἡμεῖς συζητοῦμεν τίνα μέρη τῆς Μακεδονίας εἶνε ἑλληνικὰ καὶ διαιροῦμεν τὴν Μακεδονίαν, ἐν ᾗ πρὸ 30 ἐτῶν μόνη γλῶσσα ἐθνική, μόνη ἐκκλησία ἐθνική, ἦτο ἡ ἑλληνική, εἰς ζώνας, ἑλληνικὰς καὶ βουλγαρικὰς καὶ ἀνακαλύπτομεν, ὅτι ἡ νότιος Μακεδονία εἶνε ἑλληνική(!). Καὶ ἐνῷ τὸ μακεδονικὸν ζήτημα εἶνε σήμερον ζήτημα πολέμου καὶ πολεμικῆς δυνάμεως, ζήτημα πυρὸς καὶ σιδήρου, ζητοῦμεν ἡμεῖς διὰ θεωριῶν ἀκαδημεικῶν νὰ λύσωμεν αὐτὸ ἐπὶ χάρτου. Καὶ ὅμως τὸ καθόλου ἐθνικὸν συμφέρον ἀπήτει ἵνα, καὶ ἂν μὴ σύμπασα ἡ Μακεδονία ἦτο ἀκραιφνῶς ἑλληνική, ἡμεῖς ἐν ἀνάγκῃ καὶ διὰ τοῦ ξίφους νὰ καταστήσωμεν αὐτὴν τοιαύτην, ἀντιτάσσοντες ἄμυναν ἀνθρωπίνην νόμιμον ἐναντίον ἀπανθρώπου καὶ θηριώδους ἐπιδρομῆς, ὡς ποιοῦσι πάντες οἱ λαοί, οἱ ὑπὲρ μεγάλης τινὸς ἰδέας, καὶ μάλιστα ἰδέας ἐθνικῆς ἀγωνιζόμενοι. Ἡ μόνη ἀξίωσις, ἣν ὁ Βουλγαρισμὸς προβάλλει νῦν ἐπὶ τὴν σύμπασαν Μακεδονίαν, εἶνε τὰ ἐνιαχοῦ τῆς χώρας ταύτης σωζόμενα μνημεῖα τῆς ὑπ' αὐτῶν ποτε ἐκβαρβαρώσεως τῆς χώρας, ἡ ὑπὸ βαρβαρότητος δηλονότι ἐπιβληθεῖσα εἰς τοὺς Ἕλληνας κατοίκους μακεδονικῶν τινων χωρῶν βουλγαρικὴ γλῶσσα, ὡς γλῶσσαν τοῦ φυσικοῦ βίου, οἷα συνήθως συμβαίνουσιν ἐκ τῆς βαρβαρικῆς ἐπιδρομῆς καὶ παροδικῆς ἢ χρονίας ἐπικρατήσεως, ὡς τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ ἡ χρῆσις τῆς τουρκικῆς ὡς γλώσσης τοῦ φυσικοῦ βίου ὑπό τινων ἑλληνικῶν πληθυσμῶν ἄλλων ἑλληνικῶν χωρῶν. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες, οἱ ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν ἔτι χρόνων κύριοι τῆς Μακεδονίας, οἱ δημιουργήσαντες τὸ ὄνομα καὶ τὴν ἱστορίαν αὐτῆς, οἱ μεγαλύναντες καὶ δοξάσαντες αὐτήν, οἱ ἀποτελοῦντες ἔτι νῦν τὸ ὑπέροχον ἐκπολιτιστικὸν στοιχεῖον αὐτῆς, συζητοῦμεν ἔτι περὶ ἑλληνοφώνων καὶ βουλγαροφώνων, καὶ ὀρθοδόξους Βουλγάρους δημιουργοῦντες, καὶ ἄλλα τοιαῦτα καινὰ δαιμόνια εἰσάγοντες εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Δὲν ἐννοοῦμεν δέ, ὅτι οὕτω ποιοῦντες ἀκριβῶς ἐνισχύομεν ἠθικῶς τὰς τῶν ἐναντίων ἀξιώσεις. Ἀλλ' ἡ ἀμάθεια καὶ ἡ ἐκ ταύτης προερχομένη ἐν τῇ διανοίᾳ ἡμῶν σύγχυσις τῶν πραγμάτων εἶνε ἡ πρωτίστη αἰτία τῆς ἐθνικῆς κακοδαιμονίας. Καὶ νῦν τί πρέπει νὰ πράξωμεν, ἵνα ἀπαλλαγῶμεν τοῦ ἐπικειμένου μεγάλου ἐθνικοῦ κινδύνου;

Πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ πέραν τοῦ Ὀλύμπου παρασκευαζομένου μεγάλου κατὰ τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος, κατὰ τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, τολμῶμεν εἰπεῖν, κινδύνου, πρέπει ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος ὡς πολιτείας καὶ κράτους νὰ ποιησώ-

μεθα ἔκκλησιν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὡς ἔθνος, ὡσεὶ ποιούμενοι ἔκκλησιν ἀπὸ τοῦ νυστάζοντος Φιλίππου εἰς τὸν νήφοντα Φίλιππον. Ἡ Ἑλλὰς ὡς κράτος εἶνε οὐχὶ ἐπαρκὴς πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ μεγάλου κινδύνου, καὶ τὰ πράγματα αὐτὰ μαρτυροῦσιν, ὅτι ἡ Ἑλλὰς τοῦ μεγάλου ἀγῶνος, ἡ ὡς ἔθνος, οὐχὶ ὡς κράτος, ἐνεργοῦσα, ἡ παραγαγοῦσα τὸ κράτος καὶ τὴν πολιτείαν, οὐχὶ παραχθεῖσα ὑπὸ τούτων, εἶχεν ἀπείρως μείζονα δύναμιν καὶ ἀλκὴν ἢ ἡ Ἑλλάς, ἡ συνταχθεῖσα εἰς πολιτείαν καὶ κράτος. Πολλὰ τὰ αἴτια τοῦ παραδόξου τούτου φαινομένου, ἀλλὰ τὸ κυριώτατον αἴτιον εἶνε τοῦτο, ὅτι τὸ ἰσχυρὸν ἐθνικὸν φρόνημα καὶ αἴσθημα, ὅπερ ὑπῆρξεν ἀληθὴς δύναμις ἠθικὴ πολεμικὴ κατὰ τὸν ἀγῶνα, δὲν ὑπάρχει νῦν, διότι τὸ αἴσθημα ἐκεῖνο τὴν κυρίαν αὐτοῦ ἰσχὺν ἠρύετο ἐκ τοῦ θρησκευτικοῦ ἐθνικοῦ βίου, τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος, τῆς θρησκευτικῆς πολιτείας, μεθ' ὧν ἦτο ἀρρήκτως συνημμένον καὶ ἐξ ὧν κυριώτατα προήρχετο. Σήμερον δὲ τὸ μὲν ἐθνικὸν θρησκευτικὸν αἴσθημα ἐξέλιπε, διότι ἡ θρησκεία καὶ ἐκκλησία ἀπέβαλον τέλεον σχεδὸν τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν δύναμιν, ἡ δὲ πολιτεία καὶ ὁ πολιτικὸς βίος, τὸ κράτος καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ, ὧν ἐστερεῖτο ἡ Ἑλλὰς τοῦ 1821 καὶ οἷς ὑπερέχει ἡ νῦν Ἑλλὰς τῆς τότε Ἑλλάδος, δὲν εἶνε πηγαὶ δυνάμεως ἠθικῆς. Ἡ πολιτεία καὶ ὁ πολιτικὸς βίος οὐδαμῶς νῦν ἐξικνούμενα μέχρι τοῦ ἰδεώδους αὐτῶν οὐδὲ τείνοντα κἂν πρὸς τοῦτο, δὲν παρέχουσι δύναμιν ἠθικὴν εἰς τὸ ἔθνος. Ὡσαύτως καὶ ἡ ἐθνικὴ παίδευσις τοῦ 1821, ἡ ἔχουσα κύριον χαρακτῆρα ἐθνικὸν θρησκευτικόν, διὰ τῆς νῦν πολιτείας τῆς μὲν θρησκευτικῆς δυνάμεως ἐστερήθησαν, τὴν δὲ πολιτειακὴν καὶ ἐπιστημονικήν, ἣν ἔδει νὰ λάβωσι παρὰ τοῦ κράτους, δὲν ἔλαβον. Ἡ θρησκεία καὶ ὁ θρησκευτικὸς βίος καὶ ἡ πολιτεία καὶ ἡ θρησκευτικὴ ἐθνικὴ παίδευσις κατέπεσον ὡς δυνάμεις ἐθνικαὶ χωρὶς νὰ ἀναπληρωθῶσιν ὑπὸ γνησίου ἠθικοῦ πολιτειακοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ βίου. Ἡ δουλεία παρήγαγεν ἥρωας, ἔλεγέ τις Ἰταλός, περὶ τῆς νῦν ἰταλικῆς πολιτείας ποιούμενος τὸν λόγον, ἡ δὲ ἐλευθερία παρήγαγεν ἀγύρτας. Τοῦτο βεβαίως δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν περὶ Ἑλλάδος· ἀλλ' οὐχ ἧττον εἶνε ἀληθές, ὅτι ὁ πολιτειακὸς βίος, ἤτοι τὸ πολιτεύεσθαι ὑπὲρ τῆς πατρίδος, τὸ συνιστάμενον κατὰ τὸν μέγαν Περικλῆν ἐν τῷ «γνῶναι τὰ δέοντα καὶ ἑρμηνεῦσαι αὐτὰ (εἰς τὸν λαὸν) φιλόπολιν (ἤτοι φιλόπατριν) τε εἶναι καὶ χρημάτων κρείσσω» χωλαίνει ἐν Ἑλλάδι, ἰδίως ὡς πρὸς τὴν πρώτην τῶν ἀρετῶν τούτων.

Ποιούμενοι λοιπὸν ἐξ ἀνάγκης ἔκκλησιν ἀπὸ τῆς πολιτικῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν ἐθνικὴν Ἑλλάδα, πρέπει πρὸ πάντων νὰ ἐργασθῶμεν, ἵνα ἐμπνεύσωμεν εἰς τὸ ἔθνος τὸ αἴσθημα τὸ ὁρμέφυτον τοῦ περὶ ζωῆς καὶ θανάτου ἀγῶνος, νὰ ἐμπνεύσωμεν εἰς αὐτὸ φανατισμὸν ἐθνικὸν καὶ λαϊκόν, ὡς δυνατὸν σφοδρότατον, ὑπερβάλλοντα, εἰ δυνατόν, κατὰ τὴν σφοδρότητα, καὶ αὐτὸν τὸν βουλγαρικόν. Τὸν ἐνθουσιασμὸν τὸν εὐγενῆ, τὸν ψευδαριστοκρατικὸν ἂς τὸν ἐπιφυλάξωμεν εἰς τὸ θέατρον καὶ τοὺς θεατρικοὺς λόγους· εἰς δὲ τὸν λαόν, εἰς τὸ ἔθνος αὐτὸ νὰ εἴπωμεν ἁπλῶς καὶ σαφῶς, ὅτι ἡ μέλλουσα μεγάλη ἑλληνικὴ πατρὶς εἶνε ἐν μεγάλῳ καὶ δεινοτάτῳ κινδύνῳ

καὶ ὅτι μόνον ἰσχυρὰ ἐξέγερσις ἐθνικὴ μαρτυροῦσα καὶ εἰς τὸ ἔθνος καὶ εἰς τὸ κράτος καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὸν κόσμον, ὅτι τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος θέλει ἰσχυρῶς, ἐν ἀνάγκῃ καὶ δι᾽ ἀπεγνωσμένου ἀγῶνος, νὰ διασώσῃ τὰ ἐθνικὰ καὶ ἱστορικὰ αὐκοῦ δικαιώματα καὶ τὴν ἐθνικὴν ὕπαρξιν· ὅτι μόνη τοιαύτη ἐθνικὴ θέλησις καὶ ἀπόφασις καὶ τὸ ἔθνος θὰ ὁπλίσῃ ἰσχυρῶς καὶ τὸν ἄλλον κόσμον θὰ καταστήσῃ εὐμενῆ εἰς τὰς ἐθνικὰς ἡμῶν ἀξιώσεις. Ὁ μέγας Περικλῆς λέγει πάνυ δικαίως, ὅτι ἡ φιλοπατρία τότε μόνον ἐξαίρεται εἰς τὸ ὕψος ἐκεῖνο τῆς ἠθικῆς δυνάμεως τῆς δι᾽ ὑψίστης αὐταπαρνήσεως, διὰ περιφρονήσεως πρὸς τὴν ζωὴν καὶ πρὸς πάντα τὰ ἀγαθὰ τοῦ παρόντος, ἀπεργαζομένης τὸ μεγαλεῖον τῆς πατρίδος, ὅταν οἱ πολῖται, ἀποβλέποντες εἰς αὐτὴν τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος καὶ εἰς τὸ ἱστορικὸν μεγαλεῖον αὐτῆς, καὶ ἐρασταὶ τοῦ μεγαλείου τούτου γινόμενοι, νοῶσιν, ὅτι τὸ τοιοῦτον μεγαλεῖον ἐδημιούργησαν ἄνδρες γινώσκοντες τὰ δέοντα πράττειν, τολμῶντες αὐτὰ ἐν καιρῷ, καὶ τὸ τρίτον καὶ μέγιστον, αἰσχυνόμενοι ἐν τοῖς ἔργοις, ἤτοι αἰσθανόμενοι αἰσχύνην ἐν ἑαυτοῖς. Ἡ αἰσχύνη αὕτη, ἡ ἠθικὴ αὕτη συναίσθησις, ἡ ἐντροπή, ἡ βαθεῖα, ἡ ἠθικὴ, ἵνα εἴπωμεν ἁπλούστερον, εἶνε σωτήριος δύναμις καὶ ἐλατήριον ἠθικὸν πρὸς ἀνόρθωσιν ἠθικήν. Πρὸ παντὸς πρέπει τὸ ἔθνος νὰ αἰσθανθῇ τὸ μέγεθος τοῦ ὀνείδους, τοῦ αἴσχους, δι᾽ οὗ ἡ νῦν γενεὰ μέλλει νὰ καλύψῃ τὰ ἔργα τῶν προτέρων, ρεμβάζουσα μωρῶς ἐν καιρῷ ἐργασίας κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν μωρῶν παρθένων τοῦ Εὐαγγελίου καὶ περιάγουσα ἔθνος καὶ κράτος εἰς τὰς τρεῖς κατὰ τὸν Θουκυδίδην μεγίστας συμφοράς, ἀσυνεσίαν, μαλακίαν, ἀμέλειαν. Ἂς ἀναλογισθῇ ἡ γενεὰ αὕτη ὁποία μετ᾽ ὀλίγον θὰ ἐπέλθῃ καὶ νῦν ἤδη ἐπέρχεται τερατώδης ἀντίθεσις μεταξὺ τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος. Ἐν τῷ παρελθόντι ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἕλλην αὐτοκράτωρ, ὁ μέγας Νικηφόρος Φωκᾶς, ἔλεγε πρὸς τοὺς πρέσβεις τοῦ Βουλγάρου ἡγεμόνος, τοὺς ζητοῦντας χρήματα παρὰ τῶν Ρωμαίων ἵνα παύσωσιν οἱ Βούλγαροι τὰς ἐπὶ Θράκην καὶ Μακεδονίαν ληστρικὰς αὐτῶν ἐπιδρομάς: «Ἄπιτε καὶ τῷ σκυτοτρώκτῃ καὶ διφθερίᾳ ὑμῶν ἄρχοντι ἀπαγγείλατε ὡς ὁ τῶν Ρωμαιων κράτιστος καὶ μέγιστος βασιλεὺς εἰς τὴν σὴν μετελεύσεται χώραν ἐντελεῖς σοι τοὺς φόρους ἀποδιδούς· ὡς μάθῃς, τρίδουλος ὢν ἐκ προγόνων, δεσπότας τοὺς Ρωμαίων ἡγεμόνας ἀνακηρύττειν, οὐχὶ ὡς ἀνδράποδα τούτους φόρους αἰτεῖν». Σήμερον ὁ λήσταρχος Βούλγαρος ἀπὸ Μακεδονίας πέμπει τὴν φωτογραφίαν αὐτοῦ πρὸς τὸν ἀξιότιμον πρόεδρον τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» μετὰ τῆς σημειώσεως: «Καλὴν ἀντάμωσιν ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Συντάγματος». Ἴσως οἱ παρ᾽ ἡμῖν ἠθικοὶ Φραγκολεβαντῖνοι θὰ καγχάσωσιν ἀκούοντες τὰς τοιαύτας ἀπειλὰς τοῦ Βουλγάρου ληστάρχου. Καὶ ὅμως αὗται δὲν στεροῦνται καὶ ἀληθείας. Ὁ ἀπὸ τοῦ Δανουβίου μέχρι τοῦ Ὀλύμπου ἐκτείνων τὴν δύναμιν αὐτοῦ στρατὸς δὲν εἶνε δύσκολον νὰ ὑπερβῇ τὴν ὀρεινὴν ταύτην γραμμήν, ὡς ἀπέδειξαν τοῦτο πρόσφατα γεγονότα πολεμικά, καὶ ὅλη ἡ ὕπαρξις καὶ ἐλευθερία τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου καὶ τῶν Ἀθηνῶν νὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τῶν Θερμοπυλῶν καὶ τῶν Δύο βουνῶν.

* *
*

Ὅτε τῷ 1878 ἐγνώσθη ἐν Εὐρώπῃ τὸ κείμενον τῆς συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, τὸ δημιουργοῦν κράτος βουλγαρικόν, ἐκτεινόμενον μέχρι τοῦ Αἰγαίου, αἱ αὐστριακαὶ ἐφημερίδες ἐκήρυξαν τὴν μεγάλην ἀλήθειαν, ὅτι τοῦ λοιποῦ ὁ Σουλτᾶνος ἔμελλε νὰ λαμβάνῃ κατ' οὐσίαν διαταγὰς παρὰ τοῦ ὑποτελοῦς αὐτῷ ἡγεμόνος τῆς Βουλγαρίας, τοῦ ἄρχοντος ἀπὸ Δανουβίου μέχρις Αἰγαίου. Ἀλλ' ὅ,τι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δύναται νὰ ἀληθεύῃ περὶ τοῦ Σουλτάνου, τοῦ ἄρχοντος, πλὴν τῶν ἐν Εὐρώπῃ ὀθωμανικῶν κτήσεων, καὶ τοσούτων ἄλλων ἔτι ἐν Ἀσίᾳ καὶ Ἀφρικῇ χωρῶν, πολλῷ πλέον ἀληθεύει περὶ τοῦ κράτους τοῦ ἑλληνικοῦ, τοῦ ἐντεῦθεν τοῦ Ὀλύμπου ἐκτεινομένου. Ἀλλὰ θὰ ἀνακράξωμεν οἱ ἠθικοὶ Φραγκολεβαντῖνοι: «Ἡ Ἑλλάς, τὸ ἑλληνικὸν δηλονότι βασίλειον, δὲν δύναται νὰ κινδυνεύσῃ ἀπὸ τοῦ πέραν τοῦ Ὀλύμπου βουλγαρικοῦ, διότι διατελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν τριῶν Δυνάμεων!» Καὶ ἰδοὺ ἡ Ἑλλάς, ἡ δημιουργηθεῖσα διὰ τοῦ ἀγῶνος τοῦ 1821 ἀμυνομένη κατὰ Βουλγαρίας καὶ ἀσφαλιζομένη ἀπ' αὐτῆς διὰ τῆς προστατευτικῆς ἐγγυήσεως τῶν τριῶν Δυνάμεων! Τὴν φοβερὰν ταύτην εἰρωνείαν τῆς Ἱστορίας δύνανται οἱ Φραγκολεβαντῖνοι νὰ θεωρῶσιν ἀνέδην ὡς ἁπλῆν, ἀναξίαν λόγου, περιπέτειαν τοῦ μέλλοντος. Ὡς πρὸς αὐτοὺς οὐδὲν σημαίνει ὁ ἐκβουλγαρισμὸς Θράκης καὶ Μακεδονίας, Βούλγαρος πατριάρχης οἰκουμενικός, Ἁγία Σοφία ἀντηχοῦσα βουλγαριστὶ ὕμνους ἐκκλησιαστικούς, βουλγαρικὸς στόλος διασχίζων τὰ κύματα τοῦ Αἰγαίου καὶ ἐν παντὶ φύλλου πηδήματι ἐμφανιζόμενος πρὸ τοῦ Φαλήρου ἢ Πειραιῶς, ἵνα ἐπιβάλλῃ θέλησιν τῇ ἑλληνικῇ κυβερνήσει, αἱ κορυφαὶ τοῦ Ὀλύμπου κατεχόμεναι ὑπὸ βουλγαρικῶν σταθμῶν! Τί σημαίνουσι ταῦτα πάντα, ἀφοῦ ἐπὶ τέλους, ἡ Εὐρώπη ἢ αἱ τρεῖς Δυνάμεις δὲν θὰ ἐπιτρέψωσιν, ἵνα ἡ Ἑλλὰς (ἡ μικρὰ) κατασταθῇ νομὸς βουλγαρικός. Ἐπὶ τέλους καὶ εἷς modus vivendi (λέγε μᾶλλον necessitas vivendi!) μετὰ τῆς κραταιᾶς Βουλγαρίας δὲν εἶνε ἀδύνατος, τιθεμένης τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ἐν Σοφίᾳ ἢ Θεσσαλονίκῃ ἢ Κων)πόλει βουλγαρικῆς κυβερνήσεως, καὶ καλλιεργούσης ἡσύχως τὰ γράμματα καὶ τὰς ἐπιστήμας (καὶ τὴν κατ' ἐξέλιξιν φυσικὴν παραχθεῖσαν μόνην γνησίαν νεοελληνικὴν δημοτικὴν (1) γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν, τὴν γνησίως φραγκολεβαντινικὴν) ὡς ἡ Ἑλβετία, τὸ Βέλγιον καὶ ἄλλα ὅμοια κράτη, ἑλκυούσης διὰ τῶν ἀρχαιολογικῶν μουσείων αὐτῆς πλῆθος περιηγητῶν ξένων, καλλωπιζούσης τὰς Ἀθήνας διὰ μεγάρων δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν, προαγούσης τὴν ἐμπορίαν καὶ βιομηχανίαν, καθισταμένης χρηματιστηρίου τῆς Ἀνατολῆς καὶ προαγούσης τὴν ὑλικὴν εὐημερίαν καὶ εὐζωΐαν, ἀφοῦ ἐκλιπούσης τῆς εὐρωτιώσης Μεγάλης Ἰδέας, περικόπτονται καὶ ἐκ τοῦ προϋπολογισμοῦ τὰ μεγάλα κονδύλια τῶν δύο πολεμικῶν ὑπουργείων. Αὕτη ἡ μόνη ὑγιὴς πολιτική. πάντα τὰ ἄλλα εἶνε βυζαντινισμοί, ἀερολογήματα Βυζαντινισμοῦ, ἄσχετα πρὸς τὴν Ἑλλάδα

τοῦ μέλλοντος, ἀναχρονισμοί, Βυζαντιακοὶ ἐν ταῖς ἀκολουθίαις μόνον τῆς Ἐκκλησίας (ἥτις καὶ αὐτὴ εἶνε βυζαντινὸν μνημεῖον σεσαθρωμένον) εὑρίσκοντες τὴν ἑρμηνείαν αὐτῶν, ὅταν ὁ ἱερεὺς ψάλλῃ τὸν Ἀκάθιστον Ὕμνον ἢ ὁ ἱεροψάλτης ψάλλῃ τῆς ὑπερμάχου στρατηγοῦ καὶ τοῦ ἀπροσμαχήτου κράτους καὶ τῆς πόλεως τῆς Θεογεννήτορος τὰ τροπάρια, τὰ ἀπὸ Νανάκου καὶ Ὠγύγου καταφληναφῶν ἡμῶν. Ταῦτα λέγει ὁ Φραγκολεβαντινισμός.

Ἀλλ᾽ ἡμεῖς πάντες οἱ περὶ τῆς Μεγάλης ἔτι Ἑλληνικῆς Ἰδέας καὶ περὶ μεγάλης πατρίδος ἑλληνικῆς τοῦ μέλλοντος διανοούμενοι καὶ ποιούμενοι λόγον καὶ ὁ, τιδήποτε λόγῳ ἢ ἔργῳ δυνάμενοι ἢ αἰσθανόμενοι τὴν ὁρμὴν νὰ πράξωμεν ἀλλοῖα ἐκ τῆς Ἱστορίας πρέπει νὰ ἀρυώμεθα διδάγματα. Καὶ ἀναμιμνησκόμενοι τῶν ἔργων τῆς γενεᾶς τοῦ 1821 καὶ σύγκρισιν καὶ ἀντιπαραβολὴν τῆς νῦν Ἑλλάδος καὶ τῶν δυνάμεων αὐτῆς πρὸς τὴν τῆς τότε ποιούμενοι πρέπει νὰ ἐνστερνισθῶμεν τὰ ῥήματα ταῦτα τοῦ Περικλέους: «Οἱ γοῦν πατέρες ἡμῶν ὑποστάντες Μήδους καὶ οὐκ ἀπὸ τοσῶνγε ὁρμώμενοι, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπάρχοντα ἐκλιπόντες, γνώμῃ τε πλείονι ἢ τύχῃ καὶ τόλμῃ μείζονι ἢ δυνάμει τόν τε βάρβαρον ἀπεώσαντο καὶ ἐς τάδε προήγαγον αὐτά· ὧν οὐ χρὴ λείπεσθαι, ἀλλὰ τούς τε ἐχθροὺς παντὶ τρόπῳ ἀμύνεσθαι καὶ τοῖς ἐπιγιγνομένοις πειρᾶσθαι αὐτὰ οὐκ ἐλάσσω παραδοῦναι». Πρέπει πρὸ πάντων νὰ ἐνθυμώμεθα τὴν ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ἀνακηρυσσομένην μεγάλην ἱστορικὴν καὶ ἠθικὴν ἀλήθειαν, ὅτι μία μόνη ἐν τῷ κόσμῳ ὑπάρχει ἧττα ἔνδοξος καὶ εὐδαίμων: ὅταν οἱ πατέρες ἡττῶνται τῶν παίδων ἐν τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ πρὸς τὴν πατρίδα εὐεργεσίᾳ, μία δὲ νίκη ἄδοξος καὶ ἀθλία: ὅταν οἱ πατέρες νικήσωσι τοὺς παῖδας ἐν τοῖς δυσὶ τούτοις. «Ὅτι μὲν ἐστὶ πατέρων ἀγαθῶν παῖδες αὐτὸ μηνύει τὸ παρόν· ἡμῖν δὲ ἐξὸν ζῆν μὴ καλῶς, καλῶς αἱρούμεθα μᾶλλον τελευτᾶν, πρὶν ὑμᾶς καὶ τοὺς ἔπειτα εἰς ὀνείδη καταστῆσαι καὶ τοὺς ὑμετέρους πετέρας καὶ πᾶν τὸ πρὶν γένος αἰσχῦναι· ὧν ἕνεκα καὶ πρῶτον καὶ ὕστατον καὶ διὰ παντὸς πᾶσαν προθυμίαν πειρᾶσθαι ἔχειν, ὅπως μάλιστα μὲν ὑπερβαλεῖσθε καὶ ἡμᾶς καὶ τοὺς πρόσθεν εὐκλείᾳ· εἰ δὲ μή, ὡς ἡμῖν, ἂν μὴ νικῶμεν ὑμᾶς ἀρετῇ, ἡ νίκη αἰσχύνην φέρει, ἡ δὲ ἧττα, ἐὰν ἡττώμεθα, εὐδαιμονίαν· μάλιστα δ᾽ ἂν νικώμεθα καὶ ὑμεῖς νικῴητε, εἰ παρασκευάσαισθε τῇ τῶν προγόνων δόξῃ μὴ καταχρησόμενοι, μὴ δ᾽ ἀναλώσοντες αὐτήν, γνόντες, ὅτι ἀνδρὶ οἰωμένῳ τι εἶναι οὐκ ἔστιν αἴσχιον οὐδὲν ἢ παρέχειν ἑαυτὸν τιμώμενον οὐ δι᾽ ἑαυτόν, ἀλλὰ διὰ δόξαν προγόνων· εἶναι μὲν γὰρ τιμὰς γονέων ἐκγόνοις παραδιδόναι αἰσχρὸν καὶ ἄνανδρον ἀπορίᾳ ἰδίων αὐτῶν κτημάτων καὶ ἀδοξιῶν».

Πρέπει πρὸ πάντων νὰ ἐνεργῶμεν ὅ τι ἐνεργοῦμεν ἐν τῷ σταδίῳ τῆς ἐθνικῆς ἰδέας μετὰ σοβαρότητος, μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἐλπίδος πρὸς τὸ μέλλον τῆς πατρίδος, ἀποφεύγοντες μάλιστα πάντων τὴν ψευδῆ ἐπίδειξιν, τὴν ἄγουσαν πράγματι εἰς τὴν ἀμέλειαν, ἤτοι τὴν ἀδιαφορίαν, τὴν μίαν τῶν τριῶν μνημονευθεισῶν κατὰ Θουκυδίδην μεγίστων συμφορῶν. Ὡς πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ προσέχωμεν τόσον εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου λαμπρῶς περὶ τῆς τοιαύτης κακίας λεγόμενα:

«Καὶ ἕκαστος οὐ παρὰ τὴν αὑτοῦ ἀμέλειαν οἴεται βλάψειν, μέλειν δέ τινι καὶ ἄλλῳ ὑπὲρ ἑαυτοῦ τι προϊδεῖν, ὥστε τῷ αὐτῷ ὑπὸ ἁπάντων ἰδίᾳ δοξάσματι λανθάνειν τὸ κοινὸν ἀθρόον φθειρόμενον». Κατὰ ταῦτα πάντες οἱ Ἕλληνες καὶ πρὸ πάντων οἱ διὰ λόγου, ἢ διὰ καλάμου ἢ διὰ χρημάτων δυνάμενοι νὰ κινήσωσι σύμπαν τὸ ἔθνος, πρέπει νὰ πράττωσι διηνεκῶς καὶ προφρόνως καὶ μετὰ φανατισμοῦ ἐθνικοῦ, οὐδαμῶς ἀποβλέποντες πρὸς τὰς ἐνεργείας τοῦ ἐπισήμου κράτους. Ἱερεῖς ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἄμβωνος, διδάσκαλοι ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς διδασκαλίας, δημοσιογράφοι ἀπὸ τῶν στηλῶν τῶν ἐφημερίδων πρέπει ἐν ἁμίλλῃ ἰσχυρᾷ καὶ γενναίᾳ ν' ἀγωνίζωνται, ἵνα ἐμπνεύσωσιν εἰς τὸ ἔθνος πεποίθησιν εἰς ἑαυτό, ν' ἀφυπνίζωσι καὶ νὰ ἐξεγείρωσιν ἰσχυρῶς τὰς λανθανούσας ἔτι ἐν τῷ ἐθνικῷ σώματι ἰσχυρὰς πρὸς αὐτοσυντήρησιν ὁρμάς, νὰ ἐμπνεύσωσι, τέλος, εἰς αὐτὸ φανατισμὸν ἐθνικὸν σφοδρόν. Πρέπει πρὸ πάντων νὰ θερμάνωμεν τὸ στῆθος αὐτοῦ· ἀλλ' οὐχὶ ἁπλῶς νὰ θερμάνωμεν, πρέπει νὰ διαφλέγωμεν αὐτό· ἀλλ' οὐχὶ ἁπλῶς νὰ διαφλέγωμεν, πρέπει νὰ ἐκκαύσωμεν αὐτὸ, μεταβάλλοντες αὐτὸ εἰς κάμινον πυρὸς καιομένου. Πρέπει νὰ πράττωμεν τοῦτο νομοταγῶς μέν, ἀλλ' ἀφόβως καὶ παρρησίᾳ, πραγματοῦντες ἕκαστος ἐν ἑαυτῷ τὸ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ῥηθέν: «Νῦν ἀνθρώπου τολμηροῦ κινδυνεύει δεῖσθαί τινος, ὃς παρρησίαν διαφερόντως τιμῶν ἐρεῖ τὰ δοκοῦντ' ἄριστα εἶναι ἐν τῇ πόλει καὶ πολίταις, ἐν ψυχαῖς διεφθαρμέναις τὸ πρέπον καὶ ἑπόμενον πάσῃ τῇ πολιτείᾳ τάττων ἐναντία λέγων ταῖς μεγίσταις ἐπιθυμίαις καὶ οὐκ ἔχων βοηθὸν ἀνθρώπων οὐδένα, λόγῳ ἑπόμενος μόνος μόνῳ». Ἡ Μεγάλη ἐθνικὴ Ἰδέα, ἡ κινδυνεύουσα νῦν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, ἡ νομιζομένη ὑπὸ τῶν Φραγκολεβαντίνων ψευδοελλήνων ὡς βάσανος διηνεκὴς τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου καὶ ὡς σταυρὸς βασάνων, εἶνε ἀληθὴς σταυρὸς βασάνου, ἐν ᾧ βασανίζεται καὶ φονεύεται ὁ Φραγκολεβαντινισμὸς καὶ ὁ ἐθνικὸς ἐκφυλισμὸς καὶ ὁ ἠθικὸς ὑλισμός· εἶνε ὁ σταυρὸς, ὃν προσκυνοῦντες ἐν πίστει καὶ ἐλπίδι, ἀρυόμεθα δύναμιν ἠθικὴν ἀκαταγώνιστον· εἶνε αἰσχύνη τοῦ Φραγκολεβαντινισμοῦ, ὅπλον δὲ ἠθικὸν καὶ ἐν πολέμοις φρικτὸν τῶν γενναίων Ἑλλήνων, τῶν συνεχιζόντων τὰς μεγάλας παραδόσεις τοῦ 1453 καὶ 1821.

Ἐν τῷ σταυρῷ τούτῳ προσκυνοῦντες εὐλαβῶς τὰ πάθη τοῦ πολυπαθοῦς καὶ πολυτλήμονος ἱστορικωτάτου ἡμῶν ἔθνους, παρασκευαζώμεθα εἰς τὴν ἔνδοξον αὐτοῦ Μεγάλην Ἀνάστασιν. Μακρὸς ὁ δρόμος, πολλοὶ οἱ πόνοι καὶ αἱ ταλαιπωρίαι· ἀλλὰ μὴ ἐπιλαθώμεθα τοῦ μεγάλου σπαρτιατικοῦ ἠθικοῦ καὶ ἐθνικοῦ παραγγέλματος: «Ταλαιπωρεῖν χρή· πάτριον γὰρ ἡμῖν τὰς ἀρετὰς τοῖς πόνοις κτᾶσθαι».

Π. Καρολίδης

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ*

Α'.

Ἐπανειλημμένως παρετηρήθη, ὅτι ἐν ᾧ ἡ στρατιωτική, ἡ διπλωματική, νῦν δὲ καὶ ἡ πολιτικὴ ἱστορία εὑρίσκουσι πολυαρίθμους ἐρευνητὰς καὶ θιασώτας, ἡ οἰκονομικὴ ἱστορία, ἄνευ τῆς ὁποίας πᾶσα ἄλλη ἐνέργεια λαοῦ τινος μένει ἀνεξήγητος, μέχρι τῶν ὑστέρων παρημελεῖτο ἐντελῶς. (1)

---

(1) Τὰ δάνεια τῆς ἀνεξαρτησίας διαιροῦνται εἰς δύο περιόδους, εἰς τὴν τῆς συνομολογήσεως καὶ χρήσεως, ἥτις περιορίζεται εἰς τρία ἔτη, ἀφ' ἑνός, καὶ εἰς τὴν τῆς διαρρυθμίσεως, ἥτις ἐπεκτείνεται ἐπὶ ἓξ δεκαετηρίδας, ἀφ' ἑτέρου.

Καὶ διὰ μὲν τὴν μελέτην τῆς πρώτης περιόδου πολλαὶ δυσκολίαι ἀπαντῶσιν:

α') Δὲν ὑπάρχουσιν ἐπὶ τοῦ θέματος εἰδικαὶ πραγματεῖαι, διότι τοιαύτη βεβαίως δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ τὸ δεκατρισέλιδον *Ὑπόμνημα περὶ Ἀγγλοελληνικῶν Δανείων* τοῦ Ν. Θ. Κορεσίου (Ἀλεξάνδρεια, 1868), ὅ περ ἄλλως τε δὲν εἶνε ἢ ἀνατύπωσις ἄρθρων τινῶν ἐν τῇ «*Μερίμνῃ*» καταχωρισθέντων.

β') Ἐπίσημα ἔγγραφα ἐλάχιστα ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, καὶ αὐτὰ δὲ τὰ δημοσιευθέντα εἶνε μικρᾶς σημασίας. Ἐπειδὴ δὲ οὐδέποτε αἱ Δυνάμεις ἐπενέβησαν εἰς τὰ δάνεια τῆς ἀνεξαρτησίας, στερούμεθα τῶν ξένων, ἰδίως ἀγγλικῶν, ἐκείνων δημοσιευμάτων, ἅτινα εἶνε σπουδαιότατον βοήθημα διὰ τὴν μελέτην τῶν μεταγενεστέρων ἑλληνικῶν δανείων.

Αἱ γενικαὶ ἱστορίαι καὶ αὐταὶ μικρὸν βοήθημα προσφέρουσι τῷ φιλίστορι, καθ' ὅτι, διὰ λόγους, οὓς ἐκθέτομεν ἐν τῷ κειμένῳ, οἱ γράψαντες περὶ τῆς ἐπαναστάσεως παρημέλησαν τὴν οἰκονομικὴν αὐτῆς ἄποψιν. Ἐν τούτοις εὕρηνται σποραδικῶς πληροφορίαι παρὰ τῷ Φίνλεϋ, τῷ Τρικούπῃ, τῷ Βλακιέρ, τῷ Μένδελσων-Βαρθόλδῃ καὶ τῷ Γερβίνῳ, ἀφθονώτεραι μὲν παρὰ τῷ πρώτῳ, ἀσφαλέστεραι δὲ παρὰ τῷ τελευταίῳ. Ἐπίσης ἐνδιαφέρουσαι πληροφορίαι περὶ δύο μὴ πραγματοποιηθέντων δανείων, τοῦ μετὰ τῶν ἱπποτῶν τῆς Ρόδου καὶ τοῦ πρὸς διάσωσιν τοῦ Μεσολογ-

* Σημ. «Ἑλλ.» Ἡ περὶ τῶν ἐθνικῶν δανείων καὶ τῆς ἱστορίας αὐτῶν μεγάλως ἐνδιαφέρουσα μελέτη αὕτη τοῦ φιλοπόνου ὑφηγητοῦ, δημοσιευομένη ὅσον οὔπω ἐν ἰδίῳ βιβλίῳ, τυγχάνει ἡ πρώτη τοιαύτη συστηματική, ἀποτελοῦσα σπουδαίαν συμβολὴν εἰς τὴν κατανόησιν τῆς ἱστορίας τοῦ ἱεροῦ ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος.

Οὐδαμοῦ δ' ἡ παρατήρησις αὕτη ἐλέγχεται ὀρθοτέρα ἢ ἐν τῷ προχείρῳ παραδείγματι τῆς ἡμετέρας παλιγγενεσίας, ἐν τῷ ὁποίῳ τὰ πολύτιμα συγγράμματα περὶ τῆς στρατιωτικῆς, πολιτικῆς καὶ διπλωματικῆς

γίου, δίδονται ὑπὸ τοῦ Jourdain (Mémoires historiques et militaires sur les évènements de Grèce) καὶ ὑπὸ τοῦ Fabre (Histoire du siége de Missolonghi). Τέλος τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Δ. Γρ. Καμπούρογλου δημοσιευθὲν *Ἀρχεῖον Ῥώμα*, ἐκτὸς ὅτι περιέχει ποικίλας πληροφορίας περὶ τῶν δανείων ἐν γένει, ἀποκαλύπτει ἄχρι τοῦδε ἀγνώστους διαπραγματεύσεις πρὸς ἐξεύρεσιν δανείου ἐν Ἰταλίᾳ.

Πλὴν πάντα ταῦτα θὰ ἤρκουν μόλις πρὸς συγγραφὴν ὀλιγοσελίδου διατριβῆς, οἵα εἶνε ἡ τοῦ Κορεσίου. Ἐξ ἄλλου δ' ὅμως ἡ ἀθλία χρῆσις τῶν δανείων ἐγένετο πρόξενος μομφῶν καὶ κατηγοριῶν, αἵτινες καταλήξασαι ἐν μὲν τῇ Ἑλλάδι εἰς μακρὰς δίκας, ἐν δὲ τῇ Ἀγγλίᾳ εἰς μεγάλην δημοσιογραφικὴν ἀνάκρισιν, ἔρριψαν, εὐτυχῶς διὰ τὸν γράφοντα, ἄπλετον φῶς ἐπὶ τοῦ προκειμένου θέματος.

Καὶ αἱ μὲν ἐν Ἑλλάδι δίκαι εἶνε αἱ τοῦ Ὀρλάνδου καὶ Λουριώτου. Οἱ δύο οὗτοι ἄνδρες, περὶ τῆς ἱκανότητος τῶν ὁποίων ὑπάρχουσιν ἀμφιβολίαι, ἀλλὰ τῶν ὁποίων ἡ τιμιότης πρέπει, νομίζω, νὰ θεωρῆται ἀνεπίληπτος, εἶχον πεμφθῇ εἰς Ἀγγλίαν ὡς ἀντιπρόσωποι τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως διὰ τὴν ὑπόθεσιν τῶν δανείων. Ἡ ἀτυχεστάτη χρῆσις τοῦ β' δανείου ἐπέσυρε κατ' αὐτῶν τὴν γενικὴν ἀγανάκτησιν, ἥτις ἐξεδηλώθη καὶ δι' ἀποφάσεως, μηδέποτε ἄλλως ἐκτελεσθείσης, τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου (14 Ἰαν. 1835), κηρυττούσης αὐτοὺς ἀλληλεγγύως χρεώστας 809,008 δρ.

Πρὸς ἀνασκευὴν τῆς ἀποφάσεως ταύτης ὁ Ὀρλάνδος καὶ ὁ Λουριώτης ἐδημοσίευσαν τῷ 1839-1840 μέγα δίτομον ἔργον, 529 σελίδων εἰς τέταρτον, ὅπερ καλεῖται μὲν *Ἀπολογία*, εἶνε δ' ὅμως πράγματι ἀποθήκη ὅλων τῶν ἐγγράφων ἐπισήμων καὶ μή, ὅσα εὑρίσκοντο εἰς τὰς χεῖρας τῶν συγγραφέων. Οὕτως, ἐκτὸς τῆς κυρίως ἀπολογίας, τὸ ἔργον περιλαμβάνει πᾶσαν τὴν μεταξὺ τῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν ἐπιτρόπων διαμειφθεῖσαν ἀλληλογραφίαν, ἄσχετον ἐν πολλοῖς πρὸς τὰ δάνεια, μέγα μέρος τῶν περὶ τῶν δανείων ἐν Ἀγγλίᾳ γραφέντων, τέλος δὲ παντοίαν ὕλην, ὁπωσδήποτε σχετιζομένην πρὸς τὴν ἐπίσημον ἀποστολὴν τῶν δύο συνεργατῶν. Δυστυχῶς ὅμως τὸ πολυτιμότατον τοῦτο ἔργον εἶνε εἰς ἄκρον δύσχρηστον, διότι, ἐκτὸς ὅτι στερεῖται πινάκων τῶν περιεχομένων, φαίνεται στερούμενον καὶ ἀρχικοῦ σχεδίου. Καθ' ἡμᾶς τοὐλάχιστον, καίτοι διεξήλθομεν ἐπισταμένως πλέον ἢ δεκάκις τὴν *Ἀπολογίαν*, καίτοι κατεστρώσαμεν πρόχειρον εὑρετήριον αὐτῆς, δὲν κατωρθώσαμεν εἰσέτι ν' ἀνακαλύψωμεν ποῖον σχέδιον ἠκολούθουν οἱ συγγραφεῖς, διατί κατεχώρισαν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ ἔγγραφον καὶ διατὶ κατεχώρισαν αὐτὸ εἰς ταύτην τὴν θέσιν καὶ οὐχὶ εἰς ἐκείνην.

ἱστορίας τῆς ἐπαναστάσεως δὲν ἀντισταθμίζονται οὐδὲ κἂν ὑφ' ἑνὸς κεφαλαίου, ἐξετάζοντος τὸ ζήτημα ὑπὸ τὴν οἰκονομικὴν αὐτοῦ ἄποψιν.

Πολὺ μεθοδικωτέρα εἶναι ἡ πρὸς ἀντίκρουσιν τοῦ Ὀρλάνδου καὶ Λουριώτη δημοσιευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Σπανιολάκη μελέτη (*Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς Ἀπολογίας Ι. Ὀρλάνδου καὶ Α. Λουριώτη, Ἀθῆναι 1840*), ἥτις, καίπερ βραχεῖα (84 σελ.), περιλαμβάνει, ἰδίως ἐν τοῖς παραρτήμασι, πολυτίμους πληροφορίας, μὴ παρεχομένας ὑπὸ τῆς *Ἀπολογίας*.

Καὶ ταῦτα μὲν καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ ἑλληνικὰ δημοσιεύματα. Ἀλλ' ἡ αἰσχρὰ διασπάθησις τῶν χρημάτων τοῦ β' δανείου ἐγέννησεν ἀφ' ἑτέρου καὶ τὴν ἀγανάκτησιν τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ φιλελλήνων, οἵτινες ἐπιληφθέντες ἀνακρίσεων ἀνεκάλυψαν, ὅτι ἡ σπατάλη τῶν ἱερῶν ἐκείνων χρημάτων ὠφείλετο ἰδίως εἰς τοὺς ἀναλαβόντας τὴν διαχείρισιν τοῦ δανείου συμπατριώτας αὐτῶν. Ἡ ἀγανάκτησις τότε τοῦ κοινοῦ ἐκορυφώθη καί τινες ἀγγλικαὶ ἐφημερίδες, ἰδίως ὁ *Χρόνος*, ἤρξαντο λεπτομερεστέρας ἀνακρίσεως, ἥτις ἀπεκάλυψε νέα σκάνδαλα καὶ ἔφερεν εἰς φῶς πράγματα, ἅτινα ἄνευ αὐτῆς θὰ ἠγνοοῦντο διὰ παντός. Πολλὰ τῶν ἐκ τῆς ἀφορμῆς ἐκείνης ἐν Λονδίνῳ γραφέντων εἶχον μεταφρασθῇ Ἑλληνιστὶ καὶ καταχωρισθῇ ἐν τῇ *Ἀπολογίᾳ*, προϊόντος ὅμως τοῦ χρόνου τὰ σκάνδαλα τοῦ 1825 καὶ 1826 ἐλησμονήθησαν, ἐπεκράτησε δ' ἐν Εὐρώπῃ πεποίθησις περὶ τῆς κακῆς πίστεως τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ἥτις κατασπαταλήσασα δῆθεν τὰ δάνεια δὲν ἀνεγνώριζε κἂν αὐτά. Πρὸς διαφώτισιν τοῦ κοινοῦ καὶ συνεπῶς πρὸς ἐπίτευξιν δικαιοτέρου συμβιβασμοῦ, ὁ κ. Γεννάδιος ἐδημοσίευε τὰ κυριώτερα τῶν ἄρθρων ἐκείνων ὑπὸ τὸν τίτλον: The Greek Loans of 1824-1825—How they were handled and what the world thought of (London. P. S. King. 1878). Ὁ δὲ ἀναγνώστης θέλει εὕρῃ ἐν τῷ παρόντι ἔργῳ ὅσον ἔνεστιν ἀρτιώτερον κατάλογον τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δημοσιευθέντων ἐν τῷ ἀγγλικῷ τύπῳ ἄρθρων, ὡς καὶ πολλὰς περικοπὰς αὐτῶν.

Προσθετέον τέλος, ὅτι μέρος τῶν χρημάτων τοῦ β' δανείου ἐδαπανήθη εἰς κατασκευὴν φρεγατῶν ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις. Ἡ παραγγελία δ' αὕτη τῶν φρεγατῶν προεκάλεσε πρῶτον μὲν τὴν εἰς Ἀμερικὴν ἀποστολὴν τοῦ Κοντοσταύλου, συνοδευθεῖσαν ὑπὸ παντοίων δικῶν καὶ διαβολῶν, ὡς συνέπειαν δὲ τῆς ἀποστολῆς ταύτης παντοῖα ἐν Ἀμερικῇ καὶ Ἑλλάδι δημοσιεύματα. Τῶν δημοσιευμάτων τούτων, διὰ τῶν ὁποίων μανθάνουσι καὶ οἱ μεταγενέστεροι τὰ ἐν Ἀμερικῇ τότε συμβάντα, δίδεται ἐν τῷ οἰκείῳ κεφαλαίῳ ἐκτενὴς κατάλογος.

Ἡ δευτέρα περίοδος ἡ τῆς διαρρυθμίσεως τῶν δανείων ἐπεξετάθη ἐπὶ ἑξήκοντα ἔτη. Δι' οὓς λόγους ὅμως θὰ ἐκθέσωμεν βραδύτερον, καθ' ὅλην τὴν βασιλείαν τοῦ Ὄθωνος δὲν διεξήχθησαν σοβαραὶ διαπραγματεύσεις μεταξὺ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν δανειστῶν αὐτῆς. Προσπάθειαι εἰλικρινεῖς πρὸς συμβιβασμὸν ἐγένοντο ἀφ' ἑτέρου

Ἀκόμη καὶ σήμερον, μετὰ τοσαύτας μελέτας (1), γνωρίζομεν μὲν κάλλιστα τὰς μάχας, τὸν ἀριθμὸν τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν πλοίων, τὰ ὀνόματα καὶ τὰς πράξεις τῶν στρατηγῶν, τῶν ναυάρχων, τῶν διπλωματῶν καὶ τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν, ἀγνοοῦμεν δ' ὅμως ἐντελῶς τίνι τρόπῳ οἱ στρατιῶται ἐτρέφοντο, τὰ πλοῖα ὡπλίζοντο καὶ πῶς συνετηρεῖτο ἡ κεντρικὴ διοίκησις καὶ ὁ στοιχειώδης μὲν ἀλλ' ὄχι ἀνύπαρκτος διοικητικὸς ὀργανισμός.

Τὸ ἱστορικὸν τοῦτο χάσμα ἐξηγεῖται, ἴσως, πρῶτον μὲν ἐκ τῶν δυσκολιῶν, ἃς γεννᾷ τῷ συγγράφοντι ἡ ἔλλειψις τακτικῶν προϋπολογισμῶν καὶ ἀπολογισμῶν (2), δεύτερον δὲ διότι, ὡς ἐκ τῆς ἀπιστεύτου ποικιλίας

ἀπὸ τοῦ 1827 1832 καὶ ἀπὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Γεωργίου μέχρι τοῦ ὁριστικοῦ συμβιβασμοῦ. Καὶ διὰ μὲν τὸ πρῶτον χρονικὸν διάστημα ἱκαναὶ πληροφορίαι εὑρίσκονται παρὰ τῷ Μάμουκᾳ (*Τὰ κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος*, τόμος Θ' καὶ Ι') καὶ παρὰ τῷ Parish (Diplomatic and financial history of Greece). Τὰς δὲ ἀπὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Γεωργίου διαπραγματεύσεις ἀφηγεῖται ἐκτενῶς ἐν θαυμασίᾳ ἐκθέσει ὁ βραδύτερον τοσοῦτον συντελέσας εἰς τὴν διαρρύθμισιν τῶν δανείων κ. Ι. Γεννάδιος (Ἔκθεσις 17|22 Δεκεμβρίου 1875· ἡ ἔκθεσις αὕτη ἐξετυπώθη καὶ διενεμήθη εἰς τοὺς βουλευτὰς τρία ἔτη βραδύτερον).

Τέλος ἡ *Περὶ μετατροπῆς τῶν Δανείων τοῦ 1824 καὶ 1825* Λευκὴ Βίβλος (Ἀθῆναι 1879) διαλαμβάνει ἐν λεπτομερείᾳ περὶ τῶν κατὰ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην.

Τοιαῦται ἐν συντόμῳ αἱ πρὸς μελέτην τῶν δανείων τῆς ἀνεξαρτησίας κυριώτεραι πηγαί. Ἐν τῇ ἀναπτύξει τοῦ θέματος θὰ ὑποδείξωμεν καὶ πολλὰ ἄλλα ἔργα, ἅτινα ὁπωσδήποτε ἐχρησίμευσαν ἡμῖν.

(1) Σπανίως ἱστορικὸν γεγονὸς προεκάλεσε τηλικαύτην συγκίνησιν καὶ τοσαύτας συγγραφὰς ὅσον ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, ἥτις ἐκρίθη πολλάκις καὶ δὴ ἐπ' ἐσχάτων ἐν κυρίῳ ἄρθρῳ τοῦ «Figaro» ὑπὸ τοῦ βαρώνου Κοιβερτὲν ὡς τὸ σπουδαιότερον, ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις, γεγονὸς τοῦ 19ου αἰῶνος.

(2) Ὅπως λάβῃ ὁ ἀναγνώστης ποιάν τινα ἰδέαν τῆς λογιστικῆς, ἥτις ἐτηρεῖτο ἐπὶ τῆς ἐπαναστάσεως, παραθέτομεν ἐνταῦθα ἀποσπάσματά τινα τῆς ἐκθέσεως, ἣν καθυπέβαλεν εἰς τὴν γ' ἐθνικὴν συνέλευσιν ἡ *ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν λογαριασμῶν ἐπιτροπὴ* τῇ 11 Ἀπριλίου 1827. Τὰ ἀποσπάσματα ταῦτα ἐρανιζόμεθα παρὰ τοῦ Παπαρρηγοπούλου (*Ἱστορία Ἑλληνικοῦ Ἔθνους* τόμ. ε', σελ. 744—748), καθ' ὅτι τὸ πρωτότυπον τῆς ἐκθέσεως παρὰ τὰς ἐπιμόνους προσπαθείας οὐδαμοῦ ἠδυνήθημεν νὰ εὕρωμεν. (Κατὰ φίλον ἐντριβέστατον περὶ τὰ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν, ἡ ἐν λόγῳ ἔκθεσις ἐδημοσιεύθη πιθανῶς ἐν παραρτήματι τῆς *Γενικῆς Ἐφημερίδος*· δυστυχῶς τοῦ

καὶ γραφικότητος, ἃς παρουσιάζει ὁ Ἀγών, ἦτο φυσικὸν νὰ παραμεληθῶσι τὰ ἧττον ἐπαγωγὰ καὶ κατ' ἐπίφασιν ἐπουσιωδέστερα (1).

φύλλου τούτου παραρτήματα δὲν ἐτηρήθησαν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις. Προσθετέον, ὅτι ὁ Παπαρρηγόπουλος οὐδαμοῦ παραπέμπει).

Ἐκ τῆς ἐκθέσεως τῆς ἐπιτροπῆς, συγκειμένης ἐκ τῶν κ.κ. Πολυάδου, Κ. Τασσίκα, Μ. Κ. Παγκάλου, Χ. Οἰκονομίδου καὶ Α. Σκανδαλίδου, προκύπτουσι σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἑξῆς:

Τὰ ἐθνικὰ κατάστιχα ἦσαν *νοθευμένα καὶ πλήρη ἀπὸ καταχρήσεις, πλαστοπαρτίδας, ἐλλείψεις, λάθη καὶ ἀνωμαλίας*. Πρὸς τούτοις αἱ θυσίαι, εἰς ἃς ἀσμένως ὑπεβάλλετο τὸ ἔθνος, καταβάλλον φόρους ἱκανοὺς καὶ ἀναλαμβάνον βαρυτάτας ὑποχρεώσεις, εἰς πᾶν ἄλλο ἐχρησίμευον ἢ εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ πολέμου. Οὕτω κατὰ τὸν α' νόμον τῆς διοικήσεως τῆς α' περιόδου ἐτυπώθησαν ἐθνικαὶ ὁμολογίαι 17,250 ἐκπροσωποῦσαι ἀξίας γροσίων 5,000,000. Ἐκ τῶν ὁμολογιῶν τούτων ἐξεδόθησαν μὲν 3,688, γροσίων 1,471,000 εὑρέθησαν δὲ ἀνέκδοτοι μόνον 408, γροσίων 42,100· ὥστε ἔλειπον 13,154 ἀξίας 3,486,900 γρ. Οὕτως ἀκόμη ἐν τῷ καθημερινῷ τῆς Β' περιόδου ἀνεφέρετο, ὅτι ἐπληρώθησαν εἰς διαφόρους γρόσια 339,098, δι' ὅσα εἶχον δώση οὗτοι πρότερον εἰς τὴν διοίκησιν, δὲν ἀναφέρεται δ' ὅμως οὔτε πότε τὰ χρήματα ταῦτα ἐδόθησαν οὔτε πῶς κατόπιν ἐδαπανήθησαν. Οὐδαμοῦ σημειοῦται «εἰς ποῖα μέρη ἐδόθησαν ἢ ἐστάλησαν πρὸς κοινὴν χρῆσιν τὰ μεγάλης ποσότητος γεννήματα, πολεμεφόδια καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ὅσα ἠγοράσθησαν διὰ δημοσίων χρημάτων παρὰ τοῦ ὑπουργείου τῆς Οἰκονομίας, καὶ οὔτε βιβλία τῶν ὑποθηκῶν εὑρίσκονται», *Εἰς τὰ κατάστιχα εὑρίσκονται καὶ παράνομοι πωλήσεις ἐθνικῶν κτημάτων καὶ ἀνύπαρκτοι πληρωμαὶ αὐτῶν*».

Ἀλλ' ἔλθωμεν εἰς ἔτι σπουδαιότερα. Οὐδαμοῦ ὑπῆρχον σεσημειωμένα τὰ πολεμεφόδια, ἅτινα ἐστάλησαν πρὸς τὴν κυβέρνησιν ὑπὸ τῆς ἐν Λονδίνῳ ἐπιτροπῆς τῶν ἐθνικῶν δανείων· καὶ ὅμως ἡ ἀξία τῶν πολεμεφοδίων τούτων συνεποσοῦτο εἰς ἑκατομμύρια. Οὐδαμοῦ ὑπῆρχον σεσημειωμέναι αἱ λεῖαι οὐδὲ τὰ ἐκ τῶν λειῶν εἰσπραχθέντα ἐθνικὰ δικαιώματα. «Ἐκ δὲ τῶν συνεισφορῶν, αἱ ὁποῖαι ἐδόθησαν εἰς τὸ ἔθνος ἀπὸ τοὺς φιλέλληνας καὶ Ἕλληνας ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς ἐπικρατείας, ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος μέχρι τοῦ τέλους τῆς γ' περιόδου, καὶ αἱ ὁποῖαι εἰμποροῦν νὰ ἀναβαίνουν εἰς μιλλιόνια γροσίων, δὲν εὑρίσκονται περασμέναι εἰς τὰ κατάστιχα εἰμὴ μόνον μερικαὶ ἑκατοντάδες χιλιάδων γροσίων· τὸ ἴδιον δὲ τρέχει καὶ εἰς τοὺς κατὰ καιροὺς δοθέντα ἐράνους».

(1) Ὁ συγγραφεὺς ὁ δυνάμενος νὰ περιγράψη τὰ ἤθη τῶν κλεφτῶν, τὰ ἆθλα τοῦ Κανάρη, τὴν πτῶσιν τοῦ Μεσσολογγίου, τοὺς στρατοὺς τοῦ Δράμαλη καὶ τοῦ

Ὁπωσδήποτε ἄλλως τε καὶ ἂν ἔχῃ τοῦτο, εἶνε βέβαιον, ὅτι ἐξ ὅλων τῶν γραψάντων περὶ τῆς Ἐπαναστάσεως μόνον ὁ Finlay, ὁρμώμενος ἐκ τοῦ πρακτικοῦ πνεύματος τῆς φυλῆς του, ἐφρόντισε νὰ διερευνήσῃ ποῖοι ἦσαν οἱ πρὸς διεξαγωγὴν τοῦ ἀγῶνος πόροι, ἀφιερώσας ὀλίγας σελίδας εἰς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο (1) Πλὴν δυστυχῶς οὐδ' εἰς τὰς σελίδας ἐκείνας δύναται νὰ δοθῇ πλήρης πίστις, καθ' ὅτι ὁ συγγραφεύς, ὅστις δὲν γράφει ἀναλήθη, ἐκ προθέσεως καὶ συστήματος, μέρος μόνον λέγει τῆς ἀληθείας (2).

Τὸ καθ' ἡμᾶς δὲν προτιθέμεθα πρὸς τὸ παρὸν τοὐλάχιστον, νὰ ἐπιχειρήσωμεν ἐγχείρημα, πρὸς τοῦ ὁποίου τόσοι μεγάλοι ἱστορικοὶ ἐδειλίασαν. ὀφείλομεν δ' ὅμως νὰ διευκρινήσωμεν ἓν ἐκ τῶν μᾶλλον ἐνδιαφερόντων μερῶν τῆς οἰκονομικῆς ἱστορίας τῆς Ἐπαναστάσεως. τὸ ἀφορῶν εἰς δύο δάνεια συνομολογηθέντα τῷ 1824 καὶ 1825 ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ γνωστὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα δάνεια τῆς ἀνεξαρτησίας (Independence Ioaus).

Ἄλλως τε τὸ περιωρισμένον τοῦτο θέμα ἔχει οὐχὶ κοινὴν σπουδαιότητα. Πρῶτον, καθ' ὅτι ὡς ἐκ τῶν πολλῶν συναφῶν ζητημάτων, ἐν οἷς καί τινων διεθνοῦς δικαίου, εἶνε καθ' ἑαυτὸ ἄξιον πολλῆς μελέτης· δεύτερον, διότι ἡ συνομολόγησις τῶν ἐν λόγῳ δανείων σημειοῖ σπουδαῖον στάδιον τῆς ἡμετέρας ἱστορίας, οὖσα, σὺν τῇ ἀναγνωρίσει ὑπὸ τοῦ Κάνιγγος τῶν Ἑλλήνων ὡς ἐμπολέμων, τὸ προοίμιον τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἀποκαταστάσεως (3) καὶ τρίτον, τέλος διότι ἡ μὴ ἀναγνώρισις

Ἰμπραὴμ εἶχε πράγματι πρὸ αὐτοῦ θέματα τοσοῦτον ἐπαγωγὰ καὶ δι' αὐτὸν καὶ διὰ τὸν ἀναγνώστην, ὥστε δυσκόλως ἐπελαμβάνετο οἰκονομικῆς μελέτης, ἣν πρὸς τοῖς ἄλλοις ἦτο σχεδὸν ἀδύνατον νὰ φέρῃ εἰς πέρας.

(1) Βλ. σελ. 227 καὶ ἐφεξῆς καὶ σελ. 337—342.

(2) Ὁ μεγαλείτερος καὶ θετικώτερος τῶν ἡμετέρων ἱστορικῶν, ὁ Παπαρρηγόπουλος, συνοπτικώτατα ἐπραγματεύθη τὰ τῆς Ἐπαναστάσεως. Εἶνε πιθανόν, ὅτι, ἐὰν εἶχε συγγράψῃ ἐκτενέστερον, δὲν θὰ ἠμέλει τὸ οἰκονομικὸν ζήτημα. Παρ' ὅλην δ' αὐτοῦ τὴν βραχυλογίαν διέσωσεν ἡμῖν τὴν προμνησθεῖσαν ἔκθεσιν τῆς ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν λογαριασμῶν ἐπιτροπῆς καὶ δίδει ἱκανὰς πληροφορίας περὶ τῶν χρηματικῶν θυσιῶν τῶν τριῶν νήσων.

(3) Ἴσως μάλιστα ἡ σύναψις τῶν δανείων ἔλαβε μεγαλειτέραν ἐπίδρασιν ἢ ἡ ἀναγνώρισις ἡμῶν ὡς ἐμπολέμων. Ἰδοὺ δὲ πῶς ἐκφράζεται περὶ τούτου ὁ Γερβῖνος: «Ἡ σύναψις τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ δανείων ἦτο ἐπιτυχία σπουδαιοτέρα πάσης στρατιωτικῆς νίκης. Ὅλοι ἐγνώριζον ὅτι, κατόπιν τοιούτων συμμαχιῶν χρηματικῶν λαοί τινες ἐπέτυχον τὴν προστασίαν τῆς Ἀγγλίας καὶ μάλιστα εἰς πολλοὺς κύκλους

τῶν δανείων τῆς ἀνεξαρτησίας ἐπὶ πεντήκοντα ὅλα ἔτη μεγάλην ἤσκησεν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ὅλης δημοσιονομικῆς πολιτικῆς τοῦ ἐλευθερωθέντος βασιλείου.

Ἀλλ᾽ ἔλθωμεν νῦν εἰς τὰ καθ᾽ ἕκαστα. Πλείονα τῶν δύο ἐτῶν εἶχον παρέλθῃ ἀφ᾽ ἧς στιγμῆς ὑψωθείσης ἐν Ἁγίᾳ Λαύρᾳ τῆς σημαίας τῆς ἐλευθερίας, διεξήγετο ὑφ᾽ ἡμῶν κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν πεισματώδης καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ νικηφόρος ἀγών.

Ἐπὶ μακρὸν ὁ ἀγὼν οὗτος ἐτρέφετο διὰ τῶν γλίσχρων δημοσίων προσόδων (1), τῆς λαφυραγωγίας καὶ γενναίων ἰδιωτικῶν συνεισφο-

---

ἡ ἀπαρχὴ αὕτη οἰκονομικῶν σχέσεων ἐθεωρήθη ὡς ἀντιστοιχοῦσα, ἐν τοῖς πράγμασι, πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους» (τόμ. 6 σελ. 15. γαλλικῆς μεταφράσεως).

(1) Τῶν προσόδων τούτων δύναται νὰ δώσῃ ἰδέαν τινὰ ὁ εἰς τὴν ἐν Ἄστρει 6 ἐθνοσυνέλευσιν ὑποβληθεὶς ὑποθετικὸς προϋπολογισμὸς (βλ. Μάμουκαν, αὐτόθι τόμ. γ σελ. 29—59).

Κατὰ τὸ ἔγγραφον ἐκεῖνο, τὰ ἔσοδα προϋπελογίζοντο εἰς 12,846.220 γρ. καὶ τὰ ἔξοδα εἰς 38,616,000 γρ. Σημειωτέον πρὸς τούτοις, ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ ἐδήλωσεν, ὅτι μόνον διὰ τὰ ἔξοδα ἐπλησίασεν εἰς τὴν ἀλήθειαν, διὰ δὲ τὰ ἔσοδα, ἐπειδὴ δὲν εἶχεν οὐδεμίαν θετικὴν πληροφορίαν, ἐβασίσθη μόνον εἰς τοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν πληρεξουσίων τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν.

Ὁπωσδήποτε τὰ προϋπολογισθέντα κεφάλαια ἐσόδων ἦσαν τὰ ἑξῆς:

Ἔσοδα Κρήτης	7,383,620	γρ.
» Νήσων	1,419,100	»
» Ἀνατ. Ἑλλάδος . . .	708,200	»
» Δυτ. Ἑλλάδος . . .	729,500	»
» Πελοποννήσου . . .	2,605,800	»
	12,846,220	»

Τὸ φορολογικὸν σύστημα ἦτο τὸ τουρκικόν, ἐκτὸς μερικῶν καταδυναστικῶν φόρων, καὶ οὐκ ἦν δυνατὸν ἄλλως. Αἱ ἐθνικαὶ γαῖαι καὶ τὰ νομήματα (διβάρια ἢ ἰχθυοτροφεῖα κτλ.) ἀπέφερον οὐκ ὀλίγα· μόναι αἱ πρόσοδοι τῶν ἐθνικῶν ἐλαιῶν Κρήτης ἀνήρχοντο εἰς 5,000.000 γρ. Ἡ σταφὶς φαίνεται σχεδὸν μὴ ὑπάρχουσα, ἀναφέρεται δὲ μόνον ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τῆς ἐπαρχίας Βοστίτζης (διὰ 30,000 γρ. περίπου ἢ 73,000 λ.) καὶ παρέργως ἐν τῷ προϋπολογισμῷ Μεσολογγίου.

Ἰδοὺ χάριν περιεργίας ὁ προϋπολογισμὸς τῆς ἐπαρχίας Ἀττικῆς (ἢ Ἀθηνῶν ὅπως ἐκαλεῖτο τότε):

Ἀπὸ δέκατα σταροκριθαρίου καὶ ἐθνικῶν γαιῶν = 72,000 γρ.
» Ἐθνικοὺς μύλους, ἐργοστάσια καὶ περιβόλια = 40,000 »
» Δουγάνες (Τελωνεῖα) . . . . = 15,000 »
» δέκατα ἐλαιῶν καὶ ἐθνικὰ ἔλαια . . . . =175,000 »
302,000 »

Ὡς πρὸς τὰ ἔξοδα ὁ γενικὸς προϋπολογισμὸς δὲν ποιεῖται μνείαν εἰμὴ περὶ τῶν ἐξόδων τοῦ ἑξαμήνου Μαΐου—Νοεμβρίου. Διαιρεῖ δὲ τὰς δαπάνας εἰς :

α) Ἔξοδα ναυτικά.—Τὰ ἔξοδα ἑνὸς πλοίου προϋπολογίζονται εἰς 10,800 γρ. κατὰ μῆνα, μετὰ δὲ τῶν ἐξόδων συντηρήσεως καὶ ἐπισκευῆς ἀνέρχονται εἰς 13,130. Τὰ ἑξήκοντα λοιπὸν καράβια τοῦ ἐθν. στόλου ἀπαιτοῦσι 780,000 γρ. κατὰ μῆνα, εἰς ἃ προσθετέον καὶ 400,000 γρ. διὰ πολεμεφόδια.—Σύνολον ναυτικοῦ προϋπολογισμοῦ 1.180,100 γρ. μηνιαίως.

β) Ἔξοδα στρατιωτικά.—Ἡ Ἑλλὰς συνετήρει τριῶν εἰδῶν στρατεύματα :

1ον Στρατεύματα διὰ πολιορκίαν διαφόρων φρουρίων (Κορώνης, Μεθώνης, Πατρῶν, Κορίνθου) καὶ διὰ κατοχὴν Κρήτης =18,300 ἄνδρας
2ον Στρατεύματα διὰ τὸ ἐσωτερικόν = 6,050 »
3ον Στρατεύματα δι' ἐκστρατείας = 26,650 »
51,000

Διὰ τὰς 51,000 ταύτας ἀνδρῶν ἐδαπανῶντο κατὰ μῆνα 2,044,000 γρ. ὁ δὲ ὁπλισμός των ἀπῄτει ἄλλας 400,000 γρ. Ὥστε ναυτικὸς καὶ στρατιωτικὸς προϋπολογισμὸς ἀνήρχοντο κατὰ μῆνα εἰς 3,624,000 γρ. Ἡ ἄλλη διοίκησις ὑπέθετεν ἔξοδα μόνον 500,000 γρ. Τὸ σύνολον τῶν ἐξόδων ἦτο λοιπὸν 4,124,000 γρ. κατὰ μῆνα ἢ 24,724,000 ἀπὸ Μαΐου μέχρι Νοεμβρίου. Διὰ τοὺς χειμερινοὺς μῆνας τὰ ἔξοδα ὑπελογίζοντο μόνον εἰς τὸ ἥμισυ. Ἔχομεν συνεπῶς σύνολον ἐξόδων 38,616,000 γροσίων ἀπέναντι ἐσόδων 12,846,220 γρ.

Βεβαίως δὲν δυνάμεθα νὰ δώσωμεν ἀπόλυτον πίστιν εἰς τοὺς ἄνω ἀριθμούς. Οὐχ ἧττον ὁ προϋπολογισμός, ὁ ὑποβληθεὶς εἰς τὴν β' ἐθνοσυνέλευσιν τῇ 15η Ἀπριλίου 1823, ὅσον ὑποθετικὸς καὶ ἂν εἶνε, διαφωτίζει μεγάλως τὴν δημοσιονομικὴν ἱστορίαν τῆς ἐπαναστάσεως. Δι' αὐτοῦ γνωρίζομεν ὅτι, καὶ καθ' ἣν ἐποχὴν τὰ πράγματα ἦσαν εὐνοϊκά, τὰ ἔσοδα δὲν ἀνήρχοντο, κατὰ τοὺς αἰσιοδοξοτέρους ὑπολογισμούς, οὔτε κἂν εἰς τὸ τρίτον τῶν ἐξόδων. Μανθάνομεν ἐπίσης, ὅτι πλέον τοῦ ἡμίσεως τῶν ἐσόδων προήρχετο ἐκ Κρήτης. Ἄρα πρὸ τῆς καταλήψεως τῆς μεγαλονήσου ταύτης αἱ ὅλαι πρόσοδοι, ἃς διέθετεν ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις μόλις ὑπερέβαινον τὰ πέντε ἑκατομμύρια γροσίων.

Ὀλίγῳ βραδύτερον ἀπολεσθείσης τῆς Κρήτης, ὁ Gordon (History of the Greek Revolution τ. β' σελ. 273) ὑπολογίζει καὶ αὐτὸς τὰ ἔσοδα τῆς Ἑλληνικῆς κυβερ-

ρῶν(1). Ἦτο δ᾽ὅμως προφανές, ὅτι τοιοῦτον σύστημα δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπικρατήσῃ ἐπὶ πολύ, διότι δημόσιαι πρόσοδοι ἦσαν εἰς ἄκρον περιω-

---

νήσεως κατὰ τὸ 1825 εἰς 5,587,000 γρ. ἢ 93,000 λ. στ. καὶ ἐπιβεβαιώνει οὕτω τοὺς ὑπολογισμοὺς τῆς ἐν Ἄστρει συνελεύσεως.

(1) Αἱ συνεισφοραὶ αὗται ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἑκούσιαι, ὑπῆρξαν ὅμως καὶ καταναγκαστικαὶ τοιαῦται. Τύπος ἀναγκαστικῆς εἰσφορᾶς ὑπῆρξεν ἡ ὑπὸ τῆς Πελοποννησιακῆς γερουσίας θεσπισθεῖσα τῇ 22 Ἰουλίου 1822. Τὸ πρωτότυπον τοῦ θεσπίσματος ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Φωτήλας ἐν τῇ Ἑστίᾳ τῆς 2 Ἀπρ. 1904. Ἰδοὺ ἀντίγραφον τοῦ πολυτίμου τούτου ἐγγράφου:

«Ἡ κινδυνεύουσα πατρὶς προσκαλεῖ τοὺς εὐκαταστάτους νὰ τὴν βοηθήσουν εἰς τὸν ἱερὸν ἀγῶνα τὸν ὑπὲρ τῆς φυσικῆς, ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς ὑπάρξεώς της. Ὥστε ἡ Κεντρικὴ Διοίκησις τῆς Πελοποννήσου καὶ ὁ γενναιότατος στρατηγὸς κύριος Θεόδωρος Κολοκοτρώνης διὰ τὴν κοινὴν σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος ἐψηφίσαντο χρηματολογίαν παρὰ τῶν κάτωθι καὶ ἀποστέλλουν καθ᾽ ὅλην τὴν Πελοπόννησον τοὺς κυρίους συγγερουσιαστὰς Ἀνδρέαν Καλαμογδάρτην, Ἠλίαν Καράπαυλον καὶ Χριστόδουλον Ἄχολον μὲ τὸν φιλογενῆ κύριον Παναγιώτην Σοφιανόπουλον, συνοδευομένους μὲ τὴν ἐκτελεστικὴν δύναμιν, πρὸς τοὺς ὁποίους δίδουν ὅλην τὴν πληρεξουσιότητα νὰ βιάσουν τόσον τοὺς καταγεγραμμένους εἰς τὸν παρόντα κατάλογον, διὰ νὰ λάβουν τὰς προσδιωρισμένας ποσότητας, ὅσον καὶ ὅσους ἄλλους γνωρίσουν εὐκαταστάτους, ἐκτὸς τοῦ καταλόγου, εἰς πᾶσαν ἐπαρχίαν, διὰ νὰ λάβουν ὅσα χρήματα κρίνουν εὔλογον ἀναλόγως τῶν καταστάσεων, δίδοντες ἀπόδειξιν ἰσχύουσαν ἀντὶ τῆς ἀκολούθως δοθησομένης τακτικῆς ὁμολογίας παρὰ τῆς διοικήσεως πρὸς τοὺς δανειστάς, πρὸς τοὺς ὁποίους ἡ Γερουσία καὶ ὁ στρατηγὸς ὑπόσχονται ἐκ μέρους τοῦ ἔθνους μετὰ τὴν ἀποκατάστασίν του νὰ πληρώσουν τὰ ληφθησόμενα δάνεια.»

Ὁ κατάλογος περιεῖχε σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἑξῆς ὀνόματα, ἀκολουθούμενα ὑπὸ τῶν ἑξῆς ποσῶν:

Ἀπὸ τὴν Βοστίτζαν ὁ Δ. Μελετόπουλος 10,000, ἀπὸ τὴν Πράστα ὁ Παν. καὶ Ἀναγ. Τροχάνης 75,000, ἀπὸ τὰ Καλάβρυτα ὁ Ἀσημάκης Φωτήλας 18,000, ὁ Σ. Χαραλάμπης 30,000, ὁ Ι. Παπαδόπουλος 60,000 καὶ Ζαϊμαῖοι 20,000. Ἀπὸ τὸ Ἄργος ὁ Χ. Περούκας 25,000. Ἀπὸ τὰς Πάτρας ὁ Ἰωάννης Παπαδιαμαντόπουλος 15,000, ὁ Ἀθανάσιος Κανακάρης 20,000, ὁ Ν. Λόντος 50,000, ὁ Π. Μπουκαούρης 10,000. Ἀπὸ τὴν Καρύταιναν οἱ ἀδελφοὶ Δεληγιανναῖοι 120,000, οἱ ἀδελφοὶ Ταμπακόπουλοι 20,000. Ἀπὸ τὸν Μιστρᾶ ὁ Α. Κοπανίτζας 50,000, ὁ Παν. Κρεββατᾶς 30,000, ὁ Ἅγιος Λακεδαιμονίων 15,000. οἱ Ἀδελφοὶ Σαλταφέρα 10,000, ὁ Ἀναγν. Γραμματικάκης 15,000. Ἀπὸ τὴν Ἀρκαδίαν ὁ Πρωτοσύγγελος Ἀμβρόσιος 25,000, ὁ Γρ. Πασχάλης 20,000, ὁ Θ. Σκορ-

ρισμέναι, οἱ λαφυραγωγούμενοι Τοῦρκοι ταχέως ἐξέλιπον (1) καὶ οἱ ἡμέτεροι ἐξηντλοῦντο ὁσημέραι. Πρὸς τούτοις τὸ ἰδιόρρυθμον ἐκεῖνο δημοσιονομικὸν σύστημα, ἐὰν ὁπωσδήποτε ἐπήρκει εἰς ὀλιγοδάπανα τοπικὰ στρατεύματα καὶ εἰς βραχείας καὶ αὐτοσχεδίους ἐκστρατείας, δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς ἀνάγκας κραταιοῦ στόλου (2) ἢ εἰς προμεμελετημένην καὶ ὁπωσοῦν μακρὰν στρατιωτικὴν ἐπιχείρησιν. Ἡ ἀνάγκη δανείου ἐξωτερικοῦ ἐγίνετο συνεπῶς καθ' ἡμέραν ἐπιτακτικωτέρα, σύναμα δὲ ἡ ἐξεύρεσις αὐτοῦ καθίστατο πιθανὴ ὡς ἐκ τῆς εὐτυχοῦς τροπῆς, ἣν εἶχε λάβῃ ὁ ἀγών.

Ἤρξαντο λοιπὸν νὰ γίνωνται ἀμφοτέρωθεν δοκιμαί, ἀποστελλομένων

δάκης 15,000. Ἀπὸ τὴν Γαστούνην ὁ Γ. Σισίνης 40,000, ὁ Ι. Σισίνης 20,000. Ἀπὸ τὸν Ἅγιον Πέτρον ὁ Π. Σαρίγιαννης 25,000. Ἀπὸ τὴν Καλαμάταν ὁ Ἀθ. Κυριακὸς 10,000. Ἀπὸ τὸ Νησίον οἱ Ἀδελφοὶ Μιχαλόπουλοι 25,000. . . .»

Τὸ ἔγγραφον ἐγένετο ἐν Ἄργει τῇ 29 Ἰουλίου 1822, φέρει δὲ ἐκτὸς τῶν ὑπογραφῶν καὶ τὰς σφραγῖδας τῆς Πελοποννησιακῆς Γερουσίας καὶ τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη.

Καίτοι δέ, παρατηρεῖ ἡ Ἑστία, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ Πελοπόννησος εἶχε σχεδὸν ἐρημωθῇ, τὸ πλεῖστον δὲ τῶν ἀκινήτων κτήσεων εἶχε καταστραφῇ, ἐν τούτοις οἱ πλούσιοι τῆς Πελοποννήσου εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς Γερουσίας ὑπείκοντες προσέφερον τὰ ὁρισθέντα ποσὰ καὶ συνελέγη οὕτω τὸ ποσὸν τοῦ 1,066,000 γροσίων, τὸ ὁποῖον ἀντιστοιχεῖ σήμερον εἰς 1,066,000 δραχμὰς καὶ πλέον.

(1) Συστηματικὴ λαφυραγωγία, συνεπάγουσα τὴν πώλησιν μέρους ἢ ὅλων τῶν λαφύρων πρὸς ὄφελος τοῦ δημοσίου ἤθελεν εἶναι ἰδίως κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς Ἐπαναστάσεως σπουδαιοτάτη πρόσοδος.

Εἷς δὲ τῶν χρηστοτέρων ἀνδρῶν τοῦ ἀγῶνος, ὁ Δ. Ὑψηλάντης, προσεπάθησε νὰ θέσῃ ὡς κανόνα, ὅτι μέρος τῶν λαφύρων θὰ διετίθετο ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ταμείου. Πλὴν οὐδὲν ἄλλο ἀπέλαβεν, ἢ γέλωτα καὶ χλεύην. Μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Τριπολιτζᾶς, εἰς ἣν δὲν τῷ ἐπετράπη νὰ παραστῇ, ὁ Κεφάλας προσήνεγκεν αὐτῷ δέκα χαλκᾶ κοχλιάρια, ὡς μόνα πρωτόλεια εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος (Βλ. Μένδελσων-Βαρθόλδη, μεράφρ. Ἀγγ. Βλάχου, τόμ. α σελ. 322). Ἐπίσης ἐκ τῶν ἐν τῷ Ἀκροκορίνθῳ διαφυλαττομένων θησαυρῶν μικρὸν μέρος μόνον διετέθη ὑπὲρ τῶν κοινῶν (αὐτόθι, σελ. 325).

(2) Περὶ τοῦ στόλου, βλ. ἄνω σελ. 8 σημείωσις, τοὺς προϋπολογισμοὺς τῆς ἐπισήμου Ἑλλάδος. Κατὰ τὸν Πάλμα (Letters on Greece σελ. 17) ἕκαστον πλοῖον τοῦ στόλου, συνισταμένου τῷ 1825 ἐξ 90—100 πλοίων, ἀπῄτει μηνιαίαν δαπάνην 10,000 γροσίων κατὰ μέσον ὅρον. Τὰ ὑλικὰ ἔξοδα ἀνήρχοντο λοιπὸν δι'

Ἑλλήνων πρὸς ἐξεύρεσιν Εὐρωπαίων δανειστῶν καὶ κατερχομένων εἰς Ἑλλάδα αὐτεπαγγέλτων μεσιτῶν.

Οὕτως ὁ Ἄρειος Πάγος τῆς Χέρσου Ἑλλάδος ἐψήφισε τῇ 23 Νοεμβρίου 1821 τὴν σύναψιν δανείου 150,000 φλωρινίων, ἀποσβεστέου ἐντὸς πέντε ἐτῶν, ἀνέθηκε δὲ τὴν διαπραγμάτευσιν αὐτοῦ εἰς τὸν Βαρῶνον Θεοχάρην. τὸν Χ. Δροσινὸν καὶ τὸν Κεφαλᾶν Ὀλύμπιον, πέμψας τὸν τελευταῖον τούτων εἰς Εὐρώπην (1).

Οὕτως ἐπίσης ὁ Μεταξᾶς καὶ ὁ Jourdain ἤρξαντο διαπραγματευόμενοι δάνειον τεσσάρων ἑκατομμυρίων φράγκων μετὰ τῶν ἱπποτῶν τῆς Ρόδου. Αἱ παράδοξοι περὶ τοῦ δανείου τούτου διαπραγματεύσεις, περὶ ὧν εὕρηνται ἐκτενεῖς πληροφορίαι ἐν τῷ γνωστῷ ἔργῳ τοῦ Jourdain: Mémoires historiques et militaires sur les évènements de Grèce depuis 1822, jusqu' au combat de Navarin. (τόμ. α', σελ. 187-250 καὶ 260-300) συνήφθησαν ὡς ἑξῆς:

Ὁ Jourdain εἶχε σταλῇ ὑπὸ τοῦ Μεταξᾶ ἐξ Ἀγκώνης εἰς Παρισίους διὰ νὰ διαπραγματευθῇ δάνειον. Ἐκεῖ ἐγνωρίσθη μετὰ τοῦ Raoul, δικηγόρου τοῦ Τάγματος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἱερουσαλήμ, ὅπερ ἀπὸ τῆς ἀπωλείας τῆς Μελίτης προσεπάθει παντὶ σθένει ν' ἀνακτήσῃ χώρας τινάς, ἵνα ἀνασυσταθῇ ὡς πολιτεία. Οἱ ἱππόται ἐδείχθησαν πρόθυμοι νὰ δανείσωσι 4 ἑκατομμύρια, ἀπαιτήσαντες ὡς ἀντάλλαγμα τὴν κυριαρχίαν τῶν ἄλλοτε ἐν τῇ κατοχῇ τοῦ τάγματος νήσων Ρόδου, Σκαρπάθου καὶ Ἀστυπαλαίας, μέχρι δὲ τῆς κυριεύσεως καὶ παραχωρήσεως αὐτῶν τὴν προσωρινὴν κατοχὴν τῆς Σύρου καί τινων τῶν ἐπὶ τῆς μεσημβρινοδυτικῆς πλευρᾶς τῆς Πελοποννήσου ἐρημονήσων.

Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ τάγμα οὔτε δύναμιν στρατιωτικὴν εἶχεν, οὔτε δάνεια εὕρισκεν, συνήνεσεν ὁ Jourdain ὄχι μόνον νὰ συναφθῇ τὰ δάνειον τῶν 4 ἑκατομμυρίων ἐν ὀνόματι τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, ἀλλὰ καὶ νὰ δανεισθῇ αὕτη ἄλλα 6 ἑκατομμύρια πρὸς χρῆσιν αὐτοῦ τοῦ τάγματος (βλ. τὸ κείμενον τῆς συμβάσεως, τῆς ὑπογραφείσης ὑπὸ τοῦ Jourdain τῇ 18ῃ Ἰουλίου 1823, αὐτόθι σελ. 190-199). Ἕνα μῆνα μετὰ τὴν ὑπογρα-

---

ἕκαστον ὀκτάμηνον εἰς 8 ἑκατ. γροσίων, ἤτοι περίπου 4 ἑκατ. φράγκων.—Ἀμφότεροι οἱ προϋπολογισμοὶ οὗτοι ἔχουσιν ὑποθετικὸν χαρακτῆρα.

(1) Βλ. Μάμουκαν, τόμ. α σελ. 91—92. Αἱ σελίδες 93—94 τοῦ αὐτοῦ τόμου περιέχουσι δύο ἀποδείξεις τοῦ Κεφαλᾶ, ὅτι ἐπὶ τῶν 150,000 φλ. συνῆψεν ἐν Ζυρίχῃ καὶ Μασσαλίᾳ, τῇ 16 Σεπτ. καὶ 16 Νοεμβρίου 1823, δύο δάνεια 40,000 καὶ 62,000 φλωρινίων.

φὴν τῆς συμβάσεως ἔστειλαν οἱ ἱππόται καὶ πρέσβυν εἰς Ἑλλάδα τὸν Μαρκήσιον de Saint-Croix Molay. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες, λέγει ὁ Τρικούπης (τόμ. γ, σελ. 100) χλευάζοντες τὰ γενόμενα καὶ τὴν συνθήκην ἀπέρριψαν καὶ τὸν πρέσβυν ἀπέπεμψαν (1).

Ἀφ' ἑτέρου, καὶ παραλλήλως πρὸς τοὺς ἐν Εὐρώπῃ πεμπομένους πρέσβεις, ἡ Κυβέρνησις, τῇ μαρτυρίᾳ τοῦ Μαυροκορδάτου (2), ἔλαβεν ἐπανειλημμένως προτάσεις δανείου: α) παρά τινος Roupenthal, ὅστις ἐφημίζετο ὡς ἔχων σχέσεις μετὰ τοῦ Laffite· β) παρὰ τοῦ Ποερίου. ὑπασπιστοῦ τοῦ στρατηγοῦ Πέπε, ὅστις ὑπέβαλεν ὄχι ἕν, ἀλλὰ τρία σχέδια δανείου, τὸ τοῦ Πέπε, τὸ τοῦ Gregory, ἐμπόρου ἐν Λονδίνῳ, καὶ τὸ τοῦ Ἄγγλου χιλιάρχου John Dogle· γ) παρά τινος Robert Peacock, ὅστις ἦλθεν εἰς Τριπολιτζᾶν, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Σπυρίδωνος Κοργιαλενίου (3) καὶ φέρων προτάσεις τοῦ κόμητος de Wuitz, πρώην στρατηγοῦ εἰς τὴν δούλευσιν τῆς Ῥωσσίας τοῦ σχετικοῦ τῆς ἑταιρείας τῶν Ἰνδιῶν.

(1) Εἶνε δίκαιον ἐξ ἄλλου ν' ἀναγραφῇ, ὅτι οἱ ἱππόται ἐποιήσαντο σοβαρὰς προσπαθείας πρὸς ἐξεύρεσιν δανείου: Πρῶτον ἐν τῇ ἀγορᾷ τοῦ Λονδίνου διὰ τῶν τραπεζιτῶν Hullet (ἐπεζητεῖτο δάνειον 640.000 Λ.) καὶ δεύτερον ἐν Παρισίοις (βλ. Mémoire remis à un banquier de Paris pour le déterminer a ouvrir un emprunt de 10 millions en faveur de l'ordre de Malte. Ἀνετυπώθη ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Jourdain σελ. 269-283).

Ἀνεξαρτήτως τῶν μετὰ τῶν ἱπποτῶν τῆς Ῥόδου διαπραγματεύσεων, συνήφθησαν σχεδὸν ταυτοχρόνως καὶ ἄλλαι ἐν Ἰταλίᾳ. Χάριν τῶν διαπραγματεύσεων τούτων ἔμειναν ἐν Ἀγκώνῃ, καὶ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Μεταξᾶ, ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς καὶ ὁ Γ. Μαυρομιχάλης. Προέκειτο περὶ δανείου ἑνὸς ἑκατομμυρίου ταλλήρων, ὁ δὲ Δ. Ῥώμας κατέβαλε πολλὰς προσπαθείας πρὸς συνομολόγησιν αὐτοῦ, ὡς δεικνύει καὶ ἡ μετὰ τοῦ Γερμανοῦ ὡραία αὐτοῦ ἀλληλογραφία. Δυστυχῶς *τὰ σχίσματα τῶν Γραικῶν ἐμβάσασι εἰς ὑποψίας τοὺς συντρόφους τοῦ τραπεζίτου*, ὅστις ἐπρόκειτο ν' ἀναλάβῃ τὸ δάνειον, καὶ αἱ διαπραγματεύσεις εἰς οὐδὲν ἀποτέλεσμα κατέληξαν (βλ. ἰδίως ἐπιστολὴν 16)28 Φεβρ. 1824, Ἀρχεῖον Ῥώμα, σελ. 221).

(2) Βλ. τὰς πρὸς τοὺς μετέπειτα πληρεξουσίους ὁδηγίας τοῦ Μαυροκορδάτου, Ἀπολογία, σελ. 12-16.

(3) Ὁ Κοργιαλένιος, ὃν ὁ Μαυροκορδᾶτος ὀνομάζει «γνωστὸν ἔμπορον ἐν Κεφαλληνίᾳ», ἀνεμίχθη μεγάλως εἰς τὰ τοῦ Ἀγῶνος, χρηματίσας καὶ τραπεζίτης τοῦ Βύρωνος.

Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι αἱ πλεῖσται τῶν προτάσεων τούτων δὲν ἦσαν σοβαραί(1), αὐτὸς ὅμως ὁ ἀριθμός των δεικνύει πόσον ἡ ἰδέα ἑλληνικοῦ δανείου εἶχεν ὡριμάσῃ ἐν Εὐρώπῃ. Δὲν ἔλειπε πλέον ἢ νὰ παρουσιασθῇ ἡ κατάλληλος εὐκαιρία, ἀνεφάνη δ' αὕτη ὡς ἑξῆς:

Μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων, τῶν ἀσχολουμένων εἰς ἐξεύρεσιν δανείου ἦτο καὶ ὁ Ἀνδρέας Λουριώτης, ὅστις, ἀφ' οὗ ἐπεσκέφθη τὴν Ἱσπανίαν καὶ Πορτογαλλίαν, μετέβη εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου ἐγνώρισε τὸν Blaquière. Ὁ Blaquière παρουσίασε τὸν Λουριώτην εἰς τοὺς κυριωτέρους ἐν Λονδίνῳ φιλέλληνας, οἵτινες βολιδοσκοπηθέντες περὶ δανείου δὲν ἀπέρριψαν μὲν τὴν ἰδέαν κατ' ἀρχήν, ἀλλ' ἀπεφάσισαν, κατόπιν συμβουλίου γενομένου τῇ 3ῃ Μαρτίου 1823 νὰ πέμψωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Blaquière καὶ τὸν Λουριώτην, ὅπως λάβωσιν ἀκριβεστέραν ἰδέαν τῆς ἐκεῖ καταστάσεως.

Ἡ ἐν Τριπολιτζᾷ προσωρινὴ κυβέρνησις ἐνθουσιωδῶς ἠτένισε πρὸς ἐπιχείρησιν, ἀπὸ τῆς ὁποίας τὴν ἔκβασιν, ὅπως ἔγραψεν ὁ Μαυροκορδάτος, ἠλπίζετο κυρίως τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων ἡ πρόοδος.

Ἦτο δὲ πράγματι ἡ κατάστασις ἐλεεινή. Τὰ τακτικὰ ἔσοδα, καίτοι δὲν ἐκάλυπτον κἂν τὸ τρίτον τῶν ἐξόδων(2), ἦσαν ἀβέβαια εἰς ἄκρον (τὸ ἥμισυ ἐξ αὐτῶν προήρχετο ἐκ Κρήτης). Ἡ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἐξεύρεσις ἐκτάκτων ἐσόδων ἦτο ἀφ' ἑτέρου ἀδύνατος· αἱ ἐθνικαὶ ὁμολογίαι ἐπραγματοποιοῦντο πρὸς 15-17 0/0 τῆς ὀνομαστικῆς αὐτῶν ἀξίας. Αὐτοὶ οἱ ἰδιῶται ἦσαν τοσοῦτον ἐξηντλημένοι οἰκονομικῶς, ὥστε δὲν εὑρίσκετο ὁ δανείζων τὰ ἀπαιτούμενα δεκαοκτὼ τάλληρα διὰ νὰ σταλῇ ὁ Πραΐδης ἐν Κεφαλληνίᾳ, ὅπως προσκαλέσῃ ἐπισήμως εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Μόλις λοιπὸν ὁ Λουριώτης ἀνεκοίνωσε τὰς εὐμενεῖς διαθέσεις τοῦ φιλελληνικοῦ κομιτάτου, τὸ διοικητικὸν σῶμα, διὰ διατάγματος τῆς 2ας Ἰουνίου 1823, ἔδωκε πληρεξουσιότητα εἰς τοὺς κ.κ. Ι. Ὀρλάνδον, Ι. Ζαΐμην καὶ Α. Λουριώτην νὰ συνάψωσι δάνειον τεσσάρων μιλλιου-

(1) Οὕτως αἱ προτάσεις τοῦ Πέπε ἀπερρίφθησαν ὑπὸ τῆς Διοικήσεως ὡς ἀπαράδεκτοι. Ἡ δὲ Ἀπολογία (σελ. 21) χαρακτηρίζει τοὺς de Wutiz καὶ Roupeuthal ὡς ἁπλοῦς τυχοδιώκτας. Εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ πρῶτος ἀναμιχθεὶς εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ δανείου τῆς Κύπρου (βλ. περὶ τοῦ δανείου τούτου, κατωτέρω σελ. 17) κατεδικάσθη ὑπὸ τῶν Ἀγγλικῶν δικαστηρίων δι' *ἀπάτην καὶ δόλον*. Ὁ Roupenthal ἀνεμίχθη καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ δανείου Μεσολογγίου (βλ. Ἀπολογίαν σελ. 194-195).

(2) Βλ ἄνω σελ. 9 σημ.

νίων ταλλήρων ἱσπανικῶν, καθ' ὃν ἂν κρίνωσι συμφορώτερον τρόπον. Τῇ δὲ 24ῃ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ὁ Α. Μαυροκορδᾶτος ἐν θαυμασίᾳ ἐπιστολῇ ἔδιδε μακρὰς ὁδηγίας ὡς πρὸς τὴν σύναψιν τοῦ δανείου καὶ τὴν πρὸς τὰς ξένας Δυνάμεις, ἰδίως τὴν Ἀγγλίαν, τηρητέαν στάσιν (1).

Πρὶν ἢ ὅμως τὸ δάνειον συναφθῇ, παρῆλθον σχεδὸν ὀκτὼ μῆνες, τοῦτο μὲν ἕνεκα τῶν ἀδιακόπων ἐσωτερικῶν σπαραγμῶν, οἵτινες ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἤρξαντο ἐκδηλούμενοι καὶ κατὰ Νοέμβριον κατέληξαν εἰς τὸν πρῶτον ἐμφύλιον πόλεμον, τοῦτο δὲ διότι ἡ χρηματικὴ ἀπορία τῆς Κυβερνήσεως, ἣν ἤδη περιεγράψαμεν, εἶχεν ἐπιδεινωθῇ εἰς τοιοῦτον σημεῖον, ὥστε ἡ Κυβέρνησις δὲν ἠδύνατο νὰ εὕρῃ τὰ ἀναγκαῖα χρήματα, ὅπως ἀποστείλῃ τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῆς εἰς Λονδῖνον. Καὶ οἱ τρεῖς ἀντιπρόσωποι τῆς Ἑλλάδος εἶχον μὲν ἐφοδιασθῇ δι' ἐθνικῶν ὁμολογιῶν ἀξίας 100.000 γροσίων, ἐξαργυρωτέων εἰς τὰς Ἰονίους νήσους, ἀλλ' ἀφικόμενοι ἐκεῖ οὐδένα εὕρισκον πρόθυμον ἐξαργυρωτήν. Ἐδέησε δὲ νὰ ἐπέμβῃ ὁ Βύρων, παρέχων εἰς τὴν ἑλληνικὴν κυβέρνησιν δάνειον 4.000 λιρῶν, ὅπως δυνηθῶσι νὰ φθάσωσιν εἰς Λονδῖνον

Ἀλλ' ὅμως ἡ βραδύτης αὕτη ὑπῆρξεν ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις εὐτυχής. Πρῶτον τὸ ἔδαφος εἶχε προπαρασκευασθῇ καταλλήλως ὑπὸ τοῦ Blaquière ὅστις διὰ τοῦ Report of the present state of the Greek federation, ὑποβληθέντος τῇ 23ῃ Σεπτεμβρίου εἰς τὸν Greek Committee, εἶχε ζωγραφίσῃ διὰ ῥοδίνων χρωμάτων τὰ ἐν Ἑλλάδι καὶ διαθέσῃ λίαν εὐνοϊκῶς τὴν κοινὴν γνώμην. Δεύτερον ἡ Ἀγγλία διήρχετο τότε ἕνα ἐκ τῶν κερδοσκοπικῶν ἐκείνων πυρετῶν, οἵτινες περιοδικῶς ἀναφαινόμενοι ὠθοῦσι τὸν κόσμον τοῦ Ἄστεως εἰς τὰς μᾶλλον ἐπισφαλεῖς ἐπιχειρήσεις (2).

---

(1) Βλ. τὸ διάταγμα τοῦ ἐκτελεστικοῦ καὶ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Μαυροκορδάτου ἐν τῇ *Ἀπολογίᾳ*, σελ. 11 16.

(2) Αἱ κρίσεις αὗται προέρχονται συνήθως ἐκ τῆς καταπτώσεως τοῦ τρέχοντος τόκου, ἣν συνεπιφέρει ἡ ἀφθονία τοῦ χρήματος. Τὰ κεφάλαια τότε δὲν εὑρίσκουσι πλέον τοποθετήσεις ἱκανοποιητικὰς ἅμα καὶ ἀσφαλεῖς, καὶ ἄρχονται ἐπιδιώκοντα τὰ ὑψηλότερα κέρδη, ἔστω καὶ ἐπὶ ἐλάσσονι ἀσφαλείᾳ, ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον ὁ κόσμος καταλαμβάνεται ὑπὸ ἀληθοῦς μανίας κερδοσκοπίας, ἀγούσης μοιραίως εἰς μεγάλας καταστροφάς. Τὸ φαινόμενον, ὃ περιγράφομεν, εἶνε τόσον γνωστόν, ὥστε κατέστη παροιμιῶδες, λέγεται δὲ κοινῶς εἰς τὸν ἀγγλικὸν ἐμπορικὸν κόσμον ὅτι «ὁ John Bull ἀντέχει εἰς πάντα ἐκτὸς τόκου 2 o/o.

Ἡ κερδοσκοπικὴ περίοδος, ἥτις ἤρξατο ἀναπτυσσομένη μεσοῦντος τοῦ 1823, καὶ ἣν περιεγράψαμεν ἀλλαχοῦ διὰ μακρῶν (1) ἰδιάζον χαρακτηριστικὸν ἔχει τὴν ἀκράτητον ῥοπὴν πρὸς δάνεια ξένων κρατῶν (2), καὶ δὴ κρατῶν μὴ ἐπισήμως ἀνεγνωρισμένων, οἷα ἦσαν λ.χ. τότε ἡ Βρασιλία, ἡ Χιλῆ, ἡ Κολομβία κτλ. Δάνειον λοιπὸν συναπτόμενον ὑπὸ λαοῦ, οὗ τὰ κατορθώματα ἐλάμπρυνε καὶ ἡ ἀπαράμιλλος προπατορικὴ αἴγλη, δὲν ἦτο δυνατὸν ἢ νὰ στεφθῇ ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας.

Πράγματι ὄχι μόνον τὸ ὑπὸ τῆς ἐπισήμου Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως συναπτόμενον δάνειον ἦτο ἐκδεδομένον τῇ 21η Φεβρουαρίου, ἤτοι μόλις 25 ἡμέρας μετὰ τὴν ἄφιξιν τῶν Ἑλλήνων πληρεξουσίων (3), ἀλλὰ

		Δανεισθέντα κεφάλαια		*Τιμὴ ἐκδόσεως*
Ἔτος 1822	Χιλῆ	1,000 000	Λ. Σ.	70 ο/ο
	Κολομβία	2,000,000		84 »
	Δανία	2,000,000		77 1)2 »
	Περουβία	450,000		88 »
	Ρωσσία	3,500,000		81 »
Ἔτος 1823	Αὐστρία	1,500 000		82 «
	Πορτογαλλία	1,500,000		87 »
Ἔτος 1824	Βρασιλία	1,686,000		75 »
	Ἀργεντίνη	1,000,000		85 »
	Κολομβία	4,750,000		88 1)2 »
	Ἑλλὰς	800,000		59 »
	Μεξικὸν	3,200,000		58 »
	Νεάπολις	2,500,000		91 1)2 »
	Περουβία	750,000		82 »
Ἔτος 1825	Βρασιλία	4,000,000		85 »
	Δανία	3,500,000		75 »
	Ἑλλὰς	2,000,000		56 1)2 »
	Γουατεμάλα	166,000		73 »
	Μεξικὸν	3,200,000		79 1)4 »
	Περουβία	616,000		78 »

(1) Βλ. τὴν ἡμετέραν *Ἱστορίαν τῆς Τραπέζης τῆς Ἀγγλίας* τόμ. Ϛ' σελ. 5—16.

(2) Ἰδοὺ τὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐκδοθέντα ἐν Λονδίνῳ δάνεια μετὰ τῆς τιμῆς τῆς ἐκδόσεως αὐτῶν (βλ. αὐτόθι σελ. 8, σημείωσις).

(3) Οἱ πληρεξούσιοι ἔφθασαν εἰς Λονδῖνον τῇ 21 Ἰανουαρίου, ἤτοι, ὡς παρατηρεῖ ὁ Κορέσιος, ἐννέα ἡμέρας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μαίτλανδ.

καί, ἐν μέσῳ τοῦ ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ὑποθέσεως ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς κερδοσκοπικῆς μανίας, εὑρίσκοντο ἐν Ἀγγλίᾳ ἰδιῶται. πρόθυμοι νὰ συνάψωσι μετά τινων ἑλληνίδων ἐπαρχιῶν τῆς Κύπρου, τῆς Ἠπείρου κτλ.), ἔτι καὶ σήμερον ἀλυτρώτων δάνεια πληρωτέα ἅμα τῇ ἀπελευθερώσει αὐτῶν.

Πρὸς τούτοις δὲ σχετικῶς πρὸς τὴν σύναψιν τοῦ ἐπισήμου, οὕτως εἰπεῖν, δανείου ἐπετυγχάνοντο ὅροι πολὺ εὐνοϊκώτεροι ἐκείνων, οὓς προδιέγραφον αἱ ὁδηγίαι τοῦ Μαυροκορδάτου.

Τῷ ὄντι κατὰ τὰς ὁδηγίας ταύτας α΄) τὸ κεφάλαιον τοῦ δανείου, ὁρισθὲν κατ' ἀρχὴν εἰς τέσσαρα ἑκατομμύρια ταλλήρων, ἠδύνατο νὰ καταβιβασθῇ εἰς ἓν μόνον β΄) διορία τῆς ἀποσβέσεως ὡρίζετο ἀπὸ δέκα μέχρις εἴκοσιν ἐτῶν, καὶ γ΄) ὁ τόκος ἀπὸ 6—8 0/0.

Οἱ δὲ ἀντιπρόσωποι ἐπέτυχον α΄) κεφάλαιον 800.000 Λ. Σ., ἤτοι τὸ ἀρχικῶς ὁρισθὲν κεφάλαιον· β΄) διορίαν τριάκοντα καὶ ἓξ ἐτῶν, τοῦ δανείου ἀποσβεννυμένου χρεωλυτικῶς, διὰ χρεωλυσίου 1 0/0 γ΄) τόκον 5 0/0. Ἐπίσης ἐπετεύχθησαν λίαν εὐνοϊκοὶ ὅροι ὡς πρὸς τὴν προμήθειαν καὶ τὰ διὰ τὴν ἀποστολὴν ἀσφάλιστρα». (1) Τέλος τὸ δάνειον ἐξεδόθη πρὸς 59 0/0 τῆς ὀνομαστικῆς ἀξίας. ἤτοι ὑφ' οὓς ὅρους περίπου προέβλεπεν ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις (2).

Ὡς ἐγγύησις ἐδίδετο διὰ μὲν τὴν πληρωμὴν τῶν τόκων πάντα τὰ δημόσια ἔσοδα διὰ δὲ τὴν πληρωμὴν τοῦ κεφαλαίου πάντα τὰ ἐθνικὰ κτήματα (3) — Ἐκρατοῦντο δ' ἐκ τοῦ κεφαλαίου καὶ ποσὰ ἱκανὰ ὅπως ἐξασφαλισθῇ ἡ πληρωμὴ τῶν τόκων κατὰ τὰ δύο πρῶτα ἔτη.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ α' ἐξωτερικοῦ ἡμῶν δανείου

---

(1) Ἡ προμήθεια ὡρίσθη εἰς τρία ἐπὶ τοῖς ἑκατόν, τὰ δὲ ἀσφάλιστρα, καίτοι ἡ Ἑλλὰς περιεκυκλοῦτο πανταχόθεν ὑπὸ πολεμίων, εἰς 1 1/2. (Τὰ ἀσφάλιστρα τῆς ἀποστολῆς τοῦ δανείου τοῦ 1825 ὡρίσθησαν εἰς 1 5/9). Πόσον ἐπιεικεῖς ἦσαν οἱ τελευταῖοι ὅροι οὗτοι, δύναταί τις ν' ἀντιληφθῇ, παρατηρῶν ὅτι ὀλίγον διέφερον τῶν εἰδικῶν ἀναλόγων ὅρων τοῦ δανείου τῶν 60 ἑκατομ. περὶ οὗ μετὰ ταῦτα, δανείου συναφθέντος ἐν καιρῷ εἰρήνης καὶ ἠγγυημένου ὑπὸ τριῶν μεγάλων Δυνάμεων.

(2) Δὲν θέλετε δεχθῇ, ἔλεγεν ὁ Μαυροκορδᾶτος, τιμὴν οὐσιωδῶς κατωτέραν τῶν 60 ο/ο.

(3) Παράβαλ. τὴν ἐν φυλλαδίῳ ἐκδοθεῖσαν ἐγκύκλιον τοῦ Commitee of Greek Bonholders, ὑφ' ἡμερομηνίαν τῆς 7ης Νοεμβρίου 1862.

ἴδωμεν δὲ νῦν τὰ κατὰ τὴν ἀποστολὴν καὶ ἐξετάσωμεν τὴν χρῆσιν τῶν ἐξ αὐτοῦ προελθόντων χρημάτων.

Τὸ δάνειον τῶν 800,000, οὗτινος τὴν ἔκδοσιν εἶχον ἀναλάβῃ οἱ κ. κ. Loughman, O' brien, Ellice καὶ Σα, ἐξεδόθη, ὡς ἤδη γνωστόν, πρὸς 59 0)0, τὸ πραγματικῶς ἄρα δανεισθὲν ποσὸν ἀνέρχεται εἰς 472,000 Λ. Ἀλλ' ἐκ τούτων οἱ ἐκδίδοντες τραπεζῖται ἐκράτησαν διὰ τόκους δύο ἐτῶν προκαταβλητέους 80,000 Λ., διὰ χρεώλυτρα ἐπίσης δύο ἐτῶν 16,000 Λ., διὰ προμήθειαν ἐπὶ τῆς πληρωμῆς τῶν τόκων πρὸς $^2/_5$ 0/0, 3,200 Λ., ἤτοι ἐν ὅλῳ 123,000 Λ. Τούτων ἀφαιρεθεισῶν ἀπὸ τοῦ πραγματικοῦ κεφαλαίου τῶν 472,000 ἐξεκαθαρίσθησαν ὁριστικῶς 348,000 Λ.

Τὸ ποσὸν δὲν ἦτο εὐτελές, τὸ δὲ Greek committee, ὅπερ, ἀναλαβὸν τὴν ἠθικὴν εὐθύνην τοῦ δανείου, ἀνέλαβε καὶ τὰ τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ, ἤρχισε φοβούμενον μήπως δὲν ἐκπληρωθῇ ὁ προορισμὸς τῶν μετὰ τόσων κόπων πορισθέντων χρημάτων, καὶ τοῦτο τόσῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον τὰ πάντα ἐν Ἑλλάδι ἦσαν ἀνάστατα. (1) Ὡρίσθη λοιπὸν ὅπως τὰ χρήματα, στελλόμενα πρὸς τὸν ἐν Ζακύνθῳ Καίσαρα Λογοθέτην ἐντόπιον καὶ τὸν ἐκεῖ Ἄγγλον ἔμπορον Σ. Βάρφ. μὴ δίδοντα παρ' αὐτῶν τῇ Ἑλληνικῇ κυβερνήσει, εἰμὴ τῇ συναινέσει τοῦ Βύρωνος, τοῦ συνταγματάρχου Στάνχωπ καὶ τοῦ Λαζάρου Κουντουριώτου.

Ἐκ τῆς διαταγῆς ταύτης ἐπήγασαν πολλαὶ βραδύτητες, διότι θανόντος ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ Βύρωνος, οὗτινος ἀπῃτεῖτο ἡ συγκατάθεσις, ἐδέησε νὰ ζητηθῶσι νέαι ὁδηγίαι ἐκ Λονδίνου. Αἱ δὲ ἀναβολαὶ αὗται ὀλίγου δεῖν προεκάλεσαν καταστροφήν, ὡς ἐκ τῆς ἐπαπειλουμένης ἐπεμβάσεως τοῦ ἐπὶ τῶν Ἰονίων νήσων Ἄγγλου Ἁρμοστοῦ. (2) Τέλος

(1) Ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀποστολὴν τῶν χρημάτων ἐν Ἑλλάδι, ὁ ἐκ Τεργέστης Α. Μ. Ἀντωνόπουλος διεβίβαζε τῷ Δ. Ρώμᾳ τὴν ἑξῆς ἐπιστολήν, ἣν εἶχε λάβῃ ἐκ Λονδίνου (βλ. *Ἀρχεῖον Ρώμα* σελ. 227-228).

Λόνδρα τῇ 17η Φεβρουαρίου 1824.

»Τὸ δάνειον τῶν Γραικῶν ἐτελείωσε πρὸς 59 τὰ 0)0 ἀπὸ ἓν ρισπετάμπιλε ὁσπίτιον . . . Ἄς γνωρίσουν οἱ Γραικοὶ τὴν χάριν εἰς τὸ Κομιτᾶτον καὶ κατ' ἐξοχὴν εἰς τὸν ἀκούραστον Bowring. Εἶνε δὲ σύμφωνον τὸ Κομιτᾶτον μὲ τοὺς Δεπουτάτους νὰ σταλῶσι τὰ χρήματα εἰς τὸν Λὸρδ Byron καὶ τὸν Colonel Stanhope διὰ νὰ βαστάξουν αὐτοὶ εἰς τὴν θέλησιν τῆς Βουλῆς πρὸς ὠφέλεια τοῦ Γένους, ***χωρὶς νὰ τὰ οἰκειοποιηθοῦν οἱ κλέπται***».

(2) Βλ. Μένδ. Βαρθολδη. αὐτόθι, σελ. 475.—Πολὺ ἐκτενέστεραι πληροφορίαι εὑρηνται παρὰ τῷ Blaquière, Narrative of a Second visit to Greece, ἰδίως

ὅμως ἔφθασαν νέαι ὁδηγίαι καὶ παρεδόθησαν τῇ Ἑλληνικῇ κυβερνήσει περίπου 308 000 Λ., εἰς μετρητὰ καὶ 11 900 Λ. εἰς πολεμεφόδια, μεινασῶν ἐν Λονδίνῳ τῶν ὑπολοίπων 28,100 Λ.

Δυστυχῶς αἱ μετὰ τόσων περιπετειῶν κομισθεῖσαι 308,000 Λ., καθὼς καὶ σχεδὸν ὅλα τὰ ἐκ τοῦ δευτέρου δανείου, ἐκκαθαρισθέντα καὶ εἰς Ἑλλάδα μεταβιβασθέντα, ἀφιερώθησαν ὄχι εἰς τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀλλ' εἰς τὸν ὑπὲρ ἡγεμονίας καὶ πρωτείων ἀγῶνα· ἐχρησίμευσαν δὲ μόνον ὅπως περατωθῶσιν οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι οὓς αὐτὰ ταῦτα τὰ δάνεια κατὰ μέγα μέρος προεκάλεσαν. (1)

Τὴν ἀπαισίαν ταύτην χρῆσιν τῶν Ἀγγλικῶν χρημάτων μαρτυροῦσι πάντες σχεδὸν οἱ ἱστορικοί (2) περιγράφει δὲ μετὰ πλείστων λεπτο-

---

σελ. 5 καὶ 14. Ὁ Blaquière εἶναι τοσούτῳ μᾶλλον ἀξιόπιστος, καθ' ὅσον οὗτος ἦτο ὁ κομίσας τὰ χρήματα εἰς Ζάκυνθον, τὸ δὲ προμνησθὲν ἔργον του περιέχει καὶ περικοπὰς ἀλληλογραφίας, διαμειφθείσης μεταξὺ Blaquière καὶ Μαυροκορδάτου διὰ τὴν παράδοσιν τῶν κομισθέντων χρημάτων εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τέλος προσθετέον, ὅτι τὸ αὐτὸ ἔργον περιέχει τὴν γνωστὴν περιγραφὴν τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ Βύρωνος.

(1) Ἡ ἐξουσία ἐφάνη τῷ ὄντι ἔτι μᾶλλον ἐπίφθονος, ὅτε συνεκέντρωσεν εἰς ἑαυτὴν καὶ τὴν διάθεσιν σπουδαιοτάτων κεφαλαίων. Ὅπως δὲ παρατηρεῖ καὶ ὁ Palma (Letters on Greece σελ. 17) πρόφασις τοῦ β' ἐμφυλίου σπαραγμοῦ ὑπῆρξεν, ὅτι ἡ κυβέρνησις δεν ἐλογοδότει περὶ τῶν διὰ τοῦ δανείου πορισθέντων χρημάτων.

(2) Βλ. Μένδελσων-Βαρθόλδη, αὐτόθι σελ. 457-458. — Bulwer (H. L.) An autumn in Greece σελ. 14-17. Ὁ μετέπειτα πρεσβευτὴς ἐν Κ)πόλει προσθέτει ἐν σημειώσει (σελ. 20): «The benefit of the loan has been confined to the navy and the neighbourhood of Napoli of Romania. Those who have not touched the dollars are disgusted at the manner of their expenditure.» — Renseignements sur la Grèce et l'administration du Comte Capodistrias (Par un témoin oculaire des faits qu'il rapporte) σελ. 118-123. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ τελευταίου τούτου ἔργου (ὁ Βιάρος Καποδίστριας), μένεα πνέων κατὰ τοῦ Κουντουριώτου, θεωρεῖ τοῦτον ὡς τὸν κύριον ἔνοχον τῆς σπατάλης τῶν χρημάτων.

Οἱ ἡμέτεροι καὶ οἱ πρὸς ἡμᾶς φιλικώτατα διακείμενοι ἱστορικοὶ ἀποφεύγουσι νὰ πραγματευθῶσι τὸ παρὸν θέμα. Εἷς καὶ μόνος ἀναλαμβάνει τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως. Εἶναι δ' οὗτος ὁ φιλέλλην καὶ ἱπποτικὸς κόμης Palma. Ὁ εὐγενὴς Ἰταλός, ἀκάμπτος ὑπέρμαχος τῆς Ἑλληνικῆς ὑποθέσεως ἐν Ἀγγλίᾳ,

μερειῶν καὶ προφανοῦς χαιρεκακίας ὁ Finlay, ὅστις κατηγορεῖ τὰ μέλη τοῦ ἐκτελεστικοῦ ὡς ἐξοδεύσαντα τὰ χρήματα *μετ' ἀτιμίας καὶ ἀφροσύνης*, τοὺς κυριωτέρους ὁπλαρχηγοὺς ὡς δωροδοκουμένους, ὅπως ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν συμπατριωτῶν αὐτῶν, καὶ τὰ μέλη τοῦ νομοθετικοῦ ὡς καταναλώσαντα οὐχὶ μικρὰ ποσὰ ἐν συντροφίᾳ πολυαρίθμων πολιτικῶν ὀπαδῶν, πομπωδῶς ὀνομαζομένων δημοσίων ὑπαλλήλων.

Πρὸς ἐπίρρωσιν τῶν κατηγοριῶν αὐτοῦ ὁ Finlay ἀφιεροῖ ἑπτὰ ὁλοκλήρους σελίδας μαρτυριῶν, (1) ὅταν ὅμως ἀναγκάζεται νὰ περιγράψῃ τὴν ὑπὸ Ἄγγλων καὶ Ἀμερικανῶν ἀθλίαν χρῆσιν τοῦ β' δανείου, περιορίζεται εἰς τρεῖς γραμμάς. Τὸν περίεργον τοῦτον τρόπον τοῦ ἱστορεῖν κατακρίνει ὁ Γερβῖνος λέγων : (2) «Ὁ Finlay, περιγράφων

ὑποστηρίζει, ὅτι τὰ χρήματα ἐξωδεύθησαν διὰ τὸν στόλον, καὶ ὅτι οὐδεμία σπατάλη ἐγένετο. (Ὅτι τό πλεῖστον τῶν χρημάτων ἐδαπανήθη διὰ τὸν στόλον, μαρτυρεῖ ἐντὸς τοῦ Bulver καὶ ὁ Finlay λέγων «the waste of money on the navy was even greater than on the army»).

(1) Τινὲς τῶν σελίδων τούτων, μεσταὶ πικρῶν ἀληθειῶν, εἶνε ἐκ τῶν εὐφυεστέρων, ἅς ἔγραψεν ὁ ἐν Ἀθήναις ἀνταποκριτὴς ἐκεῖνος τοῦ Times. Εὐφυεστάτη δὲ εἶνε ἐκείνη, ἐν ᾗ περιγράφει τὴν καταλαβοῦσαν τοὺς πάντας μανίαν πρὸς λαμπρὰς στολάς, αἵτινες ἀδρᾷ δαπάνῃ ἐκομίζοντο ἐκ Θεσσαλονίκης καὶ Ἰωαννίνων. Ἡ μανία αὕτη εἶχε, φαίνεται, μεταδοθῇ εἰς τοὺς πρὸς ἄλλοτε ἐν ῥεδιγκότῃ ὑφικομένους ἐν Ναυπλίῳ ἐπιστήμονας καὶ Φαναριώτας, ὧν ὁ Finlay δίδει τὴν ἑξῆς, πλήρη ζωῆς, εἰκόνα : «Τὸ βραχὺ ἀνάστημα, αἱ λάλοι γλῶσσαι, αἱ σφελαὶ κνῆμαι, καὶ αἱ ἑβραϊκαὶ φυσιογνωμίαι τῶν Βυζαντίων τούτων μετανα̣στῶν, περιφερομένων ἐν βαρυτίμοις ἀλβανικαῖς περιβολαῖς, ἀπαστραπτόντων ἐκ λαμπρῶν ἀλλ' ἀχρήστων ὅπλων, καὶ ἀκολουθουμένων ὑπὸ βραχυσώμων τσιμπουκοφόρων καὶ ὑψηλῶν σωματοφυλάκων, ἐκίνουν τὴν ζηλοτυπίαν καὶ τὴν περιφρόνησιν τῶν ἐντοπίων».

(2) Βλ. Γερβῖνον, μετάφρασις γαλλικὴ Minssen καὶ Σγούτα τόμ. β' σελ. 129-133. — Ἴσως τις τῶν ἀναγνωστῶν κατακρίνῃ ἡμᾶς ὡς περιοριζομένους, ἐπὶ τόσον σπουδαίου θέματος, εἰς τὴν παράθεσιν ξένων γνωμῶν. Ἀλλ' ἐνταῦθα ἡ παράθεσις τῶν συκρουομένων περικοπῶν τοῦ Finly καὶ τοῦ Γερβίνου δὲν εἶνε ἄλλο ἢ ἔκθεσις τῶν ἐπὶ τοῦ θέματος ἰδεῶν ἡμῶν. Συμπολιτεύομεν πράγματι μετὰ τοῦ πρώτου τὴν φαυλότητα ἢ τὴν ἀφροσύνην τῶν τότε πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχηγῶν, νομίζομεν ὅμως, ὅτι οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ κριθῶσιν ἀπολύτως, ἀλλ' ὅτι πρέπει νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψει οἱ ὅροι, ὑφ' οὓς ἔζων, καὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν καὶ πρὸ αὐτῆς. Ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει τὰ ἐγκλήματα αὐτῶν δὲν πρέπει νὰ κρίνωνται αὐστηρότερον ἢ τὰ τῶν ἐν Λονδίνῳ καὶ Νέᾳ Ὑόρκῃ τραπεζιτῶν.

λεπτομερῶς τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐσπατάλησε τὰ δάνεια εὑρίσκει μεγάλην εὐχαρίστησιν ἐπιμένων εἰς μακρὰν σειρὰν κατηγοριῶν, ἐξ ὧν οὐδεμία σχεδὸν εἶνε ἐσταθμισμένη μετὰ δικαιοσύνης, ἀλλ' αἵτινες, καὶ ὀρθαὶ ἐὰν ἦσαν, θὰ ἐπέρριπτον ἐπὶ λαοῦ πτωχῶν *κλεφτῶν*, θαμβωθέντων ὑπὸ τῆς αἰφνιδίου κτήσεως πλούτου, πολὺ μικροτέραν ἀτιμίαν ἐκείνης, δι' ἧς ἐκαλύφθησαν ἔθνη, ἅτινα, καταλεγόμενα μεταξὺ τῶν πλουσιωτέρων καὶ τῶν μᾶλλον πεπολιτισμένων, ἔκλεπτον τοὺς κλέπτας κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν τῆς ἀγωνίας των.»

Τὴν ὀρθότητα τῶν παρατηρήσεων τοῦ Γερβίνου θὰ κατανοήσωμεν κάλλιον μελετῶντες τὰ κατὰ τὸ δεύτερον δάνειον.

Ἀ. Ἀνδρεάδης

Η ΕΝ ΙΤΑΛΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΟΝΗ

ΤΗΣ ΚΡΥΠΤΟΦΕΡΡΗΣ

Εἶνε ἴσως ἄγνωστον εἰς πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων, ὅτι ἐν Ἰταλίᾳ τῇ καθολικωτάτῃ, εἰς 3—4 ὡρῶν περίπου ἀπὸ τῆς Παπικῆς Ῥώμης ἀπόστασιν, κεῖται μοναστήριον ἢ κοινόβιον Ἑλληνοκαθολικὸν Βασιλειανόν, Crypta ferrata λατινιστὶ καλούμενον, (ἰταλιστὶ δὲ νῦν Grotta ferrata) καὶ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Κρυπτοφέρρη, 20 λεπτὰ τῆς ὥρας ἀπέχον τῆς ἐν θελκτικῇ θέσει κειμένης πολίχνης Frascati, κατεχούσης περίπου τὴν θέσιν τῆς πάλαι ἐν τῇ ρωμαϊκῇ ἱστορίᾳ ὀνομαστῆς, διὰ τοῦ Κικέρωνος δὲ ὀνομαστοτέρας κατασταθείσης λατινικῆς πόλεως Τούσκλου ἢ Τύσκλου (Tusculum). Οἱ ἐν τῷ ἱερῷ Κοινοβίῳ τούτῳ διαιτώμενοι πατέρες εἰσὶ τοῦ μοναχικοῦ τάγματος τῶν Βασιλειανῶν, ἤτοι τοῦ τάγματος, ὅ περ ἱδρυθὲν ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου φέρει τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου τούτου πατρὸς καὶ ὅπερ εἶνε τὸ μόνον ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ ὑφιστάμενον μοναχικὸν τάγμα. Ὥστε τὸ ὄνομα αὐτὸ καὶ μόνον τοῦ τάγματος ἀρκεῖ νὰ δείξῃ ὅτι, τὸ Κοινόβιον τῆς Κρυπτοφέρρης ἔχει τι τὸ διαφέρον τῷ Ἑλληνικῷ καὶ μάλιστα τῇ ἑλληνικῇ ὀρθοδόξῳ κοινωνίᾳ. Ἀλλὰ τί θὰ εἴπωσιν οἱ ἀγνοοῦντες παρ' ἡμῖν τὰ περὶ Κρυπτοφέρρης, ἀκούοντες ὅτι ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ, τῇ κειμένῃ ἐν μέσῳ τοῦ λατινικοῦ κόσμου καὶ εἰς τριῶν ὡρῶν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ μεγάλου κέντρου τῆς Παπικῆς Ἐκκλησίας, τῆς αἰωνίας πόλεως Ῥώμης, πᾶσα ἡ ἱερὰ ἀκολουθία ἀναγινώσκεται καὶ ψάλλεται ἑλληνιστί, ὅτι ἡ ἱερὰ λειτουργία καὶ πᾶσα ἱερουργία οὐ μόνον ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ τελεῖται, ἀλλὰ καὶ κατὰ τάξιν ὁμοίαν καὶ ἀπαράλλακτον πρὸς τὴν κρατοῦσαν ἐν ταῖς ὀνο-

Σημ. «Ἑλλ.» Ὁ ἡμέτερος συνεργάτης καθηγητὴς τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου κ. Π. Καρολίδης μετέβη καὶ αὖθις εἰς ἐπίσκεψιν τῆς περιφήμου Ἑλληνικῆς Μονῆς τῆς Κρυπτοφέρρης, ἀντιπροσωπεύσας τὸν Ἑλληνισμὸν κατὰ τὴν 900 ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως αὐτῆς Ἐπετηρίδα, τὴν ἑορτασθεῖσαν μετὰ τόσης ἐπιβλητικότητος τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον.

Τὰ κατὰ τὴν ἰδιαιτέρως διαφέρουσαν τὸν Ἑλληνισμὸν ἑορτὴν ταύτην θέλει ἐκθέσῃ ἐκτενῶς ὁ διαπρεπὴς καθηγητὴς ἀπὸ τοῦ ἐπομένου τεύχους τοῦ «Ἑλληνισμοῦ». Ἀλλὰ πρὸ τούτου ἔγραψεν ἡμῖν καὶ πάλιν περὶ τῆς Μονῆς τ' ἀνωτέρω, ἀναλυτικώτερον ἐξιστορῶν τὰ κατ' αὐτήν.

μαστοτάταις Μοναῖς τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς ; ὅτι αὐτὴ ἡ τῶν ἱερουργούντων ἐν τῷ ναῷ ἐκκλησιαστικὴ στολὴ καὶ ἀμφίεσις ἀπὸ τοῦ ἡγουμένου μέχρι τοῦ ὑποδιακόνου καὶ τοῦ ἀναγνώστου εἶνε ἡ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ ἀνέκαθεν εἰθισμένη ; ὅτι αὐτὴ ἡ ζωγραφικὴ τῆς Μονῆς, ἐν μέρει δὲ καὶ ἡ μουσική, εἶνε Βυζαντινή, ὅτι σπανιώτατα ἀπαντᾷ τις ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ ἐπιγραφὴν Λατινικήν, πάντα δὲ καὶ αὐταὶ αἱ τῶν ἁγίων εἰκόνων ἐπιγραφαὶ εἰσὶ πᾶσαι ἑλληνικαὶ καὶ αὐτὰ δὲ τὰ ὀνόματα τῶν πατέρων τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, εἰσὶ σχεδὸν πάντα ἑλληνικὰ ἢ καθόλου ὀνόματα μοναχικά, εἰθισμένα ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ ; ὅτι πρὸς τούτοις ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ διδάσκεται ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ φιλολογία ὑπὸ τῶν πατέρων αὐτῶν τῆς ἱερᾶς Μονῆς ἐν προφορᾷ γνησίως ἑλληνικῇ, οἵα καὶ ἡ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας ; καὶ τέλος ὅτι καὶ αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ ἥ τε διαίρεσις ἡ ἐσωτερικὴ καὶ ἡ διακόσμησις εἶνε ἀπαράλλακτος πρὸς τὴν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ; Ἀκούων τις βεβαίως ταῦτα ἐννοεῖ, ὅτι ἡ Κρυπτοφέρρη, ἤτοι τὸ ἱερὸν τῆς Κρυπτοφέρρης Κοινόβιον εἶνε καὶ ὑπὸ καθόλου ἔποψιν ἄξιον διαφέροντος ἱστορικοῦ μεγάλου, ἰδιαιτέρως δὲ ὑπὸ ἔποψιν ἑλληνικήν, ὡς τὸ μόνον θετικὸν καὶ ὁρατῶς ζῶν λείψανον τοῦ Βυζαντινοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ δὴ ἐν τῇ Ῥώμῃ αὐτῇ καὶ ὁ μόνος ὑπολειπόμενος ἠθικὸς ἐκκλησιαστικὸς δεσμὸς μεταξὺ τῆς Ἀνατολικῆς καὶ τῆς Δυτικῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Τὸ σεπτὸν τοῦτο καὶ ἀξιομνημόνευτον ἱστορικὸν μνημεῖον οὐχὶ ἅπαξ ἐπισκεψάμενοι ἡμεῖς καὶ ἡμέρας ἐν αὐτῇ διελθόντες, φιλοφρονεστάτης τυχόντες ξενίας παρὰ τῶν σοφῶν καὶ τὸ ἦθος γενναίων καὶ ἀξιαγάστων πατέρων τῆς Μονῆς καὶ τοῦ διαπρεποῦς ἁγίου καθηγουμένου πατρὸς Ἀρσενίου, καὶ τὰ κατ' αὐτὴν ἐκ τοῦ σύνεγγυς μελετήσαντες σκοπιμώτατον ἐκρίναμεν ἵνα βραχέα τινὰ περὶ τῆς ἱερᾶς Μονῆς ταύτης πραγματευθῶμεν ἐν τῷ «Ἑλληνισμῷ» ἵνα τὰ κατ' αὐτὴν εὐρύτερον καταστῶσι γνωστὰ ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῷ.

Ἱδρυτὴς τοῦ Κοινοβίου τῆς Κρυπτοφέρρης ὑπῆρξεν ὁ ὅσιος πατὴρ Νεῖλος ὁ νεώτερος καλούμενος (πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ πρεσβυτέρου Νείλου τοῦ Σιναΐτου), γεννηθεὶς περὶ τὸ 910 μ. Χ. ἐν τῇ πόλει Ροσσάνῳ (ἐξ οὗ καὶ Ροσσάνιος ἐπικαλεῖται) τῆς τότε εἰς τὸ Βυζάντιον ἔτι ἀνηκούσης Καλαβρίας ἐξ οἴκου ἐπιφανοῦς ἑλληνικοῦ. Τυχὼν δὲ παιδεύσεως εὐρείας ἑλληνικῆς καὶ χριστιανικῆς καὶ μικρόθεν ὑπὸ ζήλου κατεχόμενος ἀκραιφνοῦς πρὸς τὰ θεῖα, ἐγκαταλιπὼν τὸν κόσμον ἠσπάσατο τὸν μοναχικὸν βίον, καταταχθεὶς εἰς τὸ ἑλληνικὸν μοναστικὸν τάγμα τῶν Βασιλειανῶν, οἵτινες πολλοὶ ἦσαν τότε καὶ ἐν ταῖς ἰταλικαῖς Βυζαντιναῖς κτήσεσι καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Ἰταλίᾳ. Ἡ φήμη τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ ἔφθασε μέχρι Κων)πόλεως, καὶ Πατριάρχης καὶ Αὐτοκράτωρ ἐζήτουν νὰ προαγάγωσιν αὐτὸν εἰς τὰ ἀνώτατα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἀξιώματα, ἀλλ' ὁ ὅσιος δὲν ἤθελε νὰ καταλίπῃ τὸν μοναστικὸν βίον, θέλων δὲ νὰ λάθῃ βιώσας ἀπῆλθε τέλος καὶ ἀπὸ τῆς Καλαβρίας καὶ διελθὼν πέντε περίπου καὶ εἴκοσιν ἔτη ἐν Καμπανίᾳ καὶ Λατίῳ ἐν μονυδρίοις, πα-

ραχωρηθεῖσιν αὐτῷ ἐν ταῖς ἐπικρατείαις μεγάλων μοναστηρίων καὶ ὥσπερ «ξένος ἄγγελος» παρὰ πάντων τιμώμενος καὶ θεραπευόμενος ἐβουλεύσατο περὶ τὰ τέλη τῆς ζωῆς αὐτοῦ νὰ ἱδρύσῃ ἴδιον μοναστήριον, ἵνα συγκαλέσῃ εἰς αὐτὸ τοὺς ἀφωσιωμένους αὐτῷ πανταχοῦ τῆς Ἰταλίας ἀδελφούς. Ὅτε δὲ ἦλθεν ἐγγὺς τῆς Ρώμης, ὁ εὐσεβὴς κόμης Τουσκούλων Γρηγόριος, κατεχόμενος ὑπὸ μεγάλου σεβασμοῦ πρὸς τὸν ἄνδρα ἐπὶ τῇ φήμῃ τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ, προσήνεγκεν αὐτῷ εὐρείας γαίας ἐν τῇ περιοχῇ τῆς κομητίας Τουσκούλου. Ἐνταῦθα ἐν τῇ θέσει καλουμένῃ Κρυπτοφέρρῃ (Cryptaferrata) ἵδρυσεν ὁ ἅγιος πατὴρ τῷ 1004, ὑπέργηρως ὢν ἤδη τὴν Μονὴν τῆς Κρυπτοφέρρης, συγκαλέσας εἰς αὐτὴν πλῆθος Βασιλειανῶν μοναχῶν, καὶ ἀπεβίωσε μικρὸν μετὰ τὴν ἵδρυσιν αὐτῆς ὑπερβὰς ἤδη τὸ 95 ἔτος τῆς ἡλικίας καὶ ἐτάφη εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, ἔνθα εἶνε νῦν τὸ ξενοδοχεῖον τῆς ἱερᾶς Μονῆς. Ἡ μνήμη τοῦ ἁγίου ἑορτάζεται μεγαλοπρεπῶς ἐν τῇ Μονῇ τῇ 13)26 Σεπτεμβρίου, ἡμέρᾳ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ. Μετασχόντες δὲ τῆς ἑορτῆς καὶ ἡμεῖς πολλάκις, εὑρισκόμενοι ἐν τῷ Κοινοβίῳ, ἐλάβομεν ἀφορμὴν νὰ ἴδωμεν καὶ μελετήσωμεν ἀκριβέστερον τὰ κατὰ τὰς ἱερὰς τελετὰς καὶ τὴν τάξιν τοῦ μοναστικοῦ βίου, τοῦ ἐπικρατοῦντος ἔτι νῦν ἐν Κρυπτοφέρρῃ.

Τὸ Κοινόβιον κεῖται, ὡς εἴπομεν, ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ ἀρχαίου Τούσκλου, τῆς τερπνῆς λατινικῆς πόλεως, εἰς ἣν ὁ Κικέρων, ὁσάκις ἐσχόλαζεν ἀπὸ τοῦ θορυβώδους ἐν Ρώμῃ πολιτικοῦ βίου, ἀσμένως ἀπεχώρει, διδόμενος ἐνταῦθα ἐν τῷ Τουσκλανῷ χωρίῳ (Tusculanum) ἤτοι τῇ περὶ τὸ Τοῦσκλον ἐπαύλει αὐτοῦ, εἰς τὴν ἡδυτέραν ἀπόλαυσιν τῆς μελέτης καὶ φιλοσοφίας· ἐκ τοῦ Τούσκλου δέ, ὡς γνωστόν, ἔλαβον τὸ ὄνομα αἱ περίφημοι αὐτοῦ Τουσκλαναὶ διατριβαὶ (Tusculanae disputationes). Τὸ δὲ ὄνομα Κρυπτοφέρρη ἢ Κρυπτοφερράτα, σπανίως δὲ καὶ Κρυπτοφερρὰ (Λατ. Cryptaferrata, ἐξ οὗ νῦν τὸ Ἰταλικὸν Grottaferrata), ἔλαβεν, ὡς εἰκάζεται, τὸ Κοινόβιον ἔκ τινος πλησίον κειμένης κώμης οὕτω καλουμένης (πιθανῶς τῆς νῦν ἔτι παρὰ τὴν Μονὴν κειμένης καὶ Grottaferrata καλουμένης κώμης) ἥτις πάλιν ἐκλήθη οὕτω ἔκ τινος κρύπτης ἢ κτιρίου σιδηροῦ περιβλήματι πεφραγμένου ἐκ τῶν πολλῶν ἐκείνων κτιρίων, ἅτινα ὑπῆρχον ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ ὡς λείψανα τῶν αὐτόθι πολυαρίθμων ἀρχαίων ρωμαϊκῶν ἐπαύλεων.

* *
*

Ὁ ὅσιος Νεῖλος εἶνε, ὡς εἴπομεν, Ἕλλην τὴν καταγωγήν, Ἕλληνες δὲ καὶ οἱ ἀδελφοὶ τῆς ἱερᾶς Μονῆς, οἱ συστήσαντες τὴν ἱερὰν κοινότητα. Ἦτο δὲ ἡ Κρυπτοφέρρη οὐχὶ τὸ μόνον ἑλληνικὸν μοναστήριον τὸ ἱδρυμένον ἐγγὺς τῆς Ρώμης. Πολυάριθμα ἦσαν μοναστήρια ἑλληνικὰ τότε περὶ τὴν Ρώμην καὶ καθ' ἅπαν τὸ Λάτιον, ὅπως πολυάριθμα ἦσαν τὰ μοναστήρια τὰ λατινικὰ οὐ μόνον ἐν ταῖς εἰς τὸ Βυζάντιον ἀνηκούσαις χώραις τῆς Κάτω Ἰταλίας, ἀλλὰ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἑλληνικῇ

Ἀνατολῇ, καὶ δὴ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Κωνσταντινουπόλει, κλεισθέντα πάντα ὡς γνωστὸν τῷ 1054 μ. Χ. ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Μιχαὴλ Κηρουλαρίου, ἐλθόντος εἰς δεινὴν ῥῆξιν πρὸς τὸν πάπαν Λέοντα Θ΄, ὁπότε κατέστη ὁριστικὸν τὸ ἀπὸ Φωτίου ἀρξάμενον μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν σχίσμα. Ἕνεκα τοῦ σχίσματος τούτου ἐπῆλθεν ὡς φαίνεται καὶ ἐν Ἰταλίᾳ ἀμοιβαῖος διωγμὸς τῶν μοναστηρίων, τῶν μὲν ἐν Καλαβρίᾳ Λατίνων μοναχῶν καταδιωκομένων ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, τῶν δὲ ἐν τῇ λοιπῇ Ἰταλίᾳ καὶ δὴ περὶ τὴν Ῥώμην ἑλληνικῶν μοναστηρίων ὑπὸ τῶν Λατίνων. Ἀλλ' ἐν μὲν τῇ Λατινικῇ Ἰταλίᾳ περὶ τὴν Ῥώμην αὐτὴν διέμεινε μέχρι νῦν κοινόβιον ἑλληνικὸν τῶν τότε χρόνων, ἐν Ἀνατολῇ δὲ τῇ ἑλληνικῇ οὐδέν, καθ' ὅσον ἐγὼ τοὐλάχιστον γινώσκω, μοναστήριον ὑπάρχει Λατινικόν, ἀπὸ τῶν χρόνων ἐκείνων μέχρι νῦν διατηροῦν τὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ ἐν συνεχεῖ ἱστορίᾳ.

Οἱ διάδοχοι τοῦ Νείλου οἱ πρῶτοι καὶ πολλοὶ τῶν ὕστερον γενομένων ἡγουμένων τῆς Κρυπτοφέρρης ἦσαν Ἕλληνες, καταγόμενοι τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν Βυζαντιακῶν κτήσεων τῆς Κάτω Ἰταλίας, ἔνθα διετηρεῖτο ὁ Ἑλληνισμὸς ἐπὶ μακρὸν καὶ μετὰ τὴν περὶ τὰ τέλη τοῦ 11 αἰῶνος ἀπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἀφαίρεσιν τῆς χώρας ταύτης. Ὁ βίος τοῦ Νείλου ἐγράφη ἑλληνιστί, ἑλληνιστὶ δὲ συνέθεσαν ὕμνους καὶ μελῳδίας οἱ ἱεροὶ πατέρες τῆς Μονῆς, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ φωνή, ἣν ἐξ οὐρανοῦ ἤκουσεν ὁ τοῦ τρίτου ἡγουμένου Βαρθολομαίου διάδοχος Λεόντιος κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Βαρθολομαίου (1150 μ. Χ.), ἐφθέγγετο ἑλληνιστί: «Ἡτοίμασται τῷ πατρὶ Βαρθολομαίῳ θρόνος ἀδιάδοχος». Καὶ ἐκ τῶν ἀπὸ Νείλου δὲ τοῦ ἱδρυτοῦ (1004 μ. Χ.) μέχρι τοῦ Πέτρου, τοῦ παρακαθίσαντος ἐν τῇ ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδῳ (1437) ἤτοι ἐν διαστήματι τριῶν αἰώνων καὶ ἐπέκεινα τριάκοντα καὶ ἓξ ἡγουμένων τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, δύο μόνοι, ὁ Δομένικος (τῷ 1412) καὶ ὁ Φραγκῖσκος (1422), φέρουσιν ὀνόματα μὴ ἀνατολικά. Εἷς δὲ τῶν πρώτων διαδόχων τοῦ Νείλου ἡγούμενος, ὁ Νικόλαος Α', λέγεται ὅτι ἦτο Κωνσταντινουπολίτης, πεμφθεὶς περὶ τὸ 1086—1087 μ. Χ. ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως *Ἕλλην* εἰς Ἕλληνας (Graecus ad Graecos). Ἡ ἀποστολὴ ἡγουμένου ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου Κομνηνοῦ Α' καὶ τοῦ πάπα Γρηγορίου Ζ', ὅστις καὶ ἐχειροτόνησε τὸν Νικόλαον, εἶνε ἀπόδειξις, ὅτι καὶ μετὰ τὸν Μ. Κηρουλάριον ἐκκλησιαστικαὶ σχέσεις μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως δὲν εἶχον ἐντελῶς παύσῃ· αὐτὸς δὲ ἀκριβῶς ὁ τοῦ Γρηγορίου Ζ' διάδοχος πάπας Οὐρβανὸς Β' ἔπεμψε τῷ 1088 ὡς πρέσβεις εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν καρδινάλιον Ῥογήριον καὶ τὸν ἡγούμενον τῆς Κρυπτοφέρρης, αὐτὸν δὴ τὸν εἰρημένον Νικόλαον τὸν Κωνσταντινουπολίτην, ἵνα ἐνεργήσωσι παρὰ τῷ αὐτοκράτορι Ἀλεξίῳ περὶ διαλλαγῆς μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς παύσεως τῶν ἑκατέρωθεν διωγμῶν (1). Ὁ αὐτοκράτωρ ἐδέξατο εὐμενέστατα τοὺς πρέσβεις καὶ

1) Τὰς λεπτομερείας ταύτας πάσας ἀρυόμεθα ἐκ τῆς περὶ Κρυπτοφέρρης πραγματείας τοῦ ἐν αὐτῇ πατρὸς Ἀντωνίου Rocchi, De coenobio Cryptoferratensi ejusque Bibliotheca et codicibus praesertim Graecis commentariis, Scripsit D. Antonius Rocchi hieromonachus Basilianus. Tusculi M. CCCCXCIII.

παρεκάλεσε τὸν ἄκρον ἀρχιερέα ἵνα *συγκληθῇ ὡς τάχιστα* σύνοδος ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἵνα λύσῃ πάσας τὰς μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν διενέξεις καὶ ἐμπεδώσῃ τὴν εἰρήνην. Ἀλλ' οὔτε σύνοδος συνεκλήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει οὔτε αἱ μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν ἔριδες διελύθησαν. Σύνοδοι πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν μεγάλαι συνεκροτήθησαν ὡς γνωστὸν τῷ 1277 ἐν Λουγδούνῳ (Λυῶνι) τῆς Γαλλίας καὶ τῷ 1437 ἐν Φλωρεντίᾳ. Ἐν τῇ συνόδῳ δὲ τῇ ἐν Φλωρεντίᾳ εἷς τῶν ἐπὶ σοφίᾳ καὶ εὐγλωττίᾳ διακρινομένων πατέρων ἦτο ὁ τῆς Κρυπτοφέρρης ἡγούμενος ἢ ἀββᾶς Πέτρος ὁ *Πετάλιος* ἢ Οὐϊτάλιος (Vitalius), καταγόμενος ἀπὸ τῆς *ἑλληνικῆς*, ὡς δηλοῦται καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος, κώμης τῆς Καλαβρίας Πενταδακτύλου. Ὁ Πέτρος διεκρίθη ἰδίως ἐν ταῖς πρὸς τοὺς Ἕλληνας θεολόγους περὶ δογμάτων συζητήσεσιν, ὑπέγραψε δὲ τὸν περὶ ἑνώσεως ὅρον τῆς συνόδου οὕτως: «Ὁ τῆς *Κρυπτοφέρρης* μονῆς ἡγούμενος Πέτρος ὑπέγραψα». Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δὲ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου ὁ Πέτρος συνῆψεν οἰκειοτάτας σχέσεις πρὸς τὸν ἡμέτερον Βησσαρίωνα τὸν πάνυ, γενόμενον μετ' ὀλίγον καρδινάλιον, εἶτα δὲ καὶ ἡγούμενον *συστατικὸν* (commendatarium) τῆς Κρυπτοφέρρης. Ἡ αἰτία, δι' ἣν ὁ Πῖος Β' τῷ 1462 τὸν μὲν μνημονευθέντα ἡγούμενον τῆς Κρυπτοφέρρης Πέτρον διώρισεν ἀρχιμανδρίτην τῆς περὶ τὴν Μεσσήνην μονῆς τοῦ Σωτῆρος, εἰς δὲ τὸν Βησσαρίωνα ἀνέθηκε *συστατικῶς* τὴν ἡγουμενείαν τῆς Κρυπτοφέρρης, φαίνεται ὅτι ἦτο ἡ ἐπιθυμία τοῦ Βησσαρίωνος ἵνα διάγῃ ἐν μοναστηρίῳ ἑλληνικῷ καὶ ἑλληνογλώσσῳ, ἀφοῦ μάλιστα ἀπὸ τοῦ 1449 εἶχε προχειρισθῇ καὶ ἐπίσκοπος Τύσκλου (1).

Ἐπὶ τοῦ Βησσαρίωνος καὶ διὰ τοῦ Βησσαρίωνος νέαν καὶ μεγάλην προσεκτήσατο δύναμιν ἡ Μονὴ τῆς Κρυπτοφέρρης, ἧς καὶ αἱ κτήσεις καὶ τὰ εἰσοδήματα καὶ τὰ προνόμια ηὐξήθησαν καὶ ἡ περιοχὴ εὐρύνθη νέων προστεθέντων κτιρίων. Ὁ Βησσαρίων, καίπερ οὐχὶ πάντοτε ἐν τῇ Μονῇ διατρίβων, ἀλλ' ἕνεκα τοῦ παρὰ τῷ Πάπᾳ ὑψηλοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ καὶ τῶν ἐντεῦθεν ἐπιβαλλομένων καθηκόντων συχνάκις ἀποδημῶν, οὐχ ἧττον ἐφρόντιζε πάντοτε περὶ αὐτῆς. Σώζεται δὲ ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ τὸ μικρὸν παρεκκλήσιον, ἐν ᾧ κατὰ τὰς μὴ ἐπισήμους ἡμέρας ἔψαλλε τὰς ἱερὰς ἀκολουθίας καὶ ἐτέλει τὴν λειτουργίαν, τὸν αὐτὸν ἱερὸν προορισμὸν ἐκπληροῦν καὶ νῦν ἐπὶ τοῦ καθηγουμένου Ἀρσενίου Πελλεγρίνη· σῴζεται δὲ καὶ ἡ ἰδιαιτέρα αὐτοῦ βιβλιοθήκη. Ἀλλ' ἡ τοῦ Βησσαρίωνος προστασία δὲν περιωρίσθη μόνον εἰς τοὺς Βασιλειανοὺς τῆς Κρυπτοφέρρης, ἀλλ' ἐξετάθη ἐφ' ὅλους τοὺς Βασιλειανούς. Φροντίσιν αὐτοῦ οἱ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ἱδρυτοῦ, ὡς εἴρηται, τοῦ τάγματος τῶν Βασιλειανῶν, Κανόνες τοῦ μοναστικοῦ βίου μετεφράσθησαν εἰς τὴν τότε λαλουμένην ἑλληνικὴν γλῶσσαν, διαταγῇ τοῦ Πάπα Εὐγενίου Δ. Ἐνεργείᾳ δὲ τοῦ Βησσαρίω-

1) Ἄπορον πῶς ὁ ἀοίδιμος Κωνσταντῖνος Παπαρρηγόπουλος ἐν τοῖς περὶ Βησσαρίωνος (Ἱστορ. Ἑλλ. ἔθν. Τόμ. Ε' σ. 453 ἔκδ. Β', 487 ἔκδ. Α') μνημονεύων διὰ δύο λέξεων τῆς Κρυπτοφέρρης λέγει ὅτι «ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἐτελεῖτο ἐνταῦθα ἡ λειτουργία ἑλληνιστί», ὡσεὰν μὴ ἐτελεῖτο καὶ σήμερον!

νος ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Πάπα ἐγκύκλιος εἰς τοὺς ἐπισκόπους τῆς Ἰταλίας, ἵνα μηδαμοῦ ὑπὸ τοῦ κλήρου τοῦ λατινικοῦ μηδαμῶς ἐνοχλῶνται ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἐκκλησιαστικῇ τάξει καὶ ἐθιμοτυπίᾳ αὐτῶν οἱ Βασιλειανοί, οἵτινες ἦσαν ἔτι πολλοὶ τότε καὶ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐν Σικελίᾳ καὶ ἐν Ἱσπανίᾳ, διατηροῦντες πανταχοῦ τοὺς ἐν ταῖς ἱεραῖς ἀκολουθίαις καὶ τελεταῖς καὶ τῇ καθόλου ἐκκλησιαστικῇ τάξει τύπους καὶ τὰς διατάξεις τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, καίπερ μὴ χρώμενοι τῇ ἑλληνικῇ. Αὐτὸς δὲ ὁ πάπας Εὐγένιος Δ. ἐπὶ τῆς ἡγουμενείας ἔτι τοῦ Πέτρου Πεταλίου, συνεργείᾳ τοῦ Βησσαρίωνος, ἐπεκύρωσε πάντα τὰ προνόμια τῆς Κρυπτοφέρρης ὡς πρὸς τὴν τάξιν τὴν ἐκκλησιαστικὴν τῆς κατὰ τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν.

Μετὰ τὴν κατὰ τὸ 1472 ἐπελθοῦσαν τελευτὴν τοῦ Βησσαρίωνος, θανόντος ἐν Ραβέννῃ, ἐπὶ μακρὸν χρόνον τῆς Κρυπτοφέρρης προΐσταντο οὐχὶ ἡγούμενοι ἐκλεγόμενοι ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν τῆς Μονῆς καὶ διαρκῶς ἐν τῇ Μονῇ διάγοντες, ἀλλὰ καρδινάλιοι, διοριζόμενοι συστατικοὶ ἡγούμενοι ὑπὸ τοῦ Πάπα καὶ ἔχοντες ὑπὸ τὴν προστασίαν αὐτῶν τὴν Μονὴν καὶ ὑπὲρ αὐτῆς ἐργαζόμενοι, οἷος ἦτο καὶ ὁ Βησσαρίων, ὁ πρῶτος ἡγούμενος τῆς Μονῆς ταύτης. Ἐπὶ τῶν ἡγουμένων δὲ τούτων τὰ τῆς ἱερᾶς Μονῆς, πολλαχῶς προστατευομένης ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν ἐν Ρώμῃ καρδιναλίων προήχθησαν λαμπρῶς. Οὕτω τῷ 1497 δόγματι τοῦ Πάπα Κλήμεντος Η' συνέστη ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ ἱερατικὴ σχολή, ἵνα σπουδάζωσιν ἐν αὐτῇ οἱ νεαροὶ τῶν Βασιλειανῶν γράμματα καὶ ἐπιστήμας καὶ τὰ τοῦ μοναστικοῦ βίου. Τῷ δὲ 1624 ἐπέτρεψεν ὁ Πάπας Οὐρβανὸς ὁ Η' ἵνα ἐν τῷ ἐν Ρώμῃ ἀνωτέρῳ διδασκαλείῳ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων κατατάσσωνται ἀνὰ πᾶν ἔτος δύο σπουδασταὶ ἐκ τῆς Συνάξεως τοῦ ἁγίου Νείλου (Congregatio S. Nili), ὡς ἐκαλεῖτο συνήθως ὁ μοναχικὸς ὅμιλος τῆς Κρυπτοφέρρης. Τέλος δὲ τῷ 1635 ἱδρύθη ἐν Ρώμῃ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Καρδιναλίου Φραγκίσκου Γαρβερίνι, *συστατικοῦ* ἡγουμένου τῆς Μονῆς, ἀκαδήμεια ἰδιαιτέρα τῆς Κρυπτοφέρρης, ἐν ᾗ ἐδιδάσκετο ἰδίως ἡ Θεολογία καὶ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Φιλολογία ἡ Ἑλληνικὴ καὶ ἰδίως ἡ Ἑλληνικὴ Λειτουργική· περὶ τὴν ἀκαδήμειαν δὲ ταύτην συνέστη ἐν Ρώμῃ ἰδία παροικία, καλουμένη *παροικία* Κρυπτοφέρρης (Paroecia Kryptoferratae)· πολλοὶ δὲ διεκρίθησαν ἄνδρες τοῦ Βασιλειανοῦ τάγματος καὶ ἰδίως τῆς Κρυπτοφερρικῆς Συνάξεως, ὡς διευθυνταὶ (superiores) καὶ καθηγηταὶ τῆς ἀκαδημείας ταύτης, διαπρέψαντες ἐπὶ σοφίᾳ, καταλιπόντες δὲ καὶ συγγράμματα σπουδαῖα. Ἀλλ' ἀτυχῶς βραχυχρόνιος, ἄγνωστον διὰ τί, ὑπῆρξεν ὁ βίος τῆς ἀκαδημείας ταύτης. Οὐχ' ἧττον καθ' ὅλον τὸν ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνα οἱ Κρυπτοφερρῖται πατέρες μετὰ ζήλου ἀντείχοντο τῆς σπουδῆς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, καὶ ἡ ἱερὰ Μονὴ διετήρει πάντοτε τὸν ἑλληνικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα καὶ οἱ Πάπαι ἐφιλοτιμοῦντο διηνεκῶς νὰ ἐμπεδῶσι τὴν αὐτονομίαν τῆς ἱερᾶς Μονῆς, ἐπικυροῦντες ἐπισήμως τὰ προνόμια τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως ἐν πᾶσιν.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ' αἰῶνος τὸ Κοινόβιον τῆς Κρυπτοφέρρης πολλὰ ὑπέστη

ἀπὸ τῆς γαλλικῆς εἰς τὴν Ἰταλίαν εἰσβολῆς, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος τούτου ἠνωρθώθησαν αὖθις τὰ πράγματα αὐτοῦ.

Κατὰ τὸ πρῶτο ἥμισυ τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, τῷ 1835, ἕνεκα σφοδρῶν ἐρίδων μεταξὺ τῶν πατέρων τῆς Μονῆς ἐγερθεισῶν, ὀργισθεὶς ὁ Πάπας Γρηγόριος ὁ ΙϚ' ἀφήρεσε πολλὰ τῶν προνομίων τῆς ἱερᾶς Μονῆς καὶ ἐβουλεύσατο ἐπὶ μικρὸν νὰ καταλύσῃ παντελῶς τὸ Κοινόβιον. Καὶ τούτου μὲν τοῦ βουλεύματος ἀπετράπη συμβουλῇ τινων ἰσχυόντων παρ' αὐτῷ καρδιναλίων· ἀλλὰ τὰ προνόμια τοῦ Μοναστηρίου ἔμειναν περιωρισμένα, μέχρις οὗ ὁ τοῦ Γρηγορίου διάδοχος Πίος ὁ Θ' τὸ αὐτὸ ἔτος τῆς εἰς τὸν θρόνον τοῦ ἄκρου ἀρχιερέως ἀνόδου αὐτοῦ, τῷ 1847, ἀποκατέστησεν αὐτὰ κατὰ τὸ πλεῖστο, ἀπεδόθη δὲ εἰς τὴν Μονὴν καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἡγουμένου καὶ τῶν ἄλλων μοναστηριακῶν ἀρχῶν. Ὁ τὸν Πίον Θ' διαδεξάμενος, Πάπας Λέων ΙΓ', πολλὰ ἐπεδαψίλευσε δείγματα εὐνοίας εἰς τὴν Μονήν, ἐπ' αὐτοῦ δὲ τῷ 1882 ψήφῳ τῶν ἀδελφῶν τῆς Μονῆς ἐξελέγη ἡγούμενος αὐτῆς ὁ νῦν ἡγούμενος Ἀρσένιος Παλλεγρίνης, Ρωμαῖος τὴν πατρίδα, ὅστις εὐθὺς μετὰ τὴν εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην ἀνάρρησιν αὐτοῦ εἰργάσθη πάσῃ δυνάμει ὑπὸ τῆς μεγίστης μερίδος τῶν πατέρων ὑποστηριζόμενος, ἵνα ἀποδοθῶσι εἰς τὴν Μονὴν ἀκέραια τὰ προνόμοια αὐτῆς, ἰδίως ὡς πρὸς τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱεροτελεστικὴν τάξιν καὶ ἐθιμοτυπίαν, τὴν περιορισθεῖσαν ἐπὶ τοῦ Γρηγορίου ΙϚ' καὶ Πίου Θ'. Ἀποδοθέντων δὲ πάντων τούτων τῶν προνομίων, ἡ ἐπὶ τὸ Λατινικώτερον διαρρυθμισθεῖσα ἐσωτερικὴ διαίρεσις τοῦ ἱεροῦ ναοῦ, τοῦ καθιερωμένου τῇ Θεοτόκῳ, ἔλαβε τὴν προτέραν ἑλληνικὴν αὐτοῦ μορφήν. Εἰκονοστάσιον (τέμπλον) ἐχώρισε πάλιν τὸν ναὸν ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου καὶ ἡ ὡραία Πύλη ἀνιδρύθη, καὶ τετράγωνος ἁγία Τράπεζα μαρμαρίνη ἱδρύθη ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου ἐν τῇ προηγουμένῃ θέσει καὶ ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου ἐτοποθετήθη αὖθις ἡ ἱερὰ ὑπὸ τοῦ Λουκᾶ τοῦ ἱερωτάτου ἱστορηθεῖσα, κατὰ τὴν ἐν τῇ Μονῇ παράδοσιν, εἰκὼν τῆς Θεομήτορος ἡ ὑπὸ τοῦ Πάπα Γρηγορίου τοῦ Θ' (1227—1247 μ.Χ.) τῇ ἱερᾷ Μονῇ δωρηθεῖσα καὶ ἐπὶ τῆς ὡραίας Πύλης ἐπὶ τῆς πρὸς τὸ ἱερὸν ἐστραμμένης πλευρᾶς ἐγράφη ἑλληνιστί:

«*Διαταγῇ τοῦ ἄκρου ἀρχιερέως — Λέοντος ιγ' πάπα Ρώμης—τῶν ἑλληνικῶν ἱερῶν ἐπανορθωθέντων θεσμῶν,—ἐν ἔτει τοῦ κόσμου ͵ζτπθ'—τῆς ἁγίας δὲ θύρας ἀνοιχθείσης—καινοῦ τοῦ βήματος ἀνεγερθέντος—Ἀρσένιος β' ὁ ἡγούμενος—τὴν τράπεζαν καθιέρωσε—τῇ ιδ' τοῦ Σεπτεμβρίου ͵ζτϛα'*».

* *
*

Ἀλλ' ἤδη καιρὸς νὰ ἐκθέσωμεν τὰ κατὰ τὴν ἱερὰν Μονήν, ὡς ἔχουσι νῦν ταῦτα ἐξ ὧν κατὰ τὰς εἰς αὐτὴν ἐπισκέψεις ἡμῶν εἴδομεν καὶ ἠκούσαμεν καὶ ἐξ ὧν καθόλου ἐλάβομεν ἐντυπώσεων.

Ἡ καθόλου ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἱεροτελεστικὴ τάξις, ἡ ἐπικρατοῦσα ἐν τῇ ἱερᾷ

Μονῇ εἶνε οἵα καὶ ἡ ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς μοναστηρίοις, ἰδίως τοῖς τοῦ Ἄθω· ἀλλ' ὁ μοναστικὸς βίος εἶνε πρακτικώτερος, καταναλισκόμενος κατὰ μέγα μέρος καὶ εἰς τὴν σπουδὴν καὶ τὴν καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων, ὁμοιάζων πρὸς τὸν βίον ἐκείνων ἐκ τῶν καθ' ἡμᾶς μοναστηρίων, ἅτινα ἔχουσι θεολογικὰς ἢ ἱερατικὰς σχολὰς ὡς λ.χ. ἡ ἐν Χάλκῃ ἱερὰ Μονὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος.

Ὁ βίος τῶν πατέρων τῆς ἱερᾶς Μονῆς τῆς Κρυπτοφέρρης διανέμεται μεταξὺ ἐργασίας, ἀφιερουμένης εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ὑπηρεσίαν τῶν τῆς Μονῆς, καὶ ἐργασίας ἐκπαιδευτικῆς καὶ φιλολογικῆς. Πάντες οἱ πατέρες εἰσὶν ἄνδρες λόγιοι καὶ γνῶσται τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, ἰδίως δὲ οἱ ἐκ Σικελίας, ἐκ τῆς ἐν Σικελίᾳ δηλονότι ἐπαρχίας Πανόρμου καταγόμενοι Ἑλληναλβανοὶ ἔχουσι καὶ προφορὰν ἑλληνικωτάτην. Οἱ Σικελιῶται οὗτοι εἶνε καταγωγῆς Ἠπειροαλβανικῆς, ἀπόγονοι τῶν κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα ἰδίως ἀπὸ Ἠπείρου καὶ Ἀλβανίας εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν μεταναστευσάντων, καὶ διατηροῦσι μετὰ φανατικῆς ἀφοσιώσεως τὰ τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ ἱεροτελεστικῆς τάξεως χρώμενοι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτῶν, τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ κατὰ τὰ ἄλλα ἑλληνίζοντες ἐν πᾶσι, ἄνευ τῆς ἐν τῷ Συμβόλῳ τῆς Πίστεως προσθήκης «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ» πλὴν τῆς εἰς τὸν Πάπαν κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ὑποταγῆς. Οἱ ἱερεῖς τῶν Σικελιωτῶν Ἀλβανοελλήνων τούτων, τῶν λαλούντων ἀλβανιστί, ἔχουσι περιβολὴν οἵαν οἱ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, γενειῶσι δὲ καὶ κομῶσιν ὥσπερ οὗτοι. Ἐκ τούτων λοιπὸν τῶν Σικελιωτῶν Ἑλληνοαλβανῶν κατάγονται καὶ οἱ πολλοὶ τῶν ἐν Κρυπτοφέρρῃ πατέρων, οἱ μετὰ τὸν Ρωμαῖον ἡγούμενον Ἀρσένιον ὀνομαστότατοι ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ, οἱ πατέρες Νεῖλος, Βασίλειος, Σωφρόνιος, Γρηγόριος, Κοσμᾶς, Σάββας καὶ ἄλλοι. Ὁ ἀριθμὸς τῶν πατέρων δὲν ὑπερβαίνει τοὺς 25—30, προστιθεμένων δὲ εἰς αὐτοὺς καὶ τῶν 15—20 νεαρῶν δοκίμων (novitii), οἵτινες εἶνε καὶ ἱεροσπουδασταί, ὁ ὅλος πληθυσμὸς τῶν μοναστῶν δὲν ὑπερβαίνει τοὺς 45—50. Ἡ περιβολὴ τῶν μοναχῶν ἐντὸς μὲν τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ εἶνε ἡ ἑλληνική, ἡ παρεμφερὴς πρὸς τὴν λατινικήν, ἀλλ' ἐν τῇ ἱεροτελεστίᾳ εἶνε ἐν πᾶσιν οἵα ἡ ἑλληνική. Ὁ καθολικὸς ναὸς τῆς ἱερᾶς Μονῆς εἶνε, ὡς εἴρηται, ἀφιερωμένος εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον, ταύτης δὲ ἡ ἐν τῷ μεγάλῳ εἰκονοστασίῳ εἰκών, ἡ ὑπὸ τοῦ Λουκᾶ ἱστορηθεῖσα, ἡ καλυπτομένη πάντοτε διὰ παραπετάσματος, ἀποκαλύπτεται ἐν πάσῃ ἱερᾷ ἀκολουθίᾳ, αἰρομένου τοῦ παραπετάσματος. Αἱ ὧραι τῆς ἱερᾶς ἀκολουθίας εἶνε ὡς συνήθως ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς Μοναῖς. Εἰς τὰς 2—3 μετὰ τὸ μεσονύκτιον ψάλλεται ἡ ἀκολουθία ἡ μεσονύκτιος καὶ ἡ τοῦ Ὄρθρου μετὰ τῆς ἀκολουθίας τῶν Ὡρῶν πλὴν τῆς ἐννάτης ὥρας, καὶ εἶτα περὶ τὰς 4—5 π. μ. γινομένης ἀπολύσεως καὶ διακοπῆς, ἡ ἀκολουθία τῆς ἱερᾶς λειτουργίας ἄρχεται περὶ τὰς 9 π. μ. διαρκοῦσα μέχρι 11· ἡ τῆς ἐννάτης ὥρας καὶ τοῦ ἑσπερινοῦ ἀκολουθία ψάλλεται, ὡς παρ' ἡμῖν, περὶ τὴν δείλην, ἡ δὲ τοῦ Ἀποδείπνου ἀνάγνωσις γίνεται μετὰ τὸ δεῖπνον περὶ τὴν 8—9 μ. μ. Ψάλ-

λονται δὲ καὶ ἀκολουθίαι ἐν μελῳδίᾳ ἐκκλησιαστικῇ, ἣν οἱ πατέρες τῆς ἱερᾶς Μονῆς θεωροῦσιν ἀρχαιοτάτην, ἀλλ' ἥτις, ὥς μοι φαίνεται, εἶνε μᾶλλον παρεμφερὴς πρὸς τὴν ἐν τῇ Δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ εἰθισμένην. Ἐν ἀντιθέσει δὲ πρὸς τὰ παρ' ἡμῖν γινόμενα, πολλάκις οἱ ψαλμοί, καὶ αὐτὸς ὁ προοιμιακός, ψάλλονται καὶ δὴ ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν χορῶν ὁμοῦ ψαλλόντων. Ψάλλεται δὲ σχεδὸν πάντοτε καὶ τὸ Πάτερ ἡμῶν μετὰ τὸ Τρισάγιον. Πάντοτε δὲ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Τρισαγίου, τοῦ Δόξα πατρί, Παναγία τριάς, καὶ ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου Κύριε ἐλέησον γ', (ἐν Κρυπτοφέρρῃ λέγεται ἕνεκεν τῆς δόξης τοῦ ὀνόματός σου Κύριε ἐλέησον) ψάλλεται τὸ Πάτερ ἡμῶν. Ἐν τῷ ἑσπερινῷ οἱ αἶνοι ψάλλονται ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν χορῶν ὡς καὶ τὰ ἀπόστιχα καὶ αἱ πρὸ τῶν ἀποστίχων λιταί.

Ἡ ἀκολουθία τοῦ Ὄρθρου ψάλλεται ὡς ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς μοναστηρίοις, τοῦ Κανόνος τῆς ἡμέρας ψαλλομένου, οὐχὶ ἀναγινωσκομένου, καὶ τῶν *Καταβασιῶν* δὲ ψαλλομένων μετὰ τοῦ Κανόνος, οὐχὶ ἰδιαιτέρως (ὡς τοῦτο γίνεται καὶ ἐν ταῖς Μοναῖς τοῦ Ἄθω). Ψάλλονται δὲ ὁ Κανὼν καὶ αἱ Καταβασίαι ἐν μελῳδίᾳ οὐχὶ πολὺ ἀπεχούσῃ τῆς παρ' ἡμῖν. Ἡ Ἱερὰ Λειτουργία ψάλλεται καὶ τελεῖται ὡς παρ' ἡμῖν. Ἐν ταύτῃ δὲ ὡς καὶ ἐν πάσῃ τῇ ἄλλῃ πανηγυρικῇ ἀκολουθίᾳ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ ἱεροδιάκονοι καὶ ἀναγνῶσται περιβάλλονται στολήν, κατὰ τὰ ἡμέτερα, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ θυμίασις γίνεται, ὅπως παρ' ἡμῖν, διὰ θυμιατηρίων ὁμοίων πρὸς τὰ ἡμέτερα. Ψαλλομένου τοῦ μεγάλου ἑσπερινοῦ κατὰ τὰς ἑορτὰς καὶ τὰς πανηγύρεις, χοροστατοῦντος μετὰ μανδύα τοῦ ἁγίου καθηγουμένου, δύο ἱεροδιάκονοι συνήθως περιέρχονται θυμιῶντες, τοῦτο δὲ γίνεται καὶ κατὰ τὴν ἑωθινὴν ἀκολουθίαν ὁσάκις λειτουργεῖ ὁ ἅγιος Ἡγούμενος. Πρὸ τῆς Ἱερᾶς Λειτουργίας ὁ ἅγιος Ἡγούμενος περιβάλλεται τὴν λειτουργικὴν ἡγουμενικὴν στολήν, ὁμοίαν πρὸς τὴν τοῦ Ἀρχιερέως, ἱστάμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου ἐκτὸς τοῦ ἱεροῦ, βοηθούντων ἐν τῇ περιβολῇ τῶν ἱερῶν διακόνων καὶ φθεγγομένων μεγαλοφώνως τὰς Δαυιδικὰς ῥήσεις ἐπὶ ἑκάστου τῶν ἱερῶν ἀμφίων, καὶ τῆς μίτρας καὶ τῆς ῥάβδου, κατὰ τὰ παρ' ἡμῶν ἐπὶ τῆς περιβολῆς τῶν ἀρχιερέων γενόμενα (μόνον ὠμοφόριον καὶ σάκκον δὲν περιβάλλεται ὁ ἅγιος Ἡγούμενος). Ἡ θεία λειτουργία τελεῖται ἀπαραλλάκτως ὡς παρ' ἡμῖν, κατὰ τυπικὸν ἀρχαῖον, ἰσχῦον καὶ ἐν ταύτῃ καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς ἀκολουθίαις, καὶ ἀναγόμενον εἰς τὸν Γ' αἰῶνα· Φήμη καὶ πολυχρονισμὸς πρὸ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Ἀποστόλου δὲν ψάλλεται· ὁ δὲ Ἀπόστολος ὡς καὶ τὸ Ἱερὸν Εὐαγγέλιον ἀναγινώσκονται πρῶτον Ἑλληνιστί, εἶτα δὲ καὶ Λατινιστί· εἶνε δὲ τοῦτο τὸ μόνον Λατινικὸν ἀνάγνωσμα ἐν ἁπάσῃ τῇ τάξει τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν.

Ἐν τῇ μεγάλῃ εἰσόδῳ τῶν ἁγίων ὁ ἅγιος ἡγούμενος εὔχεται οὕτω ὑπὲρ τῶν ζώντων:

«*Τοῦ ἄκρου Ἀρχιερέως ἡμῶν Πίου καὶ πάσης τῆς ἐν Χριστῷ Ἀδελφότητος· τῶν ἐπιτρόπων καὶ συνδρομητῶν τῆς σεβασμίας Μονῆς ταύτης, τῶν ἐλε-*

ούντων καὶ διακονούντων ἐν αὐτῇ· τῶν συνελθόντων ἐν τῇ ἱερᾷ πανηγύρει ταύτῃ καὶ ὑπὲρ ὧν ἡ μυσταγωγία αὕτη τελεῖται μνησθείη Κύριος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν Οὐρανῶν (οὐχὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ Αὐτοῦ, ὡς παρ' ἡμῖν συνήθως)».

Ὑπὲρ δὲ τῶν κεκοιμημένων ὡς ἑξῆς :

«Τῶν μακαρίων καὶ ἀειμνήστων κτιτόρων τῆς ἁγίας Μονῆς ταύτης, τῶν γονέων ἡμῶν καὶ διδασκάλων, τῶν ἀειμνήστων προκατόχων καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν, καὶ πάντων τῶν ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου κεκοιμημένων πατέρων καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν, τῶν ἐνθάδε καὶ ἁπανταχοῦ μνησθείη Κύριος ὁ Θεὸς ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν Οὐρανῶν».

Ἡ φήμη τοῦ ἄκρου ἀρχιερέως, ἡ φωνουμένη μετὰ τὸ Ἄξιον ἐστὶν καὶ Ἐν πρώτοις μνήσθητι κτλ., ἡ ἐπικρατοῦσα, ὡς λέγουσιν οἱ Κρυπτοφερρῖται πατέρες, ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπὸ τῆς 4ης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, καὶ συνῳδὰ ταῖς διατάξεσιν αὐτῆς, ἔχει οὕτω·

Τοῦ μακαριωτάτου, παναγιωτάτου καὶ θεοπροβλήτου ἐπισκόπου τῆς ἁγιωτάτης πόλεως πρεσβυτέρας Ῥώμης, προέδρου τῶν ὑπερτίμων καὶ ἐξάρχου Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς καὶ ποιμενάρχου πάσης Οἰκουμένης, ἡμῶν δὲ πατρὸς καὶ ἱεράρχου καὶ προστάτου τῆς ἁγίας Μονῆς, πολλὰ τὰ ἔτη.

Σημειωτέον, ὅτι τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως καὶ ἐν τῇ ἱερᾷ λειτουργίᾳ καὶ ἐν πάσῃ ἄλλῃ ἀκολουθίᾳ ἀναγινώσκεται μετὰ τῆς προσθήκης *«καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ»*.

Προσθετέον εἰς ταῦτα, ὅτι κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτὰς καὶ πανηγύρεις ὡς λ. χ. κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ κτίτορος τῆς Μονῆς ἁγίου Νείλου (13 Σεπτεμβρίου) γίνεται καὶ ἀγρυπνία ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ. Καθόλου δὲ παρατηρητέον, ὅτι οἱ πατέρες τῆς ἱερᾶς Μονῆς κήδονται καὶ ἐπιμελοῦνται πολὺ τῆς διατηρήσεως τοῦ ἀρχαίου καθεστῶτος ἐν ταῖς ἀκολουθίαις καὶ ταῖς ἱεροτελεστίαις. Δύο ὑπάρχουσιν ἐν τῇ Μονῇ χειρόγραφα τυπικὰ ἀρχαῖα τοῦ 10 καὶ 12 αἰῶνος. Ἀλλ' ὁ ἀρχαΐζων ἐλλογιμώτατος πατὴρ Βασίλειος, καθηγητὴς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, δὲν εἶνε εὐχαριστημένος εἰς αὐτὰ καὶ ζητεῖ νὰ εὕρῃ ἀρχαιότερον ἔτι τυπικὸν τῆς Ἐκκλησίας καὶ διὰ τῶν μελετῶν αὐτοῦ ἀνεκάλυψε τὰ κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κρατοῦσαν τῶν ἀκολουθιῶν τάξιν, καθορίζων τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἡ μοναστηριακὴ ἀκολουθία ἐχωρίσθη ἀπὸ τῆς ἐν ταῖς πόλεσιν· ἐν τῷ χωρισμῷ δὲ τούτῳ εὑρίσκει καί τινας διαφορὰς ὑφισταμένας μεταξὺ τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς λατινικῆς ἀκολουθίας.

Ἀποκλειστικὴ χρῆσις τῆς ἑλληνικῆς γίνεται καὶ ἐν τῇ κοινῇ τραπέζῃ τοῦ δείπνου τῆς ἱερᾶς Μονῆς, ἐν ᾗ πάντες οἱ πατέρες καὶ οἱ σπουδάζοντες δόκιμοι ἐσθίουσιν ὁμοῦ· ἐνταῦθα ἥ τε μικρὰ εὐχὴ τῆς τραπέζης, ἡ ἀπαγγελλομένη ὑπό τινος τῶν πατέρων καὶ ἡ εὐλογία ὑπὸ τοῦ ἁγίου ἡγουμένου προφερομένη γίνονται ἑλληνιστί. Διαρκούσης δὲ τῆς τραπέζης κατὰ ἔθιμον κρατοῦν ἐν ταῖς ἑλληνι-

καῖς μοναῖς καὶ ἔχον πιθανῶς ἀρχὴν ἀπὸ τῶν ἀρχαίων Ρωμαίων (ἐν τοῖς συμποσίοις τῶν Ρωμαίων τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων παῖς καλῶς ἠσκημένος ἀπήγγελλε τραγῳδίας, τὸ δ' ἔθιμον παρέλαβον οἱ Ἕλληνες) παῖς ἀφ' ὑψηλοῦ βήματος ἀναγινώσκει διήγησίν τινα ἢ λόγον διδακτικόν.

Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ζωγραφικῇ ἢ ἁγιογραφίᾳ τῆς ἱερᾶς Μονῆς κρατεῖ ἑλληνικὴ βυζαντινὴ τέχνη ἀκραιφνής. Καὶ περιερχόμενός τις τὰς εὐρείας στοὰς τῆς ἱερᾶς Μονῆς εὑρίσκεται ἐν πινακοθήκῃ, οὕτως εἰπεῖν, ἁγίων Πατέρων τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Καὶ τὰ ὀνόματα δὲ τῶν ἁγίων εἰσὶ πάντα γεγραμμένα ἑλληνιστὶ ἐν καλλιγραφίᾳ βυζαντινῇ (τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν δεῖνος, τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν δεῖνος). Λατινικαὶ ἐπιγραφαί, ἢ γράμμα λατινικὸν δὲν φαίνεται σχεδὸν οὐδαμοῦ. Περιττὸν δὲ νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ κυρία ἐκκλησιαστικὴ βιβλιοθήκη τῆς ἱερᾶς Μονῆς εἶνε ἀκραιφνῶς ἑλληνική, συγκειμένη ἐκ μηνιαίων, τριῳδίων, πεντηκοσταρίων, εὐαγγελίων, συναξαρίων χειρογράφων τῶν πλείστων, πάντων ἑλληνικῶν.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ λόγος περὶ βιβλίων, ἂς εἴπωμεν ὀλίγα τινὰ καὶ περὶ τῆς βιβλιοθήκης τῆς ἱερᾶς Μονῆς τῆς Κρυπτοφέρρης. Ἡ βιβλιοθήκη αὕτη εἶνε μία τῶν ἀρχαιοτάτων καὶ πλουσιωτάτων εἰς χειρόγραφα ἑλληνικῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλιοθηκῶν τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, κατὰ ἀξιοσημείωτον σύμπτωσιν ἱδρυμένη ἐπὶ τοῦ τόπου ἐκείνου, ἔνθα ἦτο μία τῶν πλουσιωτάτων βιβλιοθηκῶν τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἡ τοῦ Μ. Τυλλίου Κικέρωνος. Ἱδρυτὴς αὐτῆς ὑπῆρξεν αὐτὸς ὁ κτίτωρ τῆς ἱερᾶς Μονῆς ὅσιος ὁ Νεῖλος· ηὐξήθη δὲ ἡ βιβλιοθήκη καὶ διὰ τῶν βιβλίων, ἅτινα οἱ Βασιλειανοὶ μοναχοὶ οἱ πανταχόθεν ἐκ τῆς Καλαβρίας καὶ Σικελίας καὶ ἄλλων Ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ δὴ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐρχόμενοι εἰς τὴν ἱερὰν Μονὴν μεθ' ἑαυτῶν ἐκόμιζον. Ἀλλ' ἐγράφησαν καὶ πλεῖστα ἐν αὐτῇ τῇ ἱερᾷ Μονῇ ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῇ πατέρων ἐν καλλιγραφίᾳ ἰδιαζούσῃ, Κρυπτοφερρικῇ, ἧς τὴν ἀρχὴν ὁ πατὴρ Ἀντώνιος ὁ Ρόκκιος ἀνάγει εἰς τὴν Καλαβροσικελιωτικὴν βυζαντινὴν καλλιγραφίαν. Ἡ βιβλιοθήκη τῆς ἱερᾶς Μονῆς ηὐξήθη ἔτι μᾶλλον ἐπὶ τοῦ Βησσαρίωνος· τότε δὲ πρῶτον ἐγένετο, ὡς φαίνεται, καὶ ὀργανικὴ κατάταξις ἤτοι *ταξινόμησις* τῶν βιβλίων καὶ κατὰ διαταγὴν τοῦ καρδιναλίου κατηρτίσθη καὶ εὑρετήριον. Μετὰ τῆς βιβλιοθήκης δὲ τῆς Μονῆς ἡνώθη καὶ ἡ πλουσία βιβλιοθήκη τοῦ Ἕλληνος καρδιναλίου, ἐξαιρουμένου τοῦ μέρους αὐτῆς, τοῦ κομισθέντος εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Βενετίας. Τὰ δὲ ὑπάρχοντα νῦν κατὰ χιλιάδας χειρόγραφα, καλῶς ταξινομημένα, διαιροῦνται κατὰ μὲν τὸ περιεχόμενον αὐτῶν εἰς *Κώδικας* βιβλικοὺς ἤτοι τῆς Βίβλου, κώδικας πατρολογικοὺς (τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας), κώδικας τῆς ἱερᾶς ἱστορίας, κώδικας *ἠθικοὺς* (περὶ ἠθικῆς πραγματευομένους), κώδικας λειτουργικούς, κώδικας ὑμνικοὺς (ἤτοι κώδικας ὑμνογράφων ὧν τινὲς εἶνε καὶ Κρυπτοφερρῖται πατέρες, ὡς ὁ ὑμνογράφος Βαρθολομαῖος), κώδικας μελουργικοὺς καὶ κώδικας φιλολογικοὺς καὶ συμμίκτους· κατὰ δὲ τὴν προέλευσιν κα-

τατάσσονται ὑπὸ τοῦ πατρὸς Ἀντωνίου Ροκκίου εἰς Ἰταλο-Ἑλληνικά, ἤτοι Βυζαντινά, Καλαβρο-Σικελικά, Ἀνατολικὰ (ἤτοι τὰ ἐξ Ἀνατολῆς, ἰδίως ἐκ Κωνσταντινουπόλεως προερχόμενα) καὶ τὰ Κρυπτοφερρικά, ἤτοι τὰ ὑπὸ Κρυπτοφερριτῶν πατέρων ἐν Κρυπτοφερρικῇ καλλιγραφίᾳ γεγραμμένα. Ἐκ τῶν εἰρημένων δὲ νοεῖται σαφῶς, ὅτι ἡ βιβλιοθήκη αὕτη εἶνε ἐνδιαίτημα καὶ σχολεῖον κάλλιστον εἰς Ἕλληνας ἐρευνητὰς καὶ ἰδίᾳ εἰς θεολόγους.

*
* *

Ἐκ πάντων τῶν εἰρημένων ἐξάγεται, ὅτι ἡ ἱερὰ Μονὴ τῆς Κρυπτοφέρρης ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν καὶ ὑπάρχει νῦν ἔτι σταθμὸς ἀξιοσημείωτος καὶ σπουδαιότατος παιδεύσεως ἑλληνικῆς καὶ καλλιεργείας ἑλληνικῶν γραμμάτων. Εἶνε δὲ ἀπεριόριστος ἡ ἀφοσίωσις τῶν ἐν αὐτῇ πατέρων εἰς τὸ *ἑλληνικὸν* αὐτῶν (οὐχὶ γραικικὸν) *καθεστὼς* καὶ τοὺς *ἑλληνικοὺς* θεσμούς. Ἄξιον σημειώσεως ἐνταῦθα καὶ τόδε: ὅτι οἱ πατέρες τῆς ἱερᾶς Μονῆς τῆς Κρυπτοφέρρης, ὄντες πιστοὶ εἰς τὴν ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, τὴν γενομένην διὰ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου καὶ εἶτα ἀποκηρυχθεῖσαν ἐν Ἀνατολῇ, μένουσιν οὐχ ἧττον πιστοὶ καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν αὐτῶν καταγωγὴν καὶ ἰδιότητα, φρονοῦντες, ὡς πρὸς τὸ ζήτημα ἰδίως τῶν πρωτείων τοῦ Πάπα, ὅτι τοῦτο ἀνεγνώριζεν ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία πρὸ τοῦ σχίσματος καὶ ὅτι οὐδὲν αὐτοὶ νεωτερίζουσιν ὡς πρὸς τοῦτο. Σημειωτέον δὲ ὅτι τὰς περὶ τοῦ ζητήματος τούτου γνώμας καὶ ἰσχυρισμοὺς αὐτῶν στηρίζουσιν οἱ Κρυπτοφορρῖται πατέρες πάντοτε ἐπὶ ῥήσεων καὶ γνωμῶν τῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας Ἑλλήνων πατέρων. Οὕτω κατὰ τὸν χρόνον τῆς τελευταίας μεγάλης κατὰ τοὺς Δυτικοὺς Οἰκουμενικῆς Συνόδου τοῦ Βατικανοῦ ὁ Κρυπτοφερρίτης Βασιλειανὸς πατὴρ Ἰωσὴφ Κοζζαλούζις ἐξέδωκε πραγματείαν, ὑποστηρίζουσαν τὰς περὶ ὑπερτάτης ἐξουσίας τοῦ Πάπα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ θεωρίας, ἀρυόμενος τὰ ἐπιχειρήματα ἐκ τῶν Ἑλλήνων πατέρων τῆς Ἀνατολῆς καὶ μόνον ἐκ τούτων, ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους. Ἡ πραγματεία ἐπιγράφεται «*De Romani Pontificis auctoritate disciplinari testimoniis Ecclesiae Graecae comprobata disquisitio Josephi Cozza Luzzi, monachi ordinis sancti Basilii Magni. Romae. 1870*».

Νῦν δὲ συγγράψας προτίθεται νὰ ἐκδώσῃ καὶ ὁ πατὴρ Νεῖλος, εἷς τῶν ἐπιφανεστάτων Κρυπτοφερριτῶν, πραγματείαν περὶ τοῦ πατριάρχου Φωτίου, κρίνων τὰ κατ' αὐτὸν κατὰ τὰς ἐπικρατούσας ἐν τῇ Δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ γνώμας, ἀλλὰ τὰ ἐπιχειρήματα πάντα ἀρυόμενος ἐκ πατέρων Ἑλλήνων, καὶ μόνον Ἑλλήνων. Τὸ τοιοῦτον οἱ Κρυπτοφερρῖται πατέρες δὲν ποιοῦσιν ἁπλῶς, ἵνα φαίνωνται ὡς διὰ

τῶν ἰδίων ὅπλων τῶν ἀρχαιοτέρων πατέρων τῆς Ἀνατολῆς καταπολεμοῦντες τὰς ἀξιώσεις τῶν νεωτέρων, ἀλλ' ἀξιοῦντες ἅμα, ὅτι εἰσὶν Ἀνατολικοὶ καὶ ὅτι κρίνουσι καὶ λαλοῦσιν ὡς Ἀνατολικοὶ καὶ ἐν ὀνόματι τῆς ἀρχαίας Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ὡς ἀπέναντι τῆς Ἀνατολῆς ἐπὶ τοιούτων ἀξιώσεων στηριζόμενοι συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τῶν ἀξιώσεων τῆς Δύσεως, οὕτω στερρῶς ἀπέναντι τῆς Δύσεως ἐμμένουσιν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ αὐτῶν ἰδιότητι καὶ ἀμύνονται γενναίως ὑπὲρ τῆς ἀκεραίας διατηρήσεως τῶν *ἑλληνικῶν θεσμῶν* τῆς Μονῆς αὐτῶν, τὰ πάντα ἐν αὐτῇ καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ καὶ ἐν ταῖς ἱερουργίαις καὶ ἐν πάσῃ τῇ ἐκκλησιαστικῇ τάξει θέλοντες ἑλληνικὰ καὶ ἀνθιστάμενοι κρατερῶς καθ' οἱασδήποτε νεωτεριστικῆς ἀποπείρας, ὡς ἔπραξαν ἐναντίον τῶν ἐπὶ τῶν Παπῶν Γρηγορίου Ιϛ' καὶ Πίου Θ' νεωτερισμῶν, δι' ὧν ἡ ἱερουργία λατινικώτερον ἐλάμβανε τύπον, ἀρθέντος τοῦ χωρισμοῦ τοῦ βήματος ἀπὸ τοῦ καθολικοῦ καὶ τῆς ὡραίας πύλης κλεισθείσης· ὅτε δὲ διὰ τῶν ἐπιμόνων ἐνεργειῶν τοῦ νῦν καθηγουμένου πανσιολογιωτάτου Ἀρσενίου Β' καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ Κρυπτοφερριτῶν κατελύθησαν ἐπὶ τοῦ Λέοντος ΙΓ' οἱ νεωτερισμοὶ καὶ ἐπανῆλθε τὸ πρώην καθεστώς, θριαμβευτικῶς ἀνέγραψεν ὁ ἡγούμενος Ἀρσένιος ἐπὶ τοῦ εἰκονοστασίου τοῦ ἱεροῦ βήματος Ἑλληνιστί, καθὰ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴρηται, τὸ γεγονὸς «τῆς ἐπανορθώσεως τῶν ἑλληνικῶν ἱερῶν θεσμῶν» καὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ εἰκονοστασίου καὶ τῆς ὡραίας Πύλης, καὶ τῆς «ἀνεγέρσεως καινοῦ βήματος» καὶ καθιερώσεως «τῆς ἱερᾶς τραπέζης». Σημειωτέον δὲ ὅτι οἱ Κρυπτοφερρῖται πατέρες ἀμύνονται κρατερῶς ὑπὲρ τῶν *ἱερῶν ἑλληνικῶν θεσμῶν* αὐτῶν ἐναντίον πολεμίων ἰσχυρῶν, τῶν ἄγαν λατινιζόντων ἐν τῇ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἡ πρὸς τὰ πάτρια καὶ τοὺς ἱεροὺς ἑλληνικοὺς θεσμοὺς προσήλωσις αὐτῶν προβαίνει μέχρι τοσούτου, ὥστε» ὡς οἱ ἐν ταῖς ἱεραῖς Μοναῖς τοῦ Ἄθω καὶ ἐν ἄλλοις ἑλληνικοῖς μοναστηρίοις πατέρες, μνημονεύουσι καὶ οὗτοι ἐν ταῖς δεήσεσι τῶν «*εὐσεβῶν καὶ θεοφυλάκτων ἡμῶν βασιλέων*», τῶν ἰδεωδῶν δηλονότι βασιλέων τοῦ Βυζαντίου, ἀκολουθοῦντες ἔτι νῦν τῇ βυζαντινῇ παραδόσει·

* *
*

Ἀλλὰ δὲν εἶνε ἁπλῶς ἀκριβεῖς τηρηταὶ τῶν παραδόσεων τῶν παλαιῶν, ἀλλ' ἐπιμελοῦνται καὶ νῦν ἔτι μετὰ ζήλου τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἑλληνικῆς παιδεύσεως, παρακολουθοῦντες ἐγγύθεν καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς ἐθνικὴν παίδευσιν. Ἀναγινώσκουσι μελετῶσι καὶ κρατοῦσιν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ ἐκπαιδευτικὰ νομοσχέδια τοῦ ὑπουργοῦ κ. Α. Εὐταξία, τιμῶσι καὶ θαυμάζουσι τὸν Κωνσταντῖνον Κόντον ὡς μέγαν φιλόλογον καὶ διδάσκαλον

τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, καὶ διδακτικοῖς ἔτι βιβλίοις ἐν τῇ [illegible] τῶν ἑλληνικῶν χρῶνται ἑλληνικοῖς, Γραμματικῇ Κυριακοπούλου κα[illegible] Ζηκίδου, καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς νεοελληνικῆς φιλολογίας εἰσὶν οὐκ ἀ[illegible] δὲ ὁ ἡγούμενος τῆς Μονῆς Κρυπτοφέρρης ἔχει τὸ ἐπισκεπτήριον [illegible] γραμμένον «Ἀρσένιος ἡγούμενος τῆς ἱερᾶς Μονῆς τῆς Κρυπτοφε[illegible]». [illegible] Βασιλειανοὶ πατέρες τῆς Κρυπταφέρρης ἔχουσι καὶ τὴν Μεγάλην [illegible]. Εἶνε δὲ αὕτη, ὅτι θεωροῦσι τὸ τάγμα αὐτῶν ὡς καὶ τὴν σύναξιν [illegible] Κ[illegible]ριτῶν θεόθεν προωρισμένην εἰς τὸ ἔργον τῆς ἑνώσεως τῆς [illegible]κῆς Ἐκκλησίας· φρονοῦσιν, ὅτι ἡ ἱερὰ Μονὴ αὕτη προνοίᾳ [illegible] διετηρήθη μέχρι νῦν μόνον αὐτ[illegible] [illegible] πάντων τῶν ἄλλων ἑλ[illegible]ρίων ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ρ[illegible] ἱδρυμένων ποτὲ οὐδὲ [illegible]σαν, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς [illegible] μέλλει τι ποτε χρόνῳ μετ[illegible]κῆς καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας («Neque eo minor in nos[illegible] a est, eaque fuit [illegible] intra Romam [illegible] mine quidem [illegible] adhuc superstes sit atque adeo [illegible], ut [illegible] quibus Ecclesiae Romanae Graeca rursus colligari possit vi[illegible]rum esse videatur». D. Antonii Rocchii de Cenobio Cryp[illegible]. Τὴν ἕνωσιν τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐννοοῦσιν οὐχὶ ὑπὸ ἔννοιαν Λατινικὴν [illegible]στικήν, ὡς τὰ λοιπὰ τάγματα, ἀλλὰ ὑπὸ ἔννοιαν ἐκκλησιαστικὴν κ[illegible], [illegible]σιν ἐν τῇ καθολικῇ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ, ἀναγνωριζομένης καὶ ν[illegible] ὑπὸ [illegible] Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἀνέκαθεν πρὸ τοῦ σχίσματος ἀναγνωριζο[illegible] τῶν τοῦ Πάπα πρωτείων. Τὴν τοιαύτην ἕνωσιν θεωροῦσιν ὠφέλιμο[illegible] τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν εἴπερ ποτὲ νῦν, ὅτε ὁ [illegible] αὐτοῦ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία καταπολεμεῖται σφοδρῶς ὑπὸ τοῦ [illegible] ἐλαττοῦται διηνεκῶς ἐν τῷ κράτει αὐτῆς. Ἐπιδώκουσι τὸ κράτος τ[illegible] καὶ τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀπηλλαγμένον [illegible] Λατινισμοῦ. [illegible] ὁ Καθολικισμὸς καταστῇ ἐν Ἀνατολῇ Ἑλληνικός, [illegible] συγχέηται πρὸς τὸν Λατινισμόν. Τὸ σχέδιον, ὅπερ ἄλλοτε εἶχεν, ὡς [illegible] Ρώμης ἄκρος ἀρχιερεὺς Λέων ΙΓ', νὰ ἐπιτρέψ[illegible] θολικοῖς Ἕλλησιν, ἵνα ὡς ἐκκλησιαστικὴν αὐτῶν γλῶσσαν ἔχωσι τὴν [illegible], ἦτο ἐν μέρει ἔργον [illegible] Κρυπτοφερριτῶν ἐργαζόμενος ὁ νῦν ἡγούμενος Ἀρσένιος Β' μετέβη τῷ 1895 [illegible] τὴν Ἀνατολήν, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις συνελθούσης τότε [illegible]μου Χριστιανῶν παντὸς δόγματος, χάριν ἠθικῆς τινος οὕτως εἰπεῖν [illegible] εἰρήνης μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν Συνόδου. καὶ μετέσχε τῆς Συνόδου [illegible]χὼν δὲ ἐν Ἱεροσολύμοις παρὰ τοῦ ἀοιδίμου πατριάρχου Ἱεροθέου ἀνεπισήμου, ἀλλ'

ἐγκυκλίου ὑποδοχῆς, μετέβη εἶτα εἰς τὸν Ἄθω, ἵνα ἐπισκεφθῇ ἐνταῦθα τὸν περιφανέστατον πατριάρχην Ἰωακείμ, πολλὰ μετ' αὐτοῦ συζητήσας περὶ ἑνώσεως «πρὸς οὐδετέρων ὄφελος», ὡς μοὶ ἔγραφεν ὁ πατριάρχης. Μετέβη δὲ τότε καὶ εἰς τὴν Σμύρνην, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ἱερολογιωτάτου καὶ ἑλληνομαθεστάτου ἀρχιδιακόνου Νείλου καὶ ἐλειτούργησεν ἐν πάσῃ ἐκκλησιαστικῇ ἐπισημότητι ἐν Σμύρνῃ ὡς Βασιλειανὸς καὶ Κρυπτοφερρίτης. Οἱ ἐν Σμύρνῃ Ὀρθόδοξοι ἐξεπλάγησαν παραστάντες εἰς ἱερουργίαν ἑλληνικὴν κατὰ τὴν τάξιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ἑλληνιστὶ ὑπὸ ἀνωτέρου κληρικοῦ καθολικοῦ τελουμένην. Τὸ γεγονὸς ἐνεποίησεν ἐντύπωσιν· ὁ δὲ ἅγιος Σμύρνης, ὢν ἄλλως καλοκἀγαθος, σκανδαλισθεὶς ἐπὶ τοῖς γενομένοις καὶ ὑπὸ ζήλου ὑπερμέτρου παρασυρθείς, δι' ἐγκυκλίου, μεθ' ὑπερβολικῆς σφοδρότητος γλώσσης συντεταγμένης, πολλὰ ἔγραψε κατὰ τῆς πράξεως ταύτης, ἥτις ἄλλως γενομένη κατὰ τὰ θέσμια καὶ ἐν τῷ δικαιώματι τοῦ ἱερουργήσαντος οὐδὲν καθ' ἑαυτὴν εἶχε τὸ σκανδαλῶδες καὶ ἀπατηλὸν καὶ ἐπίβουλον, ὡς παρέστησεν αὐτὸ ὁ ἅγιος Σμύρνης. Ὁ πατὴρ Ἀρσένιος καὶ τὸ τάγμα αὐτοῦ ἐβουλεύοντο τότε νὰ ἱδρύσωσιν Ἐκκλησίαν Ἑλληνικὴν ἐν Σμύρνῃ μετὰ μεγάλου ἱεροσπουδαστηρίου Ἑλληνικοῦ, τὸ αὐτὸ δὲ νὰ ποιήσωσι καὶ ἐν Ἀθήναις. Ἀλλὰ τὰ σχέδια ταῦτα, εὐνοηθέντα ἐν ἀρχῇ ὑπὸ τοῦ Λέοντος ΙΓ' κατεπολεμήθησαν ὑπὸ τῶν πολεμίων τῶν Βασιλειανῶν καὶ ἰσχυρῶν θιασωτῶν τοῦ Λατινισμοῦ, τῶν μὴ θελόντων νὰ χωρίσωσι τὸν Καθολικισμὸν ἀπὸ τοῦ Λατινισμοῦ. Δὲν ἐξετάζομεν ἡμεῖς ἐνταῦθα τὸ ζήτημα ἐκ τῆς καθαρᾶς αὐτοῦ θρησκευτικῆς ὄψεως, ἀλλ' ἀπὸ καθολικωτέρας ἱστορικῆς καὶ δὴ καὶ ἐθνικῆς ἱστορικῆς ἐπόψεως ἀποβλέποντες πρὸς τὴν ἐν μέσῳ τοῦ Λατινισμοῦ ἐνδόξως διατηρηθεῖσαν ὄασιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν τῷ ἱστορικωτάτῳ Τουσκούλῳ, τὸν λαμπρὸν τοῦτον σταθμὸν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, τῆς ἑλληνικῆς βιβλιοθήκης, τῶν ἑλληνικῶν ἱερῶν θεσμῶν, τῶν ἑλληνικῶν ἱστορικῶν ἀναμνήσεων, τοῦ Ἑλληνισμοῦ τέλος μεγάλου μέρους τῆς Ἰταλίας, δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ ἀποβλέψωμεν πρὸς αὐτὸν μετὰ θαυμασμοῦ καὶ συμπαθείας, καὶ νὰ μὴ αἰσθανώμεθα αἴσθημα σεβασμοῦ ἅμα καὶ συμπαθείας πρὸς ἄνδρας, οἷος ὁ ἡγούμενος Ἀρσένιος Β', οἱ πατέρες Νεῖλος, Βασίλειος, Σωφρόνιος, Ἀντώνιος, Σάββας καὶ ἡ ἄλλη χορεία τῶν Κρυπτοφερριτῶν, ἄνδρας λογίους, ἑλληνομαθεῖς, πεπολιτισμένους, εὐγενεῖς καὶ ἀξιαγάστους τὸ ἦθος, μετριοπαθεῖς, χριστιανούς, φιλανθρώπους, Ἕλληνας ὡς μοναχούς, φιλέλληνας ὡς Εὐρωπαίους, διαπρεπεῖς ἀντιπροσώπους τῆς Ἑλληνικῆς Δύσεως.

Π. Καρολίδης

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗΝ

(DRANG NACH OSTEN)

Ὁ ἐν Παρισίοις διατρίβων Πρόεδρος, σὺν τῇ ἄλλῃ αὐτοῦ πολυμερεῖ ἐργασίᾳ ἀρθρογραφῶν πρὸς διαφώτισιν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κοινοῦ ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶς δικαίων ἐδημοσίευσεν ἔν τινι τῶν τελευταίων φύλλων τῆς «Αὐγῆς» (Aurore) τὸ ἀκόλουθον ἄρθρον:

Ἐὰν πιστεύσῃ τις εἰς τηλεγράφημα ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἡ Γερμανία ἐζήτησε παρὰ τῆς Πύλης νὰ ἱδρύσῃ ἀνθρακευτικὸν σταθμὸν ἔν τινι λιμένι τῆς νήσου Θάσου. Τὸ τοιοῦτον εἶνε πολὺ μικρά τις ἀπαίτησις, μετὰ τὰς ἐκδουλεύσεις, ἃς ὁ Γουλιέλμος ὁ Β' προσήνεγκεν εἰς περιστάσεις κρισίμους εἰς ἐκεῖνον, ὃν τὴν χθὲς ἀκόμη ἀπεκάλει **σεπτὸν φίλον του.**

Δὲν εἶνε ἡ πρώτη φορά, καθ' ἣν ἡ Θάσος, νῆσος κυρίως ἑλληνική, διακινδυνεύει, ἀλλάσσουσα κυρίους. Παραχωρηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου, δυνάμει ἀρχαίων συμβάσεων καὶ ἐπὶ τίτλῳ ἐπικαρπίας, εἰς τὸν Ἀντιβασιλέα τῆς Αἰγύπτου κατελήφθη ἀκολούθως ὑπὸ τῆς Πύλης, ἀμφισβητουμένη ὑπὸ τοῦ Ἀμπᾶς Χιλμῆ, διὰ τῆς ὑποστηρίξεως τῆς Ἀγγλίας οὕτως ὥστε τὴν στιγμὴν ταύτην ἡ τύχη αὐτῆς δὲν εἶνε ἀκριβῶς ὡρισμένη, ἂν καὶ φαίνεται, ὅτι πρὸ τριῶν ἐτῶν ἔχει ἐκ νέου ἀποδοθῆ σιωπηρῶς εἰς τὴν Τουρκίαν.

Οἱ Γερμανοί, ῥίψαντες ἐπ' αὐτῆς τὸ ἄγκιστρόν των, ἐξάπαντος κατανοοῦσι τελείως τὴν σπουδαιότητα, ἣν ἡ νῆσος αὕτη, κειμένη πρὸς νότον τῆς μακεδονικῆς παραλίας, ἀντικρὺ ἀφ' ἑνὸς τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ ἀφ' ἑτέρου τῶν Δαρδανελλίων, θὰ ἐλάμβανε περιερχομένη εἰς χεῖρας αὐτῶν. Τὸ τοιοῦτον ταυτοχρόνως θὰ ἦτο καὶ ἐξαίρετος ναυτικὴ βάσις εἰς σημεῖον συναρμογῆς πολιτικοοικονομικῆς ἐπιχειρήσεως ἔν τε τῷ Ἀρχιπελάγει καὶ ταῖς παρακειμέναις ἀσιατικαῖς καὶ εὐρωπαϊκαῖς τουρκικαῖς ἠπειρωτικαῖς χώραις.

Τὸ τοιοῦτο θὰ ἦτο ἓν ἐπὶ πλέον βῆμα πρὸς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ Drang nach Osten, τοῦ μεγάλου ἀξιώματος, ἐν ὀνόματι τοῦ ὁποίου τοσαῦται παραχωρήσεις, βιομηχανικαί, ἐμπορικαὶ καὶ ἄλλαι ἀπεσπάσθησαν ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου, καὶ ἃς ὁ Ρόσχερ πρὸ ἡμίσεως καὶ πλέον αἰῶνος διετύπωνεν ὡς ἑξῆς: «Ἐκεῖ — ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ — διὰ εἰρηνικῶν κατακτήσεων, δυνάμεθα νὰ δημιουργήσωμεν μίαν νέαν Γερμανίαν, ἥτις θὰ τὴν ἐξύψωνεν εἰς μεγαλεῖον, εἰς πληθυσμόν, εἰς πλοῦτη,

ἀπέναντι τῆς παλαιᾶς Γερμανίας, καὶ ἥτις θὰ ἐσχημάτιζε τὴν ἀσφαλεστέραν λεωφόρον ἐναντίον τῆς Ρωσσίας καὶ τοῦ Πανσλαυϊσμοῦ».

Ὅσον μέγα καὶ χιμαιρικὸν παρίσταται τὸ ὄνειρον τοῦτο, εἶνε ἀναμφισβήτητον, ὅτι ἡ Γερμανία δὲν παύει ἐπιδιώκουσα ἄνευ μεγάλου θορύβου, ἀλλὰ μετὰ ζήλου καὶ ἐπιμονῆς, τὴν οἰκονομικὴν κατάκτησιν τῆς Ἀνατολῆς, καὶ ἰδίως τῶν πλουσίων ἐκείνων χωρῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, αἵτινες ὑπῆρξαν αἱ σιταποθῆκαι τῆς ἀρχαιότητος. Καὶ τὸ ἔργον τοῦτο, ἐξακολουθοῦν, θὰ δημιουργήσῃ μοιραίως ἡμέραν τινὰ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ὀπαδῶν αὐτῆς τὴν τευτονικὴν ὑπεροχὴν ἐν Ἀνατολῇ ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Βοσπόρου καὶ τῶν τοῦ Εὐφράτου.

Ἡ γερμανικὴ διπλωματία δὲν δύναται ν' ἀπαριθμήσῃ τὰς ἐν Ἀνατολῇ ἐπιτυχίας αὐτῆς. Ἔχει ἐπισωρεύσῃ ἐκεῖ παραχωρήσεις ἐπὶ παραχωρήσεων· προνόμια ἐπὶ προνομίων· προκυμαῖαι, λιμενοβραχίονες καὶ ἀποθῆκαι διαμετακομίσεων ἐμπορευμάτων ἀπὸ Χαϊδὰρ-Πασσᾶ μέχρι Κωνσταντινουπόλεως· σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Χαϊδὰρ-Πασσᾶ — Ἐσκὶ-Σιεχήρ, Ἐσκὶ-Κιεχὴρ-Ἰκονίου· σιδηρόδρομος Θεσσαλονίκης—Μοναστηρίου, ὅστις ἑνούμενος μὲ τὰς γραμμὰς τῆς αὐστριακῆς ἑταιρείας τῶν Ἀνατολικῶν Σιδηροδρόμων, σχηματίζει ἄριστον ἀγωγέα γερμανικῆς εἰσχωρήσεως· παραγγελίαι πολεμικοῦ ὑλικοῦ· ἀνθρακαποθῆκαι ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ Θαλάσσῃ· εἰδικὰ προσόντα, ἀνεγνωρισμένα ἐν τοῖς σχολικοῖς ἱδρύμασιν ἐν Τουρκίᾳ κτλ. κτλ. τέλος ἡ παραχώρησις τῆς μεγάλης σιδηροδρομικῆς ὁδοῦ Ἰκονίου—Βαγδάτης—Βασσόρας. Ὁ Σουλτᾶνος δὲν ἠδυνήθη ν' ἀρνηθῇ οὐδὲν τῷ φίλῳ αὐτοῦ.

Οὕτω ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ὅπως καὶ ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἵμου, ὅπου ἡ Γερμανία προετοιμάζει τὴν ὁδὸν διὰ τῆς Αὐστρίας, φαίνεται ὅτι πραγματοποιεῖται τὸ μέγα σχέδιον, ὅπερ θὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν κυριαρχίαν τῶν Χοεντζόλλερν ἐπὶ ἀπείρου ζώνης γῆς, συνενούσης τὴν Βόρειον Θάλασσαν μετὰ τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Περσικοῦ Κόλπου. Ἔν τινι ἀγορεύσει ἐν τῷ Ράϊχσταγ τὴν 19 Μαρτίου 1903, ὁ κ. Μπύλωβ ἐποίει τὴν ἑξῆς δήλωσιν: «Ἡ Γερμανία δὲν ἐφαρμόζει ἐν Ἀνατολῇ ἐνεργὸν πολιτικήν». Οἱ λόγοι οὗτοί εἰσι λόγοι διπλωμάτου. Πράγματι δὲν εἶνε ἐνεργὸς πολιτικὴ ἄλλη ἐκτὸς τῆς μοσχοβιτικῆς ἐν Ἀνατολῇ. Εἶνε ἀληθές, ὅτι ἡ γερμανικὴ αὕτη πολιτικὴ δὲν στηρίζεται ἢ ἐπὶ τῆς ἰδιοτροπίας δεσπότου τινός, καὶ δὲν ἔχει ποσῶς βαθείας ῥίζας ἐν τῇ χώρᾳ. Οἱ Γερμανοί εἰσιν ἀντιδημοτικοὶ ἐν Ἀνατολῇ. Θεωροῦσιν αὐτοὺς ὡς ἀπλήστους παρεισάκτους. Ἀπαντῶσιν ἐχθρότητα πρὸ πάντων μεταξὺ τῶν χριστιανικῶν ἐθνοτήτων, ἰδιαιτέρως δὲ τῶν Ἑλλήνων, οὓς θέλουσι νὰ ὑποκαταστήσωσιν ἐν τῷ ἐμπορικῷ σταδίῳ.

Δὲν εἶνε ὀλιγώτερον ἀληθές, ὅτι ἐβάδισαν γιγαντιαίοις βήμασιν ἐν τῇ ὁδῷ, ἣν προπαρεσκεύασαν καὶ ὅτι ἡ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἡγεμονία αὐτῶν φαίνεται ἀρκετὰ ἐγκαθιδρυθεῖσα διὰ νὰ παραβλάψῃ σπουδαίως τὰ συμφέροντα τῶν Ἀνατολιτῶν, ἀνεξαρτήτως φυλῆς, καθὼς καὶ τὰ συμφέροντα Δυνάμεών τινων εὐρωπαϊκῶν. Ἵνα μὴ ὁμιλήσωμεν ἢ περὶ τῆς Γαλλίας, πᾶσα αὔξησις τῆς γερμανικῆς ἐπιρροῆς ἐν

Μικρᾷ Ἀσίᾳ, Συρίᾳ καὶ Παλαιστίνῃ, δὲν δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ἀναλώμασι τῆς ἐπιρροῆς αὐτῆς, τόσον σπουδαίως ἤδη πληγείσης ἐν Ἀνατολῇ.

Σήμερον δὲν ὑπάρχει ἐγκατεστημένος Γάλλος εἰς τοὺς λιμένας, οὗτινος ἡ ἠθικὴ καὶ ὑλικὴ θέσις νὰ μὴ ὑπονομεύεται ὑπὸ τῶν ἐστεμμένων δι' ἐπιτυχίας προσπαθειῶν, ἃς ἀναπτύσουσιν οἱ φοβεροὶ αὐτοῦ ἀνταγωνισταί. Παραλλήλως τοῦ Γερμανισμοῦ—εἶνε γνωστὸν—ἕτερος κίνδυνος ἀπειλεῖ τὴν Ἀνατολήν, ἴσως σπουδαιότερος οὗτος, ὁ Σλαυϊσμός, οὗτινος οἱ πρόοδοι ἐκτελοῦνται μεθοδικῶς καὶ ἀσφαλῶς. Ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ ἐκπολιτισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς, τῆς ὑπερασπίσεως τῶν ἀσθενῶν κατὰ τῶν ἰσχυρῶν διενεργεῖται καθ' ἡμέραν ἡ ὑποδούλωσις τῶν διαφόρων ἐθνικοτήτων τοῦ ὀθωμανικοῦ Κράτους, ἐφ' ὅσον ἡ Εὐρώπη ἀδιάφορος οὖσα δὲν φαίνεται οὔτε κἂν ἀμφιβάλλουσα περὶ τοῦ κινδύνου, ὃν αἱ πρόοδοι τῆς κυριαρχίας ταύτης ἐπισύρουσιν οὐχὶ μόνον καθ' ἑαυτῆς, ἀλλ' ἀκόμη καὶ κατὰ τῶν συμφερόντων τοῦ πολιτισμοῦ.

Σλαυϊσμὸς καὶ Γερμανισμὸς ὑποδουλοῦσι τὴν Ἀνατολὴν ἐπικινδύνως, ἐπιδιώκων ἕκαστος τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν κατακτητικῶν σχεδίων του καὶ ἐνθαρρύνων φανερῶς ἢ μυστικῶς τὴν ὑποστήριξιν ἐν Τουρκίᾳ τοῦ ἀπανθρώπου ἐκείνου διοικητικοῦ συστήματος, τοῦ ὑπηρετοῦντος θαυμασίως τοὺς πολιτικούς του σκοπούς. Ἐν τούτοις αἱ δύο Δυνάμεις Γαλλία καὶ Ἀγγλία, αἵτινες μόναι ἠδύναντο νὰ χαλιναγωγήσωσι τὰς φιλοδοξίας ταύτας καὶ νὰ καταστήσωσι σεβαστὰ τὰ δίκαια ἑκάστου καὶ πάντων ὁμοῦ, ἐγκαρτεροῦσιν ἐν τῇ πολιτικῇ τῆς ἀποχῆς, ἥτις ἐστὶν ἡ πηγὴ τοσούτων δυστυχιῶν.

Ν. Καζάζης

Η ΕΛΛΗΝΙΣ ΚΑΙ Ο ΕΘΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ.

Ὁ εὐγενὴς πρόμαχος τῆς Ἰδέας, ραντίσας τὰ Μακεδονικὰ ἐδάφη μὲ τὸ τίμιόν του αἷμα ἐπετέλεσε μὲ ὅλην τὴν μεγαλοπρεπῆ αὐταπάρνησιν ἑνὸς μάρτυρος τὴν ζηλευτὴν μετάβασιν ἀπὸ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ἀληθινὴν ζωήν, ἀξίαν κατὰ πάντα τοῦ Ἕλληνος πολίτου. Ἀπῆλθεν ἤδη εἰς τὴν ἀθανασίαν, ὅπως κοσμήσῃ τὸ Πάνθεον τῶν μαρτύρων τῆς Ἐθνικῆς Ἰδέας. Ἀΐδιος ἐθνικὴ εὐγνωμοσύνη εἰς τὸν ἡρωϊκῶς πεσόντα Ἕλληνα στρατιώτην. Ἀπὸ τὸν ἔνδοξον φωτοστέφανον τοῦ μαρτυρίου του μᾶς ἐσκόρπισεν ἀκτῖνας ποῦ φωτίζουν τὴν ὁδὸν τῆς ἐπιτελέσεως ὑπερτάτου πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντος.

Ἀλλ' εἰς τὸ εὐγενὲς αὐτὸ καθῆκον δὲν εἶνε ἐπιτετραμμένον νὰ ὑστερήσῃ ἡ Ἑλληνὶς γυνή, ἡ ἔχουσα συναίσθησιν τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς της. Εἶνε καιρὸς πλέον νὰ ἐξέλθωμεν καὶ ἡμεῖς τῆς ἀπραξίας καὶ νὰ πρωτοστατήσωμεν εἰς τὸν μέγαν ἀγῶνα, τὸν ὁποῖον διεξάγει σήμερον ὁ πάντοθεν πολεμούμενος Ἑλληνισμός.

Ἐν τῷ μέσῳ φρικαλέων γεγονότων, διαδραματιζομένων εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Χερσόνησον δὲν ἐπιτρέπεται πλέον εἰς ἡμᾶς νὰ ἔχωμεν τὰς χεῖρας ἐσταυρωμένας. Καὶ ἡ ἱερὰ αὐτὴ ὑποχρέωσις τῆς συμμετοχῆς ἐπιβάλλεται κατὰ τοσοῦτο μᾶλλον καθόσον πρόκειται περὶ ἀγῶνος ὑπὲρ τῶν ὅλων.

Ἡ Μακεδονία, ἡ χώρα αὐτὴ ἡ ἑλληνική, ἡ ἀποτελοῦσα τὸ βαρόμετρον τῆς ἐθνικῆς ζωῆς ἢ τοῦ θανάτου κινδυνεύει διαρκῶς κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ὡς ζωὴν ἐθνικήν των ἔθεσαν τὴν ἐξόντωσιν τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς.

Τὴν προσφιλῆ καὶ τιμημένην μας Μακεδονίαν, ποῦ τὴν δόξαν της διαλαλοῦν ἀκόμη αἱ ὄχθαι τοῦ Γάγγου καὶ τοῦ Ἰνδοῦ, τὴν Μακεδονίαν μας, ποῦ ἐγέννησε τὸ Ὀρφέα τῆς ἑλληνικῆς ἡμερώσεως καὶ τὸν Σταγειρίτην σοφόν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξεπήδησεν ὁ μέγας τῶν Ἑλλήνων στρατηλάτης, ὅστις ἐλατρεύθη ὡς θεὸς εἰς τὸ μαντεῖον τοῦ Ἄμμωνος, τὴν Μακεδονίαν μας, πατρίδα τοῦ Βουλγαροκτόνου, ποῦ μὲ τοὺς ἀγῶνάς της καὶ τὰς μαρτυρικὰς ἑκατόμβας τῆς Κασσάνδρας καὶ τῆς Νιαούσης ἐπότισε τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ, αὐτὴν τὴν γλυκεῖάν μας Πατρίδα ζητοῦν ν' ἁρπάσουν σήμερον, ποῖοι;

οἱ χθὲς τῶν Ἑλλήνων δουλοπάροικοι. Τὴν ἐπιβουλεύονται ἐκεῖνοι, ποῦ ὡς περγαμηνὰς πολιτισμοῦ ἔχουν νὰ ἐπιδείξουν μόνον Πάνθεον ἀπαίσιον, κοσμημένον ἀπὸ κρανία, θύματα τῆς παλαιᾶς καὶ νέας ὠμότητος καὶ θηριωδίας.

Ἐκεῖ κάτω εἰς τὴν σφαζομένην χώραν «ἱδρώνουν αἷμα τὰ βουνὰ» ὅπως θὰ ἔλεγεν ὁ ἐθνικὸς ποιητής. Δὲν παρέρχεται σχεδὸν ἡμέρα, χωρὶς τὸ μαρτυρολόγιον τοῦ Μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ νὰ πλουτισθῇ. Τὰ αἱματόβρεκτα ἐδάφη τῆς ἑλληνίδος χώρας πλαισιοῦνται σήμερον μὲ σφαγὰς καὶ ἀτιμώσεις γερόντων, γυναικῶν καὶ παίδων, μὲ ἀνασκολοπισμοὺς καὶ βασάνους ἀνηκούστους ἱερέων, προκρίτων, διδασκάλων. Ἐρήμωσις καὶ πεῖνα καὶ φρίκη κατοικεῖ ἀνὰ τὰ ὄρη καὶ τοὺς λόγγους, φάραγγας καὶ πεδιάδας, ὅλα γεμάτα ἀπ' τὰ κόκκαλα μαρτύρων. Ἀπέναντι δὲ τῆς πενθίμου ταύτης εἰκόνος ποῦ ἡ φωνὴ τῆς ἐλευθέρας Ἑλληνίδος; ποῦ ἡ κίνησις αὐτῆς καὶ δρᾶσις, ποῦ ἡ ἐκπλήρωσις καθήκοντος ἱερωτάτου;

Σιγὴ νεκρικὴ τῆς Ἑλληνίδος. Χθὲς ἀκόμη τὸ Κρούσοβον τὸ ὑπερήφανον μετεβάλλετο εἰς σωρὸν καπνιζόντων ἐρειπίων· ἡ εἰκὼν τῆς ἐρημώσεως ἦν ἀπαισία. Καὶ ἐξηκολούθησαν ἔκτοτε αἱ σφαγαὶ καὶ αἱ πυρπολήσεις, μεταβάλλουσαι τὴν Μακεδονίαν ὅλην εἰς μέγα ἐθνικὸν οἰκητήριον ὀρφανῶν, εἰς κοιλάδα δακρύων καὶ πένθους.

Καὶ ἡμεῖς αἱ Ἑλληνίδες, ἐπὶ τῶν ράχεων τῶν ὁποίων βαρύνει ἡ τιμὴ τῆς τετιμημένης Σπαρτιάτιδος, ἀναφωνούσης γενναίως «ἢ τὰν ἢ ἐπὶ τᾶς», εἰς τὰς ὁποίας αἱ Σουλιώτισσαι ἄφησαν ὡς παρακαταθήκην ἱεράν, ὡς ὅρκον φρικτὸν διεκδικήσεως τῆς ἐθνικῆς τιμῆς, τὸν τραγικὸν χορὸν τοῦ Ζαλόγγου, θὰ ἐξακολουθήσωμεν ἄρά γε ἐν τῇ ἀπραξίᾳ, ὅλως ἀναξία τοῦ παρελθόντος μεγαλείου; Οἱ γόοι καὶ οἱ στεναγμοὶ τῶν ἀγεληδὸν σφαζομένων ἀδελφῶν μας, ἡ ἄπελπις φωνὴ τῶν γυμνῶν καὶ τετραχηλισμένων ὀρφανῶν καὶ τῶν ἐρήμων χηρῶν τὸ πικρὸν δάκρυ ἔπαυσαν ἄρά γε καθ' ὁλοκληρίαν ν' ἀντηχοῦν θλιβερῶς εἰς τὰς καρδίας μας καὶ δὲν ἀπέμεινεν ἄρά γε εἰς ἡμᾶς αἷμα ἑλληνικόν, καὶ ἐθνικὴ τιμὴ καὶ ὑπερηφάνεια καὶ συναίσθησις τῆς εὐγενοῦς ἀποστολῆς τῆς Ἑλληνίδος; Ἕως πότε ἡ νάρκη καὶ ἡ ὑπὲρ τῶν ἱερωτέρων τῆς Πατρίδος ἀδιαφορία;

Ἐν τῷ μέσῳ νεκροταφείων καὶ πενθίμων ἐθνικῶν ἐρειπίων δὲν ἐπιτρέπει ἡ τιμὴ εἰς τὴν Ἑλληνίδα νὰ καθεύδῃ. Εἰς χρόνους οἰμωγῶν καὶ θρήνων, εἰς χρόνους ποῦ καταπατεῖται τὸ γόητρον τὸ ἐθνικὸν καὶ χλευάζεται ἡ Μεγάλη Ἰδέα τῶν Ἑλλήνων εἶνε ἀσυγχώρητος ἐπίσης καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ ἀθῴα τέρψις. Ναὶ εἶνε γραμμένον ἀπὸ τὴν Ἱστορίαν, ὅτι οἱ ὑπὸ δυσμενεῖς συνθήκας τοῦ ἐθνικοῦ των βίου διερχόμενοι ἀμερίμνως τὰς ἡμέρας, προορίζονται νὰ κλαύσουν τὸ πικρὸν τῆς δουλοσύνης δάκρυ. Ἀλλ' ἡμεῖς θέλομεν νὰ ζήσωμεν μὲ πατρίδα μεγάλην, πατρίδα τιμῆς καὶ ὑπερηφανείας. Ἡ ἡμιελευθερία τῆς μαρτυρικῆς μας Κρήτης δὲν μᾶς ἐπαναπαύει. Τὰ ἐθνικά μας ἰδεώδη θὰ ἐκπληρωθοῦν τότε καὶ μόνον, ὅταν ἀπε

λευθεροῦντες τὴν Μακεδονίαν στήσωμεν ἐπὶ τῆς Ροδόπης τὴν γαλανήν μας σημαίαν ὡς ἔμβλημα ἡμερώσεως προόδου καὶ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Τώρα ποῦ ὁ ἔνδοξος θάνατος τοῦ τετιμημένου στρατιώτου πᾶσαν πάσης γῆς ἑλληνικῆς ἑλληνικὴν καρδίαν ἔχει ἠλεκτρίσῃ, ὁ δὲ ἁπανταχοῦ Ἑλληνισμὸς τιμῶν τὴν μνήμην αὐτοῦ προβάλλει εἰκόνα μεγαλοπρεπῆ πανελληνίου ὑπὲρ τῆς Μακεδονίας ἐγέρσεως καὶ ἀκούεται ἡ φωνὴ τῆς ἐκδικήσεως τοῦ ἐκδίκησιν βοῶντος αἵματος τῶν ἐθνομαρτύρων πρέπει ν' ἀναλάμψῃ καὶ πάλιν ὁ γυναικεῖος ὀργασμός, ὁ τιμήσας τὴν Ἑλληνίδα κατὰ τὰς ἐν Κρήτῃ σφαγὰς καὶ τὴν ἀκολουθήσασαν ἐθνικὴν συμφοράν. Καιρὸς ν' ἀφυπνισθῶμεν πλέον καὶ ἡμεῖς, σαλπίζουσαι τὸ ἐγερτήριον σάλπισμα τῆς ἠθικῆς ἐπαναστάσεως, σάλπισμα ἀναγεννήσεως καὶ ἐθνικοῦ ἐξιλασμοῦ, συντελουμένου ὑπὸ τὰ ραντίσματα τοῦ αἵματος τῶν ἐθνομαρτύρων τῆς Ἑλληνικῆς Μακεδονίας.

Μαρία Παπαδογιαννάκη

ΣΗΜ. ΕΛΛ. Εἶνε εὐφρόσυνον ὅτι ἤρχισε ν' ἀντηχῇ καὶ ἡ φωνὴ τῆς Ἑλληνίδος ὑπὲρ τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ ἐθνικοῦ ἀγῶνος. Κατανοεῖ τις εὐχερῶς πόσον εὐεργετικὴ δύναται ν' ἀποβῇ ἡ ἐνεργὸς ἀνάμιξις τῆς Ἑλληνίδος εἰς τ' ἀφορῶντα τὴν Πατρίδα. Ἀπὸ φύσεως ἔχουσα τὴν συναισθητικὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς ἰσχυροτέραν δύναται εἰς τὸν εὐγενῆ ἀγῶνα ἀφωσιουμένη νὰ παράσχῃ δείγματα ἐνθουσιασμοῦ ἀπαραμίλλου καὶ φιλοπατρίας, ἐμψυχοῦσα καὶ ἐμπνέουσα ἁπανταχοῦ τὴν αὐταπάρνησιν. Καὶ τοῦ πολυτίμου τούτου κοινωνικοῦ παράγοντος ἔχει σήμερον εἴπερ ποτε ἀνάγκην ἡ Πατρίς, ἡ σφαγιαζομένη καὶ πυρπολουμένη ὑπὸ τοῦ Σλαυϊσμοῦ ἐν τῷ ὁποίῳ αἱ γνωσταὶ ἐργασίαι τῆς Νοβικὼφ καὶ Καραβέλωφ εὗρον τόσας ἄλλας προσηλύτους. Εἴθε τὸ ἐγερτήριον σάλπισμα τῆς ἐκ Κρήτης φιλοπάτριδος κυρίας ν' ἀντηχήσῃ εἰς τὰς καρδίας τῶν ἁπανταχοῦ Ἑλληνίδων καὶ νὰ κρατύνῃ τὴν συναίσθησιν τῆς μεγάλης ἐθνικῆς κρίσεως, ἣν σήμερον διατρέχει σύμπας ὁ Ἑλληνισμός, ὅστις τὸν ἐπαπειλοῦντα κίνδυνον τῆς ἐξοντώσεως θέλει ἀποφύγῃ μόνον διὰ τῆς ἀνενδότου ἐμμονῆς πάντων ἡμῶν εἰς τὴν ἐθνικὴν ἰδέαν καὶ δι' ἀνταξίων θυσιῶν, ἀπὸ τὰς ὁποίας δὲν ὀφείλει νὰ ὑστερήσῃ καὶ ἡ Ἑλληνὶς γυνὴ ἐὰν ἔχῃ συναίσθησιν τῆς εὐγενοῦς καταγωγῆς αὐτῆς καὶ δὲν ἐπιθυμῇ νὰ κληροδοτήσῃ εἰς τὰ τέκνα της τὴν ταπείνωσιν καὶ τὴν δουλείαν.

ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ

Ὁ ἐν Γιωχάννεσβουργ ἡμέτερος ἀντιπρόσωπος κ. Νοτάρης κατὰ τὴν Α΄ γενικὴν συνεδρίαν τοῦ ἐκεῖ τμήματος τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» ἔκαμε τὴν ἀκόλουθον πατριωτικὴν διάλεξιν, ἣν εὐχαρίστως δημοσιεύομεν :

Ἀγαπητοὶ ἑταῖροι,

Σᾶς προλέγω ὅτι δὲν εἶμαι τοῦ λόγου μαχητής, οὐδὲ τὴν ἕξιν ἔχω τοῦ λαλεῖν δημοσίᾳ. Ἀπησχολημένος εἰς ἄλλα ἔργα δὲν ἔλαβον τὸν καιρὸν ν' ἀσχοληθῶ καὶ εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ λόγου· δικαιοῦμαι ἑπομένως νὰ σᾶς παρακαλέσω ὅπως ἦσθε ἐπιεικεῖς.

Τὰ ζητήματα, ἅτινα ἀπασχολοῦσι κατὰ τὴν ὥραν ταύτην τὸ πανελλήνιον εἰσὶ πολλὰ καὶ ποικίλα, πάντων ὅμως σπουδαιότερον καὶ ἐπικινδυνωδέστερον διὰ τὸν Ἑλληνισμόν, δέον νὰ θεωρηθῇ τὸ περὶ Μακεδονίας, ὅ περ ὑπονομευόμενον ἀπὸ ἱκανοῦ ἤδη χρόνου, ὑπὸ τῶν ποικιλωνύμων ἡμῶν ἐχθρῶν, ἀπειλεῖ πρόρριζα νὰ διασαλεύσῃ τόν τε δοῦλον καὶ ἐλεύθερον Ἑλληνισμόν.

Ὁ Μακεδονικὸς πολιτισμὸς ὑπῆρξεν ἡ μετὰ μακρὰν ζύμωσιν πρακτικὴ διατύπωσις τῆς ἑλληνικῆς μεγαλοφυΐας. Ὅπως ἡ θεότης ἔλαβε σάρκα διὰ τοῦ Ἰησοῦ, ἡ ἑλληνικὴ ἰδέα κατῆλθεν ἀπὸ τῶν νεφῶν καὶ κατέστη νόμισμα κοινῆς χρήσεως ἐν Μακεδονίᾳ. Ὅ,τι ἦτο ἀπὸ μακροῦ χρόνου λάμψις, δι' αὐτῆς ἐγένετο δημιουργία. Οἱ ἀθάνατοι ποιηταί, φιλόσοφοι καὶ καλλιτέχναι τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος ἔπλασαν λεληθότως διὰ τῆς κοινῆς ἐργασίας, ἓν ἔμψυχον μεγαλούργημα, τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον. Ἐκ τῶν χειλέων αὐτοῦ ἔμαθεν ὁ κόσμος τὴν λύσιν τοῦ αἰνίγματος, ἣν εἰς μάτην ἠγωνίζετο νὰ μαντεύσῃ ἐκ τῶν ἀσυναρτήτων σελίδων τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας. Ἀπὸ Μαραθῶνος μέχρι Χαιρωνείας, ἡ Ἑλλὰς ἐψηλάφει ἔνθεν κἀκεῖθεν δι' ἡμικλείστων ὀφθαλμῶν· ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἣν οἱ σύγχρονοι ἐξέλαβον πένθιμον, καὶ οἱ μεταγενέστεροι ἀνέγραψαν ἑορτάσιμον, ἡ Ἑλλὰς ἀνέβλεψε καὶ ἐβάδισε διὰ στερροῦ ποδὸς εἰς τὴν κατάκτησιν τοῦ κόσμου. Ὅ,τι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κατορθώσωσιν αἱ αἰθέριαι, ἀλλ' ἀνερμάτιστοι πτήσεις τοῦ Ἀθηναϊκοῦ Δήμου, οὐδὲ τὸ πεζόν, δυσκίνητον καὶ αὐτόχθον πνεῦμα τῆς σπαρτιατικῆς ὀλιγαρχίας, κατώρθωσεν ἡ ἀρίστη κρᾶσις, ἣν ἐπιτέλεσεν ὁ Μακεδονικὸς Ἑλληνισμός. Αἱ στρατιωτικαὶ ἀρεταί, ἀρεταὶ συνανθοῦσαι μετὰ τῆς διανοητικῆς μορφώσεως, ἡ μεγαλοπραγμοσύνη

ἀχώριστος ἀπὸ τῆς πειθαρχίας, ἑνότης σκοποῦ καὶ ἑνότης δυνάμεων, ἐπροίκισαν τὴν Ἑλλάδα διὰ τῆς μιᾶς πολιτείας, ἣν ὠνειρεύθη ὁ διδάξας τὸν μέγαν δορικτήτορα μέγας φιλόσοφος, καὶ ὑπεδούλωσαν καὶ ἐξημερώσαν τὴν ἀσιατικὴν βαρβαρότητα.

Τὸ πρόσωπον, ὅπερ ἡ Μακεδονία διεδραμάτισεν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἡμῶν ἱστορίᾳ, ὡς ἀνάπαυλα ἐμφυλίων ῥήξεων καὶ ζῶν πρόγραμμα ἐξωτερικῆς ἀποστολῆς, ἀποτελεῖ δεσμὸν ἄρρηκτον μεταξὺ τῆς ὑποδούλου σήμερον ἐκείνης ἐπαρχίας καὶ τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος. Ἄλλοι ἂς ψάλλωσι τὰς φυσικὰς καλλονὰς καὶ τὸν ἐπίγειον καὶ ὑποχθόνιον πλοῦτον τῆς ἀδελφῆς χώρας. Ἡμεῖς πρὸ πάντων περιμένομεν παρ᾿ αὐτῆς νὰ ἀναζώσῃ καὶ σήμερον τὴν κρᾶσιν, ἣν ἐπετέλεσεν ἐν τῇ ἀρχαιότητι, νὰ εἰσκομίσῃ εἰς τὸν κοινὸν ἔρανον στοιχεῖα ἑδραιότητος, σωφροσύνης καὶ πειθαρχίας, καὶ νὰ παύσῃ τὴν ὕπτασίαν τῆς ἡμετέρας πολιτικῆς. Εἰς ἐκεῖνον, ὅστις θὰ φέρῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἐλευθερίαν, ἡ Μακεδονία θὰ δώσῃ δὲν ἀμφιβάλλομεν, εἰς ἀντάλλαγμα θησαυρὸν ἀνδρικῶν ἀρετῶν καὶ ζῶσαν παράδοσιν μεγαλουργίας. Σκοπὸς πάσης ἐθνικῆς ἐνεργείας ἔστω σήμερον ἡ Μακεδονία· ὅταν δὲ τὸ προσφιλὲς τοῦτο ὄνειρον πραγματοποιηθῇ, δὲν θὰ δυσκολευθῶμεν νὰ ἀνεύρωμεν ποία εἶνε ἡ περαιτέρω ὁδός, οὐδὲ θὰ μᾶς λείψῃ ὁ δάκτυλος, ὁ δεικνύων τὸ τέρμα.

Δὲν ἔχομεν καιρὸν νὰ χάνωμεν εἰς πειράματα! Τὰ ἀνατολικὰ φῦλα ἠγέρθησαν ἀπὸ τοῦ ληθάργου, καὶ πάσης στιγμῆς ἀπώλεια εἶνε ἀνυπολόγιστος.

Τὰ ἔθνη ὅσα ἔχουσι νὰ ἐπιτελέσωσι μεγάλην ἐξωτερικὴν ἀποστολὴν καὶ νὰ ἀποδυθῶσιν εἰς ὑπεράνθρωπον ἀγῶνα, εἶνε ἀπαραίτητον νὰ ἔχωσιν ἐκ τῶν προτέρων ἀκράδαντον τὴν πίστιν καὶ νὰ εἰξεύρωσι σαφῶς καὶ ὡρισμένως τί ζητοῦσι καὶ ποῦ πορεύονται. Ἅμα ὡς ἐπισκοτισθῇ ὁ σκοπός, ἅμα ὡς στομωθῇ τὸ μῖσος δι᾿ ἀμφιβολιῶν, καὶ ἀμβλυνθῇ ἡ ἐλπὶς διὰ παρεννοήσεων, εἰς μάτην τις πλέον θὰ ζητήσῃ νὰ ὑποθάλψῃ τὸν μεγαλουργὸν ἐνθουσιασμόν. Πάντες δὲ ἱστάμεθα μετέωροι καὶ διστάζοντες, μέχρις οὗ παρέλθῃ ἡ εὐκαιρία. Τὸ δρᾶμα λύεται καὶ ἡμεῖς εἰσέτι δὲν ἔχομεν ἀποφασίσῃ ποῖοι εἶνε οἱ ἐχθροί, καὶ ποῖοι οἱ φίλοι μας. χάρις εἰς τὴν σύγχυσιν, ὑφ᾿ ἧς εὑρισκόμεθα κατειλημμένοι κατὰ τὴν κρίσιμον ὥραν. Πόσον σαφὴς καὶ δεξιὰ θὰ ἦτο ἡ θέσις τῶν Ἑλλήνων, ἐὰν ἐμένομεν πιστοὶ εἰς τὸ προαιώνιον ἔργον τῶν πατέρων μας, τὸ γραφὲν δι᾿ αἵματος καὶ ἐπικυρωθὲν διὰ μαρτυρίων. Κατὰ τὸ πρόγραμμα ἐκεῖνο, δὲν ὑπῆρχε ἀνθρωπίνη περιπέτεια, ἱκανὴ νὰ προσκαλέσῃ συνδιαλλαγήν, ἢ κἂν ἀνακωχήν, μεταξὺ δεσποτῶν καὶ δούλων. Ὅλα τὰ ὅπλα ἦσαν καλά, πᾶσα φωνὴ κράζουσα «*Ἐξεγερθῆτε*»! ἦτον εὐπρόσδεκτος. Πολλάκις ἠπατήθησαν, πολλάκις ἐπροδόθησαν· ἀλλ᾿ ἔχουσι νὰ ἐπιδείξωσι ἕνα μέγαν θρίαμβον, τὸ 1821. Ἡμεῖς δὲ ποῖον; Τίνα κίνδυνον ἐκωλύσαμεν, ποῖον συμφέρον ἐθνικὸν προηγάγομεν, ποῖον ὀδόντα τῆς τυραννίας ἀπεσπάσαμεν, ἀφότου ἀντὶ Ἑλλήνων ἐγίναμεν κοσμοπολῖται; Τὸ μόνον κέρδος εἶνε, ὅτι ἀπὸ δούλων σκυθρωπῶν καὶ πνεόντων ἐκδίκησιν, ἐγίναμεν δοῦλοι εὔθυμοι καὶ φιλόσοφοι, καὶ ἐνῷ πρότερον ἐκινοῦμεν τὴν συμπάθειαν, κινοῦμεν τώρα τὴν περιφρόνησιν τοῦ κόσμου.

Ἀλλ' ἂς μὴ δικάζωμεν ἐρήμην τοὺς ἐνόχους. Ἂς ἀντιγράψωμεν τὰ ἐπιχειρήματά των καὶ ἂς ἐξετάσωμεν μήπως, καὶ ἀφοῦ ἀπεδείχθησαν ὀλέθρια ἐκ τῶν πραγμάτων, εἶχον κἂν κατ' οὐσίαν λογικήν τινα ὑπόστασιν, ἐξ ἧς ἦτο συγγνωστὸν νὰ σκοτισθῇ ἡ κρίσις.

Ὁ πανσλαυϊσμός, ἀφοῦ κρύφα ὑπέσκαψε τὰ ἱερὰ καὶ ὅσια τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, καὶ ἔσπειρε πανταχοῦ σκάνδαλα καὶ διαιρέσεις, ἔρχεται τώρα μετ' ἀναπεπταμένων σημαιῶν νὰ στήσῃ τὸ κράτος του ἐπὶ προητοιμασμένου ἐδάφους. Τί ἄλλο θὰ ὠφεληθῶμεν συμμαχοῦντες μετ' αὐτοῦ, ἢ ὅτι ἀπὸ δουλείας θὰ μεταπέσωμεν εἰς δουλείαν; Καὶ ποίαν δουλείαν! Οἱ μὲν Τοῦρκοι εἶνε ὀλίγοι καὶ φθίνουσι, οἱ δὲ Ρῶσσοι πολλοὶ καὶ ἀκμαῖοι. Ὑπὸ τὴν ρωσσικὴν κατάκτησιν ἐτάφημεν διὰ παντός, ἐφ' ᾧ ὑπὸ τὸ τουρκικὸν καθεστὼς ἡ πατρικὴ ἡμῶν κληρονομία μένει ἄθικτος. Δὲν θέλομεν νὰ ἐξετάσωμεν τί εἶνε τὸ θηρίον τοῦτο τῆς Ἀποκαλύψεως, τὸ καλούμενον Πανσλαυϊσμός, κατὰ πόσον ὑπάρχει καὶ κατὰ πόσον εἶνε ἀνύπαρκτον, οὐδ' ἐὰν μᾶς ἐπιβουλεύεται ἡ Ρωσσία πλειότερον παρ' ὅσον ἐν τῇ πειρατικῇ ταύτῃ ἐποχῇ πᾶσα ἐθνικὴ πλεονεξία ἐπιβουλεύεται τὴν γείτονα. Ἀλλὰ πῶς νὰ ἀκούωμεν ἀόργητοι τὴν ἀνίδρυσιν βουλγαρικοῦ κράτους; Οἱ νομάδες οὗτοι, οἱ γεωργοί, οἱ ἀρκτοτρόφοι, οὓς ἐξ ἐλέους καὶ πρὸς σιτισμὸν ἐκαλέσαμεν ἐκ τῶν ὀρέων καὶ τῶν κρημνῶν τοῦ Αἵμου εἰς τὰς πεδιάδας ἡμῶν, τολμῶσι σήμερον νὰ παρίστανται ὡς ἔθνος, νὰ ἔχωσι στρατόν, νόμισμα, σημαίαν, ἡγεμόνα! Ἡμεῖς δέ, οἵτινες πρὸ ὀλίγων ἀκόμη ἐτῶν ἤμεθα ὁ μόνος λαὸς ὁ περιβεβλημένος ἁλουργίδα ἐν Ἀνατολῇ, δὲν προσεθήκαμεν ἀδάμαντά τινα εἰς τὰ ἐθνικά μας κειμήλια, ἀλλ' εἴδομεν τεταπεινωμένον καὶ τὸ ἐθνικὸν ἡμῶν ἀξίωμα, διότι ἐλεύθεροι ἐπολιτεύθημεν ὡς ὑποτελεῖς, ἐνῷ οἱ ὑποτελεῖς ἐπολιτεύθησαν ὡς ἐλεύθεροι. Ἡμεῖς συνηθίσαμεν νὰ λέγωμεν πάντοτε, ὅτι ὁ καιρὸς εἶνε ὁ ἄριστος σύμμαχός μας. Ἐὰν ὅμως ἔχωμεν ἄσπονδον πολέμιον δυνάμεθα νὰ ἀπαντήσωμεν ἡμεῖς, ὁ πολέμιος οὗτος εἶνε ὁ καιρός. Ἴδετε ποῦ κατηντήσαμεν ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι σήμερον! Πᾶσα δεκαετία παρερχομένη διακόπτει καὶ τὰς ἐλπίδας καὶ τὸ γόητρόν μας. Ποῦ ἦσαν τὰ ὅρια τῆς ἰδανικῆς Ἑλλάδος πρὸ ἑξήκοντα καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν; Ποῦ εἶνε σήμερον; Ὁ Ρήγας ἔβλεπε μέχρι τοῦ Ἴστρου καὶ μέχρι τῆς Ἐρυθρᾶς. Πρὸ εἴκοσι καὶ πέντε ἀκόμη ἐτῶν ἠλπίζομεν, ὅτι μᾶς ἔμενεν ὁ Αἶμος. Σήμερον δυσπιστοῦμεν καὶ περὶ τοῦ Ὀλύμπου, καὶ περὶ τῶν Ἀκροκεραυνίων. Καὶ ἔπειτα λέγομεν ὅτι ἔχομεν καιρόν; Ἀλλ' αὐτὸς ὑπῆρξε καὶ εἶνε ὁ μέγας ἡμῶν προδότης! Τὰ ὅρια τῆς ἰδανικῆς Ἑλλάδος πλησιάζουσι βαθμηδὸν σήμερον πρὸς τὰ ὅρια τῆς πραγματικῆς. Ἀπωλέσαμεν μικρὸν κατὰ μικρὸν Σέρβους, Ρωμούνους, καὶ Βουλγάρους· καὶ ἤδη φεῦ! κινδυνεύομεν νὰ ἀπολέσωμεν τοὺς Ἀλβανούς, τουτέστι τοὺς θυρωροὺς τοῦ οἴκου μας! Αὐτὰ ἐκερδίσαμεν ἀναβάλλοντες! Αὐτὸς εἶνε ὁ καιρὸς τὸν ὁποῖον ἔχομεν.

Εἴδομεν ποῦ μᾶς ἔφερεν ἡ στρεβλὴ πεποίθησις, ὅτι ἔχομεν καιρόν.

Πρὸ ἑξηκονταετίας ἐνομίζομεν ἀφιλονείκητον κτῆμα καὶ τὰς ὄχθας τοῦ Βοσπό-

ρου, καὶ μεθ' ἡμῶν (τοῦθ' ὅ περ ου̉σιωδέστερον) ὁλόκληρος ἡ ὑγιαίνουσα καὶ σωφρονοῦσα Εὐρώπη· σήμερον δὲ καὶ αὐτὸ τὸ ἐναπομεῖναν μέρος τῆς Θεσσαλίας καὶ ἡ Ἤπειρος εἰσὶν ἐσπαρμέναι διὰ τριβόλων, καὶ οἱ ξένοι δὲν δύνανται νὰ κρατήσωσι τὸν γέλωτα ἀκούοντες, ὅτι ἔχομεν μεγάλας κληρονομικὰς ἀξιώσεις, καὶ ὅτι τολμῶμεν νὰ προτείνωμεν τὴν κεφαλὴν ἐπέκεινα τοῦ χελωνείου ὀστράκου μας. Μεγάλη ἀγνωμοσύνη εὐεργετηθέντων πρὸς εὐεργέτας.

Πρὶν μᾶς κλείσωσι τὰς θύρας καὶ στρέψωσιν ἀλλαχοῦ τὰ βλέμματα αἱ χριστιανικαὶ φυλαὶ τῆν Ἀνατολῆς, ἡμεῖς αὐτοὶ ἐγενόμεθα ἑκουσίως ἀφανεῖς, ὄχι ὄπισθεν τῆς ἀσημάντου Ὄθρυος, ἣν ἔστησεν ὡς πρόχωμα ἡ διπλωματία, ἀλλ' ὄπισθεν δέκα ἄλλων τεχνητῶν ὀρέων, ἅτινα ἰδίᾳ χειρί, καὶ ἀσυγκρίτως ὑψηλότερα ἀνεστηλώσαμεν.

Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἄλλαι ἀφορμαί, εἰς ἃς δέον νὰ ἀποδώσωμεν τὴν κατάπτωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη· ἀλλὰ πρὸς συμπλήρωσιν τῆς εἰκόνος, εἶνε ἀνάγκη νὰ προσθέσωμεν ὀλίγα τινὰ καὶ περὶ τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν ἐλαττώματος, ὅ περ συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν πολιτικὴν χαύνωσιν καὶ τὸ ἡμερόβιον, ὑφ' οὗ διέπονται πᾶσαι ἡμῶν αἱ πράξεις. Ἐπὶ ἑξήκοντα τώρα ἔτη ἄλλο δὲν λέγομεν, εἰμὴ «ἔχει ἡ Ρωσσία», «ἔχει ἡ Γαλλία», «ἔχει ἡ Ἀγγλία». Ἐπειδὴ δὲ τόσοι θεοὶ ἀνέλαβον νὰ φροντίσωσι περὶ ἡμῶν, συμβαίνει νὰ εὑρισκώμεθα πάντοτε ἀνέτοιμοι κατὰ τὴν κρίσιμον ὥραν, ἀνέτοιμοι ὅσον οὔτε αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι, οἱ τὰ πάντα περιμένοντες παρὰ τοῦ μόνου καὶ ἀληθοῦς Θεοῦ.

Ὁ λεγόμενος φιλελληνισμός, ὃν δικαίως ἀπεθέωσεν ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία, ἀφοῦ ὑπῆρξε τὸ κυριώτατον ἐλατήριον τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἀποκαταστάσεως, κινδυνεύει νὰ καταστῇ αὐτόχρημα πληγὴ διὰ τὸν τόπον, ὡς πᾶσα θρησκεία μετατραπεῖσα εἰς πορισμὸν βίου. Ἐλησμονήσαμεν, ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν δὲν ἠξιώθησαν τῆς ἀρωγῆς τῶν Εὐρωπαίων, εἰμὴ ἀφοῦ ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη ἐξέπληξαν τὸν κόσμον διὰ τῆς ἀνδρείας καὶ καρτερίας αὐτῶν, ἀφοῦ ἐσφάγησαν, ἐξηνδραποδίσθησαν καὶ ἔμειναν 500,000 μόνον νὰ χειροκροτήσωσι τὴν Πύλον, ἐκ τοῦ ἑνὸς ἑκατομμυρίου, ὅ περ ἐχειροκρότησε τὴν Ἁγίαν Λαύραν.

Εἶνε λοιπὸν εὔκολον νὰ μαντεύσῃ τις μέχρι τίνος σημείου δύναται νὰ φθείρῃ τὴν δραστικότητα καὶ τὴν αὐθυπαρξίαν ἔθνους τινος ὁ διαρκὴς οὗτος λήθαργος, ὑπὸ τὴν φανταστικὴν προστασίαν ἀοράτων δυνάμεων. Ἐνῷ ἔπρεπε νὰ σκεφθῶμεν καθ' ἑαυτοὺς ὅτι, ἐὰν ἦτο δυνατὸν νὰ σωθῇ ἡ Ἑλλὰς ἀφ' ἑαυτῆς, ἄνευ τῆς ἐνεργοῦ ἀναμίξεως τῆς Εὐρώπης, θὰ ἦτο προτιμότερον νὰ ὑφίστατο διπλασίας συμφοράς, ἀλλὰ νὰ μὴ συνειθίσῃ εἰς τὴν ξένην ταύτην ἀντίληψιν, ἐξ ἧς κινδυνεύει νὰ μαρανθῇ, πρὶν ἀνδρωθῇ καὶ ἀκμάσῃ. Ἀλλ' ἡμεῖς περιμένομεν ἀείποτε φεῦ! τὰ πάντα παρὰ τῶν φιλελλήνων καίτοι δὲν ὑπάρχουσι πλέον φιλέλληνες.

Ἄλλως θὰ εἶχον τὰ πράγματα ἐὰν ὁ βασιλεὺς ἔλεγε παρρησίᾳ, ὅτι ἀπεφάσισε νὰ παύσῃ τὰς ἀνωφελεῖς κοινοβουλευτικὰς διαμάχας, εἰς ἃς κατατρίβει πολύτιμον χρόνον ἡ Ἑλλάς, ἐὰν ὡμολόγει, ὅτι αὐτὸς τοῦ λοιποῦ ἀναλαμβάνει τὴν διεύθυνσιν τῶν

πραγμάτων, ἐὰν ὥριζε κατὰ τίνα τρόπον συμφέρει νὰ διοργανωθῇ ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία καὶ στρατιωτικὴ σύνταξις τοῦ ἔθνους καὶ ἀνελάμβανε τὴν ἐπὶ τούτοις εὐθύνην, ἐπιφυλαττόμενος νὰ δώσῃ λόγον εἰς τὸ Ἔθνος. Οἱ βεβαρημένοι ἐκ τῆς ἀνενδότου καὶ ἀγόνου πάλης τῶν κομμάτων εἶνε πιθανώτατον, ὅτι θὰ ἤκουον ἀσμένως τὴν βασιλικὴν ἀπόφασιν καὶ θὰ ἀνέμενον καρτερικῶς τὴν ἔκβασιν τοῦ πειράματος. Ἐὰν ὁ βασιλεὺς ἔλεγε πρὸς τοὺς Ἕλληνας :—«Ἕλληνες ζητῶ τόσην προθεσμίαν, ὅπως διευθετήσω τὰ τῆς πολιτείας, καθ' ὃν τρόπον νομίζω, ὅτι εἶνε ὁ κρύφιος πόθος σας. Μετὰ τὸ πέρας αὐτῆς, θὰ δικάσητε ἐὰν ὠφελήθητε ἢ ἐζημιώθητε. Σήμερον μείνετε ἥσυχοι ἐμπιστευόμενοι εἰς χεῖράς μου τὴν τιμὴν καὶ τὴν περιουσίαν τῆς πατρίδος.» Ἐὰν ὁ βασιλεὺς ἔλεγε ταῦτα, ἡ Ἑλλὰς θὰ ἐκάθευδεν ἀμέριμνος ὑπὸ τὴν ἄγρυπνον προστασίαν τοιούτου ἱπποτικοῦ φύλακος. Ἐνῷ σήμερον ἡ τιμὴ καὶ ἡ περιουσία τῆς Ἑλλάδος μένουσιν ἀνεξελέγκτως εἰς τὰς χεῖρας καὶ τὴν διάθεσιν μιᾶς κομματικῆς ὀλιγαρχίας.

Ἐὰν ἡ Βουλὴ δὲν ἀποτινάξῃ τὸν φατριασμόν, μία φωνὴ ἐκ τοῦ στήθους ἁπάντων τῶν Ἑλλήνων δέον νὰ ἀκουσθῇ : εἰς Σὲ μόνον, προσφιλέστατε καὶ ἐκλεκτὲ τῶν Ἑλλήνων Βασιλεῦ, ἀναθέτομεν ἡμεῖς οἱ πιστοὶ Σου ὑπήκοοι τὴν τύχην τῆς ταλαιπώρου ἡμῶν πατρίδος. Λάβε τὴν μάστιγα, Βασιλεῦ, τῆς δικαιοσύνης, ἣν τὸ Ἔθνος Σοὶ προσφέρει, καὶ ἐκδίωξον ἐκ τοῦ ἱεροῦ τῆς πατρίδος ναοῦ τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας· καθάρισον τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, τὸν οἶκον τῆς προσφιλοῦς πατρίδος ἀπὸ τὴν ἰδιοτέλειαν, τὴν μικροφιλοδοξίαν, τὸν δόλον, τὴν ἀπάτην, καὶ τὴν κατάχρησιν τοῦ δημοσίου πλούτου. Ἡ τυραννία τῆς ψευδοῦς ἐλευθερίας, ὦ Βασιλεῦ, καταθλίβει ἡμᾶς καὶ ἀπειλεῖ νὰ καταστρέψῃ τὴν δόξαν τῆς δυστήνου ἡμῶν πατρίδος. Εἰς Σὲ μόνον ἐμπιστευόμεθα τὴν ἡμετέραν τύχην. Εἰς χεῖράς Σου καταθέτομεν τὴν ζωήν μας, τὴν περιουσίαν μας, τὴν ἐλευθερίαν μας, πᾶν ὅ,τι ἔχομεν ἱερὸν καὶ προσφιλές, ὅπως κάμῃς χρῆσιν αὐτῶν χάριν τοῦ μεγαλείου τοῦ Ἔθνους.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων ἀνάγκη νὰ ἐπανορθώσωμεν ἐν βραχεῖ πάσας τὰς ζημίας, ἃς ἐπήνεγκεν εἰς τὸν τόπον συνεχὴς σειρὰ σφαλμάτων, νὰ παρασκευασθῶμεν μὲν ἐσωτερικῶς, νὰ καταλάβωμεν δὲ ἐξωτερικῶς τὴν θέσιν, ἣν ἀπωλέσαμεν οἰκείᾳ βουλῇ, διώκοντες ἀντὶ τοῦ κρέατος τὴν σκιάν, κατὰ τὸν κύνα τοῦ μύθου.

Δὲν ἀγνοῶ τὰς εὐλόγους μεμψιμοιρίας καὶ τὴν δυσπιστίαν τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ Ἑλλήνων· ἀλλ' ὑπέρτατον συμφέρον ἐπιβάλλει σήμερον τὴν λήθην τῶν παρελθόντων ἐπὶ τῇ χρηστῇ ἐλπίδι, ὅτι δὲν θὰ ἐπαναληφθῶσι πλέον οὔτε λάθη, οὔτε αταξίαι, αὐστηρῶς καταδικασθεῖσαι. Ἰσχυρότατος μοχλὸς πρὸς ἐπικράτησιν ἐθνικῆς τινος πολιτικῆς, ἔσται, ἐὰν αἱ ἑλληνικαὶ παροικίαι φανῶσιν ἐπιλαμβανόμεναι τῆς περὶ τοῦ μέλλοντος φροντίδος, καὶ ἐγκαρδιοῦσαι τοὺς ἐλευθέρους καὶ δούλους Ἕλληνας διὰ τῆς προθύμου αὐτῶν ἀρωγῆς.

Πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι τὸ πτωχὸν αὐτὸ κράτος δὲν δύναται νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς ὅλα. Ἀλλὰ καὶ δὲν εἶνε δίκαιον νὰ τὰ δώσῃ ὅλα αὐτό.

Οἱ ἔξω Ἕλληνες ὀφείλομεν νὰ συναισθανθῶμεν καὶ ἡμεῖς τὰς ὑποχρεώσεις μας: Ὅτι ὁ λαὸς αὐτός, ὁ καταπονούμενος εἰς εἰσφορὰν χρήματος καὶ ἐργασίας, ὁ πληρώνων φόρους ὅσους κανεὶς ἄλλος λαὸς καὶ ὑφιστάμενος τὴν ἠθικὴν μείωσιν μιᾶς πτωχεύσεως, ὁ καλούμενος νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν τιμὴν τῆς πατρίδος του, καὶ ὅμως ὑπόχρεως νὰ δίδῃ συγχρόνως καὶ τὰ **120** ἑκατομμύρια τοῦ προϋπολογισμοῦ, ὁ πληρώνων καὶ αὐτά, καὶ καλούμενος καὶ εἰς ἐκτάκτους ἀκόμη εἰσφοράς, ὅ τι καὶ ἂν δώσῃ δὲν εἰμπορεῖ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς ὅλας τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀγῶνος, εἰς ὃν εἰσῆλθεν.

Τί εἶνε λοιπὸν αὐτὸς ὁ Ἑλληνισμός ; Ἐξερριζώθη ἀπὸ τὴν καρδίαν τῶν πλουσίων τοῦ ἐξωτερικοῦ ; Δὲν φθάνει ἕως ἐκεῖ τὸ ἠλεκτρικόν του ρεῦμα, τὸ συγκλονῆσαν ὅλον τὸν ἐπίλοιπον πληθυσμόν, ἐλεύθερον καὶ δοῦλον;

Ἠξεύρομεν, ὅτι ἐπροχώρησε πολὺ ἡ σιδηρουργία εἰς τὴν κατασκευὴν χρηματοκιβωτίων ἀδιαρρήκτων. Φαίνεται δέ, ὅτι οἱ πλούσιοί μας τοῦ ἐξωτερικοῦ ἔχουσι μὲ παρόμοια περιβλήματα ὀχυρώσῃ καὶ τὰς καρδίας των ἐναντίον παντὸς αἰσθήματος. Ἡ φωτιὰ ἥτις φλέγει τὸ ἑλληνικὸν ὅλον, ἐκεῖ σταματᾷ ἀνίκανος. Ὁσάκις δὲ τὰ ταμεῖά των ἐνδώσωσι, ἐνδίδουσι μόνον εἰς τὸ ἀντικλεῖδι τῆς ρεκλάμας.

Εὔχομαι νὰ ἐννοήσωσι πάντες τὸ κατεπεῖγον καὶ τὸ ἄδηλον τῶν καιρῶν, καὶ νὰ καταπνίγωσιν αἱ συνήθεις μικροφιλοτιμίαι καὶ ἀτολμίαι τὰς ἀγαθὰς προθέσεις ὑφ' ὧν δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι διακαίονται πάντα τὰ χρηστὰ τῆς πατρίδος τέκνα.

Ἂς ἐλπίσωμεν, ὅτι ἡ συνδρομὴ τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ὁμοεθνῶν, αὐθόρμητος καὶ γενναία θὰ ἐπέλθῃ εἰς τὰς ἐκτάκτους ταύτας ἀνάγκας τῆς πατρίδος.

Σπεύσωμεν λοιπὸν εἰς ἐπικουρίαν τῆς πατρίδος διότι αὔριον θὰ εἶνε ἴσως πολὺ ἀργά, διότι ἡ ἀρωγή μας πολύτιμος καὶ σωτήριος σήμερον, αὔριον θὰ εἶνε ἴσως ἄχρηστος καὶ ἀλυσιτελής.

Ε. Π. Νοτάρης

ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΑΙ ΘΗΡΙΩΔΙΑΙ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ.

Ἡ γνωστὴ γαλλικὴ ἐφημερὶς «Φανὸς» δημοσιεύει ἔν τινι τῶν τελευταίων αὐτῆς φύλλων μακροτάτην ἐπιστολὴν τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀνταποκριτοῦ της, τοῦ ἐγκρίτου λογογράφου κ. Παγιαρές, περιγράφουσαν διὰ τῶν μελανωτέρων χρωμάτων τὰ ἀποτρόπαια κακουργήματα τῶν Βουλγάρων ἐν Μακεδονίᾳ.

Ἡ διεύθυνσις τοῦ «Φανοῦ» προτάσσει τῆς ἀνταποκρίσεως ταύτης τὰ ἑξῆς :

«Ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀνταποκριτής μας, ὅστις ἐσχάτως μᾶς ἀπέστειλε λίαν ἐνδιαφερούσας λεπτομερείας διὰ τὰ κακουργήματα τῶν «κομιτατζήδων» ἔκαμε νέαν ἔρευναν σχετικῶς μὲ τὰς προσφάτους σφαγάς, τῶν ὁποίων οἱ Ἕλληνες εἶνε πάντοτε τὰ θύματα. Φέρομεν εἰς τὸ φῶς τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐρεύνης ταύτης. Οἱ ἀναγνῶσταί μας θὰ ἴδουν ὁποῖαι ὠμότητες διαπράττονται ἐκεῖ κάτω, ἐπ' ὀνόματι τοῦ «Μαύρου Πάπα»*.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ, τῇ 18 Ὀκτωβρίου. Εἰσῆλθον χθὲς τὴν πρωίαν, περὶ τὴν ἕκτην καὶ ἡμίσειαν, εἰς τὴν ἁμαξοστοιχίαν, ἥτις μεταβαίνει εἰς Σκόπεια, Βελιγράδιον, Βιέννην, Παρισίους.

Κατῆλθον εἰς τὸν σταθμὸν τῆς Γευγελῆ. Ἐκεῖθεν διευθύνθην κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Καϊμακάμη.

Ἐζήτησα τὴν ἄδειαν νὰ ταξειδεύσω εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ καζᾶ μὲ συνοδείαν.

Εὐτυχῶς ὁ ἀντικαταστάτης τοῦ ἐπιτρόπου καὶ ὁ ἐπιφορτισμένος τὴν διδασκαλίαν τῆς ἐπιτοπίου χωροφυλακῆς, Ρῶσσος συνταγματάρχης, θὰ μετέβαινον εἰς Χιρζίσταν, καὶ ἠδυνάμην, ἄνευ ἀτόπου τινός, νὰ μετάσχω καὶ ἐγὼ τῆς ἐκδρομῆς των.

Εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ χωρίου μᾶς ὑπεδέχθησαν εἷς εἰρηνοδίκης καὶ εἷς λοχαγὸς τῆς χωροφυλακῆς, οἵτινες εἶχον προβῆ εἰς ἀνάκρισιν προκαταρκτικήν.

Ἀγωνιωδῶς ζητοῦμεν πληροφορίας. — Ἔλθετε, μᾶς ἀπήντησαν ἁπλῶς, καὶ μᾶς ὁδηγοῦσιν ἐνώπιον ἐρειπίων.

Ἀνυπόμονος νὰ μάθω τί κρύπτουσιν οἱ μαυρισμένοι ἐκεῖνοι τοῖχοι, οἱ δύο μέτρων ὕψος περίπου ἔχοντες εἰσέρχομαι πρῶτος εἰς τὸν τόπον τοῦ ἐγκλήματος.

Καὶ ἀμέσως ἡ ἀποτροπαιότης τοῦ θεάματος βιαίως μὲ κάμνει νὰ ὀπισθοχωρήσω.

(«Μαῦρος Πάπας», ὡς γνωστόν, καλεῖται ἐν Γαλλίᾳ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ἰησουϊτῶν, μὲ τὸν ὁποῖον προσφυέστατα παραβάλλεται ὁ Ἔξαρχος τῶν Βουλγάρων.)

Παρατηρῶ ἐκεῖ πολὺ πλησίον κορμοὺς σωμάτων κεκχυμένων. Ὡς ἐν Γραδοβορίῳ, κλείω τοὺς ὀφθαλμούς. Ἤθελα νὰ φύγω. Εἶνε παρὰ πολὺ φρικῶδες.

Κατορθώνω ἐν τούτοις νὰ κυριαρχήσω τῆς συγκινήσεως, ἥτις μὲ συσφίγγει.

Ἡ ἀγανάκτησις μυκᾶται ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ τῇ συνειδήσει μου.

Σκέπτομαι, ὅτι ἔχω ἀποστολὴν νὰ ἐκπληρώσω, ὅτι ἔχω τὸ καθῆκον νὰ ἀναγγείλω εἰς τὸ δημόσιον, ὅ περ σκέπτεται, εἰς τὸ δημόσιον, ὅ περ πάσχει καὶ πονεῖ διὰ τὴν ἀνθρωπίνην δυστυχίαν, τὰ εἰδεχθῆ ὄργια τῆς ὀρδῆς ταύτης τῶν βαρβάρων, οἵτινες ἀτιμάζουσι τὴν ἐποχήν μας.

Σκέπτομαι, ὅτι μὲ οἱανδήποτε θυσίαν ὀφείλω νὰ παρατηρήσω ἀπέναντι ὅλην τὴν αἰσχρότητα, ὅλην τὴν ἀτιμίαν, ὅλην τὴν φαυλότητα τῶν κομιτατζήδων τούτων, τοὺς ὁποίους ἐκόσμησαν μὲ τὸν ἔνδοξον τίτλον τοῦ ἐλευθερωτοῦ τῶν πιεζομένων καὶ οἵτινες δὲν εἶνε παρὰ ἄθλιος συρφετὸς δολοφόνων, ληστῶν καὶ ἀνοσίων.

Κλίνω ἐπὶ τῶν πτωμάτων—ὑπάρχουσι πέντε.

Ποῦ εἶνε τὰ ἄλλα δύο, ἀφοῦ πρόκειται περὶ ἑπτὰ θυμάτων;

— Ἀχρεῖοι! Ἀχρεῖοι! Ἀχρεῖοι! ἐκρήγνυται ἡ φωνὴ τοῦ συνταγματάρχου δυνατὴ καὶ κραδαινομένη ἐξ ἀγανακτήσεως. Ὁ βραχίων του τείνεται εἰς ἀπειλητικὴν χειρονομίαν. Ἄς τοὺς τουφεκίσωσι ὅλους μέχρι τοῦ τελευταίου . . . Ἀχρεῖοι!

— Ποίους ὑπονοεῖτε, συνταγματάρχα μου;

— Ποίους; ποίους; Μὲ ἐρωτᾶτε, ποίους; Ἀλλ' αὐτὰ τὰ γουρούνια, τοὺς Βουλγάρους. Ἆ! εἶνε χαρακτηριστικόν! Τί ἡρωϊσμός, ἀλήθεια νὰ βασανίζωσι γυναῖκας καὶ παιδία!

Παιδία; Ἤθελα νὰ μὴ πιστεύσω εἰς τοιαύτην σκληρότητα. Ἡ πραγματικότης ἐν τούτοις εἶνε βαρεῖα. Πόσον εἰδεχθὴς εἶνε ἡ ἀνθρωπότης.

Δύο κοράσια, τὸ ἓν δέκα ἐτῶν, τὸ ἄλλο ἑπτά, ἀγρίως ἐκάησαν. Διετήρησαν τὴν κεφαλήν των σχεδὸν ἄθικτον.

Ἔχουσιν ἀκόμη τὴν μικρὰν βοστρυχώδη κόμην, τὴν ὁποίαν αἱ μητέρες κατὰ τὴν ἀνατολήν, τὴν εἶχον κτενίσῃ μὲ στοργήν.

— Τί συνέβη ἐρωτᾷ ὁ συνταγματάρχης, ὅστις θέλει νὰ φαίνεται αὐστηρός, ἂν καὶ εἶνε συγκεκινημένος μέχρι τῶν μυχιαιτάτων τῆς ψυχῆς του.

— Ἔχω παιδιὰ καὶ ἐγώ, μοὶ λέγει μὲ λυγμόν.

Ὁδηγοῦνται ἐνώπιόν μας οἱ κυριώτεροι προὔχοντες τοῦ χωρίου, οἵτινες μᾶς διηγοῦνται τοιουτοτρόπως τὴν οἰκτρὰν ἱστορίαν.

— Εἴχομεν μίαν νέαν ἑλληνίδα διδασκάλισσαν. Ἦτο ἡλικίας εἴκοσι ἐτῶν καὶ ὠνομάζετο Αἰκατερίνη Χατζηγεωργίου. Ἤμεθα εὐχαριστημένοι ἀπὸ αὐτήν. Ἦτο καλή, πραεῖα, ἀφωσιωμένη. ἠγάπα τὰ παιδιά μας καὶ τὰ ἐδίδασκε μὲ ζῆλον ἀπὸ ἑξαετίας. Μέχρι τῆς τελευταίας ταύτης ἐποχῆς οὐδὲν νέφος ἐζόφωσε τὸν οὐρανόν μας. Ἡ εἰρήνη ἐβασίλευεν εἰς τὸ χωρίον. Ἤμεθα ὅλοι ἀδελφοί.

Ἀλλοίμονον οἱ κομιτατζῆδες τῆς χώρας ἐφθόνησαν τὴν εὐτυχίαν μας.

Ὑπέβλεπον τὴν τελείαν ἁρμονίαν, μὲ τὴν ὁποίαν συνεδέοντο αἱ οἰκογένειαί μας.

Ἦλθον νὰ μᾶς διακοινώσωσι τὴν διαταγὴν νὰ ἐκδιώξωμεν τὴν δεσποινίδα Αἰκατερίνην Χατζηγεωργίου, νὰ τὴν ἀντικαταστήσωμεν μὲ διδασκάλισσαν Βουλγαρίδα καὶ νὰ ἀπευθύνωμεν ἀναφορὰν πρὸς τὴν κυβέρνησιν, δηλοῦντες, ὅτι τὸ χωρίον προσῆλθεν εἰς τὴν ἐξαρχίαν.

— Δὲν ὑπάρχουν Βούλγαροι εἰς τὸ χωρίον; ἠρώτησα.

— Οὔτε εἷς! Εἴμεθα ὅλοι Ἕλληνες καὶ θέλομεν νὰ μείνωμεν Ἕλληνες.

— Κανεὶς δὲν εἶχεν ἐκδηλώσῃ τὸν πόθον νὰ ἀποδιωχθῇ ἡ διδασκάλισσα;

— Κανείς . . . Ἠρνήθημεν λοιπὸν νὰ ἀλλάξωμεν τὴν πίστιν μας. Ἐν τούτοις φοβούμενοι μήπως οἱ κομιτατζῆδες κατέλθωσι εἰς τρομερὰς ἐκδικήσεις κατὰ τῆς Αἰκατερίνης Χατζηγεωργίου, διὰ τὴν μὴ παραχώρησιν εἰς αὐτοὺς τοῦ σχολείου, τὴν ἠναγκάσαμεν νὰ ἀποσυρθῇ εἰς τὸ χωρίον Βογδάντσι, πλησίον τοῦ ἀδελφοῦ της.

Ἡ διδασκάλισσα συνεμορφώθη μὲ τὰς συμβουλάς μας.

Ἔπειτα, φίλοι τῶν γειτόνων χωρίων μᾶς ἔκαμαν τὴν παρατήρησιν, ὅτι δὲν ἠδυνάμεθα νὰ ἀφήσωμεν τὰ παιδιά μας ἀμαθῆ πρὸς χάριν τῶν Βουλγάρων.

Ἀπεφασίσαμεν νὰ ἀνακαλέσωμεν τὴν διδασκάλισσαν.

Τῆς ἀπεστείλαμεν μίαν πρόσκλησιν, ὅπως ἐπανέλθῃ εἰς τὴν θέσιν της.

Αὕτη ἀνταπεκρίθη εἰς τὴν πρόσκλησίν μας χωρὶς δισταγμόν.

Τὴν ἑσπέραν τῆς Πέμπτης ἦτο μεταξὺ ἡμῶν.

Προχθές, Σάββατον τὴν νύκτα, μία βουλγαρικὴ συμμορία εἰσέρχεται εἰς τὸ χωρίον, πυροβολοῦσα καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις.

Ἁρπάζουσιν ὅλον τὸ πετρέλαιον, ὅπερ εὑρίσκετο εἰς τὸ κατάστημα τοῦ παντοπώλου.

Ὁ παντοπώλης ἦτο ἐπάνω καὶ διήρχετο τὴν βραδυάν του μὲ τὸ ἑπταετὲς κοράσιόν του Ἀνδρονίκην παρὰ τῷ Α. Σύρῳ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ οἰκίᾳ, ὅπου ἦτο ἡ διδασκάλισσα.

Εἶχον μεταβῇ ἐπίσης εἰς τὸ ἴδιον δωμάτιον ἐκτὸς τῶν προηγουμένων καὶ ἡ σύζυγος τοῦ Σύρου, ἡ δεκαετὴς κόρη του καὶ ὁ Γρ. Μίνος.

Εἰς τὸν θόρυβον τῶν πυροβολισμῶν οὗτοι ἐτέθησαν ἐπὶ ποδός.

Ζητοῦσι τρέμοντες πληροφορίας διὰ τὰς προθέσεις τῆς συμμορίας.

Οἱ δυστυχεῖς μανθάνουσιν, ὅτι εἶνε καταδικασμένοι εἰς θάνατον ὅλοι ἀνεξαιρέτως.

Ἡ οἰκία πολιορκεῖται στενῶς. Αἱ σφαῖραι ἐμπίπτουσιν εἰς ὅλα τὰ δωμάτια, συντρίβουσαι τὰς ὑέλους.

Οἱ τρεῖς ἄνδρες φαίνεται ὅτι ἀνταπήντησαν ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ, διότι ἀνεῦρον κατόπιν ἓν ὅπλον Γκρᾶ καὶ φυσίγγια. Ἀλλὰ εἶνε ἀνίσχυροι νὰ ἀμυνθῶσι.

Οἱ λῃσταὶ ἀλείφουν μὲ πετρέλαιον ἀμέσως τὰς οἰκίας, αἵτινες ἦσαν συνδεδεμέναι καὶ ἀνάπτουσι μεγάλην πυρκαϊάν.

Οἱ πολιορκούμενοι παραφρονοῦσι. Τρέχουσι ζητοῦντες μίαν ἔξοδον, ὁπόθεν δὲν θὰ δυνηθῇ να ἐμποδισθῇ ἡ φυγή των.

Ὁρμῶσι τέλος πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν τεῖχος, ὅ περ εἶνε παρὰ σταῦλον τινά.

Ἀνοίγουσι μεγάλην ὀπὴν ἐν τῷ τοίχῳ καὶ πηδοῦν εἰς τὸ μέσον ἑνὸς μόσχου καὶ ἑνὸς ὄνου. Ἐλπίζουσιν ὅτι θὰ διαφύγωσι. Αἱ φλόγες ἀπὸ τὸ μέρος τοῦτο εἶνε βραχεῖαι καὶ ἀβλαβεῖς. Ὁ Α. Σύρος ἀντιμετωπίζει πρῶτος τὸν κίνδυνον.

Ἐπιχειρεῖ νὰ ἐξέλθῃ καὶ χαράξῃ ὁδὸν εἰς τὴν γυναῖκά του, τὰ παιδιά του καὶ εἰς τοὺς ξένους του.

Συγκεντρώνει ὅλην του τὴν ἐνεργητικότητα, σφίγγει ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ περίστροφον, μὲ τὸ ὁποῖον θὰ ἀπομακρύνῃ πάντα ἐπιτεθησόμενον καὶ ρίπτεται πρὸς τὰ ἐμπρός, πρὸς τὸ ἄγνωστον.

Ἀλλοίμονον, μόλις ἐφάνη ἔξω πίπτει θανασίμως, προσβληθεὶς ἀπὸ χάλαζαν σφαιρῶν.

Οἱ λῃσταὶ εἶχον μικρύνῃ τὸν περὶ τὰς οἰκίας κύκλον των.

Διηύθυνον τὰ ὅπλα των ἐφ' ἑκάστου λίθου τῶν τοίχων, οὕτως ὥστε οἱ πολιορκούμενοι ἔμελλον ὡρισμένως νὰ ἀποθάνωσι ἀπὸ τὰς σφαίρας ἢ ἀπὸ τὴν πυρκαϊάν.

Φοβερὸν κτύπημα ἐγχειριδίου ἀποτελειώνει τὸν Σύρον.

Ἡ σύζυγός του, τὸ θυγάτριόν του, ἡ διδασκάλισσα καὶ τὰ ἄλλα πρόσωπα τοῦ δράματος ἐγκαταλείπονται εἰς τὴν τύχην των. Αἱ φλόγες τοὺς περικυκλοῦσι. Ματαίως προσκαλοῦσιν εἰς βοήθειάν των τὴν Παρθένον. Ματαίως ἐπικαλοῦνται τὸν οἶκτον τῶν δημίων. Ματαίως τὰ παιδία ἐκβάλλουσιν κραυγὰς σπαρακτικὰς καὶ ἱκανὰς νὰ ξεσχίσουν τὴν καρδίαν. Τίποτε δὲν κατορθώνουν.

Πίπτουν εἰς τὸ ἔδαφος καὶ γίνονται ἡ λεία τῆς πυρκαϊᾶς.

Αἱ κνῆμαί των, οἱ βραχίονές των εἶνε ἀποτεφρωμένοι, δὲν μένει τίποτε, οὔτε ἓν τεμάχιον.

Ἡ διδασκάλισσα δὲν ἔχει πλέον κεφαλήν. Τὴν ἀνεγνώρισαν τῇ βοηθείᾳ κοσμημάτων τινῶν, ἅτινα ἀπέμειναν κολλημένα εἰς τὸ στῆθός της.

Ἡ σύζυγος τοῦ Α. Σύρου δὲν ἀνευρέθη· δὲν εὗρον οὐδὲν μέλος της, οὐδὲ ἕνα δάκτυλον. Ὑποθέτω, ὅτι θὰ εὕρωσι τὸ σῶμά της ὑπὸ τοὺς λίθους.

Ἀφοῦ ἐβεβαιώθησαν, ὅτι τὸ ἔργον τελείως συνεπληρώθη, οἱ κομιτατζῆδες ἐπανῆλθον εἰς τὰ κρησφύγετά των.

Δὲν ἐλησμόνησαν νὰ ἁρπάσωσι καὶ τὸ ρεβόλβερ, ὅ περ ὁ Σύρος ἐκράτει εἰς τὴν χεῖρά του. Λοιπόν, ἡ ἀμφιβολία δὲν ἐπιτρέπεται πλέον. Οἱ Βούλγαροι ἐπιδιώκουσιν ἕνα καὶ μόνον σκοπόν. Τὴν πλήρη ἐξόντωσιν ὅλων τῶν χριστιανικῶν στοιχείων τῆς Μακεδονίας, ἅτινα δὲν θέλουσι νὰ καταταχθῶσιν ὑπὸ τὴν σημαίαν των. Πρό-

κειται περὶ πολέμου ἐξοντώσεως, οὐχὶ κατὰ τῶν Τούρκων, ἀλλὰ κατὰ τῶν Ἑλλήνων, περὶ πολέμου ἄνευ οἴκτου καὶ ἀνακωχῆς.

Ἀπατῶμαι ὅταν λέγω περὶ πολέμου. Ἡ λέξις αὕτη εἶνε ἔντιμος ἀκόμη, διότι ὑποθέτει συμπλοκὴν ἔντιμον, συμπλοκὴν μὲ ἀποκεκαλυμμένα τὰ πρόσωπα.

Οἱ κομιτατζῆδες προσέτρεξαν εἰς τὴν λῃστείαν καὶ μάλιστα εἰς τὴν λῃστείαν τὴν μᾶλλον ποταπήν.

Ἐκτὸς τοῦ ὅτι καταλαμβάνουσι τοὺς ἀντιπάλους των ἐν ὥρᾳ νυκτός, ἐνῷ κοιμοῦνται, ὅταν οὐδὲν ἔχουσι νὰ φοβῶνται, εἶνε πρὸς τούτοις τόσον χαμερπεῖς καὶ ἀπάνθρωποι, ὥστε ἐπιτίθενται καὶ κατὰ τῆς μητρός, τῆς συζύγου, καὶ τοῦ παιδίου.

Ἀ ! Ἀ μὴ μοῦ ὁμιλοῦν πλέον περὶ τῶν ὀνείρων Μακεδονικῶν κομιτάτων περὶ ἀνεξαρτησίας καὶ ἐλευθερίας !

Ὄχι, ἑκατοντάκις ὄχι !

Φυλάξατε τὴν εὐγλωττίαν σας δι' ἄλλας καλλιτέρας ὑποθέσεις, σεῖς οἵτινες ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἔχετε ὡς ἀρχὴν νὰ στιγματίζετε τὴν τυραννίαν καὶ τὴν πίεσιν.

Σᾶς ἠπάτησαν. Εἶσθε θύματα.

Ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ἐπιδοκιμασιῶν σας καὶ τῶν ἐνθαρρύνσεών σας, πραγματοποιεῖται ἐδῶ ἔργον καταχθόνιον.

Ὅσον ἀφορᾷ ἐμέ, θὰ ἐθεώρουν, ὡς χλεύην τῆς δημοσιογραφίας, τῆς ἀνθρωπότητος, τῆς δικαιοσύνης, παντὸς τέλος ὅ,τι εἶνε μέγα, ὡραῖον καὶ εὐγενές, τὸ νὰ θέσω τὸν κάλαμόν μου εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν πινόντων αἷμα καὶ τῶν ἐμπρηστῶν.

Θὰ διακηρύξω μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῆς φωνῆς μου τὴν ἀλήθειαν.

ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ 23 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1904

Τὸ προεδρεῖον ἀποτελοῦσιν ὁ ἀντιπρόεδρος κ. Γεώρ. Μελισσουργός. (τοῦ τακτικοῦ προέδρου κ. Ν. Καζάζη ἀπουσιάζοντος εἰς Εὐρώπην), ὁ Γεν. Γραμματεὺς κ. Κωνστ. Πεταλᾶς ἀντισυνταγματάρχης τοῦ Πυροβολικοῦ καὶ ὁ α' εἰδικὸς Γραμματεὺς κ. Μ. Κανακάκης.

Ἀπαρτία ἐγένετο καθ' ὥραν 9½ μ. μ. μεθ' ἣν ἀναγνωσθέντα τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας ἐπικυροῦνται ἄνευ τινὸς ἀντιρρήσεως.

Ὁ κ. Ἀντιπρόεδρος λαβὼν τὸν λόγον ἀνεκοίνωσεν εἰς τὴν Συνέλευσιν τὰ πεπραγμένα τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὴν τελευταίαν περίοδον, ἐξάρας τὸ ἔργον τοῦ ἡμετέρου Προέδρου ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ, ὅ περ στέφεται ὑπὸ ἐπιτυχίας. Παραλείπει ν' ανακοινώσῃ λεπτομερείας περὶ τῆς δράσεως αὐτοῦ, καθ' ὅσον, λέγει, μετ' ὀλίγον χρόνον ἐπανέρχεται, ἐκθέτων ὁ ἴδιος τὰ τῶν ἐνεργειῶν αὐτοῦ.

Ἀκολούθως ὁ κ. Πεταλᾶς ἐκθέτει εἰς τὴν Συνέλευσιν λεπτομερείας περὶ τῆς γενομένης ἐν Μακεδονίᾳ ἐργασίας τῆς Ἑταιρείας, ἐκ δὲ τῆς ἐργασίας ταύτης πολλὰ δυνάμεθα νὰ ἐλπίζωμεν, καθ' ὅσον ἡ ἐμμονὴ τῶν Ἑλληνομακεδόνων εἰς τὸν ἐθνισμόν των εἶνε μεγίστη, καί τοι οὗτοι ὑφίστανται πολλὰς πιέσεις, φονευόμενοι καὶ ληστευόμενοι ὑπὸ τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων. Εὐτυχῶς ἡ φιλοπατρία τῶν Μακεδόνων εἶνε τοιαύτη, ὥστε ταχέως θέλει συντριβῇ πᾶσα ἐναντία ἐνέργεια, ὅταν αἱ περὶ ἀμύνης ἐργασίαι ἐπεκταθῶσι καθ' ὅλα τὰ σημεῖα τῆς Μακεδονικῆς χώρας, ὅπου ἐμφωλεύουσι τὰ ὄργανα τῶν Βουλγαρικῶν Κομιτάτων. Ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἀπαιτεῖται συστηματικὴ ἐργασία, διότι ἄλλως τὸ ἔργον θέλει ματαιωθῇ.

Μεθ' ὃ ὁ κ. Βασιλείου, ὑφηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ εἰσηγητὴς τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς, ἀπαρτιζομένης ἐξ αὐτοῦ καὶ τῶν κ. κ. Φρ. Γεωργακοπούλου καὶ Κωνστ. Ζωγράφου ἀνέγνωσε τὴν ἔκθεσιν τῶν ἐπὶ τῆς διαχειρίσεως τοῦ λήξαντος ἔτους 1903.

Ἐν τῇ ἐκθέσει ἡ Ἐπιτροπεία, ὅσον μὲν ἀφορᾷ εἰς τὰ τῆς διαχειρήσεως γράφει τὰ ἀκόλουθα :

«Ὁ ἔλεγχος τῆς διαχειρίσεως τῆς Ἑταιρείας κατέστη νῦν εὐχερέστατος ἐκ τῆς ἐπελθούσης ἄκρας τάξεως ἐν τοῖς σχετικοῖς βιβλίοις, τηρουμένοις καθ' ὅλους τοὺς λογιστικοὺς κανόνας· Αἱ μερίδες τοῦ καθολικοῦ εὑρίσκονται εἰς ἄμεσον συσχέτισιν μετὰ τῶν τοῦ Ἡμερολογίου, πᾶσα δὲ δαπάνη ἢ εἴσπραξις, ἐμφαινομένη ἐν τῷ τε-

λευταίῳ τούτῳ συνδέεται διὰ παραπομπῆς ἀμέσως μετὰ τῶν ἀριθμῶν τῶν ἐνταλμάτων, εἰσπράξεων καὶ πληρωμῶν.

Τὰ ἐντάλματα τῶν πληρωμῶν βασίζονται ἐπὶ τοῦ παρ' ὑμῶν ἐγκριθέντος προϋπολογισμοῦ, ἐξαιρέσει τοῦ κονδυλίου τῆς ἐξωτερικῆς δράσεως τῆς Ἑταιρείας. Τὰ ἐντάλματα τῶν εἰσπράξεων συνδέονται ἀμέσως μετὰ τῶν διπλοτύπων ἀποδείξεων εἰσπράξεως, εἰς ἃ ἀναφέρονται καὶ ἐν οἷς παρατηρεῖται καὶ τὸν ἐλάχιστον ἔσοδον τῆς Ἑταιρείας. Ἐκ τῆς συσχετίσεως ταύτης τῶν ἐνταλμάτων εἰσπράξεως πρὸς τὰς πράξεις τοῦ Ἡμερολογίου εἶνε ἀδύνατον νὰ συμβῇ ὥστε ποσόν τι εἰσπραχθὲν νὰ μὴ βεβαιοῦται εἰς τὴν σχετικὴν πρᾶξιν τῶν ἐσόδων τοῦ Ἰσολογισμοῦ. Ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ τάξει καὶ ἀκριβείᾳ ἐν τοῖς βιβλίοις τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας δυνάμεθα νὰ ὦμεν ὑπερήφανοι, διότι ὄντως οἱ διαχειριζόμενοι τὰ χρήματα τοῦ ἐθνικοῦ τούτου σωματείου οὐδὲν παρέλιπον ὅπως ἐμφανίζωσιν ἐν πλήρει φωτὶ καὶ οὕτως ἐξηκριβωμένην τὴν ἑαυτῶν διαχείρισιν».

Περὶ δὲ τοῦ δημοσιογραφικοῦ ὀργάνου τῆς Ἑταιρείας σημειοῖ τὰ ἑξῆς:

«Τὸ ἡμέτερον περιοδικὸν ηὐξήθη κατὰ 12 ὅλα τυπογραφικὰ φύλλα, ἐν ἔτει 1903. Ἡ παραβολὴ δὲ τῶν τόμων αὐτοῦ καταδεικνύει τὰ σταθερὰ βήματα τῆς προόδου, ἅτινα τοῦτο ἐπετέλεσε, κατακτῆσαν ἔδαφος οἷον οὐδὲν ἄλλο περιοδικόν, εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν γραφόμενον, κατέχει. Οἱ συνδρομηταὶ τούτου αὐξάνουσι καταπληκτικῶς. Χάρις δὲ εἰς τὴν αὔξησιν τούτων, κατωρθώθη παρ' ὅλην τὴν προσθήκην τῶν δαπανῶν, τὰ ἐκ τοῦ περιοδικοῦ καθαρὰ ἔσοδα νὰ μὴ ἐμφανίζωσιν ἀνάλογον ἐλάττωσιν ἐν σχέσει πρὸς τὰ τοῦ προηγουμένου ἔτους. Ἐγκρίνομεν πᾶσαν αὔξησιν δαπανῶν πρὸς βελτίωσιν τοῦ περιοδικοῦ, διότι τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ δι' ἡμᾶς ἐπιχείρησιν, ἀλλ' εἶνε τὸ κυριώτερον ὄργανον τῆς ἐθνικῆς καθ' ἡμέραν δράσεως τῆς ἡμετέρας ἑταιρείας, ἡ τυρρηνικὴ σάλπιγξ, δι' ἧς διδάσκονται καὶ ἀναπτύσσονται τὰ ἡμέτερα ἐθνικὰ δίκαια ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ἱστορίας, τῆς ἐθνολογίας, τῆς στατιστικῆς».

Ἀναφερομένη δὲ εἶτα ἡ ἐπιτροπεία εἰς τὰ τῆς καθόλου δράσεως τῆς Ἑταιρείας καταλήγει διὰ τῶν ἑπομένων:

Ἐν γένει δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι διαρκοῦντος τοῦ 1903 ἡ Ἑταιρεία ἡμῶν ἀπετέλεσεν ἅλματα προόδου καὶ ἐξήρθη εἰς ἠθικὸν ὕψος τοιοῦτον, ὥστε νὰ μὴ ὑπολείπεται οὐδενὸς ἑλληνικοῦ σωματείου, τοῦτο δὲ κατ' ἐξοχὴν ὀφείλεται εἰς τὴν δρᾶσιν τοῦ ἀκαμάτου αὐτῆς προέδρου. Μὴ ἀρκούμενος ὁ χαλκέντερος οὗτος ἀνὴρ εἰς τὴν πολύμοχθον νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν τῇ Ἑταιρείᾳ ἐργασίαν, εἰς ὄν, ὡς ἐν παρόδῳ εἰρήσθω, ὀφείλεται καὶ μέγα μέρος τῆς ὕλης, ἥτις ἀνέδειξε τὸ ἡμέτερον περιοδικόν, ἔλαβεν ἀνὰ χεῖρας τὴν βακτηρίαν τοῦ ἐθνικοῦ ἀποστόλου καὶ καθ' ὅλον τὸ θέρος, τὸ φθινόπωρον καὶ κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ χειμῶνος, ἤτοι καθ' ὅλον τὸ τελευταῖον ἥμισυ τοῦ 1903 περιῆλθεν ἅπαντα τὰ κέντρα τῆς δημοσίας γνώμης ἐν Εὐρώπῃ.

Ἔτρεξεν, ἐλάλησε, ἦρε παρεξηγήσεις, ἐπιτηδείως ἐξυφανθείσας ἠμύνθη κατὰ δολίων ἐπιθέσεων ἐπιβούλων ἐχθρῶν, ἐδίδαξε τέλος περὶ τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν δικαίων ἐκείνους, ὧν ἡ γνώμη βαρύνει ἐν Εὐρώπῃ ἐπὶ τῆς πολιτικῆς τῶν ἰσχυρῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μακρᾶς τοῦ προέδρου ἡμῶν περιοδείας εἶ ε περιττὸν νὰ ἐξάρωμεν. Τὸ γνωρίζετε καλῶς ὑμεῖς, οἵτινες πρὸ μηνῶν ἐν συνελεύσει ὁμοθύμως διὰ ψηφίσματος παρέσχετε ἐκδήλωσιν ὀφειλομένης τῷ ἐθνικῷ ἀνδρὶ ἐκ μέρους τῶν μελῶν τῆς Ἑταιρείας εὐγνωμοσύνης· ἀλλὰ τὸ γνωρίζουσιν ἐπίσης οἱ κάτοικοι τῆς πρωτευούσης, οἱ παρασκευάσαντες τὴν ἀλησμόνητον πανηγυρικὴν καὶ ἐνθουσιώδη ἐκείνην ὑποδοχὴν τοῦ ἡμετέρου προέδρου, ὅτε λήγοντος τοῦ 1903 ἐπέστρεψεν ἐκ τῆς Ἑσπερίας Εὐρώπης.

Τὸ γνωρίζει τέλος ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς σύμπας, ὁ διὰ παντοίων ἐκδηλώσεων σπεύσας νὰ περιβάλῃ δι' ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης ἐνδείξεων τὸν ὑπέρτιμον ἄνδρα μάλιστα κατὰ τὰς τελευταίας αὐτοῦ ἐν Κρήτῃ καὶ Πελοποννήσῳ περιοδείας. Καὶ τὴν σήμερον δὲν προΐσταται τῆς ἡμετέρας συνελεύσεως ὁ σεβαστὸς ἡμῶν πρόεδρος. Ἀπὸ μηνῶν πάλιν περιτρέχει τὰς εὐρωπαϊκὰς μεγαλουπόλεις διὰ τοῦ λόγου καὶ τῆς γραφίδος ἀμυνόμενος τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων καὶ συγκεντρῶν τοὺς ἡμετέρους ἐν τῇ ξένῃ φίλους εἰς δρᾶσιν συστηματικὴν καὶ ὠργανωμένην. Ἀπευθύνωμεν αὐτῷ μακρόθεν χαιρετισμόν, πλήρη εὐγνωμοσύνης διὰ τὸ ὑψηλὸν αὐτοῦ ἔργον καὶ εὐχηθῶμεν ἵνα ἐπὶ μακρὰ ἔτη αἱ διάδοχοι ἡμῶν ἐξελεγκτικαὶ ἐπιτροπαὶ καὶ γενικαὶ συνελεύσεις τῆς ἡμετέρας Ἑταιρείας ὑπὸ τὸν αὐτὸν τελούσης πρόεδρον τοιαῦτα, οἷα τῷ 1903 ἔχωσι πρὸ αὐτῶν πεπραγμένα». Εἶτα ὁ κ. Ἀντιπρόεδρος ἔλυσε τὴν συνεδρίαν περὶ ὥραν 11ην μ. μ.

Π. ΜΕΛΑΣ

Τῇ 13 Ὀκτωβρίου συμπλακεὶς μετὰ τουρκικοῦ ἀποσπάσματος ἔπεσε παρὰ τὴν Στάτισταν ὁ ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ **Παῦλος Μελᾶς.**

Ὁ εὐγενὴς Ἕλλην στρατιώτης πεπεισμένος ὅτι τὸ Μακεδονικὸν Πρόβλημα δὲν δύναται νὰ λυθῇ ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ Ἑλληνισμοῦ διὰ παθητικῆς ὅλως στάσεως καὶ αὐστηρᾶς ἀποχῆς τῆς χρήσεως τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου κατὰ τῶν ἀνάνδρων τοῦ Ἑλληνισμοῦ σφαγέων, συνεκρότησε σῶμα ἀμύνης ἐν Μακεδονίᾳ προμαχῶν τῆς πυρπολουμένης ἀλυτρώτου ἑλληνίδος χώρας.

Ὁ πρόωρος θάνατος τοῦ γενναίου εὐπατρίδου ἐπέφερεν ἠθικὴν ἀνάστασιν ἀπανταχοῦ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Διὰ τοῦ αἵματός του ὁ **Μελᾶς** ἐχάραξε τὴν ὁδὸν τῆς τιμῆς καὶ τοῦ καθήκοντος ὑπὲρ τῶν ἱερωτέρων. Δὲν τρέφεται τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας ἄνευ θυσιῶν. Καὶ καλεῖται σήμερον σύμπας ὁ Ἑλληνισμὸς εἰς τὰς μεγαλειτέρας τῶν θυσιῶν, ὅπως λυτρωθῇ τῶν αἱμοβόρων ἐπιδρομέων ἡ σφαδάζουσα ἑλληνὶς Μακεδονία, ἐὰν δὲν ἐπιθυμοῦμεν διὰ τῆς ἀπωλείας αὐτῆς νὰ γίνωμεν συνεργοὶ τοῦ παρασκευαζομένου ἐνταφιασμοῦ τῆς ἑλληνικῆς Πατρίδος.

Ἡ ἡμετέρα Ἑταιρεία ἀρξαμένη συστηματικῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἐργασίας δὲν ἠδύνατο ἢ νὰ τιμήσῃ μεθ' ὅλου τοῦ Ἔθνους ἰδιαζόντως τὸν θυσιασθέντα εὐγενῆ στρατιώτην, καταθέσασα εἰς μνήμην αὐτοῦ ἀντάξιον στέφανον.

Κ.

ΤΟ ΛΑΧΕΙΟΝ
ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

τοῦ Β. Διατάγματος τῆς 9 Ἰουλίου 1904 περὶ ἐκτελέσεως τοῦ νόμου ͵ΓΚΔ' (ὑπ' ἀριθ. 3024) τῆς 10 Ἰουνίου 1904 περὶ συστάσεως Λαχείου τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου.

Ἄρθρον 1.—Τὸ παρὰ τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Οἰκονομικῶν ἴδιον γραφεῖον, ὑπὸ τὸν τίτλον «Γραφεῖον τοῦ Λαχείου ὑπὲρ τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου τῆς Ἑλλάδος», ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ διευθύνοντος αὐτὸ Τμηματάρχου, τοῦ Ταμίου, τοῦ ὁποίου τὰ καθήκοντα ἐκτελεῖ ὁ Ταμίας τοῦ Σφραγιστοῦ Χάρτου, ἑνὸς λογιστοῦ, ἑνὸς γραφέως καὶ ἑνὸς κλητῆρος, λαμβανομένων ἐκ τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, κατ' ἀπόφασιν τοῦ Ὑπουργοῦ.

Ἄρθρον 5.—Κατ' ἔτος ἐκδίδονται ἓν ἑκατομμύριον γραμματίων τοῦ Λαχείου, ὧν ἕκαστον τιμᾶται ἀντὶ δραχμῶν τριῶν.

Κατ' ἔτος ἐνεργοῦνται τέσσαρες κληρώσεις, ἡ πρώτη κατὰ τὴν πρώτην Κυριακὴν τοῦ μηνὸς Ἰανουαρίου, ἡ δευτέρα κατὰ τὴν πρώτην Κυριακὴν τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου, ἡ τρίτη κατὰ τὴν πρώτην κυριακὴν τοῦ μηνὸς Ἰουλίου καὶ ἡ τετάρτη κατὰ τὴν πρώτην Κυριακὴν τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου.

Ἄρθρον 6.—Τὰ γραμμάτια τοῦ Λαχείου ἐκτυποῦνται ἰδιαιτέρως δι' ἕκαστον ἔτος, ἀποτελοῦνται ἐκ στελέχους καὶ δελτίου καὶ πωλοῦνται ἀποκοπτόμενα ἐκ τοῦ στελέχους.

Τὰ γραμμάτια φέρουσιν, ἐπὶ μὲν τοῦ στελέχους αὐτῶν τὸ ἔτος, καθ' ὃ ἰσχύουσι, καθὼς καὶ τὸν ἀριθμὸν τοῦ γραμματίου, ἐπὶ δὲ τοῦ δελτίου καὶ ἐπὶ τοῦ ἔμπροσθεν μέρους αὐτοῦ φέρουσιν ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί, διὰ κεφαλαίων γραμμάτων τὸν τίτλον «*Λαχεῖον ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ στόλου τῆς Ἑλλάδος συσταθὲν διὰ τοῦ νόμου ͵ΓΚΔ'* (ὑπ' ἀριθ, 3024) τῆς *10 Ἰουνίου 1904*» καὶ προσέτι, εἰς μίαν ἢ εἰς πλείονας θέσεις, τὰς τέσσαρας ἑκάστου ἔτους κληρώσεις, δι' ἃς ἰσχύουσι, τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν τιμὴν ἑκάστου γραμματίου. Ἐκτὸς τούτων, φέρουσι τὴν χρονολογίαν τῆς ἐκδόσεως καὶ τὰς διὰ σφραγιστῆρος ἢ λιθογραφικῶς ἐπιτιθεμένας ὑπογραφὰς τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν, τοῦ Διευθύνοντος τὸ Γραφεῖον τοῦ Λαχείου καὶ τοῦ

Ταμίου αὐτοῦ. Εἰς τὸ μέσον τοῦ γραμματίου φέρεται ἔμβλημα ἢ εἰκών, ἧς ἐπιβαλλεται ἡ μεταβολὴ καθ' ἑκάστην ἰδιαιτέραν ἔκδοσιν γραμματίων ἑκάστου ἔτους. Ἐπὶ τοῦ ὀπισθίου μέρους τῶν γραμματίων φέρεται περίληψις τῶν ὅρων καὶ τῶν ἀμοιβῶν τοῦ Λαχείου, ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ συντεταγμένων.

Τὰ γραμμάτια, πρὸ τῆς εἰς τὸν ταμίαν παραδόσεως αὐτῶν, ἐξελέγχονται καὶ ἐπαληθεύονται εἰς τὸ Ἐθνικὸν Σφραγιστήριον, ἐπιτιθεμένης ἐφ' ἑκάστου αὐτῶν τῆς ἀχρωμάτου σφραγῖδος τοῦ χαρτοσήμου, τῆς φερούσης τὰς λέξεις «*Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος*».

Ἄρθρον 7.—Ὁ ἀριθμὸς τῶν κληρουμένων λαχνῶ καὶ τὰ ποσὰ τῶν παρεχομένων ἀμοιβῶν, ὁρίζονται, δι' ἑκάστην τῶν τεσσάρων κληρώσεων ἑκάστου ἔτους ὡς ἑξῆ:

Κληρούμενοι λαχνοὶ			*Ποσὰ ἀμοιβῶν*
1ος	Δραχμαὶ	100,000	100,000
2ος	»	25,000	25,000
3ος	»	10,000	10,000
3	ἑπόμενοι πρὸς δραχμὰς	5,000	15,000
5	» » »	1,000	5,000
411	» » »	100	41,100
578	» » »	50	28,900
1000			225,000

Αἱ ἀμοιβαὶ αὗται πληρώνονται ἀμέσως μετὰ τὴν κλήρωσιν ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου τοῦ νόμου ͵ΓΚΔ' τοῦ 1904, πρὸς τὸν κάτοχον τῶν κληρωθέντων γραμματίων, ἐὰν ταῦτα ἔχωσι πωληθῇ πρὸ τῆς κληρώσεως.

Ἕκαστον γραμμάτιον ἰσχύει δι' ἁπάσας τὰς ἐντὸς τοῦ ἔτους γενησομένας κληρώσεις. Γραμμάτιον ὅμως, πωληθὲν μεθ' ἑκάστην τῶν κληρώσεων, ἰσχύει μόνον διὰ ἁπάσας τὰς ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους γενησομένας κληρώσεις.

Οἱ ἀριθμοὶ τῶν κατά τινα τῶν κληρώσεων κληρωθέντων γραμματίων δὲν τίθενται εἰς τὴν κληρωτίδα κατὰ τὰς ἑπομένας κληρώσεις τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

Ἄρθρον 8.—Ὁ ταμίας τοῦ Λαχείου ὑποχρεοῦται ὅπως ἐγκαίρως ἐφοδιάζῃ δι' ἀναλόγου ἀριθμοῦ γραμματίων ἑκάστης κληρώσεως τὰς ἐμμίσθους προξενικὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν ὁρισθησομένας ἀμίσθους τοιαύτας, τοὺς ἐν Ἀθήναις καὶ τοὺς ἐπαρχιακοὺς καὶ τελωνιακοὺς ταμίας καὶ ὑποταμίας τοῦ Κράτους, ἄνευ προκαταβολῆς τοῦ τιμήματος τῶν γραμματίων, καὶ ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι, οἱ μὲν ταμίαι, κατὰ τὴν προτεραίαν τῆς κληρώσεως ἡμέραν, ὀφείλουσι νὰ συντάσσωσι μετὰ τῆς διοικητικῆς Ἀρχῆς πρωτόκολλον, ἐν τῷ ὁποίῳ νὰ σημειῶνται οἱ ἀριθμοὶ τῶν μὴ πωληθέντων γραμματίων, καὶ τηλεγραφικῶς ν' ἀναφέρωσιν αὐθημερὸν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν τὸ ποσὸν καὶ τὰς σειρὰς τῶν γραμ-

ματίων τούτων, παραδίδοντες συγχρόνως ἐπὶ ἀποδείξει εἰς τὸ ταχυδρομικὸν γραφεῖον ἀντίγραφον τοῦ συνταχθέντος πρωτοκόλλου, αἱ δὲ προξενικαὶ ἀρχαὶ ὀφείλουσι τρεῖς ἡμέρας πρὸ τῆς κληρώσεως νὰ ἀναφέρωσιν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν τηλεγραφικῶς τὸ ποσὸν καὶ τὰς σειρὰς τῶν μὴ πωληθέντων γραμματίων, ἀποστέλλουσαι συγχρόνως διὰ τοῦ ταχυδρομείου εἰς τὸ αὐτὸ Ὑπουργεῖον λεπτομερὲς σημείωμα αὐτῶν. Αἱ αὐταὶ ἀρχαὶ ὀφείλουσιν, ἐντὸς τῶν προμνησθεισῶν προθεσμιῶν, νὰ ἀποστέλλωσι πρὸς τὸν ταμίαν τοῦ Λαχείου τὸ ἀντίτιμον τῶν παρ' αὐτῶν πωληθέντων γραμματίων· ἄλλως, κηρύσσονται ὀφειλέται τοῦ ἀντιτίμου τῶν γραμματίων τούτων, καὶ ἐνεργεῖται, κατόπιν διαταγῆς τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν, διοικητικῶς ἡ παρ' αὐτῶν εἴσπραξις τοῦ ἀντιτίμου τῶν γραμματίων τούτων καὶ ἡ εἰς τὸν Ταμίαν τοῦ Λαχείου ἀπόδοσις αὐτοῦ.

Ἡ πώλησις τῶν γραμματίων διενεργεῖται ὑπὸ τῶν αὐτῶν, ὡς ἀνωτέρω, ἀρχῶν, καὶ ὑπὸ τῶν δημοσίων εἰσπρακτόρων, τῶν προξενικῶν ἀρχῶν, τῶν ταμιακῶν Ἐπιτροπῶν, τῶν στρατιωτικῶν σωμάτων, τῶν οἰκονομικῶν συμβουλίων, τῶν πολεμικῶν πλοίων, τοῦ ταμίου τοῦ Ναυτικοῦ Ἀπομαχικοῦ Ταμείου, τοῦ κατὰ γῆν στρατοῦ, τοῦ ταμίου τοῦ Μετοχικοῦ Ταμείου τῶν Πολιτικῶν Ὑπαλλήλων, τοῦ ταμίου τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, τοῦ Γραμματέως τοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου, τῶν Γυμνασιαρχῶν, τῶν σχολαρχῶν καὶ τῶν διευθυντῶν δημοτικῶν σχολείων, ἐπὶ προμηθείᾳ τρία ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν (3 τοῖς 0)0) ἐπὶ τοῦ τιμήματος αὐτῶν.

Οἱ ἐν Ἀθήναις καὶ οἱ ἐπαρχιακοὶ καὶ τελωνειακοὶ ταμίαι καὶ ὑποταμίαι δύνανται νὰ χορηγῶσιν, ἐπὶ ἰδίᾳ αὐτῶν εὐθύνῃ, εἰς τὰς ἀνωτέρω ἀρχὰς γραμμάτια πρὸς πώλησιν. ἄνευ προκαταβολῆς τοῦ τιμήματος αὐτῶν, καὶ ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς τακτοποιήσεως τῆς σχετικῆς δοσοληψίας τρεῖς ἡμέρας πρὸ τῆς κληρώσεως.

Εἰς ἰδιώτας ἀγοράζοντας ἐν Ἀθήναις μὲν παρὰ τοῦ Ταμείου τοῦ Σφραγιστοῦ Χάρτου, ἐν ταῖς ἐπαρχίαις δὲ παρὰ τῶν ἐπαρχιακῶν Ταμιῶν καὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ παρὰ τῶν προξενικῶν ἀρχῶν, διὰ μιᾶς τοὐλάχιστον εἴκοσι (20) γραμμάτια χορηγεῖται προμήθεια πέντε ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν (5 ο]ο).

Δι' ἰδιαιτέρων Β. Διαταγμάτων κανονισθήσονται οἱ ὅροι, ὑφ' οὓς δύναται νὰ ἀνατεθῇ ἡ πώλησις τῶν γραμματίων εἰς μίαν ἢ πλείονας τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀναγνωρισμένων Τραπεζῶν, ἐπ' ἀμοιβῇ μέχρι 10 ο]ο ἐπὶ τῆς τιμῆς τῶν γραμματίων.

Ἄρθρον 9 — Ἡ κατὰ τὸ ἄρθρον 7 τοῦ νόμου ,ΓΚΔ' τοῦ 1904 διαρκὴς ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ Λαχείου ἐπιμελεῖται τῆς ἐξελέγξεως τῶν κλήρων ἑκάστης κληρώσεως καὶ τῆς τοποθετήσεως αὐτῶν ἐντὸς κληρωτίδος, σφραγιζομένης διὰ τῶν σφραγίδων τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς καὶ φυλασσομένης ἐν τῷ Ταμείῳ τοῦ Σφραγιστοῦ Χάρτου.

Κατὰ τὴν ὡρισμένην ἡμέραν ἑκάστης κληρώσεως, ἡ Ἐπιτροπὴ συνέρχεται, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Διευθύνοντος τὸ γραφεῖον τοῦ Λαχείου, ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Οἰκονομικῶν καὶ καθ' ὥραν, ὁριζομένην διὰ πράξεως τοῦ Προέδρου τῆς Ἐπιτρο

πῆς, δημοσιευομένης διὰ τῆς «Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως» δέκα τοὐλάχιστον ἡμέρας πρὸ τῆς κληρώσεως, παραλαμβάνει τὴν κληρωτίδα παρὰ τοῦ Ταμίου, βεβαιοῖ τὸ ἀλύμαντον τῶν ὑπ' αὐτῆς τιθεμένων σφραγίδων καὶ τὸ ἀπαραβίαστον τῆς κληρωτίδος, καὶ ἐξάγει δημοσίᾳ τὸν ὡρισμένον ἀριθμὸν κλήρων, οὗ ἀμέσως καὶ κατὰ τὴν σειρὰν τῆς ἐξαγωγῆς αὐτῶν ἀναγράφει εἰς πρωτόκολλον, συντασσόμενον συγχρόνως εἰς τριπλοῦν, δημοσιευόμενον ἀμέσως καὶ καταχωριζόμενον διὰ τῆς «Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως». Ἡ ἐπιτροπὴ δικαιοῦται, πρὸ τῆς κληρώσεως ἢ μετ' αὐτὴν νὰ ζητήσῃ καὶ λάβῃ γνῶσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν διατεθέντων γραμματίων, καθὼς καὶ τῶν τυχὸν μὴ πωληθέντων τοιούτων καὶ ν' ἀναγράψῃ τὰς σχετικὰς πληροφορίας εἰς τὸ πρωτόκολλον τῆς κληρώσεως.

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ
ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΛΑΧΕΙΟΥ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ

Ἀριθ. Πρωτ. 71864 Ἀριθ. Ἐγκ. 93

ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΛΑΧΕΙΟΥ
ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Πρὸς τὰς Οἰκονομικὰς Ἀρχὰς τοῦ Κράτους.

Ἡ ἐπιτροπὴ δικαιοῦται, πρὸ τῆς κληρώσεως ἢ μετ' αὐτήν, νὰ ζητήσῃ καὶ λάβῃ γνῶσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν διατεθέντων γραμματίων, καθὼς καὶ τῶν τυχὸν μὴ πωληθέντων τοιούτων, καὶ νὰ ἀναγράψῃ τὰς σχετικὰς πληροφορίας εἰς τὸ πρωτόκολλον τῆς κληρώσεως.

Οὐδεὶς ἀγνοεῖ, ὅτι τὸ ἡμέτερον Ἔθνος, ἕνεκα τῆς γεωγραφικῆς αὐτοῦ θέσεως καὶ τῆς διασπορᾶς τοῦ ἡμετέρου γένους ἀνὰ τὰς νήσους καὶ τὰ παράλια πλείστου μέρους τῆς Μεσογείου, προώρισται νὰ δρᾷ καὶ ἀμύνηται κατὰ θάλασσαν, διὰ στόλου ἰσχυροῦ καὶ σημαντικῶς ἀνωτέρου τοῦ πρὸς τὰ στενὰ ὅρια τοῦ Κράτους ἁρμόζοντος. Πρὸς τοῦτο ὅμως ἀπαιτεῖται ἐνίσχυσις τῶν κατὰ θάλασσαν ἐθνικῶν ἡμῶν δυνάμεων, συστηματικὴ δὲ καὶ ἀδιάλειπτος ὀργάνωσις αὐτῶν, ἵνα οὕτω καταρτισθῶσι πλήρη καὶ ἐπαρκῆ τὰ ἀπαιτούμενα ἐφόδια καὶ μέσα.

Ἡ Κυβέρνησις, τάξασα, ἐκ τῶν κυρίων σκοπῶν τοῦ ἑαυτῆς προγράμματος, τὴν πραγμάτωσιν τοῦ ἐθνικοῦ τούτου πόθου, ἐμερίμνησε, σὺν τοῖς ἄλλοις, καὶ περὶ συστάσεως Ταμείου τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου, ἐν ᾧ συγκεντροῦται ἅπασα ἡ προωρισμένη διὰ τὴν κατὰ θάλασσαν σύνταξιν τῆς χώρας οἰκονομικὴ δύναμις αὐτῆς.

Μεταξὺ δὲ τῶν μέτρων, δι' ὧν ἄρτι ἐνισχύθησαν οἱ πόροι τοῦ Ταμείου τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου, πρωτίστην κατέχει θέσιν, τὸ διὰ τοῦ τελευταίου κοινοποιηθέντος νόμου ,ΓΚΔ' τοῦ 1904 καὶ τοῦ ἀπὸ 9 Ἰουλίου 1904 περὶ ἐκτελέσεως αὐτοῦ

Β. Διατάγματος συσταθὲν καὶ ὀργανωθὲν «Λαχεῖον ὑπὲρ τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου τῆς Ἑλλάδος», διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιδιώκεται ἡ δημιουργία νέου ὅλως πόρου, πρὸς ἐπαύξησιν τῶν ἐσόδων τοῦ Ταμείου τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου.

Διὰ τοῦ Λαχείου δημιουργεῖται πρόχειρος τρόπος προαιρετικῆς εἰσφορᾶς ὑπὲρ ἐθνικοῦ σκοποῦ, οὕτω δὲ ἀποφεύγομεν τὴν ἐπαύξησιν τῆς φορολογίας πρὸς τὸν εἰρημένον σκοπόν, διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον ἀκριβῶς ἡ τιμὴ ἑκάστου γραμματίου τοῦ Λαχείου ὡρίσθη, μόνον εἰς δραχ. τρεῖς, ἵνα ὑπάρχῃ εὐχέρεια περὶ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ γραμματίου, εὐκυλύνωνται δὲ εἰς τὴν τοιαύτην προαιρετικὴν εἰσφοράν, ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ τούτου σκοποῦ, καὶ οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ διαθέσωσι μεγαλείτερον ποσόν. Οὕτω, τὸ Λαχεῖον ἀπευθύνεται πρὸς ἅπαντας, πρός τε τοὺς πολλούς, οἵτινες δύνανται νὰ διαθέσωσι τρεῖς μόνον κατ' ἔτος δραχμάς, πρὸς ἀγορὰν ἑνὸς μόνον γραμματίου, καὶ πρὸς τοὺς ὀλίγους, οἵτινες, κατὰ τὸ μέτρον τῶν χρηματικῶν δυνάμεων αὐτῶν, δύνανται πλειότερα τοῦ ἑνὸς γραμμάτια νὰ προμηθευθῶσι, καὶ πρὸς ἅπαντας ἐπιτρέπει νὰ κατασταθῶσι κοινωνοὶ τοῦ φιλοπάτριδος τούτου σκοποῦ.

Ὡς γνωστόν, ἡ νομοθεσία ἡμῶν ἀποκρούει τὰ λαχεῖα, ὡς μὴ συμβιβαζόμενα πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς φιλοπονίας καὶ τῆς προνοητικότητος, ἀλλὰ δημιουργοῦντα ῥοπὴν πρὸς τὸ ἐκ τῆς τύχης κέρδος καὶ ἕλκοντα πρὸς τὴν ῥᾳστώνην καὶ τὴν ἀσωτείαν. Ἀλλ' ἡ γενικὴ αὕτη ἀρχή, ἥτις καὶ ἐν ξέναις νομοθεσίαις ἀπαντᾷ, οὔτε παρ' ἡμῖν, οὐδ' ἀλλαχοῦ, κατεστάθη δυνατὸν νὰ ἐφαρμοσθῇ, ἄνευ τινῶν ἐξαιρέσεων. Δι' ὃ καὶ ἁπανταχοῦ σχεδὸν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου λειτουργοῦσιν, ὑπὸ διαφόρους τύπους, λαχεῖα, ὑποκείμενα ὅμως πάντοτε εἰς τὴν ἔγκρισιν τοῦ Κράτους. Λόγος δὲ τούτου εἶνε αὐτὴ ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου, ἀποβλέποντος πάντοτε εἰς τὴν εὔνοιαν τῆς τύχης καὶ ἐπιζητοῦντος τὴν δι' αὐτῆς βελτίωσιν τῶν μέσων τῆς ὑπάρξεώς του. Τὴν ἀνθρωπίνην δὲ ταύτην ἀδυναμίαν μετεχειρίσθησαν πολλαχοῦ αἱ Κυβερνήσεις, πρὸς ἐπιτυχίαν εὐγενοῦς σκοποῦ, ὀργανώσασαι διάφορα λαχεῖα, τὰ ὁποῖα καὶ σήμερον λειτουργοῦσι, καὶ τῶν ὁποίων τὰ γραμμάτια καὶ ἐν Ἑλλάδι εἰσάγονται, παρὰ τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ νόμου. Εἰς τὴν ἀνθρωπίνην λοιπὸν φύσιν, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν φιλοπατρίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀπεβλέψαμεν, ὀργανώσαντες τὸ Λαχεῖον τοῦτο, ἵνα χρησιμοποιήσωμεν τὴν ἐξ αὐτοῦ πρόσοδον ὑπὲρ ἐθνικοῦ σκοποῦ. Ὀφείλομεν δὲ νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι τὸ μέτρον τοῦτο ἔτυχεν, ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, τῆς γενικῆς ἐπιδοκιμασίας τοῦ ἔθνους, διότι τελικὸς σκοπὸς αὐτοῦ εἶνε ἡ ὑπὲρ τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου προαιρετικὴ εἰσφορὰ τοῦ Πανελληνίου.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ὀργάνωσις τοῦ Λαχείου, ὡς διετυπώθη ἐν τοῖς προσημειωθεῖσι νόμῳ καὶ Β. Διατάγματι, δικαιολογεῖ πληρέστατα τὸ πανταχόθεν ἐκδηλωθὲν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐνδιαφέρον. Ἐλήφθησαν πάντα τὰ κατάλληλα μέτρα, πρὸς οἰκονομικήν, ἀκριβῆ καὶ χρηστὴν διαχείρισιν καὶ λειτουργίαν αὐτοῦ, κατενεμήθησαν δὲ τὰ ἐκ τοῦ λαχείου κέρδη, κατὰ τρόπον, ὥστε, ἐνῷ εἶνε δυνατὸν δι' ἑνὸς γραμματίου τοῦ

Λαχείου νὰ πραγματοποιήσῃ τις τετράκις τοῦ ἔτους, κέρδος 100,000 δραχμῶν, συγχρόνως ἔχει μεγάλην πιθανότητα, ἐν ἀποτυχίᾳ τοῦ πρώτου κέρδους, νὰ τύχῃ τινὸς ἐκ τῶν ἑπομένων κερδῶν, τὰ ὁποῖα ἀνερχόμενα εἰς τέσσαρας χιλιάδας ἐν ὅλῳ καὶ ἀντιπροσωπεύοντα ἐννεακοσίας χιλιάδας δραχμῶν, διανέμονται κατὰ τὰς τέσσαρας κληρώσεις καὶ καθ' ἕκαστον ἔτος, εἰς τοὺς ἀγοραστὰς τοῦ τριδράχμου γραμματίου, διότι τοῦτο ἰσχύει καθ' ὅλον τὸ ἔτος καὶ διὰ τὰς τέσσαρας κληρώσεις τοῦ Λαχείου, καὶ παρέχει δικαίωμα συμμετοχῆς εἰς τὸ εἰρημένον ποσὸν τῶν ἐξ 900,000 ἐξ ὅλῳ δραχμῶν ἐτησίων κερδῶν.

Τῆς τοιαύτης σημασίας τοῦ Λαχείου, ἐθνικῆς ἅμα καὶ οἰκονομικῆς, παραγγέλλομεν ὑμᾶς νὰ γένησθε οἱ διερμηνεῖς,καὶ νὰ συντελέσητε, ὅση ὑμῖν δύναμις, εἰς τὴν τελείαν ἐπιτυχίαν τοῦ Λαχείου.

Ἐν τέλει γνωρίζομεν ὑμῖν, ὅτι διὰ Β. Διατάγματος ἀνετέθη ἡ διεύθυνσις τοῦ ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς Ὑπουργείῳ «Γραφείου τοῦ Λαχείου ὑπὲρ τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου τῆς Ἑλλάδος» εἰς τὸν τμηματάρχην τοῦ αὐτοῦ Ὑπουργείου κ. **Γ. Ν. Κοφινᾶν**.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 22 Ἰουλίου 1904.

Ὁ Ὑπουργὸς

Α. Ν. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΣ
ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΚΟΜΙΤΑΤΟΥ
ΕΔΡΕΥΟΝΤΟΣ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑι

Τὸ ἐν Μακεδονίᾳ ἑδρεῦον Ἑλληνομακεδονικὸν Κομιτᾶτον ἐποιήσατο ἔκκλησιν πρὸς τὰς Εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις, δημοσιευθεῖσαν ἐν τῷ Παρισινῷ τύπῳ, καθιστῶν γνωστὰς τὰς Βουλγαρικὰς ὠμότητας ἐναντίον τοῦ κυρίου στοιχείου τῆς Μακεδονίας τοῦ Ἑλληνικοῦ. Τὸ Κομιτᾶτον τοῦτο θεωρεῖ ἐπιβαλλόμενον πλέον καθῆκον ν' ἀναλάβῃ τὴν κατὰ τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν ἄμυναν, ἱδρύσαν κέντρα δράσεως πανταχοῦ τῆς Μακεδονίας. Ἡ ἐργασία ἤρχισεν, εἶνε δὲ μεγάλη καὶ σοβαρά, ἔχει ὅμως ἀνάγκην ὑποστηρίξεως παντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ τῶν Φιλελλήνων.

Τὸ ἐν Μακεδονίᾳ λοιπὸν ἑδρεῦον Ἑλληνομακεδονικὸν Κομιτᾶτον ποιεῖται ἔκκλησιν πρὸς τοὺς ἁπανταχοῦ Ἕλληνας καὶ Φιλέλληνας, ἵνα ἀποστείλωσιν αὐτῷ διὰ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», μεθ' ἧς εὑρίσκεται εἰς συνεννόησιν, συνδρομὰς τοῦ ἀρξαμένου ἐθνικοῦ ἔργου.

ΕΚΚΛΗΣΙΣ

ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΚΟΜΙΤΑΤΟΥ

ΕΔΡΕΥΟΝΤΟΣ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ.

Τὸ ἐν Μακεδονίᾳ ἑδρεῦον Ἑλληνομακεδονικὸν Κομιτᾶτον ἐποιήσατο ἔκκλησιν πρὸς τὰς Εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις, δημοσιευθεῖσαν ἐν τῷ παρισινῷ τύπῳ, καθιστῶν γνωστὰς τὰς βουλγαρικὰς ὠμότητας ἐναντίον τοῦ κυρίου στοιχείου τῆς Μακεδονίας τοῦ ἑλληνικοῦ. Τὸ Κομιτᾶτον τοῦτο θεωρεῖ ἐπιβαλλόμενον πλέον καθῆκον ν' ἀναλάβῃ τὴν κατὰ τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν ἄμυναν, ἱδρύσαν κέντρα δράσεως πανταχοῦ τῆς Μακεδονίας. Ἡ ἐργασία ἤρχισεν, εἶνε δὲ μεγάλη καὶ σοβαρά, ἔχει ὅμως ἀνάγκην ὑποστηρίξεως παντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ τῶν Φιλελλήνων.

Τὸ ἐν Μακεδονίᾳ λοιπὸν ἑδρεῦον Ἑλληνικὸν Κομιτᾶτον ποιεῖται ἔκκλησιν πρὸς τοὺς ἁπανταχοῦ Ἕλληνας καὶ Φιλέλληνας, ἵνα ἀποστείλωσιν αὐτῷ διὰ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», μεθ' ἧς εὑρίσκεται εἰς συνεννόησιν, συνδρομὰς τοῦ ἀρξαμένου ἐθνικοῦ ἔργου.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΝΑΤΟΛΗ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΜΦΑΝΙΣΙΝ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

Ἐρευνῶν τις τὰ ἱστορικὰ αἴτια τῆς ταχείας ἐξαπλώσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν ταῖς χώραις τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς, σταθμίζων δ' ἀφ' ἑτέρου ἐπακριβῶς καὶ τὰ σπουδαῖα κωλύματα, ἅτινα ὤφειλε νὰ ὑπερπηδήσῃ, ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἐρειπίων ἐγκαθίδρυσιν αὐτοῦ, οἱονεὶ ἀπεικονίζει ἐν ταὐτῷ καὶ τὴν καθόλου πνευματικήν, ἠθικήν, θρησκευτικήν, κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν κατάστασιν τοῦ τότε κόσμου, οἷος διεμορφώθη ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τῆς Μακεδονικῆς Ἑλλάδος κατ' ἀρχὰς καὶ βραδύτερον τῆς Ρώμης.

Ἡ αὐστηρὰ δ' ἔρευνα τῶν αἰτίων τῆς ταχείας ἐγκαταστάσεως τῆς νέας θρησκείας, μεθ' ἧς ἀρρήκτως συνεδέθη ὁ ψυχορραγῶν Μακεδονικὸς Ἑλληνισμός, ὁ ὑπὸ νέαν φάσιν ἐμφανισθεὶς ὡς δύναμις μεγαλουργός, δημιουργήσας κραταιὰν καὶ ἐκπολιτιστικὴν ἐν Βυζαντίῳ αὐτοκρατορίαν, δεικνύει ὅτι ὁ κατ' ἐξοχὴν ὑπηρέτης τῆς ἐξαπλώσεως τῆς ἀπὸ τῆς Παλαιστίνης κηρυσσομένης ὑπερφυοῦς διδασκαλίας ὑπῆρξε τὸ ἔθνος τὸ ἑλληνικόν. Ἡ μεγάλη δ' αὕτη ἀλήθεια, ἱστορικῶς πιστουμένη ἀποτελεῖ ἕνα τῶν περιφανεστέρων τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος θριάμβων.

Α'.

Ἀνεξαρτήτως τῆς θειότητος τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἰς ἣν ἠδύνατό τις κατ' ἀρχὴν ν' ἀποδώσῃ τὴν ἐπικράτησιν αὐτοῦ, ὡς παγκοσμίου θρησκείας τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἀγάπης, ἀντικειμενικῶς ὅλως καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἱστορικῆς ἀνακρίνοντες τὸ γεγονὸς πολλὰ δυνάμεθα νὰ σημειώσωμεν τὰ ἐλατήρια, δι' ὧν ἐπετεύχθη ἡ οἱονεὶ ἀστραπιαία αὐτοῦ ἰδίως ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἀνατολῇ διάδοσις, πρὸ παντὸς ὅμως δέον νὰ ἐξάρωμεν δύο τινά, τὸν ἐξελληνισμὸν ἀφ' ἑνὸς τοῦ ἀρχαίου κόσμου, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν διὰ τοῦ ἐξελληνισμοῦ τούτου παρασκευασθεῖσαν ἐσωτερικὴν καὶ πολιτικὴν ἑνότητα τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς.

Ἀληθῶς ἐπὶ τρεῖς καὶ πλέον ἑκατονταετηρίδας διὰ τῶν προβεβουλευμένων διηνεκῶν ἀγώνων τῶν Διαδόχων, ἐτελεσιουργεῖτο ἡ μεγάλη τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου

βουλή, καὶ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καθίστατο ἡ παγκόσμιος καὶ διεθνὴς τῶν χρόνων ἐκείνων γλῶσσα. Ἡ χριστιανικὴ δὲ θρησκεία, καθολικὸν φέρουσα τὸν χαρακτῆρα καὶ ἀξιοῦσα νὰ ἐγκαθιδρυθῇ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῶν ἀρχαίων θρησκευμάτων, εὕρισκεν ἐν τῇ διεθνεῖ ταύτῃ γλώσσῃ οὐ μόνον τὸν ὑψηλότερον καὶ εὐγενέστερον ἑρμηνέα, δι' οὗ ἠδυνήθη νὰ διατυπώσῃ τὰς ὑπερφυεῖς αὐτῆς ἀληθείας, ἀλλὰ καὶ τὸ μόνον, παγκόσμιον ὄργανον, δι' οὗ ἐπετέλεσε τὴν μύησιν πάντων τῶν ἐθνῶν, ἐντὸς χρόνου βραχυτάτου. Ἀναντιλέκτως τὸ ἔργον τῆς διαδόσεως, ἴσως μὲν ἀσφαλῶς, πλὴν ὅμως ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν ἤθελε χωρήσῃ, ἐὰν μὴ διὰ τῶν βουλῶν τῆς ἱστορικῆς προνοίας, συνετέλει τὸ κοσμοϊστορικὸν τοῦτο γεγονὸς τοῦ ὁλοσχεροῦς ἐξελληνισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς ὁ Μακεδονικὸς Ἑλληνισμός.

Ἀλλ' εἰς τὸν Μακεδονικὸν Ἑλληνισμὸν δὲν ἔλαχε μόνον ὁ κλῆρος τῆς διαδόσεως τῆς ἑλληνίδος φωνῆς, τῆς παρασχούσης σπουδαιοτάτην ὑπηρεσίαν εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῆς νέας θρησκείας· παρεσκεύασεν ἐπὶ πλέον καὶ τὴν ἐσωτερικὴν τῆς Ἀνατολῆς πολιτικὴν ἑνότητα. Διότι οἱ Διάδοχοι, μεθ' ὅλας τὰς ἀδιαλείπτους πρὸς ἀλλήλους συγκρούσεις καὶ διαιρέσεις, εὐθὺ καὶ πρὸς ἕνα σκοπὸν τείνοντες εἰς ἁπάσας αὐτῶν τὰς ἐνεργείας, κατώρθωσαν νὰ ἐπιτελέσωσι τὴν διοικητικήν, στρατιωτιωτικήν, νομισματικήν, δικαστικήν, στατιστικὴν καὶ διανοητικὴν καθόλου ἑνότητα τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Δὲν ὑπελείπετο δὲ ἢ νὰ ἐκπροσωπηθῇ ἑνιαίως καὶ ἐν τῇ ἐξωτερικῇ αὐτῆς ἐμφανείᾳ ἡ ἐσωτερικὴ αὕτη τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἑνότης διὰ μιᾶς πολιτικῆς παντοκρατορίας, τὴν ὁποίαν ἐξεπροσώπησε ὀλίγῳ βραδύτερον ἡ Ῥώμη. Παρέχομεν δὲ μεγάλην σπουδαιότητα εἰς τὸ ἱστορικὸν τοῦτο γεγονὸς τῆς παγκοσμίου μοναρχίας, ὡς ἰσχυροῦ ἐλατηρίου τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ, καθόσον ἡ διανοητική, ἠθικὴ καὶ κοινωνικὴ τοῦ κόσμου ἀναβίωσις, ἣν ἐπεζήτει ἡ νέα θρησκεία, ἤθελε πολλαχῶς προσκόψῃ, ἐὰν δὲν κατερρίπτοντο οἱ πολιτικοὶ φραγμοί, οἱ διαιροῦντες τὴν πανσπερμίαν ἐκείνην τῶν ἐθνῶν.

*
* *

Ἀλλ' ὁ ἐξελληνισμὸς οὗτος καὶ ἡ πολιτικὴ ἑνότης, ἐσωτερική τε καὶ ἐξωτερική, τοῦ ἀρχαίου κόσμου, καὶ ἄλλως ἔμελλε νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς τὴν ταχεῖαν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπικράτησιν. Διότι ἡ πολιτειακὴ τῶν ποικιλωνύμων ἐθνῶν ἀνάκρασις, ἐπέφερεν ἀξιοσημείωτον καὶ ἐν τῇ θρησκευτικῇ τῶν ἐθνῶν συνειδήσει ἀλλοίωσιν, ἀπονεκρώσασα μὲν τὴν πρὸς πᾶσαν ἀλλοτρίαν θρησκευτικὴν δόξαν ἀποκλειστικότητα τῶν ἀρχαίων, ἐμφυσήσασα δὲ μᾶλλον ἀδιαφορίαν καὶ ἐπενεγκοῦσα τὴν κατάπτωσιν τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος, συνεκέντρωσε δ' ἐν ταὐτῷ τὰς ποικίλας ἐθνικὰς θεότητας εἰς ὀλίγας περὶ θεότητος ἀντιλήψεις, οὕτως ὥστε ἐν τῇ συγχωνεύσει ἐκείνῃ τῶν διαφορωτάτων δοξασιῶν ἠδύνατο νὰ γράφῃ ὁ Χαιρωνεὺς φιλόσοφος ἐν τῷ περὶ Ἴσιδος καὶ Ὀσίριδος βιβλίῳ, ὅτι κτὰ πάντα ὑπὸ ἑνὸς λόγου

κοσμοῦνται καὶ μιᾶς προνοίας ἐπιτροπεύονται ἄλλως ὑπ' ἄλλων ὀνομαζομένων». Τὴν τοιαύτην τῆς θρησκευτικῆς τῶν λαῶν συνειδήσεως ἀλλοίωσιν, τὴν απονεκροῦσαν μὲν ἠρέμα τὸ θρησκευτικὸν ψεῦδος, παρασκευάζουσαν δ' ἀρνητικὸν ὑπὲρ τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐφόδιον, ὑπεβοήθησε σπουδαίως, ἀφ' ἑνὸς μὲν καὶ ἡ ἀρξαμένη ἤδη ἀπὸ πολλοῦ πάλη τῆς φιλοσοφίας πρὸς τὴν ψευδῆ πολυθεΐαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ ἡ ἀνὰ τὴν Οἰκουμένην διασπορὰ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ἔθνους.

Καὶ ἀληθῶς ἡ φιλοσοφία καὶ δὴ ἡ Στωϊκὴ μετὰ τοῦ Νεοπλατωνισμοῦ, ἀναλαβοῦσα τὴν ἠθικὴν ἀνακαίνισιν τῆς κοινωνίας, διὰ τοῦ πολέμου αὐτῆς κατὰ ἀνηθίκου ὁμολογουμένως θρησκεύματος, ἐφέρετο πλησίστιος πρὸς τὴν περὶ τοῦ ἑνιαίου τῆς θεότητος χριστιανικὴν δόξαν καὶ λεληθότως διήνοιγε τὴν θριαμβευτικὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ ὁδόν. Αἱ ἀνατρεπτικαὶ αὗται τῶν καθεστώτων δογμάτων διδασκαλίαι τῆς φιλοσοφίας, λόγῳ τῆς πνευματικῆς καὶ πολιτικῆς τῆς Οἰκουμένης, ὡς εἴδομεν, ἑνότητος, εὐχερέστερον εἰσχωροῦσαι, ἐνίσχυον τὸ μικρόβιον τῆς ἀπιστίας, ὅπερ ὑποβόσκον ἐν τοῖς σπλάγχνοις τοῦ γεγηρακότος ἐκείνου κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ, ἐβύθιζε τὴν κοινωνίαν ἐν τῷ ἐγκλήματι καὶ τῇ ἠθικῇ κραιπάλῃ, ἐξ ἧς ἔμελλε ν' ἀπαλλαγῇ διὰ τῆς ζωογόνου πνοῆς τῆς θρησκείας ἐκείνης, ἥτις ἀδελφωθεῖσα μετὰ τοῦ καθαρωτέρου ἑλληνικοῦ πνεύματος παρεῖχε τὴν εὐγενεστέραν περὶ ἠθικῆς ἀντίληψιν.

Ἀλλὰ καὶ ἡ διασπορὰ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ἔθνους ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ὑπηρέτει ἀρνητικῶς τῷ χριστιανισμῷ, προπαρασκευάζουσα τὰ πνεύματα εἰς τὴν εὐχερῆ αὐτοῦ ἀποδοχήν.

Ἐπειδὴ δηλονότι ὡς βάσις τῆς νέας θρησκείας ἐχρησίμευσεν αὐτὴ αὕτη ἡ τῶν Ἰουδαίων, αἱ δὲ παντοῖαι τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους φυλαί, εἰς ἄμεσον ἐρχόμεναι ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν τέως ἀκοινωνήτων Ἰουδαίων, ἐλάμβανον γνῶσιν τῆς θρησκευτικῆς δόξης τῆς μονοθεΐας καὶ ἐμυοῦντο τὸ μυστήριον τοῦ ἑνιαίου τῆς θεότητος, διὰ τοῦτο τὸ ἀκολουθῆσαν κήρυγμα τῆς θρησκείας τοῦ Ἐσταυρωμένου οὐδαμῶς ἐξένιζεν αὐτούς, ὡς εἰσάγον καινὰ δαιμόνια.

* * *

Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω καὶ ἄλλα ἐλατήρια παρέσχον δύναμιν εἰς τὴν ταχεῖαν τοῦ χριστιανισμοῦ ἐξάπλωσιν. Ἐν πρώτοις ὁ βίος ὁ ἁγνὸς τῶν Χριστιανῶν τῶν πρώτων αἰώνων προσέδιδεν εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν ἠθικὴν αἴγλην τοιαύτην, ὥστε ἐξήσκει γοητείαν θαυμασίαν ἐπὶ τῶν πνευμάτων τῶν ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας καὶ παρεσκεύαζεν ἐνθουσιώδεις προσηλύτους. Ἀληθῶς ἦτο ζωηρὰ ἡ ἀντίθεσις τῶν δύο κόσμων. Ἡ Ἐκκλησία, συνταχθεῖσα συστηματικῶς εἰς Κοινότητας, ὡς κράτος ἐν κράτει, μετὰ πολιτειακοῦ ὀργανισμοῦ παρεμφεροῦς πρὸς τὸν τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν πολιτειῶν, ἐχώρει γοργῶς ἐν τῷ περὶ ἠθικῆς ἐπικρατήσεως ἀγῶνι, ἡ

δὲ ἀρχαία κοινωνία, ἐγκλείουσα ἐν ἑαυτῇ τὸ μικρόβιον τοῦ μαρασμοῦ, ἐφέρετο ραγδαίως πρὸς τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν ἀποσύνθεσιν. Τὸ φαινόμενον τῆς ἐπιδράσεως τοῦ νέου ἐπὶ τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου, ἀνακαινιζομένου, ἦτο ἐξόχως συγκινητικόν· οἱ βεβυθισμένοι ἐν τῷ ἐγλήματι καὶ τῇ ἠθικῇ αὐτοκτονίᾳ, ἐξήρχοντο ἐκ τῆς χριστιανικῆς κολυμβήθρας ἐξηγνισμένοι, καὶ καθαροί, πρᾷοι, πλήρης ἀγαθότητος, ἀποπνέοντες ὅλον τὸ ἄρωμα τῆς εὐαγγελικῆς ἀγάπης. Ἡ ἀντίθεσις αὕτη, ἐκπλήττουσα ἀληθῶς, ἐξώθει τὴν παραπαίουσαν κοινωνίαν πρὸς τὴν θρησκείαν ἐκείνην, ἥτις «ἀνεγνώριζε τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα, ἀφῄρει ἀπὸ τοῦ θανάτου τὴν ὀδύνην, ἀπὸ δὲ τοῦ Ἅδου τὴν νίκην»

Ἔπειτα δὲ παραδόξως κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐμφανείας καὶ ἐγκαταστάσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἔτυχε νὰ συμπέσωσι τὰ φοβερώτερα τῶν δυστυχημάτων, σεισμοὶ καταστρεπτικώτατοι· ἐκρήξεις ἡφαιστείων, λοιμοὶ καὶ λιμοὶ ἐξολοθρευτικώτατοι· πάντα ταῦτα, προστιθεμένης καὶ τῆς θηριωδίας τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων, βυθίσαντα τοὺς λαοὺς εἰς τὴν ἀπόγνωσιν, ἐξώθουν πρὸς ἀποδοχὴν θρησκείας, ἥτις θὰ ἐνέπνεε τὴν ἀγάπην, τὴν παραμυθίαν, καὶ θὰ ἀπήλασσε τῶν φοβερῶν δεινῶν, ἐξ ὅσων ἐμάστιζον τὴν καταρρέουσαν κοινωνίαν. Ἐὰν δ' εἰς τὰ ἀνωτέρω προσθέσωμεν τὴν φήμην τῶν σοφῶν τῶν χρόνων ἐκείνων, ὅσοι ἐκ πεποιθήσεως ἀσπασθέντες τὴν νέαν θρησκείαν ἐλάμπρυνον τὴν ἀρχαίαν Ἐκκλησίαν, ἔτι δὲ τὴν εὔνοιαν ἐνίων ἐστεμμένων τῆς Ρώμης (Ἀλεξάνδρου τοῦ Σεβήρου, Φιλίππου τοῦ Ἄραβος) δυνάμεθα ἐπαρκῶς νὰ ἐκτιμήσωμεν, ἀνεξαρτήτως πάσης ὑπερφυσικῆς προϋποθέσεως, τὰ αἴτια, δι' ὧν μετὰ τοσαύτης ταχύτητος, σχεδὸν ἀστραπιαίας, ἐξηπλώθη καὶ ἐπεκράτησεν ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς χώραις ἡ θρησκεία τοῦ Ἐσταυρωμένου Ἰησοῦ.

Β΄.

Ἐξηκριβώσαμεν ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἀπὸ ἀπόψεως ἱστορικῆς τὰ αἴτια, ἅτινα συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀστραπιαίαν τῶν πρώτων αἰώνων ἐξάπλωσιν τῆς νέας θρησκείας. Ἀλλ' ὅμως διὰ νὰ ἐκτιμηθῇ δεόντως τὸ γεγονὸς τῆς ταχείας διαδόσεως τῆς θρησκείας τοῦ Ἰησοῦ, ἐννοηθῇ δὲ πληρέστερον καὶ ἡ καθόλου κατάστασις τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς δέον ἀφ' ἑτέρου νὰ ἐρευνήσωμεν καὶ τὰ προσκόμματα, ἅτινα ὤφειλε νὰ ὑπερπηδήσῃ ὁ Χριστιανισμός, ὅπως ἐγκαθιδρυθῇ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ παλαιοῦ κόσμου.

Ἐκ τῆς ἐρεύνης δὲ ταύτης τῶν ἐμποδίων, εἰς τῶν ὁποίων τὴν ἔρευναν προβαίνομεν ἐν τοῖς ἐφεξῆς, ἐξαίρεται ἐπὶ μᾶλλον ἡ ἐσωτερικὴ ζωτικότης τῆς νέας θρησκείας, ἥτις ἀδελφωθεῖσα μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιβληθῇ ὡς παγκόσμιος μονοθεϊστικὴ θρησκεία τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἀγάπης, ἐὰν δὲν περιέκλειεν ἐν ἑαυτῇ ἅπαντα τὰ στοιχεῖα τῆς ἐσωτερικῆς ἀληθείας:

Ὁ Ἰουδαϊσμός, ὅστις, ὡς εἴδομεν ἔμπροσθεν, σκορπισθεὶς ἀνὰ τὴν ἀχανῆ Ρω-

μαϊκὴν Αὐτοκρατορίαν ἐγένετο διὰ τῆς ἐπικοινωνίας πρὸς τὰ ποικίλα ἔθνη τῆς νέας ἐκείνης Βαβυλῶνος εἰσηγητὴς τῆς περὶ μονοθεΐας ἀντιλήψεως, καὶ λεληθότως καθίστατο ἀρνητικὸν στοιχεῖον, εὐνοοῦν τὴν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἑδραζομένου ἐπὶ τῶν βάσεων τῆς θρησκευτικῆς δόξης τῶν Ἑβραίων, θετικῶς κατέστη πολέμιος τῆς νέας θρησκείας, ἥτις πνευματικωτέραν ἔχουσα τὴν ὑπόστασιν, τὰς εὐγενεστέρας δὲ πρεσβεύουσα τῶν κοσμοπολιτικῶν ἀρχῶν ἐφαίνετο ὅτι δὲν ἐπλήρου τὰς ἀποκλειστικὰς θεοκρατικὰς τῶν Ἑβραίων θεωρίας.

Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι ὁ Ἰουδαϊσμὸς συνετρίβη ἰσχυρῶς διὰ τῆς ἐπὶ Τίτου καταστροφῆς τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ πολιτικοῦ αὐτοῦ κέντρου οὐχ ἧττον ὁ Ραββινισμός, περισυλλέξας τὰ ναυάγια τῆς καταστροφῆς, ἐπεζήτησε ν' ἀνασυνταχθῇ καὶ ν' ἀναπτυχθῇ ἀγωνιζόμενος τὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα. Κέντρον αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος ἐχρησίμευσε κατ' ἀρχὰς μὲν ἡ Τιβεριάς, ὕστερον δὲ ἡ Γαμάρα τῶν Ἱεροσολύμων καὶ βραδύτερον ἡ Γαμάρα τῆς Βαβυλῶνος. Καὶ ὁ Ραββινισμὸς οὗτος ἀνασυντεταγμένος, καταστὰς κέντρον φωτοσβεστικόν, παρεμφερὲς πρὸς τὸ τοῦ Ἰησουϊτισμοῦ τῶν νεωτέρων χρόνων, ἤρξατο τοῦ συστηματικοῦ πολέμου κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, διαψεύδων τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Μεσσίου καὶ ἐμπνέων τὸ μῖσος κατὰ τῆς νέας θρησκείας. Τὰ κατὰ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ συγγράμματα τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων Πατέρων τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων καὶ δὴ Ἰουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος, «ὁ διάλογος πρὸς Τρύφωνα», τοῦ Τερτυλλιανοῦ τὸ «κατὰ τῶν Ἰουδαίων» (adversus Judaeos) καὶ τοῦ Κυπριανοῦ ἡ «μαρτυρία κατὰ Ἰουδαίων» (testimonia adversus Judaeos) μαρτυροῦσιν ἐναργῶς, ὅτι ὁ πολέμιος δὲν ἦτο ἀνάξιος προσοχῆς. Ἐὰν δὲ μέχρι τῆς σήμερον ὁ Ἰουδαϊσμός, ἔκτοτε συντετριμμένος πολιτειακῶς, εἶνε ἀδιάλλακτος πρὸς τὴν νέαν θρησκείαν, κυριαρχοῦσαν τῶν πέντε Ἠπείρων καὶ ἐξασφαλίσασαν ἑαυτῇ τὸν τελικὸν θρίαμβον τοῦ μέλλοντος, ὡς στοιχεῖον ἀναπόσπαστον τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ, δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν τὴν λύσσαν, μεθ' ἧς ἠγωνίζοντο οἱ Ἰουδαῖοι, ἀμυνόμενοι ἐρρωμένως ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἑστιῶν, κατὰ τοῦ ἀσθενοῦς τότε καὶ πανταχόθεν ἐπιβουλευομένου Χριστιανισμοῦ, ἐπιζητοῦντος τὴν κατάλυσιν τοῦ Σαβαὼθ τῶν Ραββίνων καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῦ ἐγκαθίδρυσιν τοῦ θεοῦ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἀγάπης.

Ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ ἀδιαλλάκτου πολέμου τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ ὁ Χριστιανισμός, ἐμφανισθεὶς ὡς ἀπόλυτος θρησκευτικὴ ἀλήθεια, ἀξιῶν τὴν πνευματικὴν κυριαρχίαν τῆς Οἰκουμένης καὶ τὴν μέχρις ἐσωτάτων διείσδυσιν αὐτοῦ ἐν τῷ πολιτειακῷ, τῷ κοινωνικῷ, τῷ ἠθικῷ καὶ τῷ πνευματικῷ βίῳ τῶν Ἐθνῶν, παρέστη ἅμα τῇ ἐμφανείᾳ αὐτοῦ οἱονεὶ ὡς bellum omnium contra omnes. Ἔπρεπε νὰ καταλυθῇ ἡ πολυθεΐα· ἀλλὰ μετὰ τῆς πολυθεΐας ταύτης ἔδει ν' ἀνατραπῇ καὶ ἅπας ὁ κοινωνικὸς ὀργανισμὸς τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Τοιαῦται δὲ ἄρδην ἀνατροπαὶ θρησκευτικοῦ, πολιτειακοῦ, κοινωνικοῦ καὶ πνευματικοῦ καθεστῶτος, δὲν τελεσιουργοῦνται ἐκ τοῦ παραχρῆμα, οὐδ' ἄνευ αἱμάτων καὶ θυσιῶν. Ἡ ἐν Γαλλίᾳ μεγάλη κοινωνικὴ ἐπανά-

στασις (1789), ἡ κατ' ἐξοχὴν ἀνθρωπίνη ἠδυνήθη μόνον ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀστραπῶν καὶ τῶν βροντῶν νὰ ἐπιβάλῃ τὸ κράτος τῆς ἠθικῆς ἰδέας καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου. Εἶνε δὲ γνωστὸν ὅτι τὸ μέγα τοῦτο κοσμοϊστορικὸν γεγονός, παρασκευαζόμενον ἀπὸ τῆς ἐπαύριον τοῦ 1517, ὅτε ὁ μέγας Μεταρρυθμιστὴς ἐτοιχοκόλλει τὰς περιβοήτους αὐτοῦ 95 θέσεις πρὸς κατάλυσιν τῆς αὐταρχικῆς παντοκρατορίας τοῦ Ρωμαίου Ποντίφικος, λαβὸν σάρκα καὶ ὀστᾶ ἐν τῇ συνειδήσει τῆς κοινωνίας διὰ τῆς διδαχῆς τῶν νεωτέρων προφητῶν τοῦ ἀνθρωπισμοῦ, καὶ δὴ τῶν περιωνύμων Ἐγκυκλοπαιδιστῶν, ἐπεβλήθη καὶ διὰ τῆς ἐξωτερικῆς ἰσχύος, καὶ ὡς εἴπομεν, ἡ ἰδέα ἐξῆλθεν ἄχραντος θεὰ ἐκ τοῦ ὀρυμαγδοῦ καὶ τῆς κλαγγῆς τῶν πεδίων τοῦ Ἄρεως καὶ τῶν ἀστραπῶν καὶ βροντῶν τῆς Ἐπαναστάσεως.

Ἀλλ' ὁ Χριστιανισμός, ὁ ἀξιῶν νὰ ἐπιβάλῃ τὴν ἠθικὴν ἰδέαν, δι' ἀνατροπῆς τοῦ σεσαθρωμένου κοινωνικοῦ καθεστῶτος δὲν εἶχε τὴν ἐνίσχυσιν τῆς πολιτικῆς δυνάμεως, ἐπιβαλλούσης σεβασμὸν εἰς τὰ δεδογμένα αὐτῆς καὶ διὰ τῶν ὅπλων. Οὐ μόνον δ' ἦτο ἄμοιρος πολιτικῆς προστασίας, ἀλλὰ τοὐναντίον καὶ εὑρέθη ἀντιμέτωπος πρὸς τὴν πολιτείαν, ἥτις ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἠδύνατο νὰ πνίξῃ ἐν τῷ αἵματι τὰ πρῶτα σπέρματα τῆς νέας θρησκείας.

Ὁ κόσμος ὁ ἀρχαῖος ἦτο προσκεκολλημένος στερρῶς εἰς τὴν ἀρχαίαν θρησκείαν· ἡ ἀνατροφὴ καὶ ἡ παιδεία ἐρρυθμίζοντο συμφώνως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ μεγάλου τούτου κοινωνικοῦ παράγοντος, τῆς θρησκείας, ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴν εὔκλειαν τῆς ἀρχαιότητος ἦτο μέγας, ἡ δὲ λαμπρότης καὶ ἡ φαιδρότης τῶν ἑορτῶν καὶ πανηγύρεων τῆς πολυθεΐας, ἐξήσκουν γοητείαν ἐπὶ τῶν πνευμάτων τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου, τοῦ ὁποίου τὰ καλαισθητικὰ συναισθήματα, τοσοῦτον θαυμασίως θεραπευόμενα ὑπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ κάλλους τῆς ἀρχαίας λατρείας ἤρχετο ὁ χριστιανισμὸς νὰ ἐκμηδενίσῃ διὰ λατρείας ξηρᾶς, ἁπλῆς, ἐστερημένης ἐξωτερικῆς γοητείας καὶ χάριτος. Ὁ Ἑλληνισμός, ὁ δημιουργήσας τὸν Παρθενῶνα, δὲν ἦτο εὐχερὲς νὰ δείξῃ διαφέρον πρὸς ξηρὰν λατρείαν, ἁρμόζουσαν μᾶλλον εἰς λαοὺς βορειοτέρους. Ἀναπτύξας δὲ βραδύτερον τὴν χριστιανικὴν λατρείαν μετὰ τὸν θρίαμβον τῆς νέας θρησκείας ἠκολ ύθησε τὰς ἐμφύτους πρὸς τὸν ἐθνικὸν αὐτοῦ βίον ἰδέας τοῦ καλοῦ· διὰ τοῦτο ὅσοι τῶν Διαμαρτυρομένων, διατηρούντων, ὡς γνωστόν, τὸν ἁπλοῦν τύπον τῆς πρωτογόνου λατρείας μέμφονται ἡμῖν ἐπὶ τῇ μεταβολῇ τῆς ἀρχαίας ἁπλότητος καὶ ὅσοι καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων τυφλῶς καὶ ἄνευ τῆς ἐρεύνης τῶν αἰτίων ἐπαναλαμβάνουσι τὰς ἀσυστάτους μομφὰς τῶν βορείων λαῶν, ἀγνοοῦσι παντάπασιν ἐκεῖνο, ὅπερ μεγαλοφωνότατα ἐπανέλαβε τελευταίως καὶ ὁ μέγας Γερμανὸς Βιλάμοβιτς, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς εἶνε Ἑλληνισμὸς καὶ ὅτι τὸ τελευταῖον πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα δῶρον τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὑπῆρξεν ὁ Χριστιανισμός. Πῶς λοιπὸν ὁ Ἑλληνισμός, ὁ ταυτίσας τὴν τύχην αὐτοῦ μετὰ τῆς νέας θρησκείας καὶ γενόμενος ὁ ὑποφήτης καὶ μυσταγωγὸς αὐτῆς ἠδύνατο νὰ μὴ ἀναπτύξῃ τὴν δικαιολογουμένην ξηρότητα τῆς πρωτογόνου λα-

τρείας συμφώνως πρὸς τὰς ἀπαραμίλλους καλαισθητικὰς ἐμπνεύσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους;

Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν θέσιν τοῦ ζητήματος.

Οὐ μόνον ἡ ξηρότης τῆς πρωτογόνου λατρείας τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν λαμπρότητα καὶ τὸ κάλλος τῆς πολυθεΐας, γοητευούσης λαόν, συναισθανόμενον φύσει τὸ καλόν, προὐκάλει τὴν ἀδιαφορίαν πρὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ κηρυττομένην ἐσωτερικὴν ἀλήθειαν θρησκείας κατ' ἐξοχὴν πνευματικῆς, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν αὐστηρῶν αὐτῆς ἠθικῶν ἀπαιτήσεων ἀπετέλει φορτίον δυσβάστακτον διὰ κοινωνίαν, ὑλιστικῶς ἀπολαύουσαν τῆς ζωῆς. Εἶνε γνωστὴ ἡ ἐπὶ Ρωμαιοκρατίας χλιδὴ καὶ ἡ βιωτικὴ εὐμάρεια. Ὁ Λούκουλλος παρεῖχε ζωηρὰν εἰκόνα τῆς ἐποχῆς του. Ἡ ἐξαχρείωσις καὶ ἡ ἀκολασία τῶν χρόνων ἐκείνων εἶνε διαβόητος ἐν τῇ ἱστορίᾳ.

Κοινωνία δὲ εἰθισμένη εἰς τὴν ματαιότητα τοῦ βίου, κοινωνία παρ' ᾗ αἱ ἠθικαὶ ἰδέαι εἶχον μεταβάλῃ ἔννοιαν καὶ ἐν ᾗ ἐνεσαρκώθησαν οὕτως εἰπεῖν μεθ' ὅλου τοῦ κοινωνικοῦ βίου τὰ παχυλὰ διδάγματα τῆς εὐδαιμονικῆς θεωρίας τοῦ Ἐπικούρου, τοιαύτη κοινωνία, τὴν ὁποίαν θαυμασίως χρωματίζει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος (ἐπιστολὴ πρὸς Ρωμαίους κεφ. Α', 18—32) δὲν ἦτο εὐχερὲς νὰ προσκολληθῇ πρὸς τὴν νέαν θρησκείαν, ἥτις ἐκήρυττε τὴν παντελῆ τῶν ἐγκοσμίων ἀπάρνησιν.

Ἀλλὰ δὲν ἦσαν μόνον τ' ἀνωτέρω, τὰ δυσχεραίνοντα τὴν ταχεῖαν διείσδυσιν τοῦ νέου πνεύματος ἐν τῷ ἐξηχρειωμένῳ ἐκείνῳ κοινωνικῷ ὀργανισμῷ.

Μετὰ τῆς πολυθεΐας ἦσαν στενῶς συνδεδεμένα τὰ συμφέροντα τῶν ἱερέων, οἵτινες ἀνεδείχθησαν φυσικοὶ καὶ ἀδιάλλακτοι πολέμιοι θρησκείας, ἀπειλούσης νὰ ἐρημώσῃ τὰ ἱερὰ αὐτῶν καὶ νὰ καταδικάσῃ αὐτοὺς εἰς τὸν διὰ τῆς πείνης θάνατον. Εἶνε δὲ φοβερὰ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνος τῶν ἀπηλπισμένων. Οἱ ἱερεῖς τῶν εἰδώλων ἠδύναντο ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν νὰ φανατίζωσι τοὺς ὄχλους, καὶ νὰ ἐγείρωσι διωγμὸν κατὰ τῶν ὀπαδῶν τῆς νέας πίστεως. Εἰκόνα τῆς τοιαύτης πάλης παρέχουσιν ἤδη καὶ αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων (Πράξ. ιθ', 25), καθ' ἃς ἀγαλματοποιός τις Δημήτριος διήγειρεν ἀπειλητικῶς κατὰ τοῦ Παύλου ἐν Ἐφέσῳ τὸν ὄχλον καὶ δὴ τοὺς ἐργάτας τῶν εἰδώλων. Ἐὰν δὲ λάβωμεν ὑπ' ὄψει τὰ γραφόμενα ὑπὸ Πλινίου τοῦ νεωτέρου (Ἐπιστολὴ X. 97) ὅτι ἤρχισαν ἐρημούμενοι οἱ ἐθνικοὶ ναοὶ καὶ αἱ τελεταὶ ἀπὸ πολλοῦ παρελείποντο καὶ ἦσαν σπανιώτατοι οἱ τῶν θυμάτων ἀγορασταί, δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν τὴν λύσσαν, μεθ' ἧς ἀπεγνωσμένως κατεπολέμουν τὴν θρησκείαν τοῦ Ἐσταυρωμένου οἱ ἱερεῖς τῶν εἰδώλων. Τὸ τοιοῦτον δ' εὐλόγως ἀπετέλει κώλυμα σπουδαῖον τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Εἰς ταῦτα πάντα προστίθενται καὶ αἱ περὶ τῶν Χριστιανῶν προλήψεις τοῦ ὄχλου, τὰς ὁποίας θαυμασίως ἐξεμεταλλεύοντο οἱ ἐπιτήδειοι.

Ἐπειδὴ δηλονότι οἱ ἀσπαζόμενοι τὴν νέαν θρησκείαν μετεπλάσσοντο παρευθὺς καὶ ἀπέφευγον τὰ δημόσια θεάματα καὶ τὰς τελετὰς καὶ ἐν γένει τὸν συγχρωτισμὸν

πρὸς τοὺς ἐμμένοντας εἰς τὴν πολυθεΐαν ἐγεννήθη ἡ πρόληψις, ὅτι ἡ χριστιανικὴ θρησκεία οὐδὲν ἄλλο ἐστιν ἢ φανατική τις μελαγχολικὴ καὶ μισάνθρωπος μανία. Μὴ ἔχοντες δὲ τὰ τῆς λατρείας τῶν ἐθνικῶν, ἀγάλματα, βωμούς, θυσιαστήρια κλπ. ἐθεωροῦντο κατὰ τὴν μαρτυρίαν Ἕλληνος ἀπολογητοῦ (Ἰουστ. ἀπολ. Α΄. ιστ΄, 13, 17) ὡς ἐντελῶς ἄθεοι.

Τὸ παραδοξότερον δέ, ὅτι ὑπῆρχε καὶ ἡ πρόληψις ἐκείνη, δι' ἣν σήμερον ἐκτίθενται εἰς τὴν μανίαν τῶν ὄχλων οἱ Ἰουδαῖοι. Τὴν θείαν δηλονότι εὐχαριστίαν τῶν Χριστιανῶν, μυστικῶς γινομένην, ἐθεώρουν οἱ ἐθνικοὶ ὡς θυέστειον δεῖπνον, καθ' ὃ ἐτρώγοντο αἱ σάρκες φονευθέντος παιδίου, καὶ ἐπίνετο αὐτοῦ τὸ αἷμα! Καὶ αἱ λεγόναι δὲ ἀγάπαι τῶν πρώτων Χριστιανῶν, τὰ κοινὰ ἐκεῖνα ἀδελφικὰ δεῖπνα ἐθεωροῦντο ὡς οἰδιπόδιοι μίξεις! Καὶ ταῦτα μὲν πάντα, ἐπιχέοντα φῶς καὶ ἐπὶ τῆς καθόλου κοινωνικῆς τοῦ Ἀνατολικοῦ κόσμου καταστάσεως ἴσως ν' ἀποτελῶσι κωλύματα δευτερεύοντα. Τὸ σπουδαιότερον τῆς διαδόσεως κώλυμα ἦτο ἡ ἀδήριτος φορά, καθ' ἣν ὁ Χριστιανισμὸς ἅμα τῇ γενέσει αὐτοῦ εὑρέθη ἀντιμέτωπος πρὸς τὴν ρωμαϊκὴν πολιτείαν, ὡς ἐχθρὸς τοῦ κράτους, ὡς ἔνοχος ἐσχάτης προδοσίας.

Καὶ εἶνε μὲν ἀληθές, ὅτι οἱ Ρωμαῖοι ἐδεικνύοντο ἀνεκτικοὶ πρὸς τὰ ποικίλα θρησκεύματα τῶν κατακτωμένων λαῶν, ἐτελοῦντο δ' ἀκωλύτως τὰ τῆς λατρείας αὐτῶν, ἀλλὰ τοῦτο ἐγίνετο, διότι ὑπῆρχε ρητὴ διάταξις τοῦ νόμου περὶ ἀνοχῆς τῶν παλαιῶν θρησκειῶν, ἐνῷ ἀπηγορεύετο ρητῶς ἡ δημιουργία καὶ ἡ ἐξάπλωσις πάσης νέας θρησκείας. Ὁποίαν ἀντίληψιν εἶχε καὶ αὐτὸς ὁ ἀνεπτυγμένος ρωμαϊκὸς κόσμος περὶ ἀνοχῆς καὶ σεβασμοῦ τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως καὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ λόγου, δικαιώματα μόλις κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἀναγνωρισθέντα, μαρτυρεῖ εἷς τῶν νομοδιδασκάλων τῶν χρόνων ἐκείνων, ὅστις ἀποφαίνεται (ἐν Sent v. 21, c. 2) ὅτι ἐκ τῶν εἰσηγητῶν καινῶν δαιμονίων, δι' ὧν ἐπέρχεται ταραχὴ ἐν τῇ θρησκευτικῇ τῶν ἀνθρώπων συνειδήσει, οἱ μὲν διασημότεροι δέον νὰ ἐξορίζωνται, οἱ δ' ἀσημότεροι νὰ καταδικάζωνται εἰς τὴν ἐσχάτην τῶν ποινῶν!

Ἐν τῇ δρακοντίῳ ταύτῃ ἀποφάνσει τοῦ Ἰουλίου Παύλου διαφαίνεται βεβαίως τὸ διαφέρον τῆς συντηρήσεως καὶ τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς ἐσωτερικῆς ἡσυχίας τῆς πολιτείας. Λαμβανομένης δ' ὑπ' ὄψει τῆς βαρβαρότητος τῶν χρόνων ἐκείνων ἡ ἐτυμηγορία τοῦ Ρωμαίου νομοδιδασκάλου δὲν πρέπει νὰ ξενίζῃ, ἀφ' οὗ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ πολιτεία, παρ' ὅλην τὴν ἱερότητα καὶ τὸ ἀπαραβίαστον τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως, καταδικάζει εἰσέτι εἰς πολυετῆ ἐγκάθειρξιν, ὑπὸ τὴν ἐπίφασιν τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτειακῆς εὐπραγίας, πάντα ὅστις, χρώμενος ταῖς συνταγματικαῖς ἐλευθερίαις, ἠθέλησεν εὐτόλμως νὰ διατυπώσῃ τὰς θρησκευτικὰς αὐτοῦ δόξας, αἵτινες θὰ ἐφαίνοντο μὴ συνᾴδουσαι πρὸς τὸ γράμμα καὶ τὸ ὑπὸ τῆς βαρβαρότητος τοῦ παρελθόντος συσκοτισθὲν πνεῦμα τῆς ἐπικρατούσης θρησκείας. Τὰ μελανὰ ταῦτα σημεῖα, λείψανα τελευταῖα τῶν πεπαλαιωμένων πλανῶν τοῦ ζοφεροῦ παρελθόντος, θέλουσι βαθμιαίως ἐκλείψῃ καὶ θέλουσιν ἐπιλάμψῃ καὶ ἐν τῇ πατρί ι

ἡμῶν μεθ' ὅλης αὐτῶν τῆς αἴγλης αἱ ἰδέαι τοῦ ἀνθρωπισμοῦ (humanismus) πρὸς δόξαν τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ.

Ἐὰν πιστεύωμεν ὅτι τὸ κράτος τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς ἀληθείας εἶνε αἰώνιον καὶ ὅτι μόνον εἰς τὴν ἠθικὴν δύναμιν εἶνε προωρισμένος ὁ τελικὸς θρίαμβος τότε οὐδαμῶς ὀφείλομεν νὰ συντρίβωμεν τοὺς ἄλλως φρονοῦντας διὰ τῆς βίας τοῦ ἰσχυροτέρου, διὰ τῶν διωγμῶν καὶ τῆς εἱρκτῆς καὶ ὅλων τῶν ἄλλων μέσων ὅσα ἀσχημίζουσι τὸν πολιτισμὸν καὶ καταβιβάζουσι τὴν ὡραίαν, τὴν ἀνεξίκακον θρησκείαν τοῦ Ἐσταυρωμένου.

Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ θέμα. Ἐπειδὴ δ' ἀφ' ἑνός, παρ' ὅλην τὴν ἀνοχὴν πρὸς τὰ παλαιὰ μόνον θρησκεύματα τῶν κατακτωμένων λαῶν, ἡ ρωμαϊκὴ πολιτεία ὡς ἐπικρατοῦσαν θρησκείαν ἐπροστάτευε τὴν ἰδίαν ἑαυτῆς καὶ ἐθεώρει ταύτην ὡς τὸ ἀσφαλέστατον θεμέλιον τοῦ πολιτειακοῦ ὀργανισμοῦ αὐτῆς, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπῆρχεν ἡ ρητὴ διάταξις τοῦ νόμου, ἡ ἀπαγορεύουσα πᾶν θρήσκευμα νεοφανές, διὰ τοῦτο ὁ Χριστιανισμός, ὁ ἔχων ἀμφότερα τὰ ἀνωτέρω στοιχεῖα πρὸς καταδίωξιν καὶ δὴ ὡς προσβάλλων τὴν θρησκείαν τοῦ κράτους, ὅπως ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτῆς ἐγκαθιδρυθῇ μετὰ τῆς ἐκ τῶν προτέρων ἀξιώσεως νὰ καταστῇ πνευματικὸς δεσμὸς παγκόσμιος, συνέχων τὴν παραπαίουσαν ἀνθρωπότητα, ἐξετέθη πρὸ τῆς πολιτείας ὡς ἐχθρὸς τοῦ κράτους καὶ ὡς ἔνοχος ἐσχάτης προδοσίας. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται διατὶ οἱ Ρωμαῖοι Αὐτοκράτορες, νομίζοντες, ὅτι αἱ διδασκαλίαι τῆς νέας θρησκείας ἦσαν ἐπικίνδυνοι διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους, ἤγειρον ἐπὶ τρεῖς ὅλους αἰῶνας διωγμοὺς φοβερωτάτους κατὰ τῶν ὀπαδῶν τῆς νέας πίστεως. Ἀναμφιβόλως δὲ ἐν τῷ μέσῳ τοσούτων εὐνοϊκῶν πρὸς διωγμὸν συνθηκῶν, ἐν τῷ μέσῳ ἐπιθέσεων τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἱερέων τῆς πολυθεΐας, φανατιζόντων τοὺς ὄχλους ἕνεκα τοῦ περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνος, ἐν τῷ μέσῳ προλήψεων παραδοξοτάτων περὶ τῆς θρησκείας τοῦ Ἐσταυρωμένου, ἀποτελούσης διὰ τῆς ξηρότητος τῆς λατρείας ἀντίθεσιν πρὸς τὴν μεγαλοπρεπῆ λαμπρότητα καὶ τὸ κάλλος τῆς πολυθεΐας, ἐν τῷ μέσῳ τῶν περὶ ἐξοντώσεως τῶν νέων θρησκειῶν διατάξεων τῆς πολιτείας καὶ τῶν προσωπικῶν ἐπιθέσεων σκληροτάτων Αὐτοκρατόρων, λυσσωδῶς διεξαγαγόντων ἀγῶνα ἐξοντώσεως, ἀναμφιβόλως ὁ Χριστιανισμὸς ἤθελε πνιγῇ ἐν τῷ αἵματι ἐὰν δὲν ἔφερεν ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀλήθειαν, ἥτις καὶ παρέσχεν ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἀθανάτου ἑλληνικοῦ πνεύματος τὴν ὑπερφυᾶ δύναμιν ν' ἀντίσχῃ, νὰ ἐπικρατήσῃ τῆς κτηνώδους βίας, καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸν τελειωτικὸν αὐτοῦ θρίαμβον, καθιστάμενος ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ ἡ παγκόσμιος μονοθεϊστικὴ θρησκεία τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἀγάπης.

Δημ. Π. Καλλίμαχος

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ

Ἔκδοσις καὶ χρῆσις β΄. δανείου.

Ἡ εὐτυχὴς ἔκδοσις τοῦ πρώτου δανείου καὶ ἡ αὐξομένη διὰ τὴν Ἑλλάδα ἀνάγκη ἐκτάκτων πόρων ἔπεισαν τοὺς πληρεξουσίους, ὅτι ἠδύνατο νὰ ἐκδοθῇ ἐν Εὐρώπῃ καὶ δεύτερον δάνειον μεγαλείτερον τοῦ πρώτου. Τὴν ἰδέαν ταύτην, ἀνακοινωθεῖσαν ἀπὸ τῆς 27ης Μαρτίου 1824, ἠσπάσθη μετά τινας δισταγμοὺς (1) ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Βουλή, αἵτινες ἔβλεπον ἐπικείμενον τὸν ἐξ Αἰγύπτου κίνδυνον, χωρὶς νὰ δύνανται νὰ λάβωσι τὰ κατάλληλα μέτρα, ὅπως ἀντιμετωπίσωσιν αὐτόν. Ὅθεν τὸ μὲν Βουλευτικὸν ἔσπευσεν ἀπὸ τῆς 31ης Ἰουλίου 1824 νὰ ψηφίσῃ τὴν σύναψιν δανείου 15 ἑκατομμυρίων ταλλήρων, ἡ δὲ Κυβέρνησις, ἢ τὸ Ἐκτελεστικόν, ὅπως ἐκαλεῖτο τότε, ἐπεφόρτισε τὴν 14ης Αὐγούστου τοὺς Ὀρλάνδον, Λουριώτην καὶ Ζαΐμην νὰ διαπραγματευθῶσι τὸ δάνειον τοῦτο ὅπου καὶ ὅπως ἤθελον δυνηθῇ. (2)

Οἱ πληρεξούσιοι (ἢ μᾶλλον οἱ δύο πρῶτοι ἐξ αὐτῶν, διότι ὁ Ζαΐμης, οὗτινος οἱ συγγενεῖς μετεῖχον τοῦ κατὰ τῆς Κυβερνήσεως ἀγῶνος, ταχέως ἀνεκλήθη(3), ἤρξαντο ἀμέσως διαπραγματεύσεων καὶ ἐν

---

(1) Βλ. ἐν τῇ *Ἀπολογίᾳ*, τόμ. α΄. σελ. 22, τὴν ἐπιστολὴν τῆς 17ης Μαΐου.

(2) Βλ. τὰ σχετικὰ ἔγγραφα ἐν τῇ *Ἀπολογίᾳ*, τόμ. α΄ σελ. 23—24.

(3) Ὁ Ἰωάννης Ζαΐμης, οὗ τὴν χρηστότητα καὶ τὴν φιλοπατρίαν καὶ αὐτὸς ὁ **Finlay** ἀναγνωρίζει, ἔμεινεν ἐπὶ βραχὺ μέλος τῆς ἐπιτροπῆς, ἀνακληθεὶς τὴν 12ην Φεβρουαρίου. Τέσσαρας μῆνας δὲ βραδύτερον διωρίσθη ὡς ἀναπληρωτὴς αὐτοῦ ὁ Γ. Σπανιολάκης.

«Ὁ διορισμὸς οὗτος, ἔγραφε τὸ Ἐκτελεστικὸν (βλ *Ἀπολογίαν* τόμ. 6΄, σελ. 35, ἔγγραφον 21ης Ἰουνίου) *ἔγινε διὰ τὴν ἐπιφάνειαν*, ὁ δὲ κύριος σκοπὸς ἦτο νὰ σᾶς πληροφορήσῃ περὶ πάντων τῶν καθ' ἡμᾶς, καὶ νὰ φέρῃ τὴν πρὸς τὸν Κύριον Κάνιγγ ἐπιστολήν». Ὁ Σπανιολάκης ὅμως ἀνὴρ πεπροικισμένος διὰ πολλῶν δώρων, μετέπειτα δὲ καὶ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν γενόμενος, δὲν ἔστερξε νὰ περιορισθῇ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, θελήσας δὲ ν' ἀναμιχθῇ εἰς τὴν διαχείρησιν τοῦ

Παρισίοις καὶ ἐν Λονδίνῳ, τυχόντες προθύμου ὑποδοχῆς ἐν ἀμφοτέραις ταύταις ταῖς ἀγοραῖς. Μετὰ μακρὰς δὲ συζητήσεις προετιμήθησαν αἱ προτάσεις τῶν ἐν Λονδίνῳ τραπεζιτῶν, καθ' ὅτι οὗτοι προσήνεγκον 50 ἑκατομμύρια, ἐνῷ ἡ προσφορὰ τῶν Γάλλων δὲν ὑπερέβη ποτὲ τὰ 10 ἑκατομμύρια σταθερὰ (fermes) καὶ 10 ἑκατομμύρια προαιρετικὰ (facultatifs) (1). Δὲν συνεδυάσθησαν δὲ αἱ δύο προσφοραί, διότι οἱ Ἄγγλοι τραπεζῖται ἀπέκλειον κατ' ἀρχὴν πᾶν ἄλλο δάνειον (2)

Τὸ ἐν Λονδίνῳ δάνειον ἀνέλαβον οἱ ἀδελφοὶ Ρικάρδοι. Συνίσταται δὲ τοῦτο ἐξ ὀνοματικοῦ κεφαλαίου 2 ἑκατομμυρίων Λ. Σ., διῃρημένου εἰς 200,000 ὁμολογιῶν 100 Λ. ἑκάστης. Αἱ ὁμολογίαι αὗται ἐξεδίδοντο πρὸς 55 $^1/_2$ τῆς ὀνομαστικῆς αὐτῶν ἀξίας, ἀπέφερον δηλαδὴ 1,100 000 Λ. καθαρῶν. Ἀλλ' ἐκ τοῦ ποσοῦ τούτου, κατὰ τὸ συμβόλαιον, τὸ ὑπογραφὲν τὴν 7ην Φεβρουαρίου 1825, ἐκρατοῦντο ὑπὸ τῶν ἐκδόντων τραπεζιτῶν.

α') διὰ τόκους τῶν δύο πρώτων ἐτῶν . .	Λ. Σ.	200,000
β') διὰ χρεώλυτρον ἑνὸς ἔτους πρὸς 1 % . .	»	10,000
γ') διὰ προμήθειαν πληρωμῆς τόκων, 2 % ἐπὶ τῶν τόκων	»	4,000
δ') διὰ προμήθειαν, μεσιτείαν καὶ ἔξοδα συνομολογήσεως 3 % ἐφάπαξ	»	60,060
Σύνολον	Λ. Σ.	284,000

δανείου καὶ δυστρόπου χαρακτῆρος ὤν, ἦλθεν εἰς σύγκρουσιν πρὸς τοὺς δύο ἄλλους πληρεξουσίους. Ἐκ τῆς συγκρούσεως ταύτης προέκυψε βραδύτερον ἡ πρὸ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ συμβουλίου κατηγορία κατὰ τῶν Ὀρλάνδου καὶ Λουριώτη, καὶ αἱ προμνησθεῖσαι *Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς Ἀπολογίας*.

(1) Ἰδοὺ μερικαὶ λεπτομέρειαι περὶ τῶν προτάσεων τῶν Γάλλων τραπεζιτῶν: Τὸ δάνειον ἔμελλε νὰ συναφθῇ μετὰ τῶν τραπεζιτικῶν οἴκων André et Cottier καὶ Gabriel Odier et Ce. Τιμὴ τῆς ἐκδόσεως ὡρίζετο εἰς 59 %, ὁ τόκος εἰς 5 τοῖς % καὶ τὸ χρεωλύσιον εἰς 1 % ἐπὶ τοῦ ὀνομαστικοῦ κεφαλαίου. Πρὸς τούτοις οἱ ἐκδίδοντες τὸ δάνειον οἶκοι ἐπεφυλάσσοντο τὸ δικαίωμα νὰ παρακρατήσωσι α') ἓν ἑκατομμύριον διὰ τοὺς τόκους τῶν δύο πρώτων ἐτῶν, β') 500,000 φρ. ὡς μεσιτείαν, γ') 550,000 φρ. διὰ χρεωλύσιον καὶ διάφορα ἄλλα ἔξοδα.

Ἐν συνόψει, οἱ Γάλλοι τραπεζῖται προσέφερον, ἐπὶ δανείου ὀνοματικοῦ 10 ἑκατομ. μόνον 3,850,000 φρ. Διότι τὸ δάνειον, πρὸς 59 %, θὰ ἐξεκαθαρίζετο εἰς 5,900 000, ἐκ τῶν ὁποίων παρεκρατοῦντο, 2,050,000. (Βλ. τὸ κείμενον τοῦ συμβολαίου, τοῦ συνταχθέντος ἐν Παρισίοις, τῇ 5ῃ Φεβρουαρίου 1825, *Ἀπολογία* τόμ. β' σελ. 127—129).

(2) Παραβ. καὶ τὸ ἄρθρον 7 τοῦ συμβολαίου.

Ἔμελλον συνεπῶς νὰ ἐκκαθαρισθῶσι τελικῶς μόνον 816,000 Λίραι. Ὁμολογητέον ὅμως ἐξ ἄλλου, ὅτι ἡ ἐξασφάλισις εἰς τοὺς δανειστὰς τόκων δύο ἐτῶν, προστιθεμένη εἰς τὴν εἰσέτι κρατοῦσαν μανίαν τῶν κερδοσκοπιῶν καὶ εἰς τὴν σταθερὰν στάσιν τῶν ὁμολογιῶν τοῦ πρώτου δανείου, (1) συνέτειναν οὐκ ὀλίγον, ὅπως ἡ ἔκδοσις στεφθῇ ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας, καλυφθέντος τοῦ νέου δανείου πλέον ἢ δίς.(2)

Δυστυχῶς ἡ λαμπρὰ αὕτη ἐπιτυχία ἔμελλε νὰ καταλήξῃ εἰς ἀθλίαν καταστροφήν. Οἱ Ἕλληνες ἀντιπρόσωποι, (3) δυνηθέντες ἄνευ τοῦ Greek Crommittee νὰ συνάψωσι δάνειον, ἀπέφυγον τὸν ὑπό τινας φορτικὸν ἀλλ᾽ ὑπὸ πλείστας ἐπόψεις χρησιμώτατον αὐτοῦ ἔλεγχον. Ἐστερήθησαν δ᾽ οὕτω τῆς συνδρομῆς ἀνδρῶν, οἵτινες, ἀναλαβόντες τὴν ἠθικὴν εὐθύνην ἑνὸς δανείου, καθῆκον αὐτῶν ἡγοῦντο νὰ καταβάλωσι πᾶσαν φροντίδα, ὅπως τὸ δάνειον τοῦτο δαπανηθῇ πρὸς ὃν σκοπὸν συνωμολογήθη. Πρὸς τούτοις ἀποφυγόντες τὴν κηδεμονίαν τοῦ φιλελληνικοῦ κομιτάτου, ὁ Ὀρλάνδος καὶ ὁ Λουριώτης δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κρατήσωσι τοὐλάχιστον τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν. Εὑρισκόμενοι εἰς τόπον, ἐν ᾧ ἠγνόουν τὰ πάντα, ᾐσθάνθησαν ταχέως τὴν ἀνάγκην ἀρωγῶν. Πρόχειροι τοιοῦτοι ἀνεφάνησαν οἱ ἐκδόντες τὰ δάνεια Ρικάρδοι καὶ οἱ φίλοι αὐτῶν Ellice, Hobhouse καὶ Burdett. Ταχέως δὲ οἱ ἀρωγοὶ οὗτοι συνασπισθέντες καὶ ἀποτελέσαντες, κατὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ Times, *τετραρχίαν*, (4) μετεβλήθησαν εἰς πανισχύρους κη-

(1) Κατὰ τὴν συνομολόγησιν τοῦ δευτέρου δανείου αἱ ὁμολογίαι τοῦ πρώτου προσεφέροντο εἰς τὴν ἀγορὰν πρὸς $60^0/_0$ τῆς ὀνομαστικῆς αὐτῶν ἀξίας, ἤτοι πρὸς $4^1/_2{}^0/_0$ ἄνω τῆς τιμῆς τῆς νέας ἐκδόσεως. Δὲν εἵπετο δ᾽ ὅμως ἐκ τούτου, καθὼς ἐνόμισάν τινες, ἐν οἷς καὶ ὁ Σπανιολάκης, ὅτι νέον δάνειον, πολὺ μεγαλείτερον τοῦ πρώτου ἠδύνατο νὰ ἐκδοθῇ εἰς τὴν ἀγοραίαν τιμὴν ἐκείνου.

(2) «Ἡ συρροὴ τῶν προσφερθέντων ἦτο τόσον μεγάλη, λέγει ὁ Σπανιολάκης (βλ. *Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς ἀπολογίας*, σελ. 40), ὥστε, γενομένου μετὰ δύο ἡμέρας ἀθροίσματος, εὑρέθησαν ὑπογραφαὶ διὰ $4^1/_2$ ἑκατομμύρια, ἀντὶ τῶν προκηρυχθέντων 2 ἑκατομμυρίων. Οἱ δὲ κ. κ. Ρικάρδοι, ἐπιθυμοῦντες νὰ μὴ δυσαρεστήσουν κανένα, παρεχώρησαν τὴν δι᾽ ἀναλογίας ἐξαγομένην ὡς ἀνήκουσαν εἰς ἕκαστον μερίδα».

(3) Χαρακτηρίζων τοὺς δύο ἀντιπροσώπους, ὁ Γερβῖνος λέγει πολὺ ὀρθῶς, ὅτι ὁ μὲν Λουριώτης ἦτο ἄνθρωπος καλῶν προθέσεων ἀλλ᾽ ὄχι μεγάλης ἀξίας, ὁ δὲ Ὀρλάνδος ἀνὴρ τιμιώτατος ἀλλ᾽ εἰς ἄκρον πείσμων.

(4) Τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦτον ἐφεῦρε πρῶτος ὁ κόμης Πάλμα.

δεμόνας, οἵτινες διεχειρίσθησαν τὰ δανεισθέντα κατὰ βούλησιν, λησμονοῦντες ἔστιν ὅτε νὰ συμβουλεύωνται κἂν τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς Ἑλλάδος.

Ἤρχισαν τότε αἱ ἀφειδεῖς παραγγελίαι εἰς ναυπηγούς, ἡ πρόσληψις περιφήμων στρατηγῶν καὶ ναυάρχων, ἡ ἀθρόα ἐξαγορὰ ἐν τῷ Χρηματιστηρίῳ τῶν πρὸ ὀλίγου ἐκδοθεισῶν ἑλληνικῶν ὁμολογιῶν, χωρὶς οὐδεμία μέριμνα νὰ λαμβάνηται, ὅπως σταλῶσιν εἰς τὴν πνέουσαν τὰ λοίσθια Ἑλλάδα εἴτε χρήματα εἴτε τοὐλάχιστον τὰ παραγγελθέντα πλοῖα Καὶ εἶχε μὲν ὁρισθῇ προθεσμία διὰ τὴν κατασκευὴν καὶ τὸν ἀπόπλουν τῶν πλοίων τούτων, ἡ ἔλλειψις ὅμως ποινικῆς ῥήτρας καθίστα τὴν ὁρισθεῖσαν προθεσμίαν ὅλως θεωρητικὴν καὶ ἡ ἀνάθεσις τῆς κατασκευῆς τῶν πλοίων.εἴτε εἰς ἀσυνειδήτους Ἀμερικανούς, εἴτε εἰς ἄνδρα στενὰς πρὸς τὸν Μεχμὲτ-Ἀλῆν ἔχοντα σχέσεις, καθίστα καὶ τὴν θεωρητικὴν ταύτην ἐγγύησιν ἐντελῶς κωμικήν.

Δικαίως ἄρα ἡ σπουδαιοτέρα τῶν ἀγγλικῶν ἐφημερίδων, ὁ *Χρόνος*, εἰς ὃν κυρίως ὀφείλεται ἡ ἀποκάλυψις τῶν κατὰ τὴν χρῆσιν τῶν δανείων διαπραχθέντων ὀργίων, (1) ἠδυνήθη νὰ γράψῃ ἐν κυρίῳ ἄρθρῳ: (2) «Τὸ Ἑλληνικὸν δάνειον ὑπέστη τὴν τύχην τοῦ ἀνδρός, ὅστις μεταβαίνων ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ἱεριχὼ ἔπεσεν εἰς χεῖρας λῃστῶν, δὲν εὗρεν ὅμως τὸν καλὸν Σαμαρείτην ...... Ἡ Ἑλλὰς ἀπώλεσε πάντα τὰ πλεονεκτήματα, ὅσα ἐκ τοῦ δανείου προσεδόκα. Ἡ Ἑλληνικὴ ὑπόθεσις προεδόθη, καὶ προεδόθη ἐν Ἀγγλίᾳ. Θὰ ἐθριάμβευε σήμερον ἄνευ τῆς Ἀγγλίας καὶ τοῦ ἀγγλικοῦ Χρηματιστηρίου».

Θὰ εἴχομεν δικαίωμα νὰ δειχθῶμεν ἔτι αὐστηρότεροι διὰ τὰς ἐν Ἀγγλίᾳ γενομένας καταχρήσεις, (3) ἐὰν ἡ χρῆσις τῶν ὀλίγων ἐν Ἑλ-

---

(1) Ὁ Times ἐδημοσίευσε κατὰ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1826 μακροτάτην σειρὰν ἄρθρων περὶ τῶν ἑλληνικῶν δανείων. Τινὰ τῶν ἄρθρων τούτων ἐξεδόθησαν καὶ ἐν τῷ προμνησθέντι φυλλαδίῳ The Greek Loans etc. Τὸ φυλλάδιον τοῦτο ἐξηντλήθη. Δύναται ὁ ἀναγνώστης νὰ συμβουλευθῇ ἰδίως τὰ φύλλα τῆς 5, 12, 20, 27 Σεπτεμβρίου, 22, 24, 26, 27, 28, 31 Ὀκτωβρίου καὶ 1, 3, 4, 13 Νοεμβρίου 1826.

(2) Βλ. τὸ φύλλον τῆς 26ης Ὀκτωβρίου.

(3) Ἡ σπατάλη ἐν Ἀγγλίᾳ τοσούτων χρημάτων ἐπέσυρε, βραδέως πως, τὴν προσοχὴν τῶν ἁπανταχοῦ φιλελλήνων. Ὁ Εὐνάρδος ἔγραφεν εἰς τὸν Stanhope, ὅτι πρώτιστον καθῆκον τοῦ Φιλελληνικοῦ κομιτάτου τοῦ Λονδίνου εἶνε νὰ ἐπιτύχῃ λογοδοσίαν τῆς χρήσεως τοῦ ἑλληνικοῦ δανείου, Ἡ κακὴ διαχείρησις τοῦ δανείου τού-

λάδι κομισθέντων χρημάτων δὲν ἦγεν ἡμᾶς εἰς τὸ λυπηρὸν συμπέρασμα, ὅτι καὶ ἄνευ τοῦ ἀγγλικοῦ χρηματιστηρίου ἠδύνατο νὰ προδοθῇ ἡ ἑλληνικὴ ὑπόθεσις. Ἤρκουν πρὸς τοῦτο ἄνδρες τινές, ἕτοιμοι νὰ θυσιάσωσι διὰ τὴν πατρίδα τὰ πάντα ἐκτὸς τῶν προσωπικῶν αὐτῶν παθῶν.

Πλήν, δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ἀνεξαρτήτως τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ κερδοσκόπων καὶ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἡγετῶν, ὑπῆρχον ἐν Λονδίνῳ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἑλλάδος. Τίς ἆρά γε ὑπῆρξεν ἡ στάσις τούτων; Τὴν στάσιν καὶ τὰς εὐθύνας τοῦ Ὀρλάνδου καὶ τοῦ Λουριώτη, στάσιν τοσάκις παρεξηγηθεῖσαν καὶ εὐθύνας τοσοῦτον ἐξωγκωθείσας, ὥστε νὰ ἐπιρριφθῶσιν ἐπὶ τῶν δύο τούτων ἀνδρῶν αἱ μεγαλείτεραι ἐθνικαὶ καταστροφαί, περιγράφει καὶ ὁρίζει ὁ Γερβῖνος, ὅστις ἐλαχίστας πλὴν ἀρίστας σελίδας ἀφιέρωσεν εἰς τὰ δάνεια τῆς ἐπαναστάσεως: (1) «Οἱ ἀντιπρόσωποι Ὀρλάνδος καὶ Λουριώτης ὑπέβαλον παραστάσεις, ἀλλ' ἀπεπέμφθησαν ἀγερώχως. Πολὺ ἐστενοχωρημένοι ὡς πρὸς τὴν τηρητέαν στάσιν, στερούμενοι ὡρισμένων ὁδηγιῶν, λαμβάνοντες πανταχόθεν ἀντιφατικὰς συμβουλάς, μὴ συμφωνοῦντες πρὸς ἀλλήλους, ὁτὲ μὲν φιλύποπτοι καὶ ἐπιφυλακτικοὶ πρὸς τοὺς φίλους, ὁτὲ δὲ ἀσύνετοι καὶ πλήρεις ἐμπιστοσύνης πρὸς τοὺς ἐχθρούς, ἀήθεις εἰς παγκόσμιον ἀγορὰν ὡς τὴν τοῦ Λονδίνου, ἀγνοοῦντες ἐντελῶς τί ἦσαν οἱ Ἄγ-

του ἐν Ἀγγλίᾳ εἶχε φέρῃ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὰ πρόθυρα τῆς καταστροφῆς, ἐν τούτοις ὅμως ἡ Ἑλλὰς κατηγορεῖτο ὡς σπαταλήσασα τὸ δάνειον (βλ. τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Εὐνάρδου ἐν τῷ Times τῆς 27ης Σεπτεμβρίου).

Ὁ Stanhope εἶχεν ἤδη προκαλέσῃ ἐν τῷ μεταξὺ συλλαλητήριον φιλελλήνων καὶ ὁμολογιούχων. Τὸ meeting συνεκροτήθη εἰς τὸ City of London Tavern, τῇ 5ῃ Σεπτεμβρίου 1826, ἐξέλεξε δὲ ἐπιτροπὴν πρὸς διαλεύκανσιν τοῦ ζητήματος.

Ἡ ἔκθεσις τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης, ὑποβληθεῖσα τῇ 23ῃ Ὀκτωβρίου, λέγει σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἐν ᾧ οἱ κ.κ. Loughman καὶ O'brien ὡς καὶ οἱ Ἕλληνες ἀντιπρόσωποι ἔδοσαν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν πάσας τὰς ζητηθείσας πληροφορίας, οἱ κ. κ. Ρικάρδοι ὄχι μόνον ἠρνήθησαν ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν ἐπιτροπήν, ἀλλὰ καὶ προσεπάθησαν νὰ παρεμβάλωσι πᾶν πρόσκομμα εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθείας» (βλ. τὴν ὅλην ἔκθεσιν ἐν τῷ Times τῆς 24ης Ὀκτωβρίου). Βλ. ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ρικάρδου ἐν τῷ Times τῆς 20ης Σεπτεμβρίου, καὶ τοὺς Times τῶν 25-30 Ὀκτωβρίου. Τὸ τελευταῖον τοῦτο φύλλον περιέχει καὶ ἓν ἄρθρον τοῦ Λουριώτου ὑπὸ τὸν τίτλον «*A voice from Marathon*».

(1) Ἤτοι τὰς σελ. 15-18 καὶ 127-133 τόμ. 6'.

γλοι κερδοσκόποι (stockjobbers), δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀντιστῶσιν εἰς τὰ τεχνάσματα τῶν ἀναιδῶν ἐκείνων τροπεζιτῶν».

Ἀλλ' εἶνε νῦν καιρὸς νὰ ἔλθωμεν εἰς τὰ καθ' ἕκαστα τῆς χρήσεως τοῦ β' δανείου.(1)

Τὸ δάνειον τοῦτο ἐκδοθέν, ὡς εἴπομεν, πρὸς 55 ½ % ἀπέφερεν 1,100.000 Λ. Πρὸς τούτοις οἱ πληρεξούσιοι ἔσχον εἰς τὴν διάθεσίν των α') τὸ ὑπόλοιπον τοῦ δανείου τοῦ 1824 ἤτοι 18,100 Λ. (2) β') 2,200 Λ., προϊὸν ἐράνου γενομένου ἐν Καλκούττῃ τῶν Ἰνδιῶν ὑπὸ τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων. (3) γ') 10,500 Λ. τόκους ἐξαγορασθεισῶν ὁμολογιῶν τοῦ α' καὶ τοῦ β' δανείου.(3)

---

(1) Παραβ. καὶ ἄνω σελ. 19.

(2) Ἡ ἐν Καλκούτῃ παροικία, εἰσέτι ἀνθηρά, εἶνε πολὺ προγενεστέρα τῆς ἐπαναστάσεως.

(3) Ἡ ἐξαγορὰ τῶν ὁμολογιῶν τούτων ἐγένετο διττῶς·

Πρῶτον, διὰ τῶν ποσῶν τῶν κατὰ τὰς συμβάσεις τεθέντων κατὰ μέρος πρὸς χρεωλυσίαν, ἐξηγοράσθησαν:

α') Διὰ τῶν 16,000 Λιρῶν τοῦ δανείου 1 8 2 4, ὁμολογίαι ὀνομαστικῆς ἀξίας 30,200 λιρῶν.

β') Διὰ τῶν 20,000 λιρῶν τοῦ δανείου τοῦ 2825 ὁμολογίαι ὀνοματικῆς ἀξίας 67,000 λιρῶν.

(Ἡ μεγάλη διαφορὰ μεταξὺ τῶν ἐξαγορασθεισῶν ἀξιῶν ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 1825 αἱ ἑλληνικαὶ ὁμολογίαι ὑπέστησαν μεγάλην ἔκπτωσιν. Ὁ ἀναγνώστης ἐνθυμεῖται ἀφ' ἑτέρου, ὅτι κατὰ τὸ α' δάνειον ἐκρατήθη χρεωλύσιον δύο ἐτῶν, κατὰ δὲ τὸ β' μόνον ἑνός).

Δεύτερον, πρὸς ἀπόσβεσιν τῶν δύο χρεῶν ἀφιερώθη, ὡς θὰ ἴδωμεν μετ' ὀλίγον, καὶ σπουδαῖον μέρος τοῦ προϊόντος τοῦ β' δανείου. Ἀνεξαρτήτως τοῦ χρεωλυσίου ἐξηγοράσθησαν οὕτω 250,000 λιρῶν ὁμολογίαι τοῦ α' καὶ 218,000 λιρῶν ὁμολογίαι τοῦ β' δανείου.

Αἱ οὕτωσὶ ἀποσυρθεῖσαι ὁμολογίαι ἀπέφερον ἐν συνόλῳ τόκους 23,385 λιρῶν. (Βλ. τὰ καθ' ἕκαστα ἐν τῇ *Ἀπολογίᾳ*, τόμος β' σελ. 16-17). Ἐκ δὲ τῶν 23,385 τούτων λιρῶν 10,500 περιῆλθον εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων πληρεξουσίων τὸ δὲ ὑπόλοιπον διὰ τοῦ κ. Loughman ἀφιερώθη εἰς πληρωμὴν τοῦ ε' τοκομεριδίου τοῦ δανείου τοῦ 1824. Οὕτω δὲ κατωρθώθη νὰ πληρωθῶσι πέντε ἑξάμηνα τοκομερίδια τοῦ α' δανείου, ἐν ᾧ διὰ τὸ δάνειον τοῦ 1825 μόνον οἱ ἤδη κρατηθέντες τόκοι τῶν δύο πρώτων ἐτῶν ἐπληρώθησαν. Σημειωτέον, ὅτι τὸ α' δάνειον, ἐλαττωθὲν διὰ τῆς ἐξαγορᾶς ὁμολογιῶν ἀξίας 280,200 Λ. εἰς 519,800 Λ., δὲν

Ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις διέθετε λοιπὸν θεωρητικῶς ἐν Λονδίνῳ 1,150,800 Λ. ἢ 28,770,000 φράγκων, ποσὸν ἀνέλπιστον διὰ κράτος μὴ ἀνεγνωρισμένον καὶ τρέχον καθημερινῶς τὸν κίνδυνον νὰ ἐξαφανισθῇ.

Ἡ χρῆσις τοῦ ποσοῦ τούτου δύναται νὰ διαιρεθῇ εἰς τρεῖς παραγράφους :

α΄) Εἰς ποσὰ ἀφιερωθέντα ἐν τῷ χρηματιστηρίῳ τοῦ Λονδίνου πρὸς ἔκδοσιν, ὑπηρεσίαν καὶ ἀπόσβεσιν τῶν δανείων.—Τὰ ποσὰ ταῦτα ἀνέρχονται εἰς 496,220 Λ, ἤτοι σχεδὸν εἰς τὸ ἥμισυ τοῦ ὅλου διαθεθεσίμου ποσοῦ.

β΄) Εἰς ποσὰ ἀφιερωθέντα ἔν τε τῇ Ἀγγλίᾳ καὶ ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις πρὸς στρατιωτικὰς καὶ ναυτικὰς προπαρασκευάς.— Ἐκ τῶν χρημάτων τούτων 392,600 Λ. οὐδεμίαν σχεδὸν ὠφέλειαν ἠρύσθη ἡ Ἑλλάς.

γ΄) Εἰς χρήματα περιελθόντα εἰς χεῖρας τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ἢ χρησιμεύσαντα εἰς πληρωμὴν συναλλαγμάτων αὐτῆς, τὸ ὅλον 232,558 Λ.

Τὰ τρία ταῦτα κεφάλαια συμποσοῦνται εἰς 1,121,778 Λ. Αἱ ὑπόλοιποι 28,880 ἐχρησίμευσαν εἰς κάλυψιν τῶν ἐξόδων τῶν πληρεξουσίων καὶ ἄλλων τινῶν δαπανῶν.

Ἐξετάσωμεν τὰ τρία ταῦτα κεφάλαια διαδοχικῶς.

Χρῆσις β΄ δανείου.

Παρ. Α΄. Ποσὰ διατεθέντα ἐν τῷ Χρηματιστηρίῳ τοῦ Λονδίνου.

Ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον συμπεριλαμβάνονται :

α΄) Οἱ κρατηθέντες τόκοι δύο ἐτῶν καὶ τὸ χρεωλύσιον ἑνὸς ἔτους, ἤτοι 220,000, καθὼς καὶ ἡ προμήθεια τῶν ἐκδοτῶν Ρικάρδων, ἡ ἀνερχομένη, ὡς γνωρίζομεν, εἰς 64,000 (3 % ἐπὶ τοῦ ὀνοματικοῦ κεφαλαίου 2 % ἐπὶ τῶν πληρωμένων τόκων).

β΄) 212,20 Λ. ἀφιερωθεῖσαι εἰς ἐξαγορὰν ὁμολογιῶν.

Καὶ καθ᾽ ὅσον μὲν ἀφορᾷ εἰς τὰ πρῶτα ποσά, δὲν δύναμαι νὰ προβάλω πολλὰς ἀντιρρήσεις. Ἀνάλογοι τόκοι ἐτέθησαν κατὰ μέρος κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ α΄ δανείου. Ἐπίσης ἡ προμήθεια τῶν Ρικάρδων,

---

ἀπήτει πλέον εἰμὴ τόκον ἐνιαύσιον ἐλάσσονα τῶν 26,000 Λ. καὶ συνεπῶς τόκον ἑξάμηνον ἐλάσσονα τῶν 13,000 Λ.

ἥτις τοσαύτας ἐξήγειρε διαμαρτυρίας, (1) δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ὑπερβολική· ἴσως μόνον ἔδει νὰ περιορισθῇ εἰς δύο τοῖς ἑκατόν. Ὅταν ὅμως ἔρχηταί τις εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐξαγορᾶς τῶν ὁμολογιῶν, πᾶσα δικαιολογία παύει οὖσα βάσιμος.

Πράγματι, ἡ ἐξαγορὰ ἐγένετο τὸ μὲν δυνάμει τῆς συμβάσεως, τὸ δὲ δι' ἁπλῆς πρωτοβουλίας τῆς τετραρχίας.

Καὶ δυνάμει τοῦ συμβολαίου τοῦ β' δανείου ἡ Ἑλλὰς ὤφειλε νὰ ἐξαγοράσῃ 250,000 λιρῶν ὁμολογίας τοῦ α' δανείου, καὶ τοῦτο ἵνα ὑπερτιμηθῶσι τὰ ἑλληνικὰ χρεώγραφα καὶ ἑδραιωθῇ ἡ πίστις τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους.—Εἰς τὴν τρέχουσαν τιμὴν τῆς ἀγορᾶς ἐξηγοράσθησαν ὁμολογίαι ὀνομαστικῆς ἀξίας 250,000 Λ. ἀντὶ 113,200 Λ.

Νῦν εἶνε προφανές, ὅτι τοιαύτη ἐπιχείρησις ἦτο θεωρητικῶς μόνον ὀρθή. Πρῶτον, διότι, ὅτε ἐγένετο ἡ σύμβασις, αἱ ὁμολογίαι τοῦ α'

---

(1) Αἱ διαμαρτυρίαι αὗται ὑπῆρξαν σφοδρόταται. Ο Times τῆς 5ης Σεπτεμβρίου 1826, ἀναλύων τὴν χρῆσιν τοῦ β' δανείου ἔλεγεν: «Οἱ κ. κ. Ριχάρδοι have pocketed (ἐνεθυλάκωσαν) 64,000 Λ.». Δέκα ἡμέρας βραδύτερον ἡ αὐτὴ ἐφημερίς, σχολιάζουσα τὴν δρᾶσιν τοῦ Φιλελληνικοῦ Κομιτάτου τῶν Παρισίων, παρατηρεῖ ὅτι αἱ εἰσφοραὶ κατὰ τὸ 1825 ἀνῆλθον εἰς 239,649 φρ., κατὰ δὲ τὸ πρῶτον ἑξάμηνον τοῦ 1826 εἰς 651,867φρ., ἀναγραφομένων μεταξὺ τῶν δωρητῶν τοῦ Εὐνάρδου μὲ 25,000 φρ., τῆς οἰκογενείας τοῦ Δουκὸς δ' Ὀρλεὰν (τοῦ κατόπιν Λουδοβίκου - Φιλίππου) μὲ 27,000, τοῦ Καζιμὶρ Περριὲ μὲ 6,000 κτλ. Τὰ συλλεγέντα ἀπὸ θύρας εἰς θύραν ὑπὸ τῶν Κυριῶν τῶν Παρισίων ἀνῆλθον ἐντὸς ἓξ μηνῶν εἰς 129,881 φρ. Ἀλλὰ τί εἶνε, ἀνακράζει ἡ ἀγγλικὴ ἐφημερίς, τὰ ποσὰ ταῦτα παραβαλλόμενα πρὸς τὰ ἀπορρεύσαντα ἀπὸ τοῦ δανείου καὶ διασπαθηθέντα ἀμελῶς καὶ κακοήθως ἐν Ἀγγλίᾳ; Ἐρχόμενος δὲ εἰς τοὺς Ῥικάρδους ὁ Times προσθέτει: «The pretty item reserved as commission by the contractors of the second loan (amounting to 64,000 L.) nearly doubles the voluntary contributions of all the Philhellenes in Europe including those of committees and corporations, of colleges and universities, of classical ladies and benevofent princes — ot priests, artists, philosophers and statesmen—the produce of benefit concerts, and the collection of charity sermons». Ἤτοι· «Τὸ κομψὸν ποσόν, ὅπερ ἐπεφύλαξαν δι' ἑαυτοὺς οἱ ἐκδόται τοῦ δευτέρου δανείου (64,000 Λ.), εἶνε σχεδὸν διπλάσιον τῶν συνεισφορῶν ὅλων τῶν ἐν Εὐρώπῃ φιλελλήνων, συμπεριλαμβανομένων τῶν συνεισφορῶν τῶν κομιτάτων καὶ τῶν συλλόγων, τῶν σχολείων καὶ τῶν πανεπιστημίων, τῶν φιλαρχαίων κυριῶν καὶ εὐεργετικῶν πριγκήπων —τῶν ἱερέων, καλλιτεχνῶν, φιλοσόφων καὶ πολιτευτῶν—τοῦ προϊόντος τῶν συναυλιῶν καὶ τῶν ἐν ἐκκλησίαις ἐράνων.

δανείου ἐτιμῶντο πρὸς 60 % (1) τῆς ὀνοματικῆς αὐτῶν ἀξίας, καὶ ἦτο συνεπῶς αὐτόχρημα μωρία νὰ ἐκδίδῃ τις ὁμολογίας πρὸς 55 1/2, διὰ νὰ ἀγοράζῃ τοιαύτας πρὸς 60. Δεύτερον, διότι ὁ ὅρος οὗτος ἦτο ἐντελῶς περιττὸς διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸ β΄ δάνειον, ἅτε ἀρκούντων τῶν ἄλλων δελεασμάτων. Τρίτον, ὅ περ καὶ κύριον, διότι ἡ Ἑλλὰς εἶχε χρείαν ἀμέσου ἐπικουρίας, καὶ ἠδύνατο νὰ ἀναβάλῃ μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως τὴν μέριμναν περὶ ἀποσβέσεως τοῦ δημοσίου αὐτῆς χρέους. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἡ ἐξαγορὰ τοσούτων ὁμολογιῶν ὡρίσθη ἐν τῇ συμβάσει μόνον καὶ μόνον διότι ἐδίδετο οὕτω πως εἰς τοὺς ἐντεταλμένους τὴν ἐξαγορὰν Ρικάρδους ἀφορμὴ νέων μεσιτειῶν.

Τὸ σκάνδαλον ἐπηυξήθη ἔτι μᾶλλον ὅτε, ἀνεξαρτήτως τοῦ συμβολαίου, ἡ τετραμελὴς ἐπιτροπή, ἡ ἀποσπάσασα ἀπὸ τῶν χαλαρῶν χειρῶν τῶν Ἑλλήνων ἀντιπροσώπων τὴν διαχείρισιν τοῦ δανείου, ἀπεφάσισε νὰ προβῇ εἰς νέας ἐξαγοράς, ἀφιέρωσε δὲ εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον 99,020 λιρῶν. (2)

---

(1) Βλ. τὰς τρεχούσας τιμὰς τῶν μηνῶν Δεκεμβρίου 1824. Ἰανουαρίου καὶ Φεβρουαρίου 1825 παρὰ Σπανιολάκῃ. παράρτημα Ζ. Ἡ ἔκπτωσις ἐπῆλθε ραγδαία μετὰ τὴν ἔκδοσιν, εὐθὺς ὡς ἐγνώσθησαν αἱ μεγάλαι ἡμῶν ἐθνικαὶ συμφοραί. Τῇ 4ῃ Ὀκτωβρίου 1825 τὰ ἑλληνικὰ χρεώγραφα ὑφίσταντο ἔκπτωσιν 24-25 ο)ο καὶ τῇ 27ῃ τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἔκπτωσιν 30 ο)ο (Βλ. τὰς ἰταλιστὶ γεγραμμένας ἐκ Λονδίνου πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς Στεφάνου ἐπιστολὰς τοῦ Π. Γιάμαρη.—*Ἀρχεῖον Ρώμα* σελ. 707 καὶ 727).

(2) Ἐξηγοράσθησαν οὕτως ὁμολογίαι τοῦ β΄ δανείου ἀξίας ὀνοματικῆς 218,000 λιρῶν.

Ἤτοι : 158,000 λιρῶν ὁμολ. ὑπὸ τῶν κ.κ. Ρικάρδων =67,895.
» 8,000 καὶ 5,000 λ. ὁμολ. ὑπὸ τῶν αὐτῶν Ρι-
» κάρδων τῇ 15ῃ Ὀκτωβρίου καὶ 19 Νοεμβρίου
» πρὸς 5 1)2 καὶ 56 1)2. . . . .= 7,265.
» 25,000 λ. ὁμολογίαι ὑπὸ τοῦ κ. Π. Ράλλη . .=11,550.
» 8,000 λ. ὁμολογίαι ὑπὸ τοῦ κ. Π. Ράλλη τῇ
12ῃ Ὀκτωβρίου, πρὸς 55 . . . .= 4,400.

91,110.

Εἰς τὸ ποσὸν τοῦτο τῶν 91,100 λ. ὁμολογίαι διὰ λογαριασμὸν τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως.

Ἡ ἐξαγορὰ αὕτη κατὰ μὲν τοὺς Ὀρλάνδον καὶ Λουριώτην εἶχε προσωρινὸν χα-

Ἡ δοθεῖσα δικαιολογία ἦτο ὅτι ἐπεδιώκετο τοιουτοτρόπως ἡ ἀναχαίτησις τῆς ἐκπτώσεως τῶν ἑλληνικῶν ἀξιῶν. Δοθέντος ὅμως ὅτι ἡ ἔκπτωσις αὕτη ὠφείλετο οὐχὶ εἰς τὴν πληθώραν τῶν Ἑλληνικῶν χρεωγράφων, ἀλλ' εἰς τὴν ἐπαπειλοῦσαν τὴν Ἑλλάδα καταστροφήν, ἦτο πράγματι παράλογον νὰ θέλῃ τις ν' ἀναχαιτίσῃ τὴν κατάπτωσιν ταύτην, ἀποστερῶν τὴν Ἑλλάδα τῶν μόνων μέσων, δι' ὧν ἡ καταστροφὴ αὐτῆς ἠδύνατο ν' ἀποτραπῇ.

Ἡ ἀλήθεια δὲ εἶνε, ὅτι ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐξήγησις οὐχὶ μόνον βάσιμος δὲν ἦτο, ἀλλ' οὔτε κἂν ἐδίδετο καλῇ τῇ πίστει. Ἐπεδιώκοντο πάντοτε αἱ μεσιτεῖαι, ἰδίως δὲ ἡ ἀνύψωσις τῆς ἀξίας τῶν μετοχῶν, αἵτινες ἦσαν εἰς χεῖρας τῶν κ. κ. Ρικάρδων καὶ τῶν φίλων αὐτῶν. Οὗτοι, ζημιούμενοι διὰ τῆς ἐκπτώσεως τῶν ὁμολογιῶν, οὐχὶ μόνον ἠξίουν ν' ἀναβιβασθῇ τεχνητῶς ἡ τιμὴ αὐτῶν, (1) ἀλλά, καὶ ὅτε τοῦτο

ρακτῆρα, ἐσκοπεῖτο δὲ ἡ πώλησις τῶν ὁμολογιῶν ἅμα τῇ βελτιώσει τῆς ἀγορᾶς. Κατὰ τὸν Σπανιολάκην ὅμως (βλ. σελ. 43) ἡ ἐπιχείρησις γενομένη ἐκ συμφώνου μετὰ τῶν κ. κ. Μανιάκη, Ψύχα καὶ Λῆ, ἦτο ἁπλῆ κερδοσκοπία:

Εἶνε δύσκολον μετὰ ὀκτὼ δεκαετίας νὰ ἐξακριβώσῃ τις τὴν περὶ τούτου ἀλήθειαν. Τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι ἡ Ἑλλὰς δὲν ἐζημιώθη ἐκ τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης, διότι ἀναγορευθέντος τοῦ Λεοπόλδου βασιλέως αἱ ὁμολογίαι τῶν δανείων τῆς ἐπαναστάσεως ἀνῆλθον εἰς 66 καὶ 61, καὶ τότε αἱ ὀνομαστικαὶ 14,000 ἐπωλήθησαν πρὸς 10,060 λ., ἐν ᾧ εἶχον ἀγορασθῇ μόνον πρὸς 7,910. Ἀφ' ἑτέρου δ' ὅμως εἶνε προφανὲς ὅτι διὰ τὴν Ἑλλάδα 7,910 λ. ἦσαν πολυτιμότεραι τῷ 1826 ἢ 10,060 λ. τέσσαρα ἔτη βραδύτερον.

(1) Τοῦτο ἔλεγον καὶ ἔγραφον ῥητῶς οἱ Ρικάρδοι. Ἰδοὺ τὸ κείμενον ἐπιστολῆς των πρὸς τοὺς Ὀρλάνδον καὶ Λουριώτην (βλ. *Ἀπολογίαν*, τόμ. 6' σελ. 28).

Messieurs,

Notre Bourse est aujourd' hui dans une condition affreuse· l' emprunt grec est à 10 et à 11 d'escomte, et il y a une peur terrible. Nous ne savons pas s'il y a de mauvaises nouvelles, mais le monde veut vendre. Si vous avez toute cette confiance dans les affaires de la Grèce, que ce que vous dites de la belle position de la cause mérite, ne serat il pas de l' intérêt de votre Gouvernement et pour soutenir un peu son crédit, qu'une bonne portion de l'emprunt serait achetée pour *son compte*, dètre revendue dans un temps plus heureux? *Considerez bien cette pro position Nous et nos amis ont déjà une forte quantité sur le dos, sur laquelle il y a une grande perte.* Nous ne désirons pas qu'aucune chose

ἀπεδείχθη ἀνεπαρκές, ἐπέτυχον τὴν ἐξαγορὰν αὐτῶν εἰς τιμὴν πλέον ἢ τριπλασίαν τῆς τρεχούσης. (1)

---

soit faite pour nous, mais c'est désespérant de voir l'affaier dans un si mauvais état ; Votre réponse par le porteur nous obligera.

Avec considération

28 Mai 1825. Vos serviteurs dévoués

J. et S. RICARDO

Τὸ γαλλικὸν ὕφος τῆς ἐπιστολῆς ταύτης εἶνε πρωτότυπον, ἡ σημασία δ' ὅμως αὐτῆς εἶνε λίαν εὐκρινής.

(1) Ἐπειδὴ ἀναμφιβόλως θὰ ὑποληφθῶμεν ὡς γράφοντες ὑπερβολάς, περιοριζόμεθα πρὸς ἀπόδειξιν τῶν γραφομένων νὰ παραπέμψωμεν τὸν ἀναγνώστην εἰς τοὺς λογαριασμοὺς τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Ρικάρδων καὶ τοῦ Σπανιολάκη, ἐξ ὧν καταφαίνεται ὁμοφώνως, ὅτι τῇ 15 καὶ 19 Νοεμβρίου 1825 ἐξηγοράσθησαν διὰ τῶν κκ. Ρικάρδων πρὸς 55 $^1/_2$ καὶ 56 $^1/_2$ ὁμολογίαι ἀξίας ὀνομαστικῆς 7,265, καὶ ὅτι τῇ 12 Ὀκτωβρίου ἐξηγοράσθησαν διὰ τοῦ κ. Π. Ράλλη ἄλλαι 8,000 Λ. ὁμολογίαι πρὸς 55. Ἡ ἀγοραία τιμὴ τῶν ὁμολογιῶν ἐκυμαίνετο τότε μεταξὺ 15 καὶ 20.

Χαρακτηριστικὰ περὶ τῆς διαγωγῆς τῶν περὶ τὴν τετραρχίαν φιλελλήνων ἀναγράφει καὶ ὁ Times τῆς 28 Ὀκτωβρίου, ἐν κυρίῳ ἄρθρῳ. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀναφέρει, ὅτι ὁ Hume, ὅστις εἶχεν ἀγαράσῃ 10,000 Λ. ὁμολογίας, μετὰ τὴν ἔκπτωσιν αὐτῶν ἐζήτησε νὰ τὸν ἀποζημιώσῃ ἡ ἐπιτροπή. ὅ περ καὶ ἐγένετο, *ἵνα μὴ ἀπωλεσθῇ ἰσχυρὸς φίλος τῆς Ἑλλάδος*. (Περὶ τοῦ Hume βλ. καθ' ἕκαστα ἐν τῷ *Χρόνῳ* τῆς 4 Νοεμβρίου καὶ ἐν τῷ ἄρθρῳ τοῦ Oriental Herald, Ἰανουάριος 1826, σελ. 76-80, «*The Greek Loan and Mr. Hume*»).

Ἄλλος φιλέλλην διακεκριμένος ὑπῆρξε, κατὰ τὸν Times, ὁ κ. Bowring. Οὗτος εἶχεν ἐγγραφῇ διὰ 25,000 Λ. ὁμολογίας. Μετὰ τὴν ἔκπτωσιν ἔκαμε σφοδρὰς παραστάσεις, ἐπικαλούμενος σύναμα τὰς πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν ὑπηρεσίας (he made vehement remontrances coupled with representations of his services to the Greek cause), ἐπέτυχε δὲ νὰ ἐξαγορασθῶσιν αἱ ὁμολογίαι αὐτοῦ μὲ ἔκπτωσιν 10 $^0/_0$. Αἴφνης αἱ ὁμολογίαι ἀνέρχονται εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν ἀξίαν, ὁ δὲ κ. Bowring, ὑπερακοντίζων τὸν κ. Hume, ζητεῖ νὰ τῷ ἀποδοθῶσιν αἱ ὁμολογίαι. Μάτην τῷ ἀπεδεικνύετο, ὅτι αἱ ἀξίαι ἐκεῖναι, τῇ ρητῇ αὐτοῦ αἰτήσει, εἶχον ἐξαγορασθῇ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἀντιπροσώπων· ὁ κ. Bowring, λέγων ὅτι δὲν ἐνθυμεῖταί τι περὶ τούτου, ἐπέμενε καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι ἠναγκάσθησαν νὰ τῷ μετρήσωσι 2,500 λίρας, διὰ ν' ἀπαλλαγῇ πάσης ζημίας. Σημειωτέον, λέγει

Παρ. Β'. Χρήματα δαπανηθέντα εἰς στρατιωτικὰς καὶ ναυτικὰς παρασκευάς.

Ἡ β' αὕτη παράγραφος ἀπορροφήσασα 292,600 Λ. δύναται νὰ ὑποδιαιρεθῇ εἰς τρία τμήματα:

I.	Προμήθ. ὅπλων. πολεμεφοδ. καὶ καννονίων = . .	77,000 Λ.
II.	Κατασκευὴν πλοίων ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ διοργάνωσιν τοῦ ἐπικουρικοῦ σώματος ὑπὸ τὸν Cochrane . . . . = . .	160,000 Λ.
III.	Κατασκευὴν φρεγατῶν ἐν Ἀμερικῇ . . = . .	155,600 Λ.
		392,600 Λ.

Ἐξετάσωμεν τὰ τρία ταῦτα ζητήματα, ὀλίγα μέν τινα λέγοντες περὶ τοῦ πρώτου, διεξοδικώτερον δὲ πραγματευόμενοι περὶ τῶν ἑτέρων δύο.

I. *Προμήθεια ὅπλων, καννονίων καὶ πολεμεφοδίων.*

Τὸ τμῆμα τοῦτο διαιρεῖται εἰς δύο κύρια κονδύλια: τὴν προμήθειαν τῶν ὅπλων καὶ τῶν πολεμεφοδίων, ἤτοι 57,000 Λ. καὶ τὴν ἀγορὰν καννονίων, ἅτινα ἐστοίχισαν 20,000 λιρῶν.

Ἡ προμήθεια τῶν ὅπλων ἐγένετο ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ δὲν παρουσιάζει διὰ τὸ περιωρισμένον θέμα ἡμῶν ἰδιάζον ἐνδιαφέρον. (1)

Ἡ ἀγορὰ τῶν καννονίων ἐγένετο κατὰ διαταγὴν τῆς κυβερνήσεως, ἥτις ἤθελεν ἀφ' ἑνὸς μὲν ν' ἀνακαινίσῃ τὸν ὁπλισμὸν τῶν φρουρίων, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ὁπλίσῃ τὸν ὑπάρχοντα στόλον. Πρὸς τοῦτο ἐπεζη-

---

ὁ Times, ὅτι ὁ δεύτερος οὗτος φίλος τῆς Ἑλλάδος εἶχε λάβῃ 11,000 Λ. μεσιτικὰ κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ α' δανείου.

(1) Αἱ ἀγοραὶ ἐγένοντο κυρίως ἐκ τῶν ἑξῆς ἐργοστασίων: (βλέπε τοὺς σχετικοὺς λογαριασμοὺς ἐν τῇ *Ἀπολογίᾳ* τόμ. α' σελ. 130-156).

Ἐργοστάσιον	Burton	ἀγορὰ διὰ Λ.	12,206
»	Mackintosch	» » »	10,266
»	Craham . .	» » »	26,688
			49,166

Οἱ Ἕλληνες ἐπίτροποι κατηγορήθησαν ὡς μὴ ἐπιτυχόντες τὴν ἔκπτωσιν τῶν διδομένων εἰς τοὺς ἀγοράζοντας τοῖς μετρητοῖς. Ἡ ἔκπτωσις αὕτη ὑπελογίζετο εἰς 10 $^0/_0$ (Βλ. Σπανιολάκην, *αὐτόθι* σελ. 14-17).

τεῖτο ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν *ὀρειχαλκίνων καννονίων* τῶν ἑλληνικῶν φρουρίων, ἰδίως τῶν τοῦ Ναυπλίου, πρὸς *σιδηρᾶ τοιαῦτα*· (1) ἐξ ἄλλου διὰ τὸν ὁπλισμὸν τοῦ στόλου διετάσσετο ἡ ἀγορὰ ὀγδοήκοντα *ζευγαρίων καννονίων σιδηρῶν*.

Ἡ ἐπιτροπὴ κατόπιν διαφόρων ἐπεισοδίων, ἅτινα παραλείπομεν,(2) δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκτελέσῃ εἰμὴ τὴν δευτέραν τῶν διαταγῶν τούτων. Πλὴν καὶ αὐτὰ τὰ ἀγορασθέντα καννόνια δὲν ἔφθασαν πάντα εἰς Ἑλλάδα.

II. *Κατασκευὴ ἀτμοπλοίων ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἐμφάνισις τοῦ* Cochrane.

Ἅμα σχεδὸν τῇ ἐνάρξει τοῦ ἀγῶνος, ἡ ἀνάγκη ὀλίγων πολεμικῶν ἀτμοπλοίων ἐγένετο καταφανής. Πάντες ἔβλεπον ὅτι, καίτοι ἡ Ἑλλὰς δὲν ἦτο εἰς θέσιν διὰ πολλοὺς λόγους, ἰδίως χρηματικούς, ν᾽ ἀντιπαρατάξῃ ἐπὶ μακρὸν στόλον ἴσον πρὸς τὸν τοῦ Σουλτάνου, ἠδύνατο ἐν τούτοις ν᾽ ἀναδειχθῇ νικηφόρος, ἐὰν τὸ ποιὸν ἀνεπλήρου τὸν ἀριθμόν. Ἀτμόπλοια, φέροντα λ. χ. καννόνια 64 λιτρῶν, ἦσαν ἱκανὰ νὰ ἐπενέγκωσι τὴν ἐπιδιωκομένην ἰσορροπίαν, προσβάλλοντα ἐν καιρῷ γαλήνης τὸν ἀκίνητον Ὀθωμανικὸν στόλον, διακόπτοντα τὰς συγκοινωνίας καὶ βοηθοῦντα παντοιοτρόπως τὰ πυρπολικά.

Τὰς ἐξ ἀτμήρους στόλου προκυπτούσας ὠφελείας ἐξέθηκεν ἀπὸ τοῦ 1823 διὰ μακροῦ ὑπομνήματος, ὑποβληθέντος εἰς τὸν Βύρωνα, ὁ Frank

(1) Βλ. τὰς περὶ τούτου λεπτομερεῖς ὁδηγίας τῆς 14ης Αὐγούστου 1824. **Ἀπολογία** σελ. 54.

(2) Οὕτως οἱ ἐπίτροποι, μὴ δυνηθέντες νὰ ἐπιτύχωσι τὴν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ποθουμένην ἀνταλλαγὴν (βλ. τοὺς λόγους τῆς ἀποτυχίας ἐν ἐπιστολῇ τῆς ἐπιτροπῆς πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ὑπὸ ἡμερομηνίαν 4)10)1825. *Ἀπολογία* σελ. 60), ἐσκέφθησαν ὅτι καλὸν θὰ ἦτο νὰ πωλήσωσι τὰ ὀρειχάλκινα κανόνια τοῦ Ναυπλίου εἰς τοὺς κ.κ. Κοντοσταύλους καὶ Σα, νὰ παραγγείλωσι δὲ τὰ σιδηρᾶ εἰς τοὺς κ.κ. Graham. Δυστυχῶς ὅμως ἠμέλησαν νὰ ὁρίσωσιν ὅτι ἡ παραλαβὴ τῶν ὀρειχαλκίνων δὲν θὰ γίνῃ εἰμὴ ἅμα τῇ ἀφίξει τῶν σιδηρῶν. Ὅτε δὲ ἔφθασεν ἀπεσταλμένος τῶν κ.κ. Κοντοσταύλων, ὅπως παραλάβῃ τὰ πρῶτα, ἀπῃτοῦντο ἔτι ὀκτὼ μῆνες διὰ νὰ φθάσωσι τὰ δεύτερα. Ἡ Κυβέρνησις, μὴ δυναμένη ν᾽ ἀφοπλίσῃ τὸ Ναύπλιον, ἠναγκάσθη τότε νὰ πληρώσῃ ἀποζημίωσιν 600 Λ., ὅπως ἀκυρωθῇ τὸ συμβόλαιον τῆς πωλήσεως. Τὸ δὲ ἐλεγκτικὸν συνέδριον κατεδίκασε κατόπιν τὴν ἐπιτροπὴν εἰς πρόστιμον 1000 λιρῶν.

Abney Hastings(1). Τὸ μόνον δὲ κώλυμα εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἐν λόγῳ σχεδίου ἦτο ἡ ἔλλειψις ἐπαρκῶν χρημάτων. Ἑπομένως, εὐθὺς ὡς διὰ τῆς συνάψεως τῶν δανείων τὸ κώλυμα τοῦτο ἤρθη, ἥ τε Ἑλληνικὴ κυβέρνησις καὶ ἡ ἐν Λονδίνῳ ἐπιτροπὴ σοβαρῶς ἐπελήφθησαν τῆς συγκροτήσεως ἐν Ἀγγλίᾳ ἀτμοκινήτου στολίσκου.

Δυστυχῶς καὶ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ, μᾶλλον ἢ ἐν ἄλλῃ, ἀνεφάνη ἡ ἀθλία ἐπιρροὴ τῆς τετραρχίας, ἡ δὲ ἐπιχείρησις, ἐφ' ἧς ἐβασίσθησαν τόσαι χρυσαῖ ἐλπίδες, κατέληξεν εἰς ἀηδῆ καταστροφήν.

Μόλις πράγματι ἀπεφασίσθη ἡ συγκρότησις τοῦ νέου στόλου, καὶ πρὶν ἔτι περατωθῶσιν αἱ διαπραγματεύσεις τῆς συνάψεως τοῦ β' δανείου, ὁ γνωστὸς *φιλέλλην* καὶ μέλος τῆς τετραρχίας κ. Ellice προέτεινε νὰ τῷ ἀνατεθῇ, ἀντὶ 10.000 Λ., ἡ φροντὶς τῆς κατασκευῆς καὶ ὁπλισμοῦ μιᾶς κοβέρτας 400 τόννων, ἥτις ἔμελλε νὰ φέρῃ τὸ ὄνομα *Καρτερία* καὶ νὰ ὑπαχθῇ εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ Hastings. Τῶν προτάσεων αὐτοῦ γενομένων δεκτῶν, ἅμα τῇ ἐκδόσει τοῦ δανείου(2), ὁ κ. Ellice ἀνέθηκε τὴν κατασκευὴν τῆς *Καρτερίας* εἰς τὸν ναυπηγὸν Galloway, ὅστις ἀνέλαβε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ παρασκευάσῃ τὸ πλοῖον μεθ' ὅλων τῶν ἀναγκαίων διὰ πλοῦν ἐντὸς τοῦ Αὐγούστου 1825. Ἀλλ' ὁ κ. Ellice δὲν εἶχε φροντίσῃ νὰ ὁρίσῃ ἐν τῷ συμβολαίῳ ποινικὴν ῥήτραν, ὁ ναυπηγὸς ἔφερε μυρίας ἀναβολὰς(3) καὶ ἡ *Καρτερία* μετὰ πολλὰς περιπετείας(4) ἔφθασεν ἐν Ἑλλάδι μόνον κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1826. Ἀλλὰ καὶ τότε, ὡς ἐκ τῆς ἀθλίας αὐτῆς καταστάσεως, δὲν προσήνεγκε, καίτοι ὁ ἡρωϊσμὸς τοῦ κυβερνήτου ὑπῆρξε μέγας, εἰμὴ ἐλαχίστας ὑπηρεσίας.

Ἀλλὰ τὰ τῆς *Καρτερίας* εἶνε μικρὰ παραβαλλόμενα πρὸς τὰ κατόπιν συμβάντα.

Ὀλίγον μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ δανείου ἡ τετραρχία, χωρὶς κἂν νὰ

---

(1) Τὸ ὑπόμνημα τοῦτο τοῦ ἡρωϊκοῦ κυβερνήτου τῆς «Καρτερίας» εὕρηται ἐν παραρτήματι τοῦ Ζ' τόμου τῆς Ἱστορίας τοῦ Finlay.

(2) Ὁ *Χρόνος*, ἐν τῷ προμνημονευθέντι ἄρθρῳ τῆς 28 Ὀκτωβρ. 1826, παρατηρεῖ, ὅτι αἱ 10,000 Λ. ἐμετρήθησαν εἰς τὸν κ. Ellice τῇ 25 Μαρτίου, τὸ δὲ ἀτμοκίνητον ***Καρτερία*** δὲν ἐπληρώθη εἰμὴ ὅτε ἀπέπλευσε, δηλαδὴ μετὰ 15 μῆνας, οὕτως ὥστε «ὁ φιλέλλην καὶ ἐφιλοκερδὴς κ. Ellice ὠφελήθη 15 μηνῶν τόκους».

(3) Παρ. τὴν σχετικὴν ἐπιστολὴν τοῦ Hastings (16 Ἰαν. 1826). Ἐν τῇ ***Ἀπολογίᾳ*** σελ. 292-293.

(4) Τὸ ἀτμόπλοιον ὑπέστη ἀβαρίας κατὰ τὸν πλοῦν.

συμβουλευθῇ τοὺς Ἕλληνας ἐπιτρόπους(1), παρήγγειλεν εἰς τὸν αὐτὸν κ. Galloway πέντε ἀτμοκίνητα παραδοτέα ἐντὸς τεσσάρων ἢ πέντε μηνῶν, ἀντὶ 110,000 Λ.

Ἦτο βεβαίως πολὺ φρονιμώτερον ν' ἀγορασθῶσι πλοῖα ἕτοιμα καὶ εὐθηνότερον(2), τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον ἡ ἀποστολὴ τοῦ στολίσκου ἦτο τὰ μάλιστα κατεπείγουσα(3) καὶ οὐδεμία βεβαιότης ὑπῆρχεν ὅτι τὰ πλοῖα θὰ ὦσι κατεσκευασμένα ἐντὸς τοῦ ὡρισμένου χρόνου. Πράγματι, πλὴν τοῦ ὅτι καὶ πάλιν παρημελήθη ἡ καταχώρισις ἐν τῷ συμβολαίῳ ποινικῆς ῥήτρας, ὁ Galloway ἦτο ἄξιος πολὺ μικρᾶς ἐμπιστοσύνης, καθ' ὃ ἔχων υἱὸν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Μεχμὲτ - Ἀλῆ, ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ δηλαδὴ ἐκείνου,ἐναντίον τοῦ ὁποίου ἀκριβῶς ἐγίνοντο αἱ προπαρακευαί(4).

Ὁπωσδήποτε ἡ κατασκευὴ πέντε ἀτμοπλοίων ἀπεφασίσθη. Ὀλίγῳ βραδύτερον ἀφίκετο ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ Κόχραν, ἄρτι θαυματουργήσας ἐν Νοτίῳ Ἀμερικῇ καὶ ἐγκαταλείψας κατόπιν διαφωνίας τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Βρασιλιανῆς κυβερνήσεως. Ἡ τετραρχία ἐσκέφθη νὰ προσλάβῃ αὐτὸν ὡς διοικητὴν τοῦ ἀτμοκινήτου στόλου. καὶ κατόπιν πολλῶν ὑποσχέσεων(5) ἔπεισε τὴν ἑλληνικὴν ἐπιτροπήν, ἣν τὴν φορὰν ταύτην συνεβουλεύθη, νὰ ὑπογράψῃ μετὰ τοῦ Κόχραν συμβόλαιον, δι' οὗ οὗτος ἐχειροτονεῖτο

(1) «Ἄνευ τῆς ἀδείας μας καὶ ἄνευ οἱασδήποτε προηγουμένης κοινοποιήσεως ἐδώσατε διαταγὰς περὶ κατασκευῆς πέντε ἀτμοπλοίων, ἀντὶ ν' ἀγορασθῶσι τὰ πλοῖα ταῦτα ἕτοιμα». (Ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς Ὀρλάνδου καὶ Λουριώτου πρὸς Ρικάρδους).

(2) Ἄριστον ἀτμόπλοιον τὸ Valencia εἶχε κατὰ τὸν Times (φύλλον 12ης Σεπτεμβρίου) πωληθῆ ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀντὶ 11,000 Λ. Οἱ Ἄγγλοι οἰκτάτορες ἔλεγον πρὸς ὑπεράσπισίν των, ὅτι τὰ ἕτοιμα πλοῖα δὲν ἠδύναντο νὰ φέρωσι καννόνια 64 λιτρῶν.

(3) Ἠλπίζετο πράγματι ὅτι θὰ διεκόπτοντο αἱ μεταξὺ Αἰγύπτου καὶ Ἰβραὴμ-Πασσᾶ συγκοινωνίαι, καὶ οὕτω θ' ἀνεχαιτίζετο πᾶσα πρὸς τὰ πρόσω πορεία τοῦ στερουμένου πολεμεφοδίων Αἰγυπτιακοῦ στρατοῦ.

(4) Βλ. Times 12 Σεπτεμβρίου.—Γερβῖνον, αὐτόθι.

(5) «Ἐντὸς ὀλίγων ἑβδομάδων, ἔλεγεν εἰς τοὺς ἐπιτρόπους ὁ Eilice ὁ Cochrane θὰ εἶνε εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ θὰ καταχκύσῃ τὸν τουρκικὸν στόλον ἐντὸς τοῦ Κερατίου κόλπου. Θέσατε εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Κόχραν τὸ ὅλον ποσὸν τῶν 150,000 Λ., καὶ ἐντὸς ὀλίγου θέλει καθαρίσῃ τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῶν Τούρκων.

Ναύαρχος ὅλου τοῦ ἐπικουρικοῦ στόλου μετ' εὐρείας δικαιοδοσίας (1) καὶ ἀμοιβῆς χρηματικῆς Λ. 37,000(2).

Ἀτυχῶς ἡ ἐκλογὴ τοῦ Κόχραν, ἥτις ἐχαιρετίσθη ἁπανταχοῦ ὡς ἀπαρχὴ βεβαίου θριάμβου, συνέτεινεν εἰς τὸ νὰ καταστῶσιν ἄχρηστοι καὶ αἱ εἰς τὰ πέντε ἀτμοκίνητα ἀφιερωθεῖσαι 113,000 Λ., αἵτινες προστιθέμεναι εἰς τὰς 37.000, ἃς ἔλαβεν ὁ Κόχραν, ἀνήγαγον τὰ διὰ ναυτικὰς προπαρασκευὰς ἐν Ἀγγλίᾳ ματαίως δαπανηθέντα χρήματα εἰς σύνολον 150,000 Λ.(3)

Ἰδοὺ δὲ πῶς: Ὁ Κόχραν ἄριστος ναυτικὸς εἶχε τὸ ἁμάρτημα νὰ θεωρῇ ἑαυτὸν μέγαν ἐφευρετήν. Κατώρθωσε δὲ νὰ πείσῃ τοὺς κ. κ. Hobhouse, Ricardo, Burdett καὶ Ellice νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς τὰ νέα πλοῖα νέον τι σύστημα μηχανῶν, ὑπ' αὐτοῦ ἐφευρεθέν. Τοιαύτη πρότασις ἦτο τοσούτῳ μᾶλλον ἀπαράδεκτος, καθ' ὅσον ἡ ἐφαρμογὴ τῶν νέων μηχανῶν προϋπέθετε καὶ μεγάλας τροποποιήσεις εἰς τὰ ἤδη ἡμιτελῆ σκάφη. Ἐν τούτοις ὁ ἀτμήρης στολίσκος, ἡ τελευταία ἐλπὶς τῆς Ἑλλάδος ἐφάνη εἰς τοὺς ἐν Λονδίνῳ τραπεζίτας οὐχὶ ἀπρόσφορον ἔδαφος διὰ πρωτοφανῆ πειράματα, καὶ οἱ ναυαγοὶ ἔλαβον διαταγὰς νὰ ἐκτελέσωσι πλοῖα καὶ μηχανὰς κατὰ τὰ σχέδια τοῦ Κόχραν.

Ποῖον ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα τῶν πειραμάτων τούτων εἶνε γνωστὸν εἰς τοὺς ὁπωσδήποτε μελετήσαντας τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν (4).

Εἶχε παραγγελθῇ ἡ κατασκευὴ πέντε ἀτμοκινήτων δύο μεγάλων

---

(1) Ὁ Κόχραν ἐπεφύλασσεν ἑαυτῷ τὸ δικαίωμα τοῦ διορίζειν τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ τοὺς ναύτας, εἰς οὓς ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ὤφειλε νὰ χορηγῇ πολεμεφόδια καὶ μισθούς.

(2) Τὸ ποσὸν τοῦτο ἐχαρακτηρίζετο ὡς ἀποζημίωσις ἀπαιτήσεως 55,000 Λ., ἣν ὁ Κόχραν εἶχε κατὰ τῆς Βρασιλίας, καὶ ἧς, ἕνεκα τῶν νέων αὐτοῦ καθηκόντων, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν πληρωμήν. Ὁ Κόχραν εἶχεν ἀφ' ἑτέρου δικαίωμα εἰς μέρος τῶν νομίμων λειῶν (Βλέπε τὸ κείμενον τοῦ συμβολαίου ἐν τῇ *Ἀπολογίᾳ* σελ. 288 289).

(3) Εἰς τὸ ποσὸν τοῦτο δὲν περιλαμβάνονται αἱ διὰ τὴν *Καρτερίαν* ἀπαιτηθεῖσαι 10,000 Λ.

(4) Ὁ Σπανιολάκης ἀνεχείρισεν εἰς τὸν Καποδίστριαν, διερχόμενον κατὰ τὸ 1827 ἐκ Λονδίνου, ἔκθεσιν περὶ τῆς ὑποθέσεως τῶν ἀτμοπλοίων. Μέρος τῆς ἐκθέσεως ταύτης κατεχώρισε βραδύτερον, ἐν εἴδει παραρτήματος, εἰς τὸ βιβλίον του. (βλέπε Παράρτημα Η.)

καὶ τριῶν μικρῶν. (1) Ἐκ τῶν πρώτων τὸ ἕν, ἡ *Ἐπιχείρησις*, κατώρθωσε ν' ἀποπλεύσῃ ἐκ Λονδίνου, ἀλλὰ μόλις ἐξῆλθε τοῦ Ταμέσεως δὲν ἠδυνήθη ὡς ἐκ τῆς ἐσφαλμένης κατασκευῆς νὰ θαλασσοπορήσῃ καὶ ὀλίγου δεῖν ἐβυθίζετο. Διασωθὲν ὡς ἐκ θαύματος, ὑπὸ τοῦ παρατυχόντος ἀγγλικοῦ πολεμικοῦ Colombine, ἐρρυμουλκήθη εἰς Plymouth, ὅπου ἔμεινε σχεδὸν δύο μῆνας εἰς χεῖρας τῶν ναυπηγῶν. Ἀφ' οὗ προσετέθησαν εἰς τὰ πλάγια μέρη τοῦ πλοίου παχύταται παγίδες καὶ ἠλλάγη τὸ πηδάλιον, ἠδυνήθη τέλος νὰ πλεύσῃ. Ἀφικόμενον δὲ εἰς Ἑλλάδα *κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1828* ἔμεινεν ἄχρηστον. Τὸ δεύτερον τῶν μεγάλων πλοίων, ὁ *Ἀκαταμάχητος*, ἐκάη ἐπὶ τοῦ Ταμέσεως κατὰ τὰς δοκιμάς.

Ἐκ δὲ τῶν τριῶν μικρῶν ἓν μόνον, ἀλλαγείσης τῆς μηχανῆς, ἔφθασε τέλος εἰς Ἑλλάδα κατόπιν ἑορτῆς. (2) Τὰ δύο ἄλλα μὴ δυνάμενα νὰ πλεύσωσιν ἐσάπησαν εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ Λονδίνου.

Ταῦτα ἐν ὀλίγοις τὰ κατὰ τὰ ἐν Ἀγγλίᾳ ναυπηγηθέντα πλοῖα. Δὲν εἶνε ὑπερβολὴ νὰ εἴπῃ τις ὅτι, ἐὰν αἱ εἰς κατασκευὴν ἀτμοκινήτων ἀφιερωθεῖσαι 160,000 Λ. (4,000,000 φρ.) ἐχρησιμοποιοῦντο λυσιτελῶς, ἄλλη ἴσως θὰ ἦτο ἡ τύχη τοῦ ἀγῶνος κατὰ τὸ 1826. Ἔτι δ' εὐμενεστέρα θὰ ἦτο ἡ τύχη τῶν ὅπλων, ἐὰν εἰς τὰ ἐν Ἀγγλίᾳ σκάνδαλα δὲν προσετίθεντο καὶ τὰ ἐν Ἀμερικῇ συμβάντα, περὶ ὧν εἶνε νῦν καιρὸς νὰ ὁμιλήσωμεν

III. *Ναυπήγησις Φρεγατῶν ἐν Ἀμερικῇ.—Ἀποστολὴ Κοντοσταύλου*(3).

Ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις διὰ διατάγματος τῆς 12/24 Αὐγούστου 1824 εἶχεν ἐπιφορτίσῃ τοὺς ἐν Λονδίνῳ ἀντιπροσώπους αὐτῆς νὰ προ-

---

(1) Πάντα τὰ πλοῖα ταῦτα ἔπρεπε νὰ ὦσιν ἕτοιμα *ἐντὸς πέντε μηνῶν.*

(2) Τὸ πλοῖον τοῦτο ὁ *Ἑρμῆς* μετήνεγκεν ἐν Ἑλλάδι τὸν Κόχραν, κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ κάθοδον. Τὴν πρώτην φορὰν ὁ Ἄγγλος ναύαρχος εἶχεν ἐπιβῇ τοῦ *Σωτῆρος*, πλοίου ἀγορασθέντος ἐν Μασσαλίᾳ ὑπὸ τοῦ Εὐνάρδου καὶ τοῦ φιλελληνικοῦ Κομιτάτου τῶν Παρισίων.

(3) Ἡ μελέτη τοῦ περιεργοτάτου τούτου θέματος διηυκολύνθη ὡς ἐκ τῶν δικῶν, ἃς ἡ κακὴ πίστις τῶν κατασκευαστῶν προεκάλεσεν ἐν Ἀμερικῇ καὶ τῶν συκοφαντιῶν, ὧν ἔπεσε θῦμα ὁ ἀντιπροσωπεύσας ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τὴν Ἑλλάδα χρηστός, ἀλλ' ἀτυχὴς Ἀλέξανδρος Κοντόσταυλος. Αἱ ἐν Ἀμερικῇ δίκαι

μηθευθῶσιν ὡς τάχιστα 8 φρεγάτας 18 καννονίων ἑκάστην. Οἱ ἀντιπρόσωποι ἔκριναν δικαίως ὅτι αἱ φρεγάται αὗται ἠδύναντο ἐξαιρέτως νὰ εὑρεθῶσιν ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις, καὶ ἀπετάθησαν διὰ πληροφορίας πρὸς τὸν κ. Βαγιάρδ, πρόεδρον τοῦ Φιλελληνικοῦ Κομιτάτου καὶ διευθυντὴν τοῦ γνωστοτάτου ναυπηγικοῦ καταστήματος Leroy,

---

ἔδωσαν ἀφορμὴν εἰς σύνταξιν ποικίλων συγγραμμάτων, ἅπερ κατώρθωσα ν' ἀνεύρω ἅπαντα κατὰ τύχην καὶ μόνον διότι ἐν τῷ Βρεττανικῷ Μουσείῳ τὰ συγγράμματα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰς σχέσεις τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως μετὰ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειων εἶνε δεδεμένα ὁμοῦ εἰς σειρὰν τόμων. Ἡ οὕτως αὐτοσχεδίως καταρτισθεῖσα συλλογή, περιέχουσα μελέτας, λόγους, λογοδοσίας ἐράνων, ἐκθέσεις συλλαλητηρίων κτλ., εἶνε πολυτιμοτάτη εἰσφορὰ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ φιλελληνισμοῦ ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις, ἱστορίαν ἥτις δὲν ἐγράφη εἰσέτι, ἂν καὶ τιμᾷ ἐπίσης τούς τε εὐεργετήσαντας καὶ τοὺς εὐεργετηθέντας.

Τὰ ἐν Ἀμερικῇ γραφέντα ἔργα εἶνε τὰ ἑξῆς:

1) An Exposition of the conduct of the two houses of G. G. and S. Howland, and Le Roy, Bayard and Co, in relation to the two frigates Liberator and Hope. In answer to a Narrative on that subject by Mr. Alexander Contostavlos. By William Bayard (New-Vork 1826 Σελίδες 47).—2) An examination of the controversies between the Creek Deputies and two mercantile houses of New-Vork. By John Duer and Ropert Sedgwick (New. Vork 1826 σελ. 179).—3) Report of the evidence and reasons of the award between J. Orlandos and A. Louriottis, Creek Deputies, on one part, and Le Roy, Bayard and Co and G. G. and S. Howland on the other part. By the Arbitrators (New-Vork 1826 σελ. 72).—4) A. Vindication of the conduct and character of Henry D. Sedgwick against certains charges made by the hon. Jonas Platt together with some statements and inquiries intendet to elicit the reasons of the award in the case of the Creek Frigates (2α ἔκδ. New-Vork Σεπτέμβριος 1826 σελ. 96).—5) Refutation of the reasons assigned by the arbitrators for their award in the case of the two Creek Frigates (New-Vorb. Νοέμβριος 1826, σελ. 57). Τὰ δύο τελευταῖα ταῦτα ἔργα ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ δικηγόρου Sedgwick.

Ὁ Ἀλέξανδρος Κοντόσταυλος ἐξέδωκεν ἐπὶ τοῦ θέματος ἔργα δύο:

1) A narrative of the material facts in relation to the building of the two greek frigates. New-Vork. 1826, σελ. 88 (Β' ἔκδοσις With a postscriptum by R. Sedgwick New-Vork, 1826 σελ. 96.—2) *Τὰ περὶ τῶν ἐν Ἀμερικῇ ναυπηγηθεισῶν Φρεγατῶν*· Ἀθῆναι 1855.

Τέλος ὁ γνωστὸς ἤδη ἡμῖν φιλέλλην Πάλμα συνέγραψεν ἐπὶ τοῦ ζητήματος ἀξιόλογον ἔκθεσιν, καταχωρισθεῖσαν ἐν τῷ Times τῆς 12 Σεπτεμβρίου 1826.

Bayard καὶ Σα. Ὁ κ. Βαγιὰρδ ἀπήντησεν ὅτι φρεγάτα 50 καννονίων καὶ 1500 τόννων, οἷαι ἦσαν αἱ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, θὰ ἐστοίχιζεν ἀκριβῶς 247,500 δολλ. (1,237,500 φρ.) (1) καὶ ὅτι ἦτο ἕτοιμος νὰ ἐκτελέσῃ τάχιστα τοιαύτην παραγγελίαν.

Συνεπείᾳ τῆς προσφορᾶς ταύτης οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ ἐν Λονδίνῳ τετραρχία ἔπεμψαν κατὰ Μάρτιον 1825 εἰς Νέαν Ὑόρκην τὸν Γάλλον στρατηγὸν Lallemand, (2) ὅπως συνεννοηθῇ μετὰ τῶν κ.κ. Leroy, Bayard καὶ Σας. Οὗτοι (3) ἀνέλαβον νὰ κατασκευάσωσιν ἀντὶ τοῦ προρρηθέντος ποσοῦ εἰς διάστημα ἓξ μηνῶν δύο φρεγάτας 50 καννονίων, προσθέτοντες ὅτι ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ χρόνου θὰ κατεσκευάζοντο καὶ ἓξ μικρότεραι φρεγάται, οὕτως ὥστε ἡ παραγγελία τῶν 8 φρεγατῶν, ἡ δοθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως νὰ ἐκτελεσθῇ κατὰ γράμμα.

Ἀλλ' ἀντὶ νὰ ἐκτελέσωσι τὰς ὑποχρεώσεις ταύτας οἱ Ἀμερικανοὶ ναυπηγοὶ περιωρίσθησαν μόνον εἰς τὴν παραγγελίαν δύο φρεγατῶν καὶ εἰς τὴν ἀποστολὴν συναλλαγματικῶν εἰς Λονδῖνον.

Ἐν τούτοις, οἱ ἐν Ἀγγλίᾳ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἑλλάδος βλέποντες τὸν καιρὸν παρερχόμενον, τὴν ἀναχώρησιν τῶν φρεγατῶν μὴ ἀναγγελ-

---

(Τὸ φύλλον τοῦτο ἐδημοσίευσεν ὀλίγῳ βραδύτερον περὶ τῆς κατασκευῆς τῶν πλοίων ἐν Ἀμερικῇ ἰδίαν μελέτην. Βλ. τὸν Times τῆς 9 Νοεμβρίου).

(1) Βλ. τὸν ὑποβληθέντα ὑπὸ τοῦ Βαγιὰρδ λεπτομερῆ προϋπολογισμόν, παρὰ Κοντοσταύλῳ, Narrative σελ. 5.

(2) Ἡ ἐκλογὴ τοῦ Lallemand ἦτο παράδοξος, καθ' ὅτι ὁ Lallemand, πρώην ἀξιωματικὸς τοῦ ἱππικοῦ, δὲν εἶχεν εἰδικότητα περὶ τὰ ναυτικά, ὁ δὲ μισθὸς (120 Λ. κατὰ μῆνα), ὅστις ἐδόθη εἰς αὐτόν, ἦτο ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ὑπερβολικός.—« Ἀναμφιβόλως, ἔλεγεν ἐν τῇ ἐκθέσει του ὁ Palma, ἡ ἐκλογὴ σώφρονος ἐπιτρόπου, ὅστις ἤθελεν ἀρκεσθῇ εἰς μισθὸν μηνιαῖον μικρότερον τῶν 120 λιρῶν, ἤθελεν εἶναι ἐπιτυχεστέρα τῆς ἐκλογῆς ἀξιωματικοῦ τοῦ ἱππικοῦ, πρώην ὑπασπιστοῦ τοῦ Ναπολέοντος, εἰθισμένου εἰς μεγάλας ἐπιχειρήσεις καὶ ἐπιβαλλομένου ὑπὸ ἰσχυρᾶς ὁμάδος φιλελλήνων». Ὀλίγῳ βραδύτερον συνετελέσθη νέον σκάνδαλον : οἱ κατασκευασταὶ αὐτοπροαιρέτως ὠνόμασαν ἐπιθεωρητὴν τῆς κατασκευῆς τῶν πλοίων τοῦ ἀμερικανικοῦ ναυτικοῦ Chauncey, πρὸς 12,000 δαλλαρίων (60,000 φρ.) κατ' ἔτος. Ὁ μισθὸς οὗτος ἔμελλε ν' ἀναγραφῇ εἰς τὸν λογαριασμὸν τῆς μηδόλως πληροφορηθείσης περὶ τούτου Ἑλλάδος.

(3) Δι' ἐπιστολῆς των τῆς 15 Ἀπριλίου 1825, βλ. Narrative σελ. 7.

λομένην καὶ τοὺς κ.κ. Leroy, Bayard καὶ Σαν μὴ δίδοντας σημεῖα ζωῆς, ἔγραψαν πρὸς τούτους διαπυνθανόμενοι, ἀλλὰ μόνην ἀπάντησιν ἔλαβον νέαν αἴτησιν χρημάτων. *Εἶχον ἤδη σταλῆ 155.000 λιρῶν.* Οἱ ἀντιπρόσωποι τότε ἀπελπίσαντες, ἔπεισαν τὸν ἐν Λονδίνῳ Χῖον ἔμπορον Α. Κοντόσταυλον, ἄνδρα γρωστὸν διὰ τὸν πατριωτισμὸν καὶ τὴν τιμιότητά του, νὰ μεταβῇ ἄκων εἰς Ἀμερικήν, ὅπως προσπαθήσῃ νὰ ἐπιτύχῃ δάνειον πρὸς ἀποπεράτωσιν τῶν δύο φρεγατῶν ἢ τοὐλάχιστον ὅπως σώσῃ τὴν μίαν ἐξ αὐτῶν θυσιάζων τὴν ἄλλην.(1)

Ὁ Κοντόσταυλος, ἀφικόμενος εἰς Νέαν Ὑόρκην κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1826, εὑρέθη πρὸ καταστάσεως ἔτι χείρονος τῆς προσδοκωμένης. Αἱ μὲν φρεγάται πολὺ ἀπεῖχον τοῦ νὰ ὦσιν ἀποπερατωμέναι, οἱ δὲ κατασκευασταὶ ἐζήτουν διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς μιᾶς μόνον ἐξ αὐτῶν καὶ διὰ διαφόρους ἄλλας ἀπαιτήσεις 396,000 δολλ. (2) Ἐν περιπτώσει δὲ μὴ πληρωμῆς ἠπείλουν, ὅτι θὰ ἐπώλουν τὰς ἡμιτελεῖς φρεγάτας εἰς δημοπρασίαν. (3) Δοθέντος δὲ ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μία φρε-

---

(1) Βλ. τὸ κείμενον τῶν δοθεισῶν εἰς τὸν Κοντόσταυλον ὁδηγιῶν. *Περὶ τῶν ἐν Ἀμερικῇ* κτλ. σελ. 16-26.

(2) Τὸ ποσὸν τοῦτο συνίστατο ἐκ 261,840 δολλαρ. ἀπαιτουμένων πρὸς ἀποπεράτωσιν τῆς μιᾶς φρεγάτας, ἐξ 73,258 δολλαρ. ἀντιπροσωπευόντων ζημίαν 20ο)ο ἐπὶ τῶν δύο μὴ πληρωθεισῶν συναλλαγματικῶν 55,000 Λ., ἃς οἱ κατασκευασταὶ εἶχον ἐκδώσῃ ἐπὶ τῶν Ρικάρδων καὶ Σας, καὶ τρίτον ἐκ διαφόρων ἄλλων μικρομεσιτικῶν καὶ δευτερευουσῶν ἀπαιτήσεων. (Βλ. διὰ τὰ καθ' ἕκατα : Report of the evidence and reasons σελ. 8—9, Examination of the controversies, σελ. 138 καὶ 149, Narrative σελ. 40, 41 καὶ 61).

(3) Οἱ Ἀμερικανοὶ ἠπείλουν ἐπίσης τοὺς ἡμετέρους διὰ τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ νόμου τῆς 20 Ἀπριλίου 1818, δυνάμει τοῦ ὁποίου, πᾶς ὅστις ἤθελε παραγγείλῃ ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις, τὴν κατασκευὴν πλοίου, μέλλοντος νὰ χρησιμοποιηθῇ βραδύτερον ὑπὸ ἡγεμόνος ἢ πολιτείας ἐναντίον ἄλλου ἡγεμόνος ἢ πολιτείας, μεθ' οὗ αἱ Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι διετέλουν ἐν εἰρήνῃ, κατεδικάζετο εἰς πρόστιμον ὄχι ἀνώτερον τῶν 10,000 δολλαρίων καὶ εἱρκτὴν μὴ ὑπερβαίνουσαν τὰ 3 ἔτη. Πρὸς τούτοις τὸ πλοῖον καὶ ὅλα τὰ ἐξαρτήματα αὐτοῦ ἐγίνοντο ἰδιοκτησία τῆς Ἀμερικανικῆς κυβερνήσεως. Ἀλλ' οἱ οὕτως ἀπειλοῦντες ἐκ προθέσεως ἐλησμόνουν, ὅτι δυνάμει τοῦ αὐτοῦ νόμου οἱ κατασκευασταὶ ὑπέκειντο εἰς τὰς αὐτὰς ποινάς, εἰς ἃς καὶ οἱ παραγγέλλοντες, καὶ συνεπῶς, καθὼς παρετήρησε βραδύτερον πολὺ ὀρθῶς ὁ φιλέλλην κ. Webster, ὅτι αὐτοὶ οὗτοι ἔπρεπε κυρίως νὰ φοβῶνται τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου τοῦ 1818.

γάτα καὶ ἓν δίκροτον, παραγγελθέντα ὑπὸ τῆς Κολομβίας καὶ τῆς Σουηδίας καὶ πωληθέντα εἰς δημοπρασίαν, εἶχον ἐκποιηθῇ εἰς εὐτελεστάτας τιμὰς (πρὸς 70,000 καὶ 32,200 δολλ.), ὑπῆρχε πᾶσα πιθανότης ὅτι ἡ πώλησις τῶν ἑλληνικῶν πλοίων θὰ κατέληγεν εἰς παρομοίαν συμφοράν.

Τότε ὁ Κοστόσταυλος ἄπελπις, ἀτελῶς γνωρίζων τὴν γλῶσσαν τῆς χώρας ἐν ᾗ εὑρίσκετο, ἄγνωστος ἐν μέσῳ ἐμπορικοῦ κόσμου ἐχθρικῶς διακειμένου πρὸς αὐτόν, ἐκτεθειμένος εἰς μυρίας διαβολάς, (1) ἔλαβε τὴν εὐτυχῆ ἰδέαν νὰ μεταβῇ εἰς Οὐασιγκτῶνα καὶ ἀπευθυνθῇ εἰς τὴν Ἀμερικανικὴν κυβέρνησιν. Διὰ δὲ τοῦ καλοῦ κἀγαθοῦ κ. Edward Everett, (2) μέλους τοῦ Κογκρέσσου, κατώρθωσε νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸν πρόεδρον τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν Adams καὶ ν᾽ ἀποκαλύψῃ εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τοὺς ὑπουργούς του τὰ συμβάντα. Ἐν μέσῳ τοῦ ἀνεπτυγμένου καὶ φιλελληνικοῦ κύκλου τῆς Οὐασιγκτῶνος, ὁ Χῖος ἔμπορος εὗρε τέλος συμπαθὲς ἀκροατήριον. (3) Τότε ἐκτελεστικὸν καὶ τὸ νομοθετικὸν σῶμα τοσοῦτον ἐσκανδαλίσθησαν μανθάνοντα τὰ ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ διαπραττόμενα, ὥστε δὲν ἐδίστασαν νὰ παραβῶσι τὰς ἀρχὰς τῆς οὐδετερότητος ἐρχόμενα ἐπίκουρα τῇ Ἑλλάδι. Δώδεκα ἡμέρας μετὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Κοντοσταύλου εἰς τὴν πρωτεύουσαν, αἱ δύο Βουλαὶ ἐψήφιζον τὴν ἀγορὰν τοῦ ἑτέρου τῶν ἑλληνικῶν πλοίων, ἐπιτρέπουσαι οὕτως εἰς τὸ ἄλλο νὰ περατωθῇ καὶ νὰ ἐκπλεύσῃ. (4)

---

(1) Βλ. Examination σελ. 157.

(2) Τὸν Κοντόσταυλον εἶχε συστήσῃ εἰς τὸν Everett ὁ Κοραῆς.

(3) Μεταξὺ τῶν διακριθέντων διὰ τὴν προθυμίαν των νὰ ἐξυπηρετήσωσι τὴν ἡμετέραν πατρίδα καταλέγονται οἱ κυριώτεροι τῶν ὑπουργῶν, ὁ γνωστὸς φιλέλλην Webster καὶ ὁ γερουσιαστὴς συνταγματάρχης Benton. «Ὅτε ἐσπούδαζον τὸν Ὅμηρον, ἔλεγεν ὁ τελευταῖος οὗτος εἰς τὸν Κοντόσταυλον, δὲν ὑπέθετόν ποτε ὅτι θὰ ἠδυνάμην μίαν ἡμέραν νὰ φανῶ χρήσιμος εἰς τοὺς ἀπογόνους του».

Ἐν γένει ὁ ἐνθουσιασμὸς τῶν ἐν Οὐασιγκτῶνι διὰ τὰ ἀνδραγαθήματα τῶν ἡμετέρων προγόνων ἦτο ἀνεκδιήγητος. Πάντες ἠκροῶντο μετὰ δακρύων εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τὰς ὑπὸ τοῦ Κοντοσταύλου περιγραφὰς τοῦ ἀγῶνος. Ὁ δὲ Webster, ὅστις ἦτο ἄριστος νομικὸς καὶ ὅστις καθωδήγησεν ἐν πολλοῖς τὸν Κοντόσταυλον, ἠρνήθη τὴν ὑπὸ τούτου προταθεῖσαν ἀμοιβήν. (Βλ. Κοντόσταυλον. *Τὰ περὶ τῶν δύο φρεγατῶν*, σελ. 36-37).

(4) Εἰσηγητὴς τοῦ νομοσχεδίου ἐν τῇ γερουσίᾳ ἦτο ὁ Benton

Ἀλλ᾽ ἡ ὑπόθεσις δὲν ἔληξεν ἐνταῦθα. Ἡ Ἀμερικανικὴ κυβέρνησις, ἄλλως τε πολὺ δικαίως, ἔδιδε διὰ τὴν μίαν τῶν φρεγατῶν μόνον 250,000 δολλ., αἱ δὲ ἀπαιτήσεις τῶν κατασκευαστῶν ἀνήρχοντο, ὡς εἴδομεν, εἰς 396,000 δολλ. (1) Συνεπῶς καὶ αὐτῆς τῆς μιᾶς φρεγάτας ὁ ἀπόπλους καθίστατο ἀδύνατος. Πρὸ τοιαύτης καταστάσεως ὁ Κοντόσταυλος, πολὺ φρονίμως καὶ ἐπιτηδείως πολιτευόμενος, ἔπεισε πρῶτον τὴν κυβέρνησιν νὰ μὴ προβῇ εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς μιᾶς φρεγάτας, ἐὰν τὸ ἀντίτιμον αὐτῆς δὲν ἤρκει ὅπως περατωθῇ καὶ ἀποπλεύσῃ ἡ ἄλλη, πρὸς λύσιν δὲ τῶν μετὰ τῶν κατασκευαστῶν διαφορῶν προσέδραμεν εἰς αἱρετοκρισίαν.

Ἀλλ᾽ οἱ αἱρετοκρίται, ἀντὶ νὰ καταδικάσωσι τοὺς κατασκευαστὰς διὰ τὴν ἀσύγγνωστον αὐτῶν διαγωγήν, (2) τὴν πρόδηλον ἀπάτην ἣν μετεχειρίσθησαν, ὅπως πείσωσι τοὺς Ἕλληνας ἀντιπροσώπους ν᾽ ἀναθέσωσιν αὐτοῖς τὴν κατασκευὴν τῶν πλοίων, καὶ τὸν τρόπον δι᾽ οὗ παρεβίασαν τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην ὅλας αὐτῶν τὰς ὑποχρεώσεις, περιωρίσθησαν νὰ ὑποβιβάσωσι τὰς ἀπαιτήσεις τῶν κατασκευαστῶν ἀπὸ 396,090 εἰς 156.856 δολλ. Δικαίως ἄρα ὁ δικηγόρος τῆς Ἑλλάδος Henry D. Sedgwick εἶπεν εἰς τὸν πρόεδρον τῶν αἱρετοκριτῶν Jonas Pratt. «Κύριε, ἐπράξατε πᾶν ὅ,τι ἠδύνασθε ἵνα καταστρέψητε ἓν ἔθνος (τὴν Ἑλλάδα) καὶ ἀτιμάσητε ἓν ἄλλο (τὴν Ἀμερικήν)».(3)

---

(1) Οἱ κατασκευασταὶ ἔσχον τὴν ἀπίστευτον ἀναίδειαν ν᾽ ἀπαιτήσωσι προμήθειαν καὶ διὰ τὴν ὑπὸ τῆς Ἀμερικανικῆς κυβερνήσεως γενομένην ἀγοράν.

(2) Ὅπως καταδείξῃ τὴν ἀσύγγνωστον κακὴν πίστιν τῶν κατασκευαστῶν ὁ Times, ἐν τῇ μελέτῃ αὐτοῦ τῆς 9 Νοεμβρίου 1826, παρατηρεῖ ὅτι ἡ μὲν φρεγάτα «Brandywine», κατεσκευασμένη ἐκ δρυὸς πρώτης ποιότητος καὶ τελείως ἐξωπλισμένη ἐστοίχισεν εἰς τὴν Ἀμερικανικὴν κυβέρνησιν μόνον 273,000 δολλ. (1,365,000 φρ.), τὸ δὲ μόνον πλοῖον, ὅπερ μετὰ τοσούτους ἀγῶνας κατώρθωσε ν᾽ἀποπλεύσῃ ἐκ Νέας Ὑόρκης εἰς Ἑλλάδα, κατήντησε νὰ στοιχίσῃ πλέον τῶν 150,000 Λιρῶν Στερλινῶν (3,750,000), ἤτοι σχεδὸν ποσὸν τριπλάσιον τῆς ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν προτιμοτέρας αὐτοῦ φρεγάτας Brandywine.

(3) «*Sir, you have done all that was in your power to ruin a country and disgrace another*» Παράβ. καὶ τὰ προμνησθέντα δύο φυλλάδια τοῦ Sedgwink, A vindication καὶ Refutation of tfie reasons assigned by the arditrators. Ὁ δικαστὴς Pratt, ὃν ὁ Λονδίνιος *Χρόνος* ἐσατύρισε καταλλήλως, ἐπονομάσας αὐτὸν σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ *Ἀμερικανὸν Σολομῶντα* (βλ. τὸν Times τῆς 9ης Νοεμβρίου), ἐφάνη καθ᾽ ὅλην αὐτὴν τὴν ὑπόθεσιν μεριμνῶν ἰδίως περὶ τοῦ βαλ-

Ὁπωσδήποτε δ' ὅμως ἡ ἀπόφασις αὕτη, κατὰ τὰ ἄλλα ἄδικος καὶ ἐπιζήμιος ἔλυσε τοὐλάχιστον ἄκρως πολύπλοκον ζήτημα καὶ ἐπέτρεψεν εἰς τὸ ἔθνος ν' ἀποκτήσῃ ἓν τοὐλάχιστον νέον πλοῖον. Πράγματι ἡ φρεγάτα, Ἑλλὰς ἐπονομασθεῖσα, ἠδυνήθη ν' ἀποπλεύσῃ ἐξ Ἀμερικῆς καὶ μετὰ πεντηκονθήμερον πλοῦν ἀφίκετο κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1826 εἰς Ναύπλιον.

Τὸ εὐτυχὲς τοῦτο γεγονός, ὀφειλόμενον ἀποκλειστικῶς εἰς τὸν ζῆλον καὶ τὴν εὐθυκρισίαν τοῦ Κοντοσταύλου, ὅστις καὶ τὴν ζωήν του αὐτὴν ἐρριψοκινδύνευσε κατὰ τὴν ἐπιστροφήν, (1) ἐχαιρέτισε καταλλήλως ἡ ἐν Αἰγίνῃ Διοικητικὴ Ἐπιτροπή, ἐπισήμως ἐκφράσασα εἰς τὸν Ἀλέξανδρον Κοντόσταυλον τὴν ζωηρὰν εὐγνωμοσύνην καὶ τὰς ἐγκαρδίους εὐχαριστίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους (2). Εἶνε δ' ὅμως λυπηρὸν νὰ προσθέσῃ τις, ὅτι πρὶν παρέλθωσιν ὀλίγα ἔτη, ὄχι μόνον πᾶσαι αἱ πρὸς τὴν πατρίδα ὑπηρεσίαι τοῦ εὐγενοῦς Χίου (3) εἶχον λησμονηθῆ, ἀλλὰ καὶ οὗτος εἶδε δηλητηριαζόμενον τὸν ὑπόλοιπον βίον του διὰ κακοβούλων νύξεων καὶ παντοίων διαβολῶν (4).

λαντίου του. Ἐδήλωσε δ' ἐν τῇ ἀποφάσει ὅτι πρὸ πάσης ἄλλης πληρωμῆς ἔπρεπε νὰ μετρηθῇ εἰς τοὺς αἱρετοκρίτας, ἤτοι εἰς τὸν Pratt καὶ τοὺς δύο παρέδρους, ποσὸν ὅπερ αὐτοὶ οὗτοι ὥριζον εἰς 4,500 δολλ. — Ἐν δὲ τῷ ἔργῳ, ὅπερ ἐδημοσίευσαν πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῶν, οἱ αἱρετοκρίται ἀξιοῦσιν ὅτι ἡ ὑπ' αὐτῶν ὁρισθεῖσα ἀμοιβὴ εἶναι μετριωτάτη (βλ. Report of the evidence and reasons, σελ. 67).

(1) Κατὰ τὸν εἰς Ἑλλάδα πλοῦν οἱ μισθωθέντες ναῦται ἐστασίασαν (βλ. τὰ κατὰ τὴν στάσιν παρὰ Κοντοσταύλῳ, σελ. 113).

(2) Βλ. τὸ ἐπίσημον ἔγγραφον αὐτόθι σελ. 128.

(3) Ἀντὶ πάσης ἀμοιβῆς ὁ Κοντόσταυλος ἔλαβε 400 Λ δι' ἔξοδα ταξειδίου καὶ διαμονῆς.

(4) Πόσον αἱ κατὰ τῶν ὑπηρετησάντων τὸ ἔθνος διαβολαὶ ἔβλαψαν ἡμᾶς, μαρτυρεῖ καὶ τὸ ὅτι ἐπὶ καιρὸν πολλοὶ τῶν ἀρίστων δὲν ἠθέλησαν ν' ἀναμιχθῶσιν εἰς τὰ οἰκονομικὰ τοῦ Κράτους, φόβῳ τῶν συνήθων αἰτιάσεων καὶ συκοφαντιῶν. Οὕτω, τῷ 1878, ἀνὴρ διακεκριμένος καὶ φιλόπατρις, ὁ κ. Περόγλου, καίπερ διαμένων ἐν Λονδίνῳ, ἠρνήθη ν' ἀντιπροσωπεύσῃ τὴν Ἑλληνικὴν κυβέρνησιν κατὰ τὴν μετατροπὴν τῶν δανείων τῆς Ἐπαναστάσεως, μὴ αἰσθανόμενος ἑαυτόν, ὡς ἔλεγεν, ἴσον πρὸς τὸν ἄχαριν ἀγῶνα τῆς ἀπαντήσεως καὶ ἀπολογίας κατὰ κακοβούλων μομφῶν, ἃς προέβλεπεν ὡς βεβαίας. (Βλ. *Λευκὴν Βίβλον 1879*, σελ. 10-11).

Παρ. Γ΄. Χρήματα περιελθόντα εἰς χεῖρας ἑλληνικάς.

Εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἀνάγονται :

182.400 Λ. σταλεῖσαι ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κυβέρνησιν,
13,108 Λ. » εἰς Ἑλλάδα διὰ τοῦ Γόρδωνος,
3,350 Λ. σταλεῖσαι διὰ τοῦ Γεροστάθη πρὸς βοήθειαν τοῦ Μεσολογγίου,
33,700 Λ. χρησιμεύσασαι εἰς πληρωμὴν συναλλαγματικῶν τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως (1).

Διέφυγε λοιπὸν τοὺς ὄνυχας τῶν Ἄγγλων καὶ Ἀμερικανῶν κερδοσκόπων ἐκ συνόλου 1.150.800 Λ. ποσὸν 232, 558, δηλαδὴ ποσὸν μικρότερον τῶν 308,000 Λ. τοῦ πρώτου δανείου.(2) Ἔνθα ἀποδεικνύεται καὶ πάλιν ἡ μεταξὺ τοῦ φιλελληνικοῦ κομιτάτου τοῦ ἀναλαβόντος τὴν διαχείρισιν τοῦ πρώτου δανείου καὶ τῆς μετέπειτα τετραρχίας διαφορά. Δυστυχῶς ὅμως ἡ ἐν Ἑλλάδι γινομένη χρῆσις καὶ τῶν χρημάτων τοῦ δανείου τοῦ 1825 ὑπῆρξεν ἡ αὐτή. Περιεγράψαμεν ἤδη μετὰ τῆς πρὸς ἁμαρτήσαντας ἥρωας ὀφειλομένης εὐλαβείας τὴν χρῆσιν τῶν πρώτων 308,000 Λ. (3) εἶνε περιττὸ δὲ νὰ ἐπαναλάβωμεν τὴν αὐτὴν περιγραφὴν διὰ τὰς ἄλλας 230,000. Διὰ νὰ ἐννοήσῃ τις ὅμως ὁποία ὑπῆρξεν ἡ εὐθύνη τῶν ἀνδρῶν οὓς αἰνιττόμεθα, ἀρκεῖ νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐκ τῶν περισωθέντων πέντε ἑκαττομμυρίων φράγκων ἡ ἰδιοτέλεια καὶ τὰ ἐμφύλια πάθη δὲν ἀφῆκαν οὔτε λεπτὸν διὰ τὸ Μεσολόγγιον, καὶ ὅτι, ὅτε ἐπῆλθε τέλος ἡ ἀνυπέρβλητος ἀνάγκη να δοθῇ ποιά τις βοήθεια εἰς τὴν ἡρωικὴν ἐκείνην πόλιν, ἐδέησεν, οὐδενὸς τῶν λογάδων ἐμπέοντος ἐμπιστοσύνην, νὰ διαβιβασθῶσι τὰ ἐν Λονδίνῳ ὑπολειπόμενα ψιχία τοῦ πλουσιου δειπνου(3,350 Λ.) δι' ἁπλοῦ ἀστοῦ, τοῦ ἐν Κερκύρᾳ ἰδιωτεύοντος Γεροστάθη. Συνοψίζοντες νῦν τὰς τρεῖς παραγράφους, εἰς ἃς διῃρέσαμεν τὴν χρῆσιν τοῦ β' δανείου, εὑρίσκομεν ὅτι αὗται ἀποτελοῦσι σύνολον 1,121,778 Λ. (4). Εἴδομεν ἀφ' ἑτέρου ὅτι οἱ ἐπίτροποι ἔσχον

1 Τὰς 33,700 Λ. ταύτας συμπεριλαμβάνω εἰς τὰ ποσὰ τὰ περιελθόντα εἰς ἑλληνικὰς χεῖρας, διότι οὐσιαστικῶς, ἐὰν ὄχι τυπικῶς, διὰ τῆς πληρωμῆς τῶν συναλλαγματικῶν, ἃς ὑπέγραψεν, ἐκαρπώθη αὐτὰς ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις.

2 Ἐνθυμεῖται ὁ ἀναγνώστης ὅτι ἐκ τοῦ ὀνοματικοῦ κεφαλαίου τοῦ α' δανείου ἐξεκαθαρίσθησαν ὁριστικῶς, μετὰ τὴν παρακράτησιν τόκων, χρεωλύτρων κτλ. 348,000 Λ. καὶ ὅτι ἐκ τούτων 308,000 εἰς μετρητά, τῇ φροντίδι τοῦ φιλελληνικοῦ καμιτάτου, ἐστάλησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. (Βλ. ἀν. σελ. 18).

3 Βλ. ἀν. σελ. 19-21.

4 Ἤτοι παράγρ. α' 496,220· παράγρ. β' 393,000 καὶ παράγρ. γ' 232,558 Λ.

εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῶν ὁλικὸν ποσὸν 1,150,800 Λ. μένει λοιπὸν ὑπόλοιπον 29,022 Λ. Ποία χρῆσις ἐγένετο τοῦ ποσοῦ τούτου;

Πρῶτον δι' αὐτοῦ ἐκαλύφθησαν τὰ ἔξοδα ταξειδίου τριετοῦς ἐν Εὐρώπῃ διαμονῆς τῶν διαφόρων ἐπιτρόπων. ἤτοι 11,600 Λ.

Δεύτερον ἐπληρώθησαν διάφορα μεγάλα(1) καὶ μικρα ἔξοδα(2) καὶ ἐκαλύφθησαν μερικαὶ ζημίαι (3).

Τρίτον ἔμεινεν ὑπόλοιπον εἰς χεῖρας τῶν πληρεξουσίων Ὀρλάνδου καὶ Λουριώτη. Ἡ ἐξακρίβωσις τοῦ ὑπολοίπου τούτου ἔδωκε μὲν κατ' ἀρχὰς ἀφορμὴν εἰς πλείστας λογομαχίας μεταξὺ τῶν δύο πληρεξουσίων καὶ τοῦ μετέπειτα διορισθέντος τοιούτου Σπανιολάκη, κατέληξε δὲ βραδύτερον εἰς μακροτάτην δίκην, ἥτις περιέπλεξαν εἰς βαθμὸν ἀπίστευτον τὴν ὑπόθεσιν, καὶ ἧς ἡ ἐξέτασις διαφεύγει ἐντελῶς τὸν κύκλον τῆς παρούσης μελέτης.(4)

---

1 Ὡς μέγα ἔξοδον δύναται νὰ θεωρηθῇ πρὸ παντὸς ἡ πληρωμὴ εἴς τινα Bonfils μεσιτείας 4,800 Λ. διὰ τὴν διαπραγμάτευσιν τοῦ β' δανείου. Τὸ ἐλεγκτικὸν συνέδριον καὶ ὁ Σπανιολάκης ἐθεώρησαν, ὅτι ἡ τοιαύτη πληρωμὴ ὑπῆρξεν ἀδικαιολόγητος, ἀφ' οὗ εἶχε πληρωθῇ ἤδη μεσιτεία 64,000 Λ. εἰς τοὺς Ρικάρδους. Οἱ ἐπίτροποι ἀπήντων ὅτι εἰς μὲν τοὺς Ρικάρδους ἐδόθη μεσιτεία διὰ τὴν ἔκδοσιν, εἰς δὲ τὸν Bonfils διὰ τὴν διαπραγμάτευσιν τοῦ δανείου.

2 Τοιαῦτα ἡ *Ἀπολογία* ἀναφέρει πολλά: Λ.χ. Διὰ τὸν κ. Βικτόρ, ἀναλαβόντα νὰ ὑπηρετήσῃ ἐν Ἑλλάδι Λ. 80. — Δι' ἐκτύπωσιν τῆς ἐπιστολῆς τῶν Ἑλληνίδων πρὸς τὰς φιλελληνίδας Λ. 8. — Εἰς τὸν κ. Ρεβὼ διὰ μετάβασιν εἰς Ἑλλάδα καὶ μισθοὺς Λ. 170. — Εἰς τὸν Βλακιὲρ διὰ βοήθειαν 90 Λ. — Εἰς τὸν Ν. Κεφαλᾶν, *εἰς δάνειον, διὰ νὰ παύσῃ νὰ ἐνοχλῇ τὴν ἐπιτροπήν*, Λ. 30 κτλ.

3 Ἰδίως ἡ ζημία 2,700 Λ. ἡ ἐκ τῆς χρεωκοπίας τοῦ οἴκου Μαυρογορδάτου προκύψασα. — Ἐπίσης ἀπωλέσθησαν καθ' ὁδόν, ἀπὸ Λονδίνου εἰς Φάλμουθ, 1,700 Λ. στελλόμεναι εἰς Ἑλλάδα.

4 Χάριν προσωπικῆς περιεργίας προσεπάθησα νὰ ἐξιχνιάσω τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. Μετὰ δεκαπενθήμερον μελέτην ἐπείσθην ὅμως, ὅτι καὶ ἕνεκα τοῦ παρελθόντος χρόνου, καὶ ἕνεκα τῆς ἀγνοίας τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἕνεκα τέλος τοῦ λαβυρινθώδους τῆς διτόμου *Ἀπολογίας*, ἡ ἐκ τῆς μελέτης δυναμένη νὰ προκύψῃ ὠφέλεια ἦτο δυσανάλογος πρὸς τὸν κόπον, ὃν ἤθελεν ἀπαιτήσῃ. Ἐν συνόψει αἱ κατὰ τῶν κ. κ. Ὀρλάνδου καὶ Λουριώτη κατηγορίαι συνίστανται α') εἰς τὸ ὅτι ἐπλήρωσαν εἰς τὸν Bonfils μεσιτείαν 4,800· β') ὅτι δὲν ἐπέτυχον ἐπὶ τῶν ἀγορασθέντων πολεμεφοδίων τὴν συνήθη ἔκπτωσιν τῶν 10 %· γ') ὅτι προέβησαν εἰς τάς, ἤδη ἐκτενῶς ἀναπτυχθείσας, ἐπιβλαβεῖς ἐξαγορὰς πολλῶν χιλιάδων ὁμολογιῶν· δ') ὅτι

Ἀνασκοποῦντες νῦν τὰ κατὰ τὸ δεύτερον δάνειον δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν.

α΄. Ὅτι ἕνεκα τῆς κακῆς πίστεως τῶν ἐν Λονδίνῳ τραπεζιτῶν καὶ τῆς ἀπειρίας ἢ τῆς ἀκηδίας τῶν Ἑλλήνων πληρεξουσίων μεγάλα ποσά, ἅτινα ἔπρεπε νὰ σταλῶσι κατεπειγόντως εἰς Ἑλλάδα ἔμειναν ἐν Ἀγγλίᾳ, χρησιμεύσαντα μόνον εἰς τὸ νὰ προμηθεύσωσιν εἰς τοὺς κ. κ. Ῥικάρδους καὶ συντροφίαν μεσιτικὰ καὶ μέσον ἀπαλλαγῆς εἰς καλὴν τιμὴν τῶν ἑλληνικῶν ὁμολογιῶν, ἃς αὐτοὶ εἶχον.

β΄. Ὅτι τὰ σπουδαῖα ποσά, τὰ ἀφιερωθέντα εἰς συγκρότησιν ἀξιομάχου στόλου, ἐδαπανήθησαν ματαίως, καθ᾽ ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ περατωθέντα πλοῖα ἀφίκοντο ὅτε ἦτο πλέον ἀργά.

γ΄. Ὅτι ἕνεκα τῶν τυφλῶν παθῶν τῶν ἐν Ἑλλάδι τὰ πρῶτα φερόντων, καὶ αὐτὰ τὰ λείψανα τῶν δανείων κατηναλώθησαν εἰς ἐμφυλίους καὶ ὄχι εἰς ἐθνικοὺς ἀγῶνας (1).

Καταλήγων δέ τις εἰς τοιαῦτα συμπεράσματα ἀγανακτεῖ ἔτι μᾶλλον, ἀναλογιζόμενος ὁποῖοι ἦσαν τότε οἱ κίνδυνοι, οὓς διέτρεχε τὸ ἔθνος, καὶ ὁποία ὑπῆρξεν ἡ χρῆσις τοσούτων ἑκατομμυρίων.

Πρόχειρον δ᾽ ἐπιβεβαίωσιν τούτου παρουσιάζουσι καὶ τὰ μέσα, εἰς ἃ

δὲν ἔδειξαν τὴν ἀπαιτουμένην μέριμναν εἰς τὴν γνωστὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀγορᾶς τῶν σιδηρῶν κανονίων.

Διὰ ταῦτα πάντα ὁ Ὀρλάνδος καὶ ὁ Λουριώτης ἐκηρύχθησαν ὑπὸ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, δι᾽ ἀποφάσεως τῆς 14 Ἰανουαρίου 1835, ἀλληλεγγύως χρεῶστα λιρῶν στερλινῶν 28,769 — 17 — 0, ἢ δραχμῶν 809,068,18.

Ἡ ἀπόφασις αὕτη οὐδέποτε ἐξετελέσθη, καὶ ἡ ἐντύπωσίς μου εἶνε, ὅτι ἡ καταδίκη τῶν ἐπιτρόπων δὲν ἦτο δικαία. Παραλείπων τὴν ὑπόθεσιν Bonfils, δι᾽ ἣν οἱ ἐπίτροποι ἐδικαιολογήθησαν ἱκανῶς, νομίζω πράγματι ὅτι τὰ κατ᾽ αὐτῶν προσαπτόμενα μᾶλλον ὡς σφάλματα ἢ ὡς ἐγκλήματα δύνανται νὰ χαρακτηρισθῶσιν. Καὶ ὅτι μὲν ὁ Ὀρλάνδος καὶ ὁ Λουριώτης διέπραξαν σφάλματα μέγιστα, δὲν εἶνε ἀμφισβητήσιμον, ἀλλ᾽ ὁ κρίνων αὐτοὺς πρέπει νὰ ἐνθυμηθῇ μετὰ τοῦ Γερβίνου ποία ἦτο ἡ ἐν Λονδίνῳ θέσις αὐτῶν καὶ νὰ μὴ λησμονήσῃ τὰς πρὸς τὴν πατρίδα σημαντικὰς αὐτῶν ὑπηρεσίας.

Ἐκεῖνο δὲ ὅπερ μὲ προτρέπει νὰ πιστεύσω ὅτι αἱ κατηγορίαι τοῦ Σπανιολάκη ἐνεπνέοντο καὶ ὑπὸ προσωπικοῦ πάθους, εἶνε ὅτι αἱ κατηγορίαι αὗται ἐποίκιλλον κατὰ τὰς περιστάσεις καὶ δὲν ἦσαν ἄσχετοι πρὸς προσωπικὰς ἀντιζηλίας.

1 «Τὸ ἐκτελεστικόν, λέγει ὁ Παπαρρηγόπουλος (αὐτ. σελ. 740), καταναλῶσαν πολλοὺς τῶν ἐκ τῶν δανείων πόρων δὲν ἠδυνήθη ν᾽ ἀνθέξῃ τῷ 1825 εἰς τὸν κατὰ πρῶτον τότε ἐνσκήψαντα αἰγυπτιακὸν στρατόν».

ἠναγκάσθη ταχέως νὰ προσδράμῃ ἡ προσωρινὴ κυβέρνησις πρὸς διάσωσίν τοῦ Μεσολογγίου :

Τῇ 24ῃ Δεκεμβρίου 1825, ἀπεφάσιζε τὴν ἔκδοσιν νέου δανείου ἑνὸς ἑκατομμυρίου διστήλων Ἱσπανικῶν. «Τὸ δάνειον τοῦτο, ἔλεγεν ἡ προκήρυξις (1), ν' ἀσφαλισθῇ μὲ τὴν ἐγγύησιν τοῦ ἔθνους, δηλαδὴ μὲ τὴν ὑποθήκην παντὸς εἴδους ἐθνικῶν κτημάτων εἰς ὁποιονδήποτε μέρος τῆς ἑλληνικῆς ἐπικρατείας.—Τὸ δάνειον νὰ γίνηται κατ' ἀναλογίαν τῶν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἐθνικῶν κτημάτων καὶ ἑκάστη συνδρομὴ (Souscription) νὰ μὴ ὑπερβαίνῃ τὰ 100,000 τάληρα.—Ἡ ὑποθήκη νὰ γίνηται εἰς ἕκαστον ὡρισμένον μέρος, διὰ δημοσίου κηρύγματος εἰς τὸν προσφέροντα τὰ περισσότερα. — Ἡ διάρκεια τοῦ δανείου ὁρίζεται εἰς ἓξ ἔτη μετὰ τὰ ὁποῖα ἡ διοίκησις χρεωστεῖ νὰ πληρώσῃ τὸ κεφάλαιον καὶ τόκον 8 ο|ο εἰδὲ μὴ νὰ δίδῃ εἰς τὸν δανειστὴν τὴν ἐντελῆ κυριότητα. — Ἡ καταβολὴ τοῦ δανείου νὰ γίνηται τὸ ἥμισυ εἰς μετρητά, τὸ δὲ ἄλλο ἥμισυ εἰς ἐθνικὰς ὁμολογίας ἢ εἰς ὁποιασδήποτε διαταγάς, πληρωτέας ἀπὸ τὸ ταμεῖον.— Ὁ δανειστὴς νὰ καρποῦται τὸ ὑποθηκευμένον κτῆμα, ὀφείλων μόνον, ὡς πᾶς ἰδιοκτήτης, νὰ πληρώνῃ εἰς τὸ δημόσιον τὴν δεκάτην».

Τοῦ ἰδιορρύθμου τούτου δανείου, ἀξίου δημοσιονομικοῦ μουσείου, ἀποτυχόντος, ὡς ἦν ἑπόμενον (2), ἡ ἐν Ἐπιδαύρῳ Ἐθνικὴ Συνέλευσις ἔστρεψε τὰ βλέμματα αὐτῆς πρὸς τὰς Ἰονίους νήσους, καὶ τὰ 7ῃ Ἀπριλίου 1826 ἀνέθηκεν (3) εἰς τοὺς κ. κ. Δ. Ρώμαν, Π. Δ. Στεφάνου καὶ Κ. Δραγώναν τὴν ἐξεύρεσιν ἐν Ἑπτανήσῳ δανείου 100.000 ταλλήρων ἱσπανικῶν, πρὸς βοήθειαν τοῦ Μεσολογγίου καὶ κινητοποίησιν τοῦ στόλου (4). Δυστυχῶς ἡ κατάστασις εἶνε τοιαύτη, ὥστε παρ' ὅλην τὴν ἐλευθερίαν, ἥτις ἐδίδετο εἰς τοὺς πληρεξουσίους (5), οἱ πράγματι φιλοπάτριδες ἐκεῖνοι ἄνδρες (6) οὐδὲν ἠδυνήθησαν νὰ πράξωσι καὶ πε-

(1) Βλ. τὸ κείμενον ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ παρὰ Fabre, Histoire du siège de Missolonghi σελ. 346-351.

(2) Βλ. Fabre, αὐτόθι σελ.229.

(3) Βλ. τὸ ψήφισμα τῆς ἐθνικῆς συνελεύσεως καὶ τὰς πρὸς τοὺς πληρεξουσίους ὁδηγίας καὶ ἐπιστολὴν παρὰ Μάμουκα, τόμ. δ' σελ. 87-90 καὶ 124-125.

(4) Ἔπρεπε νὰ δοθῶσι τοὐλάχιστον ἑνὸς μηνὸς μισθοὶ εἰς τὰς τρεῖς ναυτικὰς μοίρας.

(5) Παρ. τὰς ὁδηγίας, αὐτόθι.

6 Οἱ Δ. Ρώμας, Π. Στεφάνου καὶ Κ. Δραγώνας ἀπετέλουν πατριωτικὴν ἐπιτρο-

σόντος τοῦ Μεσολογγίου ἀνεφάνησαν ἔτι φαεινότερον τὰ οἰκτρὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀγγλικῶν δανείων.

πὴν τῷ 1824 συσταθεῖσαν καὶ πολλαχῶς εὐεργετήσασαν τὸ ἔθνος. Κατὰ τὸν κ. Καμπούρογλουν (βλ. Εἰσαγωγὴν *Ἀρχείου Ρώμα* σελ. ξα' καὶ ἐφεξῆς), σκοπὸς τῆς ἐπιτροπῆς ἐκείνης ἦτο· α') τὸ νὰ στέλλῃ πολεμεφόδια καὶ τρόφιμα εἰς τὰς πολιορκουμένας πόλεις· β') τὸ νὰ φροντίζῃ περὶ προσωρινῶν δανείων καὶ ἐξαργυρώσεως συναλλαγματικῶν τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ἐν Ζακύνθῳ. — Οὕτω διενήργησε καὶ ἐπραγματοποίησε δάνεια 20,000 καὶ 10,000 ταλλήρων (*Ἀρχεῖον* ἀριθ. 189, 230 καὶ 249), καὶ ἐξηργύρωσε πλείστας συναλλαγματικάς, ἐν αἷς καὶ μίαν 1,500 λιρῶν (*Ἀρχεῖον* ἀρ. 276)· — γ') τὸ νὰ προστατεύῃ λιμώττοντα γυναικόπαιδα καὶ ν' ἀπελευθερώνῃ αἰχμαλώτους.

Ἀφ' ἑτέρου, ὅ περ καὶ σπουδαιότατον, ἡ ἐν Ζακύνθῳ ἐπιτροπὴ κατώρθωσε νὰ διοργανώσῃ ἀνταπόκρισιν μετὰ φιλελλήνων ἀξιωματικῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Ἰμβραήμ· συλλαβοῦσα δὲ πρώτη τὴν ἰδέαν τῆς πρὸς τὴν Ἀγγλίαν αἰτήσεως προστασίας, συνέταξε τὸ κείμενον τῆς ἀποσταλείσης σχετικῆς ἐκθέσεως.

Ἀναμφιβόλως ἡ ἐπιτροπὴ καὶ διὰ τὴν σύναψιν τοῦ παρόντος δανείου πολλὰς θὰ κατέβαλε προσπαθείας. Δυστυχῶς ὁ α' τόμος, ὁ μόνος ἐκδοθείς, τοῦ *Ἀρχείου Ρώμα*, φθάνει μόνον μέχρι Δεκεμβρίου 1825 καὶ κατ' ἀκολουθίαν οὐδεμίαν παρέχει περὶ τοῦ προκειμένου θέματος πληροφορίαν.

Η ΕΝ ΜΟΣΧΑ ΣΛΑΥΪΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΚΑΙ Η "ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΙΣ„

Πολλάκις ἤδη ἐγένετο λόγος περὶ τῶν σχέσεων τῶν δύο τούτων σωματείων· ἤδη τὸ ἐπίσημον ὄργανον τῆς ρηθείσης πανσλαυϊστικῆς καὶ μισέλληνος Σλαυϊκῆς Ἑταιρείας «Σλαυϊκὸς Αἰὼν» (Αρ.87) ἀγγέλλει, ὅτι ἡ «Μακεδονικὴ Ἐσωτερικὴ Διοργάνωσις» ἀπεφάσισε νὰ διαιρέσῃ τὴν Μακεδονίαν εἰς 4 ἐπαναστατικὰς περιφερείας, ἐχούσας ἴδιον ἀντιπρόσωπον ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ. Ἡ πολιτεία τούτων θὰ κανονίζεται ὑπὸ συνδιασκέψεων, συγκαλουμένων ἐν Μακεδονίᾳ, τῆς ψήφου τῶν ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ ἀντιπροσώπων λογιζομένης ὡς συμβουλευτικῆς. Ἤδη ἑτοιμάζονται τὰ στελέχη νέων συμμοριῶν, τοῦτο δὲ διευκολύνεται ἐκ τῆς ἕνεκα τῆς ἐποχῆς ἀπουσίας τῶν ἀγροτικῶν φυλάκων, οἵτινες θὰ ἠδύναντο νὰ προδώσωσι τὰ συμβαίνοντα. Ἀμειλίκτως καταδιώκει ἡ «Ἐσωτερικὴ Διοργάνωσις» τοὺς Σέρβους καὶ Ἕλληνας ὡς προδότας καὶ κατασκόπους, ἡ τύχη τῶν ὁποίων εἶνε βέβαιος θάνατος διὰ διαφόρων μέσων. Ἡ «Ἐσωτερικὴ Διοργάνωσις» ἐκδίδει παντοειδεῖς ἀποφάσεις, κατανέμει τοὺς φόρους, ἐπηρεάζει ἐπὶ τοῦ διορισμοῦ τῶν διδασκάλων καὶ ἱερέων, ἐπιβλέπει τοὺς γάμους καὶ τὰ διαζύγια. Καταδιώκουσα τοὺς Τούρκους ὑπαλλήλους διὰ καταχρήσεις κρατεῖ αὐτοὺς ἐν διαρκεῖ φόβῳ, διὰ δὲ τὴν αὐστηρότητα τῶν ποινῶν της οὐδεὶς τολμᾷ νὰ παρακούῃ εἰς τὰς διαταγάς της. Οὕτω δ' ἀποτελεῖ τρόπον τινὰ κράτος ἐν κράτει. Ἐννοεῖται ὅτι πολλάκις συμβαίνουσι καὶ φόνοι ἀθώων». Ἡ ἐν λόγῳ ἐφημερὶς ὁμολογεῖ ὅτι ἐν Μακεδονίᾳ λαμβάνουσι χώραν ὅλα τὰ ἤδη τῶν κακουργημάτων πρὸς ἀλληλοεξόντωσιν τῶν διαφόρων ἐθνικοτήτων. «Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας ἐργάζονται ἐν Μακεδονίᾳ οἱ Εὐρωπαῖοι ἀξιωματικοὶ καὶ ἡ «Ἐσωτερικὴ Διοργάνωσις», ἥτις οὖσα μᾶλλον πλουσία εἰς τοὺς κατοίκους ἐξασκεῖ καὶ πλειοτέραν ἐπιρροὴν ἐπ' αὐτῶν. Οἱ κάτοικοι, βλέποντες, ὅτι οἱ Εὐρωπαῖοι ἀξιωματικοὶ πάντοτε συνοδεύονται ὑπὸ Τούρκων χωροφυλάκων καὶ λαμβάνουσι μισθὸν παρὰ τῆς Πύλης, ἀπέβαλον πᾶσαν ἰδέαν περὶ αὐτῶν· ἐὰν οὗτοι εἶχον πραγματικὴν ἐξουσίαν καὶ συνωδεύοντο ὑπὸ ἐντοπίων χωροφυλάκων ὅλως διάφορος θὰ ἦτο ἡ θέσις τῶν πρὸ τῶν κατοίκων». Μὲ ἄλλους λόγους οἱ Ρῶσσοι ἀξιωματικοὶ μετὰ Βουλγάρων χωροφυλάκων θὰ ἠδύναντο εὐκόλως νὰ μεταβάλωσι τὴν Μακεδονίαν εἰς βουλγαρικὰς χώρας. «Ὁ Γολουχόφσκη καὶ ὁ Λάμσδωρφ διὰ τῶν σχεδίων αὐτῶν εἶχον καταχθονίους σκοποὺς διὰ τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ὑπόθεσιν· διὰ τῶν μεταρρυθμίσεων αὐτῶν καὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐλέγχων ἐπεθύμουν νὰ

ἀποσπάσωσιν ἀπὸ τῶν χειρῶν ἡμῶν τὸν πληθυσμὸν τῆς χώρας διὰ καταλύσεως τῆς ἐπιρροῆς ἡμῶν. . . Πρὸς τοῦτο τοῖς ἐχρειάζοντο ἱκανοὶ ἐκτελεσταί, ἀλλὰ μὴ εὑρόντες τοιούτους ἔχασαν τὸ παιγνίδιον. Ὁ πληθυσμὸς πάλιν εἶνε μεθ' ἡμῶν καὶ θὰ ἡσυχάσῃ ὅταν ἡμεῖς θὰ ἡσυχάσωμεν διότι ἀποτελοῦμεν μετ' αὐτῶν ἓν πνεῦμα καὶ ἓν σῶμα. Μόνον αὐτονομία χρειάζεται διὰ τὴν Μακεδονίαν. καὶ μόνον ὅταν ἐπιτευχθῇ αὕτη θὰ ἡσυχάσωμεν».

Καὶ οὕτω λοιπὸν οἱ Βούλγαροι σαφῶς καὶ ὡρισμένως ἐπιδιώκουσι τὴν αὐτονομίαν καὶ μόνην, παρασκευαζόμενοι δὲ πολεμικῶς σκοπεύουσι νὰ ἐπαναλάβωσι τὸ πραξικόπημα τῆς Ἀ. Ρωμυλίας. Οἱ δὲ Σέρβοι ; Ὁ ἀτυχὴς οὗτος λαὸς ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς πολιτικῆς τῶν βασιλοκτόνων σύρεται εἰς ἐθνοκτόνον πολιτικήν, τὴν ὁποίαν οὐδὲ τὸ εἰκοστὸν τοῦ πληθυσμοῦ ἐπιδοκιμάζει. Ἡ μεγαλειτέρα μερὶς τοῦ τύπου εἶνε ἀντιπολιτευομένη· οἱ βασιλοκτόνοι, ἐμβαλόντες τὴν χώραν εἰς φρίκην καὶ διὰ τῆς τρομοκρατίας κυβερνῶντες ἑτοιμάζονται νὰ θυσιάσωσι τὰ σερβικὰ συμφέροντα εἰς τοὺς Βουλγάρους. Ἐν τούτοις ἀλλοία πολιτικὴ δι' αὐτοὺς θὰ ἦτο ἡ μόνη λογικὴ συντήρησις. Οἱ Ἕλληνες οὐδεμίαν ἔχουσι βλέψιν ἐπὶ σερβικῶν χωρῶν, ἑπομένως ἡ πρὸς αὐτοὺς συνεργασία θὰ ἔσωζε τὰς σερβικὰς χώρας ἀπὸ τῆς βουλγαρικῆς λαιμαργίας. Οἱ Ἕλληνες ἔδειξαν ἤδη, ὅτι τὰ κακουργήματα τῆς «Ἐσωτερικῆς Διοργανώσεως» καὶ ἡ ἀπόφασις αὐτῆς νὰ ἐξοντώσι πάντας τοὺς προκρίτους Ἕλληνας τῆς Μακεδονίας ἠνάγκασαν αὐτοὺς εὐεργετικῶς νὰ ἀπαντήσωσι εἰς τὴν πρόκλησιν· ὁ ἀγὼν αὐτῶν εἶνε ἱερὸς καὶ δίκαιος· ἱερὸς διότι εἶνε ὑπὲρ τῆς ὀρθοδοξίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, δίκαιος διότι προεκλήθη ἀπὸ ἑκατόμβας ὅλως ἀθώων θυμάτων πεσόντων, ὑπὸ τὸ δολοφονικὸν βουλγαρικὸν ἐγχειρίδιον. Δι' οὐδένα εἶνε μυστήριον, ὅτι τὸ κέντρον πάσης τῆς βουλγαρικῆς κινήσεως ἐν Μακεδονίᾳ εὑρίσκεται ἐν τῇ Ἐξαρχίᾳ καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ παρὰ τῷ πράκτορι τῆς Βουλγαρίας πρῴην γραμματεῖ τοῦ Ἐξάρχου Σόπωφ, οὐδαμῶς δὲ ἐν Σοφίᾳ. Πᾶσαι αἱ διαταγαί, οἱ διορισμοὶ καὶ αἱ ὁδηγίαι ἐκ τῶν δύο τούτων κέντρων δίδονται, ἐνεργούντων ἐν συνεννοήσει. Ποῖον λοιπὸν θέλει ἀπατήσῃ τὸ ὄργανον τῆς ἐν Μόσχᾳ Σλαυϊκῆς Ἑταιρείας «Σλαυϊκὸς Αἰών» ; Τοὺς Ἕλληνας, ἢ τὴν ἁπλῆν ρωσσικὴν διπλωματίαν, ἢ τὴν Εὐρώπην; Ἐν πάσῃ περιπτώσει ὡς πρὸς τοὺς Ἕλληνας εὐελπιστοῦμεν ὅτι δὲν θ' ἀπατηθῶσι.

Ἐν Μόσχᾳ Νοέμβριος 1904

Ν. Ν. Δουρνοβῶ

Υ.Γ. Τὴν στιγμὴν ταύτην ἐλάβομεν τὸ ὑπ' ἀριθ. 303 φύλλον τῶν «Εἰδήσεων τῆς Πετρουπόλεως», ἐν ᾧ φέρονται αἱ ἑπόμεναι πληροφορίαι περὶ τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων ἐν Μακεδονίᾳ, δοθεῖσαι ὑπὸ μέλους τῆς «Ἐσωτερικῆς Διοργανώσεως», ἃς καὶ δὲν θεωροῦμεν ἄσκοπον νὰ μεταδώσωμεν εἰς τὸ ἑλλ. δημόσιον. Τὰ βουλγαρικὰ κομιτάτα εἶνε δύο, ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικόν, καὶ τὸ μὲν ἐσωτερικὸν διευθύνει ὁ Δαμιάνος

Γρούεφ, τὸ δ' ἐξωτερικὸν ὁ στρατηγὸς Τσοντσέφ· τὸ πρῶτον πολεμεῖ ὑπὲρ τῆς Μακεδονικῆς αὐτονομίας, τὸ δεύτερον ὑπὲρ ἑνώσεως τῆς Μακεδονίας μετὰ τῆς Βουλγαρίας, καταδιῶκον πάντας τοὺς Μακεδόνας, τοὺς μὴ ἀναγνωρίζοντας ἑαυτοὺς Βουλγάρους· Τὸ πρῶτον ἀποτελοῦσι Μακεδόνες, τὸ δεύτερον Βούλγαροι τῆς ἡγεμονίας. Τὸ πρῶτον, τοῦ ὁποίου συνεργάτης εἶνε ὁ Λοζάννωφ, Τσοντσέφ, Σαράφωφ κλπ. προσπαθεῖ νὰ ἐξαναγκάσῃ τὴν ἐνεργὸν τῶν Δυνάμεων ἐπέμβασιν, ἐν ᾧ τὸ δεύτερον διὰ τῆς τρομοκρατίας προσπαθεῖ νὰ ἐξαναγκάσῃ πάντας νὰ λέγωσιν, ὅτι εἶνε Βούλγαροι. Αἱ δὲ συμμορίαι διοργανίζονται ὡς ἑξῆς: «Βούλγαροι τοῦ κομιτάτου εἰσέρχονται εἰς παραδοθὲν χωρίον καὶ ἀμέσως συγκαλοῦσι συνέλευσιν· ὁ ἀρχηγὸς τῶν εἰσελθόντων προεδρεύει, ὁρίζων τὴν οὐσίαν τοῦ ζητήματος διὰ τῆς θέσεως «ἐλευθερία ἢ θάνατος» μεθ' ὃ καταρτίζει ἐπιτροπάς, εἰς ἃς συμμετέχουσι καὶ γυναῖκες, ἀποτελοῦσαι ἰδίας ἐπιτροπάς. Αἱ τῶν ἀνδρῶν ἐπιτροπαὶ ἀποτελοῦνται ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ, τοῦ ταμίου, τοῦ γραμματέως, ἑνὸς συμβούλου καὶ τινων μελῶν ἐκ τῶν νοημονεστέρων τῆς περιφερείας, ἔχουσι δὲ καθῆκον κύριον νὰ διατηρῶσιν ἀγαθὰς σχέσεις μετὰ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν καὶ νὰ πληροφορῶσι τὸ κομιτάτον περὶ παντὸς σπουδαίου ζητήματος. Αἱ γυναικεῖαι ἐπιτροπαὶ φροντίζουσι περὶ συναθροίσεως χρημάτων, τροφῶν, ἐνδυμάτων κτλ. Πάντες δὲ δίδουσιν ὅρκον. Τὸ μεταδίδον τὰς πληροφορίας ταύτας μέλος τῆς «Ἐσωτερικῆς Διοργανώσεως» προσεπιφέρει, ὅτι ὅλα τὰ κακουργήματα γίνονται πρὸς ἐπέμβασιν τὴν ὁποίαν ὁποθενδήποτε ἐπιτυγχανομένην, τὸ κομιτάτον θὰ θεωρήσῃ ὡς συντελοῦσαν εἰς τὸν σκοπόν του, διότι οἱ Μακεδόνες θὰ ἐλευθερωθῶσι (!!!)

ΟΙ ΠΑΝΣΛΑΥΙΣΤΑΙ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ.

'Ενῷ ὁ βουλγαρικὸς τύπος ἐπαινεῖ καὶ ἐξυψώνει τὰς πράξεις τῶν Ρώσσων ἀξιωματικῶν, τῶν ἀποσταλέντων πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς τάξεως καὶ τῆς εἰσαγωγῆς μεταρρυθμίσεων ἐν Μακεδονίᾳ τῇ πολυπαθεῖ ταύτῃ χώρᾳ, ὁ ἑλληνικὸς καὶ σερβικὸς τύπος ἔχουσι σοβαρὰ ἐπιχειρήματα νὰ παραπονῶνται κατὰ τῶν ἐν λόγῳ ἀξιωματικῶν, τῶν ὑπερασπιζομένων τοὺς Βουλγάρους. Δι' αὐτοὺς εἶνε παράδοξον, ὅτι ἀφ' ἧς ἐποχῆς οἱ Ρῶσσοι ἀξιωματικοὶ ἐργάζονται ἐν τῷ νομῷ Θεσσαλονίκης ὑπὲρ τῆς τάξεως καὶ τῶν μεταρρυθμίσεων τὸ ἑλληνικὸν αἷμα ἐχύθη ἀδρῶς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων δολοφόνων καὶ δυστυχῶς θέλει χύνεσθαι ἐφ' ὅσον ἡ Ρωσσία δὲν ἀποστρέφει τὸ πρόσωπον ἀπὸ τῆς χώρας τῶν ληστῶν καὶ δολοφόνων, κηρύττουσα ὅτι ἡ Μακεδονία δὲν εἶνε Βουλγαρία.

Ἡ ρίζα τοῦ κακοῦ ἐν Μακεδονίᾳ εἶνε οἱ σχισματικοὶ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ὀνομαζόμενοι ἐμπορικοὶ πράκτορες, εἰς τῶν ὁποίων τὰς χεῖρας δυστυχῶς ἐγκατελείφθησαν ἡ ζωή, ἡ τιμὴ καὶ ἡ περιουσία τῶν Ἑλλήνων καὶ Σέρβων ἱερέων, διδασκάλων, ἐμπόρων καὶ προκρίτων. Οὗτοι διευθύνουσι τὰς πράξεις τοῦ δολοφονικοῦ κομιτάτου, οὗτοι ὑπογράφουσι καὶ διατάσσουσι τὰς θανατικὰς ἐκτελέσεις, ὁ δὲ κακοῦργος βουλγαρικὸς τύπος βλέπει εἰς τὰς τοιαύτας κακουργίας ἔκφανσιν τῆς φιλοπατρίας τῶν βαρβάρων αὐτῶν πατριωτῶν. Ὁ Ρῶσσος μονάρχης ἐγκρίνων τὰς μεταρρυθμίσεις ἐν Μακεδονίᾳ, εἶχεν ὑπ' ὄψει τὴν βελτίωσιν τῆς τύχης τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἀτυχοῦς ταύτης χώρας, ἥτις ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς Ἐξαρχίας περισσότερον πάσχει ὑπὸ τῶν Βουλγάρων παρὰ ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἐν τούτοις οἱ Ρῶσσοι καὶ Βούλγαροι πανσλαυϊσταὶ δὲν ἐννοοῦσι νὰ συμμορφωθῶσι μετὰ τῆς θελήσεως τοῦ εἰρηνικωτάτου Μονάρχου. Δυστυχῶς ἐκεῖνοι, εἰς τὰς χεῖρας τῶν ὁποίων εἶνε ἀνετεθειμένη ἡ διαχείρισις τῶν τυχῶν τῆς Ρωσσίας ἐμφοροῦνται μόνον ὑπὸ στενῶς ἐγωϊστικῶν ἐλατηρίων. Τὴν βουλγαρομανίαν ταύτην δὲν ἀποκρύπτει καὶ τὸ ὄργανον τῆς ἐν Μόσχᾳ Σλαυϊκῆς Ἑταιρείας «Σλαυϊκὸς Αἰών» (Αρ. 86). Ἡ ἐφημερὶς αὕτη ἐπαινεῖ τὰς δολοφονικὰς τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων ἐπιθέσεις κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ Σέρβων χάρις εἰς τὰς ὁποίας ἐνέβαλε τοιαύτην φρίκην εἰς πάντα Ἕλληνα ὥστε παραλείπει πᾶσαν ἐπιθυμίαν πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἑλληνικῆς προπαγάνδας ἐν Μακεδονίᾳ. Αἱ βουλγαρικαὶ ψευδολογίαι ἀφ' ἑτέρου κατεκυρίευσαν τὴν ρωσσικὴν κοινωνίαν ὑπὸ τῶν αἰσθημάτων δὲ τῆς τελευταίας ταύτης ἐμφοροῦνται καὶ οἱ ἐν Μακεδονίᾳ Ρῶσσοι ἀξιωμα-

τικοὶ — μεταρρυθμισταί, οἵτινες ἀντὶ νὰ ὦσιν ἀμερόληπτοι καὶ δίκαιοι κατήντησαν βουλγαρομανεῖς καὶ μισέλληνες. Τούτου ἕνεκα αἱ τυπικαὶ διαμαρτυρίαι εἰς ἃς προέβη τὸ Πατριαρχεῖον δὲν δύνανται νὰ ἔχωσι σοβαρὰ ἀποτελέσματα· πρέπει τὸ ζήτημα νὰ τεθῇ ἀπεριφράστως καὶ σαφῶς ὡς ἑξῆς : Ποίαν Ἐκκλησίαν σκοπεύει ἡ Ρωσσικὴ Κυβέρνησις νὰ ὑποστηρίξῃ ἐν Μακεδονίᾳ τὴν Ὀρθόδοξον ἢ τὴν σχισματικήν ; ὡς ποίαν θεωρεῖ τὴν Μακεδονίαν σλαυϊκὴν ἢ ἑλληνικήν, καὶ τέλος τί ἔχουσα ὑπ' ὄψιν ἡ ρωσσικὴ διπλωματία ἐπιτρέπει εἰς τοὺς Ρώσσους ἀξιωματικοὺς τόσον προκλητικῶς νὰ ὑπερασπίζωνται τοὺς σχισματικοὺς Μητροπολίτας καὶ δολοφόνους κατὰ τῶν ὀρθοδόξων Ἑλλήνων καὶ Σέρβων ; Ἐκ τῶν εἰς τὰ ζητήματα ταῦτα ἀπαντήσεων τῆς ρωσσικῆς κυβερνήσεως δέον νὰ κανονισθῇ καὶ ἡ περαιτέρω διαγωγὴ τοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως τὸ καθῆκον τοῦ ἑλληνικοῦ τύπου εἶνε νὰ στιγματίζῃ τὰς κακουργίας τῶν δολοφόνων, οἵτινες ὁσημέραι μετὰ πλείονος ἀναισχυντίας ἐνεργοῦσιν.(1)

Εἰς ἄκρον κατεπλάγημεν ἐκ τοῦ διορισμοῦ ὡς συντάκτου τῆς ἐπισήμου διπλωματικῆς ἡμῶν ἐφημερίδος «Journal de St. Petersbourg» τοῦ πρώτου δημοσίου ὑπαλλήλου ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ ἐκδότου φανταστικοῦ ποιήματος περὶ Μακεδονίας κ. Α. Βασμακώφ, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐν Μακεδονίᾳ Σέρβοι μὲν οὐδαμῶς ὑπάρχουσιν, Ἕλληνες δὲ οὐχὶ περισσότεροι τῶν 100 χιλ. Ὁ μίσθιος οὗτος τῆς Βουλγαρίας δημοσιογράφος, ὁ μέχρι μυελοῦ τῶν ὀστέων ἐμπεφορημένος βουλγαρικῶν ἰδεωδῶν ἤδη μέλλει νὰ διευθύνῃ τὸ ὄργανον τῆς ρωσσικῆς διπλωματίας ! Κατόπιν τούτου δὲν εἶνε παράδοξον ὅτι οἱ ἐν Μακεδονίᾳ Ρῶσσοι ἀξιωματικοὶ — μεταρρυθμισταί, ἐμπνεόμενοι ὑπὸ τῶν ἄρθρων τοῦ κ. Βασμακὼφ θὰ κατορθώσωσι πολλοὺς ἐκ τῶν ὀρθοδόξων νὰ ἐξαναγκάσωσι νὰ προσέλθωσιν εἰς τὸ σχίσμα. Λίαν, λίαν θλιβερόν· ἆρά γε τοιοῦτος εἶνε ὁ προορισμὸς τῆς Ρωσσίας ;

Ν. Ν. Δουρνοβώ.

(1) Κατὰ τὰς σερβικὰς ἐφημερίδας ἀπὸ 1 Αὐγούστου μέχρι 16 Ὀκτωβρίου πλείους τῶν 115 Σέρβων ἔπεσαν θύματα τοῦ βουλγαρικοῦ ἐγχειριδίου ἐν Μακεδονίᾳ !

Ο ΟΘΩΝ ΚΑΙ Η ΑΜΑΛΙΑ

ΩΣ ΜΕΓΑΛΟ·Ι·ΔΕΑΤΑΙ

Τὴν πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν Ἑλληνισμὸν ἀκραιφνῆ ἀγάπην αὐτοῦ ἐνεπνέετο ὁ Ὄθων οὐ μόνον ἐκ τῆς βασιλικῆς αὐτοῦ συνειδήσεως, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ὅλης ἀνατροφῆς καὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ αὐτοῦ βίου. Ὁ Ὄθων ἦτο παιδίον, μόλις ἑξαετὴς ὅτε ἐξερράγη ὁ μέγας ἀγὼν τοῦ 1821. Τότε ὁ μέγας φιλέλλην πατὴρ αὐτοῦ, πρίγκηψ ὢν διάδοχος τοῦ Βαυαρικοῦ θρόνου, καὶ νέος μεστὸς ὑψηλῶν φρονημάτων καὶ ποιητής, ἐνθουσιῶν οὐ μόνον πρὸς τὴν γερμανικὴν αὐτοῦ πατρίδα, ἀλλὰ καὶ πρὸς πᾶν ὑψηλὸν ἰδεῶδες, ἔστρεψε τὸ βλέμμα καὶ τὴν διάνοιαν πρὸς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα. Ἡ ποιητικὴ αὐτοῦ Μοῦσα ἔψαλλε τοὺς λυρικωτάτους αὐτῆς διθυράμβους ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, καθ' ὃν χρόνον ἐκδήλωσις συμπαθείας πρὸς ταύτην ὑπὸ ἡγεμονόπαιδος, διαδόχου βασιλικοῦ θρόνου, ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν τῆς Εὐρώπης ἔγκλημα ἀναρχικὸν κατὰ τῆς πολιτικῆς νομιμοφροσύνης. Τὸ 1821 ἅμα τῇ πρώτῃ ἀγγελίᾳ τῆς Ἐπαναστάσεως ἔψαλλε τάδε εἰς τὴν ἐπανεστατημένην Ἑλλάδα :

Πατρὶς τῶν λαμπροτάτων καὶ μεγίστων ἡρώων,
Θρόνε τῆς ἀεὶ ἀπαραμίλλου τέχνης,
Τὸ αἰώνιον ὑψηλὸν πρότυπον πάντων τῶν κόσμων,
Ἡ γῆ, ἡ πλουσίως κεκοσμημένη διὰ τῆς εὐνοίας τῶν Μουσῶν,
Ἡ πιστὴ κοιτὶς τῆς εὐγενεστέρας ἀνθρωπότητος,
Ἡ Ἑλλάς, ἡ ἐξόχως πεπροικισμένη ὑπὸ τῆς φύσεως
«Νίκα, Νίκα», μετὰ πόθου σοὶ προσφωνεῖ πᾶς λαός.
Πατρὶς παντὸς ἀγαθοῦ, παντὸς ὑψηλοῦ, νίκα ἐν τῷ ἱερῷ ἀγῶνι.

Κατὰ τὰς πρώτας δὲ περὶ τῶν νικῶν τῆς Ἐπαναστάσεως ἀγγελίας ἔψαλλεν ὁ βασιλεὺς ἀοιδὸς τάδε εἰς τὸν Ὅμηρον.

«Χαῖρε, γηραιὲ Ὅμηρε, διότι ἐλευθέρα πάλιν εἶνε ἡ Ἑλλάς σου· Σὲ ἀναγινώσκει πλέον οὐχὶ ὁ δοῦλος, ἀλλὰ μόνον ὁ ἐλεύθερος.»

Τῷ δὲ 1825 ὅτε ὁ Λουδοβῖκος, διαδεξάμενος τὸν πατέρα αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ

θρόνου τῆς Βαυαρίας ἠδύνατο ἐλευθέρως πλέον νὰ λαλῇ πρὸς τοὺς ἰσχυροὺς τῆς γῆς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, ἔψαλλε τάδε·

Εὐχὰς μόνον ἄχρι τοῦδε, ἀνδρεῖοι Ἕλληνές μου εἶχεν
Ἡ ψυχή μου νὰ ἀποπέμψῃ εἰς οὐρανόν·
Ἄπρακτοι διεσκεδάζοντό μοι ἐν τῷ ἀέρι οἱ τόνοι τῆς λύρας·
Μόνον τὰς χορδὰς ἠδύνατο νὰ ψηλαφήσῃ ἡ χείρ μου·
Μεμονωμένοι ἀντήχουν οἱ στεναγμοὶ κρυφίας ἀγάπης.
Σήμερον ἐσίγησε μόνον ἡ λύρα· ἀλλ' ὁ ἰσχυρὸς λόγος ἀντηχεῖ
Ἐκ τοῦ πληρώματος τῆς ζεούσης καρδίας βασιλέως,
Μέχρις οὗ ἀποβῇ πρᾶξις καὶ σωτηρία ὑμῶν Ἕλληνές μου.

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἰδίως τοὺς μετὰ τὸ 1825, ἱκανοὶ Ἑλληνόπαιδες, ἰδίως παῖδες τῶν μεγάλων ἀρχηγῶν, ἐξεπαιδεύοντο ἐν Μονάχῳ ὡς ὑπότροφοι τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου ἢ τοῦ ἐν Μονάχῳ φιλελληνικοῦ Συλλόγου, ἐξεπαιδεύοντο δὲ σὺν τῇ στρατιωτικῇ καὶ ἐν τῇ πολιτικῇ Σχολῇ τῆς πόλεως ἐκείνης.

Τοὺς ὑποτρόφους δὲ Ἑλληνόπαιδας ἐπεζήτει καὶ μετεπέμπετο αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ ἀκραιφνῶς φιλελληνισμῷ αὐτοῦ.

Τῇ 8 Ἰανουαρίου 1827 ἔγραφε πρὸς τὸν εἰς Ἀθήνας μετὰ Βαυαρῶν φιλελλήνων ἐθελοντῶν ἀξιωματικῶν καὶ ὑπαξιωματικῶν πεμφθέντα εἰς Ἑλλάδα συνταγματάρχην Ἔϊδεκ τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικώτατα: «Ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν ἀνδρεῖοί μου Βαυαροί. Μέχρι δακρύων συνεκινήθην καὶ ἔξαλλος ὑπὸ τῆς χαρᾶς ἐγενόμην, διότι ἡ χήρα τοῦ ἐνδόξου Βότσαρη μελετᾷ να διαπιστεύσῃ εἰς ἐμὲ τὸν μονογενῆ υἱόν, ὃν ἠρνήσατο νὰ παραδώσῃ τῷ αὐτοκράτορι τῆς Ρωσσίας καὶ τοσούτοις ἄλλοις· ἀναπεπταμέναις ἀγκάλαις θὰ ὑποδεχθῶ καὶ θὰ περιπτυχθῶ τὸν υἱὸν τοῦ ὑπ' ἐμοῦ θαυμαζομένου ἥρωος. Εἰς τὴν μητέρα ἐγὼ θὰ δώσω σύνταξιν. Ὀρθότατα λέγει, ὅτι εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο νὰ ἐσπούδαζον πάντες οἱ τῶν Ἑλλήνων ἀγωνιστῶν παῖδες ὁμοῦ ἐν Γερμανίᾳ καὶ δὴ ἐν Μονάχῳ. Προσπάθησον, ὅπως ὁ Κολοκοτρώνης ἀποστείλῃ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐκ τοῦ πολυδαπάνου ἐν Γενούῃ καταστήματος εἰς τὴν ἐνταῦθα στρατιωτικὴν σχολήν. Ἐγὼ διατηρῶ ἤδη ἐν αὐτῇ νεανίαν Ἕλληνα· ἕτερος Ἕλλην ἀφικνεῖται μετ' ὀλίγον. Τρίτος τις σπουδάζει δαπάναις τοῦ Φιλελληνικοῦ Συλλόγου, ὑπὲρ οὗ συντελῶ καὶ ἐγώ, διατηρῶν τοὺς προτέρους δύο, ἐμοῖς ἀναλώμασιν· ὁ Σύλλογος δύναται νὰ διατηρήσῃ κάλλιστα καὶ ἄλλους ἕξ». Σημειωτέον ὅτι ὁ Λουδοβῖκος ἐνταῦθα ὁμιλεῖ μόνον περὶ τῶν ἐν τῇ στρατιωτικῇ σχολῇ σπουδαζόντων, διότι καὶ ἄλλοι Ἑλληνόπαιδες ὑπότροφοι ἐσπούδαζον ἐν ταῖς πολιτικαῖς σχολαῖς τοῦ Μονάχου. Πόσον δὲ ὁ ἀείμνηστος βασιλεὺς οὐχὶ ἁπλῶς φιλελληνικῶς, ἀλλὰ καὶ ἑλληνικῶς ἐκήδετο τῆς τῶν παίδων τούτων ἀνατροφῆς καὶ παιδείας μαρτυρεῖ τὸ ἑξῆς γενονός:

Ἐπισκεφθεὶς ἡμέραν τινὰ τοὺς σπουδάζοντας Ἑλληνόπαιδας ἐν τῇ σχολῇ, ὡς συνήθιζεν, ἠρώτησε τοὺς καθηγητὰς πρὸς τοῖς ἄλλοις ἂν οἱ παῖδες οὗτοι ἐξετέλουν καὶ

τὰ θρησκευτικὰ αὐτῶν καθήκοντα· μαθὼν δὲ ὅτι ὁ ἐκκλησιασμὸς αὐτῶν ἐγίνετο ἐν τοῖς δυτικοῖς ναοῖς τοῦ Μονάχου (ἅτε μὴ ὑπάρχοντος ὀρθοδόξου ἑλληνικοῦ ναοῦ) ἐζήτησε νὰ θεραπεύσῃ τὸ ἄτοπον τοῦτο, διατάξας τὸ δημοτικὸν συμβούλιον τοῦ Μονάχου ἵνα ἕνα τῶν δυτικῶν ναῶν τοῦ Μονάχου θέσῃ ὑπὲρ τῶν Ὀρθοδόξων Ἑλληνοπαίδων, καὶ μεταπεμψάμενος ἱερέα Ἕλληνα ὀρθόδοξον, ἀναλώμασιν αὐτοῦ καὶ τοῦ δήμου τοῦ Μονάχου διατηρούμενον καὶ πλὴν τῆς ἱερουργίας ἔχοντα ἔργον νὰ διδάσκῃ ἐν τῇ σχολῇ τοὺς Ἑλληνόπαιδας τὰ θρησκευτικὰ μαθήματα. Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἔγραφεν ὁ ἀοίδιμος Βασιλεὺς τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικώτατα:

«Προτίθεμαι νὰ προσκαλέσω ἐνταῦθα ἕνα τῶν φυγάδων Ἑλλήνων ἱερέων, ἵνα οἱ Ἑλληνόπαιδες διδάσκωνται τὴν πίστιν τῶν πατέρων αὐτῶν.

«**Οὐχὶ ξένοι, οὐχὶ ἐκφυλισμένοι, ἀλλ᾽ ἑλληνικώτεροι παρ᾽ ὅσον ἦσαν, ὅτε προσέφυγον** ἐνταῦθα, **πρέπει νὰ ἐπανακάμψωσιν εἰς τὴν ἐλευθερωμένην πατρίδα αὐτῶν**».

Ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ εὐχόμενος τὸ κατευόδιον εἰς τοὺς εἰς Ἑλλάδα μεταβαίνοντας φιλέλληνας Βαυαροὺς γράφει : Εἴπατε τοῖς Ἕλλησι : «τούτου πρὸ πάντων ἔχετε ἀνάγκην, **πρὸς θεοῦ ὁμοφρονεῖτε**».

Τῇ 24 Ἀπριλίου 1827 ἔγραφε πρὸς τὸν Ἕϊδεκ: «Ἐσκίρτησα ὑπὸ χαρᾶς μαθὼν τὰ ἡρωϊκὰ τῶν Βαυαρῶν μου ἐν Ἀθήναις (κατὰ τὰς περὶ τὰς Ἀθήνας δηλανότι μάχας τοῦ 1827) κατορθώματα, ὦ εὐφυέστατε καὶ ἀνδρεῖε Ἐϊδέκερ μου». «Εὐχαρίστησον πᾶσι τοῖς ἀξιωματικοῖς καὶ ὑπαξιωματικοῖς ἐν τῷ ἐμῷ ὀνόματι. Πιστεύω ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἐσώθη. Μετὰ τὴν ἐλευθέρωσιν τῆς ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος δεδουλωμένης Γερμανίας περὶ οὐδενὸς ἄλλου ἔπαλλε τοσοῦτον ἡ καρδία μου, ὅσον πρὸ τῶν νικῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἐμόχθησα καὶ εἰσέτι διατελῶ μοχθῶν ὅπως ἐπιρρέωσιν αἱ βοήθειαι εἰς τὴν Ἑλλάδα».

Τῇ 14 Μαΐου 1827 ἔγραφε πάλιν περὶ τῶν ἐν τῇ πολιτικῇ ἰδίᾳ σχολῇ Ἑλλήνων ὑποτρόφων τὰ ἑξῆς ἀληθῶς θαυμάσια: «Περιχαρὴς θὰ ὑποδεχθῶ τοὺς ἓξ νεαροὺς Ἕλληνας, καίπερ δὲ συμπληρουμένου οὕτω τοῦ νενομισμένου ἀριθμοῦ, δὲν διστάζω νὰ προσλάβω καὶ τὸν ἀδελφιδοῦν τοῦ Καραϊσκάκη, ἐὰν ποθῇ τοῦτο ὁ ἥρως καὶ ἐν τῇ πράξει μου ταύτῃ διορᾷ τὸν ὑπὲρ τῆς ἀξίας αὐτοῦ θαυμασμόν μου. Οἱ ἐν τῇ πολιτικῇ σχολῇ τοῦ Μονάχου Ἕλληνες προκόπτουσιν, ὡς ἀκούω, θαυμασίως. Πρό τινων ἡμερῶν ἐπεσκεψάμην (κατὰ τὴν συνήθειάν μου), ἀπροσδοκήτως τὴν σχολήν, παρευρεθεὶς δ᾽ ἐν τῇ παραδόσει εἶδον ἐστραμμένα *ἐπ᾽ ἐμὲ ἐπὶ ὅλην τὴν ὥραν φαιδρὰ καὶ πλήρη εὐγνωμοσύνης βλέμματα ἑλληνικά*».

* *
*

Ἐν μέσῳ τοιούτου φιλελληνισμοῦ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ὅλου βασιλικοῦ οἴκου

γεννηθείς, ἀνατραφεὶς καὶ παιδευθεὶς ὁ Ὄθων, ἦτο ὁ φυσικῶς καὶ ἠθικῶς προωρισμένος βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος, εἰ καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ἀπαραμίλλου φιλελληνικοῦ ἀγῶνος τοῦ Λουδοβίκου οὔτε περὶ μέλλοντος βασιλείου τῆς Ἑλλάδος ἐγίνετο ἔτι λόγος οὔτε περὶ βασιλέως, ἥκιστα δὲ περὶ ὑποψηφιότητος τοῦ Ὄθωνος εἰς τὸν θρόνον τοῦτον, ὑποψηφιότητος ριφθείσης εἰς τὸ μέσον μόλις τῷ 1832. Ἐκ τῆς φυσικῆς λοιπὸν πατρίδος καὶ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἤγαγεν ὁ Ὄθων μεθ' ἑαυτοῦ τὸν φιλελληνισμόν, ὅστις ἐν Ἑλλάδι συμπηχθεὶς ἐν τῇ βασιλικῇ συνειδήσει μετὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς νέας θετῆς πατρίδος καὶ τῆς Μεγάλης Ἰδέας τοῦ Ἑλληνισμοῦ τούτου ἀπειργάσατο ἐν αὐτῷ τὸν ἀκραιφνέστερον μεγαλοϊδεάτην Ἕλληνα. Διὰ τοῦ Ὄθωνος ἡ Μεγάλη Ἰδέα ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου καὶ κατέστη ἰθύντρια ὑπερτάτη οὐ μόνον τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς πολιτικῆς διανοίας τοῦ Ἑλληνικοῦ. Ἡ Μεγάλη Ἰδέα ἦτο πάντοτε ὁ πολιτικὸς ἀστὴρ τοῦ ἐν Ἑλλάδι βίου τοῦ Ὄθωνος, ἀλλ' ἰδίως ἐκυρίευεν ἰσχυρῶς τοῦ πνεύματος αὐτοῦ κατὰ τὴν Ἠπειροθεσσαλικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1854, ὅτε ἐν μέσῳ τῶν δεινῶν ἀπειλῶν τῶν πρέσβεων τῶν δυτικῶν Δυνάμεων καὶ τῶν ὑπὸ τούτων ὑποστηριζομένων τελεσιγράφων τοῦ Τούρκου πρέσβεως, κατείχετο ὑπὸ τῆς ἀκρατήτου ὁρμῆς νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ νὰ καλέσῃ τὸ Πανελλήνιον εἰς τὸν ὑπὲρ πάντων ἀγῶνα, ἔχων πάντοτε ἕτοιμον τὸν ἵππον εἰς ἀναχώρησιν, δειλοὺς καὶ ἀνάνδρους καλῶν τοὺς ὑπουργοὺς αὐτοῦ, τοὺς κωλύοντας τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἐπιθυμίας αὐτοῦ ταύτης καὶ αὐτὸς διηύθυνεν ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων τὴν Ἠπειροθεσσαλικὴν ἐπανάστασιν.

«Ἡ Ἑλλάς, ἔλεγεν ὁ ἀοίδιμος βασιλεύς, πρέπει νὰ ἐνεργήσῃ οὐχὶ ἁπλῶς χάριν τῶν συμφερόντων αὐτῆς ὡς κράτους, ἀλλὰ πρὸ πάντων χάριν τῆς *ἐθνικῆς ἑνότητος*.» Ἡ συζήτησις τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος ἐν τῷ σύμπαντι ἑλληνικῷ ἔθνει καὶ τῆς ἀδιασπάστου ἀλληλεγγύης μεταξὺ δούλων καὶ ἐλευθέρων Ἑλλήνων ἦτο τοσοῦτον ἰσχυρὰ ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ ὥστε εἰς τοὺς ὑπουργούς, τοὺς διστάζοντας καὶ λέγοντας ὅτι ἔδει νὰ λάβωσιν ἐν πρώτοις πληροφορίας περὶ τῶν διαθέσεων τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ἑλλήνων πρὶν ἢ ὠθήσωσι τὸ βασίλειον εἰς ἐνέργειαν, ἀπεκρίνετο ἁπλούστατα : «Μήπως οἱ ἔξω ὁμογενεῖς δὲν ἐπιθυμοῦσι τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν ; μήπως πάντες ἡμεῖς ἀνεξαιρέτως δὲν ἐπιθυμοῦμεν τὴν ἐθνικὴν ἑνότητα ; Τίς ἡ ἀνάγκη ἄλλων πληροφοριῶν ;»

* *
*

Ὁ Ὄθων ἐν τῇ πρὸς τὴν Μεγάλην Ἰδέαν ἐνθουσιώδει, φανατικῇ, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ἀφοσιώσει αὐτοῦ ὑφ' ἑνὸς μόνον ὑπερεβάλλετο προσώπου, ὑπὸ τῆς συμβίας αὐτοῦ βασιλίσσης Ἀμαλίας. Μέχρι τίνος βαθμοῦ ἐξικνεῖτο ἡ πρὸς τὴν Μεγάλην Ἰδέαν φανατικὴ λατρεία τῆς Ἀμαλίας μαρτυροῦσιν οἱ λόγοι, οὓς ἀπηύθυνε κατὰ τὴν ἐθνικὴν πολιτικὴν κρίσιν τοῦ 1854 πρός τινας τῶν Ὑπουργῶν : «Ἡ

Εὐρώπη, ἔλεγεν ἡ Ἀμαλία, δώσασα τὸν θρόνον εἰς τὸν Ὄθωνα ἐφαντάσθη νὰ τὸν ἔχη ἐδῶ ἁπλοῦν ὄργανόν της, ὄργανον τῶν ἰδικῶν της ἀλλ' ἔσφαλεν. Ὁ Ὄθων συνετaύτισε τὴν τύχην του μὲ τὴν τύχην τοῦ Ἔθνους. Τὸ Ἔθνος *ἔχει μεγάλην ἀποστολὸν εἰς τὴν Ἀνατολήν*, καὶ ὁ Ὄθων ἐδέχθη τὴν ἀποστολὴν ταυτην ὁλόκληρον, ἔστω καὶ μὲ κίνδυνόν του . . . *Τὸ ζήτημα τῆς Ἀνατολῆς εἶνε εἰς τὸ χέρι τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Ὄθωνος καὶ οὐχὶ εἰς ἄλλου τινὸς τὴν δύναμιν*. Εἰς τὴν Ἀνατολὴν ὁ Ὄθων εἶνε ὁ ἰσχυρότερος πάντων. Ἔχει τὸ δίκαιον ὑπὲρ αὐτοῦ, τὴν ἀνωτάτην τῶν ἀξιώσεων, τὰ ἑκατομμύρια τῶν Χριστιανῶν τῆς Τουρκίας, ὅλον τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος· ἀρκεῖ νὰ κινήση ὁ βασιλεὺς καὶ τὸ ζήτημα ἐλύθη, καὶ ἡ τοιαύτη λύσις δὲν ἀντίκειται εἰς τὰ ἀληθινὰ συμφέροντα τῆς Εὐρώπης· ὥστε ὅταν γρήγορα ἢ ἀργὰ ἀναγνωρίση τὴν μεγάλην αὐτὴν ἀλήθειαν ἡ Εὐρώπη, θέλει μᾶς εἶνε βοηθητική, ἂς μὴ μᾶς πτοοῦν λοιπὸν αἱ τωριναὶ ἀπειλαί. Ἡ Εὐρώπη ἦτο δυσμενὴς κατ' ἀρχὰς καὶ εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Τὸ μόνον σωτήριον διὰ τὴν ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, τὸ Ἔθνος καὶ τὸ μέλλον του εἶνε νὰ προχωρήση, ν' ἀνάψη ἡ ἐπανάστασις, νὰ τεθῆ ὁ βασιλεὺς ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ κινήματος. Φωτιὰ λοιπόν, φωτιὰ καὶ πανταχόθεν φωτιά !». Καὶ λέγουσα αὐτὰ ὑψηλῇ τῇ φωνῇ καὶ κατακόκκινος ἐξ ἐνθουσιασμοῦ, χειρονομοῦσα ἐνθουσιωδῶς, ἀπεχαιρέτα τοὺς δειλοὺς ὑπουργοὺς καὶ ἔφευγε χωρὶς νὰ ἀκούση τὰς δικαιολογίας αὐτῶν.

Ἡ φιλοπατρία τῆς Ἀμαλίας προέβαινε καὶ μέχρι χορτοφαγίας, οὐχὶ φυτολογικῆς ἀλλὰ πατριωτικῆς. Ἡ πατριωτικὴ *χορτοφαγία*, ἡ τοσοῦτον ἐξαρθεῖσα ἐν τῇ ἐθνικῇ πολιτικῇ κρίσει τοῦ 1886 ὑπὸ τῆς «Πρωίας» καὶ θεωρηθεῖσα ῥῆσις, ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου Δεληγιάννη τὸ πρῶτον ἐξενεχθεῖσα, ἐπήγαζεν ἀπὸ τοῦ στόματος τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας. Ἰδοὺ τί ἔλεγεν αὕτη πρὸς τοὺς Ὑπουργοὺς τοῦ Ὄθωνος καθ' ὃν χρόνον ἠπειλεῖτο ἡ ἐκ μέρους τῶν δυτικῶν Δυνάμεων κατοχή. «Τί θὰ μᾶς κάμουν αἱ δυτικαὶ Δυνάμεις ; Θὰ καταλάβουν τὰς Ἀθήνας ; Ἰδοὺ τοὺς ἀφίνομεν τὸ Παλάτι μας· δὲν ἐγγίζομεν τίποτε.

«Ἂς ἔλθουν νὰ ἀναπαύωνται ἐδῶ· ἡμεῖς προχωροῦμεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Ἀλλὰ καὶ θὰ μᾶς καύσουν μερικὰς πόλεις ἢ τὰ πλοῖα ; Καὶ εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 τὰ ἔκαυσεν ἡ Ἑλλὰς καὶ πάλιν τὰ ξανάκαμεν· ἡ ζημία εἶνε μόνον ὑλική. *Δὲν ἔχομεν χρήματα ἂς φᾶμε χόρτα* ! Πρώτη ἐγὼ τρώγω».

Προσετίθει δὲ ἡ βασίλισσα εἰς τοὺς λόγους αὐτῆς τούτους, ἀπευθυνομένη πρὸς τοὺς ὑπουργούς : «*Θὰ δώσητε λόγον εἰς τὸν Θεόν, διότι ἐμποδίσατε τὸν βασιλέα* νὰ ἐξέλθη καὶ μὲ τὰ μισά σας μέτρα ἀδυνατίζετε τὴν Κυβέρνησίν του».

* *
*

Ἀλλ' ἡ Ἀμαλία δὲν ἦτο μόνον ἐνθουσιώδης βασίλισσα τῆς Μεγάλης Ἰδέας, ἀλλὰ καὶ γυνὴ Ἑλληνίς, μέχρι φανατισμοῦ συμμεριζομένη τὰ ἐθνικὰ αἰσθήματα

τῆς Ἑλληνίδος οὐχὶ τῆς ψευδαριστοκρατικῆς τῶν Φραγκολεβαντίνων δεσποινῶν, ἀλλὰ τῆς γνησίας Ἑλληνίδος.

Ἡ Ἀμαλία, ὡς γνωστόν, ἦτο Λουθηρανὴ προτεστάντις, βασιλόπαις τοῦ Ὀλδεμβούργου, καὶ τὴν θρησκείαν αὐτῆς ταύτην διετήρησε καὶ ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ θρόνου καί, μέχρι θανάτου. Καὶ ὅμως ὅτε ὁ Ἀμερικανὸς προτεστάντης ἱεραπόστολος Κίγκ, καταδιωκόμενος δικαστικῶς, ὡς ἐξυβρίσας τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, ἔλαβε ἐν τῷ δικαστηρίῳ συνήγορον τὸν καθηγητὴν Πήλικαν, ἡ βασίλισσα διετέθη δυσμενέστατα πρὸς τὸν καθηγητήν. Ὅτε δὲ οὗτος ἐγένετο βραδύτερον ὑπουργός, δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποκρύψῃ τὴν δυσμένειαν αὐτῆς, εἶπε δὲ καὶ παρρησίᾳ πρὸς τὸν ὑπουργόν, ὅτι οὐδέποτε θὰ λησμονήσῃ, ὅτι ὑπῆρξε συνήγορος τοῦ Κίγκ.

Ἀποκριθέντος δὲ τοῦ ὑπουργοῦ, ὅτι ἐν τῷ κράτει τοῦ Ὄθωνος οὐδεὶς ἔπρεπε νὰ στερηθῇ νομίμου ὑπερασπίσεως, ἀντεῖπεν ἡ Ἀμαλία τάδε τὰ ἀμίμητα ἐν τῷ στόματι προτεστάντιδος γυναικός, ἀλλ᾽ ἐν ταυτῷ καὶ Ἑλληνίδος βασιλίσσης: «Τί θέλουν αὐτοὶ οἱ ἱεραπόστολοι εἰς τὴν Ἑλλάδα; ἂς κηρύξουν τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τοὺς Μωαμεθανούς, τοὺς εἰδωλολάτρας· ὄχι εἰς ἡμᾶς· σπείρουν ζιζάνια καὶ ὄχι τὴν ἀλήθειαν!.»

Π. Καρολίδης.

ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΕΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ

ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΡΩΜΥΛΙΑ

Α'.

Ὁ τέως διευθύνων τὸ ἐν Φιλιππουπόλει ἡμέτερον Προξενεῖον κ. Ἐμ' Καψαμπέλης ἀπέστειλεν εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὴν ἀκόλουθην ἀξιοσπούδαστον ἔκθεσιν :

Ἡ Φιλιππούπολις, πρωτεύουσα τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, τὸ κυρίως κέντρον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὸ μέχρις ἐσχάτων τοιοῦτο καὶ διὰ τὸ εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον οὐ μόνον τῆς Ἀνατολ. Ρωμυλίας, ἀλλὰ καὶ πλείστων ἐπαρχιῶν τῆς κυρίως Βουλγαρίας πλὴν τῶν παραδουναβίων, συνδεομένη σιδηροδρομικῶς μετὰ τῶν λιμένων Πύργου, κειμένου ἐπὶ τῆς Μαύρης Θαλάσσης, καὶ Δεδεαγάτς, τουρκικοῦ λιμένος ἐπὶ τοῦ Θρακικοῦ πελάγους, ἦτο φυσικόν, ὅτι ἤθελε προκαλέση τὴν προσοχὴν ἡμῶν καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἐμπορικῆς αὐτῆς κινήσεως, σχετικῶς πρὸς τὴν ἐξ Ἑλλάδος τελουμένην εἰσαγωγήν.

Διὸ καὶ ἅμα τῇ ἀναλήψει τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Β. Γεν. Προξενείου ἐπελήφθημεν τῆς περισυλλογῆς τῶν χρησιμωτέρων πληροφοριῶν δι' αὐτοπροσώπων μετὰ τῶν ἐνταῦθα Ἑλλήνων ἐμπόρων συνδιαλέξεων ἡμῶν καὶ δι' ἀκριβοῦς καὶ ἐπισταμένης ἐξετάσεως τῶν ἀφορώντων εἰς τὸ ἐξ Ἑλλάδος εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον. Καίτοι δὲ ἡ Φιλιππούπολις ἀπώλεσε πολὺ ἐκ τῆς προτέρας αὐτῆς ἐμπορικῆς ἀκμῆς, ἀφ' ἧς ἡ Βάρνα συνεδέθη μετὰ τοῦ σιδηροδρομικοῦ συμπλέγματος τῆς Σόφιας καὶ τὸ κέντρον τοῦ διακομιστικοῦ ἐμπορίου μετετέθη ἐν Βάρνῃ, διατελούσῃ εἰς ἄμεσον συγκοινωνίαν μετὰ τῶν διαφόρων εὐρωπαϊκῶν λιμένων διὰ τῶν τακτικῶς προσεγγιζουσῶν ἀτμοπλοϊκῶν ἑταιρειῶν, ἐν τούτοις μετ' εὐχαριστήσεως ἐξηκριβώσαμεν, ὅτι καὶ οὕτω οὐκ ὀλίγαι ποσότητες ἑλληνικῶν εἰδῶν εἰσάγονται καὶ καταναλίσκονται ἐν Φιλιππουπόλει καὶ τοῖς πέριξ διὰ τῶν ἐν αὐτῇ ἐγκατεστημένων Ἑλλήνων ἐμπόρων.

Ὁ ὑπ' ὄψει ἡμῶν συνημμένως ὑποβαλλόμενος συγκριτικὸς πίναξ παριστᾷ τὸ ἐν ἁπάσῃ τῇ Βουλγαρίᾳ καὶ ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ ἐξ Ἑλλάδος τελούμενον εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον, καθόσον μὴ ὑπαρχουσῶν εἰδικῶν πρὸς τοῦτο στατιστικῶν ἀποβαίνει δυσχερής, ἂν ὄχι ἀδύνατος, ἡ κατάστρωσις εἰδικοῦ τοιούτου πίνακος διὰ μόνον τὰ ἐν Φιλιππουπόλει καταναλισκόμενα ἑλληνικὰ εἴδη.

Ἐκ τῆς λεπτομεροῦς καὶ ἀκριβοῦς ἐν τούτοις ἀναπτύξεως τῶν ἐν τῷ πίνακι ἀριθ-

μῶν καὶ τῆς ἐπὶ τούτων βασιζομένης ἐξετάσεως, ἀφορώσης εἰς τὴν αὔξησιν ἢ ἐλάττωσιν τῆς εἰσαγωγῆς ἑκάστου εἴδους ἑλληνικῶν προϊόντων καὶ τῆς παραβολῆς τῶν κατὰ τὰ τελευταῖα τρία ἔτη εἰς Βουγαρίαν εἰσαχθέντων τοιούτων εὐχερῶς λίαν ὁ Ἕλλην ἔμπορος καὶ βιομήχανος δύναται νὰ μορφώσῃ γνώμην περὶ τῶν καθ᾽ἕκαστα.

Ἐν τῷ συγκριτικῷ τούτῳ πίνακι τῶν ἐτῶν 1901, 1902 καὶ 1903 δείκνυνται τὰ ποσὰ τῆς εἰσαγωγῆς, κεχωρισμένως δι᾽ ἕκαστον εἶδος ἐμπορεύματος, εἰς λέβια βουλγαρικά. Τὸ βουλγαρικὸν λέβιον ἢ φράγκον ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ χρυσοῦν τοιοῦτο μὲ διαφορὰν ἐπὶ ἔλαττον τοῦ λεβίου πρὸς τὸ χρυσοῦν φράγκον, κυμαινομένην ἀναλόγως τῆς ἐν τῷ τόπῳ πληθώρας ἢ ἐλλείψεως χρυσοῦ ἀπὸ τὰ τρία μέχρι πέντε τοῖς ἑκατόν. Ἡ διαφορὰ αὕτη ἀνῆλθε μέχρι 15 τοῖς ἑκατὸν κατὰ τὸ ἔτος 1902, ὅτε ἐπεκράτει οἰκονομικὴ κρίσις ἐν Βουλγαρίᾳ. Σήμερον αὕτη διατηρεῖται εἰς τὰ τρία τοῖς ἑκατὸν μὲ τάσιν ὑπερτιμήσεως.

Ἐκ τῆς παραβολῆς τῶν ἐν τῷ ὑπ᾽ ὄψει πίνακι ἀριθμῶν τῆς εἰσαγωγῆς ἐξάγεται, ὅτι ηὐξήθη μὲν αὕτη κατὰ τὸ ἔτος 1902 ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ 1901, τοὐναντίον ὅμως ἠλαττώθη ἐπαισθητῶς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος 1903 ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ 1902. Ἐὰν δὲ ἀνατρέξωμεν εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῶν ἐτῶν 1898 καὶ 1899 θέλομεν ἴδῃ, ὅτι αὕτη ὑπῆρξε κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα διπλασία, ἀνερχομένη εἰς 500 χιλιάδας καὶ πλέον φράγκα. Ἐκ τῆς συγκρίσεως τέλος τῆς κατ᾽ εἶδος εἰσαγωγῆς καταφαίνεται, ὅτι ἁπάντων τῶν κυριωτέων εἰδῶν ἡ εἰσαγωγὴ ὑπέστη μείωσιν σημαντικήν, ἐκτὸς μόνον τῶν πυρηνελαίων, παρουσιαζόντων ποιάν τινα αὔξησιν.

Ἕνεκα τούτου σκόπιμον κρίνω, πρὶν ἢ προβῶ εἰς τὴν κατ᾽ εἶδος ἐξέτασιν τῆς εἰσαγωγῆς, ν᾽ ἀναπτύξω τόσον τοὺς λόγους, ἕνεκεν τῶν ὁποίων ἐπῆλθεν ἡ καταπληκτικὴ τῆς ἐξ Ἑλλάδος εἰς Βουλγαρίαν καὶ Ἀνατολ. Ρωμυλίαν ἐλάττωσις τῆς εἰσαγωγῆς, ἡ ἀπὸ τοῦ 1900 καὶ ἐντεῦθεν παρατηρουμένη, ὅσον καὶ τοὺς λόγους τῆς ἐλαττώσεως τοῦ παρελθόντος ἔτους 1903 ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν τοῦ 1902.

Τὸ σπουδαιότερον λοιπὸν αἴτιον τῆς καταπληκτικῆς ἐλαττώσεως ἀπὸ τοῦ 1901 καὶ ἐντεῦθεν τῆς ἡμετέρας εἰσαγωγῆς εἰς Βουλγαρίαν ἐπί τε τῶν προϊόντων, ὧν ὁμοειδῆ παράγονται καὶ ἐν Τουρκίᾳ, καὶ τῶν τῆς βιομηχανίας εἰδῶν, οἷον νημάτων, ὧν ἱκανὰ κατασκευάζονται καὶ ἐν Τουρκίᾳ, εἶνε ἀναμφισβητήτως ἡ εὐνοϊκὴ καὶ ἀσυγκρίτως ὑπέροχος θέσις, ἣν ἀπέκτησαν ἀπέναντι τῶν ἡμετέρων τὰ τουρκικὰ προϊόντα καὶ βιομηχανικὰ εἴδη, λόγῳ τῆς πλήρους ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῆς πληρωμῆς παντὸς εἰσαγωγικοῦ δασμοῦ κατὰ τὰ συμπεφωνημένα μεταξὺ τῶν δύο ὁμόρων Κρατῶν ἐν τῇ τελωνιακῇ συμβάσει, τῇ συνομολογηθείσῃ κατὰ τὸ ἔτος 1901 ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ἀμοιβαιότητος. Ἡ ὑπογραφὴ τῆς συμβάσεως ταύτης ὑπὲρ πᾶν ἄλλο Κράτος ἔβλαψε τὴν ἡμετέραν εἰσαγωγὴν ἐπὶ πλέον, διότι συνέπεσεν ἡ Ἑλλὰς νὰ παράγῃ πλεῖστα ὁμοειδῆ τῶν ἐν Τουρκίᾳ παραγομένων καὶ εἰς Βουλγαρίαν καταναλισκομένων προϊόντων.

Ἄλλα αἴτια, σπουδαίως ἐπηρεάζοντα τὸ ἐμπόριον ἐν γένει καὶ προκαλοῦντα πολλάκις τὸν περιορισμὸν καὶ τὴν ἐλάττωσιν τῶν ἐργασιῶν εἰσὶ καὶ αἱ δυσχέρειαι, αἱ παρεμβαλλόμεναι ἑκάστοτε παρὰ τῶν ἐνταῦθα τελωνιακῶν ἀρχῶν κατὰ τὴν ἐκτελώνισιν τῶν ἐμπορευμάτων, καθόσον κατὰ τὴν ἐκτελώνισιν ἐνίων εἰδῶν προαπαιτεῖται ν' ἀποσταλῇ δεῖγμα ὡρισμένης ποσότητος πρὸς τὸ ἐν Σόφιᾳ Χημεῖον, ἵνα μετὰ τὴν ἀνάλυσιν πιστοποιηθῇ ἡ γνησιότης αὐτῶν καὶ ἂν ταῦτα περιέχωσιν ἐπιβλαβεῖς διὰ τὴν δημοσίαν ὑγείαν οὐσίας. Μέχρις ὅτου δὲ γείνῃ ἡ ἀνάλυσις καὶ ἐκδοθῇ ἡ ἐπὶ τούτῳ δυσμενὴς ἢ εὐμενὴς ἡ ἀπόφασις τῶν ἁρμοδίων, ὁ ἔμπορος ὑφίσταται πολλὰς ζημίας, καθόσον τὸ ἐμπόρευμά του εἶνε ἐκτεθειμένον εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ ἡλίου καὶ τῆς βροχῆς καὶ πάσης ἀτμοσφαιρικῆς ἐπηρείας. Οὕτω δὲ ἐνῷ ἀφ' ἑνὸς τὸ ἐμπόρευμα καὶ βλάβην ὑφίσταται καὶ δι' ἀνυπολογίστων καὶ ἐκτάκτων δαπανῶν ἐπιβαρύνεται, ἀφ' ἑτέρου καὶ ἄλλων ζημιῶν πρόξενος ἡ ἐκ τῆς ἀναλύσεως ταύτης βραδύτης εἰς τὸν ἔμπορον γίνεται, μὴ δυνάμενον ν' ἀνταποκριθῇ εἰς τὴν ἐμπρόθεσμον παράδοσιν τοῦ πράγματος, ἐὰν ὑποτεθῇ ὅτι ἐγένετο πώλησις ἐπὶ ὡρισμένῃ ὑποχρεωτικῇ παραδόσει.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἐπικρατεῖ ἡ ἰδέα, ὅτι καὶ ἡ ἔλλειψις ἑλληνικῶν πρατηρίων ἐν ταῖς κυριωτέραις καὶ ἐμπορικωτέραις πόλεσι τῆς Βουλγαρίας, κατὰ τὸ πρότυπον τῶν ὑπαρχόντων ἤδη τοιούτων εὐρωπαϊκῶν, πρὸς εὐχερεστέραν καὶ εὐρυτέραν τοποθέτησιν τῶν ἑλληνικῶν προϊόντων ἐν ταῖς βουλγαρικαῖς ἀγοραῖς σπουδαίως περιορίζει τὴν μείζονα κατανάλωσιν τῶν ἑλληνικῶν ἐμπορευμάτων ἐν Βουλγαρίᾳ. Οὐδεὶς βεβαίως ἀρνεῖται τὴν χρησιμότητα τῆς ἱδρύσεως τοιούτων πρατηρίων, ὧν χρῆσιν ποιοῦνται ἅπαντα τὰ κράτη τῆς Εὐρώπης πρὸς μείζονα διάδοσιν τῶν προϊόντων αὐτῶν ἐν ταῖς ξέναις χώραις. Ἐὰν ὅμως λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἐν ἅπασι τοῖς ἐμπορικοῖς κέντροις τῆς Βουλγαρίας ὑπάρχουσιν ἐγκατεστημένοι Ἕλληνες ἔμποροι, προτιμῶντες πάντοτε διὰ πολλοὺς καὶ ποικίλους ἐθνικοὺς καὶ ἐμπορικοὺς λόγους νὰ συναλλάττωνται μετὰ τῆς Ἑλλάδος, πλεονέκτημα, τοῦ ὁποίου στεροῦνται σχεδὸν τὰ λοιπὰ Κράτη, θέλομεν παρατηρήσει μετ' εὐαρεσκείας ὅτι τὴν ἔλλειψιν τοιούτων πρατηρίων ἀντικαθιστᾷ ἐν πολλοῖς καὶ οὐσιωδῶς ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία καὶ ἐπιχειρηματικότης τοῦ Ἕλληνος ἐμπόρου εἰσαγωγέως, ὅστις τότε μόνον στρέφεται καὶ καταφεύγει εἰς ἄλλας ἀγορὰς πρὸς προμήθειαν ἐμπορευμάτων, ὅταν ἐν Ἑλλάδι οὔτε παράγωνται οὔτε κατασκευάζωνται τοιαῦτα καὶ ὅταν ἐντελῶς πεισθῇ περὶ τοῦ ἀδυνάτου τοῦ συναγωνισμοῦ τῶν ἑλληνικῶν εἰδῶν πρὸς τὰ εὐρωπαϊκά, εἴτε λόγῳ ποιότητητος, εἴτε λόγῳ τοῦ ἀσυμφόρου τῶν τιμῶν.

Ἤδη ὅμως ὁ ἐν Βουλγαρίᾳ Ἕλλην ἔμπορος ἔχει πρὸ αὐτοῦ τὴν τουρκοβουλγαρικὴν τελωνιακὴν ταύτην σύμβασιν, ἥτις εὐνοοῦσα μέχρι παντελοῦς ἀτελείας τὰ πλεῖστα τουρκικὰ προϊόντα καθιστᾷ ἀδύνατον πάντα συναγωνισμὸν καὶ ἀναγκάζει τὸν ἐπιχειρηματίαν Ἕλληνα, καίτοι διακαῶς ἐπιθυμοῦντα νὰ εὑρίσκεται εἰς ἐμπορικὰς σχέσεις μετὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ νὰ βλέπῃ τὸ χρῆμά του εἰσερχόμενον

πάλιν εἰς τὰ ἑλληνικὰ κεφάλαια, νὰ τραπῇ εἰς τὴν ἀνεύρεσιν ἄλλων ἀγορῶν, αἵτινες, ὡς ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων μετὰ τῆς Βουλγαρίας συμβάσεων, παρουσιάζουσι μείζονα κέρδη καὶ μείζονας εὐκολίας.

Μετὰ τὰς γενικὰς ταύτας γραμμὰς καὶ ἡμετέρας γνώμας. σχετικῶς πρὸς τὴν μετὰ λύπης παρατηρουμένην αὔξουσαν ὁσημέραι καθυστέρησιν τοῦ ἡμετέρου εἰς Βουλγαρίαν εἰσαγωγικοῦ ἐμπορίου μεταβαίνομεν εἰς τὴν ἐπισκόπησιν καὶ ἔρευναν ἑνὸς ἑκάστου ἐκ τῶν κυριωτέρων προϊόντων τῶν ἐξ Ἑλλάδος εἰς Βουλγαρίαν εἰσαγομένων.

Νήματα. Τὰ προϊόντα τῆς ἑλληνικῆς νηματουργίας ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ 4—12 πρὸ ὀκταετίας ἐπεζητοῦντο καὶ κατηναλίσκοντο ἐν Βουλγαρίᾳ, προτιμώμενα οὐχὶ μόνον τῶν ὁμοειδῶν προϊόντων τῆς Θεσσαλονίκης, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν ἀγγλικῶν. Μόνον ἓν ἐν Πειραιεῖ ἐργοστάσιον διέθεσε τῷ 1895 νήματα ἀξίας 100,000 φράγ. Βαθμηδὸν ὅμως τὰ ἐκ Τουρκίας νήματα τοῦ ἀριθ. 4)12—ἐκτὸς τῶν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ Σμύρνης καὶ τῶν τοῦ Ἑπταπυργίου Κωνσταντινουπόλεως, ἐσχάτως δὲ καὶ τῶν τῆς Μυτιλήνης—μετετόπισαν τὰ ἡμέτερα καὶ μετὰ τὴν τουρκοβουλγαρικὴν τελωνιακὴν σύμβασιν περιώρισαν τὴν εἰσαγωγὴν αὐτῶν εἰς τὸ ἔσχατον ὅριον. Καὶ τὰ ἰταλικὰ δὲ σημαντικῶς συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῆς καταναλώσεως τῶν ἡμετέρων.

Ἐνῷ δὲ ἡ Βουλγαρία καὶ ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία καταναλίσκουσιν ἐτησίως νήματα ἀξίας 3 1)2 περίπου ἑκατομμυρίων, τούτων τὸ μὲν 1 1)2 ἑκατ. εἰσάγει ἡ Ἀγγλία, 1 ἑκατ. καὶ πλέον ἡ Ἰταλία, 1)2 ἑκατ. ἡ Τουρκία, ἐκ δὲ τῆς Ἑλλάδος εἰσάγεται τὸ εὐτελὲς ποσὸν τῶν 16,000 λεβίων μόνον. Ἡ Ἀγγλία δικαίῳ τῷ λόγῳ εἰσάγει τὸ μεγαλείτερον μέρος, διότι ταύτης τὰ νήματα τῶν ἀριθμῶν 12(24 εἶνε ἀκαταγώνιστα ὡς ἐκ τῆς λεπτότητος τῆς κατασκευῆς των. Ὡς πρὸς τὰ τουρκικὰ ὅμως τοῦ ἀριθ. 4)12, ἀπέναντι τῶν ὁποίων τὰ ἑλληνικὰ εἶνε ἀνώτερα κατὰ τὴν ποιότητα καὶ πρὸς τὰ ἰταλικὰ τῶν αὐτῶν ἀριθμῶν, πρὸς τὰ ὁποῖα παραβαλλόμενα εἶνε ἐφάμιλλα τὰ ἡμέτερα, νομίζω ὅτι δὲν εἶνε ἀδύνατον νὰ ἐπιδιωχθῇ συναγωνισμός τις καὶ νὰ ἐπιτευχθῇ αὔξησις σημαντικὴ ἐν τῇ εἰσαγωγῇ καὶ καταναλώσει αὐτῶν ἐν Βουλγαρίᾳ α΄) ἐὰν οἱ ἐν Ἑλλάδι νηματουργοὶ καταστήσωσι προσιτώτερα τὰ προϊόντά των, ἐπιφέροντες ἐλάττωσίν τινα ἐν ταῖς τιμαῖς καὶ β΄) ἐὰν καταβάλωσι μείζονα προσοχὴν καὶ φροντίδα εἰς τὴν κατασκευὴν καὶ εἰς τὸ μετ᾿ ἐπιμελείας καὶ κομψότητος πακετάρισμα.

Ἰδιαιτέρως δὲ πρέπει νὰ ἐπιστήσωσι τὴν προσοχήν των οἱ ἐν Ἑλλάδι νηματουργοί, ἵνα ἡ καταμέτρησις τῶν γιαρδῶν τῶν διὰ Βουλγαρίαν προωρισμένων νημάτων γίνηται κατὰ τὸ ἀγγλικὸν σύστημα, ὅ περ συμφωνεῖ μὲ τὸ παραδεκτὸν γενόμενον ἐν τοῖς ἐνταῦθα τελωνείοις, κατόπιν τοῦ ἀπὸ 5 Ἀπριλίου ἐ. ἔ. ἐν ἐφαρμογῇ τεθέντος σχετικοῦ νόμου, ἤτοι νὰ περιέχωσιν ἀκριβῶς 830 γιάρδας (7χ120). Συνεπείᾳ δὲ τῆς αὐστηρᾶς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου τούτου ἀνεκόπη ἡ εἰσαγωγὴ τῶν

τουρκικῶν νημάτων, ὡς μὴ ἀνταποκρινομένων εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου τούτου προβλεπομένας διατάξεις περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γιαρδῶν.

Εἰς τὸν ἀντιτάξοντα δὲ ὅτι ἀδύνατός ἐστι πᾶσα ἀπόπειρα πρὸς συναγωνισμόν, ἀφοῦ τὰ τουρκικὰ νήματα εὐνοοῦνται ὑπὸ τῆς συμβάσεως ὑποβαλλόμενα εἰς τὴν πληρωμὴν εἰσαγωγικοῦ δασμοῦ μόνον 8 ο)ο, ἐνῷ τὰ ἑλληνικὰ ἐπιβαρύνονται μὲ 14 ο)ο πλέον 3 ο)ο ὀκτροᾶ, φέρομεν τὸ ἐπιχείρημα ὅτι καὶ τὰ ἰταλικὰ νήματα διατελοῦσιν ὑπὸ τὰς αὐτάς, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης διαφορᾶς, συνθήκας μὲ τὰ ἑλληνικά, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν πληρωμὴν τοῦ εἰσαγωγικοῦ δασμοῦ, ἐν τούτοις οὐ μόνον ἐπαρκῶς συναγωνίζονται πρὸς τὰ τουρκικά, ἀλλὰ καὶ εἰς διπλασίαν ποσότητα, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἀριθμῶν τῆς ἐπισήμου στατιστικῆς, εἰσάγονται καὶ καταναλίσκονται.

Κονιάκ. Εἰς 122,000 λεβίων κατὰ μέσον ὅρον διὰ τὰ ἔτη 1898—1899 ἀνήρχετο ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ ἑλληνικοῦ τούτου προϊόντος, ἀντιστρόφως δὲ αὕτη κατῆλθεν εἰς τὸ ἥμισυ διὰ τὴν σειρὰν τῶν ἐτῶν 1901—1903. Ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ εἶχον ἀποκτήσῃ ἀπέραντον διάδοσιν τὰ ἑλληνικὰ κονιάκ, ὅλα δὲ τὰ ἐν Ἑλλάδι ἐργοστάσια κονιακοποιΐας εἶχον ἀντιπροσώπους ἐνταῦθα καταγινομένους εἰς τὴν εἰσαγωγὴν καὶ κατανάλωσιν αὐτῶν.

Προετιμῶντο δὲ εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς Βουλγαρίας τὰ τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἑτέρου ἐργοστασίου, ἀναλόγως τῆς διαφημίσεως καὶ τῆς περὶ τὴν κατανάλωσιν δραστηριότητος καὶ ἐπιτηδειότητος τοῦ ἀντιπροσώπου τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ ἐργοστασίου.

Μετὰ τὴν ἐφαρμογὴν ὅμως τοῦ μέτρου τῆς ἀναλύσεως κατόπιν τῆς ἐγκυκλίου τοῦ Ἀνωτάτου ἐν Σοφίᾳ Ὑγειονομικοῦ Συμβουλίου, προκληθείσης, πάντως ἐκ λόγων ὑγιεινῆς ἀπόψεως, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων λόγων, ἅπαντα σχεδὸν τὰ κονιὰκ ὑπέστησαν τὰς προσβολὰς τῆς πλέον ἢ αὐστηρᾶς ταύτης ἐγκυκλίου, ἥτις καθώριζεν, ἵνα τὰ εἰς Βουλγαρίαν εἰσαγόμενα κονιὰκ ὦσι γνήσια, κατασκευασμένα ἐκ καθαροῦ ἀποστάγματος οἴνου καὶ μὴ περιέχωσιν ἐπιβλαβεῖς διὰ τὴν δημοσίαν ὑγείαν οὐσίας καὶ οὕτω ἐπῆλθε περίπου ἀποκλεισμὸς τῶν ἑλληνικῶν κονιὰκ ἐν Βουλγαρίᾳ.

Πρό τινος χρόνου ὅμως ἡ αὐστηροτάτη αὕτη ἐγκύκλιος, ἐφαρμοζομένη ἐπὶ τὸ μετριπαθέστερον περιορίζει τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὰ κονιάκ, τὰ περιέχοντα ἐπιβλαβεῖς διὰ τὴν δημοσίαν ὑγείαν οὐσίας καὶ ἰδίᾳ τὰ χρωματισμένα δι' ἀνιλίνης, ἐπιτρέπει τὴν εἰσαγωγὴν τῶν διὰ καραμέλλας βεβαμμένων. Ἐνθαρρυνόμεθα ὅθεν νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι κατόπιν τούτου θὰ ἐπιτευχθῇ καὶ αὖθις τὰ ἡμέτερα κονιὰκ νὰ καταλάβωσιν ἐν ταῖς βουλγαρικαῖς ἀγοραῖς τὴν προτέραν αὐτῶν θέσιν. Δέον πρὸς τοῦτο οἱ ἐν Ἑλλάδι κονιακοποιοὶ ἐν τῇ κατασκευῇ νὰ ἔχωσιν ὑπ' ὄψει τὰς διατάξεις ταύτας, ἰδιαιτέρως δὲ νὰ συστήσωσιν εἰς τοὺς ἐν Βουλγαρίᾳ ἀντιπροσώπους αὐτῶν, χάριν τοῦ γενικοῦ συμφέροντος τῆς εἰσαγωγῆς καὶ καταναλώσεως ὡς οἷόν τε μείζονος ποσοῦ ἐξ ὅλων τῶν ἑλληνικῶν κονιάκ, ν' ἀποφεύγωσι τὴν δυσ-

φήμησιν τῶν κονιὰκ τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν ἐργοστασίων ἐπὶ σκοπῷ διαφημήσεως τοῦ ὑπ' αὐτῶν ἀντιπροσωπευομένου.

Ἔλαια. Ἡ Ἑλλὰς εἰσάγει εἰς Βουλγαρίαν περὶ τὰς 10,000 λεβίων κατὰ μέσον ὅρον τῶν τριῶν τελευταίων ἐτῶν ἀπέναντι 70,000, τὰ ὁποῖα εἰσήγαγε κατὰ τὰ πρὸ τῆς τουρκοβουλγαρικῆς τελωνειακῆς συμβάσεως ἔτη. Ἡ ἐτησία κατανάλωσις ἐλαίων, ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ Ἀνατ. Ρωμυλίᾳ ἀνέρχεται εἰς ἓν περίπου ἑκατομμύριον. Ταῦτα προέρχονται κατὰ πλεῖστον μέρος ἐκ Τουρκίας, συνιστάμενα ἐξ ἐλαίων καταλλήλων πρὸς βρῶσιν, τοῦ κόλπου Ἀδραμυττίου καὶ Κυδωνιῶν, καλῶς διϋλισμένων, καὶ ἐλάχιστα ἐκ Γαλλίας. Ἀρκεταὶ ποσότητες ἐλαίων ἐξ ἐλαιοφόρων κόκκων παραγόμεναι, ὡς σησαμίων, arachide, niger κλπ. χρησιμεύουσαι πρὸς νόθευσιν τῶν κατωτέρας ποιότητος τουρκικῶν ἐλαίων, εἰσήγοντο ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς Εὐρώπης πρὸ τῆς συμβάσεως· ἤδη ταῦτα ἀπεκλείσθησαν ὡς ἀσύμφορα.

Ἔλαια φυτικά (πυρηνέλαια). Χρησιμοποιούμενα πρὸς κατασκευὴν σάπωνος εἰσάγονται μόνον ἐκ Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος. Ἡ ἐξ Ἑλλάδος εἰσαγωγὴ αὐτῶν περιορισμένη κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ ποσὸν τῶν 30 μέχρι τῶν 40,000 λεβίων ηὐξήθη κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἰς 90,000 λέβια περίπου, διότι ἐν Βουλγαρίᾳ ἱδρύθησαν ἐσχάτως καὶ ἄλλα σαπωνοποιεῖα, ἅτινα εὐνοοῦνται ὑπὸ τοῦ πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐγχωρίου βιομηχανίας νόμου μετὰ τοῦ δικαιώματος τοῦ εἰσάγειν ἀτελῶς τὰς διὰ τὴν σαπωνοποιΐαν χρησιμευούσας πρώτας ὕλας καὶ κατ' ἀκολουθίαν τῆς ἀτελείας ταύτης γίνεται ἐπαρκὴς εἰσαγωγὴ ἑλληνικῶν πυρηνελαίων.

Σάπωνες λευκοὶ καὶ πράσινοι. Ἡ κατανάλωσις τῶν ἔξωθεν εἰσαγομένων σαπώνων φθάνει ἐτησίως τὸ ποσὸν 450,000 λεβίων. Ἐν τῇ καταναλώσει ταύτῃ ἡ Ἑλλὰς μετέχει δι' ὅλως ἀσημάντου ποσοῦ, ἀπέναντι τῆς ἐκ 300,000 λεβίων τουρκικῆς εἰσαγωγῆς, εὐνοουμένην μὲ τὴν καταβολὴν 8 ο/ο εἰσαγωγικοῦ δασμοῦ. Ἀλλὰ καὶ τούτων ἡ εἰσαγωγὴ καθὼς καὶ τῶν πρασίνων σαπώνων τῶν ἑλληνικῶν ἐργοστασίων ἠλαττώθη ἐσχάτως, ἕνεκα τῆς ἱδρύσεως σαπωνοποιείων ἐν Βάρνῃ καὶ Πύργῳ, ἅτινα πλὴν τῶν λευκῶν κατασκευάζουσι καὶ πρασίνους κατ' ἀπομίμησιν τῶν ἑλληνικῶν.

Ἐλαῖαι. Ἡ εἰσαγωγὴ ἑλληνικῶν ἐλαιῶν προελεύσεως Βόλου, προτιμωμένων ἐν τῇ Βορείῳ Βουλγαρίᾳ, ἐξακολουθεῖ ὁμαλῶς φθάνουσα ἐτησίως τὸ ποσὸν 20,000 λεβίων.

Κίτρα λεμονοπορτόκαλα κτλ. Ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ συνημμένου κτλ. πίνακος, ἡ εἰσαγωγὴ τούτων κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος 1903 ὑπέστη τοιαύτην μείωσιν μέχρι τελείου σχεδὸν ἀποκλεισμοῦ, ἀφοῦ κατῆλθεν εἰς τὸ ποσὸν 103 λεβίων μόνον ἀπέναντι 2.746 τῷ 1902 καὶ 19,544 τῷ 1901. Ἡ κατὰ τὸ 1901 παρατηρουμένη ἔκτακτος εἰσαγωγὴ τοιούτων ἀποδοτέα εἰς ὅλως ἐξαιρετικὰς περιστάσεις, τουτέστιν εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἐκ Τουρκίας εἰσαγωγῆς ἕνεκα τῶν ἐπιβεβλημένων τότε καθάρσεων εἰς τὰς ἐκ ταύτης προελεύσεις.

Οἶνοι. Τούτων ἡ εἰσαγωγὴ ποικίλλει ἐξαρτωμένη ἐκ τῆς ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ Τουρκίᾳ ἐλαττωματικῆς ἐσοδείας τῶν σταφυλῶν.

Πῖλοι ψιάθινοι. Ἤρξαντο εἰσαγόμενοι ἀπὸ δύο ἐτῶν εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Βουλγαρίας καὶ Ἀνατ. Ρωμυλίας, ἀνδρικοὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ ἐλάχιστοι γυναικεῖοι καὶ διὰ μικρὰς ἡλικίας κοράσια, εἰς ποσότητας ἐπὶ τοῦ παρόντος οὐχὶ τόσον συμαντικάς, ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ τιμαὶ αὐτῶν εἶνε ἀρκετὰ συμφέρουσαι καὶ ἡ ὑποδοχή, ἧς ἔτυχον κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς εἰσαγωγῆς των ὑπῆρξεν εὐνοϊκὴ ἕνεκα τῆς τεχνικῆς αὐτῶν κατασκευῆς, ἐλπίζεται ὅτι θὰ τύχωσιν εὐρυτέρας διαδόσεως καὶ θὰ παραγκωνίσωσι τοὺς εὐρωπαϊκοὺς τοιούτους, ἐὰν οἱ ἐν Ἑλλάδι κατασκευασταὶ ἀποδώσωσι μείζονα προσοχὴν εἰς τὸν χρωματισμὸν τῆς πρώτης ὕλης (τῆς ψιάθου). Οἱ περυσινοὶ τοιοῦτοι διεκρίθησαν διὰ τὴν τεχνικὴν κατασκευὴν καὶ στερεότητά των, ἰδίᾳ οἱ τῶν ἐργοστασίων Παπασπυροπούλου καὶ Πουλοπούλου.

Σταφίς. Τὴν διάδοσιν καὶ κατανάλωσιν τοῦ εἰς κολοσσιαίας ποσότητας ἐν Ἑλλάδι παραγομένου τούτου προϊόντος δυστυχῶς παρεμποδίζει ἡ ὑπέροχος θέσις ἣν κατέχει ἐν ταῖς βουλγαρικαῖς ἀγοραῖς ἡ τουρκικὴ σταφίς, ἥτις πλὴν τῆς ἀτελοῦς εἰσαγωγῆς καὶ τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ παντὸς ἐπὶ τῆς καταναλώσεως φόρου, ἁνθαμιλλᾶται πρὸς τὴν ἑλληνικὴν καὶ ὡς πρὸς τὴν ποιότητα, οὖσα καταλληλοτάτη πρὸς βρῶσιν. Ἀλλὰ καὶ πρὸς οἰνοποίησιν εἶνε δυσχερὴς ἡ κατανάλωσις αὐτῆς, ὑπάρχοντος ἐν Βουλγαρίᾳ ἀπαγορευτικοῦ περὶ οἰνοποιήσεως τῆς σταφίδος νόμου.

Διάφορα μηχανήματα. Ἂν καὶ ἡ κατανάλωσις αὐτῶν δὲν ὑπῆρξε τόσῳ σπουδαία κατὰ τὰ ἔτη 1901—1904, δύναται ὅμως νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀπαρχὴ μείζονος αὐτῶν εἰσαγωγῆς εἰς Βουλγαρίαν, ἕνεκα τῆς εὐνοϊκῆς καὶ ἀρίστης ὑποδοχῆς, ἧς τυγχάνουσιν ὁσημέραι. Εἰς τὴν συστηματικωτέραν ἐξάπλωσιν καὶ εὐρυτέραν κατανάλωσιν αὐτῶν ἰδίᾳ θὰ συντελέσῃ ἡ ἵδρυσις πρατηρίων.

Ὑφαντουργία. Πρὸς εἰσαγωγὴν καὶ κατανάλωσιν εἰς Βουλγαρίαν ὑφαντικῶν εἰδῶν τῆς Ἑλλάδος πολλάκις ἐγένοντο ἀπόπειραι, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν ἐν τῷ πίνακι διαφόρων ἐλαχίστων ἀριθμῶν, ἀλλ' αὗται ἀπέβησαν ἄγονοι ἕνεκα τῶν ὑψηλῶν τιμῶν, μηδένα ἐπιτρεπουσῶν συναγωνισμὸν πρὸς τὰ εὐρωπαϊκὰ τοιαῦτα, ἂν καὶ κατὰ ποιότητα οὐδόλως καθυστεροῦσι τῶν εὐρωπαϊκῶν, ἔνια δὲ καὶ ὑπερτεροῦσιν ὑπὸ ἔποψιν τεχνικῆς, στερεότητος καὶ ἀντοχῆς.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ἐκτεθέντων συνάγεται, ὅτι τὸ εἰς Βουλγαρίαν ἡμέτερον εἰσαγωγικὸν ἐμπόριον δὲν κέκτηται δυστυχῶς τὴν ἀπατουμένην καὶ ποθουμένην σπουδαιότητα καὶ ὅτι, ὁσημέραι καταπῖπτον τοῦτο, δὲν δύναται νὰ παρουσιάσῃ, ἐν αἷς συνθήκαις διατελεῖ σήμερον, μεγάλας ἐλπίδας βελτιώσεως, παρὰ τὰς καταβαλλομένας καὶ καταβληθησομένας πρὸς τοῦτο προσπαθείας, μέχρις οὗ οὕτως ἢ ἄλλως δὲν ἐξουδετερωθῇ τὸ ἐπιπροσθοῦν εἰς τὴν ἐπιδιωκομένην βελτίωσιν δυσυπέρβλητον τό γε νῦν κώλυμα τῆς τουρκοβουλγαρικῆς τελωνιακῆς συμβάσεως.

Μετὰ τὴν γενικὴν ταύτην ἐπισκόπησιν παραθέτομεν καὶ πίνακα τοῦ ἐξαγωγικοῦ

τῆς Βουλγαρίας εἰς Ἑλλάδα ἐμπορίου, ἀναλυτικὸν καὶ συγκριτικὸν τῶν τριῶν τελευταίων ἐτῶν 1901, 1902 καὶ 1903, κατεστρωμένον ἐπὶ τῇ βάσει ἐπισήμων ἀριθμῶν.

Εἴδη ἐμπορευμάτων	1903	1902	1901
Ζῷα ἐν γένει. . . .	108,451	100,039	190,359
Κτηνοτροφίας προϊόντα.	16,785	7,485	105,807
Γεννήματα	4,637,695	3,116,809	2,806,020
Διάφορα	3,943	14,792	12,543
Ὁλικὸν ἄθροισμα	4,766,874	3,239,130	3,114,729

Ἐκ τῆς ἐξετάσεως δὲ τῶν ἀριθμῶν τῶν δύο πινάκων ἐξάγεται, ὅτι ἡ Βουλγαρία κατὰ μέσον ὅρον τῶν τριῶν τελευταίων ἐτῶν εἰσήγαγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα προϊόντα ἀξίας 3,700,000 λεβίων ἀπέναντι τῆς ἐκ 300 χιλιάδων ἡμετέρας εἰς Βουλγαρίαν εἰσαγωγῆς κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα ἤτοι ὑπερέβη δωδεκαπλασίως καὶ πλέον τὴν ἡμετέραν εἰσαγωγήν.

Ὡς μὴ ὅλως δὲ ἄσχετον πρὸς τὴν ὑποβαλλομένην ἐμπορικὴν ταύτην καὶ βιομηχανικὴν ἔκθεσιν καὶ τὴν καθόλου ἀνάπτυξιν τῆς ἐν Ἑλλάδι παραγωγῆς κρίνοντες καὶ τὸ ζήτημα τῆς εἰς Ἑλλάδα μεταφυτεύσεως καὶ καλλιεργείας τῆς ροδῆς καὶ τῆς ἐκ ταύτης παραγωγῆς τοῦ ροδελαίου, ἐξ οὗ ἡ Βουλγαρία εἰσάγει εἰς τὸ Κράτος της χρυσὸν πλέον τῶν δέκα ἑκατομμυρίων κατ' ἔτος, ἐθεωρήσαμεν καλὸν νὰ ἐπισυνάψωμεν καὶ τὴν διὰ τοῦ Διπλωματικοῦ Πρακτορείου Σόφιας πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Β. ὑπουργεῖον διαβιβασθεῖσαν περὶ ροδελαίου ἡμετέραν ἔκθεσιν.

Ροδέλαιον. Αἱ κῶμαι τῆς Ἀνατ. Σωμυλίας, ἐν αἷς ἀκμάζει ἡ βιομηχανία τοῦ ροδελαίου ἕνεκα τῆς ἀπεράντου καλλιεργείας τῆς ροδῆς, εἰσί· τὸ Καζανλὶκ, Κάρλοβον, Καλοφέρ, Κοπρίστιτσα καὶ Παναγιούριστι, ἅπασαι κείμεναι ἐπὶ τῶν ἀκρωρειῶν τῆς μεσημβρινῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Αἵμου. Ἐκ τούτου δ' ἐξάγεται ὅτι ἡ ροδῆ εὐδοκιμεῖ εἰς κλίματα μεσημβρινά, συγκερασμένα, ἔνθα ἡ διάρκεια τοῦ θέρους, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς ἀνοίξεως, εἶνε ἑπτάμηνος· φύεται δ' αὕτη κυρίως ἐπὶ ἀμμωδῶν κατωφερειῶν, ἐκτεθειμένων εἰς τὸν ἥλιον καὶ εἰς τὸν καθαρὸν ἀέρα,

οὐχ ἧττον ὅμως εὐδοκιμεῖ καὶ ἐπὶ πεδινῶν μερῶν. Τὸ πρὸς κατασκευὴν τοῦ ροδελαίου ἄνθος συλλέγεται εἰς μὲν τὰς πεδιάδας περὶ τὰ τέλη Μαΐου, εἰς δὲ τὰ ὑψώματα καὶ τὰς ὑπωρείας περὶ τὰς ἀρχὰς Ἰουνίου, διότι ὅσῳ ὑψηλότερον εἶνε τὸ μέρος, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ ἡ ἄνθησις βραδύνει.

Τὸ μᾶλλον εὐδοκιμοῦν καὶ ὡς ἐκ τούτου εἰς ἀπεράντους ἐκτάσεις τῶν ἄνω μνημονευθεισῶν κωμῶν καλλιεργούμενον εἶδος ροδῆς εἶνε la Rose de Thrace (Rosa Tamas cena, sempervirens et moschata). Φυτεύεται δὲ κατὰ τὴν ἄνοιξιν, ἰδίᾳ ὅμως τὸ φθινόπωρον καὶ κατὰ προτίμησιν τὸν Ὀκτώβριον μῆνα. Ἡ φυτεία τῶν ροδώνων γίνεται διὰ κλώνων, ἀποκοπτομένων ἐκ γεγηρακότων θάμνων ροδῆς, ἀριθμούντων ἡλικίαν 8—10 ἐτῶν, μετὰ τὴν παρέλευσιν τῶν ὁποίων δὲν θεωροῦνται αἱ ροδαῖ κατάλληλοι πρὸς ἄνθησιν, καθὸ μὴ δίδουσαι ἐπαρκῆ καὶ πρόσφορον πρὸς ἀπόσταξιν καρπόν. Οἱ κλῶνες οὗτοι μεταφυτευόμενοι παράγουσι καρπὸν ἐπαρκῆ καὶ κατάλληλον πρὸς ἀπόσταξιν μετὰ τρία ἔτη ἀπὸ τῆς μεταφυτεύσεώς των ταύτης. Ἐνίοτε ὅμως χρησιμοποιεῖται καὶ ὁ τοῦ δευτέρου ἔτους καρπός. Ἐπὶ ἑνὸς στρέμματος (ἐκτάσεως 100 τετραγωνικῶν μέτρων) ροδῶν,ἐπιμελῶς καλλιεργημένου, μετὰ τριετίαν ἀπὸ τῆς φυτείας, παράγονται ἐν καλῇ ἐσοδείᾳ περὶ τὰς 1000 ὀκάδας ἀνθέων.

Περὶ δὲ τῆς ἀποστάξεως καὶ κατασκευῆς τοῦ ροδελαίου αὕτη ἐκτελεῖται παρ' ὅλων τῶν χωρικῶν, τῶν κεκτημένων ροδῶνας διὰ πρωτογενῶν λεβήτων κατὰ σύστημα παρεμφερὲς πρὸς τὸ τῆς ἀποστάξεως τοῦ οἰνοπνεύματος. Τελευταῖον ὅμως ἐν Καρλόβῳ ἱδρύθησαν ἐργοστάσια τριῶν γαλλικῶν οἴκων ἀσχολούμενα εἰς τὴν παραγωγὴν ροδελαίου διὰ μηχανημάτων νεωτέρου συστήματος, ἀφοῦ προμηθεύονται τὰ πρὸς τοῦτο ἀναγκαιοῦντα ἄνθη παρὰ τῶν καλλιεργητῶν τοῦ τόπου.

Οἱ ὑπολογισμοὶ δέ, οὓς ποιοῦνται ἐπὶ τῶν δαπανῶν τῆς καλλιεργείας καὶ τῆς κατασκευῆς, τοῦ ποσοῦ τῶν ἀνθέων τοῦ ἀπαιτουμένου πρὸς παραγωγὴν ὡρισμένης ποσότητος ἀπεσταγμένου ροδελαίου καθὼς καὶ τῆς συγκρίσεως τῶν δαπανῶν πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς παραγομένης ἀρωματικῆς οὐσίας, εἰσὶν οἱ ἀκόλουθοι· ἐπὶ ἑνὸς στρέμματο γῆς φυτευμένου διὰ ρόδων, ἐξ ὧν συλλέγονται ἐν καλῇ εἰσοδείᾳ 1000 περίπου ὀκάδας ἄνθους, ἐκ δὲ τοῦ ποσοῦ τούτου τῶν ἀνθέων παράγεται ἀρωματικὴ οὐσία βάρους 80 μισκαλίων (τὸ μισκάλιον ἰσοδυναμεῖ πρὸς 1 1)2 δράμιον τῆς ὀκᾶς), ἤτοι 120 δραμίων, δαπανῶνται δι' ἔξοδα καλλιεργείας καὶ ἀποστάξεως 125 μέχρις 150 φράγκων. Ἐκ δὲ τῆς πωλήσεως τοῦ προϊόντος (80 μισκαλίων) ἀναλόγως τῆς ἐν τῇ ἀγορᾷ τρεχούσης τιμῆς τοῦ ροδελαίου ἀπολαμβάνουσιν ἀπὸ 240 μέχρι 360 φράγκων ὅταν ἡ τιμὴ ἑνὸς μισκαλίου εἶνε 3—4 φράγκα, τιμὴ εἰς ἣν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη περιστρέφεται τὸ ροδέλαιον, διότι ἄλλοτε ἐπωλεῖτο μέχρις 8 φράγκων τὸ μισκάλιον.

Περὶ ἐξευρέσεως εἰδικοῦ καλλιεργητοῦ οὐδεμία δυσκολία ἀπαντᾶται, καθόσον πρακτικοὶ καλλιεργηταὶ τῆς ροδῆς, δυνάμενοι νὰ ἐνασχοληθῶσιν ἀκολούθως καὶ εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ροδελαίου δέχονται νὰ μεταβῶσι εἰς Ἑλλάδα ἐπὶ μηνιαίῳ μισθῷ 150—200 χαρτίνων δραχμῶν.

ΟΙ ΕΝ ΤΗ, ΚΑΤΩ, ΙΤΑΛΙΑ, ΚΑΙ ΣΙΚΕΛΙΑ, ΕΛΛΗΝΑΛΒΑΝΟΙ

(*Συνέχεια καὶ τέλος*)

Ὡς ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εἰρημένων νοεῖται σαφῶς ἐν Παλάτζῳ Ἀδριάνῳ εἴπερ ἄλλοθί που τῆς Ἑλληναλβανικῆς Σικελίας, ἀκμάζει ἰσχυρῶς τὸ πνεῦμα τῆς Ἑλληναλβανικῆς Ὀρθοδοξίας. Ἀτυχῶς ὅμως καὶ ἐνταῦθα, ὡς ἐν Μετζογιούσσῳ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν δύναμιν καὶ ἀκμὴν τοῦ ἑλληναλβανικοῦ πνεύματος καὶ φρονήματος, ἐξασθενεῖ κατὰ μικρὸν ἡ χρῆσις τῆς ἀλβανικῆς γλώσσης. Τοῦτο μετὰ λύπης ὁμολογοῦντές μοι ὅ τε πρωθιερεὺς Παπαγιάννης καὶ ὁ Φραγκῖσκος Κρίσπης ἐθεώρουν ὡς κυρίαν αἰτίαν τοῦ κακοῦ τὴν «κατηραμένην δημοτικὴν παίδευσιν», ἥτις συντελεῖ τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐν τῷ στόματι τοῦ λαοῦ ἐπικράτησιν τῆς ἰταλικῆς γλώσσης. Ὡς καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐλάβομεν ἀφορμὴν νὰ εἴπωμεν, ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ προπαρελθόντος αἰῶνος τὸ συγκεντρωτικὸν ἐν Σικελίᾳ διοικητικὸν σύστημα τῆς Βουρβωνικῆς βασιλείας, καταλῦσαν τὰς ἀπὸ τοῦ 15 αἰῶνος ἤδη ὑφισταμένας δημοτικὰς αὐτονομίας τῶν ἐν τῇ νήσῳ ὡς καὶ τῶν ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ ἑλληναλβανικῶν δήμων, καθιέρωσε τὴν ἰταλικὴν ὡς γλῶσσαν ἐπίσημον τῆς δημοτικῆς παιδεύσεως ὡς τοῦτο πρὸ αἰώνων πολλῶν ἐγίνετο ἐν τοῖς ἑλληνοφώνοις κοινότησι τῆς Μεσσηνίας καὶ Βρεττίου. Ἀλλ' ἐνῷ οἱ Ἑλληνόφωνοι οὗτοι ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΖ' ἀπολέσαντες καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν αὐτῶν ἑλληνικὴν παίδευσιν καὶ γενόμενοι Λατῖνοι τὸ θρήσκευμα διατηροῦσιν ἔτι νῦν μόνον τὴν γλῶσσαν αὐτῶν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ, οἱ Ἀλβανόφωνοι ἐκ τῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐτῶν διατηρουμένης ἔτι ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῆς γινομένης ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς αὐτῶν ἱεροσπουδαστηρίοις διδασκαλίας τῆς γλώσσης ταύτης, καὶ τῆς οὕτω ἐνισχυομένης ὀρθοδόξου πίστεως αὐτῶν ἀρύονται δύναμιν πρὸς διατήρησιν τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν ἑλληναλβανικῆς συνειδήσεως, διατηρουμένης ἀκμαίας καὶ ἐν μέσῳ τῆς ἀπολλυμένης φυλετικῆς αὐτῶν γλώσσης, ὡς τοῦτο, καθὰ εἴδομεν, γίνεται ἐν Μετζογιούσσῳ καὶ Παλάτζῳ Ἀνδριάνῳ, ἐνῷ ἑλληναλβανικαὶ κοινότητες, λατινίζουσαι τὸ θρήσκευμα, ἀποβάλλουσιν ἐν τοῖς αὐτοῖς τῆς Σικελίας καὶ Ἰταλίας τόποις τὴν ἑλληναλβανικὴν αὐτῶν ἐθνικὴν συνείδησιν καὶ ἐκεῖ ἔνθα, καθὰ εἴπομεν, διατηροῦσι τὴν γλῶσσαν αὐτῶν.

Πλὴν τῆς ἐν ταῖς οἰκογενείαις λαλουμένης ἀλβανικῆς γλώσσης καὶ ἐν πολλοῖς

---

* Σημ. Ἴδ. «Ἑλλ.» τεῦχ. 80ον σελ. 569.

τοπογραφικοῖς ὀνόμασι τῆς ἑλληναλβανικῆς κοινότητος τοῦ Παλάτζου Ἀνδριάνου διατηροῦνται καὶ διατηρηθήσονται ἐν τῷ μέλλοντι μνημεῖα καὶ γνωρίσματα τοῦ ἑλληναλβανικοῦ βίου καὶ ἱστορίας. Ὀνόματα τοπογραφικὰ ἑλληναλβανικὰ ἐν Παλάτζῳ Ἀνδριάνῳ καὶ τῇ πέριξ χώρᾳ σωζόμενα εἶνε τὰ ἑξῆς:

Φούσχια (πεδιὰς οὕτω καλουμένη).—Γράν.—Γκούριστα Ἐπούαμ (Πέτρα διατετρημένη). Λοῦμι ἀρραβὰτ (ποταμὸς. . .) Λοῦμι μὰθ (ποταμὸς μέγας) Λαλαρέλια. Μοῦφλιτ (=λαλεῖ μοι). Μιλὸτ (μετὰ δακρύων). Μαλιμέσμι (τὸ μέσον τοῦ ὄρους). Νήνη Σοῦμρι (=ὑπὸ τὴν Παναγίαν). Πρόϊ στίκουτ (φάραγξ. . .) Προῖναρ (αὐλὼν) Πρόϊ σδυρτοὺρ (φάραγξ. . .)

Τὰ ἑξῆς ὀνόματα εἶνε ἰδίως τὰ τῆς πεδινῆς χώρας: Μπρένια, Μπιρροριζα, Μπηργκούρι, Κρόϊ σανίτ, Κρόϊ πέτα, Κρόϊ Μπόρδζις, Κρόϊ Σιχμέριτ, Κρόϊ ἰμὰθ (ἐν πᾶσι τούτοις τοῖς ὀνόμασι *Κρόϊ* σημαίνει, ὡς γνωστόν, *κρήνη*) Δρόμι Σουμρὶς (ὁδὸς Παναγίας), *Δρόμι* Λάζιτ (ὁδὸς μετὰ ἑλιγμῶν), Δρόμι ρέγιτ (ὁδ. βασιλική).

Τὰ ἑπόμενα εἰσὶν ὀνόματα λόφων καὶ βράχων.

ράχι ρήρησι (λόφος ἀμμώδης;)

ράχι σαν Νικολιτ. (Ἁγ. Νικολάου).

Ρόκατ δζιουντούρα.

Ράχι τὴ κρίκες (λ. σταυρῶν), ρ. τσιμπίτ, Ρασήλικ, Βλησύ(δζ), Κλάν, Φιέρτζα, Χώνη (=κρημνός), Ζωγρὰφ (τὸ ὄνομα εἶνε προδήλως ἑλληναλβανικόν· τὸ μέρος καλεῖται νῦν καὶ campo santo).

Ὀνόματα Οἰκογενειῶν.

Ὀνόματα οἰκογενειῶν ἐκ τῶν ἀπὸ 1550 μέχρι 1800 ληξιαρχικῶν βιβλίων (βιβλίων βαπτίσεων καὶ γάμων) ὑπ' ἐμοῦ ἀντιγραφέντα·

Καμίτσι	Προφάκιας	Γκλαβιάνι	Κολώνια
Σουφιάνα	Δαλέξι		Κορονίτσι
Κολιδᾶ	Βατοῦρο Λαζαρέτη	Σίρκια	Μακαλοῦσι
	Πελίσσιμο		Ζαμίρις
Ρέτσι	Σαλκίρις	Μανέσσι	Ψάρις
Μάσσι	Πλίξαρο Δεγιννάρο	Δαγώτη	Καλλιμάνι
Ἐπισκόπουλο (Ἐπισκοπόπουλο;)			
Λαζαρέτα	Γραβιάνου)	Κορτέσσι	
Κορωπία	Κάλη) ὀνόμ. οἰκογ.	Κρίσπι	
Παπαδόπουλος	Βίτος) νῦν ἐκλελοιπουσῶν.	Κωνσταντῖνο (ὄνομα οἰκογ. πρβλ. καὶ Κώστα)	
Παρῖνι		Μπαρτσια	
Δζογράφι	Πολυμέρη	Σκαρλιάνι	
Κορτίκια	Μπουρέσχι	Μασσαράκια	

Κάνδια		Μπουάνο
Κόλα Σκληρὸς	Μοστραμάρο (;)	Σαλαμίνι
Βενέρα		Ρὲς
Τσούλα	Ἐκ τῶν ἀπὸ 1800 ἀρχείων ἀντεγράφησαν τάδε·	
Μπούα	Ἀλέσσι	Μάσσι
Δόριζα	Βαρβάτα	Μάτεσι
	Μπάρτσια	Μοσιλίο
Γραμμίσι	Ἀρδζιρέσι	Παρρῖνο
Μοσκόνα	Μπάστα	
Ραπαλία	Βελλίτζι	Παπάδα
Ἀλέσσι	Βιδέρα	Ποτιρὸ
	Βισούλκα	Πλάσσια
Παρρῖνο	Μπούα	Πίλλωρα
	Μπουρέσκα	
Σκοριάνο	Κολυβᾶ	Προσφέρα
Φλόκκα	Καμίτσι	Ράφτη
Βιδέρα	Καρπίτα	Ρίγκο
	Κολιδᾶ	Σαλωμόνε
Μπάστα	Κεμαγιάννη	Σταυριάνο
Καρνέση	Κόντη	Σκιρὸ
Μπάρτσια	Κωνσταντῖνο	Σάλες
Τσούλλη	Κώστα	Σάμρα
Ματράγκα	Κράπεσι	Σίρκια
Κόντη	Κρίσπι	Σπάτα
Καρκιάρο	Κρίσπι	Σουφιανὸ
Σπάτα	Κούτζια	
Γκρανὸ	Κουτσουάρα	Γκλαβιάνο
	Δάρα	Λάλα
Διμάδζιο	Διμάδζιο	Λυκούρση
Δραγότα	Δραγώτα	Λαζαρέτα
Φιορεντῖνο	Φιορεντῖνο	Μαζαράκα
Δζορτέανο	Δζορτέανο	Σούλλης (προβλ. τὸ οἰκογενιακὸν ὄνομα τοῦ νῦν ἁγίου Μηθύμνης Στεφάνου *Σουλλίδου* καταγομένου, ὡς γνωστόν, ἀπὸ Κορυτσᾶς).

Πάντα ταῦτα τὰ ὀνόματα εἶνε οἰκογενειακά. Τὰ προνόμια, ἤτοι τὰ βαπτιστικὰ ὀνόματα τῶν Ἀλβανῶν ἔν τε τῷ Παλάτζῳ Ἀνδριάνῳ ὡς καὶ ἐν τοῖς

λοιποῖς ἀλβανικοῖς δήμοις τῆς τε Σικελίας καὶ τῆς Ἰταλίας εἰσὶν ἑλληνικά, ἀλλ' ἑλληνικὰ χριστιανικά, ἤτοι ἑβραϊκὰ ἐξηλληνισμένα (Ἰωσήφ, Ἰωάννης κτλ. ἱερεῖς φέρουσι καὶ ἄλλα ἀσιατικὰ ἢ αἰγυπτιακὰ ἐκκλησιαστικὰ ὀνόματα ἐξελληνισμένα, οἷον Ὀνούφριος καὶ ἄλλα τούτου ὅμοια) ἢ ἑλληνικὰ καὶ λατινικὰ ἐξηλληνισμένα κατὰ τὰ παρὰ τοῖς χριστιανοῖς εἰθισμένα· τινὰ δὲ φραγκολατινικὰ (Φραγκῖσκος, Γαετάνος, Νούνζιος)· Ἑλληνικὰ ὀνόματα τοῦ κλασικοῦ ἢ καθόλου τοῦ μὴ χριστιανικοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲν εἶνε ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Ἀλβανοῖς τούτοις. Ἐξαίρεσιν ἀξιοσημείωτον τοῦ κανόνος τούτου ἀποτελεῖ ἐκεῖνο, ὅ περ παρετήρησα ἐν τοῖς ληξιαρχικοῖς βιβλίοις τῆς ἀλβανικῆς κώμης Κάμπου Μαρίνου, τῆς κειμένης παρὰ τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν, μεταξὺ Καστελλαμάρε τοῦ Ἀδριατικοῦ (Castellamare Adriatico) καὶ τῆς Φόδζας (ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἀπουλίᾳ). Ἐν τοῖς βιβλίοις τοῖς ληξιαρχικοῖς τῆς κώμης ταύτης, καίπερ μεταστάσης πρὸ πολλοῦ εἰς τὸν Λατινισμὸν καὶ ἀποβαλούσης πάντα τὰ ἐθνικὰ γνωρίσματα τοῦ ἀλβανικοῦ Ἑλληνισμοῦ, μόνον δὲ τὴν γλῶσσαν διατηρούσης τὴν ἀλβανικήν, ἀπαντᾷ συχνάκις τὸ θηλυκὸν βαπτιστικὸν ὄνομα Ἀπολλωνία (Apollonia). Τοῦ πράγματος τούτου τὴν ἐξήγησιν πρέπει, ὡς νομίζω, νὰ ἀναζητήσωμεν ἐν τῷ γεγονότι τούτῳ, ὅτι παρὰ τοῖς Ἀλβανοῖς τούτοις, τοῖς μεταναστεύσασιν ἐκ τῆς ἀντιπέραν ἀκτῆς τοῦ Ἀδρίου καὶ οἰκοῦσιν ἀπέναντι περίπου τῆς ἀρχαίας πατρίδος διετηρήθη ἡ μνήμη καὶ τὸ ὄνομα τῆς περιφήμου ἀρχαίας Ἀπολλωνίας τῆς Ἰλλυρικῆς. Ἡ ἑλληνικὴ αὕτη ἀποικία, ἡ ἱδρυθεῖσα ὑπὸ Κορινθίων καὶ Κερκυραίων, ἡ κειμένη οὐ μακρὰν τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀώου, καὶ χρησιμεύουσα ἀπὸ τῶν χρόνων ἤδη τοῦ Θουκυδίδου ὡς ὁρμητήριον τῶν ἐξ Ἠπείρου καὶ τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος, εἰς Ἰταλίαν πλόων, κατέστη, ὡς γνωστόν, λίαν περίφημος ἐν τοῖς ρωμαϊκοῖς μάλιστα χρόνοις, καὶ ἐνταῦθα, ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς δηλονότι παιδευτηρίοις τῆς πόλεως, ἐξεπαιδεύοντο ἐπιφανεῖς Ρωμαῖοι, ἐν οἷς καὶ αὐτὸς ὁ Ὀκταβιανὸς (Αὔγουστος) καὶ ὁ Μαικήνας. Τῆς ἐπιφανοῦς λοιπὸν ταύτης ἑλληνικῆς πόλεως τὴν μνήμην διατηροῦντες ἀκμαίαν οἱ κατὰ τὸν 15 αἰῶνα ἴσως δὲ καὶ πρωϊαίτερον ἔτι εἰς Ἰταλίαν μετοικήσαντες Ἑλληναλβανοὶ τῶν περὶ τὸν Ἀῶον χωρῶν ἔδιδον τιμητικῶς τὸ ὄνομα αὐτῆς καὶ εἰς τὰς θυγατέρας αὐτῶν.

Π. Καρολίδης

ΕΛΛΗΝΟΦΩΝΟΙ ΚΑΙ ΑΛΒΑΝΟΦΩΝΟΙ ΕΝ ΙΤΑΛΙΑ.

Ὁ ἐν Καλάμαις Νομάρχης κ. Χ. Παλαμᾶς ἐπιστέλλει τὰς ἀκολούθους πληροφορίας, συμπληρωματικὰς τῆς περὶ Ἑλληναλβανῶν μακρᾶς μελέτης τοῦ καθηγητῆς κ. Π. Καρολίδου, ἣν ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου ἤδη δημοσιεύομεν.

Ἐν σχέσει πρὸς τὰ εἰς ἀλλεπάλληλα τεύχη τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» δημοσιευόμενα περισπούδαστα ἄρθρα τοῦ καθηγητοῦ κ. Καρολίδου περὶ τῶν λειψάνων τοῦ ἐν Ἰταλίᾳ Ἑλληνισμοῦ παραθέτω τὰ διδόμενα τῆς τελευταίας ἐπισήμου ἀπογραφῆς τοῦ Ἰταλικοῦ Βασιλείου τῆς 10ης Φεβρουαρίου 1901 ὡς πρὸς τὰς λαλουμένας συνήθως ξένας γλώσσας ἐν Ἰταλίᾳ ὑπὸ οἰκογενειῶν ἐθνικότητος ἰταλικῆς.

Κατὰ τὰ διδόμενα ταῦτα «αἱ ἰταλικῆς ἐθνικότητες οἰκογένειαι, αἱ ὁποῖαι κάμνουσι χρῆσιν συνήθως γλωσσικοῦ ἰδιώματος, μὴ παρουσιαζομένου εἰς τὴν *ἐθνικὴν* αὐτῶν γλῶσσαν ἐπιμερίζονται αἱ μὲν τοῦ *ἀλβανικοῦ* ἰδιώματος εἰς 21,564 οἰκογενείας ἐξ 90,000 ἀτόμων εἰς 74 δήμους τοῦ Βασιλείου, αἱ δὲ τοῦ *ἑλληνικοῦ* ἰδιώματος εἰς 7,408 οἰκογενείας ἐκ ψυχῶν 31,200 εἰς 14 δήμους ἢ κοινότητος. Κατὰ δὲ τὸν ὑπομνηματιστὴν τῶν διδομένων αὐτῶν δόκτορα Rasseri ἐν τῷ Bulletin de l' Institut international de statistique, αἱ ὡς ἀνωτέρω οἰκογένειαι, αἵτινες ὁμιλοῦσι συνήθως τὴν *ἀλβανικὴν* κατάγονται ἐκ τῶν πληθυσμῶν, οἵτινες κατέφυγον εἰς Ἰταλίαν ἐπὶ Δημητρίου Καστριώτου (;) καὶ Γεωργίου Σκενδέρμπεη (15ον καὶ 16ον αἰῶνα) διατηροῦσι δὲ ὄχι μόνον τὴν γλῶσσαν ἀλλὰ καὶ ᾄσματα, ἔθιμα καὶ ἐνδυμασίαν (;) τοῦ τόπου τῆς καταγωγῆς των. Καίτοι ἀρκετὰ πολυάριθμοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἀναπτύξωσι τὸν ἴδιον αὐτῶν πολιτισμόν, καθότι οἱ συνοικισμοί των εἰσὶ κεχωρισμένοι ἀλλήλων δι' ἀποστάσεων ἀξίων λόγου (55 οἰκογένειαι εἰς Ἀβρούζιον, 2121 εἰς Molise, 886 εἰς Καμπανίαν, 1888 εἰς Ἀπουλίαν 2530 εἰς Βασιλικάτην 10,794 εἰς Καλαβρίαν καὶ 3920 εἰς Σικελίαν). Αἱ δὲ οἰκογένειαι, αἱ ὁμιλοῦσαι ἀκόμη σήμερον ἰδίωμα, λίαν συγγενὲς μὲ τὴν *νεοελληνικήν*, προερχονται ἀπὸ Ἕλληνας φεύγοντας τὴν τουρκικὴν κατάκτησιν καὶ καταφυγόντας εἰς τὰ μεσημβρινὰ τῆς Ἰταλίας, ὅπου ἔπηξαν δύο ἀκοικίας. Ὁ πολυπληθέστερος ἀπαρτίζεται ἀπὸ 9,963 οἰκογενείας, κατοικούσας εἰς ἐννέα κοινότητας τῆς ἐπαρχίας Lecce ἐν Ἀπουλίᾳ· ὁ δὲ ἕτερος ἀπὸ 2434 οἰκογενείας ἀπήρτισε πέντε δήμους εἰς τὰς ἐπαρχίας Regio Calabria Gerace.

Ἐννοεῖται ὅτι αἱ πληροφορίαι αὗται περὶ τῶν Ἑλληνοφώνων τῆς κάτω Ἰταλίας καὶ Σικελίας ἀκριβῶς ἴσας ὡς πρὸς τοὺς ἀριθμοὺς ὡς ἐκ τῆς ἐπισήμου αὐτῶν προε-

λεύσεως, ὑστεροῦσιν ὡς πρὸς τὴν ἱστορικὴν καὶ ἐθνολογικὴν σφραγῖδα, ἣν ἐπὶ τῶν ἰδίων ἀνακοινώσεων ἔθετο ὁ κ. Καρολίδης καὶ ἐκ τῶν μελετῶν του ἐκ τῆς ἐγγύθεν ἀντιλήψεως· δίδωσιν ὅμως λαβὴν εἰς τὰς κρίσεις, τὰς ὁποίας ἐπιφέρει καὶ ὁ ἐν λόγῳ κ. Raseri ὡς πρὸς τὴν ἀφετηρίαν πάντων τῶν ἰδιωμάτων, ἅτινα ἐπίστωσεν, ἡ τελευταία ἀπογραφὴ ὡς λαλουμένων ἐν Ἰταλίᾳ, κρίσεις καὶ συμπεράσματα, ἅτινα δύνανται μὲν νὰ ἔχωσιν ἐφαρμογὴν καὶ ἐπὶ τῶν ὡς ἐξετέθη λειψάνων τῆς κυρίως γλώσσης ἡμῶν ὄχι ὅμως καὶ ἐπὶ τῆς ἀφετηρίας τῆς ἀλβανικῆς, πρὸς ἣν ὡς ἀναπτύσσει ὁ αὐτόπτης κ. Καρολίδης σχετίζεται καὶ ἡ τελευταία διάστροφος κίνησις τῶν λογίων ἐκ τῶν ἑλληναλβανικῶν τούτων ἀποικιῶν, μὴ ἀλλοτρία ἴσως καὶ ἄσχετο πρὸς τὴν μεγαλομανῆ πολιτικήν, ἥτις τόσον εὐχερῶς ἐξυπηρετηθεῖσα ὑπὸ τῶν περιστάσεων κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἀποβλέπει ἤδη καὶ εἰς εὐρυτέρους καὶ ἀνατολικωτέρους ὁρίζοντας.

Ἰδιάζον ἐν Ἰταλίᾳ, κατὰ τὰς κρίσεις ταύτας, εἶνε ὅτι οἱ λόγιοι, οἱ παιπεδευμένοι λαλοῦσι τὸ ἐπαρχιακὸν αὐτῶν ἰδίωμα εἰς τὰς συνήθεις των ὁμιλίας, ἔστω καὶ μεταξύ των ἀποκλειστικῶς· ἡ καθαρὰ ἰταλικὴ ἐπιφυλάσσεται διὰ τὰς ἀναστροφάς των πρὸς τοὺς ξένους, μεταξὺ τῶν ὁποίων καταλέγονται καὶ οἱ Ἰταλοὶ τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν, διὰ τὴν φιλολογίαν, διὰ τὴν πολιτικήν. Ἕκαστος Ἰταλὸς μέχρι τῶν τελευταίων τοὐλάχιστον χρόνων, εἶχεν οὕτω δύο γλώσσας, θὰ ἠδύνατό τις δὲ νὰ εἴπῃ, ὅτι σήμερον εἷς μόνος Ἰταλὸς ἔχει τὴν κυρίως ἰταλικὴν ὡς μητρικήν του γλῶσσαν, ὁ νῦν βασιλεὺς Βίκτωρ Ἐμμανουὴλ Γ΄. Αὐτὸς ὁ πατήρ του ὁ βασιλεὺς Οὐμβέρτος ἐξέμαθε πρὸ αὐτῆς τὸ πεδεμοντικὸν ἰδίωμα. Ἡ διαφορὰ αὕτη τῆς γλώσσης προέρχεται οὐ μόνον ἐκ τῆς ποικιλίας τῶν τῆς νεολατινικῆς καταγωγῆς διαλέκτων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ποικίλης προελεύσεως κατὰ διαφόρους ἐποχάς, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον μεμακρυσμένας, ἀποικιῶν ἐν Ἰταλίᾳ. Ἂν καὶ οἱ ἀπόγονοι τῶν ἀποίκων αὐτῶν ἀπὸ πολλοῦ ἐξιταλίσθησαν, διετήρησαν ὅμως τὴν γλῶσσαν, τὸ ἰδίωμα καὶ τὰς παραδόσεις τοῦ τόπου τῆς καταγωγῆς των. Οἱ πληθυσμοὶ οὗτοι ἐγκατεστημένοι εἰς μεγάλας ἀπ' ἀλλήλων ἀποστάσεις καὶ ἀπαρτιζόμενοι ἕκαστος ἀπὸ μικρὸν ἀριθμὸν ἀτόμων, διεσπαρμένοι ἐν μέσῳ τοῦ ὄγκου τῶν πληθυσμῶν δὲν ἐξήσκησαν ἐπιρροὴν ἀξιοσημείωτον ἐπὶ τῆς καθόλου ἐθνικῆς ἀγωγῆς. Πρὸς τούτοις ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἐμειώθη κατ' ὀλίγον, αἱ σχέσεις, ἃς συνῆψαν σταθερῶς πρὸς τὰς ὁμόρους κοινότητας καὶ ἡ ὑποχρεωτικὴ ἐκπαίδευσις τοὺς ἐξηνάγκασαν νὰ ἐκμάθωσι πλέον καὶ αὐτοὶ τὴν ἰταλικήν. Μεθ' ὅλα ταῦτα ἀξίζει νὰ ἐφελκύσωσι τὴν προσοχὴν τῶν στατιστικῶν διὰ λόγους *ἱστορικοὺς* καὶ *ἐθνογραφικούς*.

Χ. Μ. Παλαμᾶς

Η ΚΡΗΤΗ ΚΑΙ Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Ὁ ἐπίλεκτος Γαλάτης Γεώργιος Κλεμανσώ, ὁ ἀείποτε θερμότατα συνηγορῶν ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν δικαίων ἔγραψε τελευταίως ἐν τῇ «Aurore», τῇ ὑπ' αὐτοῦ διευθυνομένῃ τὰ ἀκόλουθα δύο ἄρθρα, ἐν οἷς ἐκφαίνεται διὰ μυριοστὴν φορὰν ἡ εὐγένεια τῶν αἰσθημάτων τοῦ φιλελευθέρου Γερουσιαστοῦ τῆς φίλης Δημοκρατίας :

Α΄.

«Ὁ πρίγκηψ τῆς Ἑλλάδος Γεώργιος, Ἁρμοστὴς τῶν τεσσάρων Δυνάμεων, τῶν κατεχουσῶν τὴν Κρήτην, περιῆλθε καὶ τελευταίως τὴν Ρώμην, τὸ Λονδῖνον, τὴν Πετρούπολιν καὶ τοὺς Παρισίους, ὅπως ἐπιτύχῃ ἀναγκαιούσης τινος μεταβολῆς ἐν τῇ καταστάσει, ἥτις κατέστη ἀφόρητος. Οἱ Κρῆνες μεθ' ὅλον τὸν φιλοπόλεμον χαρακτῆρά των οὐδὲν ἄλλο σήμερον ποθοῦσιν, ἢ νὰ ζήσωσιν ἐν εἰρήνῃ. Οὐδεὶς δύναται νὰ κατακρίνῃ αὐτοὺς μετὰ σοβαρότητος, ὅτι διετέλεσαν ὑπὸ τὰ ὅπλα ἐπὶ ὁλοκλήρους αἰῶνας, διότι ἡ πολεμική των στάσις αὕτη ὠφείλετο εἰς τὴν ἀποτροπαίαν διοίκησιν τῶν Τούρκων, διοίκησιν ἀποτελουμένην ἐκ παρανόμων φορολογιῶν καὶ ἀχαρακτηρίστων βιαιοπραγιῶν. Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ὅμως καὶ τοῦ τελευταίου Τούρκου στρατιώτου, οἱ Κρῆτες παρέδωκαν σπάθας, πυροβόλα καὶ πιστόλια εἰς πρώτην ἔκκλησιν τοῦ Ἕλληνος πρίγκηπος, οὗ ἐχαιρέτισαν τὴν ἀναγόρευσιν. Ἤδη ἐπικρατεῖ ἐν τῇ νήσῳ πλήρης ἡσυχία. Διέτρεξα τὰς πεδιάδας των κατὰ τὸ παρελθὸν ἔαρ, εὗρον δὲ πάντας καλλιεργοῦντας τὴν γῆν καὶ ἀφίνοντας τὸ ἄροτρον μόνον, ὅπως ἐρωτήσωσι:

—Πότε λοιπὸν θὰ ἑνωθῶμεν μετὰ τῆς Ἑλλάδος: Πότε θὰ ἐπιτραπῇ εἰς ἡμᾶς ν' ἀποδοθῶμεν εἰς τὴν πατρίδα ἡμῶν;

Εἶδον πολλαχοῦ μουσουλμανικὰ χωρία, καταστραφέντα ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν ἐξ ἐκδικήσεως διὰ τὴν καταστροφὴν χριστιανικῶν χωρίων, δηωθέντων ὑπὸ τῶν πέραν τοῦ ὅρους Μουσουλμάνων.

—«Εἶνε τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς, μοὶ ἔλεγον, δεικνύοντες τὰ ἐρείπια ἐκεῖνα. (Καὶ ἡ παλαιὰ ἐποχὴ αὕτη εἶνε μόλις πρὸ ἓξ ἐτῶν). Ἤδη τὰ πράγματα μετεβλήθησαν. Ἀλλ' ἀφ' ὅτου δὲν διατρέχομεν πλέον τὸν κίνδυνον τοῦ νὰ λεηλατηθῶμεν, πυρποληθῶμεν καὶ κρεουργηθῶμεν ἐν ταῖς οἰκίαις ἡμῶν, οἱ Μουσουλμάνοι δύνανται νὰ περιφέρωνται ἐλευθέρως παρ' ἡμῖν. Δὲν εἶνε Τοῦρκοι οὗτοι, ἀλλ' Ἕλληνες, ὧν οἱ πρόγονοι ἐξισλαμίσθησαν πάλαι. Θὰ ἐπανέλθωσι πάλιν πρὸς ἡμᾶς· δὲν ζητοῦμεν τὸ

κακόν των. Ἔπραξαν εἰς ἡμᾶς πολλὰ κακά, ἡμεῖς ἀπεδώκαμεν αὐτοῖς τὰ ἴσα δικαίως. Ὅταν οἱ δύο ἀντίπαλοι ἀλληλομαχῶσι γενναίως καθίστανται ἐπὶ τέλους φίλοι».

Καὶ πράγματι ἐν τῇ μεγάλῃ ὁδῷ τοῦ Ἡρακλείου, οὗ πᾶσαι αἱ οἰκίαι, αἱ καταστραφεῖσαι κατὰ τὰς τρομερὰς ἡμέρας τῶν σφαγῶν σώζονται εἰσέτι ἐν καταστάσει ἐρειπίων, Χριστιανοὶ καὶ Μουσουλμάνοι ἐπικοινωνοῦσιν ἐν συναναστροφῇ, συνδιαλεγόμενοι, ἐμπορευόμενοι, συναλλάσσοντες τὰ ἐμπορεύματά των, ἢ προσφέροντες ἀλλήλοις σιγαρέτα καὶ συνδιαλεγόμενοι φιλίως. Ὁ ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος διορισθεὶς δήμαρχος εἶνε Μουσουλμάνος. Ἤκουσα νὰ γίνεται εὔφημος λόγος περὶ τῆς ὑπηρεσίας του, ἣν ἐκτελεῖ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ νομάρχου κ. Μαλατάκη, ἑνὸς τῶν προκρίτων πολιτῶν τῆς νήσου ἐκ συμφώνου πρὸς τὸν πρόεδρον τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, τὸν διαπρεπῆ κ. Λογιάδην διορισθέντα εἶτα σύμβουλον ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν.

Κατ' ἀκολουθίαν τῶν τελευταίων σφαγῶν καὶ μετὰ τὸν ἐσαεὶ ἐξαφανισμὸν τῶν Τούρκων στρατιωτῶν ἐκ τῆς νήσου, πολλαὶ μουσουλμανικαὶ οἰκογένειαι, ἐκ φόβου ἐντεκδικήσεων, μετενάστευσαν εἰς Μικρὰν Ἀσίαν. Ἀλλ' ἡ αὐτόθι δεξίωσις ἐκ μέρους τῶν ὁμοθρήσκων των οὐδόλως ἀνταπεκρίθη εἰς τὰς προσδοκίας των. «Καὶ τίνες οἱ δῆθεν Μουσουλμάνοι οὗτοι,—ἔλεγον οἱ ἀληθεῖς Τοῦρκοι— οἱ ἀποβιβαζόμενοι εἰς τὴν τουρκικὴν Αὐτοκρατορίαν καὶ μὴ εἰδότες μηδὲ λέξιν τῆς γλώσσης τοῦ τόπου. Εἴσθε ψευδεῖς ἀδελφοὶ ἡμῶν, ἐπιστρέψατε εἰς τὴν χώραν ὁπόθεν ἤλθατε, ὦ ξένοι» Καὶ οἱ ξένοι οὗτοι παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν των καὶ ἑκόντες ἄκοντες ἐπανέλαβον τὴν πρὸς τὴν μεγάλην ἑλληνικὴν νῆσον ἄγουσαν, ἔνθα τοὐλάχιστον ἠδύναντο νὰ συνεννοηθῶσιν.

— Ὑπάρχει καὶ δι' ὑμᾶς θέσις, εἶπον, πρὸς τοὺς παλινοστοῦντας πανταχόθεν τῆς νήσου.

Καὶ πράγματι, ἡ παγκοσμίως γνωστὴ καλοκἀγαθία τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς τόσῳ ταχέως ἐκδηλοῦται, ὥστε ἡ συνδιαλλαγὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Ἰσλὸμ καὶ μετὰ σφαγὰς καὶ πολέμους αἰώνων γίνεται αὐθωρεί, ἅμα ὡς ἡ τουρκικὴ διοίκησις ἐκπνεύσῃ, ὑποκαθιστωμένη ὑπὸ χριστιανικῆς.

Τοιαύτας ἀντιλήψεις ἔσχον ἅμα ἀποβιβασθεὶς εἰς τὴν προκυμαίαν τοῦ Ἡρακλείου. Γενόμενος δεκτὸς ἐν ζητωκραυγαῖς ὑπὲρ τῆς Γαλλίας, προσαγορευθεὶς ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου ὑπὸ τὴν τρίχρουν σημαίαν, ἐξεπλάγην, ἀκούων ὑπὸ τὰς ἀνευφημίας αὐτῶν τῶν Μουσουλμάνων, καταδικαζομένην εἰς τὸ ἀνάθεμα τὴν Κυβέρνησιν ἐκείνην τῶν φόνων, ἧς τῇ ἐπεμβάσει τῶν τεσσάρων Δυνάμεων ἀπηλλάγησαν ἐπὶ τέλους ἐσαεὶ οἱ Κρῆτες. Ἔσχον πρὸ πάντων τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ἴδω, ὅτι ἡ πατρίς μου Γαλλία καὶ ἐκεῖ, ὡς ἐν πάσῃ χώρᾳ, ἀνηκούσῃ εἰς τὸν Ἑλληνισμόν, κατεῖχεν ἰδιαιτέραν θέσιν ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν λαῶν. Δὲ ὑπάρχει χωρίον ἐν Κρήτῃ ἢ ἐν Πελοποννήσῳ, ἔνθα δὲν ἐγενόμην δεκτὸς μετὰ τῆς κραυγῆς· «Ζήτω ἡ Γαλλία!» Πανταχοῦ εὗρον τὴν τρίχρουν σημαίαν. Ἐνίοτε

ἐπὶ τῶν ὀρέων ὅμιλος ἱππέων ἐκίνει τὴν τρίχρουν σημαίαν, ὡσεὶ προσαγορεύων με πόρρωθεν ἐπὶ τῇ αἰσίᾳ μου ἀφίξει καὶ ἀπήρχετο αὐθωρεὶ καλπάζων, ὅπως μετάσχῃ εἰς τὰς ἑπομένας διαδηλώσεις. Φίλοι μου, δὲν ἔχομεν πολλοὺς φίλους· προσπαθήσωμεν τοὐλάχιστον νὰ διατηρήσωμεν ὅσους ἔχομεν τοιούτους.

Εἰς τὴν φωνὴν «Ζήτω ἡ Γαλλία!» ἀπήντων ἑλληνιστί: «Ζήτω ἡ Ἑλλάς!» καὶ αἱ ἀνευφημίαι ἦσαν ἀτελεύτητοι. Ὑπάρχει μία σκέψις ἐν πάσαις ταῖς ἀνευφημίαις ταύταις, ὑπάρχει ἓν αἴσθημα ἐν πάσαις ταῖς καρδίαις· ἡ μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἕνωσις καὶ ὁ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρως. Τίς ἐξ ἡμῶν δὲν θὰ τιμήσῃ τὴν ὡραίαν ἔμπνευσιν Κρητὸς χωρικοῦ, ὅστις ἀπαντῶν πρὸς τὸν ἡγεμόνα, εἰπόντα αὐτῷ, ὅτι μετὰ τὴν ἕνωσιν οἱ νησιῶται θὰ ἐκτίωσι 30 ο/ο φόρους ἀντὶ τῶν 3 ο/ο οὓς ἐκτίουσι νῦν ἀνέκραξεν: «Ἂς ὀνομασθῶ Ἕλλην προτοῦ ἀποθάνω καὶ ἃς πληρώσω φόρους 50 ο/ο».

Ὅπως οἱ υἱοὶ αὐτῶν καταστῶσιν Ἕλληνες, χιλιάδες Κρητῶν ἀπέθανον ἐν ἐπαναστάσεσιν ἢ ἐν τοῖς δεσμωτηρίοις τῶν Τούρκων ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ὀδύνης καὶ κράζοντες: «Ζήτω αἰωνίως ἡ Ἑλλάς!» Δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν, ὁσάκις ἀπτώμεθα τοῦ κρητικοῦ λεγομένου ζητήματος, ὅτι οὐδὲν ἄλλο τοῦτο εἶνε ἢ μία τῶν μορφῶν τοῦ μεγάλου ζητήματος τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῶν δικαίων του, περὶ ὧν θὰ ὁμιλήσω βραδύτερον.

Ἐπὶ τοῦ παρόντος, προτοῦ ἐξετάσω ἐὰν ὑπάρχωσιν ἐλπίδες, ἵνα τῇ βοηθείᾳ ἡμῶν πραγματοποιηθῶσιν αἱ ὁμόθυμοι εὐχαὶ τῶν Κρητῶν, ἐθεώρησα καθῆκόν μου νὰ σημειώσω ᾧδε, ὅτι εἰρηνικὴ ἐργασία τελεῖται καθ' ἅπασαν τὴν νῆσον καὶ ὅτι ἡ κρητικὴ ἔφιππος χωροφυλακή, θαυμασίως ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν διοργανωθεῖσα, οὐδὲν ἄλλο ποῦ καὶ ποῦ καταδιώκει ἢ κλοπὰς προβάτων.

Κρίνω περιττὸν νὰ εἴπω, ὅτι τὰ στρατεύματα τῆς κατοχῆς βλέπονται διὰ καλοῦ ὄμματος, ἀφοῦ τὰ στρατεύματα ταῦτα ὑπῆρξαν σωτῆρες. Ἐν τοῖς ἀγροῖς τῆς ἀρχαίας Γόρτυνος, βριθούσης κιόνων καὶ ἀγαλμάτων, ὑπέστην τὴν εὐάρεστον ἔκπληξιν νὰ συναντήσω συνοδείαν ἐφίππων Γάλλων καὶ Ῥώσσων ἀξιωματικῶν, ἀκολουθουμένων ὑπὸ εὐσταλῶν Ἀμαζώνων. Ἀγγελθείσης αὐτοῖς προηγουμένως τῆς ἐκεῖθεν διελεύσεώς μου, οἱ δύο σύμμαχοι στρατοὶ ἐτίμησαν τῇ ἑσπέρᾳ ἐκείνῃ ἕνα Γάλλον πολίτην, προσκαλέσαντες αὐτὸν εἰς δεῖπνον, οὗ τὸ ἐδεσματολόγιον ἀπετελεῖτο ἐκ διπύρων καὶ ἀλιπάστων. Ἀλλὰ καὶ οὕτω ἐγείραμεν προπόσεις. Μόνος ὁ εὑρισκόμενος μακρὰν τῆς πατρίδος ἐννοεῖ, ὅτι καὶ διὰ μέσου τόσων καὶ τόσων διαφωνιῶν καὶ παρεννοήσεων ἡ πρὸς ἀλλήλους προσέγγισις γίνεται εὐχερέστατα καὶ ἀκόπως. Τῇ ἑσπέρᾳ, ἐπανακάμπτων εἰς τὴν κατοικίαν μου, εἶδον Κρῆτάς τινας, οἵτινες ἐνέδρευον τὴν διέλευσιν ἡμῶν, πλησιάζοντές μοι δειλῶς καὶ ψιθυρίζοντες ἐν τῷ σκότει τῆς νυκτός: «Κύριε, Ζήτω ἡ Γαλλία! Ζήτω ἡ Ἑλλάς!» Εἶνε δυνατὸν νὰ μὴ συγκινηθῇ τις ὑπὸ τοιούτων ἀφελῶν διαδηλώσεων;

Ἐὰν εἶχον νῦν τὴν ἀπαιτουμένην ἄνεσιν, θὰ περιέγραφον τὴν ὡραίαν ταύτην

χώραν καὶ θὰ ἐξῆρον τὴν ἀρχαιοπρεπῆ φιλοξενίαν τῶν κατοίκων της, γνησίων ἀπογόνων τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Θὰ προσεκάλουν τὸν ἀναγνώστην μου νὰ μὲ ἀκολουθήσῃ εἰς τὸ θαυμάσιον ἐκεῖνο μυκηναῖον καὶ προμυκηναῖον μουσεῖον τοῦ Ἡρακλείου, τῇ ὁδηγίᾳ τοῦ διαπρεποῦς ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων, τοῦ καλοῦ ἰατροῦ Χατζηδάκη, Σφακιανοῦ ἐκγαλλισθέντος, πρὸς ὃν ὀφείλω τόσας χάριτας. Θὰ ἐπέβαλον τοῖς ἀναγνώσταις μου τὸν θαυμασμὸν πρὸς πράγματα, ἅπερ ἐθαύμασα ἐγὼ αὐτός. Θὰ ὡμίλουν περὶ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Κνωσσοῦ, καθ' ἃς ὁ Ἄγγλος ἀρχαιολόγος Ἔβανς ἐπετέλεσε θαύματα, περὶ τῶν οὐχ ἧττον σπουδαίων ἀνασκαφῶν τῆς Φαιστοῦ ἐπὶ τῆς ἀφρικανικῆς θαλάσσης, ἐν τῇ ἀκροπόλει τῆς ὁποίας, καθαρισθείσῃ ὑπὸ τοῦ Ἰταλοῦ καθηγητοῦ Χαλμπχέρρ, τοῦ ἀξιογαπήτου τούτου ἀρχαιολόγου, ἀνυψοῦνται οἱ πρὸ χιλιετηρίδων ἐγερθέντες τοῖχοι ἐκπληκτικοῦ ὁμηρικοῦ ἀνακτόρου ἐπὶ τῆς ἀπεράντου καὶ λευκῆς πεδιάδος τῆς Μεσσαρᾶς. Ἀλλ' ἡ συγκρατοῦσά με πολιτικὴ δὲν ἐννοεῖ νὰ μὲ ἀφήσῃ. Ὥστε εἰς τὸ Κρητικὸν ζήτημα ὀφείλω νὰ ἐπανέλθω προσεχῶς.»

Β'.

Τὸ δεύτερον ἄρθρον τοῦ εὐγενοῦς φιλέλληνος εἶνε τὸ ἀκόλουθον:

«Εἶπον—γράφει—ὅτι οἱ Κρῆτες εἶνε Ἕλληνες κατ' ἐξοχήν. Ἐπί τε τῆς ἠπείρου καὶ ἐν ταῖς νήσοις τὰ ρεύματα τῆς ἐπιδρομῆς εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἠλλοίωσαν τὰς φυλάς, ὥστε πᾶν ἐξωτερικὸν χαρακτηρικὸν τῶν ἀρχαίων ἐφαίνετο, ὅτι καθ' ὁλοκληρίαν ἐξέλιπε. Ἔχομεν ἄλλως τε τόσῳ ἀκριβεῖς, ὅσῳ νομίζομεν, εἰδήσεις περὶ τῶν ἐθνικῶν χαρακτήρων, ὧν τοσαῦτα τεκμήρια παρουσιάζονται πανταχόθεν; Τὰ ἀγάλματα καὶ τ' ἀνάγλυφα, ἐλλείψει ζωγραφικῆς, συμφωνοῦσιν ὡς πρὸς τὸ ἰδεῶδες, πέραν τοῦ ὁποίου τὸ πνεῦμα αὐτῆς τῆς Ἀναγεννήσεως οὐδὲν εὗρεν. Οἱ ἀποφαινόμενοι, ὅτι ἡ ἔκφρασις ἔλειπεν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς τέχνης κρίνουσιν ἁπλούστατα τοῦτο ἐκ τῆς Ἀφροδίτης τῆς Μήλου, ἀνηκούσης εἰς τὴν παρακμὴν ἢ ἐκ ρωμαϊκῶν οὖσαν ἐκμαγείων. Οὐχ ἧττον ἀληθὲς εἶνε, ὅτι τὸ καθ' ὑπερβολὴν ἰδεῶδες ἀπογυμνοῖ τὸν ἄνθρωπον τοῦ ἀνθρωπισμοῦ του, ὅπως ἀποθεώσῃ αὐτόν, θὰ διέτρεχε δέ τις κίνδυνον ν' ἀποπλανηθῇ ἂν ἐζήτει παρὰ τοῖς λαοῖς τοῦ σήμερον Ἑλληνισμοῦ τὸν τύπον τοῦ Ἑρμοῦ τῆς Ὀλυμπίας ἢ τοῦ Περσέως τοῦ μουσείου τῶν Ἀθηνῶν, τύπου ἄλλως τε οὐ διέφερε καὶ αὐτὸς ὁ Σωκράτης τῆς ἀρχαιότητος. Ἐν τῷ αὐτῷ μουσείῳ τῶν Ἀθηνῶν βλέπομεν ὀρειχάλκινον κεφαλὴν ὀλυμπιονίκους, θετικῆς σχολῆς, παριστῶσαν κτηνώδη μορφήν· ἐν τῇ αἰθούσῃ δὲ τῶν κοσμητῶν δεικνύονται

μορφαὶ ἀνθρώπων, οὓς θὰ ἐξελάμβανέ τις ὡς συγχρόνους ἡμῶν. Γινώσκω κάλλιστα, ὅτι καὶ ἡ ἐποχὴ αὕτη ἀφίστατο πολὺ τῆς μεγάλης ἐποχῆς, ἀλλ' οἱ βάρβαροι δὲν εἶχον εἰσέτι ἐπιδράμη. Τ' ἀνάγλυφα ἄλλως τε τῶν Ἀθηνῶν, ὧν τὰ πλεῖστα εἶνε ἔργα τοῦ μεγάλου αἰῶνος, παρουσιάζουσιν ἡμῖν ἀνθρώπους, ὧν ἡ μορφὴ πόρρω ἀπέχει τῆς τῶν ἀνθέων. Ἀλλ' εἶνε καιρὸς νὰ ἐπανέλθω εἰς τοὺς Κρῆτας, καθόσον ἐπὶ τῆς κατωφερείας τῆς ἑλληνικῆς τέχνης εὐκόλως τις ὀλισθαίνει . . .

Οἱ Κρῆτες λοιπὸν ἐπὶ τοῦ παρόντος φαίνονταί μοι ὁ ἁγνότερος τύπος τῆς μεγάλης φυλῆς, μητρὸς τοῦ ἡμετέρου πολιτισμοῦ. Ἡ θάλασσα ἔφερε τὸν ἐπιδρομέα, ἀλλὰ τὸ ὄρος ἀνεχαίτισεν αὐτόν. Εἶπον ἄλλοτε, ὅτι συνήντησα ἐν τῷ χωρίῳ Δαδὶ ἐπὶ τοῦ Παρνασσοῦ τὴν θεὰν Ἀθηνᾶν ἐν τῷ προσώπῳ γυναικός, φερούσης ἐπὶ τῶν ὤμων βυτίον ὕδατος, ὅπου δὲ καὶ ἂν μετέβην μετέπειτα, δὲν ἐπανεῖδον πλέον τὴν θείαν ἐκείνην εἰκόνα. Ἐν Κρήτῃ ἐν τούτοις ὁ Ζεύς, ὁ πατὴρ τῶν Θεῶν καὶ ὁ Φοῖβος Ἀπόλλων, ἀμφότεροι κρητικὴν ἔχοντες τὴν καταγωγήν, μοὶ ἐφάνησαν ὑπὸ μορφὴν ἀνθρώπων. Ἐν ὀλυμπίῳ ὅλως εὐπροσηγορίᾳ ὁ μὲν Ζεὺς πολλάκις μοὶ προσήνεγκε καφὲν ἐν τοῖς χωρίοις, νεύων ὀφρύσιν, αἵτινες ἐποίουν ἄλλοτε τρέμειν τὸν Ὄλυμπον. Ὁ Ἀπόλλων διῆλθε τοὺς ἀγροὺς ἔφιππος, ὅπως χαιρετίσῃ ἐν ἐμοὶ τὸν ἀντιπρόσωπον τῆς Γαλατίας ἐκείνης, πρὸς ἣν προσηνέχθη τόσῳ κακῶς ἄλλοτε ἐν Δελφοῖς, ἀλλ' ἣν βραδύτερον συνεχώρησεν, ὅτε οἱ Γαλάται μεταμεληθέντες προσήνεγκον τὰς ὑπηρεσίας των εἰς τοὺς Ἕλληνας. Ἡ ἀλήθεια μὲ ὑποχρεοῖ νὰ προσθέσω, ὅτι ἂν συνέβη νὰ συναντήσω ὡραίας γυναικείας μορφάς, δὲν εἶδον ὅμως οὔτε τὴν Ἥραν, σύζυγον τοῦ Διός, οὔτε τὴν Ἀφροδίτην, οὔτε τὴν Ἄρτεμιν. Μὴ λησμονήσωμεν, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐτίμησαν ἰδίως τὸ ἀνδρικὸν κάλλος.

Ἀλλὰ παρεσύρθην καὶ πάλιν. . . Ἐπιθυμῶ νὰ ἐπιβάλω ὑμῖν ἀγάπην πρὸς τοὺς Κρῆτας, ἐπὶ τούτῳ δὲ δὲν ὑπάρχει καταλληλότερον μέτρον, ἐὰν εἶχον τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον, ἢ νὰ παρουσιάσω ὑμῖν αὐτούς, φέροντας τὸ ὡραῖον ἐκεῖνο καὶ ἁπλοῦν ἔνδυμα, τὸ τόσῳ καλῶς προσαρμοζόμενον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ὡραίων γραμμῶν· νὰ περιγράψω αὐτούς, νὰ παρουσιάσω ζῶντας ἐν ταῖς ἀρειμανίαις καὶ ὑπερηφάνοις κινήσεσι καὶ ἐν τῇ ἀνατολικῇ αὐτῶν φιλοξενίᾳ. Δέον νὰ μὴ στερήσω ἐμαυτὸν τῆς εὐφροσύνης τοῦ ν' ἀφηγηθῶ ἀνέκδοτα, ἅπερ εἶνε χαρακτηριστικὸν τῶν ἠθῶν των. Ἀλλ' ἀφηγούμενος ταῦτα δὲν θὰ εὕρισκον τὸ τέλος . . . . Δὲν εἶδον ἄλλως τε πσῶς τοὺς ὀρεσιβίους τῶν Σφακιῶν, οἵτινες πάντες εἶνε, ὡς φαίνεται, θεοί. Ἐθαύμασα ἓν μόνον ἀντίτυπον αὐτῶν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ λαμπροῦ ὁδηγοῦ μου, τοῦ ἰατροῦ Χατζηδάκη, γενικοῦ ἐφόρου τῶν κρητικῶν ἀρχαιοτήτων, ὅστις μ' ἐτίμησε συνοδεύσας με πανταχοῦ. Οὗτος εἶνε ἀληθῶς θεῖος τὸ πνεῦμα· ὅσον ἀφορᾷ ὅμως εἰς τὸ σῶμα, πᾶν ἄλλο εἶνε ἢ Ὀλύμπιος. Ἀλλ' ἡ ὀξεῖα εἰρωνεία τοῦ ἐκ πονηρίας σπινθηροβολοῦντος ὄμματός του τεκμηριοῖ συγγένειάν τινα, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἀπομεμακρυσμένην, πρὸς τὸν ἐπιτήδειον φονέα τοῦ Ἄργου Ἑρμῆν, τὸν θεὸν τῆς Κυλλήνης.

Ἐὰν αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Κνωσσοῦ καὶ τῆς Φαιστοῦ τείνωσι ν' ἀποδείξωσιν, ὅτι ἡ Κρήτη ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος τόπος τῆς συναθροίσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὸ κέντρον κυριαρχίας, ἥτις ἠκτινοβόλει μέχρι τῆς Ἀττικῆς, ὁπόθεν ὁ Θησεὺς ἔφερε τὸν φόρον τοῦ σεβασμοῦ, μέχρι τῆς Φωκίδος, ἐν ᾗ οἱ ναῦται τῆς Κνωσσοῦ ἵδρυσαν τὸν βωμὸν τῶν Δελφῶν, συνοδευόμενοι ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ὑπὸ μορφὴν δελφῖνος, δέον ἐν τούτοις ν' ἀναγνωρίσωμεν, ὅτι ἡ ἱστορία τῆς Κρήτης, ἣν μόλις ἠρξάμεθα νὰ μανθάνωμεν, παύει ἀκριβῶς ἐκεῖ, ὅθεν ἄρχεται δι' ἡμᾶς ἡ ἱστορία τῆς Ἑλλάδος. Μέγα κακόν, ὅπερ οὐδὲν τό γε νῦν φαίνεται δυνάμενον νὰ πληρώσῃ, ἀπὸ τῶν μυθολογικῶν χρόνων μέχρι τῆς ρωμαϊκῆς κυριαρχίας!

Ἐν τούτοις τὰ πάντα μαρτυροῦσιν, ὅτι ἡ Κρήτη, συναγωνισθεῖσα καὶ αὐτὴ ἐνδόξως ὡς ἡ λοιπὴ Ἑλλὰς ἐν Τροίᾳ, ἠκολούθησε τὴν ἐξέλιξιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ διαφόρους φάσεις τῆς παρακμῆς καὶ τοῦ μεγαλείου. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν μυκηναϊκὴν ἐποχήν, οὐδεμία περὶ αὐτῆς ὑπάρχει ἀμφιβολία. Ἡ Κνωσσὸς καὶ ἡ Φαιστὸς κηρύττουσι τὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην μεγαλοφώνως, ἀνάγουσαι ἡμᾶς μέχρι τῆς προμυκηναϊκῆς ἐποχῆς, τελευταίως ἀποκαλυφθείσης, ἐποχῆς παρουσιαζούσης ἐπὶ τῶν αὐτῶν θέσεων τὴν νεολιθικὴν κατοικίαν καὶ τὰ κτίρια τῆς μεσαίας περιόδου, τὰ λεγόμενα *Καμάραι*. Ἀξιοπαρατήρητον τυγχάνει, ὅτι καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα τὰ μυκηναῖα ἀνάκτορα κατεστράφησαν ὑπὸ τοῦ πυρός, ὡς ἀποδεικνύεται τοῦτο ἐκ τῆς τιτανώσεως τοῦ λίθου, ἐπελθούσης ἐκ τῆς συνεπαφῆς αὐτοῦ πρὸς τοὺς ξυλίνους κίονας. Φαίνεται, ὅτι τρομερὰ ἐπανάστασις κατέλυσε τὴν φεουδαρχικὴν κυριαρχίαν τῶν ὁμηρικῶν ἡρώων καὶ τῶν ἀπογόνων των. Καὶ τ' ἀνάκτορα τῆς Κρήτης ὑπέστησαν τὴν αὐτὴν τύχην, ὡς τὰ ἐν Ἀργολίδι, ἢ τὰ ἐν Βοιωτίᾳ. Τὰ ἐλάχιστα ἄλλως τε ἴχνη τῶν τοιχογραφιῶν τῆς Τίρυνθος διευκρινίζονται αἰφνιδίως διὰ τῶν εἰκόνων τῆς Φαιστοῦ. Αἱ εἰκονικαὶ παραστάσεις τοῦ καταπληκτικοῦ ἐν Κρήτῃ σαρκοφάγου τῆς Ἁγίας Τριάδος φαίνονται τὰ προοίμια τῆς καθ' Ὅμηρον θρησκείας. Ἡ αὐτὴ ζωή, ἡ αὐτὴ λατρεία, τ' αὐτὰ χρονικά· περὶ τούτου δυνάμεθα νὰ ὦμεν βέβαιοι πλέον.

Ἐὰν εὕρω ποτὲ τὴν ἀναγκαιοῦσαν ἄνεσιν, θὰ ὁδηγήσω τὸν ἀναγνώστην μου εἰς τὸ μουσεῖον τοῦ Ἡρακλείου, θαυμασίαν συλλογὴν μνημείων, ἅτινα ἀποτελοῦσι τρόπον τινὰ τὴν ὑπόστασιν τῶν πρωτογόνων ἑλληνικῶν παραδόσεων. Ὁ ἀναγνώστης μου θὰ εὑρεθῇ ἐνώπιον δημιουργημάτων τῶν ἀπωτάτων ἐκείνων χρόνων, καθ' οὓς ἄνθρωπος καὶ Θεὸς φαίνονται ἡμῖν συγκεχυμένοι. Ἐπὶ σφαίρας ἐξ ὀπτῆς γῆς ὁ δόκτωρ Χατζηδάκης θὰ δείξῃ αὐτῷ τὸν τύπον σφραγῖδος, ἀναπαριστανούσης τὴν μορφὴν βασιλέως, φέροντος ὀδοντωτὸν στέμμα, βασιλέως, ὃν θ' ἀναγνωρίσῃ ἀκόπως ὡς τὸν μέγα Μίνω. Κατατομὴ ἀσσυριακή, μεγάλοι καὶ ἀτενεῖς ὀφθαλμοί, ρὶς σημιτική (ναί, κ. Δρουμὸν καὶ ἐν Κρήτῃ εὑρίσκομεν Ἑβραίους, πανταχοῦ Ἑβραίους!) χείλη παχέα, πώγων ὀξὺς κατὰ τὴν ἄκραν, γερασμία μορφὴ ἀσιᾶτις, ἧς ἡ ζωηρότης ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πυρός.

Ἀλλὰ πότε ἐπὶ τέλους θὰ περάνω τὰς ἀνωφελεῖς ταύτας παρεκβάσεις; Εὑρίσκομαι πάντοτε ἐν Κρήτῃ, ἀλλὰ μακρὰν τοῦ κρητικοῦ ζητήματος. Καὶ ὅμως δὲν εὑρίσκομαι τόσον μακρὰν ὡς θὰ ἐνόμιζέ τις, διότι ὁ κάλαμός μου, ὅστις φαίνεται πλανώμενος τυχαίως, παραμένει ἐν τῷ ἐδάφει τοῦ Κρητικοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅστις ἀποτελεῖ ὁλόκληρον τὸ προκείμενον ζήτημα. Ἐὰν ἡ μεγάλη ἐποχὴ τῶν Ἀθηνῶν μένῃ δι' ἡμᾶς ἄνευ γνωστῆς ἀντανακλάσεως ἐν Κρήτῃ, ἐν τούτοις κατὰ τὴν ἐπέλευσιν τῶν χαλεπῶν χρόνων καὶ οἱ Κρῆτες σιγηλοὶ ἐξηγέρθησαν, ὅπως μετάσχωσι καὶ αὐτοὶ τῆς ὑπάτης ἀμύνης τοῦ ἑλληνικοῦ βίου, μαχόμενοι ὑπὲρ τῆς ὡραιοτέρας ἐξ ὅσων ἡ ἱστορία ἀναφέρει ἰδέας.

Ἐὰν οἱ Κρῆτες μὴ μετέσχον κατὰ τὰ φαινόμενα τῆς δόξης ἐν τῇ ἀναλάμψει τῆς Ἑλλάδος, ἀντὶ τούτου ὅμως βλέπομεν αὐτοὺς συρρέοντας εἰς τὰς πρώτας γραμμάς, ὅπως μετάσχωσι τοῦ βάρους τῆς ἥττης καὶ προτάξωσι τῷ ἐχθρῷ ἀπόρθητον τεῖχος τ' ἄτρομα στέρνα των. Ὠχυρωθέντες ἐν τοῖς χωρίοις των στρατιωτικῶς διωργανουμένοις ὑπὸ ἕνα *καπετάνον*, κεχαρακωμένοι ἐντὸν τῶν ὀρέων, ἐλλοχεύοντες ἐν χαράδραις, ἠγωνίσθησαν ἐπ' αἰῶνας ὅλους πρὸς τοὺς Ἑνετούς, καὶ τοὺς Τούρκους. Τίς τολμᾷ νὰ εἴπῃ, ὅτι ἐν τοῖς ἡρωϊκοῖς τούτοις ἀγῶσιν ἐξεφυλίσθησαν;

Οἱ ἐκ τῶν φίλων ἡμῶν ὁμιλοῦντες ἐν ἐλαφρότητι περὶ ἀφοπλισμοῦ, ἂς εὐαρεστηθῶσι νὰ στρέψωσι τὰ ὄμματα πρὸς τὴν Ἀνατολήν! Θὰ ἴδωσιν, ὅτι ἐν τοῖς ἐνδόξοις τόποις, ἐν οἷς ἡ Εὐρώπη συνεφάπτεται πρὸς τὴν Ἀσίαν, ἡ εὐγενεστάτη τῶν ὑποθέσεων διατρέχει κίνδυνον διὰ μόνον τὸν λόγον, ὅτι δὲν ἠδυνήθη νὰ προσελκύσῃ ἑαυτῇ τὴν δύναμιν. Ὁ Ἑλληνισμὸς ἔχει ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν μεγαλειτέραν ἠθικὴν δύναμιν. Τὸ κακὸν προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς δὲν εἶνε ἰσχυρὸς ἐν ὅπλοις. Οἱ Κρῆτες ὑπῆρξαν ἰσχυροί, ἐκεῖνο δ' ὅπερ δεῖται σεβασμοῦ εἶνε, ὅτι κατώρθωσαν νὰ τηρήσωσι ζηλοτύπως ἐν τοῖς φυσικοῖς φρουρίοις τῆς Ἴδης ἀήττητον Ἑλλάδα. Σκέφθητε ἐν τούτοις, ὅτι εἷς Ἕλλην πρίγκηψ κατώρθωσεν ἐπὶ ἑλληνικῷ συμφέροντι νὰ πείσῃ αὐτοὺς νὰ καταθέσωσι τὰ ὅπλα, ἐνώπιον τῶν ὁποίων ἔφυγον τοσάκις οἱ Τοῦρκοι προτροπάδην. Διὰ τὴν Ἑλλάδα, τὴν πατρίδα των, ἐπετέλεσαν τὴν ὑψίστην ταύτην θυσίαν, ν' ἀφοπλισθῶσι. Μὴ ὅμως νομίσῃ τις, ὅτι παρητήθησαν τῆς ἀνδρείας των. Μὴ λησμονήσωμεν, ὅτι, ἀφαιρουμένης τῆς ἐλπίδος τοῦ ν' ἀμειφθῶσιν ἐπὶ τέλους ἀντὶ τῆς δεδοκιμασμένης αὐταπαρνήσεώς των, φορτία συγχρόνων ὅπλων θ' ἀποβιβασθῶσιν θᾶττον ἢ βραδύτερον εἰς τοὺς λιμενίσκους τῆς νήσου. Μὴ λησμονήσωμεν, ὅτι ὁ Ἕλλην πρίγκηψ, ὁ δοθεὶς εἰς τοὺς Κρῆτας ὡς διοικητής, μόνον καὶ μόνον ἵνα διατηρήσῃ καὶ ὑποθάλψῃ τὰς ἐλπίδας των, ὅτι ὁ πρίγκηψ οὗτος θὰ λάβῃ ποτὲ ἀπέναντι τῶν συμπατριωτῶν του, ὧν ἅπαντα τὰ πάθη εἶνε ἴδια πάθη του, στάσιν προδότου. Οὐχί. Ὁ πρίγκηψ Γεώργιος δὲν ἔπαυσεν ἐπιμένων παρὰ ταῖς Δυνάμεσιν, ὅπως ἡ Κρήτη ἀναγνωρισθῇ ὡς ἑλληνική. Παρὰ τὴν θέλησίν μου θ' ἀναγκασθῶ νὰ εἴπω προσεχῶς ὁποῖα εἶνε τὰ αἴτια τῆς κακῆς θελήσεως, ἥτις περιποιεῖ τόσῳ ὀλίγην τιμὴν εἰς τὰς Δυνάμεις».

Georges Clemenceau.

ΑΙ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΑΝΤΕΚΔΙΚΗΣΕΙΣ

Ὁ ἐν Παρισίοις ἀνταποκριτὴς τῆς «Σημαίας» τοῦ Λονδίνου ἔσχε μετὰ τοῦ ἡμετέρου Προέδρου τὴν ἀκόλουθον συνέντευξιν :

Πληροφορηθεὶς ἀπὸ ἀσφαλεστάτην διπλωματικὴν πηγὴν ἐν Παρισίοις, ὅτι οἱ ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ τῶν βιλαετίων Θεσσαλονίκης καὶ Μοναστηρίου ὠργάνωσαν σοβαρότατον κίνημα καὶ ὑποστηρίζονται ἐξ Ἑλλάδος διὰ ἐφοδίων καὶ χρημάτων ἔσπευσα πρὸς τὸν κ. Καζάζην, τέως Πρύτανιν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἤδη δραστηριότατα προεδρεύοντα τῆς διασήμου Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ», ὅστις ἀπὸ ἔτους διασχίζει τὴν Εὐρώπην καὶ ἐκθέτει ἐνώπιον αὐτῆς τὰ δίκαια τῶν Ἑλλήνων τῆς Μακεδονίας, διαμένει δὲ κατὰ τὸ παρὸν ἐν Παρισίοις.

Ἐκ τῆς μετ᾽ αὐτοῦ μακρᾶς συνεντεύξεως ἐπείσθην, ὅτι ἡ Ἑταιρεία «Ἑλληνισμός», ἔχουσα ἱδρυμένα τμήματα εἰς πᾶσαν σχεδὸν γῆς γωνίαν, ἀπεφάσισε νὰ ἐπέμβῃ ἐνεργητικότερον ἤδη ἢ πρότερον, ὅπως παρεμποδίσῃ πᾶσαν ἐπὶ ζημίᾳ τῶν Ἑλλήνων λύσιν τοῦ **Μ**ακεδονικοῦ ζητήματος. Ὁ Κος Καζάζης δὲν ἀρνεῖται ὅτι οἱ Ἕλληνες Μακεδόνες, ἀφοῦ ὑπέστησαν προηγουμένως πλεῖστα ὅσα παρὰ τῶν Τούρκων, ἤδη δὲ πίπτουσι διαρκῶς θύματα τῶν ἀκατονομάστων ἐγκλημάτων τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν, λαμβάνουσιν ἠθικὰς καὶ ὑλικὰς ἀρωγὰς ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα καὶ τοὺς ἁπανταχοῦ τῆς γῆς Ἕλληνας. «Μάλιστα, εἶνε ἀληθὲς» μοῦ εἶπεν ὁ Κος Καζάζης, οἱ ἐν Μακεδονίᾳ Ἕλληνες προετοιμάζονται, δύναμαι μάλιστα νὰ εἴπω ὅτι εἶνε ἕτοιμοι, νὰ ὑπερασπίσωσιν ἑαυτούς. Θὰ ὑπερασπίσωσιν ἑαυτοὺς ἐναντίον τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπὸ τοσούτου χρόνου καθ᾽ ἑκάστην διαπράττουσι τὰ φρικωδέστερα τῶν ἐγκλημάτων, σφάζοντες ἀδιακρίτως ἄνδρας, γυναῖκας, παιδία— ἐξαφανίζοντες πρὸ πάντων τοὺς ἐξασκοῦντας μείζονα ἐπιρροήν. Οἱ Βούλγαροι ἐνσπείρουσι τὸν τρόμον, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ ἐκβουλγαρίσωσιν ὁλόκληρον τὴν Μακεδονίαν, μολονότι τὴν πλειονότητα ἀποτελοῦσι μόνον ἐν τῷ βιλαετίῳ τοῦ Κοσσόβου, καὶ τοῦτο συναριθμουμένων τῶν Σέρβων καὶ τῶν Ἀλβανῶν». Κατὰ τὸν Κον Καζάζην τὰ δίκαια τῶν Ἑλλήνων καθ᾽ ὅλην τὴν λοιπὴν Μακεδονίαν εἶνε ἀδιαφιλονείκητα, καθ᾽ ὅτι βασίζονται οὐ μόνον ἐπὶ τῆς ἱστορίας, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ πληθυσμοῦ ἐν τοῖς βιλαετίοις Θεσσαλονίκης καὶ Μοναστηρίου, ὅπου, ὡς μὲ ἐβεβαίωσεν, οἱ Ἕλληνες ἀνέρχονται εἰς 700,000 ψυχῶν, ἐνῷ ὁ σλαυϊκὸς πληθυσμός, ἀποτελούμενος ἐκ Βουλγάρων, Σέρβων καὶ Ἑλ-

ληνο-Σλάβων μιξοφύλων, δὲν ὑπερβαίνει, ἐν τοῖς δύο αὐτοῖς βιλαετίοις τοὺς 350,000. Ἑπομένως ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς εἶνε διπλάσιος τοῦ τῆς σλαυϊκῆς φυλῆς, ὑπερβαίνει δὲ κατὰ 100,000 τὸν τουρκικὸν πληθυσμόν. Ὑπὸ τοιούτους ὅρους προσθέτει ὁ Κος Καζάζης, θὰ ἦτο ἀσύγγνωστον ἔγκλημα ἐκ μέρους τῆς ἑλληνικῆς Πατρίδος νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ ἐν Μακεδονίᾳ τέκνα της εἰς τὴν τύχην των, γνωστοῦ μάλιστα ὄντος ὁπόσον καταθλιπτικώτερος θὰ ἦτο ὁ βουλγαρικὸς ζυγὸς τοῦ τουρκικοῦ. Οἱ Ἕλληνες οὐδεμίαν ἐγείρουσιν ἀξίωσιν ἐπὶ τοῦ βιλαετίου τοῦ Κοσσόβου, ὅπου οἱ Σλαῦοι ἀποτελοῦσι μεγάλην πλειονότητα, μὲ ἐβεβαίωσεν ὅμως ὁ κ. Καζάζης ὅτι ἡ Κυβέρνησις τοῦ βασιλέως Γεωργίου συμπαθεῖ μεγάλως πρὸς τὸ ὑπὲρ τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλλήνων κίνημα. Ἐπεβάλλετο πλέον ἡ ἄμεσος δρᾶσις, ἤδη δὲ διωργανώθησαν πλεῖστα κέντρα ἰσχυρῶν ἐνεργειῶν ἐν τοῖς δυσὶ βιλαετίοις. Τὰ ἑλληνικὰ σώματα θέλουσιν ὑπερασπίσῃ τοὺς ὁμοφύλους των ἀπὸ τῶν προσβολῶν τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν, ὅπως δὲ ἐκκαθαρίσωσι τὴν χώραν ἐπιβάλλεται βεβαίως, νὰ μεταβάλλωσι τὴν ἀμυντικὴν αὐτῶν στάσιν εἰς ἐπιθετικήν. Θέλουσι προσπαθήσῃ νὰ ἐκδιώξωσι τοὺς Βουλγάρους δολοφόνους, ἐὰν δὲ ἤθελον καταδιωχθῇ ὑπὸ τῶν Τούρκων στρατιωτῶν καὶ χωροφυλάκων, οἵτινες οὐδεμίαν παρέχουσιν αὐτοῖς προστασίαν ἐναντίον τῶν Βουλγάρων, θέλουσι ἀντισταθῇ ῥωμαλέως. Ὁ κ. Καζάζης, ὁμολογῶν ὅτι ἡ ἐν Μακεδονίᾳ κατάστασις εἶνε ἀπειλητικωτάτη, ἐξηκολούθησε:

«Ἐπὶ ἓν ἔτος οἱ Μακεδόνες ἐπίστευον, εἰς τὰς αὐστρο-ρωσσικὰς ὑποσχέσεις ἤδη ὅμως εἶνε ἀδύνατον νὰ βαυκαλίζωνται πλέον μὲ ψευδεῖς ἐλπίδας. Αἱ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον εἰλικρινεῖς προσπάθειαι ὅπως πεισθῇ ἡ Πύλη νὰ ἐφαρμώσῃ τὰς μεταρρυθμίσεις ἀπέτυχον καθολοκληρίαν. Εἶχον ὑποσχεθῇ εἰς τοὺς κατοίκους τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῆς δημοσίου ὑπηρεσίας, ἰδίως τῆς δικαιοσύνης, τὴν δεδοκιμασμένην ἐκλογὴν τῶν ὑπαλλήλων, καθὼς καὶ τὴν μεταβολὴν τοῦ οἰκονομολογικοῦ ὀργανισμοῦ. Ἐνῷ μία λογικωτέρα συγκέντρωσις διαφόρων ἐθνικοτήτων κατὰ τμήματα διοικητικά, οὐσιαστικὴ μεταρρύθμισις τῆς πρώτης ἀνάγκης, ἐπρόκειτο νὰ ἐνεργηθῇ ἀμέσως πρὸς καθησύχασιν τῶν πνευμάτων, οὐδὲν ἐκ τῶν μέτρων τούτων ἐλήφθη, πᾶσαι δὲ αἱ ἐκ Μακεδονίας πληροφορίαι μᾶς βεβαιοῦσιν, ὅτι ἡ κατάστασις τῶν ἀτυχῶν κατοίκων βαίνει ὁλονὲν ἐπὶ τὰ χείρω. Ἕκαστον ταχυδρομεῖον μᾶς φέρει εἰδήσεις νέων ὠμοτήτων τῶν βουλγαρικῶν συμμοριῶν. Οἱ ἐν Μακεδονίᾳ Ἕλληνες οὐδέποτε θέλουσι συνασπισθῇ μετὰ τοιούτων αὐτοκαλουμένων «ἐλευθερωτῶν.» Ἐμμένουσιν ἀκλόνητοι εἰς τὰ δικαιώματά των καὶ τοὺς ἐθνικοὺς πόθους, οὐδέποτε δὲ θέλουσι συναινέσῃ νὰ συνεργασθῶσιν εἰς τὸν ἐκβουλγαρισμὸν τῆς ἑλληνικῆς Μακεδονίας, καὶ τὴν δημιουργίαν μιᾶς νέας Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Ἀφοῦ ματαίως ἀνέμειναν τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ζωῆς καὶ τῆς περιουσίας των, ἐπαναλαμβάνω ὅτι οἱ ἐν Μακεδονίᾳ Ἕλληνες θέλουσιν ὑπερασπίσῃ ἑαυτοὺς ἐναντίον τῶν διωκτῶν των, καὶ θέλουσι πολλαπλασιάσῃ τὰ κέντρα τῆς δράσεως αὐτῶν ἀνὰ τὰ δύο βιλαέτια τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ Μοναστηρίου». Εἰς ἀπάντησιν τῶν ἐρωτήσεών μου ὡς πρὸς

τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς διεθνοῦς φρουρᾶς, ὁ κ. Καζάζης παρεδέχθη, ὅτι εἰς τὰ δύο τμήματα τῶν Σερρῶν καὶ τῆς Δράμας, τὰ ἀνατεθέντα εἰς γαλλικὴν καὶ ἀγγλικὴν φρούρησιν, ἡ κατάστασις ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν δημοσίαν τάξιν ἐβελτιώθη ἐπαισθητῶς. Εἰς τὸ ἰταλικὸν τμῆμα τὰ ἀποτελέσματα ἦσαν ὀλιγώτερον ἱκανοποιητικά, εἰς δὲ τὰ ρωσσικὰ καὶ αὐστριακὰ τμήματα, τὰ ἀποτελοῦντα τὸ μεγαλείτερον μέρος τῶν δύο βιλαετίων τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ Μοναστηρίου, τὰ ἀποτελέσματα τῶν δῆθεν μεταρρυθμίσεων εἶνε ἴσον τῷ μηδενί. Τοῦτο ἦτο ἀναπόφευκτον, διότι οὔτε ἡ Ρωσσία, οὔτε ἡ Αὐστρία, αἵτινες ἔχουσιν ἐν Μακεδονίᾳ φιλοδοξίας καὶ συμφέροντα ἀλληλοσυγκρουόμενα, θὰ ἔβλεπον μὲ εὐχαρίστησιν τὴν λύσιν τοῦ Μακεδονικοῦ ζητήματος διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς τάξεως καὶ τῆς εὐημερίας ὑπὸ τὴν τουρκικὴν διοίκησιν. Ἐπὶ πλέον ὁ ἀριθμὸς τῶν Εὐρωπαίων ἀξιωματικῶν, οἵτινες εἶχον κατ' ἀρχὰς ὁρισθῇ εἰς ἑξήκοντα περιωρίσθη κατόπιν εἰς εἴκοσι πέντε, ὁ δὲ Χιλμῆ Πασσᾶς, ὁ ὁποῖος μολονότι διωρίσθη Γενικὸς Διοικητὴς διὰ τριετίαν, διετέλει ἐν τούτοις ὑπὸ τὸν δάκτυλον τοῦ Σουλτάνου, κατώρθωσε νὰ μεταβάλῃ τὸν στρατηγὸν de Georgis εἰς ἓν εἶδος ὑποτελοῦς. Ὁ διοικητὴς τῆς Διεθνοῦς Φρουρᾶς ὤφειλε νὰ μεταδίδῃ τὰς ὁδηγίας τῶν Δυνάμεων εἰς τὸν Γενικὸν Διοικητήν, ἤδη δὲ λαμβάνει ταύτας ἀπὸ τὸν Χιλμῆ Πασσᾶν. Ὡς πρὸς τοὺς δύο ἐλεγκτάς, τῆς ρωσσικῆς καὶ αὐστριακῆς ἐθνικότητος, τοὺς τοποθετηθέντας ὑπὸ τῶν Δυνάμεων παρὰ τῷ Χιλμῆ Πασσᾷ, ὁ κ. Καζάζης μᾶς βεβαιώνει, ὅτι καὶ μεταξύ των ἐὰν συνεφώνουν δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ὑπερνικήσωσι τὰ ὑπὸ τῆς Πύλης παρεντιθέμενα ἐμπόδια, διότι μὴ ἔχοντες καμμίαν πραγματικὴν ἐξουσίαν, ἡ ἠθικὴ αὐτῶν ἐπιρροὴ μένει ἄνευ ἀποτελέσματος. Ὁ κ. Καζάζης προσέθεσεν· «Εἶνε καιρὸς νὰ ἐκλείψῃ ἡ ἀντίζηλος δρᾶσις τῆς Ρωσσίας καὶ τῆς Αὐστρίας ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου. Ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία, αἱ συμβολίζουσαι τὰς ἰδέας τῆς προόδου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ αἱ ὁποῖαι μόναι δὲν ἔχουσιν ἰδίας βλέψεις ἐν Μακεδονίᾳ, δύνανται διὰ ταχείας καὶ συντόνου ἐνεργείας νὰ θέσωσι φραγμὸν εἰς τὰς φιλοδοξίας τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Ρωσσίας, καὶ νὰ ἐξασφαλίσωσι διὰ τὴν ἀτυχῆ χώραν σύστημα διοικήσεως εἰρηνικὸν καὶ δίκαιον».

Πρὶν ἢ ἀποχωρισθῶμεν, ὁ κ. Καζάζης ὑπεστήριξεν ἐντόνως, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἦσαν πάντοτε τὸ ἐκπολιτιστικὸν στοιχεῖον ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ἐπέμεινεν ὅτι ἐὰν οἱ Βούλγαροι ἀπεδείχθησαν ἱκανοὶ νὰ βαδίσωσιν ἐν τῇ ὁδῷ τῆς προόδου, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τοὺς Ἕλληνας. Οἱ μᾶλλον διακεκριμένοι ἐκ τῶν πολιτῶν των ἔχουσι πάντες λάβῃ ἑλληνικὴν ἐκπαίδευσιν, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι οἱ πλεῖστοι ἐξ αὐτῶν ὁμιλοῦσι τὴν ἑλληνικὴν μὲ τὴν αὐτὴν εὐκολίαν μεθ' ἧς καὶ τὴν μητρικήν των γλῶσσαν. Ἐν τέλει, προεῖπε σοβαρὰν στάσιν ἐν Μακεδονίᾳ κατὰ τὴν ἄνοιξιν. Ἐν σχέσει πρὸς τὰς ὁμολογίας ταύτας τοῦ προέδρου τῆς Ἑταιρείας «τοῦ Ἑλληνισμοῦ», εἶνε ἐνδιαφέρον νὰ σημειώσωμεν τὴν ἀκόλουθον προκήρυξιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἐπιτροπῆς. Χρονολογεῖται τὴν 18 Ὀκτωβρίου 1904.

«Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ Ἑλληνο—Μακεδονικοῦ ὀργανισμοῦ λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν, ὅτι αἱ δολοφονίαι καὶ τὰ λοιπὰ ἐγκλήματα, τὰ διαπραττόμενα ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐναντίον τῶν ἑλληνικῶν ἐν Μακεδονίᾳ πληθυσμῶν ὑπὸ τῶν βουλγαρικῶν κομιτάτων πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ ἐνσπείρωσι τὸν τρόμον καὶ νὰ παρασύρωσι τοὺς Ἕλληνας εἰς τὸ κίνημα τῆς ἐκβουλγαρίσεως τῆς χώρας, ἐξακολουθοῦσι νὰ διαπράττωνται ἀτιμωρητεὶ ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν, τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Δυνάμεων, καὶ τῶν ἀξιωματικῶν τῆς φρουρᾶς, εἰς οὓς ἀνετέθη ἡ ἀποκατάστασις τῆς τάξεως ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ· ὅτι τὸ ἔργον τῶν δῆθεν μεταρρυθμίσεων οὔτε ἔθεσε, οὔτε φαίνεται πιθανὸν νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Βουλγαρικῶν κομιτάτων δημιουργηθεῖσαν ἐν Μακεδονίᾳ τρομοκρατίαν· ὅτι ὑπὸ τοιούτους ὅρους τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον συναισθάνεται ὁλονὲν ἐπιτεινομένην τὴν ἀνάγκην νὰ ὑπερασπισθῇ ἐναντίον αὐτῶν, γνωστὸν ποιεῖ εἰς τὰς Κυβερνήσεις τῶν Δυνάμεων καὶ εἰς τὸ εὐρωπαϊκὸν κοινόν, ὅτι ἠναγκάσθη νὰ λάβῃ ὅσα μέτρα ἔκρινεν ἐπωφελῆ διὰ τὴν προστασίαν τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλλήνων κατὰ τῶν ἀγρίων διωγμῶν τῶν ἀντιπάλων των.

ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΜΕΛΑ ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ

Ἡ ἐρίτιμος Κυρία Ἀμαλία Βαλσαμάκη, παροῦσα εἰς τὸ ὑπὲρ τοῦ Παύλου Μελᾶ τελεσθὲν ἐν Παρισίοις μνημόσυνον ἐπέστειλεν ἡμῖν τὰ ἀκόλουθα :

Ἐν Παρισίοις τῇ 12(25 Νοεμβρίου 1904

Τὴν παρελθοῦσαν Τρίτην, ἐν τῇ Ἑταιρείᾳ τῶν λογίων (Société des Savants) ἐν μέσῳ ἀπείρου κόσμου, ἐνῷ διεκρίνοντο ἄνδρες διαπρέποντες ἐν τοῖς γράμμασι, ταῖς ἐπιστήμαις καὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ, ὁ κ. Νεοκλῆς Καζάζης, τέως πρύτανις τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου καὶ Πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» ἐτέλεσεν ἐπιβλητικὸν καὶ μεγαλοπρεπὲς πολιτικὸν μνημόσυνον ὑπὲρ τοῦ ἀλησμονήτου ἥρωος Παύλου Μελᾶ.

Ὁ διαπρεπὴς καὶ σοφὸς ῥήτωρ, ἀνελθὼν ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐν μέσῳ βαθείας σιγῆς, ἤρξατο πλέκων τὸ ἐγκώμιον τοῦ πατρὸς τοῦ προσφιλοῦς νεκροῦ. Ὁ ἀείμνηστος ἐκεῖνος ἀνήρ, ὁ Μιχαὴλ Μελᾶς πρὶν ἢ ἐκπνεύσῃ συνίστα τῷ υἱῷ αὐτοῦ, εἶπεν ὁ κ. Καζάζης, ὅπως ἀκολουθήσῃ τὸ ἑαυτοῦ παράδειγμα καὶ χύσῃ ὑπὲρ τῶν ἀπαραγράπτων καὶ ἱερῶν δικαίων τῆς Πατρίδος, καὶ τὴν τελευταίαν τοῦ αἵματός του ῥανίδα.

Ἀφηγήθη εἶτα καὶ συντόμως τὴν νεότητα, τὴν ἀνδρείαν, τὸν πατριωτισμὸν αὐτοῦ, ὃν ὑπὲρ πᾶν ἄλλο αἴσθημα ἔτρεφεν ἐν τῇ μεγάλῃ καὶ γενναίᾳ αὐτοῦ καρδίᾳ.

Ναί, προσφιλεῖς συμπατριῶται, ὁ Παῦλος Μελᾶς ἐνδόξως ἀπέθανε !

Ἐγκατέλειψε μητέρα, συγγενεῖς, σύζυγον, τέκνα καὶ φίλους καὶ εὐμάρειαν, ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς παράδειγμα εἰς τόσους ἄλλους, οἵτινες βεβαίως θὰ μιμηθῶσιν αὐτόν.

Μετέβη ὁ Παῦλος Μελᾶς ν' ἀγωνισθῇ ὡς γενναῖος στρατιώτης, τὸ μέτωπον ἔχων ὑψηλά, τὴν ψυχὴν ὑπερήφανον. Μετέβη ὅπως ῥιφθῇ θαρραλέως ἐν μέσῳ τοῦ κινδύνου καί, ὡς ἄξιον τέκνον τῆς μητρὸς Ἑλλάδος, νὰ ὑπερασπισθῇ τὴν ἱερὰν γῆν τῶν προγόνων αὐτοῦ.

Μετέβη ν' ἀγωνισθῇ, οὐχὶ ὅμως ὅπως πράττουσιν ἀγρίως οἱ Βούλγαροι, οἵτινες οὐδὲν σεβόμενοι καὶ διψῶντες αἷμα σφάζουσιν ἀδιακρίτως εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε, καὶ ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου ἀνθρωπισμοῦ, τοὺς ἀτυχεῖς ἐκείνους μάρτυρας, τὰ ἀθῷα ἐκεῖνα παιδία καὶ τὰς γυναῖκας, αἵτινες οὐδὲν πταίουσι. Ὄχι, ὄχι, ὁ Παῦλος Μελᾶς μετέβη ἵνα ἀγωνισθῇ ὡς γενναῖος καὶ τίμιος στρατιώτης, φέρων τὸ ψευδώνυμον Μίκης Ζέζας καὶ ἵνα χύσῃ τὸ αἷμα αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν ἱερῶν δικαίων τῆς Πατρίδος του, ὑπὲρ τῆς Μεγάλης Ἰδέας, ὑπὲρ τῆς Δικαιοσύνης.

Μετέβη εἰς βοήθειαν χιλιάδων ἀτυχῶν συμπατριωτῶν, οἵτινες ὑποφέρουσιν ἀδίκως, ὑβρίζονται καὶ κύπτουσιν ὑπὸ τὸ βάρος τῆς κτηνώδους ἰσχύος.

Ὁ Παῦλος Μελᾶς, ἥρως ἀτρόμητος καὶ ἀκηλίδωτος, μὴ θέλων νὰ δράσῃ ἢ *μόνον διὰ τῆς δράσεως* μετέβη εἰς ἀναζήτησιν ἐνδόξου θανάτου ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης τῆς ἱερᾶς γῆς τῆς Μακεδονίας.

Ναί, φίλοι μου, ἀνέκραξεν ἐν ἐξάρσει ὁ ῥήτωρ, τὸ ἀνδρεῖον ἐκεῖνο παλληκάρι ἐγένετο παράδειγμα, ὅ περ θ' ἀκολουθήσωμεν. Θὰ μεταβῶμεν ἐκεῖ ὅπως ἐκδικηθῶμεν τὸ αἷμα τοῦ ἥρωος τούτου καὶ ὅπως ὑπερασπισθῶμεν τὴν περιουσίαν ἡμῶν. Μᾶς ἔδειξε τὴν ὁδόν, ἀκολουθήσωμεν τὴν δόξαν αὐτοῦ. . . .

Δείξωμεν εἰς τὴν Εὐρώπην ὅτι ἔχομεν ἔμφυτον ἐν ἡμῖν τὸ ἱερὸν πῦρ τῆς Πατρίδος. Ἄγωμεν, φίλοι μου, ἄγωμεν ἐν σώματι πάντες ἵνα ὑπερασπισθῶμεν τὴν ἀτυχῆ Μακεδονίαν μας, ἥτις μᾶς ἐκλιπαρεῖ νὰ ὑπερασπισθῶμεν αὐτήν.

Ὀφείλομεν νὰ δείξωμεν, ὅτι Μακεδονία καὶ Ἑλλὰς δὲν ἀποτελοῦσιν ἢ μίαν μόνην λέξιν καὶ μίαν μόνην ἰδέαν.

Ἐργασθῶμεν ὑπὲρ τῆς ἰδέας ταύτης. Μιμηθῶμεν τὸ ἡρωϊκὴν παράδειγμα τοῦ προσφιλοῦς νεκροῦ.

Πράττοντες οὕτω, θὰ ἐπιτύχωμεν τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ, τὸν ὁποῖον πάντες ἐπιθυμοῦμεν τοσοῦτον διακαῶς.

Ζήτω ἡ Μακεδονία ! Ζήτω ἡ Ἑλλάς !

Ὁ κ. Καζάζης εἶπε μετὰ ταῦτα ὅτι ἂν ὁ Παῦλος Μελᾶς, πρὶν ἢ ἐκπνεύσῃ, ἐξέφρασε πρὸς τοὺς φίλους του τὴν ἐπιθυμίαν, ὅπως θάψωσι τὴν κεφαλήν του ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους, ἔπραξε τοῦτο ἁπλῶς ὅπως οἱ συμπατριῶται αὐτοῦ, ὁπόταν ἴδωσι κατὰ τὴν ἄνοιξιν φυόμενα ἐπὶ τοῦ τάφου του τὰ ἄνθη τῶν ἀγρῶν δύνανται νὰ λέγωσιν : « ἡ κεφαλή του εἶνε ἐκεῖ, μᾶς βλέπει, μᾶς θαυμάζει, ὑπάγωμεν ὡς παλληκάρια νὰ μιμηθῶμεν αὐτόν, καὶ προσπαθήσωμεν νὰ νικήσωμεν ἢ ν' ἀποθάνωμεν :»

Ἡ φωνὴ τοῦ κ. Καζάζη ἔπαλλε δονουμένη ἐκ συγκινήσεως καὶ ὁ ῥήτωρ μόλις συνεκράτει τοὺς λυγμούς, οἵτινες ἔπνιγον αὐτόν.

Κατελθόντα τοῦ βήματος ἐν μέσῳ πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῶν παρισταμένων Ἑλλήνων, διεδέχθη τὸν κ. Καζάζην ὁ κ. Κυπαρίσσης, ὅστις ἀπήγγειλεν ὡραῖον ποίημά του, συνταχθὲν ἐπὶ τῇ περιστάσει ταύτῃ.

Εἰς τὸ βάθος τῆς αἰθούσης εἶχε κατατεθῆ ὡραῖος ἐκ δάφνης στέφανος, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὁποίου ἐτέθη εἰκὼν τοῦ ἥρωος ἐν στολῇ ἀντάρτου.

Τὸν στέφανον τοῦτον εἶχον καταθέσῃ οἱ ἐν Παρισίοις Ἕλληνες φοιτηταὶ εἰς ἔνδειξιν τιμῆς καὶ σεβασμοῦ πρὸς τὴν ἀθάνατον μνήμην τοῦ γενναίου προμάχου τῆς Μακεδονίας.

Ὁ ἐν Παρισίοις πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος κ. Ν. Δεληγιάννης θερμῶς συνεχάρη τὸν κ. Καζάζην ἐπὶ τῇ τελέσει τοῦ μνημοσύνου καὶ διὰ τὸν θαυμάσιον καὶ μεστὸν πατριωτικῶν αἰσθημάτων λόγου του, ἡ δὲ ἀπέραντος αἴθουσα ἐσείετο κυριολεκτικῶς ὑπὸ τὰ χειροκροτήματα καὶ ἐκ τοῦ μεγάλου ἐνθουσιασμοῦ, ὅστις κατέλαβε πάντας τοὺς εὐλαβῶς παρισταμένους.

Ἀμαλία Βαλσαμάκη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1904

Ἰανουάριος

Φεβρουάριος

Μάρτιος

Ἀπρίλιος

Μάϊος

Ὀκτώβριος

Νοέμβριος

Δεκέμβριος